DISPVTATIONVM DE S.TO MATRIMONII SACRAMENTO,

AVTHORE THOMA SANCHEZ

Cordubensi è Societate IESV,

TOMVS TERTIVS,

IN QVO CONTINENTVR

LIBRI { OCTAVVS, *Qui de Dispensationibus:*
NONVS, *Qui de Debito coniugali:*
DECIMVS, *Qui de Diuortio agit.* }

CVM TRIPLICI INDICE DISPVTATIONVM:
Iure Pontificio, & Cæsareo: & rerum omnium refertissimo.

SVPERIORVM PERMISSV.

VENETIIS, MDCXXV.

APVD IVNTAS.

LIBER OCTAVVS DE DISPENSATIONIBVS.

Procemium.

TRACTATVS hic vtilissimus est, quod non reperiatur ita continuatus apud Doctores, sed ex varijs locis petenda sint, quæ dicentur; cum tamen passim difficultates non exiguæ circa dispensationes suboriantur. Cum autem dispensatio triplici nomine vitiari possit: primo defectu potestatis in dispensante; secundo defectu causæ: tertio defectu imp trantis: hunc ordinem sequemur. Primo loco, præmissa duplici disputatione de larga, vel stricta dispensationis, & potestatis dispensandi interpretatione, agemus de ijs, quibus dispensandi potestas conuenit, non quidem in vniuersum, peteret enim longiorem tractatum res hæc, sed de ijs, qui in matrimonium dirimentibus dispensare possunt, & in votis, quæ illud impediunt, præmissis aliquibus disputationibus generalibus, quæ magis necessariæ sunt, de dispensandi potestate. Secundo loco, de causa requisita ad valorem dispensationis, vel vt licite concedatur. Vbi & explicabimus causas sufficientes ad dispensandum in dirimentibus matrimonium, & votis, quæ illud impediunt. Tertio loco de defectu ex parte impetrantis, eo quod veritatem taceat, vel falsitatem exprimat, aut careat mandato ad impetrandam alteri dispensationem: & explicabimus, quæ necessario narranda sint in dispensationibus matrimonij. Quarto loco modos explicabimus, quibus dispensatio semel cōcessa extingui possit, vbi disputabitur, an morte concedentis, vel eius, cui expedienda committitur, aut cessatione officij, aut renunciatione impetrantis, aut vnico vsu, aut egressu territorium dispensantis, aut reuocatione per concedentem facta cesset, aut cessante causa concessionis. Demum explicabimus clausulas dispensationum, quæ in foro interno, vel externo, circa vota, ac cetera matrimonij impedimenta, in curia Romana expediuntur: & cuius expensis impetrandę sint.

DISPVTATIO PRIMA.

Quid sit dispensatio, & an late potiusne stricte interpretanda sit?

SVMMARIVM.

Qualiter differant dispensatio, irritatio, abrogatio, derogatio, interpretatio legis, & dispensatio, ac priuilegium, & an hoc causam exigat? num. 1.

Explicatur definitio dispensationis, num. 2.

Dispensatio est stricte interpretanda, num. 3.

An beneficium Principis, & dispensatio sint late interpretanda, quādo non cedunt in præiudicium tertij: sed in concedentis præiudicium? Et explicantur c olim, de verb signif. & l beneficium, ff de constit principum, num. 4.

An dispensatio motu proprio concessa sit late interpretanda? num 5.

Quando censeatur motu proprio concessa, & an id possit testibus probari? num. 6.

An late interpretetur, quando est clausa in corpore iuris? numero 7.

An dum versatur circa iuris communis materiam, intelligatur iuxta illud? num. 8.

An licentia testandi conualescere faciat testamentum, illam præcedens? num. 9.

An extendatur iuxta proprietatē verborū dispensatio? n. 10.

An extendatur vltra verba ex mente concedentis? & enodatur cap porro, de priuil num. 11.

An extendatur, quando est in statuto, & reducit rem ad ius commune? num. 12.

Quid, quādo non priuatis, sed toti religioni conceditur? n. 13.

Quid de dispensatione causa studij ad non residendū? nu 14.

Quid, si dispensatio sit debita? num. 15.

An debeat intelligi iuxta materiæ naturam, & ita vt non sit captiosa? num. 16.

An licentia testandi arctetur ad prius testamentum? Refertur opinio, num. 17.

Proponitur Authoris sententia, num. 18.

An dispensatio extendatur ad connexa necessario. & dispensatio in pluralitate beneficiorum, ad non residendum, & in ætate ad curatum, ad non recipiendos ordines intra annum: num. 19.

Quid, si ea possint separari, & dispensatio ad non residendū, an extendatur ad fructuum perceptionem? nu. 20.

Quid, si principale in quo dispensatur, obtineat effectum, sed non ita late. num. 21.

An quando habet causam fauorabilem, extendatur, ad connexa separabilia? num. 22.

Quid, si is cum quo dispensatur, sit tantũ inhabilis ad accessorium ratione principalis, & an is cum quo dispensatur in ætate ad ordines, habeat vocem in capitulo? nu. 23.

An Episcopus ex dispensatione differens consecrari, retineat beneficia? num. 24.

An mittens subditum ab alieno Episcopo promouendũ, cẽseatur illi committere posse cum eo dispensare? Et explicatur Trident. sess. 23. c. 9. de reform. an Episcopus potens initiare famulum triennalem, possit subinde cum eo in interstitijs, aut defectu natalium dispensare? num. 25.

An dispensatio illegitimi ad ordines, vel ad clericatum, sit ad omnes ordines? num. 26.

An ea extendatur vt capax sit beneficij? num. 27.

Quid si ea dispensatio sit totalis, & quando sit facta censeatur? num. 28.

An large interpretanda sit, quãdo conceditur a potente condere legem? num. 29.

An dispensatio ad matrimonium sit fauorabilis, & ampliãda? num. 30.

An in dispensatione valeat argumentũ ab identitate rõnis, vel à maiori ad minus? Refertur quadã sententia, nu. 31.

Proponitur sententia Authoris, nu. 32.

An id argumentum valeat quando dispensatio est fauorabilis? Et enodantur c. per venerabilem, qui fil. sint legit. & c. quod dilecto, de consang. num. 33.

An valeat quã exprimitur, ratio in ipsa dispensatione? nu. 34.

Quid quando minus in maiori includitur? num. 35.

Quid, quando dispensatio est à lege concessa? num. 36.

Quid si maius & minus sint in eodem genere? nu. 37.

An potens ex priuilegio testari, possit codicillum, & donationem causa mortis facere? num. 38.

An concessio ouorum extendatur ad l. ãcticinia, & concessio carnium ad vtraque? num. 39.

1 QVæstio hæc potest disputari de ipsamet dispensatione, & de dispẽsandi potestate. In præsenti est sermo de ipsa dispensatione, & in sequenti disputatione inquiretur de dispensandi potestate. Præmittẽdum autem est differre dispensationem, interpretationem, irritationem, abrogationem legis. Nam irritare est, legẽ impedire, & cassare, ne robur obligandi consequatur. Vt si legem à ciuibus constitutam, Principis confirmatione indigentem, vt obliget, Princeps minime confirmet, sed casset. Abrogare est, postquam vim obligandi adepta est, eam omnino cassare. Dispensare est, aliquẽ à lege eximere, casu quo ad illam tenebatur. Interpretari est, declarare eã vi obligandi carere in tali euentu. Quare interpretatio petit eum casũ occurrere, vt in eo cesset omnino legis vis, ac obligatio. At dispensatio solũ petit causam iustã adesse, quæ merito ansam præbeat, vt per gratiam, ac dispensationem relaxetur legis obligatio: qua relaxatione seclusa, vere lex in eo euentu obligaret. Sic animaduertunt vniuersi, & specialiter Sotus libro primo de iustit. quæstione septima, artic. 3. columna 3. versic. quo hæc autem. Azor libro 5. Institutionum moralium, ca. decimoquinto, statim in principio. Differunt etiam derogatio, & abrogatio legis. Quod hæc fit, cum legislator eam omnino cassat. Illa vero, cum ex parte legem tollit. Vt expresse habetur l. derogatur 102. ff. de verborum significat. Quamuis autẽ hæc ita sint, aliquando dispensatio sumitur impropriẽ pro iuris declaratione. Vt cap. Quintauallis. de iureiur. & bene animaduertit Speculator. tit. de dispẽsatione, §. dispẽsatio, paulo post principium. Differunt autem dispensatio, & priuilegium, quia hoc sine causa concedi potest, quam tamen illa desiderat. Sic Rebuffus in cõcordatis, in forma mandati. Apostolici, super ver. dispensationum, vers. iustæ dispensationis, Mandolius in praxi signaturæ, verb. dispensationes, vers. hic quæri posset. Manuel. q. regular. tomo 2. quæstione 46. art. 2. At hoc caute intelligendum est, nam priuilegium cum dicatur quasi lex priuata, si proprie sumatur, est concessio contra ius, ac proinde idem quod dispẽsatio (vt bene tradit Syluest. verb. priuilegium, quęst. 3.) qui bene subdit sumi aliquando large pro concessione pręter ius. Et in hac significatione acceptum differet a dispensatione modo explicato. Vt si Princeps concedat aliquid de ijs, quę sibi competunt, vt potestatem dispensandi, legitimãdi, non erit proprie contra, sed pęter ius, ac ideo id priuilegium non exiget causam. At dispensatio semper exigit causam, vtpote quæ semper est contra ius.

2 Definitur autem sic dispẽsatio. Est iuris relaxatio facta cum cognitione causæ, ab eo, qui potest relaxare. Sic definiunt Glossa cap. requiritis, §. nisi rigor, verb. vt plerique 1. q. 7. Innoc. cap. dilectus, numero 4. de tempor. ordin. & ibi Ioann. Andr. num. 6. Anton. num. 10. Abb. nu. 5. in fine. Cardinal. num. 2. quæst. 2. Bellameta, nume. 5. quæst. 2. Archid. cap. licet canon. numero 2. de elect. in 6. idem Abb. capit. 2. numero 4. de Schismat. & ibi Anan. num. 3. Imola l. quidam consulebat, num. 8. ff. de re iudic. Nauarr. summa, præludio 9. num. 15. Et ex Theologis, Graffius 1. par. decisionum, lib. 2. cap. 31. num. 1. Emmanuel quæst. regular. tomo 2. quæst. 46. art. 1. Sed hæc definitio non præcisam dispensationis naturam explicat: sed etiam requisita, vt licite fiat. Nam si legislator in sua lege dispenset absq; causæ cognitione, vera erit dispensatio, non tamen licita. Vt suo loco videbimus. Quare si præcisa dispensationis natura expliceetur, sic definienda est. Est iuris relaxatio à potestatem relaxandi habente facta. Per illam particulam, relaxatio, differt ab interpretatione, abrogatione, derogatione, irritatione, (vt numero præcedenti diximus) At illa particula, ab habente potestatem facta, explicat causam efficientem dispensationis.

3 Sit ergo conclusio. Dispensatio est adeo stricte interpretanda, vt si aliquid operetur, extendenda amplius non sit. Habetur expresse cap. 1. §. ille vero, de filijs presbyt. in 6. & ratio est, quia exorbitat à iure cõmuni. Et suffragatur, quia lex, quæ omnibus est æqua, si ius commune lædat, ipsum corrigens, est odiosa, & valde restringẽda. regula, quæ à iure, de regulis iuris in 6. Nedum concessio, & dispensatio particularis ius ipsum violans, erit odiosa, & strictissime intelligenda. Et sic vniuersi Doctores animaduertunt.

4 Hinc deducitur intellectus ad c. olim, de verb. signific. & l. beneficium, ff. de constitut. Princip. ex quibus textibus constat beneficium Principis latissime interpretãdum esse. Cum ergo dispensatio sit quoddam Principis beneficium, debet latissime interpretari, contra capit. 1. de filijs presbyter. in sexto. Quidam hos textus intelligũt, vel de priuilegijs, quæ solum sunt præter ius, vel etiam de veris dispensationibus contra ius, quando in nullius præiudicium, sed solius iuris communis derogationem vergunt. Quare sentiunt has esse latissime interpretandas. Sic Speculator titu. de dispensatione, §. vltimo, numero 2. versic. quid si dispensatum est cum aliquo, Archid. cap. nos consuetudinem, in fine, d. 12. & cap. quoniam, nume. 2. dist. 69. Valascus consil. 60. num. 3. volumine 1. Verum merito hoc improbant Anton. cap. literas, num. 10. in fine, & ibi Abb. nu. 7. de filijs presbyter. Quod textus d. ca. 1. §. ille vero, eodem titul. in 6. eam solam restringendæ dispensationis rationem reddat, quod à iure communi exorbitet. Et ideo optime Felinus cap. postulasti, numero octauo, versic. vnde dicit, de rescript. Iason. d. l. beneficium, numer. 38. Natta consilio 163. numero 5. Brunorus in suo compendio, litera D. verb. dispensationes odiosæ, asserunt stricte intelligendam dispensationem, quamuis solum ius commune lædat. Item quia dispensatio illegitimi ad ordines, nulli præterquam iuri communi nocet, & tamen valde restringitur, (vt plurimis allegatis dicemus, numero 26.) Demũ quia alias nullum esset discrimen inter ipsam dispensationem, ac potestatem dispensandi. Cum hæc quoque tantum late interpretetur, quando in nullius præiudicium cedit, (vt dicemus disputatione sequenti, numero 3.) At omnes (vt dicemus ibi, numer. 1.) id discrimen constituunt, vt illa stricte, hæc autem late exponenda sit. Quamobrem legitimus eorum textuum intellectus est, vt intelligantur de beneficio Principis nil contra ius, sed solum præter illud concedentis. Id enim, vtpote iuri non repugnans, est latissime interpretandum, (vt diximus adhibentes exemplum, numero primo in fine.) Secus vbi concederet aliquid contra ius commune: tunc enim esset vera dispensatio stricte intelligẽda. Et id voluit breuiter Glossa finalis, d. l. beneficium, dum subdidit legem communem debere præualere beneficio Principis. Et ita hos textus explicant Glossa, cap. ordinarij, verb. dispensationes, de offic. ordin. in 6. Innoc. ca. quod dilectio, in fine, de consang. & ibi Anton. num. 9. Abb. nu. 7. Alex. de Neuo, nume. 5. Præpos. ad finem. Idem Anton. cap. olim, nu. finali, de verb. significat. & ibi Abb. numer. finali. Imola capit. nonnulli, §. sunt etiã alij, numero 3. de rescript. Bart. d. l. beneficium, numer. 3.

&

& ibi Iason, numero 24. & 25. Decius consilio 32. & pro tenui. nume. 4. & 5. volum. 1. Felinus proximè allegatus, & cap. fi. nu. 5. de simon. Angelus verb. priuilegium num. 3. & ibi Sylu. quæst. 3. Armilla numer 4. & 5. Tabiena q. 3. num. 4. Mandosius regula 23. cancellariæ, quæst. 4 num. 6. Insuper quando beneficiū est præter ius, debet latissimè interpretari, in solius Principis concedentis præiudiciū, An in aliorum præiudicium, strictè. Sic Innoc. Alexan. de Neuo, Præpos. proximè allegati. Iason ea. l. beneficium, nu. 19. & 32. Ange. Sylu. Tabiena, Armila, quos proximè retuli. Quod intellige quando est graue præiudicium. Vt benè docent Glossa finalis capit. olim, de verb. signific. Archid. capit. quoniam nume. 2. d. 69. Valascus consil. 60. num. 3. volum. 1. Præterea Iason. d. l. beneficium, num. 32. citatis Cyno, & Angelo limitat vt beneficium Principis, quod est solum præter ius, sit latissimè interpretandum, quando est concessum proprio Principis motu: secus si ad partis instantiam concedatur. Sed displicet hæc limitatio, eò quòd nullum esset discrimē inter id beneficium, ac veram dispensationem. Cùm hęc quoque latam interpretationem habeat: cum proprio motu conceditur. (vt dicemus num. sequenti.) Tandem si velis intelligere prædictos textus de quocunque beneficio Principis, quod est contra ius, atq; ita est dispensatio, dic id latè intelligi, vt est in concedentis præiudicium, quamuis strictè, in quantum derogat iuri communi. Et ita docent Abb. dict. cap. olim. nu finali. Milis in repertorio, litera D. verb. dispensatio, num 23. ver. dispensatio quatenus.

5 Hæc tamen conclusio aliquibus modis temperari solet. Primò, nisi dispensatio sit proprio Principis motu concessa ob publicam vtilitatem. Tunc enim amplè intelligenda venit. Quòd dicatur verè Principis beneficium, ac omni ambitione vacans, ca. si motu proprio, de præben. in 6. ibi: *Qua de nostra mera liberalitate processit.* Sic Anton. c. at si clerici, § de adulterijs, nu. 14. de iudi. & cap. cùm in cunctis, §. cùm verò num. 14. de elect. & ibi Host. nu. 29. Ioan. And. num. 18. Abb. nu. 8. Decius in noua edit. nu. 14 Felin. c. postulasti, num. 13. limit. 6. de rescript. Rebuffus in concordatis in forma mandati Apostolici, super clausula, motu proprio, in 4. effectu. Staphilæus de literis gratiæ, tit. de vi, & effectu clausularū, §. quarto motus proprius, nu. 2. Alex. de Neuo, c. quia circa, nu. 10. de consang. Borgasius de irregular. 2. p. titul. de interpretatione dispensationis, num. 23. Emmanuel. q. regular. tom. 2. q. 46 art. 11. Sed contra hanc limitationem pugnare videtur doctrina Glossæ Clem. per literas verb. directas de præb. dicentis motū proprium non efficere vt amplietur gratia, vel vis propria verborum. Quare Milis in repertorio, litera D verb. dispensatio, nu. 23. vers. dispensatio quatenus, ait hanc gratiā nō latè interpretādam, sed tantum non nimis strictè. At benè Alexan. de Neuo proximè allegatus rem hanc explicat, sic intelligens hanc Glossam, vt motus proprius nō ampliet vim verborum, nec faciat gratiā extendi vltra verborum naturam: benè tamen vt extēdatur quatenus propria verborū significatio patitur.

6 Tunc autem solum dicetur gratia proprio motu concessa, quando Pontifex expresserit in literis dispensationis se proprio motu concedere. Vt expresse habetur cap. si motu proprio, de præbend. in 6. Cuius rationem reddemus disput. 4. numer. 5 At quando Pontifex explicat se proprio motu concedere, dicetur motu proprio concessa, quamuis constet eam ab impetrante petitam. Quia hæc non repugnat, sed significat Pontifex illis verbis, se non illa petitione, sed proprio motu ductum. Quod optimè tradunt Baldus cap. nisi. num. 4. de officio legati. Decius cap. 2 in noua editione, num. 23. de rescript. & consilio 51. nume. 3 volum. 1. & consil. 602. num. 2. vol. 5. Cardinalis consil. 96. paulò post principium. Rebuffus in concordatis, in forma mandati Apostolici, super verb. motu proprio. versic. notandum est quòd hæc clausula, & praxi benef. ti. de mandatis Apostolicis, in clausulis mandatorum num. 21. Anastasius Germonius de indultis Cardinalium: §. nos itaq; num. 5. Menochius de arbitrar. li. 2. centu. 3. casu 201. numer. 79. vbi benè probat Socinum iuniorem consil. 77. num. 98. volum. 1. contrarium huius tenentem. Vt infert benè Rebuffus in dictis clausulis mandatorum numero 23. cum Glossa ab omnibus recepta d. capitu. si motu proprio, verb. expresse, tunc non admitti volentem probare ad partis petitionem concessam esse gratiam. Tum quia esset Pontificem mendacij redarguere velle. Tum etiam, quia id nil emolumenti afferet. Cùm hæc non repugnet. Et (vt docet benè Rebuffus d. forma mandati Apostolici, loco allegato,) eosdem prorsus tunc operabitur effectus clausula, motu proprio, ac si pars non petijsset. Rursus ex his infertur, non posse testibus probari gratiam esse proprio motu concessam. Quia d. cap. si motu proprio petitur vt ipsemet Pontifex in literis id explicet. At si scriptura perdatur, potest testibus probari in ea scriptura fuisse clausulam, motu proprio, vt habeat effectum clausulæ motus proprij. Sic Brācus cap. si motu proprio, numer. 9. de præb. in 6. Rebuffus in concordatis, in forma mandati Apostolici, super clausula, motu proprio, in vndecimo effectu, quem non habet illa clausula. Vnde dū Glossa eo. c. si motu proprio. verb. expresse, ab omnibus recepta ait non posse testibus probari concessionem motu proprio factam, intelligitur quādo ea concessio non fuit in scripturam redacta, at semel clausula illa, motu proprio, posita in scriptura, potest per testes probari.

7 Secundò temperatur, nisi dispēsatio sit in iuris corpore clausa: tunc enim cùm censeatur lex, non strictè interpretanda est, sed recipit omnem similis legis extēsionem, nempe, ad omnes casus, in quibus eadem, vel maior ratio inuenitur. Sic Oldradus cons. 9. nu. 7. Antonius cap. olim. num. vltimo, de verb. signific. Felin. cap. postulasti. num. 13. limitatione 5. de rescript. Galiaula. l. 2. in principio numer. 13. ff. de verb. oblig. Anastasius Germonius de indultis Cardinalium. §. necnon quarumcunque num. 17. Emmanuel. q. regular. 2. q. 46. art. 11.

8 Tertiò temperatur, vt quamuis dispensatio sit stricti iuris, at quoties versatur circa iuris communis materiam, iuxta illud intelligenda est. Sic Abbas capitu. quod dilectio, ad finem de consanguin. Gambara de authoritate legati, lib. 10. numer. 254. Angelus verb. matrimonium 3. impedimento 6. ad finem. Sylu. matrimonium 8. q. 6. in fi. Veracruz 1. p. Speculi, art. 44. pagin. 3. vers. respondetur ex mente Bartholom. à Ledesma de matrim. dubio 36. columna penultima ver. & annotato. Qua ratione asserunt hi Doctores dispensationem in tertio consanguinitatis gradu factam extendi ad secundum cum tertio: eo, quòd computari debet iuxta communis dispensationem, quod gradus computat iuxta eum, qui à stipite remotior est ca. fin. de consang.

9 Hinc efficitur vt licentia testandi concessa Episcopis faciat conualescere testamentum antea factum. Quia id non est extendere dispensationem, sed etiam intelligi secundum terminos iuris, quod ad valorem testamenti etiā antea facti, solum petit adesse facultatem testandi tempore mortis, à quo robur sumit. l. si quis filio exhæredato. §. irritum. ff. de iniusto rupto testam. Atq; ita docent Bart. ea. l. si quis filio, in fine, & ibi Imola in principio, Paulus nu. 4. Gambasa de authoritate legati. lib. 10. num. 256. & sequentib. Anton. Gomez. l. 42. Tauri num. 2. & multi alij, quos refert Matienzo lib. 5. recopil. tit. 4. l. 3. glo. 3. nu. 4.

10 Quartò temperatur, vt intelligatur quando agitur de dispensationis extensione vltra verborum proprietatem, vnde ad comprehensa secundum propriam verborum significationem, & naturam bene extenditur. Quod verba quæuis latè intelligantur, quatenus eorum natura petit. Vt notat Angel. l. finali, colum. 2. vers. item opponitur, ff. de constitut. Princip. dicens in eo euentu non esse extensionem: eò quòd vis verborum illud importet. Et ad hoc est textus notabilis, quem ibi ponderat Aretinus. l. cùm lege. ff. de testam. & optimè aduertit Abb. c. ex parte el 3. nosabili 2. de decimis. Sic tenent Calder. consil. 1. statim in principio, de consanguin. Decius capit. at si clerici. §. de adulterijs, num. 169. & 170. in noua editione, de iudicijs, & capitu. sedes, numer. 13. notabili 3. de rescript. & regula semper in obscuris, numero 11. vbi Cagnolus, num. 21. ff. de regul. iuris. Rebuffus praxi benefic. titu. de differentijs inter priuilegium, & rescriptum, numero 8. Nauar. cap. finali, num. 5. & 6. de simon. & §. in Leuitico, notabili 11. numer. 18. & notabili 34. numero 4. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 8. §. 8. & libr. 1. variar. capit. 20. numer. 7. & libr. 3. ca. 5. in fine, vbi alios refert. Henriquez libr. 7. de indulgent. cap. 24. num. 4. & cap. 30. num. 1. Emmanuel. q. regular. tomo 2. q. 46. art. 11. Sed quamuis hæc limitatio sit probabilis: non caret tamē difficultate, & ab ea merito rece-

recedunt Abbas d.cap. sedes nu.2. & latissimè Gambara de authoritate legati,lib.10.numero 267. & sequentibus, vbi dicunt in materia stricta,qualis est dispensationis, verba non ita latè accipienda, ac propria eorum significatio extenditur. Quia lex multoties restringit terminos, adimendo aliquid de latitudine proprij significati: quod est aliquid strictè intelligi. Praeterea quia dispensatio ad ordines,non extenditur ad sacros:(vt cum plurimis dicemus nu. 26.) cum tamen omnes sacri ordines comprehendantur proximè sub ordinibus: imò multò proprius quam minores. Cum satis controuersum sit, an ordines minores sint proprie ordines, & sacramentum. Quare (vt bene concludit Gambara,num.272.) Potius est spectanda in dispensatione restrictio termini a iure fieri solita, quam eius proprietas, item verisimilis concedentis intentio, quæ ex rei qualitate deprehenditur,eo semper spectando, vt minus lædatur ius commune,& ius tertij.

11 Et generaliter quoties constat de concedentis intentione, dispensatio extenditur ad id, quod concedens intendit. Vt constat ex cap.in his,de verbor.signific. & cap.1. versic.ex parte vero tua,de concess.præb. in 6.ibi *Ex quorum tenore liquidò nosci potest, quod talis circa ea fuerit intentio concedentis.* Quare dum c. porro, de priuileg. decidit a verbis, & tenore priuilegij non esse recedendū, intelligi debet, nisi aliud de concedentis mente constet. Atque ita docuit Glossa c.super eo,verbo, intentionis,de offic.deleg.& c.quanto, verb.sola,de priuileg. vbi Abb.nu. 3.Anch.nume.4.Socinus cap.ex ore, num 2. eodem titulo Archid.cap.seruantes,25.quæst 2. num 2.& cap.1 num.3. de concess.præb.in 6. vbi Francus,§.ex parte,nu.2.& latissimè alios referens Tiraq.l. si vnquam.verb.libertis,num. 55.& 56.C.de reuoc.donat.Parisius cons.4.nu.22.lib.2.Capitius decis.4.nu.2.Angelus verb priuilegium,num.3.vbi Sylu.q.3.Tabiena.q.3.nu.4.Mandosius regula 17.cancellariæ,q.8.nu 3.Henriquez lib.7. de indulg.c.30.nu.1.Emmanuel.q.regul.tom.2.q.46.art.11.

12 Quintò temperatur, nisi dispensatio sit in priuato statuto, aut consuetudine populi, quæ erant iuri communi contraria: tunc enim amplè interpretanda est. Quia reducit ad ius commune, quod fauorabile est. Quippe omnis intellectus, & lex correctoria, per quæ reducimur ad ius commune,fauorem continent, & extendi debent: res enim facilè ad suam naturam redit. (vt probaui ex multis, lib 1.disput.12 num 2.in 2.ratione.) Et ideo hanc limitationem tradunt Anton cap.olim, num 6.& 7.de verb. signif.& ibi Abbas num.5.Iason,l.beneficium, numer.24. & 35 ff.de constit. Principum. Syluest. citato Ioanne Andræa verb priuilegium.q 3.conclusione 2. Mandelus consil.724.num.16 volum 3.Henriquez.lib.7.de indulgentijs c.30.num.3.

13 Sextò temperatur, vt intelligatur de dispensatione, & priuilegio,quod priuatis conceditur,at priuilegia toti religioni cōcessa extendenda sunt tanquam fauorabilia. Quòd summa sit ratio,quæ pro religione facit.l.sunt personæ,in fine,ff.de relig. & sumpt. fun. Item quia cum non vni,vel alteri personæ concedātur,sed toti religioni, aut communitati in perpetuum,æquātur legi, ac perinde habentur ac si in iuris corpore inserta essent: sunt enim constitutiones perpetuæ. Sic Oldradus consil.300 nu 4. vers. considerandum est.Henriquez alios refereus lib.7.de indulg.c.22.nu. 3.& c.24.num.4.in fine.

14 Hinc deducitur, dispensationem concessam ab Episcopo de percipiendis fructibus in absentia causa studij, esse latè interpretandam. Quòd non concedatur personæ, sed causæ, in qua vtilitas publica versatur. Sic Oldradus cons.117.in fine.Gambara de authoritate legati,lib.10.nume. 277. & 278.

15 Septimò temperatur, nisi dispensatio debita sit, eò quòd Princeps ob causam occurrentem teneatur dispensare.Tunc enim potius est fauor debitus causæ, & sic dilatanda est.Sic.Gambara de authoritate legati,lib.10.nume. 274.Vnde infert nu.277. & num.278. eas dispensationes, quæ fiunt necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ exigentibus, velut ex iuris debito emanantes, esse ampliandas. Quando autem teneatur Princeps dispensare,satis explicui lib. 3.disp.10. à num.2.

16 Octauo temperatur, vt non ita strictè intelligatur dispensatio, vt captiosa, ac illusoria reddatur, ac à rei, in qua dispensatur,natura retrahatur, Argumento ex cap. si ciuitas,de sent.excom.in 6. Quia priuilegium debet intelligi iuxta materiæ,in quam cadit,naturam.l. in contractibus.§ fi.C. de non numer. pecun. & l. si vno ff. locati. Et constabit ex exemplo, quod in sequenti adhibebo. Sic docet Sarmiento de reddit.Ecclesiast. p.4.c.4.num.3.

17 Hinc deducitur decisio illius quæstionis, an licentia testandi concessa monachis, vel Episcopis per Pontificem, arctetur ad primum testamentum: ita vt si illud reuocent, nequeant postea secundum conficere? Qua in re aliqui affirmant eam licentiam extingui primo testamento condito: atque adeò iuxta hanc sententiam dicendum est, secundo postea confecto, præualere primum: eo quòd secundum, ex potestatis defectu, vim sortiri nequeat. Ducuntur, quòd ea testandi facultas sit dispensatio quædam immutans bonorum Ecclesiasticorum naturam, & institutionem: ac proinde tanquam odiosa, restringenda sit. Deinde, quia sermo simpliciter prolatus maximè in odiosis, de prima vice intelligitur.l. boues,§. hoc sermone, ff.de verbor. signific. Et ita sustinent Decius consil. 512. num.10.vol.4. Socinus Iunior cons 89.nu.24 & sequentibus, volum. 1. dicens sic respondisse insignes iurisperitos quæstione hac agitata. Tiraq. d.l boues. §.hoc sermone,in principio, nu.128.&er.88. Curt.iun. cons.178. ad finem. Couar.c.cum in officijs,in priori editione,num.8. de testam. Burlatus cons.30.num.56 volum.1. & in quodam simili tenet idem Gregor. Lopez.l. 32 verb. *non valdra* quæst 17.in fine titu.9. part.6. dicit enim facultatem instituendi maioratus reuocabiles extingui primo actu, ac proinde eo reuocato, non esse integrum reuocanti, alium instituere.

18 At longè probabilius est eam facultatem non extingui primo actu, sed virtute illius licere toties, quoties libuerit, testamentum facere vsque ad mortem, ac prius factum reuocare. Quia non est ea dispensatio ita strictè interpretanda, vt reddatur illusoria, ac contra testamenti naturam, quæ est vt vsque ad mortem reuocari possit: adeò vt nullam legem contra hoc sibi testans imponere valeat. quia ab ea tanquam testamenti naturæ contraria recedere liceat,l.si quis. in principio.ff. de legat.3. Præterea quia l.boues.§ hoc sermone, ff de verb. signific. decidens sermonem simpliciter prolatum intelligi de prima vice, intelligitur, nisi actus ille sit suapte natura reuocabilis(vt alios referens tradit ibi Tiraquel.limitatione 17 numero 1.) Et ex his manent soluta fundamenta contraria. Et ideo hanc partem tuentur Nauar. tractatu de reddit. Eccles. quæst. 3. numero 23 & 24. & apologia de reddit. quæst.3.monito.9. numero 3. Albanus tractatu de Cardinal. quæst. 48. Couarr. recantans palinodiam cap. cum in officijs,nu.8.in posteriori editione,de testam Peralta l. si quis.in principio num. 94. ff.de legat. 3. Telo.l.55. Tauri, numero 1.& l.4.à nu.6.quamuis numero 13. cogitandum relinquat.Molina lib.2.de primogen.cap 11.numer.45 & latissimè probans Sarmiento de reddit. part.4. capitulo 4. numero 3 Matienzo libro 4. Recopil titulo 4.l.3. glossa 3. numero 5.& l.9. glossa 1. numero 3. Ferretus consil.13.in principio, volum. 1. Hieronymus Gabriel consilio 83. à numero 27.volum.1. Barbosa l. diuortio.8.§ quod in anno.num.19. ff.solut.matrim. Ceruantes. l.4.Tauri, nume. 80. vt ex Theologis Molina tomo 1 de iust. tract 2. disputat.141. ad finem Manuel quæst.regular.tomo 3. quæst, 69.articu.5. Et in simili nempe, in facultate regia ad instituendum maiorarum reuocabilem, tradunt dicentes eam non extingui primo actu, sed posse semper reuocari primum, & alium institui, Gregor. Lopez sibi contrarius eadem.l 32.verb *non valdra* quæst.21.titulo 9 part. 6. Molina dict. capitulo 11.numero 45 Ceruantes dict.leg.4. num.83.

19 Nonò temperatur, vt dispensatio non ita strictè intelligatur, quin ad necessario, & inseparabiliter connexa extendatur. Quod vniuersi fatentur, ne dispensatio suo effectu frustretur. Hinc dispensatio ad plura beneficia, extenditur ad licentiam non residendi in vtroque, sed in solo altero.Vt benè docent Glossa, capit.non potest, verb. retinere, de præb in 6.& capitu. si quis in clero,verb solemnibus 7. quæst.1. & ibi Archid. in fin. Glossa cap. quia in tantum,verb.plures,de præb.& ibi Abba.num.4. Ripa cap.ad aures nu.43.de rescript. Iason.l. beneficium. num. 45.ff.de constit.Princip.Felinus capitu.at si cleric.,§ de adulterijs,nu.17.de iudic.& cap.finali.nu. 5. de Simon. & cap.

cap.postulasti,nu.16.de rescript. Probus addit. ad Monachum c.vnico,nu.10.de ætat.& qual.in 6.Euerardus loco a ratione legis larga, num.36.fallentia 11. Gambara de authoritate legati,lib.10.num.230. Angelus verb.dispensatio,nu.9.vbi Sylu.q.5.nu.9.Mandosius regu.20.cancell. q.7.num.3. Borgasius de irreg.2.p. tit.de interpretatione dispensationis,nu.4. Sayro thesauro casuum,tomo 1. lib. 7.c.14.num.21. Simili ratione si dispensatur cum minori, vt beneficium parochiale habeat,dispensatur consequenter ne teneatur intra annum ad Sacerdotium promoueri: & sic euitet pęnam statutam, c.licet canon, de elect.in 6. contra eum, qui cum beneficium parochiale habeat, non promouetur intra annum. Et ratio est, quia ætate, in qua secum ad id beneficium dispensatur, nequit ad Sacerdotium intra annum transire. Sic Anton d. c.at si clerici, §. de adulterijs,nu.14. Abbas proximè allegatus. Fel.d.cap. finali,nu.5.& alios allegans d.c.postulasti,nu.10. Decius, c.cum in cunctis,§.cum verò,in noua editione,nu.13.de elec.Milis in repertorio litera D,verb.dispensatio.nu.23. versi. dispensatus,vt non obstante. Gambara d.lib.10.nu. 232. Borgasius dict.tit de interpretatione dispensationis, num.5.

20 At quando accessoria sunt a principali separabilia, ita vt dispensatio super principali imprimat suum effectum absque ea extensione, non extenditur ad ea accessoria. Quod dispensatio strictè intelligenda sit. Et facit l.fin.§. Lucius, ff. de condict. indebi. vbi restitutio in integrum concessa maiori fauore ætatis super contractu rescindendo, non extenditur ad accessorium, idest, ad vsuras solutas. Et ita docent vniuersi. Vnde dispensatio ad non residendum minime extenditur ad fructuum consequutionē qui ab absentibus perduntur. Quia hæc possunt separari. Sic Ant.c.at si clerici,§.de adulterijs,nu.14.de iudic.& ibi Fel.nu.17.vers.2.fallit,& c.postulasti,nu.10.de rescri. Milis in repertorio,litera D,verb.dispensatio.nu.23.versic.dispensatus vt possit.Lapus allegatione 57 ad seruandam,num.7.Gambara de authoritate legati, lib.10. num. 241. Brunorus in suo compendio,litera D.verb.dispensatio est de lege iurisdictionis.Quod si quæras, cui vsui sit ea dispensatio? Respondeo, ne is priuetur beneficio, ob residentiæ defectum.

21 Imò nec extenditur ad ea annexa separabilia, quoties id super quo principaliter dispensatur,potest sortiri effectum,licet non ita plenè,& facile,sicut id accideret,si esset dispensatum super antecedenti, & consequenti. Sic Fel.d.§.de adulterijs,nu.16.& ibi Aret.nu.36.Idque probant ex Bartoli,& Baldi doctrina.

22 Limitat tamen hoc Bald.l.& si seuerior,num.19. C. ex quib. causis infam. irrog. quamuis satis subobscure, nisi dispensatio habeat causam fauorabilem. Quia tunc trahitur ad consequens separabile, & sine quo dispensatio super principali stare potest:per illum textum,vbi iudex dispensando super pœna, censetur dispensare super infamia.Sed meritò hanc limitationem reprobant Aretinus,c. at si clerici,§.de adulterijs,nu.36.de iudic.& ibi Feli. nu. 16.fallentia 2.Quia in eo textus nullatenus poterat remoto principali stare accessorium: remota enim pęna imponenda pro crimine, mitigatur causa pœnæ, nec delictum ita atrox est,ac illud quod infamiam meretur, & proinde tollitur infamia tanquam necessariò coniuncta atrocitati delicti.

23 Tempera tamen, vt dispensatio non extendatur ad cōnexa separabilia, vt intelligatur quando is, cum quo dispensatur in principali, erat etiam inhabilis ante dispensationem ad connexum, ad quod extendenda est. Secus quando non erat inhabilis ad accessorium, sed ad solum principale, & quia circa principale impeditus erat, erat quoque consequenter circa accessorium: tunc enim remoto defectu à principali per dispensationem consequēs & accessorium liberum erit ab omni macula: & sic poterit vtrumque exerceri. Sic Felin.c.postulasti,nu.11.vers. ista & his similia,de rescr. id colligens ex Glossa c. statutum,in principio,verb.dignitate,in fine,de rescript.in 6. idem allegans Dominico,& Præposito Couar.4.decret.2. p.c.8.§.10.fine, & ponit exemplum Fel.vt Cle.2.de ætat. Statuitur ne canonicus vocem habeat in cap. donec Subdiaconus sit,& Clem 3.eod.tit.præscribitur ætas ei ordini assumendo necessaria.Quare eam ætatem nondum nactus est vocis in capitulo incapax, non per se, & principaliter ratione defectus ætatis,sed ratione defectus ordinis eam ætatem poscentis. Si ergo Pontifice in ætate ad subdiaconatum petita dispensante,is fieret subdiaconus, vocem quoque haberet in capitulo.

24 Ex dictis inferunt aliqui, dispensationem concessam Episcopo vt vltra tres menses iure præscriptos consecrationem differat, non extendi ad retentionem beneficiorum quæ a consecrationis die vacare debebant, cap. cum in cunctis,§.cum vero,de electio. Quòd hæc non sint ita connexa, quin separi possint. Sic Innoc.cap.de multa,numero 2.versic. sed quid si ex dispensatione, de præbend. & cap.cum in cunctis,nu.3.vers.item & quando, de electiон.Monachus,cap.si gratiose,nu.4.de rescrip.in sex.o, Hostien.d.capit. cum in cunctis numero 16.Ioann.Andr. num.18.Anastasius Germonius de indultis.Cardinal.§. si verò illa nu.28. Limitant hoc Host.& Ioan.Andreas, nisi dispensatio illa sit proprio motu concessa. At dicendum est, nullatenus, ea beneficia vacare. Quod vacatio illa sit inseparabiliter coniuncta dilationi culpabili consecrationis: quare eo ipso quòd dilatio culpa vacat ratione legitimæ dispensationis: extenditur quoque dispensatione vacent beneficia tanquam ad connexum inseparabile. Et confirmatur,quia ipsemet Innoc.d.c.de multa nume.2.ab omnibus receptus fatetur non vacare beneficia, consecratione dilata ratione morbi Episcopi: vt pote, quæ culpæ immunis est. At non minus culpa caret quando ex dispensatione legitima differtur. Quare si propriè loquendum sit, non est hæc dispensationis extensio, nec ex tali extensione cessat beneficiórum vacatio, sed quasi cessante culpa, quæ eius causa est. Demum idem constat ex cap. cum ex eo, de elect. in 6. vbi deducitur parochum, cum quo dispensatum est ne intra annum promoueatur, non incurrere pęnam amissionis beneficij in eo textu statutam:Atque ita docent Anton c.cum in cunctis.§. cum vero,de elect.nu.14.& ibi Abb.nu.9. Decius in noua editione nu.14.Felinus ca.postulasti.num.13.limit.6.de rescrip. Rebuffus praxi beneficiorum tit.de dispensatione ad plura beneficia num.74.Euerardus loco à ratione legis larga nu.36.fallentia 11.Gambara de authoritate legati,lib.10. à nu.249 ad 254.Sayro Thesauro casuum 1.tomo,libro 7. cap.14 num.21.

25 Secundò ex his aliquis inferet dum Prælatus religionis, aut Episcopus mittit subditū ab alieno Episcopo ordinibus initiandum censeri sub ndc eum vices suas committere illi Episcopo, vt dispenset cum illo in irregularitate, aut quouis alio impedimento, in quo potest proprius Prælatus dispensare. Quòd concesso aliquo censeantur subinde concessa ea sine quibus id expediri nequit,capit. præterea,de offic.delg.l.2 ff.de iurisd.om iud. Et dispensatio in principali extenditur ad accessorium, sine quo consistere nequit, (vt num.19.diximus.) At promotio ad ordines fieri nequit eo impedimento non sublato. Ita docent Angelus verb irregularitas nume.34. & ibi Syl.q.9. num.11.in fi.Armila numero 81. Henriquez libro 14. de excommunicatione,c.17.nume.4.ad finem: qui hoc limitat, quando id impedimentum denuo occurrit, aut denuo in mētem venit. Sed non caret magna difficultate doctrina hæc,& potius opposita placet.Quia Nauar. lib.3.consil.titu.de tempor.ordin.1. editione, toto consil.26.& 27. in 2.toto consil.12.& 13.Emmanuel 2. tom. summæ c.14. nume.10. conclusione 10. Petrus de Ledesma summa Sacramen.vbi de Sacram. ordinis capit.8 post 5. conclusionem, colum.19. defendunt Episcopum cui Tridentinum, sess.23.capitu.9. de reformation. concedit posse initiare suum familiarem triennalem, non posse cum eo dispensare in interstitijs,nec in defectu natalium ad ordines minores, vt potest proprius Episcopus. Ducuntur, quòd sublato vno impedimento, non censeatur alterum distinctum sublatum. capite ex tuarum, de vsu, & authoritate pallij, lege si domus, ff. de seruitut. vrban. At in hoc euentu duplex impedimentum concurrit, alterum defectu subiectionis ad ordines: alterum irregularitatis. Sublato ergo priori per initiandi licentiam, non aufertur posterius. Secundo, quia a separatis non fit illatio,capit. ad audientiam,de decim.l.Papinian.ff. de minoribus. At potestas dispensandi, & initiandi separata sunt. Tertiò, quia dispensatio non extenditur ad connexa sine quibus potest consistere, (vt numero 20. diximus.) At potestas initiandi potest consistere absque potestate reddendi initian-

initiandum habilem ad ordines: vtpotè quæ intelligitur, si ille alijs habilis sit, vel a legitimo superiori impetret dispensationem in ea inhabilitate. Demum quia nemo asseret Sacerdotem, cui delegauit Episcopus, vt aliquos matrimonio copulet, posse cum illis dispensare in matrimonij impedimento, in quo esset Episcopus: vt in voto non nubendi. Et ex his manet argumentis contrarijs satisfactum. Alia tamen ratione censeo posse Episcopum cũ eo familiari dispensare in interstitijs, & quacumque irregularitate. Quod ad id habitatio maioris partis anni sufficiat, vt latè probaui lib.3. dispu.23. & post ibi scripta reperi idem tenere Emmanuelem Sa, summa verb. Episcopus, nu.36.

26 Tertio deducitur, quid dicendum sit de illegitimo cũ quo dispensatur ad ordines, vel vt clericus fiat? Philippus relatus ab Anton. capit. literas, numero decimo, de filijs presbyt. censet dispensationem hanc extendi quoque ad ordines sacros. Quia si restringenda sit, id erit ad primam tonsuram, quod aduersarij negant. Et Suarez de censuris, disp.41. sectione tertia, numero tertio, ait difficile esse vniuersaliter acceptare hanc regulam, vt ea dispensatio intelligatur ad solos ordines minores. Quia in his rebus indefinita æquipollet vniuersali, vnde ait iuxta materiam subiectam, & maximè iuxta receptum verborum sensum, & vsum, in particulari iudicandum esse. At dicendum est, eam dispensationem de solis ordinibus minoribus intelligi. Quod cum strictè interpretanda sit, satis est, vt in minoribus ordinibus suum effectum sortiatur. Nec tamen ad primam tonsuram restringitur, quia aliquid beneficij habet, & permissio in genere mediocritatem respicit, l. finali, §. 1. C. communia de leg. & l. legato generaliter, ff. de le. 1. At ordines minores medij sunt inter primam tonsuram, & sacros. Et ideo huius sententiæ videtur Glossa cap. fin. ver. ad omnes, de filijs presbit. in 6. vbi ait cautè in eo textu dictum esse, si fuerit cum illegitimo dispensatum ad omnes ordines, addito eo signo vniuersali. Et id tenet ibi Archid. paulo post principium, colligens id ex eo textu, ne redundet particula omnes. Et Francus ibi, nu.4. ait hoc esse tutius, quod eisdem verbis ait Glossa finalis, cap. literas, de filijs presbyt. Et id affirmant Speculator tit de dispensatione. §. vltimo, num.2. Goffredus summa tit. de filijs presbyt. num.8. & ibi Host. §. quis possit dispensare, nu.8. vers. quid si dispensetur, & dicto cap. literas, in fine, & ibi Innocent. in fine, Vincentius, Laurentius, Tancredus, quos refert, & sequitur Ioã. Andr. ibi in fine. Ant. numero decimo, Abbas, num 6. Anchar. in fine, Card. in fine, Bellamera, num. vltimo, idem Abbas cap. si quisquam, num.5. de cohabit. cleric. Felin. c. postulasti, num 9. statim in principio, de rescript. Iason l. beneficium, nu.41. ff. de constit. Principum, Rebuffus praxi benefic. tit. de dispensatione super defectu natalium, num.47. Angelus verb. priuilegium, num.3. & verb clericus, 1. quæst.4. Armilla verbo priuilegium, nu.4. & verb. clericus, nu.4. Tabiena verbo priuilegium, q.3. num.4. & clericus, 1. in fine Maiolus lib.1. de irregul. cap.8. num.6. Villadiego tractatu de irregular. c.16. vbi de dispensatione irregularitatis cum illegitimis, versicul. hinc est, quòd si dispensatur cum laico, Astensis 2. part. summæ, libro 6. tit.22. art.4. q.6. Antonius Cucus lib.4. Institutionum maiorum, tit.12. nu.31. Borgasius de irregulat. 2. part. tit. de interpretatione dispensationis, num.22. Et ex Theologis Henriquez lib.7. de indulgent. cap.30. num.2. & lib.14. de irregula. c.8. num.10. Emmanuel Sa, summa verbo dispensatio, num.13. Sayro thesauro casuum, tomo 1. libro 6. c. 11. nu.19. Intellige tamen, nisi is illegitimus esset in minoribus constitutus, tunc enim ne dispensatio frustranea sit, & vt verba aliquid operentur, iuxta ca. si Papa, de priuileg. in 6. intelligatur de sacris. Ita Host. d. cap. literas, in fine, & ibi Anton, num.10 Abb. num.6. Bellamera, numer. finali: qui bene hoc intelligit, quando Pontifex dispensans norat illegitimum esse in minoribus constitutum. Nam si id ignoraret, non est cur eius mens præsumatur esse dispensare, vt ad sacros ordines promoueatur virtute eius dispensationis, quę ex se solos minores ordines comprehendit. Et existimo dispensationem eam Pontificis, vt illegitimus, quem minoribus initiatum nouit, ad ordines promoueatur, intelligi de omnibus sacris. Quod non præsumatur mens Pontificis esse, vt ille per subdiaconatum maneat mutandi status incapax, nec vlterius possit ascendere. Tandem quamuis dispensatio illegitimi esset ad omnes ordines, fatentur aliqui de solis minoribus intelligi, Sic fallo allegatis D. Antonio, & Syluestro tenent Maiolus, & Sayro proximè allegati. Henriquez, lib.14. de excommun. cap.8. num.10. At eam dispensationem ad omnes sacros ordines porrigi, iure optimo supponunt Glos. c. fin. verbo ad omnes, de filijs presbyt. in 6. dicens cautè addi in contextu particulam, omnes. Et Dominicus ibi, num.8. dicens vtile esse adijci. Et Archidiac. ibi paulo post principium dicens, ea particulà vniuersali non addita, minime prodesse dispensationem ad ordines sacros. Et constat, quia si adiecta particula, omnes, ad solos ordines minores extenderetur: cum idem sit ea non apposita (vt diximus) redũdaret vtique. Cum tamen nec vlla syllaba in decretis Pontificis superflua esse debeat. Vt probaui lib.3. disp.46. num.6.

27 Quarto deducitur, quamuis dispensatio illegitimi ad ordines, non extendatur, vt beneficij parochialis capax sit: eo quod hæc separabilia sint, extendi tamen, vt beneficij simplicis capax sit. Ita docent Ant dicens sic seruari, c. postulasti, num.16. de rescrip. & ibi Imola, nu.4. Felin. num.10. & c. fin. nu.5. de Simon. Anchar. c. fin. num. vnico, notabili 1. de filijs presbyt. in 6. Milis in repertorio verb. dispensatione, num.23. ver. dispensatus ad ordinem. Borgasius de irreg. 2. par. tit. de interpretatione dispensationis, nu.7. Emman. Sa, summa ver. dispensatio, nu.14. Sayro in thesauro casuum, tomo 1. lib.6. c.11. num.21. At hoc ita vniuersaliter dictum non placet. Et contrarium significat Rebuff. praxi benef. tit. de dispensatione super defectu natalium, nu.48. dicens dispensationem illegitimi ad sacros ordines, non extendi ad beneficium. Et Suarez de censuris, disp.41. sect.3 no.3. in fine, vbi ait dispensationẽ ad omnes ordines si aliud non addatur, non necessario includere dispensationem ad beneficia præsertim illa, quæ prælationem, vel iurisdictionem habent. Quia hæc non necessario connexa sunt. Sed sic distinguendum credo, si dispensetur cum illegitimo ad omnes ordines, quo casu dispensatur etiam ad sacros (vt diximus nu. præced.) redditur subinde beneficij simplicis capax, secus si ad ordines dispensetur, non addita particula vniuersali, quo casu ad solos minores ordines promoueri potest nisi sit iam ad illos promotus, idq; Pontifex dispensans norit (vt nu. præced. dixi) & in hoc casu etiam redditur beneficij simplicis capax, vt pote cum quo dispensatur ad ordines sacros. Doctoresq. allati in hoc solo casu, quo dispensatur cum illegitimo ad ordines sacros, videntur apertè loqui. Quia id probant ex c. accepimus, de ætat. & qualitat. vbi cogitur Episcopus promoto ad sacros ordines absque titulo conferre beneficium. At promotus ad minores nullo eget titulo. Quare licet ordines sacri, & beneficium simplex diuersa sint, sunt tamẽ annexa quasi inseparabiliter. Cum non deceat quempiam ad sacros ordines promoueri absq. beneficij titulo: idq. prohibuit Trid. sess.21. cap.2. de reformat. quamuis promouendus, patrimonium, aut pensionem habeat, nisi quasi dispensatiue ratione necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ.

28 Hæc tamen dicta sint, quando non absolutè dispensatur cum illegitimo in irregularitate, sed cum addito, vt ad ordines, vel ad beneficium simplex. Secus autem est, quando absolutè, & sine addito dispensatur. Nam tunc signum est dispensationem esse totalem. Tum, quia verba absoluta integram absolutionem important. Tum etiam, quia non est cur ea dispensatio ad vnum potius, quam ad alium effectum protrahatur: nisi vbi facultas dispensantis coarctata esset: tunc enim dispensatio adæquabitur potestati Ita Suarez de censuris disp.41. sect.3. nu.3.

29 Decimo temperatur principalis conclusio, vt dispensatio strictè intelligatur quando fit ab inferiori, qui legẽ concedere nequit: secus si fiat a legislatore. Quia cum dispensatio dicatur quædam lex priuata, merito extenditur attenta dispensantis potestate. Videtur enim quasi concedere priuatam legem, & consequenter aptam ad recipiendam extensionem, qualem lex communis fauorabilis recipit. Sic Aretin. ca. at si clerici, §. de adulterijs, num.31. & 34. de iud. Sed merito hanc limitationem reijcit Felin. c. postulasti, n.9. de rescr. Quia nulla commoda differentiæ ratio potest assignari inter vtramq. dispensationẽ, vt altera restringi, altera verò ampliari debeat. Deinde, quia c. fi. §. ille vero, de filijs presb. in 6. expresse decidit,

dispen-

dispensationem illegitimo à Sede Apostolica concessam restringi: eo quòd a iure communi exorbitet. Tandem, quia lex etiam generalis si iuris communis sit correctoria, restringitur regula, quæ à iure, de regulis iuris in 6.

30 Vltimo temperatur, nisi dispensatio sit in causa matrimoniali. Quippe ea fauore matrimonij extenditur: nisi scandalum ex larga interpretatione sequatur. Sic tradunt Milis in repertorio, litera D. verb. dispensatio, numer. 23. vers. dispensatio quatenus. Felin. capit. postulasti, nu. 13. limit. 7. de rescrip. Gambara de authoritate legati, lib. 10. num. 262. Loazes de matrimon. Regis Angliæ, dubio 2. in 2. fundamento pro parte affirmanti, numer. 29. Veracruz. 1. part. Speculi, artic. 44 pag. 5. paulò ante 2. dubium. Borgasius de irregular. par. 2. tit. de interpretatione dispensationis, numero 23. Idque probant ex capit. quod dilectio, de consanguinit. vbi legati potestas ad dispensandum in certo consanguinitatis gradu restringitur causa vitandi scandali ad casum, quo vterque contrahens distat æquè a stipite. Ergo á contrario sensu, si non esset scandalum, ea dispensatio amplianda esset. Secundo, quia extrauag. Nuper, Clementis V I. relata a Calderino consi. 1. num. vnico, de consanguin. deciditur dispensationem in quarto gradu consanguinitatis, porrigi ad quartum cum tertio coniunctum, qui est casus mixtus. Sed hæc limitatio merito reijcitur à Gutierrez quæst. canon. lib. 2. cap. 15. nu. 127. & duplici sequenti. Quòd nullo iure probetur: nam (vt bene ait Aretinus l. 2. in principio, nu. 2. ff. de verbor. obligat.) ex eo quòd, d. cap. quod dilectio, restringatur ea dispensatio ratione consuetudinis, & scandali, sequitur eis seclusis esse veram extensionem. Verum est enim tunc gradum mixtum ex tertio, & quarto comprehēdi sub quarto simplici: non tamen id euenit, eo quòd extendenda sit ea dispensatio: sed quia ex natura sua is solus gradus est, quo remotior distat à stipite. Et eodem modo soluitur dict. extrauagans, Nuper. Præterea, quia dispensationem in causa coniugali, odiosam, & stricti iuris appellant Hostiens. c. quia circa. nu. 2. de consang. & ibi Ioan. And. n. 7. Anton. nu. 6. Card. num. vnico, oppositione 1. Anch. nu. 4. fin. Dominicus cons. 33 nu. 8. & 9. Corneus cons. 201. nu. 8. vol. 2. Rota nouissimis, tom. 3. lib. 1. decis. 117. num. 3. & lib. 2. decis. 70. nu. 2.

31 Ex dictis omnibus deducitur, quid dicendum sit in ea quæstione, an in dispensationibus locū habeat argumentum à paritate rationis, vel à maiori ad minus: ita vt in ijs extensio fiat à casu, in quo est par, aut minor ratio, ad casum in quo est eadem, aut maior concessionis ratio? Decius cap. quia in tantum, in noua editione, à nu. 15. vsque ad 19. de præbend. & regula non debet cui 21. num 6. ff. de regul. iuris, & cons. 76. ad finem, volum. 1. & capit. at si clerici, §. de adulterijs, in noua editione, num. 87. de iudic. & Hippolytus repetit. ad eundem, §. num. 86. & 87. Francus capit. cui de non Sacerdotali, num. 5. notabili vltimo, de præben. in 6. Gambara de authorit. legati, li. 10. numero 264. fin. Borgasius de irregular. nu. 2. tit. de differentijs diuersorū terminorum, n. 11. sustinēt id argumentum valere, & late id probat Decius, contrarijsq; respondet. Potissimū fundamentū est, quod in re pœnali, & sic odiosa, id argumentum locum habeat: vt probat l. neq; in ea, 22. ff. ad l. Iuliam, de adult. ibi: *Sed qui occidere potest adulterum multo magis cōtumelia poterit cū iure afficere.* Quod Bartol. ibi, in fine dicit valde notandum. Idem probatur ex l. in suis. 11. in principio, ff de liber. & posthu. vbi probatur habentem potestatem, & vitæ, & necis alicuius, habere quoque in bonis ipsius potestatem. Ex quo textu argumentum Doctores ducunt ad licitam banniti spoliationem, quòd licitè interfici valeat. Et ita arguit Glossa cap. in literis, verb. prędo, in fine, de rest. spol. vbi cum textus doceat prædonem ante omnia restituendum, limitat, nisi talis sit prædo, cuius vitæ nemo parcere debet, quasi tunc interfectione existenti licita, à fortiori sit spoliatio. Prętereà, valere argumentum à maiori probatur ex capit. ex parte tua, de decim. vbi priuilegium super decimis non soluendis concessum Ecclesiasticis, extenditur ad noualia. Et ea ratio redditur in textu, ibi: *Quia vbi maius conceditur, minus concessum esse videtur.* Deinde, quia cap. per venerabilem, qui filij sint legit. hoc argumento vtitur Pontifex, ibi: *Quod in maiori conceditur, licitum esse videtur, & in minori.* Et fit ibi hoc argumentum à maiori ad minus, in diuersa specie, vt à spiritualibus ad temporalia, & non solum à maiori, sed à simili arguit Pontifex, ibi: *Per simile quoque.* Et eo vel maxime, quod legitimatio est multū odiosa: vtpote, quæ ius legitimorum minuit.

32 Sed quamuis hoc probabile sit, non est recedendum à communi, & receptissima sententia, neganti id argumentum procedere in dispensationibus: atque adeò in ijs fallere regulam, cui licet. 53. de regul. iuris, in 6. sic dicētem: *Cui licet quod est plus, licet vtique quod est minus.* Ducitur hæc sententia ex regula. Quæ a iure, de regul. iuris, in 6. ibi: *Quæ à iure cōmuni exorbitant nequaquam sunt ad consequentiam trahenda.* Cum ergo dispensatio sit huiusmodi, non valet in ea argumentum à minori. Secundo ex c. finali, de translat. Episcop. vbi dispensatio, vt quis ad Archiepiscopatum promoueatur, non extenditur ad Episcopatum: & cap. cui de non Sacerdotali, de præben. in 6. vbi deciditur eum cui integram præbendam conferri mandatur, non posse recipere dimidiam, licet in ea Ecclesia sint integræ, ac dimidiæ præbendæ: & si mandatur conferri præbendam certi valoris, non posse minoris valoris recipere. Nec obstant argumenta. num. præcedenti adducta: quia ad duo priora respondet Couarr. 4. Decret. 2. p. c. 8. §. 8. nu. 11. eos textus loqui in concessionibus à lege, vel canone inductis, quæ latè interpretandæ sunt: (vt diximus num. 7.) non autem in ijs, quæ à Principe priuatim fiunt. Ad cap. per venerabilem, dic cum Abbate ibi, nu. 6. & Felino c. finali, num. 5. de Simon esse allegationem partis, ac proinde nil probare. Vel. 2. dic, esse quandam huius regulæ limitationem, (vt num. sequenti dicemus.) Et ideò hanc sententiam tuentur Speculator. tit. de dispensatione, §. dicendum restat numer. 16. & Ioan. And. in addit. ad eundem, eodem tit. §. vltim. verb. dispensatum, & d. regula, quæ a iure, & cap. postulasti, num. 11. de rescrip. vbi Hostiens. num. 12. Anton. nu. 8. Bellam. nu. 3. Bar. num. 7. Felin. num. 8. post 6. declarationem, vers. regula est, & ca. fin. num. 4. concl. 2. de Simon. Abb. c. ad aures. nu. 7. de rescrip. & cap. Ioan. nu. 8. de cleric. coniug. & c. at si clerici. §. de adulterijs, num 8. de iudic. Cardin. d. c. per venerabilem n. 9. q. 1. Oldrad. cons. 215. num. 7. Federic. cons. 4. Domin. cap. finali. num. 5. de filijs presbyt. in 6. & ibi Francus num. 1. Probus addit. ad Monachum, cap. vnico. num. 9. de ætat. & qual. in 6. & capit. vnico, num. 35. de cler. coniug. in 6. Romanus l. 2. in princip. num. 62. ff. de verb. oblig. & ibi Lancellot. num. 13. Aretin. num. 1. Iason l. 2. in princip. nu 39. ff. de vulgar. & l. beneficium, num. 38. ff. de const. Princip. & l. omnium. nu. 13. C. de testam. Berous, ca. super eo. nu. 13. de vsur. & cap. ad aures, num. 29. de rescript. vbi Ripa nu. 39. Milis in repertorio, litera D. verb. dispensatio, n. 23. ver. dispensatio in maiori. Rebuf. in Concordatis. tit. de forma mandati Apostolici, super verb. dispensationum. vers. iustæ dispensationis. Gygas de pensionibus q. 18. ad fin. Parisius consi. 88. nume. 20. lib. 4. Euerard. loco à minori, num. 4. Bernard. Diaz. regula 195. vbi Salcedo in addit. Gambara de authorit. legati, lib. 10. num. 211. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dubio 2. in 2. fundamento partis affirmantis, nu. 29. Natta cons. 179. nu. 27. & consil. 504. num. 4. & 5. Syluest. verb. beneficium. 3. q 4. num. 8. in fine, & q. 12. Tabiena. verb. beneficium. 2. q. 17. num. 20. Couar. 4. decr. 2. p. cap. 8. §. 8. nu. 11. Mandosius regul. 20. cancellariæ. q 7. num. 10. & in praxi signaturæ, tit. dispensationes. verb. in materia dispensationum. Villalobos in suis communibus, litera D, num. 90. Carrerius libro 3. de sponsalib. cadit. 3. in fi. Sarmiento de reddit. 4. par. capit. 4. num. 5. Molina lib. 2. de primogen. capit. 4. num 48. & 49. Maiolus lib. 5. de irregul. cap. 51. num. 10. Menoc. cons. 72. num. 11. vol. 1. Anastasius Germonius de indultis Cardinalium, §. nec non quorumcunque, nu. 17. Stunica de voto. q. 6. num. 56 Mattienzo lib. 5. Recopil. titu. 8. l. 10. Glossa prima. num. 1. Borgasius de irregul. p. 1. tit. de interpretatione dispensationis. num. 17. Gutierrez, q. canon. lib. 2. capit. 15. nu. 124. 126. Brunorus in suo compendio, litera D. verb. dispensationes sunt, odiosæ. Et ex Theologis, Molina tomo 3. de iust. disput. 591. num. 2. Beia in suis responsis, casu 45. ad fin. Ludouic. Lopez, 2. par. instructo. vbi de clauibus, cap. 9. col. 5.

33 At hæc regula temperanda est primo, vt procedat in dispensationib. odiosis, vt ad plura beneficia: secus in fauorabilibus, & quæ non odiosæ sunt: vt in dispensatione illegitimi ad ordines, per capit. per venerabilem, qui filij sint legit. vbi Pontifex hoc argumēto vtitur, in legitimatione

tione quæ non odiosa, sed fauorabilis est, ob filiorum fauorem: & præiudicium aliorum, ad quos hæreditas pertinet iura paruipendunt. Cum talis spes sit potius iure odiosa, post emancipationem, ff. de legatis. Sic Ioann. Andr. c. postulasti, nu. 11. de rescript. & ibi Hostien. num. 12. Anton. nu. 8. Imo. num. 12. Bellam. nu. 3. Abbas cap. ad aures, nu 8. de rescr. & cap. at si clerici, §. de adulterijs, nu 8. de iudic. & ibi Decius in noua editione a num 91. Hippolit. nu. 92 Barbat. nu. 7. Felin. cap. finali, num. 5. de Simon. Berous c. ad aures, nu 29. de rescript. Loazes nu. præcedenti allegatus. Sed hanc limitationem reprobat idem Felin. d. cap. postulasti, num. 9. limitatione 2. & dict. § de adulterijs. num 16. eo quod semper dispensatio sit odiosa, vt potè, quæ semper ius commune violat: in quo odium eius fundatur. (vt diximus numer. 4) Secundo potest opponi capit. quod dilectio, de consang. vbi quamuis agatur de fauore matrimonij, qui multus est: at fit in dispensatione interpretatio stricta, & ideo deciditur ibi dispensationem in certo gradu, vt in quarto, non extendi ad mixtum ex tertio cum quarto, sed tantum intelligi, quando vterque contrahens æque distat à stipite. Sed meritò Felinum reprobantes sustinent prædictam limitationem Decius, & Hippolitus proximè allegati. Quia dispensatio fauorabilis potest dici, vbi agitur de publico religionis fauore, vel animæ. Quippe in talibus euentibus extensio fit etiam in materia exorbitanti. Quod vulnerationi iuris communis factæ per dispensationem præponderet subiecta materia: vt probat Euerardus loco a ratione legis generali. nu. 50. & 61. Nec obstat casus cap. quod dilectio non enim innititur ea decisio interpretationi strictè faciendæ dispensationis, sed ratione consuetudinis, quæ in eo loco vigebat, ex cuius violatione scandalum oriebatur, id ibi decisum est. Quod constat ex fine eiusdem textus, vbi decisionis redditur ratio sic *Consultius ducimus multitudini; & obseruata consuetudini deferendum quam aliud in dissensionem, & scandalum populi statuendum.* Et ita tradunt ibi Glossa. verb. vterque, Innoc. in fine Abbas numero 7. Imola. l. 2. in principio, numero 2. ff de verb oblig. & ibi Romanus numero 62. Aretinus numero 2 Felinus, dict. ca. postulasti num. 9 & cap. fi. nume. 8 de Simon. Corneus consil 201. num. 15. volum. 2. Couarr. 4. decret. 2. parte ca. 6. §. 10. nu. 12. Veracr. append. ad art. 49. 1 p. Speculi pagina 99. & 1. p. Speculi art 44 pag. 4. Petrus de Ledesma de matrim. q. 54. art. 2. ad finem.

34 Secundo temperatur, vt valeat id argumentum à maiori, quando casus, in quo dispensatur, rationem expressam concessionis continet. Tunc enim extenditur ad casum non expressum, vbi reperitur eadem ratio. Quia iuxta doctrinam Glossæ communiter receptæ, cap. 1. ver. Italiæ. de tempor. ordin. 6. hoc non est extensio, sed declaratio, qua declaratur includi eum casum ex tacita dispensatis mente. Sic Abbas capit. at si clerici, §. de adulterijs. num. 8. de iudic. & ibi Decius in noua editione, limitatione 1. numero 89. & 90. Hippolitus num. 88. Ripa capit. ad aures, num. 41. de rescript. Emmanuel. q. regular. tomo 2. q. 46. artic. 11. Nec obstat Felinum discedere ab hac limitatione, cap. postulasti. numero 9. limitatione 1. de rescript. Et ducitur, quia si non extenditur dispensatio a maioritate rationis, à fortiori, nec ab identitate. Sed bene respondet Decius, quando est ratio expressa in lege, non esse propriè extensionem, sed tantum quando à similitudine, vel maioritate rationis non expressæ argumentum ducitur.

35 Tertio temperatur, quando id minus est annexum, vel inclusum in maiori tanquam pars eius, vel ab eo inseparabile: tunc enim dispensatio in casu maiori extenditur ad minorem. Quia concesso toto partes concessæ videntur. Vt dispensatio ad Sacerdotium extenditur ad omnes ordines inferiores. Sic Ioann. Andr. addit. ad Specul. tit. de dispensatione, §. finali. verb. dispensatum. Hostien. cap. postulasti. num. 12. de rescrip. & ibi idem Ioan. And. numer. 11. Anton. num. 8. Imola num. 11. & 14. Barb. num. 7. Bellam. num. 3. idem Anton. ca. literas, num. 10. de fili. presby. & ibi Abbas num. 6. Milis in repertorio, litera D. num. 23. verb. dispensatio, versic. dispensatio licet tanquam odiosa. Francus cap. cui de non sacerdotali. num. 5. de præb. in 6. Probus addit. ad Monachum cap. vnic. num. 9. & 10. de ætat. & qual. in 7. Felinus cap. finali. num. 5. de Simon. & cap. at si clerici, §. de adulterijs. nume. 17. de iudic. Sarmiento de reddit. 4. part. cap. 4. num. 5. Maiolus lib. 5. de irregul. capit. 51. nu. 10 & lib. 1. c. 8. nu. 7. Sayro thesauro casuum, tomo 1. lib. 7. c. 14. num. 17. & lib. 6. cap. 11. numer. 20

36 Quarto temperatur, vt non valeat argumentum a maiori in dispensationibus ab homine concessis, secus in ijs, quæ à canone, vel lege indicuntur. Quia illæ strictè, hæ verò largè interpretandæ sunt (vt diximus num. 7.) Sic Couarr. 4. decret. 2. p. c. 8. § 8. nume. 11. Ludou. Lopez 2. p. instruct vbi de clauibus. c. 9. col. 5.

37 Tandem limita, vt regula procedat quando maius, & minus sunt in diuersis generibus: secus si vtrumque sit in eodem genere: tūc enim dispensatio in maiori verba prægnantia habens, extendetur ad minus. Sic Oldradus consil. 215. nu. 7. Felin. cap. postulasti, nu 13. in fine, limitatione 8. de rescrip. Borgasius de irregular. par. 2. tit. de interpretatione dispensationis, num. 17.

38 Hinc deducitur, Episcopum, aut monachum, cui concedit Pontifex testandi facultatem, posse quoque codicillum facere, aut causa mortis donare. Quia hæc sunt partes vltimæ voluntatis, quæ concesso testamento conceduntur. Vt probatur ex l. Marcellus, ff. de donat. causa mort. ibi: *Nam & mortis causa donare poterit, cui testari concessum est.* Atque ita reprobato Socino iuniori, qui contrarium tenuit cons. 13. num. 12. & 13. & cons. 89. nu 31 lib. 1. tenent Nauar. apologia ad lib. de reddit. q 3. monito. 7. 9. & 10. Mandosius latius probans de signatura gratiæ. verb. licentia testandi. vers. alia etiam ambiguitas. Sarmiēto de reddit. p. 4. c. 4. nu. 5 Henriquez li. 7. de indulg. c. 21. num 6. & c. 30. n. 7. & in fin. Molina tomo 1. de iust. tract. 2. disput. 141. ad finem.

39 Secundo infertur, concessionem ouorum extendi ad lac, & caseum. Sic Henriquez lib. 7. de indulg. cap. 30. numero 4 eam reddens rationem, quod minus sit. Sed hæc ratio displicet, non enim video quo pacto sit minus. Quare rationem legitimam esse censeo, quia vnica, & indiuidua est prohibitio ouorum, & lacticiniorum, eo quòd sementinam originem à carnibus trahant: sicut est vnica, & indiuidua prohibitio omnium carnium. Quod constat ex capit. denique 4 d. vbi hæc prohibitio continetur his verbis. *Par autem est, vt nos, qui bis diebus à carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoque quæ sementinam trahunt originem carnis abstineamus: à lacte videlicet caseo, & ouis.* Sic ergo is cui ratione morbi conceditur vt auem edat non erit reus præcepti quibuscunque carnib. vescens: sic cui ouorum esus conceditur, ceterorum quoque lacticiniorum vsus licet. Similiter cui esus carnium conceditur, subinde ouorum, & lacticiniorum vsus permissus est. Quòd tota ratio prohibitionis horum sit, eo quòd à carnibus sementinam originem trahant. Atque ita pendet prohibitio hæc à carnium prohibitione: sublata ergo principali prohibitione tollitur accessoria.

DISPVTATIO II.

An potestas dispensandi sit late interpretanda?

SVMMARIVM.

Potestas dispensandi est latè interpretanda, num 1.

An ad solos casus adaptabiles, & comprehensos sublata verbi significatione extendatur, & in quibus est eadem, vel maioratio, licet sint separabiles, num. 2.

Quid si cedat in damnum tertij, & an potestas conferendi beneficia extendatur, num 3.

Quid si consuetudine inducta sit certa interpretatio in ea materia, num 4

An extendatur ad dispensandum in iure naturali, vel diuino, num. 5.

An extendatur, quando conceditur ad dispensandum cum certis personis, nu. 6.

An priuilegia bullæ, & iubilæi sint strictè intelligenda, numero 7.

Potestas dispensandi concessa Episcopo circa beneficia, an ad simplicia restringatur, nu 8.

Quid, vbi est dubium, an dispensatio, vel dispensandi potestas extendatur ad casum, num. 9.

Pote-

1 Conclusio sit. Quamuis dispensatio ipsa odiosa sit, ac strictè intelligenda, (vt latè disput. præcedenti diximus) at potestas dispensandi commissa alicui est latè interpretanda, tanquam fauorabilis. Solet probari ex capitulo finali, de simon. quod decidit, mandatum dispensandi cum monachis simoniacè ad monasterium admissis, commissum Episcopo, extendi ad dispensandum cum Abbatibus eodē vitio affectis. At hic textus nil confert, vt bene aduertunt Aretinus l. 2. in principio, nu. 1. ff. de verborum obligatione Fortunius l. Gallus, §. & quid si tantum, à num. 156. ff. de liber. & posthum. Nauar. eodem capitulo finali, nu 3. Couar. quarto decret. secūda parte, cap. 8 § 8. nu. 9. Quia ex illo mandato nō confertur Episcopo noua dispēsandi potestas, sed excitatur eius potestas ordinaria per Concilium generale concessa. Vt constat ex textu. ibi, *Secundum constitutionem generalis concilij dispensares*. Atque ideo textus non probat de commissione, sed de potestate ordinaria ad dispensandum, iure concessa. Et de eadem loquitur, capitulo per venerabilem, qui filij sint legitimi (vt bene docet Couar. proximè allegatus) dū is textus probat potestatem dispensandi circa maiora, ad minora extendi. Sed probatur conclusio. Quia cum dispensandi potestas conceditur, nulli fit præiudicium, nisi soli concedenti, qui potestatem suam totam, vel eius partem communicat, nec ex parte eius, cui conceditur, reperitur aliquod odium. Ac proinde tanquam Principis beneficium est latè interpretanda iuxta dicta disputatione præcedenti, nu. 4. Et confirmatur: quia odiosum non est, immo gratiosum, vt in dispensando quis Principis vice fungatur. Secundo, quia semper principale propositum inspiciendum est, l. rogasti in principio, l. si quis. ff. si certū petatur, quod alijs adduetis illustrauit, lib. sexto, disputatione prima, numero vndecimo. At dum conceditur dispensandi facultas, principale intentum non est, vulnerare ius commune, sed id in consequentiam venit, principale autem intentum est fauore quodam, ac beneficio afficere eum, cui conceditur. Quare esse Principis beneficium, spectandum est vt latè interpretetur. At dispensatio ipsa directè, ac principaliter tendit ad vulnerandum ius commune, eximendo quempiam ab illius obligatione. Et confirmatur: quia etsi causa mediata possit esse odiosa, satis est vt immediata, idest, liberalitas Principis sit fauorabilis, & hæc regulariter attenditur, l. socium qui in eo, ff. pro socio, l. sed si plures, §. in arrogato, ff. de vulgari, & notat ibi Bartolus numero tertio. Quia si opponas, ad dignoscendum, res ne fauorabilis, an odiosa sit, non attendi præcisè rem prout in se est, sed ex effectu consurgenti id venandum esse, vt constat ex lege prima, ff. solut. matrimonio, vbi dos fauorabilis appellatur, quòd effectus inde resultans, nimirum, sobolis procreatio, sit fauorabilis. Si ergo exercitium dispensationis, quod est effectus potestatis dispensandi, est odiosum, ipsa quoque potestas talis erit. Et confirmatur, quòd potestas propter exercitium concedatur aliàs inutilis esset. At quoties vnum conceditur propter aliud, concessio sortitur naturam eius propter quod conceditur. Vt constat ex Bartoli doctrina, l. constitutionibus. numero primo, ff. ad Municip. vbi allegato Dino, inde statuta esse stricti iuris probat, quod actio ex eis descendens sit stricti iuris. Sed vtrique obiectionis satisfit ex doctrina tradita: nam allegata in vtraque obiectione procedunt, quando ille effectus odiosa est principaliter intentus. At hic principaliter intenditur communicatio potestatis, quæ fauorabilis est. Et ideo hanc conclusionem tradunt Glossa capit. hi qui, verbo in potestate, in fin. 15. quæstio 8. & capit. dudum. verb. beneficia, de præbend. in 6. Federicus consilio 163. Oldradus consil. 152. numero 1. Calder. consilio 1. numero vnico, de consanguin. Bartol. l. 2. in principio, numero 2. ff. de verborum obligatione, & ibi Bald. numero vnico, Imola. nume. 2. Bartholom. Socinus numero 14. Alciatus num. 48. Alexand. numero 6. Paulus num. 4. Angel. num. 2. Roman. num. 62. Aretinus numer. 1. Galtaula. num. 8. Ioan. Andr. cap. finali, nume. 3. in fi. de simon. & ibi Anton. numero 5. Abb. numero 3. & 5. Cardin. statim in principio, oppositione 2. Anan. numero 8. Felin. nu. 7. conclus. 4. & capit. postulasti, nume. 11. limitat. 4. de rescript. idem Abbas capitulo at si clerici, §. de adulterijs numero 11. de iudic. vbi Imola in fin. Alexand. de Neuo, numero 15. & 23. Decius in noua editione, limitatione 2. numero 95. & consil. 76. numero 1. volum. 1. idem Alexander de Neuo, cap. quod dilectio, ad finem, de consanguin. & ibi Præpos. numero 8. Ripa. capite ad aures, numero 20. & 43. de rescript. idem Anan. capit. finali, numero 5. de cleric. pugn. in duello. Idem Alexand. l. si ita scriptum, numero 3. ff. de liber. & posthum. Bartholom. Socinus consi. 34 num. 14. volum. 3. & consil. 47. num. 32. volum. 4. Præpos. cap. per venerabilem, in principio, numero 5. qui fil. sint legit. Francus cap. 1. numero 5. de fil. presbyt. in 6. & ibi Dominic. in principio, numero 8. Iacobus de Puteo in suis decis. lib. 3. decis. 39. numero 1. Anton. de Rosellis, tract. de legitimatione, lib. 2. Titul. de causa materiali, numero 10. Angelus, verb dispēsatio, numero 9. vbi Syluest. quæst. 5. numero 9. Tabiena, verbo, beneficium 2. quæst. 14. nume. 16. Rolandus consil. 61. num. 6. volum. 1. Villadiego tract. de legat. q. 14. num. 31. Nauar. cap. finali. num. 3. de Simon. & §. in Leuitico, notabili. 27. nume. 4. & commento 4. de regul. quod est super capite statuimus, 19. q. 3. numero. 15. in fin. & lib. 4. consil. tit. de consanguin. 1. editione, consil. 8. in fin. in 2. consil. 4. in fin. Couarr. 4. decret. 2. par. c. 8. §. 8. nu. 6 ver. 8. & numero 11. Gutier. q. canon. lib. 2. cap. 15. numero 125. Borgasius de irregul. 2. pa. titul. de interpret. dispensat. num. 23. Stunica. q. 6. de voto, num. 57. Gratian. reg. 140. nu. 15. & ex Theologis, Henriquez libro 7. de indulgen. cap. 3. in fine. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disput. 173. col. 4. ver. obseruandum est eum. Sayro thesauro casuum, tom. 1. lib. 6. c. 11. nu. 8. Ludou. Lopez. 2. p. instanct. vbi de clauibus, c. 9. col. 4. Emmanuel Sa, summa, verbo. dispensatio, nu. 7. Emmanuel 1. tomo summæ, 2. editione c. 166. nu. 3.

2 Temperatur tamen conclusio, vt extendatur hæc potestas non ad quoscunque casus, sed ad casus quoquomodo adaptabiles casibus in potestate expressis. Sic Felinus, capite fin. numero 8. limitat. 1. de Simon. Gambara de

de autho.legati, lib. 10. numero 203. inde bene inferens non extendi de casu ad casum non comprehensum sub lata verborum significatione. Quare idem Felin. cap. postulasti, numer. 11. limitat. 4. de rescript. benè ait extensionem huius potestatis fieri ad consequutiua etiam separabilia, quibus est eadem, vel maior ratio, & ibi latè probat.

3 Secundò temperatur, quando solum agitur de praeiudicio ipsius concedentis potestatem, secus quando ea concessio in tertij praeiudicium vergit: tunc enim est restringenda potestas. Quòd Princeps censeatur velle quàm minimum possit damnum tertio inferre. Pro hac parte sunt Anton. & alij, quos referam numero 28. dicentes potestatem legitimandi non extendi ad casum mixtum, quando est in tertij damnum: eò quòd tunc odiosa fit. Et in terminis proprijs docent Felin. cap. postulasti, num. 11. casu 2. de rescript. & cap. at si clerici. §. de adulterijs, numero 2. de iudic. & ibi Alexand. de Neuo, nume. 15. & 23. Alciatus alios referens, l. 2. in princ. nume. 51. vers. fallit. 4. ff. de verb. oblig. & ibi Aret. nume. 1. in fine Gābara de author. legati, lib. 10. nu. 196. Couar. 4. decr. 2. per cap. 8. §. 8. nu. 9. Valascus consi. 60. num. 3. vol. 1. & adhibet hoc exemplum Aretin. cum Innocentio c. dudum. el 2. numer. 13. de elect. & Archidiacono, cap. si quis de ministerijs, in fine. d. 50. quamuis Episcopus possit dispensare cum electo criminoso, at id nequiret in praeiudicium capacis, qui simul cum eo electus est: nec similiter in praeiudicium eius contra quem in testem producitur criminosus. Exēplum etiam ponit idem Aretinus in potestate conferendi beneficia. Sed huic exemplo obstare videtur doctrina Glossae, cap. dudum, verb. beneficia, de praebend. in 6. vbi potestatem conferendi beneficia tanquam fauorabilem extendendam docet, & capit. si cui, el 2. de praeb. in 6. qui textus manifestè probat potestatem hanc esse fauorabilem, decidens decedere gratiam hanc esse mensuram. Quae verba propriè sonant esse hoc beneficium Principis fauorabile, vt in regula, decret. de regul. iuris, in 6. Sed dic (vt colligitur ex Felino cap. postulasti, num. 11. casu 2. in fine, de rescript.) quando collatio beneficiorum ad solum Pontificem concedentem potestatem ea conferendi spectat, ea potestas est fauorabilis, & amplianda. Quòd soli concedenti Pontifici praeiudicet: at quando collatio ad ordinarium spectaret, ea potestas concessa alteri per Pontificem, est strictè interpretanda, ob ordinarij praeiudicium. Intelligenda tamen est haec limitatio, dummodo praeiudicium graue sit, vt docent Glossa, cap. olim, in fine, de verb. signif. Archidiac. cap. quoniam, numer. 2. d. 69. Couar. & Valascus proximè allegati. Quia de minimis non curatur.

4 Tertiò temperatur, nisi consuetudine inducta esset certa interpretatio in ea materia: tunc enim restringenda est potestas dispensandi ratione eius consuetudinis: vt caueatur scandalum. Constat ex capite, quod dilectio, de consanguinit. quod ad hoc ponderaui disputat. praecedenti, numero 33. Sic Felinus capit. postulasti, numero vndecimo, versicu. quartus tamen casus, de rescript. Gambara de authoritate legati, libro decimo, numero 194.

5 Quartò temperatur, ne facultas dispensandi absolutè concessa extendatur ad dispensandum in iure naturali, vel diuino. Sic Glossa l. filius à patre, §. finali, verb. natu. ff. de liber. & posthu. Baldus ibi, in fine, Ang. in fine, Alexander, num. 4. Aretinus l. 2. in principio, nu. 1. ff. de verb. obligat. & ibi Alciatus, nume. 51. versic. fallit. 2. Gambara de authorit. legati, lib. 10. nu. 204. Felin. cap. finali, num. 8. limit. 4. de Simon. & ibi Nauar. numero 3. Sed Bartholom. Socinus dict. l. 2. in principio, nu. 14. ait Glossam, cui praedicti Doctores innituntur, loqui de impedimentis matrimonij iure diuino inductis. Cum enim in ijs Pontifex dispensare nequeat, non censetur eam potestatem transferre in illa generali commissione. Quia nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet. regula, nemo plus iuris. 55. ff. de regul. iuris. Vnde apertè sentire videtur Bartholom. Socinus transire eam potestatem, si Pontifici deleganti competeret facultas dispensandi in eo iure diuino. Verum Alciatus proxime allegatus reprobat hunc intellectum. Quòd ita intellecta Glossa esset fatua, & indubitabilis. Quare Felinus cap. postulasti, numero 12. versic. tertius casus, de rescript. & Gambara d. libro 10. numero 205. aiunt hanc limitationem, vt aliquid importet, intelligendam esse, etiamsi Pontifex delegans posset in eo iure diuino dispensare aliquando ex magna causa. Quare mihi placet hac limitatio sic intellecta, vt non transeat in ea generali potestate facultas dispensandi in iure diuino, quando id tale est, vt specialissimè Pontifici reseruetur, ita vt non nisi ex magna causa in eo dispenset, vt bene explicarunt Felinus, & Gambara. At transire credo, quando non ita strictè. Nemo enim negabit virtute talis potestatis posse delegatum dispensare in votis communibus, quae iure diuino naturali obligant. At nemo concedet transire potestatem dispensandi in matrimonio rato, nec in solemni castitatis voto, imò nec in simplici voto castitatis, aut religionis, vt dicemus disp. 9. num. 2.

6 Vltimò temperatur, vt latè interpretetur, quando ea conceditur ad dispensandum cum personis expressis. At strictè intelligitur, vbi exprimuntur personae, cum quibus est dispensandum. Ratio differentiae est, quod in priori casu sit beneficium, ac priuilegium actiuum illius qui dispensaturus est, & in eius gratiam confertur; quare ac beneficium Principis latè exponitur. At in posteriori priuilegium est passiuum ipsius, cum quo dispensandum est, vt potè in eius fauorem concessum. Quare non est tam dispensandi facultas, quam quasi dispensatio iam esse perducta solam exequutionem expectans. Haec quoque limitatio apertè colligitur ex capitulo si cui nulla, de praebend. in sexto. Et ita docet Ioan. Andr. cap. fin. numero 3. in fine, de simon. & ibi Ant. num 5. Abb. nume. 3. & 5. Card. statim in principio, opposit. prima, Fel. numero 8. Nauar. numero 3. Alciatus l. 2. in principio, nume. 50. vers. fallit secundo, ff. de verb. oblig. & ibi Galiaula, numero 11. Gambara de author. legati, lib. 10. numero 200. Iacobus de Puteo in suis decis. lib. 3. decisione 39. nume. 2. Angelus verbo dispensatio num. 9. & ibi Syl. q. 5. num. 9. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 8. §. 8. nu. in fine Vnde limitanter est latè interpretanda, quando est potestas dispensandi cum determinato personarum numero: etiam si cum vna sola sit, modo personae non nominentur. Quia adhuc est beneficium, & priuilegium actiuum eius, qui dispensaturus est, ac in ipsius gratiam collatum. Sic Alciatus proximè allegatus. At haec limitatio intelligenda est, quando ad petitionem illarum personarum expressarum, cum quibus dispensandum est, haec potestas committitur: secus si ad petitionem dispensaturi, tunc enim censetur ea potestas in fauorem ipsius concessa, & ita est latè interpretanda. Sic Iacob. de Puteo proximè allegatus. Rota in nouissimis tertio tomo, libro primo, decisione 117. in fine, & libro secundo, decisione 700 in fine. At hoc ego intelligo, quando in fauorem ipsius dispensaturi, & vt ipsi gratiam faciat, daret eam potestatem praelatus. Quod in dubio non praesumi, quando est ad dispensandum cum determinata persona, dicemus disputatione vigesimaoctaua, num. 90.

7 Ex his deducitur primò, priuilegia bullae Cruciatae, ac iubilei esse strictè intelligenda. Quòd non sint priuilegia, seu beneficium ipsius dispēsantis, sed ipsius personae Bullam accipientis, vel iubilaeum obtinentis. Sic Nauar. lib. 2. consil. tit. de iure iur. 1. edition. consil. 3. nume. 6. in 2. consil. 1. numero 6. loquens iubilaeo vocat eas facultates odiosas, ac restringendas. Idem tenet loquens de priuilegijs Cruciatae Henriquez lib. 7. de indul. cap. 30. nu. 1. Quare minus bene Lud Lopez 2. par. instruct. vbi de clauibus c. 9. col. 6. dicit facultates Bullae esse fauorabiles, & latè interpretandas.

8 Secundò deducitur, non credendum Abbati c. finali, numero 5. de cler. pugnant. in duello, vbi ait potestatem dispensandi circa beneficia concessam Episcopo, intelligi de simplicibus, & reddit rationem, eo quòd dispensatio sit odiosa. At merito eum reprobant Anan. ibi. nume. 5. & Felin. c. postulasti, num. 11. limit. 4. vers. adde etiam rescript. Ripa c. ad aures, num. 20. eod. tit. Quia licet dispensatio sit odiosa, & sic dispensante Episcopo ob beneficium, intelligitur dispensatio de simplici, at facultas dispensandi sibi data, est latè interpretanda, & intelligitur quoque de curato.

9 Tertiò deducitur, sicut in dubio an dispensatio extendatur

tur ad aliquem casum, interpretandum est eam non extendi: ita in dubio an potestas dispensandi extendatur, vt virtute illius possit dispensari in aliquo casu, interpretandum esse extendi. Ratio disparitatis est, quòd illa strictam, hæc autem amplam interpretationem sortiatur. Sic Decius cap. at si clerici, §. de adulterijs, in noua editione, limitat.2.num.96.de iudic.& ibi Hippolytus, nu.91.Stunica de voto q 6.nu.57.

10 Quarto deducitur expositio Tridentini sess.24. cap.6. de reformat. vbi conceditur Episcopis facultas ad absoluendum,& dispensandum circa omnes casus occultos,nec deductos ad forum contentiosum, excepta irregularitate ex homicidio voluntario. Dubitari enim potest; an ea facultas competat quoque Capitulo Sede vacante: & alijs prælatis habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem, & prælatis religionum? Et primò si loquamur de Capitulo Sede vacante, Suarez de censuris, disput.41. sectio.2. num.13.negat.Et ducitur primò, quod declararit congregatio Cardinalium hanc facultatem solis Episcopis priuatiuè quo ad omnes alios concedi. Ergo excludit etiam capitulum Sede vacante. Secundo, quia hæc facultas non competit ordinario iure Episcopi, sed iure speciali Tridentin. (vt dicemus,nu.12.) At quæ iure speciali competunt Episcopis,non transeunt in capitulum. At verius existimo eam facultatem transire in capitulum Sede vacante. Ducor,quia quamuis hoc iure speciali Tridentini competat Episcopis,& capitulum non succedat in ijs, quæ cõpetunt Episcopo iure speciali (vt communiter tradunt Doctores cum Innocentio,cap.cum in cunctis, num.7. de elect.& Abbate.cap. verum numero 9. de foro compet. id tamen est verum de ijs, quæ competunt iure speciali delegato, seu ex commissione Episcopo, secus si de iure ordinario speciali, vt tradunt Abb.d.c.verum, numer.9. Feli. cap.eam te,num.17.de rescript. At hæc potestas competit Episcopis iure ordinario speciali. Potestas enim competens non personæ, sed dignitati perpetuo, vel officio, est ordinaria (vt probaui lib.2.dispu.40.nume.14) Quod hic contigit, eo vel maximè quia Tridentinum in eo decreto non dicit, vt id competat Episcopis tanquam delegatis Sedis Apostolicæ, in quo euentu licet potestas competat officio in perpetuum, est delegata, vt communiter cum Glossa fin.c.ad abolendam,de hæret.& ibi Abbate, nume. 15. tradunt ibi Doctores, & Cosmas pragmatica sanctio, tomo 1.tit.de collationibus,§.item circa,in verbo legatorum. Quamuis non desint, qui sentiant oppositum. Quare tunc hæc potestas tanquam delegata non transit in capitulum, vt cum alijs probat idem Abb. eodem cap. ad abolendam, in fine, contra alios. Quod intellige nisi alias iure ordinario competeret Episcopo. Tunc enim ea potestas transibit ad capitulum, non quatenus Episcopum delegationis; sed quatenus poterat iure ordinario. Sicut in Tridentino sess.22.cap.8.de reform. præcipitur, vt Episcopi tanquam Sedis Apostolicæ delegati compellant exequi testamentum: & tamen quia id poterant Episcopi iure ordinario, cap.3. de testam. transit ea potestas in capitulum, quatenus iure ordinario competebat Episcopis. Et ita competere, loquentes post Tridentinum, affirmant. Matienzo lib.5.recopil.titu.4.l.14. gloss.1.nume.47. Molina tomo 1.de iustitia, disput.250. Tandem, quia non dicitur in eo decreto Tridentini, vt authoritate Apostolica dispensent Episcopi. Quæ verba etiam denotant authoritatem delegatam, vt tradunt Franc.cap. cum aliquibus,num.4.de rescrip.in 6. Maranta in sua pract.4. p. dist. 5. nume.4. Poterit ergo capitulum Sede vacante exercere omnia, quæ in eo decreto competunt Episcopis. Nec obstat declaratio Cardinalium in contrarium adducta. Quia de ea non constat authenticè,neque in illa necessario standum est, quamuis magnam authoritatem habeat. Et fortè noluit excludere capitulum Sede vacante, cum in omnibus ferè vice Episcopi fungatur. Et ita sententiam hanc tuentur Cenedo collectaneo 4.ad decretales,num.3.Henriquez lib.14.de irregul.cap.18.num.2 & cap.20.numero 1.& lib.6.de pœn.c.16.nu.1.Aragon.2.2.q.88.ar.12. col.7. concl.5.fol.1042.Emmanuel.q.regular.tom.1.q.61.art.9.

11 Similiter ea potestas competit Episcopis electis,& confirmatis, licet nondum consecratis. Quia iuxta omnes illis competunt ea, quæ sunt iurisdictionis, quale est hoc, & ita docent Cenedo,& Emmanuel nume. præcedenti allegati, Suarez de censuris, disput.41.sectio.2.numero 7.

12 Si vero loquamur de Abbatibus,& alijs prelatis habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem, & diœcesim nulli Episcopo subiectam, quidam neoterici doctissimi negant (vt refert Henriquez lib.6.de pœnit.cap.16.nume.1, commento,litera F.) eam facultatem Tridentini illis competere. Idem negant Cenedo,& Suarez,nume. præcedenti allegati, & ducitur vterque, quòd cum Tridentini decretum,d. sess.24. cap.6. de reform. exorbitet à iure communi, quo attento solus Papa poterat dispensare, id decretum tanquam odiosum restringendum est. Quare ait ibi Suarez,fideles immediatè subiectos his prælatis, licet aliàs exemptis, posse quoad contenta in eo decreto subijci Episcopo, in cuius diœcesi est horum prælatorum diœcesis. Quia cum non debeant esse peioris conditionis alijs fidelibus, oportet vt Episcopum habeant, à quo possint talem dispensationem petere. Item, quia Episcopus per se habet iurisdictionem in illa diœcesi quo ad omnes actus, in quibus illi prælati non sunt exempti. Qualis est hic, de quo agimus. Sed quamuis hęc sint valde probabilia: probabilius reputo hanc potestatem competere his prælatis. Ducor, quod id decretum Tridentini sit tanquam fauorabile ampliandum (vt bene docent Henriquez libro 10.de sacram.ordinis,c.20.nu.2.& Emmanuel.nume.19.in fine allegatus.) Quod probat Henriquez,quia per eam decisionem fit reductio ad ius commune primæuum, quo attento poterant Episcopi in omnibus dispensare, vt probaui lib.1.disp.61.nu.3. in quo casu etiam dispensationem diximus extendendam,disp.præcedenti,nu.12. Verũ hanc rationem non approbo. Quia optimè Suarez de censuris, disp.41.sect.2.numero 3.probat facultatem dispensandi in decreto Episcopis concessam, minimè illis competijsse attento iure primæuo, & ordinario. Quia cum sint Pontifice inferiores, à quo illæ irregularitates,quarum dispensatio illis committitur ibi, promanant, nequibant absque speciali commissione in illis dispensare. Cum inferior nequeat in lege superioris dispensare,cap.inferior,distin.21. Quare legitima huius ratio est, quòd facultas delegata ad dispensandum, quamuis iure communi minimè competeret,est fauorabilis, & late interpretanda, vt numer.1. probauimus.Nedum hæc quæ est ordinaria (vt numer.10. probauimus.) Item quia etiam dispensatio à iure exorbitans est latè interpretanda (vt probaui disput. præcedenti nu.7.)quando in corpore iuris est clausa.Nedum potestas dispensandi in corpore iuris clausa. Qualis est hæc: Tridentinum enim, ius commune constituit. Secundo, quia hi in sua diœcesi plenam Episcoporum iurisdictionem habent, ab illisque sola consecratione differunt,vt passim tradunt Doctores in materia de voto, & alijs. Et confessarios pro suis diœcesibus approbant: cum tamen id esse Episcoporum, statuatur in Tridentino sess.23. cap. 15. de reform. & ideo hanc sententiam tenent Henriquez lib.14.de irregul.cap.18.num.2.in commento. litera P. & libro 6.de pœn.c.16.num.1. Emmanuel 2.tomo sum. cap. 10.nu.6.concl.6.& q.regul.tom.1.q.61.ar.6.

13 Tandem eadem potestas Tridentini eod. c. 6. competit superioribus, etiam localibus, seu conuentualibus religionum exemptarum erga religiosos eis subditos, vt expressè concessit Pius V. in quodam Breui, cuius verba refert Emmanuel q.regul.tom.1.q.61.art.9. & ratio est: quia hi superiores funguntur iurisdictione quasi Epali in suos subditos religiosos, vt probabo disputat.sequenti, num.9.

14 Quintò deducitur, quid dicendum in ea quæstione, an potestas ad dispensandum in votis, vel iuramentis Deo factis,extendatur ad commutanda? Et quidem de potestatē ordinaria dispensandi habenti nullus dubitat. Nec etiam aliquis dubitat potestatem ad commutandum non extendi ad dispensandum, quod maius est. Sed difficultas est, an potestas delegata ad dispensandum,extendatur ad commutandum? Quidam existimant eam extendi quoque ad commutandum. Ducuntur ex regula 53. cui licet, de reg. iuris,in sexto, vbi habetur, cui licet quod est plus, licere quoque minus. At commutare est minus, quàm dispensare. Adde potestatem dispensandi tanquam fauorabilem ampliandam (vt diximus numero 1.) Huius sententiæ videtur Palud.quarto dist.38.quæst. quarta,articulo tertio, conclusione quinta, numero 35. ait enim quæcumque, & quandocumque potentem dispensare in voto, quod

plus

plus est posse quoq. id commutare, quod minus est, vbi videtur loqui tam de potestate ordinaria, quam de delegata, cum generaliter, & cũ dictione vniuersali loquatur & eius ratio de vtraque probet. Eiusdem etiam sententiæ videtur aperte Sotus libro 7. de iust. q 4.ar.3.col.1. paulò ante versi.ex his fit consequens, vbi hæc ait: *Facultas dispensandi eadem est vbique commutandi. Quia maior est facultas dispensandi.* Et tenent expresse, Henriquez lib.7. de indulg. cap. 30 nu.5. in fine, Emmanuel Sa, summa, verb. votum, vbi de voti irritatione, & dispensatione, nu.19. Aragon. 2.2.q.88. art.12 colum.6 dicto 2. & q.89. art 9 columna antepenultima, propositio. 2. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1.p.2.lib.3.cap.22. ad finem, Emmanuel in expositione Cruciatæ, §.9.nũ 115.& tomo 2.summæ cap 100.ad fin. Ludou.Lopez. 2.p.instructorij, vbi de clauibus, cap.9. columna 4. & colum.8. vers. præterea ex prædictis.

15 Sed quamuis hoc probabile sit, probabilius tamen censeo, non extendi ad commutandum. Ducor, quia regula, cui licet, qua nititur prior sententia, locum habet, quando minus continetur in maiori, tanquam pars in toto, vel species in genere, vt communiter ibi tradunt Doctores, & constat, nam potens ex priuilegio in irregularitate homicidij voluntarij dispensare, non poterit in irregularitate excommunicati celebrantis, quæ multo minor est. At commutatio nullatenus includitur in dispensatione. Quia hæc est in parte, vel in toto obligationis dissolutio. At commutatio nullam prorsus vinculi dissolutionem importat, sed translationem eiusdem vinculi voti in aliam materiam. Adde ad commutationem materiæ promissæ in aliam æqualem (quod legitima voti commutatio exigit) non mediocrem peritiam desiderari, qualis non exigitur ad dispensandum. Secundò, quia non eo ipso, quòd potestas commutandi alicui auferretur, censeretur ablata dispensandi potestas (vt optimè probat Nauar. §. in Leuitic.notab.17. numero primo, & sequentibus.) Cum tamen argumentum negatiuè, à minori ad maius valeat: vt non potest quis minus, ergo nec maius, perinde vt valet affirmatiuè à maiori ad minus, potest quis maius, ergo & minus. Ergo eadem ratione, qua negatur valor prioris, negatur valor & posterioris. Et ita hanc partem sustinent Nauar.ibi & summa c.12.nu.79. Palacios 4. dist.28. dispu. 3.col.37. ver. & sanè si amicus, Metina lib. 2. summæ cap. 1. folio 258. Valentia 2.2.disput.6. quæst.6. puncto 7. columna 10.vers.denique. Azor libr.11.institutionum moralium cap.10.quæst 4. & capitu.18. quæst.7. Ludou. Lopez. 1.p.instruct.c.50.paulò post principium. At qui potest dispensare ex priuilegio, potest partim relaxare, & partim commutare. Tum quia potestas hæc partim commutandi includitur in potestate dispensandi, tanquam necessaria ad eam perfectè exercendam. Cum vniuersi authores consulant ne omninò dispensatio voti concedatur, sed mixta aliqua commutatione. Quod Pontifex ipse in omnibus votorum dispensationibus obseruat. Tum etiam quia partim commutare non solum est quid minus, sed etiam in ipsa dispensandi facultate continetur, vt pars in toto. Nam dispẽsans dirimit omninò vinculum, at commutans in parte, dissoluit solum in parte. Ita Azor ibid.

16 Sextò deducitur resolutio eius quæstionis, an habens facultatem delegatam dispensandi in votis, eave commutandi, habeat eandem subinde circa iuramenta soli Deo facta? Et quando est potestas ea ordinaria circa vota, omnes fatentur, extendi eam ad huiusmodi iuramenta. Sed de potestate delegata est grauis difficultas: & similis difficultas est, si votum iureiurando confirmetur. Quidam ergo censent potestatem delegatam commutandi vota, qualis per bullam, vel iubilæum conceditur, non extendi ad commutanda iuramenta soli Deo facta: & idem censent de potestate dispensandi. Ducuntur primò, quia id iuramentum vltra vinculum expressum iurisiurandi, continet implicitum voti facti Deo. At duo vincula sunt vno fortiora capit. 1. de tregua & pace. Eoque fortius ratio hæc vrget, quòd priuilegia bullæ, & iubilæi sint strictè interpretanda (vt dixi numero 7.) Secundo, quia obligatio voti, & iuramenti sunt diuersæ speciei. Tertiò, quia non est necesse vt sublata promissione, quæ est materia iurisiurandi, ipsum quoque consequenter tollatur. Nam promissio quæ est materia iuramenti metu extorti, ac soluendi vsuras, est irrita. Cum tamen maneat ius obligandi in iuramento, cap.debitores, & capitulo si vero, de iureiurand. Et confirmatur, quia esto iuramentum vt accessorium censeretur sublatum, ablato principali, quod est promissio, restaret probandum, posse tunc virtute eius potestatis delegatæ ad vota tolli eam promissionem. Quia dicam eam potestatem esse ad tollendum votum simplex; secus quando est altero iurisiurandi vinculo communitum. Tandem, quia dato iuramentum minoris obligationis esse quàm votum, at non est pars voti, eiusve species. At concesso maiori, non censetur concedi minus, quod nec pars, nec eius species (vt nume. præcedenti diximus) Huius sententiæ sunt Nauar. summa Latina capitulo vigesimoseptimo, numero 275. versiculo decimosexto, & libro secundo, consil tit.de iureiurand. in prima editione, consilio 3. numero 6. in secunda consil. 1. numero 6. Azor libro 11.instit.moral.cap 10.quæst. secunda, Et hanc cum quadam distinctione sequitur Ludouicus Lopez 2. par.instruct.vbi de clauibus c.9 columna quinta, versic.ad punctum denique, nimirum, vt sit vera, quando iuramentum habet votum inclusum, secus quando illud non tacitè includit.

17 Alijs vero alia distinctio placet, nempe, si iuramentum absolutè fiat, facultas circa vota non extenditur ad iuramenta. Vt sustinet opinio præcedens. Secus si prius emisso voto, statim, vel ex temporis interuallo emittatur de eadem re iuramentum. Tunc enim facultas circa vota extenditur ad iuramentum. Quia sublato principali, cessat iuramẽtum voto accessorium. Sic tenent quidam Neoterici, quos tacito nomine refert Azor. numero præcedenti allegatus.

18 Ceterum quamuis hæ sententiæ sint probabiles, probabilius reputo posse ea iuramenta virtute talis priuilegij commutari, in eisve dispensari. Hanc sententiam probant Caieta. & Henriquez, & ferè omnes Doctores allegandi, eo quod concesso maiori, censeatur quoque minus concedi. Regula, cui licet, quod plus est, de regul.iur.in 6. At vinculum iuramenti vinculo voti minus est. At hæc ratio displicet. Quia cum iuramentum non sit pars, nec species voti, non procedit ea regula (vt dixi numero 5.) Sed ducor ad hanc sententiam tenendam, quòd ad dispensandum in eis iuramentis, illave commutanda, nulla sit opus facultate circa ipsa iuramenta directè, sed satis sit facultas circa votum in eis virtute inclusum, quo sublato per dispensationem, aut eo commutato, ex consequenti, & quasi per accidens destruitur, vel commutatur iuramentum, vt potè quod innitebatur illi promissioni, tanquam fundamento. At id priuilegium, vtpotè vniuersale extenditur ad omnia vota, ac proinde ad id, quod verè est tale, virtute inclusum in eis iuramentis. Ex consequenti ergo extenditur ad ea iuramenta. Secundo, quia dispositum in vno æquiparatorum censetur dispositum in altero, l.vt um ff.de seruo corr. C. de furt. Et docet Gl. c.si postquam, verbo confirmatione, de elect. in 6. quam commendat Abb cap. numero 10. de mut. petit. At quo ad hæc priuilegia, verè æquiparantur huiusmodi iuramenta, & vota. Quippe in eis priuilegijs cõceditur facultas remittendi, aut commutandi obligationem ex virtute religionis soli Deo tanquam creditori acquisitam, & solum spectatur, an etiam homini ius comparatum sit: vt euenit in iuramentis homini præstitis. At tam voti, quam iuramenti soli Deo præstiti, obligatio tantum Deo acquiritur, ergo facultas circa vota extenditur ad iuramenta hæc. Et ideo huius sententiæ ferè expressè est Caietan. 2 2. quæstione octuagesimanona, articulo nono, paulò post principium, vbi negari nequit eum loqui de potestate delegata: cum dicat hæc verba. *Omnia iuramenta subsunt inferioribus Papa, quæ si essent vota, subessent eisdem. Quia cui concessum est posse ordinare in maius, concessum quoque est posse in minus.* Vbi pondero ea verba, *Cui concessum est*, quæ potestatem delegatam important: item rationem, cui innititur, quæ procedit in potestate delegata. Nam posse Episcopum, cui incumbit ex potestate ordinaria, non innititur ei rationi: potest enim similiter, quando vtrumque vinculum expressè reperitur, cum tamen sit maius: sed innititur amplitudini eius potestatis ordinariæ. Idem tenet expressè Stunica de voto, quæstione quinta, nume.42. Henriquez

riquez libro 7. de indulgent. capit. 30. nume. 5. Emmanuel Sa summa, verbo iuramentum, num. 32. & verbo votum, vbi de voti irritatione, & dispensatione, num. 16. Aragon 2. 2. q. 86. art. 9. quatuor columnis ante finem, versic. dico quarto, & q. 87. artic. 12. col. 6. dicto 1. Viualdus Candelabro sacramen. 3. par. cap. 14. num. 8. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, ca. 192. concl. 19. num. 30. & in bulla Cruciata §. 9. num. 110. regul. 6. & addit. ad eum, §. 9. nu. 111. & q. regul. tomo 1. q. 63. art. 5.

19 Imò si priuilegium esset ad iuramenta soli Deo facta, id crederem extendi ad vota. Quia licet non militet tunc prior ratio adducta num. præcedenti; cum tunc principalis sit voti obligatio, ad quam debet esse extensio: at militat posterior, nempe, hæc æquiparari, quoad dispensationem, & commutationem.

20 An vero possint virtute eiusdem facultatis commutari, aut relaxari iuramenta, in quibus est turpitudo ex parte recipientis. Qualia sunt metu extorta, aut soluendi vsuras: dixi libro primo, disputatione trigesimasecunda, numero 17.

21 At vrgentior difficultas est, quando adsunt expressè votum, & iuramentum eiusdem rei. Quidam negant facultatem delegatam ad vota, extendi ad hæc duo vincula. Quia sunt duo vincula expressa, quæ apertè maiora sunt vinculo concesso. Et confirmatur, quia D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 2. ait iuramentum addi voto, vt per duas res immobiles maior firmitas habeatur. Et Sotus libro 8. de iustit. q. 1. art. 8. ad 2. ait; licet vinculum iuramenti sit minus, additum voto nexuum facere implicationem. Tandem quia ideo Societas Iesu, cui Paulus III. concesserat facultatem commutandi vota, impetrauit à Greg. XIII. vt in priuilegium extenderetur ad vota iureiurando firmata, vt cõstat ex compendio priuilegiorum, verbo commutatio, §. 1. Sic tenent Henriquez libro septimo de indulgent. cap. 30. numero 5. Azor libro vndecimo, institutionum moralium, cap. 10. quæst. 2. & capit. 18. quæst. 16. & capit. 19. quæst. 19. Manuel in bulla cruc. §. 9. num. 110. & in 2. tomo summæ, cap. 100. in fine, & quæst. reg. tomo 1. quæst. 63. artic. 5. Sorbus in compendio mendicantium, verbo absolutio. 2. quoad sæculares, in resolutionibus, quas ibi ponit, conclus. 8.

22 Alij vero absolutè docent eum, qui potest vota commutare, posse etiam, licet sint iuramento firmata. Sic Emmanuel Sa summa, verbo votum vbi de voti irritatione, & dispensat. num. 16. & potest probari, quia cum virtute eius priuilegij possint commutari, & iuramenta, & vota in diuersis personis, poterunt quoque in eadem persona concurrẽtia iuxta doctrinam, quam num. 18. amplectemur. Secundo, quia æquiparantur vota, & iuramẽta quoad hoc (vt num. 18. diximus.) Tertio, quia perinde est, ac si idem votum repeteretur. At nullus dubitaret posse virtute eius priuilegij hoc votum commutari.

23 Verum sic distinguendum existimo. Si iuramentum præstetur ad voti emissi confirmationem, tunc priuilegiũ commutandi, aut relaxandi vota extendetur ad ea sic iureiurando munita. Et in hoc casu erit vera sententia, num. præcedenti allegata. Et sustinet Manuel additione ad bullam cruciatæ, §. 9. nu. 111. Ducor priori ratione, nume. 18. proposita: tunc enim iuramentum est voto accessorium, ac proinde satis est sola potestas ad tollendum voti vinculum, quo sublato cessat iuramentum. Si vero non præstetur iuramentum in voti confirmationem, sed independenter ab illo, vt si quispiam prius iurauit ieiunium, & postea vouit idem; vel si prius id vouit, & postea iurauit, nõ quasi votum confirmans, sed vel eius immemor, vel omnino independenter, tunc priuilegium erga votum minimè extendetur ad votum, & iuramentum simul. Quod probant argumenta, num. 21. proposita, & in hoc casu est vera sententia ibi relata. Cum enim sint duo vincula diuersæ speciei, nec vnum pendeat ab alio, vt sic illo sublato cesset, fortiora sunt vno solo, quod priuilegium concedit. Ergo priuilegium non extendetur ad vtrumq. In dubio autem an iuramentum posterius emissum, sit præstitum ad solum confirmandum votum, credo sic præsumi. Quod semper soleat sic præstari, quoties votum præcessit. Sicut quando votum repetitur. Quare priuilegium concessum circa vota, extendetur in eo dubio ad votum simul cum iuramento.

24 Ex his colligetur, an dispensatio voti tacito iuramento, vel iuramenti tacito voto: vel si falsò dicatur votum emissum, cum sit iuramentũ: vel falso iuramentum, cum sit votum: vel non tantum alterum eorum taceatur, sed falso affirmetur esse tantum alterum, cum tamen sit vtrumq; vinculum, sit subreptitia? Et videtur talis. Quia cum sint diuersa vincula, dispensatio in altero vinculo falso allegato, non extendetur ad alterum verum: vel in vno solo verè allegato, non extendetur ad vtrumque revera concurrens. Eo vel maximè, quod dispensatio sit odiosa, & stricti iuris, nec ad separabilia extendatur (vt diximus disputatione præcedenti, numero vigesimo.) At votum, & iuramentum posse separari constat. Et confirmatur, quia dispensatio in consanguinitate falso allegata, cum reuera sit affinitas, erit subreptitia. Secundo, quia est taciturnitas veri necessarij ad dispensationem: vel expressio falsi circa necessariam eius materiam. Cum vtrumque vinculum dispensatione indigeat. Nec dispensantis intentio extendetur ad vinculum, quod verè ignorat. Sed sic distinguendum credo. Si sit solum votum, vel solum iuramentum Deo factum, valebit dispensatio, vtrumuis falso loco alterius exprimatur. Quia sunt quo ad hoc æquiparata (vt numero decimo-octauo diximus) nec ad dispensationem refert, vtrum illorum sit: sed sola spectatur obligatio ex religionis vinculo Deo facta. Quare mendacium non erit circa quid substantiale dispensationis: & sic non vitiabit (vt suo loco dicemus.) Idem existimo, si iuramentum, & votum expressè facta de eadem re concurrant, quando iuramentum fuit ad voti confirmationem modo, quem numero præcedenti explicui. Quia tunc solum votum dispensatione indiget, & eo sublato cessat iuramentum (vt dixi numero præcedenti.) Atque proinde valida erit dispensatio, siue solum votum exprimatur, tacito, aut negato iuramento: siue solum iuramentum (quod vt constat, habet in se inclusam promissionem) tacito, aut negato voto. Quippe ea taciturnitas, aut falsitas non est circa dispensationis substantialia. At quando iuramentum non est in voti confirmationem, sed independenter ab illo emissum, oportet ne dispensatio subreptione notetur, vtriusque vinculi mentionem fieri. Et hanc partem probant rationes num. præcedenti adductæ. Argumenta soluentur num. 26.

25 Quando autem non nouum vinculum additur, sed idem met repetitur, vt idem votum, aut idem iuramẽtum: absq; dubio non opus est mentionem repetitionis in dispensatione fieri. Quod millies repetitum nullam nouam obligationem inducat, sed solam pristinam confirmet, vt optimè docet Azor libr. 11. institutionum moralium, capitulo decimoquarto, quæstione prima, & probaui libro septimo, disputatione vigesimaseptima, numero vigesimoquinto.

26 Ad argumenta, numero decimosexto proposita, respõdetur. Ad primum dic, id concludere, si vtrumque vinculum æquè, & directè soluendum esset: at vt soluatur alterum directè, quo sublato soluitur aliud ex necessaria sequela, non requiritur maior potestas. Nec obstat eas potestates esse odiosas, ac restringendas. Quippe in hoc euentu nulla est potestatis illius extensio. Cum ad alterum tantum soluendum data sit, quo sublato cessat reliquum. Ad secundum dic nil obstare esse diuersas species: tunc quia quoad dispensationem æquiparantur omnino (vt numero decimooctauo probaui.) Tum etiam quia per facultatem circa vota, nil conceditur directè, & per se circa iuramentum confirmans illa, sed indirectè, quatenus, qui liber est à voto, est subinde liber à iuramento illud confirmante. Ad tertium dic, duplex esse iuramentum, quoddam quod non est accessorium promissioni, nec illam confirmat, nec ex ipsa vim obligandi sortitur, sed ex sola Dei reuerentia, qui adductus est in testem. Et huiusmodi sunt iuramenta, in quibus ex parte recipientis adest turpitudo. Quare cum hæc non sint, accessoria promissioni, nec ex ipsa vim obligandi habeant, non cessat eorum obligatio, quamuis cassa sit promissio. Quod si velis probare, esse accessoria promissioni; quia eo, cui fit remittente illam, cessat eorum obligatio. Dico id non euenire, eo quod sint accessoria promissioni: sed quia tota res promissa cedit in vtilitatem

tem eius, cui promittitur: quare illo remittente, cessat fides seruanda diuino testimonio. Aliud vero est iuramentum, quod totam vim obligandi habet ex promissione facta Deo, & est ei accessorium, illamque confirmat, vt est iuramentum soli Deo præstitum, de quo in præsenti agimus: & hoc pendet ex promissione principali, vtpotè ipsi accessorium, & ea destructa per dispensationem, aut commutationem, ex necessaria consequentia destruitur. Ad confirm. dic non ad libitum affirmari esse tunc potestatem circa votum. Cum enim iuramentum nō sit principale, sed accessorium, id non spectandum est ad indagandam potestatem. Quia sequitur naturam principalis & eo sublato tollitur regula accessorium, de regul. iuris in 6. Ad vltimum dic nos minimè vti eo argumento, imò illud nume. 18. reiecimus. Ad argumenta num. 21. proposita respondetur. Ad primum dic id concludere, quando sunt ex æquo ea vincula. Quod nos, nu. 25. fassi sumus. Secus quando est accessorium: tunc enim non est necessaria directa potestas in votum, & iuramentum, sed in illud solum, quo sublato cessat hoc. Ad confirmat. fateor maiorem esse obligationem, etiam si iuramentum sit voto accessorium: at quia sic sublata voti obligatione tollitur, & iuramenti, satis est potestas ad votum. Ad vltimum dic meritò id priuilegium obtentum esse, tum ad vitandos scrupulos, qui ex opinionum circa hoc varietate suboriri possent: tum etiā quia deseruit, vt virtute illius possint commutari vota iurata, etiam quando vtrumque vinculum ex æquo obligat. Ad argumenta nume. 22. adducta respondetur. Ad primum dic eam doctrinam procedere, quando æquè haberet quispiam potestatem in votum: & iuramentum, aut hoc esset accessorium voto. Secus quando non ex æquo hoc habet, sed ratione æquiparationis voti, & iuramenti inter se, potens in vno potest in alio: tunc enim cum vtrumque vinculum non æquiparetur alteri soli, sed illud excedat, nec iuramentum sit voto accessoriū, sed ab eo independens, potens in alterutrum seorsum, nequit in vtrumque simul, vt potens ex priuilegio dispensare in secundo consanguinitatis gradu, potest à fortiori in tertio, at nequit quando vterque gradus concurrit. Quia non habebat potestatem in vtrumque directè, sed per quandam consequentiam. Ad secundum constat ex dictis in proxima solutione. Ad tertium dic votum multiplicatum non addere nouam obligationem, sed solam præteritam confirmare: secus de iuramento addito voto. Ad argumenta proposita, num. 24. respōdetur, ad primum dic, licet sint diuersa vincula, esse quoad dispensationem prorsus æquiparata: & ideo non esse mendacium in substātia, si vnum vice alterius exprimatur. Et cum iuramētum sit accessorium voto, & ita sit dispēsatio in voto expresso, vel in sola promissione in iuramento inclusa, satis erit alterum explicari, quamuis sint separabilia: nec hoc est dispensationis extensio, vt proximè diximus. Secus quando sunt diuersa vincula non æquiparata, vel duo sine vlla alterius ab altero dependentia. Ad confirm. dic non esse simile: quia ea sunt prorsus diuersa impedimenta. Ad secundum constat ex dictis.

27 Vltimo deducitur, quod dicendum sit in ea celebri quæstione, an potens ex priuilegio legitimare adulterinum, & incestuosum, possit, quando vtrumque vitium in eadem persona concurrit. Quidam negant, id probant primò ex l. vim passam. 39. verb. præscriptione, ff. ad leg. Iuliam de adulter. ibi, *Præscriptione quinque annorum crimen incesti iunctum adulterio non excludatur.* Vbi Glossa, verbo iunctum, ait separatum tolli, vt expressa habetur l. mariti. 29. versic. hoc quinquennium, ff. eodem titul. Secundò ex l. adeo vers. cum quis, ff. de acquiren. rerum dominio, vbi habetur id, quod mixtum est, diuersam per se speciem constituere. Tertiò, quia potestas legitimandi non est fauorabilis, sed odiosa. Quod ex eo constat, quod princeps protestetur, se nolle hanc potestatem exercere, ne delinquendi ansa præbeatur, §. finali, auth. quibus mod. natur. effic. sui. Cum ergo transeat in delegatum cum omnibus suis qualitatibus (vt notatur l. Pomponius decimatertia, §. cum quis adminiculo, ff. de acquirend. possessio.) erit quoque odiosa in persona delegati. Quarto, quia concesso minori non censetur maius cōcessum, capitulo porro, de priuileg. at natus ex adulterio, & incestu simul, odiosior est nato ex altero solo. Nam duplex funiculus strictius ligat, capit. 1. de treug. & pace. Et confirmatur, quia grauius punitur committens adulterium cum incestu, l. adulterium cum incestu, in principio, vbi Bart. ff. ad leg. Iul. de adult. Quinto, quia legitimatio numeratur inter Principi reseruata, §. finali, auth. quib. mod. natur. effic. sui, quæ nunquam in generali concessione comprehenduntur, nisi exprimantur, ca. quod translationem, de off. deleg. Expressione ergo facta huius potestatis in aliquib. casibus, non veniunt maiores expressis, Clem. non potest. de procu. Hæc sententia definita est in quadam disputatione Bononiæ habita, vt referunt eā tenentes Calderinus in sua disputatione incipienti, Papa concessit Ioan. And. addit. ad Speculatorem, tub. qui fil. sint legit. verbo ipse soluit, Arch. c. virginem, num. 2. 27. q. 1. & ibi Bellamera nu. 2. Anchar. regula accessorium, num. 18. in fine, de regul. iuris in 6. Dominicus c. susceptum, nu. 5. vers. nota, quod, de rescript. in 6. Roman. consil. 498. nume. 14. Alex. consil. 62. num. 17. vol. 3. & consil. 144. num. 4. vol. 5. Bart. Socin. l. 2. in fine principij, ff. de verbo. obligat. vbi Iason. nu. 4. Aretin. num. 1. moder. Parisiens. nu. 59. & 60. idem Aretinus. c. at si clerici, §. de adulterijs, num. 37. & 38. vbi Imola in fine, de iudicijs, & ibi Bellamera num. 36. q. 11. Additionator ad Decium ibi, in noua edition. nume. 114. verb. contrarium. Fortunius latissimè disputās, l. Gallus, §. & quid si tantum, à numer. 152. ff. de liber. & posthum. Lud. de Sardis tract. de naturalibus liberis 2. par. titul. de legitimatione per rescriptum, in fin. Euerardus loco ab æquipollentib. n. 16. & loco a vi geminationis, nu. 12. Sarmiento lib. 5. selectarum, super d. l. Gallus, §. & quid si tātum, num. 38. Gutier. allegatione 3. nu. 20. Borgasius de irregul. 2. par. titu. de interpretatione dispensat. num. 11. Gallego de cognat. spirit. ca. 24. num. 13.

28 Quamuis tamen hæc sententia sit valde probabilis, contrariam probabiliorem reputo: posse nimirum, virtute illius facultatis legitimari vtroque vitio laborantem. Ducor, quod in materia fauorabili sub simplici contineatur casus mixtus, secus in odiosa, vt docet Bart. l. Gallus, §. & quid si tantū, nu. 3. ff. de liber. & posthum. sic concordans textus in l. vim passam, vers. præscript. ff. ad leg. Iul. de adult. qui decidit sub simplici non comprehendi mixtum: & l. si ita, in principio, ff. de liber. & posthu. qui decidit sub simplici mixtum claudi: vt prior in materia fauorabili, posterior autem in materia fauorabili intelligatur. Cum ergo quæstio nostra loquatur in potestate legitimandi, quę Principis beneficium fauorabile est, fiet largissima interpretatio. Iuxta dicta disput. præcedenti, nu. 4. & ita hanc partem sustinent Bart. l. 2. in princ. nu. 2. ff. de verbor. obligat. & ibi Imol. num. 2. Alexand. nume. 5. Alciatus num. 44. & 45. Zasius num. 16. Roman. numero 62. Angelus Perusinus nu. 2. Galiula num. 14 idem Angelus l. clemens in fi. ff. de hered. inst. & d. l. si ita. in princip. num. 4. vbi idem Alex. num. 3. Abb. c. fin. num. 5. de simon. Bald. d. si ita, in fine principij, & instit. de actionib. §. 1. numero 1. Bartholom. Socin. consil. 3. nume. 14. vol. 3. Decius c. at si clerici, §. de adulterijs, in noua editione, 120. de iudic. & ibi Alex. de Neuo num. 23. vbi Abb. nu. 11. quem sequitur Fel. cap. fin. 8. de simon. dicit de æquitate videri hanc sententiam veram, licet attento iuris rigore, fortè opinio contraria sit verior. Eandem tenent Auanias cons. 95. visis & ponderatis, in fine, Curt. iun. cons. 75. nu. 8. Angelus verb. dispensatio, n. 9. vbi Syl. q. 5. num. 10. Mandosis regula 10. Cancellariæ. q. 3. num. 10. Spino Speculo testam. glossa 16. num. 147. & ex Theologis, Henriquez libr. 14. de irreg. c. 8. num. 10. Emmanuel Sa summa ver. dispensatio. nu. 7. Et eandem sequuntur aliqui cum quadam limitatione, nempe, vt vera sit, quando de præiudicio tertij nō tractatur, secus si in tertij præiudiciū caderet. Et ponit exemplum Couar. statim allegandus, vt si cognatis hæreditatem defuncti intestati iure optimo petentibus, esset legitimatio facienda, vel si extarent filij legitimi adhuc ipso patre viuente (quamuis alij Doctores huius limitationis allegandi solum reputent in præiudicium tertij cedere legitimationem quando fit post parentis obitum.) Et ratio huius limitationis (quam verissimam reputo) est quia potestas legitimandi, & dispensandi inter odiosa, & restringenda numerantur, quando in tertij damnum pullulant, (vt diximus, numero tertio.) Authores huius limitationis sunt, Antonius capitulo per venerabilem. num-

Numerus quartus, & quæ sub eo scripta erant, quæ desunt in Disputatione Septima, Libro Octauo de Matrimonio, Thomæ Sanchez, in nouiter impressis, restituta ad præscriptum Sacræ Congreg. S. Officij, & est qui sequitur.

4 At frequentissima, ac verior sententia habet id posse Pontificem. Ducitur, quia radix, & origo, ex qua consurgit, vt proles sit illegitima, ac subinde incurrat illegitimitatis damna, siue Ecclesiastica, siue secularia; est lex Ecclesiastica, qua statutum est, vt id impedimentum in eo matrimonij contractu repertum illum dirimat: ac ea non stante, matrimonium fuisset validum, ac proles legitima, nec ea damna incurrisset. At Pontifex potest suam legem irritare, & reuocare quoad effectus iure humano ex ea sequutos, & non tantùm quoad in posterum incurrendos, efficiendo, vt non incurrantur, sed etiam quoad iam incursos, abolendo illos, ac si ea lex edita nunquam fuisset, vt constat ex Clem. vnica, de immunit. Eccles. vbi Clemens V. reuocat quasdam prædecessorum Constitutiones, etiam quoad effectus antea productos, ibi. Quicquid ex eis sequutum est, vel ab eas, penitus reuocamus, & eas haberi volumus pro infectis. Vbi Glossa, verb. pro infectis, & ibi Card. num. 6. oppositione 1. Anchar. num. 3. Imol. num. 6. Abb. cap. non debet, in fine, de consang. & affinit. inde inferunt tantam esse Pontificis potestatem circa ea, quæ sunt iuris positiui, vt possit ea reuocare prout ex tunc, quando edita sunt, ac omnes effectus præteritos abolere, ac si nunquam edita fuissent. Ergo sic dispensans Pontifex in radice matrimonij, idest in initio ipsius, reuocando impedimentum, quod ipsum irritauit, ac si nunquam irritasset, efficiet, vt dispensatio retrotrahatur ad matrimonij initium, ac proinde censeatur, ac si id matrimonium fuisset ab initio validum, nullo impedimento irritanti existente: in quo casu proles esset verè legitima quoad omnia. Et confirmatur, quia hoc non est directè dispensare in lege ciuili, & effectibus eius, sed indirectè, & per quandam consequentiam. Quia, scilicet lege ciuili incurruntur ea damna à prole, supposita legis Ecclesiasticæ irritantis prædictum matrimonium firmitate: Ex qua subsequutum est, vt matrimonium sit irritum, & subinde proles ex eo concepta illegitima, ac subdita omnibus illegitimitatis damnis iure ciuili statutis. Cum ergo Pontifex sua dispensatione in ipsa matrimonij radice tollat directè firmitatem illius legis Ecclesiasticæ, eamque prorsus aboleat, perinde, ac si lex illa nunquam prodijsset, efficiet indirectè, & per quandam consequentiam, vt ea omnia damna cessent, vtpote quæ ex legis Ecclesiasticæ firmitate pendebant. Et adhuc explicatur magis hæc ratio. Non enim dicimus posse nunc Pontificem efficere, vt id matrimonium fuerit à principio firmum: vel nunc incipiat valere absque nouo contrahentium consensu, vel vt ex eo non sint sequuti effectus iure ciuili statuti. Hæc enim omnia apertè non subsunt Pontificiæ potestati. Sed tantùm dicimus eam esse Pontificis potestatem, vt possit dispensando, prout ex tunc in ipsa matrimonij irriti radice delere, ac reuocare omnia damna quocumque iure humano inde incursa, ac in eum statum prolem restituere, quem haberet si ex matrimonio valido orta fuisset. Destructo enim legis Ecclesiasticæ valore, cui tanquam fundamento illegitimitas, ac cętera damna innitebantur, illa omnia corruunt. Sed dices, hoc tantùm probare de damnis iure Pontif. sequutis, secus de sequutis iure ciuili. Cum enim nequeat Pontifex in hoc iure dispensare, nequibit quoque in effectibus ex eo consurgentibus. Sed respondeo non posse directè in his dispensare: at posse indirectè, & per quandam consequentiam destruendo legem suam Ecclesiasticam, ex qua tanquam ex fundamento illa omnia pendebant. Tandem quia multa possunt fieri indirectè, & per quandam consequentiam, quæ directè, & principaliter fieri nequeunt. Sicut ius patronatus non potest per se, ac directè vendi absque labe simoniæ, cum tamen in consequentiam vendatur vendito fundo, cui est annexus cap. ex litteris, de iurepatron. Sic ergo licet Pontifex nequeat directè dispensare in iure ciuili, ac eius effectibus, poterit vtique indirectè, & per quandam consequentiam, modo exposito. Et ideo huius sententiæ sunt, Io. Andr. c. per venerabilem, num. 30. qui filij sint legit. & ibi Abb. num. 22. Card. n. 9. quæst 1. Ancharan. num. 21. Alex. de Neuo, num. 18. Præpos. ibi, §. quòd autem, num. 74. Idem Abb. c. litteras, num. 17. fin. de restit. spoliat. idem Ancharan c. vnico, num. 3. de sponsal. in 6. & Clem. vnica, fine, de immunit. Eccles. & cons. 409. num. 5. 6. 7. Felyn cap. quæ in Ecclesiarum, num. 21. vers. secundò amplia, de constit. Curtius senior cons. 73 num. 7. Cassanæus cons. 43. num. 17. Gulielmus Benedictus c. Raynutius, verb & vxorem, in principio, num. 202. & 203. de testam. & refert ita

decisum

decisum fuisse Normandiæ per Arrestum. Brunel.de sponsal.concl.24 num.2. Iacob.de Puteo referens sic in Rota decisum decisione 483.num.2.& 3.lib.2 Nicolaus de Vbaldis,de successione ab intestato,1.p.num.106. Anton. de Rosellis, de legitimatione, lib.2.in princ. num.19.& 20. Martinus Laudensis, de legitimatione, art.2. num.85. & 96. Boerius, decisione 264. num.26. Celsus, cons.31. num.7.& triplici sequenti. Benedictus de Barzijs, de filijs non legitim. nat. num. 44. Gozadinus, cons.6. num.63. Capra,consil.1.nu.8. Cephal. cons.307.num 54. volumine 3. Rosella, verb. illegitimus,num.15. Angelus, verb.Papa,numero 4.& verb.legitimario,num.7. Syluester, verb.Papa. fine, & verbo, legitimus, quæst.4. & quæst.7.dicto 5. Armil. verb.legitimus,numero 3. & ibi Tabiena, quæst 2. num.3. Nauar.lib 4. cons.in 1.edit.tit.de sponsal.consil. 3. num.12.& num. penult. & tit. qui filij sint legit. cons.1. num. vnico, in 2.edit. eod. tit. qui filij sint legit. cons.2.num.12. & num.penult. Couarr.4.decret.2.p cap.8.§.8.num.13. Molina, lib.3.de primog. cap.2.num.12. Roias Epitome success. cap. 25. num.113. Ant. Gabr. tom.3.commun.opin. lib.6. tit.de legitimatione, conclus.3. num.1. & 2. Borgas. de irregul. 2 p. tit.de interpretatione, extensione, & restrictione dispensationis, num. 19. Anastas. Germon. de sacrorum immunitatibus lib.3. cap.12.num.105. Maiol. de irregul. lib.1. cap.4. num.20. Peregrin. de fideicommiss. art.23. num.7. & artic.24. num.80. Humada, l.2. glos. 10. num.8. tit.15. p.2. Et ex Theologis Henriquez libro 11. de matrim. cap.20.num.2. Ludou. Lopez.2.p.instruct.vbi de matrim. cap. vltimo, colum. 2. conclus.3. Sayro Thesauro casuum,tomo 1.lib.6.cap.10. num.27.& cap.11.num.6.Et his diebus in hoc prætorio Granatensi sententia hæc definita est.

Imprimatur.
Fr.Claudius C. Inquisitor Placentiæ.
Cæsar Gallus Vic.Capitularis.

numero decimotertio, qui filij sint legitimi, & ibi Alexan. de Neuo, numero quinquagesimosecundo, Præposi. ibi, §. quod autem, numero vigesimotertio, in fi. Paulus dicta l. secunda, in principio, numero quarto, Fel. capitulo at si clerici. §. de adulterijs, numero octauo, ad fin. de iudic. & c. postulasti, nume. 11. vers. secundus casus est, de rescript. Iason Instit. de actionibus, § 1. num. 31. & ibi Angelus nume. 3. Antonius de Rosellis tractatu de legitimatione, lib. 2. tit. de causa materiali, num. 2. versic. sed iuxta ista quæro. Milis in repertorio, litera F. nume. 12. verbo filius, vers. filius, qui est spurius, Gambara de authoritate legati, lib. 10. nume. 202. Coua. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 8. nu. 9. Et hanc sequendam esse limitationem, adhuc retenta hac posteriori sententia affirmat Aretinus d. l. 2. in principio, numer. 1. & Minchaca de successionum creatione, lib. 22. numer. 51. in fi. dicit saltem in hoc casu hanc sententiam esse verissimam. Quamuis immerito hanc limitationem reprobent Iason d. l. 2. in principio, nume. 4. in fi. & ibi Alexan. nume. 6. & l. si ita, in principio, nume. 3. ff. de liber. & posthum.

29 Intellige tamen hanc sententiam, quando in fauorem legitimaturi conceditur hæc facultas legitimandi: secus quando in ipsius legitimandi fauorem. Ratio est: quia in priori casu est amplè interpretanda: in posteriori autem strictè, vt diximus, numero 6. & tenet Iacobus de Puteo ibi allegatus.

30 Tandem quando potestas legitimandi concessa alicui loqueretur de spurijs, nulla limitatione apposita: cum spurius sit terminus generalis comprehendens sub se omnes spurij species (vt tradit Bar. l. finali, in principio, numero 2. ff. de his quibus vt indign.) extendetur etiam ad casum mixtum, eò vel maximè, quod potestas hæc sit fauorabilis, & latè interpretanda. Et quamuis aliqui respondeant spurium esse terminum generalem respectu casus simplicis, & non mixti. Sed hoc reprobat Decius statim allegandus. Quod natura generis sit includere quamlibet speciẽ l. si quis sic stipuletur, ff soluto matrimon. & l. 2. §. dolij, ff. vi bonorum rapt. vbi Bart. Et casus mixtus, aut constituit tertiam speciem, & tunc talis sub genere comprehenditur: vel si non constituat nouam speciem, applicatur simplicibus, argumento l. quæritur, ff. de statu homin. & sic semper sub genere includitur. Et ita hanc partẽ sustinent Decius c. at si clerici, §. de adulterijs, in noua edition. numere 114. & duplici sequenti, de iud. & ibi Aretin. numero 42. Couar. 4. decret. 2. par. c. 8. § 8. num. 8. quamuis minus bene teneat contrarium Alciatus, l. 2. in principio, numero 41. & 42. versic. ex supradictis, ff. de verbor. obligat. dicens in potestate legitimandi spurium non claudi mixtum.

31 Ad argumenta, num. 27. proposita respondetur. Ad primum constat ex dictis, nume. 28. vbi eum textum in non fauorabilibus procedere diximus. Ad secundum respondet Bart. l. 2. in principio, nume. 2. ff. de verborum obligat. eam legem non facere ad rem, quia in ea agitur quando ex commixtione mutatur rei substantia, vt si ex duplicis speciei materia quædam tertia species conficetur. At in nostro casu eadem species manet: Ad tertium dic cum Bartholom. Socin. dicta l. secunda, in principio, nume. 14. id tantum probare, exercitium legitimandi esse odiosum, tam in Principe, quàm in delegato secus de potestate. Sicut licet dispensatio ipsa sit odiosa, at potestas dispensandi est fauorabilis. Ad quartum & confirm. & 5. omissa solutione Decij cap. at si clerici, §. de adulterijs, in noua editione, numero 120. de iudic. quam bene reprobat Galiaula dicta l. secunda, in principio, numero decimoquarto, & decimoquinto, respõdetur cum ipsomet Galiaula, quamuis mixtum maius, & odiosius sit duobus simplicibus seorsum sumptis, & concesso minori non censeatur regulariter concessum, quod maius est: at hoc fallit, quando agitur an disponens de duobus simplicibus separatur, censeatur idem disponere de ipsis vnitis. Nam in materia fauorabili dicendum est, sub illis simplicibus comprehẽdi mixtum, vt probaui, numero 28.

DISPVTATIO III.

An dispensatio, personarum distinctionem exigat, ita vt nequeat à prælatis erga semetipsos exerceri in ijs, in quibus possunt cum subditis dispensare?

SVMMARIVM.

An dispensationem impropriam possint prælati erga se exercere, num. 1.

An dispensatio generalis concessa à prælatis, ipsos quoque comprehendat, num. 2

An possint committere confessario, vt cum ipsis dispenset, nu. 3. & ibi an oporteat vt sit proprius illorum confessarius, vel illi intendat fateri.

An possint secum propriè dispensare? Refertur duplex opinio, num 4 & 5.

Romanus Pontifex potest secum dispensare, num. 6.

Idem de Principe sæculari, num 7.

Idem de Episcopis, & prælatis habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem, num 8.

Idem de prælatis regularibus etiam localibus, & an hi habeant iurisdictionem quasi Episcopalem in subditos, nu. 9.

Idem de habente potestatem delegatam dispensandi cum communitate cuius ipse est pars num 10.

An idem dicendum sit de habente limitatam potestatem dispensandi cum certis personis, vel certo personarum numero num. 11.

Satisfit argumentis, num. 12.

1 PRæmittendum est, duplicem esse dispensationem, quædam est propriè dicta, quę est vera iuris relaxatio, & propriè actus iurisdictio. Alia impropriè, quę potius dicitur licentia quædam, seu facultas: estque consensus quidã, seu approbatio superioris, non relaxans obligationem legis, vt quando in constitutionibus regularis præcipitur ne aliquid fiat, absque superioris licentia, non intendunt constitutiones id opus omninò interdicere, sed tantum ne fiat sine ea conditione, nec licentia illa est propriè actus iurisdictionis, sed cuiusdam superioritatis, & si de hac impropria dispensatione loquamur, verissimum est ac cõmuni religionum vsu receptum, vt possint prælati secum dispensare, vtendo nimirum, licentijs, quas dare possunt suis subditis. Quippe expedit vt ij, qui alijs facultatem facere possunt, sibi quoque facere possint: ne sint peioris conditionis quam subditi, nec enim habent superiorem, quem facilè adire valeant. Et ita docent D. Tho. 2. 2. q. 185. art. 8. Turrecr. cap. de monachis, 16. quæst. 1. D. Anton. 3. par. tit. 20. c. 2. §. 7. Angelus verb. monach. nu. 7. Syluest. verbo religio. 6. quæst. 10. & religio. 7. q. 12. & testamentum. 2. q. 2. dicto 1. Tabiena verbo Episcopus, q. 6. & ibi Armilla nu. 8. Viguer. lib. institutionum, cap. 17. §. 1. versicul. 11. Corduba addit. ad Collectorem compendij mendicantium, verb. accedere ad monasteria monialium, ad finem, Emmanuel, q. regular. tomo 1. q. 45. art. fin. & hi duo reprobant Collectorem eo. verbo accedere ad monasteria monialium, q. vltima, vbi malè negauit posse religionum prelatos sibi facultatem concedere in ijs, in quibus possunt suis subditis concedere.

2 Secundò nec dubitandum est, quin quando in vniuersum dispensant prælati cum subditis in aliqua lege, hæc dispensatio ad ipsos quoque prælatos extendatur, vt si prælatus religionis iusta causa dispenset vt aliqua die ieiunij carnes comedat totus conuentus, aut non ieiunet, vel Episcopus cum tota ciuitate, poterunt quoque ipsi eadem dispensatione vti. Quod hoc non sit directè vti iurisdictione in se ipsum, sed quasi indirectè, vtendo dispensatione in vniuersum concessa. Sicut Doctores communiter, quarta distinct. 20. admittunt prælatos concedentes generaliter indulgentias, posse quoque illis frui. Ne peioris conditionis sint, quam subditi. Et ita in proprijs terminis tanquam rem certã tradunt Sotus quarto distin. 21. quæst. 1. art. 4. in fin. corporis, Ludou. Lopez, 2. part. instruct. vbi de indulgentijs capitulo 5. columna 32.

vers. sed verum indulgentiæ. Quamquam id pauci negarent id quoque in indulgentijs non admittentes.

3 Tertio dubitandum quoque non est, posse prælatos suo confessario committere, vt cum ipsis dispenset in ijs omnibus, in quibus possunt cum subditis ipsi dispensare. Ne deterioris conditionis subditis sint. Cum subditi præ manibus habeant prælatum potentem cum illis dispensare. Atque durissimum esset cogere prælatos, soli Pontifici summo subditos, ipsum adire, ad quamuis dispensationem obtinendam. Et ratio est, quia non repugnat quempiam huiusmodi iurisdictionem in semetipsum exercere, etiam in absolutione sacramentali, committendo confessario, vt ipsum prælatum absoluat: vt constat ex communi, & verissima sententia asserenti confessarium Pontificis ab ipsomet sortiri iurisdictionem ad illum absoluendum. Ergo a fortiori id non repugnat in dispensatione. Item quia dum cap. fin. de pœnit. & remiss. indulgetur Episcopis, & prælatis exemptis posse eligere sibi confessarium, quamuis ibi textus de sola absolutione sacramentali mentionem faciat: at mens eius fuit his prælatis prospicere in omnibus, per illum confessarium, quæ possunt ipsi in subditos exercere. Et ita loquentes de Episcopo fatentur Palud. 4. dist. 38. quæst. 4. artic. 4. conclusione quarta, num. 41. Gabriel 4. d. 17. quæst. 2. art. 3. dubio 2. in principio, D. Anton. 3. part. tit. 17. capit. 2. §. 2. statim in principio, Angelus verbo confessio 3. num. 7. Sylu. verbo confessor, 1. q. 9. Tabiena verbo absolutio 1. nume. 37. Maiolus lib. 2. de irregular. cap. 2. num. 12. lib. 5. cap. 51. nu. 7. Henriquez lib. 6. de pœnit. cap. 4. numer. 3. in commento, litera I. & cap. 7. numer. 5. in commento, litera B. & lib. 7. de indulgentijs, cap. 28. nu. 1. in commento, litera H. Antonius Gomez in expositione Cruciatæ, clausula 10. num. 85. Sayro in thesauro casuum, tomo 1 lib. 7. cap. 14. numer. 5. Emmanuel Sà, summa, ver. confessor, numer. 16. vers. confessor Episcopi, & verbo religio, numero 47. vers. prælati in religione. Et idem docent Henriquez, & Emmanuel Sà, eisdem locis (& meritò) de prælatis religionis. Potest enim confessor ab ipsis electus, ex eorum commissione cum ipsis dispensare in omnibus, in quibus ipsi prælati possunt cum subditis. Et bene addunt Maiolus, & Sayro ibidem, & Suarez de censuris, disputat. 41. sect. 2. numero 9. dicens id decreuisse congregationem Cardinalium, idem esse dicendum de casibus occultis concessis Episcopo in Trid. sess. 24. capit. 6. de reformat. Si enim Episcopus in eos incidat, potest absolutione, & dispensatione sui confessarij ad id electi ab ipso vti. Neque existimo oportere, vt prælatus illi sacerdoti fateatur, aut illi intendat fateri: sed satis est, vt ipsi concedat absolutionis sacramentalis impendendæ ipsi prælato licentiam: vel alias sacerdos ille iurisdictionem habeat audiẽdi confessionem illius prælati: aut illum eligat ad hanc solam dispensationem faciendam. Quia iurisdictio illa cum prælato dispensandi, sicut & absoluendi, ab ipso prælato emanat: vel a Pontifice, qui c. finali, de pœnit. & remiss. concessit prælatis exemtis, posse eligere confessores.

4 Difficultas autem tota eò pertinet, an possint prælati secum directè, verè, ac propriè dispensare, verbi gratia, in votis, irregularitatibus, præceptis ecclesiæ, atque in ceteris omnibus, quoties id possunt cum subditis? Et potest quidem hoc controuerti tam de summo Pontifice, quàm de alijs prælatis inferioribus. Diuersimodè enim loquuntur Doctores de his. Et primò id generaliter negant, exprimentes etiam summum Pontificem, Anton. c. 1. nu. 10. de constit. & ibi Imola, num. 7. Alex. de Neuo, num. 66. Berous, num. 108. Decius consil. 151. nu. 10. vol. 1. Supplementum Gabrielis 4. dist. 38. q. 1. articu. 5. col. antepenul. vers. si quæritur an quispiam. Et potest id probari primò. Quod nemini authoritatem in proprio facto præstare integrum sit, l. Quamquam. 1. ff. de author. & consensu tutor. ibi: *Regula est iuris ciuilis in rem suam authorem tutorem fieri non posse.* Et clem. 2. de reb. eccl. non alien. vbi decernitur valere vnionem alteri Ecclesiæ, vel singulari præbendæ Capituli factam per Episcopũ, de consensu capituli: secus si ipsi capitulo vnio fiat. Cuius rationem reddit ibi Glossa. verbo capitulo, quòd in priori casu non præstet authoritatem capitulum in facto proprio, secus in posteriori. Secundò, quia idem super semetipsum iurisdictionem exercere nequit, l. ille a quo, vers. tempestiuum, ff. ad Treb. & l. pen. ff. de recept. arbit. & docent D. Tho. 4. d. 20. q. 1. art. 5. quæstiuncula 4. ad 1. Ang. es floribus, 2. p vbi de indulgentijs, artic. 3. difficul. 2. dubio vnico. Et ita Durand. 4. d. 20. q. 5. nume. 6. ne contra ferè omnes tueatur indulgentias non posse cõcedi arari ab ea concedente, quasi coactus asserit concessionem indulgentiæ non esse actum iurisdictionis, sentiens adeò repugnare vsum iurisdictionis erga semetipsum, vt nec vsum illum indirectum admittere velit. At dispensare cum aliquo est erga eum iurisdictionem exercere. Dispẽsatio enim propriè est actus iurisdictionis. Ergo nec Pontifex valet secum dispensare. Et confirmatur: Quia dispensare est actus superioris in subditum, atque ideo dispensatio non subditis minimè procedit. At nemo seipso superior esse potest. Tertio, quia eiusdem est ligare, & soluere, c. inferior, d. 21. & c. cum inferior, de maior. & obed. At nemo potest se lege aliqua ligare, vt constat etiam de supremo Principe, quem suis legib. quo ad vim coactiuam, non ligari, docent vniuersi. Nec igitur poterit seipsum a legis obligatione absoluere, secum dispẽsando. Quartò, idem constat ex c. fin de instit vbi deciditur eũ, qui beneficium confer re potest, non posse seipsum instituere. Et redditur ratio his verbis *Cum inter dantem, & accipientem debeat esse distinctio personalis.* At dispensans beneficium est dispensationem impertiens: is verò cum quo dispensatur, est id beneficiũ recipiens. Et cõfirmatur, quia communis Theologorum sententia, 4. dist. 20. sustinet, nec Romanum Pontificem posse sibi indulgentias cõcedere. Cuius rationem reddit ibi Palud. q. 4. art. 3. nu. 49. conclus. 5. eo quòd inter dantem, & accipientem debeat esse distinctio personalis. Et hæc sententia probabilis est.

5 Alij autem soli Romano Pontifici concedunt posse secum dispensare, negantes id prælatis alijs inferioribus. Ducuntur, Quod in prælatis inferioribus non reperiatur plenissima potestas, qualis est in Pontifice, sed habeat potestatem immediatè deriuatam ab illo, iuxta veriorem sententiam. Neque vrgeat necessitas in eis, quæ cogit id Pontifici concedere. Hic enim caret superiore, quem adeat secum dispensaturum. At illi Pontificem habent. Et confirmatur ex c. magnæ, de voto, vbi Innocentius III. loquens cum Trecensi Episcopo, qui peregrinationem ob certam causam iam cessaret, vouerat, quasi ipsum laudans ait noluisse illum absque Sedis Apostolicæ consilio, voti obligatione se exemptum iudicare, vbi Glossa verbo consilio ait, & bene. *Quia nemo iuramentum, vel votum suũ debet interpretari.* Secundo, quia cum dispensatio fit in lege superioris, nequeunt prælati eam potestatem secum dispensandi habere, nisi ex præsumpta superioris commissione. At ratio dictat eam commissionem nõ præsumi. Cum non expediat eos ea potestate in semetipsos vti: cum per confessorem possint sibi ipsis consulere, vt numer. 3. diximus. Et confirmatur: quia ideo potest superior in voto subditi dispensare: quia ea voluntas, qua se obligauit erat superiori subdita. At voluntas prælati sibi non est subdita, ergo nequit secum dispensare. Et ideo hanc partem expresse videntur tueri, Felinus cap. 2. nu. 20. de sponsal. & c. 1. num. 33. de constit. & ibi Decius in 2. lectura, in noua editione, nu. 24. vbi tanquã quid speciale asserunt posse Pontificem se a proprio iuramento absoluere, quod careat superiore: nec ligetur iure pontificio petenti distinctionem inter dantem, & accipientem. Et expressè tenent Abbas, c. magnæ, nu. secundo, notabili 1. de voto, & c. at si clerici, §. de adulterijs, num. 10. de iud. & ibi Anton. num. 17. Decius in noua editione, num. 109. Alexander de Neuo, num. 17. Hippolytus, num 101. Milis in repertorio, litera D. nu. 23. verbo, dispensatio, vers. dispensare potest contra propriam, Henricus Bottæus tractatu de Synodo Episcopi, 2. par. art. 4. num. 13. Rosel. verbo votum 5. nume. 2. Ang. verbo, votum 4. numero septimo. Sylu. verbo votum 4 q. tertia, in fine. Tabiena verbo iurare, q. 20. nume. 21. Paulus Borgosius de irregular. part. 6. tit. de voto, numero 161. Anto. Gomez in expositione Cruciatæ, clausula decima, numero octuagesimoseptimo, & ex Theologis Paludan. quarta distin. vigesima quæstione, artic. tertio, conclus. 5. numero 49. & dist. 38. quæst. 4. art. 4. concl. 4. nu. 41. Henriquez tribus locis, quos nume. 3. allegaui, Azor lib. 5. institutionum moral. c. 15. q. 6. Et loquentes de religionum prælatis negant secum posse dispensare Collector priuilegiorum mendicantium, verbo accedere ad monasteria

monia-

monialium, q. vltima, & ibi Corduba in additionibus, ad finem. Emmanuel q. regul. 1. tomo q. 45. art. finali. Limitant tamen hoc Decius. d. §. de adulterijs, num. 109. & ibi Hippolytus, nu. 105. Paludan. 4. d. 38. q. 4. art. 4. conclus. 4. nu. 41. Corduba proximè allegatus, nisi periculum ex mora adeundi superioris immineret. Obserua etiam omnes hos Doctores expressè negare hanc potestatem in prælatis inferioribus, & ita eam in Pontifice videri supponere. Qui autem expressè in Pontifice eam concedunt, referentur in sequenti, in fine. Et hæc quoque sententia valde probabilis est.

6 Prima tamen conclusio sit. Probabilius est, posse Romanum Pontificem erga se ipsum dispensare in ijs omnibus, in quibus potest cum subditis. Ducor, quòd supposito nullatenus repugnare iuri naturæ hanc dispensandi iurisdictionem, ab aliquo erga se ipsum exerceri: id plenissimę potestati Pontificis, nulli iuri humano subiecti, negandum non est. At nullatenus id repugnare, probatur ex sequentibus. Primò, quia iurisdictio hæc secum dispensandi non est contentiosa, quæ testium probationem, ac partis citationem desideret, vt vel sic distinctionem personarum exigat, quasi iniquum sit in propria causa sibimet ius dicere, contra ius ab aduersario intentum, l. vnica, C. ne quis in sua causa. Sed solam postulat veluti directionem ex prudenti iudicio ad perpendendam dispensationis causæ iustitiam. Quod non repugnat erga seipsum ab aliquo haberi: quamuis expedientius foret alieno iudicio stare. Neque est hæc iurisdictio aliqua punitiua, seu coactiua, quam in semetipsum exerceri repugnat: sed est voluntaria iurisdictio, ac proinde huiusmodi repugnantia caret. Nec pertinet ad absolutionem sacramentalem, quæ iure diuino postulat distinctionem personalem inter absoluentem, & absolutum. Atque ita discrimen hoc constituerunt D. Tho 4. d. 20. q. 1. art. 5. quæstiuncula 4. ad 3. & ibi Durand. q. 4. num. 10. Ledesma 2. p. 4. q. 29. art. 4. in fine, afferentes actum, qui instar sententiæ exercetur, vt excommunicare, non posse ab aliquo erga seipsum exerceri, secus de actu, qui per modum dispensationis fit. Et Sotus, 4. d. 21. q. 1. art. 4. in fine corporis, & Ludouicus Lopez 2. part. instructorij, vbi de indulgentijs, c. 5. col. 33. ante vers. præterea circa illam quæstionem, vbi respondentes argumento probanti non posse prælatum consequi indulgentias, quas generaliter populo concedit: eo quod hæc concessio sit actus iurisdictionis, qua nequit quispiam vti erga se: dicunt neminem posse vti iurisdictione in se ipsum, se cogendo, aut sacramentaliter absoluendo: quia hic actus est personalis, vnius in alterum. Vbi clare, extra hos duos casus, videntur admittere vsum iurisdictionis in semetipsum. Et Valentia 4. p. disput. 7. q. 20. puncto 3. colum. 3. vers. secundo asserimus, afferens prælatum obtinere posse indulgentias ab ipso concessas, eam reddit rationem. Quia licet is sit actus iurisdictionis, non est talis, qui vim coactiuam exerceat, ita vt necessarium sit eum exerceri circa aliquem alium. Et confirmatur: quia in voluntaria iurisdictione potest quis plurium vices sustinere: dummodo exercitium vnius actus non obstet exercitio alterius. Quod latè probat Abbas, c. ex literis, nu. 11. de probat. Et constat ex l. si consul, ff. de adoption. vbi si filiusfamilias præses sit, potest semetipsum emancipare, vel in adoptionem tradere. Et ex l. vna, ff. de offic. consulis, vbi consul apud semetipsum potest manumittere seruum suum: atque ita repræsentare personam domini, ac personam consulis. Et ideo Abb. d. c. ex literis, nu. 12. concludit posse quempiam vices duorum sustinere, nisi specialiter sibi interdicatur. Quare idem Abb. cap. finali, numero quinto de institut. vbi decernitur eum, ad quem dignitatum collatio spectat: non posse se ipsum instituere: reddita ratione, quod inter dantem, & accipientem debeat esse distinctio personalis: opponit varios textus, probantes integrum esse alicui, sustinere vices duplicis personæ, & ita videri idem dicendum in casu illius textus. Respondet hoc deficere in casu illius textus, eo quod perniciosi exempli esset, ac ambitionem sapiens, si prælatus beneficia, quorum distributor est, sibi conferret. Et remittit huius quæstionis resolutionem ad id, quod ipsemet dixerat, c. ex literis, de probat. vbi numero 11. & 12. sustinet in iurisdictione voluntaria, quando non est specialiter vetitum, posse eundem vice plurimum fungi. Vnde dum ille textus, d. c. fin. reddit eius decisionis rationem, quòd inter dantem, & accipientem debeat esse distinctio personalis: dicendum est hanc rationem non esse generalem: vt constat ex textibus in contrarium adductis, & ex doctrina Abbatis allegata: sed est specialis in illo casu, vt vitetur iniquum ambitionis exemplum in prælatis. Quod amplius constat ex cap. per nostras, de iure patron. vbi decernitur nullum se ad dignitates præsentare posse, redditur ratio his verbis. *Nullus se ingerere debet Ecclesiastica prælationis officijs*. Secundò, quia neque in naturalibus ea repugnantia inuenitur. Quippe idemmet secundum diuersas rationes potest esse agens, & patiens respectu sui ipsius, vt potentia visiua quatenus exercet actum visionis, agit: & quatenus subiectum est illiusmet actus, patitur. Nedum in moralibus id non repugnabit. Et ita sacerdos ministrans sibi Eucharistiam, quatenus ministrat, dicitur sibi conferens: quatenus autem recipit, dicitur recipiens. Atque in iure canonico eandem personam, secundù diuersas rationes, diuersa munera obire, ac esse subditum, ac superiorem respectu suipsius, inuenimus, vt constat ex cap. quod sicut, §. super eo, de elect. vbi reprehenditur Archiepiscopus, qui nondum recepto pallio, ordines contulit: quod non tanquam simplex Episcopus, cum talis non esset, sed tanquam Archiepiscopus, cui interdictum est vti pontificali exercitio si ante pallium receptū, id fecerit. Atque ideo immunis culpæ foret, si antea Episcopus esset, vbi Glossa, verb. tanquam, inde infert quædam facere quempiam tanquam alium: & allegat c. si Ecclesia, in fine, 23. q. 4. quod est desumptum ex D. August. Epist. 50. ad Bonifacium, vbi dicitur, regē inseruire Ecclesiæ, quatenus homo est, viuendo fideliter, quatenus autem rex est, iustas leges, indicendo. Et cap. à collatione, de appell. in 6. cum appellatio distinctionem personarum inter iudicem, a quo, & iudicem ad quē desideret, & vt fiat ab inferiori iudice ad superiorem, decernitur a collatione facta per Episcopum cum Capitulo, posse appellari ad ipsum Episcopum: si ibi vt Canonicus interfuerit, secus si vt Episcopus, & Bald. l. eos, in principio, num. 2. C. de appellat. tradit appellatione facta ab Episcopo ad Archiepiscopum, si Episcopus mox creetur Archiepiscopus illius diœcesis, ad quam appellatum est, posse eum cognoscere de illa appellatione, instar noui hominis. Non ergo repugnat Pontificem vt hominem, sibimet, quatenus Pontifici subdi. Sicut Episcopus, quatenus canonicus, subditur sibimet tanquam Episcopo: & quatenus Episcopus, subditur sibimet quatenus Archiepiscopo postea facto, vt in exemplis traditis constat. Secundo probatur, quia si bene res perpendatur, nil refert vtrum prælatus in vniuersum dispensans cum communitate, possit ea dispensatione frui: an seorsum cum singulis dispensans, secum quoque ipsemet dispenset. Nam in vtroque casu idem erga seipsum iurisdictioné exercet, ac vice superioris, & subditi fungitur: superioris quidem, quatenus dispensat, subditi vero, quatenus secum dispensatur. Cuius signum est, nullum ex ea communitate, qui subditus non sit, posse ea dispensatione frui. Atque ita Doctores, quos in prima ratione huius conclusionis adduximus, vt defendant posse prælatos consequi indulgentias ab ipsis concessas, coguntur dicere actum huiusmodi iurisdictionis non desiderare veram personarum distinctionem. Adde si iurisdictio ad dispensandum eius esset naturæ, vt veram personarum distinctionem postularet, qualis est iurisdictio punitiua, seu coactiua, vt potestas excommunicandi, nullatenus etiam in vniuersitatem exercita, posset comprehendere exercentem, vt si Pontifex omnes alicuius delicti reos excommunicet, non comprehenditur ipsemet eidem delicto obnoxius: & idem dicendum est de Episcopo excōmunicanti. Ergo iurisdictio dispensandi non petit necessario distinctionem realem personarum. Dices fortè eam generalem dispensationé non prodesse dispensanti, ex vi voluntatis eius, ac potestatis, sed ex potestate, ac voluntate superioris, quoties illum habet, vel Christi, si Papa sit. Sicut quando Princeps legem edit, illa ligatur, quo ad vim directiuam, non ex sua voluntate, sed ex naturali, ac diuino iure. At facile hæc euasio impugnatur. Cum neque ea superioris, aut Christi dispensandi voluntas cum prælato generaliter dispensanti constet ex aliquo iure diuino, aut Pontificio. Nec est simile, quod adducitur: quia in eo

in eo simili reperitur ius naturale, dictans rationi dissonare, Principem, qui caput est, non conformari cum membris, in moribus, qui ex eius potestate, ac voluntate pendent. At in nostro casu non est principium naturale id dictans in dispensatione. Cum facilè sibi Pontifex consulere possit, committens suo confessario, vt secum dispenset. Quod omnes admittunt (vt nu. 3. diximus.) Colligitur ergo apertè id proficisci ex voluntate, ac iurisdictione prælati ad dispensandum secum: ac proinde non repugnare exercitium huius iurisdictionis in semetipsum. Tertio, quia cum nil æquè requirat personarum distinctionem, ac iustitiæ actus, si quidem de eius ratione est esse ad alterum, datur iustitia eiusdem personæ ad semetipsam diuersis rationibus consideratam, vt constat in Christo Domino nostro, qui vt Deus homo satisfecit de rigore iustitiæ, & quatenus vna erat ex personis diuinis, ibi ipsi satisfecit. Et debitor incertorum de rigore iustitiæ soluit, si sibi quatenus pauper est, debitum assumat. Atque adeo vt debitor satisfecit de iustitia, & vt pauper, est is cui satisfecit de iustitia, & vt pauper, est is cui satisfactio fit. Et ideo pro hac conclusione sunt apertè Doctores, quos in prima eius probatione retuli, quatenus admittunt posse hanc iurisdictionem ab aliquo erga semetipsum exerceri. Et in proprijs terminis sustinent hanc Felinus, c. 2. num. 20. de Sponsal. & c. 1. numer. 33. de constit. & ibi Decius in 2. lectura in noua editione, nu. 24. & ibi colligunt ex Abbate ibi. nu. 7. & c. proposuisti, nu. 13. de concessione praben. dicenti non posse Pontificem se absque causa legitima à iuramento absoluere: quasi sentiat a contrario sensu id posse ex iusta causa. Eandem tenent Sylu. verb. Lex, q. 14. in fine, Tabiena, verb. iurare, q. 20. num. 21. Corradus in temp. o omnium iudicum, lib. 1. c. 1. §. 3. vers. 6. Flaminius de resignat. beneficiorum, lib. 3. q. vltima, nume. 130. Ant. Gom. in expositione Cruciatæ, clausul. 10. nu. 87. Et supponunt Couar. ca. alma mater. 1. p. §. 1. nu. 7. & Corduba in quæstionario, lib. 4. q. 3. colu. 4. vers. 4. idem probatur, vbi dicunt non posse Pontificem secum absque causa dispensare. Atque adeo a contrario sensu supponere videntur posse cum causa. Et ex Theologis docent Palud. 4. d. 38. q. 4. art. 4. conclus. 4. num. 41. & ibi Mayronis quæst. vnic. in fine. Caiet. 1. 2. q. 96. artic. 5. colum. 3. versic. ad hoc dubium præmittenda sunt. Sotus 4. d. 38. quęst. 1. art. 5. concl. 2. & lib. 1. de iustit. quæst. 6. artic. 7. ad finem, vers. quando autem, Ledesma 2. p. 4. q. 29. art. 4. in fin. Iacobatius de concilijs, lib. 7. artic. 5. Suarez 3. tom. in 3. p. q. 82. arti. 11. disp. 36. sectio. 2. col. antepenultima, vers. solet vero, & 4. tomo, vbi de indulgentijs, disputat. 52. sect. 3. nu. 20. Henriquez lib. 6. de pœnit. c. 4. num. 3. in commento, litera I. & c. 7. num. 5. & lib. 7. de indulgentijs. c. 28. nu. 1. in commento, litera H. Azor lib. 5. institutionum moralium, c. 15. q. 6.

7 Secunda conclusio. Idem dicendum est de supremo Principe sæculari, potest enim secum dispensare in ijs omnibus temporalibus, in quibus potest erga subditos. Quod habeat plenissimam, ac supremam potestatem in temporalibus, sicut Pontifex in spiritualibus. Item quia c. per venerabilem, qui filij sint legitimi, decernitur regi integrum esse sobolem propriam illegitimam legitimare dispensando cum ea quo ad successionem ac dignitates tęporales. Qua in re secum met quoque dispensat in lege hęc interdicenti, & ita Syl. verbo, Lex, q. 14. si generaliter loquitur dicens, posse Principem secum dispensare.

8 Tertia conclusio. Probabilius quoque reputo posse Episcopos secum dispensare in ijs omnibus casibus, in quibus possunt cum subditis. Ducor, quòd secunda ratio, num. 6. adducta ad probandum hoc posse Pontificem, habeat eandem vim in Episcopis, cum dicendum sit posse eos vti dispensatione generali, quam concedunt ciuitati, vt probat ratio quam nu. 2. posui: atque Sotus, & Ludouic. Lopez ibi allegati hoc asserentes, loquuntur vniuersaliter de prælatis. Secundò, quia vti hac iurisdictione erga seipsum, non repugnat iure naturę, (vt nume. 6. satis ostendimus, (nec etiam iure aliquo Ecclesiastico. Nam (vt eodem nume. 6. probaui) ius Ecclesiasticum petens distinctionem personalem inter dantem, & accipientem, non generaliter id decidit, sed in casu speciali collationis beneficiorum, ad vitandum perniciosum prælati exemplum. Ergo id Episcopo concedendum est. Eo vel maximè, quòd Episcopus sit prælatus ordinarius in sua diœcesi, atque in illa possit quidquid Pontifex in toto orbe, nisi Pontifex sibi reseruet (vt probaui lib. 1. disputat. 61. numero 3.) At textus non reperitur hoc Episcopis interdicens. Tertio, quia aliqui ex opinantibus contrarium (vt retuli numero 5. in fine) fatentur posse Episcopos secum dispensare, quando nequit commodè superior adiri. At tunc adhuc non vrget necessitas. Quia possunt a confessario petere, vt cum illis dispenset. Tandem quia non video, qua ratione hoc Pontifici concedatur, & non Episcopis. Cum rationes probantes id non competere Episcopis, idem quoque de Pontifice probant (vt numero 4. vidimus.) Nec plenitudo potestatis Pontificiæ, eiusve necessitas, id speciale esse in Pontifice suadeat. Quæ sunt rationes, quibus id probant eam differentiam statuentes (vt num. 5. vidimus.) Non plenitudo potestatis. Quia hæc plenitudo præ ceteris prælatis, in eo solo versatur, quod sit generalis in toto orbe, ab ipsaque omnium prælatorum potestas deriuetur, possitque ex iustis causis coarctari. Et nullus est textus, nec ratio probans ad eam pertinere, vt solus Pontifex possit secum dispensare. Non etiam id suadet necessitas Pontificis superiore carentis, quem adeat, vt secum dispenset. Quia confessorem habet, cui committere potest, vt secum dispenset (vt diximus numero 3.) Pro hac sententia faciunt D. Thom. Turrecr. D. Anton. Angelus, Sylu. Tabien. Armill. Viguerius, vbi eos retuli, numero 1. tradunt enim monachum factum Episcopum, posse secum dispensare in obseruantijs regularibus, sicut potest prælatus religionis secum. Pro eadem parte sunt Doctores, quos num. sequenti referam, id concedentes de prælatis regularibus, qui tamen non tanta potestate gaudent, quanta Episcopi. Et generaliter de prælatis loquens id docet Emmanuel in Bulla Cruciatæ, § 8. dubio 6. numero 11 & in 2. tomo summæ cap. 30. numero 4. Quare idem prorsus dicendum est de prælatis alijs habentibus iurisdictionem quasi episcopalem in sua diœcesi nulli Episcopo subiecta. Quia in iurisdictione non distinguuntur ab Episcopis. Et ideo militant eadem prorsus rationes.

9 Quarta conclusio. Idem censeo de prælatis regularibus, siue generalibus, siue prouincialibus, siue præpositis localibus, qui toti domui præsunt, & eorum absentium vices gerentibus: vt sunt Vicerectores, Vicepriores: hi enim omnes possunt secum dispensare in omnibus ijs, in quibus possunt cum subditis. Quòd hi omnes iurisdictione quasi Episcopali fungantur in suos religiosos, ac potestate ordinaria dispensandi in ieiunijs, ac votis subditorum, ac alijs præceptis, ratione sui muneris, instar Episcoporum cum suis subditis, vt bene docet Azor statim allegandus. Et prælatos regulares habere authoritatem quasi Episcopalem in suos subditos probat Nauar. libr. 1. consil. in 2. edit. tit. de tempor. ordin. consil. 36. num. vnic. & in summa, cap. 12. numero 75. & ratio est: quia sunt pastores ordinarij suorum religiosorum: sicut Episcopus sęcularium. Ergo idem dicendum est de ipsis, quod de Episcopis diximus, numero præcedenti. Secundo, quia militat eadem ratio, numero 6. adducta, quam numero præcedenti in Episcoporum fauorem ponderauimus. Dum enim cum toto conuentu dispensant, eadem possunt frui dispensatione. Tandem quia non debent esse in hoc peioris conditionis, quam subditi, cum quibus ipse superior dispensare potest. Et ideo hanc partem tenent Armilla, verb. monachus, numero 9. Molina tomo 1. de iust. tract. 2. disput. 247. versic. religiosus tamen. Emmanuel Sa, summa, verbor. religiosus, num. 47. versic. prælati in religione. Azor lib. 7. institutionum moralium, c. 29. quæst. 7. Emmanuel duplici loco allegato in nu. præcedenti. & fauent, D. Tho. & alij, quos num. præcedenti allegaui, dicentes posse prælatos regulares secum in obseruantijs regularibus, sicut cum subditis dispensare.

10 Quinta conclusio. Idem censeo, vbi quispiam non haberet ordinariam, sed delegatam dispensandi potestatem in vniuersum cum aliqua cōmunitate, cuius ipse est pars. Nam posset in ijsdem rebus secum quoq. dispensare. Tum quia potestas illa non est limitata. Tum etiam ne peioris conditionis sit, quam ceteri ex ea communitate. Demum quia procedit ea ratio dupliciter, num. præcedenti ponderata, in ordinariorum fauorem, nempe, ipsum, dispensan-

spensantem cum eadem communitate posse quoque, illa dispensatione frui. Et ita Emmanuel 2. tomo sum. cap. 30. nu. 4. fatetur hoc, siue potestas dispensandi sit ordinaria, siue delegata.

11 Vltima conclusio. Qui haberet limitatam dispensandi potestatem cum certis personis, vel cũ determinato personarum numero, quamuis eæ non exprimantur, nequiret secum dispensare. Prior pars constat, quia potestas illa nõ extenditur vltra concessionis limites. Cum ergo sit ad certas personas, in quibus ipse non comprehenditur, non poterit erga seipsum. Posterior vero pars probatur, quia cum sit ad certum numerum præscripta, non videtur mẽs concedentis, vt in eo comprehendatur ipse delegatus. Item quia deficit ratio potissimum ponderata, nu. præced. Cum huic nulla communitas subsit, cum qua dispensare possit: sed cum numero determinato potest.

12 Ad argumenta num. 4. proposita respondetur. Ad primum dic, in ijs casibus esse speciale, gratia fraudum vitandarum: ac proinde, nu 6. probauimus in multis iurisdictionis voluntariæ actibus posse quempiam in rem suam authoritatem præstare, vt in emancipationem: ac serui manumissionem. Ad secundum & confirmationem constat ex dictis, nu. 6. vbi probauimus iurisdictionem voluntariam hanc posse ab aliquo in semetipsum exerceri, & satis esse, si eadem persona respectu sui ipsius sit superior, & inferior secundum diuersas rationes. Ad tertium dic distinguendũ esse id axioma, eiusdem esse ligare, & soluere: est enim verum ad hunc sensum, vt nemo possit in vniuersum soluere legem, nisi qui id ligare potest. At intellectum in quolibet casu speciali, non est vniuersaliter verum. Sed ipsemet qui facultate dispensandi cum communitate gaudet, quamuis seipsum nequeat lege ligare, potest tamen secum dispensare. Sicut videmus Episcopum, qui lege ieiunij generali non ligar, posse in illa lege in casu speciali dispensare, licet nequeat illam in vniuersum soluere. Ad quartum constat ex dictis num. 6. vbi probaui eam decisionem non esse generalem, sed restringi ad beneficiorum collationes. Ad confirm. dic satis probabile esse contrarium, vt de Pontifice sustinet Henriquez lib. 6. de pœnit. c. 7. nu. 5. & lib. 7. de indulg. c. 28. nu. 1. commento, litera H, Suarez de indulgen. disp. 52. sect. 1. nu. 22. & licet num. 19. non definiat idem de Episcopis, sed iudicandum dicit iuxta concessiones eis factas: at hoc non innititur diuersitati personarum requisitæ: sed ratio huius traditur a D. Tho. 4. d. 20 q. vnica, ar. 5. quæstiun. vltima quod nulla possit iusta causa subsistere, vt prælatus possit sibi directè indulgẽtias concedere. Ad argumenta nu. 5. adducta respondetur. Ad primum dic, constare, ex dictis, num. 7. vbi vtramque rationem infirmauimus. Ad confirm. dic, illud approbasse Pontificem tanquam valde decens, non tamen tanquam necessarium. Ad secundum dic, quamuis expediat, vt per confessorem exerceant prælati eam iurisdictionem erga seipsos: esse tamen expedientius, vt ea facultate gaudeant ordinaria, vt secum possint, sicut cum subditis dispensare, ad tollendos scrupulos, & ne peioris conditionis sint quam subditi. Ad confirm. constat, ex dictis, num. 6. vbi eundem, vt hominem sibi, vt superior posse subdi, ac id satis esse probauimus.

DISPVTATIO IIII.

An Prælati non solum verbis, sed etiam facto ipso dispensare censeantur: quoties admittunt ad aliquem actum, habentes iuris impedimentum ad illum, aut patiuntur eiusmodi actum ab illis exerceri.

SVMMARIVM.

Dispensatio non exigit verba determinata; & quot quæstiones disputentur nu. 1.

An Princeps dispenset, cum scienter admittit ad actum, iure impeditum, nu. 2

An hæc scientia præsumatur: & an probari nequeat testibus sed sola addita in litteris clausula ex certa scientia? Refertur duplex sententia, nu. 3. & 4.

Sententia Authoris, & cur clausula motu proprio, non probetur testibus, num. 5.

An addita clausula, ex certa scientia, præsumatur scientia, & dispensatio, nu 6.

An desideretur conscientia probari scientiam, vt præsumatur dispensatio, nu 7.

An necesse sit in litteris fieri mentionem vitij, quo promotus laborat nu 8.

Quid si Princeps, vrgente necessitate, inhabilem promoueat, num 9.

An censeatur dispensatio, quoad eum solum actum, & quod si citra dispensationem possit aliud præsumi, nu 10.

An ignoranter admittens censeatur dispensare, si consciens admitteret, nu 11.

Quid si vitij obliuiscatur, vel non aduertat: vel credat dispensatum cum illo, nu 12.

An idem dicendum sit de inferioribus, si impedimentum sit eorum lege inductum, nu 13.

Quid si Princeps admittat impeditum iure diuino, in quo potest dispensare nu. 14 & 18.

An prælati inferiores admittentes iure communi impeditum, censeantur dispensare? Refertur duplex sententia nu. 15. & 16

Explicatur sententia Authoris, nu 17.

An oporteat impedimentum esse eis tanquam iudicibus notum, nu 19

An desideretur citatio eorum quorum interest num 20.

An exigatur decretum dicens decernimus eum idoneum, numero 21.

An quando causa est notoria, exigatur causa cognitio, numero 22.

An requiratur vt intendat dispensare, nu. 23.

Satisfit argumentis, nu 24.

An sola patientia faciat, præsumi dispensationem hanc? Refertur quædam sententia, nu. 25.

Proponitur sententia Authoris, num. 26.

1 SVpponimus tanquam indubitatum, nulla esse verba iure præscripta ad dispensationem faciendam: sed sat esse quæcunque siue verba, siue facta, ex quibus animus dispensandi in dispensare potente deducatur. Quod omnes Doctores allegandi admittunt: Duplex autem quæstio controuertitur. Prior est, an factum admittentis superioris iure impeditum ad actum, sit eius animi dispensandi signum sufficiens: ac proinde præsumatur dispensatio? Posterior, an sola patientia, & taciturnitas superioris videntis eum actum ab illo exerceri, sit tacitæ dispensationis signum, ac dispensationem inducat?

2 Circa priorem quæstionem, si de supremo Principe, vt Pontifice, vel Rege, vel libera Republica loquamur, concors est omnium sententia, quando impedimentum est iuris humani, & sciens admittit, præsumi animum dispensãdi, ac induci veram dispensationẽ, quamuis Princeps causæ cognitionem non præmiserit, vt si Pontifex scienter admittat irregularem ad ordines, vel beneficia: vel iure humano impeditos matrimonio coniungat: vel Rex lege inhabilem, vt seruum, iudicem constituat. Et ratio est: quia vt valida sit supremi Principis in lege humana dispensatio, non desideratur causæ cognitio, sed eius voluntas dispensandi satis est. De qua sufficienter constat, si indignũ scienter promoueat. Et probatur ex l. Barbarius, ff. de offi. prætoris, vbi duplex casus continetur. Prior, cum ignorata seruitute est electus Barbarius Prætor: & tunc decidit textus, gesta per eum valere ratione communis erroris, ac publicæ vtilitatis (vt latè probaui lib. 3. tota disp. 22.) Posterior, quando populus Romanus detecta seruitute consensit eum prætura fungi. Et tunc decidit gesta valere, quòd videatur eum, ex vi illius consensus, libertate donare vt optimè explicat Aym. consl. 98. nu. 10. lib. 5. Item ex l. quidam consulebat. 37. in fi. de re iudic. vbi decipitur Principem minori magistratum conferentem, censeri dispensare, ne gesta per illum valore destituantur. Hanc etiam partem probant rationes, quas, nu. 17. afferam ad probandum idem de inferioribus Principe.

3 Ea tamen Principis scientia minimè præsumitur, vtpote quæ quid facti est, vt docent post Doctores hoc num. &

duplici sequenti allegandos, Felin.c.præterea, numero 9. de testibus cogend. Grammaticus consilijs ciuilibus, consil.48.ad finem. Quare illi inhabili onus eam probandi incumbit: vt potè, quæ fundamentum est suæ intentionis, allegantis secum ex illo actu dispensatum esse. Discordant autem Doctores circa modum huius scientiæ probandæ. Quibusdam placet eam probari non posse, vt præsumatur ex eo actu dispensatio, nisi in literis promotionis addatur clausula, ex certa scientia; atque ita testium probationem nil conferre. Ducuntur, quia aliquid proprio motu Principis effectum esse, testibus probari nequit, sed sola clausula, motu proprio, addita in litteris, vt expresse decidit, cap. si motu proprio, de præben. in 6. Sic sentire videtur Glossa Clem.2. in fine, de rescrip. & cap. statum, in principio, verb. literatum, in fine, de rescrip. in 6. ait. n. esse opus actum fieri ex certa Principis scientia, hoc expresso. Et tradunt Bar.l.fina.nu.4.vers.sed contra hoc, in fi. C. sententiam rescindi non posse. Imola, l. finali, colum.4.num.1. in fi. ff. a quibus appel. non licet, & alij, quos refert Anto. Gabriel, tomo 3. communium, lib.1.tit. de præsum. concl. 8.num.5.

4 Alij censent non esse opus addere clausulam, ex certa scientia: sed satis esse, atque requiri, vt ex literarum rescripti tenore, & ex facti narratione constet, id ex certa Principis scientia effectum. Et ita volunt intelligi Glossas numero præcedenti allegatas. Sic tradunt Abbas, & Imol. Clemen.2.in fine, de rescrip. Idem Abb. c.cum in cunctis, §.inferiora, nu.8.de elect. & cap. ad hæc, ad fin. de rescrip. & capitul. nonnulli, numero 8.eo.tit. vbi Innocen. & alios refert, additq; non sufficere si testibus certa scientia probetur, & latissimè Felinus multis allegatis, cap.cum inter, num.2.3. & 4. de except. & cap. si aliquando, in fi. de sent. excommunic. Rosell. verb. dispensat. numer.6. & ibi Sylu. in fine.

5 At verius est, sufficere vndecunque constet, Principem inhabilitatis fuisse conscium. Quod nullus sit textus inducens specialem probationis modum huius scientiæ Principis: atque ideo sufficiet qualiscumque probationis modus, quo ceteræ res specialem probandi modum iure non petentes, probari valent. Nec obstat, cap. si motu proprio, allegatum num.3. pro contraria sententia. Nam optimam discriminis rationem inter clausulas, motu proprio, & ex certa scientia, tradit, relata Aegidij decisione, Staphil. de liter. gratiæ, titul. de effectu claus. §. subsequenter statim post principium, numer.14. Quia cum motus proprius includat necessario vnam negatiuam non coarctatam, scilicet, nullum vnquam super hoc Pontifici supplicasse, quæ probatu impossibilis est, l. arctior, C. de probat. cap. quoniam contra, eod. tit. nequit aliter, quam per literas ipsius Principis asserentis se motu proprio ductum probari. Quare bene dicit Gloss. eodem capitul. si motu proprio, verb. expressè, quasi reddens eius textus rationem. *Quid enim scimus, si ante annum aliquis supplicauerit Pontifici?* At certa scientia nullam negatiuam, sed simplicem affirmatiuam includit. Sic multis citatis tenent Menoch. de præsump. libro 2. præsumpt.20. numero 7. Staphilæus proximè allegatus, & eodem titul. §. quinto, motus proprius, in fine. Mascard. de probatione, conclusione 845. num.23.

6 Imo nec sufficit adijci in literis clausulam, Ex certa sciẽtia, vt ea præsumatur, sed oportet aliunde de ea constare. Quia clausula, ex certa scientia, nil operatur, quo ad extrinseca ignorata, sed tantum quo ad expressa. Quis enim dicat ob id præsumi Principem omnia promoti vitia nosse? Sic tradunt Fel.c.cum inter, num.5.vers. intellige bene, de exceptione. Menochius alios referens de præsumptione, lib.2. præsumpt.20. nu.3. & quamuis num.2. referat alios dicentes præsumi dispensationem. At vere Doctores, quos refert, id non dicunt: sed tantum docent esse necessarium apponi clausulã. Ex certa scientia, vt censeatur Princeps dispensare.

7 Quicquid tamen sit de probatione hac in foro externo requisita: at in foro cõscientiæ, vt ex ea promotione deducatur animus vere dispensandi, ac sit dispensatio, satis est, qualitercumq. sciatur Principem impedimenti conscium fuisse. Quia in hoc foro, qui solam veritatem respicit, nulla probatio desideratur, ea constante. Et ita tradit Syl. ver. dispensatio, in fine.

8 Insuper vt ea promotio scienter facta, cẽseatur dispensatio, quidam petunt, vt Princeps in literis vitium promoti exprimat, dicens, Volumus tali illegitimo prouideri. Sic Felin. cap. nonnulli, num.12. vers. ad idem optimè facit, in fine, de rescrip. & cap. si quando, num.6. versic. considera. 3. eodem tit. idem Anton. & alij, quos refert Anton. Gabr. 3.tom. communium, lib.1.tit. de præsumpt. conclus.8.nu. 2. Sed iure optimo ibi, num.3. & Menochius de præsump. lib.2. præsumpt.20.num.7. recedunt ab ijs, dicentes eam mentionem minimè desiderari. Quòd nullo iure probetur. Atque idem approbat ibi Anton. Gabr. in inferioribus Principe dispensantibus per eam promotionem, & benè quidem.

9 Alij eam doctrinam temperant (& benè) nisi Princeps, vrgente necessitate, inhabilem promoueat: tunc. n. non censetur perpetuo dispensare, sed ad tempus illius necessitatis. Sic Bartolo, & Ruino citatis docent Antonius Gab. d.concl.8.nu.20. Menochius, d. præsum.20. nu.36. & cons. 178.nu.56.vol.3.

10 Similiter temperanda est, vt censeatur tacita dispensatio ea promotio, quo ad eum solum actum, ad quem Princeps scienter admittit, v. g. si irregularem admittat ad ordines, non subinde ad alia censetur cum eo dispensare. Nec si ad ordines minores admittat, videtur dispensare ad maiores. Quia dispensatio expressa non extenderetur vltra actum expressum, ca.1.de filijs presbyt. in 6. ne dum tacita. Et confert, quod optimè tradit Rebuff. praxi benef. tit. de dispensatione, numero 8. vbi ait id Principis factum prodesse in alia re etiam minima, non induci ex eo dispensationem. Quia ne rescriptum censeatur continere dispensationem, satis est vt possit aliud quantumuis minimum operari, vt docent Oldradus conf.332.num.8. Rebuff. proxime allegatus. Probus addit, ad Monachum, cap. vnic.nu.5.de ætat. & qualit. Ant. Gab. d.concl.8.in fin. Menoch d.præsump.20.num.37. & probatur ex c.non potest, de præben. in 6. iuncta Gloss. fin. deducente ex eo sufficere, vt clausula suum obtineat effectum, nec alium eam operari posse.

11 Quando autem Princeps impedimenti ignarus admittit inhabilem, quidam asserunt censeri quoque eum dispensare, si verisimile sit fore, vt impedimenti conscius admitteret. Quia, l. quidam consulebat, ff. de re iudic. indistincte loquitur. Item quia cum promotionis causa credatur virtus, ac probitas promoti, l. vnica, vers. credidit, ff. de offic. præfecti, prætorio, satis verisimile est, fore, vt Princeps sciens impedimentum dispensaret. Deinde id probat textus in l. Barbarius, ff. de offic. præt. vbi textus reddens rationem, cur gesta a Barbario seruo creato ignoranter prætore, cuius dignitatis incapax erat, gesta valeant: sic ait. *Sed & si sciuisset seruum esse, liberum effecisset.* Præterea, quia concessum censetur, id quod verisimiliter Princeps de eo interrogatus concessisset (vt docent in simili multi, quos retuli lib. præcedenti, disputatio. 90.num.10.) Sic Glossa dict. l. Barbarius, verb. effecisset, Bart. l.2.num.2. C. si seruus, aut libertus, lib.10. Imola, d.l. quidam consulebat, num.6. Ananias, c.2.num.6. de schism. & ait Romanus esse communem sententiam consil. 216. numer.7. & eandem tenent quando certo constat Principem conscium dispensaturum, secus quando est dubium, idem Romanus ibi.num.8. Menoch. de præsumpt. libro 2. præsumpt.20. num.23. & 26. Anton. Gabriel tomo 3. communium, libro 1. tit. de præsumption. concl.8.num.15. Sed nullatenus hæc doctrina placet: & tenendum est nullo modo censeri Principem per eam promotionem dispensare, dum impedimentum ignorat. Atque communiter his paucis exceptis Doctores omnes, quos, nu.15. & duplici sequenti referam, petunt in Principe scientiam impedimenti, vt censeatur dispensare. Et ratio est aperta: quia ignorantia tollit consensum. At dispensatio vim sortiri non potest, nisi ex Principis volentis dispensare consensu. Nec sufficit fore, vt vellet, si sciret: quia hic & non vult, & deficit voluntas dispensandi. Non ergo potest vim habere dispensatio, Neque verum est censeri concessum, quod verisimiliter Princeps rei conscius concessisset, nisi quando ex concessionis verbis eam esse concedentis mentem constat (vt in simili probaui libro præcedenti, disputatione 90. numero 11.) Nec dict. l. Barbar. illi doctrinę fauet. Quia sensus eius est (vt explicat ibi Glossa verbo, effecisset,

effeciſſet) ſi populus Romanus ſciret eum eſſe ſeruum, permittens eum fungi officio prætoris, eum liberum effeciſſet, ne geſta irrita forent. Vnde quamdiu ignorat, voluit geſta valere propter communem vtilitatem, vt probaui non ſufficere ſolius Principis errorem, exiſtimantis eum eſſe habilem, niſi error communis populi intercederet. Quare melius Anton. cap. veniens, num. 7. de fil js presb. & ibi Abb. num. 7. dicentes, Principem promouentem inhabiles ignoranter, non cenſeri diſpenſare, limitarunt, niſi error eſſet communis, & non ſolius Principis, talis enim promotio (aiunt) haberetur tunc pro diſpenſatione, quo ad geſtorum valorem per illum promotum, dum error ille communis durat, iuxta dict. leg. Barbarius.

12 Adde non ſolum errorem, quo putat Princeps illum eſſe habilem, obſtare tacitæ huic diſpenſationi præſumendæ; ſed etiam errorem, quo impedimenti conſcius putabat cum illo iam diſpenſatum. Quia perinde eſt, ac ſi eum habilem exiſtimaret. Nec reuera diſpenſare intendit, cum iam diſpenſatum eſſe credat. Sic Bellamer. cap. veniens, num. 18. de filijs presbyt. & alijs citatis Menoch. de præſum. lib. 2. præſum 20. nu. 35. Anto Gab. to. 3. commun. lib. 1. tit. de præſum. concl. 8. nu. 19. Maiol. lib. 5. de irreg. c. 51. nu. 8 Qui bene addit, idem dicendum eſſe, quando Princeps inhabilitatis oblitus, aut non aduertens eam, promouiſſet inhabilem. Quod his actus non ſit voluntarius reſpectu diſpenſationis.

13 Idem prorſus, quod de Principe hactenus diximus, dicendum quoque eſt de inferioribus, quoties impedimentum eſt eorum legibus inductum. Cenſentur enim tunc diſpenſare, quando ſcientes id impedimentum, promouent, quamuis nullam cauſæ cognitionem præmittant, vt ſi Epiſcopus ſciens, & prudens iubeat, aut concedat fieri aliquid contra ſuam conſtitutionem, aut inferioris, aut æqualis prædeceſſoris, cenſetur tacitè diſpenſare in illa. Quia militat eadem prorſus ratio, quam nume. 2. adduximus ad probandum id in Principe. Cum in proprijs legibus validè poſſint hi diſpenſare abſque cauſæ cognitione. Sic Nauar. ſum. Latina, præludio 9. nu. 15. & cap. 25. num. 74. Azor lib. 13. inſtitutionum moralium, cap. 13. q. vlt. Quòd ſi eſſet conſtitutio ſynodi diœceſanæ, aut prouincialis, pendet ex ea quæſtione, an Epiſcopus, vel Archiepiſcopus poſſint in his, ſicut in proprijs legibus diſpenſare. Nam hoc dato, dicendum eſt, quod diximus de ſuis legibus. Si vero ſe habeant ad illas, tanquam ad leges ſuperioris: erunt in hac re eædem opiniones, quas à nu. 15. referemus, quando impedimentum eſt lege communi ſtatutum. At vero poſito in illis, ſicut in proprijs legibus diſpenſare, eſt diſcutiendum diſp. 14.

14 Quando autem Princeps admittit impeditum iure diuino, & naturali, ad ea in quibus poteſt diſpenſare, vt ſi ligatum voto caſtitatis Pontifex conſcius matrimonio coniungat, an cenſeatur diſpenſare? eadem eſt quæſtio, ac quando prælatus inferior admittit habentem impedimentum iuris communis, in quo poteſt diſpenſare. Quare iuxta diuerſas ſententias diuerſimode cenſendum eſt, vt num. 18 dicemus.

15 Controuerſia autem potiſſima in hac re eſt, quando inferiores Principe admittunt impeditum iure communi ſcienter ad actum, ad quem diſpenſare poſſunt, an cenſeantur diſpenſare? vt ſi Epiſcopus irregularitate affectum, in qua poteſt diſpenſare, promoueat ad ordines, illive literas dimiſſorias conferat. Triplex eſt ſententia. Prima ait, non cenſeri diſpenſationem, niſi inferiores actum eum exerceant præmiſſa cauſæ cognitione, an expediat diſpenſare, necne. Ducitur, quòd ea differentia ſit inter Principem legiſlatorem, ac inferiores præfectos, quòd ille poſſit ſaltem validè in ſua lege diſpenſare, non præmiſſa cauſæ cognitione: hi autem minimè. Non ergo actus ille cenſebitur tacita diſpenſatio ab inferioribus exercitus: qualis cenſebitur factus à Principe. Secundo, quia cap. finali, in fine diſt. 15. punitur Epiſcopus promouens concubinarium. At puniendus non eſſet, ſi ea promotio cenſeretur tacita diſpenſatio. Tertiò, quia cum per verba expreſſa minimè de hac diſpenſatione conſtet, ſed ex illius actus exerciti coniectura præſumatur, nequit præſumi diſpenſandi voluntas ex eo actu, quia præſumeretur delictum, contra l. meritò, ff. pro ſocio. Quippe velle hos in iure communi diſpenſare, non præmittendo cauſæ cognitionem, eſt graue delictum. Et ideo hanc partem ſuſtinent ex iuriſperitis, Gloſſ. c. 2. verb. diſpenſatum, de ſchiſmat. & ibi Ioan. Andr. nu. 4. Anton. nu. 3. Abb. nu. 4. Card. nu. 1. q. 1. Ancha. num. 3. Anan. nu. 7. & 8. Gloſſ. cap. vnic. verb. diſpenſare, de ætat. & qualit. in 6. & ibi Domin. nu. 6. Franchus, nu. 5. Innoc. cap. veniens, num. 2. de filijs presb. & ibi Anton. num. 7. Abb. numer. 7. Card. quæſt. 3. Henric. nu. 4. idem Abb. cap. præterea, nu. 11. de teſt. cogen. & cap. cum in cunctis, §. inferiora, num. 8. & cap. innotuit, nu. 7. & 8. de elect. & cap. diuerſis, nu. 3. de cleric. coniug. & ibi Imol. numer. 5. Specul. titu. de diſpen. §. qualiter autem, nu. 3. Archid. cap. licet canon. nu. 2. de elect. in 6. Barthol. l. Barbarius, num. 12. ff. de offic. prætor. & ibi Iaſ. numero 14 Horoſcius, num. 26. Paulus Cle. final. de ſent. excom. & ibi Anchar. ad fin. Imol. numero 9. Bonifacius, num. 53. Idem Imol. l. quidam conſulebat, ff. de re iud. numer. 8. & ibi Paulus ad fin. Felin. c. præterea, nu. 8. de teſtibus cogen. Additionator ad Innoc. d. cap. diuerſis, nu. 1. verb. diſpenſaſſe, & ibi Æneas de Falco addit. ad Abbatem, nume. 3. verb. cauſæ cognitio. Probus addit. ad Monachum cap. vnic. nume. 6. de ætat. & qualit. in 6. Mandoſius de ſignatura gratiæ, verb. diſpenſationes, verſic. aduertendum tamen eſt. Roſella, verb. diſpenſatio. nu. 6. & ibi Angelus, num. 12. Sylu. q. vlt. Nauar. cap. ſi quando, exceptione 10. num. 3. de reſcrip. & lib. 3. conſil. 1. editione, tit. de cleric. non reſid. conſil. vlt. num 9. & lib. 1. tit. de tempor. ordinand. conſil. 38. nu vnico, in 2. editione, lib. 1. tit. de filijs presbyt conſ. 3. numer. vnico. Sarmiento de reddit. p. 1. cap. 3. num. 8 Anton. Cucus lib. 4. inſtitutionum maiorum, tit. 2. num. 28. & 29. Antonius Gabriel tomo 3. communium, libro 1. titu. de præſumptionibus, conclu. 8. num. 12. & 13. & multis alijs citatis Menochius de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 20. numer. 24. & 25. & ex Theologis, Caiet. 2. 2. quæſt. 104. artic. 5. ad finem. Henriquez libro de excom. capit. 13. num. 3. Azor libr. 5. inſtitutionum moralium, cap. 15. quæſt. fin. Emmanuel quæſt. regul. tomo 2. quæſt. 46. art. 1. & tomo 1. ſummæ 2. editione, cap. 227. numer. & addit Azor etiam in foro conſcientiæ procedere hanc ſententiam. Quod etiam apertè ſignificat Sylu. proximè allegatus. Et eſt valde probabilis hæc ſententia.

16 Secunda ſententia docet inferiores non cenſeri diſpenſare, quamuis cauſæ cognitionem præmittant, niſi ſe diſpenſare exprimant. Quia non cenſentur abſoluere excommunicatum, niſi verbis abſolutionis vtantur: quamuis ſcienter admittant ad diuina excommunicatum. Ita docent Gloſſ. cap. literas, in fine, de conceſ. præb. Hoſt. c. veniens, nu. 6. & 8. de fil. presby. & cap. 2. ſtatim in principio, de ſchiſmat. Bald. l. Barbar. numero 7. & 8. ff. de offic. præt. Decius, c. ſi quando, in noua editio. nu. 23. de reſcrip. Rebuf praxi benef. tit. de dispensatione super defectu natalium, n. 9. & c. poſtulaſtis, notab. 2. n. 11. de cleric. excom. miniſt. Nauar. lib. 4. conſ. in 1. edition. tit. de Simon. cons. 20. nu. 2. & ſumma Lat. præludio. 9. nu. 15. & ca. 25. nu. 74. vbi hoc limitat quo ad forum externum, & Emmanuel limitans in eodem foro externo, q. regular. 1. tomo. q. 13. artic. 16.

17 Tertia ſententia ſuſtinet cenſeri tunc inferiorem diſpensare, quamuis cauſæ cognitionem non præmittat. Ducitur, quòd dispensatio non exigat certam formam, nec verborum expreſſionem, vt fatentur omnes, & diximus, num. 1. & concurrunt poteſtas in conferente, & voluntas. Ex eo enim actu voluntas præſumitur: quippe præſumendum non eſt prælatum velle promotum ad ordines illaqueari, manente irregularitate, qua erat affectus. Et quamuis non præmiſerit causæ cognitionem, id efficit, vt temere dispensarit: atque ob id puniri poſſit, non tamen dispensationem eſſe irritam, ſi verè causa erat (vt dicemus disp. 17. num. 11. (Quod ſi de peccato agas, etiam Princeps temere dispensans in ſua lege ſine causæ examinatione peccat (vt ſuo loco dicemus. (Ergo per illud factum cenſetur tacitè dispensare. Et confirmatur, quia tantum valet voluntas tacita, quantum expreſſa, in ijs, quæ nec formam certam, nec verba requirunt, l. qui ad certum, ff. locati, & l. de quibus 31. ad finem, ff. de legibus ibi. *Nam quid intereſt ſuffragio populus voluntatem ſuam declaret, an rebus, & factis*. Secundò, quia etſi peccet inferior omittens cauſæ examinationem: at etiam delinquit

si inhabili beneficium conferat, vel irregularem ordinibus insigniat, nolens dispensare in impedimento. At hęc delicta posteriora sunt longe grauiora priori, vt ex se constat, & sicut in actu qui sine peccato, & cum peccato exerceri potest, recipienda est præsumptio peccatum excludens, l. merito, ff. pro socio. Ita in actu qui sine peccato fieri nequit, sed potest fieri cum maiori, vel minori, recipienda est præsumptio grauius peccatum excludens, l. si adulterium cum incestu, §. 1. 2. & 3. ff. ad leg. Iuliam, de adulter. ergo in huiusmodi promotione præsumenda est impedimenti dispensatio: vt vel sic minus delictum præsumatur. Tandem probatur ex ca. 2. de bigamis, vbi Episcopus bigamum promouens priuatur potestate ordinandi, & redditur ratio his verbis. *Quia in bigamis dispensare non licet.* Ergo à contrario sensu, si cum bigamis posset Episcopus dispensare, non incurreret pœnam: eo quòd tunc dispensare videretur. Et ideo huius sententiæ sunt Innoc. c. diuersis, numero 1. de cleric. coniug. & c. veniens, num. 2. de filijs presbyt. tantum vocat oppositam tutiorem, quasi hanc valde tutam, & probabilem iudicet. Eandem tenet, c. præterea, num. 2. de testibus cogend. & latissimè Bellamer. d. cap. veniens, num. 18. & 19. Lambertinus de iure patronat. lib. 2. p. 1. q. 7. art. 30. in noua editione, numer. 28. Sylu. verb. irregularitas, in fine, & ibi Armilla, nu. 91. Nauarr. summa. cap. 25. num. 74. dicens forte in foro conscientiæ hanc sententiam esse veram, licet non in foro externo. Maiolus lib. 3. de irregul. cap 24. num. 14. & lib. 4. capite 10. num. 3. & lib. 5. c. 51. num. 8. addens hanc sententiam esse veram in vtroque foro. Salzedo addit. ad practicam Bernardi Diaz, capit. 25. ad fina & ex Theologis, Palud. 4. d. 38. quæst. 4. artic. 4. conclus. 2. nume. 39. D. Antoni. 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 9. notab. 2. & 3. par. titu. 28. cap. 6. §. vlt. Margarita confessorum quæstionibus moralibus, folio 239. Polancus in directorio confessorum, tractatu de irregularitate, in fin. Metin. libr. 1. sum. cap. 11. §. 12. statim in principio. Henriquez, lib. 14. de irregul. c. 17. num. 4. Emmanuel Sa, sum. verb. dispensatio, nu. 8. Suarez de censuris, disp. 41. sect. 3. ad finem, addens esse etiam in foro externo veram, si constiterit Episcopum habuisse legitimam causam Emmanuel 1. tom. sum. 2. edition. c. 24. nu. 6. concl. 4. Idem tenent limitantes pro foro conscientiæ, Sayro thesauro casuum, tom. 1. lib. 7. c. 14. nume. 11. 12. & 13. Emmanuel. q. regul. 1. to. q. 13. artic. 16. & addit Sayro idem esse dicendum, siue prælatus ille iure communi, siue ex priuilegio, vel consuetudine possit dispensare. Quia eadem est ratio, cum concurrat potestas, & voluntas præsumatur ex illo actu. Idem dicunt D. Anton. 3. par. titu. 28. c. 6. §. vltimo, Syl. Armilla, Nauar. Maiolus, Salzedo, Sayro eisdem locis, quando Episcopus scienter irregulari, cum quo potest dispensare, confert literas dimissorias ad ordines. Quia eadem est ratio. Et hæc tertia sententia prę ceteris placet pro vtroque foro: si tamen pro foro externo probetur adfuisse legitimam causam: & pro foro conscientię, qualitercumque de illa constet. Quia dispensatio prælatorum inferiorum in lege superiorum facta sine legitima causa, est irrita in vtroque foro, vt dicemus disp. 17. num. 4.

18 Demum quatuor obseruanda sunt. Primum est. Easdem opiniones locum habere, quando Princeps supremus, vt Pontifex dispensaret in iure diuino, in quod dispensare potest, vt in voto, vel iuramento (vt bene aduertit Decius, c. cum in cunctis, § inferiora, in noua editione, n. 17. de elect.) Cum enim ad dispensandum in huiusmodi rebus desideretur causæ cognitio, perinde se habet ad eas, sicut quando inferior dispensat in lege superioris. Quare iuxta primam sententiam dicendum erit, non censeri Papam dispensare, si aliquos voto castitatis astrictos sciēs, & prudens matrimonio coniugat, non præmissa causæ cognitione. At retenta tertia nostra sententia censebitur dispensare, ac valebit dispensatio, si re vera aderat legitima dispensandi causa.

19 Secundum est. Quosdam intelligere tunc censeri prælatum inferiorem dispensare, etiam præmissa causæ cognitione, quando impedimentum est ipsi notum tanquam iudici. Sic Angelus, verb. dispensatio, nume. 12. Sed etiam retenta prima opinione exigenti eam causæ cognitionem præmitti, dicendum est, satis esse causam sibi tanquam homini notam esse. Quod bene docuit Sylu. verb. dispensatio. q. vltim. Atque idem docuit Bald. l. Barbar. nu. 8. ff. de officio prætoris, dicens non esse opus in figura iudicij præmittere causæ cognitionem.

20 Hinc infertur non desiderari citationem eorum, quorum interest. Cum cognitio iudiciaria non exigatur. Sic contra aliquos, quos tacito nomine refert, tenet Innoc. cap. veniens, num. 2. de filijs presbyt. & ibi Anton. nu. 7. Abbas num. 7. Cardin. q. 3. Henric. nu. 4. Speculator, titu. de dispensatione. §. qualiter autem, nu. 3. Archid. cap. licet canon. nu. 2. de elect. in 6.

21 Aliqui tamen ex prædictis Authoribus dicunt exigi decretum inferioris dicentis, decernimus eum idoneum. Quia aliter præsumeretur temerarium Episcopi factum, nec dispensatio tacita præsumeretur. Sic aliqui, quos referunt, & videntur approbare Innoc. & Archid. nu. præcedenti allegati. Et tenent Speculator, & Henric. quos nume. præcedenti retuli. Anton. Cuc. lib. 4. institut. maiorum tit. 12. nume. 29. Sed iure optimo id non requiri docent, quòd nullo iure probetur, Anton. Abb. Card. nume. præcedenti allegati. Probus addit. ad Monachum. c. vnico, nu. 6 de ætat. & qualit. in 6.

22 Tertium est, aliquos iure optimo limitare, vt requiratur causæ cognitio ad præsumendam dispensationem, nisi causa dispensationis notoria sit, vt quia notum est personam quæ admittitur, esse valde doctam: tunc enim censebitur inferior dispensare, licet non præmiserit causæ cognitionem: etiam retenta prima sententia. Quia notoria non exigunt iuris ordinem, nec causæ examinationem, cap. manifesta, 2. q. 1. Sic Gloss. c. si quis sine examinatione, verb. sine examinatione, d. 81. & cap. fin. verb. qui concubinas, 51. d. Abbas, cap. præterea, numer. 11. de testibus cogen. Imol. l. quidam consulebat, num. 8. ff. de re iudicata. Anan. cap. 2. numer. 8. de schism. Rosel. verb. dispensat. numero 6.

23 Vltimum est multos ex Doctoribus quos nume. 15. & 17. pro vtraque sententia retuli, dicentes censeri inferiorem dispensare admittendo inhabilem, siue præmiserit causæ cognitionem, siue non, iuxta opinionum diuersitatem, addere, si intendat dispensare. Qua in re magis nos ancipites reddunt. Cum enim ea prælati intentio aliunde non constet, quam ex eo facto, semper hæsitabimus, an dispensare intenderit, nec ne. Præterea quia si de intentione constaret, frustra desatigarentur authores disputantes an ex eo facto præsumatur dispensatio. Quare dum dicunt, si intendat dispensare, manifestè intelligunt, nisi de contraria intentione constet: nempe, inferiorem non intendere dispensare. Quia eo pertinet tota huius quæstionis difficultas, an ex eo actu colligatur animus dispensandi, atque adeo dispensatio tacita censeatur. Quare Bellamer. cap. veniens, num. 12. & 19. de filijs presbyt. & Rosell. verbo. dispensatio. nu. 6. expressè docent ex eo actu sufficienter colligi dispensandi intentionem, & ideo plerique alij Doctores non addunt, si intendat dispensare.

24 Ad argumenta, numero 15. proposita respondetur. Ad primum dic saltem in foro conscientiæ validam esse dispensationem inferioris absque cognitione causæ, si reuera erat causa, vt dixi, numero 17. Ad secundum dic cum Gloss. eod. cap. fin. in fin. in eo textu, & in similibus puniri temerariam, ac indiscretam dispensationem solo facto, absque causæ examinatione factam. Ad tertium constat ex dictis, num. 17. nam præsumitur tunc id peccatum, vt maioris culpæ præsumptio vitetur. Ad argumentum, nume 16. propositum dic iure cautum esse in absolutione ab excommunicatione verba desiderari. cap. desideres, in primo responso, de sent. excom. At in dispensationibus nullo iure verba exigi cauetur.

25 Quæstio posterior. An sola patientia, & taciturnitas superioris videntis aliquem, iure, in quo potest dispensare, impeditum, exercere ea sibi interdicta, censeatur dispensatio: quando superior impedimentum, & non esse in eo dispensatum nouit? vt si Pontifex, vel Episcopus videat irregularem celebrare, vel habentes impedimentum contrahere matrimonium: & potest Episcopus dispensare. Communis ferè omnium iurisperitorum est sententia negans. Quia id est potius pati, quam agere. Potest insuper probari, quia libro 2. de matrim. disputatione 38. numero 12. latè defendimus dissimulationem. Principis

scientis,

ſcientis, & permittentis aliquos perſeuerare in matrimonio irrito, non inducere diſpenſationē, & ideo huius ſententiæ ſunt Gloſſa clem.fi.verb.approbare.de ſen.excom. & ibi Card.in fi.Anch. in fi. Im.nu.9. Bonifacius,num.51. Innoc.c.veniens,nu.3.de fili. preſ.& ibi Hoſt.nu.8.Anto. nu.7.Abb.nu.7. Card.q.3.Henric.nu.51. Bellamer.nu.19. Anan.c.2.num.6.in fi. de ſchiſ. Im.l. quidam conſulebat, nu.6.in fi.ff.de re iudic. El.ca.præterea,nu.8.de teſt.cog.& c.gratum,nu.9. de offic.deleg. Socin.ſenior conſ.85.num. 9.lib.3.Selua tract.de benef.p.3.q.8.num.49.& q.10.num. 25.Anton. Gabriel tomo 3. communium,lib.1.tit.de præſumptioni.concluſ.8.numer.18. Menochius de præſumpt. lib.2.præſumpt.20.num.32.Maiolus,lib.5.de irregu.c.51. nu.8.Sayro theſauro caſuum.tom.1.lib.7.c.14.nu.16.

26 Ceterū probabilius exiſtimo cenſeri tunc tacitā diſpenſationem, ſi prælatus, ille cum poſſet facilè contradicere, non contradicit, ſed tacet. Ducor, quòd illa taciturnitas ſit ratihabitio de præſenti. Quam li.3.diſp.35.num.20.veram iuriſdictionem conferre ad audiendas confeſſiones, & reliqua exercenda probauimus. Secundo, quia cū prælato ex officio incumbat delictis ſubditorum obuiare: cū ea videt, ac facilè contradicere poteſt, præſumeretur grauiſſimum prælati delictum non contradicentis, niſi ipſum cenſeri diſpenſare dicamus. Nec obſtat quod probaui, lib.2.de matrim.diſp.38.num.12. nempe, diſſimulationem Principis permittentis aliquos in matrimonio irrito permanere, non cenſeri diſpenſationem. Quia (vt ibi dixi) diſſimulauit gratia ſcandali vitandi: nec proderat diſpenſatio, niſi denuo illi contraxiſſent matrimonium. Et ideo ex illa diſſimulatione non poterat diſpenſatio deduci. Et ideo hanc partem ſuſtinent Probus addit. ad Monachum c.vnico, nu.6. de ætat.& qual.in 6.Palu.4.d.38.q.4.art.4.concl.2. n.39. & ibi Supplementum Gabrielis,q.1. art.5.dubio penultimo verſ. de modo, & forma. D.Ant.2.p tit.11.c.2.§. 9. notabili 2.Veracruz. 1.p. Speculi, artic.23. poſt primam concluſionē, verſ.dixi etiam. Emmanuel Sa, ſumma, verb. votum, vbi de voti irritatione, & diſpēſatione, n.23. Azor lib.5. inſtitutionum moralium, c.15. q.fi. Sed ſupplementum ibi limitat, quando factum ſubditi eſſet contra ius ab eo ſuperiori editum: ſecus ſi eſſet contra votum, vel ius commune, in quo is ſuperior abſque cauſa diſpenſare nequit. At verius eſt, cenſeri quoque diſpenſationem in voto, vel alio iure quoque communi, in quo is ſuperior diſpenſare poteſt. Sicut num.17.diximus ad miſſionem ad actum contra ius, in quo is ſuperior valet diſpenſare, cenſeri tacitam diſpenſationem. Et ita affirmant loquentes de votis, Palud. D.Anto. Emmanuel Sa, proximè allegati.

DISPVTATIO V.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in lege Pontificia, vel Concilij, ſaltē quando in ea diſpenſari poſſe conceditur, non explicando cui concedatur?

S V M M A R I V M.

Nequit Epiſcopus iure ordinario in his diſpenſare, niſi in caſu neceſſitatis. At poteſt quando in canone conceditur diſpenſatio, non explicando cui concedatur, nu.1.

Quid ſi canon ille ſit latæ ſententiæ? nu. 2.

Quid ſi ipſis Epiſcopis legem imponat? nu. 3.

Quid ſi pœnam Papæ reſeruatam contineat? nu. 4.

Quid ſi canon ſit alicuius Concilij generalis? nu. 5.

Quando canon editur a Pontifice, & concilio, & trahit originem a Papa, vel concilio, quando dicatur concilij, & quando Papæ? nu. 6.

An deſinat eſſe concilij quod a Papa confirmetur? nu. 7.

An ſit concilij ſi in eo dicatur, Sacro approbante concilio? n. 8.

Quid ſi in ſuperſcriptione dicatur, ex tali concilio? vel in tali concilio? nu. 9.

Quid ſi Pontifex attribuat conſtitutionem concilio? n. 10.

Quid ſi ita dicat. Definimus hoc cum concilio, vel conſenſu concilij? nu. 11.

1 CONcluſio communiter recepta in hac diſputatione eſt. Quamuis in canone ſuperioris nequeat Epiſcopus ordinariè diſpenſare, ſed in ſolo neceſſitatis caſu (vt probaui lib.2. diſpu 40. nume.3.) at quoties canon aliquis permittit in eo diſpenſari: vel impersonaliter de diſpenſatione loquitur dicens, niſi in eo diſpenſetur: nec explicat a quo ſit diſpenſandum, cenſetur facultas diſpenſandi circa illum conceſſa Epiſcopo. Ratio eſt, quia cum verba debeant aliquid operari. cap. ſi Papa, de priuileg. in 6. nec dubium ſit poſſe Pontificem in eo decreto diſpenſare: aut ſi ab ipſo diſpenſetur, nullam contrahi culpam, aut pœnam à contrauenienti incurri: cenſentur ea verba intelligi, vt permittant Epiſcopo diſpenſare, vel niſi ab Epiſcopo diſpenſetur, ne fruſtranea ſint. Secūdo, quia ſi diſpenſatio, quæ ex ſe odioſa eſt, ac reſtringenda, interpretatur latè, quando in corpore iuris clauſa eſt. (Vt probaui diſp. 1.num.7.) Nedum id dicendum erit de hac diſpenſandi poteſtate in iuris corpore clauſa. Cum diſpenſandi poteſtas ſit ex ſe fauorabilis, ac latè interpretanda. (Vt diximus diſput.2. nume.1.) Atque ita hanc concluſionem docent Gloſ. cap. in quibuſdam, in fin. de pœnis, vbi cum textus dicat, certos hæredes non poſſe aſſequi prælationis honorem, & ſubdat hæc verba, *Niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum*, ait, ex quo textus non determinat a quo, poſſe Epiſcopum. Idem Ioan. Andr. ibi, in fi. Vincentius, Goffredus, & Philippus, quos refert, & ſequitur ibi Abb.num 5.Cardin.in fi. Henricus in fin. Lex regia.8.in fine, tit.18.par.1.Eadem Gloſſa cap.poſtulaſtis, verb.diſpenſatum, de cleric.excom.miniſt. vbi textus decidit excommunicatos non poſſe retinere beneficia, ſubdens, *Niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum*, ait, cum non dicat a quo, poſſe Epiſcopum. Et idem tenent Innoc.ibi, initio, Abbas, nume.8. Gloſſa cap.ſi quis, verb. fiat, de elect. & ibi Innoc. nume. vnico, Hoſt.in fin. Abbas nu.8. Cardin.q 5.in fine Bal.nu.3. Imola, num.4 Idem Innoc.cap.dilectus, numer.5. initio, de tempor. ordin. & ibi Ioan.And.num.7.Ant.nume.12.Abb.nu.6.Cardin.num.3. initio. Bellamera.nu.4. Idem Ant.ca.at ſi cleri. §.de adulterijs, num.17. de iudic.& ibi Ioan.de Lignano, & Calder, vt eos refert, ac ſequitur ibi Abb.num.5. & 6. Cardin.numero 5.quæſt.2. Decius in noua editione.nu.35.verſic.ſecunda concluſio. Aretinus.nu.13.& 16.Imola, nu.13. Alexand. de Neuo. num.10.Felin.nu.1.Henricus, num.25.Alciatus, num.4. Hyppolitus numer.46. Archid.cap.licet canon.num.3.de elect.in 6.Idem Abbas, cap. veniens, nu.3. de eo, qui cogn.conſang.& cap.finali, numer.6. Idem Bal. l.Barbatius, num.7. ff.de offic. Præt. Probus addit. ad Monachum.cap.vnico, nu.14. de ætat. & qual. in 6. Selua benef.4.par.quæſt.5.Milis in repertorio, litera D.numer.23. verb.diſpenſatio, verſic. diſpenſare non poteſt Epiſcopus circa canones.Gambara de author.legati, lib.10 num.412. 413.Iacobatius de concilijs, lib.5.art.20.numer.17. Angelus verb.diſpenſatio, nu.5. vbi Sylu. quæſt.9. in fine num. 15. Tabiena, quæſt.14. num.15. Couar. cap.alma mater.1. par.§.7.numero 8.Villadegio de irregul.cap.16.vbi de irregularitate contracta ex crimine notorio, verſic.ego credo hoc reducendum. Dueñas regula 248. numero 2. verſic. contra quam. Antonius Cucus, libro 2. inſtitutionum maiorum, tit.6.numer.240. Hugolinus de cenſuris, tabula 2.c.13.§.1.num.4.Borgoſius de irregul.2.par.titu. de differentijs diuerſorum terminorum, num.19. & 27. Antonius Gomez.in expoſitione bullæ, clauſula 10. numer.57. At ex Theologis D.Anton.1.par.titu.17. cap.vnico, §.20. verſic.& not. Corduba in ſuo quæſtionario, lib.1. quæſt. 12. art.2. dicto 4. in 1. probatione Henriquez libro 14. de irregul.c.19.num.2.

2 Temperatur tamen concluſio hæc primo, niſi canon ille ſit latæ ſententiæ, tunc enim etſi in eo concedatur diſpenſatio, non intelligitur conceſſa Epiſcopo. Sic Anto.c. at ſi clerici, §.de adulterijs, num.17. de iudic. & ibi Aretinus, nu.21. ac pro ſe referunt Archidiaconum cap. ſicut. d.31. At merito hanc limitationem reijciunt alij. Quod nullo fundamento fulciatur, nec Archid. eam ſentit, ſed loquitur, quando conſtitutio ſimpliciter diſponit, nec diſpenſari poſſe indulget. Sic Abbas, eo §.de adulterijs in 6. Alex.de Neuo.num.11. Decius in noua editione, num.48. poſt 3.concluſionem, limitatione 1.

3 Secundo temperatur, vt intelligatur, quando canon aſtringit ſubditos: tunc enim cenſetur ea diſpenſatio commiſſa Epiſcopo. Secus quando ipſis Epiſcopis legem imponeret. Quia diſpenſare Epiſcopum in eo canone eſſet in pro-

in proprio facto, & ad propriam vtilitatem dispensare. Quod rationi dissonat. Sic Hostiensis citato Ioan. Andr. cap. 1. super glos. penultima, numero 3. de supp. negligen. prælat. in 6. Anton. cap. at si clerici, §. de adulterijs, numer. 17. de iudic. & ibi Henrinus, nume. 19. & 20. Milis numer. 2. allegatus.

4 Tertiò limitatur, nisi canon imponat pœnam Pontifici reseruatam, id est, pœnam, quam solus Pontifex imponere potest. Tunc enim quamuis absolutè permittatur dispensatio in ea pœna, non censetur Episcopo concessa. Quia illius est tantum absoluere, cuius est condemnare, leg. 3. ff. de re iudic. & cap. cum inferior, de maior. & obe. Exemplum huius est in cap. 2. de bigamis, vbi dicitur cum Episcopo promouenti ab ordines bigamum posse dispensari, ne ordinandi potestate, & officio priuetur. Et tamen solus Pontifex in ea dispensationis Episcopi pœna dispensat. Quia solius Pontificis est, pœnam depositionis Episcopi infligere, cap. quamuis, cap. multis, cap. dudum, 30. quæst. 6. & ita hanc limitationem sustinent Host. eod. c. 2. nume. 5. & 6. Ioan. And. num. 4. Anton. nu. 12. 13. Abb. numero 9. & 10. Cardin. notabili 2. & oppositione 1. Ancharan. in fin. Henricus, cap. quia circa, numero 2. de bigam. Aretin. capit. at si clerici, §. de adulterijs, nume. 14. de iudic. & ibi Felin. nume. 2. Iacobatius de concilijs, libro 5. artic. 20. num. 30. Gambara de authoritate legati, libro 10. nume. 415. Borgasius de irregul. pat. 2. titu. de differentijs diuersorum terminorum, numero 19. Sed hanc limitationem sublimitare videtur Decius eod. §. de adulterijs, in noua editione numer. 36. versi. sed aduertendum, quamuis nil omnino definiat, & sublimitat Dueñas regula 248. numero 4. versic. restringe tamen, vt hæc limitatio teneat verum, quando aliquis nequit imponere pœnam ex defectu potestatis, secus si ex priuilegio personæ: quia tunc videtur posse Episcopum dispensare, concessa absolutè dispensatione. Quia cessat ratio prædictæ limitationis: in eo enim euentu, qui non potest condemnare, potest absoluere, vt ibi latè probat Decius. Et iuxta hanc sublimitationem cum Episcopus possit pœnam depositionis imponere alijs, quam Episcopo, cui non defectu potestatis, sed ob priuilegium personæ id nequit: dicendum est, eo ipso, quòd in canone prædictam pœnam imponenti Episcopo conceditur dispensatio, posse Episcopum dispensare. Sed melius Alciatus eo. §. de adulterijs, numero 4. & 5. recedit omnino a prædicta limitatione, dicens etiam in hoc casu, quo Episcopus pœnam nullatenus imponere valet, posse eum dispensare, si canon imponens dispensationem permittat. Quia militant rationes, numero 1. adductæ, & alias ea verba nil operarentur. Nec obstat ratio in contrarium adducta. Nam licet regulariter non potens condemnare, nequeat absoluere: at fallit, quando in canone permittitur absoluendi, vel dispensandi potestas. Et quamuis hanc doctrinam Alciati credam veram: alia tamen ratione credo in eo casu d. cap. 2. de bigam. non posse Episcopum dispensare. Quod ibi lex ipsi Episcopo imponatur. In quo casu diximus, num. præcedenti non posse Episcopum dispensare, quamuis absolutè concedatur dispensatio.

5 Vltimo temperatur, vt intelligatur de canone Pontificio. Nam si concilij generalis sit, quamuis absolutè permittat dispensationem, nequibit Episcopus. Quia cum decreta concilij egeant expressa derogatione, vt illis derogatum censeatur (vt probaui libro 3. disp. 29. numer. 7.) eo quod tanta deliberatione sancita sint, non est credendum, censeri per ea verba generalia, concessam Episcopo facultatem dispensandi. Eo vel maximè, quod cessat ratio, num. 1. adducta: nam tunc negata hac facultate Episcopo, adhuc ea verba aliquid operantur: duos enim habebunt effectus. Prior est, vt ad ei concilij decreto derogandum, non desideretur specialis eius mentio. Posterior, Pontificem reddi faciliorem ad dispensandum in eo. Sic docent Anto. cap. dilectus, nu. 12. de tempor. ordin. & capit. quisquis, nu. 13. de elect. & ca. at si clerici, §. de adulterijs, num. 17. de iudi. vbi Decius in noua editione, & a num. 37. versic. 2. limitatur, vsq; ad 2. conclusionem, & ibi Aret. nu. 26. idem Anto. c. in quibusdam, in fin. de pœnis. Milis vbi in nu. 1. allegatus est. Staphilæus de literis gratiæ, titu. de qualitate, & statu beneficiatorum, §. primò quòd sit legitimus, nu. 4. At verius est, posse quoq; tunc Episcopum in eo concilij decreto dispensare. Quòd re vera non id clarè videatur concedere, dum in eo posse dispensare permittit, alias non opus esset ea verba addere. Et absque fundamento dicitur tunc operari, ne sit opus specifica mentione in illius decreti derogatione. Et ideo hanc partem videntur tenere Doctores, quos, n. 1. retuli, asserentes in casu cap. quisquis, de elect. & cap. in quibusdam, de pœnis, posse Episcopum dispensare. Quòd in eis cōceditur posse dispensari: ea enim decreta videntur concilij, & non solius Pontificis. Atque in proprijs terminis docent Abb. eod. cap. quisquis, nu. 1. & ibi Card. q. 5. in fin. & d. cap. quibusdam, in fin. Idem Abb. d. c. at si clerici, §. de adulterijs. nu. 5. & 6. & ibi Alex. de Neuo, num 11. Fel. nu. 2. Alciatus in fi. idem Fel. cap. nonnulli, num 3. ver. similiter nec legatus, de rescript. Gambara de authoritate legati, libro 10. num. 420. Iacobatius de concilijs, lib. 5. art. 20. numer. 30. Angel. verb. dispensatio, numero 5. & ibi Sylu. quæst. 9. in fi. Couar. c. alma mater, 1. p. § 7. num. 8. Antonius Cucus, lib. 2. institutionum maiorum, tit. 6. nu. 245. Dueñas regula. 248. nu. 2. vers. contra quam.

6 Sed peres, quando dicatur constitutio Concilij, quando autem Pontificis, vbi ab vtroque dimanat? Vt quando Pontifex interest Concilio generali. Et quidem quando aliunde non constat, hæ sunt regulæ accipiendæ. Prima est, si materia trahat originem a Concilio, dicitur constitutio Concilij: vt si Concilium rem illam definiendam proponat. Si verò originem trahat a Pontifice, dicitur Pontificia. Vt si Pontifex fuit principale mouens & author illius materiæ decernendæ, vult tamen in Concilio eam definiri. Cum enim constitutio ab vtroq; dimanet, ad discernendum vti potius attribuatur, iure optimo origo spectanda est. Sic Abb. ca. consensus, nume. 1. notabili 2. de rebus Eccle. non alien. & cap. 1. numer. 1. notabili vltimo, de pactis & cap. 1. nume. 5. de sponsal. vbi Alex. de Neuo, numer. 14. Præpos. numer. 3. Fel. num. 4. in fin. Ripa c. 1. num. 7. de iudic. & ibi Alciatus, num. 1.

7 Hinc deducitur nil referre, ne dicatur constitutio Concilij, eam a Pontifice confirmari: si enim a Concilio originem trahat, dicetur adhuc constitutio Concilij. Quippe omnia Concilij decreta ab ipso Pontifice confirmantur, vt robur habeant. Sic Felin. c. 1. num. 5. de sponsal.

8 Secūdo deducitur, quando constitutio originem trahit a Pontifice, eam esse Pontificiam, quamuis in ea dicatur, eam esse editam. Sacro approbante Concilio. Quod ea verba non denotent eam principaliter a Concilio editam, vt sit Concilij, sed esse a Concilio approbatam. Sic Felinus numero præcedenti allegatus. Decius capitul. & si clerici, §. de adulterijs, in noua editione, numero 43. de iudic. & capitul. 1. in prima lectura, numero 3. eod. titul. vbi Ripa, numer. 7. reprobans Dominicum, qui consil. 44. numer 3. contrarium tenuit.

9 Secunda regula. Quando decreti in subscriptione dicitur, Ex tali Concilio, signum est, id a Concilio traxisse originem, ac proinde censeri Concilij. Quia dictio, Ex causam proximam denotat. (Vt testatur Bartol. communiter receptus, l. eo tempore, in fin. de peculio.) Sic tradunt Felinus cap. 1. numer 5. de sponsal. Decius cap. 1. in 1. lectura, in noua edit. num. 1. de iudic. & ibi Alciat. num. 1. Ripa, nu. 4. Qui benè addit secus esse, si dicatur, in tali Concilio editum. Si enim Pontifex interfuit, signum est, non à Concilio, sed a Pontifice originem tractam, & sic esse id Pontificium. Quamuis Boschus eod. cap. 1. numer. 2. de iudi. conetur probare cōstitutionem esse Concilij, siue in superscriptione dicatur, Ex tali Concilio, siue in tali Concilio. Et ad hoc probandum adducit varios textus illius superscriptionis. At illis omnibus responderi potest id euenire, quòd aliunde constet, ea decreta esse Concilij. At nostra regula intelligitur, quando ex alijs coniecturis vehementioribus, vel aliunde id non constat.

10 Tertia regula sit. Quando Pontifex attribuit constitutionem ipsi Concilio: vt capit. nimis, de iureiur. ibi. *Sacri authoritate Concilij prohibemus*, & c. finali 2. quæst. 1. ibi. *Decernente nobiscum sancta Synodo*, est constitutio Concilij. Quippe id signum est, velle Pontificem vt ea constitutio non tanquam a se, sed tanquam a Concilio edita accipiatur. Sic Decius, d. c. 1. in noua editione, in 1. lectura, nu. 7. de iudic. & ibi Alciatus, nu. 1.

11 At difficultas specialis est, quando Pontifex sic diceret, Defini-

Definimus hoc cum consilio Concilij, vel cum consensu Concilij. Qua in re quidam asserunt, in vtroque casu eandem constitutionē esse Concilij. Quod videatur Pontifex eam illi tribuere. Sic Boschus cap.1.num.2. de iudic. Alij è diametro aiunt, esse in vtroque casu Pontificiam. Quòd regulariter quoties aliquis facit actum, altero consentiente, non huic, sed illi tribuatur, l.aliud est vendere, in principio, ff.de reg.iuris. Item quia, ca.1.de renunciat. in 6.dicitur Papam statuere de concordia Concilij, & cōsensu Cardinalium. Et tamen constitutio est Pontificia. Sic sustinent d.c.1. in 1.lectura, nu.4.& 5.& ibi Ripa, nu.5. & 6.Riminaldus, nu.2.& 3. At placet sententia media, vt sit Pontificia, quando dicitur de consilio Concilij: at secus quando dicitur de consensu Concilij. Quia consensus necessitatem inducit, non verò consilium. Et ita quando dicitur, De consilio Concilij, non tribuitur ea constitutio Concilio, nisi tanquam consulenti. At quando dicitur, De consensu, tribuit illam Pontifex Concilio, ac eius authoritati: quāuis consensus Concilij non esset necessarius, nec is cogat Pontificem. Et ita iuxta regulam, nu.præcedenti traditam dicetur constitutio Concilij. Sic loquentes de Archiepiscopo aliquid statuenti in Concilio Prouinciali tradunt Hostien.c.graue, n.17.de præb. Archid.c.1.n.2.d.17.& ibi Domin.ad finem. Anch.Clem.1.nu.5.notabili 1. de sent. Excom. Et in proprijs terminis docent Abbas in quodam sermone, quem habuit in Concilio Basileensi, in vltima parte, vt eum referunt, ac sequuntur Feli.c.1.n.1. de pactis, & c.eam te.nu.17. paulò ante vers.erat iste electus, de rescript. Alciatus, c.1.nu.1.de iudicijs. Et ad argumenta contraria respondet optimè Alciatus eodem ca.1. n.1. Ad l.aliud est vendere, respondet, eum textum, procedere, quoties is, qui consentit, non habet potestatem eum faciendi actum, nec qui facit, consentiendi. Tunc enim tribuitur actus facienti. Secus vbi agens, & consentiens habent potestatem faciendi, vt contingit in Pontifice statuēti, & in concilio consentienti. Et per hoc respondet idem Alciatus ibidem ad textum in c.1.de renunciat.in 6. Quoniam ibi cœtus Cardinalium consensum præstans, nullatenus habet aliquid statuendi potestatem: quamobrem merito, ac iure optimo illa constitutio edita soli Romano Pontifici, qui statuendi authoritatem habet, tribuitur.

DISPVTATIO VI.

An Pontificis, & solius sit, dispensare in impedimentis, siue iure naturali Diuino, siue solo Pontificio, dirimentibus matrimonium.

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputandæ, num.1.

An sit vera dispensatio in iure diuino, & naturali pendenti ab humana voluntate, vt in voto num.2.

Quid, quando ius diuinum est absolutum? Refertur duplex sententia, num.3.& 4.

Proponitur sententia Authoris, num.5.

Quæ regula sit ad dignoscendum, in quo iure diuino possit Pontifex dispensare, nu 6.

Soluuntur argumenta, nu.7.

An possit Pontifex dispensare in impedimentis iure diuino & naturali dirimentibus. Refertur duplex sententia, nu. 8.& 9.

Refertur sententia Authoris, & explicatur an possit declarare in aliquo casu licere cum his impedimentis matrimonium, num 10.

An in impedimentis solo iure diuino inductis possit, nu. 11.

Explicatur in speciali, in quibus impedimentis Pontifex dispenset num. 12.

An sufficienter deducatur non posse Principem in aliquo casu dispensare, quod sit contra ius naturæ, num. 13.

Post nu. 13 inuenies summaria, quæ desiderantur.

1 DVplicem quæstionem petit disputatio præsens. Prior est. An Pontifex possit dispensare in impedimentis iure diuino, & naturali dirimentibus matrimoniū? Posterior, an solus ille possit in impedimentis iure Pontificio dirimentibus?

2 Priori quæstioni vt satisfiat, præmittenda est quæstio generalis: an Pontifici integrum sit dispensare, in ijs, quæ iuris diuini, & naturalis sunt? Qua in re supponendum est, duplex esse ius diuinum naturale. Quoddam ab humana voluntate ortum, & ex eius suppositione obligans, vt votum, & iuramentum. Aliud vero est absolutum, & ex diuino arbitrio deriuatum. Et sanè si de priori sermo sit, quamuis aliqui dicant, in eo non verè dispensari per prælatos, relaxando obligationem, casu quo verè obligabat, sed tantum declarari in eo casu ob circumstantias occurrente, id non obligare. Inter quos est D. Bonau.4.d 38.art. 2.q.3.Glossa, cap non est, verb.authoritate, de voto, & ibi, Ant.n.3. Card.c.cum ad monasterium, nu.vltimo, de statu monach. & alij quos refert Henriq. li.8.de Euchar.ca.13. nu.2. in commento, litera R. At merito eos improbat ibi Henriq. alios referens, dicens esse veram, & propriam dispensationem, relaxarique votum, casu quo verè obligabat. Quod idem asserunt. D. Thom.4.d.38.q.1.art.4.quæstiunc.1.corpore, & ibi Richar.ar.9.q 1.corpore, & ad 1. Host.d.c.nō est, n.1.& ibi Abb n.5 & fere vniuersi. Quod tunc non absolutè, & propriè relaxetur ius diuinum naturale, tollendo eius obligationē. Ius enim diuinum est, vt qui votū habet, id impleat, & hoc semper manet integrū. At hunc habere votum, non est ius diuinum, sed voluntate propria effectum: quam possunt prælati impedire. Quare tunc nō proprie dispensant prælati in iure diuino, sed tollunt obligationis fundamentum, quam homo actu humano sibi imposuit, quo sublato, euanescit iuris diuini circa illud votum obligatio, (vt relato D.Th explicui, lib. 2.disp.14.num.5.ad 4.) & communiter tradunt alij.

3 Tota autem difficultas est de iure diuino absoluto. Triplex est sententia. Prima ait Pontifici integrum esse dispēsare in omni iure diuino, præter fidei articulos. Sic Abb. c.proposuit, n.20.de concess.præb. Decius cons. 112.n.3.in fi.vol.1.& c.quæ in Ecclesiarum, in noua edit n.44.& 45. de cōst. Rojas epitome successionū, c.23.n.71. Sed hæc sententia tanquam omnino a veritate aliena, est reijcienda.

4 Secunda sententia sustinet non posse Pontificem in hoc iure diuino propriè dispensare, vt dispensatio est iuris relaxatio, sed tantum posse authoritatiuè declarare id ius in tali euentu non obligare. Ducitur primo, quod inferior nequeat legem superioris tollere, Clem. ne Romani, de elect. & cap.inferior.d.21. Et confirmatur, quia quamuis per eam specialem dispensationem non abrogetur lex absolutè at in eo casu speciali abrogatur tollendo eius obligationem casu quo seclusa dispensatione obligabat. At hoc est solius conditoris legis, aut eo superioris. Secundò, id constat ex Sozimo, & Vrbano Pontificibus, quorum dicta referuntur c. sunt quidam, & c.contra statuta, 25.q. 1. Tertio, quia sacra scriptura, & perpetuus Ecclesiæ vsus, docet legem naturalem, & diuinam, potius esse humanis magistratibus propositam, tanquam certam, ac immotam regulam, qua gubernentur, quam, vt possint eam relaxare, eximendo aliquos ab eius obligatione. Aliàs nullæ essent in Ecclesia regulæ immotæ, ex quibus authoritas humana tanquam ex principijs procedat. Et confirmatur, quia semel hac in iure diuino dispensatione admissa, nil erit firmum, ac immutabile. Nec erit maior ratio, cur possit dispensare in vno, & non in alio iuris diuini præcepto, concurrentibus paribus causis. Tandem quia ideo in lege humana dispensari potest, vt manentibus eisdem conditionibus, quibus stantibus obligabat, desinat obligare, quod voluntas humana, a qua confluxit, sit mutabilis. Cum ergo diuina voluntas, a qua lex naturalis proficiscitur, sit prorsus immutabilis, minimè in illam cadet dispensatio. Et ideo huius sententiæ sunt D. Thom. quod lib.4. artic.3. corp. & ad 1. Durand.4.d.33.quæst.1. numero 15. Maioris, 4.d.27.q.6 col 4.versicu. propter hoc argumentum, & d.24.q.12.statim in principio. Almain.de potestate Ecclesiæ c.13. Driedo, lib.2. de libertate Christiana, ca. 4.pag.4. Catharinus lib.6 in Caietanum, in q.illa, an Pontifex possit dispensare in voto solemni religiosorum. Sotus 4.dist.18.q.1.art.5.ad 1.& lib.1. de iust.q.7.art.3.ad 3. & lib.10.q.3.art.4.col.8.vers.in calce demū. Palacios, 4.d. 38 disput.2. col.46. versicu.porro quāuis, fol.884.& d.11. dispu.3.colum.21. vers.porro autem hanc rem. Suarez de Euchar.

Euchar.q.74.art.2.disput.43.sectione 4.vers.tertia sententia, & vers.quinto potest hoc, Valentia 1.2. disput.7.q 4. puncto 6.vers. & quod ad priorem, & q.8.puncto quarto, vers. dispensatio autem, & ad finem illius puncti, & 2. 2. disp.10.q.3.puncto 5. colum.4.vers.certum est, & ver. sic etiam in proposito, & in fine illius puncti. Et ex Iurisperitis Cardinalis,c.cum ad monasterium,§.vlt.numer.6. de Monach. Parisina consil.68.nu.20. & 264.vol.4. Sylu.ver. Papa, q 16.& 17.& Ioannes Baptista de pensionibus. q.19. nume.44. & sequentibus, Nauar.lib.4.consi.2.editio,titul. de Sponsal. consi.39. nume.16. in 2.tit.de despons.impob. consi.4 nu.16. Turrecr.c.coniunctiones,35.q.3.nu.3.& in summa de Ecclesia,li.3.c.54.col.3.nu.vnic. & 57 nume.1. concl.Couar.4.decret.2.ca.6 § 9.nu.4.Barbosa rubrica,ff. sol.matr.2.p.nu.104. Magdalenus de numero testium.3.p. c.3.nu.225.& triplici sequenti.

5 Tertia sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait, posse Pontificem aliquando dispensare in iure naturali, & diuino, non in vniuersum id ius, in quo dispensat, abrogando, sed eius obligationem verè tollendo, per veram dispensationem in casu aliquo speciali, ex causa vrgenti. Ducitur, quòd si solum tribuamus Pontifici, posse interpretari legem diuinam, in aliquo casu speciali minimè obligare, id non est actus iurisdictionis, sed prudentiæ, ac doctrinæ, ac proinde viris doctis id liceret. Dices id competere Pontifici authoritatiuè, ita vt omnino tutum, ac certum reddat eum quem dispensat. Quod viris doctis non competit. Sed contra hoc est, quia sic interpretari legem, est solius conditoris, aut eo superioris, cap. inter, de sent.excom.c.ideo, 25.q.1.ca.sicut enim.11.q 1.l. fin.ff.de legibus. Quod si dicas, id competere Pontifici ex commissione diuina: similiter dicimus, hanc dispensandi potestatem in casu speciali competere illi ex commissione Dei. Cum enim Ecclesiæ non deficiat Deus in necessarijs, iusta ratione credi potest, hanc commissionem Pontifici datam. Et confirmatur, quia sicut recta Ecclesiæ gubernatio petit, vt prælatis inferioribus commissa sit facultas vere, ac proprie dispensandi in legibus Pontificijs, non in vniuersum, sed in casu aliquo speciali, quando necessitas occurrit, eo quod non debet destitui medijs necessarijs ad eius tranquillum statum, regimenque tuenda, nec potest in his commodè adiri Pontifex, Ita eadem recta gubernatio petit commissum esse Pontifici, vt in lege aliqua diuina verè, & proprie dispensare possit ob necessitatem occurrentem. Idque multo magis necessarium est. Quia in priori casu vere est aditus ad Pontificem, quamuis non commodus. At in posteriori nullatenus potest adiri Deus, vt dispenset. Et amplius confirmatur: quia sicut dispensatio inferiorum in lege superioris, non derogat authoritati, & iurisdictioni superioris, eo quod ex eius tacita commissione fiat: ita hæc Pontificia dispensatio in iure diuino non derogat authoritati Dei, vtpote quæ non propria Pontificis authoritate fit, sed ex tacita, ac iure optimo præsumpta Dei commissione. Et sicut Ecclesiæ gubernationi non satis prospiceretur, si priori casu sola declarandi facultas prælatis inferioribus concessa esset, cum ea multis scrupulis pateat, vt potè cui locus non est in casu dubio, & vbi lex obligat, sed in casu claro, & in quo lex, seclusa ea declaratione, vere non astringebat: ita nec in casu posteriori satis vtilitati, & regimini Ecclesiæ consulitur, sola declarandi potestate concessa. Tandem, quia eodem modo, & eisdem verbis dispensationis vtens, dispensat Pontifex in residentia Episcoporum iure diuino naturali absoluto obliganti, ac in voto, & legibus humanis. Cur ergo dicendum est, hanc esse veram, ac propriam dispensationem, illam autem solum declarationem? eo vel maxime, quod causæ, ex quibus Pontifex dispensat in ea residentia, sunt iustæ, vt media relaxatione illius legis, facta per illum, excusent Episcopos. At sæpissime nullus vir doctus iudicaret eas esse sufficientes, vt seclusa vera dispensatione, excusarent. Et confirmatur: quia si Pontifex declarans licere occisionem aggressoris ad tuendam propriam vitam, aut in extrema necessitate furari, vteretur verbis dispensationis, inepta esset locutio. Quod sit sola declaratio legis naturalis ea interdicentis, non ligare in eo casu. Cum ergo in quibusdam rebus iuris diuini vtatur verbo dispensandi, dicendum est, eam esse vere & proprie dispensationem. Et ita hanc sententiam tuentur Glossa capitulo a nobis, verbo exemptus, de decimis, & ibi Abb.nume.4 Milis in repertorio, litera D.numero vigesimotertio, verbo dispensatio, versicu.dispensare potest Papa, Felinus capitulo fin. numero septimo, & octauo de maior. & obed. Angelus verbo Papa, numero primo, Gozadinus consi.51 colum. vlt.num.43. Hieronymus Paulus in practica cancellariæ, titut. notabilia super dispensationibus matrimonij, versic. item potest dispensare, Loazes de matrimonio Regis Angliæ, dubio 2. in 2. fundamento partis affirmantis numero vigesimosecundo, Menchac.libro primo, quæst.illustrium, cap.25.a nu.18. vsque ad 22. Nauar. libro 4 conf.1.in editio.titu de sponsal.consi 3.numero 8.in secundo tit.qui filij sint legitimi, consi 2.num 8. Borgasius de irregular.6 par.tit.de sponsal.num.5. & parte 3 tit.in quibus casibus non potest dispensari, num 8. & p.septima, tit fin.nume.20. Et posse in iure naturali, & diuino dispensari per Pontificem, non declarando, in vno, vel altero casu, affirmant quoque Berous, capit. super eo. numero secundo, de vsuris, Gratus consilio primo, a num. 29. volumine secundo, Sigismundus consi.50.numero 37. & sequentibus, Fortunius, l.Gallus, § & quid si tantum, numer.310 ff. de liber. & posthum. Hanc quoque sententiam ex Theologis tenet aperte Canus relatione de pœnitentia. par.quinta, vbi de præcepto confessionis, ad fin. vbi reprobata doctrina asserenti, quando dispensatur in voto, non dispensari proprie in iure diuino, & naturali, sed tolli eius fundamentum, quod est voluntas humana, & ideo cadere & propriam dispẽsationem in vota: ait duplicia esse præcepta diuina, quædam quæ nulla salutis detrimenta afferre possunt, vt Confessionis, & Baptismi, & circa hæc non reliquisse Christum Ecclesiæ potestatem dispensandi, quia non expediebat. Alia autem, quę nõnunquam maius bonum impedire solent, & in spiritualis salutis detrimentum vergere. Vt sunt votum, ac iuramentum, & circa hæc ait relictam esse Ecclesiæ potestatem vere dispensandi in vno, vel in altero casu, quando id maius bonum expediret.

6 Sed cum constet quædam esse præcepta diuina, & naturalia, in quibus nunquam dispensare Pontifici permittitur, & nos asseramus esse aliqua, in quibus quandoque id licet, forsan petes regulam ad hæc præcepta discernenda, & rationem, cur magis in his, quam in illis hæc potestas competat. Sed dico similiter eam regulam necessariò tradendam esse, retenta contraria sententia. Nam similiter non in omnibus iuris naturalis præceptis data est Pontifici potestas declarandi ea quandoque non obligare, sed in aliquibus. Quare regula, quam tradit Catharinus libro sexto, in Caietanum, in ea quæst. an Põtifex possit dispensare in voto religiosorum solemni, ad cognoscendum, quando datum sit Pontifici posse declarare ius diuinum in aliquo casu non obligare, & quando id datum minime sit, retenta sententia, quam ipse tuetur, nempe, nunquam in eo posse dispensare: deseruiet nostræ sententiæ, ad sciẽdum quando possit vere, ac proprie dispensare. Quæ est hæc. Quædam sunt de iure diuino, quæ absq; dubio sunt de se eius conditionis, vt nunquam in ea cadere possit dispensatio aliqua Pontificia. Quòd nequeat excogitari casus, in quo sit ratio dispensandi, vt ad fornicandum, vel ne filius veneretur parentes, vel ad mutandas sacramentorum formas. Alia verò sunt, quæ licet in vniuersum expediant, at in aliquo casu speciali possunt non expedire, & ita admitterẽt dispensationem. Quippe licet secundum se dedeceat ea non implere, at non continent perfectam, & omnimodam indecentiam, sed potest ita iusta causa occurrere, vt ei indecentiæ imperfectæ praeponderet, & sic iusta reddatur dispensatio, vt contingit in residentia Episcoporum, quæ est de iure naturali, & diuino, in qua Pontifex dispẽsare potest, & in consecratione sub vtraq; specie, quæ est de iure diuino positiuo, in qua in remotissimis regionibus, vbi non est copia vini, potest iuxta veriorem sententiam Pontifex dispensare. Quæ etiam regula conformis est ei, quam num.precedenti in fi. propusuimus ex mente Cani. Vnde a priori colligetur facultas in Pontifice dispensandi in aliquo iure diuino, ex eo quòd tale sit, vt recta ratio, ac suaue Ecclesiæ regimen petant expedire, vt in aliquo euentu eius obligatio relaxetur, ob causas, quæ possint occurrere. A posteriori aũt id colligemus, ex vsu Ecclesiæ dispẽsandi in eo, & ex grauiũ Doct. suia opinantium

tium

tium posse Pontificem dispensare in eo. Sed potest obijci, iuxta hanc regulam, licere quandoque Pontifici dispensare, vt quis sororem, aut plures vxores ducat, aut vt matrimonium consummatum dissoluatur. Posset enim casus accidere, in quo ad bonum commune, pacemque reipublicæ tuendam id valde expediret. Sed huic regulæ, vt plena fit addendum est, quod numero decimo, statim in principio dicemus, vbi declarabimus aliqua esse præcepta huius posterioris generis, in quibus quoq; nunquam potest Pontifex dispensare. Et inde constabit solutio huius obiectionis.

7 Ad argumenta, num. 4. proposita respondetur. Ad primum & confirm. & secundum constat ex dictis, numer. 5. solum enim probant non posse Pontificem in vniuersum præcepta iuris naturalis, & diuini abrogare: vel etiam in casu speciali, propria authoritate. At potest in eo ex commissione diuina, quam ibi probaui esse in Ecclesia. Ad tertium & confirm. constat ex dictis, numer. præcedenti, vbi ostendimus aliqua esse huiusmodi præcepta in omni euentu obligantia, ac nullam dispensationem admittentia. Quæ sunt regulæ immotæ. Alia vero, quæ regulariter obligant, non tamen ita immobiliter, quin in aliquo casu dispensationem admittant. Et cur in quibusdam præceptis id liceat, in quibusdam vero non, ibi reddita est ratio. Adde ipsummet argumentum posse in authores illius sententiæ retorqueri. Cum concedant posse aliquando Pontificem ius diuinum declarare, & constet id non posse circa omne ius diuinum. Ad vltimum dic id argumentum tantum probare, non posse in vniuersum dispensari in iure diuino, vt contingit in iure humano. Non tamen probat non posse in aliquo casu speciali. Nec ob id mutatur diuina voluntas. Quia dum Deus ab æterno voluit id præceptum obseruari, voluit pariter id non obseruari, dum Pontifex ritè, & rectè, in casu speciali in posterum dispensaret.

8 Ex his deducitur dissolutio quæstionis initio propositæ, an Pontifex possit dispensare in impedimentis, naturali, ac Diuino iure matrimonium dirimentibus? Quidam censent posse Pontificem in eis aliquando in casu speciali dispensare. Et potest probari ex doctrina tradita, num. 5. & 6. Potest enim casus occurrere, in quo expediret ob bonum regni, vt soror fratri nuberet, contra iuris naturalis prohibitionem. Sic opinantur. Milis in suo repertorio, litera D. nume. 23. verbo dispensatio, verbo dispensare potest Papa, Hieron. Paul. & Lozzes, vbi eos, numer. 5. allegaui, Angel. verbo. matrim. 3. impedimen. 18. num. 2. Borgasius de irregularitate, par. 6. titu. de Sponsalib. nu. 5. Idem tuetur Henriq. lib. 12. de matrimon. c. 9. nu. 3. & c. 1. nu. 2. vbi ait de iure naturæ esse irritum matrimonium inter auum & neptem, at posse Pontificem ex magna causa dispensare. Et clare videntur sentire hoc esse probabile Sylue. & Petrus de Soto, vbi eos, nu. 10. referam, cum tantum oppositam sententiam probabiliorem vocent.

9 Alij vero id discrimen constituunt inter impedimenta iuris humani, & diuini, vt in illis possit Pontifex dispensare, quando cum eis iam est contractum matrimonium, vt ex tunc, id est, vt id matrimonium legitimetur in sua radice, ac ea dispensatio trahatur retro: (vt latius explicabimus disp. sequenti per totam) in his vero tantum dispensare possit, vt ex nunc, id est, vt denuò ineatur id matrimonium, nec dispensatio retro trahatur. Sic Ioan. And. c. per venerabilem, num. 30. qui filij sint legit. & ibi Abbas, nu. 21. Anchar. num. 22. Alex. de Neuo, num. 24. & 25. Cardi. nu. 9. q. 1. immo hic dicit posse etiam, vt ex tunc. Abb. cap. literas, nu. 17. in fi. de restit. spoliat. Felin. ca. quæ in Ecclesiarum, num. 21. vers. secundo amplia, de constit. Rosella verbo Papa, nu. 1. in fine, & ibi Sylu. q. vltima. Martinus Laudensis de ligitimatione, art. 2. nu. 86. & 96. Brunellus de sponsalibus, conclus. 24. nu. 2. Aduerte tamen hos Doctores loqui de gradibus lege diuina Mosaica prohibitis. Quos hodie quoque diuina lege prohiberi ipsi censent, vt nu. 11. aduertemus.

10 Verissima tamen sententia est, in nullo impedimento iure diuino naturali matrimonium dirimente posse Pontificem dispensare nec in casu aliquo speciali (excipe votum solemne religiosorum, de quo est instituenda disputatio 8.) Dixi, iure diuino naturali, ob ea, quæ nu. sequenti dicam. Ratio huius sententiæ est, qua simul satisfiet rationi allegatæ, num. 8. pro prima contraria sententia, & regula a nobis, numero sexto, tradita ad cognoscendum, in quo iure diuino possit Pontifex dispensare, magis elucidabitur, ac limitabitur. Ratio ergo est. Quia (vt bene animaduerrunt: Victoria de potestate Papæ, numero, propositione nona, Corduba in suo quæstionario, libro quarto, quæstione 8. columna antepenultima) sunt leges diuinæ in Ecclesia, in quibus Deus nullam reliquit dispensandi potestatem, & adhibent exemplum, vt de pluribus vxoribus ducendis. Et reddunt rationem hanc: quia quãuis Deus præuiderit posse occurrere casus, in quibus rationi consona, ac expedientior esset dispẽsatio, at præponderat huic bono inuiolabilis illarum legum custodia, ne aperta dispensandi via dispensetur passim in illis. Similiter ergo dicimus in præsenti, quamuis occurrere possit casus, in quo dispensatio in impedimento iuris naturalis esset expediens bono communi, ac valde necessaria, vt in matrimonio inter fratrem & sororem. At ex ea dispensandi potestate tot fornicationes inter fratres & sorores consurgerẽt, aut pericula tanti sceleris admittẽdi, ac tanta indecentia naturalis est in ijs matrimonijs, vt præponderent hæc bono, quod sequi posset, ea facultate dispensandi relicta in ecclesia: qua relicta fortè ad plures quam par est, dispensationes via aperiretur. Et ideo Deus Op. Max. omnino circa hæc potestatem dispensandi denegauit: sed tantum facultatem hæc matrimonia ineundi concessit, vbi lex naturalis conseruandi generis humani strictior vrgeret. Vt si soli parentes, & filij superstites in orbe essent. Hoc autem ita se habere colligitur ex vsu ecclesię, quæ in nullo euentu hactenus dispensauit, vt matrimonium parentum cum filijs, aut fratrum cum sororibus ineatur. Et si aliquando in hoc vltimo casu fortè legatur dispensatũ, id euenerit, quod Pontifex ille dispensans, amplexus sit opinionem Doctorum asserentium solo iure Pontificio dirimi matrimonium inter fratres, & sorores. Id quoque colligitur ex communissima Doctorum sententia asserenti absolutè non posse Pontificem in his impedimentis dispensare. Hanc tenet Gloss. ca. Pitatium, verbo sororis, 30. q. 3. & c. finali, verbo sacramentum, de transaction. & cap. literas, verb. dispensare, de restit. spoliat. vbi Host. num. 3, Abb. numer. 4. & 11. Imola, num. 6. & c. ex parte, num. 6. de transact. Speculator titu. de dispensatione, §. nunc breuiter, num. 4. Henricus cap. per venerabilem, num. 1. qui filij sint legit. Beroius cap. super eo. numer. 3. de vsuris, Bartholomæus Socinus, l. 2. in principio nume. 14. ff. de verb. oblig. Bermondus de publ. concubin. §. statuimus, numer. 13. Astensis 2. par. summæ, lib. 8. tit. 17. art. vnico, q. 5. Syl. verbo, Papa, q. 17. Tabiena verbo dispensatio. numer. 5. q. 4. & ver. impedimentum, impedimento 3. num. 4. q. 3. Turrecrem. cap. coniunctiones, num. 3. & 4. & c. quædam lex. num. 2. 35. q. 4. Nauar. sum. c. 22. num. 84. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6 §. 10. nu. 10. Molina li. 3. de primogen. ca. 2. nu. 12. vers. si impedimentum procedebat, Caiet. c. ad limina. 30. q. 1. § 4. q. 134. nu. 361. Magdalenus de numero testium, 3. p. c. 3. num. 225. Et ex Theologis Paludan. 4o. q. vnica, a 3 ric. 3. nu. 20. & 23. & 4. d. 41. q. 1. art. 5. conclus. 2. nu. 27. D. Antoni. 3. p. tit. 1. c. 11. §. 1. statim in principio, & c. 14. §. 2. conclu. 3. Maioris, 4. d. 40. q. 3. paulo ante versi. dubitatur quare. Pelagius de planctu Ecclesiæ, lib. 1. art. 45 litera A, & art. 46. litera B, Abulensis 1 Regum ca. 8 q. 195. Catharinus lib. 6. in Caietanũ, in ea quæst. an Papa possit dispensare in voto solemni religiosorum, ad fin. Victoria summa, vbi de matrim. num. 295. Petrus de Soto lectione 11. de matrim. ad finem, Sotus 4. d. 40. q. vnica, art. 3. colum. 3. versic. in capite ergo. Celaia. 4. d. 40. q. vnica, post 4. argumentum, dubio 2. Viguer. libro institutionum, cap. 16. §. septimo, versiculo nono, impedimento sexto, in fin. Veracruz prima parte Speculi, articu. quadragesimo sexto, conclusione vnica, Petrus de Ledesma de matrimo. quæstione quinquagesimaquinta, articulo sexto, circa primũ statum affinitatis, difficultate prima, conclusione prima, Emmanuel primo tomo summæ, secunda editione, c. 236. numero primo, Vega secundo tomo summæ, capitulo 34. casu 166. Atque existimo non tantum sententiam hanc veram esse de propria dispensatione, quæ est iuris relaxatio, sed etiam de impropria, quæ est declaratio. Credo enim nequire Pontificem declarare, esse aliquem euentum, præter necessitatem conseruandi generis humani, in quo liceat cum aliquo ex his impedimentis iuris naturalis inire matrimonium, sed hanc legem voluit Deus

inuio-

inuiolabiliter obseruari ob rationem traditam. Quamuis Syl. verb. Papa.q.17. dicat posse Pontificem declarare validum fore matrimoniũ inter parentes, & filios, iure naturali interdictum, quando causa prohibitionis cessaret.

11 Monuerim tamen valde cauendum a plerisque ex authoribus, nu.praceden.allegatis, qui cum in ea sint sententia, vt gradus consanguinitatis, & affinitatis Leui.18 olim iure diuino prohibiti, sint quoq; nunc eodem iure vetiti, asserunt in nullo illorum posse Pontificem dispensare. Quod nunc tanquam hæreticum damnatum est in Trid. ses.24.de matrim.canone 3.ibi: *Si quis dixerit non posse ecclesiam in nonnullis illorum dispensare: anathema sit.* Quare cum iuxta verissimam sententiam, quam latè probauimus lib præcedenti, disput.52.num.6.nullus ex illis gradibus sit hodie iure diuino prohibitus, nisi qui aliàs prohibitus est iure naturæ: ideo dicendum est posse hodie Pontificem in omnibus illis gradibus dispensare, præter eos, qui attento naturæ iure, matrimonium cassant.

12 Hinc deducitur, iuxta varias sententias variè sentiendum esse. Qui enim sentiunt iure naturæ esse irritum matrimonium inter quoscunq; ascendentes, & descendentes, & inter fratres, & sorores, subinde sentiũt in ijs gradibus non posse Pontificem dispensare. Et qui sentiunt aliquos ex eis gradibus solo iure Pontificio inductos esse, sentiunt subinde, eos dispẽsationi Pontificiæ subdi. Et similiter sẽtiunt circa gradus affinitatis, ac reliqua impedimenta. Quippe (vt egregie ait Sot.4.d.40.q.vni.art.3.col.3.versi. in capite ergo) sunt hæc conuertibilia. Hoc impedimentum dirimit iure diuino naturali: ergo nequit in eo Pontifex dispensare, & dirimit solo iure Pontificio: ergo potest. Quare cũ iuxta nostram sententiam, ex gradibus consanguinitatis, solus primus in linea ascendentium, nempe, inter parentes & filios, & solus primus in linea transuersa, vt inter fratres, & sorores dirimat iure naturæ matrimonium (vt constat ex dictis lib.præcedenti, disp.51.nu.7.13. & 19. & disp.52. nu.11.) in ijs duobus gradibus nequibit Pontifex dispensare, at in ceteris poterit, & similiter cum iuxta nostram sententiam in nullo affinitatis gradu, etiam lineæ rectæ irritetur iure naturæ matrimonium, poterit in omni eo Pontifex dispensare (vt diximus lib. præcedenti, tota dispu.66.) Similiter cum error personæ dirimat iure naturæ, secundum omnes, & impedimentum impotentiæ iuxta nostram sententiam, quam tenuimus lib.præcedenti, tota dispu.98. in neutro impedimento potest Pontifex dispensare. At potest in defectu ætatis ad matrimonium requisitæ (vt dixi præcedenti lib.disp.104. nu.11.) vbi id impedimentum esse de iure Pontificio probaui. Itaque vt summatim dicam, solum nequit iuxta nostram sententiam Pontifex dispensare in errore personæ, impotentia, consanguinitate in primo gradu lineæ ascendentium, & transuersæ.

13 Tandem ex dictis deducitur, nõ esse sufficientem rationem vt iudicemus nõ posse Põtificẽ in aliquo casu dispẽsare, quòd sit contra ius diuinum, & naturale. Quia (vt num.5. probaui) potest in aliquo iure naturali, & diuino dispensare, in aliquo casu speciali. Sed addi debet iuxta regulam, nu.6.traditam, eum casum habere eam naturalem indecentiam, vt nunquam in eo expediat dispensari. At ex eo quod sit contra ea iura, sufficienter deducitur non posse in eo casu ordinarie dispensare: nec in vniuersum abrogare.

S V M M A R I V M.

Solus Pontifex dispensat in impedimentis iure humano dirimentibus, num 14.

Legatus a latere nequit in eis dispensare, nu.15.

An possit cum aliquibus personis, in aliquo casu, nu.16.

Reprobantur dicentes posse Episcopum dispensare in cognatione spirituali ex baptismo non solemni orta, & in publica honestate ex sponsalibus, & in cognatione legali, n.17.

An in dubio, an sit impedimentum, sit necessaria dispensatio, & possit Episcopus nu.18

An possit Episcopus virtute Trid. ses 24. cap.5. de matri dispensare, vt ij qui bona fide contraxere matrimonium irritum, iterum ineant, nu.19.

An possit Episcopus in casu magnæ necessitatis dispensare in impedimentis dirimentibus, & prosit dispensatio pro foro externo, & an tunc possit vicarius vel possit Episcopus hoc delegare remissiue, nu.20

An possit quando prius est obtenta dispensatio subreptitia eius impedimenti remissiue, nu 21.

An possit in defectu ætatis: vel in solum impedientibus, vel Papa in matrimonio rato: vel in consummato tempore infidelitatis nu 22.

An commissarius Cruciatæ dispenset in affinitate ex copula fornicaria & quando id possit, nu 23.

An hæc facultas sit amplior concessa Episcopis ad dispensandum in dirimentibus in casu necessitatis, & conferuntur ambæ potestates, num.24.

Qualiter possit commissa ius legitimare prolem susceptam, ac suscipiendam ex eo matrimonio, in quo dispensat, numero 25.

An possit legitimare si non dispenset in eo matrimonio, vel si dispenset, & legitimet maneat legitimata si postea parentes non confirment id matrimonium irritum, & quid si Episcopus, aut alius commissarius dispensasset in eo matrimonio, an posset ipse hanc legitimationem facere, numero 26.

Qualiter Episcopus, & commissarius Cruciatæ dispensantes in impedimento occulto eis permisso, debeant dispensare sine notario, & testibus, nu 27.

An aliqui religiosi habeant priuilegium dispensandi in his impedimentis, nu 28.

Quale priuilegium habeant religiosi Societatis Iesu ad dispensandum cum neophytis Indorum, vt permaneant in matrimonio inito cum impedimento iuris humani, n.29.

14 QVæstio posterior. An solius Pontificis sit, dispẽsare in impedimentis solo iure Pontificio dirimentib. matrimonium? sit prima conclusio. Solius Pontificis est hęc dispensatio. Quia omnia illa sunt iure communi inducta, in quo tanquã in lege superioris nequeunt inferiores ordinariè dispensare c.inferior. d.21. Clem. ne Romani, de elect. & ita fatentur omnes, quos nu.sequenti allegabo, & vltra illos, Host. c. quod dilectio, paulò post principium, & c quia circa, paulò post principium, de cõsangui. Palu. 4.dist.40.q.vnic.art.3. nu.20.& d.41.q 2 art.3.nu.14.conclus.1. D.Anton.3.p.tit.1.c.15.§.3.ad finem, & ca.14.§.2. conclus.3. Armill.verb.dispensatio, nu.22. Philippus Archinthus in edicto de fide, & sacram.par.2 ca.14.Gallego de cogna.spirit. ca.2. nu.22. Anastasius Germonius de sacrorum immunitatibus.lib.3.c.11.nu.105. Paulus Borgasius de irregul.p.6.tit.de Sponsalib n.1.Toledo lib.7. summæ.c.18.nu.5. Et loquentes de cognationis spiritualis impedimento idem affirmant. Ledes.2. p.4. q.58.art.2.col.2. Bartholom. a Ledesma de matrim. dubio 44. in fine primæ conclusionis. Et non posse Episcopum dispensare in his impedimentis affirmant quoque Angelus, verbo. matrimonium 3.impedimento 18.num.3. Sylu. verb. matrimonium 6. quæst.6. in fine, & alij authores, quos retuli lib.2.disp.40.nu.1.

15 Hinc infertur, nec legato Põtificis integrum esse in his impedimentis dispensare. Quia legatus etiam a latere circa dispensationes ea potest solum in prouincia sibi commissa, quæ potest Episcopus in sua diœcesi. Atque ita docent Glossa, cap.quia circa, verb.a sede, & cap. quod dilectio, verb.indulgentiam, de consanguin. Ioan. Andr. eo.c. quod dilectio, nu.6.Anton.nu 8. Abb.n.5. Cardin.numer. vnic.oppositione.1.Anch.num.4.Alex.de Neuo, nu.4.Pręposi.n.8.& d.c.quia circa, statim in principio, notab.1.idem Abb.c.quod translat.n.9.de offic.legati. Innoc.c.ex parte, num.vnic.de transact.& ibi Imol.nu.6. Brunell. de Sponsal.concl.24.nu.2.Coua.4.decret.2.p.c.6.§.10.nu.11.Antonius Cucus lib 2.institutionum maior.tit.5.nume.142. Caiet.c.ad limina.30.q.1. § 4. q.134. nume.363.& q.115. numer.313. & 314. & ex Theologis Henriquez lib.12. de matrim.c.3.n.1.Ludouic.Lop.2.p.instructorij, vbi de matrim.c.vlt.tit.de dispensatione petenda, col.4. Quod verũ est, quamuis legatus a latere sit. Et docent Abbas, d. cap. quod translationem, num.9. Imo. Alex. de Neuo, Couar. Henriquez, Ludou. Lopez proximè allegati.

16 Secundò infertur, non audiendum esse Goffredum quem referunt Doctores statim allegandi dicentem, quãuis legatus nequeat generaliter dispensare in aliquo horum impedimentorũ, posse tamen cum aliquib. personis,

Quam

Quem meritò improbant Ioan. Andreas, Anton. Cardin. Ancharan. Alexan. de Neuo, Prapos. num. præcedenti allegati. Quia cum hæc impedimenta permanent a iure superioris Pontificis, legatus, qui inferior est, nec generaliter, nec specialiter dispensare valet. At posset dispensare in speciali casu, quando causa vrgeret, nec esset recursus ad Pontificem, & impedimentum est occultum. Sicut in simili casu id posse Episcopum, dicemus, numero 20. Cum eadem potestas circa hæc sit legatis, & Episcopis concessa. Et sic intelligitur, quod de legato in genere loquens tradit Gambara de authoritate legati, libro 7. titul. de dispensatione legatorum circa matrimonia, numer. 397. dicens posse legatum in remotissimis partibus existentem dispensare in casu speciali. Et tenet loquens de legato a latere Henriquez libro 12. de matrimon. cap. 3. numero 2. vbi bene addit, dispensationem hanc pro solo conscientiæ foro deseruire. Sicut idem dicemus, num. 20. de simili Episcopi dispensatione. Nam eadem prorsus de Episcopo, de quocunque Pontificis legato, siue a latere, siue non a latere sit, circa hanc potestatem dicenda sunt. Et eædem conditiones sunt necessariæ. Quas eo num. 20. remissiuè explicabimus. Et hoc probat ratio numero præcedenti adducta.

17 Tertio infertur non esse credendum Soto, qui. 4. d. 42. quæstio. 1. artic. 1. immediatè ante solutionem ad 1. principale, ait posse Episc. dispensare in impedimento cognationis ortæ ex Baptismo tempore necessitatis non solemniter collato, dum facillimus non pateret ad Papam aditus. Et quæstione 2. articulo 2. in fine corporis, ait, si cognati legales inueniantur matrimonium contraxisse, & facillimus non pateret ad Pontificem recursus, posse Episcopum dispensare. Quem in hoc sequuntur Ludouicus Lopez, 2. p. instructorij, vbi de matrimon. capit. 51. in fine, & Emmanuel Sa summa, verb. matrimonium, vbi de impedimentis dirimentibus, num. 6. in fi. Et idemmet Sotus, 4. d. 41. quæst. vnica, a[...]. 3. in fine ait, si contra impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus ortum, aliqui contrahant, & expeditissimus non sit ad Papam accessus, posse Episcopum dispensare. Quem in hoc sequuntur Ludouicus Lopez, eodem tract. de matrimon. cap. vltimo, colum. antepenultima, versicul. præterea aduertendum. Emmanuel Sa eodem loco proximè citato, num. 12. in fine. Sed hæc minus vera sunt, cum enim isthæc omnia impedimenta æquè sint iure Pontificio inducta, ac alia, & æquè dirimant. matrimonium, nullam prorsus discriminis rationem video, cur in alijs impedimentis ne[...]at Episcopus dispensare, siue ante matrimonium contractum, siue post: at in hoc possit. Quare solum hoc admittendum est in casu, quem numero 20. proponam [...]ed in eo casu idem dicendum est in alijs impedimentis iure humano dirimentibus.

18 Quarto infertur, non omnino admittendum esse, quod ait Emmanuel Sa summa verb. dispensatio. num. 1, vbi docet in dubio, an res egeat dispensatione, posse Episcopum iuxta quorundam probabilem opinionem declarare non desiderari dispensationem: vel ad cautelam dispensare. Sed sic distinguendum existimo, si omnino res sit dubia, an interueniat impedimentum, necne, nulla opus est dispensatione. Quia in hoc dubio præsumptio est pro libertate ad contrahendum. Atque posset tunc Episcopus gratia tollendi scandali declarare non esse opus dispensatione, vel ad cautelam dispensare. Sed credo hanc non esse veram dispensationem. Et ideo si postea etiam inito matrimonio constaret impedimentum dirimens, alia dispensatio Pontificis quærenda esset. Quia nullibi inuenio, posse Episcopum verè dispensare in hoc dubio, in impedimentis dirimentibus: sed est quædam prudentialis declaratio, quam etiam vir doctus posset facere. Quando autem non est omnino res dubia: quia præsumptio vrget pro impedimento, est necessaria dispensatio, nec pôt Episcopus. Vt si quis cum femina coeat, & dubitet an semen inciderit intra vas, quia vel dubitat an seminarit, vel esto seminarit, an intra, extrauè, ac proinde contraxerit affinitatem cum sorore illius, in hoc dubio non poterit sororem illam ex Episcopi dispensatione ducere. Quia cum in hoc dubio præponderet præsumptio ex communiter accidentibus orta, nempe, quando est coitus cum femina intra vas, esse quoque intra seminationem, censendus est ille coiens laborare impedimento dirimenti. Iuxta dicta libro præcedenti, disputatione 64. nu. 9. At quando iuxta ibi dicta, non esset præsumptio semen incidisse intra vas, vt si copula non esset intra, sed prope vas, tunc non esset in eo dubio necessaria dispensatio. Tandem quando res non esset vere dubia, sed essent opiniones, quibusdam asserentibus id esse impedimentum, alijs verò negantibus: si opinio negans esset verè probabilis, quamuis affirmãs esset probabilio: posset ille sequens opinionem probabilem inire id matrimonium absque aliqua dispensatione. Quod iuxta veriorem sententiam satis sit in rebus moralibus sequi minus probabilem sententiam: si tamen verè probabilis sit. Quod si nec sit opinio, nec merè dubium, sed magis propendatur in eam partem, vt sit impedimentum, nullo tamen assensu illius partis habito nec existente aliqua iuris præsumptione pro impedimento: tunc adhuc censendum est, non esse impedimentum, nec exigitur dispensatio: sed standum est pro libertate contrahendi matrimonium. Sicut in simili diximus, lib. 1. disp. 9. nu. 11. etiam tunc non obligare votum.

19 At specialis difficultas potest esse, num possit Episcopus virtute decreti Trident. sess. 24. de matrim. capit. 5. dispensare cum habentibus impedimentum dirimens, quando bona fide, præmissisque denunciationibus contraxere, vt denuò illud ineant? Ratio dubitandi est, quia in hoc casu concedit ibi Tridentinum posse dispensari, nec explicat a quo ibi: *Si verò solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod subesse postea cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit: tunc facilius cum eo, & gratis dispensare poterit.* Ac in hoc euentu permitti Episcopo dispensationem, quamuis constitutio sit Concilij generalis, diximus disputatione præcedenti, nu. 5. Sed absq. dubio tenendum est non posse. Quia ex antecedentibus colligitur totum illud decretum cum Pontifice loqui, proponendo illi expedire, vt nunquam dispenset cum ijs, qui mala fide similia iniere matrimonia secus quando bona fide. Adde sic quoque consuetudine explicatum esse hoc decretũ. Quod si petas, cui vsui sit, prior illa pars: cum nequeat Conciliũ potestatem Pontificiam restringere? Consule dicta a nobis, lib. 3. disp. 45. nu. 3.

20 Secunda conclusio. Potest Episcopus in casu magnæ necessitatis dispensare in his impedimentis. Quod latissime contra alios probaui, lib. 2. disp. 40. per totam, vbi conditiones ad hoc petitas explicui: & multa alia circa hoc: & an Vicarius Episcopi possit in hoc casu, vel alijs quibuscunque dispensare, & an possit Episcopus huiusmodi dispensationes delegare.

21 An verò possit Episcopus dispensare in impedimento dirimenti, quando est obtenta dispensatio in illo, sed subreptitia: illam confirmans? dixi libro 2. disputatione 38. numero 12.

22 Vtrum possit Episcopus di[...]re in impedimentis impedientibus? dixi libro præcedenti, disputatione 17. a numero 10. præter impedimenta votorum, & iu[...]entorum, castitatis, & religionis, & non nubendi, de quibus agemus hoc libro, disputat. 9. & triplici sequent. Et an possit Episcopus dispensare in defectu ætatis ad matrimonium petitæ? dixi libro præcedenti, disput. 104. num. 12. Et an possit Pontifex dispensare in matrimonio rato: vel in consummato inter infideles? dixi lib. 2. disputa. 14. & triplici sequenti.

23 Tertia conclusio. Commissarius Bullæ Cruciatæ potest dispensare pro solo conscientiæ foro in affinitate consurgenti ex copula fornicaria, in primo, vel secundo gradu: atque prolem susceptam, & suscipiendam legitimam decernere, concurrentibus quatuor conditionibus. Prima est, vt matrimonium cum illo impedimento sit iam contractum: seruataque sit forma Tridentini, sess. 24. de matrimon. ca. 1. Secunda est, vt id impedimentum sit occultum. Quando autem dicatur occultum, dice[...]tè disputat. 34. a num. 55. Tertia est, vt adfuerit bona fides saltem ex parte alterius contrahentis, qui tempore contractus matrimonij id impedimentum ignorabat. Vltima est, vt coniunx qui ignorauit i[...]dimentum, certior fiat de prioris consensus nullitate, quamuis ei non declaretur causa nullitatis, vt euitentur scandala. Atque primus ille gradus, in quo potest dispensare, intelligitur, siue sit in linea transuersa, siue in recta. Quia concessio ei facta (vt constat

constat ex tenore bullæ Cruciatæ Latina) est absq; distinctione. Et vterque gradus est solo iure Pontificio inductus, vt dixi lib. præcedenti, disp. 66. nu. 3. & ita tenet Emmanuel addit. ad bullam Cruc. §. 13. nu. 16. Intelligitur autem prima conditio, quando prius matrimonium fuit contractum, non tantum seruata forma substantiali matrimonij, nempe, vt id contractum fit coram parocho, & testibus: sed etiam præmissis denunciationibus. Si enim illæ omissæ culpabiliter essent, nequiret commissarius dispensare. Quod constat ex ijs, quæ diximus lib. 2. disp. 40. nu. 4. vbi hoc latius exposui.

24 Hinc deducitur facultatem hanc commissarij ad dispensandum, esse quodammodo ampliorem ea, quæ conceditur Episcopis ratione vrgentis necessitatis, de qua nu. 20. diximus: & quodammodo strictiorem. Est enim amplior quo ad hoc, quia Episcopus nequit dispensare, quoties est recursus ad Pontificem, imò ad habentem ab eo dispensandi facultatem (vt probaui lib. 2. disp. 40. nu. 8.) At commissarius potest, licet Pontifex esset præsens. Quia hæc limitatio in eius concessione non adhibetur. Est autem strictior quo ad hoc, quòd commissarius in solo impedimento affinitatis ex copula fornicaria potest dispensare: & nunquam ante matrimonium initum: & coniuge altero certiori facto de prioris nullitate consensus. At Episcopus potest in omnibus impedimentis iure Pontificio dirimentibus, & aliquando ante initum matrimonium (vt late probauimus lib. 2. tota disp. 40.) Nec est vsquequaque certum desiderari alterum coniugem certiorem fieri de prioris matrimonij nullitate, vt de hac re latè disputaui, lib. 2. tota disput. 36.

25 Insuper est amplior potestas Cómissarij. Quia illi conceditur facultas legitimandi prolem ex eo matrimonio irrito susceptam. Et ita potest eam legitimare pro foro conscientiæ solo, quo ad omnes ordines, & beneficia quæuis. Quia absolutè conceditur ei potestas legitimandi, vt docet Henriq. lib. 7. de indulg. c. 13. nu. 3. in fi. Cui tamen non assentior, in quantum ait prolem hanc succedere posse in bona temporalia. Quia hæc dispensatio non est in radice matrimonij (vt constabit ex dicendis disp. seq. nu. 23.) At quando dispensatio non est in matrimonij radice, nō trahitur ad bona temporalia (vt ibidem dicemus.) At Episcopus tantum potest cum illegitimo dispensare ad ordines minores, & ad quædam beneficia simplicia, ca. 1. de filijs presby. in 6. Sed est strictior, quia hic potest cum quocúque illegitimo dispensare, vt constat ex eodem cap. 1. ille verò cum habito ex solo matrimonio irrito, propter impedimentum affinitatis fornicariæ. Dixi autem hanc prolem sic legitimatam non succedere in bona temporalia, virtute illius legitimationis factæ a commissario: de qua loquitur Henriq. nam bene alio nomine succedere: nempe, quia est verè legitima. Nam habita est ex matrimonio & quamuis irrito, adfuit bona fides in altero parente. Nā in hoc solo casu conceditur commissario facultas dispensandi, vt nu. 23. diximus.) Vnde in hoc casu erit proles legitima quo ad vtrumque forum, & in omnibus, cap. ex tenore, qui filij sint legit. Quare commissarius nil aliud efficit, quam declarare prolem susceptam esse legitimam, ratione bonæ fidei, ac suspiciendam, quia orietur iam ex vero matrimonio. At potest hoc priuilegium in eo euentu operari, si postquam vterque contrahens nouit impedimentum, concepta, & nata sit proles, ante matrimonij dispensationem: tunc proles est illegitima, & nata in figura illius matrimonij irriti: & hanc potest vere legitimare commissarius pro foro conscientiæ solo. Quia iam impletur conditio petita: eo quòd vere initum sit matrimoniū cum bona alterius fide. Quippe ea aderat tempore contractus. At hæc legitimatio erit tantum quo ad res spirituales (vt dixi.) Alia vero de effectu huius legitimationis in solo conscientiæ foro, dicemus disputation. 34. a numero

26 Sed dubitabis, an casu quo proles fuit verè illegitima: quia habita iam concepta mala fide in vtroque parente conscio nullitatis illius matrimonij, possit a commissario legitimari iuxta facultatem illi concessam, non dispēsando tamen vt validè ineatur matrimoniū: quia vel iam alter parens obijt, vel noluit de nouo inire? Et videtur posse. Quia distinctæ sunt facultates dispensandi in matrimonio, ac legitimandæ prolis. Nec hæc legitimatio a subsequenti matrimonio pendet, cum virtute illius legitimari quærat, vt potè quæ spuria est. Sed existimo nequaquam posse, nisi dispenset quoque in matrimonio: imò licet dispensarit in matrimonio, ac legitimarit prolem, credo eā legitimationem pendere a matrimonio postea ineundo: ac proinde vim non habituram, nisi postea de nouo ineatur. Quia Pontifex eam gratiam concessit, accessorie legitimè contrahendis nuptijs inter prolis illius parentes, in ipsius matrimonij fauorem. Non ergo poterit non dispensando in matrimonio: vel dispensando, si id matrimonium postea nōn subsequatur. At si Episcopus dispensaret in eo matrimonio, casu quo potest, iuxta dicta, num. 20. vel alius cōmissarius Cruciatæ, nec eam prolem legitimasset, credo posse subsequētem commissarium vti hac potestate prolis legitimandæ, subsequuto inter illos parentes vero matrimonio. Quia cum sit diuersa potestas a dispensatione in matrimonij impedimento, potest per diuersos exerceri, dummodo id matrimonium ineatur, in cuius fauorem ea concessio facta est.

27 Cum autem potestas hæc dispensandi tam Episcopo, quam commissario concessa, sit pro solo conscientiæ foro, neutra est facienda publicè, cum notario, & testibus, nec explicari debent nomina eorum cum quibus dispensatur, ne impedimentum fiat publicum: sed tacitis eorum nominibus debent expediri literæ, vt expediuntur literæ in sacra pœnitentiaria pro conscientiæ foro concessæ. Vel absque literis debet intimari dispensatio confessario, vel partibus ea indigentibus. Et ita de commissarij dispensatione loquentes docent Corduba in quæstionario, li. 5. q. 43. dub. 6 pun. 1. 2. & 4. Emmanuel in bulla Cruc. §. 13. nu. 6.

28 Tandem duo monuerim. Prius est, aliquos asserere mendicantes habere priuilegium a Leone X. concessum, ad dispensandum cum ijs, qui scienter, aut ignoranter cōtraxere matrimonium cum impedimento affinitatis, modo id notorium non sit, nec in iudicium deductum. Sic affirmant Roffensis in libello de causa matrimonij Regis Angliæ, in principio, & Veracr. 2. p. Speculi, art 27. triplici pagina ante finem, vers. & hoc confirmatur expresse. Sed Emmanuel 3. to. q. regu. q. 2. art. 2. dicit id priuilegium nullatenus esse in vsu: & se credere pro vnico solo actu fuisse concessum, & Henriq. lib. 12. de matrim. c. 3. num. 3. dicit hoc priuilegium non aliud concessisse, quam posse mendicantes dispensare cum incestuosis cum consanguineis coniugis, vt possint petere debitum: ac eo matrimonio dissoluto, ad aliud transire: non tamen cum affini, vel aliud impedimentum habenti.

29 Posterius est, religiosos Societatis Iesu habere priuilegium a Paulo III. concessum, vt dispensare possint cum infidelibus ad fidem conuersis, qui in locis remotissimis existunt, & infidelitatis tempore iniere matrimonium in gradibus solo iure humano prohibitis, vt in eo permanere valeant. Sed hoc priuilegium ad maiorem abundantiam est (vt bene docet Henriquez, libro 12. de matrimo. cap. 3. num. 4.) Nam iuxta cap. gaudemus, de diuortijs, nulla dispensatio necessaria est. Quia matrimonium tempore infidelitatis initum contra solas leges Pontificias, validum est.

DISPVTATIO VII.

An Pontifex possit dispensare in radice matrimonij irritè contracti, efficiendo dispensationem retrotrahi, ac proinde legitimando prolem antea habitam, quoad spiritualia, & temporalia?

SVMMARIVM.

An Pontifex possit directè legitimare quo ad temporalia? numero 1.

Quot quæstiones disputandæ sint, nu. 2.

An Pontifex dispensando in radice matrimonij irriti, possit prolem ex eo natam legitimare et iam quo ad temporalia? Refertur opinio, num. 3.

An

An possit Pontifex absque causa facere dispensationem hanc, num 5.

Quid si parentes iam obierint, & cedat in tertij damnum, num 6

Quid si proles habita fuit absque matrimonio etiam irrito, num 7

Quid si id matrimonium fuerat irritum ob impedimentum iuris naturalis ac diuini, num 8.

Quid si proles sit genita ex professo, vel in sacris constituto, num 9.

Quid si matrimonium fuit irritum defectu consensus, nu. 10.

An princeps secularis possit legitimare quo ad Ecclesiastica prolem ex matrimonio irrito habitam, num 11.

An dispensatio superueniens confirmet præsentationem ad beneficium illiusve collationem electionem, vel confirmationem quæ irrita fuerunt, num. 12.

Soluuntur argumenta, num 13.

Post num 13 inuenies cetera summaria.

1 QVo disputationis huius difficultas percipiatur, prætmittendum est, quamuis aliqui Doctores varie sentiant circa potestatem Pontificis ad legitimandum quoad bona temporalia, & officia sæcularia, extra loca temporali suæ iurisdictioni subiecta: verissimam tamen, ac receptissimam sententiam habere, id non posse, sed tantum quo ad beneficia, ordines, ac Ecclesiastica officia, & ratio est: quia sicut Princeps sæcularis nequit legitimare quoad Ecclesiastica: eo quòd careat iurisdictione Ecclesiastica: cuius id est. Sic nec Pontifex extra ea loca potest, quo ad temporalia. Quòd in eis vacet iurisdictione temporali, cui id incumbit. Atque ita communiter tradunt Doctores, ca. per venerabilem, qui filij sint legi. mat. & multis citatis Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. § 8. nume 18. Molin. lib. 3. de primogen. c. 2 num. 11. Peregrinus de fideicommiss artic. 23. nu. 11. alter Molin. tom. 1. de iust. tract. 2. disput 173. initio. Quod communiter temperant Doctores, d. cap. per venerabilem: & Couar. eodem, § 8. num. 16.

2 Difficultas autem eo tendit, an hæc legitimatio possit quoad bona temporalia fieri indirectè à Pontifice erga personas suæ temporali iurisdictioni non subiectas, nempe, dispensando in radice matrimonij irritè contracti? Quare duplex est quæstio tractanda. Prior est, an id possit Pontifex? Posterior, quando censeatur sic dispensare?

3 Quæstio prior. An Pontifex dispensando in matrimonij irriti radice, possit legitimare filios ex eo ante matrimonij dispensationem natos, in locis sibi temporaliter non subditis, ita vt capaces sint officiorum sæcularium, ac successionis bonorum temporalium? Id est, an possit efficere, vt dispensatio illa retrotrahatur ad tempus, quo id matrimonium irritum contractum est, ita vt censeatur quasi à principio fuisse validè initum media illa dispensatione, ad eum effectum vt proles ante dispensationem ex illo habita, sit quoad omnia etiam legitima, non alter quàm si ex legitimo matrimonio nata foret? Et tota difficultas est, quando impedimentum, ob quod id matrimonium fuit irritum, est iure Pontificio inductum (nam quando est iure diuino & naturali dicemus, num. 8.) Duplex est sententia. Prima sustinet id non posse Pontificem. Ducitur, quod cùm iam id matrimonium irritum eum effectum produxerit, vt proles sit illegitima, nequit Pontifex eum effectum non esse productum efficere. Ad præteritum enim nulla est potentia. Si ergo proles manet illegitima, incurret damna inde sequuta: ac proinde ea reparari nequibunt, nisi Pontifice dispensante in eo iure, quo incurruntur. At nequit dispensare extra loca sibi temporaliter subiecta, in iure ciuili, quo hæc damna quo ad successiones, & reliqua temporalia imponuntur. Non ergo poterit efficere, vt sua dispensatio retrotrahatur ad hunc effectum inducendum. Et confirmatur, quia aut dispensare in radice matrimonij est efficere, vt matrimoniũ illud reddatur ab initio validum. Et hoc non subest Pontificiæ potestati, imò nec vt sit validum à tempore dispensationis concessæ: sed eius valor nouum contrahentium consensum desiderat. Aut est tollere effectus ex eo matrimonio irrito productos. Et hoc non posse quo ad effectus ciuiles extra propriæ iurisdictionis temporalis loca, probauimus. nume. 1. Hoc enim esset directè legitimare prolem quo ad sæcularia. Secũdo, quia fictio, quæ iura fingunt aliquid retrotrahi, exigit terminum à quo, & ad quem habilia, iuxta doctrina Bartoli communiter receptam, l. si is qui pro emptore, numer. 4. & 18 ff. de vsucapion. & docet Abb c. tanta, in fine, qui fil. sint legit. At id matrimonium ab initio contractum, quod est terminus ad quem huius fictæ retrotractionis, non est habile, cum sit prorsus irritum. Et confirmatur: quia nullo prorsus contracto antea matrimonio, non posse Pontificem sic dispensare fatentur omnes (vt nume 7. dicemus.) At cum id matrimonium sit irritum, perinde omnino est, ac si non esset contractum. Et ideo huius sententiæ sunt Anton. ca. per venerabilem, numero 10. in fine, qui fil. sint legit. Milis in repertorio, litera D. num. 23. verb. dispensatio, ad finem, vers. dispensatio Papæ. Molina tomo 3. de iust. tract. 2. disput. 624. numero 3. Ceruantes, l. 12. Tauri, num. 105. & sequentibus, & Additionator ad Nauarrum lib. 4. consil. in 2. edition. tit. qui filij sint legit. consil. 2. in fine, ait Greg. XIII. anno. 1584. negasse dispensationem huiusmodi à se petitam, ac addidisse se non posse sic dispensare.

5 Dubitandum tamen non est, grauem culpam a Pontifice admittendam, si absque causa legitima dispensationem hanc concederent: quamuis valida esset, vt potè quæ in solo iure humano facta sit. Quia cedit in graue damnum succedentium in eam hæreditatem, si proles non legitimaretur. Sic Nauar. lib. 4. consil. in prima editione, tit. de sponsal consil 3. nume. penultimo, & finali, in 2. eod. libro 4 tit. qui filij sint legitim. consil. 2. numero penultimo, & finali.

6 Ex his deducitur primò, posse quoque hanc dispensationem in radice matrimonij fieri à Pontifice, quãuis iam parentes prolis, qui irritum matrimonium inierant, obierint. Quod dispensatio hæc non innitatur ablationi prioris impedimenti dirimentis, vt validè nunc ineatur matrimonium: imo id de nouo validè iniri: nil prorsus ad hoc confert: sed tantum innititur reuocationi legis Ecclesiasticæ, qua prius matrimonium irritum fuerat, factæ ex tunc, quando matrimonium contractum est, ita vt aboleantur effectus inde producti, (vt nume. 4 explicuimus.) Atque ita docent Ancharan. consil. 409. nume. 6. Boerius decisione 264. num. 26. Iacobus de Puteo decisione 483. nu. 2. lib. 2. Angelus verb. Papa, nume 4. & ibi Sylu. in fine. Nauar. lib. 4. consil. in prima editione, tit. de sponsal. consil 3. numer. 10. & præcipuè num penultimo, in 2. tit. qui filij sint legitim. consil. 2. nume. 10. Molina libro 3. de primogen. c. 2. nume. 12. in fine. Peregrinus de fideicommissis, art. 24. in fine Sayro thesauro casuum, tomo 1. lib. 6. ca. 11. num. 6. Quod quidem non caret difficultate si cedat in tertij præiudicium, eo quòd sit auferenda hæreditas parentum illius prolis agnatis, vel alijs filijs, qui in eam successerant, possessionemq; eius apprehenderant. Angelus, & Sylu. proximè allegati id fieri posset per Pontificem negant. Sed dic dupliciter hanc dispensationem posse a Pontifice concedi. Primo ex voluntate parentis, cui succedit, qui adhuc superstes petijt sic dispensationem expediri, aut iussit peti, & tunc potest à Pontifice concedi, non obstante eo præiudicio. Ex doctrina Bartoli, & aliorum, l. Gallus, §. & quid si tantum, ad finem, ff. de liber. & posthum. Et ita profitentur Iacobus de Puteo, & Peregrinus alios referens proximè allegati. Secundò, quando is parentis consensus non præcessit: & in hoc euentu est multo maius dubium, & id negat Iacobus de Puteo, ibidem. Quia fictio non potest retro fingere post dissolutum matrimonium, & ius alteri quæsitum. At melius id concedit Peregrinus cum Ancharano proximè allegato: Quod idem sustinere, videntur ceteri allegati: cum indistinctè sustineant posse hanc legitimationem fieri post parentum obitum, referentes pro se Ancharanum, qui hoc expressè tenet. Et ratio est, quia non potest dici, non præcessisse in hoc euentu matrimonium, saltem in figura, & affectu. Quæ figura multum operatur. l. 3 ff. de donat. inter vir. & vxor. capit. plerumque eodem tit. capite nuper, de bigam. Cum ergo Canonica Lex fuerit causa irritando matrim. vt ea hæreditas deferatur, ac deuoluatur in alios successores, poterit Pótifex id ius quæsitũ auferre, reuocãdo eã legẽ prout ex tunc, quoad effectus iã productos. Quippe ea conditio tacite inerat, cum hæreditas est deuoluta. At crederem noluisse Pontificem iuri aliorum acquisito dero-

derogare nisi ex certa scientia hoc fecisset. Quia in dubio, clausula in rescriptis principum apposita, intelligitur sine tertij præiudicio, vt per textum in l.1.§. si quis à Principe, ff.ne quid in loco publico, tradunt Salycetus, l. generaliter, §.cum autem, numero 7. C.de constitutio. & substitutio. Hippolytus Rimin. consilio 46. numero 32. volum.1.

7 Secundo deducitur, quando proles habita fuit nullo præcedenti matrimonio irrito, sed ex concubitu omninò fornicario, non posse Pontificem eam, quoad temporalia, & sæcularia legitimare, extra loca suæ temporalis iurisdictionis. Quia cum nulla sit matrimonij radix, in qua directè dispensando, legitimet indirectè: & per quandam consequentiam, id esset vtique legitimare directè, quoad temporalia. Quod suæ potestatis minimè esse diximus, nu 1. Et ita fatentur Ioan. Andr. cap. per venerabilem, nume.30. qui fil. sint legit. & ibi Ant. numer.10. ad finem, Card. num 9. quæst.1. Abb. num.21 Alex. de Neuo, num.17. Anchar. nume.21. & conf.409 numer.4. & c. vnico, nume.3. de sponsal. in 6. idem Abb. c. literas, num.27. in fi. de rest. spoliat. Ang. verbo, legitimatio, nu.7. Syl. verbo legitimus, q.7. dict.5. Cellus consil.31. nu.8. Martin. Laudensis de legitimatione, art.2. nu.85. Peregrinus de fideicommissis, art.24. num.76.

8 Tertio deducitur, nec id posse Pontificem, quando matrimonium irritum erat ob impedimentum iuris diuini naturalis. Quia radicem nullitatis illius matrimonij, cum sit impedimentum iuris naturalis, nequit Pontifex dispēsando auferre. Et quamuis diceremus posse in casu peculiari, at cum non omnimoda potestate in ea impedimenta gaudeat, ac circa iuris Pontificij impedimenta, nequit ea dispensando tollere, quoad effectus ex eis ante dispensationem productos, & ita sustinent Ioan. Andr. Ant. Abb. Alexand. de Neuo, Anch. d.c. per venerabilem, num.22. & alio duplici loco citato. Celsus Peregrinus, numer.77 vbi eos, num. præcedenti allegaui, Felin. cap. quæ in Ecclesiarum, numero 21. ver.2. amplia, de constit. Chassanæus consilio 43. numer.17. Nicolaus de Vbaldis de successione ab intestato.1.par. nume.106. Antonius de Rosellis de legitimatione, libro secundo, in principio, numer.18. Martinus Laudensis de legitimatione, artic.2. nume.86. & 96. Angelus verbo Papa, numero 4. & ibi Sylu. in fine, Capra consil. primo, numero 10. Brunellus de spon. concl. vigesima quarta, numero secundo, Molina libro 3. de primogen. c.2. numero duodecimo, Borgasius de irregul. par.2. titulo de interpretat. extens. & restrictione dispensationis, num.19. Quare non est audiendus Card. d.c. per venerabilem, numero nono, quæstione prima, dicens posse Pontificem in hoc casu. Huius limitationem subijciam, nume. 10. in fine.

9 Quartò deducitur, quid dicendum sit de prole genita ex professo, vel in sacris constituto? Ioan. Andr. capit. per venerabilem, nume.30. qui fil. sint legit. Abb. ibi. nume.21. Anch. num.22. dubij manent. Nam quamuis fateantur solo iure humano dirimi in vtroque casu matrimonium: quia tamen iure diuino naturali impeditur ratione voti, dubitant an possit Pontifex ita dispensare in radice huius matrimonij, ac dispensat, quando solum iuris Pontificij impedimentum adest. At Alexan. de Neuo, cap. per venerabilem, nu.18. qui fil. sint legit. dicens in hanc partem inclinare Authores prædictos, qui dubij manent, & Maiolus lib.1. de irreg. cap.4. num.21. & 22. concedunt in vtroque casu id posse. Quod in vtroque sit solo iure humano irritum matrimonium, nec in hac re vlla impedimenti solum impedientis iure naturali habenda sit ratio. Quia cum ex ea parte non impeditus sit matrimonij valor, non inde illegitimitas, & cetera damna pullularunt. Atque rectè meo iudicio id asserunt, sustinendo opinionem probabilem, dicentem, votum professi solo iure Pontificio dirimere. Qui autem nobiscum tenent dirimere iure naturali diuino, dicent non posse sic dispensare in radice eius matrimonij, iuxta ea, quæ num. præcedenti diximus. Quia licet valeat Pontifex dispensare in hoc impedimento (vt disp. sequenti dicemus) nequit tamen ita plene, atque quo ad effectus præteritos, ac quando est de solo iure Pontificio impedimentum. De voto autem ordinis sacri non dubito quin possit Pontifex dispensare in radice illius matrimonij cum eo ordine initi: quia ferè certum est, solo iure Ecclesiastico dirimere matrimonium, & ita de hoc voto tenet Card. d.ca. per venerabilem, nume. 9. q.1. in fine.

10 Quinto deducitur, quando matrimonium fuit nullum defectu consensus in vtroque, vel altero contrahente, non posse Pontificem dispensare in radice illius, quia est iure naturali irritum, nec potest eius radicem tollere supplendo consensum. & ita fatentur vniuersi Doctores, nume.8. allegati. Hoc autem, & dicta numero 8. limitantur, vt vera sint, quando impedimentum iuris naturalis, & defectus consensus certa essent: vbi autem de his dubitaretur posset Pontifex in radice matrimonij dispensare, Sic Anton. de Rosellis de legitimatione, libr.2. in principio, numero 16.21. & 22. Molina, lib.3. de primog. cap.2. numero 12. & idem ait Antonius dict. c. per venerabilem, numero 10. in fine, asserendum esse, retenta sententia, vt id possit Pontifex, quando impedimentum est solo iure Pontificio inductum. Quia in hoc dubio non est spoliandus possessione potestatis, quam habet.

11 Vltimo deducitur principem sæcularem nulla ratione posse legitimare prolem habitam ex matrimonio irrito, vt capax sit ordinum, aut ceterorum Ecclesiasticorum. Quia id directè non posse constat, defectu iurisdictionis spiritualis, cuius est hoc, non posse verò indirectè, inde etiam patet. Quia cum hodie sola Ecclesia possit impedimenta matrimonium dirimentia statuere (vt diximus libro præcedenti, disput.3. nume.4) nec Princeps sæcularis possit in eis dispensare, nequit radicem matrimonij irriti tollere, vt vel sic ea legitimatio subsequatur. Atque ita tenet Ioan. Andr. cap. per venerabilem, numer.30. qui filij sint legit. & ibi Anton. nume. 10. Martinus Laudensis de legitimatione, art.2 nume.85. Rosella, verbo illegitimus, numer.15. Tabiena, verbo legitimus, quæst.2. numero 3. vbi Armilla, num.3. Ad id posset Princeps sæcularis, si Ecclesia non interdixisset illi impedimenta dirimentia matrimonium statuere, & matrimonium esset irritum, ob solum impedimentum, lege illius statutum. Quia cum eandem habeat potestatem in leges sæculares, ac Pontifex in Ecclesiasticas, sicut hic potest Ecclesiasticas abolere quo ad effectus omnes inde sequutos, ita quoque ille poterit idem circa leges sæculares.

12 Tandem id obseruarim, eum quoque effectum tribui ab aliquibus Doctoribus dispensationi superuenienti, vt confirmet aliquando actus præcedentes irritos, v. g. præsentatio alicuius ad beneficium, electio, confirmatio, vel collatio irrita erant defectu aliquo obtinentis beneficium, vt quia erat irregularis, si hic postea irregularitatis illius occultæ dispensationem obtineat, eo ipso, absque noua præsentatione, collatione, vel electione potest licitè retinere beneficium illud. Sic tradunt Speculator titulo de dispensatione, §. nunc de Episcoporum, numer. penultimo, Innoc. cap. innotuit, numer. secundo, versic. quidam tamen contradicunt, de elect. & ibi Host. nume. secundo, Ioan. And. num.5. Ant. nume.11. & 12. Anchar. numer. secundo, notabili 2. Sebastianus Sapia ibi addit. ad Abbatem, num.11. litera B. allegans Calderinum Milis in repertorio litera D. nu.23. verbo dispensatio, versic. dispensatio validat electionem, Felinus cap. cum dilectus, nume.4. de accusat. Nauar. lib.4 consil.2. editione, tit. de sponsalibus, consil.14. num.8. argumento 5. iuncto, num.14. in solutione ad 5. Borgasius de irregul.2. par. tit. de differentijs terminorum, num.9. Et quamuis hoc quidam temperent, (vt refert Innoc. ibidem) vt intelligatur quando dispensatio concessa est a superiori, qui id beneficium conferre poterat, quasi dispensando videatur de nouo conferre. Immo Card. d. cap. innotuit, numero quinto, oppositione tertia, ait, hoc solum procedere in dispensatione Pontificia, atque scienter facta. At Speculator, Innoc. Host. Ioan. And. Anton. Anch. proximè allegati moderationem hanc reprobant, dicentes doctrinam traditam habere verum, siue dispensans habeat potestatem conferendi beneficij, siue illa careat. Sed Abb. d. cap. innotuit, nume.11. recedit ab hac doctrina, & ita distinguendum censet. Si vitium electi erat eius generis, vt non reddat nullā ipso iure præsentationem, collationem, electionem, vel confirmationem, sed facultatem cessandi concedat, tunc sufficit dispensatio sequens absque nouo consensu eorum, quibus præsentatio, electio, confirmatio, vel collatio incumbunt.

Aut

Aut redditur nulla ipso iure, & tūc ait posse sustineri prædictam doctrinam, dummodo id vitium notum esset his: quia non possunt allegare nullitatem ex facto ipsis cognito: argumento ex cap. nulli. de electione in sexto. Sed debent in priori consensu perseuerare. Si autem ignorabant id vitium tempore præsentationis, electionis, confirmationis, collationis, ait non sufficere dispensationem, sed nouum eorum consensum desiderari, quo velint stare priori illo actu. Quia ex dict. capite nulli. constat posse electores impugnare electionem propriam ex facto eis de nouo detecto. Et quidem hæc sententia Abbatis est probabilior; quia prior caret solido fundamento. At posset prior tanquam probabilis, ac tuta amplecti, propter tot, tantorumque Doctorum authoritatem: concurrentibus tamen aliquibus conditionibus. Prima est, vt vitium id, ob quod hi actus fuerunt irriti, sit occultum: quia cum tūc illi validi sint quo ad forum externum, non omnino sunt irriti, sed aliquid sunt quo ad Ecclesiam: atque proinde non mirum, si dispensatio superueniens, vt pote, quæ aliquod valoris fundamentum inuenit, eum valorem, quo ad forum conscientiæ confirmet. At quando ij fuere omnino nulli in vtroque foro, cum nullum valorem inueniat ea dispensatio in actibus præcedentibus, non inuenit, quid confirmare possit. Sic Anto. Feli. Nauar. proximè allegati. Et verè ceteri Doctores citati in hoc casu loquuntur. Nam agūt ibi de irregularitatis occultæ dispensatione impetranda. Et potest hoc probari à simili. Nam dispensationem pontificiam nil operari posse circa radicem matrimonij diximus, nu. 7. quando saltem figuram matrimonij non inuenit. Sic ergo hæc dispensatio nil potest prodesse, si non inuenit figuram aliquam prædictorum actuum: quia saltem in foro externo validi reputantur. Secunda conditio est, dummodo non sit in tertij coelecti præiudicium, qui cum prior electio sit nulla, ius habet ad rem. Sic Speculator, & Alijs proximè allegati. Tandem dummodo beneficiarius ille non acceptarit scienter cum vitio illo collationem beneficij: tunc enim esset intrusus, ac proinde oporteret non tantum prioris vitij dispensationem obtinere, sed illius quoque intrusionis. Cum tunc respectu illius beneficij sit duplex canonicum impedimentum. Alterum prioris vitij, alterum autem intrusionis. Et constat, quia etiam impetratio expressa illius beneficij, nō facta intrusionis mentione esset irrita, vt multis citatis tradit Menochius lib. 2. de arbitr. centuria 3. casu 201. num. 129. Existimo tamen impetrata dispensatione vtriusque vitij occulti, ratam fieri priorem collationem. Si amplectamur priorem sententiam probabilem, dicentem indistinctè conualescere collationem, habita dispensatione vitij occulti. Quod si non acceptaret collationem, sed tantum præsentationem, aut electionem, non diceretur intrusus. Quia intrusus dicitur, qui absque canonico, & legitimo titulo, sed vitioso beneficium capit, vt bene docent Rebuffus praxi beneficiorum, regula de subrogandis collitigant, gl. 4. nu. 5. Sylu. & reliqui summarum authores, verb. intrusus. Nauar. summa Latina, cap. 27. num. 194. Hispana, cap. 28. addit. ad nu. 28 cap. 27.

13 Ad argumentat. nu. 3. propositas respondetur. Ad primam & confirmat. constat ex dictis num. 4. vbi explicuimus, quid sit dispensare in radice matrimonij, & tunc indirectè solum dispensare Pontificem in iure ciuili, quod ei licet. Ad secundam dic, ad hunc sensum exigi habilitatem vtriusque extremi, non vt prius matrimonium sit omnino validum, sed vt de facto sit initum, ad proinde figuram matrimonij habeat. Ad confirmat. constat ex dictis nume. 7. vbi longè diuersam rationem esse probauimus, vbi nulla matrimonij figura præcessit. Ad respōsum Gregorij XIII. relatum nu. 3. in fine, dic de illo non constare; atque fuisse responsum tanquam Doctoris priuati, quod fortè prioris fuerit opinionis.

S V M M A R I V M.

Quando nullo præcedenti matrimonio, petitur dispensatio ad ineundum, si Pontifex legitimet prolem ab ineuntibus habitam, an ea legitimatio sit etiam quo ad temporalia, numero 14.

An si facta ea legitimatione parentes non inirent matrimonium, ad quod dispensauit Pontifex, maneat proles legitima quo ad aliqua, num 15.

An si ordinarius, vel confessor, qui dispensationem exequitur non explicuit se legitimare prolem, maneat legitima, numere 16.

An possit postea idem ordinarius, aut successor, aut idem confessarius, vel alius legitimare prolem illam, nu. 17.

An si matrimonio inualidè inito dispenset Pontifex, vt validè ineatur censeatur dispensatio facta in radice, ac proles legitimetur, num. 18.

An si illa proles concepta ante dispensationem ea impetrata nasceretur, sit naturalis, & legitimetur per subsequens matrimonium nu 19.

An si Pontifex dispensans, vt irritum matrimonium iterum ineatur, dispenset simpliciter cum prole inde habita sit dispensatio in radice, aut proles illa quoad aliqua legitimetur, nu 20.

Quid si tunc explicaret Pontifex se prolem legitimare, n. 21.

Quid si explicaret se dispensare in matrimonio illo vt ex tunc legitimum censeatur: vel si diceret se in eo dispensare, vt ex tunc, nu 22.

Quid si dispensaret, vt validè iniretur, addita clausula prolem susceptam, ac suscipiendam legitimam decernendo, num. 23.

Quid, si dispensaret concedendo licentiam permanendi in eo matrimonio irrito? Refertur quædam sententia, nu. 24.

Explicatur sententia authoris in hoc casu, & quando etiam additur, vt proles efficiatur legitima, nu. 25.

Satisfit argumentis, nu 26.

Quid, si Pontifex vtatur verbo, legitimamus matrimonium? Refertur opinio, nu 27.

Proponitur sententia Authoris, nu. 28.

Quid, si in dispensatione adderet Pontifex, velle se vt proles succedat, ac si ex legitimo matrimonio esset orta, nu 29.

14 QVæstio posterior. Quando censeatur Pontifex in radice matrimonij irriti dispensare, ita vt omnino deleat illegitimæ prolis vitium: reddatque ipsam capacem successionis, & ceterorum temporalium? Hanc rem, quæ grauissima est, conclusionibus aliquibus explicabo. Prima conclusio sit. Quando nullum erat initum matrimonium, & dispensatio petitur ad illud ineundum, explicata Pontifici copula, & apponitur clausula apponi solita de stylo curiæ, quæ est: *Vt non obstante impedimento, matrimonium inter se contrahere liberè, & licitè valeant, authoritate nostra dispenses, prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam legitimam decernendo.* Et quando dispensatio est in solo conscientiæ foro, ponuntur eadem verba, addendo illis verbis vltimis, *Legitimam decernendo in foro conscientiæ tantum:* tunc non dispensatur in radice matrimonij, nec vt proles ante dispensationem suscepta sit legitima quoad tēporalia, sed solum quoad spiritualia. Constat, quia iuxta dicta nu. 7. cum nullum matrimonium præcesserit, nequit Pontifex dispensare in radice, nec legitimare prolem quoad temporalia. Ergo ea verba de sola legitimatione quoad spiritualia sunt accipienda. Duplex autem obiectio, quæ contra hoc fieri potest, soluetur nu. 16. Imò virtute huius clausulæ non legitimari prolem susceptam quoad temporalia credo, quamuis ij cum quibus dispensatur, sint in locis temporalis iurisdictionis Pontificis: quia ea clausula communis est dispensationibus omnibus vbique degentium: quare non censetur diuerso modo apponi erga quosdam, quam erga alios. Adde Pontificem tunc non dispensare, ac legitimare, vt est dominus temporalis eorum oppidorum, sed vt pastor est totius Ecclesiæ. At legitimatio quoad temporalia non incumbit illi, quando non dispensat in radice matrimonij irriti, nisi quatenus dominus temporalis est. Tandem, quia cum dispensatio quoad temporalia sit multo maioris considerationis, non est credendum mentem Pontificis esse, velle eam concedere verbis tam generalibus, & de communi stylo curię in omnibus dispensationibus, vbi adfuit copula, apponi solitis.

15 Si tamen facta dispensatione, & legitimatione prolis susceptæ, parentes pœnitentia ducti non inirent matrimonium, credo eam prolem susceptam nullatenus fore legitimam. Quia in fauorem matrimonij inter parentes prolis ineundi concessit Pontifex eam legitimationem, nullatenus alias concessurus. Nulla enim alia ratio iustam reddens hanc legitimationem occurrit. Ergo ea legitimatio

C 2 facta

facta per ordinarium, vel confessorem, pendet a matrimonio postea ineundo: & illo non inito cessat, quasi cessante causa.

16 Duo tamen monuerim, prius est. Sicut antequam ordinarius, vel confessarius dispenset in eo matrimonij impedimento, id non manet ablatum, & matrimonium contractum erit irritum, ita quamuis is dispenset in impedimento, & sic matrimonium validè ineatur, si non explicuit se quoque dispensare, vt proles sic legitima antea habita, ad nil legitimata manebit. Secus est de prole suscipienda post matrimonium initum: illa enim decernat ordinarius, vel confessor, sed tantum dispenset in impedimento. Ratio discriminis est: quia proles post matrimonium suscipienda, est ex natura rei legitima, vtpote quæ ex vero matrimonio nascitur: ac proles suscepta non legitimatur ex vi matrimonij subsequentis, eo quod est spuria. Iuxta notata, cap. tanta, qui fil. sint legit. nec etiam ex vi præcedentis. Cum nullum interuenerit. Quare solum legitimatur ex decreto ordinarij, vel confessoris, cui ex æquo committitur, vt reperta precum veritate dispenset in impedimento, & decernat prolem susceptam legitimam. Sicut ergo non manet dispensatum in impedimento, donec ordinarius, vel confessor dispenset, sic nec in prolis illegitimitate. Cũ in neutro dispenset Pontifex, vel pœnitentiarius, sed committat dispensandum, si preces veritate nitantur. Sed objicies, quo pacto idemmet verbum, decernendo, capiatur propriè pro decreto interponendo respectu prolis susceptæ, & impropriè pro declarando respectu prolis suscipiendæ, & hoc in eademmet oratione. Respondeo id fieri posse respectu diuersorum, vt constat ex capitulo, in fine, de rescript. in 6. iuncta Glossa fin. vbi verbum, relaxetis, sumitur propriè respectu excommunicationis validæ: & impropriè, & ad cautelam respectu excommunicationis irritæ, & latæ post appellationem, vbi & alios similes textus adducit Glossa. Et si iterum objicias, equiparari vtramque prolem. Si ergo suscipienda legitimatur in omnibus: similiter & suscepta. Contra ea quæ, num. 14. diximus. Dic non æquiparari in omnibus, sed quo ad hoc, vt vtraque legitimetur: at diuerso modo. Quia suscipienda legitimatur ob verum matrimonium, ex quo nascitur, & ita quo ad omnia. At suscepta ex vi solius illius dispensationis, quam ad sola spiritualia esse probauimus, num 14.

17 Posterius est. Si ordinarius, vel confessor, qui dispensauit, omisit decernere prolem susceptam legitimam, poterit id decernere quandocunque, durante eius officio. Quod nondum officio plenè functus fuerit, partem sibi commissam omittens. Quod si iam ille deposuerit officium, vel obierit, vel absens fuerit, successor in officio poterit exequi. Sicut si cępta causæ cognitione id contigisset. Quòd ea commissio non personæ, sed tribunali Vicarij Episcopi commissa sit. Immo posset alius confessarius magister in Theologia, vel Doctor in iure Canonico ex approbatis ab ordinario adiri, quamuis prior qui dispensauit in impedimento consuli possit. Quamuis secus sit in ordinario. Quia (vt dicemus disput. 27. numero 38. 39. & 40.) ordinarius cum sit iudex in foro externo, semel cępto iudicio, ita manet iudex, vt alius adiri nequeat, nisi successor in officio sit. At cum confessarius, sit iudex in foro conscientiæ, quamuis cęperit iurisdictione vti, potest adiri alius. Atque hæc duo possunt data opera a diuersis peti. Sicut dum virtute Bullæ, vel Iubilei conceditur confessario potestas absoluendi a reseruatis, & commutandi vota, potest pęnitens, quendam confessarium adire, vt a reseruatis absoluat, & alium, vt vota commutet.

18 Secunda conclusio. Si dispenset Papa, vt matrimonio semel contracto inualide, ob impedimentum iure Pontificio dirimens, id iterum ineatur, certum est eam dispensationem nullatenus porrigi, vt proles ante dispensationem nata legitimetur aliquo modo. Quia cum dispensatio sit stricti iuris, non extenditur vltra expressa. At dispensatio solum fuit ad matrimonium ineundum, nulla prolis mentione facta, nec potest dici, eam prolem in consequentiam matrimonij legitimari, cum sit spuria. Et ita alijs citatis docent Couar. 4. decret. secunda par. cap. 8. §. 8. num. 13. Molina libro 3. de primog. c. 2. num. 10. alter Molina to. 3. de iust. tract. 2. disp. 613. num. 3. in fine, Ludouic. Lopez 2. par. instruct. vbi de matrim. c. vlt. col. 2. concl. 8. & fatentur omnes.

19 Dixi data opera, quando proles ante dispensationem nata est. Quia si proles illa, quamuis ante dispensationem expeditam ab ordinario, & ante initum matrimonium, esset naturalis, & per consequens legitimaretur, quoad omnia per subsequens matrimonium inter parentes illius contractum, iuxta cap. tanta, qui fil. sint legit. Ratio est, quia licet iure Cæsareo aliquæ conditiones desiderarentur, vt proles esset naturalis, at iure Regio Hispaniæ, l. 11. Tauri, quæ hodie est l. 9. tit. 8. li. 5. Recopil. Regiæ, satis est, vt tempore conceptionis, vel natiuitatis prolis potuisset consistere matrimonium inter eius parentes, absque dispensatione pontificia. Quod idem iure canonico statutum est, vt tradit Abb. d. capit. tanta, in fine, & optimè Couar. alios referens, 4. 2. par. cap. 8. §. 2. num. 2. dicens esse communem sententiam. Spino. Speculo testamentorũ, glossa decimaquinta, numero 118. & 119. quamuis contrarium sustineat, alios referens. Sarmiento lib. primo, select. cap. 5. nume. 10 & Couar. d. §. 2. numero secundo, in posteriori reditione aliquantulum mutat sententiam, ob rationes, quas affert Sarmiento, quas ibi refert. Sed in proprijs terminis hunc filium esse naturalem, & per consequens legitimari per subsequens matrimonium, tradunt Gregor. Lopez l. 2. tit. 15. verbo Sino el fijo, quæst. 9. ver. sed pene, in fine, par. secunda, Molina tomo 1. de iustitia, tract. 2. disput. 172. columna 2. vers. filius naturalis, Ceruantes, l. 11. Tauri, numer. 153. & ratio est: quia tempore, quo is filius natus est, iam abolitum erat impedimentum per præcedentem dispensationem, atque ita poterat inter eius parentes matrimonium consistere absque noua aliqua dispensatione. Et quamuis Baldus allegatis Gulielmo, Cyno, & Archidiacono, l. Paulus, in 1. lectura, numero secundo, ff. de statu hominum, dicat filios conceptos ante dispensationem esse spurios, quamuis postea Pontifex dispensetat eos explicat Greg. Lopez ibi, vt intelligant quando concepti, & nati sunt ante dispensationem: secus si nati sint post dispensationem, quamuis ante illam concepti. Quod si petas, an idem dicendum sit de prole post dispensationem expeditam a confessore in foro conscientiæ? Dicemus de hoc disput. trigesimaquarta numero 47.

20 Tertia conclusio. Quamuis Pontifex dispensans in matrimonio irrito, vt denuo celebretur non censetur in matrimonij radice dispensare, ac omnino legitimare prolem, sed tantum legitimat eam, quo ad spiritualia, sicut si extra matrimonium nata esset. Ratio est: quia cum dispensatio sit stricti iuris, non de omni legitimatione intelligenda est, sed de ea, quæ iure proprio conuenit Papæ, vt Papa est. Ita videntur expresse tenere Ioannes Andr. cap. per venerabilem, numero trigesimo, qui fil. sint legitimi, & ibi Abb. numero vigesimoprimo, Card. numer. 9. q. prima, Anchar. num. 22. Alex. de Neuo, nu. 17. Præpos. ibi, §. quod autem, numero 74. ad finem. Idem Anchar. consil. 409. numero 5. Martinus Laudensis, de legitimatione, artic. 2. numero 85. Antonius de Rosellis de legitimatione, lib. 2. in principio, num. 22. Capra consilio 1. numero 7. Peregrinus de fideicommissis, art. 24. numero 77. & 78. nam tractantes quando Pontifex censeatur legitimare in radice matrimonij, & per consequens, quo ad temporalia, dicunt id non euenire, quando simpliciter vtitur verbo, dispensamus. Et eam rationem reddunt, quòd dispensatio sit odiosa. Quod apertius constabit ex ijs, quæ numero sequenti dicemus. Quare idem existimo, licet dispensatio ea esset erga personas temporali Papæ iurisdictioni subiectas. Tum quia militat ratio allata. Tum etiam quia cum has dispensationes Pontifex, vt talis expediat, non censetur vti iurisdictione temporali ad legitimandum, nisi id exprimat.

21 Immo quamuis Põtifex in hac specie explicaret se prolem legitimam efficere, nõ censeretur in radice matrimonij dispensatio, ac per consequens, nec legitimatio quoad temporalia, sed quoad sola spiritualia. Quia non facta est in ratione matrimonij præcedentis, nec Pontifex se matrimonium legitimare explicat. Sic Gama decisio. 453. numero secundo, parte prima, Molina libro tertio, de primogen. capitulo secundo, numero decimo, in fine, & vndecimo, in initio. Peregrinus de fideicomm. artic. 24. num. 80.

ru.80. Couar. & Ludo. Lopez vbi eos, nume. 18. allegaui. Atque idem apertè colligitur ex Doctoribus, nu. 27. & 28. referendis, qui petunt ipsummet matrimonium legitimari, vt proles in radice ipsius censeatur legitimata. Imò idem credo, quamuis hoc accideret in locis temporaliter subditis Papæ. Quamuis enim in ijs non desideretur dispensatio in radice matrimonij, vt plenissima sit legitimatio: at cum legitimatio quo ad temporalia, quoties non venit in consequentiam dispensationis factæ in radice matrimonij, minimè procedat a Pontificis potestate, quatenus Pontifex est, sed quatenus dominus temporalis, & sæpenumero in maximum aliorum præiudicium vergat, non est credendum eam velle Pontificem concedere, nisi explicet, eò vel maximè quòd dispensationes has, vbi aliud non explicat, vt Pontifex expediat.

22 Quarta conclusio. Si Pontifex explicaret se dispensare in matrimonio irritè contracto, vt ex tunc, idest, vt ab initio contractus legitimum censeatur: non dubium quin tunc censeatur in matrimonij radice dispensare, ac consequenter legitimare prolem quo ad omnia in terris subiectis temporaliter ipsi. Quia clarioribus verbis suam mentem dispensandi in matrimonij radice non potuit explicare. Si enim dispensare, nil aliud est quàm dispensare in matrimonio, vt ex tunc (vt constat ex dictis, numero 4.) Quare idem esset, si diceret se dispensare in eo matrimonio irrito, vt ex tunc. Quod probat ratio allata. Quare Doctores, quos nu. 20. allegaui, dicentes non dispensari in radice matrimonij, cum Pontifex vtitur verbo dispensationis, cautè non hoc dixere absolutè, sed addentes, quãdo vtitur verbo dispensationis simpliciter, quasi aliud sentientes, vbi addita esset particula significans eam dispensationem ad ipsum matrimonij initium referri. Qualis est particula, ex tunc, quæ alium sensum non potest habere, & hoc non accepto superflua prorsus esset. Et ita fatentur omnes Doctores.

23 At in tribus clausulis esse potest difficultas, an sit dispẽsatio in radice matrimonij, ac proinde legitimetur proles quo ad omnia. Prima est, quando post initum inualidè matrimonium dispensaret Pontifex, vt validè iniretur, addita hac clausula. ***Prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde legitimam decernendo.*** Videtur enim ea dispensatio in radice matrimonij facta. Quia quamuis talis non sit, vbi nullus matrimonij contractus præcessit, (vt numero 14. probauimus,) id euenit, quia deficit fundamentum figuræ matrimonij, ad quod retrotrahatur dispensatio. Et ideo numero 16. coacti sumus dicere, verbum, decernendo, sumi propriè respectu prolis suscipiendæ: impropriè autem respectu susceptæ: & æquiparationem non esse quo ad omnia. Quæ necessitas cum in hoc casu cesset, non est cur hanc æquiuocationem, & disparitatem admittamus. Cum argumentum ab adæquatis sit validum, ac forte in iure. vt notant Doctores per textum l. 1. ff. de legat. 1. & l. 2. C. communia de legatis. cap. translato de constitut. & Camillus de verborum significatio. libr. 5. capite 17. numero 8. Ceterum contrarium credo: quia non est credendum velle Pontificem rem tanti momenti, & adeò raram efficere per clausulam tam generalem, & in omnibus huiusmodi dispensationibus apponi solitis, & etiam quando nullum præcessit matrimonium. Et minus inconueniens est eam æquiuocationem, & disparitatem admittere: cum ratio vrgens, & maxima inter vtramque prolem disparitas, nume. 16. explicata, hæc suadeat: quam rem tam arduam in verbis tam generalibus claudi, admittere. Et argumentum ab adæquatis fortè est, vbi non inuenitur diuersa ratio in vtroque. Præterea, quia rationes, nume. 21. allatæ, & authorum doctrina ibi allegata procedunt in hoc casu. Quare ob rationem eõdem num. 21. adductam, existimo per hanc dispensationem concessam subiectis temporaliter Papæ, non legitimari eam prolem, nisi quo ad sola spiritualia: sicut contingit, quando omnibus alijs eadem dispensatio conceditur.

24 Secunda clausula est. Quando Pontifex dispensaret in matrimonio irrito concedens licentiam permanendi, seu perseuerandi in illo. Quidam censent esse tunc legitimationem in radice matrimonij, ac proinde quo ad omnia. Ducuntur, quia licentia permanendi in eo matrimonio iam contracto, confirmat implicitè illud: aliàs concederet Pontifex, contra ius diuinum naturale, permanere in matrimonio irrito. Ergo ea dispensatio retro respicit matrimonij initium: sicut quando ipsummet matrimonium legitimat. Et confirmatur: quia fatentur Doctores (vt num. 28. videbimus) Papam legitimantem matrimonium censeri in radice eius dispensare. At nulla maior matrimonij legitimatio, atque approbatio excogitari potest, quàm Pontificem, eius nullitatis consciũ, concedere permanere in illo. Tandem, quia propria, & iuridica verbi, manere, permanere, perseuerare, significatio est, ita sequentia præcedentibus copulare, vt eis vnicus actus in omnibus, & per omnia æqualis, ac cum eisdem qualitatibus efficiatur. Ita probat textus, l. sed & si manente, iuncta l. præcedenti, in fine, ff. de precario, l. si cum dies, in principio, ibi, ***Mansit arbiter,*** ff. de recept. arbitr. vbi bona Glossa verb. finiretur, l. alienatum. 67. in princip. ibi: ***Quod adhuc in dominio venditoris manet.*** ff. de verborum significat. & tradunt Mod. Par. in consuetud. Parisiensib. §. 23. & sequentibus. Ruinus consil. 125. num. 8. volum. 4. Sed filij suscepti ex matrimonio post dispensationem cõtracto, sunt omninò legitimi, in quo matrimonio Pontifex concedit permanere. Ergo similiter, virtute eiusdem dispensationis, erunt nati antea omninò legitimi, vt potè quod est vnicũ, & idem, habens vtroque tempore easdem qualitates, eademq; priuilegia. Et confirmatur: quia remanere est quasi retro manere & persistere. Vt testatur Rebuffus, dict. l. alienatum, in principio, versic. remanere pro superesse. Pontificia ergo intentio est, vt illi ita remaneant in matrimonio, quasi id retrotrahatur ad sui initium. Et ideò huius sententiæ sunt Boerius decisione 264. numero 26. Peregrinus de fideicommissis, articu. 24. numero 79. Et citatur pro hac sententia Antonius de Rosellis de legitimatione, lib. 2. in princ. nu. 19. vbi expressè ait esse dispensationem in matrimonij radice, quando ipsum matrimonium sustentatur, & in esse debito retinetur, non obstante impedimento. Sed postea ipsemet se declarat dicens hoc euenire, quando orto dubio de matrimonij valore Pontifex declarat id esse validum Et ita credo eum non esse huius sententiæ.

25 Ad credo per eam clausulam non solum non dispensari in radice matrimonij, verum existimo, nec prolem aliquo modo legitimari, etiam quo ad spiritualia, licet illius mentio fiat. Ducor, quòd nullum verbum in ea clausula sit, ad prolis legitimationem pertinens, nec matrimonij radicem respiciens, vt in consequentiam legitimetur proles: sed ea verba ad meram in impedimento dispensationem referantur, vt eo sublato liceat in posterum coniugibus in priori matrimonio permanere, non eo modo, quo initium est, sed præstito nouo consensu. Non. n. potest eorum verborum sensus esse, vt liceat illis eo pacto, quo initum est, & absque nouo consensu permanere in illo. Quippè id non subest potestati Pontificiæ: nec id matrimonium absque nouo consensu potest conualescere. (vt probaui libro 2. disputatione 35. numero 2.) Sed cum hoc matrimonium ratum haberi possit, vel expresso consensu, vel tacito, qui ex copula affectu maritali colligitur: (prout diximus libro secundo, disputatione trigesimaseptima, numero 14.) concedit Pontifex, vt eo solo modo renouatis consensibus, aut explicitè inter seipsos, possint in eo matrimonio perseuerare: non ratione initij ipsius, quod peruersum fuit, & irritum, sed ratione huius noui consensus expressè, vel tacitè post dispensationem habiti. Cuius signum est, quod in dispensatione Pontificia eis verbis vtenti, addita sunt hæc verba, quæ in originali ego vidi: ***Seu si vobis videbitur, illud de nouo contrahere, & in facie Ecclesiæ solemnizare valeatis.*** Quasi detur electio dicto priori modo secreto, aut publico, contrahentibus consentiendi iterum, ac perficiendi prius matrimonium. Et confirmatur: quia cum Pontifex vtatur verbo dispensationis, res est stricti iuris: nec trahenda vltra id, quod termini exigunt, vt ea clausula quippiam operetur, (vt ex Ioanne Andrea, & alijs diximus numero 20.) At quo ea clausula aliquid operetur, non desideratur, vt inducat dispensationem in radice matrimonij, ac ab eius initio impedimentum auferatur. Sed satis est a die dispensationis auferre impedimentum, vt ab eo tempore renouatis prædicto modo consensibus, possint licitè in eo matrimonio malè antea inito perseuerare.

Non ergo aliquid amplius ei clausulæ tribuendum est. Atque ita hanc partem tuentur Couarr. 4. decret. 2. par. c. 8. § 3. nume. 13. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 20. num. 2. Ludouic. Lopez 2. par. instructorij, vbi de matrimon. c. vlt. col. 2. concl. 3. Imò benè addunt Couarruuias, & Ludouicus Lopez, si prædictis verbis addita sit clausula, vt proles legitima efficiatur, eam legitimationem non fore plenam, sed eo solo iure censendam. quo si extra matrimonium omninò a Pontifice fieret. Ratio est: quia verba præcedentia, nempè: vt possitis in vestro matrimonio remanere, nullatenus ad legitimationem aliquam conferunt. Hæc autem verba addita non legitimant prolem, nisi quo ad spiritualia, (vt nume. 21. probaui.) Atque credo idem esse dicēdum, licet hæc dispensatio accideret in opidis iurisdictionis temporalis Pontificis. Quod probant ea, quæ dixi eo. num. 21. in fine.

26 Ad argumenta num. 4. proposita respondetur. Ad primum & confirmationem constat ex dictis num. præcedenti. Non enim concedit Pontifex permanere in eo matrimonio, quasi illud approbans, sed habito nouo consensu tacito, vel expresso post dispensationem. Ad vltimum, & confirmationem dic, id esse verum, quando subiecta materia non aliud postulat. Hæc enim potius quàm verba, est spectanda, (vt in alia materia, in qua verba pressius vrgent, dicemus disput. 27. num. 3.) At subiecta materia necessariò postulat, ne concedat Pontifex permanere in eodem matrimonio, cum eiusdem qualitatibus. Ne rem nefariam concedi dicamus. Nec remanere significat semper retro manere. Vt bene ait Rebuffus ibi allegatus.

27 Vltima clausula est. Quando Pontifex vtitur verbo, legitimamus matrimonium. In quo euentu duplex est sententia. Prima ait non censeri dispensatum in matrimonij radice, nisi addat, legitimamus, vt ex tunc. Quia id verbum potest referri ad legitimationem, vt ex nunc, & vt ex tunc. Nulla ergo ratio cogit, vt censeatur legitimatio, prout ex tunc, ac in matrimonij radice. Sic sentiunt Abbas, cap. per venerabilem, nume. 22. qui filij sint legitimi, & ibi Alexander de Neuo, num 29. in fine, & nu. 30. & quamuis non explicent se loqui, quando Pontifex legitimat matrimonium, & prolem: at clarè in hoc casu loquuntur. Nam relata opinione Ioannis Andreæ dicentis ibi nu. 30. censeri in radice, quando legitimat Papa matrimonium, & prolem: & præmissa diputatione de veritate eius opinionis, tandem concludunt eam esse veram, quando Papa legitimat, vt ex tunc. Et eandem sequitur Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 20. num. 2.

28 Secunda sententia (& verior) asserit, quando Pontifex legitimat matrimonium, & prolem, censeri dispensatum in radice matrimonij, & consequenter plenissimam esse quo ad omnia legitimationem. Quia hoc nil aliud sonat, quàm id matrimonium ratum habere, ac approbare, quasi ab initio absque aliquo impedimento esset contractum. Idem enim est, legitimum efficere id matrimonium, & prolem: quàm approbare a sui initio, eo modo quo subest Pontificiæ potestati, qui est id approbare retrotracta dispensatione ad sui initium, & radicem. Et ideo huius sententiæ sunt Ioan. Andreas, cap. per venerabilem, num. 30. qui filij sint legit. & ibi Anchar. nu. 21. Cardin. num. 9. q. 1. (quamuis hic solus nil dicat de prole) idem Anchar. consl. 409. nume. 5. Martinus Laudensis de legitimatione, art. 2 num. 85. Cellus cons. 31. nu. 7. qui num. 10. addidit. secus esse, vbi nulla prolis mentione facta Pontifex simpliciter legitimaret matrimonium, non addito, vt ex tunc. Cuius opinionem apertè sequitur Molina de primogen. lib. 3. c. 2. nume. 12. in fine, vbi quamuis hoc non dicat expresse, ait tamen omninò consulendum Cellum in hoc loco, qui melius omnibus id declarat. Eandem tenent Couar. 4. decret. 2. par. cap. 8. §. 8. nu. 13. Peregrinus de fideicommissis, art. 24. nu. 77. Ludouicus Lopez 2. part. instructorij, vbi de matrimon. cap. vlt. col. 2. conclus. 3. Et clarè videntur Couarruu. & Ludouicus Lopez idem sentire, quando Pontifex in legitimatione non meminisset prolis, at in precibus sit illi mentio prolis ex eo matrimonio habitæ: dicunt enim dispensationem in matrimonij radice esse, quando Pontifex illud legitimum efficit, facta ei mentione prolis. Sed ego credo id non sufficere, nisi expresse quoque dicat se prolem legitimare, vel addat, vt ex tunc. Quia potius coniectari potest contraria voluntas, cum facta ei mentione prolis, matrimonium legitimauit, omissa prole. Imò crederem tunc prolem, nec quo ad spiritualia legitimari. Cum nullum sit verbum prolis legitimationem respiciens. Sed dices, nil videri conferre, prolis mentionem fieri, cum ea in consequentiam legitimati matrimonij, legitimetur. Respondeo, cum ea verba, legitimamus matrimonium, non sint aperta: possunt enim intelligi de legitimatione, vt ex nunc, (vt prior opinio dicebat) oportere legitimationis quoque prolis mentionem fieri, vt vel sic iure optimo cōiectetur voluisse Pontificem plenissimam in matrimonij radice legitimationem facere.

29 Tandem ex his deducitur, quo pacto intelligendus sit Capra consil. 1. num. 7. vbi ait, quamuis Papa vtatur verbo legitimationis, ita vt disposuerit, vt succedat proles, ac si de legitimo matrimonio orta esset, non esse eam legitimationem propriam. Cum non sit reintegratiua, sed noui iuris collatiua, (vt eius terminis vtar.) Atque ita concludit per ea verba non disponi in radice matrimonij: sed denuò conferri legitimitatem. At credo verè tunc Pontificem dispensare in radice matrimonij, si præmittens matrimonij irritè contracti dispensationem, addat se velle, vt proles succedat in hæreditatem, ac si ex legitimo matrimonio orta esset. Cum enim nequeat id disponere in opidis sibi non subiectis temporaliter (vt numero primo diximus,) manifeste declarat suam mentem esse, dispensare in matrimonij radice. Ne eius dispositio valore suo frustretur. Secus tamen esset, vbi nulla matrimonij irriti dispensatio præmitteretur. Quia id non est in matrimonio dispensare, sed directè conferre proli ius legitimitatis. Et in hoc casu vera est prædicta Capræ sententia. Atque ideo ea dispositio non valeret extra loca temporalis iurisdictionis Papæ.

DISPVTATIO VIII.

An Pontifex valeat in impedimento voti solemnis castitatis, ordinis sacri, vel religionis, matrimonium dirimenti dispensare?

SVMMARIVM.

Potest in voto ordinis sacri, num. 1.

An ad id desideretur causa publica, num. 2.

An expediat clericis concedere matrimonium: & possit dari causa iusta ad eam dispensationem generalem, num. 3.

An valeat matrimonium, si Papa absque causa iusta dispenset cum initiato sacris, & hic peccet vxorem ducens, ac debitum postea petens, num 4.

An hic, cum quo in eo voto dispensatum est, teneatur ad officium canonicum, num. 5.

An Pontifex dispenset in voto solemni castitatis professi? Refertur quædam sententia, num 6.

Proponitur sententia Authoris, num. 7.

An desideretur causa publica ad hanc dispensationem, nu. 8.

An possit dispensare, vt monachus ad tempus matrimonium ineat: vt donec habeat prolem, num. 9.

An si dispenset absque causa iusta, valeat matrimonium ratione bonæ fidei contrahentium, vel alia ratione, & peccent contrahentes, nec possint postea petere debitum? & ibi, quis dispensare, vt petat, num 10.

An professus, cum quo dispensatum est, teneatur recitare officium diuinum, num. 11.

Satisfit argumentis. Et explicatur ca. cum ad monasterium, de statu monachorum, nu. 12.

1 SI de voto castitatis in ordinibus sacris emisso loquamur, concors ferè vniuersorū sententia est, posse Pontificem in eo dispensare. Quia vel nullum votum in ordinum assumptione emittitur, sed solo statuto Ecclesiæ annectitur, eis castitas, (vt tenēt multi, quos retuli lib. præcedenti, disput. 27. nu. 9.) vel si asseramus esse votum, non est essentialiter eis annexum: nec iure naturæ, aut diuino dirimit matrim. sed solo Ecclesiast. (vt probaui ea disput. 27. nu. 5. & disp. 28. nu. 11.) Quāuis aliqui, quos ea disp. 27. nu. 4. retuli, dicentes votū castit. essentialiter annecti ordinib. sacris, & quos retuli ea disp. 28. nu. 9. & 10. dicēte per id votū dirimi iure diuino matr. forte dicerent non posse Papam in eo dispensare. Quod defendunt Maior. 4. dis. 24.

tota

tota q.2. Clitouæus de continentia Sacerdotali, c.13. Celaia 4.dist.38.q.3.Metina lib.5. de sacror.hominum continentia, c.7. licet, ca.100. se explicet non posse Papam dispensare, vt Sacerdos simul vtatur matr.& sacerdotio.Sed horum rationibus satisfecimus dict.disput.27.& 28.

2 An verò hæc dispensatio exigat causam publicæ vtilitatis, non conueniunt Doctores, Caiet. in opusculis, to.1. tract.27. de dispensatione matrimonij in Occidentali Ecclesia,q.vnica, versic.quo ad tertium,& to.3. tractatu vltimo,in responsione ad art.12.ait,sufficere ad huius dispensationis honestatem, maius bonum speciale ipsiusmet clerici,consideratis specialibus circumstantijs, quàm seruatã castitatem.Eiusdem sententiæ est à fortiori Richardus, cũ idem teneat in voto solemni professionis (vt num.8. dicemus. (Sed iure optimo hoc reprobat Catharinus lib.6. in Caietanum, in ea quæst. an Papa possit dispensare in voto ordinis sacri. Quòd nequeat bonum priuatum tanti momenti occurrere,quanti opus est, vt tanto malo, scandaloque publico valeat comparari,quantum ex matrimonio clerici sequeretur: quodque compenset tantum bonum, quantum est clericorum continentia. Potest etiam probari rationibus quas nu.8. proponemus ad idem probandum de dispensatione voti monachorum.

3 Quare liberius quam par est loquutus fuit Abbas, cap. cum olim,nu.5. de cleric. coniug. dicens, salubre fore statutum arbitrio clericorum relinquens, velint nuptijs copulari, necne. Quòd experientia doceat plerosque non continere, ac votum in spirituale ipsorum detrimentum redundare. Quare ita par esse, vt Ecclesia se haberet erga illos instar periti medici, medicinis vti cessantis, dum eas non prodesse experitur. Sed optimè eius libertatem redarguit Azor lib.13. institutionum moralium, ca.13.q.5. Quod enim circa clericorum continentiam statuit Ecclesia habet certam, ac perpetuam decentiæ rationem, ab ipsa Scriptura, ac sanctis Patribus deductam. Quare iniqua aliquorum clericorum consuetudo non debet præbere causam, vt tam antiquum, & valde decens statutum abrogetur. Vnde quamuis posset Ecclesia dispensare cum initiatis, ne teneantur ad continentiam, dispensando in eo voto, vel cum initiandis in posterum, statuendo, ne deinceps id votum ordinibus sacris annectatur, at id licite efficere nequit, nisi grauissimæ causæ vrgerent. Quia est dispensatio circa generalissimum Ecclesiæ statum, ex qua eius status non modicum labefactaretur. Quamobrem (vt bene docet ibi Azor) quamuis occurrere possit causa iusta dispensandi cum vno, vel altero clerico, ac dispensandi in vniuersum, nunquam occurrere posset, quod in vniuersum clericorum continentiæ præponderet.

4 Quòd si absque legitima causa Pontifex dispensaret, vt hactenus sacris initiati vxores ducant, peccaret vtique grauissime, at teneret matrimonium. Quod ea dispensatio sit in solo iure humano, ratione cuius solius id matrimonium dirimitur, iuxta veriorem sententiam a nobis probatam lib.præcedenti, disput.28.numer 11. Atque ita docent Caiet.opusculis, tomo 1 tractatu 27. de dispensatione matrimonij in Occidentali Ecclesia, quæst. vnica, ver.quo ad tertium, Sotus 4. dist.38. quæst.1.art.1.ad finẽ corporis, versic.quòd si mihi, Ledesma 2. par.4 quæst.55. art.3.paulo post principium, Stunica de voto q.6.numer. 116.& 117. Ludouicus Lopez 2.part. instructorij, vbi de matrimon. capitulo quadringentesimonono, columna tertia, paulo ante versiculum quæritur deinde, Petrus de Ledesma de matrimon. quæstione 53. articulo tertio, dubio 1. in corollario, quod infert ex 3. conclusione. Subdunt Sotus, & Ludouicus Lopez, posse clericum, cum quo sic dispensatum est,petere,ac debitum reddere. At Stunica,nu. 119.& Petrus de Ledesma dicunt,huic non licere petere, seu tantum reddere. Et dicunt Caiet. & Petrus de Ledesma ibid. hunc peccare lethaliter contrahendo matrimonium. Ducuntur,quòd quamuis dispensatio, absque causa iusta facta in illo iure humano, ratione cuius votum castitatis ordini sacro annexum, dirimit subsequens matrimonium,valeat:atque proinde matrimonium firmum sit. At dispensatio in eo voto iure diuino naturali, impedienti subsequens matrimonium, & eo sacrilegè contra votum inito, per petitionem debiti, irrita est, facta absq; causa. Atque ideo delinquet lethaliter contra id votum iniens matrimonium,ac postea debitum petens.At tenebitur reddere, instar eius, qui ligatus castitatis voto, ducit absque dispensatione legitima vxorem. Sed in hac re diuersimode, iuxta varias sententias, ac varia dispensandi tempora loquendum est.Nam si Papa dispenset ante susceptum ordinem,siue cum vno initiando,siue in vniuersum cum omnibus,quamuis iniquissimè ageret,dispensans absque causa iusta,at clericus ducens vxorem posset petere debitum. Quia votum solo iure humano annexum ordinibus sacris, cessaret in eo casu, in quo Pontifex dispensaret, ac proinde nulla ratione teneretur ad castitatem, quare posset petere, & reddere. Et in hoc casu vera est sententia Soti,& Ludouici Lopez proximè allegata.Nec,dispensante Papa in vniuersum, peccaret hic contrahendo. Quòd omnino abolita sit lex,matrimonium clericis interdicens. Si autem cum vno solo esset dispensatio,dicendum est,quod tradunt Doctores de petenti,vel vtenti dispensatione peculiari in iure humano cõcessa. De qua re agemus dispur. 16. Si autem absque causa dispenset Pontifex cum hactenus initiatis, siue in vniuersum, siue cum vno, si sustineamus sententiam probabilem, quam retulimus lib. præcedenti,disp.27.num.9.dicentem nullum votum annecti ordini sacro, sed ex mera Ecclesiæ constitutione teneri clericos ad continentiam, tunc quo ad peccatum in matrimonium ineundo, dicendum est idem, quod modo diximus, quando dispensatio contingeret ante susceptum ordinem. Quia vtroque casu est mera dispensatio in iure humano. Possetque hic petere, & reddere. Cum sola constitutione Ecclesiæ ad castitatem teneretur, qua valide, per eam dispensationem sublata, nullatenus ad eam tenetur. At secundum veriorem opinionem, quam ea disputat.27. nu.10. tenuimus, valeret vtique matrimonium, peccaret tamen lethaliter clericus ille ineundo matrimonium, & postea petendo,quamuis reddere teneatur.Vt bene dixerunt Caiet.& Petr.de Ledesma proximè allegati.

5 Vtrum autem Sacerdos cum quo dispensatum est, vt matrimonio copuletur,teneatur ad officium diuinum? Dicam num.11.vbi idem de professo disputabitur.

6 Hactenus de voto ordinibus sacris annexo loquuti sumus. Iam de solemni monachorum castitatis voto disserendum est. Circa quod duplex est sententia. Prior negat posse Pontificem in eo dispensare. Ducitur ex cap.monasterium,ad finem,de statu monachorum,ibi: *Custodia castitatis adeo est annexa regulæ monasticæ, vt contra eam, nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.* Secundo, quia consecratio rei semper durat, quamdiu res ipsa manet,nec potest tolli.Sicut Papa efficere nequit,vt calix semel consecratus, manens idem, amittat consecrationem. At religiosus fit talis per spiritualem quandam benedictionem, in qua voti solemnitas consistit. Ergo non potest efficere, vt religiosus desinat esse talis. Rursus cum Pontifex rei essentiam mutare nequeat, atque statui religioso essentiale sit seruare continentiam (vt latè probaui libro præcedenti disputat. 25. numero 8.& 9.) consequens est,vt nec possit in voto ipsius dispensare.Et confirmatur: quia nequit immutare cuiuspiã statũ, qui est erga Deum. Vt ex Sacerdote non Sacerdotem, ex Episcopo non Episcopum, ex baptizato non baptizatum efficere non valet. Cum ergo status religiosi sit quidam status,quo Deo consecratur, nequibit a Papa immutari, dispensando in eius votis. Tertio, quia semel Deo consecratum non potest ab homine profanis vsibus mancipari. Et ita Leuitici vltimo dicitur: *Animal, quod quis Deo deuouit, sanctum erit, nec mutari poterit.* Quarto, quòd nulla causa iusta dispensandi in hoc voto occurrere possit. Causa enim dispensandi in voto debet excedere bonitatem materiæ Deo promissæ. At vt habetur Ecclesiastici 26.*Omnis ponderatio non est digna animæ continentis.* Quintò, quia (iuxta veriorẽ sententiam a nobis probatam, lib. præcedenti, disput.25. nu. 14.) essentia huius voti consistit in traditione facta Deo. At iuri naturæ aduersatur, rem homini traditam auferri, nedum Deo. Sextò, quia iure diuino naturali dirimit matrimonium (vt probaui lib. præcedenti, disputat. vigesimasexta, numero quarto.) At Pontifex nequit in eo iure, tanquam superioris, dispensare, eo vel maximè, quòd in nullo alio ex impedimentis iure diuino naturali dirimentibus, possit Pontifex dispensare (vt diximus hoc libro 8. disputatione sexta, numero decimo.) Septimò, quia

quia sequeretur contingere posse, vt quispiam duplici vxori viuenti licitè coniunctus esset. Vt si post matrimonium nondum consummatum vir in religione profiteatur, ac postea Pontifice dispensante in eo voto, vxorem aliam ducat priori adhuc superstite. Octauo, nam si ratio boni communis suadet, Pontifici inesse hanc facultatem. Ex eadem boni communis ratione potest dici argumentum, ad probandum inesse quoque potestatem dispensando in matrimonio consummato: aut vxorum pluralitate. Quòd casus boni communis euenire posset, qui meritò petere posset eam dispensationem. Vt si pax totius Regni penderet ex eo, quod Rex a matrimonio semel consummato diuertere, aliam vxorem ducens, vel in vtroque simul matrimonio permaneret. Nonò, quia hominum indigentijs, ac periculis prospiciendum est humanis medijs: nec res diuinæ ad id sunt transferendæ. At monachus est res quædam diuina. Non ergo Reipublicæ necessitatibus consuli debet, eo ad vitam sæcularem translato. Et confirmatur, quòd sit mortuus mundo. Quare nulla ratio ipsius habenda est, ad necessitates Reipublicæ ciuiles, ac si naturaliter obijsset. Cùm ea mors ciuilis sit. Tandem, quia D. Matthæus (vt refert Abdias Babylonius in eius vita) noluit dispēsare, vt Iphigenia monialis nuberet cuidam Regi, promittenti se, & suos Fidem suscepturos. Signum ergo est, eum non potuisse. Nulla enim communis boni ratio vrgentior occurrere posset ad dispensandum. Et ideo huius sententiæ sunt D. Thom. 2. 2. quæstione 88. art. 11. Albertus Magnus, 4. distinct. 38. artic. 16. & 18. Et dicit communem, nec improbat D. Bonauent. 4. distinct. 38. artic. 2. qu. 1. & statim, quæst. 3. dicit vtramuis sententiam posse sustineri. Eandem sequuntur Altisiodorensis lib. 3. summæ, tractatu 28. capite 1. quæstio. 2. Abulensis cap. 30. Numer. tota quæst. 109. Capreolus, 4. dist. 33. quæst. vnica, artic. 4. immediatè ante solutionem ad primum Aureoli. Deza eadem dist. quæst. vnica, art. 3. notabili 3. & 5. Almain, tractatu de potestate Papæ cap. 15. Audomarus lib. 2. monasticarum constitutionum, capit. penult. Sotus lib. 7. de iustitia, quæst. 4. toto artic. 2. & 4. distinct. 38. quæst. 2. artic. 2. conclus. 2. Turrianus lib. 2. de votis monasticis, folio 37. columna 2. Viguerius libro Institutionum cap. 5. §. 5. versic. 14. Bartholomæus a Ledesma de matrimon. dubio 33. in fine. Ludouicus Lopez 1. par. instruct. cap. 49. paulò post principium: & 2. parte vbi de matrimon. cap. 48. colum. 8. versic. igitur pro expeditione. Aragon. 2. 2. quæst. 88. artic. 11. columna 9. versic. propter hæc argumenta. Llamas methodo curationis, 3. par. cap. 4. §. 41. Et ait esse probabilem, neutram definiens Emmanuel 1. tomo summæ, in 4. editione, cap. 224. in fine. Et ex Iurisperitis, Glossa ca. sunt quidam, verbo, Apostoli. 25. q. 1. & dict. cap. cum ad monasterium, verbo, abdicatio. Ioannes de Friburgo in summa confessorū, lib. 1. tit. 8. quæst. 70. Turrecrem. cap. 1. 27. quæst. 1. artic. 3. num. 7. in solutione ad 2. Sylu. verbo, votum, 4. q. 5. Tabiena, verbo, dispensatio, quæst. 7. Armilla, verbo, dispensare, numer. 12. Mandosius de signatura gratiæ, verbo, voti commutatio, col. penult. versic. verum opinio negatiua. Et hæc sententia est probabilis.

6 Posterior sententia (cui tanquam longè probabiliori adhæreo) tuetur id posse Pontificem. Ducor, quod authoritati Pontificiæ nil denegandum sit, quod absque absurditate aliqua concedi ei valet: atque ad Ecclesiæ regimen expediens esse potest. Quippe credendum est Christum Dominum suauiter omnia disponentem, sic Ecclesiæ consuluisse, ne in necessarijs communi eius bono deficere videretur. At hanc potestatem esse in Ecclesia, expedire in aliquo euentu manifestum est: vt si commune totius boni regnum id peteret, quod priuato religioso anteferri ratio postulat. Et ex eius potestatis concessione, nil absurdi sequitur. Nec id rationi naturali repugnat. Ergo ea potestas est Pontifici concedenda. Probatur autem nullatenus repugnare. Quia ex quadruplici capite posset consurgere hæc repugnantia. Primò ex ratione promissionis iure diuino naturali obligantis. Secundò ex ratione materiæ, quæ est continentia, nec aliquo bono compensari potest. Tertiò ex ratione solemnitatis adiunctæ, siue in benedictione quadam, siue in traditione consistat. Quartò ratione essentiæ status religiosi, quæ in his votis sita est. Primò ergo probatur non repugnare ob primam rationem, nec ob secundam. Quod certa sit Pontificia potestas ad dispensandum in simplici castitatis voto, in quo tamen est eiusdem iuris diuini naturalisque obligatio: ac eadem prorsus continentiæ materia. Adde ipsummet, D. Thomam 2. 2. q. 88. art. 11. asserere dari maius bonum continentia. Quippe constat bonum contemplationis, martyrij, religionis, maius esse. Vnde Ecclesiastici 26. solis bonis externis antefertur continentia: vt rectè tradit ex D. August. D. Thom. eodem art. 11. ad 4. Deinde, quia licet bonum vnius, vel alterius non præponderaret continentiæ boni religiosi. At commune totius regni bonum tanquam præponderans, illi anteferendum esse, nullus sanæ mentis dubitabit. Probatur non obstare tertiam solemnitatis rationem. Quia esto semel consecratum nequeat consecrationem amittere: atque ita benedictio monacho impertita non possit auferri. At voti solemnitas non consistit in benedictione aliqua, sed hæc omninò extrinseca, & per accidens est, (vt probaui lib. præcedenti, disputat. 25. num. 1.) Præterea, esto solemnitas in ea consisteret: at (vt rectè ait Caiet. 2. 2. q. 88. ar. 11. col. 2. vers. verum, quia) illa benedictio non efficit religiosum esse quid sacrum ex natura rei ad continentiam destinatum. Cum nec characterem, nec qualitatem aliquā spiritualem imprimat: nec etiam peculiariter ex aliquo statuto Dei, aut Ecclesiæ destinet eum ad continentiæ opera. Sicut corporalia destinantur ad altaris ministerium. Tale enim statutum nullibi reperitur. Sed est quędam benedictio, qua diuinum nomen inuocatur, vt religioso opem ferat. Sicut est benedictio nauis, mensæ, fructuum: quam cōpertum est non reddere res benedictas inhabiles ad communes vsus & prophanos. Deinde dato eam benedictionē efficere religiosum rem sacram dicatam Deo ad continentiā, at res sacra quāuis talis desinere esse nequeat, nec passim, ac indifferenter alijs vsibus deputari valeat: potest tamen necessitate vrgente ad vsus profanos cōuerti. Sicut licitus esset vsus calicis sacri ad bibendum perituro, aliàs præ siti, (vt optimè ait Durand. 4. dist. 38. q. 2. num. 7.) Sicut 1. Reg. 21. Dauid ac eius socij fame oppressi vsi sunt licitè panibus propositionis. Nec similiter traditio, in qua verè solemnitas voti consistit, huic dispensationi obstat. Quia iuri communi aduersatur rem voti traditam, nulla communis boni ratione vrgente, ei auferri: idque contra ius omne naturale est. Secus ea vrgente. Vt constat in præscriptione, in qua gratia communis boni ad euitandas lites, aufertur dominium rei in vtroque foro a vero domino, ac transfertur in præscribentem. Deinde, quia domino ipso volente iniustitia vacat dominij illa in alium translatio. At iure optimo credendum est, Deum, cuius dominio per votum est traditus religiosus, iuri dominij cedere, vt religiosus ob commune Ecclesiæ bonum, summo eius Vicario dispensante, matrimonium ineat. Tandem probatur non obstare essentiam status religiosi. Quia quamuis id sit de essentia religiosi, dum talis manet, quales religiosi solent esse manentes in obseruantia vitæ cōmunis, ac regularis: ac proinde nulla Pontificis authoritate fieri valeat, vt sic manens non astringatur continentiæ voto. At potest Pontifex ex monacho nō monachum efficere, non destructo subiecto humano, super quo illa religiosi essentia in tribus votis consistens fundatur: sed destructa illa votorum essentia per dispensationem in illis concessam. Sicut manente calicis materia argentea, potest tolli consecratio, destructa sola artificiali calicis forma. Secundò principaliter probatur hæc sententia. Quia voluntas hominis quatenus politici, & ad commune Reipublicæ bonum ordinati, subordinatur capiti in ijs, quæ ad bonum commune politicum spectant. Ergo in voluntate illa religiosi se vinculo voti astringentis includitur tacita conditio, nisi caput communitatis, quod est Pontifex ratione communitatis boni relaxet prædictam obligationem. Hac enim ratione conceditur potestas dispensandi in votis simplicibus. Et confirmatur: quia si expediens fuit ob bonum domesticæ, & œconomicæ gubernationis, vt pater, ac vir posset irritare filiorum, ac vxoris vota: & pro religionis bono, vt id posset prælatus erga religiosorum vota. Cur neganda erit Pontifici potestas dispensandi, ob commune Ecclesię bonum, id petens? Sed dices argumentum hoc potestatem quoque ad libitum irritandi concludere. Qualis est in patre, viro, ac religionis prælatis:

cò vel

cio vel maximè quòd Pontifex potestate dominatiua in religiosos, ac supremus eorũ prælatus gaudeat, iuxta omnes: qua ratione potest cetera eorum vota ad libitum irritare. Sed dic eam potestatem non concludi. Quod Pontifex non assequatur potestatem dominatiuam voluntatis religiosorum, nisi quatenus illi per tria substantialia religionis vota subijciuntur: vnde ea vota irritare nequit: sed sola cetera emissa post translatum suæ voluntatis dominium per hæc tria vota in Pontificem. Sed in hæc tria vota habebit iurisdictionem spiritualẽ tanquam supremum Ecclesiæ caput, vt ea per dispensationem relaxare possit, quoties commune Ecclesiæ bonum id postulauerit. Sicut nec prælatus religionis põt tanquã dominus voluntatis religiosi irritare votum professi transeundi ad arctiorẽ religionem. Quia per voti illius impletionem eximi debet à dominatiua prælati potestate. At potest tamquam prælatus ex causa iusta in eo dispensare. Vltimò, quia in dubio pro Pontificis gestis præsumendum est, vt potè, qui in Ecclesiæ gubernatione peculiariter à Spiritu sancto ducitur. At constat ex varijs historijs (vt referunt Caiet. & alij multi ex Doctoribus allegandis (Pontificem varijs vicibus dispensasse in hoc voto. Cùm ergo res sit dubia, censendum est Pontificem posse. Et ideò huius sententiæ sunt ex Theologis. D.Thom.4.dist.28.q.1.artic.4. quæstiuncula 1. ad 3. & ibi Duran.q.2.nu.8.Richar.ar 9.q.1. Palud.q 4.ar.4. concl. 11.nu.49 Maioris q.14.Supplementum Gabriel.q.1. art.5. dubio penult. Mayronis, q. vnica, in fi. Nicol. de Orbellis q.1.§.29. & 30. Rubion. q.1. art.1. Gandauo quodlib.5.q. 28. in fi. Herueus quodlib.11.q 25.Pelagius de planctu Ecclesiæ, li.1 ar.46.litera C. Gerson 3.p. vbi de cõsilijs Euangelicis, & statu perfectionis alphabeto 67. litera T. & 1.p. in regulis moralib. tract. de matr. alphabeto 25. litera L. idẽ Palu.4.d.30.q.2.ar.1.concl.4.nu.8.D. Antonin.2.p. tit. 11.c.2.§.9.& 3.p.tit.1.c.15 §.3.Caiet.2.2.q.88.toto art.11. & in opusculis, tom.1.tit.27.de dispensatione matrimonij in Occidentali Ecclesia.q.vnica, vers. videtur autem mihi, ad finem. Petrus de Soto lectione 5. de matrimo. in fi. Catharinus libr.6. in Caiet. agitans quæstiones, an Papa in hoc voto professi dispensare possit. Ledesma 2. p.4.q.69. art.7. paulò ante versic. nota tamen. Corduba in quæstionario, lib.1.q 24.opinione 2. Passarellus in priuilegijs minimorum, post.c.43. titul. de proprietate. Bortilong 4.d. 38.q.vnica.art.3.difficultate 1.& ibi Ouandus. q.vnica, ad finem. Palacios disp.3. quadruplici columna, ante finem. Celaia.q.3. Angles Floribus 1. p. vbi de matrimon. qu.11. de impedimento ordinis, art.3. difficultate 3. & 2.p. tractatu de voto, q vnica, art.8.difficultate 3. Stunica.q.6. de voto. nu.104. & latissimè Metina libr.5. de sacrorum hominum continentia, c.21. & multis seqq. Toledo lib.4. summæ c.18.nu.5. Henriquez lib.12. de matrim. c.5.nu.7. Valentia.2.2.disput.6.q.6.puncto 7.col.3.Azor.lib.12.institutionum moralium ca.7.q.1. Emmanuel Sa, summa, verb. votum, vbi de voti irritatione, & dispensatione, num.13. Nauarra lib 3.de restitutione c.1.p.3. dubio 1. in noua editione, nu.166. versi. ex his colligitur Grafius.1.p. decisionum, lib.2.c.31. num.22.Viualdus candelabro Sacram.p.1. vbi de matrim. nu.143.in fi. Emmanuel 1. tomo summę 2. editione c.14.nu.14. & q. regularibus.1.tomo, q.25.artic. 2. & tomo 3. quæst.1.art.5.Petrus de Ledesma de matrim. quęst.61. art.2. in solutione ad 4. & ex Iurispetitis, Ioan. Andreæ regula, Semel Deo dicatum, in fine, de regul. iuris, in 6. & cap. cum ad monasterium, numero vltimo, de statu monach. & ibi Innocent. num.1. & 4. Hostiens.nu. 30.& seqq. Anton. nu.28.Abb.nu.21. Cardin.nu. vltimo, Anchar.nu.24. Henric.nu.9. & 10. idem Host. summa tit. de voto, §.qualiter & cuius.nume.12. & cap.1.nume.4. de voto, & ibi Abb.nume. penultimo. Archid. cap. sunt quidam.25. quæst.1.num.5. Idem Anchar. cap. vnico, num.2. notabili 3.de voto, in 6. & capit. rursus, num.4. qui cleric. vel vou. vbi Card.nume.2. quæst.1. Præpos.nume.4. & 7. Alexan. de Neuo num.12 Henricus num 6. Baldus, leg. si tibi, in fine, ff. de adoption. Idem Anchar. Cle. abusionibus num.8. ad medium, de pœnit. & remis. Dominicus c. de illo, ad finem d.32. Imola cap. Deus qui, num.3. de vita, & honest. cler. & clem. vnica num.16. in fi. de consanguin. Idem Præpos. capit. sicut ex literis num.11. de sponsal. Felinus cap. si quando, num.5. de rescrip. Decius cap. quæ in Ecclesiarum, in noua editione numer.46. de constitu. & cons.112.num.1. volum.4. Iason l. si arrogator, num.5. ff. de adoption. & l.vltimi, num.2. C. de transact. Bartholom. Socinus consil. 92. numero 2. volum.1. Milis in suo repertorio, littera D.numero 23. verb. dispensatio versicu. dispensare an possit Papa. Astensis lib. 1. summæ titu.20.art.11. quæst. vnica. Nata consil.33.numero 4. Ripa cap.cum M, numer.76.de constitut. Rubeus consil.147. numer.8. Tiraquel. de pœnis temperandis, in præfatione num.46.& de nobilitate cap.20.num.186.Gozadinus consil.51.num.16.Sigismundus consil.50. num.64. & sequentibus. Parisius consil.68. num.148. & num.205. volum.4. Mantua consil. 121. paulò post principium, lib.1. Portius consil.354. numer.15. Æneas de Falco addit.ad Abbatem, cap.cum olim, verb.matrimonium, de cleric. coniug. Brunellus de sponsal.conclus.20 num.24. Ioannes a Capistrano tractatu de quodam matrimonionio. §. circa primum, quæst.1. numero 25. Alexander Carrerius lib.3. de Sponsalibus capitu.8. Rebuffus praxi benef. regul. de dispensatione in gradibus prohibitis, glossa num.10. Turrec. capitulo de illo clerico numero 3. & sequentibus d. 32. Bermundus de publicis concubinarijs, super §. statuimus, numero 22. Gulielmus Benedictus Capit. Rainutius, verb. duas habens filias, num.138. & verb. qui cum alia nu. 27. de testam. Rainerius summa tit.de voto, in cap.9. Rosella verb. Papa. numero 4. Angel.verb.votum 4.numero 9. & verb.matrimonium 3. impedimento 18. numer.2. Staphilæus de literis gratiæ, titul.de varijs modis vacationis, in 6.modo numero 12. Carolus de Grassalis in regalibus Franciæ, lib.1.iure 17.vers.sexto facit, & iure 20.versicul. Rex non potest. Loazes de matrimonio Regis Angliæ, dubio 2.in fundamento 2 pro parte affirmanti, numero 9. Gambara de officio legati de latere, libr.2. a numero 253. & lib.8.in rubrica de officio legati in regulares, à numero 84.Nauar. summa capit.12. numero 77. in fin.& apologia ad libr.de redditibus q.1.monito.55. nu.10. & cap. quando, latinè cap.7.num.20.de consecr. d.1. & libr.3. consilio titu.de conuers.coniugat.in 1.editione, consilio 1. numer. 3.in 2.consil.2.numero 3. Et in 1.editione, libr.4. titul.de Sponsal.consil.3.numer.8.consilio 11.num.11. in 2.consil. 12.num.8.& lib.1.tit.de his, quæ vi, consil.3.num.6. & lib. 3.tit.de voto, consil.38.num.9. Couar.cap.2. numer.20. & 11.de testam. Gregor.Lopez.l.4.ver.castidad, titu.8. part. 1.Antonius Gomez.l.40. Tauri, num.66. Villalobos in antinomia iuris, Litera P. numer.34. Mantica de coniecturis vltimæ voluntatis, lib.11.tit 9.num.29. Boscus rubrica de constitut. numer.87. Riminaldus cap. quæ in Ecclesiarum numer.151. & sequentibus de constitut. Mandosius in addit.ad Lapum, allegatione 130. pro dubij propositi verb. cum ad monasterium. Antonius Cucus libr. 3. institutionum maiorum tit.1.num.120. 121. Minchaca de successionum creatione, lib.3.§.3.num.303. Padilla l.iubemus, numer.4.C.de transact.Caiet.c.ad limina, 30.q.1. §.4. q.129. numer.353.Menochius de præsumpt. lib.2. præsumpt.19. num.35. Et de arbitrarijs, lib.2.centuria 5. casu 421. num. 10. Mozius de contractibus tit. de matrimon. §.finali numer.12. Borgasius de irregul. par.6. titul.de Sponsalibus, & matrim.num.9.& num.64.in 7. ratione & tit. de voto, numer. 116. & num. vltimo. Matienzo lib.5. recopil. tit. 7.leg.1.glossa 1.num.20 Magdalenus de numero testium, 3.par.c.3.nu.213.Gutierrez.q.canon.li.1.c.17.num.5.Hugolinus de Sacram.vbi de matrim.c.19.num.5.in fine. Spino speculo testium.gloss.2. principali.numer.26. & glossa 12.numero 7. alter Antonius Gomez in expositione Cruciatæ, clausula 10. a numero 105. Brunorus in suo compendio, litera P. verb. P. verb. Papa dispensare cum monacho.

8 Sed rogabis, an ad hanc dispensationem causa publica desideretur? Richardus 4.d.38. art.9. quæst.1. corpore, & ad 5. ait non desiderari, sed satis esse bonum priuatum ipsius vouentis, ad vitationem probabilissimæ voti transgressionis. Cui fauet doctrina Caietani num.2. allegata, idem de voto solemni clericorum dicentis. Ceterum meritissimè doctrinã hãc reprobant tãquam falsam, Metina lib.5.de Sacrorum hominum continentia c.37.ad fi. Valentia 2.2.disput.6.q.6.puncto 7.colum.9. versic. respondeo hoc argumentũ. Angles Florib. 1.par. vbi de matrim. q.11.de impedimento Ordinis, artic.3. dubio vltimo, dicentes desiderari vrgentissimam boni communis causam.

Quòd

Quod idem a fortiori tenet Catharinus, nume.2. allegatus, cum id in solemni clericorum voto asserat. Et idem apertè tenent omnes Doctores, num. praecedenti allegati, omnes enim huius dispensationis causam legitimam exprimentes adducunt exempla boni valde communis, vt pacis totius Regni, eiusve ad fidem conuersionis. Atque ratio ipsa id suadet. Quia dispensatio haec nequit fieri absque aliquo status religiosi detrimento. At rationi valde dissonat spectari priuati bonum, postposito totius status religiosi detrimento. Secundò, quia alias frequenter dispensationis hæ indulgendæ forent. Cum frequentissimè ipsius professi bonum priuatum occurrat, ob quod concedendę illi dispensationis iusta causa existeret. Quod quam labefactaret religiosum statum, quis non videat? Tertiò, quia frequentius religiosis tentationibus vexarentur, spe obtinendæ dispensationis ad statum religiosum deserendum. Tandem probari potest ratione, numero 2. adducta ad probandum idem de voto clericorum.

9 Insuper quidam aiunt integrum esse Pontifici dispensare vt matrimonium monachi ad tempus duret, nempe, donec habeat prolem, & statim ad religionem redeat. In hanc partem videtur propendere. Io. Andr. regula, actus legitimi, de regulis iuris, in 6. vbi refert se quaestionem disputasse, atque remittit ad Pontificem quaestionem dissoluendam, subdens si dispensaret, multos censere validam fore dispensationem. Et tenent hanc partem Praepos. capite, sicut ex literis, numero 11. de sponsal. Iason licet sub aliquali dubio. l. si arrogator, num.5. ff. de adoption. Loazez de matrim. Regis Angliæ, dubio 2. in 2. fundamento partis affirmantis, numero decimoquarto, Antonius Cucus libro tertio, Institutionum maiorum, titulo 1. numero 120. & libro 5. titulo duodecimo, numero 283. Borgasius de irregul. part.3. titul. in quibus casibus non potest dispensari. num.17. Brunorus in suo compendio, litera P. verb. Papa dispensare cum monach. Ceterùm hoc longè à veritate alienum est. Et ita illud improbant Abbas capit. ex publico numero 11. de conuers. coniug. Tabiena verb. dispensatio quaest.6. Quia perpetuum esse vinculum, est de matrimonij essentia. Item quia si ita dispenset, vt teneatur vxor manente matrimonij vinculo indissolubili, consentire vt habita prole professus ad religionem redeat, est conditio matrimonij substantiæ contraria, (sed probaui lib.5. dispu.9. numero 6.) At huiusmodi conditiones iure naturali reddunt irritum matrimonium (vt probaui eodem lib.5. disput.9. num.4.) At potest Pontifex ita cum monacho dispensare ad matrimonium, vt si habita prole vxor liberè consentiat, vel causam diuortij perpetuam dederit per fornicationem, teneatur ad religionem redire. Quia hoc non est contra matrimonij substantiam: cum quilibet coniux proprio spontaneo voto possit se ad hoc obligare.

10 Sed superest disputandum, an dispensatio Pontificia in voto solemni professi absque causa concessa, sit valida: ac proinde matrimoniũ illius professis sit firmũ, ac liceat illi petere, & reddere debitum? Quidam censent si femina bona fide illi nubat, credens dispensationem legitimam, fore validum matrimonium, ne Principis authoritate decipiatur, ac damnum sentiat. Sic docent Innoc. capite cum ad monasterium, num.2. de statu monach. & ibi Hostien. numero 31. Anton. numer.28. Ioan. Andr. num. vltimo, Abbas, nume.22. Anchar. num.24. Sigismundus cons.50. numero 48. & ex Theologis, Paludanus 4. d.38. q.4. artic.4. concl.3. nume.40. Pelagius de Planctu Ecclesiæ, libr.1. artic.46. litera G. Addunt omnes hi, monachum illius illegitimæ dispensationis consciũ non posse debitum petere, teneri tamẽ reddere. Verũ doctrina hæc mihi displicet, quatenus ait matrimonium illud fore legitimum ratione bonæ fidei contrahentium. Quod bona fides à culpa eximat, non tamen reddat dispensationem validam. Et cùm dispensatio hæc sit in iure naturali, dirimente matrimonium impedimento erit irrita, concessa absque causa: ac subinde matrimonium erit irritum. Potest tamen doctrina hæc valde probabiliter sustineri, innitendo alio fundamento: nimirum, quia valde probabile est, impedimentum hoc iure solo humano dirimere (vt ex multis retulimus libro præcedenti disputatione 26.) ac proinde siue bona, siue mala fide impetrata sit dispensatio Pontificia absq. causa concessa, valida erit, ac proinde valebit matrimonium. At hic, cum quo sic dispensatum est, non poterit petere debitum, tenebitur tamen reddere (vt bene aiunt praedicti authores.) Quia votum illud iure diuino naturali impedit matrimonium, & obligat eo contracto ad abstinendum à debiti petitione. Quare ea dispensatio in hoc voto fuit irrita. Et ideò lethaliter contra hoc votum delinquit contrahens. At vbi iam contraxit, adest iustissima dispensandi causa cum hoc, vel cum eo, qui simili iniqua dispensatione nixus, post ordinem sacrum contraxit vt petat debitum: propter præsentaneum incontinentiæ periculum. Quam dispensationem solus Papa concedet. Quamuis disput.13. ob consuetudinem dicemus posse episcopum in voto simplici castitatis dispensare. Quæ tamen non est in his solemnibus. At si vrgeret periculum in mora adeundi Pontificis, credo quoque posse Episcopum: ob ea, quæ dicemus, disput. sequenti num.22.

11 Tandem meritò dubitari potest, an professus hic, cùm quo dispensatum est ad nuptias, teneatur ad officium diuinum recitandum. Nau. cap. quando, Latinè ca.7. nu.20. affirmat eum non teneri ad officium diuinum, si concederetur sibi facultas ducendæ vxoris, ita vt deberet esse religiosus. Quia per solam talem facultatem non desinit esse. At Emmanuel 1. tomo summæ, in 2. editione, cap.141. numero 14. asserit eum teneri ad horas, antequam ad nuptias transeat: secus vbi iam transijt. Ducitur, quòd ante eum transitum non desierit esse religiosus: cum nondum statum incompatibilem assumpserit, per quem status religiosus destruatur. Et huius signum est, quia si mutato proposito nollet vti dispensatione, maneret vtique religiosus absque nouo alio actu, nec illi permitteretur in saeculo diu permanere, coniugium differendo. Ergo astrictus erat donec ad nuptias transeat. Verum existimo ab eo tempore, quo hic habitũ monachalem exuit, induens vestes saeculares vt dispensatione vtens, matrimonium ineat, eum liberari a recitandi obligatione: sicut & a ceteris monasticæ vitæ oneribus. Quia cum iam sit iuste extra monasterium, ac monasticam vitam, ab eius oneribus eximitur. Sicut & de eiecto à religione fatentur Doctores. Nec est verum quod ait Nauarr. per eam dispensationem non desinere hunc esse religiosum. Nam contrarium dicemus numero sequenti, in solutione ad 1. Quia per dispensationem extinguitur essentia status religiosi in his tribus votis consistens. Nec hic cogetur ad religionem redire, quasi per dispensationem non fuerit vere absolutus à votis, & consequenter à religioso statu. Sed quia cessat omnino dispensationis causa. Et dispensatio tacitam habet conditionem, vt duret, quamdiu causa durauerit (vt dicemus disputat.30. numero 14.) Quare hinc infero, Sacerdotem, cum quo dispensatum est, vt matrimonium ineat, teneri ad officium diuinum: dum habitum non mutat ad vtendum dispensatione. Quod nondum a statu Sacerdotali recesserit, & potest interim celebrare, ac beneficij fructibus frui, ac ceteris clericorũ priuilegijs. Secus autem vbi clericatum deserit, habitum saecularem induens, vt vtens dispensatione, ad nuptias transeat. Quod iam translatus sit ad statum saecularem, solo indelebili charactere manente: nec gaudeat priuilegijs clericorum. Quare similiter debet manere ab oneribus exẽptus sacerdotio annexis. Nec est simile de degradato, quẽ omnes fatentur clericalibus priuilegijs destitui, & tamen ad pensum horarium astringi. Quia hic ob suam culpam priuilegia amittit, & ideo ne ex ea commodum reportet, tenetur ad onera.

12 Ad argumenta numero 6. proposita respondetur. Ad 1. desumptum ex c. cum ad monasterium, respondent Innocent. ibi num.4. Hostien. num 31. Cardin. nume. vltimo; Durandus, & Pelagius relati numer. 7. consulto textum, dicere, non posse Papam dare licentiam, & non loqui de dispensatione, quasi intelligat non posse ad libitum, & absque causa iusta. Sed merito hanc solutionem improbat ibi Abbas in fine. Quia licentia cum a verbo, liceat, deriuetur, importat facultatem rationi consentaneam, Vt cum Bartol. l. alio, num. 8 ff. de alim. & cibar. legat. & multis alijs citatis tradunt Menochius de arbitr. lib.1. quæstione octaua, numero quadragesimoquinto. Alexander de Neuo, capite 1. numero centesimodecimo, de constitution. Ideo respondet ibi Abbas, intelligi textum, non

non ex facili causa Pontificem dispensare posse: vel non posse commutando in aliud bonum magis Deo acceptum. Sed neque hæc solutio mihi placet. Quare legitima solutio est, non posse dispensare, vt monachus quamdiu manet monachus ducat vxorem. Quod id sit contra monastici status essentiam. At potest dispensare, efficiendo de monacho non monachum, eo modo, quem explicui num. 7. in prima ratione. Et ideo hanc solutionem tradunt Bartholomæus, Socinus, Richardus, Durandus, Paludanus, Caietanus, Palacios, Azor, Valentia eodem nu.7. allegati. Vel secundo ego respondeo, ibi à Pontifice redargui Abbatem monasterij, quòd sibi integrum esse existimaret dispensare cum monacho ad proprietatem retinendam. Atque vsus est Pontifex exaggeratione quadam hyperbolica, inuoluens argumentum ductum quasi a maiori ad minus: ac si dicat, vix mihi potestas est dispensandi, atque de ea magnopere controuertitur. Qua ergo ratione eam tibi vsurpas? Ad secundum constat ex dictis, nu.7. vbi ostēdimus monachum non fieri talem per spiritualem benedictionem, & Pontificem efficere de monacho non manochum, & posse fieri ex calice consecrato non consecratū, destruendo formam, manēte tamen materia. Ad confirm. negandum est, si vniuersaliter accipiatur, illud antecedēs. Quippe solum est verū, vbi character indelebilis imprimitur, vt in sacerdotio, Christianismo. At religiosus non cōstituitur talis per characterem. Ad tertium negatur antecedens, quando vrgeret necessitas (vt nu.7. probaui.) Et illud Leuitici fuit cæremoniale, quod morte Christi extinctum est. Ad quartum constat ex dictis, nu.7. vbi eum locum explicuimus, probantes maius bonum dari posse. Ad quintum constat ex dictis eodem num.7. vbi ostendimus gratia communis boni posse rem traditam auferri. Ad sextum dic, posse Pontificem dispensare in iure naturali pendente ab obligatione, quam homo propria sibi voluntate imposuit, vt diximus disp.6. nu.2. Ad septimum neganda est sequela. Quia per professionem dissolutum est prius matrimonium, & ita potest obtenta voti dispensatione quamcumque ducere. Quòd prior desierit omnino esse vxor. Sicut ob eandem rationem id ei liceret, si naturaliter moriens resurgeret priori vxore adhuc superstite. Ad octauum neganda est similitudo. Quippe constat iure diuino nulla ratione posse matrimonium consummatum dissolui: ob significationem indissolubilis vnionis Verbi diuini cum natura humana (vt diximus lib.2. disp.13. nu.2. & 7.) nec posse in vxorum pluralitate dispensare, ob peculiarem rationem (vt diximus lib. præced. disp.80 nu.9.) At in hac dispensatione non reperitur specialis prohibitio. Ad nonum dic maiorem non semper esse veram. Quippe calix consecratus in extremo sitis periculo deseruire potest, (vt nu.7. probauimus.) Præterea posset intelligi, dum res illa sacra manet. Nam calices tempore famis sæpe confringuntur ac desinunt esse sacri, atque in pauperum vsus conuertuntur. At religiosus per hanc dispensationem talis desinit esse. Ad confirm. dic eam mortem esse metaphoricam, & ita posse vsibus humanis deseruire. Ad vltimum dic cum Caiet. 2.2.q.88.art.11. vers. verum quia hoc non inuenio, in fine, id contigisse, quia non expediebat initio nascentis Ecclesię religionem Christianam propagari, relaxatis ijs, quæ ad eandem valde pertinent, & tam apparenti eiusdem religionis despectu.

DISPVTATIO IX.

An in votis absolutis castitatis, & religionis, non nubendi, quæ matrimonium impediunt, possit aliquando Episcopus dispensare?

SVMMARIVM.

An iure reseruentur aliqua vota, & incidat in excommunicationem dispensans in illis? Explicaturq; extrauagans, dominici, de pœn. & remiss. nu. 1.

An sub cōcessione generali, aut aliquo reseruato excepto, claudantur vota religionis, & castitatis, & reseruata, nu. 2.

An seclusa reseruatione posset Episcopus dispensare in omnibus num.3.

Quid, si emittantur a personis alteri subiectis, an possit Episcopus dispensare, nu.4.

An hæc dispensandi reseruatio sit odiosa, ac restringenda, numero 5.

An possit Episcopus dispensare in voto castitatis temporalis, num 6.

Quid de voto castitatis coniugalis, nu 7.

Quid de voto non petendi debiti, aut si vterque coniunx mutuo consensu vouisset, nec petere, nec reddere, nec fornicari, num.8.

Quid de voto virginitatis seruandæ, nu 9.

Quid de voto ineundi matrimonij? Refertur opinio, num.10.

Proponitur sententia Authoris nu.11.

Quid, si id votum esset factum in fauorem tertij, & an ille possit id votum iuramentumve remittere, nu.12.

Quid de voto assumendi ordinis sacri, nu 13.

Quid, vbi votum est disiunctiuum assumendi ordinis sacri, aut religionis, castitatisve, etiam si vouens hac vltima elegerit, nu.14.

Quid de voto assumendi habitum beatarum, nu.15.

Quid de voto ingrediendi ordinem militarem, nu.16.

Quid de voto religionis strictioris ad ingrediendam laxiorē, num 17.

Quid de voto perseuerandi, vt possit vouens tempore nouiciatus egredi nu.18.

Quid circa differendum ingressum religionis vltra tempus signatum, nu.19.

Quid de ijs, in qua Pontifex hæc vota reseruata commutauit, num 20.

An si is cui hæc vota commutata sunt non impleuit commutationem, aut non habuit animum implendi, teneatur ad priora vota, & religiosus eiectus ad votum ante professionem emissum, & is cui votum commutatur, possit propria authoritate ad votum redire, nu.21.

An in casu grauis necessitatis possit Episcopus dispensare in voto religionis, aut castitatis perpetuæ, & quis sit ille casus, nu.22.

Et quid de cæteris votis reseruatis, nu.23.

An possit cum iuuenibus ex animi perturbatione vouentibus castitatem? Et explicatur c. veniens, qui cleric. vel vouen. num 24.

An liceat Episcopis, vrgente necessitate, dispensare in his votis si adiri possit nuncius, vel alius potens dispensare, numero 25.

An hæc dispensatio Episcopi efficiat ne postea fornicatio sit sacrilega, aut eo matrimonio soluto liceat aliud inire, n.26.

An possint aliquando parochi dispensare in votis in quibus possunt Episcopi, aut in ieiunijs aut in festis nu.27.

An peccet dispensans absolutè in voto, non admiscens commutationem, aliquam, nu.28.

1 PRæmittendum est, attento iure solum reseruari Pontifici dispensationem, aut commutationem voti eundi in subsidium expeditionis Hierosolymitanæ. Vt constat ex ca. ex multa, de voto. At consuetudine reseruantur votum religionis, & castitatis, cum alijs tribus, de quibus nil ad præsens. Hæc autem consuetudo colligitur ex omnibus priuilegijs concessis in Bulla, vel Iubilæis circa vota semper enim excipiuntur vota castitatis, & religionis. Et extrauag. Etsi dominici, de pœnit. & remis. vbi Sixtus IIII. excommunicat dispensantes in his quinq; votis, aut ea commutantes virtute facultatum a se concessarum, vbi non reseruat hæc vota, sed supponit ea reseruata. Quippe ea reseruatio non esset generalis, sed limitata ad facultates a se concessas. Quare eam excommunicationem non incurrerent, qui virtute aliorum priuilegiorum, aut facultatum dispensarent. Vt bene docent Angelus, verb. excommunicatio 5. casu 31. Sylu. verbo excommunicatione 22. num.77. Nauar. summa, cap. 12. nume. 75. Ludouicus Lopez, prima parte instructorij, capit. 49. in initio.

2 Et tantam vim habet reseruatio hæc, quo ad vota castitatis, & religionis, vt nunquam censeantur concessa, nisi exprimantur. Quod ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio,

dio referuentur. Sic Sotus libro septimo, de iust. quæst. 4. art.3. in fine corporis, Henriquez libro septimo, de indulgentijs, c.30 num.6. in commento, litera A, Emmanuel 2. tomo summæ cap.97. num.1. concl.1. Qui benè addit se eus de voto Hierosolimitanæ peregrinationis esse: comprehenderetur enim in facultate generali circa vota. Atque idem dicendum de alijs reseruatis. Quod nec tanti momenti eorum reseruatio sit: nec tanto rigore accipiatur. Immo nec in facultate generali ad omnia vota, excipiendo quoddam reseruatum, vt Hierosolymitanum, includerentur vota castitatis,& religionis. Quin potius exceptio minoris voti testimonium esset exceptionis maiorum. Vt bene tradit Sotus ibid.

3 Hoc supposito prima conclusio sit. Seclusa reseruatione integrum esset Episcopis dispensare in suis diœcesibus in omnibus votis: sicut Pontifici in toto orbe. At ratione reseruationis nequit dispensare in absolutis castitatis, religionisve votis. Constat, quia sunt ordinarij in suis diœcesibus, & possunt omnia illa circa dispensationes, quæ Pontifex in toto orbe: nisi reseruentur (vt probaui libro primo, disput.61. numero 3.) Et ideo hanc conclusionem docet Sotus libro septimo, de iustitia, quæstione 4. articul. 3. columna quarta, versic. qui sunt autem, ab omnibus receptus.

4 Temperat hoc Gutierrez, quæst. canon. libro secundo, capit.22. numero 49. nisi votum religionis, aut castitatis perpetuæ emissa sint a personis alterius potestati subiectis, vt a coniugata, seruo, vel filio, sine licentia viri, domini, vel patris: tunc enim ait posse Episcopum in eis dispensare. Ducitur, quoniam vir, dominus, & pater possunt hæc vota irritare. Ergo a fortiori potest Episcopus in eis dispensare. Sed hoc nullatenus approbo. Quia quicquid sit de potestate irritandi hæc vota, non inde arguitur potestas Episcopi ad dispensandum. Quia dum Pontifex hæc sibi vota reseruat, quoad solam dispensandi potestatem id facit, nulla habita ratione derogandi potestati dominatiuæ, ex qua facultas irritandi hæc vota consurget. An vero in voto illo castitatis coniugatæ, possit ob aliam rationem dispensare Episcopus, dicemus, disp.11. per totam.

5 Hinc deducitur primo dispensationis huius reseruationem esse restringendam. Quod iuri Episcoporum deroget, & ideo odiosa sit. Quod fatentur omnes Doctores pro corollarijs sequentibus referendi. Quæ omnia huic doctrinæ innituntur.

6 Secundo deducitur posse Episcopum dispensare in voto castitatis temporalis, vt ad annum, aliudve tempus limitatum emisso. Quod hoc non simpliciter votum castitatis sit: hoc enim perpetuitatem importat. Hoc satis indicat D.Thom.2.2. quæst.88. artic.11. ad 2.& tenent Palu. 4.distin.38 quæst.4.art.4.num.43. D.Anton.2 part. tit.11. cap.2.§ 9. Angelus, verbo votum, 4. numero 9. Syl.verb. votum, 4.q.3. dicto 6. Armilla verbo dispensare, num. 18. Nauar. summa, cap.12. numero 76. Sotus libro 7. de iust. q. 4. art.3. columna 5. vers. ex his fit consequens,& 4. distinc. 38. quæstio.2. art.2. columna 4. in fine, 1. conclusionis: vbi Palacios disp.3. col.37. fol.fol.880. Ouandus ibi quæst.vni. propos.7. in fin. Margarita confessorum, quæst. moralibus, fol. 127. Angles floribus 2.par. vbi de voto, q. vnica, art.8. difficult.9. Toledo, lib.4. summæ, c.18. num.11. Gutierr. q. canon. lib.2. ca 22. num.48. Aragon. 2.2.q.88. art.12. paulo ante solutionem ad 1. Henriquez, libro 7. de indulgent. c. 30 num.6. Valentia. 2.2. disput.6. quæst.6. puncto 7. colum. 10. versic. ex quo sequitur Emmanuel Sa, summa verb. votum, vbi de voti irritatione, nu.11. Azor libro 11. institutionum moralium, capit.19. quæst.6. Emmanuel 2. tomo summæ, capit.96. numero 5. & in expositione Cruciatæ, §.9. num.120. Vega 2. tomo summæ, capit. 129. casu 34. Antonius Gomez, in expositione Cruciatæ, clausula 20. numero 109. Ludouicus Lopez 1. part. instructorij, capit. 49. versic. licet Episcopus,& 2. par. vbi de clausib. ca.9. col. 20. versic. adde quod Graffius 1. parte decisionum. libro 2. c.31. numero 29. Villaldus Candelabro sacrament.3.p.14. num.54.

7 Tertiò deducitur posse quoque in voto castitatis coniugalis seruandæ Episcopum dispensare. Quod deficiat a voto castitatis absoluto. Hoc enim omnimodam continentiam claudit, ac non copulari matrimonio. At illud solos actus venereos illicitos comprehendit. Sic Henriquez, li. 7. de ind. c.30. nu.6.

8 Quarto deducitur posse quoque in voto, quo alter coniugatus absque alterius licentia, ad non petendum debitum se astringit. Quod non sit votum integræ castitatis, sed partis. Sic Sylu. verbo votum 5.q.2. num.5 Palac 4.dist.32. disp.2. col.8. versi. ego verò. Stunica, q.3 de voto, num.60. Azor lib.11. instit. moralium, cap.19. q 6. Manuel 2. tomo summæ, cap.90 num.3. Barthol. a Ledesma de matrim. dubio 71. in fine, Emmanuel Sa summa verbo votum, vbi de voti irritatione, nu.11. in fine Atq; ob eandem rationem idem dicendum est, si ex licentia alterius emissum esset. Vt bene Palacios tradit eadem disp. 2 colum 8. versic. quod si votum. Et idem dic, quamuis vterq; ex licentia alterius votum non petendi emisisset. Quia adhuc non est votum castitatis, cum neuter se obligarit ad non reddendum, & ad non nubendum dissoluto eo matrimonio. Sic videtur expresse tenere Manuel eodem cap 90. num.3. Et tandem idem est dicendum, licet vterque communi consensu voueret, nec petere, nec reddere, nec fornicari. Quia adhuc non est omnimodæ castitatis, cum vterque libertatem transeundi ad alias nuptias habeat. Quando autem est votum omnimodæ castitatis, dicemus, disp.11.

9 Quinto deducitur, non posse Episcopum dispensare in voto virginitatis seruandæ, nisi expresse vouens noluerit ad castitatem se obligare, sed tantum ad corporis integritatem seruandam, consistentem in abstinentia a primo luxuriæ actu, per quem virginitas deperditur. Et ratio est: quia quando hæc expressa intentio non reperitur, est votum absolutæ castitatis: secus vbi ea adest (vt probabo lib. seq. disp.33. nu.7.) Sic Azor lib.11. instit. moral. capit. 19. quæst.14.

10 Sexto deducitur, quid dicendum sit de voto non ineundi matrimonij. Quibusdam placet non posse Episcopum in eo dispensare. Ducuntur; quod cum votum propriè sumptum sit de solo supererogationis bono, præcipuum in voto castitatis contentum, est continentia sub consilium Euangelicum cadens. Qualis est a nuptijs abstinere. Quippe reliquum continentiæ est de iure naturali diuino. Et confirmatur: quia in tantum votum continentiæ reseruatur Pontifici, in quantum potest Pontifex in eo voto dispensare, at tantum potest dispensare, vt liceat vouenti ad nuptias migrare. Sic sentiunt Caietan. in opusculis, tomo 2. tract.11. de voto non nubendi, quæst.1. Nauarra summa Hispana, cap 12. nu.76. Angles floribus, 2 par. vbi de voto q. vnica, art.2. difficultate 11. Valentia, 4. part. vbi de matrimon. disput.10. quæstione 5 puncto 5. concl.4.

11 At multò probabilius est, posse Episcopum. Quòd id votum non sit castitatis: nam hoc voto astrictus, sacrilegus est fornicando, secus autem de eo, qui solum abstinendi a matrimonio votum emisit. Et confirmatur, quia votum castitatis obligat etiam ad aliquid supererogationis, & consilij, vltra abstinentiam a nuptijs. Si quis enim ligatus castitatis voto vxorem ducat, tenetur non petere. Quod eo voto secluso, esset opus consilij. Ad hoc autem minimè obligat votum non nubendi. Tandem quia votum propriè sumptū quoad eius essentiā, est etiam de operibus præcepti, atque in eo voto dispensari potest, non quo ad præcepti obligationem, sed quo ad vinculum voti superadditum. Et ex his patet solutio ad rationes contrarias. Sic docent D.Anton. 2. par. titul.2. ca.11.§.1. Rosella verb. impedimentum, impedimento 4. num.13. Angelus, verb. votum 4. num.9. Sylu. verbo votum 4.q.4. Armilla verb dispensare, num.18. Nau. summa Lat. c.12. nu.76. & cap.22. nu.85. Sotus 4. dist.38.q.2. art.1 col.5. vers. atqui super voto. Et ibi Palac. disp.1. col.74. vers. porro, vt res hæc, fol. 844. & ibi Ouandus q. vnica, proposit.7. Pedraza summa, præcepto 6.§.10. Stunica, q.4. de voto, nu.22. Bartholom. a Ledesma de matrim. dubio 32. in fine, Gutierr. q. canon. lib.2. cap.22. num.49. Aragon. 2.2.q.88. art 12. paulo ante solutionem ad 1. & art.3. col.18. versic. sed dubitabit aliquis, Henriquez lib 8. de indulgentijs, c.30. nu 6. Emman. Sa summ. ver. votum, vbi de voti irritatione, nu.11. in fin. Valen. 2.2. disp.6.q.6. pun.7. col.10. ver. ex quo sequitur, Azor. lib.11. inst. moralium c.19.q.5. Manuel. 2 to. sum. ca. 96. nu.5.& nu.2. Et in bulla Cruciata, §.9. nu.121. Ludou.

Lopez

Lopez 1.par.instructorij,ca.49. col.1.vers.licet Episcopus, & 2.par.vbi de matri.c.48.col.4.vers.præterea de voto, & vbi de clauibus, c.9.col.10.vers.adde quòd. Graffius.1.par. decisionum,lib.2.ca.3.1.nu.29. & 31. Viualdus Candelabro sacram.3.p.c.14.nu.42.

12 Hoc tamen temperandum est, quando esset merum votum, vel merum iuramentum factum Deo. Si enim in fauorem tertij id petentis, cuius interest, emissum sit, non posset Episcopus dispensare. Vt si coniux à coniuge petat, vt sub iuramento, vel voto se obliget ad abstinendum ab alio matrimonio, tunc cum coniugis illius intersit, propter filiorum bonum, & vt eius amor,nomen,honor,amicitia, cum eius consanguineis conseruentur, non poterit Episcopus dispensare, propter ius tertio acquisitum. Sicut aiunt communiter Doctores non posse dispensare in voto in fauorem tertij facto, & ab illo acceptato. At si ille remittat ius sibi acquisitum, poterit Episcopus. Quod non sit votum castitatis, ac cesset præiudicium tertij. Quòd si petas, an possit ille tertius remittere totam hanc abstinendi ab alio matrimonio obligationem? Sic distingue, si non tantum in eius fauorem emissum sit id votum, vel iuramentum, sed intuitu etiam religionis, ad id offerendum Deo, non potest: secus si tantum eius intuitu. Atque in dubio hoc casu existimo propter subiectam materiam, id iuramentum, aut votum factum esse in alterius coniugis fauorem: quamuis vbi alterius nihil interest,censetur in dubio factum in honorem Dei. Vt bene tradit Sotus loquens de iuramentis, lib.8. de iust.q.1. art.9. ad 2.

13 Septimo deducitur, posse Episcopum dispensare in voto assumendi ordinis sacri. Quod id non sit castitatis, sed assumendi statū, cui castitas annexa est. Et ita hic vouens non esset sacrilegus fornicando: & si matrimonium iniret,peccaret cōtra votum, at posset debitum petere. Quæ secus se habent in castitatis voto. Nec obstat sententia D. Th.2.2.q.vl.art.7. in corpore, dicentis solius Papæ esse dispensare in votis perpetuis. Nā (vt bene docent Sylu. votum,4.q.3.dicto 6. Armilla verb. dispensare,nu.18. Caiet. 2.2.q.88.ar.12.Sotus,li.7.de iust.q.4.art.3.in fine,) nomine votorum perpetuorum intelligit vota religionis, & castitatis, quæ suapte natura sunt perpetua. Et ideo hoc tenent Gambara de authoritate legati, lib.10. nu.484 Beia in suis responsionibus, casu 28. Henriquez,lib 7.de indulgentijs,cap.30. nu.6.Valentia 2.2. disput.6. quæst.6. puncto 7. col.3. versi. & quod ad primum. Azor lib.11. institutionum moralium,ca.19 q.9. Emmanuel Sa summa ver. votum, in principio,nu.30. Manuel 2. tomo summæ,c.96. in fine: & in Bulla Cruciatæ.§.9.n.122. Aragon.2.2.quæst. 88.art.12.in fine solutionis ad 1.Ludouic. Lopez 2.par. instructorij, vbi de clauibus, c.9. columna penultima, Graffius 1.p.decisionum, lib.2.c.28.nu.3. Viualdus Candelabro Sacramen.3.par.c.14.nu.43. Vega 2. Tomo summæ,c.129. casu 34.

14 Octauo deducitur, in voto disiunctiuo, cuius altera pars est reseruata, altera autem non, posse Episcopum dispensare. Vt si quis disiunctiuè voueat castitatem, vel religionem, vel assumptionem ordinis sacri. Quia huic integrum est, illam partem non reseruatam, in qua potest Episcopus dispensare, eligere. Quippe in alternatiuis electio est debentis, & sufficit alterum impleri. regula in alternatiuis, de regulis iuris, in 6. Quod si vouens hic apud se statuat, ad ordines non promoueri, eligens reliquam voti partem ad quam se astrinxerat, non poterit iam Episcopus dispensare. Quia ex vi voti tenetur iam ad castitatem, vel religionem, quæ reseruata sunt. Et sicut in alternatiuis debitor hominis vbi semel elegit partem alteram, id creditori notum faciens, resilire nequit. Quod enim semel placuit, amplius displicere non potest: regula quod semel, de regulis iuris, in 6. ita cum Deus corda norit, vbi semel vouens eligit partem illam reseruatam, manet voto astrictus ad illam. Et ideo sic tenet Azor libro 11. institutionum moralium, capitulo 19. quæst.10.

15 Nono infertur, posse Episcopum dispensare cum muliere astricta voto assumendi habitus feminarum, quas vulgo Beatas vocant. Quod is status non sit religionis. Sic Henriquez, lib.7. de indulg. cap.30.nu.6. Aragon.2.2. qu.38. art.12. paulo ante solutionem ad 1. Viualdus Candelabro Sacram.3.par.cap.14. nu.44. Manuel 2.tomo summæ,cap.96.num.5.

16 Decimo infertur, non posse Episcopum dispensare in voto ingrediendi religionem ordinis militaris D. Ioannis. Quod is ordo vera religio sit, in qua tria vota solemnia emittuntur. Sic Manuel in Bulla Cruciatæ,§ 9.numer. 123. Ludouicus Lopez 2.p. instructorij, vbi de clauibus, c.9. ad finem. Qui idem ait de voto religionis ceterorum ordinum militarium. Sed id non credo. Quia ceteri ordines militares iuxta veriorem sententiam non sunt propriè religiones. Et ideo id votum a perfecta religionis natura deficiens non reseruatur Pontifici.

17 Vndecimo infertur, quid dicendum de voto strictioris religionis. Naua. commentario 4. de regularibus numero 10.in fine,ait Pontifici reseruari ingressum huius in aliam religionem laxiorem, aut æqualem. Quia voti religionis dispensatio, & commutatio, Pontifici reseruantur. At in hoc euentu, si est in æqualem, commutatur: si verò in laxiorem, admiscetur dispensatio commutationi. Ceterum multo probabilius est, posse Episcopum dispensare, vt hic vouens ingrediatur laxiorem. Quòd tunc non dispensetur in substantia religionis, manet enim hic obligatus ad illam, sed tantum in eo excessu vnius ad alteram. Quod nullibi reseruatur.Sic tenent Palud 4.d.38. quæst.4. art.4. numero 43. D. Anton. 2. par. titu. 11. cap. 2. §.9. notabili 4. versic. hoc autem videtur. Sylu.verb.votum 4.quæst.3. dicto 6.Sotus lib.7. de iust.q.4.art.3.col.4.5.versic.sequitur subinde Menochius de arbitrarijs, libro 2. centurias.casu 421.nu.16.Palacios 4.d.38. dispu.3. columna 37. ver.scito tamen, fol.880. Angles floribus 2.p. vbi de voto quæst.vnica,artic.8. post 4.difficultatem, dubio 2. & difficultate 9.conclusione 5.Emmanuel Sa, summa, vbi de voti irritatione nu.11.Aragon.2.2.quæst.88. art.2. paulo ante solutionem ad 1. Azor libro 11.institutionum moraliū, cap.18.quæst.8. Manuel 2.tomo summæ,cap 96. numer.5. Ludouicus Lopez 2.p. instructorij, vbi de clauibus, cap.9. ad finem.

18 Duodecimo infertur, si quis promittat non tantum religionem, sed perseuerantiam in illa, licet Pontifici reseruetur dispensatio circa ingressum, posse Episcopum dispensare circa perseuerantiam, & ita vt possit hic tempore nouiciatus exire, si expertus religionis austeritates, iustis ducatur ad non perseuerandum causis. Quia votum perseuerandi est virtute diuersum à voto religionis. Hoc enim obligat ad ingressum, & perseuerandum. nisi vouens iusta causa exeat: vt quod nequeat religionis austeritates ferre. Illud vero obligat in omni euentu ad perseuerantiam.Nec tunc in voto religionis dispensatur,sed in qualitate adiuncta, quæ nullibi reseruatur. Et ita sustinet Host. summa titu. de voto numero 16. in fine. Nec refert, an hic ingressus iam sit religionem, vel ab illa exierit. Potest enim Episcopus dispensare ante ingressum,non ne ingrediatur (id enim esset dispensare in voto religionis) sed ne teneatur ad perseuerandum, si iusta dispensandi causa adsit. Et similiter post exitum, si iusta causa ductus exijt, potest dispensare ne teneatur iterum ingredi. Quia iam ille satisfecit voto religionis, & si eo solo ligatus esset,nō teneretur ad iterum ingrediendum. Ad hoc autem ex solo perseuerantiæ voto astringitur, in quo Episcopus potest dispensare. Si verò, absque iusta causa exierit, nequit Episcopus dispensare ne iterum ingrediatur. Quia nondum is satisfecit voto religionis, & ideo esset dispensare in illo.Nec refert ad prædictam Episcopi facultatem circa hoc votum,siue id votum sit factum per modum plurium, vt voueo religionem, & perseuerantiam in illa: siue per modum vnius,vt voueo me in religione perseueraturum. Quia etiam in hoc posteriori vouendi modo clauditur virtute duplex votum.

19 Decimo tertio deducitur, posse Episcopum dispensare, in differenda voti religionis executione: ne, scilicet, intra tempus in voto præfixum impleatur. Vt si quis promisit ab hinc vno anno se ingressurum, potest dispensare Episcopus, vt ex iusta causa differat: dummodo non adeo differatur, vt sit periculum in eum statum incidendi, vt fiat impotens ad votum implendum. Quia hæc dispensatio non est in substantia voti religionis, sed in qualitate.

20 Decimo quartò infertur, quid dicendum sit, quando votum

fiat in æquale, cum ergo voti materia prior sit æqualis materiæ subrogatæ, licebit vouenti ad priorem redire. Quia votum inæquale commutare potest quiuis propria authoritate. Sed hæc ratio displicet. Nam vt votum propria authoritate possit in rem æqualem commutari, est necessaria euidens æqualitas. Qualis non desideratur, quoties per priuilegium, aut potestatem ordinariam prælati fit commutatio. Adde si huic rationi innitatur hæc sententia, non fore licitum vouenti redire ad prius votum, quando commutatio facta est in melius. Cuius contrarium est verum, idque probat ratio prius allata. Quare concludendum est, votum in aliam materiam commutari absolutè, ad eum effectum, vt semel commutationem acceptans, in nullo prorsus euêtu teneatur ad priorem: at sub conditione, ad eum effectum, vt qualiscunque sit materia subrogata, liberum sit semper vouenti, ad priorem redire. Quod si commutationem fictè acceptauit, non intendens ad illam obligari, non manet votum commutatum, ac proinde illud obligat. Cum tamen ex parte commutantis fuerit omnino valida commutatio, satis est, vt illa possit vouens vti, si quandocunque internè commutationem acceptet. (Sicut de ficte professo diximus libro 2. dispur. 32. numero 14.) Si autem vere acceptauit commutationem, sed non intendens eam explere, voluit quidem & tenetur animum illum iniquum mutare, illamque complere. Sicut asserunt Doctores de eo, qui animo promittendi, sed non implendi vouit. Quod si petas, an sicut est liberum ad prius votum redire, ita vbi semel rediit, possit iterum materiam subrogatam eligere. Dicemus dispu. 32. num. 3.

22 Secunda conclusio. Hæc votorum reseruatio non ita amare, ac strictè accipienda est, quin liceat Episcopo dispensare in his votis castitatis perpetuæ, ac religionis, quando magnum incontinentiæ periculum imminet, nec facilis aditus ad Pontificem patet, præ paupertate, vel alia causa. Quia iure optimo credi potest, non esse mentem Pontificis velle in tali casu reseruare sibi hæc vota, neque est verisimile velle eum, vt animæ laqueis irretitæ in tanto periculo versentur. Item probatur ex doctrina Abbatis, cap. finali, num. 8. de Eccles. ædificand. Et Card. clem. 1. numero 27. quæst. 29. de rebus Eccl. non alien. Felini cap. cum accessisset, nu. 22. de constitu. Greg. Lopez, l. 2. titul. 14. parte 1. gloss. 1. in fin. vbi dicunt in summa alienandi necessitate, quæ eam celeritatem requirat, vt superior consuli nequeat, posse fieri alienationem sine eius licentia, etiamsi iuramentum interuenit non alienandi sine eius licentia. Præterea, quia licet regulariter nequeat Episcopus in lege Pontificis, aut Concilij dispensare, potest tamen in casu vrgentis necessitatis, quando ad Pontificem non patet aditus (vt probaui, li. 2. disp. 40. num. 8.) Et ideo hanc partem tenent Sylu. verb. votum 5. quæst. 4. Nauarr. summa cap. 12. num. 76. Palacios 4. dist. 38. disp. 2. columna 9. vers. & quidem Episcopus Henriquez lib. 6. de pœn. cap. decimoquarto, num. septimo, in commento, litera P. & lib. 7. de indulgentijs, capit. 30. num. 6. commento, litera B. Emmanuel Sa, summa verbo votum, vbi de voti irritatione, num. 11. Valentia 2. 2. disput. 6. puncto 7. colum. 10. versic. ex quo sequitur. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 12. colum. 8. vers. siquis autem quærat. Manuel 2. tomo summæ, capit. 100. num. 3. conclus. 3. ad finem, & q. regular. tomo, qu. 63. artic. 6. Ludouicus Lopez, 1. par. instructorij, c. 49. colum. 2. versic. licet Episcopus Graffius, 1. par. decisionum libro 2. capit. 31. num. 29. Antonius Gomez in bulla Cruciatæ clausula 10. num. 108. Et idem sentiunt multi alij Doctores, quos nume. 24. allegabo, dicentes generaliter ob incontinentiæ periculum posse Episcopum dispensare. Atque idem dicendum est, quando etsi Pontifex adiri possit, at ex mora adeundi graue incontinentiæ periculum imminet. Vt docent benè Sylu. & Henriquez vtroque loco proximè allegati. Atque idem apertè sentiunt ceteri Doctores relati: tunc enim vere dici potest non esse facilem, & commodum recursum ad Pontificem, eo quod ex mora graue incontinentiæ periculum consurget. Quare non est audiendus Manuel in bulla Cruciatæ, § 9. dub. 1. quod mouet circa votum castitatis num. 118. dicens non posse Episcopum in his euentibus dispensare. Nec Ludou. Lop. 2. parte instructorij, vbi de clauibus, cap. 9. columna penultima dicens, in solis remotissimis Indiæ partibus hoc licere Episcopo. Immo ob easdem rationes dicendum est idem, quamuis non immineat periculum incontinentiæ ex mora, si aliud quodcunque graue periculum immineat, vt grauis scandali, vel magni damni tertiæ personæ. Qua ratione his diebus consultus de hac re censui posse Episcopum dispensare cum iuuene, qui voto religionis astrictus virginem defloratâ, ac grauidam effecerat, volebatque eius famæ consulere eam ducens, eratque periculum in mora. Quia si dispensatio pontificia expectaretur, impediretur matrimonium a consanguineis viri, qui illi repugnabant, ac mutata viri voluntate, quæ non ita firma erat, quin facile mutari posset. Atq; fauent Sylu. & Henriquez proximè allegati, qui non limitarunt periculum ad incontinentiam, sed generaliter dixerunt posse Episcopum dispensare, quando nequit adiri Papa, nisi periculo interueniente ex mora.

23 Atque eadem doctrina ex'ēdi debet ad cetera vota reseruata: quamuis non ita frequenter hæc necessitas in illis contingat. Si enim vouens iustam causam secum dispensandi habeat, nec possit adire, nec mittere Romam, vel careat sumptibus necessarijs ad dispensationem impetrandam, potest Episcopus dispensare. Quod tenent viri doctissimi neoterici, & fauet Palac. nu. præced. allegatus, dicens in omnibus votis Papæ reseruatis, posse Epis. dispensare, si impotentia adeundi Papæ præsserit.

24 Ex hac doctrina colligitur qualiter doctorum sententia vera sit circa intellectum, cap. veniens, qui cleric. vel vouen. qui censent posse Episcopum per illum textum dispensare in voto castitatis ex perturbatione animi emisso, quando vouens est iuuenis, vel suspectus, & hoc ob maius incontinentiæ periculum vitandum. Ducuntur, quod in eo textu permittatur dispensatio in hoc euentu. Ac proinde potest Episcopus iuxta regulam traditam disputat. 5. num. 1. dispensare. Ita docent Speculator tit. de dispensatione, § nunc de Episcoporum, nu... ver. 133. Abb. eo. cap. veniens in fine, & ibi Alexand. de Neuo, numero vndecimo, Cardin. in fine, Præposi num. 3. & c. rursus, eodem tit. num. 6. Maioris quarta dist. 32. in solutione ad 2. contra 2. conclusionem, Ang. verbo matrimonium 3. impedimento quinto, nu. 3. & verbo votum 4. nu. 9. Armilla verbo dispensare, nu. 17. Gambara de authoritate legati, libro 10. nume. 480. & sequentibus. Et vt probabile affirmat sub disiunctione Palud. 4. dist. 38. quæst. 4. art. 4. conclus. quinta, nume. 45. Et videtur tenere Azor lib. 11. institutionum moralium cap. 19. q. 11. ait enim in eo capi. veniens, dispensare Episcopum ex commissione Pontificis in voto continentiæ, vel quia femina iuuenis erat, ac incontinentiæ periculum patiebatur. Hæc tamen doctrina ita vniuersaliter tradita non est vera, nec colligitur ex eo textu. Quippe in illo non dispensauit Episcopus propria authoritate, sed ex Papæ commissione, vel ipse Papa. Vt bene docent ibi Host. in fine. Ioan. Andr. numero quinto, Anton. numero 9 Anch. numero 3. Syluest. votum 4. q. 4. Gutier. quæst. canon. lib. 2. cap. 22. num. 49. Quare intelligenda est hæc doctrina vt verum habeat, quando est periculum incontinentiæ ex mora adeundi Pontificis, iuxta dicta, num. 22.

25 Temperant quidam tradita numer. 22. & 23. vt tunc in eo euentu liceat Episcopo dispensare, quando non est recursus ad Nuncium. Sic Aragon allegatus num. 22. Manuel 2. tomo summæ cap. 100. nu. 3. ad finem Sed hæc limitatio caret fundamento. Nuncius quamuis legatus a latere sit, tantum potest circa dispensationes in tota sua prouincia, quæ potest Episcopus & alij ordinarij in sua diœcesi (vt docent Speculator tit. de dispensatione. §. consequenter aliqua in initio, Abb. capitulo finali, num. quinto, de transactione, & cap. dilecto, numero quinto, de præben. Rebuffus praxi benefic. tit. de vnionibus num. 24. Mandosius regula 17. cancellariæ quæst. 7. nume. 5. Couar. 4. decr. 3. p. cap. 6. §. decimo, numero vndecimo, Henriquez lib. duodecimo, de matrimon. capitulo tertio, initio.) Cum ergo maiori potestate non gaudeat, quam Episcopi: parum refert possit adiri Nuncius, necne. Fateor tamen si Nuncius, vel quiuis alius, haberet ex priuilegio Pontificio potestatem dispensandi in his votis, & commode absq; prædicto periculo adiri posset, nullatenus posse esse Episcopum dispensare: vt contra aliquos latè probaui lib. 2. disp. 40. num. 8.

Hæc

26 Hæc autem dispensatio Episcopi tantum deseruiet illi vsui, ad quem necessitas cogit. Non ergo potest dispensare, vt vouens eo matrimonio soluto, ad aliud transeat contra votum religionis, aut castitatis: nisi tunc eadem necessitas occurreret: tunc enim posset iterum dispensare. Nec similiter prodesset ea dispensatio ad vitandum sacrilegium, quod fornicando committeret contra votum castitatis. Quia cùm sola necessitas dispensandi facultatem tribuat, in tantum extendetur facultas, in quantum necessitas vrget. Quæ solum vrget ad tunc ineundum matrimonium.

27 Sed dubitabis, an quando hæc vota non reseruantur Pontifici, vt si sit votum non nubendi, aut temporale castitatis, possint parochi in eis dispensare? Manuel, quæst. regular. 2. tomo quæst. 46 art. 9 generaliter tradit occurrente necessitate, quando commodè Episcopus nequit adiri, posse parochos dispensare in votis, in quibus possunt Episcopi non ex iure ordinario, ac communi, sed ex præsumpta Pontificis voluntate. Ducitur, quia dispensatio in voto est instar dispensationis in lege: authore D. Thom. 2. 2. quæst 88 artic. 10. quem omnes sequuntur. At parochus potest in lege ieiunij dispensare, quando non est facilis aditus ad Episcopum. vt docent Hostien. rubrica de obseru. ieiun. num. 8 & ibi Henricus, num 9. Anton. capit. consilium. numero 11. eodem tit. Palud. 4. distinct 15. quæstio. 4. art. 1. num. 12. D. Antoninus, 2. part. tit. 6. cap. 2. §. 6. versic. 6. Caietan. summa. verb. ieiunium, c. 3 ad finem, & ibi Armilla, num. 6. Nauar. summa, cap. 21. num 21 Angles Floribus 1. part. vbi de ieiunio, quæst o 5. difficultate 4 in fine, Emmanuel Sa, summa, verb. ieiunium, nume. 9 Vega 1. tomo summæ, ca. 14. casu 36. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 24. conclus. 1. num. 3. Ludouicus Lopez, 2. p. instruct. vbi de ieiunio, c. 109. col. 2. vers. tertiò dicitur. Imò nulla existente necessitate, eo quòd ad Episcopum potest confugi, vt dispenset, posse parochum dispensare, videntur tenere Innoc cap. 1. num. 2. de obseru. ieiun. Ioa. Andr. rubr. de obseru ieiun. nu. 3. & ibi Anchar. numer. 3. Anton. num. 4. & ibi Card. quæst. 6. vbi dicunt fortè posse Sacerdotem proprium dispensare in ieiunio. Videntur etiam tenere Durand. 4. dist. 15. quæst. 10. nume. 6. & ibi D. Thom. quæst. 3. art. 2 quæstiunc. 3. ad 3. Ricard. art. 4 quæst. 4. vbi omnes hi dicunt posse operarios ex proprij Sacerdotis dispensatione ieiunium soluere. Et adhuc clarius videntur tenere Caiet 2. 2. quæst. 147. art. 4. dubio 1. Metina libro 1. sum. cap. 14. §. 10. ad finem. Viuald. Cand. Sacram. 3. p. c. 15. num. 57. Valentia, 4. p. disp. 9. quæst. 2. puncto 5. vers. penultim. vbi indistinctè aiunt dispensationem hanc pertinere ad Episcopos, vel parochos. Videtur etiam tenere Rosella, verbo ieiunium, num. 16. vbi ait petendam esse hanc dispensationem ab Episcopo si haberi potest, vel saltem a proprio Sacerdote. Et expressè posse parochum etiamsi sit recursus ad Episcopum tenent Syluestr. verbo ieiunium, q. 7. dict. 4. Palacios 3. d. 15. disput. 8. col. 18. versic præsente igitur. Azor, lib. 7. instit. moralium, c. 29. q 3. & ratio est: quia etsi attento iure parochus hanc potestatem non habeat, at cum consuetudo det iurisdictionem, c. cum contingat, de foro compet. cum multis textibus, quos congerit ibi Gloss. verb. vel consuetudine, hoc possunt ex consuetudine, quæ id ita recepit, vt parochi dispensent præsente Episcopo. Non enim circa hoc Episcopus, sed solus parochus adiri solet. Quod quidem verissimum reputo. Idemque aiunt, & benè Sylu. & Palacios circa dispensationem in esu carnium. Imò hoc extendunt Rosell. & Palacios ad confessarium, addit Palacios, si electus sit per Bullam, quando ad parochum non est recursus. Quod is confessarius vicem eius gerat. Sed meritò Azor d. c. 29. qu. 4. id posse confessarium negat. Quòd ea authoritas dispensandi in ieiunio non probetur consuetudine, & non sit sola declaratio, sed vera legis relaxatio. Quamuis autem placeat hoc posse parochum, contra Angelum, verb. ieiunium, num. 20. & Gabriel. 4. d. 16. q. 3. art. 1. notabili 5. in fine, dicentes non posse. At posse eum in votis dispensare, occurrenti necessitate, nec patenti ad Episcopum aditu, nullatenus approbo. Quòd videam omnes Doctores in tractatu de voto asserere, nullum, qui iurisdictione quasi Episcopali præditus non sit, posse in votis dispensare, nisi ex priuilegio, vel consuetudine id ius habeat. At nulla consuetudine receptum est, vt id possint parochi, imò oppositum consuetudo generalis habet. Vt testatur Hostien. cap. 1. num. 2 de voto. Nec rectè ducitur argumentum ex potestate dispensandi consuetudine acquisita in lege ieiunij, ad potestatem dispensandi in votis. Nam consuetudo hæc, vt iuri derogans, ad id restringenda est, vt iure optimo Palud. 4. d. 38. q. 4. art. 4. concl. 6 numer. 44. dicat Archidiaconum, qui iure non habet potestatem dispensandi, sed consuetudine, nil amplius posse, quam id quod vsus obtinuit: vnde si consuetudo habeat, vt possit dispensandi potestatem habere in votis peregrinationis, non ob hoc posit dispensare in votis abstinentiæ. Et cum lex de ieiunij obseruantia similior sit legi de festorum obseruantia, quam præcepto de votis obseruandis, Sot. libr. 2. de iust. quæst. 3. art. 4. in solutione ad 3. vers. ex ergo capita, in fine, & Emmanuel Sa, in sum. verb. festum, num. 6. non ausi sunt absolutè affirmare posse parochum in festorum obseruantia dispensare, sed cum hac restrictione, vbi id consuetudo obtinuit. Et tandem non posse parochum in votis dispensare, ait Sot. lib 7 de iust. q. 4. arti. 3. colum. 5. vers. abbates item.

28 Tandem dubitatur, an peccet si facultatem dispensandi, ac commutandi habens, dispenset omnino, nulla commutatione admixta? Affirmant Sotus libr. 7 de iust. q 4 ar. 3. col 8. vers. hinc ergo fidelis, & Manuel 2. tomo. summ. c. 100 nu 4. ad finem: & idem quoq; affirmant de petente. Quod infidelis dispensator sit, qui cum minori domini iactura potens aliquid efficere, eius rationem non habens, cum maiori facit. At dicendum est, vtrumq; culpa vacare: si causa iusta dispensationis adsit. Quod receptissimus Ecclesiæ vsus approbat: cum sæpissimè dispensatione vtantur prælati. Nec infidelis esset ille dispensator, si causa iusta adesset ad faciendum cum maiori dñi iactura, si dñs vtramq; potestatem commisisset, & vellet eum vtraq; vti.

DISPVTATIO X.

An quando vota Castitatis, ac Religionis, sint pœnalia, aut conditionalia, integrum sit Episcopo dispensare?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones agitentur. Et explicatur quid sit votum pœnale, nu 1.

An sit pœnale, an conditionale, sub hac forma emissum Voueo religionem si lusero? Referuntur variæ sententiæ numero 2.

Explicatur sententia Authoris, & an sit pœnale, si pater voueat religionem si filius luserit & in dubio an sit censendum votum pœnale, an conditionale, num 3.

Quid sit votũ merè conditionale, & an tale sit si pater meus obierit ingrediar religionem, nu 4.

An sit verè conditionale si a morbo vel periculo liber euasero ingrediar religionem. & quid in dubio de vouentis animo, num 5.

An in voto verè pœnali castitatis & religionis possit Episcopus dispensare? Refertur duplex sententia, numero 6. & 7.

Proponitur sententia Authoris, nu 8.

An possit Episcopus dispensare in his absolutè emissis, quando vouens ea elegit in pœnam peccati admissi, vel ad vitandam infamiam nu 9

Satisfit argumentis, nu 10

An in voto conditionali possit Episcopus? Refertur duplex opinio, nu 11 & 12

Proponitur sententia Authoris nu 13.

Quid, si conditio sit de præterito, aut de præsenti, aut tacitè insita, nu 14

Satisfit argumentis, num. 15.

1 HÆc in re diuersimodè loquuntur authores de voto conditionali pœnali, & de voto merè conditionali. Quare duplex agitabatur quæstio. Prior de voto merè conditionali. Præmittenda autem est vtriusque voti definitio. Pœnale est, quoties vouens minime affectus est ad rem sub pœna in voto promissam, sed illam sibi in pœ-

in pœnam proponit, vt eius incurrendæ timore arceatur a crimine, quod vitare cupit, vt si quis se non lusurũ promittat sub pœna ingressus in religionem, aut castitatis seruandæ: in quo voto eius animus directè fertur ad vitandum ludum: & solum in pœnam ludi admissi vouet religionem, aut castitatem. Et quando sub hac forma emittitur votum, fatentur omnes id esse pœnale.

2 Controuertitur autem an tale sit, an potius verè merè conditionale, quando votum est de sola pœna, & crimen ponitur quasi sub conditione, vt si lusero, ingrediar religionem, vel voueo castitatem, si lusero. In quo euentu constat votum esse solius castitatis, aut religionis, atque ita vouentem hunc non esse reum voti ludendo, sed tantum teneri ad religionem, vel castitatem. Discordant autem Doctores, an id votum sit pœnale, an merè conditionale. Quibusdam placet esse merè conditionale, quòd ceterorum votorum conditionalium formam habeat: ac suspendatur obligatio pœnæ in euentum ludi sub conditione positi. Sic Nauar. summa Latina, cap. 12. numer. 43. Hispana, cap. vigesimooctauo, addit. ad numero 42. capitulo duodecimo, Azor libro vndecimo, institutionum moralium, capitulo decimonono, quæstione decimatertia. Alijs placet votum esse conditionale pœnale. Quòd in animo vouentis non eligatur res illa sub pęna promissa, quasi volita, & materia suæ intentionis directæ, sed quasi odiosa sibi, & pęna, vt a crimine, quod cauere desiderat, se contineat. Quod voti pęnalis proprium esse diximus numer. præcedenti. Sic tradunt Sotus libro 7. de iust. quæstione secunda, articulo primo, in solutione ad 4. Ouandus quarto distinctione trigesimaoctaua, quæstione vnica, propositione vigesimanona, Gutierrez quæstione canon. libro secundo, capitu. vigesimoprimo, numero quinquagesimosecundo, & numero vltimo, Toledo libro quarto summæ, capitulo decimooctauo, numero nono, versiculo pœnale est. Manuel, secundo tomo summæ, capitulo 97. conclus. secunda, numero secundo, Vega secundo tomo summæ, capitulo 129. casu decimo, Antonius Gomez in Bulla Cruciatæ, clausula decima, numero 99. Llamas in methodo curationis, 3. parte, capitulo 4. §. 40.

3 Sed alij vtramque sententiam sic conciliant. Si animus vouentis non sit ad religionem, castitatemve affectus, sed quo peccatum in conditione positum euitet, proponit sibi in pœnam castitatem, vel religionem, eam promittens, si id crimen admiserit, est verè pęnale: vt tenet posterior sententia, numero præcedenti relata. Si verò affectu castitatis, aut religionis, hæc promittat casu quo luserit, quia, scilicet, hæc eligit non tanquam odiosa, sed ac sibi grata, vt in eo statu vitam quietam traducat abstinens a ludo, peniteotiam agat ludi, est verè conditionale, vt ait prior sententia, numero præcedenti relata. Quia in hoc euentu, nec quo ad formam vouendi, nec quo ad vouentis animum eligitur religio tanquam odiosa, & pęna. Sic Corduba summa, quæstione 152. Valentia 2. 2. disput. sexta, quæst. sexta, puncto septimo, colum. 10. versiculo item possunt, Manuel in expositione Cruciatæ, §. 9. numero 124. & 125. Ludouicus Lopez, prima par. instructorij, capitu. 44. columna secunda, versiculo, Si autem sub forma. Et satis mihi placet hæc concordia, quamuis existimem rarissimè vota hæc posteriori modo emitti, & ita existimo ferè semper esse pęnalia: atque in dubio de vouentis animo esse talia iudicata. Atque simili distinctione vtendum est, si pater voueat religionem, si filius luserit, vt bene aiunt Corduba, Ludouicus Lopez, Manuel ibidem. Vega secundo tomo summæ, cap. 129. casu 114. Quamuis crederem in dubio esse votum pęnale proponente sibi patre eam pęnam, vt filius a ludo arceatur.

4 Votum verò conditionale sic diffinitur a quibusdam. Quoties vouens desiderat, verbi gratia, religionem, aut castitatem, at quia aliquo impedimento præpeditur, ne possit statim propositum exequi, promittit hæc, cessante eo, vt impedimento, quasi posito sub conditione si cessauerit. Et adhibent huius rei exemplum, vt si quispiã promittat religionem, si pater suus obierit, vel si facultates suppetierint, vt in religionem admittatur. Sic Sotus, & Gutierrez, num. præcedenti allegati. Vega secundo tomo capitulo 129. casu nonagesimonono. Atque alij quamuis hanc conditionalis voti definitionem non statuant, numerant tamen hoc inter vota conditionalia, si pater meus obierit, ingrediar religionem. Ita Aragon. 2. 2. quæstione octuagesimaoctaua, articulo duodecimo, columna octaua, versiculo si quis autem quærat. Manuel addit. ad Bullam Cruciatæ, §. nono, numero 116. At hæc definitio minimè placet. Nam si quis impeditus nunc, proponat ab hinc vno anno se ingressurum religionem, idque voueat, est votum absolutum. At huic æquiualet, si promittat se ingressurum, si pater obierit, vel si facultates suppetierint. Nam particula illa, si, æquiualet, quando: atque ita potius est determinatio temporis, quo votum exequendum est. Nec me latet diem incertum, vt mortis patris, æquiualere conditioni in testamentis, vt expresè habetur l. 1. & l. dies incertus, ff. de condit. & demonstrat. quo ad effectum non transmittendi hæreditatem, vel legatum in hæredem. At quoad vota dies ille incertus non facit veram conditionem, vt pote, quæ ex affectu vouentis ad rem promissam dijudicanda sunt: quare sic distinguendum censeo. Quando particula conditionalis, si, æquiualet in animo vouentis particulæ, quando, vt sensus sit, quando hoc venerit, tunc non est verè conditio, sed potius est temporis voti implendi determinatio, solamque conditionis effigiem habet. Et is est communiter voti sensus, in quo ob impedimentum præsens, differt vouens executionem in tempus, quo impedimentũ cessabit. Et constat: quia reuera animus vouentis tunc affectus omnino est erga religionem, & habet consensum perfectum illam ingrediendi, nec voluntas in aliud fertur, & solam illius animi executionem differt in tempus cessantis impedimenti, vt quando differt in annum. Quod est contra naturam veræ conditionis, quæ perfectionem consensus suspendit. Atque is perfectus est, pendens ex futuro conditionis euentu, capit. vnico, in fine, de sponsalibus, in 6. Quare Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 1. post 2. conclusionem, vers. hinc colligitur, & Barthol. de Ledesma de matrimon. dubio 25. conclus. 1. in fine, optimè dicunt in his verbis, Contraham tecum si pater meus moriatur, eam conditionem non videri adiectam instar conditionis, sed temporis præfinitionis, & sensum esse, quando pater meus obierit. Et Albericus in suo dictionario, litera S, in dictione, si, vers. si non semper, in fine, probat dictionem, si, aliquando accipi, pro quando nec facere conditionem. Quod si dicas, in eo voto, si pater meus obierit, promitto religionem, includi virtute veram conditionem, si patri superuixero, ac proinde esse verè conditionale. Respondeo eam conditionem tacitè inesse, ac proinde non reddere actum conditionalem. Similiter enim inest, dum cras promittit quis se ingressurum religionem. Cum tamen constet esse votum absolutum. Quem autem sensum debeat efficere particula, si, vt sit vera conditio, & reddat votum verè conditionale, si petas: dico eum esse, quando affectus non fertur directè in rem promissam, sed in aliud, quod optat consequi, aut vitare, quod ponitur in conditione. Quod magis constabit ex dicendis nume. sequenti: & idem contingit, quoties dictio, si, retinet suam naturam, quæ est consensum suspendere.

5 Hinc fit, huiusmodi vota, dum quis morbo pressus, aut in alio periculum constitutus, promittit religionem, si incolumis euaserit, esse vere conditionalia, quando animus vouentis fuit, quasi inire contractum innominatum cum Deo, faciam vt facias, idest, si hoc mihi concesseris, ingrediar religionem: quia voluntas non fertur directè in religionem, sed in consequutionem incolumitatis, ac ad obtinendam hanc, offertur Deo, pendetque obligatio hæc a futuro euentu. Quòd si obijcias, eam conditionem tacitè inesse: nam nequit aliter ille religionem ingredi. Dic non inesse tacite eo modo, quo apponitur, nempe, per modum pacti, cum Deo initi, sed in eo solo sensu, si vixero. At tacita conditio apposita alio modo quam tacitè inest, reddit actum verè conditionalem (vt probaui libro 5. disput. 1. numer. 7.) Si autem animus vouentis affectus sit omnino ad religionem, ac defectus salutis impediat, aut naufragium imminens, voueatque religionem, si a morbo, vel naufragio liberetur, votum est absolutum in re: quia sensus est, quando sanus, vel incolumis euaserit. Non enim tendit animus vouentis ad salutem, vel incolumitatem præcipuè, & directè, sed ad religionẽ illaque

sub conditione ponit, quatenus impedimenta sibi sunt ad finem opta um assequendum, quasi dicat, cessante hoc impedimento, ingrediar. Sicut quando, promitti, si pater obierit. At huiusmodi vota, si sanauero, si incolumis euasero, voueo hoc, ferè semper in priori sensu emittuntur, & sunt conditionalia, at vbi non constat apertè de animo alio vouentis, iudicanda sunt ex communiter accidentibus verè conditionalia.

6 His ergo præmissis, quæstio prior est. An possit Episcopus dispensare in votis pœnalibus castitatis, & religionis, & ceteris reseruatis? Qua in re est triplex sententia. Prima sustinet, nec ante, nec post incursam obligationem ad pœnam, & sic nondum impleta conditione, aut iam impleta nequire Episcopum dispensare. Ducitur, quod ante incursam pœnam nondum est castitatis votum, aut religionis. At dispensatio versari non potest circa id, quod nondum est. Quod si dicas dispensari posse ne violato voto abstinendi ab eo crimine, incurratur obligatio pœnæ promissæ, nempe, religionis, aut castitatis, obstat quod idem sit rem tempore inhabili effici, aut effectum ad tempus inhabile referri, l. in tempus, ff. de hæred. instituen. Et probaui libro sexto, disputatione prima, numero sexto. At post incursam pœnam nequit Episcopus dispensare (vt numer. sequenti probabimus,) ergo nec ante. Secundo, quia si quis in pœnam, ac supplicium vitij a se admissi promittat religionem, est re vera votum pęnale, nec tanquam sibi gratam, sed potius exosam, ac vitij supplicium illam eligit. Et tamen nequit Episcopus in eo dispensare. Et idem quando quispiam quod præbendam, cui se opposuerat, amiserit, præ indignatione, ac desperatione, ne vitam ignominiosam ducat, vouet religionem. Cum tamen id votum non procedat ex religionis affectu. Et confirmatur: quia quando quis non promittit se crimen vitaturum, sed vnicum est votum pœnæ, casu quo crimen committat, vt si lusero, promitto religionem, directè fertur voluntas in religionem promissam. Ergo tunc non potest Episcopus dispensare. Huius sententiæ sunt antiqui, quos tacito nomine refert Philiarcus de officio sacerdotis tomo 1. par. 2. cap. 22. versic. penultimo. Et eam censet ipse æquè probabilem, ac duas statim referendas.

7 Secunda sententia sustinet posse Episcopum dispensare nondum incursa pœna, atque ita conditione non impleta, secus post incursam pœnam, & sic conditionem impletam. Priorem partem probat: quia ante pęnam contractam non est verè votum religionis, aut castitatis, sed abstinendi ab eo vitio, in cuius admissionis pęnam, quasi accessoriè promittitur religio, aut castitas. Quòd si dicas, quando sola pęna promittitur, vt si lusero, voueo religionem, votum esse solius religionis: & sic non militat hæc ratio. Fateor quidem hanc rationem non militare, at militat hæc, quod adhuc id votum minimè fit ex religionis affectu, sed ea quasi exosa in pęnam eligatur. Posteriorem autem partem probat. Quia semel iam incursa pęna, & sic impleta conditione, obligatio ad religionem, vel castitatem, est omninò absoluta, & independens a futuro euentu. At in his votis absolutis nequit Episcopus dispensare. Et confirmatur: quia adueniente conditione non minus absolutè, ac independenter id votum obligat, quam si principio absolutè omninò emissum esset, vt constat ex l. potior. 11. in fine principij, ff. qui in pignore potiores habeantur, ibi: *Cum enim semel conditio extiterit, perinde habetur, ac si illo tempore, quo stipulatio interposita est, sine conditione facta esset.* Et ideo hanc sustinent Sotus de tacendo secret. abutu. 1. par. cap. 9. & lib. 7. de iustit. quæst. 2. art. 1. ad 4. & quæst. 4. art. 3. col. 5. versic. vnum vero Couar. cap. quamuis pactum, 1. par. §. 3. nu. 12. de pactis, in 6. Alcozer li. de ludo. c. 13. concl. 9. & in sum. ca. 16. ad fin. Cord. sum. q. 152. Angles Florib. 2. par. vbi de voto, quæst. vnica, art. 8. difficul. 10. Gutierrez, quæst. canonicis. lib. 2. cap. 22. numero 50. 51. & numero vltimo, Manuel in Bulla Cruciatæ, §. 9. num 124. dubio secundo, quod mouet circa votum religionis. Azor libro vndecimo, institutionum moralium, capit. 10. quæst. 3. & capit. 19. q. 13. Graffius prima parte decisionum, libro secundo, capitulo vigesimooctauo, nume. 3. Llamas methodo curationis, 3. parte, capitulo quarto, §. 40. Et ait esse probabilem Philiarcus nume. præcedenti allegatus. Et videtur apertè huius sententiæ Nauar. summa Latina, capitulo duodecimo, numero 43. Hispana, cap. 28. addit. ad numero 42. capitulo 12. nam cum præmisisset in voto conditionali nequire Episcopum ante, vel post impletam conditionem dispensare, subdit in voto pœnali posse ante impletam conditionem, Quare videtur censere, secus esse post impletam.

8 Tertia sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo, quamuis duæ præcedentes sint satis probabiles) ait posse Episcopum dispensare, ante, & post impletam conditionem, & sic, siue pœna nondum incursa sit, siue iam incursa sit. Ducitur, quòd cum hæc reseruatio odiosa sit, ac nimis restringenda (vt probaui disput. præcedenti numero 5.) vota hæc tunc reseruata censeri debent, quando sunt simpliciter castitatis, aut religionis. At vota pœnalia non sunt huiusmodi: quia cum votum sit actus religionis, quo quis rem sibi gratam, & acceptam offert Deo in eius cultum, id simpliciter, & absolutè votum dicetur, quod ex affectu rei promissæ oritur. At in votis pœnalibus non oritur promissio castitatis, aut religionis, ex animo, & affectu vouentis, sed potius hæc sibi proponit tanquam odiosa, & in pœnam delicti. Ergo siue ante, siue post impletam conditionem poterit Episcopus dispensare. Et confirmatur: quia votum pœnale etiam impleta conditione deficit valde a perfecta voti religionis, & castitatis natura: ratione cuius perfectionis reseruantur hæc vota Quod tunc vouens non eligat hæc, vt talia sunt, sed potius eorum timore, & odio voluit deterreri, ne delictum admitteret, quod vitare proposuit. Et ideo hanc sententiam sustinent Ouandus 4. distinct. 38. quæst. vnica, propositione 29. Perez lib. 8. Ordinamenti, tit. 19. l. 37. ad finem, Medina libro 1. summæ, capit. 14. §. 6. Palacios in summam Caietani, verbo, votum, vers. sexto, Henriquez multis neotericis nominatim allegatis libro 7. de indulgentijs, cap. 30. numero 6. Ludouicus Lopez prima parte instructorij, capitulo 44. columna secunda, versicu. si autem sub forma, & 2. parte, vbi de clauibus, ca. 9. columna 12. Viualdus Candelabro Sacramen. 3. par. capit. 14. a numer. 50. vsque ad 57. Aragon. 2. 2. quæst. 88. art. 12. columna 8. versiculo si quis autem quærat. Beia in suis responsionibus, casu 28. Manuel. q. regular. 1. to. quæst. 63. art. 7. Antonius Gomez in Bulla Cruciatæ, clausula 10. num. 99. Vega secundo tomo summæ, c. 129. casu 10. & 99. & 114. Et eiusdem sententiæ clarè sunt alij authores, qui absque distinctione dicunt, posse Episcopum in his votis dispensare. Hi sunt Toledo libro 4. summæ, cap. 18. numero 11. Valentia 2. 2. disput. 6. quæst. 6. puncto 7. column. 10. vers. item possunt. Emmanuel Sa, summa, verbo, votum, vbi de voti irritatione numero 11. Et dicunt esse probabilem hanc sententiam Sotus libro 7. de iust. quæst. 4. artic. 3. columna 5. versic. vnum verò dubium, Couarr. Gutierrez, Angelus, Graffius, nu. 4. Philiarcus, quos num. præcedenti allegaui, Alcozer summa, ca. 16. ad finem, Manuel, secundo tomo, summæ, c. 97. conclus. 2. nume. 2. & in bulla Cruciatæ, §. 9. num. 124.

9 Non tamen poterit Episcopus dispensare in his votis absolutè emissis, quamuis ea vouens eligat in pœnam, & supplicium peccati admissi, vel ad euitanda infamiam, & dedecus. Quorum votorum exempla proposui, num. 6. in 2. argumento pro prima sententia. Quod licet in causa impellenti ad hæc vota reperiatur aliqua imperfectio: at verè absoluta sunt, ex nullo euentu futuro pendentia, ac voluntas directè in rem promissam fertur, illamque eligit. At horum votorum absolutorum dispensatio est solius Pontificis. Adde imperfectionem in his votis repertã non includi in ipso intrinseco vouendi actu, ipsaque voti natura, sed esse ipsi voto extrinsecam. Nam voluntas perfectè, & absolutè consensum præstat, eligens independenter ab vllo euentu castitatem, aut religionem. Quod secus contingit in votis pœnalibus: quia in ipsomet vouendi actu, ac subinde in eorum votorum natura clauditur imperfectio consensus voluntatis, qui non perfectè in rem promissam fertur, sed dependenter a conditionis euentu.

10 Ad argumenta nu. 6. proposita respondetur. Ad 1. dico id argumentum nullam vim habere. Nam etsi ante impletam conditionẽ id nõ sit votum vndequaque perfectũ: est tamen votum imperfectum, siquidem obligat imperfectè ad materiam promissam: nempe, eueniente conditione,

vt

vt executioni mandetur. Et ita nec ante euentum, est integrum voventi resilire ab obligatione per id votum cōtracta ingrediendi religionem, postquam conditio euenerit. Ad 2. constat ex dictis numero praecedenti, vbi in neutro voto posse Episcopum dispensare diximus, reddita differentiæ ratione. Ad confirmationem dic licet votum sit directè de religione, aut castitate (nulla etiam alia res sub votum cadit,)at non oritur ex illorum affectu, nec vt grata assumuntur, sed ac odiosa, & in pœnam, quando id votum pœnale est, iuxta dicta nu. 2. Ad argumentum propositum, num. 7. ad probandum impleta conditione non posse Episcopum, & ad confirmationem dic, impleta conditione esse iam vota hæc absoluta quoad obligationem, non tamen quoad radicem ex qua processere: est enim in illis imbibita ea radicis imperfectio.

11 Quæstio posterior. An in voto conditionali possit Episcopus dispensare. (Quale sit hoc votum explicuimus num. 4. & 5.) Triplex est sententia. Prima sustinet, nec ante, nec post impletam conditionem posse Episcopum dispensare. Probatur non posse ante impletam conditionē. Quòd in his votis non militet ratio, quæ in pœnalibus: emittuntur enim ex affectu castitatis, aut religionis promissæ, quamuis obligatio perfecta suspendatur in euentum conditionis. At pœnalia non proficiscuntur ex amore rei promissæ. Et confirmatur ex manifesta differentia inter hæc vota. Nam, qui pœnale emisit, nullatenus tenetur expectare rei euentum, sed posset ante conditionē impletam, liberè contrahere matrimonium. At, qui conditionale emisit, non potest, sed tenetur expectare conditionis euentum, aut defectum (vt generaliter in quocunque contractu conditionali id probaui lib. 5. disputatione 6. numero vltimo.) Cum ergo diuersa sit in vtroque voto obligatio ad castitatē, vel religionē, diuersum quoque erit ius dispensandi. Atque ita in pœnali permittetur Episcopo dispensatio ante conditionis euentū, secus in cōditionali. Confirmatur amplius, quòd hic, ante euentum conditionis ad nuptias transiens, peccat directe contra votum castitatis, aut religionis. Ergo hæc vota ante conditionis euentum obligant, tanquam vera religionis, aut castitatis vota. Ac proinde nequibit Episcopus dispensare. Posterior pars probabitur numero sequenti. Et ideo huius sententiæ sunt Sotus libro 7. de iust. quæst. 2. artic. 1. ad 4. Nauar. summa Latina, c. 12. numero 43. Hispana, capit. 28. addit. ad nu. 42. c. 12. Corduba summa, q. 152. Gutierrez lib. 2. q. Canonica, cap. 22. num. vltimo. Aragon. 2. 2. q. 88. artic. 12. col. 8. versic. si quis autem quærat. Manuel in Bulla Cruciatæ, §. 9. num. 125. & in addit. eodem. §. 9. numero centesimo decimosexto. Ludouicus Lopez 1. parte instructorij, capite quadragemosiquarto, columna secunda, versic. vota ista conditionalia. Azor libro vndecimo, institutionum moralium, capite decimonono, quæstione decimatertia. Et videntur clarè sentire Valentia 2. 2. disput. 6. quæst. 6. puncto 7. columna 10. vers. item possunt: & Vega 2. tomo summæ, capite 129. casu 99. & casu 22. nam absque distinctione aiunt, non posse Episcopum in his votis dispensare.

12 Secunda sententia docet ante impletam conditionem posse Episcopum, secus post impletam. Probatur prior pars. Quia ante impletam conditionem id votum conditionale non habet iam perfectam, & absolutam voti rationem. Quippe votum perfectum statim obligat, licet quandoque non pro statim. Sicut in omnibus præceptis affirmatiuis contingit. At huius voti obligatio pendet ex futuro euentu. Et confirmatur: quia cum virtus obligandi hominem Deo sit de voti essentia: sicut votum conditionale nondum impleta conditione minimè perfecte obligat, sed secundum quid, nempè, ad expectandum conditionis euentum: ita non potest dici votum simpliciter, sed secundum quid. Nec potest negari valde minui voti perfectionem ex hac dependentia obligationis à conditione voluntariè superaddita. At dum casus aliquis reseruatur superiori, reseruatio tanquam odiosa intelligitur de casu perfecto, & completo in propria specie (vt tradunt Doctores in tractatu de pœnitentia, agentes de casuum reseruatione.) Secundo, quia sponsalia conditionalia non sunt simpliciter, & verè sponsalia, donec, conditio impleatur: ac proinde non pariunt publicæ honestatis impedimentum, capite vnico de sponsalibus in sexto. Nec excommunicatio lata in contrahentes sponsalia, ac reseruata, comprehenderet sponsalia conditionalia, donec conditio adueniret: quia antea non sunt perfecta in sua specie. Probatur autem posterior pars. Quia adueniente conditione æquè obligant vota hæc conditionalia, ac absoluta. Vt constat ex l. potior, in fine principij, ff. qui in pignore potiores habeantur. Cuius verba numero septimo, retulimus. Qua ratione libro quinto, disputatione octaua, numero quinto, probaui matrimonium sub conditione initum, effici, ea impleta, legitimum, non minus quàm si ab initio absolutum esset. Et capite vnico, in fine, de sponsalibus in sexto deciditur sponsalia conditionalia, quæ defectu pepfectionis consensus non producebant impedimentum, ante conditionis aduentum, id producere ea adueniente, tanquam suam perfectionem consecuta. Atque id votum conditionale factum est ex castitatis, aut religionis amore: nec ea electa sunt tanquam odiosa, & pœnalia ad deterrendum à delicto. Atque proinde hac ratione non deficiunt à perfecta actus religionis, ac voti natura. Sicut deficit votum pœnale. Nec valet, si dicas actum vouendi à principio fuisse conditionalem: nec aduentu conditionis mutare naturam. Nam ad dispensandum potius spectanda est obligationis qualitas, quam eius initium. Secundò, quia excommunicationem, iure latam, in iubentes percuti clericum, vel simoniacè vendentes beneficia, incurrunt iubentes sub conditione, vel vendentes sub conditione, quando conditione impleta fit percussio, vel consummatur venditio: iuxta omnes, cum tamen res hæc sit valde odiosa, & pœnalis. Tertiò, quia si quis credens rem ita se habere, aut habuisse, quasi sponsionem faciens voueret Deo religionem, si res non ita se habet, aut habuit, nemo dubitaret nequire Episcopum in eo voto dispensare. Cum tamen consensus in votum sit valde imperfectus. Ratio ergo consensus imperfecti in voto conditionali reperta, non est sufficiens, vt impleta conditione possit Episcopus in eo voto dispensare. Hanc sententiam amplectuntur viri quidam doctissimi neoterici. Et pro illa sunt Perez libro octauo, ordinamenti, titulo decimonono, l. trigesimaseptima ad finem. Manuel 2. tomo summæ, capite nonagesimaseptimo, numero secundo, conclusio. 2. Vega 2. tomo summæ, capite centesimo vigesimonono, casu 10. vbi asserunt, impleta conditione non posse Episcopum in voto conditionali dispensare: & ita videntur sentire antea posse.

13 Tertia sententia docet posse Episcopum ante, & post conditionem impletam dispensare. Ducitur quoad priorem partem (prior enim satis est numero præcedenti probata.) Quod ad discernendam Episcopi potestatem ad dispensandum in his votis, non sola obligatio ex his consurgens impleta conditione, spectanda sit: alias nec in voto pœnali impleta conditione posset: vtpote quod tunc instar absoluti obligat: quod tamen est contra receptissimam sententiam, numero octauo, relatam. Sed initium, ac radix illius obligationis sunt quoque attendenda. Et si ea à perfecta voti castitatis, & religionis natura deficiant, poterit Episcopus dispensare. Quòd impleta conditione, licet obligatio sit iam absoluta, at radix illius obligationis, fuit imperfecta. At hæc imperfectio inuenitur in voto verè conditionali. Quippe radix eius obligationis fuit imperfecta voluntas à futuro euentu pendens, quæ in ipsa obligatione quasi imbibita manet. Semper enim est verum dicere ortam esse hanc obligationem ex consensu quodam imperfecto. Poterit ergo Episcopus in eo etiam impleta conditione dispensare. Atque ea reseruatio tanquam valde odiosa restringenda erit ad ea vota, quæ quoad obligationem, & illius radicem, sortiuntur perfectam voti castitatis, ac religionis naturam. Et confirmatur: quia hac ratione potest Episcopus dispensare in votis pœnalibus impleta conditione. Quia etsi iam absoluta sint quoad obligationem: at imbibitam in se habent imperfectionem radicis, nempe, obligationem non processisse ex amore castitatis, aut religionis, sed potius ex odio. Ergo similiter poterit Episcopus dispensare in voto verè conditionali, impleta conditione, eo quod in se retineat imperfectionem radicis, ex qua procedit.

Tandem quia ferè semper vota hæc conditionalia non procedunt ex religionis, aut castitatis affectione, sed amore rei positæ sub conditione quam voués obtinere desiderat, & vt facilius illam consequatur, offert Deo ea vota. Sicut nec vota pęnalia procedunt ex affectu rei promissæ Ergo sicut in his potest Episcopus, ita in illis. Quamuis maiorem rationem potestatis dispensandi in pęnalibus esse videam, at suo etiam modo ratio illa in conditionalibus militat. Et ideo huius sententiæ apertè videtur Toledo libro quarto summæ, capitulo decimooctauo numero vndecimo, vbi absolute, ac indistinctè docet dispensationem, tam in votis pęnalibus, quam in conditionalibus castitatis, ac religionis, ac reliquis reseruatis, ad Episcopum pertinere. Et tenet in proprijs terminis dicens praxi virorum sapientissimorum frequentissima receptã esse hanc sententiam Antonius Gomez in Bulla Cruciatę, clausula decima, numero nonagesimo nono. Et tenẽ quidam viri doctissimi nostræ ætatis temperantes quando votum non apparenter, sed verè est conditionale (prout explicuimus, num 4 & 5.) Quando enim votum est apparenter solum conditionale, eo quòd dictio, si, æquiualeat dictioni, quando, nequibit etiam ante impletam conditionem Episcopus dispensare, nedum post. Et hæc sententia sic temperata mihi præ ceteris placet. Quam post hæc scripta inueni sustineri a Petro de Ledesma a parte summæ, tract. 10 cap. 8. fol. 1216.

14 Est tamen hæc sententia intelligenda, quoties conditio est de futuro, nec tacite inest. Quæ reuera suspendit consensum, efficitque ne votum absolutum sit. Nam si sit de præterito, aut præsenti, vt voueo religionem, si ita res se habet modo, aut se habuit, non suspendit, sed est votum omnino absolutum, si conditio tunc vera sit, siue vouens sciat, siue ignoret conditionem extare: vt expresse habetur, l. cum ad præsens, & duplici sequenti, ff. si certum petatur. Quare licet aliqualis imperfectio in his votis inueniatur, quia tamen non talis, ac tante est, qualis, ac quãta in voto vere conditionali, reperitur, non potest Episcopus in his dispensare. Et constat a simili, nam ratione imperfecti consensus deciditur capitulo vnico, de spon. in 6. non oriri ex sponsalibus conditionalibus ante conditionis euentum publicam honestatem, & tamen si conditio est de præterito, vel præsenti, & est vera, oritur publica honestas. Et similiter si tacitè inest, atque apponitur eo modo quo inest. Vt probaui lib. præcedenti, disput. 69. num. 4. & 8. Non ergo in votis sub conditione de præterito, aut præsenti, aut quæ tacite inest, & apponitur eo modo quo inest, inuenitur ea consensus imperfectio, quæ satis est vt possit Episcopus dispensare.

5 Ad argumenta numero 11. proposita respondetur. Ad primum, & confirmationem fateor non tanta ratione fulciri potestatem Episcopi ad dispensandum in voto conditionali, quanta ad dispensandum in voto pęnali. At ratio ad id sustinendum non deficit, vt numero decimotertio, probauimus. Ad secundum, & confirmationem, dic verum esse, id peccatum esse contra votum, at quia id votum non vndequaque perfectam voti castitatis, aut religionis naturam sortitur, potest Episcopus dispensare. Ad argumenta proposita, numero duodecimo, probantia non posse Episcopum dispensare impleta conditione, respondetur. Ad primum constat ex dictis, numero decimo, tantum enim probat, impleta conditione, manere hæc vota perfecta quoad obligationem. At quia adhuc in se imbibitam retinent imperfectionem radicis, à qua processerunt, potest Episcopus dispensare. Ad secundum dic, eas pęnas respicere solam facti veritatem, nempe, veram clerici percussionem, veram beneficiorum venditionem, quæ impleta conditione verè reperiuntur. At reseruatio potestatis dispensandi in votis respicit perfectionem voti castitatis, aut religionis, quoad obligationis radicem. Atque si idem argumentum vim habeat, æque probat non posse Episcopum dispensare in voto pœnali, impleta conditione. Ad tertium constat dictis numero præcedenti.

DISPVTATIO XI.

An possit Episcopus dispensare in voto castitatis post matrimonium ęmisso ab altero, vel vtroque coniuge?

SVMMARIVM.

Explicantur casus discutiendi, & remissiue, quando est solum non petendi debiti votum, nu. 1.

An dispenset Episcopus quando alter coniunx sine alterius licentia castitatem vouit? Refertur duplex sententia, numero 2 & 3.

Proponitur sententia Authoris, nu. 4

Quid quando alter solus cum licentia alterius vouit, nu. 5.

Quid quando vterque continentiam vouit absque alterius licentia nu 6.

Quid quando vterque cum alterius licentia, non per modum contractus, nu 7.

Quid quando vterque communi consensu, ac per modum contractus vouit continentiam? Refertur duplex sententia, num 8 & 9

Proponitur sententia Authoris, nu 10.

An quando ratione necessitatis dispensat Episcopus, sit ad solum petendum debitum, nu. 11.

An tunc possit, si sit recursus ad petendum ex priuilegio dispensare, nu 12.

An possint Episcopi in hoc voto dispensare, quando coniuges illi exceperunt casum aliquem, vt: si soboles, quam habemus moriatur, volumus vt liceat nobis vsus coniugij, vel id voueant à tempore, quo sobolem habuerint, implendum, num. 13.

Quid si mutuo consensu vouerunt solam castitatem ad tempus, num 14.

An si illi coniuges remittant sibi mutuum pactum, tradentes iterum sibimet corporum potestatem possit Episcopus in eo voto dispensare, nu. 15.

1 VOtum à coniugatis emissum, aut potest esse tantum de non petendo debito. Et de hoc voto satis egimus disput. 9. numer 7. & 8. & ibi num. 6. egimus de voto castitatis coniugalis seruandæ. Quare disputatio præsens est de voto castitatis absolutè a coniugatis emisso. Et quia hoc potest quincuplici modo emitti, ideo, vt distinctè procedamus, quincuplex casus disputari potest. Primus est, quando alter coniux absque alterius coniugis licentia vouet castitatem. Secundus, quando cum alterius licentia alter solus vouit. Tertius quando vterque absq; alterius licẽtia. Quartus, quando vterque seorsum cum licentia alterius, non tamen per modum contractus. Vltimus, quando vterque mutua licentia per modum contractus continentiam vouit.

2 In primo casu, quando alter coniux absolute vouit continentiam absque alterius licentia, quidam censent non posse Episcopum dispensare, sicut nec in voto continentiæ absoluto ante matrimonium emisso, nisi in casu vrgentis necessitatis. Quia vltra obligationem non petendi debiti, includit id votum etiam obligationem integrã castitatis, quando liber fuerit coniux a debito coniugali reddendo, siue per alterius coniugis mortem, siue fornicationem, ob quam alteri diuertere licet. Nec est conditionale. Quia ea conditio non reddendi, quoties vouenti licuerit, inclusa in eo voto, non est addita ex libera vouentis voluntate: sed suapte natura in eo voto clauditur. Et hæc sententia est probabilis: illamque tenent quidam neoterici docti. Et Ludouicus Lopez prima parte instructorij, capitulo quadragesimoseptimo, in fine, quamuis non explicet si absque alterius licentia, vel cum illa votũ sit emissum.

3 Alij vero censent posse Episcopum dispensare in hoc voto, & quamuis non explicent, an ea dispensatio sit tantum ad petendum debitum, an potius omnino in eo castitatis voto, at ratio cui innituntur probat omnimodam dispensationem. Ducuntur, quod hoc votum non sit omnimodæ continentiæ: cum ad non reddendum debitum obligare nequeat. At reseruatio voti castitatis

tatis tanquam odiosa, de integræ castitatis voto est intelligenda, (vt latè tota disput.9. diximus.) Et ideo hanc partem sustinent Stunica de voto, q.3. num.64. Arag.2.2.q.88. art.8. dub vlt. Manuel 2 to. summæ, c.90. nu.6. ad fi. Et posse Episcopum dispensare quamuis alio fundamento ductus tenet Gutierrez, quem disp.9. num.4. allegaui, eius fundamentum reprobans.

4 Et placet quidem hæc posterior sententia, casu quo id votum emissum sit post matrimonium consummatum. Quia non est votum omnimodæ castitatis, & ita minimè obligat ad non reddendum, etiam quando redditio est voluntaria propter alterius coniugis adulterium, aut diuortium, (vt probabo libro sequenti, disput.35. nu.26. & duplici sequenti.) Si autem emissum sit ante matrimonij cõsummationem: subdistinguendum est, si id fuit animo ingrediendi religionem ad votum implendum, nequit Episcopus in eo voto dispensare. Quia valet, vt votum omnimodæ castitatis, (vt probabo ea. disp.35. num.23.) Secus (vt ibi dicam) si vouens non habuerit animum ingrediendi religionem: vel tempore voti se habuerit negatiuè, nec de ingressu, nec de opposito cogitans: tunc enim non est omnimodæ castitatis votum: (vt ibi probabo) & ideo potest Episcopus in eo voto omninò dispensare, liberando prorsus eius obligatione vouentem. Quando tamen animo ingrediendi religionem vouit, licet nequeat Episcopus prorsus in eo voto dispensare poterit tamen vbi iam semel matrimonium consummauit, dispensare ad petendum debitum. Sicut disput. sequenti, numero 4 dicemus, posse cum eo, qui ante matrimonium id votum inijt. Et quamuis ibi, num.6. dicemus posse tunc ad petendum debitum dispensare, licet animo ingrediendi religionem vouerit, aut id matrimonium inierit. Atque quamuis nondum matrim. consummatum sit. At si id castitatis votum post matrimonium ratum emisit, animo ingrediendi religionem, vt illud impleat, sciens se aliter illud implere non posse, credo non posse Episcopum dispensare ante matrimonij consummationem, vt petat debitum: secus post. Ratio prioris partis est: quia cum tempore, quo se voto astrinxit, sciuerit se aliter non posse illud implere, quam ingrediẽdo religionem, & ingrediendi animum habuerit, vt illud impleat, videtur se ad ingressum in eo voto obligasse, & cum adhuc possit implere, nequibit Episcopus dispensare. Ratio autem posterioris partis est: quia semel matrimonio consummato nequit iam ingredi religionem, & cum tenetur simul habitare cum coniuge, & reddere debitum, versabitur in magno incontinentiæ periculo, ni petat. Et ideo potest tunc Episcopus dispensare ad petendum: & hoc quamuis posset adiri Pontifex, aut alius potens ex priuilegio dispensare. Sicut disputatione sequenti, numero 4. & 7. dicemus posse in voto castitatis ante matrimonium facto. Sed argues ad probandum hunc, qui post matrimonium ratum, vouit castitatem animo ingrediendi religionem, sciens se aliter non posse implere, non censeri vouere religionẽ. Quia si aliter coniunx obiret, aut transiret ad religionem, aut consentiret, vt hic vouens, plenè castitatem seruaret, non teneretur hic religionem ingredi. Sed respondeo hoc verum esse: quia ille non censetur vouere religionem, nisi quatenus esset necessaria ad castitatis votum seruandum: quare cum in eo casu possit seruare in sæculo, non tenebitur ad religionem.

5 In secundo casu, quando cum licentia alterius coniugis, alter solus continentiam vouit: quidam dicunt posse Episcopum dispensare, vt vouens petat debitum: & nil aliud explicant. Sic Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap.243. conclus.14. num.14. Vega 2. tommo summæ, cap. 129. casu 77. At existimo eodem pacto distinguendum, quo distinxi, num. præcedenti. Aut enim hoc votum cum licentia alterius coniugis factum, est ante matrimonium consummatum animo ingrediendi religionem, scienti non aliter posse se votum implere integre, sed manendo in sæculo teneri reddere debitum: & tunc cum videatur se ad religionem obligare, casu quo aliter nequeat seruare castitatem: iuxta dicta num. præcedenti, nequibit Episcopus dispensare etiam ad petendum debitum. At si iam matrimonium consummarit: cum nequeat ad religionem transire, & teneatur non obstante ea licentia reddere debitum (vt probabo libro sequenti, disputatione 36. num. quinto, & sexto) poterit Episcopus dispensare, non prorsus in eo voto, sed tantum ad petendum debitum. Quia valuit, vt votum omnimodæ castitatis, (vt probabo libro sequenti, disputatione 36. numero 6.) Si autem id votum factum est post matrimonium consummatum, & animo ingrediendi religionem, volente altero efficere iure requisita, vt hic vouens transeat ad religionem, non poterit Episcopus dispensare etiam ad petendum debitũ, quia ad religionem voluit se obligare. At si alter propositum mutet, cum hic non possit ad religionem transire, poterit Episcopus dispensare ad petendum debitum: nõn tamen omninò in eo voto: eo quòd sit absolutæ castitatis. Quando verò id votum absque animo ingressus religionis est factum, siue ante consummationem matrimonij, siue post, potest Episcopus omninò in eo voto dispensare, quod non sit votum omnimodæ, & absolutæ castitatis, sed partis. Si quidem eo non obstanti tenetur vouens reddere debitum: & potest reddere, licet alter in in adulterium incidat: vt probabo libro sequenti disp.36. num.5. & 6.

6 In tertio casu, quando vterque coniunx continentiam vouit absque alterius licentia dicendũ est prorsus, quod numero 4. diximus, quando alter solus absque alterius licentia vouit. Quia similiter non est votum continentiæ absolutæ, & omnimodæ, & tenetur reddere, ac potest, quamuis alter adulterij reus sit: nisi quando ante matrimonium consummatum animo expresso ingrediendi religionem factum esset, (vt probabo lib. sequenti, disputatione 37. num. 1. & 2.) tunc enim esset votum omnimodæ castitatis, nec posset Episcopus dispensare in eo: nisi solum ad petendum debitum in casu solo, in quo nume.4. dixi id posse.

7 In quarto casu, quando vterque seorsum continentiam vouit, habita ab altero licentia, non tamen per modum contractus, & reciprocæ conuentionis, facio, vt facias, sed independenter ab alterius voto, dicendum est omnino, quod numero quinto diximus. Quia similiter non est votum omnimodæ continentiæ, sed partis, cum teneatur alter alteri debitum reddere: ac possit, licet à debiti reddendi obligatione liber sit, ob alterius adulterium, (vt probabo libro sequenti, disputat. 37. numero 3. & 4.) Et quando id votum animo ingrediendi religionem factum esset, dicendum est, quod numero quinto dixi, in hac disputatione.

8 In vltimo casu, quando vterque communi consensu continentiam vouit per modum contractus, ac reciprocæ conuentionis, facio, vt facias: aliqui absolutè dicunt posse Episcopum in hoc voto dispensare. Sic Maioris 4. distinctio. trigesimasecunda, quæstione secunda, columna secunda, in solutione ad 2. contra 2. conclusionem. Atque idem fortè dicerent authores sentientes id non esse votum omnimodæ continentiæ, sed vtrumque teneri reddere. Quos referam lib. sequenti, disputatione 37. numero 9.

9 Alijs verò neotericis doctissimis placet, posse tunc Episcopum dispensare ad petendum debitum. Quod etiam tenent Emmanuel Sa, summa, verbo, debitum coniugale, nu.2. & Manuel. quæst. regularibus 1. tomo, q.63. art. 2. Ducuntur, quia cum sit odiosa reseruatio, debet restringi ad propriam verborum significationem. Vt dum reseruatur casus, intelligitur quando habet propriam, & completam rationem in propria specie. At hoc non est propriè dispensare in voto castitatis, sed in effectu illius ad tempus, nec quoad omnes effectus. Quia est sacrilegus vterque fornicans, nec eo matrimonio soluto potest ad aliud transire. Sed tantum est dispensatio ad petendum debitum: qua concessa, consurgit ex ipso matrimonij contractu obligatio debiti reddendi. Item, quia in voto castitatis, quod matrimonij contractum præcedit dispensat Episcopus ad petendum debitum. Cur ergo non poterit in hoc post matrimonium facto? cum hoc non magis obliget, quàm illud.

10 At neutra opinio placet: non prior, quia hoc votum est absolutæ, & integræ castitatis: & obligat prorsus ad non petendum, nec reddendum debitum,) vt probabo libro sequenti, disp. trigesimaseptima, numero 10.) Nec etiam posterior placet. Quia eius priorem rationem apertè impugnabo disputat. sequenti, nume.4. Nec poste-

posteriòr ratio aliquid probat. Quia non est simile de voto castitatis ante matrimonium emisso. Quia ex natura rei, est, quoque Pontifici reseruatum, dispensare in eo ad petendum debitum. Et solum potest hodie, eò quòd diuturna consuetudo obtinuit, vt Episcopi in hoc dispensent (vt dicemus disp sequenti, num. 4) Quæ consuetudo ortum habuit ab euidenti incontinentiæ periculo, si coniunx nequeat petere, cum tamen ratione matrimonij teneatur reddere. Quod in præsenti casu minimè obtinuit nec idē periculum militat, neuter enim tenetur, nec licitè reddere potest. Ideo dicendum est, non posse Episcopum dispensare cum his coniugatis, vt matrimonio vtantur, siue petendo, siue reddendo, nisi quando esset incontinentiæ periculum in alterutro, nec commodè Pontifex adiri posset præ paupertate, aut alia ratione. Priorem partem probat ratio proximè adducta, & discrimen ibi constitutum inter hoc votum, & idem met, dum est ante matrimonium. Posterior autem probatur. Quòd in ea necessitate possit Episcopus dispensare cum solutis ad ineundem matrimonium (vt probaui disput 9. num. 22.) Ergo a fortiori cum coniugatis his, ad petendum debitum. Et rationes ibi adductæ hoc satis probant. Et ita hanc partem tenent Sylu. verbo votum 2. in fine, iuncto verbo dispensatio, quæst. 9. num. 15. ad quem locum se refert. Nauar. summa capit. 12. num. 59. Stunica, quæst. 3. de voto, num. 64. & 65. Palacios 4. dist. 32. disput. 2. colum. 8. ver. quod si votum, Henriqu. libro 11. de matrim. cap. 15. num. 8. Manuel 1 tomo summ. 2. editio. c. 243. concl. 14. num. 14. Aragon. 2. 2 quæst. 88. art. 8. dubio vltimo, Ludouicus Lopez 1. par. instructorij, cap. 46. columna 1. vers. quando vterque, Vega 2. tomo summæ, cap. 34. casu 104. statim in principio, & cap. 129. casu 68. Atque idem dicendum est, quando licet adiri possit Pontifex, immineat tamen graue incontinentiæ periculum ex mora. Quia in eodem euentu diximus eadem disput. 9. nume. 22. posse Episcopum dispensare in castitatis voto, & pro hac parte sunt. D. Anton. 3. par. titul. 1. cap. 22. §. 4. Sotus 4. dist. 26. quæst. 1. art. 4. col. antepenul. versi. quòd si contra arguas, Angles Floribus, 2. par. vbi de voto, quæst. vnica, art. 7. difficul. 10. Vega d. casu 68. vbi absolutè docent posse Episcopum dispensare, quando est incontinentiæ periculum. Atque idem dicunt Nauarr. Henriquez proximè allegati, & Manuel. d. ca. 243. nu. 14. quando ex magno timore, licet non sufficienti ad votum irritandum, id factum est. Et placet quidem, quia id votum non est omninò voluntarium, & cum vt integram voti castitatis vim habeat, exigatur mutuum pactum, vbi id omnino voluntarium non fuit, sed metu magno extortum, nil mirum si non ita Papæ reseruetur, ac quando sponte factum est.

11 Id tamen monuerim, dispensationem Episcopi in hoc voto ob vrgentem necessitatem factam, solum posse esse ad petendum debitum. Quia ad hoc solum necessitas vrget. Quare coniunx hic fornicans delinquit contra votū. & ex vi illius tenetur eo matrimonio soluto non transire ad aliud, & si reus voti transeat, tenebitur non petere debitum. Instar eius, qui castitatis voto ligatus matrimonium inijt. At tunc poterit Episcopus dispensare ad petendum debitum. Quia respectu huius posterioris matrimonij se habet instar eius, qui post votum duxit vxorem, cum quo posse Episcopum dispensare ad petendum debitum dicemus disputa. sequenti, num. 4. Similiter si soluto eo matrimonio adfuerit vrgens necessitas dispensandi, vt coniunx superstes, qui sic mutuo consensu vouerat transeat ad alias nuptias, poterit ad id dispensare Episcopus. Sicut disp. 9. num 22. diximus posse in hoc euentu dispensare in castitatis voto.

12 Secundo monuerim, cum potestas Episcopi ad dispensandum cum his coniugibus, mutuo castitatis voto per modum contractus astrictis, vt possint petere debitum, competat ratione solius necessitatis, & defectus potestatis commodæ adeundi Pontificem, non posset Episcopus in hoc dispensare, si posset absq; eo periculo adiri habens Priuilegium Pontificis ad dispensandum (vt dixi in simili disput. vndecima, numero 25.) Quia tunc cessat ea necessitas.

13 Dupliciter tamen limitanda est hæc sententia. Primò, vt intelligatur, quando nulla exceptio in eo voto posita est. Si enim aliquis casus exciperetur, non esset votum omnimodæ castitatis, & ita posset prorsus in eo Episcopus dispensare. Vt coniuges per modum contractus vouissent castitatem, hac lege, vt soboles, quam tunc habebant, obiret, possent vti matrimonio. De quo casu his diebus consultus respondi posse Episcopum omninò in hoc voto dispensare. Propter rationem dictam. At secus esset si ab initio promitterent continentiam, si haberent prolem: tunc enim sic distinguendum esset, si dictio, si, æquiualet dictioni, quando, vt sensus sit, postquam habuerimus prolem, promittimus ex tunc continentiam, esset votum vere absolutum castitatis, & tantum quoad effigiē esset conditionale, & sic non posset Episcopus dispensare, nec ad petendum debitum, nisi in casibus explicatis, num. 10. Si verò sensus esset conditionalis, si Deus nobis hoc beneficium concesserit, vt habeamus prolem, promittimus in gratiarum actionem continentiam: tunc retenta sententia, quam tenuimus disputatione præcedenti, n. 13. dicendum est, posse Episcopum in eo voto prorsus dispensare, siue ante impletam conditionem, siue post. Quia est verè conditionale.

14 Hinc deducitur posse Episcopum dispensare, quando coniuges illi mutuo consensu, & per modum pacti solam continentiam ad tempus vouissent. Quod id castitatis votum sit temporale, ac proinde non reseruatum. Sic Palacios, 4. dist. 32. disput. 2. colum. 17. vers. suffragatur communi placito.

15 Secundo limitanda est, nisi coniuges illi, qui per modum contractus vouerunt, remittant sibi ipsis renunciationem illam iuris petendi, & reddendi, quam vouendo fecerant, iterum conferendo sibi mutuam corporum potestatem. Quippe tunc valet prædicta remissio, & tenebitur, vterque debitum reddere (vt dicam lib. seq. disputio. 37. num. 15. Quare poterit tunc Episcopus dispensare ad petendum debitum, ratione illius periculi, quod grauissimum imminet, si cum sint obligati ad reddendum, sit illis interdicta debiti petitio. Atque id existimo posse, & si facilis sit ad Pontificem recursus. Quia per illam renunciationem quasi de nouo contrahitur matrimonium, quo ad licitam eo vtendi facultatem, & petitio debiti erit ratione illius voti interdicta, concessa, ac obliganti redditione. Quare dicendum est posse Episcopum in hoc voto castitatis dispensare ad petendum debitum, licet Pontifex facile adiri possit. Sicut disputatione sequenti, numero quarto, & septimo, id dicemus de eo, qui voto castitatis astrictus matrimonium contraxit.

DISPVTATIO XII.

An possit Episcopus dispensare in voto castitatis, & in affinitate, ac cognatione spirituali post matrimonium contractis ad petendum debitum coniugale?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, nu. 1.

An possit Episcopus dispensare in voto castitatis præcedenti matrimonium ad petendum debitum? Refertur quædam opinio, nu 2.

Hac opinione retenta, nequit quoties adiri potest habens dispensandi priuileg um, nu. 3.

Proponitur sententia Authoris. Et ibi, an possit dispensare cum coniugato, qui absque vxoris licentia initiatus est, num 4

An possit Episcopus dispensare cum professo, aut sacris initiato, ad petendum debitum quando absque causa iusta dispensatum est cum eis ad ineundum matrimonium. Remissiue, num 5.

An possit dispensare in voto castitatis ad petendum debitū, quando nondum matrimonium est consummatum? & ibi quid si ille votum religionis fecerat, vel alter in adulteriū incidat, nu 6.

Quid si adiri valeat potens ex priuilegio dispensare, num 7.

Quid

Quid, quando votum castitatis emissum est post matrimonium, & quid possint circa dispensationem in votis ad petendum debitum, confessores per bullam Cruciatam: & religiosi per sua priuilegia? remissiuè, nu. 8.
An dispensatio hæc Episcopi in eo voto castitatis sit plena, an solum ad petendum debitum, nu 9.
An possit Episcopus dispensare ad petendum debitum in affinitate contracta post matrimonium? Refertur duplex sententia, num. 10 & 11.
An iuxta has sententias possit, quando est aditus ad potentem ex priuilegio, num. 12.
Proponitur sententia Authoris, num. 13.
An possit, quamuis adiri valeat potens ex priuilegio, nu. 14.
An possit dispensare in cognatione spirituali ad petendum debitum, n. 15.
Quid possint commissarius Cruciatæ, & religiosi per sua priuilegia, circa dispensationes ad petendum debitum in affinitate, aut cognatione spirituali? Remissiuè, num. 16.

1 Disputatio præsens tres, quæstiones disputandas petit circa Episcopi facultatem ad dispensandum cum coniugatis, in debiti coniugalis petitione. Prima est de voto castitatis. Secunda de affinitate. Tertia de cognatione spirituali.

2 Quæstio prima. An possit Episcopus dispensare ad petendum debitum, cum coniuge, qui voto castitatis astrictus matrimonium iniit? Qua in re quidam censent, solius Papæ esse in hoc dispensare: & solum posse Episcopum ratione necessitatis vrgentis, quando, scilicet, voto astrictus caret sumptibus necessarijs ad impetrandam dispensationem, vel periculum incontinentiæ ex mora illius imminet. Quod communiter euenit in coniugatis simul habitantibus. Ducitur, quòd in voto castitatis, ex quo oritur obligatio hæc non petendi debiti, solus Papa dispenset, nisi ratione vrgentis necessitatis. Sic tenent Sotus 4. dist. 38. quæst. 2. artic. 1. columna penultima, versic. reddere etiam. Ledesma 2. par. 4. quæst. 55. articu. 1. columna 1. vers. sed hæsitabis. Palacios 4. d. 32. disput. 2. columna 8. vers. ego vero & d. 34. disput. 2. col. 11. versic. & quamquam, & d. 38. disput. 3. col. 24. versic. at verò necessitati. Margarita confessorum in 6. præcepto folio 89. colum. 1. Caiet. capit. ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. quæst. 127. num. 350. Pedraza summa, in 6. præcepto, §. 9. Sylu. verb. dispensatio, quæst. 9. num. 15. & verbo, matrimonium 7. q. 5. in fine, & verbo, debitum, quæst. 9. num. 11. & verbo, votum 4. q. 4. Armilla, verbo, votum 4. q. 4. Armilla, verbo, debitum, num. 13. Nauar. summa, cap. 12. nu. 76. & 86. c. 16. num. 30. Perez lib. 4 ordinamenti, titu. 1. l. 1. columna 28. folio 4. Gutierrez, quæst. canonicis, lib. 1. cap. 23. nume. 17. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 33. art. 1. colum. 15. versic. aduertendum tamen. Toledo lib. 4. summæ, ca. 18. nume. primo, differentia 2. Bartholom. à Ledesma de matrim. dubio 32. columna antepenultima. Azor lib. 11. institutionum moralium, cap. 19. q. 8. Graffius 1. part. decisionum, lib. 1. c. 13. num. 80.

3 Quare iuxta hanc sententiam dicendum est, non posse Episcopum, etiam dispensare in casu necessitatis, si recursus sit ad potentem ex priuilegio dispensare in voto hoc ad petendum debitum (vt in simili dixi disp. 9. num. 25.) Et ita affirmat Petrus de Ledesma, num. præcedenti allegatus, asserens, non posse Episcopum dispensare, si ad Nuncium Apostolicum aditus pateat. Quod tamen eod. nu. 25. reprobaui, eo quòd hic non maiori potestate gaudet quo ad has dispensationes, quam Episcopi. Et sic iuxta hanc sententiam, raro, vel nunquam poterunt Episcopi in hoc dispensare. Quia vbique est copia religiosorum mendicantium, qui possunt in hoc ex priuilegio dispensare. Vt dicemus disp. 16.

4 Ad multo probabilius est, posse semper Episcopum dispensare cum coniugato, qui voto castitatis ligatus transijt ad nuptias, vt petat debitum. Cuius rationem reddunt Henriquez, Manuel, Vega statim allegandi. Quòd id non sit in voto castitatis dispensare, sed ad quendam solum effectum. Cum hic coniux, non obstante hac dispensatione, sit sacrilegus fornicando: nec eo matrimonio soluto, possit ad aliud migrare. Sed hæc ratio displicet. Nam similiter probaret posse Episcopum dispensare ad eum solum effectum, vt ligatus voto castitatis, ineat semel matrimonium, manente voto in sua firmitate quo ad cetera. Quod nullus concedit. Alteram rationem tradit Palacios statim allegandus, nimirum: quia id votum castitatis à sua perfectione cadit post matrimonium initum: eo quod iam non obliget ad non reddendum. At in voto castitatis imperfecto potest Episcopus dispensare. Sed neque hæc ratio arridet. Quia simili modo probabiliter concluderet posse Episcopum in eo voto prorsus dispensare. Quippe ob eandem rationem imperfectionis, quæ inuenitur in hoc castitatis voto, post matrimonium emisso, defendimus disput. præcedenti, à num. 4. posse Episcopum in eo prorsus dispensare. Præterea cum votum absolutè, ac perfectè emissum fuerit, & obligarit: non potest dici imperfectum ratione status culpatè assumpti: nec ex culpa sua debet assumens reportare commodum: quare legitima huius ratio est, quam tradunt nonnulli ex authoribus pro hac sententia allegandis: quia licet, attento iure, hæc dispensatio sit solius Pontificis: at consuetudine, quæ iurisdictionem præbet, cap. cum contingat, de foro compet. obtentum est, hanc dispensationem Episcoporum esse. Passim enim Episcopi in hoc dispensant, nullo Romam confugiente, ad petendam in hoc dispensationem: eo vel maximè, quod eæ dispensationes excusari nequeant ratione vrgentis necessitatis: Cum facilis semper aditus pateat ad religiosos mendicantes, qui ex priuilegio possunt in hoc dispensare. Et ideo hanc sententiam tenent ex iurisperitis, Ioan. Andr. cap. rursus. numero 6. qui clerici, vel Vouent. & ibi Anton. in fine, Ancharan. nume. 2. oppositione 1. in fine. Præposit. numer. 6. Alexander de Neuo, num. vltimo, Henricus numero 4. Brunellus desponsalibus, conclus. 31. num. 4. Hieronymus Mangariæ in arbore consanguinitatis, §. in nomine, nume. 56. (vterque habetur tomo 9. tractatuum) Rosella, verbo, impedimentum, impedimento 4. num. 5. in fine. Angelus, verbo, matrimonium 3. impedimento 5. num. 3. & verbo, votum 4. num. 9. Armilla, verbo dispensare, nume. 18. & verbo, matrimonium, num. 55. Tabiena, verbo, matrimonium 1. q. 2. & verbo, impedimentum, impedimento 2. q. 5. Greg. Lopez l. 11. in fine, titu. 2. p. 4. Gallego de cognat. spirit. cap. 19. num. 15. Mozzius, quem refert, & sequitur Hugolinus de matrim. c. 20. nu. 10. & ex Theologis, Maioris 4. dist. 32. q. 2. argumento 2. contra 2. conclusionem D. Antonius 3. par. tit. 1. ca. 22. §. 2. in fine. Sotus. 4. d. 37. q. vnica, art. 1. in fine corporis, & art. 2. col. 4. versicu. & per hoc respondetur. Alexander in suo Enchiridio. in 2. par. præcepto 2. tractatu de voto, versic. Episcopus tamen dispensat. Veracruz 1. par. Speculi, art. 15. in fine, & dubio 1. in fine: & appendice ad d. art. 15. folio 121. Palacios 4. d. 32. disput. 2. columna 17. versic. suffragatur communi placito. Corduba summa, quæst. 146. puncto 2. Toledo lib. 7. summæ, cap. 14. num. 4. Henriquez libro 12. de matrimon. cap. 2. numero 9. & in commento, litera & cap. 5. num. 10. vbi dicit idem de coniugato, qui sacris est initiatus absque vxoris licentia. Sorbus in compendio priuilegiorum mendicantium, verbo, absolutio quoad sæculares 2. in resolutio. quo ad sæculares 2. in resolutionibus, quas ibi ponit, vers. tertiò aduertendum est, fol. 75. Viualdus Candelabro sacram. 1. par. vbi de matrim. numer. 140. & 3. par. c. 14. nu. 41. Manuel 1. tomo summæ 2. editione, cap. 242. nu. 2. & in Bulla Cruciatæ, §. 9. nu. 119. & q. regular. 1. to q. 63. art. 2. Valentia 4. par. disput. 10. q. 5. puncto 5. in fine. Ludouicus Lopez 2. par. instructorij, vbi de matrim. c. 46. versic. adde verò, folio 1110. & 1. par. ca. 83. versic. penul. Emmanuel Sa, summa, verbo, debitum coniugale, num. 4. Graffius in suis decisionibus 1. par. lib. 2. cap. 82. num. 5. & cap. 83. nu. 12. Vega 2. tomo summæ, c. 129. casu 51. & casu 118. puncto 2.

5 Sed an hoc extendendum sit ad professos, vel sacris initiatos, qui ex dispensatione Pontificia, absque legitima causa concessa, matrimonium iniere, vt possit cum eis Episcopus dispensare: dixi disp. 8. nu. 10.

6 Rursus dubitabis, an hæc facultas Episcopi protendatur etiam ad dispensandum in petitione debiti cum eo, qui post votum castitatis contraxit matrimonium, nondum tamen illud consummauit? Decisio pendet ex ea quæstione, an hic teneatur tunc ratione voti castitatis implendi, ingredi religionem. Et Doctores teneri asserentes, quos referam lib. sequenti, disputat. 34. numero 2. teneri-

teneatur subinde dicere, non posse tunc Episcopum dispensare. Quia hac ratione nequit Episcopus dispensare cum eo, qui post votum religionis matrimonium init, vt possit consummare (vt benè ait Sotus 4. d. 38. quæst. 1. column. 6. versic. quid autem remedij) quia ille potest adhuc implere votum ingrediendo religionem. Et ita hanc partem sustinet Azor in quodam simili, lib. 11. institutionum moralium, cap. 19. quæst. 10 vers. sed dubiæ quæstionis est. At retenta opinione nostra, quam sustinebimus lib. sequenti, disp. 34. nume. 8. dicenti hunc non teneri ingredi religionem, sed posse consummare reddendo debitum, dicendum est, posse Episcopum dispensare, vt debitum petat. Sicut id potest matrimonio semel consummato. Quia similiter tenetur debitum reddere, nisi religionis ingressum eligat, ad quem minimè obligatur. Ac proinde versabitur in magno incontinentiæ periculo, petitione debiti sibi interdicta. Et ita sustinet Manuel 1. tomo summæ 2. editione, cap. 242. num. 2. Et similiter posset Episcopus dispensare in hac debiti petitione, aut redditione priori bimestri, quo ante consummationem reddere non tenetur: vel si cum ipse vouens sit innocens, alter coniux sit Adulter. Quamuis enim in his casibus, nec teneatur, nec possit licitè reddere debitum: cum tamen non teneatur religionem ingredi, quo castitatis votum impleat, nec possit ad alias nuptias transire, in magno incôtinentiæ versabitur periculo. Nec consuetudo, ratione necessitatis inducta ad dispensandum in hac debiti petitione, restringenda est, ne in his casibus similis necessitatis possit. Idem dicerem, quando hic voto castitatis astrictus ad matrimonium transiret animo ingrediendi religionem. Cùm enim is animus non obliget ad ingressum, sed liberum sit ei matrimonio inito non ingredi, sed id consummare debitum reddendo (vt probaui libro 1. disp. 43. numero 9.) eadem ratio militat, vt possit cum illo Episcopus dispensare ad petendum.

7 Ex his deducitur, minimè necessarium esse confugere in his euentibus ad habentes ex priuilegio Pontificio facultatem dispensandi. Quippe ratione dictæ consuetudinis. id potest Episcopus præsente Papa: nedum illis. Sicut disput. 9. nu. 27. diximus posse parochos ratione consuetudinis dispensare in vna, vel altera ieiunij die, etiam si præsens esset Episcopus.

8 Quando autem vota hæc castitatis sunt post matrimonium emissa, qualiter circa ea, ac debiti petitionem possit Episcopus dispensare, satis diximus tota disputatione præcedenti. An autem possit in hac debiti petitione dispensari per bullam Cruciatæ? dicemus disput. 15. Et an possit per religiosorum priuilegia? dicemus latè disputatione decimasexta.

9 Tandem id monuerim, non posse Episcopum dispensare omninò in voto castitatis, cum eo, qui post illud matrimonium contraxit, sed tantum ad petendum debitum: quia necessitas matrimonij iam initi nil aliud postulat, nec consuetudo aliud obtinuit. Quare, non obstante dispensatione, hic fornicando, sacrilegus erit: & transeundo ad aliud matrimonium post illud dissolutum. Quia non potest Episcopus in his votis dispensare quoad eos effectus. Sic Sotus 4. d. 38. q. 2. artic. 1. col. penult. vers. reddere etiam. Gutierrez & Bartholomæus a Ledesma, num. 2. allegati. Quare si hic soluto matrimonio ad aliud transeat, noua Episcopi dispensatione egebit ad petendum debitum. Quippe prior dispensatio, sicut nec ad aliud matrimonium, ita nec ad eius vsum extendi potuit.

10 Quæstio secunda. An possit Episcopus ad petendum debitum dispensare, cum coniuge, cui debiti petitio est interdicta, ratione affinitatis contractæ cum altero coniuge? Quibusdam placet eam dispensationem solius esse Pontificis. Ducuntur, quòd id impedimentum oriatur ex affinitate inter coniuges contracta: in qua solus Papa dispensat. Secundum, quòd præceptum abstinendi tunc a debiti petitione oriatur à iure Pontificio, capit. transmisse, de eo qui cogn. consang. & nec ibi, nec alibi concedatur Episcopo potestas in eo dispensandi. Ergo Episcopus tanquam inferior nequibit in eo dispensare. Sic sustinent Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 2. num. 6. ad finem Matienzo lib. 5. Recopilat. tit. 1. rubrica, glossa 1. nu. 103. Graffius 1. par. decisionum, lib. 2. capit. 83. num. 12. Et dubius manet D. Antonius 3. part. titulo 1. capit. 20. §. 8. Idem sustinent quando est propriè incestus, vt quia coniux, iam consummato matrimonio, habuit rem cum persona sui coniugis consanguinea, nisi id possit Episcopus ratione iuuentutis, Angelus verbo, incestus, num. 5. Sylu. verbo, luxuria, q 4. dicto. 5. fatentur tamen posse, quando non est propriè incestus. Vt quia copula, ante matrimonium consummatum, habita fuit.

11 Alij sustinent eandem partem, cum quadam tamen limitatione. Dicunt enim non posse Episcopum dispensare, nisi casu necessitatis, eo quod non pateat facilis aditus ad Pontificem, sitque incontinentiæ periculum: quia in hac necessitate potest Episcopus in lege Pontificia dispensare. Huius sententiæ sunt Sylu. verbo, debitum, q. 9. in fine. Margarita confessorum in 6. præcepto, versic. 12. fol. 89. Gutierrez, quæst. canon. lib. 1. c. 23. num. 17. Ludouicus Lopez 1. par. instructorij, cap. 80. col. 3. vers. sed connumerare, & cap. 296. ad finem, & 2. par. vbi de matrim. cap. vltimo, columna antepenultima, versic. iam & illam. Et quando copula illa est scelestissima, vt cum socru, vel sorore vxoris, tenent Sotus 4. d. 37. q. vnica, art. 3. colum. 3. vers. debet autem, Graffius, 1. par. decisionum, lib. 2. c. 81. nume. 3.

12 Quare iuxta hanc sententiam dicendum est, cum hodie possit Commissarius Cruciatæ in hoc dispensare, si pateat aditus ad eum, nequibit Episcopus (sicut in simili diximus num. 3.) Quia iam necessitas cessat. Et ita sustinet Ludouic. Lopez 1. par. instructorij, cap. 80. colum. 3. vers. sed an modò, & versic. sequenti, nisi (inquit) commissarius nolit absque compositione dispensare, quam coniux præ paupertate non est soluendo: & idem sustinet 2. par. instructorij, vbi eum retulit numer. præcedenti, Imò hodie retenta hac sententia, fortè nunquam poterit Episcopus dispensare. Cum facillimus ad religiosos mendicantes sit aditus. Quos in hoc dispensare posse dicemus disput. 16.

13 At tanquam multo probabilius est tenendum, posse semper Episcopum in hoc dispensare. Quia quamuis rigore iuris attento, nequeant (vt probant rationes adductæ, num. 10. at ratione consuetudinis iam præscriptæ id potest (vt in simili diximus de voto nu. 4.) Atque praxis ipsa id testatur passim enim Episcopi in hoc dispensant. Et ita hanc partem sustinent Palud. 4. d. 42. quæst. 1. art. 3. conclus. 2. num. 28. & conclus. 3. num. 29. D. Antonius 3. par. titu. 1. cap. 11. in principio, columna 3. versicul. nota etiam, & cap. 15. §. 3. & cap. 16. §. 4. & capit. 19. §. 3. & dicens fortè id esse verum Sotus 4. distin. 37. quæst. vnica, art. 2. colum. 4. versic. dubium autem, & idem clarè significat lib. 1. de iust. quæst. 7. artic. 3. columna 4. dicit enim posse Episcopum dispensare, præsertim cum non sit aditus ad Pontificem Ledesma 2. par. 4. quæst. 55. art. 1. vers. sed hæsitabis. Verac. 1. par. Speculi. art. 25. vers. dixi etiam, & art. 50. ad finem, & 3. p. art. 17. in fine Corduba in suo quæstionario, lib. 1. quæst. 12. art. 2. dicto 4. & 5. Palacios 4. d. 34. disput. 2. columna 11. versic. & quamquam. Medina 1. 2. quæst. 97. ar. 4. in fine tertiæ conclusionis, Alexander in suo Enchiridion, præcepto 6. in 5. specie luxuriæ, quæ est incestus, in fine. Ouandus 4. d. 41. quæst. vnica, propositione 13. Pedraza summa, præcepto 6 §. 19. Toledo lib. 5. summæ, cap. 12. numero 6. Henriquez libro 11. de matrim. cap. 15. nu. 11. in fine, Emmanuel Sa, summa, verbo, debitum, num. 13. Valentia 4. par. disp. 10. quæst. 5. puncto 5. in fine. Petrus de Ledesma de matrim. q. 58. art. 4. dubio 2. versicul. in huius rei explicationem. Bartholomæus a Ledesma de matrim. dubio 41. columna 3. post 2. conclusionem Manuel 1. tomo summæ, in 2 editione, cap. 243. numero 12. & in bulla Cruciatæ, §. 13. numero 7. & addit. ad eundem, §. 13. num. 17. Viualdus Candelabro sacram. 1. par. vbi de matrim. nu. 210. Sorbus in compendio priuilegiorum mendicantium, verbo, absolutio quoad sæculares 2. in resolutionibus quas ibi ponit, versic. tertio aduertendum est, folio 75. Vega 2. tomo summæ, cap. 5. casu 1. in fine. Cañedo summa sacram. vbi de matrim. cap 6. in impedimento affinitatis, nume. 45. Et ex Summistis, Sylu. verbo, matrimonium 8. q. 15. dicto 7. Armilla, verb. dispensare, nume. 18. Caiet. ca. ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. nu. 408. & 501. Antonius Cucus lib. 5. institutionum maiorum titu. 11. nu. 124. Gallego de cognatione Spirituali, cap. 19. nu. 14. Hugolinus de matrim. c. 20. in fine. Et hoc est verum, quamuis affinitas illa contrahatur ante matrimonium consummatum. Sic docent Palud. d. quæst. 1. art. 3.

art.3.numero 39. D. Antonius 3.p. titul.1. capitulo 11. in principio, col.3. versicul. nota etiam. Sotus dicens fortè ita esse 3.dist.37.quæst.vnica, art.2.colum.4. versicu. dubium autem Sylu. Alexander, Bartholom. à Ledesma proximè allegati.

14 Hinc deducitur, posse Episcopum in hoc dispensare, quamuis ad quoscunque potentes dispensare sit facillimus aditus. Quod hæc potestas quamuis ordinem duxerit ex necessitate medendi periculo incontinentiæ coniugum, at iam ea potestas, ex consuetudine præscripta conuenit absolutè Episcopis. Vt numero præcedenti probauimus.

15 Quæstio vltima. An possit Episcopus dispensare cum coniuge ad petendum debitum, qui cum suo coniuge cõtraxit cognationem spiritualem? Quamuis neminem viderim, qui id neget: at videntur posse esse opiniones eædem, quæ numero 10. & 11. relatæ sunt circa affinitatis impedimentum. Quòd impedimentum quoque hoc ex iure Pontificio habeatur cap. 1. de cognat. spirit. nisi dicamus ideo neminem contrarium dixisse: quia est valde dubium, an cognatio spiritualis superueniens matrimonio, impediat debiti petitionem. Verum supposito impedire, dicendum esse posse Episcopum dispensare. Quod id consuetudine præscripta obtentum sit. Atque ita docent Paludan. dicens forte ita esse 4.d.42.quæst. 1. art.1.concl.1.n.6. D. Antonius 3.par.tit.1.c.15.§.3. Ledesma 2.p.4. q.58.art. 2.in fine. Veracruz 1.par. Speculi, art.57.versic. sed contra illam. Valentia 4. par.2. puncto 2. ad finem, & disput.10. quæst.5.puncto 5.in fine. Emmanuel Sa, summa verb.matrimonium, vbi de impedimentis dirim. num.5. versic. si pater Bartholom. de Ledesma de matrim. dub.44. colum. 3.versic.de vsu verò Ludouicus Lopez 1.par. instructorij, c.85. colum.2. vers. præterea si coniux. Graffius 1.par. decisionum, lib.2.c.83. num.12. Manuel addit.ad bullam §.13. num.17. Et ex iurisperitis, Rosella verb. impedimentum, impedimento 6.numer.6. initio. Sylu.verb.matrimonium 6.q.7. dicto 2.in fine. Nauar. summa Latina c.16. num.34. vers. interrogatus autem. Caiet.c.ad limina 30.q.1.§.4.nu. 372.in fine. Gallego de cognat.spirit.c.19. nu. 13. Matienzo lib. 5.Recopil.tit.1.rubrica, glo.1. nume.143. & omnes quos viderim.

16 Quid autem possit commissarius Cruciatæ circa dispensationem ad petendum debitum cum hoc duplici impedimẽto, dicemus disput.15. & quid religiosi circa hoc per sua priuilegia dicemus disput.16.

DISPVTATIO XIII.

An in impedimento matrimonij, quod resultat ex iuramẽtis castitatis, & religionis, siue absolutis, siue pœnalibus, siue conditionalibus, possit Episcopus dispensare?

SVMMARIVM.

An his iuramentis quando sunt conditionalia, vel pœnalia, possit Episcopus dispensare, nu. 1.
Quando sunt absoluta: refertur duplex sententia nu.2.& 3.
Explicatur an iuramenta hæc semper contineant votum implicitum, nu. 4
Proponitur sententia Authoris circa potestatem Episcopi in his iuramentis, nu.5.
An concessis in aliquo priuilegio omnibus iuramentis, quæ non sunt in tertij præiudicium, & omnibus votis præter castitatis, & religionis, censeantur quoque reseruata iuramenta castitatis, & religionis, nu 6.
Quid si nulla reseruatio votorum fieret, sed omnia vota, ac iuramenta, quæ non sunt in tertij præiudicium concederentur, an censerentur adhuc reseruata iuramenta religionis, & castitatis nu.7.
Satisfit argumentis, nu.8.

1 QVando hæc iuramenta castitatis, & religionis, sunt pœnalia, vel conditionalia, idem prorsus sentiẽdum est de illis, quod de votis similibus diximus disputat. 10. numero 8. & 13. Quia eadem est ratio, Et, qui potest in votis dispensare, potest quoque in iuramentis factis ipsi Deo, quæ instar votorum sunt. Vt probaui disputat.2.numero 18.

2 Tota autem difficultas eo pertinet, an in his iuramentis absolutis possit Episcopus dispensare: an potius censeantur Pontifici reseruata, ac vota earundem rerum? Duplex est sententia. Prior affirmat ea iuramenta Pontifici reseruari, sicut & similia vota. Ducitur, quod iuramentum factum Deo includat votum (vt bene docent Sotus lib.8.de iustit.quæst.1. art.9. in solutione ad 2.in fine. Nauar. summa Latina cap. 17. num.275. vers.16.) Quod inde constat, nam iurans Petro se daturum ei nummos, id promittit Petro, confirmans promissionem testimonio diuini nominis. Ergo iurans Deo se seruaturum castitatem, vel ingressurum religionem, id promittit Deo, iuramentoque firmat. Et proinde ibi est votum, vt potè, quod nil aliud est, quam promissio facta Deo. Reseruatis ergo votis castitatis, ac religionis, censentur à fortiori reseruata similia iuramenta. Et confirmatur ex doctrina D. Thomæ 2.2. quæst.89. articul.1. in fine corporis, vbi omne iuramentum diuidit in assertorium, & promissorium, dicens esse assertorium, quando inducitur ad confirmandum aliquid præsens, aut præteritum: promissorium autem, quando ad confirmandum aliquid futurum. Secundò, quia ex eo iuramento acquiritur Deo tanquam vero creditori, ab ipsoque acceptatur obligatio faciendi aliquid in eius obsequium. Ergo est promissio perfecta, & cum Deo facta sit, erit votum. Tanquam quia si quis homini promittat se ingressurum religionem, nequit homo, ille remittere: quasi promissio non homini, sed Deo facta sit. Sic tenent Caiet.2. 2. quæstio.89. art.9. paulò post principium. Sotus lib 8. de iust.quæst.1. art.9. in fine corporis. Alcozer lib. de ludo cap.13. conclus.9. in summa cap.16. folio 58. versicul. la primera es. Stunica quæstio.5. de voto, num.42. & quæst.6. in fine. Manuel.2.tomo summæ cap.100. num.2. Azor lib. 11.institutionum moralium cap.10.q.3. Aragon.2.2.q.88.art.12.col.6. dicto 1.& q.89. art.9.col.3.dicto 4. Valentia 2.2.dispu.6.q.7.puncto 4.col. 5.vers.& notandum est.

3 Posterior sententia docet huiusmodi iuramenta non esse Pontifici reseruata. Ducitur, quia nunquam in facultate concessa circa relaxanda, aut commutanda iuramenta, excipiuntur hæc, sed sola, quæ in tertij præiudiciũ vergunt. Nec ex votorum reseruatione deducitur sufficienter reseruatio iuramenti circa eandem materiam. Cũ enim votum sit fortius vinculum iuramento, teste D. Tho.2.2.q.89. art.8. quem plerique sequuntur, deducitur argumentum negatiuè à maiori ad minus. Vt non potest Episcopus in maiori vinculo dispensare: ergo nec in minori. Quod omni prorsus vi destitutum est. Sic tenent Tabiena in summa nouiori verb. iure, q.20. nu.21.ad finem. Nauar.lib.2. consil. tit.de iureiurando, in priori editione, cons.3.nu.4.& 5.in posteriori, cons.1. nu.4. & 5. Et aliqui neoterici doctissimi.

4 Sed vt meam sententiam explicem, suppono iuramentum factum Deo de re aliqua eius honorem concernenti, regulariter continere promissionem factam Deo, ac subinde votum. Quod probant argumenta numero 2. adducta. At possunt aliquando hæc iuramenta fieri, ita vt nullam promissionem Deo factam includant: sed mera sint iuramenta. Quia, scilicet, iurans intentione caruit promittendi, ac offerendi aliquid Deo, sed solum per iuramentum quasi assertorium, id se facturum affirmauit. Vt bene docet Ludouicus Lopez 2.p. instructorij, vbi de clauibus, cap.9.colum.6. & melius Valentia 2.2. disput.6. quæstio 7. puncto 2. paulo post principium, vbi ait, sicut enunciatio de futuro potest esse coniuncta, & cum nudo proposito faciendi id, quod quis dicit se facturum: & etiam cum promissione faciendi id: ita quoque iuramentum posse induci, vel ad confirmandum nudum propositum, vel ad promissionem confirmandam: communiter tamen induci ad promissionem confirmandam, & sic dici promissorium. Quare id iuramentum dicetur promissorium imperfectè, & secundum quid, vt distinguitur contra merè assertorium: quod propriè est de præterito, aut præsenti. Nec tunc iurans obligatur Deo tanquam creditori acceptanti materiam illam, vt rem sibi

sibi promissam, sed vt testi exigenti veritatem sui testimonij: deficit autem a vera promissione, eo quod non sit obligatio pacto firmata. Exemplum huius esto, quando quis non respiciendo Deum, quasi aliquid volens illi offerre in suum obsequium, sed solum eum afferre in testē, se ad aliquid faciendum iureiurando astringit. Veluti contingit in eo, qui non impulsus Deo obsequendi desiderio, sed quasi desperans quod videat à se ignominiosam, aut pauperem vitam in sęculo ducendam: quia cathedram, aut beneficium cui se opposuerat, amisit: vel aliud dedecus passus est, iurat fore vt ingrediatur religionem: vel quando ira percitus erga patrem, id illi iurat. Et quamuis hoc in voto religionis frequentius accidat: potest tamen in voto castitatis quandoque contingere. Vt si quis mirum in modum consequendi alicuius matrimonij auidus, spe eius obtinendi amissa iuret se castitatem seruaturum, non intendens eam Deo in eius famulatum dicare, sed piæ rabie, ac indignatione eo quod coniugium intentum votis suis non responderit. Sed objicies idem quoque posse cōtingere in promissione per modum voti facta. Vt si in eisdem exemplis, quis sic diceret. Promitto Deo religionem. Sed respondeo esse apertam differentiam. Quod in hoc exemplo adsit expressis verbis facta Deo promissio: nec Deus alio modo adducatur, quam vt verus creditor promissionis sibi factę. At in illis exemplis nulla expressa promissio adest, nec animus promittendi, sed solum adducendi Dei in testem illius assertioni de futuro, quæ quodammodo, & imperfecte est promissio.

5 Hinc deducitur solutio quæstionis propositæ. Quippe existimo priorem sententiam num. 2. relatam veram esse regulariter, & in plurimum. Quia regulariter ea iuramenta votum continent: & ita fortius vinculum, quam solum votum. At posterior sententia num. 3. relata, est vera in casu raro, quem num. præcedenti explicui, quando id iuramentum non includit in se votum. Quod tunc sit minus vinculum quam votum, ac proinde non probatur eius reseruatio ex reseruatione voti eiusdem materiæ. Vt benè probauit posterior sententia.

6 Secundo deducitur, quoties priuilegium concedit, relaxari, aut commutari omnia iuramenta in tertij damnum non cedentia, & omnia vota præter castitatis, & religionis, censeri sub ea votorum reseruatione reseruari quoque eiusdem materiæ iuramenta, quoties hæc promissionem continent: secus vbi ea vacant. Et ita conciliantur diuersæ sententiæ, quæ inter viros doctos nostræ Societatis circa hoc extitere, quibusdam reseruari asserentibus, alijs verò negantibus.

7 Tertio deducitur, quamuis in Bulla concederentur omnia vota, & iuramenta, quæ non sunt in tertij præiudiciū, nulla votorum reseruatione facta, censeri adhuc reseruata iuramenta castitatis, ac religionis, in quibus promissio continetur: secus quando non continetur. Quia in nulla generali concessione censentur concessa vota religionis, & castitatis, nisi exprimantur (vt diximus disputat. 9. num. 2.) Quare a fortiori nec iuramenta earundem rerum promissionem continentia censebuntur concessa.

8 Ad argumenta num. 2. proposita quatenus militant cōtra nostram sententiam respondetur. Ad primum, dic id concludere, iuramentum illud castitatis emissum in Dei honorem includere votum, & ita reseruari Pontifici. Quod nos nume. 5. fassi sumus. Ad confirm. dic eam probare, omne iuramentum de futuro esse promissorium, saltem imperfecte, vt distinguitur contra assertorium. Quod numero 4. concessimus. Ad secundum, constat ex dictis num. 4. vbi quando id sit verum explicuimus. Ad vltimum fateor hominem non posse relaxare: eo quod promissio illa non cedat in eius fauorem: non autem quod semper includatur promissio facta Deo.

Ad argumentum num. 3. adductum quatenus etiam aduersatur nostræ sententiæ mediæ: constat ex dictis num. 4. & 5. vbi explicuimus quando iuramentum sit minus, & quando fortius voto.

DISPVTATIO XIV.

An Episcopis dispensantibus integrum sit aliquam multam pecuniariam imponere, atque possint dispensare, licet impetrans prius adierit Pontificem, siue hic concesserit, siue denegarit, siue non adierit, at nouit Episcopus Pontificem denegare?

SVMMARIVM.

Quando dispensant in votis, vel sua lege possunt imponere multam pecuniariam, nu. 1.
Quid quando dispensant in lege superioris, nu. 2.
An possit Episcopus dispensare in voto sibi concesso, quando prius aditus est Pontifex, ac concessit dispensationem, nu. 3.
Quid si iam virtute eius commissionis ordinarius, vel confessor dispensasset, nu. 4.
Quid, quando Pontifex in eo casu denegauit, huic dispensationem, vel nouit Episcopus solere denegare, nu. 5.
Quid hoc casu, quando Pontificio decreto esset commissa dispensatio in perpetuum dignitati Episcopali, vel tacita esset commissio ratione vrgentis necessitatis nu. 6.
Quid quando confessor virtute Bullæ, aut priuilegij religionis potest dispensare, nu. 7.
Quid si Episcopus, vel confessor negauit remittens ad Papam, num. 8.
An tunc dicatur casus occultus, nu. 9.

1 DVo petit disputatio presens. Prius est, de potestate Episcopi ad imponendam aliquam multam ijs cum quibus dispensat, per modum partialis cuiusdam dispensationi commutationis admixtæ. Posterius de facultate eiusdem ad dispensandum, quando prius est aditus Pontifex. Circa prius, manifestum est, id posse, quoties dispensat in voto: imo omnes fatentur sanum esse consilium non omnino dispensare, sed aliquam commutationem admiscere. Idemque posse quoties in sua lege dispensat, nemo merito dubitare potest. Quod cum ea lex à sua voluntate proficiscatur, vimque obligandi habeat, potest ex iusta causa in ea dispensare, partim relaxando, & partim in aliquam eleemosynam commutando. Sicut potest Pontifex, & quotidie facit circa suas leges.

2 Sed difficultas est, an id ei liceat, dum in lege superioris in casu sibi permisso dispensat? vt in ieiunio, obseruatione festorum. De qua re egi lib. 3. disput. 10 à numer. 8. vbi id negaui, illud admittens in voto. Et nunc in eadem sententia persisto. Quia rationes quibus id probaui sunt vrgentes. At non sunt damnandi iudices Ecclesiastici hanc multam per modum cuiusdam commutationis imponentes. Quia innituntur sententiæ probabili grauissimorum Authorum. Et rationibus, ibi à me adductis potest responderi, hoc posse ex tacita commissione. Nam eo ipso quod Episcopis tanquam ordinarijs ea commissio demandatur, aut expresse, aut tacitè ratione vrgentis necessitatis, censetur commissum, vel vt integrè dispensent, vel aliqua commutatione admixta. Et ita hanc partem sustinent dicentes casu, quo potest Episcopus in ieiunio dispēsare, posse eum illud commutare in aliud opus pium, partim dispensando, Innocen. cap. 1. nu. 2. de obseruat. ieiun. & ibi Henricus num. 2. Hostien. rubrica eodem tit. num. 9. vbi Ioan. Andr. num. 2. Anton. num. 5. Cardin. num. 3. qu. 5. Abb. nu 9. Anchar. nu. 8. Palud. 4. d. 15. q. 4. art. 1. num. 13. D. Anton. 2. p. tit. 6. c. 2. § 5. Caiet. 1. 2. q. 97. artic. 4 ad fin. & summa. verb. ieiunium. c. 3. ad finem: vbi Rosella. num. 25. Angelus, nu. 20. Syluest. quæst. 7. dicto 2. num. 19. Armilla num 6. Tabiena. quæst. 14. numer. 15. Nauarr. summa. c. 21. Hispanè num. 21. Latinè num. 22. Angles Floribus 1. p. vbi de ieiunio quæst. 5. difficult. Azor lib. 7. institutionum moralium cap. 29. quæst. 5. Vega. 1. tomo summæ c. 14. casu 36. Non tamen hoc ita accipiendum est, ac quando Episcopus in voto. Quippe in hoc potest partim commutando dispensare, licet causa omnino dispensandi non adsit. Quia idem vinculum voti manet super materia loco

prioris

potis subrogata: ac vinculum id voti potest absque eius iniuria omnino commutari. At in legem superioris nō potest dispensare admixta commutatione, quando constat non adesse causam iustam ad plene dispensandum. Quòd tunc omnino relaxetur ea lex, non enim ea lex potest in aliam materiam transferri, nisi per legislatorem. Nec datur inferioribus in ea dispensandi facultas, nisi quando necessitas causæ urget. Quod mihi nē · uenit, quoties cōstat, non esse causam omnino dispensandi iustam. Dixi quoties constat, nam in dubio fatentur omnes posse plenè dispensare: imo in hoc casu est opus dispensatione. Nam vbi causa à præcepto excusans constat, ea non est opus.

3 Circa posterius quæsitum, ratio dubitandi potest esse. Quòd ea dispensatione semel petita à superiori, videtur iam in ea causa per superiorem præuentum,& sic nil posse circam illam inferiorem. Prima tamen conclusio sit. Quando Episcopus potest iure ordinario in aliqua re dispensare, vt in voto pœnali castitatis, vel non nubendi, quamuis obtenta sit à Pontifice commissio facta ordinario, vel confessori, vt dispenset, potest vouens ei renunciare, & adire Episcopum, vt potestate sua ordinaria dispenset. Quia cum ea commissio sit ob vouentis gratiam, ac fauorem concessa, non debet in eius damnum retorqueri. Regula quod ob gratiam, de regulis iuris in 6. l. quod fauore. C. de legibus. Nec ob id interdicitur impetranti posse fauore sibi concesso cedere. Item, quia adire Principem ad petendam rem aliquam, nullū præuentionis effectum operatur, ne liceat postea id ab inferiori petere, l. 2. & toto tit. C. quando libellus. Et ibi Doctores. Atque ita generaliter etiam in rescriptis iustitiæ tradit Nauar. lib. 1 consil. in 2. editione, tit. de officio delegat. cons. 1. num. 2. An vero teneatur facere mentionem prioris dispensationis, dicam, num. sequenti.

4 Secunda conclusio. Idem credo, quamuis iam virtute eius commissionis ordinarius, vel confessarius in eo voto dispensasset, partim commutando, iuxta Pontificis præscriptum. Posset enim hic vel ab ordinario petere, vt authoritate ordinaria in ea commutatione dispenset: iuxta dicta disput. 9. nu. 20. etiam quando votum commutatum erat ex reseruatis, nedum quando non est ex illis, vt hic contingit, vel potest etiam eligere redire ad priorem voti obligationem (vt diximus disput. 9. nume. 21.) & petere ab ordinario, vt dispenset in illo authoritate sua ordinaria. Quia tunc est nouum votum omnino. At in nouo voto tunc emisso manifestum est posse Episcopum dispensare, nec opus esse mentionem prioris dispensationis limitatè factæ per Pontificem: cum sint circa diuersa. Quia prius votum circa illam materiam castitatis iam prorsus extinctum est. Quod si dicas non esse omnino diuersum votum. Quia alias non liceret ad prius votum redire, cum id in melius commutatum est. (Cuius contrarium diximus disp 9. num. 21.) Respondeo dupliciter posse hunc eligere redire ad prius votum: primo modo tanquam ad votum primæuum, vtendo priuilegio & libertate concessa omnibus, quibus vota commutantur etiam in melius, & tunc non est diuersum votum, sed prius, quòd non omnino extinctū erat, sed dependenter ab electione vouentis redeūdi ad illud, vel implendi materiam in quam commutatum est: Secundo modo potest redire, non tanquam ad primæuum votum, vtendo eo priuilegio: sed materiam in quam illud commutatum est, quam multo minore constat esse, vt potè cui dispensatio admixta est, iterum commutando in prius illud votum, quasi de nouo illud emittendo, quod propria authoritate a quocunque vouenti posse semper fieri fatentur omnes. Et tunc est omnino aliud votum: ac proinde non erit necessaria mentio prioris dispensationis cum limitatione concessę. Imo quamuis priori modo redeat, & sit idem votum: & in casu præcedentis conclusionis in quo votum non erat extinctum, cum nondum expedita esset per ordinarium, vel confessorem dispensatio, existimo non esse necessariam mentionē prioris dispensationis cum limitatione commutationis consuetæ facta per Pontificem de stylo curiæ. Propter illa, quæ trademus, disput. 22. nume. 10. & 11.

5 Tertia conclusio. Quando Pontifex de eo casu consultus denegauit dispensationem, iudicans non adesse causam, credo nisi noua causa proponatur, non posse Episc. Quia eo ipso, quod Pontifex denegauit, videtur facultatem auferre inferioribus cum illo singulari dispensandi, nisi ex noua causa emergenti. At secus esset, vbi huic singulari non denegasset, at constat solutum esse Pontificem alijs denegare ob eas causas, dispensationem, reputando eas non esse iustas. Tunc enim posset Episcopus cum illo, cui denegata non est, iudicans eas esse causas iustas dispensare. Quia cum iure ordinario sibi ea dispensatio competat, non astringitur ad dispensandum ex ijs solis causis, quibus Pontifex existentibus vult dispensare. Nec Pontificem denegasse alijs ex ea causa dispensationem, ligat ordinariam Episcopi facultatem, ne valeat dispensare cum hoc, cui Pontifex non denegauit.

6 Quarta conclusio. Quando Episcopi dispensant ex commissione expressa annexa perpetuo dignitati, vt contingit in casibus Trident. sess. 24. de reformat. capite 6. non astringitur ad dispensandum ex solis causis, ex quibus solet Pontifex dispensare. Quare licet norit Papam nolle dispensare ex aliquibus causis, & alijs denegasse, potest cum hoc, cui non denegauit, dispensare ex ijs causis, si eas iustas iudicat. Vt nu. præcedenti dicebamus, quando dispensat potestate ordinaria. Quod hæc tanquā iure concessa, ac dignitati perpetuo annexa, sit ordinaria (vt probaui li. 2. disput. 40. nu. 14.) Imo idem censerem, quando ex commissione speciali Pontificia dispensaret. Cum enim Pontifex non assignet causas, ex quib. commissarius dispenset, solum astringit illum, vt ex iusta causa dispenset, eius prudentiæ committens discernere quæ sit iusta causa. Exemplum huius numero sequenti proponam. Secus esset quādo ex sola epicheia dispensat Episcopus, vt in casu necessitatis ratione periculi in mora. Cum enim tunc ex sola præsumpta Pontificis voluntate dispenset, vbi de contraria voluntate constat, cessat præsūptio cui epicheia innititur. At posset vtiq., quando Papa aliquando concederet, licet aliquādo neget. Quia tunc non est contraria volūtas.

7 Quinta conclusio. Sicut diximus, numero 3. & 4. posse eum, qui impetrauit dispensationem a Pontifice voti, in quo poterat Episcopus, posse ad ipsum confugere, vt dispenset: sic dicendum est, posse confugere ad potentem ex priuilegio. V. g. fuit votum pœnale castitatis, vel religionis, poterat confessarius per Bullam Cruciatæ commutare: (vt disputat. sequenti trademus.) possunt etiam religiosi id commutare, atque in eo dispensare virtute suorum priuilegiorum: (vt dicemus disputatio. 16.) dico non obstare huic facultati impetratam esse a Pontifice commissionem dispensandi factam ordinario, vel confessori. Quia adijsse superiorem, nullum præuentionis effectum operatur: & commissio, fauore huius, facta non debet in eius damnum retorqueri, (vt hæc nume. 3. probauimus.) Nec iam ordinarium, vel confessorem virtute commissionis dispensasse obstat, quin possit hic adire habentē priuilegium dispensandi, aut vti priuilegio Cruciatæ, redeundo ad priorem voti obligationem, (vt dicebamus, nume. 4.) & sic tanquam noui voti possit dispensationem, aut commutationem impetrare, non facta prioris mentione. Ob rationem quam eod. num. 4. tradidimus. Et quamuis Pontifex semper huiusmodi vota commutet in menstruas confessiones, & certa pœnitentiæ opera, & solum quando adest incontinentię periculum: non impedit commutationem fieri per Bullam in subsidium belli: prout ipsa concedit, & per priuilegia religionis, in quæcunque opera pia, vt ea expresse concedunt, & virtute horum dispensari ex alijs causis iustis, quamuis non adsit, incontinentiæ periculum: dummodo huic singulari non sit denegata dispensatio a Pontifice, vel eius pœnitentiario. Vt nu. præcedenti, iuncto num. 5. probauimus.

8 Tandem duæ difficultates dissoluendæ supersunt. Prior est, an si quispiam dispensationem petijt ab Episc. in casu in quo poterat, vel a religioso virtute priuilegiorum, vel commutationem virtute Bullæ qui noluere, sed remisere illum ad Pontificem, an postquam hic se præsentauit Pontifici petens ab eo dispensationem, possint sicut prius poterant Episcopus, religiosi, vel confessor? Et videtur eos non posse. Quod iam desinant esse iudices, ex quo causam ad superiorem remisere. Vt habetur cap. licet, de offic. legati, & tradunt ibi Glos. verb. transtulerat, & ib: Anton. nu. 8. Abbas, nu. 3. Anchar. n. 2. Imola in fi. & tradunt adeo hoc esse verum, vt nec ex partium consensu possit ea causa semel iam superiori pręsentata, ad priorem iudicem redire. At dicendum est posse, quamuis iam Pontifex commisisset

misisset dispensationem ordinario, vel confessori, & hi iam illam expediissent, (prout nu.3.4. & praecedenti explicuimus) Quia textus d.c.licet, & doctrina authorum ibi allegata intelligitur in iurisdictione contentiosa, de qua is textus loquitur. Qualis non est iurisdictio dispensandi.

9 Posterior difficultas est. An si impedimentum erat occultum, in quo solum poterat Episcopus dispensare quandiu occultum est, vt sunt casus concessi in Trid. sess. 24. de reform. c.6. in quibus conceditur facultas Episcopo, quandiu occulti sunt, nec ad forum contentiosum deducti, possit Episcopus, licet initio noluerit, sed remiserit causam ad Pontificem, cui ille se praesentauit? Videtur non posse. Quia iam deducta res illa est ad Pontificia forum. Sed dicendum est posse. Quod verbum forum, idem sit quod iudicium, siue locus vbi iudicatur, cap. forus, de verb. signif. Et licet ea dictio, (forum,) posita posset aliquam dubitandi ansam praebere: eam tamen prorsus aufert dictio, contentiosum, illi adiuncta. Quippe id appellatur, quando lis agitatur inter partes coram iudice: vt bene tradit Felinus cap.1. à num.39. de constitut.

DISPVTATIO XV.

An per Bullam, vel Iubilaeum possint aliquando commutari vota Religionis, & Castitatis, & alia quae matrimonium impediunt, vel dispensari possit ad petendum debitum cum impedimento voti, affinitatis, vel cognationis?

SVMMARIVM.

Quae vota possint per Bullam, aut Iubilaeum commutari & an necessario in belli subsidium commutanda sint, nu. 1.

Proponuntur argumenta probantia in nullo euentu posse haec vota castitatis, & religionis, per Bullam, aut Iubilaeum commutari, num. 2.

Haec vota tunc censentur in Bulla, vel Iubilaeo reseruari, quando sunt Pontifici reseruata, nu. 3.

An possint per haec commutari votum temporale castitatis, & castitatis coniugalis, non petendi nec reddendi, debitum, virginitatis, non nubendi, assumendi ordinis sacri, disiunctiuum castitatis, vel ordinis, assumendi habitus beatarum: ingrediendi ordinem militarem perseuerandi in religione, & vt differatur votum religionis, num. 4.

An possit commutari per haec votum strictioris religionis, in transitum ad laxiorem, nu. 5.

Quid de commutatione earum rerum, in quas Pontifex haec commutauit, nu. 6.

Quid de votis castitatis post matrimonium emissis? nu. 7.

Quid de votis poenalibus, conditionalibus castitatis, & religionis, nu. 8.

Quid de voto castitatis, ad petendum, nu. 9.

Quid quando potest Episcopus dispensare in his votis ratione solius necessitatis, nu. 10.

Quid de iuramentis absolutis, aut poenalibus, cōditionalibus ve castitatis, & religionis, & quando simul concurrunt votum, & iuramentum, nu. 11.

An possit fieri dicta commutatio, quando prius est aditus Pontifex, vt dispenset in iis votis siue negarit, siue concesserit, & quamuis, confessor nolens commutare, remiserit illum ad Pontificem, cui se praesentauit, & quamuis sciatur Pontificem ex sola certa causa dispensare iuncta commutatione in quadam certa opera? Remissiue, nu. 12.

Commissarius Cruciatae, an dispenset ad petendum debitum, quando affinitas aut cognatio spiritualis sunt post matrimonium contracta, nu. 13.

An concedente Pontifice facultatem commutādi voti, de danda certa eleemosyna, remittendique partem debitae, nec solutae, ac obliganti ad solutionem alterius partis, possit pars soluenda remitti ex causa per Episcopum, vel virtute Bullae, vel Iubilaei commutari, & possit per haec commutari poena pecuniaria iā incursa ex fractione voti poenalis, nu. 14.

An tempore iubilaei possit confessor commutare sic votum: in id commuto ex nunc, id quod vir doctus iudicarit commutandum, & si hic frangat votum, antequam vir doctus declaret, peccet in illud nu. 15.

An transacto iubilaeo possint commutari vota, quorum quis immemor commutationem non petiit, si confessor generaliter vota commutarit, num. 16.

Quid si ea commutatio generalis non facta est, nu. 17.

Quid, si vel immemor noluit commutationem petere, nu. 18.

Quid si tempore iubilaei hic non est fassus quod non inuenerit in se culpam aliquam lethalem, num. 19.

An si intendebat lucrari iubilaeum quem postea non obtinuit, reincidat in excommunicationes reseruatas, a quibus est absolutus, num. 20.

An si oblitus tunc sit alicuius, extincta maneat reseruatio, num. 21.

An reuiuiscant vota virtute illius commutata, quamuis cōfessor commutarit in ea quae vir doctus praescripserit, n. 22.

Quid, si nulla commutatio facta sit tempore iubilaei, num. 23.

Quid cum poenam cōmittat hic non lucrans postea iubilaeū, nu. 24.

An commutatio haec virtute Bullae vel iubilaei debeat necessario in confessione sacramentali fieri, num. 25.

1 PRaemittenda est clausula Bullae hanc commutationem votorum concedens, & clausula iubilaei. Clausula bullae Cruciatae sic se habet. *Possint eligere confessorem ex approbatis ab ordinario, & ab eo quorumcunq; peccatorum, & censurarum, & absolutionem recipere, & illis vota omnia, vltramarino, castitatis, & religionis duntaxat exceptis, in aliquod subsidiū huius expeditionis per eundē confessorem commutari possint.* Clausula vero iubilaei plenissimi, qui solet concedi petitis tribus diebus ieiunij, confessione, communione, oratione, & eleemosyna, sic se habet. *Possint approbatos presbyteros eligere, qui eorum confessionibus diligenter auditis, licitè valeant ipsos a quibusuis peccatis, criminibus, censuris, & absoluere, ac vota quaecunq; ab eis emissa castitatis, & religionis duntaxat exceptis, in alia pietatis opera commutare.* Quare constat ampliorem esse clausulam iubilaei clausula bullae. Per hanc enim non conceduntur votum Hierosolymitanae peregrinationis, & religionis, ac castitatis, cetera verò reseruata conceduntur. Nec commutatio in quodcunq; opus pium conceditur, sed subsidium belli. Per illam verò conceduntur omnia vota demptis solis castitatis, & religionis, & conceditur commutatio in quodcunq; opus pium. Sed circa illam bullae clausulam est difficultas, de quo subsidio intelligatur. Viualdus Candelabro Sacram.3.p.c.14.nu.39. refert Doctorem Deza è Societate Iesu virum doctissimum se praesente in praelectionibus publicis Cōpluti legisse, posse virtute bullae commutari vota in subsidium spirituale belli, quale sunt orationes pro felici belli euentu. Quòd bulla absolutè dicat, in subsidium belli: nec minoris efficaciae sit spirituale, sed maioris. Et ipse Viualdus dicit hoc esse probabile. Idem tenet Llamas methodo curationis 3.p.cap.4. §.42. ad finem, limitans quando vota sunt personalia, & vouens ita pauper est, vt non sit sufficiens subsidio temporali erogando. Et Ant. Gomez in bulla Cruciatae, clausula 10.n.54. dicit posse virtute bullae commutari vota in subsidium belli, vel aliud opus pium, si vouens pauper sit. Sed iure optimo hoc reprobat latè Manuel addit. ad Cruciatam, §.9 nu. 109. dicens nomine subsidij intelligi temporale, quod & fatentur omnes Doctores statim allegandi, & praxis ipsa satis testatur. Atq; cùm bulla orationibus contenta est, id expressè dicit. Vt constat ex alijs eiusdem bullae clausulis. At maior difficultas est, an tota commutatio debeat esse in id belli subsidium. Id.n. necessarium videtur: quia non amplius bulla cōcedit, quam in subsidiū belli cōmutare. Et ita affirmant Sotus li.7. de iust.q.4.art.3 ad fin. corporis, vers. rursus, circa eadē. Aragó.2.2.q.88. art.12.col.5.vers. & ad argumentum Ludou. Lopez, 2.p. instructorij, vbi de clauib.c.9. ad finē. Et sunt clarè eiusdē sententiae alij, dicētes hanc cōmutationē faciendā in temporale belli subsidium. Hi sunt. Nauarr. summa Lat.ca.12. num.80. ver. admonemus insuper Hispana, c.28. additione ad num. eundem. Corduba summa, q.149.150. Angles florib.2.p. vbi de voto, q. vnica, art.8. diffic.7. Garnica in expositione bullae, fol.44. Vega 2. tomo summae ca.129. casu 106. Manuel in bulla Cruciatae, §.9.n.109. Et addit. ad eundem §.num.109. Ludouicus Lopez, 1.p. instructorij, c.50. col.3.

col.3. vers. commutatio voti. At probabilius mihi est, posse virtute eius bullæ vota commutari, partim in temporale belli subsidium, & partim in alia quævis pietatis opera. Quod non obscurè significant verba ipsius bullæ, ibi: *In aliquod subsidium huius expeditionis commutari*. Quasi dicat aliquã commutationis partẽ, debere esse in eleemosynam pro belli expeditione. Et hanc esse mentem, vel inde colligitur: quod sic maior quantitas in id subsidium congeretur. Quæ Regis Hispaniæ bullam impetrantis intentio est. Quippè si commutatio fit necessario facienda omnino in id subsidium, rari vtentur eo priuilegio: quia vel carebunt pecunia æquali bonitati rei promissæ. (Sic enim est facienda commutatio: cum nulla concedatur dispensandi potestas.) Vel nolent tantam pecuniæ quantitatem contribuere. Et confirmatur, quia hac ratione concedit Pontifex vna cum bulla Cruciatæ bullam compositionis, contentus minori multò summa, quã re vera est debita, vt vel sic illa remissione attracti debitores, incertorum contribuant partem in eiusdem belli subsidium. Et ideo hanc partem sustinent Henriquez lib. 7. de indulgentijs, ca. 30. nume. 9. Viualdus Candelabro Sacram. 3. par. cap. 14. nu. 39. & alij viri doctissimi neoterici. Et apertis verbis idem sentit Azor libro 11. institutionum moralium, capitul. 18. quæst. 6. in fine, quærens enim quid facturus sit pauper carens pecunijs ad bullæ commutationem, respondet oportere, vt det eleemosynam exiguam paupertati parem. At si necessario esset commutatio facienda omnino in hanc eleemosynam, non posset hic gaudere eo bullæ priuilegio: sicut nec potest bulla frui, si careat numis necessarijs ad eam accipiendam. Non tamen existimo sufficere minimam pecuniæ quantitatem, facta reliqua commutatione in opera pia. Quia videtur id intentioni bullæ aduersari, quæ potius spectauit commutationem in id belli subsidium: sed eam prudentis confessoris arbitrio librandam inspectis grauitate voti commutandi, ac facultatibus vouentis. Et has potius attendendas credo. Vt expresse significat Azor in verbis, ac ipso proximè citatis. Quia mens Pontificis, est vt omnes accipientes bullam, eo priuilegio frui possint, contributa aliqua eleemosyna paupertati pari: vt vel sic copiosior ex multis eleemosynis, quibusdam minutis, alijs verò grossioribus in belli expeditionem cogatur.

2 Hoc præmisso videtur in illo euentu vota pertinentia ad castitatem, & religionem, quamuis à vera perfectione deficiant, & ideo Episcopi dispensationi subdantur, posse commutari virtute bullæ, vel iubilæi. Quod ideo possit Episcopus in illis dispensare, quia seclusa reseruatione poterat iure communi attento, & ideo reseruatio tanquam ius eius auferens, fit odiosa, ac restringenda. (vt diximus disp. 9. nume 3. & 5.) Quæ ratio nullatenus militat in his priuilegijs, nam ijs seclusis, commutaturus nihil poterat: atque priuilegia hæc nil circa ea vota concedunt: in eo expresse illa excipiuntur in eis. Non ergo est cur dicamus eam exceptionem restringendam esse ad vota absoluta, & omnino perfectæ castitatis, ac religionis. Et confirmatur, quia priuilegia hæc bullæ, & iubilæi sunt tanquam odiosa strictè intelligenda. (vt probaui disp. 2. nume. 7.) At maxima esset hæc extensio.

3 Verùm quamuis hæ rationes non modicum vrgeant, dicendum est, posse virtute bullæ, vel iubilæi, hæc vota commutari, quoties ita à vera votorum castitatis, ac religionis perfectione deficiunt, vt possit in eis Episcopus dispensare. Quia aperta Pontificis mens est, in ea exceptione vota hæc reseruare, in solo casu, in quo Pontifici reseruantur. Et ita praxis explicuit, & constabit ex corollarijs statim inferendis. At quando de concedentis mente constat, extendenda est dispensatio, quamtumuis odiosa ad eos casus. (vt dixi dispu. 1. num. 11.) Et confirmatur, quia hæc vota non sunt in iure reseruata, sed eorum reseruatio inde deducitur, quod in his priuilegijs, ac similibus concedentibus commutationem, aut dispensationem votorum, semper hæc vota excipiantur, (vt diximus disp. 9. num. 1.) Ergo eo modo, quo in his priuilegijs excipiuntur, sunt reseruata Papæ, nec potest in eis Episcopus dispensare. Signum ergo apertum est, per hanc exceptionem non excludi ea vota, quoties non censentur Papæ reseruata.

4 Hinc deducitur posse per bullam, vel iubilæum commutari votum temporale castitatis, vt ad annum, vel aliud tempus limitatum. Et docent loquentes de bulla Henriquez lib. 7. de indulgentijs, c. 30. nu. 6. Vega 2. tomo summæ. c. 129. casu 34. Manuel in bulla Cruciatæ, §. 9. nu. 120. Et similiter votum castitatis coniugalis. Et votum non petendi debiti, etiam ex alterius coniugis licentia facti: imò quando vterq; coniux communi consensu voueret, nec petere, nec reddere. Et loquens de voto non petendi, & per bullam, docet Manuel 2. tomo sum. c. 90. nu. 3. Et votum virginitatis seruandæ, quando constaret non esse castitatis, sed solius integritatis corporis seruandæ. Similiter votum non habendi. Et docent Henriquez libro 7. de indulgentijs, c. 30. num. 6. Manuel 2. tom. sum. ca. 96. nu. 2. & 5. & in bulla Cruciatæ, § 9. num. 121. Ludou. Lopez. 2. p. instructorij, vbi de clauibus. cap. 9. colum 10. versic. adde quod. Aragon 2. 2. q. 88. art. 3. col. 18. ver. sed dubitabit aliquis. Viualdus Candelab. Sacra. 3. p. cap. 14. nu. 42. Quod intellige iuxta limitationem, quã posui disp. 9. nu. 12. Et votum assumendi ordinis sacri. Sic Henriquez ibid. Manuel eo. §. 9. nu. 122. Viualdus eo. ca. 14. nu. 43. Beia in suis sponsionibus, casu 28. Lud. Lopez eo. ca. 9. col. penult. Vega 2. tomo summæ, cap. 129. casu 34. Et votum disiunctiuum, cuius altera pars est reseruata, vt castitatis, vel assumendi ordinis sacri, si nondum pars reseruata electa sit. Et votum assumendi habitus beatarum. Sic Henriquez ibi, Viualdus eo. c. 14. nu 44. Et votum ingrediendi ordinem militarium, excepto ordine D. Ioannis. Quamuis Ludouicus Lopez. d. cap. 9. ad finem, teneat votum horum ordinum militarium reseruari. Quæ reprobaui disput. 9. num. 16. Et votum perseuerandi in religione, vt tempore nouitiatus liceat ex causa iusta egredi. Et tandem potest commutari vt votum religionis non impleatur tempore præscripto, sed aliquamdiu eius executio differatur. Ratio horum omnium est. Quia reseruatio votorum castitatis, & religionis non extenditur ad hos casus, sed in omnibus illis hæc vota subduntur dispensationi Episcopi. (vt latè probaui disp. 9. à nu. 6. vsque ad 19.) vnde consequenter iuxta regula traditam, nume. præcedenti subduntur quoque commutationi bullæ, & iubilæi.

5 Secundò deducitur, quid dicendum de voto strictioris religionis, vt vouens ad laxiorem transeat. Ludou. Lopez 2. p. instructorij, vbi de clauibus, ca. 9. ad finem refert quendam Doctorem sensisse id posse commutari per bullam. Quia in eo potest Episcopus dispensare. (vt probaui, disp. 9. nu. 17. Sed ipse tenet contrarium. Quod bulla tantum cõcedat commutationem in temporale belli subsidium. Atque ita hanc commutationem non negaret virtute iubilæi, qui in quodcunq; opus pium commutari vota concedit, (vt diximus nu. 1.) At posse quoq; per bullam commutari erogata aliqua eleemosyna in belli subsidium, quæ suppleat eum religionis strictioris excessum vel additi cum hac eleemosyna alijs operibus pijs, quibus suppleatur, est mihi probabilius. Quia (vt nu. 1. probauit non est necessarium totam commutationem in belli subsidium fieri, sed partem. Quod hic seruatur.

6 Tertio deducitur, si Pontificis præscripto fiant hæc vota castitatis, ac religionis, commutata in materiam non reseruatam, vt in confessiones menstruas, & alia pietatis opera (vt fieri solet) posse eam materiam non reseruatam commutari per bullam, vel iubilæum. Quia in ea potest Episcopus dispensare, (vt probaui disp. 9. nu. 20.) Nec obstat huic commutationi esse iam semel in eam materiam commutatum. Vt bene tradunt Corduba summa. q. 150. Vega 2. tomo summæ c. 129. casu 110. Azor libro 11. institut. moral. c. 18. quæst. 11.

7 Quarto deducitur, vota castitatis emissa è coniugatis posse omnino commutari per bullam, vel iubilæum, in ijs omnib. casibus in quib. eo quod deficiãt à ratione voti castitatis perfecta, diximus posse in ijs dispensare omnino Episcopum, tota disp. 11. Quia in ijs casibus non sunt vota absolutæ castitatis. Et ideo Aragon. 2. 2. q. 88. ar. 8. dubio vltimo ait, posse virtute bullæ Cruciatæ commutari votum castitatis emissum ab altero coniuge absq; alterius licentia. Quod non censeatur votum absolutæ continentiæ.

8 Quinto deducitur, vota pœnalia castitatis, & religionis, posse per bullam, & iubilæum commutari, etiam impleta conditione. Quia tunc etiam non sunt reseruata, sed Episcopus in eis dispensat. Iuxta veriorem sententiam quam tenuimus disp. 10. nu. 8. Et ita tenent in casu in quo

potest

potest Episcopus in eis dispensare, Corduba sum. q.152. Metina libro 1. summæ, c.14.§.6. Perez lib.8. Ordinam. titu.19.l.37. ad finem, Alcozer lib. de ludo. ca.13. conclus.9. Henriquez li.7. de indulgentijs, ca.30. num.6. Aragon.2.2. q.88. art. 12. col.8. vers. si quis autem quærat. Manuel in Bulla Cruciatæ, §.9. num.124. Beia in suis responsionibus, casu 28. Ludou. Lopez 1.p. instructorij ca.44. col.2. vers. si autem sub forma, & 2.p. vbi de clauibus, cap.9. col.12. Vega 2. tomo summæ, cap.129. casu 10. & 114. Consulto retuli hos dicere posse commutari per Bullam, casu quo in ijs votis potest Episcopus dispensare. Quia aliqui ex illis censent non posse Episcopum dispensare impleta conditione, secus ante impletam, & idem dicunt per Bullam: alij vero censent posse ante, & post: & idem dicunt de commutatione per Bullam. Et idem dicendum de his, quando sunt verè conditionalia. Quia in ijs quoque posse Episcopum, adhuc impleta conditione, dispensare, diximus, disp.11. num.13.

9 Sexto deducitur, non esse credendum Viualdo in Candelabro Sacram.3.par. c.14. num.41. dicenti posse virtute Bullæ, vel Iubilæi commutari votum castitatis, quando post illud est matrimonium contractum, vt possit ille vouens petere debitū. Quia in hoc potest Episcopus dispensare (vt diximus, disp.12. nu.4.) Sed ei credendum non est. Quia (vt eo. num.4. diximus) Episcopus non potest in hoc dispensare iure ordinario, & ex natura reseruationis, sed est id solius Pontificis, & sola consuetudo iurisdictionem in hoc tribuit, quæ id non obtinuit per Bullam, aut Iubilæum.

10 Septimo deducitur, nec posse per Bullam, aut Iubilæum hæc vota commutari, in casibus, in quibus Episcopi possunt in eis dispensare, ratione solius necessitatis, quos retuli, disp.9. nu.22. & 23. Quod probaui lib.2. disp.40. num.9. & vltra Doctores ibi relatos tenet Manuel. q. regular. tomo 1. q.41. art.9. & q.63. art.6.

11 Octauo infertur, quid dicendum sit de iuramentis religionis, & castitatis. Circa quæ sic distinguendum censeo. Si ea sint pœnalia, aut vere conditionalia, credo posse commutari per Bullam, aut Iubilæum: sicut de similibus votis dixi, num.8. siue conditio impleta sit, siue non. Ducor, quòd habens priuilegium commutandi vota, possit similia iuramenta facta Deo commutare. (vt iuxta veriorem sententiam diximus, disput.2. nu.16.) Cum ergo per Bullam, & Iubilæum possint commutari vota pœnalia, & verè conditionalia castitatis, & religionis, poterunt quoque similia iuramenta. Vtrum autem sit dicendum idem, si adsint iuramentum, & votum simul? dixi disput.2. nu.23. Quòd si ea iuramenta sint absoluta, credo non posse commutari virtute Bullæ, vel Iubilæi, etiam in casu, in quo nō claudunt in se votum. Quamuis enim disp.13. num.5. dixerimus posse in eis Episcopum dispensare: & subinde videatur dicendum iuxta regulam, n.3. traditam, posse quoque per dicta Bullæ, vel Iubilæi priuilegia commutari, at re bene inspecta cōtrarium est dicendum. Quia Bulla, vel Iubilæus, nil concedunt circa iuramentorum commutationem, sed eam potestatem deduximus ex potestate circa similia vota. Cum ergo nil concedant circa vota similia, nempè, absoluta castitatis, aut religionis, non est vnde colligamus potestatem hanc circa ea iuramenta commutanda. Nec obstat regula, num.3. tradita. Quia agit de votis, quæ expresse in Bulla, & Iubilæo conceduntur, in casibus in quibus subsunt dispensationi Episcopi.

12 Vtrum autem possit fieri dicta commutatio votorum, & iuramentorum per Bullam, & Iubilæum, quamuis vouens prius impetrarit dispensationem, aut commutationem à Pontifice, vel Pontifex aditus denegarit, vel prius noluerit confessor, sed remiserit ad Pontificem, cui pœnitens iam se præsentauit, vel quamuis sciatur Pontificem nunquam velle commutare, nisi in quædam certa opera? diximus disput. præcedenti nu.7. & 8.

13 Demū supersunt aliquæ difficultates dissoluendæ. Prima est, an commissarius Bullæ Cruciatæ possit dispensare ad petendum debitum cum coniuge, cui id interdicitur ratione affinitatis, aut cognationis spiritualis contractæ cum altero coniuge? Et quando id impedimentum ex affinitate consurgit, certum est cum posse, vt constat ex facultatibus ipsi concessis in Bulla Cruciatæ Latina. Et bene aduertit Manuel 1. tomo sum.2. editione c.243. num.12. & addit. ad Bul.§.13. num.17. Qui addit in hoc posteriori loco posse quoque quando impedimentum consurgit ex cognatione spirituali. Ducitur, quòd cum concessio dispensandi in impedimento affinitatis sit fauorabilis, extendenda est ad hunc casum, qui minor est, ac in eo maior dispensandi ratio inuenitur. At id non credo. Quia cū sint diuersæ rationis impedimenta, nec in verbis concessionis vnius possit alterum comprehendi, non potest concessio vnius ad alterum protrahi. Potestas enim dispensandi, quę fauorabilis est, ac extendenda, non protrahitur ad casus, qui sub concessionis verbis non possunt comprehendi, vt dixi disput.2. num.2.

14 Secunda difficultas est. An concedente Pontifice facultatem confessario, vt commutet quoddam votum, quod quidam miserat dandi certam eleemosynam quotidie pauperibus, & quia magnam quantitatem debebat remisit partem, iniungens, vt aliam partem tribuat, possit per Bullam pars illa debita, aut per Iubilæum commutari? Azor lib.11 institutio. moral. c.18. q.11. in fi. ait posse commutari votum, quod in futurum refertur, at non posse eā pecuniæ partem, quam iussu Pontificis soluere cogitur, remittere ex toto, aut ex parte. Atq; generaliter tradit non esse idem commutare votum, eo quod votum non sit solutum. Et proinde videntur sentire pęnā ex fractione voti incursam non posse commutari virtute Bullæ, aut Iubilæi. Quod expresse tenent Nauar. lib.3. consiliorum tit. de voto, in priori editione, consi.35. per totum, in posteriori, consi. toto 32. Graffius 1.p. decisionum, lib.2. cap.28. num.5. vt si quis promisit se non lusurum sub pœna dandi certam eleemosynam, & fregit votum, non poterit cōmutari eleemosyna illa ex violato voto debita. Probatque Nauarr. Quod hæc priuilegia solam voti commutationem indulgeant. At aliud est commutare votum, & commutare pœnam ex voti fractione debitam. Et confirmat, quia hanc pœnam non produxit votum, sed eius violatio. Tandem, quia aliud est obligatio ad pęnam incursam ratione violati voti, & aliud est votum ipsum. At dicta priuilegia tantum concedunt commutari votum, nulla facta mentione pęnarum incursarum. Sed vt meam sententiam explicem, incipiens ab hac posteriori parte, existimo eleemosynam illam debitam virtute illius voti pęnalis, ex eius violatione, vel etiam ex voto directo, vt si quis promisisset quotidie certam eleemosynam, quā multis diebus non soluit, posse commutari virtute Bullæ, vel Iubilæi, sicut & ipsum votum. Ducor, quòd in vtroque exemplo pęna debeatur virtute voti, quo ad illam se vouens, obligauit, nec in voto illo pęnali debetur ea pęna ex mera voti fractione, sed ex voti, quo vouens se ad illam astrinxit casu quo violasset votum, atque, ita secluso eo voto, eam non deberet. At Pontifex in his priuilegijs nullam ex his votis excepit. Nec fuit opus, vt Pontifex in ijs priuilegijs mentionem faceret pęnarum incursarum ex voti violatione. Quia satis est illas ex mero voto deberi: & Papam concedere facultatem circa vota. Et confirmatur, quia ferè omnes Doctores fatentur hisce temporibus posse virtute Bullæ, vel Iubilæi commutari votum pęnale castitatis, & religionis, etiam iam pęna incursa, non tantum quoad votum in posterum, sed etiam quoad pœnam iam ex voti violatione debitam, vt num.8. diximus, & qui id negant, non innituntur pęnæ iam incursæ, sed iam esse votum absolutum rei reseruatæ, nempe, castitatis, aut religionis, eos ducit ad negandam hanc potestatem. Nil ergo refert, iam pœnam pecuniariam debitam esse ex voti transgressione, vt ob id negemus potestatem hanc commutandi. Deinde quia licet aliud sit votum commutare, & pecunias iam debitas ex voto, ad hunc sensum vt ex sola voti commutatione, aut dispensatione, non censeantur illæ pecuniæ commutatæ, aut remissæ, quia ea dispensatio, aut commutatio absolutè facta, intelligitur de voti obligatione in posterum, at non sunt verè diuersa quoad potestatem commutandi, aut dispensandi absolute concessam circa vota. Cum enim eadem sit voti obligatio quoad pecunias iam debitas ex fractione voti, vel debendas, ea potestas ad vtrumque se extendit. Quoad priorem autem partem, quando nempe Papa remisit solam pecuniæ partem debitam, iniungens vt reliquam solueret, sic distinguendum est, si confessarius ille limitatam habuit potestatem à Pontifice commutandi id votum,

votum facta relaxatione partis eleemosynæ debitæ, per ipsum Papam, manifestum est non posse confessarium virtute eius facultatis, aliquid disponere circa pœnam eleemosynæ debitæ, iussæ per Pontificem solui. Quia fuit commissio limitata. Insuper nullus inferior, etiam Episcopus poterit circa illam dispensare, nisi ex noua causa. Iuxta dicta disput. præcedenti, numero quinto, quia iam Pontifex denegauit huic dispensationem circa reliquam partem pœnæ. At credo posse commutari facultate ordinaria, aut per Bullam, vel Iubilæum: immo si esset in manifestè melius, per ipsummet vouentem, propria authoritate. Quia Pontifex non denegauit commutationem, sed remissionem: nec præcepto illo suo nouum vinculum implendæ illius pœnæ imposuit, sed noluit in vinculo voti dispensare. Remanet ergo pœna illa tanquam ex voto debita, subiecta commutationi habenti absolutam facultatem ordinariam, vel ex priuilegio, commutandi vota. Et cum solus Deus cui votum factum est, sit creditor illius eleemosynæ, poterit ea commutari ab ipsomet vouente in rem manifestè Deo gratiorem: retenta veriori opinione tenenti per hæc vota non acquiri ius parti, in cuius vtilitatem cedere debet eleemosyna, antequam ipsi intimentur, sed soli Deo.

15 Tertia difficultas est, an tempore quo durant Iubilæus, aut Bulla possit confessarius votum commutare, dicendo sic. Commuto tibi ex nunc hoc votum in id, quod quidam vir doctus iudicarit commutandum? Respondetur affirmatiue, & posse confessarium, transacto tempore Iubilæi, aut Bullæ, materiã determinare. Quia vir doctus non commutat, sed tantum declarat materiam, in quam confessarius verè commutauit. Hic enim tanquam delegatus non potest subdelegare. Sic ait in quodam simili Nauar. summa capitul. 26. numero 13. Et in proprijs terminis docent Manuel addit. ad Bullam, § 9. numero 115. Viualdus Candelab. Sacramen. 3. parte capitul. 14. numero 40. Graffius 1. parte decisionum, libro quarto, capitulo 15. numero 47. Subdit Manuel ibidem, hunc fore reum voti violati, si illi contraueniat, antequam vir doctus declaret materiam. Quòd commutationis executio sit in pendenti, donec vir doctus determinet materiam. Sicut dum Papa dispensat, committens ordinario, vel confessori examen veritatis precum, reus hic voti esset, illi contraueniens, antequam illi declarent. Sed hoc additum non credo: existimo enim hunc non fore reum voti, contraueniendo illi, ante declarationem illius viri docti. Neque est simile exemplum adductum: quia animus Pontificis non est omninò dispensare, sed vel delegare ordinario, aut confessori, vt dispenset veritate precum præcognita: vel saltem dispensationis vim suspendere vsque ad id tempus. Qui animus vel inde colligitur: quia ad rectè dispensandum desideratur præcognitio veritatis precum. At non ea mens confessoris est: quia nec potest delegare, nec aliquod causæ examen præmitti necesse est, vt ideo dicamus confessarij commutationem esse in pendenti. Sed ipse re vera commutat: ac subinde obligationem voti extinguit circa materiam prius promissam, eam transferens in materiam, quam vir doctus subrogãdam iudicarit.

16 Quarta difficultas. An translacto Iubilæi tempore, possint commutari vota, ante illud emissa, nec tunc commutata? Quod magni momenti est scire, propter vota peregrinationis Hierosolymitanæ, Romanæ, ac Compostellanæ, quæ commutari in quodcunque opus pium concedit, quæ aliàs soli Pontifici reseruantur. Et contingit vouentem obtinuisse postea Iubilæum, nec tunc petijsse dispensationem. Supponenda autem est clausula Iubilæi. Prius enim tempus præscribit, intra quod diligentiæ sunt exequendæ, ad illum comparandum, & tunc dicit, *Prima hebdomada, vel altera subsequenti a die publicationis*. At dum descendit ad indulgentias concessas, sic ait absq; limitatione aliqua temporis. *Concedimus vt possint hac vice tantum idoneos presbyteros approbatos eligere, qui eorum confessionibus diligenter auditis, licite valeant ipsos absoluere*, &c. *ac vota commutare*, &c. Et quidem si confessarius tempore Iubilęi commutauit omnia pęnitentis vota, quæ virtute illius conceduntur: (quod potest facere commutando ex tunc, in id quod ipse, vel alius iudicarit, quando pœnitens voti emissi memor fuerit: iuxta nu. præcedenti dicta:) non est dubium quin reseruatio tollatur. Quia iam tempore habili vota commutata sunt, sola materiæ subrogandæ declaratione in posterum relicta (vt nume. præcedenti probaui.) Atque ita in simili, loquentes de absolutione generali censuris reseruatis, & dispensatione in irregularitatibus tradunt Rosella verb. confessio 2. numero 6. Angelus verb. confessio 1. numero 12. Sylu. verb. confessio 1. parte 3. Nauar. summa capitulo 26. numero 13. Maiolus libr. 4. de irregular. capitul. 51. numero 6. Henriquez lib. 4. de irregular. capitul. 17. numer. 4. & Sayro thesauro casuum, tomo 1. lib 7. capitul. 14. numero 8. & 9. vbi tradunt generalem absolutionem, aut dispensationem virtute priuilegij factam extendi ad oblita: ac proinde quandocunque postea in mentem venerint, iam cessasse reseruationem: nec esse amplius necessariam dispensationem in illis irregularitatibus oblitis. Quare colligunt sanum semper consilium esse, vt tempore, quo Iubilæus, aut aliud priuilegium durat, faciant pœnitentes secum dispensari, & se absolui, quantum extenditur potestas confessoris, vt sic gaudeant dicto beneficio quo ad oblita.

17 Maior difficultas est, quando ea commutatio generalis non præcessit, sed aut nulla vota commutata sunt, aut ea sola, quæ pœnitens confessori detegit. Et quidem Rosella, Sylu. Sayro, numero præcedenti allegati, loquentes de absolutione à reseruatis, & dispensatione in irregularitatibus, dicunt adeundum esse superiorem, cuius erat ea absolutio, & dispensatio, quoties tempore Iubilæi non præmissa est generalis absolutio, aut dispensatio. Et potest probari. Quia cum iam tempus Iubilæi transactum sit, cessauit id priuilegium, pro eo solo tempore concessum. Verùm dicendum est, posse transacto Iubilæi tempore commutari vota oblita, quæ tempore Iubilæi commutari poterant: ac dispensari in irregularitatibus, & absolutionem a reseruatis impendi. Quod docent Stunica. quæstione quinta, de voto, numero 37. Henriquez libro septimo, de indulgentijs, capitul. 11. numero 4. Emmanuel Sa, summa verb. indulgentia numero 14. & alij neoterici, docti. Huius rationem reddit Emmanuel Sa, quòd cœpta semel causa, maneat delegati potestas, donec ea causa terminetur. At quando pœnitens tempore Iubilæi fassus est ad eum comparandum, quamuis confessionem perfecerit, quasi cœpta manet causa, quoad omnes casus præteritos concessos in eo Iubilæo, tam quoad absolutionem, quam quoad dispensationem, Ergo quandocunque in mentem venerint, potest confessor tanquam causam prosequens absoluere ab illis aut in illis dispensare. Sed hæc ratio corruit: quia licet potestas delegati quoad negotia cępta non cesset delegantis morte, capitul. licet vndique, de offic. delegat. aliquando ad præfixum terminum concessa est, finitur omninò translacto termino. etiam quoad res incęptas; nisi terminus præfixus ante eius transitum communi partium consensu prorogetur. Vt expresse deciditur capitul. de causis, de offic. delegat. Potestas ergo ea concessa confessario pro Iubilęi tempore, & finita tunc confessione, expirabit prorsus, eo translacto. Quare id fundamentum tantum posset habere verum, quando intra Iubilæi tempus cœpta est confessio, & ex causa consentientibus confessario, & pœnitente, differtur reliqua confessionis pars, aut absolutio. In quo etiam casu id fundamentum afferunt idem Emmanuel Sa, ibidem, & Henriquez libro septimo, de indulgentijs capitul. 11. numero tertio. Quia tunc prorogatur iurisdictio ex partium consensu. Vnde legitima ratio est. Quamuis opera in Iubilæo præscripta ad eius assecutionem, alligentur tempori designato in eo, ita vt eo tempore translacto fieri nequeant: at ijs factis in illo tempore, consequens Iubilæum comparat priuilegium, vt absoluatur ab omnibus reseruatis, & in quibusdam secum dispensetur, & vt commutentur ei vota vsq; ad Iubilæi tempus emissa. Quod vtique priuilegium tempori certo astrictum non est. Vt constat ex Iubilæi tenore, numer. præcedenti relato, qui sola opera tempori allegauit. Sicut si Pontifex eroganti certo die eleemosynam, concedat priuilegium aliquod, erogatio alligatur tempori, priuilegium autem minimè. Et confirmatur; quia in Bulla Cruciatæ Pontifex expressit, finito anno, cessare eius priuilegia. At in Iubilæo id non expressit. Secundò, quia ratio ob quam communiter Doctores asserunt, peccata tempore Iubilæi oblita non manere eo transacto reseruata, non est eò quod pęnitens sit ab eis tempore illo Iubilæi indirectè

absolu-

absolutus, dum a ceteris confessis absolutus est (vt bene probat Suarez quarta pa. vbi de sacram. pœnitentiæ, disp. 31. sectione 3. num. 13.) & constat, quia si quis fateatur superiori quasi priuato confessario, absque intentione aliqua casuum reseruatorum: eo quod nullum credebat se habere, & simili modo absolueretur a superiore, manifestum est, non ob id peccatum reseruatum oblitum amittere reseruationem (vt ibi probat Suarez, num. 18.) cum tamen sit pœnitens ille indirectè ab eo reseruato absolutus. Sed legitima ratio est: (vt bene tradit ibi Suarez numero 20.) Quia ius acquisiuit pœnitens per ipsum Iubilæum, vt posset postea liberè cuiuis confessario reseruata oblita fateri. Quæ ratio etiam in hoc casu militat. Similiter enim dicemus per illum Iubilæum acquisiuisse hunc libertatem a reseruatione votorum. Cum eodem prorsus tenore vota reseruata, ac peccata concedantur. Sed dices Iubilæum tantum concedere facultatem pro vna vice eligendi confessoris, qui absoluat a reseruatis, & vota commutet. Et illi soli confessori videtur data hæc facultas. At pœnitens iam tempore Iubilæi eligit confessorem, qui perfectè functus est tunc munere suo. Ergo nec illum, nec alterum poterit postea eligere, vt vota commutet. Sed respondeo cum Suarez ead. sect. 4. num. 21. illam distinctionem confessorum esse quasi materialem. Omnes enim complent quasi vnum integrum ministrum, a quo rectè omnia illa peccata tolluntur, ac vota commutantur, vsque ad id Iubilæi tempus facta.

18 Hinc deducitur primo, quamuis tempore Iubilæi penitens voti emissi memor noluerit petere commutationem, posse eum transacto Iubilæo eam petere, atque idem dico de dispensatione in irregularitate, ac ceteris in Iubilæo concessis. Ita sentiunt aliqui neoterici docti contra alios neotericos. Ducor, quia etsi semel noluerit eo priuilegio vti, cum tamen id perpetuum sit, nec tempori alligatum pro casibus ante Iubilæum admissis, potest mutata sententia eo vti. Vt disp. 32. nu. 2.

19 Secundo deducitur, quid dicendum sit, quando ille nullam confessionem fecit tempore Iubilæi, eo quòd præmissa sufficienti conscientiæ discussione, nullius culpæ mortalis, meminit, impleuit tamen cetera opera in Iubilæo petita. In quo euentu, etsi communior, ac verior opinio habeat hunc non lucrari Iubilæum: at est probabile oppositũ. Vt censet Henriquez, lib. 7. de indulgentijs, ca. 12. num. 2. Vbi tantum tutiorem vocat contrariam sententiam, ac vtriusque authores refert. Retenta ergo hac opinione probabili asserenti hunc comparasse Iubilæum, adhuc sentit Henriquez lib. 6. de pęnit. cap. 16. num. 6. hunc non posse transacto Iubilæo absolui a reseruatis oblitis tempore Iubilæi, nec vota eius commutari. Quia iam tempus delegationis præterijt, nec causa intra illud cœpta est. At merito alij neoterici docti, quos refert Henriquez eo. numero 6. in commento, litera H. dicunt posse. Quia semel obtentus Iubilæus dat ius omni tempore eligendi confessoris, pro ijs, quæ vsque ad tempus Iubilæi finitum reseruata erant (vt nume. præced. probauimus.) At vera esset contraria sententia, si posse postea absolui hunc a reseruatis, eiusue vota commutari, inniteretur ei rationi, quam ibi impugnauimus, nimirum potestatem vsque ad certum terminum delegatam non expirare eius lapsu, quoad solas causas cęptas. Cum enim in hoc casu causa nullo modo cœpta sit tempore Iubilæi, expirasset omnino priuilegium per Iubilæum concessum.

20 Quinta difficultas est. An si hic absolutus est a reseruatis, ac votorum commutationem virtute Iubilæi, quem lucrari intendebat, obtinuit, illum postea non lucretur, maneat liber a reseruatis a quibus absolutus est, & a votis commutatis? Et primo si vere eum non intendebat lucrari, manifestum est a neutro eum liberum manere. Quòd Papa Iubilæi priuilegia minime concedat, nisi in ordine ad illum obtinendum. Non ergo ijs gaudebit, qui nequaquam illum obtinere intendit. Quando autem tempore absolutionis intendebat lucrari, & postea verè non lucratus est, affirmant quidam hunc reincidere in pristinam casuum reseruationem. Quod absolutio ab ijs tacitam habeat conditionem, si postea Iubilæus obtineatur, virtute cuius impensa est. Sic Angles floribus, 1. p. vbi de confessione, q. 3. art. 5. diffic. 4. Manuel in Bulla Cruciatæ, §. 2. nu. 8. & alij neoterici, quos tacito nomine refert Corduba ita tim allegandus. At verius est, reseruationem non reuiuiscere, sed manere illum verè absolutum. Quia quamuis ea absolutio impertita fuerit in ordine ad futuram Iubilæi consecutionem at non dependet ab ea, vt a conditione de futuro: sic enim absoluere nefas est. Nec absolutio illa a censuris data est ad reincidentiam, id enim Iubilæus non explicat, & quando id Pontifex intendit, solet exprimere vt constat ex cap. eos, qui de sent. excom. in 6. Et ideo hanc partem videtur expresse tenere Naua. summa, cap. 26. num. 12. Et expresse tenent idem Nauar. miscellaneo 93. de oratione num. 2. Corduba summa, q. 21. Henriquez, lib. 6 de pęn. ca. 16. nu. 6. & lib. 7. de indulg. cap. 11. num. 4. Suarez tomo 4. vbi de confessione, disp. 31. sectione 4. numero 9. & latius tomo 5. de censuris, disp. 7. sectione 5. a num. 30 vsque ad 34. Manuel 1. tomo summæ 2. editione c. 184. num. 15. Viuald. Candel. Sacram. 3 p. c. 14 nume. 59. & 60 Hugolinus de censuris, tabula 1. cap. 10 §. 4. num. 4. Grassius prima parte decisionum, libro quarto, capitulo decimoquinto, numero 37. Emmanuel Sa, sum. verb. absolutio, nu. 19.

21 Sed dubitari potest, an si in ea confessione alicuius reseruati oblitus, extincta sit reseruatio, adeo vt possit ab illo, a quocunque confessario postea absolui? Suarez 4. tom. vbi de confessione, disput. 31. sectione 4. num. 23. ait, esse valde probabile manere reseruationem: atque in hanc partem magis inclinat. Quippe cum priuilegium hoc ratione consecutionis Iubilæi concessum sit, non videtur pęnitens eo priuilegio posse frui, in ijs, quæ ad effectum tempore Iubilæi perducta non sunt. Qualis est ablatio reseruationis peccati obliti. Hoc enim peccatum non est confessioni subiectum: & ideo ex hac parte non est ablata reseruatio (non enim ad id sufficit absolutio indirecta ab illo: vt probaui, n. 17.) Neque alia via satisfactum est intentioni Pontificis: cum hic Iubilæum consecutus non sit, cuius virtute reseruatio peccati obliti extinguenda erat. Sed merito idem Suarez ibi, num. 4 ait esse probabile extingui reseruationem (quod ego probabilius existimo.) Quia cum confessio illa valida fuerit (vt supponamus,) confessor absoluens directè, a peccatis confessis, & indirectè ab oblitis virtute Iubilæi, intendit omnino auferre reseruationem, cum absoluat inquantum potest, & re vera potest. Non est ergo cur dicamus eam reseruationem reuiuiscere, non obtento postea Iubilæo. Quamuis enim possit aliquis dicere effectum auferendæ reseruationis tãquam non sacramentalem posse dependere a futuro euentu. At sic dependere nulla ratione fulcitur. Cum nil sub futuri euentus conditione concedatur in Iubilæo. Et ita sustinet Manuel 1 tomo summa, in 2. editione capit. 184. nu. 15. Hoc tamen intelligo, si aliquam confessionem tempore Iubilæi præmiserit pęnitens, secus si nullam præmisit, eo quod non haberet cõscientiam culpæ lethalis. Quia non est ablata reseruatio illa nisi per absolutionem sacramentalem tempore Iubilæi factam, aut, eo transacto, virtute eius faciendam. At nulla, tempore Iubilæi facta est, nec eo transacto impendi potest. Quia priuilegium vim non habet, eo quod Iubilæus non est comparatus. Et confirmatur, quia Iubilæus non aufert ipso facto reseruationem casuum, sed confert facultatem confessario auferendi media absolutione, quæ tunc non est impensa, nec modo impendi valet.

22 Si vero loquamur de votis tempore Iubilæi commutatis, quidam censent, ea non manere vere commutata, si postea Iubilæus non obtineatur. Quod cum commutatio illa possit licitè fieri sub conditione futuri euentus consecutionis Iubilæi, vtpotè, quæ sacramentalis non est, sic videtur concessa a Papa. At probabilius est, manere vere commutata. Quia eodem tenore absoluto, ac nulla conditione posita conceditur in Iubilæo absolutio a reseruatis, & votorum commutatio. Ergo cum semel legitimè facta fuerit, ac subinde extincta prioris voti obligatio, non est dicendum eam postea votorum obligationem reuiuiscere, non obtento Iubilæo. Et ita sentiunt Henriquez vtroque loco, Emmanuel Sa, Viualdus allegati, nu. 20. Manuel 1. tomo summæ 2. editione, cap. 184. num. 15. Atque idem credo de ceteris dispensationibus virtute Iubilæi factis: ob eandem rationem. Et idem dicendum est, quamuis cõfessarius tempore Iubilæi commutarit vota, non præscribens opera subrogata, sed ea a se, vel ab alio postea præscri-

scribenda remittens, etiam si voti commutati non fuerit conscius confessarius, sed generaliter sic commutarit omnia vota, vsque tunc emissa a pœnitente, inquantum potest virtute Iubilæi. Quia vere facta est commutatio tempore Iubilæi. Vide diximus num. 15.

23 At si tempore Iubilæi nulla commutatio voti obliti facta est, non poterit postea eo non obtento fieri. Quia cum verè id votum commutatum non sit, nec circa illud aliqua actio virtute Iubilæi exercita, & quando commutandum est, non extet priuilegium, eo quòd Iubilæus non sit comparatus, nullatenus poterit commutari.

24 Sed dubitabis, an hic, qui Iubilæum obtinere intendens, obtinuit virtute illius absolutionem à reseruatis, & votorum commutationem, reus sit culpæ, si postea, mutata voluntate, illum non comparet? Suarez quarta parte, vbi de pœnitentia, disput. 31. sectione quarta, nu. 5. ait se probabiliter existimare grauem esse culpam. Quòd id sit contra virtuale pactum inclusum in eo beneficio recepto. Nam absoluens, ac commutans virtute Iubilæi, censetur imponere onus exequendi necessaria ad eius consecutionem: idque est tanquam pœnitentia iniuncta, & acceptata in satisfactionem pro talibus culpis. Verum quamuis hoc probabile sit, probabilius tamen credo nullam esse culpam. Quod, alijs relatis, fustinui lib. 1. disput. 43. nu. 9. Quod nulla ratione probetur id propositum transire in pactum, vel esse pœnitentiam acceptatam.

25 Vltima difficultas est. An hæc commutatio votorum virtute Bullæ, vel Iubilæi, debeat necessario audita confessione sacramentali fieri? Quibusdam videtur id exigi, quando virtute Bullæ Cruciatæ fit commutatio. Quod soli confessori approbato ab ordinario, & electo ab habenti Bullam hæc facultas committatur. Item quia hæc facultas conceditur in ordine ad internam, ac bonam animi dispositionem. Solum ergo datur intra pœnitentiæ sacramentum. Sic a fortiori tenebunt omnes, qui censent, non posse absolutionem ab excommunicatione virtute Bullæ impendi extra confessionem. Atque in proprijs terminis docent Manuel in Bulla Cruciatæ § 9. numero 113. regula 9. Ludouicus Lopez 2. parte instructorij, vbi de clauibus, cap. 9 columna 9. Vega 2. tomo summæ, cap. 129 casu 34. At multo probabilius est, non esse opus confessione. Quod Bulla indulgens id priuilegium non dicat, auditis confessionibus. Nec rationes contrariæ id exigi probant. Petitur enim in Bulla, vt commutaturus vota sit confessor approbatus ab ordinario, non quasi necessario sit confessionem auditurus: sed quia præsumitur vir doctus, nec modica scientia desideratur ad hanc commutationem, quæ in rem æqualem est facienda. Nec hanc facultatem concedi in ordine ad internam, ac bonam animi dispositionem, arguit concedi solum intra confessionem, sed tantum non concedi pro foro externo, sed pro solo interno conscientiæ. Atque hanc partem sustinebunt, qui censent absolutionem ab excommunicatione posse impendi virtute Bullæ extra confessionem. Et in proprijs terminis tenent Henriquez libro septimo, de indulgentijs, capitulo 30. numero 6. Et tanquam probabile Manuel 2. tomo summæ, cap 99. numero 6. Et ferè expressè tenet Sotus libro 7. de iustitia, quæstione 4 artic. tertio, columna 9. versic. posthæc de priuilegijs, vbi ait dispensationem voti, nil ad forum pœnitentiæ pertinere, sed esse distinctam facultatem, quam Pontifex suscipienti Bullam concedit.

26 Maior difficultas est, an sit necessaria confessio, quando virtute Iubilæi fit commutatio. Quia in eo dicitur, auditis confessionibus: vt constat ex eius clausula relata nu. 1. At credo etiam tunc non esse necessariam confessionem. Vt loquentes de priuilegijs religiosorum, in quibus est eadem clausula, sustinebimus disp. sequenti num. vltimo. Et ibi contrarijs satisfaciemus.

DISPVTATIO XVI.

Quid possit fieri per religiosorum priuilegia circa commutationem votorum castitatis, & religionis, ac aliorum, quæ matrimonio obstant, eorumve dispensationem, ac petitionis debiti, ratione voti, affinitatis, vel cognationis spiritualis coniugi interdictæ?

SVMMARIVM.

Proponuntur priuilegia religiosorum circa commutationem, & dispensationem votorum nu. 1.

Explicatur quando cōcedatur commutatio, aut dispēsatio circa vota castitatis aut religionis, & alia matrimonio obstantia, per priuilegia religionis & quando denegetur, num. 2.

An possint religiosi dispensare in voto castitatis ante matrimonium emisso ad petendum debitum, nu 3.

Quid si nondū est matrimonium consummatum? Et ibi, quid de priore bimestri, vel si alter in adulterium incidat, nu 4.

Quid, si votum castitatis est emissum post matrimoniū, nu 5.

Quid, si sit votum religionis, & non sit consummatum matrimonium, num 6.

Quid, circa iuramenta absoluta, aut conditionalia religionis, aut castitatis, nu 7.

An possint religiosi dispensare ad petendum debitum, quando affinitas post matrimonium contracta est, nu 8.

Quid, quando cognatio spiritualis num 9.

An hæc facultas religiosorū cōmutandi aut dispensandi intelligatur cū solis subditis Episcopo diœcesis in qua sūt, n. 10.

An hæc commutatio, vel dispensatio sit facienda in confessione, num 11.

1 PRæmittendum est, quæ priuilegia habeant circa hoc religiosi. Paulus III concessit religiosis Societatis Iesu facultatem commutandi vota, his verbis: ***Conceditur facultas quorumcumque vndecumque ad vos venientium confessiones audiendi: & confessionibus diligenter auditis, ab omnibus peccatis etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, & a quibusuis, ex ipsis casibus resultantibus, sententijs, censuris, & pœnis exceptis contentis in Bulla Cœnæ absoluendi: necnon & vota commutandi.*** Et Greg. XIII. anno 1575. in sua Bulla in fauorem Societatis Iesu concessa, incipienti, ***Ad perpetuam rei memoriam:*** Decet Romanum Pontificem, hoc priuilegium extendit ad vota iurata, his verbis: ***Insuper facultatem, alias presbyteris Societatis prædictæ à Sede Apostolica concessam, commutandi vota, etiam ad iurata dummodo commutatio huiusmodi in alterius præiudicium non fiat, extendimus.*** Et pater noster Generalis in Compendio nostrorum priuilegiorum, verbo commutatio, §. 1. communicat totam hanc facultatem omnibus confessarijs è Societate Iesu a superiore deputatis, & ab ordinario, iuxta formam Tridentini approbatis. Excipiuntur autem in prædicta facultate Pauli III. quinque vota reseruata, his verbis: ***Vota quæcumque vltramarina, visitationis liminum B. Petri & Pauli de Vrbe, ac S. Iacobi in Compostella, necnon religionis, & castitatis votis duntaxat exceptis, in alia pietatis opera commutandi.*** Quare constat modo strictius, quā prius egū commutandi vota concessum in Bulla Cruciatæ, vel Iubilæo: Amplius enim est, quia in Bulla non conceditur facultas commutandi in quæcūque pietatis opera, sed in subsidium belli (vt disp. præcedenti numero 1. explicuimus.) Insuper nec in Bulla, nec in Iubilæo conceditur facultas directè circa iurata, sed indirectè ex facultate concessa circa vota ea facultas deducenda est: vnde virtute eorum priuilegiorum nil poterit confessarius, quando adest expressum votum & iuramentum, nisi in quodam casu (vt diximus disp. 2. nu. 23.) nec circa iuramenta, quando vota eiusdem materiæ non conceduntur per ea priuilegia (vt diximus disp. præcedenti nu. 11.) At virtute huius priuilegij possunt religiosi e Societate Iesu commutare vota in quæcumque opera pia: possunt etiam directè commutare iuramenta, & quando expresse adsunt etiam vota, poterunt vtrumque vinculum commutare. Et quamuis votū alicuius materiæ nō concedatur in hoc priuilegio, sed quinq. vota excipiantur, poterunt commutare iura-

iuramenta eiusdem materiæ in casu, quem nu. 7. explicabo. Est autem strictius: quia in hoc excipiuntur quinque vota: at (vt disp. præcedenti nu. 1. diximus) in Iubilæo sola duo excipiuntur, nempe, castitatis, & religionis: & in Bulla vltra hæc duo votum peregrinationis Hierosolymitanæ. Circa facultatem autem dispensandi circa vota. Inn. VIII. concessit mendicantibus posse dispensare in votis, in quibus possunt Episcopi, exceptis peregrinationis vltra duas dietas. Quod priuilegium refert Sorbus in Compendio priuilegiorum mendicantium, verbo absolutio quoad sæculares, nu. 12. & Manuel in expositione Cruciatæ, §. 9. nu. 141. dicens has duas dietas esse viginti leucas. Quamuis in summa 2. tomo, cap. 100. nu. 3. dicat esse quatuordecim leucas. Sed credo esse errorem typograhi: quia refert se ad prædictum, §. Bullæ, vbi ait esse viginti leucas. Quod idem aiunt Rebuffus de priuilegijs scholasticorum priuilegio 161. & Azebedo alios referens lib. 1. Recopil. Regiæ, tit. 7. l. 20. num. 2. Sed amplius hoc priuilegium dispensandi circa vota concessum est. Vt constat ex Compendio priuilegiorum Societatis Iesu, verbo dispensatio. §. 10. vbi sic dicitur *Per facultatem Benedictionis concessam a Martino V. possunt nostri confessores deputati dispensare in votis etiam Episcopo reseruatis.* Vbi pater noster Generalis ait, hanc facultatem communicari omnibus superioribus, & alijs confessarijs, quibus ipsi eam commiserint.

2 Hoc ergo præmisso, ratio suadens nil posse religiosos Societatis Iesu virtute huius priuilegij circa vota castitatis, & religionis commutanda, est eadem quam disp. præced. nu. 2. proposuimus, ad probandum non posse confessarios per Bullam, vel Iubilæum. Sed vt ibi dixi nu. 3. aperta mens Pontificis est, in eo solo casu hæc vota excipere, in quo nequit circa ea Episcopus dispensare. Et ideo possunt commutari per hoc priuilegiũ ea oĩa vota, quæ disp. præcedenti, n. 4. 5. 6. 7. 8. 12. & 14. diximus per Bullam, vel Iubilæũ: quia eodem prorsus tenore exceptio fit votorum castitatis, & religionis, in hoc priuilegio, quo in Bulla, ac Iubilæo. Et difficultas, quæ ibi est circa commutationem voti strictioris religionis in laxiorem virtute Bullæ, cessat in hoc priuilegio: sicut ibi diximus cessare in Iubilæo. Quia hoc priuilegium sicut, & Iubilæus concedit cõmutationẽ in quæuis opera pia. Et ita loquentes de votis pœnalibus religionis, & castitatis, posse ea virtute huius priuilegij commutari, casu quo potest in eis Episcopus dispensare, tradunt Corduba summa, q. 152. Manuel Bulla Cruciatæ, §. 9. n. 124. & q. regular. 1. to. q. 63. art. 7. Vega 2. to. summæ, c. 129. casu 124. Imò & in his votis pœnalibus ait benè Corduba, posse religiosos dispensare virtute priuilegij citati, num. præcedenti. Cui addo in omnib. casibus dictis, in quibus possunt ea vota commutare, posse quoque eos dispensare. Cum priuilegium sit ad dispensandum in omnibus votis Episcopo concessis, Quod eo vel maximè verũ est, quia hæc priuilegia commutandi, & dispensandi sunt largè interpretanda, vt pote toti religioni concessa. Iuxta dicta disp. 1. nu. 23. Et quia sunt erga personas indeterminatas, iuxta disp. 2. nu. 6. Non tamen poterunt commutari hæc vota, nec poterit in eis dispensari virtute dictorũ priuilegiorum, quando Episcopus in eis, ratione solius necessitatis, potest dispensare. Vt diximus loquentes de priuilegijs Bullæ, & Iubilæi, disput. præcedenti numer. 10. & ibi probauimus.

3 Insuper prouinciales mendicantium habent priuilegium, vt possint concedere suis confessoribus approbatis iuxta Tridentini normam, authoritatem dispensandi ad petendum debitum, cum his, qui ante matrimonium castitatem vouerant. Hoc enim eis concessit Pius V. viuæ vocis oraculo. Vt testantur Veracruz 1. p. Speculi, art. 15. paulò ante dubium 2. Corduba summa, q. 136. puncto 2. Palacios 4. d. 32. disp. 2. col. 17. vers. suffragatur communi placito. Manuel in Bulla, §. 9. nu. 145. & 1. to. summæ 2. editione, c. 243. num. 14. & q. regular. 1. to. q. 63. art. 2. Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 2. num. 9. Et in nostris priuilegijs, verbo dispensatio, § 9. idem priuilegium refertur: & addit pater noster Generalis id priuilegium communicari prouincialibus, & alijs confessarijs, quibus per se, vel per alios id commiserint.

4 Restringunt autem quidam, vt intelligatur hoc priuilegium, quando vouens castitatem matrimoniũ inijt, & cõsummauit, secus si nondum consummauit, non enim poterit cum eo dispensari ad petendũ debitum, virtute huius priuilegij. Ducuntur, quia hic tenetur ingredi religionem. Item quia ea facultas cõcessa est, vt periculo consulatur eorum, qui post id votum contraxere matrimonium: eo quod in magno periculo versentur, cum debitum reddere teneãtur, si debiti petitione priuentur. Quæ ratio nõ militat ante consummationem: tunc enim non tenentur reddere. Sic tenet Azor lib. 11. inst. moralium, c. 19. qu. 20. vers. sed dubio quæstionis est. Atque idẽ tenerent oẽs, qui censent hunc teneri ad religionem. At verius est, extendi id priuilegium ad vouentem, quamuis nondum matrimoniũ cõsummarit. Sicut disp. 12. nu. 6. diximus posse Episcopũ dispensare cum his ad petendum debitũ. Ducor, quòd verius sit non teneri hos religionem ingredi, vt votũ castitatis seruent: etsi non ingrediantur, astricti sint ad reddendum debitum: & subinde in magno discrimine constituantur, si petere debitum illis interdicatur. Atque ideo militat ratio concessionis dicti priuilegij, vt huic periculo prospiciatur. Et ita docent Manuel. 1. to. summæ 2. editione, c. 242. num. 2. Vega 2. tomo summæ, c. 129. casu 118. puncto 2. Atque idem dicerent sustinentes non teneri hos ingredi religionem. Atque idem sentio de priori bimestri post matrimonium initum, nondum tamen consummatum, vel si alter coniunx in adulterium incidat, cum ipse sit innocens, quamuis enim in his casibus non teneatur, nec licite possit ratione voti reddere: at cum matrimoniũ valeat, & habitet cum vxore, in magno versabitur incontinentiæ periculo. Et idem sentio, quamuis hic ad matrimonium transierit animo ingrediendi religionem. Cum enim adhuc non teneatur, est in eodem periculo. Et confirmatur: quia reuera mens Pontificis id priuilegium concedentis est, vt possint religiosi in hoc dispensare in casibus, in quibus possunt Episcopi. At Episcopos posse in omnibus his casibus diximus disp. 12. nu. 6.

5 Alij restringunt ad votum castitatis emissum ante matrimonium initum: quare censent non posse religiosos dispensare virtute huius priuilegij ad petendum debitum, cum coniuge, qui post matrimonium vouit castitatem. Quod id priuilegium expressè loquatur de voto castitatis ante matrimonium emisso. Et ita docent Manuel 1. to. sum. 2. editione, n. 243. num. 14. & q. regular. tom. 1. q. 63. art. 2. Vega 2. to. sum. c. 129. casu 77. Ceterum & si virtute huius priuilegij id eis non liceat. Possunt tamen virtute priuilegij relati, num. 1. ad dispensandum in votis excepto castitatis voto, dispensare non tantum ad petendũ debitum, sed etiam omnino in eo castitatis voto, in omnibus ijs casibus, quos disp. 11. numero 4. 5. 6. 13. & 14. retulimus, in quibus potest Episcopus in eo voto omnino dispensare, eò quod a vera, & perfecta voti castitatis ratione deficiat. Quia (vt *nu.* 2. diximus) tantum in eo priuilegio excipitur castitatis votum, quando ita suam perfectionem consequitur, vt Pontifici sit reseruatum.

6 Quòd si siue ante initum matrimonium, siue post, ante eius consummationem, vouerit coniunx religionem, nequibunt religiosi dispensare cum ipso, vt petat, vel reddat. Quia solum ad dispensandum in voto castitatis ad petendum priuilegio fruuntur. Deinde quia disput. 12. nu. 6. diximus, nec Episcopum posse cum hoc dispensare; quia tenetur ad religionem.

7 Insuper religiosi virtute dicti priuilegij commutandi vota iurata, possunt commutare iuramenta non sola pœnalia, & conditionalia ẽt impleta conditione, castitatis, & religionis, sed ẽt absoluta, in casu, in quo posse Episcopum in eis dispensare sustinuimus disp. 13. nu. 5. Quia quamuis id negauerimus disp. præced. nu. 11. de priuilegijs Bullæ, & Iubilæi: militat diuersa ratio in hoc priuilegio. Quippe illa solum sunt ad vota cõmutanda, atq; ideo sola iuramẽta earũ, quarũ vota conceduntur, possunt commutari. Vnde cum vota absoluta castitatis, & religionis denegentur, nõ conceduntur quoq; iuramenta absoluta. Hoc autẽ est directè ẽt de iuramentis, & sola excipiuntur, quæ sunt in præiudicium tertij. Hoc videtur dicẽdum attenta hac ratione. At re attentius considerata dicendum est, non posse, nisi sola iuramẽta conditionalia, & pœnalia: sicut diximus per Bullã, & Iubilæũ. Quia Greg. XIII. (vt n. 1. vidimus) tantum extendit priuilegiũ Pauli III. concessum ad vota cõmutãda, vt etiã eadem cõprehenderet firmata iuramento, quare sola iuramenta earum videtur concessisse, quarum concessit vota. Cũ ergo exceperit vota absoluta castitatis, & reli-

& religionis, censetur quoque earundem iuramenta excipere. Si verò loquantur de priuilegio dispensandi in votis, manifestum est id non extendi ad hæc iuramenta absoluta, sicut nec priuilegium Bullæ, aut Iubilæi. Quia militat eadem ratio: cum id priuilegium non loquatur de iuramentis, sed hæc veniant in eo, in consequentiam votorum. Sicut disp. præced. nu. 11. explicuimus tractantes de priuilegio Iubilæi, & Bullæ.

8 Præterea religiosi mendicãtes si sint viri docti, & confessores approbati ab ordinario, iuxta Tridentini formam, possunt ex commissione Prouincialis dispensare in foro conscientiæ, ad petendum debitum cum ijs coniugibus, qui inter se affinitatem contraxere. Per declarationem, quandam a Iulio II. factam concessionis Martini V. factæ Benedictinis monachis, & per aliam Pij V. concessionem viuæ vocis oraculo factam ac impetratam ab Angelo de Anguillara, ordinis minorum anno 1569. Vt referunt Collector priuilegiorum mendicantium verb. dispẽsatio, nu. 17. Veracr. 1. p. speculi, art. 23. in fi. Palac. 4. d. 23. disput. 2. Henriq. lib. 11. de matr. c. 15. nu. 11. in fin. Manuel in Bulla Cruciatæ, §. 9. nume. 143. & §. 13 nu. 17. Sorbus in Compendio priuilegiorum mendicantium, verbo absolutio 2. quo ad sæculares, in resolutionibus quas ibi ponit, conclu. 9. & verb. dispensatio, in annotationibus suis, pag. vlt. lit. B, Quamuis Corduba relato Doctore Ortiz in annotationibus ad Collectorẽ, verb. dispens. §. 17. dicat non esse tutum eo priuilegio vti. Quod non habeatur in libris ordinis, nec de eo constet. At censeo tutissimum esse, ea concessione vti, & habetur in Compendio priuilegiorum societatis Iesu, verb. dispensatio, §. 8. vbi pater noster Generalis addit, facultatem hanc concedi Prouincialibus, & alijs confessarijs, quibus ipsi per se, vel per alios eam commiserint.

9 Extendit autem hoc priuilegium, Manuel addit. ad Bullam, §. 13. n. 17. vt possint quoque, virtute eiusdem priuilegij, dispensare ad petendum debitum cum coniugibus, qui spiritualem cognationem contraxere. Sicut diximus disp. præc. n. 3. extendere simile priuilegium commissarij Cruciatæ: vbi eius fundamentum retulimus. Sed eadem ratione qua ibi id refutauimus, refutamus quoque hic.

10 Tandem duplex superest difficultas circa hæc commutandi vota priuilegia. Prior est. An hæc facultas commutationis, ac dispensationis votorum religiosis concessa, restringenda sit, vt tantum eo priuilegio vti possint erga subditos Episcopo illius diœcesis, in qua sunt religiosi. Sicut ipse Episcopus nequit exterorum vota commutare, aut cum eis dispensare. Syluest. verb. domicilium, in fi. agens de commutatione votorum, ait mendicantes, qui ex priuilegio possunt vndecunque ad se venientium confessiones excipere, non posse forensium vota commutare. Quia hoc non potest Episcopus, qui eos exponit. Quod idem attentis antiquis mendicantium priuilegijs fatetur Manuel in additionibus ad bullam Cruciatam, §. 9. nu. 120. at attento priuilegio concesso Societati Iesu per Paulum III. relato nu. 1. concedenti expresse facultatem commutandi vota vndecumque venientium, ait necessario dicendum esse id posse mendicantes. Subdit tamen priuilegio dispensandi in votis relato, n. 1. non posse eos vti erga forenses, sed erga solos illius Episcopi subditos. Ducitur, quia a potestate commutandi, ad dispensandi potestatem, non ducitur argumentum. At priuilegium dispensandi est in solis votis, in quibus possunt Episcopi dispensare. Sed Episcopus illius diœcesis in solis votis subditorum suorum potest dispensare. Ergo idem dicendum est de religiosis illius diœcesis. Nihilominus existimo vtrumque priuilegium extẽdi ad vndecunque venientes. Quod idem iudicarunt alij viri docti. Quia illa restrictio dispensandi in votis, in quibus possunt Episcopi, intelligitur sic, idest, vt nequeant dispensare in votis reseruatis Pontifici, in quibus ratione reseruationis nequeunt Episcopi dispensare. Cum enim hanc dispensandi potestatem a summo Pontifice, qui toto orbi præest, habeant, non est cur ea restringẽda sit ad subditos illius diœcesis, in qua religiosi inueniuntur. Et confirmatur: quia cum hæc facultas prædictis religiosis concessa sit, quò melius pœnitentium ad illos confluentium saluti spirituali prospicere possint, ratio petit, vt sicut vndecumque venientium possunt confessiones audire, ita quoque possint eorum vota commutare, ac in eis dispensare. Tandem, quia cum hæc priuilegia amplianda sint (vt num. 2. probauimus,) immerito hanc restrictionem pati dicendum est.

11 Posterior est. An religiosi solum possint vti hac commutandi vota facultate, in Sacramento confessionis? Pars enim affirmans inde suaderi videtur: quia priuilegium Pauli III. hanc commutandi potestatem indulgens, & absoluendi a reseruatis, dicit expresse, *Confessionibus diligenter auditis.* (vt nu. 1. vidimus.) Qui ablatiuus absolutus conditionem importat, l. a testatore, ff. de condit. & demonstratio. Et ad omnia videtur referri. Et ita videtur expresse sentire Corduba sum. q. 152. vbi dicit posse religiosos in confessione dispensare in votis, in quibus possunt Episcopi. Et a fortiori hoc tenebunt Doctores, quos disputat. præced. nu. vlt. retulimus, dicentes commutationem votorum per Bullam non posse fieri nisi in confessione. Cum tamen in Bulla non petatur, vt audita sit confessio. At contrarium est probabilius. Quia cum adeo distent inter se absoluere a peccatis, ac vota commutare, nec hoc confessione indigeat, non censendus est Pontifex velle totum priuilegium limitatè intelligi per illum ablatiuum absolutum, auditis confessionibus: sed singula singulis referenda sunt. Et ita refertur ad absolutionem a peccatis, quæ immediatè sequitur. Nam ea est regula, vt clausula posita in vna parte dispositionis, siue ponatur in principio, siue in medio, siue in fine, censeatur referri ad omnia in ea clausula contenta, cap. secundò requiris, de appellat. vbi id obseruant Doctores, at intelligitur quando omnium est eadem ratio: vt multis citatis tradit Menochius de præsumptio. lib. 4. præsumptio. 181. num 2. Quod hic non contingit. Nam absolutio a peccatis petit necessario confessionem sacramentalem, secus de votorum commutatione. Tandem, quia in priuilegio dispensandi concesso religiosis, relato num. 1. nulla fit mentio confessionis: quia non est datum simul cum potestate absoluendi. Quod indicat quando simul cum absoluendi potestate conceditur, vt petatur audiri confessiones non ad dispensandum in votis, aut ad ea commutanda, sed ad peccatorum absolutionem. Et ita hanc sententiam sustinet Henriquez libro 7. de indulgentijs, ca. 30. num. 6. Et eiusdem sententiæ sunt multi docti theorici, qui hac ratione ducti concedebant per bullas antiquas indulgentes auditis confessionibus absolutionem a peccatis, & censuris, posse extra confessionem impendi absolutionem a censuris. Quod is ablatiuus absolutus, auditis confessionibus, referatur ad absolutionem a peccatis ad quam opus est confessione.

DISPVTATIO XVII.

An dispensatio in lege superioris, propria, aut inferioris, facta absque causa legitima, valida sit?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, nu. 1.
Quando prælatus dispensat in voto, vel iuramento absque causa, an valeat dispensatio? Refertur quædam sententia, num. 2.
Proponitur sententia Authoris, & explicatur, ca. veniens, de iureiur nu 3.
Dispensatio inferioribus concessa in lege superioris intelligitur, si adest iusta causa, & hac deficiente non est valida, num. 4.
Quid si is dispensans sit legatus Apostolicus, nu. 5.
Quid, si in dispensandi commissione exprimatur nomen eius, cum quo est dispensandum nu 6.
Quid, si sit aliqualis causa non tamen sufficiens, nu 7.
Quid, si prælatus bona fide iudicarit eam sufficere, num 8.
An is cum quo in voto, iuramento, aut lege humana dispensatum est, si tutus, si postea reperiat causam non fuisse sufficientem, num. 9.
Quid, si prælatus in lege diuina, vt voto, aut humana dispen-

set, non factus certior, an sit causa: cum tamen vere esset? Refertur opinio, nu. 10.

Proponitur sententia Authoris, nu. 11.

An si causa est notoria, peccet dispensans non præmissa causæ cognitione nu. 12.

An valide expediantur dispensationes commissæ a Pontifice pro foro externo ordinarijs: vel pro foro interno confessors, quando hi non præmittunt causæ cognitionem, sed ignari causæ, quæ re vera erat, dispensant: vel sibi cognita erat causæ veritas? Remissiue, nu. 13

An præsumatur causa in Principe dispensante, nu. 14.

Quid in conscientiæ foro, siue Princeps, siue inferior dispenset. num. 15.

An credatur superiori dicenti se ex causa iusta dispensare? & ibi, quid si asserat se dispensasse, nu. 16.

An credatur dicenti se habere commissionem, nu. 17.

Quid si sit legatus Cardinalis, nu. 18.

Quid si in nullius præiudicium sit, ut in facultate dispensandi, absoluendi, aut concedendi indulgentias, nu. 19.

An credatur literis Episcopi dicentis, se alienum subditum cum licentia promouisse, nu. 20

An credatur literis pœnitentiarij dicentis ex papæ commissione dispensare, nu. 21.

An in foro conscientiæ credatur omnibus his, & confessario, aliisve, nu. 22.

Post num. 22 inuenies alia summaria.

1 HActenus egimus de habentibus dispensandi potestatem: iam causas necessario ad dispensandum petitas aggredimur, proposita prius quæstione generali de causæ necessitate. Et quia hæc causa potest peti ad valorem dispensationis: vel vt ea licitè concedatur: disputatio præsens est de causa ad valorem dispensationis requisita: sequens vero erit de requisita ad eius honestatem. Triplex autem quæstio inuoluitur in hac disputatione. Prima est, quando Pontifex in iure diuino, aut inferiores in lege superioris absq; causa an valeat? Secũda, quando supremus Princeps in lege propria? Tertia, quãdo inferiores in proprijs constitutionibus, aut suæ Synodi, dispensant?

2 Quæstio prima. An dispensatio inferioris in lege superioris concessa absque causa iusta valeat? vt si quicumque prelatus etiam Pontifex dispenset in voto, vel iuramento, vel prælati inferiores in lege Pontificis, vel concilij. Quidam quos tacito nomine refert D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 2. in ea fuerunt sententia, vt integrum sit prælatis ad libitum dispensare in votis subditorum. Sicut pater, dominus, ac vir possunt ad libitum irritare vota filij, serui, & vxoris. Ducuntur, quod in omni voto, & iuramento facto Deo intelligatur conditio, si prælato placuerit, aut nisi is contradixerit. Sicut eadem inest conditio votis filij, serui, & vxoris, respectu patris, domini, mariti. Idque probari potest ex capite veniens, de iureiuran. vbi deciditur in omni iuramento esse ius superioris exceptum.

3 Verum tanquam certissimum tenendum est, dispensationem cuiuscunque etiam Pontificis in iure diuino naturali, vt in voto, vel iuramento concessam absque causa esse irritam. Quòd tunc dispensetur in alienis bonis, & aliena voluntate superioris: & ideo, vt validè fiat, desideratur causa. Quippe ea deficienti Deus non consentit, qui obligationis illius creditor est. Nec potest iustè præsumi eam rationi dissonam collatam a Deo potestatem. Sicut œconomus contra domini voluntatem bona dissipans non transfert dominium: vtpote, qui sola administrandi; iuxta domini beneplacitum iure optimo præsumptum potestate fungitur. Atque ita fatentur omnes Theologi 4 d. 38. cum D. Thom. 2. 2. quæstio 88 articul. 12. a 12. Et omnes Doctores iuris Pontificij cum Glossa, cap. non est, verbo adimplere, de voto. Et contrarium asserentes impugnat ibi D. Tho. dicens eos inniti falso fundamento. Quippe pater, dominus, ac vir potestate dominatiua præditi sunt, ac proinde liberè possunt tanquam domini, voluntatem filij, serui, & vxoris infringere, eorum vota ad libitum irritando. At potestas spiritualis prælatorum est solum dispensatoria, & cum non sit in destructionem, sed in ædificationem data, nequeunt ad libitum iustam inferiorum voluntatem reuocare, eorum vota dissoluendo. Quare dum, c. veniens, de iureiuran. decidit per vota, aut iuramenta inferiorum non posse iuri superioris derogari, intelligitur ita, vt non integrum sit superioribus ex iusta causa dispensare: at potest derogari ad hunc sensum, vt ea non subijciantur eorum liberæ potestati. Et ideo conditio subintellecta in his votis est, nisi superior iusta causa existente dispensauerit.

4 Hinc deducitur, dispensationẽ quãcumque inferiorum in lege superioris fore irritam, si causa legitima desit. Vt si Episcopus dispenset in lege ieiunij, aut obseruationis festorum, aut quiuis alius ex Pontificia commissione: quia sic se habent ad legem superioris inferiores, ac Pontifex ad legem Dei, & similiter in alienis bonis, alienaque voluntate dispensant. Præterea, quia quoties inferiori committitur potestas dispensandi in lege superioris, intelligitur causa iusta existente. Mandatum enim Pontificis ad ius referri debet, cap. de multa, de præbend. Nec iure optimo præsumi potest, constitui tunc inferiorem dominum voluntatis superioris, vt perinde ac de propria possit ad libitum valide de illa disponere. Quod optime tradunt Speculator, tit. de dispensatione, §. dicendum restat, num. 19. Innoc. c. cum ad monasterium, numero 4. de statu monac. & ibi Host. num. 32. Ioan. Andr. ad fi. Abbas, num 17. Cardin. §. vlt. num 5. Henric. nu. 17. Bal. l. Barbarius, num. 7 ff. de offic. præt. Aretin. l. 2. in princip. numero 1. ff. de verbo. oblig. Felin. cap. fin. num. 8. vers. 2. limita de simon. & cap. at si clerici, §. de adulterijs, nu. 10. de iudic. & ibi Hippolyt. num. 32. Turrecrem. c. 1. in art. 4. num. 14. d. 89. Angelus, verbo dispensatio, num. 3. & ibi Sylu. qu. 3. num. 5. Armilla, num. 14. Sotus lib. 7. de iust. quæst. 4. art. 3. col 9. vers. rursus circa eadem, & lib. 1. q. 7. artic. 3. colum. 6. vers. postremum ergo. Nauar. c. fin. num. 4. de simonia. Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 7. nu. 11. Stunica, q. 5. de voto, nu. 35. Gutier. q. can. lib. 1. c. 19. nu. 5. Emman. Sa summ. verbo dispensatio, nu. 3. Et loquuntur Sotus, & Stunica etiam de facultate dispensandi in Bulla concessa. Si ergo inferior commissionis limites excedens dispenset in lege superioris absque legitima causa, non tenebit factum. Et ita partem hanc fatentur omnes doctores allegati: & quotquot in tota hac disputatione allegabo. Nec aliquem contradicentem inueni.

5 Quidam hoc temperant, nisi inferior habeat plenitudinem potestatis a superiori concessam, qualem habet Legatus Apostolicus (quem Nuntium appellant) in casibus sibi a Pontifice commissis. Sic Manuel 1. to. sum. 2. editione, cap 24. concl. 3. nu. 5. At audiendus minime est. Quippe illa potestatis plenitudo non accipienda est ad dissipationem, sed vt secundum iura dispenset. Atque ita dispẽsationem ab ipso absque legitima causa concessam, esse irritam docent Innocent. c. dudum, el 2. nu. 16. vers. item & si Papa, de elect. Fel. c. postulasti, nu. 13. casu 4. de rescrip. Nauar. summa Latina, præludio 9. num. 15. & cap. fin. nu. 4. de simon. Gambara de authoritate legati, libr. 10. nu. 293. & 207. Hippolytus, cap. at si clerici, §. de adulterijs, num. 115. de iudicijs. Borgasius de irreg. p. 7. c. vlt. num. 21. Stunica, q. 6 de voto, nu. 234. Azor, lib. 5. institut. moralium, c. 15. ad finem.

6 Alij temperant, nisi in dispensandi potestate exprimantur nomina eorum cum quibus est dispensandum, nulla cognitionis causæ dispensandi mentione facta. Et placet: quia tunc commissarius ille constituitur merus executor; ac præsumere debet committentem certiorem factum esse de dispensationis causis. Et ita limitant Speculator, tit. de dispens. §. dicendum restat, num. 19 Felinus, num. præcedenti allegatus. Gambara de author. legati, lib. 10. num. 209. & 296.

7 Similiter non valet dispensatio inferioris in lege superioris, licet sit aliqualis causa, si tamen eam illegitimam esse constet. Quia idem est in hoc non esse causam, & non esse iustam. Atque ita Doctores, nu. 4. allegati asserunt eam dispensationem absque causa legitima, & iusta esse irritam.

8 Hoc tamen limitarem, nisi prudenter, ac bona fide iudicarit prælatus causam esse iustam. Tunc enim credo valere dispensationem, licet verè non fuerit causa sufficiens: quia non est credendum aliam esse Pontificis intentionem circa suas leges, & Dei circa suas, in quibus permittitur inferiori dispensare. Id enim recta Ecclesiæ gubernatio postulat, quo scrupulis obuietur, ac tutæ sint conscien-

scientiæ, nec oporteat passim infringere gesta, innitendo prælatorum vices Dei gerentium dispensationi. Quod clarè significat Azor libro 7. inst. moral.c.29.q.6. vbi hæc ait. Si prælatus aliquis bona fide lege ieiunij aliquem liberet, putans causam esse iustam, relaxatio prodest: quia bona fide facta est.

9 Hinc temperandum censeo, quod docent Nauar. sum. Latina præludio 9.numer.13. in fine, Philiarc. de offic. Sacerdotis, tomo primo, par.2. libro 3 cap.4. versicul. altera difficultas, Ludouicus Lopez prima parte, instructorij, c.4. paulo post principium, nimirum, eum, cum quo prælatus dispensauit, proposita illi causa vera, & bona fide, quæ tamen sufficiens non est, tutum esse authoritate prælati fultum, donec sibi certo constat causam minus legitimam fuisse. Hoc enim credo temperandum, iuxta dicta nume. præcedenti, nisi prælatus prudenter, ac bona fide dispensarit iudicans eam causam esse iustam. Tunc enim tutus erit subditus, quamuis postea constet causam non fuisse sufficientem.

10 Sed merito dubitabis, quid dicendum de dispensatione facta ab inferiori in lege superioris, non præcognita causa, quando reuera erat causa legitima, an valida sit? Pars negans suaderi videtur, quòd dispensans excesserit suæ commissionis limites. Nam (vt num.4.probauimus) censetur sibi facultas dispensandi commissa, præmissa causæ cognitione. Idque constat ex cap. necessaria, & cap. dispensationis 1. quæst.7. vbi dicitur temporum varietatem exposcere aliquando, vt leges relaxentur adhibita diligenti consideratione. Et clarius ex Trid.sess.25.de reform.c.18. ibi: *Sciant vniuersi sacratissimos Canones exactè ab omnibus, & quo ad eius fieri poterit, indistinctè obseruandos. Quòd si vrgens, maiorque ratio quandoque postulauerit cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, summaque maturitate, atque gratis à quibuscumque ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum, aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur.* Vbi notandus est ablatiuus ille absolutus, causa cognita, qui conditionem, ac formam importat. Vt probaui lib.3.disp.5.nu.2. vbi & alia argumenta concessi ad hoc probandum facientia. Tandem id constat ex dispensationis definitione tradita disp. 1. numero 2. Est enim legis relaxatio præmissa causæ cognitione. Quod cum hic deficiat, non erit valida dispensatio. Et ideo hanc partem ferè expressè Nauar.c. finali,num.4. de simon. Et tenent Imola, l. quidam consulebar,nu.7. in fin. & nu.8. ff.de re iudic. Hippolytus, c. at si clerici, §. de adulterijs,num.106.de iudicijs. Et melius Azor lib 5. institutionum moralium,c.15.qu 9.& 10. dicens in neutro foro valere huiusmodi dispensationem. Idem clare sentit Stunica q.6 de voto,nu.104. vbi ait Pontificem non habere facultatem relaxandi iuramenti in præiudicium tertij, antequam constet sibi causam subesse, licet causa subsit: quia erat in suę iurisdictionis fundamento.

11 At probabilius est, huiusmodi dispensationem validam esse in foro conscientiæ, donec in foro exteriori reuocetur. Ducor, quia nullibi habetur eam dispensationem esse nullam. Neque obstat locus Tridentini in contrarium adductus: quia æquè loquitur de Papa, ac inferiorib. Cum tamen constet dispensationem Papæ in iure humano, absque causæ cognitione validam esse: loquitur ergo concilium quoad fori externi præsumptionem, & ideo dicit, *Subreptitia censeatur.* Et non dicit esse vere eam subreptitiam, sed præsumi impetratam per subreptionem. Secundo, quia cap. nihil, de elect. dicitur electum sine suæ causæ examine esse eijciendum, cum est indignus. Ergo à contrario sensu non eijcitur, si dignus sit: quamuis eligentes non præmisso eo examine defecerint ab electionis forma. Tertio, quia valet lex temerè, & absq; causæ cognitione indicta, si reuera causa boni communis intercedat. Ergo idem de legis dispensatione censendum est. Quarto, ex doctrina Minchacæ lib.1. controu. illustrium, cap.28. numero 6. vbi probat tenere factum in foro conscientiæ, quando finis iuris habetur, quamuis forma, & solemnitas eiusdem iuris prætermittantur. Ad quod comprobandum multa similia affert Bellamera statim allegandus. Quod contingit in hoc euentu. Nec obstat dispensationis definitio, quia (vt dixi disp.1.nu.2) ea non solum comprehendit, quæ de dispensationis essentia sunt, sed ea quoque, quæ desiderantur, vt sit licita. Quare dum authores nu.4. allegati dicunt inferiori censeri commissam dispensationem præcedenti causæ cognitione, intelligendi sunt, vt tutè, ac rectè fiat, vel vt validè, nisi reuera adesset causa idest. Huius sententiæ est Innocen. cap. diuersis, num.1, de cleric. coniug. vbi ait Episcopo dispensante absque causæ cognitione in ijs, in quibus potest, tenere dispensationem vt in collatione beneficij donec per superiorem reuocetur: & dum non reuocatur, possideri licitè beneficium illud. Et satis hoc placet Hostiensi, ibi num 9. Ioan. Andr. nu.8 præterquam quòd Hostiensis non admittit tacitam dispensationem, sed verbis expressis factam. Idem latè probat multis similibus adductis Bellamera, ca. veniens, numero 18. & 19. de filijs presbyt. Idem expressè tenent quoad forum conscientiæ Armilla, verbo dispensat. num. 14 in fine, Ludouicus Lopez prima par. instructorij,ca.4. col. antepenult. vers. tertio dicitur. Pro eadem sententia id idem met Innoc. capit. cum ad monasterium, num.4. de statu monach vbi ait huiusmodi dispensationem, aut non valere, aut reuocandam esse. Cuius sententiam referunt, & sequuntur ibi Host.num 22 Ioan. And. ad finem, Abb. 17 Henricus,nu.17 Cardin.§ fin.num 5. idem Abbas,c.at si clerici,§.de adulterijs,nu.12.de Iudicijs, Alex.de Neuo, cap.1.nu.128. de consilt. Turrec.c.1 art.4.num.14.d.89. At ad veritatem huius disiunctiuæ sat est alteram partem esse veram, nempe, vt ea dispensatio possit reuocari. Pro eadem sententia sunt, Abbas d.c.diuersis, numero 3. Probus addit, ad Menochium,c.vnico,nume.4.vers.postremo, de ætat.& qualit. Borgasius de irregul.2. part. tit.de differentijs terminorum in materia dispensationis, in fine, vbi dicunt dispensationem censeri concessam inferioribus causa existenti, illiusque cognitione præmissa: at si non adhibita causæ cognitione dispensauerint, reuocandam esse dispensationem per superiorem. Censetur ergo valida donec reuocetur. Atque idem censeo, quando Pontifex, vel Episcopus, vel alius potens dispensare in votis, vel iuramentis, siue ordinario, siue delegato (nisi in delegatione, habeatur specialis forma petens præmitti causæ cognitionem) dispensat in illis legitima causa existente, quamuis sibi non cognita, peccabit mortaliter, at dispensatio erit valida in foro conscientiæ: quia eadem est ratio.

12 Nec culpæ alicuius erit reus dispensans quamuis causæ examinationem non præmiserit, quando causa notoria est; quia in notorijs non exigitur ordo iuris, nec notorium eget examinatione, cap manifesta, 2.q.1 Sic apertè significant Glossa,c.qui sine examinatione, dist.81. & cap. fin. ver. qui concubinas, dist.51. Abbas,c. præterea, nu 1. de testibus cogend. Anania, cap. 2. numer 8. de schismat. Imola, l.quidam consulebat, nu.8.ff.de re iud. Rosella, verbo dispensatio, nume.6. dicunt enim inferiorem exercentem actum contra legem erga aliquem, in casu, in quo dispensare potest, non censeri dispensare, nisi causæ cognitionem præmittat, præterquam quando causa dispensationis est notoria. Quod tunc examine non indigeat. Immo si sibi causa constaret, non peccaret dispensans non examinando causam: quia id examen petitur, ne temere dispenset. Quæ temeritas cessat, vbi certus est de causa.

13 Vtrum autem tradita duplici, num. præcedenti locum habeant in dispensationibus, quæ committuntur à Pontifice ordinarijs pro foro externo, vel confessori à sacra pœnitentiaria pro foro conscientiæ: dicemus disputat. 34. numero 24. & duplici sequenti, & disputatio 35. numero 16.

14 Rursus dubitari potest, an præsumatur causa in Principe dispensante, quando de ea non constat? Qua in re (ne diutius immorer) communis resolutio est, quando Princeps dispensat motu proprio, & non ad partis instantiam in iure humano, præsumi præsumptione iuris, & de iure, contra quam non admittitur probatio, ad esse causam iustam. Secus quando ad instantiam partis, vel quando dispensat in ijs, quæ sunt de iure diuino: aut de iure naturali diuino: tunc enim non præsumitur causa, nisi probetur. Quia quando ad instantiam partis conceditur dispensatio, censetur potius per importunitatem extorta, quam quod ita agendum Princeps censeat. Iuxta traditionem Bartoli ex illo textu, l.1.C. de petitione bonorum, lib.10. Quando autem dispensat in iure diuino, & naturali, cum id absque causa fieri nequeat, opus est de causa constare.

Et huius sententiæ sunt Abb.c. quæ in Ecclesiarum, num. 10. de constitut.& ibi Felin.a num.60. Decius in noua editione à nu.129. Gigas de pensionibus,q.6.num.12. Rebuffus praxi benef.titul.de dispensatione ad plura beneficia, numero 53. Loazes de matrimonio Regis Angliæ, dubio 4.num 14 Rojas Epitome successionum, cap.23. à nu.13. Minchaca quæst. illustribus, lib.1.c.25.num.17. & cap.26. à numero 28. Stunica de voto, q.6. nume.131. & latissimè Menoch.de præsumpt. lib.2. tota præsumpt. 10. Mascard. de probationibus tota conclus.275. Qui duo sunt omnino videndi pro ampliationibus, & limitationibus huius sententiæ.

16 Hæc tamen doctrina agit de præsumptione fori externi. Nam in foro conscientiæ existimo præsumendum esse pro superiori, dum subdito non constat defectus causæ. Quippe subditi non est facta prælatorum discutere, quod non obscurè significat Sotus 4. dist.21.q.2.art.2.col. antepen. vbi tractans de dispensatione Pontificis in voto, dicensque dispensationem absque causa legitima non tenere: subiungit vbi manifestus error non intereuenit, præsumi causam legitimam. Et lib.7. de iust.q.4.art.3. ad 2. in fine, vbi ait tunc dispensationem voti censendam irritam, quando manifestè constat nullam esse causam. Et tenet expressè Suarez de censuris, disput.41. sect.3. in fin. dicens in foro interno sufficere, vt non constet subdito de causæ defectu, quamuis in externo opus sit causam probare. Hinc deducitur qualiter accipiendum sit, quod aliqui Doctores tradunt, nimirum, non credi prælato inferiori dicenti se ex iusta causa dispensare in lege superioris. Hi sunt Nau.sum.Latina, præludio 9.nu.15. vers.addo secundò Lud. Lopez 1.p.instructorij,c.4.col. antep. versic.3. dicitur. Quod idem de superiori supremo dispensanti quando nequit absque causa, tradit idem Nau.lib.3. cons. titul. de regul.vtraque editione,cons.56.n.2. & latius probat in Commentario de spolijs, super capit. non liceat,12 qu.2. §.2.num.6. Et quod tradunt alij, nempe, non haberi fidem prælato afferenti se dispensasse, quando causæ cognitionē non præmisit. Vnde incumbet alleganti onus probandæ talis dispensationis: quia cum debite non processerit, iure optimo ei non habetur fides. Sic Glossa, cap. si quis sine examinatione, versic. sine examinatione, d.81. Speculator tit. de dispensatione, §. qualiter autem, nu.4. Ioann. Andr. cap.2. nume.4. de schisma. vbi Abbas, num. 5. Cardin. nu. 2. Nauar.sum. Latina, præludio 9.num.15. Anton. Cucus lib.4. Instit.maiorum, tit.12.num.29. Sed hæc omnia accipienda sunt in foro externo. Nam in foro conscientiæ eis creditur: vt dixi nu.præcedenti.

17 Tandem deducitur, quid in ea quæstione sentiendum sit, an credatur dicenti se habere potestatem delegatam ad dispensandum, aliudve faciendum? De qua re late Doctores, c.cum in iure, de offic.deleg. & l. vnica, C. de mandat. Princip. Bernard Diaz regula 219. latissimè Menoc. de præsumpt.lib.2.tota præsumpt.25.& de arbitrarijs, lib. 1.tota, quæst.76. Mascard. de probat. concl.268. Gratian. regula 290. Et ideo summatim dicam vnum, aut alterum verbum, & reliqua in prædictis poterunt videri. Et quid in foro externo dicam vsque ad numer.22. vbi explicabo, quid in foro conscientiæ. Conclusio ergo communis est, commissionem delegatam probandam esse ostenso delegationis instrumento, & alias non esse credendum eam afferenti. Vt constat ex dict. cap. cum in iure, ibi: *Exequi non cogeris*, & ratio est: quia cum sit quid facti, non præsumitur.

18 Multi hoc limitant, nisi legatus Cardinalis sit id afferens. Sic Anton.ca. ad eminentiam, nu.4. & 5. de sent. excommun. Abb.c. quod super, nu.5. de fide instrument. & alij, quos refert, & sequitur Gratian. regula 290.nu. vnico. At verius est, nec huic credi in ijs, quæ specialem superioris commissionem requirunt, nisi literæ commissionis inferantur. Et ita docet Bart.l. vnica, num.1. C. de superindicto lib.10. Ioan. And. & Host. quos refert, & sequitur Abb.cons.94.num.3.lib.2. & cap. quod translationem, in fine, de officio legati, & d.c. ad eminentiam, nu.2. Franchus, cap.1.nume.4. de offic.legati, in 6. Felinus multos referens, & late probans, cap. quod super, num.10. & 11. de fide instrum. & cap. quod in iure, nu.6. de offic. deleg. Gre Lopez, lib.23. verb. quæ viuen. tit.9.p.1. & multis alios referens Menochius de præsump. libro 2. præsumpt.15.num.4. Henriquez lib.10. de Sacramento ordinis.c.28.num.2.

19 Limitantur tamen hæc, nisi delegatus sit persona constituta in excelsa dignitate, nec agitur de præiudicio tertij, tunc enim creditur illi, quamuis suæ delegationis literas non ostendat. Sic multi quos refert, & sequitur Menoch.d.præsumpt.15.numero 9. Iason repetione, l. admonendi, num.175 de iureiur. Gutier. lib.2.q. Canon.c.17. in fine. Et huius rei adhibent exemplum Iason, & Gutier. vt in facultate dispensandi, absoluendi, concedendi indulgentias, & similibus.

20 Hinc fit, credi Episcopo promouenti ad ordines non sibi subditum, dicenti in titulo collationis ordinum se promouisse ex licentia proprij Episcopi: quia agitur de modico præiudicio. Et ita tenent Rebuffus praxi benef. tit. de forma dimissoriarum, num. 36. & relato Cardinali, Menoch de arbitrar.lib 1.q.76.num.10. Gutier.libro 2.q. Canon.c.17.num.penult.

21 Secundò fit credi literis summi pœnitentiarij afferentis sibi viuæ vocis oraculo commissum esse, vt dispenset in aliquo casu, Pontifici reseruato. Quod id in nullius præiudicium vergat. Et ita Paulo citato docent Cardin. Clem. ne Romani, §. eo tamen prouiso, numer. 1. de elect. Franchus, c.1.nu.4. de temp. ordin. in 6. & ibi Dominicus, §. vltimo, numer.1. Octauius lib. de officio Curiæ Romanæ, cap. de summo pœnitentiario. Greg. Lopez, l.32. verbo, *Emperador*, tit.16.p.3.

22 Hæc dicta sint pro præsumptione fori externi. Nam in foro conscientiæ cuicumque viro timorato, ac confessori dicenti sibi delegatam esse potestatem ad absoluendū, vel dispensandum, vel ad aliquid aliud fides haberi potest. Quod & experientia ipsa demonstrat, facultas enim absoluendi a reseruatis, & dispensandi medio confessore solet a pœnitentibus impetrari.

SVMMARIVM.

Quando supremus Princeps dispensat in lege propria absque causa, an valeat dispensatio? Refertur quædam sententia, num. 23.

Proponitur sententia Authoris, num. 24.

Satisfit argumentis, num. 25.

Post num 25 inuenies cetera summaria, quæ desiderantur.

23 QVæstio secunda. An dispensatio supremi Principis in lege propria cōcessa absq; legitima causa valeat? vt Pontificis in lege Ecclesiastica, & Principis sæcularis in ciuili. Quibusdam placet eam dispensationem irritam esse. Ducuntur primò, quod iure diuino naturali interdictum sit Principi dispensare absque causa in iure humano. Alias enim sic dispensans non peccaret. Cuius contrarium dicemus disp. sequen.num.3. Ergo dispensat tunc in eo iure diuino naturali: ac proinde corruet dispensatio tanquam absque causa legitima facta. Secundo, quia hæc dispensatio procedit à potestate clauium: quæ est ministerialis, & data Pontifici in ædificationem, & non in destructionem. Et ideo non est data, vt ea quispiam ad libitum abutatur, sed sub certa regula, & mensura ad bonum commune pertinenti, sub qua non continetur illa dispensatio sine causa. Erit ergo irrita Hac enim ratione valore caret indulgentiarum cōcessio absque iusta causa facta. Huius sententiæ est Fortun. Garcia in repetitione l. Gallus, §. & quid si tantum, numero 296. & 297. ff. de lib. & posthum. vbi ait cum iniustum sit Principem contra suas leges dispensare sine causa, se nescire quomodo id efficere possit: nec quoad veram iustitiam securum esse eum, cum quo ita dispensatur. Et Mendoza de pactis, libro 1. qu. 2. numero 35. idem tenet quando dispensatio est in re magni momenti, ita vt noceat. Minchaca libro 1.q. illustrium, c.25.nu.16. & c.26.nu.26. Et non valere in foro conscientiæ, sed in solo externo tenet Loazes de matrimon. Regis Angl.dub.4.nu.14 & 15.

24 Ceterum absque dubio tenendum est, huiusmodi dispensationem validam esse. Quòd tunc legislator dispenset in re propria, & in propria voluntate, eam mutans, a qua sola vim habebat lex. Ergo ea dispensatio tanquam in bonis proprijs facta valebit absque causa, siue dispensans peccet, siue non. Sicut dominus prodigens bona verum

ſum dominium transfert, eſtò prodigendo delinquat. Atque ideo huius ſententiæ ſunt Doctores, quos diſputatione ſequen. numero 2. referam, dicentes poſſe Principem ad libitum in ſuis legibus diſpenſare. Et in proprijs terminis docent Innocen.cap.dudum, el 2.num.16.verſ.item & ſi Papa, de elect. Anton.cap.per venerabilem, nume.6.qui filij ſint legit. & ibi Præpoſ.§. quod autem, nume.2.notabili 3. Abbas, c.non eſt, nu.8.de voto. Felin.cap.poſtulaſti, nume.13.in 4.caſu, de reſcript. Roſella, verb.votum 5. numero 4. Syluest.verb.diſpenſatio.q.3.nu.5. Armilla, verb. Papa, num.12. Nauar.c.fin.nu.4.de ſimon. & ſumma Latina, præludio 9.nu.14. Couar.c.alma mater.1.p.§.1.num.7. de ſenten.excom.in 6 & multis citatis, 4.decretal.2.p.cap. 6 §.9.numer.10. Villalobus in ſuis communibus, litera D. nume.86. & ex Theologis, Caiet.1.2.q.96.art.5.ad fin. & 2.2.q.104.art 5.ad finem, & in opuſculis, tomo 1.tract.27. de diſpenſatione matrimonij in Occidentali Eccleſia. q. vnica, verſic. quo ad tertium. Catharin.lib.6.in Caietanū, circa q. an Papa poſſit diſpenſare in voto ſolemni religioſorum, ad finem. Victoria de poteſtate Papæ, numero 15. propoſitione 15. Sotus libro 1.de iuſtit.q.7.artic.3.colum. 6.verſi.poſtremum ergo, & libro 7.q.4.artic.3.ad 2.in fin. Et 4 d.2 t.q.2.art.2.col.11. & d.39 q.vnica, artic.2.in fine corporis. Canus relect de pœnitentia, p.5.vbi de præcepto confeſſionis, ad finem. Ledeſma 2.p.4.q.27.artic.2.paulo poſt principium, & q.56 art.4 col.penult.verſic.præterea dubium. Veracr.2.p.ſpeculi, art.27.verſi.ſecundo non expedit, & 1.p.art.49.ad fin. Palacios 4.d.15.diſpu.8.col.17. verſ.quamuis, & d.38. diſput.2.colum 7.verſic. ego vero dixerim. Metina, 1.2.quæſt.97.art.4. ad fin.& lib.1.ſum.c. 14.§.10. Corduba in quæſtionario, lib.4. q.8. ad fin. Gallego de cognatione ſpirituali, cap.21.nu.8. Angles in florib. 2.p.vbi de ieiunio, q.5.diffi.2. Henriquez lib.5.de pœnitentia, ca.22.num.5.& lib.12 de matrim.c.3.num.6. Suarez tomo 4.vbi de indulgentijs, diſput.56.ſect.2.num.11. Valentia, 4.p.diſput.6.q.2. puncto 10. vbi de cauſis excuſantibus ab officij recitatione, cauſa 4. & 2.2.diſput.5.q.7. puncto 2. vbi de pluralitate benefic.col.4.verſi.vbi autem illud ius. Azor lib.7.inſt.moral.c.19.q.6. & lib.5.c.15.q.3. Aragon. 2.2.q.89.art.9. ad fin. Philiarcus de officio Sacerdotis, tom.1.p.2.lib.3.ca.4. verſ.altera difficultas eſt. Lud. Lopez 2.p.inſtructorij, vbi de ieiunio, c.108. in fine & 1. p.c.4.in initio. Petrus de Ledeſm.de matr.q.54.art.3.diffi. 4.poſt 2.concluſionem, & in ſumma Sacramen.vbi de matri.c.27.concl.4. Manuel.q. regul.tomo 2.q.46. art.5. & in 1.tomo ſum.2.editio.c.196.in fi.& c.237.nu.1.Vega 2.tomo ſummæ, c.23.caſu 14.

25 Ad argumenta, num.23.propoſita reſpondetur. Ad primum neganda eſt conſequentia. Nam quoties agitur contra ius aliquod ſuperioris, non diſſoluendo eius obligationem, non diſpenſatur in illo: ac proinde quamuis factum abſque cauſa culpam contineat, valet tamen. Quippe non aufertur legis obligatio, ſed violatur. Secus quando ita agitur contra ius ſuperioris, vt eius obligatio tollatur: tunc enim eſt diſpenſatio in illo, ac proinde ſine cauſa facta, caret valore. Cuius ratio eſt: nam lex diuina, & naturalis ex eo ſolum quod factum prohibeat, non impedit factum quo ad valorem, & ſubſtantiam, ſed quo ad honeſtatem: tantum enim tunc cohibet voluntatem, ſed non aufert poteſtatem. At ſecus eſt, quando in illa diſpenſatur, quia tunc obligatio legis tollitur. Et lex ſuapte natura ſecum affert, vt à nullo inferiori diſſolui poſſit, niſi iuxta ſuperioris præſcriptum, quod eſt legitima cauſa intercedente. v. g. lex diuina naturalis diuites aſtringit ad ſuperflua grauiter indigentibus elargienda. Si diues ille tunc ea prodigeret, factum teneret, & quamuis ius diuinum violaret, non diceretur in eo diſpenſans. Quia iuris diuini obligationem non aufert, ſed violat. At ſi Pontifici datum eſſet in eo præcepto diſpenſare, eſſet irrita diſpenſatio abſque iuſta cauſa conceſſa. Ad ſecundum dic, procedentia à clauium poteſtate eſſe duplicia: quædam pertinent ad diſſolutionem voluntatis ſuperioris, vt quando Pontifex diſpenſat in lege diuina naturali, & tunc deficit valor facti deficiente cauſa. Alia vero pertinent ad ſolius propriæ voluntatis diſſolutionem qua lex ſtatuta eſt, & tunc quamuis peccetur in illius poteſtatis abuſu, factum tenet. Et huiuſmodi eſt diſpenſatio in propria lege.

SVMMARIVM.

An valeat diſpenſatio inferiorum, vt Epiſcopi in ſuis legibus facta abſque cauſa? Refertur quædam opinio, num. 26.

Proponitur ſententia Authoris, nu 27.

Quid ſi ſuperior, vel æqualis ſucceſſor diſpenſet abſque cauſa in lege inferioris, vel æqualis prædeceſſoris, nu. 28.

Quid ſi conſtitutio illa tranſierit in contractum, nu. 29.

Quid ſi ſit à Pontifice confirmata nu. 30.

Quid ſi iuramento ſtabilita ſit nu 31.

An valeat diſpenſatio Epiſcopi, vel Archiepiſcopi in Synodi ſua diœceſana decretis, abſque cauſa facta? Refertur opinio, num 32.

Explicatur ſententia Authoris: & an ſolus Epiſcopus habeat in ea ſynodo votum deciſiuum, & ſit ea ſuperior, num 33.

An Epiſcopus eius ſynodi decretis quo ad vim coactiuam aſtringatur: nec poſſit in eis diſpenſare, ac poteſt in proprijs legibus, num 34.

An Archiepiſcopus validè diſpenſet abſque cauſa, in decretis ſynodi Prouincialis? Proponuntur rationes probantes valere, num 35.

Explicatur ſententia Authoris, & an ſolus Archiepiſcopus habeat in ea ſynodo ſuffragium deciſiuum, & an poſſit ab illo excommunicari, & puniri, & ab Archiepiſcopo appellari ad ſynodum Prouincialem, & explicatur cap. graue, de præbend nu. 36.

An Archiepiſcopus teneatur eius ſynodi legibus quoad vim coactiuam: nec poſſit in eis diſpenſare tanquam in proprijs, & ibi, an poſſit plus in eis, quam Epiſcopi ſuffraganei: & diſpenſare cum ſuffraganeis, & quid de ipſa ſynodo, nu. 37.

26 QVæſtio vltima. An diſpēſatio inferiorum in proprijs Conſtitutionibus facta abſque cauſa valeat? Vt ſi Epiſcopus ſic diſpenſet in ſuis. Quidam negant. Quippe quamuis ab Epiſcopi voluntate pendeat vim habere ſtatutum illud: atque adeo poſſit illud omnino caſſare: tunc enim ſua poteſtate ordinaria vtitur, nec in aliquo ius commune offendit. At vim habenti ſtatuto, diſpenſare cum aliquo abſque iuſta cauſa, eſt contra ius commune, capit. cum omnes, de conſtitut. At diſpenſatio inferioris in iure communi abſque cauſa eſt irrita. (vt numero 4. diximus.) Huius ſententiæ ſunt explicantes ſiue ius acquiſitum ſit tertio, ſiue non. Innocent.cap.dilectus, numero 5.de tempor.ordin. Archidiac. cap.licet canon. numero 3.de elect. in 6. & dubius manet Bellamera, d.cap.dilectus, quæſt.6. nume.9.in fine, licet aſſerat de facto ſeruari, vt poſſit validè ſic diſpenſare.

27 Ceterum abſque dubio tenendum eſt validam eſſe. Ducor, quod eadem militet ratio, quæ in Pontifice reſpectu ſuarum legum: tunc enim non diſpenſat in voluntate aliena, ſed in propria, à qua ſola vim habent leges illæ. Neque obſtat ratio contraria: quia etſi peccet Epiſcopus contra ius commune, imò & diuinum naturale, dictans neminem à lege generali eſſe abſque cauſa eximendum: at diſpenſatio illa tenet, quia tunc non diſpenſat inferior in eo iure naturali, aut Pontificio, ſed ſolum illud violat, vt numer. 25. in ſolutione ad primum explicuimus, reſpondentes ad idem argumentum, quod æquè pugnat contra Pontificem in proprijs legibus diſpenſantem abſque cauſa. Et ideo hanc partem ſuſtinent Innoc. ſibi contrarius, cap.cum ad monaſterium, nume4. de ſtatu monach. & ibi Ioan. Andreas ad finem. Anton.capit. at ſi clerici.§.de adulterijs, nume.17.de iudic. & ibi Abbas numero decimo. Decius in noua editione, nume.98. Aretin. num.24. Felinus nume.6. Alex.de Neuo, num.16. Hippol. nume.93. idem Anton.c.dilectus, nume.12. de tempor.ordin.& ibi Abbas numer.7. idem Anton. cap.quæ in Eccleſiarum, numero 30.de conſtit.& ibi Imola, nume.25. Cardinalis in repetitione cap. perpendimus, numer.6.de ſentent.excommunic. Dominicus cap.licet canon, in principio, numer.8.de elect.in 6. Milis in ſuo Repertorio, litera D.numero 23.verb.diſpenſat.verſ.diſpenſare poteſt contra propriam. Bottæus tractatu de Synodo Epiſcopi, p.2. art.4.nume.8. Gambara de authoritate legati, lib.10. numero 442.443. Angelus verb.beneficium, nu.22. Syluest. verb.diſpenſatio, q.13.numer. 19.& verbo, beneficium, 3. quæſt.9.

quæst. 9. num. 13. Franchus dicto cap. licet canon. in princ. nu. 4. Tabiena, verbo dispensatio, quæst. 14. nu. 15. in fine, & verbo beneficium, 2. quæst. 15. nume. 17. Armilla, verbo beneficium, nume. 27. Nauar. summa Latina, ca. 25. numero 74. & cap. fin. numero 4. de simon. Et ex Theologis, Sotus libro 1. de iust. quæst. 7. art. 3. ad 2. Valentia 2. 2. dispu. 5. quæst. 7. puncto 2. vlt. de pluralitate benefi. column. 14. versic. vbi autem illud ius, Azor lib. 5. institutionum moralium, cap. 15. quæst. 3. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. parte 2. lib. 3. cap. 4. versic. altera difficultas, Sayro thesauro casuum, tomo 1. lib. 6. cap. 11. nume. 11. Ludouicus Lopez, 1. par. instructorij, cap. 4. col. penul. versi. quarto concluditur.

28 Atque idem prorsus dicendum est, quando superior, vel æqualis successor dispensat absque causa in lege inferioris, vel æqualis prædecessoris, valet enim dispensatio. Quia in voluntate superioris est quasi eminenter inferioris voluntas: & successor æqualis reputatur quasi eadem persona ratione eiusdem officij. Sic Nauar. summa Latina, præludio 9. num. 15. Suarez tomo 4. vbi de indulgent. disp. 59. sect. 2. num. 11.

29 Temperanda tamen est hæc sententia prima, nisi constitutio illa Episcopi transierit in contractum, in commodum alterius. Vt si fieret statutum, vt omnes ad vrbem confluentes gauderent aliquo priuilegio, non posset reuocare respectu eorum, qui iam venerant. Quod ius ex illo contractu iam sit illis acquisitum. Sic Ant. vtroque loco priori, Abbas vtroque loco. Dec. nu. 103. Hippol. num. 100. Alex. de Neuo, nu. 17. Dominicus, Franchus, Gambara, nu. 444. Mills, Imola, vbi eos allegaui, nu. 27. Sylu. verbo dispensatio. q. 13. nume. 19. Sed quamuis hæc limitatio sit regulariter vera: negandum tamen non est posse Episcopum ex legitima causa superuenienti contrauenire. Vt ex multis probat Aretinus, c. at si clerici, §. de adulterijs, num. 24. de iud. & ibi Fel. num. 6. fall. 1.

30 Secundò temperatur, nisi eæ constitutiones sint authoritate Pontificia confirmatæ: quia ex ea confirmatione gaudent authoritate Papæ, & reputantur, ac illius leges, ac proinde se habet ad illas Episcopus, ac ad ius commune. Quia nequit eam confirmationem ex parte tollere. Sic Dominicus, c. 1. in principio, numer. 11. de filijs presb. in 6. Bottæus de Synodo Episcopi, 2. par. art. 4. num. 12. Syluest. verbo beneficium, 3. q. 9. num. 13. Angelus, verbo beneficium, nu. 22. & ibi Armilla, nu. 27. Tabiena, verbo beneficium, 2. quæst. 15. nume. 17. Sayro thesauro casuum, in 1. tomo, lib. 6. cap. 11. numer. 11. Azor lib. 5. institutionum moralium, c. 15. q. 7.

31 Vltimò temperatur, nisi Episcopus eas constitutiones iureiurando firmauerit. Cùm enim nequeat secum in iuramento dispensare, nequibit in eis constitutionibus dispensare. Sic tradunt Antonius, c. at si clerici, §. de adulterijs, nume. 17. de iudicijs, & ibi Abbas, nume. 10. Alexand. de Neuo, num. 17. Decius in noua editione, num. 102. Felin. nu. 6. fallentia 2. Hippolytus à num. 101. vsque ad 105. Bottæus de synodo Episcopi, par. 2. art. 4. nu. 13. Angelus, Syluest. Tabiena, Armilla, Sayro, Azor nu. præcedenti allegati. Idem Syluest. verbo, dispensatio. quæst. 13. num. 19. & ibi Tabiena, quæst. 14. num. 15. in fine. Verum dicendum est, adhuc posse: quia iuramentum magistratus intelligitur secundum æquitatem, & nisi causa iusta interueniat. Vt bene docet Baldus, l. & si seuerior, nu. 10. C. ex quibus causis infamia irrogetur. Qua ratione nixus defendit ibi posse iudicem ex iusta causa mutare pœnam legis a se iuratæ. Secundò, quia Decius, Felinus Bottæus, Hippolytus pro contraria parte allegati admittunt hoc quando causa ita vrgeret, vt esset periculum in mora. Tandem, quia probabilius est posse Episcopum secum in iuramento dispensare, quoties potest cum subditis (vt probaui disput. 3. nume. 8.) Et ideo sententiam hanc sustinet Aretinus dicto §. de adulterijs, nume. 26. & 27. & refert pro ea Bartolum. Gambara de authoritate Legati, lib. 10. num. 447. Id demum dicendum est, quicquid sit de periurij peccato si in eis constitutionibus iuratis dispenset, valere tamen dispensationem in ea constitutione, absque causa iusta etiā factam, perinde ac si non esset iurata: quia periurium non impedit rei valorem. Sicut si quis iurasset non prodigè se expensurum pecunias, peccaret prodige expendendo, at factum teneret. Sic Gambara eod. lib. 10. num. 452. Antonius de Rosellis, quem refert, nec improbat Bottæus d. art. 4. num. 12.

32 Tandem duplex superest difficultas. Prior est, an Episcopus, aut Archiepiscopus valide dispenset in constitutionibus suæ synodi diœcesanæ absque causa, vel se habeant ad illas, tanquam ad leges superioris? Videntur enim hoc posteriori modo se habere ad illas: quia non sunt superiores sua synodo diœcesana, sed se habent ad illam instar decani ad capitulum Ecclesiæ cathedralis. Et ita Medina, 1. 2. par. 96. art. 5. dubio 2. concl. 1. tuetur Episcopum legibus synodi diœcesanæ obligari quo ad vim coerciuam, instar aliorum subditorum. Quod etiam fatentur Gallego, & Manuel statim allegandi. Quod fieri non posset, nisi inferior esset ipsa synodo diœcesana. Definit, sed simul cū illo alij ibi congregati habent suffragium decisiuum, vt docet Imola, cap. graue, numer. 22. de præbend. ad finem. Quare Gallego de cognat. spirit. cap. 21. num. 18. defendit confirmationem synodi non peti ab Episcopo, nec ipsum posse eius constitutiones abrogare. Et quamuis dubius dicit se magis in eam partem propendere, vt dispensatio absque causa facta ab Episcopo, vel Archiepiscopo in ijs constitutionibus sit irrita. Et Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 237. num. 1. in fine, & Vega 1. tomo summæ, cap. 88. casu 2. in fine, dicunt relato Gallego videri attento iure non posse Episcopum eas constitutiones tollere: at integrum esse ei dispensare in illis, quòd consuetudo, vel tacitus synodi consensus eam facultatem concedat. Non explicant tamen, an eius dispensatio facta absq; causa valorem obtineat.

33 At probabilius censeo validam esse dispensationem Episcopi, aut Archiepiscopi in suæ diœcesanæ synodi constitutionibus, absque causa factam. Quod citato Cardin. Alexandrino, c. fi. q. 5. de cland. despons. sustinet Bottæus de synodo Episcopi, p. 2. art. 4. nume. 9. Naua. summa Latina, ca. 25. num. 74. & ca. fin. nu. 4. de simon. Et idem videtur tenere aperte Azor, lib. 5. institutionum moralium, capit. 15. q. 3. quamuis enim non explicent constitutiones synodales, sed tantum suas constitutiones: at refert Nauarrum in prædicto loco, vbi de constitutionibus synodalibus loquitur. Et quamuis hi non adducant probationes, potest probari hæc sententia. Quia solus Episcopus suffragium decisiuum habet in synodo diœcesana, ceteri autem assident illi, vt consilium præbeant (quamuis minus bene Imola numer. præcedenti allegatus contrarium dixerit.) Quod vel eo ipso synodi tenore constat, in qua solus Episcopus decernit, & subscribit nulla assessorum mentione facta. Cuius contrarium in synodo prouinciali accidere dicemus, numero 36. Cum ergo ipse solus legislator sit, poterit dispensare valide absque causa, vt potè qui in sua sola voluntate dispensat. Et confirmatur: quia ad synodum diœcesanam communiter soli parochi, & clerus, qui nulla statuendi facultate gaudent, confluere solent. Non est ergo cur eis illius statuta tribuantur. Tandem, quia cū eius synodi constitutiones solam diœcesim Episcopi obligent, quæ pleno iure subest Episcopo, possitque solus statuta illam obligantia inducere: immerito ex constitutiones tribuuntur ceteris congregatis: sed solum illuc confluunt, vt Episcopo assideant, illumque suis consilijs adiuuent, quo prudentius, & maturius decernat. Hac enim ratione tuetur Imola, cap graue, num. 22. de præben. Pontifice assistente concilio generali, Episcopos non habere suffragium decisiuum, sed solum quando ille non interest, mittens legatos, eo quod plena statuendi potestas in Pontifice resideat.

34 Hinc deducitur contra Doctores, nume. 32. allegatos, Episcopum non teneri legibus synodi diœcesanæ quoad vim coerciuam, sed tantum quoad directiuam. Sicut tradunt Doctores legislatorem suis legibus astringi, quod illæ a solo Episcopo vim obligandi habeant, ac in illis dispēset, sicut in ceteris suis legibus.

35 Posterior difficultas est. An dispensatio Archiepiscopi in decretis synodi prouincialis facta sine causa legitima valeat. Videtur enim valere, quòd Archiepiscopus sit superior synodo prouinciali, vt constat ex c. graue, de pben. ibi, *Metropolitani vero delictum superioris iudicio relinquatur, ex parte concilij nunciandum*. Ex quo textu constat metropolitanum non posse puniri per concilium prouinciale. Cuius rationem ibi reddit Host. nume. 16. quem sequun-

sequuntur ibi Ioan. Andr. num. 8. Anton. num. 4. qu. 2. Anchar. num. 10. eo quod Archiepiscopus concilio prouinciali superior sit. Potest ergo in eius decretis tanquam inferioris dispensare valide absque causa. Item quia solus Archiepiscopus habet ibi votum decisiuum, & Episcopi tanquam assessores intersunt, vt tenent quidam, quos tacitis nominibus, ac alios qui sentiunt Episcopos adesse, vt iudices, & habere votum decisiuum, refert Innoc. d. capit. graue, numero 3. vers. alij tamen dicunt, & neutram opinionem definit, & Anton. ibi. nu. 18. versic. ad 3, ait vtramuis partem eligi posse. Ergo potest ad libitum valide in eis decretis dispensare, tanquam a sua sola voluntate vim habentibus.

36 At dicendum est, esse irritam eam dispensationem. Ducor, quòd Archiepiscopus sit inferior synodo prouinciali leges eas ferenti, vt optimè defendit Nau. lib. 1. conf. in priori edit. tit. 31. de officio ordinarij, toto consi. 7. in posteriori, tit. de maioritate, & obedientia, toto consil. 6. atque ideo ait posse illum a synodo prouinciali excommunicari. Probatque quia ab Archiepiscopo appellatur ad ipsam synodum, tanquam ab inferiori ad superiorem, vt tradunt Gloss. fin. cap. a collation. de appellat. in 6. Hostiēsis, c. graue, in fin. de præbend. Card. Clem. 1. § quod etiam in interdictis, num. 1. notabili 1. de sent. excom. & ibi Anchar. num. 5. notabili 5. vnde concludit Nauarr. non se habere Archiepiscopum ad synodum prouincialem, sicut se habet Pontifex ad concilium generale, vel Episcopus ad suum Capitulum: sed vt se habet Decanus capituli Ecclesiæ cathedralis ad ipsum capitulum, qui est caput ipsius, ad eum effectum, vt eius sit capituli conuocatio, & ibi tanquam præsidens habeat primam sedem, non tamen est maior, sed inferior toto capitulo. Sic Archiepiscopus (inquit) est caput synodi prouincialis, in quantum est eius illam cogere, ac illi præesse habendo primam sedem. Non tamen quod sit maior ea congregata, nec habeat parem iurisdictionem: sed est tantum simul iudex, & collega aliorum Episcoporum, qui in eam congregantur. Non valet ergo dispensatio Archiepiscopi facta, absque causa in ijs decretis, vtpote facta ab inferiori in lege superioris. Secundo, quia Archiepiscopus solus potestate caret condendi statuta totam prouinciam obligantia, vt constat ex c. nullus primas. 9. qu. 3. quod est ex Calixto Papa, & cap. sicut olim, de accusat. At decreta synodi prouincialis totam prouinciam ligant. Non ergo a solo Archiepiscopo dimanant: ac proinde nequibit ipse absque causa, valide in eis dispensare. Quippe omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur, cap. 1. de regulis iuris. Et confirmatur: quia Episcopos suffraganeos ibi interesse vt iudices habentes ius suffragij decisiui colligitur apertè ex d. c. sicut olim, ibi. *Ea fideliter perferant ad metropolitanum, & suffraganeos, vt super his & alijs prout vtilitati, & honestati congruerit, prouida deliberatione procedant, & quæ statuerint faciant obseruari*. Ecce qualiter non solum Archiepiscopum, sed Suffraganeos quoque authores statutorum dicit textus: alias non diceret in plurali. *Quæ statuerint*. Idem etiam deducitur ex cap. graue, de præb. ibi. *Per ipsum concilium suspendatur*. Quem textum ponderat ibi Imola, num. 22. ad probandum requiri consensum, nec sufficere cōsilium suffraganeorum. Quod etiam sustinent ibi Host. num. 8. Ioan. Andr. num. 5. Card. num. 6. quæst. 6. Quod etiam constat ex Concilio Toleta. 4. vbi iubentur Episcopi subscribere ijs, quæ communi deliberatione in concilio prouinciali statuuntur, & concilium Mediolanēse 4. in fine ponit eius subscriptionis normam sic: *Nos Carolus Archiepiscopus Mediolani, de consilio, & assensu reuerendissimorum Coepiscoporum nostrorum subscripsimus*. Et statim subscribunt alij Episcopi. Nec obstat c. graue, de præb. ponderatum numer. præcedenti pro contraria sententia, cum ratione Doctorum ibi allegata. Non enim intelligunt Archiepiscopum esse verè superiorem ea synodo, sed eius caput, & ideo ob eius dignitatis reuerentiam, noluit is textus posse eius delictum puniri a synodo. Et ita hanc rationem reddiderunt ibi Anton. num. 17. Abb. nume. 8. & hanc fuisse mentem eorum Doctorum vel ex eo constat, quia idem Hostien. num. 17. eam rationem reddidit, quem alij sequuntur, statim in finem capitis ait, Archiepiscopum esse inferiorem, & ab eo appellari ad synodum. Tandem quia expresse nequire Archiepiscopum in his constitutionibus dispensare, nec absoluere ab excommunicatione in hac synodo lata, tuentur aliqui, quos tacito nomine refert Archidiac. capite 1. ad fi. d. 17. reprobata distinctione Hostien. c. graue, num. 17. de præbend. & Anchar. Clem. 1. num. 5. de sent. excommunic. & huic sententiæ inhærere videntur ibi Archidiac. & Dominicus, solum enim dissentiunt quo ad absolutionem ab excommunicatione. Cum enim ea lata a synodo prouinciali sit, nec specialiter reseruata, poterit ab ea tanquam a iure lata absoluere quiuis parochus iuxta c. nuper. de sent. excomm. nedum Archiepiscopus Et eiusdem sententia sunt Ancha. & Host. proximè allegati, aiunt enim non posse Archiepiscopum dispensare in ijs decretis, si ea formentur nomine synodi, dicendo, Nos synodus, siue nos Archiepiscopus, & Episcopi in synodo congregati, vel nos Archiepiscopus de consensu suffraganeorum in synodo congregatorum statuimus. Secus si in persona solius Archiepiscopi. Nam innituntur, quòd in priori casu sit constitutio synodi, ac in posteriori solius Archiepiscopi: atque ita fatentur non posse Archiepiscopum, quoties est synodi prouincialis constitutio.

37 Hinc infero teneri Archiepiscopum tanquam inferiorem, & Episcopos suffraganeos illis decretis quo ad vim coactiuam: nec posse in illis dispensare, nisi sicut in lege pōtificia, in vno, vel altero casu ratione necessitatis, quòd non sit recursus ad Pontificem, nec tunc sit coacta synodus prouincialis, vt ad illam confugiatur, nec refert esse recursum ad Archiepiscopum, ne suffraganei in suis diœcesibus possint tunc in eo dispensare decreto. Tum quia Archiepiscopus non habet maiorem in hoc potestatem, quam suffraganei (vt numero præcedenti diximus.) Tum etiam, quia in diœcesi suffraganeorum superior non est, nisi in causa appellationis. Et ideò extra appellationis casum non posse eum cum subditis suffraganeorum dispensare, tradunt omnes in tractatu de voto. Ex quibus omnibus constat dispensationem Archiepiscopi, aut suffraganeorum, etiam simul cum illo, nisi in synodo prouinciali sint legitimè congregati, absque iusta causa factam, esse irritam. Quia dispensant in lege superioris. Secus si synodus ipsa prouincialis, vel alia synodus similiter prouincialis dispensaret. Quippe tunc valeret etiam absque causa concessa dispensatio, tanquam facta in lege propria, aut æqualis prædecessoris.

DISPVTATIO XVIII.

An dispensatio a quocunque concessa in quauis lege, deficiente causa legitima, culpæ obnoxia, sit in concedenti, petenti, acceptanti, eave vtenti?

SVMMARIVM.

Quando dispensatur absque causa in lege diuina, aut superioris, est mortale, nu. 1.
Quid quando in proprijs legibus? Refertur quædam sententia nu. 2.
Proponitur sententia Authoris, num. 3.
An minor causa sufficiat ad dispensandum in iure humano, quam in diuino, nu. 4.
An existente iusta causa teneatur Prælatus dispensare, & si neget, possit ab eo appellari. Remissiue, nu. 5.
Qualis sit culpa, dispensare in propria lege absque causa. Refertur opinio, nu. 6.
Profertur authoris sententia, nu. 7.
Qualis sit culpa in petente, & acceptante, scienti deesse causam, num. 8.
Quid si prælato proponat causas, de quarum sufficientia dubitatur nu. 9.
An vtens dispensatione sine causa concessa peccet. Refertur opinio, nu. 10.
Explicatur sententia Authoris, nu. 11.
Quale sit hoc peccatum, nu. 12.

An

An is cum quo absque causa dispensatur, teneatur exequi quod lex iubet, nu. 14.

Satisfit argumentis. Et Explicatur, c. cum nostris, de concessio praebend. nu. 15.

1 Disputatione superiori actum est de valore dispensationis absque iusta causa concessae: hac tractat de eius honestate tam in concedente, quàm in petente, acceptante eave vtente. Et quidem si de dispensatione in lege diuina, aut cuiuscunque superioris loquamur, nemo dubitat, reum esse culpae lethalis petentem, acceptantem, vtentem, concedentem, nisi materiae leuitas excuset a tanta culpa. Quod ea dispensatio irrita sit (vt diximus disputatione praecedenti, nu. 3. & 4.) ac proinde a legis transgressione non excusat.

2 Difficultas autem versatur, quando in proprijs legibus est dispensatio. Et incipiendo ab ipso dispensante, quidã censent ipsum, si Princeps supremus sit, posse in eis ad libitum dispensare, & solam suam voluntatem esse sufficientem dispensandi rationem. Ducuntur, quia sicut sola Principis voluntas fuit causa inducendae obligationis, ita ea sola obligationis tollendae sufficiens causa erit. Condentis enim ius est illud destruere. Nec Princeps suis legibus astringitur. l. digna vox. c. de legibus, & res facile ad pristinam suam naturam redit. l. si vnius, §. pacta, ff. de pactis. Et confirmatur: quia dominus rem suam libere expendere potest. Cum ergo Princeps vtpotè suae voluntatis dominus, habeat quasi dominium legis ab ipsa profectae, videtur nulla alia causa desiderari, vt in ea cum aliquo dispenset. Secundò quia potest Princeps nutu suo, vel ex parte, vel ex toto dissoluere legem. Tertiò id constat ex cap. cum nostris, versic. nos verò, de concess. praebend. ibi: *Mandamus quatenus nisi praedictus Episcopus sufficienter ostenderit, quod vel ex indulgentia Sedis Apostolicae specialis: vel ex alia iusta causa praepositura sibi concessa fuerit, ipsum ad resignationem ipsius compellatis.* Vbi indulgentia Pontificis comparatur iustae causae. Dictio enim disiunctiua, vel ponitur necessario inter diuersa, vt notant DD. l. si qui, in principio, ff. de rebus dubijs & probatur ex l. haec verba, ille, aut ille, ff. de verb. signif. Quartò, quia si causa desideraretur, non videretur tunc Princeps dispensare, sed obligatio legis extingui, cessante eius causa. Et confirmatur: quia alias dispensatio non tam videretur legis relaxatio, quam declaratio quaedam cessationis legis in hoc euentu. Tandem quia passim concedit Pontifex dispensationes matrimoniales in gradu non multùm propinquo, absque causa. Et ideo hanc partem sustinent Glos. l. relegati. 4. in fin. ff. de poenis, & ibi Bart. num. 4. Speculator. tit. de legato. §. nunc ostendendum est, num. 52. & melius, tit. de dispensatione, §. nunc breuiter dicendum est, numer. 5 versic. & nota. Innocen. ca. cum ad monast. num. 3. & 4. de statu monach. & ibi Ioan. Andr. num. vlt. Anton. num. final. Host. nu. 31. in fin. Anchar. num. 25. Henric. num. 16. Card. ibi. §. vlt. num. 5. Abbas, ca. diuersis, nu. 3. de cler. coniug. & cap. 2. nu. 4 de schismat. Idem Ioan. And. c. magnae, nu. 5. de voto, & ibi Henric. num. 3. idem Anton. c. 1. col. vlt. nu. 20. de constit. & ibi Imol. num. 16. ver. & ex dictis patet, & ibi Felin. fallentia 4. ampliatio. 1. nu. 23. & cap. ad audientiam, el 2. num. 4. de rescrip. Bald. l. rescript. nume. 12. C. de precibus Imperatori offer. Decius capit. quae in Ecclesiarum, in noua edit. num. 133. de constit. & cap. cum in cunctis, §. inferiora, nu. 17. de elect. Gygas de pensionib. q. 6. nu. 13. Turrecr. c. singula, art. 4. in fin. nu. 14. d. 89. Hippolytus singulari 599. Bermondus de publicis concubinarijs, §. statuimus, num. 28. Angel. verb. dispensatio, nu. 3. Rosel. ibi. nu. 6. Sylu. q. 3. nu. 5. Armil. nu. 14. Rojas alios referens Epitome successionum, c. 23. num. 12. Minchaca lib. 1. q. illustrium, c. 25. nu. 9. & nu. 16. limitans quando est dispensatio ex gratia, & non ex iustitia concedenda. Menochius de arbitrarijs, lib. 2. centuria 5. casu 421. num. 19. Borgasius de irregular. p. 7. c. vlt. num. 16. 17. & 18. Brunorus in suo compendio, litera P. vers. Papa dispensare potest Mãdosius praxi signaturae, verbo dispensationes, versic. Papa dispensare potest, & ex Theologis, Palud. 4. d. 38 q. 4. ar. 4. concl. 3. num 40. Aluarus Pelagius lib. 1. de planctu Ecclesiae, ar. 46. litera G. Stunica de voto q 6. nu. 110 & 130. & addunt Fel. d. c. ad audientiam, nu. 4. Gygas, d. nu. 13. Borgasius, d. nu. 18. Stunica, d. nu. 130. eum cum quo sic absque causa dispensatur, esse etiam tutum, quoad Deum, & non tantum quando omnino aboletur lex, sed etiam quando stante lege dispensatur in ea cum alio. Quia Inn. proximè allegatur, quem ceteri sequuntur, loquitur expresse de dispensat. & indistinctè. Vnde (ait Felin.) non est cur ad forum externum eius sententia restringatur. Et quamuis hi Doctores de inferiori, vt de Episcopo circa suas leges dispensante minimè loquantur: at idem tenentur dicere. Quia rationes allatae in eo etiam militant. Cum eae leges ex sola eius voluntate dimanent.

3 At dicendum est, quemcumque legislatorem, etsi supremus Princeps sit, reum esse culpae, dispensando cum aliquibus absque causa legitima in proprijs legibus. Ducor, quod violet ius naturae dictans partem suo toti congruere debere, excipiens temere, & imprudenter aliquos per dispensationem. Et confirmatur: quòd offendat aequalitatem, quam iustitia erga omnes seruari petit. c. iustum est. d. 9. Secundò, quia est actus rationi dissonus, & offensionis ansam ceteris subditis iure optimo praebens. Et confirmatur: quia potestas data est in aedificationem, non in destructionẽ 2. ad Cor. 10. Quare talis dispensatio est potius dissipatio censenda, authore D. Bernardo lib. 3. de Consideratione ad Eugenium, ad finem. Tertio, quia sicut lex ob bonum commune indici debet, cap. erat autẽ lex. d. 4. ita & dispensatio quae est quasi lex quaedã. Quarto quia dispensatio haec cedit in aliorum iniuriam. Quia vna ex conditionibus ad legis iustitiam requisitis est, vt sit aequalis omnibus. Quae deficit, quando ceteris lege oppressis, aliquis sine iusta causa ab illa eximitur. Quinto idem probatur ex Trid. sess. 24 de matrim. c. 5. ibi, *In contrahendis matrimonijs, vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa*, & sess. 23. cap. 18. de reformat. ibi: *Quòd si vrgens, iustaque ratio, & maior quandoque postulauerit cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, & summa cum maturitate, a quibuscunque ad quos dispensatio pertinebit, praestandum est.* Et ex Conc. Colonien. 3. par. 1. cap. 33. ibi: *Quam imprudentissimè plerique diplomatis, ac dispensationibus apud Sedem Apostolicam extortis praeter summi Pontificis mentem (qui & vult, vt debet potestate sibi concessa non ad destructionem, sed ad constructionem vti) abutantur.* Tandem probatur ex l. relegati, in fine, ff. de poenis ibi: *Nemo potest commeatum, remeatumue dare exuli, nisi Imperator, ex aliqua causa.* Atque ita sententiam hanc sustinent ex Thologis, D. Tho. 1. 2. q. 97. art. 4. Caiet. summa, verb. dispensatio, in initio, & 1. 2. q. 96. art. 5. ad finem. Victoria de potestate Papae, propositione 15. num. 15. Petrus de Soto lectione 11. de matr. pagina penult. vers. iam circa. Sotus li. 1. de iustit. q. 7. art. 3. ad finẽ corporis, & 4. d. 39 q. vnica, art. 2. in fine corporis. Canus relectione de poenitentia, par. 5. vbi de praecepto confessionis, ad fi. Ledes. 2. p. 4. q. 56. art. 4. col. penult. versic. praeterea dubium. Veracruz. 1 par. Speculi, artic. 49. ad finem, & 2. par. artic. 27. vers. 2. non expedit. Metina, 1. 2. q. 97. art. 4 colum. penult. versiculo de causa necessaria. Palacios 4. dist. 17. disput. 8. column. 17. versiculo neque solum, & d. 38. disputat. 2. colum. 7. versicul. ego vero dixerim Corduba in quaestionario, lib. 4. quaest. 8. column penult. Valentia 2. 2. disput. 5. quaestion. 7. puncto 2. vbi de pluralitate beneficiorum, columna 4. versicul. vbi autem illum ius, & 1. 2. dispu. 7. q. 5. puncto 9. ad finem. Petrus de Ledesma summa sacram. vbi de matr. capit. 27. post 4. conclusionem, dubio 1. Azor, lib. 5. institutionum moralium, c. 15. q. 2. Manuel. 1. tom. summae, in 2. editione. c. 24 conclus. 2. num. 4 & c. 196. in fi. Philiarcus, de offic. sacerdotis, tom. 1. part. 2. libr. 3. capit. 4. versic. altera difficultas. Vega 2. tomo summae, c. 23. casu 24. idem Petrus de Ledesma de matrim. q. 54. art. 3. difficultate 4. post 2. conclusionem. Ludouicus Lopez. 1. part. instructorij, c. 4. colum. 2. versic. sed quid si monarcha, & ex Iurisperitis, Host. summa tit. de filijs presb. ad fin. versic. veruntamen nono omitto. Abbas repetitione c. extirpandae, §. qui verò, numero 44. de praebend. & cap. quae in Ecclesiarum, num. 17. de constit. & cap. per venerabilem, nu. 4. qui filij sint legit. & ibi Praepos. §. quod autem. nu. 2. notab. 3. Alex. de Neuo. c. 1. n. 131. & c. cũ accessissẽ, n. 80. de const. & c. duas, n. 19. de sponsa. duorum. Additionator ad Io. Andr. c. cum ad monasterium, in fi. de statu monach. Rebuffus in concordatis, vbi de forma mandati Apostolici; super verb. dispensationum, versicul. notandum est

quod

quod nunquam, & praxi benef. titu. de dispensatione ad plura beneficia, nu 55. Turrec. c. consequ. num. 2. ad 11. Rosell. verbo votum 5. nu. 4. Armilla verbo Papa, num. 12. & vet. disp. nu. 13. Nau. sum. c. 12. Hispanè, nu. 58. Latine, nu. 57. & vtraq. c. 25. nu. 5. & sum. Latina, prælud 9. num. 14. Cou. c. alma mater, 1. p. § 1. nu. 7. de sent. excom. in 6. & 4. decr. 2. p. c. 6. § 9. nu. 7. Spino Specul. testa. gl. 12. principali, nu. 2. Gallego de cognat. spirituali. c. 21. nu. 2.

4 Id tamen maximè obseruandum est, multo minorem causam sufficere ad dispensandum in iure humano, quam in diuino, & naturali. Quippe strictior est huius quam illius obligatio. Sic Nauar. sum. 12. Hispanè, nu. 58. Latinè, num. 57. Quod quidem ceteris paribus intelligendum est. Regula enim certa statui nequit: nam aliqua lex humana potest adeo bono cõmuni conducere, vt ratio ipsa postulet difficilius in ea dispensandum esse, quam in particulari voto, obliganti iure diuino naturali, vt optime docet Sot. lib. 7. de iust. quæst. 4. art. 3. col. 8. versic. hic autem.

5 Verum autem existenti causa iusta, teneatur prælatus dispensare, & si nolit, possit ab eo appellari. Diximus li. 3. tota disp. 10.

6 Sed quale sit peccatum dispensare quemcumq; legislatorem in propria lege, absque causa iusta, non concordant Doctores. Quibusda placet esse lethale, nisi materiæ paruitas excuset. Quod res maximi momenti sit violatio hæc æqualitatis inter subditos seruandæ. Deinde quia si esset ex se, & ex genere suo veniale, non fieret mortale ex materiæ multiplicatione, vt in mendacio officioso constat. At quando lex est grauis, fatentur Doctores esse mortale. Huius sententiæ aperte videntur Caiet. summa verb. dispensatio, initio, & ibi Armilla, nu. 13. vbi dicunt in materia parua esse hanc culpam venialem. Quare sentiunt aperte ex suo genere esse lethalem. Et Couar. 4. decret. 2. par. cap. 6. § 9. nu. 7. vbi ait fortassis, & frequentissimè esse culpam mortalem, & tenent Petrus de Ledesma sum. sacram. vbi de matrim. cap. 27. post 4. conclusionem, dub. 1. Manuel. 1. tomo summæ, in 2. editione c. 196. in fin. Vega 2. tomo sum. c. 23. casu 14. & est satis probabile.

7 At probabilius est culpam esse venialem, si desit scandalum, ac notabile aliorum damnum. Quale esset, alios nimis grauari ex eo, quod quis absque causa tributi soluendi lege liberaretur. Ducor, quod his cessantibus, non sit res tanti momenti, quempiam absque causa legis obligatione eximi. Cum lex illa a legislatoris voluntate pendeat. Nec dicimus fieri culpam mortalem ex materiæ multiplicatione, sed ex extrinseca scandali, aut notabilis aliorum damni circumstantia. Et ita tuentur Naua. sum. La tina, præludio 9. nu. 14. & c. 25. nu. 5. Lud. Lop. 1. p. inst. c. 4. col. 2. ver. 6. superaddimus, Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1. p. 2. libro 3. cap. 4. vers. altera difficultas, Manu el 1. to. summæ in 2. editio. c. 237. nu. 1. & idem videtur tenere Valentia 1 2. disp. 7. q. 5. puncto 9. ad finem, vbi docet hoc peccatum communiter esse veniale: at esse probabile posse aliquando esse mortale, attenta legis grauitate, & conditione.

8 Rursus de petente dispensationem, cum causam iustam deficere notit, Couar. 4. decret. 2. p. ca. 6. § 9. nu. 7. ait eum peccare venialiter, & forsan mortaliter. Quippe qui rem illicitam petit a Principe, estque ei in culpa mortali adiutor. At Petrus de Ledesma allegatus, numer. 6. ait hunc esse reum culpæ lethalis. At dicendum est, nisi iusta ignorantia excusetur, simili culpa eum infici, quam admittit sic dispensans. Quare quando dispensans peccat mortaliter, vel venialiter, iuxta dicta nu. præcedenti, petens quoque eiusdem generis culpæ reus erit. Quia cooperatur concedentis peccato, ad idq; inducit. Atque idem dicendum est de acceptante, licet non petierit. Quòd consentiat concedentis peccato, immo cooperetur. Cum dispensatio non plenè suum effectum sortiatur, donec acceptetur. Sed inde inferes, peccare qui quotidie dispensationes matrimoniales concedi absque causa petunt expresse a Pontifice. Quod absurdum videtur. Cum viri timorati, & docti id passim consulant, ad euitanda dubia, quæ circa causarum quæ allegantur, veritatem suboriri solent. Sed respondeo, eos a culpa immunes esse. Quia Pontifex tunc non dispensat absque causa (vt disput. sequenti, numero vltimo explicabimus) quamuis enim non detur causa ex parte personæ, cum qua dispensatur: at Pontifex ad sumptus boni communis taxat aliquam pecuniariam compositionem: quæ causam iustam dispensandi præbet.

9 Id tamen monuerim, si petens dispensationem proponat bona fide causas, quibus ducitur, eum minimè peccare, quamuis illæ minus iustæ sint. Quia suum non est iudicare an causæ eæ sint legitimæ, sed superioris. Sic Nauar. summa Latina, præludio 9 nu. 13. in fi. Petrus de Ledesma summa sacramen. vbi de matrim. capitulo 27. post quartam conclusionem dubio 1. Philiarcus de officio Sacerdotis tomo 1. parte secunda, libro 3 capit. 4. versicu. altera difficultas. Vnde optimè Azor libro 7. institutionum moralium, cap. 29. quæst. 6. ait quando alicui est dubia soluendi ieiunij causa, vt non certo, & euidenter sibi constet causam iustam deesse, eum tuto id soluere consilio superioris, medici, vel confessoris. Quia in dubio melior est horum conditio, & non nostro, sed illorum iudicio standum est, & optimè etiam D. Thom. 2. 2. quæst. 88 art. vltimo, ad 2. & Ioan. de Fribur. in summa confessorum, libro 1. tit. 8. q. 81. Emmanuel Sa, summa, verbo votum, vbi de voti irritatione, nume. 21. dicunt in dubio an causa dispensationis legitima sit, excusare dispensationem prælati. Et faciunt etiam quæ diximus disp. præcedenti, nu. 15. nimirum in foro conscientiæ præsumi in dubio pro superiore dispensante.

1 Tandem de vtente dispensatione concessa absque legitima causa difficultas est, an peccatum in eius petitione, acceptationeve admissum, nouam culpam incurrat, quoties ea dispensatione vtitur? Multi censent cessante scandalo, ac aliorum damno notabili, eum non peccare (quod satis probabile est.) Ducuntur, quòd cum ea dispensatio a legislatore concessa sit valida, nulla legis obligatio superest, cuius transgressio, vtentem eadem dispensatione reum culpæ constituat. Nec lex naturalis dictans partem suo toti congruere debere, cum obliget, vt potè, qui iustam exceptionem habet non se conformandi ceteris. Quod a lege illa ceteros obliganti sit verè exemptus. Secundo, quia si Princeps, absque iusta causa omnino aboleret legem, non peccaret, eam non obseruans. Ergo similiter quando partim abolet, dispensando cum aliquo: quia respectu illius omnino est abolita. Sic tenent Ancharan. capitulo non est, in fine, de voto, & capitulo cum ad monasterium, num. 25. de statu monach. Fel. cap. cum ad audientiam, & secundo, num. 4. de rescript. Gygas de pensionibus, quæst. 6. nume. 13. Ang. verbo dispensatio, nu. 3. & ibi Syluest. q. 3. num. 5. Nauar. summa Latina, cap. 12. numero 57. Brunorus in suo compendio litera P, verbo Papa dispensare potest, Palacios 4. dist. 15. dispu. 8. colum. 17. vel si. quamuis is, & distinct. 38. disput. 2. colum. 7. versicu. ego vero dixerim, Metina libro 1. summæ, cap. 14. § 10. Stunica, de voto quæst. 6. num. 130. Azor lib 5. institutionum moral. c. 15. q. 3. in initio. Arag. 2. 2. q. 89. art. 9. ad finem.

11 At probabilius est, in vsu huius dispensationis culpam admitti. Quod licet ablata sit illius legis humanæ obligatio ratione dispensationis, ac superest obligatio legis naturalis dictantis neminem debere absque causa iusta à suo toto discrepare. Quare etsi hic non peccet aduersus illam legem humanam, at peccat contra hoc ius naturæ. Non obstat, abrogata omnino lege neminem peccare, eã non obseruando. Quippe cum tunc quoad totam communitatem tollatur lex, nil est quod obliget. At manenti lege in ordine ad alios, rationi dissonat, vt quispiam nulla iusta ratione excusatus non viuat æquali iure cum alijs. Et ita sustinent Abb. c. non est, n. 8. de voto. Additionator ad Ioan. Andr. ca. cum ad monasterium, in fi. de statu monach. Barba addit. ad Abba. cap. at si cler. § de adult. nume. 12. verbo est nulla, de iudic. Gambar. de authoritate legati, lib. 10. num. 161. & 374. Rebuff. praxi benef. titu. de dispens. ad plura beneficia, nu 55. Nau. sum. Latina, prælud. 9. num. 14. & summa Hispana, c. 23. nu. 42. Couar. 4. decr. secunda parte, cap. 6. § 9. num. 7. & 8. Galle. de cogn. spir. c. 21. num. 9. & ex Theolog. Caiet. 1. 2. q. 96. art. 5. ad fin. Sotus lib. 1. de iust. q. 7. art. 3. in fine corporis, Ledesma 2. par. 4. q. 27. art. 2. paulo post principium, Corduba in suo quæstionario, libro 4. q. 8. col. penul. Azor lib 5. institutionum moralium c. 15. q. 3. in fine, Manuel. q. regul. 2. tomo q. 46. artic. 5. & tomo 1. summæ, in 2. edition. c. 237. numero 1. Petrus de Ledes. summa sacram. vbi de matrim. cap. 27. post

post 4. conclus. dubio 1. Ludouic. Lopez. 1. p. instructo. cap. 4 col. 2 vers. c. 6. super addimus. Philiarcus de offic. sacerdotis, to. 1. p. 2. lib. 3. cap. 4. versiculo altera difficultas. Valentia. 1. 2. disputatio. septima, quæstione 5. puncto 9. ad finem.

12 Quod si roges, quale sit hoc peccatum? Petrus de Ledesm. num. præcedenti allegatus ait, esse mortale. Quia concedens absque causa dispensationem, delictum lethale perpetrauit, cui consentire videtur ea vtens. At mihi certum est, id peccatum esse veniale, si scandalū, & damnum aliorum notabile cessent. Quod vsus illius dispensationis non sit consentire peccato dispensantis, nec prosecutio peccati admissi in petitione, acceptatione ve dispensationis: cum ea peccata omnino transierint, solumque supersit in illius vsu ea partis cum toto deformitas indecens, quæ cessante scandalo, vel alio damno, non ita grauis est, vt culpam venialem excedat. Nec valet, Princeps concedens peccat mortaliter. Ergo & vtens. Quia ad Principem spectat curare, vt leges ob commune bonum indictæ obseruentur: at subditi non est id prouidere, sed tantum obseruare, quamdiu sibi impositæ sunt, & ita docent Sotus, Nauar. Couar. Gallego, Corduba, Valentia, Philiarcus, Manuel vbi eos numero præcedenti allegaui.

13 Hinc deducitur, hunc, cum quo sine causa iusta dispensatum est in lege, teneri iure naturæ, non obstante dispensatione, exequi quod lex iubet. Quod bene docet Valentia, num. 11. allegatus. Et constat ex dictis nu. præcedenti. Si enim peccat venialiter in vsu dispensationis, qui est non seruare legem, contra ius naturæ dictans indecens esse partem non conformari toti. Ergo eodem iure naturæ tenetur legem seruare sub culpa veniali.

14 Ad argumenta, num. 2. proposita respondetur. Ad primum dic. concludere solam Principis voluntatem causam esse sufficientem legis dissoluendæ, vt dissolutio factum teneat: non tamen vt licita sit eximendo aliquem priuatum ceteris ligatis. Quia non data est potestas ad destructionem, sed ad ædificationem. Imo nec sola Principis voluntas satis est ad legem condendam, nisi causa legitima adsit. Ad confirmationem dic similiter probare posse liberè, ad hunc sensum, vt teneat factum, non tamen vt id liceat. Quippe lege semel condita non omnino eximendi alicuius ab ea dominium habet. Quia tenetur ex officio administrare iustitiam, & æqualitatem seruare. Ad secundum dic longè diuersam esse rationem de abroganda, vel deroganda lege, & de eximendo aliquo a lege per priuatam dispensationem. Ad prius enim sola voluntas sufficit qua ab initio constituta est. Ad posterius autem requiritur causa. Quia cum lex sit iusta, imprudenter, & temerè pars excipitur ne congruat suo toti. Ad tertium dic in eo textu æquiualere dispensationem Pontificiam iustæ causæ, ne compellatur possessor plurium dignitatum alteram resignare. Quia ostensa dispensatione Pontificis præsumitur iusta causa, & ita releuabitur ostendens onere probandæ causæ iustæ, quam probare tenebatur, non existente dispensatione. Tunc enim temporis (vt notat ibi Glossa, verb. iusta) poterat quispiam plures habere dignitates sine dispensatione, ex iusta tamen causa. Vnde decidit textus possessorem compellendum esse alteram resignare, nisi iustam causam probet, vel dispensationem exhibeat: qua ostensa, præsumebatur iusta causa. Ad quartum, & confirmat. dic, cum dispensatur in lege, non ita cessare causam, vt eius obligatio cesset absque alia dispensatione. Quia ad id oportet causam in vniuersum cessare, nec sufficeret in eo priuato cum quo dispensatur. Præterea esto hoc sufficeret, non semper cum dispensatur, cessat omnino causa legis in eo priuato. Quia satis est ad dispensationem causa dubia. Quæ ad cessationem obligationis legis minime sufficeret. Ad vlt. constabit ex dicendis disputatione sequenti, in fine.

DISPVTATIO XIX.

Quæ sint iustæ causæ dispensandi in impedimentis, matrimonium dirimentibus.

SVMMARIVM.

Causa iusta dispensationis an semper debeat esse bonum commune, nu 1.

Quid intelligatur in Triden nomine magnorum principium, cum quibus solis est dispensandum in secundo consanguinitatis gradu, nu 2.

An id decretum procedat in publica honestate, etiam in primo gradu, num. 3.

Ex quibus causis dispensatur, etiam cum non magnis Principibus, nu 4

An licitè dispensetur facilius cum diuitibus, & potentibus, num 5.

Dum assignatur ea causa, contrahentes esse nobiles, aut ex principalioribus vrbis quomodo intelligatur, nu. 6.

An vrgentior causa desideretur in consanguinitate, quam in affinitate, & cognatione spirituali. & an in hac soleat Pontifex dispensare, & eo maior causa petatur, quo gradus est propinquior, & in recta linea, nu 7.

An extinctio litis & pax sit iusta dispensandi causa, nu. 8.

Quid de scandalorum euitatione, & quæ sint hæc scandala, num 9

Qualiter intelligatur causa, dum allegatur suboritura scandala nu. 10

An sit iusta causa, quando dispensatione obuiatur magno delicto nu 11.

An sit iusta, non reperiri ob loci angustiam, vel magnam sobolem, coniugium æquale nu 12.

Quid, si in locis vicinis æquale reperiatur, nu 13

An ea causa sit falsa, si vnum tantum, aut alterum reperiatur æquale nu. 14.

Quæ spectanda sint, vt matrimonium dicatur æquale, nu. 15.

An defectus dotis competentis ad nubendum æquali, sit iusta causa num 16.

Quid si sufficiat vt nubat æquali femina, non tamen ei qui illam ducere vult nu 17.

An sat sit augmentum dotis feminæ, aliàs sufficientem dotem habentis, nu. 18.

An sufficiat contrahentes institutos, esse hæredes sub conditione matrimonij nu 19

An sit causa, si patrimonium feminæ, sit litibus implicitum, num 20

An censeatur femina carere dote, quando habet patrem diuitem, num 21.

Quid si iure succedendi careat, nu 22.

Quid, si non sufficiat legitima ad dotem, nisi in aliqua parte melioretur, nu. 23.

Quid, si frater, vel alius dotet, siue præcesserit pactum, siue non, nu 24.

Quid, si parentes nequeant dotare, at ijs mortuis habebit dotem, nu 25.

Quid, si facultatibus renunciaret, & ideo caret dote nu 26.

An quando femina verè carebat dote, possit nolle hæreditatem, vel legatum acceptare, vel in alium cedere, quo titulo paupertatis secum dispensetur, nu. 27

Quid, si instituta hæres inscia institutionis impetrauit dispensationem titulo paupertatis, & iniit matrimonium, num. 28.

Quid, si allegetur feminam mansuram innuptam defectu dotis, cum tamen ob aliam causam, vt infamiam, ætatem, & cæt. id contingat, nu. 29

An sit iusta causa, conseruatio diuitiarum in eadem cognatione, nu. 30.

Quid, de conseruatione illustris familiæ in eodem sanguine, num. 31.

Quid de excellentia meritorum petentis, vel eius cui petitur dispensatio, nu 32

Quid, si proles sit habita ex illa consanguinea, nu. 33.

An quando singulæ causæ non sufficiunt, possint multæ collecta sufficere, & ad id conferat feminam esse a parenti-

ti orbem, & ibi, an iuuet filios ex alio matrimonio superesse, num 34.

An compositio pecuniaria, absque alia causa sufficiat, nu. 35.

1 SVpponendum est primo, quamuis nunquam dispensatio fieri debeat contra bonum commune, ob idque frequenter in legibus dispensandum non sit: quod ea frequentia vim legum eneruat, quibus bonum commune conseruatur, & vnicuique ad legum violationem viam aperit, vt deciditur in Triden sess. 25. c. 18. de reformat. at non semper desiderari ad iustam dispensationem, vt causa directè ad bonum commune referatur, sed satis esse indirectè, ac virtute, prout bonum partis redundat in bonũ totius. Constat ex c. requiritis, § nisi rigor, 1. quæst. 7. vbi ponuntur causæ dispensandi, solum priuatum bonum respicientes. Item ex vsu Ecclesiæ passim in impedimentis dirimentibus dispensantis, ob mulieris inopiam, & in voto, ob periculum incontinentiæ. Quæ causæ bonum priuatum directè spectant, & D. Thom. 1. 2. quæst. 97. art. 4. corpore, rationem dispensandi in præcepto assignat, quod maius bonum personæ priuatæ cum ea dispesandum est, impeditur, vel caueatur aliquid peius, vnde dum D. Th. eod. art. 4. & Sot. lib. 1. de iust. q. 7. art. 3. columm. 4. versicu. causas vero, aiunt infidelem fore dispensatorem, nisi propter bonum commune dispenset, intelliguntur saltem indirectè.

2 Secundo supponendum est in Trident. sess. 24. de matrim. c. 3. in fi. statutum esse ne in secundo gradu dispensetur nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. Quid autem nomine magnorum Principum intelligatur, non parua difficultas est. Et quidem clem. vnica, de bapt. interdicitur baptismus extra Ecclesiam, nisi filiorum Regis, vel Principum, & ibi Glossa, ver regum, ait Principatum sumi pro notabili potentatu, merito Regiæ dignitati comparando. Atque idem tradunt Card. ibi, num. 8. Anchara n. num. 8. Imola num, 8. in fi. Suarez 3. p. q. 71. disp. 31. sectio. 2. col. 4. explicatque Suarez non comprehendi filios Marchionum, aut ducum, qui Regibus subduntur. Verum hinc non deducitur sumi ita strictè Principes in prædicto Tridentini decreto. Quia ex adiunctis, hæc Principum stricta significatio colligitur ex illa clementina, vt pote quæ filios Regum, ac Principum æquiparauit. Quare Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 3. num. 6 in commento, litera X. ait in Tridentino praxim interpretari nomine Principum intelligi principales personas, & nu. 9. ait intelligi viros opulentos. Quod ex larga significatione, hi Principes appellentur, ex multis probant Tiraq. de nobilitate, c. 3. num. 3. & 6. & l. si vnquam, vers. facultatum, a numer. 1. C. de reuoc. don. Molina lib. 1. de primog. cap. 2. num. 25. Sed hæc interpretatio non placet. Quia Tridentinum non dicit absolute Principes, sed magnos Principes. At viros opulentos nemo magnos Principes iure vocarit. Adde mentem Tridentini fuisse, vt rarissimè essent hæ dispensationes. Quæ defraudatur intelligendo viros opulentos. Cum frequentissimè mercatores diuitijs abundent. Quare existimo intelligi in eo decreto dominos solos titulares, qui merito magni domini appellari possunt. Cui expositioni maximè fauet in simili Bal. c. innotuit. nu. penult. de elect. vbi in priuilegio concesso alicui illegitimandi omnes præter natos de genere magnatum, ait nomine magnatum comprehendi nobiles, qui sunt in aliquo potentatu, seu Baronia.

3 In eodem autem Tridentini decreto non comprehenditur impedimentum publicæ honestatis etiam primi gradus. Quia est multo minus impedimentum. Sic Nauar. lib. 4. cons. tit. de consang. in 1. editione, consi. 8. in fine, in 2. consil. quarto, in fine. Quare nec credo procedere in gradu quocunque affinitatis fornicariæ. Quia ea valde imperfecta est, nec secundum gradum excedit: atque ita clauderet omnino dispensationem circa illam. Sed solum procedit in gradibus consaguinitatis, vel affinitatis ex copula licita.

4 At cum id Tridentini decretum Pontificem non constringat, & rigor vnius iuris sit temperandus per alterius benignitatem, solent Pontifices ex benignitate dispensare cum personis inferioris notæ, licet non adsit causa publicum bonum directè spectans, sed priuatum. Huiusmodi autem causæ sunt. Prima, matrimonium esse inter hos iam initum cum ignorantia rigoris prohibitionis Tridentini. Secundo proles iam habita. Tertio diuturnitas matrimonij male contracti. Quarto scandalum ex separatione oriturum. Vltima, clementia Pontificis, quod puella pauper sit, velitque patruelis ipsam ducere, ac honeste dotare. Sic Nauar. libro quarto, consilio titu. de consanguinitate, in priori editione, toto cõsilio 6. in posteriori, toto consilio 13. Petrus de Ledesma summa Sacram. vbi de matrimon. cap. 27. immediate ante 5. conclu. Manuel. primo tomo summæ, secunda editio, cap. 237. numero tertio, Henriquez libro 12. de matrimon. cap. 3. numero 9. in fine, Vega 2. tomo summæ, cap. trigesimoquarto, casu 167.

5 Tertio supponendum est, iure optimo facilius dispensari in matrimonij impedimentis cum diuitibus, & potentibus, nec acceptionem personarum, in hoc reperiri. Quia dispensatio in his præcipue conceditur ob firmandum pacis fœdus. Quod magis necessarium est bono communi circa diuites, & potentes, quam circa pauperes, ac populares. Sic D. Thom. 2. 2. quæst. 63. artic. 2. ad 2. Laozes de matrimonio Regis Angliæ, dubio 2. in solutio. ad 4. partis negantis, nume. 2. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 6. §. 9. nume. 7. in fine, Anton. Cucus lib. 5. institutio. maiorum titulo 13. numero 15 Petrus de Ledesma de matrimon. q. 56. art. vltimo in fine. Idque constat ex Trid. sess. 25. de matrimon. capitulo 5. in fine, vbi iubet ne cum popularibus, sed cum Principibus magnis dispensetur in secundo gradu.

6 Quamuis autem l. regia, 3. titu. 21. par. 2. decidatur, vt quis dicatur nobilis, exigi vt talis sit ex parte vtriusque parentis: secus vt dicatur quòd vulgo dicimus, hijodalgo, satis enim est, & desideratur nobilitas ex parte patris, at dum in dispensatione allegatur aliquos esse nobiles, satis est nobilitas ex parte patris, eaque est necessaria. Quia communis modus intelligendi est, eos esse hijos dalgo, quod a patre solo deriuatur. Sic Zaballos dicens se ita vidisse sæpe praxi receptum, quæst. 688. numer. 11. 12. Plus autem sonare nato, quam dicere esse nobiles testatur Antonius Cucus libro 5. institutionum maiorum, tit. 13. num. 15. Sed non video congruam discriminis rationem. Quod nobilis esse quispiam nequeat, nisi ex nobili genere paterno originem ducat. Quando autem dicitur eos esse principales, vel ex principalioribus populi, ex dictis, nume. 2. colligitur sat esse vt tales dicantur, eos esse viros potentes, ac valde diuites. Et ita vidi literas perinde valere concessas a Sixto V. anno 1587. Quod in dispensatione dicebatur, quosdam esse nobiles, cum tamen tales non essent: & ad impetrandas literas perinde valere, narratum est Pontifici, eos esse ex principalioribus populi, & iussi admitti, si ex principalioribus essent, quamuis non nobiles.

7 Quarto suppono, quo propinquior est gradus, eo vrgentiorem causam exigi ad dispensandum. Nam strictius est impedimentum. Sic Gallego de cognat. spiri. capitulo 23. num. 5. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 56. artic. vltimo ad finem, & summa sacram. vbi de matrim. cap. 27. conclus. 5. Manuel 1. tomo summæ 2. edit. cap. 238. num. 4. Vega 2. tomo summę cap. 34. casu 167. Insuper ob eandem rationem vrgentior causa desideratur ad dispensandũ in consanguinitatis gradu, quam in eodem affinitatis, & maior vt dispensetur in linea recta, quam in transuersa. Sic Gallego, Manuel, Vega proximè allegati. Insuper maiorẽ causam petit dispensatio in cognatione spirituali, quam in carnali. Nam (vt ait Abb. cap. fin. num. 4. de purgation. canon.) magis abstinendum est a cognatione spirituali, quam carnali. Quia cum cognatio spiritualis a venerabiliori principio procedat, est magis veneratione digna, & allegat textum optimum, ca. 1. & c. Pictatium, iuxta glo. ibi, ver. multo magis, 30. q. 3. vnde aiunt Abb. ibi n. 5. Dec. cons. 462. visa legitimatio. n. 3. vol. 4. Felin. ca. at si clerici, in prin. nu. 14 limit. 2. de iudicis, Guliel. Bened ca. Raynutius, ver. & vxorem nomine Adelasiam, decis. 5. num. 202. de testam. Mandosius in praxi signaturæ, tit. dispensationes matrimoniales, vers. in 1. specie allegans multa hoc matrimonium indecens esse probantia, aiunt (inquam) nunquam legi Ecclesiam Romanam dispensasse circa cognationem spiritualem. Quod quidem indistinctè aiunt Abb. Dec. Felin. Gulielmus Bened. imo hi duo addunt hæc verba. ***Quod notatu, qui habet commatrem*** Vbi exprese videtur loqui tã de filiatione spirituali, quam de cõpaternitate.

tate. Sed melius Mandosius proxime allegatus hoc intelligit in prima specie, quam eod. titu. versicu. cognatio spiritualis, explicarat esse filiationem, quæ est inter leuantem seu tenentem, & leuatum, seu tentum. Nam in vers. in secunda verò, ait sæpe dispensari in 2. specie, quam in versic. secunda dicitur, ait esse compaternitatem, quæ est inter leuantem, vel tenentem, & inter parentes leuati, vel tenti.

8 His præmissis tres causæ solent communiter assignari atq; eas solas dicit Nauar. summa Latina, cap. 22. num. vlt. Hispana, c. 28. addit. ad nu. 85. in fi. c. 22. acceptare curiam tanquam iustas etiam ad dispensandum in quarto gradu. Prima est, extinctio magnæ litis. Ad quam reducitur pax consanguineorum, quæ non comparabitur nisi eo matrimonio sequuto. Conducit enim publico bono pax ciuium. In cuius confirmationem facit doctrina D. Thom. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 2. docentis has dispensationes matrimoniales concedi potissimum ad pacem firmandam. Atque ita hanc esse iustam causam docent Palud. 4. d. 40. q. vnica, artic. 3. numero 20. & ibi Supplementum Gabrielis q. vnica, artic. 3. dubio 3. D. Anton. 3. p. titu. 1. cap. 14. § vltimo, ad fin. Victoria summa, vbi de matrim. num. 295. Henriquez libro duodecimo, de matrimon. cap. 3. num. 9. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 56. artic. vltimo, ad finem, & summa sacramen. vbi de matrimon. capitu. 27. conclus. 5. Ludouicus Lopez. 2. p. instructorij, vbi de matrimo. c. vltimo, columna penultima. Manuel. 1. tom. summæ 2. editione, ca. 237. conclus. 1. num. 2. Graffius. 1. p. decisionum, lib. 2. c. 81. in fine. Vega 2. tom. summę, cap. 34. casu 167. Et ex Iurisperitis Abb. cap. quia circa, num. 2. de consang. & ibi Alexan. de Neuo num. 2 Præpos. num. 1. Mandosius de signatura gratiæ, titul. dispensationes matrimoniales, versicu. iusta causa dispensandi. Antonius Cucus libro 5. institutionum maiorum, tit. 13. nu. 14. Gallego de cognat. spirit. c. 22. num. 7. & 16.

9 Ad hanc quoque causam reducitur euitatio scandalorum inter cognatos. Quippe gratia scandali vitandi receditur a iuris communis dispositione, cap. 2. de noui operis nunciatio. Et valde interest boni communis scandala vitari. Sic Host. cap. quia circa, in fine, de consangui. & ibi Ioan. Andr. num. 4. Abb. num. 2. Alexand. de Neuo. num 2. Præposit. num. 1 Henricus in fine. Mandosius de signatura gratiæ, tit. dispensationes matrimoniales, verb. ad euitāda gratia. Anton. Cucus nu. præcedenti allegatus. Et addūt Abbas, Præpos. & Alexand. de Neuo, esse hanc iustam dispensandi causam, etiam ante matrimonij contractum. Scandalum quoque, quod ex dissolutione matrimonij iā contracti sequeretur, sufficientem huius dispensationis causam præbet. Vt optimè aiunt Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 13. Henriquez numero præcedenti allegatus. Gutierr. q. canon. lib. 2. c. 15. num. 107. Petrus de Ledesma de matrim. q. 56. art. vltimo, dub. 4. concl. 2. Hæc autem scandala sunt, vel quoties timentur inimicitiæ, & iurgia, vel quoties timetur fornicationis periculum, ratione iuuentutis contrahentium. Quod bene docent Felinus consil. 26. nu. 19. versi. vnde considerandum est. Menochius cons. 385. num. 7. vol. 4.

10 Hinc infertur intellectus causæ, quæ sæpe allegatur ad dispensationem impetrandam post matrimonium initum, nempe, suboritura scandala ex dissolutione. Quæ etiam solet allegari matrimonio nondum inito, quando mulier iacturam famæ passa est ex copula habita cum consanguineo, cui nuptura est, vel ex frequenti, suspectaque conuersatione cum ipso. Ad eius enim veritatem sufficit vel probabilis timor inimicitiarum inter vtriusque consanguineos, vel incontinentiæ, ex eo quod ij iuuenes sint, & cum sæpe non constet in foro externo impedimentum occultum, quod prius matrimonium irritarat, neutri concedetur aliarum nuptiarum facultas: & ita vterque in periculo incontinentiæ versabitur, vel concubinatus inter se: vel mulier ratione infamiæ non poterit competenter nubere, & ita incontinentiæ periculum patietur. Constat ex dictis numero præcedenti, & faciunt quæ numero sequenti dicam.

11 Secundo infertur esse similiter iustam dispensandi causam, quando dispensatio est quasi remedium necessarium obuiandi alicui magno delicto. Hoc colligitur ex D. Th. 2. 2. q. 97. art. 4. in corpore, vbi rationem dispensandi assignat, quod præceptum non sit conueniens huic personæ, vel in hoc casu, eo quod impedietur aliquid melius, vel inducetur aliquod malum. Et tenet Gallego de cognat. spirit. cap. 22. num. 7.

12 Secunda causa est, vel quando ob loci angustiam, vel nimis propagatam feminæ cognationem in loco insigni, quem inhabitat, non reperitur matrimonium æquale, præter quam cum consanguineis, vel affinibus. Huius causæ ea est ratio, quod valde expediat bono communi matrimonia inter pares iniri. Vt latissime probat Tiraquel. l. 5. connubiali, a num. 1. Et ita docent Nauar. Petrus de Ledesma, Manuel, Ludouicus Lopez, Vega citati, num. 8. Gallego de cognat. spirit. cap. 22. nu. 10. Graffius allegatus num. 8. Henriquez ibi citatus.

13 Circa hanc autem causam dubitatur, an ea sit sufficiens, & verificetur, si in locis circumuicinis reperiatur matrimonium æquale, & cum illa dote feminæ, non autem in proprio. Nauar. Petrus de Ledesma, Graffius, Ludouicus Lopez, Vega numer. præcedenti allegati videntur sentire non esse tunc sufficientem causam, neque eam verificari: nam addunt causæ huic, quasi eam limitantes, si mulier non habeat sufficientem dotem ad nubendum extra id oppidum. At contrarium significant Gallego, Henriquez, Manuel, citati enim num. præcedenti, cum ea limitatione non adiecta docent absolute esse sufficientem causam, non inueniri matrimonium æquale intra proprium feminæ opidum. Idque verum censeo. Quippe durissimum est, cogi feminam extra proprium opidum nubere, vt sic patris, & matris, & consanguineorum consortio destituta, acerbam, ac solitariam vitam transigat. Idque Cardinalium congregatio declarauit ad instantiam Archiepiscopi Mediolanensis die 18. Nouembris, anni 1570. his verbis. *Clausula illa quæ dispensationibus occasione dotis incompetentiæ apponi solet, videlicet, quia virum sibi non consanguineum, vel affinem paris conditionis inuenire nequit: verificatur, & iustificatur per diligentiam duntaxat præstitam in ipso loco mulieris, & non in locis circumuicinis.*

14 Secundo dubitatur, qualiter verificanda sit hæc causa, num scilicet, exactissimè, & quod vulgo vocant, a punto crudo, indagandum sit ad verificandam hanc causam, sit ne aliquis vir paris in omnibus conditionibus, cui femina nubere possit? Respondeo id non esse ita strictè accipiendum, sed morali modo. Satis enim est ad verificandam eam causam, communiter nō reperiri in eo loco viros pares, qui non sint consanguinei, vel affines. Quod quidem clare significant, Nauar. Petrus de Ledesma, Ludouicus Lopez, Graffius, Vega nu. 8. allegati. dum hanc causam his verbis explicant. *Quando maior pars sibi parium suæ ciuitatis, vel loci insignis quem inhabitat femina, sunt ei consanguinei, vel affines intra quartum gradum.* Et ratio huius est: Quia cum matrimonia debeant esse libera, & multas conditiones exigant, vt conuenientia, & paria iudicentur, expedit valde ne femina ad vnum vel alterum coniugium arctetur: sed sint varia, ex quibus ei detur optio.

15 Vltimo dubitatur, ex quibus dijudicandum sit matrimonium æquale? Non enim sola generis, ac diuitiarum æqualitas spectanda sunt, sed etiam mores viri, vt probaui lib. 4. disput. 26. a num. 23. vsque ad 27. Et addo rationem etiam habendam, ne dispar sit valde ætas, vel vir ex alio matrimonio filios habeat, vel asperi ingenij sit, hæc enim omnia disparitatem in matrimonijs constituunt. Et quo femina durioris, atque minus tolerabilis ingenij est, eo vir mitioris, at tolerantioris necessarius illi est, vt bene conuenire possint.

16 Vltima causa ex tribus, num 8. dictis est, defectus dotis competentis, vt femina iuxta suam conditionem nubat extraneo æquali. Quod ad bonum publicum conferat, ne defectu dotis feminæ innuptæ maneant, vel inæquali viro nubant. Atque ita in priori euentu periculum incontinentiæ subsit: in posteriori autem pullulent discordiæ ex coniugio dispari oriri solitæ. Atque ideo hanc causam tradunt Nauar. Petrus de Ledesma, Manuel, Graffius, Ludouicus Lopez, num. 8. allegati. Gutierr. q. canon. lib. 2. c. 15. num. 107. Gallego de cognatione spirit. ca. 22. num. 8. Quid autem si sit competens dos ad matrimonium æquale in oppido circumuicino, non autem in proprio, dixi, num. 13.

17 Circa hanc autem causam multæ difficultates insurgūt prima est, an sit sufficiens dispensandi causa, quando dos

feminæ

feminæ est sufficiens ad nubendum sibi æquali, at minus sufficiens respectu viri eam ducere volentis? Aliqui affirmant. Quia magnum & paruum non dicuntur talia absolutè, sed respectiuè in ordine ad aliud, atque ita dos cõpetens, & incompetens dicitur respectiue. Quia dos quæ est competens respectu vnius, erit incompetens, si respectu alterius non sufficiat: ac proindè verificabitur dotem esse incompetentem. Sic Nau. Petrus de Ledesma, Grassius, Manuel, Ludouicus Lopez, num. 8. allegati. Idem videtur tenere Henriquez quamuis sub obscuris verbis, lib. 12. de matrim. c. 3. num. 9. Sed Gallego de cognatione spirit. cap. 28. num. 9. hanc causam solum approbat, quando consanguinitas est in quarto gradu: nisi in alio gradu concurrat quoque alia causa, vt si mulier fuerit parẽtibus orbata. Nam huiusmodi feminæ etsi sufficientem dotem habeant, quamplurimis sunt periculis expositæ, ac veluti miserabiles personæ reputantur. Sed neutra sententia mihi placet. Quòd nulla pietatis causa tunc versetur, quæ concurrere debet vt dispensatio licita sit. Cum enim femina illa dotem viro æquali habeat, potest simili viro electo, cauere omnia pericula, quibus defectu parentum exposita est. Nec Ecclesia illi fauet vt virum conditione, aut diuitijs imparem quærat. Præterea quia id ad solum patrimonij augmentum spectat. Quod non esse causam sufficientem dicemus, nu. seq.

18 Neque erit iusta causa augmentum dotis, & patrimonij mulieris, quæ dotem competentem habet. Quia cum mulier illa diues sit, nulla in hoc pietatis ratio inuenitur. Præterea quia iusta dispensandi causa debet redundare in maius bonum spirituale, vt contingit quando mulier est pauper. Non enim dispensatur tunc ob temporale ipsius bonum, sed ob spirituale, ne cum animæ periculo innupta maneat. Quæ ratio cessat in muliere diuite. Atque ita docent Palud. Supplementum Gabrielis, D. Antoninus, Petr. de Ledesma citati, nu. 8.

19 Hinc deducit, dubium esse quod ait Gutierrez cons. 18. num. 11. in fi. nempe, iustam censeri causam dispensandi in tertio gradu, quòd duo simul hæredes instituti sint sub conditione matrimonij inter se ineundi. At potest defendi, quia aliud est acquirere, aliud verò deperdere ius acquisitum. Cùm ergo ius ad illam hæreditatem opulentam (vt supponimus, si enim esset parui momenti, non sufficeret) sit per testatoris mortem acquisitum, iusta, ac pia videtur causa vt Pontifex dispenset, vt si impleatur conditio, & ius id acquisitum non perdatur. Deinde quia maior pietas versatur in iuris acquisiti amissione vitanda, quam in bonis denuò quærendis.

20 Rursus ex hoc subinfertur, sufficientem causam esse, quando bona pars matrimonij feminæ, aut iam acquisiti, aut ad cuius acquisitionem femina ius habet, litibus implicatur, ac omnino destituta est homine, qui ad litem illã studiosè attendat, ac negocium illius tanquam proprium gerat. Quamobrem periculum cadendi causa subest, & ob hanc causam dispensauit his proximè diebus Pontifex cũ quadam femina, vt consanguineo nuberet. Quod ad pietatem spectet feminæ illi destitutę subuenire, ne bonorum iacturam patiatur. Quod intellige quando consanguineus ille valde necessarius esset ratione peritiæ circa illam litem, aut alia de causa, ita vt difficilè subueniretur non inito eo matrimonio. Nam quicumque alius vir, cui nubat, litem illam studiose geret, vtpote persona cuius iam interest victoriam litis consequi.

21 Secunda difficultas est. An censeatur femina pauper, ac dote carens, si nil possideat, at parentes diuites habeat? Respondeo quamuis sub iudice sit, an pauper hæc dicatur quoad alios iuris effectus, vt ad succedendum in quarta bonorum mariti parte, iuxta auth. præterea. C. vnde vir, & ad alios effectus, vt potest videri apud Barbosam, l. maritum, 13. num. 99. ff. solut. matrimo. at verè non dici pauperem hanc, sed in communi loquendi modo diuitem (vt optimè docet Moli. tomo 1. de iustitia, tractatu 2. disputà. 146. col. 4. versic. illud præterea.) Quare non verificabitur clausula incompetentiæ dotis in hac femina. Nam etsi iuxta præsentem statum nil proprium habeat, obtinet tamen ius succedẽdi in bona parentum, ac compellendi eos vt statim eam dotent competenter iuxta statum, ac ipsorum facultates. Nec verificabitur dicta clausula, licet pater rigidus, ac parcus sit, ac propterea, aut ob aliam causam nolit dotare. Quia cum ius succedendi, ac compellendi habeat, diues simpliciter ac competentem dotem habens dicitur.

22 Secundo dico, si femina illa iure succedendi careret, vt si sit in regno, in quo seruatur ius commune, nempe, vt non sit certa legitima filiorum, sed in parentum libertate sit, cuicunq. bona sua dare, solis quinque florenis relictis filiæ, dici illam pauperem, ac dote competenti carentem, quamuis ipsa & consanguineus cui nuptura est, sint quasi certi, fore vt parentes diuites relinquant vniuersas facultates filiæ, eo quod eam valde ament, ac reliquos filios odio habeant. Quia spes successionis, vel donationis, vel applicationis bonorum, antequam donatio, vel applicatio fiat, non censetur esse bona illius prædictam spem habentis, quæ verè a libera alterius voluntate pendet. Sic Nauar. lib. 1. cons. in 2. edition. titul. de rescriptis, cons. 19. in fine.

23 Hinc primo deducitur, quando facultates parentum nõ sufficiunt ad competenter dotandam filiam, nisi vltra legitimam illi iure debitam, ipsam ceteris filijs in bonis præferant (quod barbarè meliorare dicitur) dici eam pauperem, & carere dote: quamuis certa sit velle parentes eam præferre. Quod ius non habeat vt ceteris præferatur, sed id ex parentum voluntate pendeat. Atq; dicetur subinde pauper iuxta dicta, nu. præced. Quod maxime verum est in hoc Castellæ regno, in quo etsi parentes velint filiam causa dotis præferre, ipsis interdicitur l. regia. 1. titu. 2. lib. 5. recopilationis regiæ.

24 Secundo deducitur, vere dari paupertatem, ac incompetentem dici dotem, quando frater, aut quicunque alius eam feminam dotare vult, si nullum dotandi pactum præcesserit, per quod ius irreuocabile illa acquisierit: vel si pactum fuit dotandi si nubat illi consanguineo, quia cum nõ existente pacto, aut non impleta ea conditione, nullum ius habeat ad dotem, dicetur vere pauper, non obstante certitudine voluntatis fratris eam dotandi, iuxta dicta, nume. 22.

25 Vltimo dico, Si bona parentum ita se habeant (vt sæpè contingit) vt dum parentes superstites sunt, non possint parte bonorum ad dotem competentem necessaria se spoliare, indigent enim bonis, quæ habent ad honestam, statuique conuenientem vitam ducendam, dici verè feminã pauperem, ac dote carentẽ, quamuis bona, in quæ, parentibus defunctis est necessario successura, sint satis doti competenti, quia vt matrimonij onera sustineantur, necesse est statim dari dotem, qua non statim tradità, contemnetur vxor a viro, & parcè cum ea aget. Quod benè docet Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 3. num. 9. in commento, litera E, dicens puellam censeri pauperem, si in eo loco habitet, in quo legitima consuetudine receptum est, ne pater sponsæ etiam diues det dotem genero, sed solas vestes, & solum post parentum obitum dos debeatur. Quod sano modo intellige, si enim vsus esset, vt omnes eo modo acciperent vxores, nullum defectu dotis pateretur detrimentum talis femina, & ideo ille non præstabit iustam dispensandi causam. Secus si pater solas vestes possit compelli dare, & absque alia dote, in vita tradita non inuenietur ibi vir æqualis,

26 Tertia difficultas est. An censeatur pauper femina, & dote competenti carens, quando bonis verè renunciauit, eo animo, vt paupertatis titulo dispensationem ad nubendum consanguineo impetraret? Et videtur pars affirmans quod vere pauper sit, ac dote careat, siue denunciando deliquerit, siue non. Secundo, quia licita est bonorum renunciatio, vt renuncians admittatur ad Collegium solis pauperibus a fundatore destinatum. Vt tradunt Nauarr. summa Latina, capitulo 18. numero 108. Hispana, capitulo 28. addit. ad numero 107. cap. 17. Henriquez libro 13. de excom. cap. 56. numer. 1. in commento, litera N. Ludouic. Lop. 1. par. instructorij, capit. 159. in initio. Vega, 1. tomo summæ, capitulo 91. casu 13. Cum tamen id cedat in detrimentum virorum pauperum, quibus id collegium institutum est. Ergo a fortiori verum habebit in nostro casu, qui in nullius damnum vergit. Ceterum existimo, nec id licere, nec valere dispensationem obtentam ea fraude tacita. Ducor ad priorem partem, quia nõ est simile de renunciatione ad admissionem in collegiũ. Quippe is finis est optimus, cum in eo collegio commodius,

ac

ac maiori studio vacetur literis, & educatio studiosior sit. Adde vsum sic interpretatum esse testatoris fundantis voluntatem. At in nostro casu deficit finis studiosus, & renunciatio fit animo eximendi se a lege contra sacrorum canonum mentem. Nec consuetudo explicuit mentem Pontificum esse, concedere dispensationem ob hanc affectatam paupertatem, gratia illius extorquendæ. Posterior autem pars probatur, quia allegatur Pontifici ea paupertas, vt causa dispensationis legitima, quæ tantum abest, vt causa dispensationis sit, vt potius retraheret ipsum a dispensatione concedenda: quo ijs fraudibus obuietur. Iuxta regulam, quam ex aliquorum mente referemus disput. 25. numero 38. Si tamen renunciatio non ad eum finem facta fuisset, sed ad alium quemcumque, etiam inhonestũ, si vere fuit facta absque pacto expresso, vel tacito retrodonandi, quamuis certa fiducia concepta, fore vt is, in quem renunciatio facta est, reddat ex sua liberalitate postea bona renuncianti, valida erit dispensatio allegando paupertatẽ, tacitaque renunciatione, vnde orta est. Quia ea femina vere pauper est, ac dote caret, nullamque, vt obtineret dispensationem, fraudem admisit. Nec ea fiducia constituit eam diuitem: vtpote quæ soli alterius voluntati innititur. Iuxta dicta nu. 22. Adde valituram eam dispensationem, quamuis hac dotem in vsibus turpibus cõsumpsisset.

27 Maior autem difficultas est, quando femina vere carebat dote, quando dispensatio impetrata est ratione dotis incompetentis: at antequam expediretur per ordinariũ, est instituta hæres, aut legataria maximæ quantitatis, an tute possit hæreditatem hanc, aut legatum repudiare, ne ea effecta diues, frustretur dispensationis valore, quasi cessante causa? Et quidem si femina cederet, aut renunciaret in fauorem alicuius, manifestum est iam illam acquisijsse hæreditatem, vel legatum, & effectam fuisse diuitem. Cum in ea cessione includatur prius natura tacita additio (vt probaui libro 6. disputatio.4. numero 17.) ac proinde renunciatio illa dolosa non proderit, sicut si a principio facta esset. At difficultas est; an possit absolute renunciare hæreditati illi, vel legato, ne dispensationis effectu defraudetur? Et partem negantem suadet, quod in foro conscientiæ non liceat hæc renunciatio in creditorum fraudem. (Vt probaui libro sexto, disput. quarta, numero 9.) Sed in beneficium in solo foro externo prodest. Ergo saltem in foro conscientiæ dispensatio illa cessabit. Et confirmatur: quia si legatum consistat in specie, transfertur dominium in legatarium a die mortis testatoris, non expectata hæreditatis aditione, l. a Titio, ff. de furtis. Cum ergo domina effecta iam sit illius legati, cessabit paupertas, ac subinde dispensatio. Sed his non obstantibus, existimo integrum esse in vtroque foro huic feminæ renunciare illi hæreditati, vel legato, antequam tacitè, vel expresse acceptet, ne valor dispensationis cesset, siue renunciarit, antequam mittat Romam pro dispensatione obtinenda, siue postquam Pontifex illam expediuit. Ducor, quod iura concedant prædictam renunciationem hæreditatis, vel legati, censeantque id non esse proprium patrimonium minui, sed tantum non acquirere (vt explicui libro sexto, disput. 4. numero octauo) vbi etiam ostendi dominium legati non acquiri perfectè, sed dependenter ab acceptatione. Ergo potest in vtroque foro hæc femina iure illo sibi per leges concesso vti, ne acquisitio illa noxia sibi sit. Quia quamuis in fraudem creditorum, dicendum sit diuersimode in foro interno, & externo: eo quod lex iustitiæ, qua creditoribus debitor tenetur, obligat ad acquirendum, quando alias non est soluendo. At in nostro casu non est cur inter vtrumque forum differentia constituatur. Cum nulla sit alia lex ad acquirendum obligans, nec fraus Pontifici fiat, non enim tenetur hæc diuitias in suum damnum acquirere. Quare idem sentio, si antequam mitteret Romam, vel postquam misit, antequam Pontifex dispensaret, instituta sit in prædicta hæreditate, vel legato: potest enim illis simili modo renunciare ad effectum prædictæ dispensationis obtinendæ. Quia in hoc nulla fraus versatur, cum nil de patrimonio deperdat, sed tantum non acquirat: nec ad acquirendum aliqua lege obligetur. Non tamen poterit vti dispensatione, si nolit renunciare, nec acceptare. Quippe vere non est pauper, vtpotè, quæ adhuc ius ad rem acquisitum per testatoris mortem retinet.

28 Quod si hæres, vel legataria instituta sit, ac institutionis inscia, eo quod fuit in partibus remotissimis, mittit Romam pro obtinenda dispensatione, allegando paupertatem, & concessa sibi ea dispensatione inijt matrimonium, ac post initum peruenit ad eius notitiam institutio, potest acceptare, nec defraudabitur suo valore matrimonium. Quia vera paupertas allegata est Pontifici, cum nondum hac acceptasset, & inscia fuerit huius iuris ad rem, & hãc pie credendum est, esse Pontificis mentem, ne dispensationes, & matrimonia periculo exponantur, & cessatio causæ postquam effectus illius consummatus est, nil obest, vt suo loco dicemus.

29 Quarta difficultas est. An dispensatio impetrata allegando fore, vt femina innupta defectu dotis maneat, valida sit, si verificetur feminam innuptam remansuram, at id aliunde proueniat, vt quod sit grandæua, vel filios ex alio matrimonio habeat, vel sit deformis, aut de aliquo crimine infamata, ob illudve punita? Et videtur irrita. Quippe vnica allegatur dispensationis causa, quæ est timor cælibatus ex dotis defectu: non enim sunt hæ duæ causæ, sed vnica, assignata eius ratione. Sed existimo eam esse validam, ac dotis defectum verificari. Quia dos non dicitur sufficiens absolutè, sed respectiue, atque illa mulier quo plura habet vitia, eo ampliori indiget dote, qua illa compensentur, vt sic viro æquali nubat. Quamuis ijs vitijs seclusis posset cum ea dote commode nubere. Adde reuera Pontificis mentem eo tendere, ne hæc femina innupta maneat, & nil refert vnde id dimanet, & verificatur fore, vt sit innupta.

30 Vltra dictas tres causas, num. 8. commemoratas, solent etiam aliæ assignari. Quarta ergo in ordine est, conseruatio diuitiarum in eadem cognatione, ne causa dotis distrahantur ad aliam cognationis familiam, quando eæ amplissimæ sunt. Quia bono publico non parum conuenit familias locupletes, ac integras conseruari, l. 1. §. denunciare, versic. publice, ff. de ventre inspiciendo. Nam ex tali conseruatione abundat respublica viris nobilibus ac locupletibus, qui commodius ipsi inseruiant. Atque ideo ob hanc causam iustæ redduntur maioratuum institutiones. Sic tenent Gallego de cognatione spirit. capit. 22. numero 11. 12. & 13. Manuel 1. tomo summæ 2. editionẽ, cap. 237. numero 2. conclus. 1. Vega 2. tomo summæ, cap. 34. casu 167.

31 Quinta causa est, illustris familiæ conseruatio in eodẽ sanguine. Quod ad pietatem, ac publicum bonum pertineat conseruari illustres familias. Sic Henr. quæ 2 libr. 12. de matrim. c. 3 num. 9. & refert in commento, litera D. ob hanc causam dispensasse Gregorium XIII. anno 1575. cum D. Luisa Comitissa Sanctæ Gadeæ, vt nuberet patruo cui prius soror eius nupserat, & insuper illa voto continentiæ astricta erat.

32 Sexta causa est, excellentia meritorum, siue dispensationem petentis, siue eius, cui petitur. Vt si strenue se gessit in militia contra infideles, aut alij ministerio ad bonum commune conferenti vacauit. Quia expedit hæc a Pontifice remunerari, vt vel sic homines animosiores reddantur ad hæc exercenda. Id etiam probat text. c. tali coniugio. 1. q. 7. ibi. *Vel euidens meritorum prærogatiua commendet.* Huc facit Centurionis historia, Luc. 7 ibi. *Dignus est vt hoc illi præstes, diligit enim gentem nostram.* Sic Gallego de cogna. spirit. c. 22. nu. 17.

33 Septima causa est, proles habita ex consanguinea, quãdo bona fide suscepta est: alioquin cum crimen incestus sit, non potest recta iustitia Principem mouere ad dispensandum. Atque ita conciliantur cap. quia circa, de consan. vbi proles suscepta tanquam causa legitima assignatur, & c. cum haberet, de eo qui duxit in matrim. vbi multiplicitatem prolis asseritur esse potius causam retrahendi a dispensationis concessione: ibi. *Cum multiplicitas prolis ita suscepta magis eorum crimen exaggeret.* Quippe prior textus loquitur de prole bona fide suscepta, posterior autem quando mala fide, & ideo caute dixit textus, *prolis ita susceptæ*: & dat rationem, quod crimen sit grauius. Quod non reperitur nisi in prole habita mala fide. Atque ita docet Host. eod ca. quia circa, paulo post principium, & ibi Ioan. And. in fine. Abb. numer. 2. Anchar. numero 3. Alex. de Neuo, nu. 2. Præpos. num. 1. idem Host. d. ca. cum habe-

haberet, nu. 6. & ibi Io. And. nu. 5. Ant. nu. 10. Præp. num. 5. Alex. de Neuo, nu. 8. Coua. 4. dec. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 13. Man dosius praxi signaturæ, titul. dispensationes matrimoniales, vers. aliæ causæ sunt. Ant. Cucus lib. 5. institut. maior. tit. 13. nu. 18. Petrus de Ledes. de matr. q. 56 art. vlt. ad fin. Gutier. lib. 2. q. canon. c. 15. nu. 107. Henriq. lib. 12. de matrim. c. 3. nu. 9. Qui bene addit satis esse prolem bona fide alterius coniugis susceptam esse, qui matrimonium legitimum esse putauit. Quia cum tunc proles sit legitima. c. ex tenore, qui filij sint legit. ad bonam eius educationẽ, valde confert id matrimonium instaurari.

34 Demum duo obseruanda sunt. Prius est, quando causæ aliquæ singulæ non sufficiunt, multas aggregatas adiuuari ad inuicem. Quia singula quæ non prosunt, simul collecta iuuant l. rationes, l. instrumenta, l. non epistolis, l. non nudis, C. de probat. & tradit bene Glos. 2. l. verb. legitimis, C. de excus. tutor. Sic Gallego de cognat. spirit. cap. 22. numero 18. Quare iuuabit ad dispensationem facilius obtinendam, eamque iustã reddendam, quando aliæ causæ non inueniuntur sufficientes, allegare orbitatem feminæ à parentibus, vel saltem à patre: quod sufficit, ac necesse est, vt orphana verè dicatur. Præterea si ipsa, vel vir filios habeat ex alio matrimonio. Cõfert enim valde filijs, vt vitricus, vel nouerca sint eorum consanguinei, vt vel sic non instar vitrici, vel nouercæ se habeant erga illos, sed tanquam illorum consanguinei.

35 Posterius est, solere quandoque Pontificem dispensare absque alicuius causæ allegatione, quando consanguinitatis gradus aliquantulum est remotus, at non dispensare tunc absque causa. Tunc enim copiosior pecuniaria compositio exigitur ab eo, cui est dispensatio indulgenda: atque ea est ad sumptus publicos. Quæ vtique sufficiens, atque iusta causa reputatur dispensandi in gradibus non ita propinquis. Sicut indulgentias vniuersas in diplomatis concessas, quæ secundum omnes iustam causam expostulant, iustas reddit eleemosyna pecuniaria contributa per accipientem diploma, conuertenda in belli contra impijssimos Turcas, ac alios infideles subsidium, aut alios sumptus publicos. Id enim valde bono communi confert.

DISPVTATIO XX.

Quæ causæ iustæ sint ad dispensandum in votis castitatis, ac religionis, ac reliquis contractum matrimonij impedientibus?

SVMMARIVM.

Eadem causa desiderantur in votis, & iuramentis earundem rerum, nu. 1.

An causa iusta ad dispensandum in alijs votis, sat sint in voto castitatis, & religionis num 2.

An desideretur causa obstans ad dispensandum in voto, nu. 3.

An eadem sit necessaria, dũ votum cõmutatur in minus, n. 4.

Commutatio voti an requirat causam, & qualem, nu 5.

An sit iusta causa dispensandi in voto compositio aliqua pecuniaria, nu 6.

Quotupliciter contingat causa executioni voti obstans, nu 7.

An sit iusta dispensandi causa, quando dubium est, an res promissa sit iam effecta mala, aut inutilis, aut maiori bono obstans, nu 8.

An ad dispensandum, vel commutandum, maior bonitas boni impediti, vel in quod commutatio fit, sit spectanda, attenta materia voti, vt est actus voti, nu 9.

An desideretur certitudo sufficientia causa ad dispensandum, num. 10.

An sit iusta causa, quando dubitatur, an quis vouerit, vel votum obliget ob defectum materia, vel animi se obligandi: vel quod dubitet, an castitatem vouerit dependenter à religione, à qua est iam liber nu. 11.

Quid, quando leuiter, & absque matura deliberatione votum emissum est, nu 12.

An in votis ante pubertatem emissis possit semper dispensari, num 13.

An sit iusta causa, votum metu emissum esse, quando non fuit ad extorquendum votum incussus num. 14.

Quid, quando fuit incussus ad extorquendum, fuit tamen leuis, num. 15.

An error circa causam impulsiuam, vel eius cessatio sit iusta causa, nu. 16.

An periculum violandi voti consurgens ex vouentis statu, sit iusta causa, nu. 17.

An maxima difficultas implendi voti sit iusta causa? quando est periculum, nu 18.

Quid si ea cõsurgat ex malitia, et prauo habitu vouẽtis, n. 19.

An pati tentationes, & vehemens desiderium sit iusta causa, num 20

An vtilitas priuata vouẽtis sit iusta dispẽsandi causa, n. 21.

An difficultas magna superueniens sit causa nu 22.

An sit causa, quando vouens nimijs scrupulis vexatur n. 23.

An necessitas boni communis, etiam ex malitia proueniens, sit causa, nu 24.

An sit causa necessitas conseruanda progenie illustris, n. 25.

An sit causa, morbus, cui actibus venereis solis succurri potest? & ibi an morbus continuus sit causa dispensandi in voto religionis, nu. 26.

An maior causa petatur in dispẽsatione voti quã legis, n. 27.

An causa insufficiens ad dispensandum, sufficiat ad partim cõmutandum, nu. 28

An minor causa desideretur ad dispensandum in voto pœnali, vel conditionali, quam in absoluto nu. 29.

An quando adsunt iuramentum, & votum eiusdem rei, sit necessaria maior causa ad dispensandum, vel commutandum, nu 30.

An sufficiens causa dispensandi in voto, sit quoque sufficiens quando adest votum non petenda dispensationis, nu 31.

An minor causa desideretur ad dispensandum, vt voti executio differatur, nu 32.

1 PRæmittendum est, easdem causas desiderari, ac sufficere ad relaxanda iuramenta in solũ Dei honorem facta, quæ desiderantur, & sufficiunt in similium votorum dispensatione. Quod amplius, num. 30. declarabitur. Et docent Sot. lib. 8. de iust. q. 1. art. 9. col. 4. in solutione ad 3. versic. est autem. Aragon. 2. 2. quæst. 89. art. 9. col. 4. propositione 3.

2 Secundo præmittendum est, Doctores præter vnã, aut alteram causam, de quibus est specialis difficultas, an sat sint ad dispensandum in voto castitatis, vel religionis, non agere specialiter de his votis, sed in genere tradere causas dispensandi in votis. Quæ similiter locum habebunt in his votis, si reperiantur proportionem debitam illis habẽtes. Quo enim votum de maiori bono est, eo excellentior causa requiritur ad dispensandum in eo.

3 Prima conclusio sit. Ad dispensandum in voto requiritur causa illius executioni obstans. Quia vt dispensatio hæc legitima sit, debet redundare in Christi honorem, aut Ecclesiæ vtilitatem, vt docet D. Th. 2. 2. q. 88. artic. 12. in fine corporis, id probans ex D. Paulo 2. ad Corint. 2. ibi. *Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi.* Cum enim in persona Christi dispenset prælatus, legitima eius dispensatio debet in honorem Christi, & Ecclesiæ, quæ eius corpus est, cedere vtilitatem. At quando deficit causa obstans executioni voti, non cedit in honorem Christi, aut Ecclesiæ vtilitatem: sed potius expediret id votum impleri. Hæc conclusio aperte colligitur ex D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 2. vbi ait esse irritam dispensationem in voto religionis factam nulla apparenti causa obstante. Et eam tenent Caiet. ibi, col. 2. dubio 2. Sotus lib. 7. de iustitia, qu. 4. art. 3. col. 7. versic. ad istorum ergo. Nau. de indulgentijs, super §. in Leuitico, notabili 17. nu. 2. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 12. col. 4. vers. circa 2. concl. dicto 2. Valentia, 2. 2. disputat. 6. q. 6. puncto 7. colum. antepenult. Manuel addit. ad Cruciatam. §. 9. num. 106.

4 Imo quando votum commutatur in minus, requiritur causa executioni voti obstans. Quia tunc admiscetur nonnulla voti dispensatio. Sic Sotus libr. 7. de iustit. quæst. 4. art. 3. colu. 8. versic. quando vero, Aragon. numero præcedenti allegatus.

5 Hinc infertur discrimen inter meram commutationem factam ex potestate ordinaria, vel priuilegio, in æquale bonum, & dispensationem, siue meram, siue cõmutationi admixtam. Quamuis enim vtraque tanquam actus iurisdi-

iurisdictionis spiritualis, & non dominatiuæ causam iustam expostulet, at dispensatio requirit causam iustam obstantem executioni voti, at commutatio eam non requirit, sed satis est quæcumque occasio. Quia semper concurrit promptior voluntas, quam habet vouens ad materiam subrogandam, accedit in Christi honorem, ac Ecclesiæ vtilitatem, si eius benignitatem vouentes experiantur, Ecclesia in Dei persona illis gratificante, ac benigne commutationem in bonum æquale indulgente, quo facilius ad spontaneam voti obligationem Deo dicandam inducantur. Sic Caiet. Sotus, Valentia citati, num. 3. idem Caietan. summa, verbo votum, c. vlt. & ibi Armilla, nu. 14. Cordu. summa, q. 149.

6 Secundo infertur, non esse iustam dispensandi in votis causam, si vouens conferat magnam pecuniæ summam, si nulla causa executioni voti obstans, reperiatur. Quia omnes dicunt causam obstantem desiderari. Et tenet Aragon. 2. 2. q. 88. art. 12. col. 5. At posset esse commutatio, si eleemosyna hæc eroganda esset æqualis obsequij diuini, ac votum. Quamuis disp. præc. in fin. dixerimus compositionem hanc pecuniariam sufficere ad dispensandum in iure Ecclesiastico, statuenti impedimenta dirimentia matrimonium, Quia hæc dispensatio non postulat causam obstantem, qualem voti dispensatio petit.

7 Secunda conclusio. Causa obstans ad voti dispensationem requisita potest accidere, vel ex parte materiæ voti, vel ex parte ipsius vouentis, vt bene tradunt Doctores, num. 3. allegati. Quod vt clarius explicetur, proponam prius causas iustas ex parte materiæ voti: deinde ex parte ipsius vouentis.

8 Prima ergo dispensandi in voto causa iusta, se tenens ex parte materiæ voti est: quando prudentis arbitrio dubium fuerit, an res promissa sit facta mala, aut inutilis, aut maius bonum impediens. Quare in hoc sensu intelligendi sunt D. Tho. 2. 2. quæst. 88. art. 10. in corp. & ad 3. & ibi Caiet. notab. 1. & art. 12. dubio 2. & in summa, verbo votum, cap. vlt. vers. rationabilis causa. Abulen. capit. 30. Num. q. 103 Syl. verbo votum, 4. q. 3. d. 1. & q 6. & 7. Sotus lib. 7. de iust. q. 4. art. 3. ad fin. corporis. Nau. summ. cap. 12. nu. 76. vbi petunt ad iustitiam causæ dispensandi se tenentis ex parte materiæ voti, eam factam esse malam, aut inutilem, maius ve bonum impedientem. Quod adeo strictè accipiunt Palud. 4. d. 38. q. 4. art. 4. concl. 3. nu. 40. & D. Antoninus 2. p. tit. 11. cap. 2. §. 9. vt dicant non sufficere, vt æque bonum impediatur. Sed prædicti Doctores non intelligendi sunt, quando constat rem promissam factam esse malam, aut inutilem, aut maius bonum impedire: tunc enim absque dispensatione votum non obligat (vt benè aduertit Nauar. eod. nu. 76.) Sed intelligendi sunt quando res hæc est dubia. Et ita se explicant D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 3. Sot. lib. 8. de iust. q. 1. art. 10. ad 3. Syl. verb. iuramentum 5. q. 1. dicto 2. Azor, lib. 11. institutionum moral. cap. 19. quæst. 17.

9 Monuerim tamen maiorem bonitatem illius boni impediti spectandam esse attenta voti materia, non tantum in se cõsiderata, sed etiam quatenus obligat ex voto, v. g. dubitatur, an ieiunium promissum obstet maiori bono, bonitas illius operis impediti comparanda est ad ieiuniũ, non tantum, vt est actus solius abstinentiæ, quale est in se consideratum, sed etiam, vt est actus religionis ratione voti. Quia alioquin bonum impeditum non esset omnibus consideratis maius. Item quia cum per dispensationem vinculum voti, & eius materia tollantur, bonum dispensandi causam præstans, debet vtramque bonitatem compensare. Sic docent Caietanus, & Aragon. num. 3. allegati, Sotus lib. 7. de iust. q. 4. art. 3. col. 6. versic. de causis. Valentia 2. 2. disputatione 6. quæstion. 6. puncto 7. columna penultima, versiculo secundum dubium est. At secus est in commutatione. Quia cum per illam non tollatur vinculum voti, sed eo manente sola eius materia commutetur, satis est, vt bonum in quod commutatio fit, sit melius, aut æquè bonum, quam opus promissum in se tantum consideratum. Sic Caiet. Sotus, Valentia ibidem.

10 Hinc deducitur ad dispensandum non exigi certitudinem sufficientiæ causæ, sed satis esse si prudentis arbitrio dubium sit an sufficiens. Quod in hoc dubio ad mitiorem partem inclinandum sit. Deinde quia alias inutilis esset dispensandi potestas: cum rarò constet de causa sufficientia. Sic docent Sylu. verbo dispensatio, quæst. 14. num. 20. in fine, Palacios 4. dist. 38. disp. 3. col. 6. vers. est igitur dispensatio.

11 Secunda causa ex parte materiæ est, cum dubium fuerit an quisquam vouerit, vel an votum obliget, ob materiæ, aut animi se obligandi defectum. Sic docent Corduba, summa, quæst. 147 Azor libro 11. institutionum moralium, cap. 19. quæstione decimaseptima. Ad idem est D. Thom. 2. 2. quæst. 89. artic. 9. ad 3. dum ait posse Episcopum dispensare, quando dubitatur an materia iuramenti sit bona. Ad idem est Nauar. libro 3. consil. titul. 34. de voto, in prima editione, consilio 4. in fine, in secundo consilio 13. in fine, vbi ait sufficientem esse causam dispensandi in voto castitatis, si aliqualis alia causa concurrat, quoties dubium est an id obliget, eo quod vouens promiserit simul castitatem, ac religionem, incertumque sit, an castitatem dependenter a religione vouerit, & a religionis voto sit iam liber. Verum quando dubium est, an quispiam vouerit, nullam esse necessariam dispensationem, sed id votum non obligare probaui libro 1. disput. 6. numero 11. Similiter in eo dubio, an castitatem promiserit dependenter a religione, dispensatione opus non esse, probaui libro secundo, disput. 41. num 33. Est tamen opus dispensatione, quando votum est certum, at animus se obligandi dubius est, vel oritur dubium, an votum obliget ratione debitæ materiæ, aut finis, vel alicuius circumstantiæ tunc occurrentis. Quia in his euentibus votum obligat (vt probaui libro primo, disput. nona, num. 13. & libro 2. disput. 41. numero 35) vnde in his casibus, hoc dubium erit iusta dispensandi causa, vt prædicti Doctores asserunt.

12 Tertia causa est ex parte vouentis, quando votum leuiter, & ex animi facultate emissum est, non præmissa prudenti, ac matura deliberatione. Quia cum votum sit religionis actus obligans sub mortali, & aliquando sit perpetuum, quo ita acceptetur a Deo, vt dispensationi locus non sit, alia causa non concurrente, opus est prudenter, & mature fieri: & maxime quando de re graui, vt de religione, vel castitate est. Idque colligitur ex cap. 2. de voto, ibi: *Nos autem ipsum a voto, quod in tenera ætate facilitate potius, quam ex arbitrio discretionis promisit, absoluimus.* Et tenent ibi Abb. num. 3. Palud. 4. dist. 38. quæst. 1. articulo primo, numero nono, & decimonono, D. Anton. secunda par. tit. 11. ca. secundo, in initio Syl. verbo votum secundo quæst. decimatertia, Caiet. 2. 2. quæst. 88. articulo primo, in dubio, quod mouet circa primam conditionem ad votum requisitam, paulo ante argumentorum solutionem, & in summa, verbo votum, vbi de conditionibus ex parte vouentis, versic. quod vt clarè intelligas, in fine, & ibi Armill. numero 6. Sotus libro 7. de iust. quæst. prima, articulo secundo, columna quinta, versiculo addiderim tamen, Nauar. summa, capitulo 12. numero 26. & 77. Alcozer. libro de ludo, capitulo decimotertio, conclusione 8. Viguer. libro institutionum, cap. quinto, §. quinto, vers. decimoquarto, Angles Floribus secunda part. quæstione vnica, de voto, articulo primo, difficult. tertia, conclusione 3. Azor libro vndecimo, institutionum moralium, capitulo decimoquinto, quæst. quinta, in fine, Arago. 2. 2. q. 88. articulo primo, conclusione 3. Graff. prima parte decisionum, libro secundo, capitulo trigesimo primo, in fine, Ludouicus Lopez prima parte instructorij, cap. quadragesimonono, columna secunda, versiculo leuitas, vel facilitas, Manuel secundo tomo sum. cap. 92. num. 3. in fine, Emmanuel Sa, summa, verbo votum, vbi de voti irritat. numero 9. Valentia 2. 2. disput. 6. quæst. 6. puncto septimo, ad finem. Limitat hoc Valentia ibidem, quando talem leuitatem præteritam sequeretur postea maxima implendi difficultas, ob infirmitatem sic vouentis, ac frequentes lapsus, ita vt iam id votum reddatur inutile illi personæ. Tunc enim ea leuitas reducitur ad causam voti executioni obstantem. Ducitur, quod communis sententia (vt numero 3. vidimus, petat ad dispensandum in voto causam eius executioni obstantem. Ceterum hæc limitatio displicet. Quia ea causa sufficeret ad dispensandum in votis prudenter emissis) vt dicemus numero 18. & 19. quare nil peculiare tribueretur facilitati, ac imprudentiæ in vouendo. Cuius contrarium textus, & Doctores allegati

legati apertè volunt. Quare dum ad voti dispensationem petunt Doctores causam illius executioni obstantem, intelligunt de votis prudenter emissis: quæ quidem tanquam omninò obligantia Deus acceptat. Secus de leuiter factis, quæ non omnimoda obligatione gaudere, merito asserit Palud. 4. dist. 39. q. 1. art. 1. nu 19. Cuius rei nulla alia ratio esse potest, nisi quia secum dispensandi causam afferant.

13 Hinc primo deducitur, in votis puerorum ante pubertatem emissis, posse alia causa non petita dispensari: quia semper iure optimo præsumi potest imprudentia, & leuitas in vouendo, eò quòd impuberes maturo consilio careant. Ita docet colligens ex illo textu, Abb. c. a. numero 3. de voto, Et pro hac sententia est Couar. cap. quamuis pactum, tertia par. §. primo, numero 5. vbi ait ex causa impubertatis concedendam esse iuramenti relaxationem, etiamsi iurans fuerit proximus pubertati, ac doli capax. Quia licet iuramentum obliget, æquissimè ait, ob imperfectam ætatem concedi absolutionem. Adde ob id posse ea vota a parentibus, vel tutoribus irritari. Tandem quia ob id quamuis horum sponsalia valida sint, integrum est eis aduenïente pubertate resilire (vt libro primo, tota disputat. 51. ostendimus.) Quod si obijcias, Pontificem eod. cap. secundò, de voto non dispensatione fuisse vsum in eo voto pueri, sed commutatione. Signum ergo est hanc facilitatem non esse sufficientem dispensandi causam. Respondeo potuisse Pontificem ex causa dispensare omnino, at miscuisse commutationem aliquam, ne a suo stylo ordinario recederet, qui est partim dispensare, & partim commutare.

14 Secundò deducitur, quid dicendum sit de voto emisso ob timorem mortis, ex metu, naufragio, vel ex alia causa consurgentem, quoties metu non incutitur ad extorquendum votum. Sic distinguendum est, si metus ille maturam deliberationem, ac prudens consilium excludat, sufficiens est causa dispensandi: secus si matura deliberatione votum emissum sit. Prior pars constat ex dictis nume. 12. Immo idem credo, quamuis metus is leuis esset, si prædicta deliberatio desit. Quia cum defectus maturæ deliberationis præbeat hanc dispensandi causam, nil refert qualitas metus ad vouendum inducentis. Posterior autem pars inde constat: quia cum nulla iniuria in eo voto emittendo concurrerit, nec plena, ac matura deliberatio desiderata sit, non est cur ab omnimoda obligatione deficiat, dispensandi causam secus afferens: eò vel maximè, quod sæpissimè Deus eum mortis timorem hominibus incutiat, vt voueant. Quod vtique vanum esset, si secum dispensandi causam afferret. Sic sentiunt neoterici docti.

15 Quando autem metus iniustè ab homine incuteretur, gratia voti extorquendi, quamuis non esset cadens in virum constantem, vt sic votum irritaret: nec minueret plenam, ac maturam deliberationem, sufficientem dispensandi causam is metus præberet. Quòd in eo euentu cedat dispensatio in maiorem Dei honorem, ne sibi accepta videatur iniustitia, ac iniquitas extorquentis votum. Deinde quia eum id votum non ex animo processerit, sed ad metus iniustitiam cauendã, non acceptat Deus, ac ita plenè obligans, quin ex ea metus causa rescindi possit per prælati dispensationem. Et ita sentiunt neoterici docti.

16 Tertiò deducitur, sufficientem esse dispensandi causam errorem circa causam voti impulsiuam, vel quando ea causa cessauit. Quia licet solius causæ finalis error, illiusve cessatio impediat voti valorem: at error, vel cessatio causæ impulsiuæ valde minuit voluntarium in voti oblatione. Et ita Glossa, cap. magnæ, verbo, vt veniret, de voto, & ibi Abb. numero decimoquarto, aiunt in hoc euentu præstari faciliorem dispensandi causam, idque optimè ex eo textu probari. Quòd si obijcias, ex eo textu non colligi dispensationem. Quia Pontifex ibi votum commutauit. Dico absque dubio fuisse dispensationem commutationi admixtam. Quòd vel ex eo colligitur, quia Pontifex reddit causam, propter quam fit commutatio. Quod necessarium non foret, vbi mera commutatio esset.

17 Quarta causa se tenens ex parte vouentis sufficiens ad dispensandum in voto est, quando vouens versatur in periculo transgrediendi votum, si periculum illud oriatur ex ipsius vouentis statu, nimirum, eò quòd difficillimum sit in tali statu seruare id votum, vt si coniugatus habeat votum castitatis, est causa sufficiens ad dispensandum cum illo, vt possit petere debitum. Quia tunc dispensatio illa redundat in honorem Christi, & vtilitatem Ecclesiæ, ne homines laqueis irretiti sint. Quod vniuersi fatentur, vt constat ex dictis disput. duodecima, numer. 4. At id periculum ex eo statu consurgens non est sufficiens causa dispensandi in ceteris, ad quæ votum castitatis obligat, Vt ne sit sacrilegium fornicari, vel vt eo soluto matrimonio liceat ad aliud transire. Quia periculo illi ex statu consurgenti consulitur satis, concessa petendi debiti dispensatione.

18 Atque similiter est sufficiens dispensandi causa, maxima implendi voti difficultas, ita vt vehemens transgressionis probabilitas immineat. Et ratio huius est, ne obligatio pro charitate mutata militet contra charitatem. Idque in Christi honorem, ac Ecclesiæ vtilitatem redundat, vt prospiciatur vouentis infirmitati. Recta enim ratio dictat esse in Ecclesia prælatos vices Dei gerentes, qui has humanas infirmitates miserantes, possint illis per dispensationem mederi. Præterea, quia tunc id votum est fere vouenti inutile, & potius deseruit, vt sacrilegijs violando illud implicetur. Deinde quia experientia ipsa hoc testatur, passim enim Pontifex ex hac sola causa dispensat in votis religionis, & castitatis, immo difficile alias causas admittit. Tandem id probatur ex c. veniens, qui cler. vel vouen. vbi Alex. III. ob hoc periculum dispensauit cum quadam femina, quæ castitatem vouerat. Atque ita sentiunt omnes illi Doctores, quos disput. 9. nume 24. retuli, qui eius textus decisione ducti, adeo hanc iustam dispensandi causam esse censent, vt credant, tunc posse Episcopum in hoc castitatis voto dispensare: quod tamen alias Pontifici reseruatur. Et alij quos ibi, num. 22. retuli, ac sequutus sum, dicentes posse Episcopum in eo dispensare, quando vehemens incontinentiæ periculum ex mora adeundi Pontificem immineret, & in proprijs terminis docent Richard. quarta dist. 38. artic. 9. quæst. 1. in corpore, Sotus libro 1. de iust. q. 7 artic. 3 col 6. versic. at si percunctaris, & libro 7. quæst. quarta, art. 3. col. 8. versic. vtrum verò Nauar. summa, cap. 12. nume. 78. Valentia 2. 2. disp. 6. quæst. 6. puncto septimo, ad finem, Ludouicus Lopez prima parte, instruct. cap. quadragesimonono, ad finem, Azor lib. 11. institutionum moralium, cap. 19. q. 17. Angles floribus, secunda parte, vbi de voto, quæstione vnica, artic. octauo, difficultate quinta, Viualdus Candelabro Sacramen. 3. p. cap. decimoquarto, numero 13. Emmanuel Sa, summa, vbi de voti irritatione, numero 9. Manuel secundo tomo summæ, capitulo 100. nume. secundo, & addit. ad Cruciatam, §. 9. nume. 106. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo primo, parte secunda, libro 3. cap. 4. ad finem. Ad idem sunt Richardus quarta distinct. 38. articul. 9. quæst. 3. D. Antoninus secunda parte, tit. 11. capitulo secundo, §. 9. in fine, Angelus, verbo votum 3. numero vigesimo, Sylu. verbo votum, secunda quæst. 14. dicunt enim in hoc probabili transgressionis voti periculo, licitum esse petere voti dispensationem, quamuis votum eius non petendæ factum esset. Hoc tamen non ita accipiendum est, vt periculum vnius, aut alterius transgressionis causam dispensandi in voto sufficientem præbeat. Tunc enim adhuc valde vtile est votum, vt vouentem contineat, ne ita facile labatur. Et ita Valentia, & Azor proximè allegati, optimè dixerunt exigi, vt probabiliter iudicetur vouentem ita affectum esse, vt credatur fore, vt sæpius votum violet.

19 Temperant tamen aliqui hanc causam, quando transgressionis periculum consurgit ex infirmitate, vel passione, quibus attentis votum est seruatu difficile, ac viribus impar, secus si periculum consurgat ex malitia, ac prauo vouentis habitu. Ducuntur, quòd cum votum deseruiat medicinæ adhibendæ his prauis affectibus, & habitibus, dissonet rationi hoc allegare, vt causam voti relaxandi. Sic Sotus vtroq; loco, Angles, Manuel vtroque loco, Viuald. nume. præcedenti allegati. At displicet limitatio sic generaliter sumpta, sed tunc vera est, quando vouens potest absque magna difficultate id periculum effugere: & probabile est fore, vt votũ emendæ deseruiat. Tunc enim malitiæ suæ, iure optimo, frequentia lapsuum tribuetur. At si ea emendæ spes cesset, & ita prauo habitu vouens

affectus sit, vt hic, & nunc nequeat absq; magna difficultate lapsus vitare, quamuis malitia sua, ac negligentia prauam hanc consuetudinem acquisierit, & in hæc pericula se coniecerit, existimo sufficientem dispensandi causam adesse: Quia eo habitu supposito, & magna fragilitate inde acquisita, res illa promissa est reddita viribus impar: ac votum illi est factum inutile; vt pote quod non vitandis, sed augendis peccatis deseruit. Sic docet Philiarcus num. præcedenti allegatus. Quare optimè Nauar. lib. 3. consilior. in 2. editio. tit. de voto, consil. 36. nume. 6. ait, esse iustam dispensandi causam, quando vouens castitatem fornicatur, ac si non vouisset.

19 Ex quo deducitur, non esse iustam dispensandi causam, verbi gratia, in voto non ludendi, vehemens ludendi desiderium, ac tentationes pati, vt bene docet Nauar. summa Hispan. cap. vigesimo octauo, addit. ad nu. 1 cap. 12. Latine, cap 12 num. 11. sed tunc tantum quando ex tentationes eo vouentem trahunt, vt frequenti voti transgressioni cum periculo exponant, iuxta dicta numero 18. & ita Alcozer libro de ludo cap. 13. conclus. 8. ait iustam dispensandi causam esse, si quis constitutus sit in occasione violandi iuramenti non ludendi, quod nimirum, iuuenis sit, & in eo loco versetur, in quo ludum prætermittere nequit, quin agrestis, & rusticus habeatur. Secus quando si petant, qui hoc iuramento se astrinxere, illius relaxationem ob hanc solam causam, quod valde ægre ferant se ludo abstinere. Cum tamen ratione dicti iuramenti se abstineant, ac ludi damna vitent.

21 Secundò deducitur, minimè fidem habendam Soto lib. septimo, de iust. quæst. 4. artic. 3. columna septima, versic. ad illorum ergo dilucidationem, in fine, vbi ait vtilitatem priuatam vouentis non esse causam dispensandi in religionis voto. Nam contrarium constat ex dictis, probauimus enim frequentes lapsus ex fragilitate consurgentes esse iustam causam. Cum tamen priuatum vouentis bonum causa hæc respiciat. Adde Caietanum, & Richardum, quos retuli disput. 8. nume. 2. & num. 8. sensisse priuatam vtilitatem esse iustam causam dispensandi in voto castitatis solemni, nedum in simplici. Et quamuis quoad votum solemne vtrumq; ibi reprobauimus: placet tamen quo ad votum simplex. Quia ex eius obseruatione non pendet bonum publicum totius ordinis clericalis, aut religiosi, sicut ex voti solemnis obseruatione. Idem tenet de simplici castitatis voto Metina lib. quinto, de sacrorum hominum continentia, cap. trigesimoseptimo, ad finem, dicens sufficientem esse dispensandi causam promotionem boni peculiaris, aut mali peculiaris vitationem. Et idem tradunt generaliter loquentes de voto D. Thom. quarta distin. 38. quæst. prima, art. 4. quæst. prima, in corpore, Nauar. summa, cap. 12. numer. 77. Azor libro vndecimo. institutionum moralium, capitulo decimonono, quæstione decimaseptima, Ludouicus Lopez prima parte instruct. cap. 49. columna secunda, vers. leuitas. Angles floribus, 2. par. vbi de voto, quæst. vnica artic. octauo, difficul 5.

22 Quinta causa sufficiens ex parte vouentis est, difficultas magna superueniens casu, quo non sit talis, vt voti obligationem extinguat. Sic Abb. c. non est, nu. 6. de voto, vt si quispiam vouit religionem, eiusque executionem per multos annos distulit, ferè vsque ad senectutem, quando iam merito dubitari potest, an ferre valeat communes religionis obseruantias. Hoc dubium est causa sufficiens ad dispensandum in eo voto. Similiter vouit religionem Minorum, Cartusianorum, Dominicanorum, in quibus a carnibus abstinetur, & factus est ita debilis stomachi, vt dubium sit, an eam abstinentiam ferre valeat.

23 Hinc deducitur sufficientem esse dispensandi causam, cum vouens ratione voti nimijs conscientiæ scrupulis vexatur, ita vt valde conscientiæ ipsius quieti impletio voti noceat, verbi gratia, vouit quispiam se quotidie Beatæ Virginis officium recitaturum, angitur magnis scrupulis, num attentè, ac integrè recitarit, passim repetens, nec adhibitis medijs eius conscientiæ consuli potest, iusta est dispensandi causa. Cum id votum sit valde onerosum, & potius noceat.

24 Sexta causa est, necessitas boni communis, vt si quis vouit castitatem, aut religionem, & ad communem reipublicæ pacem expedit, vt vxorem ducat. Quia tunc obstat ratio boni communis, priuato vouentis anteferenda. Et ita docent Caiet. 2. 2. q. 88. artic. 12. column. 12. versiculo ad euidentiam causæ, Sotus libro septimo, de iustit. quæstione quarta, artic. 3. columna 7. versic. ad istorum ergo. Et aduertit bene Caiet. nil referre, etiamsi causa illa ex hominum malitia excitata sit, vt si bellum sedari non posset, nisi puella voto castitatis astricta nuberet; esset iusta dispensandi causa.

25 Non tamen est iusta causa dispensandi in voto castitatis, aut religionis, necessitas conseruandæ progeniei alicuius nobilissimi ducatus, aut marchionatus, nisi admixta aliqua commutatione, & sic solet dispensari. Quod sit causa merè temporalis, & ideo non sufficit ad meram dispensationem. Est tamen aliqualis causa, vt admixta commutatione, partim dispensetur, vt bene Naua. lib. 3. cons. 1. edit. tit. de voto, cons. 32. num. 3. Henriq. lib. 12. de matrim. c. 3. num. 9 commen. lit. D.

26 Nec similiter iuxta aliquos est causa sufficiens ad dispensandum in castitatis voto morbus continuus, cui periti medici iudicant venereis actibus subueniendum esse. Idque dicunt sentire D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 11. ad 3. & ibi Caiet. in fine, Durandum 4. d. 38. q. 2. in fine, quamuis enim de voto solemni sermonem habeant, at ratio cui innituntur, in omni castitatis voto æquè militat. Quippe eã differentiam constituunt inter abstinentiam, & continentiam, quod cum cibus directè ordinetur ad indiuidui conseruationem, abstinentia in notabile salutis corporeæ detrimentum vergens, non sit actus virtutis, ac propterea in eo euentu votum abstinentiæ, aut non obligat, aut saltem iustam habet dispensandi causam. At coitus suapte natura est ad solius speciei conseruationem, & valde per accidens continentia vergit in indiuidui periculum. Atque ideo continentia, etiam cum indiuidui periculo, est actus virtutis, nec illius fractione matrimonium ineundo necesse est saluti corporeæ mederi, præsertim cum alijs medicinis morbo illi occurri possit, vt eruditissime probat Metina lib. 4. de sacrorum hom. continentia, controuersia 4. cap. vigesimotertio, & hanc non esse iustam dispensandi causam tradit D. Antoninus, secunda parte, titu. 11. cap. secundo, §. 9. ad finem, & videtur loqui de omni continentiæ voto. At Sotus lib. septimo, de iust. quæstione 4. artic. secundo, in solutione ad 3. ait ductus prædicta ratione, hanc non esse causam dispensandi in castitatis voto, si solemne sit: atque ideo contrarium videtur sentire in voto simplici. Atque hanc partem censeo veriorem, admixta tamen aliqua commutatione. Quia negari non potest materiam voti notabiliter mutatam esse, grauissimamque difficultatem superuenisse, nec a vouente excogitatam, & quamuis iure optimo possit vitæ periculum eligere, ob castitatis seruandæ amorem, at res ita ardua est, vt merito credendum sit, velle Deum, qui huius voti creditor est, vt Ecclesia benignitate sua vtens, ex hac causa partim relaxet, partim in alia opera commutando. Nec obstat alijs medicinis posse huic damno subueniri: quia satis est, id anceps esse, ac valde difficile, præsentaneumque medium, ac iudicio medicorum certius esse coitum. Sicut quamuis, vrgentibus carnis illecebris, possit alijs medijs prospici. Quia tamen ea non ita præsentanea, ac efficacia sunt, humana fragilitate vouentis attenta, ac coitus, est iusta causa, illas pati cum frequenti lapsus periculo, vt in voto castitatis dispẽsetur. Nec obstat D. Thomæ, & sequaciũ testimonium. Quippe de solemni voto castitatis loquuntur, quod cum grauissimum sit, eiusq; dispensatio cedat in notabile status religiosi detrimentum, multo vrgentiorem causam dispensandi, & solum boni communis petit (vt probaui disput. 8. numer 2. & 8) Vt verò dispensetur in voto religionis, erit absque dubio iusta causa morbus continuus, cuius salus desperatur: quando talis est, vt obseruantias regulares impediret.

27 Quòd si roges, an maior causa desideretur ad dispensandum in voto, quam in lege? Dixi disp. 18. num. 4.

28 Demum quinque obseruanda sunt. Primum est, quandoque contingere, vt non sit causa sufficiens ad merè dispensandum, adsit tamen ad partim dispensandũ, admixta aliqua commutatione, & quo causa dispensandi maior fuerit, eo minori commutatione opus erit. Sic Caiet. 2. 2. q. 88. art. 12. dubio 2. vers. ad euidentiam causæ, ad finem, Nauar. summa, cap. 12. nume. 63. Alcozer summa, cap. 16.

vbi

vbi de voti dispensatione, conclus. 2. fol. 58. pagina 2. Qui iure optimo addit, ob id rarò dispensandum omnino in voto esse, & ideo Pontificem semper admiscere aliquam commutationem, dum dispensat. Quia rarò inuenitur causa sufficiens ad omnimodam dispensationem, Atque partim commutando vitentur scrupuli, qui de eius sufficientia oriri possunt. Et hoc solum voluit Angelus, verbo votum 3. num. 26 in fine, dicens existente causa posse votum in minus bonum commutari, intellige partim dispensando, si commutans gaudeat dispensandi facultate.

29 Secundum est, minor causa sufficit ad dispensandum in voto pœnali castitatis, aut religionis, quàm in absoluto. Quod illud minus voluntarium sit. Sic Sotus lib. 7. de iust. q. 4 art. 3. col. 6. paulò ante versic. de causis subinde. Atque idem dicendum est de voto conditionali harum rerum: desideratur enim maior causa ad dispensandum in illo, quàm in pœnali, at minor quàm in absoluto. Quod si magis voluntarium quam pœnale, at minus quam absolutum.

30 Tertium est, quando adsunt simul vinculum voti, & iuramenti, expressa vtraque, maior exigitur causa ad dispensandum, non tamen ad commutandum. Ratio est, quod per dispensationem extinguatur vtrumque vinculum, & cum duplex sit, est fortius vno, & ideo maiorem causam requirit, vt materiam compenset duplici religionis vinculo debitam. At per commutationem neutrum vinculum tollitur, sed transfertur in aliam materiam, quare satis est materiam subrogatam esse æqualem materiæ promissæ, & iuratæ: cum eadem maneat duplici vinculo debita. Dixi quando vtrumque exprimitur: quia quamuis in iuramento facto Deo seruandæ castitatis sit implicitè votum, eadem tamen causa sufficit ad dispensandum in illo, quæ in mero voto satis est. Quia (vt diximus disputatio. secunda, nume. 18.) sublata per dispensationem promissione, tollitur iuramentum tanquam accessorium. Quod non contingit, quando duplex vinculum distinctum est. Similiter non est opus maiori causa, eo quod vota, vel iuramenta sint sæpe repetita. Nam eadem omnium est vis, ac obligatio.

31 Quartum est, non semper sufficientem causam ad dispensandum in voto, esse quoque sufficientem ad dispensandum in voto non petendæ dispensationis, sed quando eadem causa reperitur in vtroque voto, verbi gratia, promisit quis imprudenter, & absque matura deliberatione, aut metu leui coactus, castitatem, at postea maturo consilio, ac omnino libere vouit se non petiturum dispensationem, in priori voto est iusta dispensandi causa, non tamen in posteriori. At si eiusdem maturæ deliberationis defectus, vel idem metus in vtroque voto reperiretur, esset iusta dispensandi in vtroque causa. Similiter sat esset ad dispensandum in vtroque vehemens frequentis transgressionis periculum. Quia eadem causa afficit vtrumque votum.

32 Vltimum est, multò minor causa desideratur ad dispensandum in tempore obligationis exequendi votum, quã ad omnino dispensandum in eo. Quia priori casu eademmet obligatio manet, & sola exequutio differtur. Et quo maior est dilationis mora, eo maiori causa opus est.

DISPVTATIO XXI.

An taciturnitas veri, aut falsi expressio vitiet rescripta, & dispensationes?

SVMMARIVM.

Rescripta quædam sunt gratiæ, alia iustitiæ num. 1.
Quid distet inter subreptionem & obreptionem, num. 2.
An rescripta gratiæ, & iustitiæ subreptitia, sint ipso iure nulla, num 3.
An gratiæ ordinarij subreptitiæ sint ipso iure nullæ, sicut Pontificis, num. 4
An rescripta iustitiæ obreptitia sint ipso iure irrita, num. 5.
Quid quando in eisdem literis continetur gratia, & iustitiæ rescriptum, num 6.
In quibus casibus rescripta iustitiæ subreptitia sint ipso iure nulla, num. 7.
Quid sit in dispensationibus, & ceteris rescriptis causa finalis, & causa impulsiua, num 8.
Quot quæstiones disputandæ sint num 9.
An taciturnitas veri reddat gratiam subreptitiam? Refertur triplex opinio, nu 10 11 & 12
Proponitur sententia Authoris explicans quarum qualitatũ taciturnitas etiam per ignorantiam contingens reddat gratiam subreptitiam, & quando non reddat, a nume. 13. vsque ad 18.
Vnde dignosci possit qualitatem tacitam condicere ad dispensationem, & eius generis esse, vt ea expressa, non concederetur, num. 19.
In dubio an causa tacita, vel falsò expressa sit finalis vel impulsiua, & conducat ad concessionem, vel denegationem dispensationis quid præsumatur, nu 20.
Quæ exprimẽda sint in beneficij impetratione, legitimatione, & an litis pẽdentiæ sit facienda mentio? Remissiuè, nu. 21.
An dispensatio irregularitatis sit subreptitia, tacendo occisum ab irregulari fuisse presbyterum, nu. 22.
An sit subreptitia voti religionis dispensatio, non explicando fuisse votum perseuerandi in illa, vel si vouens non explicuit se vouisse futurum se religiosum, sed tantum vouisse religionem, nu. 23.
An valida sit impetratio facultatis dispensandi in quodam casu, eo non explicato si credatur fore, vt eo declarato, prælatus denegaret, num 24.
An dum dubitatur de dispensationis valore præsumenda sit valida, num 25.
An taciturnitas causæ finalis de futuro vitiet dispensationem, num 26.
Quid quando tacetur veritas notoria, num. 27.
Quid, quando tacetur qualitas, quæ de iure inest, nu. 28.
Quid, si taceatur veritas ex ignorantia, vel malitia curialis? Remissiuè, & ibi, quid quando ex propria malitia tacetur causa impulsiua, num. 29.
Soluuntur argumenta, num 30.
Post num. 30 inuenies alia summaria.

1 HActenus egimus quando dispensatio corruat defectu potestatis dispensantis, & defectu causæ, iam aggredimur quando ex parte impetrantis irrita fit. Et primo proponitur disputatio præsens quando in genere taciturnitas veri, aut falsi expressio vitiet. Deinde disputationibus sequentibus agemus specialiter de explicandis necessario in dispensationibus matrimonialibus, vt validæ sint. Ad maiorem autem elucidationem disputationis præsentis, quæ & grauissima, & difficillima est, præmittemus aliqua. Deinde ad quæstiones discutiendas descendemus. Primò præmittendum est, rescripta alia esse gratiæ, alia iustitiæ. Priora dicuntur, quæ ad beneficia, dispensationes, & alias quascumque gratias obtinenda conceduntur. Posteriora autem, quæ ad lites forenses impetrantur, vt ad committendam causam iudici in foro externo decidendam. Sic Menochius de arbitrarijs, lib. 2. centur. 3. casu 201. num. 1.

2 Secundò supponendum est, vtraque rescripta aliquando appellari subreptitia, aliquando obreptitia. Inter quæ non concordant authores quid distet. Quidam enim censent subreptitia dici, quando Princeps plene intellexit tenorem precum, at in eis tacita est veritas necessario explicanda, vel falsum aliquid narratũ est. Obreptitia vero quãdo per verborũ inuolutionem, aut cautam loquelam, puta ironicã, vel callidã, effugiunt deliberatã concedentis conscientiã, ac plenã eius intelligentiã. Sic Innocent. capitulo cum dilecta, nu. 3. de rescript. & ibi Abb. numero 7. Felinus numero secundo, Barbatius consilio quadragesimonono, numero 6. in fine, & consilio quinquagesimoquinto, numero primo, volumine quarto, & dicit posse tolerari Imola dicto capitulo cum dilecta, numero decimo. Alij vero multi, quos refert Menoc. de arbitr. lib. 2. cent. 3. casu 201. nu. 9. censent subreptionem esse quoties veritas tacetur, vel per confusam, ac perplexam eius narrationem occultatur. At obreptionẽ, quando falsum narratur. At dicendum est hæc esse synonyma, & nil inter se differre, ac differentiam hanc nihil deseruire quoad irritanda rescripta. Quare dicẽtur indifferenter obreptitia, vel subreptitia, quoties malè impetrantur, siue tacita verita-

te necessario explicanda, siue falsum ad rem conferens, in precibus narrando. Atque ita tenent Decius capit. super literis, in noua editione, notabili 1. num. 4 de rescript. Rebuffus tomo 2. constitutionum regiarum, tit. de rescriptis, in præfatione, nu. 125. Menoch. multos allegans d. casu 201. nu. 10. & seqq.

3 Tertio præmittendum est, quam plures esse differentias inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, quas latè prosequitur Rebuffus praxi benefic. tit. differentiæ inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, a numero primo. Ea tamen potissima est, & quæ ad rem nostram attinet, quod rescripta gratiæ per subreptionem obtenta sint ipso iure irrita, quare quidquid virtute eorum factum fuerit, nullius prorsus est momenti. Secus autem de rescriptis iustitiæ, quæ valida sunt, donec ope exceptionis elidantur, id est, donec aduersarius contra quem impetrata sunt, excipiat allegans ea esse subreptitia. Quare processus virtute illorum factus validus erit, si de subreptione minime excipiatur. Prior pars probatur ex capitulo finali, de filijs presbyt. in sexto, vbi textus loquens de dispensatione quadam ad beneficia, sic ait. *Veluti per subreptionem obtenta nullius penitus est momenti.* Qui textus extenditur ab vniuersis Doctoribus ad literas qualescunque gratiam, siue dispensationem continentes. Posterior autem pars probatur ex capitulo si autem, & capitulo plerique, de rescript. vbi deciditur secundum rescriptum impetratum per subreptionem ob primi taciturnitatem, conualescere data negligentia in primo impetratore. Quod fieri nequiret, si foret ipso iure irritum. Huius autem differentiæ rationes tradunt partim Menochius d. capitulo finali, a numero 4. vsque ad 9. & partim Abb. capitulo ad audientiam, el secundo, numero 14. de rescript. a quibus ceteri mutuati sunt. Quod literæ iustitiæ comparentur contractibus stricti iuris: at literæ gratiæ contractibus bonæ fidei. Quare sicut in his debet esse exuberantia bonæ fidei, vt notatur l. bonam fidem, C. de actionibus & obligat. sic in literis gratiæ debet omnis puritas reperiri. Quare sicut subreptio dans causam contractui stricti iuris, non reddit ipso iure irritum, sed irritandum, secus de contractu bonæ fidei: sic subreptio non reddit ipso iure irritas literas iustitiæ, sed ope exceptionis irritandas, secus de literis gratiæ. Item quia facilius conceduntur literæ iustitiæ, quam gratiæ, capit. finali, de crimine falsi. Item quia ingratior videtur obtinere nitens beneficium, & gratiam per subreptionem. Tandem quia in spiritualibus debet esse omnis puritas. Atque ita differentiam hanc tradunt Glos. eod. cap. fi. post casus positionem, notab. 2. vbi Monachus a nu. 4. Ioan. Andr. Archid. Dominicus, Francus in fine, Bald. l. præscriptio. numer. vndecimo, C. si contra ius. Abb. cap. quod super his, numero 2. de fide instrumen. & cap. quia circa, numero 5. de consang. vbi Alex. de Neuo, num. 6. idem Abb. dicto capitulo ad audientiam, num. 14. & ibi Felin. a numero 17. Milis in repertorio, litera G, verbo gratia, num. 3. vers. gratia siue sit indulgentia, & multis alijs citatis Rebuffus praxi benef. tit. differentiæ inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, a nume. 1 Nauar. cap. si quando, præludio 1. num. 1. de rescript. Menoc. de arb. lib. 2 centuria 3. casu 201. num. 2.

4 Nec aliquod discrimen hac in re inuenio inter dispensationes, gratiasque a summo Pontifice, vel ab ordinario inferiori concessa: sed vtraque ex subreptione obtenta sunt prorsus irrita. Quod rationes nume. præcedenti allatæ in vtrisque militent: ac Doctores ibi relati indistincte loquantur. Item quia cum tales literæ reddantur nullæ ex defectu voluntatis concedentis, quam aufert deceptio tacita veritate, vel expressa falsitate inducenti ad concedendum: atque idem voluntatis defectus reperiatur in Pontifice, & in quocunque alio inferiori concedente, idem in vtrisque gratijs dicendum est. Tandem quia nemo diceret, dispensationem in voto non nubendi impetratam ab Episcopo validam esse, allegata falsa causa vehementis periculi incontinentiæ, vel tacita circumstantia necessario explicanda, vt si simul esset votum non nubendi, & assumendi ordinis sacri. Vnde non approbo quod ait Emmanuel Sa, summa, verbo gratia, numero 22. vbi dicit, gratias ab ordinario concessas non reddi ex sola subreptione irritas, sed a solo Pontifice promanantes. Quod ita vniuersaliter dictum non est verum, sed id verum habet in literis impetratis ad beneficia, in quibus aut taxatur verus beneficij valor, aut falso exprimitur, non enim ob id redderentur subreptitiæ, sicut si a Papa impetrarentur. Vt bene tradunt Felinus alijs relatis, c. ad aures, num. 15. conclus. 14. de rescript. Silua beneficiorum, 3. p. qu. 11. a nu. 56. Cuius differentiæ ea est ratio Quia cum ordinarius præsumatur qualitates beneficiorum suæ diœcesis melius nosse, quam priuati, expressio talis valoris non est necessaria: atque adeo taciturnitas, vel expressio tanquam cadens super rem necessariam, minimè subreptionem vitiantem literas inducit. Quare cautè Nauar. libr. 1. consil. tit. de tempor. ordin. in 1. editione. consil. 43. num. 1. versi. 2. in post. consil. 2. nu. 1. non ita vniuersaliter inter vtrasque gratias discrimen hoc constituit, sed limitatius dicens gratias ordinarij non fieri nullas ex omni subreptione, sicut gratias Pontificis. Et probat ex Clemen. 2. de ordinar. vbi deciditur, collationem beneficij factam ab ordinario habenti aliud, illudq; tacenti, non esse irritã, secus si a Papa, vel eius legato fiat. Ecce vbi solum in beneficijs differentiam hanc statuit. Quia aliqua sunt necessario explicanda, dum a Pontifice impetrantur non autem ab Episcopo, ob rationem proximè traditam. Quare non omnis taciturnitas, vel falsa expressio, quæ circa illa induceret subreptionem irritantem literas impetratas a Papa, inducit, quãdo impetrantur ab ordinario.

5 Quamuis autem concordent Doctores, rescripta iustitiæ subreptitia non esse ipso iure irrita, (vt diximus num. 3.) discrepant quando obreptitia sunt. Quidam enim sentiunt esse irrita ipso iure, & intelligunt esse obreptitia, quando per inuolutionem verborum, & cautam locutionem sunt impetrata. Quia cum dolo obtineantur, processus debet esse ipso iure nullus, quamuis aduersarius non excipiat. Sicut in sententia dolo præsentis contra absentem, decernitur, l. prætor, §. Marcellus, ff. de iudicijs. Sic tradunt Innoc. c. cum dilecta, num 3. de rescrip. & ibi Abb. nu. 7. Milis in repertorio litera R, num. 7. verbo rescripta, vers. rescriptum ad lites si est subreptitium. Tiraq. de pœnis temperandis, causa 44. num. 40. Sed iure optimo hoc reprobant dicentes in neutro casu esse irrita ipso iure, Felinus c. ad audientiam, el 2. numero 18. de rescrip. & d. c. cũ dilecta, num. 2 vbi Imola, nu. 10. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centuria 3. casu 201. numer. 6. Ducuntur, quod idem Innocent. c. ad aures, ad finem, de rescript. asserat cassandum esse quidquid fit per literas obreptitias. Ergo censet non esse ipso iure irritum. Secundo, quia non debet plus operari, Papam non plene factum percepisse, ob nimiam verborum inuolutionem, quam si id omnino fuisset tacitum, vel falso expressum.

6 Temperanda est autem hæc differentia inter vtraque rescripta, vt simul in eisdem literis rescriptum gratiæ, & iustitiæ contineatur, spectandum sit, quid per principalius concedatur, & iuxta id est regulandum accessorium. Iuxta regulam accessorium, de regul. iur. in 6. Quare si in eodem rescripto concedatur gratia, seu beneficium principaliter, & accessorie detur alicui iurisdictio ad eius gratiæ executionem: sicut gratia per subreptionem redditur ipso iure nulla, ita & iudicis assignatio. Et ita intelligitur c. constitutus de rescrip. ibi. *Quidquid factum est occasione literarum istarum irritum decernatis.* Et ratio est, quia executor non deputetur principaliter ad lites, non possunt dici eæ literæ iustitiæ, sed accessoriæ literis gratiæ. Vnde sicut gratia corruit, ita & ipsæ. Sicut c. si super gratia, de off. deleg. in 6. sustinetur executoris assignatio accessoria gratiæ factæ, ne morte concedentis re integra pereat, vti perire deberet, ni accessoria esset, quod sequatur naturam illius gratiæ factæ, cui accedit, quæ morte concedentis nullatenus perit. Et ita hanc partem docent, Abb. d. c. constitutus, num. 5. & c. ceterum, num. 6. de rescript. & c. ad audientiam, el 2. num. 10. eodem tit. vbi alios referens Felinus, nu. 19. Dominicus consil. 63. num. 9 Berous, c. ad aures, nu. 14. de rescrip. Rebuffus praxi benef. tit. differentiæ inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, nu. 4. Naua. c. si quando, præludio 1. num. 1. de rescriptis. Quando si deputaretur iudex principaliter super contentione beneficiali, quamuis literæ concernerent beneficij priuationem, valerent vtique per subreptionem obtentæ, atque processus ab eo iudice factus validus esset, donec ope exceptionis elidatur. Quia regulantur vti rescripta iustitiæ ad

ad lites, eò quod id principaliter contineant, gratiam verò accessoriè. Sic Abbas, d.c. ad audientiam, nu. 14. & ibi Felin. num. 17.

7 Alij casus solent assignari, in quibus rescripta iustitiæ subreptitia sunt ipso iure nulla, qui videndi sunt in Felino, c. ad audientiam, el 2. nu. 18. & sequentibus, de rescr. & vide alium casum in hac disput. num. 75. & 76.

8 Quartò præmittendum est, causam in dispensationibus & literis quibuscumque tacitam, vel falsò expressam, aliã esse finalem, aliam impulsiuam. Et quamuis quo ad alios effectus sit grauissima controuersia, qualis dicatur causa finalis, & qualis impulsiua, vt potest videri in Tiraquello tract. cessante causa, tota limitatione prima, at quo ad inducendam subreptionem in rescriptis gratiæ, vel iustitiæ, causa finalis ea dicitur, qua non existente Princeps gratiam minimè concessisset, vel qua ei significata denegasset petita. At impulsiua ea est, quæ falsò expressa Principem mouet ad facilius concedendum petita, vel si vera est, & ea non taceretur, moueret ad difficilius concedendum: at reuera prorsus concederet gratiam in vtroque euentu. Atque sic optimè docet Couarr. lib. 1. variarum, cap. 20. numer. 5. vers. His ita breuiter. Atque ita in his rescriptis explicant causam finalem, idest, qua non existente Princeps non concederet, & impulsiuam, quando concederet, sed non tam facilè, Abb. c. postulasti, nu. 1. notabili 4. de rescript. & ibi Decius in noua editione, num. 10. notabili 4. Alexander consil. 161. in fine. vol. 7. Barbatius consil. 49. num. 6 in fine, vol. 4 Iason l. 1. num. 2. C. si contra ius, Tiraq. tractatu cessante causa, limitatio 1. nu. 11. Similiter dicetur causa finalis, ea, sine qua non concederetur priuilegium, aut dispensatio eo pacto, quo concessa sunt, sed eidem concessioni moderamina quædam adhibita fuissent. Quòd vere ea possit dici causa sine qua non concederetur gratia, siquidem eo pacto, quo concessa est, non concederetur. Sic docet Baldo, & Aymone allegatis Barbosa. l. 1. p. 1. num. 85 ff. soluto matrim.

9 His ergo præmissis, quatuor in hac disputatione sunt agitandæ quæstiones. Prima est, quando taciturnitas veri reddat gratiam subreptitiam. Secunda, quando expressio falsi idem operatur. Tertia, an in rescriptis motu proprio concessis contingat subreptio ratione taciturnitatis veri, aut expressionis falsi? Vltima, an vitiet subreptio totam gratiam, an solam eam partem, in qua inuenitur.

10 Quæstio prima. Quando taciturnitas veri reddat gratiam subreptitiam, ac proinde irritam? Triplex est sententia. Prima sustinet ex taciturnitate veritatis reddi quãcumque gratiam, & dispensationem, subreptitiam, ac irritam, quoties est causa illa veritas tacita, non tantum finalis, sed impulsiua etiam concessionis, quia, nimirum, ea veritas declarata retraheret Principem, vel a concessione, vel saltem difficilius notabiliter eam concessisset. Ducitur primò ex c. postulasti, de rescript. vbi quidam a Pontifice obtinuit beneficium, tacendo vicariam perpetuam victui sufficientem, quam possidebat: & consultus Pontifex, respondit gratiam beneficij fuisse subreptitiam, & reddit rationem his verbis. *Et pro haben. e beneficij sufficientis subsid um, ex certa scientia super beneficio alio obtinendo, de iure non scribimus.* Cuius textus dispositionem quamuis aliqui arctent, vt in solis gratijs beneficialibus, de quibus loquitur procedat: idque in illarum odium, gratia ambitionis reprimendæ, iuxta c. quamuis, de præbend. in 6. Hi sunt Abb. eo. cap. postulasti, nu. 1. notabili 4. Milis in suo repertorio, litera G, nu. 3. verbo gratia, vers. gratia non dicitur. Decius, cap cum cessante, paulo post principium, de appellat. Euerardus loco a contrario sensu, nu. 18. At receptissima sententia habet decisionem eius textus locum quoque habere in omnibus alijs gratijs, & priuilegijs, vt multis citatis probant Tiraquellus statim allegandus, & Gutierrez, q. canonicis, lib. 2. ca. 15. num. 22. & constabit ex Doctoribus, quos statim allegabo. Quia in materia subreptionis æquiparantur literæ beneficiales, & priuilegia, ac quæuis gratiæ, vt tradunt Innoc. cap. cum dilecti, nu. 3. de rescrip. Barthol. Socinus consil. 270. ad finem, volumi. 2. Ergo taciturnitas veritatis, quæ expressa retraheret Principem a iam facili concessione, gratiam vitiat. Et confirmatur: quia constat ex cap. non potest, in princip o, & capite si motu proprio, de præbend. in 6. & ex capite si proponente, de rescript. gratiam ad obtinenda beneficia vitiari ex veri taciturnitate quo expresso adhuc gratia concederetur. A fortiori ergo vitiabuntur ceteræ gratiæ tacita veritate, cuius expressio redderet Principem notabiliter difficiliorem ad concedendum. Secundò, quia (vt ponderat Nauarrus, capite si quando, exceptione tertia, numero tertio, de rescriptione) qui cum maiori difficultate, ac mora rem concederet, non dicitur nihilominus rem concessurus: immò aliqua ex parte minus concedit. Iuxta vulgare prouerbium, Qui citò dat, bis dat. Ergo ea concessio est partim inuoluntaria, & sic corruet; Cum vim suam ex sola concedentis voluntate obtineat. Tertiò, quia ideo veri taciturnitas irritat dispensationes, & gratias, quòd sit virtualis quædam falsi narratio mouens Principem ad dispensandum. Nam tacens quæ iure, aut consuetudine, aut alijs circumstantijs suadentibus sunt explicanda in dispensatione, censetur virtute asserere ea non esse, ac per consequens falsum narrat, quo Principem ad concedendum inducat. At falsi narratio iuxta ferè omnium sententiam vitiat dispensationem, quoties notabiliter inducit Principem ad facilius concedendum. Idem ergo de taciturnitate veritatis, qua cognita difficilior redderetur concessio, censendum est. Et ideo huius sunt sententiæ loquentes in beneficijs, non tamen limitantes ad beneficia, sed de alijs gratijs nil dicunt Glos. in cap. finali, in casus petitione, de filijs presbyt. in 6. & ibi Probus in addit. ad monachum, num. 3. vers. ipso iure. Abbas, capite ad aures, numero 4. de rescriptione, & capite super literis, numero 7. eodem tit. Dominicus, cap. dudum, numer. 15. de præbend. in 6. & ibi Ancharan. nume. 3. Francus ad fin. Idem Dominicus, capite si motu proprio, nume. 7. eodem tit. & lib. & ibi Francus, nume 7. Imola, cap. postulasti, numero 4. de rescrip. & ibi Felin. num. 1. col. 3. possunt etiam, & vers. per ipsum textum. Staphilæus de literis gratiæ, vbi de modo, & forma impetrandi, §. præterea est dare dignitatem, num 5. Cassiodorus decis. 12. nu. 14. de præben. & decis. 3. num. 3 vt lite pendente. Rebuffus in repetitione, cap. nulla, artic. 2. statim in princip. conclus. 4. de concess. præbend. & praxi benef. in 3. p. signaturæ, verb. nec non iuris patronatus, nume. 24. & in concordatis, in forma mandati Apostolici, vbi explicat narranda in beneficiorum impetratione, post 30. narrandum, versic. si verò a iure. Silua benefic. 3. p. quæst. 11. nu. 6. quæst. 12. num. 51. Beia in suis responsionibus, casu 62. in fine. Et ita idem videntur sentire in alijs gratijs, & priuilegijs. Quia (vt in 1. ratione probaui) quoad subreptionem æquiparantur beneficijs. Et loquentes in genere de rescriptis, (quem terminum communem esse ad rescripta gratiæ, & iustitiæ diximus numer. 1.) dicunt idem Abbas, cap. ceterum, num. 3. de rescript. & cap. ex conquestione, nume. 4. de restit. spoliat. Cardin. cap. postulasti, numer. 4. notabili 8. de rescript. & ibi Barbatius, nume. 16. Felin. cap. super literis, nu. 8. versic. exprimenda sunt, de rescript. Iason. l. 1. num. 2. C. si contra ius, Alexand. addit. ad Bartolum, l. demonstratio, §. quod autem, verbo longa differentia, ff. de condit. & demonstrat. Angelus summa, verbo rescriptum, nume. 3. & ibi Armilla, nu. 2. Tabiena, q. 3 nu. 4. Sebastianus Medices tractatu, Mors omnia so uit. 3. p. nu. 145. Brunorus in suo Compendio, litera S, versi. subreptio vitiat. Et loquentes de literis iustitiæ docent idem Corneus consil. 227. nu. 10. vol. 2. Afflictus decisione Neapolitana 116. nume. 3. Et loquentes in priuilegio legitimationis docent idem Abbas, cap. per venerabilem, nume. 27. qui filij sint legitimi, & ibi Alexand. de Neuo, nume. 54. Corneus consil. 245. num. 4. volum. 1. Barbatius consil. 49. num. 6. in fine, & consil. 55. nume. 1. volum. 4. Ruinus cons. 3. num. 15. volum. 1. Gozadinus consil 6. nume. 6. Angelus Summa, verbo legitimatio, nu. 5. Rotella, verbo illegitimus, num. 19. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. § 9. nu. 1 Rojas Epitome successionum, c. 23. num. 21. Valascus con 6. nu. 5. to. 1. Spino Spec. test. gl. 16. principali, num. 134 Ceruantes, l. 12. Tauri, num. 40. Et loquentes de dispensatione matrim. docent idem Præpos. c. quia circa, num. 4. de consang. vers. sed de dispensatione. Dominic. cons. 33. num. 2. vers. vnde mater. Corn. cons. 201. nu. 8. vol. 1. Decius consi. 602. viso puncto, nu. 19. dubio 7. vol. 5. Couarr. 4. decret. 2. par. cap. 6. § 10. nu. 14. Gallego de cognat. spirit. cap. 23. nu. 12. Gutierrez statim allegandus. Et loquentes de omnibus gratijs, docent

cent idem Abbas, c.constitutus, nu.5. de religiosis domib. Alexand. consil.61. visis narratis, in fine, & consil.95. requisitus, num.7. versic. non obstant, volumn.7. Bartholom. Socinus consilio 275. ad finem, & consilio 164. numero 3. volum.2. Marianus Socinus iunior consil.77. num.85. volumine 1. Corneus cons. 98. quamquam videatur, nume.6. volum.3. Tiraq. tract. cessante causa, limitat.1. nume.12. & sequentibus, Iacob. de Puteo decis.246. nu.4. lib.1. Pelaez de maioratu, in 1. editio 1. p.q.3. num.3. Mascard. de probat. conclus.846. nume.1. & 7. Gutier. q. canon. libro 1. cap. 35. num.12. & lib.2. c.15. nu.41. & seqq. Flaminius de confidentia benef. q.46. nu.38. & 39. Azebedo li.8. recopil. titu.25. l.2. nu.13. & 14. Aduendaño tractatu de iniuria. numer.3. & hanc dicit esse magis receptam sententiam Menochius de arbitrarijs, libr.2. centuria 3. casu 201. n.22. Et huius sententiæ videtur Molina tomo 3. de iustitia, disput. 591. num.5. & 6. ait enim dispensationem Principis ad instituendum maioratum esse subreptitiam, nisi fiat mentio prioris obtenti, & reddit rationem, quia difficilius concederet Princeps posteriorem, si sciret priorem, & disput. 650. numero 2. expressè ait reddi subreptitiam dispensationem, tacito eo, quod retardaret Principem a concessione facienda.

11 Secunda opinio docet solum vitiari gratiam, & dispensationem tacita veritate, quæ est causa finalis concessionis, idest, qua cognita minimè Princeps gratiam concessisset, secus quando est solum causa impulsiua, quia nimirum, ea cognita tandem gratiam concessisset, quamuis maiori cum difficultate. Ducitur ex c. dudum, versiculo nos igitur, de præbend. in 6. vbi ad valorem concessionis beneficij ponderat Pontifex non obstare taciturnitatem veri, quo cognito concessisset adhuc. ibi. *Considerantes quoque quòd nos exposito nobis de potestate prædicta, nihilominus literas gratiosas daremus.* Item ex c. si. de filijs presbyt. in 6. vbi decidens textus non valere dispensationem ad aliud beneficium impetrandum ab illegitimo obtentam, si aliud prius impetraret, nisi prioris defectus mentionem faciat, reddit rationem his verbis. *Cum non sit verisimile sedem ipsam cum illo prædictum patiente defectum voluisse si hoc fuisset expressum, dispensare.* Secundo, quia ratio huius subreptionis, ac inefficaciæ gratiæ tacita veritate, consurgit ex ignorantia illius veritatis in Principe, ac subinde defectus voluntatis concedendi ignorantia enim voluntatem aufert. At subreptio, & defectus causæ impulsiuæ, quæ solum retardaret à tam facili concessione, non irritat à gratuita voluntate pendentia, nec aufert voluntarium ad eorum valorem requisitum, sed tunc tantū, quando omnino retraheret a concessione, & sic est defectus in causa finali, vt constat ex l. cum tale, 71. §. falsam causam. ff. de conditione, & demonstrat. vbi deciditur tunc vitiari legatum ex causæ defectu, si probetur fore, vt cognita veritate testator non legaret. Ergo à fortiori gratiæ, & dispensationes, quæ non omninò gratuitæ sunt, sed ad Principis officium spectant, & in quibus concedendis, aut denegandis, ratione ipsum duci oportet, tunc tantum vitiabuntur, ac inuoluntaria censebuntur, quando ignorantia, aut error Principis versatur circa causam finalem, qua verè cognita, gratiam non concessisset. Et confirmatur, quia in ceteris omnibus dispositionibus defectu causæ impulsiuæ minimè obstat, quin actus omnino validus sit, sed solius causæ finalis defectus, qua nimirum, non existenti, actus minime fieret, vt vniuersi Doctores aduertunt capitulo post translationem, de renunciatio. capitulo & si Christus, de iureiurand. capitulo cum cessante, de appellat. l. si mulier, C. de iure dotium, l. prima, §. sextum, ff. de postulando Cur ergo non idem dicemus in gratijs, & dispensationibus? Tandem quia quando exprimitur causa de se sufficiens ad concedendam dispensationem, etiam tacita causa, quæ difficiliorem concessionem redderet, quamuis quo ad modum quendam accidentalem, nec variantem rei substantiam, nec absolutam concessionem, sed quo ad solam maiorem concedendi facilitatem sit aliquatenus inuoluntaria concessio, at simpliciter & quo ad substantiam est voluntaria. Non ergo erit censenda subreptitia, & irrita. Pro hac sententia est Glossa, c. dudum, verbo de ipsa, de præb. in 6. vbi ait valere literas, dum non est talis veritas tacita, qua expressa, literæ non haberentur. Nec obstat quod statim subdit dicens id non esse generaliter verum in literis ad beneficia impetratis per capitulum si motu proprio, de præben. in sexto. Nam bene in hoc Glossa ait, fallere hanc regulam in eo casu (vt dicemus, numero decimotertio,) eò quòd tacetur veritas, quam iura iubent exprimi. Eandem sententiam clarè videntur tenere Speculator, titulo de dispensatione, §. dicendum restat, numero duodecimo, versiculo quid sit, & Innocen. cap. dudum, el secundo, numero decimoquintò, de elect. vbi loquentes de beneficij impetratione, dicunt taciturnitatem veri tunc vitiare, quando contingit in his, quæ circa dispensationem obtinendam consistunt, scilicet quibus expressis, obtenta non esset. Et idem Innoc. capitulo super literis ad finem, de transaction. & ibi Hostiens. numero octauo, nam dicentes quoddam rescriptum, in quo tacita est veritas, non esse subreptitium, eam reddunt rationem, quòd non sit talis veritas, qua expressa literæ non haberentur. videtur etiā tenere Imola dicto cap. dudum, numero 18. vbi ait tunc dispensationem vitiari, quando tacetur veritas, qua expressa Princeps non concederet. Videtur etiam tenere Abbas capitulo ad audientiam, el secundo, numero 14. de rescript. vbi ait in beneficijs, & alijs priuilegijs vitiare subreptionem, quando Princeps non esset verisimiliter concessurus. Et in proprijs terminis docent Lapus allegatione 89. factum super quo, in 6. Syluest. verbo, rescriptū, quæst. sexta, & quæst. septima in initio, & verbo legitimus, quæst.3. dicto quarto, Decius capitu. postulasti, in noua edit. numero 11. notabili quarto, & cap. super literis, super Gloss. in ver. literas, numero 33. de rescript. Beroius eo. cap. super literis, in secunda lectura, numer.55. & 73. Parisius consi.4. num.35. volumine 4. Couarruuias libro primo, variarum, cap.20. numero quinto, versiculo falsitas verò, Menochius de arbitrarijs libr. secundo, centuria 3. casu 201. numer.30. Emmanuel Sa, summa, verbo gratia, numero 10. Addit Couar. hoc intelligendum esse, quando adhuc veritate narrata concessisset Princeps gratiam eodem modo, licet maiori cum difficultate: secus si non ita vt concessit, concessisset, sed ei concessioni moderamina quædam adhibendo. Et ratio est: quia dans ignorantia, & errore ductus, absq; limitatione, & grauamine quod re cognita, non ita dedisset, multò plus dat quam velit, & ideo respectu concessionis sic factæ censetur inuoluntarius. Hoc idem sentire videtur Molina tomo primo, de iustit. disput.173. columna 8. versic. vt item legitimatio, vbi ait necesse esse dispensanti proponi quidquid eum à dispensatione eo pacto cōcedenda retraheret, alioquin eam esse subreptitiam.

12 Tertia sententia docet non ex omni veritatis taciturnitate reddi gratiam subreptitiam, quamuis ea cognita Princeps non concessisset, sed tunc solum quando tacetur veritas, quam iura iubent exprimi. Ducitur, quia voluntas Principis præsumitur talis, qualis est intentio iuris, l. ex facto, in principio, & ibi Bald. statim in princip. ff. de vulgari. Et tradit Decius consil.33. num.5. volum.1. Ergo vbi iuris intentio ad dispensationis valorem non exigit expressionem alicuius veritatis, nec voluntas Principis præsumetur esse, vt ea exprimatur. Secundo, quia nemo negabit valere beneficij impetrationem, quantumuis impetrans criminibus sit irretitus, dummodo nullo impedimento iure inducto affectus sit. Cum tamen possit iure optimo præsumi, fore vt Pontifex conscius nullatenus ei conferret. Tertio probat Rebuffus statim allegandus, quia gratiam esse irritam est pœna. At vbi ius non imponit pœnam, imponenda minimè est, vt notatur regula in pœnis, de regulis iuris in 6. Et ideo hanc sententiam sustinent glo. Clemen.1. verbo vel alteri, paulo post principium, de præben. Calderinus cons.6. ad finem, versic. per prædicta, de præbend. & cons.10. num. vnic. de rescrip. & cons.1. nume.3. de filijs presbyt. Bellamera decis. 697. conclusio extra Rotam, nu.4. & 6. Fel. c. postulasti, nu. 1. ver. declara etiam, & c. super literis, nu.2. vers. & regula est, de rescrip. Cur. iun. cons.27. nu. vlt. vers. confirmantur præmissa, Campeg. inter cons. Brunori, cons.2. n.50. & 51. Rebuffus tract. de nominationib. q.9. num.49. Nau extrau. de datis, & promissis pro literis gratiæ, not.32. nu.48. corollario 4. versic. nec obstat resolut. & summa c.22. nu.86. & libro 3. consil. in vtraque editio. tit. de feudis, consil.1. nume.4. & lib.1. titu. de constitution. consilio primo, quæ-

stione

stione 11. & in prima edition. libro primo, tit. de rescript. consl. 1. nu. 5. in 2. eo. tit. consl. 12. nu. 5. & consl. 18. nu. vnic. & lib. 4. tit. de consang. in 1. editione, consl. 5. nu. 2. & consl. 1. num. 2. & consl. 4. num. 3. in 2. consil. 8. num. 2. consl. 9. numero 3. consl. 7. num. 3. & lib. 5. in 1. edition. titul. de homicid. consl. 4. num. vnic. in 2. lib. 4. tit. de cognat. spirit. consl. 6. num. 3. Gregor. Lopez, l. 36. verb. encubriendo, tit. 18. p. 3. Mandosius de signatura gratiæ, verb. absolutio ab hæresi, versl. dispensatum fuerat. Sarmiento libro 1. selectarum, cap. 9. num. 2. Bossius practica, tit. de remedijs ex sola clementia Principis, num 34. Flaminius de resignatione benef. libro 6. quæstio. 2. numero 86. & libro 10. quæstio. 2. numero 18. Zaual. quæst. practicis, quæst. 737. numero 16. & ex Thologis, Henriquez libro duodecimo, de matrimon. capite secundo, numero 6. & capite 3. numero 7. & libro 13. de excommunicatione, capite 30. numero 2. Petrus de Ledesma, de matrimon. 56. articul. vltimo, dubio 2. difficultate 2. conclus. 2. Ludouicus Lopez, 2. parte instructorij, vbi de ieiunio, capit. 112. col. 25. & vbi de matrimon cap. vltimo, col. antepen. & 1 par. cap. 296. columna 13. Emmanuel Sa summa, verb. dispensatio, numero 10. Manuel 1. tomo summæ, 1. editio. c. 238 nu. 1. & c. 179. concl. 5. num. 10. & in quæst. regularibus, tomo 2. quæst. 46. artic. 6.

13 Prima tamen conclusio. Taciturnitas qualitatis, quam iura specialiter exprimi iubent, reddit gratiam subreptitiam, quamuis constet fore vt ea expressa Princeps eadem facilitate concessisset. Ratio est: quòd pro forma exigant iura harum qualitatum expressione. At forma ad vnguem est obseruanda etiã in his minimis. Iuxta l. 1. & ibi Bald. ff. de liber. & posthum. Idem constat ex cap. si motu proprio, de præbend. in 6. vbi deciditur, ex quantumuis modici beneficij taciturnitate reddi alterius impetrationem subreptitiam. At aperte constat id modicum beneficium tacitum non fore impedimento, quominus Pontifex conscius eadem facilitate aliud concederet. Et ita docens Dominicus, c. dudum, num. 15. de præbend. in 6. & ibi Francus ad finem, & dict. cap. si motu proprio, num. 7. Ripa, responso 14. numero 6. de rescript. Felinus, cap. super literis, num. 2. limit. 1. & cap. ad aures, num. 12. concl. 9. de rescript. Decius d. c. super literis, in noua editione, num. 18. & 33. d. ca. ad aures, conclus. 2. num. 28. & num. penul. Rebuff. tract. de nominat. quæst. 9. num. 50. & in concordatis, in forma mandati Apostolici, vbi explicat narranda in beneficiorum impetratione, post 30. narrandum, versl. notandum est tamen, & repetitio. c. nulla, de conces. præbend. artic. 2. statim in princip. concl. 3. Selua benef. 3. p. q. 11. nu. 6. Couar. libro 1. variar. c. 20. nu. 5. versic. verum vt his. Menoch. relato, Socin. inn. de arbitr. libro 3. centuria 3. casu 201. num. 27. Mascard. de probat. concl. 846. num. 2. & 3. Gutierr. q. canon. libro 2. c. 15. nu. 38. iuncto, num. 51. Flam. de confidentia benef. q. 46. numero 53. Quod si opponatur, c. gratia, de rescript. in 6. respondebo num. 60. Quare minus bene Nauar. libro 3. cons. in vtraque editione, tit. de feudis, consl. 1. nu. 5. ait duo requiri, vt taciturnitas vitiet, alterum, vt iure caueatur, veritatem illam exprimendam esse: alterum, vt id, quod tacetur, sit tale, vt expressum retraheret Principem a concedenda gratia. Quod id idem videtur expresse tenere Bellamera, num. praced. allegatus dum ait, oportere verum tacitum esse tale, vt de illo reperiatur iure cautum vel iure certum sit, eo expresso gratiam non concedendam. Quod idem videntur tenere reliqui ferè omnes numero præcedenti allegati pro tertia sententia, licet enim non omnes vniuersa eius verba referant, at ipsum referunt, & sequuntur. Sed eorum sentent. sequenda non est in hoc, sed tenenda est conclusio posita.

14 Nec refert, etiamsi ignoranter ea qualitas tacita fuerit. Cum enim omittatur forma, corruet actus, nec ignorantia iuuabit, nisi ad excusandum a culpa. Sic Glossa, ca. si motu proprio, verb. taceatur, de præbend. in 6. & ibi Archidiac. numero 2. verb. taceatur, Decius, ca. super literis, in noua editione, num. 18. de rescript. Menoch. Mascard. numero 4. Flaminius, nu. 54. Gutier. allegati, nu. præcedenti. Quare minus bene Henriquez lib. 12. de matr. c. 3. nu. 8. ait excusari taciturnitatem hanc etiam ex culpabili ignorantia, dummodo non sit crassa. Vt contingit in excommunicatione. At manifesta est differentia, quod excommunicatio incurratur ob inobedientiam & contumaciam: quæ cessant, vbi est ignorantia. At dispensatio corruit ex non seruata forma ad eius valorem necessaria, & ex defectu intentionis concedentis. Quæ minimè supplet ignorantia, quantumuis inculpabilis.

15 Quamuis autem verbis expressis, & specialibus non inueniatur in iure decisum, qualitatem aliquam exprimendam esse, satis tamen id deciditur, si decisum in iure inueniatur, ne delictum aliquod remittatur, vel ne dispensetur in aliquo casu. Quia eo ipso exprimitur, mentem iuris esse denegandi dispensationem, nisi in speciali aliquo casu, ea qualitate Principi expressa, velit ille in eo iure dispensare. Hæc regula, quamuis non ita expresse in Doctoribus inueniatur: at ex eorum doctrina apertè colligitur. Quippe ideo omnes asserunt (vt videbimus disputatione vigesimaquinta, numero vigesimoprimo) ineuntem matrimonium scienter in gradu prohibito teneri in dispensatione, ne subreptitia sit, exprimere hunc matrimonij contractum: quia Tridentin. sess. 24. de matrimonio capite quinto, decidit hunc spe dispensationis cariturum. Et similiter ideo tradunt omnes in l. 3. C. de Episcop. audien. in remissione secundi homicidij esse necessariam mentionem remissionis primi, qui ibi deciditur, vt delictum semel tantum remittatur. Quam rationem expresse tradit Nauar. extrauag. de datis, & promis. pro gratia, notab. 32. numero 48. corollar. 4. & lib. 1. consil. in vtraque editione, tit. de constitutione, consil. 1. quæstion. 19. num. 53.

16 Secunda conclusio. Idem prorsus dicendum est de qualitate, quæ ex stylo curiæ Romanæ in rescriptis exprimenda est: talis est necessario explicanda, nec spectandum est, an Princeps ea expressa, rescriptum similiter concederet. Quia cum stylus curiæ ius faciat, capite quam graui, de crimine falsi: nec ab eo sit recedendum: (vt multis citatis probat Mascard. de probatione, concl. 1317. numero 51.) idem de hac qualitate sentiendum est, quod de illa, quam iura exprimi iubent. Et ita docent Decius, capite ad aures, in noua editione, conclus. 2. num. 28. de rescriptis. Rebuffus in concordatis, in forma mandati Apostolici, vbi explicat narranda in beneficij impetratione, post 30. numerum, versic. & postquam omnes aliæ qualitates. Menochius de arbitrarijs, libro secundo, centuria 3. casu 201. numero 28. Mascard. de probat. conclus. 846. numero 8. Gutier. q. canon. lib. 2. c. 15. numer. 51. Flaminius de resignatione benefic. lib. 10. q. 2. num. 14. Et idem aiunt Menochius, Mascardus, & Gutierrez, ibidem, quando ex consuetudine Principis qualitas aliqua narrãda est. Quia consuetudo pro lege obseruatur, lege minime, ff. de legibus. Quare nec ignorantia excusabit harum qualitatum taciturnitatem. Sicut numero decimoquarto, idem diximus de qualitatibus iure exprimendus. Nec placet quod ait Henriquez, libro 12. de matrimon. ca. 3. numero 7. nempe, taciturnitatem qualitatis ex stylo curiæ exprimendæ non vitiare dispensationem in foro conscientiæ, sed in solo externo: secus quando iure erat exprimenda qualitas. Cuius differentiæ nullas inuenio rationes. Cum Doct. allegati æquent vtrasque qualitates. Et in vtroque foro idem omnino seruatur, vbi non est falsa præsumptio, nec lex est pœnalis (vt probaui lib. 1. disput. 5. numero 20.) Et minus placet euasio, qua vtitur Zauall. q. pract. q. 737. a num. 20. vsque ad 24. respondens in casu quodam speciali non obstare stylum curiæ, iuxta quem est aliqua qualitas in dispensatione exprimenda. Quod is stylus non imponat necessitatem illius obseruantiæ extra curiam Romanam, vt cum Baldo & alijs tradit Rebuffus tomo 3. constitutionum regiarum, tractatu de consuetudine, artic. 2. gloss. 13. num. 57. Non (iniquam,) placet hæc euasio. Hoc enim solum verum est quo ad solemnitates accidentales iudicij: at quo ad qualitates exprimendas in dispensatione stylus ille curiæ est generalis, & iuxta illum literæ iustitiæ, vel gratiæ quocunque nitantur, solent expediri. Atque ita iure optimo Doctores allegati illum prorsus seruandum esse asseuerant. Et Doctores, quos nu. 19. allegabo, illum in his dispensationibus attendendum esse ad earum valorem docent.

17 Tertia conclusio. Quando nec ex iure, nec ex stylo curiæ constat qualitatem tacitam esse exprimendam, existimo verissimam esse secundam sententiam, nu. 11. relatam,

tam, nimirum, tunc vitiari rescripta quæcunq; ex alicuius qualitatis taciturnitate, quando veritate cognita Princeps illa non concederet, vel nõ absolute concederet, sed quibusdam moderationibus adhibitis, secus quando tandem eodem modo concederet licet multo difficilius. Atque ita solius causæ finalis taciturnitas vitiabit gratiam. quod probant rationes, eo.nu.11.adhibitæ. Neque existimo tertiam sententiam relatam, nu.12. si bene perpendatur, differre ab hac. Quia quando taciturnitas est causa finalis concedendæ gratiæ, ita vt ea non existente minimè concederetur, iura expresse iubent eas qualitates exprimi, Probatur ex Doctrina Bar.l.1. num.7. ff. de vulgari, quam alijs relatis sequutus sum, lib.3.disp.35.num.2. tradentis, expressum non tantum dici, quod specialiter dicitur, sed etiam quod in genere. At in genere statutum est, in iure omnes dispensationes ex gratuita voluntate pendentes vitiari ex subreptione circa causam finalem, (vt num.11. probaui.) Adde in cap.postulasti, de rescript. expresse decidi ex taciturnitate harum qualitatum vitiari gratiam. Quem textum non in solis beneficijs, sed in omnibus alijs gratijs procedere probaui, num 19. & licet ille textus videatur etiam loqui quando expressa veritate non ita facile concederetur gratia, at optimè Decius ibi, in noua editione, notab.4.nu.11. probat in eo textu fuisse defectum in causa finali, atque fore, vt expressa veritate Pontifex nullatenus literas dedisset, vt colligitur ex illi verbis, ibi: *Pro habente beneficij competentis subsidium de leui non scribimus:* Idest, non solemus scribere. Quod etiam colligitur ex ca.dudum, ver.nos igitur, de præben.in 6. vt eum textum ponderaui, num.11. Præterea quia nullo alio modo intelligi valet quando ius qualitatum aliquam exprimi iubeat, & si bene attendamus ad dispensationes quas Doctores omnes iudicant subreptitias, eo quod veritas aliqua tacita sit, non inueniemus vbi specialiter ius eã qualitatem exprimi iubeat. Non ergo credendum est, authores tertiæ sentẽtiæ velle hanc specialem expressionẽ petere.

18 Sed obijcies valde differre tertiam sententiam a secunda. Quia Doctores tertiæ sententiæ (vt nu.12. retuli,) expresse docent non irritari gratiam ex taciturnitate cuiuscunque vitij, quo expresso, Princeps gratiam non concederet, sed quando ius id verum exprimi iubet, Ergo sentiunt non omnem causæ finalis taciturnitatem vitiare: Sed dico optime eos sentire, nec aduersari nostræ sententiæ. Quippe sunt duplicis generis qualitates, quæ cognitæ a Principe ipsum omnino auerterent a concessione, Quædam sunt extrinsecæ, idest, non attinentes ad id, quod de iure est opus dispensatione. Et hæ non sunt necessario explicandæ, neque earum taciturnitas reddit dispensationem subreptitiam, quamuis ijs expressis Princeps non concederet. Nec hæ causæ possunt dici in rei veritate causæ impulsiuæ dispensationis, nedum finales. Et de his loquuntur Doctores prædicti, vt constat ex eorum exemplo, nimirum, irretitum magnis criminib. non reddentibus beneficij incapacem, valde ijs tacitis impetrare collationis gratiam a Pontifice, quamuis certo constet fore, vt eorum Pontifex conscius denegaret. Quod etiam inde constat, quia donationes alias gratuitas, & eleemosynas, ignorantia qualitatis extrinsecæ ad ea non conferentis, minimè vitiat, quamuis donans illius conscius abstineret se ab eleemosyna, vel donatione, vt eleemosyna collata pauperi nequissimo, illamque pessime expendenti valida est. Quia paupertas illius intrinseca est vera, quamuis largiens eleemosynam non daret, si illius mores nosset. Quare iure optimo Innocentius, & Speculator (vt ex ipsis nu.10. retuli,) dicunt taciturnitatem veri tunc vitiare, quando contingit in ijs, quæ pertinent ad dispensationem obtinendam. Et Mandosius regula 32. Cancellariæ, quæst.9.num.10. & Gutierrez, q.canon.libro 2.c.15.num.29. aiunt id quod tradunt Doctores, nimirum, corruere gratiam tacita veritate, qua cognita Princeps non concessisset, intelligendum esse, quando ideo remoueri Principem a concessione est conforme iuri, & ex causa iusta, ac debita procedit. Secus quando procederet ex affectu, aut alia causa non considerabili ad dispensationem. Alias (inquit) dicendum esset non valere impetrationem beneficij, non exprimendo Pontifici alium valde illi familiarem, mox illud petiturum, Quia si id nosset denegaret huic. Aliæ autem sunt qualitates intrinsecæ, quæ, nimirum, pertinent ad id circa quod dispensatio est obtinenda: & has qualitates esse necessario exprimendas sustinemus, quando sunt causa finalis concessionis, (vt num. præced. explicuimus.) Nec de is sentiunt contrarium authores illi: vt ex eorum exemplo constat.

19 Quod si petas, vnde dignosci possit qualitatem conducere ad dispensationem, & eius generis esse, vt ea expressa Princeps gratiam non concederet? Respondetur id prudentis arbitrio relinqui dijudicandum, quando nec ex iure, nec ex stylo curiæ, nec Principis consuetudine id constat. Quod tradunt Abb.c.constitutus, nu.5. de relig.dom. & c.ex conquest.nu.4. de restit.spol. Felinus cap.ceterum, nu.4. de rescrip. Tiraquellus tractatu cessante causa, limitat.1.num.15.& 18. Couar.variar.c.vlt.num.5. vers.falsitas, Nauar.c.si quando, ex except.3.nu.3. de rescript. Menoch.lib.2.de arbitr.cent.3.casu 201.nu.29.& duplici sequenti, Gutierrez, q.can.lib.2.ca.15.nu.44.& 49. Prudens autem hoc arbitrabitur attento communi curiæ stylo, & Principis consuetudine, attentis alijs similibus rescriptis, vt tradunt Lapus allegatione 89. factum super quo, num. 6. Fel.cap.super literis, num.8. vers.prima regula, & ca.in nostra, num.19. corollario 20. de rescrip. Bartholom. Socinus cons.164.nu.5.& cons.169.num.10. ver.postremò respondeo, vol.2. Afflictus decisio. Neapolitana 116.num.4. Cassiodorus decis.12.nu.14. de præben. Silua benef.3.p.q.12.nu.51. Rebuffus in concordatis, in forma mandati Apostolici, vbi explicat narranda in beneficij impetratione, paulo post 30. narrandum, vers.& postquam omnes aliæ qualitates, & c.nulla, art.2. statim, in principio, conclus.4. de concess. præbend. Couar.d.cap.vltim.num.1. versic.3. Menoch.d.casu 201.num.31. Pelaez de maioratu, in 1.p.q. 8.nu.1.& 2. Flaminius de confidentia benefic.quæstio.46. numero quadragesimoprimo, & 43. Gutierrez proximè allegatus.

20 Quando autem attentis omnibus circumstantijs, dubium est, an causa in dispensatione tacita, vel falso expressa, sit finalis, ita vt sine vlla dispensatione non concederetur, vel tantum sit impulsiua, controuertitur valde. Quidam enim præsumi finalem affirmant. Huius sententiæ videntur expresse Abb.c.quia circa, nu.6. in fi. de consangu. & ibi Alex.de Neuo, nu.6. in fi. Præp.nu.4. ver.sed de dispensatione vel alia gratia semper præsumendũ esse, Principem fuisse motum ex causa in ea expressa. Et expressius tenent Bald.cons.355. præmittendum, nu.2. vol.1. Bartho. Soc.cons.273. in præsenti consultatione, nu.11.vol.2. Molina, 1.tomo de iustitia, tract.2.disput.173.colum.9. paulo ante versic.quando qualitas. Et de ratione expressa in lege eam præsumi finalem, affirmant multi, quos refert, & sequitur Tiraquellus tractatu cessante causa, limitatione 1. num.21.29.30.43.44.50.& 86. Paulus consil.314. num.2. vol.1. Menochius consil.272.nu.57. volum.3. Gutierrez. alios referens lib.3. practicarum quæstio.17.num.115. At verius est, in dubio non præsumi causam finalem, sed impulsiuam, ac proinde præsumi fore vt illa causa verè expressa Princeps concederet dispensationem, vt vel sic illa valida sit. Quia valori actus iura maximè fauent, atque in dubio eum præsumunt (vt num.25. probabo.) Atq; ita in gratijs, ac priuilegijs docent Dinus regula decet, in fine, de reg.iuris in 6. & ibi Francus, numer.3. Baldus ibi in addit.ad Ioannem Andream, & l.generaliter, num.3. C.de Episcop. & cleric. Corneus cons.153. In præsenti consultatione, num.12.vol.2. Staphilæus de literis gratiæ, titu.de vi, & effectu clausularum, in prin.nu.6. Tiraq. d.limitatione prima, numero 14. Rebuffus in concordatis, in forma mandati Apostolici, paulo post principium, verbo morum honestas, versicul. in dubio Loazes de matrimonio regis Angliæ, dubio 5.nume.42.& 43. vbi pulchrè ait causam in omnibus gratijs, ac priuilegijs insertam, semper in dubio præsumi impulsiuam, & nõ finalem, & in eo dubio nullatenus vitiari gratiam ob eius defectum, aut falsitatem, Corduba summa, quæstione 45. opinione prima, puncto 1. in secunda ratione, versi. tambien se confirma. atq; idem in legibus, & donationibus tuentur Glossa l. secunda fin. ff. de donatione. Euerardus loco a cessatione rationis, numero quinto, Bertachinus in suo repertorio, litera C. verbo, causa impulsiua, Menochius cons.106.num.92. volum. secundo, & alij, quos refert Tiraq.d.limitatione prima, numero 48.

21 Si specialius petat exprimenda in beneficij impetratione (ne longius immoret) consulendi sunt. Felinus, & Doctores, cap. in nostra, de rescrip. Rebuffus in concordatis, vbi de forma mandati Apostolici, vers. quarto quæ sunt in his mandatis, & ca. nulla, toto art. 2. de concess. præb. Silua benef. 3. p. q. 11. & 12. Berous, c. ad aures, per totum, & c. super literis, in 2. lect. de rescrip. nu 72. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 3. casu 201. a nu. 33. Mascard. de prob. concl. 886. & duplici sequenti. Couar. 1. var. c. vltimo, nu. 7. Gutierrez quæst. canon. lib. 2. c. 15. a num. 74. Quæ autem explicanda sint in legitimatione obtinenda, consule Menochium eadem centur. 3. casu 203. Et quæ in literis iustitiæ, consule eundem ibi, casu 202. Et an litis pendentiæ sit facienda mentio, videndi sunt Speculator, tit. de dispensatione, §. qualiter autem, nu. 8. & latissimè Flaminius de resignatione benef. lib. 2. q. 3. a nu. 62. De explicandis vero in dispensationibus matrimonialibus agemus disputationibus sequentibus.

22 Hinc infertur primo, non esse approbandam doctrinam Nauar. lib 5. cons. in 2. edit. tit. de homicidio, cons. 4. num. vnico, in 2. lib. 1. tit. de rescrip. cons. 18. nu.... Manuel 1. to. summæ, in 2. edit. c. 179. concl. 5. num. 10. vbi asserunt dispensationem irregularitatis ex homicidio presbyteri cōtractæ subreptitiam esse, si taceatur occisum fuisse presbyterum. Quod non satis dictum perpetratum fuerit expressum Pontifici. Sed hæc doctrina displicet propter dicta, num. 18. Quia cum irregularitas homicidij indicta sit, non tam ob delicti grauitatem, siquidem multo grauioribus delictis, vt blasphemiæ, periurio, non sit imposita, quam ob perfectæ leuitatis defectum, fuisse presbyterum, aut quēcumque alium hominem interfectum, est qualitas omnino extrinseca, & nil ad irregularitatem faciens.

23 Secundo deducitur, esse subreptitiam dispensationem si quis proponat se votum religionis emisisse, cum tamen vouerit perseueraturum se in eadem. Quod tacuerit qualitatem intrinsecam tangentem ipsius voti substantiam. Et quia communissima sententia tuetur contra Sotum, lib. 7. de iust. quæst. 2. art. 1. ad 3. latum esse discrimen inter hæc vota, quod religionis obliget ad solum ingressum bona fide, ita vt tempore nouitiatus liceat ex iusta causa egredi, perseuerantiæ autem obliget ad profitendum. Et ita non valere tunc dispensationem docent Naurrus summa, c. 12. nu. 47. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1. par. 2. lib. 3. c. 20. vers. idem etiam. Ludou. Lopez, 1. p. instruct. c. 44. in fi. Manuel 2. tomo summæ, c. 95. conclus. 7. num. 7. Vega 2. tomo summæ, c. 129. casu 29. Si autem explicaret se vouisse religionem, cum tamē vouisset se futurum religiosum, valida est dispensatio. Quia vtrumque votum solis verbis differt, & re ipsa idem est, ad solumque ingressum bona fide ad experiendum obligat. Vt contra Caietanum inter vtrumq; votum distinguentem tuetur communissima sententia. Azor lib. 11. institutionum moralium, c. 25. q. 7. vbi alios refert.

24 Tertio deducitur, quid dicendum sit de concessione impetrata ab Episcopo, vel alio superiore ad dispensandum in quodam casu, quando impetrans data opera tacet casū, quia existimat fore, vt eo expresso Prælatus deneget, & Prælatus non interrogans casum, sed fidens petenti, concedit illi suas vices ad dispensandum? Sic distinguendum existimo, si petens norit Prælatum esse in contraria voluntate habituali, quia in similibus casibus nunquam vult dispensare, vel quod se non posse opinetur, vel quod nolit, non valebit impetratio. Nam concedendi intentio deficit. Quia sicut in generali concessione non veniūt ea, quæ quis verisimiliter non esset in specie concessurus, regula in generali, de regul. iur. in 6. Ita nec in illa interminata concessione venit casus, qui habituali concedentis voluntati aduersatur. Si autem non adesset hæc habitualis voluntas, nec opinio contraria, sed tantum crederetur fore vt a concessione aliqualiter retardetur, & forte nolit, eo quod minutissima spectet, vel scrupulis agitetur, valida erit impetratio. Quia absolute prælatus concessit, & nulla est actualis, vel habitualis voluntas.

25 Quarto infertur, quod sentiendum sit in dubio an dispensatio valida sit, an potius subreptitia? vt quia dubium est, an satis probetur veritas narratorum in precibus, vel quia dubium est, an causa tacita, vel falso inter alias veras expressas sit finalis. Petrus de Ledesma in summa sacram. vbi de matrimonio cap. 27. in fine, ait in eo dubio non esse ineundum matrimonium, at si eo inito superueniat, iudicandum esse in matrimonij fauorem. Probat priorem partem, quod culpa sit rem dubiam attentare. Item quia Pōtifex concedit ordinario, vt dispenset, si preces veritate nitantur. At quando id est dubium, non nituntur veritate. Tertio potest probari, quia cum de impedimento constet, & dispensatio dubia sit, stat possessio pro impedimento. At verius existimo in dubio præsumi eam dispensationē validam. Quod affirmat, & optime probat Riminaldus cons. 275. num. 17. vol. 3. & cons. 262. nu. 26. & duplici sequenti, vol. 5. multis allegatis, & specialiter Bennio tractatu de nullitate sententiæ, tit. qualiter sententia, & processus, qui dicuntur nulli, nume. 127. vbi ait studendum esse nunquid nullitas obiecta possit aliquo modo ex iure, vel ex facto offuscari, vel saltem dubia reddi. Quia re existente dubia iudicandum est in valoris actus fauorem, vt magis valeat, quam pereat, cap. Abbate, de verb. signific. & l. quoties, ff. de rebus dubijs. Quare censeo posse virtute eius dispensationis id matrimonium iniri: alias frustra ea præsumptio esset. Nec obstant in contrarium adducta. Non primum, quia agere contra dubium speculatiuum culpa vacat, quando non adest dubium practicum (vt probaui lib. 2. dispu 41. num. 8.) At in hoc euentu non est dubium practicum: nam præsumptio illa, quæ cogit existimare valere in hoc dubio dispensationem, præponderat rationi alteri cogenti dubitare, atque ita constituit opinionem probabilem valoris huius dispensationis. At operari iuxta opinionem probabilem est licitum. Neque obstat secundum, quia cum in eo dubio præsumatur pro dispensationis valore, præualet ea pars, vt preces veræ sint, & vt causa circa quam est subreptio, non sit vt finalis, vt nu. 20. probaui, Tandem non obstat vltimum. Quia possessioni illi stanti pro impedimēto præponderat præsumptio valoris actus, qui in dubio, & quantum fieri potest, præsumendus est.

26 Limitanda tamen est nostra tertia conclusio, vt taciturnitas causæ finalis vitiet dispensationem, quando est de præsenti, vel præterito remouens Principem a gratia concedenda: secus dicendum est de causis, quæ in futurum contingere possunt, quæ se habent ad esse, & non esse: de illis enim non est curandum, vt non nocet in beneficij impetratione tacere ius, quod posset aduersarius consequi me non impetrante. Sic tradunt Felin. cap. in nostra, num. 15. corol. 7. de rescript. Cassiodorus decis. 16. numero 2. & 3. de præbend. Flaminius de resigna. benef. lib. 6. quæst. 2. num. 86.

27 Secundo limitanda est, nisi taceatur veritas notoria, & quam creditur Principem nouisse. Quippe eius taciturnitas non inducit subreptionem, vt potè quæ non inducit ignorantiam, ac defectum intentionis. Ita Fel. c. in nostra, nu. 15. corol. 5. de rescript. Nauar. lib. 3. cons. vtraq; editione, tit. de feudis, cons. 1. nu. 2. & 3. Mascard. de prob. concl. 846. num. 10.

28 Tertio limitanda est, nisi qualitas tacita de iure insit, qualis est reseruatio generalis in iuris corpore clausa. Sic Decius c. sedes, in noua editione, num. 22. de rescript. Fel. c. in nostra, corol. 4. num. 4. de rescript. Cassiodorus decis. 12. nu. 8. de præb. Mascar. num. 15. Nauar. num præcedenti allegati.

29 Vtrum autem ea veritas causæ finalis tacita per ignorantiam, vel ex malitia curialis, cui ea dispensatio obtinēda commissa est, vitiet, dicemus, num. 56. & 57. & quando impulsiua tacetur ex malitia, dicemus, nu. 73. & 74.

30 Ad argumenta proposita, nu. 10. respondetur. Ad primum constat ex dictis, num. 17. vbi eum textum explicui. Ad confir. dic id euenire, quia eam veritatem exprimendam esse deciditur in illis textibus, & ideo eius taciturnitas vitiat, licet constet Principem veritate cognita concessurum, iuxta dicta num. 13. Ad secundum, dic eum, qui tardius dat, non dare minus in rei veritate, sed tantū quoad modum dandi, & ponderationem beneficij collati in ea donatione. Ad vltimum dic etiam falsi expressionem non nocere, quando falsitas non contingit circa causam dispensationis finalem, vt dicam, num. 32. Ad argumenta proposita, nu. 12. respondetur. Ad primum dic intentionem iuris esse, vt defectus circa causam finalem vitiet, vt nu. 17. ostendi. Ad secundum constat ex dictis, nu. 18. Ad ter-

tertium dic eam annullationem non habere pœnæ rationem, cum non in delicti pœnam sed ob intentionis concedentis gratiam defectum statuatur. Adde iure eam expressam esse, vt nu. 17. probaui.

SVMMARIVM.

An falsi expressio vitiet? Refertur quadam sententia, nu. 31.
Proponitur sententia Authoris, nu. 32.
Quid, si in foro externo probetur veritas precium testibus falsis, siue ea in se falsa, siue vera fuerint, nu. 33.
An in dubio ea falsa causa expressa præsumatur finalis, an impulsiua, & quid si per ignorantiam allegetur, vel ex curialis malitia? Remissiue, & ibi, quid quando ex propria malitia, est falsitas circa causam solam impulsiuam, numero 34.
An vitiet falsi expressio, quando facilior redditur dispensatio? vt si quis impetret beneficium dicẽs esse curatum, aut dignitatem, cum tamen sit simplex, vel officium, nu. 35.
Quando causa censeatur gratia taxationis, aut demonstrationis adiecta, nu 36.
Error in nomine eius, cum quo dispensatur, an vitiet: & an priuilegium iuxta supplicam sit intelligendum, numero 37.
Quid, si concedens gratiam norat personam, cui per errorem est petita, errato nomine veri petentis, nu. 38.
Quid, si erretur in diœcesi eius, cui dispensatio impetratur: & an error culpa vacans, faciat rescriptum extendi ad casum sub verbis non comprehensum, nu. 39.
An sit subreptitia dispensatio, quando proponitur sub dubio vinculum, in quo dispensatur, cum tamen certum sit, num. 40.
An qualiscunque sit falsa causa, si ea sola proponatur, vitiet, nu 41.
Quid, quando plures narrantur causæ, & aliquæ sunt veræ, & aliquæ falsæ, licet per fraudem falsæ exprimantur, numero 42.
Quid, in dispensationibus, & rescriptis gratiosis, quando plures alleganiur causæ, quædam veræ, & aliæ falsæ? Refertur opinio, nu 43.
Proponitur sententia Authoris, nu. 44.
Quid, si Pontifex dispenset cum consanguineis, allegata falsa copula, at verè iactura famæ mulieris, nu 45.
Soluuntur argumenta, nu. 46.
Post num. 46. inuenies alia summaria.

31 QVæstio secunda. An omnis expressio falsi vitiet dispensationes, ac ceteras gratias? Duplex est sententia. Prior sustinet hæc reddi subreptitia, & irrita, etiam si causa falso expressa sit impulsiua, quia nimirum, ea non leuiter mouetur Princeps ad gratiam concedendam quãuis ea non narrata concessisset. Ducitur eisdem argumentis, numer. 10. relatis, quibus probatur ex causæ impulsiuę taciturnitate vitiari dispensationem. Quòd in ea taciturnitate sit virtualis quædam falsi expressio. Secundo, quia literæ habent tacitam conditionem, si preces veritate nitantur, cap. 2. de rescript. Cuius signum est, Pontificem prius narrare, in suis literis ea, quæ pars proposuit, & statim subdere, si ita est, dispensa. Et ideo hanc sententiam sustinent loquentes de beneficij, Abbas capit. postulasti, numero 1. versic. item nota ibi, de rescript. & ibi Imol. numero 4. Felin. numero 1. versic. possunt etiam dici. Decius. ca. cum cessante, in noua edition. numero 7. de appel. Beia in suis responsionis, casu 62. in fine. Et loquentes in genere de rescr. docent Card. d. cap. postulasti, numer. 4. notab. 8 Barbat. ibi. num. 16. Angel. verb. rescriptum, numero 3. & ibi Armil. num. 2. Tabien. quæst. 3. num. 4. Et loquentes de omni dispensatione docent Abb. cap. ex parte, el 2. numero 8. in fin. de conuers. coniug. Bellamera decis. 697. conclusio extra Rotam, num. 4. Ripa l. ex facto. num. 25. versic. & si replicaueris, ff. de vulgari. Marian. Socinus consil. 77. numer. 85. volum. 1. Tiraquellus tractatu cessante causa, limitatione 1. num. 12. & 14. Nauar. sum. cap. 22. numer. 86. versic. quinto, & extrauag. de dotis pro gratia, notabili, 32. nume. 48. corollar. 4. versic. nec obstat resolutio, & cap. si quando, exception. 3. numer. 3. de rescript. & lib. 1. consil. in vtraque editione titu. de constitu. consil. 1. quæst. 19. nume. 50. & tit. de rescrip. in 1. edition. consil. 1. num. 5. in 2. consil. 12. num. 5. & consi. 14. num. 3. & lib. 4. tit. de cognat. spirituali, consil. vlt. numer. 3. Gutier. quæst. canon. lib. 2. cap. 15. numer. 41. & sequentibus. Ludouicus Lopez. 1. par. instructorij cap. 296. colum. 13. & 2. par. vbi de ieiunio, cap. 112. colum. 25. & vbi de matrim. cap. vltimo, colum. antepenultima. Manuel quæst. regular. tomo 2. quæst. 46. art. 6. Et absoluè non distinguentes an causa sit impulsiua, an finalis, tradunt vitiari dispensationem ex causæ expressæ falsitate, Glossa capit. quia circa, verb. falsa, de consanguin. & ibi Abb. num. 5. Gozadinus consilio 51. numer. 42. addens hoc esse verum etiamsi in literis Apostolicis addatur, Et ex alijs causis animum nostrum mouentibus. Et loquens in legitimatione Velascus consilio 60. nume. 5. tomo 1. Et loquentes in matrimonio Couar. 4. decret. 2. par. c. 6. §. 10. num. 14. Menochius consilio 385. nu. 31. versic. non etiam obstat, volum. 4. Gutierrez, d cap. 15. nu. 100.

32 Posterior sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait solius causæ finalis falsæ expressione vitiari dispensationem, nimirum, quando Princeps ea falsitate non expressa gratiam minimè concessisset, secus quando concessisset, & multo maiori difficultate. Hanc sententiam probant rationes, num. 11. adductæ ad probandum solam causæ finalis taciturnitatem inducere subreptionem. Eadem enim fere est ratio de taciturnitate veri, cum in ea virtute claudatur falsi expressio. Deinde quia eandem libertatem exigit donatio, ac gratia a Principe concessa. Cum vtraque a mera alterius voluntate procedat: imo maiorem postulat donatio, vt potè, quæ nullam debiti rationem habet, quam tamen habet aliquo modo dispensatio ex iusta causa concessa. Sed donatio procedens ex causa falsa simulata impulsiua non est irrita, sed tantum vbi falsitas contingit in causa finali, vt bene docent Adrianus 4. tractatu de restitutione, quæst. quæ incipit, consequenter quæro vtrum indistinctè. Metiua. C. de restit. quæst. 24. in solutione ad 4. & 5. Nauar. summa cap. 17. num. 107, & multi alij. Ergo gratia Principis procedens a causa impulsiua falsa valet. Tandem quia conditio in his literis posita, si preces veritate nitantur, intelligitur in substantialibus, id est, in ijs ex quibus gratia pendet, ita vt aliàs non concederetur. Et ideo hanc sententiam videntur expresse tenere Speculator, titu. de dispensatione, §. dicendum restat. numero 10. versic. quid si Innoc. cap. dudum, el 2. num. 15. versic. inualidam, de electio. vbi dicunt expressionem falsi tunc vitiare, quando est in ijs, quæ circa obtinendam dispensationem consistunt, scilicet, quibus vere expressis ea non cõcederetur. Et videtur tenere Imola eo. cap. dudum, nu. 18. vbi ait falsitatem vitiare, quando ea non expressa denegaretur dispensatio. Et tenent Glossa cap ex parte, el 2. verb. falsa, de conuers. coniug Decius. ca. postulasti, in noua editione, num. 11. notabili 4. & cap. super literis, in glossa, verb. literas, numero 33. de rescript. & ibi Beroius in 2. lectura, nu. 35. Parisius consilio 4. numero 35. volum. 4. Staphilæus de literis gratiæ, tit. de vi & effectu clausularum, in principio, num. 5. Syl. verb. rescriptum, quæst. 6. & q. 7. initio, Loazes de matrimonio regis Angliæ, dubio 5. numer. 37. 42. 44. 45. 46. Couar. lib. 1. variar. cap. 20. nu. 5. versic. falsitas. Henriquez lib. 12. de matrim. c. 3. num. 7. & eiusdem sententiæ videtur esse Menochius de arbitrar. lib. 2. centuria 3. casu 201. nu. 22. vbi dicens magis receptam sententiam habere, vt subreptio circa causam impulsiuam vitiet: subdit multum, nec immerito dubitari alios de hac sententia. Addit optime Couarruu. intelligendam hanc sententiam esse, quando ea causa impulsiua falso expressa, talis est vt si vere Principi significaretur, gratiam concessisset eodem modo, quo concessit, secus si non eodem pacto concessisset, sed quibusdam moderationibus adhibitis. Sicut etiam diximus, numero 11. in fine, agentes de veri taciturnitate. Quia tunc non verificatur Principem causa vere explicata gratiam concessurum. Et quia ea causa est verè finalis, vt nu. 8. probaui.

33 Quod si in foro externo veritas precum in dispensationibus allegata probetur falsis testibus, quando postea constaret veritas, censenda est ea dispensatio irrita. Nec obstat iudicem inuenisse ita esse, atque ita videtur verificari clausula, si ita esse inueneris. Quia fundatur in

falsa

falsa præsumptione: Sic Petrus de Ledesma in summ. sacr. vbi de matr. c. 27. diffic. vlt. Atque idem intelligo etiamsi testes illi veri essent, quia putabant se verum testari. Quia in rei veritate non verificatur conditio illa, si ita est. Si tamen causa vera in se esset, quamuis falsis testibus probaretur, quia, nimirum vel testes eam ignorabant, vel crederent eam esse falsam, valeret vtique dispensatio. Quia causa erat vera in se, & talis iudicata secundum allegata & probata.

34 An verò in dubio præsumatur causa circa quam est falsitas, impulsiua, an potius finalis? diximus, nu. 20 & quid, si ea falsitas ex ignorantia contingat, vel ex curialis relatione? dicam, nu. 56. & 57. & quid, quando ex propria malitia, est tamen causa impulsiua? dicam, nu. 73. & 74.

35 Ex his deducitur primo non vitiari dispensationem ex falsa causæ expressione, quando ea verè expressa facilior esset dispensatio, vt si impetrans beneficium narret id esse curatum, vel dignitatem, cum tamen sit simplex, aut officium. Quod intellige quando, causa demonstrationis ea qualitas adiungitur, secus si causa taxationis. Prior pars constat ex l. falsa, ff. de condit. & demonstr. & ex ca. tua, de sponsal. ex quibus textibus constat falsam demonstrationem non nocere, quando constat de corpore. At hic constat de corpore, impetratur enim certum beneficium vacans. Posterior autem pars probatur ex capitul. cui de non sacerdotali, de præben. in 6. vbi deciditur mandatum de conferenda alicui præbenda certi valoris, non extendi ad minoris valoris præbendam, & ex cap. susceptum, de rescript. in 6. vbi mandato dato de conferendo beneficio vacanti per resignationem, nequit cõferri si vacet per mortem. Cum tamen in vtroque euentu, vel facilius in priori casu, vel saltem æquè facilè, ac in posteriori Pontifex concederet. Quarum decisionum alia ratio cómmoda assignari nequit, nisi designationem illam minoris valoris, ac modi vacandi adiectam esse gratia taxationis. Quod inde suadetur, quia in vtroq. textu est mandatum cuius fines diligenter, & ad vnguem seruandi sunt, vt expressè redditur hæc ratio, eod. cap. cui de non sacerdotali, in fine. Ratio autem huius diuersitatis ea est: quia quando gratia demonstrationis adijcitur qualitas restringit gratiam, sed re vera est animus conferendæ rei, vt est in se, quàmuis falsa eius qualitas demonstretur. At quando causa taxationis, limitatur gratia ad rem qualitate illa affectam, quare si illa non afficiatur, deficit gratia defectu voluntatis concedentis. Non enim potest gratia trahi ad beneficium ea qualitate destitutum, licet id a Pontifice facilius concessum foret. Atque ita docent Abbas, cap. significante, nu 6. & 7. & c. super literis, num. 3. de rescript. Felin. eod. cap. significante, numero vltimo, versi. vlterius tangit, & eo. cap. super literis, num. 3. limitatione 4. & ibi Berous in prima lectura, num. 44. Rebuffus, cap. nulla, art. 2. statim in principio, post 4. conclusionem, versi. notetis, de concess. præbend. Staphilæus de literis gratiæ, vbi de forma, & modo impetrandi, tit. præterea est dare dignitatem, numero 4. 5. & 6. Syluest. verbo rescriptum, quæst. 3. Couar. allegata Rotæ decisione lib. 1. variar. cap. vltimo, numero sexto, Gutierrez quæst. canon. lib. 2. c. 15. numero 82. & 84.

36 Quòd si petas, quando censeatur causa demonstrationis, & quando causa taxationis qualitas adiecta? Hanc regulam tradit Fel. c. super literis, num. 4. de rescript. quem sequitur ibi Berous in 1. lectura, nu. 45. gratia demonstrationis censetur apponi aliquid, quando sub diuersis verborum conceptionibus exprimitur. At taxationis gratia, quando sub vna verborum conceptione, verbi gratia, in legatis, si præcedat dispositio testatoris significans quid solui debeat, & postea subnectitur præstatio vnde facienda sit, ac proinde sunt duæ orationes, illa additio videtur apposita, gratia demonstrationis, vnde non limitat dispositionem, sed solum demonstrat vnde facilius solui possit, & sic quamuis deficiat, debetur. Quando autem vnica est oratio significans, quid, & vnde solui debeat, tunc illa assignatio taxat dispositionem, ac ea deficiente deficit, vt lego decem quæ mihi Titius debet, vel quæ sunt in arca, si is non debeat, vel non sint in arca, perit legatum. Et in beneficijs ponit exemplum Berous proximè allegatus, vt sit causa demonstrationis, confero tibi tale beneficium, quod fuit erectum in tali Ecclesia pro dignitate, vel tale beneficium, quod est dignitas in tali Ecclesia. At causa taxationis, confero tibi dignitatem talis Ecclesiæ. Quam eandem regulam in legatis tradunt Bartol. leg. inter stipulantem, §. sacram, numero 6. ff. de verbor. obligatio. & alij quos refert, & sequitur Tell. l. 17. Tauri, numero 127. Sed quamuis hæc regula legatis, & contractibus optimè adaptari possit: at dispensationibus, & beneficiorum impetrationibus nescio qualiter aptari valeat. Quia forma communis sic se habet, proponit supplicans se esse in tali gradu coniunctum cum femina, quam vult ducere. Et in beneficij impetratione proponit in tali Ecclesia vacare beneficium curatum, & Pontifex simpliciter respondet, si ita est, dispensetur, vel conferatur, vel ipsemet confert. Quare cum semper sit vnica oratio, censeretur semper adiecta qualitas per modum taxationis, atque ita dicendum esset, semper inutilem esse dispensationem, in qua erratum est in gradu, asserendo esse secundum, cum tamen sit tertius, & impetrationem beneficij esse semper inutilem, in qua assertum est id esse curatum, cum tamen sit simplex. Quare licet existimem semper apponi causa demonstrationis, quoties est duplex oratio: at non est sufficiens signum ad colligendum apponi gratia taxationis, vnicam esse orationem, sed aliunde id petendum est. Vnde textus capit. susceptum, de rescrip. in 6. & cap. cui de non sacerdotali, de præbend. in 6. citati, numer. præcedenti ad hoc comprobandum, reddunt rationem, cur sub maioris valoris præbenda non comprehendatur quæ minoris est: nec sub vacatione per resignationem comprehendatur vacatio per mortem, quod illud mandatum fuerit, cuius fines strictissimè seruandi sunt. Atque adeò ex stricta hac mandati interpretatione colligitur eam qualitatem, & modum adiecta esse causa taxationis. Vnde hoc est speciale in mandato, vt optimè notant Decius regula in eo, quod plus est, nume. 14. ff. de regulis iuris, Pelaez de maioratu, in 1. edition. 1. pa. quæstione 4. numero 3. Et ideò Berous, d. capitulo super literis, in 2. lectura, numero 57. & 58. ait alias placuisse sibi regulam dictam, nunc tamen non placere, tam in legatis, quam in dispensationibus, eamque latè impugnat. Et numero 58. concludit quando aliquid adijcitur in eadem oratione, non semper causa taxationis apponi, sed quando præcessit generalis, vel indefinita dispositio de dando, aut faciendo aliquid, & adijcitur locus, seu materia super qua executio fieri debet, secus si quid tanquam qualitas rei adijceretur. Quia etiam in eadem oratione diceretur fieri causa demonstrationis. Et hæc limitatio satis mihi placet. Et illa retenta cessat obiectio proposita. Nam quamuis in eadem oratione soleat Pontifex exprimere beneficium cum sua qualitate: cum expressio illa adijciatur tanquam qualitas rei, non censebitur causa taxationis, sed causa demonstrationis apposita, nisi aliunde colligatur mentem concedentis fuisse causa taxationis. Similiter ait benè Berous ibi, dicendum esse id quod expressum est, stare demonstratiue, quando requiritur ad certitudinem, & valorem actus demonstratio, & nulla est alia: tunc enim præsumptio valoris actus, quæ semper in dubio capienda est, l. quoties, ff. de rebus dubijs, efficiet vt in eo dubio stet demonstratiue.

37 Secundo deducitur, quid dicendum sit, quando error committitur in nomine eius, cui impetratur dispensatio? Videtur enim dispensatio subreptitia, & irrita. Quia priuilegium intelligitur iuxta verba in supplicatione posita, vt optimè docent alijs citatis Iason, l. Gallus, in 1. lectura, §. idem credendum, num. 10. ff. de liber. & posthu. Loazes de matrimonio Regis Angliæ, dubio 5. nume. 28. Gutierrez libro 3. practic. quæst. 18. num. 42. Matienco lib. 5. recopilat. titul. 2. l. 1. glossa 2. numero 3. Manuel addit. ad bullam, §. 9. numero 109. & probatur ex l. si præses, ff. de pœnis & ex. §. præterea, Institut. de inutili stipulat. At in supplicatione est petita dispensatio personæ proprio nomine signatæ. Non ergo porrigitur ad eam, quæ id nomen non habet. Secunda ex doctrina Pauli, l. si quis infundi, in principio, numero 5. ff. de lega. 1. vbi tradit legatum reddi irritum, quamuis constet de intentione legantis circa rem, quam legare voluit, si eam non expresserit per vocabulum ipsi conueniens. Tertiò ex capitulo significante, de rescript. vbi petitum est a Pontifice rescriptum

ac maiori studio vacetur literis, & educatio studiosior sit. Adde vsum sic interpretatum esse testatoris fundantis voluntatem. At in nostro casu deficit finis studiosus, & renunciatio fit animo eximendi se a lege contra sacrorum canonum mentem. Nec consuetudo explicuit mentem Pontificum esse, concedere dispensationem ob hanc affectatam paupertatem, gratia illius extorquendæ. Posterior autem pars probatur, quia allegatur Pontifici ea paupertas, vt causa dispensationis legitima, quæ tantum abest, vt causa dispensationis sit, vt potius retraheret ipsum a dispensatione concedenda: quo ijs fraudibus obuietur. Iuxta regulam, quam ex aliquorum mente referemus disput. 25. numero 38. Si tamen renunciatio non ad eum finem facta fuisset, sed ad alium quemcumque, etiam inhonestũ, si vere fuit facta absque pacto expresso, vel tacito retrodonandi, quamuis certa fiducia concepta, fore vt is, in quem renunciatio facta est, reddat ex sua liberalitate postea bona renuncianti, valida erit dispensatio allegando paupertatẽ, tacitaque renunciatione, vnde orta est. Quia ea femina vere pauper est, ac dote caret, nullamque, vt obtineret dispensationem, fraudem admisit. Nec ea fiducia constituit eam diuitem: vtpote quæ soli alterius voluntati innititur. Iuxta dicta nu. 22. Adde valituram eam dispensationem, quamuis hac dotem in vsibus turpibus cõsumpsisset.

27 Maior autem difficultas est, quando femina vere carebat dote, quando dispensatio impetrata est ratione dotis incompetentis: at antequam expediretur per ordinariũ, est instituta hæres, aut legataria maximæ quantitatis, antequam possit hæreditatem hanc, aut legatum repudiare, ne ea effecta diues, frustretur dispensationis valore, quasi cessante causa? Et quidem si femina cederet, aut renunciaret in fauorem alicuius, manifestum est iam illam acquisijsse hæreditatem, vel legatum, & effectam fuisse diuitem. Cum in ea cessione includatur prius natura tacita additio (vt probaui libro 6. disputatio.4. numero 17.) ac proinde renunciatio illa dolosa non proderit, sicut si a principio facta esset. At difficultas est; an possit absolute renunciare hæreditati illi, vel legato, ne dispensationis effectu defraudetur? Et partem negantem suadet, quod in foro conscientiæ non liceat hæc renunciatio in creditorum fraudem. (Vt probaui libro sexto, disput. quarta, numero 9.) Sed in beneficium in solo foro externo prodest, Ergo saltem in foro conscientiæ dispensatio illa cessabit. Et confirmatur: quia si legatum consistat in specie, transfertur dominium in legatarium a die mortis testatoris, non expectata hæreditatis aditione, l. a Titio, ff. de furtis. Cum ergo domina effecta iam sit illius legati, cessabit paupertas, ac subinde dispensatio. Sed his non obstantibus, existimo integrum esse in vtroque foro huic feminæ renunciare illi hæreditati, vel legato, antequam tacitè, vel expresse acceptet, ne valor dispensationis cesset, siue renunciatrit, antequam mittat Romam pro dispensatione obtinenda, siue postquam Pontifex illam expediuit. Ducor, quod iura concedant prædictam renunciationem hæreditatis, vel legati, censeantque id non esse proprium patrimonium minui, sed tantum non acquirere (vt explicui libro sexto, disput.4. numero octauo) vbi etiam ostendi dominium legati non acquiri perfectè, sed dependenter ab acceptatione. Ergo potest in vtroque foro hæc femina iure illo sibi per leges concesso vti, ne acquisitio illa noxia sibi sit. Quia quamuis in fraudem creditorum, dicendum sit diuersimode in foro interno, & externo: eo quod lex iustitiæ, qua creditoribus debitor tenetur, obligat ad acquirendum, quando alias non est soluendo. At in nostro casu non est cur inter vtrumque forum differentia constituatur. Cum nulla sit alia lex ad acquirendum obligans, nec fraus Pontifici fiat, non enim tenetur hæc diuitias in suum damnum acquirere. Quare idem sentio, si antequam mitteret Romam, vel postquam misit, antequam Pontifex dispensaret, instituta sit in prædicta hæreditate, vel legato: poterit enim illis simili modo renunciare ad effectum prædictæ dispensationis obtinendæ. Quia in hoc nulla fraus versatur, cum nil de patrimonio deperdat, sed tantum non acquirat: nec ad acquirendum aliqua lege obligetur. Non tamen poterit vti dispensatione, si nolit renunciare, nec acceptare. Quippe vere non est pauper, vtpotè, quæ adhuc ius ad rem acquisitum per testatoris mortem retinet.

28 Quod si hæres, vel legataria instituta sit, ac institutionis inscia, eo quod fuit in partibus remotissimis, misit Romam pro obtinenda dispensatione, allegando paupertatem, & concessa sibi ea dispensatione inijt matrimonium, ac post initum peruenit ad eius notitiam institutio, potest acceptare, nec defraudabitur suo valore matrimonium. Quia vera paupertas allegata est Pontifici, cum nondum hæc acceptasset, & inscia fuerit huius iuris ad rem, & hàc pie credendum est, esse Pontificis mentem, ne dispensationes, & matrimonia periculo exponantur, & cessatio causæ postquam effectus illius consummatus est, nil obest, vt suo loco dicemus.

29 Quarta difficultas est. An dispensatio impetrata allegando fore, vt femina innupta defectu dotis maneat, valida sit, si verificetur feminam innuptam remansuram, at id aliunde proueniat, vt quod sit grandæua, vel filios ex alio matrimonio habeat, vel sit deformis, aut de aliquo crimine infamata, ob illudve punita? Et videtur irrita. Quippe vnica allegatur dispensationis causa, quæ est timor cælibatus ex dotis defectu: non enim sunt hæ duæ causæ, sed vnica, assignata eius ratione. Sed existimo eam esse validam, ac dotis defectum verificari. Quia dos non dicitur sufficiens absolutè, sed respectiuè, atque illa mulier quo plura habet vitia, eo ampliori indiget dote, qua illa compẽsentur, vt sic viro æquali nubat. Quamuis ijs vitijs seclusis posset cum ea dote commode nubere. Adde reuera Pontificis mentem eo tendere, ne hæc femina innupta maneat, & nil refert vnde id dimanet, & verificatur fore, vt sit innupta.

30 Vltra dictas tres causas, num.8. commemoratas, solent etiam aliæ assignari. Quarta ergo in ordine est, conseruatio diuitiarum in eadem cognatione, ne causa dotis distrahantur ad aliam cognationis familiam, quando eæ amplissimæ sunt. Quia bono publico non parum conuenit familias locupletes, ac integras conseruari, l.1. §. denunciare, versic. publice, ff. de vent. re inspiciendo. Nam ex tali conseruatione abundat respublica viris nobilibus ac locupletibus, qui commodius ipsi inseruiant. Atque ideo ob hanc causam iustæ redduntur maioratuum institutiones. Sic tenent Gallego de cognatione spirit. capit.22. numero 11.12. & 13. Manuel 1. tomo summæ 2. editionẽ, cap. 237. numero 2. conclus. 1. Vega 2. tomo summæ, cap. 34. casu 167.

31 Quinta causa est, illustris familiæ conseruatio in eodẽ sanguine. Quod ad pietatem, ac publicum bonum pertineat conseruari illustres familias. Sic Henr. quez lib. 12. de matrim. c.3 num.9. & refert in commento, litera D. ob hanc causam dispensasse Gregorium XIII. anno 1575. cum D. Luisa Comitissa Sancta Gadeæ, vt nuberet patruo cui prius soror eius nupserat, & insuper illa voto continentiæ astricta erat.

32 Sexta causa est, excellentia meritorum, siue dispensationem petentis, siue eius, cui petitur. Vt si strenue se gessit in militia contra infideles, aut alij ministerio ad bonum commune conferenti vacauit. Quia expedit hæc a Pontifice remunerari, vt vel sic homines animosiores reddantur ad hæc exercenda. Id etiam probat text. c. tali coniugio. 1. q.7. ibi. *Vel euidens meritorum prærogatiua commendet.* Huc facit Centurionis historia, Luc.7. ibi. *Dignus est vt hoc illi præstes, diligit enim gentem nostram.* Sic Gallego de cogna. spirit. c.22. nu.17.

33 Septima causa est, proles habita ex consanguinea, quãdo bona fide suscepta est: alioquin cum crimen incestus sit, non potest recta iustitia Principem mouere ad dispensandum. Atque ita conciliantur cap. quia circa, de consan. vbi proles suscepta tanquam causa legitima assignatur, & c. cum haberet, de eo qui duxit in matri. m. vbi multiplicitatem prolis asseritur esse potius causam retrahendi a dispensationis concessione: ibi. *Cum multiplicitas prolis ita suscepta magis eorum crimen exaggeret.* Quippe prior textus loquitur de prole bona fide suscepta, posterior autem quando mala fide, & ideo caute dixit textus, *prolis ita suscepta:* & dat rationem, quod crimen sit grauius. Quod non reperitur nisi in prole habita mala fide. Atque ita docet Host. eod ca. quia circa, paulo post principium, & ibi Ioan. And. in fine. Abb. numer. 2. Anchar. numero 3. Alex. de Neuo, nu. 2. Præpos. num. 1. idem Host. d. ca. cum habe-

haberet, nu.6.& ibi Io. And. nu.5. Ant. nu.10. Præp. num.5. Alex. de Neuo, nu.8. Coua.4. dec.2.p.c.6.§.10.nu.13. Mandosius praxi signaturæ, titul. dispensationes matrimoniales, vers. aliæ causæ sunt. Ant. Cucus lib.5. institut. maior. tit.13.nu.18. Petrus de Ledes. de matr.q.56.art. vlt. ad fin. Gutier. lib.2.q. canon.c.15.nu.107. Henriq. lib.12. de matrim.c.3.nu.9. Qui bene addit satis esse prolem bona fide alterius coniugis susceptam esse, qui matrimonium legitimum esse putauit. Quia cum tunc proles sit legitima.c. ex tenore, qui filij sint legit. ad bonam eius educationẽ, valde confert id matrimonium instaurari.

34 Demum duo obseruanda sunt. Prius est, quando causæ aliquæ singulæ non sufficiunt, multas aggregatas adiuuari ad inuicem. Quia singula quæ non prosunt, simul collecta iuuant l. rationes, l. instrumenta, l. non epistolis, l. non nudis, C. de probat. & tradit bene Glos.2.l. verb. legitimis, C. de excus. tutor. Sic Gallego de cognat. spirit. cap. 22. numero 18. Quare iuuabit ad dispensationem facilius obtinendam, eamque iustã reddendam, quando aliæ causæ non inueniuntur sufficientes, allegare orbitatem feminæ à parentibus, vel saltem à patre: quod sufficit, ac necesse est, vt orphana verè dicatur. Præterea si ipsa, vel vir filios habeat ex alio matrimonio. Cõfert enim valde filijs, vt vitricus, vel nouerca sint eorum consanguinei, vt vel sic non instar vitrici, vel nouercæ se habeant erga illos, sed tanquam illorum consanguinei.

35 Posterius est, solere quandoque Pontificem dispensare absque alicuius causæ allegatione, quando consanguinitatis gradus aliquantulum est remotus, at non dispensare tunc absque causa. Tunc enim copiosior pecuniaria compositio exigitur ab eo, cui est dispensatio indulgenda: atque ea est ad sumptus publicos. Quæ vtique sufficiens, atque iusta causa reputatur dispensandi in gradibus non ita propinquis. Sicut indulgentias vniuersas in diplomatis concessas, quæ secundum omnes iustam causam expostulant, iustas reddit eleemosyna pecuniaria contributa per accipientem diploma, conuertenda in belli contra impijssimos Turcas, ac alios infideles subsidium, aut alios sumptus publicos. Id enim valde bono communi confert.

DISPVTATIO XX.

Quæ causæ iustæ sint ad dispensandum in votis castitatis, ac religionis, ac reliquis contractum matrimonij impedientibus?

SVMMARIVM.

Eadem causa desiderantur in votis, & iuramentis earundem rerum, nu.1.

An causa iusta ad dispensandum in alijs votis, sat sint in voto castitatis, & religionis, num 2.

An desideretur causa obstans ad dispensandum in voto, nu.3.

An eadem sit necessaria, dũ votum cõmutatur in minus, n.4.

Commutatio voti an requirat causam, & qualem, nu 5.

An sit iusta causa dispensandi in voto compositio aliqua pecuniaria, nu.6.

Quotupliciter contingat causa executioni voti obstans, nu 7.

An sit iusta dispensandi causa, quando dubium est, an res promissa sit iam effecta mala, aut inutilis, aut maiori bono obstans, nu 8.

An ad dispensandum, vel commutandum, maior bonitas boni impediti, vel in quod commutatio fit, sit spectanda, attenta materia voti, vt est actus voti, nu 9.

An desideretur certitudo sufficientia causa ad dispensandum, num.10.

An sit iusta causa, quando dubitatur, an quis vouerit, vel votum obliget ob defectum materia, vel animi se obligandi: vel quod dubitet, an castitatem vouerit dependenter à religione, à qua est iam liber, nu.11.

Quid, quando leuiter, & absque matura deliberatione votum emissum est, nu 12.

An in votis ante pubertatem emissis possit semper dispensari, num 13.

An sit iusta causa, votum metu emissum esse, quando non fuit ad extorquendum votum incussus, num.14.

Quid, quando fuit incussus ad extorquendum, fuit tamen leuis, num.15.

An error circa causam impulsiuam, vel eius cessatio sit iusta causa, nu.16.

An periculum violandi voti consurgens ex vouentis statu, sit iusta causa, nu.17.

An maxima difficultas implendi voti sit iusta causa? quando est periculum, nu 18.

Quid si ea cõsurgat ex malitia, et prauo habitu vouẽtis, n.19.

An pati tentationes, & vehemens desiderium sit iusta causa, num 20

An vtilitas priuata vouẽtis sit iusta dispẽsandi causa, n.21.

An difficultas magna superueniens sit causa nu 22.

An sit causa, quando vouens nimijs scrupulis vexatur, n.23.

An necessitas boni communis, etiam ex malitia proueniens, sit causa, nu 24.

An sit causa necessitas conseruanda progenie illustris, n.25.

An sit causa, morbus, cui actibus venereis solis succurri potest? & ibi an morbus continuus sit causa dispensandi in voto religionis, nu.26.

An maior causa petatur in dispẽsatione voti quã legis, n.27.

An causa insufficiens ad dispensandum, sufficiat ad partim cõmutandum, nu.28

An minor causa desideretur ad dispensandum in voto pœnali, vel conditionali, quam in absoluto, nu.29.

An quando adsunt iuramentum, & votum eiusdem rei, sit necessaria maior causa ad dispensandum, vel commutandum, nu 30.

An sufficiens causa dispensandi in voto, sit quoque sufficiens quando adest votum non petenda dispensationis, nu 31.

An minor causa desideretur ad dispensandum, vt voti executio differatur, nu 32.

1 PRæmittendum est, easdem causas desiderari, ac sufficere ad relaxanda iuramenta in solũ Dei honorem facta, quæ desiderantur, & sufficiunt in similium votorum dispensatione. Quod amplius, num.30. declarabitur. Et docent Sot. lib.8. de iust.q.1.art.9. col.4. in solutione ad 3. versic. est autem. Aragon.2.2. quæst.89.art.9.col.4. propositione 3.

2 Secundo præmittendum est, Doctores præter vnã, aut alteram causam, de quibus est specialis difficultas, an sat sint ad dispensandum in voto castitatis, vel religionis, non agere specialiter de his votis, sed in genere tradere causas dispensandi in votis. Quæ similiter locum habebunt in his votis, si reperiantur proportionem debitam illis habẽtes. Quo enim votum de maiori bono est, eo excellentior causa requiritur ad dispensandum in eo.

3 Prima conclusio sit. Ad dispensandum in voto requiritur causa illius executioni obstans. Quia vt dispensatio hæc legitima sit, debet redundare in Christi honorem, aut Ecclesiæ vtilitatem, vt docet D.Th.2.2. q.88. artic.12. in fine corporis, id probans ex D. Paulo 2. ad Corint. 2. ibi. *Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi.* Cum enim in persona Christi dispenset prælatus, legitima eius dispensatio debet in honorem Christi, & Ecclesiæ, quæ eius corpus est, cedere vtilitatem. At quando deficit causa obstans executioni voti, non cedit in honorem Christi, aut Ecclesiæ vtilitatem: sed potius expediret id votum impleri. Hæc conclusio aperte colligitur ex D.Tho.2.2.q.88.art.12.ad 2. vbi ait esse irritam dispensationem in voto religionis factam nulla apparenti causa obstante. Et eam tenent Caiet. ibi, col.2. dubio 2. Sotus lib.7. de iustitia, qu.4. art.3. col.7. versic. ad istorum ergo. Nau. de indulgentijs, super § in Leuitico, notabili 27. nu.2. Aragon.2.2.q.88.art.12. col.4. vers. circa 2. concl. dicto 2. Valentia, 2.2. disputat.6. q.6. puncto 7. colum. antepenult. Manuel addit. ad Cruciatam.§.9.num.106.

4 Imo quando votum commutatur in minus, requiritur causa executioni voti obstans. Quia tunc admiscetur nonnulla voti dispensatio. Sic Sotus libr.7. de iustit. quæst.4. art.3. colu.8. versic. quando vero, Aragon. numero præcedenti allegatus.

5 Hinc infertur discrimen inter meram commutationem factam ex potestate ordinaria, vel priuilegio, in æquale bonum, & dispensationem, siue meram, siue cõmutationi admixtam. Quamuis enim vtraque tanquam actus iurisdi-

iurisdictionis spiritualis, & non dominatiuæ causam iustam expostulet, at dispensatio requirit causam iustam obstantem executioni voti, at commutatio eam non requirit, sed satis est quæcumque occasio. Quia semper concurrit promptior voluntas, quam habet vouens ad materiam subrogandam, accedit in Christi honorem, ac Ecclesiæ vtilitatem, si eius benignitatem vouentes experiantur, Ecclesia in Dei persona illis gratificante, ac benigne commutationem in bonum æquale indulgente, quo facilius ad spontaneam voti obligationem Deo dicandam inducantur. Sic Caiet. Sotus, Valentia citati, num. 3. idem Caietan. summa, verbo votum, c. vlt. & ibi Armilla, nu. 14. Cordu. summa, q. 149.

6 Secundo infertur, non esse iustam dispensandi in votis causam, si vouens conferat magnam pecuniæ summam, si nulla causa executioni voti obstans, reperiatur. Quia omnes dicunt causam obstantem desiderari. Et tenet Aragon. 2. 2. q. 88. art. 12. col. 5. At posset esse commutatio, si eleemosyna hæc eroganda esset æqualis obsequij diuini, ac votum. Quamuis disp. præc. in fin. dixerimus compositionem hanc pecuniariam sufficere ad dispensandum in iure Ecclesiastico, statuenti impedimenta dirimentia matrimonium, Quia hæc dispensatio non postulat causam obstantem, qualem voti dispensatio petit.

7 Secunda conclusio. Causa obstans ad voti dispensationem requisita potest accidere, vel ex parte materiæ voti, vel ex parte ipsius vouentis, vt bene tradunt Doctores, num. 3. allegati. Quod vt clarius explicetur, proponam prius causas iustas ex parte materiæ voti: deinde ex parte ipsius vouentis.

8 Prima ergo dispensandi in voto causa iusta, se tenens ex parte materiæ voti est: quando prudentis arbitrio dubium fuerit, an res promissa sit facta mala, aut inutilis, aut maius bonum impediens. Quare in hoc sensu intelligendi sunt D. Tho. 2. 2. quæst. 88. art. 10. in corp. & ad 3. & ibi Caiet. notab. 1. & art. 12. dubio 2. & in summa, verbo votum, cap. vlt. vers. rationabilis causa. Abulen. capit. 30. Num. q. 103 Syl. verbo votum, 4. q. 3. d. 1. & q 6. & 7: Sotus lib. 7 de iust. q. 4. art. 3. ad fin. corporis. Nau. summ. cap. 12. nu. 76. vbi petunt ad iustitiam causæ dispensandi se tenentis ex parte materiæ voti, eam factam esse malam, aut inutilem, maius ve bonum impedientem. Quod adeo strictè accipiunt Palud. 4. d. 38. q. 4. art. 4. concl. 3. nu. 40. & D. Antoninus 2. p. tit. 11. cap. 2. §. 9. vt dicant non sufficere, vt æque bonum impediatur. Sed prædicti Doctores non intelligendi sunt, quando constat rem promissam factam esse malam, aut inutilem, aut maius bonum impedire: tunc enim absque dispensatione votum non obligat (vt benè aduertit Nauar. eod. nu. 76.) Sed intelligendi sunt quando res hæc est dubia. Et ita se explicant D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 3. Sot. lib. 8. de iust. q. 1. art. 10. ad 3. Syl. verb. iuramentum 5. q. 1. dicto 1. Azor, lib. 11. institutionum moral. cap. 19. quæst. 17.

9 Monuerim tamen maiorem bonitatem illius boni impediti spectandam esse attenta voti materia, non tantum in se cōsiderata, sed etiam quatenus obligat ex voto, v.g. dubitatur, an ieiunium promissum obstet maiori bono, bonitas illius operis impediti comparanda est ad ieiuniū, non tantum, vt est actus solius abstinentiæ, quale est in se consideratum, sed etiam, vt est actus religionis ratione voti. Quia alioquin bonum impeditum non esset omnibus consideratis maius. Item quia cum per dispensationem vinculum voti, & eius materia tollantur, bonum dispensandi causam præstans, debet vtramque bonitatem compensare. Sic docent Caietanus, & Aragon. num. 3. allegati, Sotus lib. 7. de iust. q. 4. art. 3. col. 6. versic. de causis. Valentia 2. 2. disputatione 6. quæstion. 6. puncto 7. columna penultima, versiculo secundum dubium est. At secus est in commutatione. Quia cum per illam non tollatur vinculum voti, sed eo manente sola eius materia commutetur, satis est, vt bonum in quod commutatio fit, sit melius, aut æquè bonum, quam opus promissum in se tantum consideratum. Sic Caiet. Sotus, Valentia ibidem.

10 Hinc deducitur ad dispensandum non exigi certitudinem sufficientiæ causæ, sed satis esse si prudentis arbitrio dubium sit an sufficiens. Quod in hoc dubio ad mitiorem partem inclinandum sit. Deinde quia alias inutilis esset dispensandi potestas: cum rarò constet de causæ sufficientia. Sic docent Sylu. verbo dispensatio, quæst. 14. num. 20. in fine, Palacios 4. dist. 38. disp. 3. col. 6. vers. fit igitur dispensatio.

11 Secunda causa ex parte materiæ est, cum dubium fuerit an quisquam vouerit, vel an votum obliget, ob materiæ, aut animi se obligandi defectum. Sic docent Corduba, summa, quæst. 147 Azor libro 11. institutionum moralium, cap. 19. quæstione decimaseptima. Ad idem est D. Thom. 2. 2. quæst. 89. artic. 9. ad 3. dum ait posse Episcopum dispensare, quando dubitatur an materia iuramenti sit bona. Ad idem est Nauar. libro 3. consil. titul. 34. de voto, in prima editione, consilio 4. in fine, in secundo consilio 13. in fine, vbi ait sufficientem esse causam dispensandi in voto castitatis, si aliqualis alia causa concurrat, quoties dubium est an id obliget, eo quod vouens promiserit simul castitatem, ac religionem, anceps que sit, an castitatem dependenter a religione vouerit, & a religionis voto sit iam liber. Verum quando dubium est, an quispiam vouerit, nullam esse necessariam dispensationem, sed id votum non obligare probaui libro 1. disput. 6. numero 11. Similiter in eo dubio, an castitatem promiserit dependenter a religione, dispensatione opus non esse, probaui libro secundo, disput. 41. num 33. Est tamen opus dispensatione, quando votum est certum, at animus se obligandi dubius est, vel oritur dubium, an votum obliget ratione debitæ materiæ, aut finis, vel alicuius circumstantiæ tunc occurrentis. Quia in his euentibus votum obligat (vt probaui libro primo, disput. nona, num. 13. & libro 2. disput. 41. numero 35) vnde in his casibus, hoc dubium erit iusta dispensandi causa, vt prædicti Doctores asserunt.

12 Tertia causa est ex parte vouentis, quando votum leuiter, & ex animi facultate emissum est, non præmissa prudenti, ac matura deliberatione. Quia cum votum sit religionis actus obligans sub mortali, & aliquando sit perpetuum, quo ita acceptetur a Deo, vt dispensationi locus non sit, alia causa non concurrente, opus est prudenter, & mature fieri: & maxime quando de re graui, vt de religione, vel castitate est. Idque colligitur ex cap. 2. de voto, ibi: ***Nos autem ipsum a voto, quod in tenera ætate facilitate potius, quam ex arbitrio discretionis promisit absoluimus.*** Et tenent ibi Abb. num. 3. Palud. 4. dist. 38. quæst. 1. articulo primo, numero nono, & decimonono, D. Anton. secunda par. tit. 11. ca. secundo, in initio Syl. verbo votum secundo quæst. decimatertia, Caiet. 2. 2. quæst. 88. articulo primo, in dubio, quod mouet circa primam conditionem ad votum requisitam, paulo ante argumentorum solutionem, & in summa, verbo votum, vbi de conditionibus ex parte vouentis, versic. quod vt clarè intelligas, in fine, & ibi Armill. numero 6. Sotus libro 7. de iust. quæst. prima, articulo secundo, columna quinta, versiculo addiderim tamen, Nauar. summa, capitulo 12. numero 26. & 77. Alcozer. libro de ludo, capitulo decimotertio, conclusione 8. Viguer. libro institutionum, cap. quinto, §. quinto, vers. decimoquarto, Angles Floribus secunda part. quæstione vnica, de voto, articulo primo, difficult. tertia, conclusione 3. Azor libro vndecimo, institutionum moralium, capitulo decimoquinto, quæst. quinta, in fine, Arago. 2. 2. q. 88. articulo primo, conclusione 3. Graff. prima parte decisionum, libro secundo, capitulo trigesimo primo, in fine, Ludouicus Lopez prima parte instructorij, cap. quadragesimonono, columna secunda, versiculo leuitas, vel facilitas, Manuel secundo tomo sum. cap. 91. num. 3. in fine, Emmanuel Sa, summa, verbo votum, vbi de voti irritat. numero 9. Valentia 2. 2. disput. 6. quæst. 6. puncto septimo, ad finem. Limitat hoc Valentia ibidem, quando talem leuitatem præteritam sequeretur postea maxima implendi difficultas, ob infirmitatem sic vouentis, ac frequentes lapsus, ita vt iam id votum reddatur inutile illi personæ. Tunc enim ea leuitas reducitur ad causam voti executioni obstantem. Ducitur, quod communis sententia (vt numero 3. vidimus, petat ad dispensandum in voto causam eius executioni obstantem. Ceterum hæc limitatio displicet. Quia ea causa sufficeret ad dispensandum in votis prudenter emissis) vt dicemus numero 18. & 19. quare nil peculiare tribueretur facilitati, ac imprudentiæ in vouendo. Cuius contrarium textus, & Doctores allegati

legati apertè volunt. Quare dum ad voti dispensationem petun: Doctores causam illius executioni obstantem, intelligunt de votis prudenter emissis: quæ quidem tanquam omninò obligantia Deus acceptat. Secus de leuiter factis, quæ non omnimoda obligatione gaudere, merito asserit Palud.4.dist.39.q.1.art.1.nu 19. Cuius rei nulla alia ratio esse potest, nisi quia secum dispensandi causam afferant.

13 Hinc primo deducitur, in votis puerorum ante pubertatem emissis, posse alia causa non petita dispensari: quia semper iure optimo præsumi potest imprudentia, & leuitas in vouendo, eò quòd impuberes maturo consilio careant. Ita docet colligens ex illo textu, Abb.c.2.numero 3.de voto. Et pro hac sententia est Couar.cap.quamuis pactum, tertia par.§.primo, numero 5.vbi ait ex causa impubertatis concedendam esse iuramenti relaxationem, etiamsi iurans fuerit proximus pubertati, ac doli capax. Quia licet iuramentum obliget, æquissimè ait, ob imperfectam ætatem concedi absolutionem. Adde ob id posse ea vota a parentibus, vel tutoribus irritari. Tandem quia ob id quamuis horum sponsalia valida sint, integrum est eis adueniente pubertate resilire (vt libro primo, tota disputat.51.ostendimus.) Quod si objicias, Pontificem eod. cap.secundò, de voto non dispensatione fuisse vsum in eo voto pueri, sed commutatione. Signum ergo est hanc facilitatem non esse sufficientem dispensandi causam. Respondeo potuisse Pontificem ex causa dispensare omnino, at miscuisse commutationem aliquam, ne a suo stylo ordinario recederet, qui est partim dispensare, & partim commutare.

14 Secundò deducitur, quid dicendum sit de voto emisso ob timorem mortis, ex metu, naufragio, vel ex alia causa consurgentem, quoties metu non incutitur ad extorquendum votum. Sic distinguendum est, si metus ille maturam deliberationem, ac prudens consilium excludat, sufficiens est causa dispensandi: secus si matura deliberatione votum emissum sit. Prior pars constat ex dictis nume. 12. Immo idem credo, quamuis metus is leuis esset, si prædicta deliberatio desit. Quia cum defectus maturæ deliberationis præbeat hanc dispensandi causam, nil refert qualitas metus ad vouendum inducentis. Posterior autem pars inde constat: quia cum nulla iniuria in eo voto emittendo concurrerit, nec plena, ac matura deliberatio desiderata sit, non est cur ab omnimoda obligatione deficiat, dispensandi causam secus afferens: eò vel maxime, quod sæpissimè Deus eum mortis timorem hominibus incutiat, vt voueant. Quod vtique vanum esset, si secum dispensandi causam afferret. Sic sentiunt neoterici docti.

15 Quando autem metus iniustè ab homine incuteretur, gratia voti extorquendi, quamuis non esset cadens in virum constantem, vt sic votum irritaret: nec minueret plenam, ac maturam deliberationem, sufficientem dispensandi causam is metus præberet. Quòd in eo euentu cedat dispensatio in maiorem Dei honorem, ne sibi accepta videatur iniustitia, ac iniquitas extorquentis votum. Deinde quia cum id votum non ex animo processerit, sed ad metus iniustitiam cauendã, non acceptat Deus, ac ita plenè obligans, quin ex ea metus causa rescindi possit per prælati dispensationem. Et ita sentiunt neoterici docti.

16 Tertiò deducitur, sufficientem esse dispensandi causam errorem circa causam voti impulsiuam, vel quando ea causa cessauit. Quia licet solus causæ finalis error, illiusve cessatio impediat voti valorem: at error, vel cessatio causæ impulsiuæ valde minuit voluntarium in voti oblatione. Et ita Glossa, cap.magnæ, verbo, vt veniret, de voto, & ibi Abb. numero decimoquatto, aiunt in hoc euentu præstari faciliorem dispensandi causam, idque optimè ex eo textu probari. Quòd si objicias, ex eo textu non colligi dispensationem. Quia Pontifex ibi votum commutauit. Dico absque dubio fuisse dispensationem commutationi admixtam. Quòd vel ex eo colligitur, quia Pontifex reddit causam, propter quam fit commutatio. Quod necessarium non foret, vbi mera commutatio esset.

17 Quarta causa se tenens ex parte vouentis sufficiens ad dispensandum in voto est, quando vouens versatur in periculo transgrediendi votum, si periculum illud oriatur ex ipsius vouentis statu, nimirum, eò quòd difficillimum sit in tali statu seruare id votum, vt si coniugatus habeat votum castitatis, est causa sufficiens ad dispensandum cum illo, vt possit petere debitum. Quia tunc dispensatio illa redundat in honorem Christi, & vtilitatem Ecclesiæ, ne homines laqueis irretiti sint. Quod vniuersi fatentur, vt constat ex dictis disput. duodecima, numer.4. At id periculum ex eo statu consurgens non est sufficiens causa dispensandi in ceteris, ad quæ votum castitatis obligat, Vt ne sit sacrilegium fornicari, vel vt eo soluto matrimonio liceat ad aliud transire. Quia periculo illi ex statu consurgenti consulitur satis, concessa petendi debiti dispensatione.

18 Atque similiter est sufficiens dispensandi causa, maxima implendi voti difficultas, ita vt vehemens transgressionis probabilitas immineat. Et ratio huius est, ne obligatio pro charitate inducta militet contra charitatem. Idque in Christi honorem, ac Ecclesiæ vtilitatem redundat, vt prospiciatur vouentis infirmitati. Recta enim ratio dictat esse in Ecclesia prælatos vices Dei gerentes, qui has humanas infirmitates miserantes, possint illis per dispensationem mederi. Præterea, quia tunc id votum est fere vouenti inutile, & potius deseruit, vt sacrilegijs violando illud implicetur. Deinde quia experientia ipsa hoc testatur, passim enim Pontifex ex hac sola causa dispensat in votis religionis, & castitatis, immo difficile alias causas admittit. Tandem id probatur ex c.veniens, qui cler.vel vouen. vbi Alex.III. ob hoc periculum dispensauit cum quadam femina, quæ castitatem vouerat. Atque ita sentiunt omnes illi Doctores, quos disput.9. nume 24.retuli, qui eius textus decisione ducti, adeo hanc iustam dispensandi causam esse centent, vt credant, tunc posse Episcopum in hoc castitatis voto dispensare: quod tamen alias Pontifici reseruatur. Et alij quos ibi, num.22.retuli, ac sequutus sum, dicentes posse Episcopum in eo dispensare, quando vehemens incontinentiæ periculum ex mora adeundi Pontificem immineret, & in proprijs terminis docent Richard. quarta dist.38.artic.9. quæst.1.in corpore, Sotus libro 1. de iust.q.7 artic.3 col 6. versic.at si percunctaris, & libro 7.quæst.quarta, art.3.col.8. versic. vtrum verò Nauar.summa, cap.12.nume.78. Valentia 2.2.disp.6. quæst.6. puncto septimo, ad finem, Ludouicus Lopez prima parte, instruct.cap. quadragesimonono, ad finem, Azor lib.11. institutionum moralium, cap. 19. q.17. Angles floribus, secunda parte, vbi de voto, quæstione vnica, artic. octauo, difficultate quinta, Viualdus Candelabro Sacramen.3.p.cap.decimoquarto, numero 23. Emmanuel Sa, summa, vbi de voti irritatione, numero 9. Manuel secundo tomo summæ, capitulo 100.nume.secundo, & addit.ad Cruciatam, §.9.nume. 106. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo primo, parte secunda, libro 3. cap.4. ad finem. Ad idem sunt Richardus quarta distinct. 38. articul.9.quæst.3.D.Antoninus secunda parte, tit.11.capitulo secundo, §.9.in fine, Angelus, verbo votum 3. numero vigesimo, Sylu.verbo votum, secunda quæst.14.dicunt enim in hoc probabili transgressionis voti periculo, licitum esse petere voti dispensationem, quamuis votum eius non petendæ factum esset. Hoc tamen non ita accipiendum est, vt periculum vnius, aut alterius transgressionis causam dispensandi in voto sufficientem præbeat. Tunc enim adhuc valde vtile est votum, vt vouentem contineat, ne ita facile labatur. Et ita Valentia, & Azor proximè allegati, optimè dixerunt exigi, vt probabiliter iudicetur vouentem ita affectum esse, vt credatur fore, vt sæpius votum violet.

19 Temperant tamen aliqui hanc causam, quando transgressionis periculum consurgit ex infirmitate, vel passione, quibus attentis votum est seruatu difficile, ac viribus impar, secus si periculum consurgat ex malitia, ac prauo vouentis habitu. Ducuntur, quòd cum votum deseruiat medicinæ adhibendæ his prauis affectibus, & habitibus, dissonet rationi hoc allegare, vt causam voti relaxandi. Sic Sotus vtroq; loco, Angles, Manuel vtroque loco, Viuald.nume.præcedenti allegati. At displicet limitatio sic generaliter sumpta, sed tunc vera est, quando vouens potest absque magna difficultate id periculum effugere: & probabile est fore, vt votũ emendæ deseruiat. Tunc enim malitiæ suæ, iure optimo, frequentia lapsuum tribuetur. At si ea emendæ spes cesset, & ita prauo habitu vouens affectus

affectus sit, vt hic, & nunc nequeat absq; magna difficultate lapsus vitare, quamuis malitia sua, ac negligentia prauam hanc consuetudinem acquisierit, & in hæc pericula se coniecerit, existimo sufficientem dispensandi causam adesse: Quia eo habitu supposito, & magna fragilitate inde acquisita, res illa promissa est reddita viribus impar: ac votum illi est factum inutile; vt pote quod non vitandis, sed augendis peccatis deseruit. Sic docet Philiarcus num. præcedenti allegatus. Quare optime Nauar. lib. 3. consilior. in 2. editio. tit. de voto, consil. 36. nume. 6. ait, esse iustam dispensandi causam, quando vouens castitatem fornicatur, ac si non vouisset.

19 Ex quo deducitur, non esse iustam dispensandi causam, verbi gratia, in voto non ludendi, vehemens ludendi desiderium, ac tentationes pati, vt bene docet Nauar. summa Hispan. cap. vigesimo octauo, addit. ad nu. 1 cap. 12. Latine, cap 12 num. 11. sed tunc tantum quando ex tentationes eo vouentem trahunt, vt frequenti voti transgressioni cum periculo exponant, iuxta dicta numero 18. & ita Alcozer libro de ludo cap. 13. conc lus. 8. ait iustam dispensandi causam esse, si quis constitutus sit in occasione violandi iuramenti non ludendi, quod nimirum, iuuenis sit, & in eo loco versetur, in quo ludum prætermittere nequit, quin agrestis, & rusticus habeatur. Secus quando si petant, qui hoc iuramento se astrinxere, illius relaxationem ob hanc solam causam, quod valde ægrè ferant se ludo abstinere. Cum tamen ratione dicti iuramenti se abstineant, ac ludi damna vitent.

21 Secundò deducitur, minimè fidem habendam Soto lib. septimo, de iust. quæst. 4. artic. 3. columna septima, versic. ad istorum ergo dilucidationem, in fine, vbi ait vtilitatem priuatam vouentis non esse causam dispensandi in religionis voto. Nam contrarium constat ex dictis, probauimus enim frequentes lapsus ex fragilitate consurgentes esse iustam causam. Cum tamen priuatum vouentis bonum causa hæc respiciat. Adde Caietanum, & Richardum, quos retuli disput. 8. nume. 2. & num. 8. sensisse priuatam vtilitatem esse iustam causam dispensandi in voto castitatis solemni, nedum in simplici. Et quamuis quoad votum solemne vtrumq; ibi reprobauimus: placet tamen quo ad votum simplex. Quia ex eius obseruatione non pendet bonum publicum totius ordinis clericalis, aut religiosi, sicut ex voti solemnis obseruatione. Idem tenet de simplici castitatis voto Medina lib. quinto, de sacrorum hominum continentia, cap. trigesimoseptimo, ad finem, dicens sufficientem esse dispensandi causam promotionem boni peculiaris, aut mali peculiaris vitationem. Et idem tradunt generaliter loquentes de voto D. Thom. quarta distin. 38. quæst. prima, art. 4. quæst. prima, in corpore, Nauar. summa, cap. 12. numer. 77. Azor libro vndecimo. institutionum moralium, capitulo decimonono, quæstione decimaseptima, Ludouicus Lopez prima parte instruct. cap. 49. columna secunda, vers. leuitas. Angles floribus, 2. par. vbi de voto, quæst. vnica artic. octauo, difficul. 5.

22 Quinta causa sufficiens ex parte vouentis est, difficultas magna superueniens casu, quo non sit talis, vt voti obligationem extinguat. Sic Abb. c. non est, nu. 6. de voto, vt si quispiam vouit religionem, eiusque executionem per multos annos distulit, ferè vsque ad senectutem, quando iam meritò dubitari potest, an ferre valeat communes religionis obseruantias. Hoc dubium est causa sufficiens ad dispensandum in eo voto. Similiter vouit religionem Minorum, Cartusianorum, Dominicanorum, in quibus a carnibus abstinetur, & factus est ita debilis stomachi, vt dubium sit, an eam abstinentiam ferre valeat.

23 Hinc deducitur sufficientem esse dispensandi causam, cum vouens ratione voti nimijs conscientiæ scrupulis vexatur, ita vt valde conscientiæ ipsius quieti impletio voti noceat, verbi gratia, vouit quispiam se quotidie Beatæ Virginis officium recitaturum, angitur magnis scrupulis, num attentè, ac integrè recitarit, passim repetens, nec adhibitis medijs eius conscientiæ consuli potest, iusta est dispensandi causa. Cum id votum sit valde onerosum, & potius noceat.

24 Sexta causa est, necessitas boni communis, vt si quis vouit castitatem, aut religionem, & ad communem reipublicæ pacem expedit, vt vxorem ducat. Quia tunc obstat ratio boni communis, priuato vouentis anteferenda. Et ita docent Caiet. 2. 2. q 88. artic. 12. colum. 12. versiculo ad euidentiam causæ, Sotus libro septimo, de iustit. quæstione quarta, artic. 3. columna 7. verbo ad istorum ergo. Et aduertit bene Caiet. nil referre, etiamsi causa illa ex hominum malitia excitata sit, vt si bellum sedari non posset, nisi puella voto castitatis astricta nuberet, esset iusta dispensandi causa.

25 Non tamen est iusta causa dispensandi in voto castitatis, aut religionis, necessitas conseruandæ progeniei alicuius nobilissimi ducatus, aut marchionatus, nisi admixta aliqua commutatione, & sic solet dispensari. Quod sit causa merè temporalis, & ideo non sufficit ad meram dispensationem. Est tamen aliqualis causa, vt admixta commutatione, partim dispensetur, vt bene Naua. lib. 3. cons. 1. edit. tit. de voto, cons. 32. num. 3. Henriq. lib. 12. de matrim. c. 3. num. 9. commen. lit. D.

26 Nec similiter iuxta aliquos est causa sufficiens ad dispensandum in castitatis voto morbus continuus, cui periti medici iudicant venereis actibus subueniendum esse. Idque dicunt sentire D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 11. ad 3. & ibi Caiet. in fine, Durandum 4. d. 38. q. 2. in fine, quamuis enim de voto solemni sermonem habeant, at ratio cui innituntur, in omni castitatis voto æquè militat. Quippe eã differentiam constituunt inter abstinentiam, & continentiam, quod cum cibus directè ordinetur ad indiuidui conseruationem, abstinentia in notabile salutis corporeæ detrimentum vergens, non sit actus virtutis, ac propterea in eo euentu votum abstinentiæ, aut non obligat, aut saltem iustam habet dispensandi causam. At coitus suapte natura est ad solius speciei conseruationem, & valde per accidens continentia vergit in indiuidui periculum. Atque ideo continentia, etiam cum indiuidui periculo, est actus virtutis, nec illius fractione matrimonium ineundo necesse est saluti corporeæ mederi, præsertim cum alijs medicinis morbo illi occurri possit, vt eruditissime probat Medina lib. 4. de sacrorum hom. continentia, controuersia 4. cap. vigesimotertio, & hanc non esse iustam dispensandi causam tradit D. Antoninus, secunda parte, titu. 11. cap. secundo, §. 9. ad finem, & videtur loqui de omni continentiæ voto. At Sotus lib. septimo, de iust. quæstione 4. artic. secundo, in solutione ad 3. ait ductus prædicta ratione, hanc non esse causam dispensandi in castitatis voto, si solemne sit: atque ideo contrarium videtur sentire in voto simplici. Atque hanc partem censeo veriorem, admixta tamen aliqua commutatione. Quia negari non potest materiam voti notabiliter mutatam esse, grauissimamque difficultatem superuenisse, nec a vouente excogitatam, & quamuis iure optimo possit vitæ periculum eligere, ob castitatis seruandæ amorem, at res ita ardua est, vt merito credendum sit, velle Deum, qui huius voti creditor est, vt Ecclesia benignitate sua vtens, ex hac causa partim relaxet, partim in alia opera commutando. Nec obstat alijs medicinis posse huic damno subueniri: quia satis est, id anceps esse, ac valde difficile, præsentaneumque medium, ac iudicio medicorum certius esse coitum. Sicut quamuis, vrgentibus carnis illecebris, possit alijs medijs prospici. Quia tamen ea non ita præsentanea, ac efficacia sunt, humana fragilitate vouentis attenta, ac coitus, est iusta causa, illas pati cum frequenti lapsus periculo, vt in voto castitatis dispẽsetur. Nec obstat D. Thomæ, & sequaciũ testimonium. Quippe de solemni voto castitatis loquuntur, quod cum grauissimum sit, eiusq; dispensatio cedat in notabile status religiosi detrimentum, multo vrgentiorem causam dispensandi, & solum boni communis petit (vt probaui disput. 8. numer 2. & 8) Vt verò dispensetur in voto religionis, erit absque dubio iusta causa morbus continuus, cuius salus desperatur: quando talis est, vt obseruantias regulares impediret.

27 Quòd si roges, an maior causa desideretur ad dispensandum in voto, quam in lege? Dixi disp. 18. num. 4.

28 Demum quinque obseruanda sunt. Primum est, quandoque contingere, vt non sit causa sufficiens ad merè dispensandum, adsit tamen ad partim dispensandũ, admixta aliqua commutatione, & quo causa dispensandi maior fuerit, eo minori commutatione opus erit. Sic Caiet. 2. 2. q. 88. art. 12. dubio 2. vers. ad euidentiam causæ, ad finem, Nauar. summa, cap. 12. nume. 63. Alcozer summa, cap. 16.

vbi

vbi de voti dispensatione, conclus. 2. fol. 58. pagina 2. Qui iure optimo addit, ob id raiò dispensandum omnino in voto esse, & ideo Pontificem semper admiscere aliquam commutationem, dum dispensat. Quia rarò inuenitur causa sufficiens ad omnimodam dispensationem, Atque partim commutando vitentur scrupuli, qui de eius sufficientia oriri possunt. Et hoc solum voluit Angelus, verbo votum 3. num. 26 in fine, dicens existente causa posse votum in minus bonum commutari, intellige partim dispensando, si commutatus gaudeat dispensandi facultate.

29 Secundum est, minor causa sufficit ad dispensandum in voto pœnali castitatis, aut religionis, quàm in absoluto. Quod illud minus voluntarium sit. Sic Sotus lib. 7. de iust. q. 4 art. 3. col. 6. paulò ante versic. de causis subinde. Atque idem dicendum est de voto conditionali harum rerum: desideratur enim maior causa ad dispensandum in illo, quàm in pœnali, at minor quàm in absoluto. Quod si magis voluntarium quam pœnale, at minus quam absolutum.

30 Tertium est, quando adsunt simul vinculum voti, & iuramenti, expressa vtraque, maior exigitur causa ad dispensandum, non tamen ad commutandum. Ratio est, quod per dispensationem extinguatur vtrumque vinculum, & cum duplex sit, est fortius vno, & ideo maiorem causam requirit, vt materiam compenset duplici religionis vinculo debitam. At per commutationem neutrum vinculum tollitur, sed transfertur in aliam materiam, quatenus est materiam subrogatam esse æqualem materiæ promissæ, & iuratæ: cum eadem maneat duplici vinculo debita. Dixi quando vtrumque exprimitur: quia quamuis in iuramento facto Deo seruandæ castitatis sit implicitè votum, eadem tamen causa sufficit ad dispensandum illo, quæ in mero voto satis est. Quia (vt diximus disputatio. secunda, nume. 18.) sublata per dispensationem promissione, tollitur iuramentum tanquam accessorium. Quod non contingit, quando duplex vinculum distinctum est. Similiter non est opus maiori causa, eo quod vota, vel iuramenta sint sæpe repetita. Nam eadem omnium est vis, ac obligatio.

31 Quartum est, non semper sufficientem causam ad dispensandum in voto, esse quoque sufficientem ad dispensandum in voto non petendæ dispensationis, sed quando eadem causa repetitur in vtroque voto, verbi gratia, promisit quis imprudenter, & absque matura deliberatione, aut metu leui coactus, castitatem, at postea maturo consilio, ac omnino libere vouit se non petiturum dispensationem, in priori voto est iusta dispensandi causa, non tamen in posteriori. At si eiusdem maturæ deliberationis defectus, vel idem metus in vtroque voto reperiretur, esset iusta dispensandi in vtroque causa. Similiter sat esset ad dispensandum in vtroque vehemens frequentis transgressionis periculum. Quia eadem causa afficit vtrumque votum.

32 Vltimum est, multò minor causa desideratur ad dispensandum in tempore obligationis exequendi votum, quã ad omnino dispensandum in eo. Quia priori casu eademmet obligatio manet, & sola exequutio differtur. Et quo maior est dilationis mora, eo maiori causa opus est.

DISPVTATIO XXI.

An taciturnitas veri, aut falsi expressio vitiet rescripta, & dispensationes?

SVMMARIVM.

Rescripta quadam sunt gratia, alia iustitia num. 1.
Quid distet inter subreptionem & obreptionem, num. 2.
An rescripta gratia, & iustitia subreptitia, sint ipso iure nulla, num 3.
An gratia ordinarij subreptitia sint ipso iure nulla, sicut Pontificis, num. 4
An rescripta iustitia obreptitia sint ipso iure irrita, num. 5.
Quid quando in eisdem literis continetur gratia, & iustitia rescriptum, num 6.
In quibus casibus rescripta iustitia subreptitia sint ipso iure nulla, num. 7.

Quid sit in dispensationibus, & ceteris rescriptis causa finalis, & causa impulsiua, num 8.
Quot quæstiones disputandæ sint num 9.
An taciturnitas veri reddat gratiam subreptitiam? Refertur triplex opinio, nu 10 11 & 12
Proponitur sententia Authoris explicans quarum qualitatũ taciturnitas etiam per ignorantiam contingens reddat gratiam subreptitiam, & quando non reddat, a nume. 13. vsque ad 18.
Vnde dignosci possit qualitatem tacitam conducere ad dispensationem, & eius generis esse, vt ea expressa, non concederetur, num. 19.
In dubio an causa tacita, vel falsò expressa sit finalis vel impulsiua, & conducat ad concessionem, vel denegationem dispensationis quid præsumatur, nu 20.
Quæ exprimẽda sint in beneficij impetratione, legitimatione, & an litis pẽdentia sit facienda mentio? Remissiuè, nu. 21.
An dispensatio irregularitatis sit subreptitia, tacendo occisum ab irregulari fuisse presbyterum, nu. 22.
An sit subreptitia voti religionis dispensatio, non explicando fuisse votum perseuerandi in illa, vel si vouens non explicuit se vouisse futurum se religiosum, sed tantum vouisse religionem, nu. 23.
An valida sit impetratio facultatis dispensandi in quodam casu, eo non explicato si credatur fore, vt eo declarato, prælatus denegaret, num 24.
An dum dubitatur de dispensationis valore præsumenda sit valida, num 25.
An taciturnitas causæ finalis de futuro vitiet dispensationem, num. 26.
Quid quando tacetur veritas notoria, num. 27.
Quid, quando tacetur qualitas, quæ de iure inest, nu. 28.
Quid, si tacetur veritas ex ignorantia, vel malitia curialis? Remissiuè, & ibi, quid quando ex propria malitia tacetur causa impulsiua, num. 29.
Soluuntur argumenta, num 30.
Post num. 30 inuenies alia summaria.

1 HActenus egimus quando dispensatio corruat defectu potestatis dispensantis, & defectu causæ, iam aggredimur quando ex parte impetrantis irrita fit. Et primo proponitur disputatio præsens quando in genere taciturnitas veri, aut falsi expressio vitiet. Deinde disputationibus sequentibus agemus specialiter de explicandis necessario in dispensationibus matrimonialibus, vt validæ sint. Ad maiorem autem elucidationem disputationis præsentis, quæ & grauissima, & difficillima est, præmittemus aliqua. Deinde ad quæstiones discutiendas descendemus. Primò præmittendum est, rescripta alia esse gratiæ, alia iustitiæ. Priora dicuntur, quæ ad beneficia, dispensationes, & alias quascumque gratias obtinenda conceduntur. Posteriora autem, quæ ad lites forenses impetrantur, vt ad committendam causam iudici in foro externo decidendam. Sic Menochius de arbitrarijs, lib. 2. centur. 3. casu 201. num. 1.

2 Secundò supponendum est, vtraque rescripta aliquando appellari subreptitia, aliquando obreptitia. Inter quæ non concordant authores quid distet. Quidam enim censent subreptitia dici, quando Princeps plene intellexit tenorem precum, at in eis tacita est veritas necessario explicanda, vel falsum aliquid narratũ est. Obreptitia vero quã do per verborũ inuolutionem, aut cautam loquelam, puta ironicã, vel callidã, effugiunt deliberatã concedentis conscientiã, ac plenã eius intelligentiã. Sic Innocent. capitulo cum dilecta, nu. 3. de rescript. & ibi Abb. numero 7. Felinus numero secundo, Barbatius consilio quadragesimonono, numero 6. in fine, & consilio quinquagesimoquinto, numero primo, volumine quarto, & dicit posse tolerari Imola dicto capitulo cum dilecta, numero decimo. Alij vero multi, quos refert Menoc. de arbitr. lib. 2. cent. 3. casu 201. nu. 9. censent subreptionem esse quoties veritas tacetur, vel per confusam, ac perplexam eius narrationem occultatur. At obreptionẽ, quando falsum narratur. At dicendum est hæc esse synonyma, & nil inter se differre, ac differentiam hanc nihil deseruire quoad irritanda rescripta. Quare dicetur indifferenter obreptitia, vel subreptitia, quoties malè impetrantur, siue tacita verita-

te necessario explicanda, siue falsum ad rem conferens, in precibus narrando. Atque ita tenent Decius capit. super literis, in noua editione, notabili 1. num. 4 de rescript. Rebuffus tomo 2. constitutionum regiarum, tit. de rescriptis, in præfatione, nu. 125. Menoch. multos allegans d. casu 201. nu. 10. & seqq.

3 Tertio præmittendum est, quam plures esse differentias inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, quas latè prosequitur Rebuffus praxi benefic. tit. differentiæ inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, a numero primo. Ea tamen potissima est, & quæ ad rem nostram attinet, quod rescripta gratiæ per subreptionem obtenta sint ipso iure irrita, quare quidquid virtute eorum factum fuerit, nullius prorsus est momenti. Secus autem de rescriptis iustitiæ, quæ valida sunt, donec ope exceptionis elidantur, id est, donec aduersarius contra quem impetrata sunt, excipiat allegans ea esse subreptitia. Quare processus virtute illorum factus validus erit, si de subreptione minime excipiatur. Prior pars probatur ex capitulo finali, de filijs presbyt. in sexto, vbi textus loquens de dispensatione quadam ad beneficia, sic ait. *Veluti per subreptionem obtenta nullius penitus est momenti*. Qui textus extenditur ab vniuersis Doctoribus ad literas qualescunque gratiam, siue dispensationem continentes. Posterior autem pars probatur ex capitulo si autem, & capitulo plerique, de rescript. vbi deciditur secundum rescriptum impetratum per subreptionem ob primi taciturnitatem, conualescere data negligentia in primo impetratore. Quod fieri nequiret, si foret ipso iure irritum. Huius autem differentiæ rationes tradunt partim Menochius d. capitulo finali, a numero 4. vsque ad 9. & partim Abb. capitulo ad audientiam, el secundo, numero 14. de rescript. a quibus ceteri mutuati sunt. Quod literæ iustitiæ comparentur contractibus stricti iuris: at literæ gratiæ contractibus bonæ fidei. Quare sicut in his debet esse exuberantia bonæ fidei, vt notatur l. bonam fidem, C. de actionibus & obligat. sic in literis gratiæ debet omnis puritas reperiri. Quare sicut subreptio dans causam contractui stricti iuris, non reddit ipso iure irritum, sed irritandum, secus de contractu bonæ fidei: sic subreptio non reddit ipso iure irritas literas iustitiæ, sed ope exceptionis irritandas, secus de literis gratiæ. Item quia facilius conceduntur literæ iustitiæ, quam gratiæ, capit. finali, de crimine falsi. Item quia ingratior videtur obtinere nitens beneficium, & gratiam per subreptionem. Tandem quia in spiritualibus debet esse omnis puritas. Atque ita differentiam hanc tradunt Glos. eod. cap. fi. post casus positionem, notab. 2. vbi Monachus a nu. 4 Ioan. Andr. Archid. Dominicus, Francus in fine, Bald. l. præscriptio. numer. vndecimo, C. si contra ius. Abb. cap. quod super his, numero 2. de fide instrumen. & cap. quia circa, numero 5. de consang. vbi Alex. de Neuo, num. 6. idem Abb. dicto capitulo ad audientiam, num. 14. & ibi Felin. a numero 17. Milis in repertorio, litera G, verbo gratia, num. 3. vers. gratia siue sit indulgentia, & multis alijs citatis Rebuffus praxi benef. tit. differentiæ inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, a nume. 1 Nauar. cap. si quando, præludio 1. num. 1. de rescript. Menoc. de arb. lib. 2 centuria 3. casu 201. num. 2.

4 Nec aliquod discrimen hac in re inuenio inter dispensationes, gratiasque a summo Pontifice, vel ab ordinario inferiori concessa: sed vtraque ex subreptione obtenta sunt prorsus irrita. Quod rationes nume. præcedenti allatæ in vtrisque militent: ac Doctores ibi relati indistincte loquantur. Item quia cum tales literæ reddantur nullæ ex defectu voluntatis concedentis, quam aufert deceptio tacita veritate, vel expressa falsitate inducenti ad concedendum: atque idem voluntatis defectus reperiatur in Pontifice, & in quocunque alio inferiori concedente, idem in vtrisque gratijs dicendum est. Tandem quia nemo diceret, dispensationem in voto non nubendi impetratam ab Episcopo validam esse, allegata falsa causa vehementis periculi incontinentiæ, vel tacita circumstantia necessariò explicanda, vt si simul esset votum non nubendi, & assumendi ordinis sacri. Vnde non approbo quod ait Emmanuel Sa, summa, verbo gratia, numero 22. vbi dicit, gratias ab ordinario concessas non reddi ex sola subreptione irritas, sed a solo Pontifice promanantes. Quod ita vniuersaliter dictum non est verum, sed id verum habet in literis impetratis ad beneficia, in quibus aut taxatur verus beneficij valor, aut falso exprimitur, non enim ob id redderentur subreptitiæ, sicut si a Papa impetrarentur. Vt bene tradunt Felinus alijs relatis, c. ad aures, num. 15. conclus. 14. de rescript. Silua beneficiorum, 3. p. qu. 11. a nu. 56. Cuius differentiæ ea est ratio Quia cum ordinarius præsumatur qualitates beneficiorum suæ diœcesis melius nosse, quam priuati, expressio talis valoris non est necessaria: atque adeo taciturnitas, vel expressio tanquam cadens super rem necessariam, minimè subreptionem vitiantem literas inducit. Quare cautè Nauar. libr. 1. consil. tit. de tempor. ordin. in 1. editione, cons. 43. num. 1. versi. 2. in post. consil. 2. nu. 1. non ita vniuersaliter inter vtrasque gratias discrimen hoc constituit, sed limitatius dicens gratias ordinarij non fieri nullas ex omni subreptione, sicut gratias Pontificis. Et probat ex Clemen. 2. de ordinar. vbi deciditur, collationem beneficij factam ab ordinario habenti aliud, illudq; tacenti, non esse irritã, secus si a Papa, vel eius legato fiat. Ecce vbi solum in beneficijs differentiam hanc statuit. Quia aliqua sunt necessario explicanda, dum a Pontifice impetrantur non autem ab Episcopo, ob rationem proximè traditam. Quare non omnis taciturnitas, vel falsi expressio, quæ circa illa induceret subreptionem irritantem literas impetratas a Papa, inducit, quãdo impetrantur ab ordinario.

5 Quamuis autem concordent Doctores, rescripta iustitiæ subreptitia non esse ipso iure irrita, (vt diximus num. 3.) discrepant quando obreptitia sunt. Quidam enim sentiunt esse irrita ipso iure, & intelligunt esse obreptitia, quando per inuolutionem verborum, & cautam locutionem sunt impetrata. Quia cum dolo obtineantur, processus debet esse ipso iure nullus, quamuis aduersarius non excipiat. Sicut in sententia dolo præsentis contra absentem, decernitur, l. prætor, §. Marcellus, ff. de iudicijs. Sic tradunt Innoc. c. cum dilecta, num 3. de rescrip. & ibi Abb. nu. 7. Milis in repertorio litera R, num. 7. verbo rescripta, vers. rescriptum ad lites si est subreptitium. Tiraq. de pœnis temperandis, causa 44. num. 40. Sed iure optimo hoc reprobant dicentes in neutro casu esse irrita ipso iure, Felinus c. ad audientiam, el 2. numero 18. de rescrip. & d. c. cũ dilecta, num. 2 vbi Imola, nu. 10. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centuria 3. casu 201. numer. 6. Ducuntur, quod idem Innocent. c. ad aures, ad finem, de rescript. asserat cassandum esse quidquid fit per literas obreptitias. Ergo censet non esse ipso iure irritum. Secundo, quia non debet plus operari, Papam non plene factum percepisse, ob nimiam verborum inuolutionem, quam si id omnino fuisset tacitum, vel falso expressum.

6 Temperanda est autem hæc differentia inter vtraque rescripta, vt simul in eisdem literis rescriptum gratiæ, & iustitiæ contineatur, spectandum sit, quid per principalius concedatur, & iuxta id est regulandum accessorium. Iuxta regulam accessorium, de regul. iur. in 6. Quare si in eodem rescripto concedatur gratia, seu beneficium principaliter, & accessorie detur alicui iurisdictio ad eius gratiæ executionem: sicut gratia per subreptionem redditur ipso iure nulla, ita & iudicis assignatio. Et ita intelligitur c. constitutus de rescrip. ibi. *Quidquid factum est occasione literarum istarum irritum decernatis*. Et ratio est, quia executor non deputetur principaliter ad lites, non possunt dici eæ literæ iustitiæ, sed accessoriæ literis gratiæ. Vnde sicut gratia corruit, ita & ipsæ. Sicut c. si super gratia, de off. deleg. in 6. sustinetur executoris assignatio accessoria gratiæ factæ, ne morte concedentis re integra pereat, vti perire deberet, ni accessoria esset, quod sequatur naturam illius gratiæ factæ, cui accedit, quæ morte concedentis nullatenus perit. Et ita hanc partem docent, Abb. d. c. constitutus, num. 5. & c ceterum, num. 6. de rescript. & c. ad audientiam, el 2. num. 10. eodem tit. vbi alios referens Felinus, nu. 19. Dominicus consil. 63. num. 9 Berous, c. ad aures, nu. 14. de rescrip. Rebuffus praxi benef. tit. differentiæ inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, nu. 4. Naua. c. si quando, præludio 1. num. 1. de rescriptis. Quando si deputaretur iudex principaliter super contentione beneficiali, quamuis literæ concernerent beneficij priuationem, valerent vtique per subreptionem obtentæ, atque processus ab eo iudice factus validus esset, donec ope exceptionis elidatur. Quia regulantur vti rescripta iustitiæ

ad

ad lites, eò quod id principaliter contineant, gratiam verò accessoriè. Sic Abbas, d.c. ad audientiam, nu. 14. & ibi Felin. num. 17.

7 Alij casus solent assignari, in quibus rescripta iustitiæ subreptitia sunt ipso iure nulla, qui videndi sunt in Felino, c. ad audientiam, el 2. nu. 18. & sequentibus, de rescr. & vide alium casum in hac disput. num. 75. & 76.

8 Quartò præmittendum est, causam in dispensationibus & literis quibuscumque tacitam, vel falso expressam, aliá esse finalem, aliam impulsiuam. Et quamuis quo ad alios effectus sit grauissima controuersia, qualis dicatur causa finalis, & qualis impulsiua, vt potest videri in Tiraquello tract. cessante causa, tota limitatione prima, at quo ad inducendam subreptionem in rescriptis gratiæ, vel iustitiæ, causa finalis ea dicitur, qua non existente Princeps gratiam minimè concessisset, vel qua ei significata denegasset petita. At impulsiua ea est, quæ falsò expressa Principem mouet ad facilius concedendum petita, vel si vera est, & ea non taceretur, moueret ad difficilius concedendum: at reuera prorsus concederet gratiam in vtroque euentu. Atque sic optimè docet Couarr. lib. 1. variarum, cap. 20. numer. 5. vers. his ita breuiter. Atque ita in his rescriptis explicant causam finalem, idest, qua non existente Princeps non concederet, & impulsiuam, quando concederet, sed non tam facilè, Abb. c. postulasti, nu. 1. notabili 4. de rescript. & ibi Decius in noua editione, num. 10. notabili 4. Alexander consil. 161. in fine. vol. 7. Barbatius consil. 49. num. 6 in fine, vol. 4 Iason l. 1. num. 2. C. si contra ius, Tiraq. tractatu cessante causa, limitatio 1. nu. 11. Similiter dicetur causa finalis, ea, sine qua non concederetur priuilegium, aut dispensatio eo pacto, quo concessa sunt, sed eidem concessioni moderamina quædam adhibita fuissent. Quòd verè ea possit dici causa sine qua non concederetur gratia, siquidem eo pacto, quo concessa est, non concederetur. Sic docet Baldo, & Aymone allegatis Barbosa. l. 1. p. 2. num. 85 ff. soluto matrim.

9 His ergo præmissis, quatuor in hac disputatione sunt agitandæ quæstiones. Prima est, quando taciturnitas veri reddat gratiam subreptitiam. Secunda, quando expressio falsi idem operatur. Tertia, an in rescriptis motu proprio concessis contingat subreptio ratione taciturnitatis veri, aut expressionis falsi? Vltima, an vitiet subreptio totam gratiam, an solam eam partem, in qua inuenitur.

10 Quæstio prima. Quando taciturnitas veri reddat gratiam subreptitiam, ac proinde irritam? Triplex est sententia. Prima sustinet ex taciturnitate veritatis reddi quácumque gratiam, & dispensationem, subreptitiam, ac irritam, quoties est causa illa veritas tacita, non tantum finalis, sed impulsiua etiam concessionis, quia, nimirum, ea veritas declarata retraheret Principem, vel a concessione, vel saltem difficilius notabiliter eam concessisset. Ducitur primò ex c. postulasti, de rescript. vbi quidam a Pontifice obtinuit beneficium, tacendo vicariam perpetuam victui sufficientem, quam possidebat: & consultus Pontifex, respondit gratiam beneficij fuisse subreptitiam, & reddit rationem his verbis. *Et pro haben[t]e beneficij sufficientis subsidium, ex certa scientia super beneficio alio obtinendo, de leui non scribimus.* Cuius textus dispositionem quamuis aliqui arctent, vt in solis gratijs beneficialibus, de quibus loquitur procedat: idque in illarum odium, gratia ambitionis reprimendæ, iuxta c. quamuis, de præbend. in 6. Hi sunt Abb. eo. cap. postulasti, nu. 1. notabili 4. Milis in suo repertorio, litera G, nu. 3. verbo gratia, vers. gratia non dicitur. Decius, cap cum cessante, paulo post principium, de appellat. Euerardus loco a contrario sensu, nu. 18. At receptissima sententia habet decisionem eius textus locum quoque habere in omnibus alijs gratijs, & priuilegijs, vt multis citatis probant Tiraquellus statim allegandus, & Gutierrez, q. canonicis, lib. 2. ca. 15. num. 22. & constabit ex Doctoribus, quos statim allegabo. Quia in materia subreptionis æquiparantur literæ beneficiales, & priuilegia, ac quæuis gratiæ, vt tradunt Innoc. cap. cum dilecti, nu. 3. de rescrip. Barthol. Socinus consil. 270. ad finem, volumi. 2. Ergo taciturnitas veritatis, quæ expressa retraheret Principem a tam facili concessione, gratiam vitiat. Et confirmatur: quia constat ex cap. non potest, in principio, & capite si motu proprio, de præbend. in 6. & ex capite si proponente, de rescript. gratiam ad obtinenda beneficia vitiari ex veri taciturnitate quo expresso adhuc gratia concederetur. A fortiori ergo vitiabuntur ceteræ gratiæ tacita veritate, cuius expressio redderet Principem notabiliter difficiliorem ad concedendum. Secundò, quia (vt ponderat Nauarrus, capite si quando, exceptione tertia, numero tertio, de rescriptione) qui cum maiori difficultate, ac mora rem concederet, non dicitur nihilominus rem concessurus: immò aliqua ex parte minus concedit, iuxta vulgare prouerbium, Qui citò dat, bis dat. Ergo ea concessio est partim inuoluntaria, & sic corruet; Cum vim suam ex sola concedentis voluntate obtineat. Tertiò, quia ideo veri taciturnitas irritat dispensationes, & gratias, quòd sit virtualis quædam falsi narratio mouens Principem ad dispensandum. Nam tacens quæ iure, aut consuetudine, aut alijs circumstantijs suadentibus sunt explicanda in dispensatione, censetur virtute asserere ea non esse, ac per consequens falsum narrat, quo Principem ad concedendum inducat. At falsi narratio iuxta ferè omnium sententiam vitiat dispensationem, quoties notabiliter inducit Principem ad facilius concedendum. Idem ergo de taciturnitate veritatis, qua cognita difficilior redderetur concessio, censendum est. Et ideo huius sunt sententiæ loquentes in beneficijs, non tamen limitantes ad beneficia, sed de alijs gratijs nil dicunt Glos. in cap. finali, in casus petitione, de filijs presbyt. in 6. & ibi Probus in addit. ad monachum, num. 3. vers. ipso iure. Abbas, capite ad aures, numero 4. de rescriptione, & capite super literis, numero 7. eodem tit. Dominicus, cap. dudum, numer. 15. de præbend. in 6. & ibi Ancharan. nume. 3. Francus ad fin. Idem Dominicus, capite si motu proprio, nume. 7. eodem tit. & lib. & ibi Francus, nume 7. Imola, cap. postulasti, numero 4. de rescrip. & ibi Felin. num. 1. col. 3. possunt etiam, & vers. per ipsum textum. Staphilæus de literis gratiæ, vbi de modo, & forma impetrandi, §. præterea est dare dignitatem, num 5. Cassiodorus decis. 12. nu. 14. de præben. & decis. 3. num. 3 vt lite pendente. Rebuffus in repetitione, cap. nulla, artic. 2. statim in princip. conclus. 4. de concess. præbend. & praxi benef. in 3. p. signaturæ, verb. nec non iuris patronatus, nume. 24. & in concordatis, in forma mandati Apostolici, vbi explicat narranda in beneficiorum impetratione, post 30. narrandum, versic. si verò a iure. Silua benefic. 3. p. quæst. 11. nu. 6. quæst. 12. num. 51. Beia in suis responsionibus, casu 62. in fine. Et ita idem videntur sentire in alijs gratijs, & priuilegijs. Quia (vt in 1. ratione probaui) quoad subreptionem æquiparantur beneficijs. Et loquentes in genere de rescriptis, (quem terminum communem esse ad rescripta gratiæ, & iustitiæ diximus numer. 1.) dicunt idem Abbas, cap. ceterum, num. 3. de rescript. & cap. ex conquestione, nume. 4. de restit. spoliat. Cardin. cap. postulasti, numer. 4. notabili. 8. de rescript. & ibi Barbatius, nume. 16. Felin. cap. super literis, nu. 8. versic. exprimenda sunt, de rescript. Iason. l. 1. num. 2. C. si contra ius, Alexand. addit. ad Bartolum, l. demonstratio, §. quod autem, verbo longa differentia, ff. de condit. & demonstrat. Angelus summa, verbo rescriptum, nume. 3. & ibi Armilla, nu. 2. Tabiena, q. 3 nu. 4. Sebastianus Medices tractatu, Mors omnia soluit. 3. p. nu. 145. Brunorus in suo Compendio, litera S, versi. subreptio vitiat. Et loquentes de literis iustitiæ docent idem Corneus consil. 227. nu. 10. vol. 2. Afflictus decisione Neapolitana 116. nume. 3. Et loquentes in priuilegio legitimationis docent idem Abbas, cap. per venerabilem, nume. 27. qui filij sint legitimi, & ibi Alexand. de Neuo, nume. 54. Corneus consil. 245. num. 4. volum. 1. Barbatius consil. 49. num. 6. in fine, & consil. 55. nume. 1. volum. 4. Ruinus consil. 3. num. 15. volum. 1. Gozadinus consil 6. nume. 6. Angelus Summa, verbo legitimatio, nu. 5. Rosella, verbo illegitimus, num. 19. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. § 9. nu. 1 Rojas Epitome successionum, c. 23. num. 21. Valascus con[s]. 6. nu. 5. to. 1. Spino Spec. test. gl. 16. principali, num. 134. Ceruantes, l. 12. Tauri, num. 40. Et loquentes de dispensatione matrim. docent idem Præpos. c. quia circa, num. 4. de consang. vers. sed de dispensatione. Dominic. cons. 33. num. 2. vers. vnde mater. Corn. cons. 201. nu. 8. vol. 1. Decius consil. 602. viso puncto, nu. 19. dubio 7. vol. 5. Couarr. 4. decret. 2. par. cap. 6. § 10. nu. 14. Gallego de cognat. spirit. cap. 23. nu. 12. Gutierrez statim allegandus. Et loquentes de omnibus gratijs, docent

stione 11.& in prima edition. libro primo,tit.de rescript. cons.1.nu.5.in 2.eo.tit.consil.12.nu.5.& consil.18.nu.vnic. & lib.4.tit.de consang.in 1.editione,cons.5.nu.2.& cons. 1.num.2.& cons.4.num.3.in 2.consil.8 num.2.cons.9.numero 3.cons.7.num.3.& lib.5.in 1.edition.titul.de homicid.cons.4.num.vnic. in 2.lib.4. tit.de cognat.spirit.cons. fi.num.3.Gregor.Lopez,l.36.verb.encubriendo,tit.18.p.3. Mandosius de signatura gratiæ, verb absolutio ab hæresi, vers.dispensatum fuerat. Sarmiento libro 1. selectarum,cap.9.num.2.Bossius practica, tit.de remedijs ex sola clementia Principis,num 34. Flaminius de resignatione benef.libro 6. quæstio.2. numero 86. & libro 10. quæstio.2. numero 18. Zaual. quæst. practicis,quæst.737.numero 16.& ex Thologis, Henriquez libro duodecimo,de matrimon.capite secundo,numero 6.& capite 3. numero 7.& libro 13.de excommunicatione,capite 30.numero 2. Petrus de Ledesma,de matrimon.56. articul. vltimo, dubio 2. difficultate 2.conclus. 2. Ludouicus Lopez, 2.parte instructorij, vbi de ieiunio, capit.112. col.25. & vbi de matrimon cap.vltimo,col.antepen.& 1 par.cap.296. columna 13.Emmanuel Sa summa,verb.dispensatio,numero 10.Manuel 1.tomo summæ,1.editio.c.238 nu.1. & c.179. concl.5.num.10. & in quæst.regularibus , tomo 2.quæst. 46.artic.6.

13 Prima tamen conclusio. Taciturnitas qualitatis,quam iura specialiter exprimi iubent, reddit gratiam subreptitiam , quamuis constet fore vt ea expressa Princeps eadem facilitate concessisset. Ratio est : quòd pro forma exigant iura harum qualitatum expressione. At forma ad vnguem est obseruanda etiā in his minimis. Iuxta l.1. & ibi Bald.ff.de liber. & posthum. Idem constat ex cap. si motu proprio , de præbend. in 6 vbi deciditur , ex quantumuis modici beneficij taciturnitate reddi alterius impetrationem subreptitiam. At aperte constat id modicum beneficium tacitum non fore impedimento , quominus Pontifex conscius eadem facilitate aliud concederet. Et ita docens Dominicus,c.dudum,num.15. de præbend. in 6. & ibi Francus ad finem,& dict.cap.si motu proprio, num.7. Ripa,responso 14.numero 6.de rescript. Felinus, cap.super literis,num.2.limit.1.& cap.ad aures, num.12. concl.9. de rescript. Decius d.c.super literis, in noua editione,num.18. & 33.d.ca.ad aures, conclus.2. num.28. & num.penul. Rebuff.tract. de nominat.quæst.9.num.50. & in concordatis, in forma mandati Apostolici,vbi explicat narranda in beneficiorum impetratione, post 30. narrandum,vers.notandum est tamen, & repetitio.c.nulla, de concess.præbend.artic.2.statim in princip. concl.3. Selua benef.3.p.q.11.nu.6.Couar.libro 1.variar.c.20.nu.5. versic.verum vt his. Menoch.relato,Socin.inn.de arbitr.libro 3.centuria 3.casu 201.num.27. Mascard. de probat.concl. 846.num.2.& 3.Gutierr.q.canon. libro 2.c.15.nu.38.iuncto,num.51.Flam.de confidentia benef.q.46. numero 53. Quod si opponatur,c.gratia,de rescript.in 6. respondebo num.60. Quare minus bene Nauar. libro 3. cons.in vtraque editione, tit.de feudis,cons.1.nu.5.ait duo requiri, vt taciturnitas vitiet, alterum, vt iure caueatur, veritatem illam exprimendam esse: alterum, vt id, quod tacetur, sit tale , vt expressum retraheret Principem a concedenda gratia. Quod id idem videtur expresse tenere Bellamera, num.præced. allegatus dum ait, oportere verum tacitum esse tale, vt de illo reperiatur iure cautum vel iure certum sit, eo expresso gratiam non concedendam. Quod idem videntur tenere reliqui ferè omnes numero præcedenti allegati pro tertia sententia, licet enim non omnes vniuersa eius verba referant, at ipsum referunt , & sequuntur. Sed eorum sentent. sequenda non est in hoc , sed tenenda est conclusio posita.

14 Nec refert,etiamsi ignoranter ea qualitas tacita fuerit. Cum enim omittatur forma,corruet actus,nec ignorantia iuuabit,nisi ad excusandum a culpa. Sic Glossa, ca.si motu proprio, verb.taceatur,de præbend.in 6. & ibi Archidiac. numero 2.verb.taceatur, Decius,ca.super literis, in noua editione,num.18. de rescript.Menoch. Mascard. numero 4. Flaminius,nu.54.Gutier.allegati,nu. præcedenti. Quare minus bene Henriquez lib.12.de matr.c.3.nu.8. ait excusari taciturnitatem hanc etiam ex culpabili ignorantia, dummodo non sit crassa. Vt contingit in excommunicatione. At manifesta est differentia, quod excommunicatio incurratur ob inobedientiam & contumaciam : quæ cessant, vbi est ignorantia. At dispensatio corruit ex non seruata forma ad eius valorem necessaria , & ex defectu intentionis concedentis. Quæ minimè supplet ignorantia , quantumuis inculpabilis.

15 Quamuis autem verbis expressis, & specialibus non inueniatur in iure decisum, qualitatem aliquam exprimendam esse, satis tamen id deciditur, si decisum in iure inueniatur , ne delictum aliquod remittatur, vel ne dispensetur in aliquo casu. Quia eo ipso exprimitur,mentem iuris esse denegandi dispensationem , nisi in speciali aliquo casu , ea qualitate Principi expressa , velit ille in eo iure dispensare. Hæc regula , quamuis non ita expresse in Doctoribus inueniatur : at ex eorum doctrina apertè colligitur. Quippe ideo omnes asserunt (vt videbimus disputatione vigesimaquinta, numero vigesimoprimo) ineuntem matrimonium scienter in gradu prohibito teneri in dispensatione, ne subreptitia sit , exprimere hunc matrimonij contractum : quia Tridentin. sess.24. de matrimonio capite quinto, decidit hunc spe dispensationis cariturum. Et similiter ideo tradunt omnes in l.3. C. de Episcop. audien. in remissione secundi homicidij esse necessariam mentionem remissionis primi , qui ibi deciditur , vt delictum semel tantum remittatur. Quam rationem expresse tradit Nauar. extrauag. de datis, & promis. pro gratia,notab 32. numero 48.corollar.4.& lib.1.consil. in vtraque editione,tit.de constitutione,consil.1. quæstion. 19.num.53.

16 Secunda conclusio. Idem prorsus dicendum est de qualitate , quæ ex stylo curiæ Romanæ in rescriptis exprimenda est : talis est necessario explicanda , nec spectandum est, an Princeps ea expressa , rescriptum similiter concederet. Quia cum stylus curiæ ius faciat , capite quam graui , de crimine falsi : nec ab eo sit recedendum : (vt multis citatis probat Mascard. de probatione , concl. 1317. numero 51.) idem de hac qualitate sentiendum est, quod de illa , quam iura exprimi iubent. Et ita docent Decius, capite ad aures,in noua editione,conclus.2.num. 28. de rescriptis. Rebuffus in concordatis, in forma mandati Apostolici, vbi explicat narranda in beneficij impetratione , post 30. numerum , versic. & postquam omnes aliæ qualitates. Menochius de arbitrarijs, libro secundo, centuria 3.casu 201.numero 28. Mascard.de probat. conclus.846.numero 8.Gutier.q.canon.lib.2.c.15.numer.51. Flaminius de resignatione benefic.lib.10.q.2.num.14. Et idem aiunt Menochius, Mascardus,& Gutierrez, ibidem, quando ex consuetudine Principis qualitas aliqua narrāda est. Quia consuetudo pro lege obseruatur, lege minime, ff. de legibus. Quare nec ignorantia excusabit harum qualitatum taciturnitatem. Sicut numero decimoquarto, idem diximus de qualitatibus iure exprimendis. Nec placet quod ait Henriquez, libro 12. de matrimon.ca.3. numero 7. nempe , taciturnitatem qualitatis ex stylo curiæ exprimendæ non vitiare dispensationem in foro conscientiæ , sed in solo externo : secus quando iure erat exprimenda qualitas. Cuius differentiæ nullas inuenio rationes. Cum Doct. allegati æquent vtrasque qualitates. Et in vtroque foro idem omnino seruatur, vbi non est falsa præsumptio, nec lex est pœnalis (vt probaui lib.1.disput. 5.numero 20.) Et minus placet euasio, qua vtitur Zauall. q.pract.q.737. a num.20. vsque ad 24. respondens in casu quodam speciali non obstare stylum curiæ,iuxta quem est aliqua qualitas in dispensatione exprimenda. Quod is stylus non imponat necessitatem illius obseruantiæ extra curiam Romanam, vt cum Baldo & alijs tradit Rebuffus tomo 3. constitutionum regiarum , tractatu de consuetudine, artic.2.gloss.13. num.57. Non (iniquam,) placet hæc euasio. Hoc enim solum verum est quo ad solemnitates accidentales iudicij : at quo ad qualitates exprimendas in dispensatione stylus ille curiæ est generalis, & iuxta illum literæ iustitiæ, vel gratiæ quocunque nitantur, solent expediri . Atque ita iure optimo Doctores allegati illum prorsus seruandum esse asseuerant. Et Doctores, quos nu. 19. allegabo, illum in his dispensationibus attendendum esse ad earum valorem docent.

17 Tertia conclusio. Quando nec ex iure , nec ex stylo curiæ constat qualitatem tacitam esse exprimendam, existimo verissimam esse secundam sententiam , nu.11. relatam,

tam, nimirum, tunc vitiari rescripta quæcunq; ex alicuius qualitatis taciturnitate, quando veritate cognita Princeps illa non concederet, vel nō absolute concederet, sed quibusdam moderationibus adhibitis, secus quando tandem eodem modo concederet licet multo difficilius. Atque ita solius causæ finalis taciturnitas vitiabit gratiam. quod probant rationes, eo.nu.11.adhibitæ. Neque existimo tertiam sententiam relatam, nu.12.si bene perpendatur, differre ab hac. Quia quando taciturnitas est causa finalis concedendæ gratiæ, ita vt ea non existente minimè concederetur, iura expresse iubent eas qualitates exprimi, Probatur ex Doctrina Bar.l.1.num.7. ff.de vulgari, quam alijs relatis sequutus sum, lib.3.disp.35.num.2. tradentis, expressum non tantum dici, quod specialiter dicitur, sed etiam quod in genere. At in genere statutum est, in iure omnes dispensationes ex gratuita voluntate pendentes vitiari ex subreptione circa causam finalem, (vt num.11. probaui.) Adde in cap.postulasti, de rescript.expresse decidi ex taciturnitate harum qualitatum vitiari gratiam. Quem textum non in solis beneficijs, sed in omnibus alijs gratijs procedere probaui, num 19. & licet ille textus videatur etiam loqui quando expressa veritate non ita facile concederetur gratia, at optimè Decius ibi, in noua editione, notab.4.nu.11.probat in eo textu fuisse defectum in causa finali, atque fore, vt expressa veritate Pontifex nullatenus literas dedisset, vt colligitur ex illis verbis, ibi: *Pro habente beneficij competentis subsidium de leui non scribimus:* Idest, non solemus scribere. Quod etiam colligitur ex ca.dudum, ver.nos igitur, de præben.in 6. vt eum textum ponderaui, num.11. Præterea quia nullo alio modo intelligi valet quando ius qualitatem aliquam exprimi iubeat, & si bene attendamus ad dispensationes quas Doctores omnes iudicant subreptitias, eo quod veritas aliqua tacita sit, non inueniemus vbi specialiter ius eā qualitatem exprimi iubeat. Non ergo credendum est, authores tertiæ sentētiæ velle hanc specialem expressionē petere.

18 Sed obijcies valde differre tertiam sententiam a secunda. Quia Doctores tertiæ sententiæ (vt nu.12.retuli,) expresse docent non irritari gratiam ex taciturnitate cuiuscunque vitij, quo expresso, Princeps gratiam non concederet, sed quando ius id verum exprimi iubet, Ergo sentiunt non omnem causæ finalis taciturnitatem vitiare: Sed dico optime eos sentire, nec aduersari nostræ sententiæ. Quippe sunt duplicis generis qualitates, quæ cognitæ a Principe ipsum omnino auerterent a concessione, Quædam sunt extrinsecæ, idest, non attinentes ad id, quod de iure est opus dispensatione. Et hæ non sunt necessario explicandæ, neque earum taciturnitas reddit dispensationem subreptitiam, quamuis ijs expressis Princeps non concederet. Nec hæ causæ possunt dici in rei veritate causæ impulsiuæ dispensationis, nedum finales. Et de his loquuntur Doctores prædicti, vt constat ex eorum exemplo, nimirum, irretitum magnis criminib. non reddentibus beneficij incapacem, valde ijs tacitis impetrare collationis gratiam a Pontifice, quamuis certo constet fore, vt eorum Pontifex conscius denegaret. Quod etiam inde constat, quia donationes alias gratuitas, & eleemosynas, ignorantia qualitatis extrinsecæ ad ea non conferentis, minimè vitiat, quamuis donans illius conscius abstineret se ab eleemosyna, vel donatione, vt eleemosyna collata pauperi nequissimo, illamque pessime expendenti valida est. Quia paupertas illius intrinseca est vera, quamuis largiens eleemosynam non daret, si illius mores nosset. Quare iure optimo Innocentius, & Speculator (vt ex ipsis nu.10.retuli,) dicunt taciturnitatem veri tunc vitiare, quando contingit in ijs, quæ pertinent ad dispensationem obtinendam. Et Mandosius regula 32. Cancellariæ, quæst.9.num.10. & Gutierrez, q.canon.libro 2.c.15.num.29.aiunt id quod tradunt Doctores, nimirum, corruere gratiam tacita veritate, qua cognita Princeps non concessisset, intelligendum esse, quando ideo remoueri Principem a concessione est conforme iuri, & ex causa iusta, ac debita procedit. Secus quando procederet ex affectu, aut alia causa non considerabili ad dispensationem. Alias (inquit) dicendum esset non valere impetrationem beneficij, non exprimendo Pontifici alium valde illi familiarem, mox illud petiturum, Quia si id nosset denegaret huic. Aliæ autem sunt qualitates intrinsecæ, quæ, nimirum, pertinent ad id circa quod dispensatio est obtinenda: & has qualitates esse necessario exprimendas sustinemus, quando sunt causa finalis concessionis, (vt num. præced. explicuimus.) Nec de is sentiunt contrarium authores illi: vt ex eorum exemplo constat.

19 Quod si petas, vnde dignosci possit qualitatem conducere ad dispensationem, & eius generis esse, vt ea expressa Princeps gratiam non concederet? Respondetur id prudentis arbitrio relinqui dijudicandum, quando nec ex iure, nec ex stylo curiæ, nec Principis consuetudine id constat. Quod tradunt Abb.c.constitutus, nu.5.de relig.dom. & c.ex conquest.nu.4.de restit.spol. Felinus cap.ceterum, nu.4.de rescrip. Tiraquellus tractatu cessante causa, limitat.1.num.15.& 18. Couar.variar.c.vlt.num.5. vers.falsitas, Nauar.c.si quando, ex except.3.nu.3. de rescript. Menoch.lib.2.de arbitr.cent.3.casu 201.nu.29.& duplici sequenti, Gutierrez, q.can.lib.2.ca.15.nu.44.& 49. Prudens autem hoc arbitrabitur attento communi curiæ stylo, & Principis consuetudine, attentis alijs similibus rescriptis, vt tradunt Lapus allegatione 89. factum super quo, num. 6. Fel.cap.super literis, num.8. vers.prima regula, & ca.in nostra, num.19.corollario 20.de rescrip. Bartholom.Socinus cons.164.nu.5.& cons.169.num.10.ver.postremò respondeo, vol.2. Afflictus decisio. Neapolitana 116.num.4. Cassiodorus decis.12.nu.14.de præben. Silua benef.3.p.q. 12.nu.51. Rebuffus in concordatis, in forma mandati Apostolici, vbi explicat narranda in beneficij impetratione, paulo post 30. narrandum, vers.& postquam omnes aliæ qualitates, & c.nulla, art.2.statim, in principio, conclus.4. de concess. præbend. Couar.d.cap.vltim.num.1. versic.3. Menoch.d.casu 201.num.31. Pelaez de maioratu, in 1.p.q. 8.nu.1.& 2. Flaminius de confidentia benefic.quæstio. 46. numero quadragesimoprimo, & 43. Gutierrez proximè allegatus.

20 Quando autem attentis omnibus circumstantijs, dubium est, an causa in dispensatione tacita, vel falso expressa, sit finalis, ita vt sine vlla dispensatione non concederetur, vel tantum sit impulsiua, controuertitur valde. Quidam enim præsumi finalem affirmant. Huius sententiæ videntur expresse Abb.c.quia circa, nu.6.in fi.de consangu. & ibi Alex.de Neuo, nu.6. in fi. Præp.nu.4.ver.sed de dispensatione vel alia gratia semper præsumendū esse, Principem fuisse motum ex causa in ea expressa. Et expressius tenent Bald.cons.355.præmittendum, nu.2.vol.1. Bartho. Soc.cons.273. in præsenti consultatione, nu.11.vol.2. Molina, 1.tomo de iustitia, tract.2.disput.173.colum.9. paulo ante versic.quando qualitas. Et de ratione expressa in lege eam præsumi finalem, affirmant multi, quos refert, & sequitur Tiraquellus tractatu cessante causa, limitatione 1. num.21.29.30.43.44.50. & 86. Paulus consil.314. num.2. vol.1. Menochius consil.272.nu.57. volum.3. Gutierrez. alios referens lib.3.practicarum quæstio.17.num.115. At verius est, in dubio non præsumi causam finalem, sed impulsiuam, ac proinde præsumi fore vt illa causa verè expressa Princeps concederet dispensationem, vt vel sic illa valida sit. Quia valori actus iura maximè fauent, atque in dubio eum præsumunt (vt num.25.probabo.) Atq; ita in gratijs, ac priuilegijs docent Dinus regula decet, in fine, de reg.iuris in 6. & ibi Francus, numer.3. Baldus ibi in addit.ad Ioannem Andream, & l.generaliter, num.3.C.de Episcop. & cleric. Corneus cons.153. In præsenti consultatione, num.12.vol.2. Staphilæus de literis gratiæ, titu.de vi, & effectu clausularum, in prin.nu.6. Tiraq. d.limitatione prima, numero 14. Rebuffus in concordatis, in forma mandati Apostolici, paulo post principium, verbo morum honestas, versicul. in dubio Loazes de matrimonio regis Angliæ, dubio 5.nume.42.& 43. vbi pulchrè ait causam in omnibus gratijs, ac priuilegijs insertam, semper in dubio præsumi impulsiuam, & nō finalem, & in eo dubio nullatenus vitiari gratiam ob eius defectum, aut falsitatem, Corduba summa, quæstione 45. opinione prima, puncto 2.in secunda ratione, versi.tambien se confirma. atq; idem in legibus, & donationibus tuentur Glossa l. secunda fin. ff. de donatione. Euerardus loco a cessatione rationis, numero quinto, Bertachinus in suo repertorio, litera C.verbo, causa impulsiua, Menochius cons.106.num.92.volum. secundo, & alij, quos refert Tiraq.d.limitatione prima, numero 48.

Si

21 Si specialius petat exprimenda in beneficij impetratione (ne longius immoret) consulendi sunt. Felinus, & Doctores, cap. in nostra, de rescrip. Rebuffus in concordatis, vbi de forma mandati Apostolici, vers. quarto quæ sunt in his mandatis, & ca. nulla, toto art. 2. de conces. præb. Silua benef. 3. p. q. 11. & 12. Berous, c. ad aures, per totum, & ca. super literis, in 2. lect. de rescrip. nu 72. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 3. casu 201. a nu. 33. Mascard. de prob. concl. 886. & duplici sequenti. Couar. 1. var. c. vltimo, nu. 7. Gutierrez quæst. canon. lib. 2. c. 15. a num. 74. Quæ autem explicanda sint in legitimatione obtinenda, consule Menochium eadem centur. 3. casu 203. Et quæ in literis iustitiæ, consule eundem ibi, casu 202. Et an litis pendentiæ sit facienda mentio, videndi sunt Speculator, tit. de dispensatione, §. qualiter autem, nu. 8. & latissimè Flaminius de resignatione benef. lib. 2. q. 3. a nu. 62. De explicandis vero in dispensationibus matrimonialibus agemus disputationibus sequentibus.

22 Hinc infertur primo, non esse approbandam doctrinam Nauar. lib 5. cons. in 2. edit. tit. de homicidio, cons. 4. num. vnico, in 2. lib. 1. tit. de rescrip. cons. 18. nu.... Manuel 1. to. summæ, in 2. edit. c. 179. concl. 5. num. 10. vbi asserunt dispensationem irregularitatis ex homicidio presbyteri cōtractæ subreptitiam esse, si taceatur occisum fuisse presbyterum. Quod non satis dictum perpetratum fuerit expressum Pontifici. Sed hæc doctrina displicet propter dicta, num. 18. Quia cum irregularitas homicidij indicta sit, non tam ob delicti grauitatem, siquidem multo grauioribus delictis, vt blasphemię, periurio, non sit imposita, quam ob perfectæ leuitatis defectum, fuisse presbyterum, aut quēcumque alium hominem interfectum, est qualitas omnino extrinseca, & nil ad irregularitatem faciens.

23 Secundo deducitur, esse subreptitiam dispensationem si quis proponat se votum religionis emisisse, cum tamen vouerit perseueraturum se in eadem. Quod tacuerit qualitatem intrinsecam tangentem ipsius voti substantiam. Et quia communissima sententia tuetur contra Sotum, lib. 7. de iust. quæst. 2. art. 1. ad 3. latum esse discrimen inter hæc vota, quod religionis obliget ad solum ingressum bona fide, ita vt tempore nouitiatus liceat ex iusta causa egredi; perseuerantiæ autem obliget ad profitendum. Et ita non valere tunc dispensationem docent Nauarrus summa, c. 12. nu. 47. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1. par. 2. lib. 3. c. 20. vers. idem etiam. Ludou. Lopez, 1. p. instruct. c. 44. in fi. Manuel 2. tomo summæ, c. 95. conclus. 7. num. 7. Vega 2. tomo summæ, c. 129. casu 29. Si autem explicaret se vouisse religionem, cum tamē vouisset se futurum religiosum, valida est dispensatio. Quia vtrumque votum solis verbis differt, & re ipsa idem est, ad solumque ingressum bona fide ad experiendum obligat. Vt contra Caietanum inter vtrumq; votum distinguentem tuetur communissima sententia. Azor lib. 11. institutionum moralium, c. 2. q. 7. vbi alios refert.

24 Tertio deducitur, quid dicendum sit de concessione impetrata ab Episcopo, vel alio superiore ad dispensandum in quodam casu, quando impetrans data opera tacet casū, quia existimat fore, vt eo expresso Prælatus deneget, & Prælatus non interrogans casum, sed fidens petenti, concedit illi suas vices ad dispensandum? Sic distinguendum existimo, si petens norit Prælatum esse in contraria voluntate habituali, quia in similibus casibus nunquam vult dispensare, vel quod se non posse opinetur, vel quod nolit, non valebit impetratio. Nam concedendi intentio deficit. Quia sicut in generali concessione non veniūt ea, quæ quis verisimiliter non esset in specie concessurus, regula in generali, de regul. iur. in 6. Ita nec in illa interminata concessione venit casus, qui habituali concedentis voluntati aduersatur. Si autem non adesset hæc habitualis voluntas, nec opinio contraria, sed tantum creditur fore vt a concessione aliqualiter retardetur, & forte nolit, eo quod minutissima spectet, vel scrupulis agitetur, valida erit impetratio. Quia absolute prælatus concessit, & nulla est actualis, vel habitualis voluntas.

25 Quarto infertur, quod sentiendum sit in dubio an dispensatio valida sit, an potius subreptitia? vt quia dubium est, an satis probetur veritas narratorum in precibus, vel quia dubium est, an causa tacita, vel falso inter alias veras expressas sit finalis. Petrus de Ledesma in summa sacram. vbi de matrimonio cap. 27. in fine, ait in eo dubio non esse ineundum matrimonium, at si eo inito superueniat, iudicandum esse in matrimonij fauorem. Probat priorem partem, quod culpa sit rem dubiam attentare. Item quia Pōtifex concedit ordinario, vt dispenset, si preces veritate nitantur. At quando id est dubium, non nituntur veritate. Tertio potest probari, quia cum de impedimento constet, & dispensatio dubia sit, stat possessio pro impedimento. At verius existimo in dubio præsumi eam dispensationē validam. Quod affirmat, & optime probat Riminaldus cons. 275. num. 17. vol. 3. & cons. 262. nu. 26. & duplici sequenti, vol. 5. multis allegatis, & specialiter Bentio tractatu de nullitate sententiæ, tit. qualiter sententia, & processus, qui dicuntur nulli, nume. 117. vbi ait studendum esse nunquid nullitas obiecta possit aliquo modo ex iure, vel ex facto offuscari, vel saltem dubia reddi. Quia re existente dubia iudicandum est in valoris actus fauorem, vt magis valeat, quam pereat, cap. Abbate, de verb. signific. & l. quoties, ff. de rebus dubijs. Quare censeo posse virtute eius dispensationis id matrimonium iniri: alias frustra ea præsumptio esset. Nec obstant in contrarium adducta. Non primum, quia agere contra dubium speculatiuum culpa vacat, quando non adest dubium practicum (vt probaui lib. 2. dispu 41. num. 8.) At in hoc euentu non est dubium practicum: nam præsumptio illa, quæ cogit existimare valere in hoc dubio dispensationem, præponderat rationi alteri cogenti dubitare, atque ita constituit opinionem probabilem valoris huius dispensationis. At operari iuxta opinionem probabilem est licitum. Neque obstat secundum, quia cum in eo dubio præsumatur pro dispensationis valore, præualet ea pars, vt preces veræ sint, & vt causa circa quam est subreptio, non sit vt finalis, vt nu. 20. probaui, Tandem non obstat vltimum. Quia possessioni illi stanti pro impedimēto præponderat præsumptio valoris actus, qui in dubio, & quantum fieri potest, præsumendus est.

26 Limitanda tamen est nostra tertia conclusio, vt taciturnitas causæ finalis vitiet dispensationem, quando est de præsenti, vel pręterito remouens Principem a gratia concedenda: secus dicendum est de causis, quæ in futurum contingere possunt, quæ se habent ad esse, & non esse: de illis enim non est curandum, vt non nocet in beneficij impetratione tacere ius, quod posset aduersarius consequi me non impetrante. Sic tradunt Felin. cap. in nostra, num. 15. corol. 7. de rescript. Cassiodorus decis. 16. numero 2. & 3. de præbend. Flaminius de resigna. benef. lib. 6. quæst. 2. num. 86.

27 Secundo limitanda est, nisi taceatur veritas notoria, & quam creditur Principem nouisse. Quippe eius taciturnitas non inducit subreptionem, vt potè quæ non inducit ignorantiam, ac defectum intentionis. Ita Fel. c. in nostra, nu. 15. corol. 5. de rescript. Nauar. lib. 3. cons. vtraq; editione, tit. de feudis, cons. 1. nu. 2. & 3. Mascard. de prob. concl. 846. num. 10.

28 Tertio limitanda est, nisi qualitas tacita de iure insit, qualis est reseruatio generalis in iuris corpore clausa. Sic Decius c. sedes, in noua editione, num. 22. de rescript. Fel. c. in nostra, corol. 4. num. 4. de rescript. Cassiodorus decis. 12. nu. 8. de præb. Mascar. num. 15. Nauar. num præcedenti allegati.

29 Vtrum autem ea veritas causæ finalis tacita per ignorantiam, vel ex malitia curialis, cui ea dispensatio obtinēda commissa est, vitiet, dicemus, num. 56. & 57. & quando impulsiua tacetur ex malitia, dicemus, nu. 73. & 74.

30 Ad argumenta proposita, nu. 10. respondetur. Ad primum constat ex dictis, num. 17. vbi eum textum explicui. Ad confir. dic id euenire, quia eam veritatem exprimendam esse deciditur in illis textibus, & ideo eius taciturnitas vitiat, licet constet Principem veritate cognita concessurum, iuxta dicta num. 13. Ad secundum, dic eum, qui tardius dat, non dare minus in rei veritate, sed tantū quoad modum dandi, & ponderationem beneficij collati in ea donatione. Ad vltimum dic etiam falsi expressionem non nocere, quando falsitas non contingit circa causam dispensationis finalem, vt dicam, num. 32. Ad argumenta proposita, nu. 12. respondetur. Ad primum dic intentionem iuris esse, vt defectus circa causam finalem vitiet, vt nu. 17. ostendi. Ad secundum constat ex dictis, nu. 18. Ad ter-

tertium dic eam annullationem non habere pœnæ rationem, cum non in delicti pœnam sed ob intentionis concedentis gratiam defectum statuatur. Adde iure eam expressam esse, vt nu. 17. probaui.

SVMMARIVM.

An falsi expressio vitiet? Refertur quadam sententia, nu. 31.
Proponitur sententia Authoris, nu. 32.
Quid, si in foro externo probetur veritas precium testibus falsis, siue ea in se falsa, siue vera fuerint, nu. 33.
An in dubio ea falsa causa expressa præsumatur finalis, an impulsiua, & quid si per ignorantiam allegetur, vel ex curialis malitia? Remissiue, & ibi, quid quando ex propria malitia, est falsitas circa causam solam impulsiuam, numero 34.
An vitiet falsi expressio, quando facilior redditur dispensatio? vt si quis impetret beneficium dicēs esse curatum, aut dignitatem, cum tamen sit simplex, vel officium, nu. 35.
Quando causa censeatur gratia taxationis, aut demonstrationis adiecta, nu 36.
Error in nomine eius, cum quo dispensatur, an vitiet: & an priuilegium iuxta supplicam sit intelligendum, numero 37.
Quid, si concedens gratiam norat personam, cui per errorem est petita, errato nomine veri petentis, nu. 38.
Quid, si erretur in diœcesi eius, cui dispensatio impetratur: & an error culpa vacans, faciat rescriptum extendi ad casum sub verbis non comprehensum, nu: 39.
An sit subreptitia dispensatio, quando proponitur sub dubio vinculum, in quo dispensatur, cum tamen certum sit, num. 40.
An qualiscumque sit falsa causa, si ea sola proponatur, vitiet, nu 41.
Quid, quando plures narrantur causæ, & aliqua sunt vera, & aliqua falsa, licet per fraudem falsæ exprimantur, numero 42.
Quid, in dispensationibus, & rescriptis gratiosis, quando plures allegantur causæ, quadam vera, & aliæ falsæ? Refertur opinio, nu 43.
Proponitur sententia Authoris, nu. 44.
Quid, si Pontifex dispenset cum consanguineis, allegata falsa copula, at verè iactura famæ mulieris, nu 45.
Soluuntur argumenta, nu. 46.
Post num. 46. inuenies alia summaria.

31 QVæstio secunda. An omnis expressio falsi vitiet dispensationes, ac ceteras gratias? Duplex est sententia. Prior sustinet hæc reddi subreptitia, & irrita, etiam si causa falso expressa sit impulsiua, quia nimirum, ea non leuiter mouetur Princeps ad gratiam concedendam quāuis ea non narrata concessisset. Ducitur eisdem argumentis, numer. 10. relatis, quibus probatur ex causæ impulsiuę taciturnitate vitiari dispensationem. Quòd in ea taciturnitate sit virtualis quædam falsi expressio. Secundo, quia literæ habent tacitam conditionem, si preces veritate nitantur, cap. 2. de rescript. Cuius signum est, Pontificem prius narrare, in suis literis ea, quæ pars proposuit, & statim subdere, si ita est, dispensa. Et ideo hanc sententiam sustinent loquentes de beneficij, Abbas capit. postulasti, numero 1. versic. item nota ibi, de rescript. & ibi Imol. numero 4. Felin. numero 1. versic. possunt etiam dici. Decius. ca. cum cessante, in noua edition. numero 7. de appel. Beia in suis responsionis, casu 62. in fine. Et loquentes in genere de rescr. docent Card. d. cap. postulasti, numer. 4. notab. 8 Barbat. ibi. num. 16. Angel. verb. rescriptum, numero 3. & ibi Armil. num. 2. Tabien. quæst. 3. num. 4. Et loquentes de omni dispensatione docent Abb. cap. ex parte, el 2. numero 8. in fin. de conuers. coniug. Bellamera decis. 697. conclusio extra Rotam, num. 4. Ripa l. ex facto. num. 15. versic. & si replicaueris, ff. de vulgari. Marian. Socinus consil. 77. numer. 85. volum. 1. Tiraquellus tractatu cessante causa, limitatione 1. num 12. & 14. Nauar. sum. cap. 22. numer. 86. versic. quinto, & extrauag. de dotis pro gratia, notabili, 32. nume. 48. corollar. 4. versic. nec obstat resolutio, & cap. si quando, exception. 3. numer. 3. de rescript. & lib. 1. consil. in vtraque editione titu. de constitu. consil. 1. quæst. 19. nume. 50. & tit. de rescrip. in 1. edition. consil. 1. num. 5. in 2. consil. 12. num. 5. & consi. 14. num. 3. & lib. 4. tit. de cognat. spirituali, consil. vlt. numer. 3. Guiter. quæst. canon. lib. 2. cap. 15. numer. 41. & sequentibus. Ludouicus Lopez. 1. par. instructorij cap. 296. colum. 13. & 2. par. vbi de ieiunio, cap. 112. colum. 25. & vbi de matrim. cap. vltimo, colum. antepenultima. Manuel quæst. regular. tomo 2. quæst. 46. art. 6. Et absoluté non distinguentes an causa sit impulsiua, an finalis, tradunt vitiari dispensationem ex causæ expressæ falsitate, Glossa capit. quia circa, verb. falsa, de consanguin. & ibi Abb. num. 5. Gozadinus consilio 51. numer. 42. addens hoc esse verum etiamsi in literis Apostolicis addatur, Et ex alijs causis animum nostrum mouentibus. Et loquens in legitimatione Velascus consilio 60. nume. 5. tomo 1. Et loquentes in matrimonio Couar. 4. decret. 2. par. c. 6. §. 10. num. 14. Menochius consilio 385. nu. 31. versic. non etiam obstat, volum. 4. Gutierrez, d cap. 15. nu. 100.

32 Posterior sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait solius causæ finalis falsæ expressione vitiari dispensationem, nimirum, quando Princeps ea falsitate non expressa gratiam minimè concessisset, secus quando concessisset, & multo maiori difficultate. Hanc sententiam probant rationes, num. 11. adductæ ad probandum solam causæ finalis taciturnitatem inducere subreptionem. Eadem enim fere est ratio de taciturnitate veri, cum in ea virtute claudatur falsi expressio. Deinde quia eandem libertatem exigit donatio, ac gratia a Principe concessa. Cum vtraque a mera alterius voluntate procedat: imo maiorem postulat donatio, vt potè, quæ nullam debiti rationem habet, quam tamen habet aliquo modo dispensatio ex iusta causa concessa. Sed donatio procedens ex causa falsa simulata impulsiua non est irrita, sed tantum vbi falsitas contingit in causa finali, vt bene docent Adrianus 4. tractatu de restitutione, quæst. quæ incipit, consequenter quæro vtrum indistinctè. Metina. C. de restit. quæst. 24. in solutione ad 4. & 5. Nauar. summa cap. 17. num. 107. & multi alij. Ergo gratia Principis procedens a causa impulsiua falsa valet. Tandem quia conditio in his literis posita, si preces veritate nitantur, intelligitur in substantialibus, id est, in ijs ex quibus gratia pendet, ita vt aliàs non concederetur. Et ideo hanc sententiam videntur expresse tenere Speculator, titu. de dispensatione, §. dicendum restat. numero 10. versic. quid si Innoc. cap. dudum, el 2. num. 15. versic. inualidam, de electio. vbi dicunt expressionem falsi tunc vitiare, quando est in ijs, quæ circa obtinendam dispensationem consistunt, scilicet, quibus vere expressis ea non cōcederetur. Et videtur tenere Imola eo. cap. dudum, nu. 18. vbi ait falsitatem vitiare, quando ea non expressa denegaretur dispensatio. Et tenent Glossa cap ex parte, el 2. verb. falsa, de conuers. coniug Decius. ca. postulasti, in noua editione, num. 11. notabili 4. & cap. super literis, in glossa, verb. literas, numero 33. de rescript. & ibi Beroius in 2. lectura, nu. 35. Parisius consilio 4. numero 35. volum. 4. Staphilæus de literis gratiæ, tit. de vi & effectu clausularum, in principio, num. 5. Syl. verb. rescriptum, quæst. 6. & q. 7. initio, Loazes de matrimonio regis Angliæ, dubio 5. numer. 37. 42. 44. 45. 46. Couar. lib. 1. variar. cap. 20. nu. 5. versic. falsitas. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 3. num. 7. & eiusdem sententiæ videtur esse Menochius de arbitrar. lib. 2. centuria 3. casu 201. nu. 22. vbi dicens magis receptam sententiam habere, vt subreptio circa causam impulsiuam vitiet: subdit multum, nec immerito dubitari alios de hac sententia. Addit optime Couarru. intelligendam hanc sententiam esse, quando ea causa impulsiua falso expressa, talis est vt si vere Principi significaretur, gratiam concessisset eodem modo, quo concessit, secus si non eodem pacto concessisset, sed quibusdam moderationibus adhibitis. Sicut etiam diximus, numero 11. in fine, agentes de veri taciturnitate. Quia tunc non verificatur Principem causa vere explicata gratiam concessurum. Et quia ea causa est verè finalis, vt nu. 8. probaui.

33 Quod si in foro externo veritas precum in dispensationibus allegata probetur falsis testibus, quando postea constaret veritas, censenda est ea dispensatio irrita. Nec obstat iudicem inuenisse ita esse, atque ita videtur verificari clausula, si ita esse inueneris. Quia fundatur in falsa

falsa præsumptione: Sic Petrus de Ledesma in summ.sacr. vbi de matr.c.27. diffic. vlt. Atque idem intelligo etiamsi testes illi veri essent, quia putabant se verum testari. Quia in rei veritate non verificatur conditio illa, si ita est. Si tamen causa vera in se esset, quamuis falsis testibus probaretur, quia, nimirum vel testes eam ignorabant, vel credebant eam esse falsam, valeret vtique dispensatio. Quia causa erat vera in se, & talis iudicata secundum allegata & probata.

34 An verò in dubio præsumatur causa circa quam est falsitas, impulsiua, an potius finalis? diximus, nu.20 & quid, si ea falsitas ex ignorantia contingat, vel ex curialis relatione? dicam, nu.56.& 57.& quid, quando ex propria malitia, est tamen causa impulsiua? dicam, nu.73. & 74.

35 Ex his deducitur primo non vitiari dispensationem ex falsa causæ expressione, quando ea verè expressa facilior esset dispensatio, vt si impetrans beneficium narret id esse curatum, vel dignitatem, cum tamen sit simplex, aut officium. Quod intellige quando, causa demonstrationis ea qualitas adiungitur, secus si causa taxationis. Prior pars constat ex l. falsa, ff. de condit. & demonstr. & ex ca. tua, de sponsal. ex quibus textibus constat falsam demonstrationem non nocere, quando constat de corpore. At hic constat de corpore, impetratur enim certum beneficium vacans. Posterior autem pars probatur ex capitul. cui de non sacerdotali, de præben. in 6. vbi deciditur mandatum de conferenda alicui præbenda certi valoris, non extendi ad minoris valoris præbendam, & ex cap. susceptum, de rescript. in 6. vbi mandato dato de conferendo beneficio vacanti per resignationem, nequit cōferri si vacet per mortem. Cum tamen in vtroque euentu, vel facilius in priori casu, vel saltem æquè facilè, ac in posteriori Pontifex concederet. Quarum decisionum alia ratio cōmoda assignari nequit, nisi designationem illam minoris valoris, ac modi vacandi adiectam esse gratia taxationis. Quod inde suadetur, quia in vtroq. textu est mandatum cuius fines diligenter, & ad vnguem seruandi sunt, vt expressè redditur hæc ratio, eod.cap. cui de non sacerdotali, in fine. Ratio autem huius diuersitatis ea est: quia quando gratia demonstrationis adijcitur qualitas restringit gratiam, sed re vera est animus conferendæ rei, vt est in se, quamuis falsa eius qualitas demonstretur. At quando causa taxationis, limitatur gratia ad rem qualitate illa affectam, quare si illa non afficiatur, deficit gratia defectu voluntatis concedentis. Non enim potest gratia trahi ad beneficium ea qualitate destitutum, licet id a Pontifice facilius concessum foret. Atque ita docent Abbas, cap. significante, nu 6.& 7.& c. super literis, num.3. de rescript. Felin. eod. cap. significante, numero vltimo, versi. vlterius tangit, & eo. cap. super literis, num.3. limitatione 4. & ibi Berous in prima lectura, num.44. Rebuffus, cap. nulla, art. 2. statim in principio, post 4. conclusionem, versi. notetis, de concess. præbend. Staphilæus de literis gratiæ, vbi de forma, & modo impetrandi, tit. præterea est dare dignitatem, numero 4.5.& 6. Syluest. verbo rescriptum, quæst.3. Couar. allegata Rotæ decisione lib.1. variar. cap. vltimo, numero sexto, Gutierrez quæst. canon. lib.2.c.15. numero 82.& 84.

36 Quòd si petas, quando censeatur causa demonstrationis, & quando causa taxationis qualitas adiecta? Hanc regulam tradit Fel. c. super literis, num.4. de rescript. quem sequitur ibi Berous in 1. lectura, nu.45. gratia demonstrationis censetur apponi aliquid, quando sub diuersis verborum conceptionibus exprimitur. At taxationis gratia, quando sub vna verborum conceptione, verbi gratia, in legatis, si præcedat dispositio testatoris significans quid solui debeat, & postea subnectitur præstatio vnde facienda sit, ac proinde sunt duæ orationes, illa additio videtur apposita, gratia demonstrationis, vnde non limitat dispositionem, sed solum demonstrat vnde facilius solui possit, & sic quamuis deficiat, debetur. Quando autem vnica est oratio significans, quid, & vnde solui debeat, tunc illa assignatio taxat dispositionem, ac ea deficiente deficit, vt lego decem quæ mihi Titius debet, vel quæ sunt in arca, si is non debeat, vel non sint in arcā, perit legatum. Et in beneficijs ponit exemplum Berous proximè allegatus, vt sit causa demonstrationis, confero tibi tale beneficium, quod fuit erectum in tali Ecclesia pro dignitate, vel tale beneficium, quod est dignitas in tali Ecclesia. At causa taxationis, confero tibi dignitatem talis Ecclesiæ. Quam eandem regulam in legatis tradunt Bartol. leg. inter stipulantem, §. sacram, numero 6. ff. de verbor. obligatio. & alij quos refert, & sequitur Tell. l.17. Tauri, numero 127. Sed quamuis hæc regula legatis, & contractibus optimè adaptari possit: at dispensationibus, & beneficiorum impetrationibus nescio qualiter aptari valeat. Quia forma communis sic se habet, proponit supplicans se esse in tali gradu coniunctum cum femina, quam vult ducere. Et in beneficij impetratione proponit in tali Ecclesia vacare beneficium curatum, & Pontifex simpliciter respondet, si ita est, dispensetur, vel conferatur, vel ipsemet confert. Quare cum semper sit vnica oratio, censeretur semper adiecta qualitas per modum taxationis, atque ita dicendum esset, semper inutilem esse dispensationem, in qua erratum est in gradu, asserendo esse secundum, cum tamen sit tertius, & impetrationem beneficij esse semper inutilem, in qua assertum est id esse curatum, cum tamen sit simplex. Quare licet existimem semper apponi causa demonstrationis, quoties est duplex oratio: at non est sufficiens signum ad colligendum apponi gratia taxationis, vnicam esse orationem, sed aliunde id petendum est. Vnde textus capit. susceptum, de rescrip. in 6.& cap. cui de non sacerdotali, de præbend. in 6. citati, numer. præcedenti ad hoc comprobandum, reddunt rationem, cur sub maioris valoris præbenda non comprehendatur quæ minoris est: nec sub vacatione per resignationem comprehendatur vacatio per mortem, quod illud mandatum fuerit, cuius fines strictissimè seruandi sunt. Atque adeò ex stricta hac mandati interpretatione colligitur eam qualitatem, & modum adiecta esse causa taxationis. Vnde hoc est speciale in mandato, vt optimè notant Decius regula in eo, quod plus est, nume.14. ff. de regulis iuris, Pelaez de maioratu, in 1. edition.1.pa. quæstione 4. numero 3. Et ideò Berous, d. capitulo super literis, in 2. lectura, numero 57. & 58. ait alias placuisse sibi regulam dictam, nunc tamen non placere, tam in legatis, quam in dispensationibus, eamque latè impugnat. Et numero 58. concludit quando aliquid adijcitur in eadem oratione, non semper causa taxationis apponi, sed quando præcessit generalis, vel indefinita dispositio de dando, aut faciendo aliquid, & adijcitur locus, seu materia super qua executio fieri debet, secus si quid tanquam qualitas rei adijceretur. Quia etiam in eadem oratione diceretur fieri causa demonstrationis. Et hæc limitatio satis mihi placet. Et illa retenta cessat obiectio proposita. Nam quamuis in eadem oratione soleat Pontifex exprimere beneficium cum sua qualitate: cum expressio illa adijciatur tanquam qualitas rei, non censebitur causa taxationis, sed causa demonstrationis apposita, nisi aliunde colligatur mentem concedentis fuisse causa taxationis. Similiter ait benè Berous ibi, dicendum esse id quod expressum est, stare demonstratiue, quando requiritur ad certitudinem, & valorem actus demonstratio, & nulla est alia: tunc enim præsumptio valoris actus, quæ semper in dubio capienda est, l. quoties, ff. de rebus dubijs, efficiet vt in eo dubio stet demonstratiue.

37 Secundo deducitur, quid dicendum sit, quando error committitur in nomine eius, cui impetratur dispensatio? Videtur enim dispensatio subreptitia, & irrita. Quia priuilegium intelligitur iuxta verba in supplicatione posita, vt optimè docent alijs citatis Iason, l. Gallus, in 1. lectura, §. idem credendum, num.10. ff. de liber. & posthu. Loazes de matrimonio Regis Angliæ, dubio 5. nume.28. Gutierrez libro 3. practic. quæst.18. num.42. Matienzo lib. 5. recopilat. titul.2. l.1. glossa 2. numero 3. Manuel addit. ad bullam, §.9. numero 109. & probatur ex l. si præses, ff. de pœnis & ex. §. præterea, Institut. de inutili stipulat. At in supplicatione est petita dispensatio personæ proprio nomine signatæ. Non ergo porrigitur ad eam, quæ id nomen non habet. Secunda ex doctrina Pauli, l. si quis in fundo, in principio, numero 5. ff. de lega.1. vbi tradit legatum reddi irritum, quamuis constet de intentione legantis circa rem, quam legare voluit, si eam non expresserit per vocabulum ipsi conueniens. Tertiò ex capitulo significante, de rescript. vbi petitum est a Pontifice rescriptum

scriptum contra G. Remensis diœcesis: cum tamen non esset Remensis, sed Leonensis, & deciditur rescriptum esse subreptitium. Ceterum absque dubio dicendum est, non vitiari dispensationem, sed prodesse illi, cui comparata est, quamuis in eius nomine erratum sit. Quia error nominis proprij, quando constat de corpore, non vitiat rescriptum, vt probatur a simili, ex leg. si quis in fundi. 4. ff. de leg. 1. ibi. *Si quis in fundi vocabulo errauerit, & Cornelianum pro Semproniano nominauerit, debebitur Sempronianus.* Et melius Instit. de legatis, §. si quis in nomine, ibi. *Si quidem in nomine, cognomine, pranomine, agnomine legatarij testator errauerit, si de persona constat, nihilominus valet legatum. Nomina enim significandorum hominum gratia reperta sunt, qui si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest.* Item probatur ex d. c. significante, de rescript. quia ratio decisionis eius textus est, quod ex nullo adiecto poterat constare de persona contra quam est rescriptum impetratum: & ideo non obstante errore in designatione diœcesis, valeret vtique, si ex alijs circumstantijs de illa persona constaret, vt tradunt ibi Innoc. num. vnico, Abb. num. 4 Imola, numero 4. Felin. statim in principio, Bellamera, nu. 8. Henricus, num. 1. Nec obstat priuilegium iuxta supplicationem intelligi. Quia id est verum de substantialibus contentis in supplicatione, & persona, cui fuit verè intentio impetrandæ gratiæ, si de ea constet, quamuis erratum sit in nomine. Et ita docent Host. cap. super literis, num. 12. de rescript. Anton. d. cap. significante, num. 9. & Speculatore, Bartolo, & multis alijs allegatis Felinus ibid. numero 1. Milis in repertorio, litera R. num. 7. verb. rescriptum, vers. rescriptum si continet. Petrus de Ledesma summa sacram. vbi de matrim. cap. 27. post 7. conclusionem, dubio 2. & Perez addit. ad Seguram, l. imperator, num. 41. ff. ad Trebel. ait se ex multis defendisse valuisse gratiam a Papa cuidam concessam, in cuius patris cognomine erratum est. Quia dictum fuit, eum esse filium Ioannis Sanchez, cum esset Ioannis Lopez.

38 Sed maior difficultas est, quando concedens gratiam notat personam, cui petita est, errato nomine veri petentis. Videtur enim gratia subreptitia. Quia error personæ est substantialis, vt contingit in matrimonio. Nec obstat si dicas valere cetera sacramenta, licet conferens prorsus erret in persona. Quia in ceteris sacramentis tenetur conferens dirigere intentionem ad personam, quæ sibi præsens est, ne sacramentum irritet: ac proinde error circa personam est nullius momenti ad eorum valorem. At cum dispensatio sit gratia, non tenetur concedens dirigere intentionem, nisi ad personam, quæ sibi proponitur. Sed existimo adhuc valere, quando ex alijs circumstantijs non constaret a concedente spectatam esse personam sibi notam, habitamque specialem illius rationem ad concedendam dispensationem, sed constat eodem modo concedendam cuicunque petenti. Quia in his omnibus ad Principis officium spectantibus, mens eius est propositæ causæ iustæ merita attendere, atque quamuis erretur in nomine personæ, intentionem dirigere ad eam, cui verè petitur. Cum nullam dispensandi ansam persona ipsi præbet, sed merita causæ. Sicut in collatione sacramentorum contingit, dempto solo matrimonio, quod est contractus cum persona omnino determinata.

39 Tertio deducitur, quid dicendum sit, quando erratur in diœcesi, cuius erat is, cui impetratur dispensatio? Vt dictum est eum esse diœcesis Salamantinæ, cum tamen esset Cordubensis, ac proinde commissio facta est Salmantino officiali. Et quidem manifestum videtur non posse officialem Salmantinum eam dispensationem exequi. Quia cum per errorem id factum sit, deficit intentio Pontificis committentis, quæ est committere legitimo ordinario impetrantis, iuxta præscriptum in Tridentino, sess. 22. cap. 5. de reform. Quare difficultas est, an Cordubens. qui est legitimus ordinarius, possit illam exequi? Pars affirmans suadetur, quia legitima Pontificis mens est, committere vero ordinario impetrantis, & quasi materiale est, ac per accidens, appellare illum Salmantinum. Cum ergo de corpore constet nil obstare videtur error nominis. Et confirmatur, quia non minus est de gratiæ substantia persona, cui conceditur, quam eius gratiæ executor. Si ergo error in illa non viciat, vbi constat de corpore, nec vitiabit error in hoc. At in contrariũ facit, in hoc euentu non esse errorem in nomine, qualis esset, si diceretur appellari officialem veræ diœcesis Petrum, cum appellaretur Ioannes. Sed erratum est, asserendo postulantem esse diœcesis Salmantinæ, & virtute petita est commissio officiali Salmantino, atque illi noluit Pontifex committere. Cum concessio fuerit inuoluntaria, vt potè ex errore orta. Et quamuis si petita esset vero ordinario Cordubensi, illi committeretur, at illi nec petita est, nec commissa. Deinde quia error quantumuis culpa vacans non efficit, vt rescriptum extendatur ad casum, qui sub verbis eius non comprehenditur, quam si is petitus esset, literæ similiter concederentur, vt bene docent Innoc. cap. super literis, nu. 3. ver. & nota, de rescript. & ibi Ioan. And. num. 5. Abb. nu. 3. in fi. Decius in noua edition. num. 13. alios referens. Idem Abb. c. significante, num. 3. eod. tit. id colligens ex Gl. ibi verb. non de Remensi. Et ponunt hi hoc exemplum. Si impetrans narrauit in rescripto. Titium sibi obligatum ex mutuo, petens vt cogatur satisfacere, & errauit in causa debiti, vt potè, quod ex alio contractu consurgit non poterit eo rescripto iuuari. Facit etiam pro hac parte doctrina Baldi. l. præscriptione, num. 15. C. si contra ius, vbi rescriptum subreptitium vocat, si quis in ciuitate Perusina se nummos mutuo dedisse cuidam narret, & impetret rescriptum destinans in ea ciuitate iudicem, qui debitorem compellat soluere. Quia (ait) si Princeps nosset contractum cum eo initum esse, qui alias, non subest iurisdictioni Perusinæ, non commisisset illi causam. Quia vbi quisquam sortitur forum ordinarij, sortitur etiam forum delegati, vt optimè tradit Innoc. c. dilecti. nu. 3. vers. sed dic, de foro cõpet. Et ideo hæc pars verior mihi videtur.

40 Quarto deducitur, quid dicendum sit, quando vinculum, in quo dispensandum est, proponitur sub dubio, cum tamen sit certum? Vt si quis proponat se dubitare an castitatis votum emiserit, petatque ad maiorem conscientiæ tranquillitatem dispensari secum, cum tamen de voto emisso certus sit, & alleget veram causam, vt carnis stimulos. Respondendum enim est, dupliciter posse literas dispensationis expediri, primo in forma communi, asserendo votum, sic. Quidam emisit votum castitatis: & tunc constat dispensationem valere. Quia in precibus votum certum continetur. Secundò narrando in precibus votum sub dubio, sic. Quidam est dubius an votum castitatis emiserit. Et tunc posset quispiam existimare validam esse dispensationem. Quippe satis est, alteram causam verè sufficientem dispensationis verificari (vt dicemus numer. 44.) cuiusmodi est graue periculum incontinentiæ ob carnis stimulum. Sed re attentè considerata credo nullatenus valere. Quia est error in substantia rei, in qua dispensatur. Pontifex enim non dispensauit in voto certo, sed in voto dubio. Sicut non valeret remissio debiti obtenta, allegata vera paupertate, ac falsa debiti dubitatione. Quia remissio non fuit debiti certi, sed dubij. Et confirmatur, quia priuilegium, & concessio intelliguntur iuxta preces in supplicatione narratas (vt probaui, nume. 37.) At in precibus solum votum dubium narratur.

41 Quinto deducitur, quoties in dispensatione ad matrimonium ineundum, vel in alijs rescriptis vnica exprimitur causa, si ea falsa sit, corruere dispensationem, & rescripta, qualiscunque sit illa causa. Ratio est aperta, quia Pontifex commisit facultatem ordinario dispensandi sub conditione, si preces veritate nitantur, at tunc non nituntur: cum vnica, & ea falsa allegetur causa. Secundo, quia tunc Pontifex non vult absq; causa dispensare, esto posset. Ergo si vnica causa, qua ductus commisit dispensationem à veritate deficiat, subreptitia erit dispensatio. Et confirmatur, quia etiam si aliquando soleat Pontifex absque causa aliqua allegata dispensare in gradibus aliquantulum remotis: at id tunc ex certa scientia facit, & maiori compositione pecuniaria in sumptus publicos, quæ causam dispensationi præbet. Et ita docet Gutier. q. canon. lib. 2. c. 25. nu. 103. & 104. vbi & num. 133. bene addit hoc procedere, etiam si per simplicitatem, aut ignorantiam, erroremve contingeret ea falsitas. Quod constabit ex dicendis, num. 56. Quia constat de voluntate Pontificis non aliter dispensare intendentis, nisi ea causa verificata.

Sexto

42 Sexto deducitur, quoties in rescripto quocunque plures narrantur causæ copulatiuæ, quarũ aliquæ veræ sunt, aliæ falsæ, spectandam esse causam, qua nititur rescriptum atq; ea existente vera, non obstante ceterarum falsitate, argumēto ex §. si plures, Institutis de excusat. tutor. Et ratio est: quia cum plura copulatiuè narrantur, quæ de iure non sunt necessaria, resoluitur copulatiua illa in disiunctiuam, vt traditur capite cum iam dudum, de præben. & docent Abb. & alij, quos refert, & sequitur Mascardus de probat. conclus. 325. nu. 3. At cum disiunctiue narrantur causæ, sufficit alteram esse veram, ne rescriptum subreptitium sit, vt expresse habetur capite inter ceteras, de rescriptis. Sic docent Gloss. ca. 2. verb. & perpetuo, de rescriptis, & ibi Anton. nu. 5. Imola. nume. 5. Ripa, num. 60. Fel. nu. 32. fallentia 3. idem Ant. c. exhibita, in fine, de iud. Lapus allegatione 23. limitat, in fin. Bald. l. præscript. num. 28. versic. item infero C. si contra ius. Romanus consilio 369. circa primum, nu 57. Mulis in suo repertorio, litera G, numero tertio, verb. gratia, non dicitur, & litera R, nume. 7. verb. rescriptum, paulo post principium. Iason, l. 3. §. sed etsi mihi, nume. 15. ff. de verb. obligat. & l. dedi, in principio, nu. 7. ff. de condict. causa data. Bellamera decis. 280. licet plura, nu. vnico, & decis. 415. si impetraui, num. vnic. Calcaneus consil. 10. num. 3. Parisius, cons. 3. singula gesta, nume. 90. & consi. 42 quantum ad alternatiuam, numero 8. & 9. vol. 4. Loazes de matrimo. Regis Angliæ, dubio 5. numero 40. Nauar. lib. 5. consil. in 1. editione, tit. de pœniten. & remiss. consil. 20. num. vnic. in 2. libro 1. titul. de præscript. consil. 7. numer. vnico. Riminald. consil. 474. nu. 46. & triplici sequenti, volum. 4. Pelaez de maioratu, in 1. p. in 1. editione, quæst. 8. nu. 2. Mascard. de probation. conclus. 325. num. 8. Menoch. consil. 385. nu. 1. & 2. volum. 4. Gutier. q. canon. lib. 2. c. 15. num. 56. An hoc sit verum, quando per malitiam allegatur falsitas, dicemus, numero 73. & 74.

43 Quidam hoc temperant, vt intelligatur de rescriptis ad lites, secus de gratiosis, in his enim omnes causæ allegatæ debent esse veræ, ne subreptitiæ sint. Sic quædam decisio Rotæ, quam refert, & sequitur Mandosius additione vltima ad allegationem 23. Lapi. Mascard. de probat. concl. 325. nu. 24. Gutier. q. canon. libr. 2. cap. 15. nume. 68. Quare idem Gutierrez ibi, num. 108. tuetur dispensationem ad matrimonium subreptitiam esse, si vel vna causa ex pluribus allegatis sufficientibus falsa sit, quamuis ex illis verbis allegatis soleat semper de stylo Curiæ dispensari. Ducitur: quia cum hæ causæ pendeant ex arbitrio, & voluntate solius Principis, & sermo sit de gratiosis: quamuis aliàs dispensarit existente vna, vel duabus ex prædictis causis: at nunc, non aliàs dispensare vult, nisi existentibus veris omnibus prędictis causis in dispensatione narratis. Quod vel ex eo conuincitur, quia narratis pluribus illis causis, adijci solet in literis hæc clausula. *Super his te diligenter informes, & si reperetis, quod preces veritate nitantur, super quo tuam conscientiam oneramus, dispensa.* Vbi ponderandum est verbum, Preces, quod cũ sit pluralis numeri, comprehendit omnia narrata, vnde si vel vnum falsum sit, nequeunt dici veræ. Idem patet ex eo relatiuo, super quo, quod est collectiuum omnium causarum præcedentium, vt ibi probat. Secundò, quia cum clausula illa sit conditionalis, inducit formam. At forma in indiuiduo seruanda est per iura vulgaris. Et tandem hoc limitat ipsemet Gutierrez ibidem, nume. 129. & 130. vt intelligatur, quando omnes causæ sunt æquè principales: secus si causa falsa sit non tam principalis, sicut aliæ, nec tangat substantiam, nec circumstantias necessarias dispensationis, sed potius sit talis, quæ verisimiliter non mouit Principem ad facilius concedendum.

44 Ceterum displicet prædicta limitatio, nec fundamentum eius sufficiens video, & ideò credo tradita nume. 42. esse quoque vera in dispensationibus, & alijs gratijs. Satis enim est verificari causam, qua innititur dispensatio, nempe, qua sola posita solet Pontifex dispensare. Ducor, quia sola falsitas causæ finalis, id est, quia verè expressa non concederetur dispensatio, illam vitiat. (Vt nume. 32. probaui.) At tacitis alijs causis falsis, adhuc ea dispensatio concederetur. Ergo non est subreptitia. Item, quia militat in eis fundamentum, quo nititur doctrina, numero 42. tradita, nempe, propositionem copulatiuam multarum causarum, quæ non necessariæ sunt, resolui in disiunctiuam. Nec obstant rationes contrariæ. Qua sicut tandem fatetur idem Gutierrez non obesse falsitatem causæ minimè inducentis ad facilius dispensandum, & respondet ad contraria, illam clausulam. Si preces veritate nitantur, intelligi quoad causas substantiales, quæ inducunt ad facilius dispensandum: (Est enim in ea sententia, vt falsitas harum causarum vitiet, vt vidimus numero 31.) Ita & nos persistentes in ea sententia vt solius causæ finalis, & sine qua non, falsitas vitiet: dicimus eam clausulam intelligi de veritate causæ finalis. Et ideo loquentes expresse de priuilegijs tenent hanc sententiam Nauar. libro primo, consil. in 2. editione, titu. de rescriptis, consilio 7. numero vnico. Pelaez de maioratu, in 1. editione, 1. p. q. 8. numero 2. Emmanuel Sa, summa, verbo, gratia, nu. 24. Et in proprijs terminis dispensationis matrimonialis tenent Loazes de matrimonio Regis Angliæ, dubio 5. numer. 4. Menochius consil. 385. num. 1. 2. & 7. volum. 4. Et faciunt reliqui Doctores, quos nume. 42. allegaui, qui eam doctrinam generaliter de rescriptis tradidere, præter paucos numero præcedenti allegatos, qui ad iustitiæ rescripta limitarunt. Huic etiam parti fauet Valascus cons. 60. in fine, tomo 1. vbi ait, dispensationem monacho concessam ad viuendum extra claustrum, allegato proprio morbo, & matris necessitate, testimonio Regis comprobata, esse validam: quamuis id regis testimonium non compareat, & reddit hanc rationem. Quia cum tota vis, & substantia dispensationis in vera matris necessitate, & proprio morbo consistat, satis est harum causarum veritas.

45 Hinc constat, si Papa dispensaret cum consanguineis, allegata sola copula pro causa, & ea non esset habita, dispensationem fore subreptitiam. Quia allegatur vnica causa, & ea falsa, & sic corruit dispensatio, iuxta dicta numero 41. Et bene docent Corduba summa, quæst. 45. opinione 2. punct. 1. Gutier. q. canon. lib. 2. cap. 15 nu. 133. Henriquez lib. 12. de matrim. c. 3. nume. 7. Manuel 1. tom. summæ, 2. editione, cap. 238. conclus. 9. numero vlt. Vega 1 tomo summæ, capite 88. casu. At maior difficultas est, quando allegatur copula, atque ob id mulierem iacturam famæ passam esse, & inde scandala subsequenda. Nam adhuc Corduba, Manuel, & Vega ibidem dicunt dispensationem non valere: adduntq; e nil referre, siue copula sit causa finalis, siue impulsiua, totalis, vel partialis, mediata, & quamuis infamia, ac scandala verificentur. Quia radix ea, ex qua orta illa esse allegatur, est falsa. At existimo dispensationem valere, si scandala illa, & infamia vera sint. Ducor, quòd culpa cum consanguinea, vt pote, quæ crimen incestus est, nequit recta iustitia Principem mouere ad dispensandum, vt bene docet Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. num. 13. sed bene ait Gallego de cognat. spirituali, cap. 24. numero 10. hanc copulam difficiliorē reddere dispensationem, ac proinde iniungitur illis pęnitentia compositionis cuiusdam pecuniariæ: at infamiam (ait) & scandala inde secuta, & mulierem mansuram innuptā, præbere iustam dispensandi causam. Cum ergo hæ causæ veræ sint, valebit dispensatio. Et confirmatur: quia Pontifex seclusa copula ob solam iacturam famæ feminæ, ac timorem, vt ob id innupta maneat, solet dispensare. Et pro hac parte est Caiet. capit. ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. q. 134. & num. 365. vbi ait valere dispensationem impetratam ex falsa relatione initi, & consummati matrimonij inter consanguineos, cum tamen nondum esset consummatum. Quia similiter imò facilius non habita consummatione solet dispensare.

46 Ad argumenta, nu. 31. proposita respondetur: Ad priora constat ex dictis, num. 30. vbi illis satisfeci. Ad vltimum constat ex dictis, nu. 32.

SVMMARIVM.

An clausula, motu proprio, suppleat subreptionem dispensationis ex taciturnitate, veritatis necessario explicandæ consurgentem, nu 47.

Quid si ea clausula apponatur a legato, & alijs ordinarijs, & quid operetur, nu 48.

Quid, si sit taciturnitas inhabilitatis personæ, & qualiter possint tunc ea apponi, nu 49.

Quid, si taciturnitas illatus tertij respiciat, num. 50.

Quid,

Quid, si taceatur qualitas beneficio intrinseca, nu. 51.

An ea clausula suppleat subreptionem ex falsi expressione productam, num. 52.

Post numer. 52. inuenies cetera omnia summaria, quæ desiderantur.

47 QVæstio tertia. An clausula, motu proprio, gratijs, & dispensationibus apposita, suppleat vitium subreptionis, ita vt ea non reddantur subreptitia, ac irrita, ex taciturnitate veritatis, aut expressione falsitatis circa causam finalem contingentium, quæ alias subreptionem inducerent? Sit prima conclusio. Clausula, motu proprio, in literis Principis apposita, supplet vitium subreptionis ex taciturnitate veritatis necessario explicandæ consurgens, atque adeo valebit concessio. Constat ex cap. si motu proprio, de præbend in 6. & Clemen. Si Romanus, de præbend. ibi: *Si Romanus Pontifex de beneficio alicui proprio motu prouideat, de beneficijs, quæ obtinet non habita mentione, prouisionem seu gratiam huiusmodi fore validam declaramus*. Vbi glossa verb. validam, ait, quoad vitium subreptionis. Et ita fatentur vniuersi Doctores allegandi. Et ratio est: quia cum ea gratia ex mera Principis liberalitate procedat, præsumitur fore, vt veritatis conscius æquè concederet.

48 Atque idem dicendum est, si hæc clausula, motu proprio, apponatur à legato, vt docet Glossa recepta, capitulo finali, verb. mentio, de officio legati, in 6 & alijs allegatis Rebuffus in concordatis, in forma mandati Apostolici, super clausula, motu proprio, effectu 29. limitās cum Bellamera, decis. 374. numero vnic. nisi subreptio accideret in re ipsa. Quia Pontifex non erat in specie verisimiliter concessurus. Imo subdit Rebuffus, ibi clausulam, motu proprio, magis conuenire Ordinarijs, quam Pontifici, vt potè, qui maiorem cognitionem personarum suæ diœcesis habent, quam Pontifex. Quamuis fortè (inquit) aliquos effectus haberet apposita à Papa, quos non habet apposita ab alijs. Et hoc est verius, quod etiam tenet Staphilæus de literis gratiæ, titu. de effectu clausularum, super hac clausula, effectu 7. numero 1. asserens clausulam, motu proprio appositam in literis inferiorum, tollere subreptionem. Quamuis idem Rebuffus sibi contrarius, capitu. nulla, arti. 1. clausula 7. de concessione præbend. asserat, Legatum, & alios Ordinarios non vti clausula motus proprij, & si ea vtantur, nullius esse effectus, & ibi alios refert.

49 Tempera primo Conclusionem, nisi taceatur inhabilitas concernens personam, vt si beneficium obtenturus sit irregularis, vel careat legitima ætate, non supplebit clausula, motu proprio, hos defectus. Quia hæc clausula non supplet personæ inhabilitatem, nec dispensationem inducit. Ad id, personæ vitium non poterit per viam subreptionis opponi. Quia pars cum nil petierit, non subrepsit. Sed opponi debet per viam iuris communis, in quo tunc Pontifex non intendit dispensare. Sic Gloss. Clem. si Romanus, verb. validam, de præb. & cap. si motu proprio, verb. ob hoc, eodem titu. in 6. id colligens ex eo textu, qui cautè dixit. *Non ob hoc quod mentio non fuerit*. Quasi dicat ex alia causa posse gratiam esse inualidam. Idem Io. Andr. eo. cap. si motu proprio, numero 1. & ibi Anchar. nu. 2. Dominicus nu. 5. Francus, nu. 5. & 6. Idem Anchar. d. Clem. si Romanus, nu. 2. Imola, ibi. nume. 6. Bonifacius, nu. 15. Felinus, c. ad aures, num. 7. casu 1. de rescript. & ibi. Decius in noua editione, nu. 30. Berous, nu. 39. Rebuffus in concordatis, tit. de forma mandati Apostolici, in clausula, motu proprio, in 6. 7. & 10. effectibus, quos hæc clausula non operatur. Alexand. de Neuo, c. quia circa, nu. 8. in fine, de consang. Milis in suo repertorio, litera G, nu. 3. verb. gratia, versic. gratia motu proprio. Silua benefic. 3. p. q. 12. nu. 17. Syl. verb. rescriptum, in q. 6. Staphilæus de literis gratiæ tit. de vi, & effectu clausularum, in hac clausula, effectu 5. nu. 2. Menochius de arbitrarijs, lib. 2. centuria 3. casu 201. nu 81. 82.

50 Secundo tempera, nisi taciturnitas illa ius tertij respiciat, vt si sit beneficium iurispatronatus, & hoc taceatur. Sic Abbas, cap. ad aures, numero 5. de rescript. & ibi Felinus multis citatis, num. 80. Et proponit hæc exempla alios referens, vt ea clausula non facit impetrantem præferri primo, nisi de illo fiat mentio. Nec tollit statuta. Nec si de statutis mentionem faciat, tollet statuta particularia; nec præiudicat vnioni factæ per ordinarium, etiam si nondum effectum sortita sit. Quia motus proprius, ius in re, vel ad rem alteri quæsitum minimè aufert, vt docent Decius, consi. 47. n. 23. vol. 3. Rebuffus in concordatis, titu. de forma mandati Apostolici, in clausula, motu proprio, in 9. effectu, quem non operatur. Milis in suo repertorio, litera G, nu. 3. verb. gratia, ver. gratia motu proprio.

51 Tertio limita, nisi qualitas intrinseca beneficio taceatur. Tunc enim non valet gratia, non ob vitium subreptionis, sed quia non apparet de concedentis voluntate. Sic Abb. c. ad aures, num. 5. de rescrip. Rebuffus nu. præcedenti allegatus, in 5. effectu, quem non operatur clausula, motu proprio. Menoch. de arbitr. libr. 2. centuria 3. casu 201. num. 80.

52 Secunda conclusio. Quoties subreptio contingit in falsæ causæ expressione, non supplet clausula, motu proprio, hanc subreptionem. Ratio diuersitatis est, quia quando tacetur veritas, ignoratur, an Pontifex bene, vel malè informatus gratiam motu proprio concesserit, & ideo non potest dici concessa contra eius mentem. At cum falsa causa exprimitur, cognoscitur animus concedentis, ac vltra eius intentionem gratia comparatur. Cum tamen motus proprius, non firmet gratiam contra concedentis intentionem, vt tradunt Ioan. And. cap. si motu proprio, num. 1. de præbend. in 6. Suarez allegatione 13. nume. 2. & multi quos refert, ac sequitur Menochius de arbitr. lib. 2. centuria 3. casu 201. num. 80. Non ergo motus proprius, subreptionem hanc supplet. Atque ita docent Abb. cap. quia circa, nume. 7. de consanguin. & ibi Alex. de Neuo, nume. 8. Præpos. nu. 4. versi. sed de dispensatione. Felinus Cardinale relato, cap. ad aures, nume. 9. casu 4. de rescript. & ibi Decius in noua editione, num. 32. Berous, nume. 39. Silua benef. 3. p. q. 12. nu. 25. Rebuffus citatus, nu. 50. in 2. effectu, quem non operatur ea clausula. Staphilæus de literis gratiæ, tit. de vi, & effectu clausularum, in clausula, motu proprio, effectu 7. numero 3. Rosella, verb. rescriptum, in fine, & ibi Sylu. q. 7. Armilla nume. 4. Tabiena, q. 5 nu. 4. Menochius, d. casu 201. num. 83. Temperant hoc Felinus, & Rebuffus, quando causa illa falsa non expressa, concederetur difficilius gratia, secus si ita facile. At non est opus ea limitatione, quia quando ea falsitas non est causa finalis dispensationis, sed ea verè expressa, concederetur adhuc, licet multo difficilius, non est subreptitia gratia (vt numero 32. probaui.) Et ita siue apponatur clausula, motu proprio, siue non, erit valida. Quare melius Abbas, Alexand. de Neuo, Præpos. Rosell. Sylu. Armilla, Tabiena, proximè allegati, explicant vt motus proprius, non suppleat hanc subreptionem, quando non explicata ea causa falsa, Princeps non concederet eo modo quo concessit.

SVMMARIVM.

An subreptio tacendo verum, aut falsum exprimendo, contingens in vna parte rescripti, totum vitiet? Proponitur cap. super literis, de rescript. quod ansam dubitandi præbet, num. 53.

An is textus intelligatur de solis literis iustitiæ, an etiam gratiæ, nu. 54.

Ignorantia & simplicitas an sint idem in eo textu, nu. 55.

Subreptio tacendo verum, aut falsum exprimendo, quando est causa totius rescripti, an totum vitiet, licet per ignorantiam contigerit, nu. 56.

Quid si ea à solicitatore, vel curiali commissa tantū sit, n. 57.

An curialis, solicitator, aut scriptor committens hanc falsitatem, incurrat excommunicationem, & quas alias pœnas, nu 58.

An taciturnitas ex ignorantia probabili vitiet in foro conscientiæ, nu 59.

Explicatur, cap. gratia, de rescript. in 6 nu. 60.

An subreptio tacendo verum, & exprimendo falsum, quando fuit solius partis rescripti causa finalis, totum vitiet, num. 61

Quid si ignorantia sit crassa nu 62.

Quid, si à negotio circa quod commissa est subreptio non dolosa, pendeant alia negotia, nu 63.

An priuilegia vitientur per subreptionem non dolosam, n. 64.

An

An subreptio tacendo verum, falsum ve exprimendo, contingens per fraudem & malitiam, vitiet omnino rescriptum etsi non sit causa totius, nu 65.

An ab hac pœna excuset ignorantia quantumuis crassa, numero 66.

An locus sit huic pœna, quando parte ignorante curialis, aut alius dolum admisit, num 67.

An in dubio præsumatur dolus an ignorantia, & qualiter illa probetur, nu 68.

Proponitur triplex decidenda difficultas circa c super literis, de rescrip nu 69.

An si rescriptum contineat plura separata, vitientur omnia subreptione dolosa in aliqua parte commissa? Refertur opinio, nu 70.

Proponitur sententia Authoris, nu 71.

An dispensatio voti castitatis & alterius: vel duplicis impedimenti ad matrimonium, sit omnino subreptitia, allegata vera causa circa vnum: falsa verò circa alterum, numero 72.

An subreptio verum tacendo, aut falsum exprimendo quando dolosa est si non sit circa causam finalem, vitiet totum? Refertur opinio num 73.

Proponitur sententia Authoris, num 74.

An hac pœna irritationis totius rescripti, ob subreptionem in parte eius admissam, inducatur ipso iure? Refertur opinio, num 75.

Proponitur sententia Authoris, nu 76.

An eadem pœna incurratur in foro conscientia, ante sententiam iudicis? Proponuntur suadentia partem affirmantē, num. 77

Explicatur sententia Authoris nu 78.

Redigun tur in summam contenta in tota disputatione, numero 79.

53 QVæstio vltima. An subreptio tacendo veritatem, siue exprimendo falsitatem, contingens in quadam sola rescripti parte, totum vitiet? Totius dubitandi rationis ansam præbet cap. super literis, de rescrip. vb differentia constituitur inter impetrantem tacita veritate, & impetrantem expressa falsitate per ignorantiam, vel simplicitatem, & impetrantem per fraudem, vel malitiam, vt hic fraudem illam, aut malitiam admittens, in suæ peruersitatis pœnam nullum ex ijs literis commodum consequatur. De illo vero, qui per simplicitatem, aut ignorantiam impetrat, distinguit sic textus, si talis expressa sit falsitas, aut veritas suppressa, vt licet fuisset falsitas tacita, aut veritas expressa, nihilominus tamen in forma communi literæ essent datæ, valide erunt ad eum effectum, vt possit in forma communi iuris, non tamen iuxta formam in literis appositam procedi. Si autem literæ nullo modo essent datæ, erunt prorsus irritæ. Hoc deciditur in eo textu, qui valde difficilis est, & satis confusè explicatur a Doctorib. At quo ad præsens attinet, nitar claritate, ac breuitate, qua potuero explicare: supponendo prius clariora, ac deinde quæ dubia, breuiter disputando.

54 Supponendum est primo, quamuis textus hic de solis iustitiæ literis loquatur, ac proinde cum sit pœnale ad litteras gratiæ non extendi, posset quispiam existimare: commune tamen Doctorum placitum esse, intelligi etiam de quibuscunque gratiæ literis. Quia si hoc habet verum in literis contentionis, fortius in gratiosis. Cum subreptio magis vitiet literas gratiæ, quam iustitiæ. Quippe illæ sũt ipso iure irritæ, hæ autem ope exceptionis irritandæ. (vt diximus, nu. 3. Atque ita docent Ant. eod. ca. super literis, nu. 27. Abb. nu. 2. notab. 1. Fel. nu. 5. Barbatia, nu. 25. Bero. in 1. lect. num. 4 & 39. & in 2. nu. 61. & 62. idem Abb cap. ad audientiam, el 2. nu. 14. de rescri. & ibi Fel. nu. 22. vers. 3. ampl. Barthol. Socinus cons. 164 num. 2. & cons. 273. ad finem, volum. 2. Gutier. quæst. canon. libro 2. cap. 15. num. 45. Quamuis alij non omnino hoc admittant in literis ad beneficia.

55 Secundo supponendum est, in eo. c. super literis ignorantiam, & simplicitatem sumi pro eodem: & similiter fraudem, & malitiam. Vt bene allegato Cardinali Florentino docet Imola ibi. nu. 4. Quamuis Io Andr. nu. 11. asserat simplicitatem dici, quando est ignorantia iuris, ignorantiam autem, quando est facti.

56 Tertio supponendum est, quando subreptio contingit in causa finali, quia, scilicet, non existenti rescriptum minime concederetur (hanc enim solam vitiare, tanquam probabilius sustinebo, numero 74.) estq; causa totius rescripti, quia, nimirum, aut rescriptum vnicam, ac indiuisibilem partem continet, aut si duas partes claudat, subreptio in causa vtriusque finali contingit, atque ideo illa non existente, nec totum, nec pars rescripti cõcederetur, nullum versari discrimen, siue per ignorantiam, siue simplicitatem, aut per fraudem, siue malitiam subreptio contigerit, tacendo veritatem, aut exprimendo falsitatem. Nam in vtroque euentu literæ erunt omnino subreptitiæ. Id constat ex d. c. super literis, ibi. *Si vero huiusmodi,* &c. vbi textus agens de veritate suppressa, aut falsitate expressa per ignorantiam, siue simplicitatem, quando ea subreptio est causa totius rescripti sic ait: *Si vero per huiusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis literæ fuerint impetratæ, quæ tacita vel expressa nos nullas literas dedissemus, à delegato non est aliquatenus procedendum.* Idem probatur ex cap. constitutus, de rescript. vbi deciditur impetrationem beneficij contra statutum Ecclesiæ, ne certus numerus excedatur, non facta illius mentione esse subreptitiam. Cum tamen posset probabiliter ignorari hoc statutum. Et ratio huius est: quia in valore gratiæ considerando, non spectatur impetrantis culpa, aut simplicitas, sed intentio concedentis, a qua vires sumit gratia. Ergo quando concedens, expressa veritate, aut non proposita falsitate, nullatenus, cõcederet, corruet omnino concessio defectu intentionis concedentis, quantumuis impetrans fuerit culpæ immunis. Et confirmatur: quia tunc ea causa est finalis totius rescripti. Ergo ea existente falsa corruet totum, tanquam causa destitutum. Nã etiam quando a principio fuisset validum existente causa finali vera, corruet superueniente eius causæ cessatione. (Vt dicemus disput. 30. num. 14.) Et ideo ita docent Abb. d. cap. super literis, nu. 4 & 6. & d. c. constituimus, num. 1. notab. 2. & cap. ad audientiam, el 2. nu... & c. 14. c. sedes, n. 4. de rescrip. Fel. d. c. super literis, nu. 6. & ibi Dec. in noua editione, num. 8. notabili 3. idem Felinus d. cap. ad audientiam, num 22. vers. tertia amplia. Francus, cap. si eo tempore, numero 4. de rescript. in 6. Bellamera decisio. 4. numero 1. Bartholomæus Socinus consilio 273. ad finem, & consilio 164. numero 2. volum 2. Corneus cons. 227. videtur prima facie, num. 9. vol 2. Tiraq. tract. cessante causa, in princip. nu. 116. Pelaez de maioratu 1. edit. 1. p. q. 9. nu. vnico.

57 Hinc deducitur primo non esse tenendum, quod docet Bartholomæus Socin. consil. 170. consideratis, ad fin. vol. 2. nempe, quando subreptio non commissa est ab eo, cui rescriptum impetratur, quia veritatem narrauit, sed ab alio, vt a curiali, vel solicitatore, qui vel falsum expressit, vel veritatem sibi propositam conticuit ignorantiam partis impetrantis excusare, ne rescriptum sit subreptitium. Et refert Rotam dixisse, sic decisum esse ab Vrbano Papa in beneficialibus. Et ait iura loquentia in beneficialibus extendi a Doctoribus ad alias Principis gratias. Idem sustinet Felin. cap. super literis, num. 7. versicul. demum, circa prædicta, de rescript. Cæterum hoc non est tenendum. Quia ratio tradita numero præcedenti, nimirum, attẽdendam esse intentionem concedentis, quæ deficit, quoties est subreptio circa causam finalem, æquè procedit, quando ipsemet impetrans commisit generaliter subreptionem, vel alius, eo inscio. Idem probatur ex cap. si motu proprio, de præben. in 6. ibi: *Secus si ad petitionem illius, vel alterius pro eo oblatam.* Et sustinent ibi Anchar. numero 3. notabili 3. Francus, numero 3. Decius reprobans prædictam Rotæ decisionem d. capit. super literis, in noua editione, notabili 3. numero 9. Corduba summa q. 45. opinione 1. puncto 1. ratione 1. In quo autem sensu possit sustineri quod priores Doctores asserunt, dicemus, num. 67.

58 Curialis autem, aut solicitator, aut scriptor, qui vt facilius dispensationem impetret, mutat narrationis substantiam, manet excommunicatus per motum proprium Pij V. Henriquez lib. 12. de matrimonio, capit. 3. numer. 7. in fine. At hoc non est verum. Quia is motus proprius nullam excommunicationem imponit: sed solum decernit, vt pœna falarij plectantur, vt bene Manuel 1. tomo

summæ, 2.editione, capit.238. in fine. Vega 1.tomo summa, ca.88.casu 4. Et loquitur ille motus proprius de procuratoribus tam officij sacræ pœnitentiariæ, seu contradictarum, quam alijs quibuscumque solicitatoribus, seu scriptoribus, quos Copistas vocant, qui veritatem facti a narratione: quam a partibus habuerunt, quoad substantialia, & qualitates necessario exprimendas diuersam faciunt, seu quoquo modo inuertunt, aut immutant, depravantve.

59 Secundo deducit, non esse credendum Nauar.libro 1. cons. in 2.editione, tit.de filijs presbyt.cons.2. num.4. dicenti, posse defendi saltem in foro conscientiæ taciturnitatem ex ignorantia probabili excusare a subreptione. Et in 1.editione, eo.lib.1.tit.de rescrip.cons.1.num.6.ait taciturnitatem ex ignorantia consurgentem non videri nocere, per c. gratia, de rescrip.in 6. Sed id non est vniuersaliter verum, sed quando ignorantia non est causa totius rescripti, vt statim dicemus, & ad cap.gratia, respondebimus, nu.sequenti.

60 Contra hanc tamen doctrinam fortissime vrget textus cap. gratia, de rescript. in 6. vbi impetrans beneficium a Papa tacito alio, quod sibi absenti, ac ignoranti ordinarius contulerat, potest vtrumque retinere, si sint compatibilia, si autem incompatibilia, potest eligere. Et redditur ratio his verbis: *Cum tempore impetrationis nesciret*. At subreptio commissa est tacito beneficio, quod erat exprimendum, cap.si Motu proprio, de præbend. in 6 Ergo subreptio per ignorantiam commissa minimè nocet. Diuersimodè respondent Doctores. Quidam aiunt dispositionem huius textus esse specialem in eo casu, & ideo ad alium non esse trahendam, iuxta l.ius singulare, ff.de legibus. Sic Ioan. Andr.eo.ca.gratia, num.2. Alij impugnata hac expositione respondent dispositionem illius textus, posse trahi ad alios casus concurrentibus quatuor conditionibus. Prima est, vt adsit tam iusta ignorantia, qualis est quæ ab absentia consurgit. Secunda ne præiudicetur iuri iam alteri quæsito. Tertia, vt qualitas tacita per ignorantiam sit talis, vt si fuisset expressa, Princeps similiter concessisset, quamuis non ita facilè. Vltima, vt gratia sic concessa non trahatur ad causam penitus extraneam. Sic Abb.c super literis, num.5.de rescrip.& ibi Fel.nu.6. Menoch.de arbitrarijs, lib.2.cent.3.casu 201.a num.52.vsque ad 55. Alij explicant, vt decisio eius textus ideo procedat: quia subreptio in eo casu procedit a iusta, & multum tolerabili ignorantia: & poterat reduci ea dispositio ad terminos iuris communis, idest, attento iure communi, idemmet dispositum erat, quod gratia concedit. Secus si ad eos terminos reduci non posset. Sic Anton d.ca. super literis, n.27. Rebuffus, c.nulla, art.2.statim in princ.concl. 5.de concess.præb.& in concordatis vbi de forma mandati Apostolici, paulo ante clausulam, Motu proprio, vers.limita tamen. Sed hanc solutionem impugnat Abb.proximè allegatus: quia in terminis illius, cap.gratia: concessio non reducitur ad iuris communis terminos, sed est vltra, seu contra ius commune: quia attento iure communi impetrans secundum curatum, tacito primo curato, quod obtinebat, amittit primum, nec sibi datur optio.c.de multa, de præb. Clem.si plures, eod.tit. Sed expositio illa Antonij est optima, & benè defenditur a Beroo, eod.c.super literis, in 1. lect. nu 41. vt intelligatur quando gratia poterat reduci ad terminos iuris communis, non simpliciter, sed ad terminos iuris communis antiquioris, & tunc subreptio ex ignorantia tolerabili non vitiat. Quod hic contingit, nam attento iure antiquiori, cap.referente de præbend. si impetrans secundum beneficium incompatibile, tacebat primum, id non vacabat, sed dabatur ei electio. Quod postea immutatum est per c.de multa de præben.decidens eo ipso vacare primum. Atque huius decisionis ea est ratio: quia res facile, ob iustam causam, ad ius primæuum reduci potest, l.si vnus, §.pactus, versicul. quoties, ff.de pactis. Item, quia non dicitur in totum falsum, quod primordijs veritatis nititur, l.tum filius, §.hæres meus, ff.de leg.2. Potest etiam alia expositio tradi, ideo ignorantia in eo casu, cap. gratia, iuuat, vt literæ ad beneficia non sint subreptitiæ. Quia impetrans non habet ius in re in priori beneficio, vtpotè, quod sibi absenti, ac ignoranti collatum erat, cap. si tibi absenti, de præb. in 6.sed tantum ius ad rem. Et ideo subreptio ex tam iusta ignorantia non vitiat: quia vt vitiet, debeat esse taciturnitas beneficij quantumuis modici iam possessi: licet ex ignorantia taceatur. Et ita procedit, cap. si Motu proprio, de præb.in 6. Sic Berous.eod.c.super literis, in 1. lectura, nu 42. Rebuffus in concordatis, vbi de forma mandati Apostolici, paulo ante clausulam, Motu proprio, versic.vel potest dici. Et hæ duæ vltimæ expositiones præ ceteris placent.

61 Quarto supponendum est, quando subreptio per ignorantiam, siue simplicitatem admissa, siue tacendo veritatem, siue explicando falsitatem, non fuit causa finalis totius rescripti, sed partis illius; quia explicata veritate nō concederetur ea rescripti pars, at reliqua concederentur vtique, non vitiari totum rescriptum, sed eam solam partē, in qua est subreptio. Verbi gratia, impetrauit quis rescriptum, contra debitorem suum, asserens ex ignorantia, de consuetudine patriæ, causas tractari simpliciter, & de plano, cum tamen id falsum esset. Quare Pontifex cōmisit cuidam causam simpliciter, & de plano tractandam, literæ valebunt quoad commissionem illi iudici factam, & virtute illarum potest delegatus procedere in forma communi, at non valebunt, quoad specialem illum procedendi modum. Et ratio est: quia substantia illius rescripti est ipsa iurisdictio, forma autem accidentalis est ille procedendi modus specialis, quem Pontifex delegato cōcessit. Cum ergo subreptio absque dolo contigerit, fueritque causa solius formæ, quæ a rescripti substantia potest separari, ipsam solam formam vitiabit. Hoc expressè deciditur, cap.super literis, de rescrip. Et ita tradunt omnes. Et sic intelligunt aliqui, cap.si eo tempore, de rescri. in 6.vbi deciditur, rescriptum ad beneficium, siue con cura, siue absque illa obtentum, tacito defectu legitimæ ætatis ad curatum, cum tamen legitima esset ad simplex, validum esse ad obtinendum beneficium simplex, non verò curatum: intelligunt enim hunc textum, quando ea subreptio fuit ex simplicitate, aut ignorantia. Et ita conciliant hunc textum cum d.cap.super literis. Hi sunt Abb.eod.c. super literis, nu.5.& c.sedes, nu.2.de rescrip.vbi Fel.nu.2. Franc.d.c.si eo tempore, nu.4. Gutier.q.canon.lib.2.c.15. nu.45. Sed de hac expositione dicemus, nu.71.

62 Nomine autem huius simplicitatis, aut ignorantiæ, intelligo, quamcumque, quantumuis crassam, modo non sit ingens temeritas. Vt nu.66 probabo.

63 Hoc tamen suppositum est primò limitandum, nisi a negocio, circa quod commissa fuit illa subreptio non dolosa, dependeant alia negocia tanquam accessoria: tunc enim, etiamsi in his non sit subreptio, corruent pereunte principali. Sic Abbas cap. sedes, num.4. de rescrip.& ibi Felinus, num.2. Francus, cap.si eo tempore, num.4. eodem tit. in 6.

64 Secundo limitant quidam, vt intelligatur in his literis gratiosis, aut beneficialibus, secus in priuilegijs, quæ asserunt per subreptionem, etiam non dolosam, vitiari indistinctè. Nam cum priuilegium sit lex priuata, concedens intendit præcisè priuilegium concedere. Sic Anton. ca.super literis, nu.25. de rescrip. Sed merito id reprobat Feli.eod.c.super liter.nu.3.limit.3. Quia literæ beneficiales & priuilegia in hoc differunt. Quippe Pontifex præcisè etiam intendit conferre beneficium. Item, quia cum literæ ad beneficia sint valdè stricti iuris, si per subreptionem partis illarum, non dolosam minimè, vitiantur totę, a fortiori nec priuilegia, & ideo hac ratione ductus, Abb. eo.c.super literis, nu.5.in principio ait, hoc habere locum in literis beneficialibus, & priuilegijs. Item, quia Innoc.c. cum dilecta, nu.3.de rescript. æquiparat priuilegia, & literas beneficiales in materia subreptionis.

65 Quinto supponendum est, quando subreptio fuit per fraudem, vel malitiam, vitiari omnino literas, quamuis ea non fuerit causa totius rescripti, sed solius formæ specialis. Hoc expressè deciditur capit. super literis, de rescript. constituto hoc discrimine inter literas sic impetratas, & quando per ignorantiam impetrantur: ibi. *In sua peruersitatis pœnam, nullum ex illis literis commodum consequantur*, & capit.sedes, in fine, eod titul. ibi: *Mendax peccator careat penitus impetratis*. Quæ eadem verba habentur, l.& si legibus 5.c.si contra ius. Et fatentur omnes (quod qualiter intelligatur, a n.70 videbimus) Et hoc absque dubio intelligendum est, siue ea subreptio mali-

malitiosa contigerit falsum exprimendo, siue verum tacendo. Quia expressis verbis idem de vtraque subreptione disponitur, d.c. super literis ibi: *Si qui priori modo falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in sua peruersitatis pœnam nullum ex illis literis commodum consequantur.* Et ita docent Abbas ibi nu. 1. notabili 2. Imola num. 6. Barbatia, num. 24. Decius in noua editione, num. 4. notabili 1. & dict. cap. sedes, nu. 14. notabili 4. Quare cautè intelligendi sunt ipsemet Abbas, eodem capitul. sedes, numero 4. Tiraquell. de pœnis temperandis, causa 44. numero 41. dum constituunt discrimen inter subreptionem, falsum exprimendo, & tacendo verum, vt in priori casu corruat omnino rescriptum in mendacij pœnam, secus in posteriori. Et rationem reddunt, quod non sit ita odiosus tacens verum, sicut exprimens falsum: potuit enim taciturnitas ea ex ignorantia procedere. Sed Felinus eodem capite sedes, num. 2. aduersus hanc rationem insurgit. Nam etiam falsum posset absque dolo exprimi, & verum quoque ex dolo taceri. Vnde intelligo prædictos authores (ne credatur illos ita absurdè loquutos contra textum expressum dicto capite super literis) sensisse tantum, magis præsumi dolum ex falsi expressione, quã ex veri taciturnitate: cum illa frequentius ex dolo procedat. At si verè vtraque ex dolo procedat, idem de vtraq; est dicendum.

66 Existimo autem quantumuis crassam ignorantiam, & simplicitatem, modo non sit ingens temeritas, excusare ab hac pœna irritationis totius rescripti, ratione subreptionis in altera eius parte, itaque vt locus sit huic pœnæ, desideratur, vt impetrans sciens, & prudens, malitioso animo id faciat. Quia textus dict. c. super literis, expresse petit fraudem, vel malitiam. At taciturnitas ex quacumque ignorantia, & similiter expressio falsi ex illa, non potest dolosa, ac malitiosa nuncupari, nisi ingens temeritas in ea ignorantia reperiatur. Vt latius probabo libro sequenti, disputatione trigesimasecunda, numero 36. & 39.

67 Neque erit locus huic pœnæ, si cum pars verum proposuerit, ipsa ignorante, curialis, vel solicitator sciens, & prudens subreptionem commiserit, tacita veritate, aut expressa falsitate. Ducor, quia eodem capite super litteris, dicitur impetrantem in suæ peruersitatis pœnam nullum ex literis commodum consequuturum. At verus impetrans in nulla culpa fuit. Ergo non debet ea pœna affici, vt literarum commodo prorsus careat, sed de illo iudicandum est, ac de impetrante per ignorantiam. Atq; in hoc sensu verum est, quod ait Nauarus lib. 3. consilior. in prima editione, tit. de regularibus, consilio 70. numero tertio, in secundo, libro primo, titul. de rescriptis, consilio decimoquinto, numero tertio, nimirum, narrationem falsi factam per solicitatorem, non videri tanti momenti, quanti factam per ipsammet partem. Et in hoc etiam sensu verum erit, quod numero quinquagesimoseptimo retulimus ex Rota, & alijs asserentibus non nocere parti relationem falsam solius curialis, vel solicitatoris: id enim verum est, ne vitiet totum rescriptum, quando potius non est causa: secus quando esset causa totius, vt ibi diximus.

68 Sed quæres, an in dubio præsumatur hic dolus? Consulendi sunt Doctores eodem capite super literis, & maximè Felinus ibi, numero 5. Et breuiter placet in dubio non præsumi hunc dolum, sed potius ignorantiam, atque illum opponenti incumbere probandi onus. Vt docent Glossa dicto capite super literis, verbo priori modo, & ibi Hostiensis, numero septimo, Imola, numero quinto, Berous in secunda lectura, numero septimo, & citatis Baldo, Tiraquello, & alijs Pelaez de maioratu, in prima editione, prima parte, quæstione octaua, in fine, & quæstio. nona, in fine. Præsumetur autem dolus (vt benè aiunt Glossa ibi. verbo nullatenus, in fine, & latius ibi Abbas, numero septimo. Berous proximè allegatus) ex varijs circumstantijs. Et ita ad hoc iudicandum spectabit iudex, an ille dixerit falsum in proprio facto, an in alieno, & an factum sit proximo, an longinquo tempore gestũ, vt vel sic præsumatur scientia, & an literæ sint magni, an modici momenti. Et bene docet Rebuffus praxi beneficiorum, titulo differentiæ inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, num. 25. differentia octaua, facilius præsumi dolum in literis gratiæ, quam iustitiæ. Quod hæ multo facilius obtineantur, & ideo non sit opus vti dolo ad eas impetrandas. Probabitur autem hæc ignorantia impetrãtis iuramento ipsius, nisi esset verisimile ipsum habuisse notitiam. Vt de probanda ignorantia diximus libro primo, disputatio 61. in fine. Et sic docet alijs citatis Rebuffus in concordatis, in forma mandati Apostolici, paulo ante clausulam, Motu proprio, versiculo, & hæc ignorantia.

69 His præmissis, triplex, quo ad præsens attinet, versatur difficultas circa intellectum dicti cap. super literis, de rescriptione, quando impetratio fuit per dolum, & malitiam, siue tacendo verum, siue exprimendo falsum. Prima est, an intelligatur, quando partes eiusdem rescripti sunt omnino separatæ, ita vt in pœnam committentis dolosam eam subreptionem circa alteram solam rescripti partem, vitietur quoque altera pars? Secunda, an ea subreptio dolosa, vt totum rescriptum vitiet, debeat esse circa causam finalem, eam tacendo, vel falso exprimendo, an potius sufficiat circa causam impulsiuam. Tertia, an ipso iure subreptio hæc dolosa vitiet rescripta iustitiæ, & gratiæ?

70 Circa primam difficultatem quidam sentiunt textum eodem capite super literis, intelligi etiamsi rescriptum contineat plura separata: quippe omnia vitiabuntur per subreptionem dolosam in altero commissam. Sic docent Abbas, ibi. num. 2. Barbatius, nu. 25. Berous 1. lectura, nu. 7. & 8.

71 At verius est, non intelligi quando partes eiusdem rescripti sunt omnino separatæ, sed solum quando altera gratiæ pars connexionem habet cum altera: quia eãdem causam, eundemque finem respiciunt: tunc enim solum subreptio dolosa in vna parte vitiabit aliam. Probatur: quia hæc irritatio est in pęnam doli, & malitiæ, (vt expressè dicitur eodem capite super literis.) Ergo non est extendenda vltra casum in eo textu expressum, qui est, quando impetratur vnum rescriptum diuersa continens, quorum vnum connexionem habet cum altero: quia pertinet ad eandem causam decidendam. Vt constat ex exẽplo, quod subiunximus numero 61. ex mente Doctorum. Item quia cum diuersæ gratiæ absque vlla connexione in eodem rescripto conceduntur, sunt virtute duo rescripta, ac omnino per accidens, & materialiter vnum. Nil ergo confert subreptio circa vnam gratiam, ad alterius irritationem. Item, quia capite, si eo tempore, de rescript. in 6. cuius decisionem retuli, num. 61. hanc partem probare videtur, ibi enim sunt diuersæ gratiæ, & omnino separatæ, & ad diuersos effectus, nimirum, altera ad beneficium simplex, altera ad curatum, & ideo subreptio circa vnam, minimè vitiat alteram. Nec iure probatur, sed ad libitum dicitur intelligi eum textum, quando subreptio fuit per ignorantiam. Vt eum volunt intelligi Doctores aliqui, quos numero 61. allegaui. Et ideo hanc sustinet sententiam ita intelligens id, cap. si eo tempore, Decius dicto cap. super literis, in noua editione, notabili 1. nu. 7. & 18.

72 Hinc deducitur, si in eodem rescripto impetret quis dispensationem voti castitatis, ac peregrinationis Hierosolymitanæ, allegata scienter falsa causa circa alterum votum, vera autem circa alterum, non vitiari dispensationem circa vtrumque, sed circa illud, in quo causa falsa fuit: quia sunt dispensationes omnino separatæ. Secus si duplicis impedimenti ad nuptias dispensatio in eod. rescripto obtineretur, vt voti castitatis, & consanguinitatis, nam subreptio dolosa in altero vitiabit totam dispensationem. Quippe cum sit rescriptum ad eandem causam, eundemque finem respiciens, quo ad vtramque partem, censebitur prorsus vnum. Sic enim ponderauit Decius, numero præcedenti allegatus ad dijudicandum, an vnum sit rescriptum, vel potius duæ partes separatæ. An hoc autem sit ipso iure, & in foro conscientiæ ante iudicis sententiam? dicemus, nu. 76. & 78.

73 Circa secundam difficultatem, numero 69 propositam, quidam sentiunt taciturnitatem veri, vel falsi expressionem dolosa circa causam impulsiuam vnius partis rescripti, vitiare totum, & ita intelligunt textum dicti capit. super literis, de rescr. Et probatur: nam loquens textus de falsitatem exprimente, vel supprimente verita-

tem per fraudem, indistinctè decidit, nullum ex eis literis posse illud commodum assequi. At postea agens de eo, qui per ignorantiam, distinguit, an talis sit causa, circa quam fuit subreptio, vt ea non tacita, sed verè expressa, adhuc literæ concederentur, & tunc dicit valere quo ad eam partem, quæ concedenda foret: secus si talis sit causa, vt illa verè expressa nullatenus literæ concederentur. Ergo in priori parte indistinctè intelligitur textus, siue causa sit finalis, siue qua non, siue solum impulsiua. Aliàs nullum esset discrimen inter vtrumque casum. Et pro hac sententia apertè sunt Glossa, eodem ca. super literis, verbo nullatenus, & ibi Innocent. statim in principio, Ioan. Andr. numero 12. Imola, numero 5. Barbatia, numero 24. Decius, cap. sedes, in noua editione, numero 14. notabili 4. de rescripti. dicunt enim corruere rescriptum, quando est dolus, siue aliàs Pontifex esset concessurus literas, siue non. Quia hæc distinctio (inquiunt) adhibetur in textu, quando literæ per ignorantiam impetratæ sunt. Eiusdem sententiæ videtur apertè Bellamera decisione quarta, numero primo, vbi ait ex duplici capite reddi posse rescriptum subreptitium ex falsi expressione: altero, quia induxisset ad concedendum: altero verò, quia per fraudem. Sentit ergo apertè quando fraus intercedit, non spectandum esse, an falsi expressio induxerit Principem ad concedendum. Eiusdem videtur expressè Syluest. verb. rescriptum, quæst 6. & 7. in initio, vbi absolutè docet gratias, & priuilegia vitiari tacita veritate, vel allegata falsitate scienter: & statim loquens quando ignoranter, dicit tunc vitiari, quando Princeps cognita veritate non concessisset. Eandem tenet in proprijs terminis Corduba summa, q. 45. opinione 1 puncto 1. immediatè ante 3. rationem, vbi loquens de matrimonij dispẽsatione ait dispensationem non valere, quamuis causa scienter falsò narrata, vel vera scienter tacita, sit minus principalis, & sine qua Pontifex verè prorsus dispensaret: per d. cap. super literis. Cuius sententiam refert Gutierrez quæst. canon. lib. 2. capit. 15. num. 134. & dicit esse verissimam.

74 Sed re attentius considerata, existimo iuxta diuersas sententias, diuersimodè loquendum: quia retenta opinione citata nume. 10. & 31. & dicenti taciturnitatem causæ impulsiuæ, eiusve falsam expressionem vitiare gratiam, dicendum est vitiari totum rescriptum ex subreptione circa causam impulsiuam partis illius. At retenta nostra sententia citata, num. 17. & num. 32. dicenti solam subreptionem circa causam finalem, sine qua non literæ concederentur, illas vitiare, sentiendum est quantumuis malitia, & dolus adsit in tacenda veritate, vel exprimenda falsitate solius causæ impulsiuæ, totius, vel partis rescripti, nil ipsius vitiari. Atque ita intelligitur. dict. cap. super literis. Itaque solum dispensationes, & cetera rescripta subreptitia censentur, quando siue ignoranter, siue dolo, est taciturnitas veri, siue expressio falsi in causa finali, qua sublata Pontifex non concederet literas, aut si concederet, non tamen eodem modo, sed moderamina quædam adhibendo. Et tunc si ea subreptio tacendo verum, siue exprimendo falsum contingat in causa finali totius rescripti, & ita totum rescriptum afficit, vitiabit totum, (vt probaui, num. 56.) Siue per fraudem, siue per ignorantiam contingat. Si autem accidat circa solam rescripti partem, tunc distinguendum est, si per ignorantiam, sola pars rescripti, quæ ea subreptione afficitur, vitiabitur: si autem per malitiam, vitiabitur totum (quod intellige iuxta dicta, numer. 41. quando allegantur plures causæ, nam quando vna sola allegatur, nil refert, an sit finalis, an impulsiua, vti explicui.) Quare differentia, quam textus dicto capit. super literis, constituit, quæ innititur contraria sententia, vbi absolutè, & indistinctè loquitur textus, quando adfuit dolus: at quando ignoranter, cum distinctione, an literæ concederentur, necne: eo solum pertinet, vt quando adest fraus circa partis rescripti causam finalem, vitietur indistinctè, & omnino rescriptum, tam quoad partem inutilem, id est, quæ seclusa ea subreptione non concederetur; quam quoad alteram vtilem, id est, alias concedendam. At quando fuit ex ignorantia, pars sola inutilis vitiatur. Itaque in priori parte, nimirum, quando fraus interuenit, iure optimo non distinxit textus, an ea fraude seclusa pars literarum esset concedenda: quia ea contingente circa solam rescripti partem, vbi est in causa finali, corruit totum, quamuis altera rescripti pars subreptione cessante foret concedẽda. At in posteriori parte vbi sermo est de subreptione ignoranter admissa circa causam finalem, opus fuit distinctione, an subreptio sit circa causam finalem totius rescripti, vel solius partis. Quia si sit in causa finali totius, corruet totum: si solius partis, illa sola corruet. Et ita totus ille textus dict. cap. super literis, de subreptione veritatis suppressæ, vel falsitatis expressæ loquens, agit de sola causa finali, sine qua literæ non concederentur, vel totæ, vel pars illarum. Ducor, quod totus ille textus agat de taciturnitate veritatis, vel expressione falsitatis causæ conducentis ad valorem rescripti. Cum de hac subreptione loquatur, eam ponderans ad valorem, vel nullitatem rescripti. At causa impulsiua non est huiusmodi, sed sola causa finalis iuxta veriorem sententiam. De sola ergo subreptione circa causam finalem agit. Secundo, quia textus, quo ad hoc æquiparat prorsus malitiam, & fraudem in tacenda veritate, vel exprimenda falsitate. At tacens veritatem, quam explicare non tenetur: qualis est iuxta veriorem sententiam, circa causam impulsiuam nequit iure optimo de fraude, vel malitia notari. Hac enim culpam, & sanè non leuem implicant: cum tamen nulla sit in eorum taciturnitate, quæ quis explicare non tenetur. Et confirmatur: quia licet in mendacij expressione delictum sit, at si non contingat circa causam conducentem ad rescripti valorem, non afficitur id delictum malitia speciali mendacij, ratione rescripti, in quo contingit. Sicut mentiens in confessionis Sacramento circa rem non necessario detegendam in eo, reus est mendacij simplicis; at non mendacij ad confessionem attinentis. Sicut ergo hoc mendacium non vitiat confessionem: ita neque illud debet vitiare rescriptum. Et ideo huius sententiæ est Beroius, d. cap. super literis, in 3. lectura, nu. 53.

75 Vltimum dubium est. An hæc pœna irritationis totius rescripti ob subreptionem dolosam in parte illius, inducatur ipso iure: atque ita literæ iustitiæ sic subreptitiæ, quas aliàs non ipso iure ob subreptionem irritari diximus numero tertio, sint dicendæ ipso iure nullæ, quando subreptio fuit dolosa? Pars affirmans suaderi videtur: quia capit. sedes, in fine, de rescriptis, & leg. & si legibus, C. si contra ius, dicitur hunc mendacem impetratorem debere penitus carere impetratis. At dictio, penitus, importat ipso iure, capit. finali, cum ibi adnotatis, de pœnis. Et docent alijs citatis Decius, capit. ceterum, in noua editione, numero 25. de rescript. Tiraquel. leg. si vnquam, verbo reuertatur, nu. 105. versi. 26 C. de reuocan. donat. Secundò, quia cap. super literis, de rescript. dicitur nullum ex illis literis commodum consequendum. At dictio, nullus, ob negationem vniuersalem in ea inclusam denotat ipso iure. Vt docent Glossa, capit. innotuit, verbo nullam, de elect. Et multis alijs citatis. Tiraq. dicto verb. reuertatur, num. 443. versic. 76. fallit. Et confirmatur: quia si literæ valerent ipso iure, magnum commodum consequeretur impetrans, contra d. ca. super literis, decisionem.

76 At dicendum est, non vitiari literas iustitiæ ipso iure, siue quo ad partem subreptitiam, siue quo ad non subreptitiam, sed ope exceptionis vtramque partem irritandam esse, ratione illius dolosæ subreptionis. Ducor, quia eodem capitul. super literis, de rescript. asseritur iudicem datum in literis his dolosis, non posse cognoscere de causa sibi commissa, postquam sibi facta fuerit fides de impetrantis dolo. Ergo ante fidem sibi factam potest cognoscere, ac proinde processus antea factus erit validus. Secundo, quia textus eodem capit. super literis, ait, in pœnam doli id rescriptum vitiari: cum tamen regulariter non vitiet, ipso iure, subreptio literas iustitiæ, (vt numero 3. diximus.) At pœna non incurritur, ipso iure, nisi quando id expresse in iure statutum reperitur. Vt notatur regula in pœnis, de regulis iuris in 6. Quod in hoc casu nõ reperitur expressum. Nam verba illa. Nullum commodum consequatur, & penitus careat impetratis, tantũ volũt, vt nulla pars illius rescripti dolosi valeat, sed omnes partes penitus valore destituantur. Quare fateor dictiones has, penitus, & nullus, importare ipso iure quando

quando non esset aliud in textu, cui applicarentur. At sic possunt applicari ad totalem rescripti annullationem, tam, scilicet, quo ad partem subreptitiam, quam non subreptitiam. Ad quod confert doctrina Tiraquelli. l. si vnquam verb. reuertatur, vbi cum numero 105. retulisset multos dicentes dictionem, penitus, importare ipso iure: statim numero 108. versicul. contrarium tamen, refert multos alios dicentes non importare ipso iure: & ipse subdit hoc esse verum, quando subiecta materia suadet non importare ipso iure. Quod hic contingit, ne inducatur correctio textuum, quos numero 3. retulimus ad probandum literas iustitiæ non annullari ipso iure per subreptionem. Vnde dum textus, dicto capit. super literis, ait mendacem nullum ex literis commodum consequuturum: & textus numero præcedenti allegati hunc penitus impetratis carere debere, intelliguntur non illico, sed postquam dolus oppositus fuerit, ac legitime probatus. Et ideo hanc partem tuentur Glossa dicto cap. super literis verb. nullatenus, & ibi latè Berous in 1. lectura. nu. 25. & 26.

77 Sed maior difficultas est, an dispensationes, & ceteræ gratiæ vitientur quoad vtramque partem ipso iure, & in foro conscientiæ sint omnino irrita, quando subreptio dolosa fuit circa alterius solam partis causam finalem. Verbi gratia, impetrauit quis dispensationem in voto castitatis, & consanguinitate ad ducendam consanguineam, allegato vero incontinentiæ periculo, quod legitimam dispensandi in voto causam præbet, & falsa feminę paupertate scienter, quæ est causa dispensandi in consanguinitate. Quæ dispensatio in totum vitiatur, iuxta decisionem dict. capit. super literis (vt diximus numero 72.) dubitatur ergo an ipso iure, & in foro conscientiæ sit irrita, quo ad partem eam, in qua non fuit subreptio, scilicet, quo ad votum castitatis. Nam de parte subreptitia nullus dubitat. Et videtur nulla ipso iure, & in foro conscientiæ, nulla sententia iudicis expectata. Quia literæ gratiæ subreptitiæ sunt ipso iure in vtroque foro irritæ. (vt numero tertio probaui.) At iuxta dict. cap. super literis, subreptio dolosa in vna parte dispensationis, reddi totam subreptitiam. (Sicut enim dixi numero 54. ille textus loquens in literis iustitiæ, procedit à fortiori in literis gratiæ.) Tota ergo erit in vtroque foro ipso iure irrita. Et confirmatur: quia literas iustitiæ non ipso iure irritari in eo textu, inde contingit, quod huiusmodi literæ non reddantur per subreptionem ipso iure nullæ. Ac proinde cum textus non exprimat pœnam nullitatis induci ipso iure, inducetur vtique iuxta earum naturam, quæ est, vt ope exceptionis irritari possint. At literæ dispensationis, & gratiæ, sunt ipso iure nullæ, quando subreptitiæ sunt. Ergo eo ipso quod textus decidit vtramque partem fore subreptitiam, decidit consequenter vtrãque partem fore nullam ipso iure, & in foro conscientiæ. Tandem: quia si dicas hanc irritationem esse delicti pœnam: (vt expressè dicitur eod. cap. super literis) ac proinde sententiam iudicis ad eam incurrendam desiderari. Obstat, quòd hæc non sit pęna priuans impetrantem, re sibi iam acquisita. Quod propria pœnæ ratio petit, & ideo sententia iudicis indiget. Sed solo lucro acquirendo priuatur impetrans, idque ex voluntate concedentis, qui eam esse explicuit dict. cap. super literis, vt dolosus impetrans, nullum ex ijs literis commodum consequatur. At pœnę huius generis nulla sententia indigent. Vt constat in pęna à testatore legatis adiecta.

78 At verius existimo, non irritari ipso iure, & in foro conscientiæ eam partem dispensationis, quæ vitio caruit, sed opus esse iudicis declaratione. Ducor, quod textus dict. capitulo super literis, non decidat ratione subreptionis dolosæ in altera gratiæ parte, reddi quoque alteram subreptitiam: vt vel sic per necessariam consequentiam deducatur, alteram partem fore ipso iure in vtroq; foro irritam. Sed tantum decidit debere impetrantem carere alterius partis commodo, quæ alias vtilis erat: & non quomodocunque decidit debere eo commodo carere, sed in doli pœnam. Ergo non est cur ea irritatio sequatur naturam literarum gratiæ subreptitiarum, sed debet sequi naturam pœnæ: quæ est, vt non incurratur ipso iure, sed post iudicis sententiam, vbi contrarium non inuenitur expressè decisum in iure. Et confirmatur: quia hoc ius est pœnale, & correctorium iuris communis, iuxta quod vtile per inutile non vitiatur, quando commode separari possunt: regula vtile, de regulis iuris, in 6. Ergo potius est valde restringendum, ne ea pęna, & correctio censeatur inducta ipso iure. Secundo: quia hæc irritatio non est omnino rei nondum acquisitæ, cum ius habeat impetrans, vt vtilis pars dispensationis non vitietur per inutilem: idque in iure ipso Pontificio fundetur. Cum ergo in pęnam hoc iure priuetur, desiderabitur aliqua iudicis sententia. Tandem: quia si textus dict. c. super literis, non irritat ipso iure literas iustitiæ sic obtentas (vt diximus numero 76.) de quibus expresse loquitur. Cur dicendum erit literas gratiæ irritari ipso iure, cum de illis non loquatur is textus, sed per quandam consequentiam, & extensionem Doctorum trahatur ad eas. (vt diximus numero quinquagesimoquarto.) (Non obstat dicere, naturam literarum gratiæ subreptitiarum, quæ ipso iure sunt nullæ, id petere: Id enim faterer, si textus decideret alterã partem eodem subreptionis vitio affici, ex subreptione dolosa commissa in altera. At cum id non decidat, sed solum ex ea parte vtili nullum commodum consequendum in doli pęnam, non rigidius hac pęna accipienda erit in literis gratiæ, quam in literis iustitiæ: quas non irritat ipso iure. Et ex his constat solutio ad argumenta contraria nu. præcendenti adducta.

79 Tandem quia satis longa, & difficilis est disputatio: placuit eam summatim complecti. Primo dico, tunc tantum esse subreptitia quæcunque rescripta gratiæ, vel iustitiæ, ex taciturnitate veri, quando tacetur veritas, quam iura expressis verbis declarari iubent: vel est talis, quæ intrinsecè attinet ad dispensationem, estque causa finalis illius: quia ea veritate expressa, aut omnino denegaretur dispensatio, aut cum aliquo moderamine concederetur. Secundo dico, tunc similiter vitiari ex falsi expressione, quando contingit circa causam finalem, ita vt ea falsitate non expressa detegerentur literæ: aut ijs esset moderamen adhibitum. Quod intelligendum est, quando plures causæ narrantur, & finalis est vera. Nam si vna sola causa narretur, & ea falsa sit, qualiscunque sit illa, non valebit rescriptum. Tertio dico, si ex literæ motu poprio concedantur, valere non obstante subreptione veritatis tacitæ. Secus si esset subreptio falsitatis narratæ. Vltimo dico, quando falsi expressio, aut veri taciturnitas contingit circa solam causam impulsiuam, licet dolo contingat, in neutro foro vitiari literas. Si autem sit circa causam finalem, sic distinguendum est, si est causa totius rescripti, totum vitiabitur, siue dolo, siue ignoranter contingat. Si solius partis est causa, & altera pars est omnino separata, illa sola pars vitiabitur, in qua est subreptio etiam dolosa. Si autem partes coniunctionem quãdam habeant, separabilem tamen quo ad valorem, tunc si ignoranter, id est, non per fraudem, & malitiam subreptio admissa sit, valebit in vtroque foro rescriptum, quo ad solam partem, in qua non fuit subreptio. Si vero per fraudem, & malitiam, ea quoque pars vitiabitur, & corruet, in qua non fuit subreptio: non tamen ipso iure, & in foro conscientiæ, ante iudicis sententiam, sed post illam.

DISPVTATIO XXII.

An duplici, ad eandem rem dispensatione impetrata, posterior subreptitiã censeatur, nisi prioris mentionem faciat?

SVMMARIVM.

An quando non additur dispensatio, sed est executio prioris, sit opus mentione prioris, num. 1.

Quid, quando posterior dispensatio additur priori? Refertur opinio affirmans, num 2.

Proponuntur probantia non opus esse mentionem prioris facere, num 3.

Sola dispensationis natura attenta non est ea mentio necessaria, sed inquantum colligitur, velle Principem, vt ea mentio fiat, nu 4.

Non est necessaria mentio, quando non est aliqua contrarie-

tas inter vtramque, num. 5.
Quid, si prior cum moderatione fuit concessa, & posterior absque illa. num. 6.
Quid si vtr- quo ab inferiori concessa sit, num 7.
Quid si in posteriori est clausula, motu proprio, & ex certa scientia, num. 8.
Quid si vtraque dispensatio ab eodem impet petita sit, nu. 9.
Quid si concedens posteriorem absque limitatione, norit ex stylo Curiæ solere e pom limitationem, nu. 10.
Quid si quis impetret dispensationem voti castitatis cum limitationibus ex stylo Curiæ appons solitis, & postea aliam absolutam, tacita priori, nu. 11
Quid si posterior ex noua causa sufficienti impetretur, n. 12.
Quid, si impetrans dispensationem ad nubendum consanguineo, et non nubens vel facta iam vidua impetret aliam ad nubendum alij consanguineo non facta prioris mentione, numer. 13.
Quid, si petita dispensatio denegetur, & tacita denegatione impetretur, nu 14.
Quid si orto dubio, aut scrupulo circa valorem prioris dispensationis limitatæ, impetretur alia amplior, tacita priori; an nostra valeat, nu. 15.
Quid si posterior sit limitatior, an fas sit deposito prioris dubio, illa vti, nu 16.
Quid si posterior non impetrata sit ad confirmandam priorē, sed ad illam, quæ limitatior erat, augendam, an vtraque tacita priori corruat? Refertur quædā sententia n. 17.
Proponitur sententia Authoris nu 18.
An impetrans dispensationem ad ducendam consanguineam & nolens ducere obtinuit dispensationem ad ducendam aliam possit hac posteriori non ducta, vel iam viduus effectus, vti priori dispensatione, nu 19.
An si impedimentum matrimonij ex eodem, vel diuersi generis crimine consurgat, & impetrata sit semel dispensatio, sit posterior subreptitia, non faciens prioris mentionem. n 20.
An prioris dispensationis irrita sit necessaria mentio in posteriori, num 21.
Quid si ab eodem vtraque impetretur, & prior sit limitatior, num 22.
An hac posterior in totum corruat, an quo ad solum prioris excessum, nu 23.
Soluuntur argumenta, nu. 24.

1 IN hac disputatione non est mentis nostræ tractare de rescriptis iustitiæ, quando scilicet altera pars impetrat rescriptum, non faciens mentionem prioris a se, vel ab aduersaria parte impetrati. Nec etiam an posterius priuilegium non faciens mentionem prioris, illi deroget, quando prius est alteri concessum. Sed de his consulendi sunt Doctores cap. 1. & c. ceterum, de rescriptis, sed de solis dispensationibus agimus, quando posterior subreptitia censeatur, eo quod prioris mentio facta non sit. De qua re nimis breuiter, & valde confusè tractant Doctores, & ideo difficilis est resolutio. Constat autem inter omnes, quando dispensatio non additur dispensationi, sed est exequutio dispensationis iam factæ, non esse opus prioris dispensationis mentione. Vt si cum homicida dispensatum sit ad beneficium obtinendum, non tenetur dum postea beneficium impetrat, defectus illius, aut dispensationis mentionem facere. Quod iam in illo dispensatum secum sit, nec nunc dispensationem aliquam impetret, sed priorem exequatur recipiens beneficium. Sic contra aliquos, quos tacito nomine ibi refert, tenet Ioan. And. c 2. num. 2. de filijs presbyt. in 6. & ibi Anchar. nu. vnico notabili 3. Dominicus nu. 7. Francus nu. 5. Abb. c. penultimo, num. 14. de præscript. Rebuffus praxi benef. tit. de dispensationibus, in fine. Et in concordatis, in forma mandati Apostolici, super verb. dispensationum.

2 Difficultas autem est, quoties noua dispensatio priori additur, an vt posterior valeat, sit necessario prioris eidem concessæ mentio facienda? Et quidem communiter Doctores id affirmant. Ducuntur potissimum ex capit. 2. de filijs presbyt. in 6. vbi deciditur subreptitiam fore dispensationem a Sede Apostolica impetratam, vt illegitimus obtineat plura beneficia, si prius ad vnum dispensatum secum sit, nec in posteriori dispensatione mentionem illius defectus faciat. Et redditur ibi ratio, quod Pontificem prioris dispensationis conscium, non concessurum posteriorem, sit verisimile. Secundo, idem probant ex cap. penult. de præscript. vbi iudicatur subreptitium priuilegium recipiendi Sacramenta, a quouis Antistite absolutè concessum cuidam Abbati, non facta mentione alterius priuilegij prius eidem Abbati concessi non ita ample, sed cum moderatione hac, si proprius Antistes ministrare nollet. Tertio ex l. 3. C. de Episcopali audientia, ibi: *Remissionem veniæ crimina nisi semel commissa non habeant.* Ex quo textu Guillelmus de Cuneo ibi, Bald. numero 4. Paulus, num. 9. & innumeri alij, quos referunt, & sequuntur Tiraquel. de pœnis temperand. causa 19. num. 4. Couar. lib. 1. variar. c 20. nu. 8. Anton. Gomez. tom. 3. var. c. 3. nu. 60. in fin. Nauar. lib. 1. cons. in vtraq; editione, tit. de constitut. cons. 1. q. 19. num. 53. & in extrauagan. de datis pro iustitia, vel gratia notabili 32. num. 48 versic. nec obstat resolutio. Iulius Clarus lib. 5. rescriptarum, in practica crimin. §. finali. quæst. 59. num. 9. Sarmiento lib. 1. Selectarum. ca. 9. nu. 2. Menochius de arbitrarijs, lib. 2. centuria 3. casu 203. num. 32. Padilla. l. transigere, numer. 69. C. de transaction. Bossius practica titul. de remedijs ex sola clementia Principis. numer. 35. Placa de delictis. cap. 45. ad finem. Molina lib. 2. de primogen. cap. 4. num. 52. & lib. 4. cap. 3. num. 43. Rojas epitome successionum. c. 23. nu. 22. Gutier. q. canon. lib. 2. c. 15. num. 89 Azebedo lib. 8. Recopil. tit. 15. l. 2. nu. 14. Manuel 1. to. summæ 2. editione. c. 238. num. 5. inferunt, remissionem homicidij cassam fore, tacito alio homicidio prius remisso eidem. Idq; decidit. l. regia. 2. tit. 15. lib. 8. nouæ Recopil. Ergo similiter in secunda dispensatione super eadem re impetrata, oportet primæ mentionem facere vt valida sit. Atque ideo generaliter, & indistinctè loquentes colligunt ex dict. cap. 2. de filijs presbyter. in 6 in posteriori dispensatione, vt subreptitia non sit, necessario mentionem faciendam esse prioris, Glossa ibi post casus positionem, notabili 1. & ibi Ioann. Monachus in initio. Decius cons. 695. visa donatione. nu. 22. & 33. & consil. 541. nu. 22. versic. 4. cogitandum, vol. 4. Parisius cons. 74. nu. 56. & 57. vol. 4. Iacobus de Puteo decisione 246. num. 2. & 4. lib 1. Rebuffus in concordatis, in forma mādati Apostolici super verb. dispensationum, & praxi benefic. titu. de dispensatione super defectu natalium. nu 59. & tit. de dispensationibus, nu. 24. addens. nu. 25. non sufficere, si in posteriori dispensatione dicatur, nō obstante priori, nisi illius quoque mentio fiat. Couar. lib. 1. variar. c. 20. nu. 7. in fi. Menoch. de arbit. l. 2. centuria 3. casu 201. num. 39. & casu 203. num. 33. & 34. Molina lib. 2. de primogen. c. 4 num 51. Mer. de maior. in 1. editio. 1 p. q. 7. nu. vnico, col. 2. Gutierr. q. canon. lib. 2. c. 15. nu. 91. Henriquez lib. 7. de indulgentijs cap. 17. num. 5. quamuis addat hoc esse in foro externo. Atque in d. c. 2. de filijs presbyt. in 6. peti vt saltem in eo casu fiat mentio prioris dispensationis, tradunt Ioan. Andr. ibi num. 2. Abb. cap. penultimo num. 17. de præscrip. Nauar. lib. 4. consil. titu. de consanguin. in 1. editione, cons. 5. in fi. in 2. consil. 8. nu. 6. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. nu. 5. vers. 8. Molina lib. 4. de primog. c. 3. num. 43.

3 Pro parte autem aduersa, vt non sit opus mentione prioris dispensationis, fortiter vrget. Quod capit. 2. de filijs presbyt. in 6. qui textus est potissimus, & capitalis contrariæ sententiæ, eam non probet. Quia in eo non dicitur prioris dispensationis mentionem faciendam, sed solum prioris defectus, eo quod in illo non sit prius plene dispensatum, sed tantum quo ad vnum beneficium obtinendum. Vt constat ex illis verbis textus. *Dispensationem aliam tacito de prædicto defectu, postmodum obtinent.* Iunctis verbis prędicentibus, ibi. *Si is cū quo fuit per Sedem Apostolicam dispensatum, vt non obstante defectu natalium.* Atque ideo Dominicus ibi. num 7. Francus num... notabili 3. aiunt in secunda dispensatione addita primæ, non esse opus de prima mentionem facere, sed de primo defectu. Et confirmatur: quia esto textus ille peteret prioris dispensationis mentionem, loquitur in casu speciali, quando, scilicet, cum illegitimo dispensatur ad duo beneficia, tacita priori ad vnicū dispensatione. Nam difficilius vtrunque simul, quam vtrumuis seorsum concederetur. Ita explicant cū textum Molina lib. 4. de primog. cap. 3. nu. 43. & aliter Molina to. 3. de iust. disp. 650. nu. 4. Secundo, quia c. penultimum, de præscript. cui ēt prior sīia innititur, illa, non

non probat. Quod is textus loquatur in casu speciali, nēpe, quando per posterius priuilegium derogatur iuri proprij Episcopi, cuius est omnia sacramenta suis subditis conferre. Quod ius partim seruabatur inuiolatum in priori priuilegio, vtpote, quod solum concedebat ab alio recipere, quando proprius ministrare nollet. At posterius absolutè concedebat ab alio recipere. Et ita in hoc casu intelligunt eum textum (quamuis non militent ad eum casum, sed alios sustineant) Innocen.ibi.numero 4. Ioann.Andr. numero 14. Hostien.num.7.Anton. numero 20.Bald.numero 10.Cardin.num.vnico,vers.in fine glossæ sic patet. Anchar.numero 8. Quare eum textum, ad alias dispensationes iuri tertij non derogantes trahere, dissonat rationi. Tandem, quia vltima ratio prioris sententiæ eam non probat. Quod hic non agatur de alicuius criminis remissione, quæ odiosior est: sed de dispensatione gratiosa in matrimonij impedimento, quod absque culpa aliqua contrahitur.

4 Prima tamen conclusio sit. Si solam dispensationis naturam attendamus, non est subreptitia, quod in posteriori mentio non fiat prioris, eidem personæ concessæ. Quare si ex hac taciturnitate, posterior sit iudicanda subreptitia, id ex Principis voluntate deducendum est: eo quod credatur fore, vt prioris memor posteriorem denegaret. Probatur, quia cap.2.de filijs presbyt.in 6.cui potissimum sententiæ, num.2.relata innititur, reddens rationem subreptionis huius, totam rem hanc in præsumptam voluntatem Principis denegaturi posteriorem conijcit. Et vniuersi Doctores pro ea sententia, eo. nu.2. allegati hanc rationem tradunt. Secundo, quia cum neutra dispensatio ab altera pendeat, & vtraque a potenti concedere impetrata sit, si vtriusque natura præcise consideretur, neutra alterius mentione indiget. Tertio, quia seclusa hac præsumpta Principis voluntate, si vim textuum, & rationes probantium perpendamus, ea non probatur, (vt num.præcedenti ostendimus.) Et fortè hoc est, quod voluit dicere Abbas, cap.penul.num.13 de præscript.vbi ait concesso priuilegio super separatis, vel super eisdem, non esse necesse prioris dispensationis mentionem facere: quia hoc (inquit) nullibi cauetur. Solum enim ob odiosam beneficiorum pluralitatem cautum hoc reperitur, c. si motu proprio, de præbend.in 6. & cap.in nostra, de rescript. Et conclusionem hanc in proprijs terminis docet Iacobus de Puteo decisione 246.num.2.& 4.lib.1.vbi ait, subreptionem in hoc casu contingere, non ob eam dispēsationis præcedentiam, sed ob verisimilem Principis voluntatem.

5 Hinc deducitur, vbi inter priorem, & posteriorem dispensationem nulla est dissonantia, sed sunt super rebus diuersis, non esse opus mentionem prioris in posteriori. Quod nulla ratio, nullusve textus ad id cogat. Quippe textus de hac re, loquentes, agunt de duabus dispensationibus, quando inter eas est dissonantia quædam, ac contrarietas. Vt numero sequenti videbimus. Neque est sufficiens aliqua coniectura: vnde merito colligitur contrariam fore voluntatem Principis conscij prioris dispensationis. Atque ita docent Abb.cap penult.num.13.de præscript. Anchar. consilio 131. in fine. Et hac ratione, Nau. lib.5.consil.in 1.editione, tit.de priuil.cons.12. numer.2. & lib.4.tit.de consang.consil.5.in fine, in 2.eodem tit. de consang.cons.8.in fine, & lib.1.tit.de rescript.cons.6.nu.2. Petrus de Ledesma summa Sacram.vbi de matrim.cap.27. post 7.conclusionem, dub.3. Vega 1.tomo summæ, ca. 88. casu 3. Manuel 1.tomo summæ 2. editione, capit.238. num.4.docent Subdiaconum cum quo dispensatum est in ordine, vt ducat vxorem, si velit postea consanguineam ducere, non teneri in posteriori hac dispensatione mentionem prioris facere. Quare penitus non intelligo, quod tradunt Rota in nouissimis, tomo 3.lib.2.dec.47.num. vni. & Mandosius in signatura gratiæ, tit. de dispensationis, in fine, vbi tunc prioris dispensationis in posteriori mentionem faciendam esse docent, quando dispensationes essent diuersæ, seu ad diuersum finem tenderent, secus si ad eundem.

6 Secundo deducitur, quando prior, & posterior dispensatio sunt circa eandem rem, ac inter vtramque est dissonantia, & partialis quædam cōtrarietas, quòd prior cum moderatione quadam concessa sit, posterior autem absolutè, & absque illa, subreptitiam esse posteriorem, nisi prioris mentio Principi fiat. Probatur: quia hæc est vera, & germana intelligentia, cap.2.de fil.presbyt.in 6.vt tradunt ibi, Ioan.Andr.num.2. Abbas, cap.penultimo, num. 17 de præscript. Parisius consil.74. num.57. volumine 4. ideo enim posterior dispensatio cum illegitimo ad duo beneficia censetur irrita, eo quod non fuit in ea facta mentio prioris dispēsationis ad vnicum beneficium. Quia posterior dispensatio est amplior, ac prioris moderamen excedit. Vnde immerito Doctores, num.3.allegati explicant eum textum, vt solius defectus sit mentio facienda, contra communem Doctorum sententiam, nu.2.relatam. Præterea, quia hic est verus, & germanus intellectus, ca. penult.de præscriptio. Ideo enim in posteriori priuilegio decernitur ibi mentionem faciendam prioris, quod prius cum moderatione fuit concessum, posterius autem absolutè. Quòd egregiè declarat ibi Innocen.numero 4.reddens rationem eius textus: quia Princeps certior factus de priori concessione limitata, non eam mutasset. Quam eandem rationem tradunt ceteri Doctores, ibi. Tandem, quia merito, ac iure optimo (prout constantiam, ac Principis grauitatem decet) præsumi potest fore, vt non facilè, & absque vrgenti ratione, passim instar leuissimi hominis sententiam mutet, & quod semel cum limitatione concessit ipse, vel prædecessor, postmodū ea seclusa concedat. Sed vtique diceret sufficere priorem dispensationem. Et in hoc casu est vera sententia, numero 2. relata. Et in proprijs terminis ita sustinet Abb. eod. cap.penult. numero 17. dicens enim textum habere verum, etiam vbi non est tertij præiudicium, sed posterius priuilegium est absque moderatione in priori adhibita. Idem docet Bellamera, ibi.num.4.inde inferens cauendum ijs, qui super ætatis, aut natalium, aut aliorum defectibus, aut alias contra ius commune gratias moderatas, seu priuilegia moderata impetrarunt, & postea ampliora, vt in posteriori gratia prioris mentionem faciant, ne posterior sit subreptitia Idem Imola ibi, numero 6.inde inferens, vbi priuilegium partim ius commune continet, partim autem est contra ius, secundum ex toto iuri communi aduersum non valere, nisi primi mentione facta. Et Rota in nouissimis, tomo 3.lib.3.decisione 91.nu.3.ait hoc procedere in quibuscumque priuilegijs, & concessionib. Idem tenent loquentes de priuilegijs Bartholom.Socinus consil.246.num.4.vol.2. Menochius de arbitrarijs, lib.2.centuria 3.casu 203.num.35. Gutier.lib.2.q.canonica, capit. 15.num.92. Idem docent loquentes de legitimatione Bartholom.Socin.cons.65.num.12.vol.3. Ruin.consil.82.nu. 13.& consil.99.in fine, volum.3 Curtius senior consil.73. num.15.ad finem, & nu.9.& 17.Tello, l.12.Tauri, numer. 42. Matienzo lib.5.Recop.tit.8.l.10. glossa 1. num.14. Et facit Nauar.lib.4. consil.tit.de consanguin.in 1. editione, cons.5.in fine, in 2.consil.8.in fine, nam dicens dispensationem in consanguinitate non esse subreptitiam, non facta mentione prioris factæ in ordine sacro, ponderat ibi eas esse dispensationes diuersas, & per vnam non reddi alteram ampliorem: quasi censens contrarium fore vbi amplior redderetur.

7 Et hoc non solum est verum in dispensationibus Pontificis, de quibus agit textus, cap.2.de filijs presbyt.in 6.sed etiam in dispensationibus ab inferioribus concessis. Vt bene docent ibi Glossa, verb. sedem: & ibi Dominicus, nu.7. Francus, num.5. Quia ratio in eo textu expressa militat quoque in his. Simili ratione quamuis is textus loquatur de impedimento naturali illegitimitatis, ex rationis identitate trahendus est, vt intelligatur quoque de quouis impedimento accidentali. Vt bene Domin.ibi, nu.4. Francus, nu.5. aduertunt.

8 Imò hoc est verum, quamuis in dispensatione posteriori amplius concessa sit clausula, Motu proprio, & ex certa scientia: adhuc enim erit subreptitia, non facta prioris strictioris mentione. Quod etsi Motus proprius, subreptionem tollat, non tamen defectum intentionis suppleat (vt diximus disp. praeced. nu.52.) At dispensatio hæc corruit ex præsumpto intentionis defectu. Vt dixi, nu.4.& 6. Sic Tello, l.12.Tauri, nu.42.

9 Limitatur tamen ab aliquibus hoc, vt verum sit, quoties moderamen in priori dispensatione appositum est, Motu proprio, illam concedentis, aut ad instantiā diuersæ per-

personæ ab illa, cui concessa est, & tunc is cui concessa est, nouam sibi dispensationem impetrat absque illa moderatione, ac priori dispensatione tacita: tunc enim hæc est subreptitia. Secus si ipsemet, qui cum moderatione petierat, nunc impetret absque ea. Cum enim hic posset absq; moderatione petere, nunc per puram petitionem ei renunciat. Et cum ea non processerit ex proprio Principis motu, non videtur fore, vt moderatio prius adhibita, eum retraheret a posteriori absoluta concessione. Sic tenet dicens forte esse verum Felinus, c. penul. nu. 2. de præscrip. & idem affirmat Ruinus cons. 161. nu. 33. vol. 2. Sed merito citatis Ioanne Andrea, & alijs hanc limitationem reprobant dicentes aberrasse hos authores, Curtius senior cons. 73. nu. 9. & 17. Tello, l. 22. Tauri, nu. 42. Quia qualitercumque semel cum limitatione gratiam concesserit Princeps, non est credendum, eum ita facile prioris dispensationis tenorem mutaturum.

10 Secundò limitatur, nisi concedens posteriorem gratiã, absque dicta moderatione nosset prioris limitationem: quia semper solet apponi. De curiæ stylo. Quòd tunc nequeat contraria voluntas conijci, cui subreptio ex tali taciturnitate innititur. Sic Felinus, cap. penult. numero 2. de præscriptio.

11 Hinc fit, si quis voti castitatis dispensationem impetret cum limitationibus solitis apponi. De stylo curię, nempe, ad vnicum matrimonium, & commutatione facta in menstruas confessiones, ac alia pietatis opera, si postea, tacita hac, impetret aliam absolutam, fore hanc posteriorem validam: quia cum ea limitatio. De stylo curiæ soleat apponi, non latet Pontificem. Et quamuis singularis dispensationis huic personæ concessę immemor sit, ac prædictæ moderationis in ea appositæ, cum tamen soleat de stylo curiæ apponi, nec Pontifex apponat, signum apertum est voluntatis concedentis absolutè.

12 Tertio limitarem, nisi ex noua causa, eaque sufficienti posterior dispensatio peteretur: quia cum tunc noua, sufficiensque causa concurrat, nulla fraus Principi fit, tacita prioris dispensationis moderatione. Nec contraria eius voluntas iustè præsumi potest. Quod tenent etiam in fortioribus terminis, nempe, quando est præiudicium successorum in maioratum, Molina lib. 4. de primogen. cap. 3. num. 42. Gutier. q. canon. lib. 2. c. 15. nu. 95. dicentes subreptitiam esse posteriorem alienandi, hypothecandive bona maioratus licentiam, non facta prioris ad id concessæ mẽtione, nisi ex noua, sufficientique causa posterior licentia impetretur. Quod idem asserit alter Molina tomo 3. de iustit. disput. 650. num. 4. bene limitans, quando arbitrio prudentis spectatis circumstantijs occurrentibus iudicatur fore, vt ex ea secunda causa Princeps cõcederet licentiam prioris memor. Secus si merito timeretur eum denegaturum. Sic ergo in nostro casu, quando talis est causa de nouo superueniens, vt iure optimo præsumatur Principem posteriorem gratiam absque moderatione concessurum, non obstante prioris moderationis scientia, valebit posterior dispensatio absoluta. Secus vbi id non præsumitur.

13 Hinc fit, si femina ex dispensatione Papę consanguineo nubat, & eo matrimonio soluto aliam dispensationem obtineat ad nubendum alij consanguineo, tacita priori, validam fore hanc dispensationem: quia si manet idem dotis defectus, qui causam præbuit priori dispensationi, reputatur noua causa respectu posterioris dispensationis. Item, quia cum animus Pontificis sit, in simili dispensatione consulere paupertati feminæ, credi nequit eius animum a concedenda posteriori retardandum, quòd priorem concessisset: Imo idem credo, quamuis hæc posterior, aut vtraque dispensatio esset petita, ac concessa nulla allegata causa, sed maiori compositione pecuniaria exacta ad vsus publicos. Et idem dico, licet femina resiliat nolens priori cõsanguineo nubere, ac impetret posteriorem dispensationem ad nubendum alij. Credo enim in vtroque casu non esse necessariam prioris mentionem dispensationis. Quod sint super diuersis matrimonijs, & neutra habeat connexionem cum altera. Et sic non est necessaria prædicta mentio, iuxta tradita, numero 5. Adde esse dispensationes super diuersis, nec priorem augeri per posteriorem. Vt in simili ponderauit Nauarrus nu. 6. in fine allegatus.

14 Tandem infertur, minus verum esse, quod tradit Menochius de arbitrarijs, lib 2. centuria 3. casu 203. numero 6. vbi ait, impetrationem legitimationis subreptitiam fore, si semel ea petita, & a Principe denegata, quando postea impetratur, non fiat mentio prioris denegationis. Nec Doctores, quos pro se refert, id asserunt, sed tantum faciendam esse mentionem prioris dispensationis cum moderatione concessę, quando posterior est absolutè cõcessa. Nec aliquo iure, aut ratione probatur in dispensatione, prioris denegationis faciendam esse necessario mentionem.

15 Difficultas tamen est, an vbi posterior dispensatio subreptitia est, eo quod prioris strictioris non sit mentio facta, neutra valeat deinceps, an sola hæc posterior? Videtur enim neutra valere. Non prior: quia per impetrationem posterioris, illi renunciatur. Non posterior: quia est subreptitia. Sed dicendum est, dupliciter posse peti hanc posteriorem dispensationem. Primo modo, ad prioris corroborationem, eo quod scrupulus, aut dubium de prioris valore vrgeret. Secundò modo, ad priorem, quæ limitata erat, augendam. Et quidem quando primo modo est petita, constat inter Doctores solam posteriorem corruere, priori in suo valore perseueranti. Quod nec impetrãtis, nec concedentis intentio fuerit derogare iuri quæsito per priorem dispensationem, & tantum abfuit, vt impetrans intenderit priori renunciare, vt potius eam confirmare intenderit. Et sic docent. Inno. c. penul. nu. 5. de prę. scrip. & ibi Host. nu. 12. in initio, Io. Andr. nu. 16. Bald. nu. 13. Bellamera, nu. 6.

16 Hinc deducitur quid dicendum sit in hac quæstione. Quidam impetrauit dispensationem, & ob aliquos scrupulos sibi obiectos impetrauit aliam, quæ concessa est sibi cum aliquibus moderationibus: dubitatũ est an postea certior factus de valore dispensationis prius impetratæ, possit ea vti? Quidam Iurisperitus Romanus id negauit. Ductus est, quod per posterioris gratiæ impetrationem visus sit nolle priori vti. Atque gratia semel repudiata, non potest amplius acceptari. Sed ex dictis num. præced. cõstat integrum ei esse vti priori gratia. Quod ei non visus sit renunciare: vtpotè, qui posteriorem ad prioris confirmationem impetrauit. Et si noluit priori vti, non fuit ea voluntas absoluta, sed ex errore processit, & supposito prioris vitio.

17 Quando autem posterior dispensatio amplior non est impetrata ad prioris confirmationem, sed ad illam augendam: quibusdam placet neutram valere. Non posteriorẽ, quia est tacita prior strictius concessa. Non priorem, quia per posterioris impetrationem illi tacitè renunciatũ est. Quippe solus animus ad proprij iuris renunciationem sufficit. Vt constat ex cap. penultimo, de præscrip. vbi deciditur impetrantem priuilegium præscriptioni aduersũ, videri renunciare iuri præscriptionis. Et addit textus hęc verba: *Præsertim cum coram nobis priuilegio sit vsus*. Dictio enim, præsertim, denotat idem esse in casu contrario. Vt notatur cap. audictis, de elect. & cap. quoniam frequenter, vt lite non contest. Atque ita docent Inn. ca. pen. nu 5. Host. nu. 11. in fine, Io. Andr. nu. 15. Abb. 18. 19. & 20. Bellam. nu. 5.

18 Sed magis placet valere adhuc priorem dispensationẽ: quia cum posterior non valeat, minimè derogat priori. Nec animus impetrantis censetur esse renunciandi priori, nisi quatenus posterior valida est. Vt probatur ex l. si iure, 18 ff. de leg. 3. ibi: *Sed vix obtinere potest, fortassis ideo quod ita demum a priori testam. recedere velit, si posterius validum sit*. Nec obstat, cap. penul. de præscr quia ibi est sermo de priuilegio valido præscriptioni contrario. Et ideo hanc sententiam tuetur ibi Bald. num. 12.

19 Hinc deducitur, quid dicendum sit quando quispiam dispensatione ducendæ consanguineæ obtenta, noluit eã ducere, sed obtinuit dispensationem ad ducendam aliam: an obtenta hac posteriori, liceat illi priori vti? Credo priorem dispensationem euanuisse per huius posterioris si valida fuit, impetrationem: licet ea non sit vsus, ducendo posteriorem consanguineam: quia licet per secundum matrimonium, ad quod non interfuit dispensatio, non videatur renunciari dispensationi (vt dicemus disputat. 32. numero 6.) at secus credo per impetrationem posterioris dispensationis. Quod constat ex dictis duplici

num.

numero præcedenti, & Doctoribus ibi allegatis. Præterea quia cum dispensationes hæ simul stare nequeant, sed repugnēt quo ad executionem, per impetrationem posterioris visus est impetrans renunciare priori in manus Pōtificis, a quo posteriorem impetrauit. Iuxta dicta dupliciter numero præcedenti. Et ita amplius ea vti nequibit, sed sola posteriori dispensatione. Quam non esse subreptitiam, eo quod de priori mentionem non fecerit, diximus numero decimotertio. Tandem: quia esto animus impetrantis fuerit nolle renunciare priori dispensationi, at Pōtifex noluit concedere duplicem dispensationem, vt vtraque staret, & ad libitum posset vtrauis vti impetrans. Et si id peteretur, denegaret vtique tanquam rationi valde dissonans.

20 Secunda conclusio. Si impedimentum matrimonij ex crimine consurgat, vt quod in coniugis necem machinatum sit, vel adulteratum, fide matrimonij data, & semel eius impedimenti dispensationem quis obtinuerit, si dissoluto eo matrimonio, in idem impedimentum inciderit, tenetur in dispensatione posterioris impedimenti, facere mentionem prioris dispensationis, ne hæc posterior sit subreptitia. Secus si ex distincto crimine impedimentum consurgat. Vt quia alterum fuit machinationis, alterum adulterij cum fide. Prioris pars probatur ex dictis, numero secundo, in 3. ratione, vbi ex multis probauimus iteratam eiusdem criminis remissionem indigere mentione prioris, ne subreptitia sit. Cum ergo in hoc euentu sit iterata criminis matrimonium dirimentis remissio, auferendo pœnam, illi iure statutam, opus erit prioris dispensationis mentione. Posterior pars probatur: quia quamuis vbi diuersæ speciei sunt crimina, vt alterum furti, alterum homicidij, nonnulli censeant supersedendum esse iudici, donec Principem consulat, si posterioris remissione taceatur prioris remissio. Hi sunt aliqui quos refert, & sequitur Menoch. de arbitrar. libro secundo, centuria tertia, casu 203. numero trigesimosecundo. Alij autem censeant posterioris remissionem esse subreptitiam. Sic Auendaño tractatu de iniuria, numero tertio, Azebedo libro quarto, Recop. titulo decimoquarto, l. 5. numero tertio. At verius est, non esse necessariam, eam mentionem. Quod lex 3. C. de Episcop. audi. dum decidit crimen semel remittendum, manifeste loquatur de eodem crimine repetito. Vt bene docent Naua. libro primo, consiliorum, in vtraque editione titulo de constitutio. consilio 1. quæstione decimanona, numero 53. Couar libro primo, variarum capitulo vigesimo, numero tertio, Bossius practica titulo de remedijs ex sola clementia Principis, numero 35. Padilla. l. transigere, numero 69. C. de transact. Gutierrez quæstion. canon. libro secundo, capitulo decimoquinto, numer. 89. Cum igitur in hoc casu diuersa sint crimina, in posteriori dispensatione circa alterum, non erit necessario mentio facienda dispensationis in altero concessæ. Immo quando esset eiusdem criminis repetitio, ac prioris dispensationis vsus non extiterit, quia id matrimonium initum non est, credo in posterioris criminis dispensatione non opus esse prioris mentione. Quia cum prior ad effectum perducta non sit, perinde est, ac si crimen prius remissum non foret.

21 Vltima conclusio. Quando prior dispensatio, priusve priuilegium, sunt irrita, non est necessaria illorum mentio in posteriori. Quia cum illa nullius valoris sint, perinde videtur, ac si impetrata non essent. Nec enim præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum, regula non præstat, de regul. iuris, in sexto. Quam extendi quoque ad priuilegia, & gratias docet ibi glossa, verb. non præstat, Bellamera decisione 543. num. 6. Atque ita de literis irretitis loquentes docent. Glossa cap. suggestum ver. posterius, de iure pat. & cap. cum nostris, verbo de facto, de conceff. prabed. Et cap. ex tenore, verbo negocio, in fine, de rescript. vbi Abb. numero 6. Felinus numero 2. Decius in noua editione, nume. 19. & capitulo oblatæ, numero vndecimo, notabili vltimo, de appellat. idem Felin. capitulo primo, numero 13. de rescript. Dominicus, cap. quoniam, columna quarta, versiculo super tertio dist. 18. Barbatius consilio 43. numero vltimo, volumine 3. Neuiza. consilio 36. numero 16. Rebuffus de constit. Regijs, tomo 2. in præfatione, numero 95. Maschard. multos allegans de probat. conclus. 846. numer. 20. & sequentib. Flaminius de confidentia benef. quæstione 46. numero 28. Et ob eandem doctrinam non esse opus mentione clausulæ irritæ alterius rescripti, tradunt Iason l. 1. numero 5. C. si contra ius, Molina, lib. 4. de primogen. capitulo 3. numero 32. Gratian. regula 229. numero 12. Alter Molina tomo 3. de iustitia, dispu 656. Quamuis Goffredus, quem refert, ac sequitur D. Antoninus prima par. tit. 20 in regula, non præstat, sentiat absque sufficienti fundamento esse necessario mentionem faciendam de priori rescripto irrito. Et Corduba summa quæstione 45. opinione 2. puncto 1. in fi. agens de dispensatione quadam subreptitia ad matrimonium obtenta, ait eam narrandam necessario Pontifici esse in posteriori dispensatione. Sed hoc non est vniuersaliter verum. Vt constabit ex dicendis numero sequenti.

22 Limitant aliqui hanc conclusionem, vt intelligatur, quoties prius rescriptum irritum, fuit impetratum ab vno ex aduersarijs, & posterius ab altero. Secus quando vtrumque ab eodem impetratum est. Tunc enim est narrandum prius. Sic Menochius de arbitrarijs, libro 2 casu 203. in fin. ac refert pro se Dominicum consi. 141. numer. secundo, versic. in contrarium ostenditur, vbi loquens de literis gratiæ id asserit. Sed ait Menochius ex ipsius ratione colligi, idem dicendum esse de iustitiæ literis. Et rationem huius tradit Dominicus: quia si legitime impetrans priorem gratiam validam, tenetur de illa mentionē facere, a fortiori tenebitur inique impetrans priorem irritam. Ne melioris conditionis sit iniquus, quam legitimus impetrator. Contra textum ca. eum, qui, de præben. in 6. Ex qua ratione colligitur, qualiter limitatio hæc intelligenda sit, nimirum, quando si prius rescriptum validum foret, erat necessaria ipsius mentio in posteriori: quia illud erat cum limitatione, hoc autem absolutum. Et tunc verissimum censeo esse, mentionem faciendam prioris gratiæ subreptitiæ, quamuis impetrans nullam in subreptione admiserit culpam. Ne illa impetratio irrita maiori gaudeat priuilegio, quam valida. Deinde: quia cum Pontifex quantum est ex parte sua, voluerit priorem gratiam valide, & limitate concedere, non est credendum fore, vt prioris memor mutet sententiam, concedendo absolutè posteriorem. Quæ est ratio, ob quam rescripti validi limitati esse in posteriori ampliori mentionem faciendam diximus numero sexto. At quando vtraque dispensatio est cum eadem moderatione, cum tunc nulla opus esset mentione prioris validæ, idem quoque dicendū erit, quando prior est irrita. Quia iam cessat ratio tradita. Quare caute Decius capitulo ex tenore, in noua editione, numero decimoquinto, de rescript. limitationem hanc non ita absolute, ac Dominicus posuit, sed dixit prioris rescripti irriti non esse opus mentione, nisi inde contingeret fore melioris conditionis delinquentem. Vnde si nollet impetrans narrare prius rescriptum subreptitium, petat posterius cum eadem moderatione, cum qua prius concessum est.

23 Sed dubitabis, an dum posterior dispensatio ample concessa est irrita, eo quod tacita sit prior subreptitia limitatio, iuxta dicta numer. præcedenti, sit hæc posterior in totum cassa, an in ea sola parte, in qua prioris moderamen excedit? Videtur enim ad id valere. Quòd ideo subreptione notetur, quia excedit priorem, & in excessu est inuoluntaria ex parte Pontificis, qui de priori moderatione certior factus, illam non concederet cum eo excessu. Ergo quo ad illam moderationem est voluntaria, & valida. Sed existimo totam posteriorem corruere. Quia cum sit vnica dispensatio, ac super vnico impedimento, subreptio in illa admissa, tacendo veritatem necessario explicandam, vitiat totam iuxta dicta disput. præcedenti numero 18.

24 Ad argumenta numero secundo, proposita constat ex dictis. Nam primo, & secundo, solum probant quod diximus, numero sexto, vt ibi ostendimus. Et tertio probant quod fassi sumus, numero vigesimo.

DI-

DISPVTATIO XXIII.

An quando plura concurrunt impedimenta, oporteat omnia illa in eadem dispensatione referre, an sat sit in diuersis?

SVMMARIVM.

Refertur quaedam sententia, nu. 1.
Explicatur sententia Authoris, nu. 2.
Quid, si ignoranter non sint narrata omnia in eisdem literis, num. 3.
An ligatus voto castitatis, vel religionis, vel ineundi matrimonij cum consanguineis, si consanguineam ducere velit teneatur in eadem dispensatione vtrumque impedimentum narrare, num. 4 & ibi, quid, quando sublato vno impedimento superuenit aliud, nu. 4
An ligatus voto & iuramento, possit in diuersis literis dispensationem petere, nu. 5.
Quid si ligatus sponsalibus, velit aliam propriam consanguineam ducere, nu. 6. & ibi, quid si habeat votum impediens emissum ante pubertatem, nu. 6.
Quid quando alterum impedimentum est publicum, & alterum occultum, ex cuius manifestatione sequetur infamia, num. 7.
Quid si ex manifestatione impedimenti occulti non orietur infamia, nu. 8
An possit tunc poenitentiaria exigere compositionem soluendam si copula illa occulta proponeretur in foro externo, numero 9.
Solumentur argumenta, num. 10.

1 HAc in re duplex est sententia. Prima censet satis esse in diuersis dispensationibus diuersa impedimenta proponi, & quamlibet illarum validam esse quoad impedimentum in ipsa explicitum. Vt si qui sint simul consanguinei, & affines, poterunt in quibusdam literis consanguinitatem proponere tacita affinitate, & in alijs hanc, illa tacita, & vtraque dispensatio valebit quoad suum impedimentum. Ducitur primo, quod nullo iure caueatur, vt in impetratione dispensationis vnius impedimenti mentio de alijs impedimentis fiat. Secundo: quia valet impetratio absolutionis ab vna excommunicatione non facta mentione de alijs quibus idemmet ligatur. Vt communiter tradunt Doctores cum glo. c. ex parte, verbo redire, de off. ordin. Tertiò, quia passim contingit in Curia impetrari dispensationem, in quodam matrimonij impedimento, non facta mentione de alio, ac postea impetratur dispensatio super alio. Atque vtraque reputatur valida. Quem stylum refert Nauar. statim allegandus. Quarto: quia (vt dixi disp. praecedenti, nu. 10.) impetratio veniae diuersorum criminum, vt furti, & homicidij, valet seorsim facta, nec in vnius impetratione est necessaria alterius mētio. Quinto, quia aliàs cogeretur quis iacturam propriae famae, ac feminae facere explicando proprium incestum occultum cū sorore consanguineae suae, ac feminae consanguineae, quam ducere vult, aut nequiret dispensationem validam impetrare. Sexto, qui alias ligatus voto castitatis volens ducere consanguineam non posset prius validam voti dispensationem impetrare. Et si id fit ex ijs, in quibus Episcopus dispensat, vt non nubendi, vel poenale castitatis non posset huius ab Episcopo dispensationem petere, & postea a Pontifice consanguinitatis. Et ideo hanc sententiam sustinent loquentes de duplici impedimento, quorum alterum dirimit matrimonium, alterum verò tantum impedit. Nauar. lib. 4. consil. in 1. editione, titu. de spons. consil. 2. numero primo, & tit. de consanguin. consilio primo, numero secundo, & consil. secundo, numero vnico, & consilio quinto, numero secundo, & tertio, & quarto, in secunda editione, eodem tit. de consanguin. consilio primo, numero secundo, & consilio 8. numer. 2. 3. & 4. & consilio 9. numero secundo, consilio decimo, numero primo, Henriquez addens in foro externo eam dispensationem non admitti, libro duodecimo, de matrimon. capitu. secundo, numero quarto, in commento, litera Z, & capitulo 11. nume. secundo, Petrus de Ledesma, de matrimon. quaest. 59. artic. vltimo, dubio secundo, difficul. 3. post 3. conclusionem, corollario primo, Cauallos q. practicis, q. 737. nu. 27. Manuel 1. tom. sum. in 2. edit. c. 238. nu. 5. Vega 2. to. sum. cap. 34. casu 97. ad fi. Et loquentes de duplici impedimento dirimenti idem docent Nauarrus libro 4. consi. ti. de consanguin. in prima editione, consilio quarto, numero secundo & tertio, in 2. cons. 7. numero secundo, & tertio, Henriq. libro 12. de matrimon. capitulo 3. numero 8. & quamuis ibi loquatur, quando ex ignorantia vnum taceretur, at in commento, litera N. ait idem esse, si scienter taceatur, Manuel d. 238. numero primo, Emmanuel Sa, summa verbo dispensatio, num. 16. explicans licet vtrūque impedimentum sit publicum. Et tenet valde huic sententiae, quod docet Ioan. Andr. in arbore affinitatis, §. ad arborem affinitatis, numero quinto, habetur tomo nono, tractatuum nouiorum) vbi ait quando affinitas, & publica honestas matrimonio ineundo obstant, ac sola illa explicatur in dispensationis petitione, illam manere sublatam, & non hanc. Et alterum impedimentum dirimens est publicum vt consanguinitatis, alterum autem secretum, vt affinitatis ex copula fornicaria, satis esse impetrare a Pontifice dispensationem consanguinitatis tacita affinitate, & a poenitentiaria affinitatis non narrata consanguinitate, docent Nauar. lib. 1. consilio in vtraque editione tit. de const. consil. 1. quaest. 19. numer. 49. & sequentibus. Grassius prima par. decisionum, lib 2. cap. 81. num. 13. Et cum haec sententia tot patronos habeat, & rationes non parui momenti est probabilis, nec potest iustè damnari, qui illam amplecteretur, nisi tot impedimenta in eadem persona concurrerent, vt iustè possit credi Pontificem non dispensaturum ex causis sibi propositis, si tot impedimenta concurrere nosset.

2 Secunda sententia (cui tanquam longè probabiliori accedo) asserit necessario in eadem dispensatione esse mentionem plurium illorum impedimentorum faciendam, ne dispensatio subrepticia sit, ac nullius prorsus valoris. Ducor, quod in dispensatione, ne subreptionis vitio notetur narranda sint omnia, quae iure iubentur exprimi (vt diximus disputat. 21. numero 13.) At quodlibet impedimentum dirimens iure iubetur exprimi. Dices non exprimi in iure, vt in eadem dispensatione vtrumque impedimentum declaretur. Sed respondeo quamuis id non expressis his verbis in iure contineatur, at eo ipso quod iura praecipiunt omnia impedimenta Pontifici exprimi, nilque taceri ex ijs, quae ad dispensationem intrinsecè conferunt, praecipiunt subinde omnia impedimenta in eadem dispensatione exprimi. Quia aliquo tacito verum esset dicere, taceri veritatem intrinsecè conferentem ad dispensationem. Et confirmatur: quia nec impedimentum in dispensatione narratum exprimitur prout par est. Quippe coniunctum cum altero impedimento tacito constituitur vinculum longe strictius, ac difficilioris dispensationis. Vt constat ex capitulo ex tuarum, de author. & vsu pallij, capitulo 1. de tregua, & pace, capitulo pastoralis, de priuil. Idque docet principium physicum dictans, virtutem vnitam fortiorem esse se ipsa dispersa. Quare merito, ac iure optimo Pontifex vtriusque vinculi conscius haereret maturius perpendens, an eius concessio expediret. Et confirmatur amplius, quia absurdum videtur admittere, validam esse dispensationem laborantis octo impedimentis dirimentibus, decepto Pontifice, petitis ab ipso octo dispensationibus seorsum. Quippe Pontifex facillimo negocio eas octo personis concederet: at vni nullatenus cōcederet. Nam (vt rectè aiunt Bald. l. Barbarius, numer. 8. versic. 4. contra hoc, ff. de off. praetor. & Ripa respons. 14. de rescrip. nume. vndecimo,) non praesumitur Principem velle promouere odiosos, ac multipliciter criminosos. Quoad multiplex iure impedimentum habentes, quamuis ex delicto non nascatur, rectè adaptari potest. Cum ij iure censeantur odiosi ad matrimonium illud multipliciter impeditum inter se celebrandum. Secundo, quia Pontifex dispensans in vno impedimento sibi proposito, decipitur in re necessaria, quoties plura subsunt impedimenta. Quippe merito existimat contrahere volentes nullo alio impedimento laborare, argumento ex l. qui testatum, in princip. ff. de testam. ibi: *Si aliud eos nil impediat.* & cap. primo, de aeta. & quali. in 6. ibi: *Si aliud non obstat.*

Ter-

Tertio: quia quoties dispensatio est vnica, & indiuidua, vitiatur prorsus, ita vt nec partim valeat, quando tacetur veritas intrinseca dispensanti, vel narratur falsitas (vt probaui disputa.21. nume.72.) At dispensatio hæc est indiuidua ad vnicum matrimonium ineundum, & in vnico impedimento expresso. Cum ergo veritas alterius impedimenti, quæ necessaria est, ac dispensationi intrinseca taceatur, tota dispensatio corruet. Et confirmatur: quia alias dispensatio valida esset, si data opera, hic mentiretur proponens vnum impedimentum, ac dicens nullum aliud se habere. Nam si veritas illius impedimenti non est necessario explicanda in ea dispensatione, erit mendacium circa rem non necessariam. Quod non vitiat dispensationem, sicut nec confessionem sacramentalem (prout diximus disput. 21. numero 74.) Quippe perinde irritatur dispensatio ex taciturnitate veritatis necessariæ, ac ex mendacio circa illam. Quod valde absurdum videtur. Et ideo pro hac sententia faciunt Abb. capitulo non debet, numer. 12. de consangu. & ibi Alexand. de Neuo, numero 11. Præpos. numero 18. Brunellus de sponsal. conclusione 26. numero 3. Supplementum Gabrielis 4 distinct. 41. quæst. vnica, arti. 3. dubio 7. Stephanus Costa tractatu de affinitate, §. inter impedimenta, numero 3. Rosella verb. impedimentum, impedimento 13. numero 2. Sylu. verb. matrimonium 8. quæstione 14. dicto 3. Tabiena, verbo impedimentum, impedimento 11. ad finem. Loazes de matrimonio Regis Angliæ, dubio 10 numero 32. vbi aiunt non valere dispensationem concessam explicata sola affinitate, quando adest publica honestas. At si crederent valere quoad impedimentum expressum, non dicerent absolutè non valere. Et similiter facit Baldus, l. si non lex, statim in principio, ff de hæred. instituend. vbi ait non valere literas si per eas remoueantur certa obstantia non tamen omnia. Et in proprijs terminis tenent hanc sententiam Dominicus consilio 43. pro examinatione, a numero secundo Decius consilio 602. viso puncto, numero decimonono, dubio 7. volumine 5. Cephalus consilio 639. à numero 39. vsque ad 44. volumine 5. Mandosius de signatura gratiæ titulo dispensationes matrimoniales, ad finem, versiculo reliquum est. Menochius de arbitrarijs, libro 2. centuria 3. casu 203. numero 12. Gallego de cognatione spirituali, capite 23. numero 6. Petrus de Ledesma summa Sacrament. vbi de matrimon. capit. 27. post 6. conclusionem. difficultate. 1. Imò loquentes de duplici impedimento, quorum alterum est dirimens, alterum vero impediens, dicunt dispensationem esse omnino subreptitiam, nisi vtrumque simul exprimatur, Couar. 4. decret. 2. par. cap. 6. §. 4. in fine. Gallego de cognat. spirit. cap. 24. num. 7. Petrus de Ledesma de matrim. q. 56. art. 2. dubio 1. in solutione ad 2. Ludouicus Lopez 1. par. in instruct. c. 296. col. 15. versic. igitur pro expeditione, & 2. par. vbi de matrim. cap. 46. impedimento 4. folio 1110. col. 1. in fine.

3 Nec refert, an scienter, siue ignoranter alterum impedimentum in ea dispensatione tacitum sit: quia quando est vnica dispensatio non continens diuersas partes, nil refert si veritas necessario explicanda taceatur ignoranter, siue scienter (vt dixi disput. 21. numero 72. & 56. (Sed id tantum confert quando dispensatio diuisibilis est, vtpotè, quæ diuersas continet partes (vt dixi eod. num. 56.) At hæc dispensatio vnica & indiuidua est, nempe, in vno impedimento, & ad vnum matrim. Subreptio ergo admissa tacendo veritatem, siue scienter, siue ignoranter, totam vitiabit dispensationem.

4 Hinc deducitur 1. ligatum voto religionis, aut castitatis, aut non ineundi matrimonij, vel illius non ineundi cum consanguineis, si velit nondum ablato per dispensationem voto, impetrare Pontificiam dispensationem ad ducendam consanguineam, vel aliam feminam, cum qua habet impedimentum dirimens, teneri in eadem petitione explicare Pontifici id votum, cum alio impedimento dirimenti, & eo tacito dispensationem impedimenti dirimentis fore subreptitiam. Secus autem si prius voti dispensationem impetrare velit à Pontifice, vel etiam ab Episcopo, casu quo potest Episcopus: poterit enim solum votum explicare, & impetrata illius dispensatione, petere seorsim dispensationem in speciali illo impedimento, quo erga feminam laborat, tacito voto. Ratio differentiæ est, quòd in hoc posteriori casu, nec dispensatio petatur, nec eo pertineat, vt vouenti liceat virtute illius ducere feminam erga quam est speciale impedimentum, nec ad aliquod matrimonium peculiare est: sed tantum, vt vouens sit licitè ineundi matrimonij capax, vel si fuit votum nõ ineundi cum consanguineis, vel non cum hac speciali consanguinea, (dato id votum esset validũ,) solum petit virtute huius dispensationis in voto, eximi ab ea obligatione voti, quam obligationi iuris communis superaddidit sibi, nec ea dispensatione obtenta, fas est sibi consanguineam, vel aliam cum qua impedimentum habet ducere. At ad hæc nullum aliud impedimentum est, nisi solius voti. Ergo eius solius mentio facienda est. Et cum iam voti obligatio sit per legitimam dispensationem ablata, quando rursus petitur dispensatio ad ineundum cum hac consanguinea, solum obstat huic matrimonio impedimentum consanguinitatis, vel cuiuscunque alterius impedimenti dirimentis Nec est necessarium dispensationis prius concessæ mentionem facere: quòd sint circa diuersa, & vna non excedat alteram iuxta dicta disputatione præcedenti numero 5. Ergo satis est sola impedimenti huius dirimentis narratio. At in priori casu sunt duo impedimenta ad illud speciale matrimonium, cuius dispensatio petitur, alterum illud dirimens alterum impediens ratione illius voti. Ergo vtrumque in eadem dispensatione narrãdum est, ne subreptitia sit, iuxta tradita num. 2. Quare idem dicendum esset, si sublato vno impedimento dirimenti superueniret aliud, satis enim esset in posteriori dispensatione solius superuenientis mentionem facere, tacita priori dispensatione. Quòd militet eadem ratio: tunc enim vnicum obstat impedimentum, & dispensationes sunt circa diuersa. Vt si quis obtenta dispensatione ad ducendam consanguineam, & expedita iam per ordinarium, contraheret cum illa affinitatem cognoscendo eius sororem, satis esset aliam huius solius affinitatis mentione facta, dispensationem impetrare. Dixi, expedita iam per ordinarium: quia cum antea nondum perfecta sit prioris impedimenti dispensatio, nec possit expediri superuenienti affinitate, eo quòd iam sint duo impedimenta: esset necessarium aliam dispensationem à Pontifice impetrare, in qua vtrumque simul impedimentum explicetur: ne subreptitia sit.

5 Secundò deducitur, si votum, & iuramentum de eadem re concurrant, casu, quo dixi disput. 2. nu. 23. esse explicandum vtrumque vinculum, fore dispensationem subreptitiam omnino, ac nullius valoris, nisi vtrumque vinculum simul dispensanti explicetur. Quod sint duo diuersa vincula, & ita procedit, quod num. 2. diximus.

6 Est tamen sententia hæc temperanda primò, vt intelligatur, quando vtrumque impedimentum sola dispẽsatione tolli potest, quando enim potest alia via, non est opus nisi solum, quod dispensatione indiget, dispensanti explicare, & alij impedimento põt alia via subueniri. Verbi gratia, quia ligatus sponsalibus de futuro cum quadam femina, vel voto castitatis, aut religionis ante pubertatẽ emisso, nec postea ratificato, vult consanguineam ducere, solius consanguinitatis tenetur facere mentionem, & postea, vt licitè consanguineam ducat obtinere debet remissionem sponsalium à femina, cui fidem dederat, & irritationem voti illius à parentibus vel tutoribus, (nam iuxta probabiliorem sententiam possunt irritare, licet vouens sit iam pubes, dummodo post pubertatem non ratificauerit.) Dico, quod cum horum impedimentorum dispensatio necessaria non sit, sed alio modo possit eis occurri, non est opus ea dispensanti narrare cum impedimento, quod dispensatione eget.

7 Secundo temperatur, nisi alterum impedimentum sit occultum, & eius generis, vt ex manifestatione sequeretur infamia: tunc enim non est necesse vtrumque impedimentum proponi Pontifici, sed satis est illi proponere publicum, vt in foro externo dispenset, occultum autem sacræ pœnitentiariæ explicato quoque impedimento publico illi, super quo Pontifex dispensauit. Vt si quis velit ducere propriam consanguineam, cui affinitate quoque occulta coniunctus est, ratione copulæ occultæ cum eius sorore. Et ratio est: quia piè, & iure optimo ea creditur intentio Pontificis, ne similis casus remedio dispensationis destitutus sit, vel cogantur hi crimen occultum foro externo prodere, cum propriæ famæ iactura, ac periculo,

riculo, vt crimen illud sic explicatum deferatur ad iudicium sęculare, & damnentur pœnis incestui iure statutis. Dixi autem esse necesse vtrumque impedimentum declarari Sacræ pœnitentiariæ: quia cum in ea dispensatione non contineantur nomina contrahentium, manet adhuc occultum crimen, ac vtrumque impedimentum notum fit Pontifici, cum quo consultatione habita dispensat pœnitentiaria, & perpendit, an dispensare expediat, necne, concurrenti eo duplici impedimento, ac proinde nil contra Pontificis mentem impetratur. Et sic tenet Petrus de Ledesma sum. Sacram. vbi de matrim. c. 27. post 6. conclus. difficult. 1. Et ita, consulta Sacra pœnitentiaria Romana, responsum est hoc sufficere, & esse necesse. Et ego vidi ipsas Pœnitentiariorum subscriptiones. Quare minus bene Doctores, nu. 1. in fine relati dixerunt satis esse pœnitentiariæ detegi impedimentum occultum. Nec refert, siue prius proponatur vtrumque Sacræ pœnitentiariæ, & postea publicum Papæ, siue è contra. Quia idem met est effectus, & vtroque modo intentioni Pontificis satisfit. Et ita his dieb. venit ad manus meas dispẽsatio Sacræ pęnitentiariæ in huiusmodi casu, vbi affinitas occulta contracta erat cum consanguinea, & tenor commissionis sic se habebat: *Si est ita dispensa, postquam cum ipso, & dicta sorore super consanguinitatis huiusmodi impedimento dispensatum fuerit.* Vbi supponitur nondum dispensatum esse per Pontificem in consanguinitate. Et similiter credo posse tunc confessarium, cui Sacra pœnitentiaria hoc committit, dispensare in ea affinitate, licet nondum impetrata sit consanguinitatis dispensatio, vt postea ea impetrata possint illi licitè contrahere: quia mens eius commissionis non est, vt antea non expediat eam dispensationem confessarius, sed vt non sortiatur plenum effectum concedendæ facultatis ad matrimonium, donec Pontifex in impedimento alio dispenset.

8 Immo idem credo sufficere, quamuis impedimentum occultum eius esset generis, vt ex manifestatione infamia non sequeretur, vt si esset votum castitatis. Credo enim sat esse, publicum Pontifici repræsentari, vt in eo dispenset, & post modum vtrumque Sacræ pęnitentiariæ. Ducor, quod cum Sacram pœnitentiariam destinarit Pontifex, vt in occultis dispenset, nec ea voluerit publicè in foro externo proponi, piè, & merito credi potest, velle eum sufficere, & requiri, vt vel vtrumque impedimentum sibi proponatur, vel Sacræ pœnitentiariæ, explicato tamen publico sibi, super quo Sacra pęnitentiaria potestate caret. Quando autem prius impetraretur à Sacra pœnitentiaria, vel à Pontifice illius voti dispensatio, non esset opus mentione alterius impedimenti, iuxta dicta numer. 4. Sed tunc solum, quando prius impetratur alterius impedimenti.

9 Vtrum autem possit tunc pęnitentiarius exigere compositionem, quæ soluenda erat ob copulam, si in foro externo dispensatio peteretur? dicemus disput. 34. num. 64.

10 Ad argumenta, num. 1. proposita respondetur. Ad primum constat ex dictis nu. 2. vbi explicuimus qualiter iure caueatur, vtrumque impedimentum in eadem dispensatione exprimendum. Ad secundum dic, diuersam esse rationem. Quod ad dispensationis valorem petitur iure omnia impedimenta explicari, & in eadem dispensatione. At ad valorem absolutionis ab excommunicatione, nullo iure cauetur, vt impedimentum aliquod explicetur, præter eam causam præcise, ob quam excommunicatio incursa est, cuius absolutio petitur. Immo nec eam causam necesse est explicare: quia adhuc ipsa excommunicatione non expressa per obliuionem, manet pœnitens ab ea absolutus, per generalem ab excommunicatione absolutionem præmitti solitam absolutioni à peccatis. Ad tertium negandum est stylum Curiæ id habere, nisi in duplici casu explicato, numero 7. & 8. Ad quartum negatur consequentia: quia impetratio illius veniæ diuersorum criminum tendit ad diuersos fines, & vna non pendet ab altera. At dispensatio vtriusque impedimenti tendit ad idem matrimonium ineundum, cui vtrumque illud impedimentum resistit, & ideo vt valeat vtrumque simul impedimentum aperiendum est. Ad quintum constat ex dictis, numero septimo. Ad vltimum constat ex dictis, numero 4.

DISPVTATIO XXIV.

Quæ exprimenda sint in dispensationibus impedimentorum matrimonij, vt à subreptione liberentur.

SVMMARIVM.

An quando sunt plura impedimenta, sint omnia narranda, num. 1.

An sit explicandus gradus coniunctionis in consanguinitate, affinitate, publica honestate ex matrimonio rato, nu. 2.

An sit legitimatio subreptitia, explicato vitio spurij in genere, & dispensatio, explicata coniunctione in genere, & tacito gradu, nu. 3.

An duplici titulo cõsanguinitate, affinitate, publica honestate, cognatione ve spirituali coniuncti, teneantur vtrumque explicare? Refertur quædam sententia, nu. 4.

Proponitur sententia Authoris, & explicatur, qualiter in adulterini filij legitimatione sit vtriusque parentis adulterium dicendum, nu. 5.

An hanc taciturnitatem suppleat clausula, non obstante, atque hæc augeat gratiam supplens qualitates non expressas, nu. 6.

An si affinitas est contracta ex multiplicata copula, quando est cum eadem consanguinea eius, quam quis ducere vult, sit hæc copula multiplicata exprimenda in dispensatione, & similiter in dispensatione irregularitatis, quãdo excommunicatus celebrauit sæpe, nu. 7.

Quid, si impetrata affinitatis dispensatione impetrans iteraret copulam cum eadem, antequam ordinarius, vel confessor dispenset, aut post, num. 8.

An potestas dispensandi in aliquo gradu etiam cum persona determinata, extendatur ad eũ gradum duplicatum, nu. 9.

An potens dispensare in aliquo certo gradu, possit quoque si cum eo gradu sit coniunctus alius inferior, an potens dispensare in duob. consanguinitatis gradibus, vel altero cõsanguinitatis, & altero affinitatis, possit quando vterque in eodem concurrit, nu. 10.

Satisfit argumentis, num. 11.

An quando fœmina est superior in gradu consanguinitatis, vt quia est amita viri, sit id explicandum, nu. 12.

An idem sit explicandum in affinitate, & publica honestate, num. 13.

An sit explicãdum quando distãtia graduum est in linea recta, in cõsanguinitate, affinitate, ac publica honestate, n. 14.

An in cognatione spirituali sit exprimendum, an sit paternitas, vel compaternitas, ex quo Sacramento, ex quaue actione orta, nu. 15.

An sit necesse explicare, an publica honestas orta sit ex matrimonio rato, nu. 16.

An error vitiet, quando exprimitur superior, cum sit inferior gradus, nu. 17.

Quid si ignoranter exprimatur inferior, cum sit superior, numero 18.

Quid, si error contingat narrando maius impedimentum, vt consanguinitatem, cum sit minus diuersæ speciei, vt affinitas, num. 19.

Quid, si in his casibus esset error communis circa gradum, impedimentumve, nu. 20.

An quando est votum, & iuramentum, siue in honorem solius Dei, siue simul in fauorem tertij illo remittente, vel cum sæpe iteratum sint hæc explicanda in petitione dispensationis: & an volens ducere vxorem sit professus, & Sacerdos, & an sit Episcopus, vel Sacerdos, an potius sat sit ordinem sacrum explicare, nu. 21.

An vxorem interimens animo concubinæ ducendæ, vel absque eo animo, & res deducta est ad forum contentiosum & damnatus non pœna ordinaria, sed arbitraria defectu plenæ delicti probationis qualiter possit impetrare dispensationem ne fatens delictum in narratione possit de eo conuinci, ac damnari num. 22.

An dum contrahentes consanguinei, vel affines, distant inæqualiter à stipite, sat sit mentio gradus remotioris? Refertur duplex opinio, num. 23 & 24.

Proponitur sententia Authoris, nu. 25.

Propo-

Proponitur tenor literarum declaratoriarum quæ ex præscripto motus proprij Pij V. impetranda sunt ab explicante solum gradum remotiorem, nu. 26.

An hæ sint necessariæ quando in publica honestate ex matrimonio rato, vel in affinitate ex fornicatione solus gradus remotior explicatur, nu. 27.

An hæ literæ sint pro solo foro externo necessariæ, nu. 28.

An valeat matrimonium initum solo gradu remotiori explicato, nec his literis impetratis: nec sit a iudice Ecclesiastico separandum, nu. 29.

Quid si non allatis his literis declaratorijs, iudex suo munere abutens dispensaret, vel quia falso probatum est esse solum gradum remotiorem, an id matrimonium valeat, nu. 30.

An ij, qui sic contraxere, vbi non est scandalum, nec res ad forum externū delata teneātur eas literas procurare, n. 31.

Quando gradus propinquior stipiti est primum, an valeat dispensatio solo gradu remotiori explicato nu. 32.

An quando affinitas est occulta, & sic in solo foro conscientiæ petitur dispensatio, sat sit gradus remotioris mentio absq. ijs literis, nu. 33.

An potestas dispensandi in aliquo gradu, extendatur ad ipsū, quando mixtus est ex remotiori, & propinquiori, nu. 34.

Enodatur priuilegium Indis concessum, vt possint in tertio, & quarto gradu matrimonium inire, nu. 35.

An concurrentibus affinitate, & publica honestate, sat sit affinitatis mentio? Refertur duplex sententia, nu. 36. & 37.

Explicatur sententia Authoris, nu. 38.

An sit subreptitia dispensatio affinitatis in tertio, vel quarto gradu, non explicata publica honestate, nec copula licita ex qua affinitas est, nu. 39.

Quid si explicetur affinitas in primo vel secundo gradu, tacito, an sit ex copula licita, & tacita publica honestate? & ibi an explicandum sit, an affinitas sit ex licita copula? & quid si in genere explicetur publica honestas, nu. 40.

An potestas dispēsandi in affinitate, extendatur ad publicam honestatem concurrentem, & ad publicam honestatem ex solo matrimonio rato, vel sponsalibus consurgentem, n. 41.

An in dispensatione consanguinitatis, vel affinitatis sit necessaria mentio copulæ incestuosæ, matrimonij malè contracti, spe facilioris dispensationis? Remissiue, nu. 42.

Soluuntur argumenta, nu. 43.

1 PRima conclusio sit. Quoties sunt plura impedimenta, omnia sunt necessario narranda, vt virtute dispensationis liceat matrimonium inire. Ratio est aperta: quia cum omnia illa matrimonio ineundo obstent, omnium illorum est necessario dispensatio impetranda. Et sic docent omnes, solum enim controuertitur, an sit necesse ea in eadem dispensatione exprimi, an sat sit in diuersis. De qua re egimus disputatione præcedenti. Et specialiter conclusionem hanc docent Sotus, 4. distinct. 41. quæstio. vnica, articulo secundo, columna quarta, Couar. 4. decret. secunda parte, capite 6. § 7. nu. 1. Bartholomæus a Ledesma de matrimonio dubio 39. in fine. Manuel 1. tomo summæ, in 2. editione capite 228. nu. 1.

2 Secunda conclusio. Necesse quoque est, ne dispensatio subreptitia sit, exprimere quoto gradu consanguinitatis, affinitatis, vel publicæ honestatis ex matrimonio rato (in qua etiam sunt gradus) coniuncti sunt, contrahere volentes. Constat ex communi stylo Curiæ. Item, quia quo gradus coniunctior est, eo difficilior est dispensatio, ac maiori compensatione exacta, vrgentioribusque causis petitis conceditur. Et ita fatentur omnes.

3 Hinc deducitur subreptitiam esse dispensationem, si hæc in genere explicentur, tacito gradu. Quod desit qualitas necessario exprimenda. Sicut in simili tradunt Doctores subreptitiam esse legitimationem spurij, si solum declaretur eum esse spurium, tacitis qualitatibus, & circumstantijs coitus, ex quo procreatus est. Hi sunt Baldus, l. eam quam, num. 36. C. de fideicom. Anton. capit. per venerabilem, nu. 15. qui filij sint legitimi, & ibi Abbas nu. 27. Alexander de Neuo num. 53. & latissime probans Felinus, capit. postulasti, nu. 2. declaratione quinta, de rescriptis. Alexander consil. 159. nu. 3. & 7. volum. 2. Francus capitulo 1. numero 5. de filijs presbyt. in 6. Iason Institut. de actionibus, §. omnium, numero 32. Ripa responso 14. numer. 11. de rescript. Silua benefic. 3. par. quæst. 11. ad finem. Rebuffus praxi benefic. tit. de dispensatione super defectu natalium, numero 61. & tit. de rescripto legitimationis mixto, numer. 31. Gambara de authoritate legati, libro 7. titul. de dispensatione legatorum circa matrimon. nume. 406. & 407. & lib. 10. nume. 219. Gregor. Lopez. l. 9. verb. non auia, tit. 18. p. 3. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 8. § 9. numer. 1. & 2. vbi & alios refert. Villalobos in communibus opin. litera L, versic. legitimatio. num. 112. Rojas epitome successionum, cap. 23. num. 17. Pelaez de maioratu, in 1. editione 1. p. quæst. 4. nume. 6. Menochius de arbitrarijs, lib. 2. centuria 3. casu 203. nume. 2. Vasquius consil. 80. numero 1. tomo 1. Et ex Theologis, Molina tomo 1. de iustitia, tractatu 2. disputatione 173. colum. 8. versic. hinc colligitur Ludouicus Lopez 2. part. instructorij, vbi de matrimon. capit. vltimo, tit. de dispensatione petenda, statim in principio. Neque est audiendus Aretinus, qui loquens de legitimatione censuit contrarium, cap. at si clerici, §. de adulterijs, numer. 42. de iudicijs, quem optimè improbat Felinus proximè allegatus.

4 Secundo deducitur, quid in ea quæstione censendum sit. An si duo sint duplici titulo coniuncti in eodem, vel diuerso gradu, sit vtriusque coniunctionis mentio necessaria? Verbi gratia, sunt ex parte vtriusque parentis coniuncti in secundo gradu, id est, primos hermanos por dos partes, vel ex vno parentis latere sunt coniuncti in secundo gradu, & ex altero, in tertio, vel quarto, vel sunt affines duplici titulo, vt quia contrahens rem habuit cum duabus personis consanguineis intra secundum gradum alterius contrahentis, vel duplici titulo contraxere cognationem spiritualem, vt si alter alterius duos filios baptizauit, vel ex sacro fonte leuauit, aut tenuit in confirmatione, vel eundemmet filium ex sacro fonte leuauit, & in confirmatione tenuit, vel alter fuit mutuo patrinus filij alterius, vel duplici ex parte habent impedimentum publicæ honestatis, quia contraxit matrimonium ratum validum cum duplici cognata intra quartum gradum eius cum qua vult contrahere, vel duo sponsalia valida cum duabus eius sororibus ex dispensatione Pontificia. Aliqui censent satis esse absolutam gradus illius propinquioris mentionem, non explicata multiplicitate eiusdem vinculi. Verbi gratia, satis est dicere, sumus patrueles, vulgo, primos hermanos, non explicando, an via vtriusque parentis, vel an altero consanguinitatis gradu inferiori se attingant, & idem dicunt loquentes de affinitate. Ducuntur, quia vbi vterque ex vtroque latere consanguineus est, vnicum est consanguinitatis vinculum, nec inde gradus hic recipit augmentum. Vt tradunt Calderin. consil. 1. de consanguin. nume. vnico. Alexander de Neuo, cap. quod dilectio, ad finem, de consanguinit. & ibi Præpositus, nume. 8. quæro Papa. Gambara de authoritate legati, libro 7. tit. de dispensatione legatorum circa matrimonia nume. 407. Secundo, quia irregularis, eo quod sæpe celebrarit excommunicatione innodatus, non tenetur in dispensationis impetratione mentionem facere multiplicis celebrationis. Et habens rem sæpe cum sorore feminæ ducendæ, non tenetur multiplicem copulam narrare. Tertio, quia ex actionibus vnius speciei in eodem subiecto, vnum numero accidens consurgit, vt constat in productionibus plurium albedinis graduum in eodem subiecto. Quarto, quia natus ex duplici adulterio coniugati cum coniugata, non tenetur in legitimationis impetratione vtrumque vitium exprimere, sed satisfaciet narrans se ex coniugato & soluta natum esse, quia sic explicat se ex adulterio habitum. Vt sustinent Angelus consil. 204. num. 1. Præposit. cap. per venerabilem, §. quod autem, numero 24. in fine, qui filij sint legit. Similiter ergo sufficiet explicare gradum propinquiorem consanguinitatis, vel affinitatis, non explicata multiplicitate illius gradus. Atque ita in proprijs terminis sustinet Henriquez libro 12. de matrimonio capit. 10. numero 3. loquens de consanguinitate, & affinitate. Et loquentes de affinitate docent idem Petrus de Ledesma in summa Sacrament. vbi de matrim. cap. 27. post 6. conclusionem, difficultate 2. Manuel 1. tomo summæ 2. editione cap. 238. numero primo, in fi. Vega 2. tomo summæ cap. 34. casu 98. in fine. Atque, idem dicerent de gradibus publicæ honestatis, & cognationis spiritualis.

Cete-

5 Ceterum dicendum est, necessariam mentionem multiplicitatis eiusdem gradus, vel diuersi, in consanguinitate, affinitate, publica honestate, cognatione spirituali, in omnibus exemplis, nume. præcedenti initio propositis, ne subreptitia sit dispensatio. Ducor, quia in odiosis, quale est dispensatio, mixtum non comprehenditur sub simplici (vt probaui disputatione 2. num. 28.) At negari non potest multiplicatas cognationes mixtas esse. Non ergo comprehendentur in dispensatione simplicis gradus cognationis. Et confirmatur: quia duo caloris gradus solo numero distincti, quamuis in eodem subiecto producti vniantur, & fiant vnus numero calor ratione vnitatis subiecti, at multo intensior est duplicatus ille calor, & difficilius tollitur. Ergo quamuis duplex ille coniunctionis gradus sit eadem numero coniunctio ex vnitate subiecti, in quo reperitur, erit multo intensior, atque perinde, ac si esset alia coniunctio, & sic erit explicandus. Secundo probatur explicando magis dicta. Quia dum, verbi gratia, consanguinitas, ex duplici parte consurgit, tunc non est vnica, ac vnius sanguinis communicatio, sed est duplex, duplicisque sanguinis vere participati a duobus diuersis communicatio. Cum ergo ex sanguinis participatione consurgat impedimentum consanguinitatis, pullulabit inde, aut duplex impedimentum, aut saltem duplicatus intensionis gradus eiusdem impedimenti. Et similiter quando contrahitur duplex affinitas cum eadem femina ex duplici copula habita cum duabus eiusdem consanguineis, tunc non datur simplex eorundem seminum commixtio, ex qua sequitur affinitas, sed est duplicata, diuersorum numero seminum commixtio. Et similiter in cognatione spirituali, & publica honestate multiplicatis, augetur id attinentiæ vinculum consurgens ex diuersis omnino causis ratione diuersarum personarum, vel ratione eiusdem personæ ex distincto omnino ministerio circa Sacramenta diuersa. Ergo vtriusque coniunctionis est mentio facienda. Tertio, quia illegitimus ex adulterio coniugati cum coniugata, subreptitiam impetrabit dispensationem, solum vnum adulterum narrans, & sic legitimatio irrita erit, nisi vtriusque parentis adulterium narret. Vt reprobata contraria sententia, numero præcedenti in ratione quarta allegata, sustinent Oldradus consilio 247. dubio 2. numero 2. Antonius capitulo per venerabilem, numero decimoquinto, qui fil. sint legit. & ibi Abbas numero 17. Alexander de Neuo, numero 54. Præpositus sibi contrarius ibi. §. quod autem, numero vigesimo, Alexander consilio 60. ad finem, & consilio 195. nume. 6. volum. 2. Decius consilio 461. visa legitimatione, numero 7. volum. 4. Milis in repertorio, litera F. nu. 12. verbo filius natus ex duplici, & litera D, num. 23. verbo dispensatio, versic. dispensandi facultas, Felinus capitulo postulasti, nume. 2. versic. ceterum & de illo, declaratione 3. de rescrip. Angelus verbo legitimatio, nume. 5. Rosella verbo illegitimus, num. 17. Sylu. verbo legitimus, quæst. 3. dicto 2. Euerardus in suis topicis, loco a vi geminationis, nume. 11. Greg. Lopez l. 9. verbo non auia, tit. 18. par. 3. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 8. §. 9. numer. 3. Villalob. in communibus opinionibus, litera L, verb. legitimatio. nume. 13. Mandosius in signaturæ gratiæ, verbo dispensationes matrimoniales, ad finem, Rojas epitome successionum, cap. 23. num. 17. & 19. Pelaez de maioratu 1. edition. 1. parte quæst. 3. nume. 6. Borgasius de irregularitate, 2. p. tit. de interpretatione dispensationis, nume. 12. Valescus consil. 80. nume. 3. tomo 1. de iustitia, tractatu 2. disp. 173. columna 8. ver. hinc colligitur. Ergo similiter erit subreptitia dispensatio, si non explicetur vterque coniunctionis gradus. Et ita in proprijs terminis loquentes de consanguinitate docent, Rota in nouissimis, volumine 3. lib. 1. decisione 117. nume. 2. & lib. 2. decisione 70 num. 1. Iacob de Puteo decisione 39. num. 2. & 3. Mandosius proxime allegatus, Molina tom. 1. de iust. tractatu 2. disputatio. 161. columna penultima, versi. illud tamen, Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 56. art. vltimo, dubio 2. difficult. tertia, corol. 5. & summa Sacramen. vbi de matrimon. capitulo 27. conclusione 6. Et quamuis de alijs non loquantur, at cum eædem rationes in illis militent, idem sentirent, si de illis agerent. Quare immerito Petrus de Ledes. qui hoc sentit in consanguinitate, contrarium dixit in affinitate. Vt ex ipso retuli, num. præcedenti.

6 Nec tacito altero coniunctionis gradu, proderit clausula, non obstante, in literis dispensationis apposita, vt reddat ipsam validam supplens gradum non expressum. Quia clausula hæc non reddit gratiam validam, nec illam auget, supplens qualitatum necessario exprimendarum taciturnitatem, sed tantum reddit valida, ac confirmat expressa, vt optime tradunt Baldus, l. 1. nume. 22. vers. vnum etiam scias, C. de furtis, & l. eam quam nu. 36. C. de fideicommissis. Alexander cons. 95. numer. 7. volum. 2. Decius consil. 541. visa donatione, numero 21. volum. 4. & consilio 602. viso puncto numero 19. vol. 5. Ruinus consi. 208. nu. 18. in fine. versic. nec obstat, volum. 1. Aymon. consilio 296. numero 3. volumin. 2. Ripa responso 14. de rescriptis numero vndecimo. Gozadinus consilio 6. numero 72. Cephalus consilio 684. numero 44. & 45. volumin. 5. referens Cephalum genitorem suum consilio 186. numer. 29. Menochius de arbitrar. libro 2. centuria 3. casu 203. num. 13. Brunorus in suo compendio, litera D, versic. dispensatio est de lege.

7 Quod si affinitas esset contracta ex pluribus fornicationibus cum eadem consanguinea, non esset opus exprimere copulam fuisse multiplicatam, sed sufficeret affinitatis mentio. Constat ex stylo, nullus enim vnquam id exprimit, nec quando petit dispensari in affinitate ex copula coniugali, petitur ab ipso, vt numerum copularum coniugalium, aut tempus, quo durauit matrimonium, explicet. Secundo, quia irregularis, eo quod excommunicatus celebrarit, non tenetur multiplicatæ celebrationis mentionem facere, vt bene tradunt Henriquez libr. 13. de excommunicatione, cap. vltimo, nume. 2. in commento, litera M, & lib. 14. de irregularitate, cap. 7. in fin. Emmanuel Sa, summa, verb. irregularitas, vbi de irregularitate ex ordinis abusu, in fine. Quamuis contrarium minus bene in hoc teneat Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 182. in fine. Ergo similiter in nostro casu. Tertio, probatur reddita discriminis ratione, inter diuersas fornicationes cum diuersis consanguineis eiusdem feminæ, vel cum eadem met consanguinea eiusdem. Quia in hoc posteriori casu non contrahuntur plures affinitates, seu plures eiusdem affinitatis gradus: sicut nec multæ irregularitates ex multiplici celebratione excommunicati, sed tantum adduntur nouæ illæ actiones, quibus sufficienter contraheretur irregularitas, vel affinitas, nisi esset iam contracta. Sicut ex multiplici eiusdem voti repetitione, nullum vinculum nouum consurgit. At in priori casu sunt diuersa numero impedimenta intra eandem cognationis speciem, vel saltem plures distincti quasi gradus eiusdem specificæ coniunctionis. Sicut plures gradus caloris in eodem subiecto. Vt explicui numero 5. Et hoc tenent a fortiori Doctores num. 4. relati.

8 Hinc deducitur, si obtenta Pontificia dispensatione in affinitate, antequam ordinarius eã exequatur, impetrans iteraret copulam cum eadem consanguinea feminæ a se ducendæ, valere adhuc dispensationem. Quia nondum consummata est dispensatio in affinitate, sed ordinarius virtute mandati Apostolici dispensare debet. At copula hæc non auget affinitatem, nec nouum aliquem eius gradum producit, sed eademmet affinitas manet, in qua dispẽsatio committitur Ordinario. Secus esset, si accideret, copula postquam iam dispensauit ordinarius, vel confessor, cui committitur in foro conscientiæ. Quia cum prior affinitas sit omnino per dispensationem ablata, contrahetur noua affinitas per hanc copulam, in qua nulla est dispensandi commissio.

9 Quamuis autem dispensatio in aliquo coniunctionis gradu non extendatur ad coniunctionem duplicatam ex vtroque parente. (vt numero quinto probaui.) At potestas dispensandi in aliquo coniunctionis gradu concessa, extenditur ad eum gradum licet duplicatum. Quia dispensatio, tanquam odiosa, est restringenda: potestas autem dispensandi tanquam fauorabilis extendenda. Conferunt etiam ad hoc, quæ cum aliquibus diximus disputatione 2. numero 30. non mirum, in potestate legitimandi spurij comprehendi casum mixtum. Et ita docent in proprijs terminis Calderinus consilio 1. nume. vnico, de consanguin. Alexand. de Neuo, cap. quod dilectio, ad finem, de consanguin. & ibi Præposit. n. 8. vers. quæro Papa. Fel. cap. fin. nu. 8. de simon. & cap. etsi clerici. §. de adulterijs, num. 8.

numero octauo de iudicijs. Ripa responso 11. numero sexto, de rescriptis. Iacobus de Puteo decisione 39. numero secundo, libro tertio. Rota in nouissimis, volumine tertio, libro primo, decisione centesima decimaseptima, numero tertio, & libro secundo, decisione 70. numero tertio, Gambara de authoritate legati, libro septimo de dispensatione legatorum circa matrimonialem, numero 46. & sequentibus. Quamuis contrarium minus benè teneat Milis in suo repertorio, litera D, numero 23. verb. dispensatio, vers. dispensandi facultas, vbi ait habentem facultatem dispensandi cum nato ex adulterio, non posse quando natus est ex vtriusque parentis adulterio. Cui fauent Doctores, quos retuli disputat. 2. nu. 30. dicentes potestatem dispensandi cum spurio non extendi ad casum mixtum. Imò quando esset commissio ad dispensandum in gradu certo cum determinata persona, non ad petitionem ipsius, sed in ipsius dispensaturi fauorem concessa, extenderetur ad eundem gradum multiplicatum. Quia ea commissio, vt fauorabilis est extendenda, instar potestatis dispensandi, (vt diximus disputat. 2. numer. 9.) Et ita docent Iacobus de Puteo, & vtraque Rota decisio proximè allegati.

10 At hic cui potestas data est dispensandi in certo gradu, vt in secundo, non posset si illi adiunctus quoque esset alius gradus etiam inferior. Vt si contrahentes sint coniuncti in secundo, & in tertio etiam gradu, vt quia sunt vulgò *primos hermanos, y primos segundos*. Quia secundus gradus est genus ad eundem gradum multiplicatum: at non est genus ad secundum, & tertium. Et quamuis potens dispensare in secundo gradu, possit à fortiori in tertio, tanquam in minori: at nequit quando vterque gradus in eodem reperitur. Quia multò maior est quàm secundus solus, nec comprehenditur sub secundo, tanquam sub genere. An autem potens dispensare in secundo gradu, & etiam in tertio consanguinitatis: vel in secundo consanguinitatis, & secundo affinitatis, possit quando vterque gradus in eodem met concurrit, pendet ex illa quæstione, quam discussi disputatione 2. numer. 27. & 28. an potens legitimare adulterinum, & incestuosum possit eundem vtroque vitio affectum, & iuxta diuersas sententias ibi relatas est sentiendum. At retenta nostra, quàm ibi numero 28. tenuimus dicenti posse, idem est in hoc casu.

11 Ad argumenta nume. 4. proposita respondetur. Ad primum constat ex dictis numer. 5. vbi probauimus non esse duas omninò distinctas cognationes, at esse vnam intensiorem, duos quasi gradus habentem. Ad secundum constat dictis numer. 7. vbi discriminis rationem tradidimus. Ad tertium & quartum constat ex dictis numer. 5. vbi explicuimus, qualiter si vnum numero accidens, & reprobauimus doctrinam Angeli.

12 Secunda conclusio. Non satis est aliquando explicare consanguinitatis gradum, etsi explicetur eum esse inæqualem, sed quando inæqualitas oritur ex eo, quòd femina sit stipiti proximior, est quoque id explicandum: aliàs erit subreptitia dispensatio. Quia cum tunc femina sit amita, vel matertera viri, idest, tia suya, multò absurdius est id matrimonium. vt optimè docet Sotus, 4. dist. 40. quæstio. vnica, artic. 3. colum. 8. versic. 4. demum, & artic. 4. columna penultima, versic. & tertiò. Quia cum consobrinus debeat iure naturæ esse subiectus materteræ, eique ac superiori reuerentiam præstare teneatur, peruerteretur hic ordo matrimonio inter eos inito, effecta ipsa tanquam vxore subdita suo consobrino. Atque ita docet Molina tomo primo de iustitia, tractat. 2. disputat. 161. columna penultima, versiculo illud tamen. Quod moderarer, quando esset amita, vel matertera in secundo, vel tertio gradu. *Quia es hermana, o prima hermana del padre, ò madre del varon*. Secus si in quarto gradu, vt quia est prima segunda dellos. Quod inter hos ferè nulla eius superioritatis æstimatio sit. Atque ita tunc sufficeret explicatio gradus veri, nempè remotioris, explicãdo in genere eum esse inæqualem. Vt volunt duo contrahere coniuncti in tertio cum quarto gradu, eo modo, quo eam inæqualitatem dicemus à nume. 23. esse explicandam. Nil enim speciale in hoc euentu reperitur.

13 Tertia conclusio. In affinitate tamen, aut publica honestate, non existimo necessarium explicare hanc maiorem feminæ propinquitatem stipiti, sed satis esse inæqualitatem graduum exprimere, eo modo quo à numero 23. dicemus, eam inæqualitatem graduum esse explicandam. Verbi gratia, Petrus vult vxoris prioris à se cognitæ, vel incognitæ amitam, vel materteram ducere, satis est in dispensatione explicare se velle ducere feminam consanguineam in primo cum secundo gradu prioris vxoris cognitæ, & sic affinem sibi, vel non cognitæ, & sic habentem impedimentum solius publicæ honestatis ex matrimonio rato ortæ, non explicãdo fuisse eius amitam. Quia in affinitate, vel publica honestate non ea peculiaris reuerentia exhibetur feminæ propinquiori ad stipitem, quæ in consanguinitate. Et hoc præcipuè mortua iam vxore, vt hic contingit. Atque proinde non ita dedecet hoc matrimonium, vt eiusmodi maioris propinquitatis ad stipitem ex parte feminæ se tenentis sit peculiaris mentio facienda.

14 Quarta conclusio. In consanguinitate, affinitate, vel publica honestate credo necessarium fore exprimi, an distantia graduum sit in linea recta. Verbi gratia, si vellet quispiam ducere auiam, vel proauiam, neptem, aut proneptem, siue propriam, siue vxoris cognitæ, aut non cognitæ, (supposita opinione dicenti eam prohibitionem esse solo iure humano inductam,) aut matrem, filiamve sponsæ de futuro, vel è contra femina auum, vel proauum proprium, aut prioris viri, aut patrem prioris sponsi de futuro, non satis esset exprimere gradum coniunctionis, sed explicandum esset esse in linea recta. Quia parentibus alterius coniugis, vel sponsi de præsenti, vel de futuro, fere eadem reuerentia debetur, ac proprijs. Atque proinde multò indecentius est, ac absurdius huiusmodi matrimon. quàm vbi distantia gradus est in linea transuersa. Id tamen non reputarem necessarium exprimere in affinitate ex copula fornicaria. Quia ex ea copula non oritur notabiliter specialius vinculum, an notabiliter maior reuerentiæ obligatio affinibus ex linea recta, quam ex transuersa.

15 Quinta conclusio. In cognatione spirituali credo necessarium exprimere, an inter contrahentes sit filiatio spiritualis, quòd alter alterum leuarit de sacro fonte, aut tenuerit in confirmatione: an potius compaternitas, eò quod eæ actiones exercitæ sint erga alterius ex contrahẽtibus filium. Quia multo indecentius est cum filio, aut filia spirituali contrahere, quam cum compatre, vel commatre. Nam cum regeneratio hæc spiritualis, ex qua filiatio ista consurgit, assimiletur generationi carnali, ex qua filiatio naturalis oritur: sicut indecentissimum est inter patres, & filios carnales matrim. ita suo modo, licet nõ æquali, inter patres ac filios spirituales. Et ideo disp. 19. numero 7. diximus cum multis, nunquam legi Pont. dispensasse ad contrahendum cum impedimento filiationis spiritualis: cum tamen sæpe in compaternitate dispensarit. Vtrum autem filiatio hæc, aut compaternitas consurgat ex baptismo, vel confirmat. siue orta sit, quia volens contrahere baptizauit, vel leuauit, vel tenuit, credo non esse opus quicquam horum exprimere, sed satis esse dicere esse filiationem inter illos, vel compaternitatem. Quia parum hæc mutant, vel augent.

16 Sexta conclusio. Si publica honestas oriatur ex matrimonio rato, non satis erit mentionem publicæ honestatis facere, quando petitur dispensatio in primo gradu, sed oportet exprimere eam ex matrimonio rato ortam. Quod multo vrgentius impedimentum ex matrimonio rato, quàm ex sponsalibus oriatur, adeo, vt illud multi affinitatem vocent. Adde multo indecentius esse matrimonium cum sorore sponsæ de præsenti, quàm sponsæ de futuro, cuius maximum signum est, quod Tridentinum sessione vigesimaquarta, de matrimonio. capite tertio, restrinxerit impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus ortum, vt non excedat primum gradum, cum tamen publica honestas ex matrimonio rato extendatur vsque ad quartum. Quando tamen vltra primum gradum peteretur dispensatio in publica honestate, non est opus exprimere vnde orta sit. Quia post id Tridentini decretum, ex solo matrimonio rato potest oriri.

17 Septima conclusio. Si error sit in gradu, explicando maiorem, vt secundum, cum tamen si minor sit, vt tertius, vales,

valet dispensatio. Quia, etsi non sit concessa specificè pro tertio gradu, est tamen concessa simpliciter pro consanguinitatis impedimento, cum errore circa qualitatem accidentalem inclusam à fortiori in gradu super quo dispensatur. Item, quia non vitiatur dispensatio ex falsa qualitatis expressione, quando ea vere expressa redderetur facilior, (vt probaui disput. 23. numero 35. & vbi numero 36. respondi ad cap. cui de non sacerdotali, de præbend. in 6. quod aduersus hoc vrget.) Quod si opponas, non valere in dispensatione argumentum à maiori ad minus, (vt dixi disput. 1. numer. 32.) dic valere vtique (vt ibi numero 35. probaui) quando minus includitur in maiori: prout in hoc casu contingit. Et ideò hanc conclusionem tenent Petrus de Ledesma summa Sacrament. vbi de matrimon. capitu. 27. post septimam conclusionem, dubio 1. Manuel. 1. tomo summæ, in 2. editione, cap. 238. conclusione 3. numero 3. Vega 2. tomo summæ capit. 34. casu 98. in initio. Atque hoc verum credo, quamuis data opera id mendacium contingeret. Quia non tangit dispensationis substantiam, & ea falsitate non expressa concederetur facilius.

18 Octaua conclusio. Si tamen error sit explicando gradum inferiorem, vt quartum, cum tamen sit superior, vt, tertius, quantumuis ex ignorantia inculpata procedat est subreptitia, & irrita dispensatio. Quia contingit circa dispensationis substantiã, & ita nullatenus in illo gradu superiori dispensatur, vt potè, qui nec formaliter, nec virtute clauditur in inferiori. Item quia error ex ignorantia contingens, tunc tantum non vitiat, quando eo non obstante concederentur literę, & casus ad quem vti volo rescripto, sub eius verbis comprehenditur, (vt probaui disput. 21. num. 39.) At gradus ille superior nequit in rescripti huius verbis comprehendi.

19 Vltima conclusio. Si error contingat narrando maius impedimentum. cum tamen sit minus diuersæ speciei, vt si dicatur contrahentes esse consanguineos in secundo gradu, cum tamen non sint nisi affines in secundo, vel tertio gradu, dispensatio est subreptitia. Quia cum sint diuersa impedimenta, nec vnum claudatur, in altero dispensatio in vno nequit explicari, vt censeatur in altero concessa. Ad quod confert, spurium legitimatum tanquam ex incestu natum, non censeri legitimatum, si ex adulterio sit, quamuis adulterium minus delictum sit. Quod sint diuersæ speciei. Quod multis citatis tradunt Cou. 4. decret. 1. p. c. 8. § 8. num. 11. Salzedo addit ad regulam 195. Bernardi Diaz. in fine. Præterea quia dispensatio super vno defectu, non est dispensatio super alio. Vt docent Baldus cap. innotuit, nu. 17. de elect. Afflictus decisione Neapolitana 320. nume. 12. Et ideo conclusionem hanc in proprijs terminis docet Lud. Lopez 2. p. instructorij, vbi de clauibus, c. 9. col. 5. & 1. p. cap. 50. col. 2. Addit in hoc posteriori loco secus esse de potestate dispensandi in consanguinitate, eam enim ait extendi ad dispensandum in simili affinitate, tanquam ad minus. Sed hoc nullo modo credo. Quia quamuis potestas dispensandi extendenda sit, id tamen intelligitur quando casus, ad quem fit extensio, potest comprehendi sub casu expresso (vt probaui disput. 2. numero 2.) Quod in hoc casu minimè reperitur, cum sint diuersæ species. Atque ita Baldus proximè allegatus dixit potestatem legitimandi spurios ex incestu, non extendi ad aliam speciem. Quia sub vna specie non continetur altera.

20 Forsan aliquis limitaret duas præcedentes conclusiones, nisi sit error communis circa illum gradum, illudve impedimentum quia, scilicet, contrahentes communiter existimabantur consanguinei in tertio gradu, cum tamen verè essent in secundo, vel communi errore putabantur affines. cum tamen essent consanguinei: tunc enim videretur valida dispensatio, ob eum communem errorem. Posset que hoc probari ex doctrina, quam tuentur Valascus conf. 80. in fine, tomo 1. Molina tomo 1. de iustitia, tractatu 2. disp. 173. colum 9. vers. quando qualitas, vbi aiunt quoties qualitas aliqua ideo non fuit expressa in petitione legitimationis, quia tempore coitus, & expeditionis legitimationis ignorabatur non reddi dispensationem, seu legitimationem subreptitiam. Vt si quis genuisset filium ex ea, quæ communiter reputabatur vidua, & post legitimationem compertum est eam fuisse coniugatam, dicunt valere legitimationem non explicato adulterio Pontifici. Et probant: quia ad valorem actus opinio communis quandoque præfertur veritati. l. Barbarius, ff. de offic. prætoris. Pro eadem parte facit doctrina multorum asserentium expresso aliquo vacationis beneficij modo non venire alium, nisi esset communis error existimans modo illo expresso id vacasse: tunc enim aiunt communẽ hunc errorem excusare, nisi adesset alius simul impetrans id beneficium, per d. l. Barbarius. Hi sunt Lapus allegatione 89. à numero 9. Dominicus capit. susceptum numero 5. de rescript. in 6. Socinus, quem refert, ac sequitur Felinus cap. in nostra, numero 38. vers. quod dictum est, de rescript. Rebuffus in concordatis, in forma mandati Apostolici, paulo ante vers. item expresso. Mandosius regula 34. cancellariæ, quæst. 53. nume. 10. Menochius de arbitrarijs, lib. 2. centuria 3. casu 202. num. 104. Mascardus de probat. conclusione 186. nu. 7. Ceterum nullatenus auderem hanc limitationem admittere: quia ignorantia excusat quidem a peccato, at nil potest conferre ad id vt dispensatio trahatur ad casum alium, quam expressum. Cum ergo solus tertius gradus sit expressus, vel sola consanguinitas, non iuuabit ignorantia, vt dispensatio trahatur ad secundum gradum, vel ad affinitatem, in quibus dispensatum non est. Nec obstat l. Barbarius, quia aliud est supplere defectum in causa efficiente; quem quidem supplet ea lex in iudicibus, ac alijs ministris publicis, quando defectus iurisdictionis erat ita occultus, vt communiter illi putarentur veri ministri. At ea lex non disponit, vt concessum in vno casu, censeatur in alio concedi, propter communem errorem. Non etiam obstat simile adductum de beneficio, quia in beneficij substantia non est error, sed tantum in accidenti parum conferenti ad collationem. Et ideo iure optimo ea mens Pontificis esse creditur, vt ob id accidens communiter ignoratum non vitietur collatio. At in nostro casu est error in ipsamet substantia casus, in quo dispensatur.

21 Circa impedimentum voti, an explicandum sit, si id votum sæpe repetitum sit, vel si simul est iuramentum, & an si vnum vinculum loco alterius falso exprimatur, dicendo esse votum, cum sit iuramentum, vel esse iuramentum, cum sit votum, sit subreptitia dispensatio? Diximus disput. 2. nume. 24. & 25. Quod si id votum non nubendi sit emissum in Dei honorem, ac fauorem tertij, modo quem explicui disput. 6. nume. 12. vel simile iuramentum, est necessario exprimendum in dispensatione esse emissum in tertij fauorem. Quia cum vergat in illius damnũ, erit multo difficilioris dispensationis. At si tertius ille remitteret, qua parte ipsum tangit, non esset opus referre, id in tertij fauorem esse factum, cum iam fauor ille remissione partis cesset. Quod si professus esset simul ordine sacro initiatus, tenebitur vtrumque in dispensatione ad matrimonium exprimere. Quia sunt duo impedimenta, alterum ratione professionis: alterum vero ratione ordinis sacri. Nec sat esset si sacerdos, aut diaconus, petens dispensationem explicet se in ordine sacro esse, sed tenetur se diaconum, aut sacerdotem, aut Episcopum, si talis sit, esse explicare. Quia quo ordo superior est, eo difficilior notabiliter erit dispẽsatio, & maior causa exigetur: maiorique consideratione dignum erit, an expediat dispẽsare? Et quid, si votum iteretur postquam Pontifex commisit facultatem dispensandi, vel postquam ordinarius dispensauit. Dicam disputatione 32. num 6.

22 Quod si petas, qualiter dispensationem petere possit, qui vxorẽ interemit animo ducendæ concubinæ, vel absque eo animo: nec res est occulta. Quia in foro externo delatus est, & quamuis non conuictus, non tamen absolutus est, sed damnatus arbitraria pœna ratione aliqualis probationis, non tamen sufficientis ad ordinariam delicti eius pœnam. Ratio dubitandi est: quia non potest dici impedimentum occultum, eo quod delatus est, & damnatus. Et ideo non admittetur dispensatio in solo conscientiæ foro concessa. Quod si velit petere in foro externo, cum nomen petentis exprimatur, conuincetur ex sua confessione, & pœnas delicti soluet. Dico si absque animo ducendæ concubinæ interfectio vxoris acciderit, facilè posse impetrare dispensationem in foro externo, narrando sibi impedimentum opponi interfectionis vxoris, cum verè non interfecerit, ac se illam

petere

petere, vt foro externo satisfaciat. Nec in hoc mentitur, etiam si postea coram officiali Episcopi iuret veras esse preces: quia cum iuxta multo veriorem sententiam, machinatio absque eo animo non dirimat matrimonium, (vt dixi libro praecedenti, disput.78.numero 13.) Et quamuis impediat, iam id impedimentum, & cetera impedientia, praeter votum, & alia sponsalia, sint vsu abolita, (vt dixi eodem libro praecedenti, disp.17. numero 9.) verum narrat hic impetrans: cum non occiderit, quatenus est impedimentum, super quo cadat dispensatio. Quando autē eo animo interfecit, opportunum remedium erit, narrare Pontifici, se de eo delicto infamatum, ac delatum in foro externo, damnatum, delatumque esse arbitraria pęna, defectu plenae probationis: cum nec fateatur, nec neget delictum in ea narratione. Et in Sacra poenitentiaria petere aliam dispensationem, referendo, quod in publica fori externi propositum est, ac ibi tacitam esse delicti veritatem, ob periculum propriae proditionis: & in hac debet impetrans fateri veritatem: quia cessat periculum: cum in hac nomen petentis non exprimatur. Nec refert vtra prius dispensatio impetretur. Vt dixi disput.praecedenti numero 7.

23 Demum superest duplex difficultas. Prior est, an in dispensationis impetratione super gradibus consanguinitatis, vel affinitatis, quando contracturi distant inaequaliter a stipite, vt si alter distet in secundo, & alter in tertio, sit necessaria mentio gradus propinquioris, quo alter distat: an potius sit satis mentio remotioris? Quondam fuit magna controuersia circa hoc. Quidam enim aiebant, subreptitiam fore dispensationem, non facta illius gradus propinquioris mentione. Ducebantur ex cap. quod dilectio, de consangu. vbi deciditur potestatem concessam legato ad dispensandum in certo gradu, non extendi ad eū gradum, quando alter contrahentium in propinquiori distat a stipite. Item quia in dispensationibus, vt potē, quae odiosa sunt, mixtum sub simplici non comprehenditur (vt dixi disputat. 2. numero 28.) At hic gradus est mixtus ex propinquiori, & remotiori. Sic docent Alex. de Neuo, d.cap.quod dilectio.num.8. Gambara de authoritate legati, libro 8. tit.de dispensatione legatorum circa matrimonia, num.392. Antonius Cucus lib.5. Institutionum maiorum, tit.12. nume.252. Molina to.1. de iustitia tractatu 2.disput.161.columna penultima, versic.illud tamen. Borgasius de irregul. 2. p. tit. de interpretatione dispensationis, nume.26. Idque decreuit Pius IIII. in quodam Motu proprio.

24 Alij oppositum sentiebant. Quod is gradus minimè sit mixtus, sed simplex, Cum is solus gradus impedimentum matrimonio praestet, qui a stipite remotior est, cap. finali, de consang. Et confirmatur: quia quando duo consanguinei in gradu dispari distant, intelliguntur tantum distare inter se, quantum remotior distat a communi stipite, d.cap.finali. Ergo sicut gradus remotior trahit ad se, & imbibit proximiorem, quantum ad rationem magis distandi a primo stipite, ita eundem imbibet, & ad se trahet, vt solius eius ratio sit habenda in impetranda dispensatione. Secundò, ex cap.quod dilectio, de consanguinit. iuncta speciali ratione, tradita a Doctoribus illius textus, quam retulimus disput.1.numer.33.ibi enim deciditur indulgentiam legato concessam ad dispensandum in certo gradu, intelligi quando vterque contrahens distat aequaliter in eo gradu a stipite. Hanc enim rationem reddunt praedicti Doctores, eo quòd in eo loco sic habebat consuetudo, & ex dispensatione suboriretur scandalum. Quare contrarium aperte docent, vbi consuetudo non est contraria, & attento iure, nec id scandalum sequetur. Quod si replices hodie esse eam consuetudinem, & stylum Curiae, vt is gradus propinquior manifestetur. Respondetur id non habet stylus curiae, quasi id necesse sit: aduersaretur enim Motui proprio Pij V. referendo in num.sequenti. Sed id habet ad euitanda dubia, & literas declaratorias, quas diceimus esse necessarias. Tandem, quia hoc decidit Clemens VIII. in quadā Extrauagāti, quae incipit, Nuper, nondum typis excusa. Et ita hac extrauaganti relata sustinent Calder. consi.1.num. vnico, ad finem, de consanguin. Abb.d. c.quod dilectio, ad finem, & ibi Praepos.nu. 8.vers.quarto Papa. Corneus cons.201.nu.11. vol.2. Milis in suo repert.lit.D.verb.dispensatio, nu.23.vers.dispensatio quatenus Ang. verb.matrimoniū 3.imped.6.in fi. Syl. verb.matrimonium 8.q.6. in fin. Gambara de authoritate legati, lib.10.nu.264. Tabiena, verb.impedimentum, impedimento 3.q.3.nu.4. Sotus 4.d.40.q.vnica, art.2.in fine. Ledesma 2.p.4.q.56.art.4.in fi. Toledo lib.7. Summae, c.5. num.6. Emmanuel Sa, summa, verb.matrimonium, vbi de impedimentis, nu.4. vers. cognatio carnalis Cañedo summa Sacram.vbi de matrimonio, c.7.nu.42.in fine.

25 Sed iam hac difficultate nos liberauit Pius V. in Motu quodam proprio edito anno 1566. die 26. Augusti. incipienti, Sanctissimus, vbi rem hanc ad ius commune pristinum reduxit, ac reuocans Motum proprium Pij IV. decidit non esse necessariam gradus propinquioris mentionem, sed sufficere remotioris, obtentis tamen postea literis declaratorijs super propinquiori: nec posse literas prioris notari de subreptione, vel intentionis defectu. Et ita aduertunt Probus addit. ad Monachū, rubr. de cognatione spirituali, num.vnico, versic. & quando sunt. Couar. 4.decret.2.par.cap 6.§.10.nume.12. Antonius Cucus lib. 5. Institutionum maiorum, tit.13.numer.17. Veracruz appendice ad Speculum, super art.49.1.par.folio 99. Gutierrez consil.18.num 11.& quaest.canon.lib.2.cap.15 nume. 118 Henriquez lib.12. de matrim.cap.3.num.6. Ludouicus Lopez 2.p.instruct. vbi de matrim. cap.49. in impedimento consanguinitatis, columna 5. versicul. postremo. Manuel 1.tomo summae, in 2.editione, cap.238.numer.2. Petrus de Ledesma de matrim. qu.54. art.2. colum.penultima, conclusione 2. & summa Sacramen.vbi de matrim. c.27.conclusione 7.

26 Tenor autem harum literarum declaratoriarum sic se habet (vt ad me peruenere datae a Clemente VIII. anno 1599. die 13. Ianuarij.) Narratum est Pontifici quosdam impetrasse dispensationem proponendo se tertio consanguinitatis gradu coniunctos, cum tamen essent in secundo cum tertio. Et ita Pontifex in illis literis, sic *Discretioni tua per Apostolica scripta mandamus quatenus etiā si literis prafatis tā tibi prasentatis, ad illarum executionē propter hoc procedere distuleris, seu recusaueris: nihilominus negotium eiusmodi reassumens ipsasque literas valere dicta authoritate decernens, ad earundem literarum executionem (seruata alias earum forma) procedas. Ac cum eisdem N. & N. super impedimento tertij consanguinitatis gradu huiusmodi eadem authoritate dispenses. Distantiam verò secūdi gradus prafati eis non obstare declares in omnibus, ac per omnia perinde, ac si in dictis literis ipsos secundo, & tertio consanguinitatis gradibus a communi stipite prouenientibus, inuicem esse coniunctos, expressum fuisset.*

27 Circa quem Motum proprium est 1. obseruandum, illum de solis consanguinitatis, & affinitatis gradibus loqui. Quare si petatur dispensatio in impedimento publicae honestatis ex matrimonio rato, sufficiet remotioris gradus mentio, nullis literis declaratorijs postea impetratis: quia cum de hoc non loquatur, standum est iuri communi, quo attento, solam remotioris gradus mentionem sufficere probaui numero 24. At in gradibus affinitatis ex fornicatione ortae, duplices illae literae sunt necessariae: quia Motus proprius indistinctē de affinitate agit. Quod intelligo, si affinitas ea sit publica. Vt numero trigesimotertio, dicam.

28 Secundo dubitari potest, cui vsui literae illae declaratoriae sint? Aut enim petuntur in motu proprio, tanquam conditio requisita ad valorem dispensationis, in qua solus gradus remotior expressus est. Quod denotat ablatiuus ille absolutus, *Obtentis tamen postea literis declaratorijs.* Qui conditionem importat, l.a testatore, ff.de cōdition. & demonstrat. Aut non, sed tanquam admonitio quaedam. Si priori modo. Ergo dispensatio in neutro foro valebit donec eae literae impetrentur. Quippe conditio valorem actus suspendit, donec ea impleatur. Si posteriori modo. Cui ergo vsui sunt literae illae? Henriquez lib.12.de matrim.c.3.num 6.in Commento, litera T. & c.9.nu.2.in Commento, litera Z. ait literas eas declaratorias peti pro solo foro externo. Et satis mihi placet. Quod confirmatur ex sententia Probi ad tit. ad Monachum, in rubrica de cogn. spirit.in 6.nu.vnico, vbi ait eas esse necessarias, quando in foro publico dispensatio petitur, secus quando affinitas consurgit ex actu fornicatio occulto. Tunc enim ait, non dari has literas declaratorias

Præterea, quia ideo dantur ex literæ, vt caueatur scandalum. Quippe poterant aliqui scandali ansam sumere, videntes non esse dispẽsatum in gradu propinquiori: & propterea existimantes matrimonium esse irritum. Vt bene docent Caiet. cap. ad limina, 30. qu. 1. §. 4. qu. 134. nu. 363. Petrus de Ledesma de matrim. q. 54. artic. 2. colum. penult. notabili 2. Ergo petitio earum literarum solum forum externum respicit.

29 Hinc deducitur, matrimonium initum virtute dispensationis solo gradu remotiori expresso, nec obtentis literis declaratorijs, fore validum. Quod magis constabit ex dicendis num. sequenti. At ordinarius in foro externo rectè procedens, non deberet dispensare donec literę declaratoriæ afferrentur. Et si post initum matrim. certior iuridicè fiat, aliquo denunciante, non esse expressum gradũ propinquiorem, nec allatas literas declaratorias, deberet sic coniunctos separare, donec eas literas afferant. Tum, vt prædictum scandalum, quod posset contingere, vitetur. Tum etiam, vt satisfiat præcepto Pontificio, volenti eas literas ad eum effectum afferri.

30 Imò quamuis ordinarius, suo munere abutens, dispensaret, non allatis literis illis declaratorijs: cum tamen ex actis constaret esse ibi gradum propinquiorem, & remotiorem: vel si deceptus a contrahentibus, falso probantibus esse solum gradum remotiorem, dispensaret, credo valere matrimonium: quia ea dispensatio valida fuit, nec malitia ordinarij malè exequentis, aut partis falso probãtis, tollit eius valorem. Non enim petuntur eæ literæ, vt prior dispensatio valida fiat, sed vt scandalo obuietur (vt num. 28. diximus.) Quod videtur etiam probari: quia Motus proprius concludit omnia acta, dispensationesq; confectas, & processus habitos per dictas literas, in quibus non expressus est gradus propinquior, minimè posse subreptione, aut intentionis defectu notari. Et quamuis addat, *Obtentis tamen postea literis declaratorijs super propinquiori*. Ablatiuus ille absolutus non potest conditionem importare: quia supponit actum iam perfectum, & gesta virtute priorum literarum fuisse valida. At si conditionem importaret, suspenderet valorem actus gesti ante illius implementum.

31 Et tandem si nullum scandali periculum immineret, nec res ad forum externum delata esset, credo eos, qui sic contraxere matrimonium, non teneri eas literas declaratorias afferre. Cum eæ soli scandalo vitando deseruiant: cuius in hoc euentu nullum prorsus subesse timorem supponimus.

32 Tertio obseruandum est, quando propinquior gradus stipiti fuerit primus, nullatenus valere dispensationem, in qua solius remotioris mentio fit. Vt si quidam velit ducere consobrinam filiam fratris sui, aut filiam filij, aut nepotis fratris sui, hic contracturus distat a primo stipite in primo gradu, & a filia fratris in primo cum secundo, a nepte fratris in primo cum tertio, a pronepote fratris in primo cum quarto: si ergo in his euentibus solius remotioris gradus mentio fiat, non explicata distantia alterius contrahentis a stipite in primo gradu, dispensatio erit prorsus subreptitia. Et idẽ est in affinitatis gradibus. Constat, quia Pius V. in eo Motu proprio declarans literas, non posse subreptione notari, defectu expressionis gradus propinquioris consanguinitatis, vel affinitatis, addidit. *Dummodo primum quoque modo non attingant. Cum in eo sanctitas sua nunquam dispensare intendat*. Et ita docet Petrus de Ledesma de matrimon. q. 54. artic. 2. colum penult. notabili 1. Qui benè addit hoc intelligi, dũmodo alter, qui est in gradu remotiori, sit intra quartum gradum. Nam si extra illum sit, nulla est necessaria dispensatio. Vt probaui libro præcedenti, disput. 53. numero 5.

33 Hinc deducitur, quando petitur dispensatio, in solo foro conscientiæ, affinitatis ex occulta copula fornicaria, valere illã, quamuis gradus propinquioris mentio non fiat, dummodo non sit primus, nec esse necessarias literas declaratorias. Constat ex dictis numero 28. vbi & Probum id afferentem retuli.

34 Secundo deducitur, eum, cui conceditur potestas dispensandi in aliquo gradu, posse in eo dispensare, quamuis is mixtus sit ex alio propinquiori: quia is gradus verè non est mixtus, sed simplex. (vt numero 24. probaui.) Et ita docent Angelus, verb. matrimonium 3. impedimento 6. in fine. Syluester, verbo matrimonium 8. q. 6. in fine. Toledo lib. 7. Summæ, cap. 5. num. 6. Quod tamen limito, nisi alter eorum distaret a stipite in primo gradu. Propter verba Motus proprij Pij V. relata numero 32. dicentis nunquam Pontificis mentem esse dispensare in hoc casu nisi exprimatur.

35 Tertiò deducitur intellectus ad priuilegium Pauli III. qui (vt refert Veracruz 1. p. Speculi, art. 44. pag. 3. conclusione 3.) concessit Indis noui Orbis, vt possint in tertio, & quarto gradu matrimonio coniungi. Poterunt enim sic coniungi, licet alter in secundo, vel in primo gradu distet: quia licet dispensatio sit stricti iuris, debet recipere interpretationem a iure communi, (vt probaui disput. 1. num. 8) quando versatur circa iuris communis materiam. At attento iure communi distantia graduum computatur iuxta remotiorem, & ille imbibit, & trahit ad se propinquiorem (vt probaui hac disput. nume. 24.) Sic docent Veracruz, eodem art. 44. pag. 4. versic. respondetur ex mẽte Barthol. a Ledesma de matrimon. dubio 36. col. penultima versiculo, & annotato. Quod si obijcias, hoc videri contra dicta numero 32. & numero præcedenti, vbi dixi non esse Pontificis mentẽ dispensare, quando alter ex cõtracturis distat a stipite in primo gradu. Sed respondetur non aduersari, imò consonum esse. Quòd (vt dixi eo. nu. 32. in fine,) quando alter contrahens extra quartum gradum est, etsi alter sit in primo, nulla est necessaria dispensatio. Cum ergo Paulus III. respectu Indorum hos gradus restrinxerit ad secundum, quando alter distat vltra secundum gradum, cum iam sit extra gradus vetitos, licet alter distet in primo, non erit necessaria dispensatio. Intelligitur autem hoc priuilegium de solis Indis neophytis noui orbis Vt docet Veracruz, eodem art. 44. pagina 3. conclus. 3. Insuper id priuilegium est tam de gradibus cõsanguinitatis, quam affinitatis. Vt docent Veracruz, ibidẽ Vega 2. tomo summæ, c. 34. casu 126. in fine. Demum per nouum Orbem intelliguntur omnes prouinciæ Indorum. Vt docet ibidem Veracruz.

36 Posterior difficultas est. An quando impedimentum affinitatis, & publicæ honestatis concurrunt, satis sit affinitatis mentio tacita publica honestate? v. g. quisquam vult ducere consanguineam intra quartum gradum prioris vxoris a se cognitæ, habet impedimentum publicæ honestatis, ortum ex matrimonio cum consanguinea huius prius inito: & affinitatis, ortum ex illius matrimonij consummatione: dubitatur ergo, an in dispensationis impetratione ad ducendam eam feminam, satis sit affinitatem narrare? Triplex est sententia. Prima sustinet satis esse mentionem affinitatis fieri. Ducitur, quod mentio affinitatis facta absolutè, intelligatur de orta ex copula coniugali: eo quòd in dubio non debet præsumi delictum, l. merito, ff. pro socio. Et quia etiam in odiosis sunt intelligenda verba in potentiori significato. Vt constat ex cap. penultimo, de sentent. excomm. vbi deciditur nomine excommunicationis a iudice prolatæ intelligi maiorem. Potissimum autem affinitatis significatum est, affinitas ex copula licita consurgens. At sub affinitate hac comprehenditur necessario publica honestas. Ergo facta absoluta affinitatis mentione satis exprimitur vtrumque impedimentum: ac proinde valebit dispensatio. Secundò, quia verba dispensationis sunt intelligenda sicut verba iuris communis. At sublato per ius commune impedimento affinitatis, id intelligitur de omni affinitate, & consequenter censetur ablata publica honestas. Vt tradunt Glossa, cap. non debet, verb. in secundo, de consanguin. & ibi Anton. numero 19. & reliqui scribentes. Ergo sublata per dispensationem affinitatis intelligitur de omni, & censebitur quoque ablata publica honestas. Et ideo huius sententiæ sunt Milis in suo repertorio, litera D, nu. 25. verb. dispensatio, versic. dispensatio facta super impedimento. Et citato Guillel. de Sancto Laudino in suo Sacramentali, ad fin. Felinus, cap. postulasti, num. 13. limitatione 7. in fine, de rescript. Ripa responso 11. ad finem, de rescript. Hieron. Paulus in practica, Cancell. Apost. titu. notabilia super dispensationibus matrimonialibus, in fine. Et Berous, decis. 264. numero 28. refert pro hac parte, & videtur eum sequi Glossator regulæ Cancellariæ 47. & ait se ita vidisse obtentum bis in iudicio. Idem tenent

Couar.

Couar. quarto decret. secunda parte, capitulo sexto, §. septimo, numero quinto, Antonius Cucus libro quinto, Institutionum maiorum tit. 12. numer. 250. Azebedo libro 8. Recopil. titulo vigesimo, libro septimo, numero vigesimo septimo, Veracruz prima parte Speculi, artic. quadragesimoquarto, pagina quinta, in fine primi dubij. Et est satis probabilis, ac tuta.

37 Secunda sententia tenet subreptitiam fore dispensationem, nisi de publica honestate mentio quoque fiat. Probat, quia si explicetur affinitas ex copula licita, quamuis ex ea quoque publica honestas consurgat: at cum minimè ea expressa sit, dispensatio, vt potè odiosa, ac stricti iuris ad eam non extendetur. Et à fortiori, si sola affinitas in genere explicetur. Cum enim possit esse matrimonio, & sic coniuncta cum publica honestate, & ex fornicatione, & sic absque illa: ex quo simpliciter expressa est, intelligitur de simplici, & non de mixta cum publica honestate: quia materia dispensationis odiosa, ac stricti iuris, verba, quæ possunt intelligi in significato potentiori, & in minori, semper intelliguntur in minori capitulo finali, de præbend. cap. cum in illis, in primo responso, & capitulo quamuis, eodem titulo, in sexto. Hanc tenent Dominicus, consilio trigesimotertio, num. 8. & alij. Et fauet Ioan. Andr. in arbore affinitatis, §. ad arborem affinitatis, num. quinto (habetur 9. tomo tractatuum) vbi absolutè ait, non valere dispensationem, nisi vtriusque impedimenti mentio fiat. Fauet etiam Henriquez libro 7. de indulgentijs, capitulo trigesimo, nume. 2. in fine, vbi ait, dispensationem in affinitate non extendi ad publicam honestatem.

38 Tertia sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) sic distinguit. Si explicetur affinitas ex copula licita prouenìens, vt petendo dispensationem ad consanguineam vxoris ducendam, valebit, etsi publica honestas teneatur: quia tacitè illius mentio fit, vt potè, quæ in tali affinitate necessario includitur. Secus facta solius affinitatis in genere mentione: quia tunc non tacitè, nec expressè fit publicæ honestatis mentio. Cum ea affinitas tam de licita, quæ publicæ honestati coniungitur, quàm de illicita, quæ sine illa est, possit intelligi. Et in materia hac odiosa sunt verba in minori significato accipienda (vt numero præcedenti dictum est. (Adde dispensationem si aliquid operari possit, esse strictè intelligendam, nec amplius operetur (vt dixi disputat. prima numero tertio.) Cum ergo ea dispensatio operetur in affinitate, non porrigi debet ad publicam quoque honestatem. Et ideo huius sententiæ sunt Abbas capitulo non debet, numero duodecimo, de consanguin. & ibi Alexan. de Neuo, numero vndecimo, Præposit. nume. decimooctauo, Brunellus de sponsalibus, conclusione vigesimasexta, numero tertio, Rosella verbo, impedimentum, impedimento decimotertio, numero secundo, Angelus, verbo dispensatio, numero decimo, vbi Syluest. quæstione quinta, numero nono, & verbo matrimonium 8. quæstione decimaquarta, dict. 3. Tabiena, Verbo impedimentum, impedimento vndecimo, ad finem, Loazes de matrimonio Regis Angliæ, dubio vndecimo, num. trigesimoprimo, & trigesimosecundo, Gambara de authoritate legati, libro decimo, numero 243. Stephanus Costa tractatu de affinitate, §. quia inter impedimenta, numero tertio, (habetur tomo 9. tractatuum) Nauar. libr. quarto, consil. titulo de consanguin. in prima editione, consilio quarto, numero primo, in secundo consil. 7. numero primo, Caietan. capitulo ad limina, 30. quæstione prima, §. quarto, quæstione 203. numero 488. Et ex Theologis, Supplementum Gabrielis quarta distinct. quadragesimaprima, quæstione vnica, articu. 3. dubio septimo, Toledo libro septimo summæ, capitulo vndecimo, numero 6. Petrus de Ledesma de matrim. quæstione 56. arti. vltimo, dubio secundo, difficult. 3. corollario 6. & melius quæst. 55. articulo quarto, ad finem, & summa Sacramen. vbi de matrimon. capitulo vigesimoseptimo post 6. conclusionem, difficultate secunda, Ludouicus Lopez secunda parte instructorij, vbi de matrimon. capitulo 50. columna 4. versiculo aduertendum est insuper. Et huius sententiæ licet subobscuræ videtur Henriquez libro 12. de matrim. c. 10. num. 3.

39 Hinc deducitur, petitam dispensationem affinitatis in tertio, vel quarto valere, quamuis non explicetur an ex copula licita oriatur, nec publica honestas: quia cum ex sola coniugali copula oriatur in his gradibus affinitas, exprimitur virtute eam ex copula coniugali oriri: ac subinde tacitè quoque declaratur publica honestas.

40 Secundo deducitur, in petitione dispensationis affinitatis in primo, vel secundo gradu, si ex copula coniugali consurgeret. Si sustineamus nostram sententiam relatam, numero trigesimooctauo. Quia duplex tunc oritur impedimentum, nempe, affinitatis, & publicæ honestatis: & tacitum est hoc. Immo nec sufficeret mentio affinitatis in genere: quia cum publica honestas oriatur quoque ex sponsalibus, non explicatur an ex matrimonio orta sit. Cum tamen id esse necessarium probauerimus, numero decimosexto. Item quia non explicatur, an affinitas ex matrimonio orta sit. Cum tamen id sit necessarium: quia est multo fortius vinculum affinitate orta ex fornicatione. Si tamen sustineamus primam sententiam relatam, numero trigesimosexto, satis esset mentionem affinitatis in genere facere: quia ea intelligitur de orta ex copula licita, & sic tacitè explicatur publica honestas. Vt ibi latius probatum est.

41 Vltimo deducitur in potestate dispensandi in affinitate includi quoque publicam honestatem cum illa concurrentem. Ducor, quod cum affinitas genus sit, ad ortam ex copula licita, & illicita, & potestas dispensandi sit late interpretanda, ad vtramque extenditur. Quamuis dispensatio ipsa, quæ stricti iuris est, de sola minori affinitate intelligatur (vt dixi numero trigesimoseptimo.) Sicut numero quinto, & nono, diximus potestatem dispensandi in aliquo gradu, extendi ad eum duplicatum ex vtroque latere, secus de ipsa dispensatione. Cum ergo ea dispensandi in affinitate potestas claudat quoque affinitatem ex copula coniugali, cui necessario coniuncta est publica honestas, extendetur quoque ad publicam honestatem. Immo ad hanc extendetur, quamuis sine affinitate sit. Vt si ex solo matrimonio rato, vel ex solis sponsalibus orta sit: quia eo ipso quòd datur facultas ad affinitatem ex copula licita, supponitur præcessisse sponsalia, & matrimonium ratum, indeque productum publicæ honestatis impedimentum: & sic facultas illa ad hoc quoque extenditur. Adde publicam honestatem non oriri ex matrimonio ratione consummationis, sed ex solo ipso matrimonij contractu oriri: ac subinde publica honestas, ad quam ea potestas extenditur, non est alia, quam ea, quæ ex matrimonio rato oritur. Quæ autem nascitur ex sponsalibus est gradus quidam minor eiusdem speciei publicæ honestatis, inclusus sanè in orta ex matrimonio.

42 Vtrum autem in dispensationis impetratione sit facienda mentio copulæ incestuosæ, & matrimonij irriti, ac spei facilius obtinendæ dispensationis, tractabitur tota disputatione sequenti.

43 Ad argumenta numero trigesimosexto, proposita respondetur. Ad primum negatur intelligi de copula licita. Nec obstat non esse præsumendum delictum. Non enim innititur hæc intelligentia præsumptioni delicti, sed strictæ dispensationis intelligentiæ, petenti verba intelligi de minori significato (vt numero trigesimoseptimo, probaui.) Nec etiam obstat, capit. penult. de sententia excommunicat. id enim quasi quid speciale decreuit Pontifex, quasi secluso eo decreto de minori, veniret ea pœna intelligenda. Idque statuit, vt sententia iudicis timeretur. Ad secundum dic, quod quando dispensatio est in re, de qua est decretum aliquod iuris communis, ea verba iuxta id decretum intelligenda esse. At vbi nullum est decretum de ea re in iure communi, non sunt intelligenda nisi strictè: quia ius commune tanquam ius vniuersale, & fauorabile est extendendum, adeo, vt ipsam quoque dispensationem in eo iure contentam extendi faciat (vt dixi disputatione prima, num. septimo.) At dispensatio priuata tanquam ius priuatum est strictè interpretanda.

DISPVTATIO XXV.

An dispensatione matrimonij inter consanguineos, vel affines, & generaliter inter eos inter quos est impedimentum dirimens, sit copulę inter eos habitæ mentio facienda?

SVMMARIVM.

Triplici tempore potest interuenire hæc copula, nu. 1.
Tripliciter potest ea copula haberi, nu. 2.
Quot quæstiones disputentur? nu. 3.
An cum copula contingit ex humana fragilitate postquam iam ordinarius expediuit dispensationem, reddatur ea subreptitia? num. 4.
Quid, quando Pontifex dispensauit, dummodo copula non præcesserit? num. 5.
Quid quando contigit, ante dispensationem à Pontifice expeditam, vel post, antequam ordinarius dispensaret, nec eius est facta mentio? num. 6.
Refertur duplex sententia, num. 7.
Proponitur sententia Autoris, num. 8.
An dum petitur dispẽsatio inter cognatos spirituales, vel habentes aliud impedimentum dirimens præter consanguinitatem vel affinitatem sit ea copula explicanda, nu. 9.
An sit explicanda quando non emisit vir semen: aut fuit incestuosa ex parte solius alterius contrahentis, altero ignorante consanguinitatem? num. 10.
An ea copula si sit occulta sit manifestanda Pontifici, an sufficiat pœnitentiario, vel Episcopo, & possit pœnitentiarius petere compositionem? & an si contingat incestus post dispensationem expeditam ab ipso Pontifice, antequam ordinarius dispenset, sit iterum adeundus Pontifex? nu. 11.
Quando Pontifex dispensat sub conditione, dummodo copula non interuenerit, qualiter intelligatur ea conditio, nu. 12.
An iudex Ecclesiasticus iustè interroget hos volentes contrahere, an copulam habuerint, quando vel ipsi narrarunt non habitam vel dispensat Pontifex sub conditione, vt non sit habita? num. 13.
Quid si sub ea conditione non sit concessa dispensatio? Refertur opinio, num. 14.
Proponitur sententia Authoris, num. 15.
An teneantur contrahentes fateri copulam, quando est occulta, ac impetrarunt, aut impetrare volunt dispensationem pro foro conscientiæ, num. 16.
Proponitur clausula apponi solita in dispensationibus, dummodo mulier rapta non fuerit, & si fuerit separetur, & explicatur, num. 17.
An intelligatur de quocumque raptu, vel si fœmina rapiat virum, vel si contingat post dispensationem expeditam à Pontifice, vel ordinario? num. 18.
An ea clausula non apposita, sit subreptitia dispẽsatio, quando adfuit raptus, nec is exprimitur, & an clausula solita apponi censeatur apposita, & si non exprimitur? num. 19.
Satisfit argumentis, num. 20.
Post num. 20 inuenies alia summaria.

1 Primò præmittendum est, copulam hanc triplici tempore posse interuenire. Primum est, antequam Pontifex dispensationem concedat. Secundum, post concessionem Papæ, antequam ordinarius, cognita precum veritate illam expediat. Tertium, post ordinarij expeditionem.

2 Secundo præmitto, posse copulam hanc tripliciter haberi. Primò ex fragilitate humana, absque tractatu aliquo matrimonij. Secundò, præcedenti tractatu matrimonij, sed absque spe facilioris dispensationis. Tertiò, in vtroque euentu, cum spe facilius impetrandæ dispensationis.

3 Triplex ergo quæstio in hac disputatione est discutienda. Prima, quando sola copula incestuosa interuenit ex humana fragilitate. Secundò quando tractatus, vel spes matrimonij. Tertiò, quando habita est spe facilioris dispensationis.

4 Quæstio prima. An in dispensatione matrimonij inter consanguineos, vel affines, sit necessario facienda mentio copulæ incestuosæ, inter eos habitæ ex humana fragilitate, & non cum spe facilioris dispensationis, nec cum matrimonij tractatu? Constat non esse huius copulæ necessariam mentionem, quando ea contingit post concessam dispensationem à Pontifice, vel pœnitentiario, & expeditam, cognita precum veritate ab ordinario, vel confessore, atque ita non vitiari præcedentem dispensationem. Tum quod ea copula labe incestus vacet (vt probauimus libro præcedenti, disput. 5. numero 15. & 16) Tum etiam, quia nil in dispensatione tacitum est, quod explicandum necessario foret. Cum ea copula post dispensationem omnino consummatam contigerit. Et sic tanquam certum sustinent Corduba summa quæst. 45. in fine, Gutier. q. canon. lib. 1. ca. 15. numer. 23. Manuel 1. tomo summæ, in 2. editione, cap. 238. num. 7. in initio. Vega secundo tomo summæ cap. 34. casu 98. Qui bene discedit à Manuele dicenti, in hoc euentu petendum esse ab Episcopo dispẽsationem incestus commissi, vt licitè ineatur matrimonium. Quippe, nulla est incestus culpa (vt proximè dixi) ideo non est opus dispensatione.

5 Immo idem dicendum credo, quamuis dispensatio à Pontifice sub ea conditione sit concessa, vt copula non interuenerit. Quia satis ei conditioni paritum censeo, cum ante dispensationis consummationem copula non adfuerit. Nam ea postea contingens vires dispensationis omnino consummatæ eneruare nequit.

6 Tota autem difficultas eò pertinet, quando ea copula habita, est inter consanguineos, vel affines, ante dispensationem à Papa concessam, vel, prius quam ordinarius, illam expediat, vel confessarius, quando dispensatio est in foro conscientiæ ipsi commissa. Triplex est sententia. Prima docet non esse necessariam eius copulæ mentionem. Ducitur primò, quod ea copula nec ex natura rei, nec ex iure Ecclesiastico reddat dispensationem difficiliorem. Non ex natura rei, quia potius faciliorem reddit ob feminæ infamiam, ineptitudinem ad aliud matrimonium, & scandala, quæ inde oriri solent. Non etiam ex iure Ecclesiastico, quia verior opinio habet ex incestu cum consanguineis nullum matrimonij impedimentum consurgere (vt probaui libro præcedenti, disp. 15. num. 16.) Incestui autem cum affinibus, quamuis id impedimentum præstet, est tamen id contraria consuetudine ablatum, nec vlla eget dispensatione (vt probaui lib. præcedenti, disp. 17. num. 9.) Non est ergo cur prædicta dispensatio, tacito eo incestu subreptitia sit. Secundo, quia esto esset impedimentum, subest Episcopi dispensationi (vt probaui eadem disput. 17. num. 10.) Potest ergo à Pontifice peti dispensatio in consanguinitate, vel affinitate, quæ ipsius est, & alia ab Episcopo in incestu: ac neutra subreptione notabitur. Demum, quia si copula occulta sit, atque in literis dispensationis in foro externo obtinendæ explicetur, cum nomina contrahentium debeant in ea manifestari, famæ feminæ iacturam parietur, detecto eius crimine occulto. Atque periculum imminebit, vt contrahentes ad forum iudicis secularis deferantur, pœnisque incestus plectantur. Quod piam matrem Ecclesiam nolle credendum est. Et ideo hanc sententiam sustinet Nauar. loquens de incestu cum consanguineis, vel affinibus, libro quarto, consil. in 1. editione, tit. de consang. toto consil. 5. & titu. de sponsalibus, toto consil. 2. & in 2. editione eod. titu. de consang. toto consil. 8. 9. 10. & 11. Et melius in prima editione, eodem tit. de consang. consil. 2. num. vnico, vbi indistinctè loquitur non explicans, an is incestus admissus sit antequam Pontifex dispenset, vel post, ante Ordinarij expeditionem, & explicat quamuis incestus sit publicus. Quod idem etsi incestus publicus sit, loquens de incestu cum consanguineis, vel affinibus, tenet idem Nauar. eodem tit. de consang. in prima editione, consil. toto quinto, & maximè num. 4. in 2. toto consil. 8. & maximè, num. 4. Idem tenent loquentes de incestu cum consanguineis, Quand. 4. dist. 41. disp. vnica, immediatè ante propositionem 12. Salzedo in practica Bernardi Diaz. ca. 126. colum. 17. in noua editione, vers. vnde merito, Emmanuel Sa summa verbo matrimonium, vbi de impedimentis dirimentibus, num. 4. fi. Sed hi duo vltimi loquuntur quando copula est occulta. At idem Emmanuel Sa summa verbo dispensatio, nu. 10. generalius loquitur, indistinctè dicens

cens valere dispensationem super cognatione tacitò incestu cum consanguineis, vel affinibus, & explicantes, siue ante, siue post dispensationem a Pontifice concessam accidat incestus, duo Theologi insignes quos tacito nomine refert Guttier.q.cano.lib.1.c.15.nu.11.dicens sibi renunciatum esse in vna causa bis pronunciatum fuisse, iuxta hanc sententiam. Idem tenent alij multi viri grauissimi de hoc consulti, vt refert eos sequens Henriquez li.12. de matrimon.cap.2. num.4. 5. & 6. quamuis limitate loquatur, nempè, quando incestus est occultus. Idem tenet absque hac limitatione loquens de incestu cum proprijs cōsanguineis, & explicans vtrouis tempore contingat Zauallos q.practicis, quæst.737.a nu.7. Idem sentiunt loquentes de incestu cum consanguineis, vel affinibus, Manuel 1.tomo summæ, 2.editione, c 238.nu.5. Vega 2.tomo summæ, c.34.casu 97.versic.nota, *porque viene*, Discordant aliqui ex Doctoribus huius sententiæ, nam quidam dicunt hanc dispensationem, in qua tacitus est incestus, validam esse in foro conscientiæ: at in foro externo minimè admittendam, propter stylum Curiæ habentem, vt is incestus explicetur, qui falsæ præsumptioni innititur, & ideo in solo fo o externo, vim habet. Sic Henriquez proximè allegatus. At Zauallos, d.737.numer.6.ait, non esse integrum Ordinario denegare hanc dispensationem, quamuis ei per legitima testimonia, ac partis confessionem constet de incestu. Et hæc sententia est probabilis propter tot authorum testimonium. Et illa retenta, plus placet, huiusmodi dispensationem nullatenus esse in foro externo admittendam.

7 Secunda sententia sic distinguit. Si ea copula accidat ante concessam a Pontifice dispensationem, reddit eam subreptitiam illius taciturnitas. Secus si post, quamuis Ordinarius eam non expedierit. Ducitur, quod in priori casu dispensatio non sit concessa: secus in posteriori, in quo sola ordinarij exequutio, cognita precum veritate desideratur: Et preces veræ sunt: cum nil falsum in eis Pontifici dispensanti propositum sit: nec tacitum aliquid necessario explicandum. Nam copula illa necessario exprimenda non erat tunc habita. Et ideo huius sententiæ videtur Corduba loquens de incestu inter consanguineos in summa, q.45.opinione 2.puncto 5. Ait enim valere dispensationem, quando post Pontificis concessionem copula contigit; & ita videtur contrarium sentire quando ante illam accidit. Et partim tenet hanc sententiam Ludouicus Lopez 1.par.instructorij, c 296. a columna 11.vers. igitur pro resolutione, vsque ad col.17.vers.præterea circa redditionem debiti, ait enim incestum inter consanguineos quocumque tempore admissum, non esse necessario exprimendum, quod is non sit matrimonij impedimentum: at incestum inter affines, eo quod sit impedimentū, esse explicandum, quando ante concessionem Pontificiam accidit: nisi sit omnino occultus: & nisi in eo loco consuetudine obtentum sit, vt huius incestus nulla ab Ordinario petatur dispensatio. At nullatenus dicit esse illius mentionem necessariam, quando post Pontificis concessionem contigit.

8 Tertia sententia (cui tanquam longè veriori adhæreo, etsi duæ præcedentes sint probabiles) ait reddi dispensationem subreptitiam tacito incestu inter consanguineos, vel affines volentes matrimonio copulari, siue is contigerit ante Pontificis dispensationem, siue post, antequam Ordinarius illam expediat. Huius sententiæ legitimum fundamentum non est, quod is incestus præbeat aliquod matrimonio impedimentum. Nam contrarium est, verius, (vt n.6.dixi) sed fundamentum est stylus Curiæ, qui obtinuit, vt incestus hic declaretur. Nec falsæ præsumptioni innititur, sed eius ratio est, vt timore huius manifestationis faciendæ arceantur consanguinei, & affines ab incestuosa copula. At ea, quæ stylus Curiæ seruat, sunt necessario in dispensatione explicanda (vt diximus disp.21. nu.16.) vbi & aduersariorum solutiones improbauimus. Secundò, quia taciturnitas veri, quo expresso Pontifex non solet concedere dispensationem eo modo, quo concessit, sed cum quibusdam moderationibus, reddit eam subreptitiam (vt diximus ea. disp.21. nu.17.) At manifestato incestu non solet Pontifex eodem modo dispensare, sed præcipiens pœnitentiam imponi contrahentibus, & longè maiori compositione pecuniaria, & moderandi dispensationem hoc modo, vt superstes, eo matrimonio soluto, ad aliud non transeat. Tertio, quia, etsi verum sit in desuetudinem abijsse peti dispensationem, vt incestuosus matrimonium contrahat, id intelligendum est, quando cum alia femina ab ea, cum qua incestum commisit, vult contrahere. At quando cum ea vult, mentio incestus est necessario facienda, ob prædictum Curiæ stylum, moderamina adhibere solentis. Propter quam etiam rationem, & alias potest Episcopus in incestu dispensare, at nequit, quando illi consanguinei, vel affines, volunt inter se matrimonium inire. Obstat enim stylus Curiæ petens, vt in consanguinitatis, vel affinitatis dispensatione, explicetur quoq; is incestus, ne subreptitia sit. Quòd si dicas his rationibus concludi esse necessario explicandum incestum, quando contigit ante dispensationem Pontificis: secus autem quando post. Quod iam nil tacitum sit Pontifici, & detur veritas precum ipsi narratarum. Sed adhuc vitiari dispensationem inde constat. Quod ante eius dispensationis consummationem, quæ contingit per eius executionem factam ab Ordinario, vel Confessore, cui committitur, mutatur casus in dispensatione contentus. Cum iam adiunctus sit casus, qui erat necessario explicandus. Quare clausula, si preces veritate nitantur, refertur ad tempus concessionis Pontificis, & executionis Ordinarij, vel Confessoris. Et ideo huius sententiæ sunt indistinctè loquentes de incestu, & de tempore, quo admissus est, Collectarius quē refert, & sequitur Gambara de authoritate legati, lib.7.tit. de dispensatione legatorum circa matrimonia, nu.409. Nauar. loquens de incestu cum cognata, in summa Latina nouissima, c.22.nu.86. in fin. Sarmiento loquens de incestu cum consanguinea, lib.1.Selectar.c.9. nu.1.& 3. Et loquentes de incestu cum consanguinea, vel affini, & explicantes vtrouis tempore commissus sit, tenent Gutier.q.can.lib.2.c.15.nu.13.& lib.1.c.15. nu.16. & multis sequentibus, & nu 24.refert verba cōgregationis Cardinalium in vtroque casu id declarantium, Gallego de cognatione spirituali, cap.24.a num.3. vsque ad 18. Petrus de Ledes.dicens rem esse certam ob Cardinalium declarationem, licet attento iure communi prima sententia esset probabilior, de matr.q.56.art. vlt.dub.2.diffic.... concl.2 & 4.& sum.Sacr. vbi de matr.c.27.circa 1.concl. dub.3. & 4.

9 Hanc sententiam extendit Gallego de cogn. spirit. ca. 24.nu.3 & seq ad cognationem spiritualem: quia num.1. quæstionem proposuerat de copula habita cùm consanguinea, vel affini, vel cognata spirituali; & respondet eodem nu.3.esse necessario explicandam At verius existimo solum incestum cum consanguineis, vel affinibus exprimendum esse: quia is solus veram incestus rationem habeat, & de eo solo ita obtinet stylus Curiæ. Et ita docet Nauar.lib.4.conf.in 2.edit.tit.de cogn.spirit.conf.vlt. num.9.& 6.

10 Similiter credo, nec explicandam esse copulā incestuosam cum consanguinea, vel affini non consummatam. Vt si vir vas feminæ penetrarit, non effuso intra semine, Quod is coitus non sit vera copula, sed instar cuiusdam tactus impudici. Nec quando fuit ex parte alterius tantū incestuosa. Quod alter coiens ignorarit consanguinitatem, vel affinitatem alterius: quia non est totalis, & vndequaque incestus, & hæc pœnalia sunt restringenda.

11 Præterea quando incestus esset occultus, non oportet eius mentionem fieri in dispensatione pro foro externo proposita Pontifici, sed satis est petere eius dispensationē in Sacra pœnitentiaria, explicata quoque ibi consanguinitate, vel affinitate, publica, super qua aut dispensauit, aut dispensaturus est Pontifex. Sicut quando est duplex impedimentum, alterum publicum, & alterum occultū, diximus faciendum disp.23.nu 7.& 8.vbi id probauimus. Et ita tenet Gallego de cognat.spirit.c.24.num.3. Et posse tunc a pœnitentiaria impetrari dispensationem illius incestus docet quoque Nauar.lib 4 conf.tit.de consangu. in 1.editione, conf.1.in fine, & in 2.conf.in fi. Et quamuis subdat, posse quoque ab Episcopo, loquitur iuxta primā sententiam, quam ipse sustinet (vt ex ipso retuli, nu.6.) At retenta nostra, hoc negandum est. Quia (vt dixi, n.8) non impetratur tunc vera dispēsatio incestus, is.n. impedimentū non est. Sed suppletur vitium dispensationis Pontificiæ, in qua narrandus erat hic incestus, vt valida esset.

Et similiter si is incestus contingat post dispensationem Pontificis, antequam illam Ordinarius expediat, si est publicus, est iterum explicandus Pontifici cum consanguinitate, vel affinitate: si autem occultus, Sacræ pœnitentiariæ explicata eadem consanguinitate, vel affinitate: quia redditur tunc dispensatio, subreptitia, & irrita, ac si à principio is incestus contigisset. An verò possit tunc à Sacra pœnitentiaria compositio peti, quæ erat petenda proposito eo incestu in foro externo dicemus disputa. 34. num. 64.

12 Ex his deducitur primò, quid dicendum sit retenta prima opinione probabili relata numero 6. asserenti minimè esse necessariam incestus mentionem: quid (inquam) dicendum sit, quando Pontifex dispensat cum consanguineis, vel affinibus, sub hac conditione, dummodo copula non interuenerit. Nam quidam indistinctè censent dispensationem tunc fore subreptitiam, siue interuenerit copula ante Pontificis dispensationem, siue post, antequam ordinarius illam concedat: quia deficit conditio, & preces debent vtroque tempore veræ esse. Sic docent Corduba sum. quæst. 45 opinione 2. puncto 5. Ludouicus Lopez 1. par. instruct. cap. 298. colum. 11. ve. sic. igitur pro resolutione. Vega 2. tomo summæ, capit. 34. casu 97. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 56. art. vltimi. dubio 2. difficul. 3. conclusione 3. Sed magis placet, quod docet Emmanuel Sa, summa verb. dispensatio numer. 10. vbi dicit hanc conditionem intelligi, iuxta naturam dispensationis concessæ. Si enim ea in foro externo concedatur, intelligitur conditio, dummodo ea copula constet in foro externo: si vero in foro conscientiæ, intelligitur, quamuis occulta sit: quia clausulæ dispensationi adiectæ debent intelligi, iuxta dispensationis naturam. Et priorem huius partem videtur tenere Henriquez libro 12. de matrim. cap. 2. num. 7. iuxta ea, quæ numer. sequenti referam ex ipso. Et dicit in Commento litera X. nunquam solere hoc adijci per modum conditionis, sed vt quendam modum.

13 Secundo deducitur, quid dicendum sit de iudice interroganti consanguineos, vel affines de copula incestuosa, qui ad ineundum inter se matrimonium dispensationem obtinuere. Et quidem si concedatur dispensatio sub conditione, si copula non interuenerit: quidam asserunt teneri hos interrogatos illam fateri, sub mortali, etsi non adsit iuramentum: nec valere dispensationem. Quod iudex iuridicè roget, vtpotè, qui ad examinandam precum veritatem id interrogat. Sic Petr. de Ledesma de matrim. quæst. 57. art. vltimo, difficultate 3. concl. 3. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 238. num. 8. in fine. At si sustineamus opinionem relatam, num. præcedenti, nimirum, ex se non esse explicare copulam, sed solum ratione conditionis appositæ, atque eam conditionem intelligi, iuxta dispensationis concessæ naturam, credo verius esse, quando dispensatio conceditur in foro externo, non teneri hos fateri, nisi interrogentur præcedentibus indicijs, aut infamia. Et ita docent Henriquez, & Emmanuel Sa, nume præcedenti allegati. Et hic bene addit, secus esse quādo in foro conscientiæ conceditur dispensatio. Vnde consequenter dicendum est, in priori casu non reddi irritam dispensationem, negata copula occulta: secus in posteriori. At si contrahentes narrassent in precibus se non habuisse copulā: idque Pontifex narraret in dispensatione, addita clausula solita apponi, si preces veritate nitantur, credo quantumuis occulta foret copula, ius esse iudici interrogandi, & copula negata subreptitiam esse dispensationem: quia interrogatio solum tendit ad veritatē precum examinandam.

14 Quando autem Pontifex non apponit eam conditionem, quidam reprehendunt vsum receptissimum in tribunalibus Ecclesiasticis interrogandi de hac copula: & dicunt non teneri contrahentes illam fateri, dum occulta est. Sic Salzedo in practica Bernardi Diaz, capite 126. in noua editione, columna 17. versicul. vnde merito. Et non teneri hos incestum occultum fateri docent etiam Nauar. lib. 4. consil. in 1. editione, tit. de sponsal. consil. 2. in fin. in 2. tit. de consanguin. consil. 10. in fi. Ouandus 4. d. 41. disput. vnica, immediate anta 12. propositionem. Henriquez, & Emmanuel Sa, numero 12. relati. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 56. art. vltimo, dub. 2. difficultate 3. conclusione 2. & summa Sacram. vbi de matrim. ca. 27. circa primam conclusionem, dubio 4. Manuel 2. tom. summæ, in 2. editione, c. 238. nu. 8. in fi. Vega 2. tomo summæ, c. 34. casu 97. Huius rationem reddit Henriquez: quia in his non procedit iudex ex officio ad consulendum bono publico, vel cauendum tertij damnum, sed in casu quodam speciali. Et ideo non rogat iuridicè, vt vel sic teneatur reus respondere, quando non præcedunt indicia, aut infamia. Sed melius Nauar. & Salzedo eam reddunt rationem, quod is incestus occultus sit, nec ad dispensationis substantiam conferat illum scire. Quare concludunt illi, & Ouandus, Manuel, Petrus de Ledesma, Vega proxime allegati, valere dispensationem negata copula: & addit Ouandus, id verum esse, quamuis constet fore, vt ea cognita Ordinarius non exequeretur dispensationē. Addunt Petrus de Ledesma in vtroque loco, & Manuel, hos cum iuramento negantes incestum illum occultum peccare mortaliter, non peccato iniustitiæ, eo quod iudex nō roget iuridicè, sed peccato periurij. Vnde dicunt secluso iuramento solam mendacij officiosi culpam admitti venialem. Et addit Petrus de Ledesma in illo loco summæ Sacramentorum, nuper allegato, non esse improbabile, dicere etiam periurium illud non esse mortale. Cum iudex non roget iuridicè.

15 Ceterum (vt notaui lib. 3. disp. 14. num. 3.) diuersimodè iuxta varias sententias loquendum est. Quippe retenta nostra sententia dicenti, incestum occultum esse explicādum in dispensatione, vt valida sit, asserendum est, ius esse iudici eo interroganti, & teneri reos fateri, aut si fateri nolint, non vti dispensatione, vtpotè, quæ ob non declaratum in ea incestum, est subreptitia: quia ea interrogatio non eo tendit, vt illi puniantur: sed vt impediatur dispensationis subreptitiæ vsus, & matrimonium irritum. Et per hoc satisfit fundamento vtrique contrario. Et ita docet Manuel tractatu de ordine iudiciario, cap. 10. concl. 4. num. 4. in fine. At sequendo opinionem probabilem dicentem non impediri valorem dispensationis tacito incestu, vera est opinio, nu. præced. relata. Et dicendum est omni prorsus vacare culpa negare incestum illum etiam cum iuramento: quia id iuramentum est verum, eius enim sensus est, non feci incestum, vt subsit huic foro externo in quo iudex rogat.

16 Quòd si esset alia occulta dispensatio impetrata pro foro conscientiæ pro incestu illo, iuxta dicta nu. 11. an tunc teneantur contrahentes illum incestum occultum fateri, tenendo eius taciturnitate reddi dispensationem subreptitiā: dixi eos non teneri, & probaui id, li. 3. disp. 14. n. 4. Et idem sentio, quando, etsi non sit impetrata dispensatio pro foro conscientiæ, at contrahentes nolunt ea dispensatione vti, donec aliam pro conscientiæ foro impetrent. Quod cesset tunc ratio, ob quam iudici integrum est de eo incestu interrogare.

17 Tandem ex Curiæ stylo solet adijci clausula in his dispensationibus, dummodo mulier rapta non fuerit, iuxta regulam Cancellariæ, quæ apud Rebuffum in praxi benef. in regulis Cancellariæ, est 50. & sic habet: *Item voluit, quod in literis dispensationis super aliquo gradu consanguinitatis, vel affinitatis, aut alias prohibito poneretur clausula si mulier rapta non fuerit, Et si scienter: ponatur clausula addita inquinternio.* Et Rebuffus ibi. vers. penult. ait quoties Pontifex dispensat in his impedimentis solitum apponi, dummodo mulier rapta non fuerit: quia super hoc non intendit dispensare, nisi expresè concedatur in dispensatione. Et statim vers. vltim. explicans eam partem regulæ: *Et si scienter: ponatur clausula addita in quinternio*, ait sensum esse, si raptor scienter raptam duxerit, & petatur dispensatio, apponatur clausula, vt ratione delicti separentur ad certum tempus, donec, commissarij arbitrio egerint pœnitentiam: iuxta c. ex literis, de eo, qui cognouit consanguin. Sed hoc intelligebatur ante Tridentinum: quia tunc raptus non erat impedimentum dirimens, sed solum impediens. Quare cum matrimoniū non obstante raptu, valeret, non erat in perpetuum separandum: sed eo, quòd contra Ecclesiæ prohibitionem initum erat, separabatur ad tempus, (vt probaui lib. præcedenti, disputat. 2. numer. 14.) At quando raptus est impedimentum dirimens, iuxta nouum Tridentini decretum (de quo satis egi, lib. præcedenti, tota disput. 13.) Sed cum eo im-

co impedimento matrimonium ineatur, est in perpetuum separandum, donec legitimè ineatur.

18 Sed quæ res de quo raptu intelligatur hæc clausula, Caiet. cap. ad limina, 30 q. 1. §. 4. q. 134. num. 366. in fine, ait sensum huius clausulæ esse, dummodo femina rapta non fuerit causa matrimonij cum ea ineundi, ac proinde huic renunciarit, conueniendo cum raptore de alio ineundo. Vel secundo, & dicit esse communiorem intellectum, quia si Pontifex velit in hoc nouum impedimentum inducere, quando femina rapta fuerit ad finem matrimonij cum ea ineundi. Et eam regulam intelligi, quando ad finem hunc fuit raptus, docet quoque Petrus de Ledesm. de matrim. q. 56 art. vltim. dub 3. in fine. Et placet mihi eo quòd tendat ea clausula quasi ad confirmationem Tridentini sess. 24. de matrim. c. 6. statuentis impedimentum inter raptorem, & raptam. Quod tamen de solo raptu ad finem matrimonij cum rapta ineundi intelligi, dixi libro præcedenti, disp. 13. num. 4. Et quamuis id impedimentum non sit perpetuum, sed dum rapta manet in raptoris potestate: at vt his raptibus obuietur, volunt Pontifices non dispensare, quando huiusmodi raptus interuenit, nisi exprimatur in dispensatione. Quando autem censeatur esse raptus, dixi tota ea. disput. 13. vbi num. 16. dixi non esse locum ei pœnæ Tridentini iuxta veriorem sententiam, si virum femina rapiat. Et eadem ratione censeo, non comprehendi in hac clausula similem raptum. Et credo dispensationem reddi subreptitiam: & si feminæ raptus a viro factus, ob finem matrimonij accidat post dispensationem a Pontifice factam, ante tamen quam illam expediat ordinarius: secus si post ordinarij expeditionem. Vt de ipso incestu dixi, nu. 4. 5. & 8.

19 Hinc deducitur, quando consanguinea, vel alia femina, cum qua raptor habet impedimentum dirimens, rapitur causa matrimonij cum ea ineundi, subreptitiam fore dispensationem, nisi huiusmodi raptus mentio fiat. Vt benè docet Petrus de Ledesma, nume. præcedenti allegatus. Et ratio est: quia non verificatur clausula, num. præcedenti allegata. Et esto non opponatur, intelliguntur clausulæ opponi solitæ de stylo Curiæ, vt docet Syluestr. verb. rescriptum, quæst. 3. allegato Abbate, ca. quod translationem, numero 3. de officio legati, vbi generaliter tradit clausulas apponi solitas suppleri, quamuis non exprimantur.

20 Ad argumenta, num. 6. proposita respondetur. Ad primum, & secundum constat ex dictis n. 8. Ad tertium constat ex dictis num. 11. Ad argumentum, num. 7. adductum constat ex dictis, nu. 18.

SVMMARIVM.

An si matrimonium initum, & consummatum sit intra gradus vetitos & si contingat, postquam Pontifex dispensauit, antequam Ordinarius exequatur, sit surreptitia dispensatio no facta huius mentione: & quid operetur Tridentinum, loquens cum Papa interdixisse hanc dispensationem, nu 21.

An si ineatur, vel consummetur eo animo, vt facilior sit dispensatio, sit is animus exprimendus, nu. 22.

Ante tridentinum non erat opus explicare hoc matrimoniũ, aut consummationem & potius reddebant faciliorem dispensationem secus post, nu. 23.

An pœna Tridentini, vt hi contrahentes scienter intra gradus vetitos careant spe dispensationis, intelligatur de quocumque impedimento dirimenti, nu 24.

Qualis ignorantia excuset ab ea pœna: ita vt non sit necessario explicandum matrimonium etiam consummatũ? Proponitur ratio probans desiderari ignorantiam inuincibilem, num 25.

Explicatur qualis ignorantia excuset ab ea pœna, ita vt id matrimonium non sit explicandum, nu 26.

Qualis ignorantia desideretur, vt matrimonium cũ ea contractum reddat faciliorem dispẽsationem, præbens iustam dispensandi causam, nu 27.

An aliud sentiendum sit de ignorantia, quando agitur ad excusandam taciturnitatem matrimonij cum illa initi: & aliud de illa, quando allegatur, vt causa facilioris dispensationis, nu 28.

Quæ cautela seruanda sit, quando matrimonio inito cum impedimento dirimenti & crasse ignorato impetratur dispensatio, nu 29.

An ignorantia solius alterius coniugis excuset ab hac pœna, ac sufficiat vt facilius dispensetur: & vt verificetur allegatio matrimonij ignoranter initi, nu 30

An verificetur, conditio dummodo non spe facilioris dispensationis copula habita sit, vel matrimonium initum, quando in solo altero contrahente fuit hæc spes: & sit necessaria illius mentio nu 31.

An excuset a pœna matrimonium ignoranter contractum, quando omissæ sunt denunciationes sine licentia vel cum licentia ordinarij: vel ordinario dispensante solum ne præmittantur consummatum est matrimonium, illis non præmissis, nu. 32.

An sit locus huic pœnæ, quando matrimonium scienter cum impedimento dirimenti initum fuit omnino clandestinũ? Refertur opinio, nu 33

Proponitur sententia Authoris, nu 34.

An sit necessaria mentio huius matrimonij clandestini, eiusque consummationis illius impedimenti, nu 35.

An sit necessaria mentio sponsalium, aut spes concepta futuri matrimonij concurrentium cum copula incestuosa, nu 36.

Post nu 36. inuenies cetera summaria quæ desiderantur.

21 QVæstio secunda. Ad matrimonium ineundum inter personas habentes impedimentum dirimens ex legitima dispensatione, sit necessaria mentio de tractatu matrimonij inter illas habiti cum culpa, vel sine illa: & quid, si cum spe facilius obtinendæ dispensationis id matrimonium contractum sit? Tota hæc quæstio versatur circa intellectum decreti Tridentini sess. 24. de matrimon. cap. 5. vbi sic habetur: *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit separetur & spe dispensationis consequendæ careat. Idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed & consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit: si quidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subijciatur pœnis. Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cuius salubria præcepta temere contempsit. Si verò solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit.* Quod decretum etsi Pontificem instruat de modo concedendæ dispensationis, nec eius manus ligare possit, non est modici momenti. Tum, quia Pontifex passim in hoc euentu dispensans, absque causa iustissima reus erit culpæ lethalis. Tum etiam, quia dispensationes impetratæ non facta mentione matrimonij intra gradus prohibitos, scienter initi: aut ignoranter omissis denunciationibus: etsi consũmatum sit, consummatio quoque erit subreptitia, (vt vtramque partem probaui lib. 3. disp. 45. nu. 3.) Et hanc posteriorem partem docent quoque omnes Doctores allegandi tota hac quæstione. Et idem dicendum est, etsi hoc matrimonium, eiusve consummatio contingat postquam Pontifex dispensationem concessit, at nondum ea per ordinarium, vel confessorem cui commissa est, expedita, (vt de copula incestuosa probaui, n. 8. Et ita tenent Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 238. nu. 8. Vega 2. to. sum. c. 34. ca. 98. vers. empero nota.

22 Quod si id matrimonium eo animo ineatur, vt facilius Pontifex dispenset: is quoque animus simul cum matrimonio explicandus est, vt valeat dispensatio. Quia Tridẽ. d. c. 5. ideo statuit, vt scienter contrahens id matrimoniũ, careat spe dispensationis: (vt docet Nauar. cap. si quando, except. 5. num 5. de rescrip.) ad compescendam multorum audaciam, qui ea spe freti inibant, ac consummabant matrimonia, non obstante impedimento dirimenti. Quare Tridentinum volens punire eam deordinatam spem facilioris dispensationis ex facto ipso præsumptam, a fortiori formalem ipsam spem puniet, volens ipsam explicari Et ita docent Cou. 4. decr. 2. p. ca. 6. § 10. nu. 14. Anton. Cucus lib. 5. Institut. maiorum, tit. 13. nu. 8. Gutier. quæst. cano. lib. 2. c. 15. num. penult. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 56. art. vltimo, dubio 2. diffic. 1. concl. 1. Ludou. Lopez 2. par. instruct. vbi de matrim. cap. vltimo, col. penult.

hinc corollariè. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. par.2.lib.2.c.13. in initio. Atque idem est dicendum, si ea spe consummetur matrimonium, est enim consummationis,& illius spei mentio facienda. Et constat ex eadem ratione. Et sic docent Nauar.d.exceptione 5.num.5. & summa Hispana,c.22.in fine.Toledo lib.7. summæ, c.18. nu. vlt.Gutier.d.c.15.in fi.Ludouicus Lopez proximè allegatus. Quod si spes hæc fuerit ex parte vnius solum contrahentis:dicemus,num.31.

23 Hinc deducitur, contractum, ac consummationem matrimonij, quæ ante Tridentinum inclinabant Pontificem ad facilius dispensandum, iam hodie retrahere per id decretum. Sic Nauar. summa Latina,cap.22. num.86. versic. quinto.Gutier.d.cap.15.numer.vlt. Henriquez libr.12.de matrim.cap.3.numer.8. Vnde bene Petrus de Ledesma de matrim.q.56. art. vltimo, dubio 2. difficultate 3. post tertiam conclusionem, corollario 4. ait, ante hoc Tridentini decretum non nocuisse impetrationi dispensationis præcessisse matrimonium, vel id occultatum esse Pontifici in precibus narratis.

24 Sed circa hoc Tridentini decretum aliquæ difficultates insurgunt. Prima est, an intelligatur de contrahentibus cum quocumquè impedimento dirimenti? Henriquez lib.12.de matrim.cap.3.num 8.in Commento, litera P.ait, videri intelligi de solo consanguinitatis impedimento. Quia dicit, *Si quis intra gradus prohibitos.* At hoc solū impedimentum cum sit pœnale, non debet extendi. Sed id intelligi de quocunque impedimento dirimenti probaui latissimè lib.3.disput.42.numero 7. & id verissimum censeo. Et ideo de impedimento dirimenti absolutè loquuntur explicantes hoc decretum. Nauarr.summa Hispana, cap.22.in fine. Toledo lib.7.summæ,cap.18. num. vltimo. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. par.2.lib.2.c.13. in initio. Et in proprijs terminis hoc tuetur Petrus de Ledesma de matrim.quæst.56 art. vltimo,dubio 2. difficult.1. conclusione 1. Vnde quocumque impedimento dirimenti laborantes, si eius impedimenti conscij matrimonium inter se ineant,aut si ignoranter, omissis tamen denunciationibus, tenentur id matrimonium in dispensatione narrare; etsi consumment, consummationem quoque, ne sit subreptitia.

25 Secunda difficultas est. Qualis ignorantia excuset ab huius decreti pœna, ita vt non sit necessario mentio facienda matrimonij ignoranter contracti, aut eius consummationis, in dispensatione impedimenti? Et videtur desiderari ignorantia probabilis, & iusta. Quia d.c.5. sic dicitur: *Si verò solemnitatibus adhibitis, impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit.*

26 Prima tamen conclusio sit. Quando denunciationes in Ecclesia præcessere, excusat ab hac pœna quæuis ignorantia, quantumuis crassa, modo non dici possit ingens temeritas. Constat ex dictis lib.2.disput.40.num.4.vbi eam probaui: quia Tridentinum petit scientiam, audaciam, & temerariam præsumptionem. Nec satis est ad hanc scientiam,& malam fidem, scientia speculatiua, qua coniuges norint alterum ante matrimonium accessisse, ad consanguineam alterius, nisi adsit simul scientia practica, qua norint inde oriri impedimentum: vt probaui eadem disput.40.num.4.

27 Secunda conclusio. Vt id matrimonium ignoranter initum, præmissis denunciationibus, præbeat causam iustæ, ac facilioris dispensationis, oportet ignorantiam iustam, ac probabilem esse. Constat ex verbis Tridentini dict.c.5. relatis, numero vigesimo primo. vbi cautè aliud statuit, vt incurratur pœna carendi spe dispensationis: & aliud, vt id matrimonium sit causa facilioris dispensationis. Nam in priori casu petit scientiam, ac præsumptionem in contrahendo, vel culpabiliter omissas esse denunciationes. Cum tunc ageret de pœna grauissima incurrenda. At in posteriori, vbi non de pœna agit, sed de gratia, petit ignorantiam probabilem, ac iustam. Et ratio est: quia ignorantia alia excusat à culpæ grauitate, & ideo à grauissima pœna. At non excusat à male matrimonij initi delicto, & ideo æquum est, vt non præstet facilioris dispensationis causam. Cum delictum non sit dignum præmio.

28 Hinc infertur, aliud esse dicendum de taciturnitate matrimonij cum impedimento dirimenti ignorato contracti,ac eius consummationes & aliud de eius expressione allegata tanquam facilioris dispensationis causa, eo quòd ignoranter initum sit. Nam vt ea taciturnitas non reddat dispensationem subreptitiam, satis est ignorantia quæcumque in contrahendo, & consummando, quæ non sit ingens temeritas. At vt ea expressio excuset à subreptione, oportet ignorantiam esse iustam. Vt ex dictis num. præcedenti constat.

29 Vnde cauti sint petentes dispensationem matrimonio semel inito cum impedimento dirimenti crasse ignorato. Si enim allegent se ignoranter contraxisse, cum allegent ignorantiam tanquam causam dispensandi, subreptitia erit dispensatio. Ob dicta nume. præcedenti. Si autem scienter se contraxisse narrent, erit difficillima dispensatio, ob decretum Tridentini, ac subijcientur pœnæ, cui obnoxij non erant. Quare, vt vtrumque vitent, debent in precibus narrare se non scienter, & malitiosè contraxisse.

30 Sed dubitabis, an sufficiat ignorantia ex parte alterius coniugis, quamuis alter sciens contraxerit? Dic si agatur de non incurrenda pœna prædicti decreti Tridentini, & sic, vt non sit necessaria in dispensatione mentio matrimonij malè contracti,& consummati, satis esse alterius ignorantiam,(vt probaui lib.2.disput.40. nu.4.) Et tenet Henriquez lib.12. de matrim. c.3. num.8. in Commento, litera S. Qui idem clarè sentit sufficere, vt præstet causam facilioris dispensationis, iuxta id decretum. At id non placet. Quò d aliud sit pœnam incurrere, ad quod malitia vtriusque desideratur: ne innocens ob alterius scelus plectatur. Et aliud gratiam consequi. Quod bonam vtriusque fidem petit: Quare meritò Nauar.lib.4.consilio in 2. editione tit. de consanguin. consil. vltimo, num. vnico, tuetur non valere dispensationem,quando impetrata est allegando consanguineos ignorâter contraxisse, licet fœmina ignorarit, si vir sciens,vel scire debens contraxerit. Atque idem diceret,si è contra viro ignoranti,sola fœmina sciret. Non enim refert vter eorum ignoret.

31 Hinc infertur, clausulam apponi solitam in dispensationibus petitis explicata copula incestuosa, nimirum, si nô fuit habita spe facilioris dispensationis, verificari quando ea spes concepta fuit ex parte vnius tantum. Et similiter non existimo necesse esse eius spei mentionem facere, siue in ea copula, siue in matrimonio scienter inito, quando fuit ex parte vnius tantum. Ducor, quod hæc obligatio huius spei manifestandæ consurgat ex Tridentini decreto,dict.c.5.(vt probaui nu.22.) eo quòd contrahentes illa spe incurrunt eius decreti pœnam. Et ideo solet apponi prædicta clausula in alijs dispensationibus, vt in pœnam illius prauæ spei, careant illi dispensationis effectu. Si ergo pœna illius decreti requirit vtriusque culpam, iuxta dicta num. præcedenti: non habebit locum in hoc euentu, vbi ea spes ab altero solo concepta est. Nec enim par est, vt delictum alterius sit causa punitionis innocentis.

32 Vltima conclusio. Si matrimonium contractum sit ignoranter, at neglectis præuijs denunciationibus, non excusat ea ignorantia à pœna Tridentini dict.cap.5. Quod expresse ibi decernitur ea reddita ratione, quod salubria Ecclesiæ præcepta contemnens, indignus sit, vt eius benignitatem facilè experiatur. Quare secus esset, si eæ denunciationes ex ordinarij licentia non præmitterentur: quia tunc nec negliguntur, nec temerè omittuntur. Quod petit Tridentinum ibi, vt locus sit ei pœnæ. Quòd si ordinarius tantum dispensaret ne præmittantur matrimonio: cum Tridentinum eadem sess. 24. de matrimon. capit. 1. obliget, tunc ad non consummandum, donec præmittantur, si consummarent, ijs non præmissis contrahentes, consummatio illa non excusaretur ratione ignorantiæ à prædicta pœna. Cum reuera hi dicantur denunciationes neglexisse.

33 Postrema difficultas est. An huic pœnæ locus sit, quando matrimonium illud scienter cum impedimento dirimenti initum, fuit omnino clandestinum. Quod non interfuerit parochus cum duplici teste? Affirmat Petrus de Ledesma de matrim.quæst.59. art.vltimo,dub 2.difficult. 1.concl.2. & summa Sacram. vbi de matrim.c.27. circa 1. côclusionem, dubio 2. Et idem videntur sentire Manuel 1.

tomo

tomo summæ, in 2. editione cap. 238. numer. 6. Vega 2. tomo summæ cap. 34. casu 97. in fine, vbi explicant hoc decretum, siue publicè, siue clam matrimonium sit initum. Idem significant Corduba summa, q. 45. opinione 2. puncto 5. Ludouic. Lopez, 1. p. instructorij, c. 1. 296. col. 11. versic. igitur pro resolutione, vbi docentes incestum commissum post Pontificis dispensationem, ante executionem ordinarij non vitiare dispensationem. ponderant eum non habitum fuisse animo tunc clandestini ineundi matrimonij. Et potest probari, quia si ignorantia non excusat omittentem denunciationes, quæ non sunt de matrimonij substantia: eo quod hic indignus sit Ecclesiæ benignitate, eius præcepta contemnens. Vt expressè hac reddita ratione deciditur eo. cap. 5. Nedum eam pœnam incurret iniens scienter matrimonium, omissa forma substantiali, vtpotè, qui in re multo magis necessaria contemnit præceptum Ecclesiæ. Aliàs minori pœna plecteretur reus multo grauioris delicti. Secundo, quia matrimonium id punitur in Tridentino, vt arceatur audacia, qua aliqui impediti inibant matrimonium, spe facilioris dispensationis. Quæ ratio militat quoque in matrimonio clandestino. Tertio, quia matrimonium hoc esse irritum, nil confert ad euitandam eius decreti pœnam. Cum nullum matrimonium validum in eo decreto puniatur, sed id solum quod irritū est ratione alicuius impedimenti dirimentis.

34 At probabilius censeo non esse locum huic pœnæ in illo euentu. Quod docet Henriquez lib. 12. de matrim. c. 3. num. 6. Ducor, quod Tridentinum puniat ea pœna præsumentes contrahere matrimonium cum impedimento dirimenti. At hi contrahentes non præsumpsere inire matrimonium. Quippe deficit forma eius substantialis. Secundo, quia non militant rationes Tridentini. Non prior, quæ nu. præcedenti, in 2. argumento est proposita. Quia lex intendit pœnis afficere ea, quæ frequenter accidunt, parum de raro contingentibus curans. l. nam ad ea, ff. de legibus. At Tridentinum rectè nouit fore, vt matrimonia clandestina ab eo irritata, in posterum aut nunquam, aut rarissimè irritentur, vtpotè quę nullius emolumenti futura sint. Cum nec externam quidem matrimonij speciem habeant: sed sint concubinatus quidam. In cuius signum, idem Tridentinum, eadem sessione 24. c. 1. huiusmodi matrimonium clandestinum irritans, solis arbitrarijs pœnis id puniendum decreuit, nolens pœnas certas præscribere, quod rarum futurum esset. Non ergo, d. c. 5. pœna ibi decreta voluit hoc matrimonium plectere tanquam rarum, & indignum prorsus, vt eo ducatur Pontifex id facilius dispensandum. Non etiam militat posterior ratio in argumento primo proposita nu. præcedenti. Quia hi non ita temere contemnunt, præcepta Ecclesiæ, ac contrahentes inualide coram parocho, & testibus. Quia priores, nec in se verum matrimonium ineunt, nec habens externam matrimonij figuram, cui suam authoritatem Ecclesia præstiterit, illud approbans. Quod efficiunt posteriori modo ineuntes. Atque ita insolentior præsumptio est, & maiori temeritate notanda, in facie Ecclesiæ, ac ipsa authoritatem præstante matrimonium cum impedimēto dirimenti inire, quam absque eius authoritate clam id efficere. Adde rationem hanc non reddi in Tridentino punitionis admittentium denunciationes, quasi ea pœna puniantur, eo quod Ecclesiæ præcepta contempserint, sed solum redditur ea ratio, ne hos ignorantia impedimenti excuset, eo quod non adhibuerint diligentiam ab Ecclesia præscriptam, ad impedimenta inuestiganda. Quæ ratio non militat in contrahente absque parocho & testibus. Cum enim huiusmodi contractus careat matrimonij figura ab Ecclesia approbati, & cui denunciationes præmitti iubet, non est cur culpæ ipsis tribuatur omissio denunciationum, sed non obseruasse formam ab Ecclesia præscriptam in matrimonij contractu. Et ex his constat ad rationes contrarias.

35 Hinc deducitur primo, non esse necessariam huius matrimonij mentionem, eiusve consummationis, in impetratione dispensationis circa id impedimentum dirimens, sed satis erit copulæ incestuosæ mentionem facere, eo prorsus modo, quo illius mentio erat necessaria secluso matrimonio. Quare si copula non interuenit, nulla mentio necessaria est. Quia ante hoc Tridentini decretum non erat necessaria matrim. mentio, (vt diximus, numer. 23.) at Tridentinum eam necessitatem inducens, ratione pœnæ carendi spe dispensationis, qua matrimon cum impedimento contractum, eiusque consummationem afficit, non loquitur de hoc, quod omnino clandestinum est.

36 Secundo deducitur, nec esse necessariam mentionem sponsalium, quæ inter hos sic impeditos vna cum copula intercessere, sed solam copulā attendendam esse. Quia Trident. d. c. 5. solum matrimonium punit. Quamuis Ludouic. Lopez 1. p. instructorij cap. 269 col. 13. versic. sed quid sic non animo, sentiat non solum sponsalium tractatum, sed etiam spem conceptam futuri matrimonij, quando ea spes ad copulam induxit, exprimi debere, ne subreptitia sit dispensatio. Sed ei non est credendum.

SVMMARIVM.

An si copula incestuosa habita sit spe facilioris dispensationis, sit is animus explicandus? Refertur quadam sententia, nu 37.

Explicatur sententia Authoris, & qualiter admittens delictum spe facilius impetrandæ dispensationis, quod norit Pontificem in illius remedium dispensare, teneatur eum animum explicare, & an monachus ea spe habitum dimittens teneatur id exprimere, nu 38.

37 Quæstio vltima. An si copula incestuosa habita sit spe facilius impetrandæ dispensationis, sit quoque is animus necessario explicandus? Quidam censent non esse nunc necesse eum animum explicare, sed fuisse tempore Pontificatus Pij V. Quod ipse declararit suam intentionē esse non dispensandi in hoc casu. Ducuntur, quod nullibi hunc animum declarandum esse statuatur. Triden. enim sess. 24. de matri. cap. 5. solum loquitur quando is animus cum matrim. interuenit (vt diximus num. præcedenti, & numero 21.) Sic Nauar. lib. 4. cons. titu. de consanguin. in 1. edit. consi 5. num. 5. in 2. consi 8. nu. 5 Henriquez lib 12. de matrim. ca. 3. n. 8. Petrus de Ledesma de matr. q. 56. art. vltimo, dubio 2 difficultate 3. post 3. conclusionem, corollario 2. Et videtur tenere Hamada. l. 2 tit. 15. par. 2 glo. 10. n 6. in fine, hanc enim sententiam refert in vltimo loco, quamuis falso alleget. Couarruuium pro ea.

38 At dicendum est, eam spem necessario exprimendam esse, ne dispensatio sit subreptitia. Sic censent Gutier. lib. 1. q. canon. cap. 15. nu. 20. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij c. 296 col. 12. vers. 3. dicit. Et tenet Emmanuel Sa, summa verbo dispensatio nume. 10. vbi generaliter tradit vitiari dispensationem ex taciturnitate fraudis factæ ad eam facilius impetrandam. Et videtur tenere Corduba summa, quæst. 45. opinione 1. puncto 1. ratione 2. initio, vbi ait, ex hac spe reddi difficiliorem dispensationem. Et colligitur ex Nauarro summa Latina, & Hispana capite 12. num. 72. & Latina cap. 22. num. 86 vers. 5. & cap. si quando exceptione 5. nu 4. & 5. de rescriptis. Manuel. q. regularibus, tom. 2. q 46. articu. 6. Ludouico Lopez proxime allegato, vbi docent subreptitiam esse dispensationem cum monacho transeundi ad aliam religionem, tacito animo quo dimisit habitum, quando dimisit animo facilius eam obtinendi, eo quod nosset Pontificem non dispensare, nisi habitu prius dimisso. Redduntque rationem, quia æquipollenter hic exprimit falsum, dum enim dimissionem habitus allegat vt causam secum dispensandi, videtur tacite dicere ex fragilitate à se dimissum esse, & non ex fraude. Quippe dimissio dolosa non est dispensandi causa. Ne ex fraude commodum reportetur, contra cap. si vir, de cognat. spirit. & cap. 1. de eo, qui duxit, & cap. dictum 30. q. 1. Vnde hinc eliciunt Manuel, & Ludouicus Lopez ibi hanc regulam generalem. Qui nouit Principem concedere aliquam gratiam, in necessarium obuiandi alicui delicto remediū, ac id committit vt facilius eam impetret, tenetur hunc finem exprimere. Quippe alias æquipollenter exprimit falsum, & ideo subreptitia erit dispensatio. Et colligitur ex D. August. Epistola 70. ad Aurelium, & refertur, capit. legit. 16. quæst. 1. ibi. *Non est danda via seruis Dei, vt facilius putent eligi ad aliquid melius, si facti fuerint deteriores.* Sed hac ratio non bene probat hanc sententiam. Primo, quia si hic non allegaret, vt causam dispensat. illam habitus dimissionem, vel copula, in quibus dicta fraus, & spes reperta sunt, sed alias causas veras,

ac le-

ac legitimas, non videtur aliqua tacita falsi expressio. Cũ nulla res necessario exprimenda taceatur. Et si dicas fraudem illam necessario exprimendam, petis principium. Cum de hoc sit quæstio, & supponas, quod probandum erat. Cum inde virtualem falsi expressionem inferas. Secundo, quia si aliæ causæ veræ, & sufficientes allegarentur, non probatur ex hac tacita falsi expressione, dispensationẽ esse subreptitiã. Quia ipsamet formalis expressio falsi in quadam causa non vitiat, quãdo aliæ veræ, & sufficientes expressæ sunt, (vt probaui disput.21.nume.42.) Nedum virtualis expressio falsi id efficiet. Vnde doctrina hæc non est vniuersaliter vera, sed quando delictum id allegatur vt causa, & constat fore, vt eo non allegato Pontifex minimè dispensatet eo modo, quo dispensauit, quia tunc delictum fraudulenter admissum explicatur, vt legitima dispensationis causa, cum talis non sit: sed retrahendi ab illa concedenda, ne ex delicto commodum reportetur. Atque ita virtute, & æquipollenter exprimitur falsum. Quia virtute dicitur id crimen ex fragilitate patratum, ac proinde, vt fragilitati prospiciatur, esse dispensandi causam. Regrediendo ergo ad nostram quæstionem, superest causam assignare, cur in incestu consanguineorum, vel affinium habito, spe facilius dispensationis impetrandæ, sit necessario spes hæc narranda. Nam prædicta regula huic exemplo adaptari nequit, quia tantum abest, vt ea copula absque hac spe habita, inducat Pontificem ad facilius dispensandum, vt potius tanquam retrahentem diximus, num.8. eam esse necessario explicandam. Quare aliunde petenda est ratio huius sententiæ. Et ea quidẽ est, quam tradit Gutierrez proximè allegatus, quia nimirum stylus curiæ habet, vt in literis dispensationis impedimenti consanguinitatis, vel affinitatis explicata copula addatur clausula conditionalis hæc: dummodo copula habita non sit spe facilioris dispensationis. Quare licet ea non addatur, nec explicetur copula, amplectendo opinionem probabilem relatam numero 6. dicentem non esse eam necessario explicãdam, adhuc supplebitur hæc clausula, iuxta dicta numer.19. & dispensatio erit subreptitia, non explicata copula hoc animo habita. Quod stylus curiæ declararit mentem Pontificis esse non dispensare in hoc casu, nisi id exprimat. Quid autem dicendum sit, quando ab altero solo contrahenti, hæc spes concepta est, diximus, num.31.

DISPVTATIO XXVI.

An dispensatio impetrari possit absque mandato eius, cui impetratur?

SVMMARIVM.

Litera ad beneficium possunt absque mandato impetrari. Non verò ad lites, num. 1.

Beneficium nequit acceptari absque speciali mandato, nu. 2.

An desideretur mandatum ad dispensationes, & alia priuilegia impetranda? Refertur quædam opinio, num. 3.

Proponitur sententia Authoris, num 4.

An dispensatio prosit ignoranti, & antequam illam acceptet nu. 5.

An dum impedimentum est commune vtrique contrahenti, satis sit ab altero impetrari dispensationem, altero prorsus ignorante? num. 6.

Quid si impedimentum sit tantum alterius, vel sint diuersa in vtroque? num 7.

Satisfit argumentis, num 8.

1 Constat apud omnes literas ad beneficia posse impetrari absque mandato speciali, vel generali eius, cui beneficium impetratur. Sic colligitur ex capi. si motu proprio, de præben. in 6. ibi: *Sicut si ad petitionem illius, vel alterius pro eodem.* Idem ex c. nonnulli, §. sunt & alij, de rescript. per locum a speciali, ibi enim tanquam quid speciale decernitur, literas ad lites impetrari non posse absque speciali mandato. Preterea, quia id decretum est in literis ad lites, causa litium vitandarum. Quæ ratio in literis ad beneficia cessat. Et ita docent Glossa d. ca. nonnulli, §. sunt & alij, verbo sine speciali, ad finem, & ibi Abbas num. 1. Felinus num. 46. idem Glossa. cap. ad aures, verbo, literas, eodem [illegible], & ibi Abb. in fi. Decius in fi. Imola num. 3. Rip. num. 44. idem Abb. cap. ex ore, num. secundo, de his, quæ fiunt a maiori parte capituli, & capitulo innotuit, nume. 10. de elect. Decius cap. ad hæc, in noua editione, nu. 6. notabili 2. in fine, de rescrip. Dominicus d. cap. si motu proprio, nume. 2. Nauar. cap. si quando, præludio 1. num. 2. de rescrip. & omnes Doctores, quos nume. 3. & 4. allegabo.

2 Ad acceptandum tamen beneficium alteri impetratum desideratur speciale mandatum eius, cui acquiritur. Sic citata decisione Rotæ sustinet Felinus c. nonnulli, §. sunt & alij num. 46. de rescript.

3 At difficultas est de impetratione dispensationis, & aliorum priuilegiorum. Quidam enim censent speciale mandatum eius, cui impetrantur desiderari. Ducuntur ex cap. innotuit, de elect. vbi petita est a Pontifice dispensatio ad confirmandam electionem cuiusdam illegitimi, quæ irrita fuerat, & tamen ait textus *Cum non ad postulandam dispensationem, sed ad petendam confirmationem ipsius fuerint nuncij destinati, ad præsens non duximus admittendam.* Secundo, quia regulariter nemo potest agere pro alio, sine eius mandato, ff. & C. de procurat. toto tit. Tertio, ex l. illud, §. si tale, ff. de minoribus, ex quo textu constat speciale mandatum desiderari ad restitutionem in integrum petendam. Cuius rationem reddit ibi Baldus n. 1. quod ea restitutio fit contra ius commune. Quæ ratio similiter in omni dispensatione procedit. Hanc sententiam supponere videntur Host. capit. suscitata, nu. 3. de in integrum rest. & ibi Abb. nu. 5. Cardin. nu. 2. oppositione 7. Et in proprijs terminis docent Speculator tit. de procuratore, §. ratione igitur, nu. 5. vers. 21. & nume. 6. vers. 24. Abb. d. cap. innotuit, num. 10. Baldus d. l. illud, §. si talis, numero 1. Corsetus in suis singularibus, verbo, mandatum, statim in princ.

4 Ceterum tenendum est, nec speciale, nec generale mandatum desiderari ad dispensationes, & quæuis alia priuilegia impetranda, sed posse validè impetrari, eo, cui impetrantur, ignorante. Probatur rationibus quibus id probaui, numero 1. de impetratione beneficij. Nam æque militat in omnibus priuilegijs, gratijs, & dispensationibus. Secundo ex l. vniuersi, 6. C. de precibus Imperat. offer. quæ decidit non referre, a quo impetratum sit priuilegium, dummodo a Principe concessum sit. Tertio, quia tantum abest, vt textus capit. innotuit, de elect. cui innititur, contraria sententia, illam probet, vt potius hæc ex illo colligatur. Quippe non loquitur de speciali mandato eius, cui impetranda erat dispensatio, sed de mandato capituli, ac proinde supponit, sufficere mandatum speciale capituli, ad impetrandam dispensationem illegitimo malè electo. Adde cum Loaz. de matrim. Regis Angliæ, dub 8. numer. 10. in eo textu non ad petendam dispensationem, sed ad petendam solius irritæ electionis confirmationẽ nuncios illos a capitulo destinatos fuisse, & ideo non potuere nomine capituli supplicare Pontifici pro dispensatione. Et quia fines mandati diligenter seruandi sunt capit. cui de non Sacerdotali, de præbend. in 6. denegauit Pontifex dispensationem tanquam non petitam a capitulo. Tandem quia pro hac parte faciunt Doctores communiter, dũ disputant, an priuilegium, & dispensatio prosint absenti à tempore concessionis, an a tempore scientiæ? Nullus enim controuersiæ huic locus esset, nisi tanquam certum supponerent posse eam ignorantibus impetrari a quocũque. Huius sententiæ videtur Glossa, cap. nonnulli, §. sunt & alij, verbo sine speciali, ad finem, de rescript. vbi reddẽs rationem, cur rescriptum beneficij absque mandato valeat, ait quia super nulla lite impetratur, sed de gratia tantum conceditur. Atque ideo apertè sentit idem de quibuscunque gratiæ rescriptis. Et tenent ibi Host. in fin. Felinus num. 45. Bellamera. d. cap. innotuit, nu. 13. Loazes d. dubio 8. nume. 5. & sequentibus, Rebuffus praxi benef. titu. differentiæ inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, nume. 16. & tit. de dispensat. num. 13. asserit se nunquam in praxi vidisse seruari, vt mandatum exigatur. Gregor. Lopez. l. 39. verb. sin personeria, tit. 18. par. 3. Nauar. lib. 4. consil. 1. editione, tit. de sponsal. consilio decimoquatto, in fin. & libro 5. titulo de priuilegijs, consilio quarto, numero quarto, & sequentibus in secunda editione, libro primo, titulo de rescript. consi. 2. num. 2. & sequentibus, & consi. 3. in fine, &

& consil.4.a numer.4. Emmanuel Sa, summa verb. gratia, num.23.

5 Non prodest autem dispensatio ignoranti, donec ab ipso acceptetur, vel ab alio habente speciale eius mandatum: sicut de beneficio diximus nume.2. Et late hoc explicui lib.3. disput.36.

6 Dubitabis autem an dispensatio impetrata ab altero volentium matrimonium inire, vel qui irritum inierunt, prosit vtrique, quamuis alter prorsus impedimentum, ac dispensationem ignoret? Videtur enim pars negans. Tum quia dispensatio cum sit stricti iuris, non extenditur de persona in personam. Tum etiam, quia cum vtrique dispensatio deseruire debeat, nec prosit, nisi a tempore scientiæ, videtur necessarium, vt vtrique constet. At dicendum est, quando impedimentum necessariò afficit vtrunque, vt est consanguinitas vel affinitas, quæ alterum solum afficere nequit, satis esse dispensationem ab altero obtineri, vel acceptari, vt prosit etiam alteri ignoranti: quia dispensatio ad necessario connexa extenditur. At dispensatio vnius ad contrahendum cum femina est annexa dispensationi feminæ ad contrahendum cum eo. Et eo ipso, quod alter ex his suam dispensationem acceptat, fit habilis ad contrahendum cum altero. Quod fieri nequit nisi vterque habilis fit. Proderit ergo dispensatio illa alteri ignoranti. Et ita docent Nauar. lib.4. consi.in 1. editione tit. de sponsal. consil.14.nu.2.in 2.li.1.tit. de rescrip.consi. 3.nu.2. Henriquez lib.11.de matrim.ca.3.nu.6.in commento, litera H, Quod idem supponunt Doctores omnes, quos lib.2. disp.36. nu.2. retuli dicentes, quando matrimonium fuit irritum ob aliquod impedimentum ab altero ignoratum, posse coniugem impedimenti conscium impetrata illius occulta dispensatione, nec alteri illa explicata, nec impedimento, simulanter petere illius consensum.

7 Quod si esset impedimentum alterius tantum, quod alter solus castitatem vouerit, vel ita commune, vt sit prorsus in vtroque diuersum, vt si vterque castitatem promiserit, necesse est vt ille, qui impedimento affectus est, & si vterque sit, vt vterque illam acceptet: quamuis absque eius mandato possit impetrari. Ratio est: quia dispensatio directè impetratur habenti impedimentum, nec impetrata vni, impetratur per quandam necessariam consequẽtiam alteri: sicut contingit in casu, quem num. præcedenti explicuimus. Ergo, is qui illa eget, debet eam nosse, & acceptare, & si vterque egeat, vterque.

8 Ad argumenta nume.3. proposita respondetur. Ad primum constat ex dictis num.4. Ad secundum, dic id verum esse in rescriptis iustitiæ, secus in rescriptis gratiæ. Ad tertium, dic id esse speciale, non ob rationem ibi signatam à Baldo, sed ob aliam, quam ipsemet tradit ibidem, nempe, quia venit procurator ad retractandum factum domini. Vt l. hominem, ff. mandati.

DISPVTATIO XXVII.

An commissio dispensandi in matrimonij impedimentis: & generaliter, quæcunque alia potestas delegata expiret morte, vel cessatione officij personæ, cui commissa est?

SVMMARIVM.

Potestas delegata potest committi, expresso nomine solo proprio delegati aut solo nomine dignitatis, aut vtroque, n.1.
Commissio personalis cessat morte delegati, non verò realis, sed transit ad successorem, nu 2.
An ad hoc dijudicandum sint potius alia coniectura spectanda, quam si fiat commissio sub nomine proprio delegati, an sub nomine dignitatis? num.3.
An in dubio præsumptio personæ præponderet, & censeatur personalis? num.4.
Quot quæstiones disputandæ sint, nu.5.
An commissio facta expresso nomine delegati, pereat eius morte, non autem quando expresso nomine dignitatis, vel officij, sed transeat ad successorem? nu 6.
An facta nomine dignitatis expresso transeat ad successorem, quando prior obiere integrâ, nu 7.
An dignitas vicarij Episcopi habeat successorem & sic commissio illi facta sub nomine dignitatis transeat eo mortuo ad successorem? Refertur duplex opinio, nu 8. & 9.
Explicatur sententia Authoris: & an idem sit de vicario capituli, & prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem? nu 10.
An legati à latere dignitas habeat successorem, & sic commissio ei facta sub nomine dignitatis transeat ad successorem? num.11.
An idem de dignitate canonici dicendum sit? nu.12.
Quæ dignitas dicatur habere successorem, vt ad illum commissio transeat? num.13.
An commissio facta dignitati nudi ministerij, vel arbitrij transeat ad successorem? num.14.
An commissio facta sub nomine dignitatis delegati, quando is est consanguineus, aut amicus delegantis, censeatur personalis, nec transeat ad successorem? num 15.
An delegatio facta sub nomine proprio delegati, quando is est incognitus deleganti, censeatur realis, & transeat ad successionem? num.16.
Post num.16 inuenies alia summaria.

1 IAm aggredimur modos, quib. dispensatio semel concessa legitimè, extingui possit, ac euanescere. Quod varijs modis posse contingere disputationes sequentes demonstrabunt. Prius autem agimus quando expiret morte, aut cessatione officij ipsius delegati, cui Pontifex committit, vt cognita veritate precum dispenset. In præsenti disputatione, & in sequenti agemus quando expiret morte, aut cessatione officij ipsiusmet delegantis. Primò supponendum est, posse tripliciter committi potestatem delegatam alicui. Primo modo, expresso solo nomine proprio delegati, vt committimus Petro. Secundo modo, expresso solo nomine dignitatis, vt committimus Archiepiscopo Granatensi. Tertio, expressio vtroque, vt committimus Petro Archiepiscopo Granatensi.

2 Secundo supponendum est, difficultatem huius quæstionis pendere ex cognitione quando commissio huiusmodi personalis sit, quando verò realis. Nam si personalis sit, id est, personæ cui delegatur specialiter concessa, cessabit eius morte, eo quod subiectum cui inhærebat deficiat. Si autem realis sit, id est, dignitati, vel officio concessa, cũ dignitas illa, seu officium perpetua sint, non extinguetur morte delegati, sed transibit in personam succedentem in eo officio, aut dignitate. Quippe eq quatenus fungens eodem officio, seu dignitate, reputatur vnamet cum præcedenti. Quare totius huius disputationis difficultas eo spectat, vt ex coniecturis deducatur, quando censeatur commissio facta dignitati, seu officio, & sic realis sit, nec morte delegati extinguatur, quando autem soli personæ, & sic tanquam personalis extinguatur eius morte.

3 Tertiò supponendum est, ad coniectandum, an commissio sit personalis, an potius realis, non principaliter spectandum esse, an delegatio fiat expresso nomine delegati, an expressa eius dignitate. Sed hanc considerationem esse vltimum remedium, quando, nempe ex subiecta materia, vel ex alijs verbis in dispositione contentis deduci nequit. Quare prius sunt alia verba, & subiecta materia perpendenda, & quando illis perpensis res adhuc dubia manet, id dijudicandum est ex nominis proprij delegati, aut eius dignitatis expressione. Quare si verba, vel materia subiecta indicent dispositionem esse personalem, sic erit censendum, & si solius dignitatis delegati mentio fiat. Exemplum fit de verbis. Pontifex committit causam Episcopo Cordubensi solo dignitatis nomine expressso, declarans se illi committere ob peculiarem scientiæ, ac sanctitatis notitiam, quam de illo habet. Ex verbis constat non habitam esse dignitatis considerationem, sed personæ, ac proinde commissio erit personalis. Exemplum in materia subiecta. Fuit excommunicatus Episcopus Cordubensis solo dignitatis nomine expresso, manifestum est excommunicationem esse personalem, nec transire ad successorem. Quod hoc petat materia excommunicationis subiecta, vt potè, quæ ob solum personale delictum ferri potest. Ratio autem huius est: quia vna præsumptio tollit aliam, & maior minorem. Vt tradit Glossa finalis

finalis, cap. transmissæ, qui filij sint leg. & ex multis probat Menochius de præsumpt. libro 1. quæst. 30. num. 1. Ac fortior est præsumptio, quæ ex verbis ipsius peculiaribus commissionis, ac ex materia subiecta sumitur, vt potè, quæ peculiaris est, quam generalis desumpta ex proprij nominis, dignitatisve expressione. Ergo illa potius attendenda est, ac huic præponderat. Atque ita docent Ioann. Andr. regula priuilegium, de regulis iuris in 6. & ibi Anchar. num. vnico, col. 2. & consil. 327. nu. 5. & 6. Abb. consilio 93. nu. 1. & 2. lib. 2. & ca. mandata, nu. 1. de præsumpt. & cap. quoniam Abb. nume. 8. de off. deleg. vbi Antonius, nume. 21. Cardinalis q. penultima, Imola nu 8. Decius in noua editione num. 23. Berous a nume. 82. idem Decius l. more, num. 53. & 54. ff. de iurisd. omn. iud. Couar. li. 3. var. cap. 15. numer. 2. & latissime alios allegans cap. requisisti, nume. 1. & sequentibus, de testam. Barbosa, l. quia tale 14. num. 41. ff. sol. matr.

4 Hinc infert Decius, c. quoniam Abbas, in noua editione, nu. 36. de off. deleg. præsumptionem respicientē personam præferri præsumptioni respicienti dignitatem, ac proinde vtraque concurrenti iudicandam esse dispositionem personalem in dubio. Et ratio est: quia præsumptio specialis generalem cessare facit. Cum species generi deroget (vt ex multis probat Menochius de arbitr. libro 2. casu 472. num. 14. & de præsump. lib. 1. q. 29. nume. 7.) At præsumptio respiciens personam magis specialis est (vt voluit Baldus l. 1. q. 3. ff. de officio Consulis.) Sed Berous eo. cap. quoniam Abbas, nu. 85. ex multis contra hoc insurgit, & tandem includit forte esse verum quod ait Decius, quādo præsumptiones illę, pares hinc inde essent ac proinde res est in æquilibro, & dubia. Tunc enim vincet in dubio præsumptio personalis. Et vere in hoc dubio loquitur Decius, idque verissimum credo.

5 His præmissis, quadruplex quæstio in hac disputatione discutienda est. Primo, quando commissio fit solo nomine dignitatis, aut solo nomine personæ expresso, an cēseatur personalis, ac proinde extinguatur delegati morte? Secundo, quid vbi vtrumque nomen exprimitur? Tertio, quid quando delegatus non obijt, sed officio, vel dignitate iam functus est? Vltima est specialis in dispensationibus impedimentorum matrimonij commissio officiali diœcesani, quando expirent officiali illo vita, aut officio functo, nec transeant ad eius successorem. Vbi & alia differentur ad hoc pertinentia, & disputabitur de commissis in foro conscientiæ confessori.

6 Quæstio prima: An quando delegato fit commissio, expresso nomine solo proprio, aut solo dignitatis, officijve censeatur personalis, & ita extinguatur morte. Personæ delegati, an potius realis, ac proinde ad successorem transeat? Qua in re quando ex coniecturis verborum, vel materiæ subiectæ certior regula deduci nequit, iuxta dicta nume. 3. sed omnibus pensatis est res dubia, hac regula accipienda est. Si solum personæ delegati nomen exprimatur, erit commissio personalis, ac morte delegati extinguetur. Vt committo hoc Petro, vel Petrus sit mei testamenti executor. Quando autem nomen dignitatis, vel officij solum exprimitur, commissio erit realis, & eo delegato mortuo transibit ad successorem in ea dignitate, vel officio. Vt hoc committo Episcopo Cordubensi, vel sit testamenti executor decanus Granatensis. Regula hæc probatur expresse ex capit. quoniam Abb. de offic. deleg. ibi, *Quia sub expressis nominibus locorum, & non personarum commissio emanauit.* Locorum, id est, dignitatum, quæ locis præsunt. Vt explicat ibi Abb. numer. 8. ab omnibus receptus. Et ideo ex textu colligunt hanc regulam vniuersi Doctores cum Glossa ibi, verbo, substitutum. Et ratio est, quod in priori casu commissio fiat personæ, quæ moritur. At in posteriori, dignitati, quæ nunquam moritur, sed est vna, & eadem in successore cap. si gratiosè, de rescriptis, in sexto.

7 Aliqui hanc regulam temperant, vt tunc commissio realis facta sub nomine dignitatis transeat ad successorem, quando prior obijt re non integra, sed negocio iam incepto: secus si re integra obierit. Ducuntur, ex cap. quoniā Abb. de off. deleg. quod expresse videtur supponere, delegationem dignitati factam transire ad successorem, si iudici præmortuo fuerit rescriptum præsentatum, & sic res non sit integra. ibi, *Illi mandato nostro porrecto.* Quæ verba cum sint ablatiui absoluti efficiunt conditionem, l. a testatore, ff. de cond. & demonst. Sic sustinet Angelus, §. & hæc vero iubemus, vers. attende, authen. vt nulli iudic. Et Berous d. cap. quoniam Abbas, nume. 12. & 13. ait in literis ad lites de quibus is textus agit, forte necessariū esse, vt mortuo præsentatæ sint: secus in alijs. Et concludit ita esse cogitandum. At dicendū est, nil referre in hoc euentu, an à priori habenti illam dignitatem res cœpta sit, an potius res non incœpta, sed integra obierit. Quia rem esse integram, aut cœptam, ne commissio expiret, solum attenditur quando delegata obijt: (vt latè videbimus disput. sequenti) non autem quando delegatus obijt. Quare dum est commissio personalis, semper extinguitur cum persona delegati: quando autem est realis, transit ad successorem, siue commissio cœpta sit a defuncto, siue res integra manserit: quia ratio vtriusque partis, nimirum, personam mori, non autem dignitatem, militat siue res sit integra, siue non. Et ita docent Innoc. d. cap. quoniam Abbas nu. vnico, & ibi Host. num. 5. & 9. Ioan. Andr. num. 27. Anton. num. 20. Cardin. post q. 1. oppositione 1. Imola nu. 2. Dec. in noua edit. nu. 14. notabili 3. Henricus nume. 10. Anchar. cap. licet vndique, q. 5. de offic. deleg. § quibus modis finitus, num. 10. versic. quid si mortuus est. Archid. cap. si is cui, statim in principio, eodem titu. in 6. & ibi Dominicus, nu 4. versic. in fine. Glossæ idem Decius l. more, nume. 54. ff. de iurisd. omn. iud. & ibi Zasius in fine, Bella Pratica, num. 17. Menochius dicens sententiam Angeli ab omnibus reijci, de arbitr. lib 1. q. 68 nu. 22. Neque obstat d. cap. quoniam Abbas, quia in illis verbis, *Mandato nostro porrecto* supplendum est, maximè, nec in hoc vim textus facit, sed in eo, quod delegatio dignitati facta sit. Et ita explicant Host. Ioan. Andr. Ant. Card. ibi locis proxime allegatis.

8 Secundo temperatur hæc regula ab aliquibus, vt intelligatur, quando dignitas delegati est per se subsistens, & nomine proprio illi competit, secus si sit accessoria, & dependens ab alio, cui principaliter ea dignitas inest: vt contingit in vicario Episcopi. Atque proinde in hoc euentu nulla erit differentia, siue commissio fiat expresso nomine proprio Vicarij, siue nomine dignitatis, nam in vtroque euentu commissio erit personalis, nec trāsibit ad successorem in Vicariatu, sed morte personæ peribit. Ratio est, quia dignitas, seu officium Vicarij, eo mortuo expirat, vel eo reuocato ab Episcopo, nec dicitur tunc vacans, eo quod non habeat propriè successorem. Quippe Vicarius non habet iurisdictionem nomine proprio, sed iurisdictio sua est Episcopi, faciens idem consistorium, cap. 2. de consuet. in 6. Et confirmatur: nam si Vicariatus haberet successorem, diceretur vacare per mortem, & ea dignitas esset necessario perpetua in Ecclesia, & consequenter non penderet ab Episcopi voluntate Vicarium constituere, sed teneretur eum creare: alioquin elapso termino legitimo, potestas creandi ad Papam deuolueretur, cap. 1. & toto titu. de suppl. neglig. prælat. At Episcopus non tenetur creare vicarium cap. 1. & 2. de offi. Vicarij, in 6. & notatur cap. per lectis, d. 15. & clem. 2. de rescrip. Ergo Vicariatus dignitas non est perpetua, nec in ea succeditur, sed dicitur de nouo assumi à Vicario denuo creato. Secundo, probatur ex l. Augustæ, iuncta l. quod Principi, ff. de leg. 2. vbi legatum Imperatori factum transit ad successorem: secus si legetur Imperatrici. Quod ille dignitatem nomine proprio habeat, & sic successorem. Hæc autem non fungatur dignitate nomine proprio, sed radijs Imperatoris corruscet, ac proinde careat succedenti in dignitate. Et ideo hanc partem sustinent Bart. d. l. quod Principi, in fine, & ibi Baldus in fi. Idem Bartolus, l. more, in fin. ff. de iurisd. om. iud. & ibi Albericus, nu. 10. Decius, num. 54. Iason, nu. 65. Fulgosius nume. 25. Zasius in fine, Bella Pertica, numero decimooctauo * Iacobinus in prima lectura, num. trigesimotertio, Caccialupus, nume. trigesimoquinto, Angelus l. & quia, numero septimo, ff. eodem titulo. Anton. licet subobscure capitulo quoniam Abb. numero vigesimoquinto, de off. delegat. & ibi Imola numero septimo, Decius in noua editione, numero quadragesimosecundo, & ibi Felinus numero 7. Berous, numero centesimo, & centesimoprimo, Ancharan. capitulo si gratiosè, numero sexto, versiculo in primo casu, de rescript. in sexto, & ibi Francus, numero 13. & capitulo statutum,

in

in principio, numer. 11. notabili 5. eodem tit. & libro, & ibi Dominicus num. 8. Imola Clem. 2. num. 12. de rescrip. Fulgosius, l. si quis Imperatorem num. 2. vers. sed si sit factum. C. qui testam. fac. pos. Tabiena verb. delegare, q. 12. num. 13, Menochius de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 121. numero 10. & de arbitr. lib. 1. q. 68. num. 24.

9 Alij vero hanc limitationem reijciunt, sustinentes commissionem factam Vicario sub nomine dignitatis, esse realem, & ita eo mortuo, transire ad successorem in vicariatu. Ducuntur, quod detur vere successor. Vt constat ex cap. 1. de officio vicar. in 6. vbi vult textus substitutum in Vicariatu repræsentare, & gerere vices illius, qui prius erat Vicarius, ibi. *Illos, qui vices ipsius gerunt*. Vbi Glossa verb. ipsius, ait, officialis, vel officialatus. Huius sententiæ sunt Paulus Clem. etsi principalis, de rescript. Card. capit. quoniam Abbas num. 3. oppositione 11. & 12. de offic. deleg. Iacobus del Puteo dicens sic in Rota decisum esse, decisione 487. num. 1. lib. 2. Flaminius de resign. benef. lib. 1. quæst. 11. ad finem.

10 Ceterum optime quæstionem hanc diluit Abb. capite quoniam Abbas, num. 11. de offic. deleg. dicens licet propriè, & strictè Vicarius Episcopi non habeat dignitatem, vt apertè probant rationes, num. 8. propositæ, atque ita in rigore commissio, illi facta sub nomine dignitatis, non transiret ad successorem, at transiret quidem. Quia eam esse Pontificis mentem, verèque ab ipso considerari Vicarij tribunal, dum hæc committit sub nomine Vicariatus, praxis ipsa satis attestatur. Idque suadet prudens, ac suauis Ecclesiæ gubernatio. Cum enim commissiones dispensationum in foro externo concessarum dirigantur semper officiali diœcesano, si personales essent, passim perirent, magnæque expensæ in impetrandis alijs rescriptis fierent. Atque hoc pacto defensa opinio relata num. præcedenti est vera. Et quamuis Doctores loquantur de Vicario Episcopi, idem intelligo de Vicarijs Capituli sede vacanti, ac prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem in sua diœcesi, ita vt nulli Episcopo subsint. Commissiones enim huiusmodi Vicarijs directæ sub nomine officij, transibunt ad successorem. Cum militet eadem ratio, & praxis ipsa ita docet. Hos enim omnes capaces esse harum delegationum probabo num. 34.

11 Hinc deducitur commissiones factas legato, etiam a latere, sub nomine dignitatis non transire ad successorem, sed cum persona legati extingui: Quia legati dignitas non est perpetua in Ecclesia, sed ad nutum, & simplicem Pontificis voluntatem reuocabilis. Atque ita finita legatione non dicitur vacare dignitas, nec in ea datur successor, sed semper de nouo per Pontificem creatur. Et confirmatur ex capit. præsenti, de offic. delegati, in 6. vbi deciditur reseruationes, & prouisiones, beneficiorum à legato facta, & nondum effectum sortita, expirare finita legatione. Sentit ergo textus legationem extingui: nec transire ad successorem. Et ita docent Anton. capit. quoniam Abbas numero 23. de offic. deleg. & ibi Abbat. num. 11. Decius in noua editione num. 63. Felinus numero 8. Berous à nume. 102. vsque ad 105. Bart. l. mora, in fin. ff. de iurisd. omn. iudic. Imola Clem. 2. num. 12. de rescript. Dominicus c. statutum, in principio, num. 8. de rescript. in 6. & ibi Fràcus, num. 11. notabili 5. & cap. si gratiose nu. 13. eodem tit. & libro. Tabiena verbo delegare. q. 32. nu. 13.

12 Secundo deducitur, quid dicendum sit de legatione facta canonico sub nomine dignitatis. Quidam sic distinguunt, si in illa Ecclesia non sit certus canonicorum numerus, non transit ad successorem: Quia canonicatus ille cum persona extinguitur, nec successorem habet, cap. dilecto, de præbend. secus si sit certus numerus. Sic tenent aliqui, (vt refert Abbat. statim allegandus:) & partim est eiusdem sententiæ Anton. cap. quoniam Abbas, numer. 23. de offic. deleg. tenet enim priorem partem: at posteriorem indecisam relinquit. At verius est in neutro euêtu canonicatum habere propriè successorem, sed extingui morte, & pari ratione commissionem illi factam sub nomine dignitatis. Et ita sustinent Abbat. d. cap. quoniam Abbas, numero 6. & ibi Berous, nu. 99. Felin. num. 5. & 6. Decius in noua editione, à num. 59. Imola Clem. 2. num. 12. de rescript. Dominicus cap. statutum, in principio, nu. 8. de rescript. in 6 & ibi Francus, nu. 9. Ceterum quamuis hoc in rigore verum sit, ea mente Pontificis bene transiret in alium, cui canonicatus ille collatus est (vt nu. 10. diximus de Vicario Episcopi,) & ita tenet d. c. quoniam Abb. nu. 9.

13 Quod si roges, quæ nam dignitas sit, quæ propriè successorem habet, atque ita commissio facta illi, transeat ad successorem? Dic esse illam, quæ perpetuo exigitur in Ecclesia. Vt bene tradit Dominicus cap. statutum, in principio, de rescript. in 6. num. 8.

14 Tertio limitatur ab aliquibus regula, vt tunc commissio facta dignitati transeat ad successorem, quando commissio illa iurisdictionem aliquam continet, secus si sit nudum ministerium, seu nudi facti executio. Et ratio est: quia in iurisdictionis commissione attenditur præsumpta peritia eius, qui eam dignitatem habet, quicunque ille sit. At in nudi ministerij commissione sola certæ personæ affectio, & confidentia. Sic relato pro se Innocentio tradit Bartolus l. more, in fine, ff. de iurisd. omn. iudic. & ibi Ias. numero 65. idem Bart. l. qui liberis, §. hæc verba, numer. 4. ff. de vulgari, & ibi Imola, nu. 5. in fine, & n. 6. Ioan. Andr. cap. finali, num. 24. de offic. deleg. & ibi Anton. §. vltimo num. 25. Berous cap. quoniam Abbas, à num. 111. eodem tit. Ancharan. cap. si gratiosè num. 7. de rescript. in 6. Ruinus consil. 115. num. 9. volu. 1. & consil. 63. nume. 5. versic. nec obstat, volum. 4. At verius est, huiusmodi commissionem transire ad successorem in dignitate: quia nulla congrua differentiæ ratio assignari potest. Cum enim dignitas cui commissio facta est, non moriatur, sed eadem in successore maneat, dicendum est eam ad successorem transire. Nec Innoc. cap. finali, numer. 4. de officio deleg. quem pro se allegat Bartolus, est eius sententiæ. Quia loquitur in casu, in quo ex verbis constat electam esse industriam personæ: in quo casu omnes fatentur eam esse personalem, nec transire ad successorem. Et ita hanc partem sustinent Hostien. cap. finali, numer. 11. de offic. Abb. ibi. §. vltimo, in fine. Cardin. q. 7. Imola, num. 20. Anchar. numer. 8. Felin. nu. 8. limitatione 1. Bellamer. quæst. 2. numer. 6. idem Abb. d. cap. quoniam Abbas, numer. 19. vbi Decius in noua editione, num. 77. Idem Cardin. Clem. vnica in fine, de offic. deleg. Paulus, d. l. qui liberis §. hæc verba, numero 4. Idem Decius, d. l. more, num. 52. vbi Cacialupus, num. 39. Menochius de arbitrar. lib. 1. q. 68. numer. 23. qui omnino consulendus est, à num. 4. vbi tract. an potestas arbitrandi concessa dignitati transeat ad successorem. Et a nu. 26. vbi tractat, quid quando extra iudicium res est terminanda, & partes committunt iudici, vt arbitro, an id arbitrium transeat ad successorem.

15 Quarto limitatur ab aliquibus, nisi ille cui sub nomine dignitatis facta est delegatio, sit coniunctus sanguine aut stricto amicitiæ vinculo cum delegante, tunc enim erit personalis, nec ad successorem transibit. Sic Iason. l. more, numero 65. ff. de iurisdict. omn. iudic. Et refert pro se Glossam capit. religiosus, verb. expresserit, de testam. in 6. idque probat ex capit. requisisti, de testam. Sed cum stylus, & consuetudo habeant, vt delegationes committantur personæ alicui in dignitate constitutæ, iuxta capit. statutum, in principio, de rescript. in 6. & dispensationes fori externi officiali diœcesano, existimo quamuis ij sint consanguinei delegantis, vel valde familiares, commissionem sub nomine dignitatis delegati factam esse realem, & transire ad successorem. Quia non censetur principaliter spectata persona, aut coniunctio cum illa, sed dignitas, cui hæ causæ delegari debent. Nec Glossa, quam pro se refert Iason illa fauet. Quippe loquitur in testamenti executione, personæ in dignitate constitutæ commissa sub dignitatis nomine. Vt si testator nominet sui testamenti executorem Archiepiscopum Granatensem, cum enim per accidens omnino se habeat dignitas respectu executionis, eaque executio communiter demandari soleat amicis, ac sanguine iunctis, iure optimo ex his deducetur vrgentior præsumptio, potius personæ, quam dignitatis considerationem habitam, vt commissio sit personalis, quam ex solius dignitatis expressione ad conijciendum oppositum. Nec fauet etiam cap. requisisti, de testament. Quia loquitur in legatis relictis personæ in dignitate constitutæ. Qua in re præualet præsumptio deducta ex amicitia, & consanguinit. vt censeatur legatum factum contemplatione personæ, præsumptioni deductæ ex solius dignitatis expressione, vt censeatur factum contemplatione dignitatis. Quod in legatis re-

linquen-

linquendis consanguinitas, & amicitia spectari soleant.

16 Vltimo limitatur a quibusdam regula, quoad eam partem, vt delegatio facta, expresso solo delegati nomine censeatur personalis, & sic cum persona expiret, vt intelligatur, nisi delegatus sit incognitus deleganti, tunc enim censebitur commissio realis, & facta dignitati, si delegatus eam habeat. Per l.penultimam, ff.de rebus dubijs. Ita citatis Gulielmo, & Angelo tenet Iason, l.more, numero 65. limitatione 6. ff. de iurisd. omn. iudic. Sed omnino displicet hæc limitatio, nec is textus eam probat. Quia ibi (vt numero 19. ponderabimus) expressus est sermo quando sub nomine proprio, & dignitatis simul fit commissio. Præterea, quia si committens noluit personæ, sed dignitati, vel officio delegare: quorsum solius nominis proprij personæ mentionem fecit?

SVMMARIVM.

An commissio facta expresso nomine dignitatis, & persona simul, censeatur personalis, nec transeat ad successorem? Refertur triplex opinio, nu. 17. 18. & 19.

Explicatur sententia Authoris Et l. si seruus communis, ff. de stip seru. nu 20.

Quid si commisso sic facta, redderetur inutilis iuxta alterum sensum, nu 21.

Post num. 21 inuenies alia summaria.

17 QVæstio secunda. An commissio facta expressis simul nominibus dignitatis, & personæ delegati, censeatur personalis, an realis? Quæ quæstio (vt diximus numero 3.) procedit vbi res est dubia, nec ex alijs coniecturis veritas elici potest. Quadruplex est opinio. Prima sustinet censeri commissionem realem, dignitati factam, & sic transire ad successorem. Quod dignitatis qualitas præualeat, vt potè, quæ potentior, ac firmior est. Sic tenet Glossa l. cum ita, 93. ver. hæredi, ff. de condit. & demonstrat.

18 Secunda sententia tenet spectandum esse, vtrum ex illis nominibus præcedat, & præcedente proprio commissionem esse personalem, nec transire ad successorem. Vt si dicatur, Committimus Petro Archiepiscopo Granatensi. Secus si dignitatis nomen præcedat. Vt committimus Granatensi Archiepiscopo Petro. Ducitur: quia vbi res est dubia, deducitur ex literæ ordine intentio concedentis cap. mandato, in fine, de præben. in 6. cap. si quis iusto in principio, de elect. in 6. & l. quoties, ff. de vsufructu. Hanc sustinet Bartol. l. more, in fi. ff. de iurisd. omn. iudic. & ibi Decius, nu. 55. Iason. num. 65. Curtius iunior in fine. Zasius in fine, Iacobinus in l. lectura, nu. 33. Anchar. cap. si gratiose, nume. 6. in fine, de rescript. in 6. Imola, l. si seruus communis, num. 2. in initio, ff. de stipulat. seru. & ibi Ange. statim in princip.

19 Tertia sententia sic distinguitur. Aut committens, disponensve notitiam habet personæ, cui committit, & tunc est vera distinctio posita numero præcedenti, vt sit personalis, quando præcedit nomen proprium, realis vero, quando præcedit dignitatis nomen. Aut non habet notitiam personæ, & tunc censetur realis facta dignitati, vtrumuis, nomen præcedat, Probat ex l. si seruus communis, ff. de stipul. seru. iuncta l penult. ff. de reb. dubijs, Quippe dict. l. si seruus communis constituit discrimen, quando seruus communis stipulatur dominis suis, an præcedat nomen proprium, an appellatiuum. Quod ideo est in dubio, quod alteri postponitur, censetur apponi non principaliter gratia disponendi, sed gratia demonstrandi. Quæ ratio potest etiam casui nostro adaptari. Quoniam ex quo primo ponitur nomen proprium, deinde appellatiuum dignitatis videtur nomen proprium principaliter considerari, & sic in eo videtur dispositio fundata, & appellatiuum postpositum videtur secundario apponi demonstrationis gratia, & ideo potius attenditur nomen præpositum. Quod magis attendi debeat dispositio, in qua mens disponentis principaliter consistit, quam demonstratio, argumento l. si quis in fundi vocabulo, & l. Stichum, ff. de leg. 1. vbi ab eo quod gratia demonstrandi ponitur, non determinatur dispositio. Et ex dicta l. penultima constat exprimentem nomen proprium, & officij, ac in alterutro errantem, videri in dubio considerasse appellatiuum officij, si non cognoscebat personas, perinde, ac si nomen proprium nō esset adiectum. Ergo quando delegans minime nouit delegatum, videtur in dubio semper delegare dignitati, quando autem nouit, videtur delegare, cuius nomen præponit. Et ita tuentur Bartol. d. l. si seruus communis numero vnico, Abb. consil. 93. in fine libr. 2. & capitulo mandata, numero 1. de præsumpt. & cap. quoniam Abb. nume. 8. de off. delegat. vbi Cardin. quæst penultima, Decius in noua editione, num. 47. & 48. Et ita dicit communem Berous ibi, numero 19. & tenent etiam Paulus d. l. penultima, nu. quarto, Fulgosius, l. more, num. 45. ff. de iurisd. omn. iud. & ibi Cacialupus, num. 38. Gregor. Lopez. l. 47. in fi. tit. 18. p 3. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 68. num. 16. & 17.

20 Vltima sententia (cui adhæreo, licet tres positæ sint probabiles) ait semper huiusmodi commissionem esse personalem, vtrumuis nomen præponatur, ac proinde non transire ad successorem. Ducitur primo, quia cum nomen dignitatis generale sit ad omnes ea fulgentes, nomen autem proprium sit speciale illius personæ nominatæ, illud per hoc exprimitur, ac restringitur, vt non excedat personam nominatam. Nam quoties genus & species in vnius persona concurrunt, genus expositum per aliquam speciem restringitur ad illam capit. 2. de rescript. capitulo statuto, de decim. in 6. Secundo: quia verba debent aliquid operari, l. si quando ff. de legat. 1. quod adeo verum est, vt nec vna syllaba in rescriptis Pōtificis superflua esse debeat (vt probaui libro 3. disput. 46. nume. 6.) At expressio nominis proprij superflua protius esset, nisi operetur cōmissionem esse personalem. Nil enim aliud operari valet. Cum alias persona sit certa per expressionem certę dignitatis, l. nominatim, ff. de liber. & posth. Tertio ex cap. quoniam Abbas, de offic. deleg. vbi textus explicans quando commissio sit realis, ait. *Sub expressis nominibus locorum, & non personarum.* Quasi dicat, vbi nulla nominis personæ mentio facta est. Negatio enim quicquid post se inuenit, destruit ac magis negat, quam affirmatio ponat. Vt bene tradit Glossa c. cum dilectus, verbo, à suspensis, de consuetud. Quarto: quia ex duplici eo nomine expresso duplex coniectura, ac præsumptio colligitur, sed à nomine proprio specialis, & à nomine dignitatis generalis (vt voluit Baldus l. 1. qu. 3. ff. de offic. Consulis) At specialis generalem vincit (vt ex alijs probat Menochius de arbitr. libr. 2. casu 472. numero 14. & de præsumpt. libr. 1. qu. 29. num. 7.) Præponderabit ergo præsumptio deducta ex nominis proprij expressione, vt commissio censeatur personalis. Nec obstat, l. si seruus communis, in contrarium allegata: quia ibi nomen appellatiuum, nempe, officij pistoris tam ignotum erat, sicut nomen proprium. Et idem non apparet vtrum illorum ad alterius determinationem apponatur. Quod secus in nostro casu contingit. Et ideo huius sententiæ videtur Glossa Clem. 2. verb. principalis, de rescrip. vbi dicit commissionem factam vicario Episcopi esse personalem, quoties nomen proprium vicarij exprimitur; & quamuis non explicet etiam si vtrumque exprimatur, ac clare videtur etiam in hoc casu loqui (vt testatur Abb. dicto cap. quoniam Abbas, num. 10.) Et eam tenent Ioannes Andr. cap. statutum, nume. 17. vers. & ibi possit, de rescript. in 6. & ibi Archid. num. 3. versic. quid si causa, Alexand. cons. 175. perspectis, columna penultima num. 5. volum 5. Imola dicto cap. quoniam Abbas, num. 8. in fine, & ibi Bellamera quæst. 4. num. 13. Berous, num. 22. dicens forte hanc sententiam esse in puncto iuris veriorem. Tācredus, & Brixiensis, quos refert, ac sequitur Henricus ibi, num. 14. Flaminius de resignatione benef. libr. 1. q. 11. num. 12.

21 Quamcumque tamen, ex his sententijs amplectamur, ea limitanda est, nisi cōmissio, seu dispositio secundum alterum intellectum redderetur omnino inutilis tunc enim in dubio cēseri debet spectatum id nomen, siue proprium, siue dignitatis, iuxta quod dispositio est valida, & vtilis. Quare si talis est spectato dignitatis nomine, erit realis: si verò spectato personæ nomine, personalis. Exemplum huius ponit Abb. c. qm Abb. n. 9. de off. deleg. si commissio fiat Petro Fernandez Canon. Granat. semper erit psonalis, siue pponatur, siue postponatur nomen propriū. Quia cū multi sint Canon. Granatēs. nisi dicamus nomē proprium adie-

adiectum ad terminandam personam, corrueret commissio tanquam incerta. Ratio autem huius limitationis est. Quod in dubio ea semper interpretatio accipienda sit, vt actus valeat, l. quoties, ff. de rebus dubijs. Sic docent. Bar. l. si seruus communis, num. vnico, & ibi Angelus statim in principio, ff. de stipulat. seru. Abb. consilio 93. in fine, li. 2. & d. c. quoniam, Abbas, nu. 8. & ibi Cardin. quæst. penultima. Decius in noua editione, num. 49. Berous, num. 93. & 94. vbi benè hoc limitat, nisi acceptus hoc intellectu inferretur alteri iniustè damnum. Potius enim sustinendum est, dispensationem esse inutilem, quam damnum iniustè inferri.

SVMMARIVM.

An amissis dignitate, vel officio delegati, commissio personalis pereat, realis autem transeat ad successorem: sicut delegati morte. nu. 22.

Quid si delegatus non omnino deponatur, sed ad alteram transferatur, nu. 23.

Quid, si ante depositionem, vel translationem res non erat integra, nu. 24.

An commissio personalis cesset, cessante persona dignitate, quando res erat integra, nu. 25.

Quid si in pœnam delicti priuetur dignitate, num. 26.

Quid, si transijsset ad statum incompatibilem, nu. 27.

An vt capax quis sit commissionis a Papa factæ satis sit eum solo tempore impetrationis rescripti esse in dignitate: vel sat sit tempore præsentationis rescripti: an potius vtroque tempore desideretur, nu. 28.

Post nu. 28. inuenies summaria, quæ desiderantur, nu. 30.

22 QVæstio tertia. An sicut morte delegati extinguitur delegatio personalis: realis vero ad successorē transit, ita dicendum sit, quando superest adhuc delegatus, at officium siue dignitatem amittit? Hac in re ea est regula. Si commissio est personalis, vtpotè personæ facta, non expirat finita eius dignitate, sed potest adhuc de illa cognoscere. Secus si sit realis, vtpotè dignitati facta: transit enim tunc ad successorem. Ratio est clara, quod in priori casu, cum solius personæ habita sit consideratio, sequatur commissio personam, instar priuilegij personalis. At in posteriori, cum sola dignitas spectata sit, illam sequitur, in quacumque persona inueniatur. Sed objicies spectari semper dignitatem, non enim est capax delegationis a Sede Apostolica, eiusve Legato factæ, nisi persona in dignitate constituta, cap. statutum, in principio, de rescript. in 6. Sed respondetur spectari dignitatem, vt delegatus ille sit capax commissionis acquirendæ, at vbi semel acquisiuit, nil refert ad commissionis personalis retentionem, dignitatem cessasse (vt numero 28. dicemus.) Quare hanc regulam tradunt Glossa, clem. 2. verb. principalis, de rescrip. & ibi Imola numero 11. Abbas, capitul. quoniam, Abbas, numero octauo, in fine, de off. delegat. & ibi Felin. numero quinto, Berous, num. 102. versicul. & ex prædictis. Francus, dicto capit. statutum, in principio, numero 10. & 11. & ibi Dominicus, nu. 8. Fulgosius, l. more, num. 25. ff. de iurisd. om. iud. Tabiena verb. delegare, q. 12. num. 13.

23 Immo quamuis non deponatur dignitate legatus, sed ad aliam transferatur, cessat commissio realis illi facta, transitque ad successorem in priori illa dignitate. Quod cum commissio priori illi dignitati facta sit, ipsam semper sequitur. Sic tradunt Innoc. cap. quoniam, Abbas, statim in principio, de offic. deleg. & ibi Anton. numero 21. in fine, Abb. numero 8. Cardin. num. 4. quæst. 4. Baldus, numer. 3. Henricus, num. 10. Bellamera, numer. primo, oppositione 1. vers. tertia est. Berous, num. 110. Ioan. Andr. cap. quamuis, num. 2. de off. deleg. in 6. & ibi Anch. in fi. Dominicus, num. 6. Francus in fine, & c. statutum, in princ. num. 11. de rescrip. in 6. Caccialupus, l. more, nu. 36. ff. de iurisd. omn. iudic. Quod tamen intelligendum est, quando dignitas, ad quam delegatus ille transit, non continet primam, sed illam extinguit. Vt si commissio fiat Decano Cordubensi, & is fiat Episcopus Cordubensis, cessabit commissio, & transibit ad decanum successorem. Secus si per adiectam qualitatem non confundatur prior dignitas. Vt de causa commissa Episcopo Cordubensi posset idem cognoscere, si is Episcopatus Cordubensis erigatur in Archiepiscopatum, quia factus Archiepiscopus non desinit esse Episcopus eiusdem diœcesis. Sic Abbas d. c. quoniam, Abb. nu. 14. & ibi Dec. in noua edit. nu. 67. Berous, n. 110. Caccialu. d. l. more, nu. 36.

24 Quod adeo verum est, vt quamuis res non sit integra, sed delegatus cœperit vti commissione dignitati facta, cessabit, eo amittente dignitatem, aut ad aliam translato: ad successorem transibit, quia cum sit præcise dignitati concessa, pendet ab illa in conseruatione. Sic reprobato Monacho capit. statutum, num. 8. 9. & 10. de rescript. in 6. dicenti non amitti commissionem, tenent Innoc. Ioannes Andr. Card. Baldus, Anchar. Dominicus, Francus, Henricus, Bellamera Caccialupus, num. præcedenti allegati. Sicut quamuis delegatus obiret, re integra, transiret commissio dignitati facta ad successorem in dignitate. Vt diximus, nu. 7.

25 Tripliciter autem solet limitari, vt commissio personalis non expiret cessante officio, aut dignitate personæ. Primo dummodo res non sit integra, sed ante cessationem cœperit vti iurisdictione. Sic Francus c. statutum, in principio, num. 8. de rescript. in 6. Sed iure optimo idemmet Francus cap. quamuis, in fine, de offic. delegat. in 6. ait nil referre, siue cœperit vti, siue non. Quia (vt nu. 7. dicebamus in simili) rem esse integram, aut inceptam, ne delegatio expiret, solum spectatur quando delegans obijt, aut dignitatem amisit: non autem quando delegatus ipse. Quod etiam constabit ex dicendis, nu. 28. vbi probabitur sufficere dignitatem habitam esse tempore impetrationis rescripti, ne commissio personalis pereat, etsi tempore præsentationis rescripti dignitas ea cessarit. Cum tamen tunc res sit integra.

26 Secundo limitatur, nisi persona delegati sit in delicti pœnā priuata officio, vel dignitate. Per textum, l. Cassius, & sequenti, ff. de senator. vbi remotus a Senatu ob propriam turpitudinem, iudicare nequit, secus si ob aliā causam. Sic contra Monachum c. statutum, nu. 7. de rescr. in 6. tradunt Bald. l. generaliter, nu 7. C. de episc. & cler. Dec. c. quoniam, Abb. nu. 58. de offic. deleg. & ibi Feli. num. 5. Berous, nu. 96.

27 Tertio limitatur, nisi delegatus ille deposita dignitate transijsset ad statum incompatibilem, ita vt factus esset iurisdictionis illius Ecclesiasticæ incapax. Sic Decius, Felin. Berous, nu. præcedenti allegati Baldus, l. prædia, 6. num. 4. C. de fideicom. Francus cap. statutum, in principio, num. 8. de rescript. in 6. & ibi Archid. num. 3. vers. quid si causa, Anchar. nu. 5. quæst. 4. Domin. nu. 8. vers. 2. casu. Tabiena, verb. delegare, q. 12. nu. 13. Flami. lib. 1. de resign. benef. q. 11. num. 15.

28 Ex his deducitur intellectus ad cap. statutum, in principio, de rescript. in 6. & Glossam ibi verb. canonicis, in fine, vbi cum textus decidat, non posse causas a sede Apostolica, aut eius legato promanantes committi, nisi personis in dignitate aliqua constitutis, vt canonicis, vel alijs, ait Glossa sufficere canonicatum, aliamve dignitatem obtineri tempore impetrationis illius rescripti Pontificij, quamuis tempore præsentationis eius cessarit iam dignitas illa. Secus si tempore impetrationis non adesset dignitas, non enim sufficeret eam adesse postea tempore præsentationis. Quam doctrinam dicit Abbas, capit. quoniam Abbas, num. 8. in fine, de off. deleg. posse difficile sustineri, quia si ea commissario realis sit, extinguetur cessante officio, ac transibit ad successorem Et numer. 9. varios excogitat modos defendendi illam Glossæ doctrinam. Sed ea doctrina verissima est, atque probatur ex eo textu, ibi. *Canonicis committantur*. Quippe qualitas iuncta verbo, vel participio est intelligenda secundum verbi, vel participij tempus, l. Titius, ff. de testamen. milit. Ergo satis est, & requiritur adesse dignitatem legato tempore commissionis sibi factæ. Secundo, quia capacitas in ipso commissionis initio spectanda est cap. si eo tempore de rescript. in 6. Tertio, quia per commissionem personalem factam illi, qui tempore impetrationis rescripti, dignitate præditus erat, commissio quoad actum delegandi fuit consummata. Non ergo vitianda est, licet ad eum casum res veniat, nempe cessationem dignitatis, a quo incipere nequiuit commissio. Et ideo cum Glossæ doctrinam

nam amplectuntur Monachus eodem capit. statutum, in princ. nu. 7 Io. Andr. nu. 17. & 18. Archid. nu. 3. vers. quid si causa, Anch. num. 5. q. 4. Domin. num. 8. Francus, num. 8. Speculator tit. de iudice delegato, §. fin. num. 22. versicul. quid si causa. Abb. cons. 93. nu. 2. lib. 2. Bald. l. generaliter, num. 7. C. de Episc. & cler. & l. prædia 6. num. 4. vers. extra quarto, C. de fideicom. Paulus cons. 327. dub. 3. Dec. d. cap. quoniam Abbas, in noua editione, num. 56. & ibi Berous num. 95. Felin. num. 5. Tabiena verb. delegare, q. 12. num. 13. Cauallos, quæst. practicis, quæst. 666. numero quinto, & sequentibus. Flaminius de resignat. benef. lib. 1. quæst. 11. num. 6. & sequentibus, & refert, num. 14. sic censuisse congregationem Cardinalium. Et quamuis Glossa de solis canonicis loquatur, id gratia solius exempli, in canonicis explicuit. Eius enim doctrina generalis est in quibusvis dignitate præditis: quia textus ille de omnibus tractat. Et rationes allatæ procedunt æque in omnibus. Et ita docent Felinus, Tabiena, Flaminius, num. 6. allegati proxime. Verum doctrina hæc Glossæ intelligitur, quando commissio fuit personalis. Nam quando est realis, nec requiritur, nec sufficit tempore impetrationis rescripti adesse dignitatem. Cum enim dignitatem ipsam sequatur, nec personæ speciali commissa sit sufficit quando præsentatur rescriptum, personam in ea esse dignitate. Quippe eadem dignitas erat, quamuis in alia persona existens, tempore impetrationis. Et amplius requiritur, vt toto delegationis tempore perseueret in ea dignitate. Nam quocunque temporis puncto cessat dignitas, transit commissio ad successorem in dignitate (vt numero vigesimosecundo diximus.) Et ita quando commissio est personalis, intelligunt eam Glossæ doctrinam, Ioannes And. Archid. Dom. Felinus, Tabiena proxime allegati, Anchar. cap. quamuis, in fine, de offi. deleg. in 6. & ibi Francus, in fine.

SVMMARIVM.

Officialis Episcopi dicitur Vicarius generalis Episcopi, nu. 29.

An dispensatio commissa officiali, vel vicario Episcopi, possit per Episcopum eo officiali remoto expediri, nu. 30.

An possit per eundem officialem, postquam cessauit eius officium, vel factus est Episcopus eiusdem diœcesis, nu. 31.

An Vicarius capituli possit esse delegatus Pontificis, eiusve legati, ac exequi dispensationes commissas officiali diœcesano, nu. 32.

Quid si dispensatio illa committeretur officiali, aut Vicario Episcopi an posset illam expedire capitulum Sede vacãte, aut eius Vicarius nu. 33.

An vicarij habentium iurisdictionem quasi Episcopalem sint capaces harum delegationum, & possint exequi dispensationem officiali commissam, nu. 34.

Quid de Vicario Episcopi confirmati, at nondum consecrati, num. 35.

Si duo sint officiales intelligitur delegatio facta officiali, de principaliori, nu. 36.

Quid si essent duo æque principales? & explicatur c. ad hæc, & c. fin. de rescrip. num. 37.

An præsentato rescripto dispensationis alteri officiali, possit alter adiri, vel pars supersedere, donec alter succedat: vel diuidi, vt alter dispenset, alter vero legitimet prolem, num. 38.

An si officialis pronunciarit rescriptum subreptitium, & se deceptum postea inueniat, possit iterum de illo cognoscere: & quid, si pronunciauit validum, & initum sit virtute illius matrimonium, aut nondum sit initum, & inueniat se deceptum, nu. 39.

An altero confessario expedituro dispensationem in foro conscientiæ, vel si ille declarauit eam esse subreptitiam, possit alius adiri: ac possit quidam eligi, vt dispenset, alius verò vnam prolem legitimet? nu. 40. & ibi, an possit ipsemet vbi pronunciauit irritam dispensationem, mutare sententiam, nu. 40.

An si Episcopus alium Vicarium constituat, vel ipse Vicarius alium substituat possit substitutus exequi commissionem Vicario factam, num. 41.

An si Episcopus Vicarium remoueat, ne de dispensatione commissa cognoscat, possit adhuc cognoscere: & an possit Episcopus alium creare, vt illam expediat, nu. 42.

An vicarius possit delegare has dispensationes sibi cõmissas, vel receptionem testium, & per quem fieri debeat, quando in alia diœcesi facienda est, num. 43.

29 QVæstio vltima. An commissiones dispensandi in impedimentis matrimonij, vel alijs rebus, quæ solent committi officiali diœcesano, transeant eo reuocato, ad successorem: vel ab ipsomet expediri possint? Prima conclusio. Nomine officialis diœcesani intelligitur Vicarius generalis Episcopi illius diœcesis. Constat ex clement. 2. de rescript. iuncta Glossa verb. officialis textus enim ait, *Et si principalis officialis Episcopi.* Et Glossa ait, eundẽ officialem dici Vicarium, & c. 1. & 2. d. offic. Vicarij, in 6. textus eundem vocat officialem, & statim, c. finali, dicitur disiunctiue. *Officialis, aut Vicarius generalis Episcopi.* Idq. experientia ipsa testatur.

30 Hinc deducitur commissiones factas officiali, vel Vicario, non posse expediri per Episcopum, etiam officiali remoto: Nam cum aperta differentia sit inter Episcopum, & eius officialem, vt constat ex c. venerabilibus in princ. de sent. excomm. in 6. ibi. *Archiepiscopo, vel eius Officiali*, & commissio soli officiali fiat, nullatenus potest ad Episcopum pertinere. Item quia & si idem sit Episcopi, et eius Vicarij tribunal, id tamen solum habet verum in causis, quæ iure ordinario competunt Vicario. Atque ideo hoc tenent Federicus cons. 130. Factum tale est, ad fin. Cardin. clem. 2. q. 9. nu. 10. de rescr. & ibi Imol. nu. 14. Paul. ibi, & Anch. nu. 5. Bonifac. nu. 22. Dec. c. quoniam Abbas, in noua edit. n. 62. de off. deleg. & ibi Bellam. q. 11. nu. 24. Franc. c. dilecti, el 2. q. 5. de appel. & c. statutum, in princ. nu. 11. notab. 6. de rescr. in 6. Bertach. tract. de Episcop. p. 7. lib. 4. q. 4. Rebuff. praxi benef. tit. de forma Vicariatus, nu. 161. Nauar. lib. 1. consil. in 2. editione, titul. de off. deleg. cons. 5. num. 1.

31 Secundo deducitur decisio eius quæstionis, an si idem Vicarius creetur Episcopus eiusdem diœcesis, vel alias desinat esse Vicarius, possit de causa illa sibi commissa tempore Vicariatus cognoscere, vel dispensationem illam exequi? Qua in re sic distinguendum est. Si commissio fiat in forma ordinaria, (vt fieri solet,) dicendo officiali talis diœcesis v. g. officiali Granatensi, non poterit postquã desijt esse Vicarius, licet factus sit Episcopus eius diœcesis, commissionem prosequi. Quia cum commissio sit realis, vtpotè facta dignitati Vicarij, sique ad alteram dignitatem, quæ priorem non continet, translatus sit, vel alias desierit esse Vicarius, cessat commissio respectu suæ personæ, (vt dixi, nu. 22. & 23.) Et transit ad successorem in Vicariatu, iuxta veriorem sententiam, quam num. 10 amplexi sumus. Si verò commissio fuit personalis, poterit de ea cognoscere cessante Vicariatu: quia satis fuisse tempore commissionis factæ per Pontificem adesse Vicariatum, diximus nu. 28. Et ita totum hoc in proprijs terminis vicarij Episcopi docent Anch. clem. 2. nu. 4. de rescrip. & ibi Imola, nu. 11. Et posse prosequi finito Vicariatu, quando commissio fuit personalis, docent etiam Abb. ead. clem. 2. in princ. & ibi Card. q. 6. nu. 7. Feli. c. quoniam Abbas, nu. 3. vers. vbi requiritur, de offic. deleg. Limitat Cardinalis, nisi is transierit ad statum incompatibilem. Quod & nos diximus, nu. 27. Et similiter limita, nisi ob delictum priuatus Vicariatu sit. Vt dixi, nu. 26. Insuper limitat Franc. si ante dimissionem officij cœperat iurisdictione vti. Sed nu. 25. hoc reiecimus.

32 Tertio infertur Vicarium capituli sede vacante posse eam dispensationem exequi, & de quauis simili delegatione cognoscere: quia forma committendi non est officiali Episcopi, sed officiali, expresso nomine diœcesis v. g. Cordubensi. At dum sedes est vacans, officialis illius est officialis illius diœcesis. Adde quia quamuis clem. 2. de rescript. decidatur generales Episcoporum Vicarios esse capaces delegationis factæ a Papa, vel eius Legato, quæ solis in dignitate constitutis committi potest, c. statutum, in princ. de rescrip. in 6. At idem dicendum est de vicarijs capituli sede vacante: quia sunt Vicarij iurisdictionis Episcopalis. Vt docent Glossa ead. clem. 2. verb. Episcopi, & ibi Card. q. 13. nu. 15. Anchar. num. 1. in fin. Imol. nu. 20. Euerardus in suis topicis, loco à vi subrogationis, num. 2. Quamuis minus bene, id neget Bonif. ead. clem. 2. nu. 33.

Sed

33 Sed maior difficultas est, si clausula commissionis diceret, officiali Episcopi, an posset de ea cognoscere officialis capituli, sede vacante? Felinus cap. eam te. num. 17. vers. faciunt hæc, de rescript. negat, quod hæc potestas delegata sit. Nec Vicarius capituli est verè Vicarius Episcopi. Item quia capitulum ipsum nequit de ea causa cognoscere. Ergo à fortiori nec eius Vicarius. Nemo enim potest plus iuris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur. Regula nemo potest plus, 79. de regul. iuris in 6. Ceterum quamuis verissimum sit non posse capitulum ipsum Sede vacante: at credo posse Vicarium eius generalem. Ducor, quod capitulum non succedat Vicario Episcopi, sed ipsimet Episcopo. At Vicarius capituli succedit in dignitate Vicarij Episcopi. Adde Vicarium hunc posse dici Vicarium Episcopi. Vt tradit Cardin. num. præcedenti allegatus. Et ita cum clem. 2. de rescrip. dicatur Vicarios Episcoporum esse capaces harum commissionum, tradunt Doctores num præcedenti relati; idem de Vicarijs capituli: quasi vere sint Vicarij Episcopi, id est, habentis iurisdictionem Episcopalem. Nec obstat argumentum deductum ex regula, nemo potest. Quia idemmet probat, nec Vicarium Episcopi posse de ea causa cognoscere. Cum nequeat Episcopus, qui illum constituit. Quare dicendum est id argumentum optimè concludere, si capitulum ipsum, aut Episcopus transferat iurisdictionem cognoscendi de ea causa delegata in Vicarium. At eam non transfert, sed constituit Vicarium: & eo ipso, quod sic constitutus est Vicarius, potest eam commissionem exequi virtute rescripti Apostolici Vicario committentis.

34 Quarto infertur, quid dicendum sit de Vicarijs prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem in sua diœcesi nulli Episcopo subdita? Videtur enim hos non posse has dispensationes exequi. Quia cum non sit Vicarij Episcopi, quod petit Clem. 2. de rescript. vt Vicarius capax sit delegationis Pontificiæ, erunt illius incapaces. Vt sustinent ibi Glossa ver. Episcopi. Cardin. num 14. qu 12. Imola numer 19. Bonifacius, numer. 30. & dicit tutius Anchar. ibi numer. 1. Ceterum existimo hos posse exequi, & capaces esse harum delegationum. Quia (vt diximus num. 32.) in ea Clem. nomine officialis Episcopi, intelligitur officialis habentis iurisdictionem Episcopalem. Cuiusmodi sunt hi. Item quia hi Vicarij sunt ordinarij, sicut & Vicarius Episcopi (vt probaui li. 3. disput. 29. nu. 4.) Item quia praxis ita habet. Atque ita hos esse capaces harum delegationum tradunt Stephanus & Matthæus illa clem. 2. vt eos refert ibi Imola numer. 19. & id esse probabile docet Paulus ibi relatus ab Anchar ibi. nu. 1. quod ipsemet aperte sentit, cum tantum vocet oppositum tutius. Cum ergo dispensatio dirigatur officiali illius diœcesis, & nullus alius sit officialis eius diœcesis, his prælatis subiectæ, nisi officialis illorum, poterit ille exequi.

35 Vltimo infertur, Vicariū generalē Episcopi confirmati, nondum tamen consecrati, posse dispensationē hanc exeq. Quod nullus alius sit illius diœcesis officialis. Et hic capax sit harum delegationum. Vt tradunt Glossa ea. Clem. 2. verb. Episcopi, de rescrip. & ibi Anchar. nu. 1. in fi. Bonif. num. 33. Quamuis Imola ibi. num. 20 relato Antonio sentiat tutius esse hunc capacem. Cui fauet Bellamera. c. quoniā Abbas, q. 11. nu. 24. de offic. deleg. vbi reprobato Collectario ait nō posse Episcopū nondum consecratū cognoscere de causis Episcopo ab homine cōmissis à lege. sed multo verius est eū esse capacē. Quia cum Episcopus ille ante consecrationem habeat plenam iurisdictionem Episcopalem, suus Vicarius verè dicitur Vicarius Episcopi, id est, habentis plenam iurisdictionem Episcopalem.

36 Secunda conclusio. Si duo sint officiales Episcopi, & delegatio fiat simpliciter officiali, & alter ex illis est principalior, illi soli censetur commissio facta. Constat ex Clem. 2. de rescrip. vbi dicitur principalem Episcopi officialem esse capacem huius delegationis. Item quia nomen dignitatis absolutè prolatum stat pro principali. Atque ideo hanc tenent Glossa ea Clem. 2. verb. principalis, & ibi Imola. num. 12. Et in simili, nempe, quando fit commissio Archidiacono, & sunt plures, intelligi de principaliori, tradunt Bal. c. quoniam Abbas, nu. 4. de offic. deleg. & ibi Imola. num. 5. Bellamera, q... num. 21.

37 Difficultas autem est, quando vterque esset æque principalis: & nullus designaretur in rescripto. Glossa. c. quoniā Abbas, verb. substitutū, de offic. deleg. ait esse iudicem, quem elegerit actor. Quia de illo sensit, cum literas impetrauit. Quod si partes discordent, ait esse illum, cui primo fuerint literæ præsentatæ: & si vtrique simul præsententur, forte esse iudicem neutrum. Alij censent ambos simul esse iudices, & neutrum seorsum. Sic tenet Berous latè probans d. c. quoniam Abbas, à num. 77. At frequentissima sententia habet neutrum cum effectu esse iudicem, donec Princeps, de quo intellexerit, declaret. Sicut dicitur quando nominatur tutor incertus, l. duo sunt Titij, ff. de testamentaria tutela. Ita docent Hostiens. d. cap. quoniam Abbas, nu. 5. & ibi Anton. in fi. Ioan. Andr. num. 35. Abb. in fi. Cardin. q. 3. Imola, nu. 5. Bellamera, quæst. 9. numer. 21. Henricus num. 25. idem Card Clem. 2. quæst. 4. num 5. de rescrip. & ibi Anchar. nu. 3 Imola num. 10. Non tamen redditur delegatio nulla tanquam incerta, sed valebit vtrique rescriptum, quamuis effectum non habeat donec declaret Princeps vtrum eorum elegerit. Nec obstant cap. ad hæc, & cap. finale de rescrit. quatenus decidunt delegationem incertam esse irritam. Quia intelliguntur, quando incertus iudex ex incertis personis crearetur: secus quando incertus ex certis. Quod in hoc casu contingit. Sic docet Berous d. c. quoniam Abbas, nume. 74. Vnde bene idem Berous ibi. num. 76. intelligit nullum interim iudicem cum effectu censeri, quoad vsque incertitudo declaretur, vt intelligatur, parte aduersa id incertitudinis vitium opponente: secus si non opponat. Et late id probat. Quare in commissionibus, & dispensationibus, quæ contentiosæ non sunt, nec inter partes agitantur, erit iudex ille, cui rescriptum fuerit præsentatum. Vt optime dixit Glossa proxime allegata, quæ in hoc euentu verissima est: nec ceteri id negantes agunt de his commissionibus, sed de contentiosis. Et Beroi Doctrina nunc relata, est huic doctrinæ conformis, cum nulla in his pars aduersa sit, quæ id incertitudinis vitium opponere possit.

38 Hinc deducitur, semel præsentatum rescriptum illud dispensationis alterutri ex officialibus æquè principalibus Episcopi, vt illud exequatur, non posse alterum officialem æquè principalem adiri. Nam (vt optimè ait Anton. capit. licet vndique, num. 13. de offic. deleg.) in literis gratiarum exequutorijs præuenitur iurisdictio per solam rescripti cum animo procedendi præsentationem. Atque ita Glossa, num. præcedenti allegata dicit esse iudicem cui primo literæ præsentatæ fuerint. Atque vbi semel iudicium cœptum est, ibi terminari debet. l. vbi cœptum, 30 ff. de iudicijs. Et hoc etiam procedit, quamuis primus iudex consentiat. Vt in fortioribus terminis, nempe, in confessario, cui in foro conscientiæ committitur dispensatio, tenet Nauarr. num. 40. initio allegandus. An vero posset dispensatio hæc ita diuidi, vt alter officialis dispenset unum impedimentum exequatur, alter verò legitimationem prolis? dixi dispuc 7. num. 17. At posset pars si videret officialem illum in eam partem inclinare, vt rescriptum sit subrepititium, supersedere à rescripti illius expeditione antequam officialis pronunciet, & expectare donec ille, vel moriatur, vel officium deponat, aut alius ob eius morbū, vel absentiam vices eius suppleat, reputatur enim successor, vel substitutus eademmet persona cum illo. Sicut in ceteris iudicijs euenit.

39 Si tamen officialis Episcopi semel pronunciauit rescriptum esse subreptitium, & sic non posse virtute illius dispensari in matrimonij impedimento, non poterit amplius, etsi se deceptum inuenerit, sententiam retractare. Sed adeundus erit Pontifex, qui delegauit. Quia cum sit iudex delegatus, & functus sit officio suo, caret deinceps iurisdictione (illa enim est sententia diffinitiua, cum totam causam sibi commissam decidat.) Quippe iudex delegatus vbi semel, licet inutiliter, ac inualide iudicauit, non potest iterum iudicare, prout facere potest ordinarius, qui iure proprio iudicat: vt tradunt Doctores l. iudex posteaquam, ff. de re iudic. & le. si vt proponis, per eum textum, C. quomodo, & quando iud. Et docent multis alijs citatis Tiraquel. l. boues, § hoc sermone, numero 50. declaratione 6. ff. de verborum signific. Matienzo lib 5. Recop. tit. 4. l. 9. glossa 1. numero 5. Gutier. q pract. lib. 3. quæst. 48. num. 16. & latissime, quæst. can. lib. 2. toto cap. 2. & maximè, num. 8. & 9. vbi cum receptissima sententia, a multis

multis allegatis probat id etiam procedere in delegato à Principe contra alios, quos ibi refert. Quamuis posset quicumque delegatus, qui contra formam mandati iudicauit, iterum iudicare: nec per id iudicium iurisdictio delegata est consummata. Vt ex multis probat Gutier. eodem c.28.à nu.28. & d.q.48. nu.27. At in nostro casu neutra ratio concurrit. Quia nec officialis delegatus inualidè iudicauit, nec contra mandati formam. Quòd si alleges sententiam in causa coniugali non transire in rem iudicatam: ac proinde posse illum, vt ordinarium assumere causam. Respondeo sententiam matrimonij in hoc casu transire in rem iudicatam. Cum ex eò quòd non contrahatur, nullum peccatum fomentetur. In quo euentu, sententia in causa coniugali transit in rem iudicatam (vt probaui lib præced. disp.100. nu.13) Præterea esto non transiret in rem iudicatam, cum inquantum Ordinarius nullam habeat iurisdictionem circa illam dispensationem, sed quatenus Pontificis delegatus: & eo munere iam omnino functus sit, nulla ratione poterit causam assumere, vt iterum dispenset. Si tamen e contra pronunciauit legitimam esse dispensationem, & postea, siue inito, siue nondum inito matrimonio virtute illius dispensationis, inueniat se deceptum, vel errasse, non poterit inquantum delegatus causam iterum assumere. Quod iam functus delegati officio sit. At cum sententia illa, vtpotè fouens peccatum matrimonij malè contracti, aut male contrahendi non transierit in rem iudicatam, poterit inquantum Ordinarius causam iterum assumere, & impedire matrimonium ineundum, vel iam initum dissoluere: non cognoscens, nec iudicans de prioris sententiæ viribus, quam vt delegatus pronunciauit: id enim solius est Pontificis delegantis: sed habebit se, ac si nulla esset sententia, & cognoscet de matrimonio contracto, validum sit, necne, vel an possit contrahi. Quemadmodum potest cognoscere de quouis alio matrimonio malè inito.

40 Sed vrgentius dubium est, de dispensationibus, quæ foro conscientiæ committuntur expediendæ confessori, per Sacræ pœnitentiariæ rescriptum. Nauar. lib.1. consil. in 2.editione, tit. de offic.deleg.consi.8.nu.vnico, ait non posse pœnitentem vbi semel literas cuidam confessario præsentauit, illum eligens, vt dispensationem exequatur, alterum eligere, eo dimisso, etiam de prioris confessarij cōsensu. Ducitur primò, quia iurisdictio delegata nequit prorogari de persona ad personam. ca. P.& G. de offi. deleg. At rescripta hæc diriguntur ad confessarium, quem pœnitens elegerit, & consequenter, eò ipso quòd aliquis electus fuerit ex ibi contentis, videtur expressus à summo pœnitentiario. At si ab eo aliquis esset expressus, nullatenus posset alius eligi. Ergo nec postquam est à pœnitente nominatim electus. Et confirmatur: quia id rescriptum solam vnicam confessarij electionem, vt dispenset, concedere videtur. Sermo enim simpliciter prolatus intelligitur de prima vice leg. boues §. hoc sermone, ff. de verborum signific. Secundò, quia iurisdictio delegata est iurisdictio delegantis, & ita ad ipsum solum delegantem pertinet eam extendere, & non ad partes, nec ad iudicem. Id enim, quod nostrum est sine facto nostro, ad alium transferri non potest. Regula id quod nostrum, ff. de regul. iuris. At, his non obstantibus, existimo non tantum vbi semel literas præsentauit cuidam confessario, sed etiā postquam ab eo pronunciatum fuit dispensationem esse subreptitiam, posse impetrantem adire alium confessarium, qui forte in ea sit opinione, vt rescriptum valeat, possèque eundemmet confessarium re melius perspecta dispensationem illam, mutata sententia, exequi. Quamuis si semel dispensauit, non possit cantare palinodiam. Quòd iam dispensatio consummata sit: sicut quando semel absoluit, aut votum commutauit. Ducor, quòd cum ea commissio facta sit in foro conscientiæ, sequitur eius fori naturam, quæ est, vt non astringatur pœnitens acquiescere sententiæ vnius confessarij, sed possit alium adire: atque idemmet confessarius sententiam mutare possit. Quis enim negabit habenti priuilegium virtute Bullæ, vt absoluatur à reseruatis, eius ve commutentur vota, denegata absolutione, aut commutatione per quendam confessarium, eò quòd iudicarit se in eo casu non posse, integrum esse alium confessarium adire, posseque absolutionem, & commutationem ab ipso obtinere, si contrariæ sententiæ sit: posseque eundemmet confessarium, qui semel negauit, mutare sententiam, ac concedere? Nec obstant in contrarium adducta. Non primum, & secundum. Quia non prorogatur iurisdictio de persona ad personam ex voluntate sola partis, aut confessarij: sed ex voluntate ipsius pœnitentiarij, qui literas concessit. Ea enim censetur eius voluntas, vt liceat diuersos confessores adire, & idemmet possit sententiam corrigere: & ij omnes censentur electi ab ipso pœnitentiario, vt literas expediat. Quod natura fori conscientiæ, pro quo illæ literæ conceduntur manifestè probat. Nec obstat etiam confirmatio prioris argumenti. Quia ea regula intelligitur, quando primus actus omnino consummatus est, & sic dispensatio concessa fuit. Sicut in simili Suarez to.4. in 3.p. vbi de Sacram.pœniten.disp.27. sect.4. dubio 2. nu.7. ait, si quis virtute Iubilæi, vel alterius priuilegij concedentis semel eligi confessorem, eligat, & is non absoluat, vel cum eo non finiat confessionem, integrum ei esse aliū eligere. Quia intelligitur ea potestas semel eligendi de actu consummato. At prior actus consummatus non est, cum absolutio non sit obtenta. An verò possit quidam confessarius eligi, vt dispenset: alius verò vt prolem legitimet? dixi disp.7 num.17.

41 Tertia conclusio. Si Episcopus alium Vicarium constituat, vel ipsemet Vicarius facultate Episcopi alium substituat Vicarium generalem, poterit hic delegationem Vicario sub nomine dignitatis commissam exequi: sicut ipsemet Vicarius poterat. Quia non est alius Vicarius, sed ipsius successor, ac reputatur idē cum priori. Sic Iacobus de Puteo tota decisione 487. lib.2. dicens sic decisum in Rota.

42 Vltima conclusio. Quamuis possit Episcopus Vicarium suum generalem ab officio remouere, atque ita impedire, ne delegationem ipsi, sub nomine dignitatis commissam, exequatur. Vt bene docent Cardin. Clem.2.q.9. num. 10. de rescrip. & ibi Imola, num.14. Anch. nu.5. Bonifacius nu.52. licet puniri possit, si in iurisdictionis delegatæ fraudem id efficeret: tanquam eam perturbans, cap.1. de offic. deleg. & docet Imola proximè allegatus. At non posset Vicarium specialem constituere, vt de ea sola delegatione cognoscat. Quia hæc commissa est principali officiali, seu Vicario ipsius, (vt diximus num.36.) At hic nec est principalis Vicarius, nec ordinariam Vicarij iurisdictionem sortitur: sed quidam specialis est delegatus ad eam causam expediendam. Quam nequit Episcopus delegare: vtpotè, quæ suæ iurisdictionis non est. Posset tamen alium Vicarium generalem constituere, deposito priori, & ille posset eam exequi. Nam si causa à priori cœpta esset, non posset hic posterior manente priori in officio: secus si priori non esset præsentatum rescriptum. Vt dixi numero 37. & 38.

43 Tandem dubitatur, vtrum officialis Episcopi, cui delegatur per hæc rescripta dispensatio in matrimonij impedimentis, possit eam facultatem subdelegare? Menoch. consi.17. num.6. & seqq. vol.1. latè probat Episcopum, cui hæc commissio fieret, non posse eam etiam suo Vicario generali subdelegare. Ducitur primò. Quòd causæ matrimoniales solis Episcopis possunt delegari. Secundò potest probari: quia in his dispensationibus post causas allegatas à parte relatas, solet Pōtifex iniungere officiali, vt de earū veritate se diligenter informet, & addit: *Super quo conscientiam tuam oneramus.* Quæ verba electam esse personæ industriā denotant, & sic non poterit, nec informatio veritatis precū delegari, iuxta c.fi.§.vlt. de offi.deleg. Tandem, quia aliquando in his matrimonij dispensationibus dicitur: *Discretioni tuæ, de qua in his specialem in domino fiduciam obtinemus.* Atq; ita videtur de Vicarij persona specialiter confidere Pōtifex, ac proinde eius industriam eligere. Sed breuiter (ne diutiùs immorer) sentiō posse Vicariū receptionem testium, ac informationem committere, non verò ipsam dispensationem. Ducor, quia vbi nudum ministerium vnà cum iurisdictione aliqua committitur à Principe, nō potest quidem nudū subdelegari ministeriū, bene tamen iurisdictio illa. Vt tradit Innoc. c. fi. in fine, de offic. deleg. quē sequitur ibi Abbas, §. fin. nu.6. Quod hic contingit: quia in his rescriptis committitur officiali iurisdictio veritatis precum examinandæ, ac nudum ministerium exequendæ dispensationis à Pontifice concessæ. Poterit ergo illa delegari, non autem hoc. Et ita sustinent Felin.

Fel.d.c.fi.§.vlt.ad fi.verf.4. limita Menoch.d.conf.17.nu.12.vbi & alios refert. Quod si illa testium receptio extra diœcesim officialis dispensaturi facienda sit, per ab ordinario,cui delegatus ille remittit,non authoritate propria ordinaria,sed authoritate subdelegata,sibi commissa officiali illo delegato. Quamuis vbi ordinarius remittit alteri ordinario probationem aliquam faciendam in diœcesi ordinarij,cui remittitur, recipit ille ordinarius testes non authoritate remittentis, sed propria, & ordinaria. Vt vtrumque bene docet Card.Clem.vni.nu.10.de off.deleg. Nec obstat in contrarium adducta. Non primũ: quia stylus habet, vt causæ matrimoniales committantur inferioribus Episcopo: vt eius officialibus. Quod cõstat ex rescriptis dispensationum in matrimonio, quæ passim a Pontifice mittuntur. Nec obstat secundum. Quia licet multi varia scripserint circa illam clausulam, conscientiam tuam oneramus: at quando ea verba non dirigũtur personæ nominatæ, videntur posita in vim monitionis, potius quam in formæ delegationis: & consequenter examen per ea verba a Pontifice commissum poterit subdelegari: vt bene probat Nau.lib.1.conf.in 1.edit.tit.de officio Vicarij, conf.2.nu.vni.in 2.tit.de off.deleg.conf.6.nu.vnic. Quod eo vel maximè verum est, quia per huiusmodi verba, & similia, vt iudicio,& prudentiæ tuę remittimus, non censetur electa industria personæ, quando delegatio non fit personæ cognitæ, & determinatæ, sed dignitati (vt probaui lib 3.disp.7.nu.20.) Alias dicendum esset eam commissionem mortuo eo officiali, non transire ad successorem. Et per hoc patet ad tertium.

DISPVTATIO XXVIII.

An commissio dispensandi in matrimonij impedimentis, & generaliter quævis potestas delegata expiret morte, vel cessatione officij, delegantis, re integra contigentibus?

SVMMARIVM.

Quotupliciter concedi soleant, quæ a Sede Apostolica promanant, num.1.
Quæ manant per viam legis, vel constitutionis non expirant morte concedentis, nu 2.
Nec quæ per modum contractus emanant, nu 3.
Iurisdictio ordinaria non expirat morte concedentis, re integra, num.4.
Quid si concessa sit ad concedentis beneplacitum, nu. 5.
An hoc deficiat in ordinaria Vicarij iurisdictione, num.6.
Quot quæstiones disputandæ sint, num 7.
Quando dicatur res integra, & non integra? Refertur duplex opinio, nu 8 & 9.
Explicatur sententia Authoris, num.10.
An sufficiat actus citationi æquiualens, vt res desinat esse integra, nu 11.
An sufficiat decretum citandi, & si citatio intimata non fuit? Refertur quædam opinio, nu 12.
Proponitur sententia Authoris, num 13.
An sufficiat vna citatio, an potius desideretur trina, nu.14.
An sufficiat citatio facta, absque iudicis decreto, num.15.
Quid, si citatio defectu alicuius requisiti irrita sit, nu.16.
Quid si citatio fuit circumducta, & pars absoluta a citationis instantia, num 17.
An si delegatus commiserat alteri vices suas, desierit res esse integra, nu.18
An per rescripti præsentationem desinat res esse integra, numero 19
Per quem actum desinat res esse integra in rescriptis gratiæ, num 20.
Quando plures causæ committuntur, pluresve articuli in eodem rescripto, si illa connexa sint, inceptio circa vnum, facit rem non esse integram, quo ad cætera, nu 21.
Quid quando non sunt connexa, at actus circa vnum est communis omnibus: & quando dicatur communis, nu. 22.
An per citationem in vno ex his negocijs non cõnexis per delegatum factam, desinat esse res integra quo ad alia, n.23.

Quid si illa sint aduersus eandem personam, & citetur in vno negotio, an res desinat esse integra quo ad alia. Refertur opinio, nu.24.
Explicatur sententia Authoris, num.25.
Quid, si ea per modum vnius, & sub quadam vniuersitate committantur? Refertur quædam sententia, num 26.
Proponitur sententia Authoris, num.27.
Quid si ea commissio non sit ad vniuersitatem causarum, sed ad earum generalitatem, num 28.
An concessa dispensandi potestate cum pluribus, censeatur res non integra, si cum vno sit iam dispensatum, num.29.
Post num 29 inuenies alia summaria.

1 Disputatio præcedens tractauit quando commissiones expirent morte, vel cessatione officij delegati: præsens autem discutit quando cessent morte, vel cessatione officij ipsius delegantis. Et vt certioribus præmissis, ad minus certa disputanda gradum faciamus, præmittendum est primò, ea quæ a Sede Apostolica dimanant esse in quadruplici differentia. Quædam manant per modũ legis, seu constitutionis. Quædam per viam contractus. Quædam per viã rescripti iustitiæ, idest, ad lites. Tandem alia per viam gratiæ. Sic allegato Baldo tradit Fel. c.licet vndique, nu. 1. de offic.deleg.

2 Secundò præmitto, certum esse literas emanantes per viam legis, vel constitutionis non expirare morte concedentis, re etiam integra. Quòd lex suapte natura sit perpetua, l.cum eorum, C.de sent.& interloquut.l.Ariani, C, de hæret. & ita tanquam certum docent Ant.c.irrefragabili, §.ceterum, nu.15.de off.ord.& ibi Abb.n.1.Dec.c.relatum, in noua edit.nu.28.de off.deleg. Feli.c.licet vndiq; n.1.eo ti.Rosel.ver.delegare, n.10.Syl ver.deleg.q.7.n.7.

3 Similiter literę per modum contractus emanantes, minimè concedentis morte, expirant. Quòd successor contractum prædecessoris reuocare nequeat, c.1.de prob. Sic Fel.num.2.allegatus.

4 Tandem nec iurisdictionem ordinariam expirare concedentis morte etiam re integra, certum est. Constatq. ex l.& quia, 7.ff.de iurisd.omn.iud.iuxta communem eius intellectum. Et docent Glos.ibi.verbo principaliter, & vniuersi alij Doctores. Et est textus expressus, c.2. de off.leg. in 6. vbi iurisdictionem legati non expirare morte Pontificis, etiam re integra declaratur: eò quòd sit ordinaria. Et huius rationem optimè reddit Abb. c.relatum, n.4.de off. deleg. Quia per cõcessionem Ordinariæ iurisdictionis fit gratia ipsi cui conceditur, vtpotè, qui in dignitate constituitur. Vt notatur Clem.2.de rescr. At gratia facta non expirat, licet moriatur concedens, re integra, c.si cui nulla, de præb.in 6. Item, quia iurisdictio ordinaria radicatur in persona eius, cui conceditur, vnde immediatè per concessionem inhæret ossibus illius. Et ideo per concedentis mortem non expirat. Id enim quod nostrum est, sine facto nostro a nobis auelli non potest, regula id quod nostrum, ff.de reg.iur.

5 Quod adeo verum est, vt quamuis iurisdictio ordinaria concessa sit ad concedentis beneplacitum, & hoc, morte concedentis expiret, c.si gratiosè, de rescr.in 6. illa tamen non expirabit, etsi re integra moriatur concedens. Cuius ratio est, fauor publicus, vtilitasque publica, quæ in iurisdictione ordinaria conseruanda versantur. Sic Bald.l. meminisse, nu.2.q.4 ff de officio Proconsulis. Paris de Puteo, Capicius, Vantius, quos refert, ac sequitur Menoch. de arbitr.lib.1.q.69.nu 9. Ant.Gabr.to.3.communium, lib. 6.tit.de præben concl.1.nu.32.

6 Hoc autem fallit in iurisdictione Vicarij, quæ cum sit ordinaria, perit concedentis morte. Vt probaui tradita eius ratione, lib.3.disp.29.nu.13.

7 Tota ergo difficultas est de potestate delegata ad literas tam iustitiæ, quam gratiæ exequendas. Cuius rei decisio maximè pendet ex intelligentia, quando res dicatur integra, aut non integra, sed cępta. Et ideo quadruplex est quæstio in hac disputatione agitanda. Prima est generalis omnibus literis iustitiæ, vel gratiæ. Quando res dicatur integra? Secunda, qualiter potestas delegata ad iustitiæ literas expiret concedentis morte? Tertia, de potestate delegata ad gratiæ literas? Vltima, de commissione facta ordinario, vel confessori ad dispensandum in matrimonij impedimentis, & alijs rebus.

8 Quæstio prima. Quando res dicatur integra, & quando dicatur non integra? Triplex est opinio. Prima asserit nõ esse necessariam partis citationem, sed sufficere, vt res dicatur non integra, sed cœpta, qualitercumque cœperit iudex iurisdictione vti, exercens quemcumque actum iudicialem. Ducitur ex c. licet vndique, de offic. delega. ibi: *Si iurisdictione a suo sibi collega delegata vti non cœperit. Quia mandatum huiusmodi morte mandatoris re integra expirauit*. Vbi clarè textus tunc censet rem non esse integram, quando delegatus cœpit vti iurisdictione. At ante citationem sunt alij actus iurisdictionis. Secundo ex l. & quia, 6. ff. de iurisd. omn. iud. ibi: *Antequã ab eo, cui mandatum est, iurisdictio geri cœperit*. Et ex cap. pen. de offic. deleg. in 6. ibi: *Antequam per ipsum delegatum in aliquo processum fuerit*. Tertiò, quia cum perpetuare iurisdictionẽ, & litis pendentiam inducere sint valde diuersa, non est rationi consonum, citationem quę ad litis pendentiam desideratur, petere ad perpetuandam iurisdictionem delegatam re desinente esse integra. Hanc sustinent Glossa, cap. ne aliqui, verbo incœpta, de hæret. in 6. & c. quamuis, verbo vsus, & capit. cum plures, verbo inchoante, de off. deleg. in 6. Io. And. eod. c. quamuis in fine, & ibi Anch. num. vnico, notabili 2. Franc. num. 4. idem Ioan. Andr. additi. ad Speculatorem, tit. de recusatione, §. causa recusationis, verbo delegato, & d. cap. licet vndique, num. 6. vbi Host. num. 2. Anchar. quæst. 1. Henricus, numero 3. idem Hostien. summa, tit. de offic. deleg. §. quibus mod. finitur, numero 18. vers. quid si mortuus, in fine, Ant. ca. relatum, num. 9. & cap. gratum, nu. 13. de offi. deleg. & ca. fin. num. 10. de off. deleg. vbi Bellam. num. 10. Bald. l. more, in prima lectura, ad finem, ff. de iurisd. omn. iud. & ibi Paulus, numero 9. Syluestr. verbo, delegatus, quæstione sexta, numero 8. Tabiena, verbo delegare, quæstione 12. num. 13. in fine.

9 Secunda sententia tenet, iure Canonico attento, solam citationem desiderari, vt res desinat esse integra, at iure Ciuili amplius desiderari, nempe, litis contestationem. Sic Glossa, cap. relatum, verbo contestata, de offic. deleg. sic explicans eum textum, expressè dicentem expirare delegationem, quando moritur delegans lite nondum contestata: vt intelligatur attento iure Ciuili, idem tenet Glossa, l. & quia, verbo antequam, ff. de iurisd. omn. iud. Albericus, l. more, nu. 20. ff. eod. tit. & ibi Bellapertica, nu. 14. & idem expressè decidit, l. Regia 21. titul. 4. par. 3. dicens per litis contestationem desinere rem esse integram.

10 Tertia sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo, licet prima sit satis probabilis) ait, vtroque iure desiderari, ac sufficere partis citationem, vt res desinat esse integra, ac proinde perpetuetur iurisdictio delegata. Ducitur ex capit. gratum, de off. deleg. ibi: *Cum citatione facta negocium sit quasi cœptum*. Quare dum, capitul. relatum, eod. tit. dicitur rem desinere esse integram per litis contestationem, supplendum est, maxime, cum etiam per citationem desinat, iuxta dict. capitul. gratum. Nec enim mirum est, vnum textum per alium suppleri. Et ita exponunt Innocentius eod. cap. relatum, in initio, Ioan. Andr. nu. 2. Hostiensis, in initio, & fere omnes. Quamuis Decius dicto cap. gratum, nu. primo, & sequentibus asserat vnum textum per alterum corrigi. Quem sequitur Zasius, l. more, numer. 35. ff. de iurisdictione omnium iudic. Sed melior est prior expositio, vt textuum correctionem vitemus. Secundo, quia licet textus, num. 8. citato pro prima sententia dicant, si vti cœperit iudex: id verbum generale declarandum est, per dictum c. gratum, quod specificè citationem petit. Tertiò ex cap. finali, de off. legat. ibi: *Si citatio non processit*. Quartò quia ad perpetuandam iurisdictionem non sufficit ingressus rei præambulæ ad actum, nisi detur ingressus in aliquid ex substantialibus iudicij est citatio, cap. quoniam contra, de probat. Et confirmatur: quia cum perpetuatio huius iurisdictionis delegatæ sit respectu partium, oportet, vt interueniat aliquis actus erga partem. At primus omnium est citatio. Et ex his constat ad vtriusque sententiæ argumenta adducta, num. 8. & 9. Et ideo huius sententiæ sunt Glossa, cap. super quæstionum, §. si vero, verbo si non possunt, de off. deleg. Speculat. tit. delegato, §. finitur autem, statum in principio: Monachus capitulo si delegatus, nu. 1. de off. deleg. in 6. Archid. c. quamuis, num. vnico, versicul. fuerit, eodem tit. & lib. & ibi Dominicus, num. 7. Probus addit. ad Monachum ibi numero 1. idem Archid. cap. non ita, 2. quæst. 6. num. 1. & 2. Anton. cap. licet vndique, numero 12. in fine, & nu. 13. in fine, de off. deleg. Et ibi Bald. num. 3. Cardin. q. 6. Abb. num. 4. idem Abbas, cap. relatum, num. 5. & 6. eodem tit. & cap. finali, num. 10. de offic. legati, vbi Card. in fine. Imola citato Calderino dicto capit. licet vndique, numer. 1. Decius dicto cap. relatum, in noua editione, num. 29. & duplici sequen. & ibi Felinus, numer. 12. & cap. pastoralis, §. quoniam, nu. 2. in fine, de rescript. Bartol. l. more, numer. 13. ff. de iurisdict. omnium iudic. & ibi Fulgosius, num. 20. Roma. num. 14. Iacobinus in prima lectura, num. 28. & 29. Zasius, nu. 35. Dec. a num. 46. Alex. nu. 36. Ias. nu. 58. Barthol. Socin. nu. 78. Caccialup. num. 41. & seqq. Ang. l. & quia, num. 6. ff. eo. tit. Maranta de ordine iudiciorum, 4. par. d. 5. an iudicium sit ordinarium, vel delegatum, num. 61. Vitali tractatu clausularum, clausula, quòd non sit melior conditio occupantis, num. 3. & seqq. Gregor. Lopez, l. Regia 21. in fine, titul. 4. par. 3. explicans eam legem dicentem per litis contestationem desinere esse integram, vt supplendum sit, vel per citationem. Vt expresse dicitur, l. 3. tit. 18. eadem p. 3. Addit. Vitalis, num. 4. proximè allegatus cum Imola, l. 2. §. sed si quis, nu. 6. ff. de donat. fortè in tribunali Ecclesiastico fore, vt seruetur prima opinio relata, num. 8. propter Glossæ ibi allegatæ authoritatem.

11 Sufficeret tamen actus citationi æquiualens, nempe, quando quicumque actus citra citationem fieret præsente vtraque parte. Quia cum pars aduersa intersit, perinde est, ac si citaretur. Sic Card. c. licet vndique, q. 6. de off. deleg. & ibi Fel. num. 13. fallentia 1. Et dicemus in quodam casu speciali, nu. 18. in fin.

12 Dubium autem est, an oporteat illam citationem peruenisse ad partis citatæ notitiam, vt res desinat esse integra? affirmant quidam. Quia verba cum effectu accipienda sunt, c. relatum, de cleric. non resid. Cum ergo textus, numero 10. relati petant ad hoc citationem partis, ea debet esse cum effectu. Quod contingit quando parti intimata est. Item, quia cum ex aliquo actu consurgere debet aliquis effectus, oportet actum illum esse consummatum, c. quia propter, & cap. cum post petitum, de elect. Ita tenent Cardin. Clem. 2. num. 11. oppositione 6. vt lite pendent. & cap. finali, in fine, de offic. leg. & cap. licet vndiq; quæst. 6. de offic. deleg. & ibi Bald. numer. 4. Iacobinus, l. more, in 2. lectura, nu. 13. ff. de iurisdictione omnium iud. & ibi Alexand. num. 36. Atque idem sentiunt attento iure Ciuili, quamuis attento iure Canonico dicant, sat esse commissionem citandi, Bald. capit. finali, in fine, de offic. legat. & ibi Anchar. in fine, Henricus in fin. Imò & aliqui censent, nec citationem parti intimatam sufficere, si citatus non comparuit, & pars diuersa non accusauit contumaciam. Quòd talis citatio nomine comparente caruerit effectu, l. quamuis, ff. de in ius vocando. Sic Anchar. ca. gratum, num. 1. notabili 1. de offic. delegat. Iason, d. l. more, num. 18.

13 At probabilius credo, sat esse a iudice prolatum citandi decretum, vt res desinat esse integra, quamuis citatio non sit intimata citato. Probatur ex cap. gratum, de offic. deleg. ibi: *Proposito citationis edicto*. Deinde, quia citatio ex tribus partibus constat, nempe, ex mandato de parte citanda: ex exequutione Nuncij, & ex relatione nuncij asserentis se citasse. Ex his autem tribus sola prima pars est actus iurisdictionis iudicis. Ergo ea sola sat est, vt dicatur iudex cœpisse vti iurisdictione. Et confirmatur: quia ne res dicatur integra, solus iudicis actus pensandus est, qui perfectus est per solum citandi mandatum. Quòd sententia interloquutoria dicitur, teste Glossa, l. cum clericis, verb. sententiarum, C. de Episcopis, & cler. Nec obstant argumenta contraria, num. præcedenti adducta. Non primum: quia quod alij textus dicunt citationẽ requiri, explicuit dicto cap. gratum, *Proposito citationis edicto*. Præterea potest dici satis esse, vt verba eum effectum habeant, quem petit natura rei, ad quam effectus ille ordinatur. Cum ergo petant textus citationem, vt iurisdictio iudicis sit inchoacta: at solum citationis edictum sit actus iurisdictionis, ac ipsam inchoet: per solum id edictum dicetur citatio consummata, quo ad huoc effectum

fectum

fectum. Et hinc patet ad secundum: nam sufficit ea actus consummatio, quam eius effectus requirit. At effectus hic, qui est inchoatam esse iurisdictionem, solo citationis edicto contentus est. Et ideo hanc partem tuentur Glossa Clement. 2. verb. ad partem, vt lite pendente. Et ibi Abbas in fine. Imola numero 7. Bonifacius numero 16. Speculator, Bartolus, Probus citati, numero 10. Ioan. Andr. capitulo finalis, numero 6. de offic. legati, & ibi Anton. num. 11. Abbas n. 11. dicens ita seruari tam de iure Canonico, quam Ciuili. Idem Ioann. Andr. capitulo licet vndique, numero 6 de offic. delega. & ibi Hostiensis, numero 2. idem Abb. dict. cap. gratum, numero 3. & ibi Felinus nume. 5. Decius in noua editione, à nu. 6. Curtius iun. leg. more, numero 78. & seqq. ff. de iurisdictione omn. iudic. & ibi Dec. nu 48. Bartholom. Socin. nu. 79. Iacobinus in prima lectura, num. 31. Roman. num. 14. Syluest. verb. delegatus. quæst. 6. nume. 8. Tabiena, verb. delegare, qu. 12. nume. 13. in fine.

14 Hinc deducitur minus esse necessariam trinam citationem, vt res dicatur non integra, sed sufficere vnam. Sic Glossa Clemen. 1. verb. citationes, de iudicijs. Archidiac. capitulo non ita, in initio 2. quæst. 6. Ioann. Andr. capitulo penultimo, numero 3. de foro competen. & ibi Anton. numero 11. Abbas citato Federico numero 9. Imola nume. 3. Felinus in fine Bellamera numer. 2. notabili 1. idem Felin. c. gratum, num. 6. de offic. deleg. & ibi Decius in noua editione, numero 10. Nec illam vnicam citationem exigitur peremptoriam esse. Vt bene docent Archidiac. Ioan. Andr. Anton. Imola, Bellamera ibidem. idem Ioann. And. cap. cum plures, in fine, de offic. deleg. in 6. & ibi Anchar. nu. 6. quæst. 3 Dominicus, num. 15. Francus in fine. Quamuis minus bene Petrus, quem refert, ac sequitur Anchar. dict. cap. penultimo, numero 4. asserat requiri trinam citationem.

15 Non tamen sufficiet citatio anomala, id est, quam absq; iudicis authoritate facit creditori fugitiuo. Quamuis enim ea permissa sit à lege, iuxta Bartoli doctrinam, l. neminem, C. de exhibend. reis, per textum, l. ait prætor, §. si debitorem, ff. de his, quæ in fraudem. At non est legitima, vtpotè facta absque iudicis authoritate. Sic Ant. c. 1. nu. 22. de iudic. & ibi Abb. num. 33. Felin. c. gratum, num. 5. de offic. deleg.

16 Secundo dubitatur. An si citatio illa defectu alicuius requisiti irrita sit, sufficiat ne res dicatur integra? Affirmant aliqui. Quippè iudex citationem præcipiens, etsi irritam, verè dicatur iurisdictione cœpisse. Sic Hostiensis cap. licet vndique, numero 2. de offic. delegat. Romanus, leg more, numer. 14. ff. de iurisdict. omnium iudic. At contrarium omninò est tenendum. Quia c. quamuis, de offic. delegat. in 6. petit textus, vt iudex iurisdictione fuerit vsus. At inordinatus actus non est vsus, sed abusus cap. vbi ita, 73. distin. & cap. priuilegium 11. quæst. 3. Secundo, quia vt ait textus, capitulo qualiter, & quando, de accusat. ex ijs, quæ inordinatè sunt acta, non potest ordinabiliter agi. Tertio, ex ca. penultimo, de foro competen. ibi: *Legitima citatus*. Tandem, quia cum ea citatio nulla sit, nullum potest effectum operari, sed perinde habetur ac si facta non fuisset. Et ita docent Glossa capitulo cum plures, in fine, de offic. deleg. in 6. & ibi Ioan. Andr. in fin. Anchar. numer. 6. quæst. 3. Dominicus, numer. 15. Francus, in fine Archidia. cap. non ita, 2. quæst. 6. numer. 2. Et d. cap. quamuis, numer. vnico, versic. fuerit, vbi Probus addit. ad Monachum, numer. 2. Hostiensis sibi contrarius, cap. olim, ad finem, de except. idem Ioann. Andr. cap. licet vndique nume. 8. de offic. deleg. & ibi Ant. in fine. Anchar. q. 2. Cardin. q 5. Imola, numero 2. Idem Anton. cap. penultimo. nu. 11. de foro compet. & ibi Ioann. Andr. nume. 3. Abbas, nu. 6. Anchar. nu. 4. Imola, num. 3. Bellamera numer. 2. notabili 1. & cap. final. nu. 11. de offic. deleg. Iason l. more, nume. 60. ff. de iurisd. omn. iudic. Vitalis tractatu clausularum, clausula quod non sit melior conditio occupantis, numero 7. Felinus, c. gratum, nu. 4. de offic. delega. vbi limitat, nisi post citationem illam sequuta sit spontanea citati comparitio, & perseuerantia in iudicio. Ad quod probandum multa affert.

17 Hinc deducitur primo, Si citatio fuit circumducta, & pars absoluta à citationis instantia, dici rem integram. Quod pronunciatum sit citationem fuisse nullam. Sic Baldus l. more, in 1. lectura, in fine, ff. de iurisd. omn. iudic. quāuis Caccialupus ibi. numer. 46. dicat cogitandum, an possit dici rem non esse integram. Quia per citationis circumductionē magis videtur perpetuata iurisdictio, quo ad iudicem. Quippe circumducendo, interloquutus est, etsi effectus citationis cessauerit quoad partem. Et hoc est probabile.

18 Secundò deducitur, quid dicendum sit in ea quæstione. An si delegatus vices suas alteri commiserit, censeatur res non integra, & perpetuata iurisdictio? Quibusdam placet rem iam non esse integram, etsi non in totum commiserit vices. Ducuntur, quod subdelegatio illa manifestè sit actus iurisdictionis & ita cœperit vti iurisdictione: ita tradunt Glossa c. penultimo, verb processum, de offic. delegat. in 6. Hostiensis cap. licet vndique, num. 2. de offic. deleg & ibi Ioan. Andræas, num. 6. Angelus, leg. & quia, nu. 6. in fin. ff. de iurisdictione omnium iud. Paulus. l. more, num. 9 ff. eodem tit. & ibi Romanus, numer. 14. Francus, cap. quamuis, numero 4. de offic. deleg. in 6. Syluest. verb. delegatus, quæst. 6. numero 8. Ceterum dicendum est, per eam subdelegationem non desinere rem esse integram. Probatur ex capi. penultimo, de offic. deleg. in 6. vbi dicitur, si delegatus subdelegauerat committendo vices suas, & moriatur primus delegans, antequam per delegatum illum, vel eius subdelegatum, processum in aliquo fuisset, expirare iurisdictionem. At si sola subdelegatio efficeret rem non esse integram, non expiraret, quāuis nec delegatus, nec subdelegatus in aliquo processerint. Item, quia quamuis subdelegare sit actus iurisdictionis, non est tamen exercitium illius iurisdictionis delegatæ, sed iurisdictionis concessæ à lege. Quippe lex eos casus concedit, in quibus delegatus potest subdelegare. Et cū iurisdictio à lege concessa sit ordinaria, leg. & quia, ff de iurisdictione omnium iudic. subdelegatio illa est actus iurisdictionis ordinariæ. Tertio, quia esto esset vsus iurisdictionis delegatæ, at non est vsus eius circa negocium commissum: ac proinde negocium non dicitur cœptum, vt res desinat esse integra. Quod petit textus, capitulo gratum, de offic. delegat. Tandem, quia etsi sit actus iurisdictionis, non est de actibus iudicij, sed sit absq. causæ cognitione, & partibus absentibus, & probatur per solum delegati sigillum. Quare nequit verè iudex dici in aliquo processisse. Quod petit textus, capitulo penultimo, de offic. delegat. in 6. Et ita hanc partem tenent Io. Andræa. eod. capit. penultimo, numero primo versicu. in Glossa, quid dices: & ibi Francus, num. 2. Dominic. numero 5. & cap. quamuis, numero 7. eod. titu. & libro. Abbas cap. pastoralis, in principio, num. 3. & cap. licet vndique, numero 4. & cap. gratum, nume 5. de o ff. deleg. Imol. eod. cap. licet vndique nume. 2. Felin. cap. relatum, nume. 12. ad finem, eod. tit. Decius d. c. gratum, in noua editione, num. 13. Iason, l. more, num. 58. in fin. ff. de iurisdict. omn. iudic. & ibi Iacobinus in 1. lectura, num. 29 Bartholom. Socinus num. 78 Caccialupus à num. 42. In eo tamen casu vera erit prior opinio, si subdelegatio illa præsentibus ambabus partibus fiat, tunc enim is actus citationi æquiualet, ac proinde res non erit integra: iuxta dicta numero 11. Sic tradunt Francus, d. capit. penult. numero 2. Dominic. d. cap. quamuis, num. 7. Bartholom. Socinus, d. l. more, numero 78.

19 Tertiò deducitur, quid dicendum sit in ea quæstione. An per solam rescripti præsentationem factam iudici, desinat res esse integra. Quidam enim id asserunt. Quia iam videtur iudex cœpisse vti efficiens, vt sibi præsentetur rescriptum, illudque acceptans. Ita Hostien. summa tit. de offic. deleg. §. quibus modis finitur, nu. 10. ver. quid si mortuus, in fine, & ca. licet vndique, num. 2. eodem tit. & ibi Ioann. Andr. num. 6. Baldus rubrica, C. de in ius vocando, numero 1. Syluestr. verb. delegatus, quæst. 6. num. 8. Et sic ait dicendum Anton. cap. pastoralis, §. quoniam, numero penultimo, de rescriptis. sustinendo opinionem numero 8. relatam, dicentem per actus citationi præuios desinere rem esse integram. At dicendum est, id minimè sufficere. Ducor, quia acceptare rescriptum delegato præsentatum, non est incipere vti iurisdictione, sed præparare se ad vtendum, l. quemadmodum, ff. de inoff. testamen. & cap. is qui, de procurat. in 6. ibi. *Non post mandatum susceptum, etiam si eo vsus non fuerit*. Vbi supponitur susci-

pere ... latum, non esse, eo vti. Et confirmatur: quia etsi sola rescripti præsentatio imprimat delegato iurisdictionem. At nullum iurisdictionis exercitium inducit. Quod petunt textus, cap. gratum, cap. relatum, capit. licet vndique de offic. deleg. vt res desinat esse integra. Atque ita hanc partem tenent Abbas capit. cum venisset, numero 2. ad finem, de testib. & attestat. & ibi Cardin. numero vnico, versic. in glossa 2. in fine. Felin. d. c. relatum, numero 12. Versic. item nemo, in fine. Dominicus, d. cap. is qui in principio, num. 3. notabili 4. Angelus, l. & quia, nume. 6. ff. de iurisdict. omni. iud. Iason, l. more, nu. 58. ff. eodem titu. Quod idem tenent omnes, quos nume. 10. retuli, asserentes per nullum actum citationi præuium desinere rem esse integram. Imò licet sustineamus sententiam, num 8. relatam, dicentem per actus citationi præuios desinere rem esse integram, adhuc dicendum est non sufficere rescripti præsentationem. Vt bene tradit Imola, cap. pastoralis, § quoniam, nume. 10 de rescript. Quod adhuc retenta ea opinione, necesse sit actus citationi præuios eiusmodi esse, vt per eos vsus iurisdictionis inchoetur. Quod sola rescripti præsentatione non fieri probaui.

20 Sed merito rogabis, quando res desinat esse integra in rescriptis gratiæ, vt in commissionibus dispensandi? Ratio dubitandi est. Quòd cum non agitentur inter partes, nulla est pars aduersa, quæ citari debeat, Anton. cap. licet vndique, nu. 12. in fine, & nu 13. in fine, de offic. delegat. ait, per solam rescripti præsentationem cum animo procedendi, desinere rem esse integram in his rebus. At merito Felin. cap. pastoralis, §. quoniam, nu. 13. de rescript. non ausus est hoc affirmare. Quia rationes, nu. præcedenti allatæ, concludunt per hanc præsentationem non cœptũ esse vti iurisdictione. Quare dicendum est primum actum iudicialem, qui expe... fieri solet post rescripti præsentationem efficere, ne res deinceps sit integra, atque eum exigi. Vt si iudex iubeat fieri informationem veritatis precum. Quod in simili tradunt Bart. Bald. & alij, quos refert, & sequitur Maranta de ordine iudiciorum 4. par. dist. 9. an sit super petitorio, nu. 20. & par. 6. membro 10. iudicij de litis contestatione, in principio, num. 2. dicentes in causis, in quibus litis contestatio non requiritur, habere vim ipsius, quoad effectus ex lite contestata productos, cum primum actum, qui solet immediate fieri post litis contestationem, in causis in quibus ea exigitur. Et ita Felinus proximè allegatus ait in his desinere rem esse integram, ac iurisdictionem perpetuari, si iudex mandaret vocari illum, cum quo dispensandum est, vel similem iurisdictionis actum faceret.

21 Tandem dubitabis, quando plures causæ committuntur, plures vel articuli in vno, & eodemmet rescripto, an eo ipso, quòd in vna causa, in vno vel articulo cœptum sit, censeatur quoad cetera res non integra: ac proinde, quoad omnia illa perpetuetur iurisdictio? Qua in re, vt à certioribus incipiamus, cõuenit inter Doctores omnes allegandos, quando causæ illæ in eodem rescripto contentæ, siue contra vnam, siue contra diuersas personas, sunt connexæ, citatione facta in vna causa, & sic illa incœpta, desinere rem esse integram, ac perpetuari iurisdictionẽ quoad alias, argumento ex l. finali, C. de duobus reis.

22 Secundo conuenit inter omnes, quando actus incœptionis, vt citatio illa esset communis omnibus causis illis eiusdem rescripti, quamuis sint contra diuersas personas, & minimè connexæ, censeri omnes incœptas, & quoad omnes perpetuari iurisdictionem. Erit vero citatio hæc communis, si facta sit simpliciter, idest, nulla causa illius rescripti expressa. Quòd tunc non sit maior ratio de vna, quam de alia. Ita Anton. cap. licet vndique, num. 15. de offic. deleg. & ibi Host. num. 4. Imola, nume. 3. & l. 2. & sed si quis, nu. 6. ff. de donat. Dominicus, c. ne aliqui, nume. 5. de hæret. in 6. Caccialup. l. more, num. 30. ff. de iurisdict. omn. iud. Vitalis tractatu clausularum, clausula, quod non sit melior conditio occupantis, numero 2. Similiter hunc actũ communem explicant aliqui exerceri per factam rescripti plures illas causas continentis acceptationem à iudice. Sic Felin. d. c. licet vndique, nu. 1. vers. sed dubium est. Atque idem asserent authores, quos num. 19. allegaui asserentes per rescripti acceptationem desinere rem esse integram. Sed meritò idemmet Felinus, cap. pastoralis, §. quoniam, nu. 2. de rescrip. hoc reprobat. Atq. vere reprobandum est, retenta opinione, quam num. 19. tenuimus, nimirum, non desinere rem esse integram, nec perpetuari iurisdictionem per solam rescripti acceptationem.

3 Tertio si sustineatur opinio nume. 8. relata asserens per quemcunque actum citationi antecedentẽ desinere rẽ esse integram, necessario dicendum est, facta citatione in vna illius rescripti causa, desinere quoad ceteras illius rescripti, etiam non connexas, ac contra diuersas personas, rem esse integram. Ratio est: quia citationi antecedere debet electio notarij, & alia iudicij præparatoria, quæ sunt omnibus illis causis communia, ac proinde ratione huius actus communis citationi præuij, dicentur omnes hæ causę incœptæ: & ita iuxta hanc sententiam dicendum esse aduertunt Anton. c. pastoarlis, §. quoniam, numer. penultimo de rescript. & ibi Abbas, numer. 5. At retenta veriori sententia, quam num. 10. tenuimus, nimirum, non desinere rẽ esse integram per actus citationi pręuios, est necessario dicendum, quando citatio esset specialis circa vnam illius rescripti causam, non desinere rem esse integram quo ad alias eiusdem rescripti causas, si non sint inter se connexæ, & sint contra diuersas personas. Quippe nullus actus communis, alijs causis non expressis, effectus est, nec causæ inter se connectuntur, nec sunt contra eandem personam. Quare nulla ratio suadet incœptionem in vna causa extendi ad alias. Contineri enim eas omnes in eodem rescripto, est omnino per accidens, nec aliquid refert ad illarum vnitatem inducendam. Et ita fatentur omnes allegandi.

24 In duobus autem consistit difficultas. Prius est, an quãdo illæ causæ non connexæ eiusdem rescripti, sunt aduersus eandem personam, citatio illius personę in vna expressa causa, efficiat rem non esse integram quoad ceteras? Posterius est, quando esset generalis causarum commissio facta generaliter, ac per modum vnius, an modus hic vnitatis commissionis efficiat, vt citatio in vna, extendatur ad alias non connexas, quamuis sint contra diuersas personas. Et in priori difficultate quidam partem affirmantem tuentur. Ducuntur, quod cum iurisdictio sit res indiuisibilis, incœpta super vno articulo contra personam citatam, reputatur perpetuata erga illam, quoad omnes alias causas. Ita Speculator. tit. de iudice delegato. §. restat videre, num. 6. vers. quid si super. Anchar. cap. ne aliqui, num. vnico notabili 2. de hæret. in 6.

25 At omnino dicendum est, non desinere rem esse integram, nec perpetuari iurisdictionem, quo ad alias causas non incœptas. Quia iudex super vno solo articulo, vna ve sola causa citans, videtur suam iurisdictionem diuisisse, & persona citata non tenetur respondere, nisi circa illũ articulum. Ergo quo ad alias res manet integra. Et ita sentiũt Innoc. ca. licet vndique, nu. 2. verbo expirauit, de offic. deleg. & ibi Ioan. Andr. nume. 17. Card. q. 7. Bellamera, num. 11. Henricus, nu. 3. Bart. l. more, num. 14. ff. de iurisd. omn. iud. & ibi Paul. num. 10. Zasius, nu. 39. Fulgos. in fine Iacobin. in 1. lectura, num. 37. Angel. l. & quia, nu. 5. ff. eod. tit. Imola, c. pastoralis, §. quoniam, nu. 9. de rescrip. Dominic. cap. ne aliqui, num 5. de hæret. in 6.

26 Circa posteriorẽ difficultatem, nu. 24. propositam, nempe, quando plures causæ committuntur per modum vnius, nec sunt inter se connexæ. At non expressim singulæ delegantur causæ, sed sub quadam vniuersitate. Vt si quispiam constituatur iudex delegatus ad vniuersitatem causarum talis territorij, an citato in peculiari causa, efficiat rem non esse integram, ac perpetuet illius iudicis delegatam iurisdictionem, quo ad ceteras causas? Quibusdam pars negans placet. Ducuntur per c. ne aliquid, de hæretic. in 6. vbi tanquã quid speciale fauore fidei decernitur, ne delegata inquisitorum potestas pereat quo ad negotia non cœpta morte delegantis. At illi sunt delegati ad vniuersitatem causarum fidei. Secus ergo est in ceteris delegatis ad vniuersitatem causarum. Secundò, per cap. finale, de offi. legati, in 6. vbi deciditur conseruatorum potestatem expirare, quo ad negocia non inchoata morte delegantis. Cum tamen illius delegari soleant causæ, sub quadam generalitate, & vnica commissione. Tertiò, per l. quid tamen, in principio, ff. de arbitr. vbi reputantur plura compromissa, quando plures causæ in eodem compromisso includuntur. Si ergo hæc commissio ad vniuersitatẽ causarum non reputatur vnica, sed multiplex, incœptio

in

in vna causa non efficiet, vt censeatur iudex in omnibus incœpisse. Et ita hanc partem tuentur Bald. l. mandatum, 15.nu.4.C.mandati. Imola,c.pastoralis, §.quoniam, nu 9. de rescript.& ibi Felinus,nu.2.& nu.3. Fallentia 4. & cap. relatum.nu.13.de off.deleg. Albericus,l.more, num.24. ff. de iurisd.omn.iud.& ibi Roman.num.18. Alex.numer.37. Fulgos. in fine. Et in hanc licet dubius magis inclinat Iacobinus ibi, in prima lectura, num.38.

27 Quamuis autem sit satis probabile hoc: at probabilius reputo censeri cęptum, quo ad omnes causas sic commissas,& sic quo ad eas perpetuari iurisdictionē. Ducor quòd tunc censeatur vnica commissio facta, ac proinde cum iudex incipit ea vti in quauis causa, censetur iam plenè incępisse vti sua iurisdictione delegata; nec res esse integra quo ad omnes causas sic sibi cōmissas. Quod minimè contingit quando plures causæ cōmissæ exprimuntur specialiter, sed tunc sunt plures commissiones. Quæ differentia inter vtrũque committendi modum constat ex l. scire debemus, 29. in princ. ff. de verb.oblig. vbi deciditur tot esse stipulationes, quot sunt species, vel summæ specialiter designatæ: at vnicam esse, quoties res vniuersaliter designantur. Nec textus num. præcedenti adducti in contrariæ sententiæ fauorem. illam probant. Nam ad cap. ne aliqui, respondetur, fauorem fidei ibi inductum in eo consistere, vt non expiret inquisitorum potestas morte Pontificis delegantis, re omnino integra, ac nulla causa inchoata: & quo ad causas, quæ nondum emerserant. Vt expressè ibi dicitur. Atque in hoc eum specialem fauorem versari, docent Decius,c.pastoralis, §.quoniam, in noua editione,n. 38.de rescript. Iason.l.more, num.56. ff. de iurisd.omn.iudic. Ad c.finale respondet idem Decius, eo.nu.18. non esse ibi commissas plures causas simul in eodem rescripto. Sed Iason, eod.num.56. respondet eum textum vti verbo, volumus, de cuius natura est denotare esse nouum ius teste Glo. Clem. vnicæ, verbo volumus, de offic. vicar. vnde cum inducat ius nouum exorbitans à iure Communi, & loquatur in officio conseruatorum, quorum potestas maxime ordinarijs præiudicat, non est ad alios delegatos trahendus. Ad l. quid tamen, respondet Decius, numer.19. dici plura compromissa impropriè: & id colligitur ex ijs textus verbis: *Quasi plura sint compromissa.* Et ideo huius sententiæ sunt, Bart. d.l. more, num.14 & ibi Paulus, num. 30. Decius, nu.56. Iason, nu.36. Caccialupus, num.30. Curtius iunior, num.83.& 84 Angel. l.& quia num.5. ff.de iurisd. omn. iud. Bald.cap.pastoralis, §.quoniam, paulò post principium, vers. considera, quod interdum, de rescript. & c.licet vndique, nu 6. de offi.deleg. vbi Anton.num.15. Anchar.q.4. Imola, num.3.& l.2.§.si quis, num.6. ff.de donat. Vitalis tractatu clausularum, clausula, quando non sit melior conditio occupantis, nu.2. Maranta de ordine iudiciorum 4 p. d.5. an iudicium sit ordinarium, vel delegatum, num.61.

28 Hanc sententiam intelligunt quidam ex his Doctoribus, vt sunt Baldus,& Curtius iunior, num. præcedenti allegati, quando delegatio illa esset ad vniuersitatem causarum. Vt quando quis constitutus esset delegatus ad omnes causas alicuius territorij: secus si sit ad generalitatem causarum. Vt si delegatio esset ad causas pupillorum omnium. Et id probat Curtius iunior ex cap. finali, de offi.delegat. in sexto, ratione cuius textus hoc tenendum affirmat. Quamuis ratio Bartoli deducta ex l. scire debemus, quam nu. præcedenti adduxi, æquè procedat in delegatione ad generalitatem causarum. Sed in exemplo causarum pupillorum per hos Doctores adhibito, verius est esse delegationem ad vniuersitatem causarum, (vt probaui libr.3. disput.31.nu.4) Et credo veram esse sententiam, nu. præcedenti relatam, etsi delegatio non sit ad vniuersitatem, sed ad generalitatem causarum. Nam ratio Bartoli, & sequacium deducta ex l. scire debemus, æquè procedit in generalitate causarum: quando non expressim singulæ illæ causæ committuntur, sed generaliter: ac per modum vnius. Et ita Bartolus, qui eius sententiæ patronus est, solum eum casum excepit, in quo plures illæ causæ expressim delegantur.

29 Ex his infertur quid sentiendum sit in dispensationibus, ac reliquis commissionibus non contentiosis. An quando plures illæ alicui committuntur, vt potestas dispensandi cum pluribus personis nominatis in fauorem earũ, cēseatur res nō integra, ex eo quòd cōmissarius cum vna dispensare cœperit, quo ad alias cũ quibus non cępit? non tracto hic an expiret ea dispensandi potestas, quo ad alias, ēt si res dicatur integra quo ad illas: vt dicunt quidam Doctores ex ijs, quos allegabo: quia de hoc agā n.89. sed tantũ tracto hic, an res dicatur integra quo ad alias.) Quidā absolutè censent dici rem integram, quo ad alias personas: quia quo ad ipsas nullus iurisdictionis dispensandi actus exercitus est. Sic Speculator tit. de dispensatione, §. dicendum restat, n 19. in fi. Archid. c. dudum, 18. q.2. n.5.& ibi Bellamera, nu.1. vers. præterea quæritur. Sed sic distinguendum est. Si commissarius fecit actum communem omni dispensationi, res non est integra, quo ad omnes: secus si actum solum specialem exercuit, quo ad dispensationem, quam concessit. Ratio est: quia cum vna dispensatio, nil prorsus habeat commune cum alia, ex eo quòd sit cęptum vti vna, non definit res esse integra quo ad alias. Ita tradunt Io. And. addit. ad Speculator. tit. de dispensatione, §. dicendum restat, nu.19. verbo ergo tu distingue: & c.ex tua, n 8. de fil. presb.& ibi Ant. n.7 Abbas, n 4. Bellamera ad finem vers. quod posset, & c. licet vndique, nu. 11.& 17. de offic.deleg. vbi Henricus. nu.4. Felin. c. pastoralis §. quoniam, n.2. de rescript. Rosella, verbo, gratia, n. 1.& ibi Ang. n.2. Sylu. q 2. Tabiena, q.5. nu.6. Actus autem communis omni dispensationi erit acceptatio rescripti, in quo facultas dispensandi cum omnibus illis personis cōmittitur.) Si teneamus sententiam, nu.19.& 20. relatā, vt per illam desinat res esse integra.) Sed cum illam ibi reprobarim, dicendum est cũ Felino, d.c. pastoralis, §. quoniam, nu.2. esse actum communem, si mandaret delegatus citari omnes illas personas, cum quibus dispensandum est, vt probarent veritatem precum, vel similem actum faceret. Quia in his non contentiosis, per hos iudicis actus desinere rem esse integram, probauimus num.20.

S V M M A R I V M.

Potestas delegati ad literas iustitiæ exequendas, expirat morte concedentis re integra, secus quando nō est integra, n.30.

An gesta per delegatum dum mors delegantis ignoratur, valeant: & quid quando delegans in excommunicationem incidit: vel si Episcopus sit excommunicatus, an suspendatur iurisdictio delegati, vel Vicarij remissiuè, num 31.

An pereat hæc potestas delegata finito delegantis officio, sicut morte, num 32.

An potestas à Principe delegata pereat morte Principis re integra, num.33.

Quid si delegatur ille sit ad vniuersitatem causarum, nu 34.

An si delegatus subdeleget, mortuo delegato re integra, expiret potestas subdelegati? explicantur casus in quibus hoc potest discuti, num 35.

Quid si moritur delegatus subdelegans, siue vti cœperit iurisdictione, siue non, superstite tamen primo ordinario delegante: an expiret subdelegati iurisdictio, num 36.

Quid, quando moritur primus ordinarius & res est integra quo ad delegatum, non tamen quod ad subdelegatum, n.37.

Quid si e contra, res tunc est integra quo ad solum subdelegatum, nu 38.

An potestas delegata hæc expiret ipso iure, an solum ope exceptionis, morte delegantis re integra? Refertur quædam sententia, nu.39.

Explicatur sententia Authoris, num 40.

An possit tunc delegatus procedere, si vtraque pars consentiat, num 41.

An ea postea expiret morte, quando non datur noua potestas ad actum, sed excitatur antiqua, num.42.

Quid si iurisdictio delegata sit accessoria gratiæ iam factæ? Et explicatur latè, cap. si super gratia, de offic. deleg. in 6. & an potestas conseruatorum expiret morte concedentis re integra num.43.

Quid, si potestas illa delegata sit commissa nomine dignitatis delegantis, an expiret morte delegantis, re integra n 44.

An commissiones dispensandi in impedimentis matrimonij, alijsve rebus, commissa in forma communi Ordinarijs, censeantur data nomine dignitatis Pontificiæ? Proponuntur probantia partem affirmantem, nu 45.

Explicatur sententia Authoris: & an verba authoritate nostra, vel quando vtrumque delegantis nomen exprimitur

efficiant, vt censeatur commissio facta nomine dignitatis: & quid, vbi est dubium, num. 46.
An præcepta superiorum expirent morte mandantis, nu. 47.
Post num 47. inuenies alia summaria.

30 QVæstio secunda. An potestas delegata ad literas iustitiæ exequendas expiret morte concedentis? Certissima regula est: iurisdictio hæc expirat, quando moritur concedens re integra, idest, antequam delegatus cœperit iurisdictione vti. Secus si res non erat integra. Habetur expresse cap. gratum, cap. relatum, capit. licet vndique, de offic. deleg. & l. & quia 6. ff. de iurisſ. om. iudic. Et ratio est, quòd tunc non fit gratia, vel fauor, sed quoddam mandatum de iustitia facienda. Mandatum autem expirat morte mandantis re integra. leg. mandatum, C. mandati. Item quia per delegationis actum non transfertur efficaciter iurisdictio in delegatum, donec ea vti cœperit. Vt expressè habetur, c. quamuis, de offic. deleg. in 6. ibi: *Cum iurisdictio (ex quo ipse vsus non extitit) non censeatur in eum efficaciter transiisse.* Quare cum iurisdictio re integra sit cum effectu penes delegantem, & per ipsius mortem extinguatur iurisdictio sua, extinguetur quoque iurisdictio delegata. Quia extincto iure authoris, extinguitur quoque ius successoris, argumento ex l. lex vectigalis, ff. de pignoribus. At per iurisdictionis exercitium ante delegantis mortem, iurisdictio radicatur in persona delegati, ita vt efficaciter in eum transierit: vt colligitur à contrario sensu ex d. capit. quamuis. Et ideo morte ipsius delegantis non extinguitur iurisdictio hæc delegata, quando res non erat integra, sed ipsa vti cœptum est.

31 An verò hoc procedat, si mors delegantis ignoretur: ita vt gesta tunc per delegatum, qui ante mortem delegantis non cœperat vti iurisdictione, sint irrita? Dixi lib. 3. dispu. 22. nu. 55. & 56. Et quid, quando delegans in excommunicationem incidit, vel Episcopus, an possit delegatus, aut Vicarius procedere? Dixi eodem libr. 3. disput. 30. num. 3. & 7.

32 Sicut autem morte delegantis re integra perit iurisdictio delegata: ita etiam finito officio delegantis re integra. Quia cum finito officio, perinde extinguatur iurisdictio, ac morte naturali, iure optimo finiri officium, ac naturaliter mori æquiparantur quo ad extinctionem potestatis delegatæ re integra. In vtroque enim euentu æquè procedit ratio, nu. 30. tradita. Et ita tenent Glossa c. licet vndique, in fine, de offic. deleg. & ibi Abb. nu. 7. Bald. nu. 8. in fin. Imola nu... Bellamera, nu. 13. q. 8. Bart. l. more, nu. 15. ff. de iurisd. om. iud. & ibi Romanus, num. 15. Dec. num. 57. Barthol. Socinus, nu. 61. Curtius iunior, num. 87. Iacobinus in 1. lectura, num. 34. Zasius, num. 39. Caccialupus, nu. 29. Bellapertica, num. 15. Emmanuel Sa, sum. verb. delegatus, num. 3. Et ita deciditur l. regia 22. tit. 4. parte 3. Quamuis (vt notat ibi Gregor. Lopez, verbo ò perdiere.) attento iure communi erant opiniones. Nam Albericus d. l. more, num. 21. tenuit contrarium.

33 Procedit autem regula, quamuis sit delegatus Principis. Quippe eius iurisdictio delegata perit morte Principis re integra. Quamuis contrarium censeant aliqui (vt refert Gloss. l. & quia 6. verbo principaliter, ff. de iurisd. omn. iudic.) malè intelligentes eum textum, ibi: *Et quia nec principaliter ei iurisdictio data est.* Sed totum verborum sensus est. Quia iurisdictio non est concessa iure proprio, & sic non est ordinaria, perit morte concedentis re integra. Et probatur: quia ratio num. 30. huius tradita, procedit æquè in Principis delegato, ac in alijs delegatis. Idem probatur ex capit. licet vndique, de offic. delegat. vbi expressè dicitur delegationem à Pontifice factam, expirare morte ipsius re integra. Et c. si cui nulla, de præben. in 6. deciditur delegationem Papæ ad gratiam faciendam cessare obitu ipsius re integra. Atque ita docent Glossa, d. l. & quia, verb. principaliter Bar. dicens esse omnium, l. more, num. 7. ff. de iurisd. omn. iudic. & ibi Baldus 1. lectura, num. 6. q. 3. Albericus, nu. 12. Decius, nu. 13. & 17. Alex. num. 9. Ias. nu. 6. Bellapertica, num. 16. Caccialupus, num. 44. Iacobinus in 1. lectura, num. 13. Anton. cap. relatum, nu. 9. de offic. deleg & ibi Bellamera, nu. vnico. Cardin. c. gratum, oppositione 7. eodem tit. Maranta de ordine iudiciorum 4. p. dist. 5. an iudicium sit ordinarium, an delegatum, num. 61.

34 Secundò procedit regula, quamuis delegatus ille sit ad vniuersitatem causarum, eius enim iurisdictio perit morte concedentis re integra. Probatur per locum à speciali, ex cap. ne aliqui, de hæret. in 6. vbi deciditur fauore fidei officium inquisitorum non cessare morte concedentis re integra. Cum tamen eorum potestas sit delegata ad vniuersitatem causarum, vt notant Ioan. And. & Doctores, cap. per hoc, de hæret. in 6. Ergo vbi non est is fauor, cessat morte concedentis re integra. Præterea: quia etsi huiusmodi iurisdictio æquiparetur in multis iurisdictioni ordinariæ, at non in omnibus conueniunt, & maximè vbi subest diuersa ratio. Nam ratio ob quam extinguitur iurisdictio delegata ad particulares causas, quam num. 30. tradidimus, militat etiam in iurisdictione delegata ad vniuersitatem causarum. Quia iurisdictio remanet penes delegantem, & nomine proprio hic delegatus nil habet, c. sanè, de offi. deleg. & l. 1. ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. Atque ita tenent Abb. c. relatum, nu. 7. de offic. deleg. & ibi Decius in noua editione, nu. 36. Bald. c. licet vndique, nu. 6. eod. tit. Felin. c. pastor. §. quoniam, numer. 3. fallentia 4. de rescrip. Alex. l. more, num. 29. & 37. ff. de iurisd. omn. iud. & ibi Iason, num. 9. & 19. Fulgos. nu. 18. Iacobin. in 1. lectura, num. 26. Maranta de ordine iudic. 4. p. d. 5. an iudicium sit ordinarium, vel delegatum, nu 61. Quare audiendus non est Anchar. d. c. licet vndique, q. 4. contrarium sustinens. Ducitur, quòd hic delegatus æquiparetur ordinario. Sed iam respondimus non æquiparari in omnibus.

35 Maior autem difficultas est, quando delegans subdelegauit, an pereat iurisdictio subdelegati mortuo primo ordinario, qui delegato delegauit, viuente delegato ipso, vel mortuo delegato qui subdelegauit, superstite adhuc primo ordinario? Et vt distinctè procedamus, in triplici casu potest hoc in dubium verti. Primus est, quando moritur delegatus, qui huic subdelegauit, siue vti cœperit iurisdictione, siue non, superstite tamen primo ordinario, qui delegauit: & res est integra quo ad subdelegatum, vtpotè, qui iurisdictione vti non cœpit? Itaque an satis sit, ne pereat iurisdictio subdelegati morte subdelegantis re integra, superstitem esse primum ordinarium delegantem? Secundus est: quid si moriatur primus ordinarius delegans, & res est integra quo ad delegatum, quia, vti non incœpit: non autem quo ad subdelegatum, qui iam vti cœperat. Tertius est, quid si dum moritur primus ille ordinarius, res non erat integra quo ad delegatum, integra existente quo ad subdelegatum.

36 In primo casu quadruplex est dicendi modus. Primus sentit non expirare iurisdictionem subdelegati. Quia etsi subdelegans, à quo immediatè iurisdictionem accepit, obierit re existente quo ad subdelegatum integra, subdelegatus enim vti non cœperat: at superstes est primus ordinarius delegans qui fons, & radix eius iurisdictionis est. Atque ita non potest dici iurisdictio delegans omnino extincta. Sic sentiunt Ang. l. & quia, nu. 3. ff. de iurisd. omn. iud. Caccialup. l. more, nu. penult. ff. eod. tit. dicens eo anno pendente lite coram Vicario Archiepiscopi Senensis fuisse ita iudicatum. Et refert pro se Innocentium, c. licet vndique, num. 2. in fi. vers. alijs aũt, de offic. deleg. vbi verbis valde obscuris vtitur, & dicens fortè ita esse. Et eisdem omnino verbis loquuntur Host. ibi, nu. 4. Io. And. num. 18. Speculator tit. de iudice delegato, §. restat videre, num. 7. vers. quòd si delegatus. Secũdus dicendi modus sentit expirare eam subdelegati iurisdictionem. Quia cum adhuc non sit efficaciter in subdelegatũ transmissa, eò quod subdelegatus ea vti nõ cœpit, pẽdet eius duratio à vita delegati subdelegantis, à quo immediatè profecta est. Sic Anch. eo. c. licet vndique, q. 5. Tertius est, cum quadam distinctione. Aut subdelegatio facta est in totũ, nempe, committente delegato omnes vices suas: & tunc non extinguitur. Secus autem, si pro parte delegarit. Ratio discriminis ea est. Quia quando subdelegatio fit in totum, delegatus à se totam iurisdictionem abdicat: & ideo non appellatur tunc ad ipsum subdelegantem, sed ad primũ ordinarium, c. super quæstionũ §. porro, de offic. deleg. Quare iurisdictio subdelegata pendet tunc à solo primo ordinario delegante, atque ipso superstite non perit, quantumcumque moriatur re integra delegatus subdelegans. Quia non extinguitur fundamentum. At quando subdelegatio fit pro parte, delegatus non abdicat à se totam iurisdictionem, & ideo appel-

appellatur ad ipsum: iuxta d. §. porro. Quamobrem iurisdictio subdelegata pendet ab ipsius delegati iurisdictione, & per consequens morte huius contingenti, dum res ex parte subdelegati est integra, perijt hæc subdelegata iurisdictio. Sic tenet Bartholom. Socinus, d.l. more, numero 74. Quartus modus est, quem amplectitur Iason, d.l. more, nume. 13. vbi relata prima opinione ait melius dicendum, prout in simili tradit Bart. l. 2. ff. de curatore bonis dando, vbi in fine principij tractans Bartolus, an substitutus à procuratore debeat cauere rem ratam dominum habiturum: sic distinguit. Si procurator ex mandato sibi à domino facto substituit, tunc dominus videtur illum constituere, quem procurator substituit, l. 1. §. penu. ff. de procurator. Et ideo tunc cauere debet rem ratam dominum habiturum. Quippe tanquam à domino constitutus agit. Si vero procurator substituit iure suo, debet cauere rem ratam procuratorem habiturum. Quod ab ipso substitutus censeatur. Quare iuxta hoc dicendum est sic. Quando delegatus ex speciali potestate sibi à delegante tradita subdelegat, non perit potestas subdelegati morte subdelegantis re integra, si primus ordinarius delegans superstes sit, quasi ipse sit prima radix, & censeatur substituens. Secus delegato subdelegante iure proprio in casu, in quo subdelegare potest. Quia tunc non primus ordinarius, sed ipse delegatus censetur substituere. Et hæ omnes sententiæ sunt satis probabiles: at vltima præ ceteris mihi placet.

37 In secundo casu, nempe, quando moritur primus ordinarius delegans, & res est integra quoad delegatum, non tamen quoad subdelegatum, quia delegatus iurisdictione vti non cæperat, at subdelegatus cæperat: videtur expirare iurisdictio subdelegati. Quia morte expirauit iurisdictio primi delegantis, & delegati subdelegantis, res enim erat integra quoad ipsum. Expirabit ergo iurisdictio subdelegati, vtpote cui deficit fundamentum, cui innitebatur. At dicendum est, nullo modo eam expirare. Quia cum iam subdelegatus cœpisset vti, radicata est iurisdictio in seipso, ac proinde eius duratio iam non pendet à primo delegante, aut subdelegante. Et pro hac parte est textus apertus, cap. penultimo, de off. deleg. in 6. vbi ponderat textus, vt iurisdictio subdelegati expiret mortuo primo ordinario delegante, non esse processum in aliquo per delegatum, vel ipsius subdelegatum. Et ita docent Dominicus ibi, nu. 5. Francus, nu. 2. Imola ca. licet vndique, nu. 2. de offic. delegati.

38 In tertio casu, quando obijt primus delegans re existente non integra quoad delegatum, integra vero quoad subdelegatum: videtur expirare subdelegata iurisdictio. Quod primus delegans, qui fons ac radix iurisdictionis subdelegatæ est, obierit, nec subdelegatus cœperit vti iurisdictione. At ex dictis num. præcedenti constat eam non expirare: quia ne expiret, satis est ipsummet subdelegatum, vel delegatum subdelegātem cœpisse vti iurisdictione ante primi ordinarij delegantis obitum. Vt constat ex c. penul. de off. delegat. in 6. Et tenent ibi Glossa, verb. processum. Domin. num. 5. Francus numero 2. Ferretus consil. 158. nu. 1. & 2. vol. 1.

39 Insuper dubitabis, an potestas delegata hæc expiret ipso iure, mortuo delegante re integra? Quibusdam placet non expirare ipso iure, sed ope exceptionis, ac proinde si pars aduersa non excipiat, valere gesta ab eo delegato. Ducuntur ex capitulo penult. de offic. delegati. in 6. ibi *Quia exceptionem coram se propositam, quod antequam per eum, vel per ipsum delegatum in aliquo processum fuisset, delegans fuerat viam vniuersæ carnis ingressus.* Secundo, ex cap. cum venisset, de testibus, & attest. ex quo videtur constare posse mortuo delegante re integra, delegatum procedere ex partium consensu. At si iurisdictio expirasset, non posset partium consensus illam conferre. Tertio, quia tempus datę inspiciendum est, c. ea in te, de rescrip. & tempore præsentationis rescripti imprimitur iurisdictio ipsi delegato. Ergo mors delegātis postea contingens, non efficiet iurisdictionem delegati ipso iure expirare. Et ideo ita tenent Innocen. cap. licet vndique, numero 2. in fi. versic. alijs autem, de offi. deleg. Gosfredus, Philippus, & Brixiensis, quos refert, ac sequitur Archid. d. cap. penult. nu. 2. Speculator tit. de iudice deleg. §. restat videre, nu. 7. versic. quod si delegatus, Host. summa, tit. de offic. deleg. §. & qualiter nu. 11. vers. vel recessum. Et in hanc partem magis inclinat licet dubius idemmet Innoc. d. ca. cum venisset, nu. 1. addens saltem constare posse ex partium consensu iurisdictionem huius delegati prorogari.

40 At tenendum est tanquā verissimum expirare ipso iure. Probatur ex ca. fin. vers. officium, de off. deleg. in 6. ibi: *Officium autem conseruatorum ipso iure, quoad nō cœpta negotia, per obitum concedentis volumus expirare.* Et ca. si cui nulla, de præb. in 6. ibi: *Expirat omnino si concedens re integra moriatur.* Præterea, quia multa sunt iura significantia expirare iurisdictionem ipso facto. Nullam enim de partis exceptione mentionem faciunt. Vt cap. gratum. capit. licet vndique, de offic. deleg. Et nullum ius aperte dicit oppositum. Nec obstant incontrarium adducta num. præcedenti. Quia eodem capit. penultimo fuit exceptum, & appellatum, vt euitaretur grauamen facti: at non dicitur ibi id fuisse necessarium. Ad cap. cum venisset, de testibus & attest. dic solum ibi tolli appellationem. Vt patet ibi. *Ne appellatio.* Non enim poterat pars impedire confirmationem sententiæ innitens appellationi, vtpote, quæ illi renunciaret facto suo, agens post appellationem coram iudice, a quo appellarat. At poterat nullitatis via se tueri aduersus sententiam. Ad tertium dic, licet iurisdictio imprimatur à tempore præsentationis rescripti, at eam non esse efficaciter radicatam in delegato, donec vti ea cœperit: ac proinde ante illius vsum pendere eius durationem à iurisdictione delegantis, quæ eius morte extinguitur. Et ideo hanc sententiam tuentur Glossa, l. penultima, verb. ignorassent, ff. si certum petat. & cap. finali, verb. ipso iure, de offic. deleg. in 6. & dict. cap. cum venisset, versic. postea egerit. Et ibi Hostiensis paulo post principium. Ioan. Andræas num. 10. Anton. num. penultimo. Cardin. num. vnico, versic. in glossa 2. Abbas numero 2. Imola nu. 2. Baldus, num. 1. vers. sed contra. Felin. nu. 3. vers. in eadem glossa. Bellamera nu. 4. & 5. idem Hostiensis, c. licet vndique, num. 4. in fi. de offic. deleg. & ibi Ioan. Andr. num. 19. Cardin. quæstio. 12. Imola in fi. Bellamera num. 14. idem Imola cap. gratum, nume. 5. eodem titu. vbi Felin. in fin. Decius in noua editione, num. 36. Id. in Cardin. cap. relatum, in fine, eodem titul. idem Decius, cap. si duobus in noua editione, nume. 34 de appellat. Idem Ancharanus capit. penult. num. 3. notabili 3. de offi. deleg. in 6. & ibi Dominicus num. 5. versic. in fine glossæ. Francus num. 3. & cap. finali, §. officium, nu. 1. eodem titu. & libro. Idem Imola cap. literis, ad finem, de rescript. Bar. l. more, num. 18. ff. de iurisdictione omni. iud. & ibi Paulus nu. 11. Iason, numer. 7. & in fine. Decius nu. 14. & 63. Bartholom. Socinus num. 70. Curtius iunior num 95. Zasius num. 41. Iacobinus in 1. lectura, in fine. Caccialupus nu. 32. Faber. §. item si adhuc, nume. 11. Institut. mandati. Maranta de ordine iudiciorum. 4. p. d. 5. an iudicium sit ordinarium, num. 61. Bellamera decisione 542. nume. vnico. Mandosius regula Cancellariæ, 10. de annali. quæst. 2. nume. 4. Zauallos, q. practic. quęst. 424. in fine.

41 Hinc deducitur, mortuo delegante re integra minime posse delegatum in causa procedere, & si partes consentiant, nec valere processum. Quia cum eius iurisdictio omnino extincta sit, nequit ex partium consensu prorogari. Consensus enim hic nequit eum iudicem constituere, qui iudex non est, l. priuatorum, C. de iurisdictione omnium iudic. Sic docent Glossa, cap. cum venisset, verb. postea egerit, de testib. & attest. Et ibi Hostiensis paulo post principium. Ioan. Andræas. nu. 10. Baldus nume. 1. Cardin. num. vnico, versi. in glossa 2. Imola nu. 3. Bellamera numero 4. & 5. Decius cap. gratum, in noua editione, num. 36. de offic. deleg. & ibi Felin. in fine Ancharan. capit. penult. numero tertio, notabili 3. de officio delegati, in 6. & ibi Francus numero tertio. Bartholom. Socinus, l. more, numero 72 ff. de iurisdictione omn. iudic. & ibi Paulus numero 11. Decius nume. 13. Iason nume. 7. & in fine. Caccialupus nu. 32.

42 Tandem regula tradita, vt iurisdictio delegata pereat morte delegantis re integra, temperatur tripliciter. Primo, vt intelligatur quando datur noua potestas ad actum per illam commissionem, ita vt in exercitio actus gerat mandatarius vicem mandantis: quando enim non datur noua potestas, sed exercitatur antiqua, non expirat. Vt contingit in præcepto quod datur habenti aliàs potestatem

statem. Tunc enim cum non detur noua potestas, sed excitetur ordinaria per commissionem, cap. licet, & capit. penultimo, de offic. ordin. non expirat morte mandantis re integra. Quia cessat ratio, numero 30. tradita, ob quam potestas delegata expirat. Et de hoc est textus cum Glossa Authent. vt nulli iudicum, §. de hoc verò iubemus. Sic tradunt Bartolus, l. more, numero 5. ff. de iurisd. omn. iud. & ibi Iason, nume. 91. Abbas, cap. relatum, in fine, de offic. deleg. & ibi Felin. num. 13. Decius in noua editione, num. 41. & rubrica. C. de mandatis Principum, num. 13. Qui tamen eo. c. relatum, num. 41. bene hoc intelligit, quando taliter esset facta commissio illa, vt nō alteraretur potestas, quæ prius competebat.

43 Secundo temperatur, nisi iurisdictio delegata sit accessoria gratiæ iam factæ: Sicut enim gratia facta non perit morte concedentis re integra, ita nec ea potestas accessoria, sed principalis gratiæ naturam sequitur. Ita expressè definitur capit. si super gratia, de offic. delegat. in 6. de potestate exequutori data ad exequendam gratiam à Sede Apostolica concessam: & redditur ibi prædicta ratio. Qui textus extendi debet, ad gratiæ concessæ à legato exequutori. Quòd eadem procedat ratio. Sic tradunt Archid. ibi. nu. vnico. Io. Andr. in initio. Anchar. in fine. Dominicus num. 3. Francus num. 2. Ant. Gabriel tomo 3. communium libr. 6. titu. de præbend. conclusione 1. num. 4. Atque eadem ratio cogit ad dicendum idem de exequutore cuiuscumque gratiæ ab alijs inferioribus concessæ. Quia eadem ratio militat. Secundò procedit decisio huius textus, licet quando concedens obijt, non esset gratia acceptata per eum, cui facta est. Non enim perit gratia, nec subinde exequutoris potestas. Sic Lapus, vt eum referunt ac sequuntur Dominic. ibi. numero quinto. Francus nume. 2. Portius consil. 157. numer. 3. Tertio, quamuis aliqui eum textum intelligant in meris exequutoribus, qui absq; causæ cognitione procedunt. Vt Dominicus ibi. num. 7. & alij quo refert Anton. Gabriel, dict. conclusione 1. nu. 13. At verius est contrarium. Quod in his quoque, qui causæ cognitionem habent procedat ratio in textu assignata. Et ita docent Francus ibi. num. 4. Milis quem refert, & sequitur Antonius Gabriel. dict. conclusione 1. nu. 15. Non tamen procedit hæc decisio, quando potestas exequutoris non est accessoria gratiæ. Quippe non militat ratio in textu assignata. Vt si discordia inter partes orta super gratia facta, impetretur iudex, perit eius iurisdictio morte delegantis re integra. Ita citato Paulo Dominicus ibi. numero 6. Francus num. 4. Nec procedit, quando datur exequutor super gratia facienda. Vt si mandatur dari alicui beneficium dato iudice exequutore, vt conferat. Quia textus expressè dicit, super gratia facta. Item, quia etiam gratia facienda perit morte concedentis re integra. (vt dicemus numer. 64.) nedum potestas exequutoris. Sic Francus ibi. numero. 4. Et multis citatis Antonius Gabriel. dicta conclusione 1. numero 5. At si exequutor ille cœperat vti ante mortem Pontificis concedentis, contulerat enim beneficium: licet nondum exequutio sequuta sit, poterit exequi mortuo Pontifice: ac impedientes excommunicare. Cum enim res non esset integra, minime cessat eius iurisdictio. Sic relato Lapo Dominicus, ibi in fine. Francus, num. 2. Tandem nec procedit in iudicibus priuilegiorum conseruatoribus. Quippe eorum potestas expirat morte concedentis re integra. Vt constat ex cap. finali, de offic. delegat. in 6. Et ratio est: quod ideo statutum sit potestatem exequutoris ad gratiam factam, non expirare morte concedentis re integra, ne gratia redderetur inutilis. At etiam expirante conseruatorum potestate non redduntur priuilegia inutilia. Item, quia horum conseruatorum potestas non est accessoria ad priuilegia ipsa. Cum ex priuilegijs agere quis possit, & excipere sine conseruatore. Sic docent Glossa dict. cap. finali, verb. expirare Ioan. Andreas dict. cap. si super gratia, nu. 1. & ibi Dominicus, numero 4. Francus numero 5. Angelus, leg. & quia, num. 3. ff. de iurisd. omn. iud. Gygas de pensionibus, quæst. 91. nume. 5. Antonius Gabriel. dicta conclus. 1. numer. 16. Quamuis minus benè teneat contrarium Archidiac. d. c. finali, in fine.

44 Vltimò temperatur, nisi ea potestas delegata sit commissa nomine dignitatis committentis. Vt si Pontifex dicat, Sedes Apostolica tibi committit, vel alijs verbis, quæ non à persona, sed à dignitate committentis delegationē proficisci denotent. (De quibus verbis dicemus nume. 46. 61. 62. & 63.) Tunc enim non expirabit delegatio morte delegantis re integra. Ratio est: quia cum dignitas nunquā pereat, nec eius iurisdictio. cap. si gratiosè, de rescrip. in 6. sed eadem prorsus sit in successore, cessabit ratio tradita nume. 30. ob quam potestas delegata perit morte delegantis re integra: Et confirmatur: quia ob hanc rationem non perit morte ipsius delegati, potestas sub suæ dignitatis nomine illi commissa, sed transit ad successorem: quod dignitas, cui conceditur permaneat mortua persona. Ergo similiter non peribit morte delegantis sub dignitatis suæ nomine, quantumuis res sit integra: quia dignitas delegata manet persona cui inhærebat defuncta. Quod si obijcias, semper Pontificem, & quoscumque prælatos delegare nomine dignitatis, quia quatenus priuati delegare nequeunt. Dic rationem delegandi semper esse dignitatem: at concedentem non semper esse dignitatem, vt abstrahit à persona, sed aliquando, vt cohærentem personæ, & tunc quia moritur cum persona, non est concessio perpetua, aliquando vero vt à persona abstrahit, & tunc quia mortua persona durat, durabit quoque delegatio. Quod si iterum obijcias capitulo ne aliqui, de hæret. in 6. dici officium Inquisitorum a Sede Apostolica commissum, non expirare re integra morte concedentis: idque esse speciale fauore fidei. Dic cum Decio statim allegando, sumi ibi Apostolicam Sedem pro Pontificis persona. Et ita hanc limitationem tradunt Anton. cap. relatum, num. 10 versic. tractat etiam, de offic. deleg. & ibi Abb. num. 3. & cap. licet vndique, num. 7. & c. quoniam Abbas, nu. 8 eodem tit. vbi Cardin. nu. 3. oppositione 5. & q. 5. in fi. Beto. num. 90. Imola num. 6. & c. gratum, nu. 5. versi. secundo, eodem tit. Dominicus, cap. quamuis, in fine, eodem tit. in 6. & ibi citato Lapo Francus in fine. Felinus, cap. pastoralis, §. quoniam, num. 3. fallentia 5. de rescript. Baldus, l. more. in prima lectura, q. 3. num. 6. ff. de iurisdict. omn. iudic. & ibi Decius, num. 17. Alex. numer. 9. Barthol. Socin. n. 56. Iacobinus in 1. lectura, num. 13. Caccialupus, num. 37. Couarr. 4. pract. cap. 11. num. 2. in fi. Nauar. summa Hispana. c. 27. num. 264. Quamuis Bellamera. d. cap. licet vndique, num. 14. non admittat ex parte delegantis distinctionem hanc, an nomine personæ, an potius nomine dignitatis deleget. Sed illi credendum non est. Hoc temperant Alex. ibidem, & Bartholom. Soc num 60. relato Saliceto, vt intelligatur quando sic delegat Princeps, alios enim inferiores aiunt non posse concedere iurisdictionem delegatam perpetuā. Quod quidem admitto, loquendo de iurisdictione contentiosa: nam posse gratiosam, qualis est ad audiendas confessiones, & dispensandum, dicemus num. 71. & sequentibus. At si contentiosam concedant inferiores ad aliquam causam, etiam sub nomine personæ, & tempore mortis cōcedentis res non est integra, non expirabit ea iurisdictio. Quia textus relati, num. 30 & Doctores hoc tradunt vniuersaliter de iurisdictione delegata.

45 Dubitari autem merito potest, an commissiones concessę Ordinarijs in forma communi ad dispensandum in matrimonij impedimentis, alijsve rebus, censeantur factæ à Pontifice sub dignitatis propriæ nomine: id enim videtur suaderi, quod Pontifex exprimat nomen proprium, & dignitatis, sic dicens: *Clemens Episcopus*. At est valde probabile explicato vtroque nomine, præponderare nomen dignitatis (vt dicemus num. 60.) Secundo quia licet nomen proprium exprimatur, id fit, vt intelligatur quis Pontifex author fuerit illius concessionis. Tertio, ex supplicationis verbis solitis poni in his dispensationibus, quæ sic se habent: *Supplicare fecerunt, vt de benignitate Apostolica dispensaremus*. Cum enim responsio Pontificis, etiam nil aliud dicentis, nisi (fiat) intelligi debeat iuxta preces (vt diximus disp. 21. num. 37.) & petatur à Sede Apostolica, cōcessio intelligitur, vt ab eadem Sede dimanet. Quarto, ex verbis commissionis solitis ibi apponi: quæ sunt: *Authoritate nostra dispenses*. Quæ verba dignitatem denotant. Quippe idem est, authoritate nostra, & authoritate Apostolica. Vt probatur ex c. cum aliquibus, in fine, de rescrip. in 6. ibi: *Non Authoritate Apostolica censetur receptus, nisi quod eum authoritate nostra receperit, in literis caueretur*.

At

45 At certum esse arbitror has commissiones nomine Pontificis fieri, & non nomine dignitatis. Quod probatur destruendo fundamenta contraria. Primo, quia in ipsa petitione fit mentio personæ Papæ, & ab ipsa petitur: ibi. *Quare nobis humiliter supplicari fecerunt*. Et tantum narrat Pontifex non posse dispensari absque Sedis Apostolicæ authoritate. Secundo, quia esto peteretur à Sede Apostolica, intentio est clara non constituendæ differentiæ inter Sedem Apostolicam, & Pontificem, sed perinde est, ac petere à Clemente VIII. Pontifice. Tertio, quia contrarium non colligitur ex illis verbis. *Authoritate nostra dispenses.* Quia expressius cap. si cui nulla, de præbend. in 6. dicitur si alicui authoritate Apostolica fiat commissio in fauorem certæ personæ, expirare commissionem morte concedentis re integra. Et confirmatur, quia Pontifex non sic ait; Authoritate nostra tibi committimus, quæ verba commissionem nomine dignitatis fieri importarent: sed committimus, vt authoritate nostra dispenses. Quæ important potestatem esse delegatam, ac dispensationem concedi nomine Pontificis, ac si ipse dispensaret, Vt bene aduertunt Francus cap. cum aliquibus, numero 4. de rescript. in 6. & communiter Doctores. Atque subdit Francus id animaduertendum esse ad commissiones, quæ quotidiæ ordinarijs fieri solent. Deinde, quia initio literarum sic dicitur. *Clemens Episcopus.* vbi nomen proprium præponitur. Quod esse indicium commissionis, nomine personæ factæ, testantur multi (vt diximus disput. præcedenti numero 18. Et postea in petitione. *Nobis supplicari fecerunt*. Et in commissione sic dicitur. *Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, discretioni tuæ committimus*. Quæ omnia verba denotant nomine personæ commissionem fieri. Quippe pronomina, nos, & vos, simpliciter prolata à persona constituta in dignitate, referuntur in dubio magis ad personam, quam ad dignitatem, & idem est de alijs quibuscunque verbis dubijs. Vt docent colligentes ex cap. literis, de rescript. Anchar. ibid. num. 1. notabili 1. Barbatius numero 30. & 31. Decianus consilio 57. numero 51. & 52. vol. 2. Barbosa. l. quia tale 14. numero 41. in fin. ff. soluto matrim. Et idem docet quoties est dubium. Abb. cap. relatum numero 3. de offic. deleg. & cap. licet vndique, numero 7. eodem titulo ait in dubio velle Pontificem committere nomine personæ, & si nomen dignitatis exprimat. Vnde hodie (inquit,) communiter Pontifex præmittit nomen proprium, dicens. Martinus Episcopus. Et Couar. quæst. practic. cap. 11. numer. 2. in fine, ait nunquam censeri delegationem nomine dignitatis factam, vt non pereat morte delegantis re integra, nisi expressim solius dignitatis nomen foret ascriptum. Atque in proprijs terminis hanc partem tuentur Host. cap. quoniam Abbas, num. 9. de offi. deleg. & ibi Ioann. Andr. num. 5. Anton. numer. 13. Cardinalis oppositione 5. Imola num. 6. vbi aiunt nunquam Pontificem delegare nomine dignitatis, sed nomine personæ. Et reddunt rationem, quod semper incipiant rescripta à nomine Personæ Papæ.

47 Demum id obseruandum est. Dum dicitur mandatum non expirare morte mandantis, quando res non est integra: intelligitur de mandato iurisdictionis, id est, per quod committitur iurisdictio. Nam præcepta superiorum ad aliquid faciendum, vel non faciendum obligantia, si non emanent per modum constitutionis à potenti illam facere, sed sint mandata ab homine, semper expirant mandantis morte, quamuis res non integra sit. Quia cum ea præcepta minime sint constitutiones, non sunt ex natura sua perpetua, nec possunt ligare, extincta præcipientis iurisdictione per eius obitum. Sicut excommunicationem ab homine latam fatentur omnes morte aut horis cessare. Et ita hoc tenent Sylu. verb. delegatus qu. 3. explicans, & si res non sit integra. Et alij non hoc explicantes, sed indistincte loquentes, vt Menochius citato Decio de arbitrar. lib. 1. quæst. 69. numero 4. Corduba citato Hugone super regula D. Francisci capit. 10. quæ. 3. puncto 1. particula 3. vbi merito reprobant Petrum Penzalis quodlibeto 1. quæst. 21. dicentem hoc habere verum in prælatorum præceptis factis specialiter vni, vel alteri, secus de factis generaliter omnibus, vel alicui communitati. Quippe bene docet ibi Corduba omnia expirare, quoties per modum constitutionis à potenti illam facere edita non sunt, non tantum mortuo præcipiente, sed etiam, eo ab officio amoto. Quia quoad hoc perinde habetur ac mortuus (vt probaui num. 31.) Cum vtroque casu extinguatur præcipientis iurisdictio, à qua præcepta vim habent.

SVMMARIVM.

Gratia potest concedi absolutè, vel ad beneplacitum concedentis. Et quid sit gratia facta & facienda nu. 48.

Gratia concessa ad beneplacitum personæ concedentis extinguitur eius morte: secus si ad beneplacitum Sedis, nu. 49.

An gratia concessa ad beneplacitum personæ extinguatur eius morte, etiam in fauorabilibus gratijs, nu 50.

Quid si iurisdictio concessa ad beneplacitum personæ sit ordinaria: vel adiungatur quoque certum tempus: vt ad beneplacitum, ad annum, nu 51.

An pereat gratia sic concessa morte concedentis, donec voluero ad voluntatem meam, donec reuocauero, vel donec aliud ordinauero, nu 52.

Quid si concedatur, donec concedens aliquid fecerit ante mortem, num. 53.

An iurisdictio contentiosa concessa, donec concedens reuocarit, vel aliud fecerit, expiret morte concedentis re integra si nec concedens reuocarit, nec illud fecerit, & pereat etiam si res non sit integra, si concedatur ad personæ beneplacitum, nu 54.

Iurans non ludere donec pater velit, vel sine eius voluntate, an possit eo mortuo ludere, nu. 55.

An finito officio concedentis expirent concessa ad eius voluntatem, nu. 56.

Quid concedente excommunicato, vel suspenso, nu 57.

Quid, eo facto furioso nu 58.

An concessa ad beneplacitum dignitatis à vicario, vel legato, vel alijs non habentibus dignitatem perpetuam, expirent eorum obitu, nu. 59.

Quia quoties concessio fit ad beneplacitum personæ, & dignitatis perpetuæ simul, num 60.

An sit concessio ad beneplacitum personæ, an potius dignitatis, quando explicatur nomen concretum, vt ad beneplacitum Papæ? Refertur quadam sententia, nu. 61.

Proponitur sententia Authoris, nu 62.

An sit differentia, siue dicatur ad beneplacitum meum, siue nostrum nu 63.

An gratia absolutè concessa, siue facta sit siue facienda, expiret morte concedentis re integra, nu. 64.

An expiret gratia facienda, concessa motu proprio, morte concedentis re integra, num 65.

An expiret ea gratia facienda ipso iure, nu. 66.

Quid, si ea gratia facienda concessa esset sub nomine dignitatis, num. 67.

Quid, si potestas executoris commissa, sit accessoria gratiæ, numero 68.

An gratia facta, nondum acceptata dum concedens obijt, expiret, num 69.

An si morte Pontificis ignorantia procedatur ad executionem gratiæ faciendæ, valeant gesta, nu 70.

An licentia audiendi confessiones expiret morte, vel amotione Episcopi. Refertur quadam sententia, nu 71.

Explicatur sententia Authoris, & an idem sit de eadem licentia concessa ab alijs ordinarijs, vel parochis, nu 72.

Quid, si esset licentia audiendæ alicuius confessionis specialis, num 73.

Quid, de licentia ab Episcopo, aliove prælato eligendi confessoris concessa an pereat morte eius, vel cessatione officij? Refertur opinio, nu. 74.

Explicatur sententia Authoris, nu 75.

Quid de licentia celebrandi in priuato oratorio, nu. 76.

Quid de licentia prædicandi, aut faciendi alias prohibita, n. 77.

Quid de licentia non residendi, nu 78.

Quid de facultate dispensandi? Refertur opinio, nu 79.

Proponitur sententia Authoris, nu. 80.

Quid, si esset facultas ad dispensandum cum persona certa, non tamen in fauorem illius, vel si sit in vtriusque fauorem, num. 81.

Quid de facultate testandi concessa Episcopis, vel monac n 82.

Quid de dimissorijs ad ordines concessis ab Episcopo vel Capitulo sede vacanti, vel à Vicario Episcopi in remotis existentis, nu 83.

An gratia absolutè concessa à Legato, vel Vicario, expirent eius morte, nu. 84.
An licentiæ omnes superiorum durent in mortuis, nu 85.
Post num. 85. inuenies cetera summaria, quæ desiderantur.

48 QVæstio tertia. An gratiæ rescripta expirent morte concedentis? Supponendum est, dupliciter posse gratiam concedi, primo, absolute: secundo, cum limitatione, vel ad beneplacitum concedentis, eiusve dignitatis, aut donec reuocarit. Insuper quædam est gratia facta: alia vero facienda. Facta dicitur, quando perfecte conceditur ei in cuius gratiam datur, ac independenter ab alio, cui facienda committatur. Vt cum Pontifex, vel Episcopus dispensat omnino cum aliquo, vel quando omnino in fauorem dispensaturi concedit illi potestatem dispensandi. Facienda vero est, quando non conceditur absolute ei in cuius fauorem datur, sed dependenter ab alio cui facienda committitur. Vt si in fauorem certæ personæ, cum qua dispensandum est, committatur alicui potestas dispensandi cum illa. Quod intelligendum est cum limitatione concessa, quam num. 87. ponemus.

49 Duplex ergo regula solet tradi in hac re: altera de gratia cum limitatione concessa, altera vero de concessa absolutè. Prior ergo est, quando gratia conceditur ad beneplacitum personæ concedentis, extinguitur eius morte: secus si concedatur ad beneplacitum Sedis. Tunc enim est perpetua, donec à successore, vel ab eodem reuocetur. Ratio est: quia voluntas personæ morte perit, ac subinde peribit gratia concessa, dum ea voluntas durauit. At dignitas est perpetua, & eadem reputatur in successore, ac proinde idem erit de gratia ad illius beneplacitum concessa. Hæc habetur expressè hac reddita ratione cap. si gratiosè, de rescript. in 6.

50 Quidam priorem partem regulæ temperant, vt tunc gratia ad beneplacitum personæ concessa expiret eius obitu, quando est gratia ambitiosa, ac proinde restringibilis, & odiosa: qualis est gratia retinendi plura beneficia vsque ad Pontificis obitum. In qua materia loquitur c. si gratiosè de rescript. in 6. vnde sentiunt aliud esse in delegationibus fauorabilibus: commissionem enim factam iurisdictionis expressim ad voluntatem delegantis, dicunt non extingui morte delegantis re integra. Quia in his clausula, Ad beneplacitum meum, vel donec voluero, resoluitur in clausulam, donec reuocauero, vt sit conformis iuri communi: quo stante, iurisdictio delegata non perit morte delegantis, re integra non existente (vt numero 30. diximus) sic dicit esse æquum Glossa cap. si delegatus, in verb. morte, de offic. deleg. in 6. Et tenet Baldus d. cap si gratiosè, (prout eum refert Francus, d. c. si delatus, numer. 5.) Idem sequitur Antonius Gabriel. tomo 3. communium, lib. 6. tit de præbend. conclusione 1. num. 33. Et eum textum intelligi in odiosis, & ambitiosis, docent etiam Calderinus consil. 3. numero vnico, de rescript. Dominicus, d cap. si gratiose, numero 13. At verissimum est, intelligi de omnibus: atque adeo potestatem illam delegatam ad concedentis beneplacitum, expirare morte concedentis, quamuis res non sit integra. Constat ex ratione tradita, d. c. si gratiosè, ibi. *Per obitum, per quem ipsius beneplacitum omnino extinguitur*. Quæ ratio in omnibus concessionibus factis ad beneplacitum personæ æqualiter procedit. Et ideo hanc partem sustinent Gl. d. cap. si gratiose verb. morte, in fine. Et ibi Francus num. 10. & d. cap. si delegatus, nu. 5. & ibi Dominicus num. 10. versic. in fine glossæ. Couar. dicens oppositam sententiam esse falsam, libro 3. var. c. 15. nu. 4. vers. 2.

51 Secundo temperatur eadem prior pars, nisi iurisdictio concessa ad beneplacitum personæ sit ordinaria. Tunc .n. eam morte concedentis non perire diximus. num. 5. Nec similiter peribit quæuis gratia facta ad beneplacitum concedentis, si adijciatur quoque tempus durationis determinatum. Vt si concedatur ad annum, & ad beneplacitum personæ, non enim expirabit morte concedentis donec is annus elapsus sit. Quia est sensus, concedo ad annum, & vlterius secundum meam voluntatem. Itaque voluit concedens vt eo anno duraret gratia, & deinceps dum duraret voluntas. Ita Magalotus quem refert, & sequitur Antonius Gabriel. tomo 3. communium, libro 6. titu. de præbendis, conclusione 1. num. 31. Henriquez lib. 7. de indulgentijs, capit. 21. numer. 4. qui benè posuit exemplum huius, vt si Episcopus dicat, approbo te ad beneplacitum, ad annum.

52 Tertio quidam intelligunt, non expirare gratiam morte concedentis, si concedens dicat, donec voluero, vel donec reuocauero, quasi sentiant idem importari per vtrumque loquendi modum. Ita Emmanuel Sa, summa, verbo gratia, num. 7. Alij è contra censent finiri, licet concedens dicat, donec reuocauero, vel aliter ordinauero. Ita Armilla verb. voluntas, numero 1. & ibi Tabiena q. 1. numer. 2. At neutra opinio placet. Quippe manifesta est differentia inter vtrumque modum Nam donec voluero, vel quādiu volo, vel ad beneplacitum meum, vel meam voluntatem, important durationem, ac perseuerantiam eiusdem voluntatis, quæ mortuo concedente durare nequit: ac proinde gratia sic concessa extinguetur tunc. At donec reuocauero, vel donec aliter ordinauero, important actum positiuum nouæ voluntatis aliter disponentis, vel gratiam reuocantis, qui actus si in vita habitus non sit, cum post mortem haberi nequeat durabit gratia in perpetuum donec ab alio successore reuocetur, aut ab eius superiore. Et ita tradunt Ioan. Andr. cap. si gratiose. nu 2. & 3. de rescript. in 6. & ibi Anch. numero 6. Dominicus, numero 8. Francus, numero 10. idem Ancharan. cap. licet vndique, numero 1. versic. tertio collige. de offic. deleg. Idem Dominicus, cap. si delegatus, num 10. de offic. deleg. in 6 & ibi Francus, num. 4. & 5. per eum textum ferè expresse hoc decidentem. Bartolus, l. centesimis, 46. §. si ita stipulatus num. 9. & 10. ff. de verb. obligat. & ibi Alexander, num. 11. Imola, num. 6. Iason, nu. 12. & 14. Angelus, l. & quia, nu. 5. ff. de iurisd. omn. iud. Idem Barto. l. more, nu. 17. ff. eodem tit. vbi Iason, num. 15. Curtius iunior numero 92. Zasius, num. 40. Bartholomæus Socinus, numero 69. Decius, num. 62. & l. 3. in fine, ff. de regul. iur. s, & cons 108. num. 4. vol. 1. & cap ex literis, in fine, de constit. vb. Felinus, num. 10. vers. est maius dubium, & num. 9. vers. secundus casus est. Ruinus, cons. 115. nu. 7. lib. 1. Angelus verb. voluntas, numero 1. Tabiena, verb. gratia, in fine, & ibi Armilla in fine. Nauar libro 5. consil. titu. de priuil. gijs, in 1. editione, consil. 2. numer. vnico, in 2. consil 3. num. vnico, Couar 3. ver. cap. 15. num. 3. Menochius alios allegans de arbitr. libro 1. q. 69. num. 2. & numer. 12 & sequentibus Antonius Gabriel tomo 3. communium, lib. 2 titul. de procurator. conclusione 2. in fine. Et lib. 6. tit. de præbendis, conclusione 1. num. 24.

53 Atque idem dicendum est, si gratia concedatur donec concedens aliquid fecerit, vt ingressus fuerit Romam, si enim dum superstes fuit id non fecit, non extinguitur gratia morte, sed manet perpetua. Quippe post obitum nequit illud efficere. Ita Ioan. And. cap. si gratiose, num. 3. de rescript. in 6. & ibi Dominicus, nu. 9. Francus, nu. 10.

54 Maxime tamen aduertendum est, iurisdictionem contentiosam delegatam donec concedens reuocauerit, aliudve fecerit, expirare morte concedentis re integra, secus si non erat integra. Itaque perinde dicendum est de illa, ac si absolutè absque illo addito concessa esset. Quia id additum non immutat huius iurisdictionis naturam. Et constat ex cap si delegatus, de offic. deleg. in 6. vbi textus ponderat rem non fuisse integram, ne potestas hæc concessa donec reuocetur, pereat sic concedentis morte. Et ita docent Dominicus, ibi. numer. 10 Francus num. 4. Iason l. more, num. 15. ff. de iurisd. om. iud. & ibi Curtius iunior, numero 92. Modern. Paris. addit ad Decium, l. 3. in fine, ff. de regul. iuris. Couar 3. var. cap. 15. num. 4. vers. primum. Quamuis Decius, d. l. more, nu 62. immerito de hoc dubitarit. Sed obijcies id additum esse frustraneum. Respondeo deseruire vt liberius possit ea iurisdictio reuocari. At vero quoad durationem nulla erit differentia, sed siue eo addito adiecto, siue nō, peribit re integra morte delegantis: secus re non integra. Maximum tamen esse discrimen inter id additum, & si adderetur, donec concedens voluerit, vel ad eius beneplacitum. Quia in priori casu, non extinguetur delegatio per cessationem voluntatis delegantis, quæ morte eius continget, sed solum id attendetur, sit res integra, necne, perinde ac si nil adiectum foret. At in posteriori cessabit delegatio morte delegantis, quamuis res non sit integra (vt nume. 50. diximus.) Quod ea commissio fuerit ad tempus, nempe, dum perse-

perseuerauerit delegantis voluntas; quæ eius morte cessat.

55 Ex his deducitur, iurantem se non lusurum donec pater velit, vel absque patris voluntate, posse patre mortuo ludere. Quod iam patris voluntas cessarit. Sic citatis Vbertino, & Alberico docet Greg. Lopez l.45. verb. non le finca, tit.5. p.5.

56 Sicut autem concessio gratiæ facta ad concedentis beneplacitum, expirat eius morte, ita finito eius officio ratione cuius potuit concedere. Quia dicta verba intelligi debent, donec concedens permanens in officio velit. Secundo, quia causa reseruandæ sibi voluntatis erat officium. Ergo finito officio finitur voluntas, argumento ex l.non solum, §.finali, ff.de noui oper.nunciat. vbi nunciatio finitur cessante dominio rei, quod eius causa erat, etsi persona superstes sit. Et l.Lucius, la prima, cum l.sequenti, ff.de fideicommissis, vbi arbitrium concessum alicui vt hæredi cessat quando desinit esse hæres. Et confirmatur, quia cum reuocare sit actus iurisdictionis, l.iudicium soluitur, ff.de iudicijs, & docet Glossa ab omnibus recepta, cap.si delegatus, verbo reuocandas, de off.delega.in 6. & finito officio careat concedens iurisdictione, frustra voluntas ad id tempus protraheretur. Et ideo ita docent Bar.l.centesimis, 46. §.si ita stipulatus, nume.11.ff.de verbor.oblig.& ibi Alex.num.12. Iason, nu.5. Francus citatis Federico, & Baldo, cap.si gratiosè, nume.11. de rescrip.in 6. Curt.iun.l.more, num.88. ff.de iurisd. omn.iud. Quare non est credendum Dominico, d.c.si gratiosè, nu.13. asserenti oppositum posse dici, vel posse distingui cum Calderino, consl.3. num.vnico, de rescriptis, vt in odiosis procedat hoc: secus in gratijs fauorabilibus. At hoc reprobauimus numero.

57 Non tamen expirant concessa ad concedentis voluntatem illo excommunicato. Quod etsi pro tunc nequeat officio fungi, eius tamen voluntas durat. Sicut etiã quamuis iurisdictio delegata pereat delegantis morte, non tamen eius excommunicatio. Ita Bar. l.centesimis, 46.§. si ita stipulatus, nu.12.ff.de verb.oblig. & ibi Alex. nu.vltimo, Iason nu.16. Francus, c.si gratiosè, nu.12.de rescrip. in 6. vbi bene addit nec cessare per concedentis suspensionem. Quia est eadem ratio.

58 An vero cesset hæc voluntas per concedentis furorem, ac subinde cessent concessa ad eius voluntatem, non constat inter Doctores. Nam cessare affirmat Bar. nume.præcedenti allegatus. At melius id negat Couar.3. var.ca. 15. nu.4. ver.3. Idq; probat ex c.maioris, §.fina.de baptism.& l.si is qui animo, ff.de acq. poss. vbi inter mortem & furorem ea statuitur differentia, vt morte cesset voluntas, non autem furore.

59 Altera pars prioris regulæ, nume.49. traditæ nempe, vt concessa ad dignitatis beneplacitum non expirent morte concedentis, intelligitur quando dignitas est perpetua, ac successorem habens. Quare si Legatus Pontificis vel Vicarius Episcopi concedant aliquid ad suæ dignitatis beneplacitum, extinguetur eis defunctis, officiove cessatione. Quòd cesset in his ratio tradita, capit. si gratiose, de rescrip.in 6. nempe dignitatem non perire. Horum enim dignitatem perire probaui disput. præcedenti, numero 8. 10.& 11. Et ita docent Francus, eo.cap.si gratiose, numer. 13. Felinus cap.ex literis, nume.19. ver.& secundum prædicta, de consti. reprehendens quosdam viros graues, qui Ferrariæ dum ipse litteris vacaret, agitata hac quæstione oppositum sentire de quadam concessione sic facta per Legatum.

60 Sed restat discutiendum, quid quando concessio fieret ad beneplacitũ personæ, & dignitatis, quæ perpetua est? De qua re textus, cap.si gratiosè de rescript.in 6. nil decidit. At Doctores variè loquuntur quidam censent præponderare dignitatem, & sic eam concessionem minimè extingui concedentis morte. Sicut in simili quæstione alios id sentire retuli disp. præcedenti, numer.17. Sic Ioan. Andr.d.ca.si gratiosè, num.6. in fine. Alijs verò placet, nomen quod præcedit præponderare, & ita non perire, si præcedat nomen dignitatis, vt ad beneplacitum Sedis, & nostrum: secus præcedenti nomine personæ, vt ad beneplacitum nostrum, & Sedis. Sicut in simili quæstione quosdam distinguere retuli eadem dispu. præcedenti, numero 18. Sic tenet Imola, d.capit. si gratiosè vt eum referunt Dominicus, ibi.num.16. & Francus, in fi. Alij sic distinguunt. Aut exprimitur vtrumq; nomen alternatiue, vt beneplacitum nostrum, vel Sedis, & tunc expirat concessio morte concedentis. Quòd in alternatiuis sufficiat alteram partem impleri: regula in alternatiuis, de reg.iuris, in 6. Aut copulatiuè, vt ad beneplacitum nostrum, & Sedis, & tunc aut expressio fit in materia, quæ consueuit in successorem transire, vt in officijs, quæ non expirant Pontificis morte, & tunc non expirat. Aut in materia, quæ non consueuit transire, vel est indifferens, & tunc si gratia sit proprio motu concessa, non expirat propter amplissimam eius interpretationem faciendam. Si autem non sit proprio motu concessa, attendendum est vtrum ex eis nominibus præcedat. Sicut distinxit secunda opinio nuper recitata. Sic Dominicus, eo.cap.si gratiosè, numero 16. vers.posset in hac materia. At Francus ibi, in fi. relatis his sententijs nil definit, sed remittit ad not.capit. quoniam Abbas, de off. deleg. At existimo omnes has esse opiniones probabiles, vltima autem Dominici, præ ceteris placet.

61 Sed rogabis, an dicatur concessio facta ad beneplacitum personæ, quando fit mentio solius nominis dignitatis, non in abstracto ad beneplacitum Sedis, vel Pontificatus, sed in concreto, vt ad Romani Pontificis beneplacitum, Papæ, vel Episcopi? Quibusdam placet, in dubio vbi aliæ coniecturæ non vrgent, refert ea verba ad personæ voluntatem, & ita concessionem perire concedentis morte. Ducuntur ex c.si gratiosè, de rescript.in 6. vbi expresse deciditur concessionem a Romano Pontifice factam ad suæ voluntatis beneplacitum perire eius morte. Præterea: quia cum voluntas magis propriè conueniat personæ dignitate prædita, quam ipsemet dignitati incorporeæ, rationi consonat, vt actus directus in Pontificis voluntatem, potius ad personæ, quam Sedis ipsius voluntatem referatur: Pro hac sententia est Glossa capit. litteris, verbo, cum factum, de rescript. vbi ait esse mandatum Papæ, & d.cap. si gratiosè verbo suæ, vbi quod dicit textus, vsq; ad suæ voluntatis beneplacitum, explicat, suæ, id est, Romani Pontificis. Pro eadem est Decius, c. sedes statim in principio, de rescript. ait enim, quod ibi dicitur de Sede Apostolica, idem esse in summo Pontifice, quãuis alias differentia constituatur, vt d.cap.si gratiosè. Et hanc partem tenent expresse Anchar. eo.c. si gratiosè numer.4. & Francus, numero septimo, Marianus Socinus iunior consilio 89. numero septimo, volumine primo, Couar.3. var. c.15. num.2.

62 Ceterum licet hoc sit satis probabile, plus mihi placet, ea nomina referri ad dignitatem. Cum sint propria officij, & dignitatis nomina. Deinde quia commissio passiuè facta sub nomine concreto officij, vt Episcopo Cordubensi, censentur facta dignitati, iuxta omnes. Cur ergo cõmissio actiuè facta ad beneplacitum Episcopi non potius ad dignitatem pertinebit? Si quidem videtur eadẽ ratio. Nec proderit dicere beneplacitum potius attribui personæ, quam dignitati. Quia similiter dicam executionem commissionis non ad dignitatem in abstracto, sed ad personam illa affectam pertinere. Et ideo pro hac sententia sunt Ioan. And.c.litteris, in fine, de rescrip. & ibi Anton, ad finem, Abb.in fi. Imola in fi. Bellamera in fi. vbi dicunt clausulam, ad mandatum Papæ, referri ad dignitatem. Pro eadem est Felinus, cap.ex literis, num.9. versi.sed pro vtili, de constit. vbi ait concessionem esse perpetuam, quando sub nomine officij, vel dignitatis concedentis fit. Et tenent expressè Ioan. Andr.d. cap. si gratiosè, in numero 5. de rescrip.in 6. Et ibi Dominicus citato Lapo, numero 11. & capitulo ne aliqui, numero primo, notabili 1. de hære. in 6. Berous capitulo quoniam Abbas, numero 90. de off. delegat.

63 Nullatenus tamen est admittendum quod dicit Emmanuel Sa, summa, verbo gratia, numero septimo, vbi discrimen constituit inter verba Pontificis dicentis, ad beneplacitum meum, vel ad beneplacitum nostrum concedimus: vt sit certum gratiam expirare morte Papæ, quando dixit, ad beneplacitum meum, cum tamen sit anceps, quando dixit, ad beneplacitum nostrum, quibusdam expirare asserentibus, alijs autem negantibus, & remittit se ad verbum, delegatus, vbi num.3. ait, tunc non expirare. Sed eius distinctionis fundamentum me latet. Quia loco prono-

pronominis, ego, & meum, personæ in dignitate constitutæ solent dicere, nos, nostrum. Præterea quia hæc pronomina, meum,tuum,suum, nostrum, concernunt in dubio personam. Vt allegatis Lapo, Lignauo, & Mattheo, tradunt Dominicus cap.si gratiosè num.11. in fine, de rescript. in 6. & ibi Francus numero 7. vbi etiam dicit cum Ancharan. ibi.numer.4. ad beneplacitum nostrum referri ad personas, ac Pontifice dicente, reseruamus nobis, esse reseruationem personalem. Ex quo bene infert Anchar. cum Archidiacono ibi. nume.2. si Pontifex suæ collationi aliqua beneficia reseruet,esse reseruationem personalem: eiusque obitu extingui: secus si reseruet Sedi Apostolicæ. Et Ioan.Andr.cap.literis,in fine,de rescript. & ibi Anton. ad finem. Abb. in fine, Imola fine, Bellamera fine, aiunt dicenti Pontifice, ad mandatum nostrum, esse personale. Et Glossa d. cap. si gratiosè verb. suæ, ait per clausulam, nisi per nos, non intelligi dignitatem, sed personam. Et probat ex cap.literis,de rescrip.ibi: *Nisi pro alio fuisset per nos*. Vbi Ioannes Andreas numero 3. ait ea verba intelligi de scribentis persona, non de dignitate. Et alios retuli numer. 46. idem dicentes. Et Tabiena verb. gratia, in fin. & ibi Armilla in fine: dicunt concessionem factam his verbis,quo vsque nobis placuerit, expirare concedentis obitu, tanquam verè personalem. Et Suarez de pœnitentia, disputatione 27. sectione quarta, numero nono, expressè dicit concessa his verbis, ad beneplacitum nostrum, expirare concedentis morte.

64 Posterior regula est. Quando gratia conceditur absolutè absque vlla temporis limitatione, si est gratia facta, non expirat morte concedentis, etiam re integra. Si vero sit gratia facienda,perit morte concedentis re integra, secus si res non esset integra. (quando sit gratia facta, & quando facienda, explicui numero 48.) Hæc regula colligitur expressè ex cap. si cui nulla, de præbend. in 6. vbi deciditur facultatem alicui concessam conferendi beneficia, minime expirare obitu concedentis etiam re integra. Secus si detur potestas conferendi personis expressis, non in gratiam, & fauorem collaturi, sed in gratiam eorum, quibus beneficia conferenda sunt. Ea enim facultas expirabit morte concedentis re integra. Vbi glossa notabili 1. reddit rationem ex textu deductam, quod in priori casu erat gratia facta: erat enim omnino perfecta, & nullius executione indigens respectu illius, in cuius fauorem concessa est, nempe, respectu collaturi beneficia: at in posteriori, non erat gratia facta, sed facienda. Mandabatur enim fieri in cuius fauorem conceditur, & ideo habet vim commissionis, & mandati, quod perit morte mandantis re integra. Atque ideo ex eo textu colligunt hanc regulam Glossa ibi,notabili 1. & verb.moriatur, & ibi Archidiac.ad finem, verb.secus facienda. Ancharan. capit.si super gratia nume.1.de offic.deleg.in 6. Baldus,l.finali,in 1. lectura num.3. vers.sed pone Princeps,ff.de constit. Princip. Decius cap.relatum,in noua editione nume.21.de offic.deleg. & rubrica de constitution. in 1.lectura num.41. & ibi Ripa numer.50. Rimirialdus nume.129. in fi. & 130. Beroius cap. quoniam Abbas num.12. de offic.deleg. Hieronymus Paulus practica cancellariæ tit. declaratoria super proponente,seu vouente vers.præstantissime Doctor. Rebuffus in concordatis rubrica de mandatis Apostolic. §.1. verb. sui Pontificatus versic. licet quidam Doctores. Rosella verb.gratia,initio,vbi Syluest.q.2. Nauar.summa Latina noua capit.27.num.253. versic.9. & lib.1.consil. in 2.editione tit. de offic.deleg. consil.2.nu.1. & in 1. editione lib.5.tit.de priuileg.consil.2.nu.1. Gutierrez. q.canon. lib.1.cap.15.numero 24. Caiet.cap.ad Limina 30. q.1.§.5. q.106. num.312. Sayro thesauro casuum, tomo 1.libro 7. c.14.nu.6. Quare minus bene Felin.cap.licet vndique nu. 1. versiculo primo casu, de officio delegati, ait concessionem gratiæ, & priuilegij simpliciter factam non expirare, si ante Pontificis obitum sit cœptum vti priuilegio: quasi contrarium sentiat, si nondum cœptum sit, sed res sit integra.

65 Intelligenda est autem regula, quamuis proprio motu mandet Pontifex prouideri certæ personæ, in fauorem eius: expirat enim tanquam gratia facienda, si moriatur Pontifex re integra. Quia textus cap. si cui nulla, de præbend. in 6. loquitur indistinctè. Et ratio cui innititur procedit in hoc casu. Sic docent Ioann. Andr.ibi, ad finem. Domin.num.6. versic.quid si Papa scribit. Francus num.1. notabili 4.

66 Secundo intelligitur, vt gratia facienda expiret, ipso iure morte concedentis re integra. Vt de potestate delegata probaui,num.40.

67 Tertio intelligitur, nisi gratia facienda concessa esset sub nomine dignitatis concedentis: tunc enim non peribit morte concedentis,etiam re integra. Vt de potestate delegata probaui nume.44. Atque idem dicendum est, quando gratia facienda concessa esset ad beneplacitum Sedis. Quia concessio huiusmodi non perit morte concedentis re integra. Vt probaui numero 40. Cum sedes illa non moriatur.

68 Quarto intelligenda est, nisi potestas executoris, cui commissio facta est, sit accessoria gratiæ iam factæ. Tunc enim non expirat morte concedentis re integra. Vt probaui num.43.

69 Quinto intelligitur, quamuis gratia facta nondum tempore mortis concedentis acceptata esset (vt nu.43. probaui.) Quid autem,si tunc non essent literæ expeditæ? dicemus tota disput.sequenti.

70 Quid autem dicendum sit,si morte Pontificis ignorata, procedatur ad executionem gratiæ faciendæ, quæ morte ipsius perierat? Dixi lib.3.disp.22.nu 55.& 59.

71 Ex his deducitur primo, quid dicendum sit de licentia delegata audiendi confessiones, an expiret morte Episcopi,aut eius amotione concedentis? Quibusdam placet eã expirare. Ducuntur, quod hæc sit potestas delegata ad exercendam iurisdictionem, & res sit integra quoad omnes eas personas quarum confessiones non cœptæ sunt audiri. At potestatem iurisdictionis delegatã finiri morte concedentis re integra, diximus, numer.30. Quod si dicas id intelligi quando est contentiosa: secus quando est in solo conscientiæ foro. Fortissimè obstat, quia ideo contentiosa perit morte delegantis re integra, quia delegatus non habet iure proprio, ac in se ipso radicatam iurisdictionem ante eius vsum, sed ea est in delegante, atque censetur vna, & eadem cum delegati potestate. Cum ergo per mortem delegantis cesset eius potestas, cessabit quoque in delegato, qui nondum ea vti cœperat. Quæ ratio omnino militat in potestate iurisdictionali fori conscientiæ. Et confirmatur, quia quamuis iurisdictio Vicarij sit ordinaria, expirat morte Episcopi, eo quod sit ab ipso participata. Ergo a fortiori cessabit licentia delegata audiendi confessiones. Quippe hi confessarij sunt quasi Vicarij quidam speciales Episcopi. Secundo, quia duratio huiusmodi licentiæ præiudicat Episcopo successori. Tertio, quia capit. si super gratia, de offic.deleg.in 6. & cap.si cui nulla, de præbend.in 6. ex quibus probatur gratiam factam non perire concedentis morte, agunt de gratijs a Papa concessis, in quibus id videtur speciale. Quod ob summam potestatem, qua gaudet, possit facilius perpetua priuilegia concedere. Et confirmatur, quia cum in Papa resideat suprema potestas communicandæ huius iurisdictionis, tã ordinariæ,quam delegatæ, potest præscribere vt plus, vel minus duret potestas delegata, eo vel maximè, quòd possit derogare iuri statuenti potestatem delegatam perire morte concedentis re integra. At cum Episcopus non sit supremus pastor, nequit eum modum in hac delegatione statuere, nec iuri derogare, nec oues suas alteri committere, nisi pro tempore, quo ipse fuerit pastor. Tandem quia hæc videtur gratia facienda. Cum audire confessiones non committat Episcopus in ipsius confessarij fauorem, sed vt ouium saluti consulat, prout ex officio tenetur. Peribit ergo morte concedentis re integra, iuxta regulam de gratia facienda traditam numero 64. Et ideo hanc sententiam sustinent loquentes de licentia hac ab Episcopo concessa, Palud.4.d.17.q.4. artic. vltimo, conclus.7.nu.25. D.Anton.3.p.tit.17.cap.9.in fin. Nauar.summa Hispana cap.27 num.264.Solum excipiens quando nomine dignitatis delegantis concessa esset. Et idem asserit de hac licentia, quamuis a Pontifice concessa sit, Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. part.2. libro secundo, capite vigesimo quarto ad finem. Pro eadem sententia sunt Doctores, quos numero 74. referam asserentes licentiam eligendi confessoris ab Episcopo cõcessam expirare morte concedentis. Quia eadem videtur ratio.

Cete-

71 Ceterum quamuis hæc sententia sit satis probabilis: at probabilius reputo eam licentiam non expirare, siue concessa sit ab Episcopo, siue à quouis alio ordinario potenti concedere. Ducor, quia omnia iura decidentia potestatem iurisdictionis delegatæ perire morte delegantis re integra, agunt de potestate contentiosa, qualis non est hæc. Illa enim non computatur inter gratias, sed inter iustitiæ literas: hæc autem inter gratias. Quare eius duratio non est metienda iuxta literarum iustitiæ naturam, quæ si gratiæ factæ sunt, non expirant concedentis obitu. Et confirmatur: quia etsi licentia audiendi confessiones sit in pœnitentium fauorem, computatur meritò inter gratias factas. Quia cum non concedatur respectu personæ determinatæ, in peculiarem illius fauorem, ad ipsiusve petitionem, reputatur potius gratia facta ipsismet Sacerdotibus, vtpotè, quæ in maximum eorum fauorem redundat, & statim ac ipsis conceditur, est perfectè concessa à nulliusque executione dependens. Quæ gratiæ factæ definitio est (vt diximus, nu.48.) At gratia facta non expirat concedentis mortè, etsi res integra sit (vt nu.49. probauimus.) Hac enim ratione dicemus, num.80. potestatem dispensandi cum personis incertis re integra. Quod communis ferè omnium sententia admittit (vt ibi videbimus.) Tandem quia ita ipsa praxis testatur. Quippe mortuo Episcopo solent confessarij quicunque ab ipso expositi audire confessiones, donec licentia à Capitulo, aut ab Episcopo successore reuocetur. Nec obstant argumenta contraria, num. præcedenti adducta. Non primum, quia id procedit in iurisdictione delegata contentiosa. Ad replicam respondetur non esse eam rationem omninò adæquatam, sed supposita decisione iuris disponentis iurisdictionem delegatam contentiosam expirare morte concedentis re integra: tradunt Doctores eam congruentiæ rationem. Quare applicari non debet ijs rebus, in quibus est contraria iuris dispositio. Vt contingit in gratijs iam factis, inter quas computatur licentia audiendi confessiones. Vel secundo potest dici in his gratijs, cum à tempore concessionis sint iam omninò factę, transferri ex tunc efficaciter potestatem in delegatum. Ad confirm. dic Episcopum, & Vicarium constituere vnum, & idem tribunal, & ita re etiam non integra perire Vicarij potestatem, Episcopo mortuo. Quod nullus afferet de confessore delegato, quo ad confessiones antea cœptas. Ad secundum dic, id non obstare: quia potest successor sibi prospicere reuocando licentias audiendi confessiones à prædecessore concessas. Ad tertium dic, ex rationis similitudine eos textus trahi quoque ad gratias ab alijs inferioribus concessas. Quod gratia exempli solius, quod regulam non arctat, dicatur in eis de gratijs ab Apostolica Sede concessis. Nec ij textus innituntur supremæ Pontificis potestati: sed eò quòd iam gratiæ illæ effectæ sint. Ad confirm. dic, id iure concessum esse Episcopis, eò ipso quod ius statuit gratias factas non perire concedentis morte. Et hæc licentia computatur inter gratias factas. Ad vltimum constat ex dictis. Cum enim non sit ea licentia in alicuius priuati pœnitentis gratiam concessa, reputatur inter gratias factas. Et ideo hanc partem sustinent loquendo de licentia ab Episcopo concessa Fratribus mendicantibus audiendi confessiones, Card. Clem. dudum, verb. ac deinde, num.2. notab. quinto de sepult. & ibi Bonifac. verbo, etsi, num 6. & colligitur ex Glossa ibi, verbo concesserint, dum ait eam licentiam eis concessam, non posse ab eodem reuocari: prout colligit id sequens Nauar. cap. placuit, nu.163. de pœn. distinct. 6. & apologia ad librum de redditibus, quæst.3. monito 8. nu.1. Et loquentes de licentia concessa ab Episcopo cuicumque confessario docent Henriquez libro 6. de pœnit. cap.6. nume.7. & libro septimo, de indulgent. cap. vigesimoprimo, nume.6. Humada l.21. titulo quarto, par. prima, glossa prima, numero secundo. Et loquentes in genere de licentia audiendi confessiones tenent Sayro thesauro casuum, tomo primo, libro septimo, capit. decimoquarto, numero septimo, Graffius prima parte decisionum, libro primo, c.13. numero 49. Et loquens de licentia alicui concessa, vt à reseruatis absoluat, tenet idem Emmanuel Sa, summa, ver. gratia, numero quarto. Et eandem sententiam tenet tanquam certam de licentia audiendi confessiones à Pontifice concessa, Suarez de pœnit. disput.26. sectione 3. nu.5. & statim numero 9. dicit idem esse satis probabile de licentia hac Episcopo concessa: quamuis numero 12. non audeat id affirmare de licentia hac à parocho concessa: sed ait consulendam esse consuetudinem. Quia videtur hoc pendere ex tacita aut expressa Episcopi voluntate. Sed ego existimo casu, quo parochus possit dare eam licentiam, non expirare morte concedentis. Quia est gratia facta, ac proinde eius naturam sequitur. Pro eadem sententia sunt Doctores, quos numer.75. referam, dicentes licentiam eligendi confessarij à quouis prælato cōcessam, non expirare concedentis morte. Quia hæ duæ concessiones ad eundem finem tendunt, & in re eundem effectum habent, & potius deberet expirare hæc licentia pęnitenti data, quam illa confessori concessa. Quia in illa cum obit Episcopus, est iam iurisdictio Sacerdoti concessa, in hac, aūt minimè, sed datur cum virtute illius qui electus fuerit confessor. At facilius permanet quod datum iam est. Pro eadem sententia sunt Doctores, quos numero 80. referam dicentes potestatem dispensandi cum personis indeterminatis minimè perire morte concedentis re integra. Cum vtraque facultas sit ad exercendam iurisdictionem.

73 Quando tamen licentia esset concessa Sacerdoti audiendi confessiones pœnitentis determinati, in illius pœnitentis fauorem, expiraret facultas morte concedentis, re integra, id est, quo ad confessionem nondum antea cęptam. Quia cum illa gratia sit in illius pœnitentis fauorem, & nondum sit perfecta, sed per confessariū exequenda, non habet gratiæ factæ rationem, sed faciendæ. Quam morte concedentis re integra expirare diximus, num.64. Et ita tenet Caiet. cap. ad limina, 30.q.1.§. quinta, q.106. num.311. Et idem apertè colligitur ex Doctoribus, quos nu.81. referam asserentibus facultatem dispensandi cum determinata persona, in illius fauorem, expirare morte concedentis re integra.

74 Secundo deducitur, quid dicendum sit de licentia concessa ab Episcopo, vel alio prælato eligendi confessarij, an ea expiret mortuo concedente, vel eo amoto ab officio? Affirmant aliqui expirare, nisi Episcopus præmissa causæ cognitione, ac consentienti capitulo eam licentiam concederet. Ducuntur, quod nequeat Episcopus in Ecclesiæ parochialis præiudicium, absq; causæ cognitione, & capituli consensu has licentias concedere. Secundo, quia sententia, qua excommunicantur omnes furtum admittentes, perit proferentis morte. Vt docet Glossa ab omnibus recepta, cap. à nobis, el primo, de senten. excommunicat. & inhibitio artis exercendæ expirat inhibentis morte. l. finalis, ff. de pœnis. Tertio, potest probari, quia hæc licentia virtute continet delegationem iurisdictionis exercendæ, quæ cessat obitu delegantis re integra. Tandem, quia ea iurisdictio non datur Sacerdoti eligendo, donec actu eligatur, vt de se constat. Sæpe enim contingit eum Sacerdotem nondum natum esse, vel non esse, vel non esse Sacerdotem, cum licentia concessa est. At quando eligitur, nequit iurisdictio ei dari ab Episcopo mortuo. Nec datur etiam à pœnitente, quia sæpe est laicus, vel mulier, nec successor in dignitatem eam cōcedit: constat. Hanc sententiam tenent Abbas capit. finali, numero nono, in fi. de offic. legati, Iacobinus l. more, in secūda lectura, numero 15. ff. de iurisdict. omnium iudic. Rolandus consilio 38. numero 22. volumine 3. Angelus verbo indulgentia, numero septimo, & ibi Syluest. quæstio. quinta, dicto 7. numero 16. & verb. confessor. prima quęstione septima, Corduba in quæstionario, libro quinto, quæst.36. paulo post principium, Philiarcus, de offic. Sacerdotis, tomo primo, parte secunda, libro secundo, capit. 24. ad finem. Pro eadem sententia faciunt Doctores allegati, numero 71. dicentes licentiam audiendi confessiones expirare morte concedentis. Immo Felinus capitu. licet vndique, num. primo, ad finem, de off. deleg. absolutè docet licentiam eligendi confessarij concessam ab Episcopo perire eius obitu. Limitant aliqui ex his authoribus, nisi licentia hæc concessa sit ad Sedis Episcopalis beneplacitum: tunc enim censent eam esse perpetuam. Sic Angelus verbo confessio.3. numero.25. Syluestr. verbo confessor. prima quæstione septima, Tabiena, verbo absolutio. d.q. 37. numero 61. Similiter concedunt aliqui ex his hanc licentiam concessam à Pontifice non expirare eius morte. Ita Ang. ver. indul. n.7. Sylu. ibi. q.5. dict.7. Corduba proxime allegatus.

At

75 At verius est, hanc licentiam concessam à quouis potête iure ordinario eam concedere, non expirare morte concedentis etiam re integra, vel amotione ab officio. Ducor, quia hæc facultas non tanquam delegatio, sed tanquam gratia facta, est censenda. Quod etiam Doctores contrarij fatentur. Nam aliàs etiam concessa à Papa, vel ab Episcopo cum capituli consensu periret, morte concedentis re integra. Et ratio est, quia in hoc casu non datur directè facultas confessori, sicut contingit, quando datur illi licentia audiendi confessiones. Sed tota gratia conceditur directè pœnitenti, & per quandam consequentiam, ac indirectè confessori electo. Atque adeo statim ac concessa est, censetur gratia absoluta, & perfectè facta respectu pœnitentis, cui id priuilegium conceditur. Et confirmatur, quia nulla ratione probatur, non posse has licentias concedi ab Episcopo, absque capituli consensu. Et ipsimet Doctores aduersarij sibi contradicunt: nam concedunt eam licentiam ab Episcopo nomine Sedis concessam, esse perpetuam. Si ergo nomine Sedis potest dare perpetuam, cur non poterit absolute? cum vtroque casu idem generetur Ecclesiæ parochiali præiudicium. Adde id præiudicium modicæ considerationis esse, & posse eam licentiam à successore reuocari. Nec obstant adducta, nume. præcedenti in contrarium. Nam ad primum respondetur, negando id non posse Episcopum. Ad secundum dic, excommunicationem esse sententiam pœnalem, & continere præceptum, & similiter aliud præceptum esse inhibitorium, & pœnale. At hæc licentia est gratia. Ad tertium dic eam iurisdictionem non esse contentiosam, sed in foro conscientiæ. Quam non expirare dixi, nume. 72. Ad vltimum dic, eam iurisdictionem dari à concedente licentiam, cuius virtus manet moraliter in ipso priuilegio, seu gratia ita concessis. Et ratio est: quia concedens facultatem hanc, ex tunc transfert iurisdictionem in alium, quãtum est ex efficacia voluntatis, quam tunc habet, quædam non retractatur ab ipsomet, vel successore, sufficit absque noua voluntate, & sola applicatio quasi materialis ad talem personam deest, quæ sufficienter fieri potest virtute priuilegij permanentis. Et ideo hanc sententiam sustinent loquentes de hac licentia concessa ab Episcopo, siue à parocho, siue a quouis ordinario, qui eam conferre potest, Nauarrus cap. placuit, numero 162. & sequen. de pœniten. d. 6. Manuel, quæst. regularibus, tomo 2. quæst. 46. articul. 8. Et Henriquez loquens de hac licentia concessa ab Episcopo, vel prælato regulari, lib. 7. de indulgentijs, cap. 21. numer. 6. & absolutè loquentes de licentia eligendi confessoris tenent, Caiet. cap. ad limina. 30. quæstio. 1. §. 5. quæst. 106. numero 312. Salzedo addit. ad practicam Bernardi Diaz, cap. 26. colum. 19. immediatè ante versic. tribus tamen casibus Suarez de pœnitentia, disput. 27. sectione 4. nu. 8. & 9. Sayro tractatu de Sacramen. pœnit. c. 22. num. 3. Emmanuel Sa, summa, verb. gratia, numero 4. Pro eadem sententia sunt Doctores, nu. 72. relati, dicentes licentiam audiendi confessiones non expirare concedentis obitu.

76 Tertio deducitur, licentiam concessam ab Episcopo ad celebrandum in priuato oratorio, non perire concedentis morte. Quod sit gratia facta. Sic relata Rota decisione sustinent Nauar. c. placuit, nume. 163. de pœnit. d. 6. & §. in Leuiticum, notabili 3. nu. 26. Salzedo, Suarez, Sayro, nu. præcedenti allegati.

77 Quarto deducitur, nec licentiam faciendi aliàs prohibita, vt edendi carnes diebus vetitis, non ieiunandi, expirare morte concedentis. Quia est gratia facta. Sic Nauar. lib. 5. cons. tit. de priuilegijs, in 1. editione, cons. 15. in fi. in 2. cons. 6. in fi. Nec similiter perit licentia prædicandi propter eandem rationem. Sic Sayro thesauro casuum, tomo 1. lib 7. cap. 14. num. 7.

78 Quinto deducitur, quid dicendum sit de licentia non residendi concessa ab Episcopo. Quidam eam expirare morte Episcopi censent. Quod Ecclesiæ præiudicet. Ita videtur sentire Glossa, capit. penult. verb. licentia, de cleric. non resid. etsi statim innuat contrarium, & videatur se declarare dicens, posse a successore reuocari. Et tenet expressè Anton. ibi. num. 7. cum hac limitatione, si Ecclesiæ præiudicet. Alij sic distingunt. Si præmissa causæ cognitione, ac capitulo consentiente concedat Episcopus hanc licentiam, non expirat: secus si hæc deficiant. Ita sentiunt Iacobin. l. more, in 2. lectura, num. 14. ff. de iurisdict. omn. iud. Angelus, verb. indulgentia, num. 7. & ibi Syluest. q. 5. d 7. numer. 16. At multo verius est non expirare. Quia est gratia facta. Et ita docere videtur Glossa cap. cum ex eo verb. septennium, de elect. in 6. dicens; non posse Episcopum licentiam non residendi concessam ratione studij reuocare sine causa. Si enim nequit ipse reuocare, à fortiori nec eius morte reuocabitur. Et ita tenent Abb. d. ca. penult. num. 9. & ibi Card. num. 1. q. 4. in fi. Imo. ad fin. Henricus, nu. 3. idem Card. Clemen. fi. num. 9. q. 5. de elect. & ibi Imo. num. 2. Guilel. de Monte Lauduno. nu. 3. Ioan. Lupus. l. 43. Tauri, nu. 1. Nauar. Apologia ad lib. de redditibus, q. 3 monito. 8. nu. 1. 2. & 3. & c. placuit, nume. 166. de pœnit. d 6. Caiet. c. ad limina 30. q 1 § 5. q 106. nume. 312. Perez lib. 2. Ordinam. tit. 2. l. 1. paulo post princ. Salzedo addit. ad practicam Bernardi Diaz, c. 26. col. 17. versi. non tamen poterit Episcopi superior. Gutier. q can. lib 2 c. 17. nu. 7. Henriquez lib. 7. de indulgentijs, c. 21. nume. 6. Sayro tract. de pœnitentia, c. 22 in fin. & thesauro casuum 1. tomo, lib. 7. c. 14. nu 7. Grassius, 1. p decisio. lib. 4. c. 2. num. 28. & explicant. Abbas, & Caiet. etsi absque causæ cognitione data sit hæc licentia.

79 Sexto deducitur, quid dicendum sit de dispensandi facultate. Existimant aliqui eam expirare morte concedentis re integra. Et potest probari, quia est potestas delegata ad iurisdictionem exercendam. Ita Speculator titul. de dispensatione, § dicendum restat, nu. 15. ver. quid si is. Archid. c. dudum, 18. q. 2. nu. 5. & ibi Bellamera, num. 2. versic. præterea quæritur. Felin. c. licet vndique, initio, de offic. delegat.

80 At tenendum est, eam potestatem non expirare, quando conceditur ad dispensandum cum personis incertis, & indeterminatis. Quia cum tunc in gratiam ipsius dispensaturi concessa sit, est gratia facta. Et in simili de potestate conferendi beneficia personis incertis deciditur, cap. si cui nulla, de præbend. in 6. Item, quia cum sit potestas ad iurisdictionem non contentiosam exercendam, minimè est inter mandata iurisdictionis computanda, sed inter gratias factas. Quæ morte concedentis re integra non expirant. Vt in simili dixi, nu. 72. Et ita tenent Federicus cons. 78. Io. And. addit ad Specul. tit. de dispensatione, §. dicendum restat, nu. 19. verb. ergo tu distingue, & c. ex tua, nu. 8. de filijs presbyt. vbi Ant. nu. 7. Abbas, num. 4. Bellamera ad finem, versi. & adhuc primo casu, & c. licet vndique, num. 11. & 17. de offic. delegat. vbi Henricus nu. 4. Decius, c. relatum, in noua editione, num. 22. eod. tit. Fel. c. pastoralis, §. quoniam, num. 2. ver. & intelligunt isti, de rescript. Gambara de authoritate legati, libro 10. numer. 191. Angelus verbo gratia, num. 2. & ibi Rosella. nume. 1. Syluest. quæst. 2. Tabiena, quæst. 5. num 6. Armilla, num. 5. idem Angelus, verb. dispensatio, numer. 13. & ibi Syluest. q. 6. numer. 11. Nauar. lib. 5. consil. in 1. editione, tit. de priuilegijs, consil. 1. num. 1. in 2. lib. 1. tit. de offic. deleg. consil. 2. nu. 1. Summa Latina, c. 27. num 253. versic. 9. Antonius Gabriel. tomo 3. communium opin. lib 6. tit. de præbend. concl. 1. nu. 6 7. & 8. Emmanuel Sa, summa, verb. dispensatio. num. 6.

81 Atque idem dicendum est, quando ea facultas concederetur alicui ad dispensandum cum persona determinata quoties non in fauorem solius personæ cum qua dispensandum est, sed in fauorem ipsius dispensantis, aut vtriusque simul, concessa esset: tunc enim non expirat morte concedentis, aut amotione eius ab officio, etiam re integra. Quia in hoc euentu est iam gratia facta: cum sit in ipsius dispensantis fauorem, & respectu ipsius iam totam suam perfectionem habet. Hoc docent in simili allegato Lapo, Dominicus, c. si cui, nulla, nu. 7. ver. quid si Papa in forma, de præbend. in 6. & ibi Francus, nu. 3. notabili vltimo, vbi docent potestatem conferendi ad beneficium personæ expressæ, & determinatæ, non in fauorem ipsius sed in fauorem conferentis, vel Ecclesiæ, non expirare morte concedentis re integra. Et colligitur clarè ex eo textu, à contrario sensu, ibi: *Secus si super prouisione certæ personæ facienda, non ob suam, sed eius, cui prouideri mandatur, gratiam, vel fauorem: illa quidem expirat omnino si concedens re integra moriatur.* Ergo secus est, quando ob suam nempè, conferentis beneficium, gratia datur. Atque idem dicit vterque cum Lapo, si in fauorem vtriusque, nimirum conferentis, & recipientis beneficium, vel in fauorem solius Ecclesiæ cui beneficiarius ille præesse debet,

vel

vel Ecclesiæ, & recipientis beneficium, ea potestas daretur. Quia textus ille solum excepit, quando in gratiam recipientis collata est ea potestas. Et hoc voluerunt significare Ioan. Andr. Anton. Abbas, Bellamera, numero præcedenti allegati, dum dicentes facultatem dispensandi non expirare, addunt maxime cum personis indeterminatis. Quasi dicant idem esse in aliquo casu, quando est cum personis determinatis, nimirum, quando non cõceditur in solum ipsarum fauorem. Nam quando in ipsarum solum fauorem conceditur, tenent ibi expirare morte concedentis re integra. De qua re dicemus nu. 89. vbi explicabimus qualiter intelligatur, & ostendemus hoc idem sentire Angelum, Rosellam, Syluestrum, & Tabienam.

82 Septimo deducitur, quid dicendum sit de facultate testandi concessa Episcopis, monachis, vel alijs, quibus testari interdictum est, Quibusdam placet eam facultatem expirare obitu concedentis. Quòd sit facultas ad actum odiosum, ac iuri communi repugnantem. Sic Socinus iunior, consil. 89. num. 33. & seq. volum. 1. Couar. cap. cum in officijs, in 1. editione, num. 8. de testam. Ceterum absq. dubio tenendum est non expirare. Quia est gratia facta, quam non expirare probaui, num. 64. Nec obstat id odij habere, quod iuri communi aduersetur. Quippe omnis dispensatio id habet: quam tamen, cum omnino facta est, non expirare concedentis morte fatentur omnes. Secundo, quia cum testamentum vim non habeat, nisi post testantis mortem, illi cui testandi licentia concessa est, imputari nequit, concedente superstite eum testatum non esse: siquidem longiorem vitam adeptus est, quam is, qui facultatem concessit, & ea facultas pro tempore mortis, a quo debet testamentum vim habere, deseruit potissimum. Et ideo huius sententiæ sunt Couar. mutata sententia eod. cap. cum in officijs, in 2. editione, numer. 8. in fine, Nauar. Apologia ad librum de redditibus, qu. 3. monit. 8. Sarmiento de redditibus, par. 4. c. 4. num. 4. Bursatus consil. 30. numero 1. & sequ. & num. 54. volum. 1. & cons. 178. nu. 1. volum. 2. Gutier. q. practicis, lib. 2. quæst. 75. numero 1. & seq. Barbosa, l. diuortio, 8. §. quod in anno. num. 20. ff. sol. matr. Azebedo lib. 5. Recop. tit. 7. l. 2. nu. 5. & ex Theologis, Henriquez lib. 7. de indulgent. ca. 21. num. 6. Molina tomo 1. de iustitia, tract. 2. disput. 141. ad fin. Manuel q. regul. tomo 3. q. 69. art. 6. An vero hoc verum sit, si ante literas expeditas, quibus hęc facultas conceditur, obeat cõcedens, dicemus disput. sequenti.

83 Octauo deducitur, literas dimissorias ad ordines suscipiendos, quas vulgo reuerendas vocant, non expirare morte Episcopi eas concedentis. Quia cum contineant licentiam promouendo concessam, vt ad ordines promoueatur, sunt gratia facta. Atque ita docent Gardin. Clementina finali, nu. 9. qu. 5. de elect. & ibi Imola, nu. 3. Guilielm. de Monte Lauduno, nu. 3. Bonifac. num. 43. quæst. 10. Rebuffus praxi benef. in formula literarum dimissoriarum, num. 43. Roland. consil. 38. numero 5. volum. 3. Villadiego tractatu de legato, q. 16. num. 25. Pauinus de potestate capituli, 1. p. num 9. Nauar. lib. 1. cons. in 2. editione, tit. de rescript. cons. 5. num. vnico, & cap. placuit, num. 35. & 163. de pœnit. d. 6. & apologia ad librum de reddit. qu. 3. monito 8. numero 2. & §. in Leuiticum, notabili 31. numero 26. Perez libro 2. Ordinam. titul. 2. l. 2. paulo post principium. Salzedo additione, ad practicam Bernardi Diaz, cap. 26. colum. 16. versic. non tamen poterit Episcopi superior Gutier. q. pract. lib. 2. q. 75. numero 3. & q. canon. libro 2. c. 17. num. 2. Et ex Theologis, Henriquez, lib. 7. de indulgent. c. 21. nu. 6. & lib. 10. de Sacram. ordinis, ca. 22. in fine. Suarez de pœnitentia, disputat. 27. sectione, 4. dubio 3. num. 8. Sayro tractatu de pœnitentia, c. 22. num. 9. Emmanuel Sa summa, verb. dimissoriæ, num. 1. Petrus de Ledesma summa Sacram. vbi de Sacram. ordinis, cap. 8. difficultate 1. col. 6. concl. 4. Manuel 2. tomo summæ, cap. 34. num. 5. concl. 5. Atque idem dicendum est, finita Episcopi potestate, vt si ad alium Episcopatum transferatur. Nam eadem prorsus est ratio. Cum non minus pereat potestas morte illius, quam depositione illius Episcopatus. Sic Nauar. d. cons. 5. num. vnico, Henriquez, d. c. 22. in fi. Et idem dicendum est de literis dimissorijs concessis, a Capitulo Sede vacanti, quando eas concedere valet. Non enim expirant finita capituli potestate per noui Episcopi aduentum. Quia eadem prorsus militat ratio. Sic Rebuffus, Salzedo, Petrus de Ledesma Manuel proxime allegati, Gutierrez, quæst. canon. libro 2. cap. 17. numero 2. Et tandem ob eandem rationem dicendum est idem de literis his dimissorijs, concessis a Vicario Episcopi eas concedentis, eo quod Episcopus in remotis sit: iuxta capit. 3. de tempor. ordin. in 6. vel de speciali Episcopi commissione, & de dimissorijs concessis a superioribus religionis, & a quibusvis alijs potẽtibus concedere Hæ enim nec morte, nec depositione Vicarij, vel Superioris, nec aduentu Episcopi, qui in remotis erat, expirabunt. Quia militat eadem ratio, eo quòd hę contineant gratiam factam a potenti concedere.

84 Nono deducitur, quamuis gratiæ concessæ a Legato Pontificis, vel Vicario Episcopi, ad beneplacitum personæ, vel dignitatis, expirent morte, vel finito officio concedentis (vti dixi nu. 59.) eas tamen non expirare, quando simpliciter, & absolute conceduntur. Quia sunt gratiæ factæ, & absque temporis limitatione. Sic Franc. ca. si gratiose, nu. 13. de rescript. in 6.

85 Vltimo deducitur, licentias omnes concessas a superioribus quibuscumque, quando non ad certum, & limitatũ vsum temporaneum, vel ad certum tempus, sed absolute concessæ sunt, esse perpetuas, donec ab eodem concedente, aut eius successore, aut superiore reuocentur. Quia sunt gratiæ factæ. Sic Abbas ca. finali, nu. 9. de off. legati. Card. Clem. fin. nu 9. q. 5. de elect. & ibi Guillel. de Monte Lauduno, nu. 2. Imola, nu. 2. Angel. verb. indulg. num. 7. & ibi Sylu. q. 5. d. 7. num. 16. Nauar. §. in Leuiticum, notabili 31. nu. 27. Corduba in quæst. libro 5. q. 36 paulo post prin. Graffius, 1. p. decisionum, lib. 4. c. 2. nu. 28. Temperant hoc Abbas, Angelus, Syluest. Corduba, nisi licentiæ illæ alteri præiudicent. Quod dicunt propter licentias eligendi cõfessarij, & non residendi, quas concessas ab inferiori prælato absque causæ cognitione dicunt perire morte concedentis. Quod præiudicent Ecclesiæ parochiali, & illi in qua est residendum. Sed hanc limitationem reiecimus, nu. 72. & 78.

SVMMARIVM.

An commissiones dispensandi in matrimonij impedimentis, alijsve rebus factæ ordinariæ, vel confessori, expirent morte concedentis? Refertur opinio, nu 86.

Explicatur sententia Authoris, num 87.

An literæ Pontificis, per quas committitur constitutio, & assignatio pensionis, & literæ gratiæ, siue puræ siue in diem, siue conditionalis, vel priuationis, siue in forma d[ignu]m, & vnionum, expirent morte Papæ, nu. 88.

An potestas dispensandi cum persona determinata illius fauorem, expiret morte concedentis, nu. 89.

Quando committitur aliquid erga determinatam personam, an in dubio censeatur commissio in fauorem illius, an in fauorem delegati, num. 90.

An postquam iam dispensatione vsus est, is cum quo dispensatum est, pereat dispensatio, superuenienti dispensantis obitu, nu 91.

Legati, vel pœnitentiarij officiũ, & dispensationes ab eis concessæ, an morte Pontificis expirent, num 92

An priuilegia Bullæ Cruciatæ expirent morte Papæ nu 93.

Rediguntur in summã contenta in tota disputatione, nu 94.

Satisfit argumentis, num. 95.

86 QVæstio vltima. An commissiones dispensandi in impedimentis matrimonij, alijsve rebus, quæ in foro externo ordinarijs committuntur, in interno autem confessoribus, expirent concedentis morte re integra? Quidam eas expirare affirmant. Ducuntur, ex capit. si cui nulla, de præbendis in 6. ibi: *Secus si super prouisione certa persona facienda, sit data potestas eidem, non ob suam, sed eius cui prouideri mandatur, gratiam, vel fauorem, illa quidem expirat omnino, si concedens re integra moriatur.* Vbi Glossa verbo (*moriatur.*) Archidiac. ibidem numero vnico, versic. obitum, Ancharan. numero secundo, notabili secundo, Ripa rubrica de Constitutione, numer. quinquagesimo, & ibid. Riminaldus, numero 129. in fine, & 130. inde colligunt quando Pontifex non facit gratiam,

sed fieri mandat, expirare id mandatum morte Papæ re integra. Atque Baldus, l. finali, in prima lectura, numero 3. versic. sed pone Princeps, ff. de constit. Princip. Decius, cap. relatum, in noua editione, numero 21. de offic. deleg. & rubrica de constitutione, in prima lectura, numero 4. colligunt ex eodem c. si cui nulla, commissionem aliquid exequendi in fauorem certæ personæ expirare morte cõcedentis re integra. Cum ergo Pontifex, & pœnitentiarius non dispẽsent, sed committant ordinario, & confessori, vt dispensent cognita precum veritate, peribit commissio morte committentis re integra. Et confirmatur: quia hanc rem tanquam notam tradunt Io. Andr. addit. ad Speculatorem, tit. de dispensatione, §. dicendum restat, numero 19. vers. ergo tu distingue, & cap. ex tua, numero 8. de fil. presbyt. & ibi Ant. numero 7. Abbas, numero 4. Bellamera ad finem versic. & adhuc primo casu. Felinus, ca. pastoralis, §. quoniam, numero 2. verbo, & intelligunt illi, de rescr. idem Bellamera, cap. licet vndique, numero 11. & 17. de officio delegat. & ibi Henricus, numero 4. Decius, d. capite relatum, numero 22. Antonius Gabriel tertio tomo communium opinionum, libro 6. titulo de præbendis, conclusione prima, numero 6. 7. & 8. Syluest. verb. gratia, quæstione 2. numero 3. in fine, & ibi Angelus, numero 2. Rosella, numero primo. Tabiena, quæst. 5. numero sexto, vbi dicunt facultatem dispensandi cum personis determinatis, per viam commissionis factam expirare morte concedentis re integra. Quod nequit intelligi, nisi quando in fauorem illarum personarum, cum quibus est dispensandum, fit commissio. Nam quando cum personis indeterminatis: quia tunc est in fauorem dispensaturi, omnes illi fatentur non expirare. Cum ergo in hoc euentu committatur ordinario, & confessori, vt dispensent cum persona determinata in eius fauorem, peribit hęc commissio morte concedentis re integra. Secundò, quia hæ commissiones non dantur nomine dignitatis Pontificis, sed nomine personæ (vt probaui numero 46.) Atque adeo ex hac parte non obtinebunt durationem post concedentis obitum. Tertiò, ex quadam Rotæ decisione, quam referunt, & sequuntur Dominicus, cap. si super gratia, numero 7. vers. sed pone, de offic. delegat. in 6. & ibi Francus, numero quarto, ac relatis Cardinali, Iasone, ac Felino, Antonius Gabriel. tomo 3. communium opin. libro 6. tit. de præbendis, conclusione prima, numero 13. 14. & 15. quæ decidit, si Pontifex in suis literis mandet cuidam executori, vt vocatis vocandis, si est ita vt partes referunt, conferat cuidam beneficium, id mandatum expirare morte Pontificis re integra. Quod quidem in his dispensationum commissionibus reperitur. Ergo peribunt concedentis obitu re integra. Et ideo hanc partem tuentur. Nauarr. lib. 1. consiliorum in prima editione tit. de temporibus ord. consilio 38. in fine, in 2. titulo de filijs presbyteror. consil. 3. in fine, & summa Latina, cap. 29. num. 253. vers. 9. Sayro in thesauro casuum, to. 1. libro 7. cap. 14. numero 9. Et satis fauet huic sententiæ Gutierrez, quæst. canon. libro 1. cap. 15. numero 24. vbi ait, gratiam concessam per verbum, fiat, non expirare concedentis obitu: secus quando mandatur aliquid faciendum.

87 At quamuis hoc sit valde probabile: probabilius reputo non expirare concedentis morte, etiam re integra. Ducor, quia (vt præclare tradunt Hyeronimus Paulus, & Rebuffus statim allegandi,) quando in literis gratiæ in alicuius fauorem concessis, minister executurus est voluntarius, vt pote, cui non præcipitur, vt exequatur, sed sola exequendi facultas conceditur, non fauore ipsius, sed eius cui gratia est concedenda, tunc est gratia facienda: ac proinde expirat morte concedentis re integra. At quando est executor necessarius, vtpotè, qui exequi iubetur, si preces veritate nitantur, tunc est gratia facta, ac proinde non perit morte concedentis re integra. Ratio discriminis ea est: Quod in priori casu, nemini ius quæsitum sit per illas literas. Non enim quæritur delegato executuro, eo quod in eius fauorem concessæ non sint. Nec ei, cui gratia facienda est. Quia soli delegati voluntati relinquitur, velit ne dispensare, an non. Ac proinde ea gratia est omnino facienda, vt potè in quam nullum est alicui ius acquisitum. At in posteriori, est iam ius acquisitum ad rem illi, in cuius fauorem gratia concessa est. Ac proinde dicitur facta respectu illius, ac sola eius executio desideratur, quę per commissarium facienda est. Quod etiam clarè colligitur ex cap. si cui nulla, de præben. in 6. vbi explicans textus quando dicatur gratia facienda, ad eum finem, vt pereat morte concedentis re integra, sic ait: *Secus si super prouisione certæ personæ facienda data sit potestas eidem non ob suam, sed eius, cui prouideri mandatur, gratiam, vel fauorem.* Vbi textus vsus est verbo, potestas, ad significandum eum commissarium, vt sit gratia facienda, debere esse voluntarium, qui scilicet, potestatem habeat, sed non præceptum exequendi. Nec obstant illa verba, *Mandatur prouideri:* Quia intelliguntur, idest, committitur, vt consonent cum verbo præcedenti, *potestas*. Cum igitur in his dispensandi commissionibus non relinquatur voluntati ordinarij, vel confessoris, dispensationem concedere, aut denegare, sed ipsis præcipiatur, vt inuenta precum veritate dispensent, gratia hæc non erit facienda, sed facta: ac proinde non extinguetur concedentis morte. Et confirmatur: quia hac ratione omnes Doctores citati in doctrinis adductis numero præcedenti pro contraria sententia loquuntur, ac explicant, vt sit gratia facienda, ac pereat morte concedentis re integra, quando datur potestas, aut commissio dispensandi, demptis Glossa, Ancharano, Ripa, Riminaldo, quos ibi, numero primo retuli, qui vtuntur verbo, mandatum. Et amplius confirmatur: quia ea dispensatio, quantum est ex parte Pontificis, vel pœnitentiarij, iam plenè facta videtur in fauorem petentis, & potius præcipitur commissario executio gratiæ iam factæ, si reperit preces veritate niti. Neque enim ipsi committitur substantia causæ, & an expediat, sed ab verificetur quædam conditio, qua stante iniustus esset denegans dispensationem. Et ideo pro hac sententia citantur, Rosella, Angelus, Syluestr. Armilla, sed malè. Quia non loquuntur in hoc casu (vt numero 89. videbimus.) Sed illam tenet Hieronymus Paulus in practica Cancellariæ, titulo declaratoria super proponente, seu vouente, §. præstantissimè Doctor. Rebuffus in Concordatis, vbi de mandatis Apostolicis, §. 1. ver. sui Pontificatus, vers. licet quidam Doctores Maiol. libro 5. de irregularitate, cap. 51. numero 6. Suarez de censuris, disputatione 41. sectione 2. in fine. Henriquez libro 7. de indulgen. cap. 21. numero 7. & libro 12. de matrimon. cap. 2. nu. num. 5. & cap. 3. numero vltimo, vbi in Cõmento, liter. V, refert aliquos Doctores Salmantinos huius sententiæ, & libro 14. de irregular. cap. 17. numero vltimo. Emmanuel Sà, summa, verbo dispensatio, num. 6. & verb. gratia, num. 3. Petrus de Ledesma in summa Sacramentorum, vbi de matrimonio, c. 27. vers. secunda concl. in fine illius Manuel q. regularibus, tomo 2. q. 46. art. 7. & 1. tom. summæ, 2. editione, cap. 236. num. 3. concl. 3. Et eiusdem sententiæ aperte est Mandosius regula Cancellariæ 10. de annali possessore, q. 2. nume. 4. vbi ait, esse rescriptum gratiosum, quod per Pontificis mortem re integra non expirat, quoties exequutor in illis datus non debet præmittere indaginem iudiciariam. At in dispensatione, quæ pro conscientiæ foro committitur, manifestum est eam indaginem iudiciariam non desiderari. Et eam quoque non esse necessariam in dispensatione pro foro externo concessa ostendemus, disp. 35. num. 15.

88 Ex his deducitur, non expirare morte Pontificis re integra literas Pontificias, per quas committitur constitutio, & assignatio pensionis, nec literas gratiæ, siue gratiæ sint puræ, siue in diem, siue conditionales, vel priuationis in forma iuris, cum prouisione alteri facienda, siue in forma, dignum, & vnionum super dispensationibus. Quia communiter in his executor non est voluntarius, sed requisitus tenetur exequi. Ita Gieronymus Paulus num. præced citatus.

89 Secundo deducitur, optimè dixisse Doctores, quos numero 86. in confirmatione primæ rationis retuli, dum aiunt, potestatem alicui concessam dispensandi cum personis determinatis, in solum earum fauorem, expirare re integra morte concedentis. Quod hic commissarius nõ sit minister necessarius, nec gratia sit in ipsius fauorem, & ita vsi sunt verbo, potestas, vt ministrum esse voluntarium significent. Quare dum Angelus, verb. dispensatio, numero 13. & verbo gratia, num. 2. & ibi Rosella, numer. 1. Sylu. verbo dispensatio, qu. 9. numero 11. & verbo, gratia, q. 2. & ibi Tabiena, q. 5. num. 6. Armilla, num. 5. dicunt faculta-

facultatem alicui concessam ad dispensandum cum persona determinata non expirare morte concedentis re integra: sunt manifestè intelligendi, quando ea potestas est illi in suum fauorem concessa. Tunc enim cum sit gratia ipsi dispensaturo facta, non expirat concedentis morte. Iuxta ea quæ nu.81. diximus. Non autem id intelligunt, quando ea gratia est in fauorem solius personæ cum qua dispensandum est. Et hanc esse veram eorum intelligentiam, colligitur clare ex eo, quod pro sua sententia referunt Federicum conf.78.qui ait,non expirare facultatem dispensandi concessam in fauorem ipsius dispensaturi. Preterea quia Rosella,Angelus,Syluester,Tabiena eodem v.g. & eisdem numeris, cum in principio dixissent potestatem dispensandi cum persona determinata non expirare morte concedentis re integra, paulo inferius, docent potestatem dispensandi,non per viam gratiæ,sed commissionis datam perire re integra, imò etiamsi cœptum sit cum aliquibus dispensari,perire quoad eas personas,cum quibus nondum cœptum est. Vnde sibi ipsis in eodem loco contradicerent, nisi priorem partem intelligant, vt ea potestas dispensandi quamuis sit erga personam determinatam, sit gratia facta, nec pereat, quoties in fauorem dispensaturi concessa est: posteriorem autem, vt sit commissio, & pereat re integra: quoties in eorum fauorem cum quibus dispensandum est,conceditur. At non contradicunt nostræ sententiæ,sed sunt illi conformes. Quia loquuntur de potestate dispensandi,& sic de ministro volūtariè exequuturo.

90 Tria tamen obseruanda sunt.Primum est,quoties committitur alicui aliquid faciendum erga determinatā personam, censenda est in dubio commissio in illius personæ fauorem facta: ac proinde eam non esse gratiam factam, sed faciendam(intellige iuxta dicta,numer.87.quando est gratiæ exequutor voluntarius.) Quare ex ijs,quæ præcesserunt coniectandum est,an sit gratia in fauorem petentis concessa: vnde alleganti esse gratiam factam in fauorem dispensaturi,& non commissionem gratiæ faciendæ in fauorem eius, cum quo dispensatur, incumbit probandi onus. Sic Io.Andr.c.in causis,nu.38.de elect.& c.si cui nulla,statim in princ.de præb.in 6.& ibi Dominic.nu.6.Francus,num.1.

91 Secundum est, siue dicamus commissiones has dispensandi esse gratias factas, siue faciendas,id necessario fatendum est,si iam commissarius dispensarit ad matr.vel ordines,& antequam is, cum quo dispensatum est, vtatur dispensatione, iniens matrimonium,vel recipiens ordines, dispensans obeat,dispensationem non perire. Tum,quia res non erat tempore mortis integra. Tum etiā,quia cum iam semel dispensatio sit legitimè facta, non retractatur ex superuenienti facto. Sic citato Feder.Rosell.verb gratia,nu.1. & ibi Angel.nu.2.Sylu.q.2.Tab.q.5.nume.6.Armil.nu.5.idem.Angel.verb.dispensatio,in fi.& ibi Sylu.q.6.num.11.

92 Tertium est,dispensationes,quæ à Legato Apostolico, vel a summo Papæ pœnitentiario expediuntur, nullatenus expirant morte Papæ re integra: quamuis dicamus eas esse gratias faciendas. Quod neutrum officium expiret morte Papæ re integra. Vt de officio legati deciditur expressè,ca.legatos,de offic.legat.in 6. & idem deciditur de officio pęnitentiarij,in Clem.2.§.eo tamen prouiso,de elect.An verò expirent morte pœnitentiarij,vel legati re integra? diximus, nu.27.

93 Vltimo deducitur, quid dicendum sit de priuilegijs in Bulla Cruciatæ concessis, an expirent morte Papæ concedentis re integra? Et quidem nemini dubium est, indulgentias ibi concessas visitantibus altaria, & facultates edendi lacticinia,& similes a nullius exequutione pendentes, minimè expirare. Quòd illa omnia contineant gratiam factam. At dubium esse poterit de indulgentijs semel in vita, & semel in mortis articulo per confessarium concedendis, ac absolutione a reseruatis, votorumque commutatione per ipsum præstandis. Quia cum hæc videantur continere gratiam faciendam, vtpotè quæ a confessarij exequutione pendent, videtur dicendum ea perire morte concedentis re integra. Aliqui neoterici ea non perire tuentur, ducti hac ratione. Quia gratia facienda non perit concedentis morte,quando est gratiæ iam factæ accessoria, (vt numero 43. diximus.) At bulla principaliter conceditur ad indulgentias, & priuilegia: quæ sunt gratiæ factæ. Et accessoria est iurisdictio confessori data. At hæc ratio displicet. Quippe nequit dici accessoria gratiæ ea confessoris potestas.Tunc enim,(vt quod nume.43. explicuimus)dicitur potestas exequutoris accessoria gratiæ, quando datur ad exequendam gratiam iam factam.Vt constat ex cap. si super gratia,de offic.deleg.in 6. At confessarius non debet exequi gratiam iam factam, sed ipse debet eam concedere absoluendo a reseruatis, commutando vota, & concedendo duplicem illam indulgentiam. Quare defendendum est, eas facultates non perire. Quia non directè conceduntur confessario, sed ipsi pœnitenti, qui eligat confessarium, vt hæc exequatur. Vnde continent gratiam factam ipsi pœnitenti. (Sicut num.75. diximus de licentia eligendi confessarij.) Atque proinde omnia illa sunt gratiæ factæ ipsi pęnitenti. Præterea, quia esto,gratia fieret directè confessori in fauorem pęnitentis: confessor tamen non est minister voluntarius, sed necessarius: tenetur enim electus virtute Bullæ,concedere pęnitenti postulanti omnia illa,quæ Bulla indulget. Vt bene docent Stun de voto,q.5.nu.38.Arag.2.2.q.88.art.12.fol. 1041. Viuald.Candel.Sacram.3.p.c.14.nu.58.Et ratio est: quia est iudex delegatus in fauorem pœnitentis petentis ius,quod ex priuilegio habet. Cum ergo confessarius sit exequutor necessarius: eæ omnes gratiæ censebuntur iam factæ, iuxta dicta nu.87. Tandem, quia Bulla ipsa præscribit annum, quo duret. At etiam gratia ad beneplacitum concedentis,quæ morte ipsius expirare debebat,non expirat ante tempus in ea præscriptum,(vt dixi,nu.51.)Et ita hac ratione,hoc defendit Henriq.lib.7.de indulg.c.21.nu. 4. in fine.

94 Tandem, vt in compendium redigam, quæ in tota hac disputatione fusius dicta sunt: sic distinguendum est. Aut literæ sunt iustitiæ,& tunc pereunt morte concedentis re integra,secus si res non sit integra.Dicitur autem res non integra,quando iudex legitimè iussit partes citari. Aut literæ sunt gratiæ,& tunc sic distinguendum est.Aut ea gratia cum limitatione conceditur: aut absolutè.Si cum limitatione,aut ad beneplacitum,& voluntatem personę concedentis, & tunc cessat concedentis morte, quamuis res non sit integra: secus si concedens dicat,donec reuocauero,vel talem rem fecero, si enim ante mortem non reuocet concedens, vel non faciat illam rem, gratia est perpetua. Atque eadem perpetuitate gaudebit,si ad beneplacitum Sedis concessa sit. Quòd si absolutè concedatur gratia,aut est facta: quia, nempè,respectu eius in cuius fauorem conceditur,a nullius exequutione pendet,aut pendet ab exequutione commissarij necessarij,vt potè cui imponitur præceptū exequendi, vt contingit in dispensationibus matrimonialibus,& non perit gratia morte concedentis,quantumuis res sit integra. Aut est gratia facienda, quæ,respectu eius, cui fit non est perfectè concessa, sed pendet ab exequutione commissarij volūtarij, vtpotè cui nō præcipitur exequi, sed sola exequendæ gratiæ licentia datur,& perit morte concedentis re integra: secus re non integra. Dicitur autem res non integra in his rebus, in quibus non est citatio partis,quando commissarius primū actum exercere cœpit correspondentem citationi partis in iurisdict.contentiosa. Vt si cępit vocare partem, ad cognoscendum de precum veritate.

95 Ad argumenta,num.86. proposita respondetur. Ad primum constat ex dictis numero 87. vbi probauimus eum textum non intelligi de mandato obligante,sed de licentia,& reprobauimus contrarium tenentes. Ad confirmationem constat ex dictis num.89. vbi eam doctrinam approbauimus, & ostendimus esse conformem nostræ sententiæ. Ad secundum dic, nos non asserere has dispensationes esse perpetuas ratione modi concedendi ex parte dantis. Nam sic deberent finiri morte,vtpote nomine personæ concessæ.Sed asserimus eas esse perpetuas:quia sunt gratiæ factę,& absque temporis limitatione. In quo casu perpetuæ sunt, quamuis nomine personæ concedantur. Ad vltimum dic,eam esse iurisdictionem contentiosam inter partes: & ideo cessare morte concedentis re integra.

DISPVTATIO XXIX.

An diſpenſationes, & ceteræ gratiarum literæ expirent, ſi nondum literis expeditis obeat concedens: atque ad ſui valorem ſcriptura indigeat?

SVMMARIVM.

Proponuntur probantia exigi ſcripturam ad valorem gratiæ, num. 1.
Non eſt neceſſaria ſcriptura ad ſubſtantiam gratiæ, nu. 2.
Nec expirat mortuo Pontifice ante literas expeditas, nu. 3.
Fas eſt in foro conſcientiæ ea vti, ante expeditas literas, numero 4.
An poſſit ſolui, & recipi penſio literis non expeditis, nu. 5.
An gratia habens annexam iuriſdictionem, valeat, nec expiret ob concedentis mortem ante literas confectas, nu. 6.
Quid, ſi illa gratia eſſet ad aliquid faciendum, vt ad teſtandum, an ante literas expeditas moriente concedente expiret, nu. 7.
An ad probationem gratiæ ſemper exigatur ſcriptura, nu. 8.
An diſpenſatio ſuffragetur in foro externo literis non expeditis: & quando expediuntur, ſuffragentur ex tunc, an potius à tempore conceſſionis, licet capto iam iudicio literæ impetrentur, nu. 9.
An literæ concedentes iuriſdictionem iudici, exigantur ante iudicij initium, vt valeat, nu. 10.
Soluuntur argumenta, nu. 11.

1 ET quidem videtur neceſſaria ſcriptura ad gratiæ valorem. Quod per literarum expeditionem detur forma, & ſua perfectio gratiæ: atq. adeo antea dicitur informis, & imperfecta: vt ad hoc probandum afferunt multa Ludouicus Gomez regula Cancellariæ de non iudicando, iuxta formam ſupplicationis, q. 1. nu. 2. & ſeqq. Molina lib. 2. de primogenijs, c. 7. n. 53. & 54. Et docent Decius rubrica de conſtitut. in 2. lectura, nu. 16. & ibi alijs citatis Felinus, nu. 6. Staphilæus de literis gratiæ, in principio præludij, nu. 11. Flaminius de reſignat. benef. lib. 10 q. 1. nu. 7. & ſeqq. Secundò, ex regula Cancellariæ 53. quæ apud Rebuffum in praxi benef. vbi de regulis Cancellariæ eſt 56. vbi diſponitur nullam diſpenſationem ſuffragari, niſi literis confectis. Et fortius ex regula Cancellariæ 50. Gregorij XIII. quę habetur in libro motuum propriorum, vbi loquens de omnibus conceſſionibus ſuper gratijs diſpenſationum quorumcumque, ſic ait: ***Nulla talis diſpenſatio vnquam in iudicio, vel extra ſuffragatur, antequam ſuper ea literæ Apoſtolicæ ſint confectæ.*** Ergo in neutro foro valebit antea diſpenſatio.

2 Prima tamen concluſio ſit. Non eſt neceſſaria ſcriptura ad ſubſtantiam, & valorem gratiæ: ſed ſtatim ac conceſſa eſt per verbum fiat, valida eſt in ſe & perfecta quoad ſubſtantiam. Ad probationem autem, & vt ex illa agi poſſit in iudicio, indiget expeditione literarum. Probatur ex Clement. dudum, verbo in quibus per ipſos, de ſepul. ibi: ***Vniuerſa priuilegia gratias, vel indulgentias, verbo ſeu ſcripto, ſeu quacumque forma.*** Et ex cap. inſtitutionis, 25. qu. 2. quod eſt ex D. Gregorio Papa, ibi: ***Siue quæ ſcripto decreuimus, ſiue, quæ in noſtra præſentia videntur eſſe diſpoſita.*** Secundo, quia gratia eſt donatio quædam. Conſtat autem donationem ſtatim ac fit, eſſe in ſe perfectam, inſtrumento donationis minimè confecto. Et ita hanc tenent Gloſſa, dict. Clemen. dudum, verb. verbo: & ibi Imola, numer. 51. Anchar. num. 39. & 40. Cardin. verſic. nos etenim, notabili 2. Innocen. cap. conſtitutus, nu. 2. in fine, de reſcript. Archid. in procemio ſexti §. finali: numer. 2. & ibi Ioann. And. verbo ſacroſanctæ, num. 5. & ſeqq. Dominicus, verbo vniuerſitati, num. 4 Francus, eod. verbo, num. 2. idem Cardin. in procemio Clementinarum, verbo hæc ſanæ, numero 3. quæſt. 5. & ibi Bonifacius §. nunc igitur, numer. 15. & 16. Abbas, c. in noſtra, numer. 11. de reſcript. Bald. l. huma. nume. 8. in fine, C. de legibus: & l. finali, num. 1. C. de communi ſeruio, & l. fin. numero 6. C. ſententiam reſcindi non poſſe. Felinus rubrica de conſtitut. numer. 5. & ibi Decius in noua editione, in prima lectura, à num. 37. vſque ad 43. Berous, num 83. Ripa, nu. 50 Mandoſius, num. 40. & ſeqq. Boſcus, num. 110. Ferretus, num. 18. Antonius de Burgos, num. 144 Riminald. numer. 129. Alexand. conſil. 107. nume. 4. volum. 7. Gygas de penſionibus. quæſt. 34. num. 1. 2. 3. & quæſt. 40. numer. 2. & 3. Caſſanæus in conſuetudinibus Burgundiæ, rubrica 1. § 5. num. 180. Pariſius conſilio 5. num. 60. & conſil. 77. num. 12. volum. 4. Celſus conſilio 16. num. 6. Berthachinus tractatu de Epiſcopo, lib. 3. part. 1. num. 53 Rebuffus, cap. poſtulaſtis, in gloſſa, verbo retinere, num. 21. de clerico excommun. miniſt. & praxi benef. titu. de diſpenſatione ad plura beneficia, num. penultimo, & tit. gratia rationi congruit, num. 2. & tit. de ſignatura gratiæ par. 2. numer. 15. & in concordatis, rubrica de mandatis Apoſtolicis §. 1. verbo literas. Ripa reſponſo 13. num. 4. de reſcript. Caſſadorus in ſuis deciſionibus, tit. de cauſa poſſeſſionis, deciſione 4. numer. 2. Bartholom. Socin. conſil. 41. num. 3. vol. 3. Ludouicus Gomez regula Cancellariæ de non iudicando, iuxta formam ſupplicationis, qu. 1. nu. 8. Staphilæus de litteris gratiæ, tit. quibus modis expirent literę ad beneficia, ſtatim in principio, num. 8. Rota in nouiſſimis, deciſio. 89. lib. 2. & deciſione 11. libro 3. to. 3. Roſella, verbo priuilegium, numer. 26. & ibi Syluest. quæſt. 14. Armilla, num 10. Tabiena, quæſt. 10. num. 11. Caſtillo l. 41. Tauri, num. 4. & ibi Anton. Gomez, numero 2. Nauar. lib. 5. conſil. in 2. editione, tit. de priuileg. conſil. 1. num. 1. & §. in Leuiticum, notabili 26. num. 6. & cap. accepta, oppoſitione 8 num. 30. de reſtit. ſpoliat. Boſſius in ſua practica, tit. de Principe, nume. 293. Molina libr. 2. de primogenijs, c. 8. num. 55. Pelaez de maioratu, in prima editione, 1. p. quæſt. 62. nume. 1. Maſcardus de probat. concluſ. 845. nume. 20. Gutierrez conſ. 9. numer. 6. Brunorus in ſuo Compendio, litera G, verbo, gratia perficitur, & litera L. verbo literas Apoſtolicas. Azebedo lib. 5. Recopil. titu. 7. l. 2. nu. 11. & 12. Matienzo eadem l. 2. Gloſſa 3. nu. 1. Auendaño, l. 43. Tauri, gloſſa 1. numer. 1. & ex Theologis, Molina tomo 3. de iuſtitia, diſput. 599. numer. 1. Graſſius 1. par. deciſionum. lib. 1. cap. 13. numer. 51. Sayro de pœnitentia, c. 12. num. 3. in fine.

3 Hinc deducitur, gratiam non expirare mortuo Pontifice ante expeditionem literarum. Quod iam perfecte facta ſit, nilque ad eius valorem deſideretur. Atque ita docent Archid. Io. Andr. Abbas, Dominicus, Francus, Caſſanæus, Boſſius, Roſella, Sylu. Armilla, Tabiena, num. præcedenti allegati. Baldus, l. humanum 8. in fine, C. de legibus, Decius conſ. 407. numer. 17. vol. 3. & cap. relatum, in noua editione, num. 21. de offic. deleg. & rubrica de conſtitutionibus, in 1. lectura, nu. 40. vbi Felin. nu. 5. Bero. num. 85. Ripa, num. 50. Riminald. nu. 129. Mandoſius. num. 48. in fi. Boſcus, nu 111. Antonius de Burgos, nu. 144. Caccialupus leg. more, numer. 28. ff. de iuriſd. omn. iudic. Rebuffus praxi benef. tit. de gratia rationi congruit, numer. 2. idem Sylu. verb. gratia, quæſt. 2. vbi Angelus, num. 2. Tabiena, q. 5. num. 6. Antonius Gomez, l. 41. Tauri, num. 2. Nauar. §. in Leuiticum, notabili 51. num. 26. Molina libr. 2. de primog. c. 7. num. 57. Gutier. quæſt. canon. lib. 2. cap. 17. numer. 4. & q. practicis, lib 2. q. 75. nu. 2. & q. 74. num. 2. Anto. Gabriel. tomo 3. communium opin. lib. 6. titu. de præbendis, concluſione 1. num. 2. Brunorus in ſuo Compendio, litera G. verb. gratia perficitur Azebedo lib. 5. Recop. tit. 7. li. 2. nu. 7. Auendaño. lege 43. Tauri, gloſſa prima, nume. ſecundo, & ex Theologis Molina, Sayro numero præcedenti allegati. Graſſius 1. par. deciſionum lib. 1. cap. 12. numero 53. Manuel. quæſt. regularibus tomo 2. quæſt. 46. art. 8. Quare minus bene Caſtillo. leg. 43. Tauri, numero 1. ait expirare gratiam morte concedentis ante literarum expeditionem.

4 Secundò deducitur, integrum eſſe cuipiam in foro conſcientiæ vti gratia conceſſa, & ſi literæ nondum expeditæ ſint. Conſtat ex dictis nu. 2. Si enim ea gratia eſt in ſe perfecta, quoad ſubſtantiam, ſolumque quoad probationem in foro externo indiget ſcriptura, licebit ea vti in foro conſcientiæ ante literarum expeditionem. Sic Abb. Clem. dudũ, ad finem, de ſepul. Fel. c. ex diligẽti, nu. fi. de ſimonia: & rubrica de conſtit. in 5. vbi Anton. de Burgos, nu. 152. Rebuffus praxi benef. tit. de ſignatura gratiæ, in principio, nu. 8. & tit. de diſpenſatione ad plura beneficia, nu. 41. & c.

poſtula-

postulastis, in glossa, verbo retinere, num. 20. de cleric. excommun. minist. & in concordatis, rubrica de mandatis Apostolicis, §. 1. verb. literas, versic. 4. in foro conscientiæ. Ludouicus Gomez regula de non iudicando, iuxta formam supplicationis, q. 14. vers. breuiter prædictis non obstantibus Gygas de pensionibus, q. 34. numer. 6. in fine, & sequentibus. Mandosius regula 27. cancellariæ, qu. 7. num. 4. Nauar. §. in Leuiticum, notabili 26. & cap. accepta, oppositione 8. num. 30. de restit. spoliat. Mascard. de probat. conclusione 843. num. 30. & ex Theologis, Molina tomo 3. de iusti. disp. 599. num. 1. Henriquez lib. 7. de indulgent. cap. 20. num. 5. in Commento, litera D. & cap. 21. numer. 7. & lib. 12. de matrim. cap. 3. num. 7. Emmanuel Sa, summa, verbo gratia, num. 21. Nec huic sententiæ aduersantur Petrus de Ledesma de matrim. q. 56. art. vltimo, dubio 3. conclus. 1. & summa sacram. vbi de matr. cap. 27. in fine 3. conclusionis. Manuel 1. to. summæ, in 2. editione, cap. 256. in fine. Vega 1. tomo summæ, capit. 88. casu 2. solum enim dicunt dispensationes literis non confectis minimè prodesse in iudicio, nec extra. Quæ sunt verba expressa regulæ Cancellariæ Gregorij XIII. quam numero 1. retuli, vnde eodem modo explicanda sunt, sicut eam regulam explicabo numero vltimo.

5 Quare recedendū est à sententia Hieronymi Pauli practica Cancellariæ, tit. declaratoria super proponente, seu vouente ingredi, § vbi Papa concedit, vbi alijs citatis ait, non posse quempiam tuta conscientia soluere, seu recipere pensionem super aliquo beneficio assignatam, nisi literis confectis. Quòd mens Pontificis concedentis eam gratiam, sit sub tacita conditione, si literæ expediantur: contra quam consensus partium nil prodest. At concedit posse in foro conscientiæ si partes certæ sint literas expeditas esse, etsi nondum præsentatæ sint. Et idem ait de omnibus commissionibus gratiosis habentibus clausulam requirentem informationem, aut causæ cognitionem: secus si ea non requiritur. Et idem asserit de dispensationibus Ludouicus Gomez sibi contrarius regula de non iudicando, iuxta formam supplicationis, q. 9. dicens, eas non suffragari etiam in foro conscientiæ, nisi literis expeditis. Sed contrarium in dispensationibus tenent omnes Doctores, num. præcedenti allegati. Et pensiones quoque posse recipi, & solui in foro conscientiæ, vbi gratia verbo concessa est, etsi literæ non sint expeditæ, docent Gygas, Ludouicus Gomez, Mandosius numer. præcedenti allegati. Imò Rebuffus de pacificis possessoribus, num. 137. conclusione 21. & praxi benef. in signatura gratiæ 3. p. num. 11. asserit, si inter partes sit conuentum, vt concessa per Pontificem pensio soluatur adhuc literis non expeditis, teneri soluere eum, qui ita conuenit. Transactis autem sex mensibus à concessione per Pontificem facta, non potest amplius recipi, aut solui pensio non confectis literis. Quia ita decreuit Pius V. in quodam Motu proprio excommunicationem Pontifici reseruatam imponens soluenti, vel solutionem recipienti pensionis, quæ à tempore semestris illius transactio soluenda erat. Ita referunt Corduba summa, quæst. 166. Manuel 2. tomo summæ cap. 21. num. 9. Vega 2. tomo summæ, c. 65. in vltimo casu.

6 Dupliciter autem solet conclusio tradita limitari. Primo modo, nisi gratia illa annexam habeat iurisdictionem: tunc enim non est perfecta, nec post concedentis mortem durarет, literis non confectis. Sic tenent aliqui teste Archidiacono in procemio sexti, §. finali, nu. 2. Sed iure optimo hanc limitationem eò quòd nullo iure probetur, reijciunt Archid. Angelus, verbo, gratia, nu. 2. & ibi Sylu. qu. 2. Tabiena, q. 5. nu. 6. Alex. consil. 107. num. 4. vol. 7. & faciunt ceteri Doctores, nu. 2. relati, qui absque hac limitatione conclusionem affirmarunt.

7 Secundò limitari solet, vt intelligatur, quando gratia nil amplius, quam ipsam Principis concessionem desiderat. Vt si sit de aliqua obligatione contracta remittenda, aliquo iam facto confirmando, secus quando gratia, vel priuilegium sunt ad aliquid in posterum faciendum, quod absque hoc priuilegio non liceret, aut irritum esset. Tunc enim non valeret gratia, nec virtute illius is actus licitè, aut validè fieri posset, nisi prius literæ illius gratiæ expirentur. Ita Baldus, l. falsus, numero 21. C. de furtis, Molina libro 2. de primog. capit. septimo, numero 57. Gutierrez, q. canon. lib. 2. cap. 17. numero 4. & quæst. practicis, lib. 2. q. 75. numer. 2. Auendaño, l. 43. Tauri, gloss. 1. num. 2. Manuel. q. regular. tomo 2. quæst... art. 8. Vnde infert Gutierrez ea. q. 75. numer. 2. & Manuel eod. art. 8. licentiam testandi concessam à Pontifice Episcopis, expirare mortuo eo ante literarum expeditionem. Quòd sit gratia ad aliquid faciendum. Sed optimè alter Molina, tomo 3. de iustitia, disput. 599. nume. 4. ab hac limitatione recedit. Et fauent alij, numero 2. allegati, qui generaliter conclusionem affirmarunt. Quippe nullo solido fundamento innititur hæc limitatio. Et quia constat seclusis Cancellariæ regulis validam esse gratiam ad aliquid efficiendum, etsi literæ confectæ non sint. At regulæ Cancellariæ gratias has non irritant, sed ad solius fori externi probationem expeditas literas petunt, vt numer. vltimò videbimus.

8 An verò semper ad gratiæ probationem literæ hæ desiderentur? Consulendi sunt Mascardus de probat. conclusione 845. à num. 21. Cauallos, q. pract. q. 721.

9 Secunda conclusio. Dispensatio non suffragatur in foro externo literis non expeditis: at quod semel expediuntur, suffragatur à puncto gratiæ concessæ, & non solum à puncto expeditionis literarum, etiam si mortuo Papa, qui eam concessit, literę expediantur nomine sequentis Pontificis in forma: quia rationi congruit. Itaque si ante finitum iudicium literæ quocumque tempore expediantur, gratia, & dispensatio suffragabuntur, quamuis in principio iudicij solo verbo concessa inueniantur. Quia regulæ Cancellariæ petentes literarum expeditionem, vt dispensatio suffragetur in foro externo, non petunt à principio iudicij literas expeditas esse. Ita Barthol. Socinus consil. 41. num. 3. vol. 3. Ludouicus Gomez regula de non iudicando, iuxta formam supplicationis, qu. 6. nu. 1. Molina lib. 2. de primogen. cap. 7. num. 56. alter Molina tomo 3. de iustitia, disp. 599. nu. 1.

10 Vltima conclusio. Literæ iurisdictionem concedentes iudicibus, qui per eas deputantur, requirunt necessario ante iudicij initium eas expeditas esse: ita vt si iudicium inchoetur concessa supplicatione, nondum tamen literis expeditis, & intimatis, est omnino nullum, nec valorem obtinebit, eò quòd in iudicij progressu literæ expediantur & præsententur. Constat ex regula Cancellariæ de non iudicando, iuxta formam supplicationis. Item quia cum iurisdictionis exercitium non acquiratur ante literarum præsentationem, vt probat multis allegatis Molina de primog. statim referendus, quidquid ante gestum est, corruit defectu iurisdictionis in iudice. Sic Molina lib. 2. de primog. c. 7. num. 56. & 57. Ludouicus Gomez, & alter Molina, num. 2. vbi eo. num. præcedenti retuli.

11 Ad argumenta numer. 1. proposita respondetur. Ad primum, dic gratiam ante literarū expeditionem ad eum sensum esse informem, & imperfectam, vt non sit sortita omnem perfectionem suam regulis Cancellariæ petitam, vt in vtroque foro suffragari valeat, ac probari possit. Ad secundum, dic, regulam Cancellariæ 53. non dicere gratiam non valere literis expeditis, sed nō suffragari. Quod intelligi in solo foro externo suadet id verbum, suffragari, quod ad forum contentiosum trahitur, & propriè significat aliquid ad controuersiam pertinens. Vt notant Doctores in rubrica, C. de suffrag. Ita respondent Gygas de pensionibus, q. 43. num. 19. Ludouicus Gomez regula de non iudicando, iuxta forma supplicationis, qu. 14. Molina tomo 3. de iust. disp. 599. numer. 1. Sed maius dubium est, qualiter responderi possit ad regulam Gregorij XIII. ibi propositam, quæ asserit, nec in iudicio, nec extra suffragari posse. Sed dico mentem Pontificis esse, non innouare receptissimam doctrinam, vt ea dispensatio deinceps non prosit in foro conscientiæ: sed solum, vt extra forum conscientiæ ad nullum alium effectum prosit, siue verè, & propriè iudicium sit, quale est contentiosum inter partes, siue iudicium fori externi non contentiosum: vt quando non est inter partes, siue ad alios externos effectus. Vt si velit quispiam ratione huius dispensationis nondum literis expeditis admitti ad officia aliqua, siue ad alios actus in iudicio, vel extra, quorum seclusa dispensatione est incapax. Et constat, quia non dicit regula, vt dispensationes non valeant, sed vt non suffragentur in iudicio, vel extra: ita vt si aliquis etiam extra iudicium se opponat, non suffragetur.

Vnde cautissimè, & magna diligentia inspicere debent tempus datæ, & examinare an tunc verificetur causa. Id enim esse necessarium, ne dispensatio sit subreptitia, diximus num. præcedenti.

6 Circa tertium, & quartum tempus, est rursus dubium, an si causa fuit vera tempore, quo Pontifex, vel Pœnitentiarius concessit Romæ dispensationem, at postea eius veritas cessat, siue tempore, quo ordinarius, vel confessor dispensaturus est, siue postquam dispensauit, antequam executioni mandetur id, ad quod est impetrata dispensatio, ea euanescat, ex causæ cessatione? verbi gratia. Maria allegauit dotis cõpetentis defectũ, vt secum dispensetur, & verè tunc, & quando Pontifex gratiam concessit, pauper erat, at postea, vel ante quam ordinarius dispensationem exequatur, vel postquam executus est, antequam matrimonium iniret virtute eius dispensationis, comparauit dotem sufficientem. Dubitatur an huius dispensationis valor cesset, eo quod eius causa cessarit? Res est difficilis, & quo ea enodetur, præmittendum est duplicem esse dispensationis effectum. Quidam est proximus, nimirum, ablatio vinculi legis impedientis rem fieri. Alter vero vltimatus, nempe, opus illud, ad quod faciendum conceditur dispensatio: vt matrimonium, non recitare, non ieiunare. Insuper hic vltimatus effectus aliquando est indiuisibilis: aliquãdo vero diuisibilis. Indiuisibilis dicitur, quando eius est naturæ, vt quamuis ex pluribus constet partibus, & sit opus successiuum, at commodè diuidi non potest. Huiusmodi est matrimonium, non enim commode diuidi potest, vt is, cũ quo dispensatur ad illud ineundum, pro aliquo tempore vtatur matrimonio, & pro alio non vtatur. Et similiter est dicendum de dispensatione ad ordines. Vt vtrumque explicabitur latius nu. 10. Diuisibilis autem est, quando commode diuidi potest. Vt dispensatio ad edendas carnes, vel non ieiunandum in quadragesima, vel ad non recitandum officium diuinum.

7 Vt ergo à certioribus incipiamus, quando causa, quæ à principio fuit vera, erat impulsiua, licet postea cesset, non corruet dispensatio. Quod fatentur Glossa, regula decet, verbo decet, de reg. iur. in sexto, & ibi Dynus, num. 3. Ripa l. ex facto, num. 15. versic. & si replicaueris, ff. de vulg. Tiraquellus tractatu cessante causa, limitatione prima, numero 18. Couar. libro 1. variar. cap. 20. numero 5. versiculo his breuiter, Henriquez lib. 15. de irregul. capit. decimoseptimo, in fine. Atque id probari potest ex multis congestis per ipsummet Tiraquellum eodem tractatu, tota limitatione 4. & 12. Et hoc maximè verum est retenta nostra sententia, quam secuti sumus disput. 21. numer. 17. & 32. asserenti taciturnitatem huius causæ, vel falsitatem circa illam etiam à principio contingentem, minimè vitiare dispensationem. Quãdo vero sit causa impulsiua, & quando finalis, & in dubio qualis præsumatur, dixi eadem disput. 21. num. 8. & nu. 20.

8 Secundo, si causa finalis dispensationis non omnino cesset, sed adhuc aliquot illius reliquiæ permaneant, non extinguitur dispensatio. Quia in moralibus non eadem causa requiritur, vt primo fiat aliquod opus, & vt pmaneat, postquam factũ est. Et minor causa desideratur ad licitum concessionis vsum, quam ad ipsam concessionem. Quippe facilius quis ab obtinendo reijcitur, quam ab obtento, capitulo super his, de accus. Secundò, quia decet beneficium Principis permansurum, in quantum fieri potest. regula docet, de reg. iur. in 6. Ergo in eã partem inclinandum est semper, vt permanentibus reliquijs causæ concessionis illius beneficij, ipsum quoque permaneat. Tertio, quia nec lex cessat, quando non omnino eius causa finalis cessauit. Vt multis citatis probat Tiraquellus tractatu cessante causa, limitatione 17. nu. 1. 2. & 3. Et ideo hanc sententiam tenent Glossa, & Dynus num. præcedenti allegati. Et multis citatis Rolandus consil. 52. nume. 55. volu. 2. Et quamuis in lege ea adhibeatur limitatio (vt constat) ex Tiraquello eodem tractatu, limitatione 22. nume. 12. quoties reliquiæ causæ remanentes sunt tales, vt ad legis illius denuo condendæ sufficiant. At in dispensatione eam limitationem non admitterem, sed intelligo mentem dispensantis, ac committentis dispensationem esse, vt illa sustineatur, dum non omnino causa defecit, quamuis reliquiæ manentes non iudicarentur sufficientes ad priorem dispẽsationis concessionem. Quia id bono communi expedit. Tum vt scrupulus obuietur. Tum etiam ne beneficia Principis, quæ permanere decet, facile valore suo destituantur, atque periculo valor rei faciendę, virtute dispensationis exponatur.

9 Hinc deducitur, in dubio, an cessarit omnino causa dispensationis, iudicandam esse dispensationem validam. Quia stat possessio pro ipsa, vbi semel valida. Quare valore suo spoliãda non est, dũ non constat causam eius cessasse. Deinde, quia in dubio, an valeat dispensatio, iudicanda est valida (vt probauimus disput. 21. n. 25.) Nedum quando de eius valore semel constitit, & dubitatur, an ob causę cessationem cessarit.

10 Tertio, quando dispensatio deducta est ad vltimatum effectum, nec is commodè diuidi, aut partim reuocari potest, quamuis tunc omnino cesset causa finalis, non cessat dispensatio. Quòd hanc esse dispensantis, aut dispensare committentis mentem, iure optimo præsumatur: ne ex dispensatione grauia mala oriantur. Quod exemplis explicatur. Si enim is, qui virtute dispensationis in voto castitatis ex iusta causa obtentæ inijt matrimonium, teneretur postea cessante causa seruare votum, inquãtum potest, nempe, non petendo debitum, vel deberet discedere ab vxore cum magno illius, ac filiorum detrimento, & aliorum scandalo, vel si in matrimonio permaneret, esset cum magno animæ periculo. Similiter si irregularis ex iusta dispensatione ad omnes ordines obtẽta recepit subdiaconatum, si cessante tunc causa dispensationis ea cessaret, nec posset ille ad vlteriores ordines ascendere, cogeretur ad rem valde difficilem. Cum iam ligatus sit, nec retrocedere valeat alio statu assumpto.

11 At difficultas eo tendit, quando vel dispensatio nondum obtinuit suum vltimatum effectum, vt si nondum est initum matrimonium, vel si obtinuit, is est commodè diuisibilis. Vt si virtute dispensationis ad edendas carnes, vel non ieiunandum, cœpit quis eas edere, & non ieiunare, an si tunc causa finalis dispensationis cesset omnino, dispensatio extinguatur? Quidam (licet non his terminis vtantur) absolutè censent satis esse veram fuisse causam tempore, quo Romæ dispensatio impetrata fuit. Atque ideo eam non corruere subsequitur, quamuis causa cessarit tempore, quo ordinarius, vel confessor precum veritatem examinat. Probatur ex capit. quia circa, de consangui. vbi ponderat textus dispensationem, in qua prolès habita allegata est, fuisse subreptitiam, quia tempore impetrationis cessarat causa, mortua etiam prole. Quasi contrarium sentiat textus, si tempore impetrationis soboles extitisset, quamuis tempore comprobationis mortua sit. Sicut dicitur de læsione probanda tempore contractus, ad eum rescindendum, vel supplendum precium, l. si voluntate, & l. secunda, C. de rescind. vend. Sic tenent Rebuffus tomo secundo, constitutionum regiarum, tractatu de rescriptis, in præfationum, 56. versicul. 14. Mascard. de probat. conclusione 1128. numero 22. Idem tenet Emmanuel Sa, summa, verbo gratia, numero 6. vbi generaliter tradit gratiam non perire deficiente causa, ex qua concessa est, & clarius numero 10. vbi docet dispensationem causa paupertatis concessam validam esse, si tempore impetrationis femina pauper erat, quamuis tempore executionis, & informationis facta sit iam diues. Pro eadem parte posset allegari Henriquez libr. 14. de irregul. c. 17. in fine, vbi in hoc exemplo paupertatis feminæ idem dicit. At non est huius sententiæ, quia ipse se explicat, quando ea paupertas non esset causa finalis, sed impulsiua. Et hoc verum est, vt diximus numero 7. & solum hic est sermo, quando causa finalis cessat.

12 Sed hæc sententia omnino displicet. Quia (vt numero sequenti videbimus) omnes ferè Doctores concordant dispensationem, dum est in fieri, ac nondum consummata est, cessare cessante omnino causa finali. At id mandatum factum per Pontificem ordinario, vel per pœnitentiarium confessori, vt dispensent, si preces veritate nitantur, non habet vim veræ, ac consummatæ dispensationis, donec ordinarius, vel confessor dispensent, vt bene reprobato Præposito contrarium sentienti, cap. quia circa, num. 2. versic. quæro nunquid, de consanguin. ac referenti pro se Ioannem Andream, tuentur Parisius consilio 57. numero 53. volumine quarto, Iacobus de Puteo decisione 256. numero 1. libro 1. Couar. latius probans, & dicens

Joannem Andream non sensisse contrarium, 4. dec. 2. part. c. 6. §. 9. num. vlt. Nauar. lib. 4 consil. in prima editione, tit. de consang. consil. 7. in fine, & lib. primo, titul. de tempor. ordin. consil. 38. in fine, & in 2. libro, tit. de filijs presbyt. consil. 3. numero secundo, Mandosius praxi signaturæ, tit. de dispensatione, versic. dispensatio est mandatum, Gallego de cognat. spirit. cap. 23. num. 2. & c. 24. num. 17. Manuel primo tomo summæ, in 2. editione, cap. 238. num. 7. Cuius signum est non valere matrimonium virtute illius contractum, prius quam Ordinarius, vel confessor virtute illius mandati dispensent, vt bene docet Gallego. eod. c. 23. num. 2. Cum ergo tunc non sit consummata dispensatio, cessabit cessante causa finali. Adde mandatum cessare cessante causa illius finali, vt habetur expressè, cap. si pauper, de præbend. in 6. & docent Glossa ibi verbo, cesset, & Dominicus, num. 3. Tiraquel. tractatu cessante causa, in principio, num. 180. Quare dicendum est exigi ad dispensationis valorem, vt causa in eius literis narrata verificetur, & tempore, quo proponitur Pontifici, vel Pœnitentiario, & etiam tempore, quo hi examinata precum veritate dispensationem exequuntur. Quare si causæ veritas tunc cesset, euanescit dispensatio, vtpotè cuius causa finalis cessauit, dum erat in fieri, & nondum consummata.

13 Superest ergo difficultas, an si cesset omnino causa finalis dispensationis, postquam iam Ordinarius, vel confessor dispensarunt, & sic omnino perfecta, & consummata est in se dispensatio, nondum tamen sortita est suum effectum, quia matrimonium non est contractum: vel si cœpit sortiri effectum, is est commodè diuisibilis, vt contingit in exemplis, numer. 11. propositis, extinguatur tunc dispensatio? Duplex est sententia. Prior sustinet tunc non cessare dispensationem. Et potest probari: quia cessante causa, non cessat effectus consummatus, & perfectus, secus quando nondum consummatus est: vt multis citatis tradunt Tiraquellus tractatu cessante causa, tota limitatione 12. Menoch. de præsumpt. libro quarto, præsumptione 189. num. 197. At effectus totalis dispensationis est ipsa legis relaxatio, quæ fit per illam. Cum ergo consummata sit, dispensatione semel iam facta, nil oberit in posterum cessatio causæ. Secundo, quia factum legitime non debet retractari, quamuis postea eueniat, a quo non potuit inchoari, regula factum 73. de regulis iuris, in 6. & regula in ambiguis pro dotibus 85. §. non est nouum, ff. eodem titul. Quæ regula intelligitur, vt tradunt Glossa ea regula factum, in fine, & ibi Dinus, num. 6. Decius dicto §. non est nouum, num. 2. quando factum illud consummatum est. At in hoc euentu iam dispensatio erat in suo esse perfecta, & consummata. Non ergo eius firmitati nocebit, causam postea cessasse, etsi tūc eo quod causa deerat, concedi denuo minimè posset. Tertio, quia per eam est verè relaxata lex, ac eius obligatio extincta. Qualiter ergo reuiuiscere potest, eò quòd causa cessarit? Quod si dicas relaxationem fuisse sub conditione, nempe, dum causa perseuerauerit. Id videtur gratis, & absq; fundamento dictum, & aduersatur rectæ rationi. Quia virtute dispensationis temporaneæ, ac pendentis a conditionis persistentia, nequit matrimonium suapte natura perpetuum iniri. Et ideo huius sententiæ videntur clare Antonius, c. post translationem, nu. 34. de renunciatione, & ibi Abbas in secunda lectura, num. 17. Tiraquellus tractatu cessante causa, in principio, num. 94. Gutierrez, quæst. Canonicis, libro secundo, cap. 15. num. 30. & num. 132. & lib. 1. capit. 15. num. 22. in initio, vbi dicunt dispensationem quando est in fieri, ita vt ex ea non sit ius in esse perfecto acquisitum, cessare cessante causa: secus, si sit in suo esse perfecto, ita vt ex ea sit ius quæsitum, vbi quamuis non explicent quando dicatur dispensatio in suo perfecto esse consistens, & ex ea perfectè ius acquiratur. At manifestum est id contingere, quando iam omnino dispensatio facta est. Ex tunc enim ius perfectè acquiritur vtendi ea, ac contrahendi matrimonij. Quod explicuit Gutierrez, eod. num. 22. in fin. explicans quando dispensatio est in fieri, & nondum sortita effectum, idest, antequam Ordinarius dispenset, vnde expressè est huius sententiæ. Eandem tenent Glossa regula in argumentum 78. verbo in argumentum, ad finem, de reg. iur. in 6. Speculator, tit. de dispensat. §. vltimo, num. 12. Archid. cap. quod pro remedio, & ibi Cardinalis Alexandrinus, & Bellamera statim in principio, 1. quæst. 7. Henricus, cap. etsi Christus, num. 17. de iureiurand. Tiraquel. dicto tractatu cessante causa, in principio, num 92. vbi dicunt dispensationem legitimè factam non esse amplius reuocandam ob causæ cessationem, sed ad hunc sensum tantum cessare, vt deinceps similis dispensatio non sit ei, aut alteri concedenda. Quamuis idemmet Bellamera sibi contrarius dict. cap. post translationem, numero 16. versic. si vero contra, reprobet hanc distinctionem. Pro eadem sententia sunt Glossa, cap. ex tua, verbo irritari, de filijs præsbyt. Angelus, verbo dispensatio, numero 14. & ibi Syluest. q. 6. vbi dicunt dispensationem non retractari ex superuenienti facto. Et qui hanc sententiam amplecteretur, damnari non posset. Cum graues pro se authores habeat, nec rationibus destituta sit: nec opposita ita concludant, quin solui possint.

14 Posterior sententia (cui tanquam multo probabiliori accedo) ait, cessare tunc eius dispensationis valorem. Ducitur primò, ex cap. generaliter, 16. q. 1. & cap. tuæ. de cleric. non resid. & cap. Abbate, in fine, de verbor. signific. ex quibus textibus constat reuocari gratiam, & priuilegium cessante causa. Secundò, ex l. Vranius 72. versic. sed cum duo, ff. de fideiussoribus, vbi dicitur quandam fideiussoris obligationem extingui, & redditur ratio his verbis: *Vt quemadmodum incipere alias non possunt ita nec remaneant.* Vbi Glossa, verbo remaneant, inde infert, quod impedit faciendum, destruere quoque iam factum. Et remittit se ad l. patre furioso, 8. verbo retinere, ff. de his qui sui, vel alieni iuris sunt, vbi opponit multa impedire rem faciendam, quæ iam factam non dissoluunt. Et respondet id esse verum, quando causa impediens est efficiens, secus quando est finalis: eam enim dicit, sicut a principio impedit actum faciendum, ita impedire factum. Cum ergo causa finalis deficiens impediat dispensationem fieri, impediet quoque eam semel factam perseuerare, quo ad illum effectum, qui non est in esse productus, vel si partim productus sit, impediet effectum successiuum, qui commodè diuidi potest. Tertiò, quia facilius tollitur priuilegium, seu eius extraordinarium, & speciale, quale est dispensatio, quam ius commune, l. eius militis, §. 1. & ibi Glossa, verb. quocumque modo, C. ad Senatusc. Velleianum. Et docent multi alij, quos refert, & sequitur Tiraquel. tractatu cessante causa, limitatione 11. in fin. At ius commune cessat cessante causa eius finali. Vt apud omnes compertum est. Ergo à fortiori ius speciale. Et confirmatur: quia lex generalis indulgens priuilegium aliquod cessat cessante eius causa finali. Atque ita Barbosa, l. parte 1. num. 85. ff. soluto matrimonio mulris allegatis tuetur cessante omnino ratione priuilegij per leges doti concessi, id cessaret. Et constat: quia vniuersale axioma est, legem ex suæ rationis cessatione cessare. Ergo multo maiori iure priuilegium, & dispensatio priuata cessabunt. Quis enim dubitet maiori firmitate gaudere priuilegium omnibus per legem indultum, quæ tanta consultatione præuia indici solet, quam indultum speciali personæ, quod passim concedi solet. Et amplius confirmatur: quia priuilegium lege generali indultum est tāquam fauorabile interpretandum latè (vt dixi disputatione 1. numero 7.) At dispensatio specialis est odiosa, & strictè interpretanda, (vt ibidem probaui numero 3.) Si ergo illud cessat cessante ratione, a fortiori hæc. Quarto, quia actus non operantur vltra agentium intentionem, c. quemadmodum, de iureiurando. At in omni dispēsatione subintelligitur conditio, dummodo causa permaneat. Alias iniquus esset dispensans si vellet suam dispēsationem ad eum casum extendi, quo causa prorsus cessaret. Et maximè in voto, vel iuramento, in quibus ad dispensationis valorem exigitur causa. Ergo cessante causa cessabit. Et confirmatur ex l. ex facto, in principio, ff. de vulgari, vbi deciditur priuilegium patri concessum substituendi filio furioso, cessare filio sanæ mentis effecto: & euanescere substitutionem illi antea factam. Cum tamen priuilegium id iam esset ad effectum deductum; quia is reuocabilis erat. Et reddit textus rationem in his verbis. *Etenim iniquum incipit fieri beneficium Principis, si adhuc id valere dicamus. Auferret enim testamenti factionem homini sanæ mentis.* Sic ergo in nostro casu, cum

cessante

cessante causa incipiat iniqua esse dispensatio, vtpote, quę absque vlla ratione ex tunc eximit priuatum à iure communi, vel naturali Diuino, in praeiudicium communitatis, cui id scandalo est: cessabit ex tunc quo ad effectũ, qui commode reuocabilis est. Et confirmatur amplius, quia paria sunt, nullam ab initio fuisse causam, & fuisse aliquã, sed illam omnino finitam esse. Vt expresse probatur ex l. 1. ff. de condictione sine causa: & l. nihil interest, ff. de nautico fęnore. Et docet Afflictus quem refert, & sequitur Tiraquellus tractatu Cessante causa, in principio numero 14. At quando à principio nulla esset causa, dispensatio irrita esset, vel illicita. Ergo eodem vitio afficietur, si cessante postea causa permaneat. Non est autem credendum velle dispensantem peccare, intendendo, vt dispensatio vim habeat in eo casu, in quo dispensatio, aut irrita esset, aut illicita. Quinto, quia Decius regula in ambiguis pro dotibus 85. §. non est aequum, nu. 3. ff. de regulis iuris, probat actum legitimè factum retractari, quando res ad eum casum peruenit, vt causa finalis deficiat. Tandẽ, quia absurdum videtur, vt is cum quo est legitime dispensatum ad carnium esum, ratione debilitatis dubiae, & quae ex se non excusabat seclusa dispensatione, possit eis vesci si integram etsi miraculosè valetudinem recuperat. Et ideo pro hac sententia sunt multi Doctores, qui generaliter, & indistinctè tradunt cessante dispensationis causa, ipsam cessare, hi sunt Glossa, cap. generaliter. verb. non deuagantes 16. q. 1. & c. cum ex eo, verb. literarum, de electione in fin. & regula decet. 16. verb. decet. de regulis iuris, in 6. vbi Dinus nu. 2. Ioann. Andr. e. post translationem, n. 29. in initio, de renunc. Archidiacon. c. 1. nu. 1. dist. 55. Baldus, l. generaliter. n. 3. C. de Episcopis, & Cleric. Alexander, l. filius à patre, §. filiusfamilias, num. 2. ff. de liberis & posthum. idem Baldus rubrica de consuetudine nu. 25. Felinus ca. quae in Ecclesiarum, nu. 29. de constitu. Probus additione ad Monachum, c. 1. nu. 5. de filijs presbyter. in 6. Francus d. c. cum ex eo. num. 2. notabili vltimo Valascus consi. 60. numer. 9. tomo 1. Brunorus in suo compendio, litera D. versi. dispensatio cessare debet. Et multi alij, quos refert Tiraquellus tractatu cessante causa, in principio n. 91. Et magis in specie id tradunt Abbas cap. suggestum, nume. 5. de decimis. Tiraquel. alios referens dicto tractatu cessante causa, limitatione 23. nu. 11. vbi docent priuilegium habens tractum successiuum cessare cessante causa.

15 Ex quibus omnibus infertur, vt dispensatio valida sit, ac suam firmitatem conseruet, opus esse duplici tempore verificari totam causam finalem, ex qua valor dispensationis pendet, nimirum, tempore, quo Pontifex, vel poenitentiarius concedunt illam, committentes exequutionem ordinario, vel confessori, cognita precum veritate, & tempore quo hi exequuntur. Insuper est opus, vt tempore, quo omnino consummanda est, assequens suum vltimatum indiuisibilem effectum, non cessarit omnino causa finalis.

16 Sed dubitabis, quid si tempore medio inter concessionem Pontificis, vel poenitentiarij, & exequutionem ordinarij, vel confessoris, deficiat veritas causae, at vtroque tempore vera sit, an corruat dispensatio? Verbi gratia, si femina impetret dispensationem ad matrimonium allegata causa dotis defectus, & vere dum Pontifex dispensauit, pauper erat: diues tamen effecta est antequam literae ad manus Ordinarij venirent, & iterum ante id tempus redijt ad pristinam paupertatem. Et videtur eam dispensationem non prodesse. Quia cum semel eius causa omnino cessarit, videtur quoque ipsa dispensatio cessasse. At semel cassata vires recuperare nequit, nisi à Pontifice iterum concedatur. At existimo dispensationem valere. Quia cum vim suam & valorem habere debeat ex voluntate Pontificis, vel pęnitentiarij concedentis, & ordinarij, vel confessoris exequentis, sufficit eo duplici tempore causam esse veram, ne subreptionis vitio notari valeat. Sicut ad haereditatem testamentariam exigitur, & satis est capacitas haeredis tempore facti testamenti, mortis testatoris, & aditionis haereditatis: nec de medio alio tempore curatur. Vt per textum expressum l. si alienum 40. §. in extraneis, ff. de haered. instituend. docent Glossa finalis, l. non oportet, 54. ff. de legat. 2. Sarmiento lib. 8. Selectarum, super ead. leg. non oportet, in fine. Molina lib. 3. de primogen. cap. 2. num. 18. & 19. & omnes. Et sententia haec constabit amplius ex dicendis numero sequenti.

17 Imo si causa vtroque hoc tempore verificetur, & sic legitime concedatur dispensatio, & si postea deficiat, & ita cesset dispensatio, credo mentem concedentis eam esse, ne ita cesset, vt valore suo destituatur redeunte illa causa: sed suspensus erit valor, ita vt dum causa non redit, nec licitus, nec validus sit eius dispensationis vsus: at eademmet causa redeunte valebit dispensatio. Quia cum semel valida fuerit, solum cogimur iudicare mentem concedentis esse, vt cessante causa cesset illius vsus, ne illicitus sit defectu causae, qua honestari debet. Cum ergo redeunte eadem causa vsus sit licitus, credendum piè est eam esse Pontificis mentem, vt dispensationis valor non cassatus, sed suspensus redeat. Nec deest simile ad hoc comprobandum. Quia Minchaca libro 1. de successionum progressu, in praefatione numero 67. & duplici sequenti, & lib. 1. controuersiarum illustrium. cap. 46. nu 3. censet obligationem legis non omnino extingui cessante causa, sed suspendi, ac sopiri, ac proinde redeunte causa reuiuiscere. Ex his patet ad argumentum contrarium nu. praecedenti adductum.

18 Quid autem dicendum sit, si semel inito matrimonio cum dispensatione super voto castitatis, aut religionis, eoque dissoluto cesset causa dispensationis? dicam disputatione sequenti.

19 Ad argumenta numer. 13. proposita respondetur. Ad primum dic, eam doctrinam procedere de vltimato dispensationis effectu, & indiuisibili: vt constat ex dictis nu. 14. Ad secundum eodem modo respondetur non censeri illud factum legitimè, & omnino consummatum. Ad tertium dic, illam relaxationem, sicut & legis obligationem pendere in fieri, & conseruari à suae causae finalis existentia: dum vltimatus, & indiuisibilis effectus non est iam consummatus: nec per hoc reddi dispensationem conditionalem. Cum ea conditio tacite insit: ac semel matrimonio virtute illius inito, nil oberit cessare causam. Quod effectus sit indiuisibilis, & iam omnino consummatus.

DISPVTATIO XXXI.

An dispensatio in voto Castitatis, religionis, non nubendi, extinguatur priori matrimonio inito, vel eo cum quo dispensatur, egresso dispensantis territorium?

SVMMARIVM.

An di-

An dispensatio in solemni Castitatis voto intelligatur pro prima vice, nu. 13.
An quando dispensatio in his votis est ad contrahendum cũ certa persona, intelligatur de prima vice, nu. 14.
An duo, voto Castitatis astricti impetrantes dispensationem ad mutuo contrahendum possint cum alijs contrahere, & eo matrimonio soluto ad aliud transire, nu. 15.
Soluuntur argumentis, num. 16.
An dispensatio prosit extra dispensantis territorium? Refertur opinio, num. 17.
Explicatur sententia Authoris, num. 18.
Satisfit argumentis, nu. 19.

1 DVplex in hac disputatione quæstio inuoluitur. Prior est, de extensione dispensationis ad actum exercendum vltra primam vicem. Posterior de extensione eius vltra territorium.

2 Quæstio prior. An dispensatio in votis castitatis, religionis, non nubendi, ad ineundum matrimonium, intelligatur de sola prima vice? Hoc difficultate vacat, quando ex dispensationis verbis colligitur ad vnicum matrimonium eam concedi. At aliquando verba non ita expressa sunt. Vt hisce diebus duplex ad me dispensatio allata fuit, altera voti religionis pro solo conscientiæ foro concessa: altera voti castitatis pro vtroq; foro, & in hac sic dicebatur: *Votum commutes præfata N. ad hoc, vt matrimonium tunc contrahere possit.* In illa vero dicebatur sic: *Ad hoc tantum, vt tunc matrimonium contrahere possit.* Et vtraque verba meo iudicio non denotant, vt matrimoniũ restringatur ad primam vicem: sed eorum sensus est. Commuta votum, & partim dispensa in illo ad eum solum effectum, vt cum commutaueris, & dispensaueris, possit matrimonium inire: non autem quo ad alios effectus. Et similiter, quamuis literæ dicant (vt solent aliquando dicere) hac vice dispensa, vt possit matrimonium inire: nõ denotatur restrictio ad vnicum matrimonium. Sed sensus est, pro hac vice concedimus tibi facultatem dispensandi in eo voto, & non generalem facultatem. Quare si persona illa voti illius dispensationem consequuta, iterũ emitteret id votum, non posset commissarius hic cum illa dispensare. Et in omnibus prædictis verbis non esse animũ restringendæ dispensationis ad vnicum matrimonium, vel ex eo colligi videtur, quia quando restringitur, id apertis verbis solet fieri, sub hac clausula: *Ita quod si viro, cui coniungetur, superuixerit, viuat postea cœlebs, & in castitate, vtpote eodem voto obligata.* Cum ergo id nõ apertè dicitur, sed verbis tam ambiguis, non credendum est eam fuisse mentem. Quare an tunc accipienda sit ea dispensatio de sola prima vice, ex principijs generalib. deducendum est.

3 Quamuis autem expressis verbis dispensatio restringatur ad vnicum matrimonium, intelligenda est, si id sit validum. Quippe matrimonium irritum non extinguit dispensationis effectum: concessio enim ad primum actum limitata intelligitur de primo valido. Actus enim irritus quasi non fuerit reputatur. Quod ex multis latissime tradit Tiraquel. l. boues, §. hoc sermone, limitat. 1. a num. 1. ff. de verb. signif. Atque idem tradunt loquentes de illegitimo, cum quo dispensatur ad vnicum beneficium, dicunt enim concessionem non finiri collatione beneficij irrita, Anchar. c. 1. q. penult. de filijs presb. in 6. & ibi Dominicus nu. penul. Francus, nu. 13. Quia dispensatio debet intelligi cum effectu.

4 Hoc intellige, nisi is, cum quo dispensatum est, scienter id matrimonium irritum inierit. Tunc enim ne ex fraude sua commodum reportet, dispensatio extinguitur ex primo actu. Ita docent Anchar. Domin. Francus, Tiraquel. ea. limit. 1. a num. 29. latissime id probant vbi eos nu. præced. allegaui.

5 Nec ea dispensatio extinguetur primo matrimonio valido, soluto tamen ante consummationem, aut morte, aut professione alterius coniugis, aut Pontificis dispensatione. Quia non dicitur perfecte, & omnino initum id matrimonium, ad quod dispensatum est, si non consummetur. Nec dispensatio suum effectum est fortita: vtpote, quæ ad id est, vt matrimonium consummetur. Et sola matrimonij consummatio repugnat voto.

6 Tota ergo difficultas est, quando dispensatio, nec restringit ad primum matrimonium, nec explicat, vt liceat toties, quoties libuerit. Et videtur ea intelligi de sola prima vice: ex c. 1. §. ille vero, de filijs presbyt. in 6. vbi deciditur illegitimum, cum quo dispensatur ad beneficium, non posse nisi vnicum obtinere. Et redditur ibi ratio, eo quod dispensatio sit stricti iuris. Quæ verba non solam plurium beneficiorum retentionem interdicere videntur, cum tunc nil ambiguum deciderent. Id enim in beneficijs curatis, de quibus loquitur ille textus, interdictum erat omnibus, etiamsi irregulares non essent cap. de multa, depræhend. Nec ratio textus congrueret: id enim non prouenit ex stricta dispensationis intelligentia: sed ex natura beneficiorum curatorum, quæ incompatibilia sunt. Atque ita intelligunt eum textum, Archidiac. ibi in fine. Lapus quem refert, & sequitur ibi Anchar. q. penult. Dominicus, num. penult. Francus, num. 12. & ca. non potest, in principio, num. 7. de præbend. in 6. dicens hunc intellectum esse stylo Curiæ approbatum. Rebuffus praxi benef. tit. de dispensatione super defectu natalium, num. 83. atque eam reddit rationem. Quod gratia priori illo actu sit suum effectum consequuta. Quare Dominicus eodem c. 1. §. ille vero, num. 2. & Francus ibi numer. 4. colligunt ex eo textu hanc regulam. Dispensatio tanquam exorbitans, & odiosa non includit nisi primum actum subsequẽtem, atque eo impleto extinguitur. Secundo ex l. boues, §. hoc sermone, ff. de verb. signific. vbi deciditur sermonem simpliciter prolatum intelligi de prima vice, & sic nuptias de primis. Et pro hac sententia est Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 5. num. 7. in commento litera V. vbi ait, dispensationem, vt professus ducat vxorem, intelligi de prima vice.

7 Sed vt meam sententiam explicem, dispensatio in his votis potest esse totalis, aut partialis, & restricta. Totalis est, quando absolute, & absque limitatione aliqua conceditur. Partialis autem, quando quo ad actum determinatum, vel respectu personæ determinatæ conceditur. Vt est partialis, quo ad actum, quando dispensatur in voto castitatis, vel religionis ad matrimonium ineundum (vt communiter in ea dispensatione explicari solet.) Est autem tunc partialis, eo quod non sit integra in voto dispensatio. Si enim ille fornicaretur, reus esset voti castitatis violati. Et in voto religionis est partialis. Quia si dispensetur cum vouente religionem ob vehementes carnis tentationes, aliamve causam, cui solo matrimonio subuenitur, non posset ille virtute dispensationis manere in sæculo absque coniugio. In voto autem non nubendi esset dispensatio totalis. Quia id votum nullo alio actu interdicit. Partialis autem dispensatio, quo ad personas esset, quando esset ad matrimonium cum certa persona ineundum.

8 Prima conclusio sit. Si dispensatio sit absoluta, & totalis in voto castitatis, religionis, aut non nubendi, probabilius existimo licere toties quoties inire matrimoniũ, & sic non extingui prima vice. Ducor, quod dispensatio absoluta voti sit voti relaxatio, at eo relaxato, non est, quod impediat transitum ad posteriores nuptias, prioribus solutis. Et confirmatur, quia quando mens est restringere ad prius matrimonium, id expresse in literis cauetur. (vt diximus numero 2.) Signum ergo est, ea clausula non adiecta non esse mentem restringere. Secundo, quia licet dum dispensatio non conceditur absolute in impedimento, sed ad certos actus, vt dum dispensatur cum irregulari ad ordines, vel ad beneficium, restringenda sit, vt intelligatur de minoribus ordinibus, vel de vnico beneficio, at secus est, dum absolute tollitur irregularitas per dispensationem. Tunc enim ad omnia intelligitur sublata, (vt diximus disput. 1. numero 28) At hæc dispensatio in voto est absoluta, & totalis. Et pro hac sententia sunt a fortiori Doctores, quos numero 11. in fine referam.

9 Hæc tamen conclusio limitanda est primo, nisi causa dispensationis omnino cessarit. Tunc enim non licebit ad alias transire nuptias, sed redibit prioris voti obligatio. Ducor non eo, quod censeam dispensationem restrictam esse ad vnicum actum, sed quia omnis dispensatio intelligitur concessa dependenter a suæ causæ finalis duratione, quo ad actus non consummatos diuisibiles, (vt

vt probaui disp. præcedenti, nu. 14.) Cum ergo posterius matrimonium sit diuisibile à priori, & nondum initum sit, cessabit dispensatio, quoad illud cessante causa eius. Quod de voto religionis limitarem, si res permaneant in eodem statu. Nam si vouens iam esset senior factus, vel alias religioni ineptus, vel sobolem educandam haberet, existimo mentem dispensantis esse, vt in hoc euentu non teneatur ad votum.

10 Secundo temperanda est, nisi potestas dispensantis limitata sit. Vt si Episcopus in votis absolutis castitatis, vel religionis dispenset ratione vrgentis necessitatis, ea dispensatio primo actu finietur. Quod Episcopus nequeat tunc absolutè dispensare, sed quatenus est necessarium ad illi necessitati subueniendum. Quod probauimus disp. 9. num. 26.

11 Secunda conclusio. Quando dispensatio esset partialis quoad actum, vt in voto castitatis, aut religionis, ad contrahendum matrimonium, non caret magna probabilitate asserere eam dispensationem primo actu extingui. Vt probant rationes, nume. 6. adductæ. At probabilius reputo non extingui, sed licere ad alia matrimonia transire permanente eadem dispensationis causa. Ducor, quòd ea restrictio tantum videatur excludere, ne voto castitatis ligatus excusetur a sacrilegio fornicando, & ne vouens religionem possit non inito matrimonio manere in sæculo (vt num. 7. explicuimus.) Nō autem videtur excludere transitum ad alias nuptias prioribus solutis. Quādo enim id intenditur, expressis verbis dicitur. (vt diximus, num. 2.) Secundò, quia cum absoluta sit dispensatio in ordine ad matrimonium ineundum, tollit absolutè vinculum matrimonio obstans. Nil ergo impediet transitum ad aliud. Tertia, quia quando absolute dispensatur cum illegitimo ad beneficium, est satis probabile eam dispensationem non arctari ad primum beneficium, sed eo dimisso extendi successiuè ad aliud, & aliud. Quod tuetur Ioan. Andr. cap. 1. de filijs presbyt. in 6. & cap. non potest, num. 5. de præbend. in 6. Angelus, verb. beneficium, num. 24. & ibi Armilla, numero 29. Syluestr. verb. beneficium, 3. quæst. 11. numero 14. Tabiena, verb. beneficium, 2. quæstio. 17. num. 19. & reddit Ioan. Andr. rationem. Quia dispensatio illa reddens illegitimum capacem, non respicit beneficium, sed personam. Et clarè hoc videntur indicare verba textus dicti capituli 1. in fine, ibi: *Nisi vnicum beneficium obtinere*. Tantum enim significant non licere illi virtute dispensationis, nisi vnicum retinere beneficium, non autem duo simul, nec obstat ratio, numero 6. adducta contra hanc declarationem. Quia textus ille de omni beneficio loquitur, & ita quid speciale decernit in irregulari, ratione strictæ intelligentiæ dispensationis. Nam si is non sit irregularis, posset simul duo beneficia compatibilia, quorum neutrum decenti sustentationi sufficiens est retinere. Quod illicitum est irregulari, cum quo absolute dispensatur ad beneficium. Ergo similiter dispensatio in voto castitatis, aut religionis ad matrimonium, non extinguetur primo actu, vtpote quæ impedimentum personæ, potius, quam ipsum matrimonium respicit. Hanc tenet Stunica, quæstio. sexta, de voto, numero 125. dicens professum, cum quo dispensatum est ad matrimonium, posse viduum effectum ad aliud transire: (de hoc tamen exemplo dicam numero sequenti) pro eadem est Angles Floribus, 2. par. vbi de voto, quæst. vnica, art. 8. post secundam difficultatem, dubio 1. vbi ait monachum hunc non teneri, mortua vxore ad religionem redire.

12 Hinc deducitur, an dispensatio ad matrimonium absolutè concessa in voto castitatis solemni extendatur vltra primam vicem, perpendendum esse, quando alias non exprimitur in ea, ex causa ob quam conceditur. Si enim eadem causa adhuc permaneat, cum dispensationis verba restricta non sint, licebit eo dissoluto matrimonio ad aliud transire. Et in hoc casu est verum, quod ex Stunica, num. præced. retulimus. Secus si causa non permaneat, vt si dispensatum est, cum professo quòd deesset successor in regno, habuit sobolem ex primo matrimonio, vel in ea ætate dissolutum est, vt iam sit impotens ad generandum, nequit ad aliud transire.

13 Vltima Conclusio. Quando dispensatio in his votis limitatur, quoad personam, cum qua ineundum est matrimonium, perpendendum est ex causa dispensationis allegata, an mens sit dispensantis limitare, quoad illam personam. Si enim ea causa nullatenus concernat personam illam, sed omnino se teneat ex parte eius, cum quo dispensatur, nec dispensans motus fuerit, vt specialiter gratificaretur ei personæ, cum qua contrahendum est, ea dispensatio cum censetur absoluta ad matrimonium: ac proinde causa perseuerante, extenderetur ad quoduis aliud matrimonium, & ad ineundum quoque non cum illa, sed cum quauis alia persona. Secus si causa teneret se ex parte personæ illius cum qua est matrimonium contrahendum: vel ob aliquam specialem rationem vellet ei dispensans gratificari. Tunc enim ad id solum matrimonium, & cum ea sola persona dispensatio extenderetur. Exemplum prioris partis sit: vt si allegauit vouens se maximis carnis stimulis vrgeri, & petijt dispensationem ad ineundum matrimonium cum Maria, nulla alia allegata causa, nec dispensans habet specialem Mariæ cognitionem, ob quam vellet illi specialiter gratificari. Exemplum posterioris partis, quando allegaretur eam feminam defloratam esse a vouente, & nisi eam ducat, fore vt maneat innupta: vel ob aliquas speciales causas iustè præsumitur in dispensante voluntas illi gratificandi. Ratio autem conclusionis est: quia in priori parte, nil prorsus attinet ad dispensationem expressio personæ cum qua est contrahendum, nec illa persona mouet aliquo modo ad dispensandum, secus in posteriori. Quod si obijcias, hinc sequi dispensationem ad contrahendum inter duos consanguineos nominatos, causa omnino existenti ex parte feminæ, porrigi, vt illa possit nubere alij consanguineo, omisso illo. Neganda est sequela. Quia cum vtrūque extremum impedimento dirimenti laboret, indiget vtrumque dispensatione. Et quamuis dispensatum esset cum vtroque ad contrahendum cum alia persona consanguinea, neutrum haberet sublatum consanguinitatis impedimentum, nisi respectu illius personæ, cum qua secum dispensatum est, & sic non posset virtute illius dispensationis cum alia persona contrahere. At in nostro casu solus vouens impedimento laborat, & illud æquè se habet, & indifferenter ad contrahendum cum illa persona, vel cum alia. Quòd si vterque votum emisisset, & sic in vtroque esset impedimentum, id esset omnino accidentarium, nec impedimentum vnius est specialiter erga alium, sed indifferenter se habet ad quodcumque matrimonium.

14 Hinc deducitur, si duo voto castitatis astricti dispensationem ad mutuo contrahendum impetrent, allegata causa cuiusuis illorum independenter ab altero, posse virtute illius vtrumuis illorum, cum quauis alia persona non impedita contrahere, & durante causa, si dispensatio non sit expresse ad vnicum matr. posse eo soluto ad aliud transire. Vt si quiuis illorum allegaret se stimulis carnis agitari. Quia tunc est duplex omnino diuersa dispensatio: & neutra ab alia pendet. Secus si causa allegata versaretur specialiter inter hos. Vt si allegarent se mutuo inter se concubinatu irretitos esse, vel feminam illam ab hoc infamatam, tunc enim ad solum matrimonium inter illos ineundum, dispensatum censetur.

15 Ad argumenta nu. 6. proposita respondetur. Ad primū constat ex dictis, num. 11. Ad secundum, dic limitari eam regulam, nisi post primum actum maneat eadem dispositionis ratio. Vt benè docet Tiraquellus eadem l. boues, § hoc sermone, limitat. 10. num. 1. Præterea intelligitur, quando non tollitur obstaculum, ut si esset mera nubendi licentia: secus quando tollitur, vt in hac dispensatione contingit.

16 Quæstio posterior. An dispensatio extendatur, ita ut prosit extra dispensantis territorium: ut si Episcopus dispenset cum subdito in uoto nō nubendi, possit ille uirtute illius dispensationis, ubique terrarum ad nuptias transire, absque uoti uiolatione: Et uidetur pars negans. Quia legitimatio plena, & omnimoda facta per Pontificem nullatenus extenditur quoad bona temporalia, ut uim habeat extra loca temporali Pontificis iurisdictioni subiecta. Vt tradunt ferè omnes: eo quod temporalis Papæ iurisdictio ad id requisita, non excedat eorum locorum limites. Ergo similiter cum Episcopi potestas non excedat suæ diœcesis limites, eius dispensatio

non

non prodest vltra eius dioecesim, sed is Episc. dispensare debet, in cuius dioecesi beneficium est. Vt docent Gloss. cap. dudum, el 2. verb. intitulatam in fin. de elect. & c. cum ex eo, verb. subiectas eodem tit. in 6. vbi Dominicus numero 7. vers. nota istam. Francus, num. 3. Chassanæus in consuet. Burgundiæ, rubrica 9. num. 13. & sequentibus, & ibi eius Additionator post num. 16. Rebuffus, capit. exstirpandæ, §. qui vero, artic. 5. notabili 20. de præbend. atque concludit tutius esse dispensationem non extendi extra dispensantis territorium: atque id verum esse etiam quando per dispensationem tollitur personæ obstaculum. Per doctrinam Bartoli, l. 1. q. 7. num. 40. C. de summa Trinitate, vbi post longam disputationem concludit, numero 41. vers. ad contraria respondeo, sic distinguens. Aut loquimur circa solemnitatem alicuius actus, tollendo solemnitatis iure requisitæ obstaculum: & tunc actus gestus in eo loco cum eius loci solemnitate, habebit effectum vbique. l. fi. C. de testam. aut tollitur obstaculum incapacitatis personæ, quia nimirum, persona iure incapax efficitur capax. Et hac causa dispensatio non habet effectum extra territorium. Cum ergo sublato matrimonij impedimento per dispensationem, tollatur incapacitas personæ ad illud valide, aut saltem licitè ineundum: non erit integrum ea vti extra dispensationem concedentis dioecesim.

17 At tenendum est, eam dispensationem vbique prodesse. Ducor, quia (vt notant Dominicus, Francus, Chassanæus, numero præcedenti allegati, Decius consil. 207. pulchrum est dubium, a num. 2. volum. 2. Probus additio. ad Monachum cap. officij, num. 17. & 18. de offic. legati in 6.) quando dispensatur cum aliquo circa aliquam rem, sic distinguendum est. Aut impedimentum consurgit ex parte personæ cum qua dispensatur: aut ex parte rei ipsius, in qua dispensandum est. Quando ex parte personæ, tunc dispensatio proprij prælati personæ habentis impedimentum porrigitur in quemcumque locum: secus est, quando prouenit ex parte ipsius. Tunc enim arctatur territorio dispensantis. Ratio discriminis est: quia in priori casu tollitur personæ incapacitas: ac proinde cum ea nullo impedimento affecta maneat, nil obstabit vt vbicumque virtute eius dispensationis capax sit. At in posteriori, cum res illa, ex qua impedimentum consurgit, non sit subiecta prælato dispensanti, vtpotè, quæ extra eius dioecesim sita est, eius dispensatio non poterit impedimentum se tenēs ex parte illius rei auferre. At in præsenti casu impedimētum ad matrimonium ineundum prouenit ex parte personæ. Ergo dispensatio proprij prælati in illo proderit vbique. Atque ita non obstat simile, num. præcedenti allegatum, de dispensatione circa beneficiorum pluralitatem, quæ in diuersis dioecesibus sita sunt. Quia Doctores ibi allegati asserentes non posse proprium Episcopum, sed eum quoque dispensaturum in cuius dioecesi situm est beneficium, innituntur, eo quod secundum beneficium est illud, quod inducit impedimentum, & ita est dispensaturus Episcopus loci, in quo est secundum beneficium. At Decius, & Probus proximè allegati, Rebuffus in concordatis, vbi de forma mandati Apostolici, super verb. dispensationum, 2 versic. quæro an dispensatus per legatum, dum dicunt posse Episcopum proprium dispensare in ea pluralitate, ducuntur, eo quod existimant impedimentum non oriri ex parte beneficij, sed ex parte personæ. Cum enim habeat vnum beneficium, non est ad aliud priori retento idonea c. is cui, de præ. in 6. Et ideo hanc sententiam sustinent Inno. capit. per venerabilem, num. 3. qui filij sint legit. & ibi Ioan. Andr. numer. 6. Cardin. nu. 10. q. 2. vbi tractantes de illegitimo cum quo Episcopus dispensat ad ordines minores, & beneficium simplex, dicunt eam dispensationem vbique prodesse. Quia in nullius est præiudicium. At secus (aiunt Innocen. ibi num. 2. & Ioan. Andr. num. 6.) de legitimatione ad bona temporalia. Quia id consurgit in tertij damnum. Idem tenet loquens de dispensatione Episcopi cum suo subdito ad edenda lacticinia, & carnes, dicens vbique prodesse, Nauar. lib. 5. consil. tit. de priuilegijs, in prima editio. consil. 15. in fin. in 2. consil. 6. in fin. Idem tenet alios referens Bolognetus l. fi. num. 36. ff. de iurisdiction. omnium iudicum.

18 Ad argumenta num. 16. proposita respondetur. Ad primum dic id euenire ob tertij præiudicium: vt ex Innocentio, & Ioanne Andrea, diximus nu. præc. Vel secundo, dic, id non esse impedimentum solius personæ, sed etiam rei. Quia successio in bona temporalia est metienda legibus regni, in quo succeditur: sicut in contractibus attenduntur leges regni, in quo celebrantur. Et quia Pontifex nequit his legibus, quæ iustæ sunt, derogare, ideo eius legitimatio, quoad bona temporalia non prodest extra loca illi temporaliter subiecta. At in nostro casu prouenit impedimentum ex parte personæ. Ad confirmationem constat ex dictis num. præcedenti.

DISPVTATIO XXXII.

An si impetrans dispensationem illi renuntiet, possit amplius ea prodesse.

SVMMARIVM.

Proponuntur probantia vbi semel renunciatum est dispensationi, eam non posse prodesse, nu. 1.

Prodest dispensatio, dum superior non acceptat renunciationem, num. 2.

Quid, si sit dispensatio in voto, vel iuramento, & quando hæc commutata sunt, & vouens relicta commutatione semel acceptata, elegit iterum votum, an possit ad commutationem redire, nu. 3.

An sufficiat renunciationem dispensationis acceptari ab ordinario, vel confessore, cui eius exequutio committitur, n. 4.

An vires amittat dispensatio, si impetrans illam cancellet, vel concidat, nu. 5.

An si dispensatione obtenta, vt duo consanguinei contrahāt, alter, vel vterque ad alias nuptias transeant, vel impetrans dispensationē ad contrahendum cum alio consanguineo, pereat prima dispensatio, nu. 6.

Satisfit argumentis, nu. 7.

1 Videtur pars affirmans impetrantem, qui semel dispensationi renunciauit, non posse amplius mutata voluntate dispensatione vti, suaderi ex sequentibus. Primo, quia quod semel placuit, amplius displicere non potest: regula quod semel 21. de regul. iuris, in 6. Secundo nam is quem poenitet, iurique suo renunciat, ac contradicit, non auditur amplius illud allegans capit. prohibentur, 2. quæst. 1. cap. de his, de accusation. cap. quam periculosum 7. quæst. 1. vbi Glossa alios textus concordantes allegans, verb. quam periculosum, inde infert renunciantem iuri suo id repetere non posse. Ex eo enim quod quis impugnauit, fructum consequi non debet: regula ex eo, de regul. iuris, in 6. Tertio, quia quod semel ab aliquo repudiatum est, redintegrari ab eodem non potest, l. final. C. de conditionibus insertis. Et notat ibi Baldus, numero 3. notab. 4. Tandem, quia priuilegium amittitur non vsu, quasi is sit renunciatio tacita. Ergo a fortiori renunciatione expressa.

2 Ceterum tenendum est, quamdiu superior non acceptauerit illam priuilegij, vel dispensationis renunciationem, sed in eadem voluntate perstiterit, quod præsumitur capitul. maiores, in fine, de baptism. l. eum, qui. ff. de probat. posse eum cui conceditur, non obstante quod impetrationi contradixerit, vel post consecutionem renunciauerit, vti mutata voluntate ea dispensatione, vel priuilegio. Probatur ex capitul. literas, de procur. in 6. ibi, *Licet is, qui procurator constituitur ab absente, dixerit præsentatum sibi suscipere nolle mandatum: hoc tamen nequaquam obstante, quamdiu constituens in eadem perstiterit voluntate, ipsum acceptare poterit, quandocunque placuerit.* Per quem textum Glossa finalis ibi, Ioann. Andreas. Archidiaconus, Dominicus, & Francus ibi in fin. Ancharan. ad finem, oppositione penultima, dicunt electum renuentem consentire electioni, posse mutata voluntate eandem acceptare, electoribus in priori voluntate persistentibus. Quod idem de iudice delegato, & arbitrio, qui semel arbitrium, & delegationem repudiarunt, docent Glossa, & ijdem Doctores ibi. Secundo, ex doctrina quam amplectantur Glossa penultima, c. si tibi absenti, de præbend.

prebend.nu.6.& ibi Ioan. And.in fi. Anchar.num.3. notabili 8.Dominicus,nu.16.Francus,num.12.vbi tradunt dissentientem collationi beneficij sibi absenti factæ, posse re integra mutare voluntatem, & consentire permanente conferenti in eadem voluntate. Quod limitant Dominicus, & Francus, nisi dissensum illum acceptet conferens. Quia tunc non censetur in eadem voluntate permanere. Tertio ex l.sicut,8.§. si voluntate,ff. quib. modis pignus, vel hypotheca, ex quo textu constat creditorem ex cuius consensu pignus venditum est censeri remittere pignus si tamen non venierit, atque ante venditionem posse mutare voluntatem. Quartò, quia vis priuilegij, & dispensationis pendet à voluntate superioris concedentis,& acceptatione eius, cui conceditur. Ergo quamdiu voluntas concedentis manet, quòd renunciationem nondum acceptarit, potest is, cui conceditur, non obstante priori contradictione acceptare. Et confirmatur: quia omnis res per quascunq; causas nascitur, per easdem dissoluitur. Cum ergo ad priuilegij acquisitionem exigatur concedentis, & eius cui conceditur, voluntas: similiter ad eius destructionem vtraque desiderabitur. Et confirmatur amplius, quia nil ita duorum consensum desiderat, ac contractus matrimonij. Et tamen quando alter coniunx verè consensit, alter autem fictè, satis est, vt matrimonium id conualescat, si altero in priori consensu permanente, is fictus cõsentiat (vt latè probaui lib.2. disp.32.) Ergo vt priuilegiũ cui quispiam renunciauit, conualescat, satis est noua renunciantis voluntas, superiori manente in pristina voluntate, vt potè, qui nondum renunciationem acceptauit. Et ita hanc sententiam tenet Loazes de matrimonio Regis Angliæ, dubio 12.nu.28.

3 Hoc tamen intelligerem, nisi dispensatio esset circa votum, vel iuramentum. Nam si dispensatione semel perfectè concessa, is cui conceditur renunciaret illi, etiam actu solo interno, non posset amplius ea vti: sed teneretur ad prius votum, vel iuramentum. Ratio huius est; quia cetera vincula non potest sibi imponere is, cum quo in eis dispensatum est, nisi accedat superioris authoritas. Et ideo quantumuis ipse nolit vti dispensatione iam semel acceptata, vel nolit acceptare, potest superiori manente in pristina voluntate resilire. At quamuis semel dispensatio concessa sit in voto, vel iuramento, potest sua sola interna voluntate his vinculis iterum obligari Deo. Quod facit, quando deliberata voluntate eligit renunciare dispensationi: nullus enim alius est sensus huius renunciationis, nisi volo redire ad priorem voti obligationem, seu illo voto, quod per dispensationem extinctum erat denuo obligari: ac perinde est, ac si tunc denuo id voueret. At dispensatio prior non concessa est, nisi ad votum ante illam emissum. Et ideo non erit iam huic renuncianti integrum vti ea dispensatione. Dixi autem quando perfectè concessa est dispensatio. Quia si non sit perfectè concessa, qualis est commissio, quæ solet à Pontifice expediri, vt ordinarius dispenset in voto castitatis vel religionis, vel à pœnitentiario, vt confessor in eis dispenset, & si is, cum quo dispensandum est, ei priuilegio renunciet, potest mutata voluntate, eo vti, antequam superior renunciationem acceptet. Quia est priuilegium quoddam, vt cum hoc dispensetur in eo voto, & licet sæpe multiplicetur id votum, antequam ordinarius, vel confessor vtens ea commissione dispenset, non est noua obligatio, sed eadem repetita, & ideo virtute eius commissionis potest in eo dispensari. Ea autem commissio, vt potè, quæ non à sola mea voluntate pendet, non potest sola mea renunciatione extingui, ante quam superior illam acceptet. Ex quo fit, licet integrum sit vouenti cui votum commutatum est, relicta commutatione, eligere ad prius votum redire (vt diximus, disput.9.nu.21.) at vbi elegit votum prius, non esse ei integrum iterum eligere commutationem illam, quia cum iam priori voto ligatus sit, non potest illud propria authoritate commutare: nisi votum illud esset ex non reseruatis, atq; commutatio prius facta esset in rem meliorem, aut euidenter æqualem. Tunc enim posset ad priorem commutationem redire. Quia verior sententia habet (vt traditur in materia de voto) posse quempiam propria authoritate commutare votum in melius, aut euidenter æquale.

4 Sed dubitari poterit, quisnam sit superior renunciationem gratiæ accepturus, vt deinde non possit? Posset quis existimare esse ordinarium, aut confessorem, cui Pontifex, vel pœnitentiarius committunt dispensationis executionem, cognita precum veritate. Quia quamuis dispensatio manet à Sede Apostolica, executio per hos fit. Item quia potest Episcopus beneficij renunciationem acceptare, quamuis eius collatio sit Pontificis. Quia hæc possunt ad diuersos superiores pertinere. Vt tradunt Glossa Clem.vnica verb.conferatur, statim in principio, de rerum permutat.& ibi Imola, nume.9. Nauar.cap. accepta, oppositione 7.nume.30. de restit. spoliat. At existimo solum eum superiorem, à quo gratia hæc promanat, posse hanc renunciationem acceptare. Quia valor eius gratiæ ab illius voluntate pendet. Ergo quamdiu ille in eadem voluntate perstiterit, potest is, cui conceditur resilire, & acceptare. Hoc enim solum ad plenum gratiæ valorem desideratur. Secundo, quia cum potestas illius ordinatij, vel confessoris, limitata sit ad cognoscendum de veritate precum, & ea inuenta exequendum, non possunt renunciationem acceptare. Ne suæ potestatis limites excedant. Tandem quia is, cui ex priuilegio, vel consuetudine incumbit conferre beneficium, nequit illius resignationẽ, aut renunciationem acceptare: sed is solus, cui iure ordinario collatio competit. Vt citato Federico docet Rebuffus praxi benefic. vbi de forma vicariatus, numero 108. Cum ergo ordinario, vel confessori, ex solo illo dispensationis rescripto competat examinare preces, & ad dispensationem exequi, nullum ius habebunt admittendæ renunciationis dispensationis, vt ex tunc viribus destituta maneat.

5 Hinc deducitur, non destitui viribus dispensationem, etsi is, cui conceditur, litteras cancellet, concidat ve. Quia hoc solam illius renunciationem importat, quæ dum non est à superiori acceptata, minimè vim dispensationis eneruat. Deinde quia esto ad dispensationis valorem expediri litteras desideraretur: at vbi semel litteris expeditis concessa est, non pendet eius firmitas à litterarum conseruatione.

6 Secundò deducitur, quid dicendum sit, quando dispensatione obtenta, vt inter duos consanguineos matrimonium ineatur, alter, uel uterq; alijs nuptijs copulatur, relictis illis, ad quas dispensatio obtenta est: an possint vidui effecti, iungi inter se matrimonio uirtute prioris dispensationis? Partem negantem suadent, quia dixi lib. praecedenti, dispu.42.num.8. Sed uerius est, eam adhuc ualere. Quod probant ea, quæ eadem dispu.42. numero 9. attuli. Cum enim semel ablatum sit id consanguinitatis impedimentum, & illi habiles effecti sint ratione dispensationis præteritæ, non est cur ratione sequentis matrimonij impedimentum illud reuiuiscat. Nec obstat tacita ea renunciatio per transitũ ad alias nuptias inducta. Quod ea non fuerit à concedente acceptata. Imo idem sentio, quamuis impedimentum nondum sit ablatum: eo quod ordinarius, uel confessor cui dispensationis executio est commissa nondum illam sint executi. Quia cum tacita illa renunciatio non sit acceptata, non perijt facultas illa ad exequendam dispensationem. Quãdo uero alia dispensatio ad posterius matrimonium impetrata est, an prior euanescat? dixi disp.22.num.9.

7 Ad argumenta, nu.1. proposita respondetur, ea omnia præter vltimum procedere, quando renunciatio est perfecta, ac consummata, eo quod a superiore sit acceptata. Ad vltimum dic, per non vsum legitimè præscriptum amitti priuilegium, non quasi per renunciationem, sed per legitimam præscriptionem iure inductam.

DISPVTATIO XXXIIII.

An priuilegium, seu dispensatio semel concessa, possint reuocari, & ita reuocatione extinguantur?

SVMMARIVM.

Priuilegium gratis concessum à Principe, potest absque causa reuocari, nu.1.

Quid, si per id sit dominium aliquod acquisitum, nu.2.

An

An priuilegium in contractum transiens, possit absque causa reuocari, & quæ sit iusta causa, & an præsumatur ea, numero 3.
An priuilegium causa remunerationis concessum, possit absque causa reuocari, nu. 4.
An priuilegium non subdito concessum, possit reuocari, nu. 5.
An si Princeps suam iurisdictionem concedat, possit reuocare, num. 6.
An superior delegans facultatē aliquam possit reuocare absq; causa, & quid de superiore ipsius delegantis, nu. 7.
An reuocatio generalis sufficiat ad reuocandum priuilegium per modum contractus concessum, nu. 8.
An Princeps ex iusta causa reuocans priuilegium per modum contractus concessum, teneatur ad aliquam compensam, num. 9.
An priuilegia Bullæ suspendantur per Iubilæum, qui vigesimoquinto quoque anno solet concedi, nu. 10.
An dispensatio concessa à superiore circa eius legem, possit absque causa reuocari, nu. 11.
Quid de dispensatione concessa ab inferiori in lege superioris, num. 12.
Quid de dispensatione concessa à Pontifice pro foro externo, num. 13.
Quid de concessa à pœnitentiario pro foro conscientiæ, nu. 14.

1 De hac re latissime Felinus & Doctores iuris Pontificij cap. nouit, de iudic. & Doctores iuris Cæsarei leg. quod semel, ff. de decretis ab ordine, & leg. qui se patris, C. de bono. poss. vnde liber. Bolognetus toto consil. 3. Matienzo li. 5. Recopil. tit. 10. li. 6. tota glossa 1. apud quos potest latissime quæstio hæc videri. Et tantum aliquas conclusiones breuiter statuam. Prima conclusio. Quando priuilegium est omnino gratis à Principe concessum, potest absque causa ab eo, eiusve successore reuocari. Quod ea concessio à mera eius voluntate pendeat. Atque ita multis citatis docent Felinus ca. nouit, numer. 8. & 9. 10. de iudic. Matienzo d. glo. 1. nu. 5.

2 Temperanda tamen est, nisi per priuilegium illud sit acquisitum aliquid de iure gentium: nempe, dominium alicuius rei. Tunc enim cum sit iam ius quæsitum, nequit absque causa reuocari. Vt si Princeps castrum alicui donarit. Sic Felin. eodem c. nouit, nu. 8. Matienzo alios referens eadem glossa 1. nu. 6.

3 Secunda conclusio. Quando priuilegium transit in contractum, nequit absq; iusta causa reuocari per Principem eiusve successorem: at existenti iusta causa, potest. Vt si pretio recepto priuilegium concedat, vel ob obsequium aliquod exhibitum, vel in posterum exhibendum, ab eo cui priuilegium conceditur. Ratio est: quod Princeps suo contractu astringatur, ac per illum sit ius plene acquisitum tertio. At iuri alteri acquisito, nequit absq; causa legitima præiudicari. Et docent Felinus cap. nouit, nu. 8. de iudic. Alexand. consil. 101. & maxime nu. 5. vol. 1. Rui. consil. 130. n. 19. vol. 5. Iason l. Barbarius, n. 34. ff. de off. prætor. Bolognetus, consil. 3. n. 16. Nauar. §. in Leuitico, notabili 28. n. 7. Antonius Gabriel to. 3. communium, li. 3. tit. de iure quæsito, conclusione 6. nu. 10. & 19. Burgos de Paz in proœmio legum Tauri nu. 336. Antonius Cucus lib. 1. Institutionum maiorū tit. 6. n. 110. Matienzo li. 5. Recopi. tit. 10. leg. 9. gl. 1. n. 9. & 10. & multi alij quos hi referunt. Hanc autem iustam causam debere esse, quæ publicā vtilitatem respiciat, probat ibi Matienzo nu. 11. & eam non præsumi in Principe, probat ibidem n. 16. vbi & alios refert.

4 Hinc infertur, non posse Principem absque causa iusta reuocare priuilegium in meritorum remunerationem alicui cōcessum, quamuis sola gratitudinis lege remuneratio debita esset. Quod non gratis, sed per modum contractus censeatur concessum. Sic Felinus cap. nouit, n. 12. de iudic. quamuis nu. 8. in fi. allegato Aretino dubitarit.

5 Secundo infertur, priuilegiū non subdito concessum, & ab eo acceptatum, non posse absq; causa reuocari. Quia videtur transire in contractum. Sic Felinus eodem c. nouit, nu. 8. & 10. Matienzo eadem glo. 1. nu. 4.

6 Est tamen conclusio limitanda. Nisi Princeps suam iurisdictionem concesserit: tunc enim potest sine causa reuocare. Quia in concessione intelligitur semper excepta superioris authoritas. Sic Baldus leg. qui se patris n. 24. C. de bono. possess. vnde liberi. Felin. eo c. nouit, nu. 8. vers. quod tamen limita, & nu. 9. limitatione 1. Peregrinus de iure fisci, lib. 1. titu. 3. num. 31.

7 Hinc optimè dicit Suarez 4. to. in 3. p. d. disput. 26. sectio 3. n. 3. superiorem qui delegauit facultatem, posse suo arbitrio absque alia causa reuocare, non solum validè sed etiam licite per se loquendo. Quia vtitur iure suo, & quasi re propria. Subdit tamen (& bene) superiorem delegantis non posse absq; causa reuocare. Quod iniuria irrogetur ipsi deleganti, priuando eum absque causa iure delegandi, quod ex sua iurisdictione ordinaria habet. Et adeo (ait) manifeste iniusta reuocatio esse posset, vt videretur nulla. Sicut si superior vellet iniustè, & sine vlla causa subditum priuare munere suo, nil valide efficeret.

8 Duo tamen obseruanda sunt. Prius est, non sufficere reuocationem generalem ad censendum reuocatum priuilegium per modum contractus concessum: sed opus est expressa mentione, saltem generali, cuiusvis indulti concessi per modum contractus. Vt allegato Cardinali tenet Suarez allegatione 9. nume. 9. Azebedo lib. 1. recopil. titu. 3. l. 14. num. 42. Et ratio est: quia non præsumitur reuocandi voluntas, quando ea tertij ius aufert. Vt late probat Bolognetus consi. 2. num. 37.

9 Posterius est, teneri Principem ex iusta causa reuocantem priuilegium, quod in contractum transit, recompensationem facere dato æquiualenti. Vt multis citatis probant Bolognetus consil. 3. num. 16. Matienzo lib. 5. Recopi. tit. 10. leg 6. gloss. 1. numer. 13. & est textus expressus in hoc regno l. 2. in fi. ti. 1. p. 2. & ibi docet Greg. Lopez verb. buen. cambio.

10 Atque hinc defendi anno 1600. non suspendi Bullam Cruciatæ anno Iubilæi, qui olim centesimo quoque anno concedi solebat, nunc autem vigesimo quoq; quinto anno. Cuius contrarium supponit Nauar. §. in Leuitico, notabili 33. nu. 3. versic. personis. Quamuis ipsemet notabili 28. num. 20. fateatur non suspendi per extrauagantem Sixti IV. in qua is Iubilæus olim concedebatur. Et ratio discriminis est: quòd ea extrauagans soli communitati facultates concessas suspendat. Cum tamen Bulla Cruciata singularibus personis concedatur. Vt bene docet Manuel. q. regularibus, to. 1. q. 61. ar. 14. vers. tertio. At Greg. XIII. & Clemens VIII. qui duos proximos huiusmodi Iubilæos concessere, suspenderunt quoq; facultates personis singularibus concessas. Et addidit Clemens VIII. in Iubilæo anni 1600. se suspendere facultates etiam ad instantiam Regum quomodocunque concessas, & ex quibuscunq; causis. Et ita suspendi tenet etiam Ludou. Lopez tomo 2. instructorij, in expositione Bullæ Cruciatæ ca. 10. vbi de dispensatione irregularitatis, pag. 850. col. 2. vers. 2. adde etiam. Nihilominus defendi non suspendi, & nunc etiam idem sequor. Quod etiam docent Henriquez lib. 7. de indulg. c. 21. nu. 3. Manuel in expositione Cruciatæ, §. 12. num. 13. Et postea idem Clemens VIII. explicuit mentem suam non fuisse eam suspendere. Ductusque fui, quia priuilegia Bullæ conceduntur per modum contractus. Vt constat ex ijs verbis, *Porque dais tanta limosna, os concedo*. Nec potest dici modica eleemosyna, quæ pro Bulla contribuitur. Nam licet vnusquisq; modicā tribuat, at tota summa, quæ quotannis pro bullæ eleemosyna contribuitur, excedit octingenta aureorum millia. In reuocatione autem neuter Pontifex mentionem fecit facultatum per modum contractus concessarum. Nec eleemosynam contributam reddi iussit. Cum tamen vtrumque esse necessarium probauerim duplici num. præcedenti ad priuilegij per modum contractus concessi reuocationem. Præterea quia cum Pontifex concedat Cruciatam octauo quoque anno, vt singulis illius spatij annis publicetur, noritque quodam ex illis anno incidere Iubilæum plenissimum. censendum est mentem eius non fuisse suspendere Bullam. Quippe alias frustranea esset concessio pro illo anno saltem.

11 Ex dictis deducitur descendendo specialiter ad dispensationes, quando superior dispensat in lege sua cum aliquo, nulla compositione facta, sed omnino gratis, posse dispensationem valide ab ipsomet reuocari absque aliqua causa. Quia ea dispensatio est quasi priuilegium concessum circa rē ipsius superioris propriam, & sicut posset denuo subditum lege illa obligare, ita potest reuocare dispen-

spen-

dispensationem, per quam à lege eximitur. Dixi aũt validè, & non licitè. Quia cũ ex causa dispensarit, nec res sint mutatæ, (vt suppono,) abusus potestatis spiritualis dispẽsandi in prælato esset, abs re, & absq; iusta causa dispensationem subdito concessam reuocare. Non tamen esset lethalis culpa, nisi casu, quo dispensatio illa ita necessaria esset ad bonum subditi, vt prælatus teneretur sub lethali illam concedere, quo saluti eius spirituali consuleret.

12 Secundo infertur, dispẽsationem in lege superioris factam per inferiorem casu, quo pôt, non posse ab ipso inferiori absq; legitima causa reuocari: posse tamẽ ex legitima causa. Ratio prioris partis est, quia per eam dispensationẽ absoluit subditũ à vinculo illius legis, & independenter à reuocatione voluntaria. At nequit prelatus ille inferior eam legem iterum imponere. Ratio autẽ posterioris partis est, quia sicut duratio illius dispensationis pendet à duratione causæ, ita vt ea cessante cesset: ita ẽt pendet a reuocatione rationi consentanea facta à cõcedente, ob legitimã causam superueniẽtem. Et pro hac parte sunt Gl. c. cũ ex eo, verb. septennii, de elect. in 6. & ibi Arch. paulo post principiũ verb. septennium Dominicus, n. 8 Francus n. 4. Host. summa tit. de cler. non resid. nu. vltimo Oldradus cons. 203. dubio 3. num. 3. Romanus singulari 517. an dispensatio, vbi docent dispensationem ab Episcopo concessam alicui ad non residendũ septennio, ratione studij, minimè posse ab ipso reuocari absque legitima causa. Et quamuis non explicent minimè posse validè: id tamen credo eos sentire: idq; probat ratio a me adducta.

13 Tertio infertur, dispensationes in foro externo à Pontifice concessas, non posse ad libitum ab ipso reuocari, sed ex causa iusta, & tunc restituta compositione soluta per eum, cum quo dispensatum est. Ratio est: quod hæ omnes dispensationes per modum contractus concedantur soluta nempe compositione in Dataria Romana. In quo euentu exigi causam, ac compensationem faciendam, diximus nu. 3. & 9.

14 Demum infertur, dispensationes fori conscientiæ à sacra pœnitentiaria concessas, non posse ab ipsa absq; causa reuocari: at posse ea existenti. Quia dispensat in lege Pontificis ex ipsius commissione. In quo casu diximus nu. 12. non posse absq; causa reuocari.

DISPVTATIO XXXIV.

Qualiter intelligatur clausulæ dispensationum, quæ in foro conscientiæ circa matrimonij impedimenta expediuntur in sacra pœnitentiaria Romana?

SVMMARIVM.

Proponuntur clausula dispensationum in foro conscientia circa matrimonia, nu. 1. 2. 3. & 4.

Qua qualitates exigantur in expedituro has dispensationis literas, num. 5.

An sufficiat, vt is sit Doctor in iure Casareo, nu 6.

An sufficiat, vt publicè in Academia doceat Theologiam, aut Ius Canonicum, nu 7.

An sat sit, vt habeat licentiatus gradum, nu 8.

An sat sit gaudere magistri priuilegijs iuxta sua religionis instituta, nu. 9.

Quid si communiter existimetur Doctor, tum non sint, vel gradus fuit irritus ob defectum occultum, vel sit indoctissimus, num. 10.

Quale priuilegium habeant religiosi aperiendi has literas, & exequendi has dispensationes, etsi ad gradum promoti non sint, nu. 11.

An frustrentur valore, si aperiantur ab eo qui gradu caret, num. 12.

An exigatur quoque vt sit is confessor ab ordinario approbatus, num. 13.

Quid, si occultè fuit reuocata licentia, vel fuit irrita, & an sit per bullam eligibilis, obtinens parochiale beneficium, cuius occultè incapax est, nu. 14.

An sufficiat publico academia testimonio, eum approbatum esse, nu. 15.

Quid si sit approbatus ab Episcopo, at cum personarum limitatione, nu 16.

Quid si approbatus ab ordinario sit valde indoctus, nu. 17

An si vnus confessor, vel ordinarius deneget dispensationis executionem, vel dicat esse subreptitiam, possit alius adiri: vel ipsemet mutare sententiam, nu. 18.

An sat sit quoduis incontinentia periculum, etiam ex prauo habitu nascens, vt verificetur clausula periculi incontinentia nu. 19.

Clausula continens oritura scandala, vel fore vt femina innupta maneat qualiter verificetur, nu 20.

An confessor debeat vocare testes vel iuramentum accipere ab eo cum quo dispensandum est, vel debeat eius confessioni stare, quamuis ipsi contrarium constet, nu 21.

An sit occultè facienda hac dispensatio, ac nullo illius testimonio dato, nu 22.

An ha dispensationes sint prasentanda ordinario, Iuxta Trident. sess. 22. c. 5 nu 23.

An si causa in dispensatione contenta sit notoria, vel ipsi confessario constet, sit examinanda, nu. 24.

An sit valida dispensatio, quando causa sunt vera & confessor veritatis inscius eas non examinat? Refertur quadam opinio, nu 25.

Explicatur sententia Authoris, nu 26.

Quid intelligatur per monita, & consilia opportuna, qua iubetur confessarius prastare ei cum quo dispensandum, & an inducant formam, ita vt eorum omissio vitiet dispensationem, nu. 27.

An clausula in illegitimi dispensatione solita addi, dummodo paterna incontinentia imitator non sit, imperet conditionem, eod nu. 27.

An sit necessaria confessio ad hanc dispensationem? Refertur opinio, nu 28.

Explicatur sententia Authoris, & quid intelligatur per absolutionem à mutatione propositi, vel in solo conscientia foro, num. 29.

An religiosi Societatis Iesu teneantur audire confessionem, ad expediendum dispensationem hanc virtute sui priuilegij, & clausula in fine posita an referatur ad omnia pracedentia, nu. 30.

An is cum quo dispensatur in voto religionis ad matrimoniũ, possit absque eo manere in saculo, & possit vi huius dispensationis, aut in voto castitatis, inire aliud matrimonium eo soluto, vel si id sit irritum, aut non consummatum? Et an hoc mandatum dispensandi sit dispensatio? Remissiuè, n. 31.

An aliquod arbitrium relinquatur confessori circa opera, & confessiones, in qua committitur ipsi vt commutet votum castitatis & religionis? Proponuntur probãtia nil eius arbitrio relinqui, nu. 32.

Tenetur imponere aliquas confessiones, & aliqua alia opera, num. 33.

Quantitas horum operum, & electio illorum relinquitur confessoris arbitrio, nu. 34.

An teneatur imponere confessionem menstruam, & possit frequentiorem, nu 35.

An satisfiat huic confessioni menstrua, si quacumque die in singulis mensibus fiat, nu 36.

An confessionem aliquo mense omissam teneatur hic sequenti supplere, nu. 37.

An satisfaciat mense quo coincidit praceptum confitendi, vnica confessione, nu 38.

An satisfaciat confessione ad quam ex voto, vel pœnitentia tenetur: possitve confessarius hanc imponere, nu 39.

An possit confessor hac ad libitum taxare, & quid in hoc arbitrio spectare debeat, nu 40.

Explicatur, qua sint opera pietatis, religionis, & pœnitentia, in qua confessor commutare debet, nu 41.

An confessor teneatur dilaniare literas, & parti reddita frustrentur valore, nu 42.

An parochus vel ordinarius conscius dispẽsationis impetrata in foro conscientia, vel ex confessione partis corã notario facta possit dissimulare, ac matrimoniũ permittere atq; admissum sit dissoluendũ detecto impedimento? Remissiuè, n. 43.

An is, cum quo sic dispensatum est, teneatur à iudice rogatus fateri impedimentum, & conscij illius, ac dispensationis, teneatur id denuntiare, nu 44

Explicantur casus, in quibus potest dubitari qualiter legitimetur proles, nu 45

Soboles ex matrimonio bona alterius fide inito, an censeatur legitima, quoad vtrumque parentem, & vterque parens iure legitimi gaudeat, nu 46.

An proles suscepta ex matrimonio inito cum dispensatione pro solo conscientia foro sit legitima quoad omnia, & parentes sint legitimi, quoad omnia, in eodem foro? Et quid si post dispen-

dispensationem expeditam a confessario nata sit, nōdum inito matrimonio, nu. 47.

An sit capax ordinum, & beneficij, & sit mutua successio in foro conscientia, nu. 48.

An hac omnia habeat ea proles in foro externo, nu. 49.

Quid, si alter ex contrahentibus cum hac dispensatione, fuit ignarus impedimenti, nu. 50.

Quid, si matrimoniū nō erat contractum, & legitimatur proles suscepta, qualiter intelligatur hac legitimatio, nu. 51.

Quando matrimonio semel inualide inito, dispensatur in foro conscientia, vt validè ineatur, ac proles suscipienda legitimetur, qualiter sit intelligenda hec legitimatio? Et quid si commissarius Cruciata sic dispēset, & contrahentes non seruent requisita, vt eius dispensatio valeat, nu. 52.

Quid si in hoc casu legitimatur proles suscepta, & an maneat legitimata, non inito postea matrimonio? Remissiuè, nu. 53.

An confessario non legitimante maneat ea proles legitimata, & possit postea idem, vel alius supplere? Remissiue, num. 54.

Occultum impedimentum in his literis an dicatur quādo non est publicum, num. 55.

An dicatur impedimentum occultum, quando res est publica, non tamen scitur esse impedimentum. Et irregularitas occulta, vt in ea dispēset Episcopus, quādo delictum ex quo oritur, non est publicū vt delict. , vel nescitur ex eo oriri irregularitatem, num. 56.

An sit occultum, si deductum sit ad iudicium, & reus absolutus omnino, vel a sola causa instantia, etiam falsis testibus adductis, nu. 57.

Quid, si id deductum sit inique ad iudicium: uel nil parti intimatum, nu. 58.

A dispensatione concessa in foro conscientia, vt matrimoniū iterum ineatur validè, sit corām parocho, & testibus inoun 'um: ac repetenda benedictiones, nu. 59.

Qualiter intelligatur clausula eius dispensationis, vt prius experiantur contrahentes, an possint continenter viuere separati, vel tanquam frater & soror, num. 60.

An sit imponenda confessio menstrua vtrique? eodem, nu 60.

Qualiter intelligatur clausula, vt fiant certiores de nullitate prioris consensus, nu 61.

An quando allegant ac causam matrimonium bona fide initū fuisse, sat sit bona fides ex parte alterius? Remissiuè, n 62.

An quādo est duplex impedimentū, alterū publicū & alterū occultū, possit impetrari occulti in pœnitentiaria, & sit ibi explicandū publicū: at possit confessarius dispensare in occulto, ante impetratā publici dispensationē? Remis. nu. 63.

Qualiter intelligatur, quod dicitur in his literis, gratis vbiq; & an possit pœnitentiarius aliquid gratis datum recipere. Et an si tacitū est impedimentum, quod sēper compositione data tollitur per dispensationem: & postea impetratur dispensatio in pœnitētiaria, possit ea compositio exigi, nu. 64.

1 OPortet primum formam dispensationum, quæ in foro conscientiæ a sacra pœnitentiaria expediuntur, ad verbum præmittere. Et quidem in voto religionis forma communis nouissima hæc est. *Iulius Antonius miseratione diuina tituli S. Bartholomai in insula presbyter Cardinalis discreto viro confessori magistro in theologia, vel decretorum Doctori ex approbatis ab ordinario, per latorem presētium ad infrascripta specialiter eligēdo, salutem in Domino. Pro parte latoris nobis oblata petitio continebat, quod ipse olim graui morbo laborans se religionem ingressurum simpliciter vouit. Cum autem sicut eadem petitio subiungebat, lator pradictus ob stimulos carnis quos sentit, continenter viuere posse nō speret pro sua conscientia quiete, cupit votum huiusmodi ad effectum contrahendi matrimonium in alia pœnitentia, & pietatis opera per Sedem Apostolicam commutari. Quare supplicari fecit humiliter sibi super id de oportuno remedio misericorditer prouideri. Nos igitur, qui pœnitentiaria D. Papa curam gerimus, huiusmodi supplicationibus inclinati, authoritate Apostolica specialiter nobis commissa, discretioni tua cōmittimus, quatenus si ita esse, ac latorem stimulis carnis adeo agitatū, vt maximè dubitet continere non posse, ac propterea de eius incontinentia probabiliter timendum, per diligentem oratoris examinationem, ac p monita, & consilia opportuna illi prastita, inueneris eundem a mutatione propositi, absoluas hac vice in forma Ecclesia consueta, iniuncta ei pœnitentia salutari: sibiq. votum pradictum ad hoc vt matrimonium legitimè contrahere possit, in frequentiam Sacramentalis confessionis peccatorum suorum, singulis, scilicet mensibus semel, aut quoties tibi videbitur, & in alia pœnitentia opera perpetua per te iniungenda, inter qua sint etiam aliqua religionis, qua quotidie facere teneatur, ad eum finem, vt adimplens meminisse semper possit obligationis, qui a huiusmodi voto astringebatur, prout secundum Deum ipsius anima saluti expedire iudicaueris, dispensando commutes, in foro conscientia tantū. Datum Roma*

2 Quando autē est votum castitatis: sunt hæc verba. Proposito procemio eiusdem omnino tenoris, vt in dispensatione præcedenti. Et proposita relatione patris, eisdem omnino verbis. Quippe non solet concedi dispensatio Romæ in his votis ad matrimonium ineundum, nisi ob incontinentiæ periculum: sic incipit. *Quatenus si ita esse, ac oratorem stimulis carnis adeò agitari, vt maximè dubitet continere posse, & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum, per diligentem oratoris examinationem, ac post monita, & consilia opportuna illi praestita inueneris eundem a mutatione propositi, absoluas hac vice in forma Ecclesia consueta, iniuncta ei pœnitentia salutari, votumq; pradictum sibi ad hoc tantum, vt matrimonium semel duntaxat contrahere possit, dispensando commutes in frequentiam Sacramentalis confessionis singulis, s. mensibus sem. vel quoties tibi videbitur, & in alia pœnitentia opera tertè iniungenda, inter qua sint aliqua pietatis opera, qua quotid e facere teneatur, ad eum finem, vt ea adimplens meminisse semper possit obligationis, qua huiusmodi voto astringebatur, prout secundum Deum ipsius anima saluti expedire iudicaueris, & cum eodem vt matrimonium sic contrahere, & in eodem postmodum remanere, & debitum coniugale exigere licitè valeat misericorditer dispenses, in foro conscientia tantum, ita quod si coniugi superuixerit, maneat postea cœlebs, & in castitate, vtpetè eodem voto, vt prius obligatus. Quod si iterum contraxerit, & consummauerit matrimonium, aut vnquam extra matrimonium fornicatus fuerit, sciat se contra huiusmodi votū acturū. Datum Roma.* Aliquando solet in literis omnibus, quæ in foro conscientiæ expediuntur, addi clausula, vt lacerētur, nec restituantur parti, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ aliquando vero cum pœna, vt literæ non valeāt: vt referam num. seq. in fine.

3 Quando aūt est dispēsatio in affinitate ex fornicatione occulta ad incūdum matrimonium tenor cōmissionis post propositam præfati[illegible] eiusdem omnino tenoris, vt in duplici præcedenti, & post propositā narrationē casū, sic se habet. *Discretioni t. cōmittimus quatenus si est ita, dictum latorē a pramissis absoluas, hac vice in forma Ecclesia consueta, iniuncta eidem pro modo culpa pœnitentia salutari, & alijs qua de iure fuerint iniungenda, dummodo impedimentum inde proueniens occultum sit: cum eodem latore q pramissis non obstantibus matrimonium cum dicta sorore, & vterq; inter se seruata forma Tridentini contrahere, & in eo postmodum remanere licitè valeant, iure dispenses: prolem suscipiendā exinde legitimā nuntiando, in foro cōscientia tantum Ita q huiusmodi absolutio, & dispensatio latori in foro iudiciario nullatenus suffragetur. Nullis super his testibus adhibitis, aut literis datis, seu processibus confectis, sed prasentibus laceratis. Quas lacerare tenearis, neque latori restituas, quod si restitueris, nihil illi prasentes litera suffragentur. Datum Roma.*

4 Quando aūt dispēsatur in foro conscientiæ in matrimonio inito, cum impedimēto affinitatis occulto ex fornicatione, post propositū proœmiū eiusdē tenoris, ac narrationem causarū clausula commissionis sic se habet. *Discretioni tua cōmittimus iniuncta eorū cuilibet pro tam enormi libidinis excessu graui pœnitentia salutari, ac cōfessione Sacramētali peccatorum suorum, singulis scilicet mēsibus, vel quoties animarū suarum saluti expedire iudicaueris, & alijs, qua de iure fuerint iniungenda, quodque diligenter experiantur, an sine scandalo possint separari. Quod si fieri potest, fiat omnino. Sin autem fieri non poterit, saltem experiantur, an cohabitantes tanquam frater, & soror, continenter viuere valeant. Quod si neutrum fieri valeat, & ex cohabitatione incontinentiam, ex separatione verò scandala oriri posse tibi visum fuerit, cum ipsis latoribus de nullitate prioris consensus cer-*

certioratis, sed ita caute, vt si illa adhuc ignorarit, lateris delictum nusquam detegatur, dispensa, vt matrimonium secreto inter se contrahere valeant: prolem susceptam si qua sit, & suscipiendam exinde, legitimam decernendo in foro conscientia tantum.

5 Prima ergo clausula communis omnibus dispensationibus his, continet qualitates personæ, cui earum executio delegatur. Petitque duplicem in delegato qualitatem. Prior est, vt sit Doctor in iure Canonico, vel magister in Theologia. Quod est idem, quod in ea Doctor: in aliquibus enim vniuersitatibus ad Doctoratum in Theologia promoti appellantur Magistri, in alijs vero Doctores. Posterior est, vt sit confessor approbatus ab ordinario.

6 Hinc deducitur, non sufficere, vt sit is Doctor in iure Cæsareo. Quia clausula expresse petit, vt sit decretorũ Doctor. Neque Doctores in iure Cæsareo solo ea iuris Canonici notitia pollent, iuxta quam dispensationes hæ regendæ sunt, ac Doctores in iure Canonico.

7 Secundo deducitur resolutio eius quæstionis. An possint dispensationes has expedire, qui publice in Academia aliqua Theologiam, aut ius Canonicum docent? Posset enim quis partem affirmantem sibi suadere. Quòd hi Doctores appellentur l. medicos, in fine, C. de professoribus & medicis, lib. 10. Cum enim tunc nondum essent Doctorum gradus, necessario is textus Doctorũ nomine vtens, intelligendus venit de docentibus. Quod ex multis probant Baeza de inope debitore. c. 16. num. 131. & 132. Gutier. q. pract. lib. 1. q. 22. num. 3. Ceterum dicendum est, id non sufficere, sed exigi, vt ad eum Doctoris, vel magistri gradum prouecti sint. Quod in communi loquendi modo soli hi Doctores, vel magistri vocentur: nec voluit pœnitentiarius has dispensationes committere, nisi solis insignitis hoc gradu. Quia publicum Academiæ testimonium suæ peritiæ habent. Alij autem docentes vocantur impropriè Doctores. Præterea, quia si sub eo nomine vellet docentes publicè comprehendere, appellaret in vtraq; facultate magistros. Cum ergo distinxerit appellans Doctorem in iure Canonico, & magistrum in Theologia, colligitur apertè ea verba ad gradum in his facultatibus pertinere. Tandem quia sicut statutum est in c. statutum, de rescrip. in 6. ne commissiones in foro externo à Pontifice, eius vel legato manantes, fiant nisi personis in dignitate constitutis. Quia tales decet esse delegatos Papæ, eiusve legati. Ita vult Sacra pœnitentiaria, vt eius delegati sint in hac dignitate, vt ad hos gradus sint promoti.

8 Tertio deducitur, quid dicendum sit in ea quæstione. An promoti ad gradum licentiatus in his facultatibus, possint dispensationes has exequi? Et posse videtur, quia existẽs in potentia actui propinqua videatur in ipso actu existere, l. penult. ff. de mil. testam. At licentiatus est doctoratui proximus, ad eumque obtinendum licentiam habet ratione huius gradus. Qua ratione licentiati sub Doctorũ nomine in fauorabilibus comprehenduntur. Vt docent Bald. l. 1. §. dotis nu. 9. ad fi. ff. sol. matr. Alex. dicens esse communem sententiam l. mulier. §. non est dubitandum, num. 2. ff. ad Treb. Dominicus in procemio sexti. verb. Bonifacius Episcopus nu. 10. & ibi Francus. nu. 2. Fel. alios allegans in procemio decretalium. §. Gregor. Episcop. nu. 18. At hoc fauorabile est. Ceterum existimo non posse, quòd expresse petatur promotio ad gradũ doctoratus, vel magisterij, ratione dignitatis in ijs gradibus repertæ, qui in his facultatibus supremum locum occupant (vt num. præced. in fi. diximus.) At quæ ratione dignitatis Doctoribus conceduntur, non porriguntur ad licentiatos in his facultatib. Vt optime docuit Ripa. l. Centurio. numer. 18 ff. de vulgari, asserens sententiam communem docentem in fauorabilibus licentiatos nomine Doctorum comprehendi, intelligi quoad priuilegia concessa Doctoribus ratione exercitij: secus quo ad concessa ratione dignitatis Doctoratus. Quare Roma. cons. 333. nu. 8. & 10. asserit licentiatos non posse doctorum prærogatiua vti. Quippe potior est actu in dignitate constitutus, qualis est doctor, quam facultatem, vt in ea constituatur habens, qualis est licentiatus l. 1. C. de consulibus, lib. 10. Pro hac etiam sententia facit doctrina Baldi. l. atleræ, initio. ff. de succes. tutor. & l. penult. nu. vnico, ff. de testa. milit. qui in priori loco ait licentiatos non gaudere doctorum priuilegijs: in posteriori autem, licentiatum promouendum statim in doctorem, non reputari doctorem, atque ideo potestatem, quæ doctorẽ assessorem afferre tenetur, nõ satisfacere afferendo hunc. Tandem, quia si fundamento cõtrario statetur, dicendũ quoque esset, scholares posse has dispẽsationes expedire. Quia in fauorabilibus pro doctoribus habentur: vt ex Bart. & alijs probat Alex. d. l. mulier. §. non est dubitandum, nu. 3.

9 Quarto infertur, non posse dispensationes has expediri per regulares, qui iuxta suorum ordinum instituta quibusdam magistrorum priuilegijs fruuntur, ac magistri appellantur, nisi ij vere ad magisterij gradum in aliqua Academia promoti sint. Quod ad hos rescripta hæc dirigãtur, ob publicum illud Academiæ testimonium.

10 Quinto infertur, frustrari dispensationes has suo effectu, si eas expediens non sit verè dicto gradu insignitus, quamuis communi errore doctor existimetur. Secus tñ esset, si re vera esset eo gradu insignitus, quamuis indoctissimus esset, ac gradus esset irritus ob defectũ occultum. Ratio est, quia in priori euentu nõ prodest communis error, nec locum habet dispositum in l. Barbarius, ff. de offic. prætor. eo quòd deficiat titulus collatus à potente conferre. Quem necessarium esse, vt gesta ratione cõmunis erroris valeãt, probaui lib. 3. disp. 22. nu. 49. At in posteriori adfuit titulus, quamuis ob vitium communiter ignoratum irritus. Nec obstat officium doctoris nõ esse publicum: vt probaui eadem disput. 22. num. 39.

11 Monuerim tamen posse Sacerdotes Societatis Iesu designatos per generalem, aut eius licentia per alios superiores eiusdem Societatis, & à locorum ordinarijs approbatos, vel approbandos, etiamsi nullo gradu sint insigniti, has literas Sacræ pœnitentiariæ doctoribus, vel magistris destinatas, & auditis confessionibus recurrentium ad ipsos, imposita illis pœnitentia in literis expressa, vel de iure infligenda eos absoluere, ac in foro conscientiæ quacũque sibi verbo, vel scripto commissas absolutiones, dispensationes, & pœnitentiarum iniunctiones excipere, & exequi, ex priuilegio Greg XIII. concesso die 3. Aprilis, anni 1582. cuius mentio fit in compendio priuilegiorum Societatis Iesu verb. confessarius, nu. 3. vbi pater noster Generalis addit omnes superiores Societatis approbatos ab ordinario posse vti hac concessione: & omnes alios confessarios eiusdem Societatis, quos ipsi ad id deputauerint. Non exigitur autem, vt ante hanc licentiam superioris sint approbati ab ordinario, sed satis est, vt approbentur antequam literas expediant. Et hoc sonant ea verba, approbati, vel approbandi. An verò sit necesse, vt audiant prius confessionem, dicemus, num. 30. Religiosi etiam alij mendicantes, & qui eorum priuilegijs fruuntur, vt per communicationem potiantur hoc priuilegio, debent esse necessario à suis Generalibus designati, vel de eorum licentia ab alijs superioribus. Quippe alias quicquid egerint, erit irritum. Quia hoc priuilegium hanc cõditionem petit. Sic Manuel. quæst. regularibus, tomo 1. quæst. 63. art. 8. in fine.

12 Tandem circa hanc conditionem aduerte esse errorem vulgi, existimare literas has suo effectu frustrari, quod aperiantur ab eo, qui gradu in eis petito insignitus non est. At id omni fundamento destituitur. Quia ea qualitas in solo exequuturo dispensationem petitur.

13 Posterior cõditio est, vt doctor ille in iure Canonico, vel magister in Theologia, sit confessor ab ordinario approbatus. Quæ eadem approbatio petitur in Bulla Cruciatæ, & Iubilæis cõcedentib. facultatẽ eligendi confessoris. Qualis autem debeat esse hæc approbatio, cum alijs ad eam pertinẽtibus, longiorem tractatum expostulat, nec pertinet ad præsens, sed potius ad tractatum de pœnitentia, vel expositio. Bul. Cruc. De qua re consulendi sunt Suarez de pœnitent. disput. 28. tota sectio. 6. & 7. Petr. de Ledel. sum. Sacram. vbi de pœnit. c. 13. Manuel in Bulla Cruciatæ §. 9. à numero 1. & addit. ad eundem. §. Henriquez lib. 6. de pœnit. c. 6. & lib. 7. de indulg. c. 12. Gutier. quæst. canon. lib. 1. toto cap. 28. Lud. Lopez 2. part. instruct. tract. de indulg. c. 28. Quatuor tantũ, quæ frequentius in praxim incidunt, animaduertam.

14 Primum est, si semel approbatus ille sit ab ordinario, quãuis esset occultè reuocata licẽtia audiendi cõfessiones ita vt illius reuocationis sit cõmunis error, erit sufficiens ad expediendas has dispensatiões. Et similiter satis esset, quamuis licentia illa esset irrita ob defectum occultũ, &

communiter ignoratum: Et similiter si ob similem defectum sic communiter latentem collatio beneficij parochialis huic facta esset irrita. Secus si absque vllo titulo intrusus esset ille ad audiendas confessiones, vel in id beneficium. Ratio est: quia in priori casu est titulus publicus, & illius nullitas, vel reuocatio sunt occulta. Quare valebunt tunc gesta, iuxta l. Barbarius, ff. de offic. prætor. & satis probaui lib.3.disp.22.nume.39.& 57. in posteriori autem, deficit titulus, quem esse necessarium probaui ea disp.22.num.49. Vnde non intelligo, quo fundamento nitens Petr.de Ledes.sum.Sacram. vbi de pœni.cap.13. post 1.conclus.dub.3 ait, eum, cui beneficium parochiale confertur, cuius ob vitium occultum incapax erat, valide audire confessiones, non tamen esse eligibilem per Bullam. Atque ita tenendum censeo eum esse per Bullam eligibilem: & similiter si priorem conditionem gradus periti habeat, esse aptum ad has dispensationes expediendas: quia ea nullitas occulta nullum valori gestorum impedimentum præstat (vt proximè dixi) atque ita, quod hic censendus est, ac si legitimum titulum haberet. Alias nec validè posset audire confessiones. Quæ constant ex traditis d. disput.22. per totam, & maxime nu.39.& 58. Quod si quæras, an valeant etiam gesta respectu scientium id impedimentum occultum? Hæc, & alia ad hanc rem spectantia sunt discussa ea disput 22.

15 Secundum est, constat non sufficere, vt expediturus has dispensationes, sit publico alicuius Academiæ testimonio approbatus, nisi ab ordinario approbetur. Quamuis enim non defuerint viri grauissimi, qui, vt ille possit audire confessiones, & eligi per Bullam, censuere id testimonium sufficere. Vt potest videri in Henriquez lib.6.de pœnit.c.6.n.2.vbi in Commento, litera E. eos refert. Atque merito ab illis in hoc discedit. At quoad exequendas has dispensationes non potest de hoc dubitari. Quia expresse vltra testimonium approbationis Academiæ, quod per gradum Doctoratus, vel magisterij datur, petitur in his literis approbatio ordinarij.

16 Tertium est, quamuis sub iudice sit, an approbatus ab Episcopo cum limitatione personarum, nō defectu scientiæ, sed ratione ætatis, quòd iuuenis sit: quod contingit dum approbatur ad audiendas solas virorum confessiones, sit per Bullam, aut Iubilæum eligibilis à feminis, vt ipsi fateantur. Quidam enim affirmant: vt sunt Henriquez lib.9.de pœnitentia, c.6.nu.8. & dicit esse probabile Petrus de Ledes. summa Sacram. vbi de pœnit. capit. 13. post 1.conclusionem, dubio 8. Alij verò negant posse eligi, nisi à solis masculis. Sic Manuel 1. tomo summæ, in 2. editione, cap.60.nu.4.conclus.4. & dicit probabile Petrus de Ledesma eodem dubio 8. Quod etiam tenere videtur Suarez tomo 4.vbi de pœnit.disput.27.sectione 7.nume.3. ait enim approbatum limitatè ab Episcopo, solum posse eligi ab illis, respectu quorum approbatus est. Alij vero ad neutras confessiones hunc esse eligibilem tuentur. Quod non sit absolutè ab ordinario approbatus, quod Bulla petere videtur. Ita quidam, quos tacito nomine refert Petrus de Ledesma eodem dubio 8.dicens id esse probabile. Quamuis (inquam) hoc ita sit: existimo tamen hunc eligi posse ad expediendas dispensationes has, siue viris, siue feminis cōcessas. Quod in eis literis dum petitur in expedituro approbatio ordinarij, vsa eum gradu Doctoratus, vel magisterij potius scientia, ac rerum moralium peritia ad earum expeditionē. At hic vtrumque suæ scientiæ testimonium habet. Quod eo vel maxime tutum est: quia probabile est censeri quoque hunc sufficienter approbatum, vt per Bullam possit ad vtriusque sexus confessiones eligi.

17 Vltimum est, quantumcumque indoctus sit Doctor ille, si approbatus sit ab ordinario, poterit valide dispensationes has expedire. Quia vtramque conditionem in eis petitam habet. Sicut etiam veram habet iurisdictionem ad audiendas confessiones, & potest eligi per Bullam. Vt bene docent Petrus de Ledesma summa Sacram. vbi de pœnitentia, cap. post 1. conclusionem, dubio vltimo. Manuel in Bulla Cruciatæ, § 9.nume. 4. Quamuis alia ratione posset esse confessio irrita: nempe, ob peccatum quod admitteret confitens, si illius ignorantiæ conscius illi fateretur.

18 Vtrum autem vno confessore negante dispensationem quod iudicet eam subreptitiam, possit adiri alius confessarius, vel ipsemet retractare sententiam: idemque contingat in ordinario? dixi disput.27.nume.38. & duplici sequenti.

19 Secunda clausula est, in qua continetur causa dispensationis, nempe, timor incontinentiæ. Cuius verba retuli, nu. 1. & 2. Circa quam monuerim non quascumque carnis tentationes sufficere, nec quodcumq; lapsus in eas periculum, vt ea clausula verificetur: nec sat esse timorem vnius, vel alterius lapsus: sed exigi maximum frequentis lapsus periculum, ita vt ea persona possit dici viuere incontinenter. Quod constat ex ijs verbis clausulæ, *Continenter viuere posse nō sperat.* Quæ habitum incontinenter viuendi important. Et ex illis positis paulo inferius. *Quatenus si ita esse, ac oratorem stimulis carnis adeo agitatum, vt maximè dubitet continere posse: & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum sit.* Vbi maximum patitur periculum. Item, quia pati graues carnis stimulos, & periculum vnius, vel alterius lapsus non praebet iustam dispensandi in his votis causam (vt probaui disp. 20 num. 18.& 20.) Non tamen exigitur, vt ex mera fragilitate periculum hoc procedat: sed satis si vel ex ea, vel ex prauo habitu consurgat, (vt probaui eadem disp.20.nume.19.) Quia nec literæ huius dispensationis distinguunt ex qua causa periculum pullulet.

20 Quando autem continentur aliæ causæ, vt oritura scandala, vel feminam innuptam mansuram, dicemus disput. sequenti, vbi causæ solitæ allegari ad dispensationem in foro externo enodabuntur.

21 Tertia clausula continet qualiter confessarius debeat verificationem causæ indagare, ibi: *Si ita esse per diligentem oratoris examinationem, ac post monita, & consilia opportuna iuri præstita inueneris.* Ex huius clausulæ priori parte colligitur teneri confessarium diligenter examinare veritatem precum, non receptis testibus, sed ipso solo, cū quo dispensaturus est examinato. Quod cōstat ex illis verbis: *Per diligentem oratoris examinationem.* Item, quia cum hæc dispensandi facultas committatur in solo secretissimo conscientiæ foro, illius fori legibus aptari debet. Quæ sunt, vt confessioni pœnitentis integra fides habeatur. Sic docet Gallego de cognatione spirituali, cap.23. numer.2. Qua ratione, nec iuramentum de veritate dicenda petendum ab eo est. Cùm tamen non in omnibus absolutioni Sacramentali assimiletur, in qua est omnino iudicium ferendum iuxta pœnitentis confessionem: si confessarius norit aliunde, quam ex confessionis Sacramento preces allegatas in ea dispensatione esse falsas, aut tacitam veritatem necessario explicandam, non debet dispensare, quamuis pœnitens eas veras esse asserat. Quod bene docet Gallego eodem numero 2. Quando autem ex sola confessione Sacramentali falsitatem nosset, satis diximus lib.3.tota disput.16.

22 Hinc deducitur, dispensationem hanc occultè faciendā, nullo dispensationis testimonio dato, nec vocatis notario, aut testibus. Quòd pro solo conscientiæ occulto foro concedatur. Vt in simili de dispensatione commissarij pro eodem solo foro diximus disput.6.nu.27.

23 Secundo deducitur intellectus ad Tridentinum sess.22. cap.5. de reformat. vbi decernitur dispensationes nullius fore momenti, nisi ordinario eas impetrantis præsententur. Id enim decretum de solis concessis pro foro externo accipiendum est. Quippe impetratæ pro foro conscientiæ soli confessario, cui diriguntur, sunt præsentandæ. Quod ipsa praxis testatur. Et ita docet Emmanuel Sa summa, verbo dispensatio, num.5.

24 Tertio deducitur, non opus esse hac examinatione veritatis, quando ea est notoria. Propter ea, quæ adduximus disp.17 num.12. Imò nec si ipsi confessori dispensaturo sit certa ea veritas causæ allegatæ, opus est examinatione. Quod hæc eo solum pertineat, vt confessor de veritate certior fiat.

25 Sed quæres, an si confessarius, nec examinatione præmissa, nec conscius veritatis causæ allegatæ, dispensationes has exequatur, valide sint, si causa in eis allegata erat vera? Pars affirmans suaderi videtur, quòd diximus disput.17.num.11.valere dispensationem concessam ab eo, cui dispensandi potestas cōmissa est, quando aderat causa legitima, quamuis ipse iniquè dispensarit, eius cognitione

non

non præmissa. Et confirmatur ex l.regula est,9.in princi. vers.qui ignorauit, ff. de iuris,& facti ignor. vbi deciditur emẽtem a vero domino, credentem se a non vero domino emere,effici dominum, & redditur ratio his verbis: *Plus in re est, quam in existimatione mentis*. Secundo, quòd clausula,si ita est, sit forma iure communi inducta, ac tacitè subintelligitur,licet non exprimatur,ca.2.de rescript.ibi: *In eiusmodi literis intelligenda est hæc clausula, si preces veritate nitantur, etiamsi non apponatur*. At expressio eius,quod tacitè inest,nec formam,nec conditionem importat:atque eius omissio non irritat actum (vt latè probauimus lib.3. disp.33.nu.3.) Ergo omissio examinationis veritatis precum,non reddet nullam dispensationis expeditionem factam a confessario.Tandem,quia Lap. allegatione 15. num.7. & quamuis non ita expresse allegatione 60.nu.2. adiuncto nu.3.ait clausulam,si inueneris preces veritate niti,in rescriptis appositam,non importare conditionem,sed monitionem quandam,ac præceptum examinandæ veritatis: secus si dicatur, si tibi constiterit. Et ita Herinquez lib.11.de matrim.cap.3.in fine,ait hanc clausulam dispensationum,si preces veritate nitantur,nõ habere vim conditionis, sed monitionis, cum instructione,& præcepto quodam.Sicut (ait in Commento finali,) quando Bulla Cruciatæ concedit absolutionem satisfacta parte. At in hoc euentu diximus lib.3.disp.33.nu.3.valde probabile esse non irritari absolut. si partis satisfactio omissa sit.

26 At dicendum omnino est, eam clausulam importare conditionem,& formam,& sic non validam fore hanc dispensationis exequutionem,quantumuis preces sint in se veræ, si confessarius non cognita sibi earum veritate dispenset. Ducor, quia longè diuersa sunt hæc verba, si ita est,aut si preces veritate nitantur,dispensa, & hæc,si per diligentem examinationem inueneris ita esse, aut preces veritate niti, dispensa. Quod in priori casu sit clausula iure communi intellecta,vt probant adducta num.præcedenti. Atque ita eius expressio non inducit formam, nec conditionem. At in posteriori, cum alio modo expressio fiat,quam iure inerat, inducit formam, & conditionem. Iure enim tantum inest, si preces veritate nitantur: at in nostro casu additur,si per diligentem examinationem inueneris ita esse, vel preces veritate niti. Quæ ex multis late probauimus,lib.3.disp.33.nu.4.constituentes eãdem differentiam inter hæc verba,confer beneficium Titio, si est idoneus, & inter hæc,si eum idoneum esse inueneris. Et vltra ibi allegata pro hac parte est Baldus,l.nequentiales,10.nu.7.C.de probat. vbi ait,si scribatur sub ista conditione,prouideas tali si repertus sit idoneus(quamuis enim dicat,si sit idoneus,est error typographi,& debet dicere,si repertus sit idoneus: vt constat ex ratione, quam ibi subiungit,& ex antecedentibus,& annotauit Fel.cap. fin.num.33.de præsumptione) licet idoneum esse sit qualitas naturalis,ac proinde præsumatur: at propter adiunctam conditionem causæ cognitionis,causa non cognita, minimè valere prouisionem. Quòd non sit seruata commissionis forma. Quotiescumque enim deliberatè procedi debet, non sufficit rem ita esse: vt colligitur ex l. eũ qui duobus,51.§.filiusfamilias,ff.de acquirend.hæred. vbi filius mandato accepto a patre hæreditatis adeundæ, si eam idoneam debitis soluendis comperisset, adijt non explorando,an idonea esset,& decidit textus, ex tali aditione patrem non mansisse obligatum. Quam eandem differentiam tradit Oldrad. consil.41. num.1. Nec obstat sententia Lapi allegata numero præcedenti, nullam constituentis differentiam inter hæc verba,si ita est,vel si ita inueneris esse. Nam Mandosius in additione ad eam allegationem, 15. Lapi, litera F, & Apostilla 1. ad consil. 218. Alexandri, visis verbis, volum.2. dicunt id non esse probabile. Atque ita in proprijs terminis tenent hanc sententiam Gutierrez,q.Canon.libr.2. cap.15.num.112. dicens hæc verba in dispensationibus posita inducere formam,& conditionem,cuius omissio irritat. Et ex his constat solutio rationum contrarium, quas num.præced. adduximus.

27 Demum circa hanc clausulam dubitari potest circa ea verba: *Post monita,& consilia opportuna illi præstita inueneris*, quæ sint monita hæc,ac consilia,& an inducant cõditionem, & formam? Videntur enim eam importare, quippe sunt pars clausulæ in qua conditio, & forma continetur,ibi: *Si ita esse per diligentem latoris examinationẽ, ac post monita, & consilia opportuna illi præstita inueneris*. Et vtrumque petitur cum dictione coniunctiua, &, ergo vtrumque est forma. Item, quia vbicumque est prius, & posterius,ibi est ordo substantialis,& forma,vt tradit Felinus,cap.cum dilecta,num.6. in 6. signo, de rescript. At in hac commissione monita debent præcedere expeditionem dispensationis. At credo consilia hæc, & monita esse, monere eum,cum quo dispensandum est vt sincere veritatem explicet,significando ei quantum illius intersit, ne dispensationis valore frustretur. Quod inde mihi persuadeo,quia clausula ait: *Si ita esse post monita, & consilia opportuna illi præstita inueneris*. Vbi pondero iungi hæc monita cum veritatis inuentione, & addi monita opportuna. Ad veritatis autem inuentionem ex partis confessione accipiendæ, nullum aliud consiliũ opportunius est: imò quodcumque aliud abre omnino esset, & importunè præstitum. Et similiter omnino mihi persuadeo ea verba non inducere formam, sed solam instructionem quandam confessarij, qualiter se debeat habere,vt de veritate certior fiat. Nec obstat hæc verba iungi eum alijs importantibus formam: quia cum non contineant substantiam formæ, quæ in cognoscenda veritate consistit; sed accidens quoddam,& instructionem, vt facilius ea cognoscatur, signum apertum est non importare formam. Quare omissio illorum consiliorum non irritabit exequutionem dispensationis.Nec credo confessarium omittentem ea præstare,reum fore alicuius culpæ, si tamen in diligenti veritatis examine non deficiat. Quod ea verba præceptum non importent, sed instructionem quandam, ac monitionem. Nec obstat etiam, ordinẽ importare formam. Quippe id verum est,quando continet quid substãtiale, & magni momenti, cuius omissio graue præiudiciũ pareret. Secus quando actus præuius non est tanti momenti,& concernit præparatoria,seu præludia iudicij. Vt benè docet multa allegans Felinus,d.cap.cum dilecta,num. 6.in 3.& 6.signo. Hoc autem contingit in præsenti casu: quia consilia præstantur, vt præludia quædam ad iudiciũ examinis veritatis precum, nec sunt magni momenti.Tãdem per eam clausulam non induci formam constat: quia in dispensatione cum illegitimo addi consueuit hæc clausula: *Dummodo paternæ incontinentiæ imitator non sit*. Et tamen cum multo magis formam conditionis habeat,non est conditio, sed instructio, & proinde eius defectus non vitiat dispensationem, vt benè tradunt citata Rotæ decisione Iacobus de Puteo decisione 256.nu.1.lib.1.Feli.c.2. nu.6.de rescrip.Mandosius in signatura gratiæ,tit.dispensationes super defectu natalium,colum.2.vers.sed aduertendum est.

28 Tertia clausula relata num.1. est. *Eundem a mutatione propositi absoluas hac vice in forma Ecclesiæ consueta, iniuncta ei pœnitentia salutari*. Quæ clausula eisdem verbis continetur in dispensatione voti religionis,& castitatis: vt constat ex vtriusque tenore relato,numer.1.& 2.Circa cuius clausulæ intellectum non leuis est difficultas. Quæ absolutio a mutatione propositi sit hæc, & qualis pœnitentia iniungenda? Cum enim propositi mutatio ex iusta causa facta,procurandoq; dispensationem omni prorsus culpa vacet:nulla absolutio, aut pœnitentia est necessaria. Rutius est dubium, an sit necessarium dispensationi huic expediendæ audire confessionem eius, cum quo dispensandum est? Idque opus esse suadetur primò: quia in ea petitur, vt dispensaturus sit confessor approbatus ab ordinario, & ipsi iniungitur, vt absoluat cum hac vice in forma Ecclesiæ consueta, iniunctaque salutari pœnitentia. Quæ omnia soli Sacramentali confessioni aptari possunt. Secundò, quia in harum literarum fine dicitur eas pro solo conscientiæ foro concedi. Sicut ergo dispensationes concessæ pro foro externo,expediuntur iuxta illius fori terminos,ita concessæ pro foro conscientiæ expediendæ sunt iuxta huius fori legem, quæ est, vt audiatur confessio. Tandem, quia hæ dispensationes committuntur confessori, vt iudex est in foro interno. Sicut dispensationes pro foro externo committuntur officialibus diœcesanis, vt externi fori iudices sunt. At confessor non est iudex in foro interno,nisi audiat confessionem. Nullo enim alio tribunali potitur.

29 Quamuis autem exigi confessionem probabile sit: at mihi probabilius est contrarium. Ducor, quod licet ea verba importarent absolutionem Sacramentalem, non probantur per modum conditionis, vt ex eorum tenore constat. Non.n. ponuntur cum particula aliqua conditionem denotanti, qualis est, si, dummodo, nec per ablatiuum absolutum. Quia ille ablatiuus absolutus. *Iniuncta pœnitentia salutari* non iungitur facultati dispensandi, sed absolutioni Sacrament. si ea verba, *à mutatione professis cum absoluas*, eam important. Quare conditionem non importat, eo quod iure inest, in omni .n. confessione Sacramentali est pęnitentia iniungenda. Et confirmatur, quia si Pontifex committens has dispensat. vellet præmittendam necessariò confess. Sacrament. id claris verbis explicaret, dicens audita confessione. Secundo, quia aliud importat conscientiæ forum, & aliud pęnitentiæ forum: hoc enim est solum forum Sacramentale, illud autē tantum vt distinguitur contra forum exterius. Quod optime significat Præpos. c. preterea, cl 2. nume. 5. de sponsal. dicens triplex esse forum, quoddam contentiosum, quoddam pœnitentiale, aliud vero quasi pœnitentiale, quod est medium inter hæc. Quare optimè dixit manuel. quæst. regular. tomo 1. q. 61. art. 10. facultatem absoluendi in foro pęnitentię intelligi intra confessionem: secus de facultate absoluendi in foro conscientiæ. Cum ergo non habeatur in his literis, facultatem exequendi has dispensationes committi in foro pęnit. sed in foro conscientiæ, non desiderabitur confessio. Tertio, quia rationes contrariæ id non probant. Non prima, quia petitur expediturum esse confessorem approbatum ab ordinario, non eo quod necessario auditurus sit confessionem: sed quia, vt sciat expedire, exigitur scientia, & cum hæc non constet Sacræ pœnitentiariæ, duplex illius testimonium petit, alterum academiæ, conferendo illi gradum Doctoris, aut Magistri: alterum autem ordinarij, illum approbando, vt confessorem idoneum. Præterea, quia in his literis duplex potestas committitur confessario, altera absoluendi à mutatione propositi, si fortè ea culpa fuit transgrediente vouente promissionem, & ad hoc est necesse eum esse confessorem. At in nullis huius confessionis verbis ponitur tanquam conditio necessaria, vt confessor hic hanc absolutionem præmittat. Sed sensus huius clausulæ est, si fortè is, cum quo dispensandum est in voto, tibi transgressionem eius fassus fuerit, absolue eum hac vice in forma Ecclesiæ consueta, iniuncta ei pęnitentia salutari: Sed dices, vt quid commissio hæc? Respondetur, quia forte voti transgressio poterat esse reseruata in ea diœcesi. Nec obstat etiam secunda ratio. Quia concedi aliquid pro solo conscientiæ foro, non est restringere, vt intra confessionem exerceatur. Vt optimè docet Nauar. libro 5. consi. in 2. editione. tit. de priuilegijs, consil. 11. numero 2. vbi ait verba hæc, absolue in solo conscientiæ foro, non importare, vt absolutio sit in solo pęnitentiæ foro, sed vt nullatenus pro foro externo prosit. Atque idem met Nauarr. summa cap. 27. numero 41 cum D. Antonino 3. parte, titu 24. capitu. 77. in fine principij, tuetur iudicem, nedum Sacerdotem posse absoluere ab excommunicatione in foro conscientiæ: cum tamen sit incapax audiendi confessiones. Atque hoc idem docet Emman. Sa, summa, verb. excom. vbi de absolut. ab ea. nu. 1. vbi ait facultatem habentem absoluendi, vel dispensandi in foro interiori, posse id extra confessionem exequi. Quod etiam inde constat, quia Episcopis concedit Tridentinum sess. 24. de reform. capit. 6. absoluere in solo conscientiæ foro a quibuscunque casibus occultis. Et tamen praxis habet, vt extra confessionem absoluant. Idque eos posse affirmat Nauarr. consil. 11. nume 2. proxime allegato. Nec verum est, legem fori interni esse, vt solum intra confessionem res fiat: sed vt vel intra confessionem, vel non publicè adhibitis testibus, & notario, ne prosit pro foro externo. Nec obstat vltima ratio: quia cum sit triplex forum (vt proximè diximus) confessarius in solo Sacramento est iudex in foro pœnitentiæ: at in foro conscientiæ est iudex extra Sacramentum, quoties vel ratione bullæ, vel alterius priuilegij absoluit extra confessionem ab excommunicatione in solo conscientiæ foro: vel commissam sibi dispensationem in eodem foro expedit. Sicut Episcopus absoluens in foro conscientiæ a censuris occultis sibi concessis in Tridentino. dict. capit. 6. est iudex in foro interno. quamuis extra confessionem absoluat. Et ideo sententiam hanc in proprijs terminis tenet Gallego, de cognat. spirit. cap. 23. nu. 2. & eandem tenuere aliqui viri docti à me consulti. Ex dictisque constat ad duo, nu præcedenti petita: nimirum, qualis sit absolutio à mutatione propositi, & qualis pęnitentia, & an requiratur confessio.

30 Maior autem difficultas est, an confessarij Societatis Iesu, & alij Regulares, qui cum nullo gradu insigniti sint, ex priuilegio relato, nume. 11. expediunt has dispensationes, possint id extra pęnitentiæ Sacramentum exequi? Ratio autem dubitandi est: quia in bulla Gregorij XIII. in qua id priuilegium conceditur, expresse dicitur, *Confessionibus auditis*, & cum sit ablatiuus absolutus, importat conditionem, l. à testatore, ff. de condit. & demonstrat. Ac existimo non esse necessariam confessionem Sacramentalem. Quia ille ablatiuus absolutus, *Auditis confessionibus*, refertur ad absolutionē Sacramentalem á peccatis, & non ad dispensationes: vt constat ex ijs priuilegij verbis: *Literas huiusmodi aperiendi, confessionibusque fidelium ad ipsos recurrentium auditis, & imposita salutari in illis expressa, vel de iure infligenda pœnitentia absoluendi: ac in foro conscientiæ quascunque sibi verbo, vel scriptis commissas absolutiones dispensationes, & pœnitentiarum iniunctiones recipiendi, & exequendi licentiam, & facultatem tenore præsentium concedimus*. Et confirmatur; quia similiter in eisdem religiosorum priuilegijs conceditur illis facultas, vt auditis confessionibus absoluant à peccatis, & censuris eis annexis. Et antiquitus in bulla Cruciatæ eadem clausula habebatur. Et tamen valdè probabilis doctissimorum virorum sententia habet, eum ablatiuum absolutum referri ad solam à peccatis absolutionem, ac licere virtute eius priuilegij absoluere extra confessionem à censuris. Quod si replices, clausulam in quacunque dispositionis parte positam, siue in principio, siue in medio, siue in fine, referri ad omnia contenta in illa. c. secundo requiris, de appellat. vbi id communiter notant Doctores. Cum ergo, auditis confessionibus, ponatur in principio illius clausulę, referetur ad omnia subsequentia. Respondeo eam regulā intelligi, quando omnium præcedentium, vel subsequentium eadem est ratio. Vt citatis Bartholo, & multis alijs tradunt Menochius de præsumptio. lib. 4. præsumpt. 181. nume. 2. Nauar. lib. 5. consiliorum. titul. de simonia, in priori editione, consil. 34. num. 4. in posteriori, consi. 92. nume. 4. At non est eadem ratio absoluendi a peccatis, & dispensationis expediendæ. Illud enim iure diuino præuiam confessionem exigit. Hoc autem nullo iure eam petit: nec aliquam cum illa connexionem habet. Nec credendum est Pontificem velle facultatem, quam Sacra pęnitentiaria concedit Doctori extra confessionem, iuxta numero præcedenti dicta, velle respectu religiosorū coarctare ad confessionem. Sed vera eius mens fuit, eandem facultatem, & eodem modo, quo pęnitentiaria Sacra Doctori concedit, concedere Religiosis.

31 Quarta clausula harum dispensationum relata num. 1. & 2. continet opera in quæ confessarius debet commutare votum castitatis, & religionis, admixta partim dispensatione, & ad quid concedatur dispensatio. Circa quam clausulam potest dubitari, an mandatum hoc dispensandi sit dispensatio? Sed de hoc diximus disp. 30. nu. 12. Insuper posset dubitari, an dissoluto eo matrim. ad quod in voto religionis dispensatum est, liceat ad aliud transire, & an liceat manere in seculo absque matrimonio, & an si matrimonium ad quod in eo religionis, aut castitatis voto dispensatum est, sit irritum, vel dissoluatur ante consummationem, liceat ad aliud transire? Sed de his diximus disp. 31. nu. 3. 4. 5. & 7.

32 Potissima autem difficultas circa hanc clausulam est. An ita præcise exigantur opera in his literis expressa, vt nullum arbitrium temperandi, mutandive confessori relinquatur? Et nullum relinqui videtur ex eo probari. quod in literis commissionis ea opera exprimantur. Potest etiam probari ex doctrina Glossæ, cap. 2. de sortileg. vbi textus præcipit Episcopo suspendi clericum sortilegum, his verbis: *Pœnitentiam imponas quod per annum, & amplius si tibi visum fuerit, eum ab altaris ministerio præcipias abstinere.* Et tamen Glossa ibi. verbo, visum, & Ant. ibi. num. 10. aiunt, teneri Episcopum annuam suspensioni impo-

imponere, & solum amplius spatium annuo relinqui eius arbitrio. Quia textus annum præfixit, & quoties superior certam pœnitentiam statuit, nullum arbitrium inferiori relinquitur, sed ea omnino seruanda est, cap. de causis, de offic. deleg. ibi: *Quod certa exinde pœna canonibus exprimatur, tandem infligas.* Secundò, quia si hoc confessoris arbitrio relinqueretur, frustra pœnitentiaria Sacra expressisset confessionem menstruam, & opera pœnitentiæ esse iniungenda. Tandem saltem videtur necessario imponenda confessio singulis mensibus facienda, & solum relinqui arbitrium confessori, an amplius quam semel singulis mẽsibus facienda sit. Quod denotant ea verba commissionis: *singulis, scilicet, mensibus semel, aut quoties tibi videbitur.* Illa enim dictio numeralis, quoties, in qua datur arbitrium, posita sub disiunctione cum alia particula numerali, semel, videtur referri ad confessionem singulis mensibus faciendam: ita vt sensus sit. Impone illis, vt semel, vel quoties tibi videbitur, singulis mensibus fateatur.

33 Sed primo existimo non esse arbitrium omittere imponere confessiones aliquas satis aliquibus temporibus faciendas, & aliqua pœnitentiæ opera perpetua, inter quæ sint aliqua quotidie exercenda, prout continetur in literis dispensationis: sed ad hæc iniungenda tenetur præcisè confessarius. Ducor, quod sacra pœnitentiaria hæc opera in hac commissione expresserit, iudicans ea expedire spirituali cuiuscunque vouentis saluti, eiusque viribus, ac fragilitati commensurari: atque rationi consonum hoc esse, vt loco tanti voti, quo astringebatur, subrogentur. Eo quod nemo ita fragilis sit, vt nequeat hæc opera exequi, quidam plura, alij vero pauciora.

34 Secundo existimo relinqui arbitrio confessoris quantitatem horum operum pœnitentiæ, & pietatis, ac illorum electionem, & frequentiam, præter aliqua, quæ quotidie facienda imponi debere, ibi exprimitur. Constat ex literarum tenore, vbi solum iubetur confessor aliqua pœnitentiæ, & pietatis opera imponere, non explicatis quibus, vel quot operibus, sed vt ea sint perpetua, & inter ea aliqua quotidie exercenda. Et concluditur hæc imponenda prout iudicarit expedire saluti eius, cum quo dispensatur.

35 Tertio similiter credo committi arbitrio confessoris, an confessio statutis temporibus necessario imponenda debeat esse menstrua, aut minus frequens, aut bimestris, aut trimestris, &c. Non tamen poterit cõfessor frequentiorem confessionem, quam menstruam imponere. Prior pars probatur, quia inter onera sacra pœnitentiaria imposita hoc est grauissimum, & multis attenta naturæ corruptæ fragilitate, ac occupationibus, ferè impossibile. Cum ergo in ceteris committatur arbitrio confessarij opera iniungenda minuere, consulendo fragilitati pœnitentis: cur in hoc tam graui non erit iure optimo id præsumendum? Et confirmatur: quia post iniuncta confessionis, & reliqua pœnitentiæ opera, concluditur in literis commissionis huius, sic. *Prout secundum Deum ipsius animæ saluti expedire iudicaueris.* Quæ clausula cum in fine omnium operum ponatur, & non sit minor ratio, sed multo vrgentior confessionum numeri temperandi, vtpotè qui multo difficilior est, quam ceterorum operum, clausula illa ad omnia præcedentia opera est referenda. Iuxta dicta, num. 30 in fine. Eo vel maximè, quod in nullo alio opere experientia ipsa doceat expedire, vt magis confessor fragilitati pœnitentis prospiciat, quam in confessionum frequentiam obligatione iniungenda. Quia rari sunt, qui in ea obligatione implenda non deficiant. Tandem quia negari non potest eam clausulam esse piam, & posse optimè pati hunc sensum, vt confessorem instruat de frequentia confessionum rationi conformi iniungenda communiter pœnitenti. Et quia vidit eam non omnibus expedire, attentis multorum fragilitate, & occupationibus, quasi rigorem temperans, subiunxit. *Vel quoties tibi videbitur.* Quasi dicat, si durum, & non expediens saluti pœnitentis censueris, tam frequenter, ac singulis mensibus obligare illum ad confessionem, impone quoties tibi videbitur, idest, quam frequentiam ei expedire iudicaueris. Cum ergo hic sensus valde fauorabilis sit, & sæpe valde expediens spirituali pœnitentis saluti, cui omnino sacra pœnitentiaria prospicere intendit, hic sensus in hoc dubio est amplectẽdus. Posterior autem pars probatur: quia cuicumque quantumuis virtutis studioso, confessionibusque assueto, onus grauissimum est obligari ad frequentius fatendum, quam singulis mensibus. Nedum personæ, quæ ob frequentes carnis lapsus dispensationem voti procurat ad matrimonium. Non ergo est credendum velle sacram pœnitentiariam remittere confessoris arbitrio, vt ad frequentiorem, quam menstruam confessionem obliget: ne quod ad spiritualem pœnitentis salutem dirigitur, cedat in ipsius præiudicium, oblata violandæ commutationis occasione. Præterea, quia si Triden. sess. 25. de regular. c. 10. iudicauit esse sufficientem confessionum frequentiam monialibus menstruam, atque eam non præcepit, sed suadendam indixit. Et Clem. V. in Concil. Viennensi relato Clem. 1. §. sanè, de statu monach. eandem frequentiam monachis sufficientem iudicauit: quis sibi persuadet voluisse pœnitentiariam committere confessori, vt personam sæcularem, ac matrimonio iungendam, possit sub culpa lethali ad frequentius quam singulis mensibus semel fatendum. Et confirmatur, quia nemo prudenter iudicabit expedire obligare personam sæcularem ad frequentiorem menstrua confessionem. Non est ergo credendum pœnitentiariam voluisse quid frustraneum, ac nunquam in praxi expediens statuere.

36 Sed dubitari potest, an satisfiat huic confessioni menstruæ, quam confessarius exequens hanc dispensationem imposuerit, si quocunque totius mensis die fiat, licet ab vltima plus quam mensis transactus sit? v. g. si confessio præcedens facta fuit prima die Decembris, satisfiet facta confessione sequenti vltima die Ianuarij, vel ita necessario sit facienda vt inter vnam, & alteram confessionem non interponatur plus quam spatium vnius mensis? Et videtur hoc posterius necessarium. Quia c. omnis vtriusque sexus, de pœniten. & remiss. præcipitur vt quiuis saltem in anno fateatur, & tamen constat non impleri id præceptũ, si prior confessio initio vnius anni, posterior autem in alterius fine fiat, sed annus a priori confessione numerandus est. Ceterum quamuis id de confessione annua ab Ecclesia præcepta fatear, at in nostro casu credo satis esse, si toto cuiuslibet mensis spatio, quæuis concessio fiat. Quod mihi suadet illa dictio, singulis, adiuncta mensibus: quæ Hispane significat, cada vn mes. At quacunque die cuiuslibet mensis confessio fiat, verum est dicere confessionem in eo mense factam esse. Quod secus est de confessione annua, quæ semel in anno præcepta est, nec addita fuit particula, singulis.

37 Quod si mensis transeat absq. confessione, credo hunc non teneri confessionem omissam supplere alio mense, eam duplicando. Quod id onus singulis mensibus astrictum sit. Sicut vouens quotidie recitare, non tenetur preces alicuius diei omissas supplere.

38 Neque etiam tenebitur hic mense, quo confessioni ab Ecclesia præceptæ satisfacit, eam duplicare. Quod pœnitentiaria iniungens singulis mensibus confessionem, nouerit fore, vt in aliquo illorum coincidat id Ecclesiæ præceptum, & tamen ad duplicem non obligat. Sicut idem est in eo, qui confessionem menstruam vouit.

39 Ex qua ratione deducitur, si ille ex voto, vel pœnitentia sibi iniuncta teneretur alias ad confessionem aliquo mense, vel singulis mensibus faciendam, eum non satisfacturum his confessionibus alias debitis huic obligationi. Sicut vouens aliquo die ieiunare, vel ad id ex pœnitentia astrictus, non satisfacit voto, vel pœnitentiæ, ieiunio ab Ecclesia præcepto. Quod omnia hæc, vbi aliud non exprimitur, intelligantur de supererogationis operibus: iuxta communem omnium sententiam. At confessor huius obligationis conscius prudentissimè ageret, si hunc non ad aliam confessionem menstruam obligaret ne nimis oneraretur ad duplicem confessionem singulis mensibus obligatus. Sed posset trimestrem, aut quadrimestrem imponere. Quia ei datur arbitrium circa confessionem menstruam minuendam (vt diximus, nu. 35) Et hic satis vrgens causa occurrit. At non satisfaceret confessor suæ obligationi, iniũgendo solas confessiones, ad quas ille alias tenebatur. Quod aperta pœnitentiariæ mens sit opera supererogationis in locum voti, quod de simili re erat subrogare. Et alias, nil explicante confessore satisfaceret illi confessionibus alias debitis.

40 Quarto existimo non esse voluntarium confessori modum has pœnitentias taxandi, aut confessionem menstruam immutare imponendo minus frequentem, sed secundum prudentiæ regulas, causas iustas perpendendo, regi debere. Qua in re eò potissimum spectare debet, vt id decernat, quod spirituali pœnitentis saluti expedientius fore iudicarit, imponens onus eius fragilitati accommodatum, attentis eius viribus, & corporeis, & spiritualibus: ac opportunitate ad opera sibi iniuncta adimplenda. Debet etiam confessor in hoc prudenti iudicio perpendere voti magnitudinem, vt commutatio illa partialis dispésationi admixta aliqualiter illi correspondeat, & ne ridicula sit. In omnibus tamen his potissimum saluti pœnitétis spirituali prospiciendum est. Constat ex ipsamet dispensationis clausula, ibi: *Vt sibi videbitur*, & paulo inferius. *Prout secundum Deum ipsius saluti expedire iudicaueris.* Hæc enim verba non liberam voluntatem, seu arbitrium secundum prudentiæ regulas important: vt ex Bartolo, & multis alijs allegatis tradit Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 8. num. 1. & multis seqq.

41 Sed petes, in speciali explicari aliqua opera ex his. Dico opera pœnitentiæ, quæ in vtriusque voti dispensatione petuntur, posse iniungere illi, vt qualibet hebdomada aliqua die, qua carnibus vesci poterat, ab illis se abstineat, vel aliqua die illius ieiunet, vel cilicio, verberibus ve semel in hebdoma carnem affligat, aut inter hæc opera, quod maluerit eligat, licet vna hebdomada vnum, alia verò hebdomada alterum opus exerceat: vt sic facilius & securius absque occasione deficiendi opera iniuncta exequatur. Et si iudicarit confessarius attenta pœnitentis fragilitate nimium esse singulis hebdomadibus ad aliquod opus ex his illum obligare, obliget, vt secunda, aut tertia quaque hebdomada id faciat. Opera autem pœnitentiæ religionis propria, quæ quotidie facienda iubetur confessarius imponere, dum dispensat in voto religionis, vt ea quotidie exequens meminisse possit obligationis voti, qua prius tenebatur, difficile est assignare. Quia cum quotidie exercenda sint, graue onus, ac difficile erit homini sæculari quamcumque corporis macerationem quotidianam illi imponi. Quare cum omnibus religionibus præter Societatem Iesu commune sit, horas canonicas ab omnibus choro deputatis recitari, & a religiosis non choro deputatis aliquas preces loco horarum, nullam suauiorem commutationem inuenio, quam iniungere illi tanquam sæculari, & laico, vt loco horarum canonicarum recitet quotidie Litanias, vel Psalmos Pœnitentiæ, vel quinquies orationem Dominicam, & toties angelicam. Hæc enim omnia opera sunt religionis propria, & appellantur pœnitentiæ. Quod caro maceretur allegata legi recitandi quotidie, & recitans. Atque ideo oratio imponitur pro pœnitentia Sacramentali, & numeratur ab omnibus Theologis inter opera pœnitentiæ, & satisfactionis. Adde posse dici opera religionis propria intelligi virtutis religionis, cuius oratio actus est. Quando autem votum fuit castitatis, iniungit pœnitentiaria in literis dispensationis, vt imponantur voventi aliqua pietatis opera quotidie facienda, vt meminerit prioris voti obligationis. Vt constat ex clausula, numero secundo allegata. Possunt autem esse hæc opera, quæcumque misericordiæ, vt recitare quinquies quotidie orationem Dominicam, & angelicam, pro purgatorijs animabus, aut lethali peccato infectis: vel erogare quotidie eleemosynam, aut aliud quoduis ex quatuordecim misericordiæ operibus quotidie exercere. Et suauior erit commutatio si multa ex his operibus designentur illi, vt possit quotidie eligere ex illis, quod sibi placuerit, vt vel sic facilius commutationem impleat.

42 Quinta clausula explicanda est, quam retuli, num. 3. in fine, quæ tractat de dilaniandis his literis per confessoré, vbi dispensationem expedierit, sub pœna quandoque excommunicationis latæ sententiæ (vt retuli, num. 2. in fin.) Quandoque verò sub pœna, vt si parti reddantur, nil illi suffragentur. Circa quam clausulam monuerim, si postquam hæ literæ parti restitutæ fuerint, dilanientur, aut comburantur, valere ex tunc dispensationem, & idem credo, si omnino amittantur, sine recuperandi spe. Quia hæc creditur merito pœnitentiariæ mens, vt eæ literæ non prosint dum apud partem manserint. Adde etiam si apud partem manserint, non frustrari dispensationem suo valore, sed sensum illorum verborum esse, vt eæ literæ nil prorsus suffragentur in foro externo. Id enim importare verbum, suffragentur, probauimus disp. 29. num. 11. Cui autem vsui sit hæc literarum dilaniatio, diximus. li. 3. disp. 15. nu. 18. in solutione ad 2.

43 Sexta clausula, quę in omnibus his fori conscientiæ dispensationibus solet apponi, est, vt in solo conscientiæ foro dispensatio hæc prosit. Et quando dispensatur ad matrimonium ineundum præcedenti affinitate occulta, aut incestu occulto, apponitur clausula legitimationis prolis suscipiendæ, his verbis: *Dispensas prolem suscipiendam exinde legitimam nunciando, in foro conscientia tantum.* Quando autem dispensatur, vt matrimonium irritum ob impedimentum dirimens occultũ, iterum validè celebretur, solet proles suscepta, & suscipienda legitimari his verbis (vt num. 5. retuli.) *Dispensa, vt matrimonium inter se secretò contrahere valeant, prolem susceptam si qua sit & suscipiendam exinde legitimam decernendo in foro conscientia tantum.* Circa quam clausulam dubitari potest, an si parochus, vel ordinarius norit impedimentum, vel ex confessione partis coram notario, vel ipsa ordinario facta, vel aliunde, & simul norit dispensationem in foro conscientiæ impetratam esse, possit dissimulare matrimonium? Sed de hoc egimus, lib. 3. disp. 15. a num. 13. vsque ad 17. vbi num. 15. & 17. disputauimus, an matrimonium cum huiusmodi dispensationem in impedimento dirimẽti initum, sit detecto eo impedimento in foro externo dissoluendum. Et ex ibi dictis, ac ex huius clausulæ tenore constat, quid sit literas has in solo conscientiæ foro prodesse. Nihil enim aliud est, quam nullo modo deseruire foro externo, si in eo opponatur impedimentum.

44 Vtrum autem patiens hoc impedimentum occultum, si secum in foro conscientiæ dispensatum sit, teneatur rogatus in foro externo, id fateri? Diximus libr. 3. disputat. 14. num. 4. Et an conscij illius impedimenti, & dispensationis, teneantur illud denunciare? Diximus ibidem, disp. 13. num. 8.

45 Potissima autem difficultas in hac clausula est, circa prolis legitimationem, quem effectum habeat hæc legitimatio in solo conscientiæ foro, & an aliquando prosit pro vtroque foro? Et vt distinctè procedamus, quadruplex est casus discutiendus. Primus est, quando nondum inito matrimonio, dispensatur, vt id ineatur cum impedimento, legitimando in foro conscientiæ prolem ex eo matrimonio suscipiendam. Secundus est, quando in eodem casu legitimatur etiam proles ante id matrimonium suscepta. Tertius est, quando præcessit matrimonium irritum, & dispensatur, vt validè ineatur, legitimando in foro conscientiæ prolem in posterum suscipiendam. Vltimus est, quando tunc quoque legitimatur proles antea suscepta.

46 Et prius ad omnium horum casuum intelligentiã supponendum est, filium natum ex matrimonio bona fide alterius parentis inito esse verè legitimum, non solum quo ad parentem habentem bonam fidem, sed etiam quo ad alium malam fidem habentem. Quia verè est legitimus, vt constat, ex capite ex tenore, & capit. cum inter. capite peruenit, qui filij sint legit. & ex l. regia 3. tit. 3 par. 4. & l. 1. titu. 13. eadem parte, & docent Acosta, cap. si pater 1. par. verbo vxorem, num. 2. de testamen in 6. & multis citatis Matienzo libro 5. Recopil. titul. 1. rubr. ca, glossa 1. numer. 116. Hoc tamen verum est respectu filij, & in eius fauorem, & respectu parentis, qui in bona fide fuit. Nam parens, qui malam fidem habuit, non gaudebit iure legitimi parentis. Nec monstruosum reputandum est, si filius patri sit legitimus, pater autem non habeat iura legitimi patris. Discriminis enim ratio est vrgentissima. Quod proles, quæ nil mali gessit, iure optimo ratione bonæ fidei alterius parentis, sit plerè legitima, iuraque omnia legitimæ prolis sortiatur. At parens in mala fide constitutus, vtporè, qui culpæ incundo matrimonium reus fuit merito iure legitimi parentis priuatur. Ne ex suo delicto commodum reportet: aduersus tradita, l. siue hæreditaria, ff. de negoc. gest. Et ideo ius in prolis fauorem concessum, non debet extendi ad huiusmodi parentem. Et ita docent Acosta eodem verbo vxorem, num. 21. Barbosa, l. si cum dotem, 23. § finali, num. 11. ff. soluto. matr.

Vnde

Vnde quamuis regulare sit, mutuam esse successionem filiorum respectu parentum, & è contra, ita vt in eisdem casibus, quo filij succedunt, vel possunt succedere, aut nō succedunt, nec possunt parentibus succedere, dicendum sit idem de parentibus respectu filiorum. Vt constat ex l. regia, 8. in fine, titu. 13. par. 6. & docent multis citatis Couar. 4. decret. 2. par. c. 8. §. 5. num. 17. Antonius Gomez, l. 9. Tauri, num. 45. & ibi Tello, num. 24. & l. 6. num. 19. Matienzo lib. 5. Recopil. tit. 3. l. 6. glossa 4. num. 11. & l. 8. glos. 1. nume. 30. At deficit in hoc casu, in quo proles necessario succedit parenti malæ fidei, at hic non succedit proli, nisi eo solo modo, quo parens spurius potest proli succedere, Quippe parens spurius respectu illius prolis reputatur, ac si absque vllo matrimonio eam habuisset. Quod citato Bart. tenet Tello, l. 6. Tauri, num. 7. Quamuis sit valde probabile vtrumque parentem censeri legitimum, & succedere ei proli. Quod latè probantes docent Rojas Epit. succes. c. 30. nu. 38. Auendaño, d. l. 6. tota glossa 1. Gutier. lib. 3. pract. tota q. 74. Cauallos, q. pract. q. 697. a num. 16.

47 Hoc ergo supposito, circa primum casum, nempe, quādo nondum inito matrimonio dispensatur, vt ineatur, legitimando prolem suscipiendam in solo conscientiæ foro, dicendum est talem prolem verè esse legitimam, & quo ad spiritualia, & quo ad temporalia, in solo tamen conscientiæ foro. Atque idem esset, quamuis sacra pœnitentiaria concedens facultatem dispensandi in impedimento, nullam legitimationis prolis suscipiendæ mentionem fecisset. Quare ea fit ad maiorem abundantiam, omnemque scrupulum amouendum. Ratio autem est: quia ea proles ex legitimo, ac vero matrimonio in foro conscientiæ nascitur. Ergo verè est legitima in eodem foro, & si nulla eam legitimandi facultas concedatur. Et similiter si post dispensationem hanc in foro conscientiæ a confessario expeditam nasceretur proles, ante quam matrimonium iniretur, quamuis, ante dispensationem fuisset concepta, esset naturalis (vt probaui disput... num. 19.) Quod intellige in solo conscientiæ foro, in quo ea dispensatio valet: ac proinde in eodem solo foro legitimabitur, tam quo ad spiritualia, quam quo ad temporalia per subsequens matrimonium, iuxta capite tanta, qui filij sint legit.

48 Hinc infertur, prolem in eodem foro conscientiæ non futuram irregularem, sed esse capacem ordinum, & cuiuscumque beneficij, tanquam verè legitimam atque succedere vtrique parenti, & vtrumque parentem ipsi: quia ex vero matrimonio habita fuit, vel tanquam naturalis ex legitimata per verum subsequens matrimonium.

49 Secundò infertur, in foro externo censeri prolem hāc illegitimam, & quo ad spiritualia, & quo ad temporalia: atque ita incapacem esse ordinum, & cuiuis beneficij: nec succedere parentibus, nec parentes ipsi, nisi eo solo modo, quo filij spurij possunt parentibus succedere, & parentes ipsis. Ratio est: quia cum dispensatio nullatenus in hoc foro suffragetur, reputabitur proles in hoc foro spuria, vtpotè nata ex parentibus inter quos non poterat cōsistere matrimonium, ob impedimentum dirimens.

50 Hæc tamen intelligenda sunt, quando vterque parens conscius fuit illius impedimenti, cum quo virtute dispensationis contraxit. Nam si alter prorsus ignarus esset huius impedimenti, & sic bona fide contraxit, proles erit quo ad omnia in vtroque foro legitima. Ratio est: quia si nulla esset dispensatio, proles illa esset plenè legitima in vtroque foro, ratione bonæ fidei alterius parentis (vt diximus, num. 46.) At dispensatio illa nil nocet. Atque ideo etsi proles ratione dispensationis, & legitimationis factæ ex vi illius, sit in solo conscientiæ foro legitima: at ex vi iuris communis decernentis eam omnino legitimā, quoties alter parens in bona fide fuit, erit prorsus in vtroque foro legitima. At parens ille, qui conscius impedimenti fuit, reputabitur tanquam pater spurius in foro externo: neque in eo iura legitimi parentis, ad succedendum, & alios effectus obtinebit: secus in foro conscientiæ, in quo dispensatio prodest, iuxta dicta, num. 47. & 48.

51 In secundo casu, nimirum, quando nondum inito matrimonio dispensatur, vt ineatur, legitimando prolem antea ab ijs contracturis susceptam, qualis sit hæc legitimatio: satis egimus disputatione 7. nu. 14. & multis sequentibus.

52 In tertio casu, nempe, quando matrimonio irritè contracto dispensat sacra pœnitentiaria, vt validè ineatur, legitimando prolem inde suscipiendam in solo conscientiæ foro, dicendum est, quod diximus in primo casu a numero 47. vsque ad 51. non mirum, si absque scientia impedimenti in parente, qui bona fide contraxerat: id matrimonium irritum instauretur modo, sequendo opinionem eorum, qui dicunt non esse necessariam eam scientiam: de qua re egimus libro secundo, tota disputatione 36. & dato in hac commissione dispensandi facta confessori non poni tanquam conditionem necessariam, vt is admoneatur de prioris consensus nullitate (de qua re agemus in hac disputatione, num 61.) proles suscipienda erit plene legitima quo ad vtrumque parentem, & in vtroq; foro. At parens impedimenti conscius solum erit legitimus in foro conscientiæ. Si autem vterque parens conscius iam impedimenti, instauraret de nouo hoc matrimonium virtute dispensationis in solo conscientiæ foro concessæ, quamuis a principio alter, vel vterq; bona fide contraxerit, proles ex matrimonio denuo instaurato suscipienda, erit in solo foro interiori plenè legitima quo ad vtrumque parentem. Ratio est: quia cum proles hæc non sit concepta tempore prioris matrimonij bona fide vtriusque, vel alterius contracti, non gaudet eius matrimonij priuilegio, sed solo posterioris instaurati, ex quo concepta fuit. At id matrimonium est pro solo conscientiæ foro validum ex parte vtriusque parentis. Ergo, & proles in eo solo foro censebitur legitima. Vnde si in eo matrimonio dispensasset commissarius Cruciatæ in casu, in quo potest, iuxta dicta disput. 6. numero 23. & 25. cum nequeat dispensare, vt instauretur id matrimonium, nisi coniunx vterque certior fiat de nullitate prioris consensus: (vt ibidem diximus,) proles hæc in solo foro interno erit legitima. Atque idem dicendum erit, si teneamus sacram pœnitentiariam petere in hac dispensatione tanquam conditionem necessariam, vterque coniunx certior fiat de eadem nullitate (de quo dicemus numer. 61.) Quod si commissarius, vel confessor non admonuit impetrantem dispensationem, vt certiorem faceret alterum coniugem de nullitate illa: aut impetrans non admonuit ex ignorantia, obliuione, vel malitia, sed eo non admonito instaurauit matrimonium, proles inde suscipienda erit omnino legitima in vtroque foro: proinde ac si dispensatio concessa non esset, tanquam nata ex matrimonio cū bona fide alterius inito. Et si vterque parens in hac instauratione habuit bonam fidem, ille qui norat impedimentum, & virtute dispensationis huius instaurauit, nesciens esse necessarium certiorem facere alterum de consensus prioris nullitate, habebit iura legitimi parentis in foro conscientiæ, in quo se valide contrahere existimauit bona fide innitens dispensationi. Secus si mala fide hic contraxit, carebit enim iure legitimi parentis in vtroque foro. Vt diximus, nu. 46.

53 In vltimo casu, nempe, quando matrimonio inualidè inito, dispensatur in foro conscientiæ, vt valide ineatur, legitimando prolem antea susceptam qualiter illa proles censeatur legitima, & an non instaurato postea eo matrimonio maneat legitimata: dixi disput. 6. num. 25. & 26. & disp. 7. num. 14.

54 An vero confessario non legitimante prolem antea susceptam, sed solum dispensante in matrimonio, maneat legitimata, & possit postea ipse, vel alius supplere legitimando prolem? dixi disp. 6. nu. 15. 16. & 17.

55 Septima clausula explicanda est, quæ habetur in dispensationibus ad ineundum matrimonium, vel instaurādum inualidè initum cum impedimento occulto, (vt retuli, nu. 3.) sic se habet. *Dummodo impedimentum inde proueniens occultum sit.* Qua in re dubitari potest, quando id impedimentū dicatur occultum, vt hæc clausula vera sit? Dico primum, occultum in his sacræ pœnitentiariæ literis dici, vt distinguitur contra publicum, quare licet ab aliquibus id impedimentum sciatur, ac proinde probari possit, dicetur occultum, & tunc solum non erit occultū, sed publicum, quando est publicum, non tantum in ciuitate, sed etiam in maiori parte viciniæ, vel collegij, monasterij, vel parochiæ, dummodo saltem decem personæ inueniantur

veniantur in ea vicinia, parochia, vel collegio, vel monasterio, in quibus id publicum est. Et ratio est: quia petitur ea impedimenta esse occulta, vt obuietur scandalo publico. At satis illi obuiatur, dum hæc impedimenta non laborant publica infamia. Et ita latius probans tenet Nauar. summa Latina, c.27. num.254. in fine, & 255. Atque in alio simili, nempe, in facultate concessa Episcopis per Tridentinum, sess.24. c.6. de reform. ad dispensandum in censuris consurgentibus ex delicto occulto, id tradunt, dicentes occultum sumi, vt distinguitur contra publicū, multi, quos retuli lib.2. disp.37. nu.11. & præter ibi allegatos docent etiam Suarez de censuris, disput.41. sectione 3. n.6. Emmanuel Sa, summa, verbo Episcopus, nu.33. Sayro in thesauro casuum, tomo 1. lib.4. cap.17. num.21. & lib.7. cap.13. nu.12. Imò Maiolus lib.5. de irregul. cap.51. num.4. & Viualdus Candelabro sacram. 2.p. vbi de irregular. num.315. quos videntur sequi Sayro, & Emmanuel Sa, proximè allegati dicunt ibi capi occultum, vt distinguitur contra notorium: at hi duo statim videntur se explicare, vt nomine notorij intelligatur, quod fama publica laborat.

56 Imò dicetur impedimentum occultum quamuis res ipsa publicè constet, v.g. copula, ex qua orta est affinitas, at si non sit publicum quatenus impedimentum: idest, si non sciatur publicè id esse matrimonij impedimētum. Ducor, quia in Tridentini decreto, quod num. præcedenti allegaui, concedenti Episcopis facultatem dispensandi in censuris ex delicto occulto consurgentibus, tradunt optimè aliqui Doctores exigi, vt delictum non sit occultum, sed publicum, non tantum, vt actus, qui est delictū sit publicus, sed etiā, vt sit publicum eum fuisse delictum. Quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi iuxta verbi qualitatem, l. in delictis, §.1. ff. de noxalibus. Neque enim verè dicetur delictum publicum, quamuis materialiter sit actus ille publicus, nisi formaliter publicus, nempe, inquantum delictum. Nihilominus Nau. summ. Latina, c.27. nu.255. in fi. vers.2. & num.[illegible] circa hæc dico primò, dicens sic definitum esse in sacra pœnitentiaria. Henriquez lib.14. de irregul. cap.20. nu.4. Emmanuel Sa, summ. verb. Episcopus, nu.35. Sayro in thesauro casuum, tom.1. lib.7. cap.13. n.13. Manuel 1. to. summæ, in 2. editione, cap.166. num.3. Imò satis probabiliter dicunt Emmanuel Sa, & Manuel ibidem, & Nauar. libro 5. consil. tit. de clerico non ordin. ministr. in vtraque editione, consil.2. num. vnic. dici delictum occultum, quamuis vt delictum publicum sit, si tamen, vt censuræ subiectum, sit occultum. Quia nō publicè scitur ob id delictum incurri censuram illam: licet duo, aut tres delicti conscij norint per id incurri censuram. Quamuis hoc non careat difficultate. Et ita additionator ad id consilium Nauarri in 2. editione, tenet contrarium. Quicquid tamen sit de hoc vltimo, quod nostro intento necessarium non est: dicendum est similiter in nostro casu, dum petitur in his dispensationis literis, vt sit occultum impedimentum, satis esse, vt verè occultum dicatur, vt quatenus impedimentum non sit publicum. Quippe eadem militat ratio, vt qualitas illa, occultum, adiuncta illi verbo, impedimentum: debeat intelligi secundum eius qualitatem.

57 Non dicetur tamen id impedimentum occultum, si iam ad forum contentiosum deductum sit. Quòd iam non possit verè dici occultum: nec occurratur scandalo per secretam dispensationem. Atque cum sacra pœnitentiaria in his literis declaret se nolle eas in foro externo suffragari, manifesta eius mens est, vt dum impedimentum est ad id forum delatum, ac in eo pendet, nequeat confessarius dispensare, quasi iam non existente impedimento occulto. At si hic in foro externo absolutus sit, remanebit impedimentum occultum, & redactum ad statum pristinum, & ita poterit confessarius expedire hanc dispensationem: quia hic nullum passus est famæ detrimentum, & manet delictum occultum, sicut prius. Atque ita circa Tridentini decretum, num.55. relatum docent Suarez de censuris, disp.41. sectione 2. numero 3. Sayro thesauro casuum tomo 1. lib.4. cap.17. num.23. Imò id esse verum, licet iniquè falsis testibus adductis se tutatus fuerit, defendimus libro 2. disput.37. numer.12. in fine, & vltra ibi allegatos docent idem Sayro eodem tomo 1. libro 7. cap.7. num.12. Emmanuel Sa, summa, verbo Episcopus, nu.34. Temperat tamen Suarez eodem num.6. nuper citatus, si reus absolutus sit a delicto, eo quòd nullo modo probatū sit. Nam quando aliqua probatio est non sufficiens, quia semiplena fuit, in foro externo adhuc, non manebit occultum. Quia ex semiplena probatione in foro contentioso facta generatur publica fama, ac publica notitia, quæ quāuis imperfecta sit, sufficit ne delictum dicatur occultum. Sed plus placet adhuc id manere occultum: quia aut absoluitur diffinitiue, & tunc nullum potest esse dubium: aut absoluitur ab instantia, seu obseruatione iudicij, & tunc adhuc res manet occulta, sicut prius. Quia per eam sententiam interlocutoriam id iudicium est terminatum, ac sublata ea infamia ex deductione in id forum orta. Id enim tantum interest inter absolui diffinitiue, & solum ab instantia, seu obseruatione iudicij (vt potest videri in Couarr. latè hoc tractanti, lib.1. variar. cap.1. nu.8. Quòd in priori casu nunquam potest id crimen iterum in iudicium deduci. At in posteriori, potest quidem, sed ex nouis indicijs, nouisque probationibus. Quare in vtroq; casu id iudicium omnino terminatum est, ac res in primum statum redacta.

58 At nil refert, siue iustè, siue iniquè res sit in iudicium delegata (vt benè ait circa idem Tridentini decret. Suar. num. præced. allegatus.) Quia vtroque casu dum lis pendet, non dicetur delictum, aut impedimentum. Exigitur tamen, vt desinat esse occultum, vt deductum sit ad forum contentiosum, ac simul parti intimatum delictum: quia si iudex apud se retineret causam non intimans parti, adhuc diceretur occultum. Quòd cum citatio sit primus iudicij actus, ea non facta; minimè dicetur res ad forum externum deducta. Ita docet Sayro thesauro casuum, to.1. lib.4. c.17. num.[illegible]

59 Verùm verò quando sic dispensatur in matrimonio irrito ob impedimentum occultum, vt iterum ineatur, sit iterum ineundum coram parocho, & testibus, vel possit iterum iniri inter ipsosmet solos contrahentes, non obstante clausula in dispensationibus his solita apponi, vt seruata Tridentini forma celebretur, & an sint iterum benedictiones nuptiales recipiendæ? Diximus lib.2. tota disput.37.

60 Octaua clausula est, quam num.4. retulimus, quæ solet apponi dum dispensatur, vt matrimonium irritum iterum celebretur. Et inquantum præcipitur ibi, vt his contrahentibus imponatur confessio menstrua, iam explicatum est num.35. & sequentibus, qualiter ea intelligatur. Intelligo autem eam confessionem menstruā vtrique quando vterque deliquit imponendam: si enim solus alter, illi soli imponenda est: quia ibi dicitur illam imponendam in pœnam tam enormis libidinis excessus, ergo illi soli imponenda est, qui eius delicti reus fuit. Inquantum verò præcipitur in ea clausula, vt experiantur hi, an sine scandalo separari possint, vel viuere simul tanquā frater, & soror absque incontinentiæ periculo: existimo vbi confessori constaret ex experientia prius sumpta, vel ex ijs, circa quæ ipsos examinat, vel ex alijs circumstantijs, nullius fore vtilitatis eam experientiam, sed scandala oritura, quòd videant omnes existimantes eos coniuges vitam coniugalem non agere, & ipsis sit quoque maxima scandali ansa, & ruinæ. Quia cum publicè constet de matrimonio, & impedimentum sit occultum, non permittentur ad alias nuptias transire, ac proinde in maximo incontinentiæ periculo erunt, & similiter videat si velint simul manere vt frater, & soror, graue incontinentiæ periculum illis imminere attenta eorum fragilitate: existimo (inquam) in his casibus eos ad hanc experientiam non obligandos, sed statim esse cum illis dispensandum, ac tunc tā tum esse præmittendam, quando attentis circumstantijs, prudenter iudicatur esse spem, vt ea experientia alicuius vtilitatis, an intentum consequendum sit: nempe, ad absque scandalo, & periculo incontinentię possint illi vitam transire, non instaurato priori matrimonio irrito. Ducor, quia frustra expectatur euentus, cuius nullus est effectus, capit. cum contingat, de officio delegati. Nec credendum est velle Ecclesiam præmitti experientiam frustraneam, eo vel maximè, quòd sit maximum periculum incontinentiæ, eam præmittendo. Itē, quia hoc colligitur ex verbis prædictæ clausulæ. Quippe dum præcipit pœnitentiaria hanc experientiam præmitti, bis repetit, si fieri possit,

possit; & statim remittit prudentiæ, ac iudicio confessoris, vt iudicet an ea separatio possit absque scandalo fieri, & cohabitatio absque incontinentiæ periculo. Quando ergo confessarius ex coniugum relatione, ætate, vel alijs circumstantijs, prudenter iudicet nullius effectus fore eam experientiam, non est cur eam præmittat. Atqui ita credo rarissime, aut nunquam eam fore necessariam. Quia communiter id scandali, ac incontinentię periculum concurrit, & rarissimus esset casus, in quo ea non inuenirentur. Quod si dicas, hoc iam constitisse pœnitentiariæ, cum fere semper in his dispensationibus allegetur hæc causa, nempe, oritura scandala ex separatione. Respondeo hoc nil obstare. Quia potest præsumere sacra pœnitentiaria non ita id certum esse. Adde esse hanc clausulam consuetam apponi, quamuis causa allegata, & ideo licet hæc allegetur, non immutatur stylus ordinarius harum literarum.

61 Sed circa hanc clausulam dubitatur, in quantum in ea dicitur, vt coniunx impedimenti ignarus certior fiat de prioris consensus nullitate, an id inducat conditionem necessariam, vt valide confessarius dispenset? Videtur enim pars affirmans ex verbis clausulæ, ibi. *Cum ipsis latoribus dispensa, mulieri de nullitate prioris consensus certiorata: sed ita cautè, vt si illa adhuc ignara sit, latoris delictum nusquam detegatur.* Vbi ille ablatiuus absolutus, *Muliere certiorata de nullitate prioris consensus*, conditionem importat l. a testatore, ff. de cond. & demonstrat. Præterea, quia in facultate concessa commissario Cruciatæ dispensandi in matrimonio inito cum impedimento affinitatis occulto ponitur eadem clausula. Et tamen disputatione 6. numero 23. & 24. diximus per eam induci conditionem necessariam. Sed mihi persuadeo eam non esse conditionem, sed instructionem quandam confessarij, vt certior fit posterioris matrimonij contractus. Quod fere certa opinio habeat, necessarium esse ad eius valorem, vt alter coniunx certior fiat de prioris consensus nullitate. Ducor autem ad hoc, quia quando ponitur, vt conditio, sicut contingit in facultate commissarij Cruciatæ, ponitur multo strictioribus verbis, denotantibus conditionem, & inter alias conditiones petitas, vt commissarius ea facultate gaudeat. Quod hic non contingit. Adde sæpe frustrandas has dispensationes suo valore, si id esset necessarium. Quia sæpe continget non posse nullitatem detegi absque periculo detegendi delicti, & maxime si impedimentum sit ex parte feminæ, raro accidit posse viro nullitatem prioris consensus aperiri, absque maximo feminæ periculo, & suspicione alicuius delicti, & instabit vir, vt sibi causa nullitatis detegatur, & ea non detecta, vrgentiorem delicti suspicionem concipiet, atque inimicitiæ inter coniuges orientur. Deinde quia cum stylus habeat, vt semper in huiusmodi dispensationibus hæc clausula apponatur, non est credendum Doctores, quos retuli libro secundo, dispensatione trigesima nona, numero secundo, hunc stylum ignorasse, & tamen consulunt in hoc casu impetrari dispensationem occultè, & tacita prioris consensus nullitate illud denuo contrahi. Sensere ergo per hanc clausulam non induci conditionem. Ac proinde locus erit opinionibus, quas retuli, & explicui tota ea disputatione 36. an vbi commode, & absque periculo nequit alteri coniugi explicari nullitas prioris consensus, possit ea tacita matrimonium instaurari.

62 An vero quando in precibus huius dispensationis allegatur fuisse matrimonium bona fide initum, sat sit bona fides alterius contrahentis? Dixi disputatione vigesima quinta, à numero vigesimo septimo, vsque ad trigesimum.

63 Deinde, an quando est duplex impedimentum, alterum publicum, & alterum occultum, possit occulti impetrari dispensatio in sacra pœnitentiaria, & sit quoque in ea facienda mentio publici: ac possit confessor hanc expedire, antequam impetretur dispensatio impedimenti publici in foro externo, diximus disputatione vigesimatertia, numero septimo, & octauo, & disputatione 25. numero 11.

64 Tandem obseruandum est, à tergo literarum dispensationis sacræ pœnitentiariæ haberi hæc verba. *Gratis vbique*. Quæ denotat nil pro his exigi, nec per viam compositionis, sed eas gratis omnino expediri. Imo nec Summus pœnitentiarius has literas concedens, potest quicquam sponte datum in signum gratitudinis, accipere. Vt haberi in facultatibus ei concessis testatur Nauarrus, lib 4. consil. in 1. editione, tit. de sponsal. consil. 50. numero 3. Ex quo optimè infert ibidem Nauarrus, quando gratia semel impetrata est pro vtroque foro, & tacita est copula incestuosa, vel aliud impedimentum, ob quæ solet exigi compositio in Dataria Romana, si postea in pœnitentiaria impetretur alia dispensatio explicata omnino veritate, non posse eam exigi compositionem. Quia iam non esset verum illas literas gratis conferri. Nec obstat inde subsequi, melioris conditionis fore hunc deceptorem, quam dicentem veritatem, vt potè, qui non cogitur compositionem soluere, quam soluit narrans veritatem. Quia re vera peioris conditionis est. Nam vera narrans impetrat dispensationem validam pro vtroque foro. At falsum narrans impetrat postea dispensationem validam pro solo conscientiæ foro. Valor autem ille pro vtroque foro, præponderat huic compositioni. Alijs obiectionibus contra hoc satisfacit ibi Nauarrus.

DISPVTATIO XXXV.

Qualiter intelligātur clausulę dispensationum quæ circa matrimonij impedimenta Ordinarijs in foro externo expediendæ committuntur.

SVMMARIVM.

Referuntur Clausula harum dispensationum, nu. 1. 2. 3. & 4.

Quid intelligatur nomine officiales, & si sit duplex, vtrū rescriptum dirigatur & vbi cœpit vnus, vel deceptus declarauit dispensationem subreptitiam, vel validam, possit alter officialis adiri, vel ipsemet retractare? Et alia ad hoc spectantia Remissiuè, nu. 5.

Quid si contrahentes sint diuersæ diœcesis, an possit alterutrius officialis? de eodem, nu 5.

Qualiter verificetur causa defectus dotis, vel viri æqualis, vel a viro augmenti dotis faciendi, & quid, si ipse non sit augendo, sed alius augeat, an verificetur ea causa, nu 6.

Ordinarius quid debeat efficere ad examinandam causam augmenti dotis, & an illi obstet, virum filios ex alio matrimonio habere, num 7.

Scandalum allegatum pro causa qualiter sit verificandum, & an valeat dispensatio, si data opera aliquid fiat, vt infamia sequatur femina, spe dispensationis facilioris, vel ea spe copula habeatur, etiam si alter solus eam spem conceperit? Remissiue, num 8.

An ordinarius has dispensationes expediens possit iura consueta recipere? Referuntur duplex sententia, nu 9 & 10.

Proponitur sententia Authoris num. 11.

An possit esculenta, & poculenta gratis oblata recipere, n. 12.

An recepta teneatur restituere, nu. 13.

An finita hac delegatione possit munera gratis data recipere, num. 14.

An Ordinarius teneatur cognitionem iudicialem causarum huius dispensationis præmittere, num. 15.

In quo differt examinatio precum dispensationis in foro externo concessæ, ab ea qua in foro interno conceditur, & an sint recipiendi testes & sit ea veritas examinanda quando ea est notoria, vel iudici constat, & an valeat dispensatio non examinata, nec cognita hac veritate, si preces in se veræ sint, num 16.

An clausula non obstantibus, posita in his dispensationibus, deroget prohibitioni aliquorum graduum facta per Concilium generale, & an desideretur huius specialis mentio, quando dispensat Papa cum aliquo particulari contra aliquod Concilij generalis decretum, num. 17.

An mandatum hoc dispensandi sit dispensatio, & valeat matrimonium initum, antequam Ordinarius dispensationem exequatur? Remissiuè, num. 18.

An in matrimonio ineundo virtute huius dispensationis sint necessaria denunciationes, atque illis non præmissis dispensan-

spensante ordinario dummodo præmittantur, sit irritum matrimonium, num. 16.

An dum dispensatur in foro externo, vt matrimonium irritum iterum ineatur, sint denuo facienda denunciationes, & quid, quando præmissæ sunt, at postea differtur matrimonium, an sint repetenda, nu. 20.

An benedictiones in matrimonio irrito receptæ, sint eo publice instaurato repetendæ? Remissiuè, nu. 21.

De intellectu clausulæ, dummodo femina rapta non sit. Remissiue, nu. 22.

Qualiter intelligatur legitimatio prolis quæ fit per Pontificem in his dispensationibus pro foro externo, nu. 23.

Qualiter intelligatur clausula, quibusdam rationabilibus causis ducti, & an ea, & quoties Princeps non in specie, sed in genere refert causas, probanda sint, nu. 24.

An nobilitas allegata in precibus, siue dicatur, vt contrahentes asserunt, siue per verbum impersonale, vt asseritur, sit probanda, & qualiter intelligatur, vel dum allegatur, eos esse ex principalioribus loci, num. 25.

1 Sicut disputatione præcedenti retulimus ad verbum clausulas dispensationum in foro conscientiæ concessarum, sic in hac referendæ sunt clausulæ dispensationum in foro externo, vt eæ explicentur. Quæ in dispensatione ad ineundum matrimonium inter consanguineos, vel affines, sic se habẽt: vt ex forma nouissima accepi. *Clemẽs Episcopus seruus seruorum Dei Dilecto filio officiali Granatensi, Ex parte N. & M. petitionis series continebat, quòd cum dicta M. dotem habeat minus competẽtem, qua virũ sibi non consanguineum, vel affinẽ, paris cõditionis cui nubere possit, inuenire queat, & dictus N illam cũ dicta minus competenti dote in vxorem ducere, & illius dotem vsque ad quantitatẽ secundum qualitatẽ dictæ M. competentem, augere intendat, cupiunt ipsi matrimonialiter copulari, & cetera. Discretioni tuæ de qua in his specialẽ in domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus deposita per te omni spe cuiuscũque muneris, aut præmij etiã spõte oblati, à quo te omnino abstinere debere monemus, te diligenter de præmissis informes, et si per informationem preces veritate niti reperreris, super quo tuã conscientiã oneramus. Tunc postquam dicta N. dos aucta fuerit (vt præfertur) cũ eisdẽ N. & M. quod impedimento secundi cum tertio consanguinitatis gradu, ac constitutionibus, & ordinationibus apostolicis ceterisque contrarijs, quibuscumq; non obstantibus, matrimonium inter se publice seruata forma Cõcilij Tridentini contrahere, illudque in facie Ecclesiæ solemnizare, & in eo postmodũ remanere, libere, & licitè valeant, dummodo dicta M. propter hoc rapta non fuerit, authoritate Apostolica dispenses, prolem suscipiendam exinde legitimam nunciando. Volumus autem, quod si spreta monitione nostra, eiusmodi aliquid muneris, aut præmij, occasione dictæ dispensationis exigere, aut oblatum recipere, temere præsumpseris, excommunicationis latæ sententiæ pœnam incurras. Datis Romæ*

2 Quando aũt dispensatio in his matrimonij impedimentis conceditur absque causa, clausula præfationis est hæc. *Ex parte. M. & N. petitionis series continebat, quod ipsi ex certis rationabilibus causis eorum animum mouentibus, cupiunt inuicem matrimonialiter copulari Sed quia tertio consanguinitatis gradu impediti sunt, &c. Discretioni tuæ mãdamus, vt de præmissis te diligenter informes, & si per informationem easdem preces veritate niti reperreris, super quo tuam conscientiam oneramus, &c.*

3 Aliquando in his dispensationibus, absq; causa concessis solet addi, volentes contrahere esse ex principalioribus ciuitatis, his verbis: *Ex parte M & N. petitionis series continebat, quod ipsi, qui ex principalioribus ciuitatis Granatensis existunt, ex certis rationabilibus causis animos eorũ mouentibus, &c.* Quandoque eadem clausula habetur in dispensationibus ex specialibus causis in eis contentis cõcessis, hoc tenore. *Oblata nobis petitio continebat, quod dicta M. vtroque parente orbata, & trigesimum, & vltra suæ ætatis annum agens, hactenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non inuenit, habetque dotem minus competentem iuxta status sui conditionem, cum qua virum sibi non consanguineum, vel affinem, paris conditionis cui nubere valeat non inueniat. Et quidam dictæ M frater, ad id aliàs non obligatus, ita, vt prædicta M. dicto N. nubat, & non alteri, illius dotem, vsque ad quantitatem secundum dictæ M. qualitatem, competentem augere intendat. Cupiunt exponentes præfati asserentes se ex principaliorib. ciuitatis Granatensis existere, inuicem matrimonialiter copulari, Sed quia tertio consanguinitatis gradu sunt coniuncti, &c. monemus te de præmissis diligenter informes. Et si preces huiusmodi veritate niti reperreris, &c.*

4 Quando autem dispensatur in voto pro foro externo, eædem omnino sunt clausulæ, quæ in dispensatione pro foro conscientiæ, & eadem prorsus, ac verbis eisdem iniungitur commutatio. Præterquam quod remittitur ordinario expedienda dispensatio hæc pro foro externo, & explicatur nomen vouentis, & præmittitur absolutio ab excommunicatione. Sicut in ceteris pro foro externo literis contingere solet. Et ideo de ea nil est animaduertendum. Quia tota disputat. præcedenti eius clausulas exposuimus.

5 Prima ergo clausula continet personam cui dispensatio hæc expedienda committitur, qui est officialis illius diœcesis, cuius sunt impetrantes dispensationem. Et sufficit si alterutrius contrahentis diœcesis sit officialis. Verbi gratia, si alter sit Cordubensis, alter verò Granatensis, non est opus in precibus dispensationis explicare vtriusque diœcesim, sed sat est alterutrius, dicendo M. & N. diœcesis Cordubensis, aut diœcesis Granatensis. Quod vel ex praxi ipsa constat, nunquam enim vtriusque diœcesis explicatur: nec vnquam vtrique officiali diœcesum illarum committitur dispensatio, sed alteri soli. Præterea quia id fit, vt satisfiat decreto Tridentini sessione vigesimasecunda, capite quinto, de reformatione statuentis, dispensationes hæ, ordinario præsententur. Quod satis impletur ijs præsentatis alterutri ordinario explicato in literis dispensationis. Tandem, quia ordinarius alterius potest cum sibi subdito dispensationem illam sibi commissam exequi. Et cum effectum habere nequeat, nisi ad vtrumque extendatur, porrigetur ad non subditum. Qua ratione defendimus libro tertio, disputatione septima, numero septimo, posse alterius contrahentis ordinarium dispensare cum vtroque in denunciationibus matrimonio præmittendis, & eodem libro tertio, disputatione decimanona, numero quarto, posse alterutrius contrahentis parochum copulare matrimonio vtrumque ratione connexionis. At dispensationis commissionem per Pontificem factam alteri ex illis ordinarijs, solus ille poterit exequi, & non alterius contrahentis ordinarius, cui commissio non est facta. Quia cum sola commissionis ratione, hac facultate gaudeat, solus ille cui facta est, poterit exequi. Multa alia possent disputari circa hunc officialem: nempe, quis nomine illius intelligatur, & an possit ipse Episcopus exequi, vel designare officialem, qui exequatur, & quid, quando est duplex officialis, & an vbi cœpit vnus, vel declarauit deceptus dispensationem esse validam, aut subreptitiam, possit alius adiri, vel ipsemet retractare sententiam, & an possit hanc commissionem subdelegare. Et an expiret commissio ipso mortuo, vel amoto ab officio, vel facto Episcopo eiusdem, vel alterius diœcesis, an potius transeat tunc ac successorem? Sed de his egimus disputatione vigesimaseptima, à numero 29. vsque in finem.

6 Secunda clausula relata numero 1. continet causas dispensationis. Circa quam posset disputari, quando verificetur defectus dotis competentis, & viri æqualis, & quid ad hoc dijudicandum spectari debeat. Sed de his diximus disputat. 19. à numero 12. vsque ad 30. vbi multa discussimus circa huius clausulæ verificationem, & an verificetur, quando ob aliam causam innupta maneret femina. Hic autem disputandum est de dotis augmento faciendo per virum, quod allegatur tanquam causa, vt hæc dispensatio concedatur. Difficultas ergo est, an necessario sit integre dos prædictæ feminæ augenda, ita vt augmentum illud simul cum illius feminæ dote, plenam & sufficientem dotem constituat iuxta feminæ qualitatem? Et quidem id intelligo esse necessarium, siue ipse eam ducturus, siue alius dotem augeat, vt hoc speciale matrimonium ineatur, & non alias. Quia perinde est ad huius dispensationis valorem, ac si vir ipse augeret. Nec ad illam refert ex cuius bonis augmentum id fiat, vel quis illud faciat; sed id solum spectatur, vt ea augmenti

dotis

dotis feminæ pauperi liberalitas fiat, vt huic nubat. Quare, etsi vir præ paupertate non esset huic doti augendæ, atque ita mentitus esset allegans se velle dotare: cum tamen alius esset, qui de hac dote danda feminæ pactus esset, si huic viro nuberet, existimo verificari substantiam causæ, ac proinde dispensationem valere. Quia cum mendacium sit circa rem nil conferentem ad dispensationem, eam non vitiat. Iuxta latè a nobis tradita disputatione 21. Ducor autem ad censendum esse necessarium ita integre dotem augeri. Quod nullum alium sensum videantur ea verba posse facere. *Illius dotem vsque ad quantitatem secundum qualitatem dictæ M. competentem augere intendat*. Nam cum verbum, augere, cadat supra dotis quantitatem, & ponatur particula, vsque, iuncta cum quantitate illius dotis augenda, complectitur totam dotis quantitatem, quæ deerat, vt sit competens iuxta feminæ qualitatem. Et si aliquid huic augmento deficiat, non verè dicetur aucta dos, vsque ad quantitatem competentem qualitati feminæ. At secus existimarem si clausula diceret velle virum augere competenter dotem feminæ. Quippe ea verba non important integram quantitatem supplendam esse: sed augmentum illud dotis supplendum, esse competens, & consideratione dignum attenta qualitate feminæ. Quare satis esset, si aliqua ex parte augeretur dos, dummodo illa pars repuaretur alicuius momenti, & digna qualitate feminæ. Sicut donum aliquod competens vocamus, quod correspondet dignitati personæ, cui mittitur. Et hunc sensum faciunt verba, quæ aliquando in his dispensationibus solent poni. *Et quidam consanguineus dotem huiusmodi iuxta status sui conditionem augere vult*. Satis enim esset iuxta proximè dicta, si augmentum, licet non sit integrum, & plenum, sit tamen eius qualitatis, vt dignum sit statu feminæ, illique competens.

7 Ex quo deducitur teneri ordinarium examinare diligenter huius causæ veritatem, discutiendo an id augmentum promittens sit illud soluendo, & faciat, vt id scriptura publica promittat, muliere acceptante, vt verificetur dotem esse auctam, prout petitur in hac dispensatione. Et aduertat, etiam si maritus habeat filios ex alio matrimonio, & quantitas hæc excedat quintum bonorum, in quo solo potest in hoc Regno filijs præiudicare, nihil obesse potestati quantitatis huius promittendæ. Quia cum detur ob causam onerosam, nimirum, vt Pontifex dispenset, extrahitur de toto bonorum aceruo, etiam in filiorum præiudicium. Vt probauimus libro 6. disputatione 8. numero 3.

8 Qualiter autem quando scandalum oriturum non inito matrimonio allegatur pro causa, id scandalum intelligatur. Diximus disputat. 19. numer. 10. Et an si data opera aliquid fiat, vt sequatur infamia feminæ, vel copula habeatur, vt vel sic detur causa facilioris dispensationis, & quid, quando illa spes ab altero solo concipitur. Dixi disput. 25. num. 31. & 38.

9 Tertia clausula relata numer. 1. continet prohibitionem sub pœna excommunicationis latæ sententiæ recipiendi cuiuscumque muneris ab ordinario, cui hæc dispensatio exequenda committitur. Quamuis enim in principio literarum vsus sit Pontifex verbo, monemus, quod solum consilium importare videbatur. At in fine suam præcipiendi intentionem expressit fulminans excommunicationem in facientem contrarium. Circa quam potest dubitari, an licita sit consuetudo, quæ in aliquibus diœcesibus inoleuit, accipiendi scuti aurei, alteriusve quantitatis pro labore, quem prædictus officialis diœcesanus subit in testium informatione recipienda, ad verificanda narrata in precibus, & in ea dispensatione expedienda? Nauar. libr. 1. consiliorum, in secunda editione. titu. de rescriptis, toto consil. vltimo negat id recipere licere. Dicitur primo. Quod huius clausulæ verba omnem muneris, ac præmij receptionem excludant. Secundo, quia cap. statutum, §. insuper, de rescript. in 6. interdicitur omni iudici Ecclesiastico delegato cuiuscumque muneris, aut stipendij receptio, præter esculenta, & poculenta gratis oblata, quæ paucis diebus consumi possunt, & præter itineris expensas, si causa delegationis è domicilio exeat.

10 Sed id licere sustinuerunt quidam viri docti, quos tacito nomine refert Nauarrus, numero præcedenti allegatus. Et alij viri docti a me consulti. Ducuntur, quod prohibitio huius clausulæ loquatur de munere, aut præmio, atque ita de muneribus, quæ in gratitudinis præmium sponte offeruntur. At quod est laboris impensi stipendium, non est remunerationis præmium, nec muneris rationem habet. Deinde, quod mens Pontificis in hac prohibitione sit, ne muneribus corruptus, & excæcatus ordinarius, minus bene munus suum obeat. At stipendium laboris iure, vel consuetudine debitum, non corrumpit iudicem, nec ipsum a recto desistere obligat.

11 Existimo hanc posteriorem sententiam esse verissimam. Tum propter rationes adductas. Tum etiam quia ca. statutum, §. insuper, de rescript. in 6. cui innititur contraria sententia, non loquitur de quocumque iudice delegato, sed de legato per literas iustitiæ ad litem inter partes agitandam. Qualis non est hic. Adde esto de quocunque delegato loqueretur, iam consuetudinem obtinuisse, vel saltem declarasse hoc stipendium recipi posse.

12 Sed dubitabis, an possit hic delegatus, ad exequendam dispensationem, recipere ea esculenta, & poculenta, quæ paucis diebus consumi possunt, permissa iudicibus delegatis, d. cap. statutum, §. insuper? Videtur enim id licere. Quia per clausulam huius dispensationis non videtur derogatum illi permissioni iure communi contentæ, eo vel maxime quod ratio eius sit, non præsumi fore, vt iudex tam modicis muneribus corrumpatur. Quæ eadem in hoc delegato militat. At credo id non licere. Ducor, quia is textus (vt numero præcedenti dicebam) loquitur in delegato ad lites, quæ commissio cum diu durer, magnique sit laboris, magno stipendio digna erit: atque ideo respectu eius ea esculenta, & poculenta nullius considerationis reputantur. Quod secus est in nostro casu, in quo expeditio dispensationis communiter est breuissima, & facillima. Atque ideo respectu eius ea munera reputarentur magni momenti. Secundo, quia clausula huius dispensationis expresse ait, *Cuiuscumque muneris*, & statim, *A quo abstinere omnino*, vbi pondero dictionem vniuersalem cuiuscumque, quæ omnia dona amplectitur, & dictionē, omnino, quæ est dictio præcisa, & significat sine vlla exceptione, sine remedio, & ad vnguem. (vt probauimus libro 1. disputatione 32. numer. 6.) Tandem, quia cum iudici ad lites delegato interdicatur ibi stipendium a partibus recipiendum, iustum fuit ea esculenta, & poculenta ei permitti. At in nostro casu permittitur stipendij debiti receptio. Ergo merito alia esculentorum, & poculentorum receptio denegatur.

13 Quamuis autem iudex ad lites delegatus teneatur munera recepta contra prohibitionem, d. ca. statutum, restituere: vt ibi. §. si quid autem, statuitur. At officialis has dispensationes expediens non tenetur munera sponte oblata restituere. Quia (vt numero vndecimo probauimus) prohibitio, d. capit. statutum, non loquitur in hoc casu. Quare hic tantum delinquit contra prohibitionem huius clausulæ, quæ solam contrauenienti excommunicationem imponit, nec vllum verbum habet, quo dominij translationem impediat.

14 Nec contraueniret huic clausulæ, & ideo non incurreret illius excommunicationem, si expedita omnino dispensatione, & ita finita delegatione munera reciperet. Quod cesset iam prohibitionis causa. Quod in iudice delegato, de quo loquitur textus, d. ca. statutum, notarunt Dominicus ibi. §. insuper. nu. 10 Francus ibi. nu. 10.

15 Quarta clausula est, *Si per informationem precum veritate nisi reperreris, super quo tuam conscientiam oneramus*. Circa qua difficultas est, an desideretur cognitio iudicialis veritatis harū precum, sumptis testib. iuramento astrictis coram notario? Atque eā desiderari potest probari ex omnibus a nobis adductis li. 3. disp. 8. n. 3. At eā non requiri existimo, sed satis esse, si extraiudicialiter iudex hic informetur, certiorq; fiat de harum precum veritate. Vt late probaui in simili casu ead. disp. 8. nu. 4. vbi nu. 5. inde intuli posse fieri sine ordine, & sine iudicij figura, & testib. non receptis in forma iudicis, nec iurantibus. Et nu. 6. explicui qualiter possit fieri extra diœcesim. Et ratio est; quia sicut in illo casu cognitio causæ dispensationis committitur conscientiæ iudicis, estque ad eius conscientiam informandam, ita & in hoc, vt constat ex illis verbis,

Super

super quo conscientiam tuam oneramus. Pro qua etiam parte optime facit Parisius consil.57. nu.55. vol.4. vbi ait in mandato dispensandi super matrimonio, exequutorem assumere partes iudicis minimè cogi, ac debere se de precum veritate informare.

16 Hinc infertur, hoc distare inter examinationem veritatis precum dispensationis fori interni, & fori externi: Quod in illa sola partis informatio accipienda sit: Vt potè, quæ occultè omnino facienda est, & solius fori interni leges sequitur. In hac autem, vt potè quæ publica est, & leges fori externi, quo concessa est, sequitur, ex aliorum testimonio certior faciendus est iudex. At vtraq. conuenit, quod neutra notario, nec iuramento testium indigeat. Quod si notoria esset precum veritas, vel aliunde de ea iudici constaret, nulla opus esset informatione. Quia iam conscientiæ iudici satisfactum est. Et per ea, quibus vtrumq; probauimus loquentes de dispensatione in foro conscientiæ disputatione præcedenti, nu.24. Vbi autē ignarus veritatis precū dispensaret, quamuis preces in se veræ essent, non valeret dispensatio, vt in dispensatione fori cō scientiæ probauimus disput. præcedenti, num.26.

17 Quinta clausula relata nume.1. est. *Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisq. contrarijs quibuscumq. non obstantibus*. Circa quam ea est difficultas, qualiter hæc derogatio obstantium generalis satis sit ad valorem huius dispensationis concessę circa gradus consanguinitatis, vel affinitatis interdictos. cap. non debet, de consanguin. & affinitate? Ratio dubitandi est. Quod ea prohibitio sit a Concilio generali indicta: nec in hac clausula sit vlla mentio Concilij generalis. Cum tamen constet per clausulam nullam generalem derogari decreto Concilij, sed opus esse specifica eius mentione. (vt probauimus lib.3. disput. 26 num.7) At dicendum est, absq; dubio hoc non obstare valori dispensationis, sed per eam clausulam derogari decreto Concilij generalis relato d.c. non debet. Quippè ea regula, vt desideretur specifica Concilij mentio, quo ei derogatum censeatur, fallit quando Pontifex dispensat in speciali, & certo casu contra Concilij generalis prohibitionem: vt optimè, relato Felino, docet Loazes de matrimonio Regis Angliæ, dubio 16. num. vnico. Et ratio est. Quia cum clausula generalis prædicta nequeat vera reddi, nisi in eo solo casu contra Concilij prohibitionem, debet hæc generica derogatio reputari pro specifica, & expressa. l.2. vbi Iason multa cumulat. ff. de liber. & posthu. alias dispensatio hæc nullius foret momenti.

18 Sexta clausula est. *Vt matrimonium inter se publicè, seruata forma Concilij Tridentini contrahere valeant, dispensa*. Circa quam clausulam aduerte primo, non continere dispensationem omnino consummatam, sed mandatum dispensandi: ac proinde matrimonium non valiturum, si ineatur, ante quam officialis, cui hæ literæ diriguntur, dispenset. Vt dixi disput.30. num.12.

19 Secundo aduerte, cum matrimonium hoc nondum initum sit, seruandam in eo non solam substantialem formā Tridentini sess.24. cap.1. de matrim. quæ est, vt celebretur coram parocho, & duplici teste, sed etiam accidentalem ibi statutam, nimirum, vt denunciationes præmittantur: Quia nulla est ratio, cur in hoc præmittendæ non sint, sicut in alijs matrimonijs absque dispensatione initis præmittuntur. Nam vltra impedimentum in literis expressum, posset aliud quoque saltem impediens adesse. Nec tamen per hanc clausulā tollitur ordinario facultas dispensandi ex iusta causa in illis denunciationibus. Quia forma in eo Tridentini decreto statuta est, vt præmittantur, nisi ordinarius dispensarit. At si officialis dispensaret in eo impedimento iuxta huius clausulæ tenorem, vt seruata forma Tridentini illi contraherent, imo explicando, vt præmissis denunciationibus, si eis omissis contraherent coram parocho, & duplici teste, valeret vtique matrimonium. Quia cum ea forma iure Tridentini insit, etsi non explicaretur, nec explicetur alio modo speciali, quam inest, non inducit formam, & conditionem (vt probauimus lib.3. dis.33 nume.3.) præterea licet importaret conditionem, cum petatur tanquam forma in Tridentino expressa, non aliter accipienda est, quam ibi exprimitur. At in Tridentino petitur denunciationes præmitti, tanquam formam accidentariam, cuius omissio subiacet culpæ lethali, non tamen irritat matrimonium.

20 Imo quando conceditur dispensatio in foro externo vt matrimonium prius publicè, ac præmissis denunciationibus initum cum impedimento dirimenti, iterum ineatur, sicut iterum coram parocho, & testibus est ineundū, sic etiam sunt iterum præmittendæ denunciationes. Quod prius matrimonium perinde sit, ac si initum non fuerit. Quod tamen limitatem, nisi paulo ante in priori matrimonio inualido præmissę essent. Nam moraliter tunc prę-missi censentur. Cum ad hoc solum præmittantur, vt impedimentum si quod sit, detegatur. Qui finis ex paulo ante præmissis obtinetur. Secus verò si multum temporis spatium transisset. Sicut etiam quando nullum esset initum matrimonium, si vt iniretur præmitterentur denunciationes, & multo temporis spatio differretur matrimonium, crederem alias denunciationes necessarias fore. Quod posset post priores factas ortum esse aliquod impedimentum. Atque ita prioribus tamdiu præmissis non satisfieret intentioni Ecclesiæ statuentis eas præmitti. Quod si quæras, quodnam censendum sit longum tempus? Respondeo id arbitrio prudentis relinqui attēta contrahentium conditione, eo solo spectato, vt illa attenta nō sit moraliter periculum noui impedimenti dirimentis, aut impedientis oriri a tempore priorum denunciationum. Et rarissime trimestre reputarem longum tempus.

21 An vero præmissis in priori matrimonio irrito benedictionibus nuptialibus, sint in hoc posteriori publicè contracto iterandæ? Dixi lib. præcedenti, disputat.81. numer. 25. & 26.

22 Septima clausula relata numer.1. est. *Dummodo propter hoc ipsa M. rapta non fuerit*. De cuius clausulæ intellectu satis diximus disput.25. nu.17. & duplici sequenti.

23 Octaua clausula est. *Prolem suscipiendam exinde legitimam nunciando*. Quamuis hæc clausula non adderetur, proles esset legitima, quo ad omnia, in vtroque foro, vt pote habita ex matrimonio cum legitima pro vtroque foro dispensatione contracto. Quando autem proles legitimaretur ante id matrimonium suscepta, vel ex alio irrito nunc autem instaurato pro vtroque foro, constat ex dictis disputat. tota 7. & disput. præcedenti, nu 47. & seqq. Ex quibus locis constat, si nullo initio matrimonio legitimetur, fore tantum, quoad spiritualia, legitimam in vtroque foro, nisi esset in locis iurisdictionis temporalis Pontificis, atque is explicaret legitimare se quoad temporalia quoque. Si vero suscepta sit ex matrimonio irrito mala fide, vtriusque contracto, legitimatio erit, quoad sola spiritualia in vtroque foro, nisi Pontifex dispensaret in ipsa matrimonij radice, aut esset in locis suæ temporalis iurisdictionis, & exprimeret se velle etiam, quoad temporalia legitimare. In quibus casibus legitimatio erit, quo ad omnia. Si verò alter parens in bona fide fuit, quamuis Pō tifex non legitimaret, erit proles, quoad omnia, in vtroq; foro legitima, & quoad vtrumq; parentem, at parens, qui in mala fide fuit non gaudebit iure legitimi parentis.

24 Nona clausula est nu.3. relata, quæ apponitur in dispensationibus absq. causa cōcessis. *Ipsi ex certis rationabilibus causis eorum animum mouentibus cupiunt inuicem matrimonialiter copulari*. Circa quā dubitatur, an ordinarius dēat petere eā verificari. Pars affirmans videtur suaderi ex ijs, quæ statim adiunguntur. *Discretioni tuæ mandamus vt te de præmissis diligenter informes, & si per informationem preces veritate niti repereris, &c.* At dicendum est, eas rationabiles causas, quib. illi ducuntur, nequaquā esse probandas, nec iudicem aliquid, vel ab impetrantibus dispensationem, vel ab alijs circa eas debere inquirere. Ducor, quia quoties Princeps profitetur se gratiam largiri ob seruitia sibi impensa, vel ex certis causis, non declarando in specie, quæ illa sint, sunt verba generalia non vt probentur apposita, sed potius ad quodam honestatis specimine inducendam gratiam. Vt optime docent Oldradus consil.5. in fine. Staphilæus de literis gratiæ, titu. de vi, & effectu clausularum, in principio, numero 6. Rebuffus praxi benef. titu. de clausulis mandatorum, numero 6. Et colligitur aperte ex textu l. quod venditor, 39. ff. de dolo malo. l. sciendum, 19. in 1. responso, ff. de ædilitio edicto. Nec obstat clausula superaddita, *De præmissis te diligenter informes*. Quia ea refertur ad impedimentum, quod allegatur, in quo dispensandum est, & non ad omnia præmissa. Et quamuis generaliter apponatur eodem modo, quo

quo in dispensationibus ex certa causa concessis: id tamen est ex notariorum stylo, & non vt æquè in vtraque dispensatione ad omnia præmissa referatur. Cuius signum est, quòd quando Pontifex vult causas verificari, eas in specie narrat, atque frustra sine causa concederetur, si ex causæ generales essent verificandæ.

25 Vltima clausula relata num. 3. continet contrahentium qualitatem, dum allegant se esse nobiles, aut ex nobili genere natos, aut ex sui opidi principalioribus. De cuius clausulæ intellectu diximus disputa. 19. nu. 6. Circa quam dubitatur, an probanda sit hæc causa? Et probanda videtur ex doctrina Cassanæi in consuetud. Burgundiæ, rubrica 1. §. 5. à nu. 159. vsque ad 161. vbi docet licet in collatione beneficij non irritetur gratia, quod impetrans narrarit falsò se nobilem, secus tamen esse si ea causa falsò allegata obtinuerit dispensationē ad plura beneficia. Quod ad beneficij collationem non conferat nobilitas: at confert præbens iustam dispensandi causam ad plura. Cum ergo nobilitas iustam dispensandi causam in matrimonio præbeat: (vt probaui disputat. 19. numer. 5.) ea in precibus narrata est verificanda. Sed dico eam causam non esse verificandam, quando priori modo num. 3. relato narratur: secus quando posteriori modo ibidem citato. Ducor, quod in priori modo ea contrahentium qualitas refertur merè narrando, & non per modum causæ, vel conditionis, vt ex ipso tenore constat, ibi: *Ipsi qui ex principalibus ciuitatis existunt*. At quando qualitas narratiue exponitur, & non per modum conditionis, minimè est probanda. Vt docent Innocent. cap. fin. statim in principio, de præsumpt. & ibi Felin. num. 33. Bald. l. neque natales, 10. in fine. C. de probat. Rebuffus in concordatis, vbi de forma mandati Apostolici, super verbo, morum honestas, statim in principio. Adde eam qualitatem non referri tanquam causam, siquidem postea additur: *Ex certis rationabilibus causis*. Et ea dispensatio absque causa conceditur. At in posteriori modo explicatur qualitas inter causas ex quibus ea dispensatio conceditur, & dicitur eam asseri à contrahentibus, ibi: *Asserentes se ex principalibus ciuitatis existere*. At in gratijs Apostolicis dittat multum, quando aliquid narratur in præfatione per verbum impersonale, dicendo, vt asseritur: vel non per impersonale, dicendo, vt asseris, vel vt asserunt proponentes, vel vt ab ipsis asseritur. Quia quando per verbum impersonale ponitur, ea res non est probanda. Secus quando non per verbum impersonale. Vt bene tradunt Rebuffus in concordatis, vbi de forma mandati Apostolici, super verbo, omnia, & singula, versiculo notata tamen. Nauarrus capite si quando, exceptione 3. nu. 2. de rescriptis, & alios referens Mascardus de probationibus conclus. 888. nu. 40. Cum ergo in hac clausula ponatur hæc qualitas tanquam asserta ab ipsis contrahentibus, est verificanda.

DISPVTATIO XXXVI.

Cuius expensis dispensatio impetranda sit, & quando à fide matrimonij data resiliens teneatur eas integre soluere.

SVMMARIVM.

Dispensatio communi consensu etiam tacito obtenta, an sit communibus expensis soluenda, sitque tacitus: quando datam ab altero fidem alter acceptat, nu. 1.

Quid, si alter ratione legati, aut maioratus, teneatur ad id matrimonium, nu. 2.

Quid, si altero inscio impetrata sit, nu. 3.

Resiliens iustè absque alterius culpa, an teneatur illi refundere partem, quam soluit, nu. 4.

Quid, si fidem dederit, cum firmo, aut dubio ingrediendi religionem proposito, nu. 5.

Quid, si alter alteri culpabilem resiliēdi causam præbeat, n. 6.

An is cuius culpa euenit impedimentum, ne sponsalia perficiantur, teneatur suis expensis procurare dispensationem, num. 7.

An deflorans virginem, vel mulierem bona fama, aut eam infamans, fide matrimonij data, possit ingredi religionem etsi ingrediatur, teneatur integras dispensationis expensas soluere, num. 8.

Quid, quando defloratio fuit spontanea aut precibus leuibus, non data fide matrimonij, at postea data est, num. 9.

Quid, si in hoc casu pecunia promissa sit, & postea loco pecuniæ matrimonium, nu. 10.

Quid, si defloratio fuit vi, aut dolo, & postea est matrimonium promissum, num. 11.

An in foro externo is dolus præsumatur, & cogendus sit deflorator ne ingrediatur religionem, sed eam ducat, nu. 12.

An sponsalia probentur testibus singularibus, num. 13.

1 DE hac re latè egimus li. 5. disp. 5. num. 21. 37. & à numero 32. vsque ad 34. Et ideo breuiter omnia ibi dicta, summatim complectar, remittens latius videnda ad eum locum: addamque aliqua ibi non tractata. Prima conclusio sit. Quando communi consensu impetrata est dispensatio, etsi de expensis nil conuentum sit, expensis vtriusque æqualibus soluenda est. Ratio est clara: quòd negocium sit commune. Intelligo autem communem consensum, non tantum expressum, sed etiam tacitum. Vt si quis promittat consanguineæ matrimonium, eo ipso quod illa acceptat, conuenitur tacitè de dispensatione impetranda, vtpotè quæ ad illius exequutionem necessaria est. Et ideo communes debere esse expensas, defendimus lib. 5. disput. 5. num. 37.

2 Hinc tamen excipiendum est, nisi alter ratione alicuius legati, vel successionis in maioratum, grauatus sit ad id matrimonium. Vt si legatarius, vel maioratus successor ea conditione institutus sit, vt consanguineam aliquam ducat, tunc enim totas dispensationis expensas facere tenetur. Quippe eo ipso, quòd ad aliquid exequendum grauatus est, censetur eo ipso grauatus ad omnia illa, quæ ad exequutionem desiderantur. Et sic probauimus lib. 5. disput. 5. num. 21.

3 Secunda conclusio. Si non communi consensu expresso, nec tacito, fuit impetrata dispensatio, sed alteruter desiderans personæ consanguineæ matrimo. ipsa inconsulta impetrauit, soli impetranti integras expensas soluere incumbit. Vt dixi lib. 5. disput. 5. nu. 33. Quia cum alter eius matrimonij inscius fuerit, nec tacitè, nec expressè ad expensarum partem se astrinxit. Et quamuis matrimo. postea initum cedat in vtriusque vtilitatem, cum pars inscia nil pepigerit, potest absque onere vllarum expensarum, beneficio in se ab impetrante dispensationem collato vti. Quod tamen intelligerem, si tempore, quo conuentum est de matrim. norat alter dispensat. impetratam. Si enim id ignorabat, tenebitur ad expensarum partem. Quia cum dispensationē in cōmune vtriusq; bonum necessariam esse nosset, nec impetratā sciret, tacitè se obligauit ad expensarum partem, & per accidens est, vt impetrata iam sit.

4 Tertia conclusio. Quando alter iustè resilit à fide matrimonij data absque alterius culpa, non tenetur illi partem expensarum, quam soluit, reficere, sed vtriusque est suam partem soluere. Vt si resiliat amplectendo opinionem probabilem dicentem, hanc promissionem non obligare, vel transeundo ad religionem, vel quod alter in deformitatem notabilem inciderit. Hanc amplexus sum lib. 5. disp. 5. nu. 33. tanquam probabiliorem, contra aliam sententiam ibi. nu. 32. relatam.

5 Quarta conclusio. Si alter dolosè contraxerit, quia, nimirum habebat animum resiliendi etiam licitè, vt ingrediendo religionem, siue ante initum matrim. siue ante illius consummationem, tenetur alteri partem expēsarum, quam soluit refundere. Ratio, quia licet ius habeat ingrediendi religionem, at non habuit ius decipiendi alterum, efficiendo, vt inanes expensas faciat, nisi animum habeat seruandi alterum indemnem. Et idem crederem, quando dubius esset tempore contractus, an ingressurus esset postea religionem. Et ratio est: quia tunc contractus non est æqualis, cum alter firmū standi promissis animum habeat, hoc aūt ancipitē. Et si alter eius dubij conscius esset, nullatenus se ad expensas obligaret, sed ea l. pactum iniret, vt resilientem integrarum expensarum onus reijceretur.

6 Quinta conclusio. Si alter culpabilem alteri resiliendi causam præbeat, ita vt resiliens nequeat absq; damno proprio, & dedecore id matrimo. inire, tenetur, qui in culpa fuit, integras expensas soluere. Vt si sponsa fornicetur,

Quia

Quia culpa sua cogit alterum resilire. Quod probaui eodem lib. 5. disput. 5. nu. 34. vbi secus esse dixi, quando sponsus fornicando praeberet iustam resiliendi ansam sponsae, & ipsa resiliret. Quia etsi iustè, liberè tamen resilit, vtpotè, quae nullam honoris, alteriusve rei iacturam facit illi nubens.

7 Sexta conclusio. Is cuius culpa euenit impedimentum, ne sponsalia perficiantur, in casu, in quo tenetur procurare dispensationem, quam explicui libro 1. disputat. 56. nume. 4. tenetur suis expensis illam impetrare. Quia in culpa illius impedimenti fuit.

8 Sed difficultas est, quando vir, qui virginem deflorauit ingreditur postea religionem. Haec pendet ex cognitione, quando culpae tribuendus sit hic ingressus: tunc. n. constat hunc teneri integras dispensationis expensas soluere, vtpote, qui non est vsus iure suo. Secus quando culpa vacat, iuxta dicta num. 4. Et ita declarando quando culpa vacet, manebit subinde expositum, quando non teneatur partem expensarum restituere à femina solutam. Quod in quadruplici casu potest tractari. Primus est, quando fidem dans deflorauit virginem sub ea spe, vel mulierem bonae famae cognouit, vel ita erga eam se habuit, vt notabilem illa famae iacturam patiatur ipso ingrediente religionem. Et de hoc casu satis egimus libro 1. totâ disput. 44. vbi id esse iniustum probauimus, licet ineat matrimonium, & ante consummationem ingrediatur. Et ita tenebitur restituere expensas.

9 Secundus casus est, quando nulla matrimonij fide data, virgo consentiens deflorata est, aut precibus non inducentibus restituendi obligationem, & postea deflorator matrimonium illi promisit. Et in hoc casu existimo eum in foro conscientiae posse ingredi religionem, & sic non teneri ad partem expensarum restituendam (quid autem sit in foro externo dicemus numer. 12. (Ducor, quod cum nullatenus ad id matrimonium teneretur, sed ea obligatio ex mera liberalitate processerit, quamuis sumpta ansa ex praecedenti delicto, quod nullam iniuriae rationem habeat in se imbibitam, nec ad restituendum aliquid obligabat, includit tacitam conditionem, nisi transitus ad relig. placuerit. Et sibi imputet femina damnum honoris, quod patitur: id enim non ex ingressu alterius in religionem, sed ex deflorat. cui volens consensit, nascitur.

10 Tertius casus est. Quando defloratio fuit spontanea, nec data matrimonij fide, sed sola aliqua summa pecuniaria promissa, at postea deflorator matrimonium promisit loco illius summae pecuniariae. Et in hoc idem dico, quod in praecedenti casu dixi. Quia ad matrimonium nulla prorsus obligatio praecessit, nec defloratio iniuriosa fuit, illique satisfit sola pecunia promissa. Matrimonij autem promissio loco illius facta retinet implicitam conditionem quam suapte natura habet, nisi promittens ad religionem transeat. Quare satisfaciet hic ad religionem transiens, reddens pecuniam prius promissam, & solam expensarum partem, quam soluere tenebatur. Quòd si soluendo non fuerit, & spes fuerit fore soluendo, si in saeculo aliquantulum demoretur, tenebitur demorari donec soluat, instar aliorum rei pecuniariae debitorum. Nec obstat hanc obligationem matrimonij tanquam subrogatam obligationi pecuniae, debere eius naturam sapere. Quia sapit ad hunc sensum, quia sicut pecunia illa debebatur, ita & executio eius promissionis: non tamen eodem modo. Quia illi non inest iure conditio, nisi transitus ad religionem placeat: quae tamen inest huic.

11 Vltimus casus est, quando defloratio fuit iniuriosa, nempe, violentia, aut precibus violentiae aequipollentibus, aut dolo, extorta, & postea deflorans, vt ei iniuriae satisfaciat, promisit ei feminae matrimonium. Et in hoc euêtu existimo si sua sponte, & non metu coactus id promisit, non posse illum tuta conscientia ad religionê transire, etiamsi matrimonium ineat, & ante consummationem transire velit, & ita si de facto profiteatur, tenebitur ad totas dispensationis expensas. Sicut dixi in 1. casu relato nume. 8. Ducor, quod cum hic ex vi iniuriosae deflorationis teneretur, vel eam feminam ducere, aut eius dotem augere: iuxta cap. 1. de adult. & potest latè videri in Gutierrez, q. canon. lib. 1. ca. 37. à num. 7. Ea matrimonij promissio nequit dici liberalis, sed verè satisfaciens iniuriae violationis, & ex vi illius debita, quamuis non determinatè, sed sub disiunctione. Quare cum deflorans promittit postea feminae acceptanti matrimonium, non imponit sibi nouam omnino obligationem, sed disiunctiuam determinat ad alteram illius partem. Ergo contra hanc obligationem, quam sibi voluntariè elegit imponendam, vt satisfaceret grauissimae iniuriae, non poterit ad religionem transire, cum damno feminae: quae iure optimo, potest quamcunque aliam iniuriae satisfactionem respuere. Et confirmatur, quia cum in hoc casu magis iniuriosa fuerit violatio, vtpotè violenta, quam dum sua sponte femina consensit, promisso sibi matrimonio, & eadem promissio sit iam facta: sicut non potest resilire transiens ad religionem, quando femina sponte consensit praecedente ea [illegible], ratione iniuriae feminae: ita ratione [illegible] et violatione coacta illatae, id non poterit, [illegible] promissio matrimonij in illius satisfactionem sub[illegible] enim quod semel placuit, nequit amplius in gra[illegible] feminae iniuriam displicere. Dixi, quando sua sponte, & non metu coactus promisit. Quia cum seclusa ea promissione non teneretur ad matrimonium, & sic non haberet impedimentum ad licitum religionis ingressum: nec ea promissio impediet. Quia ob coactionis iniuriam minimè obligat. Et quamuis in foro externo non iuuaret, nisi metus in virum constantem caderet: at in foro conscientiae sufficeret metus leuis, ne obligetur ea (vt probauimus lib. 4. disputat. 9 num. 4.) Dixi etiam quando fuit defloratio virginis. Quia si viduam honestam, aut aliam non virginem sic violenter absque matrimonij fide cognouisset, licet postea promitteret illi matrimonium in satisfactionem, posset ingredi religionem, & alio modo satisfacere iniuriae illatae. Quod cum nullo modo teneatur ad matrimonium (in virginis enim defloratione id specialiter statutum est capite primo de adulterijs, vt ad id, vel ad dotem teneatur deflorator, ratione grauioris iniuriae, quam si vi cognosceretur, quae non erat virgo) ea promissio fit omnino voluntaria, & sic habet imbibitam tacitam conditionem, nisi transitus ad religionem placuerit.

12 Hinc deducitur, eum, qui virginem deflorauit etiam consentientem, & post defloratam dedit fidem matrimonij, etsi in foro conscientiae possit ad religionem transire, (vt numero nono diximus,) in foro externo compellendum esse ne transeat, sed defloratam ducat, nisi ipse probet eam non fuisse virginem, aut sponte consensisse. Ratio est: quia quando dolo, aut vi deflorat, est ad hoc compellendus (vt numero praecedenti diximus.) At quantumcunque ipse alleget eam non fuisse virginem, aut consensisse, ei non creditur, nisi legitimè probet: sed praesumitur in foro externo ea virgo, & seducta. Vt ex l. vnica, ad finem, C. de raptu virg. probant Abbas, capite primo, numero secundo de adulterijs, & ibi Anan. num. 2. Nauarrus summa capite 16. num. 16. Antonius Gomezius, l. 80. Tauri num. 10. Gutierrez dicens esse omnium, quaestio. canonic. lib. 1. cap. 37. nu. 11. Ergo in foro externo deflorator non probans contrarium, succumbet, & compelletur, vt relicta religione, eam ducat. Temperarem tamen, nisi inter deflorantem, & virginem, esset aliquod impedimentum ad matrimonium, vt si essent consanguinei. Tunc enim promissio illa fuit omnino voluntaria, quamuis illa per iniuriam deflorata esset. Quia textus capite primo, de adulter. obligans ad ducendum feminam dolo defloratam, non loquitur in hoc euentu. Cû enim inter hos nequeat matrimonium consistere, non potest ad illud obligare. Atque adeo cum promissio fuerit omnino voluntaria, cessat ratio tradita in numero praecedenti. Et procedunt, quę numero nono tradidi, vt possit is in vtroque foro impleta ea promissione, ad religionem transire.

13 Haec autem matrimonij promissio, & quaecumq; sponsalia non probantur testibus singularibus, neque ex ijs imperfectis probationibus, integra, & plena coalescit, vt probant Alexand. toto consil. 143. volum. 2. & multos allegans contra alios oppositum sentientes, Antonius Gabriel, tomo 3. communium libro 1. titulo de probat. conclus. 1. num. 35.

Explicit Liber Octauus de Dispensationibus.

LIBER

LIBER NONVS

DE REDDITIONE DEBITI CONIVGALIS.

DIVISIO LIBRI.

CVM Hactenus disputatum sit de requisitis ad constituendum matrimonium, & de secundis nuptijs. Iam de effectu, ac obligatione consurgente ex matrimonio inter ipsos coniuges, nempe mutuæ debiti coniugalis redditionis, ac cohabitationis, differendum est. De qua præsens liber disputat. Hic autem ordo seruandus est. Primò differetur, an actus coniugalis ex se sit licitus, & obligatorius. Deinde de obligatione ad cohabitandum. Postmodum, quia actùs quicumque bonus potest ex circumstantijs vitiari. Disputabitur de circumstantijs, ex quibus reddatur actus coniugalis vitiosus, nec teneatur coniunx exactus ad debiti redditionem. Tandem de tactibus, ceterisque libidinosis delectationibus inter coniuges, sponsosque de futuro, & huius occasione etiam inter solutos.

DISPVTATIO PRIMA.

An actus coniugalis sit ex genere suo bonus, ac meritorius, si in gratia exerceatur.

SVMMARIVM.

Refertur sententia dicens nunquam exerceri sine peccato, numero 1.

Impugnatur hæc sententia & proponuntur remissiue bona excusantia matrimonium, nu. 2.

Actus coniugalis exercitus in gratia est meritorius, & an in ipso conferatur gratia ex opere operato? nu 3.

Soluuntur argumenta, & explicatur cap. vir cum propria, 33 quæst. 4. nu 4.

1 PRæter nonnullos hæreticos, qui nuptias illicitas esse testati sunt: quos latè confutat Bellarminus libro vnico de matrimonio, à cap. 1. vsque ad 5. non desunt ex Doctoribus Catholicis, qui doceant actum coniugalem non posse absque culpa saltem veniali exerceri. Quos tacito nomine refert D. Bonauent. 4. dist. 13. artic. 2. quæst. 1. & eiusdem sententiæ fuit Hugo cap. vir cum propria, 33. quæst. 4. Ducuntur primò authoritate D. Aug & responsione 10. ad interrogationes D. August. & refertur eo cap. vir cum propria: ibi, *Vir cum propria coniuge dormiens, nisi lotus aqua, intrare Ecclesiam non debet, sed neque lotus intrare statim debet.* Nemo enim culpæ immunis ab Ecclesia ingressu arceri debet. Secundò, authoritate Origenis homil. 6. in Numer. vbi negat in coitu vnquam Spiritum sanctum adesse. Tertiò, quia Siricius Pontifex Epistola ad Himerium Taraconensem, verba illa ad Roman. 8. *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt*, ad eos, qui matrimonio copulantur, accommodat. Quartò, quia in actu matrimonij interuenit turpitudo, & immundicies, vt ex illo 1. Regum, 21. *Si mūdi sunt pueri, maximè a mulieribus.* Probat D. Hier. lib. 1. in Iouinianum, & constat ex illo Apocalyp. 21. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt.* Quo loco coinquinatio vocatur omnis actus, quo perit virginitas: quam per actum matrimonij violari, dubitat nemo. Quinto, quia vtens actu coniugali postponit bonum rationis, cuius actu tunc sua sponte se priuat, alijs bonis inferioribus, quod sanè peruersio quædam est debiti ordinis, ac proinde culpa. Sicut accideret in præferente bona fortunæ, honori, ac vitæ. Tandem, quia in actu coniugali inuenitur effrenata delectatio appetitus sensitiui, quod testatur verecundia ipsa, quam natura dictante homo patitur in actu venereo.

2 Ceterum veritas Catholica est, actum coniugalem esse ex se licitum, posseque absque omni culpa exerceri. Quod constat primo, quia cum res, cuius per se vsus, est malus, iniqua sit, si actus coniugalis, qui est per se matrimonij vsus, malus esset, neque absque culpa exerceri posset, matrimonium ipsum iniquum esset. Quod manifesta hæresis est: cum sit institutum à Deo ad generis humani propagationem. Secundo, quia actus coniugalis reddendi debitum, est actus virtutis iustitiæ, cum reddatur coniugi debitum ex pacto matrimoniali contractum Præterea, tam in petente, quam in reddēte, ordinatur ad propagandum sobolem ad cultum Dei, cōseruandamque speciem, ad quod ipsa naturalis ratio inclinat, Insuper is actus sacramentali sanctitate gaudet, ex significatione coniunctionis Christi cum Ecclesia. Et quamuis aliqua detrimenta videatur afferre, tamē compensantur bono fidei, prolis, ac sacramenti. Vt latè explicuimus lib.

lib.2.disp.29.ferè per totam,ergo actus coniugalis est bonus. Tandem, quia Deus optimus maximus protoparentibus nostris actum coniugalem præcepit.Genes.2. *Crescite, & multiplicamini*. blasphemum autem esset credere actum de se malum præcipi à Deo.

3 Hinc manifeste infertur, actum coniugalem in gratia exercitum debitisq; circumstantijs vestitum,esse meritorium:prout in ceteris bonis actibus iusti contingit. Quod nullus sanè Theologus negat,nec negare potest. Quod si roges, an in ipso actu coniugali conferatur gratia sacramentalis ex opere operato? Dic conferri quidem ex opere operantis, vt in alijs actibus bonis: non autem ex opere operato. Cum non sit sacramentum, nec pars eius necessaria. Quare gratia sacramentalis confertur ex opere operato,dum Sacramentum ipsum matrimonij per verba de præsenti celebratur. Antiquitus autem,cum matrimonia clandestina erant valida,dum sponsalia de futuro,trāsibant per copulam in matrimonium, dabatur gratia ex opere operato,in ea priori copula. Quia vicem formæ sacramentalis gerebat:explicabat enim consensum de præsenti. Ita docet Bellarminus libr. vnico de matrimonio, cap.5. Cui addo, etiam hodie posse aliquando perficere matrimonium, quod prius per verba de futuro erat initum, vt explicuimus lib.3.disp.40. num.7. & tunc conferre gratiam ex opere operato,tanquam formam perficientem sacramentum.

4 Ad argumenta,num.1.proposita respondetur. Ad primum dic, non id dixisse D. Gregor. ob culpam aliquam quæ in ipso matrimonij actu inueniatur, sed ob decētiam quandam, eo quod actus ille ineptum quodammodo reddat hominem ad spiritualia,& sancta pertractanda. Quod sanè verbis subsequentibus explicuit, ibi: *Nec hæc dicentes deputamus culpā esse coniugium, sed quia ipsa licita admistio coniugum, sine voluptate essi non potest*. Vel 2. dic, id accidere: quia quamuis sine culpa exerceri possit,ea tamen est humana fragilitas, ac propensio ad voluptatem venereā, vt vix culpa venialis in eo actu desideretur. Ad secundum dic, Origenis mentem esse, non quod omnino Spiritus sanctus in eo actu absit, sed quod nō adsit speciali quodam auxilio, sed generali,veluti ad reliqua bona opera iustorum naturalia. Ad tertium dic, non loqui de nuptijs iustis, sed de sacrilegis celebratis per sacerdotes, qui voto solemni ad continentiam arctantur.Ad quartum respondeo, dici immunditiem, & coinquinationem, non moralem, quæ culpam constituant, sed naturalem, quia membris turpibus, & pudendis, fedoq; motu exercetur. Ad quintum dic, non esse debiti peruersionem, si quis leue aliquod detrimētum in bono potiori,& altiori subeat, ob inferiora bona, si tamen ea maximi momenti sint, quale est bonum speciei, quod ex generatione consequitur. Sicut ob indiuidui conseruationem, iustè intermittuntur somni tempore actiones superioris rationis. Ad vltimum dic, illam effrenatam,& intensam appetitus sensitiui delectationem, esse malum pœnæ ex originali labe promanās: minime autem malum culpæ, quando limites rationis non transgreditur.

DISPVTATIO II.

An actus coniugalis quo ad petitionem, & redditionem debiti, sit sub præcepto?

SVMMARIVM.

An vir, & vxor sint pares in actu matrimoniali, numero 1.

An petere debitum obliget aliquando, numero 2 & ibi, nemo tenetur vti iure suo, quod pro se introductum est, numero 2.

Reddere tenetur coniunx coniugi, siue expresse, siue tacitè petat, nu 3.

An sit interpretatiua vxoris petitio quādo vir attenta eius conditione; vel aliunde percipit ipsam concubitum appetere, nu 4.

An sit idem dicendum de vxore respectu viri, nu 5.

An sit debiti redditio, obligetque, quando coniunx sentit in altero coniuge, etiam non petente, periculum incontinentiæ: siue speret fore, vt ipsi copula coniugali subueniatur, siue id dubium sit, num.6.

An hæc sit obligatio ex iustitia, vel tantum ex charitate, numero 7. vbi quid si alter coniunx non appetat copulam coniugalem, nu 7.

An ex natura matrimonij sit ius petendi debitum, & obligatio reddendi, nu 8.

An sit culpa lethalis negare debitum coniugi, nu 9.

An semper coniunx animo obligandi petat vacetque culpa negare coniugi debitum non eo animo petenti, nu. 10.

An sit prauitas materia raro negare debitum, vel non statim reddere, etiamsi petens patiatur pollutiones inuoluntarias, vel morbum ex dilatione, nu. 11.

Quando coniux est nimius in petendo, an sit culpa negare, num. 12.

Quid si coniux remissè petat, alterque precibus non importunis auertat, num 13.

Quid quando coniunx rarò, & magna cum difficultate reddit, num. 14.

Quid si ex negatione debiti oriantur scandala, & discordia, licet coniunx se excuset ratione Eucharistiam recipiendi, num 15.

Quid si alter instet plurimum, altero se excusante, nu. 16.

1 Prima conclusio sit. Coniuges non sunt æquales in actu coniugali, nec in domestica dispensatione, si de æqualitate quantitatis loquamur: sunt tamen in vtroq; pares, loquendo de proportionis æqualitate. Conclusio est D.Th.4. d.32. q.vnica, art. 3 corp.quem omnes sequūtur. Constat prior pars, quia in actu coniugali vir nobiliores partes agit, est enim agēs, vxor vero patiens, in dispensatione etiam domestica vir est caput, gubernatq; mulier autem gubernatur. Posterior etiam pars cōstat, quia sunt pares in petendo, & reddendo debitū, vt constat ex 1. ad Cor.7. vbi D.Paulus æquè dixit, nec virū habere sui corporis potestatem, nec vxorem sui. Item, quia sicut tenetur vir in actu coniugali, & domestica dispēsatione ad ea, quę viro propria sunt, ita vxor ad propria vxoris munia.

2 Secunda conclusio. Petitio debiti proprio loquendo de petitione, nūquam est sub præcepto. Dixi, propriè loquēdo de petitione, quia (vt dicam n.6.) aliquando altero cōiuge minimè petente tenetur alter ob periculum incontinentiæ præuenire, verum id non est propriè petere, sed quodammodo reddere. Conclusio est Richardi 4. d. 32. ar.1.q.2.& omnium. Probatur, quia nullus tenetur vti in re suo, quod pro se tantum introductum est, sed potest illi cedere c.ad apostolicā, de regular. c. si terra, de priuil. ibi, *Cum liberum sit vnicuique suo iuri renunciare*. Nec tenetur quisquam nondum exactus, id debitum creditori offerre, quod eius naturæ est, vt non debeatur nisi exactum: huiusmodi autem est debitum coniugale.

3 Tertia conclusio. Reddere tenetur coniūx coniugi, siue expresse, siue tacite, seu interpretatiue petenti. Nil enim refert qualiter voluntas exprimatur, verbis, factis vel. de quibus, ff. de legibus. Conclusio est D.Th.4. d.32.q.vnica, art.2, quæstiuncula 1. & à nemine negatur. Constat, quia reddere vnicuiq; quod suū est, lex iustitiæ præcipit, at corpus viri est vxoris, & è contra teste D.Paulo 1.ad Cor.7.

4 Censetur autem vxor tacite, & interpretatiue petere debitum à viro, dum vir aliquibus signis percipit in ea voluntatem petēdi, & præ pudore abstinere à petitione. Cum enim mulieres verecundæ sint, nec soleant verbis expressis petere, sufficiens signum est tacitæ petitionis. Ita docent D.Tho.4.dist.32. quæst. vnica, art.2. quæstiuncula 1. in corpore. Richar. ibi, art. 1. quæst. 2. corp. & ad 1. Maioris 4.dist.31. quæst. vnica, conclus. 2. & ibi Supplementum Gabrielis quæst. vnica, artic. 2. post 4. conclus. & d.32.q.vnica, ar.3.dub.2. vbi Guillerm. Vorrillong. q. vnica, ar.3.dub.1. Henricus c. inquisitioni, nu.14 de sententia excom. Turrecr. cap. sciatis, 33.q.4.art.2.num.4. Anchona quem refert, & sequitur D.Anton.3.par.tit.1.cap.20 §.7. Rosella verb. debitum, num.5. vbi Ang. nume.16. Sylu.q.8. Tabien. verb impedimentum, impedimento 2. quæst.3. Arm. verb. matrimonium, nume.55. Viguer. lib. instit. ca.16.§.7.versi.10. Nauar. summ. cap.16. Hispanè, nume.25. Latinè, nu.26. Ledesma 2.p.4.q.55.art.1. ad fin. Anto. Cucus li.5. instit. maior. tit.12. nume.21. Cordub. sum. q.136. punct.

punct.2. Angles florib. 1. p. de matrim.qu.9. de obligatione soluendi debitum, art. 1. diffic.4. concl.4. Palacios 4.d. 32.disp.2.fol.716. vers.neque onerosus, Barthol.à Ledesma dub.32. de matr. § Sed iam quod matrim. Petr. a Ledesma de matrimon. q.53. artic.2. dubiolo 1. quod mouet post 2.dubium principale. Ludou. Lopez 1.p. instruct cap. 80.§. vt autem reliqua. Imò satis est hoc ex mulieris natiua conditione nosse, cum scilicet vir attenta mulieris conditione conijcit fore, vt appetat copulam. Ita Anchona, D. Anton. Rosel. Sylu. Nauar. Ledes. Anton. Cucus, Ludouic. Lopez ibidem.

5 Dubitabis forsan, an idem dicendum sit de vxore erga virum? Cum enim quo ad petitionem, & redditionem debiti pares sint, qua ratione dicitur teneri virum reddere vxori in prædicto casu, & eam esse tacitam petitionem vxoris: censendum erit idem de vxore respectu viri. Sed dic regulariter licitum esse vxori expectare petitionem expressam viri: non quia non pares sint, sed quia cum viros minimè pudeat verbis expressis debitum exigere, dũ id appetunt, meritò, ac iure optimè potest mulier præsumere, sibique persuadere viros expressè non petentes, nequaquam velle, & signa illa, quæ in mulieribus natura verecundis, tacitam, & interpretatiuã voluntatem indicant, in ipsis viris minimè indicare. Ita docet Sotus 4. d.32. qu. vnic. art.2. vers.at vero duplex. Palacios ea. d.32. disp.1. fol.703. vers.scito tamen, & non esse similem in vxore docent etiam Astensis sum.p.2.lib 8.tit.10.art.1.q 6. Ioan.de Tabul. summa confessorum, lib.4.tit.2.q 40. Idemque clarè significant D.Tho.4 d.32. q.vnica, art.3.ad 2.& ibi Palud. q 1.artic.1 num.4. Henricus, cap.inquisitioni, num.14.de sent.excomm. Sylu. verbo debitum, q.8. Tabiena matrimonium 3 quæst.4 §.5. vbi aiunt, ratione erubescentiæ, quæ communiter inuenitur in fœminis, non autem in viris, non ita teneri vxorem reddere viro expresse petenti, sicut è contra. Si tamen daretur idem pudor exigendi debitum, aut timor in viro, idem prorsus dicendum esset, nempe teneri vxorem ipsi reddere, quando nosset eius voluntatem petendi, & præ pudore, aut ob pusillanimitatem, aut ob insignem vxoris authoritatem, aut aspectam cond tionem, minimè peteret. Quia eadem militat ratio cum sint coniuges in actus coniugalis obligatione pares. Quod non obscurè indicant omnes authores citati, qui ferè omnes docent non absolutè non teneri vxorem reddere debitum viro interpretatiuè petenti, sed nõ ita teneri, sicut virum vxori, &, qui absolutè docent non teneri, eo fundamento innituntur, quòd is pudor exigendi non sit in viris: quare contrarium dicerent existente eodem pudore. Et ita in proprijs terminis docent D. Anton. 3.p. tit.1 cap.20 § 7.Syl.matrim.7.q.4. dicto 10. Nauar. sum.ca.16.Hispanum 25. Latinè,num.16. Manuel 1. tomo sum. in 2.editione,c.243.num.8. Ludou. Lopez 1.p instructorij,cap 80. § id ipsum. Quia tamen hoc rarissimè accidet, regulariter non tenetur vxor reddere viro non expresse petenti,nisi euidenter ei constaret de prædicto timore,ac pudore viri ad debitum exigendum.

6 Adde dictis,tempus quo tenetur alteruter coniux alteri reddere debitum, non tantum esse, quando exigitur, sed etiam quando ex aliquibus signis in ipso conjicit incontinentiæ periculum. Probatur 1. quia hoc est reddere moraliter,quamuis metaphysicè sit petere, sicut dum aliquis inimicum, qui habet ipsum inclusum ad eum occidendũ præuenit ipsum interficiens, metaphysicè est aggressio moraliter autem defensio. Secundo, quia matrimonium post naturæ lapsum institutum est in concupiscentiæ remedium:ergo vbi alter hoc remedio indiget, licet non petat, tenetur coniux alter offerre:sicut medicus ægroto,cui medetur, tenetur adhibere medicinam, quã ei salubrẽ fore sperat, quamuis non petat. Tertiò quia ad bonum fidei spectat non tantum reddere debitum, sed etiam abstinere ab alio concubitu:ergo vbi periculum est incontinentiæ in altero, ad fidelitatem, quam sibi mutuo coniuges debent, pertinet subuenire petendo debitum, vt vel sic ardor, & illa praua libido impellens illum ad illicitam venerẽ, frigescat. Tandem, quia quicũque proximus tenetur lege saltem charitatis opem ferre proximo, periculo ruinæ spiritualis exposito, si cõmodè potest: nedum ipsimet coniuges, qui tam arcto amoris, & amicitiæ vinculo astricti sunt, tenebuntur sibi mutuo subuenire, dum patiuntur idem periculum, cum commodè possint offerendo debitum coniugale. Ita tenent D.Tho.4 d.32. q vnica,art.2. quæstiuncula 1.ad 1. Præpositus,c.rursus,numer.4 in initio, qui clerici, vel vouent. Supplementum Gabrielis 4.d. 31.q.vnica,artic.2. post 4 conclusionem,& d.32. q.vnica, art.3. dub.2. Astensis sum.2.p. lib 8.tit.10.art.1.q.5. Turrecr.c. sciatis,33. q 4.art.2. ad 1. Adrian.4. materia de Eucharist. q. restat iam videre, an propter immunditiam, in solutione ad 2.rationem. Sotus 4 d.31. q.vnica,art.4. conclus. 1. in fine, & d.32. q.vnica, artic.2. paulò post principium. Petrus de Soto lect.14. de matrim. ad finem. Angles florib.1.p. de matr.q.6. de obligatione soluendi debitum,art.1.diffic.4. concl.4. Margarita confessorum 6 præcepto fol.88. Viualdus Candelabro 1.p.de matrim.numer. 257. Palacios 4.d.32.disp.1.fol.703. versic. scito tamen,& fol.707.vers.secundum est,& d.32. disp.2. fol.716. vers.veruntamen casus.Henriq.li.11.de matr.c.15 n.9. & lib.12.c.2. nu.9. Petrus de Ledes.de matrim.q.49.art.5.dub.2.cõcl.2. Et omnes hi Doctores manifestè loquuntur,quamuis coniux incontinentiæ peric. expositus nullo fine petat: tunc enim,quãuis nullum esset incontinentiæ periculum,teneretur alter reddere,atque ita nil tribuerent huic periculo. Quod expresse dixerunt Sotus 4.d 31.q. vnica, art.4.conclus.1.in fine, & Palac.4.d.32.disp.1.fol.703. vers.scito tñ, dicentes non opus esse in eo periculo virum formaliter petere, sed satis esse si vxor periculum eius norit. Tunc enim interpretari debet illum exigere. Et aduerte in hoc euentu, eodem modo loqui Sotum, & Palacios de viro respectu vxoris, ac de vxore respectu viri: licet seclusso incontinentiæ periculo,diuersum sit,quando vir nõ expresse petit, vt dixi nu.præcedenti. Et meritò in hoc casu idem sentiendum est: quia hęc obligatio reddendi non consurgit ex signo aliquo, quo tacitè significetur petitio,non aliter expresso propter erubescentiam, tunc enim cum similis erubescẽtia non sit in viro, ac est in mulieribus, diuersum in illis censendum est:sed oritur ex periculo incontinentiæ, cui alter coniux ob matrimonij fidem, & institutionem, tenetur occurrere offerendo debitum coniugale: id autem periculum æquale est in vtroque coniuge. Ita tamẽ libenter fatebor vxorem verecundã, quam valde puderet, dedeceretque expresse petere, non teneri in hoc euentu ad id, sed solis signis quibus vxores petere solent, vti, & se viris offerre. Intellige autẽ teneri coniuges sibi mutuo reddere,existente hoc incontinẽtiæ periculo, vbi spes esset fore, vt tali copula cessaret periculum. Cum.n. obligatio hæc non consurgat ex vera alterius coniugis petitione, sed ex interpretatiua, & præsumpta, quæ vult sibi mederi, matrimonio in concupiscentiæ remedium instituto, & ex obligatione debita, ratione fidei matrimonij ad præseruandũ alterũ a ruina carnis, vbi spes abesset cessationis eius ruinæ, & vitationis periculi,cessaret vtiq; talis obligatio. Atq; ita Pal.4.d.32.disp.2.fol.707.col.1.vers. secundũ est. Ang. & Petrus de Ledes.proximè citati explicarũt hac obligationẽ tunc consurgere, quando coniux petens probabiliter crederet fore, vt petendo vitaret in altero periculum incontinentię. In dubio autem,an prodesset, nec ne, credo eandem petendi adesse obligationem: quia quamuis sub iudice sit, an pręceptum correctionis fraternæ obliget, vbi dubia est spes emendæ: at in hoc euentu non solum obligat lex charitatis,a qua pręceptum correctionis originem ducit: sed aliquanter lex etiam iustitiæ, vt dicemus nu. sequenti. Præterea,quia hæc petitio nullatenus nocere potest, & prodest plurimum, quia ardorem libidinis saltem temperat, si non prorsus extinguat.

7 Vtrum autem obligatio reddendi debitum coniugi, quando nec verbis, nec signis petit, sed incontinentiæ periculum patitur, cui copula coniugali subuenietur, non facilè est iudicare. Et quidem rationes adductæ, nu præcedenti, obligationem hanc esse iustitiæ manifestè persuadent: sunt enim ex ipsa matrimonij institutione petitæ, probantque eam verè esse redditionem: atque ita Petrus Soto ibi citatus, dicit esse veram redditionem debiti. Præterea, quia omnes fatentur licitum esse accessum ad coniugem gratia vitandi adulterij in illo: cum tamen multi negent licere ad vitandum in seipso: ducunturque, eo quòd ad vitandum in altero adulterium sit actus iustitiæ, & quædam redditio. Vt dicemus hoc lib. decimo, disput.9. num.1. Tandem, quia voto castitatis coniux astri-

ctus quamuis petere minimè possit, at id potest vbi in altero coniuge sentit incontinentiæ periculum: vt dicemus hoc lib. disp. 7. nu. 5. quia id non est verè petere, sed reddere. Et in proprijs terminis hanc esse obligationem iustitiæ docet Petr. de Ledes. de matr. q. 49. art. 5. dub. 2. cōcl. 2. & apertè colligitur ex Doctoribus num. præcedenti allegatis. Credo tamen non esse verè, & propriè obligationē ex lege iustitiæ, sed ex lege charitatis & aliquo modo, large loquendo esse obligationem ex iustitia, prout reddere respicit bonum fidei, ad quod etiam pertinet, vt neuter coniux aliam copulam requirat. Et ita expressè docet Palud. 4. d. 31. art. 3. nu. 14. quod non obscurè significauit Sotus 4. d. 32. q. vnica, art. 2. paulò post principium appellans hanc non simpliciter, & absolutè, sed quodammodo redditionem. Idemque docet Durand 4. d. 31. quæst. 4. nu. 6. vbi dicit non esse debiti redditionem, accessum ad coniugem nec verbis, nec signis petentem, gratia vitandæ in ipso fornicationis. Nec rationes oppositæ probant amplius, quàm obligationem hanc non esse ex solo charitatis debito, sed aliquo modo tamen largè spectare ad iustitiam, & esse tunc quodammodo reddere. Ducor ad hoc asserendum: quia vbi est vera iustitiæ obligatio ad reddendum alicui, quod suum est, nil refert sit illi profuturum, necne: quare dum coniux expressè, vel tacitè petit, reddendum est ei semper, esto illi non possit ad motus carnis sedandos: at in hoc euentu nulla est obligatio cessante spe profectus: vt dixi nu. præcedenti: ergo ea obligatio non est verè, & propriè ex iustitia. Insuper, quia obligatio reddendi ex vera lege iustitiæ oritur ex voluntate, verbis, aut signis explicita alterius coniugis petentis rem suam: at in hoc casu (vt supponimus) nec verbis, nec signis petit, imò tenetur alter illi copulam coniugalem offerre, quamuis norit suum coniugem illam non appetere, sed alienam, si tamen credat fore, vt vel sic illum appetitum venereum extinguat: ergo hæc obligatio non oritur ex vera iustitiæ lege.

8 Quarta conclusio. Ius ad petendum, obligatioque ad reddendum debitum, sunt passiones, quæ necessario sequuntur ex natura ipsa matrimonij, seu vinculi coniugalis. Constat ex dictis lib. 5. disput. 10 à numer. 1. vsque ad 5. vbi probaui non posse validè iniri matrimonium, si in pactum deducatur ne liceat coniugibus petere, aut neteneantur reddere. Præterea, quia vinculum coniugale suapte natura eo tendit, vt proles generetur, speciesque conseruetur, quod obtineri nequit absque iure petendi, & obligatione reddendi. Sicut enim in executione minimè potest esse proles absque actuali copula, ita neque in vinculo coniugali potest esse ordo efficax ad talem generationem, siue iure petendi, obligationeque reddendi. Insuper, quia matrimonium transfert dominium mutuum corporum coniugum, ex dominio autem consurgit ius vtendi re sua, & obligatio ipsam reddendi domino petenti. Tandem idem constat ex secundario matrimonij fine. Cum enim sit in concupiscentiæ remedium, inefficax, & minus sufficiens esset, absque iure petendi obligationeque reddendi. Et ideo conclusio hæc à nemine negatur. Semel tamen constituto matrim. possunt ius hoc, & obligatio cessare: vt si mutuo consensu voueant coniuges castitatem, vel si contrahant affinitatem. Quia solum in fieri, non autem in conseruari ab his passionibus matrimonium pendet.

9 Vltima conclusio sit. Coniuges tenentur sub culpa lethali sibi mutuo reddere debitum, siue alteruter expresse, siue tacitè, & interpretatiue petat. Conclusio est omnium: & constat, quia obligatio hæc est ex iustitiæ lege, vt probaui nu. 3 nec materia est leuis.

10 Est autem accipienda conclusio, regulariter. Nam non semper coniux ita exacte petit debitum, vt protinus velit obligare ad culpam lethalem, sed sæpe alliciendo, & mouendo, & non tanquam debitum ex iustitia, sed tanquam amicitiæ quoddam coniugale symbolum: & tunc non est mortale negare debitum: quia cum solum debeatur ob alterius coniugis petitionem, vbi hæc non est tanquam debiti ex iustitia, cessat iniustitiæ crimen, & subinde culpa lethalis. Ita Sotus 4. dist. 32. q. vnica, artic. 1. post conclus. vbi Palac. disput. 1. fol. 703. versic. ceterum, Barthol. à Ledes. dub. 71. de matrim. paulo post principium. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 15. num. 7. in fine. Manuel 1. tomo sum. 2. editione, c. 243. num. 1. Ludou. Lop. 1. p. instr. c. p. 87. in principio. Capua. 1. p. decis. lib. 2. cap. 83. nu. 1. Emman. Sà, sum. verb. debitum coniugale, §. penultimo. Crebro etiam, nec veniale esset, tunc negare: quia in alijs humanis debitis ita contingit: creditor enim pecuniam sibi debitam non semper ea tenacitate, & rigore petit, vt sit peccatum non reddere. Sic Sotus, Palac. Barthol. à Ledes. Capua. ibidem. Hæc autem intellige, nisi sit periculum incontinentiæ in coniuge petente. Tunc enim esset mortale negare ratione periculi probabilis ruinæ, cui ex fide matrimonij tenebatur alter subuenire. Vt diximus nu. 6. Sic Emmanuel Sà, ibidem.

11 Et sicut in alijs præceptis etiam iustitiæ datur paruitas materiæ, quæ à culpa lethali excuset: ita etiam in hoc. Vt si coniux, exigenti neget raro debitum, absque periculo incontinentiæ exigentis, v. g. solet vir petere quater in mense, & petat iterū, non erit mortale, vxorem ea quinta vice negare sine periculo incontinentiæ: leuis enim res censetur, semel, vel iterum negare, vt sit culpa lethalis. Sic Ledes. 2. p. 4. q. 66. art. 1. dub. 2. Similiter leuis materia censebitur, quando non statim redditur debitū, sed per aliquod breue tēpus differtur, cessante incontinentiæ periculo in petente. Sic Victoria sum. de matrim. nu. 275. Ledesma eodem dub. 2. qui benè exemplificat, vt si coniux neget manè debitum, redditurus nocte. Si autem coniux exigens pateretur pollutionem inuoluntariam, vel incideret in morbum, nisi statim sibi debitum redderetur: videtur res grauis, culpamque lethalē constituens, non statim reddere. Sic Viualdus Candelabro 1. p. de matrim. n. 275. Verum de morbo, id fateor quando is esset alicuius momenti. De periculo autem pollutionis inuoluntariæ, vbi abesset consensus periculum (quod accideret, quādo ea esset in somnis, & aliquando etiam in vigilia, sed hoc rarò, ob vehementem delectationem, & carnis fragilitatem) id non admitto. Quia (vt dicemus hoc lib. 9. disp. 45. num. 15.) non tanta est obligatio vitandi pollutionem inuoluntariam, vbi non procuratur, nec datur causa moralis ipsius.

12 Insuper quando coniux nimius esset in petendo rationisque limites excederet, non semper teneretur alter reddere, sed moderatè: quia in omnibus rebus debet modus adhiberi: & in hac maximè. Quia vir reddendo debitū, fit in dies impotentior: sperma enim amplius emissum deficit, facitque homines citò senescere: authore Aristotele de longitudine, & breuitate vitæ, c. fi. Quamuis in femina minus periculum sit. Ita docēt Sotus 4. ad 32. q. vnica, art. 1. post 2. concl. Henriquez lib. 11. de matr. c. 15. n. 7 in fi. Ludou. Lop. 1. p. inst. c. 80. paulò post principium. Manuel 1. to. sum. 2. editione, c. 243. n. 1. Capua. 1. p. decision. lib. 2. c. 83. n. 4 Emman. Sa, sum. verb. debitū coniugale, § penultimo. Qui benè hoc tēperat, cū Lud. Lop. eod. c. 80. §. igitur resolutorie nisi petenti periculū incontinētiæ immineret. Quod adhuc intelligendum puto, nisi ex tali frequentia damnum notabile salutis corporeę reddenti immineret: in eo enim euentu aliter esset consulendum periculo illi incontinentiæ. Vt dicemus hoc lib 9. disp. 24. nu. 12. vbi dicemus cum hoc damno, licitū esse, sed non obligatoriū, reddere. Et ibi nu. 6. dicam quādo sit mortalis hæc frequentia.

13 Præterea, quādo coniux remissè petit debitū, vel rogatus cedit facilè iuri suo, nō est mortale negare. Constat in alijs debitis ciuilibus, quæ remissè petita, aut facile à creditore cōcessa dilatione, non est lethale crimen denegare. Sic Angles florib. 1. p. de matr. q. 6. de obligatione soluendi debitū, art. 1. in initio. concl. 3. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 80. paulo post princip. Cañedo sum. Sacr. de matr. c. 8 num. 72. Et non esse mortale, qñ coniux petēs solis precibus auertitur: vltra pdictos authores docent ēt Sylu. verb. debitū, q. 8. Nauar. statim allegandus. Margarita confess. 6. præcepto fol. 88. Capua. p. 1. decis. li. 2. c. 83. n. 1. Philiar. de offi. Sacerdotis, to. 1. p. 2. lib. 4. c. 16 paulo post principium. Non debet aūt coniux petēs auerti, nisi ex iusta causa, propter periculū incontinētiæ, nec preces debēt esse valde importunæ ne inuoluntariè, & quasi coactè cedat. Ita D. Th. 4. d. 32. q. vnica, ar. 1. quæstiūcula 1. ad 4. Astens. sum. 2. p. li. 8. ti. 20. ar... q. 7. Ioan. de Trifulgo sum. cōfess. li. 4 tit. 2. q. 41. D. Anton. 3 p. tit. 1. c. 20. § 7. Sylu. Margarita, Philiarc. proximè citati. Tabiena matr. 3. q. 4 §. 5. Turrec. c. sciatis, 33 qu. 4. ar. 4. nu. 7. Nouar. sum. c. 16. Hispanè, nu. 24. Latinè, n. 25. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 79. §. peccat etiā. Capua. d. c. 83. nu. 1.

14 Esset autem lethale scelus, rarissime, & magna cum difficultate reddere. Quia notabiliter coniuges debito coniugali defraudarentur, sæpeque incontinentiæ periculum paterentur, nec ob magnam alterius difficultatem auderent petere. Ita Sotus Barthol. a Led. Manuel vbi nu. 10. eos allegaui. Capua, p. 1. dec. lib. 2. c. 83. nu. 7. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 80. §. igitur resolutoriè.

15 Pariter esset mortale negare debitum, quando iusta, sufficiensque causa denegandi abesset, & inde coniux petens scandalizaretur, grauesque discordiæ orirentur. Sic D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 20. §. 7. Rosella verb. debitum, nu. 5. & ibi Ang. nu. 17. Ludou. Lop. 1. p. instruc. c. 80. §. igitur resolutoriè. Addunt bene D. Anton. & Rosell. minime excusari tunc coniugem negantem debitum, eo quod dies solemnis sit, aut Eucharistiam sit recepturus: quamuis laudabile sit precibus non importunis hac occasione auertere.

16 Tandem si coniuge se excusante, quando causa non excusaret prorsus a redditione debiti, (de quibus causis excusantibus constabit in disputationib. seqq.) alter coniux valde instaret petens, esset mortale nō reddere. Quia iniuste negatur sibi debitum ita instanter exactum. Sic D. Ant. 3. p. tit. 1. cap. 20. §. 7. Viuald. candelabro, 1. p. de matr. num. 257.

DISPVTATIO III.

An peccet lethaliter coniunx se impotentem reddens ad debitum coniugale persoluendum.

SVMMARIVM.

Refertur quadam opinio. Et ibi non peccat coniunx se reddēs impotentem ex actu copula pracedentis, nu. 1.

Peccat mortaliter se reddens impotentem medijs illicitis, numero 2.

Vir crebro accedens ad feminas vel se polluens, vltra peccatum adulterij, tenetur fateri se reddere impotentem, nu. 3.

Quid si medijs licitis se reddat impotentem, vt abstinentijs, num 4.

Quid si abstinentia sint moderata, licet illis reddatur minus potens? & ibi, an sint consulenda vxori abstinentia, quibus deformior reddatur, nu. 5.

An teneatur vir vti calidis, & medijs aliquibus, quo potentior reddatur, num 6.

An vir possit immoderatas abstinentias vouere absque vxoris consensu: & pares sint in hoc coniuges, vt neuter possit vouere abstinentias, nu 7.

An votum magna abstinentia impedientis debiti redditionem, aut longa peregrinationis viri, sit ipso iure irritum: vel valeat, donec irritetur? & ibi remissiue, an vxor possit irritare num. 8.

An possit alter, sine alterius coniugis licentia habitum mutare, num 9.

An vir excusetur a ieiunio obligatorio, si reddatur impotens ad debitum, vel minus potens? vel vt fiat potentior? vel si accideret casus quo esset periculum incontinentia, nisi statim reddatur, & ad id est necessarium soluere ieiunium, num. 10.

An ne vxor reddatur deformis, viroque displiceat, possit ieiunium soluere, num. 11.

An mulier, qua nubere optat, possit soluere ieiunium, quo deformis redditur, nu. 12.

An vxor excusetur a pracepto ieiunij, si vir ei pracipiat ne ieiunet, num. 13.

1 SAtis obscure in hac re locutus est D. Th. 4. d. 32. q. vnica, art. 1. ad 3. vbi tria dicit. Primo dicit, si ex copula præcedenti cum vxore, vir reddatur impotens ad iterum soluendum, vxor non habet ius petendi. Et hoc quidem manifestum est. Quia impossibilium nulla est obligatio. Regula impossibilium, ff. de regul. iur. Qua ratione idem absque dubio dicendum est, etiam si ex causa illicita consurgat illa impotentia: potuit enim vir peccare reddendo se impotentem, at vbi impotens effectus est, immunis est culpæ non reddens. Secundo dicit: si ex alia causa fiat impotens, & illa est licita non tenetur reddere, nec vxor ius petendi habet. Idem docent Henr. c. discretionem, nu. 3. de eo, qui duxit consanguineam. Asten. 2. p. sum. li. 8. tit. 10. art. 1. q. 3. Tabie. matr. 3. q. 4. §. 5. Turrecr. c. sciatis, 33. q. 4. art. 1. nu. 2. Viguer. lib. inst. c. 16. §. 7. vers. 10. Bartho. à Ledes. de matr. dub. 71. concl. 2. Quod si vt sonat, intelligatur, manifestum est. Quare credo D. Thom. & sequaces velle dicere minime delinquere virum ea causa reddendo se impotentē. Quia de culpa erat sermo: & constat, quia immediatè dicunt peccare, quando causa est illicita. Tertio dicit, si causa impotentiæ est illicita, reus est culpæ vir sic se reddens impotentem. Idem docent Astens. Henric. Tabien. Turrecr. proximè citati. Ioa. de Triful. sum. confes. lib. 4. tit. 2. q. 39. D. Anton. 3 p. titul. 1. cap. 20. §. 10. Sot. 4. d. 32. q. vnica, art. 1. in fine. Non tamen explicant sit ea culpa lethalis nec ne.

2 Sit tamen prima conclusio. Coniunx scienter reddens se impotentem medijs illicitis ad debitum coniugale persoluendum, lethaliter peccat. Quia eadem iustitiæ lex finem præcipiens redditionis debiti, obligat subinde ne quis medijs illicitis se reddat impotentem: sicut reus esset culpæ mortalis scienter se faciens impotentem ad alia debita ciuilia soluenda. Sic videntur sentire D. Thom. & reliqui citati num. præced. in 3. dicto: quamuis non explicuerint, an culpa sit mortalis. Sed id explicant Richard. 4. d. 32. artic. 1. q. 1. ad 1. Rosella verb. debitum, numer. 2. vbi Ang. num. 6. Sylu. q. 1. versic. prima est. Arm. num. 2. Alex. in suo Enchirid. 2. p. tract. de 6. præcepto, ad fi. §. si vir modo illicito. Capua 1. p. decis. lib. 2. c. 83. nu. 2. Bar. à Ledesm. de matr. dub. 71. concl. 2. Cañedo sum. Sacram. de matr. c. 8. num. 71.

3 Hinc infertur, virum crebro se polluentem, aut ad alias feminas accedentem, si aduertat se inde reddi notabiliter impotentem ad satisfaciendum moderatè vxori, vltra crimen pollutionis, aut adulterij, admittere peculiarem culpam aliam aduersus legem iustitiæ, qua tenetur aptum se debito coniugali reddendo præseruare. Constat ex dictis, num. præced. Quia medio illicito se impotentem reddit. Quare circumstantia hæc detegenda in confessione.

4 Secunda conclusio. Quamuis media, quibus coniunx efficitur notabiliter impotens, sint aliàs licita, vt si sint immoderata ieiunia, aut vigiliæ indiscretæ, si aduertat, peccat. Constat ex eadem ratione. Insuper, quia quando aliquid prohibetur, interdicitur similiter omne id, per quod peruenitur ad illud l. oratio, ff. de sponsalibus. Cum ergo viro prohibeatur debiti negatio, similiter interdicitur nimius excessus in vigilijs, & abstinentijs, per quæ vir cogitur debitum negare. Sic docent Palud. 4. distin. 32. q. 1. art. 2. nu. 8. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 10. Richard. Rosel. Ang. allegati, nu. 2. & cum materia sit grauis, ad iustitiamque pertinens, hæc culpa lethalis erit. Vt bene docent Abul. cap. 6. Matth. quæst. 149. Syl. Capua, Cañed. eod. num. 2. relati.

5 Tertia conclusio. Coniunx se extenuans, & debilitans, absque fraude, & bona fide, medijs honestis, vt seruans Ecclesiæ ieiunia, & alia moderata ex deuotione, impendensque moderatè tempus honestis studijs, vacat culpa. Quia sic non efficietur impotens, sed minus potens, nec tenetur cū spirituali iactura a spiritualibus operibus abstinere, vt se potentiorem & robustiorem conseruet: sicut nec tenetur desistere ob eam causam, a ceteris corporalibus exercitijs. Ita D. Thom. & reliqui, quos retuli, num. 1. dict. 2. vt ibi eos explicui. Richar. 4. d. 32. art. 3. qu. 1. ad 1. Supplem. Gabr. ead. d. 32. q. vnica, art. 3. dub. 1. & ibi Sotus, q. vnica, art. 1. in fin. Trifulgo sum. confess. lib. 4. tit. 2. q. 36. Rosella verb. debitum, num. 2. vbi Ang. num. 6. Sylu. q. 1. vers. prima est. Alexand. in suo Enchirid. 2. p. tract. de 6. præcepto, ad fin. §. secus si per ieiunia. Quando autem abstinentiæ, & vigiliæ censeantur limites prudentiæ excedere, atque immoderata esse, pensandum est attenta viri conditione, alij enim alijs robustiores sunt: & attenta vxoris conditione, quædam enim parcæ sunt aliæ vero venerem frequenter appetunt. Denique id pro regula seruandū est, vt vir eas vires conseruet, non extenuās eas abstinentijs, & vigilijs, quibus indiget ad moderate reddendum vxori debitum, attenta eius conditione, & ne eā in-

incontinentiæ periculo exponat. Similiter etiam non licet vxoribus ita se abstinentijs, & vigilijs dare, vt deformes, ac viris exosæ reddantur. Quia ipsis ansam præbent turpes alios amores quærendi. Sic Sotus ibi. Quare merito D.Ant.Sylu.Capua,nu.4.allegati. Armil.verb. debitum,nu.2. docent eas abstinentias minime vxoribus consulendas esse.

6 Quarta conclusio. Non tenetur maritus vti calidis, vt potens ad copulam efficiatur, sed suæ obligationi satisfacit, si se impotentem minime reddat: quia lex matrimonij tantum ipsum astringit, vt moderatè attentis suis viribus reddat, & ne huic obligationi obstaculo sit, nimijs vigilijs, & abstinētijs: non ergo tenetur medijs aliquibus vti, vt potentior efficiatur. Ita sentiunt Palud.4.d.32.q.1. art.2.num.8. D.Anton.Sylu.Capua,num.4.allegati.Tabiena matr.3.q.4.§.5.Viguer.lib.instit.c.16.§.7.vers.10.Hoc tamen intelligo verum, si de iustitiæ rigore; & lege loquamur: aliquando enim lege charitatis ad id tenebitur vir: nempe dum sine corporeæ salutis notabili detrimento id potest efficere, & vxor graue incontinentiæ periculum patitur, nisi frequentius sibi coniugali copula subueniatur. Lex enim charitatis quoscumque obligat, nedum coniuges ad conſulendum necessitati spirituali proximi, vbi commodè, & absque notabili proprio periculo subueniri potest.

7 Ex dictis infertur virum absque vxoris consensu minimè vouere posse abstinentias, vigilias, preces, quæ debito coniugali moderatè reddendo obstent: sicut nec vxor inconsulto viro eadem promittere potest. Quia neuter coniux potestatem sui corporis habet, quoad debitū coniugale persoluendum. Ita docent Glossa, ca. manifestum, verbo nisi author, 33.q.4.vbi Archid.nu.vnico, Turrecr. nu.1.Host.sum.tit.de voto,§.quis vouere possit,nu.8. Innoc.c.scripturæ,ad finem,de voto:vbi Io.And.nu.4.Anto. nu.4.in fi.Card.q.14.Anch.nu.13.Abb.nu.8.Henr.num.6. Palu.4.d.38.q.3.art.1 concl.6.num.10.D.Ant 3 p.tit.1.c. 22.in init.Abul.c.5.Matt.q.149.lex 8.tit.8.p.1. Gre. Lop. l.3.eod.tit.3.eod.verb. *El marido*, & verb. *Nin la mugier*. Rosel.votum 2.nu.3.Ang.votum 2.nu.8.Sylu.votum 5.q. 1.Nau.sum.c.12.nu.61.Sylu.q.3.de voto,nu.32.Philiarc. de off.Sacer.to.1.p.2.lib.3.c.18.§.11. Manuel 2.to.sum.c. 90.nu.9. Quamuis autem aliqui ex his Doct.vt Inn.Card. Ant.Anch.Ang.Syl.Nau.censere videantur pares in hoc esse virum, & vxorem: dicunt enim neutrum sine alterius consensu vouere posse abstinentiam huiusmodi: imò id clarè docent Ang.Sylu.& Nauar. At multo verius est non esse omnino pares: pacificantur quippe in hoc, quod neuter altero inuito potest in præiudicium debiti coniugalis aliquid vouere: eo quod quantum ad debitum coniugale sunt æquales. Quia tamen vir est caput mulieris, 1. ad Cor.11.& c.cum caput, 33. q.5. potest vir inconsulta, & renitēte vxore, ea vota abstinentiæ emittere, quæ debito coniugali persoluendo minimè nocent: vxor autem tanquam subdita nullum abstinentiæ votum potest dissentiente viro facere. Quod benè docent Glos.d.ca. manifestum, verbo nisi author.& ibi Gratian.verb.ex præmissis, Archid.nu.vni.Host.sum.tit.de voto, §.quis vouere possit,nu.8.vers.vxor etiam.Abb.c.charissimus,nu.4.de conuers.coniug.& cap.scripturæ,num.8.de voto vbi Henric. nu.6.Palud.4.d.33.q.3.art.1.concl.6.n.10. Rosella votum 2.num.8.& 10.Abul.c.30.Num.q.84 Greg.Lop.l 3.verb. *Nin la mugier*, tit.8.par.1. Quod amplius constabit ex ijs quæ dicemus hoc lib.disp.39. num.4. vbi probauimus virum posse irritare omnia vxoris propriæ vota: cum tamē tantum absit, vt vxor id possit, vt sub iudice sit an possit aliquod irritare.

8 Rogabis autem, vtrum vota abstinentiæ, aut longæ peregrinationis coniugum, sint ipso iure irrita, an potius valida donec irritentur. Sotus lib.7.de iust.q.3.art.1.versic. an vero possit. Manuel 2.tom.sum.c 90.nu.7.sentiunt votum longæ peregrinationis emissum à viro, absque legitima causa, esse irritum, ac proinde nulla irritatione indigere: additque Sotus culpam admittere virum sic vouentem. Et potest probari: quia vouet rem sibi prohibitam, & in alterius coniugis præiudicium: vt si voueret se minime redditurum debitum. Quare iuxta hos authores, idem eadem ratione sentiendum est de voto magnæ abstinentiæ, in præiudicium debiti coniugalis. Verum non placet, sed dicendum est id votum validum esse, minimè tamen impleri posse, donec manifestatum vxori, ipsa approbet; quare nec vir absolutè vouens peccabit, nisi expresse intenderet se obligare contra vxoris voluntatem: tunc enim peccaret, & votum esset irritum. Probatur, quia similis est ratio de hoc voto, ac de illo, quo religiosus se obligat ad rem sibi prohibitam, quam absque superioris beneplacito exequi nequit; quale esset votum peregrinandi, cum vtrumque votum sit de re prohibita, exigentique alterius consensum, & eo accidenti, licita: at id votum religiosi est validum, donec a superiori irritetur, licet impleri nequeat absque licentia ipsius, nec religiosus peccat sic absolutè vouens: quia tacitè inest talib. votis conditio hæc, si superior voti conscius consensum præstiterit. Vt hæc omnia tradunt communiter Doctores in materia de voto, & præcipuè Caiet.2.2.q.88. art.8. ergo idem dicendum est de prædicto mariti voto. Nec est simile de voto non reddendi debitum: quia est omnino, & directè contra fidem matrimonij, & votum de re aliena præstanda Deo: quare nullum est: sicut si quis Deo promitteret rem alienam. Votum verò peregrinationis longæ, vel nimiæ abstinentiæ, non opponitur directè matrimonio, nec debito coniugali, sed est aliquod alterius coniugis grauamen, quare validum erit, licet integrū sit coniugi grauato dissentire. Et hanc differentiam clarè significauit Tabiena, matr.1.q.5. §.4. dicens quando vota non sunt directè contra matrimonium, sed grauant, vt abstinentiæ, & peregrinationis, non obligare, altero coniuge dissentiente, secus consentiente. Vbi aperte censet valida esse, donec alter coniux dissentiat. Quod idē docent Vinc. in Speculo doctrinali, quod habetur to.2.lib.9.c.86.Rain. quem refert, & sequitur Turrec.c.sunt quædam, 17.qu.1. num.9.Angles Florib.2.p.q.vnica, de voto, art.7. post 9. diffic.dub.3.concl.1.Idemq. videntur clare sentire, Nau. sum.c.12.nu.61.& Lud.Lop.1.p.instrum.c.46. §. mulier vxor, vbi dicunt, vota alterius coniugis præiudicantia alteri, non obligare; subduntque, ideo vxorem vouentē absque viri licentia peregrinationem, aut abstinentiam, non teneri implere, si vir repugnatit, vbi clare vota hæc valere sentiunt, & obligare, nisi vir reuocet. Vtrum autem vxor possit hæc viri vota irritare? dicemus posse hoc libro disput.42. num.2.

9 Secundò infertur neutri coniugi absque alterius consensu licere habitum mutare: v.g. indui vestibus tertij ordinis D.Francisci. Quia horrorem generat ac subinde obligationi reddendi debitum nocet. Ita Rosel.votum 2.n. 9.Sylu.votum 5.q.1.in §.Nau.sum.c.12.nu.62. Quare nec licebit viro vestibus eremitæ indui, absque vxoris cōsensu: nec similiter vxori vestibus mulierū, quas vulgo beatas appellamus, quia vestes huiusmodi coniugatos dedecent, horrorisque in altero coniuge causa sunt.

10 Tertiò infertur excusari a ieiunio Ecclesiæ coniugem, qui aliter vxori suæ reddere debitum non potest: quia sicut ieiunium non impedit opera necessitatis, & subinde non obligat eum, qui ieiunando munus suum obire nequit: ita nec opus obligationis, quale est hoc, eo vel maximè quod non reddere, est in præiudicium tertij. Insuper, quia cum duo concurrant præcepta incompatibilia, alterum, humanum abstinentiæ, alterum verò, naturale diuinum, ad iustitiamque pertinens, reddendi debitum: hoc tanquam fortius præualere debet. Ita docent Caiet. sum. verb.ieiunium, c.8.de personis, quas obligat ieiunium, §. excusantur infirmi, ad fi.& ibi Armil.nu.4.Metin.c.de ieiunij, q.de his qui ad ieiunia tenentur, in 1.causa excusante, vers.ad hanc causam. Nauar.sum.ca.21. Hisp.num.17. Latinè, nu. 16. Led.2.p.4.q.17.art.3.fol.203.col.2.§. præterea in hoc art. Angl.Flo.1.p.q.6.de illis qui ieiunare tenentur diffic.12. Valen.2.2.disp.9.q.2.pun.5.§.necessitas excusans Emm.Sa, sum.verb.ieiunū, §.excusat à ieiunio Capua.1.p.dec.li.2.c.37.nu.52.Phila.de off.Sac. to.1.p.2. lib.3.c.25.§.causæ ob quas, in 2.causa. Cañed.sum.Sacr.de matr.c.8.nu.71.in Commento, vbi benè addit in hoc euētu teneri virum non ieiunare. Quia fortius est vinculum iustitiæ, cui tenetur satisfacere. Nec admittendam credo moderationem. Ludo. Lopez, 2.par.instruct.de ieiunio, c. 111.ad finem, vbi dicit, tunc verum esse excusari ex hac causa virum a ieiunio, quando nisi die illa ieiunij, quā debitum signis petit vxor, vir reddat, patietur ipsa incontinentiæ

tinentiæ periculum, aut ægre feret, aut suspicabitur virum amore alio turpi captum esse: secus si precibus, & verbis blandis possit ipsam auertere. Ceterum hanc moderationem admitto, vt tunc non teneatur vir soluere ieiunium: at potest vtique soluere, nec tenetur rõne ieiunij obseruãdi, auertere vxorem à debiti petitione, licet possit: sicuti non tenetur faber diues ab opere fabrili, quo ad sustentationem minimè indiget, die ieiunij cessare, quo ieiunium seruare possit. Intelligenda tñ hæc causa excusans à ieiunio est, qñ vir notabiliter redderetur impotens ad moderate reddendum, non .n. excusabit si tantillum debilitetur. Ius .n. habet ad hoc coniunx: vt dixi nu. 5. Quare aberrant viri existimantes se à ieiunio excusari, vt fortiores sint ad copulam maritalẽ. Nã (vt dixi n. 6.) non tenetur vir vti calidis, vt potentior sit ad copulam: ac proinde minus poterit ieiuniũ ea de causa soluere. Quod intelligo, nisi vxori periculum incontinentiæ immineat, nisi vir ad copulam frequẽtiorẽ potentior efficiatur. Lex .n. charitatis tũc obligans (vt dixi eo. nu. 6.) potentior est præcepto Ecclesiast.

11 Quartò infertur excusari vxorem à ieiunio rõne coseruãdi amorẽ mariti erga ipsam: vt ieiunãs nequit satis placere viro, à quo minus quam par est, amatur, aut despicitur, ꝙ pallida, deformisque reddatur: quia est damnũ notabile, estque valde necessarius ad vitam coniugalẽ quiete traducendam, mutuus coniugum amor. Sic Caiet. Armil. Nau. Angles, Philiarcus, Emmanuel Sa, sum. num. præced. relati. Ledes. 2. p. q. 17. art. 2. dub. 7. fol. 201. col. 3.

2 Quinto infertur idem dicendum esse de femina nubere volenti, si .n. ieiunio deformis efficiatur, ita vt difficil. multo nubat, excusabitur à ieiunio. Id enim notabile damnum censetur. Sic Lud. Lopez 2. p. instr. de ieiunio, c. 111. ad fin.

13 Tandem dubitabis, An idem censendum sit, nempe vxorem à ieiunio Eccl. excusari, ob viri præceptum soluere iubẽtis? Pars .n. negatiua suaderi vr̃: quia potius est Ecclesiæ obediendũ, nec vir dominium habet in vxorem quoad pꝯcepta Ecclesiæ, sicut habet quoad ieiunia, ad q̃ sua sponte vouẽdo se astrinxit. Sed dicendũ est, ob solum præceptum viri minimè excusari: vt clare probat ratio proposita. Verũ si notabiles discordiæ oriantur inter ipsam, & virũ, nisi ipsi obtẽperet: tunc aliqui dicunt posse soluere ieiuniũ, saltem accedente proprij Sacerdotis dispensatione. Ita Inno. rubr. de obseru. ieiun. n. 1. & ibi Abb. nu. 8. Sylu. verb. ieiuniũ, q. 9. d. c. 8. §. 25. vbi Tabiena, q. 20. §. 21. Abul. c. 6. Mat. q. 149. Capua, p. 1. decis. lib. 2. c. 37. nu. 53. Addit Abulen. si nondum obtenta dispensat. orietur magnum viri scandalum, eam expectandam non esse. Quia charitas ieiun. præferenda est: vt ait D. Hieron. & habetur c. nõ mediocriter, de consecr. d. 5. Ceterum verius est, absolutè fas esse vxori ea de causa ieiunium soluere; quia mutuus amor coniugum illi anteponendus est, vt optimè dixi ex D. Hieron. Item, quia positiua præcepta non obligant cum scandalo, c. nihil cum scandalo de præscript. Ita docent Metina, cap. de ieiunio, q. de his, qui ad ieiunia tenentur, in prima causa excusante, vers. ad eundem casum. Nau. sum. c. 21. Latina, nu. 19. Hisp. n. 20. Ledes. 2. p. 4. q. 17. ar. 3. fol. 203. col. 2. §. præterea in hoc art. Viguer. lib. instit. c. 7. §. 3. vers. 2. in fine Angles Florib. 1. p. de ieiun. q. 6. de illis, qui tenentur ieiunare, difficul. 12. Palacios 4. d. 15. disp. 8. post 4. concl. fol. 120. vers. denique si discordia. Ludou. Lopez 2. p. inst. de ieiunio, c. 111. ad fin. Philiarcus de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 3. c. 25. §. quod ieiunia: qui bene hoc temperat cum Palacios proximè citato, nisi in cõtemptum ieiunij Ecclesiastici id præciperet maritus. Tunc enim vita potius exponenda esset, quam ieiunium omittendum.

DISPVTATIO IV.

An coniuges ad cohabitationem, & ad mutuo sibi præstanda alimenta teneantur?

S V M M A R I V M.

Quot quæstiones sint disputandæ, nu. 1.

Cõiuges tenẽtur iure diuino in ea. domo, mẽsa et lecto esse, n. 2.

Hæc obligatio oritur ex matr. natura. Et an possit pacto tolli, num. 3.

An sit naturalis hæc viri & feminæ cohabitatio, nu. 4.

An possint coniuges mutuo consensu esse separati: iudexque id permittere debeat, num. 5.

An iudex Ecclesiasticus possit cogere, inuocato sæcularis auxilio ad cohabitandum, nũ. 6.

An possit vterque iudex compellere ad cohabitandum, & reddendum debitum, nu. 7 & seqq.

An possint coniuges se mutuo vendicare, nu. 9.

An possit filius agere contra p̃rem detinentẽ illius vxorẽ, n. 10.

An vxor teneatur sequi virum, & è contra? Valeatque contraria consuetudo aut pactum remissiue, nu. 11.

Vtrum possint coniuges esse diutius separati? Et qualis mora sit diuturna? valeatque statutum, vt possint? & explicatur ibi, c. 1. de coniug. lepros. nu. 12.

An liceat viro peregre proficisci ratione alicuius negocij gerendi, num. 13.

Teneatur ne vxorem secum proficisci volentem deferre? & ibi explicatur, cap. quod super, de voto, nu. 14.

An coniuges possint votum peregrinationis emittere? Et an sint in hoc pares? Et tale votum sit ipso iure irritum, n. 15.

Quid in voto mariti in subsidium terræ sanctæ eundi, vel illuc causa deuotionis eundi, nu. 16.

Quid de simili voto vxoris, nu. 17.

An vxor teneatur operari viro, vel ad aliqua obsequia ipsi præstanda? post quæ sequentes summaria, quæ desiderãtur, n. 18.

1 EGimus de obligatione reddendi debitum in genere, & cum ex ea oriatur cohabitandi obligatio: rectus ordo exposcit, vt de ea hic sermo habeatur, simulque de obligatione se mutuo alendi consurgente in coniugibus. De hac igitur est præsens disputatio, & sequens qualiter hæc obligatio cesset ad dotem non solutam. Duplex est agitanda quæstio. Prior, de obligatione coniugum ad cohabitãdum. Posterior de obligatione ad se alendum.

2 Quæstio prima. An teneantur coniuges simul habitare? Prima conclusio. Tenentur coniuges iure naturali, ac diuino simul habitare. Conclusio ab oĩbus admittitur. Et constat: quia non minor est obligatio cohabitandi, quam reddendi debitum, sed ex hac oritur, & ex ipsa matrim. natura (vt probabimus nu. seq.) sed hæc est ex iure naturali, & diuino, ergo & illa. Insuper, quia Alex. III. c. 1. & 2. de coniug. lepros. hanc obligat. cohabitandi probauit ex illo Genes. 2. *Erunt duo in carne vna*, & ex illo Matth. 5. *Omnis qui dimiserit vxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mœchari.* Atque ita clarè sentit hãc obligationẽ ex iure ipso naturali ac diuino oriri. Hæc aũt obligatio non tantum est in eadẽ domo habitandi, sed etiam ad eandem mensam accumbendi, in eodemque thoro iacendi. Vt bene docet Anton. Cucus li. 5. institut. maiorum, tit. 11. nu. 125. & experientia ipsa testis est: id enim ad perfectam coniugum vnionem exigitur, & ad intensissimam ipsorum amicitiam.

3 Secunda conclusio. Cohabitandi obligatio oritur ex ipsamet contractus coniugalis natura. Constat ex particula illa in matrim. defini tione posita, indiuiduã vitæ consuetudinẽ retinẽs. Præterea, qa natura ipsa inclinãs ad maris, & feminæ cõiunctionẽ, ad ꝓpagãdã sobolẽ, inclinat ad eorũ cohabitationẽ, vt soboles ipsa cõmodius educetur: ergo cũ contractus coniugalis ipsam naturæ inclinationem in obligationẽ deducat, cohabitãdi obligatio ex ipsa matrim. natura orietur. Vtrũ aũt possit iniri pactũ de non cohabitando, dum matrim. ipsum celebratur? dixi lib. 5. disp. 10. nu. 5.

4 Tertia conclusio. Coniugalis cohabitatio est homini naturalis: id est ex naturali propensione, & inclinatione dimanans. Hanc conclusionem docet Arist. 8. Ethic. cap. 12. his verbis. *Viro & vxori secundum naturam amicitia videtur inesse, homines enim coniugium subeunt, non solum procreationis, sed cæterum etiam gratia: quæ ad ipsam conferunt vitam: officia namque continuo sunt diuersa, atque alia viri, alia sunt vxoris, opem itaque sibi mutuo ferunt.* Eandem docent D. Thom. ibi, lect. 12. in Commento, lit. T, & Abul. c. 19. Matth. qu. 45. Et probatur 1. ex rõne ipsa Arist. quia natura ipsa coniugibus diuersa munera impertiens, ex ijs quæ ad vitam humanam traducendã necessaria sunt, hunc coniugalis societatis scopũ indicat esse naturalem: masculis enim rebus forensibus, & externis occupari tribuit: feminis autem, domesticis. Cum enim vir, & femina simul vtrisque rebus indigeant, signum apertum est, naturaliter inclinari eos ad illam vitæ societatem, & cohabitationem, per quam ea mutua obsequia sibi exhibere possint. Secundo, quia viri, vt prudentioris est, vxorem consilij inopem dirigere: vxoris autem, viro in rebus do-

mesticis famulari: quod multum obsequium nequit diu, & suauiter impendi, absque indiuidua vitæ consuetudine: ergo ad eam retinendam natura ipsa rationalis inclinat. Tertio, quia propagatio, & commoda prolis educatio, ad quam natura ipsa inclinat, matrimonijq; vinculum instituit, esse nequit seclusa parentum cohabitatione. Cum enim filius apud vtrumque parentem educandus sit, nec commodè educari, nec institui potest, illis non cohabitantibus, cum varijs rebus proles indigeat, quarum alteræ feminis, alteræ autem viris propriæ sunt. Tandem, quia verba Adami statim, ac mulier de eius costa producta fuit, eius naturalem propensionem significant, nempe Genes. 2. *Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ.* Quæ verba de adhæsione per simultaneam habitationem, intelligunt D. Thom. ad Ephesios 5. lect. 10. & Abulens. c. 19. Matth. q. 23.

5 Quarta conclusio. Possunt coniuges mutuo consensu separari quo ad thorū, probatur ex 1. ad Corinth 7. *Nolite fraudare ad inuicem, nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi.* Et ex D. August. & refertur c. quod Deo, 33. q. 5. ibi: *Tanto sanctius inter vos coniuges manebatis, quanto sanctiora, ac concorditer placita seruabatis.* Et ex D. Greg. & refertur c. sunt qui, 27. q. 2. vers. si verò ibi: *Si verò vtrique conueniat continentem vitam ducere, hoc qui audeat accusare?* Sic Sotus 4. d 27. q. 1. art. 4. vers. at verò citrà mortem. Hoc tamen debet intelligi duplici moderatione. Altera est, dūmodo legitima adsit causa, vt amor cōtinentiæ seruandæ: secus quando odio, aut indignatione ducti coniuges, cōmuni consensu separantur. Altera, ne patiatur vterque, aut alteruter incontinentiæ periculum. Vtraque moderatio colligitur ex testimonio D. Pauli 1. ad Corinth. 7. proxime adducto, causa enim iusta significatur in illis verbis, *Vt vacetis orationi.* Ne sit incontinentiæ periculum in illis: *Nisi fortè de consensu ad tempus, & iterum reuertimini in idipsum, ne teneat vos Satanas propter incontinentiam vestram.* Et docent Host. c. veniens, nu. 1. de regular. vbi Io. And. nu. 9. Ant. nu. 10. Card. in fine, Abb. num. 6. Quare iudex Ecclesiasticus nullo modo permittere debet coniuges iuuenes separatos esse, ob incontinentiæ periculum. Vt benè tradunt Abb. c. 1. nu. 7. de coniug. lepros. & ibi Alex. de Neuo, num. 6. Potestq; ex offic. propter hoc periculum compellere vtrumque. Vt tradit idem Abb. c. ad id quod, nu. 3. de spons. (Quando autem vltra communem consensum voto se astrinxerant coniuges, ad quid teneantur, & an possint resilire? dicendum est hoc libro disput. 35. à nu. 18.) Et licet iudex non cōpellat, lex charitatis obligat coniugem, vt alteri in hoc periculo constituto subueniat: quamuis pp illius consensū, non violetur iust.

6 Quinta conclusio. Potest iudex Ecclesiast. censuris, & inuocato sæcularis auxilio, coniuges ad cohabitandū compellere, & vi adducere coniugem, qui separatus est. Probatur ex c. literas, ad finem, de rest. spol. ibi: *Ad restitutionem plenariam debet Ecclesiast. censura compelli.* Et docent ibi Abb. n. 29. & c... de cōuers. coniug. Decius, l. 2. n. 74. vers. 3. fallit, ff. de reg. iur. Præp. c. 1. nu. 6. & ibi Alex. de Neuo, nu. 18. de spons. Brun. de spons. cōcl. 1. n. 8. Cou. 4. decr. 2. p. c. 7. in princ. nu. 1. Ant. Cucus li. 5. inst. maior. tit. 11. n. 126. Matien. lib. 5. Rec. tit. 1. rubr. gl. n. num. 90. Henriquez lib. 11. de matr. c. 16. num. 3. in fi. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matr. c. 54. ad fi. Idēq; dicendū est, si alter coniunx in eod. thoro, & mensa renuat esse. Vt benè tradit Anton. Cucus ibid.

7 Imò si de valore matrim. minime sit controuersia potest etiam iudex sæcularis ad id cōpellere: quia quamuis ea rōne, qua matr. est sacrā. sit res spirit. & fori Ecclesiastici, at qua rōne contractus est quidā ciuilis, potest etiam iudex sæcularis cōiuges ad mutuā fidem seruandam compellere. Sic Glos. c. non est, de spons. verb. vxores, ibi: *Per officium iudicis, vel Episc. loci.* Et ibi Abb. n. 6. Præpos. n. 9. Io. And. addit. ad Specul. tit. qui filij sint legit. §. vnico, lit. G. verb. præiudicialem. Ant. c. illud. n. 10. de præsum. Cou. 4. decr. 2. p. c. 7. in initio, n. 3. Burs. cōs. 207. in fi. vol. 2. Matiezo, lib. 5.

8 Recop. tit. 1. rubr. gl. 1. nu. 92. Potest etiam iudex Ecclesiast. compellere coniuges ad reddendum debitum: vt constat ex c. ex publico. de conuersione coniugali, vbi Abbas, nu. 3. rectè aduertit id similiter posse iudicem sæcularem, vbi valor matrimon. est certus: ob rationem dictam.

9 Vtrum aut possit maritus vxorē ab alio detentam vendicare? negant Io. And. add. ad Spec. tit. qui filij sint legit. §. vnico, lit. G, verb. præiudic. Cald. c. non est, de spons. & multi alij, teste Abb. ibi. n. 6. idem Ant. ibi. nu. 11. & c. illud, de præsump. n. 10. Ducuntur, eò q vxor non sit in potestate viri, sicut filius est in patris potestate, l. si vxorem, C. de cōs. intest. At verius est, posse vendicare adiecta causa iuris canonici, & diuini. Quod optimè explicat Abb. cap. illud, n. 10. de præsump. sic. Vendicatio propriè non competit nisi habenti dominiū verū, l. in rē, in princ. ff. de rei vendic. vnde liberas personas hac actione vendicare non possumus, nisi adiecta causa illius iuris, quo sunt in potestate nostra Nam per adiectionem illius causæ denotatur non esse absolutā vendicationē verūq; dominiū, sed potestatem iure expresso cōpetentē. Et hac rōne pater filiū, ciuitas ciuem, religio monachum vendicat: quia igitur vxor licet æqualis sit viro quoad debitū coniugale, est tamen iure diuino sub illius potestate, inquantum non habet potestatē sui corporis, sed vir. 1. ad Cor. 7. est etiam in viri potestate quoad gubernationem, & obsequia domestica Genes. 3. *Sub viri potestate eris*, appellaturque penè famula viri, c. hæc imago, & c. mulierem, 33. q. 5. potest à viro non simpliciter vendicari quasi serua, sed adiecta causa iuris diuini, & canonici, quo mulier sub sua potestate est. Ita docent Abb. eod. c. illud, n. 10. & c. non est, nu. 6. de spons. vbi Alex. de Neu. nu. 14. Præpos. n. 9. Cou. & Matienzo, nu. 7. allegati. Ant. Cucus li. 5. instit. maior. tit. 11. nu. 151. Et similiter dicendum est, posse maritum ab vxore vendicari, adiecta causa iuris diuini, & canonici, quo potestatem habet in viri corpus teneturq; vir cohabitare, & illi assistere: vt probauimus num. 2. Sic Abbas, d. c. illud, nu. 10.

10 Et quamuis lis inter patrem, & filium prohibita sit, l. lis nulla, ff. de iudicijs, l. 2. tit. 2. p. 3. At potest filiusfamilias agere contra patrem repetendo propriam vxorem. Probat apertè, c. non est, de sponsal. vbi cogitur Rex Anglorum restituere vxorem filio repetenti. Atque ita aduertunt ibi Abb. nu. 2. Alex. de Neuo, nu. 5. Præpos. nu. 4. Couar. Matienzo, Anton. Cucus num. præcedenti allegati.

11 Ex dictis infertur primò, teneri vxorem ad comitandum virum alio mutantem domicilium. De qua re, & an valeat contraria consuetudo, vel pactum in ipso matrimonij contractu initum, & an aliquando vir teneatur comitari vxorem: late disputaui lib. 1. tota disp. 40. & seq.

12 Secundò infertur, quamuis vir possit modico tempore, non tamen posse diutius abesse: quia lex diuina obligat ad cohabitandum. Insuper constat ex c. 1. de coniug. lepros. ibi: *Cum vir, & vxor vna caro sint, non debet alter sine altero diutius esse.* Hanc aūt diuturnā moram explicant Host. eo. c. 1. n. 2. super verb. diutius, & ibi Io. And. nu. 6. Anchar. num. 5. esse, donec iudex requisitus ab altero coniuge, vel ex officio ob incontinentiæ periculum cogat ad cohabitationem. Ceterum dicendum est, id verum esse in casu illius textus, s. quando coniunx sanus à leproso timore infectionis recedit, extra eū tamen casum, arbitrio prudentis cōsideratis absentiæ causis, & incontinentiæ periculo id definiendū esse. Cum eo. c. 1. tēpus minime definiatur, arg. ca. de causis, de off. deleg. & l. ait Prętor, ff. de iure delib. atque ita docent Glos. eod. c. 1. verb. diutius, vbi Abb. nu. 7. Pręp. nu. 3. Alex. de Neuo, n. 6. Astensis, 2. p sum. li. 8. tit. 10. art. 2. q. 6. Menoch. de arbitr. lib. 2. centuria 5. casu 456. nu. 2. Nec valet statutum, aut consuetudo, vt viri diutius sine vxore sint: quia iuri diuino cohabitationem præcipienti aduersātur. Quod clare significat Alex. III. c. 1. de coniug. le. vbi præmissa hac consuetud. subit. *Quoniam igitur cum vir, & vxor vna caro sint, non debet alter sine altero diutius esse.* Et ita docent ibi Ant. nu. 4. Alex. de Neuo, nu. 3. Præp. n. 3.

13 Permissum tñ est viro, diu abesse ex causa iusta: vt si Princeps ad bellū conuocet, vel ad famil. gubern. & rem famil. tuendā id necessarium sit; quia in eo euentu vxor est irrationab. inuita, atq. adeo vir non tenetur illi morem gerere, subeundo bonorū iacturā, præbendo se Regi inobed. Præterea, quia coniuges in ipso matr. contractu pollicētur sibi mutuū obsequiū, & operarū cōionē, quantum ad ęconom. & proprię domus gub. & ad hoc tendit societ. cōiug. Ergo quoties viri prudentis arbit. ad famil. gubern. & rei famil. necessitatē, exigitur diuturna illa absentia, non debet censeri irrōnabilis, & illicita. Sic Sotus 4. d. 32. q. vnica, artic. 3. ad 1. vers. at vero, & li. 7. de iust. q. 3. ar. 1. vers. an vero. Na. sum. Lat. c. 16. nu. 32. vers. 3. Manuel 2. to. sum. c. 90. num. 7. Addit autem optimè Sotus illo art. 3. ad 1. vxorem absque

viri

viri licentia non potest abesse. Quia nec militiæ, nec alijs negotijs idonea est.

14 Vtrum autem teneatur vir secum deferre vxorem illũ comitari volentem. Videtur pars affirmatiua probari clarè ex c. quod super, de voto, in fi. vbi deciditur, virum euntem in subsidium Terræ Sanctæ, teneri vxorem remanere nolentem, secum ducere. Quod idem habetur, l. fi. tit. 8. p. 1. ergo idem in quacunque alia viri professione: cum eadẽ sit ratio. Sed sic existimo distinguendum. Si vir proficiscatur, statim rediturus, aut nullibi notabilem moram facturus, sed ad varia negotia peragenda diuersis in locis tendat, credo non teneri secum deferre vxorem. Quia molestum nimis esset, valdeq. impediret iter, cum feminæ non ita facile, ac viri possint iter agere, magnisque expensis opus esset: dedecetque feminas ita peregrinari. Quare tunc vxor remanens esset irrationabiliter inuita. Si vero maritus alicubi sit diu habitaturus, suppetantque illi necessariæ expensæ ad transferendam vxorem: tenebitur secum ducere. Quia tunc rationabiliter vult vxor virum suum comitari. Et in hoc casu intelligitur, d. c. quod super.

15 Tertiò infertur, posse virum aliquam breuem peregr. absq. vxoris consensu vouere. Cum sit caput, possitq; absque voto illam exequi: non tamen poterit lõgam peregr. vxore inuita promittere. Probatur, quia Deo minimè placent, quæ implenda sunt cũ proximi damno, quale est huiusmodi votum, quod in præiudicium debiti, & habitationis coniugalis vergit. Præterea, quia c. ex multa, §. in tãta, de voto, conceditur viro, vt possit absque vxoris consensu vouere peregr. in subsidium Terræ Sanctæ, vbi Gl. ver. viri, & Abb. nu. 8. dicunt esse specialissimum casum fauore Terræ Sanctæ, & (vt dicemus, nu. seq.) non habet locũ, quando sola esset peregrinatio, non in subsidium, sed causa deuotionis. Ita docent Ant. c. scripturæ, num. 3. de voto, vbi Abb. nu. 8. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 22. §. 11. Rosel. vot. 2. nu. 8. Syl. votum, 5. q. 1. Abul. c. 30. Num. q. 83. Manuel, 2. tom. sum. c. 90. nu. 7. Angl. Flor. 2. p. q. vnica, de voto, art. 7. post 9. diffic. dub. 3. concl. 1. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 8. fol. 1020. Quod si obijcias, vxor tenetur sequi virum, quòd si nolit, sibi imputet; ergo ipsa inuita poterit maritus exequi votum longæ peregrinationis, Dic vxorem non teneri ad quamcũque viri sequelam, sed ad eam solam, quæ ipsius statui decet, quare non tenetur virum peregrin. votum exequentem comitari. Vt diximus lib. 1. disp. 41. nu. 8. quare illud votum in vxoris præiudicium est. Vxor vero nullum peregr. votum exequi potest renitente marito, sed opus est, vt assensum præstet. Tum, quia vxorem peregrinari dedecet, atque ita esset in viri præiudicium. Tum etiam quia in vouendi potestate nõ sunt pares: eo quod vir sit caput, & vxor ipsi subdita. (vt probaui disp. præc. num. 8. vbi etiam ad votum longæ peregr. viri sit ipso iure irritum, dixi.) Sic docent Abb. & Abul. ibid. Et iuxta hoc intelligendi sũt multi Doctores absolutè docentes, virum non posse peregrin. voto se astringere, absque vxoris consensu. Hi sunt Inn. c. scripturæ, de voto, nu. 3. vbi Host. ad fin. Io. And. nu. 8. Card. q. 14. Anch. nu. 13. Henr. nu. 7. lex fin. tit. 8. p. 1. debent enim intelligi, quando est votum longæ peregrinationis, ac subinde vxori præiudicans.

16 Excipiendum tamen est votum in subsidium Terræ Sãctæ eundi: potest .n. vir renitente vxore illud emittere, & exequi tenetur. Habetur expresse, c. ex multa, §. in tanta, de voto. Quia vxor potest sequi virum, quod si nequeat, iustũ est, vt ad tẽpus contineat fauore boni publici totius Ecclesiæ. Dixi, in subsidium Terræ sanctæ. Quia si peregr. esset solius causa deuotionis, vt nunc contingit, non gauderet hoc priuil. sed necessarius esset vxoris consensus ad illud exequendum votum. Nam tex. d. c. de multa, de voto in subsidium disponit, & cum sit in præiudicium vxoris, non est extendendus, eo vel maximè, quia sustinetur illud præiudicium ob fauorem boni publici, quod minime versatur, quando peregr. est solius deuotionis causa, sed sola priuata vouentis vtilitas. Ita docẽt: Suppl. Gabr. 4. d. 32. q. vni. art. 2. concl. 7. ad fi. Greg. Lop. l. 9. verb. *Ira Ierusalem*, tit. 8. p. 1. Palac. 4. d. 32. disp. 2. paulo post prin. vers. porro autem. Stun. q. 3. de voto, nu. 69. Man. 2. to. sum. c. 90. nu. 8.

17 De vxore autem, An simile votum possit emittere, & exequi viro contradicente, sub iudice est. Quidam id admittunt, si non sit iunior, ac de incontinentia suspecta, sitq; ita diues, vt possit gentem armatam ad bellum secum ducere. Quia licet tex. nil disponat de vxore, at militat eadem ratio in hoc casu: ita sentiunt. Hostien. sum. tit. de voto, §. si quis vouere possit, nu. 9. Inn. c. scripturæ, de voto ad fin. & ibi Card. q. 14. Henr. nu. 7. Abb. d. c. ex multa, nu. 9. Astens. 2. p. sum. lib. 8. tit. 10. art. 2. q. 5. Abul. c. 30. Nu. q. 83. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 22. §. 1. Tab. matr. 1. §. fi. Nau. sum. c. 12. nu. 62. Greg. Lop. l. 3. verb. *Nulla mugier*, tit. 8. p. 1. Lud. Lop. p. 1. instr. c. 46. §. pen. Capua, p. 2. dec. li. 2. c. 12. nu. 27. At probabilius est non posse. Quia mulier cum maiori castit. discr. & minori Ecclesiæ commodo potest peregrinari: insuper debet regi a viro, atque ita facilius tenetur ipsum sequi, quam econtra. Quare par non est, vt dispositũ in viro, ad vxorem extendatur. Ita docent D. Th. 4. d. 32. q. vni. art. 3. ad 1. vbi Dur. q. 2. nu. 8. ad 1. Palu. q. 2. art. 3. n. 25. ad 1. & d. 38. q. 3. art. 1. nu. 10. Suppl. Gabr. 4. d. 32. q. vni. art. 2. concl. 7. Syl. votum 5. q. 1. Lex fi. tit. 8. p. 1. Sot. 4. d. 32. q. vnic. art. 3. ver. at vero. Vigu. lib. instit. c. 16. §. 7. vers. 10. in fi. Stun. q. 3. de voto, nu. 70. Man. 2. tom. sum. c. 90. nu. 8.

18 An vxor teneatur aliqua obsequia impendere viro. Dixi lib. 6. disp. 6. nu. 14. & 15.

S V M M A R I V M.

Vir tenetur vxorem alere, & ibi remissiue, quid, quando dos non soluitur, aut vxoris culpa amittitur, aut indotata ducitur vxor, nu. 19.

Quid, quando culpa alterutrius coniugis, non simul vir & vxor habitant, sed seorsum, nu. 20.

Quid si quando seorsum habitant, vir retineat dotem, aut indotatam duxerit vxorem, nu. 21.

Quid si vxor a viro percussa recedat, num. 22.

Quid si culpa non tendat directè ad separationem, vt si vxor hæretica in carcerem perpetuum detrudatur vel vir bannitus sit, aut in triremibus, nu. 23.

Quid, si is cuius culpa, separatio facta est, velit cohabitare, cautionemque dare de non offendendo, & ibi, vltima culpa nocet. Quid si neutrius coniugis culpa fiat separatio: vt propter morbum nu. 24. & 25.

An in extrema necessitate sit præferenda vxor, parentibus, filijs, cæterisq; viri cognatis, num. 26.

An vir pauper teneatur vxorem, & filios alere, & vxor diues teneatur virum alere, num. 27.

An vxor, & filij teneantur ex mutuo per virum pauperem ad ipsos alendos recepto atq. ita ex dote aut alijs proprijs bonis teneantur illud soluere? Refertur opinio affirmans, cum suis moderationibus, nu. 28.

Contraria Authoris quamuis extent res illo mutuo empta et ibi, Quid si vir prodige aluerit vltra debitum vxorem, an danda sit illi dos integra, nu. 29.

Quid si vir tradat feminæ centum aureos tradendos viri creditori, & illa non tradat, sed expendat in familiæ sustentatione, an teneatur ipsa ex bonis proprijs soluere, si vir postea soluendo non sit, nu. 30.

19 QVæstio secunda. An coniuges teneantur sibi mutuo alimenta præstare. Prima concl. Vir tenetur vxorem alere. Constat ex l. pen. ff. vt in pos. leg. l. si filia, §. 1. ff. fam. ercisc. l. si cum dotem, §. fin autem. ff. sol. matr. & latissimè prosequitur. Surd. de ali. tit. 1. tota q. 32. Et ratio est: quia ideo dotem vxoris recipit, vt matr. onera sustineat, ipsi & famil. alim. præstans, l. pro oneribus, C. de iure dot. l. dotis fructus, ff. eod. Quando autem dos promissa non soluitur, aut eius culpa deperditur, aut indotata ducitur a viro, an sit alenda? dicam disp. seq.

20 Intellige tamen, quando vxor viro cohabitat, si .n. absq. viri culpa, propria temeritate ab eius consortio recedat, alẽda minimè est a viro. Quia vxor debet esse in viri obsequio, c. hæc imago. 33. q. 5. ac proinde si obsequium debitum minimè præstare velit, receptura non est alim. sibi debita. Qui .n. non facit quod debet, non recipit quod oportet, l. si ea, C. de cond. inser. l. Iu. §. affinis, ff. de act. emp. Si autem viri culpa, vt ob eius sæuitiã recedat vxor, alenda est. Nam cum ipsi non imputetur in viri obsequio non esse, sed culpæ viri id tribuendum sit, perinde censendum est, ac si in viri obsequio esset, l. iure ciuili, ff. de condit. & dem. vbi conditio habetur ac impleta, quando deficit culpa eius, cui implenda erat. Ita docent Cin. l. quod in vxorem, nu. 1. C. de neg. gest. & ibi Bald. nu. 2. Salic. nu. 3. idem Bal. l. 1. num. 9. C. de legat. & ibi Iason, nu. 4. Alex. l. si cum dotem, §. fin autem, nu. 7. ff. sol. matr. Guido dec. 439. nu. 9.

Cuman.conf.175 num.3. Hyppol.l.vnica,nu.fi.C.de rap.virg.Tiraq.de retr.lign.§.10.gl.vn.num.14 & 16.Berrac. in reperc.lit.M,verb.maritus alere, vers.maritus non debet: iuncto vers.maritus rixosus.Io.Lup.rubr.de don.inter vir.& vxor,§.64.nu.10.& c.per vestras,not.3.in prin. nu.4.& 6.Couar.4.decr.2.p.c.7.§.5.nu.2.Gutierr.q.cano. lib.1.c.24.num.7.Lara,l.si quis a liberis, §.si quis ex his, nu.34.& 35.ff.de lib.agnosc.Petrus Greg.Syntagm.iuris, lib.9 c.19.nu.4.Matienzo lib.5.Recop.tit.9.l.2.gl.1.num. 52. Caualcan.alios referens,2.p.decis.20.de contract.quæ in ordine est 67. num.2. Peguera decis.crimin.20.a num. 4.Barbosa,2.p.rubr.ff.sol.matr.num.41.Surdus de alimen. tit.1.quæst.32.num.17.& seq.& tit.7.q.16.a nu.1.Brunotus in suo compendio,litera M,verb.maritus,ver.maritus cogitur.

21 Hæc autem adeo vera sunt, vt quando sua culpa vxor recedit,vir quamuis dotem habeat,minime obligetur ad ipsam alendam. Quia vxor tenetur viro dotem tradere, & in ipsius obsequio esse,quare si in alterutro deficiat,cessat ipsam alendi obligatio. Vt bene docet Sur.de alim.tit. 7.q.16.nu.14. Et econtra, si vir in culpa sit, tenetur vxorem absque dote ductam alere. Quia si secum habitaret, ad id teneretur(vt dicemus disp.seq.n.8.)& cum viri culpa minimè habitet, gaudebit habitantis priuilegio,vt dixi nu.præced.Atq. ita docent Ioa.Lup.cap.per vestras,de don.inter vir.& vxor,notab.3.in princ.nu.4.vers.ego vero.Matien.alios referens,lib.5.Recop.tit.9.l.2.gl.1. num. 50.Barbosa,2.p.rubr.ff.sol.matrim.nu.43.

22 Hinc infertur vxorem a viro recedentem ob nimiam castigationem,alendam esse a viro, secus si moderata sit. Quia in priori casu,culpa viri est,in posteriori autem vxoris. Permissum est enim viro vxorem corrigere,moderateque punire,l.rei iudicatæ,ff.sol.matr. at cautè,& comiter oportet eam tractare. Talis namque est inter illos societas,qualis inter patrem,& filium,non cuiusmodi inter mancipium, & dominum. Vt eleganter docet Lud. Viues in lib.de off.mariti.c.de eligenda vxore,ad fin.Sic Lara,l. si quis a liberis,§.si quis ex his,nu.110. ff.de lib. agnosc. Surd.de alim.tit.7.q.16.num.5. Existimo autem exigi nimium castigationis excessum quo fuga hæc vxoris culpa vacet, ac proinde extra viri domum ea non obstante, ipsi debeantur alimenta.Quamuis enim vir aliquantulum rationis limites in corrigenda vxore excedat,non continuò licet vxori ab eius consortio aufugere.

23 Rogabis autem, quid dicendum sit, si vxor ob propriã culpam, vt hæresim,in carcerem perpetuum includatur? Videtur enim virum tunc ab alendi obligatione eximi. Quoniam culpa sua extra viri consortium est: nec vir, quamuis ob hæresim non celebret diuortium, tenetur in eo carcere illi cohabitare. Atque ita sub dubio,ceu quandumque relinquens sentit Io.Lup.rubr.de dona.§.64. nu. 7.affirmant Simanchas de Cathol.instit.in priori edition. c.16.num.8.Rojas.Singul.126.Surd.de alim.tit.7.qu.21. num.9. Ceterum ex hoc capite, credo virum minimè excusari (dico ex hoc capite: nam si dos publicetur ob id delictum,teneatur eo quod indotata maneat, necne vir ipsam alere,dicemus disp. seq.nu.10) Quare esto dos maneat apud virum, tenetur alere,si diuortium non celebretur ratione hæresis, & similiter si indotatam duxerat. Et ad hoc sentiendum ducor,quia culpa illa vxoris non tendit directè ad separationem habitationis,sicuti contingit, quando propria temeritate aufugit: vnde in separatione illa,nulla vxoris culpa versatur,sed tãtum in causa. Quis enim diceret vxorem, quæ culpa sua lepra infecta est, licet in causa sit præuisa,ob quam iustè vir ab eius consortio recedit, alendam ab eo minimè esse, quasi culpa sua scorsum habitantem? Accedit, vxorem teneri alimenta mittere viro pauperi, sua culpa bannito, & exulanti, (vt probauimus lib.1.disp.41 nu.13.)Idemq; videtur dicendum, vbi vir culpa sua in triremibus esset. Tandem, quia (vt dicemus,nu.seq.) coniunx sua culpa recedens,ius alimentorum recuperat,si pœnitentia ductus velit cohabitare: at vxor in carcerem perpetuum inclusa, sui delicti pœnitentiam agit, parataque est viro cohabitare,vbi sibi permissum fuerit: non ergo ex cohabitationis defectu priuanda est alimentis. Ideo hanc senten. sibi contrarius tenet Simanchas in Cathol.instit.in 2.edi.tit.16. num.18. & 19.Et Sur.de alim.tit.7.q.16.num.14. quamuis in ea sit sententia,vt vir non teneatur in hoc casu alere vxorem; concludit tamen, subueniendum esse illi secundum regulas eleemosynæ,ne fame pereat.

24 Et ad decidendũ,cuius culpa separatio habitationis contingat,attendendum est semper ad vltimam culpam, iuxta regulam,l.illud 17.ff de periculo,& commodo rei venditæ, ibi, *Aequum est posteriorem moram nocere*. Quare si vxor,quæ culpa sua recesserat, pœnitentia ducta ad virũ rediens,nolit eam admittere,iã ex tunc vxoris culpa purgata in virum transfunditur, tenebiturq. ipsi seorsum habitanti alimenta præstare. Ita docent Glos.ca.significasti, verb.materiam,in fi.diuort.vbi Host.nu.2.super verb.restitui.Io.And.nu.7.in fi.Ant.in fi.Anch.nu.7.Abb.num.8. Alex.de Neuo,nu.7.Card.nu.2 Præp.nu.4.Alex.cons.78. nu.1.lib.5.Barb.2.p.rubr.ff.sol.matr. nu.44. Et econtra,si ob sæuitiam mariti vxor inculpatè aufugerat, virq. cautionem de securitate sufficientem præstet,nec tanta sit eius sæuitia,quin cautione illa satis vxori consulatur,& vxor adhuc ad virum redire renuat,non tenetur ex tunc ei extra consortium suum existenti alimenta subministrare. Quia vltima ea culpa vxori nocet.Sic cum Fereto consil. 34 nu.18. docet Barbosa eod. nu.44.

25 Vbi autem neutrius coniugis delicto separatio contigerit, vt ob viri furorem, vel morbum contagiosum, cuius infectionis periculo vxor cohabitans exponeretur, alenda vtique est vxor seorsum habitans. Cum enim culpa vacet,par non est, vt damnum priuationis alimentorum habeat.Vt bene multis relatis docet Lara, l.si quis a liberis, §.si quis ex his,num.36.ff.de lib.agnos.Barb.2.p.rubr.ff. sol matr.nu.43.

26 Dubitabis autem, in extrema indigentia constitutis vxore,parẽtib. & filiis,vel aliis mariti cognatis,cui potius teneatur vir subuenire? Henriq.li.11.de matr.c.8.nu.1.ait vxorem præferendam esse filiis,aliisq. cognatis,& refert pro se D.Tho.2.2.q.26.art.11.qui id minime dicit.Sed sic distinguendum est,extra casum extremæ necessitatis potius tenetur vir vxori,quam parentibus succurrere. Quia in ijs,quæ ad œconomicam rationem citra extremam indigentiam attinent,arctior est cõiugalis vnio.Iuxta illud Gen.2. *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ*. Et Matt.19. *Itaque iam non sunt duo, sed vna caro*. In extrema autem necessitate, potius parentibus est subueniendum. Quia est debitum antiquius erga parentes & ratio boni,quod est dilectionis obiectum,inuenitur eminentius in patre,teste D.Tho eo.ar.11.diligũtur enim parẽtes,vt principium;ac proinde maior est cũ illis coniũctio,quoad esse absolutè,cui in extrema necessitate subuenitur. Ita videtur sentire D.Tho.eo.ar.11.ad 1.& docẽt ibi Bañes in fi.& Arag.ibi,ad fi.Valen.2.2.disp. 3.q.4.punct.5.corol.10.vbi bene colligit ex Caiet.ead.q. 27.art.12.filijs in extrema necessitate magis subueniendũ esse, quam vxori. Quia illi quoad coniunctionem magis amantur, cum sint aliquid substantiæ,& pars viscerum parentum, vxor autem non est pars viri.

27 Secunda conclusio.Maritus inops non tenetur vxorem alere: sicut nec tenetur filios,iuxta l.si quis a liberis,§.penul.ff de lib.agno.& tradunt Bal.l.vbi adhuc.nu.25.C.de iure dot.Io.Lup.l.61.Tau.nu.11.vbi Castillo,n.23. Azeb. lib.5.Reco ti.3.l.9 nu.32.Barbo.l.si constante,25.in prin. nu.52.ff.sol.matr.Et ratio est quia non tenetur vxori vltra quam facere possit,l.etiam,& l.maritum,ff.sol.matri. Quinimo si vxor diues sit,tenetur viro inopi alimenta præstare,vt probat l.si cum dotem,23.§.si maritus,ff.sol. matr.ibi: *Quid enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris, maritum, vel vxorem, viri participem esse*. Et ita docent Specul.tit.qui filij sint legit.§.vni.num.40. Bar tract.de ali.nu.49.& d.l.si cum dotem,§.fin autẽ,nu. 6.vbi Alex.nu.9.Ioa.Lup.l.61.Tau.nu.11.vbi Castillo,nu. 24.Berrac.in suo reper.litera V.verb.vxor alitur,vers. vxor diues.Guido dec.439.nu.2.Lara multos referens, l.si quis a liber.§.si quis ex his,nu.14 ff.de lib.agnos.Ponta. de alim.c.14.nu.1.habetur to.8.tra.p.1. Pet.Gre.Syntag. iuris.lib.9.ca.19.nu.5. Azebedo lib.5.Recop.tit.3.l.9.nu. 33. vbi & Matienzo glos.4. num.2. Surdus de alimen.tit. 1.q.35.nu 6.& 7.& q.36.num.6.& 7.vbi nu.9. cum multis per eũ relatis docet, si bona dotalia minimè sufficiant, teneri vxorem ex bonis paraphrenalibus ea alimenta tribuere.

Hinc

28 Hinc infertur solutio grauissimæ quæstionis. An quando soluto matrimonio nulla viri bona supersunt, teneatur vxor bonis dotalibus soluere debita a viro contracta, ad ipsam, & familiam alendam? vt ad soluendam famulorum mercedem, domus locationem, vestes, & cibaria familiæ. Et similiter, an possint conueniri filij, teneanturque mutuum à patre inope acceptum pro ipsorum alimentis, soluere? Eadem enim prorsus est vtriusq; quæstionis decisio, & ratio: vt bene aduertit Surdus de alimen. titu. 8. priuilegio 48. n. 6. atq; ita omnes Doctores referendi, loquẽtes de vxore, asserentesq; teneri, id comprobant per Doctores id de filijs affirmantes. Multi Doctores (& satis probabiliter) opinantur, vxorem teneri, & filios ad dictũ æs alienum soluendum. Ducũtur primò. Quia vbi res aliena in vtilitatem alicuius conuersa est, quamuis eam minimè acceperit, tenetur saltem in subsidium accipientis, qui non est soluendo, vt constat ex l. ei qui 7. §. alioquin, C. quod cum eo, vbi habetur aliquo in re mea contrahente absq; meo mandato, teneri me si res in commodum meum conuertatur, & ex l. his solis, ff. de condict. indeb. vbi cum decernatur ius repetendi pecuniam competere solum contra recipientem, non contra eos quibus proficit: aiunt Gl. verb. proficit, & ibi Salic. n. 1. Paul. n. 2. hoc fallere in subsidium, si recipiens non sit soluendo, & quibus proficit habeant ex causa lucratiua, secus si onerosa: sed quando maritus, aut pater inops mutuo accepit pecunias, ad vxorem, & filios alendos, pecuniæ illæ cessere in vtilitatẽ vxoris, & filiorum, habentq; eas ex causa lucratiua, non autem onerosa: ergo viro, aut patre impotente ad soluendum, tenentur in subsidium. Probatur minor: quia pater, vel maritus inops minimè tenetur vxorem, aut filios alere (vt probaui nu. præced.) ac proinde alimenta ab ipso præstita non habebunt ex causa onerosa, scilicet, tanquam ipsis debita, sed ex causa lucratiua, & ex viri liberalitate: vnde, & pecunia in alimentis expensa, dicetur conuersa in vxoris, & filiorum vtilitatem. Nam (vt bene ait Matienzo libr. 5. Recopil. tit. 3. l. 9. glo. 4. n. 2.) versum dicitur in vxoris, & filiorum vtilitatem, quod in ipsis alendis à viro inope ad id non obligato, consumptum est. Secundò. Quoniam vbi aliquis occasione pecuniæ, aut rei cuiuscumq; alienæ consumptæ, fit ditior, tenetur, quamuis pecuniam illam, aut rem apud se non habeat, vt constat ex l. 2. ff. ad leg. Rhodiam de iactu, in principio, vbi habetur, si laborante naue mercium iactus factus sit, detrimentum futurum commune etiam eorum, qui propter amissas aliorum res, consequuti sunt, vt suas merces saluas habeant: sed occasione mutui accepti à viro paupere, vxor, & filij eo alimentati, sunt effecti ditiores, se enim aut proprijs bonis, aut mutuo accepto alerent, nisi pater, aut vir accepisset, prout nõ tenebatur: ergo viro, aut patre non existente soluendo, tenentur soluere. Et confirmatur: quia licet pater non teneatur ex mutuo filio familias facto, vt constat ex toto tit. ff. ad Senatuscons. Macedon. at si conuersum sit in rem patris, videlicet, ad quam pater subministrandam astrictus erat, tenebitur: vt constat ex l. sed Iulianus, 9. §. proinde, ff. eo. tit. Ergo quamuis vxor, & filij non teneantur ex mutuo per patrem, aut virum accepto ad ipsos alendos, tenebuntur tamen quando in eorum rem versum est, quia scilicet, eo alimenta, ad quæ vir non tenebatur, empta sunt. Tertiò, ex l. 61. Tauri, hodie l. 9. titu. 5. Recop. ex qua constat vxorem non teneri ex debito contracto à marito, nisi probetur versum esse in ipsius vxoris vtilitatem, in rebus, ad quas vir non tenebatur: at dum est inops, non tenetur ad alimenta: ergo vxor obligatur numos mutuo acceptos pro alimentis soluere. Tandem, quando vxor, aut filij sunt diuites, pater verò, aut maritus, pauper, probatur teneri. Debita contracta ab ipsa vxore, vel filijs, tenentur ex suis bonis soluere; at dum pater, aut vir est inops, tenentur vxor, & filij diuites ipsum alere, & suam familiam: ergo æs alienum ad hoc contractum, est verè debitum ipsius vxoris, & filiorum, ac subinde astringuntur illud soluere. Ideo hanc sententiam loquentes de filijs, tuentur Bar. dubitans, & cogitandum relinquens l. his solis, in fin. ff. de condic. indebiti. Ang ibi. n. 1. Ias. n. 2. idem Iason, l. si me, & Titium, n. 3. ff. si cer. pe. & l. si cum seruum, n. 1. ff. eo tit. vbi Purpuratus, n. 5. Cepolla cautela 246. incipienti, quid si pater. Francis. Cremẽsis Singulari 36. incipienti. Tu mutuasti pecuniam. Ludouic. Roman. Singulari 210. incipienti, Pater erat pauper. Et loquentes in filio, & vxore, docent idem, Ioan. Lup. dubitans, & relinquens cogitandum rub. de donat. inter vir. & vxor. § 69 n. 5. & 6. & id omnino definiens idem Ioan. Lupus, l. 61. Tauri, nu. 11. vbi Castillo, nu. 23. & 24. Lara, l. si quis à liberis, §. si quis ex his, nu. 115. ff. de liberis agnos. Gama. 1. p decisione 365. nu. 7 Baeza de inope debit. c. 1. n. 53. & 54. Azebedo lib 5. Recop. tit. 3. l. 9. n. 32. & 30. 31. Matienzo eod. li. 5. ti. 9. l. 3. gl. 7. nu. 5. Barbosa, l. si constante, 25. in princ. nu. 52. ff. soluto matri. Surdus de alimen. tit. 8. priuilegio 48. nu. 5 & 6. citanturq; communiter pro hac sententia, Bal. l. fi. C. ad Macedonianum, vbi nil dicit. & Platea, l. vxorem, in fi. C. de decurion. li. 10. vbi mota hac quæstione nil definit, sed tantum ait Bar. d. l. his solis, in simili arguere. Addit. Barbosa, num. 53. viro dante maiora alimenta, quam teneretur, obligari mulierem in subsidium. Et retenta hac sententia, idem dicendum est, nempe teneri filios illud mutuum soluere, quamuis hæreditati paternæ renuncient. Vt bene aduertunt Francisc. Cremensis, & Baeza, nu. 53. proximè citati. Quia obligatio hæc non consurgit ex hæreditatis aditione, vt ita filij tanquam hæredes teneantur patris debita soluere, sed eo quod mutuum illud à patre acceptum, est versum in illorum vtilitatem, & illius occasione locupletiores facti sunt nec bona patris ad id persoluendum supersunt. Præterea, hæc sententia tunc solum locum habet, quando pater, vel maritus tempore æris alieni contracti, erat iam inops, secus si diues, licet enim postea facultatibus laberetur, minimè tenerentur vxor, & filij. Quia tunc vir, aut pater tenebatur ad ea alimenta, quare vxor, & filij sibi debitum receperunt, ac proinde non censentur effecti locupletiores, nec mutuum illud dicetur conuersum in eorum vtilitatem. Ita docent Ang. Barbosa, Surdus proximè citati: atque manifestè sentiunt omnes authores huius sententiæ si quidem omnes loquuntur de patre, aut marito inope. Insuper hæc sententia procedit, licet vxor, aut filij essent etiam inopes tempore mutui accepti, tenebuntur enim, dum bona habuerint, id debitum soluere, quoniam adhuc id mutuum in eorum cessit commodum, & ditiores facti sunt, cum pater, aut maritus inops ad ea alimenta non teneretur, & ipsi aliundè ne fame perirent, quæsituri essent. Ita docent in filijs loquentes, Cepola, & Ludouic. Roman. proximè pro hac sententia relati, & aperte colligitur ex Baeza de inope debitore, c. 1. n. 54. reddens enim rationem, cur filij hoc mutuum soluere teneantur, ait: *Quia nisi pater accepisset, mutuo erant accepturi, ne fame perirent*. Vbi manifestè loquitur quamuis filij tunc essent pauperes. Latum tamen discrimen inuenio etiam stando in hac sententia, quando mater tunc erat diues, ipsique non deerant facultates necessariæ ad alendam familiam, vel quando similiter erat pauper, & similiter de filijs. Nam si mater erat pauper, minimè tenebitur ad æs alienum contractum pro alendo marito, & familia, cum ad ea alimenta non teneatur, nec ea omnia cesserint in suam vtilitatem, sed tantum tenebitur pro rata sibi correspondenti, & filij pro sua parte: si verò diues esset, teneretur integrè soluere, quia tenebatur virum, filios, & familiam alere, & ita sentit Io. Lupus, l. 61. Tauri, n. 11. loquens de matre diuite. Pari ratione filij si sint pauperes, & etiam parentes, obligabuntur ad eã solam partem, quæ cũ ipsis consumpta est. Quia non tenebantur parentes alere, si verò diuites essent, & parentes pauperes, tenerentur ad alimenta integra. Quia tenebantur parentes suos alere, l. si quis à liberis, §. si vel parens, & §. item rescriptum, ff. de liberis agnosc.

29 Ceterum quãuis hæc sententia sit satis probabilis, contraria magis mihi placet, nempe, nec vxorem, nec filios teneri illa debita per maritum, aut patrem contracta, soluere ex suis bonis. Ad quam probandam præmitto, in viro paupere non esse omnino extinctam obligationem alendi vxorem, & filios, sed tantum suspensam pro inopiæ illum excusantis tempore, sicut quicunque debitor ratione inopiæ non deobligatur prorsus ab ære alieno soluendo, sed tantum suspenditur illa obligatio, excusaturq; à solutione dum impotentia, ratione inopiæ durat. Quod inde apertè constat, nemo enim dubitabit vxorem, & filios minimè teneri ad ea debita à viro inope contracta pro eorum alimentis, si facultates viri successu temporis ita augeãtur, vt sit illa soluendo, at si ratione paupertatis obligatio illa prorsus extincta esset, facultatibus auctis minimè reuiuisceret.

sceret. Obligatio enim semel extincta nō reuiuiscit.l.cum ex causa.C.de remis. pign. Hoc præmisso probatur sic nostra sententia. Si Petrus quo suis satisfaciat creditoribus, magnum æs alienum conflet existimans fore, vt sit postea illud soluendo, quamuis contrarium eueniat, nullus dicet creditores, quibus eo mutuo satisfactum est, & in quorum vtilitatem cessit, teneri posterioribus creditoribus, qui mutuo illas pecunias dederunt Petro. Quia hi posteriores creditores nullum cum prioribus contractum iniere, & vere per mutuum transtulere dominium in Petrum, & Petrus tanquam verus dominus potuit suis debitis ex eo mutuo satisfacere quamuis ab illorum solutione ratione inopiæ excusaretur. Similiter ergo, quāuis maritus inops ratione impotentiæ eximatur, seu potius excuseur pro tunc ab onere alendi vxorem, & filios, nec teneatur ære se alieno grauare, quo huic obligationi respondeat, ac si vere se grauauit, & sic aluit, veram obligationem ratione impotentiæ suspensam adimpleuit, nec dicetur pecunia illa conuersa in vtilitatem vxoris & filiorum, ad quam pater vere non tenebatur: nec vxor, & filij vere dicentur effecti locupletiores, & ex causa lucratiua recipientes, sed potius ex causa onerosa, cum vere ipsi debitum receperint: ac proinde illud mutuum minimè astringentur soluere. Et confirmatur, quia licet vxor esset diues tēpore mutui accepti à viro paupere, non tenebatur directè ad alimenta viri, & filiorum, sed in subsidium, scilicet, viro non quærente aliunde pecunias, quibus necessaria suppeditaret, et cum iam quæsierit, mutuo accipiens, vxor ab eo onere releuata est, nec ipsi pecunia est mutuo data nec suo nomine recepta: non ergo illam soluere tenebitur. Secundo probatur ex l.non aduersus, 15.C. si certum pet. & l. eum cui. 13.C. de action.& oblig. ibi: *Eum cui mutuam dedisti pecuniam, ad solutionem vrgere competenti debes actione. Nam aduersus negotiatores, quos ex mercibus, pecunias abstulisse, tuo debitori proponis, nullam habes actionem.* Ex quibus textibus constat actionem hanc mutui repetendi, esse personalem, ac proinde contra solum debitorem cui data n est, competere: cū in illum verè translatum sit dominium, ac instar veri domini potuerit de illo disponere. Tertio, quia vxor soluto matrimonio potest integram dotem recuperare, licet vir prodige expenderit ipsam, vltra debitū alens: vt bene docent Nau. sum. Hispana, c.28. addit. ad nu. 153. c.17. Latina, c.17.n.155. Manual 1.tom. sum. 2. editione, c.100.n.7. nec audiendus est Barbosa, qui (vt nu. præced. retuli) sensit teneri vxorem illa alimenta superflua ex suis bonis soluere: at vir minimè tenebatur illud superfluum expendere: ergo virum non teneri, non transfundit onus in vxorem, vt de suo soluat. Tandem, quia l.60. Tauri, hodie lib 5. Recop.tit.9.l.9. generaliter deciditur, mulierem lucris constante matrimonio acquisitis renunciantem, non teneri ad æs alienum constante matrimonio à viro conflatum. Et l.61. Tau. hodie l.9.tit.3.eod.lib 5. bene ponderata fauet huic sententiæ, nam in priori eius parte deciditur, vxorem pro viro spondentem non teneri, licet allegetur debitum in vxoris vtilitatem conuersum esse, si autem mutuo vterque coniunx se obligarit, solum teneri, si in eius vtilitatem cesserit, vt quia consumptum sit in ijs, quæ maritus præstare non tenebatur. Si ergo quando vxor se obligauit, non tenetur, licet debitum vere in eius vtilitatem cesserit: prout intelligit eam l.61. Anton. Gomez ibi.n.2. à fortiori non tenebitur, vbi non se obligauit. Et confirmatur: quia in 2. par. illius l.61. Tauri, vbi decisum erat vxorem non obligari, nisi mutuo cum marito se astrinxerit, & tunc solum, si constet mutuum in ipsius vtilitatem cessisse, subditur: *Pero si lo que se conuirtiò, en prouecho della, fue en las cosas que el marido le era obligado à dar, assi como vestirla y dar le de comer. y las otras cosas necessarias: mandamos, que por esso ella no sea obligada à cosa alguna.* Tunc sic, aut hæc lex disponit dum vir est locuples, & hoc non, nil enim disponeret, cū quicunque fideiussor solū teneatur in subsidium, vbi principalis debitor soluendo non est, eo vel maximè, quod illa lex ius nouum contineat, teste Anton. Gomez. ibi. nu.2. Vel disponit vbi bona deficiunt viro ad soluendum, & tunc habetur intentū. Nec obstant arg. contrariæ sen. proposita, n. præcedēti: quia ex dictis constat, vxorem, & filios habere ex causa onerosa, & illud mutuum non vere dici conuersum in eorum vtilitatem, & l.61. Tau. quam oppositi pro se adducunt, potius fauet huic sententiæ, vt proximè probaui. Et ideo hanc sententiam loquentes de filijs, tuentur Alciat. l. si cum seruum, n.27. ff. si cer. pe. Decius ibi. nu.1. Additionator ad Decium, litera A, & loquens de vxore tenet idē, stricto iure huius regni, l.61. Tau. Gomez. Arias, l.59. Tau. n.7. & loquens de vxore sustinet idē, Molina to.2 de iust. disp.435.§. tertium est, & in fortioribus terminis docet idē, Manual. 1.to. sum. 2. editione, c.100.n.8. Et hanc sententiam credo esse veram, licet res emptæ pecunia illa mutuo accepta extent, adhuc enim vxor, & filij non tenētur, quamuis maritus, aut pater soluendo non sit. Quia nulla est actio creditoribus aduersus res mutuo emptas, nec illæ subiectæ sunt hypothecæ pro mutuo, sed sola est actio personalis aduersus mutuatarium. Quare audiēdi minime sunt Ang. l. his solis, n.1. ff. de cond. indeb. & Io. Lup. rubr. de don. inter vir. & vxo. n.66. vbi dicunt esse certum teneri, si b. res mutuo emptæ extarent, sed id non probant.

30 Tandem in hoc euentu credo vxorem teneri de suo soluere, nempe, si iussa à viro tradere viri creditoribus centum, quæ ipsi ad hoc dedit, vxor expenderet in familiæ sustentatione, & vir nō esset postea soluendo. Quia causam dedit ne a creditoribus debitum recuperaretur. Ita docet Lud. Lopez. 1.p. inst. c.161.§. quali: autem. vers. tādem dubitari potest. Additque id esse verum, quamuis pro graui familiæ indigentia creditoribus non indigentibus distulerit solutionem, vacaret n. culpa, at tenebitur de suo soluere. At hoc non credo, propter doctrinam Nau. sum. c.17. n.268. quam amplectitur Molina cōtra alios, to.2. de iust. disp.350.§. de vxore eiusmodi, vbi docet vxorem nō plus in fomentum de bonis per vim à viro acquisitis, in eiusque dominium translatis, quā sit sibi debitum ad congruā sustentationem iuxta personæ qualitatem, ad nullam teneri restitutionem. Quia vir non minus debitor illi existit huius congruæ sustentationis, quam ceteris creditoribus. Sic ergo in præsenti casu, vir non minus debebat vxori, & familiæ grauiter indigenti, quām creditoribus. Si ergo ad huc existente marito domino illorum numorum (non enim transit dominium in creditores ante solutionē illis factā) alijs creditorib. postpositis vxor eos expēdat in familiæ, & sua sustentatione, cum grauiter paterentur, nec vir subueniebat debitum sibi recuperauit, ac proinde nō tenebitur de suo soluere, deficientibus viri facultatibus.

DISPVTATIO V.

An ob dotem non solutam liceat viro negare alimenta, & cohabitationem vxori? ac proinde ipsam non traducere, ac iam traductā, domo expellere?

SVMMARIVM.

Nequit debitum coniugale negari vxori, ob dotē non solutam, num.1.
Possunt negari alimenta vxori, dum promissa dos non soluitur, num 2.
Quid sola dotis parte non soluta, nu.3.
Quid, si dos non ab ipsa vxore, sed ab alio promissa sit, num.4.
Quid, si non soluatur quia promittens soluendo non est, nu.5.
Quid si dote non soluta sit vxor in viri obsequio, nu.6.
An vir tunc alens possit alimenta repetere, n 7.
Quid, si vir indotatam vxorem ducat, nu.8.
Et quid, si vxor diues sit, nu.9.
Quid, si vxoris culpa dos pereat, vt quia ob eius hæresim publicatur, nu 10.
An ob dotem non solutam possit vxor non traduci, & expelli? refertur prima opinio, nu 11.
Extēditur, vt possit expelli, licet dos promittatē ab alio n 12.
Quid si pars dotis non soluatur, nu.13.
An post expulsionem possit vir agere, vt sibi dos soluatur, num.14.
Quid si nulla sit promissa dos, & vxor cum sit diues nolit dotem constituere, nu.15.
Refertur opinio secunda, nu.16.
Et opinio Authoris, nu.17.
Soluuntur argumenta: & explicantur, cap. per vestras, de donat.

donat.inter vir.& vxo.& l fin.C.ad Velleianum,nu.18.
An vxor possit ab habitatione expelli quando coniuges impotentes sunt ad petendum debitum,nu.19.

1 PRæmittendæ sunt conclusiones ab omnibus receptæ, & deinde proponetur,in quo versetur difficultas. Prima conclusio. Vir minimè potest debitum coniugale negare vxori,ob dotem nonsolutam. Conceditur ab omnibus,& specialiter ita docent Angel.verbo dos, num.9.vbi Syl.q.10.Arm.nu.10. Molina tom.2. de iusti.dispu.425.§. si marito dos.Ema.Sa,sum.verb. dos,§. acceptam sine dote. Et ratio est aperta. Quia obligatio reddendi debitum, non ex dotis traditione, sed ex ipso matrimonij contractu consurgit.

2 Secunda conclusio. Dote promissa non soluta, minime tenetur maritus vxori alimenta præstare. Conclusionem hanc specialiter docet Glo.auth.de non eligendo secundo nubentes,§.fin.verbo onera:quam omnes sequuntur,& ratio est:quoniam dos quasi in pretium datur,vt ex eius fructib.maritus onera matrimonij sustineat, vxoremq; alat.l. pro onerib.C.de iure dotium,l.dotis fructus,ff.eodem.quare dote minimè soluta, non tenetur maritus stare contractui eaq; onera sustinere. Intelligo autem,quando soluens est in mora, si enim tempus concessum à viro ad dotē soluendam,nondum accesserit,non potest ob solutionis defectum negare alimenta.Quia aliter non est in mora, sibique imputari debet vir, qui ea dilatione concessa se ad matrimonij onera subeunda astrinxit.

3 Non solum autem quando tota dos non soluitur, vir non tenetur ad alimenta, sed etiam quādo pars dotis nondum est soluta. Quia dum tota non soluitur,contractus fides sibi non seruatur,& ea de causa,nec ipse seruare fidem tenetur alimentando vxorem. Sic Ioan. Lupus,c. per vestras,de donat.inter vir.& vxor.not.3.in princ.nu.2. vers. & hoc non solum, & multi alij quos refert, & sequitur Sur.de alim.tit.7.q.17.nu.7. Qui tamen bene docet,nu.6. & 7. teneri tunc virum ad alimentorum partem pro rata. Cum enim eadem sit ratio partis quoad partem, quæ est totius quoad totum.l. quæ de tota, ff.de rei vendicat. sicut tota dote recepta,tenetur ad integra alimenta, ita recepta parte,tenetur ad partem.

4 Præterea habet verum conclusio posita, siue dos promissa sit ab ipsa vxore, siue a patre ipsius, vel a quocunq; extraneo (dicitur aūt in hac re extraneus, qui non habet mulierem sub sua potestate, quicunque ille sit. per l. vnicam,§.accedit ei,ver. extraneū,C. de rei vxoriæ actione. Et notat Io.Lupus,c.per vestras, de donat. inter vir. & vxor.notab.3.in prin.nu.2.ver.& per ista.) Quia militat eadem ratio, cum enim nondum solutum sit viro pretium sustentationis, non tenetur ad onus. Ita docēt Bal.l. quod in vxorem,nu.2. C.de neg. gest.& ibi Paul.nu.4. Salic.in fi.Ruin.cons.144.n.16.vol.5.Io. Lupus eo. nu.2.versic. sed & ita conclusio,Pontanus de alimentis,c.14.num.7. habetur tom.8. tractatuum p.1.Surd. de alim.tit.7.q.17.nu.34. vbi alios refert.

5 Latum tamen est discrimen, si dos promissa sit ab ipsa vxore, ipsiusve patre,aut ab extraneo. Si enim extraneus promiserit & nondum soluerit, indistinctè maritus non tenetur alere vxorem:si autem vxor ipsa, aut ipsius pater, quando ratione impotentiæ non soluunt, non eximitur vir ab alimentandi onere, nisi dolose promisissent dotem quam nouerant se soluendo minimè esse. Ratio est: quia vxor,eiusq;pater gaudent beneficio vt conueniri nequeāt pro dote soluenda, vltra quam facere possint. (vt de vxore mulris relatis probat Barbosa. l.maritum.13.nume.57. & de patre, num.67. & quod vterq; eo priuilegio careat, quando dolose promisit,nu.71.ff.sol.matr.)Ita multis relatis tradit Surd.de alim.tit.7.q.17.num.27.30.& 36. Quare minus caute Henriquez lib.11. de matr.c.18.nu.2. dicit nō teneri virum ad vxoris alimenta, quando socer non vult, aut non potest dotem soluere.

6 Aliqui temperant prædictam conclusionem, nisi vxor dote non soluta sit in viri obsequio: teneretur enim tunc illam alere: sicut famulum quemcumque sibi ministrantem.Sic Abb.cons.85.num.2.& 3. volum.2.Ancha.ca. per vestras,de don. inter vir.& vxor.nume.14. vbi Ioan.Lup. notab.3.§.1.nume. 1.& alij,quos refert Surd.eod.titu.7.q. 17.num.38.Merito tamen ab illis discedit,numer.39.alios referens. Quia vxor tenetur & dotem, & obsequia præstare viro, quare alterum præstando non liberatur, vt sic necessario alenda sit. Præterea, quia authores omnes quos nu.17.referam, censent dote non soluta vxorem alendam non esse,at minimè expelli posse a consortio, & cohabitatione viri,ergo esse in consortio,& obsequio viri,non cogit ipsum illi alimenta præstare, dum promissa dos non soluitur.

7 Id tamen fateri oportet cum Abbate, & Ioan. Lup.nu. præced. allegatis, si vir alat vxorem nondum soluta dote,nilq; protestetur, minimè posse petere alimenta ab ipsa vxore, vel a dotis promissore, videtur enim affectu coniugali facta donatio. Quod colligo ex l. si quis a liberis,§. si mater,ff.de liber.agnos.ibi: *Nec impetrare debes ea, quæ exigente materno affectu in filium tuum erogatura esses.* iuncta gl.verb. materno, vbi dicit id procedere, licet non modica esset,nisi esset protestata.

8 Tertia conclusio. Vir tenetur alere vxorem, quam absq; dotis promissione duxit. Quia sibi imputare debet, quod nullam dotem exegerit, videturq; ipsam vxoris personam pro dote accipere. Ita docent Innocen.cap. per vestras, de donat.inter vir.& vxor.ad fin.& ibi Host. numero 6.Ioan. Andr.nume.8. Anton.nume.13.Abb.nume.4.Alex. de Neuo,num.5 Præpos.nume.2.& 5.Ioan. Lup.ibi, notab.3. in princip.numer.& l.61.Tau.nume.20. Alex.l.cum dotem, §.fin autem,nu.18.ff.solut. matrimon.Roman. consil.517. num.2.Ang.verb. dos,num.10.vbi Sylue.q.10.Tabiena,q. 8.num.9.Arm nu.9.& 10.Ant.Gom.l.53.Taur.numer.31. Bertach. in repert. litera M. verb. maritus alere,in princ. Lara.l.si quis a liberis,§.si quis ex his,numero 21.ff.de liber.agnosc.Pet.Gregor. Syntagm.iuris,lib.9.c.19. nume. 4.Simanchas de cathol.inst.tit.16.num.19.Matienzo lib.5. Recop.tit.1.l.3.glo.2.nu.29.Barbosa.2.p. rubricæ,ff. solu. matr num.43.Surdus, alios referens, de alimentis,tit.1.q. 31.num.11.&tit.7.q.19.numero 1.Molina tom.2. de iust. dispu.425.pag.1130.§. si marito dos, & neminem inueni oppositum tuentem.

9 Aliqui censent hoc tenere verum, licet vxor diues sit, quia sibi imputare maritus debet, nullum de dote constituenda pactum iniisse. nec vxor diues tenetur tunc dotem constituere. Vt tenent aliqui,quos retuli libro 1.dispu.60. numero 1. Quare perinde tenebitur eam alere, ac si indotatam duxisset. Et ita sentiunt Lara,l.si quis a liberis,§.si quis ex his,numero 65.ff.de lib.agnosc.Surd.de alimentis, tit.7.q.19.nume.1.& seqq.& tit.1.q.32.a nu.12.fatetur tamen posse virum petere ab vxore illa, vt sibi dotem competentem constituat, quod si id renuat, negare alimenta, vnde concludit ea.q.32.nume.15.aliud esse alere, & aliud dotem petere,si enim nolit alere,nec dotem petere,cogetur alere,in suaque facultate erit dotem petere. Ceterum verius existimo non teneri virum ad hæc alimenta, dum vxor illa diues dotem constituere renuit.Ducor,quia dum mulier diues absque dotis promissione ducitur, videtur tacite actum de dote constituenda,vt probaui libr.1. disp. 59.num.4.& disp.60.nume.2. Quare dum dos tacite promissa non soluitur, iustam causam vir habet denegandi alimenta. Atque hanc partem tuentur Bald.l.fin.numer.9. C. de sententia, quæ sine certa quant. Iason.l. si donaturus,§.si quis indebitam,num.4.& seqq.ff. de condict.causa data.Ioan.Lup.c.per vestras,de dona.inter vir. & vxor. & notab.3.§.2.num.1.& seq.Gom.Arias,l.27. Tau.n.130. Quando autem non ipsa mulier, sed eius pater diues esset, dotemque constituere nollet, teneretur maritus, qui nil de dote pactus est, ipsam alere, liberumque illi esse a patre dotem petere, vt benè docet Molina,nume. præced. in fine relatus.

10 Dubitabis autem, quid dicendum sit, vbi vxor dotata ducta est, at ob eius delictum publicata dos est, vt ob hæresim,vel aliud crimen? Quidam enim alendam esse a viro existimant, postquam ad eius consortium coniugale admissa est. Ducuntur, quia in defectum dotis, & patrimonij tenetur vir ex debito coniugali vxorem alere, vt tradunt Abbas consi.85.numero 4.vol.2.& Ioan. Lupus,c. per vestras,de dona.inter vir.& vxor.notab.3.§.1.nume. 1.Præterea,quia tenetur alere vxorem indotatam. Atque ita docent Ant.Gomez.l.78. Tau.nume.6. Simanchas de cathol.institut.tit.16.nume.19.Surdus de aliment.titul.7. q.21.nume.6.& 7. Alij vero existimant non teneri virum alere-

alere. Ita. Rojas de hæret.2.p. numero 325. assertione 40. Ego autem, quando dos fortuito casu petijt, existimo indistinctè vxorem alendam esse à viro: propter rationem Iurisconsul.l.si cum dotem.23. §.si maritus, ff.sol.matrim. ibi, *Quid enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris, maritum, vel vxorem, viri participem esse?* At quando culpa vxoris publicata fuit, sic distinguerem, si parentes in facultatibus sint, vt ipsam alere valeant, tenētur quidem: virque ab eo onere eximetur, si autem pauperes sint parentes, tenebitur vir. Probatur, quia vir ratione dotis solutæ tenetur vxorem alere, & dũ non soluitur, liber est ab ea obligatione, at quando culpa vxoris publicatur, perinde est, ac si soluta non esset, si quidem vxoris culpa pretium sustentationis aufertur. Nec est simile, vbi vir indotatam vxorem duxit, sua enim sponte nullo recepto pretio se ad alimenta astrinxit. Quod autem tunc pater diues teneatur, probo, quia quamuis culpa mulieris deperdita sit dos, tenetur adhuc pater illam alere: vt multis citatis probat Molina de primog. lib.2.cap.16.num.24. & si parentes sunt pauperes, teneri virum, Ducor: quia in eius obsequio, & consortio cum sit, nec parentes ei subuenire possint, amor coniugalis, & nexus tã arctus petit, vt à viro alatur, ne fame pereat. Insuper vtramque partem cõprobo, ex l. quod si nulla, 28.ff. de relig. & sump.funerum: vbi deciditur vxorẽ dote carentem, sumptibus patris sepeliendam esse, etsi pater soluendo non sit, aliquis vxoris hæres, expensis mariti: redditque rationẽ Iurisconsultus his verbis: *Ne iniuria eius videatur vxorem eius insepultam relinqui.* Tandem, quia quando vxor patre caret, qui ei consulere possit, procedit ratio prioris sententiæ, vt in defectum dotis, & patrimonij, teneatur vir ex coniugalis vinculi, & amoris debito, ipsi alimenta præstare. Quando, vero vxor in carcerem perpetuum detruditur, an sit à viro alenda: dixi dispu. præcedenti, nu.23.

11 His præmissis, punctus difficultatis in eo versatur, An quando vir iuxta prædicta non tenetur vxorem alere ob dotẽ promissam nondum solutam possit eam similiter non traducere, traductamq; domo expellere? Seu breuius. An sicut potest ea de causa negare illi alimenta, possit similiter cohabitationem negare? Triplicem inuenio sententiam. Prima affirmat licere viro non traducere, traductamque domo expellere. Ducitur primo, per textũ in c.per vestras, de don. inter vir. & vxor. ibi. *Ne occasione dotis detenta vxor à viro dimissa, seu vir qui dimisit vxorem, adulterij reatum incurrat*, & l.fin.C.ad senatus consult. Velleianum, ibi. *Neque enim ferendum est mulierem fieri indotatam, & sic à viro forsitan repelli.* Vbi Pontifex, & Iurisconsultus supponunt fas esse viro, ob dotẽ non solutam vxorem domo expellere: eo vel maxime, quod in casu c. per vestras, ea de causa vxor expulsa fuerat, & tamen consultus. Pont. non iubet prius vxorem restitui, quam præstetur dos. Secundo, quia vir non tenetur alimenta vxori præstare, dum minime soluitur dos, inter quæ habitatio computatur, l.legatum, ff. de alimentis & cibar. legat. Tertio, quia vir sine dote non astringitur matrimonij onera subire, ad id enim dos constituitur, l. pro oneribus. C. de iure dotium: inter quæ illud videtur maximum, ferre leuitatem, loquacitatem, importunitatem, aliasq; mulierum molestias, quæ omnia cohabitatione negata vitat. Tandem quia deceptis, & non decipientibus iura omnia subueniunt, qua de causa cum vir deceptus sit in dotis promissæ solutione, merito, ac iure optimo, illi potius, quam vxori subueniendum est, vt possit hac de causa simultaneam habitationem negare. Et ideo hanc sententiam defendunt (omitto glossam, Host. Ioan. Andream, Guidonem, male enim pro hac sententia referuntur, quia de solis alimentis agunt.) Abbas consi.85.nu.1.lib.2.& ca.per vestras, de don.inter vir.& vxor.nu.4.vbi Anch.nu.13. Præpos.nu.2. Alex.de Neuo, nu.3. & 4. Ioa. Lupus ibi, notab.3. in principio, num.2.versic.sed ego teneo, & in rubr.§.64 numer. 16. Baldus cap.quemadmodum, numero 9.de iure iur.& l. quod in vxorem, numero 2.C.de negot. gestor. & l. si donaturus.§. si quis indebitam, num.1.ff. de conditione causa data, & l.de diuisione, num. vnico, ff. solut. matrim. & l.fin.nume.9.C. De sententia, quæ sine certa quantitate, & l.final.numer. vnico.C.ad Velleianum, vbi & Barbatius in addit.ad Baldum, verb.repellere. Salicetus, d.l. quod vxorem in fine. Paulus, l.insulam, §. vsuras, numero 2.ff.solut. matrimon.& d.l.quod in vxorem, nume 4.Alex. consilio. 56.nu.1, vol.4. Romanus d.l. de diuisione, nu.15. & consi. 517.nume.2.vbi Mandosi.in addit.super verb. potest. Socin.reg.258.statim in principio. Ruinus consi.144.n.1. & 16.vol.6. Iason.§.fuerat.num.98.Inst.de actio.& d.l.si donaturus, §.si quis indebitam, nume.2.& 3. Boer. decis.22. nu.3. Neuizan.in Syl.nuptiali, lib.1.§ 2.num.45. Montal.l. 1.verb de rei.tit.3.lib.3.fori. Bal.nouellus limitans attento iure canonico, vt id fiat præcedenti iudicio Ecclesiæ, & non propria authoritate, de dote, p.6. priuilegio 43.nu. 3. Ang.in sum.verb.dos, nume.9.vbi Tabien.q 8. nume.9. Armill.nu.10. Nata consi.15.nu.9.lib.1. Ferret.consi.3 12. lib.1. Francis. Marc.decis.732.num.4.in 2.p. Gom. Arias.l. 37.Taur.nu.129. Anto.Gom.l.53. Taur.nu.31. Pontan. de alim.ca.14.nu.7.habetur tom.8. tractat.p.1. Lara.l. si quis à liberis §.si quis ex his, num.53.ff.de liberis agnos. Rojas epitome succes.c.33.nu.31. Gugier.allega.12.n.16. Petrus Greg. syntag.iuris lib.9.c.19.nu.3. Brunor. in suo compendio, litera M. verb.maritus, vers. maritus potest repellere. Emmanuel Sa, in sum.verb.dos, §. acceptam, sine dote, limitans quoad expulsionem, vbi iam semel est traducta vxor, nisi ipsa culpa non solutionis dotis vacet.

12 Extendunt primo aliqui Doctores hanc sententiam, vt vera sit, quamuis dos promittatur, non ab ipsa vxore, sed ab extranea. Ita Ruinus consi.144. nu.16.volum.5. Salicetus, d.l.quod in vxorem, in fin. vbi Paul.nume.4. Ioan. Lupus.d.cap.per vestras, notab.3. in principio, nu.2. versic. & ita concludo. Et quando frater vxoris promisit, docent idem Baldus, d.l.quod in vxorem, nume.2. Pontanus de alimentis, cap.14.nume.7. Alex. de Neu.d. cap. per vestras, nume.15. addens non esse idem dicendum, si ab alio non ita coniuncto dos promissa sit, & Abb. ibi numero 15. non admittit, quando extraneus promisit, nisi vir pauper sit. Sed retenta hac prima sententia, verius est posse expelli, licet dos promissa sit ab extraneo. Quia expulsio hæc non est propter vxoris culpam, sed quia vir non tenetur dote non soluta vxorem alere. Quod verum est ea ab extraneo promissa: vt diximus, numer.4. At si promissa sit ab vxore, vel patre eius, absque dolo, & non sint soluendo, quia facultatibus lapsi sunt, non poterit vxor, etiam iuxta hanc sententiam repelli. Quia nec alimenta potest tunc denegare (vt diximus nume.5.) maritus hac de causa.

13 Secundo retenta hac sententia, similiter dicendum est posse vxorem expelli, si dotis pars soluta non sit. Quia licet tunc teneatur ad alimentorum partem (vt probauimus, numero 3.) at quoad expulsionem non militat eadem ratio. Quia obligatio alendi est diuidua, cohabitandi vero indiuidua. Præterea, quia conductor potest expelli parte pensionis non soluta. Ita docent Ioan. Lupus dicto capit.per vestras, notab.3. in principio, numero 2. versic. & hoc non solum. Gomez Arias, l.27. Tau.numero 129. Lara.d.l. si quis à liberis, §.si quis ex his, numero 54. Surdus de alimentis, tit.7. quæst.17 numero 23.& sequentibus.

14 Quamuis autem vir ob dotem non solutam, vxorem expulerit, potest agere vt dos promissa sibi soluatur. Quia dote soluta, paratus est ad vxoris in suum consortium restitutionem. Sic Host.d. capit. per vestras, numero 4. super versic. reciperet, & ibi Ioan. Andr. numero 10. Anton.numero 7. Abbas, numero 4. Alexand. de Neuo numero tertio. Præpositus numero secundo. Ioannes Lupus ibi, in principio, numero secundo, versiculo ampliari possunt. Nec audiendus est Anchar.ibi.nu.4. oppositum docens.

15 Si autem dos promissa minime sit, vxorem ob id non posse expelli, sicut nec ei negari possunt alimenta (iuxta dicta numero octauo) rectè docent Ruinus consilio centesimo quadragesimoquarto, numero decimosexto, volumine quinto. Brunorus alios referens in suo compendio, litera M, verbo maritus, versiculo maritus alere cogitur. Quod si vxor sit diues, nolitque dotem constituere. Doctores, quos retuli, numero nono, asserentes non posse virum ei negare alimenta, subinde dicent nec posse eam expellere. At Bald. Iason, Ioannes Lupus, Gomez Arias ibi citati, dicunt posse expellere. sicut & negare alimenta. Quod retenta hac sententia verius est.

16 Secunda sententia distinguit, si vxor non sit traducta, dici posse non traduci dote non soluta: si vero traducta sit, negat posse expelli propria authoritate. Priorem partem probat argumentis primæ sententiæ; posteriorem vero, per c. porro, de diuor. decidens vxorem adulteram propria authoritate dimitti non posse. Hanc tuetur Barb. l.1.p.3.numer.55.ff.sol.matr.& refert pro se Syl.verb.dos quæst.10.num.11.vbi (ni fallor) potius tenet primam sententiam. Quia ea relata, dicit, Intellige quoad traductionem, & alimenta præstanda, & paulo inferius, secus quoad debitum coniugale reddendum: vnde credo tantum voluisse, non ob id licitam esse debiti coniugalis denegationem, & quòd tunc excusetur vir à traductione, subticens de expulsione, docet Henriquez li.11.de matr.ca.16.nu.3.in fin.& c.18.nu.2.

17 Tertia sententia (cui adhæreo, tanquam probabiliori) ait vxorem minimè expelli posse ob dotem non solutam & quamuis Doctores, qui illam tuentur, non meminerint traductionis, at rationes, quibus innituntur, æquè probant teneri tunc virum ad illius traductionem, ac ad iam traductæ retentionem, probant enim adhuc illum teneri ei cohabitare: quod absque traductione in viri domum, & in ea retentione fieri nequit. Probatur ergo hæc sententia. Primo, quia promissam dotem minimè solui, nihil ad ius cohabitandi attinet, quod non ex dotis solutione oritur, sed ab ipsa lege naturali, & diuina, & ex ipso matrimonij contractu, sicut & obligatio reddendi debitum coniugale (vt probaui disput. præcedenti, numero 2. & 3.) ergo sicut non solutio dotis minimè eximit virum ab obligatione reddendi debitum, ita non eximet ab obligatione cohabitationis. Secundo, quia Christus seruator noster prohibuit Matt.5.vxorem dimitti, excepta fornicationis causa: nec hæc inter causas diuortij numeratur, capitulo porro, de diuor. Tertio, quia finis cohabitationis præcipuus non est, vt vxor à viro alatur, ad quod dos constituitur, sed vt mutua sibi obsequia præstent ad prolis generationem, & commodam eius educationem: qui cum dote non soluta, minimè cesset, subinde non cessabit obligatio cohabitationis. Quarto, quia in ceteris contractibus nominatis agere tantum possunt contrahentes, vt altera pars impleat, non tamen ob id resilire, vt si vendidi domum pecunia credita, alterum non soluentem termino præfixo conuenire possum, non tamen à venditione recedere: similiter ergo vir, cui promissa dos negatur, poterit aduersus promissorem agere, vt seruet fidem, non tamen ei licebit pactum cohabitandi ex natura matrimonij orturum infringere. Tandem, quia non desunt marito alia dotis consequendæ remedia. Ideo hanc sententiam defendunt Mod.Paris.addit.ad Alex.consil.56.numer.10. super verb.expellere, lib.4. Vecil. in addit. ad Afflict. decis.284. numero 4. Couar.4.decre.2.p. capitulo 7.in principio, numero 2. Baez. de non meli.causa dotis capitulo 32. numero 21. Octa.decis.Pedem.132.num.18. Anto.Cucus. lib.5. instit.maior.tit.11.nume.127.Matien.lib.5. recop.titul.1. rubr.gl.1.nu.91.Surd.de alim.tit.7. q.17. numer.21. (licet enim neutram partem definiat, at dicit hanc magis iuri canonico, & saluti animæ, cui consulendum est, conuenire; atque ideo hanc sententiam approbare videtur) eandem tenet Ludou. Lopez. 2.p. inst.de matri.cap.54. ad fin. Molin.tom.2. de iust. disp 425. §. si marito dos, qui oppositam sententiam vult conciliare, & dicit tantum velle authores illius, vt possit vxor expelli quoad alimenta ei ministranda, non autem quoad cohabitationem, sed vtrumque affirmant, & dicunt dote non soluta non teneri virum ad alimenta, posseque expellere domo vxorem. Quare hæc concordia non placet. Ex dictis infertur, nec iudicis authoritate posse vxorem ob hanc causam expelli, vt bene docet Couar. eo.num.2. Quia non est sufficiens expulsionis causa.

18 Ad argumenta primæ sententiæ proposita, num.11. respondetur. Ad primum dic, Pontificem eod. cap. per vestras, non definire id licitum esse, sed supposita expulsione, siue iusta, siue iniusta, respondet ad principale quæstionem de dotis captione, præstanda sit, nec ne. Et iurisconsultus ea. l. fin. non definit id licere, sed quasi per transennam dicit, id forsan contingere posse. Ad secundum dic, concludere non teneri virum pro vxore illa conducere ampliorem domum, & suo statui conuenientem, sicut nec ad alimenta astringitur: at tenetur in eadem domo, quam ipse inhabitat, qualiscunque illa sit, secum eam sociam habere. Ad tertium dic non esse ea onera, ad quæ subeunda dos constituitur, sed tale esse onus alendi, ad ea autem onera obligatur ex vi contractus coniugalis, quo vxorem indiuiduam vitæ sociam sibi coniunxit. Ad quartum dic iam iura subuenire viro decepto in eo, in quo dolum passus est, quare eum ab alendi onere eximunt, minime tamen subuenire circa cohabitationem. Quia non pendet à dotis solutione, in qua dolus versatur.

19 Tandem dubitabis, An cum coniuges ad debiti exactionem impediti sunt, vt ratione voti, aut affinitatis, vel cognationis contractæ, liceat viro vxorem à cura sua, & domo expellere? dic breuiter non licere. Quia Christus Matth.5. sola fornicationis causa vxorem dimitti permisit, quod non potest intelligi quoad debitum coniugale, cum multi alij sint casus, sed quoad cohabitationem. Ita Glos.cap. nolle, verb non fraudentur.30. quæst.1. Abbas, c.si vir, in fine, de cogn. spirit. & ibi Alex. de Neuo, nu.8. & melius c.2.numer.2. de coniug. lepros. Supplementum Gabrielis 4.d.42.q.1.ar.3.conclus.4. Brunellus de Sponsalibus, concl.20.num.13. Quando autem ita impediti essent vt non tantum petere, sed neutri etiam liceret petenti reddere, existimo teneri eos thorum separare, gratia vitandi periculi, at ab habitatione non posse adhuc vxorem expelli, propter rationem dictam. Quare bene Turrec. cap. quod Deo.33. quæst.3.numer.2.dicit ob votum continentiæ mutuo consensu emissum eximi coniuges à redditione debiti, non tamen ab alijs obligationibus, & sic teneri cohabitare.

DISPVTATIO VI.

An quoties peccat coniunx debitum exigens, peccet similiter illud reddens, vel saltem iure possit debitum negare.

SVMMARIVM.

Refertur opinio asserens peccante exigente, peccare reddentem, nu.1.

Alia opinio tradens regulam ad dignoscendum, quando illo peccante, hic non peccet, reprobatur, nu.2.

Refertur alia sententia dicens prudentis arbitrio id librandum esse, nu.3.

Non quoties mortalis est petitio, peccat reddens, & si vir petat affectu fornicario, aut credens esse impedimentum irritans matrimonium, vxor de eius valore certa tenetur reddere, nu.4.

An teneatur tunc præcepto correctionis fraternæ coniunx exactus auertere exigentem, nu.5.

Quando petitio est venialis non peccat reddens, nu.6.

Vbi petitio est mortalis ob circumstantiam solius petentis, vt quia mala fide petit, aut est voto castitatis astrictus non peccat reddens, sed ad id tenetur, num 7. & ibi remissiue, quando vterque vouit, aut alter de alterius licentia, nu 7.

Si ob vitium personale amittat coniunx ius exigendi, vt ob adulterium, affinitatem, aut cognationem contractam post matrimonium non peccat negans, nu 8.

An censeatur remissio vt iam deinceps teneatur huic reddere si semel coniunx innocens petit ab incestuoso illo debitum, num.9. & explicatur ibid. c. cum Vintoniensis, de elect. nu 9.

Quid si incestuosus ille altero inuito, aut ignorante impetrauit dispensationem, an ex tunc sit illi debitum reddendum, num.10.

An coniugi culpa mortalis reo petenti, ratione voti, cognationis aut affinitatis, quando alter reddere non tenetur, vt ratione adulterij, vel priori bimestri, peccet reddens? Refertur opinio affirmans, nu.11.

Non peccat reddens in prædictis euentibus, & esto esset peccatum reddere, posset exactus non reddere, sed vti petitione, num.12.

An teneatur tunc reddere, si in altero sit incontinentia periculum, nu.13.

An peccet talis incestuosus reddendo, aut si voto sit astrictus, quo-

quoties non tenetur reddere? vt priori bimestri, vel ratione adulterij alterius, num. 14. & ibi quid, si de facto fiat remissio, & remissiue quando vterque est in eadem culpa, num. 14.

Quid si cum teneatur coniunx non reddere, timeantur odia, & scandala, nu. 15.

Quādo coniunx peccat ob aliquam circumstantiam ipsi actui inhærentem, an peccet similiter reddens, nu. 16.

Soluuntur argumenta, nu. 17.

1 CVm in genere disputatum sit de obligatione reddendi debitum, & cohabitandi: antequam ad circumstantias ex quibus actus coniugalis vitiari potest, deueniamus: operæ precium duxi præmittere duplicem disputationem generalem, alteram præsentem: An stet peccare exigentem, & non reddentem? Alteram sequentem, quando coniunx, cui debitum exigere interdictum est, possit petere? Quia passim in disputationibus sequentibus dicendum est, esse peccatum exigere, non autem reddere, & quando coniunx prohibeatur debitum petere, & esset necessarium in qualibet repetere, qualiter stet peccare exigentem, & non reddentem, & quando liceat coniugi ita impedito, petere. Circa præsentem ergo disputationem, quidam existimant quoties coniunx lethaliter delinquit exigendo, similis culpæ reum esse coniugem reddentem, ac proinde teneri non reddere. Ducuntur primo, quia nemo habet ius exigendi, sed iniustè petit, quādo in ipsa exactione peccat: si enim ius haberet, iusteque peteret, vacaret prorsus culpa exactio illa: ergo similiter reddens peccat. Cum cooperetur peccato illius. Et confirmatur, quia desiderio peccantis annuendum minimè est, sed fortiter resistendum, capitulo negligere 2. q. 7. & capitulo anima 22. quæstio. 5. Secundo, quia agentes, & consentientes, pariter puniuntur: ad Roman. 1. Et confirmatur: quia quando sunt inseparabiles, non potest alteri consensus præstari, reliquo excluso: cum ergo in copula coniugali actus vtriusque coniugis sint inseparabiles, consentiens redditioni, subinde consentit petitioni, & subinde peccato exigentis. Tertiò, quia coniugi petenti in loco sacro, nefas est reddere: cum tamen petat suum, & solius sacrilegij reus sit, similiterque dicendum est, si petat in loco publico, quia honestati naturali aduersatur, ergo idem sentiendum est, si aduersus alias virtutes delinquat, cum nulla maior sit ratio: eo vel maximè, quod dum coniunx voto castitatis ligatus petit, sacrilegij crimen admittit, sicut quando petit in loco sacro. Quarto, quia præstat bonum spirituale coniugis, corporali, at petenti cum notabili damno corporali proprio, aut alieno, vt prolis, reddendum minimè est, ergo à fortiori, quando petens incurrit damnum spirituale, quale est malum culpæ, petendo. Et confirmatur, quia petenti gladium suum, quo se interimat, negandus est, quamuis propria voluntate damnum illud subeat, vitareque possit: ergo similiter, quando petit debitum coniugale cum damno spirituali, reddendum non est, licet propria sponte se illi damno subijciat. Ideo hanc sententiam sustinet Gullielmus de Rubion. 4. distinct. 32. quæstio. 2. articu. 2. conclus. 2. & d. 35. quæst. 2. concl. 3. quibus in locis vniuersaliter docet non licere debitum reddere, quoties alter lethaliter peccat petendo, vnde infert ea. d. 32. quæst. 2. conclu. 4. coniugem non posse licitè reddere petenti ob malum finem, ac proinde lethalis culpæ reo. Idem docent Vgolinus de sacramentis, tractat. de matrimonio, capitulo 10. nume. 2. vbi generaliter docet negandum esse debitum, quoties petere est mortale crimen. Idem videtur tenere Anton. Cucus libro 5. instit. maior. tit. 12. numero 19. asserens enim voto astricto reddendum non esse, reddit hanc rationem, quia cum voto ligatus prohibeatur petere, satis resultat neque alterum teneri id præstare quod licite peti non potuit. Quare in hac ratione videtur tradere regulam generalem, vt redditio non sit licita, aut saltem non obliget. quoties petitio est illicita.

2 Alij non admittentes hanc doctrinam ita generalem tradunt regulam hanc, qua dignoscatur, sit culpa, nec ne, reddere, vbi petens delinquit. Quando petere non est secundum se malum, sed ex sola prohibitione Ecclesiæ, reddens minimè peccat, imo reddere tenetur, secus si sit ex se malum petere. Quia in priori casu lex Ecclesiastica relaxata est pro reddente non tamen pro petente, quod optime legislator potuit efficere. Sic Abulensis capitulo 5. Matth. quæst. 224. Sed hæc regula deficit. Primo quia ad libitum dicitur legem esse relaxatam pro solo reddente. Secundo, quia voto astrictum petere, est secundum se malum, cum sit aduersus ius naturale, & diuinum præcipiens voti obseruationem, & tamen ipsi petenti tenetur alter coniunx reddere (vt probabimus, numero 7.) Insuper, debitum in loco sacro exigere, aduersatur soli Ecclesiasticæ legi, & ratione illius statuentis pollui locum sacrum, est sacrilegium (vt bene docet Vasquez 1. 2. quæstio. 72. articu. 6. disp. 98. numero 5. & 6.) & tamen petenti in loco sacro, nefas est reddere. Quare corruit hæc regula.

3 Maioris, 4. d. 31. quæst. vnica, argumento 1. contra secundam conclusionem, fatetur posse illicitam esse petitionem, licitam vero redditionem, posseque coniugem ita illicitè petere, vt alter reddere non teneatur. Quando vero hoc contingat, non definit, sed prudentis arbitrio librandum relinquit.

4 Sed rem hanc quatuor regulis explicabo. Prima regula sit. Non quoties peccat coniunx petens, delictum est alteri reddere, eximiturque à reddendi obligatione. Hæc conclusio est contra Doctores relatos, numer. 1. verum est certissima, constabitque ex disputationibus sequentibus in quibus passim videbimus D. Thomam, & innumeros alios authores fateri petitionem esse culpam, redditionem vero illa vacare. Et in proprijs terminis illam docent Abul. & Maioris, numero 2. & 3. relati. Adrian. quodlib. 2. articu. 2. in solutione ad 1. Sotus 4. d. 31. q. vnic. articulo 3. versicul. inter soluendum. Petrus de Soto lect. 16. de matr. fin. Couar. 4. decret. 2. parte capitulo 3. §. 1. numero 6. vbi duo optima exempla proponit. Prius est, si vir affectu fornicario velit vxorem cognoscere, & ita exigat, lethaliter peccabit, at vxor reddere tenebitur. Posterius est, si vir existimans matrimonium esse irritum ob impedimentum dirimens, petat, reus est culpæ mortalis, at vxor certo sciens illud minimè subesse, non potest debitum negare. Probatur conclusio, quia reddens debitum non cooperatur peccato exigentis, formaliter loquendo, quia tantum cooperatur actui ex sua natura licito coniugatis, & quem ipso debet alteri reddere, quamuis aliunde sit peccatum in altero coniuge exigere, at reddens non cooperatur petitioni alterius, sed ea supposita, cooperatur copulæ, quæ licita est, & à se debita. Et confirmatur, quia nec cooperatur directè, cum non incitet alium coniugem vt petat, nec indirectè, cum nec possit, nec teneatur vitare peccatum exigentis, quæ ambo desiderantur ad indirectam cooperationem, & non posse, inde constat, quia cum res propria à vero domino petatur, lex iustitiæ astringit coniugem exactum, vt reddat. Quod autem non teneatur, sic probo. Quia prauus finis, vel malitia alterius petentis nec vitiat in se actum, nec redditionem, quæ sola est actus reddentis, non est ergo vnde teneatur illam exigentis malitiam impedire. Insuper, quia timere potest alterius coniugis indignationem, & fortè incontinentiam, si concupiscentiæ eius iam excitatæ non obsequatur. Tandem probatur rationibus, quas numero 7. afferam ad probandum tertiam regulam; eæ enim probant hanc.

5 Id tamen fatendum est, quoties coniunx exactus potest commode, absque timore odij, indignationis, & incontinentiæ alterius coniugis peccantis mortaliter in exactione, & absque suo damno, teneri illum præcepto correctionis fraternæ ad auertendum alterum. Quia lex charitatis obligat ad retrahendum proximum à peccato, vbi commode fieri potest. Atque ita Adrianus 4. quæstio. 14. de matrim. in solutione ad primam rationem agens de reddente ei, qui voto castitatis astrictus est, ponderat vt non dicatur cooperari, non posse reuocare coniugem exigentem, illumque ab exactione auertere: idemque ponderat Couar. 4. decr. 2. par. capitulo 3. §. 1. numero 6. & in simili doceat Sotus libro 4. de iust. quæstio. 7. articulo 1. in solutio ad 1. vbi docet depositarium teneri lege charitatis si commodè possit auertere dominum petentem depositum ad peccandum. Credo tamen rarissimè ad hoc obligari vxorem. Tum, quia potest moraliter viri indignationem timere, & forte vt suspicetur ipsam non virtutis zelo, sed alieno

alieno amore captam induci; tum etiam: quia moraliter potest credere virum, qui contra votum est sacrilegus in petendo, vel aliter admittit culpam lethalem petens, ita ardore carnis incensum esse, vt facile incontinentiæ periculum patiatur, negata sibi copula: atque adeo moraliter non est spes emendæ, quæ desideratur, vt præceptum correctionis obliget: imò est timor maioris damni. Tandem, quia onus grauissimum esse verecundiæ, quæ feminas decet, offerre se viro ad semper petendum. Viri autem facilius hoc præcepto obligari possunt. Cum possint vxoribus petentibus cum peccato consulere, ne peccent petendo, & se illis offerre ad crebrius petendum: & maius in vxorem imperium habeant, ipsisque incumbat gubernare.

6 Secunda regula sit. Quoties exigens solius culpæ venialis reus est exigendo, reddens vacat culpa, teneturque reddere. Hanc tradit Petrus de Soto lect. 16. de matrim. in fi. Matienz. lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gl. 1. num. 112. Et ratio est: quia cum actus ille reddendi non sit ex se, & intrinsece malus, ob peccatum exigentis, potest ex causa iusta excusari à culpa illa veniali, qua ad summum affici deberet propter cooperationem ad culpam exigentis venialem: semper autem in reddente adest causa iusta ad excusandum à culpa illa veniali, ad quod non grauis causa desideratur: adest enim causa, ne petenti displiceat, vel excitentur odia inter coniuges, & discordia, ne priuetur absque culpa iure reddendi.

7 Tertia regula sit. Quando exigere est culpa lethalis, non ob aliquam circumstantiam tenentem se ex parte actus, sed ob circumstantiam personalem ipsius exigentis, vt si verbi gratia, malo fine petat, vel ratione voti castitatis, quo ligatus est, sit sacrilegus petendo, tunc tantum abest, vt reddens peccet, vt potius reddere teneatur. Probatur primo. Quia cum actus ille non sit ex sua natura illicitus, sed ex circumstātia se tenente ex parte exigentis, idem met actus, vt se tenet ex parte coniugis reddentis, in quo non reperitur aliqua circumstantia vitians, erit licitus, imò & debitus ex iustitia. Secundo: quia voto castitatis se astringens non amisit dominium corporis alterius coniugis per matrimonium acquisitum, sed tantum peccat exigens, in ordine ad Deum, qui fidem voti violat: ergo tenetur coniux exactus reddere petenti rem suam: sicut si numos apud alterum à se depositos, peteret ad fornicandum. Et confirmatur, si quis apud inopem centum aureos deposuisset, & postmodum, nec donans illi inopi, nec ipsi promittens, soli Deo voueret se illos minimè petiturum, teneretur inops exigenti illos reddere, vt potè nullum ius retinendi habens, nec ob id diceretur cooperari sacrilegæ fractioni voti petentis: ergo similiter in nostro casu. Tandem probatur rationibus, quibus nume. 4. probauimus primam regulam: quæ etiam hanc confirmat. Hanc regulam ita vniuersaliter tradunt Adrianus quodlibeto 2. art. 1. in solutione ad 1. litera H. folio 31. in paruis voluminibus. Petrus de Soto lect. 16. de matrim. in fine: & specialiter in voto, quando eo astrictus petit ab eo, qui non vouit, teneri hunc reddere, docent Adrianus, & Petrus de Soto ibidem. Ioannes de Neapoli quodlib. 8. D. Anton. 3. p. tit. 1. capit. 22. §. 2. ad finem. Ang. matrimonium 3. impedimento 5. numero 5. Tabiena verb. impedimentum, impedimento 2. quæst. vltima. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 1. num. 6. Ledesma, 2. p. 4. 55. art. 1. ad finem. Veracruz 1. p. Speculi, art. 15. in fi. & in appendice ad illum art. fol. 122. Medina lib. 1. summæ c. 14. §. 6. fol. 86. Stunica de voto, q. 3. nume. 62. Angles florib. 1. par. de matrimon. quæst. 11. de impedimento ordinis, art. 3. post 1. diffic. dub. 3. Bartholom. à Ledesm. de matri. dub. 20. conclus. 1. Henriquez lib. 11. de matrimo. cap. 15. nu. 8. Manuel 2. tomo summæ cap. 90. numer. 4. Petr. de Ledesm. de matri. quæst. 53. art. 1. dub. 2. quod mouet post 2. dub. principale. Quare audiendi non sunt Doctores asserentes coniugi voto castitatis astricto minime teneri alterum reddere. Hi sunt Richard. 4. d. 32. art. 2. quæst. 1. corp. in fine, & ibi Guilelm. Vorrilong. quæst. vnic. artic. 2. conc. versic. dico tamen. Astensis summ. 2 p. lib. 8. tit. 10. art. 2. q. 2. Henric cap. scripturæ. nume. 8. de voto Sylu. matrimon. 7. q. 5. d. 6 Arm. verb. debitum nu. 19. Anto. Cuc. lib. 5. instit. maior. tit. 12. num 19 Palacios 4. dist. 2. dispu. 2. fol. 723. vers. exquires. Vgolin. de matrim. cap. 10. nume. 2. idem sequitur Adrianus. 4. q. 14. de matrimon. vers. tertio contingit, cum hac tamen moderatione, dum vouens castitatem, voluit abdicare à se, quantum in ipso est, carnalis commercij potestatem. Quam moderationem admitto, si vir vouens intimaret vxori se velle ita Deo per votum castitatis obligari, vt nullum prorsus ius habeat deinceps in ipsius vxoris corpus: sicque acceptaretur ab vxore: tunc enim iam deinceps cum vir amiserit ius petendi per pactum illud, non tenebitur vxor reddere: iuxta ea, quæ dicemus num. sequenti. Secus si soli Deo obligetur per votum, etiam animo ius in vxoris corpus amittendi. Quia adhuc dominus manet corporis vxoris, & ius pristinum in illud retinet, quamuis sacrilegus voti fractor sit, illo vtens, petendo: sicut eleemosynæ promissæ quibuscunque verbis, & quacunque intentione cum emittatur, manet dominus qui vouit, donec tradat pauperi. Minus est audiendus Syluest. proximè citatus, docens non tantum coniungi voto ligato non teneri alterum reddere, sed etiam peccare reddendo. Hæc dixerim, quando alter tantum, & absque alterius licentia coniugis, voto castitatis astrictus est. Nam quando de alterius licentia vouit: dicam infra disputatione 36. numero 10. & 11. & quando vterque vouit, disputa. 37. per totam.

8 Ab hac tamen regula, quo ad reddendi obligationem, excipiendus est casus, quando vitium personale priuat coniugem iure debitum exigendi: tunc enim alter reddere non tenetur, sed iuste potest denegare, vt si coniux contrahat affinitatem cum altero coniuge per copulam cum eius consanguinea, vel cognationem spiritualem cum eo (retenta opinione dicenti hanc cognitionem priuare iure petendi: de qua hoc lib. 1. disput. 26. disputabitur.) Probatur: quia cum petens nullum ius habeat, nec reliquum dare tenetur: vbi enim nulla est petitio, nulla est moral. leg. si pupillus, 127. ff. de verb. oblig. & ex quo actor perdit ius petendi, reus habet ius non debendi, negandi, & excipiendi. Præterea: quia c. discretionem, & capit. tuæ, de eo qui cognou. consang. dum decidunt hunc incestuosum teneri reddere vxori innocenti: eam reddunt rationem, ne eius delictum officiat innocenti, iureque suo absque culpa priuetur: ergo apertè volunt omnino officere delictum illud coniugi noxio culpæ, vt exigere non possit, & vt sibi exigenti alter minimè teneatur reddere (& intellige hoc de affinitate, propter illam præcisè, seclusa adulterij, quod interuenit, ratione, atque ita adhuc ius hoc amitteret, nec teneretur alter etiam adulter reddere: teneretur autem ob delicti compensationem, vbi nulla affinitas, sed solum adulterium adesset.) Ita generaliter docent asserentes, quoties coniux exigendi ius amiserit, eximi alterum à reddendi obligatione, Sot. 4. d. 32. quæst. vnica, vers. præscindendo, vbi Palud. quæstio. 1. art. 2. concl. 4. nu. 9. Supplem. Gabriel. ibi. q. 1. art. 2. concl. 11. Almain ibi. quæst. vnic. Ouandus q. vnic. proposit. 2. D. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 20. §. 10 Caietan. summa, verb. matrimon. c. vltim. de peccatis in vsu coniugij, § primus est, in fi. Nider in summa, præcepto 6. c. 4. vers. sunt autem hi casus, & specialiter vbi alter coniux contraxit cum altero cognationem spiritualem, docent Glos. capit. nosse, verb. non fraudentur. 30 q. 1. Palud. Almain. D. Anto. proxime citati, Turrec. c. sciatis. 33. q. 4. ar. 1. num. 2. casu 4. Et quando alter coniux contraxit affinitatem cum altero, docent idem Archid. c. qui dormierit, in initio 32. quæst. 7. Host. cap. transmissa, in fine, de eo qui cogno. consang vbi Ioan. And. ad fin. Anchar. in fi. Card. in fi. Abb. nu. 7. Henric. nu. 3. Anton. in fi. Alex. de Neuo. nu. 8. & 9 Præpos. ad finem. Rosell. verb. impedimento 8. numero 17. Sylu. verb. luxuria. q. 4. dict. 4. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 3. nume. 5. Victoria sum. de matrimonio, numero 288. Anton. Cucus lib. 5. Inst. maiorum. tit. 11. num. 123. Gutierrez lib. 1. q. canon. c. 23. numer. 6. Alex. Carrer. lib 5. de sponsalibus, c. 23. Matienz. lib. 5. recop. tit. 1. rubrica glos. 1. num. 103. Capua. p. 1. decision. lib. 2. c. 80 num. 12. Palacios 4. d. 34. disput. 2. fol. 777. versic. quod si obieceris. Emmanuel Sa sum. ver. debitum coniugale, vers. qui coniugis cognatum. Petrus de Ledes. de matrim. q. 55. art. 6. dub. vltim. §. his non obstantibus. Quare non est credendum Hugoni, c. nosse. 30. q. 1. & Hostien. c. si vir. nu. 3. super versicul. patrocinari, de cognat. spirit. docentibus coniugem ratione cognationis

arceri

arceri à debito petendo, verum, ipsi exigenti teneri alterum reddere, Nec etiam credendum est Greg. Lop. l. 13. in fi. tit. 2. p. 4. & Led. 2. p. 4. q. 60. art. 4. paulo post principium, & in fin. vbi dicunt viro incestuoso petenti teneri vxorem reddere, non obstante affinitate contracta. Ducuntur, quia Matth. 5. sola fornicationis causa concessit Christus posse vxorem dimitti, item quia cum in hoc casu non inueniatur exceptio aliqua, dicendum est non eximi coniugem ab obligatione reddendi. Quo argumento vsus est Alex. III. c. quoniam, de coniug. lepros. ad probandum coniugi leproso reddendum esse debitum. Sed dic testimonium illud Christi intelligi de dimissione quo ad diuortium, & cohabitationem, & ita fateor in hoc casu non permitti: secus quo ad debitum coniugale negandum (vt cum multis explicui disp. praeced. numer. 19.) Ad aliud fundamentum respondeo, ex. cap. discretionem, & c. tuae. clarè colligi hanc exceptionem, vt probaui initio huius numeri.

9 Aliqui tamen Doctores intelligunt, vt coniugi contrahenti affinitatem non teneatur alter reddere, tunc minime procedere, quando hic innocens petijt debitum ab incestuoso. Quia ex tunc videtur reconciliatio facta, & proinde non licebit amplius debitum negare. Argumento, c. si vir, de adult. & cap. proposuit, de coniug. seru. Potest etiam idem probari, ex c. cum Vintoniensis, de elect. ibi. *Nos attendentes, quod isti post primam electionem admiserant illos*. Vbi Glossa verb. admiserant, notat ex eo textu, & alijs, quos refert, nullum posse reprobare quod semel approbauit: ac proinde electores admittentes aliquem iure suffragij priuatum, amittere ius illum repellendi. Sic ergo coniux, qui incestuosum admisit ad copulam, non poterit deinceps illi debitum negare, objiciens illi affinitatem ratione incestus contractam. Ita tenent Host. c. transmissae, de eo qui cogno. consang. in fi. Archid. Io. Andr. Anchar. Card. Henricus, num. praecedenti allegati. Ceterum omnino dicendum est, quamuis semel, & saepe coniux sciens & prudens debitum petierit ab incestuoso, non censeri remissionem, ac proinde non amittere ius negandi debitum. Probatur primò. Quia cum haec priuatio petendi debitum non sit in fauorem alterius coniugis innocentis, sed in poenam incestus, & affinitatis contractae, nequit coniux innocens hanc poenam remittere. Secundo, quia ex eo quod coniux iure suo vtatur debitum exigens, non priuandus est iure negandi quod habet. Tertio. Quia alias frustra decideretur, cap. transmissae, de eo qui cognou. consang. hunc incestuosum minimè posse exigere, ac teneri reddere, si per primam alterius coniugis exactionem, fieret habilis ad petendum. Nec obstant. cap. si vir, & cap. proposuit, pro contraria sententia allegata. Quia loquuntur, vbi coniux ratione adulterij amittit ius petendi. Cum enim talis priuatio sit in coniugis innocentis fauorem, potest innocens remittere, & censetur facta remissio per copulam subsequentem. At in nostro casu priuatio non est in fauorem innocentis, sed in delicti poenam. Nec obstat etiam c. cum Vintoniensis, de elect. quia respondet bene. Anton. cap. finali, in fine, de eo qui cogn. consang. ibi, priuatum iure eligendi, admitti, vt eligat iure proprio, nec esse perpetuo à iure eligendi exclusum: at incestuosum admitti ad copulam ob ius, quod habet in eum coniux innocens, esseque perpetuo iure exigendi priuatum. Et ideo hanc sententiam tuentur Antoni. Abbas, Alexand. de Neuo. Praepos. Rosel. Syluest. Couar. Anton. Cucus, Alexand. Carrerius, Gutierrez, Matienzo, Palacios, Capua. num. praecedenti allegati. Et non esse in coniugis potestate hanc poenam remittere, vltra omnes citatos docent etiam Caiet. in Opusculis, to. 1. tract. 31. responsionum 17. in 4. responsione, vers. & quoniam. Supplementum Gabriel. 4. d. 41. q. 1. art. 3. dub. 1. in solutione ad 1.

10 Quod coniux impetret dispensationem ad petendum debitum super impedimentum affinitatis, aut cognationis, siue altero annuente, siue renunente, iam deinceps non poterit ex hoc capite, illi negari debitum. Quia per dispensationem restitutum est sibi pristin. exigendi, ius: nec in ea obtinenda consensus innocentis coniugis desideratur: cum priuatio illius iuris solum sit in poenam delinquentis, & nullatenus in fauorem innocentis, vt numero praecedenti diximus.

11 Grauius autem dubium est. Vtrum coniux peccet lethaliter reddendo incestuoso petenti ante impetratam dispensationem affinitatis, aut cognationis. Et quidem pars affirmatiua suadetur. Primo, quia cùm non teneatur reddere (vt probauimus, num. 8.) videtur cooperari culpae lethali exigentis: subinde simili culpa inuolui. Et eam esse cooperationē, & consensum in peccatum, videntur aperte docere D. Thom. 4. d. 32. q. vnica. artic. 5. quaest. 3. ad 1. & art. 2. quaest. 3. ad 2. D. Bon. ea. d. 32. art. 3 quaest. 1. in fi. vbi Supplementum Gabr. quaest. 1 artic. 2. post 11. conclusionem, ver. si dicitur faciens. Adrianus. 4. q. 14. de matrimonio, in solutione ad 1. rationem. Turrecr. cap. sciatis 33. q. 4. art. 4. num. 6. in solutione ad. 2. Abul. cap. 5. Matth q. 141. ad 1. Couar. 4 decret. 2. par. cap. 3. §. 1. num. 6. vbi dicentes stare vt peccet exigens, & non reddens, opponunt reddentem cooperari, & consentire peccato exigentis, & respondent non dici reddentem consentire, dum necessitate coactus reddit, sed potius tunc patitur, secus si sponte, & voluntariè reddat: consensus enim est actus voluntatis. Cum ergo in hoc casu coniux nulla necessitate coactus, sed sua sponte debitum reddat, cooperabitur, & consentiet peccato exigentis. Quare Abulen. ibi refert ex doctrina, si coniuges non tenerentur mutuo copulam, peccante exigente, peccaturum similiter reddentem. Et confirmatur, quia alij Doctores ob id excusant à culpa reddentem, dum exigens delinquit. Quia reddit alienum, & debitum, ad quod lege iustitiae constringitur. Sic Alen. 2. p. quaest. 166. membro 3. in fin. Astensis summa. 2. p. lib 8. tit. 10. art. 4. quaest. 3. Sotus 4. d. 31. quaest. 1. artic. 3. paulo post principium. Verac. append. ad. 1. p. Speculi, articul. 15. fol. 124. §. ad id quod in principio. Ledes. 2. p. 4. q. 55. art. 1. ad fin. Palacios. 4. dispu. 32. disp. 1. fol. 710. versic. veruntamen coniux. & disp 2. fol. 722. verb. objicies. Stunica de voto q. 3. nu. 61. Petrus à Ledesma de matrim. q. 53. art. 1. dub. 2. quod mouet post 2. dubium principale, §. in huius rei expositionem. Sed in hoc casu coniux non reddit alienum, debitum lege iustitiç, ergo admittet eandem culpam petentis. Secundo, quia hac ratione coniux innocens dubius de valore matrimonij, peccat reddens adultero non dubitanti, quia solum excusabatur a culpa, ratione obligationis reddendi, quae propter adulterium cessat (vt diximus lib. 2. disput. 41. numero 49.) vbi nume. 48. diximus peccare reddentem priori bimestri ante consummatum matrimonium. Quia tunc reddere non tenetur. Quod idem docet Vasquez 1. 2. quaest. art. 6. disp. 66. nume. 33. Cum ergo in nostro casu coniux reddere non teneatur, peccabit reddendo peccato cooperationis, & consensus in peccato cooperationis, est consensus in peccatum exigentis. Atque ita in proprijs terminis docent Palu. 4. d. 34. d. 2. vers. quod si obieceris. Petrus de Ledes. de matrim. q. 55. art. 6. dubio vltim. §. his non obstantibus. Et clarè videtur sentire Abb. cap. fin. in fine, de eo qui cognou. consanguin. vbi dicit viro incestuoso petenti non debere vxorem acquiescere, quamuis ille patiatur incontinentiae periculum. Et retenta hac opinione, idem videtur dicendum, si voto castitatis astrictus petat debitum ab altero coniuge, peccabit enim alter reddendo, quoties lex iustitiae non cogit reddere: vt priori bimestri ante consummatum matrimonium, vel si ille adulteretur, cum ipse sit innocens. Quia eaedem rationes militant, atque ita Adrian. Couar. Ledes. Verac. Stunica, Palacios duobus prioribus locis, proximè citati, coniugem reddentem voto astricto petenti, ideo à culpa excusant, quod reddat debitum lege iustitiç. Quod in hoc casu cessat.

12 Quamuis autem negare non possim rationes has vrgentissimas esse: mihi persuadeo minimè peccare coniugem reddentem tali incestuoso petenti: aut voto castitatis ligato, adulteroque, aut priori bimestri ante consummatum matrimonium: in quibus euentibus lex iustitiae non cogit ad reddendum. Ducor primò. Quia hoc non est cooperari delicto alterius (vt probaui, numer. 4.) quare non est cur crimen sit. Secundo, quia si dubius de valore matrimonij petat à non dubitante, potest hic non reddere: quia ille ius non habet petendi, potest etiam reddere (vt probaui, libro 2. disputat. 41. numero 56.) Nam cum sit in possessione pacifica, potest vti plenè sua possessione, petendo, & reddendo, nec aliquo modo illa spoliari debet ob alterius dubium. Sic ergo in nostro casu,

cum

cum coniux innocens nullo delicto, aut voto se astrinxerit, non est cur ob votum, vel delictum alterius, quæ suos solos authores afficiunt, iure & possessione petédi, & reddendi priuetur. Et confirmatur ex ratione textus capit. transmissæ. & cap. tuæ, de eo qui cognou. consang. vbi deciditur incestuosum cum consanguinea alterius coniugis, non posse petere, at teneri reddere, & subditur hæc ratio. Quia affinitas post matrimonium contracta, ei coniugi officere non debet, qui iniquitatis particeps minime fuit, nec suo iure debet absque sua culpa priuari. At valde officeret, si innocens peccaret reddendo, cum priuaretur plena possessione, qua secluso voto, & delicto alterius gaudebat, essetque ei necessarium semper petere, vt matrimonio absque culpa vteretur, scrupulisque non immodicis vexaretur, dum petit, an ea sit petitio, vel potius redditio, propter alterius coniugis voluntatem nutibus intellectam. Tertio: quia vbi voto astrictus coniux adulterium admisit, votum non ligat alterum ne reddat: cum solum vouentem obliget: nec etiam adulterium: Quia solum libertatem reddendi præstat innocenti, absoluens illum à debito iustitiæ in fauorem suæ innocentiæ, nec est cur priuilegio in suum fauorem inducto, cogatur in proprium damnum & onus vti: contra capit. ad Apostolicam, de regular. & ca. si de terra, de priuileg. Nec obstant in contrarium adducta. Quia ad primum, & confirmat. dici potest, hanc redditioné non esse omnino spontaneam, sed quodammodo coactam, ne vxor innocens plena possessione per matrimonium comparata, absque sua culpa priuetur: cogaturque semper contra pudorem naturaliter feminis insitum petere, & scrupulis angi, sit petitio, nec ne. Præterea potest dici eam non esse rationem adæquatam, cur non peccet reddens, sed accommodatam, & sufficientem casui, in quo alter coniux reddere tenetur. Ad secundum dic disparem esse rationem: Quia coniux ille dubius, quantum in se est, arcetur omnino ab vsu matrimonij, ne se incontinentię periculo exponat, & solum ratione possessionis, & iuris iustitiæ alterius permittitur ei reddere, quare his cessantibus peccat reddendo. At in nostro casu coniux innocens est in omnimoda possessione matrimonij, nec aliquo impedimento laborat, quo minus petere, aut reddere possit. Quare loquens de affinitate tuetur hanc sententiam Ledesm. 2. par. 4. quæst. 60. artic. 4. paulo post principium: vbi dicit esse probabile, viro incestuoso, non teneri vxorem reddere: at licite posse. Nec modicum vrget pro hac parte tot doctores, numero 8. relatos de hoc agentes, solum dixisse licere innocentem denegare debitum incestuoso, nec meminisse obligationis. Et loquens de voto Palacios admittit stare, vt redditio voto astricto sit libera, & adhuc culpa vacet: dicit enim 4. dist. 32. disput. 2. fol. 722. column. 1. in fine, & sequenti, quando vterque coniux castitatem vouit, peccare exigentem, non tamen reddentem: & statim fol. sequenti, vers. exquires, dicit non teneri reddere. Id tamen fatendum est, siue hanc, siue illam sententiam sequamur, posse coniugem innocentem exactum, esto reddere non posset, ne exigentis culpæ assensum præstet: accessum habere, non ea mente vt reddat, sed animo vtendi petitione debiti. Quia hæc est sibi permissa, nec hoc iure ob alterius exactionem, priuandus est.

13 Hinc deducitur, si sit periculum innocentiæ in coniuge priuato iure petendi ob affinitatem, aut cognationem, teneri innocentem lege charitatis ei succurrere, siue petendo, siue reddendo exigenti, quando spes est fore, vt sic abstineat ab incontinentia illa. Dixi, ob affinitatem præcisam ab adulterio, vel si alter coniux aliud admiserit adulterium, quo casu ratione adulterij non potest debitum negare. Quia ratione adulterij vbi coniux alter est innocens, non tenetur reddere aliás patienti incontinentiæ periculum, nec ab eo petere. Ratio disparitatis est: quia lex charitatis obligat ad subueniendum necessitati proximi, absque proprio dispendio: at per copulam cum adultero, incurrit innocés graue damnum, amittit enim ius celebrandi diuortium: nullum autem patitur, accedens ad impeditum ratione affinitatis, aut cognationis, cum adhuc liber maneat ad deinceps non reddendum (vt probauimus numero nono.) Quare, & si lex iustitiæ tunc non obliget, eo quòd alter amiserit ius: obligabit tamen lex charitatis: quandoquidem licitè potest petere, & reddere: & licet alter peccarit petendo, ipse reddens nullo modo peccat (vt probaui nume. præcedenti:) & ex alia parte vitat maius peccatum, nempe, adulterium, aut pollutionem alterius coniugis. Nec est audiendus Abbas oppositum docens: vt retuli, nume. 11. ad finem.

14 Admonuerim tamen coniugem ipsum, qui affinitatem, aut cognationem contraxit, aut voto castitatis ligatus est, non posse reddere debitum alteri, quoties ex lege iustitiæ reddere non astringitur: vt propter adulterium alterius (seclusa compensatione cum adulterio incestuosi.) & priori bimestri ante consummatum matrimonium, quo tempore reddere est liberum. Probatur, de incestuoso, ex c. transmissæ, de eo qui cognou. consang. vbi de tali incestuoso sic dicitur. *Non cognoscat eam quamdiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus, & tunc ad ipsam non sine graui cordis dolore accedat.* Vbi pondero solum huic concedi facultatem accedendi ad vxorem, quando legitimè fuerit exactus, & vt vulgo dicitur, *à mas no poder.* Id enim important ea verba. *Non sine graui cordis dolore accedat,* hoc est, coactus lege iustitiæ, ne innocentem suo iure priuet. Ergo quando nulla lege cogitur, tenetur non accedere. Et confirmatur: quia cum copula illa sit incestuosa, nempe, cum affini, est omnino illicita, solumque excusari potest ob fortius iustitiæ debitum: ergo vbi non est debita, est illicita. Atque ita de incestuoso tenent Syl. matrimonium 8. quæst. 15. dict. 7. & Petrus de Ledesma de matrimonio quæst. 55. artic. 6. circa 3. statum affinitatis, dub. 4. in solutione ad 1. fol. 445. vbi docent, actum huius incestuosi esse illicitum, & incestuosum, quoties non est ex iustitia debitus. Et Sylu. clarius dixit esse culpam mortalem incestus, quoties sine iniustitia potest hic incestuosus negare debitum. Insuper probatur idem, de coniuge castitatis voto astricto: quia votum castitatis obligat vouentem ad omnino abstinendum ab omni actu venereo: & solum excusatur coniux reddens, propter fortius vinculum iustitiæ superueniens: ergo quoties hoc vinculum deficit, tenebitur omnino à petitione, & redditione abstinere. Et confirmatur: quia non minus obligat votum castitatis ad omnimodam castitatem seruandam, quam votum religionis ad illius ingressum, sed vouens relig. & postea ducens vxorem tenetur, quandocunque sibi fuerit permissum, alterius ratione adulteri, religionem ingredi: ergo voto castitatis ligatus tenetur ad omnimodam castitatem, quoties lex iustitiæ non cogit ipsum reddere. Quod si obijcias, esse priuilegiũ innocentis, vt ob non seruatam sibi fidem ab adultero, possit ea exceptione vti, & non reddere: nemo autem cogẽdus est vti suo priuilegio cap. si de terra, de priuileg. Dic hoc verum esse, ex vi priuilegij, secus si ex vi alterius legis obligabatur ad aliquid, à quo ratione impedimenti excusabatur, quod per priuilegium aufertur, tunc enim non ex vi priuilegij, sed ex vi illius legis obligatur ad illo vtendum. Vt agens de obligatione habentis Bullam ad audiendum Missam tempore interdicti, optime explicat Suarez. 3. part. quæstion. 83. artic. 6. disputat. 88. sect. 6. §. solet etiam hic interrogari. Quare agens de voto videtur clarè hanc sententiam tenere Cai. summa, verb. matrimonium, c. vltimo, de peccatis in vsu coniugij, versi. 9. caput, Ibi ait ideo coniugem voto castitatis ligatum teneri consummato matrimonio ad reddendum: quia tenetur maiori vinculo reddere: & paulo inferius dicit teneri ad omnino abstinendum, quandocunque fuerit in sua libertate, & quamuis addat, *Scilicet mortua vxore.* Est exemplum, quod non arctat regulam. Idem videtur sentire Adrianus IV. q. 14. de matrimonio, vers. 3. contingit, vbi dicit, habenti votum non solam exactionem debiti esse mortalem, sed quãcunque etiam commixtionem voluntariam. Et expressius tenent Palud. 4. d. 38. quęst. 3. art. 6. num. 43. & Sylu. matrimonium 7. q. 5. dict. 6. & matrimonium 8. q. 15. dict. 7. vbi aiunt, voto astrictum excusari reddendo: quia tenetur: vnde si non tenetur reddere, dicunt non excusari. Quia absque causa necessaria ageret aduersus votum continentiæ, cui opponitur petere, & reddere. Quid dicendum, si votum castitatis esset emissum post contractum matrimonium? Vt dicemus hoc lib. disp. 35. à nume. 33. Ex quibus infertur, emittentem votũ castitatis, ante matrimonium: & contrahentem matri-

mesticis famulari: quod multum obsequium nequit diu, & suauiter impendi, absque indiuidua vitæ consuetudine: ergo ad eam retinendam natura ipsa rationalis inclinat. Tertio, quia propagatio, & commoda prolis educatio, ad quam natura ipsa inclinat, matrimonijq; vinculum instituit, esse nequit seclusa parentum cohabitatione. Cum enim filius apud vtrumque parentem educandus sit, nec commodè educari, nec institui potest, illis non cohabitantibus, cum varijs rebus proles indigeat, quarum alteræ feminis, alteræ autem viris propriæ sunt. Tandem, quia verba Adami statim, ac mulier de eius costa producta fuit, eius naturalem propensionem significant, nempe Genes. 2. *Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ.* Quæ verba de adhæsione per simultaneam habitationem, intelligunt D. Thom. ad Ephesios 5. lect. 10. & Abulens. c. 19. Matth. q. 23.

5 Quarta conclusio. Possunt coniuges mutuo consensu separari quo ad thorū, probatur ex 1. ad Corinth 7. *Nolite fraudare ad inuicem, nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi.* Et ex D. August. & refertur c. quod Deo, 33. q. 5. ibi: *Tanto sanctius inter vos coniuges manebatis, quanto sanctiora, ac concorditer placita seruabatis.* Et ex D. Greg. & refertur c. sunt qui, 27. q. 2. vers. si verò ibi: *Si verò vtrique conueniat continentem vitam ducere, hoc qui audeat accusare?* Sic Sotus 4. d 27. q. 1. art. 4. vers. at verò circa mortem. Hoc tamen debet intelligi duplici moderatione. Altera est, dūmodo legitima adsit causa, vt amor cōtinentiæ seruandæ: secus quando odio, aut indignatione ducti coniuges, cōmuni consensu separantur. Altera, ne patiatur vterque, aut alteruter incontinentiæ periculum. Vtraque moderatio colligitur ex testimonio D. Pauli 1. ad Corinth. 7. proxime adducto, causa enim iusta significatur in illis verbis, *Vt vacetis orationi.* Ne sit incontinentiæ periculum in illis: *Nisi forte de consensu ad tempus, & iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.* Et docent Host. c. veniens, nu. 1. de regular. vbi Io. And. nu. 9. Ant. nu. 10. Card. in fine, Abb. num. 6. Quare iudex Ecclesiasticus nullo modo permittere debet coniuges iuuenes separatos esse, ob incontinentiæ periculum. Vt benè tradunt Abb. c. 1. nu. 7. de coniug. leprос. & ibi Alex. de Neuo, num. 6. Potestq; ex offic. propter hoc periculum compellere vtrumque. Vt tradit idem Abb. c. ad id quod, nu. 3. de spons. (Quando autem vltra communem consensum voto se astrinxerant coniuges, ad quid teneantur, & an possint resilire? dicendum est hoc libro disput. 35. à nu. 18.) Et licet iudex non cōpellat, lex charitatis obligat coniugem, vt alteri in hoc periculo constituto subueniat: quamuis pp illius consensū, non violetur iust.

6 Quinta conclusio. Potest iudex Ecclesiast. censuris, & inuocato sæcularis auxilio, coniuges ad cohabitandū compellere, & vi adducere coniugem, qui separatus est. Probatur ex c. literas, ad finem, de rest. spol. ibi: *Ad restitutionem plenariam debet Ecclesiast. censura compelli.* Et docent ibi Abb. n. 29. & c... de cōuers. coniug. Decius, l. 2. n. 74. vers. 3. fallit, ff. de reg. iur. Præp. c. 1. nu. 6 & ibi Alex. de Neuo, nu. 18. de spons. Brun. de spons. cōcl. 1. n. 8. Cou. 4. decr. 2. p c. 7. in princ. nu. 1. Ant. Cucus li. 5. inst. maior. tit. 11. n. 126. Matien. lib. 5. Rec. tit. 1. rubr. gl. n num. 90. Henriquez lib. 11. de matr. c. 16. num. 3. in fi. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matr. c. 54. ad fi. Idéq; dicendū est, si alter coniunx in eod. thoro, & mensa renuat esse. Vt benè tradit Anton. Cucus ibid.

7 Imò si de valore matrim. minime sit controuersia potest etiam iudex sæcularis ad id cōpellere: quia quamuis ea rōne, qua matr. est sacrā. sit res spirit. & fori Ecclesiastici, at qua rōne contractus est quidā ciuilis, potest etiam iudex sæcularis cōiuges ad mutuā fidem seruandam compellere. Sic Glos. c. non est, de spons. verb. vxores, ibi: *Per officium iudicis, vel Episc. loci.* Et ibi Abb. n. 6. Præpos. n. 9. Io. And. addit. ad Specul. tit. qui filij sint legit. §. vnico, lit. G. verb. præiudicialem. Ant. c. illud. n. 10. de præsum. Cou. 4. decr. 2. p. c 7. in initio, n. 3. Burs. cōs. 207. in fi. vol. 2. Matiezo, lib. 5.

8 Recop. tit. 1. rubr. gl. 1. nu. 92. Potest etiam iudex Ecclesiast. compellere coniuges ad reddendum debitum: vt constat ex c. ex publico. de conuersione coniugali, vbi Abbas, nu. 3. rectè aduertit id similiter posse iudicem sæcularem, vbi valor matrimon. est certus: ob rationem dictam.

9 Vtrum aut possit maritus vxorē ab alio detentam vendicare? negant Io. And. add. ad Spec. tit. qui filij sint legit. §. vnico, lit. G, verb. præiudic. Cald. c. non est, de spons. & multi alij, teste Abb. ibi. n. 6. idem Ant. ibi. nu. 11. & c. illud, de præsump. n. 10. Ducuntur, eò q vxor non sit in potestate viri, sicut filius est in patris potestate, l. si vxorem, C. de cōs. infert. At verius est, posse vendicare adiecta causa iuris canonici, & diuini. Quod optimè explicat Abb. cap. illud, n. 10. de præsump. sic. Vendicatio propriè non competit nisi habenti dominiū verū, l. in rē, in princ. ff. de rei vendic. vnde liberas personas hac actione vendicare non possumus, nisi adiecta causa illius iuris, quo sunt in potestate nostra Nam per adiectionem illius causæ denotatur non esse absolutā vendicationē verūq; dominiū, sed potestatem iure expresso cōpetentē. Et hac rōne pater filiū, ciuitas ciuem, religio monachum vendicat: quia igitur vxor licet æqualis sit viro quoad debitū coniugale, est tamen iure diuino sub illius potestate, inquantum non habet potestatē sui corporis, sed vir. 1. ad Cor. 7. est etiam in viri potestate quoad gubernationem, & obsequia domestica Genes. 3. *Sub viri potestate eris*, appellaturque penè famula viri, c. hæc imago, & c. mulierem, 33. q. 5. potest à viro non simpliciter vendicari quasi serua, sed adiecta causa iuris diuini, & canonici, quo mulier sub sua potestate est. Ita docent Abb. eod. c. illud, n. 10. & c. non est, nu. 6. de spons. vbi Alex. de Neu. nu. 14. Præpos. n. 9. Cou. & Matienzo, nu. 7. allegati. Ant. Cucus li. 5. instit. maior. tit. 11. nu. 151. Et similiter dicendum est, posse maritum ab vxore vendicari, adiecta causa iuris diuini, & canonici, quo potestatem habet in viri corpus teneturq; vir cohabitare, & illi assistere: vt probauimus num. 2. Sic Abbas, d. c. illud, nu. 10.

10 Et quamuis lis inter patrem, & filium prohibita sit, l. lis nulla, ff. de iudicijs, l. 2. tit. 2. p. 3. At potest filiusfamilias agere contra patrem repetendo propriam vxorem. Probat apertè, c. non est, de sponsal. vbi cogitur Rex Anglorum restituere vxorem filio repetenti. Atque ita aduertunt ibi Abb. nu. 2. Alex. de Neuo, nu. 5. Præpos. nu. 4. Couar. Matienzo, Anton. Cucus num. præcedenti allegati.

11 Ex dictis infertur primò, teneri vxorem ad comitandum virum alio mutantem domicilium. De qua re, & an valeat contraria consuetudo, vel pactum in ipso matrimonij contractu initum, & an aliquando vir teneatur comitari vxorem: late disputaui lib. 1. tota disp. 40. & seq.

12 Secundò infertur, quamuis vir possit modico tempore, non tamen posse diutius abesse: quia lex diuina obligat ad cohabitandum. Insuper constat ex c. 1. de coniug. lepros. ibi: *Cum vir, & vxor vna caro sint, non debet alter sine altero diutius esse.* Hanc aūt diuturnā moram explicant Host. eo. c. 1. n. 2. super verb. diutius, & ibi Io. And. nu. 6. Anchar. num. 5. esse, donec iudex requisitus ab altero coniuge, vel ex officio ob incontinentiæ periculum cogat ad cohabitationem. Ceterum dicendum est, id verum esse in casu illius textus, s. quando coniunx sanus à leproso timore infectionis recedit, extra eū tamen casum, arbitrio prudentis cōsideratis absentiæ causis, & incontinentiæ periculo id definiendū esse. Cum eo. c. 1. tēpus minime definiatur, arg. ca. de causis, de off. deleg. & l. at Prætor, ff. de iure delib. atque ita docent Glos. eod. c. 1. verb. diutius, vbi Abb. nu. 7. Præp. nu. 3. Alex. de Neuo, n. 6. Astensis, 2. p sum. li. 8. tit. 10. art. 2. q. 6. Menoch. de arbitr. lib. 2. centuria 5. casu 456. nu. 2. Nec valet statutum, aut consuetudo, vt viri diutius sine vxore sint: quia iuri diuino cohabitationem præcipienti aduersātur. Quod clare significat Alex. III. c. 1. de coniug. le. vbi præmissa hac consuetud. subit. *Quoniam igitur cum vir, & vxor vna caro sint, non debet alter sine altero diutius esse.* Et ita docent ibi Ant. nu. 4. Alex. de Neuo, nu. 3. Præp. n. 3.

13 Permissum tñ est viro, diu abesse ex causa iusta: vt si Princeps ad bellū conuocet, vel ad famil. gubern. & rem famil. tuendā id necessarium sit: quia in eo euentu vxor est irrationab. inuita, atq. adeo vir non tenetur illi morem gerere, subeundo bonorū iacturā, præbendo se Regi inobed. Præterea, quia coniuges in ipso matr. contractu pollicētur sibi mutuū obsequiū, & operarū cōionē, quantum ad œconom. & propriæ domus gub. & ad hoc tendit societ. cōiug. Ergo quoties viri prudentis arbit. ad famil. gubern. & rei famil. necessitatē, exigitur diuturna illa absentia, non debet censeri irrōnabilis, & illicita. Sic Sotus 4. d. 32. q. vnica, artic. 3. ad 1. vers. at vero, & li. 7. de iust. q. 3. ar. 1. vers. an vero. Nā. sum. Lat. c. 16. nu. 32. vers. 3. Manuel 2. to. sum. c. 90. num. 7. Addit autem optime Sotus illo art. 3. ad 1. vxorem absque

viri

viri licentia non poteſt abeſſe. Quia nec militiæ, nec alijs negotijs idonea eſt.

14 Vtrum autem teneatur vir ſecum deferre vxorem illũ comitari volentem. Videtur pars affirmatiua probari clarè ex c. quod ſuper, de voto, in fi. vbi deciditur, virum euntem in ſubſidium Terræ Sanctæ, teneri vxorem remanere nolentem, ſecum ducere. Quod idem habetur, l. fi. tit. 8. p. 1. ergo idem in quacunque alia viri profeſſione: cum eadẽ ſit ratio. Sed ſic exiſtimo diſtinguendum. Si vir proficiſcatur, ſtatim rediturus, aut nullibi notabilem moram facturus, ſed ad varia negotia peragenda diuerſis in locis tendat, credo non teneri ſecum deferre vxorem. Quia moleſtum nimis eſſet, valdeq; impediret iter, cum feminæ non ita facile, ac viri poſſint iter agere, magniſque expenſis opus eſſet: dedeceretque feminas ita peregrinari. Quare tunc vxor remanens eſſet irrationabiliter inuita. Si vero maritus alicubi ſit diu habitaturus, ſuppetantque illi neceſſariæ expenſæ ad transferendam vxorem: tenebitur ſecum ducere. Quia tunc rationabiliter vult vxor virum ſuum comitari. Et in hoc caſu intelligitur, d. c. quod ſuper.

15 Tertiò infertur, poſſe virum aliquam breuem peregr. abſq. vxoris conſenſu vouere. Cum ſit caput, poſſitq; abſque voto illam exequi: non tamen poterit lõgam peregr. vxore inuita promittere. Probatur, quia Deo minimè placent, quæ implenda ſunt cũ proximi damno, quale eſt huiuſmodi votum, quod in præiudicium debiti, & habitationis coniugalis vergit. Præterea, quia c. ex multa, §. in tãta, de voto, conceditur viro, vt poſſit abſque vxoris conſenſu vouere peregr. in ſubſidium Terræ Sanctæ, vbi Gl. ver. viri, & Abb. nu. 8. dicunt eſſe ſpecialiſſimum caſum fauore Terræ Sanctæ, & (vt dicemus, nu. ſeq.) non habet locũ, quando ſola eſſet peregrinatio, non in ſubſidium, ſed cauſa deuotionis. Ita docent Ant. c. ſcripturæ, num. 3. de voto, vbi Abb. nu. 8. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 22. §. 11. Roſel. vot. 2. nu. 8. Syl. votum, 5. q. 1. Abul. c. 30. Num. q. 83. Manuel, 2. tom. ſum. c. 90. nu. 7. Angl. Flor. 2. p. q. vnica, de voto, art. 7. poſt 9. diffic. dub. 3. concl. 1. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 8. fol. 1020. Quod ſi obijcias, vxor tenetur ſequi virum, quòd ſi nolit, ſibi imputet; ergo ipſa inuita poterit maritus exequi votum longæ peregrinationis, Dic vxorem non teneri ad quamcũque viri ſequelam, ſed ad eam ſolam, quæ ipſius ſtatui decet, quare non tenetur virum peregrin. votum exequentem comitari. Vt diximus lib. 1. diſp. 41. nu. 8. quare illud votum in vxoris præiudicium eſt. Vxor vero nullum peregr. votum exequi poteſt renitente marito, ſed opus eſt, vt aſſenſum præſtet. Tum, quia vxorem peregrinari dedecet, atque ita eſſet in viri præiudicium. Tum etiam quia in vouendi poteſtate nõ ſunt pares: eo quod vir ſit caput, & vxor ipſi ſubdita. (vt probaui diſp. præc. num. 8. vbi etiam an votum longæ peregr. viri ſit ipſo iure irritum, dixi.) Sic docent Abb. & Abul. ibid. Et iuxta hoc intelligendi sũt multi Doctores abſolutè docentes, virum non poſſe peregrin. voto ſe aſtringere, abſque vxoris conſenſu. Hi ſunt Inn. c. ſcripturæ, de voto, nu. 3. vbi Hoſt. ad fin. Io. And. nu. 8. Card. q. 14. Anch. nu. 13. Henr. nu. 7. lex fin. tit. 8. p. 1. debent enim intelligi, quando eſt votum longæ peregrinationis, ac ſubinde vxori præiudicans.

16 Excipiendum tamen eſt votum in ſubſidium Terræ Sãctæ eundi: poteſt .n. vir renitente vxore illud emittere, & exequi tenetur. Habetur expreſſe, c. ex multa, §. in tanta, de voto. Quia vxor poteſt ſequi virum, quod ſi nequeat, iuſſũ eſt, vt ad tẽpus contineat fauore boni publici totius Eccleſiæ. Dixi, in ſubſidium Terræ ſanctæ. Quia ſi peregr. eſſet ſolius cauſa deuotionis, vt nunc contingit, non gauderet hoc priuil. ſed neceſſarius eſſet vxoris conſenſus ad illud exequendum votum. Nam tex. d. c. de multa, de voto in ſubſidium diſponit, & cum ſit in præiudicium vxoris, non eſt extendendus, eo vel maximè, quia ſuſtinetur illud præiudicium ob fauorem boni publici, quod minime verſatur, quando peregr. eſt ſolius deuotionis cauſa, ſed ſola priuata vouentis vtilitas. Ita docẽt Suppl. Gabr. 4. d. 32. q. vni. art. 2. concl. 7. ad fi. Greg. Lop. l. 9. verb. *Ira Ieruſalem*, tit. 8. p. 1. Palac. 4. d. 32. diſp. 2. paulo poſt prin. verſ. porro autem. Stun. q. 3. de voto, nu. 69. Man. 2. to. ſum. c. 90. nu. 8.

17 De vxore autem, An ſimile votum poſſit emittere, & exequi viro contradicente, ſub iudice eſt. Quidam id admittunt, ſi non ſit iunior, ac de incontinentia ſuſpecta, ſitq; ita diues, vt poſſit gentem armatam ad bellum ſecum ducere. Quia licet tex. nil deſponat de vxore, at militat eadem ratio in hoc caſu: ita ſentiunt. Hoſtien. ſum. tit. de voto, §. ſi quis vouere poſſit, nu. 9. Inn. c. ſcripturæ, de voto ad fin. & ibi Card. q. 14. Henr. nu. 7. Abb. d. c. ex multa, nu. 9. Angel. 2. p. ſum. lib. 8. tit. 10. art. 2. q. 5. Abul. c. 30. Nu. q. 83. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 22. §. 1. Tab. matr. 1. §. fi. Nau. ſum. c. 12. nu. 62. Greg. Lop. l. 3. verb. *Nil la mugier*, tit. 8. p. 1. Lud. Lop. p. 1. inſtr. c. 46. §. pen. Capua, p. 2. dec. li. 2. c. 12. nu. 27. At probabilius eſt non poſſe. Quia mulier cum maiori cauſa diſcr. & minori Eccleſiæ commodo poteſt peregrinari: inſuper debet regi a viro, atque ita facilius tenetur ipſum ſequi, quam econtra. Quare par non eſt, vt diſpoſitũ in viro, ad vxorem extendatur. Ita docent D. Th. 4. d. 32. q. vni. art. 3. ad 1. vbi Dur. q. 2. nu. 8. ad 1. Palu. q. 2. art. 3. n. 25. ad 1. & d. 38. q. 3. art. 1. nu. 10. Suppl. Gabr. 4. d. 32. q. vni. art. 2. concl. 7. Syl. votum 5. q. 1. Lex fi. tit. 8. p. 1. Sot. 4. d. 32. q. vnic. art. 3. ver. at vero. Vigu. lib. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 10. in fi. Stun. q. 3. de voto, nu. 70. Man. 2. tom. ſum. c. 90. nu. 8.

18 An vxor teneatur aliqua obſequia impendere viro. Dixi lib. 6. diſp. 6. nu. 14. & 15.

SVMMARIVM.

Vir tenetur vxorem alere, & ibi remiſſiue, quid, quando dos non ſoluitur, aut vxoris culpa amittitur, aut indotata ducitur vxor, nu. 19.

Quid, quando culpa alterutrius coniugis, non ſimul vir & vxer habitant, ſed ſeorſum, nu. 20.

Quid ſi quando ſeorſum habitant, vir retineat dotem, aut indotatam duxerit vxorem, nu. 21.

Quid ſi vxor a viro percuſſa recedat, num. 22.

Quid ſi culpa non tendat directè ad ſeparationem, vt ſi vxor hæretica in carcerem perpetuum detrudatur vel vir bannitus ſit, aut in triremibus, nu. 23.

Quid, ſi is cuius culpa, ſeparatio facta eſt, velit cohabitare, cautionemque dare de non offendendo, & ibi, vltima culpa nocet. Quid ſi neutrius coniugis culpa fiat ſeparatio: vt propter morbum nu. 24. & 25.

An in extrema neceſſitate ſit præferenda vxor, parentibus, filijs, ceteriſq; viri cognatis, num. 26.

An vir pauper teneatur vxorem, & filios alere, & vxor diues teneatur virum alere, num. 27.

An vxor, & filij teneantur ex mutuo per virum pauperem ad ipſos alendos recepto atq. ita ex dote aut alijs proprijs bonis teneantur illud ſoluere? Refertur opinio affirmans, cum ſuis moderationibus, nu. 28.

Contraria Authoris quamuis extent res illo mutuo empta et ibi, Quid ſi vir prodige aluerit vltra debitum vxorem, an danda ſit illi dos integra, nu. 29.

Quid ſi vir tradat femina centum aureos tradendos viri creditori, & illa non tradat, ſed expendat in familia ſuſtentatione, an teneatur ipſa ex bonis proprijs ſoluere, ſi vir poſtea ſoluendo non ſit, nu. 30.

19 QVæſtio ſecunda. An coniuges teneantur ſibi mutuo alimenta præſtare. Prima concl. Vir tenetur vxorem alere. Conſtat ex l. pen. ff. vt in poſ. leg. l. ſi filia, §. 1. ff. fam. erciſc. l. ſi cum dotem, §. ſin autem. ff. ſol. matr. & latiſſimè proſequitur. Surd. de ali. tit. 1. tota q. 32. Et ratio eſt: quia ideo dotem vxoris recipit, vt matr. onera ſuſtineat, ipſi & famil. alim. præſtans, l. pro oneribus, C. de iure dot. l. dotis fructus, ff. eod. Quando autem dos promiſſa non ſoluitur, aut eius culpa deperditur, aut indotata ducitur a viro, an ſit alenda? dicam diſp. ſeq.

20 Intellige tamen, quando vxor viro cohabitat, ſi .n. abſq. viri culpa, propria temeritate ab eius conſortio recedat, alẽda minimè eſt a viro. Quia vxor debet eſſe in viri obſequio, c. hæc imago. 33. q. 5. ac proinde ſi obſequium debitum minimè præſtare velit, receptura non eſt alim. ſibi debita. Qui .n. non facit quod debet, non recipit quod oportet, l. ſi ea, C. de cond. inſer. l. Iu. § affinis, ff. de act. emp. Si autem viri culpa, vt ob eius ſæuitiã recedat vxor, alenda eſt. Nam cum ipſi non imputetur in viri obſequio non eſſe, ſed culpæ viri id tribuendum ſit, perinde cenſendum eſt, ac ſi in viri obſequio eſſet, l. iure ciuili, ff. de condit. & dem. vbi conditio habetur ac impleta, quando deficit culpa eius, cui implenda erat. Ita docent Cin. l. quod in vxorem, nu. 1. C. de neg. geſt. & ibi Bald. nu. 2. Salic. nu. 3. idem Bal. l. 1. num. 9. C. de legat. & ibi Iaſon, nu. 4. Alex. l. ſi cum dotem, §. ſin autem, nu. 7. ff. ſol. matr. Guido dec. 439. nu. 9.

Cuman.conf.175 num.3. Hyppol.l.vnica,nu.fi.C.de rap. virg.Tiraq.de retr.lign.§.10.gl.vn.num.14 & 16.Bertac. in repert.lit.M,verb.maritus alere, vers.maritus non debet: iuncto vers.maritus rixosus.Io. Lup.rubr.de don.inter vir.& vxor,§.64.nu.10.& c.per vestras,not.3.in prin. nu.4.& 6.Couar.4.decr.2.p.c.7.§.5.nu.2.Gutierr.q.cano. lib.1.c.24.num.7.Lara,l.si quis a liberis, §.si quis ex his, nu.34.& 35.ff.de lib.agnosc.Petrus Greg.Syntagm.iuris, lib.9 c.19.nu.4.Matienzo lib.5.Recop.tit.9.l.2.gl.1.num. 52. Caualcan.alios referens,2.p.decis 20.de contract.quæ in ordine est 67. num.2. Peguera decis.crimin.20.a num. 4.Barbosa,2.p.rubr.ff.sol.matr.num.41.Surdus de alimen. tit.1.quæst.32.num.17.& seq.& tit.7.q.16.a nu.1.Brunorius in suo compendio,litera M,verb.maritus,ver.maritus cogitur.

21 Hæc autem adeo vera sunt, vt quando sua culpa vxor recedit,vir quamuis dotem habeat,minime obligetur ad ipsam alendam. Quia vxor tenetur viro dotem tradere, & in ipsius obsequio esse,quare si in alterutro deficiat,cesset ipsam alendi obligatio. Vt bene docet Sur.de alim.tit. 7.q.16.nu.14. Et econtra, si vir in culpa sit, tenetur vxorem absque dote ductam alere. Quia si secum habitaret, ad id teneretur(vt dicemus disp.seq.n.8.)& cum viri culpa minimè habitet, gaudebit habitantis priuilegio,vt dixi nu.præced.Atq. ita docent Ioa.Lup.cap.per vestras,de don.inter vir.& vxor,notab.3.in princ.nu.4.vers.ego vero.Matien.alios referens,lib.5.Recop.tit.9.l.2.gl.1. num. 50.Barbosa,2.p.rubr.ff.sol.matrim.nu.43.

22 Hinc infertur vxorem a viro recedentem ob nimiam castigationem,alendam esse a viro, secus si moderata sit. Quia in priori casu,culpa viri est,in posteriori autem vxoris. Permissum est enim viro vxorem corrigere,moderateque punire,l.rei iudicatæ,ff.sol.matr. at cautè,& comiter oportet eam tractare. Talis namque est inter illos societas,qualis inter patrem,& filium,non cuiusmodi inter mancipium, & dominum. Vt eleganter docet Lud. Viues in lib.de off.mariti.c.de eligenda vxore,ad fin.Sic Lara,l. si quis a liberis,§.si quis ex his,nu.110. ff.de lib. agnosc. Surd.de alim.tit.7.q.16.num.5. Existimo autem exigi nimium castigationis excessum quo fuga hæc vxoris culpa vacet, ac proinde extra viri domum ea non obstante, ipsi debeantur alimenta. Quamuis enim vir aliquantulum rationis limites in corrigenda vxore excedat,non continuò licet vxori ab eius consortio aufugere.

23 Rogabis autem, quid dicendum sit, si vxor ob propriã culpam, vt hæresim,in carcerem perpetuum includatur? Videtur enim virum tunc ab alendi obligatione eximi. Quoniam culpa sua extra viri consortium est: nec vir, quamuis ob hæresim non celebret diuortium, tenetur in eo carcere illi cohabitare. Atque ita sub dubio, ee quandumque relinquens sentit Io.Lup.rubr.de dona.§.64.nu. 7.affirmant Simanchas de Cathol.instit.in priori editione. c.16.num.8.Rojas.Singul.126.Surd.de alim.tit.7. qu.21. num.9. Ceterum ex hoc capite,credo virum minime excusari (dico ex hoc capite: nam si dos publicetur ob id delictum,teneatur eo quod indotata maneat, necne vir ipsam alere,dicemus disp. seq.nu.10) Quare esto dos maneat apud virum, tenetur alere,si diuortium non celebretur ratione hæresis, & similiter si indotatam duxerat. Et ad hoc sentiendum ducor,quia culpa illa vxoris non tendit directè ad separationem habitationis,sicuti contingit, quando propria temeritate aufugit: vnde in separatione illa,nulla vxoris culpa versatur,sed tãtum in causa. Quis enim diceret vxorem, quæ culpa sua lepra infecta est, licet in causa sit præuisa,ob quam iustè vir ab eius consortio recedit, alendam ab eo minimè esse, quasi culpa sua scorsum habitantem? Accedit, vxorem teneri alimenta mittere viro pauperi, sua culpa bannito, & exulanti, (vt probauimus lib. 1.disp.41.nu.13.)Idemq; videtur dicendum, vbi vir culpa sua in triremibus esset. Tandem, quia (vt dicemus,nu.seq.) coniunx sua culpa recedens,ius alimentorum recuperat,si pœnitentia ductus velit cohabitare: at vxor in carcerem perpetuum inclusa, sui delicti pœnitentiam agit, parataque est viro cohabitare,vbi sibi permissum fuerit: non ergo ex cohabitationis defectu priuanda est alimentis. Ideo hanc senten. sibi contrarius tenet Simanchas in Cathol.instit.in 2.edi.tit.16. num.18. & 19.Et Sur.de alim.tit.7.q.16.num.14. quamuis in ea sit sententia,vt vir non teneatur in hoc casu alere vxorem, concludit tamen, subueniendum esse illi secundum regulas eleemosynæ, ne fame pereat.

24 Et ad decidendũ,cuius culpa separatio habitationis contingat,attendendum est semper ad vltimam culpam, iuxta regulam,l.illud 17.ff.de periculo,& commodo rei venditæ, ibi, *Aequum est posteriorem moram nocere*. Quare si vxor,quæ culpa sua recesserat, pœnitentia ducta ad virũ rediens, nolit eam admittere,iã ex tunc vxoris culpa purgata in virum transfunditur, tenebiturq. ipsi seorsum habitanti alimenta præstare. Ita docent Glos.ca.significasti, verb.materiam,in fi.diuort.vbi Host.nu.2.super verb.restitui.Io.And.nu.7.in fi.Ant.in fi.Anch.nu.7.Abb.num.8. Alex.de Neuo,nu.7.Card.nu.2 Præp.nu.4.Alex.cons.78. nu.1.lib.5.Barb.2.p.rubr.ff.sol.matr. nu.44. Et econtra,si ob sæuitiam mariti vxor inculpatè aufugerat, virq. cautionem de securitate sufficientem præstet,nec tanta sit eius sæuitia,quin cautione illa satis vxori consulatur,& vxor adhuc ad virum redire renuat,non tenetur ex tunc ei extra consortium suum existenti alimenta subministrare. Quia vltima ea culpa vxori nocet.Sic cum Fereto consil. 34.nu.18. docet Barbosa eod. nu.44.

25 Vbi autem neutrius coniugis delicto separatio contigerit, vt ob viri furorem, vel morbum contagiosum, cuius infectionis periculo vxor cohabitans exponeretur, alenda vtique est vxor seorsum habitans. Cum enim culpa vacet,par non est, vt damnum priuationis alimentorum habeat.Vt bene multis relatis docet Lara,l.si quis a liberis, §.si quis ex his,num.36.ff.de lib.agnos.Barb.2.p.rubr.ff. sol.matr.nu.43.

26 Dubitabis autem, in extrema indigentia constitutis vxore,parẽtib. & filiis,vel aliis mariti cognatis,cui potius teneatur vir subuenire? Henriq.li.11.de matr.c.8.nu.1.ait vxorem præferendam esse filiis,aliisq. cognatis,& refert pro se D.Tho.2.2.q.26.art.11.qui id minime dicit.Sed sic distinguendum est,extra casum extremæ necessitatis potius tenetur vir vxori,quam parentibus succurrere.Quia in ijs,quæ ad œconomicam rationem citra extremam indigentiam attinent,arctior est cõiugalis vnio.Iuxta illud Gen.2. *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ.* Et Matt.19. *Itaque iam non sunt duo, sed vna caro.* In extrema autem necessitate, potius parentibus est subueniendum.Quia est debitum antiquius erga parentes & ratio boni,quod est dilectionis obiectum,inuenitur eminentius in patre,teste D.Tho eo.ar.11.diligũtur enim parẽtes, vt principium:ac proinde maior est cũ illis coniũctio,quoad esse absolutè,cui in extrema necessitate subuenitur. Ita videtur sentire D.Tho.eo.ar.11.ad 1.& docẽt ibi Bañes in fi.& Arag.ibi,ad fi.Valen.2.2.disp. 3.q.4.puncto.5.corol.10.vbi bene colligit ex Caiet.ead.q. 27.art.12.filijs in extrema necessitate magis subueniendũ esse, quam vxori. Quia illi quoad coniunctionem magis amantur,cum sint aliquid substantiæ,& pars viscerum parentum, vxor autem non est pars viri.

27 Secunda conclusio.Maritus inops non tenetur vxorem alere:sicut nec tenetur filios,iuxta l.si quis a liberis,§.penul.ff de l.b.agno.& tradunt Bal.l.vbi adhuc.nu.25.C.de iure dot.Io.Lup.l.61.Tau.nu.11.vbi Castillo,n.23. Azeb. lib.5.Reco ti.3.l.9 nu.32.Barbo.l.si constante,25.in prin. nu.52.ff.sol.matr.Et ratio est quia non tenetur vxori vltra quam facere possit,l.etiam,& l.maritum,ff.sol.matri. Quinimo si vxor diues sit,tenetur viro inopi alimenta præstare,vt probat l.si cum dotem,23.§.si maritus,ff.sol. matr.ibi: *Quid enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris, maritum, vel vxorem, viri participem esse.* Et ita docent Specul.tit.qui filij sint legit.§.vni.num.40. Bar tract.de ali.nu.49.& d.l.si cum dotem,§.fin autẽ,nu. 6.vbi Alex.nu.9.Ioa.Lup.l.61.Tau.nu.11.vbi Castillo,nu. 24.Bertac.in suo reper.litera V.verb.vxor alitur,vers. vxor diues.Guido dec.439.nu.2.Lara multos referens, l.si quis a liber.§.si quis ex his,nu.14 ff.de lib.agnos.Ponta. de alim.c.14.nu.1.habetur to.8.tra.p.1. Pet.Gre.Syntag. iuris lib.9.ca.19.nu.5. Azebedo lib.5.Recop.tit.3.l.9.nu. 33. vbi & Matienzo glos.4. num.2. Surdus de alimen.tit. 1.q.35.nu 6.& 7.& q.36.num.6.& 7.vbi nu.9. cum multis per eũ relatis docet, si bona dotalia minimè sufficiant, teneri vxorem ex bonis paraphrenalibus ea alimenta tribuere.

Hinc

28 Hinc infertur solutio grauissimæ quæstionis. An quando soluto matrimonio nulla viri bona supersunt, teneatur vxor bonis dotalibus soluere debita a viro contracta, ad ipsam, & familiam alendam? vt ad soluendam famulorum mercedem, domus locationem, vestes, & cibaria familiæ. Et similiter, an possint conueniri filij, teneanturque mutuum à patre inope acceptum pro ipsorum alimentis, soluere? Eadem enim prorsus est vtriusq; quæstionis decisio, & ratio: vt bene aduertit Surdus de alimen. titu. 8. priuilegio 48. n. 6. atq; ita omnes Doctores referendi, loquẽtes de vxore, asserentesq; teneri, id comprobant per Doctores id de filijs affirmantes. Multi Doctores (& satis probabiliter) opinantur, vxorem teneri, & filios ad dictũ æs alienum soluendum. Ducũtur primò. Quia vbi res aliena in vtilitatem alicuius conuersa est, quamuis eam minimè acceperit, tenetur saltem in subsidium accipientis, qui non est soluendo, vt constat ex l. ei qui 7. §. alioquin, C. quod cum eo, vbi habetur aliquo in re mea contrahente absq; meo mandato, teneri me si res in commodum meum conuertatur, & ex l. his solis, ff. de condict. indeb. vbi cum decernatur ius repetendi pecuniam competere solum contra recipientem, non contra eos quibus proficit: aiunt Gl. verb. proficit, & ibi Salic. n. 1. Paul. n. 2. hoc fallere in subsidium, si recipiens non sit soluendo, & quibus proficit habeant ex causa lucratiua, secus si onerosa: sed quando maritus, aut pater inops mutuo accepit pecunias, ad vxorem, & filios alendos, pecuniæ illæ cessere in vtilitatẽ vxoris, & filiorum, habentq; eas ex causa lucratiua, non autem onerosa: ergo viro, aut patre impotente ad soluendum, tenentur in subsidium. Probatur minor: quia pater, vel maritus inops minimè tenetur vxorem, aut filios alere (vt probaui nu. præced.) ac proinde alimenta ab ipso præstita non habebunt ex causa onerosa, scilicet, tanquam ipsis debita, sed ex causa lucratiua, & ex viri liberalitate: vnde, & pecunia in alimentis expensa, dicetur conuersa in vxoris, & filiorum vtilitatem. Nam (vt bene ait Matienzo libr. 5. Recopil. tit. 3. l. 9. glo. 4. n. 2.) versum dicitur in vxoris, & filiorum vtilitatem, quod in ipsis alendis à viro inope ad id non obligato, consumptum est. Secundò. Quoniam vbi aliquis occasione pecuniæ, aut rei cuiuscumq; alienæ consumptæ, fit ditior, tenetur, quamuis pecuniam illam, aut rem apud se non habeat, vt constat ex l. 2. ff. ad leg. Rhodiam de iactu, in principio, vbi habetur, si laborante naue mercium iactus factus sit, detrimentum futurum commune etiam eorum, qui propter amissas aliorum res, consequuti sunt, vt suas merces saluas habeant: sed occasione mutui accepti à viro paupere, vxor, & filij eo alimentati, sunt effecti ditiores, se enim aut proprijs bonis, aut mutuo accepto alerent, nisi pater, aut vir accepisset, prout nõ tenebatur: ergo viro, aut patre non existente soluendo, tenentur soluere. Et confirmatur: quia licet pater non teneatur ex mutuo filio familias facto, vt constat ex toto tit. ff. ad Senatuscons. Macedon. at si conuersum sit in rem patris, videlicet, ad quam pater subministrandam astrictus erat, tenebitur: vt constat ex l. sed Iulianus, 9. §. proinde, ff. eo. tit. Ergo quamuis vxor, & filij non teneantur ex mutuo per patrem, aut virum accepto ad ipsos alendos, tenebuntur tamen quando in eorum rem versum est, quia scilicet, eo alimenta, ad quæ vir non tenebatur, empta sunt. Tertiò, ex l. 61. Tauri, hodie l. 9. titu. 5. Recop. ex qua constat vxorem non teneri ex debito contracto à marito, nisi probetur versum esse in ipsius vxoris vtilitatem, in rebus, ad quas vir non tenebatur: at dum est inops, non tenetur ad alimenta: ergo vxor obligatur numos mutuo acceptos pro alimentis soluere. Tandem, quando vxor, aut filij sunt diuites, pater verò, aut maritus, pauper, probatur teneri. Debita contracta ab ipsa vxore, vel filijs, tenentur ex suis bonis soluere; at dum pater, aut vir est inops, tenentur vxor, & filij diuites ipsum alere, & suam familiam: ergo æs alienum ad hoc contractum, est verè debitum ipsius vxoris, & filiorum, ac subinde astringuntur illud soluere. Ideo hanc sententiam loquentes de filijs, tuentur Bar. dubitans, & cogitandum relinquens l. his solis, in fin. ff. de condic. indebiti. Ang. ibi. n. 1. Ias. n. 2. idem Iason, l. si me, & Titium, n. 3. ff. si cer. pe. & l. si eum seruum, n. 1. ff. eo tit. vbi Purpuratus, n. 5. Cepolla cautela 246. incipienti, quid si pater. Francis. Cremẽsis Singulari 36. incipienti. Tu mutuasti pecuniam. Ludouic. Roman. Singulari 20. incipienti, Pater erat pauper. Et loquentes in filio, & vxore, docent idem, Ioan. Lup. dubitans, & relinquens cogitandum rub. de donat. inter vir. & vxor. § 69 n. 5. & 6. & id omnino definiens idem Ioan. Lupus, l. 61. Tauri, nu. 11. vbi Castillo, nu. 23. & 24. Lara, l. si quis à liberis, §. si quis ex his, nu. 115. ff. de liberis agnos. Gama. 1. p decisione 365. nu. 7 Baeza de inope debit. c. 1. n. 53. & 54. Azebedo lib 5. Recop. tit. 3. l. 9. n. 32. & 30. 31. Matienzo eod. li. 5. ti. 9. l. 3. gl. 7. nu. 5. Barbosa, l. si constante, 25. in princ. nu. 52. ff. soluto matri. Surdus de alimen. tit. 8. priuilegio 48. nu. 5 & 6. citanturq; communiter pro hac sententia, Bal. l. fi. C. ad Macedonianum, vbi nil dicit. & Platea, l. vxorem, in fi. C. de decurion. li. 10. vbi mota hac quæstione nil definit, sed tantum ait Bar. d. l. his solis, in simili arguere. Addit. Barbosa, num. 53. viro dante maiora alimenta, quam teneretur, obligari mulierem in subsidium. Et retenta hac sententia, idem dicendum est, nempe teneri filios illud mutuum soluere, quamuis hæreditati paternæ renuncient. Vt bene aduertunt Francisc. Cremensis, & Baeza, nu. 53. proxime citati. Quia obligatio hæc non consurgit ex hæreditatis aditione, vt ita filij tanquam hæredes teneantur patris debita soluere, sed eo quod mutuum illud à patre acceptum, est versum in illorum vtilitatem, & illius occasione locupletiores facti sunt nec bona patris ad id persoluendum supersunt. Præterea, hæc sententia tunc solum locum habet, quando pater, vel maritus tempore æris alieni contracti, erat iam inops, secus si diues, licet enim postea facultatibus laberetur, minime tenerentur vxor, & filij. Quia tunc vir, aut pater tenebatur ad ea alimenta, quate vxor, & filij sibi debitum receperunt, ac proinde non censentur effecti locupletiores, nec mutuum illud dicetur conuersum in eorum vtilitatem. Ita docent Ang. Barbosa, Surdus proximè citati: atque manifestè sentiunt omnes authores huius sententiæ si quidem omnes loquuntur de patre, aut marito inope. Insuper hæc sententia procedit, licet vxor, aut filij essent etiam inopes tempore mutui accepti, tenebuntur enim dum bona habuerint, id debitum soluere, quoniam adhuc id mutuum in eorum cessit commodum, & ditiores facti sunt, cum pater, aut maritus inops ad ea alimenta non teneretur, & ipsi aliundè ne fame perirent, quæsituri essent. Ita docent in filijs loquentes, Cepola, & Ludouic. Roman. proximè pro hac sententia relati, & aperte colligitur ex Baeza de inope debitore, c. 1. n. 54. reddens enim rationem, cur filij hoc mutuum soluere teneantur, ait: *Quia nisi pater accepisset, mutuo erant accepturi, ne fame perirent*. Vbi manifeste loquitur quamuis filij tunc essent pauperes. Latum tamen discrimen inuenio etiam stando in hac sententia, quando mater tunc erat diues, ipsique non deerant facultates necessariæ ad alendam familiam, vel quando similiter erat pauper, & similiter de filijs. Nam si mater erat pauper, minimè tenebitur ad æs alienum contractum pro alendo marito, & familia, cum ad ea alimenta non teneatur, nec ea omnia cesserint in suam vtilitatem, sed tantum tenebitur pro rata sibi correspondenti, & filij pro sua parte: si verò diues esset, teneretur integrè soluere, quia tenebatur virum, filios, & familiam alere, & ita sentit Io. Lupus, l. 61. Tauri, n. 11. loquens de matre diuite. Pari ratione filij si sint pauperes, & etiam parentes, obligabuntur ad eã solam partem, quæ cũ ipsis consumpta est. Quia non tenebantur parentes alere, si verò diuites essent, & parentes pauperes, tenerentur ad alimenta integra. Quia tenebantur parentes suos alere, l. si quis à liberis, §. si vel parens, & §. item rescriptum, ff. de liberis agnosc.

29 Ceterum quãuis hæc sententia sit satis probabilis, contraria magis mihi placet, nempe, nec vxorem, nec filios teneri illa debita per maritum, aut patrem contracta, soluere ex suis bonis. Ad quam probandam præmitto, in viro paupere non esse omnino extinctam obligationem alendi vxorem, & filios, sed tantum suspensam pro inopiæ illum excusantis tempore, sicut quicunque debitor ratione inopiæ non deobligatur prorsus ab ære alieno soluendo, sed tantum suspenditur illa obligatio, excusaturq; à solutione dum impotentia, ratione inopiæ durat. Quod inde apertè constat, nemo enim dubitabit vxorem, & filios minimè teneri ad ea debita à viro inope contracta pro eorum alimentis, si facultates viri successu temporis ita augeãtur, vt sit illa soluendo, at si ratione paupertatis obligatio illa prorsus extincta esset, facultatibus auctis minimè reuiuisceret.

sceret. Obligatio enim semel extincta nõ reuiuiscit.l.cum ex causa.C.de remis. pign. Hoc præmisso probatur sic nostra sententia. Si Petrus quo suis satisfaciat creditoribus, magnum æs alienum conflet existimans fore, vt sit postea illud soluendo, quamuis contrarium eueniat, nullus dicet creditores, quibus eo mutuo satisfactum est, & in quorum vtilitatem cessit, teneri posterioribus creditoribus, qui mutuo illas pecunias dederunt Petro. Quia hi posteriores creditores nullum cum prioribus contractum inierc, & vere per mutuum transtulere dominium in Petrum, & Petrus tanquam verus dominus potuit suis debitis ex eo mutuo satisfacere quamuis ab illorum solutione ratione inopiæ excusaretur. Similiter ergo, quãuis maritus inops ratione impotentiæ eximatur, seu potius excusetur pro tunc ab onere alendi vxorem, & filios, nec teneatur ære se alieno grauare, quo huic obligationi respondeat, ac si vere se grauauit, & sic aluit, veram obligationem ratione impotentiæ suspensam adimpleuit, nec dicetur pecunia illa conuersa in vtilitatem vxoris & filiorum, ad quam pater vere non tenebatur: nec vxor, & filij vere dicentur effecti locupletiores, & ex causa lucratiua recipientes, sed potius ex causa onerosa, cum vere ipsi debitum receperint: ac proinde illud mutuum minimè astringentur soluere. Et confirmatur, quia licet vxor esset diues tẽpore mutui accepti à viro paupere, non tenebatur directè ad alimenta viri, & filiorum, sed in subsidium, scilicet, viro non quærente aliunde pecunias, quibus necessaria suppeditaret, et cum iam quæsierit, mutuo accipiens, vxor ab eo onere releuata est, nec ipsi pecunia est mutuo data nec suo nomine recepta: non ergo illam soluere tenebitur. Secundo probatur ex l.non aduersus, 15.C. si certum pet. & l. eum cui.13.C. de action.& oblig. ibi: *Eum cui mutuam dedisti pecuniam, ad solutionem vrgere competenti debes actione. Nam aduersus negotiatores, quos ex mercibus pecunias abstulisse, tuo debitori proponis, nullam habes actionem.* Ex quibus textibus constat actionem hanc mutui repetendi, esse personalem, ac proinde contra solum debitorem cui data m est, competere: cũ in illum verè translatum sit dominium, ac instar veri domini potuerit de illo disponere. Tertio, quia vxor soluto matrimonio potest integram dotem recuperare, licet vir prodige expenderit ipsam, vltra debitũ alens: vt bene docent Nau. sum. Hispana, c.28. addit. ad nu. 153.c.17. Latina, c.17.n.155. Manual 1.tom. sum. 2. editione, c.100.n.7. nec audiendus est Barbosa, qui (vt nu. praeced. retuli) sensit teneri vxorem illa alimenta superflua ex suis bonis soluere: at vir minimè tenebatur illud superfluum expendere: ergo virum non teneri, non transfundit onus in vxorem, vt de suo soluat. Tandem, quia l.60. Tauri, hodie lib 5. Recop. tit.9.l.9. generaliter deciditur, mulierem lucris constante matrimonio acquisitis renunciantem, non teneri ad æs alienum constante matrimonio à viro conflatum. Et l.61. Tau. hodie l.9. tit.3. eod. lib 5. bene ponderata fauet huic sententiæ, nam in priori eius parte deciditur, vxorem pro viro spondentem non teneri, licet allegetur debitum in vxoris vtilitatem conuersum esse, si autem mutuo vterque coniunx se obligarit, solum teneri, si in eius vtilitatem cesserit, vt quia consumptum sit in ijs, quæ maritus præstare non tenebatur. Si ergo quando vxor se obligauit, non tenetur, licet debitum verè in eius vtilitatem cesserit: prout intelligit eam l.61. Anton. Gomez ibi.n.2. à fortiori non tenebitur, vbi non se obligauit. Et confirmatur: quia in 2. par. illius l.61. Tauri, vbi decisum erat vxorem non obligari, nisi mutuo cum marito se astrinxerit, & tunc solum, si constet mutuum in ipsius vtilitatem cessisse, subditur: *Pero si loque se conuirtiò, en prouecho della, fue en las cosas que el marido le era obligado à dar, assi como vestirla ydarle de comer, y las otras cosas necessarias: mandamos, que por esto ella no sea obligada à cosa alguna.* Tunc sic, aut hæc lex disponit dum vir est locuples, & hoc non, nil enim disponeret, cũ quicunque fideiussor solũ teneatur in subsidium, vbi principalis debitor soluendo non est, eo vel maximè, quod illa lex ius nouum contineat, teste Anton. Gomez. ibi.nu.2. Vel disponit vbi bona deficiunt viro ad soluendum, & tunc habetur intentũ. Nec obstant arg. contrariæ sen. proposita, n. præcedẽti: quia ex dictis constat, vxorem, & filios habere ex causa onerosa, & illud mutuum non verè dici conuersum in eorum vtilitatem, & l.61. Tau. quam oppositi pro se adducunt, potius fauet huic sententię, vt proximè probaui. Et ideo hanc sententiam loquentes de filijs, tuentur Alciat.l. si eum tertium, n.27.ff. si cer. pe. Decius ibi.nu.1. Additionator ad Decium, litera A, & loquens de vxore tenet idẽ, stricto iure huius regni, l 61. Tau. Gomez. Arias, l.59. Tau. n.7. & loquens de vxore sustinet idẽ, Molina to.2. de iust. disp.435. §. tertium est, & in fortioribus terminis docet idẽ, Manual. 1. to. sum. 2. editione, c.100.n.8. Et hanc sententiam credo esse veram, licet res emptæ pecunia illa mutuo accepta extent, adhuc enim vxor, & filij non tenẽtur, quamuis maritus, aut pater soluendo non sit. Quia nulla est actio creditoribus aduersus res mutuo emptas, nec illæ subiectæ sunt hypothecæ pro mutuo, sed sola est actio personalis aduersus mutuatarium. Quare audiẽdi minime sunt Ang. l. his solis, n.1. ff. de cond. indeb. & Io. Lup. rubr. de don. inter vir. & vxo. n.66. vbi dicunt esse certum teneri, vbi res mutuo emptæ extarent, sed id non probant.

30 Tandem in hoc euentu credo vxorem teneri de suo soluere, nempe, si iussa à viro tradere viri creditoribus centum, quæ ipsi ad hoc dedit, vxor expenderet in familiæ sustentatione, & vir nõ esset postea soluendo. Quia causam dedit ne a creditoribus debitum recuperaretur. Ita docet Lud. Lopez. 1.p. inst. c.161. §. qualis autem. vers. tãdem dubitari potest. Additque id esse verum, quamuis pro graui familiæ indigentia creditoribus non indigentibus distulerit solutionem, vacauit.n. culpa, at tenebitur de suo soluere. At hoc non credo, propter doctrinam Nau. sum. c.17. n.268. quam amplectitur Molina cõtra alios, to.2. de iust. disp.350. §. de vxore eiusmodi, vbi docet vxorem nõ plus in fomentem de bonis per vsurã a viro acquisitis, in eiusque dominium translatis, quã sit sibi debitum ad congruã sustentationem iuxta personæ qualitatem, ad nullam teneri restitutionem. Quia vir non minus debitor illi existit huius congruæ sustentationis, quam ceteris creditoribus. Sic ergo in præsenti casu, vir non minus debebat vxori, & familiæ grauiter indigenti, quam creditoribus. Si ergo adhuc existente marito domino illorum numorum (non enim transit dominium in creditores ante solutionẽ illis factã) alijs creditorib. postpositis vxor eos expẽdat in familia, & sua sustentatione, cum grauiter paterentur, nec vir subueniebat debitum sibi recuperauit, ac proinde nõ tenebitur de suo soluere, deficientibus viri facultatibus.

DISPVTATIO V.

An ob dotem non solutam liceat viro negare alimenta, & cohabitationem vxori? ac proinde ipsam non traducere, ac iam traductã, domo expellere?

SVMMARIVM.

Nequit debitum coniugale negari vxori, ob dotẽ non solutam, num.1.
Possunt negari alimenta vxori, dum promissa dos non soluitur, num 2.
Quid sola dotis parte non soluta, nu.3.
Quid, si dos non ab ipsa vxore, sed ab alio promissa sit, num.4.
Quid, si non soluatur quia promittens soluendo non est, nu.5.
Quid si dote non soluta sit vxor in viri obsequio, nu.6.
An vir tunc alens possit alimenta repetere, n.7.
Quid, si vir indotatam vxorem ducat, nu.8.
Et quid, si vxor diues sit, nu.9.
Quid, si vxoris culpa dos pereat, vt quia ob eius hæresim publicatur, nu 10.
An ob dotem non solutam possit vxor non traduci, & expelli? refertur prima opinio, nu 11.
Extẽditur, vt possit expelli, licet dos promittatẽ ab alio. n 12.
Quid si pars dotis non soluatur, nu.13.
An post expulsionem possit vir agere, vt sibi dos soluatur, num.14.
Quid si nulla sit promissa dos, & vxor cum sit diues nolit dotem constituere, nu.15.
Refertur opinio secunda, nu.16.
Et opinio Authoris, nu.17.
Soluuntur argumenta: & explicantur, cap. per vestras, de donat.

donat. inter vir. & vxo. & l. fin. C. ad Velleianum, n. 18.
An vxor possit ab habitatione expelli quando coniuges impediti sunt ad petendum debitum, nu. 19.

1 PRæmittendæ sunt conclusiones ab omnibus receptæ, & deinde proponetur, in quo versetur difficultas. Prima conclusio. Vir minimè potest debitum coniugale negare vxori, ob dotem nonsolutam. Conceditur ab omnibus, & specialiter ita docent Angel. verbo dos, num. 9. vbi Syl. q. 10. Arm. nu. 10. Molina tom. 2. de iusti. dispu. 425. §. si marito dos. Ema. Sa, sum. verb. dos, §. acceptam sine dote. Et ratio est aperta. Quia obligatio reddendi debitum, non ex dotis traditione, sed ex ipso matrimonij contractu consurgit.

2 Secunda conclusio. Dote promissa non soluta, minime tenetur maritus vxori alimenta præstare. Conclusionem hanc specialiter docet Glo. auth. de non eligendo secundo nubentes, §. fin. verbo onera: quam omnes sequuntur, & ratio est: quoniam dos quasi in pretium datur, vt ex eius fructib. maritus onera matrimonij sustineat, vxoremq; alat. l. pro onerib. C. de iure dotium, l. dotis fructus, ff. eodem. quare dote minimè soluta, non tenetur maritus stare contractui eaq; onera sustinere. Intelligo autem, quando soluens est in mora, si enim tempus concessum à viro ad dotē soluendam, nondum accesserit, non potest ob solutionis defectum negare alimenta. Quia aliter non est in mora, sibique imputari debet vir, qui ea dilatione concessa se ad matrimonij onera subeunda astrinxit.

3 Non solum autem quando tota dos non soluitur, vir non tenetur ad alimenta, sed etiam quādo pars dotis nondum est soluta. Quia dum tota non soluitur, contractus fides sibi non seruatur, & ea de causa, nec ipse seruare fidem tenetur alimentando vxorem. Sic Ioan. Lupus, c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. not. 3. in princ. nu. 2. vers. & hoc non solum, & multi alij quos refert, & sequitur Sur. de alim. tit. 7. q. 17. nu. 7. Qui tamen bene docet, nu. 6. & 7. teneri tunc virum ad alimentorum partem pro rata. Cum enim eadem sit ratio partis quoad partem, quæ est totius quoad totum. l. quæ de tota, ff. de rei vendicat. sicut tota dote recepta, tenetur ad integra alimenta, ita recepta parte, tenetur ad partem.

4 Præterea habet verum conclusio posita, siue dos promissa sit ab ipsa vxore, siue a patre ipsius, vel a quocunq; extraneo (dicitur aūt in hac re extraneus, qui non habet mulierem sub sua potestate, quicunque ille sit. per l. vnicam, §. accedit ei, ver. extraneū, C. de rei vxoriæ actione. Et notat Io. Lupus, c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. in prin. nu. 2. ver. & per ista.) Quia militat eadem ratio, cum enim nondum solutum sit viro pretium sustentationis, non tenetur ad onus. Ita docēt Bal. l. quod in vxorem, nu. 2. C. de neg. gest. & ibi Paul. nu. 4. Salic. in fi. Ruin. cons. 144. n. 16. vol. 5. Io. Lupus eo. nu. 2. versic. sed & ita conclusio, Pontanus de alimentis, c. 14. num. 7. habetur tom. 8. tractatuum p. 1. Surd. de alim. tit. 7. q. 17. nu. 34. vbi alios refert.

5 Latum tamen est discrimen, si dos promissa sit ab ipsa vxore, ipsiusve patre, aut ab extraneo. Si enim extraneus promiserit & nondum soluerit, indistinctè maritus non tenetur alere vxorem: si autem vxor ipsa, aut ipsius pater, quando ratione impotentiæ non soluunt, non eximitur vir ab alimentandi onere, nisi dolose promisissent dotem quam nouerant se soluendo minimè esse. Ratio est: quia vxor, eiusq; pater gaudent beneficio vt conueniri nequeāt pro dote soluenda, vltra quam facere possint. (vt de vxore multis relatis probat Barbosa. l. maritum. 13. nume. 57. & de patre, num. 67. & quod vterq; eo priuilegio careat, quando dolose promisit, nu. 71. ff. sol. matr.) Ita multis relatis tradit Surd. de alim. tit. 7. q. 17. num. 27. 30. & 36. Quare minus cautè Henriquez lib. 11. de matr. c. 18. nu. 2. dicit nō teneri virum ad vxoris alimenta, quando socer non vult, aut non potest dotem soluere.

6 Aliqui temperant prædictam conclusionem, nisi vxor dote non soluta sit in viri obsequio: teneretur enim tunc illam alere: sicut famulum quemcumque sibi ministrantem. Sic Abb. cons. 85. num. 2. & 3. volum. 2. Ancha. ca. per vestras, de don. inter vir. & vxor. nume. 14. vbi Ioan. Lup. notab. 3. §. 1. nume. 1. & alij, quos refert Surd. eod. titu. 7. q. 17. num. 38. Merito tamen ab illis discedit, numer. 39. alios referens. Quia vxor tenetur & dotem, & obsequia præstare viro, quare alterum præstando non liberatur, vt sic necessario alenda sit. Præterea, quia authores omnes quos nu. 17. referam, censent dote non soluta vxorem alendam non esse, at minimè expelli posse a consortio, & cohabitatione viri, ergo esse in consortio, & obsequio viri, non cogit ipsum illi alimenta præstare, dum promissa dos non soluitur.

7 Id tamen fateri oportet cum Abbate, & Ioan. Lup. nu. præced. allegatis, si vir alat vxorem nondum soluta dote, nisi protestetur, minimè posse petere alimenta ab ipsa vxore, vel a dotis promissore, videtur enim affectu coniugali facta donatio. Quod colligo ex l. si quis a liberis, §. si mater, ff. de liber. agnos. ibi: *Nec impetrare debes ea, quæ exigente materno affectu in filium tuum erogatura esses.* iuncta gl. verb. materno, vbi dicit id procedere, licet non modica esset, nisi esset protestata.

8 Tertia conclusio. Vir tenetur alere vxorem, quam absq; dotis promissione duxit. Quia sibi imputare debet, quod nullam dotem exegerit, videturq; ipsam vxoris personam pro dote accipere. Ita docent Innocen. cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. ad fin. & ibi Host. numero 6. Ioan. Andr. nume. 8. Anton. nume. 13. Abb. nume. 4. Alex. de Neuo, num. 5. Præpos. nume. 2. & 5. Ioan. Lup. ibi, notab. 3. in princip. numer. & l. 61. Tau. nume. 20. Alex. l. cum dotem, §. fin autem, nu. 18. ff. solut. matrimon. Roman. consil. 517. num. 2. Ang. verb. dos, num. 10. vbi Sylue. q. 10. Tabiena, q. 8. num. 9. Arm. nu. 9. & 10. Ant. Gom. l. 53. Taur. numer. 31. Bertach. in repert. litera M. verb. maritus alere, in princ. Lara. l. si quis a liberis, §. si quis ex his, numero 21. ff. de liber. agnosc. Pet. Gregor. Syntagm. iuris, lib. 9. c. 19. nume. 4. Simanchas de cathol. inst. tit. 16. num. 19. Matienzo lib. 5. Recop. tit. 1. l. 3. glo. 2. nu. 29. Barbosa. 2. p. rubrica, ff. solu. matr. num. 43. Surdus, alios referens, de alimentis, tit. 1. q. 32. num. 11. & tit. 7. q. 19. numero 1. Molina tom. 2. de iust. dispu. 425. pag. 1130. §. si marito dos, & neminem inueni oppositum tuentem.

9 Aliqui censent hoc tenere verum, licet vxor diues sit, quia sibi imputare maritus debet, nullum de dote constituenda pactum iniisse. nec vxor diues tenetur tunc dotem constituere. Vt tenent aliqui, quos retuli libro 1. dispu. 60. numero 1. Quare perinde tenebitur eam alere, ac si indotatam duxisset. Et ita sentiunt Lara, l. si quis a liberis, §. si quis ex his, numero 65. ff. de lib. agnosc. Surd. de alimentis, tit. 7. q. 19. nume. 1. & seqq. & tit. 1. q. 32. a nu. 12. fatetur tamen posse virum petere ab vxore illa, vt sibi dotem competentem constituat, quod si id renuat, negare alimenta, vnde concludit ea. q. 32. nume. 15. aliud esse alere, & aliud dotem petere, si enim nolit alere, nec dotem petere, cogetur alere, in suaque facultate erit dotem petere. Ceterum verius existimo non teneri virum ad hæc alimenta, dum vxor illa diues dotem constituere renuit. Ducor, quia dum mulier diues absque dotis promissione ducitur, videtur tacite actum de dote constituenda, vt probaui libr. 1. disp. 59. num. 4. & disp. 60. nume. 2. Quare dum dos tacite promissa non soluitur, iustam causam vir habet denegandi alimenta. Atque hanc partem tuentur Bald. l. fin. numer. 9. C. de sententia, quæ sine certa quant. Iason. l. si donaturus, §. si quis indebitam, num. 4. & seqq. ff. de condict. causa data. Ioan. Lup. c. per vestras, de dona. inter vir. & vxor. & notab. 3. §. 2. num. 1. & seq. Gom. Arias, l. 27. Tau. n. 15. Quando autem non ipsa mulier, sed eius pater diues esset, dotemque constituere nollet, teneretur maritus, qui nil de dote pactus est, ipsam alere, liberumque illi esse a patre dotem petere, vt benè docet Molina, nume. præced. in fine relatus.

10 Dubitabis autem, quid dicendum sit, vbi vxor dotata ducta est, at ob eius delictum publicata dos est, vt ob hæresim, vel aliud crimen? Quidam enim alendam esse a viro existimant, postquam ad eius consortium coniugale admissa est. Ducuntur, quia in defectum dotis, & patrimonij tenetur vir ex debito coniugali vxorem alere, vt tradunt Abbas consi. 85. numero 4. vol. 2. & Ioan. Lupus, c. per vestras, de dona. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 1. nume. 1. Præterea, quia tenetur alere vxorem indotatam. Atque ita docent Ant. Gomez. l. 78. Tau. nume. 6. Simanchas de cathol. institut. tit. 16. nume. 19. Surdus de aliment. titul. 7. q. 21. nume. 6. & 7. Alij vero existimant non teneri virum alere-

alere. Ita. Rojas de hæret.2.p. numero 325. assertione 40. Ego autem, quando dos fortuito casu perijt, existimo indistincte vxorem alendam esse à viro: propter rationem Iurisconsul.l.si cum dotem.23. §.si maritus,ff.sol.matrim. ibi, *Quid enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris, maritum, vel vxorem, viri participem esse?* At quando culpa vxoris publicata fuit, sic distinguerem, si parentes in facultatibus sint, vt ipsam alere valeant, tenētur quidem: virque ab eo onere eximetur, si autem pauperes sint parentes, tenebitur vir. Probatur, quia vir ratione dotis solutæ tenetur vxorem alere, & dū non soluitur, liber est ab ea obligatione, at quando culpa vxoris publicatur, perinde est, ac si soluta non esset, si quidem vxoris culpa pretium sustentationis aufertur. Nec est simile, vbi vir indotatam vxorem duxit, sua enim sponte nullo recepto pretio se ad alimenta astrinxit. Quod autem tunc pater diues teneatur, probo, quia quamuis culpa mulieris deperdita sit dos, tenetur adhuc pater illam alere: vt multis citatis probat Molina de primog.lib.2.cap.16.num.24. & si parentes sunt pauperes, teneri virum, Ducor: quia in eius obsequio,& consortio cum sit,nec parentes ei subuenire possint, amor coniugalis, & nexus tā arctus petit, vt à viro alatur,ne fame pereat. Insuper vtramque partem cōprobo, ex l. quod si nulla, 28.ff. de relig. & sump.funerum: vbi deciditur vxorē dote carentem,sumptibus patris sepeliendam esse, etsi pater soluendo non sit, aliquis vxoris hæres,expensis mariti; redditque rationē Iurisconsultus his verbis: *Ne iniuria eius videatur vxorem eius insepultam relinqui.* Tandem, quia quando vxor patre caret, qui ei consulere possit,procedit ratio prioris sententiæ,vt in defectum dotis,& patrimonij,teneatur vir ex coniugalis vinculi,& amoris debito,ipsi alimenta præstare. Quando,vero vxor in carcerem perpetuum detruditur, an sit à viro alenda:dixi dispu.præcedenti,nu.23.

11 His præmissis, punctus difficultatis in eo versatur, An quando vir iuxta prædicta non tenetur vxorem alere ob dotē promissam nondum solutam possit eam similiter non traducere, traductamq; domo expellere? Seu breuius. An, sicut potest ea de causa negare illi alimenta, possit similiter cohabitationem negare? Triplicem inuenio sententiam. Prima affirmat licere viro non traducere,traductamque domo expellere. Ducitur primo,per textū in c.per vestras, de don. inter vir. & vxor. ibi. *Ne occasione dotis detenta vxor à viro dimissa, seu vir qui dimisit vxorem, adulterij reatum incurrat*,& l.fin.C.ad senatus consult.Velleianum, ibi. *Neque enim ferendum est mulierem fieri indotatam,& sic à viro forsitan repelli.* Vbi Pontifex, & Iurisconsultus supponunt fas esse viro, ob dotē non solutam vxorem domo expellere: eo vel maxime, quod in casu c. per vestras,ea de causa vxor expulsa fuerat, & tamen consultus. Pont.non iubet prius vxorem restitui, quam præstetur dos.Secundo,quia vir non tenetur alimenta vxori præstare,dum minime soluitur dos, inter quæ habitatio computatur, l.legatum,ff. de alimentis & cibar. legat. Tertio, quia vir sine dote non astringitur matrimonij onera subire, ad id enim dos constituitur, l. pro oneribus.C. de iure dotium: inter quæ illud videtur maximum, ferre leuitatem, loquacitatem, importunitatem, aliasq; mulierum molestias,quæ omnia cohabitatione negata vitat.Tandem quia deceptis, & non decipientibus iura omnia subueniunt, qua de causa cum vir deceptus sit in dotis promissæ solutione,merito, ac iure optimo, illi potius, quam vxori subueniendum est, vt possit hac de causa simultaneam habitationem negare. Et ideo hanc sententiam defendunt (omitto glossam, Host. Ioan.Andream,Guidonem, male enim pro hac sententia referuntur, quia de solis alimentis agunt.) Abbas consi.85.nu.1.lib.2.& ca.per vestras,de don.inter vir.& vxor.nu.4.vbi Anch.nu.13. Præpos.nu.2. Alex.de Neuo,nu.3. & 4.Ioa. Lupus ibi,notab.3. in principio,num.2.versic.sed ego teneo,& in rubr.§.64 numer. 16.Baldus cap.quemadmodum,numero 9.de iure iur.& l. quod in vxorem, numero 2.C.de negot. gestor. & l. si donaturus.§. si quis indebitam,num.1.ff. de conditione causa data, & l.de diuisione, num. vnico, ff. solut. matrim. & l.fin.nume.9.C. De sententia,quæ sine certa quantitate,& l.final.numer. vnico.C.ad Velleianum, vbi & Barbatius in addit.ad Baldum, verb.repellere. Salicetus, d.l. quod vxorem in fine. Paulus,l.insulam, §. vsuras,numero 2.ff.solut. matrimon.& d.l.quod in vxorem,nume 4. Alex. consilio. 56.nu.1,vol.4. Romanus d.l. de diuisione,nu.15. & consi. 517.nume.2.vbi Mandosi.in addit.super verb. potest. Socin.reg.258.statim in principio. Ruinus consi.144.n.1. & 16.vol.6.Iason.§.fuerat.num.98.Inst.de actio.& d.l.si donaturus,§.si quis indebitam, nume.2.& 3. Boer. decis.22. nu.3.Neuizan.in Syl.nuptiali,lib.1.§ 2.num.45.Montal.l. 1.verb.de rei.tit.3.lib.3.fori. Bal.nouellus limitans attento iure canonico, vt id fiat præcedenti iudicio Ecclesiæ, & non propriæ authoritate, de dote,p.6. priuilegio 43.nu. 3.Ang.in sum.verb.dos,nume.9.vbi Tabien.q 8. nume.9. Armill.nu.10.Nata consi.15.nu.9.lib.1.Ferret.consi.3 12. lib.1.Francis.Marc.decis.732.num.4.in 2.p. Gom.Arias.l. 37.Taur.nu.129.Anto.Gom.l.53. Taur.nu.31. Pontan. de alim.ca.14.nu.7.habetur tom.8. tractat.p.1. Lara.l. si quis à liberis §.si quis ex his,num.53.ff.de liberis agnos.Rojas epitome succes.c.33.nu.31.Gugier.allega.11.n.16. Petrus Greg.syntag.iuris lib.9.c.19.nu.3.Brunor. in suo compendio,litera M. verb.maritus,vers. maritus potest repellere. Emmanuel Sa,in sum.verb.dos,§. acceptam, sine dote, limitans quoad expulsionem, vbi iam semel est traducta vxor,nisi ipsa culpa non solutionis dotis vacet.

12 Extendunt primo aliqui Doctores hanc sententiam, vt vera sit, quamuis dos promittatur, non ab ipsa vxore, sed ab extranea. Ita Ruinus consi.144. nu.16.volum.5.Salicetus,d.l.quod in vxorem,in fin.vbi Paul.nume.4. Ioan. Lupus.d.cap.per vestras,notab.3. in principio,nu.2. versic. & ita concludo. Et quando frater vxoris promisit,docent idem Baldus,d.l.quod in vxorem, nume.2. Pontanus de alimentis,cap.14.nume.7.Alex. de Neu.d. cap. per vestras,nume.15. addens non esse idem dicendum,si ab alio non ita coniuncto dos promissa sit,& Abb.ibi numero 15. non admittit, quando extraneus promisit, nisi vir pauper sit. Sed retenta hac prima sententia, verius est posse expelli, licet dos promissa sit ab extraneo. Quia expulsio hæc non est propter vxoris culpam,sed quia vir non tenetur dote non soluta vxorem alere. Quod verum est ea ab extraneo promissa:vt diximus,numer.4. At si promissa sit ab vxore, vel patre eius, absque dolo, & non sint soluendo, quia facultatibus lapsi sunt, non poterit vxor, etiam iuxta hanc sententiam repelli. Quia nec alimenta potest tunc denegare(vt diximus nume.5.) maritus hac de causa.

13 Secundo retenta hac sententia, similiter dicendum est posse vxorem expelli,si dotis pars soluta non sit. Quia licet tunc teneatur ad alimentorum partem (vt probauimus, numero 3.) at quoad expulsionem non militat eadem ratio. Quia obligatio alendi est diuidua, cohabitandi vero indiuidua. Præterea, quia conductor potest expelli parte pensionis non soluta. Ita docent Ioan. Lupus dicto capit.per vestras,notab.3. in principio, numero 2. versic. & hoc non solum. Gomez Arias, l.27. Tau.numero 129. Lara.d.l. si quis à liberis,§.si quis ex his, numero 54. Surdus de alimentis, tit.7. quæst.17 numero 23.& sequentibus.

14 Quamuis autem vir ob dotem non solutam, vxorem expulerit, potest agere vt dos promissa sibi soluatur. Quia dote soluta, paratus est ad vxoris in suum consortium restitutionem. Sic Host.d. capit. per vestras, numero 4. super versic. reciperet, & ibi Ioan. Andr. numero 10. Anton.numero 7.Abbas, numero 4. Alexand. de Neuo numero tertio. Præpositus numero secundo. Ioannes Lupus ibi,in principio, numero secundo,versiculo amplia ri possunt. Nec audiendus est Anchar.ibi.nu.4. oppositum docens.

15 Si autem dos promissa minime sit, vxorem ob id non posse expelli, sicut nec ei negari possunt alimenta (iuxta dicta numero octauo) recte docent Ruinus consilio centesimo quadragesimoquarto, numero decimosexto, volumine quinto. Brunorus alios referens in suo compendio, litera M, verbo maritus, versiculo maritus alere cogitur. Quod si vxor sit diues, noliteque dotem constituere. Doctores, quos retuli, numero nono, asserentes non posse virum ei negare alimenta, subinde dicent nec posse eam expellere. At Bald. Iason, Ioannes Lupus, Gomez Arias ibi citati, dicunt posse expellere. sicut & negare alimenta. Quod retenta hac sententia verius est.

Secunda

16 Secunda sententia distinguit, si vxor non sit traducta, dici posse non traduci dote non soluta: si vero traducta sit, negat posse expelli propria authoritate. Priorem partem probat argumentis primæ sententiæ: posteriorem vero, per c. porro, de diuor. decidens vxorem adulteram propria authoritate dimitti non posse. Hanc tuetur Barb. l.1.p.3.numer.55.ff.sol. matr.& refert pro se Syl.verb.dos quæst.10.num.11.vbi (ni fallor) potius tenet primam sententiam. Quia ea relata, dicit, Intellige quoad traductionem, & alimenta præstanda, & paulo inferius, secus quoad debitum coniugale reddendum: vnde credo tantum voluisse, non ob id licitam esse debiti coniugalis denegationem, & quòd tunc excusetur vir à traductione, subiiciens de expulsione, docet Henriquez li.11.de matr.ca.16. nu.3.in fin.& c.18.nu.2.

17 Tertia sententia (cui adhæreo, tanquam probabiliori) ait vxorem minimè expelli posse ob dotem non solutam & quamuis Doctores, qui illam tuentur, non meminerint traductionis, at rationes, quibus innituntur, æquè probant teneri tunc virum ad illius traductionem, ac ad iam traductæ retentionem, probant enim adhuc illum teneri ei cohabitare: quod absque traductione in viri domum, & in ea retentione fieri nequit. Probatur ergo hæc sententia.Primo,quia promissam dotem minimè solui,nihil ad ius cohabitandi attinet, quod non ex dotis solutione oritur, sed ab ipsa lege naturali, & diuina, & ex ipso matrimonij contractu, sicut & obligatio reddendi debitum coniugale (vt probaui disput.præcedenti, numero 2. & 3.) ergo sicut non solutio dotis minimè eximit virum ab obligatione reddendi debitum, ita non eximet ab obligatione cohabitationis. Secundo, quia Christus seruator noster prohibuit Matt.5.vxorem dimitti,excepta fornicationis causa: nec hæc inter causas diuortij numeratur, capitulo porro, de diuor. Tertio, quia finis cohabitationis præcipuus non est,vt vxor à viro alatur, ad quod dos constituitur,sed vt mutua sibi obsequia præstent ad prolis generationem, & commodam eius educationem: qui cum dote non soluta,minimè cesset, subinde non cessabit obligatio cohabitationis. Quarto,quia in ceteris contractibus nominatis agere tantum possunt contrahentes, vt altera pars impleat, non tamen ob id resilire, vt si vendidi domum pecunia credita, alterum non soluentem termino præfixo conuenire possum, non tamen à venditione recedere: similiter ergo vir, cui promissa dos negatur, poterit aduersus promissorem agere, vt seruet fidem, non tamen ei licebit pactum cohabitandi ex natura matrimonij ortum infringere. Tandem, quia non desunt marito alia dotis consequendæ remedia. Ideo hanc sententiam defendunt Mod.Parisf.addit.ad Alex.consil.56.numer.10. super verb.expellere,lib.4. Vecil. in addit. ad Afflict. decis.284. numero 4.Couar.4.decre.2.p. capitulo 7.in principio,numero 2. Baez. de non meli.causa dotis capitulo 32. numero 21.Octa.decis.Pedem.132.num.18. Anto.Cucus. lib.5. instit.maior.tit.11.nume.127.Matien.lib.5. recop.titul.1. rubr.gl.1.nu.91.Surd.de alim.tit.7. q.17. numer.21. (licet enim neutram partem definiat, at dicit hanc magis iuri canonico, & saluti animæ, cui consulendum est, conuenire; atque ideo hanc sententiam approbare videtur) eandem tenet Ludou. Lopez. 2.p. inst.de matri.cap.54. ad fin. Molin.tom.2. de iust. disp 425. §. si marito dos,qui oppositam sententiam vult conciliare, & dicit tantum velle authores illius, vt possit vxor expelli quoad alimenta ei ministranda, non autem quoad cohabitationem, sed vtrumque affirmant, & dicunt dote non soluta non teneri virum ad alimenta, posseque expellere domo vxorem. Quare hæc concordia non placet. Ex dictis infertur, nec iudicis authoritate posse vxorem ob hanc causam expelli, vt bene docet Couar.eo.num.2. Quia non est sufficiens expulsionis causa.

18 Ad argumenta primæ sententiæ proposita, num.11. respondetur. Ad primum dic, Pontificem eod. cap. per vestras, non definire id licitum esse, sed supposita expulsione, siue iusta, siue iniusta, respondet ad principale quæsitum de dotis captione, præstanda sit, nec ne. Et iurisconsultus ea. l. fin. non definit id licere, sed quasi per transennam dicit,id forsan contingere posse. Ad secundum dic, concludere non teneri virum pro vxore illa conducere ampliorem domum, & suo statui consentientem, sicut nec ad alimenta astringitur: at tenetur in eadem domo, quam ipse inhabitat, qualiscunque illa sit, secum eam sociam habere. Ad tertium dic non esse ea onera, ad quæ subeunda dos constituitur, sed tale esse onus alendi, ad ea autem onera obligatur ex vi contractus coniugalis, quo vxorem indiuiduam vitæ sociam sibi coniunxit. Ad quartum dic iam iura subuenire viro decepto in eo, in quo dolum passus est, quare eum ab alendi onere eximunt, minime tamen subuenire circa cohabitationem. Quia non pendet à dotis solutione, in qua dolus versatur.

19 Tandem dubitabis, An cum coniuges ad debiti exactionem impediti sunt, vt ratione voti, aut affinitatis, vel cognationis contractæ, liceat viro vxorem à cura sua, & domo expellere? dic breuiter non licere. Quia Christus Matth.5. sola fornicationis causa vxorem dimitti permisit, quod non potest intelligi quoad debitum coniugale, cum multi alij sint casus, sed quoad cohabitationem. Ita Glos.cap. nolle, verb non fraudentur.30. quæst.1. Abbas, c.si vir, in fine,de cogn. spirit. & ibi Alex. de Neuo, nu.8. & melius c.2.numer.2. de coniug. lepros. Supplementum Gabrielis 4.d.42.q.1.ar.2.conclus.4. Brunellus de Sponsalibus,concl.20.num.13. Quando autem ita impediti essent vt non tantum petere, sed neutri etiam liceret petenti reddere, existimo teneri eos thorum separare, gratia vitandi periculi, at ab habitatione non posse adhuc vxorem expelli, propter rationem dictam. Quare bene Turrec. cap. quod Deo.33. quæst.3.numer.2.dicit ob votum continentiæ mutuo consensu emissum eximi coniuges à redditione debiti, non tamen ab alijs obligationibus, & sic teneri cohabitare.

DISPVTATIO VI.

An quoties peccat coniunx debitum exigens, peccet similiter illud reddens, vel saltem iure possit debitum negare.

SVMMARIVM.

Refertur opinio asserens peccante exigente, peccare reddentem, nu.1.

Alia opinio tradens regulam ad dignoscendum, quando ille peccante, hic non peccet, reprobatur, nu.2.

Refertur alia sententia dicens prudentis arbitrio id librandum esse. nu.3.

Non quoties mortalis est petitio, peccat reddens, & si vir petat affectu fornicario, aut credens esse impedimentum irritans matrimonium, vxor de eius valore certa tenetur reddere, nu.4.

An teneatur tunc præcepto correctionis fraternæ coniunx exactus auertere exigentem, nu.5.

Quando petitio est venialis non peccat reddens, nu.6.

Vbi petitio est mortalis ob circumstantiam solius petentis, vt quia mala fide petit, aut est voto castitatis astrictus non peccat reddens, sed ad id tenetur, num 7. & ibi remissiue, quando vterque vouit, aut alter de alterius licentia, nu 7.

Si ob vitium personale amittat coniunx ius exigendi, vt ob adulterium, affinitatem, aut cognationem contractam post matrimonium non peccat negans, nu 8.

An censeatur remissio vt iam deinceps teneatur huic reddere si semel coniunx innocens petit ab incestuoso illo debitum, num.9. & explicatur ibid. c. cum Vintoniensis, de elect. nu 9.

Quid si incestuosus ille altero inuito, aut ignorante impetrauit dispensationem, an ex tunc sit illi debitum reddendum, num.10.

An coniugi culpæ mortalis reo petenti, ratione voti, cognationis aut affinitatis, quando alter reddere non tenetur, vt ratione adulterij, vel priori bimestri, peccet reddens? Refertur opinio affirmans, nu.11.

Non peccat reddens in prædictis euentibus, & esto esset peccatum reddere, posset exactus non reddere, sed vti petitione, num.12.

An teneatur tunc reddere, si in altero sit incontinentiæ periculum, nu.13.

An peccet talis incestuosus reddendo, aut si voto sit astrictus, quo-

quoties non tenetur reddere? vt priori bimestri, vel ratione adulterij alterius, num. 14. & ibi quid. si de facto fiat remissio, & remissive quando vterque est in eadem culpa, num. 14.

Quid si cum teneatur coniunx non reddere, timeantur odia, & scandala, nu. 15.

Quãdo coniunx peccat ob aliquam circumstantiam ipsi actui inhaerentem, an peccet similiter reddens, nu. 16.

Soluuntur argumenta, nu. 17.

1 CVm in genere disputatum sit de obligatione reddendi debitum, & cohabitandi: antequam ad circumstantias ex quibus actus coniugalis vitiari potest, deueniamus: operæ precium duxi præmittere duplicem disputationem generalem, alteram præsentem: An stet peccare exigentem, & non reddentem? Alteram sequentem, quando coniunx, cui debitum exigere interdictum est, possit petere? Quia passim in disputationibus sequentibus dicendum est, esse peccatum exigere, non autem reddere, & quando coniunx prohibeatur debitum petere, & esset necessarium in qualibet repetere, qualiter stet peccare exigentem, & non reddentem, & quando liceat coniugi ita impedito, petere. Circa præsentem ergo disputationem, quidam existimant quoties coniunx lethaliter delinquit exigendo, similis culpæ reum esse coniugem reddentem, ac proinde teneri non reddere. Ducuntur primo, quia nemo habet ius exigendi, sed iniuste petit, quãdo in ipsa exactione peccat: si enim ius haberet, iusteque peteret, vacaret prorsus culpa exactio illa: ergo similiter reddens peccat. Cum cooperetur peccato illius. Et confirmatur, quia desiderio peccantis annuendum minimè est, sed fortiter resistendum, capitulo negligere 2. q. 7. & capitulo anima 22. quæstio. 5. Secundo, quia agentes, & consentientes, pariter puniuntur: ad Roman. 1. Et confirmatur: quia quando sunt inseparabiles, non potest alteri consensus præstari, reliquo excluso: cum ergo in copula coniugali actus vtriusque coniugis sint inseparabiles, consentiens redditioni, subinde consentit petitioni, & subinde peccato exigentis. Tertiò, quia coniugi petenti in loco sacro, nefas est reddere: cum tamen petat suum, & solius sacrilegij reus sit, similiterque dicendum est, si petat in loco publico, quia honestati naturali aduersatur, ergo idem sentiendum est, si aduersus alias virtutes delinquat, cum nulla maior sit ratio: eo vel maximè, quod dum coniunx voto castitatis ligatus petit, sacrilegij crimen admittit, sicut quando petit in loco sacro. Quarto, quia præstat bonum spirituale coniugis, corporali, at petenti cum notabili damno corporali proprio, aut alieno, vt prolis, reddendum minimè est, ergo à fortiori, quando petens incurrit damnum spirituale, quale est malum culpæ, petendo. Et confirmatur, quia petenti gladium suum, quo se interimat, negandus est, quamuis propria voluntate damnum illud subeat, vitareque possit: ergo similiter, quando petit debitum coniugale cum damno spirituali, reddendum non est, licet propria sponte se illi damno subijciat. Ideo hanc sententiam sustinet Gullielmus de Rubion. 4. distinct. 32. quæstio. 2. articu. 2. conclus. 2. & d. 35. quæst. 2. concl. 3. quibus in locis vniuersaliter docet non licere debitum reddere, quoties alter lethaliter peccat petendo, vnde infert ea. d. 32. quæst. 2. conclu. 4. coniugem non posse licitè reddere petenti ob malum finem, ac proinde lethalis culpæ reo. Idem docent Vgolinus de sacramentis, tractat. de matrimonio, capitulo 10. nume. 2. vbi generaliter docet negandum esse debitum, quoties petere est mortale crimen. Idem videtur tenere Anton. Cucus libro 5. instit. maior. tit. 12. numero 19. asserens enim voto astricto reddendum non esse, reddit hanc rationem, quia cum voto ligatus prohibeatur petere, satis resultat neque alterum teneri id præstare quod licite peti non potuit. Quare in hac ratione videtur tradere regulam generalem, vt redditio non sit licita, aut saltem non obliget, quoties petitio est illicita.

2 Alij non admittentes hanc doctrinam ita generalem tradunt regulam hanc, qua dignoscatur, sit culpa, necne, reddere, vbi petens delinquit. Quando petere non est secundum se malum, sed ex sola prohibitione Ecclesiæ, reddens minimè peccat, imo reddere tenetur, secus si sit ex se malum petere. Quia in priori casu lex Ecclesiastica relaxata est pro reddente non tamen pro petente, quod optime legislator potuit efficere. Sic Abulensis capitulo 5. Matth. quæst. 224. Sed hæc regula deficit. Primo quia ad libitum dicitur legem esse relaxatam pro solo reddente. Secundo, quia voto astrictum petere, est secundum se malum, cum sit aduersus ius naturale, & diuinum præcipiens voti obseruationem, & tamen ipsi petenti tenetur alter coniunx reddere (vt probabimus, numero 7.) Insuper, debitum in loco sacro exigere, aduersatur soli Ecclesiasticæ legi, & ratione illius statuentis pollui locum sacrum, est sacrilegium (vt bene docet Vasquez 1. 2. quæstio. 72. articu. 6. disp. 98. numero 5. & 6.) & tamen petenti in loco sacro, nefas est reddere. Quare corruit hæc regula.

3 Maioris, 4. d. 31. quæst. vnica, argumento 1. contra secundam conclusionem, fatetur posse illicitam esse petitionem, licitam vero redditionem, posseque coniugem ita illicitè petere, vt alter reddere non teneatur. Quando vero hoc contingat, non definit, sed prudentis arbitrio librandum relinquit.

4 Sed rem hanc quatuor regulis explicabo. Prima regula sit. Non quoties peccat coniunx petens, delictum est alteri reddere, eximiturque à reddendi obligatione. Hæc conclusio est contra Doctores relatos, numer. 1. verum est certissima, constabitque ex disputationibus sequentibus in quibus passim videbimus D. Thomam, & innumeros alios authores fateri petitionem esse culpam, redditionem vero illa vacare. Et in proprijs terminis illam docent Abul. & Maioris, numero 2. & 3. relati. Adrian. quodlib. 2. articu. 2. in solutione ad 1. Sotus 4. d. 31. q. vnic. articulo 3. versicul. inter soluendum. Petrus de Soto lect. 16. de matr. fin. Couar. 4. decret. 2. parte capitulo 3. §. 1. numero 6. vbi duo optima exempla proponit. Prius est, si vir affectu fornicario velit vxorem cognoscere, & ita exigat, lethaliter peccabit, at vxor reddere tenebitur. Posterius est, si vir existimans matrimonium esse irritum ob impedimentum dirimens, petat, reus est culpæ mortalis, at vxor certo sciens illud minimè subesse, non potest debitum negare. Probatur conclusio, quia reddens debitum non cooperatur peccato exigentis, formaliter loquendo, quia tantum cooperatur actui ex sua natura licito coniugatis, & quem ipso debet alteri reddere, quamuis aliunde sit peccatum in altero coniuge exigere, at reddens non cooperatur petitioni alterius, sed ea supposita, cooperatur copulæ, quæ licita est, & à se debita. Et confirmatur, quia nec cooperatur directè, cum non incitet alium coniugem vt petat, nec indirectè, cum nec possit, nec teneatur vitare peccatum exigentis, quæ ambo desiderantur ad indirectam cooperationem, & non posse, inde constat, quia cum res propria à vero domino petatur, lex iustitiæ astringit coniugem exactum, vt reddat. Quod autem non teneatur, sic probo. Quia prauus finis, vel malitia alterius petentis nec vitiat in se actum, nec redditionem, quæ sola est actus reddentis, non est ergo vnde teneatur illam exigentis malitiam impedire. Insuper, quia timere potest alterius coniugis indignationem, & fortè incontinentiam, si concupiscentiæ eius iam excitatæ non obsequatur. Tandem probatur rationibus, quas numero 7. afferam ad probandum tertiam regulam; eæ enim probant hanc.

5 Id tamen fatendum est, quoties coniunx exactus potest commode, absque timore odij, indignationis, & incontinentiæ alterius coniugis peccantis mortaliter in exactione, & absque suo damno, teneri illum præcepto correctionis fraternæ ad auertendum alterum. Quia lex charitatis obligat ad retrahendum proximum à peccato, vbi commode fieri potest. Atque ita Adrianus 4. quæstio. 14. de matrim. in solutione ad primam rationem agens de reddente ei, qui voto castitatis astrictus est, ponderat vt non dicatur cooperari, non posse reuocare coniugem exigentem, illumque ab exactione auertere: idemque ponderat Couar. 4. decr. 2. par. capitulo 3. §. 1. numero 6. & in simili doceat Sotus libro 4. de iust. quæstio. 7. articulo 1. in solutio ad 1. vbi docet depositarium teneri lege charitatis si commodè possit auertere dominum petentem depositum ad peccandum. Credo tamen rarissimè ad hoc obligari vxorem. Tum, quia potest moraliter viri indignationem timere, & forte vt suspicetur ipsam non virtutis zelo, sed alieno

alieno amore captam induci; tum etiam: quia moraliter potest credere virum, qui contra votum est sacrilegus in petendo, vel aliter admittit culpam lethalem petens, ita ardore carnis incensum esse, vt facile incontinentiæ periculum patiatur, negata sibi copula: atque adeo moraliter non est spes emendæ, quæ desideratur, vt præceptum correctionis obliget: imò est timor maioris damni. Tandem, quia onus grauissimum esse verecundiæ, quæ feminas decet, offerre se viro ad semper petendum. Viri autem facilius hoc præcepto obligari possunt. Cum possint vxoribus petentibus cum peccato consulere, ne peccent petendo, & se illis offerre ad crebrius petendum: & maius in vxorem imperium habeant, ipsisque incumbat gubernare.

6 Secunda regula sit. Quoties exigens solius culpæ venialis reus est exigendo, reddens vacat culpa, teneturque reddere. Hanc tradit Petrus de Soto lect. 16. de matrim. in fi. Matienz. lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gl. 1. num. 112. Et ratio est: quia cum actus ille reddendi non sit ex se, & intrinsece malus, ob peccatum exigentis, potest ex causa iusta excusari à culpa illa veniali, qua ad summum affici deberet propter cooperationem ad culpam exigentis venialem: semper autem in reddente adest causa iusta ad excusandum à culpa illa veniali, ad quod non grauis causa desideratur: adest enim causa, ne petenti displiceat, vel excitentur odia inter coniuges, & discordia, ne priuetur absq; culpa iure reddendi.

7 Tertia regula sit. Quando exigere est culpa lethalis, non ob aliquam circumstantiam tenentem se ex parte actus, sed ob circumstantiam personalem ipsius exigentis, vt si verbi gratia, malo fine petat, vel ratione voti castitatis, quo ligatus est, sit sacrilegus petendo, tunc tantum abest, vt reddens peccet, vt potius reddere teneatur. Probatur primo. Quia cum actus ille non sit ex sua natura illicitus, sed ex circumstãtia se tenente ex parte exigentis, idem met actus, vt se tenet ex parte coniugis reddentis, in quo non reperitur aliqua circumstantia vitians, erit licitus, imò & debitus ex iustitia. Secundo: quia voto castitatis se astringens non amisit dominium corporis alterius coniugis per matrimonium acquisitum, sed tantum peccat exigens, in ordine ad Deum, qui fidem voti violat: ergo tenetur coniux exactus reddere petenti rem suam: sicut si numos apud alterum à se depositos, peteret ad fornicandum. Et confirmatur, si quis apud inopem centum aureos deposuisset, & postmodum, nec donans illi inopi, nec ipsi promittens, soli Deo voueret se illos minimè petiturum, teneretur inops exigenti illos reddere, vt potè nullum ius retinendi habens, nec ob id diceretur cooperari sacrilegæ fractioni voti petentis: ergo similiter in nostro casu. Tandem probatur rationibus, quibus nume. 4. probauimus primam regulam: quæ etiam hanc confirmat. Hanc regulam ita vniuersaliter tradunt Adrianus quodlibeto 2. art. 1. in solutione ad 1. litera H. folio 31. in paruis voluminibus. Petrus de Soto lect. 16. de matrim. in fine: & specialiter in voto, quando eo astrictus petit ab eo, qui non vouit, teneri hunc reddere, docent Adrianus, & Petrus de Soto ibidem. Ioannes de Neapoli quodlib. 8. D. Anton. 3. p. tit. 1. capit. 22. §. 2. ad finem. Ang. matrimonium 3. impedimento 5. numero 5. Tabiena verb. impedimentum, impedimento 2. quæst. vltima. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 1. num. 6. Ledesma, 2. p. 4. 55. art. 1. ad finem. Veracruz 1. p. Speculi, art. 15. in fi. & in appendice ad illum art. fol. 122. Medina lib. 1. summæ c. 14. §. 6. fol. 86. Stunica de voto, q. 3. nume. 62. Angles florib. 1. par. de matrimon. quæst. 11. de impedimento ordinis, art. 3. post 1. diffic. dub. 3. Bartholom. à Ledesm. de matri. dub. 20. conclus. 1. Henriquez lib. 11. de matrimo. cap. 15. nu. 8. Manuel 2. tomo summæ cap. 90. numer. 4. Petr. de Ledesm. de matri. quæst. 53. art. 1. dub. 2. quod mouet post 2. dub. principale. Quare audiendi non sunt Doctores asserentes coniugi voto castitatis astricto minime teneri alterum reddere. Hi sunt Richard. 4. d. 32. art. 2. quæst. 1. corp. in fine, & ibi Guil el n. Vortilong. quæst. vnic. artic. 2. conc. versic. dico tamen. Astensis summ. 2 p. lib. 8. tit. 10. art. 2. q. 2. Henric cap. scripturæ. nume. 8. de voto Sylu. matrimon. 7. q. 5. d 6 Arm. verb. debitum nu. 19. Anto. Cuc. lib. 5. instit. maior. tit. 12 num 19 Palacios 4. dist. 2. dispu. 2. fol. 723. vers. exquires. Vgolin. de matrim. cap. 10. nume. 2. idem sequitur Adrianus. 4. q. 14. de matrimon. vers. tertio contingit, cum hac tamen moderatione, dum vouens castitatem, voluit abdicare à se, quantum in ipso est, carnalis commercij potestatem. Quam moderationem admitto, si vir vouens intimaret vxori se velle ita Deo per votum castitatis obligari, vt nullum prorsus ius habeat deinceps in ipsius vxoris corpus: sicque acceptaretur ab vxore: tunc enim iam deinceps cum vir amiserit ius petendi per pactum illud, non tenebitur vxor reddere: iuxta ea, quæ dicemus num. sequenti. Secus si soli Deo obligetur per votum, etiam animo ius in vxoris corpus amittendi. Quia adhuc dominus manet corporis vxoris, & ius pristinum in illud retinet, quamuis sacrilegus voti fractor sit, illo vtens, petendo: sicut eleemosynæ promissæ quibuscunque verbis, & quacunque intentione cum emittatur, manet dominus qui vouit, donec tradat pauperi. Minus est audiendus Syluest. proximè citatus, docens non tantum coniungi voto ligato non teneri alterum reddere, sed etiam peccare reddendo. Hæc dixerim, quando alter tantum, & absque alterius licentia coniugis, voto castitatis astrictus est. Nam quando de alterius licentia vouit: dicam infra disputatione 36. numero 10. & 11. & quando vterque vouit, disputa. 37. per totam.

8 Ab hac tamen regula, quo ad reddendi obligationem, excipiendus est casus, quando vitium personale priuat coniugem iure debitum exigendi: tunc enim alter reddere non tenetur, sed iuste potest denegare, vt si coniux contrahat affinitatem cum altero coniuge per copulam cum eius consanguinea, vel cognationem spiritualem cum eo (retenta opinione dicenti hanc cognitionem priuare iure petendi: de qua hoc lib. 1. disput. 26. disputabitur.) Probatur: quia cum petens nullum ius habeat, nec reliquum dare tenetur: vbi enim nulla est petitio, nulla est moral. leg. si pupillus, 127. ff. de verb. oblig. & ex quo actor perdit ius petendi, reus habet ius non debendi, negandi, & excipiendi. Præterea: quia c. discretionem, & capit. tuæ, de eo qui cognou. consang. dum decidunt hunc incestuosum teneri reddere vxori innocenti eam reddunt rationem, ne eius delictum officiat innocenti, iureque suo absque culpa priuetur: ergo apertè volunt omnino officere delictum illud coniugi noxio culpæ, vt exigere non possit, & vt sibi exigenti alter minimè teneatur reddere (& intellige hoc de affinitate, propter illam præcisè, seclusa adulterij, quod interuenit, ratione, atque ita adhuc ius hoc amitteret, nec teneretur alter etiam adulter reddere: teneretur autem ob delicti compensationem, vbi nulla affinitas, sed solum adulterium adesset.) Ita generaliter docent asserentes, quoties coniux exigendi ius amiserit, eximi alterum à reddendi obligatione, Sot. 4. d. 32. quæst. vnica, vers. præscindendo, vbi Palud. quæstio. 1. art. 2. concl. 4. nu. 9. Supplem. Gabriel. ibi. q. 1. art. 2. concl. 11. Almain ibi. quæst. vnic. Ouandus q. vnic. proposit. 2. D. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 20. §. 10 Caietan. summa, verb. matrimon. c. vltim. de peccatis in vsu coniugij, §. primus est, in fi. Nider in summa, præcepto 6. c 4. vers. sunt autem hi casus, & specialiter vbi alter coniux contraxit cum altero cognationem spiritualem, docent Glos. capit. nolle, verb. non fraudentur. 30 q. 1. Palud. Almain. D. Anto. proxime citati, Turrec. c. sciatis. 33. q. 4. ar. 1. num. 2. casu 4. Et quando alter coniux contraxit affinitatem cum altero, docent idem Archid. c. qui dormierit, in initio. 32. quæst. 7. Host. cap. transmissa, in fine, de eo qui cogno. consang vbi Ioan. And. ad fin. Anchar. in fi. Card. in fi. Abb. nu. 7. Henric. nu. 3. Anton. in fi. Alex. de Neuo. nu. 8. & 9 Præpos. ad finem. Rosell. verb. impedimento 8. numero 17. Sylu. verb. luxuria. q. 4. dict. 4. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 3. nume. 5. Victoria sum. de matrimonio, numero 288. Anton. Cucus lib. 5. Inst. maiorum. tit. 11. num. 123. Gutierrez lib. 1. q. canon. c. 23. numer. 6. Alex. Carrer. lib 5. de sponsalibus, c. 23. Matienz. lib. 5. recop. tit. 1. rubrica glos. 1. num. 103. Capua. p. 1. decision. lib. 2. c. 80 num. 12. Palacios 4. d. 34. disput. 2. fol. 777. versic. quod si obieceris. Emmanuel Sa sum. ver. debitum coniugale, vers. qui coniugis cognatum. Petrus de Ledes. de matrim. q. 55. art. 6. dub. vltim. §. his non obstantibus. Quare non est credendum Hugoni, c. nosse. 30. q. 1. & Hostien. c. si vir. nu. 3. super versicul. patrocinari, de cognat. spirit. docentibus coniugem ratione cognationis

arceri

arceri à debito petendo, verum, ipsi exigenti teneri alterum reddere, Nec etiam credendum est Greg. Lop.l.13. in fi. tit.2.p.4. & Led.2.p.4.q.60. art.4. paulo post principium, & in fin. vbi dicunt viro incestuoso petenti teneri vxorem reddere, non obstante affinitate contracta. Ducuntur, quia Matth.5. sola fornicationis causa concessit Christus posse vxorem dimitti, item quia cum in hoc casu non inueniatur exceptio aliqua, dicendum est non eximi coniugem ab obligatione reddendi. Quo argumento vsus est Alex.III.c.quoniam,de coniug.lepros.ad probandum coniugi leproso reddendum esse debitum. Sed dic testimonium illud Christi intelligi de dimissione quo ad diuortium, & cohabitationem, & ita fateor in hoc casu non permitti: secus quo ad debitum coniugale negandum (vt cum multis explicui disp.praced.numer.19.) Ad aliud fundamentum respondeo, ex. cap.discretionem, & c.tua. clarè colligi hanc exceptionem, vt probaui initio huius numeri.

9 Aliqui tamen Doctores intelligunt, vt coniugi contrahenti affinitatem non teneatur alter reddere, tunc minime procedere, quando hic innocens petijt debitum ab incestuoso. Quia ex tunc videtur reconciliatio facta, & proinde non licebit amplius debitum negare. Argumento, c.si vir, de adult.& cap.proposuit, de coniug. seru. Potest etiam idem probari, ex c. cum Vintoniensis, de elect. ibi. *Nos attendentes, quod isti post primam electionem admiserant illos*. Vbi Glossa verb. admiserant, notat ex eo textu, & alijs, quos refert, nullum posse reprobare quod semel approbauit: ac proinde electores admittentes aliquem iure suffragij priuatum, amittere ius illum repellendi. Sic ergo coniux, qui incestuosum admisit ad copulam, non poterit deinceps illi debitum negare, objiciens illi affinitatem ratione incestus contractam. Ita tenent Host.c.transmissæ, de eo qui cognou.consang.in fi. Archid. Io.Andr. Anchar. Card. Henricus, num. præcedenti allegati. Ceterum omnino dicendum est, quamuis semel, & sæpe coniux sciens & prudens debitum petierit ab incestuoso, non censeri remissionem, ac proinde non amittere ius negandi debitum. Probatur primò. Quia cum hæc priuatio petendi debitum non sit in fauorem alterius coniugis innocentis, sed in pœnam incestus, & affinitatis contractæ, nequit coniux innocens hanc pœnam remittere. Secundo, quia ex eo quod coniux iure suo vtatur debitum exigens, non priuandus est iure negandi quod habet. Tertio. Quia alias frustra decideretur, cap. transmissæ, de eo qui cognou.consang.hunc incestuosum minimè posse exigere, ac teneri reddere, si per primam alterius coniugis exactionem, fieret habilis ad petendum. Nec obstant. cap. si vir, & cap. proposuit, pro contraria sententia allegata. Quia loquuntur, vbi coniux ratione adulterij amittit ius petendi. Cum enim talis priuatio fit in coniugis innocentis fauorem, potest innocens remittere, & censetur facta remissio per copulam subsequentem. At in nostro casu priuatio non est in fauorem innocentis, sed in delicti pœnam. Nec obstat etiam c.cum Vintoniensis, de elect. quia respondet bene. Anton.cap.finali, in fine, de eo qui cogn. consang.ibi, priuatum iure eligendi, admitti, vt eligat iure proprio, nec esse perpetuo à iure eligendi exclusum: at incestuosum admitti ad copulam ob ius, quod habet in eum coniux innocens, esseque perpetuo iure exigendi priuatum. Et ideo hanc sententiam tuentur Antoni. Abbas, Alexand.de Neuo. Præpos. Rosel. Syluest. Couar. Anton.Cucus, Alexand.Carrerius, Gutierrez, Matienzo, Palacios, Capua.num.præcedenti allegati. Et non esse in coniugis potestate hanc pœnam remittere, vltra omnes citatos docent etiam Caiet.in Opusculis, to.1.tract.31.responsionum 17. in 4. responsione, vers. & quoniam. Supplementum Cabriel.4. d.41. q.1.art.3. dub.1. in solutione ad 1.

10 Quod coniux impetret dispensationem ad petendum debitum super impedimentum affinitatis, aut cognationis, siue altero annuente, siue renuente, iam deinceps non poterit ex hoc capite, illi negari debitum. Quia per dispensationem restitutum est sibi pristin. exigendi, ius: nec in ea obtinenda consensus innocentis coniugis desideratur: cum priuatio illius iuris solum sit in pœnam delinquentis, & nullatenus in fauorem innocentis, vt numero præcedenti diximus.

11 Grauius autem dubium est. Vtrum coniux peccet lethaliter reddendo incestuoso petenti ante impetratam dispensationem affinitatis, aut cognationis. Et quidem pars affirmatiua suadetur. Primo, quia cùm non teneatur reddere (vt probauimus, num.8.) videtur cooperari culpæ lethali exigentis: subinde simili culpa inuolui. Et eam esse cooperationẽ, & consensum in peccatum, videntur apertè docere D. Thom.4.d.32.q. vnica. artic.5. quæst.3. ad 1. & art.2.quæst.3.ad 2.D.Bon.ea.d.32.art.3 quæst.1. in fi. vbi Supplementum Gabr. quæst.1.artic.2. post 11. conclusionem, ver.si dicitur faciens. Adrianus. 4.q.14. de matrimonio, in solutione ad 1.rationem. Turrecr. cap. sciatis 33.q. 4.art.4.num.6.in solutione ad.2. Abul.cap.5.Matth q.241. ad 1. Couar.4.decret.2.par.cap.3.§ 1. num.6. vbi dicentes stare vt peccet exigens, & non reddens, opponunt reddentem cooperari, & consentire peccato exigentis, & respondent non dici reddentem consentire, dum necessitate coactus reddit, sed potius tunc patitur, secus si sponte, & voluntariè reddat: consensus enim est actus voluntatis. Cum ergo in hoc casu coniux nulla necessitate coactus, sed sua sponte debitum reddat, cooperabitur, & consentiet peccato exigentis. Quare Abulen.ibi refert ex doctrina, si coniuges non tenerentur mutuo copulam, peccante exigente, peccaturum similiter reddentem. Et confirmatur, quia alij Doctores ob id excusant à culpa reddentem, dum exigens delinquit. Quia reddit alienum, & debitum, ad quod lege iustitiæ constringitur. Sic Alen.2.p. quæst.166.membro 3.in fin. Astensis summa.2.p.lib.8. tit. 10.art.4.quæst.3.Sotus 4.d.31.quæst.1. artic.3. paulo post principium. Verac.append.ad.1.p. Speculi, articul.15. fol. 124.§.ad id quod in principio. Ledes.2.p.4.q.55. art.1. ad fin. Palacios.4.dispu.32.disp.1.fol.710.versic. veruntamen coniux. & disp 2.fol.722.verb. objicies. Stunica de voto q. 3.nu.61. Petrus à Ledesma de matrim.q.53. art.1. dub.2. quod mouet post 2.dubium principale, §. in huius rei expositionem. Sed in hoc casu coniux non reddit alienum, debitum lege iustitię, ergo admittet eandem culpam petentis. Secundo, quia hac ratione coniux innocens dubius de valore matrimonij, peccat reddens adultero non dubitanti, quia solum excusabatur a culpa, ratione obligationis reddendi, quæ propter adulterium cessat (vt diximus lib.2.disput.41.numero 49.) vbi nume.48.diximus peccare reddentem priori bimestri ante consummatum matrimonium. Quia tunc reddere non tenetur. Quod idem docet Vasquez 1.2.quæst.art.6.disp.66.nume.33. Cum ergo in nostro casu coniux reddere non teneatur, peccabit reddendo peccato cooperationis, & consensus in peccato cooperationis, est consensus in peccatum exigentis. Atque ita in proprijs terminis docent Palu.4.d.34.d.2. vers. quod si obieceris. Petrus de Ledes. de matrim.q.55. art.6. dubio vltim.§.his non obstantibus. Et clarè videtur sentire Abb.cap.fin.in fine, de eo qui cognou. consanguin. vbi dicit viro incestuoso petenti non debere vxorem acquiescere, quamuis ille patiatur incontinentiæ periculum. Et retenta hac opinione, idem videtur dicendum, si voto castitatis astrictus petat debitum ab altero coniuge, peccabit enim alter reddendo, quoties lex iustitiæ non cogit reddere: vt priori bimestri ante consummatum matrimonium, vel si ille adulteretur, cum ipse sit innocens. Quia eædem rationes militant, atque ita Adrian. Couar. Ledes. Verac. Stunica, Palacios duobus prioribus locis, proximè citati, coniugem reddentem voto astricto petenti, ideo à culpa excusant, quod reddat debitum lege iustitię. Quod in hoc casu cessat.

12 Quamuis autem negare non possim rationes has vrgentissimas esse: mihi persuadeo minimè peccare coniugem reddentem tali incestuoso petenti: aut voto castitatis ligato, adulteroque, aut priori bimestri ante consummatum matrimonium: in quibus euentibus lex iustitiæ non cogit ad reddendum. Ducor primò. Quia hoc non est cooperari delicto alterius (vt probaui, numer.4.) quare non est cur crimen sit. Secundo, quia si dubius de valore matrimonij petat à non dubitante, potest hic non reddere: quia ille ius non habet petendi, potest etiam reddere (vt probaui, libro 2. disputat.41. numero 56.) Nam cum sit in possessione pacifica, potest vti plenè sua possessione, petendo, & reddendo, nec aliquo modo illa spoliari debet ob alterius dubium. Sic ergo in nostro casu, cum

cum coniux innocens nullo delicto, aut voto se astrinxerit, non est cur ob votum, vel delictum alterius, quæ suos solos authores afficiunt, iure & possessione petendi, & reddendi priuetur. Et confirmatur ex ratione textus capit. transmissæ. & cap. tuæ, de eo qui cognou. consang. vbi deciditur incestuosum cum consanguinea alterius coniugis, non posse petere, at teneri reddere, & subditur hæc ratio. Quia affinitas post matrimonium contracta, ei coniugi officere non debet, qui iniquitatis particeps minime fuit, nec suo iure debet absque sua culpa priuari. At valde officeret, si innocens peccaret reddendo, cum priuaretur plena possessione, qua secluso voto, & delicto alterius gaudebat, essetque ei necessarium semper petere, vt matrimonio absque culpa vteretur, scrupulisque non immodicis vexaretur, dum petit, an ea sit petitio, vel potius redditio, propter alterius coniugis voluntatem nutibus intellectam. Tertio: quia vbi voto astrictus coniux adulterium admisit, votum non ligat alterum ne reddat: cum solum vouentem obliget: nec etiam adulterium: Quia solum libertatem reddendi præstat innocenti, absoluens illum à debito iustitiæ in fauorem suæ innocentiæ, nec est cur priuilegio in suum fauorem inducto, cogatur in proprium damnum & onus vti: contra capit. ad Apostolicam, de regular. & ca. si de terra, de priuileg. Nec obstant in contrarium adducta. Quia ad primum, & confirmat. dici potest, hanc redditionē non esse omnino spontaneam, sed quodammodo coactam, ne vxor innocens plena possessione per matrimonium comparata, absque sua culpa priuetur: cogaturque semper contra pudorem naturaliter feminis insitum petere, & scrupulis angi, sit petitio, nec ne. Præterea potest dici eam non esse rationem adæquatam, cur non peccet reddens, sed accommodatam, & sufficientem casui, in quo alter coniux reddere tenetur. Ad secundum dic disparem esse rationem. Quia coniux ille dubius, quantum in se est, arcetur omnino ab vsu matrimonij, ne se incontinentię periculo exponat, & solum ratione possessionis, & iuris iustitiæ alterius permittitur ei reddere, quare his cessantibus peccat reddendo. At in nostro casu coniux innocens est in omnimoda possessione matrimonij, nec aliquo impedimento laborat, quo minus petere, aut reddere possit. Quare loquens de affinitate tuetur hanc sententiam Ledesm. 2. par. 4. quæst. 60. artic. 4. paulo post principium: vbi dicit esse probabile, viro incestuoso, non teneri vxorem reddere: at licite posse. Nec modicum vrget pro hac parte tot doctores, numero 8. relatos de hoc agentes, solum dixisse licere innocentem denegare debitum incestuoso, nec meminisse obligationis. Et loquens de voto Palacios admittit stare, vt redditio voto astricto sit libera, & adhuc culpa vacet: dicit enim 4. dist. 32. disput. 2. fol. 722. column. 1. in fine, & sequenti, quando vterque coniux castitatem vouit, peccare exigentem, non tamen reddentem: & statim fol. sequenti, vers. exquires, dicit non teneri reddere. Id tamen fatendum est, siue hanc, siue illam sententiam sequamur, posse coniugem innocentem exactum, esto reddere non posset, ne exigentis culpæ assensum præstet: accessum habere, non ea mente vt reddat, sed animo vtendi petitione debiti. Quia hæc est sibi permissa, nec hoc iure ob alterius exactionem, priuandus est.

13 Hinc deducitur, si sit periculum innocentiæ in coniuge priuato iure petendi ob affinitatem, aut cognationem, teneri innocentem lege charitatis ei succurrere, siue petendo, siue reddendo exigenti, quando spes est fore, vt sic abstineat ab incontinentia illa. Dixi, ob affinitatem præcisam ab adulterio, vel si alter coniux aliud admiserit adulterium, quo casu ratione adulterij non potest debitum negare. Quia ratione adulterij vbi coniux alter est innocens, non tenetur reddere aliàs patienti incontinentiæ periculum, nec ab eo petere. Ratio disparitatis est: quia lex charitatis obligat ad subueniendum necessitati proximi, absque proprio dispendio: at per copulam cum adultero, incurrit innocēs graue damnum, amittit enim ius celebrandi diuortium: nullum autem patitur, accedens ad impeditum ratione affinitatis, aut cognationis, cum adhuc liber maneat ad deinceps non reddendum (vt probauimus numero nono.) Quare, & si lex iustitiæ tunc non obliget, eo quòd alter amiserit ius: obligabit tamen lex charitatis: quandoquidem licitè potest petere, & reddere: & licet alter peccarit petendo, ipse reddens nullo modo peccat (vt probaui nume. præcedenti:) & ex alia parte vitat maius peccatum, nempe, adulterium, aut pollutionem alterius coniugis. Nec est audiendus Abbas oppositum docens: vt retuli, nume. 11. ad finem.

14 Admonuerim tamen coniugem ipsum, qui affinitatem, aut cognationem contraxit, aut voto castitatis ligatus est, non posse reddere debitum alteri, quoties ex lege iustitiæ reddere non astringitur: vt propter adulterium alterius (seclusa compensatione cum adulterio incestuosi.) & priori bimestri ante consummatum matrimonium, quo tempore reddere est liberum. Probatur, de incestuoso, ex c. transmissæ, de eo qui cognou. consang. vbi de tali incestuoso sic dicitur. *Non cognoscat eam quamdiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus, & tunc ad ipsam non sine graui cordis dolore accedat*. Vbi pondero solum huic concedi facultatem accedendi ad vxorem, quando legitimè fuerit exactus, & vt vulgo dicitur, *à mas no poder*. Id enim important ea verba. *Non sine graui cordis dolore accedat*, hoc est, coactus lege iustitiæ, ne innocentem suo iure priuet. Ergo quando nulla lege cogitur, tenetur non accedere. Et confirmatur: quia cum copula illa sit incestuosa, nempe, cum affini, est omnino illicita, solumque excusari potest ob fortius iustitiæ debitum: ergo vbi non est debita, est illicita. Atque ita de incestuoso tenent Syl. matrimonium 8. quæst. 15. dict. 7. & Petrus de Ledesma de matrimonio quæst. 55. artic. 6. circa 3. statum affinitatis, dub. 4. in solutione ad 1. fol. 445. vbi docent, actum huius incestuosi esse illicitum, & incestuosum, quoties non est ex iustitia debitus. Et Sylu. clarius dixit esse culpam mortalem incestus, quoties sine iniustitia potest hic incestuosus negare debitum. Insuper probatur idem, de coniuge castitatis voto astricto: quia votum castitatis obligat vouentem ad omnino abstinendum ab omni actu venereo: & solum excusatur coniux reddens, propter fortius vinculum iustitiæ superueniens: ergo quoties hoc vinculum deficit, tenebitur omnino à petitione, & redditione abstinere. Et confirmatur: quia non minus obligat votum castitatis ad omnimodam castitatem seruandam, quam votum religionis ad illius ingressum, sed vouens relig. & postea ducens vxorem tenetur, quandocunque sibi fuerit permissum, alterius ratione adulteri, religionem ingredi: ergo voto castitatis ligatus tenetur ad omnimodam castitatem, quoties lex iustitiæ non cogit ipsum reddere. Quod si obijcias, esse priuilegiū innocentis, vt ob non seruatam sibi fidem ab adultero, possit ea exceptione vti, & non reddere: nemo autem cogēdus est vti suo priuilegio cap. si de terra, de priuileg. Dic hoc verum esse, ex vi priuilegij, secus si ex vi alterius legis obligabatur ad aliquid, à quo ratione impedimenti excusabatur, quod per priuilegium aufertur, tunc enim non ex vi priuilegij, sed ex vi illius legis obligatur ad illo vtendum. Vt agens de obligatione habentis Bullam ad audiendum Missam tempore interdicti, optime explicat Suarez. 3. part. quæstion. 83. artic. 6. disputat. 88. sect. 6. §. solet etiam hic interrogari. Quare agens de voto videtur clarè hanc sententiam tenere Cai. summa, verb. matrimonium, c. vltimo, de peccatis in vsu coniugij, vers. 9. caput, ibi ait ideo coniugem voto castitatis ligatum teneri consummato matrimonio ad reddendum: quia tenetur maiori vinculo reddere: & paulo inferius dicit teneri ad omnino abstinendum, quandocunque fuerit in sua libertate, & quamuis addat, *Scilicet mortua vxore*. Est exemplum, quod non arctat regulam. Idem videtur sentire Adrianus IV. q. 14. de matrimonio, vers. 3. contingit, vbi dicit, habenti votum non solam exactionem debiti esse mortalem, sed quācunque etiam commixtionem voluntariam. Et expressius tenent Palud. 4. d. 38. quęst. 3. art. 6. num. 43. & Sylu. matrimonium 7. q. 5. dict. 6. & matrimonium 8. q. 15. dict. 7. vbi aiunt, voto astrictum excusari reddendo: quia tenetur: vnde si non tenetur reddere, dicunt non excusari. Quia absque causa necessaria ageret aduersus votum continentiæ, cui opponitur petere, & reddere. Quid dicendum, si votum castitatis esset emissum post contractum matrimonium? Vt dicemus hoc lib. disp. 35. à nume. 33. Ex quibus infertur, emittentem votū castitatis, ante matrimonium: & contrahentem matri-

matrimonio non consummato affinitatem, aut cognationem cum vxore, quamuis iuxta veriorem sententiam non peccet consummando matrimonium, non petendo, sed reddendo: quia non tenetur ingredi religionem (vt dicemus hoc lib. disput. 29. nu. 2. & disp. 34. nu. 3.) peccaret tamen prima vice reddendo intra prius bimestre: vt probaui. Quia tunc redditio est omnino voluntaria, verum trāsacto bimestri, iam lege matrimonij obligabitur ad reddendum nisi ad religionem transeat, ad quod non tenetur, & ita deinceps non peccabit reddendo. Quare cautè hoc insinuans D.Th. 4. d. 38. q. 1. art. 3. q. 2. ad 4. dixit, ligatum voto castitatis posse absque peccato reddere, postquam obligatus est ad hoc per carnalem copulam praecedentem. Si tamen incestuosus hic, aut voto ligatus, remitteret iniuriam adulterij alteri coniugi, aut similiter adulterium admitteret, aut cognosceret coniugem adulterū, cum remissio illa teneat, & per haec, ipso facto amittat ius denegandi debitum, iam deinceps tenebitur reddere, sicut prius; at remissio illa fuit culpa lethalis, & illud adulterium habuit hanc specialem deformitatem mortalem, & necessario confitendā, si aduertit per eam reddi se impotentem ad seruandum votum, vel praeceptum abstinēdi omnino, ortum ex affinitate, vel cognatione. Quia propria sponte, nullaque matrimonij lege coactus eam impotentiam incurrit. Quando verò vterque coniux cōtraxit cognationem, aut affinitatem cum altero, an possint petere, & reddere? Dicam hoc lib. disput. 28. per totam.

15 Rogabis forsan quid dicendum, si femina sit, quae tenetur non reddere, iuxta praedicta, & vir instanter petat? Abul. cap. 30. Num. q. 81. dicit mulieri permitti reddere, quando alias non poterat, ob tuendam pacem matrimonij, quādo vir instanter, & quasi cogens petit, ipsumq. sequitur Henriquez lib. 11. de matrim. c. 15. nu. 8. in Commento, litera G, & Antonius Gomez in Bulla, clausula 10. n. 67. Vega 2. tomo summae, cap. 129. casu 77. reddit rationem Abul. Quia Ecclesia interdum aliqua concedit ad vitandum maiora mala, absoluitque mulierem à voto ne sequatur magna discordia coniugum. Subdit etiā aliquos idem sentire de viro respectu mulieris, sed id negat. Quia vir tanquā potētior potest excitare grauiores discordias. Sed ego vbi sit haec dispensatio concessa ab Ecclesia, non inueni: & ideo licet eam doctrinam admittam, at alio ducor fundamento: si impedimentum sit iuris humani, vt affinitatis, vel cognationis, ius humanū nō obligat cū tanto discrimine discordiarum, sicut ieiunium lege humana praeceptum potest vxor soluere viro praecipiēte, vbi alias graue scandalum timeretur (vt dixi hoc lib. disp. 3. num. 13.) Si verò impedimentum sit voti, quod est de iure diuino, & possit à viro irritari, manifestū est tūc excusari vxorē (quando autem possit irritari: dicam hoc lib. disp. 39. n. 11.) Si autem irritari à viro nequeat: tunc dicendum est, votum non obligare cum tanto damno, esseque eam notabilem mutationem, vt votum pro tunc deobliget, vbi non potest consuli praelatus, vt dispenset.

16 Vltima regula sit, Quando petens delinquit mortaliter ob aliquam circumstantiam ipsius actus, & non solum ob circumstantiam personalem, tunc etiam reddere est mortale, v. g. petit coniux in loco sacro, aut publico, aut cum periculo abortus, petitio illa non est illicita ob circūstantiam tenētem se ex parte petentis, sed ob circumstantiam ipsius actus, qui loci sacri sanctitati repugnat, ipsumque polluit: aut si est in loco publico, aduersatur honestati naturali: aut si est cum abortus periculo, est in damnum tertij, ad cuius bonum actus ille suapte natura ordinatur, ac subinde ipsa redditio eandem malitiam habet: quia sicut petitio afficitur illa praua circumstantia, ita & redditio vtraque enim polluit locum sacrum, aduersatur honestati, estque in tertij damnum. Hanc tradit Petrus de Soto lect. 16. de matrim. in fi.

17 Ad argumenta, num. 1. proposita respondetur. Ad primum dic, non habere ius, seu iniustè petere, vsurpari dupliciter, aut enim id euenit, quia petens non habet ius in re petita, vt si petat alienum, & tunc non debet reddi: aut quia debitum modum non seruat, licet ius habeat in re petita, & tunc reddendum est: nec est cooperatio, vt probaui num. 4. Ad conf. dic, non esse annuendū, vbi is à quo res exigitur, potest cōmodè negare: & ad id tenetur, secus quando non potest commodè, aut non tenetur, vt contingit hic. Ad secundum constat ex dictis, nu. 4. illum non esse consensum cooperationis. Ad conf. dic, maiorem esse veram, vbi illa sunt secundum rem, & voluntatem inseparabilia, secus si hoc pacto separari valeant. Vt crucifixio actiua Christi displicuit Deo, cui tamen passiua valde placuit, cum tamen secundum rem separari minimè potuerint. Ad tertium dic disparitatem esse: quia in illis casibus circūstantia vitians se tenet ex parte ipsius actus, vt explicui num. praecedenti: in alijs vero se tenet ex parte solius petentis, vt explicui numero 7. Ad quartum dic negandam esse consequentiam; quia damnum corporale non est in hominis potestate vitare, sicut est spirituale; Quod si illud sit in potestate, vt dum quis petit gladium ad se perimendum, infert sibi damnum circa corpus, in quod nullum habet naturale dominium in ordine ad illum vsum interfectionis, aut mutilationis: vbi verò solum est damnum spirituale, est circa animam, cuius homo dominium morale habet, cum illam Deus reliquerit in manu consilij sui. Ad conf. constat ex proximè dictis.

DISPVTATIO VII.

Vtrum coniux cui debiti petitio interdicta est, non tamen redditio; vt contingit ratione voti castitatis, cognationis, aut affinitatis post matrimonium contractae, possit aliquando, & teneatur petere?

S V M M A R I V M.

Vir cui petere est interdictum ratione voti, cognationis; aut affinitatis potest aliquoties se insinuare vxori, & ab ea petere, num. 1.
Quid si vouisset de vxoris licentia, nu. 2.
An possit petere, quando ex signis aut vxoris conditione conijcit ipsam appetere & prae verecundia non petere, numero 3.
An praedicta habeant locum, quando vxor est, cui interdictum est petere, num. 4.
Quid, si vir sit impeditus sentiat periculum incontinentiae in vxore, quamuis de licentia eius vouerit? nu. 5. vbi quid si vir diu absfuturus sit, num. 5.
An idem dicendum sit, quando vxor est interdicta à debiti petitione, num. 6.
An si ipsemet coniux impediens agitatur carnis tentationibus possit petere, nu. 7.
An liceat significare alteri coniugi suum impedimentum, ne eius petitionem expectet, nu. 8.
An teneatur illi manifestare impedimentum ne petat, n. 9.
Vtrum talis impeditus possit prouocare non impeditum, vt petat: vel è contra hic illum, num. 10.
An coniuges castitatis voto astricti, conijcientes mutuam exigendi voluntatem si eis liceret, possint licitè copulam habere? nu. 11 & ibi quid, si quilibet sentiret alterum indigere copula, nu. 11.
An si faciant mutuo sibi signa, peccent se cōmiscentes, n. 12.

1 PRima conclusio. Maritus cui petere est interdictum, cum tamen reddere teneatur, vt contingit, quando voto castitatis ligatus est, aut post matrimonium contraxit illicitam affinitatem, aut cognationem cum vxore, potest nonnunquam insinuare se vxori, & offerre se ad vsum coniugalem, petereque ab ea debitum, non in gratiam sui, nempe, vt suo appetitui morem gerat, sed gratia vxori complacendi, & non reddendi matrimonium ei graue, & onerosum. Probatur: quia hoc petendi genus, est quodammodo reddere, cum in solius vxoris gratiam sit, quae verecundia solet ab exactione debiti, id optans arceri. Huius sententiae videntur expressè. D.Th. 4. distinct. 38. quaestione 1. articulo 2. quaestione 2. ad 4. Astensis 2. par. summae, libro 8. titul. 16. artic. vnico, quaest. 5. Henricus, cap. rursus, num. 4. qui clerici, vel vouen. Tur rec. c. nos nouimus, 17. quaest. 2. art. 3. num. 3. vbi referentes aliquos sentire fas esse viro vouenti castitatem, petere,

re, ne onerosum reddat matrimonium: subdunt, si rectè inspiciatur, id esse vxorem interpretatiuè petere, ac viris reddere: ac proinde clarè sentiunt eam petitionem esse licitam. Atque agentes de viro, qui votum emisit, tenent hanc conclusionem, Ang. matrimonium 3. impedimento 5. numero 3. & matrimonium 4. numero 6. Rosella, verbo impedimentum, impedimento 4. numero 7. ad finem, Sylu. matrim. 7. q. 5. d. 4. Tabie. verbo impedimentum, imedim. 2. in fi. & q. 3. in fi. Ledesma 2. parte 4. q. 55. artic. ad fi. Emmanuel Sa summa, verbo matrimonium, c. de impedimentis dirimētibus, vbi de impedimento voti, vers. contrahentem post votum, & verbo debitum coniugale, vers. contrahens matrimonium. Idem docet idemmet Ledesma 2. parte 4. q. 66. articu. 1. ad finem, vbi ait virum, qui vouit, posse animum concipere exigendi quater, vel aliquoties in mense, ne reddat vxori matrimonium onerosum. Victoria summa, de matrimonio, numero 293. vbi ait posse petere, quandocumque sibi videtur honestum accedere ad vxorem. Ad idem est Petrus de Soto lectione 14. de matrimonio, ad finem: vbi de eodem viro vouente loquens, ait, reddere verè esse quomodocumque fiat, quando fit, vt condescendatur infirmitati alterius. Eandem conclusionem tuentur loquentes de viro, qui affinitatem contraxit, Sotus 4. disp. 37. quæst. vnica, art. 1. post 2. concl. vers. debet autem pœna. Gutier. lib. 1. q. canon. cap. 23. numero 9. Capua, 1. parte decisionum, libro 2. cap. 80. numero 9. Ludou. Lopez 1. parte instruct. in 2. editione, ca. 196. in fi. Petrus de Ledesma de matrimonio, q. 55. ar. 6. §. quartus status. Quòd si roges, quoties hoc liceat? Ledesma (vt proximè retuli,) explicuit, quater, vel aliquoties in mense. Sed melius Victoria proximè citatus id prudentis arbitrio remisit, dicens quoties marito visum fuerit honestum. Itaque ea ratio habenda erit, ne matrimonium reddatur vxori graue, ac onerosum, si quoties concubitum appetit, cogatur contra naturalem verecundiam feminis insitam, exigere. Quare cum quædam feminæ, alijs in venerem propensiores sint, atque ita frequentius concubitum appetant viri: ab alijs sæpius quam quater, ab alijs verò, rarius in mense exigere licebit: vnde ad hoc librandum, attendenda est conditio natiua vxoris, ac eius in venerem propensio, vt in simili dicemus, numero tertio.

2 Exciperem tamen, nisi vxor vouendi castitatem licentiam viro concessisset: Cum enim suo iuri in hoc cesserit, vt permittat, matrimonium sibi fore onerosum, marito obligante se ad non petendum, conqueri iure nequit de hoc onere, & quod concubitum appetens, cogatur expressè, aut interpretatiuè petere. Ita docet Angel. matrimonio quarto, numero 7. An verò idem dicendum sit, vbi in vxore, esset periculum incontinentiæ? dicam numero 5.

3 Hinc deducitur, licitum esse viro ita impedito ad petendum, exigere, quoties voluntatem petendi in vxore, non audente præ verecundia, conieceri. Quia (vt probauimus hoc lib. disput. 2. numero 4.) id est in vxore interpretatiua, & tacita petitio, in viro autem redditio. Atqui ita de viro, qui vouit, tradunt D. Thom. 4. d. 38. q. 1. art. 2. q. 2. ad 4. Turrec. c. nos nouimus, 17. q. 2. ar. 3. numero 3. Augustinus de Anchona, quem refert, & sequitur Rosella, verbo impedimentum, impedimento 4. numero 7. ad fin. Sylu. matrimonium 7. q. 5. d. 4. Tabiena, verbo impedimentum, impedimento 2. q. 3. Armilla verbo matrimonium, numero 55. Victoria summa, de matrim. numero 293. Sotus 4. d. 38. quæst. 2. art. 1. post 3. concl. vers. reddere. Nauar. summ. c. 16. numero 3. Ledesma 2. parte 4. q. 55. art. 1. ad fi. Antonius Cucus libro 5. Institut. maiorum, tit. 12. numero 21. Bartholomæus a Ledesma dubio 32. de matrimonio; §. sed iam quòd matrimonium. Palacios disput. 4. 32. d. disp. 2. folio 716. vers. neque onerosus. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. art. 1. dubiolo 1. quod monet post 2. dubium principale post 1. concl. Corduba summa, quæst. 136. parte instr. de matrimonio, c. 46. circa 2. impedimentum voti, versiculo adde verò puncto 2. Ludouicus Lopez 2. Et loquens de incestuoso docet idem Ludouicus Lopez prima parte instructorij, c. 80. §. sed connumerare. Satisque est, si vir hoc ex conditione natiua vxoris venerisque appetitu conijciat. (Vt in simili diximus disputatione 2. numero 4.) Ita Augustin. de Anchona, Rosella, Syluestr. Nauarrus, Ledesma, Antonius Cucus proximè citati Ludou. Lopez, 1. part instruct. capit. 83. §. at ista sententia, Capua. 1. p. dec. lib. 2. ca. 82. num. 5.

4 Consulto autem hæc omnia de viro impedito asseruimus, nullam mentionem facientes, quando vxor sit, cui petitio debiti interdicta est, ob castitatis votum, affinitatem, cognationemve cum viro: quia regulariter non est idem iudicium: eo quòd cessat omnino ratio proposita. Cum enim nec viro indecens sit, nec ipsum exigere pudeat, non redditur ipsi onerosum matrimonium, si semper dum appetit, cogatur petere: quare si ipsi non petenti mulier se offerat, censebitur petitio, ac proinde rōne impedimenti sibi interdicta. (Vt in simili diximus dispares in hoc esse coniuges hoc li. disp. 2. n. 5.) Si tamen (vt ibi dixi) maritus talis esset, vt more feminæ non audeat petere, tunc idem dicendum est de femina, cui petere est interdictum, potest enim se aliquoties marito ad eum vsum offerre, ab eoque debitum petere, volente quidem concubitum, nec audente exigere. Sic Nauar. summa, cap. 16. num. 30. atq; ita intelligendus est, Syluest. matrimonium 7. quæstio. 5. d. 10 dicens generaliter, & absolutè idem esse iudicium quo ad omnia dicta, de muliere respectu viri, sicut de viro respectu ipsius.

5 Secundò deducitur, licere coniugi ita impedito exigere ab altero, vbi in ipso periculum incontinentiæ sentiret: tum, quia hoc est quodammodo reddere: tum etiam, quia votum non obligat ad non petendum cum dispendio ruinæ alterius coniugis. Sic docent de coniuge, qui affinitatem contraxit, Anton. cap. finali, in fine, de eo, qui cogn. consanguin. Anabaranus in fine, Alexander de Neuo, numero 5. & 6. Ioan. And. num. 4. Præpos. in fi. Additionator ad Abbatem, ibi, in fine, super verbo acquiescere. Et loquentes de coniuge, qui voto est astrictus, docent idem Victoria in sua summa, tractatu de matrimonio, nu. 293. & Adrianus 4. de Eucharistia, q. incipienti, Restat iam videre, an propter corporalem immunditiam, in solutione ad secundam rationem: imò teneri coniugem, qui vouit, petere in hoc euentu, meritò docent Præpos. c. rursus, numer. 6. in initio qui clerici, vel vouentes. Petrus de Soto lect. 14. de matrimonio, ad fin. Angles Floribus, 1. part. de matrim. disp. 6. de obligatione soluendi debitum, arti. 1. diffic. 4. concl. 4. Palacios 4. dist. 32. disp. 2. fol. 716. versi. verumtamen casus. Henriquez libro 1 de matrimon. ca... num. 9 & lib. 12. c. 2. nume. 9. Et generaliter de omni impedimento ad petendum, docet idem Henriquez eo. c. 15. num. 29. Quam obligationem latius probaui hoc lib. disp. 2. num. 6. vbi dixi tunc habere locum, quando est spes fore, vt ea copula, periculo incontinentiæ subueniatur: vbi id est dubium, & etiam quando alter coniunx, nec expressè, nec tacitè petit: imò & quando alter coniunx copulam coniugalem non appetit: vt dixi ea disput. 2. numero 7. Et quamuis in præsenti disput. nu. 2. dixerim non posse coniugem sic impeditum offerre se alteri, qui vouenti licentiam concesserat: at si periculum sit incontinentiæ in altero, credo teneri. Quia concedens eam licentiam solum cessit iuri suo, vt alter non teneatur sibi aliquoties se offerre, gratia non reddendi matrimonium onerosum. At in hoc casu obligatio non consurgit ex hoc capite, sed ex obligatione orta ex ipsamet matrimonij institutione, & bono fidei, vt probaui dispu. 2. numero 6. Non tamen posset vir ita impeditus exigere, si solum timeret lapsum vxoris in incontinentiam: eò quòd sit ipse diu absfuturus, nisi voluntatem vxoris petendi conijceret: iuxta dicta, num. 1. & 3. Quia tali copula non subuenitur illi incontinentiæ. Ita docent Ioan. Andr. cap. finali, numero 4. de eo, qui congn. consangu. vbi & Præpos. in fine. Vincentius ibi quem refert, & sequitur Alexand. de Neuo, ibi numero 5. & quamuis hi Doctores confusè loquantur, & solum explicent non teneri, at credo etiam non posse ob rationem dictam.

6 Nec in hoc casu vllum discrimen constituo, siue vir sit, cui debitum petere est interdictum, siue sit femina. Quamuis cessante incontinentiæ periculo tantum esse discrimen dixerim nu. 4. Quod latè probaui hoc lib. disp. 2. num. 6.

7 Dubitabis autem, An idem dicendum sit de ipso coniuge, cui debiti petitio interdicta est, nempe, vt sibi petere liceat, quoties vehementibus carnis stimulis vrgetur? Viguerius

gueetius lib. instit. cap. 16. § 7. vers. 8. impedimento 5. affirmat; nulloque alio fundamento innititur probare, nisi quòd iugum Christi suaue sit. Matth. 11. At memito alij docent, iuuentutē, ac subinde incontinentiæ periculum ipsum excusare incestuosi, qui affinitatem cum vxore contraxit, causam secum dispensandi iustam præbere, non tamen petendi debitum, nondum obtenta dispensatione. Quia id nullo solido fundamento, aut iure licere probatur. Nec hoc suauitati iugi Christi aduersatur, sicut nec votum castitatis; impedire matrimonium contrahendum absq. dispensatione, non obstantibus carnis tentationibus, illi repugnat. Nec iuuat, si dicas matrimonium post lapsum institutum esse, vt huic incontinentiæ subueniatur: quia ea se medicina destituit quo ad facultatem petendi, qui castitatem vouit, licet matrimonio ligatus sit: & eadem quo ad eundem effectum priuatus est propter affinitatem, aut cognationem inique contractam post matrimonium. Et ideo hanc partem tuentur Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. § 2. nu. 5. Ant. Cucus, lib. 5. instit. maiorum, tit. 11. nu. 123. Gutier. li. 1. q. can. cap. 23. num. 6. Matienzo lib. 5. Recop. tit. 1. rubr. glos. 1. num. 103.

8 Secunda conclusio. Coniunx cui prohibitum est petere, quamuis exigere nequeat, at potest alteri coniugi suū impedimentum significare, ne suam petitionem expectet, reddatque ei matrimonium onerosum. Quia id minimè est petitio debiti, quæ sola interdicitur. Sic Paluda. 4. dist. 38. quæst. 3. art. 5. nu. 41. agens de impedimento voti, quod idem de alijs dicendum est: cum eadem prorsus militet ratio.

9 Hinc infertur, coniugem voto castitatis astrictum, minimè teneri alteri indicare suum votum, vt a petendo abstineat, quamuis norit fore, vt non petat. Quia actus concubitus reddendo desinit esse voti materia, durante obligatione reddendi ob matrimonium. Sic docet Caiet. 2. 2. q. 88. art. 8. § ad hoc dicitur, quòd consensus. Et idem quando votum castitatis emissum est post matrimonium, nempe, non teneri emittentem indicare alteri coniugi, docent Sot. lib. 7. de iust. q. 3. artic. 1. vers. quòd si contra arguas, & Lud. Lop. 1. p. instr. c. 48. § vtrum quando, atque idem eadem ratione dicendum est, quocumque alio impedimento exulente.

10 Tertia conclusio. Nefas est, si coniunx interdictis a debiti petitione, incitet non interdictum, vt debitum petat. Quia id exigere est. Et similiter nequit non interdictus incitare interdictum, vt petat, licet eius lapsum timeat; quia incitat ad peccatum: sed debet tunc ab eo debitum petere, vt vel sic licitè actum coniugalem exerceat, sedeturque carnis concupiscentia, quem petendo, illicitè exerceret. Sic docent quamuis satis obscurè, Vincentius capit. finali, de eo qui cognou. consang. Ioan. Andr. num. 4. Anto. in fin. Anch. in fi. Propos. in fin. Alexan. de Neuo, numer. 5. & 6.

11 Quarta conclusio. Si ambo coniuges promiserint Deo, se minimè debitum petituros, possent ambo commisceri, non quidem debitum petendo: id enim aduersatur voto emisso, sed quando quilibet sentiret alium indigere, vt propter incontinentiæ periculum. Ratio est: quia tunc neuter verè petit, ac proinde neuter peccat aduersus votum; & ex alia parte, est quodammodo reddere: cum neuter gratia sibi satisfaciendi, sed annuendi voluntati alterius coniugis, cui reddere tenetur, accedat, iuxta dicta, nu. 1. 3. & 4. Sic docent Glo. c. fin. statim in principio, 27. q. 1. Rosel. verb. impedimentum, imped. 4. nu. 7. ad fin. vbi Tabien. imped. 2. in fi. Imò idem dicendum est, vt probat ratio prædicta, quando vterq; coniunx nouit alterum affectare copulam, & petiturum, si posset: quia est quodammodo redditio, & in gratiam alterius. Sic Angel. matrim. 3. impedi. 5. num. 5. Nauar. sum. Latina, c. 16. nu. 31. & clarius Hispana, eod. c. 16. num. 32. Emmanuel Sa, summa, verb. debitum coniugale, vers. cum vterque. Idemque dicendum est, licet communi consensu id votum emiserint: quia cum solum se non petituros promiserint, reddere tenentur: illaque copula est quodammodo redditio. Sic Nauar. ibi, manifestè enim loquitur, quando communi consensu, quod denotat illud verbum, quo in summa Latina vtitur, *pacti essent:* si enim seorsum vouissent, non esset pactum. Idemque consequenter dicendum est, si votum absolutum ante, aut post matrimoniū coniuges emiserint, non communi consensu. Quia id votum non eximit ab obligatione reddendi, sed solum obligat ad non petendum. Et ita de voto castitatis ante matrimonium emisso loquens censet, Ang. proximè citatus. Secus autem dicendum esset, si cōiuges per viam pacti mutuo consensu castitatem vouissent: quia iam nec petendi, nec reddendi facultatem habēt. Insuper in casu primo, in quo loquitur Glossa citata, videlicet, quando coniuges vouissent se non petituros, & sentirent in altero incontinentiæ periculum, non tantum posset alter licitè accedere, sed teneretur, & si in vtroque tale periculum esset, vterque ad id teneretur. Quia ea est redditio, & in illo discrimine obligatur quilibet coniunx alteri subuenire, vt constat ex dictis, num. 4. & ex disp. 2. num. 6. & 7.

12 Tandem id obseruandū est, si coniuges non mutuo consensu castitatem vouerint, alterque signa petitionis ostendat, reus erit culpæ hic; Quia ea est petitio interpretatiua, & tacita: alter verò annuens vacabit culpa. Vere enim reddit: ad quod tenetur. Sic Ouan. 4. d. 38. q. vni. corollar. quod infert ex 6. proposit.

DISPVTATIO VIII.

An actus coniugalis vitietur ratione finis ad quem refertur? Et specialiter si solum exerceatur propter bonum Sacramenti: nempe, ad significandam coniunctionem Verbi cū carne, aut cum Ecclesia?

SVMMARIVM.

Causa prolis, aut debitum reddendi, est licitus actus coniugalis, num. 1.

Quid si proles non referatur ad Dei cultum, sed gratia successoris habendi, nu. 2.

An opus sit actu referre in finem honestum, vel sat sit habitu, vt initio contractus matrimonij, nu. 3.

Quid, si finis sit, vxori copulari, non exclusa prole, nec eius memoria habita, num. 4.

Quocumq; fine petatur debitum, tenetur alter reddere: peccatque si malo fine ductus reddat, num. 5.

Quid si bono fine cœptum sit peti, aut reddi? finisq. varietur in ipso actu, num. 6.

Actus coniugalis est mortalis, vbi finis est mortalis. Et quotuplex sit culpa, num. 7. & ibi, non tanta culpa est actum referre in malum finem, ac ipsum matrimonium & posse in relatione matrimonij peccatum esse lethale, cum non sit tale in relatione ipsius actus in malum finem, nu. 7.

Nunquam ratione finis est mortalis, actus coniugalis, nisi finis sit mortalis, num. 8.

Quando finis est venialis, qualis, & quotuplex culpa sit ipse actus, num. 9.

Quando in concubitu desiderat coniux non habere prolē, quale peccatum sit, nu. 10. & ibi, an liceat desiderare non habere plures filios, nu. 10.

An sit culpa, vbi finis extraneus secundario intenditur, numero 11.

Quid, si bonum vtile, intendatur? vt si vir accedat ad vxorē mercede conductus, aut eo fine, vt illum hæredem constituat, num. 12.

An ob sacramenti bonum exercitus actus coniugalis, vacet culpa? proponitur ratio dubitandi, num. 13.

Est culpa venialis, & ibi, cur bonum sacramenti non excuset illum actum a culpa veniali: sicut excusat bonum fidei, aut prolis, num. 14.

Quid, si hic finis intendatur, alijs finibus non exclusis, numero 15.

1 HActenus in genere disputauimus, qualiter sit licitus, & obliget coniugalis actus. Iam de circūstantijs, quibus vitiari solet, agendum est. Et primò de finis circūstantia, quæ in actibus humanis primū locum obtinet. Et potest esse multiplex finis illius actus, nēpe proles, reddere debitum, significatio vnionis Christi cum Ecclesia, aut

cum

cum carne sanitas corporis: vitatio fornicationis: voluptas, aut alius finis extraneus. In præsentiarum disseremus de tribus finibus prioribus, & de alijs extraneis. In sequentibus vero disputationibus, de alijs finibus. Prima conclusio. Actus coniugalis licitus est, relatus in bonum prolis, aut in fidei bonum: nempe dum exercetur gratia prolis habendæ, aut seruandæ fidei alteri coniugi, reddendi ei debitum. Conclusio tanquam certissima statuitur à Magistro 4.d.31.& D.Th. ibi.q.2.art.2.& vniuersis Theologis, & ab omnibus vtriusq; iuris professoribus cum Gl.c.quicquid,32. q.2. verb.ab adulterio. Et constat de bono prolis. Quia cum Deus ad multiplicationem generis humani matrimonium instituerit, illo vtens ad hunc finem peccare nequit: aliàs Deus aliquid illicitum instituisset. De bono etiam fidei constat. Quia tenentur coniuges ex iustitia ad debitum sibi mutuo reddendum. Qui ergo, vt huic satisfaciat obligationi, ad coniugem accedit, tantum abest vt peccet, vt potius opus virtutis, & obligatorium faciat.

2 Obseruare tamen oportet, minimè sufficere, quo actus coniugalis culpæ venialis immunis sit ex finis circumstantia, ipsum referre ab bonum prolis. Nam si in prole sistatur, desiderioque habendi successorem ea intendatur, culpa venialis erit: sed proles intendi debet ad cultum Dei amplificandum. Ratio est, quia aliàs staretur in creatura, nec bonum esset sacramenti. Natura enim bonum prolis intendit, vt in ipsa species conseruetur. bonum autem sacramenti exposcit, vt referatur in Deum. Nec inde inferre licet motum naturæ malum esse sed esse imperfectum, nisi ad aliquod sacramenti bonum referatur. Sic D. Tho. 4.distinct.31. quæstio.2. artic.2.ad 1. Gerson p.1.in compendio Theologiæ tractatu de sacramento coniugij, alphabeto 25. litera O. Tabiena matrimonium. 3. quæstio. 2. §.3.

3 Nec tamen reminisci opus est in actu ipso coniugali, alicuius ex finibus licitis, sed satis est, si habitu referatur ad illos. Sicut iuxta communem Theologorum sententiam id satis est ad meritum. Atque ita D. Th. & Tabien .n. praeced. allegati dicunt exigi, vt proles actu, vel habitu referatur in Deum. Ita docent Verac.3.p. Speculi, art. 16. conclu. 5. Matienzo lib.5.Recop.titul.1.Rubr.gloss.1. nu.105. Ledesma 2.p.4.q.51.art.5.ad finem. Quare satis est, si à principio coniuges matrimonium inierint propter hos fines nec intentionem in ipso actu contrariam habeant, vt actus coniugalis in ipsos relatus censeatur. Vt bene docent Ledesma, & Veracr. ibidem: quia de causa dicit Ledesma excusari coniuges à multis venialibus. Quod optimè etiam explicuit Sylu.verb. debitum, quæst.12. ver.2. vbi dicens vt actus coniugalis meritorius sit, referendam esse prolem ad Dei obsequium: subdit id esse verum, licet de obsequio diuino nil cogitetur, sed solum de successore. Quia ex quo coniux est in gratia, nec malum finem intendit, virtute refert in Deum.

4 Hinc deducitur, coniugem vtentem matrimonio, nec expresse intendentem, nec excludentem prolem, sed illius immemorem, intendentemque solum copulari coniugi tanquam coniugi, minimè peccare. Quia licet non intendat prolem formaliter: at virtute intendit: cum actus ille suapte natura ad prolis generationem tendat, nec ex operantis intentione ad alium finem referatur. Sic Palacios, 4.dist.31.disput.2.fol.690.col.2. ver.& rursus fac hominem.

5 Secunda conclusio. Quamuis coniux debitum exigens malo fine, aut minus legitimo, sit culpæ reus: at oi prorsus culpa vacat illi reddens. Quia praua illa circumstantia ex parte solius petentis se tenens, non inficit actum reddentis debitum ex iustitia. (Vt probaui hoc lib.disp.6. num.7.) Quod docet D.August.de bono coniugali c.7.est in tom.6. his verbis, *Reddere debitum coniugale nullius est criminis, exigere autem vltra generandi necessitatem, culpa venialis.* Imo tunc reddere est obligatorium. (Vt probaui eod.num.7.) Et ita decent Palud.4.d.32. q.1. artic.1. num.4. Adrian.4.q.14.de matrimonio, ad finem. D. Ant.3. p.titul.1.c.20. §.7. Stephanus Caiet.repet.c.ad limina 30. quæst.1. §.4. numero 174. Quare audiendus non est Guillelmus Rubion 4.dist.32.quæst.2.art.2.conclus. dicens petenti ob malum finem, culpam esse reddere. Si tamen reddens ad finem indebitum actum illum referret, tunc peccaret vtique ratione finis, siue petens bono, siue malo fine petijsset. Quia deficit illi actui circumstantia debiti finis. Veluti si in die feriato sacris interesset ob finem indebitum:

6 Tertia conclusio. Quamuis debito fine cœptum sit peti, aut reddi, & ita licitè, si finis varietur in ipso actus progressu, referaturque ad finem minus legitimum, culpa erit. Quia iam ex tunc desideratur circumstantia debiti finis. Sic Palud.4. d.31. q.3. q.2. art.3.nu.22.D.Ant.3.p. tit.1.c.20. §.11. Syl. verb. debitum, q.11. ver.4. Margarita Conf.6. præcepto, fol.85. col.2. Hoc tamen moderantur, si contingat extra tempus decisionis seminis: quia tunc ita voluptate illa mens, & ratio absorbetur, vt consilium omne deficiat. Quod verissimum est, vbi ita contingeret, ac proinde debita deliberatio deficeret.

7 Quarta conclusio. Si actus coniugalis referatur in finem mortalem, est culpa lethalis. Quia actus in prauum finem relatus, talis est, qualis finis, c. cum minister 23. q. 5. & de matrimonio ad finem mortalem relato dixi lib.2. disp. 29. num. 28. & licet in relatione matrimonij ad eum finem, vltra desiderij mali finis duplicem aliam culpam inuenerim priorem, relationis rei sacræ ad finem mortalem: posteriorem, indignæ sacramenti susceptionis: at dum refertur actus coniugalis in copulam lethalem, vnica est mortalis culpa desiderij illius praui obtinendi finis: ac proinde illa sola confitenda. Sicut si alius actus licitus in prauum dirigatur finem. Quod inde constat. Quia nulla rei sacræ susceptio interuenit in actu ipso coniugali, nec ipse res sacra est, sed actus merè naturalis, vt ex praua illa relatione, sacrilegij crimen admittatur. Priorem quidem partem, scilicet esse mortale, dirigere in finem mortalem, affirmant Sylu. verb. debitum, quæst.2. Petrus de Soto lect.16 de matrim. §.quia igitur. Posteriorem vero, nempe, esse vnicam culpam, non sicut in relatione matrimonij in finem peruersum, contingere; colligo ex Palud.quem refert, & sequitur D.Ant.3.p. tit.1. ca. 19. §.10. (tacet vero locum, nec inuenire potui) ex Sylu. verb matrimonium 4. q.4. vbi dicunt, non ita damnabile esse abusum, actus coniugalis ob finem peruersum ac ipsius matrimonij: eo quod ille res profana sit, hoc vero sacra: ac proinde esse lethale, inire matrimonium ob solam delectationem, non esse tale, ob eam accedere ad coniugem.

8 Quinta conclusio. Nunquam actus coniugalis ex circumstantia redditur vitiosus capitaliter, nisi quando ipse finis est mortalis. Quia vbi alius est finis, non est tanta de ordinatio, vt censenda sit lethalis culpa. Sic colligo ex Syl. verbo debitum, q.2. vbi discutiens, quando coniugij vsus sit mortalis ratione finis: solius circumstantiæ finis mortalis meminit. Et tenet Petrus de Soto lectione 16. de matrimonio, §. quia igitur.

9 Hinc infertur, vbi finis est venialis, solum esse culpam venialem. Quod ita esse in matrimonio relato in finem venialem, probaui li.2. disp.28. nu.27. nedum in actu coniugali. Est tamen duplex culpa venialis, altera defectus debiti finis: talis enim esset, vbi finis esset in se bonus, at extraneus illi actui (vt nu.14.probauimus.) Altera vero desiderij obtinendi illius finis venialis. Sed objicies, hoc aduersari dictis, num.7. vbi diximus esse vnicum lethale crimen, actum hunc in finem mortalem referre. Solutio est facilis. Priuatio illa debiti finis venialis culpæ limites non transcendit, quare tota ratio culpæ mortalis est relatio in finem mortalem. Atque proinde duplex est culpa, altera venialis, & altera mortalis, & vbi finis est venialis, duplex venialis.

10 Rogabis forsan. Quale crimen sit in actu ipso coniugali, expressa intentione excludere finem prolis? V.g. quando coniuges in actu ipso prolem minimè concipi optant. Videtur enim esse lethale. Quia tale est in matrimonij contractu expressa intentione fines illius excludere. (Vt probauimus, lib.2. disp.29. nu.29.) Atque ita docet Præpositus rubr. de sponsalibus, numer. 12. ad finem Cæterum id non credo, vbi coniuges nil efficerent, quod prolis conceptioni obstaret, sed credo esse solum veniale. Quia desiderare non multiplicare prolem, non est ex se malum, quare bono fine vestitum, vt ratione defectus diuitiarum ad eos liberos alendos, licitum est: vt docent Palud.4. dist. 31. quæst.3. ar.2. num.15. D.Ant.3.p. tit.1. c.20. §.6. Rosel.

verbo, debitum, numero 31. vbi Ang. num. 27. Nau. summ. c. 16. nu. 33. Philiarcus de officio Sacerdotis, tom. 1. par. lib. 4. cap. 19. vers. quinto peccat, atque ita ratione debiti finis non erit culpa mortalis. Nec etiam est talis, eo quod intentione excludatur finis, ad quem ordinatur actus ille coniugalis à natura. Quia finis præcepti non cadit sub præcepto. Nec id esse crimen lethale in matrimonio arguit tale esse in ipso actu. Vt dixi, num. 7.

11 Sexta conclusio. Quando fines extranei, in se tamen liciti non sunt fines principales, ad quos primo actus coniugalis referatur, sed secundarij, & motiui applicationis ad concubitum, nulla est culpa. Quia etiam nulla est ad huiusmodi fines ita dirigere matrimonium. (Vt probaui magis hoc explicans li. 2. disp. 29. nu. 24.) Multo ergo fortius id verum erit in actu coniugali.

12 Quamobrem non approbo quod docet Palacios, 4. dis. 31. disp. 2. f. 695. ver. poterit autem, vbi tradit vacare culpa accessum ad vxorem propter bonum vtile, vt quia vir precio dato ab vxore conductus est. Ducitur, quia quærere sibi vtile, nemine læso, culpa caret. Sed fundamentum corruit, quia quæri debet medijs ad id institutis, quale non est matrimonium. Quare melius Sotus, 4. dist. 31. qu. vnica, art. 4. ver. sunt qui contra, censuit culpã esse venialem si vir vxori copuletur, eo ductus fine vt hæres ab ipsa instituatur. Quod intellige, iuxta dicta, num. præcedenti: quando ea vtilitas esset finis principalis, secus vbi secundarius, & applicans ad actum seruato in fine principali debito.

13 Tandem est difficultas. An solum sacramenti bonum sufficiat ad excusandum à culpa actum coniugalem? vt si quis vellet matrimonium consummare ad expressius significandam vnionem Verbi cum carne. Idque sufficere, ex eo suadetur. Quia non minus, imo magis videtur honestare matrimonium, finis illius vt sacramentum est, qui est ea significatio, quam finis illi conueniens, vt est contractus naturalis, qui est prolis educatio. Quare hanc partem tuentur multi teste Supplem. Gabr. 4. d. 31. quæst. vnic. art. 2. propo. 3.

14 Verum dicendum est non sufficere, sed esse veniale, actum coniugalem in eum finem solum referre. Probatur: quia bonum sacramenti non respicit primo, & directe matrimonij vsum; sed vinculum, & essentiam, in quo differt à bono fidei, & prolis, quæ primo & per se ad vsum ordinantur: ergo contra rectum ordinem est, matrimonio vti ob bonum sacramenti: & quia est leuis debiti ordinis peruersio, non excedet culpam venialem. Et confirmatur, quia sicut solum bonum sacramenti, sufficiens est ad excusandum a culpa lethali fornicationis: quia solum illud respicit vinculum matrimonij: ita solum bonum fidei, & prolis debet sufficere ad excusandum à veniali: quia hæc sola bona actum respiciunt. Secundo, quia cum in omni sacramento duplex reperiatur finis, alter intrinsecus, & alter extrinsecus, rectus ordo postulat, vt sacramenti vsus referatur ex intentione sumentis, & ministrantis, ad finem intrinsecum, nam ad extrinsecum sufficit instituentis ordinatio: finis autem intrinsecus matrimonij, est bonum prolis, & fidei, extrinsecus autem, significatio sacramentalis: culpa ergo est vsum referre ad solum finem extrinsecum. Sicut peccaret baptizans ad solam Christi sepulturam repræsentandam. Tandem, quia licet sacramenta sint sacra signa, at sunt signa practica, & potissima eorum institutio est ad efficiendum, vnde eis ad solam significationem vtens, non seruat debitum vsum. Quare hanc sententiam tuentur D. Thom. 4. distinct. 31. quæstio. 2. articu. 2. corp. & ibi Richard. artic. 3. quæstio. 2. corp. Palud. quæstio. 2. artic. 1. numero 5. Supplementum Gabrielis, quæstio vnica, articul. 2. conclus. 3. Henriquez libro 11. de matrim. cap. 15. numero 2. & in commento, litera P. Petrus de Ledesm. de matrim. q. 49. art. 5. dub.

15 Tandem fatendum est cum Petro de Ledesma proximè citato, vacare culpa vsum matrimonij ad eam significationem relatum, non exclusis alijs finibus boni prolis, aut fidei. Probaturque ex dictis, numero 4.

DISPVTATIO IX.

Vtrum actus coniugalis in solum fornicationis vitandæ finem relatus culpa vacet.

SVMMARIVM.

Licitum est debitum petere causa vitandæ incontinentiæ in altero coniuge, num. 1.

An liceat petere ad vitandum incontinentiam in se ipso? Refertur duplex sententia, num. 2. 3.

Sententia Authoris, num. 4.

Licitum est reddere, quamuis alter petat ad vitandum in se fornicationem, num. 5.

Soluuntur argumenta, num. 6.

1 IN hac disputatione neminem inueni dubitantem, quin liceat debitum petere, ad vitandum in altero coniuge incontinentiæ periculum. Quod docuit D. Aug. Epistol. 119. ad Ediciam, & habetur, c. secundum verba. 33. quæst. 5. quem vniuersi sequuntur. Et ratio est aperta, quia hic concubitus potius est debiti redditio, quam petitio (vt probaui hoc lib. disp. 2. num. 6. & 7.) ac proinde inuenitur in eo fidei bonum.

2 Tota vero difficultas in eo versatur, an liceat similiter coniugi debitum petere, eo fine, vt vitet in se ipso incontinentiæ periculum? Triplicem inuenio sententiam. Prima sustinet culpam esse venialem. Ducitur primo. Quia D. Paulus 1. ad Corint. 7. vbi præmiserat, vt vnusquisque vxorem habeat ad vitandam incontinentiam, subdit. *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Indulgentia autem non conceditur, vbi culpa non est. Quem locum ita explicat D. Aug. de bono coniu. c. 10. tom. 6. subdens absurdissime dici non eos peccare, quibus venia conceditur, & lib. 5. contra Iulianum c. 7. tom. 7. & in Enchiridion. c. 78. tom. 3. & lib. 2. de peccato originali contra Pelagium c. 38. tom. 7. & D. Gregor. li. 32. Moralium c. 18. 19. 20. habetur c. nerui, in fi. d. 13. D. Ansel. & D. Tho. in eundem locum D. Pauli. Atque omnes hi sancti expressè sunt huius sententiæ. Secundo, quia talis actus coniugalis caret bonis excusantibus, petere enim gratia vitandi in se fornicationem, nõ spectat ad fidei bonum, ad quod solum pertinet reddere alteri coniugi, & seruare fidem abstinendo à concubitu alieno, non autem petere, vt concubitus ille alienus vitetur. Tertio, quia talis petens vel impellitur à concupiscentia, & tunc impulsus ille culpa venialis est: aut non impellitur, & tunc vtitur medio, quo minimè indiget, & proinde erit superfluitas, & inordinatio. Quarto, quia sic petens, non fortiter, & strenuè pugnat resistens concupiscentiæ, aduersus quam est nobis indictum bellum, ad Galatas. 6. sed illi cedit. Quinto, quia cũ alijs medijs ad id ordinatis possit incontinentiæ stimulis resistere, eligens hoc in quo tanta voluptas reperitur, verè ob delectationem accedit, atque ita culpæ venialis reus erit. Hanc sententiam vltra sanctos allegatos, amplectuntur ex Theologis D. Thom. 4. 31. q. 2. art. 2. ad 2. Magister ea. d. 31. & 32. cap. 1. D. Bonauen. ea. d. 31. art. 2. q. 2. Richard. ibi, art. 3. q. 2. quamuis problematicè defendens, huic magis accedit, dicit enim esse communiorem, sanctisque magis consentaneam, eandem tenet Scotus, 4. d. 26. quæst. vnic. ad finem corporis. Guillelmus Rubion 4. d. 32. q. 2. art. 2. concl. 5. Abul. cap. 5. Matth. quæst. 235. Deza 4. d. 31. quæst. vnica, art. 3. notab. 3. Vualdensis quamuis obscurè, de sacramentis, cap. 130. Eckius tom. 4. homil. 69. quæ est prima de matrimonio, ad finem, numero 4. Petrus de Soto lect. 16. de matrim. §. quia igitur Pedraza summ. præcepto. 6. §. 18. Ludouicus Lopez 1. p. instruct. cap. 87. §. vsus vero copulæ, & dicit esse satis probabilem Petrus de Ledesm. de matri. quæst. 49. art. 5. dub. 3. & ex Iurisperitis, eandem tuentur Glossa ca. quicquid, verb. ad adulter. 32. quæst. 2. Gratian. cap. 2. §. his ita, in fi. 32. q. 2. Host. summa tit. de matrimo. §. quis sit effectus, num. 23. Anton. rubrica. de Sponsal. nume. 14. in fin. & ibi Alexan. de Neuo, num. 25. in fi. Henr. cap. inquisition. numer. 4. de sententia excom. Dominicus, capit.

nerui

nerui d.13.vers. nota hic clarum textum. Rainerius 2.p. summæ,tit.de matrimonio,capitu. 13.Ioannes de Trisulgo summa confes.lib.4.tit.2.de matri.q.37.Astensis summa 2. p.lib.8.tit.9.art.2. in initio. Monaldus summa,tractatu de matrim.tit.de bonis matrimonij,vers.in tertio.Rosel.sum. verbo debitum,nu.3.vbi Ang.num.22.Tabiena matrimonium 3.quæst.5.§.6.Turrec.cap.quicquid,32.q.2.nume.3. vers.6.

3 Secunda sententia docet nullam esse culpam, coniugem petere ad vitandum in se ipso incontinentiæ periculum. Probat primo, quia lex diuina explicata a D. Paulo 1.ad Cor.7. ibi: *Reuertimini in idipsum,ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam; non secundum imperium*. Saltem permittit accessum ad vxorem gratia incontinentiæ vitandæ: ergo is accessus nullatenus est culpabilis. Probatur consequentia: quia nil aliqua lege permissum, potest attenta illa lege,peccatum esse,quare nisi sit alia lex superior prohibens, nullatenus erit peccatum. Cuius ratio est clara: quia ratione alicuius prohibitionis debet esse peccatum,lex autem permittens,non prohibet, aduersantur enim sibi, eandem legem permittere, & prohibere. Cum ergo lege diuina permittente accessum coniugum ad fornicationem vitandam, nequeat esse lex aliqua superior eum prohibens, manifestè sequitur omni culpa vacare. Et confirmatur: quia diuina legis permissione nequit in ipsum Deum illius authorem peccari: & lex diuina permittens actum, minime punit, id enim permissio sonat: cum tamen certum sit, nec minimum veniale impunitum relinquendum. Non ergo erit culpa etiam venialis, accessus ille ad vitandam fornicationem, lege diuina permissus. Secundo, quia vsus matrimonij relatus ad eum finem, ad quem institutus est, culpa vacat, constat autem post naturæ lapsum institutum esse ad incontinentiæ stimulos sedandos. Tertio, quia cum vsus licitus sit, ad vitandam alterius coniugis incontinentiam, a fortiori erit ad vitandam propriam. Plus enim tenetur quisque sibi, quam alij consulere. Nec obstat, si dicas priorem vsum esse debiti redditionem, & proinde honestari bono fidei:posteriorem verò debiti petitionem. Non (inquam) obstat. Quia casu, quo alter coniunx nullo modo appetat coniugis concubitum, sed renuat, alienum verò desideret, nullo modo est redditio, cum prorsus petitio, etiam interpretatiua desideretur: & tamen licitum est,imò obligatorium ab eo debitum petere ad illius vitandum incontinentiam(vt diximus hoc lib.disput.2.nume.7.)& fatentur omnes. Quartò,quia vbi duo media licita ad finem obtinendum occurrunt, fas est alterutrum eligere ad vitandam autem fornicationem, vltra abstinentias, aliasq; corporis macerationes, concessit Deus matrimonij vsum: ergo licebit hoc medium ad eum finem comparandum referre. Quintò, quia in hoc vsu bonum fidei reperitur, cum sit ad cauendum alienum concubitum, ad quod fides matrimonij astringit. Sextò, quia finis vitandi fornicationem honestus est: matrimonij etiam vsus licitus est: cum ergo & finis, & medium honesta sint, nil est vnde vsus medij illius ad eum finem assequendum dehonestetur. Tandem, quia dato opposito, accessus ad vxorem prægnantem semper esset illicitus: similiter matrimonium nunquam liceret inter steriles, & senes generationis ineptos. Ideo hanc sententiam tuentur Richardus (problematicè tamen) 4.dist.31.artic.q.2. Durandus ibi. quæst.4. numer.7. Maioris,q. vnic.conclus.4. Altisiodor.lib.4. suæ summæ,tract.9.cap.4.Almain.4.d.31. quæst. vnica. Nicolaus de Orbellis 4.dist.32. quæst.vnic.§.1. Caiet. summa, verbo matrimon.cap.vltimo de peccatis in vsu matrimonij, vers.primum igitur caput.Metina libr.3. de sacrorum hominum continentia, c.13. Nider in sua summa, præcepto 6.c.4. vers. dictum est secundo. Celaia 4. d.31. quæst. vnic.ad fin.vbi Palac.disput.2.fol. 690. a versic. hæc ergo sunt duo.Philiarchus de officio Sacerd.to.1.p.2.lib.4. cap. 19.vers.5.peccat.Angles Floríb.1. par. de matrim. quæst. 5.de bonis matrimonij,dificul.4. Emmanuel Sa, summa, verbo matrim. vers. copulam si fiat. Cañed. sum. Sacram. de matrim. cap.8. nume.76. & dicit esse satis probabilem Petrus de Ledes. de matrimon.quæst.49.artic.5. dub.3. & affirmant Maiol. & Palacios esse veram, licet aliud medium sit facile. Eadem tenent ex Iurisper. Tiraquell.l.5. connubiali,num.111. Nauar. sum.c.16.nu.32. Perez lib.5. ordin.tit.1.l.1.§.tertia conclus.Steph.Caieta.repet. cap.a limina,30.q.1.§.4.nu.167. Vgolinus de matrim.c.10. in fi. Humada.l.2.tit.1.p.1.gl.2.num.13.in fi.

4 Tertia sententia (cui adhæreo, licet duæ propositæ sint satis probabiles:) affirmat, tunc culpa vacare petitionem debiti causa vitandæ fornicationis in ipsomet petente, quando adhibitis alijs medijs nequit carnis stimulos sedare, secus quando potest conuenienter alio modo ab incontinentia abstinere: tunc enim erit veniale. Prior pars probatur argumentis secundæ sententiæ, quæ satis vrgent. Posterior verò probatur: quia vbi alia media conuenientia ad finem assequendum occurrunt, venialis peruersio est debiti ordinis, medium de se ordinatum ad prolis generationem, & fidem seruandam, in illum finem referre. Secundò, quia cum coitus rationem absorbeat, priuetque tanto bono, imprudenter eligitur, vbi medium facilius adest. Sicut imprudens est, sumens potionē amaram, aut venas scindi permittens, quo salutem adipiscatur, potens faciliori medio ad eam restitui. Ideo huius sententiæ sunt Palud.4.d.31.q.2 art.2. num.9. & 10.& ibi Supplem. Gabriel.q.vnic.ar.2.post 4.concl. Capreol.4.d 30.q.1.art. 3.in solution.ad 6.contra 2.conclus. D.Anton.3.par.tit.1, c.20.§.11.Syl.verb.debitum,q 11.in fi.& q.12.vers.4. Tabien.matri.3.q.5.§.6.Victoria sum.de matrim.nume.272. Sot.4.d.31.q.vnic.art.4. conclus.2 Greg.Lopez,l.9.verb, el otro,tit.2.p.4.Led.2.p.4.quæst.51.art.5.ad fi. Margarita confes.5.præcepto,fol.86.col.2.Verac. 2.p. Speculi, artic. 16.concl.1.Matienzo lib 5.Recop.tit.1. rubr. gl.1.nu.106, in fi.Manuel 1.to.sum.2.editione,c.243. nume.15. Petrus de Ledes.de matrim.q.49.art.5.dub.3.Bartol. a Ledesma de matrim.dub.28.concl.2.Henriq.lib.11.de matrim.capi. 15.num.4.iuncto Commento,litera Q. Moderatur autem hanc sententiam D. Anton. ibidem, & satis apparenter (vt Tabiena fatetur)quatenus ait licitum esse, vbi moraliter aliud medium non occurrit,petere debitum gratia vitandæ fornicationis, vt intelligatur, quando non est spes prolis concipiendæ, ea enim extante semper esset venialis culpa, primario intendere incontinentiam vitare. Quia præposterus ordo est secundarium finem præponere, vbi primarius est possibilis. Et placet hæc moderatio: quia tunc nulla est necessitas vtendi matrimonio ad vitandam fornicationem: sed sit finis primarius, generatio prolis, & secundarius, & applicans ad concubitum, vitatio fornicationis,iuxta dicta disput.præcedenti nume.12. Quod etiam consonat ijs, quæ diximus lib.2.disp.29.num.26.vbi probauimus veniale esse matrimonium inire ob vitandam fornicationem,vbi est spes prolis: licitum autem,ea deficiente. Nec oportet, quo petitio debiti ob finem vitandæ incontinentiæ culpa excusetur, vt petens tunc carnis molestijs vexetur, sed satis est,vt probabiliter timeat fore,vt vexetur. Sic docet Supplem.Gabriel.4.d.31. quæst. vnica, art.1.in fine.

5 Id tamen in omni sentētia fatendū est,licet petens reus sit culpæ,intēdens solam vitare fornicationem reddentem bono fine, vt suæ satisfaciat obligationi,minimè peccare, imò ad id teneri. Constat ex dictis disp. præced.nu.5. vbi probauimus coniugi quoque fine ducto ad petendum,reddendum esse. Nec credendum est Guil.Rub.4.d.32.q.2.ar. 2.concl.5. vbi ait petenti ob finem vitandæ fornicationis, esse veniale reddere. Duciturque,quia quoties peccat exigens,idem peccatum admittit reddens. Quod fundamentum confutaui hoc lib.disp 6. num.4.

6 Ad argumēta primæ sententiæ,nu.2.proposita respondetur. Ad primū fateor illos sanctos eius fuisse sententię, ita intelligentes locum illum D. Pauli, affirmantesq; nunquā licere vsum matrimonij,nisi ob prolis generationem, vel ob debitum reddendum: Quod ex ardentissimo castitatis amore quo affecti erant,procedebat:valde tamen vrget argumentum primum secundę sentētiæ,aduersus eam expositionē: & ideo aliter exponendus est D. Paulus: duplex enim est indulgentia, & permissio, quædam minoris mali,quædam verò minoris boni, dum ergo permittit accessum ad vxorem ob vitandam fornicationem, non permittit tanquam minus malum, quam fornicari, vt inde arguatur esse culpā venialem,sed permittit tāquam minus bonum,quam continere: atq; ita nulla est culpa. Et hanc expositionem sequūtur Lyranus,& Caiet. in illum locum

D. Pauli. & Sot. 4. d. 31. q. vnic. ar. 4 ver. accedat textus. Et tunc intelligi debet, iuxta nostram 3. sententiam, quando coniuges sunt ita fragiles, vt aliter abstinere vix possint. Quod denotãt ea verba, *Propter incontinentiam vestram*. Quæ explicat ibi Lyranus, propter pronitatem ad fornicandum. Ad secundum dic non propriè spectare, at reduci ad fidei bonum, dum coniux necessitate stimulorum carnis pressus, vtitur eo medio, quo fidẽ vxori seruet abstinens ab alieno concubitu. Ad tertiũ dic impulsum concupiscentiæ tunc culpam habere, quando iudicium rationis subuertit, secus quando impellit, vt secundum rationis limites eligatur medium licitum, gratia illicitum cauendi. Præterea esto impulsus fuerit vitiosus, & præter rationis iudicium insurgens, non infertur actum sequentem culpa infici, qui non imperatur à concupiscentia, sed a ratione illam corrigente. Ad quartum dic id verum esse, vbi supperunt alia media ad resistendum: secus vbi illis tẽtatis ea est fragilitas coniugis, vt resistere nequeat. Ad quintum eodem prorsus modo dicendum est. Ad primum arg. ex propositis, num. 3. pro 2. sententia, & eius confirmat. constat ex dictis solutio: explicui enim illum locum Pauli in solutione ad primũ primæ sententiæ. Ad secundum dic antecedens esse verum, si referatur ad finem primarium, vel vbi is non est possibilis, ad secundarium, qui medio faciliori obtineri nequit. Ad tertium dic diuersam esse rationem: quia sibi potest coniunx alijs medijs consulere, & in sua potestate est carnis tentationi resistere: at non potest alteri coniugi mederi, nec ipsius consensum in fornicationem impedire. Ad quartum dic, Deum concessisse matrimonij vsum ad illum finem, vbi non potest finis primarius obtineri, nec finis secundarius faciliori medio.

7 Ad quintum dic non pertinere ad bonum fidei petere ad vitandam in se incontinentiam, vbi petens aliter vitare potest. Ad sextum, dic non satis esse bonitatem finis, & medij in se ipsis consideratam, sed oportere, vt medium sit proportionatum: & bene referatur ad illum finem obtinendum. Ad vltimum negatur sequela: quia licitus est accessus, vbi medio faciliori continere nequeunt.

DISPVTATIO X.

An licitus sit coniugalis vsus, ad tuendæ, aut restaurandæ salutis corporis finem relatus.

SVMMARIVM.

Refertur duplex sententia, num. 1. & 2.
Sententia Authoris, num. 3. & an reddere petenti causa sanitatis sit culpa, ibid.
Soluuntur argumenta, num. 4 & 5.

1 QVæstio est facilis: & ideo breuiter ab illa me expediam. Affirmant quidam culpam esse venialem, debitum petere causa sanitatis consequendæ, aut tuendæ. Ducuntur primo: quia sancti solius prolis gratia, aut debiti reddendi admittunt, tunc coniugalem vsum licere. Vt constat ex D. Augustino de bono coniugali, cap. 6. 7. & 10. tomo 6. & ex D. Gregor. lib. 32. Moral. cap. 20. & habetur cap. nerui 13. d. Secundò, quia finis hic aduersatur matrimonij institutioni, quod ad bonum prolis, & vitandam fornicationem, est institutum. Et confirmatur: quia ideo peccaret venialiter, qui gratia sanitatis consequendæ baptizaretur, quia is finis aduersatur Baptismi institutioni, quæ est ad remissionem peccatorum ante Baptismum admissorum. Tertiò, quia nec bonum fidei, nec prolis inueniuntur in eo accessu, quæ solum excusant à labe veniali. Tandem, quia peruersio debiti ordinis est, actum coniugalem, qui suapte natura refertur ad bonum speciei, referre ad indiuidui bonum. Ideo hanc partem tuetur D. Tho. 4. d. 31. q. 2. art. 2. ad 4. & ibi Palud q. 3. art. 3 num. 21. & q. 2. art. 3. num 22. vbi addit. Licet alio medio sanitas obtineri nequeat, adhuc esse veniale. D. Anton. 3. dar. tit. 1 c. 20. §. 11. Rainer. 2. par. summæ, tit. de matrim. cap. 13. Ioannes de Friburgo sum. conf. lib. 4. tit. 2. de matrim. q. 38. Henric. c. inquisitioni, numer. 6. de sent. excom. Ang. verbo debitum, nu 24. vbi Sylu. q. 11. vers. 3. Tabiena matrimonium 3. q. 5. §. 6. Abul. c. 5. Matt. q. 235. Turrec. di. quidquid, nu. 3. versic. 5. 32. q. 2. Verac. 3. p. Speculi, art. 26. concl. 2. addens, licet non sit aliud medium. Petrus de Soto lect. 16. matrimonio, §. quia igitur. Nider in sum. præcepto 6. c. 4. vers. dictum est 2. Margarita confessorum, 6. præcepto fol. 85. pag. 2. Pedraza summa, præcepto 6. §. 18. Matienzo libro 5. Recop. tit. 1. Rubr. gloss. 1. nu. 107. Petr. de Ledes. de matr. q. 46. artic. 5. dub. 4. addens, Licet aliud medium deficiat: & cum hoc etiam addito dicit esse veriorem. Soto 4. d. 31. q. vnica, art. 4. versic. grauius autem.

2 Alij vero docent omni culpa vacare petitionem debiti causa sanitatis acquirendæ, aut tuendæ. Probant, quia cum ob prolis bonum id liceat, à fortiori id licebit ad propriam salutem instaurandam, aut tuendam, cui plus tenetur quilibet consulere. Secundò, quia intentio sanitatis comparandæ, non excludit prolis intentionem. Tertiò, quia excessus in potu vsque ad ebrietatem licitus est, gratia sanitatis instaurandæ: cum tamen magis rationis vsu priuet, quam actus coniugalis. Quartò, quia intendens sanitatem, refert virtute actum illum in prolis bonum, cuius generationi morbo laborans ineptus est. Sic Alman. 4. d. 31. q. vnica, vbi Maioris, q. vnica, conclu. 5. Celaia ibi. q. vnica, in fine, dicitque idem sentire. Martinũ de Magistris, & multos Neotericos, Palacios ibi disp. fol. 693 a versic. porro nulla harum. Emmanuel Sa, summa, verb. debitũ coniugale, vers. copulam: & dicit esse satis probabile Verac. 3. p. Speculi, art. 16. concl. 2. in fine.

3 Ceterum media via eligenda est, vt nulla sit culpa, quãdo aliud medium aptum non inuenitur ad instaurandam, tuendamve salutem. Quod optimè probant rationes secundæ sententiæ: tunc enim nulla est peruersio debiti ordinis, cum in eo fine bonum prolis, ac fidei, quamuis remotè, includantur: coniunx enim bona vtens valetudine, aptior est proli generandæ: ac debito reddendo, vbi verò medium aliud conueniens occurrerit, erit culpa venialis. Quod probant rationes primæ sententiæ. Et ideo ita docent Victoria summa de matrim. numero 272. Ledesma 2. p. 4 q. 51. articu. 5. in fine, Barthol. a Ledes. de matrim. dub. 28. §. solet moueri dubium. Henriquez libr. 11. de matrim. cap. 15. numero 5. Manuel 1. tomo summæ 2. editione, cap. 243. num. 20. Et hanc fatentur esse probabilem Sotus, & Petrus de Ledesma, numero 1. allegati. Intellige tamen (vt in simili dixi dispu. præced. num. 4.) nullam esse culpam, principaliter intendere sanitatem, vbi spes prolis deficit: ea enim spe extante esset culpa venialis peruersionis debiti ordinis: cum finis principalis sit possibilis, & postponatur, nullaque vrgeat necessitas, seruato enim fine sobolis primario, posset secundario, & concomitanter referri actus ille coniugalis ad sanitatem, iuxta dicta disp. 8. nume. 11.

4 In omni autem sententia fatendum est, quantumuis peccat defectu recti finis coniunx ob sanitatem petẽs reddentem minimè peccare, sed teneri reddere. Vt probauimus hoc lib. disp. 6. num. 7.

5 Ad argumenta prioris sententiæ, nume. 1. proposita respondetur. Ad primum dic sanctos loqui, quando spes prolis habendæ adest. Vel secundo solum meminisse finium, qui per se, & ab extrinseco, semperque actum coniugalem excusant. Vel tertio reduci ad bonum prolis, & fidei. Confert enim sanitas ad filiorum procreationem, reddendumque debitum. Ad secundum dic nos loqui, vbi proles non est possibilis, vel secundo reduci ad bonum prolis, & fidei. Ad confirmationem neganda est consequentia: quia Baptismus est prorsus res sacra, nec aliquo modo refertur ad corporis sanitatem: at actus coniugalis potest esse in aliquo particulari medium ordinatum ad sanitatem. Ad tertium constat ex dictis, ibi reductiuè inueniri bonum fidei, & prolis. Ad quartum dic nullam esse peruersionem vbi non speratur bonum speciei. Ad argumenta secundæ sententiæ proposita, nume. 2. respondetur. Ad primum teneri quemlibet potius saluti propriæ consulere medijs ad id a natura institutis, quale non est vsus matrimonij, qui ob bonum prolis est. Ad secundum fateor non excludere, atq; ita culpa vacare, vbi sanitas nõ principaliter intẽditur, sed secundario, & concomitanter. secus vbi in sanitate sistitur, tanquam in fine principali. Ad tertium dic esse in hoc disparitatem, quòd cibus, & potus a natura diriguntur ad indiuidui conseruationem:

vsus

vſus vero matrimonij ad bonum ſpeciei. Ad quartum dic illam relationem eſſe remotam, ac proinde non excuſare, vbi aliud medium ſaluti tuendæ, aut inſtaurandæ occurrit.

DISPVTATIO XI.

An vſus coniugij propter ſolam delectationem ſit peccatum.

SVMMARIVM.

Refertur duplex ſententia, num. 1. 2.
An ſit culpa mortalis vbi voluptas limites matrimonij excedit, & quando hoc contingat, nu. 3.
Quando intra matrimonij limites voluptas quæritur, eſt culpa venialis, nu. 4.
Quid ſi finis ſit libidinem ſatiare? vel ſi vir calidis vtens, aut alio medio ſe prouocet quo ſæpius coire poſſit, nu. 5.
An oblatam in actu coniugali voluptatem acceptare, culpa vacet, nu. 6.
Reddere debitum petenti ob voluptatem, eſt obligatorium, n. 7.
Soluuntur argumenta, & ca. expedantur ca. origo, & ca. liberorum, 32. q. 4. nu. 8.

1 IN hac diſputatione non deſunt qui aſſerant actum coniugalem ob libidinem explendam exercitum, culpam eſſe mortalem. Et probatur primo ex D. Hieronymo in capit. 5. ad Epheſios, & refertur ca. liberorum 32. q. 4. ibi, *Liberorum in matrimonio opera conceſſa ſunt, voluptates autem quæ de meretricum capiũtur amplexibus, in vxore damnata ſunt*. Et melius ex eodem lib. 1. contra Iouinianum, & refertur, ca. origo 32. q. 4. ibi. *Adulter eſt in ſuam vxorem amator ardentior*. Si ergo talis copula eſt damnata, & tanquam adulterina, erit manifeſta lethalis culpa. Secundò. Quia coniux ſic vtens coniuge, non refert illius vſum in Deum, ſed in ſolam delectationem, ac proinde frui vult creatura, in ea conſtituens vltimum finem. Quod mortale eſſe dubitat nemo. Et confirmatur, quia non eſt ſimile de alijs delectationibus: hæc enim ita mentem abſorbet, vt liberum hominem non relinquat, quo illam in Deum referat. Sic ſentiunt Hugo d. ca. origo. Hoſt. ſumma, tit. de matrimon. §. quis ſit effectus, num. 23. in fi. & quidam antiquiores (vt refert D. Bonauen. dicens eſſe probabile, ſed valde durum, 4. d. 31. artic. 2. qõ. 3.) Ioannes de Graſſis, repetit. in c. vnum orarium, §. aliàs autem, nu. 21. d. 25. idem addentes eſſe mortale, virum calidis vti, vel alijs medijs, quo naturam excitet, vt ſæpius coire poſſit. Monaldus ſumma, tract. de matrim. tit. de effectu matrimonij, verſiculo item eſt alius effectus, & titulo de bonis matrimonij, verſiculo, item quarto modo. Nider in ſumma, præcepto 6. capite quarto, verſiculo dictum eſt tertio, lex 9. titulo 2. par. 4.

2 Alij verò alterum extremum ſecuti, cenſent nullã eſſe culpam, actum coniugalem propter voluptatem exercitum. Probant primo, quia teſte Ariſt. 10. Ethic. cap. 8. talis eſt delectatio, quale opus de quo eſt: at ſtatus coniugij bonus eſt: ergo & delectatio de illo percepta. Et confirmatur: quia teſte eodem Ariſt. 7. Ethic. cap. 9. non omnis aliquid ob voluptatem efficiens, eſt incontinens, ſed vbi ea eſt turpis: imo qui omnem voluptatem fugit, eſt agreſtis: teſte eodem 2. Ethic. cap. 2. At delectatio ex actu coniugali orta, turpis non eſt. Secundo: quia virtus temperantiæ inclinat ad moderatè percipiendas delectationes guſtus, & tactus: velle ergo moderatè delectari in acceſſu ad coniugem, actus erit ſtudioſus. Tertio, quia vti ad libitum re ſua, qualis eſt alteruter coniux alterutrius, culpa vacat. Quarto: quia in eo acceſſu inuenitur ſacramenti bonum, coniux enim propter voluptatem accedens, limites matrimonij non tranſgreditur, ſed propter illius vinculum accedit, aliàs omnino abſtenturus. Sic tenent Almain. 4. d. 31. q. vnic. & ibi Maioris. q. vnica concluſ. 7. Celaia ibi. q. vnica, in fi. & refert. Martinum de Magiſtris. Palacios ibi, diſputat. 7. fol 691. & ſequentibus, & dicit eſſe ſatis probabile Veracr. 3. p. Speculi, artic. 16. concluſ. 2. in fine.

3 Prima tamen concluſio ſit. Quando voluptas limites matrimonij excedit: quia, ſcilicet, coniux ita voluptate captus ad ſuam accedit, vt paratus ſit ad accedendum, quamuis ſua non eſſet, eſt culpa lethalis. Concluſio eſt D. Thomæ. 4. d. 31. quæſt. 2. artic. 3. quem ſequuntur vniuerſi. Et conſtat: quia coniux ita accedens, animum habet fornicandi, & quamuis conditionalem, ſi alia coniux non eſſet ſua, at ea conditio non aufert rationem culpæ à fornicatione: quod deſideratur, ne actus conditionalis malus ſit. Eſt tamen ſane hoc intelligendum: nempe, quando in eo acceſſu adeſt actualis illa praua voluntas, ſecus coniux nil de hoc cogitaret, quamuis in ea eſſet habituali diſpoſitione, vt accederet, licet alia coniux, ſua non eſſet. Quia nullus habitibus, ſed actibus meretur, aut demeretur. Ita aduertunt Palud. 4. d. 31. quæſt. 3. artic. 2. num. 10. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 1. Ang. verb. debitum, num. 21. vbi Sylu. quæſt. 2. Tabiena matrimonium 3. q. 2. §. 3. Sotus 4. d. 31. quæſt. vnica, articulo 3. verſic. nihilominus aduerſus. Turrec. capit. quidquid, numer. 3. verſic. 3. 32. quæſt. 2. Veracr. 3. par. Speculi, artic. 16. concluſ. 3. Bartholom. à Ledeſma dub. 27. de matrim. concl. 1. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubrica, gloſſa 1. num. 107. Capua p. 1. deciſ. lib. 2. c. 82. nu. 12.

4 Secunda concluſio. Actus coniugalis ſolius voluptatis gratia exercitus, nec fines matrimonij tranſgredientis, eſt culpa venialis. Concluſionem hanc expreſſe docet, D. Aug. de bono coniugali. c. 6. tomo 6. ibi, *Coniugalis concubitus generandi cauſa non habet culpam, concupiſcentiæ vero ſatiandæ, tamen cum coniuge, venialem*. Et libro 5. contra Iulianum, cap. 7. in fin. to. 7. D. Gregor. reſponſione 10. ad interrogationes D. Auguſtini, & habetur, c. vir cum propria 33. q. 4. D. Anſelmus in eum locum D. Pauli 1. ad Corint. 7. *Hoc autem ſecundum indulgentiam dico*. Et probatur non eſſe peccatum mortale, rationibus ſecundæ ſententiæ numero ſecundo, propoſitis, quæ fortiter hanc ſententiam probant. Quod autem ſit veniale, inde probatur: quia eſt debiti ordinis peruerſio, cum actus ſuapte natura tendens ad prolis bonum, referatur ad finem voluptatis capiendæ. Et confirmatur: quia bonum delectabile, quod eſt naturæ ſenſitiuæ conſonum, non poteſt rectè eſſe finis operationis humanæ, ſed ſolum bonum honeſtum, quod naturæ rationali conforme eſt. Adde abuſum rei eſſe, quærere actum propter delectationem illi adiunctam. Cum delectatio ſit propter ipſum actum, non vero actus propter delectationem illi adhærentem. Ideo hanc tuentur Magiſter 4. d. 31. vbi D. Thom. q. 2. art. 3. corpore. D. Bonauen. art. 2. q. 3. Duran. q. 4. nu. 5 Richar. artic. 3. q. 3. Albertus Magnus, art. 21. q. 4. Palud. q. 3. art. 3. num. 19. Supplem. Gabr. q. vnic. artic. 2. concluſ. 5. Guillelmus Vorrillong. quæſt. vnica, art. 2. concluſ. 3. Sotus q. vnica, artic. 3. Altiſiodorenſis, lib. 4. ſuæ ſummæ, tractat. 9. q. 2. Gerſon. 1. p. in compendio Theologiæ, tract. de ſacramento coniugij, alphabeto 27. lit. O, Nicolaus de Orbellis, 4. d. 32. q. vnica, §. 1. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 11. Caiet. ſumma, verb. matrimonium, cap. vltim. de peccati contingentibus in vſu matrimonij, verſ. primum igitur caput, & 2. 2. q. 154. artic. 1. circa ſolut. ad 4. verſ. ad 4. dicitur, quod veniale. Abul. cap. 5. Matth. q. 343. in fi. & q. 235. Victoria ſum. de matrim. num. 271. Petrus de Soto lect. 16. de matrim. §. quia igitur. Led. 2. par. 4. q. 51. art. 6. initio: iuncta q. 66. art. 1. §. hæſitabis tamen. Verac. 3. par. Speculi, artic. 16. concluſ. 2. Margarita confeſ. 6. præcepto, fol. 85. pag 2. Pedraza. 6. præcepto. §. 18. Angles Floribus 1. par. de matrim. q. 5. de bonis matrimonij difficul. 3. concluſ. 2. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 4. num. 2. & capit. 15. nu. 5. Barth a Ledeſm. dub. 27. de matrim. concl. 2. Petrus à Ledeſm. de matrim. q. 48. artic. 6. dub. 1. Manuel 1. tom. ſummæ. 2. edition. c. 243. num. 20. Emmanuel Sa, ſumma, verb. debitum coniugale, verſic. copulam ſi fiat. Cañedo ſumma ſacramentorum, de matrim. c. 8. num. 76. Capua. p 1. deciſ lib. 2. cap. 82. num. 12. Inſuper alij etiam Theologi aſſerunt eſſe peccatum, ſubiicentque an ſolum ſit veniale. Hi ſunt Alenſ. 2. par. quæſt. 161. memb. 2 §. 2. Adrian. 4 tract. de Euchariſtia, quæſtio. Reſtat iam videre an propter corporalem immunditiam, in ſolutione ad 2. principale. Medina libr. 1. ſum. capit. 16. §. 13. Et ex iuriſperitis docent eſſe veniale eundem acceſſum cauſa delectationis, Gloſ. cap. vir cum propria, verb. quod defleant. 33. q. 4. & cap. penultimo, verb. damnatæ, 32. q. 4. & cap. origo, verb. adult. 32. q. 4. & cap. quicquid,

quicquid, verb. adul.32. q.2. & 33. q.4 in summa, verbo, quod autem. Alex. de Neuo rubr. de Sponsal.b.nu.26. Præpositus, c.nerui, in fi.d.13. Henricus, c.inquisitioni, num.5. de sent. excom. Rainer.2.p.summæ, tit. de matr.c.13. Ioannes de Trisulgo summa confessorum, li 4.tit.2.q.37. Astensis sum.2.p.lib.8.tit.9.artic.2.in initio Ang. verb. debitum, num.23. Rosel.ibi. num.4. Sylu. q.11. d.2. Tabiena matrimonium 3.q.2.§.3. Armilla verb.luxuria, n.2.& verb. matrimonium, num.68. Turrec.c.quicquid, nu.3. vers.4.32.q.2. Stephanus. Caiet. repet.c.ad limina, 30.q 1.§.4.num.178. Greg. Lopez l 9.in fi.tit.2. p.4. Perez lib.5.ordin.tit.1.l.1. versic.5.conclusio. Matienzo lib.5.recop.tit.1.rubr.glos.1. num.107. Vgolinus de sacramentis, tract. de matrimonio, c.10.in fine.

5 Hinc deducitur non esse audiendos Doctores relatos, numero primo, dicentes esse culpam mortalem, vbi finis esset, appetitum libidinosum satiare, & aliquibus cibis calidis vt naturam adiuuaret, quo potentior redderetur ad frequentiorem copulam. Nam cum libido illa matrimonij limites minimè egrediatur, nec media alias sint illicita, non est vnde culpa mortalis incurratur, sed sola venialis. Atque ita vbi finis esset satiare libidinem, sensit expresse D.Aug. cuius verba retuli, num. præcedenti, D. Anselm. & Lyra in illud 1. ad Cor. 7. *secundum indulgentiam dico*. Gl.33.q.4.in sum.verb. quod autem, Alex. de Neuo, Præpos. Astensis Ros. Ang. Sylu. Io. de Trisulgo, num.præcedenti allegati. Abul. c.5. Matt. q.235. & vbi vir manibus, & calidis vtens se prouocaret sentiunt non esse mortale: Palud.4.d.31.q.3.art.2.n.17. vbi Supplementum, q.vnica, art.3.dub.2. Abul. Io.de Trisulgo, Ang.Sylu. proximè citati. Greg. Lopez.l.9.in fi.tit.2.p.4. Humada super l.2. tit.1. p.1.gl.2. num.17. imò si non ob maiorem delectationem, sed bono fine id fieret, nulla esset culpa, vt docent Palud. & Supplementum ibi.

6 Similiter non est credendum Doctoribus asserentibus peccare venialiter coniuges, licet non coeant propter delectationem, sed prolis gratia, si acceptent delectationem illi actui annexam. Sic tenuere aliqui antiquiores, teste D. Bonauen.4.d.31.art.2.q.3.qui dicit id esse probabile, idem docet Altisiod.li.4.suæ summæ, tract.9. q.2. Qui id probat hoc simili. Qui concionatur recto fine, peccat venialiter si admittat gloriam vanam inde consurgentem: ergo idem dicendum est de coniuge bono fine petente, si delectationem coniunctam minimè respuat. Sed disparitas est aperta. Quia vanagloria est in se mala, & ideo omnino respuenda, delectatio vero non est in se praua, imo natura ipsam sagaciter adiunxit illi actui, propter bonum prolis, vt eius generationi auidius homines vacarent, sicque species conseruaretur: sicut in ciborum esu delectationem posuit, ob indiuidui conseruationem. Quare dicendum est omni vacare culpa, nisi nimius voluptatis excessus procuretur: quia nulla est culpa, vti matrimonio, fruendo delectatione, quam natura adiunxit propter honesti finis necessitatem. Atque ita docent Maioris, 4.d.31. qu. vnica, conclus.6.vbi Sotus, q.vnica, art.3. conclus.2. Veracruz, 3. p.Speculi, artic.16.concl.3. Bartholom. à Ledesma de matrimon.dub.27. conclus.3. Manuel 1.tom.sum.2.editio.capit.243.nume.20. Angles Flor.1.p. de matrim.q.5. diffic.3. conclus.3.

7 Tandem quamuis debitum exigens ob delectationem peccet, tenetur alter reddere. Per ea quæ dixi hoc libro disput.6.num.7.& docent Palud.4.d.32.q.1. artic.1. num.4. Anton.3.p.tit.1.cap.20.§.7. Stephanus Caiet. repet.cap.ad limina, 30.q.1.§.4.num.174. Adrianus, 4. de Euchar.q.restat iam videre an propter corporalem immunditiam, in solut.ad 2.principale Sot.4.d.31.quæst.vnica, art.3.versic. inter soluendum, Ledes.2.p.4.qu.66.arti.1. §.hæsitabis tamen. Petrus de Ledesma, de matrimonio, q.49.art.6. dub. 1. in solutione ad rationem dubitandi, & nullam esse culpam tunc reddere. docent etiam Verac.3.p. Speculi, artic. 17.ad finem. Matienzo lib.5.recop.titu.1. rubrica, glos.1. num.107.

8 Ad argumenta primæ sententiæ, numero primo, proposita respondetur. Ad primum dic, cap. liberorum. intelligi, vt talis copula sit damnata, de veniali culpa, vt docet ibi Glos. verb. damnatæ, & capitu. origo, vt illud sit adulterium non reatu criminis, sed similitudine adulterinæ libidinis, ardet enim is coniunx in vxorem, more adulteri in concubinam: atque ita explicat Glossa eo. cap. origo, verb. adul. Vel secundo dic, intelligendos esse eos textus, vbi voluptas matrimonij terminos excedit, iuxta dicta, nu.3.& sic explicant Durandus 4. d.31.qu.4. num.5.& ibi Richard.art.3.q.3. Ad secundum respondet optimè D.Th. 4.d.22.q.2.art.3. ad 3. illam delectationem in habitu referri in Deum, nec in ea constitui vltimum finem, cum non indifferenter quæratur, sed in coniugali accessu. Ad confirmationem constat non ita absorberi rationem, quin habitu referatur in Deum voluptas illa. Ad primum secundæ sententiæ ex propositis, numero 2. dic axioma illud Aristotelis esse verum, vbi delectatio debitè quæritur, & non vt finis actus, sed tanquam ipsi adiuncta. Ad conf. dic non tantum turpe esse delectationem turpem quærere, sed etiam honestam, modo tamen indebito. Ad secundum dic inclinare ad moderatæ percipiendam delectationem, & debito modo, & tunc nullam esse culpam, iuxta dicta, num.6. Ad tertium dic licere ad libitum vti re sua, absque iniustitiæ labe, non tamen absque alia culpa, si debitæ circumstantiæ non seruentur. Ad quartum respondeo illud sacramenti bonum excusare concubitū à culpa mortali, non vero veniali, vt explicui disput.8.num. 14.

DISPVTATIO XI.

Vtrum ratione temporis sacri, vt dies sint feriati, processionum, aut ieiunij, reddatur illicitus actus coniugalis.

SVMMARIVM.

An tempore feriarum quo interdicuntur benedictiones nuptiales, vel priori bimestri ante matrimonij consummationem, vel ante benedictiones, vel ante denuntiationes, vbi in eis dispensatum est sit debitum petendum, aut reddendum? remissiuè, num 1

An diebus feriatis rogationem, aut ieiunij liceat debitum petere? Refertur triplex sententia, nu 2.3.& 4.

Sententia Authoris, & ibi iuncto, nu.2 an vim legis habeant sanctorum, ac Conciliorum prouincialium, & legum ciuilium testimonia in decreto inserta, num 5.

Quid, si in die festi contemptum petatur, & quando dicatur contemptus, num.6.

An teneatur coniunx reddere quocunque die solemni, vel peccet, num.7.

Soluuntur argumenta, & euodantur, c proposuisti, d.82.c.2. c.si fratres, c.si causa, c.Christiano, 33 q.4.nu.8.

1 CVm de fine disputatum sit, iam de temporis circumstantia agendum est. Ad quam pertinet disputare, an sit petendū, aut reddendum priori bimestri ante consummatum matrimonium? Sed iam de hoc egimus lib.2. tota disp.24. Item ante benedictiones, & de hoc dixi lib.3. tota disp.12. vbi tota disp. 12. quando nondum præmissæ sunt denunciationes. Item an feriarum tempore quibus interdicuntur benedictiones nuptiales? Sed de hoc egi libro 7. disp.7.a nu.21. Quare in hac temporis circumstantia, triplex est agitanda disputatio. Prima, quæ est præsens, de diebus feriatis, rogationum, & ieiuniorum; aliæ duæ duplici disputa. sequenti, de tempore Eucharistiæ recipiendæ, & quando aut vterque, aut alter coniunx excommunicatione innodatus est.

2 In præsenti disputatione variè admodum loquuntur authores; possuntque ad quatuor sententias reduci. Prima docet culpam esse lethalem diebus his debitum exigere: diuersique patroni illius diuersimode illam moderantur, vt inter ipsos referendos explicabo, omnes tamen in hoc conueniunt, vt ex sola temporis circumstantia sit aliquando lethale, debitum exigere. Ducuntur primo, testimonio D. Augustini serm.2. de tempore, & refertur, c.2.33.q.4.4.ibi. *Quotiescunq; autē dies Natalis Domini, aut reliquæ festiuitates aduenerint, non solum ab infidelium concubinarum consortio, sed etiam a proprijs vxoribus abstinere debemus.* Vbi D. August. æquiparat accessum ad vxorem eo tempore, cum accessu ad concubinam, quem constat esse mortalem. Secundo, quia in loco sacro petere

tere

tere, mortalis est culpa: eo quod locus ille sacris peragendis dicatus sit. Ergo similis est, temporibus sacris, quæ ad idem consecrata sunt. Tertio, quia, D. Gregor. 1. dialogorum refert, feminam à dæmone arreptam esse, eo quod post accessum coniugalem publicis supplicationibus interfuerit: tantam autem pœnam absque lethali culpa infligi, creditu est indignum. Ideo hanc sententiam quando debitum petitur non causa prolis concipiendæ, aut fornicationis vitandæ, sed ob libidinem satiandam, sustinent Glos. 33. q. 4. in summa, verb. quod autem, Anton. Rubrica, de sponsalibus, num. 15. vbi Alexand. de Neu. numero 24. Alens. 2. p. q. 166. memb. 2. ad 5. ex argumentis priori loco positis, Astens. sum. 2. p. lib. 8. tit. 10. art. 4. q. 1. Abul. cap. 5. Matth. q. 238. iuncta q. 240. Alex. in Enchirid. 2. p. præcepto 6. vbi de debito coniug. §. si tempore. Vbi vero petitur causa prolis, aut vitandæ incontinentiæ, dicunt glos. & Anton. nullam esse culpam. Alex. de Neuo autem, & Astensis dicunt esse tunc venialem. Eandem sententiam de festis solemnioribus, & indistinctè docent dicentes esse mortale in eis petere, Hostiensis summ. tit. de matr. §. quis effectus, numero 2. Stephanus Gaeta repetitione cap. ad limina. 30. q. 1. §. 4. n. 181. in ceteris autem festis, & ieiunijs, dicit ille vacare culpa: hic vero, nu. 175. esse venialem.

3 Secunda sententia docet, culpam esse venialem debiti exactionem diebus feriatis supplicationum publicarum solemnium, vt rogationum, ieiuniorumque, quæ Ecclesia præcipit. Ducitur primo authoritatibus varijs, vt Innoc. Papæ, c. proposuisti, 82. d. ibi. *Nam sic Paulus ad Corinth. scribit dicens. Abstinete vos ad tempus, vt expeditius vacetis orationi, & hoc vtique laicis præcepit.* Vbi Pontifex manifeste dicit esse præceptum D. Ambrosij sermone de aduentu Domini, & refertur, capit. fratres, 33. qu. 4. ibi. *Nullus omnino vxori suæ diebus ieiuniorum coniungatur*, & super Epistolam 1. ad Corinth. c. 7. & refertur, c. si causa, eadē q. 4. ibi. *Si causa filiorū procreandorū ducitur vxor, non multum tēpus concessum videtur ad ipsum vsum. Quia & dies festus, & dies processionis cessare temporibus his debere demonstrant.* D. August. libro quæst. veteris, ac noui Testamenti, q. 127. & refertur, c. Christiano, eadem q. 4. ibi. *Christiano cum vxore sua conuenire aliquando licet: aliquando vero non licet: Propter dies enim processionis aliquando non licet conuenire.* Secundo: quia si dicas testimonia hæc sanctorum vim non habere decreti, atque ita quamuis ipsi prohibeant, non infertur id esse præceptum. Obstat fortiter, quod quamuis sanctorum testimonia ex se vim Canonum non habeant ad causarum decisionem: at ex longa Ecclesiæ consuetudine sic acceptantis, & publicè legi volumen decreti permittentis; quæ in eo inserta sunt sanctorum dicta, robur statuti canonici obtinent. Vt docent Archid. c. de his, el 2. d. 50. statim in principio, Dominicus, ibi. nume 2. versic. sed quæro nunquid. Præposit. ibi post 5. q. vers. redeundo ad textum. Turrecrem. ibid. nume. 5. versiculo de his, cum Hugone per ipsum relato, vbi quærunt, nunquid standum sit decisioni illius capitis? eo quod non sit Pontificis, nec Concilij generalis: sed Rabani Archiepiscopi ad Heribaldum. Respondentque standum esse: quia opus illud decreti recipit Romana Ecclesia quoad capitula in eo contenta. Idem ipsemet Archidiac. cap. quis nesciat. d. 9. ad finem, & ibi Dominicus versiculo quæro quid de volumine. Abb. cap. 2. de rescriptio. num 9. vbi Felin. num. 4; versic. firmat. Ripa, num. 8. Azonis à Ramenghis repetit. in proœmium decreti, numero 25. Tho. Canon. repet. in idem proœmium, nu. 343. & duplici sequenti. Turrecrem. in eodem proœmio. artic. 8. num. 25. Maranta practica. par. 3. quæst. vnica, nu. 36. Antonius Cucus libro 1. institut. maiorum, tit. 1. nume. 5. Cenedo in suis collectaneis, collectaneo 16. ad decretum num. 2. Manuel 1. tomo q. regularium, q 6. artic. 2. Metina de sacrorum hominum continentia, lib 2. cap. 33. in fi. Et videtur tenere Decius capit. 2. de rescript. in fi. vbi ait, volumen decreti esse approbatum tanquam iuris librum. Et potest etiam probari ex capit. continebatur, de despons. impub. vbi Alexand. III. probat viri testimonio credendum esse. Quia ita in decretis habetur, nempe. c. si quis acceperit. 33. q. 1. quod est Concilij apud compendium. Fatentur tamen fere omnes hi authores, & multi alij, quos referunt, & sequuntur Cenedo illo collect. 16. nu. 8. Magdalenus tractat. de numero testium in testamento. 2. p. capi. 6. numero 21. leges ciuiles in decreto insertas vim iuris canonici minime habere, nisi à Pontifice approbatæ sint. Cum ergo tam manifestè prohibitus sit in illis capitibus accessus ad coniugem ijs temporibus, erit culpa saltem venialis. Tertio, quia dies festi principaliter ad vacandum Deo, orationique instituti sunt, carnalis autem delectatio mentem absorbet, & ad spiritualia ineptam reddit. Quare apud Ethnicos lumine ipso naturali edoctos receptum erat, vt orationi vacaturi à concubitu, etiam coniugali, abstinerent. Cuius rei pleraque testimonia more suo adducit Tiraquellus, libro 15. concub. numero 114. & sequentibus. Atque eadem ratione id ipsum dicendum erit de tempore publicis supplicationibus præscripto, cum id vacando orationi pro communi Ecclesiæ vtilitate destinatum sit. Quarto, quia ieiunia præcipiuntur, quo caro maceretur, & sicut illicitas voluptates admittens deliquit, ita à licitis abstineat: ergo præceptum est in ijs abstinendi à vehementi delectatione, qualis in actu coniugali inuenitur. Atque ideo hanc sententiam tuentur Magister, 4. d. 32. ca. 3. vbi D. Thom. q. vnica, artic. 5. quæstiuncula 2. Albertus Magnus, 4. d. 31. art. 23. Durandus, 4. d. 32. q 1. numero 9. Palud. ibi. q. 1. artic. 3. numero 11. & dist. 31. q. 3. arti. 3. nu. 18. Idque supponit Supplementum Gabrielis, 4. distinct. 32. q. vnic. arti. 2. post 11. concl. & tenent Ramerius, 2. p. summæ, tit. de matrimon. ca. 13. Ioannes de Friburgo summa confessorum, libro 4. tit. 2. q. 42. Gerson 3. p. in compendio Theologiæ, alphab. 67. litera P. Cartusianus. 4. d. 32. q. 1. quæsito. 2. vbi Celeia, q. 2. ad finem. Monaldus in summa, tract. de matrim. tit. de effectu matrimonij, versiculo item est alius effectus. D. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 20. §. 11. Adrian. 4. q. 14. de matrimon. Sylu. verb. debitum. q. 11. dict. 1. Tabiena matrim. 3. quæst. 8. §. 9. Petrus de Sot. lect. 16. de matrimon. §. sequuntur circumstantiæ. Turrecrem. cap. sciatis, 33. quæst. 4. artic. 3. numero 5. Viguer. lib. inst. cap. 16. §. 7. versic 10. Verac. 3. p. Specu. art. 17. concl. 1. & 2. Margarita confes. 6. præcepto, fol. 85. pag. 2. Matienzo, lib. 5. recopil. tit. 1. rubric. glos. 1. num. 112. Capua. p. 2. decisionum, lib. 2. cap. 12. numero 18. & absque dubio hæc est frequentior sententia. pro eadem sententia sunt aliqui iurisperiti affirmantes culpam esse in his diebus petere, subticent tamen qualis culpa sit. Hi sunt Glos. cap. sciatis, in fi. 33. q. 4. Gofredus summa tit. de matrimon. contracto contra interdictum Eccl. in fin. Ioan. And. capit. 12. numer. 3. de coniug. leprof. vbi Anton, nume. 11. Henricus, num. 6. Præpos. rubrica de sponsalibus, numero 12. Temperat autem Veracruz hanc sententiam, nisi coniux his diebus petens, patiatur incontinentiæ periculum. At D. Thom. ea. quæstiuncul. 2. & q. 1. ad 1. Palud. 4. d. 31. q. 3. artic. 3. num. 18. Turrecrem. & Viguer. proxime citati, hanc moderationem minimè admittunt, sed ad alia media confugiendum esse docent.

4 Tertia sententia distinguit, admittitque in præcipuis solemnitatibus, culpam esse venialem exigere: quia actus coniugalis habet nonnihil indecentiæ, & ineptitudinis ad orationem, cui illis diebus vacandum est. In ceteris autem festis, publicis supplicationibus, & ieiunijs, dicit solum esse consilium abstinere. Ita docent Sotus, 4. d. 32. q. vnica, arti. 3. concl. 2. Ledesm. 2. p. 4. quæst. 66. artic. 1. §. ad hoc dubium. Henriquez, libro 11. de matrim. cap. 16. numero 5. quæ verò dicantur festa solemniora? Sotus explicat triplex Pascha, Ascensionem, & ea in quibus fidei articuli celebrantur, & diem Parasceue. Ledesma, Pascha, magnas festiuitates, & diem Parasceue. Henriquez, triplex Pascha, Hebdomadam sanctam, & dies quibus magna mysteria celebrantur.

5 Quarta sententia (cui adhæreo, licet existimem duas præcedentes esse valde probabiles) ait solum esse consilium quibusuis diebus à copula coniugali abstinere, ac proinde omni culpa vacare tunc exigere. Ducor: quia præceptum de colendis festis prohibet solas operationes externas seruiles, qualis non est debitum petere. Nec finis præcepti, nempe, vt liberius vacetur Deo, cadit sub præcepto. authore D. Thom. 1. 2. q. 96. artic. 3. ad 2. & multis alijs, quos refert & sequitur Couar. c. alma mater. 1. p. § 5. num. 1. Et confirmatur: quia cum nemo teneatur in diebus festis, aut supplicationum, aut ieiunij orare, ineptum se reddens his diebus fecundationi contemplationi:

nunime

minime culpæ reus erit: quasi nulli contrauenieus præcepto. Nec in diebus ieiunij tenetur ad aliam carnis macerationem, quam ad eam, quæ ab Ecclesia præscripta est, quæ est abstinentia à pluribus comestionibus, & cibis vetitis. Secundo: quia culpa non est, vbi nullius præcepti adest prohibitio: quod hic contingit: quia præceptum diuinum de colendis festis, minime interdicit debiti coniugalis exactionem: vt probaui. Nec etiam est præceptum humanum. Nam omnia testimonia relata numero 3. inserta in decreto, loquuntur de consilio solo, prout statim referam ex Glossis. Præterea fere omnia sunt ex sanctis desumpta: quibus (etsi sit contra tot Doctores, numero 3. relatos) verius est, non ampliorem authoritatem, quam authori tribuendam esse: vnde vim canonis minimè habent, quæ in decreto continentur, nisi ex Pontificis, aut concilij generalis decreto desumpta sint. Quod videtur probare, capit. de libellis, 20. d. vbi Leo IV. scribens Episcopis Britanniæ, explicansque, quæ vim canonum habeant ad causarum decisionem, retulit canones pontificios, ac conciliorum generalium: iisque nil statuentibus dixit sanctorum dicta magnanimiter esse retinenda: vbi non numerauit inter canones, quibus causa decidenda est, sed inter ea, quæ dirigunt, & magnifacienda sunt. Nec probant oppositi illud decreti volumen receptum esse ab Ecclesia tanquam ius continens, quo ad omnia in ipso inserta. Nec obstat Pontificem in causis decidendis allegare aliquando decretum: quia non semper tanquam textus iuris allegatur: sed ad directionem: vt solent pontifex, & Concilium generale Sanctorum testimonia referre. Nec desunt authores hanc partem tuentes, qui dicunt, vnicuique Decreti Canoni eam authoritatem dandam esse, quæ authori eius tribuitur. Hi sunt Ripa. l. 1. numero 69. ff. si certum petatur. Maioris, 4. d. 27. qu. vlt. §. dubitatur an is Caiet. 2. 2. q. 88. art. 8. dub. vltim. §. ad 1. dicitur quod ideò, vbi Aragon. dub. 1. in solutione ad 2. in fine. Sotus libro 7. de iust. q. 3. artic. 1. paulo post principium, versiculo haud ergo desunt. Valentia. 2. 2. disput. 6. q. 6. de voto, puncto 6. paulo post principium, §. hinc sequitur deceptum fuisse. Cum ergo nulla exigendi debiti his temporibus prohibitio reperiatur, nulla erit culpa exigere. Atque ideo hanc sententiam sustinent Glossa, capite, proposuisti, d. 82. verb. præcepit, & capite si causa. 33. q. 4. verb. concessum, & capite fratres, eadem q. 4. glossa vnica, & capite Christiano, eadem q. 4. verbo non licet, & verbo à licitis: vbi omnia testimonia ex illis locis desumpta, ad probandum non esse petendum debitum diebus feriatis, aut ieiuniorum aiunt Glossæ intelligi de consilio. D. Bonauen. 4. d. 32. articulo 3. quæst. 2. quamuis enim in principio videatur asserere esse culpam, tandem in fine concludit id esse de consilio. Scotus eadem, d. 32. quæst. vnica, in solutione ad 3. & ibi Richard. articulo 3. quæst. 1. Maioris, quæst. 1. argumento 3. contra. 3. concl. Guillel. Vorilong. quæst. vnica, articulo 2. conclus. 3. Nicolaus de Orbellis, quæst. vnic. §. 2. Baffolis, quæst. vnica, artic. 3. Gullielmus Rubion q. 2. artic. 2. in fi. Albericus, C. rubrica de Sponsalibus, numero 15. Hieronymus de Zenetinis tract. de foro conscientiæ, & contentioso, numero 141. habetur tomo 3. tractatuum, parte 2. Caiet. sum. verbo matrimonium. capite vltimo de peccatis in vsu coniugij, versiculo septimo caput est. Rosella verbo debitum, numero 6. Ang. numero 29. Arm. numero 10. Angles floribus, de matrimon. 1. par. quæst. 6. de obligatione soluendi debitum, articul. 1. post 5. difficult. dubio 1. & 2. Pedraza summa, præcepto 6. §. 18. Palacios 4. d. 32. disput. 1. fol. 711. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 71. §. de temporibus autem sacris. Petrus à Ledesma de matrimonio, q. 94. artic. 7. notabili 1. Manuel 1. tomo summæ 2. editione, capit. 2. 3. numero 18. videtur tenere Victoria summa, de matrimonio, numero 278. agens enim de accessu in magnis festiuitatibus, ait non esse lethalem, & Sanctos consulere quod melius est: atque ita videtur sentire solū esse consilium abstinere. Atque idem vbi petitur causa prolis, aut vitandi incontinentiam, sentit Tiraquellus, l. 15. connubiali, nu. 11.

6 Id tamen apud omnes compertum est, esse culpam lethalem, petere diebus feriatis in festi contemptum. Quis autem dicatur contemptus, non constat. Abulensis cap. 5. Matth. quæst. 238. in fi. & Supplementum, verbo debitum. §. 6. Explicant hunc contemptum esse idem, quod non curare. Sed merito contrarium docent Sylu. verb. debitum, q. 11. dicto 1. & verb. contemptus §. 1. Tabiena matrimonium 3. q. 8. §. 9. & verb. contemptus, §. 1. dicentes tunc esse contemptum legis, quando optans effieit contrarium, vt legi contraueniat, & ne illi subijciatur. Quod in præsenti ita explicant Adrian. 4. quæst. 14. de matrim. & Capua p. 2. decisionum, lib. 2. cap. 12. numer. 18. quando exigens debitum eliceret hunc actum, non abstinere modo, licet Deus præcepisset. Adde etiam contemptum esse, si coniux exigeret, quò festum ipsum parui penderet. Qui cōtemptus nunquam accidit, nisi in hæretico, aut infideli.

7 De redditione etiam debiti controuersia est inter Doctores. Quidam enim teste Glossa 33. quæst. 4. in summa. verb. quod autem, asserunt, petenti causa libidinis saturandæ in festis, reddendum non esse. Et Præpos. rub. de Sponsalibus, num. 12. dicit in magnis solemnitatibus, vt in Paschate, exactum coniugale debitum esse denegandum. Et Albertus Magnus, 4. d. 31. artic. 23. censet culpam esse venialem reddere, & Cānedo summa sacramentorum, de matrimonio, cap. 8. numero 74. ait excusari coniugem à redditione debiti in magnis solemnitatibus. At verissimum est etiam retenta sententia asserenti veniale admitti petendo, nullam esse culpam reddere. Quia circumstantia illa temporis non est tanti momenti, vt debitum ex iustitia soluere impediat. Atque ita Magister, D. Thom. quæstiuncul. 3. Palud. 4. d. 32. q. 1. art. 1. nu. 11. Supplementum, Henriquez. Veracr. artic. 17. ad finem, quos retuli, num. 3. quamuis asserant veniale esse petere, dicunt licere reddere. Idem Albertus Magnus sibi contrarius, 4. d. 32. artic. 8. Anton. rubrica de Sponsal. num. 15. vbi Alex. de Neuo num. 23. Imo quocunque die quantumuis solemni debitum exigatur tenetur coniux reddere. Gloss. 33. q. 4. in sum. verb. quod autem. Palud. 4. d. 32. q. 1. art. 1. num. 4. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 20. §. 7. Rosel. verb. debitum, n. 5. & ibi Sylu. q. 8. Caietan. summa verb. matrim. capite vlt. de peccatis in vsu matrimonij, §. primus est, in fine. Gerson 2. p. regulis moralibus, tract. de matrimon. alphabeto 25. litera I. in fine, & in compendio Theologiæ, alphabet. 27. litera P, Turrec. cap. sciatis, 33. q. 4. art. 4. numer. 6. Tiraquel. l. 15. connub. numer. 111. Petrus de Soto lect. 16. de matrimon. §. sequuntur circumstantiæ. Host. relatus num. 2. Goffred. Io. And. Henric. Anton. quos retuli, num. 3. Cardin. cap. 2. num. 3. de coniug. leprof. Stephanus Gaeta reper. c. ad limina. 30. q. 1. §. 4. num. 174. Viguer. libro insti. cap. 16. §. 7. vers. 10. Ludouicus Lopez, 1. p. instruct. cap. 83. initio, & cap. 79. §. peccat etiam. Et quamuis aliqui horum præmittendam monitionem censeant: id dicunt, quia existimant exigentem peccare. Cuius contrarium num. 5. diximus.

8 Ad primum argumentum ex propositis numer. 2. dic. D. Augustinum de consilio loqui: nec in omnibus æquiparare accessum coniugalem, concubinariumque. Ad secundum dic non esse simile. Quia locus consecratur ad sola opera sacra, polluiturque accessu coniugali. Quod non inuenitur in tempore sacro. Ad tertium dic, cum D. Thom. 4. d. 32. quæst. vnica, articulo 5. quæstiuncula 2. ad 1. non esse punitam eam feminam, eo quod debitum reddiderit: sed quia conscientia erronea existimabat interdictum sibi esse post copulam interesse diuinis, & contra conscientiam interfuit. Ad primum ex numero 3. propositis, Ad capitulo proposuisti, dic cum glossa ibi, verbo præcepit, capi pro persuasit, & ad capit. fratres, dic cum Glossa vnica, ibi esse consilium, & ad capit. si causa. dic idem cum glossa ibi verb. concessum, & ad capit. Christiano, dic cum glossa ibi verb. non licet, cap. non licere pro non expedire. Quod manifeste colligitur ex eodem Diuo Augustino statim subiungente, à licitis tunc abstinendum esse. Ad secundum constat ex dictis, numero quinto, vbi probauimus testimonia illa sanctorum non habere vim canonis, & esto haberent, loquuntur de consilio. Ad tertium, & quartum dic vacare orationi, & carnis macerationi esse finem præcepti, qui sub præcepto minime est: vt dixi, numero quinto.

DISPV-

DISPVTATIO XIII.

Vtrum vacare actui coniugali, die qua recipienda, aut recepta est Eucharistia, culpa sit?

SVMMARIVM.

Nunquam ex hac causa est mortale, & proponuntur difficultates disputandæ, nu.1.

Circa culpam petitionis debiti ante communionem, referuntur duæ sententiæ, nu.2. & 3.

Indecens est post copulam coniugalem accedere ad Eucharistiam, nu.4.

Est culpa nulla, vbi petitum est causa prolis, licet in actu venialia misceantur, nu.5.

Idem, vbi causa vitandæ fornicationis, nu.6.

Quando causa voluptatis, est veniale, nu.7.

ea causa excusans, nu.8.

An coniunx a redditione debiti excusetur, eo quod ea die communicaturus sit, num 9.

Soluuntur argumenta, & enodatur, cap. sciatis, 33.q.4. & plus obstat communioni copula coniugalis: quam pollutio inuoluntaria, nu.10.

An coniunx reddens, arceatur ea die a communione? Refertur quædam opinio, nu.11.

Sententia Authoris, nu.12.

Non est opus triduum, aut amplius intercedere post pollutionem, aut copulam, num.13.

Quanta debeat esse mora? Referuntur varia placita. nu 14.

Opinio Authoris, nu.15.

An sit veniale post Eucharistiæ sumptionem, petere debitum? Refertur sententia affirmans. Contraria verior, & nu.16. & 17.

1 SAtis confusè loquuntur Doctores: Immiscent enim petere, & reddere, & tempus præcedens, ac communionem subsequens: moramq. qua post copulam abstinendum sit. Ideo claritatis gratia, Quatuor difficultates disputandæ sunt. Primo de petitione debiti ante communionem. Secundo de redditione. Tertio de mora temporis inter concubitum, & communionem. Quarto de exactione debiti, & redditione post communionem. Hoc tamen quasi certum, est supponendum, minimè culpam lethalem admitti ob Eucharistiæ receptionem post copulam coniugalem. Quia nihil sub culpa mortali eam impedit, nisi capitale peccatum, aut excõmunicatio: actus autem coniugalis est de se licitus, & ad summum erit venialis defectu alicuius circumstantiæ. Quare minus bene Alexan. de Neuo rubr. de Sponsal. num.28. ait sumentem Eucharistiam peccare mortaliter exigendo.

2 Prima ergo difficultas est. An venialiter delinquat debitum exigens die, qua Eucharistiam sumpturus est? Qua in re aliqui existimant absolutè culpam esse venialem. Ducuntur primo: quia D. Hieronymus in Apologia ad Pammach. pro libris contra Iouinianum, sic inquit. *Illorum conscientiam conuenio, qui eodem die post coitum communicant.* Et idem lib. 1. contra Iouinianum asserit ad munditiam Corporis Christi omnem coitum esse immundum. Et idem in quodam sermone in vigilia Paschatis de esu Agni, & refertur, ca. sciat. 33. qu.4. sic inquit. *Quicumque vxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus Agni comedere debet. Item si panes Propositionis ab ijs qui vxores suas tetigerant comedi non poterant, quanto magis, panis, qui de cœlo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus, paulo ante hæserunt amplexibus, violari, atq. contingi.* Secundo, quia actus meritorius, & sub lethali obligans, arcet quandoque ab altaris ministerio, propter indecentiam, vt si iudex homicidam suspendat. Nil ergo mirum, si actus licitus debitum exigendi, ac meritorius, obstet propter indecentiam, sumptioni Eucharistiæ. Tertio, quia si quando culpa veniali admissa, ratione voluptatis intentæ, exigere debitum impedit sub veniali sumptionem Eucharistiæ, idem prorsus dicendum erit, quando culpa nulla fuit in ea exatione, sed ad debitum finem relata est. Quia culpa venialis non obstat: vt constat. Euagatio autem mentis, & hebetudo ad spiritualia, eadem est in vtroque concubitu: absorbet enim mentem nimia illius voluptas, quocumque fine exerceatur. Quarto: quia Oza (vt refertur, 2. Regum, capite sexto) à Deo percussus est, quod arcam tetigerit. Cuius rationem Hebræi reddunt. Quoniam illa nocte ad vxorem accesserat: a fortiori ergo culpa erit ad Eucharistiam post copulam coniugalem accedere. Ideo hanc sententiam tuentur ex Theologis, Alensis, 2.par. quæst.166. membro 2. ad 3. ex argumentis priori loco propositis. Mayronis, 4. dist.32. quæst. vnica, in fi. Abul. capit. 5. Matth. quæst.238. Timotheus Alexander in suis responsionibus, 5. & 13. Nicolaus Ploue tractatu sacerdotali, cap. de cautelis circa Eucharistiam. Caietan. summa, verb. communio, ca.1. de quatuor requisitis ex parte sumentis, in quarto requisito. Victoria summa de matrimonio, numero 278. Sotus, 4. dist.32. quæstio vnica, artic.3. post 2. conclusionem, versiculo; vnum tamen. Petrus de Soto lectione decimasexta de matrimon. §. sequuntur circumstantiæ. Ledesma 2.par.4. quæstio.66. artic.1. §. dubitabis tamen. Medina libro 1. summæ, capite 14. §.42. fol.207. pag.2. & sequent. Veracruz, 3.par. Spec. art.17. conclus.2. Ludouicus Lopez, 1.par. instruct. capite 11. §. insuper propter, & cap. 80. §. verum licet. Bartholom. a Ledesma de matrim. dub. 71. §. de temporibus autem sacris. Petrus de Ledesma, de matrimon. q.64 artic.7. notabili 2. Emmanuel Sa, summa, verb. debitum coniugale, in fine. Viualdus candelabrum sacramentorum, 1.par. de matrimonio, numero 263. Manuel explicans, licet debiti exactio sit meritoria, 1. tomo, summa 2. editione, capite 65. numero 2. Et ex Iurisperitis, Glossa capit. sciatis, 33. quæstio.4. verbo debeamus, & capit. proposuisti, verb. præcepit, d.82. Tabien. verb. communicare, quæstio.37. §.43. Armill. verb. communio, numero 5. Matien. lib.5. recopil. tit.1. rubric. gloss.1. num.112.

3 Alij autem censent nullam esse culpam. Probatur primo: quia pollutio inuoluntaria, in qua reperitur sola culpa venialis, tantum de consilio impedit Eucharistiæ sumptionem: iuxta veriorem sententiam: quam vltra alios defendit Couarruuius Clement. si furiosus, de homicid. p. 3. in initio, nu.7. ergo a fortiori solum consilium erit abstinere post copulam coniugalem, quæ actus licitus est, a sumptione Eucharistiæ. Secundo: quia actus ille cum licitus ex se sit, non impedit: nec si in eo intersit deordinatio aliqua venialis, satis est ad impediendum. Atque ita tenent Bassolis, 4 d.32. quæst. vnica, artic.3. Ang. Eucharistia, 3. num.30. explicans, licet sit concubitus ille culpa venialis. Victoria summa, de Eucharistia, num.81. Capua parte 1. decisionum, lib.2. cap.83. numero 9. fauentque Nauarrus summa, capit.21. num.51. Philiarcus de officio sacerdotis, tom.1. par.2. lib.3. cap. vlt. in fine vbi dicunt de honestate sola debere abstinere, nec peccare saltem plus quam venialiter.

4 Prima tamen conclusio est. Conuenientissimum est post copulam coniugalem, siue petendo, siue reddendo exercitam, abstinere ea die a communione, idque consulendum est, nisi iusta aliqua causa oppositum suadeat. Hæc conclusio ab omnibus admittitur constatque: quia in concilio Eliberitano, & refertur de consecr. distinct.2. ca. omnis homo, consulitur vt Eucharistiam sumpturus, tribus, aut quatuor, aut octo diebus præcedentibus a copula coniugali abstineat, & D. Augustin. sermon.216. & 244. de tempore, tomo 10. per totam quadragesimam non accedere ad vxorem consuluit communicaturo in Paschate. Idemque probant sanctorum testimonia, num.2. relata. & Iosephus libro 12. antiquitatum, capite 8. scribit Mattathiam sacerdotem Hierosolymis die quadam solemni à sacrificio abstinuisse, quod nocte præcedenti vxorem cognouisset.

5 Secunda conclusio. Si debitum petitum sit recto fine, vt causa prolis, nulla est culpa ad Eucharistiam, ea die accedere, sed solum est consilium abstinere, suoque iudicio coniunx est relinquendus, vt pro ratione impedimenti, aut spiritualis affectus, quem in se senserit, aut communicet, aut abstineat. Hanc conclusionem tradit D. Gregor. responsione 10. ad interrogationes Diui Augustini, & refertur capite, vir cum propria, 33. quæst.4. ibi,

Si quis

§.dubitabis tamen. Manuel. primo tomo summæ, 2. editio. c.65. num. 2.

12 Ceterum dicendum est nullam esse culpam, quamuis optimum consilium sit tunc abstinere: iuxta d.nu.4. Quia adest bonum satisfaciendi iustitiæ debito, quo voluptas illa coitus, & mentis euagatio inde orta, præponderatur, vel certè adæquatur: ac per hoc constat solutio argumenti contrarij. Quare is coniux suo iudicio relinquẽdus est, sicut nu.5. diximus de petente causa prolis: imo à fortiori de coniuge reddente id fatendum est: ille enim actũ spontaneum, hic vero necessarium exercet. Atque ita docent D.Thom. D.Bonau. Palu. Gabr. D.Anton. Rosella, Sylu. Suarez, Bartholo. a Ledesma. quos, nu.5. retuli. Alensis, 2. par.q.166.memb.2.ad 3.ex argumentis priori loco propositis, & memb.3.ad 3. Albertus Magn.4. dist.32. art.12. & ibi Chartusian. quæst.vnic.in fine. Bassolis, quæst. vnic. art. 3. Glos.cap.sciatis.33.q.4.verb non potest, & verb. debeamus, & ibi Turrec.art.6.nu.9 & idem Turrec.c.1. nume.3. ad 2.d.6. Astensis sum.2.p.lib.8.tit.10.art.4.q.1. Adrianus 4. de Euchar.q. restat videre an propter corporalem immunditiam, in solut.ad 2.rationem. Gerson.2.p.tract. de præparatione ad Missam considerat.8.alphab.37. litera Z. Sotus 4.d.12.q.1.art.7.ad finem. Maioris, 4.d.32.q.1.argumen.3.contra 3. conclus. Verac.3.p.Speculi, art.17. ad finē. Manuel 1.tomo summæ, 2.editio.c.243.num.18. Ludouicus Lopez.1.p.instruct.cap.80.§ verum licet. Capua.1.decisionum, lib.2.c.83.nu.9.

13 Tertia difficultas. Quanta temporis mora præscribenda sit, vt post coitum coniugalem decenter ad Eucharistiam accedatur, & absque culpa veniali, casu quo culpa est accedere? Illud tanquam certum supponendum est moram de qua meminit cõcilium Elibertitanum, & D. Aug. quam nu.4. retuli, non esse necessariam, sed tantum sub consilio: atque id fatentur omnes citandi Doctores.

14 Varia ergo tempora præscribuntur. Quidam viginti quatuor horarum spacium à copula transactũ esse petunt. Quia Leuitici 15. & Deuteron.23. id tempus destinatur proluitrationi polluti: eoque spacio elapso iam non censetur moraliter præsens ea immunditia. Atque ita agentes de nocturna pollutione tradunt Alensis, 4. par. quæst.47. memb. 1.artic.1.corp. statim in principio. D.Tho.4. dist.9. q.vnic.art.4.quæstio.2.corpore, in fin. Albertus Magnus, 4.d.22.art.vlt. Angles Floribus 1.par.de Euchar.q.2 de suscipientibus eam, art.5.initio, concl.3. Turrecr.c.1. num.7. d.6.& sub dubio Palud.4.d.9.q.3.art.1.nume.11. & quando copula est peccatum mortale, docent idem, Ang. Eucharist.3.nu.29. & Nau.summa, c.21. Hispanè nu.50. Latinè.num.51.& c.25. Hispanè, nu.93. Alij vero tantam desiderari moram, negant. Quia nulli solido fundamento innititur. Sic D.Anto.3.p.tit.13. c.6.§.10. in fin. Ang. Eucharist.3.n.29.limitans vbi copula non est mortalis. Adria. 4. tract. de Eucharist.q. restat iam videre an propter corporalem immunditiam, in solutione ad 3. principale. Sot. 4.dist.12.qu.1.art.7.ad fin.ver. ꝗ si quæras. Petrus de Ledesma summa de sacramentis, tract. de Euchar.c.13. conclu. 1.in fi. & sub quadam disiunctione idem docent Palu. & Victoria: vt statim referam. Non tamen inter hos conuenit quanta debeat esse mora. Quidam existimant sufficere, vt copula non accidat intra eundem diem naturalē à media nocte incipientem. Ita agētes de pollutione nocturna tradunt Adria. D. Anto. Ang. proximè citati, & Palud. 4.d.9.q.3.ar.1.n.11.sub disiunctione id dicit, ait enim eam impedire, si citra mediam noctem accidat, vel fortè si intra viginti quatuor horas. Idem videntur tenere alij Doctores, qui explicātes quando communio post actum coniugalem, culpa venialis sit, dicunt id contingere, quando ea die habitus est. Ita Caiet. summa, verb. communio, c.1. de requisitis ex parte sumentis, in 4. requisito. Nauar. sum.cap.21.num.51. Anton. Cucus lib.5. instit. maiorum, titul.5.nume.126. Verac.3.p.Speculi, articul.17.conclus.2. Bartholom.à Ledesma dub.24. de Eucharistia, conclus.2. ad finem. Alij explicant, quando pridie communionis copula coniugalis habita est. Sic Metina lib.1. sum. capit.14. §.42. Manuel 1.tomo summæ, 2.editio.cap.65.num.2. Bartholomæus à Ledesma. de matrim.dub.71. §.de temporib. autem sacris, Ludouic. Lopez 1.par. instrum. capitul.11.§. insuper propter. Tandem alij explicant, quando nocte præcedenti exercita est copula coniugalis. Ita Victoria summa, de matrim.num.278. Sotus 4. dist.32.q. vnica, art. 3.post 2.concl.vers.vnum tamen. Manu.1. tomo summæ, 2. edit.c.243. nu.18. & de pollutione mortali dicit disiunctiue Victoria summa de Euchar. nu.81. abstinendum esse post illam, vsque ad diem sequentem, vel vsque ad viginti quatuor horas.

15 Sed existimo certam moram præscribi minime posse. Quia cum mentis euagatio, & hebetudo ex pollutione, aut ex copula consurgens, impedimenti illius Eucharistiæ suscipiendæ causa sit, alij autem tardius, alij citius ea expulsa sese colligant, ad pristinamque mentis tranquillitatem redeant, ea potius regula statuenda est, vt quandiu mentis illa euagatio perseuerat, duret impedimentum, & indecentia, cessanteque illa, cesset. Atque ita docent Gabr.lect.10. in Canonem Missæ, litera M. ver. tertium ostenditur. Gerson.2.part.tractat.de præparatione ad Missam, & pollutione nocturna, consid.7. alphab.37. litera Y. Maior.4.dist.9.q.2.ad fin. Suar.3. par. qu.80. artic. 8. disp.68. sect.o 2.§.2. dicendum est. Credo tamen nunquam transacto viginti quatuor horarum spacium, imo si nocte præcedenti non habita sit copula, hac ratione abstinendum esse ab Eucharistia. Quia iam moraliter non censetur præsens, nec tamdiu mentis euagatio durare solet: minor tamen mora sufficiet in ijs, qui facilius se colligũt: ad quod principaliter attendendum est. Aliqualem autem temporis moram præscripsimus: quia nonnulli scrupulis agitati se pacato animo, & à perturbatione vacuo esse non arbitrabuntur. Alij vero ea sunt mentis euagatione, ac ita rebus sæcularibus implicati, vt nunquam ad se redeant, quare est necesse his aliquam moralem præscribere moram, seruata regula, vt principaliter attendatur, si reliquiæ illæ pollutionis, ac copulæ maneant adhuc, nec ne.

16 Quarta difficultas. An post communionem liceat ea die petere debitum? (de redditióne enim diximus, nume. nono, in omni tempore eam licitam esse, ac obligare.) Quidam censent esse culpam venialem. Videtur enim indecens ea die non abstinere. Ita Angel. verb. Eucharistia. 3. in fin. Viuald. Candel. sacram. prima part. de matrimon. numero 263. Beia sum. casu 8. & videntur tenere Palud. 4 distinct. nona, quæstione tertia, articulo secundo, conclusio. tertia, numero 14. D. Anton. tertia parte, titulo 13. cap.6.§.10. Sylu. Eucharistia. tertia, quæstio.11.§.13. Turrecrema.cap.sciatis, 33.quæstio.quarta, num.11. vbi dicunt die communionis exigendum, non esse debitum, at non esse culpam mortalem: additque Palud. licet causa prolis petatur: cuius contrarium docet idem Turrecrema, capit. omnis homo, de consecr. distinct.2. numero 3. asserens ob delectationem peti non posse ob sacramenti reuerentiam, secus causa prolis. Idem videntur tenere Anton. rubrica de sponsal numero 16. & ibi Alexan. de Neuo, numero 28. dicunt enim recipientem Eucharistiam, licitè reddere, non tamen exigere, & apertè loquuntur post communionem. Quia immediate tractauerant de communicaturo.

17 Verius tamen existimo, nullam esse culpam, quamuis sanum consilium sit ob Eucharistiæ reuerẽtiam abstinere. Quia nullibi inuenio prohibitionē, nec indecentiam quæ culpam constituat, & ita sentiunt Tab. verbo communicare, quæst.37.§.43. Victo. sum. de Euchar. num.81. videatur tenere Nau. sum.c.21.num.51. & clarius summa Hispana, eod.c.& nu.

DISPVTATIO XIV.

Vtrum ratione excommunicationis vtriusque, vel alterius coniugis, reddatur copula coniugalis licita.

SVMMARIVM.

Quæ sint quæstiones disputandæ, nu.1.
Vxor potest participare cum viro excommunicato nu.2.
Nil refert, si tempore initi matrimonij norit ipsum esse excommunicatum. Vel si ipsa pariter sit excommunicata, nu.3.
An

An possit in omnibus rebus participare cum viro excommunicato, nu 4

Quid in diuinis, nu. 5.

Et quid si vir sit excommunicatus cum participantibus, n 6.

An possit excommunicans interdicere vxori participationem cum viro, nu 7.

Quid si sit sponsa de praesenti, aut futuro, num. 8.

Quid, si excommunicatio lata sit in causa matrimonij, quia illicitum est, num. 9.

An vxor participans in crimine cum viro excommunicato, incurrat excommunicationem, nu. 10.

Quid si diuortium sit, num. 11.

An possit participare cum excommunicatis, cum quibus vir communicat, vt si vir excommunicatum inuiset possit vxor eidem interesse mensae, num. 12.

An vxor teneatur participare cum viro excõicato, num. 13.

An vir possit participare cum vxore excommunicata? Refertur duplex sententia, nu 14. & 15.

Sententia Authoris, & ibi. si vir negligat vxorem corrigere, an peccet, & incurrat excommunicationem minorem? Et lex vtens verbis gratia frequentioris vsus, non excludit casus similes, nu. 16.

Soluuntur argumenta, & enodatur, c. de filia, 27. q. 1. & nu. 17 num. eod.

An coniux non excommunicatus possit petere debitum, & teneatur excommunicatus reddere, nu 18.

An excommunicatus possit petere? Refertur quaedam sententia, nu 19.

Sententia Authoris, num 20.

An excommunicato petenti teneatur alter reddere, num. 21.

Quid si vterque sit excommunicatus, num 22.

An coniux excommunicatus possit petere coniugem, quo spoliatus est? Refertur quaedam sententia, nu. 23.

Sententia Authoris, num. 24.

An vxor possit dotem repetere a viro persistente in excommunicatione, num. 25.

1 PRaemissis aliquibus, quae certiora sunt: quatuor breuiter quaestiones disputabo. Prima est, An vir possit cum vxore excommunicata participare, Secunda, an coniunx excommunicatus possit debitum exigere. Tertia, an possit petere coniugem, quo spoliatus est? Quarta, an propter viri pertinaciam in excommunicatione persistentis, possit dos repeti.

2 Prima conclusio. Vxor minimè tenetur abstinere a participatione cum viro excommunicato. Haec admittitur ab omnibus, & habetur expresse, capitulo quoniam multos, 11. quaest. 3. quod est Gregorij VII. ibi. *Quoniam multos pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus partim ignorantia: partim simplicitate: partim timore: partim etiam ex necessitate. Deuicti misericordia ab anathematis vinculo hos subtrahimus: videlicet, vxores.* Et in versiculo celebri, relato a Glossa, capitulo cum desideres, de sentent. excommunic. verb. poenam continenti, casus in quibus excusatur participans cum excommunicato, clauditur hic in particula, Lex, quam vniuersi de lege matrimonij explicant.

3 Nec refert, si vxor tempore, quo viro nupsit, ipsius excommunicationem norit, nec ne. Vel si vxor pariter sit excommunicata. Potest enim in vtroque euentu, hoc priuilegio frui. Quia textus non distinguit, & ratio in ipso tradita, ne animae pereant, dum coniuges cohabitãtes, & tam arcto vinculo constricti, necessitate quasi coacti, participant, in vtroque euentu locum habet. Atque ita docet Vgolinus de excom. tab. 2. c. 23. §. 6. num. 1.

4 Haec autem communicatio vxori permissa cum viro excommunicato, non tantum est in debiti coniugalis petitione, & redditione, sed & in omnibus alijs humanis obsequijs, ac commercio. Quia omnis participatio cum excommunicato interdicta est, c. sicut Apostoli, cum multis sequentib. 11. q. 3. a qua regula ibi, c. quoniam multos, vxor generaliter, & indistinctè excipitur. Quare non est cur coerceatur ab aliqua viri communicatione abstinere: eo vel maximè, quod cum ius non distinguat, nec nos distinguere debemus, l. de pretio. ff. de Publiciana. Et ita sẽtiunt Host. sum. titu. de sent. excom. §. Quae sit poena participantium, num. 15. vers. lex excusat. Palud. 4. d. 18. q. 6. artic. 2. num. 3. Gabr. ibi. q. 3. art. 1. notab. 3. Turrec. d. c. quoniam, paulo post principium. Nau. sum. Hispana, c. 28. additione ad nu. 27. c. 27. Henriq. lib. 13. de excom. c. 22. nu. 2. Vgol. nu. praeced. Manuel 1. tomo summae, 2. edit. c. 82. nu. 13. Petrus de Ledesma summa Sacramentorum, capit. 7. de excomm. casu 2. Viualdus Candelabro Sacramentorum, p. 2. de excomm. nu. 100. Emmanuel Sa, summa, verb. excom. c. 1. ad fin. ver. excusant communicantem. Et neminem de hoc dubitantem vidi.

5 Immo eadem ratio probat in diuinis etiam esse licitam eam participationem Cum generalis sit exceptio, vt vxor minimè comprehendatur sub praecepto participationem cum viro excommunicato interdicenti, Quod sustinent Nau. Henriq. eo. nu. 2. in commento litera I, Emm. Sa, nu. praec. allegati. Et fauent Turrec. & Viualdus ibi allegati docent enim generaliter in omnibus participationem esse permissam. Et mihi valde placet, quamuis me non lateat oppositum probari a Caietano summa, verbo excommunicatio, ad finem, cap. participatio cum excommunicatis, quibus casibus permittatur, statim in princip. & Armilla eodem verb. num. 44. dum dicunt extra diuina licere participationem cum excommunicato, in casibus contentis in eo versicul. *Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.* Quod dicit esse tutius Henriquez libro 13. de excom. c. 22. num. 3. in fine.

6 Neque iudice excommunicante virum, & cum eo participantes, censebitur vxori interdicta participatio. Quia ea sententia solos ligat eos, qui extra casus permissos cõmunicant. Sic docent Soc. c. inter alia, nu. 69. & nu. 125. de sent. excom. Vgolinus de excommunicatione, tabula 2. c. 23. §. 6. num. 3.

7 Posset tamen iudex excommunicans, ob viri pertinaciam interdicere vxori participationem cum viro, non quoad debitum coniugale, quae obligatio, ex ipso iure naturae consurgit; sed quoad humanum conuictum, ne, videlicet, cum ipso loquatur, aut eidem mensae adsit, &c. Ita Palud. 4. d. 18. q. 6. art. 2. nu. 6. vbi Gabriel. q. 3. art. 1. notabili 3. ad finem.

8 Verum autem hoc priuilegio gaudeat sponsa de praesenti, respectu sponsi excommunicati, non constat. Vgolinus de excomm. tabula 2. c. 23. §. 6. num. 4. negat. Ducitur, quia cap. quoniam multos, 11. q. 3. concedens hoc priuilegium, de vxore loquitur, cuius appellatione sponsa non continetur, l. si qua, §. 1. & sequenti, ff. de ritu nuptia. Praeterea, quia sponsa cum sponso non excommunicato habitare non potest: vt cauit Trid. sess. 24. ca. 1. de matrim. ver. Praeterea eadem sancta Synodus, nedum cum excommunicato. Sed quamuis id de sponsa de futuro libenter admittam: at vbi sponsa est de praesenti, contrarium approbo. Tum, quia in fauorabilibus, quale est decretum excipiens vxorem, cum ad vitanda animarum pericula editum sit, vxoris nomine, sponsa de praesenti venit, (vt probaui, lib. 1. nu. 3.) Tum etiam, quia per matrimonium nondum consummatum facta est mutua corporum traditio inter coniuges, & ad cohabitandum, aliaq. obsequia sibi astricti sunt, atque ideo si a participatione arceantur, maximo expositi sunt periculo, cuius euitatio fuit decisionis, d. c. quoniam multos, vt ibi habetur. Nec est verum Tridentinum eo in loco interdicere sponsis de praesenti cohabitationẽ, sed solum monet ne ante benedictiones in templo susceptas cohabitent: quare id vel solum consilium est, vel ad summum, vbi causa iusta deficeret, esset veniale, si consummarent tunc matrimonium, at potest esse sponsa de praesenti, nondum cognita, post dictas benedictiones. Quare ergo ab ea participatione arcebitur? Et ideo sentio eodem priuilegio gaudere sponsã de praesenti respectu sponsi excommunicati, etiam nondum benedictionibus Ecclesiae susceptis. Non enim a cohabitatione, & mutuis obsequijs tunc arcentur, sed a copula, ad summum, & hoc si causa iusta absit, imo nec tunc sub culpa aliqua, vt probaui, lib. 3. disp. 12. nu. 7. vbi dixi etiam esse consiliũ aliquando consummare.

9 Secunda conclusio. Aliqui sunt casus, in quibus non licet vxori participatio cum viro excommunicat. primus est, quando excommunicatio esset lata in causa matrimonij, de cuius valore lis pendet, ob idque coniugibus interdictum esset matrimonio vti, gratia vitandi fornicationis periculum. Quia tunc communicatio in magnum

gnum animarum periculum cederet. Sic Hostiensis summa tit. de sententia excommunic. §. quæ sit pœna participantium, nu. 15. versic. lex excusat. Palud. 4. d. 18. q. 6. art. 2. nu. 3. vbi Gabriel. q. 3. art. 1. notab. 3. versic. lex. Astensis sum. 2. par. lib. 7 tit. 12. q. 4. D. Anton. 3. p. tit. 25. cap. 1. §. 1. vers. 2. excusat. Ang. excommunic. 8. nu. 7. Rosel. excom. 6. num. 4. Sylu. excommun. 5. nu. 4. vers. 2. excusat. Tabien. excommunicatio 8. nu. 9. vers. 8. Armil. verb. excommun. num. 45. Sotus 4. d. 22. q. 1. art. 4. concl. 5. casu 2. Greg. Lop. l. 34. verb. à ella, tit. 9. p. 1. Vgolinus de excommunicatione, tabula 2. c. 23. §. 6. nu. 4. Capua. p. 1. decisionum, lib. 4. c. 13. nu. 7. Ludou. Lopez 2. p. instructorij, de excommunicatione, c. 16. §. preterea versiculum. Henriquez lib. 13. de excommunicatione, c. 22. nu. 2. Barthol. à Ledes. de pœnitentia, vbi de excommunic. dub. 11. casu 2.

10 Secundus casus est. Vbi vxor vellet particeps esse criminis, ob quod lata est excommunicatio in virum. Ea enim participatio nullatenus est permissa. Habetur expresse, cap. inter alia, in fine de sent. excõmun. vbi Glossa finalis rectè aduertit, vxorem sic participantem incurrere excommunicationem maiorem latam in sic participantes, cap. nuper, & cap. si concubina, de sent. excom. in omnibus ijs casibus, in quibus à quouis alio sic participante contraheretur: quia nullo in hoc euentu gaudet vxor priuilegio.

11 Tertius est. Vbi coniuges diuortio separati essent: quia cum ob id vxor à viro separata sit, ab eiusque obsequijs liberata, iure optimo non habet tunc locum dispositio cap. quoniam multos, 11. quæst. 3. sic sentiunt Io. Andr. cap. inter alia, num. 4. de senten. excommun. Anchar. cap. statuimus, nu. 4. eodem tit. in 6. Vgol. de excommun. tabula 2. cap. 23. §. 6. nu 4. Verum credo non obstante excommunicatione posse coniuges illos reconciliari, atque ita communicare: quia re vera manet vxor, & licet dum diuortium perseuerat, nequeat cum viro excommunicato participare: at excommunicatio non impedit reconciliationem, quæ ea seclusa posset fieri, & ea facta iam ad mutua obsequia tenentur.

12 Nequit autem vxor participare cum excommunicatis qui simul cum viro sunt: quia solo priuilegio participandi cum viro excommunicato, ob matrimonij vinculum, fruitur. Ita Palud 4. d. 18 q. 6. art. 2. nu. 4. Arm. verb. excõmunicatio. nu. 45. Vgolin. nu. præcedenti citatus. Ex quo deducitur, viro cœnante cum excommunicato, non posse vxorem eidem mensæ accumbere. Ne cum excommunicato participet. Sic Asten. 2. p. summæ, lib. 7. tit. 12. qu. 5. Monal. summa, tract. de excommun. tit. in quibus casibus quis possit excommunicato participare, versic. item licet vir. D. Ant. 3. p. tit. 25. c. 1. §. 1. ver. 2. excusat. Rosel. excommunic. 6. nu. 5. Ang. excommun. 8. nu. 9. Sylu. excommun. 5. nu. 4. vers. 2. excusat. Tabien. excom. 8. nu. 9. vers. 8. Henriquez, lib. 13. de excom. c. 22. nu. 2.

13 Tertia conclusio. Vxor non tantum potest esse cum viro excommunicato sed ad id tenetur, & ad ea præstanda obsequia, ad quæ ante excommunic. astricta erat. Ita explicãs, c. quoniam multos, 11. q. 3. declarauit Innoc. 3. c. inter alia, de sent. excomm. & docent ibi Io. Andr. num. 3. Abb. nu. 3. Felin. nu. vnic. vers. nota vlterius. Henric. nu. 7. Vgolin. de excommun. tabula 2. c. 23. §. 6 nu. 3.

14 His præmissis, Quæstio prima est. An similiter vir possit participare cum vxore excommunicata? Triplicem inuenio sententiam. Prima docet non posse vltra debitum coniugale. Ducitur primò, quia in c. quoniã multos, 11. q. 3. vbi id priuilegium conceditur, de solis vxoribus sit sermo. Et quamuis vir, & vxor sint correlatiua, ac proinde dispositum in vxore, censeri videatur disponi in viro, at non est eadem ratio, quod ad veritatem illius regulæ desideratur. Vir enim est caput, ac proinde tenetur vxorem corrigere, quo ab excommunicatione recedat, & dum id minimè præstat, ab eius communicatione abstinere. Secundò probatur ex ca. de filia. 27. q. 1. quod est ex Cõcilio Martini Bracharensis, c. 30. vbi pater clericus esse prohibetur cum filia Deo dicata, quæ nupsit: ergo nec vir esse potest cum vxore excommunicata. Ita glos. d. cap. quoniam multos, verb. vxores, vbi Archid. nu. vnic. vers. in Glossa, sed nunquid. Goffred. sum. tit. de sententia excommunicationis, num. 30. Ioan. Monach. cap. statuimus, num. 2. versic. contra dic, de sententia excommunicationis in 6. Hostiens. sum. titu. de sentent. excommunic. §. quæ sit pœna participantium, num. 15. vers. lex excusat. Astensis 2. p. summæ, lib. 7. tit. 12. q. 4. Henric. c. inter alia, num. 5. de senten. excommunic. Additionator ad Abb. ibi. num. 5. litera A, D. Anton. 3. p. tit. 25. c. 1. § 1. vers. 2. excusat. Rosella excommunicatio. 6. num. 4. Armil. verbo excommunic. nu. 45. ver. lex. 34. tit. 9. p. 1. & ibi Gregor. Lopez, verb. à el.

15 Secunda sententia tuetur licitam esse participationem in debito coniugali, & in obsequijs debitis viro ab vxore, vt in domus administratione: secus in mensa, & colloquijs familiaribus, & alijs huiusmodi. Prima pars probatur: quia excõmunicatio cum non cedat in excommunicati fauorem minimè eximit ipsum ab obligatione, qua antea tenebatur, ac subinde non priuat alterum iure petendi obsequia sibi ab excommunicato debita. Secunda pars constat ex argumentis primæ sententiæ. Sic Syluest. excommunicatio. 5. num. 4. vers. 2. excusat. Et videtur tenere, Caiet. summa, verb. excommunicatio, ad finem, cap. participatio cum excommunicatis, quibus casibus permittatur, statim in principio, vbi dicit hanc participationem licitam esse, saltem in ijs, quæ vxor viro debet. Videtur etiam tenere Driedo lib. 2. de libert. Christiana, cap. 8. §. demum ad planius intelligendum, vbi ait sententiam dicentem, obligari virum ad vitandam vxorem excommunicatam: temperari debere, vt possit petere ab ipsa, obsequia sibi debita.

16 Tertia sententia (cui adhæreo) docet, fas esse viro in omnibus participare cum vxore excommunicata, eodem modo, quo licet vxori cum viro excommunicato. Probatur primò: quia socius potest cum socio excommunicato participare, Glos. cap. 1. verb. viuit. 41. dist. & cap. si vere, verb. in excommunicatorum, de sentent. excommunicat. ergo à fortiori id licebit marito iure societatis coniugalis, quæ alijs multo arctior est. Secundò, quia vxor, & vir sunt correlatiua, atque ita dispositum in illa, censetur in hoc dispositum, l. finali, C. de indicta viduit. Nec iuuat dicere, esse diuersam rationem: quia prorsus est eadem: ratio enim dispositionis in vxore, est, (vt habetur eo cap. quoniam multos, 11. q. 3.) ad scrupulos, & pericula animarum vitanda, quæ passim suborirentur, si vxor nequiret cum viro excommunicato participare: item propter obsequia præstanda marito: propter difficilem separationem, & propter fornicationis periculum, quæ omnes rationes æquè habent locum, si vxor excommunicata sit. Tertiò, quia vir excommunicatus non priuatur vxoris obsequijs, ca. inter alia, de sentent. excommunic. ergo multo minus vbi vxor ipsa excommunicata est: aliàs sine culpa puniretur: contra cap. 2. de constit. & vxor ex suo delicto commodum reportaret. Quartò, quia vbi lex alicuius casus meminit, eò quòd frequentius accidat, similes casus minus frequentes non excludit. Glossa, l. 1. verbo Iudæi, cap. de his qui ad Eccles. confug. & l. vnica, verbo sponsam, C. de raptu virg. & Clem. 1. verb. præsidentes, de rescript. vbi Imol. num. 21. Rebuffus tract. nominationum, quæst. 6. numero 25. Peralta, l. Lucius, la 1. numero 22. ff. de legatis 2. Costa, c. si pater, verb. si absque liberis, nu. 26. de testa. in 6. Valascus to. 1. conf. 8. num. 2. Pelaez de maioratu, 1. p. q. 31. nu. 4. Vgolinus de excommunicat. tabula 2. capite 23. §. 6. numero 6. ergo licet, d. cap. quoniam multos, de solis vxoribus fiat mentio, eo quòd viri frequentius excommunicationem incurrant, non censebitur exclusus casus, quo vxor ipsa excommunicatione innodata sit. Hanc sententiam tenuere quidam veteres (vt refert Hostiens. num. 14. relatus,) Dominicus, d. c. quoniam multos, num. 4. versic. quæro, quia textus dicit vxores, & ibi Turrecrem. paulo post principium. Palud. 4. d. 18. q. 6. art. 2. num. 3. vbi Gabriel. q. 3. artic. 1. notabili. 3. versic. lex, & Maioris, q. 2. paulo post principium. Adrianus 4. quæstio. 3. de clauibus, exceptione 6. dub. 2. Ang. excommunicatio 8. numero 8. Tabiena excommunicatio. 8. numero 9. versiculo 8. Sotus 4. dist. 22. quæst. 1. articulo 4. conclus. 5. casu 2. Petrus Sotus, lect. 3. de excommunicatione, §. secundum sit. Nauar. Summa, capite 27. numero 27. super versic. humile. Couar. capit. alma mater, 1. p. §. 1. numero 8. Ledesma 2. par. 4. quæst. 25. artic. 1. fol. 346. colum. 4. Ouandus 4. dist. 18. quæstio. vnica, propositione 80. Felicianus in Enchiridio de censuris, tract.

tract.de excomm.cap.38.verb.lex.Vgolin.numer.6. proximè citato. Metina libro 1.summæ, capitulo 11. §.5.fol. 41. Henriquez,lib.13. de excomm.cap.22. numero 2. Capua, p.1. decisionum,lib.4. c.13.num.9. Petrus de Ledesma summa sacramentorum, vbi de excom. cap.7. casu 2. Viualdus Candelab.2.p. de excom. num. 100. Ludouicus Lopez 2.par.instruct.de excommun.c.16.§.pręterea versiculum. Philiarcus de officio sacerd.tom.1.p.1.lib.3. cap. 16. ad finem Barthol. à Ledesma de pœnitentia, dub.11. de excommun.casu 2. Addit Angel. eodem numero 8.virum non corripientem vxorem excommunicatam, peccare mortaliter & incurrere excommunicationem minorem, participando cum ipsa: sentit enim tunc solum esse licitam participationem, cum ipsam corrigit, nec resipiscere vult. Ceterum peccare admittendum est, prout admittunt Gabr. Couarr. Vgolinus, & capua proximè citati, & erit quidem culpa hæc mortalis, omissionis correctionis fraternæ, vbi esset spes emendæ, & nulla iusta causa excusaret. At minimè incurreret excommunicationem minorem participando (vt bene dicit Vgolinus.) Quia participatio adhuc est sibi permissa, vt sentiunt omnes Doctores allegati.

17 Ad primum argumentum ex propositis, numero 14. constat ex dictis,numero præcedenti: vbi eandem rationem esse probauimus, & omissionem correctionis esse culpam, non tamen obstare participationem, & fieri in eo textu de sola vxore mentionem, non restringendo ad illam: sed quia frequentior est casus. Ad secundum dic eo. c. de filia, nullam de excommunicatione fieri mentionem,ac ideo ad rem nostram minimè facere. Vel secundò dic cum glossa finali,ibidem, intelligi cum pater fouet filiam in crimine, ob quod est excommunicata. Quod denotant ea verba textus, *Si eam pater, vel mater in affectum receperit*, quod etiam viro interdictum est, vt constat ex dictis,num.10.

18 Quęstio secunda. Vtrum coniux excommunicatus possit debitum exigere, & teneatur alter reddere? Illud tanquam apud omnes certum, supponendum est. Si coniux non excommunicatus ab excommunicato debitum petat, teneri hunc reddere, & fas esse non excommunicato illud exigere. Quod omnes admittunt, nam (vt vidimus, num.14. & 15.) Doctores negantes posse virum participare cum vxore excommunicata, excipiunt debitum cõiugale. Et constat, quia vxor excommunicata tenetur viro ad ea obsequia, ad quæ ante excõmunicationem astricta erat, vt probaui, num.13.item quia debitum pecuniarum potest non excommunicatus ab excommunicato petere,nedum coniugale.

19 Difficultas autem in eo versatur. An coniux excommunicatus possit debitum petere? Quidam negant. Et potest probari. Quia c.quoniam multos,11. q.3. soli vxori concedit participationem cum viro excommunicato,& ex rationis paritate, quia correlatiua sunt, ad virum extendimus. At ipsi excommunicato nullum priuilegium ibi cõceditur: sicut in constitutione, ad euitanda scandala, Martini V. concessum est fidelibus, ne excommunicatos non denunciatos teneantur vitare, ipsis excommunicatis in nihilo releuatis, quare tenentur ipsi abstinere à fidelium communione. Ergo similiter licet innocens coniux possit ab excommunicato debitum exigere, & excommunicatus reddere teneatur, non poterit tamen ipse in fauorem suum, beneficio petendi vti. Secundo: quia excommunicatus iure agendi priuatus est, c. intelleximus, de iudic. Sic docet glo. d.c. quoniam multos, verbo vxores: quam approbat ibi Archid. nu.vnico, versic. in gl.sed nunquid. Capua p.1.decisionum,li.4.c.13.num.6. videntur apertè sentire Sylu.excommunicatio.5.num.4. ver.2.excusat, & Greg.Lopez,l.34.verbo à el tit.9.p.1.vbi dicunt vtrumq; coniugem excusari quoad debiti redditionem, quoad petitionem vero, eum qui excommunicatus non est. Idem videtur sentire Tabiena excommunicatio, 1. quæstio. 13. num.17. vbi ait, excommunicatum teneri reddere,at petere non esse mortale, vbi sentire videtur esse culpam venialem.

20 Verum dicendum est fas esse coniugi excommunicato debitum petere. Ducor primò, quia æquitate quadam, & beneficio Ecclesiæ in hoc explicantis ipsam Christi intentionem, & rationem excommunicationis, quæ medicina est, & non offendiculum, capite primo, de sententia excommunicationis in 6. statutum est, ne coniuges excommunicati teneantur se ipsos vitare, vt sic animarum periculis consulatur: at si lex permittens hanc participationem, prohiberet marito excommunicato petitionem debiti, minime periculis consuleret, sed rete illis tenderet, cum difficillimum sit abstinere, ac prope ignem esse, & non calefieri. Præterea, quia coniux non excommunicatus tenetur ad obsequia excommunicato præstanda, sicut ante excommunicationem (vt probauimus num.13.) inter quæ primas tenet hoc, quod est proprium coniugũ, quatenus coniuges sunt: licet ergo excommunicatus obsequium hoc sibi debitum exiger. Accedit, quod serui domino excommunicato inseruire tenentur, capitulo inter alia, de sententia excommunicationis, & subinde licebit domino ea petere obsequia, alioquin id est seruorum ingenium, vt ea nunquam præstent, ergo licebit idem viro excommunicato: eo vel maxime, quod vxores ingenuo quodam pudore nunquam petere audent. Nec obstant oppositæ rationes, quia in ea constitutione, ad euitanda scandala, habetur expresse, intentionis illius esse in nihilo releuare excommunicatos, nec ibi est tantum periculum, cum facile possit excommunicatus aliorum consortium vitare. Ad d.c.quoniam multos, id non exprimitur, & periculum esset maximum: vt probauimus. Nec excommunicato interdicitur quæcunque debiti pecuniarij petitio, sed actio ad comparendum in iudicio. Ideo hanc sententiam tuentur Vgolinus de excommunicatione, tabula 2. cap.23.§.6.num 3. Henriquez lib.13.de excommun.cap. 22. num.2. & pro illa sunt Doctores quos retuli, num. 23. asserentes virum spoliatum posse in iudicio repetere vxorem.

21 Id tamen fatendum est, quamuis esset delictum in excommunicato petere debitum, at teneretur alter coniux reddere. Quia est circumstantia tenens se ex parte solius petentis. Iuxta regulam traditam hoc libro, disp.6. nu.7. Atque ita glossa, & Archid. Capua, quos retuli, nu.19. dicentes peccare excommunicatum petendo, fatentur alterum teneri reddere, & idem docent Ant. c.inter alia, nu. 18. de sent. excommun. Vgolinus de excommun. tabula 2. capitulo 23. §.6. numero 2. idque numero præcedenti probaui.

22 Ex dictis infertur, vbi vterque coniux esset excommunicatus, adhuc vtrique licere petere, & ambos teneri reddere. Quia excommunicatio vtriusque mutuã participationem minime tollit, vt diximus, nu. 3. nec excommunicatio iure petendi priuat, aut a reddendi obligatione eximit, vt duplici, nu. præcedenti probaui.

23 Quæstio tertia. Vtrum coniux excommunicatus possit in iudicio agere, restitutionem coniugis, quo spoliatus fuit, petens? Vel potius excludi valeat ob excommunicationis exceptionem? Quidam affirmant posse petere. Quamuis enim excommunicato denegetur actio in foro causarum, c. intelleximus, de iud. c. decernimus, de sent. excom. in 6. fallit in causa spoliationis coniugis. Quia excommunicatio nullatenus obstat coniugum participationi. Sic sentiunt Hostiensis summa titul. de restitutione spoliatorum, §. quando facienda, nu. 2. versic. quid si vir. Ioan. Andr. cap. inter alia, num. 2. de sententia excommunicationis vbi Ancharanus num. 5. dicit forte esse verum. Idem Ancharan. cap. statuimus, num. 4. de sent. excomm. in 6. Vgol. de excommun. tab. 2. c. 15. §. 3. nu. 4. & cap. 23. §. 6. num. 3.

24 Sed cum exceptio hæc nullo iure probetur, standũ puto regulæ generali, d.c. intelleximus, & d.c. decernimus, deneganti excommunicato actionem: atque ideo dicendum est peccare coniugem recedentem ab altero coniuge excommunicato, verum excommun. agere non posse, vt sibi restituatur: ipsique agenti merito opponi posse excommun. exceptionem: iudicem vero ex offic. restit. hanc debere facere, ob fornicationis periculum vitandum. Sicut spolians excomm. alijs rebus, reus est culpæ, iudicisq; offic. cogendus restituere: excommun. autem agens repellitur, nec audiendus est. Vt cum glo. cap. ex insinuat. verb. aliud, de procur. tradunt Doctores. Ita sentiunt gloss. cap. quoniam multos, verb. vxores, 11. quæst. 3. Speculator, titul. de petitorio, & possessorio, §. quoniam in superioribus, numero 3. Calderinus, cap. finali, de ordine cognit.

vbi

ubi Ant.nu.13. Abbas,nu.12.idem Abb.c.inter alia,num. 5.de sent.excom. vbi Felinus, nu.vnic. vers.nunquid maritus.Zacharias addit.ad Abbatem, c.intelleximus,de iudic.nu.8.litera A.

25 Quæstio quarta. An ratione excommunicationis viri contumacis, & in excommunicatione persistentis, fas sit vxori dotem repetere? Ioan. Andr.addit. ad Speculatorẽ, tit.de dote post diuortium restituenda,§.fin.verb.2.quæstio,hanc tetigit,& indecisam reliquit. Aliqui autem censent, si nolit tunc vxor cum viro habitare, ius repetendi dotem adipisci. Quasi culpa viri cesset cohabitatio. Sic Alexander consil.78. num.20.lib.5. Probus addit.ad Monach.c.fin.nu.13. de sent. excomm.in 6. Roffredus autem in suis quæstionibus Sabatin.qu.21.admittit iure ciuili repetitionem: secus iure canonico. Sed breui,quando maritus in contumacia minimè perseuerat, absque dubio vxor nequit repetere dotem. Cum separari non possit. Atque ita probat Ioannes Campag.tractatu de dote p.3. qu. 24. Quando autem contumax est, quamuis res non ita certa, at verius existimo adhuc minime concedi dotis repetitionem: quia non obstante excommunicatione,vxor cogitur esse cum marito, vt probauimus num.13.per cap. inter alia,de sent.excom.nec textus distinguit, an perseueret, nec ne in excommunicatione. Ita tuetur Vgolinus de excom.tabula 2.cap.23.§ 6. num.5. vbi benè hoc temperat, nisi tamdiu in excommunicatione perseueret, vt tanquam hæreticus,damnatus sit.Cum enim hæretici,ipso iure,bona amittant,cap.cum secundum legẽ, §. finali, de hæret.in 6 repetet vxor dotem.

DISPVTATIO XV.

Vtrum actus coniugalis in loco publico, aut sacro exercitus, culpa lethalis sit.

SVMMARIVM.

In loco publico non licet petere,nec reddere debitum,nu.1.
Quid de tactibus in loco publico num 2.
Quot sint quæstiones disputandæ circa locum sacrum,nu.3.
Cur seminis, aut sanguinis emissio in loco sacro, sit sacrilegium, & quo iure,num 4
Quando res prohibita duplici præcepto, contineat duplicem malitiam,nu 5 & ibi an sit duplex malitia, quando peccato annexa est excommunicatio,nu 5.
Transgressio festi incidentis in dominica, aut vigiliæ incidentis in quadragesima, aut omissio officij diuini in habente beneficium,& ordinem sacrum, aut adulterium coniugati cum coniugata,afficiatur duplici malitia cõfitenda,n.6. & ibi,de transgressione voti & iuramenti de eadem re.
Num coniugalis copula Ecclesiam polluat.nu.7.
Non licet regulariter is concubitus intra locum sacrum, numero 8
Quid si vterque,aut alter coniux sit diu intra Ecclesiam inclusus? Referuntur duæ sententiæ nu.9 & 10
Reprobatur sententia affirmans fornicationem occultam non esse sacrilegam moraliter factam in Ecclesia,nu 11.
Sententia Authoris circa concubitum coniugalem habitum in Ecclesia,nu 12
An vbi est licitus in Ecclesia sit restringendum, vt tantum liceat, quando causa incontinentiæ vitandæ exerceatur, num.13.
An tunc polluat Ecclesiam,nu.14.
Post num 14 inuenies alia summaria.

1 Circumstantia loci, de qua præsens est disputatio, in duplici euentu potest actum coniugalem vitiare:nẽpe, dum publicè, idest coram alijs,vel in loco sacro exercetur. Et quidem in loco publico petere, aut reddere debitum manifesta culpa lethalis est. Et neminem inueni dubitantem: quia aduersatur decentiæ, & honestati humanæ, essentque sic coeuntes maxima ruinæ occasio aspiciẽtibus. Contrarium exercebant Turrelupini hæretici, docentes ex rebus, quæ à natura insunt, erubescendum minimè esse. Atq. adeo natura abhorret publicum hunc cõcubitum, vt nulla necessitate excusari valeat. Vt bene docet Petrus à Ledesma de matrimon.q.64.art.7.ad 1.

2 Imò tactus inter coniuges alias liciti, redduntur illiciti,quando alijs aspicientibus habentur: quia ad venerem excitant aspiciẽtes. Qualitas autem culpæ pensanda erit, ex tactuum qualitate, & astantium fragilitate, si enim tales essent tactus, vt valde astantes inducerent ad venerẽ, attenta eorum fragilitate, esset culpa lethalis. Atque ita Emmanuel Sa, summa, verbo peccatum, vers. facere, ait esse mortale coram alijs efficere id,quod suapte natura ad mortale inducit.

3 Circa locum autẽ sacrum, triplex est disputanda quæstio. Primò. An actus coniugalis licitè exerceatur in loco sacro, ac illum non polluat? Secundò. Quid de tactibus. Tertiò,quid nomine sacri loci comprehendatur.

4 Quæstio prima. An culpa lethalis sit, in quocumque euentu concubitus coniugalis in loco sacro, illumque polluat? Vt colligere facilè possimus malitiam actus coniugalis in Ecclesia exerciti, præmittere oportet, vnde consurgat esse sacrilegam sanguinis, aut seminis effusionem in loco sacro, præ alijs peccatis. Nam si ad criminum grauitatem attendas, grauiora multo sunt, hæresis, odium Dei, quæ in Ecclesia admissa nullam specificam deformitatem recipiunt. Si ad decentiam, & reuerentiam loci sacri, magis illi aduersari videntur tactus, & verba inhonesta inter solutos, quam copula coniugalis de se licita, & meritoria, cum tamen illa non habeant ex loco sacro specialem malitiam mortalem: vt statim dicemus.Suarez 3.par.quæst.83.artic.3. disput.81.sectio.4. §.3. violatur Ecclesia, opinion.2. negat rationem culpæ, & specialis deformitatis oriri ex eo quod Ecclesia polluatur sanguinis, aut seminis effusione, sed potius dicit: quia hæc sunt turpia, decentiæque Ecclesiæ repugnantia, illis adiunctam esse veluti censuram, loci violationem, & interdictum, vt ibi diuina celebrentur. Et potest probari: quia sicut in odium furti, & quo homines ab eo abstinerent, fulminaretur excommunicatio in furantes, non esset ratio malitiæ furti excommunicatio, sed quia furtum malum, & odiosum est, afficeretur ea censura. Præterea,quia extractio rei ad Ecclesiam confugientis,est sacrilega,propter iniuriam loco sacro illatam, cum tamen Ecclesia non violetur. Sed magis placet, quod docent Valentia 2.2. disputat.6. quæstione 15. Puncto 1. §. præterea etiam ad eandem speciem. & Vasquez 1.2.quæstione 72.artic.6.disputat.98.numero 4.& duplici sequenti: vbi tradunt ideo sacrilegam esse,& deformitatẽ specificam sortiri sanguinis, aut seminis effusionem in Ecclesia; non autem alia scelera ibi admissa: Quoniam ius Ecclesiasticum peculiariter voluit,statuitque capit.vnic.de consecr.Eccles.in 6.capit.Ecclesijs,de consecr.d.1. Deo tribui cultum per immunitatem loci sacri ab huiusmodi rebus,non autem ab alijs criminibus: statuitque illis,& non his profanari locum sacrum,ita vt reconsecratione indigeat,quo in illo diuina celebrentur; vnde ea efficere in loco sacro,est contra loci consecrationem,illumque vt sacer est, violare, & hoc ex solo Ecclesiæ statuto. Quod inde probatur: quia malitia hæc, & specialis deformitas non consurgit ex iure naturæ,sed ex solo Ecclesiæ statuto: vt cum Valentia, & Vasquez docet etiam Hẽriquez lib.5.de pœnitentia,cap.6.nume.5.& appertè probant rationes propositæ: at non inuenitur ius Ecclesiasticum,hæc prohibens in loco sacro fieri,præter textum, cap.vnici,de consecrat.Eccles.in 6.cap.Ecclesijs de consecrat.d.1. cap.Ecclesijs,d.68.cap.finali,de consecr.Eccl.ca. significasti, de adulter. capit.si motum,de consecr.dist.1. qui textus prohibitionis mentionem minimè faciunt, sed solum statuũt Ecclesias sanguinis,aut seminis effusione violari: ergo tota ratio specialis malitiæ, & sacrilegæ est, quòd Ecclesiam violent. Atque ideo hanc rationem tradunt etiam non ita explicatam Palud.4. distin.31. qu.3. art.2.nu.14.Richard.4.d.32.art.3.q.1.vbi Supplementum Gabriel.q.vnic.ar.2.concl.11. & ibi Sot.q.vnic.ar.3.conclus.3.& ibi Ouandus q. vnica,post 2.propositionem.Caiet.summa, verb.matrimonium,vltim.§.6.caput.Armilla, verb.debitum coniugale,num.6. Victoria summa, de matrimonio,nu.199. Nauar.summa Latina,posteriori editione,c.16.nu.32. vers.4.Antonius Cucus lib 5. Instit.maiorum,tit.11.n.121.Ledes.2.p.4.q.66.art.1.2.vltimo. Nider summa,præcepto 6. capit.4. versicul. sextus non tenetur.

Angles Floribus, 1.p. de matr. quæst.6. de soluendo debito, in fin. Henric. lib.11. de matrim. c.16. num.4. Petrus de Ledesma, de matrimo. quæst.64. art.7. concl.1. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, c.243. num.19. Cañedo summa Sacramentorum, tract. de matrim. ca.8. num.71. Nec obstant rationes oppositæ. Non prior: quia (vt declarabitur, num. sequenti,) furtum non prohibetur tunc respectu alterius virtutis a iustitia, qua iure naturali interdictum est, & ideo non sortitur malitiam specie diuersam. Non obstat & secunda: quia ea extractio absque pollutione Ecclesiæ est iure Ecclesiastico interdicta, ob reuerētiam loci sacri, ad quem confugitum est, c. inter alia de immunit. Eccles. quod minimè statutum inuenitur in sanguinis, aut seminis effusione.

5 Sed dices, eò quòd Ecclesia prohibuerit sanguinis, aut seminis effusionem in loco sacro, eaque ipsum pollui decreuerit, non esse sufficiens argumentum, vt inde colligatur esse sacrilegium mortale. Sicut furtum lege diuina, naturali, & humana prohibitum, vnicam sui malitiam habet. Vt facilius res hæc percipiatur, accipe regulam, quam tradunt Henriquez lib.5. de pœnitentia, ca.5. num.6. & Vasquez 1.2. quæst.72. art.6. disputa 98. num.3. & 4. Peccatum lege aliqua prohibitum, potest bifariam alio iure prohiberi. Primo respectu eiusdem virtutis, & tunc vnica, & eadem erit malitia, vt si grassantibus latronibus excommunicatio in latrocinium feratur: tunc enim, quia solus ad iniustitiam habetur intuitus, excommunicatio, & præceptum illud nouum non trahet ad aliam speciem, nec furtum illud habebit nouam circumstantiam specificam. Et in hoc euentu est verum, quod tradit Corduba summa, quæst.11. ratione excommunicationis adiunctæ peccato, non effici nouam culpam. Secundò potest prohiberi intuitu alterius virtutis, & tunc erit duplex malitia specifica. V.g. iniectio manuum violentarum in clericum iure naturæ ob iniustitiam vetita, interdicitur sub excommunicatione iure Ecclesiastico, intuitu religionis, ob reuerentiam personæ sacræ debitam, vltra iniustitiam habet ex hac prohibitione sacrilegij religioni oppositi deformitatem. Et in hoc casu vera est sententia Henriquez libro 5. de pœnitentia, capit.7. numero 3. docentis peccatum ratione excommunicationis annexæ nouam specificam malitiam accipere. Sic ergo, quia effusio sanguinis iniuriosa, aut seminis extra copulam coniugalem, iure naturæ prohibita, illa ratione iniustitiæ, hæc ratione intemperantiæ, interdicuntur iure pontificio in loco sacro, statuendo illis pollui, accipiunt nouam deformitatem sacrilegij contra religionem, cuius intuitu interdicuntur, ob loci sacri reuerentiam. Quòd si hæc alias prohibita non erant, vt effusio sanguinis iuridice facta, aut seminis in concubitu vxorio, erunt sacrilega facta in loco sacro, ob prohibitionem Ecclesiæ intuitu religionis statuentisque illis Ecclesiam violari. Sufficeret etiam ad duplicem culpam, prohiberi duplici præcepto intuitu eiusdem virtutis, diuersa tamen ratione, vt dicam, numero sequenti.

6 Hinc deducitur pro materia de pœnitentia, dum obligat præceptum audiendi sacrum, aut abstinendi a seruilibus, ratione duplicis festi concurrentis, vt si festum incidat die dominica: aut ieiunij, ratione vigiliæ incidentis quatuor anni temporibus aut quadragesima, vnicam esse malitiam præceptum illud transgredi: atque ita sufficienter fateri dicentem se ieiunium, aut festum violasse: quia præcepta illa duo, sub eadem ratione formali obligant, intuitu eiusdem virtutis, vt si est festum, religionis, si ieiunium, temperantiæ, atque ita contra Nau. sum. Hispa. cap. 28 addit. ad nu.5. c.21. Latina, cap.21. num.4 Ludo. Lopez instrum. quæst.1. c.29. §.3. dico, quòd quando, Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, c.23. num.3. dicentes esse malitiam diuersam specie, docent vnicum esse peccatum Alexander in Enchiridio 2. par. statim in principio, titulo de discretione peccatorum, nu.11. Henriquez libro 5. de pœnitentia, c.5. nu.6. & cap.6 nu.6. Vasquez 1.2. q.72. artic.6. disp.98. nu.8. & sequenti. Emmanuel Sa, summa, verb. cōfessio, §. quidam putant. Petrus de Ledesma summa Sacrament. tract. de pœnitentia, c.19. fol.631. §. *a esta duda mi parecer es.* Et quamuis multiplicatio illa præceptorum malitiam transgressionis augeat, & ita nonnulli fatentes esse vnā peccati speciem, asserant eam circumstantiā tanquam notabiliter aggrauantem, esse in confessione explicandam, vt refert Vasquez eadem disputat.98. numero 10. At verius est, quod cum Alexandr. & Petro de Ledesma. Emmanuel Sa, proximè citatis docet ipsemet Vasquez, eod. numero 10. non ita notabiliter aggrauare, vt sit necessario in confessione detegenda. Quòd si in fauorem prioris sententiæ adducas, transgressionem, voti, & iuramenti de eadem re, duplicem malitiam specificam habere, cum tamen prohibeantur diuersis præceptis, intuitu tamen eiusdem virtutis religionis. Responsio est in promptu, rationem esse: quia diuersa ratione formali pertinent hæc ad religionis virtutem. Vt benè docet Henriquez d.cap.5. numero sexto. Quia voti obseruatio præcipitur, vt fides debita Deo seruetur: iuramenti autem, ne Deus in falsum testem inuocetur. Nec obstat etiam, quod adducit Nauarr. pro se, duplex admittere peccatum Monachum Franciscanum die veneris, in quo incidit vigilia, non ieiunantem: alterum contra præceptum Ecclesiæ, alterum verò contra regulam præscribentem illi ieiunare sextis ferijs. Quia respondet benè Vasquez eadem disput.98. numero 9. id euenire, quia frangit duplicis virtutis præceptum, alterum abstinentiæ, seu temperantiæ, ad quod spectat Ecclesiasticum ieiunium: alterum autem religionis; quia ex voto obedientiæ tenetur regulam obseruare: quod si minimè vouisset, sed regula more alterius legis ieiunium illud præscriberet, vnica esset culpa illius transgressio. Addit autem Henriquez eod. libro 5. de pœnitentia, c.5. numero 6. vnius culpæ reum esse officij diuini omissorem, ad quod ratione ordinis sacri, ac simul beneficij astringitur. Et Emmanuel Sa, in summa, verbo confessio §. quidam putant, vnicam esse malitiam, si coniugatus cum coniugata peccet, & satis esse fateri dicendo se adulterium admisisse. Ducitur vterq. ob doctrinam traditam: quia sola est præceptorum circa eandem materiam multiplicatio. Sed neutrum admitto, credoque in vtroque casu fatendam esse circumstantiam duplicis obligationis, in illo ordinis, & beneficij, in hoc autem status matrimonij vtriusque: quia in illo est duplex obligatio ad diuersas virtutes pertinens, altera ratione ordinis spectans ad religionis virtutem, altera iustitiæ, ratione beneficij: confert enim Ecclesia beneficij redditus eo onere, vt illud possidens recitet, & alias eos non faciat suos. In posteriori autem casu, licet vtraque malitia aduersetur vni virtuti iustitiæ, at est duplex iniustitia respectu vtriusque coniugis peccantis: ac proinde in vtroque est duplex malitia diuersa confitenda: in priori, diuersa specie in posteriori diuersa numero, vt cum quis duos eodem ictu percutit. Atque ita in hoc posteriori casu docent Nauar. summa Hispana, c.28. addit. ad num.3. c.6. Latina, c.6. num.4. post 4. corollarium. Manuel 1. to. sum. 2. editione, c.53. num.5. Petrus de Ledesma summa Sacram. tract. de pœnitentia, ca.19. fol.629. §. *A esta duda se responde.* Vasq. d. disp. 98. nu.9. Lud. Lopez, 1.p. instruct.35. §. cæterum, quia multæ.

7 Secundò supponendum est, an per concubitum coniugalem, extra casum necessitatis in Ecclesia habitum, ipsa polluatur, reconciliationeque indigeat? Negant quidam: quia cap. significasti, de adulter. & ca. si motum, de consec. d.1. quod est Higini Pontificis, solius copulæ adulterinæ violantis Ecclesiam fit mentio: & quamuis alij, textus generaliter de seminis effusione loquantur, possunt de illicita explicari. Cum pœnæ restringendæ sint. Qua ratione quæstionem hanc indecisam reliquit, dicens Pontificem esse consulendum. Hostiens. cap. finali, nume.3. vers. quid ergo, si vxor, de consecr. Eccl. eandem tetigere, nec deciderunt Ioannes Andr. c. vnico, num.3. & 4. de consec. Eccles. in 6. & ibi Anchar. num.2. vers. circa effusionem. Sed hanc partem tuentur Glo. c. Ecclesijs, verbo semine, de consecrat. d.1. vbi Hugo, Laurentius, & Gandulphus, Archidiac. ca. vnico, nu.2. de consecr. Eccles. in 6. & d. cap. Ecclesijs, in fine. Henricus, cap. finali, num.3. de consecr. Eccl. Rosella consecratio.1. nu.9 Gerson 2.p. in Compendio Theologiæ, tractat. de Sacramento coniugij, alphabeto 37. litera P. Et hanc dicit fortè esse veram, Sotus 4. dist.13. quæst.2. art.3. versicul. ait quarto. Et hanc videtur amplecti lex finalis, tit.10. p.1. ait enim violari Ecclesiam per adulterium, aut fornicationem. Ceterum omnino tenendum est violari: quia cap. finali, de consecrat. Eccles.

& cap.

& cap. Ecclesijs, de consecr. d. 1. & ca. Ecclesijs, d. 68. quæ duo capita sunt desumpta ex Concilio Niceno dicunt enim generaliter Ecclesiam pollui sanguinis, aut seminis effusione, & vbi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, l. de precio, ff. de Publiciana. Præterea, quia eodem modo loquitur ius de sanguinis, & seminis effusione, at illa quamuis iusta sit, si fiat cum loci sacri irreuerentia, & iudicis ministerio, polluit locum sacrum: ergo & hęc, quamuis alias licita esset, polluet. Nec obstant textus pro priori sententia relati: quia non decernunt ob solum adulterium violari Ecclesiam, sed loquuntur in illo casu speciali: alias probarent per simplicem fornicationem minimè pollui. Et ideo hanc sententiam tuentur ex Iurisper. glo. c. vnic. verb. seminis, de consecr. Eccles. in 6. vbi Dominicus, num. 10. Francus, num. 7. glo. c. Ecclesijs, verb. semine 68. d. idem Dominicus, cap. quoniam, ad fin. vers. glossa istud est, 31. d. Specul. rationali diuinorum officiorum, lib. 1. c. 6. num. 39. Silua beneficiorum, 1. parte, quęst. 5. requisito 7. num. 136. & 139. Ang. verb. consecratio Ecclesiæ, num. 6. in fi. & verb. debitum, nu. 35. Syl. confec, 2. quæst. 5. casu 3. & verb. debitum, nu. 5. quæst. 3. Tabien. confec. 2. quæst. 7. num 8. & matrim. 3. q. 9. num. 10. Armil. verb. confecr. Ecclesiæ, nu. 6. & verb. debitum, nu. 6. Bernardus Diaz practica canonica, in noua editione, c. 39. num. 2. & ibi Salzedo in addic. litera B. verb. contaminet. Nauar. Sum. c. 16. num. 32. & c. 27. num. 257. Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. num. 3. Gregor. Lopez l. fin. verb. fornicatio. tit. 10 par. 1. Lælius de Zachis de priuilegijs Ecclesiæ, priuilegio 5. num. 6. Ant. Cucus lib. 5. Instit. maior. tit. 11. n. 121. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. §. quæri potest verũ copula. Matien. lib. 5. Recop. tit. 1. rubr. gl. 1. nu. 99. Vgol. de matrim. c. 10. num. 2. & ex Theologis, Richard. 4. dist. 32. art. 3. quæst. 1. Pal. 4. d. 18. quæst. 8. art. 4. nume. 20. & d. 31. quæst. 3. artic. 2. num. 14. Supplementum Gabriel. 4. d. 32. q. vnica, art. 2. concl. 11. vbi Sot. quæst. vnic. art. 3. conclus. 3. Ouandus ibi. quæst. vnic. post 2. propositionem. Abul. cap. 5. Matth. quæst. 237. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 2. & tit. 12. ca. 6. §. 4. casu 2. Adrianus 4. q. 14. de matrimonio, §. pro huius succincta. Caiet. summa, verb. matrimonium, cap. vult. versicu. 6. caput. Victoria summa, de Eucharist. num. 99. & de matrim. num. 279. Castro lib. 1. de lege pœnali, c. 7. document. 2. Ledes. 1. par. 4. quæst. 24. artic. 3. dub. 7. casu 2. & 2. p. 4. quæst. 66. artic. 1. §. vltimo, & q. 26. art. 2. ad finem, paulo ante, tit. de casibus reseruatis. Nider sum. præcepto 6. cap. 4. versic. sextus non tenetur. Suarez 3. p. q. 83. art. 3. disp. 81. sectio. 4. §. 3. violatur. Angles Floribus 1. p. de matrim. quæst. 6. de soluendo debito, in fi. Hẽriquez lib. 9. de missa. ca. 27. nu. 5. Petrus de Ledes. de matrim. q. 64. art. 7. concl. 1. & summa sacramentorum, tract. de Eucharistia, c. 20. Bartholom. à Ledesma dub. 40. de Eucharistia, post 3. conclu. §. sed dubium est. Ludouicus Lopez 1. p. instruct. c. 82. §. at vero de redditione, & 2. p. cap. 76. de Eucharistia, §. præterea series. Manuel 1. tom. summæ 2. editione, c. 154. nu. 11. conclus. 10. & cap. 243. nu. 19. Capua. p. 1. decisiõnum, lib. 2. cap. 48. nu. 16. Viuald. Candelabro sacram. p. 1. de matrim. vbi de debito coniugali, num. 262. & 2. p. de interdicto. nu. 72. Vega 1. tomo summæ 2. editione. c. 98. casu 1. Cañedo summa Sacramentorum, tract. de matrim. c. 8. num. 75.

8 Hinc deducitur extra casum necessitatis (de quo statim disputabimus) culpam esse, & sacrilegium, vti matrimonio in loco sacro, tam petendo debitum, quam reddendo. Quia cum ea copula, violet locum sacrum, impediatque in eo diuina celebrari, donec reconcilietur, directè sanctitati loci opponitur, ac proinde sacrilega est. Quòd si quæras, cur petenti sacrilego aduersus castitatis votum, teneatur alter coniux reddere, petenti autem in loco sacro non solum non teneatur, sed sacrilegus sit reddendo? Cum vtrobique ex parte petentis sit sacrilegium. Respondeo ex traditis hoc libr. disput. 6. numero 7. & 16. discrimen esse: quia votum est circumstantia tenens se ex parte solius petentis, nec afficit ipsum actum, ac proinde solam ipsius petitionem vitiat: at loci sacri circumstantia tenet se ex parte ipsius actus, & æquè se habet ad petitionem, & redditionem, vtraque enim violat illum, ac proinde vtramque vitiat. Ita docent Richardus 4. dist. 32. artic. 3. quæst. 1. vbi Supplementum Gabrielis quæst. vnic. concl. 11. in 2. articulo. Dominicus, cap. vnico, numero 10. de consecrat. Eccles. in 6. Tiraquel. l. 15. connubiali, numero 106. qui numeris sequentibus pleraque supplicia refert per Principes ethnicos constituta in eos, qui in templis cohibant Rosell. verb. debitum, nume. 7. vbi Armilla, nu. 6. Alens. sum. 2. par. lib. 8. titu. 10. art. 4. qu. 2. Adrian. 4. quæst. 14. de matrim. §. pro huius succincta. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 64. art. 7. concl. 1. at hi Doctores nõ exprimunt, sit mortale, nec ne. solus Petrus de Ledesma dixit esse mortale petere, & non licere reddere. Sed alij, & merito, expresse vtrumque esse mortale: quia est grauis, & sacrilega iniuria loci sacri, nec ob rem venialem par erat interdici in eo diuini officia. Sic Monaldus sum. tract. de matrimonio, tit. de effectu matrimonij versiculo item est alius effectus, in fi. Henric. cap. 2. num. 6. de coniug. lepros. Ang. verbo debitum, nu. 35. Sotus 4. dist. 32. q. vnic. art. 3. conclus. 3. vbi Ouan. q. vnic. post 2. propositionem. Petr. de Sot. lect. 16. de matrim. in fine. Ledes. 2. p. 4. q. 66. art. 1. §. vltimo. Antonius Cucus lib. 5. institut. major. tit. 11. nu. 121. Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 16. numer. 4. Suarez 3. p. q. 83. art. 3. disput. 81. sect. 4. §. violatur ad fin. Margarita confessorum, 6. præcepto, fol. 86. Lud. Lop. 1. p. instruct. cap. 82 §. at vero de reddit. Manuel 1. to. summæ 2. editione, c. 243. nu. 19. Eidem senten. accedunt alij, absolutè, & indistinctè docentes accessum coniugalem in Ecclesia, extra casum necessitatis esse lethalem. Hi sunt Alensis 2. p. qu. 166. membro 2. ad 1. ex argumentis, quæ posteriori loco proponit. Sylu. verbo debitum. q. 3. nu. 5. Nauar. sum. c. 16. n. 32. & c. 6. Hispanè, n. 9. Latinè, nu. 21. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. nu. 3. Stephan. de Gaeta. repet. c. ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 178. Perez li. 5. ordin. titu. 1. l. 1. §. quæri potest verum copula. Matienzo lib. 5. Recopil. tit. 1. rubrica, gl. 1. nu. 99. Salzedo super practicam Bernardi Diaz c. 39. litera B, verb. non tamen coniuges. Viualdus Candelab. 1. p. de matri. nu. 262. Capua. p. 1. decis. lib. 2. c. 83. nu. 10. Barthol. à Ledesma de pœnit. dub. 12. in interrogationibus circa 6. præceptum, §. similiter interrogatur. Petrus de Ledesma sum. sacram. tract. de Eucharist. c. 20. De limitatione autem, quam aliqui ex his authoribus apponunt, nempe, si copula sit publica, dicam nu. 10. & 11. Hinc infertur non esse credendum aliquibus asserentibus petentem in loco sacro peccare, at alterum teneri reddere, nisi bono modo possit petentem inducere, vt desistat. Sic docent Gandulphus (vt refert Glos. c. quoniam, verb opportuno, d. 31.) Host. sum. titul. de matrimonijs, §. quis sit effectus, num. 22. & capit. 2. de coniug. lepros. num. 6. super vers. cui præcepto, vbi Ioannes Andr. nu. 3. Ant. nu. 11. Anchar. in fi. Gotfredus summa, titu. de matrim. contracto contra interdictum Ecclesiæ, in fine. Archid. c. vnic. nu. 2. de consecr. Eccl. in 6. Abulens. c. 5. Matth. q. 237. Gerson 2. p. de regulis moralibus, tract. de matrimonio, alphabeto 25. litera L. in fine, & hoc indecisum reliquere Ioan. Andr. c. vnic. nu. 3. & 4. de consecr. Eccles. in 6. Albert. rubr. num. 4. C. de sacros. Eccles. Sed oppositum omnino tenendum est, nullo, videlicet, modo teneri alterum coniugem reddere: quia non petitur debitum in loco opportuno, sicut si in publico exigatur. Quod vltra omnes Doctores relatos dicentes nõ tantum non teneri, sed etiam peccare reddendo, docent alij asserentes non teneri, subticent tamen, an sit culpa reddere. Ita Glos. c. quoniam, verbo opportuno, d. 31. & c. penult. in fine, 33. q. 4. & c. Ecclesijs, verb. semine, d. 68. Dominicus, d. cap. quoniã, ad fin. & ibi Præpos. ad fin. Idem præpos. c. 2. in fi. de coniug. lepros. Alens. 2. p. q. 166. membro 3. in solutione ad 5. Mayron. 4. d. 32. qu. vnic. Palud. 4. d. 31. q. 3. art. 2. nu. 14. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 2. Victoria summa, de matrim. n. 267. in fi. Nau. summa, c. 16. Lat. nu. 25. Hispanè, nu. 24. Turrecrem. c. scietis, 33. q. 4. art. 5. num. 8. Stephanus de Gaeta, d. §. 4. nu. 179. Viguerius lib. Instit. c. 16. §. 7. vers. 10.

9 Potissima autem difficultas est. Num actus coniugalis ita interdictus sit in loco sacro, vt etiam in casu necessitatis, v. g. quando coniuges diu sunt intra illum inclusi, nec patet aditus ad Cameram illi adiacentem, illicitus sit, illumque polluat? Triplicem inuenio sententiam. Prima affirmat illicitum esse, eoq; Ecclesiam pollui. Ducitur, quia nulla est pręcisa necessitas, nec mirum, vt tunc coniuges ob loci reuerentiam teneãtur à concubitu abstinere, cum ad id ob diuturnam absentiam cogantur. Ita sen-

ciunt Palud. 4. d. 18. quæſt. 8. art. 4. nu. 10. & d. 31. qu. 3. art. 2. nu. 14. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 2. Cai. ſumma, verb. matrimonium c. vltimo, verſ. 6. caput. Piſana, verb. debitum, nu. 7. vbi Supplem. nu. 7. Armil. nu. 6. Tabiena matrimonium 3 quæſt. 9. num. 10. Nau. ſum. c. 16. num. 32. Stephanus de Gaeta repet. c. ad limina. 20. q. 1. §. 4. num. 178. Salzedo ſuper practicam Bernardi Diaz c. 39 litera B. §. non tamen coniuges. Viualdus candelabro 1. p. de matrim. vbi de debito coniugali, numer. 262 Atque eſſe tunc culpam venialem reddere docet Gerſon. 2. p. in compendio Theologiæ, tract. de ſacramento coniugij, alphabeto 27. litera P.

10 Secunda ſententia diſtinguit, dicens licitum eſſe, ſi occultè exerceatur actus ille coniugalis: ſecus ſi ſit publicus, ad quod ſufficit coniuges publicè in eodem thoro accubare. Ducitur, quia per pollutionem, aut concubitum dum occulta ſunt, minimè violatur Eccleſia: iuxta veriſſimam ferè omnium ſententiam, atque ita ceſſat irreuerentia, & malitia: cum ea ex pollutione Eccleſiæ conſurgat, vt probaui, num 4. Sic tenent Sotus, 4. d. 32. q. vnica, art. 3. poſt 3. concl. verſic. hanc autem: licet trepidè, dicit enim forſan non eſſe mortalem, occultum concubitum. Angles Floribus 1. p. de matrimonio q. 6. de ſoluendo debito, in fine. Manuel 1. tomo ſummæ, 2. edition. cap. 243. numero 19. Vega tomo 1. ſummæ, lib. 1. c. 78. caſu 1. in 2. editione. Ludouicus Lopez 1. par. inſtruct. c. 33. § inter varias, & c. 82. §. at vero de redditione. Cañedo ſumma ſacramentorum, tractat. de matrimonio, cap. 8. numero 75. hi omnes dicunt non eſſe mortalem talem concubitum occultum: at non explicant, an omnino culpa vacet: ſolus Manuel dixit poſſe aliquando, eſſe abſque culpa, & melius idemmet eo tomo 1. c. 194. concluſio. 10 numer. 11. dixit eſſe licitum. Huius etiam ſententiæ videtur Capua 1. p. deciſ. lib. 2. cap. 83. num. 10. vbi dicit etiam, quando diu coniuges ſunt obſeſſi, reconciliandam eſſe Eccleſiam, ſi copula ſit notoria.

11 Ex ratione huius ſententiæ apertè colligitur, fornicationem occulte admiſſam in loco ſacro non habere malitiam lethalem ſacrilegij, atque ita loci circumſtantiã non eſſe neceſſario tunc confitendam: quia (vt probaui num. 4) tota ſacrilegij mortalis deformitas ex loci ſacri pollutione petenda eſt, at ceſſat pollutio, vbi eſt fornicatio occulta. Atque ita fatetur eſſe ſatis probabile Vaſquez 1. 2. q. 92. artic. 6. diſput 98. numero 6. Et iuxta hoc non eſt opus coniuges diu obſeſſos eſſe: quo à culpa mortali excuſetur copula inter eos in loco ſacro habita occultè. Atque ita ſignificat Ludou. Lopez 1. p. inſtruct. cap. 82. §. at vero de redditione, vbi dicit talem copulam non eſſe mortalem, maximè ſi coniuges ſint diu obſeſſi. Ceterum hoc non approbo. Quia per eum concubitum ex natura facti, & per ſe polluitur Eccleſia, licet nõ teneantur abſtinere à celebratione in ea, dum occultus manſerit: atque ita abſque nouo actu, nouaque culpa incipit eſſe polluta, vbi primũ de præterito concubitu conſtiterit per famam, aut coniugum confeſſionem, iuxta c. ſignificaſti, de adulter. Qua ratione eam diſtinctionem reprobant Palud 4. d. 31. quæſ. 3. art. 2. numero 14. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 2. Adrianus 4. q. 14. de matrimonio. §. pro huius ſuccincta. Tabiena matrimonium 3 qu. 9. num. 10. Nauar. dicens ſuſtineri non poſſe limitationem, ſi copula ſit occulta, ſum. Latin. in 2. edit. c. 16. nu. 32. verſic. 4.

12 Tertia ſententia (cui adhæreo, tanquam probabiliori) dicit nullam eſſe culpam lethalem coniugalem concubitum intra locum ſacrum in caſu neceſſitatis exercitum, vt ſi diu coniuges intra locum ſacrum ita obſeſſi ſint, vt ad alia loca non ſacra egreſſus minimè pateat, quo maritaliter copulentur, ſecus ſi breui tempore. Et ratio eſt: quia priori caſu difficillimum eſt continere; & valde probabili incontinentiæ periculo exponerentur coniuges, admittendo voluntarias pollutiones, niſi concubitus eis liceret: quare non eſt credendum, Eccleſiam in hoc euentu voluiſſe obligare ad abſtinendum, ob quandam loci ſacri extrinſecam decentiam: eo vel maximè, Quòd cetera Eccleſiæ præcepta in caſu magnæ neceſſitatis deobligant. In poſteriori autem caſu facili negotio poſſunt abſtinere breui illo tempore. Et confirmatur: quia licet neceſſitas coeundi non ſit tunc præciſa, & abſoluta, atque adeo ineuitabilis, at eſt neceſſitas morali modo, & attenta humana fragilitate ineuitabilis, quod ſatis eſt ad deobligandum. Præterea: quia qui gratia illius periculum vitandi coniunguntur in loco ſacro, illum potius reuerentur, quam iniuriam inferant. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent Alenſis, 2. p. q. 166. membro 2. ad 1. ex argumentis propoſitis poſteriori loco. Alber. Magn. 4. d. 32. art. 11. ad 2. vbi Richardus, art. 3. q. 1. Scotus ibi. q. vnica, in fine. Maioris, q. 1. argumento 2. contra 3. concl. Supplementũ Gabrielis. q. vnica, articul. 2. concl. 3. Mayronis, q. vnica. Guillermus Vorrilong. q. vnica, artic. 2. poſt 1. concluſ. caſu 4. Baſſolis. q. vnica, art. 3. Nicolaus de Orbellis, q. vnica, §. 3. Ouandus q. vnica, poſt 2. propoſitionem. Palac. diſp. 1. fol. 711. verſ. at vero contra. Henric. capit. 2. numero 6. de coniug. leproſ. Ioannes de Friburgo, ſumma confeſſorum lib. 4. tit. 2. q. 43. Aſtenſis 2. p. ſummæ, libr. 8. tit. 10. artic. 4. quæſt. 2. Roſella conſecratio. 1. numero 9. & verb. debitũ, nu. 7. vbi Ang. nu. 35. & Syl. q. 3. num 5. & conſecratio. 2. q. 5. caſu 3. Caſtro lib. 1. de lege pœnali c. 7. documento 2. Monal. ſum. tractat. de matrim. tit. de effectu matrim. verſic. eſt alius effectus, in fi. Turrecrem. c. ſciatis. 33. qu. 4. art. 1. num. 8. Coua. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. num. 3. Ant. Cuc. libr. 5. Inſtit. maior. tit. 11. num. 121. Nider ſum. præcepto 6. c. 4. verſ. ſextus non tenentur: iuncto verſic. dictũ eſt 2. Margarit. confeſſ. 6. præcepto, fol. 85. Alcozer ſumma. cap. 20. fol. 75. col. §. los tocamientos hechos. Suarez 3. par. qu. 83. art. 3. diſp. 81. ſect. 4. §. 3. violatur, Enriquez lib. 9. de Miſſa. c. 27. num. 5. & lib. 11. de matrim. c. 16. nu. 4. Petrus de Ledeſma de matr. q. 64. art. 7. concl. 1. & ſumma ſacramẽtorum. tractat. de Euchariſtia. c. 20. diffic. 1. circa modum, quo polluitur Eccleſia ſemine, verſ. digo lo primero. Bartholom. à Ledeſm. dub. 12. de pœnitent. in interrogationib. circa ſextum præceptum. §. ſimiliter interrogetur. Et hanc eſſe probabilem dicunt Victoria ſumma, de matri. num. 279. & Ledeſma 2. par. 4. q. 66. ar. 1. in fi. & forte eſſe veram aſſerit Lud. Lopez 1. part. inſtruct. de Euchariſtia, c. 79. §. præterea ſertes. Eiuſdem ſententiæ videntur. Gregor. Lopez. l. final. verb. fornicatio, tit. 10. p. 1. Perez lib. 5. ord. tit. 1. l. 2. §. quæri poteſt verum copula, & Matienzo, lib. 5. recop. tit. 1. rubrica, glo. 1. num. 99. Ledeſma 1. p. 4. q. 24. art. 3. dub. 7. caſu 2. vbi dicentes pollui Eccleſiam quando coniuges in loco ſacro commiſcentur, excipiunt niſi coniuges diu intra Eccleſiam obſeſſi exiſtant: atque ita clare ſentiunt tunc non eſſe culpam mortalem, quod expreſſè docent Matienzo. Et habet verum hæc ſententia, licet concubitus ſit publicus. Doctores enim prædicti non diſtinguunt, ſit occultus, nec ne. Et tenent expreſſè Palacios, Suarez, Petrus de Ledeſma illo loco in tractat. de Euchariſtia citato, vbi etiam verſic. digo lo ſegundo, dicit, & bene, cum Suarez loco proximè citato, non ſolum hoc procedere vbi vterque coniux eſſet ita in Eccleſia obſeſſus, ſed etiam vbi alter, poſſet enim conſummare intra Eccleſiam altero illuc adeunte. Quia eadem eſt ratio. Sed quia multi ex his Doctoribus ſolum dicunt non eſſe tunc acceſſum lethalem, nec explicant, num loquantur de ſola debiti redditione, vel etiam de petitione, id ſupereſt amplius declarandum. Et quidem Monaldus, & Nider hoc enim citati aſſerunt reddentem in hac neceſſitate immunem eſſe culpæ, petentem vero reũ culpæ venialis. Sed immerito: quia ſi neceſſitas omnem irreuerentiæ rationem aufert, totam ſubinde deformitatem, & culpam euacuat. Atque ideo dicendum eſt nullam eſſe culpam ratione loci ſacri, & reddere, & petere, & ita docent Richard. Supplementum Gabrielis, Maioris, Aſtenſis, Guillermus Vorrilong. Turrecr. Caſtro, Ouandus, Ang. Roſella, Henriquez, Petrus à Ledeſma, Bartholomæus à Ledeſma, Pallacios hoc enim relati, & idem dicunt loquentes de acceſſu indiſtinctè, Mayronis, Baſſolis Nicolaus de Orbellis, Alcozer hic allegati, & clare ſentit Syl. locis citatis, dicit enim ceſſare in hoc caſu irreuerentiam. Sed adhuc quæres, quod tempus dicatur longum, & quod breue? Suarez loco proximè citato, & Petrus de Ledeſma ſumma ſacrament. c. 20. de Euchar. fol. 264. verſic. digo lo ſegundo, dicunt breue tempus eſſe, ſi vna, vel alia die intra eccleſiam coniuges maneant. Sed non credo intentionis eorum eſſe, vt exiſtiment quinque aut ſex dies reputari longum tempus. Quia non eſt ita difficile ſex diebus continere. Quare attenta communi hominum fragilitate, vnum menſem exiſtimarem lon-

longum tempus. Vix tamen credo fore, vt casus is eueniat. Quia semper sunt in Ecclesijs Cubicula adhærentia, & Turris, quæ nomine loci sacri minimè includuntur quo ad actum coniugalem exercendum confugi posse, statim dicemus.

13 Sed adhuc non modicus scrupulus superest, num in ea necessitate solum liceat copula coniugalis in Ecclesia ad vitandum incontinentiæ periculum in alterutro ex coniugibus? Nam Sylvest. Ouandus, & Margarita confessorum, quos num. præcedenti retuli dicunt esse mortalem, copulam, in eo euentu habitam, quocumq; fine, nisi ad vitandum in alterutro coniuge incontinentiæ periculum, quamuis tunc in ipso actu adsit voluptas non principaliter intenta. Et eiusdem sententiæ videntur Victoria, Castro, Henriquez, nu. præcedenti etiam allegati, & Ludou. Lopez, 2. par. instr. de Eucharist. c. 79. §. præterea feries, dicunt enim licitã esse copulam in Ecclesia, quando coniuges diu obsessi, & de illicita feminis effusione sibi ipsis timentes, coitent, & hoc dicit esse tutius Ledesma 2. p. 4. q. 66. art. 1. in fi. Et videntur fauere Richard. Supplemen. Gabrielis, Rosella, Astensis, Turrecrem. citati, num. præcedenti, dum probant licere talem copulam, ea ratione, ne laqueus animabus injiciatur. Potestque probari: quia nulla alia necessitas potest vrgere ad eum concubitum habendum. Sed meo iudicio hi vltimi Doctores non sunt eius sententiæ, nam satis periculosum rete tenderetur, si esset mortalis copula non ob eum finem habita, & grauissimis scrupulis vrgerentur coniuges, maximoque periculo peccandi lethaliter expositi essent, si semper discutiendum ab eis esset, num cum accedere volunt, incontinentiæ periculum patiantur. Quare Maioris, & Palacios, numero præcedenti allegati, in eo casu diuturnæ obsidionis, merito, & iure optimo excusant copulam a loci sacri irreuerentia sacrilega, in omnibus casibus, in quibus extra Ecclesiam vacaret culpa lethali. Quod Ledesma proximè citatus fatetur esse probabile. Quod etiam sentit Bartholomæus a Ledesma dubio 12. de pœnitentia, vbi de interrogationibus, circa 6. præceptum, §. similiter interrogetur, vbi absolutè dicit licere tunc copulam, & addit maximè hoc habere verum, vbi alter coniunx redderet, aut peteret ad vitandam in se, vel in altero incontinentiã. Vnde quamuis necessitas vrgens ad permittendam in hoc casu copulam, sit incontinentiæ periculum, non tamen admitto esse necessarium ad eum finem referri, vt a culpa mortali excusetur, nec credo esse necessariũ, vt id adsit periculum, sed satis est vt in ea diuturna obsidione, attenta humana fragilitate, & morali modo loquendo, adsit communiter id periculum, quamuis desit in aliquibus particularibus coniugibus, aut euentibus. Quia lex ad ea, quæ frequenter accidunt, attendit, l. nam ad ea, ff. de legibus. Et huius sententiæ videntur esse Alcozer, & Suarez, numero præcedenti citati, & Petrus de Ledesma summa Sacrament. cap. 20. de Eucharistia, vbi de modo, quo Ecclesia semine polluitur, versicul. *digo lo primiero*, vbi dicunt, ideo crimen esse copulam, dum breuem moram sunt tractùri coniuges intra Ecclesiam, non autem quando longam. Quia in priori casu, facile, in posteriori verò, difficile continere possunt, atque ita non considerant actuale periculum, & præsentaneum, sed morale, & frequenter accidens attenta humana fragilitate. Eiusdemque sententiæ sunt ceteri Authores, numero præcedenti allegati, demptis paucis, quos hic refero, cum absolutè doceant tempore illius longæ obsidionis licitam esse copulam. Immo addo, quando constat fore, vt ea obsidio diu perseueret, posse statim coniuges coire in Ecclesia. Quia iam adest vrgens causa, & necessitas prædicta, nec cogendi sunt expectare donec aliquod tempus elabatur: cum non sit maior ratio de vno tempore, quam de alio: alias vbi postea se commiscerent, tenerentur expectare moram aliquam temporis, vt iterum copula vterentur. Quia breui tempore post copulam, facile est abstinere: ac proinde nimios scrupulos, ac offendicula obijcere coniugibus, id esset potius quam illorum fragilitati consulere. Idque videtur sentire Alcozer, numero præcedenti allegatus, dicit enim, quando coniuges diu debent esse intra Ecclesiam obsessi, licere illis vsum matrimonij.

14 Tandem infertur in eo casu, in quo licitam esse copulam in loco sacro diximus, minimè pollui, nec reconciliatione indigere: cessat enim irreuerentia. Atque ita docent Maioris, Ouandus, Rosella, Syluestr. Castro, Couar. Gregor. Lopez, Anton. Cucus, Ledesma, Ludouicus Lop. Perez, Salzedo, Henriquez, Petrus de Ledesma, Bartholomæus a Ledesma, Matienzo, Margarita confessorum, quos num. 12. retuli. Quamuis Ang. verb. debitum, nu. 35. dicat pollui Ecclesiam, quamuis fateatur tunc esse licitam copulam.

SVMMARIVM.

An cogitationes, desideria, confabulationes, nutus, aspectus, tactus inhonesta, in loco sacro, siue inter coniuges, siue inter solutos sint sacrilega? Refertur triplex sententia, nu. 15. 16 & 17.

Sententia Authoris circa cogitationes, & desideria, num. 18. & 19.

Circa aspectus. & verba, nu 20.

Circa tactus, num 21. vbi quando circumstantia loci constituat sacrilegium, nu. 21.

Soluuntur argumenta, nu. 22. Post quem numerum inuenies summaria alia.

15 QVæstio secunda. An non tantum concubitus coniugum extra casum dictæ necessitatis, sit sacrilegus in loco sacro, sed etiam cogitationes, desideria, aspectus, confabulationes, nutus, & tactus inhonesta, inter ipsos, aut inter solutos, sint sacrilega, & proinde sit confitenda loci circumstantia? Syl. confessio, 1. quæst. 10. num. 11. statim in principio, in ea est sententia, vt desideria, cogitationesque turpia in Ecclesia habita, sint sacrilega, & necessario explicanda sit loci sacrilegi circumstantia. Ducitur, quia hæc eandem malitiam habent, quam concubitus ipse.

16 Alij verò idẽ fatentur de confabulationibus, nutibus, & tactibus libidinosis: de cogitationibus autem & desiderijs non meminere. Quia negari minimè potest esse grauem irreuerentiam loco sacro illatam. Sic Coduba summ. quæst. 190.

17 Demum alij id negant de aspectibus, & confabulationibus, & cogitationibus, desiderijsq. non tamen consummandi intra Ecclesiam: fatentur autem de tactibus, præsertim si sint in partibus inhonestis. Sic tradunt Lud. Lop. 1. p. instruc. e. 33. a §. ceterum, quia de copula, & agens de tactibus in locis secretis, & verendis, Manuel 1. tom. sum. 2. editionis, c. 207. nu. 1. Quia tactus eiusdem malitiæ sunt cum copula.

18 His tamen non obstantibus sit conclusio. Si in Ecclesia existens desideret concubitum coniugalem, aut fornicarium, exercenda tamen extra Ecclesiam, nullius sacrilegij reus est, nec illa loci circumstantia est necessario confitenda. Probatur: quia quod repugnat loci consecrationi, ipsumque polluit, est seminis effusio: vt constat ex dictis, nu. 7. sed hæc non est exercenda in Ecclesia: ergo nulla est circumstantia ex parte loci. Et confirmatur: quia tota ratio huius sacrilegij est, eò quòd locus sacer violetur, vt probaui, num. 4. quod non inuenitur in solo desiderio extra Ecclesiam consummandi actum. Secundò, quia actus internus, & externus, tunc sunt eiusdem speciei, quando tendunt in idem obiectum cum eisdem circumstantijs, vt si quis coniugatam feminam concupiscat sub expressa conditione si soluta esset, non est adulter, quamuis actus externus copulæ cum illa, adulterinus esset: quia actus internus non fertur in externum sub eadem circumstantia, sed concubitus in Ecclesia, & desiderium illius exercendi extra eã, non feruntur in obiectũ sub eadem circumstantia: ergo actus ille internus non est particeps malitiæ sacrilegij, quæ in externo reperitur. Et confirmatur: quia si extra Ecclesiam optaret quisquam concubitum intra illam, sacrilegus esset, eo quòd copula volita, est exercenda intra Ecclesiam: non ergo attenditur locus desiderij, sed locus vbi actus ipse consummandus est. Tandem hæc conclusio constabit ex ratione, quam nu. 21. afferam. Et illam sustinent Canus relect. de pœnitentia, p. 5. vbi de circumstantijs confitendis, §. multa hic de peccatorum circumstantijs. Nauar. cap. consideret, in principio, nu. 21. de pœnitentia, d. 5. & summa, c. 6. Hispanè,

nè,nu.10.Latinè,nu.12.Viual.Candel.Sacra.1.p.de conf. nu.6 Petrus de Ledes.summa sacrament.de pœnitentia,c. 19.circa loci circumstantiam,§.acerca desta concl. Ludo. Lopez,& Manuel,nu.prac.allegati.Alcozer summa,cap. 20.fol.74.col.2.

19 Ex his infero primò,concupiscentem in Ecclesia feminam,quam videt,aut cuius meminit,nisi expresè appetat in Ecclesia ipsam suâ voluntatem exequi,sacrilegum minimè esse: quia licet id desiderium in loco sacro conceptũ sit, at non est consummandi in eo; quod ad sacrilegij deformitatem desideratur.Ita Nau.eo.c.consideret,in princ. num.21.vers.4. infero.

20 Secũdò inferò, aspectus, nutus,verba inhonesta in ecclesia,non esse sacrilega,nec loci circumstantiam necessario fatendam esse. Quod apertè probant rationes allatæ, nu.18.& docet Canus,Manuel, Alcozer,Ludou.Lop. Pet. de Ledesma ibi citati. Sed limitat Petrus de Ledesma,nisi verba inhonesta altiori voce proferrentur:tunc enim ait, esse sacrilegium necessario confitendum: quia sanctitati loci repugnant.Sed id minimè credo: ob ea quæ dixi,nu. 18.& dicam num.sequenti: sed potest esse peccatum aliud scandali.

21 Tertiò infero,tactus quantumcumq. turpes in loco sacro absq. pollutionis periculo (in hoc enim euentu semper loquimur,& accipienda sunt omnia dicta)non habere circumstantiam sacrilegij aperiendam necessario in confessione.Probatur rationibus adductis, num.18. Item quia tunc loci circumstantia sacrilegium constituit, & in confessione detegenda est, quando actus in eo admissus directè aduersatur sãctitati,aut immunitati loci, idest,illis,ad quæ locus sanctificatus est: vt si ibi posse diuina celebrari, aut mortuos sepeliri, impediat, vel auferat immunitatem illuc cõfugientium,aut securitatem rerum ibi in custodiã dispositarum. Vt optimè docent Caiet.in opusculis, tomo 1.trac.17.responsionum,qui est trigesimus primus,respon. 12.dub.2. Nauar.c.consideret,in princ.nu.20.de pœnit.d. 5.sed illis tactibus non violatur ecclesia, nec est violationis periculum,cum cesset pollutio,eiusque periculum,& proinde non impediuntur officia diuina, aut mortuorum sepultura;non ergo sacrilegi erunt,nec loci circumstantia erit necessario fatenda. Et ita docet Alcozer summ.ca.20. fol.74.col.2.§.los tocamientos.

22 Ad argumentum contrarium,n.15.propositum constat ex dictis,num.18.cum enim actus internus non feratur in obiectum, cum eadem circumstantia actus externi, non est eiusdem speciei. Ad propositum,num.16. dic aliquam irreuerentiam esse, at non excedere limites culpæ venialis: quia non violatur locus sacer. Sicut de alijs peccatis grauibus in loco sacro admissis fatetur Sylu. confessio. 1. q.10. Ad aliud propositum,nu.17. dic id esse verum,quando ordinantur ad concubitum,cum eadem circumstantia, & est eadem ratio in tactibus,& in copula. Quod vtrumque hic desideratur: quia nec tactus tendunt ad copulam intra Ecclesiam,nec illam violant instar copulæ.

SVMMARIVM.

Quid, nomine loci sacri comprehendatur? num omnis locus gaudens immunitate Ecclesiastica,num.23.
An comprehendatur locus Sacer,aut benedictus ab Episcopo, ad diuina deputatus,nu 24.
Quale Ecclesia spatium comprehendatur, nu.25.
Quid de loco supra tectum: & de parietibus Ecclesia,numero 26.
Quid de locis sub Ecclesia constitutis: & de sepulchro concauo ibi sito,num.27.
Quid, de ianua Ecclesia, nu 28.
Quid,de cameris adhærentibus Ecclesia,num 29.Et quid,de turri.num.30.
Quid, de sacristia,nu.31.
Quid, de proxylais intra Ecclesiam constitutis? vulgo cornijas,ò andenes,nu.32.
Quid de choro, & loco organorum,nu 33.
Quid de locis deputatis ad feminarum confessiones excipiendas, num.34.
Quid,de cameris instar odeai vulgo tribunas,num.35.
Quid, de Ecclesia iam benedicta, cœptaque construi, in qua nondum celebratum est,nu 36.
Quid,de Ecclesia destructa,& an gaudeat immunitate Ecclesia, nu 37.
Quid si laxetur Ecclesia capella aliqua ipsi addita, aut alia parte nec illa benedicatur,num.38.
Quid,de oratorijs priuatis, Ecclesijs eremitoriorum, aut xenodochiorum? & ibi, quando præsumantur authoritate Episcopi erecta, nu.39.
Quid,de cæmiterio? Quid,de claustris religiosorum,num 40 & 41.
Quid,de alijs habitaculis & officinis monasterij, num 42.
Quid, de loco profano, in quo aliquis fidelis est sepultus, numero 43.

23 QVæstio tertia. Quid nomine loci sacri contineatur quo coniugali copula violetur,illamque sacrilegam reddat extra casum necessitatis? Et quidem certum est apud omnes, locum sacrum ad hunc effectum non ita latè accipi, sicut ad gaudendum Ecclesiæ immunitate. Quoniã omnia Ecclesiæ,monasteriorum, xenodochij habitacula, est certum gaudere immunitate Ecclesiæ:cum tamen (vt dicemus) copula in illis non sit sacrilega,nec ad hunc effectum nomine Ecclesiæ includantur.

24 Primò ergo nomine Ecclesiæ,quoad hunc effectum intelligitur sola Ecclesia consecrata, aut benedicta: quia ante hanc consecrationem,aut benedictionem non est locus sacer. Sic Sotus 4.d.32.q.vnic.art.3. concl.3. Nauar.sum. cap.16.nu.32.Angles Floribus,1.de matrimo.quæst.6. de soluendo debito in fine, Henriq.lib.9. de missa,c.27.num. 5.& lib.5.de pœnitentia,c.6.num 9 in Commento, litera H, vbi bene addit desiderari vltra hoc, vt locus ille sit deputatus ad officia diuina, aut fidelium sepulturas. Emma. Sa,summa,verb.Eccles.§ polluitur Ecclesia, Grassius,1.p. decisionum,lib.1.c.20.num.28.& lib.2 c.83.nu.10.Man.1. tomo summæ,2.editione, cap.154.nu.13.in fi. & cap.243. num.19.

25 Id autem spatium dicetur esse intra Ecclesiam, quod pertinet ad interius Ecclesiæ corpus,a tecto interiori vsque ad pauimentum, & a summa ara vsque ad parietem oppositum. Quare Capellæ constitutæ intra Ecclesiam, comprehenduntur,vt bene ait Vega tomo 2.sum. cap 94. casu 5. Quia vnum corpus cum ipsa efficiunt.

26 Hinc fit non violari Ecclesiam, nec esse sacrilegium, si copula habeatur supra Ecclesiæ tectum, vel ibi interficiatur homo: quia iam locus ille est extra Ecclesiam. Atque ita docent gl.c.vni.de consecr.Eccl.in 6.verbo sanguinis, vbi Io.And.nu.2.Dominicus,nu 8.Anchar.nu.2.ver,tangit gl.Franc.nu.6.in fi.Arch.c.Ecclesiæ,nu.2. de consecr. d.1.Henr.c.fina.nu.4.de consecr.Eccl.Rosell.consecrat.1. num.7.Ang.verbo consecratio Eccl.num.5.Syluestr.consecr.2.q.5.casu 1.Tabiena cõsecr.2.q.5 §.6.Nau.sum.c.27. n.256.Ledesma 2 p.4. q.26.art.2.ad finẽ,paulo ante tit.de de casibus reseruatis,Suarez 3.p. q.83.art.3.disp.81. sect. 4.paulo post princ.Grassius p.1.decisionum,lib.2.cap.48. nu.24. Vega 2.tomo summæ,c.94.casu 5.Ludouic.Lopez, 2.p.instru.de Eucharistia,c.79.§.præterea series. Emmanuel Sa, summa, verb.eccl.§.polluitur Ecclesia.Manuel 1. tomo summæ,2.editione,c.154.num.10.concl.9. & nu.7. concl.6. vbi cautè intelligendus est, dum ait non violari Ecclesiam suspenso homine ex ipsius tecto: si suspendatur supra ipsum a parte exteriori, si enim a parte interiori suspenderetur, manifestum est id intra Ecclesiam fieri; atque ideo ipsam violari. Quæ omnia ego intelligerem, nisi,quod est supra Ecclesiæ tectũ, sit Capella eiusdẽ eccl. ad quam patet aditus per ipsam Ecclesiam. Quia talis nõ est diuisa ab Ecclesia, sed reputatur vnum Eccl. corpus, deputaturque similiter ad cultum diuinum, vt in simili, num. sequenti dicemus de sepultura concaua. Similiter si extra parietes Ecclesiæ haberetur copula,vel ex ipsis parietibus a parte exteriori suspenderetur homo, minimè violaretur: nec sacrilegium esset. Quia extra Ecclesiam sit Suarez ibi. Manuel eo.c.154 concl.6.nu.7. Quod intellige,nisi sit illa pars exterior parietum, cæmeterium,tunc enim violaretur ipsum, & sacrilegium esset, iuxta ea quæ dicemus,num.40.

27 Secundò deducitur, nec reputari locum sacrum quoad hunc effectum, locum sub Ecclesia constructum: vt si ibi

sit

sit illa, cauerna, aut spelunca. Quia ille locus extra Ecclesiam est. Ita docent Ioan. Andr. Anchar. Dominicus, Francus, Syl. Tabiena, Armilla, Nauar. Ledesma, Suarez §.3. violatur. Ludouicus Lopez, Graffius, Vega, Emmanuel Sa, num. præcedenti allegati. Manuel 1. to. summæ, 2. editione, c. 153. num. 10. concl. 9. Quod (vt in simili dixi num. præcedenti) intelligo similiter, nisi in cauernis Ecclesiæ sit fornix, quem sepulturam concauam appellant. Quia ille pars Ecclesiæ reputatur, deputatusque est ad fidelium sepulturas, sicut Ecclesiæ solum.

28 Tertio deducitur, quid dicendum sit, si copula habeatur, aut homo interficiatur in Ecclesiæ porta. Si enim contingat intra limen, clausuramque Ecclesiæ, idest, intra lineam quam attingunt Valuæ in liminibus, erit sacrilegium. Quia intra Ecclesiam fieri dicitur. Secus si extra limen, clausuramque Ecclesiæ. Id enim extra Ecclesiam factum censetur. Sic Dominicus c. vnico, num. 6. de consecr. eccles. in 6. Imola, quem refert, & sequitur Syluest. verb. cæmeterium q. 3. Ang. verb. consecratio cæmiterij, num. 3. Tabiena verb. consecratio. 4. q. 2. Arm. verb. cæmiterium, num. 4. Manuel, 1. Tomo summæ, 2. editione cap. 154. num. 13. Quibus addo, si illud extra limen Ecclesiæ pertineret ad cæmiterium, illud pollui esseque sacrilegium, vt in simili, dixi, num. 26.

29 Quarto deducitur non comprehendi nomine Ecclesiæ Cameras Ecclesiæ adhærentes. Quia illæ minimè constituunt vnum corpus cum Ecclesia, nec cultui diuino deputantur. Ita docent Sotus 4. d. 33. q. vnica, artic. 3. conclus. 3. Nauar. summa Latina, c. 16. num. 32. vers. 4. Angles Floribus, 1. p. de matrim. q. 6. de soluendo debito, in fine. Suarez. 3. p. q. 83. art. 3. disp. 81. sectio. 4. §. 3. violatur. Ludou. Lopez. 1. p. instr. cap. 82. §. at vero de redditione. Manuel 1. tomo summæ, 2. editio. c. 154. nu. 10. concl. 9. & cap. 243. nu. 19. Graffius, 1. p. decisionum, lib. 2. c. 83. num. 10. Vega lib. 1. summæ ca. 78. casu 1. Cañedo summa sacramentorum, tract. de matrim. c. 8. num. 75.

30 Quinto deducitur nec turrim vbi cymbala Ecclesiæ collocantur, esse locum sacrum. Constat eadem ratione, qua de cameris Ecclesiæ id dixi, num. præcedenti. Et docent Sotus, Nauar. Angles, Suarez, Manuel, Lud. Lopez, Graffius, Vega, Cañedo ibidem citati. Henriquez lib. 5. de pœnit. c. 6. num 5. in commento litera H.

31 Sexto deducitur, quid dicendum sit de sacristia. Videtur enim eam non censeri esse extra Ecclesiam: cum sit omnino illi coniuncta instar capellarum. Atque ita censent aliqui Neoterici. Sed contrarium mihi persuadeo. Quia capellæ sunt partes Ecclesiæ, vnumque corpus cum illa efficiunt, ad idem munus destinatæ, nempe, ad officia diuina peragenda, fidelesque sepeliendos. At sacristia est quasi alia camera ecclesiæ adhærens, nec ad idem munus deputatur, sed ad vestium sacrarum custodiam. Et cõstabit magis ex dicendis, num. 34. vbi pariete intermedio res diuidi probabimus.

32 Septimo deducitur, includi nomine ecclesiæ propylæa circumducta intrinsecus per templi summitatem, ad puluerem tecto excutiendum Vulgo, las cornijas, ò andenes que ay en la paredes de la Yglesia por de dentro, para sacudir el poluo dellas. Quia sunt intra ipsum Ecclesiæ corpus, vt constat.

33 Octauo deducitur, Quid dicendum sit de choro. Constat enim illum esse partem ecclesiæ, sub eaque comprehendi, vbi chorus est in loco quodam ecclesiæ scabellis solis distincto, ac intercluso, vt solet esse in parochijs aliquibus. Quia tunc vere est pars ecclesiæ, & in ipsius solo, nec sunt intermedij parietes qui quasi camerã distinctam efficiant. At vbi est in loco quodam edito, & à terra prominenti: vt in monasterijs solet esse; non ita videtur constare. Quia solum est distinctum, & videtur pars diuisa ab ecclesia. Ceterum adhuc credo comprehendi. Quia intra ipsummet Ecclesiæ ambitum eisdem parietibus interclusus continetur, ad eademque officia diuina destinatur. Atque huius sententiæ videtur D. Anto. 2. p. tit. 1. cap. 21. §. 1. circa medium, vbi indistinctè chorum nomine ecclesiæ comprehendi docet. Atque idem censeo de loco organorum constituto in quadam chori parte. Eadem ratione: sonus enim organum est cantus, & quædam cultus diuini pars.

34 Nouo deducitur, quid dicendum sit de cellulis ad excipiendas mulierum confessiones deputatis, intra Ecclesiæ parietis concauum constitutis, parte in qua mulieres fatentur, tenui quodam pariete ex lateribus ducto, fenestellaq; cratibus obiectis clausa, diuisa ab ea parte in qua est ipse confessarius. Si enim de ea parte in qua mulieres sunt, loquamur, manifestum est eam esse Ecclesiæ partẽ. Cum intra ipsius cõtineatur ambitum, nulloque pariete intermedio secernatur. Si vero de ea parte, in qua est cõfessarius, credo non claudi nomine Ecclesiæ, etiam si sit intra ipsius parietis concauum (vbi enim extra esset, nulla versaretur difficultas, quamuis locus omnino patens, nullaque re intermedia diuisus esset. Quia iam est extra Ecclesiam.) Ducor. Quoniam paries ille intermedius separat, atque templo excludit, ita vt pars illa pro distincto domicilio habenda sit. Vt expressè probat textus c. vnic. de consecr. Eccl. in 6. ibi, *Non vnum, sed plura cæmiteria esse noscuntur, quæ quamuis sibi cohærentia, pariete tamen medio seiunguntur.* Ex quo textu parietem diuidere, ita vt res sic diuisæ dicantur duæ, obseruant ibi gl. verb. pariete, & ibi Arch. in fi. Anchar. num. 2. notabili 5. Dominicus nu. fi. Francus, nu. 3. Idem censeo, si partes illæ linteo cerato, aut tabella, fixis, & immobilibus seiunctæ sint. Quoniam cum ea sint fixa, & immobilia, instar parietis habentur. Secus si velo, quod complicari, & explicari potest, aut tabella ferreis nexa vncis (vulgo cõgõzes) diuidãtur. Quia ea facile mobilia fixo parieti minimè æquiparãtur. Quod si sit paries quidã tenuis (vulgo tabiq.) secernens eas partes, portaque claui obserata, per quam aditus ex vno loco ad alium patet, adhuc credo partem confessarij externam non claudi nomine Ecclesiæ. Quia testibus Anchar. Domin. num. 3. Franco proximam relatis, paries intermedius diuidit, licet sit porta, per quã de vno, ad alium transitur locum.

35 Vltimo infertur, Cameras instar odeæi ex aduerso aræ maximæ ad sacrum audiendum exædificatas (vulgo tribunas) minimè claudi nomine Ecclesiæ. Quia non deputantur ad diuina celebranda, & sunt quasi cameræ distinctæ, & Ecclesiæ adhærentes.

36 Secundo dico Ecclesiam ab Episcopo benedictam, cœptamq; ipsius authoritate ædificari claudi nomine Ecclesiæ, vt copula in ea habita sit sacrilega. Ducor, quia iam est benedicta, & authoritate Episcopi ad diuina deputata. Quæ duo (vt diximus num. 24.) desiderantur, & sufficiunt, quo locus sacer sit. Secundo: quia ibi possunt jam fideles sepeliri, vt fiebat in hoc collegio Societatis Iesu, cum enim Ecclesia qua vtebatur, esset concaua, sepeliebantur nostri in Ecclesia ab Archiepiscopo benedicta, cœptaque ædificari. Tertio; quia est certius, & communius Ecclesiam nondum consecratam, & in qua nondum diuina celebrata sunt, modo sit authoritate Episcopi erecta, gaudere Ecclesiæ immunitate, vt multis relatis, tradunt Sylu. verb. loca religiosa quæstion. 4. à numero 7. Couar. 2. var. cap. 20. num. 4. & multi alij, & licet (vt dixi numero 23.) latius pateat gaudere immunitate Ecclesiæ: at inde colligo argumentum ad probandum esse locum sacrum, Ecclesiam, quæ amplius habet, videlicet, esse benedictam, & diuinis deputatam, quæ sunt duo requisita.

37 Tertio dico, si Ecclesia destructa sit, non comprehendi nomine Ecclesiæ, nec copulam in ea habitam, aut effusionem sanguinis in ea factam, esse sacrilegam, nec locum violari. Quòd licet in proprijs terminis in nemine inuenerim: colligo ex cap. Abbate, ad finem, de verbo. signific. & cap. 2. de noui operis nunciat. & ex capit. hoc diximus 16. quæst. 7. quod est ex Origene homilia 15. ad cap. 21. D. Matthæi: per quos textus notat glos. d. cap. Abbate, in fine: & cap. 2. verb. principale de noui operis nunciat. Ecclesiam destructam minimè gaudere priuilegijs concessis Ecclesiæ. Quam sequuntur omnes Doctores statim referendi: est tamen accipiendum cum hac moderatione, si authoritate superioris destructa sit, vt obseruant glos. capit. statutum, de elect. in 6. verb. collegatis, vbi Dominicus num. 3. in fin. Eadem glossa regula priuilegium 7. verbor. priuilegium, de regulis iuris, in 6. vbi Francus numer. 3. Gloss. d. cap. & hoc diximus, verb. destructa. Innoc. cap. 2. de noui operis nunciat. num. 2. in initio, vbi Anton. numer. 4. in initio. Anchar. num. 9. in initio. Anchar. numero 5. Henricus num. 6. Alexand. l. inter stipu-

stipulantem, §.sacram, numero 13.ff. de verbor. obligat. Iason, numero 30. Additionator ad Bartolum in editione antiqua, ibi, verb. Ecclesia, Felin. cap. cum dilecta, num. 21. de rescriptis. Rosella verb. priuilegium, numero 4. Angel. verb. ciuitas, num. 1. vbi Sylu. quæst. 2. Tabiena, qu. fina. Armilla, num. 3. Quare tunc Ecclesiam minimè gaudere immunitate, polleq. inde extrahi reum, tradunt Remigius de immunitate Ecclesiæ, ampliatione 20. Iulius Clarus in practica criminali, libr. 5. recop. Sent. §. finali, q. 30. numero 6 versi. maius est dubium. Farinacius in sua praxi, quæst. 28. numero 70 Paz pract. 1. tomo, par. 5. cap. 5. §. 3. num. 38. Rursus intelligo non gaudere priuilegijs Ecclesiæ, si authoritate superioris sit destructa, quando ita destructa est, vt nulla reædificationis spes subsit: si enim diruatur; vt iterum ædificetur in eodem loco, gaudebit vtique. Vt bene docent Alexan. Iason, Felinus, Additionator ad Bartolum, Armilla proximè citati. Quamuis Remigius, Iulius Clarus, Farinacius, & Paz videantur oppositum sentire: dicunt enim non gaudere, quando superioris authoritate, aut sine spe reædificationis, diruta est. Imò qualitercumque diruta sit, etiam absque superioris authoritate, ablque reædificationis spe, non fruetur Ecclesiæ priuilegijs. Quia iam nulla ratione potest Ecclesia appellari. Sic Bald. in proœm. ff. veteris, num. 5. Felinus proximè relatus. Et videntur sentire Remigius, Iulius Clarus, & Paz, dum disiunctiuè dicunt non gaudere, si authoritas superioris interueniat, aut spes reædificationis desideretur.

38 Quarto dico, si laxetur Ecclesia, parte aliqua sibi addita, aut capella, licet ea non benedicatur, comprehendi nomine Ecclesiæ, sicq. copulam ibi habitam esse sacrilegam. Ducor, quia semper pars addita efficitur vnum cum priori, & eadem Ecclesiæ forma perficitur, quare gesta in ea, verè intra Ecclesiã fieri dicuntur. Vnde meritò, l. quæ religiosis, 44. ff. de rei vend. dicitur quæ religiosis adhæret, religiosa esse. Vnde glo. cap. 1. verb. altare, de consec. Eccl. ait, si aliquid addatur altari consecrato, hoc non execrari, sed sacrum tanquam dignius trahere ad se non sacrum, per c. quod in dubijs, eo. tit. id decernens in oleo non consecrato, addito consecrato, vbi Glos. finalis, in fine, & Anton. ibi in fine, inferunt, dum vestes sacræ reficiuntur, minime desiderari filum, aut pãnum additum consecrari. Et quamuis existimem rem illam additam non effici verè sacram. Quia decisio, d. c. quod in dubijs, procedit in solis liquoribus, & in ijs, quæ commixtione confunduntur, vt tradunt Ant. d. c. 1. nu. 11. & ibi Abbas in fi. Idem d. c. quod in dubijs, in fi. At negari nequit gaudere rei sacræ priuilegijs, dum sic vnita manet.

39 Grauius autem dubium est de oratorijs. Et quidem si de oratorijs strictè loquamur, & quæ propriè talia dicuntur, qualia sunt hospitalium, aut eremitoriorum quædam Ecclesię priuata authoritate absque Episcopi licentia erectæ: & alia in domibus priuatis fundata, constat apud omnes ea minimè esse loca religiosa, nec Ecclesiæ nomine comprehendi. Quia possunt ad nutum fundatoris ad profanos vsus redire, quamquam ex Episcopi licentia in eis celebretur. Et ita colligitur ex c. fin. de censibus, vbi deciditur oratoria priuata non subesse Episcopi potestati, quo ad ius visitandi, procurationemque exigendi: iuncto ca. 1. §. deinde liceat, eod. tit. in 6. vbi dicitur Episcopi esse Ecclesias, & alia loca religiosa, ac pia visitare. Atque ita hæc loca tanquam profana non gaudere Ecclesiæ immunitate, docent Innoc. cap. inter dilectos, num. 2. de donat. Abb. cap. fin. num. 4. de censibus, & capit. parentibus, num. 3. de priuileg. & multos alios referens Felinus, cap. de quarta, num. 9. de præscrip. Ang. verb. immunitas, nume. 16. Sylu. verbo loca religiosa, quæst. 2. & interdictum 6. quæst. 5. & immunitas, 1. quæst. 1. in fi. Tabien. verb. immunitas, quæst. 14. num. 15. Arm. verb. immunitas, num. 19. Remigius, quem refert, & sequitur Iulius Clarus, lib. 5. recept. Sent. in practica crimin. §. fin. numer. 6. vers. sed quid dicendum. Greg. Lopez, l. 4. verrb. *a la Iglesia*, titul. 11. p. 1. Paz practica, tomo 1. p. 5. cap. 3. §. 3. numer. 30. Ceterum difficultas est de his Ecclesijs Xenodochiorum, atque eremitoriorum, quæ consecratæ, aut benedictæ nondum sunt, at authoritate Episcopi sunt erectæ, ad cultumque diuinum destinatæ? Videtur enim loci sacri nomine nequaquam comprhendi. Quia res hæc est odiosa, & pœnalis: at statutum puniens delinquentem in Ecclesia non afficit delictum admissum in basilica nondum consecrata, quæ propriè Ecclesia non est, vt testantur Abbas rubrica de consecrat. Ecclesiar. num. 3. Ang. verb. Ecclesia, numero 3. Præterea, quia nu. 24. cum multis diximus, desiderari, vt locus sacer sit, quo ad præsentem effectum, benedictionem, aut consecrationem Episcopi. Et facit Cordub. summa quæst. 12. vbi dicit religiosorum habitacula, non esse sacra, ita vt copulam sacrilegam reddant: eo quod non sunt benedicta. Atque ita oratoria non consecrata, nec benedicta, nõ dici loca sacra, quo ad hunc effectum, testantur Henriquez libro 5. de pœnitentia, capitulo 6. numero 5. in commento, litera H, & libro 9. de Missa, capitulo 25. numero 5. Emmanuel Sa, summa, verbo Ecclesia, §. polluitur Ecclesia, Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, capitulo 154 numero 13. Ceterum existimo dici loca sacra, & nomine Ecclesiæ comprehendi. Primo, quia iam dicuntur loca religiosa, nec ad vsus profanos redire possunt, vt habetur cap. ad hæc, de religiosis domibus, & ex Ecclesiæ ad cultum diuinum, vt ad Missas celebrandas deputantur, & authoritate Episcopi, ita vt perpetuo cultui diuino mancipata sint, quæ deputatio Episcopi authoritate facta, locum benedictionis supplet, estque velut consecratio quædam. Secundo, quia hæc loca gaudent immunitate Ecclesiæ tanquam, sacra, & religiosa. Vt docent Abbas, Angelus, Syluest. Tabiena, Armilla, Gregor. Lopez hoc numero allegati. Nauar. summ. capit. 25. numero 17. Couar. multos referens 2. var. capitul. 20. numero 4. Paz practica, to. 1. p. 5. cap. 3. §. 3. num. 27. & duplici sequenti. Tertiò, quia verior opinio habet statutum puniens deliquentem in Ecclesia, comprehendere admittentem delictum in basilica authoritate Episcopi erecta, nondum tamen consecrata, vt si is, cui Ecclesiæ ingressus interdictus est, in ea celebret, efficiatur irregularis. Vt tradunt Calderinus de Ecclesiastico interdicto, memb. 2. vers. sed qui si is: Dominicus, c. is cui, §. fina. nu. 6. de sent. excomm. in 6. Sylu. interdictum 6. quæst. 5. Nau. super §. in Leuitico, notabili 32. numero 3. Atque ita hanc sententiam videtur clarè tenere glo. cap. final. verb. consecrata, de consecr. Eccles. vbi illius textus decidentis Ecclesiam non consecratam pollui semine, aut sanguine, rationem reddit. Quod locus ille authoritate Episcopi diuino cultui dicatus sit, & semel Deo dicatum, ad profanos vsus redire non debeat. Tandem rogabis, an si de authoritate Episcopi minimè constet, & sic sint hæc loca sacra, nec ne, quid præsumi debeat? Dic breuiter non sufficere ad eam authoritatem adfuisse, præsumendum ibi esse oratorium, celebrarique de Episcopi licentia, & id hospitale nomine alicuius sancti appellari, ibique esse campanam, sed oportere ibi Cymbalum esse super tectum erectum, publiceque pulsari. Id enim in oratorijs priuatis esse nequit: iuxta capitulum parentibus, de priuileg. & docent ibi Ant. nu... Abbas, num. 1. Idem Abb. cap. inter dilectos, numero 8. de donat. Felinus multis citatis, cap. de quarta, num. 12. de præscrip. Sylu. verb. loca religiosa, quæst. 3. latè Mascard. de probat. concl. 869. nu. 3. & 4. similiter idem præsumitur in dubio, si in publico celebretur, omnibus indifferenter ad diuina audienda admissis. Ita docent Archid. c. nemo, ad medium, de consec. d. 1. Abbas duplici loco proximè citato, & c. fi. num. 2. de censibus, Mascardus alijs relatis, d. concl. 869. num. 1. & 2. Idem ex cursu temporis, vt si decennio ibi publicè celebretur, vt cum multis probat Menochius de præsumpt. libro 3 præsump. 132. num. 51.

40 Quinto dico; Cæmiterium ab Episcopo benedictum, reputari locum sacrum, efficereque, vt copula in eo habita, & sanguinis iniuriosa effusio in eo facta, sacrilega sint. Constat. Quia (vt dixi, numero 21.) quoties actus aduersatur rei, ad quam locus benedicitur, vt officijs diuinis, aut fidelibus sepeliendis, est sacrilegus, at in cæmiterio semine, aut sanguine polluto nequit aliquis sepeliri donec reconcilietur, vt constat ex cap. vnico, de consecr. Eccles. in 6. ergo sacrilegium est. Præterea, quia eodem modo, quo Ecclesia, polluitur semine, aut sanguine, vt constat ex eodem capit. vnico, & docent ibi Gl. verb. polluto, Archid. ibi. num. 3. Abbas, capit. consuluisti, numero 2. de consecr. Eccl. Henricus cap. final. num. 2. eod. tit. Palud. 4. d. 18. quæst. 8. art... nu. 19. & 20. D. Ant. 3. p. tit. 12. c. 6. §. 7.

Ang.

Ang. verb. consecratio cæmiterij, numero 1. Syl. verb. cæmiterium, num. 1. & quæst. 1. nume. 2. vbi Armilia, num. 1. Tabien. consecratio 4. nu. 7. in initio. Lex finalis, in fine, titul. 10. part. 1. Manuel. 1. tomo summæ, 2. edition. cap. 154. num. 13. concl. 13. Atque ita comprehendi nomine loci sacri, & pollui, tradunt Palud. 4. d. 31. q. 3. art. 2. num. 14. Nau. summa Hispana, c. 28. additione ad nu. 3. c. 16. & Latina, c. 16. nu. 3. ver. interrogatus autem. Conduba summa, q. 12. Henriquez lib. 5. de pœnitentia, c. 6. nu. 5. in commento, litera H. Petrus de Ledes. summa sacramentorum, tract. de Eucharistia, cap. 10. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 207. in fi. Quare miror, qualiter Sotus 4. d. 32. q. vnica, art. 5. concl. 3. Angles floribus, 1. p. de matrimonio, q. 6. de soluendo debito, in fi. Graffius. 1. p. decisionum, lib. 2. ca. 83. numero 10. Manuel 1. tomo summæ, 2. edition. cap. 243. nu. 19. Vega tomo 1. summæ, ca. 78. casu 1. Cañedo summa sacramentorum, tract. de matrimonio, c. 8. nu. 75. asserant nomine loci sacri non comprehendi cæmiteria, nec in illis esse violationem, sicut nec in cameris adiacentibus Ecclesiæ.

41 Sexto dico, claustra religiosorum, id est, spatium illud inter parietes, & columnas sub fornicibus constitutum, ab atrioque disiunctum externo, si benedicta sint, religiosisque sepeliendis destinata, comprehẽdi nomine loci sacri. Quia benedictionem, & deputationem ad diuina habent, t c Corduba summa. q. 12.

42 Septimò dico, cetera religiosorum habitacula, ac officinas, quamuis Ecclesiastica immunitate gaudeant, minime tamen dici loca sacra, quæ sanguinis, aut seminis effusione violentur, aut reconciliatione indigeant, aut hæc sacrilega reddant. Quia nec Episcopi benedictionem, nec ad diuina deputationem habent. Atque ita docent Nau. summa Hispana. cap. 28. additione ad numerum 3. capitulo 16. Latina cap. 16. numero 3. versicu. interrogatus autem. Corduba sum. quæst. 12. Henriquez libro 5. de pœnit. capitulo 6. numero 5, in commento, litera H. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione cap. 207. num. 3. Graffius, p. 1. decisionum, lib. 2. c. 83. num. 10. Addunt & bene Corduba, & Henriquez, id esse verum, licet Prior conuentus singulis noctib. benedicebat dormitorium, & acqua lustrali asspergat. Et Corduba bene addit, etiam si sit altare ad celebrandum ibi constitutum, quia reputabitur tunc, vt priuatum oratorium.

43 Tandem dico, quamuis attento iure ciuili. leg. 2. C. de relig. & sumpt. fun. quilibet locus efficiebatur religiosus, si in eo consentiente domino fidelis sepeliebatur: at secus est iure canonico attento, quare locus ille, nec erit sacer, nec nomine Ecclesiæ comprehendetur. Quia ad id authoritas Episcopi desideratur, c. ad hæc, de religio. domibus, nec laicis permittitur locum sacrum constituere. Ita docent glo. cap. in Ecclesiastico, verb. si terram. 13. quæst. 2. & ibi Archid. ad finem. Innoc. cap. penult. nume. 1. de sepult. & ibi Abb. nume. 4. idem Abbas, d. c. ad hæc, nu. 5. & cap. quanto, nume. 10. de iudic. vbi Decius, num. 9. Feli. numer. 4. Card. Clem. 1. in principio q. 7. de sepul. Sylu. verb. loca religiosa, quæst. 1. Peralt. l. Mæuius, §. in fundo, nume. 5. ff. de legatis 2. Faber, Aretinus, Imola, Mattheslalenus, quos refert, ac sequitur Padilla, l. iubemus, numero 16. de transact.

DISPVTATIO XVI.

Vtrum ratione modi, vel situs reddatur vitiosus congressus coniugalis?

S V M M A R I V M.

Explicatur modus naturalis congressus quoad situm, nume. 1.

Refertur quadam sententia, nu. 2.

Sententia Authoris, nu. 3.

Nil eorum, quæ coniuges seruato vase naturali efficiunt, est mortale, num. 4.

An his modis impediatur generatio, aut seminis retentio, & quid si aliqua femina non retineret, numero 5. vbi an interrogandi sint pœnitentes de hoc.

Quid, si ita copulentur coniuges gratia sobolis impediendæ vel ne ita certa sit, nu 6.

An aliquando culpa vacet sic congreditur nu 7.

An coniugi petenti modo, seu situ non naturali, teneatur alter reddere, nu 8.

Soluuntur argumenta, nu 9.

1 AD circumstantiam modi de qua præsens est disputatio, pertinet tractare, quando naturalis vsus minimè inter coniuges seruatur, variato legitimo vase, vel semine extra illud effuso, siue data opera, siue ex naturali impotentia post matrimonium contingenti: vel quando ante vtriusque aut alterius seminationem, se à copula retrahunt. Et quoties aliquid à coniugibus efficitur, quo prolis conceptioni obstetur, vel aborsus sequatur. Et quando seruato legitimo vase solus situs, modusque naturalis concumbendi variatur. Et de hoc est præsens disputatio. De reliquis, autem subsequentibus disputationibus sermo erit. Præmittendum vero est, qualis sit modus concumbendi naturalis quoad situm. Is autem est, si mulier succuba, vir autem incubus sit. Quia modus hic aptior est effusioni virilis seminis, receptionique in vas femineum, ac retentioni, & congruentior est rerum naturæ, cum vir agens, femina vero sit patiens. Quamobrem omnis deuiatio ab hoc modo, aduersatur aliqualiter naturæ, eoque magis, quo fuoi huic situs contrarius est. Vnde minor est deuiatio, dum coniuges à latere, aut sedendo, standoue, coniunguntur: pessima tamen dum præpostere pecudum more, aut viro succumbẽte. Ita aduertit Abulen. c. 5. Matt. q. 227. & omnes.

2 Quæstio igitur est de qualitate culpæ, dum vir inuerso situ, aliquo modo ex dictis, seruato tamen vase debito, vxorem cognoscit? Duplex est sententia. Prima culpam lethalem constituit in omnibus his modis, aut in aliquibus. Ducitur primo. Quia is non est vsus vxoris, vt sic, vxor enim est ad solum naturalem concubitum. Et confirmatur, quia hi modi naturę ordini aduersantur, nec ita certa est proles. Secundo: quia est abusus sacramenti coniugij, constat autem peruersionem vsus, & ritus etiam accidentalium in alijs sacramentis, sacrilegam lethaliter esse. Tertio specialiter de modo præpostero probatur. Quia cum natura hunc modum bestijs præscripserit, vir eum appetens illis simillimus efficitur. Quartò quando vir succũbat. Quia modus hic naturæ ordini prorsus aduersatur, cum repugnet receptioni seminis in vas femineũ, retentionique ac effusioni viri. Præterea, non solus situs, sed & personæ conditio variatur: est enim naturale viro agere, feminæ vero pati, vir autem succubans, quantum est ex ipsa situs forma patitur, & femina incubans agit, quam mutationem quantum natura ipsa abhorreat, quis non videat? Quinto, quia in historia Scholastica, capitulo 31. super Genesim ex Methodio dicitur diluuij causam fuisse feminas in insaniam versas, abusas fuisse viris, illis incumbentibus, his succubis. Et confirmatur. Quia teste Abulense, statim referendo, aliqui de hoc modo congressus exponunt locum illum D. Pauli ad Roma. 1. *Femina eorum immutauerunt naturalem vsum, in eum qui contra naturam est.* Quod inter peccata lethalia Paulus ibi annumerat. Ideo hanc sententiam tuentur, ac omnibus modis, Præpositus rubrica de Sponsalibus, numero 13. Monaldus summa, tract. de matrimonio, titu. de bonis matrimonij, ad finem. Alexand. Angelicus, quem refert dicens eius opinionem esse tutiorem, Henricus, capitulo inquisitioni, numero 12. de sentent. excomm. Palud. 4. dis. 31. q. 3. art. 2. numero 15. quando necessitas non vrget, sed sola voluptas est causa. Et Abul. c. 5. Matt. q. 227. loquens de modis concumbendi à latere, sedendo, aut stando, ait, vbi causa iusta abest, nil certum definiri posse, at magis ab ijs cauendum esse, tanquã à culpa lethali, & q. 228. loquens de modo præpostero bestiarum more, dicit esse lethalem, quando iusta causa desideratur, ob solam voluptatemque talis modus exercetur, & quæs. 230. dicit modum quo femina incubat, semper esse mortalem. Idem videtur tenere Vicentius in Speculo morali, tomo 3. libro 3. dist. 2. part. 9. ad finem, vbi connumerat inter peccata contra naturam, hos modos, & ibi clare videtur sentire esse culpam mortalem. Idem videtur sentire Philiarcus de officio sacer. tomo 1. par. 2. libro 4. capitulo 19. paulo post principium,

pium, licet enim non explicet sit mortale, necne, at inter plurima alia peccata, quæ manifestè sunt mortalia, refert si modo indebito, aut extra vas coniuges copulentur. Et aliquando esse lethalem culpam videntur sentire. D. Tho. 4. distinct. 31. in fine, in expositione literæ: & Rainerius 2. par. summæ, titul. de matrimonio cap. 13. dicunt enim hos modos nos semper esse culpam mortalem. Et D. Anton. 2. part. titul. 5. cap. 4. in principio dicit aliquando, licet non semper esse lethalem culpam. Et specialiter modum præposterum esse lethalem, docent Alensis, 2. par. quæst. 171. memb 3. Astensis sum. 2. parte libro 8. titu. 9. artic. 2. quæst. 1. Nicolaus de Orbellis 4. distinct. 32. quæst. vnica, § 7. Alexander in suo Enchiridio. 2. p in sexto præcepto, vbi de debito coniugali, §. si vir à posteriori, & Verac. 3. par. Speculi, artic. 15. conclus. 2. dicit se suspicari esse mortale. Adduntque Alensis, Astensis, & Alexander, minimè causam iustam excusare à culpa, bene tamen illam extenuare. Et de modo, quo femina est incuba, tenent idem, Henric. dicto cap. inquisitioni, numero 15. Alensis, d. artic. 2. quæst. 2. Nicolaus de Orbellis. dicta quæst. vnica. § 8. Veracruz, d. concl. 2. & dicit esse probabile Henriquez lib. 11. de matrimo. c. 16. numero 6. nec abhorrent Caiet. summa, verb. matrimonium, c. vltimo de peccatis in vsu eius, versicul. 2. caput. & Nider in sua summa, præcepto 6. cap. 4. vers. dictum est tertio, iuncto fine illius, c. ibi, in præfatis casibus.

3 Secunda sententia (cui tanquam longe probabiliori adhæreo,) ait nullo ex his modis commisceri coniuges seruato vase legitimo, esse culpam mortalem, sed grauem venialem, increpandosq; esse grauiter coniuges ita coeuntes. Probatur primo. Quia semen non recipitur in femineam matricem per infusionem, seu descensum, sed per attractionem, eo quod sit virtus naturalis in ea semen attrahens, sicut in stomacho respectu cibi. Quod vel ex eo constat quod refert D. Thom. quolib. 6. articulo 18. nempe, cum femina quædam in eodem lecto cum patre accubaret, ab ipso semen in somnis emissum attraxit, grauidaque inde effecta est. Idemque in balneis accidisse, in quibus erat semen a viro decisum, attestantur Doctores graues. Et hanc virtutem attractiuam esse in matrice, docet Aristot. lib. 2. de generatione animal. c. 4. Ergo nullus corporis situs in concubitu obstat generationi, ac proinde non constituet culpam lethalem. Cum seruetur finis matrimonij legitimus, qui est posse sobolem concipi, & inordinatè quærere delectationem intra matrimonij limites, solum sit culpa venialis, vt probauimus hoc libro disput. 11. numero 4. Et confirmatur, quia si matrix semen distans attrahit, à fortiori sibi contiguum attrahet, ac retinebit. Secundo, quia est abusus, ac naturalis ordinis peruersio in solis accidentalibus, cum vas legitimum seruetur, sicut dum coniuges gratia voluptatis captandæ copulantur: nec tenentur coniuges maiorem prolis certitudinem curare, satis est illius conceptionem non impedire. Quare hanc tenent Alber. Mag. 4. dist. 31. articulo 24. vbi Supplementum Gabrielis. quæst. vnica, articulo 2. conclus. 6. Ioannes de Friburgo sum. confes. libro 4. titulo 2. quæst. 47. Caiet. 2. 2. quæst. 154. articu. 1. circa solutionem ad 4. §. ad primum ergo dubium ducitur, & §. ad secundum de modo, & articu. 12. ad secundum dubium. D. Anton. 3. par. titul. 1. capit. 20. §. 3. Gerson. 2. par. in compendio Theologiæ, tractat. cui sit confessio facienda, alphab. 27. litera G. Victoria summa de matrimonio, numero 273. Petrus de Soto lectione 16. de matrimonio, §. finem sequitur modus. Nauar. summa, cap. 16. numero 42. & cap. consideret, in principio, numero 84. de pœnitentia distin. quinta. Sotus 4. distinct. 31. quæst. vnica, artic. 4. ad finem, vbi Ouandus, quæstio. vnica, propositione 3. Palacios 4. distinct. 32. disputat. 1. fol. 709. versiculo at vero Thomæ Ledesm. 2. par. 4. quæstio. 52. articu. 6. propositione 7. Margarita confessorum sexto præcepto, fol. 86. columna secunda. Alcozer summa, capitulo 20. fol. 71. §. mitat mugeres. Metina libro 1. summæ, cap. 16. §. 13. fol. 132. versiculo secundo. Rosella verb. debitum. numero 11. & verb. luxuria, numero vltimo. Ange. verb. debitum, numero 25. vbi Sylu. quæstio. quarta. Tabiena matrimonium 3. quæstione penultima. Armilla verbo, luxuria. numero quinto, & verb. matrimonium, numero 68. Graffius, prima parte decisionum, libro secundo, capitulo 82. numero 17. Bartholomæus à Ledesma diffic. 28. de matrimon. dubio finali, & de pœnitentia, diffic. 12. in in... ... ...ibus circa sextum præceptum. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 49. art. 6. dub. 2. conclus. septima Henriquez libr. 11. de matrimon. cap. 16. nu. 6. Matienzo lib. 5. Recop. titulo 1. glos. 1. rubricæ, num. 108 Humada super l. 2. titu. 3. parte prima, glo. 2. num. 16 Manuel. 1. tomo summæ, 2 editione, cap. 243. in fin. Vinaldus candelabro sacramentorum. prima part. de matrimonio, num. 261. Vega 1. tomo summæ, cap. 78. casu 2. Emmanuel Sa, summa, verb. debitum coniugale, verb nullus modus, Lud Lop. 1. par. instru. cap. 87. in fin. & c 82. versi. igitur loquendo. Quamuis enim cum temperamento loqui videatur, illud omnes admittunt, vt videbimus, nu. 5.

4 Hinc deducitur, nil eorum, quæ coniuges in copula efficiunt, seruato legitimo vase, culpam venialem excedere. Quia generatio minimè impeditur. Ita docent Albertus Magnus, Supplementum Gabrielis, Ioannes de Friburgo, Angelus, Sylu. Gerson, Sotus, Ouandus, Matienzo, nume. 109. Margarita confessorum, Viualdus, Vega, vbi eos retuli, num. præcedenti.

5 Temperatur tamen nostra secunda sententia, nisi tali concumbendi modo generatio impediatur: quia semen receptum intra vas femineum minimè retinetur, sed foras expellitur ratione modi extraordinarij concubitus. Ita temperant Caie. Rosella, Angelus, Armilla, Palacios, Metina, Graffius, Petrus de Ledesma, Bartholomæus à Ledesma, Henriquez, Matienzo, Ludouicus Lopez, Vega citati, nu. 3. Sed hæc moderatio vera est in se, si enim impediretur generatio, manifestum est lethale scelus contra naturam. At non est necessaria: quia nec impeditur generatio, nec effusionis seminis extra vas est periculum, ratione virtutis attractiuæ matricis. Vt probaui nu. 3. Atque ita minimè impediri generationé docent Albertus Magnus, Cai. Sylu. Victoria, Sotus, Nau. c. consideret, eo. nume. 84. Palacios, Alcozer, Margarita, Henriquez, Petrus de Ledesma, Bartholomæus à Ledesma, quos, nu. 3. retuli. Quare si experientia constaret in eo concumbendi modo semen minime retineri, sed effundi, ob feminei vasis nimiam humiditatem, vel laxitatem, esset peccatum mortale iuxta omnes. Vt bene aduertit Ludouicus Lopez 1. p. instruct. c. 82. §. igitur loquendo, & c. 87. in fin. Quia impeditur generatio, quæ est finis principalis matrimonij. Contrarium tamen ego intelligerem, si effusio illa non ex concumbendi modo, sed ex aliquo morbo consurgeret. Quia non est situs in causa effusionis, & præter intentionem coniugum dantium operam rei licitæ euenit, nec impedimentum retinendi est perpetuum, de qua latius dicemus disputat. sequenti. Id tamen obseruandum est, ex aliqua seminis effusiones extra vas, non concludi variationem debiti situs esse mortalem. Quia solet matrix aliquando parum seminis retinere, quod ad generationem sufficiens sit, expulso reliquo. Sic obseruant Sylu. & Humada vbi nu. 3. eos retuli. Ex his infero, confitentem situm extraordinarium in cócubitu, seruato legitimo vase, non esse necessario interrogandum de effusione seminis extra vas, euenerit, necne, vel expertus, ne sit illius periculum. Quia hæc non frequenter, sed rarissimè accidunt.

6 Quamuis autem variato situ conuenirent coniuges, ne ita certa sit proles, crederem, eos non esse lethalis culpæ reos. Quia non tenentur certiorem modú ad prolem concipiendam eligere, sicut minimè tenentur, vti medijs aliquibus facilioris conceptioni deseruientibus, sed suæ obligationi satisfaciunt, si nil efficiant, quo conceptioni obstetur. nec carendi prole desiderium, est mortale, vt probaui hoc, 10. lib. disput. 8. nu. 10. Ita docet Palacios 4. dist. 32. dispu. 1. fol. 709. vers. at vero Thomæ. Quod si animus esset omnino impedire fœtum, licet concubendo his modis minimè impediatur: esset peccatum mortale contra naturam. Quia cum actus internus, & externus sint eiusdem malitiæ, sicut impedire generationem est mortale contra naturam illius actus, quem natura ad prolis conceptionem retulit, ita velle impedire erit. Ita Supplementum Gabrielis. 4. d. 31. q. vnica, art. 2. post 8. conclusionem, corollario. 4. Ledesma. 2. par. 4. q. 51. art. 6. proposit. 7.

7 Id autem monuerim, aliquando inuersionem debiti situs, omnino culpa vacare: videlicet, vbi non captandæ voluptatis gratia accidit, sed aliqua iusta causa intercedenti:

cedenti: vt quia dispositio corporis aliud non patitur ob pinguedinem viri, vel propter suffocandi fetus periculū in prægnante: vel alia simili causa honesta occurrenti. Sic D.Th.4.d.31.in fine, in expositione literæ, quamuis enim solius dispositionis corporis aliud non patientis meminerit, at Doctores extendunt ad alias iustas causas. Ita supplem. Gabrielis, Ioannes de Friburgo, D.Ant.Syl. Arm.Caiet.in summa, verb.matrimonium, c.vlti. de peccatis in vsu eius, ver.2.caput & 2.2.q.154.art.11.dubio 4. §.pro prima tamen obiectione, & art.1. circa solutionem ad 4.§.ad 2. de modo, Margarita Confessorum, Alcozer, Bartholomæus à Ledesma, Verac.3.par.Speculi, artic.15. concl.3.Henriquez, Viualdus, Matienzo, Graffius, Ludou. Lopez, vbi eos retuli, distinct.3. & immerito id dixit sub dictione, fortè, quasi dubitans. Ledes.2.p.4.q.51. artic.6. proposit.7.

8 Difficilius tamen dubium est, an coniugi existenti modo indebito quoad situm, teneatur, aut licitè possit alter reddere? Et quidem quando sic concumbere esset lethale, propter effusionis seminis extra vas periculum: iuxta dicta, numero 5. non dubito esse mortale, etiam reddere, vt bene Ludouic. Lop.1.p.instru.cap.82.§. igitur loquendo, & constat ex ijs, quæ dixi hoc libro disputa.6. numero 16. talis enim congressus est prohibitus ob circumstantiam ipsi actui inhærentem, est enim contra naturam, atque perinde, ac si vir peteret, vt vxor cooperaretur sibi ad pollutionem. Quare nullus timor, etiam mortis excusaret tunc feminam reddentem. Iuxta ea, quæ tradam disput.seq.num.3. Similiter, vbi vir petens esset immunis culpæ iuxta, d.numero præcedenti, tenebitur vxor reddere. Quia non est vnde excusetur, cum modus ille, tūc nec inhonestus, nec vitiosus sit. Quando autem est venialis culpa in exigente, est tota difficultas. Quidam enim ex ijs, qui censent esse culpam venialem variare situm, dicunt vxorem non teneri reddere. Quia non petitur debitum modo debito, & naturali. Sic Armilla, verb.debitum, num.7. Palacios 4.distinct.32.disputa.1.fol.712. casu 10. licet non omnino aperte, dicit enim coniugi petenti modo non naturali, minimè teneri alterum reddere: atque ita non exprimit num loquatur de modo omnino non naturali, an de solo non naturali quoad situm: at ratio quā reddit, scilicet, quia culpa quæ est accessus vtrumque modo comprehendit, & de vtroque in ea disputatione egerat. Idem tenet Bartholomæus a Ledes.de matr. dubio 71. concl.4.& videtur tenere. D.Ant.3.par.tit.1.c.20.§.7. vbi dicit coniugi quocunque fine petenti, modo naturaliter petat, teneri alterum reddere. Et clare, §.3. dicit consulendum esse vxori, ne reddat viro petenti non seruato legitimo situ. Idem videtur sentire Ludou. Lopez hoc eodem num. citatus, ait enim non esse mortale sic reddere, & fortè, nec veniale, si timore ducta vxor reddat, imo Adrian.4.quæst.14.de matrim. vers. pro huius succincta, ait teneri mulierem negare debitum viro petenti modo innaturali: subiicet tamen qualiter modum non naturalem vsurpet. Et negari non potest hoc esse probabile, eo vel maxime, quia est probabile variationem situs esse culpam mortalem in petente. Quare bene dixit Henriquez libro 11.de matrim.c.16. nu.6. vix teneri vxorem reddere viro succumbenti. Et subdit rationem in commento, litera S, propter probabilem opinionem grauis culpæ. At probabilius mihi est teneri reddere. Ducor, propter doctrinam traditam hoc lib.disp.6.num.6. vbi dixi teneri coniugem reddere, quando exigens solam venialem culpam admittit. Quod expresse docet Petrus de Soto lect.16.de matrimonio: nam § fina.sequitur modus, ait variationem situs esse culpam venialem, & §. vltimo dicit, quoties sola est culpa venialis in petente, teneri alterum reddere. Idem videtur sentire. Caiet.2.2.q.154.artic.1.circa solutionem ad 4. §.ad 2. de modo, vbi opponens non esse vxorem ad talem concubitus modum, id negat, dicitque vxorem esse ad omnem actum ex quo sequi potest generatio quamuis actus, modo naturali sit principalis.

9 Ad argumenta, num.2. proposita respondetur. Ad primum constat ex dictis num.præcedenti, in fine. Ad conf. dic modum esse innaturalem solum accidentaliter, cum non contrarietur principali fini matrimonij: nec tenentur coniuges curare omnimodam prolis certitudinem, vt probaui numero 6. Ad secundum nego antecedens, non enim est abusus sacramenti, nec eius ritus variatur, cum actus coniugalis minime sacramentum sit. Ad tertium fateor similem bestijs effici, cum tamen id fit in modo quodam accidentali, non constituit copulam lethalem. Ad quartum nego aduersari infusioni, & receptioni seminis, vt constat ex dictis nu.3.& illa variatio est accidentalis, ac secundum situm, quare non excedit culpam venialem. Ad quintum Periera lib.8.in Genesim num.9.& 10. optime confutat, quod eo in loco docet Methodius, vnde non fuit ea diluuij causa. Ad conf. negatur ea expositio, sed Glossa ordinaria, & Nicolaus de Lyra ibi explicant, quia feminæ mutuo polluebantur, secummet concumbentes, ac masculi cum masculis, & eodem modo explicat Glossa interlinealis ibi.

DISPVTATIO XVII.

Vtrum sit culpa lethalis, quoties in actu coniugali vase naturali omisso, innaturale vsurpatur, aut vtriusque coniugis semen data opera non simul, vel extra legitimum congressum emittitur; aut ex impotentia superuenienti, extra vas effunditur?

SVMMARIVM.

Quotuplex sit quæstio disputanda, nu 1.

Culpa lethalis est contra naturam, intra vas innaturale copulari, nu.2.

Quid, in femina consentienti, vel quando semen vult extra maritus effundere, nu 3.

Quid si maritus velit sodomiticè copulam inchoare, non animo consummandi, nisi intra vas naturale, num 4 refertur quædam opinio, & confutatur, num.5. vbi quid si verenda viri tangant superficiem vasis præposteri vxoris aut in os eius intromittantur.

Quid si in accessu coniugali, vir in cogitatione alterius feminæ aut femina, alterius viri delectetur, nu 6.

An sit mortale, quoties non simul coniuges semen consulto effundunt? proponitur ratio dubitandi, num 7. vbi iuncto num.8. & 9 an sit necessaria ad generationem simultanea effusio, nu.7.

Consulendum est, vt curetur simultanea effusio, etiam se prouocando, nu.8.

Non est necessaria, & coniunx prius seminans non tenetur alium expectare, nu 9.

Quid, si vir se prouocet ad prius seminandum, num.10.

Num fas viro sit continuare concubitum, vbi prius seminauit, vt femina seminet, nu.11.

An vbi vir seminauit, membrumque virile extraxit, liceat feminæ se prouocare tactibus quo seminet, nu.12.

Voluntaria seminis virilis, aut feminei effusio extra vas est mortalis, nu.13.

Quid, vbi parua est distillatio, aut ex naturæ festinatione, numero 14

Quid de inuoluntaria ex tactibus consurgenti, & obligatione semen receptum retinendi, nu.15. remissiue, eod.

An liceat in aliquo euentu gratia vitæ tuendæ procurare pollutionem, & quare nunquam liceat, num.16.

Quid si pollutio iam è lumbis decisa sit, vel fluere incœperit? num 17.

An sit mortale distillationem, & commotionem notabilem procurare, nu.18.

Qui si semen sit corruptum, vitaque periclitetur aut sit dubium de corruptione, an liceat medicamenta adhibere quo expellatur, nu.19.

Quando impotentia matrimonium subsequitur, & non est spes fore, vt vir possit intra vas seminare, an liceat congredi, nu.20.

An liceat tunc tactus, & similiter quando impotentia præcedit, sed medicamentis, vt incisione auferri potest quam vxor recusat, nu.21.

Quid, vbi est spes fore, vt aliquando possit vir intra seminare, num.22.

Quid,

Quid de impotentia ratione senectutis, & vbi vir credit fore vi illa vice non possit intra seminare, sed extra, nu 23.

Quid, si femina recipiat, minimè tamen semen retineat, numero 24.

Num continuo si semen soleat expelli damnanda sit copula, num 25

Quid: vbi dubium est num impotentia seminandi intra vas, aut semen retinenai post matrimonium contingens sit perpetua, nu 26 Et quid quando coniunx potest coire, sed non seminare, vel femina non potest parere absque periculo suæ vitæ vel prolis: vel quando non potest probare impotentia, nu 27.

1 TRiplex in hac disputatione inuoluitur quæstio. Primo, quando vas innaturale vsurpatur. Secundò, quando seminatio vtriusque coniugis non est simultanea, vel data opera est extra vas legitimum. Tertio quando est extra, ratione impotentiæ.

2 Quæstio prima. An semper sit culpa lethalis, vbi vase naturali omisso, innaturali coniuges abutuntur? Et quidam vbi in vase innaturali copula consummatur, aut est animus consummandi, manifesta est sodomia lethalis, peccatumque contra naturam. Quia aduersatur fini naturali illius copulæ, qui est prolis generatio. Nec vxor ad similem copulam, sed ad solam copulam intra vas legitimum vxor est.

3 Aliqui tamen id admittunt, (vt refert Abulensis, capit. 5. Matt. q. 224.) vt verum sit in viro agenti, secus in femina patiente. Quia non habet sui corporis potestatem, sed solus vir. Deinde, quia stat petentem reum esse culpæ, reddentem vero illius immunem. Verum tenendum est nullo modo licere vxori pati copulam sodomiticam, aut effusionem seminis extra vas: licet aliàs mors sibi comminata, obeunda sit. Quia ea copula est extrinsece mala, peiorque fornicatione, quæ nullo timore potest honestari: nec est matrimonialis, quæ sola licita est. Ita Alensis, 2 p. q. 166 memb. 3. ad 2. Abul. d. q. 224. D. Ant. 3. p. tit. 1. ca. 20. §. 3. Syl, verb. debitum, q. 4. initio. Tab. matrim. 3. q. penul. Ledes. 2. p. 4. q. 51. art. 6. propos. 5. Margarita confessor. 6. præcepto, fol. 86. pag. 1. Graffius p. 1. decisionum, lib. 2. c. 82. nu. 13. Nec obstat argumentum contrarium quoniam vir non habet potestatem in vxoris corpus, ad quemcunque vsum, sed ad solum vxorium intra vas legitimũ. Hoc tamen libenter fatebor, si velit vir intra vas legitimum copulam habere, quamuis tempore effusionis seminis soleat membrum retrahere, quo semen extra decidat, vxorem copulæ assentientem, minimè autem membri retractioni, liberam esse a culpa, quia dat operam rei licitæ, debitum legitimè exactum reddens, & malitia viri est omnino extrinseca, & aliena ab illo actu, nec vxor illi assentiens, fit particeps, quin potius dissentit culpę.

4 Rogabis forsan, qualis culpa sit, si vir volens legitimè vxori copulari, quo se excitet, vel maioris voluptatis captandæ gratia, incohet copulam cum ea sodomiticã, non animo consummandi, nisi intra vas legitimum nec cum periculo effusionis extra illud. Quæstionem hanc tetigit Nauar. li. 5. cons. in vtraq; editione, tit. de pœnit. & remiss. cons. 7. & facile se ab ea expediuit, dicens tantum reperiri peccatum tactus cuiusdam illiciti, nec teneri virum confiteri circumstantiam sodomiæ. Quare apertè solam venialem culpam in eo actu agnoscit: nullamque reddit rationem. Et huic sententiæ fauere videtur Ouandus 4. d. 31. q. vnica, proposit. 3. vbi ait, omnem coitum libidinosum excusari inter coniuges, modo non sit periculum extraordinariæ pollutionis. Atque probari potest, quia quicquid coniuges efficiunt seruato vase legitimo, non excedit veniale crimen: (vt diximus disp. præced. nu. 4.) vas autem seruari dicitur, quoties extra illud non effunditur semen, vt contingit in præsenti. Secundò, quia tactus hic, instar tactuum membri virilis cum manibus, aut vxoris cruribus, reliquisve partibus potest ad copulam coniugalem referri, nimirum, vt vir ea delectatione excitetur, aptiorq. ad eam efficiatur, & esto ad solam voluptatem referretur, esset culpa venialis, quales sunt ceteri tactus ita relati ad voluptatem.

5 Ceterum viris doctissimis a me consultis visum est culpam esse lethalem sodomiæ incohatæ idque merito, quia ille tactus nec ex se, nec ex tangentis intentione, potest ad actum coniugalem referri, eo quod medium improportionatum, & alterius ordinis luxuriæ sit. Sicut esset mortale distinctæ speciei, inter solutos habentes animum intra vas debitum consummandi. Atque hic soluuntur facile obiecta. Quoniam non dicitur vas legitimum seruari, quando vsurpatur illegitimum ad alterius luxuriæ ordinem tendens, licet intra illud non consummetur. Et ceteri tactus non sunt media improportionata, nec alterius ordinis luxuriæ. Quod si vir superficie duntaxat vasis præposteri vxoris refricaret sua verenda, vel in os eius intromitteret, cessante omni pollutionis periculo, non crederem esse lethale. Cum os non sit vas ordinatum ad copulam sodomiticam: nec intra vas pręposterum ad eam tendens, virile membrum includatur, sed solam superficiem eius externam tangat. Quare tactus hic reputatur instar aliorum inter coniuges, qui ad summum culpæ veniales sunt.

6 Similiter esset culpa mortalis, si coniux in actu coniugali delectetur in alterius viri, aut fœminæ cogitatione carnaliter dilectorum. Quia est delectatio morosa in obiecto lethaliter malo. Ita D. Ant. 3. p. tit. 1 c. 20. § 1. Sylu. verb. debitum, q. 2. in fin. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1. p. 1. lib. 4. c. 19 paulo post principium. Merito tamen dicunt, carnaliter dilectorum: quia si delectatio in nulla re turpi esset, sed in sola pulchritudine viri, aut feminæ, ac posset in cogitatione arboris pulchræ, delectari, vt vel sic ad actum coniugalem excitetur, nullam video lethalem culpam. Cum delectatio in nullum turpe obiectum feratur, & ad honestum finem dirigatur. Non tamen est hoc alicui permittendum: sed valde dissuadendum est ratione periculi.

7 Quæstio secunda, an sit culpa lethalis, quando data opera seminatio vtriusque coniugis non est simul: aut semen extra legitimum congressum effunditur? Et videtur lethalem esse culpam, vbi consulto seminatio vtriusque non est simul, quia cum ex semine maris, & feminæ vnum principium actiuum generationis consurgat, vtrumq. simul concurrere necesse est, ne generatio impediatur, vt docent Galenus, li. 4 de vsu partium, ca. 7. Petrus Mato. li. de semine, f. 59. §. intercedente. Et saltem vbi vir prius seminat, quam femina, impediri generationem, tradunt Auicenna Fen. 21. tertij libri de membris generationis, c. 7. de sterilitate, vers. error autem accidens est. Vbi Iacobus de Patribus, & Gentilis de Fulginio. Idem Nicolaus Florentinus super sermone 6. ca. 13.

8 Prima tamen conclusio sit. Sanum est consilium, vt curetur simul vtrumque semen effundi: quare coniugi tardiori ad seminandum, consulendum est, vt ante concubitum tactibus venerem excitet, vt vel sic possit in ipso concubitu simul effundere semen. Ita Caiet. 2. 2. q. 15. art. 11. ad finem, dubio 5. Tabiena verb luxuriosus, q 6. §. 7. & ratio est. Quia licet semen mulieris non sit ad generationẽ necessarium, multum tamen confert ad facilius generandum. Tum, quia vis actiua seminis virilis in femineum agens, conceptum pulchriorem, ac nobiliorem format. Tum etiam, quia feminea matrix voluptate effusionis seminis irritata, ac incensa, auidius virile semen complectitur. Et femineum semen valde vtile est generationi, adque a natura institutum, vel ex eo conuincitur, quod natura nil frustraneum, sed vniuersa in finem aliquem referens agat. Cum ergo veneream delectationem eamque vehementissimam in feminæ seminatione constituerit. Cuius manifestus testis est, sedatio venereæ concupiscentiæ ex illa in feminis consurgens, signum est euidens hanc seminationem a natura institutam ad generationem, speciei que conseruationem, si non vt necessariam, saltem vt vtilissimam.

9 Secunda conclusio. Non est necesse vtrumque coniugem seminare simul. Quare dum vir semen effudit, minimè tenetur feminæ effusionem expectare. Probatur, quia femineum semen, nec esse necessarium, nec actiuè ad generationem concurrere, docent Galenus sibi contrarius. 1. lib. de sanitate tuenda, cap. 1. & lib. 2. de naturalibus facultatibus, cap. 3. Arist. lib. 1. de generatione animalium, c. 2. & lib. 2. cap. 3. Auicenna li. 9. de animalibus, ca 1. Albertus Magnus libro 5. de animalibus, cap. vltimo, Hugo Senensis super libros Techni Galeni, lib. 2. super § frigidum vero, & siccum, textu 1. & multi alij, & vniuersa

Theo-

Theologorum schola (si Scoti sectatores excipias) cum D. Thoma, 3. par. quæst. 31. artic. 4. ad 3. Quod inde constat. Quia experientia teste feminæ omnino inuitæ, in balneisque semen virile recipientes concipiunt. tunc autem minimè seminant, aliàs veneream delectationem maximam non possent non sentire. Ergo cum absque eo semine, nedum vbi non simul, sed post effunditur, generatio sequatur, nullum præceptum constringit ad pariter effundendum. Nec obstat id generationi conueniétius esse. Quoniam non tenentur coniuges conuenientiorem, ac faciliorem generandi viam eligere, sed satis illis est, si generationi non obstent: iuxta dicta disput. præcedenti, nu. 6. Et ideo hanc conclusionem tenet Henriquez lib. 11. de matrimon. c. 16. nu. 7. in fine.

10 Hinc deducitur minimè culpæ lethalis reum esse virũ tactibus irritantem venerem, scientem se ob id præmaturius feminã seminare. Quia concursus vtriusque seminis minimè ad generationem desideratur, vt nu. præcedenti probauimus. Sic viri sapientissimi è Societate Iesu, & Henriquez lib. 11. de matrim. c. 15. nume. 3. dicens sic sensisse Doctores Complutenses hac de re consultos.

11 Tertia conclusio. Merito fas est copulam continuare, vbi ipse semen effudit, donec femina seminet. Quia hoc pertinet ad completam copulę vxoriæ consummationem. Sic Caiet. & Tabiena, nume. 8. relati, Graffius, p. 1. decisionum, lib. 2. c. 82. num. 15.

12 Grauius dubium est. Num vbi vir semine intra vas emisso, membrum virile extraxit, liceat feminæ, quæ nondum effudit, tactibus se excitare, donec seminet? Id enim minimè licere, suadet actũ illum omnino consummatum esse ex parte finis, qui est generatio. Cum ad illam femineum semen minimè desideretur. Deinde: quia continuo, ac virile membrum extrahitur, aer subintrat, quo vacuum vitetur, & proinde semen receptum corrũpitur, nec iam semen femineum aliquid conferet ad generationem. Verum id licere, inde mihi persuadeo. Quia illa prouocatio feminæ est actus coniugalis perfectio, ac consummatio: Quamuis enim ad generationem omnino non desideretur, valde tamen confert: vt numer. 8. probaui, & ideo non est inter coniuges inhonesta, & confirmatur. Quia aliàs maximo, ac euidentissimo admittenti periculo peccata lethalia feminæ essent expositæ. Cum frequenter viri, ac robustiores prius seminent, atque illico recedant, manenti in feminis valde irritata libidine. Nec obstant obiecta in contrarium. Non primum. Quia actus ille nondum est consummatus, vt proxime probaui. Non secundum. Quia teste Petro Mato lib. de semine, fol. 64. §. quod vero, fere in initio, & libro de conceptione hominis, c. 1. in fi. vterus femineus adeo semen virile complectitur, ac in suos sinus recondit, nullum spatium vacuum relinquens, vt nec acus tenuissimam cuspidem os illius valde occlusum capere possit. Et non statim semen virile corrumpi, ineptumque reddi ad agendum in femineum semen superueniens, experientia illa comprobat, quam refert idẽ Patrus Mato in tractatu curationũ medicinalium curatione 18. vbi ait Thessalonicæ accidisse, duabus coeuntibus feminis, altera coniugata quæ proximè virile semen receperat, incubante, vterum alterius succubæ attraxisse virile illud semen, concepisseque.

13 Quarta conclusio. Voluntaria seminis effusio extra vas, aut is modus congrediendi, ex quo illa sequatur, est manifestum scelus mortale contra naturam. Quia aduersatur fini generationis naturali, ad quam natura ipsa semen destinauit. Quæ ratio in virili semine, vt potè omnino ad generationem necessario, manifestè locum habet. Sed idem est dicendum de feminea pollutione voluntaria: illius enim semen à natura ordinatum est ad generationem, aut tanquam necessarium, iuxta vnam opinionem aut saltem iuxta veriorem, tanquam vtilissimum, & valde ad illam conferens, vt probaui, nu. 8. Insuper conclusio hęc cõstat ex capit. 38. Genesis, vbi refertur Onam Iudę filium à Deo interfectum esse, remq. detestabilem fecisse, fundendo semen extra vas vxoris fratris sui, quo prolis generationem impediret.

14 Et hoc quidem accipiendum est, siue in toto actu coniugali, siue in parte, aut in illius fine, totum semen, aut pars illius extra vas fundatur. Ita Caietan. 2. 2. q. 154. artic. 1. circa solutionem ad 4. §. ad singula autem. Quod tamen dupliciter temperare oportet. Primo, vt ex materiæ paruitate possit esse sola venialis macula, vt in omnibus alijs præceptis contingit: vt si parua aliqua esset distillatio. Ita Sotus 4. d. 31. q. vnica, art. 4. ad finem. Bartholomæus à Ledesma diffic. 28. de matrim. dub. vltimo, conclu. 1. Petrus de Ledesma ad matrimonio, q. 49. art. 6. dubio 2. post 2. concl. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, c. 243. num. 20. Graffius. 1. p. decisionum, lib. 2. c. 82. num. 14. Ludouicus Lopez, 1. p. instruct. c. 79. in fi. & 2. p. de matrimonio, capit. 45. fol. 1105. colum. 2. Vega. 1. tomo summæ, cap. 78. casu 7. Secundo excusari potest vir a culpa, si præter intentionem, dum legitimè congredi conatur, ex festinatione quadam semen extra effundit: etiamsi metu aliquo sic effundendi accesserit. Quia id non vitio, sed naturæ festinationi tribuendum est. Ita Sotus, Bartholo. a Ledesma, Ludouicus Lopez vtroque loco. Petrus de Ledesma, eodem dubio 2. concl. 3. Graffius, Manuel, Vega ibidem.

15 De pollutione autem inuoluntaria ex tactibus inter coniuges consurgenti, dicam hoc libro tota disputat. 45. atque de obligatione semen acceptum retinendi, dicam disput. 20. nu. 3. & num. 4.

16 Quinta conclusio. Quamuis licitum sit manum, testiculos, aut quoduis aliud membrum sibi amputare, vbi id ad vitam tuendam desideraretur: at pollutionem procurare, nunquam potest licere, etiam medijs alias licitis, vt pharmacis, nec id aliquo bono fine potest honestari, licet omnino ad vitam præseruandam necessarium sit. Conclusio ab omnibus admittitur: at eius rationem assignare est difficillimum. Communiter ea traditur. Quia cum cetera membra ad ipsius indiuidui bonum, & incolumitatem natura destinarit, administrationem ipsorum indiuiduo concessit, vt ipsa amputare posset, non libere tanquam si dominus esset, sed vbi necessitas, ac ipsius incolumitas id postularet, more legitimi, ac fidelis administratoris. Seminis autem, vt potè a natura instituti, non ad ipsius indiuidui bonum, sed ad speciei conseruationem medio coniugali congressu nullatenus dominium, aut administratio ipsi homini concessa sunt: ac subinde eius effusionem extra coniugalem copulam in nullo euentu procurare poterit. Quamuis autem hæc ratio communis sit, non omnino placet. Pimo: quia generationi deseruire cum propriæ salutis notabili detrimento, nedum cum vitæ periculo, nemo obligatur, etiam altero coniuge debitum petente, vt dicemus hoc lib. disputat. 24. num. 2. Non ergo ne frustretur generatio, astringitur homo ad semen retinendum cum vitæ iactura. Secundo: quia nemo negabit fas esse sirupum accipere semen resoluentem in sanguinem, aliumve humorem alijs vijs expugandum, ne æger omni medio ad salutem præseruandam corporis destituatur: at generationi æquè obstatur, ac nocetur resoluendo, ac expellendo, semen. Accedit, licere ob indiuidui bonum amputare sibi testiculos generationi necessario, cum tamen in eo euentu prorsus generatio impediatur: a fortiori ergo licebit, semel, vel iterum generationem impedire, effundendo semen, vt vitæ propriæ consulatur; eo vel maximè, quod vita amissa prorsus generandi potentia extinguetur. Tertio: quia magis accedit generationi perfectæ fętus nondum animatus, quam semen: cum tamen expulsio illius licitè procurari possit, vbi ad matris salutem desideraretur: vt probabimus hoc libro, disputat. 20. nume. 9. Et confirmatur: quia semen est pars ipsius indiuidui, sicut fętus est pars ventris: atq; ita non est cur negetur administratio illius, sicut huius conceditur ob bonum totius, Quarto: quia quod ipsa natura disponente, naturaliter efficitur, si ratione fiat, nullus est abusus: motus enim ille naturalis authori naturæ tribuitur: sed non obstante generationis damno, natura sæpe quo se exoneret, semen expellit: licebit ergo ipsam medicamentis ad id adiuuare. Et confirmatur, quia fas est iudici latronem suspendenti opem ferre idque curare: eo quod actio illa suspendenda licita sit. Cur ergo actionem virtutis expultricis semen nociuum expellentis, quæ naturalis est, & consequenter bona, adiuuare medicinis, nefas erit? Hæ rationes me valde vrgent, vt censeam non esse legitimam rationem, communiter traditam: atque ita legitimam rationem esse censeo, cur in nullo euentu, & vbi ad vitam tuendam necessarium esset,

fet, liceat feminis effusionem procurare. Quia adeo vehemens in feminis emissione delectatio sentitur, vt illam teste Abul. c. 5. Matt. q. 184. ad primum, homines tanquam summum bonum prosequantur, illique veluti suæ fęlicitati adhæreant. Quare ob id natura in omni euentu ipsius administrationem homini denegauit, ea enim in aliquo casu concessa, euidentissimum subesset periculum, vt homo passione libidinis excæcatus, passim sibi persuaderet causam effundendi iustam adesse, atque ita semen prodigeret, indeque fornicationes, adulteria, aliaque innumera luxuriȩ vitia aduersus commune bonum pullularent. Quibus vt obuiaret natura, merito, ac iure optimo prædictam administrationem negauit, non obstanti vitæ indiuidui periculo: quæ bono communi cedere debet, illiq. postponenda est. Non sic autem contingit concessa ceterorum membrorum ob totius bonum administratione: dolor enim maximus ex ipsorum amputatione consurgens, coercebit a necessaria, nedum à prodiga ipsorum administratione, vnde concludo legitimam rationem, cur pollutio voluntaria sit vitium contra naturam, esse: quia aduersatur generationi, ad quam natura semen destinauit: non autem ea est legitima, cur in nullo euentu permissa sit: sed quia omnino est denegata homini, seminis extra matrimonij copulam administratio, ob commune bonum, ad occurrendum periculis ex ea administratione concessa orientibus. Et hac ratione proposita facile diluuntur obiecta, ea enim omnia probant generationis damnum minime obesse, quin aliquando liceret ob totius incolumitatem, seminis effusio: nisi obstaret vehemens periculum semen prodigendi, aliorumque vitiorum, ob vehementem delectationem. Atque ideo quamuis ceteris expulsiuis virtutibus opem ferre medicinis, & alijs modis licitis ad suas actiones naturales perficiendas, fas sit: huic tamen nefas est. Tandem, accipe rationem a posteriori ad probandum nunquam licere procurare seminis effusionem: quia minus inordinatus est vsus seminis in fornicatione, quam in pollutione, quæ grauius peccatum est, & contra naturam, & tamen in nullo euentu ille licet. Neminemque huic conclusioni aduersum inueni. Altisiodorensis enim falsò citatur pro contraria sententia. lib. 2. suæ summæ, tracta. 28. cap. 2. q. 2. incidenti: id enim non dicit, sed licere medicinis impedimenta virtutis generatiuæ auferre, licet inde præter intentionem sequatur pollutio, de qua re dicam hoc lib. 10. disp. 45. nume. 10.

17 Hinc deducitur non licere cooperari ad seminis iam è lumbis decisi effusionem, quamuis retentio saluti corporis graue detrimentum allatura sit. Quia vere est seminis administratio, & fluxus illius procuratio, & non solum pati. Licebit tamen vbi pollutio est in naturali fluxu, in somnisque cœpit, illam non impedire ob morbi periculum: cessante periculo consensus in delectationem. Vt bene docent Gerson tract. de pollutione diurna, alphab. 38. litera I. in 12. propositione. Sotus 4. d. 12. q. 1. art. 7. vers. vnde ad argumentum. Corduba lib. 3. quæstionarij, q. 23. in fi. Ludouicus Lopez 1. par. instructorij. c. 74. §. accedit ad hoc. Emmanuel Sa, summa verb. luxuria vers. cęptam in somno. Vega tom. 2. summæ. c. 67. casu 1. Quia id non est procurare, sed pati emissionem seminis, quæ non impeditur a patiente, ne corruptus ille humor noceat. Imò expedit communiter, tunc manib. quietis, non hic, vel illic tangendo, signo crucis se munire, & Deum attentè, ac feruenter orare, ne permittat lapsum in eam delectationem. Ita Gers. illo alpha. 38. litera G. proposit. 8. Adde idem esse, vbi pollutio cœpit culpa patientis, si enim in ipso fluxu, præteritæ culpæ eum pœniteat, non tenetur fluxum reprimere, quia iam pœnitentia interrupit actionem præteritam, nunc autem solum patitur.

18 Imò procurare notabilem spirituum vitaliũ deseruientium generationi, & seminis effusioni, commotionem per media etiam alias licita, crederem esse mortale. Quia talis alteratio, & commotio est inchoata quædam pollutio, & ad pollutionis consummationem essentialiter ordinatur. Idem censeo de procuratione notabilis distillationis. Quia talis distillatio notabilis est per se coniuncta cum notabili spirituum vitalium commotione: secus vbi leuis quædam distillatio procuraretur, leuisque spirituum commotio, excusaretur enim a mortali id procurans ratione paruitatis materiæ, cessante omnino pollutionis periculo.

19 Dubitabis vero quid dicendum sit, vbi semen est corruptum, ex eoq. in vase detento patitur mulier accidentia venenosa, num liceat conari illud expellere? Præmittendum est cum Galen. lib. 6. de locis patientibus, cap. 5. & ibi Valles in additionibus, super §. cogitanti mihi: & Albertino Bottono lib. 1. de morbis muliebribus, cap. 43. paulo post principium, & c. 48. & Vega lib. 3. de arte medendi. cap. 9. ex vitiato semine prouenire accidentia valde venenosa in feminis, easque pati symptomata, medicamentumque adhibendum esse confricationibus partium occultarum muliebrium, & intromissione digitorum vsque ad os vteri, quo virtus expulsiua prouocetur, semenque illud expellatur. Morbus autem hic frequentius accidit mulieribus, at communis est etiam viris, vt docent Galenus, Valles ibidem, & Albertinus Bottonus. d. lib. 1. cap. 41. Qui etiam aduertit, cap. 43. aliquando hæc symptomata prouenire ex seminis qualitate: quia ita alteratur, vt in perniciosam, ac venenosam qualitatem degeneret. Aliquando vero ex quantitate seminis retenti plus iusto abundantis. In quæstione ergo proposita Valles proximè citatus ait, minimè licere Christianis ea medicamenta adhibere, quo semen illud expellatur. At dicendum est id vtique verum esse, vbi semen in sola quantitate peccat. Quia tunc est verum semen, ac prolificum, cuius effusio in nullo euentu curari potest, vt probaui, numero 16. Si autem semen in qualitate peccet, eo quod corruptum sit, in venenosamque qualitatem transierit, tunc licitum est eius expulsionem dictis confricationibus, alijsque medicamentis moliri. Nec curandum est, si obiter, & præter intentionem sequatur pariter seminis veri emissio. Ita senserunt viri doctissimi è societate Iesu de hac re consulti. Quod inde persuadetur. Quia medicamenta illa nullatenus tendunt ad veri seminis effusionem, sed corrupti, & quod iam in aliam venenosam qualitatem degenerauit, aliqualis autem veri seminis emissio per accidens, ac præter intentionem subsequitur, idque ex re necessaria ad salutem corporis: ergo sicut licet naturæ medicamentis subuenire, vt prauas alias ac corpori nocentes qualitates depellat, licet inde per accidens sequeretur pollutio, ita licebit, vt illud semen, quod iam non verum semen sed praua, ac venenosa qualitas est, depellat, naturam adiuuare. Et confirmatur: quia licet verenda refricare ad sedandum pruritum, eaque chirurgis ostendere vt morbo medeantur, vel vt incidant, aperiantque, vbi femina est arcta, licet inde præter intentionem subsequatur pollutio: eo quod datur opera rei licitæ, & necessariæ (vt hæc omnia probabimus hoc libro 9. disput. 45. numer. 9.) Cur ergo non licebit illam prauam qualitatem, in quam semen transit, expellere, licet per accidens sequatur pollutio: eo vel maximè, quod in hoc casu procul abest quoduis consensus periculum, ac delectationis. Quoniam femina symptoma illud patiens, est tunc temporis, sensus, ac mentis impos. Quod si dubium esset, num in quantitate, an in qualitate peccaret, crederem non licere: si dubium (inquam) esset, ita vt docti medici neutri parti acquiescerẽt. Tunc enim semen est in possessione, quod verum, aptumque generationi sit: cum hæc qualitas suapte natura illi insit. Si vero probabiliter opinarentur illud in qualitate peccare, quamuis cũ alterius partis formidine, id liceret. Nam opinionem probabilem amplecti, tutum est.

20 Quæstio tertia. An quando vir post matrimonium in eam impotentiam incidit, vt intra vas femineum seminare nequeat: vel femina ita arcta effecta est, vt semen recipere non valeat, vel receptum minimè retineat, liceat illis coniugalis accessus cum illius externæ seminationis periculo? Primo dico, si de potestate seminandi intra vas, siue ex viri imbecillitate, alio ve morbo, vt quia membro virili truncatus est, aut foramen habet in superiori membri parte, qua vrina, semenq. exeunt (vt his diebus de hoc casu consultus fui) aut ex superuenienti feminæ arctitudine, prorsus desperatum sit, nequaquam licitus erit coniugalis accessus cum hoc periculo. Quia copula coniugibus permissa, est solum intra vas legitimum: ergo vbi hæc est impossibilis, non licebit. Ita expressè

presſè colligitur ex Caietan.2.2.quæſt.154.artic.1.circa ſolutionem ad 4.§.ad 2.vero caſum, vbi hoc licere admittit vbi impotentia eſt temporalis, ſubeſtque ſeminandi intra vas ſpes, & docent Sotus 4.d.34.q.vnica,artic.2.ad finem corporis, verſ.ex quo fit. Henriquez libro 11.de matrimon.cap.15.numero 4.in commento, litera N. Ludouicus Lopez,1.p.inſtruct.c.79.ad fin. Manuel 1.tomo ſummæ,2.aditione,c.243.num.9. Vega 1.tomo ſummæ, cap.78.caſu 7.Idem videtur expresſè tenere Maior.4.diſtin.34.quæſt.1.colum.3.immediate ante verſ.dubitâtur, dicens licere petere, & reddere, dum impotentia eſt dubia: quod adſit probabilis ſpes cognoſcendi, ergo ſentit contrarium,ea ſpe ceſſante.

21 Secundo dico,his coniugibus licitos eſſe tactus,ſi pollutionis periculum abſit. Conſtat: quia ſunt veri coniuges, talibus autem copula, & tactus permiſſa ſunt, & licet ad copulam coniugalem tanquam impoſſibilem eos referre nequeant, at poſſunt ad concupiſcentiam carnis ſedandam, & ad amoris mutui ſigna præbenda. Ita colligo ex Soto nu.præced.relato,vbi hos tactus,quando adeſt pollutionis periculum damnat, & colligo ex doctrina aliquorum docentium, virum ducentem feminam arctam,cui per inciſionem ſubueniri poteſt, quam ipſa renuit,poſſe eius amplexibus,alijſque tactibus frui, abſque pollutionis periculo:eo quod legitimum eſt matrimoniũ, quamuis copula impoſſibilis ſit, dum ipſa inciſionem refugit. Hi ſunt Angles Floribus 1.p.de matrim.q.8. de impedimentis matrimonij, art.1.poſt 1.difficultatem,dub.9. Ludouicus Lopez,Manuel, Vega, num. præcedenti allegati. Cañedo ſumma ſacramentorum, de matrimon.cap.5.num.37. quod & veriſſimum eſt. Cum igitur in noſtro caſu legitimum etiam conſiſtat matrimonium,erunt liciti tactus.

22 Tertio dico, vbi probabilis ſeminandi intra vas, ſpes ſubeſt, licitum eſt ad id conari, quamuis per accidens,ac præter intentionem,extra vas ſemen effundatur.Conſtat, quia coniux ille operam dat rei licitæ, procurans copulam ſibi poſſibilem, ac permiſſam, & præter intentionem ſequitur externa illa effuſio. Secundo: quia cap. laudabilem, de frigidis,& malef.conceditur triennalis experientia coniugibus dubitantibus num impotentia perpetua ſit, ac ſubinde an matrimonium valuerit, & tamen illo ſpatio conſtat, aut ſemper, aut ſæpe fore, vt ſemen extra vas decidat, & ſtante tali periculo eſt licitum conari ad copulam, iureque approbatur: quia eo manente dubio coniuges ius habent in matrimonio perſeuerandi, idque impedimentum inueſtigandi, quod fieri ſufficienter nequit, niſi operi coniugali vacando. Fortius ergo in noſtro caſu id licebit, vbi valor matrimonij certus eſt, ac proinde certius, & fortius ius coniuges habent coniugali copulæ vacandi, experiendique, num impotentia illa ſeminandi intra vas, perpetua ſit. Ita docet Caietanus, quem numer.20. retuli, & refert accidiſſe cuidam,vt per multos annos intra vas effundere ſemen minime potuerit, ac ſex annis tranſactis potuiſſe, & interim ait conando minimè deliquiſſe. Idem Nauar.ſumma,cap.22.numero 60.& cap conſideret,in principio,numero 84. de pœnitent a,d.5. Henriquez libro 11. de matrimon. capit.16. nume.7. & cap.15.num.4. in commento litera N.Manuel Ludouicus Lopez, Vega quos retuli,numer.20. & apertè colligitur ex Soto ibi citato: quia dum ait,hunc non poſſe conari,temperat,modo legitime certus ſit,ſe non poſſe intra vas effundere. Quanto autem tempore experiri poſſit, dicam,nu.26. Hoc autem verum eſt, licet vix maritus,aut ratione ſuæ impotentiæ,aut feminę arctitudinis, poſſit intra vas ſeminare. Quod probant rationes adductæ: affirmatque Henriquez,lib.11.de matrim.cap.16.nu.7. Et quamuis Palac.4. d.34. quæſtion.1. columu.14.dicat huic dubitanti de impotentia licere reddere, non tamen petere,iuxta ca.Dominus, de ſecund. nupt. At dic vtrumque licere in hoc dubio, vt probaui libr.2. diſputat.41.nu.53.ad primum ſecundæ ſententiæ,& libro 7.diſputat.103. in fin.

23 Hinc deducitur, quid dicendum ſit de ſenibus, quibus vires, poteſtaſque ſeminandi intra vas deficiunt: ſi enim conſtat impotentiam eſſe perpetuam, tactibus citra pollutionis periculum vti poterunt: iuxta dicta numero 21. non autem copula cum eo periculo fundendi ſemen extra: iuxta dicta, num.21. ſi autem ſubſit aliqua ſpes intra ſeminandi, aut aliquando, licet vix, intra ſeminent, licebit copula vti cum eo periculo, iuxta dicta, numero præced. Et quamuis vbi non conſtat impotentiam eſſe perpetuam,ſibi vir perſuadeat fore, vt illa vice, qua congreditur, non poſſit intra vas ſeminare, poteſt depoſita conſcientia accedere ad vxorem. Tum: quia certus eſſe nequit fieri enim poterit vt præ voluptate coitus, membrũ vires aſſumat,erigaturque,atque ita poſſit vas penetrare, & intra effundere.Tum etiam,quia vir potens intra ſeminare, cui licitum eſt conari: iuxta dicta,nu. præced.in fine,frequenter ſibi id perſuadebit,grauiſſimiſq. vrgebitur ſcrupulis, ac in magnas anguſtias redigetur, ſi tunc ſibi congrediendi nefas ſit.

24 Idem videtur prima fronte dicendum, vbi femina intra vas,receptum ſemen retinere non poſſet, ſed prorſus expelleret,nec ſpes retinendi ſupereſſet. Quod perinde ſit ſemen intra vas non recipere,ac receptum non retinere.Cum fine ſuo,in vtroque caſu fruſtretur matrimoniũ. At cenſeo tunc nullatenus interdicẽdum coniugij vſum, ſed idem de his dicendum, ac de coniugibus vere potẽtibus. Quod perfecta copula coniugalis habeatur intra vas, atque per accidens eueniat ſeminis legitimè recepti expulſio.

25 Nec quamuis, tunc diceremus illicitum eſſe coniugij vſum, damnandi eſſent coniuges, quamuis id ſemper accidat: quia ſæpe matrix retinet neceſſarium ſemen ad generationem,ſuperfluo expulſo,vt dixi diſput. præcedẽti, num.5.Ita docent Manuel,& Vega, quos numero 20. retuli, Ludouicus Lopez, 1.p.inſtr.c.79.§.dubio de quo ſum rogatus.

26 Tandem rogabis, quanto temporis ſpacio liceat conari ad copulam,& experiri, vt dubium eſt de prædicta impotentia? Breuiter dic,tamdiu id licere, quamdiu eſt probabilis ſpes ſeminandi intra vas, vt bene docet Henriquez, lib.11.de matrimonio,cap.15. nu.4. in commento, litera N,& colligitur ex Doctoribus citatis, num.22.qui nullam aliam temporis moram præſcribunt, niſi dum eſt ſpes, & Caietan. vt ibi retuli, quẽ omnes alij allegant,ac ſequuntur, dicit impotentem, qui per ſex annos expertus fuit, & tandem potuit, eo medio tempore conãdo ad copulam minime deliquiſſe. Quando autem non eſſet ea probabilitas,ſed omnibus circumſtantijs conſideratis eſſet omnino dubium de impotentiæ perpetuitate,nullam aliam certiorem moram præſcribere poſſumus, quam eã,quæ præſcripta eſt,c.laudabilem,de frigi.& malef.nempe, vt triennalis experientia concedatur. Et quamuis in eo caſu ſermo ſit, vbi eſt dubium de impotentia præcedenti matrimonium,& conſequenter de eius valore: in præſenti autem certum ſit matrimonium,& ſolum dubitetur de impotentia ſuperuenienti: cum tamen vtrobique dubitetur de impotentiæ perpetuitate, in priori caſu ad dirimendum matrimonium omnino, in poſteriori autem ad diſſoluendum ſolum quoad copulam, merito,legitima, ac ſufficiẽs, illo triennij ſpatio capietur experientia in vtroque caſu, perpetua ne ſit impotentia,an temporalis. An vero idem tempus in ſenibus expectetur,dixi lib.7. diſp.108. nu.21.

27 An potentibus coire,ſed non ſeminare,vel non potenti parere abſq. periculo propriæ vitæ,aut prolis,vel quando nequit probari in foro externo impotentia coniugis, liceat copula.Dixi lib.7. diſp.104. a nu.6.

DISPVTATIO XVIII.

Vtrum abuſus vxoris contra naturam,ſiue ſodomiæ,ſiue ſolius molliciei culpam admittendo,ſit grauior culpa quàm inter ſolutos, habeatque circumſtantiam adulterij neceſſario confitendam.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ſuadentia non eſſe adulterium, aut ſat eſſe fateri acceſſum ad coniugatam in genere, & num. 1. & 2.

Num sit grauior culpa cum vxore, quam cum alia soluta, aut coniugata, nu. 3.

Cum vxore est vtrinque adulterium, & necessario fatêdum, num 4.

Non satis est fateri accessum ad coniugatam in genere, nu. 5.

Soluuntur argumenta, nu 6.

1 VIdetur nullam esse adulterij culpam, & leuius peccatum esse abusum talem propriæ vxoris, quam solutæ. Primo, quia cum propria vxore solum peccatur quo ad modum: cum soluta autem est peccatū quo ad modum, & substantiam, cum inter solutos nulla detur in corpus potestas. Secundo, quia nulla adest hic adulterij circumstantia: vt constat ex D. Ambros. libro de Patriarchis, & habetur, c. nemo sibi, 32. q. 4. ibi: *Nec hoc solum est adulterium, cum aliena peccare coniuge, sed omne quod non habet potestatem coniugij.* Quem locum Glossa ibi, verbo sed omne, & Vincentius in Speculo doctrin. 2. tomo libro 10. ca 37. explicant sic, id est, omne id quod committitur cum non sua coniuge. Idque constat ex adulterij definitione, quam tradunt Gelasius Pontifex, c. lex illa, ad fi. 36. q. 1. & D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 8. in corpore, est alieni tori violatio. In præsenti autem nil fit cum aliena coniuge, nec alienus torus violatur. Et confirmatur: quia adulterium est contra bonum fidei matrimonij: accessus autem ad suam extra vas legitimum non opponitur fidei matrimonij. Quod inde constat. Nam fides hæc, duo includit: alterum, vt coniuges sibi mutuo debitum reddant: Alterum verò, ne alij commisceantur, vt docent D. Tho. 4. d. 31. q. 1. art. 2. in corp. vbi Palud. q. 1. art. 3. num. 8. Sotus, q. vnica, art. 2. immediatè post 3. concl. in solutione ad 1. & omnes. At hic maritus non commiscetur feminæ non suæ: nec debitum ab vxore legitimo modo exactum negat, vt supponimus: quòd si negaret, esset ex hac parte iniustitia, non tamen adulterium. Tertio, quia vxor cōsentit accessui illi extra vas, ac proinde nulla erit iniustitia. Cum scienti, & volenti non irrogetur iniuria, regula scienti, 27. de regulis iuris in 6. Adulterium verò species quædam iniustitiæ est.

2 Deinde esto circumstantia sit specialis, ac necessario confitenda. Videtur satis esse explicare accessum contra naturam cum coniugata in genere: quia grauitas adulterij, si adsit in tali accessu ad vxorem, iam explicatur, dum coniugatus fatetur se ad coniugatam quandam accessisse, & si dicas, leuius, aut grauius esse cum propria vxore, hæc maior grauitas, aut leuitas non est talis, vt in aliam speciem adulterij trahat, nec videtur ita notabiliter augens, aut minuens, vt sit necessario detegenda. Quod si dicas, fatendo adulterium cum coniugata in genere, explicari iniustitiam erga illius virum, qualis non est cum propria vxore assentiente. Huic obiectioni facile occurram, si accessus ille cum propria vxore sit ipsa renitente, vel explicetur cum coniugata in genere, viro illius consentiente. Si demum dicas, habere specialem circumstantiam cum vxore: quia speciali præcepto vir tenetur illam corrigere, quod non præstat, imò ad malum incitat. Satis hæc circumstantia explicaretur si vir fateretur se ab vxore consensum petijsse.

3 His tamen non obstantibus, primo dico, grauius esse peccatum hoc abusus vxoris extra vas legitimum, abusu simili inter solutos. Sententia est expressa D. Augustini de bono coniugali, cap. 11. to. 6. & de adulterinis coniugijs, & refertur capite adulterij, 32. quæst. 7. Glossæ, cap. quicquid, 32. quæst. secunda, verbo ab adulterio, in fine. Abulensis, cap. quinto Matthæi, quæstione 225. Soti, 4. d. 31. quæstio. vnica, articulo 4. ad finem, vers. appendix autem. Petri de Ledesma, de matrimon. quæstione 49. artic. 6. dubio 2. post primam conclusionem, & rationem reddam numero sequenti, vbi probabo esse adulterium, cùm tamen inter solutos sit simplex peccatum contra naturam. Nec obstat Nauarrum libro 2. consil. in vtraque editione, titulo primo, de iudicijs, consilio 1. numero 1. asserere paulo minus grauem esse congressum hunc cum vxore, quam cum alia. Nam si intelligat, quam cum alia coniugata: verum dicit, propter iniuriam quæ irrogatur illius viro: si verò intelligat de alia soluta, intelligendus est, vt secundum quid, sit leuior: quia accessus ad solutam est culpa, quoad modum, & substantiam rei: ad vxorem verò, solum quoad modum. At absolutè & simpliciter est grauior; quia cum vxore, vltra peccatum contra naturam, est duplici ex parte adulterium, nimirum, ex parte viri, & ex parte vxoris: cum soluta autem, est adulterium ex parte solius viri.

4 Secundo dico, vltra peccatum contra naturam, esse adulterium tam ex parte viri, quam ex parte vxoris consentientis: ac subinde vtrumque teneri confiteri circumstantiam vtramque adulterij. Sic colligitur ex Soto, & Petro de Ledesma, nu. præcedenti relatis, dicunt enim accessum hunc esse contra matrimonij fidem. Et ratio est: quia neuter coniux seruat alteri suum corpus castè, quod ad bonum fidei pertinet, non enim est coniux ad illum actum, sed ad naturalem, vt rectè obseruat. Caietan. 2. 2. q. 154. art. 1. in solutione ad 4. §. ad singula autem obiecta: ac consequenter talis actus perinde est, ac cum alieno coniuge gestus. Et confirmatur: quia hoc aperte voluit D. Ambros. nu. 1. relatus, vocans adulterium, non solum alienam coniugem cognoscere carnaliter, sed quidquid potestatē coniugij nō habet. Quasi dicat, omne id, ad quod potestas corporū per matrimonium concessa, minimè se extendit, adulterium esse, talis autem est copula extra legitimum vas, cum propria coniuge. Nec refert ne adulterium sit, consensus vtriusque coniugis: sicut adultera esset copula coniugati cum soluta, de consensu vxoris habita: quia bono fidei ad quod per matrimonium astringuntur coniuges, cedere nequeunt.

5 Vltimo dico, non satis esse fateri adulterium cum coniugata in genere, ac peccatum contra naturam, sed explicandum esse admissum fuisse cum proprio coniuge. Ducor, quia si explicetur cum coniuge in genere, manifestatur iniustitia, aduersus illius coniugem, cum tamen nulla talis sit, nec esset similis culpa, si cum propria coniuge renitente: quia vltra adulterium, adesset tūc raptus species, quæ tamen subticetur. Nec satisfit dicendo, cum consensu viri alienæ vxoris cognitæ: quia oporteret etiam explicare consensum propriæ, ne detegatur iniustitia falso aduersus illam: quod si hic simul explicaretur, confiteretur vtique coniux plura peccata, quam reuera admiserit. Cum fateatur cooperationem consensui alieni viri, alienæque vxoris, & propriæ, cum tamen soli propriæ vxoris peccato cooperatus sit.

6 Ad argumenta nu. 1. proposita respondeo. Ad primum dic concludere secundum quid esse grauius peccatum inter solutos, vt explicui, nu. 3. in fin. Ad secundum dic esse adulterium, opponique bono fidei, nam cum ille non sit vsus coniugis, vt coniugis, dicitur reuera tori illius violatio, ac perinde, ac accessus ad alienam feminam, vt explicui, nu. 4. Ad confirm. constat ex proxima solutione. Ad tertium dic, esse iniustitiam aduersam bono fidei, ad quod per contractum matrimonij coniuges astricti sunt, nec proprio consensu posse eos hoc iure cedere, vt explicui, nu. 4. in fi. Ad argum. nu. 2. proposita constat ex dictis, nu. 5. vbi probaui oēs illos fatendi modos esse insufficientes.

DISPVTATIO XIX.

An sit culpa lethalis, siue coniugis, siue soluti, à copula inchoata desistant ante vtriusque seminationem, maximè si alter seminarit?

SVMMARIVM.

Refertur duplex opinio, num. 1. & 2.

Quando sit licitum & quando culpa. & qualis, si vir femina non seminante, nec seminandi periculum patiente, de eius consensu ante consummationem, se retrahat a copula incæpta, nu 2.

Quid si iam femina seminarit, aut seminandi periculum subeat, num. 3.

Quid si è contra vir seminauit, & femina non seminet, sed se retrahat nitaturque non seminare, nu 4

An vbi sola femina seminauit, possit vir se retrahere si aduertat sibi mortis periculum imminere si seminet: vel quia superuenit hostis, aut fera: & quid si alij superueniant quamuis esset periculum, vt vir extra vas effunderet, n. 5.

An

An in coitu fornicario si femina iam seminauit, vel sit periculum seminationis, teneatur vir non desistere, donec seminet? Vel possit femina se retrahere, quando vir vult seminare? & quid, si violenter cognita sit, num 7.

An fornicans, qui semen aptum generationi non effudit, vt contingit eunuchis admittat duplex peccatum, num 8.

Quid si vir vxore dissentiente non seminet, num 9.

Soluuntur argumenta, num 10.

1 QVidam asserunt copulam esse lethalem, si vir à copula incepta ante seminis effusionem desistat, cùm effundere posset. Ducuntur, quia impeditur generatio, ad quam copula suapte natura ordinatur, frustrare autem copulam coniugalem suo fine, obstando generationi, culpa lethalis est. Secundo probat Sylu. quia tactus impudici inter coniuges animo non perueniendi ad copulam, sunt mortales, nedum claustra pudoris eo animo penetrare. Ita docent Syl. verb. debitum, q.7. addens omnino à ratione deuiare oppositam sententiam, Graff. p.1. decis. lib.2. c.82. num.16. Petrus a Ledes. de matrim. q.49. art.6. dub.2. conclu.4. Henriq. lib.11. de matr. c.15. nu.4. Temperant verò Syl. Graff. & idem Henriq. ca.16. nu 7. ad finem, nisi ante feminæ seminationem, vir se retrahat, non animo generationi obstandi, sed ex causa iusta, ne saluti noceat seminis effusio.

2 Alij verò in alio sunt extremo, docent enim etiam vbi vxor seminauit, non esse contra naturam, nec lethale crimen, virum ante seminis effusionem recedere: nisi vxor iure coniugis semen exigat: vel sit in illa periculum consentiendi pollutioni voluntariæ. In priori enim casu esset mortale contra iustitiam: in posteriori verò, contra caritatem. Ducuntur in primò: quia sicut vir non tenetur vitare in se pollutionem inuoluntariam, sed tantum eam non procurare: ita non obligatur ad inuoluntariam vxoris pollutionem, & dispendium seminis ipsius euitandū. Secundo, quia si post coniunctionem, feminæque seminationem, aduertat vir sibi imminere lethalem morbum, si seminet, non tenetur: at si esset contra naturam, tunc non seminare, teneretur vtique: sicut ob nullum vitæ dispendium licet illi fornicari. Tertio, quia si esset contra naturam teneretur fornicans vbi iam femina seminauit, copulam consummare: cum hic occurrant duo mala, quorum alterum necessario est eligendum: nempe si seminet, est fornicatio contraria bono prolis, quæ malè educabitur: si autem non seminet, est contra naturam, in totale feminei seminis dispendium, & consequenter prolem destruit, & hoc sit grauius. Nam ex duobus malis sic occurrentibus, minus eligendum est cap. duo mala, & cap. nerui, 13. distinct. & latius explicui lib.2. disputat.42. nume. 45. At absurdissimum dictu videtur teneri illum fornicationem consummare. Non est ergo contra naturam, vxore seminante, virum minimè seminare: ac proinde non erit mortale. Et confirmatur: quia aliàs daretur perplexitas. Si enim seminet, est fornicatio: si non seminet, peccatum contra naturam. Quartò, quia femina seminante, virum non seminare, in nullius iniuriam cedit. Non vxoris: ipsa enim consentit, vt supponimus, & si vxor minimè sit, non habet ius ad fornicantis semen. Non prolis, quia non habet ius, vt generetur hic, & nunc, nisi id ad naturæ conseruationem necessarium esset, quod hic non contingit, & si est fornicatio, iniuria irrogatur proli. Cui autem alij inferatur iniuria, non constat. Non est mortale. Quintò, quia non conuincit id esse mortale, generationem tunc impediri, copulamque illam fine proprio frustrari. Nam fine proprio actum defraudari, est ad summum venialis ociositas. Et confirmatur: quia tactus libidinosi ordinantur intrinsecè ad generationem, & copulam, at minimè tenetur coniunx illam consummare: & si sunt inter solutos, erit lethale consummare. Ita opinatus est quidam vir doctus.

3 Prima tamen conclusio sit. Si nondum vxor seminarit, nec seminandi in ipsa, nec in viro extra vas, periculum subsit, nec ipsa dissentiat, minimè est lethale crimen, virum ante seminis proprij emissionem se retrahere. Conclusionem hanc apertè probat argumentum quartum num. præcedenti adductum. In nullius enim iniuriam cedit. Deinde, quia vasis illa feminei absque seminatione penetratio, reputatur instar tactuum partium verēdarum, qui inter coniuges cessante pollutionis periculo, minimè lethales sunt, sed permissi. Accedit posse optimè coniuges communi consensu non vacare copulæ: ac generationi: cur igitur eo ipso consensu non licebit illis à copula incœpta desistere, vbi neutrius seminis dispendium fit? Atque ideo ita docent Palud.4. dist.31. quæst.3 art.2. nu.15. D. Anton. 3. p. tit.1. capit.20 § 6. Caiet. 2.2. quæst. 154. articulo 11. in fi. Rosel. verb. debitum, nu.11. vbi Ang. numero 27. vbi Arm. nu.9. Tabiena, verb. luxuriosus, q.6. nu.7 in fine. Margarita confessorum 6. præcepto, fol.88. Verac 3. p. Specul. art. 15. concl.5. Emmanuel Sa, summa, verbo, debitum coniugale, vers. inchoatam copulam. Nec credo effici mortale, quamuis nullus alius finis adesset, quam impediendi generationem: quia eam impedire semine emisso, manifesta culpa mortalis est contra naturam, quæ ad solam generationem semen destinauit: at vbi seminis iactura non fit, nulla est ratio lethalis culpæ, non enim tenentur coniuges, prolis generationi vacare, & sicut ad illam impediendam possunt communi placito à copula abstinere, ita ab incœpta neutrius semine emisso resilire. Sic Margarita confessorum, dict. fol. 88. & vbi intentio esset non habendi plures filios docent idem Palud. Diuus Antonin. Rosel. Armill. Ang. Veracruz proximè citati. Imò vbi causa iusta esset, v.g. ne seminatio noceat saluti, vel coniuges sunt pauperes, & prole abundant, quam non sunt alendo, & habent similem copulam absque seminationis periculo, quo concupiscentiam sedent, nullā inuenio culpam. Idque colligo ex Palud. Caiet. Rosel. D. Antonin. Angel. proximè allegatis, dicentibus virum cum vxore rem habentem non teneri seminare, nisi ipsa petente. Quando autem iusta causa abesset, erit veniale, vt benè docet Veracruz, eadem conclus. 5. subditque, & rectè, frequenter esse mortale ratione periculi effusionis seminis in alterutro coniuge, quod in eo actu communiter inuenitur, atque ideo arcendos esse coniuges à similibus actibus. Si tamen experti sunt id periculum non inueniri, damnandi minimè sunt.

4 Secunda conclusio. Si femina iam seminarit, vel ad id excitata sit, ita vt probabile periculum seminandi adsit, lethaliter delinquit maritus, data opera, à copula desistens ante proprij seminis emissionem: quia est peccatum contra naturam; cùm sit consummatus coitus ex parte feminę, ex quo sequi nequit generatio, atque adeo eius semen prodigitur, frustrato generationis fine, ad quam à natura destinatum est. Et confirmatur: quia naturalis concubitus, desiderat non solum vas naturale, quod est instrumentum permanens generationis seruari, sed etiam instrumentum fluidum, quod est semen: quare sicut est mortale generationi obstare omisso legitimo vase ad illam necessario, in concubitu coniugali: eodem modo erit, obstare omittendo legitimum seminis virilis cum femineo concursum ad generationem requisitum. Hæc est contra secundam sententiam relatam, nu.2. At illam tenent Doctores primæ relati, num.1 & vltra illos Caietan. 2.2. q.154. art.1 circa solutionem ad 4 §. ad 2. vero casum, & art.11. ad finem, dubio 5. Palud. D. Anton. Rosella, Angelus, Tabiena, Armilla, Veracruz, Margarita confessorum Emmanuel Sa, numero præcedenti allegati, Henriquez lib.11. de matrimon. c.16. num 7. Graffius 1 p. decisionum, lib.2. c.82. num.15. Secus esset, vbi vir seminis effusioni quantum est in se daret operam, nec posset. Tunc enim vacat culpa. Sic Caiet. eod. art.11. dub.5. Tabiena, & Graffius proximè citati.

5 Non crederem autem mortale, si è contra accidat, sed solum veniale, nempe, si viro seminante femina ante proprij seminis effusionem desistat à copula, vel data opera nitatur non seminare: quia cum eius semen ad generationem non desideretur, vt diximus hoc libro disputatione 17. numero 6. cessat prorsus ratio cogens ad damnandam de culpa lethali contra naturam, repressionem seminis in viro, femina seminante. Atque ita colligo ex Doctoribus, numero præcedenti relatis, ea enim ratione probant in viro esse culpam mortalem, quod impediat finem generationis, ad quam eius semen exigitur. Et licet Tabiena, & Armilla videantur nobis aduersari: loquuntur enim indistinctè, si altero seminante, alter coniunx se retrahat: at ratio, quam Tabiena subijcit, eo quod genera-

generatio impeditur, suam mentem esse testatur, vt loquatur de viro, sicut ceteri loquuntur, cuius semen desideratur, sufficitque proli concipiendæ. Idem probatur ex dictis ea. disp. 17. num. 9. vbi probauimus culpam lethalem non esse, virum post seminationem se retrahere, cum nondum femina seminarit: eo quod femineum semen ad generationem non requiratur.

6 Nec tamen ita rigide accipienda est conclusio, vt adeo sit contra naturam, femina seminante, virum non seminare, vt in nullo prorsus euentu liceat: sicut de voluntaria pollutione, & de fornicatione tradunt omnes: sed dicendum est ex grauissima, vrgentissimaque causa posse honestari: qualis esset, si post feminæ seminationem aduerteret vir periculum graue vitæ sibi imminere, si feminet. Id enim ante accessum aduertens, teneretur non coire, vbi tamen coiuit, siue aduerterit, siue non, potest quo id periculum vitet, resilire: simile esset, si fera, aut hostis superueniret: vel si aduersaretur naturali honestati: quia coniugibus inhonestè coeuntibus, subito adessent aliqui, non enim damnandus esset vir, qui post feminæ seminationem, ante propriam, ex his vrgentissimis causis recederet, quamuis ita venus in eo irritata esset, vt membro virili è vase feminco extracto, fore animaduerteret, vt ipso inuito semen extra flueret. Quare differentia est inter fornicationem, pollutionemque voluntariam, & hanc non seminationem: quod illa sunt actus positiui, at positiuè cooperari damno prolis non licet, gratia cuiuscumque mali vitandi: hæc autem est actus negatiuus, & ad bonum prolis cooperandum nemo astringitur tanto vitæ, honestatisve detrimento. Insuper, quia natura nullam seminis administrationem homini concessit, vt extra legitimum matrimonij congressum, illud effundere posset, vt probauimus disput. 17. nu. 16. cuius rationem ibi assignauimus: at vt illud non effunderet intra congressum illum, concessit vtique administrationem in casu vrgentissimo. Cum prorsus cesset ratio ibi assignata. Nec obstat periculum illud, ac moralis certitudo effusionis seminis extra vas, ad quod nulla est administratio: quia id verum est, vbi effusio illa esset volita, at in nostro casu præter voluntatem accidit, & dando operam rei licitæ, ad vitam naturalemque honestatem tuendam.

7 Hinc deducitur solutio illius quæstionis. Num in coitu fornicario postquam femina seminauit, aut est in seminandi periculo ineuitabili, liceat viro se retrahere ante seminationem? Id enim non licere, sed teneri seminare, videtur suadere argumentum 3. propositum, nu. 2. inter duo mala, minus eligendum esse. Deinde, quia si viro liceret tunc non seminare, simili ratione feminæ fas esset viro iam iam seminanti corpus subtrahere, ne semen reciperet. Si enim eo ipso, quod in coitu prouocatur seminatio viri, tenetur femina recipere: ita vir ex eo, quod femineum semen prouocarit, tenebitur seminare. Nec obstat, si dicas masculum cognoscentem non suam violenter, delinquere fundendo semen, at ipsam non teneri recipere, sed posse corpus subtrahere. Id enim verissimum est: sed ideo accidit, quia femina nullatenus cooperata est seminis virilis effusioni: cuius contrarium euenit vbi volens fornicata est. Et ideo ita censent quidam viri docti: respondentque ad argumenta opposita, quæ numero 2. tacta sunt, in tertij argumenti confirmatione, & in 4. argumento: illud cedere in damnum prolis, quæ ius habet, vt generetur, vbi feminæ seminatio adfuit, ne illius dispendium fiat. Nec dari dicunt perplexitatem: quia postquam femina seminauit, tenetur vir seminare, vt maius malum vitet, compleatq; actum, non animo libidinoso, & ita semiuatio illa non est formaliter fornicaria, sed materialiter tantum: quare vt sic non est intrinsece mala. Et hæc opinio est probabilis. At multo probabilius est, non solum non teneri virum tunc seminare, sed nouam seminando admittere culpam, eamque in confessione detegendam, nisi in copula intelligeretur: quia in actu licito nil illicitum efficitur, atque ideo seminandum est: at in actu illico fit aliquid malum intrinsecè, quod in nullo euentu honestari potest. Nec obstat ex duobus malis minus eligendum: quia licet hæc non seminatio sit ex se contra naturam, & hac ratione peior fornicatione; at absolutè, & simpliciter peior est fornicatio, cum sit ita intrinsecè mala, vt nunquam liceat. Non seminatio autem, non est ita contra naturam, & mala, quin ex causa vrgentissima liceat (vt probaui, nu. præcedenti.) Qualis hic inuenitur: nempe, ne fornicarius concubitus in graue educationis prolis detrimentum consummatur. Nec culpæ reus erit is fornicans, si à femina recedens seminet inuoluntariè extra vas: quia pollutio inuoluntaria ex iusta causa, & necessaria orta, culpa prorsus vacat: Similiter culpæ immunis est mulier fornicans, quæ pœnitentia criminis admissi ducta, corpus subtrahit, ne virile semen suscipiat, fornicationemque cœptam consummet. Nec ipsi tribuetur culpa, si vir extra effundat: quia id non intendit, datque operam rei licitæ, ab incœpto crimine resiliens.

8 Secundo deducitur, impotentem ad emittendum semen generationi aptum, vt sunt eunuchi, duplex mortale crimen fornicando admittere; alterum fornicationis: alterum verò contra naturam: quia inutiliter femineum semen in eius dispendium prouocat.

9 Vltima conclusio. Si inuita vxore vir minimè seminaret, esset iniustitiæ crimen: quia lege matrimonij is concubitus est vxori debitus, ex quo sequi potest generatio: cum ad id ordinetur matrimonium, qualis non est vbi vir à seminatione abstinet. Et confirmatur: quia primo & per se dominium vnius coniugis in corpus alterius, est in ipsius semen, vnio enim coniugatorum est per seminũ commixtionem, per quam fiunt vna caro. Sic Caiet. 2. 2. q. 154. art. 1. in solutione ad 4. §. ad 2. verò casum. Et colligitur ex Palud. D. Anton. Rosella, Angelo, numero 3. allegatis, dicunt enim non teneri virum cum vxore coeuntem semen effundere, nisi ipsa petenti. Vnde infertur hanc seminis negationem esse ex genere suo culpam lethalem, sicut & negationem debiti, in omnibus ijs casibus, in quibus negatio debiti culpa lethalis est. Si quidem reuera est debiti negatio. De quibus casibus latè egi hoc lib. disput. 2. per totam. Quare sicut negare debitum vbi concedi nequit absque graui salutis detrimento nulla est culpa: ita nec femina non seminante, se retrahere virum ante seminationem, quæ valde saluti noceret, etiam dissentiente vxore.

10 Ad argumenta, num. 1. proposita dic. Ad primum frustrare actum coniugalem consummatum suo fine, esse culpam mortalem, propter seminis dispendium: vbi autem ex parte neutrius coniugis est consummatus, est sola venialis ociositas, si causa iusta desideretur. Ad secundum negandum est illos tactus absque pollutionis periculo esse mortales. Ad primum ex argumentis, num. 2. propositis, dic verum esse de pollutione inuoluntaria omnino, nec excitata legitimè ab ipso viro: at illa voluntaria est, à viro excitata per legitimum actum coniugalem. Ad secundum constat ex dictis, num. 6. Ad tertium & confirmat. & quartum constat ex dictis num. 7. & adde ius habere prolem, seu potius naturam, vt inchoato actu coniugali semine feminco, non impediatur generatio omisso virili semine ad eam necessario. Ad quintum & confirm. dic, sicut responsum est hoc eodem num. ad primum primæ sententiæ.

DISPVTATIO XX.

Qualis culpa sit habito legitimè cõiugali actu, fœtus conceptionem impedire, aut iam concepti aborsum procurare, etiam vbi ad matris vitam tuendam desideraretur.

SVMMARIVM.

Si tali modo coniuges coeãt, vt, subsequi nequeat generatio, est mortale: & nullus est talis modus, vbi vas legitimum seruatur, num. 1.

Sumens, vel dans potionem vel aliud efficiens, quo conceptio prolis impediatur, peccat mortaliter, quecumq; fine id faciat, num. 2.

Femina post coitum mingens, vel se erigens, vel aliud efficiens,

tiens, quo semen receptum expellat, qualiter peccet, nu. 3.
Non tenetur anxie procurare semen retinere, nu 4.
Quid, si ex modo congressus, aut femina complexione sit periculum abortus, nu. 5.
Quot difficultates disputandæ sint, nu 6.
Quādo fœtus est animatus, aut in dubio non licet abortum ad vitæ matris conseruationem necessarium procurare, nu. 7.
Quando constat non esse animatum, refertur sententia negans licere, nu. 8.
Refertur sententia Authoris, nu 9.
Num feminæ liceat quo famam, vitamque tueatur, quæ periculo sunt exposita probabilissime, vel quia experta est periculum mortis sibi imminere quoties parit, conceptionem fœtus impedire, aut ipsius nondum animati abortum procurare, num. 10.
An peccet puella quæ post coitum nubit ignoranti, cum periculo, ut vir existimet prolem esse suam, ne famam, vitamve amittat, nu. 11. & ibi remissiue, quid quando vir eam esse virginem credebat? vel contraxerat sponsalia.
Soluuntur argumenta, nu. 12.
An ubi fœtus est animatus, liceat medicinis uti cum periculo abortus? Refertur quædam sententia, nu. 13. & sententia Authoris, nu. 14.
An medicus, & obstetrix illas applicare possint, & teneantur, num. 15.
An ipsa prægnans teneatur eis uti, nu. 16.
Quid, si spes sit, fore, ut fœtus non pereat, sicque baptizari possit, an peccet medicus eas applicans, nu 17.
Quid, si medicamenta æquè sint ordinata ad salutem, & ad abortiendum, nu. 18.
Quid, si de vita matris, & fœtus omnino desperatum sit, an liceat applicare medicinas æque salutiferas, ac noxias, & de quibus medici dubij sunt proderunt ne, an oberunt, nu. 19. & ibi, an teneatur medicus applicare.

1 PRius duo oportet præmittere fundamenta. Primum est. Quoties adeo contrauenitur modo naturali concubitus, vt ex natura facti generatio subsequi nequeat, est peccatum lethale contra naturam: quia frustratur semen in fine, ad quem natura ipsum destinauit. Ita Supplementum Gabriel 4.d.31.quæst.vnica, art.2. post 6.conclus.corol.5. Petrus de Soto lect.16.de matrimon. §.fin. sequitur modus. Nauar. c. consideret, in princ. numer. 84. de pœnit. d.5. Ledesma 2.par. 4.q.51.art.6. propositione 6. Verac.3. p. Speculi, art.15. in fine: dicit tamen, & bene. Nau. nullum esse talem modum, vbi vas legitimum seruatur. Quod idem diximus disput.16.num.5.

2 Hinc infertur, feminam sumentem, & ei porrigentem potionem, vel quiduis aliud, quo prolis conceptioni obsistetur, mortalis culpæ contra naturam reos esse. Ita vt nullo bono in fine honestari possit; quia data opera impeditur semen à suo naturali in fine generationis, parumque, & solum secundum magis, & minus distat à seminis effusione extra vas. Ita D.Tho.4.d.31. in fine, in expositione literæ. Caiet.2 2.q.154.art.1. Circa solutionem ad 4.§. ad singula autem obiecta. Tabiena matrimonium, 3. in fine. Aug. verb. debitum. nu.27. vbi Sylu.q.7. Nauar. summa c.16.num.33. Margarita confessorum.6. præcepto, fol. 88. Petrus de Ledesma de Matrimonio.q.49. art.6. dub.2. conclus.6. Philiarcus de off. sacerd. tomo 1. par.2. lib.4. c. 19.§.5. peccat. Et constat ex cap. aliquando, 32.q.2. Quod est ex D.Augustino.

3 Secundo infertur, similem culpam mortalem contra naturam admittere feminam quæ statim post coitum vrinam effundit, aut se erigit, aut quicquam aliud facit, quo semen receptum expellat: quia similiter frustrat ex intentione semen suo debito in fine. Ita Syluest. & Margarita confessorum, num. præcedenti allegati. Henriquez lib. 11.de matrim. c.16.nu.8. in initio. Nec est audiendus Ang. verb. debitum, nu.27. dicens posse sustineri non esse mortale, quando ex iusta causa fit: tribuitque Sylucster hanc sententiam Paludano, sed falsò, eam enim non tenet.

4 Nec tamen tenetur femina anxie, diuque manens in lecto intacta, & resupina susceptum semen conseruare. Quoniam rarissimè fluxus seminis ex diuerso corporis situ contingit: eo vel maximè, quod (vt diximus disputat.17. numero 12.) recepto semine os matricis femineæ clauditur, ita vt nec acus cuspidem capiat. Sic tenet Henriquez. lib.11. de matrimonio, cap.16. numero octauo.

5 Secundo præmittēdum est, similem esse lethalem culpam, quoties ex ipso congressus modo, est periculū abortus, secus quando nō ex modo inordinato, sed quod vxor sit infirmæ, ac delicatæ complexionis: quia vir in priori casu abortui causam præbet, secus in posteriori. Ita Henriquez lib.11. de matrim. c.15. num.4.

6 Duplex autem est difficultas. Prior, Num liceat procurare abortum fœtus nondum animati, necessarium ad matris salutem. Posterior, num liceat matri medicinis vti ad salutem tuendam, cum fœtus animati abortus periculo.

7 Prima difficultas. Num vbi aliud non suppetit medium ad ipsius prægnantis salutem restaurandam, ac probabiliter sit moritura, nisi abortiatur, liceat potionibus, aliove remedio abortum procurare? Et quidem vbi fœtum iam animatum esse constiterit, vel id dubium sit, ita vt medici, ac obstetrices in neutram partem deflectant, sed fluctuent, constat apud omnes authores tota hac disputatione referendos, id minimè licere: quia est intrinsece malum innocentis necem procurare, illiusve periculo se exponere. Vnde merito D. Ambrosius libro de officijs, & refertur capit. denique, 14. quæst.5. ait, ***Si alteri subueniri non potest, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuuare.*** Quare non sunt audiendi. Marianus Socinus, c. si aliquis, de homicidio. Et Simon de Brixia Clemen.1. eod. tit. quos refert Felinus, d. cap. si aliquis, statim in principio, cogitandumque relinquit, nil definiens, vbi asserunt absque distinctione fas esse fœtum in vtero necare, quo matris vitæ periclitanti consulatur. Potestque in eorum fauorem id probari: Nam fœtus dum est in vtero, pars est ventris, c. si quid, de consecr. dist.3. & l.1. §.1. ff. de ventre inspiciendo, partem autem abscindere, vitaque priuare ob totius incolumitatem, culpa vacat. Sed dic id verum esse de ea, quæ proprie pars est, nec distincta anima informatur, quæ ob bonum, & conseruationem solam ipsius procreata est. Quæ in fœtu secus se habere constat.

8 Difficultas autem est, vbi probabiliter constat fœtum nondum animatum esse? Nauarra lib.2. de restit. c.3. difficultate 2. de indirecte occidente, in noua editione nume. 132. negat licere tunc abortum procurare, aitque hanc esse omnium concordem sententiam. Ducitur primo: quia D. August. cuius dictum refertur c. aliquando, 32. qu. 2. meretricem appellat, prolem antequam viuat, interimentem, & c. si aliquis, de homicid. deciditur, vt homicidam teneri dantem aliquid mulieri, quo prolis conceptio, aut natiuitas impediatur, & Tertullianus in Apolog. cap. 3. sic ait: ***Nobis vero homicidio semper interdicto, etiam conceptum vtero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissoluere non licet. Nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet.*** Secundo: quia multo magis à generatione distat semen, quā fœtus iam ex semine cōceptus, licet nondum animatus, atque tam illud, quam hic, suapte natura ad perfectam hominis generationem ordinatur. Si ergo illud effundere, ne generationis natiuo in fine frustretur, ita est intrinseeè malum, vt in nullo euentu liceat, à fortiori id asserendum erit de procurata fœtus expulsione. Tertio: quia alias liceret feminæ expertæ periculum mortis grauissimum sibi ex partu imminere, potionem sumere, qua conceptionem impediat, abortiaturve ante animationem. Similiterque liceret feminæ nuptæ, aut virgini fornicanti, idem efficere, quando nullo alio quæsito medio sibi consulere possent, ne crimine detecto, famæ, vitæque iacturam facerent. Nec refert, si dicas in hoc euentu periculum ab extrinseco, & culpa patientis prouenire. Tum, quia in priori casu ab intrinseco prouenit, & si ea femina ex viro concepisset, omnis culpæ expers fuit. Tum etiam: quia nil refert quo damno præsentaneo consulatur, siue ab extrinseco, culpatè ne, an inculpatè immineat. Sicut non minus mihi fas est amputare meum pedem, vt à morte incolumis euadam, quando culpa mea compedibus vinctus ab hoste teneor, vt interficiat, quam si morbo cogar.

9 Ceterum deceptus est manifeste Nauarra, dicens eam esse omnium concordem sententiam, cum contraria manifeste sit communis, nullumq; inuenerim dissentientē.

Et ideo mihi probabilius est licere in eo casu procurare abortum: quia cum illud verè non sit homicidium, & foetus ille sit pars viscerum, nondum anima rationali informatus, non est cur conseruandus sit tanto vitæ maternæ discrimine imminenti, eo vel maximè, quod matre pereunte, fœtus minimè animabitur. Atque ideo satis apertè videntur sentire Ioannes de Neapoli, quolib. 10. D. Anton. 3. p. tit. 7. cap. 2. §. 2. Syluest. verb. medicus, quæst. 4. d. 2. dicunt enim præbere medicinam quo sequatur abortus foetus nondum animati, ad peccatum matris occultandum, nefas esse: secus autem ad præseruandam eam à mortis periculo, in quo est constituta ex puerperio. Idē videtur sentire Couar. Clem. si furiosus, de homicid. 2. p. §. 3. nu. 1. in fine, concedit enim licere in hoc euentu dare causam abortui. Et tenent expressè, Armil. verbo abortus, num. 2. Nau. summa Latina, & clarius Hispana, ca. 25. num. 61. Corduba summa. q. 173. dicto 4. Margarita confessorum, 5. præcepto, fol. 84. §. liberare alium Henriquez lib. 11. de matrim. c. 16. nu 8. Graffius 1. p. decisionum, lib. 2. c. 83. nu. 24. Palacios 4. d. 31. disput. 2. in fine. Emman. Sa, summa, verb. homicidium, in initio. Vega 1. tom. sum. ca. 5. su 3. in fine.

10 Non tamen id admitterem licere, ad vitandum periculum vitæ, quod ex partu femina sibi imminere experta est, vel famæ, vitæve iacturam, quam probabiliter metuit detecto crimine, si concipiat, fœtusve in lucem prodeat. Vt probabat vltimum argumentum pro contraria sententia propositum, num. 8. Quia in his casibus fœtus non est aggressor, periculumque non est præsentaneum, sed distans, illique alijs quæsitis coloribus, medijsque adhibitis occurri potest: in nostro autem, fœtus inuadit, & quasi aggreditur, causaque est materni obitus, periculum quoque est præsentaneum, ac iudicio medicorum alia via cuitari nequit. Atque ita optimè Nauar. sum. c. 16. nu. 33. dixit nullo bono fine honestari posse sumptionem potionis, qua prolis conceptionis obstetur.

11 Admitto autem licere puellæ statim post stuprum, antequam certa sit se non concepisse, vel vbi concepit, tecto eo vitio nuper, si probabiliter crederet alias fore, vt conceptione sequuta imminerei sibi mortis à cognatis inferendæ periculum, vel si sponsalia de futuro contraxisset, à quibus sine scandali, aut infamiæ periculo resilere non posset. Hæc enim iactura præponderat mariti damno, si prolem illam, suam esse existimet. Eo tamen cessante periculo, manifesta est culpa lethalis. Non quod vitium virginitatis amissæ celet (hac enim ratione quando sit peccatum, dixi, lib. 6. disp. 27. à num. 7.) sed quia exponitur periculo supponendi viro alienam prolem: præsertim cum nata in viri domo, eius præsumatur, l. filium, ff. de his qui sui, vel alieni iuris sunt.

12 Ad argumenta contraria, nu. 8. proposita respondetur. Ad primum dic, ea omnia testimonia esse accipienda vbi non est periculum vitæ in matre, nisi abortus procuretur, sed ad peccatum tegendum, vel ex libidine procuratur. Quod manifestant ea verba, cap. si aliquis, de homicid. *Si aliquis causa explendæ libidinis, vel odij meditatione, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, de homicidio teneatur.* Ad secundum constat ex ijs quæ diximus disputatione 17. numero 16. vbi eo argumento, & alijs refutauimus totalem rationem intrinsecæ malitiæ, & vt in nullo casu liceat seminis effusio, esse damnum generationis, sed quia natura omnimodam administrationem denegauit propter periculum imminens, ob nimiam delectationem, quam in eius effusione sentiunt. Quæ ratio locum non habet in abortu. Ad tertium constat ex dictis, num. 10.

13 Secunda difficultas est. Num quando probabiliter creditur fœtum esse animatum, liceat prægnanti medicinis vti, & medicos eas illi applicare, cum abortus periculo, quoties mater periclitatur, & eæ ad salutem necessariæ sunt? Communiter referuntur pro negatiua sententia, Ioannes de Neapoli, D. Anton. Sylu. Armil. Nauar. Couar. quos retuli, nu. 9. sed ni fallor, non sunt eius sententiæ: loquuntur enim quando abortus ipse procuratur medicis ad id relatis, vt eod. numer 9. aduerti. Quod constat esse peccatum lethale, vt nu. 7. aduerti. At præsens quæstio est, quando medicinæ ad salutem matris tendunt, ac per accidens, & præter intentionem sequitur abortus Alsqui (vt refert Corduba lib. 1. quæstionarij, q. 38. dubio 3.) opinantur nefas esse, medico, aut obstetrici eas applicare: licere autem ipsi prægnanti eis vti. Quo ducantur fundamento, me prorsus latet.

14 Quare distinguendum esse existimo. Sunt enim medicinæ quædam directè ad fœtus occisionem tendentes, vt venenum, dilaceratio, percussio: aliæ autem per se, & directè ad morbos, prauosque humores expellendos, pristinamque salutem restituendam ordinatæ. Vt venarum ruptio, ventris purgationi pharmaca deseruientia, balnea. Prioris ergo generis medicinas sumere, nefas capitale est: quia cooperantur directè innocentis neci, quod intrinsecè malum est. Posterioris autem medicinis vti, licitum est prægnanti, etiam cum probabili abortus periculo, vbi omnino ad eius salutem desideratur. Primo quia actiones humanæ speciem, bonitatem, malitiamque ex eo quod per se est in operantis intentione, non autem ex effectu per accidens, ac præter intentionem subsequuto accipiunt, teste D. Tho. 2. 2. q. 64. art. 7. in corpore. Id enim quod principaliter intenditur, attendendum est, at principalis intentio vsus huiusmodi medicamentorum, eorumque institutio, & natiua proprietas eo tendit, vt ad pristinam mater salutem restituatur, fœtus autem mors, & abortus, per accidens, ac præter intentionem accidit. Licitus ergo est eorum vsus. Secundò, quia pollutio tam intrinsecè mala est, ac fœtus animati peremptio, illam tamen quamuis nunquam procurare liceat, fas est permittere, dando operam rei licitæ, & necessariæ ex qua per accidens, & præter intentionem sequitur: ergo similiter in eodem casu licebit, & hanc permittere: Tertio, quia per accidens, ac præter intentionem occidere innocentes, nulla est culpa. Vt quando in bello iusto bellicis tormentis, aut igne admoto expugnatur, comburiturve ciuitas, in qua multos innocentes, vt infantes, esse constat, pariterque cum nocentibus pereunt: quod licitum esse, & experientia testatur, & tradunt vniuersi in tractatu de bello: at in præsenti bellum iustum aduersus lethales humores adhibitis medicamentes salutiferis geritur. Non ergo obstabit, quo minus id licitum sit, abortus fœtus per accidens sequutus. Quartò, quia potius ius habet mater ad medicamentum salutiferum, cum fœtus morte, quam fœtus cum morte matris, cum hic à matre, non è contra pendeat. Et confirmatur: quia matre vi morbi perempta, fœtum in lucem edere rarissimum est. Quinto, quia inuadente fera, matrem fugientem cum abortus periculo, damnabit nemo. Tandem, quia si proles iam nata materno lacte extremè indigeret, matri autem ad vitam tuendam opus esset vbera exsiccare, posset vtique non obstante fœtus morte per accidens euentura, id efficere, magis enim suæ, quam fœtus saluti consulere potest. Ideo hanc sententiam tuentur Corduba summa, quæstione 173. dicto 1. & 2. & in quæstionario, libro 1. quæst. 38. dubio 3. Nauarra libro 2. de restitut. cap. 3. difficultate 2. de indirectè occidenti, in noua editione, num. 131. & & 133. Manuel 1. tomo summæ, cap. 5. numero 1. concl. 1. Ludouicus Lopez 1. p. instructorij, cap. 63. §. huic fit appendix, & §. sequenti. Vega 1. tomo summæ, cap. 5. casu 3. & licere vti his medicamentis per se tendentibus ad salutem cum dicto abortus periculo, docent etiam Bañes 2. 2. quæstione 40. artic. 1. dub. 11. conclus. 2. vers. confirmatur primo. Henriquez libro 11. de matrimon. cap. 16. numero 8. in fine. Rutilius Benzonius tract. de fuga, libro 3. quæst. 3. dubio 2. §. 2. licitum est. Emmanuel Sa, summa, ver. homicidium, in principio. Aragon. 2. 2. qu. 64. art. 7. fol. 385. §. ad 2. quamuis.

15 Hinc fit minus benè, & absque fundamento concedi licere prægnanti his medicamentis vti, non autem medico, aut obstetrici ea applicare. Si enim illorum vsus est licitus prægnanti, cur medico cuius est ægro salutiferas medicinas applicare, id interdictum erit. Atq; ita in casu in quo prægnanti licet, fas etiam esse medico applicare, docent Ioannes de Neapoli, D. Ant. Syl. Arm. Nau. Palacios, nu. 9. allegat. Corduba, Ludouic. Lopez, Manuel, Aragon. Vega, quos nu. præcedenti retuli. Imo existimo, cum Corduba lib. 1. quæstion. q. 38. dubio 3. teneri aliquando medicum, & obstetricem ea medicamēta applicare, tunc autem id credo euenire, quando prorsus ad salutem feminæ,

næ, cui medentur, desiderantur. Quia ex officio eis incũbit, illi consulere.

16 At femina ipsa, cum iure suo ob prolis bonum cedere possit, licitè valet ab eis medicamentis abstinere, quo aborsum vitet, bonoque prolis consulat. Si enim iuxta receptissimam sententiam, potens vitam tueri interfecto reo aggrediente, ad id non obligatur, sed potest vitam propriam postponere, a fortiori id licebit matri, quo fętus innocentis vitam tueatur. Atq. ita sentit Corduba lib. 1. q. 38. in fine.

17 In vnico autem casu peccarent lethaliter contra charitatem, & prægnans ea medicamenta assumens, & medicus, ac obstetrix ea applicantes, nimirum, vbi spes probabilissima a peritis medicis conciperetur, fore vt matre ab ijs medicamentis abstinente, cum vitæ tamen propriæ periculo, fętus in lucem prodiret, vt baptizari possit ea autẽ assumente, periret fœtus baptismate minimè recepto: quia ordo charitatis quemcunque astringit ad præferendam vitam spiritualem proximi extremè indigentis, qualis est infans non baptizatus, propriæ corporeæ. Quare rectè docuit Armil. verb. defensio. num 3. clericum baptisma puero conferentem, inuasum ab hoste, effugere non posse gratia vitæ tuendæ, si puer absque baptismate obiturus sit. Ita Nauarra lib. 2. de restit. c. 3. difficultate 2 de indirectè occidente, in noua editione, nu. 134. Existimo tamen casum hunc rarissimum esse, ac moraliter impossibilem. Matris enim morbo laborantis lethali, corrupti humores, alimentum quo puer nutriendus est, ita inficiunt, vt penè miraculum sit matre pereunte fętum incolumem euadere.

18 Ceterum quamuis concesserim licere vti medicamentis ex se salutiferis cum fœtus periculo: ac vbi æque ordinantur ad matris salutem, ac ad fętui nocendum, eiusque aborsum: Corduba summa qu. 173. dict. 2. Ludou. Lopez, 1. p. instructorij, cap. 63. §. sed in casu dubio. Manuel 1. to. summæ, c. 5. concl. 3. num. 3. Vega 1. tomo summæ cap. 5. casu 3. negant licitum esse prægnanti eis vti ad vitã propriam tuendam necessarijs, medicoque ea applicare. Sed cui innitantur fundamento, nec ipsi explicant, nec ego assequi possum. Atque ideo credo licere: quia potius ius habet mater ad vitam propriam, quam fętus ipse (vt probaui, num. 14.) & fatetur ipse Corduba cur ergo, vbi medicina æque tendit ad matris salutem, ac ad aborsus necem; præferenda est fętus incolumitas vitæ matris, vt propter illam cum huius dispendio applicanda non sit? Idque magis confirmatur, ex eo, quod matre obeunte penè miracula erit fętus euasio, vt nu. præced. dicebam: at fieri potest vtriusque vitam salutari eo medicamento sumpto. Adde principale intentum, quod (vt num. 14. dicebam) attendendum est ad malitiam actus, bonitatemue discutienda, non esse fętus aborsum, sed matris vitam: Quod si medicamentum suapte natura æque tendit ad vtrumq. præponderat materna vita vna cum principali agentis intentione, quę tantum abest, vt aborsum amet, vt potius ab illo abhorreat; solumque ad saluti maternæ consulendum dirigatur.

19 Tandem vbi medicamentum prorsus anceps est, num auxilium, an mortem potius sit illaturum, quamuis regulariter sit nefas capitale medium illud experiri: vt rectè docet Sylu. verb. medicus, q. 4. At vbi salus infirmi omnino desperata est, & in nostro casu matris, ac fętus, perituriq. sint, ac nullum aliud appareat auxilium: Cordu. summa q. 173. dicto 3. Ludou. Lopez, 1. part. instruct. cap 63. §. sed quid si medicina Manuel 1. tomo summæ, ca. 5. conclus. 2. num. 2. Vega 1. tomo summæ, cap. 5. casu 3. negant licere illud applicare: at malè referunt pro se Syluestrũ, qui in hoc casu minimè loquitur: sed in eo, quem proximè explicaui: dicuntque hanc opinionem esse communẽ at oppositam esse valde probabilem. Ego autem omnino sum in oppositam sententiam: & credo licere id medicamentum applicare. Ducor, quia nocendi periculum modicum est, cùm enim eo minime applicato nulla vitæ spes supersit, ad summum id damni inferret, vt mors aliquantulum anticipetur: proficendi autem expectatio, si res feliciter cõtigerit, magna est, condonabitur enim vita omnino illius spe destituto. Et confirmatur: quis enim negabit licere, vbi mors certa imminet, fera inuadente, sese aliquam è loco altiori præcipitare, cum dubio mortis periculo? In priori enim casu mors certa est, in posteriori autem dubia, fierique potest, vt solo crure effracto, alioue vulnere inflicto, incolumis euadat. Adde inter duo mala quorum alterum necessario eligendum est, minus præferendum esse, ca. duo mala, & c. nerui, 13. dist. at minus multo malum est dubia mors aliquid spei salutis habens, cum solo periculo aliqualis anticipationis, quam omnino certa. Et ita hanc sententiam tuetur Adrianus 4. quæstio. de correct. fraterna, articul. 3. §. ex quo ad secundum partem, licet aliquantulum dubius: dicit enim forte licere. Eandem tenet Almain. vt referunt tacito loco Doctores contrarij. Imò credo in hoc euentu teneri medicum ea adhibere medicamenta: tum, quia tenetur minus malum ægroti eligere, vt proximè probabam, tum etiam, quia ex officio ei incumbit ea media ad salutem infirmi instaurandam apponere, quæ prudentia periti medici dictat, legesq. artis medicandi pręscribunt: at in similibus euentibus docent satius esse, anceps auxilium experiri, quàm spe prorsus destitutum sinere infirmum perire. Vt rectè docet Cornelius Celsus de re medica, lib. 2. cap. 10. ad medium his verbis. *Si nullum aliud apparet auxilium, periturusque sit, qui laborat, nisi temeraria via fuerit adiutus, in hac re metus sit. Et tunc demum si exigetur, applicare. De quo dubitari in eiusmodi re non oportet. Satius est enim anceps auxilium experiri, quam nullum.* Tenetur ergo medicus ad id.

DISPVTATIO XXI.

Vtrum actus coniugalis vitietur ratione damni proli imminentis, vt si tempore menstrui feminei debitum petatur, reddaturve?

SVMMARIVM.

Quando menstruum est innaturale, licet petere, & reddere, & quos quæstiones disputanda sint, nu. 1.
Quando est naturale referuntur varia sententia circa debiti petitionem, a num. 2. vsque ad 6. Et sententia Authoris, num. 7.
Quid si coniuges credant fore, vt monstrum generetur, numero 8.
Quid, si vir fluxum seminis patiatur, nu. 9.
Soluuntur argumenta, num. 10.
Circa debiti redditionem, referuntur quinque sententia, à num. 11. vsque ad 15 Et sententia Authoris, num. 16.
Quid si credatur monstrum gignendum esse, num. 17.
Soluuntur argumenta, nu. 18.

1 AD circumstantiam damni prolis concipiendæ, aut iã conceptæ, quam pertractandam aggredimur, pertinet disputare, num tempore menstrui, imprægnationis, proximo post partum ante purificationem, ante fętus ablationem, furoris, alterius, vel vtriusque coniugis licitus sit ac debitus coniugalis vsus. In præsenti disput. de menstrui tempore, in sequentibus autem, de reliquis agẽdum est. Et quidem quæstionem hanc opinionem varietas difficilem reddit, vix enim reperies Doctorem cum alio cõuenientem in omnibus. Curabo autem qua breuitate, & claritate potuero, ad certum numerum opiniones varias reducere. Atque vt clarius procedam, prius de petitione debiti, deinde de eiusdem redditione disputabo. Præmittendum autem est, vniuersos authores conuenire cum D. Tho. 4. dist. 32. q. vnica, art. 2. q. 2. corpore, vbi fluxus menstrui feminei præter naturam fuerit, nimirum, vbi præter communem feminarum consuetudinem, quasi continuò ex morbo aliquo acciderit, tunc licitum esse coniugalem vsum, nec ea de causa debitum negari iuste posse: quia tũc nullum proli damnum imminet, femina enim eo morbo oppressa, inepta est conceptioni. Adde cum is morbus diuturnus sit, & sæpe perpetuus, durissimum esse, coniuges ad diuturnam perpetuamque abstinentiam ab actu coniugali astringere.

fet, liceat feminis effusionem procurare. Quia adeo vehemens in feminis emissione delectatio sentitur, vt illam teste Abul.c.5. Matt. q.184. ad primum, homines tanquam summum bonum prosequantur, illique veluti suæ fęlicitati adhæreant. Quare ob id natura in omni euentu ipsius administrationem homini denegauit, ea enim in aliquo casu concessa, euidentissimum subesset periculum, vt homo passione libidinis excæcatus, passim sibi persuaderet causam effundendi iustam adesse, atque ita semen prodigeret, indeque fornicationes, adulteria, aliaque innumera luxuriæ vitia aduersus commune bonum pullularent. Quibus vt obuiaret natura, merito, ac iure optimo prædictam administrationem negauit, non obstanti vitæ indiuidui periculo: quæ bono communi cedere debet, illiq. postponenda est. Non sic autem contingit concessa ceterorum membrorum ob totius bonum administratione: dolor enim maximus ex ipsorum amputatione consurgens, coercebit a necessaria, nedum à prodiga ipsorum administratione, vnde concludo legitimam rationem, cur pollutio voluntaria sit vitium contra naturam, esse: quia aduersatur generationi, ad quam natura semen destinauit: non autem ea est legitima, cur in nullo euentu permissa sit: sed quia omnino est denegata homini, seminis extra matrimonij copulam administratio, ob commune bonum, ad occurrendum periculis ex ea administratione concessa orientibus. Et hac ratione proposita facile diluuntur obiecta, ea enim omnia probant generationis damnum minime obesse, quin aliquando liceret ob totius incolumitatem, seminis effusio: nisi obstaret vehemens periculum semen prodigendi, aliorumque vitiorum, ob vehementem delectationem. Atque ideo quamuis ceteris expulsiuis virtutibus opem ferre medicinis, & alijs modis licitis ad suas actiones naturales perficiendas, fas sit: huic tamen nefas est. Tandem, accipe rationem a posteriori ad probandum nunquam licere procurare seminis effusionem: quia minus inordinatus est vsus seminis in fornicatione, quam in pollutione, quæ grauius peccatum est, & contra naturam, & tamen in nullo euentu ille licet. Neminemque huic conclusioni aduersum inueni. Altisiodorensis enim falsò citatur pro contraria sententia.lib.2.suæ summæ,tracta.28.cap.2.q.2. incidenti: id enim non dicit, sed licere medicinis impedimenta virtutis generatiuæ auferre, licet inde præter intentionem sequatur pollutio, de qua re dicam hoc lib. 10.disp.45.nume.10.

17 Hinc deducitur non licere cooperari ad seminis iam è lumbis decisi effusionem, quamuis retentio saluti corporis graue detrimentum allatura sit. Quia vere est seminis administratio, & fluxus illius procuratio, & non solum pati. Licebit tamen vbi pollutio est in naturali fluxu, in somnisque cœpit, illam non impedire ob morbi periculum: cessante periculo consensus in delectationem. Vt bene docent Gerson tract. de pollutione diurna, alphab.38. litera I. in 12.propositione. Sotus 4.d.12. q.1.art.7.vers.vnde ad argumentum. Corduba lib.3.quæstionarij,q.23.in fi. Ludouicus Lopez 1. par. instructorij. c.74.§. accedit ad hoc. Emmanuel Sa, summa verb. luxuria vers.cęptam in somno. Vega tom.2. summæ.c.67.casu 1. Quia id non est procurare, sed pati emissionem seminis, quæ non impeditur a patiente, ne corruptus ille humor noceat. Imò expedit communiter, tunc manib. quietis, non hic, vel illic tangendo, signo crucis se munire, & Deum attentè, ac feruenter orare, ne permittat lapsum in eam delectationem. Ita Gers. illo alpha.38. litera G. proposit.8. Adde idem esse, vbi pollutio cœpit culpa patientis, si enim in ipso fluxu, præteritæ culpæ eum pœniteat, non tenetur fluxum reprimere, quia iam pœnitentia interrupit actionem præteritam, nunc autem solum patitur.

18 Imò procurare notabilem spirituum vitaliũ deseruientium generationi, & seminis effusioni, commotionem per media etiam alias licita, crederem esse mortale. Quia talis alteratio, & commotio est inchoata quædam pollutio, & ad pollutionis consummationem essentialiter ordinatur. Idem censeo de procuratione notabilis distillationis. Quia talis distillatio notabilis est per se coniuncta cum notabili spirituum vitalium commotione: secus vbi leuis quædam distillatio procuraretur, leuisque spirituum commotio, excusaretur enim a mortali id procurans ratione paruitatis materiæ, cessante omnino pollutionis periculo.

19 Dubitabis vero quid dicendum sit, vbi semen est corruptum, ex eoq. in vase detento patitur mulier accidentia venenosa, num liceat conari illud expellere? Præmittendum est cum Galen. lib.6. de locis patientibus, cap.5. & ibi Valles in additionibus, super §. cogitanti mihi: & Albertino Bottono lib.1. de morbis muliebribus, cap.43. paulo post principium, & c.48. & Vega lib.3. de arte medendi.cap.9. ex vitiato semine prouenire accidentia valde venenosa in feminis, easque pati symptomata, medicamentumque adhibendum esse confricationibus partium occultarum muliebrium, & intromissione digitorum vsque ad os vteri, quo virtus expulsiua prouocetur, semenque illud expellatur. Morbus autem hic frequentius accidit mulieribus, at communis est etiam viris, vt docent Galenus, Valles ibidem, & Albertinus Bottonus. d. lib.1.cap.41. Qui etiam aduertit, cap.43. aliquando hæc symptomata prouenire ex seminis qualitate: quia ita alteratur, vt in perniciosam, ac venenosam qualitatem degeneret. Aliquando vero ex quantitate seminis retenti plus iusto abundantis. In quæstione ergo proposita Valles proximè citatus ait, minimè licere Christianis ea medicamenta adhibere, quo semen illud expellatur. At dicendum est id vtique verum esse, vbi semen in sola quantitate peccat. Quia tunc est verum semen, ac prolificum, cuius effusio in nullo euentu curari potest, vt probaui, numero 16. Si autem semen in qualitate peccet, eo quod corruptum sit, in venenosamque qualitatem transierit, tunc licitum est eius expulsionem dictis confricationibus, alijsque medicamentis moliri. Nec curandum est, si obiter, & præter intentionem sequatur pariter seminis veri emissio. Ita senserunt viri doctissimi è societate Iesu de hac re consulti. Quod inde persuadetur. Quia medicamenta illa nullatenus tendunt ad veri seminis effusionem, sed corrupti, & quod iam in aliam venenosam qualitatem degenerauit, aliqualis autem veri seminis emissio per accidens, ac præter intentionem subsequitur, idque ex re necessaria ad salutem corporis: ergo sicut licet naturæ medicamentis subuenire, vt prauas alias ac corpori nocentes qualitates depellat, licet inde per accidens sequeretur pollutio, ita licebit, vt illud semen, quod iam non verum semen sed praua, ac venenosa qualitas est, depellat, naturam adiuuare. Et confirmatur: quia licet verenda refricare ad sedandum pruritum, eaque chirurgis ostendere vt morbo medeantur, vel vt incidant, aperiantque, vbi femina est arcta, licet inde præter intentionem subsequatur pollutio: eo quod datur opera rei licitæ, & necessariæ (vt hæc omnia probabimus hoc libro 9. disput. 45.numer.9.) Cur ergo non licebit illam prauam qualitatem, in quam semen transit, expellere, licet per accidens sequatur pollutio: eo vel maximè, quod in hoc casu procul abest quoduis consensus periculum, ac delectationis. Quoniam femina symptoma illud patiens, est tunc temporis, sensus, ac mentis impos. Quod si dubium esset, num in quantitate, an in qualitate peccaret, crederem non licere: si dubium (inquam) esset, ita vt docti medici neutri parti acquiescerẽt. Tunc enim semen est in possessione, quod verum, aptumque generationi sit: cum hæc qualitas suapte natura illi insit. Si vero probabiliter opinarentur illud in qualitate peccare, quamuis cũ alterius partis formidine, id liceret. Nam opinionem probabilem amplecti, tutum est.

20 Quæstio tertia. An quando vir post matrimonium in eam impotentiam incidit, vt intra vas femineum seminare nequeat: vel femina ita arcta effecta est, vt semen recipere non valeat, vel receptum minimè retineat, liceat illis coniugalis accessus cum illius externæ seminationis periculo? Primo dico, si de potestate seminandi intra vas, siue ex viri imbecillitate, aliove morbo, vt quia membro virili truncatus est, aut foramen habet in superiori membri parte, qua vrina, semenq. exeunt (vt his diebus de hoc casu consultus fui) aut ex superuenienti feminæ arctitudine, prorsus desperatum sit, nequaquam licitus erit coniugalis accessus cum hoc periculo. Quia copula coniugibus permissa, est solum intra vas legitimum: ergo vbi hæc est impossibilis, non licebit. Ita expressè

presse colligitur ex Caietan.2.2.quæst.154.artic.1. circa solutionem ad 4.§. ad 2. vero casum, vbi hoc licere admittit vbi impotentia est temporalis, subestque seminandi intra vas spes, & docent Sotus 4.d.34.q.vnica, artic.2. ad finem corporis, vers. ex quo fit. Henriquez libro 11. de matrimon.cap.15. numero 4. in commento, litera N. Ludouicus Lopez, 1.p.instruct.c.79. ad fin. Manuel 1. tomo summæ, 2.aditione, c.243. num.9. Vega 1. tomo summæ, cap.78. casu 7. Idem videtur expresse tenere Maior.4. distin.34.quæst.1.colum.3. immediate ante vers. dubitatur, dicens licere petere, & reddere, dum impotentia est dubia: quod adsit probabilis spes cognoscendi, ergo sentit contrarium, ea spe cessante.

21 Secundo dico, his coniugibus licitos esse tactus, si pollutionis periculum absit. Constat: quia sunt veri coniuges, talibus autem copula, & tactus permissa sunt, & licet ad copulam coniugalem tanquam impossibilem eos referre nequeant, at possunt ad concupiscentiam carnis sedandam, & ad amoris mutui signa præbenda. Ita colligo ex Soto nu.præced. relato, vbi hos tactus, quando adest pollutionis periculum damnat, & colligo ex doctrina aliquorum docentium, virum ducentem feminam arctam, cui per incisionem subueniri potest, quam ipsa renuit, posse eius amplexibus, alijsque tactibus frui, absque pollutionis periculo: eo quod legitimum est matrimoniū, quamuis copula impossibilis sit, dum ipsa incisionem refugit. Hi sunt Angles Floribus 1.p. de matrim.q.8. de impedimentis matrimonij, art.1. post 1. difficultatem, dub.9. Ludouicus Lopez, Manuel, Vega, num. præcedenti allegati. Castedo summa sacramentorum, de matrimon.cap. 5.num.37. quod & verissimum est. Cum igitur in nostro casu legitimum etiam consistat matrimonium, erunt liciti tactus.

22 Tertio dico, vbi probabilis seminandi intra vas, spes subest, licitum est ad id conari, quamuis per accidens, ac præter intentionem, extra vas semen effundatur. Constat, quia coniux ille operam dat rei licitæ, procurans copulam sibi possibilem, ac permissam, & præter intentionem sequitur externa illa effusio. Secundo: quia cap. laudabilem, de frigidis, & malef. conceditur triennalis experientia coniugibus dubitantibus num impotentia perpetua sit, ac subinde an matrimonium valuerit, & tamen illo spatio constat, aut semper, aut sæpe fore, vt semen extra vas decidat, & stante tali periculo est licitum conari ad copulam, iureque approbatur: quia eo manente dubio coniuges ius habent in matrimonio perseuerandi, idque impedimentum inuestigandi, quod fieri sufficienter nequit, nisi operi coniugali vacando. Fortius ergo in nostro casu id licebit, vbi valor matrimonij certus est, ac proinde certius, & fortius ius coniuges habent coniugali copulæ vacandi, experiendique, num impotentia illa seminandi intra vas, perpetua sit. Ita docet Caietanus, quem numer.20. retuli, & refert accidisse cuidam, vt per multos annos intra vas effundere semen minime potuerit, ac sex annis transactis potuisse, & interim ait conando minimè deliquisse. Idem Nauar. summa, cap.22. numero 60. & cap. consideret, in principio, numero 84. de pœnitent. a, d.5. Henriquez libro 11. de matrimon. capit.16. nume.7. & cap.15. num.4. in commento litera N. Manuel Ludouicus Lopez, Vega quos retuli, numer.20. & apertè colligitur ex Soto ibi citato: quia dum ait, hunc non posse conari, temperat, modo legitime certus sit, se non posse intra vas effundere. Quanto autem tempore experiri possit, dicam, nu.26. Hoc autem verum est, licet vix maritus, aut ratione suæ impotentiæ, aut feminę arctitudinis, possit intra vas seminare. Quod probant rationes adductæ: affirmatque Henriquez, lib.11. de matrim.cap.16.nu. 7. Et quamuis Palac.4. d.34. quæstion.1. columm.14. dicat huic dubitanti de impotentia licere reddere, non tamen petere, iuxta ca. Dominus, de secund. nupt. At dic vtrumque licere in hoc dubio, vt probaui libr.2. disputat.41.nu. 53. ad primum secundæ sententiæ, & libro 7. disputat.103. in fin.

23 Hinc deducitur, quid dicendum sit de senibus, quibus vires, potestatque seminandi intra vas deficiunt: si enim constat impotentiam esse perpetuam, tactibus citra pollutionis periculum vti poterunt: iuxta dicta numero 21. non autem copula cum eo periculo fundendi semen extra: iuxta dicta, num.21. si autem subsit aliqua spes intra seminandi, aut aliquando, licet vix, intra seminent, licebit copula vti cum eo periculo, iuxta dicta, numero præced. Et quamuis vbi non constat impotentiam esse perpetuam, sibi vir persuadeat fore, vt illa vice, qua congreditur, non possit intra vas seminare, potest deposita conscientia accedere ad vxorem. Tum: quia certus esse nequit fieri enim poterit vt præ voluptate coitus, membrū vires assumat, erigaturque, atque ita possit vas penetrare, & intra effundere. Tum etiam, quia vir potens intra seminare, cui licitum est conari: iuxta dicta, nu. præced. in fine, frequenter sibi id persuadebit, grauissimisq. vrgebitur scrupulis, ac in magnas angustias redigetur, si tunc sibi congrediendi nefas sit.

24 Idem videtur prima fronte dicendum, vbi femina intra vas, receptum semen retinere non posset, sed prorsus expelleret, nec spes retinendi superesset. Quod perinde sit semen intra vas non recipere, ac receptum non retinere. Cum fine suo, in vtroque casu frustretur matrimoniū. At censeo tunc nullatenus interdicēdum coniugij vsum, sed idem de his dicendum, ac de coniugibus vere potētibus. Quod perfecta copula coniugalis habeatur intra vas, atque per accidens eueniat seminis legitimè recepti expulsio.

25 Nec quamuis, tunc diceremus illicitum esse coniugij vsum, damnandi essent coniuges, quamuis id semper accidat: quia sæpe matrix retinet necessarium semen ad generationem, superfluo expulso, vt dixi disput. præcedēti, num.5. Ita docent Manuel, & Vega, quos numero 20. retuli, Ludouicus Lopez, 1.p.instr.c.79.§. dubio de quo sum rogatus.

26 Tandem rogabis, quanto temporis spacio liceat conari ad copulam, & experiri, vt dubium est de prædicta impotentia? Breuiter dic, tamdiu id licere, quamdiu est probabilis spes seminandi intra vas, vt bene docet Henriquez, lib.11. de matrimonio, cap.15. nu.4. in commento, litera N, & colligitur ex Doctoribus citatis, num.22. qui nullam aliam temporis moram præscribunt, nisi dum est spes, & Caietan. vt ibi retuli, quē omnes alij allegant, ac sequuntur, dicit impotentem, qui per sex annos expertus fuit, & tandem potuit, eo medio tempore conādo ad copulam minime deliquisse. Quando autem non esset ea probabilitas, sed omnibus circumstantijs consideratis esset omnino dubium de impotentiæ perpetuitate, nullam aliam certiorem moram præscribere possumus, quam eā, quæ præscripta est, c. laudabilem, de frigi. & malef. nempe, vt triennalis experientia concedatur. Et quamuis in eo casu sermo sit, vbi est dubium de impotentia præcedenti matrimonium, & consequenter de eius valore: in præsenti autem certum sit matrimonium, & solum dubitetur de impotentia superuenienti: cum tamen vtrobique dubitetur de impotentiæ perpetuitate, in priori casu ad dirimendum matrimonium omnino, in posteriori autem ad dissoluendum solum quoad copulam, merito, legitima, ac sufficiēs, illo triennij spatio capietur experientia in vtroque casu, perpetua ne sit impotentia, an temporalis. An vero idem tempus in senibus expectetur, dixi lib.7. disp.108. nu.21.

27 An potentibus coire, sed non seminare, vel non potenti parere absq. periculo propriæ vitæ, aut prolis, vel quando nequit probari in foro externo impotentia coniugis, liceat copula. Dixi lib.7. disp.102. a nu.6.

DISPVTATIO XVIII.

Vtrum abusus vxoris contra naturam, siue sodomiæ, siue solius molliciei culpam admittendo, sit grauior culpa quàm inter solutos, habeatque circumstantiam adulterij necessario confitendam.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta suadentia non esse adulterium, aut sat esse fateri accessum ad coniugatam in genere, & num. 1. & 2.

Num sit grauior culpa cum vxore, quam cum alia soluta, aut coniugata, nu 3.

Cum vxore est vtrimque adulterium, & necessario fatēdum, num 4.

Non satis est fateri accessum ad coniugatam in genere, nu. 5.

Soluuntur argumenta, nu 6.

1 Videtur nullam esse adulterij culpam, & leuius peccatum esse abusum talem propriæ vxoris, quam solutæ. Primo, quia cum propria vxore solum peccatur quo ad modum: cum soluta autem est peccatū quo ad modum, & substantiam, cum inter solutos nulla detur in corpus potestas. Secundo, quia nulla adest hic adulterij circumstantia: vt constat ex D. Ambros. libro de Patriarchis, & habetur, c. nemo sibi, 32. q. 4. ibi: *Nec hoc solum est adulterium, cum aliena peccare coniuge, sed omne quod non habet potestatem coniugij.* Quem locum Glossa ibi, verbo sed omne, & Vincentius in Speculo doctrin. 2. tomo libro 10. ca 37. explicant sic, id est, omne id quod committitur cum non sua coniuge. Idque constat ex adulterij definitione, quam tradunt Gelasius Pontifex, c. lex illa, ad fi. 36. q. 1. & D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 8. in corpore, est alieni tori violatio. In præsenti autem nil fit cum aliena coniuge, nec alienus torus violatur. Et confirmatur: quia adulterium est contra bonum fidei matrimonij: accessus autem ad suam extra vas legitimum non opponitur fidei matrimonij. Quod inde constat. Nam fides hæc, duo includit: alterum, vt coniuges sibi mutuo debitum reddant: Alterum verò, ne alij commisceantur, vt docent D. Tho. 4. d. 31. q. 1. art. 2. in corp. vbi Palud. q. 1. art. 3. num. 8. Sotus, q. vnica, art. 2. immediatè post 3. concl. in solutione ad 1. & omnes. At hic maritus non commiscetur feminæ non suæ: nec debitum ab vxore legitimo modo exactum negat, vt supponimus: quòd si negaret, esset ex hac parte iniustitia, non tamen adulterium. Tertio, quia vxor cōsentit accessui illi extra vas, ac proinde nulla erit iniustitia. Cum scienti, & volenti non irrogetur iniuria, regula scienti, 27. de regulis iuris in 6. Adulterium verò species quædam iniustitiæ est.

2 Deinde esto circumstantia sit specialis, ac necessario confitenda. Videtur satis esse explicare accessum contra naturam cum coniugata in genere: quia grauitas adulterij, si adsit in tali accessu ad vxorem, iam explicatur, dum coniugatus fatetur se ad coniugatam quandam accessisse, & si dicas, leuius, aut grauius esse cum propria vxore, hæc maior grauitas, aut leuitas non est talis, vt in aliam speciem adulterij trahat, nec videtur ita notabiliter augens, aut minuens, vt sit necessario detegenda. Quod si dicas, fatendo adulterium cum coniugata in genere, explicari iniustitiam erga illius virum, qualis non est cum propria vxore assentiente. Huic obiectioni facile occurram, si accessus ille cum propria vxore sit ipsa renitente, vel explicetur cum coniugata in genere, viro illius consentiente. Si demum dicas, habere specialem circumstantiam cum vxore: quia speciali præcepto vir tenetur illam corrigere, quod non præstat, imò ad malum incitat. Satis hæc circumstantia explicaretur si vir fateretur se ab vxore consensum petijsse.

3 His tamen non obstantibus, primo dico, grauius esse peccatum hoc abusus vxoris extra vas legitimum, abusu simili inter solutos. Sententia est expressa D. Augustini de bono coniugali, cap. 11. to. 6. & de adulterinis coniugijs, & refertur capite adulterij, 32. quæst. 7. Glossæ, cap. quicquid, 32. quæst. secunda, verbo ab adulterio, in fine. Abulensis, cap. quinto Matthæi, quæstione 225. Soti, 4. d. 31. quæstio. vnica, articulo 4. ad finem, vers. appendix autem. Petri de Ledesma, de matrimon. quæstione 49. artic. 6. dubio 2. post primam conclusionem, & rationem reddam numero sequenti, vbi probabo esse adulterium, cùm tamen inter solutos sit simplex peccatum contra naturam. Nec obstat Nauarrum libro 2. consil. in vtraque editione, titulo primo, de iudicijs, consilio 1. numero 1. asserere paulo minus grauem esse congressum hunc cum vxore, quam cum alia. Nam si intelligat, quam cum alia coniugata: verum dicit, propter iniuriam quæ irrogatur illius viro: si vero intelligat de alia soluta, intelligendus est, vt secundum quid, sit leuior: quia accessus ad solutam est culpa, quoad modum, & substantiam rei: ad vxorem vero, solum quoad modum. At absolutè & simpliciter est grauior: quia cum vxore, vltra peccatum contra naturam, est duplici ex parte adulterium, nimirum, ex parte viri, & ex parte vxoris: cum soluta autem, est adulterium ex parte solius viri.

4 Secundo dico, vltra peccatum contra naturam, esse adulterium tam ex parte viri, quam ex parte vxoris consentientis: ac subinde vtrumque teneri confiteri circumstantiam vtramque adulterij. Sic colligitur ex Soto, & Petro de Ledesma, nu. præcedenti relatis, dicunt enim accessum hunc esse contra matrimonij fidem. Et ratio est: quia neuter coniux seruat alteri suum corpus castè, quod ad bonum fidei pertinet, non enim est coniux ad illum actum, sed ad naturalem, vt rectè obseruat. Caietan. 2. 2. q. 154. art. 1. in solutione ad 4. §. ad singula autem obiecta: ac consequenter talis actus perinde est, ac cum alieno coniuge gestus. Et confirmatur: quia hoc aperte voluit D. Ambros. nu. 1. relatus, vocans adulterium, non solum alienam coniugem cognoscere carnaliter, sed quidquid potestatē coniugij nō habet. Quasi dicat, omne id, ad quod potestas corporū per matrimonium concessa, minimè se extendit, adulterium esse, talis autem est copula extra legitimum vas, cum propria coniuge. Nec refert ne adulterium fit, consensus vtriusque coniugis: sicut adultera esset copula coniugati cum soluta, de consensu vxoris habita: quia bono fidei ad quod per matrimonium astringuntur coniuges, cedere nequeunt.

5 Vltimo dico, non satis esse fateri adulterium cum coniugata in genere, ac peccatum contra naturam, sed explicandum esse admissum fuisse cum proprio coniuge. Ducor, quia si explicetur cum coniuge in genere, manifestatur iniustitia, aduersus illius coniugem, cum tamen nulla talis sit, nec esset similis culpa, si cum propria coniuge renitente: quia vltra adulterium, adesset tūc raptus species, quæ tamen subticetur. Nec satisfit dicendo, cum consensu viri alienæ vxoris cognitæ: quia oporteret etiam explicare consensum propriæ, ne detegatur iniustitia falso aduersus illam: quod si hic simul explicaretur, confiteretur vtique coniux plura peccata, quam reuera admiserit. Cum fateatur cooperationem consensui alieni viri, alienæque vxoris, & propriæ, cum tamen soli propriæ vxoris peccato cooperatus sit.

6 Ad argumenta nu. 1. proposita respondeo. Ad primum dic concludere secundum quid esse grauius peccatum inter solutos, vt explicui, nu. 3. in fin. Ad secundum dic esse adulterium, opponique bono fidei, nam cum ille non sit vsus coniugis, vt coniugis, dicitur reuera tori illius violatio, ac perinde, ac accessus ad alienam feminam, vt explicui, nu. 4. Ad confirm. constat ex proxima solutione. Ad tertium dic, esse iniustitiam aduersam bono fidei, ad quod per contractum matrimonij coniuges astricti sunt, nec proprio consensu posse eos hoc iure cedere, vt explicui, nu. 4. in fi. Ad argum. nu. 2. proposita constat ex dictis, nu. 5. vbi probaui oēs illos fatendi modos esse insufficientes.

DISPVTATIO XIX.

An sit culpa lethalis, siue coniugis, siue soluti, à copula inchoata desistant ante vtriusque seminationem, maximè si alter seminarit?

SVMMARIVM.

Refertur duplex opinio, num. 1. & 2.

Quando sit licitum & quando culpa, & qualis, si vir semina non seminante, nec seminandi periculum patiente, de eius consensu ante consummationem, se retrahat a copula incapta, nu 2.

Quid si iam femina seminarit, aut seminandi periculum subeat, num. 3.

Quid si è contra vir seminavit, & femina non seminet, sed se retrahat nitatur que non seminare nu 4

An vbi sola femina seminauit, possit vir se retrahere si aduertat sibi mortis periculum imminere si seminet: vel quia superuenit hostis, aut fera: & quid si alij superueniant quamuis esset periculum, vt vir extra vas effunderet, n. 5.

An

An in coitu fornicario si femina iam seminauit, vel sit periculum seminationis, teneatur vir non desistere, donec seminet? Vel possit femina se retrahere, quando vir vult seminare? & quid, si violenter cognita sit, num 7.

An fornicans, qui semen aptum generationi non effudit, vt contingit eunuchis admittat duplex peccatum, num 8.

Quid si vir vxore dissentiente non seminet, num 9.

Soluuntur argumenta, num 10.

1 QVidam asserunt copulam esse lethalem, si vir à copula incepta ante seminis effusionem desistat, cùm effundere possit. Ducuntur, quia impeditur generatio, ad quam copula suapte natura ordinatur, frustrare autem copulam coniugalem suo fine, obstando generationi, culpa lethalis est. Secundo probat Sylu. quia tactus impudici inter coniuges animo non perueniendi ad copulam, sunt mortales, nedum claustra pudoris eo animo penetrare. Ita docent Syl. verb. debitum, q.7. addens omnino à ratione deuiare oppositam sententiam, Graff. p.1. decis. lib.2. c.82. num.16. Petrus a Ledes. de matrim. q.49. art.6. dub.2. conclu.4. Henriq. lib.11. de matr. c.15. nu.4. Temperant verò Syl. Graff. & idem Henriq. ca.16. nu 7. ad finem, nisi ante feminæ seminationem, vir se retrahat, non animo generationi obstandi, sed ex causa iusta, ne saluti noceat seminis effusio.

2 Alij verò in alio sunt extremo, docent enim etiam vbi vxor seminauit, non esse contra naturam, nec lethale crimen, virum ante seminis effusionem recedere: nisi vxor iure coniugis semen exigat: vel sit in illa periculum consentiendi pollutioni voluntariæ. In priori enim casu esset mortale contra iustitiam: in posteriori verò, contra caritatem. Ducuntur in primò: quia sicut vir non tenetur vitare in se pollutionem inuoluntariam, sed tantum eam non procurare: ita non obligatur ad inuoluntariam vxoris pollutionem, & dispendium seminis ipsius euitanda. Secundo, quia si post coniunctionem, feminæque seminationem, aduertat vir sibi imminere lethalem morbum, si seminet, non tenetur: at si esset contra naturam, tunc non seminare, teneretur vtique: sicut ob nullum vitæ dispendium licet illi fornicari. Tertio, quia si esset contra naturam teneretur fornicans vbi iam femina seminauit, copulam consummare: cum hic occurrant duo mala, quorum alterum necessario est eligendum: nempe si seminet, est fornicatio contraria bono prolis, quæ malè educabitur: si autem non seminet, est contra naturam, in totale feminei seminis dispendium, & consequenter prolem destruit, & hoc fit grauius. Nam ex duobus malis sic occurrentibus, minus eligendum est cap. duo mala, & cap. nerui, 13. distinct. & latius explicui lib.2. disputat.42. nume. 45. At absurdissimum dictu videtur teneri illum fornicationem consummare. Non est ergo contra naturam, vxore seminante, virum minimè seminare: ac proinde non erit mortale. Et confirmatur: quia aliàs daretur perplexitas. Si enim seminet, est fornicatio: si non seminet, peccatum contra naturam. Quartò, quia femina seminante, virum non seminare, in nullius iniuriam cedit. Non vxoris: ipsa enim consentit, vt supponimus, & si vxor minimè sit, non habet ius ad fornicantis semen. Non prolis, quia non habet ius, vt generetur hic, & nunc, nisi id ad naturæ conseruationem necessarium esset, quod hic non contingit, & si est fornicatio, iniuria irrogatur proli. Cui autem alij inferatur iniuria, non constat. Non est mortale. Quintò, quia non conuincit id esse mortale, generationem tunc impediri, copulamque illam fine proprio frustrari. Nam fine proprio actum defraudari, est ad summum venialis ociositas. Et confirmatur: quia tactus libidinosi ordinantur intrinsecè ad generationem, & copulam, at minimè tenetur coniunx illam consummare: & si sunt inter solutos, erit lethale consummare. Ita opinatus est quidam vir doctus.

3 Prima tamen conclusio sit. Si nondum vxor seminarit, nec seminandi in ipsa, nec in viro extra vas, periculum subsit, nec ipsa dissentiat, minimè est lethale crimen, virum ante seminis proprij emissionem se retrahere. Conclusionem hanc apertè probat argumentum quartum num. præcedenti adductum. In nullius enim iniuriam cedit. Deinde, quia vasis illa feminei absque seminatione penetratio, reputatur instar tactuum partium verendarum, qui inter coniuges cessante pollutionis periculo, minimè lethales sunt, sed permissi. Accedit posse optimè coniuges communi consensu non vacare copulæ: ac generationi: cur igitur eodem consensu non licebit illis à copula incœpta desistere, vbi neutrius seminis dispendium fit? Atque ideo ita docent Palud. 4. dist. 31. quæst. 3 art. 2. nu. 15. D. Anton. 3. p. tit. 1. capit. 20 § 6. Caiet. 2.2. quæst. 154. articulo 11. in fi. Rosel. verb. debitum, nu. 11. vbi Ang. numero 27. vbi Arm. nu. 9. Tabiena, verb. luxuriosus, q.6. nu. 7 in fine. Margarita confessorum 6. præcepto, fol. 88. Verac. 3. p. Speculi, artic. 15. concl. 5. Emmanuel Sa, summa, verbo, debitum coniugale, vers. inchoatam copulam. Nec credo effici mortale, quamuis nullus alius finis adesset, quam impediendi generationem: quia eam impedire semine emisso, manifesta culpa mortalis est contra naturam, quæ ad solam generationem semen destinauit: at vbi seminis iactura non fit, nulla est ratio lethalis culpæ, non enim tenentur coniuges, prolis generationi vacare, & sicut ad illam impediendam possunt communi placito à copula abstinere, ita ab incœpta neutrius semine emisso resilire. Sic Margarita confessorum, dict. fol. 88. & vbi intentio esset non habendi plures filios docent idem Palud. Diuus Antonin. Rosel. Armill. Ang. Veracruz proximè citati. Imò vbi causa iusta esset, v.g. ne seminatio noceat saluti, vel coniuges sunt pauperes, & prole abundant, quam non sunt alendo, & habent similem copulam absque seminationis periculo, quo concupiscentiam sedent, nullã inuenio culpam. Idque colligo ex Palud. Caiet. Rosel. D. Antonin. Angel. proximè allegatis, dicentibus virum cum vxore rem habentem non teneri seminare, nisi ipsa petente. Quando autem iusta causa abesset, erit veniale, vt benè docet Veracruz, eadem conclus. 5. subditque, & rectè, frequenter esse mortale ratione periculi effusionis seminis in alterutro coniuge, quod in eo actu communiter inuenitur, atque ideo arcendos esse coniuges à similibus actibus. Si tamen experti sunt id periculum non inueniri, damnandi minimè sunt.

4 Secunda conclusio. Si femina iam seminarit, vel ad id excitata sit, ita vt probabile periculum seminandi adsit, lethaliter delinquit maritus, data opera, à copula desistens ante proprij seminis emissionem: quia est peccatum contra naturam, cum sit consummatus coitus ex parte feminæ, ex quo sequi nequit generatio, atque adeo eius semen prodigitur, frustrato generationis fine, ad quam à natura destinatum est. Et confirmatur: quia naturalis concubitus, desiderat non solum vas naturale, quod est instrumentum permanens generationis seruari, sed etiam instrumentum fluidum, quod est semen: quare sicut est mortale generationi obstare omisso legitimo vase ad illam necessario, in concubitu coniugali: eodem modo erit, obstare omittendo legitimum seminis virilis cum femineo concursum ad generationem requisitum. Hæc est contra secundam sententiam relatam, nu. 2. At illam tenent Doctores primæ relati, num. 1 & vltra illos Caietan. 2.2. q.154. art. 1 circa solutionem ad 4 §. ad 2. vero casum, & art. 11. ad finem, dubio 5. Palud. D. Anton. Rosella, Angelus, Tabiena, Armilla, Veracruz, Margarita confessorum Emmanuel Sa, numero præcedenti allegati, Henriquez lib. 11. de matrimon. c. 16. num 7. Grassius 1 p. decisionum, lib. 2. c. 82. num. 15. Secus esset, vbi vir seminis effusioni quantum est in se daret operam, nec posset. Tunc enim vacat culpa. Sic Caiet. eod. art. 11. dub. 5. Tabiena, & Grassius proximè citati.

5 Non crederem autem mortale, si è contra accidat, sed solum veniale, nempe, si viro seminante femina ante proprijs seminis effusionem desistat à copula, vel data opera nitatur non seminare: quia cum eius semen ad generationem non desideretur, vt diximus hoc libro disputatione 17. numero 6. cessat prorsus ratio cogens ad damnandam de culpa lethali contra naturam, repressionem seminis in viro, femina seminante. Atque ita colligo ex Doctoribus, numero præcedenti relatis, ea enim ratione probant in viro esse culpam mortalem, quod impediat finem generationis, ad quam eius semen exigitur. Et licet Tabiena, & Armilla videantur nobis aduersari: loquuntur enim indistinctè, si altero seminante, alter coniunx se retrahat: at ratio, quam Tabiena subijcit, eo quod genera-

generatio impeditur, suam mentem esse testatur, vt loquatur de viro, sicut ceteri loquuntur, cuius semen desideratur, sufficitque proli concipiendæ. Item probatur ex dictis ea. disp. 17. num. 9. vbi probauimus culpam lethalem non esse, virum post seminationem se retrahere, cum nondum femina seminarit: eo quod femineum semen ad generationem non requiratur.

6 Nec tamen ita rigide accipienda est conclusio, vt adeo sit contra naturam, femina seminante, virum non seminare, vt in nullo prorsus euentu liceat: sicut de voluntaria pollutione, & de fornicatione tradunt omnes: sed dicendum est ex grauissima, vrgentissimaque causa posse honestari; qualis esset, si post feminæ seminationem aduerteret vir periculum graue vitæ sibi imminere, si seminet. Id enim ante accessum aduertens, teneretur non coire, vbi tamen coiuit, siue aduerterit, siue non, potest quo id periculum vitet, resilire: simile esset, si fera, aut hostis superueniret: vel si aduersaretur naturali honestati: quia coniugibus inhonestè coeuntibus, subito adessent aliqui, non enim damnandus esset vir, qui post feminæ seminationem, ante propriam, ex his vrgentissimis causis recederet, quamuis ita venus in eo irritata esset, vt membro viril è vase femineo extracto, fore animaduerteret, vt ipso inuito semen extra flueret. Quare differentia est inter fornicationem, pollutionemque voluntariam, & hanc non seminationem: quod illa sunt actus positiui, at positiuè cooperari damno prolis non licet, gratia cuiuscumque mali vitandi: hæc autem est actus negatiuus, & ad bonum prolis cooperandum nemo astringitur tanto vitæ, honestatisve detrimento. Insuper, quia natura nullam seminis administrationem homini concessit, vt extra legitimum matrimonij congressum, illud effundere posset, vt probauimus disput. 17. nu. 16. cuius rationem ibi assignauimus: at vt illud non effunderet intra congressum illum, concessit vtique administrationem in casu vrgentissimo. Cum prorsus cesset ratio ibi assignata. Nec obstat periculum illud, ac moralis certitudo effusionis seminis extra vas, ad quod nulla est administratio: quia id verum est, vbi effusio illa esset volita, at in nostro casu præter voluntatem accidit, & dando operam rei licitæ, ad vitam naturalemque honestatem tuendam.

7 Hinc deducitur solutio illius quæstionis. Num in coitu fornicario postquam femina seminauit, aut est in seminandi periculo ineuitabili, liceat viro se retrahere ante seminantionem? Id enim non licere, sed teneri seminare, videtur suadere argumentum 3. propositum, nu. 2. inter duo mala, minus eligendum esse. Deinde, quia si viro liceret tunc non seminare, simili ratione feminæ fas esset viro iam iam seminanti corpus subtrahere, ne semen reciperet. Si enim eo ipso, quod in coitu prouocatur seminatio viri, tenetur femina recipere: ita vir ex eo, quod femineum semen prouocarit, tenebitur seminare. Nec obstat, si dicas masculum cognoscentem non suam violenter, delinquere fundendo semen, at ipsam non teneri recipere, sed posse corpus subtrahere. Id enim verissimum est: sed ideo accidit, quia femina nullatenus cooperata est seminis virilis effusioni: cuius contrarium euenit vbi volens fornicata est. Et ideo ita censent quidam viri docti: respondentque ad argumenta opposita, quæ numero 2. tacta sunt, in tertij argumenti confirmatione, & in 4. argumento: illud cedere in damnum prolis, quæ ius habet, vt generetur, vbi feminæ seminatio adfuit, ne illius dispendium fiat. Nec dari dicunt perplexitatem: quia postquam femina seminauit, tenetur vir seminare, vt maius malum vitet, compleatq; actum, non animo libidinoso, & ita seminatio illa non est formaliter fornicaria, sed materialiter tantum: quare vt sic non est intrinsece mala. Et hæc opinio est probabilis. At multo probabilius est, non solum non teneri virum tunc seminare, sed nouam seminando admittere culpam, eamque in confessione detegendam, nisi in copula intelligeretur: quia in actu licito nil illicitum efficitur, atque ideo seminandum est: at in actu illico fit aliquid malum intrinsecè, quod in nullo euentu honestari potest. Nec obstat ex duobus malis minus eligendum: quia licet hæc non seminatio sit ex se contra naturam, & hac ratione peior fornicatione; at absolutè, & simpliciter peior est fornicatio, cum sit ita intrinsecè mala, vt nunquam liceat. Non seminatio autem, non est ita contra naturam, & mala, quin ex causa vrgentissima liceat (vt probaui, nu. præcedenti.) Qualis hic inuenitur; nempe, ne fornicarius concubitus in graue educationis prolis detrimentum consummatur. Nec culpæ reus erit is fornicans, si à femina recedens seminet inuoluntariè extra vas: quia pollutio inuoluntaria ex iusta causa, & necessaria orta, culpa prorsus vacat: Similiter culpæ immunis est mulier fornicans, quæ pœnitentia criminis admissi ducta, corpus subtrahit, ne virile semen suscipiat, fornicationemque cœptam consummet. Nec ipsi tribuetur culpa, si vir extra effundat: quia id non intendit, datque operam rei licitæ, ab incœpto crimine resiliens.

8 Secundo deducitur, impotentem ad emittendum semen generationi aptum, vt sunt eunuchi, duplex mortale crimen fornicando admittere; alterum fornicationis: alterum verò contra naturam; quia inutiliter femineum semen in eius dispendium prouocat.

9 Vltima conclusio. Si inuita vxore vir minimè seminaret, esset iniustitiæ crimen: quia lege matrimonij is concubitus est vxori debitus, ex quo sequi potest generatio: cum ad id ordinetur matrimonium, qualis non est vbi vir à seminatione abstinet. Et confirmatur: quia primo & per se dominium vnius coniugis in corpus alterius, est in ipsius semen, vnio enim coniugatorum est per seminũ commixtionem, per quam fiunt vna caro. Sic Caiet. 2. 2. q. 154. art. 1. in solutione ad 4. §. ad 2. verò casum. Et colligitur ex Palud. D. Anton. Rosella, Angelo, numero 3. allegatis, dicunt enim non teneri virum cum vxore coeuntem semen effundere, nisi ipsa petenti. Vnde infertur hanc seminis negationem esse ex genere suo culpam lethalem, sicut & negationem debiti, in omnibus ijs casibus, in quibus negatio debiti culpa lethalis est. Si quidem reuera est debiti negatio. De quibus casibus latè egi hoc lib. disput. 2. per totam. Quare sicut negare debitum vbi concedi nequit absque graui salutis detrimento nulla est culpa: ita nec femina non seminante, se retrahere virum ante seminationem, quæ valde saluti noceret, etiam dissentiente vxore.

10 Ad argumenta, num. 1. proposita dic. Ad primum frustrare actum coniugalem consummatum suo fine, esse culpam mortalem, propter seminis dispendium: vbi autem ex parte neutrius coniugis est consummatus, est sola venialis ociositas, si causa iusta desidereretur. Ad secundum negandum est illos tactus absque pollutionis periculo esse mortales. Ad primum ex argumentis, num. 2. propositis, dic verum esse de pollutione inuoluntaria omnino, nec excitata legitimè ab ipso viro: at illa voluntaria est, à viro excitata per legitimum actum coniugalem. Ad secundum constat ex dictis, num. 6. Ad tertium & confirmat. & quartum constat ex dictis num. 7. & adde ius habere prolem, seu potius naturam, vt inchoato actu coniugali semine femineo, non impediatur generatio omisso virili semine ad eam necessario. Ad quintum & confirm. dic, sicut responsum est hoc eodem num. ad primum primæ sententiæ.

DISPVTATIO XX.

Qualis culpa sit habito legitimè cõiugali actu, fœtus conceptionem impedire, aut iam concepti aborsum procurare, etiam vbi ad matris vitam tuendam desideraretur.

SVMMARIVM.

Si tali modo coniuges coeãt, vt subsequi nequeat generatio, est mortale: & nullus est talis modus, vbi vas legitimum seruatur, num. 1.

Sumens, vel dans potionem vel aliud efficiens, quo conceptio prolis impediatur, peccat mortaliter, quocumq; fine id faciat, num. 2.

Femina post coitum mingens, vel se erigens, vel aliud efficiens,

tiens, quo semen receptum expellat, qualiter peccet, nu. 3.
Non tenetur anxie procurare semen retinere, nu 4.
Quid, si ex modo congressus, aut feminæ complexione sit periculum abortus, nu. 5.
Quot difficultates disputandæ sint, nu 6.
Quãdo fœtus est animatus, aut in dubio non licet abortum ad vitæ matris conseruationem necessarium procurare, nu. 7.
Quando constat non esse animatum, refertur sententia negans licere, nu. 8.
Refertur sententia Authoris, nu 9.
Num feminæ liceat quo famam, vitamque tueatur, quæ periculo sunt exposita probabilissime, vel quia experta est periculum mortis sibi imminere quoties parit, conceptionem fœtus impedire, aut ipsius nondum animati abortum procurare, num. 10.
An peccet puella quæ post coitum nubit ignoranti, cum periculo, vt vir existimet prolem esse suam, ne famam, vitamve amittat, nu. 11. & ibi remissiue, quid quando vir eam esse virginem credebat? vel contraxerat sponsalia.
Soluuntur argumenta, nu. 12.
An vbi fœtus est animatus, liceat medicinis vti cum periculo abortus? Refertur quædam sententia, nu. 13. & sententia Authoris, nu. 14.
An medicus, & obstetrix illas applicare possint, & teneantur, num. 15.
An ipsa prægnans teneatur eis vti, nu. 16.
Quid, si spes sit, fere, vt fœtus non pereat, sicque baptizari possit, an peccet medicus eas applicans, nu 17.
Quid, si medicamenta æquè sint ordinata ad salutem, & ad abortiendum, nu. 18.
Quid, si de vita matris, & fœtus omnino desperatum sit, an liceat applicare medicinas æque salutiferas, ac noxias, & de quibus medici dubij sunt proderunt ne, an oberunt, nu. 19. & ibi, an teneatur medicus applicare.

1 PRius duo oportet præmittere fundamenta. Primum est. Quoties adeo contrauenitur modo naturali concubitus, vt ex natura facti generatio subsequi nequeat, est peccatum lethale contra naturam: quia frustratur semen in fine, ad quem natura ipsum destinauit. Ita Supplementum Gabriel 4.d.31.quæst.vnica, art.2. post 6.conclus.corol.5. Petrus de Soto lect.16.de matrimon. §.fin.sequitur modus. Nauar. c.consideret, in princ.numer.84. de pœnit. d.5. Ledesma 2.par. 4.q.51.art.6.propositione 6. Verac.3.p.Speculi, art.15.in fine: dicit tamen, & bene. Nau. nullum esse talem modum, vbi vas legitimum seruatur. Quod idem diximus disput.16.num.5.

2 Hinc infertur, feminam sumentem, & ei porrigentem potionem, vel quiduis aliud, quo prolis conceptioni obstetur, mortalis culpæ contra naturam reos esse. Ita vt nullo bono in fine honestari possit; quia data opera impeditur semen à suo naturali in fine generationis, parumque, & solum secundum magis, & minus distat à seminis effusione extra vas. Ita D.Tho.4.d.31.in fine, in expositione literæ. Caiet.2 2.q.154.art.1. Circa solutionem ad 4.§. ad singula autem obiecta. Tabiena matrimonium, 3. in fine. Aug. verb. debitum. nu.27. vbi Sylu.q.7. Nauar. summa c.16.num.33. Margarita confessorum.6.præcepto, fol. 88. Petrus de Ledesma de Matrimonio.q.49. art.6.dub.2. conclus.6. Philiarcus de off.sacerd. tomo 1. par.2.lib.4.c.19.§.5.peccat. Et constat ex cap.aliquando, 32.q.2. Quod est ex D.Augustino.

3 Secundo infertur, similem culpam mortalem contra naturam admittere feminam quæ statim post coitum vrinam effundit, aut se erigit, aut quicquam aliud facit, quo semen receptum expellat: quia similiter frustrat ex intentione semen suo debito in fine. Ita Syluest. & Margarita confessorum, num.præcedenti allegati. Henriquez lib. 11.de matrim.c.16.nu.8.in initio. Nec est audiendus Ang. verb.debitum, nu.27. dicens posse sustineri non esse mortale, quando ex iusta causa fit: tribuitque Syluester hanc sententiam Paludano, sed falsò, eam enim non tenet.

4 Nec tamen tenetur femina anxie, diuque manens in lecto intacta, & resupina susceptum semen conseruare. Quoniam rarissimè fluxus seminis ex diuerso corporis situ contingit: eo vel maximè, quod (vt diximus disput.17. numero 12.) recepto semine os matricis femineæ clauditur, ita vt nec acus cuspidem capiat. Sic tenet Henriquez. lib.11.de matrimonio, cap.16. numero octauo.

5 Secundo præmittẽdum est, similem esse lethalem culpam, quoties ex ipso congressus modo, est periculũ abortus, secus quando nõ ex modo inordinato, sed quod vxor sit infirmæ, ac delicatæ complexionis: quia vir in priori ca su abortui causam præbet, secus in posteriori. Ita Henriquez lib.11.de matrim.c.15.num.4.

6 Duplex autem est difficultas. Prior, Num liceat procurare abortum fœtus nondum animati, necessarium ad matris salutem. Posterior, num liceat matri medicinis vti ad salutem tuendam, cum fœtus animati abortus periculo.

7 Prima difficultas. Num vbi aliud non suppetit medium ad ipsius prægnantis salutem restaurandam, ac probabiliter sit moritura, nisi abortiatur, liceat potionibus, aliove remedio abortum procurare? Et quidem vbi fœtum iam animatum esse constiterit, vel id dubium sit, ita vt medici, ac obstetrices in neutram partem deflectant, sed fluctuent, constat apud omnes authores tota hac disputatione referendos, id minimè licere: quia est intrinsece malum innocentis necem procurare, illiusve periculo se exponere. Vnde merito D. Ambrosius libro de officijs, & refertur capit. denique, 14. quæst.5. ait, *Si alteri subueniri non potest, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuuare.* Quare non sunt audiendi. Marianus Socinus, c. si aliquis, de homicidio. Et Simon de Brixia Clemen.1.eod.tit. quos refert Felinus, d.cap.si aliquis, statim in principio, cogitandumque relinquit, nil definiens, vbi asserunt absque distinctione fas esse fœtum in vtero necare, quo matris vitæ periclitanti consulatur. Potestque in eorum fauorem id probari: Nam fœtus dum est in vtero, pars est ventris, c.si quid, de consecr.dist.3. & l.1.§.1. ff.de ventre inspiciendo, partem autem abscindere, vitaque priuare ob totius incolumitatem, culpa vacat. Sed dic id verum esse de ea, quæ proprie pars est, nec distincta anima informatur, quæ ob bonum, & conseruationem solam ipsius procreata est. Quæ in fœtu secus se habere constat.

8 Difficultas autem est, vbi probabiliter constat fœtum nondum animatum esse? Nauarra lib.2.de restit.c.3.difficultate 2.de indirecte occidente, in noua editione nume. 132. negat licere tunc abortum procurare, aitque hanc esse omnium concordem sententiam. Ducitur primo: quia D. August. cuius dictum refertur c. aliquando. 32. qu. 2. meretricem appellat, prolem antequam viuat, interimentem, & c.si aliquis, de homicid. deciditur, vt homicidam teneri dantem aliquid mulieri, quo prolis conceptio, aut natiuitas impediatur, & Tertullianus in Apolog.cap. 3. sic ait: *Nobis vero homicidio semper interdicto, etiam conceptum vtero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissoluere non licet. Nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet.* Secundo: quia multo magis à generatione distat semen, quã fœtus iam ex semine cõceptus, licet nondum animatus, atque tam illud, quam hic, suapte natura ad perfectam hominis generationem ordinatur. Si ergo illud effundere, ne generationis natiuo in fine frustretur, ita est intrinseceè malum, vt in nullo euentu liceat, à fortiori id asserendum erit de procurata fœtus expulsione. Tertio: quia alias liceret feminæ expertæ periculum mortis grauissimum sibi ex partu imminere, potionem sumere, qua conceptionem impediat, abortiaturve ante animationem. Similiterque liceret feminæ nuptæ, aut virgini fornicanti, idem efficere, quando nullo alio quæsito medio sibi consulere possent, ne crimine detecto, famæ, vitæque iacturam facerent. Nec refert, si dicas in hoc euentu periculum ab extrinseco, & culpa patientis prouenire. Tum, quia in priori casu ab intrinseco prouenit, & si ea femina ex viro concepisset, omnis culpæ expers fuit. Tum etiam: quia nil refert quo damno præsentaneo consulatur, siue ab extrinseco, culpatè ne, an inculpatè immineat. Sicut non minus mihi fas est amputare meum pedem, vt à morte incolumis euadam, quando culpa mea compedibus vinctus ab hoste teneor, vt interficiat, quam si morbo cogar.

9 Ceterum deceptus est manifeste Nauarra, dicens eam esse omnium concordem sententiam, cum contraria manifeste sit communis, nullumq; inuenerim dissentientẽ.

næ, cui medentur, desiderantur. Quia ex officio eis incũbit, illi consulere.

16 At femina ipsa, cum iure suo ob prolis bonum cedere possit, licitè valet ab eis medicamentis abstinere, quo abortum vitet, bonoque prolis consulat. Si enim iuxta receptissimam sententiam, potens vitam tueri interfecto reo aggrediente, ad id non obligatur, sed potest vitam propriam postponere, a fortiori id licebit matri, quo fœtus innocentis vitam tueatur. Atq. ita sentit Corduba lib. 1. q. 38. in fine.

17 In vnico autem casu peccarent lethaliter contra charitatem, & prægnans ea medicamenta assumens, & medicus, ac obstetrix ea applicantes, nimirum, vbi spes probabilissima a peritis medicis conciperetur, fore vt matre ab ijs medicamentis abstinente, cum vitæ tamen propriæ periculo, fœtus in lucem prodiret, vt baptizari possit ea autẽ assumente, periret fœtus baptismate minimè recepto: quia ordo charitatis quemcunque astringit ad præferendam vitam spiritualem proximi extremè indigentis, qualis est infans non baptizatus, propriæ corporeæ. Quare rectè docuit Armil. verb. defensio. num 3. clericum baptisma puero conferentem, inuasum ab hoste, effugere non posse gratia vitæ tuendæ, si puer absque baptismate obiturus sit. Ita Nauarra lib. 2. de restit. c. 3. difficultate 2 de indirectè occidente, in noua editione, nu. 134. Existimo tamen casum hunc rarissimum esse, ac moraliter impossibilem. Matris enim morbo laborantis lethali, corrupti humores, alimentum quo puer nutriendus est, ita inficiunt, vt penè miraculum sit matre pereunte fœtum incolumem euadere.

18 Ceterum quamuis concesserim licere vti medicamentis ex se salutiferis cum fœtus periculo: ac vbi æque ordinantur ad matris salutem, ac ad fœtui nocendum, eiusque aborsum: Corduba summa qu. 173. dict. 2. Ludou. Lopez, 1. p. instructorij, cap. 63. §. sed in casu dubio. Manuel 1. to. summæ, c. 5. concl. 3. num. 3. Vega 1. tomo summæ cap. 5. casu 3. negant licitum esse prægnanti eis vti ad vitã propriam tuendam necessarijs, medicoque ea applicare. Sed cui innitantur fundamento, nec ipsi explicant, nec ego assequi possum. Atque ideo credo licere: quia potius ius habet mater ad vitam propriam, quam fœtus ipse (vt probaui, num. 14.) & fatetur ipse Corduba cur ergo, vbi medicina æque tendit ad matris salutem, ac ad aborsus necem, præferenda est fœtus incolumitas vitæ matris, vt propter illam cum huius dispendio applicanda non sit? Idque magis confirmatur, ex eo, quod matre obeunte penè miracula erit fœtus euasio, vt nu. præced. dicebam: at fieri potest vtriusque vitam salutari eo medicamento sumpto. Adde principale intentum, quod (vt num. 14. dicebam) attendendum est ad malitiam actus, bonitatemue discutienda, non esse fœtus aborsum, sed matris vitam: Quod si medicamentum suapte natura æque tendit ad vtrumq. præponderat materna vita vna cum principali agentis intentione, quæ tantum abest, vt aborsum amet, vt potius ab illo abhorreat, solumque ad saluti maternæ consulendum dirigatur.

19 Tandem vbi medicamentum prorsus anceps est, num auxilium, an mortem potius sit illaturum, quamuis regulariter sit nefas capitale medium illud experiri: vt rectè docet Sylu. verb. medicus, q. 4. At vbi salus infirmi omnino desperata est, & in nostro casu matris, ac fœtus, perituriq. sint, ac nullum aliud appareat auxilium: Cordu. summa q. 173. dicto 3. Ludou. Lopez, 1. part. instruct. cap. 63. §. sed quid si medicina Manuel 1. tomo summæ, ca. 5. conclus. 2. num. 2. Vega 1. tomo summæ, cap. 5. casu 3. negant licere illud applicare: at malè referunt pro se Syluestrũ, qui in hoc casu minimè loquitur: sed in eo, quem proximè explicaui: dicuntque hanc opinionem esse communẽ at oppositam esse valde probabilem. Ego autem omnino sum in oppositam sententiam: & credo licere id medicamentum applicare. Ducor, quia nocendi periculum modicum est, cum enim eo minime applicato nulla vitæ spes supersit, ad summum id damni inferret, vt mors aliquantulum anticipetur: proficiendi autem expectatio, si res feliciter cõtigerit, magna est, condonabitur enim vita omnino illius spe destituto. Et confirmatur: quis enim negabit licere, vbi mors certa imminet, fera inuadente, sese aliquam è loco altiori præcipitare, cum dubio mortis periculo? In priori enim casu mors certa est, in posteriori autem dubia, fierique potest, vt solo crure effracto, aliove vulnere inflicto, incolimis euadat. Adde inter duo mala quorum alterum necessario eligendum est, minus præferendum esse, ca. duo mala, & c. nerut, 13. dist. at minus multo malum est dubia mors aliquid spei salutis habens, cum solo periculo aliqualis anticipationis, quam omnino certa. Et ita hanc sententiam tuetur Adrianus 4. quæstio. de correct. fraterna, articul. 3. §. ex quo ad secundum partem, licet aliquantulum dubius: dicit enim forte licere. Eandem tenet Almain. vt referunt tacito loco Doctores contrarij. Imò credo in hoc euentu teneri medicum ea adhibere medicamenta: tum, quia tenetur minus malum ægroti eligere, vt proximè probabam, tum etiam, quia ex officio ei incumbit ea media ad salutem infirmi instaurandam apponere, quæ prudentia periti medici dictat, legesq. artis medicandi præscribunt: at in similibus euentibus docent satius esse, anceps auxilium experiri, quàm spe prorsus destitutum sinere infirmum perire. Vt rectè docet Cornelius Celsus de re medica, lib. 2. cap. 10. ad medium his verbis. *Si nullum aliud apparet auxilium, periturusque sit, qui laborat, nisi temeraria via fuerit adiutus, in hac re metus sit. Et tunc demum si exigetur, applicare. De quo dubitari in eiusmodi re non oportet. Satius est enim anceps auxilium experiri, quam nullum.* Tenetur ergo medicus ad id.

DISPVTATIO XXI.

Vtrum actus coniugalis vitietur ratione damni proli imminentis, vt si tempore menstrui feminei debitum petatur, reddaturve?

SVMMARIVM.

Quando menstruum est innaturale, licet petere, & reddere, & quot quæstiones disputandæ sint, nu. 1.

Quando est naturale referuntur variæ sententiæ circa debiti petitionem, a num. 2. vsque ad 6. Et sententia Authoris, num. 7.

Quid si coniuges credant fore, vt monstrum generetur, numero 8.

Quid, si vir fluxum feminis patiatur, nu. 9.

Soluuntur argumenta, num. 10.

Circa debiti redditionem, referuntur quinque sententiæ, à num. 11. vsque ad 15 Et sententia Authoris, num. 16.

Quid si credatur monstrum gignendum esse, num. 17.

Soluuntur argumenta, nu. 18.

1 AD circumstantiam damni prolis concipiendæ, aut iã conceptæ, quam pertractandam aggredimur, pertinet disputare, num tempore menstrui, imprægnationis, proximo post partum ante purificationem, ante fœtus ablationem, furoris, alterius, vel vtriusque coniugis licitus sit ac debitus coniugalis vsus. In præsenti disput. de menstrui tempore, in sequentibus autem, de reliquis agẽdum est. Et quidem quæstionem hanc opinionem varietas difficilem reddit, vix enim reperies Doctorem cum alio cõuenientem in omnibus. Curabo autem qua breuitate, & claritate potuero, ad certum numerum opiniones varias reducere. Atque vt clarius procedam, prius de petitione debiti, deinde de eiusdem redditione disputabo. Præmittendum autem est, vniuersos authores conuenire cum D. Tho. 4. dist. 32. q. vnica, art. 2. q. 2. corpore, vbi fluxus menstrui feminei præter naturam fuerit, nimirum, vbi præter communem feminarum consuetudinem, quasi continuò ex morbo aliquo acciderit, tunc licitum esse coniugalem vsum, nec ea de causa debitum negari iuste posse: quia tũc nullum proli damnum imminet, femina enim eo morbo oppressa, inepta est conceptioni. Adde cum is morbus diuturnus sit, & sæpe perpetuus, durissimum esse, coniuges ad diuturnam perpetuamque abstinentiam ab actu coniugali astringere.

Difficultas autem est, vbi menstruum est naturale, quod quibusdam tertio quoque mense feminis accidit, communiter autem singulis mensibus, & aliquibus frequentius, sicut alijs numquam, vt author est Plinius lib. 7. naturalis historiæ, capit. 15. & quidem circa debiti petitionem quinque sententias inuenio. Prima sententia ait culpam esse lethalem, eo tempore debitum petere. Ducitur primo, quia Leuitici 20. mortis pœna indicitur coniugibus, eo tempore coeuntibus. Quod si dicas cærimoniale fuisse, ac proinde extinctum in lege noua: fatebor id, prout impositum est id præceptum gratia corporalis immunditiæ vitandæ: at mortale fuit, obligatque nunc qua ratione ad vitandum prolis damnum, editũ est. Quod apertè probat illud Ezechielis 18. *Qui ad menstruatam non accesserit, & vxorem proximi sui non violauerit*. Vbi inter præcepta iuris naturæ computatur, & similiter is ac adulterinus prohibetur. Atque ita fatetur D. Hieronymus ibi, dicens rationem prohibitionis esse, quod eo tempore, cum sanguis femineus ex quo fœtus concipitur, infessus sit, hic vitium seminis trahat, ita vt leprosus, & elephantiacus ex hac conceptione nascatur: & subdit hæc, *præcipitur ergo viris, vt in suis quoque vxoribus certa concubitus norint tempora. Caueat ergo & vxor, ne forte è victa desiderio coeundi, illiciat virum: & maritus, ne vim faciat vxori, putans omni tempore subiectam sibi esse debere coniugij voluptatem*. Atque id esse præceptum morale, nunc obligans, fatentur etiam D. August. libro 3. de peccatorum meritis, cap. 12. tomo 7. & lib. 3. quæstionum in Leuiticum, cap. 64. tomo 4. vbi sic concludit: *Quæ in re non natura dantur, sed concipiendæ prolis noxiũ prohibetur*. Et D. Clemens Epistola ad Iulium, & Iulianum, aliosque discipulos, vbi sic ait: *Obseruet vnusquisque, ne menstruatæ mulieri misceatur, hoc enim & execrabile dicit lex domini*. Idemmet libro 9. recognitionum, id valde dissuadet, & D. Gregorius responsione 10. ad Augustinum, & refertur capit. fin. distinct. 5 *Et in consuetis menstruis detinentur viris suis vxores misceri prohibeantur*. vbi glo. verbo ablactetur, & Archid. ad finem, super Glossam 1. & Albericus, l. quæ bis, ff. de edil. edicto, dicunt id prohiberi ob prolis damnum, quæ varijs morbis affecta solet tunc concipi, & demum id præceptum esse morale, nec cassatum, fatetur etiam D. Tho. numer. præcedenti allegatus. Et qui plurima in huius concubitus detestationem, videre desiderat, consulat Tiraquell. l. 15. connubiali, num. 128 & sequentibus. Et confirmatur: quia cum principalis finis quem matrimonij institutio spectat, bonum prolis sit, quicunque matrimonii vsus illud impediens, est illicitus, qualis est tempore menstrui. Secundo, quia ideo fornicatio est intrinsecè ac lethaliter mala, quod sit in damnum educationis prolis: ergo a fortiori concubitus tempore menstrui eadem malitia afficietur, qui damnum proli in se ipsa infert, cum esse prolis bonæ educationi præponderet. Tertio, quia nefas esset, cum notabili damno proprio debitum exigere, vbi morbus ille temporalis est: ergo & cum notabili prolis iactura; proximum enim sicut nosmetipsos, & maximè filios diligere, lex Diuina præscribit. Et confirmatur, quamuis enim vnicuique liceat iure suo vti, licet inde alteri damnum sequatur, dummodo id præter intentionem accidat, vt probat, l. 2. ff. de aqua pluuia arcenda, vbi Iurisconsultus decidit auertentem flumen, ne suo prædio noceat, nullius delicti reum esse, quamuis inde vicinus præter eius intentionem damnum sentiat: vtitur enim iure suo; ac proinde videatur idem dicendum de viro, qui vtitur iure suo, accedendo ad vxorem tempore menstrui, licet eo non intendente, detrimentum prolis sequatur. At re oculatius inspecta, est longè diuersa ratio: quia in casu illius legis, diuersa prorsus sunt iura, nec vnum alteri subordinatur, at in nostro, ius accessus ad vxorem, bono prolis subordinatur, illudque præ omnibus spectare debet. Et adhuc exẽplo illius legis retento, quis non diceret contra charitatem proximi, licet non aduersus iustitiam, eum delinquere, si paulisper expectans, posset, & iure suo vti, & graue proximi detrimentum vitare? at cum menstruus fluxus naturaliter accidens, paucis diebus duret, delinquet vtique coniunx, tunc vtens iure suo cum prolis detrimento, quod breui tempore expectato cauere posset. Atque ideo hanc sententiam sustinent ex Theologis, Alensis, secunda parte, quæstione 166. membro 2. in solutione ad 5. argument. quæ posteriori loco proponit. D. Bonauent. quarta distinctione 32. in expositione literæ, numero sexto, & artic. 3. quæstione prima. Scotus ead. d. quæstio. vnica, & ibi Thomas de Argentina, q. vnica, art. 1. Petrus de Tarantasia, art. 3. q. 3. Almai. q. vnica, ad finem, Guillelmus Vorrillong. q. vnica, art. 2. post 1. conclus. casu 5. Nicolaus de Orbellis, q. vnica, §. 5. Palacios disp. 1. folio 707. Petrus de Soto libro de instit. sacerd. lectio. 10. de differentijs peccatorum, §. quia tamen in multis, in fine. Idem lectio. 16. de matrimon. §. sunt etiam præter hæc, quamuis in hoc posteriori loco non omnino id definiat, at multo magis in id propendet Hugo in cap. 15. Leuitici, ad finem, super illud. *Mulier quæ redeunte*. Nider summa præcepto 6. cap. 4. ad finem, vers. octauo cum quis accedit. Alexand. in suo Enchiridio 2. par. præcepto 6. vbi de coniugali debito, §. si scienter. Angles Floribus, 1. p. de matrim. q 6. de soluẽdo debito, art. 1. diffic. 2. Cañedo summa sacramentorum, de matrim. c. 8. numero 74. in Commento. Et ex Iurisperitis, Anton. rubrica de Sponsalibus, num. 14. & ibi Alex. de Neuo, num. 21. Dominicus, c. fina. d. 5. ad finem, versic. alia est opinio. Raynerius 2. part. summæ, tit. de matrimonio, c. 12. Ioannes de Fribur. summa confessorum, libro 4. tit. 2. q. 46. Monaldus summa, tractatu de matrim. titul. de effectibus matrimonij, vers. item est alius effectus. Rosel. verb. debitum, num. 10. vbi Ang. num. 32. Tabiena matrimonium 3. quæst. 6. numer. 7. & hæc opinio est valde probabilis. Temperatur tamen hæc sententia, vt intelligatur, nisi adsit incontinentiæ periculum in alterutro coniuge, cui aliunde efficacius consuli nequit, tunc enim ait Alensis, minui culpæ quantitatem, & Ang. non esse mortale. Sed melius Palacios, nec venialem culpam agnoscit. Secundo si probabiliter sequi nequeat generatio, ratione senectutis, aut sterilitatis, tunc non est mortale, sic Angel. & Tabiena addens esse veniale. Tertio hinc Palacios infert esse mortale, si accessus habeatur, quando menstrua purgatio fluit sua copia, aut non longè distat ab illis: quia tunc imminet prædictum soboli periculum: eo quod tunc sit copia mali humoris menstrui. Dubitat autem, num sit mortale, quando longè distat ab illa, vt si purgatio moram traxerit vsque ad septimum diem, & petatur quinto. Quoniam diminuto iam venenoso illo fluxu, non tam euidens est sobolis periculum. Quarto limitat idem Palacios d. disputat. 1. folio 710. nisi experta sit mulier ex eo coitu minimè concipi prolem infectam; tunc enim dicit vacare culpa coitum. Demum temperat Ang. si coniunx debitum exigens aduertat prædictum periculum, excusabitur enim, si non aduertat, & petat causa prolis, aut vitandæ incontinentiæ, secus si causa voluptatis captandæ, pendebit enim ex futuro euentu sit culpa mortalis, nec ne. Nam prole postmodum genita leprosa, & morbo infecta, culpa lethalis erit, secus autem, venialis. Sed hoc nescio qualiter sustineri valeat: quia qualitas culpæ ex causa data consurgens, ex meritis causæ, quæ volita fuit, & non ex futuro euentu omnino iam inuoluntario pendet.

3 Secunda sententia ait culpam esse petere: propter rationes, numero præcedenti adductas: qualis autem culpa sit, venialisne; an mortalis, subticet D. Thom. quarta distinct. 32. quæstione vnica, articulo secundo, quæstione secunda, in corpore, vbi Richard. articulo quarto, quæstione prima, Supplementum Gabriel. quæstione vnica, articulo secundo post 11. conclus. versicul. videtur ergo probabiliter dicendum. Cartus. quæstione prima, & in capitulo 15. Leuitici, post medium, quæstione prima. Mayron, quarta distinctione 35. quæst. vnica, Celaia, quarta distinctione 32. quæstione prima, argum. 2. Ledesma, secunda parte, quæstione 55. articulo primo, in fine, Metina libro primo, summæ, capit. 16. §. 13. folio 232. versiculo, *In tertio*. Et ex Iuris. glos. capitulo fin. verb. ablactetur, dist. 5 Astensis sum. 2. par. lib. 8. tit. 10. artic. 4. quæstione 5. Henric. ca. inquisit. num. 10. de sent. excom. Turrecrem. cap. si causa, in fi. 33. quæst. 5. Temperat Supplementum, vt intelligatur, si vir sciat æquè, vel magis probabiliter imminere proli periculum, & non timeat sibi de incontinentia, & similiter glossa limitat, nisi sit incontinentiæ periculum. Secundo temperat Celaia, nisi certa sit sterilitas vxoris.

Tertia

4 Tertia sententia sic distinguit, vir minimè reus est culpa mortalis, si tunc petat, quo incontinentiæ periculum vitet, quod aliter facile cauere nequit: quia potius propriæ spirituali saluti, quam corporali prolis concipiendæ consulere debet. Mulier autem semper lethaliter delinquit, si tunc exigat. Quoniam tempore menstrui non ita carnis illecebris vrgetur, quin facilè resistere valeat. Ita Syluest. verb. debitum, quæstio.6. Bartholomęus à Ledesma dubio 12. de pœnitentia, in interrogationibus circa 6. præceptum,

5 Quarta sententia docet solam culpam venialem esse, tunc exigere debitum. Et non esse mortalem, probatur; Quia totale fundamentum asserentium esse peccatũ mortale (vt vidimus, nu.2.) est prolis damnum inde cõsurgẽs id autem minime probat culpam mortalem: tum, quia est incertissimũ, non enim certum est fore, vt tunc vxor concipiat, imo oppositum est certius, fluxus enim menstrui valde obstat retentioni seminis in matrice, vbi conceptio facienda est. Quare teste Arist. libro 1. de generat. animalium, cap. 19. rara est eo tempore conceptio: tum etiam; quia cum proli melius sit esse cum tali morbo, quam non esse, & si tunc is coitus non haberetur, forsan postea non generaretur, aut non esset eadem: quia cum non entibus nulla est vnitas: conqueri nequit de damno sibi illato, imo maximo afficitur beneficio. Quare id damnum nõ tanti faciendum est, vt culpam lethalem constituat. Esse autem culpam venialem, probatur: Quia est quædam turpitudo, & inhonestas, cum tunc vacet feminea natura cõsuetæ purgationi, immundaq; sit mulier, & aliqualiter inepta commodè seminis retentioni, ac receptioni, atque ita minus cõueniens generationis fini. Adde aliquam esse incontinentiam, debitiq; ordinis peruersionem, non expectare tempus generationi aptius, maxime cum breui affuturum sit. Et ideo hanc sententiam tenent Palud.4. d. 31.q.3.art.2.nu.13.& d.33.q.1.art.3.num.13. D.Ant.3.p. tit.1.c.20.§.5.in fi. Abul.ca.5.Matth.q.245. Caie.2.2.quæst. 154.art.1.circa solutionem ad 4.vers.ad 3.dicitur, & sum. verb. matr. capit. vltim. vers.3. caput. Armil. verb. matrim. nu.68. Victor. sum. de matrimon. nu.276. Sotus, d.32.qu. vnic.art.2.ad 2. Ledesma 2.par.4.q.66.art.1.fol.525.§.sed an isti coniuges. Veracruz 3.par. specul. art.17. conclus.4. Gaeta repetit. ca. ad limina.30.q.4.§.4.nu.176. Henriq. lib. 11. de matr. ca.15.nu.7. Barthol. à Ledes. dub.71. de matr. §. de tempore autẽ menstruorum. Petrus de Ledes. de matrim.q.64.art.1.dub.3. Graf.p.1.decis.li.2.c.81.nu.19. Ludou. Lop.p.5. instructorij, c.84. §.penult. Manuel 1. tomo sum.2.edit.cap.243. num.17. Vega 1. tomo sum.c.78.casu 3.& videntur sentire Arm. verb. debitum coniugale, nu. 7.& ibi Emmanuel Sa, vers. tempore menstrui, vbi aiunt non esse mortale, petere debitum, licet subiiceant, sit veniale, nec ne. Temperant hanc sententiam Gaeta, & Manuel, nisi incontinentiæ periculum sit, tunc enim ab omni culpa excusant debiti petitionem: quamuis Lud. Lop. adhuc in hoc euentu dicat esse venialem. Secundo Ledes. ait, si constaret omnino feminam esse sterilem, aut grauidam quatuor iam menses, quando iam concipere nequit, esse probabile vacare culpa: at probabilius esse, adhuc inueniri culpam venialem: Quia satis est, vt in plurimũ ex eo cõcubitũ damnum sequi proli. Sicut fornicatio ob prolis damnum semper est interdicta, licet in aliquo particulari euentu proles sequi nequeat, aut eius educationi sufficienter consulatur.

6 Vltima sententia docet consilium esse, tempore menstrui à debiti petitione abstinere, ac proinde nullam esse culpam, tunc petere: quia raro damnum sequitur proli. & melius est ipsi sic esse, quam omnino non esse, vt dicebam numero præcedenti: coniugesque iure suo vtuntur, ac per accidens, & præter intentionem proli sequatur damnum, ait Glos. capit. si causa, verb. conceptus, 33. quæst.4. Castro de lege pœnali, libro 1. capit. vltimo. §. alia est in Leuitico, quamuis enim in principio tantum dicat non esse mortale exigere: at paulo inferius dicit non esse culpam, & tute posse exigi; atque rationes quibus innititur, id ita probant. Idem docent alij cum hoc temperamento, nempe, si coniunx bono fine ducatur ad debitum exigendum, vt gratia vitandi in se, vel in altero fornicationem, vel ne sit illi odio. Sic Nauar. summa, cap.16. numero 32. Matienzo, libro 5. recopil. tit. 1. rubrica, glossa 1. num.111. Viualdus candelabro sacram' 1.p. de matrim. nu.256. Philiarcus de officio sacerd. tomo 1.p.2.lib.4.c.19.§.5. peccat.

7 Ex his sententijs existimo has duas vltimas esse probabiliores. Atque ita dico ex se, & in plurimum culpam esse venialem, debitum eo tempore exigere. Nec ducor ad id ratione damni prolis, eius enim incertitudo, & raritas, quam numero 5. probaui, & experientia testatur, innumeri enim tempore menstrui coeunt, & rarissime perspicimus hæc damna in prole: & pariter melius ipsi ita gigni, esse, quam non gigni, vt d. numero quinto, explicui, arguunt ex hac parte nullam esse culpam. Sed ratio peccati venialis est turpitudo, & indecentia in eo coitu, vt numero quinto, probaui. Atque ita his rationibus amplector eam sententiam. Quare si aliqua ratio sit huic turpitudini præponderans, & actum honestans, vacabit culpa, vt docet vltima sententia: nempe, si ad vitandam in se, vel in alio fornicationem, vel ne coniux suo cõsortio odio sit, vel alia similis. Nec ab hac culpa eximet coniugis sterilitas, quamuis enim cessat damnum prolis, non tamen cessat ea turpitudo, & indecentia.

8 Hinc infero, in nullo euentu esse culpam mortalem, petere debitum tempore menstrui, quamuis coniuges credant fore, vt monstrum gignatur: quia verificatur melius esse prolis ita esse, quare de damno sibi illato conqueri non potest. Ita Palud.4. dist. 32. quæst.1. art.3. numero 13.& D. Anton.2.par. suæ summæ, titu.1.cap.20. §.5.& Nauar. Matienzo, Philiarcus, nu.6. allegati: Graffius, & Vega, quos, nume.5. retuli. Quamuis Supplemen. Gabrielis.4.d.32.quæst. vnica, art.2. post 11. concl. versic. videtur ergo. Sylu. verb. debitum quæst.9. Gaeta repet. capit. ad limin.30. quęst.1.§.4.num.178. Ledesm. & Bart. à Ledesm. num.5. relati, censeant esse culpam lethalem. Quia existimant culpam in hoc congressu consurgere ex prolis damno: excusant autem communiter à mortali, ratione incertitudinis damni (præter Syluest. qui distinxit, num.4. retuli.) Quare vbi periculum est certum, dicunt esse peccatum lethale. Cum vero ex hac parte non constituam culpam, sed ratione turpitudinis, & indecentiæ, quamuis damnum sit certum, existimo non esse mortale.

9 Si autem vir fluxum seminis patiatur, nulla ob id est culpa debitum exigere. Tum, quia perpetua, aut nimis diuturna est passio, durissimumque esset coniuges ad tam diuturnam abstinentiam astringere: tum etiam, quia semen illud est generationi ineptum, atque ita nullum damnum infertur proli. Ita sentiunt D. Thom. 4. d. 32. quæst. vnica, artic.2. quæstiuncula 2. ad 1. vbi Sotus quæst. vnica, art.2. ad 2. versic. & pariter ad illud Palacios disp.1.fol.710.

10 Ad argumenta numero secundo, proposita respondetur. Ad primum cum Castro, numero sexto allegato, id præceptum fuisse cæremoniale, quatenus prohibebat accessum septem diebus ob immunditiam, & horrorem, efficiebatque irregularem, & ineptum ad tangendum sacra, tunc accedentem. Iudiciale autem, quatenus imponebat pœnam mortis, & ita cessasse: dum dicunt autem sancti illud fuisse partim morale, & obligare in lege Euangelica ratione damni prolis, ait, vel intelligendos esse, dum parentes id prolis damnum intenderent; vel, vt non dicant debitum veræ obligationis, sed honestatis, & congruentiæ, quale debitum solent sæpe diuinum ius appellare. Atque ita dum D. Gregor. relatus, cap. fin. d.5. art. coniuges tempore menstrui arcendos esse à congressu: dicit gloss. verb. prohibentur, aliquos exponere, id est, dissuadentur. Et eadem glos. cap. si causa verb. conceptus 33. quæst.4. ait esse consilium. Vel 2. dic id præceptum in lege noua non obligare ad solam culpã venialem. Ad confirm. & cetera argumenta, cum suis confirmationibus, constat ex dictis, numero 5. & 7. vbi id non damnum, sed prolis beneficium esse probauimus, & esto damnum esset, eius incertitudinem, & raritatem excusare.

11 Hactenus de petitione debiti sermo habitus est circa redditionem autem, totidem inuenio opiniones; Prima ait esse mortale, reddere tempore menstrui naturalis. Ducitur; quia est mortale petere ratione damni prolis; ergo & reddere; quia damnum prolis vterque coniunx

coniux vitiare tenetur. Et quia vagus concubitus ideo est intrinsece malus: quia cedit in prolis detrimento. Si ergo tempore menstrui accessus fit in eiusdem damnum, erit intrinsece malus, ac proinde lethalis, tam in petente, quam in reddente. Ita docent Scotus, Guillel. Vorrillong. Angelus, Rosella, Angles, Cañedo, quos etiam 2. retuli, vbi & posui limitationes Angeli.

12 Secunda sententia docet culpam esse reddere: subticet autem, mortalis ne, an venialis sit. Ita glos. capit. fin. verb. ablactetur, d. 5. Anton. & Alex. de Neuo, num. 2. allegati. Turrec. allegatus, num. 3. & ex Theologis, quidam antiquiores (vt refert D. Thom. 4. distin. 32. quæst. vnica, art. 2. quæstiuncula 3. corpore,) & D. Bonauent. ibi. artic. 3. q. 1. dicit videri probabiliorem. Eandem tenent Bassolis ibi. quæst. vnica, artic. 3. Ricardus, Mayronis, Celaia, numero 3. allegati. Nicolaus de Nijsa super 4. sententiarum, tracta. 6. par. 3. de matrimon. q. 4 paulo ante argumẽtorum solutionem. Limitant Ant. & Alex. de Neuo, nisi adsit fornicationis periculum: tunc enim ait Ant. saltem non esse mortale reddere, & Alexand. de Neuo dicit, nec esse veniale. Secundo temperat Celaia, nisi certa sit vxoris sterilitas.

13 Tertia sententia ait, coniugem, minimè teneri reddere: vtrum autem licite possit, non meminit. Sic Almain. 4. distinct. 32. q. vnica ad fin. Ioan. de Friburgo sum. confessorum, lib. 4. tit. 2. q. 46. Vigner. lib. instit. cap. 16. §. 7. versi. decimo. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. numero 7. Tẽperant Ioãnes de Friburgo, & Henriquez, nisi coniux sentiat exigenti periculum fornicationis imminere. Addit Ioannes de Friburgo, posse coniugem licite reddere, quãuis non teneatur.

14 Quarta sententia ait licere coniugi reddere, si alter admonitus desistere nolit à petitione, non explicat autem num in eo euentu reddere teneatur. Qualis autem debeat esse admonitio, explicabo num. sequenti. Ita Raincrius, & Nicolaus de Orbelijs allegati, num. 2. Astensis, & Hugo ibi citati. Caiet. sum. verb. matri. ca. vlt. versic. 3. caput D. Ant. 3. par. tit. 1. capit. 20. §. fin. Maio. 4. d. 32. q. 2. argumen. 4. contra 3. conclus. Metina lib. 1. summæ, cap. 16. §. 13. fol. 232. vers. lo tercero. Ludou. Lopez. 1. p. instru. capit. 84. §. porro quia, & c. 82. paulo post principium. Temperat Maioris, nisi sit verisimile prolis damnũm. Et non facientes mentionem istius admonitionis, dicunt licere reddere bono fine Nauar. Matien. Philia. num. 6. allegati. Imo absq; nulla limitatione id asserunt Glossa, & Castro eod. nu. 6. relati. Thomas de Argentina. 4. distin. 32. q. vni. art. 1. Verac. Graffius, Vega, vbi, nu. 5. eos retuli.

15 Vltima sententia docet non tãtum licere, sed teneri debitum reddere, vbi vir admonitus non resipiscit: & hanc admonitionem tunc præmittendam, quando vxor probabiliter credit fore, vt prosit, nec tunc teneri suam passionem patefacere, ne odio habeatur, sed debere precibus non vrgentibus, ne fornicandi occasionem viro tribuat, eum auertere: vel aliquam occasionem prætendendo, vel si de eius prudentia spem probabilem concipiat, fore, vt eam odio non habeat, suam passionem detegendo. Quia coniux tenetur ex debito iustitiæ debitum reddere, nec videtur sufficiens excusandi ratio, damnum prolis, quod vel nullum, vel rarissimum, incertissimumque est. Ita D. Thom. 4. d. 32. quæst. vnica, artic. 2. quæstiuncula 3. corpore, vbi Palud. q. 1. artic. 3. numero 13. vbi Sotus, q. vnic. artic. 2. ad 2. Cartusianus, q. 1. & in cap. 15. Leuitici, post medium q. 2. Sylu. vers. debitum. q. 6. Ledesma 2. par. 4. q. 66. articu. 1. §. hæsitabis tamen. Nider. summ. præcepto 6. c. 4. vers. item menstruata. Alexander in suo Enchiridio 2. part. præcepto 6. vbi de debito coniugali, §. si mulier. Bartholomæus à Ledesma, Petrus à Ledesma, Manuel. allegati, nu. 5.

16 Mihi placet hæc vltima sententia, vt non solum liceat mulieri reddere, sed etiam teneatur: quia si exigere, quod omnino voluntarium est, vacat culpa, vbi iusta causa inducitur: vt diximus, numero 7. nedum reddere, ad quod lex iustitiæ obligat: quæ enim iustior causa excogitari potest, quam propriæ obligationi satisfaciendi? Et cum reddere liceat, tenebitur vtique: quia nulla iusta causa ab eo se onere eximendi subest, vt probaui numero præcedenti. Præterea: quia ad summum vir exigens delinquit venialiter, vbi autem sola venialis adest culpa in exactione, tenetur naturaliter coniux reddere: vt probaui hoc libro disput. 6. numer. 6. Nec credo admonitionem de qua egi, numero præcedenti, esse in præcepto. Durum enim videtur non existente damno prolis, ob quandam indecentiam venialem, quam ad summum vir admittit exigens, in eas vxorum angustias redigere, vt effingere debeat occasiones, quo se eximat: eo vel maximè, quod sæpe viri intelligent ex odio procedere, aut saltẽ ex amoris defectu, & cum sint ad fornicandum proni, in alias incontinentias labentur. Quare teneri tunc vxorem reddere non facta admonitionis mentione, docent Astensis 2. par. quæstio. 166. membro 3. in fine. D. Bonauent. 4. dist. 32. artic 3. quæst. 1. & in expositione literæ, numero 7. Petrus de Tarantasia ead. distin. art. 3. quæst. 3. & ibi Palacios disput. 1. fol. 707. Abulensis cap. 5. Matthæi q. 245. Henricus cap. inquisitioni. nu. 10. de sent. excom. Ledesma 2. p. 4. q. 55. art. 1. in fine. Gaeta repet. cap. ad limina 30. q. 1. §. 4. num. 180.

17 Exciperem tamen casum illum, qui moraliter est impossibilis, nimirum, si coniuges probabiliter existimarent monstrum ex eo concubitu gignendum, quamuis .n. cum vir non peccet mortaliter exigens, vt dixi, numer. 8. ac proinde possit vxor reddere: non existimo illam ad id teneri: quia detrimentum magnum vxoris est, filium tanto affectum morbo habere. Quis enim dolor æquabitur ei, quem mater perpetuo patietur præ oculis habens eam prolem? sicut vxor potest debitum reddere viro leproso, cum notabili infectionis periculo, non tamen ad id tenetur, vt dicemus hoc lib. disput. 24. num. 23.

18 Argumentum numer. 11. propositum constat ex dictis, num. 5. 7. & 10.

DISPVTATIO XXII.

Vtrum illicitus sit concubitus inter coniuges tempore, quo vxor est grauida, aut post partum, ante purificationem, aut ablactationem infantis?

S V M M A R I V M.

An sit mortale petere aut reddere, tempore prægnationis, si abortus periculum sit, nu. 1.

Proponuntur argumenta ad probandum esse mortale, etiam cessante eo periculo, nu. 2.

Non est mortale, num. 3.

Refertur opinio asserens esse veniale, petere, aut reddere, n. 4.

Non est veniale, sed sub præcepto reddere, nu. 5.

Nec petere, nu. 6.

Diluuntur argumenta, nu. 7.

Post partum, non est necessario expectandum purificationis tempus, nu. 8.

Num sit culpa ante purgationem, petere, aut reddere? Refertur duplex opinio, nu. 9. & 10.

Sententia Authoris. Et an alter coniux teneatur reddere, n. 11. & 12.

Refertur sniã damnans accessum, dum infans lactatur, n. 13.

Sententia Authoris, nu. 14.

Quid si femina prolem lactans sit pauper nec sit soluendo nutrici puerum lactatura, num sit peccatum petere, & teneatur reddere, nu. 15.

Soluuntur argumenta, nu. 16.

1 Triplex petitur difficultas breui dissoluenda. Prima de tempore prægnationis. Secunda de tempore post partum ante purificationem. Tertia de tempore, quo proles lactatur. Et quidem si tempore prægnationis sit abortus verisimile periculum vtendo actu coniugali, manifesta est lethalis culpa, petere, aut reddere: quia talis concubitus bono prolis aduersatur, quod maxime spectat coniugalis vsus, atque ita frustratur suo fine, perimiturq. innocens fœtus. Ita docent Ricard. quarta distin. 32. artic. 3. quæstio. 2. Henric. capit. inquisitioni, num. 8 de sent. excommunic. Astens. sum. 2. part. libro 8. tit. 10. art. 4. quæstio. 3. D. Anton. 3. part. titu. 1. capit. 20. § 4. Ros. verb. debit. num. 8. vbi Ange. num. 33. Sylua. quæst. 5. Tabien. mar-

matrimonio, 3.quæstione 5.§ 6.Abul. in cap. 5. in Matth. quæstione 245. Turrecrem. capit. si causa, nume. 133. qu. 4. Petrus de Ledesma, de matrim. quæst. 64. articul. 1. dub. 4. Qui addit pensandum esse hinc inde periculum aborsus fœtus, & ex altera parte incontinentiæ coniugum. Sed existimo nullum incontinentiæ periculum præponderare posse verisimili aborsus periculo, ita vt concubitus eo existente licitus reddatur. Quia illi incontinentiæ discrimini alijs vijs, & medijs consuli potest, absque fœtus dãno. Insuper aduertunt Angelus, Syluerius, & Tabiena, maius esse discrimen aborsus, circa conceptionis initium vtendo actu coniugali: quia licet teste Auicena matrix post conceptionem claudatur, at vehementi coitus delectatione irritata, aliquando aperitur, & materia nondum coagulata effunditur, dispergiturque. Et cum hoc periculo coire, licet damnum illud minimè intendatur, ait Tabiena esse mortale, sed verius Syl. & Angelus, dicunt non esse mortale: quia cum materia nondum sit formata, non tanti id damnum faciendum est, vt constituat lethalem culpam in dantibus operam rei licitæ, iureque suo vtentibus, nec illud intendentibus.

2 Quando autem cessat aborsus periculum, videtur adhuc lethale esse, vti actu cõiugali tempore prægnationis. Primò, quia D. Augustin. de bono coniugali, ca. 6. tom. 6. inter nimios excessus, hunc computat, ibi. *Sunt adeo incontinentes, vt coniugibus, nec grauidis parcant*, & D. Ambros. super 1. ad Corin. 7. & refertur, si causa. 33. quæst. 4. ait, *Ratio conceptus, & partus, iuxta legem cessare temporibus his debere demonstrant.* D. Hier. lib. 1. contra Iouinian. & refertur, cap. origo, 33. q. 4. ibi, *Qui dicunt se causa reipublicæ, & generis humani iungi, imitentur saltem pecudes, & postquam venter vxoris intumuerit, non perdant filios.* Vbi gl. verbo. non perdant, reddit rationem, eo quod frequenti concussione pereat partus, & D. Isidor. lib. 2. de summo bono, capit. 39. & refertur, capit. non solum, 32. quæstion. 7. tunc coeuntes capit. quasi pecoribus deteriores sint, quæ vbi conceperint, vltra non indulgent maribus copiam sui. Atque Tiraquel. l. 15. connub. nume. 141. & Hippocratis, & aliorum Medicorum sententia probat periculum esse aborsus, si ad mulierem, quæ recens concepit, vir accedat, & quam detestandum id sit, multis testimonijs vsque ad nume. 146. confirmat. Atque l. 9. connub. num. 85. probat multis adductis, inter animalia solum equam tempore prægnationis appetere concubitum. Secundo, quia talis concubitus videtur contra naturam, frustratur enim semen illud generationis fine, cum mulier dum grauida est, concipere nequeat.

3 Cæterum omnes conueniunt Doctores, minimè esse lethalem culpam, etiam exigere tunc debitum. Tum, quia nulla inuenitur prohibitio accessus in eo tempore, vt cõstabit ex solutionibus argumentorum, num. 7. proponendis. Tum etiam, quia matrimonium non solum est institutum in officium naturę, sed etiam in concupiscentię remedium: quòd minime præstaret, imò rete maximum, si tanto tempore coniugibus abstinendum esset. Atque ita docent omnes authores, num. 1. allegati, & allegandi, num. 4. & 5. & vltra illos D. Thom. 4. d. 31. in fi. in expositione literæ. Alber. Magnus, ibi, artic. 22. in solutio. ad 1. Cartusian. 4. d. 32. quæst. vnic. ad fin. Ioann. de Fribur. sum. confes. lib. 4. titu. 2. q. 44. Alexand. de Neuo, rub. de Sponsal. nu. 21. casu 3. Emmanuel Sa. Summa, verb. debitum coniugale, vers. nullus copulæ modus.

4 Verum autem sit venialis culpa, tunc exigere sub iudice est. Quidam enim opinantur venialem esse. Quod saltem probant testimonia Sanctorum, & rationes adductæ, nume. 2. Atque ita sentire videntur. D. Thom. Albertus Magnus, Richardus, Henricus, Alexander de Neuo, Rosella, Angelus, Syluestr. Cartusianus, Turrecrem. Ioannes de Friburgo, Tabiena, Emmanuel Sa. nume. 1. & 3. allegati, dum disputantes de copulæ huius qualitate, dixerunt eam non esse mortalem, quasi supponentes esse venialem. Et expresse tenent Alens. 2. par. q. 166. membro 2. ad 3. ex argumentis quæ posteriori loco proponit. Rain. 2. p. sum. tit. de matrim. q. 6. Palu. 4. d. 32. q. 3. artic. 3. nu. 12. Monal. sum. tract. de matrim. titu. de effectu matrimonij, vers. sed nunquid cognoscere. D. Ant. 3. p. titu. 1. c. 20. §. 4. Gerson. 2. par. in compendio Theologiæ, tractatu de sacramento coniugij, alphabeto 27. litera P, Astensis summa, 2. p. lib. 8. titu. 10. art. 4. q. 3. Gaeta. reper. cap. ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 176. Petrus de Soto lectio. 16. de matrimonio §. sunt etiam præter hæc Sotus 4. d. 31. q. vnica, art. 3. in fin. & ibi Palacios disput. 2. fol. 692. versicu. hæc sunt argumenta. Imo & Gerson ibi ait etiam reddere esse culpam venialem.

5 Primo tamen dico, absque dubio nullam esse culpam, reddere: quia reddendi obligatio lege iustitiæ præscripta, excusat ab incontinentia veniali, si quæ tunc esset in ea debiti exactione voluntaria, vt non sit in redditione necessaria. Atque ita docent Palud. Monaldus, numero præcedenti allegati. Ioannes de Friburgo, Cartusianus, Syluest. nu. eodem citatis. Imò tenetur coniunx reddere, quia nulla est iusta excusatio, & ad summum peccat exigens venialiter, vt diximus, numero tertio, quoties autẽ sola est venialis culpa in exigente, tenetur alter coniunx reddere, vt probauimus hoc lib. disputa. 6. numero sexto, Ita docent Alensis. 2. par. quæst. 166. membro. 3. in fi. Richardus, Astensis, Henricus, D. Anton. Rosell. Ang. Turrecremata, Gaeta, numero 180. quos numero præcedenti retuli.

6 Secundo dico, probabilius esse, nec culpam venialem in ea debiti exactione inueniri, quia nullam prohibitionem reperio, & vbi necessitas non cogit, multiplicare culpas non oportet, eo vel maxime, quod matrimonium laqueum inijceret, si hæc esset culpa venialis, cum enim magna temporis matrimonij parte vxor grauida sit, vel abstinendum esse coniugibus fere semper à debiti exactione, vel innumera essent venialia admittenda. Ita docent Glossa cap. si causa, 33. quæst. 4. verbo, cõceptus. Anton. rubrica de sponsalibus, numero 14. Abulen. capitu. 5. Matth. q. 243. Supplementum Gabrielis, 4. d. 32. q. vnica. articu. 2. post 11. conclu. Nicolaus de Orbellis ibi. quæst. vnica. §. 4. Alberic. rubrica de sponsalibus, C. numero 15. Hieronymus de Zanetinis in tract. de foro conscientiæ, & contentioso, numero 141. habetur tomo 3. tractatuum nouorum p. 2. Veracruz. 3. p. Spec. arti. 17. conclus. 3. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. gloss. 1. rubricæ, num. 110. Palacios, 4. d. 32. q. 1. fol. 708. vers. porro autem. Henriquez, lib. 11. de matrim. c. 15. num. 7. & videtur sentire Tiraqu. li. 15. connubiali, nume. 141. vbi ait non omnino interdici concubitum tempore impregnationis, sed ne modus, & temperantia excedatur.

7 Ad argumenta, nu. 2. proposita, dico ea omnia testimonia intelligenda esse, iuxta dicta, num. 1. vbi, nimirum, esse verisimile aborsus periculum, vel de consilio loqui. Nec obstat periculum, quod refert Tiraq. ibi allegatus, quia id contingit antequam materia sit formata, vt dicebam, numero primo, quod vt ibi probaui, non constituit culpam mortalem, eo vel maxime quod rarissime id accidere experimur, cum tamen crebro, & indiscriminatim viri ad vxores accedant. Ad secundum dic, non posse tunc fœtum concipi, minime prouenire ex natura, & modo concubitus, quod desideratur, vt is sit peccatum contra naturam, sed per accidens, quia femina est grauida.

8 De tempore post partum, manifestum est non teneri coniuges obseruare tempus purificationis lege antiqua, Leuitic. 12. præscriptum, nempe, vt mulier masculum pariens abstineret quadraginta diebus ab ingressu Ecclesiæ, feminam verò, octoginta, quo etiam tempore pariter videbatur vsus coniugij interdictus, quia durabat adhuc corporalis immunditia, donec eo transacto purificaretur; sed cum hoc preceptum ad cęrimonialia pertineret, iam extinctum est. Et sicut non tenetur mulier, eo tempore abstinere ab Ecclesię ingressu: vt dicitur, cap. vnic. de purificatione post partum, ita nec à coniugij vsu. Atque ita fatentur Richard. 4. d. 32. art. quarto, quęst. 1. vbi Palud. quęst. 1. artic. 3. nume. 12. Maioris, quęst. 2. argumento 4. contra 3. concl. Nicolaus de Orbellis, q. vnic. §. 6. Palacios disput. 1. fol. 711. Abulensis, cap. 5. Matthęi, quæst. 244. D. Ant. 3. par. tit. 1. cap. 20 §. Veracruz, 3. par. Specul. articu. 17. conclus. 3. Matienzo, lib 5. recopilat. tit. 1. glos. 1. rubricæ, numero 110. Grassus, 1. part. decisionum, lib. 2. capit. 82. num. 20.

9 Difficultas autem est, de tempore quo reuera durat immunditia illa corporalis post partum. Quidam asseuerant, tunc esse mortale, petere debitum, nec esse reddendum

dendum

dendum cessante fornicationis periculo. Probaturque testimonio D.Greg.respon.10.ad Augustinum,& refertur cap.fi.d.5.ibi: *Et nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent admisceri*. Ita Antonius rubrica de sponsalib.n.14.& ibi Alex.de Neuo,num.21.casu 1.

10 Alij vero sentiunt esse veniale, quia videtur quædam indecentia.Sic Palud. numer.8.allegatus, Tabiena matrimonium 3.q.7.§.8. Monaldus Summa, tract. de matrim. tit. de effectu matrimonij, vers. sed nunquid cognoscere. Idem cum hac moderatione, si recenter femina enixa sit, docent Sot 4.d.32.q.vni.art.2.in fi. Ludouicus Lopez 1.p. instru.c.83.§.porro tempore. Graff.nu.8. allegatus. Idem videntur sentire Dominicus c.fi. notabili.3.d.5. vbi ait eo tempore non debere coniuges conuenire. Et Abulensis quem num.8.retuli,ait enim non esse necessarium purificationis tempus expectare, sed aliquantulum,dum ab immunditijs mulier purificatur, & antea accedere ad illam non esse mortalem. Et Supplementum Gabrielis,4. dist. 34.q.vnica,art.2.post.11.conclus.vbi ait non teneri, tunc coniuges abstinere, si timent sibi incontinentiam, & mulierem reddere debere, si vir precibus inductus nolit desistere,& sit fornicationis periculum. Et Maioris,4.d.32. q.2. argument.4. contra 3. conclusionem, dicit enim non esse præceptum in lege noua expectandi aliud tempus, si mulier iam purgata sit. Atque fauent etiam Ioannes de Friburgo sum.confessorum,lib.4.tit.2.q.45.& Sylu.verb. debitum,quæst.4. vbi quamuis dicant textus prohibentes accessum, intelligi de consilio, subdunt tamen petentem non peccare mortaliter,atque ita sentire videntur peccare venialiter,& Henricus c.inquisitioni,num.9.de sententia excomm.vbi dixit textus loqui de consilio, & reddentem non peccare.

11 Sed probabilius existimo nullam esse culpam, tunc debitum exigere, sed textus loqui de consilio. Ducor ratione,num.6.proposita. Atque ita sentiunt Richard.4.d.32. art.4.q.1. vbi & Palacios disp.1. fol.711. Astensis summa 2.p.lib.8.tit.10.art.4.q.vltima.Ang.verb. debitum,nume. 34.vbi Rosell.nu.9.D.Anton.3.p.tit.1.c.20.§.4. Turrecr. cap.fin.nume.1.d.5.Henriquez lib.11.de matrim.c.15.nu. 7.Temperant bene Angelus,& Palacios,nisi ex eo concubitu grauis morbus feminæ immineret: nam tunc de culpa iudicandum esset iuxta morbi grauitatem,eiusque probabilitatem.Atque ita cum notabilis morbi aggrauatio timeretur, esset mortale, vt bene docent Palud.4.d.32.q.1. art.3.num.12.D.Ant.3.p.tit.1.c.20.§.4.Sylu.verb. debitũ, q.5.Margarita confessorum,6. præcepto,fol.87.& explicant Sylu.& Diuus Antoninus siue petat,siue reddat coniunx.

12 Nulla autem ex parte feminæ,tunc subest legitima excusatio, quin debitum teneatur reddere: Cum vir exigens,aut nõ peccet, aut saltem venialiter,vt in simili probaui,nume. 5. & docent Astensis,Diu. Antoninus,Rosell. numero præcedenti allegati.Sylu.verb.debitum,quæst.4. Quod intellige, nisi esset periculum grauis morbi in femina,tunc enim non teneretur,vt dicemus disp.24.n.2.

13 Demum de tempore quo mater sobolem lactat, quidã censent esse peccatum lethale, debitum petere. Probatur ex D.Gregorio responsione.10.ad Augustinum, & refertur c.fi. d. 5. ibi, *Ad eius vero concubitum vir accedere non debet,quousque qui gignitur,ablactetur*. Præterea, quia timor est nocumenti prolis: vnde Galenus lib.1.de sanitate tuenda, sic ait. *A venere omnino abstinendum esse quæcunque lac prabebit, moneo. Nam & menses veri consuetudine prouocantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quin etiam aliqua in vtero cõcipiunt,quæ alienius à puello adhuc lactente nihil est*. Et Plin.li.28. naturalis historiæ,cap.9.ad principium,sic ait: *Concipere nutrices exitiosum est*. Atque non tantum infanti lactenti,sed & fœtui qui in vtero est, id frequenter lethale est, vt Doctorum antiquorum medicorum testimonijs comprobat Tiraq. leg.15. connubiali,nume.139. & sequenti. Ideoque hanc sententiam tuentur Anton.in rubr. de Sponsal.n.14. & ibi Alexand. de Neuo,num.21.casu 2.& id non licere sed prohibitum esse d. c.fin.docent Dominicus ibi notabili 1. Tiraq.leg.15. connubiali.n.139.

14 Verum existimo nullam esse culpam minimè tunc à debiti exactione abstinere, quia damnum proli lactenti, quod sequitur, si ex eo concubitu proles concipiatur, caueri potest,si eo tempore nutrici lactãda tradatur, & cum parentes pauperes sunt,experientia compertum est eos, nulla obseruare tempora, quibus à concubitu abstineant, nec prolem nutrici lactandam committere, cum tamen id notabile damnum in prole non perspiciamus, & ob rẽ incertam, raramque durissimum esset iugum moraliter impossibile numeris coniugum imponere, vt simul in eodem lecto accubantes, biennio, quo infantis lactatio durat, abstineant: atque iterum cum mater perpẽrit, alio biennio: ac proinde matrimonium pauperibus non remedium concupiscentiæ,sed laqueus, ac causa multorum peccatorum esset. Quod si aliquod proli damnum non tanti momenti inferatur, non tenentur parentes medio tam difficili, ac moraliter impossibili, illi occurrere. Atque ideo solum esse consilium eo tempore non petere, docent Richardus, Astensis, Rosella, Turrecremata, citati, num.11.

15 Id tamen fateor cum Petro de Ledesma de matrimon. quæst.64.artic.1.dubio 4.excusari à reddendi debiti obligatione matrem lactantem prolem, ac ita pauperem, vt non sit soluendo nutrici lactaturæ, expertamque vbera exsiccari si concipiat, aut lac esse valde perniciosum proli.Non tamen damnarem virum exigentem. Quia ea esset causa iusta prolem exponendi, ne tamdiu abstinere cogatur,cum tanta difficultate, quin potius morali impossibilitate: aut alia via posset proli consulere,quærens virum pium,qui eam eleemosynam erogetisicut si mater obiret. At mater non teneretur tanto se damno,& periculo similem patiendi dolorem exponere,vt in simili dixi disputat. præcedenti,nu.17.

16 Ad argumenta numero 13.proposita dic. Ad primum id esse consilium. Ad secundum constat ex dictis,numero decimoquarto.

DISPVTATIO XXIII.

Vtrum tempore furoris, alterius, vel vtriusque coniugis, licitus sit actus coniugalis?

SVMMARIVM.

Coniugi non omnino mente destituto, sed fatuo est debitum reddendum, nu.1.

Idem, si in vna, vel altera speciali re mentis compos sit, numero 2.

Idem, si omnino sit amens, fruatur tamen lucidis interuallis, & tunc petat, nu 3.

Refertur opinio asserens reddendum esse petenti furoris tempore, nu 4

Si ambo coniuges, amentes sint est mortale eos coniungere, num 5.

Mortale est, habetq; easdem circumstantias, si quis solutos amentes coniungat, quas haberet ea copula si sui compotes essent, nu 6.

Si alter solus sit amens, an ex natura rei liceat copula inter coniuges? & quid, si periculum sit persona, aut abortus, aut seminandi extra, nu 7

Quid si vxor sit amens, vir autem sui compos, nu 8.

Quid, si è contra solus vir sit amens, num 9.

An coniunx sanus teneatur reddere debitum amenti petenti, num.10.

Quid si timor sit incontinentiæ, nu.11.

Quid, si vterque, aut alter coniunx sit ebrius, num licita, ac debita sit copula, nu.12.

Soluuntur argumenta, nu.13.

1 IN hac disputatione certum est, licitum esse coniugij vsum; vbi vel vterque, vel alter coniunx, non omnino mentem destitutus est, sed est fatuus, ac instar pueri, rationis vsum habens, quos vulgo, tantos, appellamus: tenerique alterum alteri debitum reddere, quia reuera vsu rationis, libertateque fruitur, & capax est meriti, ac culpæ. Ita Richardus 4.distinct.32. art.4. quæst.2. & ibi Supplementum Gabrielis, quæstione vnica, artic.2. post vndecimam conclusionem.

Idem

2 Idem dicendum est, si coniuges non omnino amentes sint, sed in vna, aut altera re, cum tamen circa matrimonium, & alia, sint sui compotes: quia hos matrimonij ineundi capaces esse probauimus, lib.1.disputatione 8.num. 23. nedum obligationis soluendi sibi debiti, vbi ea matrimonio iam contracto amentia accidit.

3 Idem asserere oportet, si amentes lucidis interuallis fruantur, & eo tempore lucidi interualli petant debitum. Quia tunc liberè, & actu humano petunt. Ita Richardus, & Supplementum, numer.1. allegati. Nicolaus de Orbellis, 4.d.32.quæst.vnic.§.10. Altens.summa 2.p.libro 8. titulo 10.articul.3. q.penulr. Bartholomæus a Ledesma diffic.49. de matrim. in fin. Existimo tamen, si lucida interualla essent rara, & probabile periculum versaretur perpetuæ amentiæ, atque ita defectus, educationis prolis,aut aborsus,iudicandum esse, ac distinguendum, sicut de perpetua amentia vnius,aut vtriusque coniugis,dicemus numer.5. & sequentibus: quia cum idem sit periculum idem iudicandum est.

4 Difficultas autem est, vbi amentia est totalis, & perfecta, nullisque intermissionibus gaudens? quidam asserunt teneri coniugem mentis compotem amenti exigenti reddere, nisi probabiliter timeat notabile propriæ personæ damnum. Probatur: quia amens retinet dominium corporis alterius coniugis, adestque finis matrimonij, cum ex eo concubitu possit æquè proles generari, ac si coniuges sani essent. Nec obstat, si obijcias, periculum esse ne proles fatua, amensque nascatur: quia melius est illi sic esse,quam nunquam esse. Et confirmatur, quia finis secundarius matrimonij, nempe, remedium concupiscentiæ, manet post furorem. Ideo hanc partem tuentur Angles verbo, debitum,numer.5.vbi Sylu. quæst.1.versiculo secunda est,in fine. Nauar.summa capit.16.Hispanè, nume.26. Latinè,num.27. Ledesma 2.p.4.q.60 art.3 §.an autem si vir. Corduba libro 3. quæstionarij, quæst.8. folio 186. column. 2. §. contra supradictam resolutionem. Veracruz 1.p. Speculi,artic.41.§.penulr. Palacios,4.d.32. disput.1. ad finem, casu 12.fol.712. Grassius, 1 p.decisionum,lib.2.c.83.nu.4. & clarè videntur tenere Abbas,c.2. nume.3.& ibi Alexander de Neuo,nume.3.de coniug. leprof. vbi aiunt, nullam infirmitatem quantumcunque grauem,licet superueniat dementia, præstare facultatem dissoluendi matrimonia,etiam quoad totum, & mutuam seruitutem. Et probant ex eo textu.

5 Prima tamen conclusio sit. Si ambo coniuges sint mentis impotes, separandi sunt, donec ad mentem redeant, & reus esset culpæ, qui eos ad copulam incitaret. Quia licet ipsi amentes minime delinquant defectu libertatis, at qui eos copularet, concurreret ad euidens prolis educandæ damnum, careret quippe parentibus qui eam educare,instruereque possent. Et confirmatur: quia propter simile prolis detrimentum, vagus concubitus est illicitus. Imo in hoc euentu magis destituta est proles, quam vbi concubitus est vagus. Ita docent Bartholomæus a Ledesma de matrimon.diffic.49. ad finem. Ludouicus Lopez, 2.par.instructorij, de matrimon. c.52. ad finem, vbi de impedimento furiæ. Petrus a Ledesma de matrimonio, quæst.58. articulo 3. dubio 2. vbi merito culpam hanc lethalem esse ait. Id enim probat ratio adducta.

6 Hinc infertur a fortiori; culpam lethalem admittere, qui duos amentes matrimonio inter se minime coniunctos, ad copulam incitaret: quia grauius esset prolis damnum, quam si mentis compotes essent. Ita Sotus 4. d. 34.quæst. vnica, artic.4.ad fin. versic. vtrum autem duos. Ledesma 2. part. 4. quæst.60. articulo 3. ad finem. Veracruz, 1.par.Speculi,art.41.in fine.Henriquez lib.11.de matrimon.cap.15. num.10.in fin. Petrus de Ledesma, de matrimon. quæst.58.articul.3. dubio 2.in solutione ad 3. Ludouicus Lopez, numero præcedenti allegatus, & 1.p. instructorij,capit.82.§ ad hæc furioso. Vnde merito infert Ledesma ead.quæstio.60.ar.3.in fine,teneri eos,cui amentium custodia demandata est, ne congrediantur: sicut tenentur curare, vt abstineant ab alijs malis inferendis. Non tamen is concubitus est contra naturam. Cum ex eo possit generatio sequi. Tenetur autem, qui eos ita copularet, fateri easdem circumstantias, quæ fatendæ essent, ea copula habita, inter personas mentis compotes. Quia talis circumstantia volita est a copulantibus istos amentes: at velle, vt aliquis ad consanguineam accedat,est peccatum incestus. Et confirmatur: quia suadens cuiquam accessum ad coniugatam,ignaro coniugij, reus est adulterij: quia re vera is concubitus ea affectus est circumstantia, non ignorata à suadente, quamuis accedens,ab ea excusetur ratione ignorantiæ.

7 Secunda conclusio. Si alter coniunx solus sit amens, ex natura rei est licitus concubitus: quia est verum matrimonium, nec proli detrimentum sequitur, habet enim alterum parentem rationis compotem à quo educetur. Vnde si non sit periculum aborsus, aut damni notabilis coniugis sani, nulla erit culpa. Ita Sotus, 4 d.34.q.vnica, art.4.ad finem corporis,versic.circa primam partem. Bartholomæus a Ledesma, & Petrus a Ledesma, Ludouicus López relati numero 5. Henriquez, lib.11. de matrimon. c.15.nu.10 & nu.4. Angles floribus, 1.part.de matrimon. q.8. de impedimentis matrimonij, in fin. Emmanuel Sa, summa,verb.debitum coniugale, versic. coniugi amenti. Quod si solum sit periculum,vt amens seminet extra vas, credo adhuc licere copulam: quia coniunx sanus operam dat rei licitæ, & præter eius intentionem, ac per accidens euenit effusio illa, & si aliquando ita contingat ex amentis culpa,non semper ita eueniet,ac proinde non est interdicenda copula coniugi sano. Quod amplius constat ex dictis dispur.17.nu.2.Atque ita clarè videntur sentire Sotus, & Ludouicus Lopez, dicunt enim,non esse honestũ, vt coeat coniunx sanus cum furioso, præsertim vbi timor est, ne furiosus legitime seminet. Quare apertè sentiunt, tunc solum esse consilium abstinere.

8 Hinc deducitur, regulariter illicitum esse concubitum vbi vxor amens est, & vir mentis compos: quia probabilissimum subest periculum, fore, vt mulier insaniæ furore correpta, fœtum in vtero necet. Cessante autem tali periculo: siue quia ita sterilis est,vt nulla subsit spes concipiendi: siue quia mitis admodum est, nec furiosa, licitus est congressus. Quoniam ex se licitus erat: vt dixi numero præcedenti, ratione autem solius periculi reddebatur illicitus: quod in hoc euentu cessat. Sic Bartholomæus a Ledesma, & Petrus a Ledesma, numero quinto citati.

9 Secundo deducitur, si è contra vxor mentis compos sit, vir autem impos, licitum esse congressum, atque fas esse vxori furiosum incitare, vt secum coeat: quia tunc aborsus periculum cessat. Ita Sotus, Ludouicus Lopez, Bartholomæus a Ledesma, ac Petrus a Ledesma, numero septimo allegati.

10 Tertia conclusio. Multò probabilius est contra sententiam, numero quarto relatam, coniugem sanum non teneri per se,atque ex natura rei, debitum reddere amenti, quamuis nullum aborsus, aut damni coniugis periculum subsit.Et ratio est:quia illa debiti petitio non est actus humanus, atque perinde est, ac si vir in somnis peteret, cui non teneri vxorem annuere, quis dubitet? Et confirmatur: quia sicut vir amittit ob furorem ius ad suam, bonorumque administrationem, ita ad vsum matrimonij, ita vt exigens obliget. Hoc esse probabilissimum docet Victoria summa,de matrimon.num.287. & tenent Richardus, & Supplementum Gabriel, numero 1. allegati. Altensis,& Nicolaus de Orbellis, & Bartholomæus a Ledesma,vbi eos,nume.3.retuli Sotus 4.d 34 q.vnic artic.4. ad finem corporis, versic. ad aliud subinde. Henriquez libro 11 de matrimon.cap.4.num.6.iuncto commento,litera B, & cap.15.num.10.Ludouicus Lopez,1.p.instructorij,cap.82.§.ad hæc furioso, & 2.p.de matrim.ca.52.ad finem, vbi de impedimento furiæ. Emmanuel Sa, summa, verb. debitum coniugale, versic.coniugi amenti. Vega,1. p.summæ,cap.78. casu 12.

11 Dixi autem, per se, & ex natura rei non teneri; quia si periculum esset in coniuge furioso, negato sibi debito, accessus ad aliam, vel effusionis seminis,teneretur per accidens ratione cauendi hoc periculum, coniunx sanus illi reddere. Sic Victoria, Sotus, Ludouicus Lopez eodem c.82.§. ad hæc furioso, Henriquez eo.c.4.numer.5.iuncto commento,liter. B Barthol.a Ledesma Vega,nume.præcedenti allegati. Sed quamuis hi Doctores indistinctè loquantur de coniuge. Melius Ludouicus Lopez, 2.p. instruct. de matrimonio, capite 52. ad finem, vbi de impedimento

dimento furiæ, id asseruit de femina, quæ rationis compos est. Nam si ea esset amens, quamuis id incontinentiæ periculum adesset in illa, credo non teneri virum sanum ei reddere, nisi aborsus periculum cessasset: iuxta dicta, num. 8. præponderat enim aborsus periculum.

12 Ex dictis infertur, quid de coniuge ebrio, ac subinde rationis vsu priuato dicendum sit. Non enim tenetur per se, & ex natura rei coniunx sui compos ei debitum reddere. Quia non petit actu libero, & humano, sicut nec amens: atque ita eadem est ratio. Ita Sotus, & Ludouicus Lopez eod. capitul. 52. vbi de impedimento furiæ, numero præcedenti allegati. Henriquez libro vndecimo, de matrimonio, capite decimoquinto, numero 10. Quamuis Ledesma, & Veracruz, numero quarto allegati dicant teneri: sed loquuntur consequenter ad suam sententiam: cum idem sentiant de amente, vt eodem numero quarto diximus. At per accidens dicunt bene prædicti doctores teneri reddere, ratione periculi incontinentiæ in ebrio, si forsan adesset. Nec vter coniugum ebrius sit, distinguo, sicut distinxi numero præcedenti in amentibus. Quia cum ebrietas cito transeat, non est illud periculum aborsus. Quare licet vterque coniux ebrius esset, liceret concubitus inter illos. Cuius contrarium diximus num. 5. in amentibus, imo quando sola femina est amens: id diximus numero octauo. Quia etiam in ebrijs cessat damnum prolis educandæ. Cum enim breui ad se redeant, non destituitur proles parentibus, qui ipsam educant.

13 Ad argumenta, numero quarto proposita constat ex dictis, numero decimo, & vndecimo, non enim ad obligationem debiti persoluendi satis est dominium corporum, sed vltra illud desideratur vt actu humano, & libero petatur. Et quando esset incontinentiæ periculum, tenetur alter reddere per accidens, ratione illius.

DISPVTATIO XXIV.

Vtrum cum propriæ salutis detrimento, teneantur coniuges debitum sibi reddere. Vt si alteruter lepra, aliove morbo contagioso infectus sit?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones sunt disputandæ num. 1.
Non tenetur coniunx reddere cum notabili salutis suæ detrimento num. 2.
Quid si febri, aliove dolore laboret: aut vulneratus sit, nu 3.
Quid de tempore proximo post prandium, num 4
Quid, in balneis, vel cum coniunx proximè a balneis recessit, num 5.
Quid, de frequenti coitu num. 6.
Quid si vir sit fur incorrigibilis, & sit timor, damni inferendi vxori, num 7.
An sit mortale reddere cum notabili propriæ salutis detrimento, num 8.
Non tenetur coniunx reddere cum detrimento salutis petentis, num 9
Peccat mortaliter tunc reddendo, num 10
Quid si ea copula ad bonum commune desideretur, vt ad regni tranquillitatem, num. 11.
Quid si timeatur in altero coniuge periculum incontinentiæ, num 12.
Quid, si infirmitas sit habitualis? remissiue, num. 13.
An coniunx sanus teneatur leproso reddere, cum propriæ infectionis periculo? proponitur textus ansam dubitandi præbens, num. 14
Refertur duplex sententia num 15. & 16.
Non tenetur reddere cum eo periculo. Et quid, si ex frequenti, non autem ex vno, vel altero coitu, id periculũ immineat, nume. 17
Idem est in morbo Gallico, & alijs contagiosis, nu 18.
Maius imminet periculum viro accedenti ad leprosam, quam è contra, & ita ille rarius tenetur reddere, quam hæc, num 19
Imminet infectionis periculum, si vxor leproso cõmixta sit, & ita vir ratione huius periculi nõ tenetur ei reddere, n. 20.
An horror accedentis sit sufficiens causa excusans, num 21.
An vbi lepra præcessit matrimonium, aliusve morbus contagiosus, teneatur sanus ad reddendum, & cohabitandum cum periculo propriæ infectionis, num 22.
An possit sanus reddere & cohabitare, cum eo periculo? Et an teneatur si adsit incontinentiæ periculum numer. 23. vbi etiam, an sano petenti teneatur leprosus reddere.
An possit, & teneatur coniunx reddere cessante propriæ periculo: si sobolis leprosæ nascituræ periculum subsist? Refertur quædam sententia, num 24.
Sententia Authoris, num. 25.
An coniunx, sanus teneatur habitare cum leproso? Referuntur duo textus, num. 26.
Proponitur duplex sententia, nu. 27 & 28. & sententia Authoris, num 29.
Tenetur coniunx sanus esse prope domum leprosi, & ad alia obsequia, nu. 30. vbi remissiuè, an possit habitare & an teneatur, vbi tempore initi matrimonij nouit lepram?
Apud quem coniugem filij esse debeant, vbi alter est leprosus, num 31.
Soluuntur argumenta, & conciliantur, c. 1. & 2 de coniug. leprof. nu 32. & ibi, quando sanus cogendus sit in foro externo habitare, & reddere.

1 QVæstio est difficilis, atque ideo vt clarè, ac distinctè in ea procedamus quadruplex est disputanda quæstio. Prima, an cum detrimento propriæ, alteriusve coniugis salutis, reddendum sit. Secunda an lepra, aliove contagioso morbo affecto coniugi, teneatur sanus cum detrimento infectionis reddere. Tertia, quid si id periculum cesset: adsit tamen periculum prolis leprosæ nasciturae. Quarta, an teneatur sanus cum leproso coniuge habitare?

2 Quæstio prima an cum propriæ salutis detrimento teneatur coniunx debitum reddere? Prima conclusio. Neuter coniunx tenetur alteri debitum reddere cum detrimẽto propriæ salutis. Conclusio est D. Thomæ 4. d. 32 quæstio. vnica, artic. 1 corpore, & ab omnibus admittitur. Probatque eam: quia rectus, & naturalis vsus matrimonij sequitur rectum ordinem naturæ. ordo postulat proprij indiuidui incolumitati prius consuli, quam prolis generationi. Semen enim quod generationis instrumentum est, conficit natura ex alimenti superfluo ordinati ad indiuidui conseruationem. Prouida enim natura prius per potentiam nutritiuam subuenit indiuiduo, & deinde quod ex nutrimento superest, administrat generatiuæ. Ergo vbi prolis generatio sequi non potest salua proprij indiuidui incolumitate, non petit rectus matrimon. vsus, illi vacari reddendo debitum. Et confirmatur: quia tum naturæ ordo petit, vt prius in se ipso quispiam perficiatur, quam alij suam perfectionem per generationem communicet: tum etiam ordo caritatis, quæ a se ipsa incipit, postulat prius propriæ indemnitati consuli, capit. non satis 86. distin. cap. nisi specialis, de vsu pallij. Secundo, quia cum tunc non vrgeat extrema necessitas propagandæ, aut conseruandæ speciei, sola inuenitur in ea debiti redditione, obligatio iustitiæ particularis spectantis priuatum coniugis petentis commodum, quæ cum graui debitoris nocumento minimè ligat, ne ordinatæ caritatis legi aduersetur. Intelligenda tamen est conclusio, vbi esset probabile periculum damni notabilis, si enim esset modicum, illi præponderat lex iustitiæ ad debitum reddendum obligans. Ita docent Alexander de Neuo, cap. 2. num. 6. de coniug. leprosorum. Richardus, 4. d. 32. artic. 1. q. 1. in fine corporis, vbi Almain. quæst. vnic. Guillelmus Vorrillong, q. vnica, artic. 2. post primam propositionem, casu 2. Maioris, q. 1. argumento 1. contra 3. conclusionem. Supplementũ Gabriel. q. vnic. art. 2 in fin. Sotus, q. vnica, art. 1. concl 2. Gerson. 2. p. in regulis moralibus alphabeto 25. litera I, in fin. Altensis summa, 2. p. lib. 8. tit. 10. artic. 1. quæst 1. Ang. verb. debitum, num. 3. Caietan. summa verbo matrimonium, capite vltimo, §. primus est, versiculo, & satis rationabiliter. Armill. verbo debitum, numero tertio, & verbo matrimonium, numero sexagesimonono. Medina, capite de restitutione, quæstione decimanona, §. vltimo. Nauarrus summa, capite 16. Latine numero 25. Hispane numero 24. Ledesma 2. parte 4. quæstione sexagesimasexta, articulo primo, folio 524. colum. 4.

colum.4. sed in oppositum Nider summa, præcepto 6. capit.4. versic. quartus est. Pedraza summa, præcepto 6. §.18. Grassius, par.1. decisionum, lib 2. c.83. num 3. Vega 1. tomo, summa, cap.78. casu 2. Bartholomæus à Ledesma dubio 71. de matrim. concl.1. Manuel. 1. tomo summæ, 2. editione, c.243. num. 1.

3 Hinc deducitur coniugem febri laborantem, non teneri reddere, quia graue est damnum. Sic colligitur ex Paludan.4. dist.32. quæst.1. art.2. nume.7. vbi dicit coniugem infirmum non teneri reddere, & docent Sot.4. d.32. q. vnic. art.1. ad 2. & ibi Celaia quæst.1. argumento 2. Ledesma 2. par.4. quæst.66. art.1. fol.524. colum.3. §. hæsitabis tamen, versic. ad hoc respondet. Idem & bene docet Palu. si coniux sit vulneratus. Idem docet Sotus, si coniux alio morbo, aut dolore ad tẽpus vexetur. At hoc sanè intelligendum est, vbi copula vehemẽter noceret dolori illi. Quis enim dicet solum dentis molaris dolorem, aliũ ve similem, aut capitis, absque febri, excusare à debiti redditione? Quare scrupulosè satis loquutus est Cardin. capit. 2. in fi. de coniug. leprosorum, vbi quærens, nunquid coniux ethicus timens mortem ex debiti redditione sibi imminere, teneatur reddere? Respondet nõ teneri: si timor sit verisimilis. Sed absolutè dicendum est non teneri. Si enim sola febris excusat: nedum ethica febris, quæ tantũ periculi secum affert.

4 Secundo infertur post prandium nuper desumptum, sæpe excusari coniugem à reddẽdo debito: quia teste Vega de arte medendi, lib.2. cap.4. qui cibo nuper desumpto coierit, cruditatem patietur, aut ciborum corruptionem, nisi validus admodum fuerit, & is si multoties id seruauerit, manifestè lædetur. Et Palud.4. dist.32. quæst.1. art.2. numero 8. refert se à medico quodam didicisse, virum quendam in phtisim incidisse, quia solitus erat post prandium cognoscere vxorem.

5 Secundo infertur, in balneis, vel statim à belneis, non teneri coniugem reddere: quia graue affert periculum eo tempore copula. Ita D. Anton. 3. parte, titu. primo, cap. 20. §.10.

6 Tertio deducitur, non teneri coniugem alteri immoderatè, ac sæpius quam par est, petẽti, semper reddere: quia notabiliter vires extenuat, salutemque lædit frequentia copulæ, de quo diximus disput.2. numer.12. Non tamen est audiendus Præpositus, qui rubrica de Sponsal. nu.13. ait, immoderatum copulæ vsum cum vxore, esse lethalẽ: quia nec prolis generationi deseruit, nec incontinentiæ vitandæ necessarius est. At dicendum est ex hoc capite nunquam esse lethalem. Quoniam si vxor nondum concepit, tendit ad sobolis generationem, ac proinde licitus est. Si verò concepit, aut refertur ad voluptatem captandam, aut ad fornicationem cauendam, atque ita vel licitus est, vel ad summum venialis. Ita Abul. cap.5. Matth. quæst.236. Veracruz.3. p. Specul. art.16. Posset tamen esse mortalis, si vir aduertens notabile suæ saluti detrimentũ inde parari, ita frequenter coiret, iuxta ea quæ numero 8. dicemus.

7 Demum infertur, si vir sit fur incorrigibilis, atque ita vxor periculo exposita sit quotidie damni sibi per ministros iustitię inferendi, posse eam, viro deserto, aufugere, quo damnum illud caueat. Ita asserunt quidam, vt referunt dicentes esse probabile, Palud.4. d.32. q.1. art.2. num, 7. D. Anton.3. p. tit.1. c.20. §.10. de qua re dicam lib. sequẽti, disp.18. nu.21.

8 Secunda conclusio. Illicitum est viro reddere cum notabili suæ salutis detrimento, & similiter vxori: quia vitæ dominium minimè habent, atque ita curam moderatam illius tuendæ habere obligantur, nec illam graui discrimini exponendi, vbi vrgentior causa non cogit. Ita Sot.4. dist.32. quæst. vnic. art.1. concl.2. vbi Celaia. q.1, argumento 2. dicens esse graue peccatum. Ledesm. dicens fortè esse culpam lethalem, 2. p.4. quæst.66. art.1. fol.524. colum.4. §. sed in oppositum. Petrus de Soto, lect.16. de matrim. §. sunt etiam præter hęc, vbi docet ex genere suo esse hoc mortale. Atque clare sentiunt Caiet. summa, verb. matrimonium, cap. vltimo de peccatis in vsu matrimonij, versi.4. caput, & ibi Arm. num.68. vbi dicunt esse mortalem, vsum coniugij cum notabili damno proprio, & licet non explicent de redditione, at indistinctè loquũtur de actu coniugali. Quare existimo culpam hanc esse mortalem, nisi vel inaduertentia damni tanti, vel iusta alia causa excuset, vt incontinentiæ periculum, aut similis, iuxta dicenda, num.11. & duplici sequenti. Sicut culpæ lethalis reus esset, vtens cibis ratione excessus, aut eorum qualitatis, notabilitatis sibi nocentibus, ni damni inaduertentia excusaret.

9 Hinc infertur, vbi alteri coniugi constaret debiti redditi redditionem esse in graue salutis exigentis dispendium, minimè teneri reddere. Sicut nemo tenetur gladium domino petenti tradere, si illo se perimere velit. Ita Sotus 4. d.31. quæst. vnic. artic.3. Paulo post principium, versi. inter soluendum. Metina. capit. de restit. quæst.19. §. vltimo. Alexander in suo Enchiridio. 2. parte præcepto 6. vbi de debito coniugali. Angles floribus, 1. par. de matrim. quæst.6. de obligatione soluendi debitum, difficultate 1. Et constat ex dictis dispu.22. numer.11. vbi multis citatis diximus culpam esse accessum ad vxorem morbo ex partu laborantem, cum periculo aggrauationis morbi.

10 Imo peccaret mortaliter, tunc reddendo, nisi iusta aliqua causa, aut in aduertentia excusaret. Sicut si redderet in salutis propriæ notabile damnum, iuxta dicta nume. 8. Quia eadem prorsus est ratio. Atque ita sentiunt D. Anton.3. p. tit.1. cap.20. §.4. & Syl. verb. debitum, quæst.5. vbi dicunt mortale esse petere, aut reddere post partum, quando inde vxoris morbus notabiliter aggrauaretur. Idem Armilla verb. matrimonium, numer.67. vbi ait, esse mortalem vsum coniugij cum notabili damno corporis sui, vel alterius.

11 Sunt tamen prædicta omnia temperanda. Primo, nisi bonum commune totius vniuersi, siue regni, siue communitatis, ad sui conseruationem ea copula coniugum indigeat, tunc enim postposito priuato notabilis damni, aut vitæ iacturæ discrimine, tenerentur coniuges ad eã. Exẽplum sit de bono diuersi, si casus metaphysicus accideret, quo species humana deficeret, nisi hic coniuges matrimonio vterentur. De bono autem regni, casus est, si ad pacem, regnique tranquillitatem desideraretur proles habenda ex rege, cuius saluti notabiliter copula obesset. Quia bonum vniuersale priuato præponderat, sic Petrus à Ledesma de matrim. quæst.64. art.1. dubio 2. concl.4. & neminem inueni contradicentem.

12 Secundo temperant aliqui, nisi subsit graue periculum incontinentiæ in coniuge exigente, tunc enim tenetur alter reddere cum notabili suæ salutis corporalis detrimento, quia ordo charitatis petit, vt hæc saluti spirituali postponetur. Præterea, quia prælatus tanquam obligatus ex officio, & lege iustitiæ ad consulendum saluti spirituali ouium, tenetur ad id in graui earum necessitate, cum propriæ vitæ discrimine. At coniux tenetur ex iustitia prouidere coniugis incontinentiæ per actum coniugalem: cum matrimonium in concupiscentiæ remedium sit institutum, obligentque se coniuges per illud, iuxta suam institutionem. Atque ita docent Supplementum Gabrielis, 4. d.32. quæst. vnic. art.2. in fin. Petrus à Ledesma de matrim. quæst.64. artic. 1. dub.2. conclus. 3. Manuel. 1. tomo summæ, 2. editione, capit.243. numer, 2. in initio. Vega. 1. tomo Summæ, ca.78. casu 3. Ceterum quamuis existimem licere tunc, at coniugem teneri non approbo: quia prælatus ad consulendum ouibus tenetur omnino ex officio, nec aliud sibi incumbit ex munere sibi iniuncto. At coniux non se obligauit præcisè ad debitum reddendum, sed salua incolumitate personæ, seruatoque ordine naturæ, in cuius officium est principaliter matrimonium institutum: qui est, vt prius incolumitati propriæ consulatur. Vt numer.2. probauimus. Atque charitatis ordo postulat de necessitate præferri bonũ spirituale vitæ, vbi est extrema necessitas in patiente spirituale periculum, vel si est grauis: is qui subuenire debet, est prælatus. Qualis non est coniux, nec ea est extrema necessitas. Potest enim alijs medijs periculo illi incontinentiæ subueniri. Atque ita non teneri docet Maioris.4. dist.32. quęst. prima, argumento 1. contra 3. conclusionem, & colligo ex Petro de Soto lect. 16. de matrim. in fine, vbi ait coniugem sanum non teneri reddere leproso cum periculo proprię infectionis, at posse, vt

illius

illius infirmitati annuat, & licere asserit Henriq. libro 11. de matrim. c. 15. nu. 9.

13 Tertiò tempera, nisi morbus sit habitualis, vt lepra de quo nu. 23. dicemus.

14 Quæstio secunda. Num sanus coniux cum propriæ infectionis periculo teneatur debitum reddere leproso, aliove morbo contagioso laboranti? Quamuis in genere conueniant omnes coniugem liberum esse debiti redditione, vbi graue damnum probabiliter sibi timet: vt numero 2. diximus. At in casu lepræ dissentiunt propter capitulū 2. de coniug. leprosi. decidens leproso coniugi reddendum esse, ibi: *Quod si virum, siue vxorem, leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur est soluendum, cui præcepto nulla in hoc casu exceptio inuenitur.* Quare triplex sententia.

15 Prima sententia absolutè docet teneri sanum ad reddēdum coniugi leproso debitum. Quia textus d. capituli 2. id absolutè decidit, nec infectionis periculum imminet ex coniunctione momentanea ad copulā, qualis ex cohabitatione assidua possit oriri. Ita ex Theologis docent D. Thom. 4. dist. 32. quæst. vnic. artic. 1. ad 4. vbi D. Bona. art. 2. q. 1. num. 19. Richardus art. 4. q. 2. Cartusianus, quæst. 1. Nicolaus de Orbellis, quæst. vnic. § 9. Viguerius lib. inst. c. 16. §. 7. versic. 10. Maytonis 4. d. 35. quæst. vnic. Alexand. in suo Enchiridio 2. par. in 6. præcepto, vbi de debito coniugali, §. si pertinaciter. Nider summa, præcepto 6. cap. 4. versicul. ex supradictis. Et ex Iurisperitis, Goffredus summa, tit. de coniug. leprosor. nu. 1. & 2. Hostiensis c. 1. n. 5. de coniug. lepros. Astensis summa 2. par. li. 8. tit. 10. art. 3. q. 1. Ioannes de Friburgo summa confessorum, li. 2. tit. 2. q. 67. Monaldus summa, tractatu de matrimonio, tit. de coniugio leprosorum, in fine leg. 7. tit. 2. p. 4.

16 Secunda sententia docet teneri reddere sanum leproso, etiam si periculum infectionis adsit. Quia ad hoc se obligauit per contractum matrimonij. Ita Sotus, 4. d. 32. quæst. vnica, in fin. corporis, vbi Bassolis quæst. vnica, art. 3. Guillermus Vortillong. q. vnica, art. 2. post 1. concl. casu 5. in solutione ad 1.

17 Tertia sententia (cui omnino adhæreo) docet minime teneri, vbi iudicio medicorum, notabilis infectionis periculum immineret sano ex debiti redditione. Nec obuiat textus capituli 2. de coniug. lepros. intelligitur enim, vbi ea redditio non cedit in reddentis notabile damnum. Atque ita intelliguntur Diu. Thom. & reliqui Doctores citati numero 15. pro prima sententia, vt constat ex ratione qua eam probant: nempe, quia ex tam breui coniūctione non imminet infectionis periculum. Quare manifestè sentiunt eo imminenti cessare reddendi obligationem. Nec obest etiam ratio secundæ sententiæ allata numero præcendenti. Quia nullus se obligat per matrimonij contractum, ad reddendum, nisi salua indiuidui incolumitate: vt numero 2. probauimus. Atque rationes ibi adductæ apertè probant hanc sententiam. Illamque tuentur ex Thelogis, Durandus, 4. distinct. 32. quæst. 1. numero 8. vbi Maioris, quæst. 1. argumento 1. contra 3. conclus. Palud. quæst. 1. artic. 2. numero 7. Almain. quæst. vnic. Sot. quæst. vnica, art. 1. ad 2. Ouandus quæst. vnic. post 2. propositionem, Celaia. quæst. 1. argumento 2. Palacios disput. 1. fol. 704. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 10. ad finem, in 4. casu. Caietan. summa, verb. matrimonium, cap. vltimo, de peccatis in vsu matrimonij, vers. primus est. Victoria summ. de matrimonio, nume. 275. Medina, ca. de restitutione, q. 39. §. vltimo, Petrus de Soto, lect. 16. de matrim. §. sunt etiam præter hæc, Ledesma 2. part. 5. quæst. 66. artic. 1. fol. 524. colum. 3. Angles floribus, 1. part. de matrim. quæst 6. de obligatione soluendi debitum, artic. 1. diffic. 1. Pedraza summa, præcepto 6. §. 18. Henriquez lib. 11. de matrimon. c. 15. nu. 7. Manuel 1. tomo summæ 2. editione c. 243. num. 2. Bartholomæus a Ledesma dubio 71. de matrimonio, concl. 1. Petrus de Ledesma de matrim. q. 64. art. 1. dubio 2. conclus. 1. Ludouicus Lopez, 1. p. instruct. cap. 83. §. sed an viro leproso, & 2. par. de matrimon. capit. 56. statim in principio, Graffius, 1. par. decision. libro 2. cap. 83. num. 6. Cañedo summa sacramentorum, de matrim. cap. 8. num. 72. Emmanuel Sa, summa verb. debitum coniug. vers. excusat a reddendo. Vega 1. tomo summa, capitul. 78. casu 3. & ex Iurisperitis, Rosella, verb. leprosus, num. 2. vbi Angel. num. 2. Sylu. verb. debitum, quæst. 1. versic. secunda est, & verb. lepra, quæst. 3. Tabien. verb matrimonium 3. q. 6. §. 7. in fi. Armil. verb. debitum, num. 3. & verbo leprosi. num. 3 & verb. matrim. num. 69. Turrecrem ca. sciatis, 33. q. 4. art. 1. num. 2 casu 3. Nauar. summa, cap. 16. Hispanè, num. 24. Latinè, nu. 25. Gregor. Lopez leg. 7. verb. subdendo, titul. 2. p. 4. Caiet. repet in cap. ad limina, 30. qu. 1. § 4. num. 175. Obseruandum tamen est, si ex frequenti coitu timeatur infectio, non autem ex vno, vel altero, teneri coniugem semel, vel iterum reddere: non autem frequenter, Quia tota ratio cessationis præcepti redendi, est timor infectionis, ac proinde in tantum cessabit in quantum fuerit talis timor. Ita Palacios 4. distinct. 32. disput. 1. folio 705.

18 Idem prorsus est dicendum, si alter coniux morbo Gallico laboret, non enim tenetur coniux sanus cum periculo notabilis infectionis ei debitum soluere. Quia eadem est ratio ac de lepra. Ita Victoria de matrimonio numero 275. Sotus 4. d. 32. q. vnic. art. 1. ad 2. ver. imo vero, vbi Celaia, quæst. 1. argumento 2. Palacios disput. 1. fol. 705. ver. sed adhuc torquet. Henriquez lib. 11. de matr. c. 15. num. 7. Petrus de Ledesma de matrim. quæst 64. art. 1. dubio 2. Immo idem de quocunque morbo contagioso dicendum est, ob eandem rationem, Medina, C. de restit. quæst. 19. §. vltimo, Ledesma 2. par. 4. quæst. 66 art. 1. fol. 524. col. 3. Bartolomæus a Ledesma dubio 72. de matrim. conclus. 1. Armilla, verbo debitum, num 3. & verb. matrimonium, num 96.

19 Id tamen monuerim, certius infectionis periculum imminere viro accedenti ad mulierem lepra, aliove contagioso morbo infectam, quam mulieri sanæ accedenti ad virum infectum. Quia virile membrum calidæ, ac porosæ nimium complexionis est, quod vel facilis eius erectio testatur: quare facile ex leprosa feminæ matrice lepram attrahit, eaque inficitur. Matrix vero feminea est sicca, ac frigida: ideoque, aut minimo negotio leprosum expellit humorem, aut retentum consumit, non enim alia membra penetrat, obstante prædicta frigiditate, ac siccitate, nisi frequens sit coitus, ita ex medicorum testimonio asserunt, Durandus 4. distin. 32. quæst. 1. num 8. vbi Palud. quæst. 1. art. 2. num. 6. Maioris, quæst. 1. argumento 1. contra 3. concl. Sotus quæst. vnic. artic. 1. ad 2. versic. imò vero. Diu. Anton. 3. part. tit. 1. cap 20. § 10. ad fin. Tabie. matrimonium 3. quæst. § 7. in fin. Ledesma 2. par. 4 quæstio. 66. artic. 1 fol. 524. columna 3. Palacios 4. dist. 32. quæst. 1. folio 704. Bartholom. a Ledesma dubio 71 de matrimo. conclus. 1. Quare merito inferunt Duran. Palud. Sotus, Maioris, Bartholom. a Ledesma ibi, facilius excusandum esse virum a reddendo debito vxori leprosæ quàm è contra, vbi vxor est sana; vir autem leprosus. Nec inconueniens reputatur, dari imparitatem in hoc euentu: cum constet pares esse coniuges quoad debitum coniugale. Quoniam ea disparitas non ex matrimonij contractu sed ex causa extrinseca, nimirum, ex periculi inæqualitate proficiscitur. Sicut coniux innocens non tenetur adultero reddere, adulter vero tenetur innocenti, oriturque disparitas hæc ex causa matrimonio extrinseca, nempe, ex adulterio.

20 Similiter magnum infectionis periculum imminet viro, si ad vxorem a leproso cognitam accedat. Vt testantur Durandus, Maioris, Sotus, numero præcedenti allegati. Quare seclusa ratione adulterij, & quamuis ob illud nefas sit viro debitum negare in aliquibus euentibus, vt si ipse adulter quoque sit. At sæpe fas erit ratione periculi infectionis.

21 Grauius autem dubium est, an vbi infectionis periculum cessat, excuset a debito reddendo horror naturaliter consurgens ex accessu ad coniugem lepra, aut alio morbo horrorem inferrenti, vt Gallico, infectam? Et quidem vbi vxor eo morbo laboraret, tantusque horror esset in viro, vt virgam erigere, aptamque copulæ reddere minimè posset, manifestum est virum excusari: quia impossibilium nulla est obligatio, regula, impossibilium, ff. de regulis iuris, & regula, nemo potest, de regulis iuris, in sexto. Quare si vir non reddens excommunicetur ab Ecclesia: sicut coram Deo est immunis

munis, culpę, ita & excommunicationis erit. Sic Hostiens. c.2. in fi. de coniug. leprof. vbi Ioan. Andr. num. 4. Anton. num. 12. Abbas, num. 5. Alexan. de Neuo, num. 5. Henricus, num. 8. Propositus, num. 3. Anchar. c. 1. in fi. eod. titul. Rosel. verb. leprosus, num. 2. Sylu. verb. lepra, quæstione tertia: Gaeta repetitione capituli ad limina 30. quæstio. prima, § 4. numer. 180. vbi supponere videntur, non existente tanto horrore, quin virga erigi possit, accessusque sit possibilis, vel si vir leprosus sit, cum femina absque vllo motu reddat, horrorem non esse sufficientem excusationis causam. Quod in terminis proprijs docet Henricus eodem capitulo secundo, numero 3. docereque videntur aperte Sotus quarta distinct. 32. quæstione vnica, articulo primo, ad 3. versiculo imo vero, & Ledesma secunda parte, q. 66. artic. 1. col. 524. colum 3. §. hæsitabis tamen, vers. ad hoc respondet, vbi dicunt, c. 2. de coniugijs leprof. decidens leproso esse debitum reddendum, id velle, vt coniux sanus cessante infectionis periculo, ob horrorem non excusetur. Atque solum excipit Sotus, quem sequitur Ludouicus lopez, 1. p. instruct. c. 83. §. sed an viro, & 2. par. de matrim cap. 56. statim in principio, quando ingentissimus esset horror, vt si lepra esset Leonina, ita, vt membra computrescerent, & deciderentur. Ego vero non ita rigide cum coniugibus agendum existimo, sunt enim plerique ita ad nauseam propensi, vt ad instar mortis ab accessu ad coniugem leprosum abhorrerent: cogereq. illos ad copulam, esset difficillimum, ne moraliter impossibile dixerim, nec id ex eorum culpa, sed ex natura indita complexione proficiscitur. Quare licet censeam horrorem solum, communiter, ac regulariter non excusare: contrarium tamen de huiusmodi horrore iudico. Quod significare videtur Cardinal. c. 1. num 3. de coniug. leprof. vbi ait, non compelli coniugem ad debitum reddendum, quando ob lepram nimius horror insurgit.

22 Quidam vero casus excipiendus est, in quo quamuis probabile sit infectionis periculum, tenetur sanus leproso debitum reddere: is autem est, quando lepra matrimonium præcessit, nec ab altero coninge ignorata fuit: quia sciens, & prudens ad id per matrimonii contractum se astrinxit. Atque in ceteris etiam contractibus idem contingit, vitium enim rei si detegatur, non minus obligat, quam si vitio careret. Ita sentiunt Palac. 4. dist. 32. disput. fol. 703. vers. ceterum hęc exactio. Barthol. a Ledesm. dub. 71. de matr. post 1. conclus. §. sed solet oriri. Manuel, 1. to. summ. 2. edit. c. 243. nu. 2. in fin. Petrus a Ledesma de matrim. q. 64. art. 1. dub. 2. concl. 2. Vega 1. tomo sum. cap. 78. casu 3. Atque quamuis hi Doctores non explicent, num teneatur etiam coniux sanus leproso cohabitare in hoc euentu: at idem dicendum est, vt ex eorum fundamento colligitur: quia per matrimonii contractum, ad reddendum debitum, & ad mutuam habitationem se obligant coniuges, vnde Angles floribus 1. parte, de matrim. q. 6. de soluendo debito, artic. 1. diffic. 1. dicens sanum non teneri reddere leproso, & si lepra matrimonium pręcesserit, vbi infectionis est periculum: vel intelligendus est, vbi lepra ignorabatur: vel si intelligatur de lepra cognita, non est audiendus.

23 Quamuis autem sanus coniux non teneatur leproso debitum reddere, cum periculo notabilis infectionis: at si non curans de propria infectione ex contagione lepræ, aut morbi Gallici, vtatur matrimonio, cohabiteteque cum illo, opus meritorium exercet, si ex amore matrimonij id efficiat: quia in morbis diuturnis, & quasi habitualibus, nec ad mortem tendentibus, præponderat coniugalis amor, & vitatio periculi incontinentiæ in vtroque, aut saltem in altero coniuge, ferè semper contingens, illi, infectionis periculo. Ita Caietan. 2. 2. quæst. 154. articulo primo, circa solutionem ad 4. §. ad 3. dicitur Grassius prima parte decisionum, lib. 2. cap. 83. num. 6. Idemque videtur sentire Petrus de Soto, lect. 16. de matrimonio, fin. vbi ait leproso non teneri sanum reddere cum dicto periculo, at posse, vt eius infirmitati innuat. Hinc recte dixit Palacios quarta distinctio. 32. disputatione prima, ad finem, in solutione ad septimum teneri leprosum reddere sano coniugi cedenti iure suo, petentique cum dicto periculo. Potest enim illo iure cedere, & cum eo periculo vti matrimonio. Nec hoc contradicit ijs, quæ diximus, nu. 8. 9. & 10. vbi diximus petentem cum notabili propriæ salutis dispendio, peccare mortaliter, & similiter ei reddentem. Illud enim in morbis communibus nõ ita diuturnis, ad mortemque tendentibus accipiendum est. Potest enim mutuus amor, vitaque coniugalis conseruari, atque periculum illud caueri, dilata copula breui tẽpore, donec salus pristina coniugi restituatur: vel si tempus opportunum copulæ, nec nocens expectetur. Quare scite Caietanus proximè citatus dixit, non semper esse culpam, dum coniux postposito propriæ salutis dispendio petit debitum, & cohabitat. Vtrum autem sanus teneatur reddere leproso, ob vitandum incontinentiæ periculum? Diximus, num. 12.

24 Quæstio tertia. Vtrum possit, & teneatur coniux sanus leproso reddere, cessante propriæ infectionis periculo, si adsit probabile periculum, fore vt soboles nascatur leprosa? Quidam affirmant eum non teneri reddere: quia magis licet cuiquam proprijs, quam alienis detrimentis cedere: constat autem ex dictis, nu. 17. non teneri reddere cum proprio detrimento. Ita Metina, C. de restitutione, q. 19. §. vlt. Palac. 4. dist. 32. disp. 1. ad fin. fol. 712. casu 7. immo fol. 713. in solutione ad 5. ait, quamuis lepra sit perpetua, peccatum esse exigere cum prædicto sobolis periculo, ne excuset timor incontinentiæ: quia lex iustitiæ, charitatisque prohibet damnum alijs inferri, & maxime filiis.

25 At dicendum est teneri in eo euentu reddere. Quia proli tantum abest, vt irrogetur iniuria, quin potius maximo afficiatur beneficio, consequitur enim vitam ex eo concubitu, ac melius illi est leprosam existere, quam omnino non esse. Et hinc soluuntur rationes contrariæ. Quia coniugi sano simpliciter nocet reddere debitum cum notabili salutis detrimento. Cum enim habeat iam esse naturale, non potest non male se habere, si contagione illa inficiatur. At proli non simpliciter nocet, sed melius est. Quare hanc partem tuentur. D. Tho. 4. d. 32. qu. vnica, artic. 1. ad 4. vbi D. Bonauen. artic. 2. quæst. 1. numero 21. in solut. ad 2. Scotus, quæst. vnica, ad fin. corporis, versicul. respondeo quod. Richard. art. 4. ad 2. Durand. quæstio. 1. numero 10. in solutione ad 1. Palud. quæst. 1. articul. 2. numero 6. Sotus, quæst. vnica, art. 1. ad 2. versic. immo vero, Guillelmus Vorillon. quæst. vnica, artic. 2. post 1. conclusion. casu 5. in solut. ad 1. Celaia, quæst. 1. argumento 2. Astensis summa, 2. par. libro 8. tit. 10. artic. 3. quæst. 1. Diu. Anton. 3. par. tit. 1. capite 20. § 10. ad finem, in 4. casu. Rosella verb. leprosus, numero 2. Syluerius verb. debitum, quæst. 1. versic. secunda est. Viguer. lib. Instit. cap. 16. §. 7. vers. 10. & id licere, quamuis obligationem subticeant, docent etiam Ledesma 2. par. 4 quæstione 66. articulo primo, folio 525. columna 1. Petrus a Ledesma de matrimonio, quæstione 64. articulo 1. dubio 3. conclusio 1. Bartholomæus a Ledesma dubio 71. de matrimonio, §. sed solet oriri.

26 Quæstio quarta. Vtrum coniux sanus teneatur cum leproso habitare? Rationem dubitandi offerunt textus, c. 1. de coniug. leprof. & cap. 2. eod. tit. nam cap. 1. sic dicitur. *Mandamus quatenus vt vxores, viros, & viri vxores, qui lepra morbum incurrunt, sequantur, & eis coniugali affectione ministrent, solitis exhortationibus inducere non postponas. Si vero ad hoc induci non potuerint, eis arctius iniungas, vt vterque, altero viuente, continentiam seruet*, & c. 2. eodem tit. sic dicitur: *Quoniam nemini licet excepta causa fornicationis vxorem dimittere, constat quod siue mulier lepra percussa fuerit, seu alia graui infirmitate detenta, nõ est a viro propterea separanda, aut etiam dimittenda*. Vbi in priori capite denotatur id esse consilium: in posteriori autem id esse præceptum, vt sanus cum leproso coniuge habitet: nam ea verba. *Non est à viro separanda, aut etiam dimittenda*, constat non accipienda esse, de dimissione quoad debitum coniugale illi persoluendum: quia esset penitus superflua, & inutilis repetitio: cum statim in eo capite sermo fiat de debito reddendo, decidaturque soluendum esse coniugi leproso. At in Pontificis decretis nil esse superfluum, nec vnam syllabam, probauimus lib. 3. disp. 26. num. 6. Insuper in priori illo c. in vltimis illius verbis denotatur etiã esse preceptum: nam post verba proximè allegata, sic dicitur. *Quod si mandatum tuum seruare contempserint, vinculo excõmunicationis astringas.*

Id enim mandatum non potest referri, nisi vel ad continentiam seruandam, de qua proximè egerat textus: vel ad cohabitationem, de qua paulo ante. Ad continentiam autem seruandam constat referri non posse, vt bene aduertit, Glo.fin.eod.c.1. Quia continentia consuli potest, præcipi autem, minimè, ca.integritas, 32.qu.1.referuntur ergo verba illa mandati ad cohabitationem. Idemque videntur probare ea verba eiusdem ca.1.*coniugali affectione ministrent*. Id enim præstari nequit ablata cohabitatione. Idemq; videtur probari ex ca.si vxorem, 32.q.5. quod est ex D.Aug.de sermone Domini in monte, libro 1.c.33.ibi: *Si vxorem quis habeat sterilē, vel si quid aliud, siue morbis, laboribus, & doloribus confectam, & quicquid excepta fornicationis causa vehementer horribile excogitari potest pro societate, fideque sustineat*. Hæc ergo sunt quæ ancipitem reddunt quæstionem hanc.

27 Triplex est sententia. Prima docet absolutè non teneri cohabitare: quia ex assidua cohabitatione graue infectionis periculum sano coniugi imminet. Hanc tuentur ex Theologis, D.Thom.D.Bonau.Cartusianus, Ricarhardus, Nicolaus de Orbel.vbi eos, num.15. retuli. Scotus, nume.16.allegat. Maioris, Almain, Celaia, Sotus, Petrus de Soto, Ledesma Henriquez, Bartholomæus a Ledesma, Petrus a Ledesma, num.17.allegati Viguerius, Nider, relati, num.15.& ex Iurisperitis, glos.cap.si vxorem.32.quæst.5.in fi. Vincent.cap.1.de coniug.leprof.vbi Innoc.nu. vnico, super verb sequatur, & ibi Hostiens.nu.4.in fine, super verbo ministrent. Abbas, capite 2.num.5.de coniugio leprof. vbi Henric.in fine. Astensis summa 2.p.lib.8.tit.10. artic. 3.q.1.Rosella, verbo leprosus, nu.1. vbi Angel nu.2.Syluerius, verb.lepra, quæst.3. Ioannes de Friburgo summa confessorum, lib.4.tit.2.q.67.Tabiena matrimon.3. q.6.§.7.in fine. Pauci autem ex his Doctoribus explicant, num intelligant de cohabitatione in eadem domo, an in eodem lecto. Id tamen explicant Hostien.Henricus, Astensis, Innocen.Rosel.Angel.Sylu.Vincentius, dicentes nec teneri in eodem lecto, nec in eadem domo commorari, quod etiam clarè, significat, d.glos.fin.ait enim, vxorem taliter teneri ad sequendum virum leprosum, vt quandoque veniat ad ipsum, & quam citò soluerit debitum, recedat. Idem apertè significant Sotus, & Bartholom. a Ledesma, dicunt enim non teneri cohabitare, nec in eodem lecto dormire. Alij verò sentiunt non teneri in eodem lecto, bene tamen in eadem domo habitare. Sic videntur tenere glos.cap.1. verb. ministrent, de coniug. leprof. & ibi Anto.in fine, quærentes enim, nunquid coniux sanus teneatur habitare in eodem lecto, & in eadem domo, respōdent non debere ad lectum continuo compelli, sed sufficere leproso, si suo debito non fraudetur. Quare cum vtrumque rogauerint, & solam in eodem lecto habitationem negent, videntur sentire teneri in eadem domo habitare. Atque ita glossam intelligit Alexand.de Neuo, eo.cap.1. num.11.

28 Secunda sententia distinguit dicens, si coniux leprosus cohabitet cum alijs leprosis, non teneri coniugem sanum ad cohabitationem, secus si seorsum habitet in domo propria. Ita Goffredus summa, tit.de coniug.leprof.num.1.& 2.lex 7.tit.2.p.4.Monaldus summa, tract. de matr.titul. de coniugio lepr.in fine.

29 Tertia sententia ceteris probabilior, ait attendendum esse num ex cohabitatione immineat probabile notabilis infectionis periculum, nec ne, & illo imminenti, non teneri sanum cohabitare, secus verò teneri, sicut, num.17. diximus de debiti redditione: nec huic sententiæ aduersatur 1.relata, nu.27.quia innititur periculo habitationis. Et ratio est: quia per contractum matrimonij obligant se coniuges ad debitum reddendum, & cohabitandum, a qua obligatione eximit periculum grauis contagionis ex morbo alterius coniugis: ergo vbi id periculum non subest, obligatio non cessat. Ita sentiunt Durand.4.d.32.q.1 nu.8. vbi Palud.quæst.1.art.2.num.7. Alexander de Neuo, cap.1.num.11.de coniug.leprof.& ibi Præpos.num.4. D. Anton.3.par.tit.1.cap.20.§.10. ad finem. Armilla, verbo lepra, num.5. Nauar.summa, cap.16 Hispanè, num.24. Latinè, num.25. Emmanuel Sa, summa, verbo debitum coniugale, versiculo excusat a reddendo, & clarè significat Syl. verbo debitum, quæst.1.vers.2.est, vbi dicens sanum non teneri reddere, vbi est periculum, subiungit, nec in eo casu teneri cohabitare. Quare cum ex cohabitatione in eodem lecto semper sequatur id periculum, nunquam ad id tenetur. Circa cohabitationem autem in eadem domo, cōsulendi sunt medici, qui attenta complexione, & lepræ specie, alijsque circumstantijs, iudicabunt de infectionis periculo, vnde obligatio, aut deobligatio cohabitationis petatur iuxta dicta.

30 Duo tamen obseruanda sunt. Primum est, vbi sanus non tenetur cum leproso in eadem domo habitare, tenetur prope illam esse. Sic Hostiensis, Henricus, Astensis, num.27 allegati, & ratio est: quia ratione lepræ quamuis sanus coniux absoluatur a cohabitatione ratione periculi contagionis, at non absoluitur ab alijs obsequijs coniugi leproso exhibendis: vt bene docent Sylu. verbo lepra, q.3.vbi Armilla, nu.3.& constat ex cap.1.de coniug.lepros. ibi: *Et eis coniugali affectione ministrent*. Ergo oportet, vt sanus prope leprosi domum habitet, ne huic obligationi deficiat. Vtrum autem teneatur cohabitare, quando tempore contractus matrimonij cognita erat lepra? Dixi nu.22.& an possit habitare non obstante infectionis periculo. Dixi, nu.23.

31 Alterum est. Quando coniuges seorsum habitant propter morbum alterius contagiosum, proles apud sanum debet esse, quo a contagione incolumis euadat. Ita disponitur, l.regia 7.tit.2.par.4.vbi Greg.Lopez, verb *porque*, dicit id esse omnium. Idem docent Goffredus sum. tit. de coniug.leprof.in fi. Astensis summa 2.par.lib.8.tit.10. art. 3.quæst.1. Ioannes de Friburgo summa confessorum, libro 4.tit.2.quæst.68. Sylu. verbo lepra, quæst.3. vbi Armilla, num.3.

32 Ad textus adductos, num 26.respondent D. Bonauent. 4.d.32.artic.2.quæst.1.& ibi Richard.art.4.quæst.2.loqui de consilio tantum. At contrarium probaui, eod.num.26. & ideo melius est dicere, esse præceptum cohabitandi, sicut & reddendi, intelligi tamen vbi in neutro est infectionis periculum. Et repugnantiam, quæ est inter illos textus, sic conciliant Glos.d.cap.primo, verb.ministrent, & ibi Anton.numero 9. Astensis sum.2.par.lib.8.titul.10. articulo tertio, quæstione prima, vt dum alter textus significat coniugem exhortandum esse, intelligatur, vt præcedat exhortatio: & dum alter dicit cogendum, accipiatur, vbi præmissa monitio non prodest. Vel secundo, vt leproso tacente, monendus sit: eo verò reclamante cogendus. Ita glos.cap.si vxorem, initio, 32.q.5.Abbas, d.cap.1.in fin.& ibi Alexander de Neuo, num.11.Præpos. numero 4.

DISPVTATIO XXV.

Vtrum excusetur coniux a debito reddendo propter damnum rei familiaris, vt si plures habeat filios quam alere possit? aut propter vitandum notabile detrimentum, aut comparandum magnum lucrum? aut ob vitandam infamiam? vel ne concipiatur proles ex maculato sanguine? vel quia dubius est matrimonij valor; vel alter est certus de eius nullitate? aut lis pendet?

SVMMARIVM.

Quando sit licitum ex communi consensu abstinere, ne proles multiplicetur, nu.1.

Absque communi consensu non excusat regulariter a debiti redditione nolle multiplicare prolem, nu.2.

Quid si plures sint filij, quam ali possint, viuis, aut mortuis parentibus, nu 3.

An sit mortale negare debitum, ne filius ex maculato sanguine concipiatur, nu.4.

Num liceat negare, ad vitandū magnum detrimentum in[...]

nis

bonis fortunę, vel ad consequendum magnum commodum, vel vitandam infamiam, num. 5.

Quid si dubius sit valor matrimonij, vel inutilitas alteri certa, vel pendet lis? remissiuè, num. 6.

1 PRimo dico, nullam esse culpam, ex communi consensu abstinere coniuges à copula, ne prolem multiplicent, quam alendo non sunt: quia nulli irrogatur iniuria, si vterque coniux communi placito abstineat, & neuter tenetur ad copulam altero non petente. Nec ea voluntas non habendi plures filios, quam alere possunt, vitiosa est, vt diximus hoc libro 10. disput. 8. numero 10. Ita docent Palud. 4. dist. 31. quæst. 3. art. 2. numero 15. vbi Supplementum Gabrielis, quæst. vnica. artic. 2 post 8 conclus. corollario 4. Sotus, 4. dist. 32. quæst. vnica, art. 1. in fine corporis, versic. quid autem. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 6. Rosella, verb. debitum, num. 11. Nau. sum. c. 16. numer. 33. Palacios 4. d. 31. disput. 2. ad fin. Philiarcus de officio sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 4. c. 19. §. 3. peccat. Ludou. Lopez, 1. p. inst. c. 85. in initio. Graff. 1. p. decisionum, lib. 2. c. 83. nu. 5. Temperat hoc Philiarcus, nisi in altero coniuge sit incontinentiæ periculum. Sed Nauar. Graffius, & Ludouic. Lopez id intelligunt, quando alter coniux perspicit consortem ob verecundiam non petere verbo, sed tacitè satis opere petere. At non placet hic intellectus. Quamuis enim ea tacita petitio desideretur, vt alter coniux ex rigida iustitiæ lege teneatur annuere: non tamen, vt teneatur ex charitatis, & aliqualis iustitiæ præscripto, vt probauimus hoc libro 10. disput. 2. nu. 6. & 7. quare temperatio Philiarci est tenenda.

2 Secundo dico, non eximi coniugem à debiti redditione alteri coniugi petenti, gratia non multiplicandi prolem: quia cum sobolis generatio, humanæque speciei propagatio, sit primarius matrimonij finis, illudque honestet, fidei repugnat, vt exuberantior huius finis consequutio, eximat a debiti redditione, quę medium est ad illum comparandum. Sic Angel. verb. debitum, nu. 15. vbi Sylu. q. 8. Nau. sum. c. 16. Hispanè, nu. 24. Latinè, num. 25. Alexand. in suo Enchirid. 2. p. præcepto 6. vbi de debito coniugali, vers. si debitum negauit. Margarita confessorũ, 6. præcepto, vers. 8. in fine. fol. 88. Petrus a Ledesma de matrimon. quæst. 64. art. 1. diffic. vlt. concl. 1. Ludou. Lop. 1. p. instruct. c. 79. §. peccat etiam coniux. Graffius 1. p. decisionum, lib. 2. c. 83. num. 1. Atque merito dicit Angelus esse mortale, ob eam solam causam negare debitum. Quamuis contradicere videantur Sotus, numer. præcedenti relatus, & Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, c. 243. nu. 1. vbi dicunt non esse mortale negare debitum ob hanc causam, præsertim vbi pauperes essent parentes: atque ita sentire videntur id non esse mortale, etiam si parentibus facultates superant ad filios alendos.

3 Id tamen fatebor, nimirum, non esse mortale debitum ob eam causam negare, quando non est incontinentiæ periculum in altero coniuge, & parentes non sunt tot filios alendo: quia ab alijs iustitiæ debitis persoluendis excusat magna incommoditas, non enim cum magno suo incommodo tenetur quisquam restituere. Præterea, quia non tenetur coniux reddere, si timor probabilis adsit periculi, aut detrimenti prolis iam genitæ, quod tamen verisimile est alijs filijs iam natis, si adhuc proles multiplicetur, parentibus destitutis facultatibus quibus eos alant. Ita sentiunt Sotus, & Manuel numero præcedenti allegati. Ludouicus Lopez, 1. par. instructorij, capit. 80. paulo post principium. Emmanuel Sa, summa, verbo, debitum coniugale, §. penultimo. Petrus de Ledesma de matrim. quæstione 64. art. 1. ad finem. Imò nec venialis culpa erit in hoc euentu debitum negare. Quod rationes allatę probant, & clarè sentit Petrus de Ledesma ibi, ait enim nunquam concedi copiam ad debitum negandum, si modo suppeteret census ad liberos educandos, & instituendos. Qui addit, & bene, id accipiendum esse, quando parentum facultates non sunt ad alimẽta sufficientes, secus vbi eis præstandis sufficiunt, parentibus superstitibus quamuis ijs defunctis diuisæ inter tot liberos non sufficiant: quia satis est, vt parentes sufficienter prolem alant, dum viuunt, & post eorum obitum si facultates non sufficiant, prolis erit aliunde victum quærere.

4 Tertio dico, culpam esse mortalem, debitum negare, eo quod alter coniugum a Iudæis, aut Sarracenis originẽ ducat, ne proles ea macula afficiatur: quia cum matrimonium non sit ob eam causam irritum, verum ius acquiritur ad debitum coniugale. Sic Sotus, 4. dist. 32. q. vnica, artic. 1. ad fi. corporis, versic. quod si contra; Bartholomæus a Ledesma dub. 71. de matrimon. paulo post principium. Manuel 1. tomo sum. 2. editione, c. 243. num. 1. Graffius, p. 1. decisionum, lib. 2. c. 83. num. 8.

5 Vltimo dico, fas esse debitum negare, ad vitandum magnum in bonis fortunæ, aut famæ detrimentum, vel ad magnam in illis vtilitatem comparandam. Constat ex dictis hoc libro 10. disput. 4. num. 13. vbi probauimus ex his causis licere viro peregrè proficisci, quamuis vxor in ea absentia debito fraudetur. Sic Petrus a Ledesma de matrim. q. 64. art. 1. dub. vlt. concl. 2.

6 Verum autem quando dubitatur de valore matrim. liceat petere, & reddere? satis diximus lib. 2. disput. 41. & sequentibus, & quid, quando alteri coniugi constat de matrimonij nullitate? ibi, disput. 39. per totam, & aliquibus sequentibus, & quid, dum pendet lis de valore matrimonij? ibi, disput. 41. num. 50. & sequentibus.

DISPVTATIO XXVI.

Vtrũ ratione cognationis spiritualis post matrimonium inter coniuges ortę, ex eo quod alter alterius, aut communem filium baptizarit, aut in baptismo, vel confirmatione tenuerit, impediatur vsus matrimonij, quo ad petitionem, & redditionem.

SVMMARIVM.

Proponitur ordo seruandus, num. 1.

Parens in necessitate baptizans communem filium, aut alterius coniugis, non priuatur debiti petitione. Et qualis sit hac necessitas, num. 2. & idem, si baptizet vxorem.

Quid, si pater vbi alius deest sit filij communis, aut sua vxoris patrinus, num similiter possit adhuc petere debitũ, n. 3.

Quid, si pater filium teneat in necessitate, non tanquam susceptor, sed materialiter, nu. 4.

Num peccet parens fit patrinus filij, vel filij vxoris, vel ipsius vxoris, ipsesve baptizet, nu. 5.

An coniugi baptizanti, vel tenenti communem filium, vel alterius coniugis, interdicatur petitio debiti? Refertur opinio negans, num. 6. Contraria Authoris, nu. 7. vbi de tenente coniugem.

Quid, si malitiosè id fiat, ad defraudandum debito alterum coniugem, nu. 8.

Quid, si ignoranter, & si alter coniux conniueat in eo baptismo, consulatve, & si vterque baptizet, vel teneat in baptismo communem filium, & pleraque alia de cognatione hac, quoad debitum impediendum, remissiuè, nu. 9.

An dum coniux nequit exigere debitum, ob cognationem ortam, possit à cura domoque alterius coniugis expelli? remissiue, num. 10.

An tenens filium communem, aut alterius coniugis, in catechismo priuetur debiti exactione, nu. 11.

Soluuntur argumenta, nu. 12.

1 HActenus disputatum est de ijs circumstantijs, quæ reddunt actum coniugalem vitiosum, at non priuãt iure exigendi debitum. Iam eas aggredimur, quæ illo priuant. Hę autem sunt cognatio spiritualis, affinitas post matrimonium orta, & votum. (Nam de adulterio, & alijs criminibus, quæ simul ius diuortij concedunt, est habendus sermo toto libro sequenti.) In præsenti ergo, de cognatione spirituali disputatio habetur in sequentibus verò de affinitate, & voto.

2 Conueniunt autem omnes, coniugi in necessitate baptizanti filium communem, nimirum, suum, & alterius coniugis, quamuis inde inter ipsos oriatur cognatio spiritualis, quæ si matrimonium præcederet, ipsum dirimeret, minimè interdici petitionẽ debiti. Est expres-

sa definitio. Ioan. VIII. c. ad limina, 30. q. 1. & redditur ibi ratio: quia non est æquum, coniugem qui culpæ immunis fuit, suæque satisfecit obligationi, baptizans prolem ne in æternum periret, id damnum sentire, vt sibi interdicatur debiti petitio, quæ pœna est delicti. Quoniam absque culpa, nemo iure suo priuari debet, c. discretionē, de eo qui cognouit consang. Et quamuis is textus loquatur de eo, qui proprium filium, & vxoris suæ simul, baptizauit. At ratio in eo subiuncta militat etiam in casu, quo coniux baptizat filium solius alterius coniugis in necessitate. Atque ideo dicendum est, nec tunc arceri à debiti petitione. Sic Io. de Friburgo summa confessorum, lib. 4. titu. 7. qu. 2. D. Anton. 3. par. tit. 1. capit. 15. §. tertio. Monaldus summa, tractat. de matrimon. tit. de fraternitate spirituali, ad finem, Sotus 4. dist. 42. q. 1. artic. 1. conclus. 3. vbi Nicolaus de Orbel. quæst. 1. §. 2. Petrus de Soto lect. 11. de matrimo. §. secundum de hac cognatione. Nauar. sum. Latina, capit. 22. num. 40. ad fin. Henriq. lib. 2. de baptismo, cap. 18. nume. 3. Petrus de Ledes. de matrim. quæst. 56 artic. 1. dubio 3. Ludou. Lop. 2. par. Institut. de matrim. cap. 51. §. dubitati hic vsu venit. Atque eadem ratione idem dicendum est, si coniux iam ad fidem conuersus, vxorem quam infidelitatis tempore duxerat, baptizet, occurrenti eadem necessitate. Quod bene docet Henriquez proximè citatus. Hæc autem necessitas explicatur, d. capit. ad limina, his verbis, *Absentia sacerdotum, vltima necessitate cogente baptizauit.* Vnde videtur non incurri priuationem petendi debitum, quamuis alius adesset, qui posset, & vellet baptizare, si is non esset sacerdos. Ceterum dicendum est, tunc non occurrere dictam necessitatem; atque ita incurri prædictam pœnam. Constat, quia textus ille ponderat patrem rectè fecisse, & ne infans absque baptismo decederet: at dum adest alius volens baptizare, patet non est culpæ immunis, nec puer eam patitur necessitatem decedendi absque baptismo, si a parente suo non baptizetur. Quare rectè ea necessitas tunc intelligitur esse, quando nullus adest, qui id munus obeat, atque ita periculum esset, vt proles absque baptismo obiret. Ita explicant Host. cap. si vir, numero 3. super versic. si ex malitia, de cognatione spirituali, & ibi Ioan. And. nume. 4. Præpositus, numer. 4. Henric. num. 3. Alens. 2. part. q. 170. membro 3 §. 3. D. Bonauent. 4. dist. 42. art. 1. q. 2. numer. 8. vbi Supplementum Gabr. quæstione 1. articulo secundo, conclus. 4. Guille. Vorrillon. q. vnica, artic. 2. versiculo est notandum. Lex 6. in fi. titu. 7. p. 4. Brunel. de sponsalibus, concl. 20. num. 13. Angles Floribus 1. parte de matrim. quæst. 15. de cognat. spirit. artic. 1. conclus. 2. Petrus de Ledesm. in sua doctrina Christiana, capit. 2. de baptismo, §. ha de auer. Imò mea quidem sententia, cum infans censetur esse in præsentissimo mortis periculo parens verò miseratione commotus, ne absque baptismo decedat, penè indeliberato accurrit, quamuis adessent alij, qui id munus præstare possent, non priuatur iure debitum petendi: quia tantum abest, vt delinquat, quin potius mereatur. In tanta enim necessitate non vacat ad deliberandum, & ratione vrgentissimi periculi præstat in eam partem propendere, quæ animæ infantis fauorabilior est.

3 Sed dubitatur, an idem dicendum sit, si in casu necessitatis quando nullus adest, qui patrinus sit, parens id munus obeat erga communem filium, aut solius alterius coniugis? Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 15. nu. 11. & lib. 2. de baptismo ca. 18. in fi. negat idem dicendum esse. Et hoc esse forte verum, ait Petrus de Ledes. de matrim. q. 56. art. 1. dub. 1. in princ. Quia ratio text. cap. ad limina, 30. q. 1. ne infans absque baptismo decedens, pereat in æternum, non habet locum in hoc euentu. Dum patrinus non sit de baptismi necessitate. Atque ita necessitas nulla ad id cogit, sicut ad baptizandum: & maxime si baptismus non sit solemnis, sed priuatus, in quo nulla est obligatio adhibendi patrinum. Ceterum communis Doctorum sententia, à qua recedēdum non puto, æquiparat vtrumque casum, atque ita intelligit, d. cap. ad limina. Quia licet ad valorem baptismi non sit necessarius patrinus, est tamen in præcepto, & vbi nullus adest, qui id præstet, rectè facit parens id præstando. Et quamuis in baptismo priuato is necessarius non sit, at vt seruetur sacramēti significatio, præstantius est patrinum adhiberi. Quare textus loquens de baptizante, intelligendus est de concurrenti ad baptismum, vt ille rectè administretur. Atque etiam idem probatur, nam priuari iure acquisito petendi debitum ab vxore, est pœna delicti admissi per coniugem, qui contra iuris prohibitionem, filium communem, aut alterius coniugis baptizauit, eiusve patrinus fuit, at in necessitate vacat culpa parentem esse patrinum: vt testantur D. Thom. 3. par. quæst. 67. artic. 8. ad 2. Abbas, capit. si vir, numero 2. de cognat. spiritual. & ibi Præpos. numero 5. Alex. de Neuo, numero 2. Sotus 4. dist. 4. quæst. vnica, articu. 5. ad 2. ergo non inciditur in eam pœnam. Atque ita docent Richardus 4. d. 42. artic. 1. quæstione 2. ad finem. Suppplemētum Gabrielis, Guillermus Vorrilong. Brunellus, Ioannes de Friburgo, Nicolaus de Orbellis, Angles, numero præcedenti allegati. D. Anton. 3. par. titul. 1. capite 16. §. 3. & capite 20. §. 10. Rosella, verbo impedimentum, imped. 6. numero 6. Nauarrus, summa, capite 16. numero 35. Viguerius libro Institution. capite 16. §. 7. versiculo 9. Veracruz, 1. par. Speculi, articulo 57. conclus. 4. Ouandus 4. distinct. 42. quæstione vnica, propositione 9. Suarez 3. parte de baptismo; quæst. 67. art. 8. §. sed hinc oritur. Matienzo, libro 5. recopil. tit. 1. rubrica, glos. 1. nu. 143. Bartholomæus à Ledesma, dubio 44. de matrimon. §. de vsu vero. Petrus a Ledesma sibi contrarius, in sua doctrina Christiana. capit. 2. de baptismo, §. ha de auer. Ludouicus Lopez 1. par. instruct. cap. 85. §. præterea si coniux. Gratius, 1. p. decis. lib. 1. c. 83. in fine. Cañedo summa Sacramen. de matrimon. cap. 6. nume. 48. vbi de cognatione spirituali. Palacios 4. dist. 7. disput. 3. col. penult. vbi bene dicit idem de patre tenente filium communem in confirmatione, vbi deest qui teneat.

4 Illud tamen verissimum puto, nempe, patrem qui non vt susceptor, & intendens exercere cæremoniam Ecclesiæ sed materialiter teneret, vt posset esse infans qui domi baptizatur, in matris vlnis, vel in lecto, aut humi, nullatenus arceri a debiti petitione. quia non est verus susceptor, nec contrahit cognationem spiritualem, nec culpæ est reus, vt dixi lib. 7. disput. 62. num. 24. Quare bene Henriquez lib. 3. de confirmatione, capit. 3. in fine, tunc dicit viro tenenti vxorem in confirmatione, interdici debiti petitionem, quando tenet, vt verus susceptor, quasi secus dicat esse, quando non vt talis, sed ne præ morbo deficiat, aut alia ex causa eam tenet.

5 Hinc deducitur, peccare coniugem qui extra necessitatem baptizat, aut tenet tanquam patrinus proprium filium, aut alterius coniugis. Id enim prohibetur, capit. primo, & secundo, 30. quæst. 1. quæ licet corrigantur quoad separationis pœnam, per capit. si vir, de cognat. spirit. at quoad prohibitionem, cum nulla ibi mentio eius fiat, manent in suo robore. Atque ita Abbas, d. cap. si vir, numero secundo, & ibi Alexander de Neuo, numero 2. Præpos. numer. 5. colligunt inde, parentes non futuros extra necessitatem patrinos propriorum filiorum: quia alius debet esse pater carnalis, & alius spiritualis. Quam rationem etiam tradit D. Tho. 3. p. q. 67. artic. 8. ad 2. quem omnes Theologi sequuntur. Atque id esse graue peccatum ait Suarez, 3. par. q. 67. de baptismo, artic. 8. §. quocirca libere: non expressit tamen, an sit mortale, sed esse mortale, rectè docet Nauar. summa Hispana, cap. 22. nu. 9. Similiter etiam peccabit coniux, si teneat vt susceptor in confirmatione, baptismove, alium coniugem, atque in signū huius ea pœna damnatur, vt nequeat debitum petere, vt numero 7. dicemus. Ita Henriquez lib. 3. de confirmatione, cap. 3. in fine.

6 His præmissis potissima difficultas est, Num coniux extra necessitatem, scienter baptizans, aut tenens tanquam patrinus in baptismo, vel confirmatione, communem filium, aut alterius coniugis, priuetur ratione illius cognationis, nimirum, compaternitatis ortæ inter illum, & alterum coniugem, iure exigendi debitum? Duplex est sententia. Prima negat priuari. Ducitur, quia cum hæc sit pœna, vt coniux priuetur iure acquisito petendi debitum, oportet, vt in iure expressa inueniatur, ad quod comprobandum, multa adducit Probus additione ad Monachum, capit. quamuis, numero tertio de cognatione spirituali in 6. at nullum ius eam exprimit. Nam cap. si vir, de cognatione spirit. cui opposita sententia innititur, potius fauet huic sententiæ, ibi: *Siue ex ignorantia, siue ex malitia id fecerint, non sunt ab*

innicem

inuicem separandi, nec alter alteri debet debitū subtrahere. Et confirmatur: quia si Pontifex solum intelligeret, vt coniux nocens non deneget innocenti debitum, petere tamen nequeat: id expresse dixisset, vti fecit, capit. finali, de eo qui cognouit consanguin. agens de coniuge incestuoso cum consanguinea alterius coniugis. Secundo confirmatur: quia textus ille omnino æquiparat, scienter, & ignoranter baptizantem, aut tenētem, & neutrum dicit posse debitum subtrahere: ergo loquitur de petitione, & redditione, cum vtraque permittantur, ignoranter baptizanti, aut tenenti. Tandem: quia non suffragantur cap. 1. & 2. 30. quæstio. 1. quia corriguntur per d. capit. si vir, vt testatur ibi Gloss. verb. institutum. Archid. eo. c. 1. in initio, & Turrecrem. ibi, nu. 1. Quare hanc sententiam, quæ satis probabilis est, tenent Glossa, d. cap. si vir, verbo. debitum. Ancharan. ibi, in fi. Præpos. in fi. Cardinalis in fi. Archid. c. nosse, 30. qu. 1. versic. in prima gloss. Rainerius summa, tit. de cognat. spirit. §. vltimo super verb. contracto. Durandus. 4. d. 42. q. 1. artic. 3. nu. 11. in fin. & Suarez 3. p. quæst. 67. de baptismo, art. 8. §. quocirca libere fatear, ait hanc pœnam nullo iure probari, quamuis dicat non recedendum à contraria sententia, quæ communis est. Atque hanc sententiam censet esse probabilem Gaeta repet. cap. ad limina 30. q. 1. §. 4. num. 379. solum enim appellat oppositam tutiorem.

7 Secunda sententia, quæ probabilior est, docet eum coniugem teneri debitum reddere, priuari tamen potestate illud exigendi. Probatur ex ratione textus, c. si vir, de cognat. spirit. vbi postquam decisum est, si alteruter coniux filium suum de sacro fonte susceperit, siue ignoranter, siue ex malitia, non esse alterutri debitum subtrahendum, subiungitur ratio his verbis. ***Quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur, si ex malitia, eis sua fraus patrocinari non debet***, ex cuius textus ratione sic arguit Abbas ibi, n. 5. Sustinetur hoc coniugium, ne fraus doloso patrocinetur, sed tantum patrocinaretur, si à debito reddendo eximeretur, & interdicta sibi debiti petitione, potius obest sibi sua fraus: ergo eam interdicere voluit: alias ratio esset nullius momenti. Adducuntur etiam pro hac sententia capit. 1. & 2. 30. qu. 1. sed iam correcta sunt, vt probaui numero præcedenti. Similiter adducitur, cap. nosse. 30. qu. 1. vbi deciditur coniuges non esse inuicem defraudandos, sed reuersuros in idipsum, si non ex vtriusque consensu alter alterius filium de sacro fonte leuarit: vnde videtur à contrario sensu colligi contrarium esse dicendum, vbi ex consensu vtriusque id factum est, & subinde idem dicendum erit, quando alter sciens, & prudens id fecit, nempe, vt priuari debeat iure exigendi, sed nil facit hic textus, qui est Nicolai I. qui floruit anno. 858. teste Genebrardo in Chronographia, lib. 4. fol. 782. & ita correctus est per d. cap. si vir, qui est ex Alexand. III. qui vixit anno 1156. teste Genebrardo eodem libro 4. fol. 796. Adducitur etiam c. ad limina. 30. quæst. 1. vbi deciditur, coniuges separandos non esse propter baptismum filio à parente collatum vrgente necessitate: atque ita diuersum videtur asserendum, vbi abfuit necessitas: alias textus nil indulgeret. Sed nil etiam facit: quia loquitur Ioannes VIII. author illius decreti tempore, quo vigebat illud decretum, c. 1. 30. q. 1. vt coniuges siue scienter, siue ignoranter proprios filios baptizantes separarentur: nondum enim erat decretum, cap. si vir, de cognat. spirit. illud corrigens. Nam Ioannes VIII. floruit anno 874. teste Genebrardo eod. lib. 4. folio 788. atque ita indulsit ne separarentur baptismo in necessitate collato. Quare fateor in rigore hanc sententiam nullo textu probari. Nam ad capit. si vir, facilius est solutio: potiusque fauet oppositæ sententiæ, vt numero præcedenti probaui. Quod me autem vrget, vt hanc sententiā amplectar, est fere vniuersos Doctores iurisperitos deserta Glossa, cuius sententiam magni facere solent, atque vniuersos fere Theologos, antiquos, & neotericos illam sequi, atque ita intelligere textum illum, d. cap. si vir, à qua tam frequenter admissa sententia, non est facile recedendum, nouam amplectendo: vt bene dixit Suarez, numero præcedenti in fine allegatus. Atque ideo dixi, oppositam sententiam esse probabilem, vt qui illi adhærere velit, norit se tutum esse. Et ideo hanc sententiam tuentur, ex Theologis, Alensis 2. part. quæst. 170. membro 3. §. 3. post solutionem ad 2. D. Thom. 4. d. 42. quæst. 1. artic. 3. in corpore, vbi D. Bonauent. artic. 1. quæst. 2. num. 8. Richardus artic. 1. quæst. 1. ad fin. Palud. quæst. 1. art. 1. conclus. 7. num. 15. & d. 32. quæst. 1. artic. 2. conclus. 4. numero nono. Supplementum Gabriel. ead. d. 42. quæst. 1. articul. 2. conclus. 4. Bassolis ibi. quæst. vnica, artic. 3. in fin. Nicolaus de Orbellis, quæst. 1. §. 2. Guillelmus Vorrillong, quæstion. vnica, articul. 2. versiculo est notandum. Sotus, quæst. 1. artic. 1. conclus. 3. Ouandus, quæstio. vnica, propositione 9. Almain. 4. d. 32. quæst. vnica. D. Anton. 3. part. titul. 1. cap. 15. §. 3. & cap. 20 §. 10. Victoria summa, vbi de confirmatione, nume. vltimo. Petrus de Soto lectio. 11. de matrimonio. §. secundum de hac cognatione. Viguer. lib. institut. cap. 16. §. 7. versic. 9. Palacios, 4. d. 7. disputatio. 3. triplici columna ante finem. Ledesma 2. part. 4. quæst. 58. art. 2. in fin. & 1. par. quæst. 8. art. 8. dubio 2. Veracruz 1. p. Speculi, art. 57. conclus. 4. Angles Floribus 1. p. de matrimonio, quæst. 15. de cognatione spirituali, artic. 1. conclus. 2. Henriquez libro vndecimo de matrimon. cap. 15, nu. 11. & lib. 3. de Confirmatione, cap. 4. in fin. Bartholom. à Ledesma de matrimon. dub. 44. §. de vsu vero. Manuel. 1. tomo summæ. 2. editione, cap. 243. num. 10. Philiarchus de officio sacerdotis, tomo 1. par. 2. libro 2. capite 11. ad finem. Graffius, 2. par. decisionum, libro 1. capite 5. num. 31. Petrus de Ledesma, de matrimonio quæst. 56. artic. 1. dubio 4. conclus. 2. Viualdus Candelabro sacramen. 1. parte de matrimonio numero 149. Ludouicus Lopez, 1. par. instruct. c. 85. §. præterea si coniux, & capite 80. §. sed connumerare, & 2. par. vbi de confirmatione, cap. 68. §. aduertēdum est autem, & vbi de matrimonio capite 51. §. dubitari hic vsuuenit. Emmanuel Sa, in summa, verbo matrimonium, capite de impedimentis dirimentibus, vbi de cognatione spirituali, versiculo si pater in necessitate 9. Cañedo summa sacrament. vbi de matrimonio, cap. 6. numero 48. & ex Iurisperitis, eam tenent, Glossa capit. nosse, 30. quæst. 1. verb. non fraudentur. Goffredus, & Vincentius, capit. si vir, de cognat. spirit. vbi Hostiens. numero 3. super verbo patrocinari, Ioan. Andr. numero 5. Anton. numero 6. Abbas numero 5. Alexand. de Neuo, numero 8. Henricus numero 3. Astensis summa, 2. p. libro 8. tit. 18. artic. vnico, q. 2. Ioan. de Friburgo summa confessorum, lib. 4. tit. 7. q. 2. Monald. summa, tract. de matrim. tit. de fraternitate spirituali, ad fin. Rosel. verb. impedimentum, imped. 6. nu. 6. Angel. verb. matr. 3. imped. 7. init. Sylu. mat. 8. q. 7. dict. 1. & 2. Tabien. verb. imped. 5. num. 1. Armil. verb. matrim. numero 9. Turrecr. cap. sciatis, 33. q. 4. art. 1. num. 2. casu 4. Nau. sum. cap. 22. Hispane, num. 39. Latine, nu. 40. & cap. 16. nu. 34. Brunel. de spons. concl. 20. nu. 13. Gaeta repet. ca. ad limina. 30. q. 1. §. 4. num. 349. Matienzo, lib. 5. recop. tit. 1. rubrica, glos. 1. nu. 143. Idem dicendum est, si scienter teneat coniux tanquam verus patrinus alium coniugem, in baptismo, vel confirmatione. Quia cum cognationem spiritualem cum illo, sua culpa, contrahat, interdicitur sibi debiti petitio. Sic Henrinquez lib. 3. de confirmat. capit. 5. in fin. Viual. Candelab. sacram. 1. p. de Confirmatione, nu. 46.

8 Rogabis autem, quid dicendum sit, quando coniux non solum ex certa scientia, sed etiam ex malitia, atque in matrimonij fraudem baptizat, aut tenet communem filium, aut alterius coniugis? Quidam .n. Iurisperiti teste Petro de Ledes. de matrim. q. 56. art. 1. dub. 5. affirmant sic non priuari potestate exigendi. Ducuntur: quia c. si vir, de cognat. spirit. eodem tenore loquitur textus de id ignoranter, & ex malitia efficienti, dicens neutrum debere subtrahere debitum, sed ille potest petere: ergo & hic. Et confirmatur ex ratione in textu subiuncta, fraus non debet illi patrocinari: ergo matrim. manet omnino illæsum, & absque impedimento eius vsus, sicut antea. Verū dicendum est eum teneri reddere, non tamen posse petere, instar illius qui scienter fecit. Quia cum eod. c. si vir, impedimentum hoc, & priuatio petendi, statuatur in pœnam delicti admissi per coniugem scienter id facientem contra Ecclesiæ præscriptum, non est dicendum voluisse Pontificem eum coniugem eximere, qui maioris delicti reus est, ex malitia id efficiens. Nec obstant argumenta opposita: quia illis satisfiet, numero 22. Et ideo ita docent D. Ant. 3. p. titul. 1. cap. 16. §. 3. Nauarrus summa, cap. 16. num. 34. Ioannes de Friburgo, Astensis, Ballo-

lis, Nicol.de Orbellis, Monal. Viguerius, Caieta. Vuald. Cãñdo, Matienzo, Angles, nu praecedenti allegati. Alensis 2.part.q.170.memb.3.§.3.in solut.ad 1. Palud 4.d.42. q.1.art.3.conclus.7. num.15. Supplementum Gabriel.ibi. q.1.art.2.concl.4.Turrec.30.q.1. in principio, numero 14. Graffius 1.par.decisionum,lib.2. c.83.in fi. Ludou. Lopez 1.par.instruct.c.85.§.praeterea si coniux, & ca.80. §. sed connumerare. Petrus de Ledes.dubio 5.hic citato.

9 Quid autem dicendum sit, vbi ex ignorantia iuris, vel facti etiam culpabili: vel altero coniuge conniuente, id effectum est, vel si vterque idem fecerit: & an desideretur sententia iudicis ad eam pœnam incurrendam: & pleraque alia circa hoc impedimentum ad petendum debitum ratione cognationis: dicam disputationibus sequentibus: vna cum impedimento affinitatis, in quo eædem quæstiones disputandæ sunt: ne inutiliter repetantur: ibique annotabo qui Doctores de affinitate, quive de cognatione loquantur.

10 Quamuis tamen coniux hic debitum petere nequeat, at non potest excludi domo, & à cura alterius coniugis, vt diximus hoc lib.10.disp 5.num.19.

11 De tenente autem in catechismo filium communem, vel alterius coniugis, affirmant Verac. 1.part. Spec.artic. 22 §.secundo dici potest, & Matien.lib.5. Recop.tit.1.rubric. gl.1. nu.148. cum non posse debitum petere ab vxore per cap. 1.30.q.1.vbi dicitur tales coniuges separandos esse. Quod cum intelligi nequeat quoad debitum petendum. Sed contrarium dicendum est: quia id cap. 1.est correctum, vt dixi num.7. nec loquitur nisi de tenente in baptismo. Quod maxime verum habet, cum probabilior sententia sit, nullam ex catechismo oriri iam cognationem, vt diximus lib.7.disp.10.nu.12.

12 Ad argumenta, nu.6.proposita respondetur. Ad primũ dic, eam pœnam contineri eod.c.si vir: vt probaui nu.7 & dum ibi dicitur non esse debitum subtrahendũ, intelligi, idest, innocenti coniugi petenti, reddendum esse. Ad primam confirm. dic non semper Pontifices in suis decretis eandem obseruare claritatem: atque inde opinionũ diuersitatem suboriri. Ad secundam confirm dic, quamuis Pontifex videatur eodem modo loqui de scienter, & ignoranter baptizãte: at re vera diuersitas rationis, quã assignat, satis ostendit diuersam decisionem: quia loquens de ignoranti, ait ignorantia excusari: loquens verò de sciente, dicit suam fraudem non debere ei patrocinari: ex qua ratione collegimus, nu.7. deduci illum priuari iure petendi, at teneri reddere. Sic enim efficitur, vt sua fraus ei non patrocinetur. Ad secundum constat ex dictis, nu.7. vbi fassi sumus ea capita non probare, sed esse correcta. Ad argumenta, num.8. proposita constat ex dictis hic in solutione ad secundam confirmationem.

DISPVTATIO XXVII.

An affinitas post matrimonium inter coniuges, orta, ex eo quod alter alterius consanguineo, aut consanguineæ carnaliter copulatus est, impediat debiti petitionem, & quotu gradu?

SVMMARIVM.

Incestuosus coniux cum alterius coniugis consanguineo, aut consanguinea, si incestus sit intra vas consummatus, nequit petere at tenetur reddere. Atque explicatur cap qui dormierit.27. q 2. nu.1. & ibi, quid si matrimonium non sit consummatum.

Quid si incestus ille, aut cognatio spiritualis inter coniuges contracta sint occulta, nu 2.

Quid de coniuge, qui non contraxit baptizando, vel tenendo, cognationem, nec admittendo incestum affinitatem, sed consensit, ac causa fuit, vt alter contraheret, an possit petere debitum, num 3.

Quid, de coniuge cognoscenti affinem suæ vxoris, vel eam cum qua habet impedimentum publicæ honestatis, num possit debitum exigere, num.4.

An coniux talis incestuosus, seu coniuge mortuo aliud ineat matrimonium, vel affectus quocumque alio impedimento impedienti possit petere debitum, nu 5

An coniux incestuosus cum proprijs consanguineis arceatur à debiti petitione? Refertur sententia affirmans, num 6. Contra Authoris, nu 7.

An si incestuosus, vel qui cognationem contraxit sit iuuenis, possit debitum petere, nu 8. & ibi remissiue, quis possit dispensare in hoc impedimento cognationis, vel affinitatis.

Num affinitatis, aut cognationis impedimento affectus, peccet mortaliter petendo nu 9

An si is impedimẽtum ignoret, sit admonendus à confessario, num.10.

An is cui ob hæc impedimenta, est interdicta debiti petitio possit aliquando petere, nu.11. & ibi si petat, an possit, vel teneatur alter reddere, & priori bimestri: vel si fornicetur alter, possit adhuc incestuosus ei reddere omnia hæc remissiuè, vel si incestuosus impetret dispensationem.

In quoto gradu consanguinitatis debeat esse persona carnaliter coniuncta cum coniuge, vt alter coniux sic incestuosus nequeat petere debitum: & hoc attento iure communi, num.12.

Quid attento Tridentino sess.24 de matr c 4 Refertur quadam opinio nu 13 & sententia Authoris, nu 14.

An ducens consanguineam in tertio vel quarto gradu, faminæ cum qua fornicatus fuerat, possit debitum petere ab vxore, num 15.

Soluuntur argumenta, num.16.

1 IN hac disputatione illud tanquam certum est, præmittendum, incestuosum coniugem cum consanguinea, alterius coniugis, non posse ab ea debitum petere: at teneri reddere. Quod nequeat petere, cõstat ex c.1.de eo qui cognouit consang.ibi: *Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere, nec à filiastra, nec ille vllo vnquam tempore poterit se alijs matrimonio copulare.* Quod vero teneatur reddere, constat etiam ex c. discretionem, eod. tit. ibi: *Sed nec affinitas post matrimonium inique contracta, ei debet officere, qua huiusmodi iniquitatis particeps non existit. Cum suo iure non debeat sine sua culpa priuari.* Idem repetitur c.penult. & c.fi. eo.tit. Quare dum Concilium Aurelianense relatum, c.qui dormierit, 27.q.2. decidit nefas esse hunc incestuosum reddere debitum: intelligendum est, idest, petere, vt bene explicat ibi Gloss. verb.qui dormierit. Atque eodem pacto. Sotus 4.dist.37.q.vnica, art.2.vers.conclusio, explicat Magistrum ead. d. dicentem non debere debitum reddere talẽ incestuosum. Intellige tamen tunc incestuosum huiusmodi priuari debiti exactione, quando semen incidit intra vas, ita vt ex ea copula oriatur affinitas. Cum enim huius impedimenti causa sit, affinitas orta inter coniuges ratione illius copulæ incestuosæ, vbi copula est talis, vt ex ea non oriatur affinitas, cessat impedimentum (quæ autem desiderentur in copula ad producendam affinitatem: diximus lib.7. tota disput.64.) Ita docent Henriquez libr. 11. de matrim.c.15.nu.11.Petrus de Ledesma de matrimonio q.55.art.6.§.circa 3.statum, fol.443.col.2.Manuel 1.tomo summæ, 2.editione, c.243. num.12. Viualdus Candelabro Sacram.1.par.de matrim.num.97. Et idem dicendum est, si vxor rem habeat cum consanguineo viri, vt dixi lib.7. disput.15.nu.2. & quamuis non sit consummatum matrimonium, vt ibi.nu. 6.dixi.

2 Nec refert, incestus ille, occultus sit an publicus, quantumuis enim sit occultus, oritur ex illo priuatio debiti petendi: quia textus indistincte loquitur, nec innititur scandalo, quod ex publico incestu oriri posset: sed affinitati inique cum altero coniuge contractæ: vt constat ex verbis quæ nu. præcedenti retulimus, ex c. discretionem, desumptis. Affinitas autem æquè contrahitur ex copula illa occulta, ac si publica esset. Atque ideo sic docent gloss. cap. qui dormierit, verb. neutram, 32.quæst.7. Sotus 4.d. 37.q vnic.artic.2.versic.2.conclusio. Castro libr.2.de lege pœnali, cap.5.§.rursus quinto argumento Gutierrez, q.canonicis 1.tomo, cap.23. num.8. Atque idem dicendum est de cognatione spirituali occultè contracta cum altero coniuge, impedit enim petitionem debiti, iuxta tradita disputatione præcedenti, nume.7. & constat ex eadem ratione.

tione: quia ea cognitio, ex qua id impedimentum consurgit, non minus oritur ex baptismo publico, quam ex occulto. Quamobrem audiendi non sunt Angelus, verb. incestus, nu. 4. & Syl. verb. luxuria, q. 4. d. 2. vbi absq. fundamento docent oportere, vt qualitercumque constet de incestu, quo impediat debiti exactionem. Idemque tribuitur Abbati, cap. literis, de præsump. num. 2. vers. & ex hoc: at ibi tantum dicit incestuosum priuari spe contrahendi matrimonij, & videri eam esse pœnam ipso iure delicti, qualitercumque de eo constet.

3 Atque idem dicendum est de coniuge, qui minimè cõtraxit affinitatem per copulam a se habitam, at consensit, vt alter coniux per copulam iniquam eam contraheret: priuatur enim similiter iure debiti petendi: quia affinitate ab altero iniquè contracta, disponit ius, vt coniuges ad continentiam seruandam moneantur, quod si nolit innocens, iubet vt sibi debitum reddatur, ne absque sua culpa priuetur iure suo: cum iniquitatis particeps non fuerit, vt constat ex capite discretionem, de eo qui cognouit consang. cuius verba, num. 1. retulimus, atque idem habetur, cap. penultimo, & c. fin. eodem. tit. Vult ergo manifestè ius, desumpto argumento a contrario sensu, vt vbi alius coniux reus est culpæ, particepsq. iniquæ contractionis affinitatis, similiter ammittat ius debiti exigendi. Atque ita docent D. Bonauent. 4. d. 34. art. 3. quæst. 2. Richar. 4. d. 35. art. 2. q. 3. Astensis sum. 2. p. lib. 8. tit. 11. artic. 3. qu. 14. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 8. num. 16. Syluest. verbo, luxuria, q. 4. dicto 3. Idem Astensis eodem lib. 8. tit. 20. art. 3. paulo post principium. Bart. a Ledesma de matrimonio, dubio 41. § scire tamen hic oportet Petrus a Ledesma de matrimon. quæstio. 55. artic. 6. tit. 443. Et videtur tenere Armilla, verbo debitum, numero 15. vbi ait affinitatem impediri debiti petitionem in coniuge, ex cuius culpa oritur. Atque idem dicendum est in cognatione spirituali, non enim solus coniux, qui eam contraxit baptizando, vel tenendo proprij coniugis, aut communem filium, priuatur iure petendi debitum, sed etiam alter qui culpæ particeps fuit, conniuens alteri suo coniugi id efficienti. Atque ita docent Armilla, verbo matrimonium, num. 9. Petrus de Soto lect. 11. de matrimon. §. secundum de hac cognatione. Viguerius libro Instit. c. 16. § 7. vers. 9. Ledesma 1. par. 4. q. 8. art. 8. dub. 2. Barthol. a Ledesma, dubio 44. de matrimon. §. de vsu verò. Matienzo lib. 5. Recop. tit. 1. rubrica, glos. prima, num. 143. Ludouic. Lopez, 1. p. instruct. cap. 85. §. præter ea si coniux.

4 Quidam etiam extendunt impedimentum hoc, si coniux rem habeat cum affinibus alterius coniugis, vt tunc interdicatur sibi debiti petitio. Ita Manuel 1. tomo, summæ, 2. editione, c. 209. in fine. Alij etiam extendunt, vt nequeat coniux petere debitum, si incestum admittat cum femina, cum qua habet publicæ iustitiæ impedimentum. Potest esse exemplum de femina, cum cuius sorore coniux ille ante matrimonium cum alia contractum, sponsalia inierat. Ita Corduba in suo quæstion. libro 1. q. 12. in initio per cap. duo pueri, de desponsat. impub. & refert pro se Couar. 4. Decr. 2. p. c. 6. in initio, nu. 4. Sed neutrum est verum. Non primum, quia illa copula, nec est incestuosa, nec ex ea aliqua oritur affinitas cum altero coniuge: cum affines vnius coniugis, nullo modo alteri coniuncti sint. Non secundum, quia quamuis ea copula sit incestuosa, at textus non loquuntur nisi de copula cum consanguineis alterius coniugis, ex qua oritur affinitas, vt diximus, nu. 1. & dicemus etiam, nu. 7. Nec c. duo pueri, nec Couar. id dicunt, sed illud esse impedimentum ad contrahendum.

5 Alij etiam extendunt ad coniugem, qui laborans impedimento aliquo solum impedienti matrimonium, illud init. Quamuis enim teneat matrimonium, at interdicitur sibi debiti petitio. Ita docent Palud. 4. d. 34. q. 1. articul. 3. numero 14. concl. 4. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 16. §. 4. in fine Rosella, verbo impedimentum 8. in initio. Sylu. verb. matrimonium 7. q. final. dict. 2. Alij in alio extremo sunt, docent enim coniugi affecto quocumque impedimento solum impedienti, & eo non obstante, matrimonium contrahenti, si solum votum simplex castitatis excipias, minimè interdici debitum exigere. Ita Sotus 4. d. 37. quæst. vnica, artic. 1. ante secundam conclusionem, versic. tandem ad placandas. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. num. 3. & specialiter de imped. impedienti, quando coniux incestuosus cum consanguineo, vel consanguinea alterius coniugis, eo mortuo aliud init matrimonium non obtenta dispensatione, dicit esse probabilius non arceri a petitione debiti. Corduba lib. 1. quæstionarij, q. 12. articul. 1. versic. quod si de facto. Ego autem a priori sententia recedo, quatenus ait, omnia impedimenta impedientia, priuare ea debiti petitione: quia cui textui, aut rationi innitatur, prorsus me latet. A posteriori etiam recedo, quoad impedimentum illud incestus. Si enim coniux admittens incestum, per quem contrahat affinitatem cum proprio coniuge, eo soluto matrimonio aliud ineat contra prohibitionem, capite primo, de eo qui cognouit consanguin. non poterit debitum exigere. Id enim expresse definitur capite transmissæ, eodem titulo, atque ita Hostien. ibi, in initio, Ioan. Andr. num. 1. Abb. & Alexander de Neuo, in principio, in summam redigunt eum textum, *Incestuosus matrimonium contrahere non debet, sed si contrahat, tenet, & tunc tenetur vxori debitum reddere, sed non potest exigere*, & docent Richardus, 4. d. 34. art. 4. quæst. 1. in corpore. Astensis summa, 2. p. lib. 8. tit. 20. artic. 3. paulo post princip. Abulensis, cap. 5. Matth. quæst. 100. D. Anton. 3. p. titul. 1. cap. 16. §. 4. Angel. verb. incestus, num. 4. Rosella, verbo, impedimentum, impedimento 8. num. 18. Syluerius, verb. luxuria, quæst. 4. dicto 1. Caietan. 2. 2. q. 154. art. 9. dubio 1. §. ad 2. obiectionem. Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. numero 6. Sarmiento lib. 7. selectarum, cap. 10. statim in princip. Ouand. 4. dist. 41. quæst. vnica, proposit. 7. At cum hoc sit pœna matrimonij iniquè contracti: si consuetudo obtinuerit, vt incestuosus absque dispensatione ineat matrimonium, cum iam culpa cessarit, cessabit quoque pœna (vt bene aduertit Ouandus ibi, prop. 12.) Quamobrem hodie nulla erit culpa petere debitum. Quippe (vt probauimus lib. 7. disp. 17. nu. 9) culpa vacat matrimonium cum eo impedimento inire: propter consuetudinem iam præscriptam.

6 Non desunt etiam, qui extendunt ad incestuosum coniugem cum suis consanguineis, asserentes illi interdici debitum petere: quia peior incestus cum suis, quam cum coniugis consanguineis, si ergo hic impedit debitum petere: illi a fortiori idem tribuendum erit. Insuper probatur ex alijs textibus, qui probant huiusmodi incestuoso interdictum esse matrimonium contrahere, vt sunt, capit. si quis viduam, 32. q. 7. ca. si duo viri, 35. quæstione 6. Atque ita tenent Angel. verb. incestus, nu. 5. Mayronis, 4. d. 32. q. vnica, conclus. 2. Supplementum Gabriel. 4. dist. 34. quæst. 1. art. 1. versi. impedimenta propter quæ lex regia, 13. in fi. tit. 2. p. 4. vbi Gregorius Lopez, verb. *su parienta*, in fine, ait, quamuis hoc iure canonico non ita expressum inueniatur, forte standum esse illi legi iura canonica interpretandum. Et videntur tenere Abbas, cap. 1. num. 2. & ibi Alexander de Neuo, nu. 2. de eo qui cogn. consang. dicunt enim eam esse pœnam admittentis incestum, vt priuetur potestate debiti exigendi: subduntque statim, committi incestum cum proprijs consanguineis, aut alterius coniugis.

7 At omnino dicendum incestuoso cum proprijs consanguineis non interdici debiti petitionem, existimo: quia quamuis hic incestus grauius peccatum sit, at cum ex ipso minimè oriatur vinculum affinitatis cum proprio coniuge, non ita matrimonio aduersatur: quod secus euenit in incestu cum consanguineis alterius coniugis, per quem ius matrimonij violatur, producta affinitate cum coniuge, & ideo iure optimo incestuosus hic punitur in vsu matrimon. interdicta sibi debiti petitione. Deinde, quia cum hæc sit pœna, non est extendenda vltra casus in iure expressos. Ius autem (vt diximus, numero 1.) solum eam indixit incestuoso cum consanguineis proprijs coniugis. Nec textus, quos contraria pro se sententia adducit, probant hoc, sed ad summum interdici aliud inire matrimonium incestuoso cum proprijs consanguineis, quod licet daremus, non sequitur eo inito prohiberi petitionem debiti, vt numero quinto probauimus. Et ideo hanc sententiam tuentur Richardus 4. dist. 34. art. 4. q. 1. ad 1. Caieta. D. Anton. Rosella, Syluerius numero 5. in fine allegati. Idem Syluerius matrimonium 7. quæstio. finali, dicto 3. Turrecrem. ca. quædam cum fratre, ad finem, 32. quæst. 7. Sotus

Sotus 4.d.37.q.vnica, art.2. ad finem, vers. dubium autem est. Castro lib.1.de lege poenal.cap.7.ex hoc 3.documento. Nauar summa Hispana, c.16.nu.35. Veracruz 3.p.Specul.art.17.in fi. Alexander Carrerius lib.5.de sponsalibus, cap.22. Ledes.2.p.4.q.60.ar.4.§.sed est dubium si maritus. Corduba in quæst.lib.1.quæst.12.ar.1.opinione 3. Ouandus 4.dist.41.quæst.vnica, propositione 11. Palacios 4.distin.34.disput.2.fol.777.col.1.vers.porro autem. Bartholom. a Ledesma de matrim. dubio 50. concl.2. Matienzo lib.5.recopil.tit.1.rubrica, glos.1.nu.103. Henriquez libro 12.de matrim.cap.2.num.3. in Commento, litera M. Ludouicus Lopez 1.p.instruct.c.296.§.pro resolutione quæstionis, & cap.83.§.an vero copula, & c.80.in fi.& c.35.§.verum quia Grafius 1.p. decisionum, libro 2.cap.80.nume.13.& cap.83.nu.11. Manuel 1.tomo sum.2.edit.c.243.num.12.

8 Nec proderit incestuoso cum consanguineis proprij coniugis, iuuenem esse, & incontinentiæ periculo expositum, quo possit absque dispensatione petere debitum: sed ea erit iusta dispensandi causa. Ita Couar.4.decr.2.p.c.7.§.2.nu.5. Matien.lib.5.recop.tit.1.rubrica, gl.1.num.103. Gutier.q.can.tomo 1.c.23.num.6. Idemq. prorsus dicendum est, si coniux, qui cognationem spiritualem contraxit, sit iuuenis: quia eadem est ratio. Quis vero dispenset in his impedimentis ad petendum debitum? Diximus lib.8.disput.12.per totam.

9 Ex dictis infertur, peccare lethaliter huiusmodi incestuosum, si absque dispensatione petat debitum: quia contrauenit præcepto Ecclesiæ in re graui, & petitio illa debiti incestuosa est. Præterea, quia dici nequit vsu abolitum esse hoc præceptum. Cum quotidie experientia doceat peti dispensationem ad hoc. Atq. ita docent Vincentius, c.transmissæ, de eo qui cognou.consang. & ibi Ioan. Andr.num.4. Anton.in fi. Abb.cap.fin.eodem tit.in fin. & ibi Alex.de Neuo, nu.5. D.Anton.3.p.tit.1.ca.20.§.8. Angelus matrimonium 3.impedimento 15.nu.2.& verb. incestus, Syl.matrimonium 8.quæst.15.dict.7.& verb.debitum, q.9.& verb.luxuria, quæst.4.d.1. Victoria summa, de matrimonio, num.282. Nau.summa, c.16.num.35. Castro lib.2.de lege pœnali, c.5.§.rursus, 5.argumento, Abul.c.5. Matth.q.200. Sotus 4.d.37.q.vnica, art.2. vers.2. conclus. Guillelmus Rubion.4.d.32.q.2.art.2.concl.2. Sarmiento, libro 7. selectarum, cap.10. statim in principio. Palacios 4.d.34.disp.2.fol.777.columna 2. vers.quod si obieceris. Margarita confessorum, 6.præcepto, fol.89. columna 1. Ledesma 2.p.4.q.60.art.4. Matienzo libro 5.recop.titu.1. rubrica, gl.1.num.103. Grafius p.1.decisionum, lib.2.ca.83.num.11.& 12. Petrus de Ledesma de matr.quæst.55. art.6.§.quartus status affinitatis, fol.446. Couarr.4.decr.2.p.c.7.§.2.num.6. Emmanuel Sa, summa, verb.debitum coniugale, & clare colligitur ex Caiet.2.2.q.154.artic.1. circa solutionem ad 4.§.ad singula autem obiecta, vbi ait hunc committere incestum petendo debitum. Et specialiter quando incestuosus cum consanguineis coniugis aliud iniit matrimonium, quo casu dixi num.5.eum non posse petere debitum, quod peccet mortaliter petendo, docent bene Abul.d.quæst.200. Angel.verb.incestus, numero 4. Sylu.verb.luxuria, quæst.4.dicto 1. Quamuis in hoc casu Henricus, cap.rursus, numero quarto, qui clerici, vel vouen. & Hieronymus Mangiaria in arbore consanguinitatis, & in nomine numero 55.habetur to.9.tractatuum, sentiant non esse mortale, quod verum est in casu, in quo id diximus numero 5.in fine. Quare audiendus non est Veracruz 3.parte Speculi, artic.17.in fine, asserens coniugem incestuosum non peccare lethaliter, si debitum petat a coniuge facto sibi per incestum illum affini, modo absit contemptus. Quem sequitur sui immemor Corduba in quæst.lib.1.quæst.12.nam statim in principio dicit peccare mortaliter: ad finem autem, §.penultimo, ait, secluso contemptu non esse mortale: atque si esset cõsuetudo non petendi dispensationem, nullam esse culpam. Similiter dicendum est, coniugem, qui extra casum necessitatis contraxit spiritualem cognationem cum alio coniuge, reum esse culpæ mortalis, debitum petendo: nisi opinioni probabili asserenti id sibi non interdici adhærẽs, id efficeret. Cum enim ea sit probabilis (vt dixi disput. præcedenti numero 9.) excusaretur omnino a culpa, eam amplectens.

10 Hinc rursus deducitur, hunc incestuosum, quamuis inuincibiliter ignoret impedimentum hoc monendum esse de illo a confessario: (intellige retenta opinione, quod tunc sit impedimentum, nec illa iuris ignorantia excuset, de qua quæstione latè agemus disput.32.) si facilis sit ad Episcopum, qui in eo dispenset, recursus: quia quamuis monendus non sit, vbi difficile est remedium, & potius ex monitione timetur scandalum (vt probaui lib.2. disputat.38.numero 6.) at (vt ibi dixi, nu.5.) quando creditur fore, vt monitio prosit, eo quod facile est remediũ, tenetur confessarius admonere. Si tamen Episcopus non ita facilè posset adiri; quia abesset, & medio eo tempore probabiliter creditur fore, vt coniux non abstineat a petitione, atque ita peccata lethalia admittat, monendus nõ est, donec confessarius dispensationem impetrarit, vel possit Episcopus absque eo periculo consuli. Atque idem dicendum est, quando esset impedimentum cognationis spiritualis. Quamuis in hoc casu facilius posset confessarius dissimulare, propter probabilitatem opinionis negantis id impedimentum.

11 Verum autem, & quando coniugi impedito ad petendũ ob affinitatem, vel cognationem, liceat aliquoties petere. Et si petat, an teneatur alter reddere, vel possit licite, & quid de priori bimestri ante consummatum matrimoniũ, vel si coniux innocens fornicetur, possit alter impeditus ei reddere, & quid, si hic impeditus impetrauit dispensationẽ altero ignorante. De his omnibus latè egi hoc 10. lib. disp.6 & 7.

12 Potissima autem difficultas hic disputanda est. Quoto consanguinitatis gradu debeat persona carnaliter cognita a coniuge, coniuncta esse alteri coniugi, vt coniux ille incestuosus arceatur a debiti petitione? Et quidem attento iure antiquo, inuenio omnes quotquot de hac re disputant, vnanimiter asserentes, extendi eam consanguinitatem vsque ad 4.gradum. Ita Groffredus summa, tit.de eo, qui cognouit consang. in fine. Hostiensis summa eodem tit.in fin. Altonsis summa, 2.p.lib.8. tit.20.art.1. notab.1. Victoria summa, de matrim.num.288 in fin. Caieta.repetitione, c.ad limina, 30.q.1.§.4.nu.517. Gutierr.q.canon. tomo 1.c.23.num.5. Alexander in suo Enchiridio 2. parte præcepto 6. vbi de incestu, §.cognoscens autem. Pedraza summa, præcepto 6.§.19. Ludouicus Lopez 1.par. instru. c.80 §.sed connumerare. Et ita semper consuetudine receptum est: idq. tanquam verissimum amplector: supponoque Doctores, num.13.& 14.allegandi. Huius autem fundamentum in nemine inueni. Nam si ius consulamus, solum loquitur de coniuge incestuoso cum consanguineis alterius in primo gradu: vt constat ex cap.1.c.penultimo, & cap.finali de eo, qui cognou.consang. & cum sit pœnale, extendendum non videtur ad alios gradus: eo vel maximè, quod non tanta incestus labes, sed multo leuior in vlterioribus gradibus reperiatur. Sed dicendum est id esse fundamentum: quia ratio huius impedimenti est affinitas inique contracta ex eo incestu, cũ altero coniuge: vt constat ex c.discretionem, ibi: *Sed nec affinitas, quæ post contractum legitimè matrimonium, inter virum, & vxorem inique contrahitur.* De eo qui cognouit consang. & c.penultimo, eod. tit. ibi: *Cum affinitas post matrimoniũ inique contracta.* Quare ad eum consanguinitatis gradum extendi debet, & non vltra, ex quo ea affinitas consurgit per copulam, hic autem est quartus, c. non debet, de consang.& affinit. Et confirmatur: quia d.c.discretionem, sermo habetur de femina cognita a consanguineo viri: taceturque consanguinitatis gradus, quare hic accipiendus est ex ijs, ex quibus affinitas illa, quæ impedimẽti causa est, consurgit.

13 Tota autem controuersia est, quid dicendum sit attento decreto Tridentini sessione 24. de matrimonio, capite quarto, & punctus difficultatis versatur in cognitione causæ huius interdicti petitionis debiti, & an affinitas ex fornicatione sit omnino sublata vltra primum, & secundum gradum. Si enim ea sit copula incestuosa cum consanguineis alterius coniugis, permanebit idem impedimentum, ea habita vsque ad quartum consanguinitatis gradum: quia cum id decretum non restrinxerit affinitatem ortam ex copula matrimoniali, ea persona cõsanguinea alterius coniugis intra illum gradum, erit affinis coniugis habentis copulam, & proinde erit incestus. Si autem

non incestus, sed affinitas inde orta cum altero coniuge id impedimentum pariat, & omnino sublata sit per Tridentinum vltra duos priores gradus, dicendum necessario erit, hodie non impediri ad petendum debitum, coniugem habentem copulam cum consanguineis alterius coniugis vltra secundum gradum, quia ex copula incestuosa illa, & adulterina non oritur affinitas aliqua cum consanguineis alterius vltra secundum gradum: affinitatem enim ex quacunque illicita copula ortam restrinxit id decretum Tridentini ad secundum gradum. Hac in re, quidam sentiunt ius antiquum manere illæsum, ac proinde cognoscentem carnaliter consanguineam alterius coniugis vsque ad quartum gradum, nõ posse à proprio coniuge debitum petere. Ducuntur primo, quia interdictum hoc petendi debitum consurgit ex peccato incestus, vt testantur glos. 1. verb. copulare, de eo qui cognouit consang. Anton. c. transmissæ, in fine, eo. titu. Supplem. Gabriel. 4. d. 41. q. 1. artic. 3. dub. 1. in solut. ad 1. Victoria summa, de matr. num. 238. Sotus 4. d. 37. q. vnic. art. 2. vers. debet autem. Grassius, p. q. decisionum, lib. 2. ca. 81. nu 4. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. art. 6 dub 5. §. in huius rei expositione. Quod inde constat. Quia vbi ignorata est consanguinitas, vel copula fuit coacta, oritur affinitas, & tamen illi coniugi ignoranti, aut vi oppresso non interdicitur petitio debiti. ca. 1. & c. discretionem, de eo qui cogn. consang. quia à culpa incessus excusatur. Insuper (vt diximus, num. 5.) incestuosus cum alterius coniugis consanguineis, eoque mortuo aliud matrimonium iniens, nequit petere debitum, cum tamen affinis minime sit huic posteriori coniugi. Si ergo impedimentum hoc ex incestu consurgit, cum copula illa vsque ad quartum gradum sit incestuosa, impediet coniugem, ne debitum petat. Secundo: quia Tridentinum in eo decreto solum restrinxit affinitatem ex copula illicita ortam, ne matrimonium dirimeret: & Pius V. declarauit nec illud impedire. De impedimento autem ad petendum debitum, non meminere; ergo tanquam casus omissus manet in dispositione iuris communis. ca. 1. susceptum, de rescript. in 6. L. commodissime, ff. de liberis, & posthumis. Et confirmatur, quia concilium restringens affinitatem, solum intendit scandala vitare, quæ oriebantur ex frequenti matrimonij irritatione, aut impedimento: minime autem peccandi occasionem dare voluit. At illi fini satis consulitur, ablata ea affinitate quoad dirimendum, impediendumve matrimonium, & cauetur ansa peccandi, ea manente ad impediendum petitionem debiti. Ergo impedit. Hæc rationes ita ancipitem reddunt hanc quæstionem, vt proposita, ac agitata in sacro penitentiariæ Romanæ prætorio, indecisa relicta sit teste Nau. lib. 4. consiit. tit. de consanguin. in priori editione, consil. 3. in posteriori autem, consil. 6. nu. 4. & ipse etiam dubius manet. Et hanc partem tuentur Angles Floribus, 1. p. de matrim. q. 14 de impedimento affinitatis, art. 1. immediate ante 1. difficultatem. Cañedo summa sacram. c. 6. de matri. vbi de impedimento affinitatis, nu. 45. & multi Theologi Salmantini, & Cõplutenses, teste Ouando nu. sequenti allegando, & dicit esse probabilem Petrus de Ledesma quem num. sequenti referam.

14 His tamen non obstantibus, multo probabilius est, correctum esse in hoc ius commune, atque ita copulam habitam cum consanguineis alterius coniugis vltra secundum gradum, minimè impedire debiti exactionem. Ducor; quia impedimentum hoc non tam ex incestu, quam ex affinitate inde contracta oritur; vt testantur D. Tho. 4. d. 34. q. vnica, artic. 5. in solutione ad obiecta. Turrecre. c. quædam cum fratre. 32. q. 7. num. 2. ad 2. Syl. matrimonium. 7. q. 6. dicto 3. Idq; manifeste constat ex dictis num. 12. vbi retuli textus in hac prohibitione, solius affinitatis mentionem facientes, & iuxta gradus, ex quibus illa oritur, probaui metiendam esse: & ex dictis, num. 7. vbi cum multis probauimus, incestuoso cum proprijs consanguineis minime interdici debitum petere, quamuis incestus ille sit grauior, idque non alia ratione, nisi quia ex illo nõ oritur affinitas cum proprio coniuge. Si ergo iuxta Tridentinum in hoc casu, ex copula incestuosa non oritur affinitas, vt probaui, num. præcedenti, cessabit interdictum petendi debitum. Dices, non omnino cessasse affinitatem ex copula illicita vltra secundum gradum, nisi quoad dirimendum, impediendumve matrimonium. Contra hoc est. Quia, cui licet quod plus est, licet quod minus est, regula cur licet, de regul. iuris, in 6. Sed Tridentinum concedit, vt nulla oriatur affinitas vltra secundum gradum, ad impediendum matrimonium, quod plus est: ergo, vt nec ad eius vsum, quod minus est. Et confirmatur: quia restringit hanc affinitatem, vt simpliciter non impediat, nec dirimat: ergo concedit vt non impediat secundum quid, nimirum, quoad vsum. Accedit, Pium V. simpliciter ac generaliter declarasse, nullam oriri affinitatem matrimonio obstantem, quæ negatio præcedens destruit omnia quæ sequuntur: iuxta Glossam receptam, c. cum dilectus, verb a suspensis, de consuetu. at si obstaret vsui matrimonij, iam aliqua ex parte matrimonio obstaret. Tandem, quia congregatio Cardinalium id declarauit his verbis. *Congregatio Concilij censuit decretum Tridentin. sess. 24. de matrimon. c. 4 ad primum, & secundum gradum restringens impedimentum inductum propter affinitatem ex fornicatione contractum, censeri etiam ad eosdem gradus restrinxisse impedimentum exigendi debitum ab vxore, quod inducitur ex affinitate proueniente ex illicita copula à viro cum consanguinea suæ vxoris post matrimonium habita.* Et ideo in hanc sententiam dicit Nauar. numero præcedenti allegans se magis propendere, & Additio quædam ad eius consilium relatum numero præcedenti, in posteriori editione, ait sacram Pœnitentiariam in eam etiam magis inclinasse, & illam tenent Veracruz appendice ad Speculum, circa impedimentum affinitatis, fol. 77. & seq. Ouandus quarta distinct. 41. quæst. vnica, propositione. sexta. Palacios, quarta distinct. 34. disp. 2. fol. 776. Gutierrez quæstio, canon. tomo primo, c. 23. in fi. Henriquez lib. vndecimo de matri. c. 15. n. 11. & lib. 12. c. 10. nu. 1. Viuald. dicens multos Doctores consultos Salmanticæ, & Compluti idem tenuisse, Candelabrum sacramen prima parte de matrimonio, nu. 209. Manuel, primo tomo, summæ secunda editione ca. 243 n. 12. & super Bullam Cruciatæ, §. 13. nu. 8. Emmanuel Sa, summa, verbo debitum coniugale, versicu. qui coniugis cognatum. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 55. artic. 3. dubio 4. Vega primo tomo summæ capitulo 78. casu 4.

15 Hinc infertur minus bene aliquos iurisperitos teste Ludouico Lopez secunda parte instruct. de matrimonio, capit. 50. vbi de impedimento affinitatis. §. præterea aduertendum est, censuisse contrahentem matrimonium cum femina, cuius consanguineam in tertio gradu cognouerat, non posse ab ea petere debitum: quia affinitas, quæ iure communi ex ea copula illicita oriebatur, non est ablata per Tridentinum, quo ad potestatem debiti exigendi. Sed bene reprobat ibi Ludouicus Lopez, quia accessoria matrimonio est copula, quare sequi debet naturam principalis, regula accessorium, 42. de regulis iuris, in 6. si ergo matrimonium illud est omnino licitum, ac prorsus vacat impedimento, & copula omnino erit licita. Constat etiam ex adductis, num. præcedenti. Ad argumenta nume. 13. proposita respondetur. Ad primum d. c. non solam affinitatem esse causam illius prohibitionis, sed inique contractam per incestum: vt probaui numer. 14. atq; ita vt maneat prohibitio, non satis est incestus cessante affinitate, quam potissimam esse causam ibi dixi. Nec obstat vltima obiectio in eo primo argumento proposita. Quia in illo casu speciali id prohibuit ius in pœnam contradicti matrimonij, spreto eo impedimento impedienti illud. Ad secundum constat ex dictis nu. 14. vbi probauimus prorsus esse sublatam affinitatem in illis gradibus. Ad confirmat. dic non satis consuli impedimento quo ad petendum debitum. Quia inde etiam multa peccata oriebantur. Atque ideo concilium omnino sustulit.

cedat, vt constat ex cap. discretionem, de eo qui cognou. consang. vbi ergo vterque est nocens, neuter reddere tenebitur.

4 Ex alia autem parte videtur vtrumque teneri ad debitum reddendum: Quia si neuter ius habeat iustitiæ ad debitum petendum, & vt sibi reddatur, copula inter hos coniuges esset perinde fornicaria, ac si neuter solutos matrimonio haberetur. Quod absurdissimum esse dictu, latet neminem. Secundo probatur saltem licere. Quoniã non minus est priuatus ex parte sua, iure petendi, coniunx culpæ reus, quando ipse solus deliquit, quam vbi alter simili culpa inuoluitur (vt num. 2. probauimus) sed in priori casu potest alter innocens, licet non teneatur, reddere (vt diximus hoc lib. disp. 6. nu. 12.) ergo & in posteriori, idem licebit coniugi reo.

5 Prima tamen conclusio sit. Si non ex malitia, atq. animo defraudandi coniugem, vterque in id impedimentum cognationis, aut affinitatis, culpa tamen vtriusque, inciderit, neuter teneretur, nec licite potest alteri reddere. Atque in hoc euentu, est verissima sententia proposita, numero tertio, eiusque rationibus probatur. Atque ita loquens de impedimento affinitatis, docet Petrus de Ledesma de matrimonio, quæst. 55. art. 6. dubio vlt. concl. vnica. Et idem censeo dicendum, quando vterque coniunx in culpa est, at alter solus ea malitia infectus est. Neuter enim poterit alteri reddere, nõ quia malitia, & fraus huic suffragetur: sed quia culpa propria illi obest priuans eum iure petendi.

6 Secunda conclusio. Si vterque coniunx malitiose fecit, animo alterum debito coniugali defraudandi, quamuis vterque iure petendi cedat, & petendo delinquat (vt diximus numero 2.) at alteri petenti tenetur reddere. Ratio est: quia cum hæc pœna solo iure positiuo infligatur, potest illomet iure sic disponente moderari, ac restringi. Ius autem sic moderatur: vt constat ex c. si vir, de cognat. spirituali, vbi hunc casum æquiparat casui, quo per ignorantiam id effectum est, in quo constat eos coniuges teneri sibi reddere. Præterea, quia subiungitur ibi ratio: quia malitia, & fraus non debent eis patrocinari: at valde patrocinarentur, si ex ea coniuges immunitatem, ac reddendi debiti sibi inuicem libertatem acquirerent, & quamquam textus, & Doctores citandi loquantur de impedimento cognationis, merito extendi debent ad impedimẽtum affinitatis, in quo eadem est ratio. Et ita extendit Petrus a Ledesma de matrimon. quæst. 55. artic. 6. dubio vltimo, conclus. vnica, in fine: quamuis diminute loquutus fuerit, dicit enim tunc licere reddere, & de obligatione non meminit, quam tamen expressit in impedimento cognationis, vt statim referam. Ideo hanc sententiam loquẽtes de impedimento cognationis sustinent Hostiens. Ioan. Andr. Anton. Henricus, D. Anton. Rosella, Syluestr. Naua. Caiet. Veracruz, Matienzo, Ludouicus Lopez, num. 2. relati. Astensis summa 2. par. lib. 8. tit. 18. artic. vnic. quæst. 2. Petrus de Ledesm. de matr. q. 56. ar. 1. dubio vltim. conclus. vnica, in fin. Manuel 1. tomo summæ, 2. edition. c. 143. num. 14.

7 Ad argumenta num. 3. proposita, dic ea omnia probare nostram priorem conclusionem, vt nume. 5. aduertimus. Quatenus vero militant aduersus 2. conclusionem. Ad primum dic esse obligationem reddendi, in casu malitiæ, vt probaui numero præcedenti. Ad confirmationem dic, eam esse rationem, vbi malitia, & fraus absunt, at dum ea non desiderantur, ratio est, ne suffragetur doloso, ac malitioso. Ad secundum, & tertium dic, ea concludere, nisi ius positiuum id impedimentum indicens, priuansque vtrumque iure petendi, disposuisset in eo casu teneri vtrumque reddere, ne fraus, & malitia prosint. Ad quartum neganda est consequentia. Quia licet concurrenti malitia vtriusque, alter non acquirat ius petendi, ac proinde culpam admittat petendo, ius tamen statuit debitum sibi reddendum esse, ob rationem traditam. Ad cõfirmat. constat ex dictis in solutione confirmationis primi argumenti. Ad primum argumentum numer. 4. propositum, neganda est sequela. Quoniam licet coniuges priuati sint eo iure, illudque impeditum sit, at manet in radice matrimonij, quod legitimum est inter illos, ratione cuius non est accessus ad alienam. Atque ita sublato impedimẽto per dispẽsationem, ius illud pristinum reddit. Ad secũdum neganda est consequentia: nam in priori casu coniunx innocens est in plena matrimonij possessione, quare nec petendi, nec reddendi iure priuandus est. In posteriori autem, ratione similis culpæ qua inuoluitur, amittat ius petendi, & consequenter, vt sibi petenti reddatur, nec adest aliquod ius excusans suam petitionem, aut redditionem a culpa incestus.

DISPVTATIO XXIX.

An si affinitas, aut cognatio spiritualis contrahatur ab altero coniuge, ante matrimonij consummationem, possit licite illud consummare reddendo: vel quo eximatur à reddendi onere teneatur ingredi religionem.

SVMMARIVM.

Refertur opinio afferens peccare consummando, & teneri ingredi num. 1.

Contraria sententia Authoris nu 2.

An coniunx, cui interdicta est debiti petitio ob cognationem, vel affinitatem, possit priori bimestri ante consummatum matrimonium, vel si alter sit adulter, reddere? Remissiuè, num 3.

Soluuntur argumenta, num. 4.

1 QVidam censent coniugem, qui matrimonio inito, ante illius consummationem, affinitatem cum suo coniuge contraxit, peccare mortaliter dum prima vice debitum reddit: atque ita nisi dispensationem illius impedimenti impetret, teneri religionem ingredi, vt euitet debiti redditionem. Ducuntur, quia accessus ad coniugem est incestus, cum sit ad affinem, atque ita si fieri potest, est necessario vitandus, cum ergo possit vitari hoc coniuge religionem profitente, nisi dispensationem impetret, tenebitur ad id. Et confirmatur: quia priori bimestri peccat hic reddens, eo quod reddere nõ tenetur (vt probaui hoc lib. disp. 6. nu. 14.) sed donec consummet matrimonium, nunquam tenetur reddere, cum semper possit religionẽ ingredi. Ergo semper peccabit prima vice reddendo. Secundo, quia probabilissima, & communis sententia docet eum, qui voto castitatis ligatus vxorem duxit, teneri religionem ingredi, peccareque prima vice consummando (vt videbimus hoc lib. disp. 34. nu. 2.) eo quod sic, & non aliter potest votum implere: at coniunx hic sit affinis effectus, nec impetrans dispensationem, non potest aliter incestum vitare, nisi ingrediendo religionem, ergo tenebitur ad id. Et confirmatur, quia vrgentior hic militat ratio. Nam cum voti obligatio ex propria voluntate vouentis oriatur, non potest eius tacitam intentionem excedere, quæ cum non sit se obligandi ad religionem, non potest hoc prætextu excusari. At obligatio non accedendi ad finem, vbi matrimonij necessitas minime compellit, vt accidit ante consummationem, oritur ex natura ipsius facti, atque ita transcendit limites voluntatis, a fortiori ergo coget possibile religionis medium eligere, quo accessus talis caueatur. Ita docent loquentes de affinitate, & consequenter idem dicent de cognatione, in qua eadem militat ratio, Palud. 4. dist. 27. q. 1. art. 3. num. 26. Maior is 4. dist. 41. q. 1. paulo post princ. vers. deinde dico, de 2. quæsito, D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 11. ante §. 1. vers. nota etiam. Sylu. matrim. 8 q. 15. d. 7. Caietan. repet. c. ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 408. Viualdus Candelabro Sacram. 1. par. de matrimo. num. 207. & forte aliquis existimabit huius esse sententiæ Couar. 4. decr. 2. par. c. 7. §. 2. num 6. & Ludouicus Lopez, 1. par. instruct. cap. 269. §. præterea circa redditionem, dicunt enim iuuenem incestuosum ante matrimonij consũmationem, teneri, nisi velit religionem ingredi, dispensationem impetrare ad exigendum debitum, sed reuera non sunt. Quia non ducuntur, eo quod peccet reddendo: sed rationem reddunt, ne cohabitans cum vxore, periculo expositus sit admittendi multa mortalia exigendo debi-

debitum. Et hanc sententiam non esse improbabilem ait Petrus de Ledesma, nu. sequenti allegandus.

2 At dicendum est nullo modo teneri religionem ingredi, atque ita posse matrimonium consummare reddendo. Probatur primo omnibus argumentis quibus probabimus infra disputa. 34. numero 3. & 4. votum præcedens, aut subsequens matrimonium ratum, si solius castitatis votum sit, non inducere obligationem ingrediendi religionem, vt impleatur. Secundo, quia per talem affinitatē non priuatur coniux innocens suo iure: vt habetur capitulo discretionem, & capitulo penultimo, de eo qui cognouit consangu. ergo tenetur hic illi reddere. Nec textus distinguunt, sit matrimonium consummatum, nec ne: nec obligant hunc reum ad religionis ingressum: sed expresse docent textus citati hos coniuges ad continentiam inducendos esse, quòd si nolint, reum abstenturum a petitione, non autem redditione. Huius sententiæ videtur D. Bonauent. 4. distinct. 41. quæst. 3. numer. 22. ait enim hunc teneri reddere, aut si hoc nolit ingredi religionem: vnde omnino voluntarium censet esse religionis ingressum. Et tenent expressè Angelus, verb. matrimonium 3. impedimento 15. num. 2. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. artic. 6. circa 3. statum affinitatis, dubio 4. & communiter Neoterici.

3 Vtrum autem coniux, cui est interdicta debiti petitio ratione cognationis, aut affinitatis, possit priori bimestri ab inito matrimonio ante illius consummationem reddere debitum: aut si alter coniux adulterium admittat? dixi hoc lib. 10. disp. 6. num. 14.

4 Ad argumenta, num. 1. proposita respondetur. Ad primum dic, accessum talem quando spontaneus est, incestuosum esse, secus quando est iustitiæ lege debitus, qualis est accessus reddendo. Ad confir. dico latum esse discrimen, quia priori bimestri nunquam tenētur coniuges sibi reddere, nisi iam matrimonium consummarint (vt dixi lib. 2. disputat. 24. numero 25. at eo transacto, statim ad id tenentur, nisi illico ad religionem transire velint. Quare supposito hunc animum non esse illi coniugi incestuoso, satisfacit suæ obligationi reddendo, ac proinde culpæ immunis est. Non enim religionis ingressum eligere tenetur. Ad secundum, contrariam sententiam existimo probabiliorem, & esto illa vera esset, est discrimē, quod castitas, & religio sunt quodammodo eiusdem rationis, atque ita non mirum, si gratia castitatis promissæ, quæ aliter seruari nequit, astringatur vouens ad religionem. At religio non est aliquid eiusdem rationis cum hoc quòd affinitas omnem suum assequatur effectum. Ad confirm. dic, ex ea parte vrgentiorē militare rationem: at ex alia multo minorem. Quia inter castitatem, & religionem est magna proportio, & vicinitas: qualis non est in præsenti casu.

DISPVTATIO XXX.

Vtrum quo coniux incestuosam affinitatem, aut cognationem contrahens, debiti petendi facultate priuetur, desideretur aliqua iudicis sententia, aut condemnās, aut saltem crimen declarans?

SVMMARIVM.

Proponitur sententia affirmans hanc pœnam non incurri absque iudicis sententia, num. 1.
Vera sententia, nu. 2. & ibi traditur ratio, cur cum pœna sit, non desideretur iudicis sententia ad eam incurrendam, & ad aliquas priuatiuas.
Soluuntur argumenta, nu. 3.

1 RAtio in hac re dubitandi est: quod priuatio hæc petendi debiti, verè sit culpæ affinitatis, aut cognationis inique contractæ. Quòd manifestè cōstat ex eo, quod vbi in contractione deest culpa, vt si ignoretur consanguinitas, aut vi præcisa habeatur copula, ea priuatio non incurritur, vt dicemus duplici disputatione sequenti. Atque ita priuationem debiti ex affinitate consurgētem, esse pœnam, docent Abb. capit. 1. nume. 2 de eo qui cognouit consanguin. & ibi Alexander de Neuo, numero 2. Abulen. capit. 5. Matth. quæst. 200. & 241. Turrecr. c. qui dormierit, in fin. 27. quæst. 2. Supplementum Gabriel. 4. d. 41. q. 1. art. 3. dubio 1. ad 1. Caietan. in opuscul. tomo 1. tract. 31. qui est 17. responsionū, in 4. responsione, versi. & quoniam Angelus verb. incestus, numero 4. Sylu. verb. luxuria. quæst. 4. dicto 1. Victoria summa, de matrim. nu. 288. Sotus, 4 d. 37. q. vnica, art. 2. versic. conclusio, & versic. debet autem. Castro lib. 1. de lege pœnali, c. 7. ex hoc 3. documento, & lib. 2. cap. 5. § rursus, 5. argumento. Alexander Carrerius lib. 5. de Sponsal. capitul. 23. Ledesma 2. part. 4. quæst. 60. art. 4. §. sed est dubium si maritus. Cord. in suo quæst. lib. 1. quæst. 12. initio. Bartholomæus à Ledesma de matrim. dubio 50 conclus. 2. Man. 1. tomo summæ, 2. editio c. 243. num. 11. Graff par. 1. decisionum, lib. 2. c. 81. nu. 4. Petrus de Ledes. de matrim. quæst. 55. art. 6. dubio 5. §. in huius rei expositionem. Atque idem dicerent de priuatione ratione cognationis, in qua est eadem ratio. Atque ita de illa idem asserunt Sotus, 4. d. 32. q. 1. art. 1. conclus. 3. Henriq. lib. 11. de matrim. c. 15. nu. 11. Petrus de Ledesma de matr. qu. 56. art. 1. dubio 1. §. his nihil obstantibus. Ludouicus Lop. 1. part. instruct. c. 80. §. sed connumerare. Si ergo est pœna: minimè incurretur absque iudicis sententia: vt omnium pœnarum id proprium esse, communis Theologorum testatur opinio, ac Iurisperitorum. Nec iuuat, si dicas cum Caiet. 2. 2. q. 62. art. 3 quem communiter Doctores sequuntur, id intelligi de pœnis positiuis, quæ ad sui exequutionem, aliqua actione indigent. Cum enim idem non debeat esse agens, & patiens, oportet actionem iudicis sententiam ferentis adesse, quo in illas incidatur. Quæ ratio cum cesset in pœnis priuatiuis, quæ nullam actionem ad sui exequutionem desiderant, nulla opus erit ad eas incurrendas iudicis sententia. Qua ratione irregularitas, suspensio, excommunicatio, absque iudicis sententia contrahuntur. Sed hæc solutio non satisfacit, & bene impugnatur à Soto, lib. 1. de iustit. quæst. 6. artic. 6. conclus. 2. & Castro, lib. 2. de lege pœnali, ca. 5. §. rursus, 5. argumento. Nam vt quis fame moriatur, nulla est necessaria actio, sed priuatio comestionis, est tamen iudicis sententia necessaria. Præterea, inhabilitas ad beneficia, est pœna priuatiua, cum tamen probabilissimum sit eam indigere iudicis sententia. Quod defendunt Nauar. in Extrau. Greg. XIII. de datis pro iustitia, in priori editione numero 41. in posteriori vero, numero 44. Molina tomo 1. de iust. tract. 2. disp. 96. pagina 590. Deinde inhabilitas ad suffragium ferendum est etiam pœna priuatiua, non indigens actione, sed cessatione: cum tamen iudicis sententiam postulet, vt testantur Sotus lib. 1. de iustit. q. 6 art. 6. ad 4. & lib. 4. q. 6. art. 3. ad fin. Ledes. 2. part. 4. quæst. 18. artic. 2. dubio vltimo. Molina ea. disput. 99. pag. 591. Atque ita quamuis priuari iure petendi, sit pœna priuatiua, non concludetur eam non indigere iudicis sententia. Nec etiam proderit ratio, quam tradit Sot. lib. 1. de iustit. quæst. 6. art. 6. conclus. 2. cur irregularitas, excommunicatio, suspensio, & interdictum, incurrantur absque iudicis sententia. Quia nimirum non priuant bonis proprijs, quæ iure peculiari quis possidet, & tradere per actionem teneatur, sed bonis communibus, quorum Ecclesia priuans est dispensatrix. Non (inquam) prodest. Quia ea impugnatur à Corduba in suo quæstio. lib. 1. qu. 36. fol. 281. col. 1. Bañes. 2. 2. q. 12. art. 10. fol. 692. Quia sacerdos ius peculiare celebrādi, & quilibet fidelis recipiendi sacramenta, possident, & tamen illo priuantur per irregularitatem, & excommunicationem, absque iudicis sententia. Deinde, quia licet ea ratio procederet in ijs censuris, at in nostro casu locum habere non potest, cum priuetur coniux iure per matrimonium acquisito petendi debitum, quod est bonum proprium, & peculiare illius, nec Ecclesiæ dispositioni subiacens, nisi inquantum illo priuare potest in pœnam delicti per coniuges admissi: sicut potest alijs bonis priuare. Desiderabitur ergo iudicis sententia. Quare Simanchas de inst. catholicis. tit. 9. nu. 202. dicit incertum esse, an incestuosus cum consanguineis vxoris incidat statim in foro conscientiæ in hanc pœnam.

2 Ceterum mihi certissimum est, nec in affinitate, nec in cognatione desiderari aliquam iudicis sententiam, sed statim

statim priuari coniugem potestate debitũ petendi. Quod in cognatione tenet glo.e.nosse, verb.non fraudentur, 30. q. 1. & in affinitate dicens esse certissimũ, Castro libr. 2. de lege pœnali, c. 5. §. rursus, 5. argumẽto, & clare sentit Caie. opusc. tom. 1. trac. 31. qui est 17. responsionum, respon. 4. vers. & quoniam, vbi ait esse ipso facto priuatum, & Angles floribus, p. 1. de matri. q. 14. de imped. affinitatis, ar. 1. diffi. 1. concl. 3. ait enim in foro conscientiæ non posse petere hunc incestuosum, ante dispensationem. Idem tenentur dicere Doctores, quos retuli disp. 27. n. 2. dicentes incestuosum etiam occultum incidere in hanc pœnam, & quos ibi retuli, n. 9. dicentes peccare lethaliter, si debitum petat, & praxis ipsa hoc verissimum esse testatur. Quod si rationem petas, fateor me nullam concludentem inuenire, vt hæ pęnæ, quamuis priuatiuæ sint, nõ indigeant sententia. Sicut nec inuenio in irregularitate, excommunicatione, suspensione, & interdicto. Quæ enim tradi solent, reprobatæ sunt, numero præcedenti. Atque ideo nec in illis, nec in hac, aliam rationẽ adæquatã inuenio, quã quod pęnæ priuatiuæ sint, atque ita facilius in eas incidatur, sicque vsu receptę declaratę sint, vt nulla indigeant sententia cõdemnanti, aut crimen declaranti. Quod nõ ita contingit in omnibus pęnis priuatiuis, & ita nõ mirum est, si aliquæ illarum postulent iudicis sententiam.

3 Argumentum contrarium, num. 1. propositum, constat ex dictis, num. præcedenti.

DISPVTATIO XXXI.

Vtrum si affinitas vi præcisa, aut metu contracta sit, vt si vxor à viri consanguineo vi, aut metu cognoscatur, priuetur illa vxor potestate debitum petendi.

S V M M A R I V M.

Quando vi præcisa cognoscitur femina à viri consanguineo non priuatur petitione debiti, nu. 1.

priuatur, si leui metu inducta. Quod si vir consenserit, neuter coniunx potest petere, nec reddere, nu. 2.

Si metu constantis, refertur quædam opinio, nu. 3.

Nequit tunc petere debitum. Et in rebus diuino iure vetitis, metus non eximit à pœna, nu 4.

Quid si per metum viri constantis vir vxorem compulerit, vt cum ipsius viri consanguineo concumbat, nu 5.

An Christiani in nauibus Turcarũ remigantes metu mortis casu, quo non eximuntur à peccato, eximantur ab excommunicatione! nu. 6. & ibi remissiue quando peccent.

1 HActenus disputauimus quando ex affinitate oriatur impedimentum petendi debitum. Iam videndum est de causis ab hac pœna excusantibus. Et in hac disputatione, de præcisa vi, vel metu: in sequenti autem, de ignorantia agemus. Atque si vis præcisa sit, manifestum est minime priuari debiti exactione, vt constat ex ea. discretionem, de eo, qui cogno. consanguin. vbi ea redditur ratio, quia affinitas inique contracta ei non officit coniugi, qui iniquitatis particeps minimè fuit: iniustum quippe est quẽquam culpæ immunem, suo priuari iure. At vbi vis illata est feminæ, à culpa incestus omnino eximitur: ergo, & à pęna priuationis debiti exigendi. Quare licet textus hic loquatur quando viri consensu vis ea vxori illata est, & eodem pacto loquuntur hoc docentes, Rosel. verb. impedimen. imped. 8. nume. 15. Sylue. verb. luxuria, q. 4. d. 3. Graffius 1. p. decis. lib. 2. cap. 80. num. 14: at ratio textus, & prædictorum Doctorum tradita, idem prorsus suadet, vbi abfuit mariti consensus, vt bene aduertit Richardus statim referendus. Quare ita docent absolutè, Hostiensis, c. 1. de eo qui cogn. consang. num. 2. in fine, super verb. filiastram, vbi Ioan. Andr. num. 3. Anchar. in fi. Alexander de Neuo, nu. 4. Richardus, 4. d. 35 art. 2. q. 4. Astensis summa. 2. p. lib. 8. tit. 11. ar. 3. q. 15. Sotus, 4. d. 37. q. vnic. articulo 2. vers. debet autem. Ledesma 2. p. 4. q. 60. artic. 4. Palacios, 4. d. 34. disp. 2. fol. 777. col. 2. vers. quod si obieceris. Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 12. num. 2. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 55. artic. 6. diffic. 5. concl. 1. Emmanuel Sa, sum. verb. debitum coniugale, versic. qui coniugis

2 Similiter est certum, vxorem leui metu incestui conniuentem priuari debiti exactione, quia culpa sua affinitatem contraxit. Ita colligitur ex ratione textus, & Doctorum, quos num. præcedenti retuli, & docent Richardus, Astensis, Rosella, Sylu. Graffius ibi citati, & licet loquantur, quando interfuit viri consensus, qui metum intulit; at verè non innituntur huic consensui, sed culpæ vxoris; & ita absolutè docet Palacios, nu me. præcedenti relatus. Quod si mariti consensu, aut præcepto id effectum sit; non tenetur vxor ei debitum reddere. Quoniam eiusdem particeps fuit iniquitatis. Ita Richard. Astensis, Rosella, Sylu. Graffius ibidem, & constat ex dictis disput. 27. num. 3. Imo nec potest reddere, nisi in fraudem matrimonij id vterque coniux fecerit, vt diximus disput. 28. nu. 5. & 6. vbi probauimus in hoc casu fraudis teneri.

3 Difficultas autem est, quando metus grauis fuit, seu cadens in feminam constantem, num priuetur vxor metu illo cognita à viri consanguineo, debiti petitione? Videtur enim non priuari: ex doctrina Naua. summa, c. 27. nu. 63. ad finem, & latius, cap. ita quorumdam, de Iudæis, notab. 11. in principio, nu. 18. vbi docet Christianos in Turcarum triremibus remigãtes bello indicto aduersus Christianos, metu mortis, ac tormentorum coactos, peccare mortaliter, at non incurrere excommunicationem eod. c. latã contra opẽ infidelibus in simili bello ferentes. Quia (inquit) non est eredẽdum velle Ecclesiam suis pęnis mulctare eos, qui tali metu compulsi, suis præceptis nõ obtemperant. Et illum sequitur Pedrazza in summa, præcepto 7. §. 26. similiter ergo, cũ pęna priuationis debiti exigendi, sit ab Ecclesia statuta ob crimen iniquæ affinitatis contractæ (vt diximus disput. præcedenti, num 1.) non ligabit vxorem, quæ tanto coacta metu illam contraxit.

4 Ceterum quamuis hæc opinio pietate plena sit, nulli solido fundamento innititur. Et ideo dicẽndum est priuari potestate debiti exigendi. Ducor ex ratione textus, & Doctorum, n. 1 tradita, qua ab hac pęna eximunt vxorẽ, vi absoluta cognitam, nempe, quia cessat culpa incestus. Cum enim in hoc euentu non cesset, tenebatur enim vitã exponere, ne consentiret, incurret pœnam. Secundo, quia in ijs quæ aduersantur iuri diuino, & naturali, quale est copula illa, metus non excusat à pœna, sed à grauiori, vt bene docet Turrecrem. per illum textum, c. si n. 2. 31. q 2. & probat textus, c. si quis coactus, 22. q. 5. ibi, *Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet causa, vel necessitate periurat, quia plus corpus, quam animam dilexit, tres quadragesimas poeniteat.* Atque fortius id probat textus, c. sacris, de his quæ vi, ibi. *Licet metus attenuet culpã quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari:* Vbi textus decidit, non excusari ab excommunicatione, metu participantem cum excommunicato, sicut nõ excusatur à culpa. In cuius textus intellectu, quãuis varij sint Doctores, de qua participatione loquatur. Vt potest videri in Couar. c. alma mater. 1. p. §. n. 9. at casu, quo ea participatio crimen lethale est, manifesta est decisio textus, & conueniunt omnes Doctores, metum non excusare ab excommunicatione, & quamuis aliqui velint eum intelligere de metu leui. Optimè reprobat Abbas eo. c. sacris, nu. 4 quia aperte repugnat litera. Contraponit enim metum, violentiæ, & dicit pro nullo metu. Et reddit rationem, eo quod metus nõ excuset à culpa. Quæ omnia de quocunque metu procedunt. Atque huius sententiæ videtur esse Richardus, Astensis, Rosel. Syl. Graffius, quos, nu. 1. retuli, dicunt enim vxorem posse petere, quando maritus eam graui metu coegit ad copulam cum ipsius viri consanguineo: in odium delicti viri: vbi aperte sentiunt contrarium, vbi nullum esset viri delictum, atque ita prædictum odium cessaret. Et tenet Petrus de Ledesma de matrimon. q. 55. artic. 6. dubio 5.

5 Sed nec prædicta limitatio caret difficultate, aiũt enim Richardus, & ipsũ transcribentes, Asten. Rosel. Syl. Graf. num. præcedenti allegati, quando vxor metu ab ipso viro illato, & cadenti in virum constantem, conniueret copulæ cum viri consanguineo, posse eam debitum petere, tenerique virum reddere. Nec id alia ratione probant, quam in odium criminis viri. Ab oppositum credo, nempe,

nempe, in eo euentu neutrum posse petere, nec reddere (vt dixi, num. 2.) quando metus est leuis. Quia cum vterque particeps fuerit culpæ in affinitatis cõtractione, vterque iure exigendi priuatur, & subinde neuter licite reddere potest (vt probaui locis eod. nu. 2. citatis) nec ius quo ab hac pœna eximat vxorem, viri copulam considerat, nec in eius odiũ concessit non obstante affinitate, posse in hoc euentu petere, sed vniuersaliter debiti petitionem negauit coniugi, cuius culpa affinitas orta est.

6 Ex his infertur non audiendos esse Nauarrũ, & Pedrazam, num. 3. relatos, dicentes, remigantes aduersus Christianos peccare mortaliter, at non innodari excommunicatione: quia, numero 4. satis probaui casu, quo actio non eximitur a culpa, nec ab excommunicatione eam excusari: Atque ita in hoc euentu censet Manuel in additione ad bullam cruciatæ, § 9. numero 95. in fin. Ex alio autem capite excusari possunt ab excommunicatione, quia nimirum, communiter non peccant mortaliter remiges illi metu mortis id efficientes, vt latius probant Corduba summa, quæst. 137. folio 400. Nauarra lib. 3. de restitutione, cap. 4. dubio 4. in noua editione, numer. 52. Molina tomo 1. de iustit. disput. 115. pag. 658. Ludouicus Lopez 1. par. instruct. cap. 60. in fin. Rutilius Benzonius tract. de fuga, libro 1. disput. 1. quæst. 4 fol. 102. §. asserit secundo, Vega, 1. tom. sum. cap. 118. casu 2. & specialiter videndus Molina eo loco citato, qui optimè explicat casum rarum in quo culpa esset.

DISPVTATIO XXXII.

Vtrum coniux, qui ex ignorantia iuris prohibẽtis, vel facti, efficitur cognatus, aut affinis alterius coniugis, priuetur debiti petitione?

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputandæ nu. 1.

Quid intersit inter legem minime obligare ignorantes, vel hos à transgressione excusari, nu. 2.

Lex obligat etiam ignorantes inuincibiliter ipsam nu. 3.

Minime præsumitur ignorantia, sed probanda est, nu 4.

Qualiter probetur, & an solo iuramento dicentis se ignorasse, num. 5.

Quoties lex punit actum nullo alio iure prohibitum, ignorans ipsam, est pœnæ immunis per legem statutæ nu 6.

Quid si puniat actum iure humano antiquitus aut diuino naturali prohibitum an sciens antiquam prohibitionem, ignorans tamen nouam sub excommunicatione, illam incurrat contra faciens? Referuntur duplex opinio, nu 7 & 8.

Proponitur Authoris sententia nu 9.

Soluuntur argumenta priora. Enodantur, c. cum illorum, de sententia excommunicationis, regula, ignorantia, de regulis iuris, in 6. quomodo ignorantia iuris non excuset. & l. vulgaris. ff de furtis, nu 10

Satisfit posterioribus argumentis, & enodatur, c. 2. de const. in 6 & qualiter argumentum à contrario sensu deficit, vbi in contrario est eadem, aut maior ratio, nu. 11.

Post num. 11. inuenies alia summaria.

1 QVæstio hæc difficillima est, si exactè tractanda sit. Pendet enim ex ea quæstione Qualiter ignorantia legis, aut pœnæ in ipsa statutæ, excuset a pœna incurrendæ? Quæ cõfusè satis discutitur a Doctoribus. Cum enim sint diuersæ pœnæ, spirituales, & temporales, atque inter illas sit differentia, quod sola excommunicatio videatur desiderare contumaciam cum sit etiam ignorantia duplex, altera iuris, & altera facti, & rursus illa, quædam ipsius iuris, & pœnæ in ipso contentæ alia vero solius pœnæ. Non satis distinguũt inter has pœnas, nec satis explicant, num loquantur de ignorantia ipsius iuris, vel solius pœnæ. Atque ideo maioris claritatis gratia, distinguens pœnas, ac ignorãtiam ipsam, septem agitabo quæstiones: præmissis aliquibus fundamentis generalibus, quæ omnibus illis deseruiunt. Prima est, an ignorantia iuris excommunicationem imponentis, excuset ab illa contrahenda? Secunda, quid si adsit scientia iuris prohibentis, an ignoretur excommunicatio in eo lata? Tertia quid in alijs pœnis, an si adsit ignorantia iuris, incurrantur? Quarta, quid si in illis sola pœnæ ignorantia reperiatur. Quinta, quid in quibuscunque pœnis, vbi sola adest facti ignorantia? Sexta, qualis debeat esse ignorantia siue iuris, siue facti, vt à pœnis excuset? Septima, an vbi contracta est affinitas, aut cognatio, cum ignorantia iuris, vel facti, interdicatur coniugi contrahenti, petitio debiti.

2 Primum fundamentum sit. Differentia lata est inter hæc. Lex non obligat ignorantes. Vel illos obligat, excusantur tamen à peccato, & pœna. Quare non est quæstio de nomine, nõ obliget ignorantes. Si enim dicamus obligare, quamuis ignorans excusetur à culpa trãsgressionis, & pœna, at non excusabitur ab alijs legis effectibus. Quod secus dicendum est, vbi lex non obligaret ignorantes. Nihil enim in illis operaretur, v.g. Decretum Tridentini obligat ignorantes, vbi legitimè promulgatum est: ex quo fit, vt contrahentes clam matrimonium in eo opido, ignari inuincibiliter decreti, minime peccent, nec subdantur illius pœnis: at matrimonium eo decreto irritatum, erit nullum. At vbi id decretum non obligat, matrimonium est validum, & tale esset, si diceremus illud non obligare ignorantes.

3 Secundum sit. Certum est legem vbi sufficienter promulgata est, ita, vt scientes liget, obligare etiam inuincibiliter ignorantes. Quoniam lex talis habet iam completam legis rationem, ac subinde perfectam obligandi vim Nec enim vnicuiq; est notificanda, c. 1. de postu. prælat. & Authent, vt nouæ factæ constit. §. sancimus, collat. 5. obligat ergo omnes, siue illius conscios, siues ignaros. Et confirmatur, quia virtus obligandi ex ipsa legis natura, & virtute, non ex subditi notitia proficiscitur. Tandem, quia ignarus legis illius sufficienter promulgatæ, si certior de illa fiat a viro fide digno, ad illam tenebitur. Ergo & antea tenebatur. Nõ enim vir ille sua asseueratione legi virtutem obligandi tribuit. Ita Sotus lib. 1. de iust. q. 1. art. 4. concl. 3 Medina, 1. 2. q. 90. art. 4 concl. 3. vers. illud autem. Quare dum Inno. c. 2. de constit. nu. 1. vers. ignorantes, & aliqui iurisperiti ibi, asseuerant, ignorantes minimè obligari lege. Quod etiam videtur sentire Caiet 1. 2. q. 90. art. 4. ad 2. intelligendi sunt, vt velint ignorantes excusari a pœna, & culpa transgressionis legis.

4 In foro autem externo, duobus mensibus a regis promulgatione trãsactis, iure optimo præsumitur illius scientia, vnde ignorantiam alleganti incumbit onus probandi, vt notant communiter Doctores, & constat ex Auth. vt factæ nouæ consti. §. sancimus, & §. ne igitur, collat. 5. & c. 1. de postul. prælat. & c. fin. § alioquin, qui matrimonium accusare possunt. Atque idem est, licet non sit promulgata in qualibet prouincia, est tamen in ea vsu recepta, & in curia promulgata. Constat ex cap. 1. §. verum, de postulat. prælato. Rationem autem huius præsumptionis subdunt gl. l. fin. verb. scientes, ff. de decretis ab ordine faciendis, & glos. cap. nulli, verb. verisimiliter, de elect. in 6. quia publicè propositum ignorare non licet, nec facilè, ignorantiam talem alleganti fides adhibenda est.

5 Admittitur autem probatio ignorantiæ huius, gl. ca. 2. de constit. in 6. notabili 2. Abbas, ca. 2. num 9 eodem titu. vbi Fel. nu. 10. Sylu. verb. lex, q. 7. coniecturæq; quæ hanc ignorantiam probant, proponuntur, cap. fin. § super quo, qui matrimon. accus. pos. Coniecturis enim probanda est, vt notat Baldus, l. 1. nume. 10. ff. de legibus, faciliusque in feminis probatur: teste Præposito, ca. quod dictis, d. 16. eo quod illis vagari non liceat. Et quidem in genere loquendo, probatur iuramento ipsius se ignorasse dicentis: quia in cordis penetralibus latentia, minime testibus probari possunt. Ita gl. ca. si vero, el secundo de sent. excom. verb. propria. Castro lib. 2. de lege pœnali, ca. 14. §. sicut dictum est. Nau. li. 1. consi. in priori edit. tit. de const. conf. 1. nu. 6. & 7. Cou. 2. var. c. 10. n. 1. vers. 3 admittẽda est. Greg. Lop. l. 12. tit. 1. p. 7. verb. que lo non supiera, & colligitur ex illa lege. Auiles, c. 52. prætorum, gl. en la tierra, num. 12. Salzedo addi. ad regulam Bernadi Diaz. 323. Gratiam regula. 270. in initio. Mascard. de prob cõcl. 831. nu. 1. & innumeri alij per hos relati. Et eadem ratione scientia probatur iuramento, quia est ex ijs quæ in corde latitant. Ita Couar. & Gratian. nu. 3. ibid. Temperat autem Nau. vt ignorantia probetur iuramento, nisi contraria scientia verisimilibus coniecturis probaretur. Sed bene Castro proximè ci-

mè citatus intelligit, quando coniecturę essent nimis violentæ, & adeo apertæ, vt rem ipsam quasi indice demonstrare videantur. Non enim facile credendum est, adeò quempiam suæ salutis immemorem esse, vt peierare velit. Idque docet Couar. regula possessor. 3. p. §. nu. 4. versiculo 10. vbi ait, non satis esse iuramentum dicentis se ignorare, quando aduersus eum esset maxima iuris præsumptio ex longi temporis præscriptione, & Gratian. alios allegans, regul. 270. nu. 7. dicens ignorantiam minimè iuramento probari, quando contra iurantem esset vehemens præsumptio ex facti qualitate, aut notorietate. At in pręsenti non constat inter Doctores, num legis sufficienter promulgatæ ignorantia probetur iuramento. Affirmant enim multi cum glos. c. proposuisti, verb. non probatur, ad fin. d. 82. & c. qui & humanis, in fin. 12. q. 2. In contrarium autem fortiter vrget Innoc. c. 2. num. 1. de const. dicens præsumi scientiam in hoc euentu, nisi dilucidè ignorantiam probent. Vrgent etiam proximè dicta, nimirum, non adhiberi fidem iuramento, vbi vehementes scientiæ coniecturæ adsunt. Quæ enim vehementiores esse possunt, quam legem esse publicè promulgatam, bimestreq. transijsse? De qua re consulendi sunt Doctores, c. 2. de const. Antonius Cucus, lib. 1. inst. maiorum tit. 3. num. 23. & latissime Menochius de arbit. lib. 2. centuria 2. casu 186. nu. 2. & sequentibus, & de præsump. lib. 1. pręsump. 77. à num. 3. vbi duplici sententia recitata concludit receptiorem esse, non adhiberi fidem iuramento. Idque mihi satis placet. In foro autem conscientiæ fatentur vniuersi, simplici assertioni credendũ esse, nedum iuramento. Quia de solo asserentis, eiusque conscientiæ præiudicio agitur.

6 Tertium fundamentum sit. Constat apud omnes, quamuis lex sufficienter promulgata sit, si actum nullo alio iure interdictum puniat, ignaros inuincibiliter illius legis, a culpa, & illius pœnis eximi. Quia res quæ culpa carent, in damnum vocari non debent. c. 2. de const. Nec sine culpa quisquam puniendus est. regula, sine culpa 23. de regulis iuris, in 6. Idemque apertè probat. l. finalis, in fi. ff. de decretis ab ordine faciendis, ibi. *Respondi huiusmodi pœnas aduersus scientes, paratas esse.* Et c. fi. in fine, qui matrim. accus. poss. ibi. *Iste tamen amoueri nequiret, cum culpabilis non existat.* Cuius ratio traditur, l. si ignorans 52. ff. locati, ibi. *Non enim contemnit disciplinam, qui ignorauit.* Atq. ita docent Glos. c. 2. verb. culpa, de const. vbi Innoc. nu. 1. Host. ad fin. Ant. nu. 19. Abbas, num. 7. Baldus, nu. 1. Anchar. nu. 5. Henric. nu. 6. Decius, nu. 22. Aret. nu. 3. Alex. de Neuo, n. 28. Beroius, nu. 44. & sequēti. Imo. Clem. 2. nu. 2. de hæret. vbi Bonifacius, nu. 27. Couar. c. alma mater, 1. p. §. 10. nu. 8. & 9. Menoc. de arbitrarijs, lib. 2. centuria 2. casu 185. nu. 2. & cons. 510. nu. 5. vol. 6. atque omnes triplici nu. sequenti allegandi: quia solũ discrepant, quando actus ille erat alio iure antiquiori damnatus, siue humano, siue diuino naturali, vnde in hoc casu est sita tota controuersia, num ignorans hoc ius nouum prohibens, conscius tamen antiquæ prohibitionis, incurrat pęnas eo nouo iure latas?

7 Quæstio prima. Verum efficiens actum sub excommunicatione interdictum lege aliqua noua, qui antiquiori iure positiuo, aut diuino naturali prohibitus erat, ignarus legis nouæ, at conscius illius prohibitionis antiquæ, incurrat eam excommunicationem iure nouo latam? Triplex est sententia. Prima vniuersaliter docet in eo euentu incurri eam excommunicationem, siue ea lata sit iure communi, siue Episcopi constitutione. Probatur primo ex capitulo cum illorum, de sentent. excommun. vbi habetur posse dispensari cum percussoribus clericorum, iuris ignaris, ergo non excusat ab ea excommunicatione, ignorantia iuris humani eam imponentis. Secundo, quia ignorantia facti, non vero iuris, excusat. regula, ignorantia, 13. de regulis iuris, in 6. l. iuris l. error l. regula, ff. de iuris, & facti ignorantia. Nec intelligi potest, de vincibili ignorantia. Quia talis licet facti sit, minime excusat. Tertio ex l. vulgaris, §. si quis viginti, versiculo si quis æs, ff. de furtis, vbi æs furans, existimans esse aurum, vel è contra furtum admittit solius rei captæ. Ex quo textu infert Bartol. l. diuus. 14. ff. ad leg. Corneliam de sicar. numero 1. sacrilegum esse furem calicis consecrati, existimantem non esse consecratum: attendique effectum, non vero scientis existimationem. Ergo similiter, qui sciens, & prudens rem illicitam admittit, incidet in vniuersas pœnas legis, etiam quam ignorat. Quarto, quia rei illicitæ vacans, censetur consensum præstare etiam ijs, quæ præter eius intentionem sequuntur. Vt probat, capitulo fin. de homic. in 6. vbi iubens aliquem verberari, cauens ne occidatur, irregularis est, si mandatarius fines mandati excedens occidat. Redditque is textus rationem, quia mandando in culpa fuit. Ergo cum hic ius nouum ignorans, fecerit rem illicitam, subijcietur etiam pœnas iuris à se ignorati. Potest tandem probari rationibus, quas numero 12. afferam, ad probandum minimè ipsius pœnæ excommunicationis ignorantiam excusare. Atq; ideo hanc sententiam tuentur Glossa cap. a nobis, el 1. verb. non nisi, de sentent. Excommun. Sco. 4. distinct. 6. quæst. 8. in principio. Couar. cap. alma mater 1 p. §. 10. a numero 9. vsque ad 12. & asserunt eam esse probabilem Sotus 4. distin. 22. quæst. 1. art. 2. ad fi. ante 4. conclus. & Barthol. a Ledes. de pœnit. vbi de excomm. dubio 5. Pro eadem sententia faciunt alij vniuersaliter docentes incurrere ad pęnam statuti, qui rem illo interdictam, statuti ignarus admittit, si norat alio iure vetitam esse. Hi sunt Bart. l. 1. numero 21. C. de summa Trinitate, & ibi Cinus, versic. quidam alij. Baldus ibi, numer. 22. Bellapertica ibi, in repetitione. numer. 13. Albericus 1. p. statutorum q. 15 & 3. par. q. 1. Anchar. repetitione super c. postulasti, nu. 39. in fin. de foro comp. Card. d. c. a nobis, nu. 2. ver. ad quod oppono. in fi. Præpos. c. a. quæ contra, ad fi. d. 8. Berous dicens fortè hoc esse verum c. 2. nu. 8. de const. vbi & Decius in 1. lectura nu. 31. & eius Additionator super glossam, verior limitās nisi pœna esset valde excessiua. Moder. Paris. consuetud. Parisiensibus §. 30. quæstione 41. paulò post principium. Marsilius l. si num 81. ff de iurisd. omn. iud. Gandinus tit. de pœnis reorum, num. 16. Portius inst. de iure naturali, §. sed & quod Principi, num. 19. Henricus Botæus de Synodo 3. p. art. 2. nu. 17. Iulius Clarus dicens communem lib 5. recept. §. fi. q. 85. versi. secundus est casus. Antonius Gabriel, tomo 1. communium, in mea editione, li. 9. verb. ignorantia, fol. 502. col. 1. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 12. l. 1. glos. 1. num. 3.

8 Secunda sententia distinguit sic. Si excommunicatio sit iure communi lata, minime excusabit prædicta ignorantia: secus si lata sit constitutione ordinariorum. Probatur ex c. 2. de constit. in 6. ibi. *Vt animarum periculis obuietur sententijs per statuta quorumcumque ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes.* Vbi videtur ius nouum indici, alias non diceret: *Nolumus* sed declaramus: nec diceret: *Vt animarum periculis obuietur.* Et tamen solum id decernit de statutis editis per prælatos locales inferiores pontific. Quod si dicas cum Sylu. verb. ignorantia, q. 8. num. 16. nomine ordinarij includi ibi Pontificem, quandoquidem ordinariorum omnium ipse est ordinarius. Repugnat: quia dicit: *Sententijs per statuta.* statutum vero ius particulare importat. Inst. de iure naturali, §. ius autem ciuile, ver. nam quod quisque, ibi: *Vocatur ius ciuile.* vbi glo. verb. ius ciuile, explicat, vt sint statuta terrarum. Præterea, quia dicit, *Quorumcumque ordinariorum.* Nomine autem ordinarij non includitur communiter Pontifex, vt vsus canonum testatur: & passim apud Concilium Tridentinum habetur, & si Pontifex includeretur, superflueret dictio illa: *Quorumcumque ordinariorum.* sed satis esset dicere, quorumcumque, additum autem est, ordinariorum, ne Pontifex includeretur. Præterea: quia summus Pontifex ibi ait, se nolle sentẽtijs ordinariorum ignorantes ligari. At ipse suo successori legem indicere nequit. Par enim in parem imperio caret, c. innotuit, de elect. l. nam magistratus, ff de arbitr. & vbi a successore quippiam fieri vult, non illi iubet, sed significat, vt fieri videmus, c. fi. de rescript. in 6. & leg. digna vox. C. de legibus. Cum ergo illud sit ius nouum, & de solis ordinariorum inferiorum constitutionibus statuat, ijs non ligari ignorantes, contrarium erit dicendum, vbi excommunicatio iure Pontificio lata sit, argumento sumpto a contrario sensu. Et confirmatur: quia longe diuersa est ratio de constitutionibus Pontificijs, & aliorum inferiorum. Cum enim illis maior reuerentia sit debita, minor contemptus desideratur ad earum pœnas incurrendas: vnde non mirum si ignorantia non excuset. Cum secus in his con-

contingat. Atque ita tenent Glossa, eod. c. 2. de constit. in 6. verb. statuta, iuncto verbo, ignorantes. Anchar. repetitione in c. canonum statuta, nu. 223. & sequenti, de constitut. Crotus c. 2. eo. tit. in princ. col. penult. D. Ant. 3. p. titu. 24. c. 33. in fin. & c. 75 in fine. Maioris 4. d. 18. q. 4 ad fi. versic praeterea nullus. Adrianus 4. de confess. q. 3. de clauib. §. ex his aliter. Rosel. verb ignorantia, nu. 13. Driedo, libr. 2. de libert. Christiana, c. 9. in 2 sentẽtia. Victoria summa, de excommun. num. 337. Cord. in suo quaest. lib. 2. q. 27. in initio. Vgol. de censuris, Tab. 1. c. 9. § 8. num. 10. & dicit valde probabilem, neutram definiens Petrus de Ledesma sum. Sacram. tract. de excomm. c. 3. in fi.

9 Tertia sententia (cui tanquam probabiliori adhaereo, licet duae priores sint probabiles) affirmat eam ignorantiam excusare ab excommunicatione, siue lata sit constitutione Episcopali, siue Pontificia, quamuis actus sit iure diuino naturali prohibitus, nec id lateat ignorantem prohibitionem iuris positiui. Ducor primo, quia quantitas poenae commetienda est cum delicti quantitate, c. felicis, vers. illud autem, de poenis, in 6. ibi: *Iudex poenam moriatur ex culpa*, & cap. 2. in fine, de his quę fiunt à maiori parte, cap. ibi: *Nec poena sit vlterius protrahenda quàm delictum fuerit*. Sed hic ignorans solum ius naturale, & diuinum offendit, contra quod se agere norat, non autem ius positiuum, quod inuincibiliter ignorabat. Ergo solius prioris iuris poenas incurret. Secundò, ex cap. propositi, d. 82. quod est Innocentij I. Exuperio Toletano Episcopo, Epistola 3 cap. 1. vbi deciditur clericos incontinentes non deponendos esse iuxta constitutionem Siricij Pontificis: quia eam ignorabant, ibi: *His ignorantibus venia non negabitur.* vbi glos. verb. ignorantibus, & verbo negabitur, subdit rationem: quia decretum non ligat ignorantes, & tamen incontinentia iuri diuino, & naturali aduersatur. Quod si obijcias statim subdi: *Ita vt de caetero per itus incipiant abstinere, & gradus suos in quibus fuerint inuenti, retineant.* Vnde videtur poena extendi ad ignorantes. Dico id non esse vi constitutionis ignoratae, sed nouae, factum praeteritum puniẽtis, quod alias malum erat. Nec id rigidum est, potest enim Ecclesia liberè ius statuere circa conditiones in promouendis requisitas: debetq. potius communem decorem, quàm priuatam aliquorum vtilitatem respicere. Tertiò ex l. eum qui. 18 §. si iniuria, vers. at cum aliquis, ff. de iniurijs, ibi *Cum aliquis filium familias patrem familias putat, non potest videri iniuriam patri facere magis quam viro si mulierem viduam esse credebat. Cum affectus iniuriam facientis in hunc, tanquam in patrem familias consistat.* Ex quo textu constat iniuriam inferentem, errantemque circa personam, non amplius sua existimatione puniendum esse. Sic ergo qui solum ius diuinum naturale se transgredi, falso putat, sola illius pęna, cui iniuriam irrogat, plectetur. Et confirmatur: quia delinquens, ac subinde rei illicitae operam dans, non punitur vltra animi mensuram, l. qui iniuriae. 55. initio, ff. de furtis, ibi: *Qui iniuria causa ianuam effregit, quamuis inde per alios res amotae sint, non tenetur furti.* Et ratio est: quia voluntate, ac proposito maleficia distinguuntur, capitulo cum voluntate, de sentent. excommun. cum ergo hic non habuerit tacitum, aut expressum animum offendendi ius humanum, quod inuincibiliter ignorabat, immunis erit culpae fractionis illius, ac proinde poena ex illa consurgentis. Quartò, quia noua constitutio quando est declaratoria iuris antiqui, extenditur ad praeterita: vt tradunt Doctores, c. 2. de constit. at non extenditur quo ad nouam poenam in ipsa statutam, ne ius nouum ignorans, eam incurrat, vt aduertit ibi Felinus, nu. 6. vers. 3. idque probat ex c. quoniam, 47. d. & c. nullus, 55. d. ergo ignorantia noui iuris excusat à poena ipsius. Quinto: quia ius indicens nouam poenam rei antea prohibitae, est prorsus nouum quo ad eam poenam: atque subinde de illo, ac de iure nouo censendum est, vt docent Anton. c. 2. de const. num. 13. & 21. Imola ibi. num. 6. Felinus, num. 6. Sed a noui iuris transgressione excusantur illud inuincibiliter ignorantes, ergo & a poena. Sextò, quia ignorantia pęnae per ius commune impositae, solum differre videtur ab ignorantia illius, quae Episcopali constitutione statuitur, quo ad fori externi praesumptionem, haec enim in illo foro praesumitur inuincibilis. At in foro conscientiae si vtraque sit inuincibilis, nulla discriminis ratio apparet. Si ergo ignorantia excusat ab hac, excusabit ab illa, aut á neutra. Tandem probatur rationibus excommunicationi peculiaribus, ex ipsius natura petitis, quas nume. 13. referam, probans non tantum ad eam incurrendam desiderari scientiam noui iuris, sed etiam ipsius poenae excommunicationis. Praeterea: quia excommunicatio solum fertur ob contumaciam, & inobedientiam praecepto Ecclesiae, vt colligitur ex illo Matth. 18. vbi excommunicandi potestas concessa est. *Si Ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* At ignarus Ecclesiastici praecepti quamuis conicius diuini, non dicitur cõtumax, ac Ecclesiae inobediens. Non ergo innodabitur excommunicationis vinculo. Atq; ideo hanc sententiam amplectuntur, Hostiensis cap. à nobis, el 1. de sentent. excommunicationis, versicul. ad quod dicimus, vbi Anton. nume. 8 & 9 Abbas, num 9. Felinus, numer. 5. Ioan. Andr. cap 2 de constitut. in 6. numer. 1 & ibi Dominicus, numero 25. vers. glos. in verb. ignorantes. Ioannes de Lignano quem refert, & sequitur Imol. cap. 2. de constit. numero 9. versicul. potes respondere. Ang. excommunic 7. casu vlt. numero 3. Sylue. excommunicatio. 2. notabili 3 § 6. & excommunicatio vltim. quaest. 3. § 4. & verbo ignorantia. q. 8 dict. 2 & 3. § 15. Tabien. excommunicatio. 7. q. 1. numero 2. Petrus de Soto lect. 3. excommunicat. §. secundum fit. Sotus. 4. d. 22. q. 1. artic. 2. ad finem, in 4. conclus. Castro libro 2. de lege poenali, cap. 14. §. sicut dictum est Nauar. summ. cap. 23. latiuè, numero 47. versic. addo his Hispanè, nume. 45. & c. 27. in vtraque, num 16 & in Latina nouiori, eod. cap 27. num. 274. versicul. 13. Ledesm. 2 p. 4. q. 24. art. 6. ad finem. Ouandus, 4. d. 18. q. vnica, propositon 74 Henriquez lib. 13. de excommun. cap. 23. nume. 2. Bartholomaeus a Ledesm. de excommun. dub. 5. pag 996. Ludouic. Lopez, 2. p. instruct. c. 13. de excommunic. §. igitur pro elucidanda. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. art. 6 dubio 5. & ad 4. & idemmet dicit esse valde probabilem, in summ. sacramen. cap. 3. de excommunicatione, in fin. Philiar. de officio sacerdotis, tomo 1. pat. 1. lib. 3. c. 4. conclus. 4. Manuel. 1. tomo summae, 2. editione, capite 77. nume. 3. Lelius Cecus de casibus reseruatis, casu 1. Graffius, 1. p. decisionum, lib 4 c. 9. num. 21. Cañedo summa sacram. vbi de excommunic. c. 3. nu. 15. Vega, 1. tomo summae, c. 85. casu 73. & dicit esse probabilem Corduba libro 2 quaestionarij, quaest. 27. in 2. opinione, & ab hac sententia dicit Iulius Clarus, num. 7. ad fin. relatus, non esse recedendum in iudicando. Pro eadem sententia sunt Doctores, quos num. 17. referam, docentes vniuersaliter pęnas iuris humani non incurri, licet factum sit iure diuino naturali vetitum, si iuris ignorantia adsit. Hanc eandem sententiam post haec scripta tuentur Suarez, 5 tomo in 3. par. disput. 4. sect. 8. num. 2. Azor libro 1. instit. mor. capite 5. q. 3.

10 Ad argumenta primae sententiae nume. 7. proposita respondetur. Ad primum dic textum intelligi de ignorantia vincibili, & culpabili. Idque constat. Quia aeque agit textus de ignorantia iuris, ac facti. At constat hanc excusare, si inuincibilis sit. Ad secundum dic intelligi eam regulam in foro externo, in quo iuris ignorantia non praesumitur, vt benè docent Rosell. verb. ignorantia. numero 15. vbi Syluest. q. 8. dict. 3. ad fin. Medin. c. de rest. q 17. ad fin. Castro lib. 2. de lege poenali. cap. 14. §. sicut dictum est Philiarcus de officio sacerdotis tom. 1. par. 1. lib. 3. capit 4. conclu. 5. Ad tertium respondet Decius, c. 2. de constit. nu. 35. illum textum nil probare: quia ibi consideratur interesse partis, & ideo veritas inspicitur: vel debet intelligi, quando ignorantia est culpabilis, vt constat in exemplo Bartoli ibi adducto. Quoniam calices communiter sunt consecrati, & ita calicem furans tenebatur consecratum esse praesumere. Atque ita potest ea Bartoli doctrina defendi. Quamuis eam falsam appellet. Couar. c. alma mater. 1. p. §. 10. nu. 13. ver. quarto hinc conuincitur. Ad quartum dic, imputari quod sequitur praeter intentionem. Cum mãdans tenebatur id praeuidere: atque ita est culpabilis ignorantia. Quare textus ille rationem reddit: eo quod mandans fuerit in culpa, & id euenire posse debuerit cogitare.

11 Ad argumenta secundae sententiae, numero 8. allata respondetur. Ad primum dic cum Syluest. verb. ignorantia quaest. 8. dicto 3. & Euerardo in suis topicis, loco a contrario.

rio sensu, nu. 12. argumentum a contrario sensu vim non habere, quando in casu contrario militat eadem, vel maior ratio. At in excommunicatione iure Pontificio lata, procedit ratio in illo textu explicita, nimirum, vt animarum periculis subueniatur, imo maior est ratio: facilius .n. ius Pontificium commune ignoratur. Ad confirm. dic non esse rationem illius decisionis, reuerentiam Pontifici, aut Episcopis debitam, sed vt animæ periculis cõsulatur. Quæ potius locum habet in iuris communis statutis.

SVMMARIVM.

An ad excommunicationem incurrendam non sufficiat scientia iuris, sed requiratur etiam scientia ipsius pœnæ? Refertur quædam sententia, nu. 12.

Sententia Authoris, num. 13. & ibi, ad excommunicationem exigitur monitio sub illius pœna.

Soluuntur argumenta, num. 14.

Post numerum decimum quartum inuenies alia summaria.

12 QVæstio secunda, an ad incurrendam excommunicationem non sufficiat scientia iuris positiui, rem illam prohibentis, sed requiratur etiam scientia ipsius pœnæ: atque ita sciens ius prohibens, ignorans id prohibere sub excommunicatione, illã minimè incurrat? Quidam asserunt non desiderari scientiam ipsius excommunicationis. Ducuntur. Primo: quia obligatio delinquẽtis ad pęnam est naturalis, non consurgens ex delinquentis consensu, sed ex authoritate legis imponentis, & consensu delinquentis ad delicti admissionem, ita vt dato hoc consensu oriatur naturalis ad pœnam obligatio. Vt constat ex Inst. de oblig quæ ex delicto, in princ. ibi. *Nam omnes ex re nascuntur: id est, ex ipso maleficio.* Et l. Imperatores, ff. de iure fisci, ibi. *Tu te huic pœnæ subdidisti*, & l. 15. tit. 13. p. 2. ibi. *El que faze el yerro, el mismo se mete en seruidumbre de la pena* Vbi Grego. Lopez verb el mismo, ait admittentem delictum appellari pœnæ amatorem, auth. de non alienando, §. quia vero, el 2. collat. 2. ibi. *Amatores periculi* Qui enim vult antecedens, nempe, delictum, vult necessario consequens, nimirum pœnam, l. illud, ff. de acquir. hæredit. ergo impertinens est, vt delinquens norit pœnam. Ad hoc enim exigi deberet pœnæ scientia, vt voluntas ferretur in illam. Et confirmatur: quia hoc distat inter culpam, & pœnam, authore D. Thoma 4. distin. 18. quæst. 2. artic. 5. quæstiuncul. 2. quod culpæ principium intra nos est: omne enim peccatum est voluntarium: pœnæ autem, extra nos, nec ad illam desideratur voluntas, imo de ratione ipsius est, vt voluntas repugnet. Non ergo desideratur pœnæ præcognitio, quo illa incurratur. Secundo: quia aliàs infideles pœnam inferni peccato mortali debitam ignorantes, ab ipsa eximerentur. Tertio: quia Matth. 18. vbi potestas excommunicandi est concessa, solum petitur, vt habeatur quis tanquam Ethnicus, idest, excommunicationes incurrerent, & multi hæretici non essent excommunicati. Cum plerosque excommunicatio lateat. Atque ideo præter Doctores, quos nu. 7. retuli, dicentes, satis esse scientiam prohibitionis, sustinent hoc Driedo lib. 2. de libert. Christiana, c. 9. in fin. & c. 10. paulo post princ. § 4. dubitatio, vers. ad 1. dubit. Couar. dicens oppositum esse manifestum errorem, c. alma mater, 1. par. §. 10. nu. 9. Ledes. 2. p. 4. q. 24. art. 6. ad fi. Metin. 1. 2. q. 76. art. 3. in fi. Corduba in quæst. lib. 2. q. 25. statim in princip. Idem in genere de pœnis docet Bald. c. 2. num. 1. ad finem, de constitu. vbi ait, delinquentem, qui nec in delicto, nec in eius qualitate errauit, sed genere pęnæ, ab ipsa non eximi. Et hoc est probabile.

13 Verum probabilius existimo desiderari etiam scientiam ipsius excommunicationis, vt in eam incidatur. Primo, quia capit. 2. de constitut. in 6. quo animarum pericula caueantur, deciditur ignorantes non ligari sententijs. Quod decretum cum animabus faueat, generaliterque de ignorantia loquatur, videtur ample interpretandum, vt accipiatur non de sola iuris ignorantia, sed etiam ipsius pœnæ. Secundo, quia excommunicatio non fertur, nisi ob contemptum, & contumaciam, ca. nemo Episcoporum, 11. q. 3. ibi. *Illis qui aliter non potuerunt corrigi.* Et cap. sacro, de sent. excom. ibi. *Prohibemus ne quis in aliquem excommunicationis sententiam ferat, nisi competenti monitione præmissa.* At nec est contemptus, nec contumacia, nec competens est monitio, nisi delinquens norit excommunicationem in rebelles inflictam eius enim conscius forsan resipisceret. Et confirmatur: quia ex vna parte excõmunicatio est medicinalis, cap. 1. de sent. excomm. in 6. ex altera, est vltima pęna qua ecclesia punit testes D. August. lib. 6. de correptione, & gratia, cap. 15. & refertur c. corripian. 24. q. 3. at non esset medicina, sed potius obesset, si ignorata incurreretur. Et qua parte est vltima pęna, petit summam contumaciam, qualis est, vt excommunicatione in non obedientem cognita, duret contumacia. Tertio: quia ob id ad excommunicationis valorem desideratur præcedere monitionem, non quamcumque, sed sub excommunicationis pœna: testibus Soto 4. d. 22. q. 1. artic. 2. vers. 3. conclusio, & vers. contra hoc autem Henriquez libro 13. de excom. c. 27. num. 3. vt nimirum, adsit vltima contumacia, & contemptus præcedente excommunicationis notitia, ergo vbi ea non præcedit, minime incurritur. Huius sententiæ videtur Hostien. cap. a nobis, el 1. de sent. excom. vbi vers. ad quod dicimus, hæc ait: *Nec aliquem, & si obligatur ad culpam, quia rem facit illicitam, dicam obligatum ad pœnam. Quia ad ipsam non astringitur, nisi sciens.* Et tenent Angel. excom. 7. casu vlt. num. 3. Syl. excommunicatio vlt. q. 3. § 4. Nau. sum. ca. 27. nu. 16. & in Latina, in noua editione, eo. c. 27 nu 274. Sotus, Lud. Lop. Manuel, Philiarcus, Quandus, Vega, Cañedo, num. 9. allegati. Barth. a Ledesma, de excom. dub 5. col. 996. & ad fin. illius dubij Henriquez lib. 13. de excom. c. 21. num. 1. & c. 23. nu. 2. Grat. 1. par. decisionum, lib 4. c. 9. num. 17. & 18. eandem sententiam tenet Suarez 5. tomo in 3. p. disput. 4. sect. 9 num. 19.

14 Ad argumenta, nu. 12. proposita respondetur. Ad primum dic, intelligi de pęna cognita, vel debita cognosci, & delicto proportionata. Id enim delictum admittens, sese illi pęnæ subijcere nosse debet. Qui enim vult antecedens, vult consequens, quod nouit, aut nosse debet ex illo subsequi. Secus quando est pęna extraordinaria, qualis est excommunicatio. Insuper quamuis in cæteris pęnis id locum habeter. Secus in hac, quæ quia medicinalis, ac vltimum supplicium est postulat vltimam contumaciam. Ad conf. dic, pęnam in se ipsa inuoluntariam esse, at in causa debere esse voluntariam. Quo enim incurratur, debet amari delictum, vt est causa illius, saltem in excommunicatione. Vnde oportet illius notitiam præmitti. Ad secundum neganda est sequela: quia inferni pœna est ordinaria, culpæque lethali proportionata. Ad tertium dic, intelligi, si Ecclesiam non audierit pertinaciter, ac vltimam contumaciam habens, vt probaui, nu. præcedenti. Quæ tunc reperitur, quando nota excommunicationis pęna, delinquens minimè resipiscit. Ad quartum concedito eos omnes si excommunicationem inuincibiliter ignorẽt minime ligari.

SVMMARIVM.

Irregularitas ex significatione consurgens, contrahitur licet adsit ignorantia iuris, vel facti, & explicatur regula sine culpa, de regulis iuris in 6. nu. 15.

An irregularitas ex delicto suspensio, interdictum, ac cetera pęnæ incurrantur, quando delinquens ignorat ius sub illis pœnis prohibens est tamen conscius alterius prohibitionis? refertur quædam opinio, nu 16.

Opinio Authoris, num. 17. & ibi suspensio, & interdictum imponuntur ob contemptum, & exigunt monitionem, & irregularitas ex delicto non incurritur absque contemptu.

An quando peccatum aliquod Pontifici reseruatur, ignorans reseruationem, conscius tamen malitia, possit ab inferiori absolui, & an reseruatio illa sit pęna, num. 18.

Soluitur argumentum, nu. 19 Post quem inuenies alia summaria.

15 QVæstio tertia an irregularitas ex delicto consurgens suspensio, interdictum, ac ceteræ omnes pęnæ incurrantur, vbi adest ignorantia iuris positiui eas imponentis, at delinquens se in aliud ius peccare nouit? Consulto dixi irregularitas ex delicto consurgẽs: Nam

Nam eam, quæ factum ipsum sequitur, & absque omni culpa, ob solam significationem contrahitur, constat quacumque data ignorantia, siue iuris, siue facti, contrahi. Quia ideo ignorantia eximit a pœna, quia liberat a culpa, ex qua consequitur. Cum ergo irregularitas hæc, nullam exigat culpam, non excusabit ab illa. Deinde, quia siue data opera, siue ignoranter id fiat cui est annexa, æquè tollitur significatio, cuius defectu incurritur. Ita Caiet. 1.2.q.76.artic 3.§ ad hoc dicitur. Sylu.verb ignorantia, q.8.dicto 3.in fine. Castro libro de lege pœnali, cap.14.§. prima principalis. Ludouic.Lopez 2.p.instruct.cap.13.de excommunic.§. ad argumentum 3. Atque hinc venit intelligenda regula, sine culpa, de regulis iuris, in 6.docens sine culpa, nisi subsit causa, neminem puniendum esse. Hæc enim irregularitas absque culpa contrahitur, sed nõ absque causa.

16 Difficultas autem est, de irregularitate ex delicto suspensione, interdicto, ceterisque quibusque pęnis, quæ per culpam incurruntur. Aliqui affirmant satis esse ad eas omnes pęnas incurrendas, delinquentem nosse se peccatum admittere, quamuis prorsus ignoret ius positiuum prohibens sub illis pęnis. Ducuntur, quia specialis est in excommunicatione, vt illius iuris sententiam postulet: eo quòd contumaciam postulet, tanquam vltima Ecclesiæ pœna. Pro hac sententia sunt omnes Doctores quos num.7.retuli, dicentes etiam ab excommunicatione non eximere hanc ignorantiam, & vltra illos idem docent Anton.c.a nobis, el 1.de senten.excom.nu.8.& 9. vbi Abbas, nu.9.Anch.repetit.in c.canonum statuta, de const. num.224. Turrecr.c.qui bis, nu.8.de consecr.d.4. Sotus 4. d 22.q.1.art.2 ad fin. Ledesm.2.p.q.24 art.6. ad fin. Corduba in quæst.lib.1.q.12.art.1.vers.ex quo sequitur. Ludouicus Lopez, num.præcedenti allegatus. Barthol. a Ledesm.de excommun.dub.5.ad fi.Graffius 1.p.decisionum, lib.4.cap.9.num.17. Manuel 1.tomo summæ, 2.editione, cap.243.num.11. Cañedo summa Sacrament. de excommun.c.3.in Commento, nu.16.& idem dicit de irregular. ex culpa contracta Fel. c.2. num.6. de constit. & est satis probabile. Eandem sententiam tenent in irregularitate Suarez 5 tom.in 3.disp.40.sect.5.num.10.Azor lib.1.Inst. moral.c.15. q.7.

17 Veriùs tamen esse credo vniuersas has pęnas non incurri, vbi adest prædicta iuris ignorantia Ducor: quia sex priores rationes quas num.9. retuli ad probandum ignorantiam hanc ab excommunicatione excusare: pariter id probant de omnibus pęnis ex culpa procedentibus. Secundo, quia cap.2. de constit.in 6. vbi asseritur ignorantes non ligari sententijs, non est sermo de sola excommunicationis sententia, sed de omnibus sententijs ordinariorum: quia indefinitè dicit, *A sententijs quorumcumque ordinariorum*. Atque indefinita iuris propositio tradens regulam, prout ibi fit, æquiualet vniuersali (vt probaui libro 3.disp.44.nu.2.) & ita textum illum non solum in excommunicatione, sed in quibusuis sententijs intelligunt Glossa ibi, verb.sententijs, Ioan.Andreas ad finem, versic. in gl.3.Dominic.nu.25.vers.nec obest, quod ipsum. Francus, numer.8.Tertio specialiter probatur de suspensione, & interdicto ratione petita ex ipsorum natura: quia non sola excommunicatio imponitur ob clauium contemptum, & contumaciam, sed etiam suspensio, & interdictum. Vt benè docet Francus, cap.2.de constit.in 6.num. 8. atque ita præuiam monitionem requirunt, quando in pęnam delicti futuri feruntur. Vt de suspensione est textus expressus, cap.reprehensibilis, de appell. & idem esse de interdicto, affirmant ibi Host. super verb.excommunicationis vel interdicti, & ibi Ioan.Andr.nu.2.Anchar. numero 1.Abbas, numero 3.& 4. Alex. de Neuo, numero 7.& 8.Decius, numero 4. Innoc.cap.1. numero 3. excessibus prælat.Card.Clem.fin.de pęnis, §.quod si, qu.2.Sylu. verb.suspensio, q.4.vbi Armilla, num.17. & verbo interdictum, numero 28.Nauar.summa, cap.27. numero 59. in initio, Bernardus Diaz in sua practica, in noua editione, c. 130.numero 1.Henriquez libro 13. de excomm.c.34. numero 1.in fi.Manuel 2.tomo summæ, c.67.numero 1.Philiarcus de officio Sacerd.tomo 1.p.1.libro 4.ca.1. Ludouicus Lopez, 2.p.instr.c.21.de interdicto. Viual.Candelabro Sacr.2.parte, vbi de suspensione, numero 179.Imò Host. Ioann. Andr. Anchara. ibi asserunt pari passu procedere quoad hoc, excommunicationem, suspensionem, & interdictum. Ergo sicut excommunicatio requirit scientiã iuris positiui illam imponentis, ita suspensio, & interdictum. Quarto probatur de irregularitate, quia ea est pęna contemptus, vt docent Abbas, cap.pastoralis, §.verum numero 15.de appell. Nauar.ca.cum contingat, causa 14. nullitatis, remedio 2.num.7.& c.accepta, de restit.spolia, oppositione 8.illatione 9.nu.35.vnde deficiente contemptu minimè incurritur, vt tradit ibidem Abbas, per ca.2. de constit.in 6 & Nauar. summa, cap.27. in Latina noua, nu.252. vers.8. Imò ad ipsam incurrendam dolus desideratur. Dominicus, c.is qui, §.is verò, nu.1.de sentent. excom.in 6. Nauar. duobus prioribus locis proximè citatis, Perez, libr.5.ordin.tit.1.l.1.fol.27.§.præmissa tamen doctrina, versic.ex quo inferebam, & libro 8.tit.13.l.1.paulo ante finem. At ignorans ius irregularitatem imponens, non est in dolo, nec contemnit, l.si ignorans, 52. ff.locati, ibi: *Non enim contemnit disciplinam, qui ignorauit militem.* Ergo eam non incurrit. Atq; ita in omnibus pęnis tenent hanc sententiam. Host.c.a nobis, el 1. vers. ad quod dicimus, de senten.excommunic. vbi Ioan. Andr.num.5.super verb.culpa, Ancha.num 4.vers.oppono dicitur hic, Henricus, numero 15. & dicit æquiorem, Abbas ibi, numero 9. Idem Io And.in addit.ad Specular.4 p.rubricæ, de constitut.glossa penultima, & c.2. de constit.in 6. numero 1. iuncto fine, vers in glossa 3.vbi & Ioannes Crotus in fine principii. Anton.c.2.num.21. de constit. vbi Felinus, nu. 6. versic.3. conclusio Iason, l.cunctos populos, in priori lectura, nu.31.in posteriori, nu.69. C. de summa Trinitate, Angel.verb.ignorantia, nu.4.iuncto, verb. excommunicatio 7.casu vltimo nu.3.nam in priori loco ait, ignorantiam iuris humani, quando factum non est contra ius diuinum, & naturale, excusare ab omni pęna. Et quærens, quid quando est contra illud ius, remittit se ad posteriorem locum, vbi idem dicit quando est contra ius diuinum, & naturale. Sylu.excommunicatio 2.notabili 3 §. 6.& verb.ignorantia, q.8.dicto 3.ad finem. Castro libro 2. de lege pœnali, c.14. §.sicut dictum est, Nauar.summa, c. 23.Hispanè, nu.45.Latinè, nu.47.vers.adeo his, & vtraq; c.27.numero 16.& summa Latina, in postrema editione, c.27.num.274. vers.13.Manuel 1.to.summæ, 2.edit.c.195. nu.3.& dicit esse probabilem Corduba in suo quæstionario, lib.2.q.27.§.2.opinio, & loquens de omnibus censuris, docet idem, Tabiena.excom.7.q.1.nu.2.Atque de pœnis spiritualibus, in quibus mitius agitur, idem tradunt Baldus, l.1.nu.21.ff.de legib.Malcard.de prob.concl.807. nu.6. Idem tenent in suspensione, & interdicto Suarez 5. tomo in 3.p.disp.4.sect.9.nu.19.Azor lib.1.Instit.moral.c. 15.quæst.3.

18 Hinc deducitur, dum in noua constitutione reseruatur absolutio alicuius peccati, in odium illius: vt fecit Sixtus V. contra male promotos ad ordines: ignorantem inuincibiliter eam constitutionem, non incurrere hanc reseruationem, quamuis se delinquere norit: quia ea reseruatio est pęna statuta in odium delinquentis. Atque ita Molin.to.1.de iust.tract.2.disp.92.col.541.vers.pœnæ, vocat pœnam, non posse absolui ante realem restitutionem, violatorem constitutionis Greg. XIII. de datis, & promissis pro gratia. Adde, annullationem actus quando non est solemnitatis defectu, sed in delinquentis pœnam, non incurri a legis ignaris, vt benè Aduertit Anto.c.2.de constit. nu.19. vers.hæc vera, Quamuis Imol.ibi, nu.6.asserat hoc non vacare dubio: quia decretum irritans si Pontificium sit, videtur semper afficere ignorantes. Sed melius distinxit Ant. Nec obstat, si obijcias per reseruationem tolli iurisdictionem absoluendi: & ita ignorantiam non efficere, vt absolutio illa sit valida. Sicut si bona fide quis simplici sacerdoti fateretur. Dicendum enim est aliud esse in reseruatione simpliciter facta, quæ ad bonam Ecclesiæ gubernationem refertur, vt grauiora delicta superioribus reseruentur: Aliud vero de reseruatione præcepta in lege, quæ est pœna, & accessoria, atque adeo sequitur naturam principalis, & pęnæ. Sicut in simili agens de legis promulgatione, distinguit Glossa in proœmio Clementinarum, verb.da cetero, vers. hæc vera nisi dicas, vbi ait aliud esse in priuilegio simpliciter dato, & aliud in priuilegio in lege concesso, debet enim naturam legis tãquam ipsi accessorium imitari.

Ad

19 Ad argumentum, num. 16. propositum, dic etiam reliquas pœnas contemptum exigere, vt nu. 17. probauimus.

SVMMARIVM.

An ad incurrendas alias pęnas ab excõmunicatione, desideretur vltra scientiam iuris positi delictũ prohibentis, notitia ipsius pœnæ? Refertur quædam sententia, nu. 20.
Sententia Authoris, nu. 21. Soluuntur argumenta, nu. 22.
Post num. 22. inuenies alia summaria.

20 QVæstio quarta. An ad incurrendam suspensionem, interdictum, & irregularitatem ex delicto, ceterasque pœnas, sufficiat scientia iuris positiui prohibentis, vel vltra hoc desideretur ipsius pęnæ scientia? Sicut enim num. 13. diximus ad incurrendam excommunicationem, exigi scientiam iuris prohibentis, & ipsius pœnæ excommunicationis. Nauar. sum. ca. 23. Hispane, nu. 45. Latinè, num. 47. versic. addo his, ait ignorantiam pœnæ non a sola excommunicatione excusare, sed ab alia qualibet pœna communiter non statuta. Addit Latinè, hanc doctrinam posse plerisque solatium esse, maximè in materia censurarum, & irregularitatis. Idem sustinet, c. 27. Latinè, & Hispanè, numer. 16. & eod. cap. 27. in noua editione Latinè, numero 274. versic. latius idem defendit. Eandem sententiam sustinent Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. par. 1. lib. 3. cap. 4. §. 3. objicitur. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 195. nu. 3. & videtur clarè tenere Hostiẽs. cap. a nobis, el 1. de sentent. excommunicat. versicu. adde, quod dicimus, vbi hæc ait: *Nec aliquem, & si obligetur ad culpam: quia rem facit illicitam, dicam obligatum ad pęnã. Quia ad ipsam non astringitur nisi sciens.* Et videtur tenere Syluester, verb. ignorantia, quæst. 8. d. 1. vbi relata sententia dicenti, scientem se illicitam rem efficere, ignarum pœnæ legis positiuæ annexæ, vt excommunicationis, vel irregularitatis eam incurrere: subdit, limita, vt excommunic. 2. notabili 3. §. 6. & excommun. 10. §. 3. & eadem, quæst. 8. dict. 3. quibus in locis vniuersaliter docet ignorantiam excusare a pœnis legis, quamuis actus sit illicitus contra ius naturale: atque ita iuncto illo priori loco, vbi clare loquitur de ignorantia ipsius pœnæ, etiam irregularitatis videtur sentire eodem modo excusare ignorantiam vtriusque pœnæ. Idem videtur sentire Ang. verbo ignorantia, nu. 4. vbi quærens an ignorantia excuset a pœnis legis: remittit se ad verbũ excommunicat. 7. casu vltimo, nu. 3. vbi tenet ignorantiam excusare ab excommunicatione, & quærit ibi de ipsius excommunicationis ignorantia: quare iunctis his duobus locis videtur idem sentire de ignorantia excommunicationis, & aliarum pœnarum. Et loquens de irregularitate censet probabile Ledesma 1. par. 4. q. 7. art. 9. dubio 2. in fine, vbi oppositum tantum appellat, securius, & verius. Et probat Nauarr. hanc sententiam. Primò, quia non desideratur consensus in ipsam pęnam, quo ea incurratur, at benè consensus in causam pęnæ, non solum materialiter, sed formaliter vt est causa: quod non euenit, nisi vbi delinquens nouit, aut nosse debuit pęnã. Secũdo, quia pęnę quãtitas proportionari debet quantitati delicti, cap. felicis, de pęnis, in 6. cum ergo leuius sit delictum, vbi frangitur lex, grauissimas & extraordinarias pęnas continens, eis ignoraris: minorque legis contemptus sit: non est æquum eisdem pęnis subjici. Nec obstat (inquit Nauar.) si quis objiciat, ignaros pęnarum legis, in nullas fore, vt incidant: quia responderi potest id negando quoad pœnam ordinariam, & mediocrem, delictoque iuxta eius naturam proportionatam: concedendo autem, quoad extraordinariam, & exorbitantem, & auctam vltra delicti nude considerati naturam, ob frequentiam eius, aut ob alias circumstantias: quia prior pęna, aut scita est, aut sciri debuit: posterior autẽ iustè ignoratur. Idem tenet de omnibus censuris Suarez 5. tom. in 3. par. disput. 4. sectio. 9. numer. 19. & 20. duciturque ex peculiari censuræ natura, quæ præuiã monitionem sub censuræ comminatione requirit, ac subinde peculiarem inobedientiæ modum: quia non ordinatur per se primo ad puniendum delictum, sed ad eius emendationem, siue ad cogendum peculiari modo ne committatur, & postea, num. 22. ait discursum Nauarri quoad ceteras pœnas esse probabilem.

21 At alij cẽsent, hoc esse speciale in excommunicatione: quia cum excommunicatio sit vltima, ac summa pœna, exigit specialiter ipsius notitiam, vt sic detur in delinquẽte summa contumacia, & ita tenent Sot. 4. dist. 3. quæst. vnic. artic. 9. ad fin. Ledes. 1. p. 4. quæst. 7. art. 9. dub. 2. in fin. & 2. p. 4. q. 24. art. 6. ad fin. Henriq. lib. 13. de excom. c. 23. nu. 2. in fi. Ludou. Lop. 2. p. instru. vbi de excommun. c. 13. in solut. ad 3. & loquens de irregularitate tenet Suarez 3. to. in 3. p. disp. 31. sect. 6. & to. 5. disput. 40. sect. 5. nume. 9. Vtraque sententia est satis probabilis: at priorem, num. precedenti relatam censeo probabiliorem in omnibus cẽsuris, & etiam in irregularitate, quando est mera delicti pęna, ac proinde censuræ rationem habet. Quia est eadẽ ratio. In reliquis autem pęnis censeo probabile, quod ait Nauar. at multo probabilius oppositum.

22 Ad argumenta opposita relata numero 20. quatenus in alijs pęnis procedunt, respondetur. Ad primum negando requiri consensum in causam pęnæ, vt est causa. Id enim est speciale in censuris. Sed sat est consentire in transgressionem iuris eam pœnam imponentis. Ad secundum dic aliquantulum esse leuius delictum. At pœna lege præscripta non ita Geometricè commetiẽda est delicto, vt si hoc aliquantulum leuius fiat ex aliqua causa, pęna quoque legis minuenda sit.

SVMMARIVM.

Ignorantia facti, aut qualitatis facti, pro quibus pœna imponitur, excusat à pœna, nu. 23.
Reprobatur opinio asserens hoc intelligi, vbi non datur opera rei illicitæ, nu. 24. vt si quis volens laicum percutere, errore ductus clericum cædat.
Hinc excipitur quædam irregularitas, quæ ex homicidio casu contingit, num. 25.
Reprobantur limitantes, nisi ignorantia sit concomitans, nu. 26. & ibi hæc ignorantia non potest inducere restituendi obligationem, excommunicationem, aut irregularitatem. & qualiter nec excuset à peccato, nec accuset.
Volens percutere Petrũ clericum si errore percutiat Paulum clericũ, credẽs esse Petrum, est excõicatus. Et quid si nullo modo voluit Paulum percutere, sed lapidem iniecit, quo Petrum percuteret, & casu Paulum percussit, nu. 27.
Cædens laicum, quem clericum esse putabat, non est excommunicatus, num. 28.
Post num. 28 reperies alia summaria.

23 QVæstio quinta. Vtrum ignorantia facti excuset a pęna, illi facto per legem statuta? Res est certa eam facti ignorantiam, quæ a culpa excusat, excusare a pęna. Et similiter ignorantiam qualitatis culpæ ob quam imponitur, vt si quis clericum percutiat, clericatus inuincibiliter ignarus, minimè incidit in excommunicationem. Habetur expresse, cap. si verò, el 2. de sent. excom. Et ratio est, quia excommunicatio non infligitur ob percussionem, sed cum ea qualitate, ac circumstantia, ac proinde sublata culpa talis circumstantiæ, ratione ignorantiæ excusantis, non incurretur. Atque quamuis Bartol. l. diuus, num. 3. ff. ad leg. Cornel. de sicarijs, quem commendat Felin. cod. c. si verò, ad finem, dicat id esse speciale in spiritualibus, vbi inspicitur affectus, secus in temporalibus vbi solus effectus consideratur. At merito id reprobat Couarruuias, c. alma mater. 1. par. §. 10. numero 15. versiculo 11. Quoniam cum pęna siue temporalis, siue spiritualis imponatur pro culpa, vbi ignorantia a culpa liberat, subinde & à pœna excusabitur.

24 Aliqui excipiunt, nisi ignorans daret operam rei illicitæ. Quare dicunt volentem percutere Andream laicum, si errore ductus percutiat Titium clericum, ligari excommunicatione. Hoc reputat tutius Glosa, capite si verò, el 2. de sententia excommunicationis, verbo ignorauerit, & relatis Hostiensi, & Alano docet Syluester excommunicatione 6. §. 6. notabili 4. versiculo secundo. Sed hoc est minus verum: quia is in culpa non fuit respectu occisionis clerici. Deinde, quia percutiens clericum ignarus clericatus, vacat rei illicitæ: cum tamen eum excommunicatione non ligari, decidatur dicto capit. si verò. Atque ideo ita tenent Ioann. Andreas eodem cap. si vero, in fi. Anton. numero 8. Anchar. num. 3.

Abb.nume. 7. Henricus, nume. 5. Ioannes de Lignano, & Tancredus a Syluest. relati. Alten. 2. p. sum. lib. 7. titulo 3. art. 2. q. 31. Couar. c. alma mater. 1. p §. 10. num. 15. versi. 9. Grafhus 1. p. decisionum, lib. 4. cap. 9. nume. 42. & in simili alios reprobaui lib. 7. disp. 101. num. 3.

25 Hinc tamen excipe quandam irregularitatem ex homicidio casuali: nimirum, cum clericus dat operam rei illicitæ, sibi specialiter interdictæ ob periculum homicidij, cui exposita est. Quoniam si adhibita omni possibili diligentia quo homicidium vitet, illud sequatur, vacat culpa homicidij: quia tamen rei ratione illius periculi sibi interdictæ, & illicitæ, operam dabat, efficietur irregularis non excusante eum iusta ignorantia. Nam ius positiuum statuit hanc irregularitatem, quo clericos à similibus exercitijs arceret. Vt notant Doctores communiter in tractat. de irregularitate. Ita aduertit Corduba in suo quæstion. lib. 2. q. 26 his præmissis, & §. 2. pars.

26 Secundo alij excipiunt, nisi ignorantia facti sit concomitans: talis enim ignorantia non eximet ab excommunicatione, ceterisque pœnis. Vt si quis clericum cædat ignarus prorsus clericatus, non euadet excommunicationem, si tunc eo animo affectus esset, vt cognito clericatu minimè à percussione abstineret. Nec similiter ab irregularitate excusabitur hostem necans, credens inuincibiliter feram esse, eo tamen animo, vt rei veritatis conscius, ad huc necaret: quia ignorantia hæc ratione prauæ voluntatis, a peccato minimè excusat: teste D. Tho. 1. 2. quæst. 75. art. 1. ad 3. & opus ipsum externum sequutum est. Ita Couar. c. alma mater. 1. par. §. 10. nume. 15. vers. 10. Vgolinus de censuris, tabula 1. c. 9. §. 8. in fin. Manuel 1. to. summæ, 2. editione, c. 80. nu. 11. conclus. 11. Grassius 1. p. decisionum, lib. 4. c. 9. num. 42. & dicit esse probabile Henric. c. si verum, el 2. de sent. excom. nu. 8. & tenent alio simili Mercado lib. 6. de contractibus, cap. 5. dicit enim damni illatorem cum hac ignorantia concomitante, non excusari à restitutione. Verum ab his omnibus libenter recedo, existimans ignorantiam hanc concomitantem semper excusare operantem ab excommunicatione, irregularitate, obligatione restituendi, ceterisque pœnis, etiam si adsit prauus ille affectus circa obiectum, quod ignoratur. Ratio est: quia licet ignorantia illa concomitans non excuset a peccato operantem circa illud obiectum, quia talis naturæ est, vt cum illa maneat peccati affectus circa obiectum ignotatum: at reuera excusat opus externum cum illa factum a peccato. Cum ex ignorantia inuincibili proficiscatur, nec illud opus ex ea praua voluntate processerit. Solum enim feram interficere, aut laicum cædere intendebat, vnde cum D. Thom. ait eam non excusare a peccato, intelligendus est, non omnino excusare: quia manet peccatum praui affectus, vt hæc rectè, & latè docet Vasquez 1. 2. quæst. 76. artic. 3. disput. 126. numero 4. & sequentibus. Cum ergo excommunicatio, irregularitas, & ceteræ pœnæ non incurrantur ob solum prauum affectum, Ecclesia enim non punit actus internos. Nec etiam obligatio restituendi ex sola praua voluntate, quæ nocere nequit, sed ex actione ipsa externa iniustè oriatur, & in hoc euentu opus ipsum externum a culpa, & iniustitia excusetur, eximetur subinde ab excommunicatione, irregularitate, alijs pœnis, restituendique obligatione. Ita docent Vasquez eadem disput. 126. nu. 9. & 10. Nauar. lib. 2. de restit. ca. 1. dub. 7. in noua editione, nu. 95. Henriq. lib. 11. de matrim. cap. 10. in initio, in Commento, litera A. Ludou. Lopez 2. p. instru. ca. 13. de excom. fol. 886. in initio, vers. ex prædictis sequitur, vbi bene hoc intelligit, nisi ille tunc dubitaret, esset ne hostis, an fera, clericus, an laicus, & vellet occidere, quamuis clericus, aut hostis esset. Quia, & affectus, & opus externum praua, ac iniusta sunt.

27 Non euaderet autem excommunicationem, quia volens Titium clericum cædere, putans eum esse, cæderet alium clericum, & re ipsa, & animo clericum percutit. Ita Couar. capitulo alma mater. prima parte, §. decimo, numero 15. versi. octauo. Cordub. in quæstio. libro secundo, quæst. 26. §. secundo probatur eadem pars, folio 124. Bartholomæus a Ledesma de pœnitentia, dub. 17. de excommunicat. §. sed dubium oritur, folio 1061. Vega 1. tomo, sum. capit. 85. casu 107. Sed in contrarium fortiter vrget. Quoniam proijciens lapidem quo Titium clericum cædit, si casu, ac inculpabiliter percutiat alium clericum illac tunc transeuntem, nec excommunicationem, nec irregularitatem, morte inde sequuta, incurret. Et tamen videtur similis omnino casus. Sed dic admittendum esse hoc, disparitatemque in eo consistere. Quod in priori casu, & affectus, & opus ipsum externum, sunt penitus mala, & iniusta. Si quidem affectus fuit clericum percutiendi: & adfuit voluntas illum clericum putando esse alium similiter clericum cædendi, sequutumque est opus. In posteriori autem, solus affectus malus fuit, qui non inducit irregularitatem, excommunicationemve. Opus enim externum illius cessionis fuit omnino præter voluntatem, ac subinde culpa vacans.

28 Ex dictis fit, falso existimantem, cum quem cædit, clericum esse, eximi ab excommunicatione: quia reuera clericum non percutit, sed laicum. Sicut nec irregularis esset, si feram necaret, credens hostem esse. Quoniam prauus ille affectus opere externo non subsequuto, minimè his pœnis plectitur. Ita docent glo. c. in audientiam, verb. iniuriarum, de sententia excommunic. Abb. cap. si verò, el 2. de senten. excomm. num. 7. vbi Anchar. num. 4. Federic. consil. 13. Alten. 2. par. sum. lib. 7. tit. 3. artic. 2. q. 30. & 32. D. Anton. 3. par. tit. 24. c. 1. §. 2. Ang. excommun. 5. casu 1. num. 25. Syl. excom. 6. § 6. notabili 2. vers. secundo. Couar. c. alma mater. 1. p. §. 10. num. 15. vers. 12. Ludo. Lop. 2. par. instruct. de excom. c. 13. fol. 886. §. sequitur. 6. Graf. 1. par. decis. lib. 4. c. 9. num. 43. Bartholomæus a Ledesma, nu. præcedenti allegatus. Manuel 1. to. sum. 2. editione, ca. 80. nu. 11. conclus. 11. Vega 1. tom. sum. cap. 85. casu 107. Atque immerito Couar. tribuit glossæ, eod. c. si verò, verb. ignorauerint, & Hostiensi ibi, super verb. esse clericum, eos sentire hunc esse excommunicatum, donec norit clericum non esse. Quasi statuant excommunicationem quandam temporalem, quæ adueniente scientiæ tempore, absolutione non indigeat. Quod absurdissimum est, nec prædicti id docent: solum enim volunt ob conscientiam erroneam debere illum se reputare excommunicatum, donec de veritate facti certior factus sit. Quod verissimum esse, nemo dubitat.

S V M M A R I V M.

An omnis ignorantia iuris, vel facti, quæ excusat à mortali, non tamen à veniali culpa, excuset ab excommunicatione, irregularitate & suspensione, nu. 29.

An sat sit quæuis ignorantia vincibilis ad has pœnas incurrendas? Refertur opinio, num. 30.

Non satis est nisi sit crassa, vel supina, nu. 31.

Ignorantia crassa dicitur, quæ procedit ex lata culpa, nu. 32.

Qualis sit lata culpa, quæ ignorantiam crassam constituit, numero 33.

An sat sit leuis culpa, vel desideretur lata, ad irregularitatem homicidij, nu. 34.

Quando scienter facienti imponitur pœna, qualis ignorantia excuset? Refertur quædam opinio, nu. 35.

Excusat tunc ignorantia crassa, nisi adsit dolus, & vbi dolus requiritur, non satis est culpa lata, nu. 36.

Idem dicendum est, si canon dicat: si quis ausus fuerit, vel ausu temerario fecerit, num. 37.

Idem, si dicat, si quis præsumpserit, num. 38.

Non excusat ignorantia adeo crassa, vt sit ingens temeritas, num 39.

Nec ignorantia affectata, num 40.

An desideretur dolus, vel sat sit lata culpa ad incurrendam excommunicationem, c. si quis suadente, 17. q. 4. in clericorum percussores? explicaturque is textus, nu 41.

Quid si percussor, clericatum ignorans, videat vestes clericales, aut tonsuram, nu. 41. & 42.

Post nu 42. inuenies summaria, quæ desiderantur.

1 QVæstio sexta. Qualis debeat esse ignorantia iuris, vel facti, vt ab excommunicatione, suspensione, interdicto, irregularitate, alijsque pœnis excuset? Prima conclusio. Quoties igorantia iuris, vel facti est talis, vt canonis transgressionem a culpa mortali excuset, excusabit ab excommunicatione, & aliis pœnis ob delictum impositis, vt irregularitate ob delictum, suspensione, interdicto. Hæc conclusio de excommunicatione est certa.

certa. Constat enim inter omnes absque lethali culpa incurri non posse. De reliquis autem censuris non est adeo certa. Nam irregularitatem delicti contrahi ob solam culpam venialem, docent Caie. 2.2.q 64.art.8.col.3.versicul. & confirmatur, & in summa, verb. irregularitas, versic. scito tamen, & verb. interdictum, in initio. Cast. lib. 1. de lege pœnali, cap. 5. documen. 4. in fin. Cordu. in suo quæst. lib. 2. q. 26. vers. neque mirandum. Aragon. 2.2.q. 64. art. 8 fol. 394. col. 2. vers. dico 4. Manuel 1 tomo sum. 2. editio. cap. 175. nu. 5. Et suspensionem posse similiter absque culpa mortali incurri, tradunt Caiet. sum. verb. interdictum, initio, & verb. suspensio, in initio: vbi Armil. nu. 1. Ludou. Lopez, 2. p. instru. c. 31. de suspensio. in initio. Atque idem de interdicto docent, Caiet. sum. verb. interdictum, in initio. Ludou. Lop. 2. p. instructorii, capit. 21. de interdicto, §. quarto, quod excommunicatio. fol. 948. Idque probat. Caiet. Quia hæ censuræ leuiores sunt, quam excommunicatio minor, cum minimè priuent sacramentorum receptione, sicut illa priuat, & tamen incurritur ob culpam venialem. At tenenda est conclusio proposita. Quoniam sunt omnes eæ pœnæ, grauissimæ, & ita minimè credendum est piam matrem Ecclesiam velle ijs plectere ob culpam leuem, qualis est venialis. Atque argumento Caietani satisfacit optimè Nauar. summa Latina nouiori, c. 27. num. 253. excommunicationem minorem asserens esse secundum quid grauiorem censuram: at simpliciter minus grauem: quia est medicinalis, & facilè tollitur: ceteræ autem non nisi per Pontificiam dispensationem, priuantque omni ordinum ministerio. Atque ideo hanc sententiam, loquentes de irregularitate, sustinent Sot. libro 5. de iust. q 1. art. 9. ver. id autem. Nauar. super c. si. 12. q. 6. num. 21. & sum. Latina nouiori, c. 27. nu. 251. vers. 8. Nauar. lib. 2. de restit. cap. 1. in noua editione, dubio 6. num. 61. vers. colligo 2. Henriq. lib. 13. de excomm. c. 24. num. 1. in commento litera G. & lib. 14. de irregul. c. 5. num. 1. Manuel 2. tomo summæ 2. edit. ca. 67. num. 1. in fin. Bartholomæus a Ledesm. dubio 5. de excom. concl. 1. col. 994. Bañes, 2.2.q. 64. art. 8. tractat. de irregular. p. 2. dubio 2. §. dicimus vltimo, fol. 371. Salon eodem art. 8. immediatè ante 4. controuersiam, col. 1252. Ludou. Lopez, 2. p. instruct. c. 13. de excommunicatione, ad finem, in solutione ad 3. Emmanuel Sà, summa verb. irregularitas, e. 1. ver. ad irregularitatem ex delicto. Et de omnibus censuris docet idem Bartholomæus a Ledesma proximè citatus. Et de suspensione iure lata tradunt idem Henriq. eod. c. 24. num. 1. Et Manuel 2. tomo sum. cap. 67. num. 1. in fine, Emmanuel Sà, summa verbo suspensus ab officio, vers. qui certus est. Dixi, de suspensione iure lata: quia potest iudex ob culpam venialem suspendere, vt cum Nauar. sum. ca. 27. Latinè, & Hispanè, numero 159. docent Henriq. & Manuel ibidem. Quod bene intelligit ibi Nau. Hispanè, de leui suspensione, & ad breue tempus, quæ modicum damnum honoris, & rei familiaris afferat.

30 Difficultas autem est, num sola ignorantia inuincibilis, aut tam parum culpabilis, vt solam culpam venialem afferat excuset a prædictis pœnis, & alijs? Sot. 4. dist. 28. q. 1. art. 2. vers. ex his primum: quem sequitur Grassius, 1. p. decis. lib. 4. c. 9. num. 20. distinguunt in hoc censuras iure communi latas, a censuris episcopalibus: vt ab illis nulla vincibilis, seu culpabilis ignorantia iuris, vel facti excuset: ab his autem excuset quæuis ignorantia vincibilis, modo non sit crassa, & supina: quia capitulo 2. de constit. in sexto, definitur a censuris quorumcumque ordinariorum excusare ignorantiam, modo non sit crassa, & supina. Atque ita in Pontificiis id non desideratur, & in vtrisque non excusare vincibilem ignorantiam, non excusantem a mortali, tenet Suarez 5. tomo in 3. parte disput. 4. sect. 10. num. 10. & ea sola ratione ducitur, quod omnis ignorantia vincibilis, non excusans a mortali, sit crassa, vel supina.

31 Secunda tamen conclusio sit. Ignorantia vincibilis, & culpabilis, facti, vel iuris imponentis censuras, licet aliàs factũ sit damnatum, vel aliàs pęnas spirituales, excusat ab illis, modo non sit crassa, & supina: siue statuantur ab Episcopis, siue Pontificiis constitutionibus. Probatur ex capitulo 2. de constitut. in 6. vbi vniuersaliter dicitur, excusare ab omnibus sententiis quorumcumque ordinariorum, ignorantiam, quæ non est crassa, nec supina: vbi nomine sententiæ non sola excommunicatio, sed omnes aliæ pœnæ saltem spirituales comprehenduntur (vt probaui numero 17.) & est ibi sermo, etiam quando factum est aliàs damnatum (vt probaui, numero 9.) & non tantum de sententiis Episcoporum, sed etiam summi Pontificis, cum nomine ordinarii comprehendatur ipse tanquam ordinarius omnium ordinariorum iuxta Sylu. verbo ignorantia, qu. 8. dicto 3. Vel si dicamus non comprehendi sententias a summo Pontifice latas, sub nomine illo ordinarii: propter eà, quæ diximus, numero 8. ad finem: comprehendentur propter rationem illius textus, vt periculis animarum obuietur, quæ similiter in illis militat. Et quia maior est ratio in Pontificiis: quippè quæ minus publicantur, atque facilius, & iustius ignorantur. Item, quia omnes hæ pœnæ spirituales, & irregularitas, sunt pœnæ contemptus: (vt probaui nu. 17.) at contemptus adesse non dicitur, quod ignorantia non est crassa. Huius sententiæ videtur Speculat. tit. de dispensatione, §. iuxta, numero 41. vbi ait irregularem fieri errantem ignorantia crassa, vel supina. Et tenet Ioan. Andr. c. quantæ, in fi. de sentent. excomm. vbi ait in Canonem percussionis clerici, vel in alium, nullum incidere sine dolo. Et Syl. verb. culpa, q. 11. §. 14. in fin. vbi dicit, quando ius vel statutum requirit dolum præsumptum, vt in censuris, ignorantem crassè, vel supinè non excusari, secus si esset in leui ignorantiæ culpa. Et excommunicatio 2. notabili 3. §. 6. vbi ait constitutionem etiam Pontificiam solum ligare negligentes, & propter pœnarum odium intellig. de negligentia lata. Et verbo ignorantia, quæst. 8. d. 3. docet idem, & explicat, licet aliàs factum sit damnatum. Et ita intelligit, cap. 2. de constit. in 6. de Pontificiis constitutionibus, cum tamen ibi postuletur ignorantia crassa, & loquitur de omnibus pęnis, etiam de irregularitate, vt constat ex 1. dicto. Idem tractantes de excommunicatione, docent Sylu. excommunicatio 7. casu vltimo, quæstio. 3. Angelus excommunicatio 7. casu vltimo, numero 3. Tab. excommunicatio 7. quæstio. 1. numero 2. Petr. de Ledesm. de matrimon. quæst. 45. art. 5. puncto 1. dubio 3. conclus. 2. fol. 172. colum. 2. in initio. Lud. Lopez, 2. par. instr. cap. 13. de excommun. §. sed iam, ad 2. punctum, fol. 887. Henriq. lib. 13. de excommun. c. 23. num. 2. Idemque constabit ex textu, & Doctoribus allegandis, num. 34. in fin. probantibus ad irregularitatem desiderari culpam latam. Quoniam ignorantia crassa est, quæ ex culpa lata procedit, vt dicam, numer. sequenti. Nec obstat ratio contraria. Quia lib. 1. nostræ summæ, c. 16. num. 7. probabimus, ignorantiam vincibilem distingui in eam, quæ est vincibilis tantum, & in crassam, & supinam. Quare existimo ignorantiam etiam mortaliter culpabilem, siue iuris, siue facti, modo non sit crassa, excusare ab his censuris, & pęnis, & idem dico licet adsit scientia legis, si adsit ignorantia non crassa censuræ, vt fatetur Suarez, titul. 5. in 3. par. disput. 4. sect. 10. num. 9. in fi. differens tantum a nobis, quod ipse fateatur omnem ignorantiam mortaliter culpabilem esse crassam, quod nos negamus: ratio autem huius addita est: quia (vt diximus, nu. 21.) ignorantia præcepti, nec excusat, nec sufficienter accusat ad censuram contrahendam, nisi iuxta modum, & qualitatem ignorantiæ ipsius censuræ.

32 Sed rogabis, quid sit crassa, & supina ignorantia, quæ a pœnis excusat? Monaldus summam tit. de speciebus ignorantiæ, statim in principio, & Vgolinus de censuris, tabula 1. c. 9. §. 8. n. 6. in fin. dicunt crassam igorantiam esse, vbi quis ob negligentiam ignorat, quæ scire debet, ac potest. Sed hæc definitio diminuta est, nam conuenit omni ignorantiæ, quæ vincibilis, ac culpabilis est. Quare negligentiæ qualitatem desideratam, vt ignorantiam crassam constituat, oportet exprimere. Ideo dicendum est hanc ignorantiam crassam esse, quæ ex lata culpa in adhibenda diligentia procedit. Ita colligitur ex capitulo quæsitum de pœn. & remiss. Quem textum, nu. 34. in fin. ponderabo, & referam Doctores ita illum intelligentes. Sic docent, glo. cap. 2. de const. in 6. verb. supina: vbi Anchar. num. 3. Francus, num. 9. Speculat. tit. de dispensatione, §. iuxta, num. 41. D. Anton. 3. p. tit. 24. c. 75. in fi. Ang. excomm. 7. casu vlt. num. 5. Syl. verb. ignorantia, § 5. Tabiena excommun. 7. num. 2. qu. 1. Arias de Valderas repetitione in c. porrò, num. 52. & 53. de sent. excommunic.

Nauarra lib.2.de restitutio.cap.1.dubio 6.nu.56. in noua editione.

33 Rursus petes, quando dicatur adesse lata culpa? Glossa, Anchar. Syluest. Arias de Valderas, nu. praecedenti relati, dicunt id euenire, quando quis ignorat, quod omnes sciunt, instar hominis crassi coram oculis proposita, minimè inspicientis. Idem Graffius 1.par.decisio.lib.4.cap.9. num. 4. Sed Castro lib.2. de lege pœnali, c.14. col.4. versicu.ex quibus omnibus, reprobat hanc definitionem, potest enim contingere, vt sit ignorantia crassa, & supina, ignorare quod communiter caeteros latet. Vt si Episcopus nullo examine praemisso conferat parochiam idiotae, quamuis illa indignitas esset occulta. Potest etiam econtra accidere, non esse ignorantiam crassam nescire, quod publicum est. Vt si iudex adhibita sufficienti diligentia nequeat delictum in publico foro admissum comprobare, omnibus veritatis conscijs id negantibus. Quare ait definitionem illam solos aliquos casus speciales explicare, in quibus ignorantia crassa, & supina, lataque culpa reperitur. Quamobrem optimè concludit dici ignorantiam crassam, & supinam, quando ignorans, aut nullam, aut valde modicam adhibuit diligentiam, vt sciret quod nosse tenetur. Quoniam non omnis negligentia, sed summa est, quae potest ignorantiam crassam efficere. Et probat ex l.regu.9.vers.sed facti, ff.de iuris, & facti ignor. *Sed facti ignorantia, ita demum cuiquam non nocet, si non ei summa neglig entia obijciatur.* Idem probatur ex textu, quem num.seq.in fin.ponderabo, & ex Doctoribus ibi citandis. Idem docent Sotus 4.dist.28.q.1.art.2.vers.ex his primum. Et Graffius 1.par.decisionum, lib.4.ca.9. nu.20. vbi aiunt talem ignorantiam esse, quae vel ex malitia, vel ex nimia negligentia procedit. Immo Anton. c.2. de constit. num.9. amplius videtur petere, explicat enim eam ignorantiam esse, quando est latissima culpa, quae dolo aequiparatur. Et (ni fallor) immerito Castro carpsit glossam, & alios Doctores, nam dum dicunt eam ignorantiã contingere, quando quis non videt coram se posita, & quod omnes sciunt, instar crassi hominis: non intelligunt, dum ignorantur publica, sed dum res est adeo aperta, facilisq. scitu, vt modica diligentia posset a quocumque sciri: ac subinde nulla subsit ignorandi causa. Atque ita nobiscum sentiunt.

34 Hic deducitur minus bene aliquos sentire, sufficere leuem culpam ad contrahendam homicidij irregularitatem. Hi sunt Villadiego tractat.de irregul.§.vlterius dixi, col.6.folio 30.Sylue. homicidium 2. q.23. Et significat Ang.verb.irregularitas, num.3.& 20. Alij autem distinguunt sic, si culpa contingat committendo, satis est leuissima: si autem omittendo, desideratur leuis. Ita videntur sentire Ioan.Andr.ca.quaesitum, nu.2.& ibi Abbas, nu.3. de pœnitent. & remis. vbi dicunt leuissimam culpam non imputari ad irregularitatem, si absque actu, & alia procuratione homicidium sequatur. Et tenent expressè Rosella homicidium 3.num.21. Armilla, verb.irregularitas, numero 6.& 11. Couar.Clem.si furiosus 2.par.§.4. num.9. Maiolus lib.5.de irregular.c.48.§.3. num.1. Viuald. Candelab.Sacram.1.par.tract.de irregul.numero 265.& seq. Verum contra hos omnes dico, solam culpam latam, quae ex ignorantia, & negligentia crassa procedit, sufficere ad irregularitatem. Probatur ex cap.quaesitum, de pœniten. & remis. vbi rogatus Pontifex de Graecis Sacerdotibus, qui filios in lacte opprimebãt, an sint irregulares? sic ait: *Si illis procurantibus, aut studiose negligentibus filij reperiuntur oppressi, ab officio altaris debent perpetuo abstinere.* Vbi pondero, aequiparare procurantes, & studiosè negligentes: at minus apta esset aequiparatio, si in illa studiosa negligentia non esset lata culpa: nec merito dici posset interuenienti sola leui culpa, negligentia studiosa. Atque ita de lata culpa explicant ibi Hostiensis paulo post principium, vers.studiosè negligentibus. Ioan.Andr.num.1. in fi.Anton.nu.8. Card.num.2.Abb.nu.2. qui eam subdit rationem: quod videatur aliquo modo delictum affectari ex tanta negligentia admissum. Quare irregularitatem ex delicto non incurri absque lata culpa, tradunt Nauarr. summa Hispana, c.27. nu.236. Henriquez lib.14. de irregul.cap.3.num.1. Nauarra lib.2.de restit.c.1.dub.6.in noua editione, num.61.vers.colligo 2. Et constat ex iis, quae num.31.probaui.

35 Quaeres forsan, qualis ignorantia excuset, dum canon imponit pœnam facienti aliquid scienter? Glossa Clem. vnica, verbo scienter, de consanguin.ait ignorantiã probabilem, idest, inuincibilem excusare. Idem Prepos.ca.ex parte, el primo de appell.colum.penult. Francus, ca.2.numero 4.de constit.in 6. Rosella 1.excommunic.45.num.2. D.Anton.3.par.tit.24.cap.34. statim in princip. Sylu.excommunicatio 9.casu 41.num.76. in fin. Tabiena excommunicatio 5.casu 49.num.3.notabili 2. Subijciunt tamen, quid dicendum sit de vincibili, & crassa. Et Nauarr. summa Latina, cap.27.num.74.declaratione 1.videtur sentire ignorantiam crassam minimè excusare: ait enim in illum canonem minimè incidere absoluentem ex ignorantia non crassa: quia fertur contra praesumentem absoluere; vnde oppositum videtur sentire, vbi ignorantia esset crassa. At latius loquutus est summa Hispana, eodem numero 74. dicens excusare ignorantiam non nimis crassam.

36 Tertia conclusio sit. Ignorantia quantumcumq; crassa, (excipe eam de qua numero 39 dicemus:) & lata culpa excusat a pœna imposita, scienter aliquid facienti. Ad huius probationem, promittendum est, quoties dolus exigitur, non sufficere latam culpam. Constat ex l. sed etsi lege, §. scire, ff.de petit.haered.ibi: *Non puto esse praedonem qui dolo caret, quamuis in iure erravit.* Nam teste Bar. l.quod Nerua, num.7. ff.depositi, & multis alijs, ignorantia iuris praesumitur ex lata culpa. De qua re consulendus est Imola, c.2. num.14. de constit. Probatur etiam ex l.ligitur, 12.versiculo & generaliter, ff. de liberali causa, ibi: *Et generaliter quoties aliquis iustis rationibus ductus, vel non iustis sine calliditate tamen putauit se liberum, dicendum est hunc in ea causa esse, vt sine dolo malo in libertate fuerit*, & l. si quis id quod, ad finem, vers. doli mali, ff. de iurisd.omn.iudic. ibi: *Doli mali ideo in verbis edicti fit mentio. Quia si per imperitiam, vel rusticitatem; vel casu aliquis fecerit non tenetur.* Atque hoc fundamentum docent Glo.l.in actionibus, ff.de in litem iurando, verbo non etiam, & l.plagij, la 2 verbo iusta, C.ad leg. Flauiam, de plagiarijs, vbi & Bald. statim in principio, reddens rationem, quia qualibet ignorantia interueniente deficit animus delinquendi. Ang.d.l.si quis id quod, §.doli, in initio Bart.l.quod Nerua, num.20.ff.depositi, Abbas, capit.2. de constit.numero 6.& ibi Alexander de Neuo, numero 45. iuncto numero 53. Anton. numero 9. Imol. numero 12. Felinus, capit. si verò, el secundo de sententia excommunicat.num.vnico, versic.nota quod constitutio. Syl.verb. ignorantia, quaest.8.dicto 4. Couar.4.decr.2.part.cap.6.§. 8.numero 21. Quamuis contradicant Decius, capit.2. de constitut.in 1.lectura, numero 26. & duplici sequenti, & ibi Berous, numero 35. Imò idem dicunt Abbas, Imol. Alexander de Neuo, Sylu. dicto 5. quando constitutio tacitè petit dolum, & aiunt cum Bartholo, l.1 §.non autem, num. 2. ff. si quis testamento liber esse iussus fuerit, tunc constitutionem petere dolum tacitè cum punit actũ tertio iniuriam inferentem, vt si quis furatus fuerit, aliũve percusserit: quia iniuria nequit absque dolo reperiri, 15. q.1.cap.1. Ex quo fundamento sic formatur ratio ad probandam nostram conclusionem. Quando canon expressè, aut tacitè petit dolum, non satis est crassa ignorantia, & lata culpa. At cum canon postulat scienter aliquid fieri, dolum manifestè petit: id enim est quod Hispanè dicimus, *Hazerlo a sabiendas*, facere dolosè, teste Dominico, cap.is qui, §. is verò, numero 1.de sententia excommunicationis in 6. eo vel maximè, quod Doctores allegati asserunt canonem tacitè exigere dolum: cum punit actum aduersus alterum gestum: nam canones censuras inferentes puniunt frequentius huiusmodi actus, ergo non satis est crassa ignorantia, & lata culpa. Et confirmatur: quia iuxta veriorem sententiam (vt probauimus numero 31.) quando canon non addit, scienter desideratur crassa ignorantia, ne ignorans excusetur. Ergo amplius requiritur, quando addit, scienter. Alias frustra adderetur. Secundo, quia tunc intendit Ecclesia punire delictum expressè, & formaliter volitum, praemissa illius notitia, quod non contingit, vbi adest ignorantia etiam crassa. Quia tunc verè non adest notitia illius, & solum est virtute volitum. Quod si dicas, idem esse, scire, & debere scire, lege quod te mihi, 5. ff. de rebus creditis, in fine, ibi:

Sed

Sed etiam si aliqua iusta causa sit, propter quam intelligere deberes. Dico id verum esse quoad peccatum contrahẽdum, secus quo ad pœnas. Et ideo hanc conclusionem sustinent Bart.l.si adulterium,in prin.num.11. ff.ad leg. Iuliam,de adulterijs. Anchar.Clem.vnica,de consang.col.3. vbi Imola,num.4.super Glossa,scienter, Bonifacius,num. 15.Syluest.verbo ignorantia,quæst.8.dict.4. Nauar.summa Latina,in noua editione,cap.27. num.141. declaratione 4.Gregor.Lopez,l.fin.verb.*a sapiendas*,titu.13. par.7. Couarr.4.decret.2.p.c.6.§.8.num.21. & cap.alma mater, 1.p.§.10. num.17. versic.eadem sanè ratione.Ludou.Lopez 2.par.instruct.cap.13.de excommunic. §.sed iã ad 2. punctum, fol.887. Petr. de Ledesma summa Sacram. cap. 3.de excommun. dubio vltimo, dict.3. Henriq. lib.13. de excommun. c.22. nume.3. in quantum vero addit Henriquez ibi, non excusare ignorantiam supinam. Explicabo eum,num.39.

37 Quarta conclusio. Idem credo, quando canon dicit, si quis ausus fuerit: quia audacia temeritatem importat. Glo.l.si quis in tantam, verb.audaciam, C. vnde vi. Et sic Hispanè audax dicitur, *atreuido, y que pierde la verguenca*,l.16. tit.10. part.2.ibi: *Despues que los homes pierden la verguenca, y toman atreuimiento.* Quare audax cum præsumente iungitur, l.habita, C. ne filius pro parte, ibi: *Vt nullus de cetero tam audax inueniatur, qui aliquam scholaribus iniuriam inferre præsumat.* Ita Petrus de Ledesma, num.præcedenti allegatus.

38 Quinta conclusio. Idem prorsus sentiendum est, cum canon pœnam incidit præsumenti aliquid facere, vel ausu temerario facienti: quia non verè dicitur præsumens, ignorantia culpabili, & crassa efficiens. Deinde, quia præsumere dolum importat, ac temeritatem. Cardin. Clem. 1.de priuileg.q.39.D.Anton.3.par.tit.24.c.54. col.3.vers. quærit idem. Rosella absolutio 1. num 46. Caiet. summa, verbo excommunicatio.c.81.Ang.excommunicatio 5.casu 12.nu.15.Syluest. excommunicatio 7.casu 14.dubio 5. num.34. Tabiena excommunicatio 5. casu 11. quæstione 6.num.7. Nauarra summa Latina,cap.27. num.155.& capitulo accepta,de restitut. spoliato.oppositione 8. illatione 9. num.32. & seqq. Emmanuel Sa, summa, verbo pœna, versic. pœna præsumenti. Vnde Imola Clemen.1. numero 12.de rescrip.dixit,præsumere,importare vexationem,& attentionem contra ius.Cum ergo dolus requiratur, non satis erit ignorantia crassa: & lata culpa, iuxta dict.nu.36. Hæc conclusio est contra Innocent. capit.cum medicinalis in fine,de senten.excommun.vbi dicit in hoc casu probabilem ignorantiam excusare: crassam autem reddere faciliorem dispensationem.Sed illam docent Nauar.summa Hispana,c.27.nu.74.Henriquez lib.13. de excommun.c.23. num.3. Petrus de Ledesma, nu.36. allegatus. Ludou. Lopez dicens,hoc esse fortè verum, 2.par.instruc.c.13. de excom.§. sed iam ad secundum punctũ,fol. 887. Nec approbo,quod ait Suarez 5.tomo in 3. parte disput.4.sect.10. num.4. vbi censet temerarium violatorem dici, si cum suspicionem, vel dubitationem habeat talis legis, non adhibet aliquam diligentiam ad sciendum an lex ea sit: quia alias temere se exponit transgressionis illius periculo,etsi in te illam violare contingat,dicetur temerarius violator. Sed hoc non placet; quia quamuis ad culpam mortalem contrahendam dicatur temerarius ratione periculi, cui se exponit: at iura punientia temerarium violatorem, quid amplius petunt: vt probaui. Alias omnis ignorans culpabiliter ius, tunc puniretur: quia omnis ignorantia culpabilis iuris, vel facti supponit necessario præcessisse aliquam dubitationem circa illa: alias erit prorsus inuincibilis, vt latissimè probamus lib.1. nostræ summæ,c.16.à num.21.

39 Sexta conclusio. Quando ignorantia esset adeo crassa, vt esset ingens temeritas, non excusaret à pœna canonis contra scienter facientes lata: quia re vera illi dicerentur in dolo esse.Ita Anton.cap.2. num.9. de constit. vbi ait,in canonem requirente dolum, incidere laborentem ignorantia in tantum crassa, seu crassissima, quæ importaret latissimam culpam, ac dolo æquipararetur. Et Nauarr. summa Hispana, cap.27. num.74. vbi loquens in quodam textu excommunicanti præsumente, ait, non comprehendi facientem ex ignorantia, saltem non nimis crassa. Idem videtur tenere Henriquez lib.13.de excomm. c.23. num.3. vbi loquens casu, quo pœna inferatur scienter facienti, aut ausu temerario, aut præsumenti, ait, excusare ignorantiam crassam, non tamen supinam. Quod idem significat Petrus de Ledesma, nume.36. in fine allegatus, dicit enim non excusare ignorantiam, quæ talis est, vt quasi scientia reputetur. Idemque dicendum est, quando pœna imponeretur audenti,aut facere præsumenti,aut ausu temerario facienti. Et ita loquuntur aliqui ex Doctoribus citatis, vt ex ipsis retuli. Et quia omnia hæc verba dolum petunt, perinde ac scienter facere. Vt probaui nu. 37.& 38.

40 Vltima conclusio. Affectata ignorantia qua, videlicet, ignorans eligit nescire, quo liberius delinquat, nunquam excusat ab his pœnis scientiam,ac præsumptionẽ exigentibus: quia tantum abest, vt ignorantia hac inuoluntariũ actum efficiat, culpamque minuat, quæ in causa sunt, vt ignorantia a pœnis eximat; quin potius voluntarium,culpamque augeat: cum directè, & per se eligatur: teste D. Thom.1.2.q.6.art.4.in corp.Atque ita sustinent Glo. Clement.1.verbo scienter,de consang.Francus,cap.2.numero 4.de constit. in 6. D.Anton. 3.par.tit.24. c.34.statim in principio.Rosella excommunicatio 1.casu 43.num.2.Syluest.excommunicatio 9.casu 41.numer.76.in fine. Tabiena excommunicatio 5.casu 49.num.3. notabili 2. Graffius 1.par.decisionum,lib.4. c.9. numer.38.Henriquez,& Petrus de Ledesma,num.præcedenti allegati. Suarez 5.tom. in 3.p.disp.4.sect.10.num.1.

41 Ex dictis inferunt aliqui percussorem clerici non incurrere excommunicationem latam,cap.si quis suadente,17. qu.4. si ignorabat etiam crassè, & lata culpa clericatum: quia is canon dolum requirit. Cum petat suadente diabolo id fieri Deinde,quia c.si verò,ex secundo,de sententia excommunic. excusantur ignorantia percussor clerici comam nutrientis. Ita docent Abbas,cap.2. nu.6. de constitut.& ibi Alexand.de Neuo,num.49. Card.d.cap.si vero,in fine,& ibi Felinus.nu.vnico,versic.nota,quod constitutio.D.Anton.3.par.tit.24.c.1.§.2. Syluest.verb ignorantia, qu.8. dict.4. & excommunicatio 6. notabili 4 versic.secundo. Manuel 1. tomo summæ, 2.editione, cap.80. conclus.11.nu.11. in fine. Sed iure optimo hoc reprobant dicentes sufficere latam culpam, & crassam ignorantiam, Decius,c.2.de constit.in 1.lectura,num.28. & ibi Berous num.32. Tabiena excommunicatio 7. q.1. num.2. Couar. c.alma mater. 1.par.§.10. nu.16.in fine. Quia oppositum minimè probant ea verba, suadente diabolo, non enim dolum important: sed ne licita sit clerici percussio, vt causa correctionis. Minus etiam id probat d.c. si verò,ignorans enim non excusatur ibi defectu doli: sed quia culpa lata caruit,imò probabiliter,& iustè ignorauit eum clericum esse, qui contra solitum clericorum morem, comam nutriebat. Talis enim quisque præsumitur esse, qualis ex habitu iudicatur,l.item apud Labeonem, §. si quis virgines, ff.de iniurijs. Præterea, quia percussor clerici tonsuram in eo videns, non excusatur innocentia clericatus. Vt tradunt bene Glossa eo.c.si vero,vers.ignorauerit,& ibi Hostiensis super vers.esse clericum. Anton. num.8.D. Anton.3.tit.24.cap.1. §.2. vers.primus est. Ang. excommunicatio 5. casu 1. num.25. Syluan. excommunicatio 6. §.6.notabili 4.versic.secundo.Nauar.c.27.nu.80.Quæ tamen culpa ignorantiæ lata est. Intellige autem hoc cum Syl. & D.Antonio ibidem, nisi consuetudo esset inibi, vt laici tonsuram deferrent. Tũc enim esset probabilis ignorantia,excusaretque.

42 Hinc deduco, dum Antonius, Angelus, & Sylu. num. præcedenti allegati, dicunt videtem habitum clericalem in aliquo non excusari ignorantia clericatus: esse sanè intelligendos, vt nomine habitus non solæ vestes, sed tonsura etiam comprehendatur, aut barba tonsa. Solæ enim vestes clericales non sunt sufficiens clericatus indicium. Cum hæ hodie multis laicis communes sint. Atque illa colligitur ex limitatione D.Antonini,& Syluestri, quam num.præcedenti,in fine,retuli.

SVMMARIVM.

Facti ignorantia inuincibilis, excusat ne coniunx arceatur à debiti petitione, in affinitate, & cognatione. Impugnaturque contraria opinio,nu.43.

Impedimentum dirimens superueniens matrimonio, an impediat debitum petere, eodem nu 43.

Circa ignorantiam culpabilem iuris, & facti, refertur triplex sententia, nu 44 45 & 46.

Ignorantia facti crassa, modo non sit ingens temeritas, nec sit affectata, excusat ne coniugi interdicatur petitio debiti, in affinitate, & in cognatione, num. 47. & ibi soluuntur argumenta.

Idem quando scitur consanguinitas at ignoratur eam esse intra secundum gradum, nu 48.

Similiter in vtroque impedimento excusat ignorantia similis, iuris humani prohibentis num 49

Quid, si ius sciatur, at pœna priuationis debiti ignoretur, num 50.

43 QVæstio vltima. An ignorantia facti, vel iuris, vel pœnæ ipsius, excuset coniugem, qui cũ suo coniuge affinitatem, aut cognationem contraxit, ne ipsi interdicatur debiti petitio? Exemplum sit in iuris ignorantia, vt si nesciebat coniunx specialiter vetitum esse accessum cũ alterius coniugis consanguineis: vel baptizare, aut tenere filium communem, alteriusve coniugis, aut ipsum coniugem. De ignorantia solius facti sit exemplum. Si coniunx illud ius sciebat, at ignorabat cõsanguinitatis gradum feminæ, aut viri, cum quibus fuit habita copula: vel esse filium alterius coniungis, aut communem, illum quem tenuit, aut baptizauit. Exemplum de ignorantia solius pœnæ. Quando & prohibitionem, & consanguinitatem nouit, at ignorauit esse delicto illi indictam pœnam priuationis petitionis debiti. Et quidem quando adest inuincibilis ignorantia facti, constat non interdici debiti petitionem coniugi, qui affinitatem, cognationemve cum suo coniuge contraxit: quia interdictio illa est pęna culpæ admissæ in contrahenda ea affinitate, aut cognatione, & in admisso incestu (vt diximus hoc 9. lib. disput. 30. nu. 1. & disput. 27. nu. 14.) At vbi est inuincibilis ignorantia facti cessat culpa illa, nec est incestus. Cessabit ergo pœna. Præterea, in affinitate probatur, ex cap. 1. de eo, qui cognou. consang. ibi: *Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit: nec a matre debitum petere, nec filiam vnquam habere potest vxorem.* Vbi expresse petitur scientia ad incurrendam priuationem debiti petendi. Et in cognatione probatur, ex cap. si vir, de cogn. spirituali, ibi: *Si ex ignorãtia id factum est, eos ignorantia excusare videtur.* Atque ita docent vniuersi Doctores citandi, num. 44. 45. & 47. Quare non est audiendus Ouandus 4. d. 41. q. vnica, propositione 9. vbi ait esse probabile, interdici petitionem debiti coniugi, qui ignorans inuincibiliter cognouit alterius coniugis consanguineam. Ducitur, quia impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, quando iam contracto superuenit, impedit debiti petitionem, vt testãtur Syluan. matrimonium 8. q. 7. dicto 2. Viualdus Candelabro Sacram. prima parte de matrim. nu. 149. Philiarcus de officio Sacerdotis, to. 1. par. 2. lib. 2. c. 11. At si copula illa ex qua oritur affinitas, aut actus, ex quo producitur cognatio spiritualis, præcederent matrimonium, illud dirimerent, quamuis adfuerit ignorantia inuincibilis. Ergo si subsequantur, impedient debiti petitionem. Sed dicendũ est, id non esse probabile, sed apertè falsum; quia & textibus, & rationi, communique omnium sententiæ aduersatur. Et fundamentum cui innititur, est apertè falsum, si vniuersaliter intelligatur. Quoniã affinitas contracta per copulam omnino violentam, & cognatio baptizando filium communem in necessitate, si matrimonium antecederent, id irritarent: at cum subsequuntur. Non impediunt debiti exactionem. Vt constat ex cap. discretionem, de eo, qui cogn. consang. & c. ad limina. 30. quæstio. 1. & diximus disput. 26. nu. 2. & disput. præcedenti, nu. 1. Quare ea doctrina est vera, quando id impedimentum propria culpa contrahitur. Affinitas autem in casu præsenti contrahitur absque culpa: quia licet copula illa fuerit peccatum lethale, at non oritur ex illa, nisi inquantũ culpam incestus continet. Quæ cessat vbi adest ignorantia inuincibilis facti.

44 Difficultas autem est de ignorantia vincibili facti: & de inuincibili iuris, aut pœnæ. Et loquendo de ignorantia culpabili, seu vincibili facti: quidam existimant eam non excusare, quin arceatur coniunx à debiti petitione: Ducuntur, quia cap. si vir, de cognatione spirit. loquẽs de illa ignoranter contracta, ait ignorantiam excusare; ignorantia autem, quæ excusat, est sola inuincibilis, & inculpabilis. Et confirmatur: quia cap. discretionem, & c. penultimo, de eo, qui cognouit consang. dicitur coniugi, qui in contrahenda affinitate fuit expers culpæ, reddendum esse debitum. Et redditur ibi ratio, ne absq. culpa suo iure priuetur. Ergo a contrario sensu coniunx, qui fuit in culpa, illo priuatur: vbi autem adest ignorantia culpabilis, non desideratur culpa. Atque ita sentiunt loquentes de affinitate, Abulensis, cap. 5. Matt. q. 200. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 55. art. 6. diffic. 5. in initio §. in huius rei expositionem. Et clarè videntur tenere Sotus 4. d. 37. q. vnica, art. 2. vers. debet autem pœna. Corduba in quæstionario, lib 1. q. 12. paulo post principium, vers. dictum est, quod scienter. Gutierrez lib. 1. q. canon. cap. 23. nu. 9. Ouandus 4. d. 41. qu. vnica, propositione 9. agentes enim de affinitate ignoranter contracta, dicunt excusari coniugem, quando ignorantia est inuincibilis. Vnde quamuis non exprimant contrarium, apertè sentiunt de vincibili, & culpabili. Atque idem sentiunt loquentes de cognatione, Gloss. d. c. vir, verb. ignorantia. Anton. ibi, nume. 5. Sotus 4. d. 42. q. 1. art. 1. concl. 3. Ledesma 2. p. 4. q. 58. art. 2. in fin. Henriquez lib. 3. de confirmatione, c. 3. in fi. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 243. numer. 10. Bartholomæus a Ledesma de matrim. dubio 44. §. de vsu vero. Petrus a Ledesma de matrim. quæst. 56. art. 1. dubio 4. Idem apertè sentiunt alij, qui loquentes de eadem cognatione, dicunt excusare ignorantiam inuincibilem. Sic Palud. 4. dist. 42. quæst. 1. art. 1. conclus. 7. num. 15. vbi Supplementum Gabrielis quæst. 1. art. 2. conclus. 4. Præpositus, cap. si vir, nu 4. de cogn. spirit. Sotus 4. dist. 4. quæst. vnica, art. 5. in fi. Brunellus de sponsalibus, concl. 20. nume. 13. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 15. num. 11. Idem etiam sentire videntur alij, qui de eadem cognatione agentes, dicũt excusari coniugem ignorantem, si diligentiam adhibuit. Hi sunt D. Thom. 4. d. 21. q. 1. art. 1. in corp. vbi D. Bonau. art. 1. q. 2. num. 8. Turrecr. 30. qu. 1. in principio numer. 14. Sylu. matrimonium 8. quæst. 7. dict. 1. Armilla, verbo matrimonium, nu. 9. Tabiena, verb. impedimentum, impedimento 5. num. 1.

45 Alij loquentes de eadem facti ignorantia, dicunt eam excusare, nisi crassa sit, aut supina: atque ita admittere videntur aliquam culpabilem ignorantiam excusantem. Sic videntur sentire Hostiensis, cap. si vir. de cognat. spiritu. num. 3. super verb. excusare: & ibi Henricus, num. 2. vbi dicunt ignorantiam rationabilem semper excusare, non autem crassam, & supinam. Et tenet expresse Guillelmus Vorrillong. 4. dist. 42. quæst. vnica, art. 2. versic. est notandum.

46 De ignorantia etiam iuris sentiunt quidam Doctores, eam minimè suffragari coniugi, quin incurrat dictam pœnam. Ita in affinitate sentiunt, Corduba in suo quæstionario, lib. 1. quæst. 12. art. 1. versi. ex quo sequitur. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, capit. 243. numero 11. & nititur vterque huic fundamento, nempe, quia copula illa, ob quam affinitas contrahitur, est iure naturali, ac diuino vetita, ac proinde incurritur pœna iure humano illi annexa, non obstante huius iuris ignorantia. Iuxta illam opinionem, quam retulimus num. 7. & num. 16. Eiusdem sententiæ videntur esse Abulensis, capit. 5. Matth. quæst. 200. Gutierrez quæst. canonicis, lib. 1. cap. 23. nume. 9. dicunt enim in affinitate excusare ignorantiam facti. Atque Sotus 4. dist. 37. quæst. vnica, art. 2. versic. debet autem pœna. Victoria summa, de matrimonio, num. 288. Ouandus 4. dist. 41. quæst. vnica, propositione 9. Graffius 1. p. decisionum, lib. 2. c. 81. nu. 4. qui loquentes de ignorantia excusante in affinitate, exemplificant in facti ignorantia: atque ita supponere videntur ignorantiam iuris non excusare. Et in cognatione spirituali, videtur eiusdem sententiæ Anchar. cap. si vir, numero 4. de cognat. spirituali, nam illum textum decidentem ignorantiam excusare, explicat de facti ignorantia. Atque in eadem sententia videntur esse Hostiens. ibi, numero 2. super verb. ex ignorantia, & ibi Ioan. Andr. num. 4. Abbas, num. 5. Alexand. de Neuo, numero 7. Præpositus, num. 4. Henricus, nu. 1. in fine. Sotus 4. distinct. 41. quæst. 1. articul. 1. conclus. 3. &

d. 4.

d.4.q.vnica,artic.5.in fin. Guillelmus Vorrillong.4.d.41. quæst.vnica,art.2.ver.est notandum.Viguerius lib.institutio.c.16.§.7.versic.9. Nam omnes hi explicantes ignorantiã excusantem in cognatione spirituali,exemplificant in facti ignorantia.

47 His tamen non obstantibus, sit prima conclusio. Ignorantia facti, qualiscunque sit, & quantumcunque crassa, modo non sit adeo crassa, vt sit ingens temeritas ignorare, vel non sit affectata, excusat coniugem qui affinitatem,aut cognationem spiritualem cum suo coniunge contraxit, ne debiti petitione priuetur. Hæc est contra Doctores,n.44.relatos,& probatur, quia priuatio hæc petendi debitum,est pœna culpæ (vt probaui disput.30.nu.1.) vbi autem ius imponit pœnam scienter aliquid facienti, excusat ab ea, ignorantia quæcumque affectata, & quæ non est adeo crassa, vt sit ingens temeritas (vt probaui hac disput.nu.36.39.& 40.) cum ergo ius indicat pœnam hanc coniugi scienter contrahenti eam affinitatem, aut cognationem,excusabit talis ignorantia. Quod autẽ scienter facienti imponat: constat in affinitate, extra capitulo primo,de eo qui cognou.consangu. cuius verba retuli,n.43.ibi: *Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit.* In cognatione etiam probatur,ex capitulo si vir,de cogn. spiritua.ibi: *Siue ex ignorantia siue ex malitia.* Vbi ignorantia excusans contra ponitur malitiæ, quo denotetur malitiam, seu scientiam ad pœnam priuationis debiti ibi statutam,incurrendam. Et confirmatur, quia non est credendum Pontificem magis punire velle culpam contractæ cognationis,vbi longe minor est culpa,& soli iuri positiuo,aduersa, parumque matrimonium ipsum offendens quam culpam multo grauiorem, aduersus ius diuinum, & naturale, & grauiter matrimonium offendentem, quæ in contracta affinitate admittitur.Si ergo ad incurrendam eam pœnam in affinitate, desideratur scienter admitti delictum, à fortiori in cognatione, eo vel maximè quod in illa, certa est pœna, in hac autem est valde dubia, vt constat ex dictis dispu.26. Pro hac conclusione est apertè Henriquez lib.11.de matrim.cap.15.num.11.vbi loquens de affinitate, dicit eam pęnam imponi incestui formaliter, & voluntario. Non enim talis apparet, vbi procedit ex ignorantia etiam culpabili, sed erit incestus virtute,ac interpretatiuè volitus. Nec obstant argumenta nume.44. opposita,quia ad capitulum si vir, facilis est solutio. Non enim ibi agitur de ignorantia à culpa excusante,quæ sola est inuincibilis,sed de ea,quæ a pœna iure statuta eximit, qualis non sola est inuincibilis, & inculpabilis, vt constat ex dictis,num.31.& sequentibus. Ad confirmationem dic, bene colligi argumentum a contrario sensu, vt coniunx, qui fuit in culpa,eo iure priuetur. Qualis autem debeat esse à culpa,is textus non exprimit,sed supponit ex alio textu colligendam, videlicet,ex capitulo primo,eodem titulo vbi petitur culpa ex certa scientia procedẽs. Quòd si velis corrigi hunc textũ per illud argumentum a cõtrario sensu ex alijs textibus deductum, falleris vtique, quia argumentum a contrario sensu nil valet, vbi iuris alicuius correctio inducitur, vt probaui lib.6.disp.21.n.9.

48 Idem dicendum est, quando non penitus ignoratur factum,sed quatenus ex eo oritur hæc pœna, verbi gratia, coniunx accessit ad consanguineam sui coniugis in secundo gradu, ignarus talis consanguinitatis, existimansque esse in tertio gradu, v.g.primo,secundo, vel baptizauit filium alterius coniugis,credens non esse filium,sed consobrinum, aut alio consanguinitatis gradu coniunctum: tunc non arcebitur a debiti petitione, perinde ac si consanguinitatem ignorasset: nisi esset ingẽs temeritas ignorare, aut esset ignorantia affectata, iuxta dicta numero præcedenti. Quia perinde est ignorare consanguinitatem ac ignorare eius gradum cui hæc pœna statuitur. In vtroque enim euentu verè ignoratur factum tali pœna punitum. Nec refert si coniunx ex conscientia erronea putaret sibi interdici debiti petitionem, accedendo ad consanguineam coniugis in eo tertio gradu, baptizandove coniugis consobrinum. Nam adhuc perseuerat ignorãtia facti, cui illa respondet pœna, & non conscientiæ erroneæ. Sicut excommunicationem minimè incurreret percussor clerici, existimans inuincibiliter eum laicum esse: quamuis erroneè crederet laici percussorem excommunicationis vinculo innodari.

49 Secunda conclusio. Ignorantia iuris statuentis hanc pœnam priuationis debiti, eximit ab ea coniugem, qui facti minimè ignarus, nempe, consanguinitatis, contraxit affinitatem, aut cognationem. Itaque si ignorauit baptismum illum, aut copulam esse specialiter iure positiuo prohibitam, immunis erit a pęna. Hæc est aduersus Doctores allegatos,numero 46. Et probatur in cognatione spirituali: quia vbi lex, aut Canon punit delictum nullo alio iure prohibitum, ignarus legis, aut canonis, sicut excusatur a culpa transgressionis,ita & a pœna (vt ex omnium mente diximus,numero sexto,) at baptizare,aut tenere proprium vtriusque coniugis, aut alterutrius filium, vnde cognatio spiritualis oritur,solo iure humano interdictum est. Atque ita in cognatione excusare ignorantiã iuris, affirmant, Palud.4.distinct.42. quæstio. prima, conclusio.septima,numero 15. Supplementum Gabrielis ibi, quæstio prima, articulo secundo,conclusio.quarta.Ouandus,quæstio.vnica,propositione nona. Rosella verbo impedimentum, impedimento 6.numero sexto.Sylu. matrimonium,8. quæst.7. dicto 2. Nauar. summa capitulo 16. num.34.Suarez.3.par.de baptismo, q.67. artic.8.§. maius vero dubium est de patre baptizante. Philiarcus de officio Sacerdotis,tomo 1.par.2. lib.2. capit.11.ad finem.Manuel 1.tomo summæ,2.editione,capit.243.num.10. Graffius,1.part.decisionum,libro 2.cap.83. in fine.Ludouicus Lopez,1.p.instructorij,cap.85.§.prętereа si coniunx.Prætérea, in affinitate probatur: quia etiam vbi delictum est iure naturali vetitum, ignorantia prohibitionis iuris humani indicentis pęnam,ab ea eximit (vt numero 17.probauimus) Deinde: quia quamuis copula illa, vt fornicaria, sit iure naturali vetita, at quatenus cum sui coniugis consanguinea, & proinde incestuosa, solo iure positiuo Ecclesiastico interdicta est, quod affinitatem inde oriri constituit, ac proinde eo secluso, nulla alia culpa esset in eo accessu, præter illam, quæ reperitur in accessu ad aliam non consanguineam. At pęna priuationis debiti solo incestui,ex quo affinitas oritur, statuta est (vt probauimus, disput.27. nu.14.) Ergo qui per ignorantiam excusatur ab ea incestus circumstantia, excusabitur subinde a pęna. Sicut si quis voto astrictus ieiunandi sextis ferijs, ignorans aliquod ius Pontificium,quod fortè pęnam indiceret non ieiunantibus quadam sexta feria, non ieiunaret illa die, euaderet pęnam: quia ea imposita non est ob sacrilegium voti fracti contra ius naturæ, cuius iste reus fuit, sed ob inobedientiam Pontificij decreti, a qua ratione ignorantiæ excusatus est. Et confirmatur: quia excusatus per ignorantiam a specie culpæ inferentis pęnam priuationis petendi debitum eximitur a pęna, vt bene docet Henriqu. lib.3.de Confirmationis sacramento,c.3.in fi.in commento,litera S.& libro 2.de baptismo,cap.18.in fi.& libr. 11. de matrim.ca.15.numero 11. Hic autem excusatur a propria incestus specie, ratione ignorantiæ iuris humani, ex cuius sola prohibitione consurgit eam copulam, incestum esse. Excusabitur ergo a pęna priuationis debiti petendi, imposita propter speciem incestus. Existimo autem eandem ignorantiam iuris hunc excusare, quæ cum sit facti, diximus,numero 47.sufficere ad excusandum, quia textus petunt scienter id fieri, & cum pœnales sint, restringendi sunt, vt petant tam facti, quam iuris scientiam, alterius enim ignorantia concurrente, non verè contrauenitur scienter illi Canoni. Et quia num.36. vtramque ignorantiam tunc excusare, probaui,

50 Vltima conclusio. Si adsit scientia iuris,& facti, solaque ignorantia pœnæ huius illo iure statutæ, si amplectamur sententiam numero 20. relatam, dicendum est eam excusare ab hac pœna, quæ rigida, & extraordinaria est. At retenta nostra nume. 21. explicata, dico minime excusare, vt ibi probauimus.

DISPVTATIO XXXIII.

Vtrum votum castitatis, religionis, aut non ineundi matrimonij, ab altero, aut ab vtroque coniuge ante matrimonium emissum, reddat illicitam debiti petitionem? & quid de redditione.

SVMMARIVM.

Qui vouit castitatem, tenetur postquam matrimonium consummauit, reddere debitum nu. 1. & ibi remissiue an possit licite reddere priori bimestri ante consummatum matrimonium, vel si adsit iusta diuortij causa? Et an ipsi, qui vouit, si petat reddendum sit.

Coniunx voto astrictus tenetur reddere, quamuis alter voti conscius cum ipso contraxerit, nu. 2.

An voto castitatis ligatus matrimonium iniens, possit debitum petere, vel id votum matrimonio extinguatur? Refertur duplex opinio, num. 3. & 4.

Nequit petere debitum, nu. 5.

Infidelis votum castitatis emittens, si postea vxorem ducat, nequit petere, nu. 6.

Quid de vouente virginitatem, & an ea amissa votum amplius obliget, nu. 7.

Quid si vterq; ante matrimonium vouerat castitatem, nu. 8.

An altero tunc fornicanti, fas sit alteri petere, nu. 9.

An liceat aliquando petere ei qui votum castitatis emisit, etsi ambo emiserint possint mutua sibi signa facientes commisceri, atque pœnitens voto astrictus, ignarus obligationis non petendi, admonendus a confessario. Omnia, hæc remissiuè, nu. 10.

Matrimonio inito, non extinguitur votum præcedens castitatis sed esset sacrilega aduersus illud fornicatio, & mortuo altero coniuge, prorsus obligat, nu. 11.

Soluuntur argumenta, nu. 12. post quem inuenies alia summaria.

1 CVm actum sit de impedimentis cognationis, & affinitatis, quæ a iure ipso canonico ortum habent. Iam aggredimur voti impedimentum quoad petendum, aut reddendum debitum coniugale, quod ab ipsa vouentium proficiscitur voluntate. Potest autem votum hoc ante matrimonium emitti, vel post. In hac, & sequenti disputatione sermo erit de voto antea emisso, & deinceps tractabitur quando post. Et tandem, qualiter vota hæc, ante, & post matrimonium facta, possint ab alterutro coniuge irritari, & remissiuè de eorū dispensatione. Nec habendus est sermo de voto solemni in religione, aut in ordine sacro, emisso: quia late qualiter a coniugibus possint fieri, disputatum est li. 7. vbi de impedimento voti solemnis, & ordinis. Sed de votis simplicibus agimus. In præsenti ergo est quæstio de voto simplici castitatis, præcedenti matrimonium, qualiter eius vsum impediat. Et constat apud omnes, semel iam consummato matrimonio, teneri coniugem voto astrictum, debitum reddere: quia voto non obstanti, transtulit verum corporis dominium in alterum coniugem: maior aūt est obligatio matrimonij, per quam fit hæc actualis corporum traditio, quam voti simplicis, quod meram promissionem importat. Dixi, consummato iam matrimonio. Quia num prima redditio, qua id consummatur, sit peccatum? Dicendum est disputatione sequenti. An autem possit licitè reddere priori bimestri ante consummatum matrimonium? Dixi hoc nono libr. disp. 6. n. 14. & 15. & an voto castitatis astricto sit reddendum? Dixi eadem disp. 6 nu. 11. & sequent.

2 Quamuis autē coniunx votū castitatis alterius cōscius delinquat cū ipso contrahens matrimonium adhuc potest ab eo debitum exigere, & tenetur alter sibi reddere, quia verum ius, ac dominium acquisiuit in alterius corpus, per sacrilegum illud matrimonium, nec ipse vouit, alteriusve voto consensit. Ita Sylu. matrimonium. 7. q. 5. dicto 6.

3 Difficultas autem in debiti petitione consistit, num ea licita sit coniugi voto castitatis astricto: vel id votum matrimonio inito penitus cesset? Aliqui antiquiores testibus D. Bonauent. 4. distin. 38. art. 2. q. 2. in fine, & glossa, ca. fin. paulo post principium 27. quæst. 1. dixerunt id votum penitus extingui, ac proinde liberum manere vouentem, ac si nunquam vouisset. Idem censet Caiet. repetitione, capitul. ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. num. 348. & Hieronymus Mangiaria in arbore consanguinitatis. §. in nomine, nu. 54. (habetur tom 9. tractatuum nouorum.) Ducuntur, quia duobus contrarijs occurrentibus, minus forte à fortiori excluditur, cap. 1. de pœn. distin. 1. votum autem aduersatur matrimonio, eiusque obligatio minor est (vt nu. 1. probaui.) Secundo, quia sponsalia priora omnino extinguuntur, alio matrimonio subsequuto, tanquam fortiori vinculo (vt probauimus lib. 1. disp. 48. nu. 3.) & votū strictioris religionis, ac quæcunque alia simplicia, prorsus spirant ob eandem rationem, facta professione, in quacunque religione etiam laxiori. Qua ratione idem tenuit in alio simili, nempe in voto religionis, Abulensis, ca. 27. In Leuiticum, q. 6. dicens matrimonio postea consummato votum id omnino extingui.

4 Alij vero asseuerāt posse hunc coniugem castitatis voto astrictum, vbi semel matrimonium consummauit, iam deinceps debitum petere, ac si nil vouisset. Primo, quia semel matrimonio consummato, non potest iam incontinentiam promissam seruare. Quamobrem diximus, nu. 1. posse eum reddere, poterit ergo similiter petere, quia vtrumque æque aduersatur castitatis voto. Secundò: quia votum minime vltra vouentis intentionem obligat, quæ proculdubio ea videtur esse, vt solem extra matrimoniū ea castitas obseruanda sit. Et confirmatur, quia ea ratione qui promisit religionem, quamuis culpa sua non ingrediatur, minime tenetur extra illam seruare duo vota, quæ potest, & in religione clauduntur, nimirum, paupertatis, & castitatis: quia vouentis intentio præsumitur esse, vt solum in religione obseruet. Tertio: quia redderetur matrimonium alteri coniugi valde onerosum, cum semper cogendus sit petere, & maxime si coniunx qui vouit, sit vir ipse. Quarto, quia maior difficultas superueniens eximit à voti obligatione. Qua ratione dicemus disputatio. sequenti, numero 3. vouentem castitatem, si matrimonium ineat, non teneri quo id votum obseruet, religionem ingredi: quia est longe difficilius. At matrimonio iam inito longe difficilius est castitatem seruare, abstinendo à petitione debiti: eritque vouens maximo delinquendi mortaliter periculo expositus, cum debeat cohabitare, atque in eodem lecto accubare cum altero coniuge. Hanc sententiam tenet Glossa cap fin. 27. quæstione prima, paulo post principium, in priori resolutione. Cardinal. capitulo rursus, in fine, qui clerici, vel vou. Alexander de Neuo, ibi, numero 22. dicens forte hanc sententiam esse veriorem, & hanc esse æquiorem, quamuis petenda sit dispensatio, eo quod opposita sententia est communis, docent ibi Ioan. Andr. numero sexto. Anchar. numero secundo idem Anchar. cap. vnico, numero tertio, quæst. prima, de voto, in sexto, vbi Franc. numero sexto, videtur hanc sequi, & Ioan. de Friburgo, summa Confessorum libro primo, titulo octauo, quæstio. 10. solum vocat oppositam sententiam tutiorem, ac proinde hanc valde probabilem censet. Illam etiam sequuntur Doctores, numero præcedenti allegati. Gerson secunda parte in regulis moralibus, tractat. de matrimon. alphabeto 25. litera I, Angelus dicens non minus veram esse, quam oppositam sententiam, matrimonium 3. impedimento 5. numero tertio. Veracruz prima parte Speculi, articuli 15. conclusio. secūda, Matienzo libro quinto recopil. rubrica, titulo primo, glossa prima, numero 151. & videtur eam sequi Viguer. libro institu. capitulo 16. §. septimo, versiculo octauo, impedimento 5. proposita enim sententia affirmante, hunc peccare petendo, subdit aliquos sentire oppositum, ne reddatur matrimonium onerosum. Et ita videtur in hac sententia persistere. Atque illam censent non esse improbabilem, Emmanuel Sa, & Vega numero sequenti allegandi. At fatentur Veracruz, & Matienzo hunc peccare, si nondum consummato matrimonio debitum petat, secus post consummationem.

5 His nihilominus minime obstantibus, dicendum est hunc peccare mortaliter, quotiescunque debitum petit.

git. Quia votum castitatis includit obligationem praecepti negatiui, per illud enim vouens astringitur ad obstinendum ad omni actu venereo. Ergo obligat semper, & pro semper: ac proinde licet inito iam matrimonio teneatur, vouens reddere, ratione vinculi fortioris, at nõ poterit petere, cum id liberum sibi sit, nec ad id lex matrimonij constringat. Et confirmatur: quia matrimonium non absoluit à praecedentis voti obligatione, nisi quatenus matrimonium cogit contrauenire, vt probat textus, cap. quanto, de iureiur. vbi dicitur iuramentum obseruandum esse, in quantum potest, ius autem matrimonij solum impellit ad reddendum. Secundo probatur ex capitulo quidam, de conuers. coniug. vbi eum qui renitente vxore professus est, quamuis professio non tenuerit, dicitur teneri non exigere debitum, quod in eius potestate erat, & ideo quo ad hoc votũ tenuisse, & ideo hanc sententiam tuentur, ex Theologis D. Thom. 4. dist. 38. quaestio. 1. articu. 3. quaestiunc. 2. ad 4. & ibi. D. Bonau. artic. secundo, quaestione prima in fine, & distin. 32. in principio, in expositione literę. Alber. Magno 4. distinct. 38. artic. 15. vbi Scotus quaest. vnica, ad finem. versic. consimiliter si de peccato. Richar. articul. septimo, quaest. 1. ad 2. Palud. quaest. 3. artic. 5. concl. 4. nume. 36. Duran. quarta distin. 15. quaest. 11. in solutio ad 3. numero 12. Maior. quarta distinct. 32. quaest. 2. argu. 2. contra 2. conclus. versicul. sed an possit, licet enim prima facie videatur oppositum sentire, at postea concludit petendam esse dispensationem, & ita hanc opinionem sequitur Supplem. Gabr. 4. distin. 38. quaest. prima, artic. quarto post 2. conclus. versic. dicendum quod votum, vbi Cartusianus, quaestio. 2. Bassol, qu. vnica, articulo secundo. in fi. Guillelm. Rubion. quaest. 1. articulo 1. conclus. 3. Nicolaus de Orbellis. quaestio. 1. §. 23. Adrian. 4. quaest. 14. de matrim. vers. 3. contingit. D. Anton. 3. p. tit. 1. ca. 16. §. 1. & cap. 20. §. 8. Caiet. sum. verb. matrim. c. vlt. vers. nonum caput. & verb. votum, capit. votorum omissio quandoque vitiosa est. §. & vt rudiores, & 2. 2. q. 154. artic. 1. circa solutionem ad 4. §. ad singula autem obiecta. Nicolaus de Nijsa super 4. sententiarum, tract. 6. par. 3. de matrim. q. 7. conclus. 2. Victoria summa de matrim. nu. 293. Petrus de Soto lect. 14. de matrim. ad finem, & lect. 16. §. vlt. Sotus dicens esse improbabilem oppositam sententiam 4. dist. 38. quaest. 2. ar. 1. concl. 3. vbi Ouandus, q. vnica, propositione 5. Guillelmus Vorril. q. vnica, art. 2. conclus. 1. in fi. Celaia, 4. q. 32. q. 2. versic. pro huius quaestionis intelligentia, vbi & Palacios disputat. 2. fol. 721. colum. 1. & dist. 38. disput. 1. fol. 828. Ledes. 2. par. 4. quaest. 55. articulo 1. Nider in sua summa, praecepto 6. capit. quarto, ad finem, Pedraza summa praecepto, §. 9. Alexand. in suo Enchiridion 2. par. praecepto 6. in fi. & §. si post votum continentiae. Margarita confessorum 6. pręcepto, fol. 89. colum. 1. Cordu, sum, quaest. 136. punct. 2. Angles floribus. 1. part. de matrim. q. 11. de impedim. ordinis, artic. 3. difficul. 2. & 2. par. q. de voto, artic. 7. post 9. difficultatem, dubio 2. Metin. lib. 1. sum. capitu. 16. §. 13. ad fin. Henriquez lib. 11. de matrimon. c. 15. num 8. & lib. 12. capit. 2. num. 3. 8. in fi. & 9. Salon. 2. 2. q. 62. artic. 8. controuersia secunda, conclus. 1. Toledo lib. 4. summae, capitu. 18. Bartholomaeus à Ledesma de matri. dubio 32. §. sed iam quod matrimonium. Petrus de Ledes. de matrim. quaest. 53. art. 1. dubiolo 1. quod mouet post 2. dubium principale. Manuel. 1. tomo sum. 2. edition. cap. 241. nume. 3. & cap. 242. num. 3. & ca. 243. nu. 13. & in bulla cruciatae. § 9. num. 119. Beia summa casu 45. versic. tum quia vouens. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 3. §. his tamen non obstantibus fit conclusio, in corrollario 2. Valentia. 2. 2. disput. 6. q. 6. de voto, puncto 4. notab. 2. Philiar. de officio sacerdotis, tomo 1. par. 2. lib. 2. cap. 4. ad finem. Emmanuel Sa, summa, verbo, debitum coniugale, vers. contrahens matrim. Graf. par. 1. decisio. lib. 2. ca. 24. num. 25. & c. 72. numero 5. & ca. 83. num. 12. Ludouicus Lopez 1. par. instruct. ca. 50. §. qui post votum simplex, & c. 82. §. pręterea vxor. & capit. 83. §. inter peccata, & 2. parte de matrimon. ca. 46. circa impedimentum voti simplicis. Viualdus Candelab. sacram. 1. par. de matrim. num. 138. Vega 2. tomo summę cap. 129. casu 118. puncto 2. & casu 51. Cañedo summa sacrament. vbi de matrimo. capit. 4. ad finem. Et ex Iurisperitis eam tenent Glossa capit. quidam, verb. non exigere, de conuers. coniug. Abbas capit. 1. num. 6. eod. tit. Hostiens. capit. rursus, in fine, qui clerici, vel vou. & ibi Anton. in fi. Praepos. num. 6. Henricus num. 4. Archidiac. capit. si vir, nume. vnico dist. 27. & capit. vnico de voto in 6. nume. 3. versiculo dirimendum est, & ibi Dominicus, numero 11. Alteusis summa 2. parte lib. 8. titulo 16. artic. vnico, quęstion. 5. Rosell. verbo impedimentum, imped. 4. numero 7. Syluan. verbo debitum, quaest. 9. & matrimon. 7. quaest. 5. dict. 4. Tabien. matrimonium 2. §. 3. & verbo. impedimentum, imped. 2. quaest. 3. & quaest. vltim. Armil. verbo matrimo. num. 55. & verbo debitum, num. 13. Turrecre. capit. si vir, artic. 1. num. 1. distin. 27. & capit. sicut 37. quęst. 1. articu. 1. in fi. & cap. nos nouimus 17. quaest. 2. artic. 3. num. 3. Nau. summa cap. 16. nu. 30. & cap. 22. numero 73. Couar. 4. decre. 2. parte cap. 3. §. 1. nu. 6. Brunellus de sponsalibus conclu. 31. Alexand. Carrerius lib. 3. de Sponsal. capit. 5. Mozzius, quem refert, & sequitur Vgolinus de matrim. capit. 20. numer. 10. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. §. dubitatur vlterius quis votum castitatis emisit. Stunic. de voto, quaest. 6. nu. 119. Gutierrez. quaestio. canon. lib. primo, cap. 21. nu. 17. Antonius Gomez super bullam cruciatae, clausula 10. nu. 65. Zaual. 1. lib. q. pract. q. 285. nu. vni.

6 Idem dicendum est de infideli, qui post votum castitatis vxorem duceret: non enim posset debitum petere. Quoniã cum obligatio haec voti sit de iure naturali, aeque infideles ac fideles obligat. Ita Guillel. Rubr. 4. d. 39. q. 1. art. 1. concl. 2.

7 Rogabis forsan, quid dicendum sit, votum sit virginitatis obseruandae. Resolutio pendet ex cognitione, An huiusmodi votum obliget ad perpetuam castitatem, & ita eius obligatio permaneat, virginitate iam amissa. Atque sic obligare, affirmant D. Thom. 2. 2. quęst. 88. artic. 3. ad 2. Abul. c. 30. Num. q. 55. Turrecr. ca. quod autem 17. q. 1. nume. 11. Armilla, verbo votum, nu. 19 Maioris, 4. d. 38. quaestio. 3. argumento 5. contra conclus. vnicam Perez lib. 5. ordin. titu. primo l. 1. §. dubitatur vlterius quis votum castitatis emisit, in fine. Alexander in suo Enchiridio secunda parte in secundo praecepto, tracta. de voto. §. si post votum. Quod quidem verissimum est, attenta voti illius natura. Quia cum in eo voto includatur perpetua continentia ab omni actu venereo, adhuc amissa virginitate superest obligatio deinceps continendi. Secus si expressa vouentis intentio fuisset obligandi se ad solam, à primo actu venereo, continentiam, quo virgo permaneret, & non nisi secundario, & consequenter ad continentia ab alijs actibus: tunc enim amissa virginitate per primum actum venereum, cessaret penitus voti obligatio. Quoniam obligatio voti non aliter respicit materiam aliquam, quam votum ipsum illam respiciat: at in eo casu votum non respicit continentiam ab alijs actibus, nisi mediante continentia à primo, quae fuit primaria, ac immediata voti materia. Ergo vbi votum iam minimè respicit illam continentiam à primo actu: quia facta est impossibilis, non etiam respiciet continentiam ab alijs: atque adeo, nec voti obligatio super illam cadet. Ita docent Caietan. 2. 2. quaest. 88. articu. 3. columna penultima, circa solutionem ad 3. in dubio quod de hac re mouet. Sotus libro 7. de iust. quaestione 2. articulo primo ad 3. versiculo de alio autem argumento. Nauar. summa, cap. 12. numero 43. vers. 14. Palacios. 4. dist. 38. dispu. 1. fol. 843. colum. 1. & 2. Valentia. 2. 2. disputat. 6. quaest. 6. de voto, puncto 4. notabili 2. Arag. 2. 2. quaest. 88. artic. 3. §. & ad primum agumentum in contrarium. Azor libro 11. institutionum moralium, cap. 19. q. 14. & cap. 21. quaest. vltim. Ludouicus Lopez 1. par. instruct. cap. 44. §. iam diximus, & c. 35. §. deinde accessorie. Vega secundo tomo summae, capit. 29. casu 75. Philiar. de officio sacer. tomo 1. parte 2. lib. 3. capit. 19. paulo post principium. Manu. 2. tomo sum. c. 96. num. 1. & in dubio de intentione censendum est obligare ad perpetuam continentiam: quia votum suapte natura ad id obligat: quare ipsum possidet vim obligandi, dum de opposita minime constat vouentis intentione. Sic Ludouicus Lopez 1. par. instruct. cap. 35. §. secundo Sotus. Quare ad quaestionem propositam sic dicendum est, si viuentis fuerit intentio solum se obligandi ad abstinendum à primo actu venereo, tunc si iam semel non abstinuit, potest tute matrimonium inire, eoque vti. Vt benè docet Philiarcus proximè allegatus, & est de mente omnium Doctorum, quos retuli,

cum

cum afferant extinctam tunc esse voti obligationem. Si vero nondum amisit virginitatem, abstinuitque a primo actu, nequit matrimonium contrahere, & si contrahat, nequibit prima vice petere: perinde ac si vouisset castitatem: quia petitio illa est sibi libera, votoque opponitur. Reddere autem prima vice, an possit? est sub eadem opinione, sub qua est de vouente castitatem, de qua re dicam disputat. sequenti: & retenta opinione quam ibi nu. 3. amplectar, vouentem, nempe, castitatem, minime reum esse culpa consummando matrimonium, reddendo debitum: idem dicendum est in præsenti euentu. Semel autem consummato matrimonio, cum iam voti materia facta sit impossibilis, atque ideo voti obligatio cessarit, poterit petere, & reddere. Quod si nulla adfuerit specialis intentio, sed absolute virginitas promissa sit, iudicandum est omnino, sicut de voto castitatis: quia ad illam obligat votum illud: iuxta dicta. Quare si postea is vouens vxorem ducat, nunquam poterit debitum petere, sed reddere tenebitur, vt bene docent Philiarcus, & Manuel proxime citati.

8 Idem asserendum est, vbi vterque coniux esset ante matrimonium voto castitatis astrictus. Cum enim per eum contractum vterque transtulerit verum sui corporis dominium in alterum, tenebitur vterque, alteri petenti reddere debitum. Neutri tamen licebit petere, impediente voto castitatis vtriusque. Ita Adrianus quodlib 2. artic. 1. in solutione ad 1. litera H. folio 31. in paruis voluminibus. Angelus matrimonium 3. impedimento 5. num. 5. Tabien. verb. impedim. impedimento 2. q. vltima. Ouand. 4. d. 38. quæst. vnica, in corollario, quod infert ex 6. propositione. Angles floreb. 1. par. de matrimon. quæst. 11. de impedimento ordinis, articul. 3. post 1. difficultatem, dub. 3. Ludou. Lopez 1. par. instructorij. ca 46. §. Vtrum quando. Petrus de Ledes. de matrimonio. q. 53. articu. 1. dubiolo 2. quod mouet post 2. dubiũ principale. Quare audiendi non sunt Rosella, verb. impedimentum, impedimento 4. nu. 6. & Syluest. matrimoniũ 7 q. 5. dicto 6 Guillelmus Rubion. 4. dist. 38. q. 1. artic. 1. conclu. 3. Azor lib. 11. institutionum moralium. cap. 21. q. 5. asserentes neutrum posse reddere: quia neuter ratione voti habet ius exigendi. Sed dicendũ est, non priuare votum iure iustitiæ erga alterum sibi debitorem, sed peccare exigentem peccato sacrilegæ fractionis voti in ordine ad Deum, vt satis explicui disput. 6. per totam, & maxime, num. 17.

9 Quamuis autem alter coniux sic voto astrictus fornicetur, non erit licitum alteri simili castitatis voto ligato, petere debitum. Quia obligatio hæc abstinendi à debiti petitione oritur ex voto a se emisso, & non ex aliquo proprio delicto, vt sic compẽsatio fiat, altero coniuge delinquente. Sic glos. cap. nolse, verbo. non fraudentur. 30. quæst. 1.

10 Vtrum autem voto castitatis astrictus possit aliquoties petere: aut alteri coniugi indicare suum votum, ne petat: ipsiue id suadere: vel si ambo coniuges sunt voto astricti, possint mutua signa sibi ipsis facientes commisceri? Habes latè hoc lib. 9. tota disputat. 7. & an si vouens sit huius obligationis ignarus, sit admonendus a confessario? Dic vt in simili dixi de ignorante impedimentum affinitatis, disput. 27. num. 6.

11 Ex dictis infertur contra Doctores, num. 3. relatos, votum castitatis præcedens, maximè extingui per subsequẽs matrimonium. Triplex enim eius effectus manet. Primus est, si coniux ille vouẽs cum alia fornicetur, reus erit vltra adulterium, sacrilegæ violationis voti. Secundus, tenetur sub mortali abstinere a debiti petitione, vt nume. 5. probauimus. Tertius, altero coniuge defuncto tenetur omnino castitatem seruare. Quia iam cessauit fortius matrimonij vinculum, quod cogebat copulæ vacare, debitum reddendo. Et ita docent D. Thom. D. Bonauent. Cartusianus, Syluest. Tabiena, Armilla, Sotus, Palacios, Perez vbi nume. 5. eos retuli. Palud. 4. d. 32. q. 2. art. 1. numero 14. Astensis summa 2. par. lib. 8. tit. 16. art. vnico, quæst. 6. Rosell. verbo impedimentum, impedimento 4. num. 7. Angelus matrimonium 3. impedimento 5. num. 4. Caiet. sum. verbo matrimonium, ca. vltimo, §. & bene nota, & verbo votum. c. votorum omissio quandoque vitiosa est, §. & vt rudiores. Turrecre. c. sicut, 37. quæst. 1. art. 1. in fi. & cap. si vir, art. 1. num. 1. dist. 27. vbi Archid. num. Nauar. sum. c. 22. nume. 73. Corduba summa q. 136. puncto 2. Viguerius lib. Institutionum. cap. 16. § 7. versic. octauo, impedimento 5. Veracr. 1. par. Speculi, arti 15. dub. 2. Gutierrez quæst. canon. libro primo, cap. 21. numero 17. Manuel primo tomo summæ, secunda edition. capitulo 241. numero tertio, & 242. num. 2. & ibi bullæ Cruci §. 9. num. 119. Bartholomæus a Ledesma de matrimon. dubio 32. §. sed iam quod matrimonium, Henriq libro 12. de matrim. capitulo secundo, nume. nono. Vega secundo tomo summæ, cap. 129. casu 118. puncto 2. Pedraza summa, præcepto 6 § 9. Matienzo lib 5. recop. titu. 1. rubrica, glos. 1 numero 152. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1. parte 2. libro 2. c. 4. ad fin. & an similiter teneatur altero adulteranti, dixi num. 1.

12 Ad argumenta, num. 3. proposita respondetur. Ad primum dic cessare voti obligationem, quatenus est incompatibilis cum vinculo matrimonij, quod fortius est: & ideo tenetur eo voto astrictus reddere debitum: secus autem esse, in quantum est compatibilis: nempe, quo ad triplicem effectum numero præcedenti explicatum. Ad secundum dic disparem esse rationem: quia sponsalia, & matrimonium sunt obligationes factæ homini, sicut & votum strictioris religionis, & quæcunq; alia, & professio sunt obligationes factæ Deo, & ideo non mirum, si minus fortis fortiori superuenienti omnino extinguatur. At votum, & matrimonium sunt obligationes diuersæ rationis, illa Deo, hæc homini facta: & ideo illa minime extinguitur, sed suspenditur per hanc. Ad argumenta secundæ sententiæ proposita, numero 4. dic. Ad primum quamuis nequeat integre continentiam seruare, tenetur tamen ad partem sibi possibilem, nimirum, ad non petendum. Ad secundum, neganda est minor: quia absolute vouens, ad omnimodam castitatem sibi possibilem obligatur. Ad confirmationem dico, longe diuersam esse rationem: quia vouens religionem non vouet formaliter illa tria, nec includuntur tanquam partes in suo voto. At vouens castitatem, formaliter vouet abstinentiam ab omni actu venereo, siue petendo, siue reddendo. Itaque illa tria non includuntur immediatè sub obiecto formali voti religionis, sed vbi status religionis assumptus fuerit. At vero non petere, & non reddere, continentur formaliter sub obiecto voti continentiæ. Quod si replices ergo reddendo agitur contra votum, peccaturque. Dico agi contra votum, non tamen peccari: quia obligatio satisfaciendi, maiori vinculo matrimonij excusat a culpa: vnde non est agere contra votum formaliter, sed materialiter. Ad tertium, dic teneri hunc voto castitatis astrictum reddere, quoties sentit in alio appetitum, vel periculum incontinentiæ, & in alijs casibus, quos tota disput. 7. explicui: & ita non reddi matrimonium valde onerosum, & licet adhuc sit aliqualiter onerosum, teneri alium coniugem id pati. Ad quartum dic, difficultatem maiorem extrinsecam, & minime in obiecto ipsius voti inclusam, excusare ab ipsius impletione: qualis est ingredi religionem, quo castitatis votum seruetur: non enim religio clauditur in eo voto: secus de difficultatem intrinseca, & formaliter in ipsius voti obiecto inclusa, qualis est abstinere ab omni venereo possibili, respectu voti continentiæ. Nec obstat id periculum, cui expositus est vouens, sua enim se culpa exposuit: patetque remedium dispensationem petendi.

SVMMARIVM.

An qui post religionis votum init matrimonium, teneatur ab eius vsu abstinere? Refertur opinio affirmans, nu. 13.

Peccat mortaliter, prima vice consummans matrimonium, siue petendo siue reddendo, nu. 14.

Consummato iam matrimonio potest petere, & reddere. Idemque dicendum est, quamuis esset votum profitendi, vel assumendi ordines sacros, num. 15.

Mortuo altero coniuge tenetur is, qui religionem vouerat, illam ingredi, & si erat votum assumendi ordines, ad illos promoueri num. 16.

Similiter obligatur ad vtrumque, vbi est iusta diuortij causa ob adulterium alterius coniugis, nu. 17.

An induens habitum monachi animo perseuerandi, censeatur pro-

profiteri, aut votum emittere, ita vt nequeat matrimonio postea inito debitũ petere? Refertur quaedam opinio, n. 18. Proponitur sententia Authoris, & enodantur c. consulti, & c. super, eo. de regularibus & c. beneficium, eo. tit. in 5. nu. 19. Soluuntur argumenta, nu. 20. Post quem inuenies summaria, quae desiderantur.

13 QVaestio secunda. An qui post religionis votum, init matrimonium, teneatur ab eius vsu abstinere? Affirmant aliqui eum teneri a debito petendo abstinere, perinde ac illum, qui castitatem vouerat. Primo: quia nemini debet sua culpa suffragari, nec suus patrocinari dolus, cap. ex tenore, de rescript. At patrocinaretur, si libere posset petere, & reddere. Secundo: quia cũ de essentia religionis sit castitas, eo ipso quod quis voto se ad religionem astringit, obligat se ad castitatem, vt vouens ieiunium tenetur subinde ad vnicam comestionem, quae de eius natura est. Id enim, quod essentialiter sub obiecto voti clauditur, est materia voti, ad quam subinde obligat. Et confirmatur: quia obligatus ad aliquid, tenetur consequenter ad id, quod inde sequitur. Tertio: quia vouens magnam eleemosynã, si non sit potens totã erogando, tenetur ad partem, & vouens ieiunare toto aduentus tẽpore, tenetur ad eã partem, quae sibi possibilis est. Atq; ideo ita tenent Ant. Cucus, lib. 5. instit. maiorum, titulo 12. numero 18. Alexand. in suo Enchir. 2. p. praecepto 6. §. si post votum continentiae.

14 Prima conclusio sit. Qui voto religionis astrictus, matrimonium prima vice consummat, siue petẽdo, siue reddendo, mortaliter delinquit. Constat apud omnes. Quia potest adhuc suum votum implere religionẽ ingrediens, ad idque se expresso voto astrinxit, & consummans constituit se in eo statu, vt implere nequeat. Sic Ang. matrimon. 3. impedim. 5. nu. 2. Arm. verb. debitum, nu. 14. Sotus, 4. d. 38. q. 2. art. 1. post 2. conclus. vers. aliud vero, vbi Ouãd. q. vnica, propositione 4. Nauar. sum. c. 22. Latinè, nu. 80. Hispanè, c. 28. addit. ad n. eundem. Veracruz appendice ad artic. 15. 1. p. Spec. Pala. 4. d. 32. disp. 2. fol. 721. colum. 1. Pedraza summa praecepto 6. §. 8. Cord. sum. q. 136. puncto 2. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 3. §. his tamen non obstantibus fit conclusio, in corollario 2. Henriquez libro 12. de matrimonio, cap. 2. num. 3. & 9. Philiarcus de officio sacer. tom. 1. p. 2. lib. 3. c. 19. in fi. Ludouicus Lopez, 2. part. instr. cap. 46. de matrim. circa 2. impedimentum voti simplicis. Viualdus candelabro sacram. 1. p. de matrimon. num. 139. Bartholomaeus a Ledesma dubio 32. de matrimon. in fine Petrus de Ledesma de matrimon. q. 53. artic. 1. in dubiolo quod mouet post 2. dubium principale, corol. 2. quod infert ex 2. conclusion. fol. 360. Manuel 1. tomo summae, 2. edition. cap. 242. num. 3. Vega, 2. tomo summae. c. 129. casu 118. punct. 2. & a fortiori id docent, illud affirmantes de voto castitatis; quos referam disput. sequenti, nu. 2. Vnde fit duplicis culpae mortalis hunc esse reum, prioris, dum matrimonium inijt, animo ipsum consummandi, posterioris vero, dum consummauit. Sic Sotus, Aragon, Petrus de Ledesma ibi.

15 Secunda conclusio. Semel consummato matrimonio licitum est petere, & reddere. Ratio est; quia vouens statum, non se obligat ad illius leges, donec illum re ipsa assumat; cum in suo voto minimè obligationem aliquam ad illius leges exprimat. Vt vouens se ordines sacros assumpturum, non tenetur donec assumat, recitare officium canonicum, nec ad castitatem ex vi voti in illis emittendi; quare si tunc fornicetur, simplex erit fornicatio. Ergo, qui vouit religionem, non tenetur ad castitatem, sicut nec ad paupertatem, & obedientiam, donec profiteatur, & cum iam consummato matrimonio nequeat votum religionis implere, transeundo ad ipsam, nihil erit quod debiti redditionem, ac petitionem impediat. Ita Caiet. sum. verb. matrimonium, c. vlt. §. & bene nota. Sotus, 4. d. 38. q. 2. artic. 1. conclus. 4. & lib. 7. de iust. quaest. 2. artic. 2. ad 3. vers. hactenus de illo. Abul. c. 27. in Leuiticum, qu. 6. Palacios, Ouandus, Nauarrus, Pedraza, Armilla, Cordub. Henriquez Bartholomeus a Ledesma, Petrus a Ledesm. concl. 4. Manuel, Veracrux, Aragon, Vega, Viual. nu. praecedenti allegati. Petrus Soto lect. 14. de matrim. ad finem Margarita confessor. 6. praecepto, folio 89. colum. 1. Angles Floribus, 1. par. de matrim. quaest. 11. de impedimento ordinis, articul. 3. post 1. difficultatem, dub. 4. Ludouicus Lopez, numero praecedenti allegatus, & 1. parte instruct. cap. 50. §. qui post votum simplex. Emanuel Sa, summa, verbo debitum coniugale vers. contrahens matrimonium. Graffius, 1. part. decisionum, lib. 2. c. 24. num. 20. & 21. & aperte colligitur ex Angelo votum 3. numer. 11. & Sylu. religio. 2. quęst. 17. docentibus vouentem religionem minime teneri ad castitatem, donec illam profiteatur. Eandem conclusionem tenet Philiarcus de offic. sacerdotis, tomo 1. p. 2. libro 3. c. 20 paulo post principium, Idem dicendum est, si hic promiserit non solum religionem, sed & in ea perseuerantiam. Cum enim ante professionem similiter non teneatur ad castitatem, si consummet matrimonium, poterit deinceps petere, & reddere, vt bene docent Caietan. Armilla hic citati. Sotus libro 7. de iust. qu. 2. art. 1. ad 3. versic. ex hac autem definitione, Philiarcus eod. cap. 20. §. idem etiam dubium est, in fine, Idemq; asserendum est, si hic promiserit se ad ordines sacros promouendum, nam inito, & consummato iam matrimonio potest petere, & reddere. Quia similiter non tenetur ad castitatem, donec promotus sit. Ita Angles, & Manuel, Petrus de Ledesma primi citati.

16 Tertia conclusio. Defuncto altero coniuge tenetur is, qui religionem vouerat, illã ingredi. Quare minus bene Abul. cap. 27. in Leu. qu. 6. dixit extingui voti huius obligationem consummato matrimonio, & proinde eo morte alterius soluto, posse vouentem ad alias transire nuptias. Sed id in simili voto castitatis impugnaui, num. 11. & ratio est; quia cum iam impedimentum cessarit, potest hic implere suum votum: ergo tenetur. Non enim est, cur omnino illius obligatio cesset, sed tantum suspensa est. Atque ita docent Sotus, 4. d. 38. q. 2. articul. 1. in fine Corporis. Caietanus, Pedraza, Nauarra, Aragon. corol. 3. Viualdus, numero praecedenti allegat. Margarita confessorum, 6. praecepto, fol. 89. Antonius Cucus libro 5. instit. maiorum, tit. 12. num. 18. Bartholom. a Ledesm. dub. 32. de matrimonio, in fin. Manuel 1. tomo summae, 2. edition. ca. 241. num. 3. Graffius, 1. p. decis. lib. 2. ca. 24. numero 21. Atque idem dicent omnes Doctores allegati, numero 11. id ipsum de voto castitatis asserentes, nimirum, non extingui, sed altero coniuge mortuo, esse plenè obseruandũ. Et similiter eadem ratione si fuerat votum sacerdotij assumendi, tenebitur id assumere, vbi impedimentum morte alterius coniugis cessarit.

17 Idem dicendum est existente iusta causa diuortij ob alterius coniugis adulterium, cum ipse vouens sit innocẽs: tenebitur enim tunc votum religionis implere. Cum iam cessarit impedimentum, potest enim tunc ad religionem transire. Ita videtur clare sentire Caiet. summa, verb. matrimonium, capit. vlt. §. & bene nota, vbi ait hunc teneri ingredi, quandocumque in sua fuerit potestate, & licet addat, scilicet mortuo altero coniuge; est gratia exempli, quod doctrinam minimè arctat. l. 1. §. quod vulgo, ff. de vi, & vi armata, & tenet expresse Petrus de Ledesma de matrimon. q. 53. artic. 1. in dubiolo quod mouet post 2. dubium principale, in notabili circa, 4. conclusionem, vbi addit similiter tunc teneri ad sacros ordines si votũ de eis assumendis fuerat. Quod verum est, at non ita certum, sicut de religione. Quia transitus ad religionem est tunc permissus secundum omnes: ad ordines vero sacros extra religionem, num transire tunc liceat, est sub iudice. Insuper probatur quia tunc coniux innocens tenetur plene seruare castitatem abstinendo etiam a redditione debiti, si votum castitatis emiserat. Vt probaui hoc lib. 9. disput. 6. nu. 15. vbi egi quid dicendum, si tunc coniuges reconcilientur. Quod non repeto: quia idem prorsus dicendum est in hoc casu, quando votum erat religionis. Sed rogabis, quid sentiendum sit, quando coniux qui religionem vouerat, est adulter: quapropter innocens celebrat diuortium? Dicendum est casu quo tunc sibi liceat ad religionem, vel ordines transire (de quo in suo loco) teneri votum, quod emiserat, implere. Quia iam caret impedimento.

18 Dubitabis tandem, num induens habitum monachalem animo perseuerandi in religione, si postea voluntate mutata, matrimonium ineat, possit petere, ac reddere debitum? Dubitandi ansam praebent tres textus, qui eam esse professionem videntur decidere, nempe, c. consulti,

de

de regular. ibi. *Si is, qui monasterium ingressus est, habitum sumendo nouitij, proposuerit absolute vitam mutare, debet, vt regulariter viuat, ad laxiorem saltem regulam pertransire.* Quem textum sic transcribit l.7.tit.7.part.1. *Si cue voluntad de no viuir mas en el siglo, non puede despues tener al siglo, mas bien puede entrar en otra orden.* Idem habetur super eo, de regular. vbi expressè deciditur illud propositum vim voti habere. Idem c.beneficium, eo. titu. in 6. vbi definitur nouitium minimè priuandum esse beneficio, nisi constiterit de voluntate absoluta vitam mutandi, aut professionem fecerit expressam, seu scienter habitum receperit professorum, vbi talis mutandi vitam intentio æquiparatur professioni, imò reputatur vera professio, si quidem iam priuatur nouitius beneficio. Quapropter Doctores iuris Pontificij communiter tradunt eam esse professionem, ac proinde matrimonium postea contractum esse irritum. Ita Goffredus summa, titulo de regularibus.num.12. Innoc.d.c.consulti, statim in principio. Hostien. ibi, paulo post principium, super versic. absolutè. Ioan. Andr. nume.3. Anton. nu.8. in fi. Anchar. nu.7. Henric. c. statuimus, nume.9. de regularibus. Alij autem id esse votum simplex affirmant: ac proinde illi minimè permitti manere in sæculo. Ita Abb. cap. consulti, num.3. de regular. & ibi Cardina. post q.4. oppositione 1. in fin. Palud. 4.d.38.q.1.art.1. conclus.3.num.11. D. Anton.2.p.titu.11. c.2. initio, notabili 2. & 3 p. tit.16. ca.2.§.4. duplici columna ante fin. vers. quærit autem. Tabiena votum.1.q.3.§.4. Addit. D. Anton. huic si matrimonium postea ineat, debiti petitionem interdici.

19 Ceterum dicendum est nulla ratione esse votum, ac proinde liberum esse ei nouitio religionem deserenti, matrimonium inire, eoq; vti. Probatur ex c. literaturam, de voto, vbi habetur proponentem in animo religionis ingressum, minimè ad eum teneri, & ex c. qui post votum, eodem titulo. in 6. vbi copulatiuè petitur, vt sit professio, quando voto simplici astrictus religionem ingredietur, vt profiteatur in ipsa. Non ergo solus ingressus sufficit. Præterea: quia de ratione voti est promissio, vt docet egregie D. Thom. 2.2.q.88. art.1. in corpore, vnde textus omnes nu. præcedenti adducti explicantur à Doctoribus statim allegandis, vt per intentionem perseuerandi intelligatur ea intentio voto firmata. Votum enim est propositum promissione firmatum, & tunc erit votum simplex vt bene docet. Syl. verbo religio.5.q.8. in fi. Priuatur autē beneficio. c. beneficiū, de regul. in 6. vt optimè docet idem Syl. proximè citatus: & ipsum sequens Aragon.2.2. qu. 88. art.1. in fine, quia iam non poterat ad sæculum redire. Vel secundo possunt exponi cum Sylu. verb. debitum. q. 9. vt nomine intentionis perseuerandi, intelligatur animus profitendi in ipso ingressu, & ideo id propositū cum habitus susceptione nullam voti obligationem inducere, docent Abb. c. literaturam. nume.2. in fi. de voto Ang. verb. votū 1. nu.7. Sylu. duplici loco proxime citato, & votum 1.q.2. Rosel. votum 1. num.1. Caiet. 2.2.q.88. artic.1. dubio penult. & opusculis, tomo 1. tracta.31. septemdecim responsionū, responsione 7. Sot. lib.7. de iust. q.1. arti. 2. vers. his tamen non obstantibus. Supplem. Gabriel. 4. d.38.q.1. art.1. versi. dicitur promissio. Nauar. sum. c.12. num.26. Couar. de pactis.1.p.§.3. nu.12. ad medium. Angles Floribus 2.p.q. de voto, artic.1. difficultat.5. Aragon. 2.2.q.88. art.1. dubio vlt. Palacios 4.q.38. disp.1. fol.814. col.2. & sequenti. Valentia 2.2. disput.6.q.6. de voto, puncto 1. ad finem, in solutione ad 2. Toledo libro 4. summæ, c.17. Grassius 1. par. decision. li.2. c.21. num.15. Manuel 2. tomo summæ, c.92. in fi. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1.p.2. lib.3. c.17. paulo post principium. Ludouicus Lopez 1. par. instruct. c.43.§. propositū religionis. Quamobrem licet intentio illa perseuerandi esset voto firmata, cum non esset votum castitatis, sed votum simplex religionis, non priuaret coniugem debiti petitione, nisi sola prima vice, iuxta dicta, n.14. & 15. Quare non sibi constat D. Antoninus, nu. præcedenti allegatus, dum fatetur id esse votum simplex, ac priuare debiti petitionem.

20 Ad argumenta, num.13. proposita respondetur. Ad primum dic non esse inconueniens, vt per accidens ratione impotentiæ subsequentis, culpa aliquando suffragetur: Vt si debitor æris alieni prodigat proprias facultates suspenditur obligatio soluendi ex impotentia, quamuis ex culpa prouenerit. Sic ergo obligatio voti religionis suspēditur matrimonio semel inique cōsummato: quia impleri nequit. Ad secundum negandum est antecedēs. Quoniam id, quod essentialiter sub obiecto voti clauditur immediatè, cadit sub voto: vt vnica commestio sub voto ieiunij. Secus quod mediatè, & supposito statu assumēdo: nō enim obligat ante statum assumptum. Ad confirmat. dic teneri statim ad id, quod inde sequitur immediate; non autem ad id quod mediante alio, quod nondum existit. Ad tertium dic antecedens esse verum, quando vouens totum, vouet formaliter partem: vt cōtingit in ieiunio, & eleemosyna. At vouens statum non promittit formaliter leges illius, sed secundario, & sub conditione, si prius in eo statu constituatur.

S V M M A R I V M.

An matrimonium iniens contra votum abstinendi ab illo, possit petere, & reddere. Refertur quadam opinio, nu.21.
Potest semel eo consummato petere, & reddere, nu.22. & ibi remissiuè, an peccet prima vice consummans.
Tenetur mortua vxore, ab alijs nuptijs abstinere, nu.23.
Soluuntur argumenta, nu.24.

21 QVæstio tertia, an votum habens non ineundi matrimoniū, teneatur eo inito abstinere a debiti petitione? Affirmant aliqui. Ducuntur: quia vouens abstinentiam à matrimonio ineundo, censetur consequenter vouere abstinentiam ab illius vsu, qui matrimonium consequitur. Et confirmatur: quia cum negatio sit eius naturę, vt quidquid post se inuenit, destruat: vt regula logica habet, plus aufert negatio, quam affirmatio ponit. Quare licet promittens matrimonium, non subinde actum promittat, potest enim illud sine actu esse: at negās matrimonium, negat actum, vt pote qui extra matrimonium esse non potest. Ergo vouens se non initurum matrimonium, vouet se ab actu illius abstenturum, & cōsequenter eo inito tenebitur ex vi voti abstinere in quantum potest, nempe a petitione. Ita sentiunt Palud. quarta, distin.38.q.3. artic.5. num.41. & ibi Supplemen. Gabriel. qu.1. art.4. litera Q. versic. dicendum quod votum, & ibi Palacios disputa. 1. fol.844 colum.2. versicul. porro, vt res hæc. Nauar. summa Latina c.16. num.30. Atque eiusdem sententiæ est Caiet. in opusculis, to.1. tract.11. de voto, q.1. vbi ait hoc votum æquiualere voto castitatis, negareque perinde ac illud, omnem vxorium concubitum.

22 At longe probabilius est licere sic vouenti, vbi semel iam matrimonium consummauit, reddere, & petere (dixi, semel matrimonio consummato. nam disputa sequenti. num.7. dicam, num peccet prima vice consummando.) Probatur: quia votum hoc tantum habet pro obiecto non inire matrimonium, etsi obliget ad abstinendum ab actu matrimonij, non est per se, & primario, sed mediante, & supposita abstinentia ab ipso matrimonio ineundo, quæ fuit primaria, & immediata voti materia. Ergo quando iam primaria materia non est possibilis, quia initum est matrimonium, non obligabit ad secundariam, nempe ad abstinentiam ab vsu. Ita docent D. Anton. 2. par. titu. cap. 2.§.1. Bartholomæus a Ledesma, dub.32. de matrimonio in fine. Petrus de Ledesma de matrimonio, q.53. arti.1. in dubiolo, quod post 2. dubium principale mouet, in notabili post 4. conclus. fol.360. Ludou. Lop. secunda par. instruct. de matrim. cap.46. circa 2. imped. voti simplicis, & 1. par. ca.83.§. inter peccata. Emmanuel Sa, summa verbo debitum coniugale, versicul. contrahens matrimon. Vega secundo tomo summæ, cap.129. casu 76. & colligitur clarè ex alijs docentibus hunc non censeri vouere continentiam. Hi sunt Rosel. verbo impedimentum, impedimento quarto, numero 13. Angelus votum quarto, numero nono, Syluest. votum 4. quæstione quarta in fine. Sotus libro septimo de iust. quæstione 2. artic. primo, ad 3. versicul. quod si hic. Nauar. summa, capit.12. numero 43. versicu. decimoquarto. Manuel in Bulla cruciatæ.§ 9. numero 121. & 2. tomo summæ, cap.96 numer. secundo. Qui bene hoc intelligit cum Ludouico Lopez dicto cap.83.§. at ista sententia, & Vega dicto capit.76. nisi ita vouens voluerit se expressa intentione obligare ad omnimodam castitatem.

Tene-

33 Tenetur tamen hic, mortuo altero coniuge ab alijs nuptijs abstinere. Quia votum non erat extinctum, sed suspensum durante matrimonij impedimento, vt diximus de voto castitatis, n. 11. & de voto religionis, nu. 16. Sic Bartholomæus à Ledesma, & Petrus à Ledesma, nu. præcedenti allegati.

34 Ad Argumentum numero 21. propositum constat ex dictis, nu. 22. censetur enim vouere abstinentiam ab actu, secundario, & consequenter, & subsistente primaria voti materia, videlicet abstinentia a nuptijs: secus vbi hæc iam non est possibilis. Ad confirmationem dic eodem modo, nempe, vouere secundario, & dum subsistit primaria materia.

DISPVTATIO XXXIIII.

Vtrum qui post votum castitatis, religionis, assumendi ordinis sacri, abstinendi à nuptijs, ad illas transit, peccet prima vice consummando: ac proinde ante consummationem teneatur religionem ingredi. Quo hæc vota obseruet?

SVMMARIVM.

Si sit votum religionis, peccat prima vice consummans, numero 1.

Si sit castitatis votum, refertur opinio afferens peccare, numero 2.

Non peccat prima vice reddendo, nec tenetur religionem ingredi, num 3. & ibi remissiuè, quid si matrimonium initum est animo ingrediendi religionem.

Idem dicendum est si votum castitatis emittatur post matrimonium ratum, nu 4.

An peccet hic reddens prima vice priori bimestri à matrimonio inito, aut si adsit iusta diuortij causa ratione adulterij? remissiuè, nu. 5.

Idem asserendum est si votum sit assumendi ordinis sacri, nu 6. vbi an peccet vouens consumans ad sui petitionem, vel priori bimestri, vel post alterius adulterium.

Similiter est censendum de voto abstinendi à nuptijs, nu. 7.

Quid, votum castitatis post sola sponsalia emissum esset? Remissiuè, nu. 8.

Soluuntur argumenta, nu. 9.

1 Constat si votum religionis sit: peccare mortaliter vouentem, dum consummat prima vice matrimonium, siue petendo, siue reddendo. Quod probaui disput. præcedenti, num. 14.

2 De voto autem castitatis, duplex est sententia, prima, & satis probabilis affirmat peccare mortaliter eo voto astrictum, dum prima vice consummat matrimonium, siue petendo, siue reddendo. Quare dũ non adest implendi facultas: quia alter coniunx non vult cedere iure petendi, vt ambo in sæculo castè viuant, teneri ingredi religionem, quo votum illud obseruet. Probatur primò: quia ante consummationem potest votũ illud castitatis implere, ingrediendo religionem, quam potestatem sibi adimit consummando, ergo peccat. Secundo: quia votum castitatis in ordine ad matrimonium est fortius religionis voto: cum illud debiti petitione semper priuet, hoc autem minimè. Si ergo religionis voto astrictus peccat prima vice reddẽs, à fortiori ligatus castitatis voto. Tertiò, quia aperte videns se non posse votum castitatis, quod emisit absque summo periculo in sæculo obseruare; tenetur ingredi religionem: id autem contingit in præsenti. Et confirmatur: quia ex opposito sequeretur, posse quempiam culpæ immunem, post castitatis votum inire matrimonium, illudque consummare. Vt si ad vitandam grauem, incontinentiam illud iniret animo ingrediendi religionem. Quarto probatur saltem id castitatis votum emissum post matrimonium ratum, obligare ad religionem: quia se obligans formaliter ad aliquid, quod sine alio fieri nequit, obligat se virtute, & consequẽter ad illud. Vt qui sciens ad ordines opus esse scientia, vouet se ad sacerdotium promouendum, obligatur ex vi voti addiscere. Sed castitatis seruari nequit a coniugato, nisi ingrediatur religionem ante matrimonij consummationem. Ergo obligans se formaliter ad castitatem post matrimonium ratum, se consequenter, & virtute obligat ad religionis ingressum. Hanc sententiam tuentur ex Theologis, Alensis 2. parte, quæst. 170. membro 3. §. 1. in solutione ad 1. in fine. D. Thom. 4. distinct 38 quæst. 1. articul. 3. quæstiuncula 2. ad 3. & ibi Scotus quæst. vnica, ad finem, versiculo consimiliter si de peccato. Richar. artic. 7. quæst. 1. ad 2. Palud. quæstio. 3. articul. 5. conclus. 4. in fin. & conclus. 5. a nume. 36. vsque ad 40. Durandus 4. d. 15. quæst. 11. in solutione ad 3. numero 12. Maior. 4. d. 32. quæst. 2. argum. 2. contra 2. conclus. vbi Supplementum Gabrielis quæst. vnica, artic. 1. notabili 5. & d. 38. quæst. 1. artic. 4. post 2. conclus. versi. dicendum quod votum. Cartusianus 4. d. 38. quæst. 2. vbi Bassolis, quæst. vnic. artic. 2. in fin. Nicolaus de Orbellis, quæst. 1. §. 13. Nicolaus de Nysa, super 4. sententiarum, tractat. 6. par. 3. de voto D Ant. 3. par. titulo 1. cap. 4. in fine, & cap. 16. §. 1. Adrianus 4. quæst. 14. de matrimon. versicu. contingit. Caiet. summa, verbo matrimonium, capit. 1. §. & scito peccatum esse Petrus de Soto lect. 5. de matrimonio § Vltimo, Palacios 4. d. 32. disputa. 2. fol. 721. colum. 1. Pedraza summa, præcepro 6. §. 9. Alexander in suo Enchiridion 2. parte, præcepto 6. §. si post votum continentiæ. Nider in summa, præcepto 6. capit. 4. in fi. Angles floribus 1. p. de matrimonio, quæ. 11. de impedimento ordinis, articu. 3. post 1. difficultatem, dubio 2. Grassius 1. p. decisionum, libro 2. capitul. 24. numero 25. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio, dub. 32. §. sed iam quod matrimonio: in 2. editione, mutans opinionem, quam in prima tenuerat. Toledo libro 4. summæ, capitu. 18. Azor libro 11. Institutionum moralium, capitu. 21. quęst. 2. Petrus de Ledesma, de matrim. quæs. 53. art. 1. dub. 2. principali conclus. 3. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, ca. 243. num. 1. Et ex Iurisperitis, Ioan. And. cap. rursus nume. 6. qui clerici, vel vou. vbi Henricus, num. 4. Astensis summa, 2. parte, lib 8. ti. 16. ar. vnico, quęst. 4 Rosel. verb. impedimentum, impedimento 4. numer. 10. Sylu. matrimonium 7. quæst. 5. dicto 7. Tabiena, matrimon. 2. §. 3. & verbo impedimento 2. quæst. 3. numero 4. Arm. verbo matrimonium, nume. 55. Nauar. summa Latina, & Hispana, ca. 22. num. 73. & Latina, c. 12. nu. 80. Hispana, c. 26. addit. ad eundem, num.... Couar. de pactis, 1. par. §. 6. nu. 8. Turrecr. c. nos nouimus, 17. q. 2. art. 2. nu. 2. Caiet repetitione, in c. ad limina, 30. q. 1. §. 4. numero 343. & 348. Scunica de voto, quęstione 4. numero 14.

3 Secunda sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait hunc non teneri religionem ingredi, ac proinde minimè delinquere matrimonium consummando, reddendo debitum. Probatur ex Extrau. Ioan. xx11. antiquæ concertationi, de voto ibi. *Ad ingressum huiusmodi sic ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit, per diœcesanum instanter moneri præcipimus, & induci. Quod si renuerit, ipsum si sponsa eius instetcrit, per cẽsuram ecclesiasticam compellendum decernimus, cõtractum matrimonium consummare.* Vbi glossa, verb. renuerit, ait Pontificem expressè supponere, licere illi renuere. Quia alias non eius voluntati id relinqueretur, sed potius compelleretur. Si ergo promotus coniunx ad ordinem Sacrum post matrimonium ratum, cum possit castitatem in eo promissam obseruare, ingrediens religionem, ad id non tenetur: vt constat ex illa extrauaganti, a fortiori non tenebitur, qui ante matrimonium vouerat castitatem. Et confirmatur: quia ille est compellendus reddere debitũ per ecclesiasticam censuram post bimestre iure concessum, vt ibi deciditur. Ergo non peccat reddens, sed potius negans debitum peccaret. Secundo: quia quando quis obligatur ad aliquam rem, non tenetur adhibere omnia media possibilia simpliciter, sed quę sunt moraliter talia, & id maximè verum est, quando illa obligatio ex spontanea voluntate proficiscitur. Tũ, quia liberaliter oblata sunt benignè exigenda, c. ex parte, de censibus. Tum ẽt, quia visus est eam obligationem sibi sponte imponens, velle se ad sola media bono modo possibili obligare. At medium ingrediendi religionem est difficillimum, & longè excedens id: quod vouens promiserat, ergo non tenetur ad illud. Tertio, quia nemo tenetur tem inferioris ordinis compẽsare

cum

cum re superioris onerosissima, vt qui debet pecuniam, quam absque vitæ, aut famæ detrimento restituere nequit, excusatur. At talis est religio respectu continentiæ promissæ. Et confirmatur: quia debens centum, quæ soluendo non est, nisi se in seruum vendat, ad id minimè tenetur. At religio est perpetua quædam seruitus. Nec tenetur ea soluere cum notabiliter maiori propriæ rei familiaris iactura, nedum cum totius. At profitens in religione, & libertatem, & omnia propria bona amittit. Non ergo cum tanta iactura tenetur votum castitatis seruare. Dicunt ad hæc aduersarij, obligatum ex iniusta acceptione, teneri cum maiori iactura persoluere: matrimonium autem iniustè contra votum est initum. Secundo dicunt professionem religionis non esse iacturam, sed summum Dei beneficium. Tertiò aiunt ingredi religionem esse optimum medium ad seruandam castitatem: at se in seruum venundare, vitamve periculo exponere, esse ineptum, nec per se ordinatum medium ad restituendum. Sed hæc parum valent. Quamuis enim religio sit Dei donum, id est sponte eligenti. Nec est negandum illam esse grauissimum onus, & tale vt nemo sit illud subire compellendus, nisi se expresse obligarit. Rursus, licet obligatio ex iniusta acceptatione sit vrgentior, ac solum obligat ad restituendum cum iactura rerum eiusdem ordinis: & vbi non esset maxima improportio. Nemo enim decem furto ablata restituere tenetur cum iactura centum. At ingredi religionem non medium per se ordinatum ad seruandam castitatem, & licet sit optimum, non tamen necessarium: atque tantam improportionem habet, sicut se in mancipium vendere, vt pecunia inde conflata satisfiat creditoribus. Tandem: quia nisi status religiosus sponte suscipiatur, difficiles solet habere exitus. Atque ideo huius sententiæ sunt, ex Theologis, Sotus 4. d.38. quæst. 2. articu. 1. post 2. conclus. versicu. quid autem remedij, & versic. aliud vero ex supradictis. Ouandus ibi quæst. vnica, propositione 6. Veracruz appendice ad artic. 15. 1. par. Speculi. Cord. sum. q. 136. puncto 2. Ludouic. Lopez 2. p. instructorij, de matrimon. c. 46. circa 2. impedimentum voti simplicis, & 1. par. cap. 50. & quidem si censorem, & ad finem, & cap. 83. §. inter peccata. Henriq. lib. 12. de matrim. cap. 2. numero 8. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1. parte 2. libro 3. capitulo 19. ad fin. Emmanuel Sa, summa verb. matrimonium, cap. de impedimentis dirimentibus, vbi de impedimento voti, vers. contrahentem post votum. Vega 2. tomo summæ cap. 129. casu 118. puncto 2. & dicit esse probabilissimam, Petrus de Ledesma, de matrim. quæst. 55. at. 6. dubio 4. §. & probatur hæc conclusio. Et ex Iurisperitis, Præpositus, capit. rursus, num. 6. in initio, qui clerici, vel vou. Ang. matrimonium 3. impedimento 5. numero 2. Perez lib. 5. eod. tit. 1. l. 2. §. dubitatur vlterius quis votum castitatis.

4 Hinc deducitur, idem dicendum esse, si quis post matrimonium ratum, castitatem voueat. Non enim tenetur religionem ingredi, quo votum impleat, sed abstinere a petitione. Quare non peccabit cõsummans matrimonium reddendo debitum. Probatur omnibus rationibus, numer. præcedentibus allatis, & maximè, ex extrauag. antiquæ, de voto, ibi in 1. ratione adducta: quia ordo sacer post matrimoniũ ratum assumptus est, & ita votũ castitatis in eo emissum, & tamen deciditur ibi sic initiatum ordine sacro non teneri ad religionem, vt votum obseruet. Sic tenet Henriquez libro 12. de matrimon. cap. 2. numero 8. & communiter Neoterici, & tenendum est. Quamuis contrarium supponat D. Thom. 2. 2. quæstio. 189. art. 8. argumento 3. & docent Palud. 4. d 32. quæst. 2. art. 1. num. 9. vbi Supplementum Gabrielis, quæst. vnica, art. 2. concl. 2 D. Anton. 3. par. titul. 1. cap. 22. §. 2. Sylu. votum 5. quæstio. 2. Tabiena matrimonium 2. §. 3. nisi (inquiunt Palud. & D. Anto.) velit alter coniunx cedere iuri suo abstinens a debito petendo. Imò credo non teneri nisi expresè voluisset se, dum castitatem sic vouit, ad religionem obligare: quamuis nosset non posse castitatem, quam promittit, obseruare, nisi ingrediendo religionem, & quamuis in ea esset opinione, vt existimaret manere se ad religionem obligatum: adhuc enim non tenetur, si tunc solam vouit castitatem, nec habuit aliam intentionem: quia adhuc non est medium proportionatum, sed longe difficilius, & altioris ordinis, & nemo tenetur rem furto ablatam alteri restituere patiendo iacturam in re altioris ordinis, & si tempore furti crederet se aliter non fore restituendo, & eam iacturam teneri pati. Sed dices disparem esse rationem, quia obligatio restituendi in furto non proficiscitur ex propria voluntate, sed ex natura rei, & ideò conscientia propria nil conducit ad eam obligationem inducendam, secus de obligatione voti, cum enim nascatur ex propria voluntate, in tantum obligat, in quantum vouens se obligare intendit. At vouens tunc castitatem, intelligens simul se ad religionem obligari, iam expresè vtrumque amat, vt sui voti obiectum: manebit ergo ad vtrumque obligatus, sicut qui existimaret esse votum, dicere sic, faciam hoc: teneretur vtique ex vi voti: quia iam verba proferens obligationem voti amplectitur, ad quã forma verborum non est necessaria: potest quippe sola mente fieri. Fateor me argumento conuinci. Et ideo sic distinguendum est, si tempore, quo castitatem illam vouit, actu meminit se ad religionem obligare: tenebitur vtique. Quia re vera id est vouere vtrumque. Si vero non meminit, quamuis eam opinionem, seu conscientiam habitualem haberet, non tenebitur ad religionem: quia votum ad id non obligat suapte naturâ, nec vouentis intentio fuit ad religionem se obligare, sed illud simpliciter absque alia intentione emisit. Quid autem dicendum sit de eo, qui post votum castitatis ad nuptias transijt animo non consummandi, sed ingrediendi religionẽ. Dixi lib. 1. disp. 43. nu. 9.

5 Rogabis, quid si voto castitatis astrictus reddat debitum priori bimestri ante matrimonij consummationem, vel existente iusta diuortij causa ob alterius adulterium, an peccet? Dixi hoc lib. 10. disp. 6. nũ. 14 & sequenti.

6 Secundo deducitur, eum qui voto assumendi ordines sacros astrictus, vxorem duxit, non teneri religionem ingredi, vt votum obseruet. Constat ex eisdem rationibus, quibus id probaui de voto castitatis, numero 3. & id tenet Manuel Sa, ibi citatus, & tenebunt consequenter alij ibi citati: quia eadem est ratio: imo magis ad id videtur obligare votum castitatis. Quamuis Doctores prioris sententiæ allegati, numero 2. dicant oppositum, & ita Manuel Rodriquez 1. tomo summæ, 2. editione, c. 241. nu. 5. Petrus de Ledesma, de matrimonio, q. 53. art. 1. dubio 2. principali, §. 2. sequitur ex dicta conclusione, authores illius sententiæ, docent similiter hunc peccare prima vice consummando, & teneri ingredi religionem. Idemque dico, quamuis post matrimonium ratum hoc votum emiserit: adhuc enim non peccat consummando, quia non tenetur ingredi religionem, vt dixi, num. 4. de voto castitatis. Et addo, quamuis ille peccet consummando ad sui petitionem: quia tenetur non petere, & similiter reddendo priori bimestri ante matrimonij consummationem, vt dixi disp. 6. nu. 14. & sequenti, non quia adimit sibi potestatem impedi votum per ingressum religionis: ad eum enim non tenetur, sed quia in tantum excusatur reddendo, in quantum ad id tenetur lege matrimonij, & priori illo bimestri non tenetur. At astrictus voto assumendi ordinem sacrum, non peccat etiam consummando ad sui petitionem, & priori illo bimestri: quia id votum nõ obligat ad castitatem, & sic vbi seruari iam nequit, vt contingit post matrimonium ratum, ad nil obligat durante eo impedimento, vt dixi disp. præcedenti, num. 15. verum vero existẽte iusta diuortij causa ob alterius adulterium, teneatur coniunx innocens ad ordines promoueri, quos vouerat: atque ita peccet tunc, siue petendo, siue reddendo: quia censetur remittere iniuriam, & iam non poterit votum implere: dixi disp. præcedenti, nu. 16. teneri implere votum, & subinde nec petere, nec reddere. Ne impediatur iniuria remissa, quo minus votum impleat.

7 Similiter iudicandum est de eo, qui post votum abstinendi a nuptijs, ad illas transierit, non enim tenetur religionem eligere matrimonio nondum consummato, quo votum impleat, ac proinde nullius culpæ reus erit matrimonium consummans. Si quidem multo minus voto castitatis obligat. Atque ita tenentur dicere omnes Doctores citati, numero 3. id docentes in voto castitatis. Et in terminis docet Ludouicus Lopez 1. parte instructo. capitulo 83. §. inter peccata. Quamuis contrarium dicent allegati, numero 2. sicut in voto castitatis asserunt: quia hoc votum perinde ac illud, non potest tunc impleri, nisi religionem

gionem ingrediendo. Et idem dicẽdum est, si hoc votum emittatur post matrimonium ratum. Sicut dixi, nume.4. de voto castitatis tunc emisso. Nec peccat prima vice consummans ad sui petitionem, nec intra prius bimestre à matrimonio inito: nec si adsit iusta diuortij causa ob adulterium alterius: quia hoc votum non interdicit debiti petitionem, vt dixi disput. præcedenti, num.22. Nec impleri iam vllo modo potest, dum alter coniunx superstes est: nisi ingrediendo religionem, ante consummationem, vel facto diuortio: ad quem ingressum non tenetur.

8 Quid autem sentiendũ sit de voto castitatis post sponsalia emisso? Dixi lib. 1. tota disput. 46.

9 Ad argumenta numero secundo proposita respondetur. Ad primum constat ex dictis, numero tertio, non .n. potest moraliter implere, & eo modo quo se obligauit. Ad secundum dic quantum ad aliquid esse strictius, nempe, quoad priuandum debiti petitione: at esse minus strictum quoad obligandum ad religionis ingressum. Ad tertium dic non posse occurrere euentum, in quo ingressus religionis sit medium per se, & necessario ordinatum ad seruandam castitatem promissam, cum possit vouens manens in sæculo alijs medijs vti. Quod si adhuc præ fragilitate tentationibus succumbit, adest medium petendæ dispensationis. Ad confirm. est admittenda sequela in casu raro: quia bona fides in contractu, à culpa liberat, & obligatio iustitiæ excusat, quando reddit. Ad quartum constat ex dictis, numero quarto maior enim propositio vera est, de medijs per se ordinatis, atque eiusdem ordinis, nec notabiliter repromissa difficilioribus. Quale non est religio ad seruandam castitatem, vt satis probaui, num.3.

DISPVTATIO XXXV.

Vtrum votum simplex religionis, castitatis, suscipiendi sacros ordines, non ineundi matrimonij, emissum à coniuge sine alterius licentia, post matrimonium ratum, aut consummatum, validum, & licitum sit, & quatenus actu coniugali licite exercendo obest?

SVMMARIVM.

Quotuplex sit quæstio disputanda, nu.1.

Proponuntur argumenta probantia votum rei partim indifferentis mala, aut impossibilis: partim autem rei possibilis & bona, ad nihilum obligare, nu.2.

Non obligat hoc votum, quando vtraque pars promittitur per modum vnius, secus quando per modum plurium. Et quando vtile non vitiatur per inutile, nu.3.

Quando res est indiuidua censetur per modum vnius promissa. Atque ita obligat votum aut ad totam, aut ad nullam partem secus quando est diuidua nu.4.

Quando superuenit impotentia integre implendi votum, vt ieiunij quadragesimæ totius, aut totius vitæ, quando obliget ad partem, nu.5.

Enodatur c. quemadmodum, § finali de iureiuran. & qualiter non obligatur seruare integrè iuramentum, teneatur ad partem, nu 6.

Quando res est diuidua & pars bona, & possibilis apponitur, vt circumstantia alterius mala impossibilis, aut indifferentis, vel è contra. Quid sentiendum? & quid de vouente se iturum Hierosolymam genibus flexis, nudum, aut serpentem in ore portando, nu 7.

Quid, vbi est dubium, an materia sit promissa per modum vnius nu 8.

Soluuntur argumenta, nume 9. Post illum inuenies alia summaria.

1 Disputatio hæc si exactè tractanda sit, est difficilis. Quia pauca de illa, & confusè reperio scripta. Et ad discernendum de valore voti castitatis post matrimonium emissi, necessarium est præmittere quãdo votum rei partim licitæ, & partim illicitæ obliget, & ideo vt clarius procedam, quadruplicem in hac disputatione agitabo quæstionem. Prima est, de valore voti, cuius pars est mala, impossibilis, aut indifferens. Secunda de valore voti religionis, suscipiendi ordines sacros, & non ineundi matrimonium, post ipsum emissi. Tertia de valore voti castitatis, aut non petendi debitum. Quarta an esto id votum sit validum, licitè emittatur.

2 Quæstio prima, An votum cuius pars est indifferens, mala, aut impossibilis, altera autem pars, bona, & possibilis, obliget ad partem hanc, vel potius ad neutram? Et videtur ad neutram obligare: quia cum bonum ex integra sit causa, malum autem ex singulari defectu, teste, D. Dionysio, 4. c. de diuinis nomin. Existente parte aliqua materiæ voti inepta, propter eius indefferentiam, malitiam, impossibilitatemve, tota materia inepta erit, ac proinde votum irritum. Et confirmatur: quia commune Doctorum placitum habet votum nunquam peccandi, tanquam rei impossibilis ad nil obligare. Cum tamen pars eius, vt aliqua peccata vitare, sit possibilis.

3 His tamen non obstantibus, sic distinguendum puto. Si vouens per modum vnius promittat illud totum, voluit enim non aliter se obligare ad partem bonam, & possibilem, nisi dependenter à rei malæ, indifferentis, aut impossibilis obligatione, votum est prorsus irritum. Quia nequit obligatio voti excedere intentionem vouentis, quæ cum fuerit ita se ad vtramque partem obligandi, vt obligatio vnius dependeret ab obligatione alterius, non potest id votum aliter obligare, sic autem obligans, esset iniquum, aut impossibile, aut non gratum Deo, cum sit partim rei malæ, impossibilis, aut indifferentis. Ergo erit irritum. Et confirmatur: quia tunc materia illa totalis voti, dicetur absolute mala, & inepta materia. Vt clare probat argumentum, nume. 2. propositum. Si vero non promittat per modum vnius: quia, nimirum, obligationem partis bonæ, & possibilis vult independenter ab alia promittere: obligabit votum quo ad solam partem bonam, & possibilem, reiecta alia tanquam inepta voti materia. Quoniam tunc est virtute duplex votum, & ita vnum ex nequitia alterius minime inficitur. Et confirmatur: quia vtile per inutile minime vitiatur, regula, vtile, de regulis iuris, in 6. vbi Dynus, numero 4. Iason alios referens, l. 1. § sed si mihi, num. 4. ff. de verb. obligat. Nauar. summa Lat. cap. 12. num. 43. vers. ex quibus infertur, aiunt intelligi, quando vtile est ab inutili separabile: quod ita in præsenti contingit, pars enim bona ab alia est separabilis, & ex ipsa rei natura, & ex modo promittendi. Hoc declarabitur magis numeris sequentibus, in quibus exempla subijcientur, & Doctorum testimonijs comprobabuntur.

4 Quando autem de vouentis intentione minimè constat: triplex regula ad eam discernendam tradi potest. Prima regula sit, vbi res promissa est indiuidua, idest, quo commodam diuisionem minime patitur, nec solet communiter diuidi, cẽsetur obligatio per modum vnius: secus quando diuidua est. Quia semper vbi oppositum non constat, iudicanda est voluntas ferri in obiecta, iuxta eorum naturam. Exemplum primi, vt si quis voueat ædificare templum, recitare officium defunctorum, Calculos Virgineos, cum hæc communiter non diuidantur, non potens implere totum, non tenetur ad partẽ. Exemplum secundi, vt si quis voueat ieiunium totius quadragesimæ, recitare officium canonicum, aut Virgineum. Cum enim hæc communiter diuidantur, obligatio non erit per modum vnius: ac proinde excusatus à parte, ratione impotentiæ, tenebitur ad partem aliam sibi possibilem. Et confirmatur: quia obligatio, quam quisquam sua sponte sibimet imponit, qualis est voti, & iuramenti, vbi non reperitur contraria expressa intentio, censenda, ac dijudicanda est instar obligationis impositæ ab Ecclesia de eademmet re: quia censetur imponi iuxta communem vsum apprehendendi hominum, qui est instar aliorum præceptorum, vt vouens ieiunium, tenetur ad illud eo pacto, quo ieiunia Ecclesiastica obligant: vt abstinens à carnibus & seruata legitima prandij hora, & vnica cõmestione. At præcepta Ecclesiæ de re indiuidua, obligant per modum vnius: vt constat in præcepto ieiunij vnius diei, auditionis sacri. De re autem diuidua, obligant per modum plurium: vt præceptum ieiunandi tota quadragesima: recitandi officium canonicum. Ac proinde

in prioribus impotens implere totum praeceptum, liber est a parte. Secus in posterioribus. Ergo idem continget in vnto.

5 Hinc veniunt intelligendi D. Thom. 2.2. quaest. 88. artic. 3. ad 2. & quaest. 89. artic. 7. in corpore. D. Anton. 2. par. titulo 11. cap. 1. §. 3. Cartusianus, 4. dist. 38. quaest. 2. Caiet. summa, verbo votum, cap. 4. Abulensis, c. 30. Num. qu. 55. Turrecrem. 17. quaest. 1. in summa, artic. 4. ad 3. Nauarrus summa, cap. 12. num. 39. docentes ob superuenientem impotentiam implendi totam rem promissam, non cessare obligationem implendae partis possibilis: sunt quippe intelligendi, quandó res promissa est diuidua, ac consequenter non per modum vnius promissa est: secus vbi esset indiuidua, aut per modum vnius promissa. Vt constat ex dictis duplici numero praecedenti. Hinc etiam verificatur quod tradunt Sotus libro 7. de iustit. quaest. 1. art. 3. circa medium, & Aragon. 2. 2. q. 88. art. 2. fol. 979. nempe, vouentem ieiunare tota quadragesima, nec id potentem implere, teneri ad partem, quam potest. Et quod docent Corduba summa, quaest. 151. Manuel 2. tomo, summa, capite 99. num. 8. Vega 2. tomo, sum. c. 129. casu 113. nimirum, puerum quatuordecim annorum, qui vouit ieiunare omnibus diebus vitae suae, tantum teneri ad partem, quam obseruare commodè potest, absque sui officij, & rerum suarũ detrimento. Haec enim ideo vera sunt, quia obligatio illa fuit diuidua.

6 Secundo infertur intellectus ad cap. quemadmodum, §. finali, cum ibi annotatis, de iureiurand. ex quo deducitur iuramentum quod integrè obseruari nequit, seruandum esse quo ad partem possibilem. Intelligitur quippe, quando obligatio est diuidua, & non per modum vnius contracta.

7 Secunda regula sit. Quando pars possibilis, & bona, apponitur vt circumstantia, & accidens rei principaliter promissae, quae mala, indifferens, aut impossibilis est; tunc est promissio per modum vnius, ac proinde votum est totum irritum. Tum, quia ex modo appetendi deducitur rem bonam voueri dependenter ab alia; siquidem vt eius circumstantia promittitur. Tum etiam, quia accessorium naturam principalis sequitur, ab eoque pendet. Quare cum obligatio rei principalis sit irrita, erit etiam talis rei accessoriae, iuxta regulam. Accessorium, de regulis iuris, in 6. Verbi gratia, promisit quis iter factum ad Indos quo opes cumularet, priusque se peccata expiaturum confessione. Sicut votum illius transitus, tanquam rei indifferentis, est irritum: ita & confessionis, quae promissa minimè est, nisi tanquam praeuia dispositio nauigationi peragendae. Similiter promisit quisquam se Romam peregrinaturum sacco indutum. Si peregrinatio sit ei impossibilis, non tenetur saccum induere. Quod accessorium fuit. Si tamen è contra, res principaliter promissa, est bona, & possibilis, modus autẽ malus, vel impossibilis, obligabit votum rei principalis, reiecto modo: quia cum alio non constante censeatur voluntas ferri in obiecta secundum eorum naturas, atque principalis rei ea sit natura, vt minimè ab accessoria pendeat, sed è contra, non iudicandum est voluntatẽ ferri in rem illam bonam principaliter promissam, dependenter a modo: Hinc bene dixit Emmanuel Sa, summa, verbo votum, versic. in voto seruandum, obligare votum possibile, & honestum, omisso modo impossibili, & inhonesto. Hinc etiam defenditur quod docent Nauar. summa Latina, capite 12. numero 43. versic. ex quibus infertur, Manuel 2. tomo summae, cap. 92. nume. 1. Ludouicus Lopez, 1. parte instruct. cap. 44. §. votum eundi. Vega 2. tom. summae, capite 129. casu 57. vbi tradunt vouentem ire Gierosolymam genibus flexis, aut serpentem in ore gestando, teneri ire, modo illo reiecto: quia principalis res promissa fuit bona & possibilis. Quare dum ipsemet Nauar. eodem ca. 12. nu. 37. ait irritũ esse votum nudis vestibus peregrinandi, intelligendus est, ne sibi contrarius sit, quando per modum vnius esset expressa intentio obligandi se ad peregrinationem eo modo, & non aliter. Quoniam cessante hac intentione, dicendum est obligare votum reiecto modo inhonesto: cum eadem prorsus ratio sit, ac de voto peregrinationis Hierosolimitanae cum serpente in ore. Atque ita idem in vtroque voto tradunt Manuel, & Vega ibidem. Intellige autem secundam partem huius regulae, nisi modus redderet multo faciliorem voti executionem. Tunc enim vouens censetur substantiam dependenter a modo promittere. Quoniã nemo ad difficilius censendus est se velle astringere. Vt promittens se equestrem iturum Romam, non tenetur, quoties ob paupertatem non suppetit equus, quo vehatur.

8 Vltima regula. Si omnibus perpensis dubium sit de vouentis intentione, an per modum vnius vtrumq; promissum sit: vel pars bona, principaliter modus autem accessoriè, aut potius è contra: iudicandum est in fauorẽ libertatis vouentis, vt ad nil teneatur: quia in hoc dubio cum perpensis omnibus circumstantijs traditis duabus primis regulis, non constet de voti obligatione, ac animo vouentis, num sic, vel sic voluerit se obligare, votum non est in possessione, sed libertas voluntatis. In dubio autem non in sola iustitiae materia, sed in quacumque melior est possidentis conditio: vt re hac disputata probaui lib. 2. disput. 41. num. 31. Quamuis post ea typis excusa, inuenerim Vasquez, 1. 2. q. 19. art. 6. disput. 65. nume. 13. & sequenti, defendentem solum eam regulam habere verum in materia iustitiae.

9 Ad argumentum, numero 2. oppositum, dic rectè probare, quando totum illud esset promissum per modum vnius, vt numero 3. aduertimus: secus quando per modum plurium: quia sunt duo velut distincta vota. Ad cõfirmationem dic, eam promissionem esse per modum vnius, vt amplius declarabimus hac disput. numero vigesimoquinto.

S V M M A R I V M.

Votum religionis simplex post matrimonium ratum emissum, ad quid obliget ante consummationem illius, & post, num. 10.

Num obliget emissum post consummationem? Proponuntur argumenta ad probandum minimè obligare, nu. 11.

Non obligat si pro tunc emittatur implendum: secus si implendum tempore soluti matrimonij, vel quando licebit, vt ratione adulterij alterius, num. 12.

Quid si absolutè emittatur nullo tempore praefixo, nu. 13.

Quid, de voto ordinis sacri suscipiendi facto post matrimonium ratum, num. 14.

Quid si fiat post matrimonij consummationem, num. 15.

Quid, de voto non ineundi matrimonij, post illud emisso, numero 16.

Soluuntur argumenta, nu. 17. postea sunt alia summaria.

10 QVaestio secunda. An vota simplicia religionis, assumendi ordinis sacri, non ineundi matrimonij, post illud ab altero coniuge absque alterius licentia emissa, valida sint? Et quidem, si votum religionis emittatur ante matrimonij consummationem, constat valere: atque obligare ad non consummandum, sed ad ingressum religionis. Cum tunc licitus sit, ac voto promissus. Quare erit culpa mortalis, prima vice consummare, siue petendo, siue reddendo, vt de voto religionis ante matrimonium facto dixi disput. 33. nume. 14. Quòd si eo non obstante consummetur matrimonium, iam deinceps licebit petere, & reddere: at tenebitur vouens soluto matrimonio, vel facto diuortio ratione adulterij, illud implere. Sicut eadem disput. 33. num. 15. & sequentibus diximus de voto hoc facto ante matrimonium. Quoniam eadem est de vtroque ratio.

11 Si verò post consummatum matrimonium emittatur, videtur ad nil obligare: quia, capit. quidam, de conuers. coniug. habetur coniugatum inuita vxore professum, non teneri ea mortua ad religionem redire: quia id religionis votum non tenuit. Cum tamen decidatur ibi, votum castitatis in ea professione emissum, valuisse, vt votum simplex, & capite placet, eodem titulo deciditur coniugalem bona fide professam, quia virum obijsse credebat, non teneri ad religionem, bene tamen ad castitatem. Secundo, quia cum coniugi illicitus sit ad religionẽ transitus absque alterius licentia, votum erit de re illicita, ac proinde nullum.

12 Prima tamen conclusio sit. Id votum emissum animo tunc implendi, & pro tunc se obligandi, est professus irritum, secus si emittatur pro tempore soluti matrimonij, vel

vel si alter coniunx iustam causam diuortij adulterans præbuerit. Constat prior pars: quia est votum de re illicita, & id est quod decidunt, cap. quidam, & cap. placet, nume. præcedenti allegata, coniunx enim profitens obligauit se statim ad religionem, & ideo tanquam votum de re omnino prohibita declaratur nullum. Nec obstat glossam eod. capi. quidam, verbo non teneatur, & aliquos alios asserere id votum tenuisse, & explicant textum, vt intelligat nó tenere quoad forum Ecclesiæ, ita ut illa cogat implere. Quia communis sententia est in contrarium, ut probaui lib. 7. disp. 34. nu. 12. Constat etiam secunda pars, quia votum illo modo factum est de re omnino licita, & sancta. Insuper probatur prior pars: quia dici nequit id votum ualuisse, at irritatum ab altero coniuge. Quia cap. quidam, ait votum non tenuisse, loquens de præterito: in eo autem euentu tenuisset vtique, at irritatum est ab vxore. Præterea, quia non modica difficultas est, num vxor possit reuocare viri vota, & saltem solum posset, inquantum est in sui præiudicium, nempe, vt constante matrimonio non obliget. Tandem, quia cum hoc uotum a principio non ualuerit, tanquam factum de re aliena in præiudicium alterius coniugis, tractu temporis non conualescit, regula non firmatur, de regulis iuris, in 6. & l. quæ ab initio, ff. eodem tit. & proinde nec soluto matrimonio obligabit. Atque ita docet Stunica de uoto, q. 4. num. 18. & id uotum non obligare in ea professione emissum, dixi lib. 7. disp. 34. a num. 10.

13 Secunda conclusio. Si post consummatum matrimonium, emittat alter coniunx absque alterius coniugis licentia, uotum religionis, absolutè, & simpliciter, non præfiniendo tempus in sua intentione, ualebit uotum, obligabitque pro tempore soluti matrimonij: qua cum possit id uotum licitè fieri, non est præsumendum ubi de opposita intentione non constat, illicitè, & perperam fieri. Nec delictum præsumatur, cuius præsumptio omnino uitanda est, l. merito, ff. pro socio, & maxime in eo, qui tantum abest, ut delinquere intenderit, quin potius se in perpetuum holocaustum Deo obtulerit, religionis iugum amplectens. Præterea, quia actum efficiens, uisus est uelle, ut ualeat aptiori, & efficatiori modo possibili, idque præsumitur, ut cum multis probat Menochius de præsump. lib. 6. præsumpt. 5. n. 1. & ideo ita docet Abulensis c. 30. Num. quæst. 86. Henriquez lib. 11. de matrim. ca. 15. nu. 8. in fine. Atque eadem ratione dicendum est id votum obligare, quoties licebit ratione diuortij ingredi religionem. Quo niam tunc pariter cessat impedimentum.

14 Tertia conclusio. Si uir post matrimonium ratum emiserit uotum ordinis sacri suscipiendi, si fuit animo ingrediendi religionem ante matrimonij consummationem est ualidum uotum: quia est de re licita, & sibi permissa. At si non uouit ingressum, cum ratione solius propositi ad eum non teneatur (ut dixi lib. 1. disp. 43. nume. 9.) poterit consummare matrimonium, reddendo, & petendo: quia id uotum non obligat ad castitatem, ut uel sic debiti petitionem interdicat, nec ad religionem, ut impediat redditionem primam, ut dixi disput. præcedenti, num. 6. Quare tunc tenebitur id uotum implere: cum sibi licuerit, siue quia morte alterius solutum est matrimonium, siue ratione diuortij (vt dixi disputatione 33. nume. 16. & 17.) de voto simili ante matrimonium emisso. Quoniam vtroq; casu votum fuit licitum, nec extinctum per vsum matrimonij, sed suspensum. Si verò non animo ingrediendi religionem: cum impleri nequeat durante matrimonio: dicédum est de illius obligatione, ac si post matrimonium consummatum, factum esset. De qua re, num. sequenti dicemus. Si autem negatiuè se habuit: quia nec de ingressu, nec de permansione in sæculo cogitauit: dicendum credo idem, ac si animo non ingrediendi religionem fecisset: quia cum religio sit onus grauissimum, non præsumendum videtur in dubio voluisse illum id onus subire.

15 Quarta conclusio. Si id votú post matrimoniú consummatum sit factum: idem prorsus dicendum est, quod num. 12. & 13. diximus de voto religionis matrimonio consummato, sine alterius licentia emisso: quia eadem est ratio, atque rationes ibi adductæ, æquè hoc probant.

16 Vltima conclusio. Votum non ineundi matrimonij emissum a coniuge absque alterius licentia, est validum: quia intelligi nequit de iam contracto, sed de non contrahendo altero præsenti soluto. Quare cum præsenti minimè officiat matrimonio, est prorsus validum.

17 Ad argumenta nu. 11. proposita constat ex dictis, num. 11. vbi probauimus eum textum intelligi de voto religionis durante matrimonio implendo: ac tunc materiam voti esse illicitam.

SVMMARIVM.

An votum non petendi emissum ab altero coniuge sine alterius licentia sit validum? Refertur triplex sententia, nu. 18. 19 & 20.

Valet id votum, & obligat ad non petendum, num. 21 & ibi remissiuè, quando liceat huic petere

Non obligat ad non reddendum, quando sibi id liceat ratione adulterij alterius coniugis. Nec impedit soluto matrimonio aliud inire. Nec est sacrilega fornicatio post illud votum admissa, num. 22.

Ad quid obliget votum castitatis emissum absque alterius coniugis licentia, ante matrimonij consummationem, quo ad abstinendum ab actu coniugali, num. 23.

Quid si post consummationem? Refertur opinio negans valere, num. 24.

Valet & obligat ad non petendum, & cur votum hoc obliget ad partem licitam, & possibilem: & votum non peccandi non obliget ad vitanda peccata quæ vitari possunt, numero 25.

Id votum est irritum quo ad non reddendum, nu. 26.

Nec comprehendit non reddere, si vxor assensum præstet, nec tenetur vouens ipsi indicare vt consentiat, nec efficitur validum vxore postea consentiente, num. 27.

Non obligat ad non reddendum, etiam quando redditio est spontanea, vt si alter coniunx adulterans præbeat causam diuortio num. 28.

Obligat ad non ineundum aliud, matrimonio eo soluto, numero 29.

Si coniunx post id votum, adulterium admittat, est sacrilegus contra votum, nu. 30.

Soluuntur argumenta, num. 31.

Post nu. 31. inuenies cetera summaria, quæ desiderantur.

18 QVæstio tertia. Vtrum votum castitatis post matrimonium ab altero coniuge, sine alterius licentia emissum, sit validum, & ad quid obliget? Votum huiusmodi, aut est votum non petendi: aut absolutum castitatis, & in vtroq; euentu est seorsum claritatis gratia de illo disputandum. Et quidem si votum sit non petendi debitum, Quidá asseuerant id votum non esse validum. Quoniam est in graue alterius coniugis præiudicium, cui onerosum erit, vt debito coniugali frui possit, semper petere. Huius sententiæ videntur D. Thom. 4. d. 32. quæst. vnica, art. 4. ad 3. vbi Supplementum Gabriel. q. vnic. art. 2. conclus. 7. in fi. vers. quid si vterque, Turrecr. cap. si dicat. 33. quæst. 5. art. 1. num. 1. ad 4. Cartusian. 4. d. 32. quæst. 1. quæsito 2. Armilla, verb. debitum, num. 19. Tabiena matrimonium, 1. q. 3. §. 4. Nider summa, præcepto 6. c. 4. ad finem, vbi dicunt neutrum coniugem posse sine alterius licentia vouere non petere: quia est in alterius præiudicium, & tenet expresse Manuel 2. tomo summæ, capit. 90. num. 3. explicans, siue vir, siue vxor id votú emittat. Idem dicent Doctores, quos num. 24. referam, asserentes non valere votum castitatis ab altero, sine alterius licentia factum: quia innituntur grauamini alterius semper petendi.

19 Alij docent id votum validum esse, si ab vxore emittatur: secus si à viro. Quia illi onerosum est præ pudore semper petere, huic autem minimè. Huius sententiæ videtur expresse Victoria summa, de matrim. num. 280. vbi dicit virum id vouentem posse adhuc petere. Et Sotus libro 7. de iust. q. 3. art. 1. vers. an verò possit alteruter, vbi dicit non longè a scopo aberrare, qui diceret votum viri de non petendo, esse inualidum. Et tenet expresse Angles Floribus, 2. p. de matrimonio, q. 6. de obligatione soluendi debitum, art. 1. diffic 4.

20 Tandem alij in ea sunt sententia, vt valeat votum, quod facit coniunx non petendi fauore sui, sed solum vbi alteri coniugi mos gerendus sit. Quoniam sibi soli præiudicat.

indicat. Ita Sylu. votum 5. q. 2. Greg. Lop. l. 7. verbo *para guardar*, tit. 2. par. 4. Nau. summa, cap. 22. nu. 60. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 243. num. 8. Vega 2. tomo summæ, ca. 129. casu 93. & dicit esse valde probabile, Ledes. 2. p. 4. q. 66. art. 4. ad fin.

21 Ceterum dicendum est id votum validum esse obligareque coniugem illo se astringentem sub mortali, vt a petitione debiti abstineat: quia coniux non tenetur lege matrimonij petere, sed tantum reddere, & ita D. August. super Psalmum 146. & refertur cap. si dicat, 33. quæstione 5. ait: *Pro sanctificatione perfecta Deus tibi computabit, si non quod tibi debetur, exigis*. Cum ergo non petere sit liberum, ac opus virtutis, erit materia voti. Insuper probatur ex capit. quidam, & capit. placet, de conuers. coniug. quos textus numero 25. ponderabo ad probandum valere similiter castitatis votum. Nec obstat id votum esse onerosum alteri coniugi: cui fundamento aduersarij innituntur: quia non est ita onerosum, cum aliquoties possit petere, vt alteri morem gerat, & quoties in altero coniuge sentit vouens appetitum coitus, vel fornicationis periculum, vt latè explicui hoc libro, tota disputat. 7. Quod si adhuc sit aliquale grauamen, tenetur alter coniux id subire, cum vouens vtatur iure suo. Vnde infero sententiam numero præcedenti relatam, minimè differre ab hac: quia petere debitum, vt mos geratur alteri coniugi, est potius reddere: alter enim tunc petit interpretatiuè. Vt egregiè docet D. Thom. 4. distinct. 38. quæstione 1. artic. 3. quæstiuncula 2. ad 4. vnde bene ait ea sententia, non esse validum votum de non petendo, vt mos geratur alteri coniugi: quia id votum verè est de non reddendo, fatetur tamen valere votum de nō reddendo in gratiam ipsius vouentis, quod verè petere est. Atque ita non discrepat à nostra. Quod benè animaduertit Gregorius Lopez statim referendus. Atque ideo sententiam hanc tuentur Albertus Magnus 4. distinct. 32. articu. 4. vbi Durandus quæst. 2. articu. 1. nume. 5. Richardus art. 2. q. 1. in corpore. Palud. quæst. 2. art. 1. nu. 24. Guillelmus Vorrilong. q. vnica, artic. 2. conclus. 1. Mayronis 4. d. 38. quæst. vnica, particula 1. concl. 2. vbi Guilielmus Rubion. quæst. 2. art. 2. conclus. 2. Caiet. opusculis, tomo 1. tract. 31. c. 17. responsionum, responsione 14. dubio 4. Astensis summa 2. p. lib. 8. tit. 10. art. 2. quæst. 2. Ioannes de Friburgo summa confessorum, lib. 1. tit. 8. quæst. 43. & sequenti. Diu. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 19. §. 3. Angelus matrimonium 4. nu. 6. Henricus, cap. scripturæ, num. 8. de voto. Et supponit Sotus 4. d. 32. q. 1. art. 3. post 1. conclus. vers. vtrum autem, ait enim esse consilium id votum non emittere, & post emissum, petere dispensationem, & tenet expresè li. 7. de iust. q. 3. artic. 1. versic. quod si contra arguas. Gregor. Lopez, l. 3. verb. *el marido*, tit. 8. par. 3. Palacios 4. d. 32. disput. 2. fol. 710. versic. sunt qui credunt. Stunica de voto, quæst. 3. numero 58. in fine. Petrus de Ledesma de matrim. q. 64. art. 4. dubio 1. conclus. 3. Valentia 2. 2. disp 6. q. 6. de voto, puncto 6. q. vltima. §. mihi sententia, Bartholomæus a Ledesma de matrim. dub. 71. in fine. Ludouicus Lopez 1. p. instruct. cap. 47. in fine. Idem asserunt Doctores quos nu. 25. referam, docentes valere votum castitatis ab altero coniuge absque alterius licentia emissum.

22 Id tamen votum cum duntaxat sit de debito non petēdo, ad id solum obligabit. Quamobrem sic vouens non tenetur abstinere a debiti redditione, quando id sibi liceret ob alterius coniugis adulterium. Et eo soluto matrimonio potest aliud inire animo non petendi. Nec adulterium admittens, sacrilegus erit contra votum: quia non fuit castitatis, sed solum non petendi, cui nihil horum aduersatur.

23 Maior autem difficultas est in 2. casu, nimirum, quando fuit votum castitatis. Et si illud emittatur post matrimonium nondum consummatum, & animo ingrediendi religionem, credo esse omnino validum, & ita obligare etiam ad non reddendum, quoties redditio est voluntaria: vt priori bimestri ante matrimonij consummationem: & si alter coniux adulterans præbeat iustam diuortij causam. Secundo voto castitatis ante matrimonium facto, diximus hoc lib. disputatione 6. num. 14. Quia is vouens, licitè id intendens, potuit se ad omnimodam castitatem obligare: idque intendit, cum absolutè vouerit castitatem, & quo eam seruare posset, habuerit dum vouit, animum transeundi ad religionem: quia tamen ratione illius propositi voto non confirmati, minimè tenetur ad religionem transire: vt diximus numero 14. poterit transacto priori bimestri consummare matrimonium reddendo, sed nunquam poterit petere. Sicut si ante matrimonium esset factum castitatis votum. Si verò non animo ingrediendi religionem, vel habens se negatiuè vouens, nec de ingressu, nec de opposito cogitans, promisit: idem existimo dicendum, quod numeris sequentibus dicam de eo voto emisso post matrimonium consummatum; quia obligare se minimè potuit ad non reddendum post matrimonium etiam ratum, nisi animo transeundi ad religionem. Nec is animus intelligitur in eo voto, nisi expressus sit: eo quòd votum religionis sit res difficillima, poscatque diuinam vocationem. Vt in casu simili diximus num 14.

24 Quòd si votum castitatis emittatur post matrimonium consummatum, ab altero coniuge sine alterius licentia, affirmant aliqui id votum non valere. Primò, eo quòd sit onerosum alteri coniugi. Secundò, quia votum rei partim licitæ, & partim illicitæ, vel partim possibilis, & partim impossibilis, factum per modum vnius, ad nil obligat (vt probauimus num. 3.) At hic per modum vnius cadunt, nec petere nec reddere, sub castitatis votum: cum tanquam vnum obiectum respiciatur vtrumque a vouente, comprehensum in castitate. Sicut vouens se nunquam peccaturum, respicit per modum vnius omnia peccata, vt sub ratione generica peccati clauduntur: & proinde non tenetur virtute illius voti vitare etiam partem peccatorum possibilem: cum ergo pars talis voti sit de re illicita, & contra iustitiam, qualis est non reddere post consummatum matrimonium, corruet totum votum. Ita videntur tenere D. Thom. 4. d. 32. q. vnica, art. 4. in corpore, & Turrecr. cap. si dicat, 33. q. 5. art. 1. nume. 1. vbi asserunt hunc coniugem reum esse culpæ, nec debere seruare votum: quia impeditur debiti redditio. Idem vidêtur etiam tenere Gratianus, capit. manifestum, verb. ex præmissis, 33. q. 5. Turrecr. cap. sunt quædam, 17. q. 1. num. 9. Gerson regulis moralibus, 2. p. tract. de matrim. alphabeto 25. litera I. Emmanuel Sa, summa, verbo votum, vers. coniugem non posse: nam hi omnes dicunt neutrum coniugem posse absque alterius licentia vouere continentiam. Et tenent expresè aliqui antiqui teste Paludano 4. d. 32. q. 2. art. 1. nume. 14. dicentes ita inualidum esse id votum, vt nec mortua vxore obliget virum, & ipse Palud. 4. d. 38. quæst. 3. art. 5. num. 36. conclus. 4 in fine, docet id votum non valere, nec debiti petitionem impedire. Quod idem docet explicans, siue ab vxore, siue a viro emittatur. Petrus de Soto lect. 16. de matrimonio, §. vltimo tandem. Idem sentiunt, a fortiori, Doctores asserentes, non valere votum petendi, quos numero 18. & duplici sequenti retuli.

25 Prima conclusio sit. Votum castitatis post matrimonium consummatum emissum ab altero coniuge absque alterius licentia, est validum, & obligat ad non petēdum debitum. Probatur ex capit. quidam, de conuers. coniug. vbi quando vir renitente vxore professus est, decernitur professionem fuisse irritam, at obligari vouentem ad votum castitatis in ea professione emissum, inquantum se potuit obligare, nimirum, ad non exigendum debitum, ibi: *votum non tenuit, vlterius verò non poterit vxorem accipere: promisit enim se non exigere debitum, quod in eius potestate erat: & ideo quoad hoc votum tenuit: non reddere autem non erat in eius, sed in mulieris potestate*. Idem habetur cap. placet, eodem titu. de muliere coniugata, quæ credens virum obijsse professa est, ibi: *Licet votum eius vsquequaque non tenuerit, eatenus tamen, fuit obligatorium, quatenus poterat se obligare*. Dices primo, hos coniuges tantum voluisse obligare se ad non petendum, atqui ita id votum minime fuisse castitatis. Sed apertè repugnant textus: quia tunc facilè excusassent hos ne tenerentur ad non reddendum: quia id votum solum fuit de non petendo. Nec verificarentur verba textus dicentia, id votum non tenuisse quo ad non reddendum: quia id non est in coniugum potestate. Rursus, quia illi coniuges verè intenderunt professionem emittere: aliàs ad nil tenerētur. De essentia autem status religiosi est perfecta, & integra castitas. Eo vel maximè, quo vxor illa de qua sit

fit mentio, d. cap. placet, existimabat virum obijsse: (pro vt ibi dicitur.) ac subinde integram & perfectam castitatem instar aliarum monialium profitentium, voluit promittere. Dices secundo, id votum fuisse solemne, & proin de non mirum si valuerit. Sed id non obstat. Cum enim votum solemne magis aduersetur, præiudicetque matrimonio consummato, quam simplex, si solemne inito altero côiuge valet, a fortiori valebit simplex. Deinde, quia cum professio non valuerit, vt ibi dicitur, non potuit valere votum castitatis, vt solemne, sed tanquam simplex. Solemne enim votum fieri nequit, nisi in religionis professione, aut ordinis sacri susceptione, c. vnico, de voto, in 6. Præterea, quia fere vniuersi Doctores tradunt illum coniugem sic professum peccare soluto matrimonio, aliud ineundo, at esse validum. Quod secus foret, si esset votum solemne. Dices 3. cũ Nau. sum. c. 12. nu. 60. Henriquez lib. 12. de matrim. c. 2. nu. 9. commento, litera Z. eos textus non negare tali coniugi profitenti, debiti petitionẽ, quæ est amicabilis quædã petitio, nec obligans ad reddendum: sed exactionem, quæ compulsionem significat l. exigere, ff. de iudicijs, atque ita vterque textus verbo, exigere, vtitur. Sed profecto aduersatur huic solutioni ratio, quã reddit vterque textus, vt nequeat exigere: nempe, quia obligauit se sic profitens ad id, quod eius subesrat potestati, sed subest petere, & exigere: ergo obligauit se ad abstinendum ab vtroque. Et clarius dicitur eo. cap. placet, votum eatenus obligasse in quantum potuit: at potuit etiam obligare ad nec amicabiliter petendũ. Secũdo, quia dicitur ibi, illud votum valuisse, & obligasse ẽt viuente altero coniuge. At si fas esset debitũ petere, nil valuisset: quia effectus voti castitatis est prohibere copulam carnalem, siue petendo, siue reddendo: si ergo vtrumque illi permittitur, carebit effectu votum. Demum, quia non posse exigere, minimè est effectus voti, sed non posse licite petere. Vouens enim non se obligat, ad non exigendum, sed ad non petendum: quia licet non habeat ius ad petendum, habet tamẽ ad exigendum ex vi matrimonij: idest, ad compellendum alterum coniugem, vt sibi reddat, & proinde tenetur alter iustitiæ lege sibi reddere. Secundo, probatur conclusio ex doctrina Antonij eo. c. placet. numero 2. & eo. c. quidam, num. 3. & ibi Abbatis, nu. 3. quos sequuntur Rosella votum 2. nu. 10. Sylu. votum 4. q. 2. d. 4. Margarita confessorũ vbi de irritatione. voti, f. 235. pag. 2. qui ex ijs textibus colligunt in voti materia locũ habere regulã traditã, c. vnico, de despons. impub. in 6. si nõ valet quod ago, vt ago, valeat, vt valere põt. Ergo cum votum illud castitatis a côiuge emissum possit valere quoad non petendum, & quo ad alia valebit quo ad illa. Tertio: quia vouens castitatem post matrimonium, licet intendat absolutam castitatem, at non vouet omnes eius actus per modum vnius: atque ita licet quidam actus, vt non reddere, sit malus, non desinet obligare votum, quo ad alios actus bonos: iuxta dict. nume. 3. Quod autem non intendat vouere per modũ vnius: ostenditur primo: quia vouens eam ante matrimonium, non promittit per modum vnius, alias iniens postea matrimonium, cum iã tota materia non esset possibilis, sed tantũ pars ad nil teneretur. Cuius contrarium esse verissimum, diximus dispu. 33. num. 5. & seq. Secundo, ostenditur idem manifestando differentiam inter hoc votum, & nũquam peccandi: quia vouens nunquam se peccaturum, respicit omnia peccata sub vna ratione peccati generica, nec ea obligatio potest commode diuidi, & separari. Non enim dabitur maior ratio, cur votum id obliget ad abstinendum a quibusdam peccatis, quàm ab alijs. Si enim dicas partẽ possibilem ad quam vitandam potuit se obligare, esse peccata mortalia: cum etiam sit possibile euitare aliqua venialia, & quibusdam ex his signatis, sit ẽt possibile alia: & votum non potius hæc, quam illa respexerit, fit vt materia sit quasi indiuidua, & inseparabilis quo ad obligationẽ, & consequenter promittatur per modum unius, & cum sit impossibilis ad nil obliget: sed utile per inutile uitietur, tanquam non separabilia: iuxta dicta, numero 3. & 4. At uotum castitatis non respicit abstinere a petitione, & redditione, & ab alio matrimonio ineundo, & fornicatione, tanquam indiuidua sub una specie, aut species, sub uno genere contenta, sed tanquam actus diuersos castitatis, & & obligatio hæc est commodè separabilis, ac diuisibilis, si enim omnes actus sint possibiles, obligat ad omnes, si aliqui non sint ratione status possibiles, obligabit ad ceteros, & tunc dabitur sufficiens ratio diuisionis, ac separationis, atq; ita materia erit diuidua, nec promissa per modum unius, ac subinde pars inutilis non uitiabit utilem, iuxta numero 3. & 4. tradita. Tandem probatur ex capitulo scimus, 12. quæstio. prima quod est Vrbani Pontificis, ibi: *Melius est non vouere, quam votum prout melius potest, non perficere*. Ideo hanc conclusionem docent D. Bonau. 4. d. 32. in expositione literæ, numero 3. & ibi Palud. quæstio. 2. articulo 1. numero 14. Celaia, quæst. 2. versiculo pro huius quæstionis intelligentia. Palacios disput. 2. f. 715. versiculo atqui de voto. Abulensis. cap. 30. Num. q. 86. Sotus libro 7. de iust. quæst. 3. articul. 1. versic. quod si contra arguas. Viguerius lib. Instit. cap. 16. §. 7. vers. 10. ad finem. Medina, lib. 1. sum. cap. 14. §. 6. fol. 86. pagina 2. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. par. 2. libro 3. cap. 4. §. excipitur in conclusione. Henriq. libro 11. de matrim. capitu. 15. num. 8. in fine. Aragon. 2. 2. quæst. 88. articu. 8. ad finem. Et ex Iurisperitis, Antonius capitulo placet, numero 6. de conuers. coniug. Abbas, cap. 1. num. 6. cap. quidam, nume. 4. cap. charissimus, numero 2. eodem titulo. Astensis summa, secunda par. lib. octauo, tit. decimo, articulo secundo, quæst. 3. Rosella votum 2. nume. 10 & verbo impedimentum, impedimento 11. in initio. Angelus matrimonium 4. nume. 6. Sylu. votum 4. q. 2. dicto 4. & matrimonium 8. quæst. 12. dicto 4. & verb diuortium, quæst. 12. nu. 15. Nauar. sum. cap. 12. num. 60. in fin. Stunica de voto, quæst. 4. nu. 18. Anton. Gomez super bullam Cruciatæ, clausula 10. num. 67.

26 Secunda conclusio. Huiusmodi votum est prorsus irritum quo ad non reddendum debitum. Probatur, quia capit. quidam, & cap. placet, de conuers. coniug. clare significant id votum quo ad hoc non tenuisse: cum capitu. quidam, reddat eam rationem, nempe, non reddere, non esse in potestate coniugis: quare solum obligant illum ad abstinendum a petitione, & ab alio matrimonio: & si censerent obligare ad non reddendum, vbi id coniugi liceret, explicarẽt vtique. Imo expresse id videtur decidere. d. capitulo quidam ibi: *Promisit se non exigere debitum, quod in eius potestate erat, ideo quo ad hoc votum tenuit*. Vbi clarè colligitur ex ijs verbis non tenuisse quoad redditionis debiti negationem. Nec obstabit, si dicas, d. capit. placet, haberi id votum eatenus fuisse obligatorium, quatenus coniux potuit se obligare: quia intelligitur quoad non petendum debitum, vt explicuit capitu quidam & ita eo. c. placet verb. vsquequaque explicat Glossa, nõ fuisse vsquequaq; obligatorium, quia remansit obligatio reddenti. Et quamuis potuerit se obligare ad nõ reddendum, si alter côiunx diuortio causam dederit, adulterium admittens. Cum tamen is casus sit rarus vt ratione illius fiat diuortium, nec excogitatus, non censetur promissus seorsum, sed non reddere cadit sub illo voto per modum vnius, cum sit regulariter malum, & contra iustitiam, totum votum quo ad illam partem est irritum. Nec est simile de voto castitatis ante matrimoniũ emisso, vel post, ante illius consummationem animo ingrediendi religionẽ facto: quia in eo euentu tota materia fuit licita, atque ideo votum fuit validum quo ad omnimodam abstinentiam à redditione debiti: nec valorem amittit ex eo, quod post consummato matrimonio ad eum casum deuenerit, a quo incipere non potuit, ac subinde merito dixi, numero 23. & disputat. 6. numero 14. id votum obligare ad non reddendum, quoties licitum id fuerit, in nostro autem casu est materia quo ad non reddendum illicita. Atque ideo D. Bonauent. Nauar. Celaia, Astensis, Palacios, Sotus num. præcedenti allegati dicunt id votum intelligi, atque obligare solum quo ad non petendum debitum, & non quo ad non reddendum. Et melius id docent Caietan. & Sotus, quorum doctrinam, & locum numero sequenti referam.

27 Imo quamuis vota subditi de re sibi inhibita, & cetera coniugum vota alterutri præiudicantia habeant tacitam conditionem, si superior, aut alter coniux consenserit: atque ideo irrita non sint, donec alter requisitus neget consensum: at votum castitatis in coniugato, nec sub ea conditione comprehendit actum non reddendi. Sic Caietan. 2. 2. quæstione 88. articulo octauo, dubio 2. §. ad obiectionem

nem verò in oppositum. Sotus lib.7.de iust.q.3.ar.1.ver. quòd si contra arguas. Qui bene inde infert non teneri hunc vouentem alteri coniugi indicare id votum, vt apparet. Imò credo quamuis alter cōscius postea approbet, non teneri alterum ad non reddendum: quia dum votum emisit, ad id non obligauit se, nec postea votum nouum fecit, nec alterius coniugis consensus superueniens nouā obligationem potuit inducere. Quod si petas, quæ sit ratio differentiæ inter hoc votum, & alia coniugum. Dixi hoc libro disput.3. num.8.

28 Hinc deducitur, votum hoc non obligare coniugem ad abstinendum a redditione, debiti quando ea est voluntaria propter alterius adulterium. Constat ex dictis, nu.26. vbi hoc probaui.

29 Tertia conclusio. Non solum votum hoc obligat ad non petendum, sed etiam ad non ineundum aliud matrimonium. Constat ex cap. quidam, de conuers. coniug. vbi id habetur, & ex c. placet, eodem tit. vbi dicitur id votum eatenus obligare, inquantum coniux potuit se obligari: constat autem potuisse se obligare ad abstinendum ab alijs nuptijs. Atque ita docent Palu. Celaia, Nauar. Henriq. nu.25. allegati. Nec contradicunt Doctores, num.26. allegati, dum asserunt id votum non obligare, nisi ad non petendum: quia statim se explicant dicentes, non verò ad minime reddendum. Quare solum excludunt obligationem abstinendi a redditione.

30 Vltima conclusio. Obligat etiam id votum, ad abstinendum a quouis actu venereo extra matrimonium, eritque sacrilegus talis actus contra votum. Constat ex dictis nu. præcedenti: quia cum ad id se potuerit obligare coniux, censetur voto castitatis ad id se obligasse: iuxta c. placet, de conuers. coniug.

31 Ad primum argumentum ex propositis, nu.24. constat ex dictis, nu.21. vbi illi satisfecimus. Ad secundum constat ex dictis, num.25. vbi probauimus non promitti per modum vnius, & tradidimus differentiam inter hoc votum, & nunquam peccandi.

SVMMARIVM.

An liceat coniugi sine alterius licentia emittere votum simplex religionis, nu.32.

Quid de voto suscipiendi ordinis sacri, nu.33.

Quid de voto non ineundi matrimonij, nu 34.

Quid, de voto continentia obligando se ad omnes eius effectus, num 35.

Quid, de voto continentia quoad non petendum, vel non petendi? Refertur duplex sententia, num.36 & 37.

Veniale est emittere votum non petendi regulariter. Et similiter votum non continentia explicando in mente obligationem quando hac vota non emittuntur a senibus, & absque incontinentia periculo, nu.38.

32 QVæstio vltima. Num liceat coniugi sine alterius licentia voto se astringere simplici religionis, ordinis sacri suscipiendi, non ineundi matrimonij, castitatis, aut non petendi debiti coniugalis? Circa votum religionis, si matrimonium nondum consummatum sit, constat posse illud emitti: quia tunc inuito altero coniuge licitus est transitus ad religionem. Si vero sit iam consummatum, constat similiter licere, si emittatur implendum tempore habili: vt soluto matrimonio: quia nihil officit alteri coniugi. Similiter constat esse culpam lethalem, si sit animus constante matrimonio, nec data iusta causa diuortij per adulterium, illud implendi absque alterius coniugis licentia: quia est dispositio de re aliena inuito domino. Vt præclarè docet D. August. epistola 45. ad Armentarium, & refertur ca. vna, 33.q.5. Si autem absolutè emittatur, nulla est culpa, quia intelligitur implendum tempore habili, (vt probauimus, nu.13.) atque ideo minimè præiudicat.

33 Circa votum ordinis sacri suscipiendi, si fiat pro tunc implendum, constat esse mortale, nisi ante matrimonij consummationem, animo profitendi, quo illud impleatur, fiat. Quoniam aliter impleri nequit absque graui iniuria ordinis, & alterius coniugis. Si autem absolutè fiat, vacat culpa: quia intelligitur, vt tempore habili impleatur. Vt dixi numero præcedenti de voto religionis.

34 Si votum sit non ineundi matrimonij, constat semper esse licitum. Quoniam non est in præiudicium præsentis matrimonij.

35 Circa continentiæ votum, si emittatur animo, nec petendi, nec reddendi: certum est, crimen esse lethale, nisi fiat matrimonio nondum consummato, atque animo transeundi tunc ad religionem. Quoniam aliter impleri nequit, & promittitur res, quæ culpa mortalis est contra iustitiam. Atque ita tenet Io. de Friburgo summa confessor. lib.1.tit.8.q.44.

36 Maior autem difficultas est, si id votum emittatur animo reddendi debiti, prout lex matrimonij obligat, abstinendi autem a petitione? Quidam censent id votum esse licitum: quia minimè præiudicat alteri coniugi, absque cuius licentia emittitur: vouetur enim res libera, & ad quam lex matrimonij minimè astringit, (vt probauimus, num.21.) Sic opinantur D. Bonauent. 4. dist. 32. art. 1. q. 1. num.8. Astensis sum.2.p. lib 8. tit. 10. art.2 qu.3. Richard. 4 d.32. art.2.q.1. in corpore. Guillel. Borrilong. ibi. qu.1. artic 2. conclus.1. Et videntur tenere Mayronis. 4. dist. 32. quæst. vnica, particula 1. concl.2. & D. Anton. 3. p. titul 1. ca. 19. §. 3. vbi dicunt posse vnum coniugem absque alterius licentia vouere non petere. Idem videtur tenere Sotus 4. d. 32. q. 1. art. 3. post 1. concl. vers. verum autem, vbi tantum appellat consilium hæc vota non emittere. Idem clarè tenent Nauar. sum. ca. 12. num. 60. Ludouicus Lop. 1. p. instruct. c. 46. §. votum coniugis, Manuel 1. tom. summæ, 2. editione, cap. 143. num. 8. Vega 2 tomo summæ, ca. 129. casu 93. Quamuis enim limitent, nisi sit votum de non petendo, cum mos est gerendus alteri coniugi: at verè non est limitatio: quia (vt probaui nu.21.) tunc non est verè petere, sed reddere: ac proinde votum non petendi in eo euentu, esset votum non reddendi, atque adeo manifestè illicitum.

37 Alij autem existimant votum non petendi emissum ab altero coniuge, absque alterius licentia, illicitum esse. Quoniam est onerosum alteri coniugi, maximè si sit vir, qui id votum fecit. Præterea, quia exponitur incontinentiæ periculo is, qui vouit. Cum enim in eodem lecto coniuges accubent, posset vrgente concupiscentia facilè votum infringi. Ita videntur sentire D. Thom. & alij, quos cum ipso retuli, num. 18. asserentes id votum propter dictum onus à neutro coniuge absq; alterius licentia emitti posse. Idem videtur sentire Durand. 4. dist. 32. quæst. 2. art. 2. num. 5. & ibi Palud. q. 2. art. 1. num. 24. vbi aiunt id votum esse indiscretum, & tenent Victoria summa, de matrimon. nu. 280. Henriquez lib. 11. de matrimon. ca. 15. num. 8. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 64. art. 4. dub. 1. conclus. 4. Bart. à Ledesma de matrimon. diffic. 71. in fine. Et de viro id promittente censet idem Abulens. c. 30. Num. q. 82. vbi dicit hoc votum non esse rationi conforme in viro, secus in vxore, & videtur sentire Gerson 2. part. regulis moralibus tractat. de matrimonio, alphabeto vigesimoquinto, litera I, vbi ait virum non tutè vouere non petere.

38 Sed dic; si hoc votum consideretur secundum se, licitè emitti, vt docet prior sententia relata, numero 36. & apertè probat eius ratio: idque volunt Doctores illius. Si verò consideretur attentis circumstantijs periculi vouentis, & oneris alterius coniugis, esse illicitum. Vt sensit posterior opinio, numero præcedenti relata. Et ita sentit Palacios 4. dist. 32. disputatio. 2. fol. 716. At existimo non excedere culpam venialem indiscretionis cuiusdam. Atque hoc significant Durandus, & Palud. num. præcedenti citati, dum hoc votum appellant indiscretum. Hoc sit, vt cessantibus ijs circumstantijs: quia coniuges sunt senes, & in neutro est incontinentiæ, aut tentationum periculum, nulla sit culpa. Quod benè docent Petrus à Ledesma, & Barthol. à Ledesma, quos numero præcedenti retuli. Similiter, si esset votum continentiæ absolutè, ita vt vouens non habuerit animum non reddendi, sed huius immemor promiserit castitatem: id votum accipiendum est de parte licita, videlicet de non petendo, vt tradunt Astensis summa, 2. parte, libro octauo, titulo decimo, articul. 2. quæstione 3. Ioannes de Friburgo summa confessorum, lib. 1. tit. 8. quæstione 4. & tunc hic dicit

non

non esse mortale: ille autem esse licitum. Sed dicendum est omnino, sicut de voto non petendi dictum est. Quoniam verè est non petendi, nec excludit redditionem, vt probauimus, num.26.& 27.

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrum vota simplicia castitatis, religionis, ordinis sacri suscipiendi, & non contrahendi matrimonium, ab altero coniuge de alterius licentia emissa sint valida, ac licita, vsumq. coniugij, siue petendo, siue reddendo interdicant?

SVMMARIVM.

Num licentia illa conferat ad valorem voti religionis, ordinis sacri suscipiendi, abstinendi à matrimonio, vel ad difficiliorem irritationem, num.1.

Votum castitatis de licentia alterius coniugis emissum ad quid obliget, & num sic voventi liceat petere, vt reddat alteri matrimonium onerosum, vel vt in eo periculum incontinentia vitet, num.2.

Quot sint difficultates disputanda num.3.

An coniunx dans licentiam suo coniugi vouendi castitatem, possit ab eo debitum exigere: sitq. sibi petenti reddendum? Refertur quadam opinio, num.4.

Sententia Authoris, num 5.

Quid, si votum sit emissum cum pradicta licentia, priori bimestri ante matrimonij consummationem, vel postea coniunx qui non vouit, adulteriũ admittat, An qui vouit possit ei debitum reddere, num.6.

Quid, si vnus coniũx consentiat, vt alter voueat, omnimodam continentiam, quoad non petendum, & non reddendũ, an is qui vouit, teneatur reddere alteri petenti: possitq. is vouens alteri remittere licentiam, & concedere ius, vt petat, num.7.

An votum castitatis de licentia alterius coniugis emissum, sit licitum, num.8.

Soluuntur argumenta, & explicatur c.charissimus, de conuers.coniug.num.9.

An coniugi de licentia alterius vouenti castitatem, teneatur qui dedit licentiam, non tamen vouit, reddere debitũ? Refertur quadam opinio, num.10.

Sententia Authoris, nu.11.& ibi, an priori bimestri ante matrimonij consummationem, vel si is qui vouit perpetret adulterium, vel si licentia fuerit ad omnimodam castitatem vouendam, liceat reddere? vel si ius sit renunciatum.

Soluuntur argumenta, num.12.

1 SI de simplici religionis voto sermo sit, nil prorsus ad eius valorem confert licentia alterius coniugis: quia si ea præstetur ante matrimonium consummatum, absque ea licentia ualidum est,& obligat (vt diximus disput. præcedenti numero 10.)& si ea non obstante consummetur matrimonium, perinde erit prima consummatio sacrilega deincepsque licebit petere & reddere ac si prædicta licentia minimè interuenisset: quia iam votum impleri non potest, nisi coniunx alter efficiat, quæ iura præscribunt ad eum ingressum, & ad illa non tenetur qui licentiam dedit, cum ad ea non se obligarit. Si post matrimonium consummatum detur licentia: nil etiam præstat, nisi vterque coniũx decernat id efficere, quod iure desideratur ad ingressum alterius in religionem. De qua re latè dixi libro 7. in impedimento ordinis, & voti solemnis. Atque ita vbi id non efficitur, iudicandum est de eo voto, sicut de emisso absque licentia, diximus disputat. præcedenti a numero 10. vsque ad 13. Similiter ad valorem voti ordinis sacri suscipiendi nil confert ea licentia. Quoniam siue ante matrimonium consummatum, siue post, minimè licet viro ordines sacros suscipere, nisi seruatis, quæ ius præscribit: de quibus actum est libro 7. in impedimento ordinis. Quare dum ea non præstantur, dicendum est de eo voto, sicut disputatione præcedenti, numero decimoquarto,& decimoquinto, diximus de eodem voto absque licentia facto. Nec ad valorem voti abstinendi ab alio matrimonio ineundo, cõfert: quia absque licentia est omnino validum, vt dixi disputatione præcedenti, numero 16. Cõsulto autem dixi, non conferre ad horum votorum valorem: quia quo ad potestatem ea irritandi multum confert, interuenerit, nec ne, licentia. Nam peccat mortaliter coniũx irritans vota de eius licentia emissa, nisi adsit legitima causa; & magna est cõtrouersia an teneat irritatio etiam cum causa. Vt dicemus disputatione 40. per totam.

2 Difficultas autem eo pertinet, vt explicetur quid conferat alterius coniugis licentia in voto simplici castitatis emittendo. Et quidem vltra obligationem quam parit absque ea licentia emissum: de qua disputatione præcedenti num 29.& 30. obligat sic vouentem, ad non petendum debitum. Quod tamen sub iudice est, vbi absque licentia factum esset (vt vidimus disputatione præcedenti à numero 18. (Et præter hoc, licet quando sine licentia emissum est, debeat se vouẽs aliquoties offerre alteri coniugi, ne matrimonium reddatur illi onerosum (vt dixi disputatione septima, nume.1.) At concedens prædictam licentiam in hoc sibi præiudicat, vt non sit ab eo debitum postulandum ob prædictum grauamen (vt ibi probaui num.2.) Vtrum autem ob periculum incontinentiæ? Dixi ea.disput.7.num.5.

3 Circa redditionis verò actum versatur punctus difficultatis. Est autem duplex agitanda quæstio. Prior, an coniunx, qui prædictam licentiam concessit, possit debitum exigere, atque alter reddere teneatur? Posterior, an si is, qui vouit, debitum petat, teneatur alter, qui licẽtiam concessit, non tamen vouit, reddere?

4 Quæstio prima. An coniunx ex cuius licentia alter solus castitatem vouit, possit debitum exigere, & subinde alter reddere teneatur? Aliqui affirmant eum non posse petere. Ducuntur primò, quia cum dedit vouendi facultatem, videtur iure suo petendi cessisse. Sicut in simili docet Durandus 4.dist.32.q.2.art.2.numero 6. concedentem suo coniugi facultatem profitendi, quamuis licentia minus legitima fuerit, vbi alter professus est, se iure suo petendi priuasse. Secundo, quia ea licentia intelligitur, vt alter coniunx voueat castitatem absolutam: abstinendo à petitione, & redditione, ab omnique actu venereo, & cum id votum validum fuerit, tanquam legitima licentia emissum, videtur concedens iure petendi se ipsum destituere. Et confirmatur: quia alias prædicta licentia esset inutilis, nam vt coniunx vouens nequeat exigere, nulla desideratur licentia, sed vt non teneatur reddere. Tertio, quia vbi vterque coniunx communi consensu continentiam vouit, vterque ita cedit iuri suo vt nec petere nec reddere amplius possit (vt disputat. sequenti probabimus. (Ergo similiter quando alter de alterius consensu vouit. Quamuis enim præstans consensum minimè vouerit,& proinde non teneatur ex vi voti à se emissi, at tenetur ex pacto, quod alter remittere nequit, cum astrictus sit Deo per votum ad abstinendum a coniugali actu, inquantum sibi licuerit. Quarto, probat Antonin.ex capite charissimus, de conuers. coniug. vbi viro concedente vxori licentiam vouendi castitatem ad tempus, compellitur vxor ad instantiam viri actui coniugali vacare, his verbis: *Si inueneritis virum ad tempus præbuisse consensum maximè si non idem vir continentiam vouit perpetuam: eandem viro cohabitare faciatis, & vtrumque inuicem maritali affectione tractare*. Ergo secus esset si vxor de licentia viri continentiam vouisset perpetuam. Quinto, quia coniunx vouens, à quo debitum petitur, habet ius excipiendi contra petentem, nempe, de ipsius licentia votum esse emissum. Atque ideo coniugem, qui prędictam licentiam concessit, non posse petere, tenent Glossa, d.capit. charissimus, verb. præbuisse,& ibi Anton. numero 3. Abbas, numero 5. Abul. capitu. 30. Numer. quæst. 81. Alexand. in suo Enchiridion, 2. par. precepto 6. vbi de debito coniugali, §. si vir petijt. Sturnica de voto, quæst. 3. numero 62. Quare si is, qui licentiam concessit, debitum petat, non teneri vouentem reddere, tradunt Palud 4.d.32. quæstione 1. articulo 2. conclus. 4. numero 9. Adrianus 4. quæstione 14. de matrimonio versiculo 3. contingit, & quodlibeto 2. articulo 1. in solutione ad 2. litera H, folio 31. in paruis voluminibus. Abulensis, d.quæst.81. Turrecremen. capit. sciatis, 33. quæstione 4. arti. 1. numero 2. casu 4. Imò esse mor-

mortale peccatum reddere, affirmat Alexander in suo Enchiridio 2.part.præcepto 2.tractat. de voto, §. si de licentia viri, & clare sentit Stunica, proxime citatus, dicit enim tunc votum seruandum esse, perinde ac si vterque coniunx vouisset. Dissentiunt autem aliqui ex Doctoribus citatis. Nam Gloss, & Antonius hoc temperant, vt intelligatur, quando licentia concessa est ad vouendam castitatem perpetuam, secus ad tempus; & ducuntur ex eo capi. charissimus, vt deduxi in 4. argumento. Abulensis vero sentit idem, quando votum est ad tempus, eo nondũ transacto: quia pro eo tempore non minus obligat, quam votum perpetuum.

5 Verius tamen est id votum (nisi aliud specificetur) minime officere iuri concedentis licentiam, sed eam intelligendam esse, vt vouens coniunx se ex parte sua ad continentiam obliget, absque concedentis præiudicio, ita vt petere nequeat, at reddere teneatur: quia ea licentia accipienda est, vt quam minimum possit, noceat concedẽti, eius enim tacita intentio dum de contraria minime constat, ea videtur esse. Ideo hanc sententiam sustinent Innocent. capit. 1. de conuers. coniug. in fine, & ibi Ioann. Andr. numero 2. Anton. numero 6. Abbas, numero 6. Anchar. nume. 1. Cardin. quæst. 3. D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 22. §. 3. ad finem. Rosella. verbo impedimentum, impedimento 11. in principio. Angelus matrimonium. 4. num. 8. Syluest. votum 5. q. 2. & matrimonium 8. qõ. 12. dicto 4. Tabiena, matrimonium 1. q. 3. §. 4. Sotus 4. dist. 27. q. 1. art. 4. versic. id autem, & libro 7. de iust. q. 3. art. 1. versic. argumentum autem. Nau. summa, cap. 12. num. 59. & cap. 16. nu. 31. Philiarcus de officio Sacerdotis, tom. 1. par. 2. li. 3. c. 4. §. excipitur in conclusione. Vgolinus de matrimonio cap. 10. numero 2. in fi. Ludouicus Lopez 1. par. instructorij, ca. 84. in initio, & cap. 46. in initio. Emmanuel Sa, summa, verb. debitum coniugale, paulo post principium. Antonius Gomez super Bullã Cruciatæ, clausula 10. num. 68. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, c. 243. nu. 14. & 2. to. cap. 90. nume. 5. Vega 2. to. sum. c. 129. casu 77.

6 Hinc infero, quamuis coniunx, qui emiserat votum castitatis ante matrimonium, peccet reddendo priori bimestri ante consummationem, etsi alter causam iustam diuortio adulterans dederit: eo quod tunc sit redditio illa voluntaria. Quod probaui disputat. sexta numero 14. at in hoc euentu, quando post matrimonium est emissum castitatis votum de licentia alterius coniugis, nisi emissum sit ante matrimonium consummatum animo ingrediendi religionem: vel post, eodem animo, nempe, quando alter coniunx efficere vult, quod iure desideratur ad eundem ingressum: licitum esse huic coniugi, qui nouit, reddere debitum alteri adultero, vel priori illo bimestri: sicut disput. præcedenti, num. 23. & 28. diximus de voto castitatis emisso post matrimonium ratum, vel consummatum absque alterius coniugis licentia. Quia (vt probaui numero præcedenti) licentia hæc ad votum deficiẽte eo animo ingressus religionis, non censetur concessa ad vouendũ omnimodam castitatem, quod esset in præiudicium eam concedentis, sed ad vouendum non petere, & non inire aliud matrimonium, quod est in solum ipsius vouentis damnũ, ac proinde in nullo euentu obligat ad abstinẽdum à redditione etiam spontanea: sicut obligat votum absolutæ castitatis.

7 Dubitabis autem, quid dicendum sit vbi alter coniunx cõcessit expressam licentiam alteri vouendi omnimodam castitatem? Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. parte 2. lib. 3. c. 4. §. excipitur in conclusione, ait tunc non fas esse coniugi si prædictam facultatem concessit, petere debitum, nec ei petenti posse alterum, qui vouit reddere: nisi coactè licentiam concesserit, & nisi fuerit adeo ignarus, vt putarit ei adhuc esse reddendum. Quoniam cum volens vnum, censeatur velle omne id, per quod peruenitur ad illud, coniunx qui nec coactus, nec iuris ignarus, sed sui præiudicij conscius, eam facultatem cõcessit, videtur ipse quoque tacite vouere cõtinentiam, vt nec petere possit, nec ipsi petenti sit reddendum, iuxta cap. qui vxorem, 33. quæstione 5. Sed nescio vbi inuenerit prædictum continentiæ tacitum votum in coniuge, eam copiam faciente. Quia (vt bene aduertit Henriquez libro 11. de matrimonio, capit. 15. numero 8.) illud est speciale in coniuge non iuris ignaro, permittente, vt alter solemni castitatis voto ligetur: & de hoc casu loquitur dict. capit. qui vxorem: quia cum id votum solemne emitti nequeat, altero non vouente continentiam, qui huius iuris conscius prædictam fecit copiam, eo ipso videtur vouere continentiam, ne sua licentia sit frustratoria. At vt valeat votum simplex omnimodæ continentiæ de licentia alterius coniugis factum, non desideratur vllum votum in concedente. Quare egregie aduertit Abbas, cap. charissimus, de conuersat. coniug. numero quinto, præstare consensum voto continentię alterius coniugis, & vouere ipsum præstantem, poni vt diuersa in eo textu. Vnde sic dicendum existimo: suppono virum præstantem eam licentiam posse irritare valide id votum absque causa, sed peccare mortaliter: & cum causa, nullam esse culpam (vt dicendum est disputat. tota 40.) & similiter vxorem posse quoad obligationem non reddendi irritare, cum peccato mortali absque causa, quando semel licentiam concesserat: & sine peccato, existente causa iusta, (vt dicam disput. 42. per totam.) Suppono etiam esse tacitam irritationem, quando coniunx conscius voti de licentia a se emissi, petit debitũ: & si immemor sit, admonetur ab altero, & admonitus adhuc instat, esse (inquam) irritationem non absolutam, sed quo ad illum actum, & in irritatione culpam esse: at semel voto irritato non esse culpam petere: quia iam omnino extincta est obligatio voti. Quæ latius dicam disp. 40. num. 22. & melius disp 42. nu. 10. His ergo suppositis, dico si coniunx, siue vir, siue femina prius irritet votum illud de licentia sua emissum, quoad non reddendum, siue peccarit, quia absque causa, siue non peccarit irritãdo, minime delinquere eum petendo debitum, & alterum teneri reddere: quia præmissa irritatione, non manet voti obligatio, quod licitum vsum impediebat. Si vero non prius irritet, at memor voti de licentia sua emissi, aut de illo admonitus ab altero, adhuc petat debitum, censebitur irritatio voti pro illa vice, & ita peccabit petens quatenus irritat, si non adsit iusta irritandi causa, at alter tenebitur reddere: quia cessauit obligatio voti. Imo credo, dato nollet coniunx irritare, vel retenta opinione, vt id non possit efficere, peccare coniugem, qui contra prædictam licentiam petit debitum, & quidem mortaliter: quia aduersatur voto de licentia sua facto, at alterum teneri reddere. Quoniam dans prædictam licentiam, cum nullum interuenerit pactum, quale reperitur in voto communi consensu emisso, solum censetur concedere, vt alter se dedicet ad absolutã continentiam seruandam, & ipse tenetur religionis vinculo, nempe, voti de licentia sua emissi, non contrauenire: at non abdicat à se ius iustitiæ in corpus coniugis, quare si petat, erit sacrilegus contra votum, at alter tenebitur reddere tanquam rem suam poscenti. Sicut dum prælatus facit copiam religioso, vt voueat abstinentiam, irritans sine causa peccat lethaliter peccato sacrilegij contra votum: at non abdicauit a se dominium per talem licentiam, ac proinde tenebit irritatio. Quare caute hoc significans D. Bonauent. 4. distinctione 32. in expositione literæ, numero quarto dixit, si vxor de licentia viri castitatem voueat, & vir intendat simpliciter cedere iure suo, non teneri vxorem reddere. Vnde infero exigi, vt alter coniunx non habeat deinceps ius iustitiæ, ac ita ipsi petenti reddendum non sit, vt vltra licentiam, velit abdicare omne ius iustitiæ, quod habet in corpus alterius, idque alteri intimet, ab eoque acceptetur, vt sit pactum (vt in simili dixi disputatione sexta, numero septimo.) Quod si hac iuris renunciatione facta, votoque emisso ab altero coniuge, iterum concedant sibi coniuges ius ad petendum, & reddendum, licet id sacrilegium sit aduersus votum, at tenebit factum; & similiter si is, qui vouit de prædicta licentia, cum ea renunciatione remittat renunciationem, iterumque concedat ius, tenebit factum: & iam deinceps tenebitur reddere petenti, licet sit sacrilegium contra votum. Probatur: quia per votum simplex cõtinentiæ nõ redditur voués incapax acquirẽdi ius iustitiæ ad liberũ vsum coniugij, vt cõstat in matrimoniũ cõtrahẽte post votũ. Ergo si coniugi obligato ex voto detur ius iustitiæ de facto, & ab eo de facto acceptetur, vel detur illi, qui concessit licentiam a se abdicans, ab eoque acceptetur, tenebit factum. Vt si quis contra votum vel iuramentum de non vendendo, vendat, tenet venditio. Nam ea renunciatio iuris quatenus est in fauorem coniugis,

iugis, iam ab ipso remittitur, & quamuis peccet remittẽs: quia acceptaret in Dei obsequium, vouens ipsi suum corpus, cum tamen non fiat acquirendi, vel tradendi dominium incapax, erit remissio illa efficax, & valida, at sacrilega contra votum. Quod idem dicemus disputat. seq. num. 25. quando vterque communi consensu vouit. Num vero tunc possit facta semel remissione, & traditione sacrilega, alter coniunx irritare votum, vt non sit sacrilegium deinceps petere? dicemus disput. 40. nu. 22.

8 Vtrum autem liceat coniugi de licentia alterius, votũ simplex castitatis emittere? dicam disputat. sequenti. numero 16. & 17.

9 Ad argumenta num. 4. proposita respondetur. Ad primum, dic non cessisse, vt constat ex dictis, num. 5. Estque diuersum in coniuge dante licentiam alteri, vt profiteatur: quia dat licentiam, vt tradat potestatem sui corporis alteri, atque ita omnino cedit iure suo. Ad secũdum, constat ex dictis, num. 5. non ita ample eam licentiam intelligi, quando autem ita ample concederetur, diximus num. 7. ad quid obliget. Ad confirmat. constat ex dictis, num. 2. vbi ostendimus, ad quid conferat licentia. Ad tertium, negatur consequentia. Quia quando vterque communi consensu vouet, adest pactum, facio vt facias, cedo iuri meo, vt iuri tuo cedas. At vbi est licentia alterius, vt alter voueat, nullum est pactum. Ad quartum, respondet Abbas eod. cap. charissimus, nu. 3. non constare ex eo textu, tempus illud, ad quod votum emissum est, nondum esse lapsum. Et nu. 8. exponit, vt tempus sit iam lapsum, & illud, *Maxime si vir non vouit continentiam perpetuam*: explicat, vt maxime, referatur ad votum temporale: vt sit sensus, virum posse debitũ petere, maxime si non vouit continentiam perpetuam, sed temporalem, id est, etiamsi maritus vouisset continentiam temporalem, cum tempus sit iam lapsum. Ad quintum, negatur eam exceptionem esse legitimam: quia votum illud non interdicit iure petendi, concedenti licentiam.

10 Quæstio secunda. An coniugi, qui de licentia alterius vouit castitatem, teneatur reddere alter? Quidam aiunt mortaliter delinquere, si reddat. Probant primo, ex Diui Augustini epistola 199. ad Ecditiam, & refertur cap. quod Deo, 33. q. 5. ibi, *Quod te non exhortarer, nisi quia tibi ad hoc ipsa consensit.* Vbi D. August. virum qui vxore conniuente castitatem vouerat, eam omnino seruare monet. Secundo, quia coniunx non vouens ideo tenetur reddere voto astricto: quia absque eius permissione vouit. Quæ ratio cessat, quando adfuit consensus alterius coniugis. Et confirmatur: quia adiuuans ad vouendum, adiuuare minime debet, quo votum infringatur, argumento ex l. rem legatam, ff. de adimend. legat. & cap. finali, de verb. significat. Tertio, quia vouens habita copia alterius coniugis, amittit ius petendi, sicut vterq; amittit vouens communi cõnsensu: ergo sicut in hoc euentu peccat mortaliter coniunx reddens, ita in illo coniunx dans licentiam, peccabit reddendo illi, qui vouit. Quarto, quia eo ipso quod facultatem concedit, videtur renunciationem illam iuris petendi debitum, quam facit coniunx vouens acceptare, non præcise, quatenus fit in fauorem suũ, sed præcipue, vt cedit in honorem Dei. Ergo est sacrilegus ei postea reddendo. Ideo hanc sententiam tuentur Ioan. de Neapoli quodlibeto 8. D Anton. 3. par. tit. 1. ca. 22. §. 3. Syluest. votum 5. q. 2. Nauar. summa cap. 12. num. 59. & c. 16. nu. 31. Ludouic. Lop. 1. par. Instruct. c. 84. initio, & c. 46. initio, & §. vlt. Man. 2. tomo. sum c. 90. nu. 5. Vega 2. tomo sum. c. 129. casu 77. & facit Ledes. 2. p. 4. q. 55. art. 1. in fi. vbi dicit nunc non teneri reddere. Si enim non tenetur, peccabit cooperans sceleri petentis contra votum.

11 Sed probabilius est minime peccare, imo teneri sub culpa mortali reddere. Ducor, quia votum non priuat vouentem iure iustitiæ, quod habet vt alter coniunx sibi reddat, qua ratione tenetur, qui non vouit, reddere debitum coniugi voto astricto (vt probauimus disputa 6. numero 7.) Nec etiam licentia concessa per alterum coniugem ad vouendum, ea enim (vt numero 5. diximus) non derogat iuri petendi, & reddendi, quod habet coniunx, qui non vouit, nec inducit pactum aliquod iustitiæ, per quod vouens abdicet a se ius iustitiæ, (vt diximus nu. 9.) Sed tantum operatur, vt coniunx vouens ex virtute religionis obligetur Deo ad non petendum (vt n. 2. explicuimus.) Ergo alter reddere tenetur. Ita docet Palud. 4. d. 32 q. 2. art. 2. concl. 3. num. 20. (sed alij innitiur fundamento quod non approbo, sed disputatione sequenti illud confutabo, num. 17.) Veracr. 1. p. Speculi, art. 15. in fi. & appendice ad eundem art. 15. ad fin. fol. 124. Henriquez libro 11. de matrimon. cap. 15. numero 8. Barthol. a Ledesma dubio 20. de matrimo. conclus. 1. Manuel 1. tomo summæ, 2. edition. c. 243. numero 14. Quod maxime verum est. Nam etiam quando vterque coniunx communi consensu vouit, nõ desunt, qui dicant teneri vtrumque reddere, (vt videbimus disputat. sequenti, num. 9.) Imo credo priori bimestri ante consummatum matrimonium, vel si coniunx vouens dederit iustam diuortio causam, adulterium perpetrans, quo casu non est sub præcepto redditio debiti, sed spontanea, posse alterum vouenti reddere: sicut licere tũc reddere coniugi, qui votum emisit absq; eius dicta licentia, dixi disput. præced. numero 28. Et quando votum emissum est ante matrimonium, dixi disput. 6 nume. 12. vbi id probaui. Addo idem me credere, quamuis licentiam concesserit coniunx, qui non vouit, ad omnimodam castitatẽ vouendam, cedens omni iure iustitiæ, quod ad petendum habebat: adhuc enim tenetur illi petenti contra votum, reddere debitum. Nam alter cum nullum inierit pactum, nec iure iustitiæ ad petendum cesserit, sed tantum se vinculo religionis voti Deo obligarit, si contra votum petat debitum, exigit quod suum est, ac proinde est illi reddendum. Solus enim, qui non vouit, nullo inito pacto ex parte vouentis, ius suum petendi a se abdicauit. Quod si qui vouit, renunciarit ius iustitię, & ab altero renunciatio acceptetur, non poterit illi vouenti reddi debitum, nisi (vt explicui nu. 7. in fine) iterum concedat illi alter coniunx ius ad petendum.

12 Ad argumenta num. 10 proposita respondetur. Ad primum dic. D. August. expresse loqui, quando vterque coniunx communi placito vouit. Ad secundum negatur eam esse rationem. Sed quia petit sibi lege iustitiæ debitũ. Ad confirm. dic illum non adiuuare, quo votum infringatur, nec id intendere: sed reddere debitum iustitiæ. Sicut reddens nummos proprios, volenti eis meretricem conducere ad fornicandum, non cooperatur fornicationi. Ad tertium negatur antecedens: quia nõ adest pactum aliquod, sicut dum vterque pari consensu vouet. Ad quartum, dic vouentem nullũ ius renunciare, nisi in ordine ad Deum, cui soli per votum obligatur. Quod si ius iustitiæ in alterum renunciaret, ab ipsoque acceptaretur, iam dixi num. præcedenti, in fine, non esse reddendum.

DISPVTATIO XXXVII.

Vtrum vota per coniuges, siue mutuo consensu, siue seorsum emissa, castitatis, religionis, non ineundi matrimonium, vel per virum, ordinis sacri suscipiendi, vel religionis, per vxorem autem castitatis, aut per alterum castitatis, per alterum vero religionis, licita sint, ac impediant debiti petitionem, & redditionem?

SVMMARIVM.

Ad quid obligent hæc vota seorsum ab vtroque coniuge facta, num. 1.

An si vterque matrimonio inito vouit seorsum castitatem, possit reddere priori bimestri ante consummationem, vel altero adulterante, num 2.

An censeatur votum mutuo consensu factum si vterque seorsum, & independenter ab altero, habita tamen eius licentia voueat, num. 3.

An dum sit independenter, at cum licentia alterius vouit vterque castitatem, possit, & petere, & reddere etiã priori bimestri ante matrimonij consummationem, vel si alter sit adulter, num 4.

Quid si sit votum religionis communi placito emissum, an peccent ambo petendo, & reddendo, etiam tempore nonstatus, num 5.

Quid,

Quid, si votum sit non ineundi matrimonij, communi assensu factum, num 6.

Quid si communi placito vir voueat ordines suscipiendos, & vxor castitatem, nu. 7.

Quid, vbi communi assensu, alter religionem, & alter castitatem promisit num. 8.

Quid si vterque communi placito voueat continentiam? Refertur opinio, num 9.

Neuter potest tunc petere, aut reddere, num. 10.

Quid si alter tunc fornicetur, num. 11.

An altero aut vtroq; fornicāte possit Ecclesia eos ad cohabitandū cogere? Et enodatur c. tua, el secundo, de iure, nu. 12.

An coniuges post id mutuū simplex communi placito votum castitatis emissum, aut si iam alter rite ad ordines promotus sit, aut alter seu vterque professus, rem habentes, peccent perinde, ac si coniuges non essent, vel teneantur aperire se coniugatos esse, num. 13.

An absoluātur a mutua cohabitatione & ab alijs obsequijs voto castitatis communi placito emisso, ita vt liceat alteri ad religionem transire, nu. 14.

An si hoc voto emisso tradant iterum sibi coniuges mutuam corporum potestatem, peccent, ac possint petere & reddere, nu 15. & ibi remissiue, an fas sit coniugibus id votum postea irritare.

An liceat alteri coniugi de licentia alterius, vel vtrique cōmuni consensu, id castitatis votum in saeculo emittere? Refertur opinio, nu. 16.

Proponitur sententia Authoris. Et enodantur, c. tua, el secundo, de iureiuran. & c. si vir, & vxor, 27. q. 2. & c. veniens, de reg. num. 17.

An pactum mutuum absque voto, nec petendi, nec reddendi, validum sit? Proponitur quaedam opinio, num 18.

Validum est, & possunt ambo remittere, & petere, & reddere, num. 19.

Quid, si iuramento firmatur? Et quando iuramentum quod pietatem concernit, alteri praestitum, possit ab ipso remitti, nu 20. & quid, si alter, aut vterque seorsum vouerat castitatem eodem, num. 20.

Non tenetur alter reddere num. 21.

Tenebitur si videat alterū periculo incontinentiȩ expositum, nu 22 & ibi, an semel, vel iterum concumbentes ij coniuges censeantur pactum remittere.

Potest vterque petere per modum amicitiae, non tamen exigere, num 23 & ibi, quid si alteri immineat incontinentiae periculum, an possit cogere.

Soluuntur argumenta, nu. 24. & ibi, an sit remissio, & concessio iterum iuris, dum coniuges post mutuum castitatis votum petunt debitum.

1 ET quidem quando non mutuo consensu, sed seorsum haec vota emissa sunt, absq; alterius coniugis licentia, idem prorsus dicendum est, ac si alter coniunx vouisset post matrimonium absque alterius licentia: Ad id enim, ad quod tenebitur altero coniuge non vouente (de qua obligatione egi tota disputat. 35) tenebitur vterque: quia vterque vouit independenter, & absque alterius licētia, ac proinde vtrumque votum suum ligabit authorem. Atque ideo sicut votum castitatis ab vtroque coniuge ante matrimonium emissum, vtrumque astringit ad non petendum debitum, & ad reddendum tenentur ambo, (vt dixi disput. 33. numero 8.) Ita post matrimonium emissum absque licentia, eundem effectum, & obligationem parit. Vt bene docent Angelus matrimonium 3. impedimento 5. num. 5. Ludouicus Lopez, 1. par. instruct. ca. 26 §. verum quando. Quamuis Rosella, verb. impedimentum, impedimento 4. numero 6. Syluest. matrimon. 7 quaest. §. dicto 6. Guillelmus Rub. 4 d. 38. quaest. 1. art. 1. conclus. 3. asserant neutrum coniugem eo voto ligatum, siue ante matrimonium, siue post, posse debitum reddere. Quos reprobaui supra, disput. 33. num. 8.

2 Imo licet quando ante matrimonium vterq; coniunx vouit castitatem, neuter possit debitum priori bimestri ante matrimonium consummatū, reddere, nec innocens voto eo astrictus alteri adulteranti, (vt probaui disputat. 6. num. 14.) At in praesenti casu, quando post matrimonium votum factum est ab vtroque, distinguendum est, ac dicendum, sicut distinxi, & dixi disp. 35. nu. 23. & seq. quando alter solus id votum emisit absque alterius licentia.

3 Nec existimo esse mutuum consensum, quando vterq; seorsum vouit de licentia alterius, independenter tamen alter ab altero, & non per modum reciprocae conuentionis. Vt si nunc maritus obtenta vxoris licentia voueat castitatem, & eo voto facto petat similem licentiam vxor à viro, eaque obtenta voueat: ita vt minime fuerit inter eos mutuum pactum initum, voueo vt voueas: quia in priori euentu nullus adest contractus, nullaque conuentio, in posteriori autem est, facio, vt facias. Atq; ita videtur sentire Sotus lib. 7. de iust. q. 3. art. 1. ver. argumentum autem: vbi votum mutuo consensu emissum, ait esse quoddam genus mutui contractus, facio vt facias. Et Ludou. Lopez, nume. praecedenti allegatus, vbi dicit tunc adesse tale votum, quando vterque coniunx vouet cum hac conditione, voueo, vt voueas.

4 Quando autem vterque coniunx vouit castitatem post matrimonium, habita prius licentia, at non mutuo consensu, sed seorsum, & alter independenter ab altero, si licentia fuit absolute ad vouendum, neutri licet debitum petere propter votum castitatis vtriusque: at vtrique petenti est reddendum: quia vterque sacrilege aduersus votum exigens debitum, ius iustitiae, vt sibi reddatur, retinet, (vt dixi disput. praecedenti, num. 5. & 11.) Et de priori bimestri, vel si alter adulteretur, distinguendum est eodem pacto, quo eadem disput. praecedenti, numer. 6. dixi, quando alter solus de licentia alterius vouit: quia (vt ibi numer. 5. probaui) ea licentia est ad solum non petendum, & nullo modo claudit non reddere. Quod si licentia fuerit ad vouendam omnimodam castitatem, adhuc vterque tenebitur alteri reddere, (vt probaui disp. praeced. nu. 11.) At priori bimestri ante consummatum matrimon ū neutri licebit reddere, si tunc fuerit id votum ita factum; quia redditio est spontanea, ac quilibet tenetur voto castitatis perfectae, ac proinde abstinere a redditione, quando matrimonium non constringit reddere. Sicut si ante matrimonium alter vouisset castitatem, teneretur in hoc casu non reddere (vt probaui disput. 6. nu. 14.) Atque similiter altero adulterāte tenebitur innocens, qui sic vouit, et non reddere, (vt dixi eod. num. 14.) At adulter tenebitur reddere innocenti petenti: quia innocens est liber a reddendi obligatione, ac subinde ratione sui voti tenebitur abstinere. Nocens autem minime liber est, quare alteri quamuis sacrilege petenti, negare non poterit debitum. Quod si vterque ius iustitiae omnino abdicarit, ab alteroq; acceptetur, neuter poterit alteri debitum reddere, nisi ambo iterum sibi ius concedant, vt dixi disput. praecedenti, numero vndecimo.

5 Si autem votum sit religionis communi consensu ab vtroque coniuge emissum: si ante matrimonij consummationem contingat: videtur peccari consummando prima vice, sicut si alter solus tunc vouisset religionem, peccaret mortaliter consummans, siue petendo, siue reddendo, (vt probaui disput. 33. numero 14) Non enim votum alterius coniugis, alterū ab onere proprij voti adimplendi releuat, imo confert, vt magis ligetur. Cum vtroque communi placito vouenti, cesset prorsus iniuria matrimonij prius initi, quae obligationi voti perfecta obstare posset. At dicendum est minime eos coniuges peccare, siue petendo, siue reddendo. Et ratio disparitatis est: quia quando alter solus vouit religionem, seu vterque etiam de licentia alterius, non tamen communi consensu, & per modum pacti, tenetur vterque independenter ab altero religionem ingredi, quod praestare non potest semel consummans, ac proinde lethaliter delinquit, quasi se impotentem reddens, quo votum expleat. Aliquando vterque communi consensu vouit, potest vterque aeque implere votum, si matrim. consummet, ac antea, & licet antea posset alter ingredi altero nolente, secus autē post, atque ita impotentior videatur effectus ad votum explendū, at minime tenetur ingredi, altero ingredi nolente. Cū per modum pacti se obligarit vterq; ac subinde altero implere nolenti, alter liber est. Quod si vterque velit ingredi, potest aeque consūmato matr. ac ante consummationē. Nec votum illud relig. impedit debiti petitionē, aut redditionem, quando haec non impediunt facultatē ingrediendi. Cum non sit votum castitatis. Sicut nec tunc fornicando, sacrilegi essent illi contra votum. Nec potest dici statim eo voto emisso, cum statum velint mutare, abdicasse

rasse a se eos dominium, ac ius corporum. Quia simplex promissio religionis non est abdicatio vsus coniugalis, vtpote, qui voto minimè aduersetur, sed est promissio assumendi statum, in quo ei vsui voto solemni renunciabitur. Credo tamen neutrum coniugem teneri ad reddendum alteri, ante matrimonij consummationem. Non quidem priori bimestri: quia nec secluso voto ad id tenetur. Nec eo transacto. Quia potest cogere alterum, vt fidem pacti seruet, & religionem ingrediatur, quod si nolit, potest se illæsum conseruare, vt altero inuito possit ingredi. Quod efficere non posset transacto eo bimestri, eo voto absque communi consensu emisso, nisi statim ingrederetur religionem, propter iniuriam matrimonij. Quod si votum religionis communi placito ab vtroque coniuge emissum sit post matrimonium consummatum: a fortiori neuter peccabit exigendo, vel reddendo: imò nec anno nouitiatus. Quia ante professionem neuter tenetur ad castitatem. Peccabit tamen lethaliter ille, qui est in mora implendi voti. Alter autem paratus implere, vacat culpa. Quia nec tenetur, nec potest ingredi altero non ingrediente. Existimo autem neutrum in eo euentu teneri reddere. Quia promittendo religionis ingressum, renunciarunt iuri exigendi, seque videntur mutuo ab hac obligatione absoluisse. Cum ad hoc statum mutandi facultatum sibi ipsis concesserint coniuges, vt perpetuo abstineant: vt bene docet Cardinalis Hugo explicans illud 1. ad Corinth. 7. *Nisi ex consensu ad tempus*: in expositione morali. Itaque habent adhuc, mutuum ius, & dominium, vt licitè, & amicabiliter debitum petant, non tamen, vt exigant, seu cogant ad reddendum. Quoniam hæc duo iura separari possunt mutuo pacto: sicut priori bimestri, vel quando adulter est, separantur. Potest enim illo bimestri vterque amicabiliter petere, vel adulter ab innocente, non tamen exigere.

6 Si voto sit solum abstinendi ab alio matrimonio ineundo, nil confert licentia, nec si emittatur ante, vel post matrimonium consummatum. Cum enim nihil officiat præsente matrimonio, quo ad petitionem, vel redditionem debiti, sed eo soluto implendum sit, nil præstabit ea licentia.

7 Si autem communi consensu vir voueat promotionem ad ordinem sacrum, eumque statim suscipiendum constante matrimonio, vxor vero continentiam, si vxor non sit sexagenaria, aut si eius ætatis sit, suspecta sit de incontinentia, neutrum votum obligabit, siue factum sit ante matrimonium consummatum, siue post. Ratio est: quia ad ordines nequit vir promoueri ex sola vxoris licentia manentis in sæculo cum voto continentiæ, nisi vxor sexagenaria sit, ac de incontinentia non suspecta. (vt diximus, libro septimo, vbi de ordinis impedimento.) Atque proinde votum illud ac de re sibi illicita, & impossibili, fuit inualidum. Et consequenter tale erit vxoris votum continentiæ seruandæ. Cum enim non absolute vouerit, sed per modum contractus, facio vt facias, eo ipso quod votum alterius fuit irritum, hoc minimè obligabit. Si autem vxor sit sexagenaria, & minimè suspecta de incontinentia, valebit vtrumque votum, id enim sufficit, vt vir ad ordines promoueri valeat. Credo autem ante promotionem viri ad ordinem sacrum, fas esse vtrique petere, & reddere. Quoniam votum ordinis sacri non impedit vsum coniugalem, nondum ordine suscepto. Votum autem continentiæ vxoris, quod saltem petitioni in ipsa obstare videtur, non obligat, donec vir suum votum expleat, suscipiens ordinem sacrum. Est enim non absolutum continentiæ votum, sed pendens ab ea conditione, facio vt facias. At neuter reddere tenebitur, vt in simili dixi, numero quinto in fine. Quod si obijcias, votum mutuo consensu continentiæ ab vtroque coniuge emissum, obligare altero non implente votum, sed fornicante, (vt numero vndecimo, dicemus) dic non esse simile: nam cum vbi votum est mutuum continentiæ, vouens maneat efficaciter obligatus ad continentiam, quam vouit, nec huic obligationi obstet fornicatio subsequens, manebit subinde alter coniux, qui pactum inijt, obligatus. At cum alter coniux vouit se ad ordines sacros promouendum, minimè pactum implet efficaciter, donec promoueatur, ac subinde alter coniux non tenebitur interim stare pacto, nisi expressè intenderit ex tunc se omnino, & independenter ab alterius obligatione astringere, quod in pacto non præsumitur.

8 Quod si communi placito, alter coniux castitatis, alter vero religionis voto astringatur; & qui castitatem vouit, habeat conditiones requisitas, ut cum solo uoto castitatis ipsius possit alter religionem ingredi, ut quia est sexagenarius, nec de incontinentia suspectus, tunc siue ante matrimonium ratum, siue post, fiat votum neuter peccabit petendo, nec reddendo: licet uterque suum votum tanquam licitum, & possibile implere teneatur. Probatur: quia non peccabit qui uouit castitatem, eo quod non tenetur ad uotum, donec alter impleat (ut numero præcedenti dixi.) Nec qui religionem. Quoniam non tenetur ad castitatem ex ui talis uoti, donec in religione profiteatur. Nec consummans matrimonium, redditur impotentior: cum possit in eo euentu etiam consummato matrimonio, altero inuito religionem ingredi. Et intellige, qui uouit castitatem, non peccare tunc petendo: nisi expressè (ut eodem numero præcedenti, in fin. dixi) intenderit ex tunc se obligare independenter ab altero. Si uero alter coniux duplicem illam conditionem requisitam non habeat, ut cum solo uoto continentiæ ipsius in sæculo manentis, possit alter ad religionem transire: & matrimonium nondum consummatum sit, delinquit lethaliter, qui uotum religionis emisit prima uice consummando, siue petat, siue reddat. Quia se impotentem efficit ad implendum uotum. Eum uero, qui uotum castitatis emisit, peccare, suaderi uidetur, quia, siue petat, siue reddat, cum utrumque tunc sit uoluntarium, cooperatur peccato illius, qui religionem uouit: ac se impotentem reddidit quo uotum possit constante matrimonio seruare. Nam eo semel consummato, saltem deinceps tenebitur reddere. At sic dicendum est. Cum id, continentiæ uotum obliget dependenter ab impletione uoti ingressus religionis alterius: nec sit expectandum toto uitæ curriculo, ut alter impleat, sed tempus moderandum prudentis arbitrio attentis circumstantijs occurrentibus, dum uouens non est in mora adimplendi religionis uoti, peccabit alter coniux, qui uouit castitatem, siue petat, siue reddat. Quod aperte probat ratio allata. At si elapso eo tempore, quo arbitrio prudentis tenetur implere, admonitus nolit religionem ingredi: tunc coniux, qui continentiam uouit, non tenetur reddere. Quia potest uelle, ut stetur contractui inito, & seruare suum uotum. Potest tamen deinceps petere, & reddere. Quoniam eximitur a proprij uoti obligatione, altero nolenti suum uotum exequi, eo quod dependenter, & per modum contractus uouerit. Sicut quando duo contraxere sponsalia, & alter iniuste resilit, uel est in mora, & requisitus non celebrat matrimonium stans fidei præstitæ innocens est a sua promissione liber: potestque si uelit, cogere alterum, ut fidem seruet. Semel autem iam consummato matrimonio, cum uotum religionis impleri nequeat, qui id emisit, potest petere, & tenetur reddere. Quia id uotum minime impedit usum coniugij semel iam consummati. At tenebitur ad religionem, quoties ratione diuortij, aut dissolutionis matrimonij, sibi ingredi licuerit. Quia uotum illud non est extinctum, sed suspensum. Nam fuit in culpa consummando, cum semper antea teneretur ad religionem. Is uero coniux, qui solam castitatem uouit, etsi culpabiliter consummauit, poterit deinceps petere, & reddere, donec accidat casus in quo alter possit, & uelit religionis uotum exequi. Cum eo non implente, nec ipse teneatur. Et soluto matrimonio morte illius, qui religionem uouerat, nec uotum executioni mandauit, non tenebitur continere: ob eandem rationem. Accidente autem casu, in quo fas est alteri religionem ingredi: cum tunc possit uterque uotum implere, ad id tenebitur: nec poterit, qui uotum castitatis emiserat, tunc reddere. Ne iterum in adimplendi mutui uoti impotentiam incidant ambo. Quod si tunc nolit, qui uouit religionem, implere, sed sit in mora: reputabitur, ut ante consummatum matrimonium dixi. Quoniam iam non est in culpa, & alter non implet. Quare iam deinceps non tenetur suo uoto. Si tamen absque culpa sua consummauit matrimonium,

nium, qui castitatem vouerat: quia alter fuit in mora, & noluit implere: manet omnino liber a voto castitatis. Quamuis alter non maneat liber a voto religionis, quo Deo astrictus est: & quamuis dependenter ab obligatione alterius, per alium non stetit, sed sua culpa ipsum exemit: quare manet obligatio in ordine ad Deum. Et vtroque participe culpæ manet (vt dixi) similiter ligatus voto religionis implendo, dum licuerit: quia tunc similiter alter astringitur voto castitatis eodem tempore implendo. Et hæc, quando id votum mutuum emissum est ante matrimonij consummationem. Quando vero matrimonio consummato emissum est: si qui vouit castitatem, habeat conditiones requisitas, vt alter possit ingredi religionem, iam hoc eodem num. in princip. dixi, quid sentiendum sit. Si autem eæ conditiones in ipso desiderētur, & votum sit factum, vt constante matrimonio impleretur, neutrum votum obligat: quia votum illud religionis est rei prohibitæ, & quæ impleri nequit, & proinde nec ipsum obligabit, nec alterum castitatis, quod ab ipso dependet.

9 Potissima autem difficultas hic disputanda est, quando vterque coniux communi voluntate castitatem vouit. Quidam aiunt neutrum posse petere, at vtrunque teneri reddere. Primo: quia cum matrimonium duret, non est amissum dominium corporis, nec coniuges liberi manent a seruitute reddendi, nec iuri iustitiæ plenè renunciatum erit. Et confirmatur: quia tunc coniux petens, solius religionis voti reus est, cum tanquam verus coniux ius retineat iustitiæ: quando autem coniux solum in religionem delinquit petendo, tenetur alter reddere. Vt cum coniux voto castitatis ligatus petit ab eo, qui votum non fecit, tenetur hic reddere. Secundo: quia videtur nil interesse, si matrimonium maneat integrum, cum neutri coniugi exigere, aut reddere permittatur. Tertio: quia si alter solus voueat de licentia alterius, non censetur vouens, nec dans licentiam, renunciare iuri suo, (vt diximus disputat. præced. num. 5. & 11.) ergo nec quando vterque mutuo consensu vouet: votum enim alterius superadditum, non variat naturam prioris voti. Quarto, quia coniuges, sic vouentes, valide remittere possunt sibi hanc renunciationem iuris, & non peccabit tunc reddens (vt dicemus numero 15.) At eo ipso quod a se petunt debitum, voluntque ambo copulari, cēsentur sibiipsis pactum remittere, sicut disput. præcedenti, numer. 7. dixi, quando alter coniux dedit alteri licentiam vouendi omnimodam castitatem, esse tacitam irritationem, si mox voti conscius petat debitum, saltem quo ad illum actum, ac proinde alterum non peccare tunc reddendo. Quinto quia saltem vbi coniuges non habent conditiones, vt liceat alterutri religionem ingredi, altero vouente continentiam in sæculo, nempe, vt manens in sæculo sit sexagenarius, ac non suspectus de incontinentia, videtur id mutuum votum esse illicitum, posseque ab altero reuocari, ac subinde teneri alterum reddere: quia id statutum est in voto solemni propter incontinentiæ periculum in altero coniuge, c. cum sis, de conuers. coniug. quod maius est dum vterque votum simplex castitatis emittit in sæculo. Cum cohabitare teneantur (vt dicemus nu. 14.) Atque ideo hanc sententiam tuentur Veracruz 1. p. Speculi art. 15. in fine, & in appendice ad eum art. sub finem, fol. 124. Idem tenent alij viri docti, vt referunt dicentes non esse improbabile Emmanuel Sa, & Petrus de Ledesma, num. sequenti allegandi. Et Palu. 4. d. 32. q. 2. art. 2. nu. 20. censet altero reuocante teneri alterum reddere, nisi vterque dum vouit, esset senex, ac non suspectus de incontinentia. Duciturque argu-to, 5. proposito, Imo Palac. 4. d. 32. disp. 2. fol. 717. vers. hæc commemorasse, ait generaliter alterum coniugem non teneri reddere, quamdiu alter non reuocat, secus altero reuocante.

10 Sed dicendum est, neutrum sub culpa mortali posse petere, aut reddere. Primo: quia tunc vterque cedit iuri suo, & liberat alterum a seruitute, ac proinde neuter ratione matrimonij tenetur reddere: & rursus voto castitatis obligatur continere, quandocunque sibi per matrimonium licuerit. Secundo, probatur ex D. Augustino Epistola 199. ad Ecditiam, & refertur cap. quod Deo, 33. q. 5. ibi: *Quod Deo pari consensu voueratis, perseueranter vsque in finem reddere debuistis, a quo proposito si ille lapsus est, tu saltem instantissime perseuera.* Atque ita sustinent ex iurisperitis, Innoc. c. 1. in fin. & cap. dudum, num. 4. de conu. coniug. Ioan. Andr. eo. cap. 1. num. 2. vbi Cardin. quæst. 3. Anton. eod cap. dudum, num. 18. Abbas, d. c. 1. numer. 6. & cap. charissimus, eodem tit. num. 6. Anchar. d. cap. dudum, num. 12. & cap. vnico, num. 3. de voto in 7. Henricus cap. tua nos, num. 4. de Iureiur. Ioannes de Friburgo sum. confessorum, lib. 1. tit. 8. q. 46 Turrecr. d. cap. quod Deo, num. 2. Sylu. votum 5. q. 2. in fin. Tabiena matrimonium 1. qu. 3. §. 4. Nauar. summa, c. 12. num 59. & cap. 16. Latine, nu. 31. Hispane, nu. 32. Brunellus de sponsalibus, concl. 30. nu. 14. Vgolinus de matrim. cap. 10. num. 2. in fi. Stunica, de voto q. 3. nu. 64. Antonius Gomez super Bullam Cruciatę, clausula 10. n. 66. Et ex Theologis, Albert. Magnus, 4. d. 32. art. 7. Abulensis ca. 30. Num. q. 86. in fin. Ioannes de Neapoli, quodlib. 8. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 22. §. 4. Supplementum Gabrielis 4. d. 32. q. vnica, art. 2. concl. 7. vers. quid si vterque, Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 1. vers. id autem. Ledesma 2. p. 4. q. 55. art. 1. in fi. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 15. numero 8. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 8. dubio vlti. Philiarchus de officio Sacerdotis, to. 1. p. 2. libro 3. c. 4. §. excipitur in concl. Emmanuel Sa, summa, verbo debitum coniugale, §. potest qui non vouit. Ludouicus Lopez 1. d. instruct. cap. 46. §. vtrum quando, & ca. 83. in initio. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 243. num. 14. & tomo 2. cap. 90 num. 6. Petrus de Ledesma de matrim quæst. 53. art. 1. dubio. 2. quod mouet post 2. dubium principale. Vega 2. tomo summæ, c. 119 casu 68. Azor libro 11. Institutionum moralium, cap. 21. quæst. 5.

11 Quamuis autem alter ex his coniugibus post mutuum illud castitatis uotum fornicetur, minime eximitur alter à uoti proprij obligatione. Quia obligatio unius ab alterius obligatione pendet, non autem ab obseruantia uoti alterius (ut declarauimus simul respondentes obiectioni aduersus hoc, nu. 7. in fi.) Sic Abbas, ca. charissimus, nu. 7. de conuers. coniug. D. Anton. Syluest. Brunellus, Henriquez numero præcedenti allegati. Nauar. summa, cap. 12. num. 59.

12 Difficultas tamen est, an esto altero fornicante, non eximatur alter a uoto, nec fas sit petere coniugis restitutionem, possit iudex Ecclesiasticus ex officio compellere eos ad cohabitandum, quo incontinentiæ consulat? In uarias quidem sententias Doctores diuisi sunt. Quidam enim affirmant ex iudicis officio compellendos esse: per cap. ex literis, de diuortijs. Sic Glossa c. nosse, in fi. 30. q. 1. & c. quod Deo verb. perseuera 33. q. 5. Hostiensis cap. tuæ el 2. num. 2. super uerb. commorari, de iure iur. vbi Ioan. Andr. in fin. Anchar. num. 4. Bellam. num. 4. Sed hanc sententiam merito reprobat Abbas cap. charissimus, num. 7. de conuers. coniug. & Alexan. de Neuo, d. c. ex literis, numero 3. & ibi Præpos. num. 5. Gregor. Lopez l. 8. ad finem, tit. 2. p. 4. quia ca. ex literis, loquitur ubi absque uoto matrimonium ob alterius adulterium separatum fuit, tunc etiam si innocens in adulterium labatur, compensatione hinc inde facta, ad pristinum statum matrimonium restituitur. Secus ubi obligatio est Deo per uotum acquisita. Et disparitatis ratio est: quia in priori casu separatio fuit in fauorem innocentis, quo nocente effecto cessat fauor, atq. delicta compensantur. In posteriori autem, fuit in cultum Dei, cui castitas dicata est, ac proinde nulla est compensatio. Alij uero dicunt vtroque fornicante compulsionem ad cohabitandum faciendam a iudice esse. Quod uidetur innuere D. Aug. Epistola 199. ad Ecditiam, & refertur cap. quo Deo, 33. q. 5. ibi. *A quo proposito si ille lapsus est, tu saltem instantissime perseuera.* Ergo, secus uidetur dicendum utroque lapso. Et clarius id probari uidetur ex cap. tua, el 2. de iu[...]ur. in fine, ibi. *& adulterium vtrumque sit commissum.* Sic Imola ibi, numero 2. uersic. in glossa secunda. Sed nec hoc placet: quia capit. quod Deo solum narratur factum lapsus alterius, nec uis efficitur in lapsu solo alterius: sed quia lapsus minime liberat a uoti obligatione. Et d. cap. tua, ponderatur utrinque adulterium admissum esse, ne coniuges sibi adulterium obijcere possint, sed mutuo compensetur. Vt bene aduertit ibi Innocen. numero unic. Compelluntur autem illi coniuges cohabitare: quia non amore continentiæ, sed temerarie iurarunt separationem. (ut numero 17. ostendemus.) Ideo alij sentiunt cogendos esse ad cohabitan-

bitandum, siue vterque, siue alter lapsus sit, quando est suspicio perseuerantiæ in peccato: secus eo periculo, & suspicione cessante. Sic Abbas d.c. tua. nu.6. Sed melius Alexan.de Neuo, eod.cap.tua, num.9. & 10. ab his omnibus recedens, sentit minimè posse hos cogi ad cohabitandum, sed alijs medijs, aut procurata voti dispensatione, illi incontinentiæ periculo subueniendum esse. Quoniam dictu absurdum est, peccatũ a voti obligatione eximere.

13 Dubitabis autem, num grauius delictum sit, post illud mutuum castitatis votum, coniuges copulari, quam si alter ad solutam feminam, solutumve virum accedat? Id enim affirmant Glossa capitulo ministri, verb. propriæ, 81. d. & ibi Hugo, & Laurentius. Archid. capitulo 2. numero 1. versiculo quem patitur, de filijs presb. in 6. Ioan. Andr. capitulo literas, numero 9. & ibi Henricus in fine, de filijs presb. quia accedendo tunc ad proprium coniugem, est sacrilegium duplici ex parte, ob mutuũ votum. At card. eo. c. literas. nu. 1. oppositione 1. maius peccatum agnoscit in accessu ad solutam, solutumve. Sed dicendum est, prius delictum esse quodãmodo grauius: quia vtrinque est sacrilegium, quodãmodo etiam leuius: licet vterque coniũx professus sit: quia est accessus inter veros coniuges, & ita non afficitur fornicationis labe, nec adulterij, sed solius sacrilegij. At simpliciter hoc delictum esse leuius: quia ex parte coniugis peccãtis, iam est sacrilegium, accessus ad solutam, solutumve, & insuper est adulteriũ, quod præponderat sacrilegio, quod in priori delicto reperitur ex parte alterius coniugis. Atque ideo existimo in confessione detegendum esse, fuisse accessum ad proprium coniugem, cõtra mutuum votum, mutuamve professionem. Quo exprimatur circumstantia aggrauans sacrilegij duplici ex parte admissi, & minuens, excusans a fornicatione, & adulterio.

14 Quamuis autem tali voto castitatis, mutuo consensu emisso, absoluantur coniuges a debiti coniugalis vsu, minime tamen a mutua habitatione, alijsve obsequijs absoluuntur: quia illa non pendent a debiti obligatione. Sic Anton. & Cardin. quos statim referam. Turrecr. c. quod Deo. 33. q. 5. nu. 2. quod etiam aduertimus hoc 9. lib. disp. 5. in fi. At existimo non teneri in eodem lecto accubare. Tum, propter magnum incontinentiæ periculum. Tum etiam, quia ea cohabitatio ad solum debitum coniugale persoluẽdum desideratur. Quæ obligatio hic cessat. Imò & lectum separare tenentur, vbi probabile esset incontinentiæ periculum. Ex his deducitur neutri coniugi licere in eo euentu ad religionem transire, altero inuito, licet manens in sæculo esset sexagenarius, ac non suspectus de incontinentia: quia iura toto tit. de conuers. coniug. vltra hoc, coniugis licentiam postulant & ne debitis alijs obsequijs se coniuges defraudent. Sic Innoc. cap. dudum, numero quarto, de conu. coniug. vbi Ioan. And. nu. 7. in fin. & c. 1. nu. 2. eo. tit. vbi Ant. nu. 6. & d. c. dudum. nu. 18. Card. d. c. 1. q. 3. & d. c. dudum. q. 1. in fi. & ibi Anch. nu. 12. & c. vnico, n. 3. de voto, in 6. Astensis sum. 2. p. li. 8. tit. 10. art. 2. q. 8. Ioan. de Friburgo, sum. conf. lib. 1. titul. 8. q. 46. in fin. Sotus, 4. d. 27. quæst. 1. art. 4. ad fin. versi. quod si contra arguas.

15 Quòd si post mutuum illud castitatis simplex votum, remittant sibi coniuges renunciationem illam iuris petendi, ac reddendi, quam vouendo fecerant, iterum sibi conferentes exigendi potestatem, sacrilegi effractores voti erunt: at tenebit remissio, & iam deinceps vterque tenebitur alteri reddere, tanquam ad pristinam seruitutem redactus: petere tamen non poterit, obstante voto. Ratio est: quia votum simplex castitatis non aufert corporis dominium, nec impedit valorem translationis in aliũ, vt constat, cum validè aduersus tale votũ, matrimonium ineatur, quòd si opponas, hoc videri irritationem, & neuter potest irritare id votum. Dic nõ esse propriè irritationem, & per se, sed quasi per accidens, & indirectam; quia non obstante voto, habet vterque proprij corporis dominium, ad illud quamuis sacrilegè transferendum. Vtrum autem possint id votum irritare, vbi semel sibi renunciatione remiserunt, atque irritatione facta possint petere, & reddere, dicam disp. 40. numero 22. Qualiter autem non sit renunciationis remissio, vbi coniuges illi petunt a se debitum, voluntq; copulari, explicabo nu. 24. in solutione ad 4.

16 Sed vtrum licitum sit tale votum simplex castitatis mutuo consensu emissum? Quidam negant. Ducuntur argumento 5. quod nume. 9. proposui. Sic Palud. 4. d. 32. q. 2. art. 2. nu. 20. limitans, nisi vterque coniunx sexagenarius sit, ac de incontinentia minimè suspectus. Supplementum Gabrielis, ibi. q. vnica, art. 2. ver. quid si vterque post 7. cõclusionem. Et quidem antiquiores, teste Glossa, cap. tua, el 3. verb. commorari, de iureiur. Potestque probari ex capite si vir, & vxor, 27. q. 2. quod est Eugenij II. in Synodo Romana c. 36. ibi: *Si vir, & vxor diuertere pro sola religiosa inter se consenserit vita, nullatenus sine episcopi conscientiâ fiat.* Et ex c. tua, el 2. de iureiu. & c. veniens, de regular. vbi iuramẽtum mutuum separandi matrimonium, factum a coniugibus, appellatur temerarium, & minimè seruandum.

17 Verum id votum esse licitum, apertè testatur D. Augustin. epistola 199. ad Bediciam, & refertur cap. quod Deo. 33. q. 5. ibi: *Tanto sanctius inter vos coniuges manebatis, quanto sanctiora, ac concorditer placita seruabatis.* Idem D. Gregor. libro 9. epistola 39 ad Theotistam, & habetur capitulo sunt qui dicant, 27. q. 2. ibi. *Si vero vtriusque conueniat continentẽ vitam ducere, hoc quis audeat accusare?* Et ratio est aperta. Nam nulli eo voto irrogatur iniuria: coniuges enim cedunt iure suo. Et quamuis iure canonico non sufficiat hoc, vt alter possit ad ordines sacros transire, ad religionemve, vbi minus est mutuæ copulæ periculum. At sufficit ad mutuum simplex castitatis votum. Disparitatis autem rationem assignant Hostiens. Anton. & Imola, quos numero 12. retuli: quia si alter, vel vterque fornicetur, nullum superest remedium, vbi alterius, vel vtriusque coniugis votum est solemne. At vbi est simplex consulet illi periculo Ecclesia, cogens eos ad cohabitandum. Sed hoc reprobaui eodem numero 12. Ideo melius dic cum Soto 4. d. 27. quæstio. 1. ariculo 4. ad finem, versiculo quod si contra arguas, rationem disparitatis esse. quia vbi votum est simplex, periclitante continentia potest facilè remedium adhiberi, obtinẽdo dispensationem. Secus vbi votum est solemne. Et ex hoc soluitur 5. illud argumentum propositum, nume 9. Nec obstant, capit. si vir, & vxor, nec cap. veniens, & cap. tua, quæ pro contraria sententia retuli, num præcedenti: quia ad capit. si vir, respondet ibi Glossa verb. conscientia, illam licentiam esse de consilio: vel textum loqui, ubi coniuges monasterium constituere uolunt, ad quod transeant. Ad cap. autem, tua, respondent ibi, Innocen. numero unico, Ioannes Andr. nu. 2. Anton. num. 2. Abbas, numer. 3. Alexander de Neuo, nume. 2. Imola in initio, Bellamera in initio, eos coniuges non amore continentiæ seruandæ id iurasse, sed ex causa iniusta, & passione. Atque eodem modo respondet Gl. ad d. cap. ueniens, uerb. illicitum, & dicit eodem pacto intelligi, d. capit. tua. Et ideo huius sententiæ sunt Glo. eo. cap. ueniens, uerb. illicitum, & eo. c. tua, uerb. commorari: ubi Innoc. num. unico. Hostien. nu. 2. super verb. commorari. Anton. num. 9. Baldus, num. 3. Abbas, num 4. Alexander de Neuo, num 8. Imola, nume. 1. vers. in glos. 2. Henricus, numero 4. Astensis summa 2. p. lib. 8. tit. 10. artic. 2. q. 8. Maioris 4. d. 32. q. 2. ad finem. Victoria summa, de matrimonio, nu. 280. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. uers. at uero citra mortem. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 64 art. 4. dubio 1. conclusio. 5. explicans siue uterque coniunx uoluntate communi; siue alter de licentia alterius id uotum faciat. Et ita dicendum est id uotum esse licitum de se: posse tamen interuenire culpam uenialem imprudenter uouendi, ratione periculi incontinentiæ, cui uouentes suberant. Quare cautè Sotus proximè citatus dixit, ubi ambo incontinentiam non timent, posse eos id uotum emittere.

18 Hactenus de mutui uoti obligatione dissertum est. Iam de obligatione mutui pacti absque uoto, disputandum occurrit. Dubitatur ergo, an mutuum pactum abstinendi omninò ab actu coniugali, obliget? Hugo Cardinalis 1. ad Cor. 7. in expositione morali, explicans illud: *Nisi forte de consensu ad tempus,* ait, pactum non petendi ualidum esse. secus de pacto non reddendi, tale enim pactum culpa non caret, nec seruandum est.

19 Sed dicendum est, pactum non petendi, nec reddendi, mutuo coniugum assensu initum, ualidum esse, posse tamen utrumque coniugem licitè id pactum remittere, &

ita

ita petere, & reddere: quare non peccabunt dum voluntate mutua coniunguntur. Probatur id pactum valere: quia nulli irrogatur iniuria, & sicut possunt coniuges se mutuo voto ad id ligare, cur non poterunt mutuo pacto? Probatur mutuo assensu posse ab eo pacto recedêtes, iterum commisceri: quia omnis res per quascunq; causas nascitur, per easdem dissoluitur, cap. 1. de regul. iuris. Cum ergo mutuo consensu id conuentum sit, nec Deo sit obligata ea continentia (vt in voto contingit:) poterit mutua voluntate id pactum dissolui. Ita Nauar. summa. capit. 22. nu. 59. in fin. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 15. n. 8. Ludouicus Lopez 1. p. instruct. c. 84. paulo post initium, & c. 46. §. quando vterque. Manuel 1. tomo sum. 2. editione, c. 243. num. 14. & licet Nauar. loquatur, quando pactũ est ad tempus, at bene ait Henriquez, idem esse, vbi pactũ est perpetuum: quia eadem est ratio. Quando vero censeatur pactum remissum, petentibus coniugibus debitum, dicam num. 22.

20 Quid, si iuramento prædictum pactum firmatum sit? Sic distinguendum est. Si iuramentum sit solum factum in vtriusque coniugis fauorem, vt vterque liber maneret ab obligatione debiti coniugalis persoluẽdi, possunt ambo mutuo consensu illud remittere: secus si intuitu pietatis, vt continentiam ad Dei cultum obseruarent. Quoniam in priori casu potest vterque fauori suo renunciare: in posteriori autem, est perinde ac votum communi placito emissum. De cuius obligatione diximus numero 10. & seqq. Vbi autem dubia esset intẽtio, nequirent proprio consensu ab eo pacto recedere. Quia in dubio intentionis, natura materię pietatem cõceruentis, petit vt pręsumatur intuitu pietatis id effectum esse: est enim in possessione. Ita docent in similibus terminis, Sotus libro 8. de iust. q. 1. artic. 9. ad 2. Et Graffius 2 p. decisionum, lib. 2. capit. 10. nume. 25. vbi tradunt, dum rem pertinentem ad pietatem, & religionem, quis alteri iureiurando promittit, videndum esse, num intuitu religionis fecerit, licet altero ad id inducente, & tunc alterum non posse remittere: secus si non intuitu religionis, sed gratia alteri complacendi: & in dubio præsumi priorem intentionem, propter materiæ naturam. Sed instabis, quid, si post prædictum pactum absque iuramento, vel cum illo, non intuitu pietatis facto, sed gratia alteri complacendi, alter, aut vterque coniunx non mutuo consensu iuret, aut voueat Deo castitatem: aut ante prædictum pactum, simili voto, vel iuramento obligatus erat Deo? Dicendum sic existimo. Si post pactum sit votum emissum, non potest licite remittere, quamuis si remittat, tenebit factum. quia, cum iam castitas omnimoda, abstinendo à petitione, & redditione sit licita, votum illud absolutum castitatis, non apposita contraria intentione, intelligitur de plena, ac perfecta: ac proinde non poterit licite coniunx remittere illud pactum, qua remissione facta, cogetur lege matrimonij reddere. Sicut coniunx innocens voto castitatis ante matrimonium ligatus, non potest remittere iniuriam coniugi adultero, ne cogatur contra votum ad debitum reddendum, at si remittat, sacrilegus erit, tenebit tamen factum. (vt probaui disp. 6. nume. 14.) Si autem votum emissum sit ante illud pactum, videndum est non obliget ad non reddendum, quando per matrimonium licuerit. Vt est votum castitatis ante matrimonium emissum: vel post matrimoniũ, factum de licentia alterius coniugis cum plena facultate vouendi totalem continẽtiam. Et tunc idem dicendum est: propter eandem rationem. Si vero votum illud tantum obligabat ad non petendum, quale est post matrimonium factum, illudque consummatum, absque prędicta plena facultate, vel ante consummatum, non tamen animo ingrediendi religionem (vt dixi disputatione præcedenti, numero 6. & disp. 35. numer. 23. & 28.) tunc poterit coniunx remittere illud pactum: quia votum illud non obligat ad non reddendum, etiam quando per matrimonium licuerit: & proinde non obstat, vt pacto non reddendi renuncietur, manente voti prioris obligatione ad non petendum.

21 Si vero alter coniunx nolit remittere pactum, sed illi stare, nõ tenetur reddere debitum, nec aliter potest eum cogere. Quia per pactum ius acquisiuit, vt liber sit ab ea obligatione: & ita videntur significare Doctores, numero 19. citati, dum dicunt posse mutuo consensu vti coniugio. Innituntur enim pacti remissioni. Et tenet expresse Abulensis, c. 29. Genes. quęst. 3. litera C. vbi dicit à principio conuentionis verum esse initum matrimonium inter Iacob, & Rachel, peccaturum tamen mortaliter si ad eam accederet septennio nondum transacto: quia pacto ad id se obligauerat. Nec ipsam ait teneri tunc ad reddendum.

22 Excipiendus est vnicus casus, in quo teneretur reddere: nimirum, si videat alterum pœnitere pacti initi adeoque ad venerem propensum esse, vt negato sibi debito, probabiliter fore existimet, vt in incontinentiam labatur. Sic Nauar. summa, c. 22. numer. 59. & quam dicat tunc debere; quod potest intelligi de debito decentiæ, vel praecepti: at intelligit de pręcepti debito: quia refert pro se Hugonem dicentem teneri. Hæc tamen obligatio non est ex iustitiæ lege, sed ex charitate, ad subueniendum periculo ruinæ coniugis. Nec credo ex eo, quod semel, vel iterum hi coniuges copulentur, censeri eos sibi ipsis pactum absolutè remittere, sed pro illa vice. Secus quando cõtinuo accubarent in eodem lecto se commiscentes, tunc enim apertum esset remissionis signum.

23 Ex dictis deducitur posse vtrumq; coniugẽ petere per modum amicitiæ non tamen exigere. Constat prior pars: quia coniunx à quo debitum petitur, potest pactũ remittere, & reddere, ac subinde potest ab ipso peti per amicitiæ modum, vt id efficiat. Constat etiam posterior: quia alter non tenetur reddere (vt dixi, nu. 21.) ergo non potest ab ipso exigi, quod coactionem importat. Credo tamen in casu exposito nume. præcedenti, posse exigi: quia alter coniunx ad id tunc tenetur.

24 Ad argumenta, num. 9. proposita respondetur. Ad primum dic, simpliciter nullum coniugem liberum à seruitute effici, nec ius renunciari, sed tantum secundum quid, & ita si copulentur, non erit adulterium, nec fornicatio, sed sacrilegium, & si alteri copulentur, erunt adulteri coniuges illi. Ea tamen renunciatio satis est, vt neutri liceat petere, aut reddere. Ad confirmationem dic, si petat per modum amicitiæ, solius sacrilegij reum illum esse, secus si exigat cogens: quia aduersatur pacto à se inito. At nec in priori casu potest alter reddere. Quoniam coniunx petens licet ratione matrimonij retineat ius radicale iustitię, at quoad vsum illi renunciauit per pactum, nec potest alter pactum remittere: quia ratione proprij voti astringitur ad non reddendum, quoties licitè potest, non reddere. Ad secundum dic, multum interesse: quoniam ratione matrimonij perdurantis, non erunt rei fornicationis, si copulentur: & erunt adulteri, si alium concubitum procurent: nec possunt valide aliud inire matrimonium. Ad tertium neganda est consequentia: quia quando vterque coniunx mutuo consensu vouet continentiam, tunc vult vterque, & potest omnino se obligare ad simpliciter continendum, abstinendo à petitione, & redditione: & cum ad hoc desideretur mutua renunciatio, includitur virtute in tali voluntate. At vero quando vnus solus vouet de licentia alterius, tunc qui vouit, non intendit se obligare ad simpliciter continendum: cum nequeat se ad non reddendum astringere: nec qui concessit facultatem, intendit se obligare ad non petendum. Atque ideo in tali actu non includitur virtute renunciatio iuris. Ad quartũ neganda est minor. Quia multo grauius peccatum esset, remittere in posterum illud pactum, quam semel illicite copulari. Sicut grauius scelus est voto castitatis astrictum inire matrimonium, quam semel inito matrimonio petere debitum. Quod si velis esse remissionem pacti pro illa vice: sicut probat simile in argumento adductum, id fateor: verum remittere pactum illa vice, idem peccatum est contra votum, ac petere debitum absque ea remissione. Ad quintum constat ex dictis num. 17. vbi disparitatem posui.

DISPV-

DISPVTATIO XXXVIII.

Vtrum proles habita a coniugatis, qui sacrilegè contra mutuum Castitatis votum, aut mutuam, alteriusve professionem, aut ordinem sacrum alterius, commiscentur, sit leigtima?

SVMMARIVM.

Refertur duplex sententia, nu. 1. & 2.

Proles habita ex coniugibus simplici castitatis voto ligatis mutuo consensu, non est illegitima, nec irregularis, nu. 3.

Quid, de prole habita a coniugibus, quorum alter ante consummationem matrimonij ordines sacros suscepit, aut alter, vel vterque professus fuit, nu. 4

Quid si consummato matrimonio alter ordines suscipiat, altero ignorante, aut sciente, & contradicente, nu. 5. & ibi, quid si profiteatur.

Quid, si altero sciente, & consentiente, aut non contradicente, num 6.

Quid, si consummato matrimonio alter legitimè profiteatur, aut alter ordines sacros suscipiat, num proles postea habita sit illegitima, aut irregularis, & enodatur c. literas, de filijs presbyt. nu 7.

Soluuntur argumenta, nu 8.

1 IN Hac quæstione quidam vniuersaliter tradunt prolem esse illegitimam, quando parentes commiscentur aduersus mutuum castitatis votum. Ducũtur, quia nõ est amplius illud matrimonium, quoad actus coniugalis vsum: ac proinde reputatur idem, ac si a solutis proles concepta esset. Secundo, quia culpa parentum reddit quandoque prolem illegitimam: vt constat ex cap. fi. §. si quis verò, de clandest. despons. vbi proles cõcepta ex parentibus ignorantibus impedimentum, si clam contraxerunt, censetur illegitima, ob parentum culpam clam ineuntium matrimonium, qua culpa seclusa, esset legitima, ratione bonæ fidei. capitulo ex tenore, qui filij sint legitimi. Pro hac sententia refertur. Innoc. cap. dudum, num. 4. de conuers. coniug. Sed Innocentius non est huius sententiæ: quia illud mutuum votum qualitercumque emissum a coniugatis dicit esse solemne, ac dirimens subsequens, matrimonio eo solutò: ac prolem inde habitam esse illegitimam. Atque ideo non loquitur de voto generaliter, sed quando est solemne. Idemque prorsus ait Hostien. eod. cap. dudum, numero 4. & quando votum est solemne, tenet idem Barbosa rubr. ff. solut. matrim. 2. parte, num. 7. Sed pro hac sententia videntur esse, Io. And. eod. cap. dudum, num. 7. & ibi Anton. nu. 20. vbi relata opinione Innocentij dicentis id votum esse solemne, filiosque illegitimos, reprobant priorem partem, de posteriori nil dicentes: atque ita videntur approbare prolem esse legitimam, quamuis votum illud mutuum sit simpex. Citatur etiam pro hac sententia Ludouicus Roma. singulari. 521. at clarè videtur agere de voto solemni. Sed expresse hanc sententiam tenet dicens votum illud esse simplex, ac prolem illegitimam, Anchar. cap. vnico, nu. 3. de voto, in 6. & dict. cap. dudum, numer. 12. Idem. Abbas, capitulo charissimus, numè. 7. de conuers. coniug. & quod sentiat id votum esse simplex, constat: quia addit à fortiori prolem esse illegitimam, si alter coniux sit professus, aut sacris ordinibus initiatus. Idem Aug. matrimonium 3. impedimento 5. numero 5. & expresse credit votum esse simplex, quia addit prolem etiam esse illegitimam: si votum emissum sit à coniugibus ante matrimonium, & commisceantur minimè obtenta voti dispensatione. Et generaliter prolem esse illegitimam, conceptam post tale mutuum votum, docent Supplementum Gabrielis, 4. d. 32. q. vnica, art. 2. post 7. conclusionem, versiculo quid si vterque. Hieronym. de Zenetinis tractat. de foro conscientiæ, & contentioso, numero 141. habetur tomo 3. tractatuum parte 3. Brunellus de sponsal. conclusio. 30. numero 14. Gregor. Lopez dicens fortè hoc esse verum, quando votũ est perpetuum, secus si ad tempus lib. 7. verb *sin voluntad*, titul. 2. par. 4. Quod cum eadem limitatione videtur aperte sequenti Palçotus de nothis, & spurijs c. 10 nam quamuis, nume. 4. dicens prolem esse illegitimam, loquatur de prole genita à viro in Sacris constituto, at numero 6. excipiens quando votum non est perpetuum, clare, significat idem se intelligere, quoties votum mutuum est perpetuum licet simplex: eo vel maximè, quod ratio cui innititur, nempè, illicitum omnino, & in perpetuũ esse matrimonij vsum, æquè procedit in hoc casu. Idem tenent loquentes generaliter de illo voto mutuo, dicentesque prolem esse spuriam. Stunica, de voto quæst. 3. numero 63. Manuel 2. tomo summæ, cap 90. nume. 6. Vega 2. tomo summæ, cap. 129. casu 60. Et hi duo subdunt prolem illam esse spuriam etiam quo ad successionem in parentum hæreditate.

2 Alij autem non ita vniuersaliter loquuntur, sed dicunt prolem esse illegitimam, quando habita est a coniugatis, viro iam ad sacros ordines promoto. Ducuntur, quia Lucius Pontifex capitulo ministri, d. 81. didicit hũc inuadere cubile vxoris: ac proinde videtur esse idem, ac si esset concubitus inter solutos. Secundò, per capitulũ literas de filijs presb. ibi. *Intelleximus quod Henricus in Sacerdotio genitus, de vxore legitima natus, & conceptus, affectauit à pueritia ministrare domino in officio clericali: verum licet à filijs paterna incontinentia modis omnibus propellenda noscatur, si tamen aliter dignus inuentus fuerit, permittimus ipsum ordinari in clericum, & ad Ecclesiasticum beneficium promoueri.* Si ergo absque dispensatione promoueri ad ordines nequit ea proles, illegitima erit. Ideo hanc sententiam sustinent Glossa capit. ministri, 81. d. verbo propriæ, & ibi Hugo, & Laurentius. Archid. ibi, in fine, & capitulo 1. numero 1. versicu. quem patitur, de filijs presbyt. in 6. vbi & Dominicus numero 8. Golfredus summa tit. de filijs presb. nu. 7. Hostiens. summa, eodem titulo, §. qui filij, numero 5. Albericus in suo dictionario, litera I. verbo illegitimè nati, versiculo quid si aliquis clericus. Anchar. capitulo literas, notabili 1. de filijs presbyt. & ibi Henricus, in fine. Alexander de Neuo, c. tua, el 2. numero 9. de iureiur. D. Anton. 3. p. titu. 28. capitu. 4. §. 2. ad finem. Rosella verbo illegitimus, numero 10. vbi Syl. quæst. 4. Armilla in fi. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 20. num. 1. in fi. Et alios numer. præcedenti retuli, quos dixi loqui in hoc casu, & alios idem sentientes quando votũ vtriusque est solenne. Atque cum vterque coniux est iam professus prolem esse spuriam, docent etiam Rebuffus praxi beneficiorum titulo de dispensatione super defectu natalium, nu. 40. Bertachinus in suo repertorio, litera F. verbo filius bastardus ver. filij ex marito. Temperant tamen Archid. d. cap. ministri, in fi. Hostiensis, Albericus, Henricus, D. Ant. Rosella, Sylu. Armilla, Henriquez, quando vir vxore sciente, & consentiente, aut non contradicente, est promotus ad ordines: secus quando vxore ignorante, aut sciente, contradicentque promotus est, tunc enim proles erit legitima.

3 Prima tamen conclusio sit. Proles habita ex parentibus voto simplici castitatis mutuo consensu astrictis, nullo modo est illegitima. Probatur ex l. filium, 6. ff. de ijs qui sunt sui, vel alieni iuris: & l. titul. 15. part. 4. vbi decernitur filios legitimos esse, qui concipiuntur à parentibus vero matrimonio iunctis: at talis est hæc proles. Et confirmatur: quia prolem esse illegitimam est pœnale, & odiosum: atque ita nisi expressum sit in iure, minimè id statuendum est. Eo vel maximè, quod culpa parentum minimè liberis officiat præter casus in iure expressos, ca. ne filius pro patre, per totum. Nec capitulo litera, de filijs presb. id statuit (vt numero 7. declarabimus.) & esto id statuit, loquitur postquam pater est ad sacros ordines promotus, in quo casu longe maius est delictum paternæ incontinentiæ, quod hac pœna plectitur: atque ideo trahi non potest ea decisio adhunc casum. Secundo, quia tanta est vis matrimonij, vt prolem naturalem antea susceptam, efficiat legitimam, capitulo tanta, qui filij sint legitimi, & etiam vtroque parente delinquenti clam contrahendo, si impedimentum dirimens non sit, proles sit legitima, Cum ergo in hoc casu verum subsistat matrimoniũ talis erit soboles. Tertio quia maior defectus est, vbi verũ deficit matrimonium, & adest culpa alterius parentis conscij impedimenti, quam vbi voto subsistente matrimonio delinquitur in vsu. Quoniam duo impedimenta con-

concurrentia in priori euentu, sunt fortiora vno, quod inuenitur in posteriori. Eo vel maximè quòd in priori desideratur verum matrimonium, quod radix, ac fundamentum est legitimationis. Sed in priori euentu filij sunt legitimi, ergo a fortiori in posteriore. Et confirmatur: quia fortior esse debet causa tendens ad fauorē prolis innocentis, ob solam parentum culpam punitæ, quam tendens ad odium, & pœnam ipsius. Odia enim restringi, & fauores conuenit ampliari, vt habet regula, odia, de regulis iuris in 6. Quartò, quia plus operari debet causa, naturalis, & radix essentialis legitimationis, qualis est verum matrimonium, quam culpa parentum accidentaliter superueniens, l. qui habent in principio, ff. de tutel. Atque ita tenent Cardinalis cap. dudum, in oppositione post q.3. in fine, de conuers. coniug. Alexand. de Neuo, cap. tua, el secundo nu. 9. de iureiuran. Mayronis, 4. d. 35. q. vnica, in fine. Maioris 4. d. 32. q. 2. argumento 2. contra 2. conclusionem, in fi. Cuius sententiæ sunt etiam Doctores, quos nu. 6. referam, dicentes non esse prolem illegitimam, quando pater ad ordines est iam promotus. Et quamuis ibi dicemus prolem in eo euentu esse irregularem. At in hoc casu non est irregularis; quia capite literas. de filijs presb. in grauiori delicto id statuit, vt dicebam in confirmatione ad primam rationem pro hac sententia. Hinc fit minus benè dixisse aliquos, nu. 1. allegatos hanc prolem esse legitimam. Priusque errarunt, quos ibi retuli, dicentes esse spuriam. Quoniam (vt probaui li. 1. disp. 2. nu. 8.) filij habiti ex parentibus omninò solutis, voto simplici castitatis astrictis, non sunt spurij, sed naturales: quia parentes validè possunt, quamuis sacrilegè, inire matrimonium. Nedum vbi verum adfuit matrimonium.

4 Secunda conclusio. Si ante matrimonij consummationem vterq; coniunx, aut alter transeat ad religionem, & professione facta filium concipiat ex priori coniuge, soboles est spuria. Constat, quia iam omnino prius matrimonium est solutum, nec potest validum inter parentes consistere matrim. impedienti professione vtriusque, vel alterius. Sic Maiolus de irregularitate, lib. 1. cap. 4 nu. 4. Et conclusio est certa apud omnes. Non est autem idem dicendum, si vir tunc ad ordines sacros promoueatur. Quoniam cum non dissoluatur matrimonium: extrau. ag. antiquæ, Ioan. xxij. de voto: idem iudicandum est, siue ante consummatum, siue post, id accidat. Vt bene aduertit Maiolus eo. c. 4 nu 8.

5 Tertia conclusio. Si post consummatum matrimonium, alter coniunx altero ignaro, aut sciente, contradicenteque profiteatur, & mox copulam habeat cum suo coniuge: proles omnino, & quoad omnes effectus est legitima: quia confessio fuit inualida capite quidam, & capitulo placet, de conuers. coniug. atque ita proli non præiudicat. Sic Maiolus libro 1. de irregul. capit. 4. numero 5. Idemque dicendum est, si vir constante matrimonio, siue rato tantum, siue etiam consummato, ad ordines sacros ignorante vxore, aut contradicente, ascendat: quia licet ordines validè suscepti sint, at quia illegitimè contra iuris dispositionem, non possunt matrimonio, & soboli officere. Atque in hoc conueniunt nobiscum aliqui Doctores ex numero secundo relatis: vt ibi aduerti. Idemque sentit Maiolus eo. capite quarto, numero nono, vbi iuncto nume. septimo, rectè docet hoc procedere, siue professus coniunx, aut sacris initiatus, debitum reddit: quod sibi licitum est. Siue petat: quod sacrilegum est. Propter rationem traditam. Quare audiendi non sunt aliqui, qui teste D. Antonino numero 2. allegato, dixerunt sobolem esse illegitimam, conceptam ex coniuge sic professo, aut sacris initiato.

6 Monuerim aliquos Doctores, quos retuli, id aduertens numero secundo, asserere prolem esse illegitimam, si concipiatur ex coniuge iam professo, aut ad sacros ordines promoto, altero coniuge sciente, & consentiente, aut non contradicente, sed tacente. At melius Maiolus, d. c. 4. num. 6. 7. & 9. censet in hoc casu prolem omnino esse legitimam: sicut numero præcedenti diximus, quando id accidit altero ignaro, aut contradicente: quia vt legitime id fiat, non satis est ille consensus absque Episcopi decreto, qui conniuere minime debet, nisi seruatis, quæ ius præscribit.

7 Vltima conclusio. Probabile esse existimo, contra sententiam numero 2. relatam, prolem susceptam post legitimam promotionem coniugis ad ordines, ex altero coniuge, vere esse legitimam. Hanc conclusionem probant omnes rationes adductæ, num. 3. Nec cap. literas, de filijs presbyter. dicitur prolem hanc esse illegitimam, sed ex permissione posse ad ordines promoueri, vt constat ex eius verbis, quæ numero 2. retuli. At stat esse irregularem, & non illegitimam quo ad successionem, & hæreditatem & alias dignitates, quod statim magis explicabo. Huius sententiæ videtur Goffredus numero 2. relatus, vbi non dixit absolute hanc prolem esse illegitimam, sed quoad ordines, & dignitates, nempe ecclesiasticas, vt beneficia. Et tenet expresse Rainerius summa, titu. de filijs presbyt. §. sed pone. Anton. d. cap. literas, nume. 7. ibi Abbas, nu. 4. in fin. Card. q. 1. in fine. Astensis summa 2. par. lib. 6. tit. 22. artic. 3. q 5. Bellamera, d. cap. literas, num. 3. tota q. 3. Maiolus de irreg. lib. 1. cap. 4. num. 9. Atque idem dicit, & bene nume. 7. de prole suscepta ex coniugibus, qui professionem fecerunt matrimonio iam consummato: quia eadem est ratio: cum matrimonij vinculum perseueret. At fatendum est prolem susceptam ex viro sic ad ordines promoto esse irregularem. Quod probat d. cap literas, & docent ibi Glos. verb. legitima. Hostiensis ad finem, super verb. permittimus, Ioan. Andr. nu. 6 Abbas, nu. 7. Anton. num. 2. Card quæst. 1. in fi. Rainerius, Astensis proxime citati. Maiolus, d. capit. 4. nume. 9. Atque idem recte dicit nu. 7. de prole habita ex parentibus post matrimonium consummatum professis. Quamuis enim textus non loquatur de illa, at ratio in illo expressa paternæ incontinentiæ, fortius militat in hoc casu. Hinc deducitur intellectus ad d. capitulum literas: cum enim decidat sobolem hanc esse irregularem ad modum illegitimæ prolis, ob paternam incontinentiam, dicitur quodammodo illegitima, nempe, quoad ordines, & beneficia: at vere legitima est quo ad successionem, & alios honores. Ita explicant Rainerius, & Cardinalis proxime citati. Anton. eo. cap. literas, numero 7.

8 Ad argumenta num. 1. proposita respondetur. Ad primum dic, non esse matrimonium quoad licitum omnino vsum, at esse ad hunc effectum, vt ea copula non sit fornicaria, qualis est inter solutos, & id sufficit ne proles sit illegitima. Ad secundum, dic longe diuersam esse rationem: quia ibi desideratur veritas matrimonij, quæ fundamentum est legitimationis, nec eo iffert ignorantia impedimenti: quia non est adhibita diligentia, præmittendo publicas denunciationes. At in nostro casu est verum matrimonium. Ad argumenta proposita, num. 2. dic. Ad 1. dic inuasorem cubilis vxoris, quia sacrilege contra votum accedit ad illam: non autem quod sit concubitus fornicarius, vt inter solutos. Ad secundum, constat ex dictis num. præcedenti, vbi explicui illud c. literas.

DISPVTATIO XXXIX.

Vtrum possit vir irritare vota ab vxore ante matrimonium emissa: vel eo constante, sine sua licentia, siue tunc implenda, siue facta in tempus soluti matrimonij: licet sint vota castitatis, & religionis: votaque sic irritata à viro, minimè reuiuiscant soluto matrimonio?

SVMMARIVM.

Quot sunt quæstiones disputandæ, nu 1. & ibi remissiuè de dispensatione in votis coniugum castitatis seruandæ.

Bifariam potest aliquis subijci, nempe, quoad materiam promissam, aut quoad voluntatis actum. Et quid distet inter hos modos quoad potestatem irritandi vota, nu 2.

Refertur sententia asserens solum subijci vxorem viro ratione materiæ promissæ, virumq; sola vota sibi præiudicantia posse irritare, nu 3.

Vxor subijcitur vtroque modo viro, potestque vir omnia eius vota irritare, licet sint de rebus necessarijs, vt non mentiendi, num. 4.

Quid,

Quid, si votum sit eundi in subsidium Hierosolymitanum? num. 5.

Quid de votis factis animo ingrediendi religionem ante matrimonij consummationem? remissiuè, nu. 6. & ibi, remissiue de voto religionis.

Quid, si alter coniux adulter sit, an possit innocentis vota irritare, liceatque innocenti cum eo irritandi periculo remittere adulterij iniuriam, vel ei, qui non est matrimonio coniunctus, illud inire, si sciat fore, vt alter coniux impediat vota implere, nu. 7.

Quid celebrato diuortio? & an liceat coniugibus redire ad pristinam amicitiam, cum eo periculo irritandi, numero 8. & ibi, remissiuè, quid de votis tempore diuortij factis.

Soluuntur argumenta. Traditurque ratio cur nequeat prælatus irritare votum religiosi transeundi ad perfectiorem religionem, num. 9.

Post num. 9. inuenies alia summaria.

1 HActenus de obligatione votorum coniugatorum disputatum est. Iam de remedio, quod potest illis consuli, disputandū est. Quod duplex est. Alterum dispensationis. De quo latè differtū est libro 8. Alterum irritationis. Et de hoc est disputandum in præsenti, & aliquibus sequentibus disputationib. Sunt igitur in præsenti disputatione, quinque agitandæ quæstiones. Prima, de potestate viri irritandi omnia vota vxoris, dēpto castitatis voto, emissa inito matrimonio, pro tunc implenda. Secunda, de potestate irritādi votum castitatis in eo tempore emissū, tuncque implendum. Tertio, de irritatione votorum, quæ soluto matrimonio impleri debent. Quarto, de irritatione votorum, quæ ante matrimoniū facta sunt. Quinto, num talia vota verè irritentur a viro, ita vt soluto matrimonio non reuiuiscant?

2 Quæstio prima, vtrum vir possit irritare omnia vota vxoris, præter castitatis, cōstante matrimonio, absque sua licentia emissa, & pro tunc implenda? Præmittendum est, bifariam posse quempiam alteri subdi, quoad votorum irritationem spectat. Primo, non tantum quoad voti materiam, sed etiam quoad voluntatem, qua se voto astringit. Quod contingit, quando superior habet dominium, aut quasi dominium voluntatis subditi, qua vouet, vt illam dirigat, ne imprudenter vota emittat. Quo pacto subditur religiosus suo prælato: & filius impubes patri. Secundo, tātum quoad voti materiam: quia ea vouetur in superioris præiudiciū. Vt subditur filius pubes patri quoad vota realia. Constat enim non subdi quoad voluntatem. Nam tunc posset etiam personalia irritare, vt filij impuberis. Eo vel maximè, quod nec omnia realia irritare potest, sed sola emissa de peculio aduentitio, in quo pater habet vsumfructum, in eoque damnificatur. Punctus ergo difficultatis in eo consistit, num vxor subdatur viro, quoad solam materiam promissam: ac proinde sola vota de materia viro præiudicanti emissa, an possit vir irritare: an etiam quoad voluntatem, qua vouet, atque ita possit vir omnia eius vota irritare. Sicut prælatus potest omnia religiosi, & pater omnia filij impuberis.

3 Duplex est sententia, prima (& satis probabilis) ait subdi tantum ratione materiæ, ac proinde ea sola vota posse a viro irritari, quæ sibi, ac domesticæ gubernationi præiudicant. Ducitur primo: quia vir non est caput spirituale vxoris, sed tantum politicum, sicut dominus serui, quem tamen constat sola sibi præiudicantia vota posse irritare. Et confirmatur: quia vxor non est sub viri potestate, sicut impubes subditur patri, cuius voluntas est patris. Atque ita Abbas, cap. literas numero vigesimoseptimo, de restit. spoliator. ait non ita subdi vxorem viro, sicut filium patri. Secundo, quia matrimonium non ordinatur per se primo, & vltimatè, nisi ad bonum prolis, & familiæ. Ergo vxor non subditur viro primario, & per se, propter gubernandam ipsius vxoris voluntatem, sed propter bonum prolis, & familiæ: ac subinde sola vxoris vota de rebus directè, vel indirectè ad hoc pertinentibus, poterit irritare. Tertio specialiter probatur non posse virum irritare vota vxoris de rebus necessarijs, vt de non furando, de non mentiendo: quia vir non habet dominium in hanc materiam, vt constat, sed soli Deo subditur; nec in actum voluntatis, quo vxor vouit: Quoniam ille est præteritus, & ad præteritum non est potentia. Quarto, probatur idem: quia prælatus nequit irritare votum religiosi de trāsitu ad strictiorem religionem factum, iuxta omnes: quia materia illa non subditur potestati superioris; ergo similiter nequibit maritus irritare votum non mentiendi vxoris. Cum materia hæc minus subdatur potestati viri. Et si dicas, posse hoc irritari ratione nouæ obligationis superadditæ, eo quod superior, nempe, vir habeat dominium, in actum liberum, quo ea obligatio imponitur per votum. Cur non idem, dicemus in eo voto strictioris religionis. Quod si dicas, id euenire propter damnum tertij, nimirum, religionis, ad quam est transitus, id dici nequit. Nam per votum non acquiritur ius tertio: alias non posset prælatus religionis in eo dispensare, quod minime verum est. Ideo hanc sententiam videntur tenere Innocent. capitul. scripturæ, ad finem, de voto, & ibi Hostiens. ad finem, Ioann. Andr. numero quarto, Anton. numero 3. Cardin. quæst. 14. Anchar. numero 13. vbi dicunt virum, & vxorem in votis emittendis esse pares, & æquè neutrum posse in alterius præiudicium vouere. Et tenent Hugo, cap. manifestum, 33. quæstione 5. Vincentius Speculo doctrinali, tomo 2. libro nono, cap. 86. Turrecrem. d. cap. manifestum, numero 2. & cap. sunt quædam: 17. quæst. 1. numero 9. Cartusianus in cap. 30. Numer. ad finem, versic. sequitur de vxore. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 22. §. 1. in fin. Angelus votum 2. num 8. Sylu. votum 5. quæst. 1. Et videtur sentire Tabiena matrimonium 1. q. 3. §. 4. in fine, vbi dicit vxorem teneri implere vota, quę viro non præiudicant: secus de præiudicantibus, & tenent etiam, Mayronis 4. d. 38. particula 1. concl. 2. Monaldus summa, tract. de voto, titul. de voto coniugatorum versic. quid si voueat mulier. Nauar. summa, cap. 12. Latinè, num. 64. in fine. Hispanè, num. 65. & cap. 28. in additione ad num. eundem, & Latinè, eodem numer. 65. Margarita confessorum, vbi de voti irritatione, folio 135. in fine, & sequenti. Palacios 4. d. 38. disput. 3. fol. 987. Valētia 2. 2. disputatione 6. quęst. 6. de voto, puncto 6. in vltima difficultate de votis subditorum. Ludouicus Lopez 1. par. instructor. capit. 47. §. vltimo. Grassius 1. par. decisionum, lib. 2. capit. 29. numero 8. & par. 2. lib. 2. cap. 12. numero 45. Viualdus Candelabro Sacramen. 3. par. capit. 14. num. 100. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. parte 2. libro 3. capit. 18. §. 11. peccat. Ioannes Hesels in expositione decalogi, cap. 14. de 2. præcepto Ecclesiæ. Azor li. 11. Institutionum moralium, c. 17. quæst. 12.

4 Secunda sententia (quæ probabilior est) ait posse virum irritare omnia vota vxoris, constante matrimonio emissa, pro tunc implenda, si absque eius licentia facta sint. Probatur ex capit. 30. Numer. ibi: *Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, si audiens vir statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, propitius erit ei Dominus.* Et ne aliquis existimet sermonem ibi esse de solo voto abstinentiæ. Septuaginta interpretes, Vatablus, & Spaguinus de omni voto vertunt, ac interpretantur. Et eodem modo intelligit D. August. libro 4. quęstione 59. in Numeros: & refertur cap. noluit. 33. quęst. 5. ibi: *Noluit itaque lex mulierem aliquid vouere, vt non in aliqua rerum licitarum abstinentia, in eiusdem votis, femina valeat authoritate, sed virilis.* Et capit. manifestum, eadem quęst. 5. quod est D. August. in eodem loco, ibi: *Manifestum est ita voluisse legem, feminam sub viro esse, vt nulla eius vota, quæ abstinentiæ causa vouerit, reddantur ab ea, nisi author vir fuerit permittendo.* Dicit autem; *Quæ abstinentia causa vouerit*, ad distinctionem voti continentię, de quo est specialis difficultas: vt videbimus numero 10. & sequentibus. Et clarius eodem modo intelligit locum illum D. Ambrosius lib. de Paradiso, cap. 10. & refertur capit. finali, 33 quęst. 5. ibi: *Euidentissimè itaque apparet, ita virum esse caput mulieris, vt nulla vota abstinentia, vel religiosæ conuersationis, liceat sibi sine eius licentia Deo offerre.* Et ratio est, quia quamuis quo ad actum coniugalem, vir & vxor pares sint, at in ceteris, vir est caput mulieris. Ad Ephes. 5. Et mulier sub viri potestate. Genes. 3. Omnes autem actiones corporis capiti subduntur, ab eoque gubernantur. Vnde fit, vt viri sit dirigere, & gubernare voluntatem vxoris, ne imprudenter

ter voueat. Quare hac de causa subdidit Deus eius voluntatem viro: quia mulier est leuis, imprudens, & facilis in votis emittendis. Ergo habet dominium, vel quasi in vxoris voluntatem, & non tantum in materiam promissam, ac proinde poterit omnia eius vota irritare: sicut prælatus religiosi, & pater filij impuberis. Huius sententiæ videtur expresse D. Thomas 2.2. quæstione 88. art. 8. ad 3. vbi hæc ait: *Quia nullum tempus est exceptum, in quo prælatus non possit subditum circa aliquid occupare, nullum votum religiosi est firmum, nisi sit de consensu prælati: sicut nec votum puellæ existentis in domo nisi sit de consensu patris, nec vxoris, nisi sit de consensu viri.* Ecce quam clarè id sentiat D. Thom. dicens nullum votum vxoris esse firmum, & irreuocabile, nisi de consensu viri emittatur; & æquiparat vxorem in vouendo, religioso, cuius omnia vota posse prælatum irritare, dubitat nemo. Idem videtur sentire Gloss. dict. capit. manifestum, verbo nisi author, vbi dicit coniuges non esse pares quantum ad votũ abstinentiæ emittendum. Et mox relata Hugonis sententia dicentis vxorem vouere posse, quæ non cedunt in viri præiudicium, concludit canonem illum indistinctè loqui de votis. Atque ita apertè sentit posse virum omnia vxoris uota irritare, licet sibi non præiudicent. Et clarius uidetur ibi tenere Gratianus, §. ex præmissis, ubi solum uotum continentiæ excipit, eo quod pares sint coniuges, quo ad debitum coniugale. Concluditque hoc esse propter conditionem seruitutis uxoris, quæ in omnibus debet uiro subesse. Idem uidentur tenere Glossa Ordinaria Numerorum 30. ad finem, uersic. uxor in domo: & ibi Hugo Cardinalis ad finem, litera K. ubi dicunt nulla uota abstineantiæ uxoris esse firma sine uiri consensu: Sumunt enim uotum abstinentiæ, ut includat omnia uota, præter continentiæ uotum. Et uidetur tenere D. Bonauentura 4. distinctione 32. in expositione, literæ, nume. 4. ubi ait uirum, quoad omnia præesse uxori, præter legem thori: & hac ratione posse uirum irritare omnia uota abstinentiæ, non uero continentiæ uxoris. Idem uidetur expresse tenere Durandus 4. distinct. 38. quæst. 1. art. 1. num. 7. ubi ait neutrum coniugem sine alterius consensu posse uouere non reddere: quia sunt pares. Et subdit hæc: *Quia tamen vir in cæteris est caput mulieris, & ideo sui iuris, mulier autem sub potestate viri: ideo licet viro sine consensu mulieris emittere votum de cæteris, sed mulieri non licet sine consensu viri.* Atque posse uirum irritare omnia uxoris uota excepto uoto moderatæ eleemosynæ, tradũt Abbas, c. scripturæ, nu. 8. de uoto, Palud. 4. d. 38. quæst. 3. art. 1. conclus. 6. nu. 10. Abulensis, cap. 30. Numerorum quæst. 84. Rosella, uotum 2. num. 8. & 10. Supplementum Gabrielis 4. dist. 32. quæst. unica, art. 2. conclus. 7. Et posse omnia præter uotum de rebus necessarijs, ut de non mentiendo, tenet Angles Floribus 2. part. quæst. de uoto, artic. 7. difficul. 9. Denique hanc sententiam tenent expresse Maioris 4. d. 38. quæstio. 4. dubio 2. quod incipit, dubitatur qui possint uouere, uersicul. quartæ personæ. Sotus libro 7. de iustit. quæst. 3. articulo 1. uersic. at uerò sicuti. Brunellus de sponsalibus, conclus. 30. numero 14. Alcozer summa, cap. 16. fol. 56. pag. 2. conclusione 5. Stunica de uoto, quæst. 3. nume. 74. Manuel. 2. tomo summæ, cap. 90. num. 9. Aragon. 2. 2. quæst. 88. articulo 8. fol. 1010. Emmanuel Sa, summa, uerbo uotum, ubi de uoti irritatione, §. 1. Petrus de Ledesma de matrimon. quæstio. 64. artic. 4. dubio 2. conclus. 1. Vega 2. tomo summæ, capite 129. casu 93. & 94. in fine. Et dicit tutam, & probabilem, Ludouicus Lopez, num. præcedenti pro priori sententia allegatus. Quod uerum est, quamuis uotum uxoris sit de rebus necessarijs, ut de non mentiendo; potest enim uir ea uota irritare: quia quamuis eiusmodi materia non sit uiro subdita, quatenus ad eam est uxor præcepto obligata, est tamen subdita, quatenus ad eam noua se obligatione uoti astringit. Viri enim uidere est, expediat necne uxorem eo nouo uoti uinculo obligari. Potest enim imprudenter id promittere. Ita Sotus. Stunica, numero 75. Aragon, Manuel, Vega eo casu 94. in fine, proximè citati, & dicit esse ualde probabile Ludouicus Lopez, ibidem. Et tenet etiam Petrus de Ledesma ea conclusione prima. Et saltem plura uota posse uirũ sine licentia uxoris emittere, quam uxorem sine licentia uiri, probaui hoc libr. 10. disp. 3. num. 7.

5 Quidam excipiunt votum peregrinationis vxoris in subsidium Hierosolymitanum. Sed de hoc latè egi hoc lib. disp. 4. nu. 17. vbi id reprobaui.

6 Alij excipiunt vota ab vxore facta post matrimonium ratum, ante illius consummationem, animo ingrediendi religionem. Sed de hac exceptione videbimus, quid sentiendum sit hac disputatione, n. 30. Et de voto religionis, dicemus, num. 19.

7 Rursus alij temperant, nisi vir notoriam fornicationem corporalem, aut spiritualem admittat; tunc enim dicunt non posse virum irritare vota vxoris, etiam sibi præiudicantia. Sic Graffius 1. par. decisionum, libro 2. cap. 29. numero 8. & posset aliquis existimare esse sententiam Nauarri summa, capitulo 12. Latinè numero 64. Hispanè numero 65. Sed reuera, id non sentit Nauarr. quid vero ibi dicat, videbimus disputatione 42. numero 8. Potest autem esse fundamentum huius sententię. Quoniam perdit ius petendi debitum a coniuge innocente, ac proinde dominium in corpus, ac voluntatem ipsius. Verum si hæc limitatio esset vera, idem dicendum esset de fornicatione occulta, per quam pariter idem ius amittitur. Quare dicendum sic est, si coniunx innocens velit iure suo vtens, a nocente recedere, non poterit adulter eius vota irritare. Vt probat ratio posita. At si nolit eo iure vti, sed maritaliter viuere, poterit vtique. Quia (vt probaui libro 1. disputatione 6. numero 4.) alter coniunx adulter non omnino perdit ius, sed in fauorem innocentis, si ipse velit eam exceptionem opponere, eoque iurę vti: quare dum innocens non eo iure vtitur, poterit alter vota irritare. Atque idem dicendum est, quando vxor esset adultera, vir autem innocens, circa potestatem, quam habet vxor irritandi vota sibi præiudicantia a marito facta: eodem enim modo distinguendum est: quia eadem est ratio. Imo nec innocens poterit irritare vota nocentis, si velit ea gaudere exemptione. Vt numero sequenti explicabimus: vbi & dicemus, an vxor quo possit adimplere vota, teneatur non reconciliari viro, sed suo iure vti.

8 Tandem excipiendum est nisi legitimè celebretur diuortium ob fornicationem alterius. Nam eo durante, neuter potest alterius coniugis vota irritare, quæ ante diuortium poterat. Probatur ex cap. 30. Numerorum, ibi: *Vidua, & repudiata quicquid vouerunt, reddent.* Vbi ait: Abulensis ea verba explicans, idem ius esse quo ad vota de viduis, & de repudiatis. Insuper probatur coniugem adulterum non posse irritare: quia amisit ius in innocentem, ita vt innocens ipso inuito possit ad religionem transire, cap. Agathosa, 27. quæst. 2. Constat etiam ex c. veniens, de conuers. coniug. ibi: *Super reuocatione ipsius, nullatenus est audienda.* Nec posse etiam innocentem durante diuortio, irritare vota nocentis, inde constat: quia durante diuortio cedit iure suo, ac liberat coniugem reum a seruitute, & subiectione. Ea tamen est differentia inter vtrumque, quod innocens potest alterum inuitum sibi reconciliare, ad pristinamque seruitutem redigere, atque ita vota eius tunc irritare, quæ ante diuortium poterat. Reus autem minimè id poterit, nisi alter reconciliationem admittat. At facta reconciliatione, siue mutua voluntate, siue ob recompensationem mutuæ fornicationis, quando tunc amittit innocens ius diuortij, integrum erit vtrique ea alterius vota irritare, quæ ante diuortium poterat. Quoniam iam res omnino ad pristinum statum est restituenda. Dubitas autem, num innocens possit eam reconciliationem admittere, vel si non celebrauit diuortium, nolle vti iure suo, quo vota impleat, nec irritentur. Et non ago de voto religionis, aut castitatis, quo casu tunc obligarent: quia libr. hoc dispu. 6. numero 14. dixi esse peccatum remittere. Sed de ceteris votis est quæstio. Nam Angelus votum 2. numero 12. ait ream esse mortalis culpæ mulierem ineuntem matrimonium, aduertentem illud fore sibi impedimento, ne vota expleat. Sicut esset mortale, aliud impedimentum admittere. Sed rigida est sententia, & ideo dicendum est in neutro casu culpam reperiri: quia vota castitatis, & religionis, directè opponuntur matrimonio, illudque excludunt, quare ea vouens, se obligauit ab eo ineundo abstinere, etsi semel inijt, eo non vti, quando sibi licitum fuerit ea vota implere. At cetera vota non excludunt matrimoniũ,

nec

nec illi aduersatur, quare durum esset obligare ad vitam tam cœlibem, conseruandumque diuortium, quo ea expleantur, cum longe difficilius sit hoc, nec in voto, aliquo modo claudatur. Confertque ad hoc doctrina, quam tradidimus disput.34.nu.3. vt diximus vouentem castitatem non teneri ante matrimonij consummationem, ad religionem transire propter multo maiorem difficultatem superuenientem. De uotis autem tempore diuortij factis, dicam num.41.

9 Ad argumenta num.3. proposita respondetur. Ad primum dic, non esse opus ad irritandum, ut uir, sit caput spirituale, sicut pater non est caput spirituale filij. Nec uxor subditur uiro, ut seruus domino: quia non subditur illi, ut dirigat, ac gubernet eius uoluntatem dominus, sed quoad ministeria corporalia ipsi domino exhibenda, quæ in ipsius utilitatem sunt. At uxor plene subditur uiro, ut eius uoluntatem gubernet. Ad confirmationem, negatur antecedens. Imo eo pacto subditur quoad eius uoluntatem gubernandam, & dirigendam: quamuis in alijs sit differētia. Potest enim pater necessitate oppressus filium distrahere, uir autem uxorem minime. Atque filius est in omnibus subditus, uxor autem socia, & æqualis quoad debitum cōiugale. Ad secundum dic, licet matrimonium non ordinetur per se primo ad hoc: eo ipso quod uiro nubit uxor, ipsam illi plene subdi, ut ab illo dirigatur, sicut membra suo capiti subduntur. Ad tertium dic, licet uir non habeat potestatem in illum actum, ut præteritus est, illū tamen eam habere, quatenus inducit obligationem de præsenti in ordine ad illam irritandam. Quoniam cum haberet potestatem super uoluntatem uxoris, tempore, quo uouit, & eius actus liberos, non potuit uxor sine uiri consensu talē obligationem ita sibi imponere, ut à uiri uoluntate irritare uolentis non pendeat. Ad quartum dic, in eo consistere discrimen, quod cum superior in tantū habeat dominium supra actus subditi, in quantum persona illius est sibi subiecta, in eo euentu, in quo persona subditi iuste eximitur a dominio, & potestate superioris, uotum se eximēdi adimplendum opus consilij, non subiacebit superiori: quia per illud ab eius potestate liberatur. Et tale est uotū religiosi, transeundi ad arctiorem religionem. At per cætera uota nō eximitur persona à superioris potestate, & consequenter, nec actus eius liber, quo manens in subiectione, se obligauit. Quam solutionem colligo ex doctrina Innocent.c.scripturæ, de uoto, nu.3.uers.sed nobis, & ibi Antonij, numer.3. ubi docent patrem posse irritare omnia uota personalia filij, etiā puberis, excepto religionis uoto. Exceptionisque huius eam rationem reddunt, quod patria potestas impediebat efficaciam aliorum uotorum, uoti uero religionis, minime: quia est uotum licite se eximendi ab ea potestate.

SVMMARIVM.

An vir possit irritare votum castitatis ab vxore sine sua licentia constante matrimonio, emissum, pro tunc implendum? Referτur sententia negans, num.10. & ibi, remissiue, quid, si voto astricta vxor fornicetur?

Potest vir irritare id votum non petendi vxoris, nu.11.

Similiter potest votum absolutum castitatis sic emissum irritare, ita vt tunc vxor fornicans non sit rea voti, nec teneatur ab alio matrimonio, eo secluso, abstinere, nu.12. & ibi remissiue, quando ante consummationem matrimonij factum est.

Soluuntur argumenta, nu.13. Post quem inuenies alia summaria.

10 Quæstio secunda. An vir possit irritare uotum castitatis, constante matrimonio, ab uxore, absq; sua licentia emissum, & pro tunc implendum? Negant aliqui posse. Ducūtur, quia capitulo placet, de conuers.coniug. deciditur uxorem absque uiri licentia professam, ab ipsoque reuocatam, teneri nō exigere: quia quantum ad id est sui iuris, & se potuit obligare. Secundo, quia uir non habet dominium in uxorem in ordine ad actum coniugalem, sed quoad eum sunt pares, cap.gaudemus, de diuortio, ca. si quis uxorē, 32.quæst.1. Nec uir est caput mulieris quo ad eum actum. Vt bene docet Durand.4. d.38.q.1.artic.1. num.7. Ergo nullo modo poterit uotum uxoris circa eum actum emissum irritare. Sic docent D.Bonauent.4.dis.32. in expositione literæ, numero 4. Glossa, c. manifestum, 33. quæst.5. uerb.nisi author. ubi Hugo, & Archid.in fi. Hugo Cardinalis numero 30. ad finem, litera K. Vincentius in Speculo doctrinali, tomo 2.lib.9.c.86.in fi. Palud.4.dist. 38.quæst.4.art.2.concl.5.n.23.ubi Mayronis particula 1. concl.2. Caieta.summa, uerb.uotum, cap.de conditionibus ex parte uouentis, §.scito. Et opusculis, tomo 1.tracta.31. septemdecim responsionum, responso 14.dubio 4. Syluest. uotum 4.quæst.2.dicto 4. Nauarr.summa, c.12. nume.64. Hispanè numero 65. (de limitatione, quam apponit, nisi tali uoto astrictus fornicetur, dicam disput.42.numer.8.) Ledesma 2.par.4.quęst.66.ar.4.in fine. Palacios 4.dist.32. disp.2.fol.717.col.1. Angles Floribus 2.p.quæst.de uoto, art.7.diffic.9. Petrus a Ledesma de matrim.quæst.94.art.4. dub.2.conclus.1. Valentia 2.2.disp.6. q.6.de uoto, puncto 6.q.ultima de uotis subditorum, §.existit autem. Ludouicus Lopez, p.1.instruct.c.47.in fine, Ioannes Hesels in expositione decalogi 3.præcepto, ca.14. Et est satis probabilis hæc sententia.

11 At probabilius est posse virum irritare id votū non petendi debitum ab vxore factum. Probatur ex c.30.Num. & ex D.August.lib.4.quæst.59.in Num.& refertur c.manifestum, 33. quæst.5. cuius verba retuli num.4. Quod si dicas, ibi sermonem esse de voto abstinentiæ. Abbas, cap. charissimus, nu.5. de conuers.coniug.hoc reijcit, probatque nomine abstinentię claudi continentiam, per cap.si tu abstines, 27.quæst.2.ibi: *Si tu abstines sine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam*. Deinde, quia quamuis vir, & vxor sint pares, quoad libertatem non petendi, & obligationem reddendi, & ita materia illa non sit viro subiecta, at quoad illam nouam obligationem, quæ accidentaria est, vxor subditur viro tanquā capiti, cuius est voluntatem ipsius dirigere, ne imprudenter voueat. Et confirmatur: quia hac ratione, num.4. in fine, probauimus votum de rebus necessarijs posse irritari a viro, cū tamen ea materia minus subdatur viro, quā hæc. Ideo hanc sententiam videntur tenere D.Thom.4. d.32. in fine, in expositione literæ Magistri, & ibi Palud.quęst.2.artic.2.numero 17. vbi dicunt posse virū reuocare votum castitatis emissum ab vxore sine eius licentia. Et docent Ioannes de Friburgo summa confessorum, libro 1.tit.8. quæst.35. Sotus 4.dist.35.quæst.1.artic.3.post 1.conclus.versic. vtrum autē. Et lib.7.de iust.q.3.art.1.versicu.an vero possit alterutter. Aragon.2.2.quæst.88.art.8.fol.1021. Nauarr.summa, cap.10.numero 60. Stunica de voto, quæst.3.num.59. Gutierrez, quæst.canon.lib.2 cap.22.nu.49. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1.par.2.lib.3.ca.4.§.excipitur, in cōclusione. Manuel 1.tomo summæ, 2.editione, cap.243. nu. 8.& 2.tomo c.90.nu.3. Anton.Gomez super Bullam Cruciatæ, clausula 10.nu.67. Vega 2.tomo summæ, c.129. casu 12.& 93.

12 Imo idem dicendum existimo, licet votum sit continētiæ absolutæ, potest enim vir illud omnino irritare: quia militat eadem ratio. Nam illa noua obligatio, qua vxor absque viri consensu se astrinxit, subditur viro. Atque ita Ioannes de Friburgo, Gutierrez, Antonius Gomez, Vega, dum loco nume. præcedenti allegato, dicunt posse virum irritare hoc votum, loquuntur expresse de voto continentiæ. Vnde infero ea irritatione facta, vxorem adulterantem non esse sacrilegam fornicando, nec soluto matrimonio teneri ab alijs nuptijs abstinere, ad quæ votum obligabat: quia irritatione extinctū est. (Quando vero ante consummationem matrimonij factum est, dicemus, num.20.) Idque votum sic irritatum non reuiuiscit, vt dicemus, numero 37.& 38.

13 Ad argumenta num.10. proposita respondetur. Ad primum, dic eum textum nil probare. Tum, qua vir non omnino irritauit votum, reuocando ad se vxorem, sed tantū quoad obligationem ad religionem. Tum etiam, quod verius existimo, quia tantum reuocauit à monasterio, non vtens irritatione: sed quia professio non tenuit, tanquam facta in viri præiudicium. Et ita textus dicit, *Licet votum eius vsquequaq; non tenuerit*. & clarius c.quidam, eod.titu. ibi: *Votum non tenuit*. Ad secundum, constat ex dictis nu. 11. quamuis enim non habeat dominium in eam materiam, habet in voluntatem, qua se obligat.

SVMMARIVM.

An vir possit irritare vota vxoris sine sua licentia facta, implenda tempore soluti matrimonij: & generaliter de votis, ita factis a quibuscumque subditis, dilatis in tempus quo cessabit superioris potestas, an possint a superiore irritari? Referuntur duplex sententia, nu. 14 & 15.

Sententia affirmans Authoris, nu. 16.

Quid, de voto serui in tempus dilato, si donatus fuerit libertate, num 17.

Quid, de voto castitatis vxoris in tempus soluti matrimonij, num. 18.

Quid, de voto religionis, siue tunc implendo, quando matrimonium nondum est consummatum, vel implendo tempore soluti matrimonij, nu. 19 & ibi, quid de voto religionis facto ab impubere, implendo post pubertatem.

Quid, de ceteris votis factis ante matrimonium consummatum, animo ingrediendi religionem, vel simul promittendo religionem, & in ea illa implere, vel absque tali animo, nu. 20. Vbi quid de voto castitatis.

Soluuntur argumenta, num. 21. Post quæ inuenies alia summaria.

14 QVæstio tertia. Vtrum possit vir irritare vota vxoris sine sua licentia emissa, implenda tempore soluti matrimonij? Vt generaliter de omnibus subditis quæstionem hanc disputemus, est triplex sententia. Prima ait nullum superiorem posse similia vota irritare: quia superior potest irritare vota, eo quod sit dominus materię promissæ, & non ratione qua superior est, nisi quatenus persona vouens esset materia voti, sed in hoc euentu votum emittitur pro eo tempore, quo nec vouens, nec materia voti, erit sub potestate superioris: ergo non poterit irritare. Secundo, specialiter probatur de voto religionis facto tunc, pro tempore soluti matrimonij: quia cum sit votum per quod vouens eximitur a potestate superioris, videtur idem dicendum de illo, ac de voto religiosi transitus ad arctiorem religionem. Quod nu. 6. hac ratione diximus irritari non posse. Et ideo hanc sententiam sustinent Caiet. 2. 2. q. 88. art. 8. dub. penult. de superioribus in genere habentibus irritandi potestatem, immediate ante §. in solutione ad 3. Angel. votum 2. in fi. Nauar. summ. c. 12. nu 66. Arag. 2. 2. q 88. art 8. fol. 102 1. Angl. Flor. 2. p. q. de voto, art. 7. diffic. 8. concl. 2. & post diffic. 9 dub. 5 concl. 2. & post diffic. 12. dub. 5. concl. vnic. Ludo. Lop. 1. p. instr. c. 48. §. vota semel irritata, Manuel 2. to. sum. c. 79. num. 3. & 90. num. 10. Et loquuntur expresse in nostris terminis, Arag. Caiet. Angles, & Manuel, dicentes non posse virum irritare vota vxoris in tempus soluti matrimonij facta. Et est satis probabilis.

15 Secunda sententia vtitur hac distinctione. Aliqui sunt subditi non tantum quoad materiam promissam, sed etiã quoad voluntatem, ita etiam eorum voluntas pendet a superiori, vt nec velle, nec nolle habeant, nec possint disponere de spectantibus ad personam: quia traditi sunt superiori ad regimen voluntatis. Quales sunt religiosi respectu sui prælati, & filij impuberes respectu patris. Alij vero sunt tantum subditi quoad materiam promissam, nempe, quoad aliqua obsequia, & aliquod regimen. Quales sunt, seruus domino, vxor viro, filij puberes patri. Priorũ ergo subditorum vota facta ad tempus solutæ potestatis, possunt superiores irritare: posteriorum vero minime. Probatur prior pars: quia paterna potestas irritandi vota, præcipue collata est ad gubernandam voluntatem impuberis adhuc imperfecte vtentis ratione, quæ errare potest non minus circa obligationes implendas post pubertatem, quam circa implendas, dum est impubes. Et religiosus eadem ratione omnem sui potestatẽ tradidit prælato, vt eum vice Dei, quoad omne tempus gubernaret. Posterior pars probatur: quia illi superiores non habent potestatem in vota propter fauorem subditorum, bonamq. illorum gubernationem, sed præcipue propter conseruandam suam potestatem, maxime quoad res, in quib. sunt superiores: ac subinde irritare non poterunt vota suæ potestati minime præiudicantia, qualia sunt implenda tempore, quo subditi sui iuris erunt. Et confirmatur: quia absurdum dictu videtur, posse dominum irritare votum, quod seruus emiserit in tempus, quo libertate donatus fuerit. Ideo hanc sententiam tenet Sylue. votum 4. q. 2. d. 5. vnde male Sotus nu. sequenti allegandus, eum refert, religio 2. q. 15. in fine, quasi vniuersaliter teneat omnes superiores posse eiusmodi vota irritare. Nam tantum ibi loquitur Sylu. de voto impuberis implendo tempore solutæ patrię potestatis: & ita non sibi contrarius est. Idem tenent Emmanuel Sa, summ. verb. votum, vbi de. voti irritatione, §. votum impuberis. Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. de voto, punct. 6 q. 5. Et loquitur expresse Sylu. de viro, & vxore: & hæc sententia est etiam valde probabilis.

16 Tertia sententia (quam probabiliorem reputo) ait posse omnes superiores ea vota irritare: quia tempore, quo votum illud emittitur, voluntas illa subditi est sub potestate superioris, quantumcumque executio in aliud tẽpus differatur. Et confirmatur: quia licet executio pendeat in futurum, at talis voti grauamen, & obligatio pręsentia sunt. Deinde, quia sequitur ex tali voto præiudicium superiori, nam tempore, quo est vere superior, & alter subditus eum non recognoscit, vouens sine eius consensu. Tandem probatur specialiter de viro respectu vxoris, in quo casu hæc opinio est multo certior: quia vxor non tantum subditur viro ratione materiæ promissæ, sed ratione voluntatis, qua vouet, vt vir eius imprudentiæ, & imbecillitati consulat (vt diximus num. 4.) tam imprudenter autem potest vouere vxor pro tempore, quo sui iuris erit, sicut pro nunc. Atque ita docent Sotus lib. 7. de iust. q. 3. art. 1. paulo ante solutionem ad argumenta. Alcozer summa, ca. 16. de votorum in genere irritatione, concl. 9. folio 55. pag. 1. Ludouicus Lopez 1. par. instruct. ca. 50. paulo post principium. Vega 2. tomo summæ, ca. 129. casu 10. Et de votis vxoris, tenet Stunica de voto, q. 3. nu. 76. & multi alij Neoterici doctissimi.

17 Quamuis autem Sotus ibidem, dicat idem de voto serui emisso in tempus, quo libertate donatus fuerit, & Ludouicus Lopez dicat se esse ancipitem. At credo excipiendum esse a doctrina, num. præced. tradita, & ita dominum non posse irritare id votum serui: quia dominus nulla ratione potestatem habet irritandi vota serui, in fauorẽ ipsius serui, vt eius imbecillitati, & imprudentiæ consulat, sed omnino in bonum, & vtilitatem domini, ne damnum ex eo voto sentiat. Quod in votis sic emissis locum non habet. Secus autem contingit in alijs superioribus. Et ita docet Abu. c. 30. Num. q. 91. Et hoc tandem tenet ipsemet Ludou. Lopez, ibidem.

18 Excipit etiam Ludouicus Lopez, nu. 16. allegatus, votum castitatis factum ab vxore, pro tempore, quo sui iuris erit, implendum: atque non posse a viro irritari. Cum tamen dubium sit, an irritari possit, quando constante matrimonio est emissum, pro tunc implendum (vt vidimus num. 10.) At melius Sotus & Stunica, num. 16. allegati, dicunt posse id votum irritari: quia voluntas vxoris dum id promittit, est sub viri potestate, ab eoque gubernanda, ne imprudenter voto se alliget, potest autem imprudentia reperiri in promittenda castitate in tempus soluti matrimonij.

19 Quæstio autem grauior est de voto religionis. Nam fortiter vrget argumentum 2. propositum, nu. 15. Sed sic distinguendum existimo. Si id votum emissum sit ab vxore post initum matrimonium, ante illius consummationem, pro tunc implendum, res manifesta est non posse irritari a viro: quia est votum per quod eximenda est vxor a viri potestate, dissoluendumq. est matrimonium. Atque ideo habet se instar voti facti a religioso trãseundi ad strictiorem religionem. Si vero emissum esset in tempus soluti matrimonij, siue matrimonio non consummato, siue consummato, posset vir irritare. Atque ita Sotus, & Stunica, numer. 19. relati asserunt votum religionis vxoris in tempus soluti matrimonii posse a viro irritari, nec distinguunt, emissum sit, nec ne ante matrimonii consummationem. Et ratio num. præced. adducta id probat. Et ratio disparitatis est inter hoc votum, & votum religiosi transitus ad strictiorem religionem: quia per hoc votum religiosus omnino eximitur a potestate illius superioris, iusque huiusmodi exemptionem concessit, in qua re voluntatẽ subditi minime subiecit superiori. At per illud, vxor non est eximenda a viri potestate: cum ea iam soluta implendum sit, ac eius voluntas constante matrimonio est omnino

omnino sub viri potestate, ab ipso gubernāda, præterquā quoad transitum ad religionem ante matrimonij cōsummationem. Sed obijcies, hinc sequi non posse patrem irritare votum religionis filij impuberis, implendum post pubertatem: quia per transitum ad religionem est eximendus à patria potestate, sub qua erat adhuc pubes factus, quando votum executurus erat. Neganda est sequela, & dicendum, posse id votum irritari: quia per illud non eximitur filius è dominio paterno, quod habebat in ipsius voluntatem, tempore quo impubes erat, ad gubernandam eius voluntatem circa vota personalia; sed pubertate adueniente, quando votum implendum est, ab eo liberatur, quamuis ad religionem minime transeat, & ideo dispar est ratio de voto religiosi. Sed quid, si vxor erat impubes, malitia supplente ætatem, & vouit religionem ante matrimonium consummatum? dicam disp.41.nu.8.

20 Tandem dubitabis, quid dicendum sit, de votis ab vxore emissis ante matrimonium consummatum, animo transeundi ad religionem factis? Et quidem de voto ipso religionis, iam dixi numero præcedenti. De ceteris autem votis est difficultas. Quidam asserunt non posse irritari a viro: secus si absque eo animo emissa sint. Sed ego non video differentiam, quia animus ille cum non cadat sub voto, minime voti naturam immutat, nec viri potestatē, quam per matrimonij contractum, in vxoris voluntatem acquirit, aufert. Imo existimo, quamuis tunc vxor vouerer transitum ad religionem, & alia vota in illa implenda, posse illa vota irritare, permanenti voto transeundi tunc ad religionem. Quod nu. præcedenti irritari nequaquam posse diximus. Ducor, quia ea vota tempore subiectionis emissa sunt, & dum subiecta est, irritantur, nec per illa eximitur a viri potestate. Sicut si religiosus voueat transitum ad strictiorem religionem, & alia vota implenda in illa, poterit prælatus hæc vota irritare: illud vero, minime. Sed oppones, si votum castitatis tunc irritet vir, & ita consummetur matrimonium, iam non posse vxorem ad religionem transire. De hoc non obstare, quia licet auferatur obligatio voti castitatis, adhuc manet votum transeundi ad religionem, quod obligat ad non consummandum, ne ingressus religionis impediatur. Quod si votum religionis non fit emissum, sed solus animus ingrediendi affuerit, non tenetur ex voto castitatis ad religionem, nec ex eo animo (vt diximus disputatione 34. numero tertio, & quarto.) Atque ita non obstabit irritationi illius voti, impedimentum ingrediendi religionem. Vnde fit, vt eo voto castitatis irritato, possit consummare vxor, siue petendo, siue reddendo, etiam priori bimestri, nisi votum religionis obstet, quod si illud emiserit, peccabit primo consummans contra votum religionis, non autem contra votum castitatis. Et si tunc adulteretur, nō erit sacrilega aduersus votum: quia omnino extinctum est per irritationem perinde, ac extingui diximus num. 12. quando matrimonio consummato emissum est.

21 Ad argumenta, nume. 14. proposita dic. Ad primum dic sufficere, vt persona vouens sit subiecta, & materia voti tempore, quo illud emissum est, quamuis obligatio executionis sit dilata in tempus libertatis: quia verificatur tempore subiectionis esse subditum materiam vinculi illius voti, & ex tunc illo obligari ad exequendum tempore libertatis. Ad secundum, constat ex dictis nu. 19.

SVMMARIVM.

An vir possit irritare vota vxoris ante matrimonium facta; proponuntur argumenta probantia partem negantem, numero 22.

Potest & remissiue, an sit vera irritatio, ita vt non reuiuiscant, num. 23. & ibi, remissiue, quid quando tempore diuortij facta sunt.

An peccet vir irritans, quando de consensu partis emissa sunt, num. 24.

An habeat verum id in solis votis viro præiudicantibus, numero 25.

Quid, in voto dandi eleemosynam, num. 26. & ibi, remissiue, quid, quando hæc, & cetera vota facta sunt ante matrimonium, & existente muliere sub alterius potestate.

Quid, in voto castitatis, numero 27. & ibi de votis de rebus necessarijs, & remissiue, quando facta sunt hæc omnia vo- ta tempore diuortij vel vbi vterque vouit continentiam aut religionem.

Quid, in voto religionis, num. 28. & quid, si factum sit tempore diuortij.

An peccet mulier nubens, sciens fore, vt non possit implere vota remissiue, num. 29.

Quid, de obligatione facta homini per vxorem, ante matrimonium, num. 30.

Soluuntur argumenta, num. 31. post quem inuenies alia summaria.

22 QVæstio quarta. An possit vir irritare vota vxoris, ante matrimonium emissa? Et quidem pars negatiua inde suaderi videtur: quia ea vota fuunt omnino independenter a viro facta, cum tempore, quo emissa sunt, nō fuerit vxor illi subiecta. Secūdo, quia obligatio illa voti iam erat Deo acquisita, iuri autem acquisito non potest vir derogare, vt non posset obligationem homini factam per vxorem ante matrimonium irritare.

23 Ceterum dicendum est, posse vitū irritare ea vota (loquor hoc termino irritationis: quia eo vtuntur Doctores, quos referam hic, quamuis sentiam cum aliquibus illorum, eam non esse irritationem, sed suspensionē pro tempore constantis matrimonij, & ita eo soluto reuiuiscere. Quod num. 39. explicabo.) Probatur ex D. August. lib. 4. quæst. 56. in Num. & habetur cap. noluit, 33. q. 5. ibi: *Ita si adhuc innupta conuouerat pater vota persoluere, si antequam persoluerit, nupserit, & viro eius hoc cognitum, nō placuerit, non persoluat, & hoc omnino sine peccato.* Et rationē trademus num. 25. Sic videntur tenere Host. summa, titu. de voto, §. quis vouere possit, num. 7. vers. vxor etiam. Anton. cap. scripturæ, nume. 3. de voto, vbi Abbas, nu. 8. Cardin. q. 15. Anchar. num. 14. Henricus, num. 6. D. Anton. 3. p. titu. 1. cap. 22. in initio. Rosella, votum 2. nu. 7. Ang. votum 2. nu. 11. lex 8. par. 1. vbi dicunt vxorem non debere implere vota ante matrimonium facta, contradicente viro. Et docent exprese Hugo, & Archid. cap. noluit, nu. vnico, & ibi Bellamera statim in principio. Turrecremat. ca. sunt quædam, 17. q. 1. nume. 9. Vincentius in Speculo doctrinali, tomo 2. lib. 9. c. 86. Sylu. votum 4. quæst. 2. dicto 1. Abul. cap. 6. Matthæi, q. 149. Nauarr. sum. Latina, capit. 12. nu. 65. in fine, Hispana, c. 18. additione ad eundem nume. Monaldus sum. tract. de voto, tit. de votis coniugatorum, vers. sed nunquid possunt. Alexander in Enchiridio 1. p. de potest. confessoris, cap. 5. nu. 155. Philiarcus de officio Sacerdot. tomo 1. p. 2. lib. 3. cap. 4. §. sed maior difficultas. Aragon. 2. 2. q. 88. artic. 8. fol. 1020. Azor libro 11. Institut. moral. cap. 17. q. 14. Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. de voto, puncto 6. q. vltima de votis subditorum. Gratius p. 2. decisionum, lib. 2. cap. 12. num 45. Manuel 2. tomo summæ, c. 60. num. 10. Stunica q. 3. de voto, nu. 75. Emmanuel Sa, summa, verb. votum, vbi de voti irritatione, §. 1. Vega 2. tomo summæ, cap. 129. casu 20. Quid autem si tempore diuortij fiant, dicam num. 41.

24 Hinc infertur, licet pater consenserit voto, non peccare votum postea reuocando: quia vtitur iure suo, cui pater præiudicare non potuit. Videtur expresa sententia D. August. cuius verba, num. præcedenti retuli. Et ita intelligentes ea verba, docent Hugo, Archid. Bellamera, num. præcedenti relati.

25 Aliqui tēperant, vt intelligatur de votis marito præiudicantibus. Sic Abb. Monaldus, Syluest. Nauarr. Azor. Id tamen mirum non est: quia sunt in ea sententia, vt vir nequeat vota ab vxore constante matrimonio facta, irritare nisi sibi præiudicent (vt nu. 3. vidimus.) Ceterum existimo posse omnia irritare (excipe votum religionis, de quo dicam nu. 28. & votum castitatis, atque de rebus necessarijs, & dandi eleemosynam: de quibus dicam num. 26. & 27.) Quia quāuis actus liber, quo mulier ante matrimonium vouit, non sit viro subiectus, tanquam omnino præteritus. At materia illa voto promissa, est iam plene viro subiecta: quia potest modo vir in omni tempore occupare vxorem. Qua ratione vtitur D. Th. 2. 2. q. 88. art. 8. ad ostendendum nulla religiosi vota esse firma absque prælati cōsensu. Atque ita nec ea vxoris vota ita firma erunt, quin possint a viro reuocari. Et hoc dicit esse probabile Ludou. Lopez 1. par. instruct. c. 48. §. rursus.

26 Excipe primo vota realia emisa ab vxore ante matrimonium.

monium. Vt si tunc vouit eleemosynam, cum esset sui iuris, vt si erat vidua, vel carebat patre, & tutore: hac enim vota non poterit maritus irritare: quia iudicandum est, ac de alijs debitis, ad quę vxores antea tenebātur. Quamuis enim id debitum sit personale, nulla enim hypotheca afficit bona, alias transiret obligatio ad singularem successorem, vt legatarium, vel titulo emptionis possidentem ea bona, aut donationis, non tamen est debitum, quod Iurisperiti personalissimum appellant: aliter obligatio voti realis explendi non transiret ad hæredem. Quod est contra omnes. Et ita potest dici quodammodo bona afficere, atq; ita virum teneri permittere, vt vxor expleat, & cum eo onere recipere bona. Dixi, si erat sui iuris. Nam si non talis esset, licet pater, tutor, aut vir nō irritassent, maritus poterit: quia loco illorū succedit, & erant vota dependentia a consensu superioris. De qua potestate late etiam disput.41. & generaliter de alijs votis, quæ vir nequit irritare, eo quod facta sint ante matrimonium, an possint in hoc euentu irritari?

27 Secundo excipe votum castitatis ab vxore ante matrimonium emissum, id enim a viro irritari nequit. Quoniā illud votum continet duo, nempe, non exercere actum venereum, nec reddendo, nec petendo. Quoad primum non indiget irritatione. Nam fortiori matrimonij vinculo cōstringitur reddere. Quoad secundum autem, irritari nequit a viro: quia materia petendi non est viro subiecta, ita vt prohibere possit, aut præcipere debiti petitionem, sed mulier est libera, & sui iuris in hoc. Nec actus liber, quo mulier eam sibi obligationem imposuit, est sub viri dominio, & potestate. Quoniam est iam Deo consecratus, & quando fuit elicitus, non poterat prohibere ne eliceretur. Quare non est audiendus Ioannes de Friburgo summa confessorum, libro primo, tit.8. quæstione 35. dicens posse virum id votum irritare. Cuius contrarium tenent omnes, quos numero decimo retuli, asserentes, nec emissum post matrimonium votum castitatis posse a viro irritari. Eadem ratione dicendum est, nec posse virum irritare vota de rebus necessarijs, vt de non furando, de nō mentiēdo, emissa ab vxore, ante matrimonij contractum; quia nec materia illa tanquam necessaria subditur viro. Nec actus liber, quo votum factum est, tanquam omnino prętentus, & Deo consecratus, & quidem eo tempore, quo voluntas illa a viro non dependebat. In quo distinguitur a tali voto post matrimonium facto; quia tunc voluntas erat viro subiecta. Et ideo numero quarto diximus posse a viro irritari. Vtrum autē possit vir irritare hęc vota, quādo tempore, quo mulier erat impubes illa emisit, poterantque irritari a patre, matre, vel tutore? dicam disputat. 41. numero 4. Si autem facta sint tempore diuortij, dicam hac disput. nu.41. & quid de votis factis, postquam vterque coniunx vouit continentiam, aut religionem? dicam dipsut.42.nu.10.

28 Tertio excipe votum religionis ante matrimonium ab vxore emissum, nō enim poterit a viro irritari; quia si matrimonium non est consummatum, tenetur tunc implere, & id votum tunc emissum non potest irritari a viro (vt probaui numero decimonono.) nedum votum factum ante matrimonium. Si vero iam sit consummatum, non indiget pro tunc irritatione. Quoniam impleri nequit. Nec potest irritari pro tempore, quo vxor erit sui iuris, quando iam tenebitur implere. Quoniam materia illa non erat viro subiecta tempore, quo promissa est, nec actus liber, nec subijcitur etiam materia tempori, quo votum implendum est. Quæ dixerim, si mulier iam pubes promisit. Nam si erat impubes, & ita poterat votum illud irritari, dicam disputatione 41. numero quarto, & quinto. Quando factum est tempore diuortij, dicam hac disput. num.42.

29 Verum autē peccet mulier matrimonium iniens, sciens fore impedimento, ne vota expleat? Dixi nu 8.

30 Tandem, si mulier obligationem aliquam cum homine contraxerit ante matrimonium, vir non poterit illam irritare, propter ius homini acquisitū. Et quia mitius agitur cum Deo, quam cum homine. Sic docent Hugo, Archid. & Bellamera, nu.23. allegati, & potissima ratio differentiæ est; quia superior non gerit vices hominis, cui ius acquisitum est, vt possit illud remittere, & irritare; at gerit vices Dei, cui ius per votum acquiritur.

31 Ad argumenta, nu.22. proposita respondetur. Ad primum dic argumentum concludere eam non esse veram irritationem, sed suspensionem, quod est verissimum. Ad hanc autem suspensionem satis est vxorem postea incidere in viri potestatem, non enim placet Deo, vt ipso contradicente impleat. Ad secundum dic, non posse virum derogare omnino irritando, bene tamen suspendendo, vt dixi in solutione præcedenti, cur autem idem non possit obligatione cum homine contracta, dixi numero præcedenti.

S V M M A R I V M.

An vota per virum irritata reuiuiscant? Si vera irritatio sit, suspensio sola, num.32.

Refertur quadam sententia, num.33.

An vt vota irritata non reuiuiscant, desideretur potestas, & dominium in voluntatem subditi, vel sat sit in materiam promissam, num.34.

An si superior irritans det licentiam postea, teneatur subditus implere votum irritatum, & quid si non fuit vera irritatio, sed suspensio, num.35.

Vota vxoris facta post matrimonium, & irritata, non reuiuiscunt, num.36. & ibi, idem de votis seruorum, & puberum.

Idem de voto castitatis tunc facto, & irritato, num.37.

Idem de votis factis in tempus soluta potestatis, & irritatis, num.38.

Vota vxoris ante matrimonium facta, & irritata, a viro reuiuiscunt, nu 39 & ibi, an vxor teneatur ad ea viro postea dante licentiam?

Quid si dum mulier ante matrimonium vouit, erat sub potestate alicuius, qui poterat irritare, vt sub potestate patris, tutoris, alterius mariti, vel in ea ætate vouit, vt si esset sub alicuius potestate posset irritare. An possit vir perfecte ea vota irritare, ita vt non reuiuiscant? Et quid, de votis factis post matrimonium ex licentia viri, & irritata reuiuiscant? Remissiue, num.40.

Quid de votis factis tempore diuortij, an reputentur quasi facta ante matrimonium, vt reconciliatione facta si vir irritet, reuiuiscant. Et si sint castitatis, vel religionis, vel de rebus necessarijs, vt de non mentiendo, nequeant etiam imperfecte irritari, ac si ante matrimonium facta essent, numero 41.

An vota emissa ab aliquo ante ingressum in Societatem Iesu sint suspensa, & reuiuiscant, si post vota biennij expellatur, num.42.

Quid si superior irritet ea, vel tempore nouitiatus emissa, vel post vota biennij etiam facta in tempus expulsionis? & an possit irritare, num.43.

Quid, si in eis dispenset? & an possit, num.44. & ibi, an possit Episcopus cum nouitijs dispensare.

An superior possit irritare vota professi, quæ noluit in professionem commutare: ita vt eo expulso non reuiuiscant, numero 45.

Soluuntur argumenta, num.46.

32 QVæstio vltima. An vota vxoris absque viri licentia facta, tunc implenda, vel in tempus soluti matrimonij, vel facta ante matrimonium, aut tempore diuortij, & a viro irritata, reuiuiscant, ita vt soluto matrimonio teneatur vxor ea implere? Absque controuersia est, (vt bene animaduertit Valentia 2.2 disputatione sexta, quæstione sexta, de voto, puncto 6. quęstione quarta,) vota omnino legitime irritata, minime reuiuiscere. Quoniam per irritationem illa obligatio voti est omnino extincta: at obligationem semel extinctam minime reuiuiscere, comperti iuris est, leg. cum ex causa, C. de remissio. pignor. Quia cum iam perierit esse, vires reassumere non poterit, nisi iterum obligatio illa imponatur ab eo qui potest. Sicut lex semel cassata, non potest amplius obligare, nisi iterum Principe eam sanciente. Quare aliqui Doctores asserentes votum semel irritatum reuiuiscere, aut sunt reprobandi, aut intelligendi, quando non est vera irritatio, sed suspensio voti. Hi sunt Vincentius Speculo doctrinali, tomo secundo, libro nono, capite 85. Tabiena votum 5. quæstione quinta, & videntur tenere Innocent. cap. scripturæ, de voto, numero tertio, versic.

versic.idem credimus,& ibi Host. ad fin. Io. Andr.num.4. Anton.num.3.Card.q.13. Anchar.num.8. vbi dicunt impuberem teneri implere votum peregrinationis, vbi fuerit sui iuris. Atque communiter refertur pro hac sententia Innocentius ibi. Sed nec ipse, nec alij, qui eum omnino sequuntur, explicant, fuerit votum irritatum, necne. Difficultas igitur præsens eo pertinet, vt explicetur, num hæc sit legitima, & vera irritatio, an potius suspensio voti pro eo tempore, quo potestas mariti durat. In priori enim casu, constat vota illa penitus extingui, & ideo nunquam amplius obligare, in posteriori autem, obligare cessante viri potestate.

33 Quidam igitur opinantur vxorum vota constante matrimonio facta, non vere irritari per viros, sed esse suspensa pro tempore constantis matrimonij, atque ideo eo soluto reuiuiscere, & implenda esse. Ducuntur, quia hoc distat inter irritationem ratione dominij, aut quasi dominij in voluntatem, aut ratione materiæ, quod in priori casu est vera irritatio, & ita votum non reuiuiscit, vt contingit in votis impuberum, & religiosorum. In posteriori autem, si materia est huiusmodi, vt maneat in potestate subditi, postquam a potestate superioris eximitur, vt si vouisset quotidianam eleemosynam, non est perfecta irritatio, sed suspensio, atque adeo soluta potestate votum reuiuiscit. Vt contingit in votis vxorum. Quod inde probatur: quia nequit superior irritare votum illius, nisi quatenus potest illi subtrahere materiam oblatam: cum sit solum superior quoad rem oblatam, at nequit materiam oblatam auferre, nisi pro tempore, quo est illi subditus, pro quo solo tempore materia est sub illius potestate. Ergo non potest omnino votum irritare, sed illud suspendere, & proinde cessante potestate reuiuiscet. Secundo, quia quando subditus petit licentiam exequendi votum, eo tacito, negatio licentiæ superioris, non est voti irritatio, secundum omnes, sed cessat pro tunc obligatio per materiæ subtractionem, manente voti vinculo, & cessante prohibitione reuiuiscit. At ita contingit in præsenti, tantum enim subtrahitur materia subiacens dominio viri. Ideo hanc sententiam tenent Rosella votum, 2. numero 7. & 23. Valentia 2. disputatione 6. quæstione 6. de voto puncto 6. quæstione 4. iuncta quæst. vltima, de votis subditorum. Nam in ea quæstio. 4. docet, quando subditur aliquis quo ad solam materiam, votum reuiuiscere, & quæstione vltima, docet, vxores quoad vota non subijci ratione voluntatis, sed materiæ promissæ, ac subinde censet ea reuiuiscere. Idem tenent in alio simili, fatentes tamen rem esse dubiam, Palud. 4. dist. 38. quæst. 4. artic. 2. concl. 11. nu. 29. D. Antonin. 2. p. tit. 11. cap. 2. §. 6. vers. 2. pueri, nempe, in voto filij puberis. Et similitudo in hoc consistit, quod talis filius solum ratione materiæ subditur patri, vt probaui, num. 2.

34 Vt radicitus tamen intelligatur, quando vera irritatio voti sit, quandoue suspensio: aduertendum est dupliciter votum irritari posse. Primo, directe voti vinculum dissoluendo. Secundo, quasi indirecte, per remotionem materiæ, illam prohibendo. Quando ergo votum irritatur ratione dominij in voluntatem, extinguitur directe vinculum: & ideo nunquam reuiuiscit: quia cum actus ille liber, quo votum est factum, sit pendens a superioris consensu, tanquam ipsi subiectus, potest superior suo dissensu reuocare omnino, quo sublato extinguitur votum. Atque superior irritans, id velle facere videtur, nisi aliud declaret: quia id sonat irritatio. Quando autem irritatur votum ratione solius dominij, & potestatis superioris, in materiam promissam, quamuis Doctores, numero præcedenti relati sentiant indistincte non esse irritationem directã, & veram. At sic distinguendum arbitror. Aut materia omnino, & plene subiacet potestati superioris: quia, scilicet, nulli alij est prius oblata, aut deuincta obligatione aliqua subiectionem illam præcedenti, & tunc credo esse perfectam irritationem, & ideo votum sic irritatum non reuiuiscere, contra Doctores, num. præcedenti allegatos. Qui autem hoc doceant, referam, numero trigesimosexto. Et ratio est: quia quod iuris est de toto quoad totum, idem est, & esse debet de parte quoad partem, l. quæ de tota, in principio, ff. de rei vendicat. & late tradit Euerardus loco a toto ad partes, numero secundo & sequentibus. Sicut ergo ad omnimodam, & totalem irritandi vota potestatem, desideratur, & sufficit dominium totale voluntatis subditi, seu actus liberi, quo vouet Deo rem illam, ita ad potestatem irritandi partialem, nempe in materia determinata, sufficit, ac necessarium est partiale dominium, nimirum, voluntatis, seu actus liberi, quo materia illa promittitur. Et confirmatur: quia sicut vbi adest perfectum dominium voluntatis subditi, potest superior omnia eius vota irritare, eo quod vota habeant tacitam conditionem, nisi superior contradixerit, qui ratione dominij absoluti, & totalis, id potest efficere, atque est perfecta irritatio. Ita quando habet dominium partiale voluntatis subditi circa aliquam materiam, poterit circa illam perfecte, & omnino irritare. Quando quidem vota de tali materia habent similem tacitam conditionem, potestque superior contradicere ratione totalis dominij, quod habet in voluntatem subditi, quoad dispositionem de illa materia. Aut non omnino, & simpliciter subiacet potestati superioris, sed secundum quid. Vt si ante subiectionem iam illa materia erat Deo consecrata, & oblata per votum. Tunc enim non simpliciter subiacet illa materia superiori, nec actus liber, quo oblata est Deo. Atque tunc dum superior irritat, non est vera, & perfecta irritatio, sed secundum quid, & potius suspensio. Ac proinde durante potestate excusatur subditus ab impletione: at ea soluta tenetur. Et actum liberum tunc non esse subiectum, inde constat. Quoniam est omnino præteritus, & Deo per votum independens ab alicuius consensu, dicatus, ac tempore quo non erat subiectio. Nec potest modo subdi: quia ad præteritum non est potentia. Nec subdita postea persona, subduntur eius actus præteriti, cum iam transierint. Dices vinculum voti, & obligationem esse præsentia. Respondeo, cum tale votum naturaliter, & intrinsece sequatur ex actu promissionis, nulla ratione posse superiorem hoc nomine votum perfecte irritare, nisi habeat, vel habuerit dominium in illum actum. Quod autem tunc non simpliciter materia subdatur superiori, probatur: quia cum prius esset obligata Deo, qui ius in illam acquisierat, non potest plene, & omnino subdi alteri. Sed potest secundum quid: quia superior, nimirum, vir, potest in omni tempore occupare vxorem, ac proinde potest pro tunc. Atque vxor fortiori seruitutis vinculo astricta, non tenetur pro tunc vota exequi (vt declarauimus, numero vigesimoquinto.) Tandem eam irritationem in hoc euentu non esse veram, sed suspensionem, probatur: quia ea uota sunt facta absolute, & independenter a uoluntate superioris, cum tunc nõ esset, nec subinde habent tacitam conditionem, nisi superior contradixerit. Quod est ratio, & fundamentum potestatis irritandi perfecte, teste D. Thom. 2. 2. quæstione 88. articul. 8. corp. & ad 1. quem alij omnes sequuntur. Item, quia ea uota præterita non sunt modo sub potestate superioris, cum iam sint Deo consecrata: sicut proxime dicebam de actu libero promissionis. Ergo nulla ratione potest ea omnino irrita facere, cum nec habeat, nec habuerit dominium in actum uouendi. Et confirmatur: quia sicut actus uouendi fuit absolute, & independenter licitus, ita est a Deo acceptatus, & consequenter uinculum uoti ex eo actu consurgens. Doctores autem asserentes si uota emissa ante subiectionem, irritentur, non esse perfectam irritationem, & reuiuiscere: in quo casu non est dominium in materiam absolute, sed secundum quid referam, num. 39.

35 Atque ultra differentiam numero 32. traditam inter ueram irritationem, & suspensionem, quod per illam omnino cessat uinculum uoti, per hanc autem non cesset, sed exequutio suspendatur, donec cesset potestas superioris, est alia differentia ex hac consurgens: nam ubi est uera uoti irritatio, non tenetur amplius subditus ad illud, quãuis superior assensum præbeat: quia obligatio illa omnino extincta reuiuiscere nequit, nisi subditus denuo uoueat. Ita Syluest. uotum 4. q. 2. dicto 3. Nauarr. summa, ca. 12. numero 65. Graffius. 1. par. decisionum, libro 2. ca. 29. numero 4. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. par. 2. libro 3. c. 4. §. sed maior difficultas. Emmanuel Sa, summa, uerbo uotum, ubi de uoti irritatione, §. irritans uotum si postea. At ubi est sola uoti suspensio, conniuente superiore obligabit: quia uinculum uoti manebat, & ob solam materiæ prohibitionem suspensum erat, ergo cessante

sante prohibitione pristinas obligandi vires recuperabit votum.

36 Ex dictis deducitur primo, vota omnia constante matrimonio emissa ab vxore, pro tunc implenda, si a viro irritentur, non reuiuiscere. Contra Doctores relatos, num. 33. probant Abbas, Caiet. Ang. Sylu. Sotus, statim citandi, per cap. quidam, & c. placet, de conuersat. coniug. vbi coniunx professus, & ab altero reuocatus, non tenetur reuocante mortuo, ad religionem transire. Sed hi textus nil conferunt, non enim innituntur irritationi voti, sed quia professio fuit irrita (vt numero 13. probaui.) Ideo melius probatur: quia vir potest irritare vota vxoris ratione potestatis, & dominij in voluntatem ipsius (vt probaui num. 4.) In quo casu fatentur omnes esse perfectam irritationem, nec vota reuiuiscere (vt diximus numero 34.) Atque ita tenent Abbas, cap. scripturæ, numero septimo de voto. Caietan. 2. 2. quæst. 88. art. 8. dubio 4. Abulensis, cap. 30. Numer. quæst. 86. Angelus votum, 2. numero 12. Syluest. votum 4. quæst. 2. dicto 3. & 4. Armilla, verbo votum, numero 12. Sotus libro 7. de iustit. q. 3. art. 1. versic. aliud, posthæc dubium. Nauarr. sum. cap. 12. num. 66 Ludouic. Lopez, 1. par. instructorij, c. 48. §. vota semel irritata. Philiarcus de officio Sacerd. tomo 1. par, 2. lib. 3. cap. 4. §. sed maior difficultas. Vega 2. tomo summæ, capite 129. casu 95. Imo esto diceremus vota hæc irritari a viro, non ratione dominij in voluntatem vxoris, sed quia materia est illi subiecta. Cum materia plene subdatur, tanquam nulli alij ante subiectionem dicata, esset perfecta irritatio, nec reuiuiscerent (vt numero 34. probauimus. Atque ita Syl. eadem quæst. 2. dicto 5. fatetur vxorem tantum subdi viro quoad materiam. Quod idem (vt numero 3. retuli (sentiunt Nauar. Philiarcus, Ludouic. Lopez, & tamen omnes hi asserunt ea vxoris vota non reuiuiscere. Præterea, quia idem dicunt de votis seruorum per dominos irritatis, Sotus, Nauar. Philiarchus, Ludouic. Lopez ibi. & tamen constat seruos tantum quoad materiam subijci dominis. Atque ideo non omnia illorum vota possunt domini irritare, sed sola illis præiudicantia. Tandem, quia de votis puberum dicunt idem, Sotus Sylu. ea. quæst. 2. d. 3. & 4. proxime citati, & Aragon. 2. 2. q. 88. art. 8. in fin. & Graf. 1. p. decisionum, lib. 2. c. 39. nu. 5. Philiarcus proxime allegatus, quos tamen solum ratione materiæ subdi patri, probauimus num 2.

37 Secundo infertur, votum castitatis constante matrimonio ab vxore emissum, quod numero 11. & 12. dixi posse a viro irritari, non reuiuiscere: quia irritatur ratione dominij, quod habet vir in voluntatem vxoris, ad illam dirigendam, quamuis deficiat dominium in materiam illam.

38 Tertio infertur vota ab vxore, seu ab alio subdito in tempus solutæ potestatis, quando sunt a viro, seu ab alio superiore irrita, quæ numero 16. posse irritari diximus, non reuiuiscere. Et hoc licet sit votum castitatis emissum ab vxore ad illud tempus. Quod numero 18. probaui posse irritari: quia ea vota, aut irritantur ratione dominij in voluntatem, aut saltem dominij in materiam. Et eadem ratione dicendum est idem de voto religionis in id tempus ab vxore facto. Quod numero 19. dixi posse irritari. Et hoc necessario tenentur dicere omnes, quos numero 16. 18. & 19. retuli, dicentes posse ea vota irritari. Non enim possunt intelligi de suspensione. Nam cum non obligent, donec soluatur potestas superioris, ipsa sunt suspensa.

39 Quarto infertur, vota ante matrimonium ab vxore facta, quæ irritari a viro posse diximus, numer. 39. soluto matrimonio reuiuiscere: quia ea non est perfecta irritatio, sed tantum suspensio. Nam cum nec actus liber, quo votum emissum est, viro subdatur, nec etiam materia promissa, sit illi subiecta simpliciter, sed secundum quid (vt explicui num. 34.) non possunt ea vota simpliciter irritari. Atque ita docent Archid. ca. noluit, 33. quæstione 5. nu. vnico, & ibi Bellamera, num. 1. Rosella votum, 2. num. 7. Nauar. summa, cap. 12. numero 61. Alexand. in suo Enchidio, 1. par. de potestate confessoris. cap. 5. num. 155. Philiarcus de officio Sacerdotis tomo 1. par. 2. libro 3. ca. 4. §. sed maior difficultas. Ludouic. Lopez, 1. p. instr. cap. 46. §. mulier vxor. Graffius, p. 2. decisionum, lib. 2. cap. 12. num. 31. Quare audiendus non est Vega 2. tomo summæ, cap. 129. casu 20. qui dicit non reuiuiscere. Ducitur, quia obligatio semel extincta non reuiuiscit. Sed supponit obligationem illam semel extinctam esse, & non potius suspensam. Quod probare oportebat. Dum dicunt autem hi Doctores obligationem illam reuiuiscere, intelligendi sunt quoad materiam, ad quam votum illud, cessante superioris potestate, obligat. Verbi gratia, vouit vxor ante matrimonium se quotidie recitaturam Calculos virgineos, aut ieiunaturam omnibus sextis ferijs totius vitæ, irritauit postea vir, non tenetur soluto matrimonio ad preces, & ieiunia omissa tempore suspensionis voti: quia fuerunt onus diei, ac proinde transacto die cessauit obligatio. Sed tenebitur ab eo tempore soluti matrimonij ad recitandum quotidie eas preces, & ieiunandum sextis ferijs. Hinc fit, si postquam vir id votum irritauit: concedat iterum licentiam, teneri vxorem ex tunc illud seruare. Iuxta dicta nu. 35. Quia obligatio tantum erat suspensa, dum vir impediebat materiam.

40 Quid autem dicendum sit, si tempore, quo vxor ante matrimonium vouit, erat sub potestate alicuius, qui id votum irritare poterat, vt patris, tutoris, aut alterius mariti. Vel si ijs carebat, erat in ea ætate constituta, vt si eos haberet, possent irritare, vt si impubes vouit votum personale, vel pubes ante vigesimumquintum annum fecit votum reale, An possit præsens maritus irritare, ita vt votum illud non reuiuiscat? dicam tota disputatione 41. Atque de votis ex viri licentia factis, an irritari ita possint a marito, vt non reuiuiscant? dicã tota disputatione sequenti. Et de potestate vxoris ad viri vota irritanda, ita vt ea non reuiuiscant, dicam tota disputatione quadragesima-secunda.

41 Grauior autem difficultas est de votis ab vxore factis tempore diuortij ob adulterium, an reputentur ea vota quasi facta ante matrimonium, & ita reconciliatione sequuta nequeant etiam imperfecte irritari, seu suspendi, si sint castitatis, religionis, realia, aut de rebus necessarijs, quæ num. 26. & duplici sequenti diximus, nec imperfecte irritari posse, aut si sint alia vota, quæ imperfecte irritari possunt facta ante matrimonium, tunc etiam facta, non possint aliter irritari, atque ita soluto matrimonio reuiuiscant? Et videtur non posse: quia cum neuter coniunx tũc sit sub potestate alterius, votum videtur independens, ac si ante matrimonium emissum esset. Sed sic distinguendum existimo. Si coniunx reus vota emittat etiam castitatis, & religionis, poterit innocens vir reconciliari volens, eo pacto, irritare, quo posset irritare, si matrimonio integro, & illæso facta fuissent: quia cum matrimonium tunc separetur, ac diuortium fiat, in fauorem innocentis, ac dependenter ab eius uoluntate, nimirum, dum ipse noluerit reum ad pristinam amicitiam restituere, nequit alter illius iuri præiudicare, ac proinde quicquid vouerit, habet tacitam conditionem, dummodo non præiudicet iuri, quod innocens ante diuortium habebat. Cum pacem componere uoluerit, quod clarius constabit ex dicendis libro sequenti tota disput. 10. Si autem innocens uota emittat, censendum est de illis, sicut de factis ante matrimonium: quia innocens tunc est omnino sui iuris, & obligatione aliqua alteri coniugi non est astrictus, quamuis vinculum matrimonij perseueret. Quare uouet ab altero independenter. Vnde fit, ut nullo modo suspendere possit coniunx reus, pace composita, quamuis sit uir, uota castitatis, religionis, de operibus necessarijs, ac realia ab altero coniuge innocente tunc emissa. Sicut ea facta ante matrimonium suspendere non posse, diximus num. 26. & duplici sequenti. At poterit uir suspendere uota alia innocentis uxoris, sicut nu. 23. & 25. diximus posse facta ante matrimonium, & uota sic suspensa reuiuiscere, vt diximus nu. 39. Non autem uota coniugis rei, quæ innocens uere irritauit. Sicut nec reuiuiscunt uota integro matrimonio facta, & irritata. Vt diximus num. 36. Similiter uxor si rea sit, ubi ad amicitiam restituta fuerit, poterit suspendere ea uota, quæ posset si ante matrimoniũ facta fuissent a uiro, & si ipsa sit innocens, uir autem reus, poterit irritare ea uota, quæ posset si integro matrimonio facta fuissent, ob rationem dictam. Quæ autem sint uota, quæ tunc potest irritare, & quæ suspendere: dicemus tota disputatione 42. Ex quo deducitur, si innocens, siue vir siue vxor, emittat eo tempore diuortij, votum reli-

religionis, aut castitatis: cum sit tunc omnino sui iuris, teneri ad illud, & nequire alteri remittere adulterium, ne votum infringere cogatur (vt dixi, numer. 8.) At facta semel reconciliatione, aut instaurato matrimonio ob simile adulterium eius, qui prius innocens fuerat, excusabitur à religionis voto pro tunc, donec illi, soluto matrimonio, aut ob aliud diuortium, liceat ingredi, & si fuit votum castitatis, tenebitur reddere, at petere non poterit, & tenebitur etiam non reddere, si iterum sit iusta diuortij causa ob alterius adulterium: perinde ac si id votum castitatis esset ante matrimonium factum, quando autem essent alia vota, posset innocens reconciliationem facere, licet executio illorum votorum esset illi interdicenda, & suspendenda (vt numero octauo probaui) & omnia hæc intelligo, quãuis propria authoritate innocentis fiat diuortium, & quid si de licentia ipsius alter voueat? dicam libro 10. disput. 10. num. 4.

42 Quinto infertur, vota facta in sæculo ab ingrediente Societatem Iesu, quæ suspensa in ea sunt, reuiuiscere, eo egresso. Quare dum manet in Societate, ad ea minime tenebitur. Vt habetur can. 22. primæ congregationis generalis Societatis Iesu, & regula. 23. magistri Nouitiorum. Quod intellige, nisi post professionem expellatur. Cum enim omnia vota in solemnem professionem commutentur, extinguitur prorsus eorum obligatio. Atq; ita eo expulso non reuiuiscunt.

43 Dubitabis autem, Quid dicendum sit, si superior Societatis ea vota irritet? Primo dico, non posse ea irritare superiorem Societas Iesu, quæ quis in sæculo, aut tempore nouitiatus emisit: quia nouitij non subduntur superiori quo ad omnia, sed tantum vt probentur, & instruantur in religione. Ita docent Nauar. summa Latina, cap. 12. nu. 65. Hispana, cap. 18. additione ad num. eundem. Ludouicus Lopez, 1. part. inst. cap. 48. §. materia voti (quamuis, capitul. 47. §. sed vtrum, dubius manserit. Man. 1. tomo. q. regularium quæst. 25. articulo 8. in fin. At potest talis superior, vt magister Nouitiorum, vel alius superior ea vota in nouitiatu, vel ante emissa suspẽdere, donec commutentur in professionem. Atque ideo caute dixit Nauar. non posse superiorem irritare, sicut potest vota professorum. Quasi velit posse vota horum perfectè irritare: illorum autem solum suspendere, & ita reuiuiscent eis egressis. Probatur posse suspendere. Quoniam nouitius pro tunc subditur prælato, sicut professus: cum hoc solo discrimine, quòd professus tenetur ex voto obedire: nouitius autem se offert sponte ad obediendum, & supposito eum velle profiteri, debet obedire: ne repulsam patiatur. Secundo dico, superiores Societatis Iesu posse vota irritare emissa à religiosis illius, post quam admissi sunt ad vota biennij, vel coadiutorum formatorum, & ea sic irritata nunquam reuiuiscere: quamuis emissa sint in tempus si à Societate egressi fuerint. Quia quamuis ea vota non sint solemnia, at veros religiosos eos constituunt, vt declarauit Gregorius XIII. in Bulla, Ascendente Domino, concessa Societati, anno 1582. & per ea se tradunt, & sua, Societati, quantum est ex parte sua, & habet Societas in eos ius. Vt ibi declarauit Gregor. XIII. & sunt omnino subditi, ita vt nil omnino possidere, donareve possint, nec de se disponere. At irritandi potestas ex hac subiectione oritur. Præterea: quia voluntas horum multo magis subditur superiori, ab illoque pendet, quam voluntas filij à patre, aut vxoris à marito. Atque ita sentiunt viri doctissimi. Tertio dico, non posse eos irritare vota à talibus emissa in sæculo, aut tẽpore nouitiatus, quamuis iam vota biennij, aut coadiutorum formatorum fecerint (post professionem autem dicam, num. 44.) At posse ea suspendere pro tempore, quo manserint in Societate, vires reassumptura post egressum. Quia reputantur tanquam vota facta ab vxore, ante initum matrimonium. Quæ numero 39. probauimus non verè irritari, sed suspendi à viro. Quia hæc similiter extra tempus subiectionis facta sunt: atque ita nec superior habet potestatem in actum liberum tanquam omnino præteritum: nec in materiam, tanquam iam Deo consecratam ante subiectionem. Vtrum autem possit talis superior irritare, quando fecit votum tempore quo pater, vel tutor, quem habebat, poterat irritare, vel si haberet, posset? Dicam disputatione quadragesimaprima, nu. 11.

44 Duplex autem obiectio superest contra hoc. Prior, nam inde sequitur, nec superiorem religionis posse in nouitiorum votis dispensare. Quoniam ad id requiritur vera superioritas spiritualis. Atque ita cõcedit Angles Floribus, 2. par. quæst. de voto, artic. 8. post decimam diffic. dubio 3. & dicit esse tutius, Ludouicus Lopez. 1. par. instruct. cap. 47. §. Sed vtrum. At uerius est posse dispensare. Quoniam tempore quo nouitius perseuerat in religione, quamuis prælatus non habeat potestatem dominatiuam in eius uoluntatem, nondum sibi per professionem traditam, habet tamen spiritualem iurisdictionem (ut tradit Nauar. summa Latina, capite duodecimo, numero 65.) Non enim decet ut circa nouitios in religione occurrentia, adeatur Episcopus. Ita docent Henriquez libro septimo, de Indulgentijs, capitu. 22. numero 7. Manuel in quæstione regular. tomo 1. quæst. 25. artic. 8. Pro eadem opinione sunt Sylue. verbo, dispensatio, quæst. 14. dict. 1. & ibi Ang. numero 8. vbi dicunt posse prælatum religionis dispensare cum nouitio vt ad ordines promoueatur. Vnde potest prælatus religionis dispensare cũ illis, in ijs, in quibus potest cum professis. Addit (& bene) Henriquez posse similiter Episcopum cum illis dispensare. Quia nondum plenam exemptionem, & subiectionem regulariter prælato consecuti sunt, atque proinde possunt sic Episcopo subijcere, vt cum ipsis dispenset.

45 Secunda obiectio est. Quia inde etiam sequi uidetur, non posse prælatum irritare uota, quæ professus in sæculo, aut in nouitiatu emisit, noluitque per professionem extingui. Quia facta sunt tempore, quo nec actus liber, nec materia erant subiecta prælato, & ita tantum poterit illa suspendere, atque eo expulso à religione reuiuiscent. Sed neganda est sequela, & dicendum posse ea perfectè irritare, instar uotorũ post professionem factorum. Et ratio est: Nam teste Syluest. uotum 4. quæstione 7. dicto 3. si eam uoluntatem habuit non extinguẽdi per professionem, ante instans ipsius, adhuc extinguitur uotum: si uero in ipso instanti professionis, reputabitur ac factũ post professionem, & proinde tempore plenæ subiectionis, ac poterit irritari. Sicut tradunt Doctores peccatum prauæ dispositionis commissum in baptismi susceptione, reputari tanquam admissum post baptismum, & ita subijci sacramento pœnitentiæ.

46 Ad argumenta, numero 33. proposita, respondetur. Ad primum negando eam differentiam ubi materia plenè subijcitur, & non tantum secundum quid, & ad probationem, est neganda minor. Quæ constant ex dictis nume. 34. Ad secundum neganda est minor: quia in casu priori superior tanquam voti ignarus non intendit irritare. Nam uoluntas non fertur in obiectum incognitum, secus in casu posteriori.

DISPVTATIO XL.

Vtrum vota vxoris quęcunque, etiam castitatis, de licentia viri, constante matrimonio emissa, possit idem vir irritare; atque soluto matrimonio minimè reuiuiscant? Et quid de votis castitatis, religionis, matrimonij non ineundi, factis mutuo consensu, aut à viro ordinis sacri suscipiendi, à femina vero castitatis, aut religionis, eodem communi placito emissis.

SVMMARIVM.

Quot sunt quæstiones disputandæ, num. 1.

An possit vir irritare vota vxoris alia à castitatis voto, de sua licentia emissa? Referuntur duæ sententiæ, numero 2. & 3.

Potest vir, & quilibet alius superior talia vota valide irritare, nec peccat subditus tunc nõ exequens vota, licet peccet superior, num. 4.

Idem dicendum est, licet votum sit reale, & licet sit implendum tempore soluta subiectionis, num. 5 & ibi, remissiue, quid

quid de voto non mentiendi.

Quid si superior dicat subdito, se concedere facultatem vouendi irreuocabilem, num. 6.

Qualiter peccet superior irritans absque causa, vel cum illa? Et quid distet inter illam dispensationem, & irritationem, numero 7.

An teneatur superior illo voto, vel dare licentiam iterum ad exequendum, postquam semel irritauit, nu. 8.

An si superior voti conscius taceat, & dissimulet, censeatur consensus, vt iam non possit amplius absque causa irritare? Ponitur opinio, nu. 9.

Potest irritare, nisi re vera consenserit. Et quid, si interius consensit, at exterius solũ tacuit? Et quid, si subditus emisso iam voto petijt licentiam ad vouendum tacito praeterito voto, vel ad dandam rem illam, tacito voto dandi, vel sola licentia dandi emisit votum, an possit superior absque causa irritare votum illud, nu. 10.

An peccet subditus absque causa, vel de eius iustitia dubius, petens à superiori irritationem voti, quod de eius licentia emisit, num. 11.

Post rem voto promissam traditam, nequit vir, aut superior reuocare, nu. 12.

Quid re integra, nimirum, antequam subditus licentia vtens voueat, num. 13.

An promissionem homini factam possit superior, qui licentiam dedit, irritare, nu. 14.

Soluuntur argumenta, num. 15.

An vir concedens licentiam vxori vouendi continentiam, possit votum irritare? Refertur quadam opinio, nu. 16.

Potest perinde ac alia vota, nu 17. vbi, quid, si dedit licentiam ad vouendum omnimodam castitatem? & quid de voto non mentiendi.

Soluuntur argumenta, num. 18.

Quid si vterque coniunx mutuo consensu vouit continentiã. Refertur quadam sententia, num. 19.

Neuter potest tunc irritare, num. 20. & peccat contra iustitiam cognoscens vxorem inuitam, & ibi, quid de alijs votis eo tempore factis.

Quid si sit votum mutuo consensu ingrediendi religionem. Aut abstinendi ab alio matrimonio ineundo? Aut alterius coniugis, castitatis, alterius autem religionis, aut ordinis suscipiendi. num. 21.

Quid si eo voto emisso dant sibi iterum potestatem in corpus, an possint coniuges ea vota irritare, & semel facta irritatione non peccent, petendo nec reddendo. Censeanturq. sibi iterum dare ius petendi debitum, nu. 22.

Soluuntur argumenta, nu. 23. vbi, quid de alijs votis mutuo consensu factis.

An reuiuiscant vota de licentia viri, aut alterius superioris facta, eius potestate soluta? Ponitur quadam sententia, numero 24.

Non reuiuiscunt, num. 25.

Soluuntur argumenta, nu. 26.

1 QVadruplex inuoluitur difficultas seorsum disputanda. Prima, de irritandis alijs votis, dempto continentiæ voto. Secunda, de ipso voto continentiæ. Tertia, quando mutuo consensu fit. Quarta, qualiter vota hęc irritata reuiuiscant?

2 Quæstio prima, an possit vir irritare vota vxoris præterquam castitatis, de sua licentia emissa? Quidam negant eam potestatem. Ducuntur primo: quia ad voti firmitatem in subdito nil desideratur præter superioris consensus: ergo illo accedente manet firmum, & irreuocabile. Secundo: quid licentia superioris concedit subdito dominium, & quasi possessionem actionis illius, ad quam est data licentia: cum iam virtute illius votum emiserit. Ergo nequit superior reuocare. Tertio: quia promissio facta homini, & ipsi intimata, nequit, si de superioris licentia est facta, ab ipso irritari propter ius homini acquisitum. Ergo nec facta Deo, quæ statim ipsi cognita est: ob idem ius Deo acquisitum. Tandem: quia superior irritans votum, præcipiensque subdito ne impleat, est culpæ reus. Ergo illi non est obediendum. Hanc sententiam loquens in religionis superiore, tenet Richardus 4. dist. 38. articul. 4. quæst. 3. imò dubitat, an possit idem superior dispensare.

3 Alij ducunt nullum superiorem posse ea vota irritare præter religionis prælatum respectu religiosorum. Sic Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. par. 2. lib. 3. c. 4. §. sed maior difficultas. Ducitur: quia inter superiores habentes potestatem dominatiuam ad irritandum vota, solus ille habet simul spiritualem: subdit tamen, eum cui votum irritatur, teneri obedire. At fundamentum eius nullius est momenti: quia ad irritandum nil confert potestas spiritualis. Et si nomine irritationis, intellexit dispensationem: est valde impropriè loquutus.

4 Prima conclusio sit. Si vir, aut quicumque alius superior irritet vota de licẽtia sua à subditis emissa, valida est irritatio, & quamuis peccet vir, aut alius superior absque causa iusta irritans, at vxor, vel alius inferior, immunis est culpę non seruãdo votum, quod semel iam irritatum non amplius obligat. Probatur ex capit. 30. Numer. ibi: *Si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam, quicquid vouerat, atque promiserat reddet. Si autem contradixerit, postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem eius.* Vbi quamuis non dicat expressè Scriptura, vxorem esse culpæ immunem, dum viro contradicente non seruat votum, at tacite id significat, teste Caietano ibi, cũ ait culpam vxoris redundare in virum. Et ita intelligit eum locum D. Augustinus, libro quarto, quæstione 59. in Numeros, & refertur capit. manifestum, 32. quæst. 5. ibi: *Nam cum ad peccatum eiusdem viri pertinere voluerit lex, prius si permiserit, & postea prohibuerit, & hoc tamen non dixit, quod mulier quæ voueat, faciat.* Et D. Ambrosius libro de paradiso, capite 10. & refertur cap. si. 33. quæst. 5. ibi. *Etiam si viro permittente repromissa fuerit, vel non licet ei votum opere complere, cum vir voluerit reuocare promissum.* Et ratio est: quia adhuc superior retinet dominium volũtatis subditi, & rei offerendæ per voti executionem. Quamuis enim translatio dominij non pendeat ab actuali rei vsu, sed tantum consistat in facultate rei vtendi: at superior in hoc euentu concedens facultatẽ subdito, censendus est concedere solam facultatem, quæ illi sufficiat, vt is, & voluntate propria, & re vtatur, vouẽdo, & exequando votum: quod absque dominij translatione fieri potest. Censendum est enim superiorem, minimum quod potest, velle cedere iuri suo, cum possit postea ad subditi bonum pertinere, vt superior tanquam adhuc dominus facultatem illam reuocet. Huius sententiæ videntur multi Doctores, asserentes vxorem teneri obedire viro præcipienti ne votum exequatur, quod sua licentia obtenta emiserat, quamuis peccet vir præcipiens. Hi sunt Glossa ordinaria Num. 30. ad finem, & ibi Hugo litera K. D. Bonauent. 4. d. 32. in expositione literæ, num. 4. & ibi Richardus, artic. 2. quæst. 2. ad primum. Hostiensis summa, titu. de voto, §. quis vouere possit, num. 8. versic. vxor etiam. Abbas, cap. charissimus. numer. 4. de conuers. coniugat. & cap. scripturæ, nume. 8. de voto, vbi Henric. nume. 6. Vincentius Speculo doctrinali, tom. 2. lib. 9. c. 86. Lex 8. tit. 8. par. 1. Turrecrem. capit. sunt quædam, 17. q. 1. num. 10. & d. cap. manifestum, num. 3. & 4. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 22. in initio. Caietan. summa, verb. votum in ca. vltimo, statim in principio, Angelus votum 2. numero 10. Armilla verb. votum, nume. 12. Adrianus, 4 quæst. 14. de matrimon. Nauar. summa cap. 12 numer. 61. & 73. Nicolaus de Orbell. 4. d. 38. quæst. 1. §. 7. Brunellus de sponsalibus, conclus. 30. numero 14. Alexander in suo Enchirid. 2. præcepto, tract. de voto, §. si de licentia. Ioannes Herdels in expositione Decalogi 2. præcepto, capit. 14. Graffius, 1. p. decisionum, lib. 2. cap. 29. in fine, & 2. par. lib. 2. capit. 12. num. 27. Ludouicus Lopez, 1. par. instruct. cap. 48. §. peccant prælati, & ca. 46. §. mulier vxor. Atque expressè tenent hanc sententiam, Innocen. cap. scripturæ, ad finem, de voto, Gratian. d. cap. manifestum, §. ex præmissis. Maioris 4. dist. 38. quæst. 4. dub. 2. quod incipit, dubitatur qui possint vouere, versic. quartæ personæ. Rosella votum 3. num. 2. Sylu. votum 4. q. 2. dicto 6. Caietan. 2. 2. quæst. 88. artic. 8. dubio 2. Sotus lib. 7. de iust. quæst. 3. artic. 1. versic. maiori autem, & 4. dist. 27. quæst. 1. art. 4. versic. id autem. Bartholom. à Ledesma dubio 20. de matrimon. conclus. 1. Palacios, 4. d. 38. disput. 3. fol. 872. colum. 2. versicul. porro autem. Stunica de voto quæst. 3. num. 62. Nieua summa, tit. 135. Angles floribus, 2. par. q. de voto, articul. 7. post 9. difficultatem, dubio 1. Aragon. 2. 2. q. 88. artic. 8. fol. 1019. Valentia,

Valentia.2.2.disput.6.q.6.de voto,puncto 6.q.3. Emmanuel Sa,summa,verb.votum, vbi de voti irritatione,§.irritans votum sine causa. Manuel 2.tomo summa,cap.90. nu.5.Vega,2.tomo summa,cap.129.casu 22. & 91. Quid autem de votis tempore diuortij factis ab adultero, de licentia innocentis,dicam libr. sequenti,disput.10. numero 14.

5 Nec audiendus est Angles, numero praecedenti allegatus,restringens ad vota emissa de licentia superioris, pro tempore subiectionis: secus de implendis cessante potestate superioris. Cum enim æquè possint maritus,& alij superioris ea vota irritare, perinde ac tempore subiectionis implenda(vt diximus disputat.præcedenti,nu.16.)nō video cur nequeant valide vtraque irritare,quamuis habita licentia facta sint. Nam ratio num.præcedenti tradita ęquè habet locum in hoc casu. Nec etiam constituo discrimen quoad hoc, inter vota realia, & personalia. Sed de vtrisque idem dicendum est: quia Doctores,num.præcedenti allegati indistinctè loquuntur,& textus, & ratio ibi adducta idem probant. Quid de voto non mentiendi, dicam num 17.

6 Imò idem credo,quamuis superior dicat subdito,se illi concedere facultatem irreuocabilem: adhuc enim valebit irritatio postea facta, & facultas reuocari poterit,quāuis superior potuerit,& voluerit eximere subditum a sua potestate,quoad illam rem promissam: quia adhuc non accepit subditus possessionem,nec dominium exemptionis illius, sed solum habet titulum, quo illam exemptionem comparare possit: quando faciat id,quod requiritur, nempe,cum votum exequatur.

7 Secunda conclusio.Peccat lethaliter vir irritans votum vxoris,aut alius superior subditi de sua licentia emissum, nisi iusta causa intercedat. Probatur ex cap.30. Num.ibi. *Portabit ipse iniquitatem eius*. Id est, pœnam soluet pro transgressione voti illius.Vt explicant Lyra,& Vatab.ibi. At si sola esset venialis culpa, non appellaretur iniquitas: nec ex pœnæ comminarentur. Secundo: quia licet apud superiorem maneat dominium illius rei,at non manet liberum,sed obligatum ad exhibendum rem illam Deo, ratione voti subditi, quo res illa suo consensu obligata est Deo. Quare tenetur ex vi voti efficere quātum in se est, veram illam promissionem sua authoritate factam, non impediendo subditum, quo minus impleat. Vnde peccatum superioris impedientis,& absque iusta causa irritantis,reducetur ad sacrilegium transgressionis voti. Quod ex genere suo est lethale. Atque ita docent Caietan.2.2. quæst.88.art.8.dubio 3. Lex 8.titulo 8.par.1.Nauar. Angles,Aragon,Grassius,Vega, quos retuli, numero 4. Manuel.2.tomo summæ,capit.89.numero 6. Ludouicus Lopez, 1.par.instruct.ca.48.§.peccant prælati.Intellige autem,quando materia esset grauis. Reputarem autem materiam grauem illam, cuius transgressio sufficiens est ad constituendam culpam mortalem in ipsius voti trangressione: quia perinde est votum non implere, ac eius impletionem iniustè impedire. Quare non est credendum Rosellę,votum 3.num.2.dicenti non esse culpam mortalem,& potest probari:quia cum superior ipse minimè voluerit, non est cur voto subditi obligetur. Votum enim vnius alterum non obligat.Sed facilis est solutio.Quamuis enim votum vnius non obliget alterum, vt illud expleat, obligat tamen ne iniuste impediat. At superior iniustè impedit, reuocans absque causa legitima,semel ipso consentiente consecratum Deo. Quod si iusta causa irritandi adsit, vacabit culpa superior irritans: quia tunc potestate non abutitur, cū possit occurrere casus, in quo vtilius esset ad Dei honorem irritare.Sic Maioris,D.Anton.Rosella,Syluest.Palacios,Aragon.numero 4.allegati. Sotus libro 7.de iust.quæst.3. articu.1.versicu.maiori autem.Vega 2.tomo summæ,capit.129.casu 91. & expresse colligitur ex Caiet.summa,verb.votum, capitul.vltimo, statim in principio,& ex Nauar.summa,cap.12.num.73. dicunt enim esse culpam,irritare absque culpa: quasi oppositum sentientes,existente adhuc iusta causa. Non videtur autem tam vrgens causa desiderari, ac ad dispensationem in voto: quia irritatio illa innititur potestati dominatiuæ, quæ ex se nullam postulabat causam ad irritandum. Et cum adhuc duret dominium,obligatio illa superioris ex suo consensu orta, non inducit tantam obligationem ad non reuocandum, ac si non actus dominij, sed meri dispēsatoris esset irritatio: ac proinde licet causam desideret, at non tam grauem, ac dispensatio. Et in hoc aperta erit differentia inter illam irritationem,& dispensationem. Insuper erit alia, quod hæc ad sui valorem causam iustam petit: illa autem,solum vt rectè fiat. Nam factam sine causa, validam esse probauimus, numero quarto.

8 Hinc colligunt aliqui, superiorem absque iusta causa irritantem votum subditi sua licentia factum, teneri implere votum illud. Sic Fonseca in annotatione ad marginem Caietani,super cap.30.Nume. ad finem;& hunc dicit illius loci esse germanum sensum. At melius colligeret teneri eum superiorem iterum concedere facultatem subdito implendi votum illud. Sicut iniustè impediens volentem exequi votum, tenetur obstaculum remouere, & maximè, si esset votum reale, vt erogandi eleemosynam. Quod admittent Doctores referendi,numero 24. asserentes eam non esse veram irritationē,sed suspensionem. At vtrumque carere solido fundamento existimo. Quoniam cum votum illud penitus per irritationem cassatum sit, nec iterum consensu solius superioris reuiuiscere possit (vt numero 25. probabimus) nulla obligatione iam subditum, nec superiorem afficere potest. Quod enim non est,operari nequit. Id tamen verum est,& conuincit argumentum propositum, teneri superiorem, qui nondum votum irritauit,sed obligationem suspēdit negata exequendi licentia,iterum eam cōcedere:quia cum adhuc obligatio voti vigeat, tenetur iniustum impedimentum auferre.

9 Maior autem difficultas est, An taciturnitas,& dissimulatio superioris cognito voto,censeatur consensus, ac licentia, ita vt iam non amplius integrum sit illi irritare absque causa, perinde ac si sua licentia factum esset? Id enim affirmant Innoc. cap.scripturæ,numero 3. vers. sed nobis,de voto,vbi Io.Andr.num.4. Cardin.q.12. Rainer. & eius Glossator, vt refert eos sequēs Syl. religio.2.q.15. Abulensis,ca.5.Matthęi,q.149.Adrianus,q.14.de matrimonio.Valentia.2.2.disput.6.q.9. de voto, puncto 6.q.1. vnde dicunt Abul. & Adrian. debere statim audito voto contradicere. Quod explicat Sylu. idest, eadem die, & probatur ex capit.30.Num.ibi. *Quod si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam, quicquid vouerat reddet.*

10 At dicendum est posse adhuc irritare: quia potestas irritandi est actus dominij, at domino integrum est vti, aut non vti re, dum voluerit. Et confirmatur: quia is à quo petitur facultas vtendi re illius, poterit differre decretum quousque velit. Nec obstat lex illa Numerorum, quia quoad hoc fuit cærimonialis, & iam cessauit teste Caiet. ibi. Ita docent D. Thom.4.d.32. in fine, in expositione literæ,& ibi Palud.q.2.art.2.numero 17.Caiet.eod. cap.30.Num.in fine. Tabiena matrimonium 1. §.4. & videntur sentire, D.Anton.3.par.tit.1.cap.21.§.2. Syluest. votum 5.quæst.2. Ioannes de Friburgo summa confessorum, 1.p.tit.8.quæst.45. vbi dicunt viro prius dissimulante, & postea contradicente nō teneri vxorem votum implere. Sed quid dicendum, si superior tacuit,& re vera internum consensum habuit approbandi votum? Videtur enim id non sufficere, vt dicatur votum licentia, & consensu superioris factum, cum iam votum sit præteritum, & illud non sit approbare votum, sed non impedire executionem. Deinde, quia cum taciturnitas illa si reputetur consensus, cedat in damnum superioris, vtpote qui suo se priuat iure irritandi ad libitum, id non est præsumendum. Tacens enim in re sibi nocenti non censetur consentiens(vt probaui lib.1.disput.5.numero 5.) Atque ita in hac re taciturnitatem non esse signum sufficiēs consensus,affirmat Caietan.super cap.30.Num. in fine: consensus autem nullo signo externo explicitus,sed merè internus superioris,non videtur sufficiens, vt votum subditi firmum, & irreuocabile absque causa reddatur, cum id etiam sit in damnum subditi. Ceterum dicendum est sufficere, si verè superior voluit ratificare votum, secus si tantum voluit non impedire pro tunc illius executionem. Ducor primo, quia quoties consensus superioris non desideratur ad valorem actus subditi, potest præstari in ipso actu, & ante, & post. Vt multis citatis probat

Ma-

Matienzo libro 5. recopil. titulo 3. l. 3. gloss. 1. numero 1. & 2. Quod in hoc casu contingit. Nam votum illud subditi validum erat, & efficaciter obligabat ante superioris consensum à quo eam solam firmitatem accipit, vt de inceps absque causa reuocari licitè nequeat. Deinde, quia votum illud subditi ideo firmum non est, sed ad placitum superioris reuocabile, quia tacitam habet conditionem, si superior conscius consensum præstiterit, & non contradixerit, teste D. Thom. 2. 2. quæstione 88. articulo 8. corp. & in solutione ad 1. 3. & 4. ergo accedente consensu superioris etiam post votum factum, firmum redditur votum, perinde ac contractus conditionalis impleta conditione, l. potior, 11. in principio, ff. qui potiores in pignore habeantur. Et confirmatur: quia si quis vouisset se aliquid facturum Petro consentiente, vel non contradicente, statim ac Petrus consenserit, efficax ac firmum efficitur votum: ergo similiter erit dicendum de voto subditi, quod similem habet tacitam conditionem. Taciti enim, & expressi idem est iudicium. Eo vel maximè, quod illud votum non obligat, donec Petrus consentiat: hoc autem statim obligat, & superioris consensus solum illud firmius reddit. Nec obstat consensum superioris internum esse. Tum, quia iam aliquo signo externo exprimitur, nimirum, taciturnitate, & dissimulatione illa. Quamuis fatear non esse sufficiens indicium consensus. Tum etiam, quia cum votum illud omnimodam habuerit firmitatem ex parte subditi, ipsumque statim obligauerit, & solum ius superioris maneat integrum, & illæsum, vt reuocare ad libitum possit, vt superior seipsum hoc iure priuet, non desideratur notum fieri eius consensum subdito: sed satis est quod Deo sit cognitus. Nullum enim pactum cōsensu superioris initur cum subdito, sed Deo manet obligatus ad non reuocandum. Sicut si superior internè votum faceret non irritandi, teneretur non irritare. Atque huius sententiæ expressè videtur Caietan. illo capitulo 30. Numer. in fine, vbi ait superiorem audito subditi voto tacentem, si re vera non consentit, posse absque culpa reuocare: vbi clarè contrarium significat, vbi adesset internus ille consensus, cum taciturnitate exteriori. At si subditus facto voto aliquid donandi pauperi, aut faciendi, obtineret, tacito voto licentiam donandi, aut faciendi illud, nec licentia obtenta votum innouaret: verè prius illud votum esset absque licentia factum, ac proinde posset ad superioris libitum irritari: quia facultas illa non fuit ad votum iam emissum approbandum, cum superior illud ignorauerit. Nec votum denuo factum est media illa facultate. Sed quid, si subditus obtenta licentia aliquid faciendi, aut donandi, voueat se id facturum? Videtur enim id votum de licentia superioris factum: quia eo ipso quod superior concedit licentiam donandi, videtur concedere promittendi. Quare si ille homini promitteret se eam donaturum, diceretur verè de licentia superioris promissionem illam factam esse. At dicendum est, id votum non esse factum de licentia superioris: ac proinde posse absque causa ab eo irritari: quia id votum est nouum onus, & quod subditus liberè faciebat obtenta ea licentia, iam ex necessitate præcepti facit, cui oneri, & præcepto superior minime consensit. Deinde, quia iure diuino, & naturali est data licentia religioso non mentiendi, immo imposita necessitas, & tamen non potest ipse, nec vxor votum de non metiendo efficax, & irreuocabile à superiore emittere, ob nouam obligationem sibi impositam (vt diximus disputatione præcedenti, numero 4.) Non ergo licentia aliquid efficiendi, est licentia vouendi. Præterea, quia longe difficilius concederet superior subdito licentiam ieiunandi omnibus sextis ferijs, ac id vouendi, quam ieiunandi simpliciter: quia hoc non est grauamen subdito, sed potest libere omittere ieiunium; nec superiori, qui potest libere licentiam reuocare. Illud autem est magnum grauamen, priuat enim subditum, & superiorem libertate, illum, omittendi absque culpa, hunc, irritandi absque causa. At licentia censetur concessa cum minimo præiudicio possibili. Nec obstat argumentum contrarium: quia promissio, & pactum contrahendi vt plurimum præcedit ipsum contractū distractionis in humanis, atque est quasi dispositio, ac proinde superior dans licentiam celebrandi distractionem, visus est dare ad promissione illius distractus, l. oratio, ff. de Sponsal. vt dans licentiam ineundi matrimonium, censetur dare celebrandi sponsalia. At votum dandi, vel faciendi, non est via, & dispositio, & initium ipsius operis, vel contractus dandi, sed alterius ordinis, ac proinde non includitur in ea licentia.

11 Tertia conclusio. Peccat etiam mortaliter subditus petens absque iusta causa voti irritationem, quod de superioris licentia fecit: quia cooperatur peccato mortali superioris. At si subditus dubius de causæ sufficientia, illam proponeret superiori, qui capax est discernēdi num iusta sit, (quod addo propter vxorem, & virum, dominum, & seruum,) immunis esset culpæ: quia potest iudicio superioris stare, vbi autem superiŏr nō esset capax id iudicandi, consulendus est vir doctus.

12 Quarta conclusio. Tradita re, voto promissa cum superioris licētia, nulla est in superiore potestas reuocandi. Ratio enim cui innituntur Caieta. Sotus, Arag. & Valentia, n. 4. allegati, vt ante traditionē liceat superiori reuocare, est, quia adhuc manet tunc dominium apud superiorem: sed traditione facta iam translatum est dominium in alterum, l. traditionibus, 20. C. de pactis. Ergo iam non licebit reuocare.

13 Quinta conclusio. Re integra, id est, antequam inferior votum illud emittat, ad quod superioris licentiam obtinuit, potest superior licentiam reuocare: quia tunc nulli est ius acquisitum. Sicut si concessisset facultatem ieiunandi, posset illam reuocare. Sic D. Bonauent. 4. d. 32. in expositione literæ, n. 4. vbi Richardus, art. 2. q. 2. in corpore. Palud. q. 2. art. 2. nu. 18. Rosella, votum 3. nu. 2. Temperant Richardus, & Paludanus quando licentia priuatim concessa est: secus si publicè. Sed merito id reprobat Rosell. quia in neutro casu est ius acquisitum, sed res est integra.

14 Ex dictis infert Aragon. 2. 2. q. 88. art. 8. fol. 1020. integrum esse superiori, reuocare ante traditionem, promissionem homini factam de eius licentia, sicut & votum: quia in vtroque casu dominium manet apud ipsum, in quo fundatur potestas irritandi votum. Et si dicas, per promissionem homini factam, acquiri ius homini: similiter dicam per votum acquiri ius Deo. Sed dicendum est nullo modo posse valide irritare, sed semper teneri superiorē permittere subdito vt impleat, quamuis ipsum subditum non exequentem, remittente superiori, à culpa eximi credam. Quoniam, licet dominium maneat apud superiorem, at est ius acquisitum homini, cuius ius non potest superior remittere, cum non gerat vices ipsius. At cum gerat vices Dei ad gubernandum subditi voluntatem, potest remittere ius acquisitum Deo per votum, valide semper, & licite, quando adest causa, & quamuis illicite faciat, quando absque causa remittit, cum tamen id facit, vt superior, sitque ei obediendum (vt explicabitur, nu. sequenti, in solutione ad vltimum,) adhuc gerit vices Dei. Sicut confessarius valide absoluens, at peccans mortaliter, gerit vices Dei in quantum absoluit, quamuis culpa sua, abutatur potestate.

15 Ad argumenta, numero secundo proposita respondetur. Ad primum dic, vt omninò votum subditi fiat irreuocabile, desiderari vltra consensum superioris, traditionem ipsam, at vt non possit licite absque causa iusta reuocari, satis esse eum consensum. Ad secundum respondet bene Caiet. 2. 2. q. 88. art. 8. dubio 3. subditum tantum accepisse quasi possessionem emittendi voti, atque ideo prælatum minime posse efficere quin fuerit validum, non autem accepisse quasi possessionem circa rem promissam, quousque illam reddat, & ideo superiorem valide irritare. Ad tertium constat ex dictis, num. præcedenti: vbi discrimen constituimus. Ad vltimum respondet bene Caietanus eo dubio 3. quando malitia se tenet ex parte rei ipsius præceptæ, quia, nimirum, præcipit iniusta superior, non esse ei obediendum: secus quando malitia se tenet ex parte ipsius superioris præcipientis, qui minime præcipit iniusta, quamuis peccet præcipiens, vt contingit in hoc casu.

16 Quæstio secunda. An possit maritus irritare votum castitatis, de sua licentia ab vxore factum: valide quidem, etiam absque iusta causa, & licite, interueniente iusta causa, ut de ceteris uotis sua licentia factis diximus? Quidam negant de uoto castitatis, quamuis de alijs uotis admittant.

mittant. Ducuntur primo: quia si vir faciens copiam vouendi continentiam vxori, simul voueat de vxotis consensu, nequit irritare (vt dicemus, num. 20.) ergo etiamsi ipse non voueat, ipsum enim vouere, aut non vouere, parum videtur conferre ad irritandi potestatem. Secundo: quia superior potest irritare subditi vota sua licentia facta: quia adhuc opera promissa manent sub eius potestate, & dominio, & sic cum ille possit prohibere, potest tollere obligationem a subdito per votum contractam, quare votum de eius licentia emissum circa opera quæ non subiacent eius dispositioni, vt est votum non petendi in vxore, in qua re non est viro subiecta, & votum de rebus necessarijs, vt de non mentiendo, in quocunque subdito, irritare minime poterit: quia materia non est in eius dominio. Quod si dicas, posse ratione nouæ obligationis, in quantum vir potestatem habet in illum actum liberum, per quem fuit inducta. Id non obstat: quia iam actus ille liber est traditus, & consecratus Deo ex ipsius superioris consensu, atque ita non manet amplius sub eius potestate. Tertio probatur ex Diui Ambrosij libro de Paradiso, capit. 10. & refertur c. fin. 33. quæst. 5. ibi. *Vota vero continentia ita alterius permissu ab altero valent offerri, quod post permissionem non valeat in irritum deduci.* Et ita hanc sententiam tuentur, D. Thom. 4. distin. 32. in expsitione literæ Magistri, & ibi D. Bonauent. numero 4. & ibi Albertus Magnus artic. 6. Richard. artic. 2. quæstion. 2. ad primum. Paludanus quæst. 2. articul. 2. numero 17. Gratianus, capit. manifestum, §. ex præmissis, 33. quæst. 5. & ibi Turrecremat. in fine. Ioannes de Friburgo summa confessorum, libro 1. titulo 8. quæst. 45. Adrianus IV. quæstione 14. de matrimonio. D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 22. §. 3. Rosell. votum 3. nu. 2. Pisana, votum 3. §. 5. Syluest. votum 5. quæstione 2. Tabien. matrimonio 1. §. 4. Nauar. summa, capite 12. num. 61. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1. parte 2. libro 3. cap. 4. §. sed maior difficultas est, Manuel 2. tomo summa capite 90. numero quinto, qui id intelligit, nisi inquantum votum castitatis præiudicat viro, vnde ait non licere irritare, vt mulier possit petere. Temperat etiam Paludan. nisi vir esset suspectus de incontinentia, & tunc ait illum peccare irritando, at vxorem debere obedire.

17 At mihi probabilius est posse virum irritare votum castitatis de sua licentia ab vxore factum: sicut diximus de alijs votis. Ducor: quia licet vir non sit dominus materiæ illius promissæ, sed in illa sit æqualis vxori, at tanquam caput, est dominus actus illius liberi, quo vxor tempore subiectionis se obligauit, voto illo, & quamuis ex consensu viri sit Deo consecratus, id conferet, vt vir irritans absque causa, peccet mortaliter: non tamen vt irritatio sit nulla: quia illa licentia data, non amisit dominium illius actus liberi, sicut nec vbi est dominus materiæ promissæ, ab illius dominio cadit, quamuis suo consensu Deo per votum consecretur (vt numero 4. probaui.) Huius sententiæ videtur Abbas, cap. charissimus, de conuers. coniug. num. 5. vbi ait non esse discrimen inter votum abstinentiæ, & continentiæ quoad hoc, atque ita in vtroque voto debere mulierem obedire viro reuocanti. Et tenent Sotus libro 7. de iust. quæst. 3. artic. 1. versiculo an vero possit alteruter, & versic. argumentum autem, & 4. dist. 32. quæstione 1. art. 3. post primam conclusionem, vbi Palacios disputat. 2. folio 717. versiculo quod si votum. Stunic. de voto, in fine, 3. nu. 62. Bartholomæus a Ledesma, dubio 71. de matrimonio ad fin. Aragon. 2. 2. q. 88 art. 8. folio 1021. Vega, 2. tomo summa, capite 129. casu 22. & id posse quando incontinentiæ periculum subest, affirmat etiam Ledesma 2. par. 4. quæst. 66. artic. 4. in fine. Idem credo dicendum, quamuis maritus fecisset copiam vxori vouendi omnimodam castitatem. Contra Philiarcum de officio Sacerdotis, tomo 1. parte 2. lib. 3. capitulo 4. §. excipitur in conclusione, versic. dico 4. dicentem oppositum, eo quod tunc maritus ipse videatur pariter vouere castitatem: quod fundamentum reprobaui, disput. 36. numero 7. Idem asserendum est de votis de rebus necessarijs, factis ab vxore de licentia viri, potest enim vir irritare, vt si voueat vxor se abstenturam a mendacio, & furto: quia eadem militat ratio, cum licentia data, adhuc maneat vir dominus illius actus liberi, quatenus nouam obligationem peperit.

18 Ad argumenta numero 16. proposita respondetur. Ad primum dic negandam esse consequentiam: quia quando vterque vouet communi consensu adest pactum, conuenitque virtute inter coniuges, vt vterque renunciet iuri petendi, & reddendi, atque irritandi. Quod minime adest, altero solo de alterius consensu vouente. Ad secundum constat ex dictis num. præcedenti. Ad tertium dic intelligi D. Ambrosium, quando vterqua mutuo consensit castitatem vouet.

19 Quæstio tertia. An vtroque coniuge mutuo consensu castitatem vouente, integrum sit viro, irritare votum illud castitatis vxoris? Affirmant quidam: quia adhuc manet matrimonium, & potestas viri in vxorem, vt affirmat D. Aug. epist. 199. ad Ecditiam, & refertur c. quod Deo, 33. q. 5. Secundo: quia quando vterque communi vouet consensu, nullum initur pactum de non reuocando, sed de sola castitate seruanda, sicut quando alter solus vouet continentiam. Tertia: quia si est contractus, cur non mutuo consensu potest reuocari. Cum omnis res per easdem causas dissoluatur, per quas nascitur, cap. 1. de regulis iuris. Si dicas, ius esse Deo acquisitum per votum. Simile est, vbi alter solus de alterius licentia vouet. Quarto, si coniuges vouissent se mutuo consensu daturos calicem Ecclesiæ, posset vir vxoris votum reuocare. Cur ergo non idem dicendum in voto castitatis mutua voluntate facto? Sic Palacios 4. d. 32. disputatione 2. fol. 717. col. 2. vers. hæc commemorasse, & quidam alij teste Aragon. nu. sequenti allegando.

20 Verum tenendum est nullo modo posse. Probatur ex D. August. epistola. 199. ad Ecditiam, & refertur c. quod Deo. 33. quæstione 5. ibi. *Quod Deo pari consensu voueratis, perseueranter vsque in finem reddere debuistis, a quo proposito si ille lapsus est, tu saltem instantissime perseuera.* Et ex D. Ambros. lib. de Paradiso, cap. 10. & refertur ca. fin. 33. quæst. 5. cuius verba retuli, num. 16. in 3. argumento. Præterea, quoniam dum vterque coniunx mutuo consensu vouet continentiam, cum mutuo pacto edito cedat iuri suo quoad quemcunque actum matrimonialem, idque offerat Deo uitam cœlibem eligens, uidetur omnino renunciare iuri reuocandi, ut uel sic finis ille uitæ continentis obtineatur. Et quamuis contractus ille posset mutuo contractu resciodi, obstat tamen vinculum voti in eo inclusum. Hanc sententiam a fortiori tenent Doctores, quos num. 16. retuli, asserentes nec virum posse irritare, quando uxor de eius licentia uouit castitatem, & quos retuli disputat. præcedenti, numero 10. qui aiunt etiam non posse id uotum uxoris irritare absque sua licentia factum, & quos retuli disputat. 37. numero 10. dicentes neutrum posse tunc petere, aut reddere. Si enim posset alter irritare, fas esset alteri reddere ei petenti. Et tenent expresse Sotus libro 7. de iust. q. 3. art. 1. uers. argumentum autem, & 4. d. 32. q. 1. art. 3. post 1. conclusionem (licet in hoc posteriori loco dubitans loquatur, dicens forte non posse.) Stunica de uoto, q. 3. num. 64. Barth. a Ledesma, dub. 71. de matrim. ad finem. Angles florib. 2. p. q. de uoto, art. 7. difficultate 10. Nider summa, præcepto 6. cap. 4. uers. 7. casus. Aragon. 2. 2. q. 88. artic. 8. dubio ultim. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. p. 2. lib. 3. cap. 5 §. excipitur in conclusione. Anton. Gomez Bulla cruciatæ, clausula 10. numero 66. Manuel 1. tomo sum. 2. editione, cap. 143. numero 14. & tomo 2. capit. 90. numero 6. Ludouicus Lop. 1. parte instruct. cap. 46. §. quando vterque. Vega 2. tomo summæ, capite 129. casu 68. Hinc fit virum emisso hoc mutuo uoto, accedentem ad uxorem inuitam, non solum peccare aduersus religionem uoti, sed etiam contra iustitiam frangendo pactum cum ea initum. De alijs autem uotis eo tempore factis, dicam disputatione 41. numero decimo.

21 Idem credo, si uterque coniunx mutuo consensu uoueat religionem: aut alter religionem, ordinis ue sacri susceptionem, alter uero castitatem: quo casu hæc duo posteriora uota sunt ualida, iuxta dicta disput. 37. numer. 7. & 8. Neuter enim coniunx poterit alterius votum irritare, quia cum id votum tendat ad omnimodam matrimonij separationem, & perpetuam continentiam, mutato statu, seruandam, uidentur coniuges iuri reuocandi cedere: sicut quando mutua uoluntate uouent continentiam, quod si votum sit communi consensu emissum, eo soluto matri-

matrimonio abstinendi ab alio ineundo, videtur nullam esse renunciationem mutuam iuris reuocandi votum, & similiter, quando mutuo placito promitterent, soluto matrimonio superstitem ingressurum religionem, aut seruaturum castitatem: atque ita credo virum posse ea vxoris vota irritare, & a fortiori idem asserendum est in alijs votis mutuo factis consensu, vt dandi calicem Ecclesiæ, vel ieiunandi: quia cum emissis his votis mansurum sit omnino matrimonium integrum, nec emittantur, vt status eo manente immutetur, non videntur coniuges se mutuo a iurisdictione eximere, & à facultate reuocandi votum.

22 Quod si post id votum castitatis mutuo consensu emissum, coniuges dent sibi iterum facultatē in corpus (quod quamuis sacrilege, valide tamen fieri, diximus disput. 37. num. 15. & deinceps teneri vtrumque ad debiti redditionem) credo posse virum id votum castitatis vxoris reuocare. Quia iam matrimonium restitutū est plene ad priorem statum, & renunciatio illa iuris irritandi est valide remissa: atque id votum tempore subiectionis emissum est. Irritatione autem facta licebit vxori deinceps debitū petere. Quia iam voto non obligatur. An vero possit similiter vxor irritare votum illud viri, vt liceat illi deinceps petere? Dicam disp. 42. num. 15. & an censeatur facta hæc remissio, petendo debitum? dixi disp. 37. nu. 24. Et similiter facta ea mutua remissione, & iterum tradito iure in corpus, licebit viro ex causa irritare, ac sine causa valida irritauit votum religionis, quod communi consensu cum ipso vxor fecerat: quia illa remissio iuris fuit valida, & ita res ad priorem statum redijt.

23 Ad argumenta numer. decimonono proposita, respondetur. Ad primum dico, manere in radice potestatem in corpus: quia adhuc manet matrimonium: non tamen manere potestatem in vsum: eo quod mutuo pacto, & voto impedita sit. Ad secundum constat ex dictis, numero vigesimo, vbi explicuimus qualiter sit tacite inclusum non reuocandi pactum, & id pactum deficere altero solo de alterius licentia vouente, explicui numero 18. Ad tertium dic obstare votum, ne licite ea remissio fiat etiam cum iusta causa. Et licet idem votum sit in altero de alterius licentia permittente, at defuit pactum, quo renunciatum sit iuri irritandi. Ad quartum dic posse virum id votum, & similia irritare. Cuius rationem reddidi, num. 21.

24 Quæstio Vltima. Vtrum vota de licentia viri, vel cuiuscunque superioris emissa, & ab eo irritata, reuiuiscant finita superioris potestate? Quidam id aiunt, sentientes eam non esse veram irritationem, sed suspensionem pro subiectionis tempore. Quia votum illud cum factum sit superiore consentiente, absolute emissum est, & independenter a superioris voluntate, atque actus liber, quo factum est, iam est Deo traditus.

25 At contrarium mihi persuadeo. Quoniam (vt dixi disputatione præcedenti, numero trigesimoquarto,) quando superior irritat votum ratione dominij voluntatis, aut materiæ promissæ, est irritatio vera, & non suspensio, & vota sic irritata minime reuiuiscunt. At vota tempore subiectionis facta de licentia superioris, aut irritantur ratione dominij in voluntatem, & materiam, vt quando voluntas est subiecta, & etiam materia, vel ratione solius dominij in voluntatem, qua subditus eam nouam obligationem sibi imponit: aut saltem pleni dominij in materiam, vt si filius pubes de patris licentia votum reale faciat: ergo ita verè irritantur, vt minime reuiuiscant. Huius sententiæ, in viro loquens, est Angles Floribus, 2. par. quæstione de voto, articulo septimo, post 9. difficultatem, dubio primo, vbi dicit posse ita virum irritare vota vxoris de licentia sua emissa, vt amplius ad ea vxor minimè teneatur.

26 Ad argumentum, numer. vigesimoquarto, propositum respondetur, votum illud adhuc fieri dependenter a voluntate superioris potentis adhuc irritare. Cum non obstante licentia, & consecratione facta Deo per votum, maneat adhuc dominus.

DISPVTATIO XLI.

Vtrum vota omnia vxoris, quę tempore prioris matrimonij poterat vir irritare, nec irritauit, possit alio matrimonio inito vir succedens irritare: quamuis de licentia prioris viri facta sint? Et idem generaliter quæritur de quocunque superiori succedente in officio, respectu subditi?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint. num. 1.

An superior succedens, vt vir possit irritare vota vxoris, vel alterius subditi tempore subiectionis alij viro, aut superiori, sine eius licentia facta, quæ ille posset irritare? Refertur quædam sententia, nu. 2.

Potest, licet transacta sit ætas, in qua ille poterat, nec reuiuiscunt, num. 3.

Vota religionis aut castitatis, non mentiendi, quæ mulier innupta, & impubes sub potestate patris, vel tutoris constituta fecit, aut realia ante vigintiquinque annos, sine illorum licentia an possit vir cui postea nubit, irritare, etiam nondum consummato matrimonio, num. 4.

Quid, si carebat parentibus, aut tutore, qui irritarent, nu. 5.

Quid, si vxor tempore prioris matrimonij vouit continentiā absque viri licentia, an possit sequens vir irritare, ita vt non reuiuiscat, nu. 6.

Quid, si vouit inconsulto viro religionem in tempus soluti matrimonij, an possit sequens vir irritare perfectè, nu. 7.

An femina impubere nubenti cum malitia supplet ætatem, & ante consummationem vouenti religionem, possit vir irritare, licet iam sit pubes facta, nu. 8.

An femina nubens post votum castitatis, & religionis, peccet postea consummans, reddendo, aut petendo quando vir potest irritare & irritat votum, nu. 9. & vbi an peccet contra votum, fornicando, vel iterum nubendo.

An possit dominus irritare vota omnia serui impuberis, aut realia puberis, minoris tamen quamuis sibi non præiudicent, num. 10.

An superior Societatis Iesu possit irritare post vota simplicia biennij, ea vota quæ religiosus, aut in sæculo, aut in nouitiatu fecit, si sunt personalia dum erat impubes, vel si realia dum erat minor, ita vt illo egresso è Societate, minime reuiuiscant siue habuerit tutorem, aut parentes, siue non, & licet facta sint de licentia eorum, nu. 11.

Soluuntur argumenta, num. 12.

Quid vbi vota facta sunt cum licentia prioris viri, aut superioris? Refertur duplex sententia, nu. 13. & 14.

Si superior maior, vt Prouincialis, dedit licentiam, non poterit superior minor, vt localis irritare, nu. 15.

Si quidam superior dedit licentiam, potest subsequens ad libitum suspendere, nu. 16.

Potest æqualis succedens, vt sequens vir, irritare, ita vt non reuiuiscant, num. 17.

Peccat mortaliter irritans absque causa, at tenebit factum, num. 18.

Si inferior concessit licentiam, potest superior absque causa irritare, num. 19.

An vota castitatis & cetera vota mutuo consensu ab vxore tempore prioris matr facta, possit vir sequens irritare, numero 20.

Soluuntur argumenta, num. 21.

1 DVplex tractāda est quæst. Prior, de votis factis absq. licētia prioris superioris. Posterior, de factis cū illa.

2 Quæstio prima, An vota ab vxore tempore prioris matrim. aut subiectionis cuiuscunque facta, quæ vir, aut alius superior poterat irritare, & non irritauit, possit vir subsequens, aut superior succedens irrita facere, si absque licentia prioris emissa sint? Quidam viri docti sic distinguunt, si superior succedat in eandem potestatem moraliter, poterit vtique. Qualis est superior succedens, religioso: tutor succedens patri; Dominus cui seruus venditur,

ditur. Secus quando moraliter non est eadem potestas, ut si uxor subdita priori uiro, uel patri, aut tutori ante matrimonium, subdatur alij uiro. Ratio discriminis est, quia in priori casu, tota potestas prioris superioris deseruatur ad sequentem: secus in posteriori.

3 Mihi tamen probabilius est posse, qualiscunque sit ille superior. Vt si mulier nupta uotis se absque licentia uiri astrinxit, quæ ille poterat irritare, nec irritauit, poterit sequens uir irritare. Et similiter, si nondum nupta, & impubes emisit uotum personale, uel pubes, minor tamen, uotum reale, absque parentum, aut tutoris licentia, sub quorum erat potestate constituta, poterit uir, cui postea nubit, ea irritare, sicut poterant parentes, aut tutores: quia maritus succedit in locum patris, aut tutoris, ut gubernet eandem uoluntatem, eiusque defectus suppleat, & uotum illud, ut tempore subiectionis emissum, erat pendens à uoluntate patris, aut tutoris, aut succedentis in eam potestatem. Quare sicut poterat pater ea uota irritare post tempus pubertatis, & facta iam puella maiori, si in illa ætate non essent denuo ratificata (ut probabilior habet opinio:) idem dicendum est de uiro, quia succedit in eandem potestatem. Et sicut pater, uel tutor, uel prior maritus perfecte irritat, ita ut ea uota non amplius reuiuiscant: ita & uir succedens. Nec obstat uota ante matrimonium emissa non posse a uiro perfectè irritari, sed suspendi, ita ut reuiuiscant (ut diximus disputat. 39. numero 39.) Quia id uerum est, quando tunc non erat mulier alicui subiecta, qui posset irritare uota, & à cuius consensu penderent. Cuius contrarium contingit in hoc casu.

4 Hinc primo infertur, licèt uir non possit etiam suspendere, nedum irritare uota castitatis, religionis, de rebus necessarijs, ut de non mentiendo, & uota realia, ante matrimonium ab uxore facta (ut diximus disputatio. 39. numero 36. & duplici sequenti.) At si ea uota personalia emiserit tunc ante pubertatem, uel realia, post pubertatem, minor tamen uigintiquinque annis, absque patris, aut tutoris, sub quorum erat potestate constituta, bene placito, posse uirum ea omnia perfecte irritare, ita ut iã non reuiuiscant, & quamuis transacta sit ætas, in qua pater poterat, si non sint post illam uota ratificata: quia succedit in eandem potestatem. Imo & poterit irritare ante consummatum matrimonium, quia non irritat præcisè ut uir, sed inquantum ea uota pendebant à uoluntate patris, uel tutoris, in quorum potestatem succedit uir, statim ac matrimonium est initum. Imo si post illam ætatem sint ratificata, si tempore ratificationis erat iam nupta: quia reputabuntur, ut uota constante matrimonio facta, quo ad ratificationem illam: quia ea ratificatio est noua uoti emissio, ac proinde illa tanquam sine uiri licentia facta, poterit ab illo irritari. Et priora uota tanquam imperfecta, & ab eius voluntate pendentia.

5 Atque si femina dum voto se astrinxit, carebat parentibus, & tutore, qui irritarent: poterit maritus, si adhuc est intra ætatem, in qua illi possent. Vt si adhuc femina est minor vigintiquinque annis, & votum fuit reale, quia toto eo tempore quo est intra ætatem, intra quam est capax tutoris, aut curatoris, pendet votum ab eius voluntate, si constituatur. Quare sicut curator tunc constitutus posset perfecte irritare: ita maritus, qui eius vices obtinet. At si fuit votum personale, & iam femina est pubes, sicut tutor post pubertatem datus, non posset id votum irritare. Quia non datur tunc potestas in actiones personales, est enim sui iuris iam quo ad illas: ita nec vir potest perfecte irritare. Et idem dicendum est, si votum fuit reale, nec habebat femina patrem, aut curatorem, qui irritaret, atque cum nubit, excedit vigesimumquintum annum. Non enim poterit vir irritare. Consulto dixi, si cum nubit, excedit ætatem, intra quam votum irritari posset. Nam si erat intra illam ætatem, poterit vir quandocunque illud irritare, quia iam legitimè obtinuit potestatẽ irritandi, cum eius ius susceperit intra ætatem legitimam ad irritandum. Eam autem ætatem iam transactam esse, nil confert (vt dicebam numero 3.) Nec obstabit, si post eam ætatem sit ratificatum. Quia ea ratificatio fuit constante matrimonio facta, vt explicui, nume. præcedenti, in fine.

6 Secundo infertur, si tempore prioris matrimonij vouerit vxor continentiam absque viri licentia, sicut ille posset perfecte irritare, ita vt non reuiuiscat (vt dixi disp. 39. nu. 11. 12. & 37.) ita & vir sequens, tanquam succedens in eandem potestatem.

7 Tertio infertur, si vxor consulto viro post matrimonium consummatum, vel ante voueat religionem in tempus soluti matrimonij: atque eo soluto iterum nubat, quo casu peccat lethaliter contrahendo, & tenetur ante consummationem ingredi religionem, posse virũ id votum irritare, ita vt nunquam reuiuiscat: secus si emissum esset ante matrimonij consummationem, & tunc implendum: quia in priori casu poterat vir irritare, non autem in posteriori (vt diximus disputatione 39. num. 19. & 38.) Atque ideo idem poterit vir succedens in eius potestatem. Imo posterior hic vir poterit irritare illud votum religionis factum tempore prioris matrimonij, in tempus eius dissolutionis, licet nondũ præsens matrimonium consummarit. Quia irritat illud vt successor prioris viri in eius potestatem, à cuius consensu pendebat. In quam potestatem plene succedit (præterquam ad cogendũ vxorem ad reddendum, si velit priori bimestri transire ad religionem, nondum consummato matrimonio) quamuis matrimonium non consummarit. Nec ad potestatem irritandi vota desideratur matrimonij consummatio (vt probaui disput. 39. nu. 20.)

8 Quarto infertur, femina impubere valide nubenti (vt cum malitia supplet ætatem) & post nuptias, ante matrimonij consummationem adhuc impubere voventi religionem, absque præsentis viri licentia, posse virum perfecte id votum irritare, & si tunc non irritaret, posse transacta ea ætate, quandocunque, licet post consummatum matrimonium id ratificauerit iam pubes facta, quia simile votum ea ætate emissum potest tutor, aut pater irritare, & licet transacta sit ætas. Atque ideo idem poterit vir, qui eius vicibus fungitur. Et quamuis transacta ætate denuo ratificatum, non possit pater, aut tutor irritare. At poterit vir, si tunc quando ratificauit, erat consummatum matrimonium: quia est ac votum constante matrimonio factum (vt explicui, numero 4. in fine,) secus si pubes facta ratificauit id votum religionis tunc implendum, & nondum matrimonium est consummatum: quia est votum religionis denuo emissum à femina pubere ante matrimonij consummationem, & eo tempore implendum. Quod nume. præcedenti irritari à viro minime posse diximus. Sed objicies, feminam impuberem vouentem ante matrimonij consummationem, religionis ingressum, emittere votum exeundi à mariti potestate: atque adeo non posse à viro irritari. Ea enim ratione nequit votum transitus ad strictiorem religionem irritari (vt diximus disput. 39. nu. 9.) sed respondetur, in ætate illa tenera ante pubertatem, nullam concedi facultatem vouendi indepẽdenter à potestate patris, vel tutoris, ac proinde sicut illi possent irritare, non obstante hac ratione, ita & vir in eorum locum succedens.

9 Quinto infertur, feminam nubentem post votum castitatis, & religionis, absque licentia viri, vel alterius superioris, cui suberat, atque qui poterat irritare, si non irritauit, peccare lethaliter, matrimonium contrahendo, illudque prima vice consummando, si fuit votum religionis, & semper exigẽdo debitum, si fuit votum castitatis. At si vir sequens irritet ante consummatum matrimonium, iuxta dicta, numero 7. non peccabit consummando, & quandocunque irritauerit, nec peccabit amplius petendo: nec erit rea voti castitatis fornicando, vel eo matrimonio soluto, aliud ineundo: quia votum per irritationem est omnino extinctum.

10 Sexto infertur, quamuis Dominus non possit irritare vota serui sibi non præiudicantia, vel emissa in tempus libertatis (vt dixi disput. 39. numero 17.) posse illum irritare omnia vota serui impuberis, & omnia realia serui puberis minoris vigintiquinque annis, etiam in libertatis tempus emissa: quia id posset curator, seu tutor, cuius loco est Dominus. Quare vota illa nunquam reuiuiscent.

11 Vltimo infertur, etsi superior Societatis Iesu non possit irritare vota religiosi emittentis vota biennij aut coadiutorium formatorum in illa vota, inquam, quæ in sæculo, aut in nouitiatu emisit, sed suspendere solum

pro

pro tempore quo in ea permanserit (vt diximus disp.39. nu.43.(posse tamen eum superiorem illa perfecte irritare, ita vt non reuiuiscant, si emissa sint tempore quo ille erat sub potestate patris, aut tutoris, curatorisve, qui illa vota poterant irritare,& nō irritarunt, vel si illis carebat, emisit vota biennij intra ætatem, in qua illi poterant irritare,licet iam transacta sit ætas illa. Sicut de marito succedente,respectu vxoris,diximus,nu.4.& 5. Et sicut ibi, diximus, posse transacta ea ætate votum ratificatum irritari à viro:quia ratificatio est ac nouum votum constante matrimonio factum. Ita dicendum est de superiore Societatis: quia si subditus post vota biennij,licet iam impleta ætate,in qua nō potest votum irritari,illud ratificet,ea ratificatio est noua voti obligatio post vota biēnij imposita:vota vero tunc emissa posse perfecte irritari, ita vt nūquam reuiuiscant:dixi d.disput 39.numero 43. Et hæc ita se habent,quando ea vota in sæculo emissa sunt absque licentia patris,vel tutoris:quia id votum erat dependens à cōsensu eorum,in quorum locum succedit superior Societatis, vt voluntatem illam dirigat, eiusque defectus suppleat.Si vero facta sint vota de licentia patris,vel tutoris:dicēdum est circa irritationem, vel suspensionem eorum, quod dicemus de votis vxoris ex simili licentia factis,nu.16.& duplici sequenti.

12 Ad argumentum,nume.2. propositum,fateor non esse tantam vnitatem moralem potestatis,inter maritum posteriorem,& priorem,vel illum,& tutorem:ac inter duos religionis prælatos,vel patrem, & tutorem sibi succedentes: at vere potest dici eadem potestas moraliter:quia succedit in eorum vices ad gubernandam illam voluntatem, & eius actus.Quod sufficit in re tam fauorabili imbecillitati feminæ.

13 Quæstio secunda. Vtrum quando cum licentia prioris viri,aut superioris vota sunt emissa, possit succedens vir, aut superior irritare, perinde ac facta sine licentia? Quidam omnino negant irritandi potestatem, atque ita dicunt irritationem fore nullam. Ducuntur: quia prior superior poterat irritare, eo quod dando licentiam, non abdicauit à se dominium materiæ, aut actus liberi, quo ea obligatio imposita fuit: at superior succedens nunquā id dominium habuit: quia ante tempus subiectionis illi, sunt Deo consecrata. Secundo: quia ideo subditus nequit vouere:quia caret proprio,at res illa facta est propria cōcedente priori superiore licētiam. Ergo manet votum ab alio irreuocabile.

14 Alij autem dicunt posse superiorem succedentem,licite absque causa ea vota reuocare: quamuis superior qui fecit copiam, peccaret mortaliter sine causa reuocando. Quia cum par in parem non habeat imperium cap. innotuit,de elect.licētia prioris superioris nequijt posteriori præiudicare,qui aliàs poterat absque causa irritare.

15 Prima conclusio. Si Prælatus superior cōcessit licētiam ad vouendum,vt prouincialis religioso,prælatus inferior vt localis,caret potestate irritandi illud votū, Quia inferior nequit gesta à superiori reuocare. Sic Richar.4.d.38. art.4.q.3. Angles Floribus,2.par.q.de voto,articulo 7.difficul.6. Manuel 1.tomo summæ,capite 89.concl.6.nu.7.

16 Secunda conclusio. Potest æqualis superior succedens suspendere ad libitum vota subditi facta de prioris superioris consensu, vt vir subsequens vota facta de prioris viri consensu. Probatur, quia potest occupare subditum illum in omni tempore, & hoc est, quod docent D. August.lib.4.super Num. quæst.59. & refertur, cap. voluit, 33.quæst.5.& ibi Hugo, Archid. numer.vnico, Bellamera numero 1.posse maritum irritare vota ante matrimon.facta à puella de parentum consensu,& id absque peccato. Ea enim non est irritatio, sed suspēsio, & ita cessante viri potestate ea vota reuiuiscūt:(vt probaui disputatione 39. num.39.)

17 Tertia conclusio. Vota facta de licentia superioris, potest æqualis succedens irritare,ita vt non reuiuiscant. Vt si mulier de licentia prioris mariti, vel patris sub cuius potestate erat constituta, votum emisit, quod ipsi valide irritare poterant, iuxta dicta tota disputatione præcedenti,potest vir præsens valide irritare,ita vt non reuiuiscat: quia succedit in eandem potestatem prioris superioris, à cuius voluntate votum illud pendebat, obligabatque dum ille non irritaret.

18 Hinc infertur, valere irritationem, si absque causa iusta fiat:at peccare mortaliter irritantem. Si autem causa iusta adsit,immunem esse culpæ. Probatur: quia cum succedat in eandem prioris potestatem,potest irritare eo pacto,quo prior poterat. At prior licite irritat cum causa,& absque illa valide,sed peccat lethaliter (vt diximus disputatione præcedenti, numero 7.) ergo idem dicendum est de posteriori. Præterea probatur peccare mortaliter irritantem absque causa, quia illam obligationem permittendi subdito impletionem voti contraxit prior superior, nō vt persona priuata,sed vt superior: ergo illa deriuatur ad eius successorem,sicut deriuarentur omnes aliæ obligationes, quas ille rationabiliter inquantum superior contraxisset. Et confirmatur, quia in tantum potest successor irritare, in quantum votum illud pendebat à voluntate prioris superioris, cui ille succedit. At ab illa voluntate non pendebat absolute,vt licite fieret,sed interueniente causa iusta. Ergo superior posterior indiget etiam iusta causa, vt licite irritet.

19 Quarta conclusio. Si superior minor,vt localis,concessit licentiam ad votum, potest superior illo maior, ad libitum,& absque causa licite irritare, quia habet potestatem in voluntatem subditi, & etiam superioris concedentis licentiam. Item,quia non irritat,quatenus illud votum pendebat à consensu illius prælati inferioris, sed quatenus à suo pendebat,qui libere irritare poterat, nec voluntas,& consensus prælati inferioris potest ipsum ligare, aut impedire, ne libere irritet. Et sic videntur sentire Angles, & Manuel, quos num.15.retuli,dicentes absolute posse hunc superiorem irritare.

20 Vltima conclusio. Votum castitatis, & religionis, quæ mutuo consensu tempore prioris matrimonij facta sunt, nō poterat prior vir irritare, iuxta dicta, disp. præcedenti num.21. non poterit posterior hic vir irritare, sed manebunt cum eadem obligatione, quam haberent non inito posteriori matrimonio, præterquam, inquantum præsens matrimonium non compatitur executionem, vt si sit votum castitatis, obligabit durante matrimonio ad non petendum, & ad cetera, ad quæ obligaret ante matrimoniū emissum. Si autem sit religionis, diximus qualiter obliget, disput.37.num.5. Cetera autem vota quæ mutuo consensu facta poterat prior vir irrita facere cum iusta causa, & absque illa valide, sed cum peccato: (vt diximus disputat. præcedenti,nu.21.) poterit similiter vir posterior eodem modo irritare, tanquam successor in eius vices, & potestatem.

21 Ad argumenta,num.13. proposita respondetur. Ad primum dic, moraliter habere idem dominium, quod prior habebat, inquantum succedit in eandem moraliter potestatem. Ad secundum dic non fieri rem illam propriā absolute sed dependenter à voluntate illius superioris, & illius qui in eandem potestatem successerit. Ad argumentum,nu.14. propositum, dic, quamuis par in parem non habeat imperium, at potuisse successori præiudicare, in quantum legitimè vt superior obligationem aliquam contraxit, cui succedens in eandem potestatem tenetur stare.

DISPVTATIO XLII.

An possit vxor irritare aliqua viri vota, præsertim castitatis, absq. sua licentia, vel cum illa, mutuove consensu facta: ante, vel post matrimonium, aut in tempus soluti matrimonij; vel sequens vxor vota facta tempore prioris matrimonij: votaque sic irritata minimè reuiuiscant?

SVMMARIVM.

An vxor possit irritare aliqua viri vota absque sua licentia facta. Refertur quadam opinio,nu.1.

Potest sola sibi praiudicantia irritare,nu 2.

Est vera irritatio:nec ea vota reuiuiscunt,nu.3.

An

An viro integrũ ſit abſque vxoris licentia, aliquas abſtinentias, vigilias, peregrinationem vouere ſpecialiter in ſubſidium Hieroſolymitanum, ita vt vxor irritare nequeat? remiſſiue, nu. 4 & ibi, de mutatione habitus.

An cum abſtinentia à viro promiſſa ſunt nimia, poſſit vxor integre reuocare, vel ſolum quoad exceſſum ſibi præiudicantem, num. 5.

An poſſit vxor irritare vota viri in præiudicium familiæ, & rei familiaris facta, num. 6.

Quid de voto non petendi debitum, facto à viro ſine vxoris licentia, num. 7.

An ratione ſui periculi, poſſit vxor, quæ incidit in fornicationem temporalem, aut ſpiritualem, ad non petendi debitum irritare, num 8.

An vota ſibi præiudicantia poſſit vxor adultera, vel facto diuortio, vel tẽpore diuortij emiſſa irritare? remiſſiue, nu. 9.

Quid de votis factis ab alterutro coniuge abſque alterius licẽtia, tempore quo communi placito vterque caſtitatẽ, aut religionem vouerat, aut alter caſtitatem, alter vero religionem, aut ordinis ſacri ſuſceptionem vouerat, nu. 10.

An poſſit vxor irritare vota facta à viro in tempus ſoluti matrimonij. num. 11.

An poſſit vxor ante conſummatum matrimonium, irritare vota tunc à viro facta, num 12.

Quid de votis factis à viro, de vxoris licentia, nu. 13.

Quid de voto integræ caſtitatis ſeruandæ, facto à viro, conſentiente vxore, num. 14.

An poſſit vxor irritare vota caſtitatis, aut alia mutuo conſenſu facta, etiam ſi itorum vterque ius in corpus ſibi concedat, num. 15.

An vxor ſubſequens poſſit irritare vota tempore prioris matrimonij abſque licentia vxoris facta, num. 16.

Quid de factis cum licentia prioris vxoris, num. 17.

Quid de factis ante matrimonium, num. 18.

Soluuntur argumenta, num. 19.

1 IN hac quæſtione exiſtimant quidam, nulla viri vota poſſe ab vxore irritari, quamuis abſque eius licentia ſint facta. Ducuntur, quia vxor non habet dominium voluntatis viri, imo ipſi tanquam capiti ſubeſt. Nec etiã materiæ promiſſæ: quoniam hoc maxime verum haberet quo ad actus matrimonij, quo ad illos autem, coniuges ſunt pares, cap. gaudemus, de diuortijs. Huius ſententiæ videtur Sotus libro 7. de iuſtit. quæſtione 3. artic. 1. verſic. an vero extra hanc materiam. Et tenent Petrus de Ledeſma, quæſt. 64. art. 4. dubio 2. concl. 2. & quidam alij Neoterici docti.

2 Prima concluſio. Quamuis vxori non ſit permiſſum omnia viri vota irritare, eo quod nõ eſt caput viri, ſed ipſius imperio ſubeſt, at poteſt omnia, & ſola viri vota abſque ſua licentia facta, irritare, quæ ipſi præiudicant quoad moderatam debiti redditionem, aut mutuam cohabitationem. Quoniam vxor habet dominium, & poteſtatem corporis viri, per contractum matrimonij acquiſita, quo ad debitum ſibi reddendum moderate, & cohabitandum, 1. ad Corinthio 7. ergo vota huic dominio præiudicantia irritare poterit. Et confirmatur, nam habens dominium irritandi votum non reddendi debitum, & non cohabitandi, habebit ſubinde poteſtatem irritandi vota hoc impedientia. Secundo. Nam quamuis quo ad actus matrimonij ſint coniuges æquales, ea ratione, quod æque neuter aſtringitur ad petendum, & vterque tenetur petenti reddere. At ſibi ipſis ſunt ſubditi, inquantũ neuter habet ſui corporis poteſtatem, & dominium, ſed per matrimonium tranſtulit in alterũ. Ergo ratione huius dominij, & ſuperioritatis, poterit vxor ea vota irritare, quæ illi poteſtati officiunt. Huius ſententiæ videntur Gloſſa, capit. manifeſtum, verſic. niſi author, 33. quæſtione 5. & ibi Hugo, & Archidiac. numero vnic. Bellamera, numero 1. Hoſtienſis. ſum. tit. de voto, §. quis vouere poſſit, numero 8. verſiculo vxor etiam, & capit. ſcripturæ, de voto, ad finem, vbi Innocen. ad finem. Ioan. Andr. nu. 4. Anton. nume. 3. Abbas nu. 8. Anchar. nu. 13. Cardin. q. 14. Abulenſis, cap. 30. Num. q. 83. & cap. 6. Matth. quæſt. 149. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 22. §. 1. Maioris. 4. diſtin. 38. q. 4. dubio 2. quod incipit, qui poſſint vouere, verſicul. quartæ perſonæ. Supplementum Gabriel. 4. d. 32. q. vnica, art. 1. notabili 3. & art. 2. cõcluſ. 7. Roſella verb. votum 2. nu. 9. Ang. votũ 2. nu. 8. Syl. votũ 5. q. 1. Lex 8. tit. 8. p. 1. Greg. Lopez, l. 3. verb. *al marido*, eodẽ tit. & 1. par. Margarita confeſſorum, vbi de voti irritatione, fol. 135. Manuel 2. to. ſum. c. 90. num. 3. vbi dicunt non poſſe virum abſque vxoris cõſenſu, vota emittere debito coniugali præiudicãtia, ſicut nec vxorẽ abſque viri licentia. Imo Ioan. And. Anchar. D. Anton. ibidem, dicunt poſſe vxorem id votum viri reuocare. Atque expreſſe tenent hanc ſententiam, Nauar. ſum. c. 12. Latinè, num. 64. Hiſpanè, num. 65. Stun. de voto, q. 3. nume. 60. Toledo lib. 4. ſum. c. 18. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 8. fol. 1020 Graffius 1. par. deciſionum, lib. 2. c. 29. nu. 8. Philiar. de offic. Sacerd to. 1. par. 2. lib. 3. ca. 18. §. 11. peccat Lud. Lopez 1. p. inſtr. c. 47. §. vltimo. Cañedo ſum. de Sacramentis, tract. de matrim. cap. 8. num. 74. & ſupponit Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. de voto. puncto 6. q. vltim. de votis ſubditorum. Pro eadem ſententia ſunt Abbas, Caiet. Ang. Sylu. Sotus, qui (vt aduertit diſputat. 39. nume. 36.) dicunt profeſſionem, quam vir abſque vxoris conſenſu emiſit, de qua fit mentio, cap. quidam, de conuerſ. coniug. non obligaſſe ad religionem ſoluto matrimonio: quia vxor reuocauit.

3 Secunda concluſio. Vota ea viri irritata ab vxore non reuiuiſcunt: ſed remanent perfecte irritata, & extincta. Probatur ex Abbate, Caiet. Ang. Sylu. Soto, qui (vt num. præcedenti, in fine, dixi) dicunt id votum religionis viri reuocatum ab vxore non reuiuiſcere, atque ita non teneri virum ea defuncta ad illud. Inſuper probatur ex dictis diſput. 39. nume. 34. vbi contra alios oſtendimus, ſufficere ad veram irritationem votorum, ita vt amplius minime reuiuiſcant, perfectum, & abſolutum dominium in materiam promiſſam. At tale habet vxor circa ea, quæ debito coniugali, & cohabitationi præiudicant, & tenet expreſſe Nauar. ſum. ca. 12. nu. 66. vbi ait non reuiuiſcere vota, quę irritarunt mariti, vel vxores.

4 Ex dictis infertur, non poſſe virum abſque vxoris conſenſu eas preces, abſtinentias, vigiliaſve promittere, quæ ita debilitent vires, vt ineptus ſit reddendo moderate debito: quamuis vouere poſſit aliquas moderatas minime illud impedientes, vt probaui lib. hoc, diſputa. 3. numero 7. & quid, de peregrinatione etiam in ſubſidium terræ Sanctæ? dixi diſputatione 4. num. 15. & 16. & nom liceat alteri coniugi habitum mutare altero renitente? dixi ea diſputatione 3. nu. 9.

5 Non poterit autem vxor, vbi ieiunia promiſſa, vigiliæ, aut preces, debitam menſuram excedunt, reuocare in totum: ſed exceſſum illum: quia ſolum poteſt reuocare vota inquantum debito coniugali præiudicant, at ſolus ille exceſſus promiſſus, eſt huiuſmodi, atque obligatio illa non eſt indiuidua, ſed commodam patitur diuiſionem. In quo caſu diſputatio 35. numero quarto dixi, non promitti per modum votus. Et confirmatur, quia ſi ieiunium quadrageſimæ obſtet debito coniugali moderate reddendo, excuſabitur vir, non in vniuerſum, ſed quatenus illi obligationi obſtat. Inſuper confirmatur ex ijs, quæ numer. 14. tradetmus.

6 Secundo infertur, vota in præiudicium familiæ, & rei familiaris, a viro emiſſa, vt erogãdi magnas eleemoſynas, non poſſe ab vxore irritari: quia tota familiæ, & bonorum adminiſtratio eſt penes virum, independenter ab vxore. Nam etiam ipſa reclamante tenebit factum, licet male faciat. Sic Sotus li. 7. de iuſt. q. 3. ar. 1. verſ. an vero extra hãc materiam. Quod ſi votum illud in vitium prodigalitatis, aut iniuſtitiæ tenderet, non haberet vim obligandi, & ita non indigeret relaxatione. Atque ita cum Soto ibi, tenet Angles Floribus 2. p. q. de voto, art. 7. poſt 9. difficultatem, dubio 3. concluſ. 2.

7 Tertio infertur, quid dicendum ſit de voto non petendi debitum, facto a viro abſque vxoris licentia. Illud enim irritari poſſe ab vxore, affirmãt aliqui. Eo quod ſit in vxoris præiudicium, quæ contra naturaliter inſitum feminis pudorem, cogetur ſemper petere. Sic docent Henriquez libro vndecimo, de matrimonio, capit. 15. numero octauo ad finem, Manuel 2. tomo ſummæ, cap. 90. num. 3. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. p. 2. lib. 3. cap. 4. §. excipitur in concluſione. Vega 2. tomo ſummę, cap. 129. caſu 93. & dicit eſſe probabiliſſimum. Aragon. 2. 2. q. 88 articulo 8. folio 1021. Et videtur tenere Nauarr. ſum. cap. 12. nume. 60. cum hoc temperamẽto, niſi ſit votum non petendi in fauorem ſui, ſed tantum quando mos eſt gerendus alterẽ coniu-

coniugi. Et videntur tenere alij indistinctè dicentes posse alterum coniugem id votum cassare. Hi sunt Gutierrez, quæst. canon. lib. 2. cap. 22. numero 49. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 243. num 8. Ludouicus Lopez, 1. p. instruct. cap. 46. §. votum coniugis. Ceterū dicendum est, non posse irritari ab vxore hoc votum: quia hoc votum non est contra fidem matrimonij, quæ solum astringit virum ad reddendum, nec vxor dominium aliquod, aut potestatem habet in virum, vt compellat ipsum ad petendum debitum, sed quoad id sunt pares, & ambo sui iuris, & ex altera parte, vir non est subditus mulieri quoad suos actus, vt videat, expediat necne illos implere. Sic tenent Palacios 4. d. 38. disput. 2. fol. 717. col. 1. in initio. Angles Floribus 2. p. quæst. de voto, articu. 7. post 9. difficultatem, dubio 2. Stunc. q. 3. de voto, num. 60. Antonius Gomez super Bullam Cruciatæ, clausula 10. nu 67. & à fortiori, id tenent Doctores omnes, qui virum posse irritare id votū vxoris negant: quos retuli disput. 39. numero 10. Nec obstat grauamen vxoris, quæ cogetur semper debitum petere: quia vir emisso eo voto tenetur se aliquoties offerre ad vsum coniugalem: nec verè irrogat iniuriam, vtens iure suo non petendi.

8 Hoc temperat satis obscurè Nauar. summæ, cap. 22. Latinè, nu. 64. Hispanè, num. 65. dicens tunc posse coniugem votum alterius non petendi debitū irritare, quando incidit in notoriam fornicationem carnalē, vel spiritualem, & probat ex ca. Agathosa, 27. quæst. 2. & refert Abbatem, cap. fin. de conuers. coniug. & ita Nauarrū intelligit Valentia 2. 2. disput. 6. q. 6. de voto, puncto 6. q. vlt. de votis subditorum, §. existit autem, nec illum improbat, sed dicit id non clarè colligi ex d. cap. Agathosa. Eodem modo intelligit illum, Ludouicus Lopez 1. p. instru. cap. 47. §. vltimo, & dicit posse tunc alterum irritare, ne alter periclitetur. Sed cap. Agathosa nil confert ad id probandum. Et falso allegatur Abbas. Nec video cui fundamento hæc limitatio innitatur. Quoniam periculum alterius coniugis est quidem sufficiens causa petendæ dispensationis: at non confert dominium in alterius voluntatem, vel materiam, quod exigitur ad irritandi potestatem. Ergo si secluso eo periculo non poterat coniux irritare, idem erit dicendum eo stante. Deinde, quia parum conferet ad periculum, fornicationem esse notoriam, aut occultam, & fornicationi spirituali non consuletur irritato voto non petendi, & ideo ea limitatio est reijcienda.

9 Vtrum autem vxor adultera, siue integro matrimonio, siue separato per diuortium, possit irritare ea vota innocentis, quæ poterat ante adulterium, aut ante diuortium? Dixi disputatione 37. numero 7. & 8. & quid, de votis tempore diuortij a viro factis? Dixi eadem disputatione 39. num. 41.

10 Quarto infertur, Quid dicendum sit de votis factis à coniugibus, postquam mutuo consensu vouerunt continentiam. Cum enim per tale votum non absoluantur à cohabitatione, & alijs obsequijs, sed a solo debito coniugalis persoluendo (vt diximus disput. 37. num. 14.) & ideo viro adhuc incumbat vxoris gubernatio, poterit quidem omnia vxoris vota irritare, præter votum illud castitatis: vxor autem solum votum longæ peregrinationis, & alia huiusmodi, quæ cohabitationi aduersantur, irritare posset: non autem quæ debito coniugali persoluendo, quia ad solam cohabitationem ius habet. Et ea est vera, & perfecta irritatio: atque ideo vota sic irritata non reuiuiscunt. Iuxta ea quæ, numero 3. diximus. Si autem mutuo consensu iterum concedant sibi coniuges ius in corpus, dicemus numero 15. Si autem sit votum communi consensu religionis: aut alterius coniugis, ingrediendi religionem, ordinisve sacri suscipiendi, alterius verò, castitatis, casu quo efficaciter hæc vota obligant (de qua re egimus tota disputatione 37.) cum adhuc vir gubernationem vxoris retineat, donec matrimonium separetur, poterit omnia illius vota irritare, præter illud religionis, aut castitatis. Sicut disput. 39. nume. 20. diximus posse virum irritare vota ab vxore emissa ante matrimonium consummatum, animo ingrediendi religionem, & in illa explenda, præter religionis votum. At verò vxor non poterit irritare aliquod votum viri, nisi quod impediret debitum coniugale, aut cohabitationem, dum non separatur matrimonium, implendo ea vota: quia interim ius habet ad hæc, quando post matrimonium consummatum sunt facta vota illa mutua religionis. Iuxta d. disput. 37. nu. 5. & hæc quidem, quando alia vota sunt facta absque alterius coniugis licentia. Nam quando cum licentia sunt facta, dicemus disput. hac, num. 13. & sequentibus.

11 Quinto infertur, vota facta à viro in tempus soluti matrimonij, minime posse ab vxore irritari: quia ipsi minime præiudicant.

12 Sexto infertur, vota facta à viro absque vxoris licentia ante consummatum matrimonium, si animo transeundi ad religionem fiant, nequaquam posse irritari ab vxore: quia ipsi minime præiudicant. At si non eo animo, vel eo animo votis factis consummaret matrimonium, posset vere, & perfecte irritare sibi præiudicantia: quia matrimonio inito ante consummationē, acquirit ius in corpus viri, atque dominium, cui aliter præiudicare nequit, nisi per ingressum religionis.

13 Septimo infertur, valide posse irritare vxorē vota sibi præiudicantia, emissa à viro de ipsius vxoris licentia: quia ea licentia concessa, adhuc manet domina materiæ illius promissæ, vt probauimus disput. 40. numero 4. Sic docent Innoc. c. scripturę, de voto, ad fin. D. Ant. 3. p. tit. 1. cap. 22. §. 1. & Sot. 4. dist. 27. q. 1. art. 4. versic. id autem, videtur id tenere, quem sequitur Barthol. a Ledesma de matrimon. dub. 20. conclu. 1. vterque enim ait indistinctè, coniugem dantem licentiam vouendi posse reuocare. Addunt Innocent. & D. Anton. peccare reuocantem. Sed dicendum est (ac diximus de viro, dispu. 40. nu. 4. & sequen.) nimirum, peccare mortaliter vxorē absque causa irritātem, virum autem à culpa excusari, existente autem iusta causa, nullā esse culpam, & votum sic irritatū minime reuiuiscere, ratione dicta. nu. 3. Quia vota ea irritantur ratione perfecti dominij in materiam.

14 Octauo infertur, si vir de licentia vxoris fecerit votum omnimodæ castitatis, abstinendi, nempe, à petitione, & redditione, & seruandi omnino castitatem, posse vxorem ex iusta causa licite irritare quoad redditionē, & absque iusta causa valide, sed cum peccato: quia adhuc domina manet corporis viri, atque ita materię promissæ, non posse autem quo ad reliquos effectus. Vnde vir cui sic irritatum est votum, tenebitur non petere, & soluto eo matrimonio, ab alio ineundo abstinere, & si fornicetur, erit reus sacrilegij contra votum castitatis: quia cum tantum habeat dominium corporis viri quo ad obligationem, quam habet vir reddendi, quod licentia vouendi concessa minime amisit, non autem quo ad ceteros castitatis actus, ad quos votum obligat, non poterit irritare nisi quo ad illum solum actum. Nec illi actus castitatis, promissa castitate, vouentur per modum vnius. Cum commode diuidi possint. Quod constat ex capit. quidam, & capit. placet, de conuers. cōiug. vbi deciditur coniugem, qui inscio altero coniuge vouit solemniter castitatem in religione, valide vouisse quo ad non petendum & abstinendum ab alio matrimonio, quod erat in sua potestate, non autem quo ad non reddendum, & Doctores, quos numero 2. in fi. retuli, dicētes vxorem irritasse illud votum viri, admittunt irritationem quo ad partem obligationis illius voti. Insuper probatur, nam qui voto castitatis facto transit ad nuptias, tenetur reddere, at nec potest petere, nec aliud matrimonium eo soluto inire, etsi fornicetur, reus erit sacrilegij (vt probauimus disput. 33. num. 5. & 11.) ergo ea obligatio est diuisibilis.

15 Nono infertur, si coniuges qui mutuo consensu vouerunt castitatem, iterum sibi ius in corpus concedant, & renunciationem iuris remittāt (quo casu diximus disputatione 40. numero 22. posse virum irritare votum illud castitatis vxoris) minime posse vxorem votum illud viri irritare: quia quo ad reddendum, in quo vxor est domina, non indiget irritatione. Cum statim teneantur coniuges sibi reddere (vt dixi disput. 37. num. 15.) Quo ad alios autem actus ad quos votum illud obligat, nequit vxor irritare. Vt probaui numero præcedenti. At cetera vota communi consensu facta, quæ alias posset vxor irritare facta sine licentia, eo quod sibi præiudicant, de quibus respectu potestatis viri ad irritandum, diximus disputatione quadragesima, num. vigesimosecundo, & docuimus posse virum irritare præter illa, quæ sunt mutandi statum, dicendum est posse vxorē in viro irritare, non quidem omnia,

sicut

sicut potest vir: sed sola quæ sibi præiudicant: quia illa licentia concessa, adhuc vxor manet domina materiæ, nec ibi fuit aliqua renunciatio iuris irritandi: & licet durante illo mutuo castitatis voto nequiret irritare ea vota, quæ debito coniugali persoluendo aduersabantur. Eo quod ius illud renunciaret. Iam tamen illud per mutuã illã remissionem est recuperatum. Quid autem, si medio illo tẽpore, quo votum castitatis mutuo consensu factum obligabat, vir promiserat magnas abstinentias, quæ debito coniugali persoluendo obstant, quæ vota, nu.10. diximus non posse irritari ab vxore, an instaurato matrimonio facta illa noua corporum traditione, possit vxor irritare? Credo minimè posse perfectè irritare. Quoniam cum vir esset sui iuris quoad debitum reddendum, poterat independenter vota illi obstantia emittere: atque ita vxor, ex cuius consensu minimè pendebant, non poterit irritare: sed reputabuntur tanquam facta ante matrimonium, quæ suspendi posse ab vxore dicemus, num. 18. At vir ea omnia facta ab vxore poterit irritare, non ratione dominij in materiam, sed ratione gubernationis voluntatis, etiamsi non instauretur matrimonium, nec illa noua traditio fiat, vt diximus num.10.

16 Decimo infertur, posse vxorem subsequentem, vota a marito facta tempore prioris matrimonij, priori vxori præiudicantia quoad debitum, & cohabitationem, perfectè irritare, ita vt nunquam reuiuiscant, si facta sint sine prioris vxoris licentia: quia ea pendeant a voluntate prioris vxoris tanquam domina illius materiæ, in cuius locũ, & potestatem succedit posterior vxor. Sicut de viro successore respectu vniuersorum votorum dixi disput. præcedenti num.3.

17 Imò id poterit, quamuis de licentia prioris vxoris, aut mutuo consensu facta sint, omnia enim illa, quæ non obstante eo consensu poterat prior vxor irritare: iuxta dicta numero 13. & 14. poterit subsequens vxor, vtpote, quæ in eandem potestatem succedit irritare: si adsit iusta causa, licitè, illa deficienti, illicite, sed valide, vt de viro successore respectu omnium votorum, dixi disp. præcedenti, nu. 17. 18. & 20. & poterit ad libitum suspendere, vt ibi dixi de viro, num 16.

18 Vltimo infertur, vota ante matrimonium facta, non posse vxorem perfectè irritare, ita vt soluto matrimonio non reuiuiscant: at posse suspendere illorum executionem, si damnum sibi inferant, & proinde tunc non obligabunt, donec soluatur matrimonium. Sicut de viro respectu omnium votorum vxoris, diximus disp.39. nume. 23. & 39. & (vt ibi diximus, vxore concedente postea licentiam, tenebitur vir ad vota, vtpotè, quæ non extincta, sed suspensa duntaxat erant. Cum enim vxor non habeat perfectum, & absolutum dominium illius materiæ, erat enim ante subiectionem Deo consecrata, sed secundum quid, inde est, vt nequeat perfectè irritare, sed solum suspendere. Iuxta doctrinam quam tradidimus, d. disput. 39. num.34. Atque huius sententiæ videntur Anton. cap. scripturæ, de voto, num.3. & ibi Abbas, numer.8. Anchar. nu.14. Rosella verb. votum 2. num.10. vbi aiunt neutrum coniugem teneri vota exequi alio contradicente.

19 Ad argumentum, nu.1. propositum, constat ex dictis num.2. in secunda ratione.

DISPVTATIO XLIII.

Vtrum censeatur vir irritare vota vxoris, vel vxor viri, & generaliter superior inferioris, cum conscius voti, dicit se nolle, vt subditus id quod vouit, faciat: vel præcipit oppositum. Vt si vxor de licentia viri fecerat votum non petendi, nec reddendi, & vir petat debitum? Et quando superior ignorat votum, sit ei detegendum?

SVMMARIVM.

Proponitur ratio dubitandi, nu.1.

Non est irritatio voti, vbi superior illius ignarus, prohibet executionem, aut licentiam petitam ad exequendum denegat: & ita adhuc votum ligabit, nu.2.

An sufficiat petere licentiam ad implendum rem promissam tacito voto, vt pro tunc excusetur subditus ab impletione? Refertur opinio, nu.3.

Subditus vouens rem, quam implere nequit absque licentia, tenetur petere licentiam ad implendum, nu.4.

Quid si materia tempore voti erat permissa, & post prohibetur, num.5.

Quid si subditus ignorabat rem esse vetitam, vel desiderari licentiam ad implendum illud votum, nu 6.

Non tenetur subditus vouens rem, quam absque superioris licentia exequi nequit, explicare votum superiori, vt pro tunc excusetur, nu 7.

An si superior voti ignarus denegat licentiam ad tempus, vel in perpetuum, teneatur subditus iterum illam petere, vel maneat liber a voti obligatione, nu.8.

Quando votum est in temporis honorem, an si superior inscius voti prohibeat eo tempore materiam, sit subditus omnino liber, ita vt superiori iterum concedenti licentiam, non teneatur ad votum: nec teneatur illud manifestare superiori, nu 9.

Quando censeatur voti irritatio, superiorem conscium voti prohibere materiam, vel non concedere ad exequendum, vel oppositum præcipere, nu 10.

Soluuntur argumenta, nu.11.

1 Videtur non esse irritationem, quando superior voti conscius contradicit, dicens se nolle, vt subditus impleat: quia Num 30 post scientiam, & contradictionem, ponitur irritatio, ibi: *Sin autem audiens vir statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes.* Non ergo sunt idem, scire superiorem, contradicereque, & irritare. Secũdo, quia hæc verba, Nolo vt facias, a superiore prolata, sunt ambigua, possuntque commodè, & propriè accipi, vel de voti suspensione, vel de eiusdem irritatione. Ergo dum amplius non constat de superioris mente, accipiẽda sunt, vt solum suspendant. Cũ enim votum sit in obligandi possessione, ea permanendum non est in dubio. Et confirmatur: quia superior æque finem intentum, nempe, ne subditus exequatur, consequitur, siue irritet, siue suspendat.

2 Prima conclusio. Non est irritatio voti, vbi superior illius ignarus prohibet materiam promissam, aut petitam licentiam ad exequendum denegat. Constat, quia irritare votum est actus iurisdictionis, & consequenter non efficitur vbi non est nolitus, quod contingit in tali materiæ prohibitione. Cum enim voluntas ferri nequeat in obiectum incognitum, non vult votum penitus ignoratum irritare. Atque ita docent Caiet. 2.2. quæst.88. art.8. dubio 2. §. ad obiectionem vero, & sum. verb. votum cap. de quatuor conditionibus, ex parte vouentis requisitis, §. imperfectio autem ætatis. Armil. verb. votum, nume.7. Sotus lib. 7. de iust. quæst.3. art.1. colum.8. versic. at vero rursus. Nauarr. summa, cap.12. nu.69. Alcoz. summa, cap. 16. vbi de voti irritatione in genere, conclu 3. fol.54. in fi. Angles Flor. lib.2 par. quæst. de voto art.7. difficul.3. Aragon. 2.2. quæst. 88. art.8. difficult.1. concl.3. Valentia 2.2. disput.6. q.6. de voto, puncto 6. quæst.2. Manuel 2. tomo summæ, c.89. num.3. Ludouicus Lopez 1. par. instru. cap. 48. §. vota religiosorum, Graffius 1. par. decisionum, lib.2. cap.29. num.7.

3 Sed dubitabis, num sufficiat petere licentiam a superiore votum exequendi, eo tacito, vt superiore negante licentiam, voti tamen ignaro, censeatur pro tunc votum suspensum, atque adeo subditus ab impletione excusetur? Quidam censent id non sufficere, sed teneri subditum detegere votum superiori, petereque ab eo licentiam illud exequendi, vbi sine licentia impleri nequit. Vt si religiosus, aut vxor peregrinationem voueat: quia tenetur petere licentiam, vt votum illud exequatur, & quantum in se est, ad id operam suam adhibere. Ergo tenetur ad hoc medium, quod est certius. Nam facilius superior voti conscius licentiam concederet, quam fortè negaret illius ignarus. Sic tenent Caietan. summa, verb. votum, capit. de quatuor conditionibus ex parte vouentis, §. imperfectio autem ætatis. Sotus, Armilla, Angles

diffic.2.allegati, num. praecedenti, & hoc dicit esse tutius idem Caiet.2.2.q.88.art.8.dubio 2.in fi.atque hoc esse te gulariter amplectendum Idem tenet Graffius, 1.p. decisio.lib.2.ca.27.nu.2.& dicit esse consultius, Ludouic. Lop. 1.p.instruct. c.48. §.vtrum quãdo,& appellant tutius, illud sequentes, Valentia, Aragon.concl.1.quos nu.praeced. retuli.

4 Secunda conclusio sit. Subditus emittens votum rei, quam absq. superioris licentia exequi nequit, tenetur ex vi eiusdem voti, antequam sit in mora, illud implendi, petere a superiore licentiam exequendi rem promissam, nisi voti irritationem petat, & in hac conclusione conuenimus cum sententia allegata, nu.praecedenti, & vltra Doctores ibi relatos, eam tenent Manuel 2 tomo summae,c. 89.nu.4.Vega 2.tomo summae,c.129. casu 90. Idem videtur tenere Sylu.votum 3. q.3. dicto 5. asserens subditum teneri facere quod in se est, vt impleat votum rei prohibitae, & consonat, quod docent Palud.4.d.38.q.4.art.2.conclus.3.nu.21.D.Ant.2.p.tit.11.c.2.§ 6.ver.1.ergo, Sylu. votum 3.quaest.1.nu.1. nimirum, Episcopum promittentem ingredi religionem, quod sine Pontificis licentia exequi non potest, teneri petere ab eo licentiam exequendi. Et probatur: quia cum votum illud impleri nequeat absque superioris licentia, vanum, & irrisorium esset, nisi obligaret ad eam licentiam postulandam. Deinde: quia obligans se ad aliquem finem, subinde obligat se ad media, sine quibus finis ille comparari nequit, ne vana sit ea promissio.

5 Temperant aliqui conclusionem (& bene) si materia esset prohibita, nec absque licentia posset mandari executioni, tempore quo votum factum est: secus quando tunc erat permissa, nec opus erat licentia ad exequendum, & postea superior prohibet, vt si religiosus, aut vxor voueat ieiunium, aut preces aliquas, & mox superior aut vir voti ignarus prohibeat, tunc enim subditus non tenetur ex vi voti petere licentiam, licet prohibitio non specialiter dirigatur ad ipsum, vt si dicat superior. Nolo vt aliquis ieiunet me inconsulto. Ratio est: quia votum non obligat vltra vouentis intentionem tacitam, aut expressam, at nec tacita, nec expressa vouentis intentio fuit, obligandi se ad petendam eam licentiam, vt pote, quae necessaria minimè erat. Quare excusabitur subditus ab eo voto implendo, durante subiectione illi superiori, & prohibitione: reuiuiscet autem obligatio cessante subiectione illi superiori, aut cessante prohibitione: quia votum illud non erat irritatum: iuxta dicta nu.3. sed suspensum. Sic Arag. 2.2.q.88.art.8.difficul.1.concl.3.& aliquantulum confuse dicunt Manuel 2.tomo summae c.89.nu.3.& Vega 2.tomo summae, c.129. casu 90. qui duo bene limitant, nisi quando subditus vouit, intendere se obligare non obstanti prohibitione futura praelati: tunc enim ea secuta, tenebitur petere licentiã, sicut diximus, num. praecedenti teneri, quando prohibitio praecedit votum: quia cum tunc votum non possit impleri secuta prohibitione, nisi petita licentia, vouens, quia in eo euentu voluit se voto astringere, consequenter voluit medium necessarium, quale est licentiam petere.

6 Hinc sequitur temperandam similiter esse conclusionem, vt cum tempore voti emissi materia erat prohibita, tenetur subditus petere licentiam, si subditus norat rem illam esse prohibitam, vel non posse absque licentia impleri: si enim id ignorabat, non tenetur petere licentiam: quia cum voluntas non feratur in obiectum incognitum non fuit tunc intentio etiam tacita obligandi se ad petendam licentiam. Imo (vt bene docent Aragon, & Vega, nu. praecedenti allegati, & Manuel 2.tomo summa c.89.num. 2.) id votum non obligat, si taliter affectus esset subditus, vt si nosset promotionem, minimè vouisset, quia ignorãtia, & error voluntatem aufferunt leg. si per errorem 15. ff.de iurisd. omn.iudicum. Quando autem eum affectum non habuit, ligabit votum, at non tenebitur subditus licentiam petere, ob rationem dictam; sed cessante potestate illius superioris, aut prohibitione ad illud implendũ tenebitur.

7 Tertia conclusio. Quamuis vt votum vere irritatum maneat, desideretur notitia voti in superiore irritanti: vt tamen non extinguatur, sed suspensa maneat obligatio voti, & excusetur subditus ab eius impletione, dum sibi denegatur licentia implendi, & durat prohibitio, satis est vt tacito voto petat subditus licentiam implendi eaque minime sibi concedatur: nec tenetur votum manifestare superiori, quo facultatem exequendi tribuat. Haec est contra Doctores allegatos, num.3. sed probatur, quia vouens solum obligatur ad implendam conditionem inclusam in voto, & qua posita manet integrum, & validum totum votum. Id enim duntaxat virtute clauditur in voluntate promittendi: sed hanc satis implet petendo licentiam, tacito voto: quia conditio subintellecta in voto ea est, si superior permiserit. Ergo ad nil amplius tenetur. Et confirmatur, quia vouens non tenetur efficere totum, quod in se est, quo votum impleat sed id solum, ad quod saltem tacite, & virtute se astrinxit per votum. At vouens rem prohibitam, non subinde se obligauit ad detegendum superiori votum, sed duntaxat ad petendam exequendi licentiam. Quod vel ex eo constat, quia in voluntate promittendi non includitur virtute voluntas obligandi se ad omne medium conferens, vt res promissa sit apta materia voti, sed ad media communia, & natura sua sufficientia ad id, quale est petere licentiam, etiam tacito voto. Et ideo hanc sententiam tuentur Caietan 2.2.qu. 88.art.8.dubio 2.§.ad hoc dicitur. Nauarr.summa, capit. 12.num 69. Canus, quem refert dicens hoc esse probabile, Ludouicus Lopez 1.parte instruct.capit.48. §. vtrum quando. Et communiter Neoterici hanc partem sequuntur.

8 Quarta conclusio. Subditus qui vouit rem, ad quam explendam desideratur licentia superioris, & semel petijt, eáque sibi denegata, tenetur, quando prudentia suadebit, iterum petere, aut manifestare votum, quo irritetur; quia cum votum illud superiori incognitum, adhuc semel negata licentia vim obligandi habeat, vtpote, quod non irritatum, sed suspensum duntaxat erat: obligabit ad petendam iterum implendi licentiam, quando prudentia dictauerit tempus esse opportunum: quia obligatio petendi licentiam extenditur ad tantum tempus, ad quãtum se extendit obligatio illius voti, vnde cum haec duret, durabit & illa. Sic Caietan.summa verbo votum, cap. de quatuor conditionibus requisitis ex parte vouentis, §. imperfectio autem aetatis. Armilla, verb.votum, num. septimo. Vnde si licentia non fuit denegata in perpetuũ, sed pro termino certo, eo transacto tenebitur iterum petere. Quod si aliquis praelatus, aut superior omnino & simpliciter negaret illi subdito licentiam, dicens se nolle, vt vnquam impleat: Dicunt aliqui Neoterici, non teneri eum amplius petere licentiam ab eo, vel a superiore successore. Ducuntur: quia non videtur illum teneri nisi ad petendam semel licentiam pro toto tempore, quo votum obligat, id enim satis est, vt illa materia promissa sit apta voto emittendo. Item, quia cum materia sit prohibita absolute, & omnino, non obligat amplius votum, non quidem per ipsius irritationem, haec enim non est nisi voto cognito, sed per subtractionem materiae. Sed cum Caietan. & Armilla proxime citatis, dicentibus absque hac distinctione esse iterum petendam licentiam, sentio: quia cum ea prohibitio superioris, non sit per modum constitutionis, non est perpetua, sed cessante illius superoris potestate eius mandatum extinguitur vt bene docent Syluest. verb.mandatum, quaestio. 3.in fine. Aragon.2.2.quaestione 88. articulo 8.difficultate prima, conclusio. tertia. Quare votum, quod tantum suspensum erat, reuiuiscet finita ea subiectione, vnde sicut nulla alia subiectione succedente, obligabit statim votum, ita succedenti alio superiori, obligabit ad iterum petendam licentiam: quia in vtroque euentu cessat impedimentum. Et confirmatur: quia illa prohibitio est temporalis tantum, nempe, pro tempore subiectionis illi superiori, & obligatio petendi licentiam, durat, dum voti obligatio non est extincta. Constat autem in hoc casu non esse extinctam obligationem: quia eo superiori concedenti licentiam, rursus votum obligabit. Tandem: quia non est verum satis esse semel petere licentiam, vt materia illa promissa, sit apta voto emittendo, cum enim votum, semel negata licentia vim obligandi retineat subinde obligabit, vt curetur iterum petita licentia, cessante impedimento illo, materiam fieri aptam.

Id ta-

9 Id tamen monuerim, Quoties tota hac disputatione dixi petendam esse iterum licentiam, votumque cessante prohibitione reuiuiscere: id accipiendum esse, nisi votum sit in honorem temporis, eiusque onus. Tunc enim transacto tempore obligationis, extinguitur omnino votum, non per irritationem: sed quia eius obligatio erat tempori illi annexa. Verbi gratia vouit vxor ieiunare Vigiliā Corporis Christi, cum vir prohibuerit antea ieiunium, vel vouit peregrinationem Romanam anno Sancto iubilæi, petiuit licentiam tacito voto, eamque vir denegauit, non tenetur ea die ieiunare, nec illo anno peregrinari, si duret adhuc matrimonium, nec iterum petere licentiam: quia denegata est pro toto tempore obligationis, & transacto eo tempore iam extinctum est votum. At ea non fuit irritatio, quæ ab ignorante nunquam efficitur (vt dixi numero secundo,) quare si intra eandem diem, cum possit adhuc ieiunari, vel intra eundem annum, remanente sufficienti temporis spatio, ad peregrinationem illam commodè peragendam, vir concederet licentiam, obligabit votum. Quod secus esset, si per irritationem esset extinctum.

10 Tandem videndum est, quando prohibitio materiæ facta per superiorem, voti subditi conscium, ac memorem, sit irritatio, quandove suspensio. Qua in re sic distinguendum arbitror. Si prohibitio illa materiæ fuit in perpetuum, qualis est, Nolo vt vnquam facias: est manifesta irritatio: quia nullo modo sortiri posset suum effectum voluntas illa, nisi votum irritando. Si enim esset sola suspensio, cessante superioris illius potestate reuiuisceret obligatio. Imò idem arbitror, si sic diceret superior, Nolo vt facias: quia cum oratio negatiua absque temporis limitatione sit, comprehendit omne tempus: iuxta regulam Logicam, negatio est malignæ naturæ, quæ quicquid post se inuenit, destruit. Item, quia vota subditi habent tacitam conditionem, si sint de rebus licitis ipsi, nisi superior contradixerit: si autem de prohibitis, si superior licentiam concesserit (vt de mente D.Thomæ explicat bene Caiet. 2.2. quæstione 88. art.8. dubio 1. quem reliqui Theologi sequuntur. Sed in casu præsenti, quando superior voti conscius, ac memor, dicit subdito, se nolle vt impleat, cessat protsus conditio subintellecta in voto, & ex certa scientia superioris potentis irritare. Ergo verè irritat. Deinde, quia idem colligitur ex cap. 30. Numer. ibi: *Sin autem statim vt audierit, contradixerit pater, & vota, & iuramenta eius irrita erunt.* Vbi sola contradictio reputatur irritatio voti. Et huius sententiæ videntur Caiet. summa, verbo votum, capit. de conditionibus quatuor ex parte vouentis requisitis, §. imperfectio autem ætatis, & ibi Armilla, numero septimo, vbi hæc dicunt: *Quando subditus fecit votum de prohibitis, & manifestat superiori votum, si illi placet, tenetur exequi, si non placet, irritum est votum.* At satis indicat superior displicentiam, dicens subdito, se nolle, vt faciat. Et clarius Armilla, eod. verb. votum, num. 12. vbi hæc ait: *Sat est voluntas irritantis, & nolentis votum valere. Vt si vir dicat vxori, Nolo vt facias tale quod vouisti, statim votum non valet.* At quando superior non ita absolutè explicuit suam voluntatem, vt si ita dicat. Nolo vt pro nunc facias: quod vulgo dicimus, *Dexad lo por aora*: non videtur irritatio voti, sed suspensio: quia irritatio non est ad tempus, sed in perpetuum cassat obligationem. Deinde, quia potest finis intentus obtineri, nempe, vt ille pro tunc excusetur a voti impletione, & superior præcipiens non peccet, suspendendo duntaxat votum. Quare verba illa, si aliquantulum dubia sint, interpretāda sunt in voti fauorem, vt illud quam minimè fieri possit, lædant. Ne in dubio priuetur possessione obligandi, in qua est. Vnde fit, vt in hoc euentu, si votum illud nō sit onus temporis, teneatur subditus eo tempore transacto, aut votum implere, si sit de re permissa: aut petere licentiam ad implendum, si de re prohibita sit. Si autem sit onus temporis, non tenebitur, nisi intra tempus implendi, superior licentiam concedat, iuxta dicta numero præcedenti. Quod si superior facto ipso veniat contra votum subditi, quod irritare potest, memor voti illius, aut si immemor, admonitus, & actu illo momentaneo frangi debeat à subdito parente præcepto superioris, censetur pro illa sola vice irritare, si votum habeat tractum successiuum, vt si vir fecerat copiam vxori vouendi omnimodam castitatem, quoad petitionem, & redditionem, & mox voti memor, debitum petat, non est irritatio absoluta voti illius, sed pro illa vice, & melius adhuc dicitur esse suspensionem voti, & ita illa vice vxor reddens non peccabit, siue vir peccarit suspendendo, aut irritando, quia defuit causa, siue non peccarit (vt diximus disputatione 36. numero septimo.) Dixi autem potius esse suspensionem: quia suspendendo, consequitur vir suum intentum, nempe, vt mulier ei reddat absque peccato, & minus læditur obligatio voti: quia si esset irritatio, statim ac vir petijt debitum, non obligaret votum, licet vir desideret: at si est suspensio, obligaret vtique. Sed dices, quorsum esse licentiam illam vouendi omnimodam castitatem, etiam quo ad redditionem, si quoties vir petit debitum, censetur irritare, aut suspendere votum pro illa vice, & sic vxor tenetur reddere? Dic deseruire ad hoc, mandata ea licentia, non est viro integrum absque causa iusta petere, & ita reuocare votum pro illa vice, sed peccabit mortaliter, quamuis factum teneat (vt diximus disput. 40. num. 17.) quod secus esset, vbi absque sua licentia factum esset.

11 Ad argumenta nume. 1. proposita, respondetur, Ad primum dic illud verbum, *& irritas fecerit promissiones:* declarare verbum præcedens, *contradixerit*, quasi dicat Scriptura sacra, esse irritationem, si vir contradicat: & ita paulo ante dixerat, *Sin autem contradixerit pater, vota, & iuramenta irrita erunt.* Ad secundum, & confirmationem constat ex dictis, num. præcedenti, vbi enim est sola materiæ prohibitio ad tempus, verba sunt ambigua, & obtinetur intentum suspendendo: & ita est sola suspensio, vbi autem prohibitio est absoluta, secus est (vt ibi explicui) & ideo est irritatio.

DISPVTATIO XLIV.

Vtrum delectationes morosę in actu coniugali cogitato tanquam præsenti, quando alter coniunx est absens, aut non est animus habendi copulam, tactus, aspectus, confabulationes turpes inter coniugatos, secluso pollutionis periculo, licita sint. Quamuis ob impotentiam, vel aliquod impedimentum, non liceat illis actui coniugali vacare?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones sint disputandæ, num. 1.

An extra actum coniugalem, liceat coniugibus delectari in illo, tanquam præsenti cogitato? Refertur quædam opinio, num. 2.

Non est mortale sic delectari, num. 3.

Quid, si adsit commotio, & alteratio in parte sensitiua, nu. 4.

Est culpa venialis, num. 5.

Quid si coniunx in copula dirigat cogitationem ad aliam feminam? remissiuè, num. 6.

Soluuntur argumenta num. 7.

Tactus licent coniugibus, quando referuntur ad copulam, secluso periculo pollutionis, nu. 8. & ibidem, quando ad vitandam fornicationem.

Si intendatur maior voluptas in copula, sunt culpa venialis, num. 9.

Oscula & amplexus non relata ad copulam, sed tanquā amoris indicia sunt coniugibus licita nu. 10.

Quid, si nullo modo tactus referantur ad copulam? Refertur opinio, num. 11.

Adhuc non sunt culpa lethalis, sed venialis, nisi ad vitandū in se, vel in alio fornicationem, nu. 12.

Quid, de aspectibus, & verbis turpibus inter coniuges, numero 13.

Quid, si vir intromittat membrum in os feminæ, vel in vas præposterū, non animo ibi consummandi, vel tangat membro superficiem illius vasis? Remissiuè, nu. 14. & ibi, remissiuè, quando in loco sacro, vel coram alijs.

Quid, de coniuge semetipsum tangente? Refertur quadam opinio, num. 15.
Sententia Authoris, num. 16.
Quid, si se tangat, sciens fore, vt praeueniat semen femineum vel femina quae nondum seminarat, se tactu prouocet, vbi vir membrum extraxit? Remissiuè, num. 17.
Soluuntur argumenta, num. 18.
An quando ratione impedimenti non est licitus actus coniugalis, liceant delectationes, & tactus? Refertur duplex sententia, num. 19 & 20.
Licita sunt, quoties ab extrinseco, & per accidēs, vt ob periculum salutis, aberfus, vel ob aliam causam, quae ex se copulam non prohibeat illa est illicita, num. 21.
Quia, vbi impotentia superuenit matrimonio, num. 22.
Quid, quando ratione affinitatis, aut cognationis interdicta est copula, num. 23.
Quid quando est dubium de valore matrimonij, num. 24.
Quid, quando vterque coniunx, vel alter voto castitatis est astrictus, num. 25.
Quid, si alter, aut vterque coniunx vouerat se non petiturum, num. 26.
Soluuntur argumenta, num. 27.

1 HActenus egimus de actu ipso coniugali, quando liceat, necne. Iam de morosis delectationibus, tactibus, aspectibus, turpibusque confabulationibus inter coniuges, agendum est. Et in praesenti disputatione, quando non est pollutionis periculum: in sequenti verò, vbi id periculum reperitur. Triplex ergo inuoluitur quaestio hic disputanda. Prima de delectationibus morosis inter coniuges. Secunda de tactibus, aspectibus, confabulationibusque turpibus inter ipsos. Tertia de omnibus his inter ipsos, quando impediti sunt ne coire possint.

2 Quaestio prima. Vtrum liceat coniugibus morosè delectari, secluso pollutionis periculo, in copula cogitata tanquam praesenti, dum absentes sunt, aut eo tempore, & in loco, in quo copulam exercere non possunt? Aliqui censent esse culpam mortalem. Ducuntur, quia delectatio venerea non intenta ob bonum prolis, nec in ipsum relata, omnibus interdicitur sub culpa lethali. Et confirmatur: quia ea delectatio est quasi incoepta seminis effusio, ad illamque tendit: cum ipsam comitetur membrorum generationi inseruientium commotio. Haec autem est lethalis extra copulam coniugalem. Secundo, quia de similibus idem est iudicium, & idem iuris in illis obtinet, cap. 2. de translat. Episcopi, vers. sicut autem Episcopus, vbi glo. verb. idem iuris, adducit alios textus concordantes. At in vidua ea delectatio est mortalis: ergo & in coniuge, vbi non est opportunitas, & voluntas copulae habendae. Eadem enim est ratio, cum neutra delectatio in copulam licitam referatur. Sic docent Sylu. verb. delectatio, quaest. 2. Nauarr. capit. si cui, de poenit. dist. 1. num. 6. & summa, cap. 16. num. 10. Petrus de Soto (quamuis subobscurè, nec explicans esse mortale) lib. de Instit. Sacerdot. tractatu de discrimine peccatorum, lectione 9. §. penultimo. Corduba libro 1. quaestionarij, quaest. 23. dubio 12. in fine, Ludouicus Lopez 1. par. instruct. cap. 75. §. hinc perspicuum, Manuel Rodriguez tomo 1. summae in secunda editione, cap. 212. nume. vltimo, & Nider summa, praecepto 9. cap. 4. dubio 5. Philiarchus de officio Sacerdotis, tomo 1. par. 2. li. 4. cap. 18. Emmanuel Sa, summa verb. luxuria, versi. delectatio de peccato, Vega 1. tomo summae, cap. 81. casu 2. in fi. Addit Syluest. idem esse, quando coniunx, qui sic delectatur, non habet animum accedendi ad coniugem: quia eadem militat ratio. At fatetur licitam esse delectationem, quae est in voluntate, dummodo non transeat ad partem sensitiuam. Et Nauar. & Corduba dicunt idem esse, siue ea delectatio morosa sit de copula habita, siue de habenda, cogitata quasi praesenti.

3 At multo verius est non esse culpam lethalem. Primo, quia consensus in delectationem nequit grauior esse culpa, quam consensus in actum de quo capitur. Teste D. August. libro 12. de Trinit. cap. 12. tomo 3. Et constat, num talis est delectatio, quale obiectum, vt docet Aristot. libro 10. Ethicorum, cap. 4. & 5. sed copula, de qua est ea delectatio, est licita inter coniuges. Ergo ex hac parte non est culpabilis delectatio. Quod si desideretur debitus finis talis delectationis, nempe, bonum prolis per copulam coniugalem intentum: defectus finis debiti solam culpam venialem constituit (vt diximus, dispu. 8. numero 8) Non ergo est culpa lethalis. Secundo, quia sicut matrimonium efficit ne tactus extra copulam, & ad illam non relati, sint culpa lethalis (vt dicemus numero duodecimo) sed sola venialis, defectu legitimi finis: ita idem efficiet circa delectationem sensitiuam copulae cogitatae ac praesentis: quia eadem est ratio. Tandem, quia D. Chrysostom. hom. lia 17. in Matthaeum, in ea verba, *qui videris mulierem:* admittit licitum esse delectari aspectu vxoris praesentis, etiam absque animo copulae habendae. Ergo non erit mortale delectari cogitatione vxoris absentis. Cum enim vtrobique delectatio ad copulam non referatur, quae sola posset esse ratio culpae lethalis: nil refert praesentem, absentemve esse vxorem. Et ideo huius sententiae videtur aperte Diuus Thomas, quaestione 15. de malo, articulo 2. ad 17. vbi absolutè ait non esse mortalem hanc delectationem in coniugatis, sicut nec ipsum actum: quamuis non explicet, an in absentia. Teneneque expresse Palud. 4. distinct. 9. quaestione 3. artic. 2. num. 7. Gerson. 2. par. tractat. de pollutione diurna, notabili 7. alphabeto 38. litera D. Caiet. summa, verb. delectatio morosa, §. secundum, an delectatio, versic. tertio quod vir: & 1. 2. quaestione 74. artic. 8. circa solutionem ad 4. D. Anto. 2. par. tit. 5. cap. 1. §. 6. in fine Rosella, verb. delectatio, numero 3. vbi Armilla, numero 4. Tabiena, verbo cogitatio morosa, in fine, & verb. luxuriosus, quaest. 8. § 9. Viguerius lib. instit. cap. 3. §. 5. versic. 5. ad finem. Nieua summa titu. 105. ad finem. Metina 1. 2. quaestione 74. art. 8. statim in principio: & ibi Zumel disputat. 4. dubio 3. ad finem, & ibi Vasquez disputat. 113. num. 2. & 3. & communiter Neoterici.

4 Idem asserendum est, quamuis ex ea delectatione consurgeret membri pudendi commotio, & alteratio, absque pollutionis periculo. Non enim esset culpa lethalis, consensus in illam: quia matrimonium excusans a culpa mortali delectationem sensitiuae partis, subinde quoque excusat commotionem illam naturaliter ex ipsa consurgentem. Ita Vasquez d. disp. 113. nu. 4.

5 Est autem culpa venialis, consensus in eam delectationem: quia caret debito fine, ad quem actus coniugalis a natura ipsa dirigitur. Vt explicui nume. 3. & ita sentiunt Palud. num. 6. Caiet. in summa, Metina, Zumel, Vasquez 1. 3. ibidem citati.

6 Qualis autem culpa sit, dum coniunx in copula cogitationem dirigit in aliam feminam: dixi disputatione 17. numero 6.

7 Ad argumenta num. 2. proposita respondetur. Ad primum dic antecedens esse verum, vbi non adest matrimonium eam delectationē veneream a culpa mortali excusans, vel illa capitur in cogitatione concubitus non coniugalis cogitati. Ad confirmationem dic ordinari ad coitum cum proprio coniuge, & seminis emissionem intra legitimum vas: atque id sufficiens esse, ne sit mortalis culpa, quamuis tunc copula non possit haberi. Ad secundum disparitas est manifesta: quia viduae est tunc prohibitus coitus, & subinde delectatio sensitiua cogitationis illius: & deficit matrimonium, quod vtrumque excusat. Quae secus se habent in coniugatis.

8 Quaestio secunda. An tactus, aspectus, & verba turpia inter coniuges, licita sint, secluso pollutionis periculo? Aliquae conclusiones sunt certiores. Prima conclusio sit. Quando tactus non quaeruntur propter voluptatem, sed ad praeparandum se ad copulam coniugalem, vacant culpa: quia licitum est iuuare naturam ad actum concessum: ordinanturque in finem natura ipsa tactibus destinatum, & ob quē in ipsis voluptatem constituit. Atque ita fatentur. Palud. 4. distinct. 31. quaest. 3. articulo 2. numero 17. vbi Maioris quaest. vnica, argumento contra 6. conclusionem. Supplementum Gabrielis ibi q. vnica, artic. 3. dubio 2. D. Anton. 3. par. titu. 1. cap. 20. §. 6. Syluest. verb. debitum, quaest. 9. numero 7. vbi Rosella, num. 11. Armil. num. 8. Caiet. summa, verb. matrimonium, cap. vltimo, §. vltimo. Victoria summa, de matrim. nume. 274. Sotus 4. dist. 32. quaest. vnica, art. 4 in fi. Grassius, 1. p. decisionum, lib. 2. cap. 82. num. 21. Petrus de Ledesma de matrim-

trim.quæst.49.ar.6.in fine. Idem dicendum est, si coniunx his tactibus vtatur ad sedandam carnis tentationem, vitandamque fornicationem in se, vel in socio: quia finis est bonus, & ad ipsum ordinatur matrimonium. Sic Palu. D. Anton. Rosella, Sylu. ibidem.

9 Secunda conclusio. Si tactus illi referantur ad maiorem voluptatem in ipsa copula captandam, sunt culpa venialis: quia & copula ipsa coniugalis ob eum finem exercita, venialis est (vt dixi disputatione 11. num. 4.) Sic Palud. D. Ant. Syluest. Sotus, Petrus de Ledesma citati, num. præcedenti.

10 Tertia conclusio. Si in osculis, & amplexibus nullus alius finis intendatur, quam mutui amoris indicia sibi ipsis coniuges præbere, nulla est culpa: quia huiusmodi tactus ad id quoque a natura instituti sunt. Sic Sotus, Petrus de Ledesma, Grassius numero octauo allegati. Et constat, quia sponsis de futuro sunt sic liciti, vt disput. 46. num. 51. dicam.

11 Punctus autem difficultatis eo pertinet, an tactus inter coniuges ob solam voluptatem in ipsis captandam, absq. animo perueniendi ad copulam, sint mortale peccatum? Affirmant quidam. Quoniam omnis actus venereus non relatus ad copulam, est mortalis. Sic docent D. Antonin. Syluest. citati, numero octauo. Margarita confessorum 6. præcepto, folio 83 casu 7. Humada super l. 2. tit. 1. part. 1. glossa 2. numero 18. & Syluestr. id tribuit Paludano, sed immerito, quia Palud. numero 8. relatus loquitur, quando est pollutionis periculum. Et hos tactus quando valde sunt impudici, & enormes, esse mortales asserit Alexand. in suo Enchiridio, præcepto 6. vbi de tactibus impudicis, §. si in propria.

12 At procul dubio dicendum est, solam esse culpam venialem: quia voluptas illa venerea non quæritur extra matrimonium, sed in actu suapte natura ordinato ad matrimonij actum. Quare sicut matrimonium excusat actum copulæ inter coniuges a culpa lethali, ita similiter excusabit tactus illos: & sola manebit culpa venialis indebiti finis (vt de morosa delectatione dicebam, num. 3. atque ita docent Rosella, verbo debitum, num. 12. vbi Angel. num. 26. Armilla, num. 8. & verb. impudicitia, num. 3. Caietan. 2. 2. quæst. 154. art. 4. §. in responsione ad 2. & sum. verb. impudicitia, & verb. matrimonium, ca. vltimo, §. vltimo, Abulensis, cap. 5. Matth. quæst. 197. Victoria, Sotus, Graff. citati num. 8. Metina libro 5. de sacrorum hominum continentia, cap. 77. Bartholomæus a Ledesma de matrimon. dubio 28. in fi. Vasquez 1. 2. quæst. 74. art. 8. disputat. 113. num. 3. & 4. Nieua summa, titul 87. & 90. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 149. num. 9. Viualdus Candelabro Sacramentorum 1. par. de matrim. num. 160. Et idem docent alij generaliter, & indistincte tactus inter coniuges a lethali culpa excusantes, quoties non adest pollutionis periculum. Hi sunt, Ledesma 2 par. 4. quæst. 51. articul. 6. propositione 8. Ouandus 4. dist. 31. quæst. vnica, proposit. 3. Angles Floribus, 1. p. de matrim. quæs. 5. de bonis illius, in fine Metina libro 1. summæ, c. 14. §. 18. Emmanuel Sà, summa, verb. luxuria, §. oscula, & tactus. Quando autem non voluptas, sed euitatio fornicationis intenditur, diximus, num. 8.

13 Ex dictis infertur, idem dicendum esse de aspectibus, verbisque turpibus inter coniuges absque pollutionis periculo. Nunquam enim sunt peccata mortalia, sed erunt venialia, si ad voluptatem, licita autem, si ad prouocandũ se ad copulam referantur. Sicut de tactibus diximus: quia eadem est ratio, & matrimonium omnes has delitias excusat a mortali.

14 Quid autem dicendum sit de tactu, quo coniunx membrum virile in os feminæ, aut in vas præposterum intromittit, vel superficiem illius vasis tangit, non animo ibi consummandi, dixi disput. 17. numero 4. & 5. De tactibus autem in loco publico, seu coram alijs, dixi disp. 15. num. 2. In loco autem sacro, dixi eadem disp. 15. numero 15. & sequentibus.

15 Maior autem difficultas est, si coniugatus se ipsum tangat propter voluptatem captandam absque pollutionis periculo? Nam aliqui censent esse culpam lethalem. Quoniam naturam tactibus prouocare, non est actus coniugalis, cum minime fiat cum coniuge, nec ad finem coniugij refertur, vt supponimus, non enim fit quo coniunx ad copulam se præparet. Quare nullo modo reduci potest ad coniugium, vt a mortali excusetur. Citantur pro hac sententia D. Antonin. Sylu. Margarita confessorum relati, num. 8. sed non loquuntur expresse de tactu, quo se ipsum coniunx tangit: sed de omnibus tactibus inter coniuges, quos generaliter mortales reputat, quoties non ordinantur ad copulam, vt retuli num. 11. & reprobaui, nu. 12. At expresse eam tenent Armilla, verb. impudicitia, nu. 3. Vasquez 1. 2. q. 74. art. 8. disp. 113. num. 4. Qui addit non esse mortale, quando fieret etiam absente coniuge, intentione coeundi cum illo, qui proxime venturus speratur. Imo si ad finem generationis referatur, nec esse culpam venialem.

16 Ceterum probabilius mihi est, solum esse culpam venialem: quia cum tactus ille suapte natura indifferens sit, ad copulam coniugalem, vel illicitam, possitque ad vnam, vel alteram referri, nec ex intentione tangentis se, a sua natura, & ab hoc ordine distrahatur, vt ad copulam illicitam ordinetur, non est cur de culpa lethali damnandus sit. Sicut nec morosa delectatio copulæ, cum coniuge absente tribuitur culpæ mortali, eo quod referri potest suapte natura ad copulam coniugalem, licet actu non dirigatur. Nec dici potest eum tactum non esse actum coniugis, quia non habetur cum coniuge. Quoniam vt actus coniugis sit, non desideratur eum cum coniuge fieri, sed satis est, vt ad coniugium præsens suapte natura ordinari possit, nec ab hac natura ex intentione illa vtentis deuiet. Et fauent huic sententiæ. Palud. 4. dist. 31. q. 3. art. 2. nume. 17. & Ludouic. Lopez, 1. par. instruc. ca 87. in fine, vbi dicunt esse mortalem huiusmodi tactum, quando adest pollutionis periculum: & ita extra hunc casum non videntur dãnare de mortali.

17 Vtrum autem sit mortale, quãdo vir se tangit, vt citius femina semen effundat, dixi disp. 17. nu. 10. Et quid, quando extracto membro virili, femina quæ viro seminante nondum seminarat, se tangit, quo seminet. Dixi ead. disp. 17. num. 11.

18 Ad argumenta respondetur. Ad propositum nu. 11. respondi, nu. 7. in solutione ad 1. Ad propositum nu. 15. constat, ex dictis, num. 16.

19 Quæstio tertia. An liceant delectationes morosæ, & tactus coniugatis, quando ob aliquod impedimentum eis non liceat actum coniugalem exercere? Abulensis, cap. 5. Matthæi quæst. 197. docet generaliter tactus inter coniuges esse mortales, quando actus coniugalis propter magnam deordinationem mortalis esset. Et potest probari. Quoniam talis est delectatio, quale obiectum (vt probauimus numero 3.) at tunc accessus ad coniugem est culpa lethalis.

20 Alij autem docti Neoterici censent licere coniugibus delectationem partis sensitiuæ de coitu cogitato captam, etiamsi illis, nec petere, nec reddere liceat: quia mutuo consensu votum castitatis emisere: vel quia alter legitimè professus est, ad sacrosve ordines promotus. De tactibus autem distinguunt, dicuntque minime licere tactus verendorum, partiumve illis vicinarum, nisi dum coniugi licet reddere, & exiguntur: quia ij tactus reputantur, vt vnum moraliter cum vsu matrimonij. At ceteros tactus aiunt licere. Ducuntur, quoniam cum adhuc permaneat matrimonium, & copula sit solum illicita ob extrinsecam voti circumstantiam, non subinde illicitæ erunt delectatio, & tactus. Hac enim ratione hæc licent, interdicta copula ob circumstantiam periculi morbi, aut aborsus extrinsecam. Secundo, quia ob id licet delectari in carnium esu in quadragesima, cum nunquam liceat in re ab intrinseco mala: quia ab illo, vtpote, qui ratione solius extrinsecæ prohibitionis Ecclesiæ est illicitus, potest præscindi malitia: ab hac verò, cum ab intrinseca rei natura malitiam habeat, separari nequit. At vsus illius matrimonij non est ab intrinseco prohibitus, sed ratione circumstantiæ extrinsecæ voti. Ergo licebit in illo delectari.

21 Prima tamen conclusio sit. Quoties copula interdicitur coniugibus ob circumstantiam extrinsecam, quæ per se neutrum coniugem arceat ab vsu matrimonij, licita est, talis delectatio appetitus sensitiui de copula cogitata, vt. præsenti: liciti sunt etiam tactus, eo pacto quo liciti essent secluso eo impedimento. Vt si illicita sit copula

pula propter notabile salutis, aborsusve periculum, aut similem causam. Probatur, quia tunc suapte natura est licitus vsus matrimonij, & ab extrinseco prohibetur ratione caritatis, aut pietatis obligantium præcaueri damnum coniugis, aut prolis: his autem virtutibus non aduersantur ea delectatio, & tactus. Quandoquidem ex illis simile damnum non timetur. Ergo hæc non sunt prohibita. Et confirmatur, quia matrimonium non tantum excusat à culpa coitum, sed etiam morosam delectationem, & tactus, non relata ad copulam, excusat a mortali, (vt diximus numero tertio, & numero duodecimo.) Ergo cum impediméto illi solius copulæ vsus opponatur, solus ille reddetur illicitus. Tandem, quia in loco publico coniuges misceri, nefas est, nemo tamen damnabit delectationem internam sensitiuam ibi habitam de copula coniugali cogitata: quia non aduersatur honestati naturali, ratione cuius copula est illicita. Vnde fit in eo euentu tactus, & delectationem non esse mortalia secluso pollutionis periculo, at delectationem esse venialem: quia caret debito fine. Tactus autem esse veniales, si ob delectationem habeantur, licitos autem, si ad conciliandũ amorem, vitandamque incontinentiam fiant. Vt de illis diximus numero 3. 5. 8. 10. & 12. quando non adest id impedimentum.

22 Hinc infertur, idem asserendum esse, quoties est physicum impedimentum ad copulam, Vt si impotentiam coeundi superueniat matrimonio contracto: quia eædem rationes militant. Et id probauimus disputatione 17. numero sexto.

23 Secunda conclusio. Idem dicendum est, quando concubitus est interdictus ratione alicuius præcepti Ecclesiæ, vt si coniunx contraxit affinitatem, cognationemve cum altero coniuge, ratione cuius arcetur a debiti petitione, vel si vterque similiter eam contraxit. Ratio est: quia adhuc impedimentum est extrinsecum, & arcens a copulâ in pœnam delicti admissi, (vt probauimus disputatione 20. numero primo.) Cum ergo res sit pœnalis non est extendenda ad delectationem, & tactus, vt similiter illa prohibeat.

24 Tertia conclusio. Quoties coniugi interdicitur debiti petitio, eo quod sit dubius de valore matrimonij, est peccatum mortale delectatio partis sensitiuæ de copula cogitata: quia matrimonium eam delectationem cohonestans, est dubium, ac proinde dubia etiam erit honestas illius delectationis. Nec aliunde ius possessionis præponderat, sicut nec ad debiti petitionem. Nec licebit etiam prædicta appetitus sensitiui delectatio de actu redditionis debiti cogitatio, sub conditione, si petatur: secus de actu cõplacentiæ, & gaudij in voluntate. Nam quamuis liceat reddere debitum posita ea conditione, si petatur. At sicut ea nondum posita minime licet copula, ita nec delectatio sensitiua. Sicut soluto fas est in voluntate concipere delectationem, aut gaudium de accessu ad mulierem, si esset sua, non tamen in appetitu sensitiuo: quia delectatio in hoc consurgens oritur ex vehementi commotione spirituum vitalium subseruientium generationi, & proinde est quasi inchoatio coitus præsentis, qui illicitus est: cum conditio minime adsit. Deinde, quia actiones appetitus sensitiui non feruntur in obiecta sub conditione aliqua, sed absolute. Illa enim spectant, vt proponuntur ab imaginatiua, quæ nequit conditionem apponere, aut præscindere rationem cõmunem a particulari. Atque ita delectatur appetitus sensitiuus de illo actu independenter a conditione. Quod bene explicat Caiet. tomo 1. opusc. tractat. 14. delectatione morosa, dubio 2. Similiter tactus in his sunt mortales, nisi habeantur in gratiam alterius coniugis tacite, vel expresse petentis debitum. Tunc enim spectabit ad redditionem debiti. Et constat ex eadem ratione. Sed obijcies, sicut dubius de matrimonij valore, caret iure iustitiæ, ad petendum, ita qui contraxit affinitatem, aut cognationem cum coniuge, & vtrique fas est reddere. Ergo vel vtrique permissa sunt delectatio illa, & tactus, vel neutri. Sed dic, illum priuari eo iure ab intrinseco, & ex naturâ rei, propter dubium de matrimonij cohonestantis tactum valore, hunc vero ab extrinseca Ecclesiæ prohibitione in admissi delicti pœnam. Quæ extendenda minime est vltra terminos, in quibus loquitur. Vt explicuimus num. præcedenti.

25 Quarta conclusio. Mihi est multo probabilius contra sententiam numero vigesimo relatam, quando ratione voti non licet coniugi petere, nec reddere, nullo modo esse licitam delectationem partis sensitiuæ, aut tactus, sed culpam esse lethalem aduersus votum. Quando autem sola debiti petitio interdicitur ratione voti, dicendum etiam est, minime licere prædictam delectationem partis sensitiuæ, etiam de redditione concepta sub conditione, si petatur: secus de gaudio, & delectatione voluntatis, sub ea conditione, & similiter non licere tactus nisi ad expressam, vel tacitam alterius petitionem: sed omnia hæc esse peccata lethalia contra votum. Sicut explicui num. præcedenti. Ducor, quoniam vouens absolute castitatem, tenetur in quantum potest, abstinere ab omnibus illis quæ castitati aduersantur, solumque illi permittitur id, ad quod lex iustitiæ matrimonij obligat, nempe, reddere debitum, quando solus ipse vouit: sed seruata lege matrimonij potest abstinere ab illa delectatione, & a tactibus dum non petuntur. Ergo tenetur. Et confirmatur: quia si vouisset se ab ea delectatione, & tactibus abstenturum, nisi ad alterius coniugis petitionem, teneretur vtique cum votum sit de re honesta, & sibi licita. At vouens absolute castitatem, promittit abstinentiam ab his. Vt bene docet Vasq. 1. 2. quæstione 74. articulo octauo disputatione 112. num. decimo. Quod inde constat, quia hæc aduersantur castitati. Et ita solutus vouens castitatem si delectetur morose in re venerea, vel libidinosos tactus habeat, est reus voti. Secundo, quoniam longe dispar ratio est de aliarum rerum delectationibus, quæ ex circumstantia extrinseca sunt malæ, vt quando actus coniugalis est malus ob salutis periculum, vel ratione loci publici, aut affinitatis contractæ: quia illa delectatio vel tactus non opponuntur illi circumstantiæ extrinsecæ. At hi directe opponuntur voto extrinseco. Quod obligat ad abstinendum ab omnibus venereis, & consequenter ab his. Tandem, quia si his licent coniugibus ceteri tactus, nescio cur Neoterici illi num. vigesimo relati, id negant de impudicis, Cum ex se permissi illis sint, secluso pollutionis periculo, & solum ratione extrinseci voti prohibeantur, sicut & alij tactus. Nec verum est reputari idem moraliter cum copula. Nã omnibus coniugibus effectis impotentibus post matrimonium, vel affinibus, vel cognatis, vel vbi est periculum notabile salutis, vel aborsus, licent ij tactus, vt probauimus numero 21. 22. & 23. Cum tamen copula ipsa minime liceat.

26 Vltima conclusio. Si alter, vel vterque coniunx vouisset solum se non petiturum debitum, omnia hæc illis licerẽt: quia non aduersantur illi voto, quod solum interdicit debiti petitionem, & ex alia parte sunt ex sua natura illis licita ratione matrimonij.

27 Ad argumentum propositum numero 19. dic talem esse delectationem, quale est obiectum secundum se, & ab intrinsecus, secus quando ab extrinseca circumstantia malitiam habet, cui circumstantiæ delectatio non aduersatur. Quod contingit hic, vt explicuimus numero 25. Ad primum argumentum ex propositis numero 20. constat ex dictis numero 21. 23. & 25. quia in casu periculi morbi, aut affinitatis contractæ, delectatio, & tactus minime opponuntur circumstantiæ extrinsecæ, ob quam redditur vitiosa copula coniugalis: secus in casu voti. Ad secundum dic maiorem propositionem esse veram, quando delectatio illa rei malæ ab extrinseco, nullam aliam malitiam haberet, quam redundantem ex ipsa obiecti malitia. Quod hic non contingit, est enim mala, propter specialem illius voti extrinseci obligationem, cui directe aduersatur.

DI-

DISPVTATIO XLV.

Vtrum coniugibus liceant delectationes morosæ, tactus, aspectus, verba turpia, cum pollutionis præuisæ, sed non intentæ periculo? Et generaliter quando pollutionis periculum efficiat nouam culpam mortalem, vel talem, quæ antea mortalis minimè erat?

SVMMARIVM.

Quot sunt quæstiones disputandæ, nu. 1.

Pollutio, & distillatio qualiter differant, & in quo illa cognoscatur? Et remissiuè, cur nunquam liceat procurare seminis expulsionem? Et quid, si illud corruptum sit? Et quid de permissione fluxus? Et quid, de procuratione distillationis, num. 2.

Ad malitiam pollutionis, vel effectus præter voluntatem cõtingentis, nil refert siue in somno siue in vigilia accidat, num 3.

Vacat culpa dare operam causæ alias licitæ, necessariæ, vel vtili, quamuis præuideatur fore, vt pollutio subsequatur, num 4.

Quid si causa ista sit mortalis ob circumstantiam extrinsecam, num. 5.

Quid si sit periculum consensus, & quando id contingat, & num ob causam vrgentem liceat ei se periculo exponere, num. 6.

Quid si ex equitatione sequatur pollutio, num. 7.

Quid, si ex tactu etiam partium verendarum necessario sequatur vt facto ad medendum, vel ex amplexu licito, n. 8.

Quid, si ex refricatione partium verendarum ad sedandum pruritũ, vel ex mundatione lanuginis, aut sanguinis menstrui, num. 9.

An liceat cum periculo pollutionis auferre impedimenta virtutis generatiuis, num. 10.

An sit culpa lethalis, non vitare causam, in qua præuidetur pollutio, vbi deficit necessitas, aut vtilitas illius causæ? Refertur triplex sententia, nu. 11. 12. & 13.

Duplex est causa, ex qua potest subsequi pollutio, num. 14.

Tenuis est obligatio vitandi pollutionem, quæ præter intentionem sequitur, nu. 15.

Solum est mortale non vitare causã pollutionis præuisæ, quando causa est turpis, & per se, ac ex natura sua tendit ad pollutionem, nec vrget necessitas, nu. 16.

Quamuis extra genus luxuriæ sit causa mortalis, vt in genere gulæ, non est mortalis pollutio in ea præuisa, num. 17.

Quid, si causa illa mortalis pertineat ad luxuriam ratione solius finis, num. 18.

Quid, si causa ad luxuriam pertinens, sit tantum venialis, num. 19.

Quid, si sentitur vehemens commotio in perseuerantia in re turpi veniali, nu. 20.

Quid, si res leuiter turpis, sit mortalis ratione desiderij fornicandi, nu. 21.

An sit veniale contra castitatem, quando vel causa est illicita, non tamen est per se causa, vel est licita, at desideratur necessitas, nu. 22.

An omnis actus mortaliter turpis siue in eo præuideatur pollutio, siue non, habeat specialem pollutionis malitiam, numero 23.

Inter solutos solus actus alias mortaliter turpis habet specialem pollutionis in eo præuisæ malitiam, nu. 24.

Si quis negatiuè se habeat, aut tepidè resistat vehementi delectationi venereæ, præuidẽs pollutionis periculum, peccat mortaliter ratione illius, nu. 25.

Causæ alias licitæ, notabiliter influenti ad pollutionem, est peccatum lethale vacare, vbi non excusat causa vrgens, num. 26.

Qualiter intelligatur talem esse pollutionem indirectè volitam, qualem causam num. 27

Pollutio hæc, an sit verè peccatum distincta malitia, a malitia causæ, num. 28.

An vacet culpa pollutio subsequens pœnitentiam causæ datæ, num. 29.

An sit necesse fateri pollutionem, vel sui sit causam, num. 30.

Reprobantur dicentes fieri posse, vt ebrietatis, somniue tempore gratia perdantur, nu 31.

An sit peccatum mortale dare causam notabili distillationi, num 32.

Soluuntur argumenta, num 33.

Post num 33. inuenies summaria quæ desiderantur.

1 Disputatio hæc valde difficilis pendet ex cognitione naturæ pollutionis, quando non est intenta, sed præuidetur in causa. Et ideo præmittenda est quæstio, quando dare operam causæ, in qua præuidetur, sit lethale, ratione pollutionis præuisæ. Deinde disputabitur, quando tactus, aspectus, turpia verba inter cõiuges, sint mortalia ob pollutionis non intentæ periculum.

2 Quæstio prima. An semper sit culpa lethalis, vacare actioni in qua præuidetur pollutio præter intentionẽ subsequenda? Supponendum est primò, ex membro pudendo præter vrinam, & semen procedere aliquando tertium quendam humorem medium: qui semini est similis in colore, & infectione, carnisque commotione, quæ aliquando ipsum comitatur: dissimilis autem, eo quod non sit ita mordax, ac grossus, faciliusque fluat, nec cum tanta carnis cõmotione, & in minori copia: aliquandoque imperceptibiliter, & sine carnis motu. Hic solet appellari distillatio. Sic D. Thom. opusc. 64. ca. de fluxu libidinis Gerson 2. p. tract. de pollutione diurna, propositione 4. alphabeto 38. litera E, Caiet. opusculis, tomo 1. tract. 22. de pollutione ex auditu confessionis, quæst. vnica, art. 2. §. animaduerte tamen, in fin. Margarita confessorum q. moralibus, folio 156. Addunt Caiet. & Margarita, non esse magis curandum de hac distillatione nisi ipsam carnis rebellio comitaretur, quam de sudore. Et D. Thom. hoc ait esse signum, quod pollutio minime sit: quia hæc in vigilia contingere nequit absque carnis commotione, ac venerea delectatione. Cur autem pollutionem nunquam etiam pro vita tuenda procurare liceat? Diximus disp. 17. nu. 16. & num. 19. quid vbi semen est corruptum, & num. 18. Quod de distillatione, & num. 17. An liceat pollutionem inceptam non interrumpere, sed permittere, & ad illius perfectam emissionem auxiliari.

3 Secundo supponendum est, nil referre ad malitiam pollutionis, aut effectus cuiuslibet, præter intentionem euenientium, in solaque causa indirectè volitorum, siue in somnis, siue in vigilia accidant: quia cum in sola causa sint indirectè volita, in ea sola habent rationem boni, vel mali moralis, & proinde cetera per accidens contingunt. Ita Caiet. q. vnica, in principio, quam nu. præceden. allegaui, Armilla, ver. pollutio, nu. 3. Medina 1. 2. q. 74. art. 6. ver. 2. notandum. Zumel eadem q. art. 8. disp. 4. ante dubium 1. d. 2. Valentia 2. 2. disput. 9. quæst. 3. puncto 3. §. porro ad incurrendum.

4 His præmissis constat inter omnes Doctores, quoties pollutio sequitur præter intentionem ex causa aliqua necessaria, vel conuenienti corpori, vt est cibus, vel potus moderatus, aut animæ, vt orare, studere: vel vti alijs, vt est audire confessiones, feminas caute, & cum necessitate alloqui, nullam esse culpam non desistere a causa illa, quãuis in ea præuideatur pollutio inde subsequenda. Probatur primo, quia ille patiens pollutionem potius patitur, quam agat. Vt dum ex naturæ infirmitate procedit, testatur D. Greg. responsione 11. ad Augustinum, & refertur c. testamentum. d. 6. Secundo, quia non imputatur ius suũ prosequenti, effectus per accidens, ac præter intentionem subsequutus, non ergo ob pollutionem non intentam, arcendus est quis, ne plerasq. actiones sibi, vel proximo cõuenientes, ad quas ius habet, exerceat. Alias multæ actiones necessariæ essent omittendæ ac innumeri laquei inijcerentur. Atque ita docent D. Th. 2. 2. q. 154. ar. 5. corpore, Caie. opus. tomo 1. tract. 22. de pollutione ex audientia confessionum, q. vnica, ar. 1. & 2. Gerson 2. p. tract. de pollutione diurna, propositione 12. alphabeto 38. litera I, Abulensis, c. 5. Matt. q. 246. ver. secunda causa & q. 246. ver. aliter potest dici. D. Ant. 2. p. tit. 6. c. 5. §. quantum ad causam, vers. secunda causa. Tab. verb. cogitatio. q. 6. num. 7. in fin. Armilla, verb. pollutio, nu. 1. Nauar. summa ca. 16. Hispane, num. 6. Latine, num. 7. Ledesma 1. quæst. 21. artic. 7. dubio vltimo, Margarita confessorum, quæst. moralibus,

folio

fol.156.Nieua summa tit.105. Medina lib.1. summæ, cap. 14.§.18.fol.120.& 1.2.quæst.74.ar.6.dubio speciali, quod mouet de hac re. Zumel ead.quæst.artic.8.disputat.4.ante dubium 1.& ibi Vasquez disput.115.numero 8. Turrecrem.capit.non est,dist.6.numero 2. & 4. Valentia 2.2.disputat.9. quæst.3. puncto 3. §.cum autem causa. Nauarra libro 2.de restit.cap.3. dubio 2. de indirecte occidente, in noua editione, numero 131. Ludouicus Lopez 1. par. instruct.cap.73.§.penultimo, & in fin.Manuel 1.tomo summæ 2.editione cap.211.numero 1.Graffius 1.par. decisionum,lib.2.cap.87. in fine. Emmanuel Sa summa, verb.luxuria.versic.pollutio inuoluntaria.Vega 2.tomo summæ, cap.67.casu 1. Philiarcus de officio Sacerd.tomo 1.part.2. lib.4.cap.18.in fine.

5 Imò idem dicendum est, quamuis ea causa licita, in qua pollutio præuidetur, sit illicita ratione circumstantiæ extrinsecæ nihil ad pollutionem conferentis. Vt si quis confessiones audiat ob vanam gloriam: vel cibos necessarios sustentationi edat, quibus præceptum ieiunij violat: pollutio enim inde præter voluntatem sequuta, quamuis præuisa, vacabit omnino culpa. Quia is actus est de se licitus, & conueniens: atque circumstantia, qua vitiatur, nil influit quo pollutio subsequatur, sed potius ex naturæ infirmitate procedit. Deinde, quia eadem ciborum sumptio in die non ieiunij,minime tribuetur culpæ, ratione pollutionis in ea præuisæ: ergo nec quamuis ea violetur ieiunium. Siquidem hæc violatio impertinens est, vt pollutio sequatur. Demum: quia damna minime imputantur ius suum prosequenti, quamuis aliunde peccet. Vt constat in iudice puniente reum, ob iram, vel inanem gloriam.

6 Est tamen doctrina hæc temperanda, nisi probabile consensus in pollutionis delectationem periculum subsit: tunc enim quantumuis causa licita sit,est ab ea abstinendum sub culpa lethali. Quia amans periculum peribit in illo, Ecclesiastici 3. Sic Caietan.opusc.tomo 1.tract. 22.de pollutione,quæst.vnica,artic.2. §. animaduerte tamen. Tabiena, Nauarr. Margarita confessorum, Graffius, Ludouicus Lopez, Emmanuel Sa, quos numero 4. retuli. Tunc autem id periculum contingit, quando quis expertus est se in simili occasione fere semper in culpam mortalem labi. Vt docent Caietan.summa verb. periculum, vbi Armil.num.vnico. Nauarr.summa Latina, capitulo 3. numero 14. Hispana.capit.28. additione ad eundem numero Corduba summa quæst.4. fol.18.versic.lo segundo. Manuel 1. tomo summæ 2.editione. cap.49. num.2. Huic autem periculo licite quis se exponet ob causam valde vrgentem, proponens firmiter se non consensurum. Vt gratia medendi feminæ, vbi alius deest medicus. Quia amans periculum minime dicitur, qui necessitate compulsus in illud se conijcit, & de diuina misericordia confidere merito poterit,fore vt maius sibi auxilium impendat, quo à lapsu caueat. Quod significat D. Basilius de constitut.monasticis capitu. 4. paulo post principium,his verbis: *Bellum quod præter voluntatem incidit nobis, excipere fortasse necessarium sit, ipsum verò aliquem voluntarium sibi creare summa stultitia est.* Idque colligitur ex D. Tho.2.2.quæst.10.art.9. in corpore,in fine, vbi docet infirmis in fide interdicendam esse fidelium participationem, nisi vrgeat necessitas. Et ex Caiet. summa verb.periculum, & ibi Armilla num.vnico, vbi tradunt incautelę peccatum esse,exponere se periculo,nisi vrgente necessitate. Et ex Nauarr. summa Latina, cap.3. numero 15. Hispana, cap.28.addit. ad eundem num. Corduba in summa quæst.4.fol.20.§.y entonces,vbi docent posse absolui non vitantem peccandi occasionem propinquam, dum cogit necessitas illi se exponere. Et ex Castro libro 2. de iusta hæret.punit.cap.17.col.9.in fine,& sequēti, vbi ait tentationibus fidei vexatos,legentes hæreticorum libros,excusari à periculo lapsus,cui se exponunt,si ex causa necessaria id efficiant.

7 Hinc deducitur, expertum se pollui ex equitatione, absque consensus periculo,non teneri pedestrem incedere, ab illaque desistere. Quia est res vtilis, nec causa per se, & suapte natura pollutionis. Sic Nauar. summa capit. 16.Latinè num.7.Hispanè num.6. Vasquez 1.2. quæst.74. artic.8.disputat.113.numer.8.Ludouic.Lopez 2.parte instruct. de Eucharistia capit.76. §. sequitur etiam corollariè. Manuel. 1.tomo summæ 2. editione cap.211. num.1. Armilla verb.pollutio,num.1. Vega 2. tomo summæ cap. 67.casu 1.

8 Secundo deducitur, pollutionem præter intentionem subsequutam ex tactu licito, & in eo præuisam, quando tactus ille est necessarius, & cessat consensus periculum, carere omni culpa. Vt ex amplexu iuxta patriæ consuetudinem, quo euitato in notam inurbanitatis incideretur. Et ex tactu, quo chirurgus verenda feminæ attrectat: vel ex eorum aspectu, causa medicinæ adhibendæ: quamuis enim hæ causæ valde influant in pollutionem, sunt tamen valde necessariæ, & suapte natura licitæ, quare effectus præter intentionem inde sequutus non cogit ab eis abstinere. Idque amplius constabit ex tradendis num.sequenti.

9 Tertio deducitur solutio cuiusdam quæstionis, de qua magna fuit dissensio inter viros doctos de illa consultos. Num liceat sentienti magnum pruritum in partibus verendis, illas refricare, quo pruritum sedet, si adsit pollutionis periculum, absque consensus discrimine? Quidam enim id non licere contendebant; quia tactus ille, & refricatio proxime tendit ad pollutionem, Alij vero licere affirmarunt. Quibus assentior. Nam iustitia & necessitas causæ excusat. Experientia enim compertum est, quantum doloris, & molestiæ pruritus ille afferat: & esse difficillimum, ne dicam moraliter impossibile, à refricatione abstinere. Deinde quia mulier nupta patiens verendorum arctitudinem, si fieri possit copulæ apta per incisionem factam à chirurgis, tenetur illam pati, iuxta c. fraternitatis, de frigid. & malefic. Quod medium violentius est, magisque ad pollutionem excitat. Præterea: quia similiter licent aspectus, & tactus illarum partium, vt matronæ iurare possint, num à viro cognita sit. Iuxta capit. proposuisti, de probat. & c. nec aliqua 27. q.1. quę omnia quamuis ad pollutionem ex se prouocent, necessitas excusat. Item: quia nemo damnaret mundantem verenda a lanugine, sanguineve menstruo, ne pruritum patiatur, aut fętorem, quamuis inde præter intentionem subsequatur pollutio. Ergo si necessitas in hoc casu excusat,excusabit pariter in illo.

10 Quarto deducitur, licitum esse virtutis generatiuę obstacula remouere, adhibitis medicinis naturalibus minime tendentibus ad verū semen expellendum, sed ad remouendos humores corruptos: licet inde pręter intentionem sequatur pollutio, absque consensus periculo. Et hoc est, quod subobscure dixit Altisiodorensis lib. 2. suę summę, tractat.28. capitulo secundo,quęst.2. incidenti: & non quod ipsi ab aliquibus imponitur, nempe, vt voluerit licere aliquando seminis effusionem procurare. Quoniam salus virtutis generatiuę pertinet ad naturæ humanæ integritatem, nec minus bona est, quam aliarum corporis virium sanitas. Nec medium illud ordinatur ad pollutionem. Quare audiendus non est Corduba,lib.1. quæstionarij q.23. dubio 14. Altisiodorensem reprobans: eo quod pollutio illa videatur volita in causa, instar homicidij ab ebrio commissi, ante prēuisi. Sed negandum est volitam esse in causa. Sicut non est volita, dum præuidetur in alijs causis necessarijs, aut valde vtilibus. Eo quod nulla sit obligatio illas vitandi ob pollutionem subsequentem.

11 Tota autem difficultas huius disputationis eo spectat: An vbi nec necessitas, nec causæ vtilitas adest, sit mortale illi operam dare, ob pollutionem in ea præuisam, absque periculo consensus in illam? Triplex est sententia. Prima docet esse mortale, quamuis causa alias licita sit. Probatur primo, quia nefas, & crimen mortale est, sibi, vel alij graue damnū corporis, vel animę absq; causa sufficiēti permittere. Pollutio aūt graue malū corporis est, ipsum fędans: & animum, quem inficit, turbat, & ad prauā delectationem quasi trahit. Secundo: quia partem corporis, vt manū sibi abscindere absque vrgenti necessitate mortale est. Semen autem dum intra viscera est, pars est ipsius hominis. Et confirmatur: quia strictior est obligatio non prodigendi semen, ob bonum prolis, ad quod ordinatur: quam manum conseruandi. Hanc enim abscindere ob totius incolumitatem indiuidui, fas est. Illud autem in nullo euentu licet effundere extra copulam coniugalem. Tertio: quia præuidens in somnijs subsequendum

dum

dum homicidium, aut fornicationem ex causa licita in vigilia volita, tenetur sub mortali causam vitare. At pollutio peior est fornicatione, & damnum infert proli. Quarto, quia licet strictior sit obligatio vitandi damni proprij, vel proximi existentis, quam prolis possibilis. At vtraque obligatio eodem præcepto, & sub mortali imponitur. Quinto, quia natura commisit homini vsum rerum ad finem ab ipsa institutum, nisi vrgens causa aliud suadeat. Vt concessit membra corporis, vt custodiret, nec periculo exponeret, nisi ob reipublicæ, aut maius proprium bonũ, & tamen similiter tribuit ad bonum generationis in matrimonium. Ergo contra naturæ ordinem est, & subinde mortale, fluxum seminis absque causa vrgẽti permittere. Sexto, quia nõ impedire pollutionem illam in causa alias licita, nec necessaria præuisam, est aliqualis culpa contraria castitati, (vt dicemus, num. vigesimosecundo.) Et non potest esse venialis. Cũ materia sit grauis, nec sit defectus voluntarij: est enim præuisa. Septimo, quia qui vult antecedens, vult consequens, quod ex eo infertur. Et qui vult causam, vult effectum, l. 1. §. 1. ff. si vsusfructus petatur. Ergo volens causam in qua pollutionem præuidet, ipsam pollutionem vult, ac proinde reus erit culpæ mortalis. Et confirmatur: quia dum operans nouit duplicem suę actionis effectum, vterque est voluntarius. Octauo, quia in reliquis præceptis etiam humanis, non excusat quæuis causa, sed necessaria, vel valde vtilis. Ergo à fortiori, in hoc, quod iuris naturalis est, & versatur circa rem intrinsece malam. Nono, quia præceptum obligans ad vitandã pollutionem, obligat subinde ad abstinendum à causa, in qua præuidetur, vt constat in præcepto nõ occidendi. Et ideo huius sententiæ sunt, Medina 1. 2. quæstione 74. articulo 6. ad 3. & 4. Zumel eadem quæstione artic. 8. disputatione 4. ante dubium 1. in solutione ad 1. & ad primam confirm. Valentia 2. 2. disputatione 9. quæstione 3. puncto 3. §. itaq; duo requiruntur, & §. sunt autem, & §. itaque ad cognoscendum. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, capitu. 211. numero primo ad medium, & in fine. Eiusdem sententiæ videtur expresse Nauarra lib. 2. de restitut. capit. 1. dubio 5. in noua editione, nume. 39. & 40. & vbi æquiparat homicidium, & pollutionem in causa præuisa, & ait sciẽtem ex nimio potu, equitatione, somno, nõ necessarijs, nec vtilibus, illa subsequi, reum esse culpæ mortalis. Et cap. 3. difficultate 2. de indirecte occidenti, numero 131. §. mihi videtur, ait fas esse, opus alias licitũ, & necessarium facere, licet inde effusio seminis sequenda sit, vbi ponderat, vt opus sit licitum, & necessarium. Atque fauent Sotus 4. distinctione 12. quæstione 1. articulo 7. versiculo ex his autem colligito. Corduba libro 2. quæstionarij, q. 3. columna penultima. §. 5. probatur, Grassius 1. par. decisionum, libro 2. cap. 87. numero 13. vbi aiunt præuidentem pollutionẽ, eo quod resupinus dormiat, aut iustam refectionem sumat, non teneri a cęna abstinere, aut aliter iacentem dormire, si nõ ita commode potest. Vbi in causis licitis, ne imputetur pollutio præuisa, petunt aliquam commoditatem, & vtilitatem.

12 Secunda sententia docet, dantem operam cuicumque rei illicitæ, etiam veniali, teneri sub mortali, ab ea abstinere, ratione pollutionis in ea præuisæ. Vt quando ex nimio cibo, aut potu, qui excessus est communiter venialis, præuidet pollutionem subsequendam. Ducitur, quia dantem operam rei licitæ excusat à pollutione præuisa, iuris sui prosequutio. Quæ ratio in re illicita veniali deficit. Cum nemo ius peccandi habeat. Secundo, quia effectus malus in causa præuisus, communicat causæ suam malitiam. Cũ ergo pollutio sit ex se mortalis, præuisa in causa veniali, reddet illam mortalem. Tertio, quia excessus in potu de se venialis, efficitur mortalis ratione ebrietatis in eo præuisæ. Quarto, quia saltem quãdo causa venialis ad luxuriam pertinet, hoc habebit verum: quia ex huiusmodi rebus frequentius sequitur pollutio, atque ita erunt per se causæ. Hanc tenet Armilla, verb. pollutio, numero primo, vbi ait esse indirecte volitam pollutionem, & ita nõ excusari, quando absque iusta causa aliquis detinetur in cogitationibus turpibus, aut non dat operam rei licitæ. Et fauent Sotus 4. distinctione duodecima, quæstione prima, articulo 7. versiculo ex his autem colligito, Corduba libro secundo quæstionarij, quæst. 23. columna penult. §. 5. probatur, Ludouicus Lopez 2. parte instruct. capitulo 79. de Eucharistia, §. sequitur etiã corollarie, vbi aiunt tunc esse peccatum, pollutionem nocturnam, quando est virtute volita per applicationem vitiosę causę, vt cogitationis, crapulę, ingluuiei. Et fauet Henriquez libro 5. de pœnitentia, cap. 5 numero 5. in commẽto, litera Z. in fine, vbi dicit causam per se venialem posse mortalem effici ratione euentus futuri in ea præuisa. Sed ibi agit de homicidio in causa veniali præuiso, in quo est longe dispar ratio. Vt dicemus, numero 15.

13 Tertia sententia docet pollutionem esse mortalem, quoties causa, in qua præuidetur est mortalis, & proinde tũc adesse illi actui specialem malitiam ratione pollutionis præuisæ. Probatur, quia tunc non est tanta difficultas vitandi causam, ac quando solum venialis est, ac proinde difficultas minime excusabit. Nec etiam excusat ius aliquod quod operans prosequatur. Cum tunc omni prorsus iure destitutus sit ad opus, quod lethale crimen est. Secundo, quia cum illa pollutio non sit in se volita, sed in causa in qua præuidetur, in tantum mala erit, in quantum mala est causa, in tantum enim culpa est, in quantum est volũtaria. Si ergo causa est lethaliter mala, talis erit pollutio. Et confirmatur, ex D. August. lib. 22. contra Faustum, vbi ait, Loth non quantum incestus, sed quantum ebrietas præcedens meruit, in culpa fuisse. Huius sententiæ videntur clare D. Thom. 2. 2. quæstione 154. articulo 5. in corp. & Turrecremat. cap. non est, d. 6. numero secundo, vbi culpam pollutionis iuxta culpam causæ metiuntur, dicentes nocturnam pollutionem ex culpabili causa procedentem, culpam esse, secus quando ex inculpabili. Et clarius Caietan. in opusculis, tomo 1 tractat. 22. de pollutione, quęstione vnica, articulo 2. & 2. 2. quæst. 64. articulo 8. columna 2. paulo ante, §. & confirmatur. Angelus, verb. pollutio, in initio, Sotus 4. distin. 12. quæstione 1. articulo 7. paulo post principium, vbi asseuerant pollutionis huius bonitatem, vel malitiam moralem ex bonitate, vel malitia causæ æstimandam esse. Et adhuc clarius Gerson 2. par. tract. de pollutione diurna, propositione 1. alphabeto 38. litera E. Medina libro 1. summæ, capitulo 14. §. 18. folio 120. Ludouicus Lopez 1. parte instructorij, capit. 73. in fine. Vega 2. tomo summæ, capitulo 67. casu 1. vbi aiunt indistincte pollutionem ex causa mortali procedentem, esse mortalem, & ex causa veniali, venialem. Eiusdem sententiæ videtur Syluest. verb. pollutio, in fine, vbi ait tũc illam esse mortalem, quãdo procuratur, aut venit cum peccato mortali illi coniuncto. Eiusdem est Abulensis, capitulo 5. Matthæi, quæstione 247. versiculo si autem ex cibo, vbi ait idem esse iudicium quo ad culpam, de pollutione ex nimio cibo, aut potu mortali procedenti, sicut de ea, quæ procedit ex turpi cogitatione, quam paulo ante dixerat esse mortalẽ. Eandem tenet Ledesma 1. parte 4. quæstione 21. articulo septimo, statim in principio, propositione 10. vbi ait quotiescunque causa pollutionis est mortalis, ipsam esse mortalem, & dubio 1. in fine, docet explicandam esse necessario in confessione pollutionem procedentem ex nimio cibo, aut potu lethali, & ita clare sentit esse peccatum mortale, aliter non esset necessario confitenda. Et idem tenet Bartholomæus à Ledesma de Eucharistia, dubio 24. paulo post principium, vbi dicit talem esse pollutionem, qualem causam, & addit ita esse peccatum mortale, quando prouenit ex cogitatione morosa deliberata, ebrietate, vel crapula. Idem docet Alexander in suo Enchiridio, 2. parte tractat. de luxuria, §. si propter crapulam, quando procedit ex crapula mortali. Referũtur pro hac sententia D. Thom. 3. parte, quęstione 80. articulo 7. in corpore. Adrianus 4. tractat. de Eucharistia, q. speciali, de pollutione impediẽte eius sumptionem, quæ incipit, restat iam videre, an propter corporalem immunditiam, §. ad rationes ante oppositas. D. Antonin. 3. parte, titulo 13. capitulo 6. §. 10. vbi dicunt pollutũ nocte ex crapula præcedenti mortali, teneri ab Eucharistia abstinere. Sed reuera nõ sunt huius sententiæ. Id enim impedimentum est ob mortale crimen causæ.

14 Sed vt in re difficillima meam explicem sententiam, duo supposita prę̨mittenda sunt. Alterum est. Causæ in quibus pollutio præuidetur, quædam sunt ex luxurię genere, nimirum, quę per se turpes sunt, & ad luxuriã pertinent directe. Vt tactus, aspectus, verba turpia. Et hę proximius, & sępius causę sunt venereę delectationis excitantque

tantque appetitum ad illam teste D. Thom. 2. 2. quæstione 154. articulo 5. in corpore. Huius autem rationem subdit, eo quod inde remaneat quoddam vestigium, inclinatioque in anima, ita vt dormiens facilius inducatur ad assentiendum actibus, ex quibus pollutio sequitur: aliæ vero sunt non ex genere luxuriæ, vt nimius esus, aut potus, aut equitatio. Hæ enim quamuis venerem excitent, at non ita proxime, sed remote. Et ideo ad luxuriam minime spectant.

15 Alterum suppositum est. Valde tenuis est obligatio vitandi pollutionem in causis, quæ per se, & proxime non ordinantur ad illam, quales sunt, quæ ad luxuriam minime pertinent: sed per accidens, & præter intentionem agentis ex illis sequitur: dummodo absit periculum consensus in illius delectationem. Quare non est philosophandum de hac obligatione, sicut de obligatione vitandi homicidij in causa præuisi. Quod inde constat. Quia pollutio non volita in se, non est secundum se peccatum (vt bene docet Vasque 1. 2. quæstione 74. articulo octauo, disputatione 115. nume. septimo.) Sed taliter habita, sicut est homicidium. Quod in omni sententia fatendum est. Alias esset mortale causam adhibere quamcumque ex qua sciretur pollutionem subsequendam, prout contingit in homicidio præuiso. Cum tamen omnes multa concedant licite fieri, in quibus pollutio præuidetur, (vt diximus numero quarto.) Deinde, quia damnum prolis est remotissimum, & multis vijs impediri potest. Rursus, quia cum natura vim habeat quibusdam temporibus expellendi eum humorem. Non multum refert, an paulo ante exeat, dummodo non intendatur. Atque ita ob modicam vtilitatem excusant Doctores eum fluxum, (vt nume. quarto, & sequentibus.) Præterea, quia pollutio cuius non est causa, libera voluntas, aut alia notabiliter, vt illa subsequatur, influens, sed præcipue prouenit à virtute expulsiua, minime infert damnum notabile proli, sed sæpe est in commodum illius. Et talis modus expellendi non est ex suo genere contra ordinem naturæ, imo ordine, & vi ipsius naturæ expellitur id semen. Item, quia cum applicatio ad coitum fiat medio appetitu, sola seminis expulsio facta per appetitum, tendit suapte natura ad coitum, quæ autem per vim expulsiuam fit, tendit suapte natura non ad coitum, sed ad naturæ alleuiationem. Quare ius naturale prolis inde minime violatur, sed illæsum manet, si emissio seminis non fiat extra copulam coniugalem, interueniēti appetitu directe, & expresse illam volenti, vel indirecte, & tacite, applicando causas notabiliter pollutionem excitantes. Quales sunt eæ solæ, quę ad luxuriam pertinent. Tandem, quia vis expultrix, nec politicè, vt appetitus, nec despoticè, vt manus, subiacet suapte natura gubernationi nostræ, actus autē huiusmodi virium non sunt per se ordinati ad animasticam seminis gubernationem, ad quam solam tenetur homo stricto præcepto obliganti sub culpa lethali. Tenuis ergo obligatio est vitādi pollutionem, quæ nec ex appetitu procedit, nec ex causis per se, & notabiliter ad illius fluxum concurrentibus.

16 His præmissis, prima conclusio sit. Tunc solum reperitur culpa mortalis ratione pollutionis præuisę, nec intentę, quādo absque vrgenti necessitate exercetur actio, ex sua natura turpis, & per se tendens ad actus venereos excitandos, pollutionemque consummandam. Hęc est contra tres sententias propositas. Probatur prior pars conclusionis, nempe, esse peccatum mortale ratione pollutionis præuisæ, non vitare eas causas, in qua nemo discrepat. Quia lex naturalis obligans ad non procurandam seminis effusionem, subinde obligat ad vitandas causas per se, & notabiliter influentes ad illam, vbi cessat necessitas: perinde enim videtur tunc illas applicare, ac procurare. Vnde (vt recte ait Caietan. summa verb. pollutio, ad finem) qui vult illas illicitas, periculosas, & sibi notas causas pollutionis propriæ, conuincitur velle culpabiliter ipsam pollutionem, quæ earum est naturalis effectus. Dixi autem absque necessitate, propter dicta numero octauo & nono, vbi necessitatem excusare probauimus. Posterior autem pars, in qua discrepamus à tribus sententijs relatis, nimirum, non esse mortale minime vitare alias causas non turpes, quæ per accidens ad pollutionem concurrunt, sic probatur. Quoniam quamuis aliquo modo concurrant, at non sunt vere, & moraliter causæ pollutionis, sed per accidens, & secundum quid, & potius illa effusio procedit à virtute naturali expellente. Nulla igitur obligatio est sub mortali, eas causas vitandi ratione pollutionis præuisę. Nemo enim tenetur sub mortali, impedire pollutionem procedentem ex causa naturali, non concurrenti alia causa volita, notabiliter, & per se influenti. Eo vel maxime, quod cum obligatio vitandi huiusmodi pollutionem, sit tenuis, & modica (vt nume. præcedenti probauimus) illi satisfiet, vitādo causas turpes, quæ per se, & notabiliter ad pollutionem conferunt. Huius sententiæ videntur Caietan. summa verb. pollutio, ad finem: & ipsum omnino sequentes, Nieua summa titu. 70. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. parte 2. libro 4. cap. 18. in fine, vbi hæc inquiunt: *Personæ, quæ sine rationabili causa manent voluntarie in cogitationibus turpibus, aut conuersationibus ingerentibus sibi huiusmodi commotiones, incurrunt voluntarias pollutiones. Quia volendo illas periculosas causas pollutionis, conuincuntur ipsam velle.* Vbi tractantes quando pollutio volita in causa, sit peccatum mortale, solum meminere causarum turpium, quæ per se, & suapte natura periculum pollutionis afferunt. Eandem videntur tenere D. Antonin. 2. par. titu 6. cap. 6. quantum ad causam, versicul. secunda causa, Angelus verb. pollutio, in fine, Syluest. verb. virginitas, quæstione 4. vbi tractantes, quando pollutio hęc sit mortalis, explicant, quando procedit a turpi delectatione morosa. Et apertius vidētur huius sententię Nauarr. summa, cap. 16. Latinè, numer. sexto. Hispanè, numero quinto, vbi loquens de pollutione hac, tunc dicit eam esse mortalem, quando quisquam se illius periculo exponit admittens turpes cogitationes, & earum delectationem, aut se immiscens conuersationibus, aut tactibus turpibus, quę ad eam prouocant. Addit Latinè, idem esse, si aliqua comedat in eum finem, vt sibi pollutio eueniat. Vbi quando de causis turpibus notabiliter influentibus sermonem fecit, nil aliud exegit, vt pollutio sit mortalis, pręter voluntariam causæ admissionem. Vbi autem loquitur de alijs causis per accidens concurrentibus, vt de aliquorum comestione, petit voluntatem expressam excitandi se ad pollutionem. Eiusdem sententiæ videntur Doctores, quos numero decimotertio retuli, asserentes culpam huius pollutionis metiendā esse ex causæ culpa, & esse mortalem, quando est mortalis: nam intelligendi sunt de ea quæ vere, & simpliciter, ac p se causa est. Ceteræ enim causæ nomen minime merentur. Eiusdem sententiæ est aperte Henriquez libro octauo de Eucharistia, cap. 51. numero 2. vbi ait pollutionem tunc esse lethalem, cum procedit ex causa mortali incitante, in qua est præuisa. Et melius libro 11. de matrimon. capit. 16. numero 6. cum est causa physica, & mortalis, quæ prouocat pollutionē. Eandem tenet expresse Suarez 3. par. quæst. 80 articu. 7. paulo post principium, vbi tradit tunc solum in causa pollutionis reperiri culpam mortalem ratione pollutionis præuisæ, quando actio, quæ fuit causa pollutionis, ex natura sua est turpis, & ordinata ad actus venereos excitandos, & consummandos, secus quando illa actio in suo genere habet alias malitiam mortalem, non tamen vt est causa pollutionis. Et Vasquez 1. 2. quæst. 74. art. 8. disp. 115. nume. 9. vbi tunc dicit esse peccatum mortale, quoties applicatur causa, quæ ex se nullum alium habet effectū, & per se tendit ad pollutionem, vt tactus. Secus si alium habeat effectum, vt crapula mortalis.

17 Hinc deducitur primo, pollutionem præuisam in gulæ peccato, etiam mortali, vt in ebrietate, vel nimia comestione mortali, non habere specialem pollutionis malitiā mortalem, nisi sit intenta, aut sit probabile cōsensus periculum, atque ita ratione pollutionis præuisæ non tenebitur aliquis sub mortali eam causā vitare. Probatur de gula veniali. Quia qui comedit, aut bibit, prosequitur ius, quod habet à natura id faciendi, & cum sit difficillimum in cibo & potu, quæ necessario sumenda sunt, modum tenere: tū propter corruptionem naturæ, & appetitus, tum etiam, quia ignoratur quantitas determinata necessitati naturæ. Vt optime docet vtrumque D. Aug. lib. 10. confessionum, c. 31. non est quisquam obligandus ad rem adeo difficilē, vt vitet pollutionē inuoluntariā inde prouenientem. Maxime cū talis obligatio vitandi pollutionem, sit tenuis (vt

diximus

diximus num.15.) Et confirmatur: quia in multis hominibus esset frequentissima occasio multorum scrupulorum, si quamuis causam venialiter illicitam tenerentur sub mortali vitare, ratione pollutionis in ea præuisæ. Atque huic magnæ difficultati non præponderat id remotũ ius prolis possibilis, quod tot alia ad sui existentiam desiderat. Probatur etiam de gula mortali, rationibus adductis num.præced. quia hæc causa non ita influit, vt subsequatur pollutio, ac causæ turpes pertinentes ad luxuriam. Hoc corrollarium est contra Doctores citatos pro 1.& 2. sententia nu.11.& 12.& contra aliquos nu.13.allegatos, dicentes quando crapula est mortalis, pollutionem in ea præuisam esse mortalem. Sed quod attinet quando gula est venialis, est expressa sententia D.Greg.respons.11.ad Augustinum, & habetur cap. testamentum d.6. ait enim talem pollutionem non obstare sumptioni Eucharistiæ. At si esset mortalis, obstaret vtique. Tenent etiam D. Anton.2.p.tit.6.cap.5.paulo post principium vers. & nota quod quamuis. Ang. verb.pollutio nu.2.Sylu.ibi, in fine, & verb. virginitas, qu.4.Rosella verb.communicare, nu.4.in fine. Et ibi Tabiena, q 44.nu.34.in fin. Gerson 2.p. tract.de pollutione diurna, propositione 1. alphabeto 38. litera E. Adrianus 4. tractatu de Eucharistia q. quæ incipit, dictum est, quod somnus excuset a culpa, §. his præmissis, Nauar.summa cap.16. Latine, num.8. Hispanè, nu. 6.& 8. Ludouicus Lopez 1.par. instruct.ca.74.§.addimus non esse. Et quando gula est mortalis, colligitur ex Doctoribus num.præcedenti allegatis, qui videntur sentire pollutionem præuisam in solis causis turpibus esse mortalem. Et tenet in proprijs terminis Vasquez ibi allegatus. Idemque dicendum est, quando illa actio habet alias in suo genere malitiam mortalem, non tamen habet specialem malitiam vt est causa pollutionis. Vt si quis comedat rem grauiter saluti nocentem, in qua præuidet pollutionem. Vt bene docet Suarez, nume.præcedenti, in fine allegatus.

18 Secundo deducitur, idem dicendum esse quamuis causæ non ad luxuriam pertinentes, vt nimia comestio, ebrietas mortalis, efficerentur lethales in genere luxuriæ, ratione solius finis intenti ab operante: adhuc enim pollutio in illis præuisa, & præter intentionem accidens, non esset mortalis. Vt si quis calida comedat, vel excedat in cibo, & potu, etiam mortaliter, vt potentior fiat ad fornicandum. Quoniam finis ille nil cooperatur ad pollutionem, nec desiderium copulæ, cessante delectatione in ipsa cogitata, habet rationem causæ pollutionis. Teste Caiet.2.2.quæst.154.articul.5.paulo ante §.in responsione ad 5. Quare sola causa illius pollutionis, est excessus in cibo, & potu. Pollutio autem in huiusmodi causa, quæ per accidens habet rationem causæ illius, præuisa, & non intenta, minime est lethalis. Vt probaui nume. præcedenti.

19 Tertio infertur, nec esse mortalem pollutionem, quæ sequitur ex rebus venialibus in genere luxuriæ, siue illæ sint veniales defectu plenæ aduertentiæ, siue ex paruitate materiæ: exemplum prioris partis sit, vt si ex delectatione morosa rei turpis, quæ ex se est mortalis, & efficitur venialis defectu plenæ aduertentiæ, sequatur pollutio. Exemplum posterioris, vt si ex tactu leui manus, visu, verbis, lectione, aliquantulum libidinosis, & venialiter turpibus, sequatur pollutio. Vnde res hæ non efficiuntur mortales ratione pollutionis in eis præuisæ, nec intentæ, cessante probabili cõsensus periculo: licet nulla necessitas, vel vtilitas inuitet ad hæc, sed sola curiositas, & animi leuitas. Probatur prior pars, quia vbi est plenæ aduertentiæ defectus, non potest esse culpa lethalis, & sicut is excusat a culpa lethali delectationem illam morosam quæ suapte natura mortalis est: ita pariter a mortali excusabit pollutionem inde secutam. Atque ita docent Abulensis capitul.5.Matthæi quæst.147.versicul. de tertio patet, & vers.aliter potest dici. Turrecr. cap. non est, d.6. numero 4. D.Anton.2.p.titul.6.capitulo 5.§.quantum ad causam, vers.secunda causa, Aug.verb.pollutio, in fine, vbi Sylu. in fi.& verb. virginitas, quæst.4. Probatur posterior pars, nimirum, quando res illæ ex paruitate materiæ sunt venialiter turpes. Quoniam cum hæc obligatio tenuis sit (vt diximus numero 15.) non obligat sub mortali causam leuem, & leuiter suapte natura concurrentem ad pollutionem, leuiterque participantem malitiam illius vitare. Deinde, quia esset valde difficile vitare omnes causas leuiter lasciuas. At præceptum æque se habet ad omnes causas æquales. Tandem, quia cum causæ illæ leuiter influãt, sunt quodammodo, & secundum quid causæ, & potius illa pollutio a causa naturali procedit. Et sic expresse tenet Caietan.2.2.quæst.64 artic.8.columna 3.paulo ante, §.& confirmatur, vbi dicit pollutionem nocturnam procedentem ex præuia delectatione veniali, esse solum venialem. Idem Henriquez libro 11.de matrim.c.16. numero 6. & Emmanuel Sa, summa verb. luxuria, vers. si pollutionis, vbi vterque dicit pollutionem præuisam, nec intentam, in aspectu curioso feminæ, vel lectione turpi non esse mortalem. Et idem Henriquez lib 8. de Eucharistia, c.51.nu. 2. exigit vt pollutio sit mortalis, causam incitantem esse mortalem. Eiusdem sententiæ sunt Doctores, quos nu.13. retuli, dicentes malitiam pollutionis huius ex malitia causæ metiendam esse, & ideo mortalem non esse, vbi causa est solum venialis.

20 Aliqui temperant hoc, nisi perseueretur in prædictis rebus venialiter turpibus, sentiaturq. vehemens commotio appetitus & periculum pollutionis proximum, etiam absque consensus periculo: tunc enim dicunt esse mortale. Dicuntur, quia tenetur quilibet sub mortali cohibere appetitum, nec habere se negatiuè (vt num 25 dicemus,) quando imminet proximum pollutionis periculum. Sed displicet limitatio, quia ea doctrina vera est, quando delectatio turpis, vel alia causa notabiliter influit, vt sequatur pollutio. Quare non sunt res leuiter turpes.

21 Imo idem credo, quamuis res illæ leuiter turpes essent ex alia ratione peccatum mortale: nempe, ex voluntate copulæ, vel habendi tactus inhonestos, adhuc enim non efficerentur mortales ratione pollutionis in eis præuisæ, dummodo nec in delectationem veneream, nec in cogitationem sit consensus, nec periculum consensus in pollutionem. Atque ita id solum erit peccatum mortale praui illius desiderij, non autem mollitiei. Quoniam res illæ leues non influunt notabiliter ad pollutionem, nec desiderium illud, cum non persistitur in cogitatione, & delectatione turpi: quæ solent vehementer excitare appetitum, viresque pollutionis emissiuas commouere (vt ex Caiet. mente diximus, num.18.) Atque ea quæ ibi diximus, hoc idem probant.

22 Negandum tamen non est, esse peccatum veniale contra castitatem, pollutionem illam præuisam in causis illicitis, quæ non influuntur notabiliter ad illam. Quod de pollutione secuta ex crapula, fatentur D.Greg.respõ.11. ad Augustinum, & refertur, c.testamentum d.9.& ibi Gl. verb. reatum, Gerson 2.par. tract. de pollutione diurna, propositione 1.alphabeto 38.litera E. Et de pollutione secuta ex causis leuiter turpibus, docet Emmanuel Sa, summa verb.luxuria, ver.si pollutionis. Imo quando præuidetur in causis licitis, & illæ non vitantur, cum nulla adsit vtilitas: existimo esse peccatum veniale contra castitatem, quia aliquantulum illa offenditur, non vitata pollutione illa turpi, eiusque inimica nulla vtilitate cogente ad causam illius.

23 Quarto infertur, omnem actum turpem mortalem cõtra sextum præceptum, si in eo præuideatur pollutio etiã non intenta, habere specialem malitiam contra naturam, ratione illius pollutionis præuisæ: quia notabiliter ad illam influit, estque per se causa illius. Et hoc amplius probauimus, nu.16. Imo quando quis persistit in actu turpi, si sequatur pollutio, aut adsit illius periculum, quamuis non præuideatur, contrahetur culpa pollutionis: quia est ea causa notabiliter influens, & tenebatur ille præuidere. Si tamen non ita duret ea cogitatio turpis, vel ex adsint circumstantiæ, vt non timeatur probabiliter pollutio non erit peccatum mortale, pollutio præter opinionem secuta. Ducor, quia aliàs omnis consensus in delectationem veneream, si propter spem sequatur pollutio, haberet pollutionis malitiam, essetque peccatum contra naturam, imo licet non sequatur, ratione periculi, quia daretur causa notabilis pollutionis. Quod nemo dicet. Itẽ: quia cum probabile non sit, fore vt illa pollutio subsequatur, non debuit præuideri: ac subinde, nec indirectè est volita, nec culpæ potest tribui.

24 Quinto infertur, inter omnino solutos, id est, qui nec ma-

matrimonium, nec sponsalia inter se inierunt, nullum actum habere malitiam mortalem, eo quod sit pollutionis præuisæ, & non intentæ causa, nisi secluso eo pollutionis periculo, esset mortalis contra sextum Decalogi præceptum: quia soli tales actus sunt notabilis causa pollutionis. Et quando ex se notabiliter influerent, & excusaret notabilis necessitas a pollutione, similiter excusaret a culpa contra sextum præceptum, vt constat in tactibus impudicis chirurgi ad medendum feminæ, iuxta dicta, numero 8. Constat etiam corrollarium ex dictis, nume. 16. 19. & 20.

25 Excipe tamen, nisi in venerea delectatione voluntas negatiuè se habeat, nec admittens, nec respuens. Quamuis enim sit probabilissimum non esse mortale cessante consensus periculo, at si periculum sit pollutionis, quamuis non sit consensus periculum, est mortale: quia tenetur homo sub mortali auferre causas notabiliter ad pollutionem concurrentes. Qualis est hæc. Immo (vt rectè ait Sylu. verb. delectatio, quæst. 1. dicto 4.) est mortale, tunc tepide resistere, præuiso eo periculo. Sed tenetur voluntas feruentius se habere, quo causam illam pollutionis auertat.

26 Sexto infertur, non esse attendendum adhoc, vt pollutio præuisa, nec intenta, sit mortalis, ac causa sit in se mortalis secluso eo periculo pollutionis, vel licita. Stat enim causam esse mortalem, & pollutionem solum venialem, vt quando non est causa per se. Vt constat ex dictis nu. 16. & duplici sequenti. Stat etiam causam esse ex se licitam, & effici mortalem, ob pollutionis periculum. Vt constat in tactibus coniugatorum, & dicemus, num. 34. & sequentibus. Sed quia inter omnino solutos nulla datur causa notabilter influens absq. vrgenti necessitate exercita (quod desideratur, vt pollutio sit mortalis (quin ea seclusa, sit in se mortalis: ideo num. 24. dixi solum actum mortaliter turpem inter eos, habere pollutionis malitiã. Vt autem regula generalis tradatur, ea esse debet. Quando causa pollutionis præuisæ, notabiliter, & per se influit, nec adest vrgens necessitas illam exercendi, tribuitur culpæ mortali pollutio, eaque culpa afficiet causam, quamuis alias licita esset. Huiusmodi autem causæ, solæ sunt res venereæ.

27 Vltimo infertur, in quo sensu vera sit illa regula, quam nume. 13. retuli: ex aliquibus Doctoribus: nimirum. Talis est pollutio in bonitate, & malitia, qualis est causa, in qua præuidetur, quando præter voluntatem, & absque consensus periculo accidit. Primo enim intelligenda est, quando causa est turpis, ad luxuriamque pertinens, & notabiliter influens. Nam extra hoc genus rerum, licet causa sit mortalis, pollutio non est mortalis. Vt probaui, nu. 16. 19. & 20. Deinde, quando causa aliàs est licita, & ad venerem pertinens, & consequenter ex se pollutionem excitans, intelligenda est regula, vt talis sit pollutio, nempe, licita. Quando causa vrgens cogit ad non vitandum illam causam. Et in hoc casu verum dicunt Nauar. Valentia, Medina, Zumel, Manuel nu. 11. citati, dum causam necessitatis postulant excusantem, in eo qui dat operam rei licitæ, in qua pollutionem præuidet, vt peccati pollutionis præuisæ reus sit. Nam vniuersaliter, vt ipsi statuunt dicentes aliàs esse peccatum mortale, verum non habet, vt constat ex dictis: habet tamen verum vniuersaliter, ne sit culpa venialis contra castitatem, (vt dixi numero 22.) Et quando sunt res venereæ, quæ inter omnino solutos essent culpa lethalis, requiritur dicta causa vrgens excusans, ne tribuatur culpæ lethali pollutio illa præuisa, etiam in causa licita. Vt constat ex dictis, numero præcedenti.

28 Secunda conclusio. Pollutio nullo modo in se volita, sed indirectè in causa, quæ iuxta dicta, numero 16. est peccatum mortale, est vere peccatum, & ita appellanda est, sed non est peccatum interius ratione sui imputabile, sed exterius, & imputabile ratione causæ, in qua est præuisa, & volita. Et ideo non addit nouam malitiam denuo imputabilem, malitiæ volitionis causæ, quia vt verè sit peccatum, non oportet vt sit in se volita, sed satis est volitam esse in causa. Sic docent Abul. capitulo 5. Matthæi quæstio. 246. ad finem corporis versiculo tertio modo, Sotus 4. d. 12. quæst. 1. articulo 7. propositione 1. & 2. Ledesm. 1. 4. quæst. 21. art. 7. dub. 1. Corduba in quæstionario, libro 2. q. 23. col. penul. §. quinto probatur. Henriquez libro 8. de Eucharistia c. 51. num. 2. in commento litera F, Ludouicus Lopez, 2. p. instruct. de Eucharistia cap. 76. §. secundo aduertendum. Vnde dum Palud. 4. d. 9. q. 3. art. 1. concl. 1. nu. 5. & ibi Maioris, q. 2. conclus. 3. Martinus de Magistris, q. de pollutione noctur. Nauar. summa cap. 16. Hispane, numero 7. Latine, num. 8. dicunt eam pollutionem non esse in se peccatum, sed in causa. Quod idem significat D. Th. 3. q. 80. art. 7. in corp. dum ait pollutionem nocturnam non posse esse secundum se peccatum, sed quandoque habere peccatum annexum ratione causæ: intelligendi sunt, vt non sit in se peccatum noua malitia imputabile, a malitia suæ causæ diuersa. Et ita Maioris statim concl. 4. se explicat.

29 Hinc deducitur primo, si dantem causam culpabilem pollutioni, pœnituerit legitime causæ datæ, antequam subsequatur, vacare culpa pollutionem postea subsequutam: quia cum causa sit intercisa, iam pollutio est omnino inuoluntaria. Sic Maioris, 4. d. 9. q. 2. conclu. 2. Gerson, 2. par. tract. de pollutione diurna, propositione 1. in fine, alphabeto 38. litera R, Sotus 4. d. 12. quæst. 1. art. 7. versic. hinc fit. Corduba relatus, nu. præcedenti. Henriquez libro 5. de pœnitentia cap. 5. num. 5. in commento, litera A, & lib. 8. de Eucharistia, cap. 51. nu. 2. commento litera H. Angles Floribus 2. sent. d. 37. de essentialibus peccatorum omissionibus, q. 2. diffic. 7. Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de Eucharistia, cap. 76. §. sequitur etiam secundo Medina 1. 2. quæst. 71. art. 5. col. vlt in solutione ad 1. Manuel 1. to. summæ, 2. editione c. 211. num. 2. Grafsius, 1. part. decisionum, libro 2. ca. 87. num. 14. in fin. Vega 2. tomo summæ, c. 67. casu 3.

30 Secundo deducitur, quamuis de se non sit satis fateri causam pollutioni datam, sed etiam fatenda ipsa pollutio sit, tanquam vere, & proprie peccatum. Quod affirmat Ledes. 1. p. 4 q. 21. art. 7. dubio 1. §. ad argumenta. Et supponunt Sotus 4. d. 12. quæst. 1. art. 7. versic. hinc fit, & Ludouicus Lop. 1. p. instruct. c. 51. §. præterea omnibus, & 2. p. c. 76. de Echaristia, §. sequitur etiam secundo. At si quis ante subsecutam pollutionem confitetur causam datam, est probabile non teneri postea fateri pollutionẽ subsecutam: quia iam nullam habet malitiam, & satis expressa est in sua causa. Nec est simile de eo, qui percussit hominem, fassusque est percussionem: tenetur enim mortem postea subsecutam fateri, quia pollutio nullo modo fuit in se volita, sed præter intẽtionem accidit, nec influit causa data in eam: sicut percussio in mortem. Et ita Sotus ibi dicit forte hoc esse verum. Tutius tamen ait esse, & Lud. Lop. vtroque loco citato, ipsum sequens, fateri pollutionem postea secutam: quia apertius facto secuto innotescit prior culpa.

31 Tandem infertur, non esse audiendum Marsilium 2. q. 21. art. 2. Supplement. 2. dicentem, fieri posse, vt ebrius, vel dormiens amittat gratiam, vt si tunc admittat homicidiũ antea præuisum, vel incidat in pollutionem præuisam in delectatione venerea antea habita, quia causa, in qua præuisæ sunt, & debuerunt vitari, iam contraxit malitiã mortalem effectus subsecuti, & tunc gratia perdita est. Quod si causa per legitimam pœnitentiam intercisa sit, effectus postea subsecutus non imputabitur culpæ, (vt nu. 29. diximus,) atque ita gratiam per pœnitentiam illam causæ recuperatã non deperdet ille factus ebrius, aut dormiens. Atque ita alijs etiam rationibus id reprobat Medina, 1. 2. q. 71. art. 5. ver. est aliud dubium. Henriquez lib. 5. de pœnitentia, c. 5. num. 5.

32 Vltima conclusio. Quoties est peccatum mortale dare causam pollutioni præuisæ non remouendo causas notabiliter influentes. Similiter est mortale dare causam notabili distillationi, aut commotioni spirituum vitalium seruientium generationi, per similes causas: quia hæc distillatio, & commotio spirituũ, est notabiliter turpis, & quasi inchoacta pollutio. Quod num in coniugatis habeat verum? dicemus num. vltimo.

33 Ad argumenta primæ sententiæ, num. 11. proposita respondetur. Ad primum, dic non esse eam pollutionem graue damnum corporis, cum non sit a causa excitante, & quasi cogente, orta, sed potius ex virtute naturali expellente semen non necessariũ procedat. Nec animi, cum non sit probabile consensus periculum. Vt supponimus. Ad

secun-

secundum, dic semen quo ad hoc se habere, instar partiū, quæ in nutritione acquiri possunt, & deperdi, & non sicut manus, aut pedes, vnde has partes sine vrgentissima causa non licet abscindere: illas vero non constringitur homo retinere, quos vt excrementa, virtus naturalis expellit. Atque idem est de semine. Ad confirmat. dic antecedens esse verum, quando semen ex intentione prodigitur: secus quando præter intentionem. Ad tertium, dic strictius esse præceptum vitandi homicidij: vt satis probaui, num. 15. & similiter strictius esse vitandi illam fornicationem. Quia applicatio ad coitum fit per actus ad luxuriam pertinentes, per vires animalticas. At pollutio quam non tenetur quis vitare in causa, procedit ex causis per accidens, & secundum quid, nec ad luxuriam pertinentibus, aut si ad illam pertineant, sunt leues. Ad quartum dic, antecedens esse verum, de vitatione non dādo operam causis, quæ per se pollutionem excitent, Secus de causis, per accidens, & secundum quid. Ad quintum, dic naturam commisisse homini semen ad finem institutum, interdicendo, ne per liberam voluntatem, aut causas notabiliter influentes, deperderet illud: secus quando præter voluntatem, non remouendo causas per accidens. Ad sextum dic, esse defectum voluntatij. Quia non est directè volita, nec indirectè, mortaliter, & imputatione ad culpam mortalem: sed venialem: quando procedit ex causis per accidens, & secundum quid. Et licet materia sit grauis, at obligatio in hoc euentu est leuis, vt probaui numero 15. Ad septimum dic, id esse verum, quando tenetur vitare antecedens, vel causam. Effectus enim præuisus, nec intentus in causa, quam non tenetur aliquis vitare, non dicitur voluntarius etiam indirectè. Ad confir. dic, licet quasi physicè dicantur voluntarij ambo effectus, at mortaliter, & imputatiuè ad culpam minimè dici volūtarios, nisi quando quis tenetur ob effectum cessare à causa, & sub ea culpa, sub qua tenetur. Ad octauum dic, reliqua præcepta strictius obligare quo ad hoc. Quod omnes fateri debent. Quia equitatio, studium, audire confessiones, non excusant a sacri auditione, horis canonicis recitandis. Sicut excusant iuxta omnes a culpa pollutionis præuisæ. Atque ita donum prolis non existentis, & requirentis tot alia ad sui existentiam, non adæquatur illis obligationibus. Ad nonum dic, obligare ad abstinendum à causa per se, & notabiliter excitanti, sub culpa mortali: à reliquis vero sub veniali, si vtilitas, & necessitas desint. Ad argumenta secundæ sententiæ proposita, numero 12. respondetur. Ad primum dic, quamuis rem venialem exercens non prosequatur ius suum, quatenus est culpa, at prosequitur, quatenus res illa est causa per accidens pollutionis præuisæ. Non enim præceptum vitandi eam pollutionem obligat ad rem adeo difficilem, vt est veniales eius causas excusare, nisi sub sola culpa veniali. Ad secundum dic, communicare suam malitiam causæ, quam tenetur operans vitare, & eo modo, quo tenetur. Ad tertium dic, esse disparem rationem. Quia excessus in potu est per se causa ebrietatis. Ad quartum dic, quamuis sæpius ex ijs causis venialibus, quam ex alijs sequatur pollutio, non violari notabiliter id præceptum. Quia leuiter concurrunt. Vnde sola culpa venialis erit, ab illis non abstinere. Ad argumenta tertiæ sententiæ, numero 13. proposita respondetur. Ad primum dic, licet non sit tanta difficultas in euitandis mortalibus, at quando ex causæ in se mortales, non sunt causæ per se pollutionis, excusare hoc a culpæ mortalis ratione pollutionis præuisæ in illis, contrahendæ labe. Et quamuis operans non habeat ius ad illas causas, in quantum peccata sunt, & ideo peccet. At id non prouenit ratione pollutionis in eis præuisę, & ideo non peccat mortaliter hac ratione. Ad secundum, constat ex dictis, numero 27. Id enim verum habet in causis per se pollutionis, & notabiliter ad illam conferentibus. Quales sunt venereæ. Ad confirmat. dic, nullo modo probare illam sententiam. Solum enim sentit D. Aug. minime Loth peccasse in incestu. Quia nullo modo fuit præuisus.

SVMMARIVM.

An tactus inter coniugatos sint illiciti, quando adest pollutionis periculum? Refertur quadam sententia, nu. 34.

In reddente an sint peccatum, cum eo periculo, nu 35.

Non semper sunt illiciti etiam in petente, ob id periculum, num. 36.

Quid, de tactibus impudicis cum eo periculo, nu. 37.

Quid, de tactibus, qui mutui amoris cōiugalis sunt indicia? num 38.

Quid, de tactu coniuges secummet cum eo periculo, nu 39.

Quid, de delectatione morosa copula cogitata cum eo periculo, num 40.

Quid, de verbis, & aspectibus turpibus inter coniuges, cum eo periculo, nu 41.

Quid, si ex his omnibus sola distillatio sequatur cum commotione in membris generationi deseruientibus, nu 42.

34 QVæstio secunda. An tactus inter coniugatos, delectationes morosæ, aspectus, verba turpia, quæ omnia diximus disputatione præcedenti licita esse: reddātur illicita ratione periculi pollutionis in alterutro coniuge prę-uisi? Quotquot Doctores viderim, id de tactibus affirmant, asserentes esse mortales inter illos, vbi cum pollutionis periculo habentur. Quia licet coniuges dent operam rei licitæ, at tactus illi sunt causa per se pollutionis, & notabiliter ad illam habendam influentes. In quo euentu diximus numero 26. reddi causam mortaliter illicitam ratione pollutionis pręuisæ, quamuis eo periculo secluso licita esset. Atque ita docent Paludan. 4. d. 31. quęst. 3. articul. 2. numero 17. D. Anton. 3. par. titulo 1. capite 20. §. 6. Angelus verb. debitum nu. 26. vbi Syluest. quęst. 7. & ibi Armilla nume. 8. & verb. impudicitia numero 3. Caietan. summa. verb. matrimonium capite vltimo, §. vltimo, & verb. interrogationes confessorum, in interrogationibus circa 6. præceptum. Rosella verbo debitum numero 12. Victoria summa, de matrimon. numero 274. Sotus 4. dist. 31. quæst. vnica, artic. 4. in fine. Vbi Ouandus, quæstio. vnica, propositione 3. Nauarr. summa capite 16. numero 42. Ledesma, 2. par. 4. quęst. 51. articul. 6. propositione 8. Margarita confessorum 6. pręcepto, folio 88. Metina libro 1. summę capite 14. §. 18. & capite 16. §. 13. versi. 9. Alexander in suo Enchiridio 2. parte pręcepto 6. vbi de debito coniugali, §. si ex tactibus. Angles Floribus 1. part. de matrimon. quęstione 5. de bonis matrimonij, in fine. Bartholomæus à Ledesma, dubio 28. de matrimon. in fine. Petrus à Ledesma de matrimon. quæst. 49. artic. 6. in fine. Henriquez lib. 11. de matrim. capite 16. nume. 6. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 211. num. 1. & cap. 243. numero 9. Viualdus Candelabro Sacramentorum 1. p. de matrimon. numero 260. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. part. 2. lib. 4. capit. 16. paulo post principium. Emmanuel Sa, summa verb. luxuria, §. oscula, & tactus. Grassius 1. p. decisionum, libro 2. cap. 82. numero 21. & capit. 74. in fine. Et idem dicunt Caiet. summa verb. matrimonium capite vltimo. Armilla verb. debitum, numero octauo. Bartholomæus à Ledesma, dubio 28. de matrimon. in fine, si coniunx expertus sit ex ijs tactibus sequi pollutionem, & attendens periculum, eis vtatur: nam quamuis pollutio minime sequatur, peccabit mortaliter ratione periculi, cui se exposuit. Et quamuis aliqui ex his Doctoribus loquantur de tactibus impudicis: vt Caietanus, Sotus, Nauarr. Metina, Alexander Grassius, Philiarcus. At absque dubio non faciunt vim in tactibus eo quod sint impudici. Et ita ijdemmet Caietan. Metina, & Grassius in altero loco ex duplici citato de tactibus impudicis, in altero vno de omnibus loquuntur.

35 Prima tamen conclusio sit, In reddente non sunt mortales ij tactus, sed liciti, quamuis adsit periculum pollutionis in alterutro coniuge, modo non sit consensus in ipso reddente in pollutionem illam. Hæc conclusio quamuis à nemine explicetur, non tamen est contra aliquem (ni fallor) ex Doctoribus numero præcedenti allegatis. Et ratio illius est. Quia reddens dat operam rei licitæ, ad quam obligatur ex iure alterius. Item: quia culpa vacant ij tactus exerciti cum periculo pollutionis, vbi adest causa vrgens (vt diximus numero 26.) At satis vrgens est causa reddendi tactus ab altero coniuge exactos. Hoc tamen temperarem, nisi tactus tales sint, vt ita ad pollutionem tendant, vt sint quasi pollutio inchoata, & coniuges in eo loco existant, in quo copulam habere nequeant præuiso pollutionis periculo. Vt si vir à femina

petat,

petat, vt eius virilia attrectet, moueatque, aut velit digitos in vxoris vas intromittere, ibique persistere, quasi copulam exercendo, vtens digitis instar membri virilis. Quia eiusmodi tactus sunt quasi inchoata pollutio, & proxima ad ipsam via, quando ad propinquam copulam non disponunt, sed in eo loco exercentur, vbi non est opportunitas copulæ habendæ. Et hoc videntur sentire Nauarrus summa cap. 16. num. 42. vbi postquam initio dixerat esse mortales tactus inter coniuges cum periculo pollutionis, in fine ait similiter peccare mortaliter coniugem non facientem, sed consentientem.

36 Secunda conclusio. In coniuge petente non semper sunt mortales tactus cum periculo pollutionis in se, vel in altero coniuge, quando nec ea est intenta, nec est cōsensus periculum. Sed erunt mortales, quando absque causa vrgenti exercentur. Probatur, quia licet hi tactus sint causa per se pollutionis, at excusat tali causæ operam dantem vrgens causa (vt probauimus numero 8. 9. & 26. At aliquando adest talis causa, vt dicemus numero 38. & conclusio hæc magis constabit ex corollarijs ex ea deducendis.

37 Hinc deducitur primo, tactus impudicos in coniuge petente, cum pollutionis in se, vel in altero coniuge, periculo, nisi in eo loco sint, vbi adueniente periculo possint facile copula vti, vt pollutionem vitent, esse semper copulam lethalem. Et constat ex omnibus Doctoribus, numer. 34. relatis. Quia ij tactus necessarij non sunt inter illos ad mutuum amorem indicandum, sed solum quo se ad copulam statim habendam præparent. Et ex alia parte notabiliter pollutionem excitant.

38 Secundo deducitur, amplexus, & oscula, & alios tactus solitos exerceri inter coniuges ad mutuum indicandum, fouendumque amorem, & turpitudine carentes, minime damnanda esse de culpa lethali, ob periculum pollutionis præuisæ: quando non nimia voluptas adest, nec incitat, sed tanquam indicia amoris exercentur, represso excessu libidinis insurgentis. Et in hoc casu tempero doctrinam generalem numero 34. relatam, damnantem hos tactus. Ducor, quoniam causa vrgens adest huiusmodi tactus exercendi, vt mutuus indicetur, foueaturque amor inter coniuges: magnaque austeritas esset, & valde minueretur amor, si ab huiusmodi tactibus abstinerent. Deinde, quia amplexus inter sororem, & fratrem foris venientes ad indicandum amorem, & ne austeri, & inurbani videantur, non damnantur ob pollutionis præuisæ periculum (vt numero 8. probauimus.) Cur ergo inter coniuges damnandi sunt. Eo vel maxime quod vbi non nimius libidinis ardor incitat eos, sed voluntas mutui amoris fouendi, non influunt notabiliter in coniugatis ad pollutionem. Quamuis in omnino solutis, quibus copula est interdicta, influerent. Hæc est enim praua nostræ naturæ corruptio, vt semper in vetita nitamur.

39 Tertio infertur, tactum quo coniunx semetipsum tangit cum pollutionis periculo, esse culpam mortalem. Quia ad eam valde influit: nec causa vrgens illum exercendi adest. Quamuis eo periculo secluso non sit culpæ mortali tribuendus. Vt disputatione præcedenti, numero decimosexto, contra alios defendi, vbi & Doctores retuli asserentes esse culpam mortalem existenti pollutionis periculo.

40 Quarto infertur, delectationem morosam coniugis in copulæ coniugalis cogitatione, quam secluso pollutionis periculo, diximus disputatione præcedenti, numero 5. non esse mortalem, effici culpam lethalem eo periculo præuiso. Quia est res ad venerem pertinens, valdeque ad pollutionem incitans, & desideratur causa vrgens. Atque ita docent D. Anton. 3. par. tit. 5. cap. 1. §. 6. in fine. Rosella verb. delectatio num. 3. Tabiena verbo. cogitatio, in fine. Armilla verb. declaratio num. 4. Viguerius lib. instit. c. 3. §. 5. versic. 5. ad fin. Metina 1. 2. q. 74. artic. 8. paulo post principium, vbi Zumel disput. 4. dubio 3. in fine. Vasquez ibi disput. 114. num. 4.

41 Tandem infertur, aspectus, & verba turpia cum delectatione venerea sufficienti ad culpam lethalem inter solutos, quamuis inter coniugatos secluso pollutionis periculo ab ea excusentur (vt diximus disp. præced. num. 13.) minimè ab ea excusari, eo periculo existente. Quia valde iuuant ad pollutionem habendam, & deficit causa iusta.

42 Vltima conclusio. Non existimo esse mortale, in coniugatis, per tactus, aspectus, & verba turpia, delectationemque veneream ex copula cogitata consurgentem, dare causam commotioni membrorum seruientium generationi, & incurrere in distillationes præuisas. Quamuis inter solutos dixerim numero 32. id esse lethale. Nam hoc non est graue damnum generationis in tali statu, & aliunde eæ delectationes & spirituum commotiones in eis, vacant culpa mortali. Vt probaui disputatione præcedenti, num. 3. & 4.

DISPVTATIO XLVI.

Vtrum inter sponsos de futuro, licita sint tactus, aspectus, & verba turpia? Et generaliter quando hæc inter omnino solutos sint peccata mortalia?

S V M M A R I V M.

Quot quæstiones disputandæ sunt, nu. 1.
Tactus omnes non sunt suapte natura illiciti, sed indifferentes, num 2.
Oscula, & amplexus ex amore honesto habita, & ob honestā delectationem, quando sint licita, num 3.
Quotupliciter possint ad delectationem veneream referri, & an sint mortalia, habita ad experiendam copulæ delectationem, num 4.
Quid sit delectatio venerea, num. 5.
An oscula, & amplexus habita ob solam delectationem ex ipsis consurgentem, sint mortalia? Refertur quædam opinio, num. 6.
Sunt mortalia, numer. 7. Et quid, inter personas eiusdem sexus, num 8.
An sit paruitas materiæ in hac delectatione venerea, nu. 9.
Quid, de amplexibus, osculis, tactu mamillarum causa leuitatis, & ioci, nu. 10.
Quid, de tactibus impudicis causa ioci, aut curiositatis, n. 11.
Quid, de his tactibus inter personas eiusdem sexus, nu. 12.
Quid de osculis, & tactibus carnium infantilium, nu. 13.
Quid, de tactu secummet, num 14.
Quid, de tactu, & confricatione partium verendarum brutorum, num. 15.
Quid, de tactibus leuibus, vt manuum brachiorum, num. 16.
Quid, si in his tactibus delectatio reperiatur, num. 17.
An in tactibus sint confitendæ eadem circumstantiæ, quæ in opere, nu. 18.
An Sodomiticus accessus ad coniugatam feminam, vel si coniugatus vir patiatur accessum sodomiticum, & denique quicunque tactus, in quo non sit emissio seminis coniugis, habeat circumstantiam adulterij, & matrimonij lex obliget coniuges ad abstinendum à mentis cogitatione, num. 19.
Soluuntur argumenta, nu. 20.
Post num. 20. inuenies alia summaria.

1 QVo perfectius quæstio hæc dissoluatur: præmittere oportet, quando hęc omnia inter omnino solutos lege matrimonij, & sponsalium, mortali malitia afficiantur. Et ideo quadruplex est disputanda quæstio, Prima, de tactibus inter omnino solutos. Secunda, de aspectibus turpibus inter eosdem. Tertia, de verbis turpibus inter eos. Quarta, de his omnibus inter sponsos de futuro.

2 Quæstio prima. Vtrum delectatio in tactibus inter omnino solutos, sit peccatum mortale? Præmittenda sunt duo in omni sententia, certa. Primum est. Tactus non sunt de se, & intrinsece mali, sed indifferentes. Quia formalitas nomine tactuum expressa, est quædam actio sensus, quæ de se mala non est, & potest fieri licite, si causa est honesta, & illicitè, si inhonesta sit. Et ita docet D. Thomas 2. 2. quæstione 154. articulo 4. quem omnes sequuntur. Imò tactus quibus vir pudenda feminæ attrectat, indifferentes esse, bene tradit Nauarrus, capite si cui, de pœnitent. dist. 5. numero 13. Supplementum Gabrielis 4. d. 31. quæstione vnica, articulo 3. dubio secundo.

Possunt

Possunt enim aliquando licitè fieri, vt causa medicandi.

3 Hinc fit oscula, & amplexus ex beneuolentia, & amicitia honesta habita secundum patriæ consuetudinem, culpa vacare: quia ibi nulla est turpitudo, sed castus amor. Sic D. Thom. numero præcedenti allegatus, cui nemo contradicit. Idem dicendum est, quando habentur ob delectationem honestam. Vt ad augendam amicitiam, & beneuolentiam honestam. Quamuis inde motus sensualitatis inordinatus, & delectatio venerea insurgant, minimè assensum præstante voluntate: quia finis est honestus, & contra voluntatem prauus ille motus insurgit. Ita docent Nauarr. capit. si cui, de pœnitent. distinc. 1. numero 15. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, capit. 203. num. 2.

4 Secundum suppositum est. Delectatio venerea in osculis, & amplexibus, alijsque tactibus captata esse potest in duplici differentia. Quædam est delectatio venerea ipsius copulæ. Et tunc constat inter omnes esse peccata lethalia, tactus ob eam delectationem habitos, inter solutos: sicut & ipsam copulam. Altera autem est delectatio sensibilis venerea, & libidinosa ex ipsis tactibus consurgens, sistendo in ea, nec intendendo copulam, nec illius voluptatem. Et de hac est specialis difficultas, an efficiat, oscula, & amplexus, quæ de se indifferentia sunt, culpam lethalem esse.

5 Dicitur autem delectatio venerea, seu libidinosa, quæ in ipsa carne sentitur. Vt docent Caiet. summa, verb. impudicitia, statim in principio, & ibi Armilla, num. 1. Quod clarius explicat Tabiena, verb. cogitatio, quæst. 8. num. 9. post medium, dicens tunc contingere, quando sentitur in carne, cum commotione spirituum subseruientium generationi circa partes libidinosas. Ad differentiam eius delectationis, qua placet tactus, aut visus proprij corporis, vel alieni, sine vlla libidine, ob solam proportionem, & connaturalitatem cum organo tactus, aut visus. Sicut tactus rei blandæ, & visus rei pulchræ, organa visus, & tactus, naturaliter delectant.

6 Consistit ergo difficultas in hoc, an oscula, & amplexus feminæ a viro habita, ob solam veneream, & sensibilem delectationem ex ipsis consurgentem habita, absque alia simili intentione, sint culpa lethalis. Quidam enim id negant. Ducuntur Primo: quoniam D. Paulus ad Ephes. 5. vbi cauendam præmiserat fornicationem, auaritiam, & turpitudinem, subdit hæc: *Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, non habet hæreditatem in regno Christi.* Vbi dum significauit prædicta esse lethalia, dicens ea a Christi regno excludere: subticuit turpitudinem, cetera commemorans: censuit ergo non esse peccatum lethale. Nomine autem turpitudinis, amplexus, & oscula comprehendi, testatur Glossa interlinealis ibidem. Secundo, quia D. Thom. 2. 2. quæstione 154. artic. 4. in fine corporis, appellat tunc amplexus, & oscula, libidinosa, & dicit esse lethalia, cum ad delectationem copulæ experiendam referuntur. Atque ita tactuum malitiam mortalem reducit in morosam delectationem de copula captatam. Et clarius id docet de veritate, quæstione 15. artic. 4. in fine corporis, his verbis: *Simpliciter concedimus consensum in delectationem fornicationis, vel alterius mortalis, esse mortalem. Ex quo sequitur, quod quidquid homo agit ex consensu talis delectationis, ad hoc vt huiusmodi delectationem nutriat, aut teneat: sicut sunt turpes actus aut libidinosa oscula, vel aliquid huiusmodi, totum est mortale.* Tertio, quia si oscula, & amplexus propter solam illorum delectationem habita, ideo sunt mortalia, quoniam ad fornicationem suapte natura referuntur, quamuis ea exercens minimè illam spectet: nequaquam erunt ex se indifferentia, sed intrinsecè mala. Quod omnes negare diximus numero 2. Et confirmatur: quia bonitas, vel malitia rei de se indifferentis, pendet ex fine, quem operans spectat. Cum illa suapte natura ad bonum, vel malum referri possit: atque in hoc consistat, eam indifferentem esse. Ergo dum operans non refert ad fornicationis delectationem, oscula, & amplexus, non est dicendum ea esse mortalia: eo quod ad illam ex se dirigantur. Quarto, quia fornicatio, ideo est mala, quod aduersetur bonæ prolis educationi. Quod cum in amplexibus ijs, & osculis non reperiatur, minimè fornicationis malitiam participabunt. Quinto, quia videtur delectatio hæc modica in genere luxuriæ atque ita ratione paruitatis materiæ excusari a mortali. Nam licet sit eiusdem rationis cum ea, quæ ex copula percipitur, at multo minor est. Sexto, quia delectatio naturaliter consequitur actum, & est eiusdem malitiæ. Cum ergo substantia tactuum non sit ex se peccatum, nec delectatio consequens illa erit. Et confirmatur: quia obiectum non efficitur malum propter delectationem, sed ideo est mala, quod versetur circa malum obiectum. Teste Philosopho 10. Ethic. Ergo tactus, qui ea delectatione seclusa mali non sunt, ratione delectationis non erunt lethales. Sed potius, quia tactus non sunt de se mortales, neque ea delectatio talis erit. Atque ideo huius sententiæ sunt, Martinus de Magistris tract. de temperantia, quæstione 3. de luxuria. Vmbertus in expositione regulæ Diui Augustini. Gabriel. lect. 74. in canonem missæ, litera E, versi. verum duplicia sunt. Iauellus lib. de philosophia Christiana, 2. parte, tract. 7. cap. de impudicitia, numero 10. Et quidam Neoterici (vt refert Tabiena, verbo cogitatio, qu. 8.) Et quidam Doctores Hispani, vt refert se intellexisse Nauar. cap. si cui, de pœnit. dict. 1. numero 15. & clare censet esse probabilem, Sotus 4. d. 34. quæst. 1. artic. 2. ad finem, versic. ex quo fit, vbi oppositam sententiam appellat veriorem, quasi supponens hanc esse probabilem, sed non ita certam, ac contrariam. Eiusdem sententiæ videntur D. Anton. 3. p. tit. 16. capit. 1. §. 10. notabili 1. dicens tactus cum fuerint ex libidine, & amore carnalis luxuriæ esse mortales. Et Nider in sua summa, præcepto 6. capit. 2. ad finem, versic. secundo principaliter, dicens esse lethales, cum sunt libidinosi, & ea intentione, vt in se, vel in muliere excitetur concupiscentia. Et Margarita confessorum 6 præcepto, folio 90. dicens oscula, & amplexus habita ex lasciuia, esse mortalia, & tunc id contingere, quando habentur, vt sequatur pollutio, vel cum periculo. Viguer. libro Instit. cap. 7. §. 5. versic. 7. ad finem, dicens esse mortalia ob intentionem corruptam, sicut & aspectus. Iuxta illud, Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam mœchatus est in corde suo.* Et Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 203. numero 2. dicens oscula tunc esse mortalia, quando diriguntur ad actum carnalem, vel libidinosum.

7 Prima conclusio sit. Tanquam verissima sententia, tenenda est, amplexus, & oscula habita inter virum, & feminam omninò solutos lege matrimonij, & sponsalium inter se inuicem, propter solam delectationem sensibilem in appetitu sensitiuo consurgentem ex ipsis, quamuis nec de fornicatione, nec de illius delectatione cogitetur, esse peccata lethalia. Probatur primum, quia Diuus Paulus ad Ephes. 5. numeratis fornicatione, turpitudine, & immunditia, dicit immundos excludi a Regno Dei. Vbi Lyra super verb. omnis immunditia, dicit nomine immunditiæ claudi omnia ad luxuriam pertinentia. Et ad Galat. 5. vbi præmisit esse opera carnis, immunditiam, impudicitiam, subdit hæc: *Qui talia agunt, Regnum Dei non possidebunt.* Vbi Lyra super verbo, impudicitiam, ait nomine impudicitiæ includi aspectus, & tactus. Quod autem excludere a regno, significet culpam lethalem, feraturque in omnia ibi enumerata, videntur dicere D. August. D. Chrysost. D. Athanas. D. Irenæus ibi. Et 2. ad Corinth. 12. *Lugeam multos qui non egerunt pœnitentiam super immunditia, fornicatione, & impudicitia.* Idest, osculis & tactibus, vt exponit D. Thom. 2. 2. qu. 154. artic. 1. ad 2. Secundo, quia D. Ambrosius in id Pauli 1. ad Thessalonicenses 5. in fine, *Salutate fratres in osculo sancto*, hæc ait: *Sancta oscula sunt in salutatione Christiana, cetera carnalia sunt. Quia quicquid sine Christo fit, carnale est, ac per hoc, mortale.* Et D. Cyprianus lib. 1. epistol. 9. ad Pomponiũ, de virginibus, & refertur c. nec aliqua, 27. q. 1. sic inquit: *Certè ipse concubitus ipse complexus, ipsa confabulatio, & osculatio, quantum dedecoris, & criminis confitentur.* Vbi hi sancti expressè videntur docere amplexus, & oscula esse mortalia, vbi in eis amor castus desideratur. Tertio, quoniam amplexus, & oscula ob delectationem habita, suapte natura, & intrinsecè ordinantur ad copulam, tanquam circumstantiæ illius. Quod vel ex eo constat, quod prædictis tactibus vtantur bruta dum se ad coitum præparant: naturaque in eis voluptatem sicut in coitu apposuerit, ac instar illius immutent corpus, ipsumque delectent. At circumstantiæ intrinsecæ actus, participant ean-

dem ipsius malitiam. Et confirmatur: Nam hi tactus multo viciniores sunt copulæ, quam delectatio morosa ipsius copulæ cogitatæ. Quam tamen constat esse mortalem. Quarto: quia amplexus, & oscula suapte natura proximè subseruiunt copulæ, & notabiliter excitant vehementem corporis, & spirituum generationi ministrantium commotionem. Quare talis delectatio est inchoatio copulæ carnalis. Quinto: quia adeo turpia reputantur amplexus, & oscula, vt multi non improbabiliter existiment ea sufficere, vt legatum relictum vxori castè viuenti, deperdatur, (vt retuli lib. 7. disp. 91. nu. 38.) Sexto: quia intantum censentur oscula impudica, vt ex eis probetur adulterium (vt Baldo, & multis alijs relatis, tradit Mascardus de probat. conclusione 64. à numero primo, vsque ad quintum.) Sunt ipsius adulterij pars. Vt cum Tullio, & Andrea de Isernia, tradit Gregor. Lopez, l. 1. versic. conseiar. tit. 14. parte 4. Tandem: quia prohibita fornicatione per sextum Decalogi præceptum, censetur prohibiti hi tactus, qui sunt media ad illam. Nam interdicta re aliqua, censentur interdici omnia, per quæ ad eam deuenitur, l. oratio, ff. de sponsalibus. Et ideo huius sententiæ sunt D. Thom. de malo, quæst. 15. artic. 2. ad 18. (& quamuis in alijs locis lubricè loquatur: atque ita numero præcedenti, formauimus 2. argumentum ex eius dictis, pro contraria sententia. At numero 20. in illius solutione ostendemus idem sensisse illum in eis locis.) Palud. 4. dist. 31. quæst. 3. artic. 2. numero 17. Et ibi Supplementum Gabrielis, q. vnic. art. 3. dubio 2. Vincentius in Speculo doctrinali, tomo 3. libro 3. distinctione 2. p. 9. versic. circa tertium. Abulensis capit. 5. Matth. q. 197. Gerson 2. p. opuscul. tripartito de præceptis Decalogi cap. 13. alphabeto 31. in fine. Et regulis moralibus cap. de luxuria, alphabeto 24. littera Y, Caieta. 2. 2. quæst. 154. artic. 4. dubio 1. Et opusculis, tomo 1. tract. 14. de delectatione morosa, dubio 3. & summa verb. delectatio. §. secundum an delectatio, in fine, & verb. impudicitia, & verb. osculum. Rosella verb. delectatio, num. 3. Tabiena verb. cogitatio. quæstio. 8. num. 9. ad finem, dicens esse de fide. Et verb. osculum, num. vnico, ad medium. Armilla verb. impudicitia, num. 1. & verb. osculum, nume. 1. Sotus 4. d. 34. qu. 1. art. 2. ad finem versi. ex quo fit. Nauarr. cap. si cui, de pœnit. d. 1. nu. 9. & 15. Et summa capit... numero 11. Angles Floribus 1. p. q. 8. de impedimentis matrimonij, art. 1. dubio 9. conclusione 1. Corduba summa, quæst. 2. puncto 4. & quæst. 190. & super Sotum de secreto, membro 2. qu. 2. circa 2. conclusionem, vbi oppositum appellat erroneum. Nicua summa titul. 87. Hieronymus de Zenerinis tractat. de foro conscientiæ, & contentioso numero 139. habetur tomo 3. tractatuum, parte 2. Nider summa, præcepto 9 capit. 4. duplici pagina ante finem versic. 4. etiam hic prohibetur. Alcozer summa, cap. 20. folio 71. pag. 2. §. miras mugeres. Pedraza licet non ita clare, summa, præcepto 6. §. 1. 5. & 20. Ioannes de Burgo in Pupilla oculi, par. 10. cap. 4. Metina lib. 1. summæ capit. 14. §. 18. fol. 118. pagina 2. & 1. 2. qu. 74. artic. 8. dubio 5. vbi & Vasquez disput. 109. num. 5. Valentia 2. 2. disput. 9. quæst. 3. puncto 3. ad finem, §. si autem eiusmodi tactus. Nauar. referens Baltanas, & dicens oppositum esse falsum, & forte temerarium, lib. 2. de restit. capit. 4. dubio 5. inter ea, quæ proponit, agens de peccato, quod detractores admittunt, in noua editione numer. 182. & sequenti: at in priori editione, num. 318. Ioannes Heslels in expositione Decalogi, præcepto 6. capit. 14. duplici pagina ante finem. Philiarcus de officio Sacerdotis tomo 1. p. 2. libro 4. ca. 18. dubio 3. Bartholomæus à Ledesma dubio 28. de matrimonio, in fine. Et dubio 12. de pœnitentia, in interrogationibus circa 6. præceptum, Graffius 2. par. decisionum, li. 2. c. 75. num. 10. Et eandem sententiam docent, licet non ita clare alij Doctores, dicunt enim oscula, & amplexus ex libidinosa delectatione habita, esse lethalia, non explicant tamen, quando dicatur libidinosa delectatio. Hi sunt, Glossa Clemen. in fin. verb. septimo, de hæreticis, & ibi Abbas ad finem. Cardinalis super eo verb. septimo, statim in principio, Imola ibi, num. 17. Bonifacius, num 88. Paulus ibi. Albericus in suo dictionario, verb. luxuria, vers. luxuria est multiplex. D. Anto. dicens cum Vlderico, contrarium esse hæreticum 2. p. tit. 5. c. 1. §. 9. Angelus verbo luxuria, in fi. Syl. verb. delectatio, q. 3. & 4. Tabiena verbo delectatio, q. penul. Turrecr. c. hospitalium, art. 2. num. 6. d. 30. Aluarus Pelagius de planctu Ecclesiæ, lib. 2. art. 52. in 7. errore Begardorum. Emmanuel Sa, summa ver. luxuria, vers. oscula.

8 Atque à fortiori dicendum est, oscula, & amplexus inter personas eiusdem sexus habita ex prædicta delectatione venerea, quæ ex ipsis sentitur, esse peccata mortalia, vt inter duos viros, aut duas feminas: quia ad longe peiorem concubitum ordinantur. Sic Gerson 2. p. opusc. tripartito de præceptis Decalogi, cap. 13. alphabeto 31. in fine. Nicua summa, tit. 87. Graffius 1. p. decisionum, libr. 2. cap. 75. num. 10.

9 Moderanda tamen est hæc sententia, nisi paruitas materiæ adsit. Illa enim à mortali culpa excusabit. Potest enim dari modica delectatio venerea, quæ si absint pericu lum pollutionis, & periculum consensus in actum carnalem, non erit culpa lethalis: quia dari nequit ratio sufficiens, cur in ceteris præceptis detur paruitas materiæ, non tamen in hoc. Et quamuis paruitas copulæ carnalis dari nequeat, at potest dari paruitas delectationis venereæ, quæ ex solo tactu, vel cogitatione insurgat. Sic Armilla verb. impudicitia, num. 1. in fine. Nauar. ca. si cui, de pœnitentia, d. 1. numer. vltimo. Sotus de doctrina Christiana, folio 26.

10 Secunda conclusio. Si amplexus, & oscula, & tactus huiusmodi non omnino turpes, & impudici, solum habeantur ioco, causa vanitatis, vel leuitatis, vel alia simili, absque delectatione venerea, & si inde consurgat, ea repressa, non excedunt culpam venialem: quia censetur paruitas materiæ. Cum absit delectatio venerea. Sic Caietanus summa verb. impudicitia, Nauarr. summa Hispana, c. 16. num. 13. & cap. si cui, de pœnitent. d. 1. numer. 15. Graffius, 1. par. decisionum, lib. 2. ca. 75. nu. 10. Et idem dicit Nauar. summa Latina cap. 14. num. 42. versicul. 19. de tactu mammillarum feminæ habito à viro iocosè, & absque alia praua delectatione. Quia turpiores tactus sunt oscula, & amplexus. Vt docet Gregor. Lopez, lib. 1. verbo conseiar, tit. 14. part. 2. Quod bene intelligit Nauarrus eo capite 14. numero 42. versic. 19. dummodo sint tactus illi inter personas, quæ inde ad peccatum mortale non incitentur.

11 Consulto autem dixi in conclusione, tactus, qui non omnino turpes sunt, & impudici, nam tactus impudicos, vt partium vicinarum verendis, vel ipsarum verendarũ, nunquam excusarem à mortali absque necessitate habitos inter personas distincti sexus: vt inter virum, & feminam. Quia ex natura rei ad delectationem veneream tendunt, illamque valde excitant. Et licet à tangente ad eam non referantur, sed ad coitum: sunt tamen valde contrarij honestati naturali: maximamque indecentiam præ se ferunt. Atque ita quamuis Doctores admittant tactus alios inter sponsos de futuro, excipiunt tamen impudicos, vt numer. 52. dicemus. Et similiter licet Doctores admittant feminam dubiam de mala tangentis intentione, posse aliquando permittere amplexus, & oscula: at tactus impudicos nunquam admittunt extra vrgentis necessitatis casum. Vt potest videri in D. Anton. 3. part. tit. 5. capit. 1. §. 9. Rosella verb. delectatio, numero 3. & ibi Sylu. qu. 4. & in multis alijs. Tandem: quia inspicere mulieris pudenda ex curiositate, est mortale. Vt dicemus numer. 25. propter maximam indecentiam, & summum periculum. At indecentius, & maiori periculo expositum est ea tangere. Atque ita Nauarr. summa Latina cap. 14. numero 42. versic. 19. dicens amplexus, & oscula, & alios tactus ioco habita, vacare culpa mortali, excipit impudicos tactus. Potest tamen hoc temperari, nisi tactus ille pudendorum supra vestes haberetur, non intenta delectatione consurgente ex tactu mediato cogitato, sed leui quadam ex tactu immediato: quia hæc delectatio ex suo genere non est tanta, nec tam propinqua copulæ: vt reputanda sit materia grauis.

12 Hinc refertur, à fortiori esse mortale, si personæ eiusdem sexus, vt si vir viri, aut femina feminæ pudenda tangant, ob delectationem veneream ex eo tactu consurgentem. Quia tactus illi ad Sodomiam pertinent, vt quædam illius inchoatio. Deinde, quia licet aspectus inter personas eiusdem sexus non sit ita turpis, ac inter diuersi: at id oritur, ex eo quod aspectus non ita ordinetur ad coitum, illumque inchoet: nec ita participet illius malitiam.

litiem. Dixi autem, ob delectationem veneream: quia secus esse, si ex quadam leuitate, & ioco, absque animo turpi tactus ille haberetur. Vt solet pueris euenire ioco pudenda accipientibus: quia deficit animus libidinosus, nec tanta versatur indecentia, & inhonestas, ac inter personas diuersi sexus.

13 Secundo infertur, non esse mortale peccatum, nec saepe veniale, exosculari affectuosè, & magna cum suauitate molles infantium carnes: quia id non ex venerea delectatione oritur, sed ex amore tenero, & suaui infantilis aetatis. Alias innumeri parentes, & nutrices damnarentur. Et ita Nauar. summa Hispana, c. 16. num. 11. excusat tangentes huiusmodi pueros.

14 Tertio infertur, esse mortale propria verenda tangere, venerea delectatione ex eo tactu orta: quia tendit ad mollitiem. Sic Armilla, verb. impudicitia, num. 1. Secus de tactu ex curiositate, aut leuitate, aut gratia manus calefaciendi, absque libidine, & pollutionis periculo: quia deficit animus libidinosus, nec interuenit ea turpitudo, & inhonestas, quae in tactu alieno.

15 Quarto infertur, communiter non esse mortale obscoenas brutorum partes confricare: quia inde non excitatur tam vehemens delectatio, sed modica quaedam, & potius ex sola curiositate fit. Et quamuis confricans intenderet, vt brutum semen expelleret, ex curiositate illud videndi, non esset mortale: quia non est tale crimen impedire bruti generationem, aut efficere, vt abortiatur, sicut nec ipsum necare.

16 Vltima conclusio. Tactus leues, vt manuum feminae, pedem, vel brachiū premere, vellicare, digitos intorquere, non sunt communiter peccata mortalia, sed venialia: quia communiter ex leuitate quadam, iocoque, & non ex libidine procedunt. Sic Caiet. 2. 2. q. 154. art. 4. circa solutionem ad 2. immediatè ante vltimum dubium, & summa, verb. chorea, in fine, vbi Armilla, nu. 2. Tabiena, verbo osculum, num. vnico, paulo post medium. Nauar. summa Latina, cap. 14. nu. 42. vers. 19.

17 Dubitabis autem, num ij tactus leues habiti ob captandam delectationem illam, quae ex ipsis oritur, sint peccata lethalia? Vt diximus nume. 7. esse amplexus, & oscula. Affirmant Caiet. 2. 2. eod. art. 4. & Tabiena, nu. praecedenti allegati. At durum mihi videtur. Quamuis enim id affirmarim de tactibus illis grauioribus: eo quod vehementius ad coitum incitet delectatio ex illis captata, imò sit quędam coitus inchoatio. At alij tactus sunt tam leuiter turpes, vt excusent a mortali propter materiae paruitatem, etiam si intendatur delectatio ex illis resultans: quia ea delectatio venerea modica materia est ad constituendam culpam mortalem (vt num. 9. dicebamus.) Alias nulla esset differentia inter hos tactus leues, & inter amplexus, & oscula. Haec enim ex leuitate, & ioco habita, venialia esse dixi nume. 10. Et ita Nauar. numero praecedenti allegatus mitius videtur loqui. Tunc enim tactus hos leues de culpa mortali damnat, quando finis aliàs mortalis intenditur. Et Armilla, verbo chorea, numero secundo, quando finis est, se vel alium ad libidinem prouocandi.

18 Ex dictis infertur, in tactibus libidinosis, quando iuxta praedicta sunt lethales, fatendas necessario esse circumstantias personarum agentis, & patientis, sicut in copula ipsa. Vt si tangens, vel tactum patiens sit matrimonio, aut voto astrictus, si sint consanguinei. Quoniam eiusdem sunt malitiae moralis, cuius est actus consummatus copulae, ad quam suapte natura referuntur, quamuis tangens eam minimè intendat (vt num. 7. probauimus.) Sic Abulensis, cap. 5. Matth. quaest. 197. Caiet. 2. 2. quaest. 154. ar. 4. dubio 1. §. ad euidentiam horum, & summa, verb. impudicitiae, vbi Armilla, nume. 1. Tabiena, verbo osculum, numero vnico, paulo post medium. Corduba summa, q. 2. puncto 4. & quaest. 190. Nauarra lib. de restit. cap. 4. dubio 5. ex illis quae proponit circa peccatum, quod admittunt detractores, in noua editione, nu. 183. in antiqua verò nu. 818. Bartholomaeus a Ledesma dubio 28. de matrimon. in fine. Alcozer summa, cap. 20. folio 75. pag. 1. §. *estas circumstantias* Margarita Confessorum. 6. praecepto, in fine. Ioannes Hessels in expositione Decalogi 6. praecepto, capit. 14. ad finem.

19 Rursus hinc deducitur, audiendos non esse quosdam Neotericos, qui dicunt nullum actum luxuriosum coniugis, in quo non fit seminis effusio, nec ex vi actus, pertinere ad adulterium, nec habere circumstantiam matrimonij necessario explicandam in confessione. Vt si vir solutus abutatur sodomiticè muliere coniugata. Vel vir coniugatus patiatur contra naturam accessum soluti: quia coniuges ratione matrimonij minimè obligantur nisi ad seminis redditionem, & primo, & per se dominium vnius in alterius corpus, est supra semen, per cuius commixtionem efficiuntur vna caro, & generationi vacant, quę est potissimus matrimonij finis. Ergo quoties non est dispendium seminis obligati, minimè fit contra iustitiam matrimonij. Et confirmant: quia coniuges non habent mutuum dominium corporis vtcumque. Alapa enim cadens alterutrum, non irrogat matrimonio iniuriam: sed solum dominium suorum corporum habent in ordine ad generationem. Ergo in actibus vbi non est aliquis abusus seminis coniugati, nec membri, aut vasis ipsius ad generationem ordinati, nequaquam erit adulterium. Sed audiendi non sunt: quia aduersantur Doctoribus, numero praecedenti allegatis. Item, quia fides matrimonij integrum corporis dominium tradit quoad copulam coniugalem, & omnia ad illam ordinata, & obligat ad abstinendum ab omni actu venereo cum alio: eo quod de se ad copulā adulterium referatur. Imò, & mentem in alium minimè collocare astringit. Vt rectè docet Vasquez 1. 2. quaestion. 74. artic. 8. disput. 112. in fin. Et quamuis dicat hoc non sibi admodum certum esse: non obstat. Id enim ait, quia cēset ibi delectationem morosam non semper habere easdem circumstantias, ac copulam, de cuius cogitatione capiatur. Nec obstant argumenta illorum: quia non solum seminis, sed actuum, qui ordinantur ad copulam, & sunt illius circumstantiae, habent coniuges dominium. Nec est simile de alapa inflicta coniugi. Cum ad hos actus minimè pertineat.

20 Tandem ad argumenta num. 9. proposita respondetur. Ad primum dic, cum D. Tho. 2. 2. q. 154 art. 4. ad 1. Et Caietanus ibi, dubio 1. §. ad 2. dicitur, ideo non repeti, quia haec, vt sunt peccata mortalia, pertinent ad eandem fornicationis speciem: atque ita includuntur sub fornicatione repetita. Ad secundum dic, cum Caieta. ibi D. Thomam explicare malitiam mortalem illorum tactuum, quod delectatio illorum, vel ab ipso tangēte, vel ex natura sua ad fornicationis delectationem dirigatur. Quare licet tangens nō dirigat, sed in illa sistat, adhuc erit mortalis, propter ordinem intrinsecum ad copulam. Ad tertium dic, illos tactus ex se differentes esse, & ideo minime ordinari ad fornicationis delectationem. Secus de ijsdem tactibus habitis ob delectationem veneream ex ipsis consurgentem. Non enim tunc sunt differentes inter omnino solutos, sed intrinsecè mali. Ad confirmationem respondeo, ita hic contingere. Non enim illi tactus sunt mortales ob delectationem naturalem ipsorum, quatenus indifferentes sunt. Haec enim est ea, quae sentitur ex cōtractu rei organo sensus proportionatae (vt num. 5. explicui.) Sed sunt mortales: quia tangens acceptat delectationē sensibilem, & veneream, consurgentem, quae suapte natura ad copulam tendit. Ad quartum dic, satis esse, vt malitiam copulae participent, ad illam ordinari, & subinde, vt damnum illud proli inferatur. Ad quintum dic, non esse modicam, licet minor sit delectatione ipsius copulae. Valde enim corpus immutat: ac spiritus generationi subseruientes commouet. Delectatio vero consurgēs ex tactibus leuiter turpibus, pertinebit ad materiae paruitatem. Vt numero 17. explicuimus. Ad sextum dic, conuincere delectationem, quae naturaliter consequitur tactum, non esse malam. Secus de delectatione venerea. Ad confirm. respondeo, delectationem consistentem intra limites obiecti, sumere ab illo malitiam: secus, quando eos limites praetergrediēs transit ad aliam delectationis speciem, nempe, luxuriç ordinatae ad copulam. Tunc enim sumit malitiam a specie, in quam transit.

SVMMARIVM.

An aspectus turpes, sistendo in eorum delectatione, sint peccatum mortale in omnino solutos? Refertur quaedam sententia, nu. 21.

Communiter non sunt mortales. Et approbatur distinctio inter visum, & tactum num. 22.

Quid si sint valde inhonesti, vt partium verendarum, numero 23.

Quid, si breui durent, vel sint inter personas tenere, aut senilis ætatis, vel valde frigidas, nu. 24.

Quid, si verenda tenuissimis, & diaphanis operiantur vestibus num 25.

Quid de aspectu crurium, pectoris, brachiorum feminæ, n 26.

Quid, de aspectu verendorum inter personas eiusdem sexus, nu. 27. vbi de aspicienti natantes in flumine.

Quid, de aspectu propriorum verendorum, nu. 28.

Quid, de aspectu concubitus viri, & feminæ, nu. 29.

Quid, de aspectu concubitus bestiarum, nu. 30.

An in peccato aspectuum sint fatenda circumstantia, ac in ipsa copula, nu. 31.

Post nu. 31. inuenies alia summaria.

21 QVæstio secunda. An aspectus turpes, gratia delectationis, quæ ex ipsis captatur, in ea silentio habiti, sint peccata mortalia? Sicut de tactibus diximus nume. 7. Quidam nullam distinctionẽ constituunt inter visum, & tactum: atque ita dicunt similiter esse mortales aspectus obiecti turpis, sicut, & tactus, ob delectationem ex ipsis consurgentem, licet nil aliud intendatur. Vt si vir feminã sic aspiciat, vel è contra: quia quamuis tactum magis consequatur delectatio venerea, quàm visum, at sæpe etiam consequitur visum. Quod significauit Dominus Matthæi 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam iam mœchatus est in corde suo.* Quod etiam significauit D. Aug. serm. 3. de communi vita clericorum, & Epistola 109. ad Monachas, & refertur cap. nec solo, 32. q. 5. ibi: *Nec solo tactu, sed aspectu quoque appetitur, & appetit femina.* Pro hac sententia sunt, Glossa Clem. finali, de hæret. verbo septimo, & ibi Abb. ad finem, Card. super eo verbo statim in principio: Imola ibi: num. 17. Albericus in suo dictionario verbo luxuria, versic. luxuria est multiplex. Hieronymus de Zenetinis in tract. de foro conscientiæ, & contentioso, nu. 139. habetur tomo 3. tractatuum par. 2. Abulensis, cap. 5. Matth. q. 197. D. Anton. 3. par. tit. 16. cap. 1. §. 10. notabili 1. Tabiena, verbo delectatio, quæst. penult. vbi Sylu. qu. 4. qui omnes eodem modo loquuntur de aspectu, & tactu, atq; ita vtrumque dicunt esse mortale, si animo libidinosa habeantur. Et in proprijs terminis docent Gerson 2. parte regulis moralibus, cap. de luxuria, alphabeto 24. litera Y. Angelus verbo luxuria, nu. 2. Supplementum Gabrielis 4. d. 31. q. vnica, art. 2. dub. 2. Tabiena, verbo cogitatio, q. 8. nu 9. Armilla, verb. impudicitia. num. 1. Nauar. c. si cui, de pœnitent. d. 1. nu. 9. Graffius 1. p. decisionũ, lib. 2. c. 75. nu. 10. & c. 78. nu. 16. Ioannes Hessels in expositione Decalogi, in 6. præcepto, c. 14. ad finem. Et specialiter Nauar. & Armilla, ibidem impugnant distinctionem inter aspectum, & tactum. Et fatetur Nauar. visum esse minus periculo libidinis expositum, atque ex pluribus causis posse esse licitum, aut venialem, quàm tactũ. Si autem absit prædicta delectatio, & sola vanitas, aut leuitas ad aspectum inducant: erit sola culpa venialis. Quod fatẽtur D. Antonin. 2. par. tit. 5. ca. 1. §. Nauar. summ. c. 16. nu. 11. Armilla, verbo delectatio, numer. 5. Graffius vtroque loco proximè citato.

22 Ceterum quamuis hoc satis probabile sit: magis placet discrimen esse inter visum, & tactum. Quod hic suapte natura ordinetur ad concubitum, ac proinde consentire in delectationem sensibilem ipsius, sit quasi quædam copula inchoatio, & consensus in delectationem copulæ, & peccatum lethale. Ille verò non ordinetur ita ad venerea, & proinde eius delectatio non sit communiter venerea, & solum peccatum veniale: nisi aspiciens ad alium malum finem ordinet. Præterea, quia delectatio ex visu consurgens non est tanta, nec ita appetitum sensitiuum excitat, vt non possimus dicere pertinere ad paruitatem materiæ delectationis venereæ (de qua numero quinto egi) ac proinde excusari eam à culpa lethali. Sicut de voluptate captata ex tactibus leuiter turpibus, diximus numero 17. Et ideo hanc sententiam sustinent Caietan. summa, verb. impudicitia, & verbo delectatio, §. secundum an delectatio, in fine. Et opusculis, tomo 1. tract. 14. de delectat. morosa, dubio 3. Nauar. summa, capite 16. nume. 11. Medina 1. 2. quæst. 74. artic. 8. dubio 5. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. p. 2. lib. 4. cap. 18. dubio 3. & videtur clarè sentire Alcozer in sum. ca. 20. folio 71. pagina 2. §. *mirar mugeres*, vbi postquam dixit aspectum mulierum esse communiter venialem, cessante fine, & periculo peccati mortalis: subiunxit tactus ob solam delectationem esse mortales. Vbi clarè discrimen inter visum, & tactum constituit.

23 Hoc tamen intellige, nisi aspectus sit valde turpis. Nam absque vrgenti necessitate virum conspicere verenda feminæ, aut è contra, mortale est, quamuis non ex libidine fiat, sed ex indiscreta mortificatione, aut curiositate: quia valde honestati naturali aduersatur: adeo vt primi parentes cum essent coniugij vinculo inter se coniuncti, erubuerint se nudos aspicientes, & proinde fecerunt sibi perizomata (vt dicitur Genesis 3.) idest, cingulum, & velamen pudendorum. Vt indicant D. August. super Genesim ad literam. capit. 32. tomo 3. D. Gregor. libro 26. moralium, capitulo 12. D. Ambros. de Paradiso, capite 13. Lyra Genesis 3. Deinde, quia aspectus talis est vrgentissimus luxuriæ stimulus, & grauissimo illius periculo expositus. Quod lapsus sanctissimi Dauidis 2. Regum 11. rectè ponderatus à D. August. tract. de honestate mulierum, capit. 1. & super Psalmum 50. mirum in modum demonstrat. Ita sentiunt D. Anton. 2. parte titul. 5. cap. 1. §. 7. Rosella, verbo delectatio, numero 5. & ibi Sylu. quæst. 6. loquentes quando non libidinis, sed mortificationis causa ad flagella patienda efficit vir mulierem vestibus spoliari coram se. Et Sylu. subdit non improbans, videri Diuum Antoninum sentire idem, vbi sola curiositatis causa. Et Nauar. summa Latina, cap. 14. numer. 36. versic. 5. loquens quando absque causa iusta id efficitur, & num 42. versiculo 19. quando ioci causa. Atque idem credo, de partibus valde vicinis membris pudendis: ob easdem rationes.

24 Potest tamen hoc temperari, nisi ob solam curiositatẽ videat aliquis personam diuersi sexus nudam, tam breui tempore, vt non detur occasio magnæ commotionis in corpore. Vel si ratione ætatis puerilis, aut senilis, aut frigidissimæ complexionis, cesset id periculum commotionis magnæ in aspiciente.

25 Atque similiter dicendum est, culpam esse lethalem, quando quis verenda alterius sexus aspiceret operta vestibus ita subtilibus, vt parum aspectui obstent. Nam illæ vestes semidiaphanæ quodammodo plus libidinem excitant, quàm nuditas. Sic Nauar. summa Latina, capite 14. num. 36. vers. 5.

26 Ex dictis deducitur primum, inspicere crura, brachia, vel pectora nuda feminarum, non esse de se mortale, secluso alio periculo. Quoniam in his aspectibus non est tanta inhonestas, nec adeo ad malum prouocat. Atque ideo Caiet. 2. 2. q. 169. art. 2. dubio 1. §. ad obiectionem, & in summa verbo ornatus, vbi Armilla, numer. 1. Nauarr. summa, c. 23. Hispana, num. 23. Latina, num. 19. excusant a mortali feminam ita indutam, vt pectora nuda appareant. Et hos aspectus non esse mortales, videntur tenere. Nauar. summa Hispana, cap. 28. addit ad num. 1. cap. 3. ad finem, §. la 14. Latina, cap. 3. num. 27. & Corduba summa, quæst. 4. corollario 7. folio 26. Cum enim præmisissent quandam occasionem non esse mortalem de se, atque ideo ab ea non recedentem posse absolui, seruatis tribus conditionibus, subdunt idem dicendum esse de videntibus crura feminarum in fluuio lauantium, vel pectora. Et intelligo hoc, quamuis adsit aliqualis delectatio ex eo aspectu consurgens, cessante alio periculo, vel mala intentione. Reputatur enim leuis, nec ad veneream ordinata. Vt dixit num. 22.

27 Secundo deducitur, inter personas eiusdem sexus vacare culpa lethali, se nudas aspicere. Vt contingit quando simul natant: vel verenda aspicere: dummodo absit delectatio, quæ ex aspectu tam turpi, orta, non esset leuis, & periculum aliud: quia inter eas non est tanta inhonestas, nec adeo graue lapsus periculum, nec aspectus illi valde, reuocant ad luxuriam. Atque ita sentit Nauarrus, & ipsum sequens Corduba, quos numero præcedenti retuli. Quoniam inter occasionem, quam videntur dicere non esse lethalem, ponunt aspicere viros natantes.

tantes. Quod intelligi debet, quando vir virum natantem, vel femina feminam inspicit. Secus quando vir feminam, vel è contra. Iuxta ea, quæ numero 23. dixi. Et adhuc existimo intelligendum, inter duos viros non esse mortale. Nisi ob vehementem propensionem ad sodomiam adesset periculum consensus: vel ob personarum grauitatem, scandalum. Vt inter duos Episcopos. Nam grauiter delinquerent contra decentiam suo statui conuenientem.

28 Tertio deducitur, non esse mortale, propria verenda inspicere ex quadam curiositate, absque alia mala intentione, & periculo: quia non est tanta inhonestas, & indecentia, vt culpæ lethali tribuenda sit, sed soli veniali.

29 Quarto infertur, esse mortale, inspicere viri cũ femina concubitum: quia est proximum ruinæ periculum, & valde aduersatur honestati naturali: ac inhonestior est aspectus, & magis ad luxuriam prouocans, quam conspectus nudæ feminæ, vel verendorum, quem etiam sola curiositatis gratia, diximus numero vigesimotertio esse mortalem.

30 Quinto deducitur, non esse communiter lethale, aspicere brutorum concubitum: vel partes eorum fœdas turpiter commotas: quia id nec ita inhonestum est. Nec valde ad luxuriam prouocat. At si inde in aspicientem redundaret notabilis delectatio sensualis, esset culpa lethalis: quia ea delectatio sensibilis indicat cogitari tũc similem actionem, vt a propria persona exercendam, & ita amari.

31 Tandem id monuerim, quoties aspectus ratione delectationis notabilis venereæ, vel periculi, est mortalis, fatendas esse circumstãtias personarum, sicut in copula ipsa. Vt de tactibus dixi numero 19. Quoniam ordinatur ad coitum, eiusque malitiam moralem participat. Sic Ioann. Hessels in expositione Decalogi, præcepto 6. capit. 14. ad finem.

SVMMARIVM.

An verba turpia dicere, vel audire, sit in solutis culpa lethalis? Refertur duplex sententia, nu. 32. & 33.

Turpia dicere, scribere, vel audire, non est intrinsecè malum, sed indifferens, num. 34.

Qualis culpa sit, dicere, vel audire, vel canere turpia ob vanum solatium, num. 35.

Quid si audientibus detur ansa ruinæ, nu. 36.

Quid de dicentibus, aut audientibus verba amatoria, numero 37.

Quid si audiens turpia rideat, & solatium præ se ferat, numero 38.

Quando sit mortale, dicere, canere nutibus, aut gestibus turpia indicare, vel audire, num. 39.

Quid si modica sit delectatio, nu 40.

Quid de audientibus comœdias licet sint clerici, nu 41.

Quid de turpes cantilenas aut comœdias facientibus, aut repræsentantibus, nu 42.

Quid, de scribentibus, aut interpretantibus libros turpes, numero 43.

Quid, de pingentibus turpia, nu. 44.

Quid de legentibus turpia, nu. 45.

An id verbis turpibus sint fatenda circumstantia personarum, nu. 46.

Post hunc numerum inuenies cetera summaria, quæ desiderantur.

32 QVæstio tertia. An verba turpia dicere, vel audire, sit in solutis peccatum mortale? Caietanus 2. 2. quæstione 148. articulo sexto in fine, & quæstio. 168. articulo tertio, dubio primo, ait gestus, & verba turpia solum esse venialia, si nil aliud intendatur præter delectationem ex ipsis consurgentem. Ducitur: quia Diuus Paulus ad Ephes. 5. cum inter ea, quæ sanctos dedecent, stultiloquium numerasset: idest, turpia verba: (vt ibi exponunt Diuus Athanasius, & Diuus Chrysostomus,) Cum tamen a regno Dei excludit, omisso stultiloquio repetit alia vitia. Sed hoc parum probat: quia satis responsum est numero vigesimo in solutione ad 1. Eandem sententiam tenet Philarcus de officio Sacerdotis, tomo primo, parte secunda, libro quarto, capite decimooctauo, dubio tertio constituens differentiam hanc inter tactum, & loquelam: vt ille propter solam delectationem sit mortalis, hæc autem non. Eandemque differentiam videtur amplecti, Alcozer summa, capite vigesimo, fol. 71. pagina 2. §. mirar mugeres vbi ait, aspectus, auditum, lectionem, verba turpia communiter esse culpam venialem, cessante fine, & periculo peccati mortalis. Et immediatè subdit, tactus ob solam delectationem esse crimen lethale.

33 Alij vero absolute damnant de mortali delectationem de turpium loquutione captatam, quamuis nil aliud intendatur. Ita Gerson 2. par. in regulis moralibus, capite de luxuria, alphabeto 24. litera Y. D. Anton. 2. part. titulo 5. capit. 1. §. 8. Angelus, verbo luxuria, numero 2. Tabiena, verbo cogitatio, quæst. 8. nu. 9. Armilla, verbo impudicitia, numero 1. Nauar. summa, cap. 16. nu. 14. Graffius, 1. par. decisionum, lib. 2. ca. 78. nu. 12. & cap. 75. numero 8. Ioannes Hessels in expositione Decalogi. 6. præcepto, capitulo 14. ad finem. Supplementum Gabriel 4. d. 31. quæstione vnica, artic. 3. dubio 2. Idem dicunt de delectatione canticorum turpium. Nauar. D. Ant. Graffius, vtroque loco citato. Idem de nutibus turpibus cum delectatione, aiunt Gerson, & supplementum Gabrielis ibid. Idem de gestibus turpibus, ait Graffius, eod. cap. 75. nu. 8. Et denique idem docent de turpium auditione, cum prædicta voluptate. D. Ant. Nauar. Ioannes Hessels, Graffius, vtroque loco citato.

34 Prima conclusio sit. Verba turpia proferre, scribere, vel audire, non sunt intrinsecè mala, sed indifferentia: ac proinde eorum honestas, vel malitia pẽdet ex circumstantijs adhibitis, ac fine proferentis, scribentis, audientisve. Probatur: quia cum verba, vel scriptura sint conceptus signa, intantum erunt praua, vel honesta, inquantum conceptus sunt praui, vel honesti. At rei turpis cognitio indifferens est, potest enim bonum finem, vt ipsius malitiæ moralis inuestigationem, & malum, vt veneris fomentum, spectare.

35 Secunda conclusio. Turpia loqui ex quadam leuitate, non gratia delectationis venereæ captãdæ, sed cuiusdam vani solatij, ob delectationem artificij, vel ob aliam vanam causam, est tantum veniale: quia non apparet aliqua grauis inordinatio. Nec finis intentus ex cuius malitia est metienda culpa, excedit limites venialis culpæ. Et in hoc euentu est vera sententia numero 32. proposita. Et ita docent D. Antonin. 2. par. titulo 5. capitulo 1. §. 8. Nauarrus summa Latina, cap. 16. numero 11. & capitulo 14. numero 42. versiculo 18. Graffius, 1. par. decisionum, libro 2. capit. 75. numero 9. Idem dicendum est de cantione, auditioneque turpium, ac gestibus turpibus effectis ob eandem solam vanitatem: quia eadem est omnium horum ratio.

36 Monuerim tamen verba illa turpia, cantiones, gestusve, posse per accidens esse peccata mortalia, ratione scandali astantium. Vt cum audientes sunt spiritu debiles, & verba, aut cantica, aut gestus, sunt valde lasciua: quia loquens credere debuit audientes inde inducendos ad culpam luxuriæ, saltem desiderij, aut cogitationis. Nam verba turpia ex ratione sua vehementer fouent venerem, ad eamque excitant. Vnde D. Athanasius in verba D. Pauli ad Ephes. 5. *Aut stultiloquium*, ait. *Prabent verba ad res ipsas ingressum.* Idem D. Chrysostom. ibi, serm. 16 D. Basilius de legendis libris Gẽtilium, pagina 2. inquit sic: *Prauis assuescere sermonibus, via est ad rem ipsam.* Et denique D. August. 1. Confessionum, c. 16. & Arist. 7. Politic. c. vltimo, tradunt ex turpiter loquendi licentia sequi turpiter facere. Atque ita docent D. Anton. numer. precedenti allegatus, Nauar. summa, cap. 23. Hispana, num. 131. Latina num. 123.

37 Hinc deducitur, loqui verba amatoria, quæ vulgo requiebros appellamus, secluso periculo propriæ, uel audientium ruinæ, ob solam vanitatem, & vanum conciliãdum amorem, leuemq; delectationem, non excedere culpam venialem: quia nec delectatio, nec amor, intenta eam excedunt. Ita Nauar. summa Latina cap. 14. num. 42. Corduba summa, q. 5. corollario 2. Atque idem dicendum est de talium verborum auditione, ob eundem finem: quia eadem militat ratio.

38 Nec ob id, audiẽs turpia cũ peccato lethali dicta de eadem culpa damnandus erit, quod rideat, & gaudium præ se simu-

se simulatè ferat, carens tamen delectatione venerea: ne inurbanus habeatur, & de hypocrisis vitio notetur, ac iocosis conuitijs exprobretur, (quod vulgo, darle vaya, appellant:) Quoniam risus ille, & gaudium potest esse de artificioso, & lepido dicendi modo, ac proinde non est scandalum actiuum. Et ex alia parte absunt delectatio, & finis mortalis. Solumque intenditur liberari, a molestia, & conuitijs. At in duplici casu erit culpa lethalis. Prior est, cum persona est talis, vt risu scandalum generet: fitque risus ille quasi præstare authoritatem verbis turpibus, eaque approbare, & cohonestare. Posterior, cum ridet sibi complacens, quod existimetur turpibus deditus, ob idque laudari, & magni fieri velit: quia gloriam de re lethali admittere, est lethale. Teste Nauar. summa, cap. 23. Hispana, num. 15. Latina, num. 12. Secus vbi eam gloriam non intendit, sed solum non sibi displicere eam auditionem, vt molestiam, conuitiaque dicta euitet.

39 Tertia conclusio. Dicere turpia ob notabilem rei turpis delectationem cogitatæ, quæ cogitatio excitatur, & fouetur verbis illis, est mortale. Constat, quia illa delectatio consurgens ex re turpi apprehensa, est mortalis. Ergo a fortiori illam verbis fouere. Et in hoc casu est vera sententia relata numero trigesimo tertio, nec credo contradicere Doctores citatos, numero trigesimosecundo, solum enim volunt non esse mortale, quando non admittitur delectatio aliqua ipsius rei turpis cogitatæ, sed delectatio sola ex verbis consurgens. Quod verum reputo, sicut dixi de delectatione aspectus, numero vigesimosecundo. Atque idem prorsus sentiendum est, de delectatione captata ex turpibus gestibus, aut nutibus, turpiumve auditione. Erit enim mortalis, cum intenditur delectatio consurgens ex rebus ipsis turpibus cogitatis, quæ auditione illa, aut gestibus, aut nutibus fouetur. Secus autem erit venialis. Et in hoc casu verificatur, quod ait D. Thom. 2. 2. quæstio 168. articulo 3. nimirum, vtentem in ludo turpibus verbis, vel factis, quæ de se sunt lethalia peccati mortalis reum esse: vbi Caietanus animaduertit, non dixisse absolutè vtentem verbis, aut factis turpibus, sed cum eo addito, quæ de se sunt lethalia: vt significet non semper id lethale esse, nisi aliunde adiungatur mortalis malitia.

40 Consulto autem dixi in conclusione, propter delectationem notabilem: quia si modica sit, paruitas materiæ excusabit a mortali. Iuxta dicta numero nono, vbi delectationem modicam in tactibus, hac ratione a mortali excusauimus.

41 Ex his infertur primo, quãuis comœdijs interesse non sit mortale, vbi nec res turpes repræsentantur, nec modus repræsentandi est turpis: vel si hæc concurrant, audiuntur ob solam vanam curiositatem absque periculo probabili lapsus in aliquod peccatum mortale. At quando turpia repræsentantur, vel modus est turpis, audiunturque ob delectationem ex ipsis turpibus rebus consurgentem, modo exposito, nume. trigesimonono, aut cum probabili ruinæ periculo, esse lethale. Quod ex ibi dictis constat. Quod si roges, an saltem clerici in sacris constituti peccent mortaliter, si illis intersint ob illam solam curiositatem? Respondeo non peccare lethaliter, cessante scandalo. Quod hodie cessare credo: cum frequentissimũ sit clericos illis interesse. Nec obstat prohibitio, cap. clerici, & secundo de vita, & honestate cleric. & cap. non oportet, 2. de consecratione dist. 5. & ca. preterea, dist. 51. Quia si credamus Innocentio d. cap. clerici, numero vnico, est tantum de honestate. Vel (quod verius credo) dicendum est cum Caiet. summa, verbo clericorum peccata, ad finem, non obligare sub mortali, cessantibus scandalo, & contemptu.

42 Secundo infertur, componentes, aut repræsentantes comœdias, quæ res valde turpes, ac ad venerem excitantes continent, peccare mortaliter: quia sunt multis causa ruinæ: secus autem, minimè reos esse culpæ lethalis. Sic D. Anton. 2. p. tit. 3. ca. 7. §. 5. Angelus, verbo ludus, nu. 3. vbi Syluest. quæst. 3. Alcozer lib. de ludo, c. 54. Mendoza, q. 6. scholastica, §. 11. addens id verum esse, licet componens, vel repræsentans id non intendat: quia ex se præbet sufficientem ruinæ causam. Et facientes turpes cantilenas plenas lasciuijs, dicit merito peccare mortaliter, D. Ant. 2. par. tit. 5. cap. 1. §. 8.

43 Tertio infertur, idem dicendum esse de scribentibus, aut interpretantibus libros turpes, & plenos lasciuijs, ad veneremque prouocantibus. Peccant enim mortaliter: quia eadem est ratio, ac de componentibus similes comœdias, & valde alliciunt ij libri ad turpia. Vt probat Castro, libro 2. de iusta hæret. punit. capite 15. in principio.

44 Quarto infertur. Idem prorsus dicendum esse de pingentibus turpia, vt venerem, aut Adonidem detectis pudendis, aut diaphano velo opertis; quia hæc valde ad luxuriam prouocant.

45 Quinto infertur, legere libros turpes, tractantesque de obscænis amoribus, ob solam vanam curiositatem, & delectationem, esse solum veniale: at si intendatur delectatio venerea consurgens ex ipsis rebus turpibus apprehensis, esse mortale. Prout explicui nu. 39. Et docet tunc esse mortale, Ioannes Hesels in expositione Decalogi, præcepto 6. c. 15. paulo post principium.

46 Tandem quando turpia dicere, aut audire, est peccatum mortale ob delectationem veneream inde perceptam, fatendæ sunt circumstantiæ personarum. Vt in delectationibus tactuum, dixi num. 19. & in delectatione aspectuum, num. 31. Quia eadem est ratio. Et ita docet Ioannes Hesels num. præcedenti allegatus.

S V M M A R I V M.

An sponsis de futuro liceant tactus? Refertur quædam opinio, num. 47.
Non sunt mortales, modo non sint impudici, nu. 48.
Quid si habeantur causa delectationis, num. 49.
Quid si subsit pollutionis periculum, num. 50.
Quando sint liciti, & quando veniales, num. 51.
An tactus impudici sint illis illiciti, num. 52.
Minimè permittendi sunt soli in loco occulto sponsi de futuro, num. 53.
An liceant illis mutui aspectus, & verba, nu. 54.
An quando sponsalia sunt conditionalia, & non est impleta conditio: vel personæ sunt impeditæ, & contraxerunt sub conditione, si Pontifex dispensauerit, hæc liceant illis, numero 55.
Soluuntur argumenta, num. 56.

47 QVæstio quarta. An sponsis de futuro licita sint oscula, amplexus, alijque tactus? Aliqui negant. Ducuntur primo, quia ideo solutis nõ licent, quia eis interdicta est copula: hæc autem similiter est prohibita spõsis de futuro. Et confirmatur: quia sunt eiusdem speciei, & malitiæ moralis, cum ipsa copula: (vt diximus num. 7. & 19.) At copula inter eos est lethalis. Secundò, quia solum matrimonium cohonestat delectationem tactuum. Tandem, quia in humanis licet Rex inierit contractum cum aliquo, de ipso in iudicem promouendo: nequit hic ante adeptam officij possessionem, partem aliquam illius muneris obire. Atque huius sententiæ videntur clarè Palud. 4. dist. 31. q. 3. articulo 2. numero 17. & ibi Supplementum Gabriel. quæstione vnica, articulo tertio, dubio 2. vbi dicunt, ideo amplexus, & oscula inter solutos esse mortalia: quia inter eos copula est mortalis. Nam cum eadem ratio locũ habeat in sponsis de futuro: videntur idem sentire inter eos. Et clarius videntur tenere Caietanus summa, verbo impudicitia, & verbo osculum. Sotus 4. distinctione 34. quæstione prima, articulo secundo, ad finem, versiculo ex quo fit. Angles Floribus, prima parte, quæstione 8. de impedimentis matrimonij, articulo primo, dubio nono, conclusione 1. vbi dicunt amplexus, & oscula esse mortalia, nisi habeantur inter matrimonio coniunctos. Et in terminis tenent Pedraza summa, præcepto 6. §. 5. Et aliqui Neoterici docti. Et videtur sentire Henriquez, libro 11. de matrimon. cap. 19. nume. 4. in fine, olim fuisse licita, at modo non.

48 Prima conclusio sit. Oscula, & amplexus, alijq; tactus non impudici, excusantur a culpa mortali inter sponsos de futuro, ratione contractus sponsalium inter ipsos initi. Ratio est: quoniam sicut matrimonium ipsum cohonestat copulam, ita sponsalia, quæ quoddam matrimonij initium sunt, cohonestare debent huiusmodi tactus, qui

qui inchoatio quædam sunt copulæ. Præsertim, quia sic magis fouetur amor in ordine ad matrimonium. Et confirmatur: quia ex eo quod inchoatus sit matrimonij contractus per verba de futuro, data est de præsenti ex natura rei maior facultas ad actiones, quæ ad copulam ordinantur. Et ideo ita docent, Aretinus consil.142. numero 8. Caietan.summa, verb. sponsalitia, & 2.2.quæst.154.artic.4.post 1.dub.§.in responsione ad 2. Nauarr.summa,c.14.numero 18. & cap.16.numer.12. Menoch.de præsumptio.lib.3 præsumptio.1.numero 16 Veracruz appendice ad artic.19. de conditionibus matrimonij,fol.118.§.hanc opinionem Metina libro 1.summæ, cap.14. §.18.fol.119. in initio.Valentia 2 2.disput.9.q.3.puncto 3. ad fin.§.sentit tamen. Emmanuel Sa, summa, verbo luxuria, §. oscula, & tactus. Philiarcus de officio Sacerdotis, to.1. par.2. lib.4. cap. 18. dubio 3. Bartholomæus a Ledesma dub. 14. de matrimonio ad finem. Graffius 1.p. decisionum, lib.2. cap.82.num.3. Petrus de Ledesma de matrimonio,qu.43. art.1.dubio vltimo,§.tertio secundum Theologos.Ludouicus Lopez,1.par.instruct.cap.54.§.peccant parentes,& capit.75. § penultimo. Et fauent Tabiena, verb.osculum, nu.vnico, post medium, & Armilla, verbo impudicitia, num.2.licet strictius loquantur,dicunt enim posse ex consuetudine excusari. Idem aperte sentiunt Sotus 4.dist.29. q.2. art.1. ad finem, versic. hoc tamen addiderim, & Gutierrez lib.1.q.canon.cap.22.nu.17.in fine,vbi dicunt ijs, qui contraxerunt sponsalia sub conditione si Pontif. dispensauerit, non licere amplexus, & oscula, quæ alias licent sponsis de præsenti: vbi per sponsos de præsenti,minimè intelligunt eos, qui matrimonium contraxerunt: rem enim vanam dixissent. sed intelligunt eos, qui de præsenti contraxerunt vera, & absoluta sponsalia, amplexus enim, & oscula eis licita, non permittuntur eis, qui de præsenti non sunt astricti veris sponsalibus, sed sub conditione pendenti ex futuro euentu, quæ re vera in præsenti sponsalia non sunt, sed talia erunt impleta conditione, & communiter omnes Neoterici hanc sententiam amplectuntur.

49 Atque hæc conclusio vera est, quamuis sponsi intendant eam delectationem sensitiuam, quæ ex ipsis amplexibus, & osculis oritur: quia sponsalia, quæ matrimonij initium sunt,excusant a mortali hanc delectationem,quæ copulæ inchoatio est,& in omnino solutis esset culpa mortalis. Sic Caietanus vtroque loco, Nauarr. vtroque loco, Ludouicus Lopez vtroque loco, Philiarcus, Petrus a Ledesma, Bartholomæus a Ledesma, num. præcedenti allegati.

50 Est tamen moderanda conclusio, dummodo non adsit periculum copulæ,vel consensus in eam, aut pollutionis. Tunc enim essent ij tactus, peccatum lethale. Sic Nauarrus summa.c.16.num.12.Ludouicus Lopez,1.par. instructorij,cap 75.§ penultimo. Valentia, Philiarcus, Emmanuel Sa, Metina, Graffius,numero 48 allegati. Et quando est periculum copulæ,aut consensus in eam,constat: quia ea sunt mortalia. Et quando est periculum pollutionis, constat etiam: quia amplexus, & oscula magis licita sunt ipsis coniugatis,in quibus tamen efficiuntur mortalia ratione periculi pollutionis præuisæ. Vt dixi disput. præcedenti, nu 34. Et quamuis ibi nume.38 dixerim excusari a mortali, quando habentur inter coniuges in signum beneuolentiæ, & ad mutuum conciliandum amorem. At inter sponsos de futuro strictius loquendum existimo: quia necessitas in eo euentu excusat (vt ibi probauimus.) Quæ tamen non ita vrget inter spōsos de futuro: imò valde expedit, vt mutuum aspectum fugiant,abstineantque ab illis tactibus quo periculum admittendi multa mortalia caueant. Si tamen in eas angustias inciderent, vt inurbani,& aulleri haberentur,nisi se amplexarentur,necessitas illa excusaret a periculo pollutionis præuisæ, & a culpa lethali.Ob rationes eo.num.38 allatas.

51 Secunda conclusio. Amplexus, & obscula habita inter sponsos de futuro, in signum beneuolentię, & ad conciliandum, fouendumque mutuum amorem in ordine ad matrimonium contrahendum, licita sunt omnino: quia finis est honestus. Si vero finis sit delectatio, erunt culpa venialis: quia etiam inter coniugatos sunt similis culpa,quando propter eum finem habentur,(vt diximus disput.44. numero 9.) Ita Caietanus vtroque loco, & Bartholomæus a Ledesma, relati numer.48. Vnde dum Aret. Nau. Menochius, Metina, Valentia, Petrus de Ledesma, Philiarcus, Ludouicus Lopez, nume.48. allegati, dicunt hos tactus esse licitos sponsis: intelligunt non esse mortales,quales essent inter omnino solutos,& posse excusari a veniali,si debitus adsit finis.

52 Tertia conclusio. Tactus impudici nullatenus sunt liciti sponsis de futuro. Quia proximiores sunt copulæ, ac proinde illis solis licent, quibus ipsa copula coniugalis est permissa. Sic Caietanus vtroque loco, Nauarrus summa,capit.16.numer.13.& cap.14.numero 18. Ludouicus Lopez vtroque loco. Graffius,Bartholomæus a Ledesma, Petrus a Ledesma,nume.48 citati.Et merito dicit Nauar. eod.cap.14 nu.18. esse peccatum mortale. Quia materia est grauis. Quamuis Caiet. summa, verb. sponsalitia, latius videatur loqui. Dicit enim hos tactus inter sponsos de futuro esse mortales,in casibus,in quibus inter coniuges,tales essent.

53 Hinc infertur, non permittendos solos esse sponsos de futuro. Tum propter periculum tactuum impudicorum. Tum etiam, ob ipsius copulę periculum. Sic Nauarrus summa,c.14.num.18.& cap.16. nume.12. Ludouicus Lopez,1.par.instruct.cap.54. §.peccant parentes. Valentia, & Graffius,num.48 allegati.

54 Secundo infertur, similiter licere sponsis de futuro aspectus, & colloquia mutua. Quod docent Nauar. summa,cap.16. nume.12. & Graffius, nu.48.relatus. Et addit Nauarrus, licere frui voluptate, quę inde nascitur,secluso pollutionis, consensusve in copulam periculo. Siquidē tactus licent cum ea voluptate:(vt probauimus num.49.) intellige tamen licere:idest,excusari a mortali,& a veniali, si adsit finis honestus. Nam si voluptas sit finis, erunt culpa venialis.Vt de tactibus dixi,nu.51. Intellige etiam, modo aspectus non sit valde impudicus, vt partium verendarum.Sicut num.52.dixi de simili tactu.Propter eandem rationem.

55 Quando autem sponsalia sunt conditionalia, & nondū impleta est conditio,vel personę impeditę,vt consanguineę,contraxerunt sub conditione,si Pontifex dispensarit, & impetrata est dispensatio:num liceant hi tactus, & aspectus, sicut alijs sponsis de futuro?diximus lib.5.disp.5.numero 38.39.& 40.

56 Tandem respondetur ad argumenta, num.47. proposita. Ad primum dic non esse eam rationem adæquatam. Sed quia nullo vinculo matrimonij, aut sponsalium,quod eos tactus cohonestet, inter se colligati sunt: ac proinde sicut illis copula, & illius inchoatio interdicta sunt, ita & hi tactus. Ad cōfirmat dic,inter omnino solutos esse eiusdem malitię cum copula,ad quam ordinantur: quia inter eos nulla est ratio cohonestans. At inter sponsos de futuro,non habent eandem malitiam copulę inter eos subsequutę: quia est vinculum sufficiens inter illos ad tactus illos honestandos: non autem ad excusandam a culpa copulam. Ad secundum negandum est antecedens, vt constat ex dictis num.49. Ad vltimum dic, disparem esse rationem: quia in alijs contractibus nullus inuenitur vsus, qui plenum rei dominium non supponat, vel volūtatem, & consensum veri domini. At in matrimonio inuenitur delectatio pręuia delectationi copulę coniugali, quę est quasi illius inchoatio, & ita, vt ea licita sit, non desideratur plenū dominium, quale per matrimonium traditur, sed satis est inchoatio quędam illius,per contractum sponsalium acquisita.

DISPVTATIO XLVII.

Vtrum sponsis de futuro liceat delectatio capiata ex futuræ copulæ coniugalis cogitatione? Et coniugibus viduis effectis liceat, captata ex copulæ tempore matrim. habitę cogitatione?

SVMMARIVM.

Liciti sunt omnes actus voluntatis, vt delectationis, gaudij desiderij circa copulam futuram, vel præteritam, habitam,vel habendam tempore coniugij,nu 1.

Cordubá in suo quæstionario, libro primo, quæstione vigesimatertia, dubio duodecimo, Ludouicus Lopez, prima parte instructorij, capite septuagesimoquinto, §.hinc perspicuum. Vasquez 1.2. quæstione septuagesima quarta, articulo octauo, disputatione centesima decimaquarta, numero tertio, & sequent. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo primo, parte secunda, lib. quarto, capit. 18. Grassius, Manuel, Vega, numero quarto allegati. Et communiter Neoterici.

8 Ad argumenta numero secundo proposita respondetur. Ad primum dic, non esse de obiecto licito: quia ea delectatio sensitiua cum præsenti commotione non respicit copulam tanquam præteritam, sed tanquam præsentem, quæ tunc est illicita: yt numero quarto probauimus. Ad secundum dic, coniugibus licitam esse copulam præsentem, quam delectatio illa respicit, & ideo esse eis licitam. Secus contingeret in sponsis de futuro. Ad tertium dic, aliquas esse res habentes deformitatem secundum eam rationem, qua delectant, dum absens est conditio. Vt sunt venereæ: quia delectatio illa tendit ad concubitum præsentem. Quod in alijs rebus non contingit. Ad argumenta numero 3. proposita respondetur. Ad primum iam est responsum. Ad secundum dic, plus esse approbare, quàm delectari: Si loquamur de delectatione complacentiæ, quæ est in voluntate. Et ideo numero primo, dixi hanc esse licitam. Secus si loquamur de delectatione appetitus sensitiui. Ad tertium fateor differentias temporum minimè variare speciem moralem. At illa delectatio non respicit copulam, vt præteritam, sed vt præsentem. Ad quartum constat ex dictis in solutione ad tertium ex argumentis numero 2. propositis: quia ea iudicis delectatio non est per se ordinata ad occisionem præsentem illicitam, vt contingit in delectatione venerea.

EXPLICIT LIBER NONVS.
De Debito Coniugali.

LIBER DECIMVS.

DE DIVORTIO.

DIVISIO TOTIVS LIBRI.

CVM In Superioribus disputauerimus de impedimentis matrimonij vinculum dirimentibus, ac de eius effectu, nempe, de obligatione debiti reddendi, & cohabitandi. Iam de dissolutione matrimonij quoad torum, & cohabitationem, quæ diuortium appellatur, disserendum est. Et primò quidem agemus de diuortio ratione adulterij, quando liceat, necne. Deinde, de diuortio ratione aliorum criminum, vt fornicationis spiritualis, qualis est hæresis, apostasia à fide, aut ratione inductionis ad peccatum. Et tandem de diuortio ratione sæuitiæ.

DISPVTATIO PRIMA.

Vtrum diuortium quoad vinculum matrimonij, quod repudium vocant, fuerit ante legem Euangelicam Iudæis, aut Gentilibus licitum? Et an post eius promulgationem eis liceat?

SVMMARIVM.

Diuortium vnde dicatur, & quotupliciter vsurpetur, & quid inter illud, & repudium distet, nu. 1.

Quotupliciter apud Romanos diuortium celebratur, & qua forma, & quas ob causas, num. 2 & ibi remissiue de libello repudij apud Hebraos.

Quot disputanda sint, nu. 3.

Refertur triplex sententia circa libellum repudij, an olim licuerit Hebrais, nu 4 5 & 6.

Sententia Authoris, num. 7.

An inter Gentiles licuerit aliquando repudium, nu 8.

Post legem Euangelicam an liceat in aliquo euentu dissoluere matrimonium quoad vinculum, nu. 9.

An Iudæi, vel Gentiles nunc repudiantes vxores, peccent, numero 10.

An conuersi ad Christianismum, ex Iudæis, Gentilibus ve, cogendi sint redire ad vxores infidelitatis tempore repudiatas, nu. 11.

Qualiter Imperatores Christiani repudia concedentes, excusari possint? Et an Pontifex possit illa approbare, nu. 12.

Soluuntur argumenta, nu. 13.

ANtequam Disputationem aggrediamur, præmittere oportet, vnde dicatur diuortium, & quotupliciter vsurpetur, & quid inter illud, repudiumque distet. Diuortium teste Iurisconsulto, l. 2. ff. de diuortijs, dicitur, vel à diuersitate mentium: vel quia in diuersas partes eunt, qui matrimonium distrahunt. Dupliciter autem vsurpatur. Primo, vt importat dissolutionem matrimonij quoad torum, & cohabitationem. Et in hac acceptione communiter vsurpatur apud Theologos. Secundò vt importat dissolutionem etiam quoad vinculum. In qua acceptione vtuntur hac voce Iurisconsulti, vt constat ex toto titulo, ff. de diuortijs. In hac ergo, & sequenti disputatione, sermo erit de diuortio in hac posteriori acceptione. Deinceps autem in priori. Distat autem inter diuortium, quando dissolutionem vinculi matrimonij importet, & inter repudium, quod illud solius vxoris dicitur: Hoc autem tum vxoris, tum etiam sponsæ de præsenti nondum cognitæ, l. inter stuprum, 91. & l. inter diuortium, 191. ff. de verb. signif.

2 Tripliciter autem inter Romanos connubia dissoluebantur teste Rosino libro 5. antiquit. Romanarum, capite 38. & Rauardo commento duodecim tabularum, capitulo 19 vsurpatione, diffarreatione, & remancipatione. Vsurpatione, quia mulieres in potestate parentum, aut tutorum erant: idcirco vxor nondum vsucapta, ante annum à marito recedens, vsurpabatur, hoc est, à parentibus, aut eis deficientibus, à tutore, solemni quadam ratione apprehendebatur, & viri potestate liberabatur, si ab eo trinoctium abfuisset. Diffarreatione: erat quippe quoddam sacrificij genus, quo inter coniuges fiebat dissolutio: sicq; appellabatur, quia fiebat farreo libo adhibito. Remancipatione, quia quasi coemptione, in matrimonio contrahendo, mulier in mariti manum tradebatur. Quo spectat illud Terentij in Andria, *mihi in manum dat*. Atque eadem mulier in repudio remancipabitur: hoc est, vir in cuius manum conuenerat, manu ipsam parentibus, aut tutoribus reddebat. Vltra hos autem modos dissoluendi matrimonium, erat tertius, quem diremptionem appellabant, teste Blondo de Romà triumphante, libro 8. pagina 2. & 3. Distabat autem inter repudium, ac diuortium ex vna parte, ac diremptio-

ptionem, ex altera. Quod illa vniuscuiusque arbitrio, & voluntate fiebant: hæc autem principis arbitrium desiderabat. Diuortij autem forma, hæc erat, vt testatur Iurisconsultus, leg. 3. ff. de diuortijs. *Conditione tua non vtor*, vel, *Res tuas tibi habeto*. vel, *Res tuas tibi agito*. Quod Cicero significauit oratione 2. contra Antonium, agens de Mima ab ipso repudiata. *Frugi factus est, Mimam illam suam suas sibi habere res dixit*. Huius etiam meminit Martialis, sic dicens. *Mense nouo Iani veterem Proculeia maritum deseris, atque iubes res sibi habere suas*, & Apuleius lib. 5. Asini aurei, sic ait dixisse Cupidinem lacessitum a Psyche, *Confestim tere meo diuerte, res tuas tibi habeto*. Alia etiam erat formula apud Cardienses, vt refert Petrus Gregorius Syntagmate iuris, par. 2. lib. 9. cap. 5. in fin. soliti erant sacerdotes mariti ædes adire, vbi vxore conueniente ignis accendebatur, qui si extinguebatur, antequam simul coniuges quadraginta annos vixissent, fiebat diuortium, quod instar repudij erat. Indeque abijt in prouerbium, *Pro repudio aquam igni iniicere*. Causæ autem repudiandi vxorem, numerantur leg. consensu. C. de repudijs. Inter eas autem annumerabatur, si Circensibus, vel Theatralibus ludis, vel arenarum spectaculis, in illis locis, in quibus hæc assolent celebrari, marito prohibente vxor interfuisset. Atque ita Semphrocius Sophus vxorem repudiauit, nil aliud causatus, quam se ignorante eam causam ludos spectare, teste Valerio Maximo libro sexto capit. 5. De forma autem seruata in repudio apud Hebræos, & circa alia de repudij libello ipsis concesso, consulendi sunt. D. Thom. & Doctores 4. d. 33. & potissime Abul. c. 19. Matth. q. 52. & multis sequentibus. Quæ consulto omitto, tanquam ad rem moralem præsentem parum conducentia.

3 Quæstio igitur in præsenti disputanda est. An aliquando licuerit diuortium, seu repudium, quo matrimonij vinculum dissoluebatur, libero manente vtroque coniuge, vt ad alias nuptias transiret? Et Primo disputabimus de Hebræis ante legis Euangelicæ promulgationem. Deinde, de Gentilibus. Tandem, de omnibus post legem dictam.

4 Circa Hebræos, an olim fuerit ipsis repudium permissum tanquam licitum, vel potius tanquam minus malum, ad maiora præcauenda: quatuor sunt sententiæ: Prima vtramque partem problematice tuetur, vtriusque argumenta soluens, & neutram definiens. Sic D. Thom. 4. d. 33. q. 2. artic. 2. quæstiuncula 2. vbi Scotus q. 3. Richardus art. 3. quæst. 1.

5 Secunda sententia docet repudium fuisse permissum, non tanquam licitum, sed tanquam minus malum, ad vitanda maiora. Achilles huius sententiæ est, id quod Christus seruator noster Pharisæis dixit Matthæi, 19. *Quoniam Moyses ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras, ab initio autem non fuit sic*. Secundo, quia capit. gaudemus, de diuort. dicitur Christum reprobasse repudium antiquum Hebræorum, non ergo fuerat licitum. Atque ita hanc sententiam tuentur D. Hieronym. lib. 1. commentariorum in Matth. cap. 5. & lib. 3. capit. 19. Glossa ordinaria super illud Matth. 6. *Det illi libellum*. Et Lyra in eundem locum. Idem Lyra in illud Matth. 19. *Quoniam Moyses*. Et ibi Replicator contra 2. additionem Burgensis. Idem Lyra Deuteron. 24. Paulo post principium. Magister 4. dist. 33. vbi D. Bonau. artic. 3. quæst. 1. Abulensis. 3. p. quæst. 46. membro 2. artic. 1. 2. & 3. Guillelmus Parisiensis, tit. de sacramento matrimonij, c. vltimo. Hugo Deuteron. 24. paulo post principium. Carthusianus in illum locum Matth. 19. *Quoniam Moyses*. Et ibi Gagneius. Mayronis. 4. dist. 35. quæst. vnica, statim in principio. Sotus 4. dist. 33. quæst. 2. articu. 2. Castr. lib. 2. de lege poenali, capit. 11. in 3. principali argumento. Viguerius lib. instit. cap. 16. §. 7. versic. 9. imped. 10. ad fin. Ludouicus Lopez 2. par. instruct. de matrim. cap. 56. ad fin. vbi de libello repudij quæst. 3. Et ex iurisperitis, tenent Glossa c. cum in lege, verb. & odio, 23. quæst. 4. Innocen. capit. gaudemus, num. 1. de diuort. vbi Host. super verb. qui autem. Cardinalis num. 5. Alex. de Neuo ibi. §. qui autem, num. 5. Archid. cap. qui peccat, num. 2. versi. in 1. glos. 23. quæst. 4. & ibi Bellamera, numer. 6. vers. in 1. glossa. Tiraquellus, l. 9. connubiali, num. 5. Ioannes a Montegranario inter consilia Baldi, consilio 428. columna 2. libro 5. Robertus Senalis, quem refert, & sequitur Couar. 1. decret. 2. par. cap. 7. §. 4. numero 4. Nauar. lib. 3. consiliorum, in 2. edition. tit. de conuersione infidelium, consilio 3. in fin. Petrus Gregorius syntagmate iuris par. 1. libro 9. cap. 16. numero 1. & part. 3. lib. 22. cap. 3. numero 20. Et est valde probabilis.

6 Tertia sententia ait, nec omnino licitum fuisse, non omnino prohibitum, sed dispensatum esse a Deo, ne repudium illud culpam venialem excederet. Ita Caiet. in illud Matth. 19. *Quoniam Moyses*, & ibi Auendano. Quo autem fundamento ducantur, me prorsus latet: Nam cum vxoris repudium sit res grauissima, aut debet esse culpa lethalis, aut nulla, ratione dispensationis. Dicere autem Deum dispensasse solum, ne esset culpa lethalis, ad libitum est. Cum nec ex sacris litteris, nec ex sanctorum doctrina id constet: nec ratio id suadeat. Imo semper dispensatio legitima ab omni culpa excusat: vel si legitima non sit à nulla,

7 Quarta sententia (cui tanquam multo probabiliori adhæreo) ait, repudium fuisse licitum Hebræis. Deo dispensante in lege naturali, cui repudium aduersabatur. Ducor Primo. Quoniam verba Deut. 24. in initio, vbi concedebatur repudij libellum mittere, non permissionem minoris mali, sed concessionem rei licitæ important, ibi. *Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius, propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de manu sua*, & Malachiæ 2. *Cum odio habueris, dimitte: Dicit Dominus Deus Israel*. Quod si contendas rem non esse apertam, sed ancipitem, num ea verba solam minoris mali permissionem, an potius concessionem importent. Esto ita sit, id profecto satis esset, vt ea permissione vtentes culpa vacarent: eo vel maxime, quod ex nullo Scripturæ sacræ testimonio constabit solam esse permissionem. Cum iustam ignorantiæ causam haberent. Secundo: quia si repudium esset illicitum, non permitteret Deus tam longi temporis ignorantia populum Israeliticum electum laborare: sed aliquis Propheta reprehenderet, vt alia populi illius scelera carpere Prophetæ solebant. Tertio: quia indissolubilitas omnimoda matrimonij non est de iure naturæ, & ita matrimonium ratum dissoluitur professione religionis: & matrimonium consummatum infidelium, conuersione alterius ad fidem, nolente altero cohabitare absque contumelia creatoris: sed ea est ex iure diuino, eo quod a Christo eleuatum est ad significandam vnionem. Verborum humanitate. Sicut probaui lib. 2. disp. 13. numero 7. & sequentibus. Non ergo mirum, si Deus in veteri lege, in qua non erat eleuatum ad hanc repræsentationem, dispensarit, vt dirimi posset, ob repudium ex aliquibus causis concessum. Et ideo hanc sententiam sustinent. D. Chrysostomus, seu Author operis imperfecti Homil. 34. in Mattheum. Albertus Magnus, 4. d. 33. art. 25. & supponit D. Thom. 1. 2. quæst. 102. arti. 5. ad 3. Durandus. 4. d. 33. qu. 3. art. 1. num. 7. vbi Palud. quæst. 1. art. 2. nu. 28. Maioris. q. 2. D. Anton. 3. par. tit. 14. capit. 10. §. 3. Burgensis Matth. 19. additione. 2. & Deuter. 24. addit. 2. Abulensis capitulo 19. Matth. quæst. 46. & quæst. 49. ad 6. quæst. 51. & 61. Ekius homilia. 74. de sacramentis. Petrus de [illegible] lect. 13. de matrimon. diffic. 2. Ledesma dicens modo esse communem opinionem, 2. par. 4. quæst. 69. artic. 7. dubio 1. Veracruz. 2. par. Speculi, art. 10. conclus. 1. Guillelmus Borrillong. 4. dist. 33. quæst. vnica, artic. 2. conclus. 3. vbi Celaia quæst. 3. Palacios ibi, dispu. 3. conclus. 3. Bellarminus libr. 1. de matrimon. capit. 17. in solutione ad 14. obiectionem. Maldonado in ca. 19. Matth. numer. 8. quæst. 2. Emmanuel Sa, ibi, num. 7. & cap. 5. nu. 31. Medina libr. 4. de sacrorum hominum continentia, controuersia. 1. capitul. 10. Angles Floribus 1. par. de matrim. q. 7. de bigamia, art. 2. difficul. 2. concl. 1. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 68. artic. 3. concl. 1. & 2. & dicit videri probabile. Supplementum Gabriel. 4. dist. 33. quæst. 1. art. 1. & dicit forte ita esse Henriquez lib. 11. de matr. c. 8. n. 13. in fi. Et ex iurisperitis, tenent Abb. cap. gaudemus, de diuort. nu. 10. Caeta. repetit. c. ad limina... q. 1. § 4. nu. 203.

8 Inter Gentiles etiam difficultas est, num fuerit licitum repudium, ipsis legibus eorum permissum. Id enim fuisse licitum, atque ita per illud dissolui matrimonium, suppo-

supponit Abul. cap.19. Matth. quæst. 76. ad vltimum, ait enim olim dissolutum esse matrimonium inter Iudæos, & infideles. Quia non erat matrimonium ratum. Quod idem affirmat Vera.2.p. spec.art.13. per totum. At dicendum est nullo modo fuisse licitum, nec potuisse dissolui matrimonium. Quod constat. Quia repudium iuri naturæ aduersatur, iuxta quod matrimonium est indissolubile, licet non omnino, qualiter est indissolubile, lege Euangelica, vt probaui lib.2.disp.13.nu.7. Quare citra Dei dispensationem dirimi non poterat per repudium. Hanc autem Gentilibus concessam esse, nullibi legitur. Atque ideo hanc partem tenet Sotus 4. dist.33. quæst. 2. artic.2. conclus.1.

9 Post legem autem Euangelicam, nec ipsis Iudæis, nec alijs infidelibus permitti repudium, ac per illud minimè dirimi matrimonium, res est certa: quia Christus Matth. 19. illud reprobauit, & ad statum legis naturalis, in qua matrimonium erat indissolubile, restituit: dispensationemque Hebræis concessam reuocauit, dum dixit: *Quoniam Moyses ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras, ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur. Et qui dimissam duxerit, mæchatur.* Et Matth.5. ibi, *Ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mæchari, & qui dimissam duxerit, adulterat,* Vbi Glossa interlinealis sic ait. *Doctrina Christi concordat legi naturali. Quia iam est tempus perfectionis.* Idque clare definitum est c.gaudemus, vers.qui autem, de diuort.ibi: *Qui autem secundum ritum suum, legitimam repudiauit vxorem. Cum tale repudium Veritas in Euangelio reprobauerit, nunquam ea viuente licite poterit aliam habere.* Atque ita vniuersi Doctores conueniunt. Quod si obijcias, cũ hoc sit speciale legis Euangelicę preceptum: non videtur infideles ad eius obseruantiam constringi, donec baptizentur. Sicut nec tenentur ad confessionem, nec ad alia præcepta positiua Euangelij, dempto baptismi præcepto. Solutio est facilis. Id enim verum est de præceptis mere diuinis. At præceptum de indissolubilitate matrimonij est iuris naturæ, & diuini, suspensumque in lege Mosaica ex speciali Dei dispensatione. Quam cum Christus irritarit in lege Euangelica, redit matrimonium ad pristinam suam naturam. Quare etiam infideles ad illius indissolubilitatem astringuntur: nisi prout in lege Christi eius dissolutio permittitur. Nempe, si alter ad fidem conuertatur, prout explicatum est, lib.7. vbi de impedimento disparitatis cultus. Vel ex dispensatione Pontificia, dummodo post baptismum non sit cõsummatum (vt tanquam probabile, defendimus lib.2.disput.17. numer.2.) vel si ante consummationem vterque conuertatur, & alter transeat ad religionem (vt ibi dispu. 18. latè explicuimus.

10 Hinc infertur Iudæos, vel Gentiles nunc repudiantes vxorem, reos esse culpæ mortalis. Cum repudium sit cõtra ius naturæ, quod omnes obligat. Sic Abul. capit. 19. Matth.quæst.63. Barbosa.ff.solut. matrim. rub.2. par. numer.10. Existimo autem etiam nunc posse omnes hos culpæ immunes esse, ratione ignorantiæ inuincibilis. Quamuis contrarium significet ibi Barbosa, dum ait, ante legem Euangelicam, ignorantiam excusasse infideles a culpa repudij: nunc autem reos esse culpæ. Sed sicut tunc excusabat ignorantia: eo quod indissolubilitas matrimonij non procedit ex principijs per se notis, sed ex illis deducitur per remotas consequentias. Ita & nunc excusare potest. Nec obstat sufficienter iam esse promulgatam legẽ Euangelicam: quia adhuc stat dari ignorantiam inuincibilem huius præcepti.

11 Secundo infertur, infideles ad Christianismum conuersos, si tempore infidelitatis legitimas vxores repudiarant, cogendos esse ad illas redire, quãuis iam aliud inijssent matrimonium: nisi casus accidat, in quo per conuersionẽ alterius dirimatur matrimonium infidelitatis tempore contractum. Vt clare deciditur cap.gaudemus, vers. qui autem, de diuort. Et tradunt Sotus 4. dist.33. quæst.3. Durand.4.distin.39.quæst.2.in fine, vbi Cela.quæst.vnica in fine Asten. sum.2.par. lib.8. tit.21. art.2. q.6. Ioann.de Friburgo sum.confessorum, lib.4. titu.10. quæst.5. Abul. cap.19. Matth.quæst.63. D.Anton. 2.p. tit.1. cap.6. paulo post principium, puncto 3. Sylu. matrimonium 8. qu.10. dict.7. Rosella verb.impedimentum, imped.9. num.6. Armilla verb.matrimonium, nu.39. Monaldus sum. titu. de matrim. vbi de dispari cultu, vers. item patet ex his Gaeta repet.cap.ad limina.30.q.1.§ 4. num.427. Angles Floribus, de matrim.1.par.q.12. de dispar.cultus, artic.2. dubio 5. Secunda autem vxor, quam priori repudiata duxerat, non est legitima, nec talis esse potest, nisi soluto prioris vxoris repudiatæ matrimonio, accedat nouus vtriusque consensus.

12 Tertio infertur vix posse Imperatores Christianos è culpa excusari, qui repudium concesserunt: vt constat ex C. Iustiniano, tit. de repud.js. Duplicem tamen excusationem affert Barbosa alios referens, ff. soluto matrim.2. part.rubric.2 num. 10. vsque ad 17. Prior est, eos minime approbasse, nec permisisse tanquam licita repudia, sed tanquam minus mala, quo grauiora damna præcauerentur. Sicut Doctores num 5. allegati aiunt Moysem ea Hebræis permisisse. Quamuis enim Princeps teneatur prauas consuetudines abolere, & reus sit culpæ, id omittens, dum commode efficere potest. At secus est, vbi absque maiori damno communis boni id fieri nequit. Vnde rectè D. Chrysost. Homil. 32. super cap. 19. Matth. inquit. *Permittimus quod nolentes indulgemus, quia prauam hominum voluntatem ad plenum prohibere non possumus. Permittimus ergo fieri mala, ne fiant peiora.* Et refertur c. hac ratione 31.quæst.1. & hanc excusationem approbat, & merito, Barbosa ibi num.10. & 11. Posterior est, indissolubilitatem matrimonij non ita arctè in primitiua Ecclesia intellectam esse, quin liceret ex legitima causa apud Episcopos prouinciales probata, libellum repudij dare. Atque ita non mirum si Iustinianus errauit. Cauendum tamen est a doctrina Alciati lib.6.Parergon.capit 20. ibi inferentis, Pontificem posse leges Iustiniani repudia permittentes, approbare. Quoniam si matrimonium sit non consummatum, nullo pacto valet Pontifex in eo dispensare (vt probaui libr.2.disput.13.nu.11.) si autem sit ratũ, quamuis possit in vno, vel altero euentu dispensare, at legem generalem de hoc indicere, nullo modo potest, vt ibi probaui disput.14.num.4.

13 Tandem ad argumenta, numer.5. proposita respondetur. Ad primum dic, eam permissionem emanasse propter duritiam cordis Iudæorum, at non fuisse permissionem minoris mali, sed minoris boni, Deus enim cõueniens populi illius fragilitati, ac cordis obstinationi, dispensauit, vt liceret illis repudium. Ad secundum dic c. gaudemus, intelligi de statu legis Euangelicæ, in quo iam repudium cessauit.

DISPVTATIO II.

Vtrum ob adulterium alterius coniugis dissoluatur matrimonium quoad vinculum, ita vt integrum sit innocenti ad alias nuptias transire.

SVMMARIVM.

Refertur error affirmans ratione adulterij dissolui vinculum, num. 1.

Sententia Catholica negans, nu. 2.

Soluuntur argumenta. Et enodantur. c. si qua mulier. 32. q. 1. & cap. dixit Dominus 32 quæst. 1. c. concubuisti, & cap. vxor. 32. quæst 7. num. 3.

1 DIsputatio hæc multum negotij nobis facesceret, nisi præter alios antiquiores, nouissimè eam disputassent aduersus hæreticos, & latissimè in suis controuersijs, Bellarminus lib 1. de matrimon.cap.15. & duplici sequenti, & Valentia lib. vnico, de indissolubilitate matrimonij, capit.3. & duplici sequenti. Atque ideo breuiter tangam, & dissoluam potissima argumenta Hæreticorum. Et quidem ex Catholicis aliqui existimarunt omnino dissolui matrimonium quoad vinculum, eo, propter adulterium alterius coniugis, separato: atque ita licere aliud

aliud matrimonium inire, priori coniuge superstite. Atque ita Sixtus Senensis libro 8. bibliothecæ refert Origenem tract.2. in Matthæum, afferentem quosdam sui temporis Episcopos permisisse alias nuptias vxoribus, ob virorum adulteria, ab ipsis diuertentibus. Et tenuere Tertullianus lib.4. aduersus Marcionem. Erasmus in annotat. ad 1. ad Corinth.7. Caieta. in illud Matth.19. Quicunque dimiserit. Catharinus lib.5. annotationum contra Caietanum, in fin. Isque fuit error Græcorum, vt refert Guido Carmelita. in sua summa de hæreticis. Ac in errore eodē versantur hæretici nostri temporis, Anabaptistæ, Lutherani, & Caluinistæ. Ducuntur primo, quia Christus Matth. 19. ait: *Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur.* Et refertur c. dixit Dominus, 32. quæst.1. vbi Christus aperte concedit dimissionem vxoris ratione adulterij. Nec potest intelligi de sola dimissione, quo ad torum, & habitationem: quia non esset ad rem Christi responsio. Pharisęi enim de dimissione quoad vinculum, quā repudium appellabant, interrogauere. Et confirmatur: quia solum damnat Christus ibi criminis mœchiæ, ducētem feminam a viro dimissam, nisi ob fornicationem dimissa sit: illa enim exceptio, nisi ob fornicationem, ad vtramque partem refertur. Quod probat Durand.4. dist. 35. quæst.2. reprobans dicentes tantum referri ad priorē partem: scilicet, ad dimissionem vxoris: quia exclusa altera parte exceptio non habet locum. Vt si dicatur, quicumque dimiserit vxorem, excepta fornicationis causa, mœchatur: falsum est: quia ex sola dimissione illius, non est mœchiæ reus. Ergo ducens dimissam causa fornicationis, minime mœchatur, sed legitimum erit matrimonium. Secundo confirmatur: quia a repudij improbatione excepit ibi Dominus causam fornicationis. Atque videtur ibi non reprobasse Dominum repudia veteris legis, per quæ soluebatur matrimonium, nisi quando fiebant ex alijs causis, quam fornicationis. Sicut ergo in veteri lege vxore repudiata per fornicationem, licebat viro aliam ducere, sic licebit in noua. Secundo probatur ex decreto Zachariæ I. Pontificis, & refertur cap. concubuisti, 32. qu. 7. ibi: *Concubuisti cum sorore vxoris tuæ, neutram habeas, & si illa, quæ vxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se continere non vult, nubat in domino, cui velit.* Et ex D. Ambrosio 1. ad Corinth.7. & refertur cap. vxor, 32. quæstio.7. ibi: *Vxor a viro non discedat, nisi causa fornicationis, quod si discesserit, aut maneat innupta, aut reconcilietur. Ideo non subdit, de viro, quod de vxore præmisit: quia viro liceat ducere aliam.* Et ex Concilio apud Vermerias, & refertur cap. si qua mulier. 31. quæst. ibi: *Si qua mulier in mortem sui mariti consiliata sit cum alijs, & ipse vir se defendendo aliquem illorum occiderit, si probare potest ille vir eam ream esse consilij, potest (vt nobis videtur) ipsam vxorem dimittere, & si voluerit, aliam ducere.* Ex quibus locis aperte constat licere saltem ad alias nuptias migrare, atque ita dissolui matrimonium quoad vinculum. Tertio, quod matrimonium solum importat ius vnius coniugis in alterum, quoad torum, & habitationem, vtrumque autem soluitur altero adulterante. Ergo & matrimonium ipsum. Tandem, quia diuortium nouæ legis successit loco repudij veteris legis, vt constat ex cap.19. Matth. vbi reprobato antiquo repudio, statuit Christus legem de diuortio. Sicut ergo ob repudium antiquum soluebatur matrimonij vinculum, ita ob diuortium nouum: ea sola constituta differentia, quod illud ex pluribus causis licuerit, cum hoc ex sola fornicationis causa permissum sit.

2 Veritas autem catholica est, nequaquam dissolui matrimonij vinculum ob adulterium, atque ita neutri coniugi licere, alio superstite ad alias nuptias transire, quod si transeat, matrimonium esse irritum. Hanc veritatem statuerunt Innocent. I. Pontifex Epistola 3. ad Exuperium Episcopum cap.9. habetur tomo 1. conciliorum. Canon. 48. Apostolorum. Alex. III. cap. ex parte, de Sponsal. Concilium Milleuitanum canon. Africanum capit.69. Foroiuliense canone 10. Nannatense can.12. Et nouissime Florentinum in Armenorum instructione, & Tridentinum sess.24. de matrimonio, canone 10. Atque hæc veritas semper in Ecclesia recepta est a sanctis patribus, vt discurrens per omnia sæcula, varia sanctorum testimonia afferens, eruditissimè probat Bellarm. in suis controuersijs, libro 1. de matrimon. capitulo 16. Et probatur primo, quia D. Paulus 1. ad Corinth.7. eam fuisse veram Christi mentem declarat sic dicens. *Iis autem, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus vxorem a viro non discedere. Quod si discesserit manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Quo in loco, teste D. August. lib. 1. de adult. coniugijs capitulo 1. 2. 3. & 4. Apostolus non de eadem dimissione loquitur, sed in prioribus illis verbis. *Præcipio vxorem a viro non discedere*, loquitur de dimissione iniustè facta, nimirum, vbi non est causa fornicationis. In posterioribus autem, ibi. *Quod si discesserit:* loquitur de iusta dimissione ex fornicationis causa permissa a Christo Matth. 19. aliàs non daret coniugi optionem, vt post separationem innupta maneret, aut viro suo reconciliaretur, sed cogeret vtique iuxta Domini præceptum, quod immediatè præmiserat, vt ad virum iniustè dimissum rediret. Si ergo vxor a viro adultero recedēs, necessariò debet innupta manere, aut viro reconciliari, non soluitur matrimonij vinculum propter adulterium. Idem ex alijs Scripturæ locis latè probat Bellarm. d. capitulo 16. Deinde probatur rationibus. Prima sit: Quia Christus Matth. 19. non solum omnes illas causas, ob quas Hebræi vxores dimittebant, ad vnam fornicationis reduxit, sed etiam repudij libellum illis ob cordis duritiē concessam omnino sustulit, vt clarè ex contextu patet. At repudij libellum dare, nihil aliud erat in veteri lege, quàm illa vxore repudiata, liberum esse virum aliam ducere. Ergo vir diuertens ab vxore fornicanti, non potest aliud matrimonium ea viuente inire, aliàs repudij libellus non omnino sublatus esset. Secundo, quia si ob diuortium causa adulterij celebratum, solueretur matrimonij vinculum, liceret vtrique coniugi tanquam iam soluto, ad aliàs nuptias transire. Atque ita potior esset conditio iniquæ vxoris ob adulterium dimissæ, quam iustæ dimissæ ob morbum diuturnum. Illa enim libera est, vt alij nubat, hæc autem minime. Insuper adultera ex delicto suo commodum reportaret, pœnaque præstaret immunitatem contra l. relegatorum, §. vltimo, ff. de interdic. & releg. Tertio, quia aliàs aperiretur via infinitis repudijs, etiam iniustis. Nunc enim cum norint fideles diuortium celebrantes, aut continere, aut reconciliari debere, abstinent ab illo. At si ipsis permissum esset eo celebrato ad aliud matrimonium transire, facillimo negotio diuortia fierent, effigerenturque occasiones diuertendi, ac adulteria admitterentur, vt sic matrimonium cessaret. Qua ratione vsus est D. Hieron. in capit. decimonono. Matth & textus cap. quanto de diuor. in fin. Tandem, quia matrimonium semel consummatum inter fideles, est omnino indissolubile, propter significationem indissolubilis vnionis Verbi cum humanitate (vt latè probauimus lib.2. disp.13.) non ergo propter adulterium dissolui poterit.

3 Ad argumenta, numero primo proposita respondetur. Ad primum desumptum ex capitulo 19. Matth. relato capitulo dixit Dominus, 32. quæst.1. dic Christum non loqui de dimissione quoad vinculum, dum eam ob fornicationis causam concedit sed de dimissione quoad torum, & habitationem. Nec inde infertur minime satisfactum esse interrogationi Pharisæorum quærentium de dimissione, quoad vinculum. Quoniam cum dimissio quoad vinculum claudat potestatem dimittendi vnam, & ducendi alteram: Christus has duas dimissiones seiungens, priorem concessit, posteriore negata. Prioremque restrinxit ad solam fornicationis causam. Ad priorem confirmationem ex eodem textu desumptam, negandum est antecedens. Vnde ea verba, *Nisi ob fornicationem:* dupliciter explicari possunt. Primo cum D. August. libro 1. de adulter. coniug. capitulo 9. vt non accipiantur exceptiuè, sed negatiuè: ita vt sensus sit. Quicunque dimiserit vxorem nisi ob fornicationem, idest, extra causam fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur. Ex quo affirmatur quidem adulterium eius, qui vxore dimissa extra causam fornicationis, aliam duxerit: at nil dicitur de ducente aliam priori dimissa extra fornicationis casum. Secundo explicari possunt exceptiuè, at tunc exceptio non debet ad vtramque partem referri, sed ad solam priorem, vt sensus sit. Quicumq; dimiserit extra causam fornicationis vxorem,

rem, mœchatur. Et qui dimissam quacumque ex causa, etiam fornicationis duxerit, mœchatur. Sic explicant D. Thom. 4 d. 35. quæst. vnica, ar. 5. ad 4. & ibi D. Bonau. art. vnico, quæst. 4. ad 2. Richard. articul. 3. quæstio. 1. ad 2. & communiter alij scholastici. Nec obstat impugnatio Durandi ibi relata, quia dimittens vxorem extra casum fornicationis dicitur mœchans: quia est causa fornicationis vxori. Vt bene docent. D. August. lib. contra Adimantum capitulo 3. & Theophylactus in capitulo 19 Matth. quod etiam ipsemet Christus explicuit Matt. 5 sic dicens, *Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, facit eam mœchari*. Vel retenta eadem acceptione exceptiua, dic cum Abulense, capitulo 19. Matth. quæst. 76. ad 4. in priori parte, ad quam solam referenda est exceptio, supplendum esse, peccat, & sic sensum esse. Qui vxorem præter fornicationis causam dimiserit, peccat, & qui ex quacumque causa dimissam duxerit, mœchatur. Ad secundum confirm. constat ex dictis: non enim excipit Christus causam fornicationis, quasi ob hanc repudium illæsum, & in suo robore relinquens, ceteris causis reprobatis, sed repudio, quo soluitur vinculum, omnino reprobato, approbauit diuortium quoad torum, & habitationem, & hoc, ob solam fornicationis causam. Ad secundum argumentum desumptum ex varijs illis textibus dic decretum illud Zachariæ, intelligi, vt nubat post mortem viri, vel eo viuenti, si erat tantum sponsa de futuro, vt explicat glo. finalis, eod. capitulo concubuisti. Ad reliqua concilia respondet Ioannes Fernandez lib. 3. Thesauri scripturarum, capitulo 47. numero 2. eam fuisse permissionem ad vitanda maiora mala. Sicut dispur. præcedenti, numero 32. hac ratione defendimus leges Imperatorum Christianorum repudia permittentium. Secundo respondet Maldonado in capit. 19. Matth. ea concilia esse apocrypha, & spuria. Nec mirum, quia etiam Gratianus cap. quod proposuisti 32. q. 7. & Magister. 4. d. 35. & Abul. cap. 19. Matth quæst. 76. ad 2. in fine, dicunt illud testimonium D. Ambrosij relatum, cap. vxor 32. quæst. 7. relatum in 2. argumento, non esse ipsius, sed ab Hæreticis impositum. Tertio respondet idem Maldonado, intelligenda esse, vt marito dimittenti vxorem adulteram, liceat aliud matrimonium contrahere post mortem vxoris adulteræ. Quod si dicas, quid opus fuisset rem tam apertam, omnique dubio carentem explicare? Respondetur id expressum fuisse ad declarandam differentiam inter virum, & vxorem adulteram, quæ loco pœnitentiæ iubebatur, aliquando etiam marito mortuo a nuptijs abstinere. Ne quis ergo idem de marito intelligeret explicatum est. Sed hæc solutio quamuis alijs textibus adductis accommodari possit, & est conformis solutioni Glossæ proxime citatæ. At cap. si qua mulier, cō paritur hanc declarationem, expresse enim agit viuenti vxore: quia concedit ipsam vxorem dimittere, & aliam ducere, & subdit: *Vt nobis videtur*, quasi res sit dubia. Vnde priores solutiones satisfaciunt huic textui. Ad tertium dic matrimonium vltra illam obligationem, includere vinculum, vtrumque coniugem astringens, ne altero superstite valeat aliud matrimonium inire, idque minimè dissolui per adulterium. Ad vltimum dic, cum Abulensi, capitulo 19. Matth. quæstio. 76. ad quintum, non omnino successisse loco repudij. Multæ enim sunt differentiæ, quas ibi refert.

DISPVTATIO III.

Vtrum ratione adulterij alterius coniugis, licitum sit diuortium quoad torum, & habitationem, sintque in hoc vtrique coniuges æquales.

SVMMARIVM.

Refertur sententia asserens non esse pares coniuges, quoad diuortium, n. 1.

Adulterium est causa sufficiens diuortij, quoad torum, & habitationem, n. 2.

An vxor adultera possit etiam dimitti, quoad curam? Et enudatur, c. admonere, 33. q. 2 num. 3.

An sit hoc de iure natura, n. 4.

An fornicatio infidelitatis tempore admissa, sit sufficiens causa diuortij, etiam si fornicans conuertatur, ad fidem, n. 5. & ibi remissiue, quid, si innocens dederat causam, repudiando.

Vir, & vxor sunt pares in causa diuortij celebrandi ob adulterium, n 6.

An consuetudo obtinuerit, vt vxor nequeat diuortium celebrare ratione adulterij viri, possitq. præualere aduersus hoc ius naturale, & diuinum, n. 7.

An desideretur monitio, vt vxor possit diuertere a viro adultero, n. 8.

An sit præfinitum tempus, quo transacto nequeat proponi accusatio adulterij ad diuortium celebrandum, n. 9.

Soluuntur argumenta, nu. 10.

1 CAiet. in illud Matth. 19. *Quicunq. dimiserit vxorem*, censet non esse pares coniuges in iure diuortij celebrandi propter adulterium, sed id solis viris permitti ob vxoris adulterium. Ducitur primo: quia Christus Dominus, Matt. 5. & 19. legem hanc diuortij explicans, de solis viris mentionem fecit. Et eodem pacto illorum tantum meminere, c. significasti, c. ex literis, & c. gaudemus, de diuort. Nec est similis ratio, vt vxor possit a viro adultero diuertere. Quoniam adulterium vxoris longè grauiorem iniuriam viro infert, propter sobolis incertitudinem, ac viri infamiam. Secundo, quia repudium in lege veteri solis viris concedebatur. Deuter. 24. eius autem loco successit diuortium in lege noua, vt constat ex cap. 5. Matt. Tertio potest probari: quia saltem consuetudo iam inualuit, vt id diuortium non concedatur vxoribus, ob viri adulterium. Vt testatur D. Basilius in suo canonibus, can. 9. & 21.

2 Prima conclusio sit. Adulterium vxoris est causa sufficiens, vt vir ab ea diuertere possit quoad torum, & habitationem. Constat ex c. 5. & 19. Matt. & ex c. significasti, cap. gaudemus, c. ex literis, de diuort. Et ita conclusio hæc est de fide, & a nemine in controuersiam adducitur. Et rationes naturales, quibus innititur, afferam, nu. 4. vbi tractabitur, an hoc sit de iure naturæ?

3 Temperant autem aliqui conclusionem, vt quamuis possit maritus vxorem adulteram deserere quoad torum, & habitationem, non tamen possit quoad curam, & disciplinam, nisi post peractam ab vxore pœnitentiam septennem. Sic sentiunt Goffredus, & Roffens. ca. admonere 33. q. 2 prout eos ibi refert Archid. num. 3. Ducunturque per illum textum, qui est Stephani. V. ibi. *Post septem annos pœnitentia peracta dimittere eam poterat, si voluisses.* Sed iure optimo Archid. eo. num. 3. & ibi Bellamera, num. 2. referentes. Hugonem, & Laurentium, improbant hanc sententiam, dicuntque etiam quoad curam, & disciplinam posse adulteram dimitti: quia indistinctè ait Christus Dominus licere viro ab adultera diuertere. Matth. 5. & 19. Nec obstat d. cap. admonere, quia Stephanus (inquiunt) argumentatur a minori ad maius, hoc modo: si post septennem pœnitentiam poterat vxor adultera omnino dimitti, a fortiori ante illam. Idem tenet Imol. c. tuę, num. 5. de procur.

4 Sed dubitari potest, num ex natura contractus matrimonij proficiscatur, vt liceat diuortium ratione adulterij, ac proinde illud sit de iure naturæ. Idem enim negat Castro lib. 2. de lege pœnali, cap. 4. in fine, asseritque esse de iure diuino positiuo. Quoniam diuortium hoc ratione adulterij, nunquam ante legem Euangelicam innotuit, nullum enim in veteri testamento inuenitur huius legis vestigium. Sed adulteræ pœna fuit, lapidari: adultero autem nulla est indicta pœna. At si esset de lege naturæ, fuisset in aliquo veteris testamenti loco declaratum: vt multa alia non æque necessaria sunt ibi expressa. Sed verius est, oriri ex matrimonij natura diuortium hoc, atque ita esse de iure naturæ. Quod docent Durand. 4. distinct. 35. quæstio. 1. articulo 1. numero 5. Sotus 4. dist. 36. quæst. vnica, artic. 1. concl. vnic. Victoria summa de matrimon. num. 289. Ledesma 2. par. 4. quæst. 64. articul. 2. paulo post principium. Henriquez lib. 11. de matr. c. 17. nu. 1. & 6. Petrus de Ledesma de matr. quæst. 62. artic. 1. statim in

in principio, Barthol. à Ledesma de matrimo. dubio 65. concl. 1. Probaturque, quoniam ex contractus matrimonij natura oritur, vt coniuges mutuam sibi seruare fidem, quoad torum, & habitationem, ac reliqua ministeria teneantur. At ipsummet ius naturæ dictat, vt frangenti fidem fides seruanda non sit, capit. peruenit, el 2. de iureiur. capit. si infidelis, 28. quæst. 2. L. si conuenerit, ff. pro socio: ergo ex vi matrimonij, & ex ipso naturæ iure coniunx, cui alter adulterans fidem frangit, minimè tenetur illi fidem seruare, sed potest ab ipso diuertere. Deinde, quia contractus promissionem includens non obligat suapte natura rebus notabiliter mutatis, qualiter accidit coniuge altero adulterante. Qua ratione textus c. quemadmodum, de iureiuran. vtitur ad probandum sponsalia dirimi altero sponso fornicante. Cum ergo matrimonij contractus claudat sponsionem redditionis debiti, ac mutuæ habitationis, altero coniuge in adulterium lapso, eximetur innocens ex vi naturæ ipsiusmet contractus, ab hac obligatione.

5 Hinc infertur ob adulterium commissum tempore infidelitatis posse celebrari diuortium. Quoniam infideles legi naturali subijciuntur. Atque ita docent D. Tho. 4. d. 39. quæst. vnica. in fine totius quæstionis, exponens literam Magistri. Et concordant omnes Doctores allegandi. Quando vero alter dedit causam nolens cohabitare, vel repudians, dicendum est disp. 5. nume. 8. Maior autem difficultas est, quando coniunx ille tempore infidelitatis adulter, iam baptizatus est, an possit dimitti ratione adulterij illius nondum ab altero coniuge remissi. Quidam enim id negant. Quoniam in baptismo plena remissio criminis fit: ac subinde baptizatus non potest accusari de crimine prius admisso, Sic glo. capitu. quod autem, in fin. 32. quæst. 1. & multi alij teste Archid. ibi. numer. 14. Idem glo. 32. quæst. 6. in summa, verbo sed ponatur. Monaldus summa, tit. de matrim. vbi de dispari cultu, vers. item nun quid. Ioan. de Fribur. summa confess. lib. 4. titul. 10. quæst. 11. Nauar. summa cap. 16. nume. 29. Matienzo libro 5. recop. titu. 1. rubr. glo. 1. num. 102. Sed absque dubio tenendum est posse dimitti. Id enim expresse videtur definitum capit. gaudemus, in fine, de diuort. vbi Glossa finalis reddit optimam rationem. Quia baptismus remittit peccatum in ordine ad Deum, non tamen vt est viri offensa, cui fracta est fides coniugalis: ac proinde ratione huius offensæ ius habet diuortij. Sicut non obstante baptismo posset resilire innocens à quocunque alio contractu, altero fidem minimè seruante. Atque ita tenent ea glossa finalis, & ibi innoc. numero tertio. Host. num. 16. Ioan. And. num. 22. Ant. nume. 21. Abb. num. 16. Card. numer. 5. oppo. 4. Anchar. num. 19. & 20. Henric. numer. 16. Alex. de Neuo ibi. §. qui autem, num. 10. Archid. cap. quod autem, 32. quæst. 1. num. 3. & 4. & ibi Bellamer. nu. 3. Turrec. numero 3. Astensis summa 2. par. lib. 8. tit. 21. art. 2. quæst. 7. Cantera in suis quæst. criminalibus, quæstionibus tangentibus punitionem delicti, cap. 4. num. 51. Barthol. à Ledes. dubio 56. de matrim. concl. 4. Vega 1. tomo summæ ca. 13. casu 12. & 15.

6 Secunda conclusio. Coniuges sunt pares in diuortio causa adulterij celebrandi: ac proinde sicut vir innocens potest ab adultera vxore diuertere, ita è contra vxor innocens à viro adultero. Hæc est contra sententiam Caiet. n. 2. relatam, cuius sententia prorsus est falsa, ac temeraria. Hanc enim partem definit. Innoc. 1. Epistola 2. ad Exuperium, & refertur cap. fin. 32. quæst. 5. Et concilium Mileuitanum can. 17. & refertur c. placuit 32. quæst. 7. D. Aug. libro 1. de sermone Domini in monte, cap. 28. & refertur cap. idolatria 27. quæst. 1. & super Epistolam 1. D. Pauli ad Corint. capit. 7. & refertur capit. Apostolus, 32. quæst. 7. D. Hieronymus Epistola ad Oceanum, & refertur capitu. præcepit. 32. q. 5. D. Ambrosius 1. ad Corint. 7. & refertur cap. vxor. q. 7. D. Chrysost. cuius dictum refertur c. si quis vxorem, el 1. in fin. 32. quæst. 1. Et constat ex illo loco 1. ad Corint. 7 *His qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Qui locus in posteriori illa parte, *Quod si discesserit*: de iusta dimissione per fornicationem viri est necessario intelligendus. Vt probaui disput. præcedenti, numero 2. Ergo licitum est vxori diuertere ob viri adulterium. Cum D. Paulus ibi non cogat vxorem ita diuertentem, ad redeundum, sed optionem illi concedat, redeundi. Et ratio huius conclusionis est, vt colligitur ex D. Thom. 4. d. 35. quæst. vnica, articul 4. Quia pœnæ legales non ita strictim ponderant quantitatem culparum, ob quas imponuntur, sed satis est si in vtroque delicto reperiatur causa sufficiens pœnæ infligendæ. Vt omnia homicidia capitis pœna plectuntur, inter quæ, aliqua esse grauiora nemo dubitat. Cum ergo fidei fractio, quæ est ratio diuortij, reperiatur in adulterio tam viri, quam vxoris, ob vtrumque concessum est diuortium: licet hoc maiorem matrimonio iniuriam irroget. Atque ideo hanc sententiam tanquam certissimam tuentur, ex Theologis, Magister, 4. dist. 35. vbi Albertus Magnus art. 14. & 19. D. Thom. quæst. vnica, art. 4. D. Bona. quæst... Durand. quæst. 1. artic. 1. numero 6. Richard. ar. 1. quæst. 4. Palud. quæst. 1. articu. 5. numero 34. Supplementum Gabrielis quæst. vnica, ar. 2. Vincentius 2. tom. in Speculo doctrinali, libro 10. cap. 41. Caiet. sibi contrarius in opusc. tomo 1. tracta. 29. de redditione debiti inter coniuges altero adulterante, quæst. vnica, D. Anto. 3. par. titu. 1. c. 21. §. 5. in initio Abul. cap. 19. Matth. quæst. 73. Castr. lib. 2. de lege pœnali, c. 4. in fin. Pet. de Soto lect. 12. de matri. ad finem. Sotus 4. d. 36. quæst. vnica, art. 4. concl. 1. Ouandus 4. d. 35. quæst. vnica, propositione 1. vbi Celaia qu. 1. initio. Palacios, 4. d. 27. disp. 3. fol. 598. Ledesma 2. parte 4. quæst. 64. art. 2. paulo post principium. Viguer. lib. institutionum cap. 19. §. 7. versi. 9. impedim. 10. Verac. 3. p. Spec. art. 3. conclus. 1. Nider summa, præcepto 6. cap. 4. Pedraza summa, præcepto 6. §. 18. Bellarminus lib. 1. de matrimo. cap. 14. §. sunt etiam. Henriquez lib. 11. de matrimo. c. 16. num. 3. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 240. nu. 2. Bartholom. à Ledesma dubio 68. de matrim. concl. 1. Petrus de Ledesma de matrim. q. 62. art. 4. Angles Floribus. 1. p. de matrim. q. 9. de diuortio, arti. 1. diffic. 3. Graffius, 2. p. decisionum, lib. 2. cap. 12. num. 55. Philiarcus de officio Sacerd. tomo 1. p. 2. lib. 2. cap. 17. § sed dubium est. Vega, 1. tomo summæ cap. 13. casu 2. Cañedo summa Sacramentorum cap. 7. de matrimon. num. 55. Et ex Iurisperitis, docent idem, Glossa, cap. 2. verb. vincat 32. q. 1. & cap. si quis vxorem, el 1. verb. non ad imparia 32. q. 1. Anchid. ea omnes causationes, num. 2. 32. q. 7. Host. c. intelleximus, nu. 3. de adul. Abb. cap. fin. num. 3. eod. tit. & ea. tua, de procur. in fin. Card. c. 2. in fine de diuor. Henric. ca. gaudemus, nu. 10. eod. tit. & ibi Alex. de Neuo, §. quia vero, num. 9. Præpos. cap. ex parte, num. 4. de Spon. Alber. in suo dictio. litera D. verb. diuor. col. 2. versi. an vir & vxor. Socin. consi. 32. volum. 2. Decius regula, Semper in contractibus. 157. num. 6. ff. de reg. iuris Astens. summa 2. par. lib 8. tit. 81. art. 3. q. 2. Parisius consil. 54. nume. 42. volum. 4. Barbatius consi. 64. num. 11. & 12. volum. 1. Rosel. verb. diuor. nu. 9. vbi Sylu. statim in principio, & matrimonium 9. qu. 6. & 9. Tabiena matrimonium 4. q. 7. nu. 8. Armil. verb. diuort. num. 1. & verb. matrimonium, in fi. Turrec. c. Apostolus, art. 3. num. 3. 32. q. 7. Roland. consi. 50. num. 5. & 6. volu. 1. Castillo lib. 89. Tauri nu. Lex 13. ad finem, tit. 9. p. 4. & Lex 1. in fi. tit. 17. par. 7. vbi Grego. Lopez, verb. non deshonra. Montaluus li. 2. paulo post principium, tit. 10. p. 4. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 5. nume. 8. Perez lib. 8. ordin. tit. 15. l. 2. ad finem. Gaeta repetit. c. ad limina, 30. q. 1. §. 4. num. 205. Villalobos in commun. opin. litera M. verb. maritus, numero 6. Brunellus de sponsal. conclus. 20. declaratione 8. nu. 12. Sebastianus Monticulus de patria potestate, verb. matrimonium, num. 74. habetur tomo 8. tract. p. 3. Rojas singulari 214. in fine. Olanus in concordia, verb. maritus nu. 24. Bursatus consi. 218. nume. 8. vol. 2. Cantera in suis. qq. criminalibus qq. tangentibus punitionem delicti c. 4. num. 38. Barbosa rubrica, ff. soluto matrim. 2. p. nu. 3. Brunorus in suo compendio, litera A. verb. adulterium, versi. adulterium arguitur.

7 Hinc infertur, minimè obtinuisse consuetudinem, vt vxor nequeat virum adulterum dimittere. Quod docet Couar. numero præcedenti allegatus. Et constat ex tot Doctoribus antiquis, & Neotericis ibi citatis, qui absolutè diuortium in hoc euentu approbant, nec oppositæ consuetudinis meminere. Vnde D. Basilius, num. 1. allegatus dicens consuetudine obtentum esse contrarium, est intelligendus, vt velit rarissime feminas hoc diuortium intentare ob virorum adulteria. Qui non

vsus

vsus ius intentandi minimè aufert: eo vel maximè quod hoc est ius naturale, & diuinum (vt probauimus, nu.4.) quod est immutabile, nullaque consuetudine vinci potest, c.1.d.5.& Inst.de iure naturali, §.sed naturalia.

8 Nec desideratur monitio, nempe, vt vir prius moneatur, vt abstineat ab adulterio, sed ante omnem monitionem, eo ipso, quod adulterij reus est, potest vxor ad diuortium procedere. Et authen. vt liceat matri, & auiæ. §. quia vero plurimas, versic. si quis in sua domo, collat.8. decidens non posse vxorem mittere repudium viro adultero, nisi prius eum moneat, vt a prædicto delicto desistat, & ibi notat Glossa, verb.non abstinuerit, non habet locum quoad diuortium. Nam attento iure naturali, & canonico, sunt coniuges in hoc pares. Vt probaui numero 6. Quamuis prædicta auth. discrimen id constituerit ad repudium, vt vir nulla monitione indigeat, quo vxorem adulteram repudiet, secus vero de vxore. Sic Barbosa alijs relatis leg.2.part.1. in principio, num.98. ff. solut. matrimon.

9 Tandem id obseruandum est. Quamuis accusandi ius de adulterio, quoad pœnam criminalem, & ciuilem, præscribatur quinquennio.l.adult.5. C.ad leg.Iuliã, de adulter.l.4.titu.17.par.7. quoad diuortium tamen petendum, nunquam præscribitur, sed integrum est quantocumque tempore transacto illud petere. Constat ex c. admonere, 33. q.2. quod est Stephani V. vbi post septennium pœnitentiæ vxoris adulteræ, conceditur viro libera diuertendi facultas. Et ita obseruat ibi Glossa, verb.pęnitentia, reprobatque aliquos dicentes viginti annorum spatio præscribi. Quam Glossam sequuntur Ananias, cap. maritis, de adult.in fi. Palud.4.d.35. q.1.art.5.concl.1. nu.33. Aimon de antiquitate temporum, p.4.sectione, materia ista singularitatis testium, num.88. Prosper Farinacius practica criminali, 1.p.q 10.nu.20.

10 Ad argumenta num.1. proposita respondetur. Ad primum dic id non expressisse Christum de feminis: quia frequentius est vt viri petant diuortium. Sicut textus c.2. de confess. in 6. decidit reum recusantem positionibus respondere, haberi tanquam confitentem, & glossa ibi ver. reus, dicit idem dicendum esse de actore, eo quod æqua sit vtriusque conditio, nõ tamen expressum esse, quia frequentius id reo contingit. Ad secundum dic, non in omnibus successisse loco repudij antiqui (vt probaui disput. præcedenti in fine.) Atque vna ex differentijs, hæc est. Repudium enim solis viris concedebatur: Diuortium autem vtrique coniugi. Cuius rationem tradit D.Tho.4. distin.35. q.vnica, art.4. ad 1. quia repudium permittebatur ad vitandum homicidium coniugis adulteri, & quia periculum hoc non inueniebatur, nisi in solis viris, ideo illis solis permissum erat. At diuortium conceditur ratione fidei coniugalis fractæ, quæ æquè inuenitur alterutro coniuge fornicante. Atque ideo vtrique æque conceditur diuortium. Ad tertium constat ex dictis num.7.

DISPVTATIO IV.

An fornicandi voluntas. Quævis fornicatio contra naturam, siue cum propria vxore, siue cum alia femina, aut masculo, aut bestia, aut feminæ cum femina admissa, aut mollicies: penetratio vasis absque seminatione vel seminatio intra vas absque penetratione, oscula, amplexus, iustam prębeant diuortio causam?

SVMMARIVM.

Non satis est voluntas sola fornicandi, nu.1.
Refertur opinio affirmans non satis esse sodomiam, nu 2.
Satis est sodomia, nu.3. & ibi, an plus lædat matrimoniũ copula sodomitica, quam naturalis, & an lex pęnalis sit ob rationis identitatem extendenda.
An etiam sodomia passiua, siue viri, siue vxoris, præbeat iustam diuortio causam, num.4.
Quid si vxor abutatur alia femina sodomiticè, nu.5.
Quid si vir tentet sodomiticè cognoscere vxorem, nu.6.
Quid si polluat ipsam extra vas nu 7.
Quid si ipsam sodomiticè cognoscat, num.8.
Quid de pollutione extraordinaria cum tertia persona, nu 9. vel intra os, aut aures.
Quid de peccato mollicies, nu.10.
Quid de amplexibus, & osculis? Refertur opinio affirmans satis esse ad diuortium, & vt vxor dote priuetur, n.11.
Non sufficiunt. Et soluuntur argumenta contraria, nu.12.
Statutum puniens in termino an puniat in via? Et an prohibito consequenti, censeatur prohibitum antecedens quoad pœnam? Et hæc non est imponenda, nisi in casibus iure expressis, eodem, nu.12.
Quid, si in copula sodomitica, vel naturali, adsit penetratio vasis absque seminatione, vel seminatio intra vas, absque penetratione, nu.13.
Quid de bestialitate, nu 14. & ibi, quid, de coitu cum femina aut bestia mortuis.
Quid, si vir semen existens in balneo effundat, & matrix femina attrahat eod nu.14.
Soluuntur argumenta, num.15.

1 IN hac disputatione id apud vniuersos Authores constitutissimum est, non sufficere ad diuortium, solam fornicandi voluntatem: quia quamuis quoad culpam æquetur fornicationi ipsi, capitulo 5. Matth.& refertur, capit. qui viderit, 32. quæst.5. at non infert matrimonio damnum, nec fidem eius violat, caroque coniugis non diuiditur, dũ intra desiderij terminos sistit, opere minimè perpetrato. Atque ita docent Abulen. capitulo 5. Matth. quæst.233.& cap.19.q 69. Astensis summ 2.par. lib.8.tit. 11.art.3.q 9. Ioannes de Friburgo, summa Confessorum, libro 4.tit.22.quæst.5. Monaldus summa, vbi de diuortio, titul. propter quid fiat diuortium in matrimonio, versic. item extenditur. D.Anton. 3.p.tit. 1.ca.21.§.2. Sylu.verb. diuortium, q.7. Tabiena matrimonium, 4.q.2.nu.3. Sotus, 4.dist.36. q.vnica, art.1. versi. vtrum vero, Caiet.repetit. c.ad limina, 30.q.1.§.4.nume.214. Veracruz, 3.p.Speculi, articu.1.ad finem. Palacios 4.d.27.disput.3.colum.23.versiculo, sed quid si alter, folio 603. Nec refert, si voluntas illa verbis, aut alijs signis externis manifestetur (vt bene docet Abulen cad.quæst.233.) quia adhuc militant rationes dictæ.

2 Verum de peccato sodomiæ, & alijs, contra naturam, num sufficientem causam diuortio præbeat, non modica est difficultas. Et quidem sodomiam non sufficere ad diuortium, opinantur aliqui. Ducuntur primo: quia ob solam adulterij causam permisit Christus diuortiũ, Matth. 5. & 19. sodomia autem coniugati, vel coniugatæ, non est propriè adulterium. Et in pœnis benignior est interpretatio accipienda, regula, in pœnis, de regul.iuris, in 6. Secundo, quia coniuges sola legitima membra, & eorum vsum necessarium ad generationem, videntur mutua fide sibi ipsis obligare: ac proinde sodomiticus vsus saltem patiendo, cum non obsit vsui naturali necessario ad generationem, non videtur contra hanc fidem. Non ergo est legitima diuortij causa. Tertio, quia ex copula sodomitica non consurgit affinitas, capitulo extraordinaria, 35. quæstion.3. Atque ideo hanc sententiam tuentur Glossa capitulo omnes causationes, verb.sodomita, 32. quæst.1. (licet non ita clare, quin ad vtramque partem possit allegari: at communiter Doctores pro hac sententia illam allegant.) Innoc. capitulo 1. de adulter. numero 1. & dicit esse communem sententiam, Florianus, capitulo maritis, eodem tit. & tenent Ludouicus Romanus rubrica, ff. sol. matrim.nu.20 Cardinalis, d.ca.maritis, in fi. Aluarus Pelagius de planctu Ecclesiæ, lib.2.artic.2.colum.5. versicu. sed & secundum canones in fine. Abulensis, cap.5. Matth. quæst.233. Bertachinus in suo repertorio, litera S. verb. sodomita, ver.2 Palacios, 4.dist.27. disput.3. columna 25. versi. Verum etiam, fol.604.& d.35. disp.vnica, colum.5. & sequenti, vel vocant in dubium. Gandinus de maleficijs, tit.de multis quæstionibus dependentibus a statutis, numero 25.

At

3 Et tenendum est Sodomiam sufficere ad diuortium. Hæc sententia solet probari ex cap. meretrices, 32. qu. 4. quod est D. August. quæst. 37. ad cap. 23. Deuteron. ibi: *Nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus vsus, prohibitus debeat intelligi.* Sed hoc testimoniũ nil probat: Quia solum docet, D. Aug. nomine fornicationis prohibitæ in sexto Decalogi præcepto, comprehendi omnem non legitimum membrorum genitalium vsum: quod nullus dubitat. Non autem nomine fornicationis, quæ sufficiens est diuortij causa, docet includi: alias clauderetur etiam mollicies: cum sit non legitimus membri vsus. Cuius contrarium dicemus nume. 10. Secundo solet probari testimonio Diui Hieronymi Epistola ad Amandum, & refertur c. omnes cautationes 32. quæst. 7. ibi. *Quamdiu viuit vir, licet adulter sit, licet Sodomita, licet flagitijs omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc scelera derelictus.* Vbi æquiparabat virum esse adulterũ, & Sodomitã: supponitque ob hæc vitia posse dimitti. Sed nec hoc testimonium id probat: Quia similiter addit, *flagitijs omnibus coopertus.* Cum tamen ob omnia alia flagitia dimitti non posse, certum sit. Insuper, quia D. Hieronymus non asserit licitè ob id diuertere vxorem a viro: sed id tantum intendit, siue licitè, siue illicitè diuerterit, non posse eam allj nubere, priori viro superstite. Tertio solet probari: quia Sodomia est grauius delictum adulterio, capit. adulterij, & cap. vsus 32. quæst. 7. Si ergo ob adulterium permittitur diuortium: idem a fortiori dicendum erit de Sodomia. Nam legem pœnalem ex rationis identitate, nedum maioritate, extendi, ex multis Doctoribus probauimus lib. 3. disputat. 42. numero 4. Sed hæc quoque ratio in multis claudicat. Primo: quia etiam mollicies peior est adulterio. Vt de omnibus peccatis contra naturam, testatur D. Thom. 2. 2. quæst. 154. artic. 12. inter quæ computatur mollicies, vt docet ibi art. 11. cum tamen non sufficiat ad diuortium, vt probauimus, nu. 10. Secundo: quia esse grauius peccatum in se, nil confert ad diuortium, cũ odium Dei, ac blasphemia longe grauiora sint adulterio, & ad diuortium non sufficiant. Sed attendendum est, num magis repugnet fidei matrimonij, illudque grauius offendat. At Sodomia in hoc sensu leuior est adulterio. Minus enim læditur matrimonium per vsum Sodomiticum, quam per naturalem, vt rectè animaduertit Caietan. 2. 2. quæst. 154. articu. 12. dubio 1. ad finem. Quod inde probat: quia per Sodomiam vxoris, sola persona, quæ est in mariti dominio polluitur: per concubitum autem naturalem, persona, & vas, quæ mariti sunt, polluuntur: redditurque ex hoc concubitu incerta proles, nõ autẽ ex priori. Quod si Sodomia viri sit, non plus lædit matrimonium, quam concubitus naturalis. Quia vtrobique prodigitur semen vxori debitum: imo minus: quia ex concubitu Sodomitico non coucubitu proles ex aliena femina, sicut ex concubitu naturali. Quod grauissime vxorem offendit, ac filios ex matrimonio habitos. Quocirca subdit Caietan. ibi, concubitum Sodomiticum cum aliena vxore, non esse proprie adulterium, nec eius pœnis subiacere. Tandem: quia non est certum, legem pœnalem extendendam esse quoad pęnam in ea contentam, ad casum non expressum, etiamsi in illo eadem inueniatur ratio; imo oppositum est verius. Idque docent Anton. capitulo finali, numero 58. de consuetud. Castro libro primo de lege pœnali capit. 7. documento tertio, pulchramque reddit rationem: cur argumentum a simili, vel ab identitate rationis non valeat in lege pœnali: cum tamen in alijs legibus valeat. Quia aliæ leges adeo pendent ex ratione, vt ratio legis dicatur eius mens, & anima. Et hinc euenire necesse est, vt vbicũque illa eadem inuenitur ratio, locum habeat eadem lex. At lex pœnalis quoad pœnam, non omnino pendet a ratione: sed etiam ex legislatoris talem pœnam indicentis voluntate, Quamuis enim recta ratio crimina puniri dictet, non tamen cogit ad hanc, vel illam pœnam statuendam: sed hoc ex sola legislatoris voluntate pendet, quæ etsi aliquam petat congruentem rationem, non tamen ea necessariò cogit ad potius illam, quàm aliam pęnam statuendam. Ex quo fit, in pęnis, argumentum a simili non valere. Vt bene docuit Glossa, regula, In pœnis, 49. verb. in pęnis, de regulis iuris, in 6. Et hoc est, quod dixit Molina tomo 1. de iust. tract. 2. disput. 177. §. quarto, & euertit, folio 1051. pęnas tantum comprehendere delicta, ob quæ statutæ sunt, non autem alia quamuis grauiora, aut æque grauia. Hinc etiam bene dixit Suarez 3. parte, quæst. 67. art. 8. in commentario. §. maius vero dubium est, in impedimentis, & prohibitionibus, ex quæ ex iure pẽdent, nec cõgruentias, nec argumenta a simili esse efficacia. Nõ ergo ex identitate rationis, si ea esse, cõcluditur ob Sodomiã dari diuortium. Ratio ergo legitima est, quam breuiter tetigit Sotus 4. d. ist. 36. quæstion. vnica, artic. 1. versic. vtrum vero, & clarius expressit eadem quæstion. artic. 4. immediatè ante 2. conclusionem. Quia cum matrimonium eo tendat, vt efficiantur coniuges vna caro. Genes. 2. *Et erunt duo in carne vna.* violat perfectè, & consummatè fidem matrimonij, carnem suam in alium, vel in aliam diuidens, indeque oritur ius diuortij. Violanti .n. perfectè fidem matrimonij diuidendo carnem suam, alter non tenetur seruare fidem, cohabitans, ac debitum ei reddens. [Cum autem diuisio hæc carnis perfectè reperiatur in omni concubitu, siue naturali, siue Sodomitico, hinc est, vt vterque sufficientem diuortio causam præbeat. Quare Christus. Matt. 5. & 19. declarans diuortium licere ratione fornicationis, nomine fornicationis omnem illum concubitum, per quem caro coniugis diuiditur in alium, inclusit. Quam rationem non obscurè significauit D. Hieron. in capit. 19. Matth. explicans quomodo liceat ratione fornicationis vxorem dimittere, & refertur capit. dixit Dominus, 32. quæstion. 1. ibi: *Cum illa vnam carnem in aliam diuiserit, & se fornicatione a marito separauerit, non debet teneri.* Adde etiam legem diuortij non esse vere pęnalem, sed ex ipsamet contractus matrimonialis natura oriri: vt disp. præcedenti, numero 4. probaui, ac proinde non mirum est, si nomine fornicationis claudatur omnis ille concubitus, in quo inuenitur perfecta diuortij ratio, quamuis propriè adulterium non sit. Atque ideo hãc sententiam tuentur, ex Theologis D. Thom. 4. d. 35. qu. vnic. artic. 1. ad 4. vbi D. Bonau. q. 1. ad finem Duran. q. 1. artic. 1. numero 9. Richard. art. 1. q. 1. ad 2. Paludq. 1. ar. 1. concl. 5. num. 8. Supplementum Gabrielis q. vnica, arti. 2. post 2. conclusionem. Vincen. 2. tomo, speculo doctrinali, li. 10. c. 41. D. Anton. 3. p. tit. 2. c. 21. §. 5. Abulensis sibi contrarius capit. 19. Matth. quæst. 65. ad 3. & q. 66. 68. 70. in fi. Castro lib. 2. de lege pœnali cap. 4. paulo ante §. vt igitur Sot. 4. d. 36. quæst. vnica, art. 1. vers. vtrum vero. Petrus de Soto lectio. 12. de matrim. col. penul. vers. tertium est. Ledesma 2. parte 4. q. 64. art. 2. columna penultima, versic. est tamen notandum. Viguer. lib. inst. cap. 16. §. 7. versi. 9. impedimento 10. versic. ex præmissis patet. Celaia. 4 dist. 35. q. 1. argumento 5. vbi Ouandus disp. vnica, propositio. 1. in fin. Veracruz 3. parte Speculi, artic. 1. conclus. 2. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 8. nu. 13. Angles Floribus. 1. par. de matrim. quæst. 9. de diuortio, art. 1. diffic. 1. Graffius. 1. p. decisionum, lib. 2. c. 84. num. 15. Emmanuel Sa summa verb. diuortium, vers. primo. Petrus de Ledesma de matrimonio q. 62. artic. 1. dubio 4. Bartholomæus a Ledesma dubio 64. de matrimon. conclus. 2. Ludouic. Lopez, 1. par. instruc. de matrimon. c. 54. vbi de diuortio quoad habitationem, paulo post principium, vers. quintus casus. Vega 1. tom. summæ c. 89. casu 4. Maldonado cap. 5. Mart. num. 32. Franciscus Marcus decisione 519. nu. 7. in part. 2. Vela in suo tractatu de pœnis delictorum cap. 33. §. ex prædictis namque primo. Et ex iurisper. Calder. c. maritus, de adulter. vbi Anton. numero 3. Abb. num. 3. Ana. nu. 3. & videntur ibi tenere Ioan. Andr. num. 2. & Anchar. in fi. licet non satis explicent, cui potius sententiæ adhæreant. Sed clare tenet idem Ioan. Andr. c. discret. numer. 5. de eo qui cogn. consan. & ibi Præpos. num. 4. notab. 8. in fin. vbi dicunt nomine fornicationis intellexisse Christũ omnem cõcubitum illicitum. Henric. c. si vir. nu. 5. de adul. Hugo, & Lauren. c. omnes causationes, 32. q. 7. & ibi Archi. n. 2. Bella. nu. 1. in fi. Turrec. nu. 1. Alber. in suo diction. litera D. verb. diuor. col. 3. vers. vtrum propter aliud virum. Et litera M. verb. matrimon. 8. paulo post principium: & ibi Ioan. Baptist. in additio. Ioan. de Frib. Sum. Confess. lib. 4. tit. 22. q. 2. Astens. sum. 2. p. lib. 8. tit. 11. art. 3. quæst. 6. Monaldus summa, vbi de diuortio. titul. propter quid fiat diuortium in matrim. vers. item extenditur Rose. matr. 7. n. 1. & verb. imped. impe. 9. n. 10. Sylu. verb. diuo. 1. q. 7. Angel. matrimonium 4. in initio. Tabien matr. 4. q. 2. num. 3. Raimun-

Raimundus de Petraforti, quem refert, & sequitur Barbatius consil.64.num.8.volum.1. Cassanaeus in consuetud. Burgundiae, rubrica 7.§.3.nu.6.Couarr.4.decr.2. p.c.7.§. 1.nu.6.Francis.Marc.decis.739.num.4.in 2.p.Anton.Cucus lib.5.Instit.maior.tit.12.in fi.Iulius Clarus libro 5.receptarum,§. Sodom.vers.pen. Menoch. de arbitrarijs, libro 2.centuria 3.casu 286.nu.15. Anton.Gab-to.2. communium opin.in mea editione,lib.17. verbo Sodomiae crimen,fol.396.col.2. Caiet.repetitione,c.ad limina,30.q.1. §.4 nu.206.Bursatus consil.218.num.10.vol.2. Cantera.q. criminalibus,in q.tangentibus punitionem delicti, cap.4. numer.68.Conradus in sua practica, prout refert, sequitur Salzedo addit.ad practicam Bernardi Diaz,ca.86.§.& propter hoc scelus.Barbosa rubrica,ff.soluto matrim.2.p. nume.30.& dicit esse communem opinionem Lambertus de iure patronatus,lib 2.par.1.q.9.art. 18.in fin.

4 Aliqui(prout refert Veracruz, nume. praecedenti allegatus)temperant hanc sententiam, vt intelligatur, quando Sodomia est actiua, vt si vir Sodomiticè feminam, aut marem cognoscat: secus si vir, aut vxor copulam Sodomiticam patiantur: quia patiens non emittit semen, nec vas alteri coniugi debitum tradit, nec generationis membro abutitur. Ceterum tenendum est vtroque modo Sodomiam admissam prębere iustam diuortio causam: quia caro coniugis patientis perfectè diuiditur in aliam agentis, sicque fides matrimonij violatur. Quod esse diuortij fundamentum numer. praecedenti probauimus. Atque ita docent Abul.cap.19.Matth.qu.68.Verac.ibidem. Atque esse causam diuortij Sodomiam viri, vel feminae, quae communiter patitur, docent Rosella matrim.7.num.1. Astensis, Vincentius, D.Anton.Barbatius, Monaldus, Angles, Vega, num. praecedenti allegati. Et videntur ceteri ibi allegati sentire. Cum indistinctè Sodomiā esse causam diuortij doceant. Praeter Maldonado, qui de Sodomia sola vxoris loquitur.

5 Imò idem dicendum est de Sodomia inter duas feminas commissa. Quam esse veram Sodomiam testatur D. Tho. 2.2.q.154.ar.11.& puniri poena ordinaria, quādo instrumento aliquo medio ligneo, aut ferreo, aut ex quacumque alia materia confecto, committitur, docet Anto.Gom.l.80. Taur. nu.34. Atque ita eā esse sufficientē diuortij causam asserūt Monaldus, & Ioan.de Fribur.nu.3.allegati. Quod tunc verum esse credo, quando medio aliquo instrumēto, vel absque illo, semen immitteretur in vas naturale, aut praeposterum feminae, Quod fieri posse asserit ex Auicenna, Anton.Gomez, ibid. Tunc enim caro feminae patientis in carnem agentis diuiditur, ac si Sodomiticam copulā habitam à masculo pateretur. Secus tamen esset, vbi semen, aut non expelleretur, aut extra vas decideret: quia tūc cessat carnis diuisio. Vt etiam dicemus, nu.13. de Sodomia à viro exercita.

6 Alij etiam hoc extendunt, vt sit iusta diuortij causa, quando vir propriam vxorem tentaret Sodomitice cognoscere. Quod probari videtur ex D. Ambrosio in illud 1. ad Corint.7. *Aut viro suo reconciliari*. Vbi sic ait: *Si apostatet vir, aut vsum quaerat vxoris inuertere, nec alij potest nubere mulier, nec reuerti ad illum.* Atque ita docent Innoc.c.1.nu.1.de adul.Decius,l.1.nu.8.C.de secun.nupt. Barba.consil.64.num.7.vol.1.Sebastian. Monticulus de patria potestate, verb.matrim.numer.77.Menoc.de arbitrariis, lib.2.centuria 3.casu 286.numero 14. Petrus de Soto Couarr. Anton.Cucus, Anton. Gabr. Salzedo, Vela, Barbo.numero tertio allegati hoc tamen intelligendum est, nisi vir corrigi velit: vt bene Henriquez lib.11. de matrimon.capit.17. numero 7. & quamuis corrigi nolit, adhuc non est causa perpetui diuortii, sed ad tempus, vt numero sequenti probabo.

7 Praeterea alijs placet hoc extendendum, vt sit iusta diuortij causa, si vir propriam vxorem minime consentientem, extra pudoris claustra polluat. Sic docent Alberic. referens Laurentium, in suo dictionario, litera M. verbo matr.8.§.1.in fi. Abulen.c.19. Matt.q.65.in fi.totius quaestionis D.Anto.Veracruz, Emman. Sa, citati, nu.3. Barth. à Ledes.de matrim. dub.65. conclusione 2. & clare etiam docent Palud.& Petrus de Soto, eodem nume.3.relati, dicunt enim omne peccatum contra naturam esse causam iustam diuortii. At ista pollutio est peccatum contra naturam. Idq; colligitur ex D.Thoma, Castro, Viguerio, Celaia relatis, eod.nume.3. indistinctè enim id affirmant de peccato contra naturam. Ceterum verius est, id non esse causam perpetui diuortii. Cuius rationem reddunt Rosella, Syl. Caiet. quia vir non diuidit carnem suam in plures, sed in propriam vxorem. Quod esse rationem, ac fundamentum diuortii probauimus, nu.3. Atque ita sentiunt Rosel.matrimonium 7.num.2. Syluest. verb. diuortium,q.7.Tabiena, matrimonium 4.q.2.num.3. Caiet. repetitione c.ad limina,30. quaest.1.§.4.nu.212. Palacios 4. dist. 35.disp.vnica, column.8.vers. porro autem dubitatio vulgata est. Gand.num.2.relatus. Supplementum Gabriel 4.d.35.quaest.vnica, articu.2.concl.8. Dixi autem non esse causam diuortii perpetui: quia si vir desistere nollet, posset vxor ratione periculi animae propriae, ne trahatur ad conniuendum in illo scelere, diuertere. Sic Rosella, Syluest.Tabiena, Caieta. Supplementum Gabrielis, ibidem: Quod bene addit, id diuortium non esse perpetuum, sed tantum ad tempus, dum vir non resipiscit. Quod etiam numero sequenti ex alijs probabimus in casu fortiori. Et ratio est: quia non qualitas criminis est causa iusta diuertendi, sed inductio ad peccandum, Quare tantum durabit diuortium, donec inductio illa cesset. Sicut de viro inducenti vxorem ad alia crimina, dicemus hoc eodem libro disp.17.num.14.

8 Ex dictis infertur primo, quid dicendum sit de viro committente Sodomiam completam cum vxore inuita. Nam esse causam iustam diuortij, testantur D.Anton.3.p. tit.1.c.20.§.3. Monal.nume.3.allegatus. Astensis sum.2.p. lib.8.tit.11.art.3.q.7.Vela num.3.relatus, Ioannes de Fribur.sum.confes.lib.4.tit.22.qu.3. Et concordans dicentes id, de omni peccato contra naturam, quos nu. praecedenti retuli. Verum dicendum est non esse iustam diuortij perpetui causam, nisi ad tempus, dum vir desistere à scelere illo renuit. Iuxtam nu.praecedenti dicta. Idque docent Tabiena, matrimonium 4.q.2.nu.3. Palacios 4.d.35.disp.vnica, col.5.& sequenti, vers.vocant in dubium. Et colligitur ex ratione tradita per Rosel.Syl.Caieta. num. praecedenti allegata. Quoniam vir non diuidit in ac copula carnem suā in alium.

9 Secundo infertur, Quid dicendum sit de pollutione extra ordinaria habita cum tertia alia persona, eam enim satis esse ad diuortium, testantur Laurentius, cap. omnes causationes, 32.q.7. Albericus in suo dictionario, litera M. verb.matr.8.§.1.in fin. Henricus, c.si vir, in fine, de adult. Abulensis, cap.19. Matth.quaest.70. in fine. Palud. Rosella, Angel.Sylu.D.Anton.Tabiena, Emman.Sa, num.3.allegati.Caiet.repetit.c.ad limina, 39.q.1.§.4. nu.211. Idemque dicent id asserentes quando pollutio est habita cum propria vxore: & de omni peccato contra naturam. Quos retuli numero 7. Et ducuntur: quia est grauius peccatum, quàm adulterium. Item, quia laeditur matrimonium: cum prodigatur semen viri debitum vxori. Sed dicendum est, non satis esse ad diuortium: quia non integre, & consummatè laeditur matrimonium: cum non diuidatur caro viri in aliam per concubitum. Quae diuisio est diuortii radix. Vt nu.3. probaui: vbi etiam dixi nil conferre ad diuortium, eam extraordinariam pollutionem esse grauiorem. Atq. ita docent Gl. d.c.omnes causationes. verbo Sodom. Alberic.in suo dictionario, litera D.verbo diuort. col.3.vers. vtrum propter aliud vitium, & litera M. verbo matrim.8.col.2.vers.quid si aliquis, vbi & refert Guillel. & Hugonem. Lud.Roma. rubr.ff. solut.matr.num.24.Soto 4.d.36.q. vnica, art.1.vers. vtrum vero. Supplem. Gabr.licet dubitans in hoc magis inclinet.4.d.35.qu.vnica, art.2. post 2.conclus.Monaldus sum.vbi de diuortio, titulo propter quid fiat diuortium in matri. vers. item extenditur, Astensis sum.2.par.lib.8.tit.11.art.3.q.8. Ioannes de Friburgo sum.confessor.lib.4. titu.22.q.4. Abulensis, cap.5. Matth.q.233. Nauar.lib.4.consi.titu. de diuortiis, in vtraque editione, cons.1.in fi. Ledes.2.p.4.q.64.art.2.columna penultima, vers.est tamen notandum. Henriquez libr.11. de matrim.c.8.num.13.in Commen.litera C.Palacios 4.d. 35.disp.vnica, col.8. vers.porro autem dubitatio. Angles Florib.1.p.de matrim.q.9.de diuor.art.1. diffic.1. Petr. de Ledesm.de matrim.q.62.art.1.dubio 4. Nec esset causa diuortij immissio seminis intra os, aut aures masculi, vel feminae: quia non est copula consummata, nec Sodomitica, vt dixi lib.praecedenti, disp.17.nu.5.

Tertio

10 Tertio infertur quid sentiendum sit de peccato molitiei, siue viri, siue vxoris. Non desunt qui sentiant sufficere ad diuortium. Ducunturque rationibus, quas confutaui, numero præcedenti. Ita sentiunt Paludan. 4. distinctione 35. quæstione 1. art. 1. conclus. 3. num. 8. Abulensis, c. 19. Matth. q. 67. & q. 70. in fine. Caietan. repetitione, cap. ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. num. 213. Veracruz, 3. par. Speculi, articulo 1. conclusio. 2. Et idem tenentur dicere docentes generaliter peccatum contra naturam esse causam iustam diuortij: quos retuli, numero septimo. Sed ex dictis, numero præcedenti conuincitur oppositũ esse verius. Quod docent omnes Doctores ibi, versic. sed dicendum est, pro nostra sententia allegati. Et D. Antonin. 3. parte, titulo primo, cap. 21. §. 5. Rosella matrimonium 7. nume. secundo. Angelus matrimonium 4. in initio. Tabiena matrimon. 4. quæst. 2. nu. 3. Sylu. verbo diuortium, quæst. 7. & est communissima sententia, quam etiam tenet Gandinus, nu. 2. relatus.

11 Quarto infertur, quid sentiendum sit de muliere patienti amplexus, & oscula libidinosa, tactus ad mammillas. Id enim esse iustam causam, vt vir ab ea diuertere possit, dotemque lucretur, quam ratione adulterij vxor perdit, iuxta cap. plerumque, de donat. inter virum, & vxor. quando animus adfuit vxori perueniendi ad adulterium, indeque matrimonij fama grauiter læsa est, asseruit Baldus, cap. tuæ, numero 4. de procurat. Et clare colligitur ex Bartolo, l. 1. nu. vnico, ff. de extraord. crimin. vbi reprehendit Glossam ibi, verb. propter voluntatẽ, dicentem ob basia, id est, oscula libidinosa plecti vxorem pœna extraordinaria. Et dicit imponendam esse pœnam adulterij ordinariam. Quæ tamen est diuortium, & dotis amissio. Idem tenet Berous rubrica de iudicijs, numero 23. Ioannes Lupus rubrica de donat. inter vir. & vxorem, § 78. nume. 10. Et loquens de diuortio, subticens que de dote, tenet idem, Felinus. cap præterea, de testibus, & attest. nu. 3. versic. & dicas, & loquentes de dote, docent idem, Ripa rubrica de iudicijs, num. 16. & sequentib. Curtius iunior rubric. C. de edendo, num. 25. & sequentib. Et ibi Bolognetus a numero 25. & dicit communem esse sententiam Bellonus ibid. num. 81. Et tenet etiam Castillo, l. 81. Tauri, num. 3. versic. adde sicut mulier, Bernard. Diaz, regula 216. Matth. de Afflictis in constit. regni Siciliæ, lib. 3. rubrica 46. nu. 6. Crottus, l. 2. nu. 20. ff. solut. matrim. & ibi Pontan. num. 6. Carrerius in sua practica, tit. de homicidijs, §. 6. nu. 254. Catellianus in memorabilibus iuris, verb. mulier propter. Lara. l. si quis a liberis, §. si quis ex his, numero 77. ff. de liber. agnosc. Surdus de alimentis, tit. 7. q. 16. a nu. 31. vsque ad 36. Et saltem quando non constat adulterium interuenerit, nec ne, docent idem, Bermondus de publicis concubinarijs, rubrica de adulterio, num. 78. & sequentib. & Azebedo lib. 8. recopil. rubric. tit. 20. nu. 14. Ducunturque primo, quia feudum amittitur ob iniuriam illatam domino, turpiter eius vxorem tangendo, l. 1. §. 1. quibus modis feudum amittatur. Maiori autem afficit iniuria maritum vxor turpes admittens tactus. Secundo, quia iniuria irrogata viro ob adulteriũ, in causa est, vt soli viro competat accusatio ad diuortium, dotemque amittendam. Sed aliquando maior iniuria irrogatur per osculum, vt si publicum sit, adulterium vero occultum. Ergo sufficiet illud osculum. Nam vbi eadem est ratio, idem ius est. Tertio, quia statutum puniens in termino, censetur punire in via, vt tradit Baldus, cap. nam concupiscentiam, paulo post principium, vers. nota quod cum aliquid, de constit. oscula autem sunt ad adulterium. Quarto ex l. quod ait lex, 23. in principio, ff. ad leg. Iuliam, de adult. quę probat permitti patri filiam in osculis, & amplexibus inuentam necare, vt ibi exponit Glossa, ver. in ipsis, a fortiori, ergo ob hęc permittetur diuortium, dosque amittetur. Denique ex l. consensu, §. 1. C. de repu. vbi iusta repudij, ac iacturæ dotis causa censetur, vxorem viro inscio conuiuijs virorum adesse: ergo a fortiori, si oscula, & amplexus patiatur, erit iusta diuortij, ac dotis amittendæ causa.

12 Cæterum mihi verissimum est, solos tactus quantumuis libidinosos, ac animo perueniendi ad adulterium habitos, eo non sequuto, nec diuortio, nec dotis amissioni iustam præbere causam. Ducor, quoniam diuortij fundamentum, ac radix est carnis in aliam diuisio, vt numer. 3. probaui. Quæ in solis osculis, & amplexibus non reperitur. Secundo ex l. consensu, C. de repud. & authent. vt liceat matri, § prædictis itaque, collat. 8. ubi inter iustas repudij causas minime referuntur amplexus, & oscula. Tertio, quia pœnæ imponendæ non sunt nisi in casibus iure expressis, auth. de non eligendo secundo nubentes, §. cum igitur, collat. 1. Quod latissime multis adductis exornat Menochius de arbitrar. libro 2. centuria 3. toto casu 276. Cum ergo in iure solum concedatur diuortium, dosque amittatur ob adulterium, extendendum non est ad oscula, & amplexus. Eo vel maxime, quod si extensio fieret de adulterio ad osculum, esset arguere de maiori ad minus. Quod in pęnalibus, quam sit absurdum quis non videat. Quarto, quia verius est, statutum puniẽs in termino, non censeri punire in via. Quod docent Decius. l. si fugitiui, numero 48. C. de seruis fugitiu. Iason, l. 2. in fin. ff. de iurisdict. omnium iudicium. Quinto, quia licet prohibito consequẽti sit prohibitum antecedens, l. oratio ff. de sponsal. non tamen id locum habet, quoad pœnam incurrendam. Vt testantur Glossa Clement. 1. verb. contrahere, de consang. & ibi scribentes. Cinus, Bal. & Salicet. leg. 1. C. si rector prouinciæ. Dec. capit. nam concupiscentiam 2. lectura, numero 13. de constit. Tandem, quia vel certum est nõ adfuisse adulterium, & tunc non est cur imponatur pœna ordinaria adulterij, quæ est diuortium, ac dotis amissio. Vel id non constat, & tunc cum requiratur ad hoc præsumptio violenta, cap. literis, de præsumpt. non debet imponi pœna ordinaria, ob oscula, & amplexus, non interuenientibus alijs coniecturis, quæ violentam præsumptionẽ inducant. Illa enim sola minime probant sufficienter adulterium. Vt dicemus hoc lib. disput.... numero 47. Nec obstant argumenta contraria, numer. præcedenti adducta. Nam ad primum dico, loqui in feudo, quod facilius amittitur, quam dos. Nam feudum est feudatarij tantum, quoad vtile dominium: dos autem est proprium patrimonium mulieris, l. 3. §. sed vtrum, in fin. ff. de minoribus. Et quia fundatarius abstinere debet ab omni graui iniuria domini. Quod est speciale in feudo, quam ei infert osculans eius vxorem. At quoad diuortium, & dotem amittendam id non est iure cautum. Ad secundum dic, quamuis iniuria sit causa, vt soli marito concedatur accusatio, eam solam nõ semper esse causam diuortij, & dotis amittendæ, sed quando eo peruenit, vt caro coniugis in aliam diuidatur per concubitum. Adde nec tam grauem inferri iniuriam per oscula, & amplexus, licet quandoque per accidens magis lædatur fama, eo quod hæc magis publica sint. Et denique, quia ad extensionem legis pœnalis non licet arguere ex rationis identitate, vt probauimus numero 3. Ad tertium, dic eam doctrinam nõ esse veram, vt proxime probaui. Ad quartum similiter dic eam Glossæ expositionem non esse admittendam. Nam textus clare sentit oportere filiam deprehendi in ipsis actibus venereis, id est, in ipsa actus turpitudine, vt alijs citatis probat Barbosa, l. 2. in principio, par. 1. numero 71. ff. soluto matrimonio. Ad quintum dic, in eo textu propter circumstãtiam loci, temporis, & personarum, saltem præsumptiue probari adulterium. Tandem probatur hæc sentẽtia, quia pœna delicto consummato imposita, ad attentatiõe producenda nõ est, l. sæpe ita, in fine, ff. de verborum signific. Atque ideo hanc sententiam loquentes de diuortio, & dotis amissione, sustinent Couarr. 4. decret. 2. par. cap 7. § 6. numero 3. Boschus repetit. rubricæ, de iudicijs, nume. 3. & sequentibus. Bursatus consilio 435 num. 8. & num. 26. & sequentibus, vol. 4. Cantera. q. criminalibus, q. tangentibus punitionem delicti, c. 4. nu. 52. Barbosa, l. 2. in principio, par. 1. nu. 72. & 73. ff. soluto matr. Ludouicus Lopez, 1. par. instr. ca. 295. §. ad hæc quæstio hæc. Et loquentes de solo diuortio, tenent non sufficere oscula, & alios tactus libidinosos, Sotus 4. dist. 36. q. vnica, art. 1. vers. verum vero. Angles Florib. 1. p. de matrimon. quæst. 9. de diuortio, artic. 1. diffic. 1. Palacios 4. dist. 27. disp. 3. col. 24. vers. sed nun quid suspicio, fol 604. Et loquentes de dote docent idem, Decius, cap. pastoralis, nu. 33. de iudic. & rubrica, eodem tit. in 1. lectura, nume. 5. & ibi Hieronym. Gigas in addit. versic. osculum. Et Syluest. Aldobrandinus ibi, in additionib. verb. non probatur. Idem Decius, l. si fugitiui, nume. 47. C. de seruis fugitiuis. Et rubrica, C. de edendo, nu. 2. & ibi Bellon. nu. 83. Cagnol. a nu. 31. Alcia. lib 4. Parergon. iuris, cap. 10. Nauar. rubrica, de iudicijs, nu. 6. & sequentib.

Michael Calidonius repetit.eiusdem rubricæ,num.51. & sequentibus,& nu.71.Riminal.eadem repet.nu.10. & sequentibus.Parpal.l.2.nu.25 ff.sol. matr. & ibi Corrasius, nu.15.Cæsar Costa lib.1.variarum dubitationum iuris,c. 39 Vincentius Carolus regula cum quid,par.3.limitatione 1.num.15.de regulis iuris,in 6.Costanus de dotibus,c. 6.2 nu.36.Hieronymus Gratus cons.50.num.26.volum.8. Iulius Clar.lib.5.receptarum 5.adulterium,num.16.vers. scias etiam.Padilla,l.transigere,num.87.C.de transa. Menochius de arbitr.lib.2. centuria 3 casu 276.nu.4. & casu 287.num.7.& sequentibus. Perez lib 8.ordin.tit.15.lib.2. fol.292.versicul. est dubium verum ex osculo.Salpedo addit.ad regulam 216.Bernardi Diaz.Petr. Gregorius Syntagmate iuris,lib.9.cap.23. a num.13. Anton. Gabriel.to. 2.commun.opin.in mea editione,lib.13.§.penul.Gratian. regula 496.num.5. ampliatione 3. Manuel 1. tomo summæ,2.editione,cap.99.numero 1. Idemque dicendum est in dubio,an interuenerit adulterium : quia oscula illa, & amplexus,nisi aliæ circumstantiæ, ac coniecturæ concurrant,non probant adulterium.Vt latius dicemus hoc libr. disputa. 12 numero 47.Ita docent Nauar.d.rubrica de iudicijs,numero 10. & ibi Michael Caldon.num.71.Rimin. Alciat.& Cantera, Barbosa, nu.74. proxime citati. Quod si interueniant aliæ circumstantiæ loci, & temporis, ex quibus probetur adulterium: tunc secundum omnes erit iusta causa diuortij, condemnabiturque mulier dotis amissione. Hoc tamen non erit ob oscula, & alios tactus, sed quia ob prædictas circumstantias probatas præsumitur adulterium. Vt bene obseruant Nauar. eodem numero 10. & Barbosa,eodem numero 74.Ex quo rursus infertur,tutum esse tunc virum in conscientia,si aliud ei non cōstet: quia censetur ea sufficiēs adulterij notitia:si tamen ei constat non interuenisse adulterium, tenebitur in foro conscientię ad vxorem redire,eiq. dotem restituere:quia sententiæ falsæ præsumptioni innitens eum minime reddit tutum.

13 Quinto infertur,quid dicendum sit de copula; siue sodomitica, siue naturali, penetrando vas, semine tamen minime intra illud emisso. De qua re disputantem inueni neminem. At censeo eam non esse iustam diuortij causam. Si tamen semen intra vas naturale, vel præposterum immitteretur absque eius penetratione,esse iusta diuortij causa. Ducor, quoniam in priori casu non est concubitus consummatus,sed attentatus, & ita non consummat matrimonium. Vt probauimus lib.2.disputatione 21. numero quinto, nec caro coniugis in aliam diuiditur, sed diuidi attentauit. Vnde non incurrit diuortij pœnam talis coniunx,tanquā non reus perfecti adulterij, perfectæve sodomiæ. At in posteriori est delictum omnino consummatum. Quare talem copulam si naturalis sit, consummare matrimonium, ex omnium mente diximus eadem disp.21.numero 2. Sed dices nulli vsui deseruire priorem huius corollarij partem,cum nunquam coniugi innocenti possit constare alterum adulterij reum minime emisisse semen. Id quidem fateor : quia præsumptio est contra adulterium. At deseruiet ipsimet adultero, qui compensare non tenebitur eam copulam imperfectam, nempe, absque seminis immissione cum adulterio alterius coniugis. Vt dicemus hoc lib.disp.6.num.3. Quando autem præter intentionem recipitur semen intra vas mulieris: dicam num. sequenti.

14 Tandem infertur quid dicendum sit de bestialitate. Et eam non præbere iustam diuortio causam, asseruit Abul. c.5.Matth.quæst.253. Sed melius ipsemet,cap.19.Matth. quæst.64.in solutione ad 3.& quæst.66. & q.70.in fine,& Veracruz 3.par. Speculi,art.1. in probatione primæ conclusionis, dicunt esse iustam diuortij causam. Cum vere caro coniugis in aliam diuidatur, nempe, in carnem bestiæ,cui copulatur. Sicut quando viro vir sodomitice miscetur. Nil enim refert misceri cum carne eiusdem, aut diuersæ naturæ. Cum ad diuortium impertinens sit, an possit ex copula sequi generatio, alias sodomitica non esset diuortii causa. At non credo esse iustam diuortii causam, concubitum intra vas cum femina, aut bestia mortuis:quia non est propriè fornicatio,sed ac concubitus cū statua mulieris, quare non est vere diuisio carnis in aliā. Similiter non credo esse causam diuortii, si vir in balneo existens semen voluntarie expellat,& matrix alicuius feminæ illuc ingredientis illud attraheret: quia fuit præter intentionem viri, atque ita ex intentione non fuit perfectus concubitus.

15 Ad argumenta,num.2.proposita respondetur. Ad primum dico, nomine fornicationis non tantum verum adulterium naturale comprehendi, sed omnem concubitum, per quem fit carnis diuisio in aliam.Vt nu.3.probaui. Ad secundum dic, etiam obligare corpora, ne alii vsui innaturali tradantur:alias sodomia coniugatæ mulieris non haberet circumstantiam necessario confitendam.Ad tertium dic,affinitatem solum oriri ex copula naturali,ex qua potest sequi generatio,hoc ita iure disponente. At diuortiū non pendet ex affinitate, nec ex seminum commixtione per copulam naturalem,sed ex carnis in aliam diuisione. Quæ in copula sodomitica reperitur.

DISPVTATIO V.

An dentur aliqui casus, in quibus non liceat diuortium celebrare propter coniugis adulterium?

SVMMARIVM.

Ad triplex caput reducuntur casus,in quibus non licet diuortium ob adulterium,num.1.

Non licet,quando vterque fornicatus est,nu.2.

Quid,si vir vxorem prostituat,nu 3.

Quid,si non inuita sit a viro prostituta,nu.4.

Quid,si vir conscius dissimulet adulterium vxoris,vel suspectam de adulterio retineat: vel è contra,n.5.

Quid,si vir causam adulterandi præbeat vxori,denegans,alimenta,ipsamve expellens, n.6.

Quid, si causa adulterij fuit virum negare debitum vxori? Et explicatur c si tu abstines,37.q.2 n.7.

Quid si vir infidelis ad fidem conuersus,ansam fornicandi vxori infideli dederit, repudians, aut nolens ad consortium maritale admittere volentem absq. Dei contumelia cohabitare? Et explicatur c. gaudemus, de diuor.n.8.

Quid,si causa fuit, virum coram iudice negasse matrimoniū, ipsamq. in probatione deficientem succubuisse, & virum absolutum fuisse,& vxorem alij nupsisse,an possit prior vir ab ea diuertere, n 9.

An vir expellens iniuste vxorem ob id adulterātem,acquirat dotem,n.10.

Vtrum sit diuortij causa, si coniunx probabiliter credens alterum decessisse,ad alias nuptias transeat:desideraturque culpa lethalis in adulterio,vel transitu ad nuptias,vt liceat diuortium, n.11.

Quid,si coniunx fornicetur,credens alium mortuum, n.12.

Quid,si vxor fuerit violenter cognita, an possit dimitti, numero 13.

Quid,si vxor causam violentiæ dederit,nu.14.

Quid si solo metu,an vir possit diuertere, dotemq. lucretur? Refertur quædam sententia negans, n.15.

Sententia Authoris,& euadatur c.propositum,32.q.5 n.16.

Quid si coniunx alteri commisceatur credens esse suum coniugem,n.17.& ibi,an credatur eius iuramento.

Quid, si tempore infidelitatis coniunx repudians, aut repudiatus aliud ineat matrimoniū,an sit iusta diuortij causa,num.18.

Quid,si innocens interne,vel externe alteri condonet adulterium, n 19.

An condonatione facta possit coniunx reconciliatus accusari de nouo adulterio admisso? Et explicatur ca.de Benedicto, 32 q.1.n.20.

An possit tunc accusari de adulterio prius condonato,n.21.

An adulterium innocentis post reconciliationem lapsi, compensetur cum adulterio prius condonato,n.22.remissiue.

An casus hi, in quibus non licet diuortium propter adulterium censeantur iure diuino,& naturali excepti,neque atque Ecclesia restringere facultatem diuertendi ob adulterium,num.23.

Septem

1 SEptem casus ex iure canonico collecti enumerãtur ab vniuersis Doctoribus, in quibus non licet ob adulterium celebrare diuortium: Qui ad triplex caput reducuntur. Primum est: quia alter coniux est eiusdem criminis particeps, aut pariter adulterans: aut adulterio alterius consensum præbens. Ex quo primus, & secundus casus consurgunt. Secundum est, quia culpa vacat adulterium, ac proinde non est formaliter adulterium, sed tantum materialiter. Ex quo oriuntur tertius, quartus, quintus, & sextus casus. Tertium est: quia coniux iniuria ob adulterium affectus, illam condonat. Ex quo septimus casus procedit.

2 Primus ergo casus est, quando vterque coniux est eiusdem criminis particeps: nempe, quia adulterium vterque patrauit. Ita habetur cap. significasti, de diuortijs, c. intelleximus, & capit. finali, de adulter. l. viro atque vxore, ff. soluto matrimonio, quibus in locis ea redditur ratio. Quod paria delicta mutua compensatione aboleantur. Vnde D. August. libro 1. de sermone Domini in Monte, c. 28. relatus, cap. 1. 32. quæst. 6. ait: *Nihil iniquius, quam fornicationis causa dimittere vxorem, & ipse conuincitur fornicari. Occurrit enim illud. In quo alterum iudicas, te ipsum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas.* Et circa hũc casum nil animaduerto: quia in sequentibus multa circa illum disputanda sunt.

3 Secundus casus est, quando vir vxorem prostituit. Habetur cap. discretionem, de eo, qui cognouit consanguin. Et rationem reddam nu. sequenti.

4 Difficultas autem est circa hunc casum. An intelligatur quando vxor inuita, & renitens prostituta est à viro? Id enim affirmant glos. eod. cap. discretionem, verbo præsertim, & ita explicat illum textum, dum ait: *Præsertim inuitam:* idest, tantum inuitam. Et cap. significasti, verbo materiam, de diuortijs. Richard. 4. d. 35. art. 2. q. 1. Astensis 2. par. summæ, lib. 8. tit. 11. art. 3. q. 12. Quia quando vxor non coacta prostituta est, rea est culpæ adulterij: ac proinde illud dimitti poterit. Verum omnino tenendum est, sufficere, vt de viri beneplacito vxor etiam volens committat adulterium, ne ob id à viro dimitti possit. Quod apertè probat textus dict. capit. discretionem, ibi: *Præsertim inuitam*. Nam de natura illius dictionis implicatiuę, præsertim, est asserere certum, & denotare, seu implicare idem esse in casu magis dubio contrario (vt probaui lib. 2. disput. 39. num. 6. & lib. 6. disput. 14. numer. 21.) Atque ita vult textus idem dicendum esse, quando vxor volens prostituta est à viro. Nec valet dicere, præsertim, accipi pro tantum, quia ea est impropria vsurpatio. Vt docet Sylu. summa, verb. maximè, num. vnico. Proprietas autem verborum seruanda est, nec ab ea recedere licet, nisi quando in significatione propria verificari minimè possunt. Vt ex multis probat Mantica de coniect. vltimar. volunt. libr. 2. tit. 5. numero 6. Et idem probant l. cum mulier viri, 49. ff. solut. matr. & l. 2. §. si publico, ff. ad leg. Iuliam, de adul. l. 6. tit. 9. parte 4. l. 7. tit. 17. parte 7. vbi interdicitur marito accusatio vxoris, propter lenocinium. Deinde, quia cum vir eodem crimine implicetur, perinde est, ac si ipse sit adulterij reus. Tandem, quia iniuria illata viro ob adulterium, est causa, & fundamentum diuortij. Quæ cessat ipso consentiente: nam scienti, & volenti non fit iniuria. Regula, scienti, de regulis iuris, in 6. Atque ideo huius sententiæ videntur esse D. Thom. 4. distinct. 35. quæstio. vnica, art. 1. Et vniuersi alij Doctores, qui indistinctè statuunt hunc casum, quando vir prostituit vxorem. Et in proprijs terminis contra Glossam docent Ioann. Andr. ca. significasti, num. 7. de diuortijs, vbi Anton. numer. 7. Abb. numero 6. Præpos. numero 4. Alexand. de Neuo, nume. 7. Idem Abb. cap. discretionem, numero 8. de eo, qui cognouit consang. vbi Præpositus, numero 5. Alexand. de Neuo, num. 9. Ananias, cap. penultimo, numero 3. in fine, de adult. Rosella, verbo impedimentum, impedimento 8. numero 14. Sylu. verb. diuortium, quæst. 9. casu 1. Tabiena, matrimonium 4. numero 1. casu 2. Armilla, verbo matrimonium, numer. 73. casu 2. Nauar. lib. 4. consil. in 1. editione, tit. de Sponsal. consil. 19. numer. 3. & in 2. editione, lib. 3. tit. de conuers. coniug. consil. 4. in fine Bursatus consil. 218. numero 6. volum. 2. Cantera, quæst. criminalibus, quæst. tangentibus punitionem delicti, cap. 4. numero 42. Quesada in quæstionibus iuris ciuilis, capitu. 18. numero vnico. Lancelotus Instit. iuris Canonici, libro 2. titulo de diuortijs, §. multum autem interest, verbo non compellitur. Et ex Theologis D. Bonauent. 4. distinct. 35. quæst. 1. numero 7. vbi Palud. quæst. 1. casu 2. nume. 13. Maioris, quæst. 1. argumento contra 1. conclusionem, casu 8. Supplementum Gabrielis, quæst. vnica, articu. 2. post 1. conclus. casu 2. D. Anton. 3. par. titu. 1. cap. 21. § 6. casu 1. Abulensis, cap. 19 Matth. q. 65. casu 2. Sotus 4 d. 36. quæstione vnica, artic. 1. versic. secundus casus. Victoria summa, de matrimon. numer. 289. Petrus de Soto lect. 12. de matrim. §. igitur textus. Castro lib 2. de lege pœnali, cap. 4. paulo ante, §. vt igitur. Ledesma 2. part. 4. q. 64. art. 2. paulo post principium, Veracruz. 3. part. Speculi, articu. 1. conclus. 5. casu 2. Bellarminus lib. 1. de matrimon. cap. 14. §. tertium est Palacios 4. distinct. 27. disputat. 3. columna 19. fol. 601. & distinct. 35. disputat. vnica, colum. 3. versic. ceterum si authoritate. Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 17. num. 4. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, c. 240. nume. 3. in fi. Bartholomæus a Ledesma de matrim. dub 65. post 3. conclusionem casu 2. Graffius 2. par. decisionum, lib. 1. cap. 22. num. 72. casu 3. Vega 1. tomo summæ, c. 13. casu 17. & 18. Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrim. c. 54. vbi de diuortio quoad habitationem, columna 4. versicu. præterea aliud.

5 Imò idem dicendum est, si vir adulterij vxoris conscius nolit prohibere, cum possit. Idem enim est scientem non prohibere delictum inferioris, cum possit, & consentire, seu in crimen conniuere. Atque ideo tanquam leno punitur is vir, l. 2. C. ad leg. Iuliam, de adulter. Sic Palud. Supplementum Gabriel. D. Antonin. Sylu. Tabiena, Armilla, Victoria, Sotus, Ledesma, Castro, Palacios, vtroque loco, Henriquez, Bartholomæus a Ledesma, Manuel. Vega casu 17. Ludou. Lopez, numer. præcedenti allegati. Et impotentiam prohibendi, ne viro id vxoris adulterium imputetur, explicat Palacios priori loco ibi allegato, quando abstinet a prohibitione, ductus timore cadenti in virum constantem. Sed mitius, & melius dicit posteriori loco, censeri non posse, quando sine graui damno nequit prohibere. Non autem censebitur conniuens in adulterium, si vxorem de adulterio aliquantulum suspectam retineat. Et ita d. l. 2. non punitur hic tanquam leno. Sic Sotus ibi. Doctores minimè explicant, quid dicendum sit de vxore conscia adulterij viri, nec prohibente, nõ tamen positiuè consentiente, an possit ob id adulterium, recedere à viro. Et existimo non posse, quando assensum præberet viro. Propter rationes, num. præcedenti allatas. Non sic autem credo, quando solum delicti conscia, non prohiberet. Tum, quia communiter non audent viros feminæ reprehendere. Tum etiam, quia cum vxor sit inferior, & proinde eius non sit delicta viri prohibere, eius taciturnitas non reputatur consensus. Quod visus est significare Castro proximè citatus: ait enim virũ tacentem censeri consentire: eo quod silentium superioris impedire potentis, est imperium. Quid autem, si vir sit causa adulterij, simulans se proficisci, & obseruans vxorem, vt eam deprehendat in adulterio? dicam disp. 12. nu. 52.

6 Non autem est idem censendum, si vir aliud agens, indirectam occasionem adulterij præbeat. Vt puta vxorem domo iniustè expellendo, eamve deserendo, aut necessaria alimenta denegando. Tunc enim si vxor adulteretur, potest vir diuertere. Sic habetur ca. significasti, de diuor. vbi vir non cogitur adulteram recipere vxorem, non obstante allegata per ipsam exceptione, quod vir in causa fuerit ipsam iniustè expellens, vbi Glossa, verb. materiam, reddit rationem: quia mulier nulla ad fornicandum adduci debet ratione, c. ita ne, 32. q. 5. Idem deciditur cap. ex literis, de diuort. vbi non auditur vxor allegans se adulterium admisisse, eo quod vir ei necessaria denegarit alimenta. Vbi Glossa, verb. compulsa, eam reddit rationem: quod non sit ignoscendum turpiter viuenti prętextu paupertatis, l. palam, ff. de ritu nuptiar. Atque ita vniuersi Doctores fatentur. Quod tamen intelligendum est, nisi vir ea intentione vxorem repulisset, alimentisve priuasset, quo illa necessitate vrgente adulterium perpetraret: quia tunc perinde est, ac in adulterio conniuere. Sic docent Paludanus, Sotus, Castro, Palacios in priori loco, Vega casu 17. relati, num. 4. Cater. repetitione cap. ad limina, 30. q. 1 §. 4. num. 217.

7 Alij intelligunt, nisi vir adulterij causam dedisset negando debitum coniugale. Tunc enim ob vxoris adulterium non promittitur ei diuortium. Idque probatur ex D.Chrysost.Hom.1.in Psalm 50.& refertur c. si tu abstines,32.q.2. ibi. *Si tu abstines sine vxoris voluntate tribuis ei fornicandi licentiam, & peccatum illius tua imputabitur abstinentia.* At quādo vxor de licentia viri fornicatur, non licet viro diuertere. Quare hanc partē tuentur Ioannes (vt refert Glossa ibi, verb. imputabitur.) D. Thom. 1. ad Corint.7.lect 4.paulo post principium. Ang.verbo.debitum,nume.7. in fi.Bartholomæus à Ledesma dub 65.de matrim. ad finem,§. alij addunt. Et dicit esse probabilem Ludouicus Lopez,numer.4.allegatus. Et fauet Gullermus Borrilong 4.d.35.q.vnica,art.2.propositione 8. vbi negat diuortium viro nolenti cum vxore habitare, si ob id ipsa fornicetur. Et forte in hoc casu intelligitur Emmanuel Sà,summa, verb. diuortium, vers. non potest dimittere, vbi ait non posse dimittere, qui dedit adulterandi occasionem. Quod idem repetit,verb. debitum coniugale, vers. à coniuge adultero. Ceterum hæc limitatio admittenda non est,sed tunc permittitur viro diuortium. Quia hæc causa adulterandi est remota, & potius occasio cum eo non tendat, vt femina fornicetur. Quare D.Chrysost. eod cap.si tu abstines, nomine licentiæ occasionem intellexit.Vt explicat ibi gl. verbo licentiam. Deinde,quia vrgentior est occasio, quando vxor domo expellitur, alimentisque priuatur. Tunc enim debito, & cohabitatione,ac alimentis defraudatur. Cum tamen ea non obstante dimitti possit vxor fornicans. Vt num.præcedenti probauimus. Atque ideo hanc partem defendunt Glossa eo. cap.si tu abstines,verb.imputabitur.Richard.4.d.35.artic. 2.quæst.1.vbi Maioris q.1.argumento contra 1.conclusionem,casu 8. Abulensis c.19 Matth.q.65.casu 2. D. Anton. 4.p.tt.1.c.21.§.6.casu 7.Syl'u.verb.diuortium,q.9.in fine, Tabiena matrimonium 4 numero 1. in fin.Armilla, verbo matrimonium,num.73.Veracruz.3.p.Speculi,ar.1.conclu sione 3.casu 2.Palacios 4.d.27.disput.3.colum.23.fol.603. versic.arbitror autem.Grassius 2.p.decisionum,lib.1.cap. 12.num.75.Vega 1.tomo summa capit.13.casu 18. in fin. Quod bene intelligit Palacios, nisi vir debitum negasset, eo,fine vt illa fornicaretur. Quod consonat dictis nume. præcedenti,in fine.

8 Hinc infertur: quid dicendum sit ad quæstionem illam, quam tetigit. D.Th.4.d.39.in fine, explicans Magistri literam. Num infidelis ad fidem conuersus possit ab infideli diuertere ad fidem conuerso obijciens ei fornicationem tempore infidelitatis admissam,occasione data per coniugem innocentem, eo quod noluerit ad consortium maritale admittere illum volentem cohabitare absque contumelia creatoris? Et posse diuertere negat D. Th. quia fuit in culpa, causaq; fuit fornicationis illius. Ipsum sequuntur Astens.2.p.summæ,lib.8.tit.21 arti.2.q.7.Et Vega tomo 1.summæ cap.13.casu 12. Et addit Astensis idem esse, si infidelis ille repudiatus est: vel alter noluit cohabitare in casu dicto. Sed fateor me non videre fundamentum huius doctrinæ, solidum esse ratione occasionis illius datæ. Quia num 6. probauimus esse occasionem remotam adulterij,expulsionem vxoris iniustam, ac proinde minime obstare diuortio. Sed dicendum est, id esse quoddam repudij genus: cum infidelis ille coniux omnino à consortio maritali excludatur. Et cum infideles existiment dissolui matrimonium per repudium. Non potest fornicatio illa damnari tanquam adulterina. Et iuxta ea, quæ numer.12. dicemus, non potest subinde esse causa diuortij. Deinde, eo ipso quod infidelis ipse omnino exclusus est, videtur excludens quasi liberam facultatem concedere ad vsum sui corporis absque matrimonij iniuria. Iuxta ea, quæ numero sequenti dicemus. Sed fortiter obstare videtur cap. gaudemus, de diuortijs, in fine, ibi. *Non tamen dimissor poterit obijcere fornicationem dimissæ, pro eo, quod nupsit alij post repudium, nisi aliàs fuerit fornicata.* Ex quo constat posse obijci vxori repudiatæ fornicationem admissam post repudium. Illa enim exceptio, *Nisi aliàs fuerit fornicata.* Ne sit inepta, debet intelligi de regula ibi tradita Nam exceptio semper debet esse de regula, vt multis adductis probat Euerardus loco, ab exceptione ad regul.numer.9.Verum hoc non obstat. Quia tantum eo pertinet decisio illius textus, vt fornicatio tēpore infidelitatis admissa non censeatur deleta per baptismum quoad duorum ratione illius celebrandum. Et ita ad hoc confirmandum adducitur textus ille a multis Doctoribus id asserentibus (vt vidimus disput.3. numer.5.) Non autem intendit textus,vt fornicatio admissa post repudium celebratum,sit sufficiens diuortij causa,sed intelligendus est de præcedenti repudio. Quæ nullo pacto ab adulterij culpa excusari valet. Nec sic sumpta exceptio illa est extra regulam. Quia textus ille tractat quando coniux infidelis possit dimitti, & positis alijs casibus, dicit non posse dimitti, eo quod post repudium transierit ad alias nuptias nisi conuincatur de fornicatione, ratione enim illius quamuis tempore infidelitatis commissa sit, potest dimitti. Non tamen agit textus, si post repudium commissa fuerit.Et ita exceptio est ab illa regula,infidelis ad fidem conuersus non potest dimittere coniugem legitimum infidelem, volentem conuerti, aut habitare sine Dei contumelia, etiamsi post repudium inierit aliud matrimonium.Potest tamen dimitti,si fuerit fornicatus,nempe,ante repudium:quando credebatur legitimum permanere matrimonium.

9 Secundo infertur, quod si marito negante coram iudice matrimonium,quod quia probari non potuit (vt si fuit clandestinum ante Concilium Tridentinum: vel obiere Parochus,& testes,coram quibus est celebratum post Tridentinum,& non est in libro scriptum, aut ille non comparet.) Dissolutum est matrimonium: non potest vxor tunc transiens ad alias nuptias, easque consummans, ratione huius adulterij dimitti à priori viro: quia eam omnino dimittens, negansque matrimonium, & obtemperans sententiæ dissolutionis illius, dedit causam propinquam adulterij illius. Sic tradunt Nau.sum. Latina,ca.22. nu.24.Henriquez lib.11.de matrim.c.17.num.4.in fin.Et idem credo,si tunc vxor illa fornicetur. Quia militat, eadem ratio occasionis propinquæ datæ.

10 Tertio infertur,non esse admittendam doctrinam,grauissimorum Doctorum asserentium,si mulier ob sæuitiam viri ab eius consortio aufugiat,& post fugā adulteretur, minime posse eam a viro de illo adulterio accusari ad dotis amissionem. Cum ipsius causa fuerit vir ipse. Hi Doctores sunt Io. Lupus rubrica de donat.inter vir. & vxor. §.20.n.4.& 5.& § 64.nu.3. & c.per vestras,eo.titu.notabili 3.ad fi.ipsius principij.Tiraq.l.1.connubiali.p.1. gl.1. num.24 Couar.alios referens.4.decre.2.p.c.7.§.5.num.2. Ferronius in consuetud Burdeg.lib.2.titu.4.§.1.colum.2. ante medium. Ludouic.Lopez 2. instruct.de matrim.capi. 54.vbi de diuortio quo ad habitationem, paulo post principium,casu 1.Et quando vir iniustè vxorem expulit,quæ post fornicata est, docet idem Cifuentes, l.81. Tau. limitatione 4. Ceterum dicendum est hanc causam remotam adulterij à viro datam, male vxorem vexando, iniusteve expellendo, non impedire accusationem adulterij ad dotis amissionem,& vt eam lucretur vir. Quia textus numero 6.allegati non admittunt, hanc vxoris exceptionem aduersus accusationem viri.Deinde,quia potius omnia mala perpeti vxor tenetur, quam peccare in corpus,c.sacris,de his quæ vi. Tandem: quia non potest dici culpa mariti commissum fuisse adulterium illud: cum illius culpa ad id minime fuerit ordinata l. non omne,ff.de statu liber.leg.si is,qui,ff.de action.& obligat. & ita hanc sententiam sustinent Lara. l. si quis a liberis,§. si quis ex his,numer.210.& 211.ff. de liberis agnosc. Surdus de alimentis,tit.7.quæst.16.numer.42. Barbosa alijs relatis, & appellans oppositam sententiam falsam.l. 2.in principio, p.1.num.97.ff.soluto matrim.Azebedo lib.8.recop.tit.20. l.4. numero 36. Esset tamen prior sententia admittenda, quando viri sæuitia,aut expulsio eo tenderet, vt vxor fornicaretur. Tunc enim sicut vir non posset de illo adulterio accusare ad diuortium:iuxta dicta,numer.6. ita nec ad dotis amissionem. Quare licet iudex sibi applicaret dotem, eo quod probata non fuerit ea viri intentio, tenebitur vir in foro conscientiæ eam restituere. Nec excusabit sententia falsæ præsumptioni innitens. Quod si dicas illam intentionem mente retentam esse: atque ita nil posse operari in contractibus, qualis est ille, vt vir lucretur dotem ob adulterium vxoris. Ea enim tacita conditione vir recepit dotem, ad eius restitutionem soluto matrimonio se obligans. Respondeo hic vna cum actu

interno,

interno, expulsionem, aut sęuitiam, quæ causa fuit, interuenisse, illaque actus externos esse.

21 Tertius casus est, quando vxor probabiliter credens virum decessisse, alij nubit: vel è contra. Tunc enim coniunx superueniens non potest diuortium celebrare ratione illius adulterij, capit. cum per bellicam, 34. q. 2. & concordat l. vxor. 7. C. de repud. Et ratio est: quia tunc non est adulterium formaliter, culpaque vacat. Nec sufficeret qualiscumque culpa, sed oportet eam esse mortalem. Vt benè aduertit Castro lib. 2. de lege pœnali, capit. 4. §. vt nostram. Quia pœna diuortij est grauissima, indignaque subinde, vt ob leuem culpam incurratur. Est tamen limitandus hic casus, nisi coniunx de vita prioris coniugis certificatus steterit in secundo illo matrimonio, debitum reddens, aut petens: quia tunc iam verè reus est adulterij. Sic Hostien. sum. tit. de diuortijs, nume. 8. casu 3. Vincentius Speculo doctrinali, tomo 2. libro 10. capit. 42. Astens. summa, 2. par. libro 7. tit. 33. arr. 3. casu 3. Monald. summa, titu. de diuortio, §. propter quid fiat diuortium, versiculo item sunt quidam casus, casu 3. Palud. 4. d. 35. quæst. 1. artic. 2. casu 3. num. 14. & ibi Supplem. Gabriel quæst. 1. articulo 2. post 1. conclusionem, casu 3. Henricus, capit. significasti, numero duodecimo, de diuortijs. Lex 8. titulo 9. parte 4. & ibi Gregorius Lopez, verbo si despues, Montaluus, l. 6. paulo post principium, tit 9. par. 4. D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 21. § 6. casu 3. Sylue. verb. diuortium, quæst. 9. casu 2. Veracruz, 3. parte Specul. articul. 1. conclus. 5. casu 3. Palacios 4. distin. 35. disputat. vnica, columna 4. versiculo tertia limitatio. Abulensis, capite 19. Matth. quæst. 66. casu 3. Et addit benè Palacios, idem dicendum esse, quando coniunx iam dubius de prioris coniugis vitæ, petit debitum: quia cum illa copula sit spontanea, non vacat adulterij culpa. Quod tamen intelligo, si ante sufficientem adhibitam diligentiam petat debitum, nam ea adhibita si non potest certificari de vita prioris coniugis, potest deinceps petere (vt probaui lib. 2. disputat. 41. num. 47.)

22 Nec si coniunx credens probabiliter alium coniugem mortuum fornicetur, potest a coniuge ratione illius fornicationis dimitti: quia excusante iusta matrimonij ignorantia, fornicatio illa vacat culpa adulterij, nec tale est formaliter. Quare illius pœna, quæ est diuortium, ac dotis amissio, plectenda minimè est. Sicut accedens ad consanguineam vxoris, ignarus consanguinitatis: quia excusatur ab incestu, non incurrit eius pœnam, quæ est priuatio petendi debitum coniugale (vt probaui libro præcedenti, disput. 32. nume. 47. & 48.) Præterea, quia Federicus quem refert, & sequitur Acan. cap. fin. numero 3. de adult. & ibi Cardin. in fine, docent accusatam vxorem de adulterio non posse damnari pœna legali illius, sed simplicis fornicationis, si probet fuisse tunc famam communem mortis viri: quia adulterium non committitur absque dolo, l. penultima, C. ad leg. Iuliam, de adul. Deinde, quia accedens ad coniugatam existimans eam esse solutam, nequit adulterij pœna puniri, l. 5. titulo 17. par. 7. Castillo, l. 82. Tauri, numero 8. Tandem, quia Albericus in suo dictionario, litera A. verbo adulterium, versiculo idem si crediderit, ait non posse obijci adulterium vxori credenti virum defunctum. Et constat ex cap. si Virgo, 34. quæst. 2. idemque probaui lib. 7. disputat. 101. num. 4. vbi & respondi ad cap. gaudemus, de diuort. quod contrarium probare videtur. Imò crediderim non esse causam, vt legitimus vir ab ea vxore diuertat, si existimans eum esse mortuum, alijsque nuptijs celebratis, fornicetur: quia quamuis non excusetur a culpa adulterij in ordine ad posteriorem virum putatiuum, cum existimet posterius matrimonium esse legitimū. At respectu prioris viri, cuius matrimonio se solutam eius morte probabiliter existimat, non est ea rea adulterij. Diuortium autem priori viro solum conceditur ob iniuriam sibi irrogatam adulterino cōcubitu, quo eius matrimoniū ostenditur. Qualis non est hic. Sed obijcies hunc coniugem dedisse operam rei illicitæ. Iam satisfeci simili obiectioni, libro septimo, disput. 101. num. 3. & libro præcedenti, disput. 32. num. 24.

13 Quartus casus est, quando vxor fuit violenter cognita. Cum .n. culpa vacet adulterium illud, c. ita. & cap. proposito, 32. q. 5. imputari non debet ad diuortij pœnam.

14 Temperant aliqui, nisi vxor causam violentiæ dedisset. Vt quia non obediuit viro monenti fugam, ne vi hostium opprimeretur. Sic Cantera, q. criminalibus, q. tangentibus punitionem delicti, c. 4. num. 49. Ceterum dicendum est adhuc non posse accusari de illo adulterio ad diuortium, aliamve pœnam. Quia, l. vim passam, ff. ad leg. Iuliam, de adult. indistinctè deciditur vim passæ non esse adulterium imputandum. Item, quia nullius crimini vxor rea est, quæ coacta fuit, nec prohibere potuit, l. nullum, ff. de regul. iuris. Nec semper imputatur effectus subsequens, vbi culpa præcedit, cap. quoniam, de concessione præbend. Cum culpa illa inobedientiæ vxoris non fuerit ordinata, vt opprimeretur. Atque ita Glossa, c. de pudicitia, verb. eripi, 32. q. 5. mota hac quæstione nil decidit, sed remittit se ad q. Dominicalem, vbi sustinuit adhuc non posse dimitti vxorem. Et idem docent Archid. eod. cap. de pudicitia, num. vnico, & Bellamera, numero vnico, & ibi Ioannes, quem refert, ac sequitur Gregorius Lopez, l. 7. verbo *por fuerza*, tit. 9. p. 4.

15 Alij autem sunt in contrario extremo, vt intelligant non solum excusari mulierem a pœna diuortij, & dotis amittendæ, quando vi præcisa oppressa est, sed etiā quando metu cadente in fœminam constantem. Ducuntur, quia D. August. libro 1. de ciuitate Dei, cap. 19. & refertur cap. proposito, 32. quæstione quinta. Lucretiam excusat ab adulterio, dicens solum accedentem ad ipsam fuisse adulterium, eo quod coacta fit. Et tamen non vi præcisa, sed metu solo coacta est. Nec potest dici excusari tunc a culpa adulterij: sentit ergo excusari a pœna illius, quæ est diuortium. Secundo, quia Baldus, l. eam quam numero 25. capite de fideicommissis, docet feminam concipiētem ex tyranno coniugato posse prolem instituere. Quoniam talis coitus matris non subiacet pœnæ, excusante violentia. Tertio, quia vbi lex dolum requirit, non sufficit culpa, l. 1. ff. de sicar. & notatur, l. in actionibus, ff. de in litem iur. & l. quod Nerua, ff. depositi. Adulterium autem quoad pœnam requirit dolum, l. penultima, ff. ad leg. Iuliam, de adult. Qui desideratur, vbi adest metus feminæ constantis. Atque ita docent Abbas, consilio 4. numero 3. volum. 1. Rosella, verb. adulterium, nume. 5. vbi Sylu. quęst. vltima, Armilla, num. 5. Tabiena, q. 1. num. 3. Grassius, 2. par. decisionum, lib. 1. cap. 12. num. 72. casu 2. & dicit fortè verum Greg. Lopez, l. 7. verb. *por fuerza*, titulo 9. p. 4. Et fauent Glossa, d. c. proposito, verbo adultera, & verb. vnus, & ibi Archid. & Bellamera ad finem, vbi textum illum intelligunt de metu, & intelligunt vnum tantum fuisse adulterium quoad reatum, & pęnam adulterij secundum leges. Quamuis secundum canones sit adulterium. Addunt Abb. Syluest. & Rosella, idem dicendum si femina sic metu oppressa, ob vereeundiam, & timorem infamiæ non clamarit. Et hæc sententia probabilis est.

16 Verum a communissima sententia recedendum minimè esse arbitror, quæ docet metum non excusare, quin liceat viro diuortium facere: quia re vera non excusat a culpa mortali adulterij, & fidei fractæ, quæ causa diuortij sunt. Et ad illam culpam mortalem canones attendunt. Vnde cautè glossa, d. cap. proposito, & illam sequentes Archidiac. & Bellamera dixerunt excusare metum a pœna legali adulterij, quæ dolum desiderat. At secundum canones esse adulterium, quasi senserint nō excusare a pœnis canonicis, quæ culpam considerant. Quales sunt diuortium, & dotis amissio, capit. plerumque, de donat. inter vir. & vxor. Et per hoc cessant obiecta, quæ de pœnis legalibus probant. Atque ita loquentes de diuortio sentiunt ex Iurisperitis, Goffredus summa, tit. de diuortijs, nume. 4. Hostiensis summa, eodem titulo, numero 8. Albericus in suo dictionario, litera M, verb. matrimonium 8. §. quid si aliquis coniugium. Henric. capit. significasti, num. 12. de diuortijs. Monialibus summa, titulo de diuortijs, §. propter quid fiat diuortium, versiculo item sunt quidam casus, casu 5. Ioannes de Friburgo summa confessorum, libro 4. titul. 22. quæstio. 8. Astensis summa, 2. p. lib. 8. tit. 23. artic. 3. casu 5. Sylu. verbo diuortium, quæst. 9. casu 4. Tabien. matrimonium 4. num. 1. casu 5. Armil. verb matrimonium, num. 73. casu 5. Montalnus, l. 6. ad finem, tit. 9. par. 4. Couar. 4. decret. 1. p. cap. 5. in initio, nu. 3. Caiet. repetit. c. ad limina, 30 q. 1. §. 4. nu. 217.

Azebedo lib.8.recopil. tit.20. l.1. nume.22. ponderans illam legem, vt velit in hoc regno solum excusari vxorem a pœnis legalibus, quando adulterium fuit ita violentum, vt culpa in eo non fuerit, ibi: *Y si por ventura la muger no fue en culpa, & fuere forzada, no aya pena.* Nam copula, & vtrumque coniungit, petitque vim a culpa excusantem. Et ex Theologis, idem tenent D Bonauen.4. dist.35. in expositione literæ, numero 2. vbi Durandus, q.1. art.1. num.6. Palud, q.1. art.2. casu 5. num.16. Supplementum Gabriel.q.vnica, art.2. post 1.conclusionem, casu 5. Vincentius Speculo doctrinali, tomo 2. libro 10. capite 42. D.Antonin.3.p.titu.1.cap.21.§.6. casu 4. Sotus 4.dist.36. q.vnic. artic.1. versiculo, & eadem ratione. Castro lib.2. de lege pœnali, capit.4.§. vt nostram, licet enim videatur prima facie oppositum sentire, at clare est huius sententiæ, metum enim appellat ibi violentiam, & ita dicit intelligi de vera, & absoluta violentia, vbi nullus interuenit consensus, aliàs (inquit) sicut nec a culpa, ita nec a diuortio excusaretur vxor. Palacios 4.dist.27. disput.3. columna 21.fol.602. & d.35. disput. vnica, columna 4. versiculo quinta limitatio. Henriquez libro 11. de matrim. cap.17. nu.5. Bartholomæus a Ledesma dubio 65. de matrimon. post 3. conclusionem, casu 5. Ludouicus Lopez, 2.par. instr.de matrimon. cap.38. fol. 1049. §. circa altum casum. Vega 1. tomo summæ, capit. 13. casu 16. Cañedo summa Sacramentorum, vbi de matrimon. capite 7. numero 58.

17 Quintus casus est, si coniugi commisceatur alter sub mariti specie latenter, & bona fide ex parte coniugis. Sicut accidit Iacob cum Lia Genesis 29. Tunc enim sicut bona fides excusat concubitum coniugis a culpa adulterij, ita a pęna diuortij, cap.in lectum, 34. q.2. Ad probandam autem hanc coniugis bonam fidem sufficit eius iuramentum, habito respectu ad eius honestatem, & alias probabiles coniecturas, vt tradunt Hostien.summa, titulo de diuortijs, num.8.casu 3. Astensis summa, 2.p. lib.8. tit.33.art.3.casu 3.

18 Sextus casus est, si matrimonio ab infidelibus inito, datoque libello repudij, coniunx dimissus ad aliud transeat matrimonium, non poterit repudians obijcere coniugi repudiato consummationem illius secundi matrimonij, quæ adulterium est, quo ab illo diuertat. Habetur expressè, capit.gaudemus, de diuortijs, in fine. Cuius ratio communiter redditur: quia infideles existimant matrimonium dissolui per repudium, iuxta eorum ritus celebratum: ac subinde ratione ignorantiæ excusatur copula illa ab adulterio. Ex qua ratione colligitur idem dicendum esse de coniuge repudiante legitimè, & iustè, secundum eorum existimationem, & ritus, si enim post repudium aliud ineat matrimonium, non poterit ob id diuortium celebrare coniunx repudiatus: quia quamuis textus de solo repudiato loquatur: at eadem militat ratio; nam vterque coniunx legibus matrimonij se solutum existimat. Verum vero si post repudium fornicetur; vel detur causa adulterij negata cohabitatione, adsit iusta diuortij causa, dixi num.8.

19 Vltimus casus est, quando coniunx innocens alteri cōdonat adulterium, & sic reconciliantur. Cum enim diuortium sit in fauorem innocentis, potest innocens cedere iuri suo delictumque condonare, & sic cessabit ius diuortij. Hæc autem remissiò est duplex, quædam expressa, quando scilicet, verbis expressis innocens coniunx adulterum sibi reconciliat, condonans delictum. De qua reconciliatione loquitur textus, l.si maritus, 25.§.si negauerint, ff.ad leg.Iuliam, de adulter. probans ex tunc minimè audiendum esse maritum de adulterio accusantem. Et notant Alexand. l.iuris gentium, §. si paciscar, ad fin. ff.de pactis, Barbosa, l.2. in principio, p.1. num.100. ff.soluto matrimonio. Non tamen satis esset remissio mente retenta, nec signo aliquo externo coniugi nocenti expressa: quia propositum mente retentum in his contractibus inter homines initis, nullius efficaciæ est, l. cum in plures, 62. §.locator, ff.locati. Deinde, quia cum remissio illa sit, velut quædam iuris diuortij, & accusandi donatio, oportet, vt firma sit, eam parti cui fit intimari. Vt de donatione latè disserui, libro 1. disputat.6. & 7. Alia autem est remissio tacita. Vt si coniunx adulterij conscius alium non exclusit a consortio maritali, vel exclusum admisit. De qua reconciliatione nihil in præsenti dicendum est: quia in sequentibus est specialis disputatio instituenda.

20 Id tamen obseruandum est, si reconciliatione facta, coniunx ille reconciliatus in adulterium relabatur, posse non obstante priori illa reconciliatione, de nouo eo adulterio illum accusari, & ratione illius celebrari diuortium. Quoniam præcedens venia non trahitur ad futura delicta, sed sola præterita respicit, argumēto l.non aliàs, §. 1. ff. de iudicijs, vbi quamuis legato ius gentium securitatem concesserit, l.sanctum, ff.de rerum diuis. deciditur posse eum puniri de legationis tempore admisso delicto. Præterea, quia reconciliatio illa contractum matrimonij ad pristinum vigorem restituit, ac si nullum esset vsque tunc adulterium commissum, sed in eo euentu posset coniunx res noui adulterij dimitti, & de illo accusari: ergo idem dicendum est facta ea reconciliatione. Nec æquum est, vt ea criminis futuri impunitatem præstet. Atque ita sentiunt ex Iurisperitis, glossa cap. plerumque, verbo nec reconciliata, in fine, de donatio. inter vir. & vxor. & ibi Alexander de Neuo, num.6. Præpos. numero 6. Præpos. num.14. in fine. Ioannes de Anchona, quem refert, & sequitur Archidiac. cap.1. num.4. 32.q.6. & ibi Bellamera, nu.2. Ioannes Lupus, cap.per vestras, in principio, §.9. num.18. de donat. inter vir. & vxor. Cifuentes, l.80. Tauri, dubio 7. & ibi Castillo, nu.2. Greg. Lopez l.8. verbo en ante, titu.17. p.7. id colligens a contrario sensu ex ea lege. Couar.4.decret.2.p.cap.7.§.6.num.7. Villapandus repetitione ad l.21. tit.1. p.7. §.14.2 nu.2. Additio ad locum Angeli, quem statim pro contraria parte referam. Azebedo lib 8.recopil. titu 20.l.2.numer.31. Barbosa, l.2. par.1. in principio, num.104. ff. solut.matrimon. Surdus de alimentis, titulo 7.quæst.16.numer.103. Et ex Theologis, Richardus 4.d.35.art.1.quæst.1. D.Ant.3.p.tit.1.cap.21.§.5. Sylu. verbo diuortium, quæst.9. casu 5. Sotus 4.d. 36.quæst. vnica, artic.1. versic. dubitatio verò. Ledesma, 2.p.4. quæst.64.artic.2. paulo ante, §. erat secundum dubium. Palacios 4. dist.27. disput.3.col.22.fol.603. Angles Floribus, 1.par. de matrimon. quæst.9. de diuortio, artic. 1. difficult.2. conclus.6. Henriquez lib.11. de matrimon. cap.17. nume.5. Bartholomæus a Ledesma, dubio 65. de matrimon. post tertiam conclusionem, §. & iam est notandum. Manuel 1 tomo summæ, 2.editione, cap.240.nu. 3. Graffius 2.par.decisionum.lib.1.cap.12.num.72. casu 6. Cañedo summa Sacramentorum, vbi de matrimon. cap.7. nu.60.casu 6. Ludouicus Lopez, 1.par.instruct. capit. 295. §. adde ad prædicta. Vnde non sunt audiendus Salicetus, l.quoniam, in fine. C.ad leg.Iuliam, de adult. Angelus de maleficijs, verb.*che me ha adulterato*, nu.49. docentes non posse eum coniugem de nouo illo adulterio accusari. Innitunturque textui, cap.de Benedicto, 32.q.1.ibi: *Nullum ei duntaxat similis committenti periculum allaturus.* Sed respondet benè Couar. proximè citatus, eum textum solum velle, ne vir propria authoritate vxori relabēti damnum inferat, illamve occidat.

21 Imò Ioannes Lupus eodem cap. per vestras, in principio, §.9.num.22. ait posse forsan attentari, vt coniunx ille reconciliatus relapsus in adulterium, possit etiam de adulterio condonato accusari. Sed merito illum improbant Couar. Barbosa, Azebedo, Surdus, Ludouicus Lopez, numero præcedenti allegati. Quoniam primum illud adulterium iam est remissione extinctum. At crimen semel transactione, aut indulgentia accusatoris extinctum non potest amplius ab eodem in iudicium deduci, cap. de his, de accusat. & l.transigere, C.de transact. & capit. si illic, 23. q.4. iuncta glossa, verb. recidiuo. Idemque probatur ex regula, l.qui res, §.aream, ff.de solution. Et ex doctrina Bartoli, l.non solum, §. iniuriarum, numero finali, ff. de iniur.

22 Vtrum autem si factā reconciliatione, qui erat innocens labatur in adulterium, compensetur cum priori illo adulterio a se cōdonato, ita vt ille coniunx reconciliatus non possit diuortium petere. Dicam disputatione sequenti, num.7.

23 Tandem obseruandum est cum Sot.4. d.36. q.vni.artic. 1.vers.de his autem casibus, & versicu.sequenti, & Petro de Ledesma de matrimon. quæst.62. artic.1. dubio 1. circa 2. conclusionem, & Cañedo summa Sacramentorum, vbi

vbi de matrimon. cap. 7. num. 62. omnes hos casus, in quibus non permittitur diuortium ob adulteriū, censeri exceptos ex iure ipso naturali, & diuino, & non ex Ecclesiæ statuto. Et de duobus primis casibus idem affirmat Barth. a Ledes. dub. 65. de matrim. post 3. concl. casu 1. & 2. Quod inde probatur: quia primus casus iuri naturali innititur: nil enim tam naturale est, quam delictorum compensationem admitti. In reliquis autem casibus adulterium minime imputatur: vel quia iniuria affectus condonauit: vel quia non fuit formaliter adulterium, sed culpa vacauit: vel quia alter coniunx culpæ particeps fuit, præstando consensum. Quæ omnia sunt iuri naturali consona. Insuper probant Sotus, & Cañedo ibi. Quia cum Ecclesia non habeat facultatem supra ius diuinum, & naturale, nisi hæ exceptiones ex ipsomet iure diuino deducerentur, non posset Ecclesia facultatem celebrandi diuortij ob adulterium concessam iure diuino, & naturali, restringere, hos casus excipiens. Quod si dicas Christum non iussisse, sed solum permisisse diuortium ob adulterium, & ideo nil mirum, si Ecclesia potuerit permissionem hanc restringere, sicut restrinxit facultatem concessam carnibus vescendi. Respondet bene Sotus, disparem esse rationem: quia non fecit Deus singularem permissionem esus carnium, sed generaliter permisit edere carnes, aliosque cibos, vbi, & quando oportet: quasi Ecclesiæ, arbitrio relinquens tempora hæc definienda. At de diuortio ob adulterium celebrando, ius ipsum naturale declarans, singularem permissionem concessit, quare Ecclesiæ non est, nisi tanquam iuris diuini, & naturalis, interpretis, permissionem hanc restringere.

DISPVTATIO VI.

Qualiter accipienda sit compensatio adulterij vtriusque coniugis ante latam diuortij sententiam commissi, ita vt neutri liceat ab altero diuertere?

SVMMARIVM.

Delicta compensantur vtriusque coniugis adulterij, num. 1. & remissiue, quando alter post profitetur.

Oportet vtriusque adulterium esse liquidum, ac certum, numero 2.

Debet vtriusque delictum sufficere ad diuortium. Nec est cōpensatio, si alter adulteratur, alter vero molliciem, aut pollutionem extra vas cum tertia persona admittat, vel copulam intra vas absque seminatione habeat, num. 3.

Quid si alter sodomita, alter vere adulter sit? Refertur opinio, num. 4.

Compensantur delicta, etiamsi alter adulter, alter vere sodomita, & bestialitatis, ac adulterij reus sit, num. 5. & ibi remissiuè, quid, quando alter carnaliter, alter vero spiritualiter fornicatur?

Num referat vter coniunx prius sit fornicatus, nu. 6.

An fiat compensatio adulterij vnius coniugis cum adulterio alterius iam condonato a coniuge posterius adulterante, num 7.

Quid si alteruter plura admiserit adulteria, num. 8.

Quid, si adulterium vnius sit occultum, alterius vero publicum, nu 9.

An possit vir adulter pacisci cum vxore adultera, vt conniueat in diuortium, ne ipsam criminaliter accuset? Et explicatur, l. transire, C. de transact. quando liceat super adulterium transigere, nu. 10.

An adulter volens adulteram accusare teneatur reddere debitum? remissiue nu. 11.

An exceptio adulterij sit peremptoria, ita vt possit opponi ante, & post litem contestatam, & in modum declinatoria? Explicanturq. l. si maritus. § præscriptiones, ff. ad leg. Iul. de adult. & l. 7 tit. 17 p. 7. num 12.

An lata diuortij sententia possit coniunx adulter opponere adulterium ab altero ante sententiam commissum, vel de illo actionem intentare, remissiue, nu. 13.

1 CVm disputatione præcedenti, numero secundo, inter casus, in quibus ob adulterium non permittitur diuortium, annumerauerimus quando vterque coniunx adulterij reus est. Iam circa hunc casum aliqua disputanda sunt. Et quia lapsus hic in adulterium, potest contingere ante, & post sententiam diuortij latam: in vtroque euentu disputandum est. Et prius in hac, & aliquibus sequentibus disputationibus quando contingit ante sententiam latam, & deinceps quando post. Dubitatur igitur in præsenti, quando contingit ante sententiam latam. Prima conclusio certissima apud omnes est. Quando contingit ante latam diuortij sententiam, vtrumque coniugem adulterari, neutri licet ab alio diuertere, sed mutua compensatione ambo adulteria abolentur. Hanc satis probaui disputatione præcedenti, num. 3. Quidam temperant nisi posterius fornicans, post adulterium fuerit professus, vel ad ordinem promotus. Sed de hoc dicam disputatione 9. num. 26.

2 Duo aũt ad hanc compensationem desiderantur. Prius est, vt vtrumque adulterium sit liquidum, constetque alteri coniugi. Si enim vnius adulterium sit liquidum, alterius vero minime, sed dubium, non licet illi, cuius adulterium est certum, dubitatq. de sui coniugis adulterio, cōpensatione vti. Quoniam debiti liquidi ad non liquidum, non est compensatio, l. finali, C. de compensat. Sic docent Host. c. fin. nu. 1. de adult. & ibi Ioan. Andr. nu. 1. Anch. nu. 3. Card. num. 1. opposit. 1. Anan. numero 1. Quare si coniunx adulter opponeret alij adulterium sibi dubium, falsisque testibus illud probaret, & sic alteri negaretur diuortium, non esset tutus in conscientia. Non enim iuuari potest compensatione adulterij alterius sibi dubij, cum suo, quod sibi constat.

3 Posterius requisitum est. Vt vtrumq. delictum sit sufficiens ad diuortium. Adulterium enim consummatum admittens, non poterit illud compensare cum mollicie alterius, vel pollutione cum tertia persona extra vas, vt sic illi diuortium deneget: sed poterit hic ab illo diuertere. Quia in ordine ad diuortium ad quod attenditur, delicta non sunt paria, atque ita illorum compensatio non fit. Sic Ledesma 2. par. 4. quæst. 64. art. 2. duplici columna ante finem, versiculo est tamen notandum. Atque idem dicendum est in reliquis casibus, in quibus delictum alterius nō est sufficiens ad diuortium. Vt si alter non emisit semen intra vas, licet illud penetrarit, vel habuerit rem cum femina mortua, quos omnes casus numeraui tota disputat. 4. potest enim hic ab altero vere adultero diuertere. Eadem ratione, ob criminum in ordine ad diuortium, disparitatem.

4 Difficultas autem est, quando fornicationes non sunt eiusdem naturæ, sed altera est naturalis, nempe adulterium, altera vero innaturalis, vt Sodomia? Nam aliqui existimant ad iustam delicti compensationem in hoc casu faciendam, non esse opus, vt eadem fornicationis specie vterque coniunx sit infectus, sed satis esse, vt in eodē fornicationis genere, dummodo is, qui compensare, eaque compensationis mutui delicti exceptione se tueri vult, sit leuioris fornicationis speciei reus. Vt adulter potest se tueri contra Sodomitam diuortium petentem: si tamen adulter diuortium intentet contra Sodomitam, non potest hic se defendere, exceptione compensationis sui delicti cum adulterio alterius allegata. Quia suum delictum est grauius, ac subinde impar delicto alterius. Sic docent Castro lib. 2. de lege pœnali, cap. 4. paulo ante §. vt igitur. Ouandus 4. d. 35. disp. vnica, propositione 1. Qui bene explicat hanc minorem fornicationis grauitatem, non vtcumque considerandam esse, sed quando altera innaturalis est, altera vero naturalis. Non enim ad hoc disparitas reputaretur, si vir adulteretur cum soluta, vxor autem cum coniugato, vel professo. Et pro hac sententia faciunt Host. cap. fin. num. 4. de adult. Ioan. Andr. 1. Anton. num. 5. Cardinalis statim in principio, vbi explicantes illum textum reddentem rationem cur adulter adulteram accusare nequeat ad diuortium. Quia paria crimina mutua compensatione tolluntur: explicant paria, quantitate, & qualitate.

5 Ceterum contraria sententia mihi placet, vt ex vtraque parte detur compensatio, ac subinde neutri coniugi liceat diuortium celebrare. Quia si paritatem criminis in or-

in ordine ad diuortium consideremus (vt reuera consideranda est,) vtrumque crimen est æquale. Cum ob vtrumque pariter concedatur diuortium. Si vero consideretur in ordine ad matrimonium, cui iniuria irrogatur, cum grauior sit iniuria illi per adulterium, quam per sodomiã illata (vt probaui disputatione quarta, numero 3.) adulterium grauius delictum erit, atque ita adulter non poterit a sodomita diuertere. Si vero dicas considerandam esse grauitatem secundum se, hoc dici non posse, probaui eadem disput.4. num.3. Et confirmatur: quia si grauitas fornicationis in se attendenda sit, non est cur potius dicamus solum attendendam esse, quando altera est naturalis, & altera innaturalis: quam vbi intra fornicationis naturalis limites altera grauior, altera autem leuior est. Quod tamen attendendum esse nullus diceret. Tandem, quia si in compensatione inspiciendum esset vter coniũx grauiori fornicatione infectus esset, vt ille non posset aduersus alium hac se exceptione tueri, grauitas illa fornicationis omnino attendenda esset per repugnantiam ad coniugium, atque ita potius dicendum esset adulterum non posse suum delictum compensare cum sodomia alterius, quæ minus matrimonio repugnat. Quo argumento egregiè vsus est. Bellarminus libro primo de matrimon. cap.17.§.respondent nonnulli, contra aliquos dicentes, fornicationem spiritualem, nempe, infidelitatem dissoluere coniugium, non autem corporalem. Eo quod illa grauius peccatum sit. Aduersus quos insurgit dicens, quamuis fornicatio spiritualis sit grauius in se peccatum, cum tamen magis repugnet coniugio fornicatio corporalis, potius ex hac ratione concludendum esse fornicationem corporalem dissoluere. Sic ergo in nostro casu dicendum esset. Et ideo hanc sententiam tuentur Palud. 4. d. 35.quæst.1.artic.2.casu 1.numero 11. vbi Supplementum Gabrielis, q.vnica, art.2. post primam conclusionem, casu 1. Palacios ibi, disputatione vnica, statim in principio corporis. Tabiena matrimonium 4.nu.1.casu 1. Caiet. repetitione, cap.ad limina, 30.q.1.§.4.nu.217. Imo idem erit dicẽdum esse, quamuis alter adulterij, sodomiæ, ac bestialitatis reus esset: alter autem solius adulterij. Neutri enim diuertere liceret: sed daretur compensatio: quia ad hoc sufficit dari paritatem criminum, quoad hoc, quod vterque carnem suam diuiserit contra fidem in matrimonio præstitam. Quod est fundamentum diuortij, (vt probaui disput.4. num.3.) multiplicatio vero maior delictorum minimè huic compensationi obstat. Vt dicemus, numero 8. Vtrum autem detur compensatio, si alter corporaliter, alter vero spiritualiter fornicetur lapsus in hæresim, vel apostasiam a fide: dicemus hoc libro disputat.16. per totam.

6 Secunda conclusio. Ad hanc mutuam delictorum compensationem faciendam, nil refert vter coniugum prius sit lapsus in adulterium: quia iura solum ponderant vtrumque coniugem simili crimine iam infici, & neutrum matrimonij fidem illæsam seruasse, non habita ratione prioritatis, vel posterioritatis delicti. Vt constat ex textibus hanc compensationem docentibus, quos retuli disp. præcedenti, num.2. Et ita docent Glossa, c. veniens, verbo sponte, de conuers.coniug. Host. cap. gaudemus, in initio, de conuers.coniug. Palud.4.d.35. quæst.2. art. 2. num. 14. Sotus 4.d.36.quæst.vnica, art.1. versic. dubium autem. Nauar.lib.4.consil.in vtraque editione, titulo de diuortijs, cons.1.num.1. Bartholomæus a Ledesma dubio 65. de matrimon. post 3. conclusionem, §. etiam est notandum. Surdus de alimentis, titul.7.q.16. numero 53. Ludouicus Lopez, 2.par.instructor.de matrimon.cap.54. vbi de diuortio quoad habitationem, §.penultimo, notabili 3. Petrus de Ledesma, de matrimonio, quæst.62.art.1. dubio 1. in fine. Manuel 1.tomo summæ, 2.editione, c.240. num.3. Cañedo summa Sacramentorum, vbi de matrimon.cap.7.num. 57. casu 1. Idque verissimum est, & nullum dubitantem inueni. Immo post sententiam diuortij adulterium admissum a coniuge, in cuius fauorem diuortium est celebratum, compensari cum adulterio prioris coniugis dimissi, satis probabiliter docent multi. Vt videbimus disputatione 9. Quæ falso Surdus proximè citatus imposuit Bologneto consil.23.nu.2. ipsum sentire, exigi vt delicta sint eodem tempore commissa, vt compensatione tollantur.

7 Imo quidam hoc extendunt, vt licet prius adulterium coniugis sit condonatum ab altero coniuge innocente, si post condonationem innocens labatur in adulterium, detur illius compensatio cum adulterio illo priori condonato: neutrique diuertere liceat, & priori petenti diuortium obstet exceptio sui adulterij quamuis remissi: quia quamuis adulterium remissum nequeat in iudicium deduci ad effectum accusationis, potest tamen ad effectum excipiendi contra accusantem ad diuortium. Quædam enim consequi possumus excipiendo, quæ non possumus agendo. Et quia accusans de crimine debet esse eius immunis, cap.qui crimen 9. quæst. 1. & cap. 1. 32. quæstio.6. Ita tenet Hugo, quem refert, & sequitur Turrecremat. eo.cap.1.numer.4. idem licet satis obscure docent ibi Archid.ad fin. vers.in ea glossa, ibi, dico, adde & malè. Et ibi Bellamer. numero 2. eodem versic. & ita Archidiaconum intelligit, eum sequens, & referens etiam Laurentium Gregorius Lopez, l.8. verbo esse mismo, titul.2.par.4. At hoc mihi displicet. Et ideo dicendum est cum glossa eo. cap.1.in fine, & Astense, 2. par.summæ, libro 8.titulo 33. articu.3. ad finem, minimè competere coniugi posterius adulteranti exceptionem illius adulterij, quod condonauit, nec dari compensationem, sed posse priorem coniugẽ celebrare diuortium: quia remittentibus actiones suas, non est dandus regressus, l.quæritur, 14.versiculo si venditor, ff.de æd litio edicto. Deinde quia (vt optimè docet Sotus 4.dist.36.quæstio.vnica, articulo 1.versiculo dubitatio vero,) reconciliatio contractum matrimonij ad suum pristinum statum reuocauit, ac si nulla esset vsque tunc fornicatio admissa, in quo euentu posset vtiq. prior coniunx reconciliatus, a coniuge post adulterij reo diuertere.

8 Tertia conclusio. Non obstat compensationi adulterii mutui, si alter coniunx plurima adulteria, alter vero vnũ solum admiserit: quia cum vterque fregerit fidem, delicta censentur paria. Iura enim fractione fidei, non autem numeri rationem habent. Hæc videtur contra Doctores relatos, num.4. in fine, dicentes paria crimina quo ad compensationem hanc faciendam censeri, quando datur æqualitas in quantitate, & qualitate. Quos merito reprobat Anan.capit.penultimo, numero 5. de adulter. Et ideo hanc conclus.do. ent Sotus, 4.d.36.quæst.vnica, articul.1.versic.dubitatio vero. Angl. Floribus, 1.p. de matrimon.quæstio.9. de diuortio, artic.1.diffic.2. conclusion.1. Ludouicus Lopez. 2.p.instruc. de matrimon.capit.54. vbi de diuortio quo ad habitationem, §.penultim. notabili 3. Cañedo summa Sacrament. vbi de matrimon.cap.7.num. 57. casu 1.

9 Quarta conclusio. Quamuis adulterium alterius coniugis sit occultum, solique Deo cognitum, alterius vero publicum, nequit adulter occultus diuortium petere, sed tenetur compensare adulteria. Nam in foro conscientiæ occulto non desideratur probatio per testes, sed sola veritatis cognitio. Quare nil interest an fornicatio secreta sit, necne, quando ipsi coniugi constat se fornicatum fuisse. Præterea, vxori adulteræ publicæ cuius vir occultum adulterium perpetrauit, non deficit ius excipiendi, vt crimen suum alterius crimine tollat, sed sola deficit probatio. Propter defectum autem probationis, etsi in foro contentioso a causa cadat, non tamen in foro conscientiæ. Sicut qui reuera æs alienum contraxit, licet creditor probare nequeat, reuera debitor est, nec poterit simile debitum sibi ab eodem recuperare, sed compensare tenebitur. Atque ita docent ex Iurisper. Goffred. summ. tit.de diuortiis, numero 15. Host. summ. eod. titul. numero 11. in principio, & cap.fin. numero 3. de adulter. & ibi Ioan. Andr. num.7. Ancharan. numer.5. Idem Ioan. Andr. cap.constitutus, num.1. de conuers.coniug. Anton. num. 3. Anchar. num.3. Abbas, num.8. in fin. idem Abb. c. significasti, in fin. de diuortiis, vbi Alexan. de Neu. nu.9. Henricus, cap.ex literis, num.11. de diuort. & cap.fin. num.14. de adulter. Albericus in suo Dictionario, litera D, verbo diuortium: versiculo quid si vir, & litera M, verbo matrimonium 8.versiculo, quid si aliquis coniugium. Archidiac.cap.nihil 32.quæst.6.num 2. vbi Bellamera, numero 1. Ioannes de Friburgo, summa confessorum, lib.4.tit.22. quæst.15. Monald. summa, titulo de diuortiis, §.propter quid fiat diuortium, versiculo item pone quod vir. Rosel-

ma-

matrim.7.num.4. Sylu.verb.diuortium,quaſt.9. verſi.7. & matrimon.9. quæſt.6. in fine Tabiena, matrim.4. qu.1. caſu 1. Armill.verb.matrimonium, nume.73.caſu 1. Brunellus de ſponſalibus,concluſione 30. declaratione 8. numero 12. verſicu. primus eſt.Nauar.lib.5. conſiliorum, in 1.editione,tit.de adult.conſi.1.nume.3.& 4.in vtraque editione.lib.4.tit.de diuortijs,conſi.1.num.1. 2.& 3. Caiet. in repetitione, cap.ad limina.30. quæſt.1. §.4.nume.217. 232. Lancel.Inſtitu.iuris canonici,libro 2.tit.de diuortijs, §.multum autem intereſt: verbo niſi.Et ex Theologis.D. Thom.4.d.35. quæſt. vnic. articul.6. ad 5. & ibi D. Bonauen. in expoſitione literæ,numero 1. & articu.1. quæſt. 1. in fine corporis,& ibi Palud.q.1.artic.2. caſu 1. nume.11. Vincentius Speculo doctrinali,tomo 2. libro 9. cap.90. & libro 10.cap.42. Abulen.cap.19. Matth.quæſt.75.in ſolution.ad vltim. Sotus 4.d.36. quæſt.vnic.articu.1. verſiculo dubium autem, & quamuis limitet, dummodo alter coniux probare poſſit illud adulterium: intelligitur, vt foro externo audiatur, atque ita eadem, quæſt.articulo 6. in fine, dicit idem eſſe dicendum, vbi adulterium alterius ita occultum eſt, vt probari minimè poſſit. Petrus de Soto.lect.12. de matrimon. colum. penul. Caſtro libro 2.de lege pœnal.,cap.4.§.vt noſtram. Ouan.4.diſt.32.q.vnica, propoſitio.2.caſu 1.Placi.4.d.27.diſputa.3.col.22. verſic. ſed quid ſi vir,folio 603. Veracruz.3.par.Specul.articul. 6. concluſ.4. Angles Floribus. 1.par. de matrimon.quæſt. 9 de diuortio,articulo 2.difficul.7. Petrus de Ledeſma,de matrimo.quæſ.62.artic.1.dubio 1.in fin. Bartholomæus à Ledeſma, dubio 65. de matrimon.poſt 3. concluſionem, §. etiam eſt notandum. Henriquez libro 11. de matrimo. cap.17. numero 3. Manuel 1.tomo ſummæ,2.edit.ca.140. num.3. Vega 1.tomo ſummæ,cap.13. caſu 3. Nec audiendus eſt Henriquez ibidem, dicens eſſe culpam venialem, ſi vir occultus adulter, vxorem manifeſtè adulteram dimittat, accuſetve, quia cum res grauiſſima ſit diuortium celebrare,ſi occultus adulter iure dimittendi caret, vt omnes Doctores allegati fatentur, non poteſt eſſe culpa venialis tunc dimittere, diuortium celebrando. Atque ideo Abulenſis, & Caſtro eiſdem locis citatis docent eſſe culpam lethalem. Cauendum eſt etiam ab Ouando, qui loco citato ait, non eſſe improbabile, aſſerere occultum adulterum dolentem de ſuo adulterio, poſſe negare debitum adultero coniugi manifeſto: retenta opinione Caietani aſſerentis occultum adulterium non priuari ipſo facto iure exigendi. Quam etiam nos tenuimus libro 1. diſputatione 68. nume.4. quia iuxta eam opinionem ſolum conceditur coniugi occultè adultero, vt non priuet ſe iure exigendi debitum, donec ab innocente coniuge illius adulterij conſcio priuetur. Non tamen ipſi conceditur, vt poſſit diuertere a coniuge ſimiliter adultero, eius adulterij ignaro. Quoniam ius diuertendi ſoli coniugi,qui non eſt infectus ſimili adulterio eſt permiſſum. Vt diximus numero 1. Nec obſtat illud adulterium eſſe occultum, & coniugi publicè adultero ignotum: quia hoc nil refert ſi ad forum conſcientiæ attendas, in quo ſola rei veritas inſpicitur, quod ſi tandem obijcias, cap. ſignificaſti, de diuortijs, & cap.penultimo, de adulter. vbi videtur peti ad hanc compenſationem mutuam, vt vtrumq; adulterium ſit notorium. Quod idem videntur docere Gloſſa eo.cap. ſignificaſti, verbo niſi conſtaret. Et Ioan.And.cap.fin.numero 1.de adul.& ibi Hoſtien.num.1.Ant.num.4. Id minime obſtat: quia non agunt de compenſatione in foro conſcientiæ facienda: ſed quando mulier dimiſſa a viro adit iudicem petitura reſtitutionem, & vir exceptione adulterij notorij impedit reſtitutionem.Tunc .n. dicunt hi Doctores iuxta illorum textuum deciſionem,non eſſe audiendam mulierem, vt reſtitutio ab ipſa petita concedatur, ſi contra exceptionem ſui adulterij notorij replicet allegans adulterium viri, niſi illud etiam notorium ſit: aliàs impedietur reſtitutio, donec viri adulterium probetur, illo autem probato, reſtitutio fiet, compenſatis hinc inde adulterijs. Et ſic id explicant Innocent. eod. cap. ſignificaſti, numero vnico,ſuper verbo conſtaret, & Hoſt. ibi,in fine.

10 Vnicum tamen exciperem caſum, in quo viro adultero liceret vxorem æquè adulteram dimittere: nempe, ſi inter vtrumque coniugem per tranſactionem conueniat, vt vir non accuſet vxorem adulteram ad pœnam capitalem ipſi infligendam (id enim non obſtante ſuo adulterio poteſt efficere, quamuis quo ad diuortium, & pœnam ciuilem compenſentur adulteria, vt dicemus diſputatione 8. nume.46.) ea lege vt vxor in locum aliquem honeſtum ſe recipiat, vbi ſeparata ab ipſo viro vitam tranſigat.; At abſque vxoris conſenſu id efficere nequit: quia poteſt illa eligere pati accuſationem. Nec etiam id in pactum deducere poteſt, quando ius accuſandi criminaliter amiſit lapſu temporis, vel alia cauſa,vel quia deficit probatio. Non enim pœna hæc debetur ante iudicis ſententiam:nec vxor criminaliter accuſari poteſt deficiẽte probatione,& ſi accuſetur, non tenetur fateri ſuum crimen. Nec obſtat ſuper adulterij crimen tranſigi non poſſe, l. tranſigere, 18. C. de tranſactio. & l. de crimine 10. C.ad leg. Iuliam, de adulter. Cuius deciſionis varias affert rationes Padilla ea.l.tranſigere,a numero 72. vſque ad 79. ſed potiſſima eſt, propter frequẽtiam huius delicti ad arcendum ab eo. Quod eſt adeo verum,vt pactionem etiam gratuitam ſimiliter eſſe prohibitam ſuſtinuerint Albericus,& Goffredus citati per Padillam, d.l. tranſigere, numero 95.contra Azonem ſumma,titulo de tranſactio. numero 4. Non, inquam, obſtat: quia opinionem Azonis explicans ius ciuile,approbat.l.regia 22. titulo 1.parte 7. ibi: *Fueras ende ſi el yerro fueſſe de adulterio Ca en tal caſo como eſte, non puede ſer fecha auenencia por dineros. Mas bien ſe puede quitar de la accuſation el marido ſi quiſiere, no recibiendo precio ninguno por ello*. Vnde Barboſa, l.2. p. 1.in principio numero 115. ff. ſolut.matrimon.dicit cum Gama in ſuis deciſionibus, par.1. deciſione 63. numero vnico,non valere remiſſionem adulterij pecunia factam, vel ſub alio pacto lucrum afferente ipſi marito: ſecus ſub alio quouis pacto carenti eo lucro. Et exemplificat Gama vt eſt pactum,vt vxor includatur,exuletve. Idemque ſequitur. Additionator ad Gamam in additionibus ad illam deciſionum, quæ habentur in fine illius tomi. Et reddit rationem: quia cum poſſit vir adulteram præcedenti iudicis ſententia occidere, poteſt tranſigere, vt minorem pœnam admittat, quo mortem iuſtè ſibi inferendam euadat.

11 Vtrum autem adulter volens adulteram criminaliter accuſare teneatur ei debitum reddere? dicam diſput. 14. numero 8.

12 Vltima concluſio. Exceptio adulterij quando de illo agitur ciuiliter, vt quo ad diuortium, vel dotis amiſſionẽ, eſt peremptoria, atque ita opponi poteſt ante, & poſt litem conteſtatam, & quocumque tempore vſque ad ſententiam.Sic colligitur ex cap.penultimo,& capitulo finali, de adult. & docent Innocen. eod. capitulo penultimo, ad finem, & ibi Hoſt. numero 7. Anton. numero 6. Abb. in fine. Ancharan.numero 20. Cardinalis,numero 1.quæſtio.1. Ananias,numero 10.ver.vltimo quærit. Ioan.And. eod.cap.fi.numero 3. & ibi Ancharan. numero vltimo,in fin. Auan.in initio.Couar.4.decret.2.par.cap.7.§ 6. num. 6.& Bartolo,atque alijs relatis Barboſ.l.viro, atque vxore 40. numero 3. ff.ſoluto matrimo. Quare audiendi non ſunt Ioan. Lupus rubrica de donat. §.20. nume.3. Et Andreas ab Exea rubrica, ff.de pactis,numero 377. dicentes contrariũ,per l.ſi maritus,§.præſcriptiones, ff.ad leg.Iuliam,de adult.& l.7. titulo 17. part.7. Sed reſpondet bene Couar. & Barboſa eos textus accipiendos eſſe, quando criminaliter agitur de adulterio. Vnde quando agitur ciuiliter de adulterio, poteſt etiam poſt litem conteſtatam excipi de ſimili adulterio, vel lenocinio mariti. Secus ſi agatur criminaliter. Et rationem differentiæ tradit ibi Barboſa. Quoniam in cauſa ciuili, ea exceptio diluit omnino delictum adulterij vxoris per virum obiecti,& cum omnino ab actione excludit: vnde habet vim exceptionis peremptoriæ, quæ vſque ad ſententiam opponi poteſt, l. peremptorias, C. ſentent. reſcind.non poſſe. At in cauſa criminali exceptio lenocinij non perimit delictum, ſed tantum excludit virum a iure accuſandi: cuius loco quilibet accuſare poteſt, §.item lex Iulia.Inſtitu.de public.iudic.Et ideo habet vim exceptionis dilatoriæ,quæ ante litem conteſtatam eſt opponenda, l.penultima, & l. finali, C.de except. Poteſt etiam exceptio ſimilis adulterij opponi in modum, & vim declinatoriæ, vt non eſt audiendus petens diuortium: quia ſimiliter adulteratus eſt. Sic Innoc. cap.penul.ad fin. de adult. & ibi Hoſtien. numero 8.

Anton. num.6. Abb. in fine, Cardin. nu.1. q.1. Ioan. Andr. cap. fin. nu.3. de adult. & ibi Anan. in initio.

3 An autem lata diuortij sententia, possit coniux reus opponere exceptionem fornicationis ante sententiam ab alio coniuge admissæ, vel actionem de illa intentare? Dicam disput.9. num.25.

DISPVTATIO VII.

Vtrum quando vterque coniux est adulter, & alter corrigitur, altero in fornicatione persistente, liceat coniugi emendato diuortium petere, an potius mutuæ illæ fornicationes compensentur?

SVMMARIVM.

Semel adulteriorum remissione facta, potest altero relabante innocens diuertere. Et an reconciliatione facta, si coniux reconcilians labatur in adulterium, possit obijcere adulterium à se condonatum? Et quid si reconciliatus iterum reus adulterij fit, an possit de nouo illo adulterio, vel de prius a coniuge remisso accusari, num.1.

Quid, si nulla reconciliatio præcesserit, an possit coniux emendatus a persistete in adulterio diuertere? Refertur duplex sententia, nu 2. & 3.

Proponitur sententia authoris, nu 4.

Soluuntur argumenta, nu.5.

1 IN hac disputatione id supponendum est tanquam notum apud omnes, nimirum, si ambo coniuges in adulterium lapsi, ad pristinam redierint amicitiam, eaq; reconciliatione facta alteruter relabatur in adulterium, posse alterum ratione huius noui adulterij ab eo diuertere: quia reconciliatio illa matrimonium ad suum antiquum vigorem restituit, perinde ac si nullum esset vsque tunc adulterium admissum. Vnde fit, vt coniux postea delinquens reus diuortij fiat. Atque ita tanquam certum fatentur Sotus 4. dist.36. quæst. vnica, artic.1. versic. dubitatio vero, Ledesma 2. par.4. quæst.64. articu.2. paulo ante, §. erat secundum dubium. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst.62. articu.1. dubio 2. Imo & si alter solus sit fornicatus, & coniux innocens remittat adulterium, si ipsemet post remissionem adulteretur, non poterit alteri petenti diuortium obijcere adulterium, quod illi condonarat. Vt dixi disputatione præcedenti, num.7. Nec si post remissionem coniux ille reconciliatus, iterum adulterium committat, poterit de adulterio prius remisso accusari, sed duntaxat de eo nouo. Vt dixi disput.5. numero 20. & 21.

2 Difficultas autem eo pertinet. At quando vtroque coniuge fornicante, reconciliatio minime præcessit, sed alterius coniugis emenda, altero in fornicatione persistente, possit coniux emendatus diuertere? Quia in re triplicem inuenio sententiam. Prima ait, id minime licere. Ducitur Primò: quia ad diuortium celebrandum nil confert vter prius, aut posterius, sæpius, aut rarius adulteratus sit. Vt probauimus disputatione præcedenti, numero 6. & 8. Quæ sola ratio vrgere videtur, vt coniux iam emendatus possit a pertinaci diuertere, tanquam ab eo, qui est in vltima mora, & post mutuam delicti compensationem, plurium adulteriorum reus. Secundò, quoniam ad diuortium, impediendamque mutui delicti compensationem, nil iuuat alterius coniugis emenda, ac pœnitentia, vtpote, quæ solum Deo reconciliat, nec abolet iniuriam per adulterium matrimonio irrogatam. Quare integrum est coniugi pœnitenti illud adulterium opponere, dum id minimè condonauit reconciliatione facta. Atque ita sentiunt Ledesma, & Petrus de Ledesma numero præcedenti allegati.

3 Secunda sententia docet coniugem illum resipiscentem, & iam emendatum posse diuertere ab altero incorrigibili, & in fornicatione persistenti. Probat: quia iam non censentur paria delicta, vt compensatio impediatur. Quando quidem vnum est emendatum, & alterum perseuerat. Secundò: quia vltima mora nocet, & est quæ trahit ad se periculum, & damnum. l. illud, ff. de periculo, & commodo rei venditæ, & pacta nouissima sunt seruanda. l. pacta nouissima 12. C. de pactis. Tertiò, quia adulter facta iam pœnitentia, ad pristinum statum est iam restitutus, & factus innocens, poterit ergo diuertere a coniuge postmodum adulterante, ac si ipse adulterij minime reus esset. Sic sentiunt Goffred. sum. tit. de diuor. numero 15. vbi Host. in sum. nume.11. in principio. Palud. 4. d. 35. quæst.1. art.2. num.12. D. Anton. 3. p. tit.1. cap.21. §.6. casu 7. Sylu. verb. diuortium, quæst.9. casu 7. Tabiena matrimon.4. num.1 casu 3. Sotus 4. d.36. quæst. vnic. articu.1. versi. dubium ergo restat. Castro li.2. de lege pœnali, c.4. §. vt nostram. Palac. 4. distin.27. disput.3. col.23. fol.603. ante versic. arbitror autem. Bartholomæus a Ledesma de matrimon. dub.64. §. sed dubium paruum hic se offert. Manu.1. tomo sum.2. editione, capit.240. num.3. Vega, 1. tomo summæ, ca.13. casu 14. Et videntur vniuersi hi Doctores loqui, siue alter coniux monitus sit, siue non: quia rationes, quibus innituntur, in vtroque casu id probare videntur. Et Sotus expresè dicit, præcipuè si alter coniux monitus sit. Quare clare sentit idem casu, quo admonitio non præcedat.

4 Tertia sententia (quam probabiliorem existimo) ait, posse coniugem emendatum si admonitus alter coniux in adulterio persistat, diuortium celebrare. Ducor, quia monitio illa, & interpellatio, qua adulter adulteram interpellat, ac monet, vt corrigantur, simulque habitent, vim habet reconciliationis. Sic enim interpellans, & monens reconciliationem offert alteri, & ex parte sua illum reconciliat. & nil referre videtur, si alius nolit acceptare, tenetur enim admittere, quare si post labatur in adulterium, vltima mora sibi nocere debet, & perinde censebitur, ac si reconciliatione facta commisisset adulterium: in quo casu diximus, num.1. ex omnium sententia licitum esse diuortium. Et addita hac monitione, & interpellatione conuenimus cum Doctoribus secundæ sententiæ numero præcedenti relatis. Quam moderationem ipsi etiam videntur admittere. Ponderant enim alterum esse correctum, altero pertinaci in adulterio. At non videtur pertinacia, vbi non datur admonitio, & interpellatio alterius coniugis, qui pacem, ac reconciliationem offert. Et ideo cum hac moderatione admittunt hanc sententiam D. Bonauent. 4. dist.35. in expositione literæ, numero 1. Vincentius Speculo doctrinali, tomo 2. libro 10. cap.42. Albericus in suo dictionario, litera M, verbo matrimonium 8. vers. quid si aliquis coniugum. Archid. cap. nihil 32. quæst.6. num.... vbi Bellam. numero 1. Turrecrem. num.1. Henricus, cap. finali, numero 14. de adulte. Ioannes de Friburgo summa confessorum, libro 4. titu.22. quæst.15. Monaldus summ. titu. de diuortijs, §. propter quid fiat diuortium, versicu. item pone quod vir. Rosel. matrimon.7. numero 4. Sylu. de matrimon.9. q.6. in fi. Caeta. repetitione cap. ad limina. 30. quæst.1. §.4. numero 232. Ludouicus Lopez de matrimon.2. par. instruct. capit.54. §. penultimo, versicu. accedit ad hoc. Et videntur expresse tenere Nauar. libro 4. consilio in vtraque editione titu. de diuortijs, consilio 3. in fine. Et Henriquez libro 12. de matrimon. ca.5. in fin. vbi concedunt posse in eo casu ferri sententiam diuortij, sentiunt ergo id legitimam causam præstare: aliàs sententia esset iniusta. Et solum negant posse ante sententiam coniugem emendatum ad religionem transire, de qua redicemus disputatio.11. numero 13. Quod si viro emendato, & interpellanti, vxor adultera coniugi recuset, iusto timore ducta, ne ab ipso interficiatur, & vir offerat sufficientem cautionem, & adhuc mulier nolit, sed persistat in adulterio, adhuc est causa iusta, vt vir diuertat. Si autem vir inculpatè non præstet sufficientem cautionem. Quia fideiussore caret: nec ipso iureiurando astricto satisfit vxori: adhuc adulterium nouum vxoris imputabitur ei ad diuortium a viro iustè celebrandum, quia ea interpellatio, & emenda viri, habuit vim reconciliationis sufficientis, vt adulteria præcedentia compensatione abolerentur, ac quasi nouus matrimonij status inciperet, licet non sit sufficiens, vt vxor cohabitare audeat. Si autem vir potens dare cautionem sufficientem, tenuat: non erit sufficiens reconciliatio. Quare nec poterit diuertere ab vxore postea adulterante.

Id

5 Ad argumenta,num.2.proposita respondetur: Ad primum dic non esse solam eam rationem diuortii in hoc casu, sed adulterium admissum post monitionem, & interpellationem,quæ vim reconciliationis habet. Ad secundũ fateor non sufficere solam emendam,nisi iungatur monitio,& interpellatio. Ad argumenta,n.3.relata dic, Ad primum,id non constituere disparitatem sufficientem ad diuortium, nisi aliqua reconciliatio præcedat. Sicut nec alterum coniugem plurium adulteriorum, aut posterioris adulterii reum esse. Vt probaui disp.præced.num.6. & 8. Ad secundum dic, non censeri vltimam moram, & pactũ nouissimum quo ad diuortium, nisi adsit reconciliatio aliqua. Cum ad id non conferat vter vltimo fornicatus sit ante illam reconciliationem. Ad tertium dic, restitui per pœnitentiam ad priorem statum in ordine ad Deum.

DISPVTATIO VIII.

An fiat compensatio mutui adulterij coniugum, etiam quoad accusationem ciuilem, vt dotis amissionem,& criminalem ad pœnam mortis, ita vt viro adultero non liceat adulteram criminaliter, aut ciuiliter accusare.

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputandæ,num.1.

Quas pœnas incurrat adultera apud omnes nationes. Et amittit dotem,n.2.

An perdat dotem, si vi, aut metu cognita sit vxor, aut vir causam dederit adulterio, iniustè eam domo expellendo, vel vxor ob eius sæuitiam aufugerit,vel ob oscula,& amplexus tramissiue,n.3.

An vir lucretur dotem vxoris accusans eam criminaliter, vel ciuiliter,n.4.

Quid,si dos nondum tradita viro sit,sed promissa,n.5.

Quid in sponsa de præsenti, quæ nondum matrimonium consummauit,vel viri domum traducta non est,vel nuptiales benedictiones nondum suscepit, n.6.

Quid,si matrimonium reperiatur fuisse inualidum? Et explicatur,l.81.Tauri,hodie,l.4 ti.20.lib.8.recop.n.7.

Quid,si promittens dotem stipulatus fuerit sibi reddendam, num.8.

An vir adulteram necans acquirat dotem sibi lege ob adulterium, aliamve causam delatam,n.9. & ibi,quid, si post sibi acquisitam,vxorem enecet.

An lucretur vir bona vxoris adulteræ paraphernа, & alia, num.10.

An ob adulterium viri comparet vxor donationem propter nuptias, n.11.

Quid si coniunx adulter habeat filios ex illo,vel ex altero matrimonio,n.12.

An desideretur iudicis sententia, etiamsi adulterium sit notorium, vt vir lucretur dotem,& paraphernа adulteræ, vel vxor donationem propter nuptias viri adulteri. Et decedentibus illis ante sententiam,amittant,eorum hæredes illa bona,n.13.

An si adulter coniux testibus falsis se defendat,vel probet simile adulterium alterius coniugis, etiam post latam sententiam sibi applicantem bona, a qua tamen appellatum est,teneatur restituere ea bona,quæ alter coniunx innocens erat lucratus? Et idem tractatur de quocunq. reo in simili euentu,n.14.

Solus iudex Ecclesiasticus est competens in causa adulterij ad diuortium perpetuum,vel temporale,& tunc cognoscit de dote lucranda,vel alimentis adulteræ denegandis,tamquam de accessorijs diuortio. Et an possit cognoscere de dote,quando de ea est principalis quæstio, n.15.

Quando igitur criminaliter de adulterio ad pœnam sanguinis,cognitio est iudicis sæcularis. Quando ad alias pœnas, est mixti,& datur locus præuentioni,nu.16.

Quæstione mota coram iudice sæculari de alimentis adulteræ præstandis, a quo vir diuertit,si vir exceptionem adulterij opponat,conquiescere debet sæcularis,& potest ab Ecclesiastico inhiberi,donec de diuortio cognoscat,n.17.

An vir accusans criminaliter vxorem,possit post modum ciuiliter ad diuortium,dotisve amissionem accusare,vel à ciuili accusatione ad criminalem redire? Refertur quædam opinio, n.18.

Sententia Authoris. Et explicatur,l.vnica,C quando ciuilis actio criminali præiudicet, n.19.

An saltem vir,qui accusauit criminaliter vxorem,& succubuit,vel destitit, possit nolle recipere vxorem,& aduersus illam iudicem adeuntem,tueri se adulterij exceptione,numero 20.

Quod vna via non licet,non debet alia concedi. Et actio exceptione est fauorabilior,sæpeque illa negata,hæc conceditur. Et quoties obstat exceptio rei iudicatæ, obstat similiter exceptio litis pendentis Eod.nu 20. Et ibi quando sententia lata in accessorio præiudicet in principali.

An si ante,vel post sententiam diuortij,coniuges reconcilientur,nullo inter ipsos pacto inito,recuperet adulter bona ob adulterium deperdita,nu 21. & ibi, remissio tam in delictis,quam in contractibus,est fauorabilis,& extendenda.

Quid si pacto inito lucrandi dotem vir remittat adulteriũ; Et an in foro conscientiæ pretium receptum ob adulterij remissionem,sit restituendum. Et explicantur, lex transigere,C.de transact. & p.22.tit.6.p.7.nu.22.

Et ibi,quid si vir remittat ea lege,vt vxor seorsum habitet, an sint ei reddenda bona.

An vxori adulteræ teneatur vir alimenta præstare? Refertur duplex sententia,nu.23 & 24.

Sententia Authoris,num.25.

Quid si iniustè domo expulsa fornicetur,num.26.

An ob oscula, & amplexus, possit vxor alimentis priuari, num.27.

An lite pendente ad diuortium,teneatur vir alimenta,ac litis expensas præstare vxori, nu.28.

Post num.28. inuenies alia summaria.

1 QVo perfectè huius disputationis decisio intelligatur, oporteat præmittere pœnas,tam ciuiles, quam criminales adulterii. Et ideo quadruplex quæstio disputãda est. Prima,de pœnis ciuilibus adulterii. Secunda,an fiat compensatio adulterii vtriusque coniugis, quoad pęnas, & accusationem ciuilia? Tertia, de pœna criminali, & an maritus licitè interficiat vxorem adulteram? Quarta, an vir adulter possit vxorem accusare ad pœnam capitalem infligendam,vel compensentur adulteria.

2 Quæstio prima. Quę sint pœnæ ciuiles adulterii? Ne in hac re immoremur circa pœnas adulterio indictas apud vniuersas nationes. Consulendus est latè de illis differens, & ostendens quam odiosum vbique gentium fuerit, Menochius de arbitrariis,libro 2.centuria 5.toto casu 419. Prima ergo vxoris adulteræ pœna est, vt perdat dotem, viroque accrescat,ca.plerumque,de donat.inter vir. & vxor.l.consensu,§.1.C.de repud.l.vnic.§.taceat,C.de rei vxori.acti.l.miles,§.socer,ff.ad l.Iul.de adul. Et quamuis Plautius rubr.C.de edendo,nu.46.intelligat.d.ca.plerumque, solum velle vxorem non posse dotem repetere, vt sibi post separationem restituatur. At Menoch.lib 2.de arbitr.cent.3.casu 287.num.vlt.dicit hunc intellectum sustineri non posse: quia supponit dotem aliquando repeti posse,etiamsi vxor non sit viro reconciliata, nempe soluto matrimonio per alterutrius mortem. Cum tamẽ textus non ad tempus limitatum, sed absolutè repetitionem neget. Et similiter eundem reprobat Barb l.2.p.1.in princ. nu.53. ff. solut.matr. vniuersi enim textum illum intelligunt, vt propter vxoris adulterium vir lucretur dotem. Atque ita intelligunt Abb.c.fin.nu.3.de adul.& ibi omnes Couar.4.decr.2.p.c.7.§.6.nu.1.& dicit esse receptissimum Iul.Clar.li.5.receptarũ §.adulterium,nu.13.ver. & scias.

3 Vtrum autem ab hac pęna excusetur vxor, si vi,vel metu cognita sit? Dixi disp.5.num.15.& seq. Et quid, quando vir causam tribuit adulterio,eam domo expellens,aut ita crudeliter tractans,vt eius sæuitiã timens aufugerit? ibid. nu.10. Et an dotem perdat propter oscula, & amplexus, dixi disp.4.nu.11.& 12.

4 Et quamuis non modica controuersia sit,an attento iure communi habeat hoc verum, siue vir accuset vxorem ciuili-

ciuiliter, siue criminaliter. Et communis sententia habeat id in vtroque euentu esse verum. Vt probato Bartolo, id tantum admittente quando vxor criminaliter accusatur, donec Anton.Gomez.l.80.Tauri, numero 47.versic. Imò etiam, Couar.4.decr.2.p.cap.7.§.6.nu.4. Iulius Clar. lib.5.receptar.§.adulterum, nu.13.vers. & scias Barbosa, l.2.p.1.in principio, num.57. ff.soluto matr. Imò quando vir accusabat vxorem criminaliter, alio pacto diuidebatur dos. Vt tradunt ibi Ant.Gomez.Couar.& Barbosa. At attento iure regni huius Castellæ res est certa, viro accusante ciuiliter, vel criminaliter vxoris adulterium, acquiri dotem. Quod constat ex leg.1.tit.20.libro 8.nouæ recop. & docent Anton.Gomez,& Barbosa,num.58.Cantera,q. criminalibus,q.taugentibus punitionem delicti,c.4.num. 41.notab.5.

5 Habet etiam idem verum, non tantum quando adulterij tempore dos erat tradita viro, sed etiam quando solum promissa. Nam ob vxoris adulterium applicabitur viro. Cum iura indistinctè de dote loquantur. Quod docent Io. Lupus rubrica de don. inter vir. & vxor. §.20. statim in principio. Cifuentes,l.81.Taur.vers.sed circa præmissa. Castillo alios referens l.82.Taur.ad finem.Rolandus consi. 50.num.8.vol.1.Azeb.lib.8.recop.tit.20.l.4.nu.40. Addit bene Cifuentes idem esse dicendum, siue promittens dotem fuerit in mora soluendi, siue non. Quoniam ius minime distinguit.

6 Insuper idem accipiendum est in sponsa de præsenti, quæ ante matrimonij consummationem adulterium admisit: priuatur enim dote, eaque viro acquiritur. Quod attento iure communi probant per l.nihil interest, ff. rerum amot.Ioan.Lupus rubric.de don.inter vir.& vxor.§. 20 num.1.Anton.Gomez,l.80.Tauri,num.47. Iulius Clarus lib.5.receptarum,§.adulterium, vers.sed hæc omnia. Quod expressè decidit,l.3.tit.20 lib.8.recop.legum huius regni. Atque ita idem dicendum est, licet sponsa illa de præsenti, nondum sit ad sponsi domum traducta, nec nuptiarum benedictiones receperit. Quod probat generalitas illius legis. Et ex multis alijs probat ibi Azebedo, numero 1.& sequentibus, & ante ipsum Cifuentes,l.82. Tauri, in fine.

7 Quando autem matrimonium in facie Ecclesiæ contractum, reperiebatur ob aliquod impedimentum fuisse nullum, non leuis est controuersia inter Doctores attento solo iure communi, num dos amitteretur. Quibusdam affirmantibus, alijs vero negantibus. Quos omnes refert Barbos.l.2.in principio,p.1.num.93.& 94.ff.solut.matrimon. vbi bene vtramque sententiam ad concordiam sic reducit. Si obtenta sententia, doteq. applicata marito, vxor matrimonium fuisse nullum opponat: minime audietur, regula, res iudicata, ff.de regulis iuris. Secus si ante sententiam. Cum enim verè non fuerit adulterium, nequaquam adiudicabitur marito dos. Quam etiam concordiam sequuntur alij, quos ibi refert. At attento iure huius regni Castellæ, constat priuari dote vxorem illam. Quoniam l. 81.Taur.hodie,l.4.tit.20.libro 8.recopil.expressè deciditur, eisdem pœnis puniri adulterium commissum in matrimonio existimato, ac si matrimonium esset legitimum. Et ita annotant Anton.Gomez,ead.l.81.numero 58. Azebedo ea.l.4.numero 16.Barbosa eod.numero 64. Quæ tamen lex est intelligenda, quando matrimonium fuit irritum ob aliquod impedimentum: secus si ob defectũ consensus, vel metu cadente in virum constantem initũ fuit, ac ideo nullum defectu pleni consensus. Sic latè probans Castil.l.81.Taur. num.2. & ibi Cifuen.paulo post princip. Anton.Gomez,nu.48.Azebedo lib.8.recopil.tit.20.l.4.nu. 25.& 26.

8 Quod si promittens dotem stipulatus sit eam sibi soluto matrimonio reddendam, minimè eam lucrabitur maritus vxore adulterante, l.ex morte, versic.simili quoque modo, C.de pactis conuent.tradunt Glossa, & Doctores, l.si dotem marito, C. de iure dotium. Sic Cifuentes,l.81. Tauri limitatione 2. Azebedo libro 8.recopilat.tit.20.l.4. num.29.

9 Similiter dotem vxoris minime lucrabitur vir, authoritate propria ipsam etiam in adulterio repertam interimens. Qui enim propria authoritate ius sibi dicit, etiam lege permittente, legale commodum minimè consequitur, l.interdum, §.qui furem, ff.de furtis. Quod etiam attento iure communi docet alijs relatis, Couar.4.decr.2.p. c.7.§.7.nu.7. Idemq. decidit,l.82.Taur.hodie,l.5.titul.20. lib.8.recop.legum Castellæ, vbi definitur virum occidentem propria authoritate adulteros, amittere bona omnia, quæ ob adulterium vxoris sibi adiudicantur: secus si authoritate iudicis eos sibi traditos enecet. At si sententia iudicis, sibi iam bonis adulteræ applicatis, cõtingat, vt vir adulteram etiam ob crimen præcedens occidat, nequaquã tenebitur in foro conscientiæ dotem semel acquisitam restituere. Quia nullo iure cauetur, vt post acquisitionem, illam deperdat. Nec si dos marito ex alia causa deferatur a lege, amittet eam, interficiens propria authoritate adulteram. Vt cum Alex.per eum citato docet Couarr.num.7. proximè allegato.

10 Secunda pœna vxoris adulteræ est, vt amittat bona paraphernalia, ceteraque bona, ac ea viro adiudicentur. Et quidem, si solum ius commune attendamus, controuertitur inter Doctores de veritate huius pœnæ. Quidam affirmant, & ducuntur, quia c.plerumque, de don.inter vir. & vxor.dicitur viro adiudicari dotem, ac dotalitium vxoris: nomine aũt dotalitij intelligunt bona parapherna. Sic Gl.eo.c.plerumque verb.dotalitium Fel. c.pastoralis,n.5. vers.mulier impudica, de iudicijs. Hyppo.de Mars.consil. 234.num.2. Ludou.Rom.singulari 312.aliàs 315.nu.vnic. vbi Addit.multos refert.Berous rubric.de iudicijs,nu.22. Cou.4.dec.2.p.c.7.§.6.nu.2.Costa.c.si pater, 1.p.verb.legauit,nu.46.de test.in 6.Perez lib.8.ord.ti.15.l.2 fol.290. Iul.Clar.lib.5.receptarum,§.adult.nu.15.ver.adde quod, Bossius pract.crim.tit.de coitu damnato,nu.54.Ant.Gabr. tom.1.com.lib.1.in mea edit.fol.21.Alij autem id negant. Quia parapherna non dicuntur dotalitium vxoris. Nec in materia pœnali, qualis est hæc, oportet verba extendere, sed potius restringere. Vnde nomine dotalitij intelligitur donatio propter nuptias, quæ olim erat in vsu, & appellabatur dos vxoris, illam enim dabat vir in dotem vxori: (vt dixi lib.6.disp.1.nu.1.)& quamuis sol.mat. redibat ad virum dantem: at si ex pacto inito esset vxoris in perpetuum, ea adulterante adiudicatur viro, iux.d.c.plerũq;. Atque ideo hanc partem (quæ verior est) sustinent Abb. d.c.plerumq; nu.8.Ant.ibi.nu.6.Præpos.nu.5.Dec.c.past. nu.31.de iud.Ang.verb.adult.nu.3.vbi Syl.q.6.Tabien.q. 1.nu.2.Armill.verb.dos,nu.13.Cantera,q.crim.q.tangentibus punitionem delicti,c.4.nu.38.Barbo.l.2.p.1.in prin. nu.56.ff.solu.matr.Lud.Lop.1.p.instr.c.295.q.2. Manuel 1.tom.sum.2.edit.c.99.nu.1. At attento iure regni Castellæ, bona parapherna, & reliqua vxoris adulteræ adiudicantur viro, l.1.tit.20.lib.8.nouæ recop. notat Cifuentes l.81.Tauri, vers.in ead.l.Cantera proxime allegatus. Azebedo,d.l.1.nu.18. imò & bona adulterij lucratur vir per illam leg.Azeb.ibi.Barbosa,num.64.

11 Vxor etiam ob viri adulterium lucratur donationem propter nuptias, l.consensu, §.si vero, C.de repud.& auth. vt liceat matri & auiæ, §. quia vero plurimas, vers.si de adulterio. Et tradunt Glossa, & communis, cap.1. verb. reciperet, vt lite non contestata. Abb.c.tuæ, de procurat. in fi.& c.fi.nu.3.de adult.& c.plerumq; nu 6.de don.inter vir.& vxor.ibi Alex.de Neuo,n.7.Io. Lupus rubr.de don. inter vir.& vxor.§.20.nu.1. Dec. regula, semper in contractibus 157.nu.6.ff.de regulis iur.Palud.4 d.35.q.1. art. 5.nu.34. Rosell.verb.diuortium,nu.14 Ang.verb.adulterium,nu.3.vbi Syl.q.6.Tabiena, verb.dos,qu.11.nu.12.& ibi Armilla,nu.13.Rolandus consil.50. a num.6.volum.1. Brunellus de Sponsal.conclus.30. declaratione 8.num.12. Perez lib.5.ordin.tit.1.l.1.folio 21.verb.tres bienes. Quesada,q.iuris ciuilis,c.18.num.vnic.casu 5.Rojas singulari, 214.in fi.Iulius Clarus lib.5. receptarum, §.adulterium, vers.adde quod.Surdus de alimentis,tit.7.qu.16.num.30. Barbosa alios referens,l.2.p.1.in princ.n.94.& rub.2.p.nu. 38.ff.sol. matr. Quamuis minus bene contrarium doceant Guido Papæ singulari 885.in fine, Tiraquellus,l.1.connubiali,gl.1.p.1.nu.45. in fine.

12 Excipiendus tamen est casus, si vxor habeat filios ex eo, aut ex alio matrimonio: tunc enim maritus dum viuit, habebit vsumfructum illorum bonorum: at eo mortuo succedent filij in bonis adulteræ. Quod attento iure communi bene probat multis relatis Barbosa, l.2. parte 1. in principio, numer.62.ff.soluto matrimon. At ius huius regni Castellæ difficultatem facit, quia l.1.artic.20.libro 8. nouæ

nouæ recopil. deciditur filios adulteræ in eius bonis successuros. Sed optimè Barbosa ibidem, nu.63. sic conciliat. Si adultera interficiatur à viro authoritate iudicis sibi eã occidendam tradentis, bona eius statim ad filios pertinent, quoad proprietatem, & vsumfructum) tu intellige nisi sint filijfamilias eiusdem viri, tunc enim non ratione adulterij, sed ratione potestatis paternæ retinebit vsumfructum illorum bonorum aduentitiorum: perinde ac si mater non fuisset adultera.) Si vero agatur criminaliter, ita vt vxor minimè moriatur, obtinebit maritus, dum superstes fuerit vxor adultera, vsumfructum illorum bonorum, etiam si sint filij ex alio matrimonio habiti: ea vero mortua succedent plenè filij in eis.

13 Rogabis forsan, num desideretur iudicis sententia, quo adultera dotem, ceteraque bona amittat? Qua in re facilis, ac in promptu videtur solutio, nempe, desiderari. Est enim pœna: ac proinde sentẽtiam iudicis postulat. Quod docent Hostiensis, c. porro, numero 3. de diuorr. & ibi Io. Andr. num.3. Anton. nume. 12. Ancharan. in fin. Alexand. de Neuo, numero 19. Præpos. nume. 4. Calder. cap. fin. de adulter. & ibi Abb. nu. 6. Cardin. nume. 2. versiculo quæro an vir. Ananias referens Florian. numer. 4. versiculo circa vltimam quæstionem. Bald. capitulo ex parte, numero 8. de consuetudin. Ioan. Lupus rubrica de donat. inter vir. & vxor. §. 34. numero 5. Astensis summæ, 2. par. libro 8. titu. 33. arric. 2. paulo post principium Bertachinus in suo repertorio, litera A. verbo adulter, versiculo adultera perdit dotem. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 6. nu. 1. Auiles, capitulo prætorum, procœmio, glossa don Fernando, in fine. Villabolos in communibus opinionibus. litera A, verbo adulterium, nume. 94. Perez libr. 8. ordinamenti, titulo 15. l. 2. folio 290. versiculo dubium est. Mexia taxa panis, conclusione 6. numero 63. Cenedo in collectaneis iuris, collecta. 154. numero 8. Antonius Gabriel tomo 1. commun. opin. lib. 1. in mea editione, verb. adultera, fol. 21. columna. 1. Emmanuel Sa, sum. verb. diuortium, versiculo penult. Hieronymus Llamas in methodo curationis animarum, 3. p. cap. 8. §. 8. Manuel 1. tomo summæ, 2. edition. cap. 99. numero 1. Idem docent de donatione propter nuptias, quam vir adulter perdit, Hostiens. Ioan. Andreas, Ancharan. Cardin. Ananias ibidem. Hinc inferunt Bald. Ioannes Lupus, Auiles, eisdem locis, hæredes vxoris decedentis ante sententiam non perdere dotem: quia pœnæ delictorum intentatorum non transeunt ad heredem, l. 1. C. ne ex delict. defunct. Sed huic doctrinæ fortiter obstat textus ca. plerumque, de donat. inter vir. & vxor. ibi: *Si mulier ob causam fornicationis iudicio Ecclesiæ, aut propria voluntate à viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalitiũ repetere non valebit.* Vbi æquiparat textus ad lucrum adulteræ viro acquirendum, iudicio Ecclesiæ, aut propria voluntate viri, vel vxoris diuortium factum esse. Vnde Abbas ibi, nu. 4. Rosella, verb. diuortium, num. 14. Ange. verb. adulterium, numer. 6. vbi Sylu. quæst. 6. Tabiena, quæst. 1. num. 2. & verb. dos, quæstio. 23. num. 12. vbi Armilla, num. 13. inferunt, ad dotem lucrandam, paria esse matrimonium separari iudicio Ecclesiæ, vel propria voluntate vxoris recedentis ob proprium adulterium, timore viri, vel voluntate mariti ipsam ob adulterium notorium expellentis. Et reddunt rationem: quia adulterio vxoris existenti notorio, poterit vir propria authoritate ipsam expellere. Atque concordat Ant. eod. c. plerumque nu. 3. dicens mulierem separatam ob adulterium, iudicio Ecclesiæ, vel absque illo, perdere dotem. Quare videtur attento hoc textu, & Doctoribus allegatis, minimè desiderari iudicis sentẽtiam, quo ob adulterium vxoris vir lucretur dotẽ, & ob viri adulterium vxor donationem propter nuptias. Sed his minime obstantibus, non est recedendum à verissima opinione citata exigenti sententiam iudicis. Nec illi aduersantur textus, & Doctores allegati. Pro cuius intelligentia reuocandum est in memoriam, quod probauimus libro 6. disputat. 38. numero 34. nempe, eum cui competit exceptio, ne aliquid soluere constringatur, habere subinde ius retinendi in foro conscientiæ, & externo, licet alter repetat. Cum ergo maritus propria authoritate diuertens ab vxore adultera, vel ipsa recedente, ius habeat excipiendi contra vxorem repetentem dotem, opponens ipsi adulterium, potest retentionis iure vtens, nolle dotem restituere: sed sibi lucrari illam, quamuis sententia minime præcesserit. Quod apertè significat textus, d. cap. plerumque. dum non dixit virum in eo casu lucrari dotem, sed vxorem non posse repetere: significans posse maritum ratione exceptionis adulterij, quam habet, vti retentione. Idẽ clarius significant Abbas ibi, numero 4. Alexand. de Neuo, nume. 5. vbi cautè dicunt mulieri recedenti ob adulterium, vel repulsæ ob adulterium notorium, repetenti dotem, obstare exceptionem adulterij, atque ita maritum absque adulteræ vxoris accusatione posse consequi dotem, excipiendo modo prædicto. Idem etiam aperte sentiunt Ang. verb. adulterium, num. 6. Sylu. quæst. 6. Tabien. q. 1. nume. 2. vbi dicentes in his casibus virum lucrari dotem, reddunt rationem, quia si vxor repeteret, obstabit ei exceptio adulterij. Et melius idem Sylu. verbo dos, q. 15. vbi ait, sententia diuortij sequuta acquiri dotem, & paraphernа viro, at propria authoritate expulsa vxore manifestè adultera, ipsave diuertente, acquiri ipsi viro exceptionem contra vxorem, si dotem repetat. Et quamuis Abbas, Rosella, Ange. Sylu. hoc eod. nu. citati, petant adulterium esse notorium, vt vir expellens propria authoritate vxorem, possit dotem retinere: id solum est ad effectum impediendi restitutionem in foro externo, mulier enim spoliata, ante omnia est restituenda, vbi adulterium non est notorium. Vt dicemus hoc libro disput. 12. num. 14. At cum in foro conscientiæ liceat diuertere viro, etiam vbi adulterium non est notorium, vt dicemus eadem disp. 12. num. 31. licebit subinde dotem retinere. Imo Alex. de Neuo, d. c. plerumque, nu. 5. dicit etiam mulieri repetenti dotem obstare exceptionem adulterij non notorij: nec esse quoad dotem, statim restituendam: secus si peteret se restitui ad consortium maritale: statim enim restitueretur, nisi de adulterio notorio exceptio opponatur. Et id colligit ex Antonio eo. c. plerumque, nu. 3. dicente mulierem separatam iudicio Ecclesiæ, vel absque illo, perdere dotem: iuncto num. 5. vbi ait ad valorem separationis desiderari iudicium Ecclesiæ, non vero ad lucrum dotis. Vnde non est audiendus Ananias, cap. fin. nume. 3. versi. circa vltimam quæst de adult. vbi ait, virum non posse propria authoritate retinere adulteræ dotem, donec accedat iudicis sententia. Contrarium enim probauimus ratione exceptionis adulterij, quam obijcere potest, vxore dotẽ repetenti. Ex quibus omnibus fit, vt perfectè, & irreuocabiliter vir acquirat vxoris adulteræ dotem, debere iudicis sententiam accedere, vt autem iustè retinere possit, ratione exceptionis, quam habet, minimè sententiam desiderari. Quod si roges, quid inter vtrumque modum differt? Tres differentias inuenio. Prima est, si vxor possideret bona, non tenetur ante sententiam illis se spoliare, vtroque restituere, secus sententia lata. Secunda, si ante sententiam contingeret virum fornicari, cum mutua delicta compensentur, quo ad dotis lucrum (vt dicemus, numero 19.) caderet a iure excipiendi, & subinde a iure retinendi dotem. At si lata sententia sibi applicanti dotem adulteraretur, non teneretur dotem iam acquisitam restituere vxori, vt bene docent Mexia taxa panis, conclus. 6. numer. 63. Cenedo in collectaneis iuris, collectaneo 154. numero 8. quia priuari illa dote semel acquisita, est pœna, & ideo iudicis sententiam desiderat. Item quia non tenetur compensare illud adulterium cum adulterio vxoris præcedenti sententiam, vt redeat ad consortium coniugale. Vt dicemus disputat. sequenti, numero 50. ac subinde nec quoad dotem. Vtrum autẽ iure actionis, aut iudicis officio possit cogi dotem restituere in foro externo dicemus disputatione sequenti, nume. 37. Tertia differentia est, si ante latam sententiam vir propria authoritate vxorem necet, tenebitur dotem, ac cetera bona reddere: secus (vt diximus, num 9.) si semel per sententiam sint sibi applicata.

14 Sed quid, si vxor accusata legitime de adulterio, falsis se tueatur testibus, aut simile viri adulterium probet, sicque absoluatur, an teneatur dotem, & cetera bona viro restituere, & diuortio assensum præbere, ac si damnata esset? Difficultas hæc pendet ex ea quæstione, An reus legitimè interrogatus negans veritatem, falsisve testibus se defendens, teneatur pœnam restituere, qua damnandus erat. Quod satis probabiliter affirmant Sot. 1. lib. de iust. quæst. 6. art. 9. ver. vnum hic autem. Castr. libro 2. de lege pœnali,

pœnali, cap. 12. § ex his. Mol. tom. 1. de iust. tract. 2. disputat. 95. pagin. 587. Ducuntur, quia iniuste obstitit iuri ad pœnam, quod actor obtinuerat. Et sic hæc sententia docet teneri vxorem ea omnia bona, quibus damnanda erat, viro restituere. Ceterum probabilius existimo teneri reum expensas litis ob id factas, alter restituere, non autem pœnam. Quoniam actor non habet directè ius ad pœnam, sed indirectè, & per accidens media iudicis sententia: quia legislator pœnalem indicens legem, per se, & directè solum intendit concedere ius ad vindictam de reo sumendam: per accidens autem, & quasi mediatè, & indirectè concedere ius, vt inde lucrum pœnæ, actori, aut fisco accrescat. Ex quo fit, vt reus iniuste se defendens, delinquat aduersus iustitiam publicam, & ius reipublicæ, vt id crimen puniatur: non tamen contra iustitiam commutatiuam, in ordine ad pœnam actori applicandam. Et ita sentiunt Nauarr. summa Hispana, capitul. 28. additione ad numerum 46. cap. 18. Latina, cap. 18. numero 49. Medina libro 1. summæ, capit. 14. § 35. folio 178. Angles Floribus, 2. par. quæstione de restitutione legis pœnalis, articulo vnic. diffic. vnic. conclus. 3. folio 248. Arag. 2. 2. quæst. 62. articulo 3. folio 228. columna prima, & ibi Salon controuersia 1. & ibi Bañes, articulo 3. dubio 2. conclus. 6. folio 215. Ludouicus Lopez, 1. par. instru. cap. 159. fol. 362. § at Nauarrus, Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, capit. 186. numero 6. Graffius, 1. par. decisionum, libro 3. capit. 9. numero 25. Imò id verum existimo, licèt iuste damnatus pœna aliqua pecuniaria, appellaret ex causa omnino falsa, aut falsis se protegens testibus, teneretur enim actori expēsas litis restituere, nec prosequi litem, sed omittere, vt ex allegatis feratur sententia: eo quod lis est iniusta: pœnam vero minimè tenebitur restituere, donec ab appellationis iudice confirmetur sentētia: quia prior sententia appellatione suspensa est, & subinde ea non obligat, ac perinde censetur, ac si condemnatio minimè facta fuisset. Et suspendi sententia ex eo constat, quia vel iudex appellationem admisit, aut inhibuit iudicem a quo, & tunc non est dubium suspendi priorem sententiam. Quamuis enim appellatio esset friuola, & inualida, dummodo sit intra legitimum tempus interposita, si iudex illi detulit, siue ex propria ignorantia, aut scienter, suspendit, vt multis citatis tradunt Lancellotus de attentatis, 2. par. capitu. 12. limitatio 6. numero 20. & limitatio. 1. a numero 66. Anton. Gomez tomo 3. var. cap. 13. numero 32. Et similiter quando iudex, ad quem inhibet iudicem a quo. Vt docet Lancel. eod. cap. 12. limitatio. 50. num. 128. & duplici sequenti, vbi id defendit contra alios, licet appellatio sit interposita transacto appellationis termino. At iudex non admisit appellationem, & adhuc suspendit: quia tenebatur admittere. Cum non notorie constet falsam esse causam, eo vel maxime quod hæc appellatio sit a diffinitiua sententia, in qua non est necessarium exprimere causam, & potest iustificari ex nouis actis, vt tradit alijs citatis Maran. pract. 6. par. titu. & quandoque appellatur, numero 142. & 153. Cum ergo sententia illa sit per appellationem suspensa, non debebitur pœna, perinde ac si sententia lata non esset. Quod videtur tenere Palacios libro 4. de contract. cap. 5. fol. 273. colum. 2. ante versiculum, porro frater, vbi ait non teneri reum ad pœnam, donec vltima sententia damnetur. Quamuis contrarium teneat Beia in suo casuum summa, casu 65. Ex his ergo ad quæstionem propositam respondeo, vxorem falsis testibus se tuentem, aut opponendo falso simile adulterium viro, minime teneri dotem, ac alia bona sua viro restituere, sed litis expensas factas causa iniustæ illius defensionis, etiamsi iam sententia damnata sit, quæ per appellationem suspensa est, quia illa priuatio est pœna debita vsque ad sententiam iudicis, quæ aut vltima sit, aut in rem iudicatam transierit. Quamuis teneatur non appellare, vel si semel iam appellauit, nil noui intentare. Quæ constat ex ijs, quæ præmisimus. Vtrum autem idem dicendum sit, quando coniux petit diuortium ob coniugis adulterium, & coniux adulter falso negat, aut falsis se testibus defendit? dicam hoc libro, disputatione 12. numero 8.

15 Solus vero iudex Ecclesiasticus est competens ad cognoscendum de adulterio, vt ratione illius diuortium celebretur. Vt constat ex cap. tuæ, de Procur. & cap. 1. vt lite non contest. quia cum agatur de viribus matrimonij dissoluendis, quod sacramentum est, huiusmodi cognitio est solius iudicis Ecclesiastici. Quod docent D. Thom. 4. d. 35. quæst. vnica, artic. 3. ad 5. Anton. eod. cap. tuæ, numero 2. & cap. cum sit, nume. 16. de foro competen. & cap. plerumque, numero 2. de donat. inter vir. & vxor. vbi Alexand. de Neuo, numero 3. Præpositus statim in principio, notabili 2. Card. cap. final. numero 2. quæst. penult. de adult. & ibi Ananias, num. vltimo. Lex 7. tit. 10. par. 4. Sotus, 4. d. 37. quæst. vnica, articulo 3. ad finem corporis, versiculo colligito ergo. Bertachinus repertorio, lite. A, verb. adulter, versic. adulterium est crimen. Couar. 4. decret. 2 p. cap. 7. § 6. num. 8. Ant. Gomez, l. 80. Tauri, nu. 47. versic. vnum tamen. Iulius Clarus lib. 5. receptarum, § fi. q. 37. num. 3. vers. quæro nunquid. Anton. Gabriel, tom. 1. commun. opin. lib. 1. in mea editio. fol. 25. vers. adulterij causa. Anastasius Germonius libro 3. de sacrorum immunit. cap. 12. nume. 58. Barbosa alios referens, l. 2. p. 1. in principio, num. 140. ff. solut. matrim. Viguer. lib. instit. cap. 16. § 7. versi. impedimento 10. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 17. num. 1. in fi. & commento, litera G, Graffius, 1. par. decisionum, lib. 2. cap. 84. num. 12. Lud. Lopez, 2. p. instr. de matrimon. cap. 54. paulo post principium, notab. 2. Vnde non est audiendus Decius consi. 212. nume. 2. contendens si simul agatur de diuortio, & amissione dotis, eam cognitionem esse mixti fori. Quod etiā admittit cum hac moderatione, quando non est quæstio de viribus matrimonij. Afflictus lib. 2. constitutionum, rubrica 12. § 2. Sed neuter audiendus est. Imo etsi de sola coniugum separatione ad tempus ob lepram agatur, solus Ecclesiasticus est competens, vt bene docet Couar. eod. numero 8. contra Rupellanum libro primo forensium institutionum Galliæ cap. 25. Quando autem agitur de diuortio coram iudice Ecclesiastico, quæstio alimentorum, & dotis amittendæ, tanquam rei accessoriæ pertinet ad eundem. Vt de dote deciditur, capit. de prudentia, de donat. inter vir. & vxor. Et tenet ibi Glossa, loquens de dote, verbo accessoriè. Et de dote, & alimentis docent referentes Federicum, Cardinalis, & Ananias proxime citati. Vtrum autem dum causa principalis vertitur de dote, possit iudex ecclesiasticus cognoscere, variant Doctores, atque affirmant dicentes esse mixti fori: vt si constante matrimonio agatur vxor de dote restituenda, eo quod vir facultatibus labatur. Innoc. d. c. de prudentia, num. vnic. & ibi Abbas, num. 8. Alex. de Neuo, nu. 9. & 10. Cardin. cap. ex literis, de pignor. numero 5. oppositione 5. & ibi Imola, numero 7. Ducuntur: quia dos valde connexa est matrimonio, & ideo non mirum, vt ratione huius connexionis possit iudex Ecclesiasticus, qui circa matrimonium iudex est, de illa cognoscere. At opposita sententia vt solius sit iudicis sæcularis, est communis, & verior. Quam tuentur Glossa d. cap. de prudentia, verbo accessoriè, Felinus, cap. Ecclesia, de constit. numero 58. Ioannes Lupus, cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notabili 2. numero 24. Antonius Gomez, l. 20. Tauri, nume. 53. Molina libro 2. de primogen. cap. 15. nu. 76. & multis alijs citatis, late probans, & satisfaciens contrarijs argumentis Barbosa, l. 1. par. 1. num. 46. & sequentibus, ff. soluto matrim. Atque idem dicendum est de causa alimentorum quando de ea agitur principaliter, vt bene docet Molina eadem, num. 76.

16 At quoties agatur de adulterio ad pœnam sanguinis imponendam, solus iudex sæcularis est competens. Ecclesiastico enim ea pœna punire interdicitur, cap. sententiam sanguinis, ne clerici, vel monachi. Sic Anton. cap. cum sit, de foro competen. numero 16. & cap. tuæ, num. 2. de procur. vbi Abb. nume. 6. Imol. numer. 10. Quoad alias vero pœnas est mixti fori, atque subinde datur locus præuentioni. Cum enim sit quædam sacramenti iniuria, non minus pertinet ad Ecclesiasticum iudicem, quàm ad sæcularem punire illud. Deinde, quia l. quamuis, C. ad leg. Iuliam, de adult. appellantur adulteri sacrilegi: at sacrilegiū est mixti fori, cap. cum sit, de foro competent. Atque ideo ita docent. Abb. eod. cap. tuæ, nu. 6. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. § 7. nume. 20. Iulius Clarus, & Anastasius Germonius relati, numero præcedenti. Barbosa alios referens, l. 2. par. 1. in principio, numero 139. & sequenti, ff. soluto matrimonio.

Ex di-

17 Ex dictis infertur, quæstione mota de alimentis præstandis adulteræ a viro separatæ, coram iudice sæculari, viroque excipienti de sufficienti causa diuortij, nempe, de adulterio, debet sæcularis liti supersedere, donec Ecclesiasticus diuortij quæstionem dirimat, potestque interim sæculari inhibere. Iuxta id, quod habetur ca. tuam, de ordine cognit. & cap. si iudex, in fine, de sentent. excommunic. in 6. Sic Federicus, quem referunt, & sequuntur Cardin. cap. final. quæst. penultima, de adult. & ibi Ananias, in fine.

18 Grauis autem controuersia est, num vir, qui accusauit vxorem adulteram criminaliter coram iudice sæculari, possit postmodum transire ad accusationem ciuilem petês diuortium, ac dotis amissionem? Cuius resolutio pendet ex intellectu l. vnicæ, C. quãdo ciuilis actio criminali præiudicat. Et quidem Ant. ca. tuæ, de procur. nume. 18. & ibi Imola, nume. 12. docent imposita per iudicem Ecclesiasticum pœna pœnitentiali posse sæcularem adiri, vt contentiosam imponat. Si vero côtentiosa imposita fit, si est ciuilis, vt amissionis dotis, vel mixta, vt diuortij non impediri, quin adire sæcularem liceat, vt pœna criminali plectat, imposita vero semel criminali pœna, nullam aliam posse imponi. Et Salicetus auth. sed hodie, num. 4. ante versiculum; item quia, C. ad leg. Iul. de adulter. tãquam rem constantem supponit, post accusationem ciuilem adulterij, locum esse criminali.

19 Sed huic quæstioni, vt satisfaciamus, supponendum est non posse intentari actionem criminalem, & ciuilem principaliter ex eadem causa consurgentia, antequam alterum iudicium absoluatur, l. vnica, C. quando ciuilis actio criminali præiudicet, l. interdum, 4. ff. de publicis iudicijs. Qui textus quamuis loquatur, dum pendenti iudicio ciuili intentatur criminale, at teste Iulio Claro libro quinto receptarum, §. fin. quæst. 2. in initio, procedit indistincte, siue actio vtraque ab initio intentetur simul, siue iam cœpto, & pendenti vno iudicio, aliud intentetur. Idem docet Bossius practica criminali, tit. de pluribus violentijs, numero 113. Dixi principaliter: quia si quis intentet principaliter iudicium criminale, potest deinde incidenter ciuile intentare. Vt accusans criminaliter de furto, potest deinde incidenter petere rem ablatam sibi restitui. Sic Iulius Clarus eadem quæstione 2. versiculo, & hæc quidem conclusio, multos alios referens, idem docet Additionator ad Marãtam practica, 4. par. iudiciorum, d. 1. numero sexto, addens posse iudicem ex officio parte minime petenti, ad id compellere. At absoluto altero iudicio, siue criminali, siue ciuili, sic distinguendum est: si hæ actiones tendant ad diuersa, vt altera ad satisfactionem, altera vero ad vindictam, tunc finito vno iudicio, licet ex eademmet causa intentare aliud: secus si vtrumque iudicium tendat ad idem, nempe, ad vindictam. Et sic intelligitur l. vnic. C. quando ciuilis actio criminali præiudicet. Verbi gratia, actione iniuriarum potest agi criminaliter petendo vindictam, ac punitionem iniuriæ: potest etiam agi ciuiliter, vt quando ait, se æstimare iniuriam sibi illatam, qui illam passus est, mille argenteis nummis, quos sibi applicari petit. Tunc quia hæc iudicia tendunt ad diuersa, alterum ad vindictam, alterum ad rei familiaris compensam, ideo vno finito, siue criminali, siue ciuili, fas esset aliud intentare, secus si vtrumque ad solam vindictam tenderet. Non enim iniuria affectus petit rei familiaris damnum. Sic docent Bart. l. 2. §. 1. numero 3. ff. vi bonorum raptorum. Abbas, capitu. tuæ, numero 7. de procurat. & cap. de his, num. 6. de accusat. Boerius, decis. 189. numero 6. Maranta in sua practica, 4. par. iudiciorum, d. 1. numero 9. Couarr. alios referens, 2. var. cap. 10. numero 1. in fin. Iulius Clarus libr. 5. recept. §. fin. quæstione 2. ad fin. dicitque esse commune. Et Barbosa, l. 2. par. 1. in principio, numero 138. ff. solut. matrimon. qui bene addit hoc esse verum, siue actor in priori iudicio vincat, siue succumbat. Non dicitur autem finitum vnum iudicium, quando in eo sententia lata est, nisi in rem iudicatam transierit: quia ratio decisionis est, eo quod posset in vno iudicio sequi absolutio, quæ rei iudicatæ exceptionem in alio pareret, quo propterea supersedebatur. Quod minime habet locum vbi sententiæ virtus appellatione suspensa est. Ita Bartolo, & alijs relatis, dicensque esse omnium, Bossius practica, titulo de pluribus violentijs numero 113. Ex his infertur decisio nostræ quæstionis. Vt enim accusans criminaliter vxorem de adulterio, non potest postea etiam eo iudicio finito, accusare ciuiliter ad dotis, cæterorumque bonorum amissionem, nec si a iudicio ciuili incipiat, potest ad criminale transire: quia vtrumque iudicium tendit ad idem, nimirum, ad pœnam adulterij infligendam. Sic Abbas, capitulo tuæ, numero 5. de procurat. Barbosa, l. 2. par. 1. in principio, numero 138. & sequenti, ff. soluto matrimonio. Idemque dicendum est cum Abbate ibidem, & Soto, 4. distinctione 37. quæstione vnica, articulo 3. ad finem corporis, versiculo colligito ergo, Ludouico Lopez, 1. parte instructorij, capitulo 265. §. penultimo, & 2. par. de matrimonio, capitu. 54. paulo post principium, notabili 2. quando in altero iudicio peteretur separatio tori, & habitationis ratione adulterij: in altero vero, pœna criminalis, non enim liceret etiam vno iudicio finito, aliud intentare. Nam vtrumque iudicium tendit ad idem, scilicet ad vindictam, & pœnam. Quamuis enim diuortium non sit proprie pœna, sed prosequutio iuris, quod ob alterius adulterium comparauit innocens: at in hac actione appellatur pœna, & vindicta: quia non pertinet ea actio ad compensandam rei familiaris iacturam. Quod inde constat, nam l. vnica, C. quando ciuilis actio criminali præiudicet, decidens actionem ciuilem non præiudicare criminali, appellat actionem ciuilem, de re familiari, vbi Gloss. verb. de re familiari, ait ideo id esse: quia si ciuilis non esset de re familiari, sed actio iniuriarum, vna præiudicaret alteri: quia vtraque tendit ad vindictam. Accedit ad hoc actionem de adulterio ad diuortium tendens appellari criminalem. Vt constat ex capitulo tuæ, de procurat. vbi textus adulterij actionem dicit esse quasi mixtam ex criminali, & ciuili, & ibi Anton. numero 23. dicit appellari ciuilem in quantum tendit ad dotis amissionem, criminalem autem, inquantum imponitur diuortium in pœnam ingratitudinis, & fidei coniugalis violatæ.

20 Imo quamuis posset aliquis existimare, finito vno iudicio, est non permittatur accusatio adulterij in alio permitti exceptionem. Verbi gratia vir accusans criminaliter vxorem de adulterio, destitit, vel succubuit, si postea vxor petenti restitutionem ad consortium maritale, opponeret adulterium, videretur alicui exceptionem admittendam esse: quia facilior est causa concedendi exceptionem, quam actionem, eo quod reorum causa fauorabilior sit. Regula, fauorabiliores, ff. de regulis iuris. Et notant Dinus regula, qui ad agendum, 171. de regulis iuris, in sexto, numer. primo, Decius regulã inuitus, 197. §. cui damus, numero secundo, ff. de regulis iuris. Vnde fit, vt multa possimus consequi excipiendo, cum tamen actio denegaretur, Glossa, capitulo primo, 32. quæstione sexta, ad finem. Et hinc etiam est, vt annalia ad agendum, sint perpetua ad excipiendum, l. licet, 5. C. de exception. vbi & Glossa finalis, & scribentes notant. At dicendum est, nec eam exceptionem admittendam esse: quia si finitum sit prius iudicium criminale, obstat huic excipienti in alio, exceptio rei iudicatæ. Quamuis enim illa iudicia tendant ad diuersa, criminale ad pœnam, exceptio vero adulterij ad conseruationem sui iuris, ne cogatur maritus ad suum consortium vxorem adulteram admittere: at sententia lata in accessorio, seu incidenti, præiudicat in principali, quando quæstio de principali vertenda est. Bartholomæus Socinus, l. si quis cum totum, §. & generaliter, numero primo, & sequentibus, ff. de exception. rei iudicatæ. At in hoc casu iterum admissa ea exceptione, controuertenda est quæstio de adulterio, quod est principalis causa pœnæ criminalis, & diuortij. Item; quia in exceptione victus, non potest amplius id, quod in modum exceptionis deduxit in iudicium, deducere in modum actionis, lege duobus, 19. ff. de exception. rei iudicatæ, vbi redditur ratio his verbis. *Eandem enim quæstionem reuocat in iudicium*. Ergo a contrario sensu victus in actione, non potest illud idem per modum exceptionis opponere, eo vel maxime, quod militet eadê ratio, eadem enim adulterij quæstio in iudicium reuocabitur. Nam vt ait Bartholomæus Socinus proxime citatus eo. §. & generaliter, nu. 1. tunc dicitur eadem causa, quando quod decretum est in priori iudicio, venit disceptandum in posteriori, licet agatur ad diuersum finem, vt hic contingit. Si autem prius iudicium nondum absolutum sit, obstabit exce-

exceptio litis pendentis. Ea enim obstat, quoties exceptio rei iudicatæ obstaret, teste Iasone, l. nulli, num. 3. versicul. adde aliam notabilem differentiam, C. de iudicijs. Tandem, quia quod vna via prohibetur, non debet alia permitti, l. fi. C. de vsu rei iud. Quamuis autẽ in foro externo ad vitandam litium multiplicationem denegentur actio, & exceptio ad diuortium, ob adulterium semel iam deductum criminaliter ad iudicem, verum in foro conscientię, id est licitum. Cum adulterium illud nondum sit remissũ, nec hic casus comprehendatur inter illos, quos tota dispu. 5. numerauimus, in quibus ius diuortij celebrandi amittitur in foro conscientiæ.

21 Id tamen obseruandum est, reconciliatione facta inter coniuges etiam post latam diuortij sententiam, & applicata viro bona vxoris adulteræ, si nil in pactum deductum sit, reddenda esse vxori omnia bona ob adulterium amissa. Quod quidem constat, quando reconciliatio præcessit sententiam: quia vir nondum acquisierat dotẽ, sed exceptionem, & ratione illius retentionem (vt numero 13. probauimus) quam exceptionem recõciliatio extinguit, ac subinde ius retinendi. Si vero sententia præcesserat, maior videtur difficultas: quia iam dos, & cetera bona erant mariti, & non est, cur dici cogamur ea reddenda esse vxori. Potest enim reconciliatio ita intelligi quo ad solum ius diuortij perdendum. Ceterum adhuc est idem dicendum: quia remissio, siue in pactis, siue in delictis, est suapte natura fauorabilis, & extendenda. Vt notat Dinus regula, Odia, numero 2. 5. & 6. de regulis iuris, in sexto. Et ratio est clara. Cum enim pœnæ sint odiosæ, liberatio ab illis remissione obtenta, est fauorabilis. Deinde, quia illa remissio, cum sit plena, & absoluta, restituit omnia ad pristinum statum, vt ante adulterium erant. Præterea, quia cum adulterium sit fundamentum, & radix amissionis dotis, & diuortij, destructo eo per reconciliationem, destruitur totum ædificium, id est, omnis pœna illi innitens, capit. cum Paulus 1. quæstio. 1. Rursus, quia hoc probare videtur textus, capit. plerumque, de donatio. inter vir. & vxor. ibi: *Si mulier ob fornicationem iudicio Ecclesiæ, aut propria voluntate a viro recesserit, nec reconciliata sit eidem, dotem, vel dotalitium repetere non valebit.* Vbi Alexander de Neuo, numero 6. colligit inde vxorem adulteram minime dotem amittere, siue reconcilietur ante sententiam Ecclesiæ, siue post. Atque huius sententiæ videntur Ang. verb. adulterium, num. 3. vbi Syluest. qu. 6. Tabiena, q. 1. num. 2. Armilla, num. 4. Emmanuel Sa, sum. verb. diuortium, §. penultimo. Hieronymus Llamas in methodo curationis animarum, 3. par. cap. 8. §. 8. vbi relatis ijs, quæ vxor adultera amittit: subdunt eam facta reconciliatione omnia recuperare, ad pristinumque statum vniuersa redire.

22 Quod si non absolutè reconciliatio facta sit, sed adiecto pacto, vt vir aliquid dotis vxoris lucretur, Barbos. l. 1. par. 1. in principio, numero 115. ff. soluto matrimonio, ait eiusmodi conuentionem non valere. Quia, l. transigere, C. de transact. interdicta est omnis transactio circa adulterij crimen remittendum. Quod l. regia, 22. parte 7. titu. 1. explicuit, quando accepto premio pecuniario venia concederetur. Quod hic inuenitur. Et refert pro se Auendaño, & Ioannem Lupum rubrica, de donat. inter vir. & vxor. §. 34. numero 4. qui tamen id non dicit, sed potius in oppositam partem inclinat: quia postquam dixit non valere conuentionem, subdit esse super hoc cogitandum, quia non valet conuentio, quando vxor viro sponderet id, quod ad ipsum virum non pertinet: Dos autem acquiritur viro ratione adulterij ipsius vxoris. Vnde mihi certum est post sententiam, qua dos applicata est viro, posse virum remittere vxori adulterium reseruata sibi dote, & ceteris vxoris bonis: quia id non est precium veniæ recipere, sed nolle integre remittere id, quoad solam diuortij pœnam. Et idem tanquam principalius credo, licet sententia lata minime sit. Quoniam cum habeat exceptionem ne dotem reddat, ac subinde ius retinendi, nil vere dicitur recipere, vt veniam concedat: sed partem remittit, alia sibi parte reseruata. Qui enim habet ius excipiendi, habet ius retinendi, vt probaui libro sexto, disputatione 38. numero 34. Quinimo quod attinet ad conscientiæ forum, si precio accepto vir remitteret adulterium, non teneretur ante condemnationem illud restituere. Nam leges citatæ nullum verbum continent, quod dominij translationem impediat. Et strictius loquitur, l. generaliter, ff. de verborum obligationib. dicens stipulationes turpes nullius esse momenti. Et tamen optime Couar. regula, peccatum, 2. par. §. 2. numero 7. dicit leges, quæ improbant turpes conuentiones procedere ad hunc effectum, vt ex eis agi nequeat, nec teneatur quis promissa seruare, non autem, vt acceptum sit ante iudicis sentẽtiam restituendum. Quare libro 6. disputatione 20. num. 7. cum multis probauimus restituendum non esse pretium acceptum ob crimen iniustitiæ admittendum, in quo versatur turpitudo ex parte dantis, & accipientis. Quod si vir remitteret adulterium, pacto inito, vt seorsum habitet, bona essent vxori reddenda, quamuis sententia præcessisset. Quoniam ea remissio est late, & generaliter intelligenda, (vt numero præcedenti probaui,) ac proinde id solum, de quo conuentum est, excipi ab ea remissione debet.

23 Tandem circa has adulteræ pœnas, dubitatur, num vir teneatur alimenta præstare vxori adulteræ? Quidam asserunt teneri, etiam facta tori separatione: quia non desinit esse vxor. Sic dicens esse communem sententiam, Iulius Clarus, libro 5. receptarum, §. adulterium, versi. facta autem. Anton. Gabr. tomo 1 commu. opin. in mea editione, libro 1. folio 21. vers. adulteram vxorem etiam tori separatione.

24 Alij vero sentiunt vxorem expulsam a viro ob adulterium non notorium, alendam esse a viro, secus ob adulterium notorium: vnde in priori casu, probato postea adulterio, dicunt priuandam vxorem alimentis futuris, per sententiam: at prętterita esse soluenda: quia ob adulterium non notorium minime priuatur vxor iure, quod habet in virum, nec alimẽtis, nisi sequuta sententia. Quod probãt ex lege post contractum 15. ff. de donatio. Qui textus nil probat, solum enim decidit valere donationem factam post capitale crimen contractum, donec feratur sentẽtia. Sic docent Cardinalis relato Federic. cap. fin. quæst. antepenultima de adulter. Alexander de Neuo, c. plerumque, num. 9. & 10. de donatio. inter vir. & vxor. Rosel. verb. diuortium, num. 11. in fi. Ang. verb. dos, num. 20. vbi Sylu. quæst. 14. dicto 9. vbi Armil. num. 18. Tabiena, q. 11. num. 12. & non teneri ad alimenta, quando adulterium est notorium, docent etiam Ioan. Lupus, cap. per vestras, §. 39. num. 5. de donat. int. Rolan. consil. 50. num. 6. volumine 2. Bolognetus consi. 13. nu. 7. Lara, l. si quis a liberis, §. si quis ex his, num. 75. ff. de liberis agnosc. Surdus de alimentis, tit. 1. q. 118. num. 5. & tit. 7. q. 16. & 17. eamque reddit rationem: quia ob adulterium notorium potest vxorem domo expellere.

25 Ceterum quamuis in foro externo, sicut vir non potest negare conuictum vxori adulteræ occultæ, ita nec alimenta, sed cogetur ad vtrumque, donec diuortij sententia feratur: at in foro conscientiæ sicut vir conscius adulterij potest negare conuictum vxori, ita & alimenta: quia omni iure maritali potest tuta conscientia illam priuare. Atque ita docent Sotus 4. distinctione 36. quæstione vnica, articulo 3. ad finem corporis, Bartholomæus a Ledesma de matrimon. dubio 67. in fi. Manuel 1. tomo summæ, editione, cap. 240. num. 4. Et fauent Abb. cap. finali, num. 3. de adult. & ibi Anan. numero 2. vbi indistinctè docent virum non teneri præstare alimenta adulteræ. Quod intelligerem, si ipsam expellat ob adulterium illud occultum, vel si non expellat, eo quod commode non potest, & caret probatione, qua contra ipsam litigantem se tueatur, ac non habet eam, vt vxorem, sed retinet, donec diuertere possit.

26 Quod si vir causam dederit, expellens iniuste vxorem, quæ postea in adulterium labitur: Doctores asserentes virum minime lucrari dotem (quos retuli disp. 5. nu. 10.) subinde dicent teneri ad alimẽta. At sicut ibi diximus acquirere docent, ita dicendum est non teneri ad alimenta: quia expulsio illa iniusta minime excusat adulterium vxoris, nec ipsi imputatur marito, nisi tanquam causa remotæ. Atque ita docet Surdus de alimentis, tit. 7. q. 16. nu. 42. Quod intelligendum est, nisi eo fine vir expulisset, vt vxor adulteraretur. Tunc enim sicut vxor adultera nõ posset priuari dote, ita nec alimentis, iuxta ea, quæ tradidi disp. 5. num. 10.

Aliqui

27 Aliqui extendũt, vt vir non solum adulteram vxorem minimè teneatur alere, sed etiam si in solis osculis, & amplexibus deprehendatur. Nã sicut ob hæc priuatur vxor dote, ita alimentis. Sic Lara, l. si quis a liberis, §. si quis ex his, numero 77. ff. de liberis agnosc. Surdus de alimentis, tit. 7. q. 16. num. 35. Sed sicut non est verum eam priuari dote (vt probauimus disp. 4. num. 12.) ita nec alimentis priuari potest.

28 Tandem ex dictis infertur, quid in ea quæstione dicendum sit, an vir teneatur ministrare alimenta, & litis expensas vxori adulteræ, durante lite intentata ad diuortium? Quia in re ea omnia ministranda esse, affirmant Ioan. Lupus de dona. inter vir. & vxor. cap. per vestras, in principio, §. 39. nu. 5. Rebuffus 1. tomo ad leg. Gallic. tit. de sententijs prouisionalibus, art. 3. glos. 1. nume. 17. Surdus de alimentis, tit. 1. q. 118. nu. 5. & multi alij, quos refert, & sequitur Cauallos in suis, qq. cõmunibus, q. 734. num. 18. & sequentibus. Quibus valde fauet lite pendente nil innouandum esse. Vt constat ex toto tit. vt lite pendente. Alij verò, quos refert ibi Cauallos, num. 17. idem negant, quando adulterium est notorium. Nam tunc nulla alimenta debet vir vxori, vt ex multis Doctoribus retuli, num. 24. Sed iuxta ea, quæ num. 25. dixi, arbitror in foro externo cogendum esse virum ea alimenta, & litis expensas ministrare vxori vsque ad condemnationem: & pendente lite nil innouandum, in foro autem conscientiæ virum illius adulterij conscium minimè teneri. Sicut ibi diximus a iure alimenta subministrandi absolutum esse. Quando autem vxor litem diuortij aduersus virum intentaret, dubium non est, quin ei alimenta, & litis expressæ a viro ministranda sint: ne expensis destituta a causa cadat. Atque ita multis citatis docet Barbosa rubrica, ff. solu. matrimon. 2. par. num. 44. in fine, Gutier. quæst. canon. lib. 1. c. 24. nu. 7. Peguera decisione criminali. 20. num. 5.

SVMMARIVM.

Quo ad pœnas ciuiles compensantur mutua adulteria, & vir adulter non lucratur dotem adulteræ, nec adultera donationem ob nuptias, nu. 29.

Adulter occultus non potest tuta conscientia dotem adulteræ lucrari, num. 30.

An vir, qui applicata sibi dote adulteræ, fornicatur, teneatur dotem illam restituere? remissiuè, nu. 31.

Post num. 31. inuenies alia summaria.

29 QVæstio secũda. An mutua coniugum adulteria compensentur, quo ad pœnas ciuiles, amissionis dotis, & bonorum adulteræ: & donationis propter nuptias viri adulteri? Difficultatem facit disparitas grauitatis, & iniuriæ illatæ per hæc adulteria. Verum absque dubio dicendum est compensari: sicut & quo ad diuortium: ac proinde virum adulterum minimè lucrari dotem, aut alia adulteræ bona, nec vxorem adulteram donationem propter nuptias factam sibi a viro. Probatur ex l. viro, atque vxore, 40. ff. soluto matrim. ibi: *Viro, atque vxore mores inuicem accusantibus, causam repudij dedisse vtrumque pronunciatum est: id ita accipi debet, vt ea lege, quam ambo contempserint, neuter vindicetur: paria enim delicta mutua compensatione dissoluuntur.* Vbi glossa verb. accusantibus, explicat, idest, *Obijcientibus in ciuili causa, vt in donatione propter nuptias, & dote repetitis si vterque se tuebatur ob delictum alterius.* Et fauet l. 13. in fi. tit. 9. par. 4. ibi: *Caso tales acusationes como estas, el marido è la muger egualmente deuen ser pagados: pero tal egualdad nõ deue ser cabida en todo ante el iuez seglar.* Vbi clarè docet in accusatione coram iudice sæculari non esse pares coniuges in omnibus: quasi dicat in parte esse nimirum, quo ad accusationem ad pœnas ciuiles, non autem criminales. Et ideo ita docent Palud. 4. d. 35. q. 1. art. 5. num. 34. Bald. cap. tuæ, num. 1. in fine, de procurat. Paulus consil. 402. num. vnico, lib. 1. Decius regula, semper in contractibus. 157. num. 5. ff. de regulis iuris. Hippolyt. l. patre, vel marito, num. 12. ff. de quæstionibus, & l. 1. §. item diuus, nume. 5. ff. ad leg. Corneliam, de sicarijs. Et singulari 234. num. 2. Sylua nuptialis lib. 1. §. non est nubendum, num. 104. Cifuentes, l. 81. Tauri, limitatione 3. Ioannes Lupus rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 20. num. 2. Ripa rubrica de iudicijs, num. 26. & l. 2. num. 8. ff. soluto matrim. vbi Alciatus num. 7. Berous consil. 45. num. 5. lib. 2. Bernardus Diaz regula 216. in fi. Guillelmus Benedictus cap. Rainutius, de testam. §. cuidam Petro. num. 114. Angel. verb. dos, nu. 15. vbi Syluest. quæst. 15. Tabiena quæst. 11. num. 12. Armilla num. 13. Brunellus de Sponsalibus concl. 30. declaratione 8. num. 12. Roland. consil. 50. num. 6. vol. 1. Carrerius de homicidio, §. 6. numer. 255. Curtius iunior rubrica C. de edendo, num. 28. vbi Bolognetus num. 30. & cons. 23. nume. 2. Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 6. num. 5. Sebastianus Monticulus de patria potestate verb. matrimonium, num. 88. vers. 5. fallit: habetur tomo 8. tractatuum par. 2. Rojas singulari 214. in fi. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 21. verb. tres bienes. Et libro 8. tit. 15. l. 2. ad finem, verb. lo que quisiere. Quesada in suis q. iuris ciuilis, cap. 18. num. vnico, casu 5. Cantera quæst. criminalibus quæst. tangentibus punitionem delicti ca. 4. nu. 38. versic. sed circa intellectum. Bursatus cons. 218. nu. 8. vol. 2. Brunorus in suo compendio, litera A. versiculo, adulterium arguitur. Antonius Gabriel. tomo 1. comm. opinio. in mea editione, libro 1. verb. adulteria, folio 25. colum. 2. Barbosa l. 2. in principio par. 1. num. 97. & 99. & l. viro atque vxore, 40. nu. 2. ff. sol. matrim. Gratian. regula. 596. num. 9. Azebedo lib. 8. recopil. tit. 20. l. 3. num. 24. & l. 4. num. 30. Surdus de alimentis, tit. 7. q. 16. num. 74. Cenedo in collectaneis iuris, collectaneo 166. num. 4. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 99. n. 2. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1. par. 2. lib. 4. c. 19. §. 4. peccat. Vega 1. tomo summæ, cap. 94. casu 2.

30 Hinc infertur, sicut vir adulter occultus nequit adulteram publicam vxorem accusare ad diuortium in foro conscientiæ, & si diuertat, tenetur ad illius consortium redire (vt probauimus hoc lib. disput. 6. numero 9.) Ita eum non posse accusare ad dotis amissionem: & si accuset, applicetur que sibi dos, teneri restituere. Quoniam delicta illa compensantur, nec leges applicant dotem viro similis adulterij reo, sed innocenti. Quare sententia illa falsæ præsumptioni eius innocentiæ innitens, eum tutum minimè reddit. Huius sententiæ sunt apertè. Angel. Syluest. Tabiena. Armilla, nu. præcedenti allegati. Nam Angel. & Sylu. dicunt in hoc casu seruandam esse etiam in foro conscientiæ, illam regulam, paria delicta mutua compensatione abolentur, licet alter coniunx ignoret adulterium alterius petentis dotem, vel donationem propter nuptias. Tabiena autem, & Armilla dicunt virum lucrari dotem, & vxorem donationem propter nuptias, nisi ambo peccassent etiam occultè.

31 Verum autem vir adulterans post applicatam sibi dotem vxoris adulteræ, teneatur illam restituere: vel possit a iudice cogi? Dixi num. 13. & loco ibi annotato.

SVMMARIVM.

Vxori adulteræ, an sit imposita pœna mortis, num. 32. & ibi, quid, si matrimonium reperiatur fuisse inualidum.

An quo ad accusationem criminalẽ adulterij, sint pares coniuges, num. 33.

An viro accusante vxorem adulteram, admittatur exceptio adulterij viri, num. 34.

An viro adultero permissum sit propria authoritate, aut tãquam iudicis ministro occidere adulteram, nu. 35.

An fiat compensatio adulterij vtriusque coniugis, respectu accusationis criminalis, num. 36.

An peccet vir propria authoritate, vel vt iudicis minister adulteratos necans? Refertur duplex sententia, num. 37. & 38.

Peccat mortaliter, propria authoritate necans, nu. 39.

Idem esset dicendum, si vir esset iudex, & adulteros in crimine apprehensos necaret, num. 40.

An teneatur tunc damna ex homicidio subsequuta restituere, num 41.

Non peccat, quando authoritate iudicis sibi traditos necat, num. 42.

Quid si in absentia damnaretur adulter capite, & sententia exequutio viro committeretur, num. 43.

Soluuntur argumenta, & enodantur, c. interfectores, & c. admonere, 33. q. 2. num. 44.

Post nu. 44. inuenies summaria, quæ desiderantur.

32 QVæstio tertia. Quæ sit pœna criminalis adulterij: & an iuste in foro conscientiæ possit maritus adulteros occidere? Præmittendum est primo, iure Cæsareo maritis non licuisse vxores etiam in adulterio deprehensas interficere: adulteros vero, non quoscunque, sed vt viles, vel infames, aut eos, quos ex suspicione ter perscripta admonitos, cum vxoribus in secreto, & suspecto loco loquentes deprehendisset. De qua re consulendus est Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 7. nume. 1. & 2. & nouo iure huius regni Castellæ permittitur viro adulterũ, & vxorem in scelere deprehensos impune propria authoritate necare. Quod constat ex l. 3. tit. 20. lib. 8. nouæ recopil. Quod etiam verum habet in matrimonio existimato, quod propter aliquod impedimentum reperitur nullum. Nam l. 81. Tauri, hodie l. 4. tit. 19. libro 8. recopil. pœnas adulterij ad hunc casum extendit. Atque ita aduertunt Anton. Gomez, ea. l. 81. numero 48. Barbosa. l. 2. par. 1. in principio, nu. 95. ff. solut. matrim. Hoc tamen accipiendum est cum limitatione, quam nu. 7. posuimus, nimirum, nisi matrimonium sit inualidum defectu consensus. Si autem vir vxorem, & adulterum accuset, tradendi sunt sententia lata per iudicem, ipsi viro, qui si velit, eos enecet. l. 3. tit. 20. lib. 8. nouæ recopil.

33 Secunda supponendum est, quamuis coniuges æquales sint quoad accusationem ciuilem ad diuortium celebrandum, & donationem propter nuptias, ac dotem amittendam (vt dixi, nu. 29.) At quo ad accusationem criminalem minimè censeri pares. Viro enim conceditur accusare criminaliter vxorem adulteram, non tamen econtra. Habetur expresse leg. 1. C. ad leg. Iuliam, de adulter. & leg. regia 1. titul. 17. par. 7. & l. 13. in fine tit. 9. par. 4. & capit. apud misericordem §. publico iudicio, 32. quæst. 1. quod est D. Gregorij Homil. 29. in Euangelia. Et quamuis aliqui eum textum aliter intelligant, teste Glossa finali ibi: at ipsa sic intelligit, & Gregorius Lopez. leg. 1. verb. su muger, tit. 17. par. 7. Atque ita docent ex Iurisperitis, Abbas cap. cum dilectus, num. 28. de ordine cognit. & cap. 1. num. 1. vt lite non contestata, & cap. tuæ, num. 6. de procur. vbi Anchar. numer. 2. Imola num. 12. Angelus de maleficijs, verb. che hai adulterato, nu. 25. Ioannes Lupus rubrica de don. int. vir. & vxore. §. 20. in fine, Tiraquellus l. 1. connubiali glos. 1. par. 1. num. 44. Et reddit numeris sequentibus rationem, probans latissimè detestabiliorem multo esse impudicitiam in femina, quam in viro, Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 6. nume. 5. Greg. Lopez l. 6. verb. derecho, tit. 9. par. 4. & l. 9. tit. 17. par. 7. verb. tal defension. Perez lib. 8. ordinat. tit. 15. l. 2. ad finẽ, & lib. 5. tit. 1. l. 1. fol. 21. verb. tres bienes, Cantera in suis quæst. crimin. quæst. tangentibus punitionem delicti c. 4. nu. 46. Olanus in sua concordia, litera M. verb. maritus num. 24. Surdus de alimentis, tit. 17. quæst. 16. nume. 75. Azebedo lib. 8. recopil. tit. 20. numer. 24. & l. 4. nume. 30. Barbosa rubrica 2. par. num. 38. & l. 2. par. 1. in principio, num. 98. ad finem, ff. soluto matrim. & multis alijs citatis Cenedo in collectaneis iuris, collectaneo 166. num. 4. Et ex Theologis, Sotus 4. d. 36. quæst. vnica, art. 4. in fine corporis. Bartholomæus a Ledesma dub. 68. de matrim. ad finem, Petrus de Ledesma de matrimonio, quæstione 62. articulo 2. dubio 3.

34 Hinc deducitur, viro accusante vxorem adulteram criminaliter, minime admitti exceptionem similis adulterij viri: quia in hac accusatione tunc dispares. Sic Anton. cap. fin. num. 5. de adult. Couar. Sotus, Cantera, Petrus de Ledesma num. præcedenti allegati. Idem Sotus 4. d. 37. quæst. vnica, art. 3. ad finem corporis. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 21. verb. tres bienes: Et id expressè deciditur, l. regia 3. tit. 20. lib. 8. recop. ibi. *La muger no se puede escusar de respõder à la acusacion del marido, ò del esposo, porque diga que quiere probar, que el marido, ò el esposo cometio adulterio.*

35 Secundo deducitur, minime audiendũ esse Henriquez libro 11. de matrim. cap. 17. nume. 3. litera F. vbi ait audiri exceptionem feminæ adulteræ accusatæ ad mortem, allegantis virum publicè habuisse concubinam. Nec audiẽdi sunt Hyppolitus, l. 1. §. item Dinus, numero 6. ff. de sicarijs, & l. patre vel marito, num. 14. ff. de quæstionibus: Carrerius de homicidio, §. 6. numero 248. dicentes virum cui lex concedit interfectionẽ adulteræ in scelere deprehensæ, minimè posse ea potestate vti, si ipse adulterio infectus sit. Idque dicit cogitandum Couar. 4. decr. 2. parte cap. 6. §. 7. num. 7. Sed merito eos reprobant Barbosa l. 2. par. 1. in principio, num. 98. ff. solut. matrimonio. Gratian. regula 496. num. Azebedo lib. 8. recop. tit. 20. l. 4. nu. 31. Quare hæc vxoris occasio propria authoritate magis assimilatur accusationi criminali: in qua non sunt æquales maritus, & vxor. Nec audiendi sunt Palacios 4. distin. 37. disput. vnica, folio 806. versic. verum si iudex Gutierrez quæst. pract. lib. 2. quæst. 1. nu. 23. Manuel 1. tomo summæ c. 127. casu 3. vbi dicunt non posse iudicem capite damnare vxorem adulteram, si vir quoque adulter sit. Quod coniuncitur minus verum esse. Cum in hac pœna inferenda sint dispares coniuges: & exceptio similis adulterij, nil iuuet.

36 Tertio deducitur, quo ad accusationem criminalem non compensari adulteria coniugum: sed non obstante simili adulterio admitti accusationem viri deferentis ad iudicium criminale adulteram vxorem. Cantera, numer. 33. allegatus. Cenedo in suis collectaneis iuris, collectaneo 166. num. 4. vers. ex quibus resolue. Henriquez li. 11. de matrim. cap. 17. num. 3. ad finem: nec ad id requiritur viri emenda, vxore manenti obstinata, Quamuis eam desiderari significet Henriquez ibi. Nam iura eam accusationem viro concedunt nulla sui adulterij exceptione obstante. Vt num. 33. & sequenti probauimus.

37 Difficultas autem specialis in hac re, eo pertinet: num liceat marito vxorem, & adulterum in crimine deprehensos, propria authoritate interficere: vt leges illi permittunt: vel saltem quando authoritate iudicis, sibi traduntur interficiendi? In qua concertatione duas reperio extremas sententias. Prima ait licitè in foro conscientiæ vti virum concessione legis permittentis adulteros in crimine repertos, propria authoritate necare: dummodo non liuore vindictæ, sed iustitiæ zelo perimat. Ducitur primo: quia legis ciuilis authoritate id efficit: leges autem in foro conscientiæ seruandas esse nemo dubitat. Et confirmatur: quia vt culpa caret sciens, nec potẽs prohibere: ita ille non vacat potens prohibere magnũ damnum, si id permittat. Argumento deducto a cõtrario sensu, ex l. culpa caret, & l. nullum crimen, ff. de regulis iuris. Si ergo leges illæ solum permittant impunè occidere vxorem, & non concedant tanquam licitum, in pœnam delicti, iniquæ sunt, tanquam permittentes id, quod & poterant, & tenebantur interdicere. Secundo: quia leges non solam permissionem, sed concessionem significant. Vt constat ex l. 5. tit. 20. lib. 8. recopil. quæ est l. 82. Tauri, ibi: *El marido que matare por su propria autoridad al adultero, y la adultera aunque los tome in flagranti delicto y sea iustamente hecha la muerte, no gane la dote.* Vbi lex tanquã notum supponit iustè, ac licitè in eo euentu mortem inferri. Et l. 3. titu. 20. libr. 8. eiusdem recop. ibi. *Si el esposo los hallare en vno que pueda matar si quisiere à ambos à dos.* Et eodem prorsus tenore id concedit, ac quando authoritate iudicis trahuntur viro adulteri: nam eadem lex loquens in hoc euentu, statim subdit. *Si los acusare que los metan ensu poder, y haga dellos lo que quisiere.* Cum ergo eadem forma in vtroque euentu loquatur, & in hoc conueniant Doctores non solum esse permissionem, sed concessionem reddentem licitam occisionem: ergo idem dicendum est in illo euentu, quo propria authoritate necat. Tertio: quia cum liceat inuasorem ad res proprias tuendas interficere: a fortiori id licere admittendum est, ad tuendum honorem: quem lædere iniustus adulter non veretur. Honos enim rei familiari anteferetur, leg. Iulianus, ff. si quis omis. cau. Quarto, quia Nicolaus. I. scribens Rodulpho Buturicensi Archiepiscopo: & refertur c. interfectores. 33. quæst. 2. sic ait: *Interfectores suarum coniugum sine iudicio, cum non adultis, adulterarum: quid aliud habendi sunt, quam homicidæ.* Sentit ergo reos homicidij eos minimè censendos, si vxori interfecta adultera fit. Et Stephanus V. Hastulpho scribens, & refertur cap. admonere, 33. q. 2. illum carpit, quod vxorem necasset: subditq; delicti rationem, his verbis. *Non inuenisti eam cum aliq viro rem nefariam facientem.* Ergo sic inuenta posset circa culpam necari. Et ideo hanc sententiam tuentur Castillo, leg. 82. Tauri, nu. 6. in fine, & ibi Antonius Gom. nu. 52. in fi. iuncta l. 76. in fine

fine. Minthaca in controu.vsu frequent.lib.1.c.9. num 2. & sequentibus.Et in contron.illustr.lib.1.c.49.nume.4.& sequentibus, Iulius Clarus libro 5.receptarum.§.homicidium, vers.sed hæc quidem Azebedo lib.8.recopil.tit.20.l.3.in fi.& lib.4.tit.10.l.1.num.21.Et Emmanuel Sa,summa verb.homicidiū,numero 15.vers.occidere, refert aliquos hoc tenere, & videtur sentire esse probabile, tantū enim vocat melius oppositum.

38 Secunda sententia extrema docet virum peccare lethaliter,occidēdo adulteros authoritate iudicis sibi traditos, vt occidantur.Ducitur,quoniā cum leges non præcipiant viro,nec etiā iudex, vt adulteros enecet, sed suæ voluntati committant.Vt constat ex l.3.tit.20. libro octauo,recopilat.cuius verba, numero præcedenti retuli, non censetur maritus authoritate publica, sed priuata eos interficere,ac proinde à culpa homicidij non excusabitur. Et confirmatur, quia ideo authoritate priuata peccat eos occidens, quod lex id non concedit, sed solum permittit. Sed similiter est permissio, si voluerit vir occidere, quando iudicis authoritate sibi traduntur. Ergo vel in vtroque casu,vel in neutro peccat. Secundo, quia D.Thom.4.distinctione 37. quæstione secunda, articulo secundo, ad 2.dicens legem ciuilem permittentem viro adulteros in scelere inuentos enecare, non excusare à culpa, eam subdit rationem, quod lex nō præcipiat, sed viro permittat. Sed similiter non præcipit, sed solum permittit post latā à iudice sententiam, ergo nec tūc excusabit à culpa. Hanc sustinet Scotus 4.distinct.15.quæstio.3.paulo ante solutionem ad argumenta, vers. esto etiam,& ducitur alio fundamento, quod non refero:quia nullius est momenti. Et dicit esse probabilem, Ouandus 4.distinct.37.quæst.vnica, propositione 3.

39 Prima tamen conclusio sit. Maritus propria authoritate adulteros in delicto repertos enecans,admittit culpam lethalem homicidij. Probatur ex cap.inter hæc,33.quæst. 2.vbi Nicolaus I. scribēs Albino Archiepiscopo,dicit non licere secundum Ecclesiasticas leges, vxorem adulteram interficere. Secundo, quia D.August.lib.2. de adulter.coniug.cap.15.vocat rem nefariam,sic adulteram occidere. Tertio,quia leges solum permittunt impune occidere,parcentes vehementissimo dolori,quo concitatus vir iniuriā sibi irrogatam, adulterorum interfectione vindicat. At leges permittentes aliquid impune fieri,minime a culpa excusant. Vt latissime multis exemplis adductis confirmat Tiraquellus leg.9 connub.numero primo,& sequentibus. Tandem, quia iniustum est parte non audita concedere generalem facultatem occidendi reum,leges ergo,quæ id concedere videntur, potius permittunt impune id fieri, quam facultatem sic faciendi concedant,ac subinde maritus illarum authoritate adulteros in delicto comprehensos interficiens, homicidij culpa minime vacabit. Atque ideo hanc partem tuentur ex Theologis, D. Thom.4.distinct.37.quæstione 2.ar.1.in corpore, vbi D.Bonauen.articulo 2.quæstione 1. Durandus,quæst.2.art.1. num.5.Ricardus artic.2.quæst.1.Paludan.quæst.2.art.1.numer.5.& 4.dist.35.quæst.2.ar.1.conclus.3.nu.10.vbi Maioris,q.2.§. vltimo, Abulen.Matth.5.quæst.113. D.Anton.2.p.titul.7. cap.8.§.2.notabili 2.Medina,capit.de restit.quæst.3.causa 4.Victoria summa,de matrim.numer.292.Petrus de Soto lect.13.de matrim.diffic.1.Supplementum Gabr.4. d.37. quæst.vnica,art.3.dubio 2.vbi Sotus quęst.vnica, artic.3. concl.1.& de iust.lib.5.q.1.art.3.ad 1.Guillelmus Borrillong.4.dist.37.quæst.vnica,art.2.conclus.3. vbi Ouandus quæst.vnica,propositione 2.& ibi Celaia,q.penultima,Viguer.lib.Institut.cap.16. §.7.vers.9.ad finē. Ledesma 2.p. 4.quæst.62.artic.2.in fine, Veracruz 3.par.Speculi, arti.4. concl.1.in fin.Palacios 4.dis.37.disput.vnica,fol.805.vers. ceterū res constans est.Angl. Floribus 1.p. de matrimon. quæst.11.de impedimēto ordinis,ar.2. difficult.2.Pedraza summa,pręcepto 5.§.2.Valentia 2.2.disp.5.q.8.puncto 3. §.secundum est.Aragon.2.2.quæst.64.ar.3.ad 2.vbi Salon controuersia 2.& ibi Bañes dubio 2.in solutione ad 3.Emmanuel Sa,summa, verb.homicidium,num.15.vers. occidere.Ludouicus Lopez 1.par.instructorij, cap.295.§. pro faciendo.Barthol.à Ledesma de matrimo.dub.57. cōclus. 1.Petrus de Ledesma de matrim.quæstione 60.arti.1.dubio 1.Nauarr.lib.2.de restitut.cap.3.par.2.in noua editio. dubio 8.num.206.Philiar.de officio Sacerd.tomo 1.par.2. lib.4.cap.8.versic.dicimus tertio. Manuel 1.tomo summ. 2.editio.cap.206.numero 9.Vega 1.tomo summ.cap.127. casu 3.Et ex Iurisperitis, Gloss.cap.interfectores, verbo adulteratum,& cap.inter hæc, verb.liceat,33.quæstio.2.& Archid.eod.cap.inter hęc,statim in principio. Abbas,cap. si vero,el 1.num.10.de sent.excomm.& cap.veniens,el 2, de Sponsa.in fine. Et cap.interfecisti,nu.2.de homicidio,& ibi Aeneas de Falconibus,in addit.litera C. verb. a peccato,& ibi Ananias,numero 7.Felinus,nu.4. Idem Felinus, c.quæ in Ecclesiarum,nume.4.de constit.Alex. de Neuo, cap.plerumque,nu.21.de donat.inter vir.& vxor.& cap. veniens,el 2.num.18.de Sponsal.vbi Cardin.nu.2. oppositione 2.Pręposi.in fine.Iason.l.vt vim, nume.12.ff.de iustit.& iure.Albericus in suo dictionario,litera A.verbo adulterium, versi.an liceat aliquo casu,& litera I.verb.impediment.8.in fi.Faber,l. Gracchus, paulo ante finem,C. ad leg.Iuliam,de adult.Fortunius de vltimo fine,illatione 11.num.129.Astensis summa,2.par.libro 8.tit.20. artic.4. quæst.1.Rosella, verb.impedimentum,impedimento 8.numero 22.Angelus homicidium 1.numer.6.& verb. vxor. num.4.Sylu.homicidium 1.quæst.2.dicto 6.& verb.lex,q. 10.vers.4.& matrim.7.in fi.Tabien.verb.imped.imped.7. quæst.1.num.2.Armilla,verb.homicidium, nu.8. Tiraqu. l.9.connub.num.4.Hippol.leg.patre, vel marito,nume.9. ff.de quæst.Cifuentes,l.82.Taur.dubio 4.Turrecr.cap. interfectores,33.quęst.2.nu.2.Nauarr.summa Hisp.cap.15. nu.3.in fine.Couar.4.decr.2.par.cap.7.§.7.nu.9.Tello,l.9. Tauri,num.13.Plaza de delictis,lib.1.cap.36.nu.13. Orosceius,l.vt vim,num.5.& 6.ff.de iust.& iure. Dueñas regula 68.limitat.2.Decianus practica crimin.libr.9.cap.15.in fine.Villabolos in commun.opin.litera M.num.23. Perez libro 8.ordin.ti.15.l.2.folio 293.immediate ante §.ex qua potestate, Caiet.repetitione,c.ad limina, 30.q.1.§.4.num. 421.Spino.Speculo testa.glo.19.in princ.nu.14.Matienzo lib.5.recop.tit.8.l.6.gloss.1.nu.11.Gutierrez,q.pract.lib. 2.q.1.num.22.

40 Dubitabis forsan, an si maritus esset iudex, liceret ei adulteram vxorem in scelere comprehensam interficere? Id enim forte licere,ait Paludan.4.d.35.q.2.articu.1.conclus.3.num.10.Et satis fauere videtur D.Thom.4.dist.37. quæst.2.arti.1.ad 1.ait enim,ideo virum tunc interficientem peccare: quia non est vxoris iudex. Et suaderi potest: quia iudex reos mortis interficere potest. Talis autem est adultera illa. At dicendum est cum D. Antonino, & Supplemento Gabrielis citati num.præcedenti, id minime licere:quia iudicis est, malefactores punire, non vtcumque, sed parte audita, sententiaque lata. Nec D.Thom.oppositum sensit:nam dixit, non licere viro interficere, quia non est iudex vxoris:supple,& esto esset iudex,non interficit, vt iudex,sed vt persona priuata:quia non procedit causa cognita.

41 Hinc deducitur, virum qui priuata authoritate adulteros,in scelere repertos enecat, teneri dāna restituere, instar aliorum homicidarum: quia peccat peccato homicidij, & subinde contra iustitiam. Sic Nauarra libro 2.de restitut.cap.3.par.2.in noua editione, dub.8.num.207.& fauent ceteri allegati, numer.39. dicentes hoc esse peccatū homicidij,& Bañes ibi allegatus, dicens hūc peccare contra iustitiam.

42 Secunda conclusio. Maritus adulteros interficiens sententia iudicis sibi traditos, vt eos si velit, necet, nullius culpæ reus est, si non liuore vindictæ, sed iustitiæ zelo id efficiat: quia sicut iudex potest carnifici exequutionem eius sententiæ demandare, nec carnifex peccaret: ita potuit lex id committere marito. Nec refert illum esse necessarium sententiæ exequutorem, hunc autem liberum: quia vterque reuera est minister iustam sententiam exequens, & authoritate legis, ac iudicis id munus obit. Nec potest dici, id esse permissionem solam. Nam iudex authoritatem præstat illi occisioni, sententia publica damnans, & vinctos tradens adulteros marito, vt si velit, eos enecet: & si quis obstaculo esset interfectioni, arceret illum: quare marito peccante, non posset iudex eiusdem culpæ immunis esse, tanquam cooperans morti, illamque fouens: & subinde lex id præscribens foret iniquissima. Et ideo hanc partem defendunt ex Theologis D. Thom. Durand. Richard. Paludan.4. distinctione 37. quæstione 2.numero 7. artic.1. Victoria, Medina, Petrus de

de Soto, Sot.lib.5.de iust.quæst.1.art.3.ad 1.& 4 distin.37.q.vnica,art.3.conclus.3. Ledesma, Celaia, Veracruz, Palacios fol.306.vers.verum si iudex. Angles, Aragon, Salon, Bañes, Valentia, Emmanuel Sa, nume.14. vers.adulteram. Nauar.nu.209. Bartholomæus a Ledesma, concl.3. Ludouicus Lopez, §.ad 1.obiectionem, Petrus de Ledesma dubio 2.Man.Philiar.Vega, quos retuli numero 39. Dried.libro 1.de libertate Christiana, cap.Ioan. Victoria relect. de homicidio, a nu.11. vsque ad 20. Et ex Iurisperitis, Albericus vtroque loco, Astensis, Rosella, Sylu.matrimonium 7.in fine, Tabiena, Armilla, Turrecr. Couarr.num.18. Tello, Decianus, Plaza, Perez, Caiet. Matienzo, nume.17. Gutier.nu.23.quos omnes retuli num.39.

43 Imo si conuicti adulteri fugam arripiant, & iudex capite eos damnet, committens viro, vt vbicumque apprehensos occidere possit, non peccabit vir occidens zelo iustitiæ: quia iam authoritate iudicis publica fungens, id exequitur. Sic docent Palacios, Gutierrez, Manuel, Vega, numero præcedenti allegati. Temperantque, nisi vir adulter quoque sit. Sed id temperamentum numero 35. reprobauimus.

44 Ad argumenta, numero 37. proposita respondetur. Ad primum dic cum D.Thom 4. dist.39. quæstione 2.artic.1. ad secundum, legem concedentem, vel iubentem aliquid, aut approbantem excusare a culpa, secus quando tantum permittit. Ad confirmationem dic cum D. Thom 4. dist. 33.quæstione 2.art.2. quæstiunc.2. ad 1. potentem prohibere minime peccare, si a prohibitione abstineat, non sperans correctionem, sed grauiora damna probabiliter timens. Vt contingit in præsenti. At secundum negandum est leges id concedere, tantum enim permittunt. Et dum lex illa 5. dicit iuste illatam esse mortem, non intelligit, licite in foro conscientiæ, sed iuste, id est, in casu a lege impunè permisso. Et quamuis, l. illa 3. ibi allegata videatur eodem tenore loqui, dum permittit authoritate propria viro occidere adulteros, & dum authoritate iudicis id cōcedit. At magna reperitur differentia in modo vtriusque concessionis. Nam dum loquitur de occisione authoritate propria, sic ait: *Que pueda matar*, Id est, impune. At quando authoritate iudicis, sic ait: *Que los metan en su poder*. Vbi iudici præcipit, vt occisioni cooperetur, tradens adulteros viro occidendos. Quod iniquum esset, si vir peccaret. Ad tertium dic licere inuasorem ad lædendum honorem, interficere, quando aliter defendi nequit: at vbi iam læsit, id est, illicitum: quia prius ad iustam defensionem, posterius vero ad vindictam spectat. Sic ergo adulterum inuadentem, vt vxorem violet, potest vir vxoris castitatem tuens, interficere, si aliter illud malum cauere nequeat. Id enim est iusta defensione vti. At vbi inuenit adulterantem, non est defensio, sed vindicta: & proinde est illicitum. Ad quartum dic, cum glossa, eodem capit.interfectores, verbo adulterarum, supplendum esse, maxime, cum non addis adulterarum: quasi, velit in vtroque casu esse peccatum: sed multo grauius quando vxor innocens esset. Ad cap.admonere, dic non esse causam iniustæ occisionis, non inuentam esse vxorem in adulterio: sed causam crudelioris, & scelestioris occisionis, cum vxor ansam minime dederit. Ad argumenta, numero 38. proposita respondetur. Ad primum dic, quamuis iudex non præcipiat, at ipsum præbere licentiam, & authoritatem interfectioni illi præstare, ac proinde censeri factam authoritate publica. Ad confirmationem constat ex dictis in solutione ad secundum argumentum. Ad secundum respondet bene Sotus 4.distinctione 37. quæst. vnica, artic. 3.post 3.conclus.vers.neminem ergo fallat, ibi D.Th. sermonem facere de marito propria authoritate interficiente adulteros, quem ratione legis permittentis ait minime excusari: quia lex non pręcipit, sed permittit. Quamuis autem non præcipiat, quando authoritate iudicis viro traduntur, at ea non est pura permissio, vt explicuimus in solutione ad 2.

S V M M A R I V M.

Proponuntur argumenta probantia viro adultero non licere adulteram criminaliter accusare, vt capite damnetur, num.45.

Sententia Authoris proponitur, num.46.

Soluuntur argumenta num.47.& ibi explicantur l.6.tit 9.p.4.l.9.tit.17 p 7.

45 QVæstio vltima. An viro adultero licitum sit in foro conscientiæ vxorem adulteram criminaliter accusare, vt capite damnetur? Pars negans ex eo suaderi videtur, quòd paria delicta coniugum mutua compensatione aboleantur, ca.penultimo, de adult.& l.viro, atque vxore, 40.ff.soluto matrimon.& nil iniquius fit, quàm virum eodem vitio laborantem, accusare adulteram, de eodem crimine. Vt testatur D. August. libro 1. de sermone Domini in Monte, cap.28.relatus, cap.1.32.quæst.6. Secundo, quia l.6.tit.9.par.4.& l.9.titu.17.parte 7. expresse deciditur virum accusantem adulterium vxoris, repelli per exceptionem similis adulterij. Et pro hac sententia faciunt Palacios, Gutierrez, Manuel, Vega, quos retuli, & reprobaui numero 35.cum dicant non posse iudicem tradere adulteros occidendos viro simili adulterio infecto. Et facit etiam Henriquez, quem ibi citaui, & reprobaui, dum ait, admitti exceptionem concubinam tenentis viri, si vxorem accuset de adulterio. Possunt etiam pro hac parte allegari Tiraquell.l.1.connubiali, glossa 1.parte 1. numero 44. Nauarr. summa, cap. 16.nu.29. Matienzo lib.5. recopil.tit. 1. gloss. 1.rubricæ, nume.102. Vbi absolute dicunt, nefas esse viro adultero accusare adulterium vxoris. Possunt etiam referri Doctores, quos disput.6.numer.9. retuli, qui aiunt, non permitti viro occulte adultero, accusare vxorem publice adulterantem. Sed re vera non sunt omnes hi Doctores huius sententiæ, aperte enim loquuntur de accusatione ciuili quo ad diuortium, vel quo ad lucrum dotis, in qua vterque coniunx æqualis est, ac compensantur adulteria. Vt diximus num.29.

46 Dicendum igitur est, virum quantumuis adulterijs coopertus sit, posse criminaliter accusare vxorem adulterantem, & aduersus eam licite pœnam illam sententia iudicis præcedente exequi. Ducor, quoniam idem seruandum est in vtroque foro, quando forum externum nō innititur falsæ præsumptioni (vt probauimus libro 1.disputatione quinta, numero 20.) Sed in foro externo admittetur accusatio adulterij vxoris ad pœnam criminalem, repulsa exceptione similis adulterij viri (vt probaui hac disputat.numero 33.& 34.) ergo & in foro conscientię id licebit. Et confirmatur: quia ideo vir adulter nequit vxorem adulteram accusare quo ad diuortium, dotisve amissionem: quia adulteria hæc quo ad hanc accusationem ciuilem mutua compensatione abolentur, id ita iure disponente (vt numero 29.probauimus.) At quo ad accusationem criminalem contrarium disponitur, datur enim viro vxorem adulteram accusare, non tamen è contra, nec fit compensatio vtriusque adulterij (vt numero 34.35.& 36. probauimus.) Ergo licitum est viro adultero criminaliter vxorem adulteram accusare. Et ideo huius sententiæ videtur clare Cardinalis, cap.fin. numero 1. oppositione secunda de adulter. vbi dicit adulterium viri ipsum priuare iure accusandi vxorem adulteram, quo ad diuortium, nō tamen quo ad pęnam. Expresse etiam videntur huius sententiæ Doctores, quos numero 36.allegaui, dicentes minime compensationem fieri vtriusque adulterij quo ad criminalem accusationem. Et in proprijs terminis docet dicens esse sententiam virorum doctissimorum, Petrus de Ledesma de matrimon.quæst.62. articulo 1.dubio 3. Bartholomæus a Ledesma dubio 68. ad finem, de matrimonio. Henriquez libro 11. de matrimon.cap.17. numero 3. ad finem. Nec oportet addere limitationem, quam ipse ponit, nempe, si vir corrigatur, vxor autē in adulterio perseueret: quia licet vir non corrigatur, nequaquam dari cōpensationem vtriusque adulterij, quo ad hanc accusationem criminalem, probaui numero 36. vnde viro minime correcto fas est vxoris adulterium ad iudicium criminale deferre.

47 Tandem ad argumenta, numero 45. proposita respondetur. Ad primum dic, compensationem illam intelligi, & testimonium D. August. quo ad accusationem ciuilem, in qua vterque coniunx est æqualis, secus quoad criminalem. Ad secundum dic, leges illas accipiendas esse de accusatione ciuili, non autē de criminali. Vt docent Gregorius Lopez, eadem l.9.verb derecho, & eadem l.9.ver.tal defension, & Azebedo libro 6.recopilat.tit.20.l.3.in fine.

Vel

Vel secundo dic cum Gregorio Lopez eisdem locis, si intelligantur quo ad accusationem criminalē esse iuri communi contrarias, & corrigi per ius nouum huius regni, l. 3. tit. 20. lib. 8. recopil.

DISPVTATIO IX.

An coniuge innocente lapso in adulteriū post latam diuortij sententiam, fiat compensatio cum priori alterius coniugis adulterio, ac proinde teneatur illi reconciliari, ac dotem, atque alia bona ratione adulterij acquisita restituere. Nec sententia diuortij transeat in rem iudicatam, sed retractanda sit, quoties constiterit deceptio?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, num. 1.
An sententia diuortij transeat in rem iudicatam? Refertur duplex sententia, nu. 2 & 3.
Sententia Authoris, & enodatur cap. lator, de sent. & re iudic. num. 4.
Soluuntur argumenta, num. 5.
Post num. 5. inuenies alia summaria.

1 HActenus disputatum est de adulterij vtriusque coniugis compēsatione, quando ante latā diuortij sententiam contingat. Iam occurrit disputatio, quando adulterium coniugis, qui diuortium petijt, eratque innocens, contingit post latam diuortij sentētiam. Et quia multum pendet ex ea quæstione, an sententia diuortij transeat in rem iudicatam, ideo illa præmittenda est. Triplex igitur quæstio in hac disputatione est agitāda. Prima, an sententia diuortij transeat in rem iudicatam? Secunda, an ea semel lata, & cognita Ecclesiæ deceptione possit retractari? Tertia, an fiat compensatio adulterij admissi post diuortij sententiam cum adulterio priori, teneanturque tunc coniuges reconciliari?

2 Quæstio prima. An sententia diuortij transeat in rem iudicatam, ita vt illa semel lata, & transacto appellationis termino, nempe, decendio, neutri coniugi reclamare liceat? Affirmant quidam non transire, donec alteruter coniunx separatus mutarit statum, verbi gratia profitēdo in religione approbata, vel assumendo ordinem sacrum. Ducuntur primo, quia cap. lator, de sent. & re iudic. decernitur sententiam matrimonij nunquam transire in rē iudicatam, atque ideo quandocumq; posse contra illam reclamari. Sententia autem diuortij contra matrimonium tendit, per illam enim separatur quo ad torum, & mutuā habitationem. Secundo, quia lata diuortij sententia, nec statu coniugum variato, potest innocēs agere ad adulteri coniugis inuiti reconciliationem. Quod admittendū minime esset, si sententia illa in rem iudicatam trāsijsset. Sic docent Host. cap. ex literis, num. 2 de diuort. vbi Ioan. Andr. num. 10. Anton. cap. lator num. vltimo, de sent. & re iudic. vbi Imola, in fine.

3 Alij sentiunt absolute transire in rem iudicatam: quia speciale est, vt sententia circa vinculum matrimonij ligandum, vel dissoluendum, minime transeat in rem iudicatam, iuxta capit. lator, de sentēt. & re iudic. ne foueatur peccatum. Si enim reclamari non posset aduersus illam declarantem aliquod matrimonium esse validum, quando transacto appellationis termino constaret de impedimento dirimenti, cogerentur esse tanquam coniuges, qui re vera tales esse nequeunt: Et proinde fornicationis peccatum foueretur. Et si contra declarantem matrimonium fuisse irritum, non liceret semper reclamare, quando constaret falso oppositum esse impedimentum dirimens, permitteretur illis, qui vero matrimonio iuncti sunt, superstite altero coniuge ad alias nuptias transire. Sententia enim declarans prius matrimonium fuisse irritum, ac subinde vtrumque coniugem solutum esse, concedit vtrique facultatem ad aliud matrimonium migrandi. At si demus sententiam diuortij transire in rem iudicatam, nullum peccatum fouetur. Nam cum maneat matrimonij vinculum, neutri licet aliud matrimonium inire, & neuter cogitur ad non suam, vel non suum accedere. Quod si ex separatione ansa fornicandi sumatur, id culpæ coniugis fornicantis est tribuendum, & non sententię fouenti peccatum. Sententia enim diuortij suas vires conseruanti, potest vterque à fornicatione abstinere. Ergo id priuilegium matrimonij, vt eius sententia non transeat in rē iudicatam, minime ad diuortij sententiam est protrahendum. Nec obstat, posse innocentē semper agere ad nocentis reconciliationem. Id enim non cōsurgit ex eo, quod diuortij sententia minime transierit in rem iudicatam, sed quia coniugi innocenti semper est licitum remittere iniuriam sibi irrogatam, ac ita recōciliare sibi adulterum. Atque ita docent Abbas, capit. lator, numero duodecimo de sentent. & re iudic. & ibi Alexander de Neuo, nume. 12. Bellam. num. 3.

4 At dicendum est, sententiam diuortij non transire in rem iudicatam, in ijs, quæ sunt in adulteri coniugis fauorem, bene tamen in ijs, quæ in eius odium, & innocentis fauorem cedunt, ac proinde minime audiendum illum transacto appellandi termino, volentem allegare iniustitiam sententiæ, reconciliationemve petentem, at innocentem semper audiendum esse, agentem ad reconciliationem adulteri, nec adultero suffragari exceptionem rei iudicatæ. Ducor, quoniam cum sententia diuortij feratur omnino in fauorem innocentis, & ad eius instantiam, & in odium adulteri, cui nullo modo vult Ecclesia fauere, æquitas poscit ne in fauorem rei transeat in rem iudicatam, & innocentis perniciem. Iniquissimum enim iure optimo, ait Iurisconsultus, l. euidenter, 16. ff. de except. rei iudicatę, esse proficere rei iudicatę exceptionem ei, contra quem iudicatum est. Deinde, quia si omnino sententia illa transire in rem iudicatam, quamuis posset iniuriam adulterij condonare innocens, atque ita reconciliare sibi adulterum volentem: ipso tamen renitente minime posset coram iudice agere ad illius reconciliationem, obstante sibi exceptione rei iudicatæ. Cuius contrarium dicemus disputatione sequenti. Et proinde tunc foueretur peccatum. Nam daretur ansa coniugi fornicandi, vt sic alter diuortium intentaret, solutusque esset lege matrimonij quo ad torum, & habitationem. Tandem, quia cum diuortium pertineat ad matrimonium, non tamen illius vinculum soluens, sed ab obligatione tori, & habitationis absoluens; æquum est, vt non omnino, sed aliquatenus eius priuilegium participet, sententia in diuortij causa, non ex toto, sed partim in rem iudicatam transeunte. Sicque docent Hostien. cap. de illa, numero 3. de diuort. vbi Ioan. Andr. numero 3. Anton. numero quarto, Præpos. numero 7. Alexander de Neuo, numero 9. Henricus, cap. quanto, numero 7. de diuort. Felinus, cap. lator, in 8. declaratio. nume. 9. de sentent. & re iudic. & fauet Abbas, cap. ex literis, num. 11. in fine, de diuortijs, vbi ait sententiam diuortij non transire omnino in rem iudicatam. Aliqui tamen ex his Doctoribus distant in modo loquendi; nam quidam temperant, vt in fauorem rei non transeat in rem iudicatam, donec legitime statum mutarit, profitendo in religione approbata. Sic Anton. & Præposit. ibidem. Alii autem, vt Hostiens. Ioann. Andr. Alexand. de Neuo, Henricus ibidem, non admittunt eam limitationem: sed dicunt tunc non audiri, potius ob negligentiam petendi reconciliationem tempore debito, quam eo quod sententia illa in rem iudicatam transierit in fauorem adulteri. Et hic modus loquendi magis mihi placet.

5 Ad argumenta, num. 2. proposita respondetur. Ad primum, & secundum dic, ea probare nō omnino, sed partim transire in rem iudicatam, vt num. præcedenti explicui. Et similiter respondetur ad argumentum, nu. 3. propositum. Iam enim nu. præcedenti probaui foueri peccatum, si sententia diuortij omnino transeat in rem iudicatam.

SVMMARIVM.

Si in sententia diuortij Ecclesia inueniat se deceptam, an retractet sententiam, si neuter coniunx mutarit statum, numero 6.

An reus condemnatus possit agere ad illius sententiæ recisionem, vel solum veniat ex officio iudicis retractanda? Et quando detur maioribus restitutio aduersus sententiam, quæ transijt in rem iudicatam, nume 7.

An innocens, qui post sententiam nouit alterius innocētiam, teneatur reconciliari, num 8.

An cognita deceptione postquam innocens mutauit statum, factus sacerdos, vel voto ligatus, vel religiosus, sit restituēdus vxori, possitque petere, & reddere debitum, nu 9.

An ad hanc restitutionem desideretur, vt alter coniunx repetat, num 10.

Quid, si vterque coniunx iam mutaret statum, an liceat repetere? Referetur quadam sententia, nu. 11.

Sententia Authoris, num. 12.

An votum simplex ex causa falsa emissum, quando causa est pars ipsius voti, & coincidit cum re promissa obliget, nu. 13. & ibi, qualiter accipiēda sit paruitas materia voti, vt error circa illam reddat irritum votum. Et an tunc obliget votum rei accessoria illi, quæ promissa est.

Qualis debeat esse hic error ne votum obliget, an sat sit non considerari difficultatem voti implendi, nu. 14.

An sit regula certa, ne obliget votum, vel iuramentum ad id, ad quod vouēs non se obligaret, si tempore voti aduertisset, hac voluntas virtualis, nu. 15.

Error circa causam finalem, vel impulsiuam, vel illam cessare, an tollat voti obligationem, num. 16.

Quid, vbi dubitatur num causa sit impulsiua, an finalis, vel vbi plures adsunt causa voti, nu. 17.

An professio ex falsa causa, vel ex dolo facta valeat? Refertur duplex sententia, num. 18 & 19.

Non irritatur professio, siue causa falsa sit impulsiua, siue finalis, num 20.

Solum irritatur, quando est error notabilis circa substantialia, num 21.

Nil refert eum errorem esse fatuum, & crassum, nu 22.

An professio facta à muliere existimanti diuortium esse iustè celebratum, aliàs non professura, sit valida, si constet diuortium fuisse iniustum, num. 23.

Post nu. 23. inuenies cetera summaria, quæ desiderantur.

1 QVæstio secunda. An si lata diuortij sententia constet Ecclesiam fuisse deceptam, vt quia inuentum est coniugem condemnatum fuisse innocentem, vel vtrumque pariter nocentem, sit ea retractanda, coniugesque ad pristinum matrimonij statum, sint restituendi? Triplex potest esse casus. Primus est, si neuter coniunx statum mutarit, nec castitatem vouerit. Secundus, quando alter mutauit statum vouens castitatem, aut factus sacerdos, religiosusve. Tertius, quando vterque statum mutauit. In primo ergo casu, quando res est integra ex parte vtriusque coniugis, quia neuter statum mutauit, conueniunt omnes retractandam esse sententiam, coniugesque reconciliandos: quia sententia diuortij solum transit in rem iudicatam, in fauorem innocentis, & odium rei, vt numero quarto probauimus. At in hoc euentu, aut neuter est innocens, sed simili erat labe infectus ante sententiam, aut vterque innocens erat, & proinde sententia illa non potuit in rem iudicatam transire, sed erit reuocanda. Atque ita fatentur omnes Doctores, numero 9. referendi, & Palud. 4. dist. 35. q. 2. art. 2. nu. 18. Nec aliquem contradicentem inueni.

7 Sed rogabis, quo pacto reus condemnatus per sententiam, quæ in odium ipsius transijt in rem iudicatam, audiendus sit suam innocentiam probare volens, aut alterum coniugem pariter fuisse nocentem? Cum enim pro sententia, dum de ipsius iniustitia minime constat, præsumendum sit, ipsi volenti allegare contra illam, obstabit exceptio rei iudicatę, ne audiatur, Abb. cap. lator, numero 12. de sent. & re iudic. & ibi Alexan. de Neuo, numero 12. & Felin. ibi, declaratione 8. numero 9. dicunt iudicem ex officio debere tunc coniuges reconciliare, si periculū fornicationis adsit, quo illud vitetur. Sed huic solutioni obstat: nam etiam quando iam coniunx innocens est professus, restituendus est priori coniugi, & ipso petente, vt dicemus, nume. 9. & 10. Et ita datur actio coniugi reputato reo. Deinde, quia Doctores allegandi, numero 9. non dicunt hanc restitutionem faciendam ob periculum incontinentiæ, & solum eo existente: sed generaliter docent retractandam esse sententiam illam, tanquam cognitam iniustam, & ex errore procedentem, tanquam nō transierit in rem iudicatam in eo euentu. Ideo melius dicendum est, quamuis audiri nequeat, si ex antiquis actis, & allegatis nitatur sententiam illam impugnare, eo quod præsumatur transijsse in rem iudicatā aduersus ipsum, posse tamen audiri illum aduersus illam sententiam, ex nouis testibus, aut ex antiquorum falsitate volentem probare antiquæ sententiæ iniustitiam, petito beneficio restitutionis ex clausula generali, si quæ mihi causa iusta subest, cuius meminit Iurisconsultus, l. 1. §. finali, ff. ex quibus causis maiores. Quod beneficium conceditur quibuscumque maioribus, vt retractetur sententia, quę in rem iudicatam transierat. Vt cum Innocentio, Bartolo, & plerisque alijs, tradunt Gregorius Lopez, l. 19. verbo cōtra el Rei, tit. 22. parte 3. Padilla, l. sub prætextu, numero 17. C. de iuris, & facti ignorant. Gutierrez de iuramento 3. par. cap. 7. numero 8. Ioann. Garzia de nobilitate, glossa 6. §. 2. numero octauo. Cauallos in suis quæst. practicis, quæst. 542. numero 3. & sequentibus. Quod quidem locum habet, siue adsit vna sententia, quæ in rem iudicatam transierit, siue tres sententiæ. Ioan. Garzia, ibidem numero quinto. Cauallos, numero 3. & 4. Item conceditur hæc restitutio tam reo, quā actori, vt contra Paulum docent Gregor. Lopez, Padilla, Gutierrez, Ioannes Garzia, numero 11. & 12. Cauallos, numero 7. ibidem. Et licèt fere omnes Doctores eam restitutionem concedant, quando noua allegantur instrumenta prius ignorata: at idem est dicendum, probata denuo veritate, siue ex instrumēto, siue ex testibus, vel probata antiqua falsitate instrumentorum, vel testium. Vt alios referens, & late probans docet Ioannes Garzia, ibi nume. 10. & Cauallos, nume. 6. Sed obijcies nil speciale dari in sententia diuortij, cum omnes aliæ ex simili causa retractentur: ac proinde frustra dici, eam non transire in rem iudicatam. Respondeo id esse speciale. Quoniam etiam constante veritate ad omnes sententias, quę transeunt in rem iudicatam retractandas, non audietur reclamans aduersus illas, nisi petito beneficio restitutionis ex clausula generali. At vero si veritas aliunde constaret contra diuortij sententiam, posset coniunx damnatus absque eo beneficio restitutionis reclamare, imo & iudex ex officio aduersus eam venire, eo quod in eo euentu non transierit in rem iudicatam. At dum id non constat, cum præsumatur iustitia sententiæ, & transitus in rem iudicatam aduersus reū, audiri minime poterit contrarium ex nouis actis probare volens, nisi beneficio restitutionis ex dicta clausula generali petito.

8 Ex his infertur, alterum coniugem in cuius fauorē lata est diuortij sententia, vbi veritatis innocentiæ alterius coniugis conscius fuerit, teneri in foro conscientiæ ad suū consortium coniugale illum reuocare. Non enim iuuari potest ex sententia lata, quam falsæ initi præsumptioni, sibi constat. Ita docent Paluda. 4. distinctione 35. quæstione 2. artic. 2. numero 18. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 21. §. 6. ad finem.

9 In secundo casu, quando iam innocens mutarat statum factus professus in religione approbata, cognita falsitate, est restituendus similiter alteri coniugi, cui debitum reddere tenetur, sed non potest ab eo exigere: quia votum illud castitatis in professione emissum obligauit illum inquantum ille se obligare potuit, absque alterius coniugis præiudicio. Vt in simili dicitur capit. placet, de conuersio. coniugat. de coniuge, qui existimans alterum defunctum, est professus. Atque ita docent D. Thom. 4. distinctione 35. quæst. vnica, art. 5. ad 3. Astensis libro 8. summæ, 2. parte, tit. 34. art. 2. quæst. 3. Ioan. de Friburgo summa Cōfessorū, lib. 4. tit. 19. quæst. 4. Abulensis, cap. 19. Matth. q. 76. ad 3. Rosell. verbo diuortium, numero 6. vbi Sylu. quæstione 21. num. 24. Armilla, num. 15. D. Antoninus, nu. præcedenti allegatus. Tabiena matrimonium 4. quæst. 5. num. 6. Sotus 4. dist. 36. quæst. vnica, art. 5. ad 3. Caiet. repetitione, ca. ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. nu. 225. Graffius 2. part. decisionum, lib. 1. cap. 12. numero 62. Atque idem dicendum est, si vir erat iam sacro ordine initiatus. Quia eadem est ratio. Diuus Bonauent. 4. distinctione 35. in expositione literæ, nume. 5. Ioannes de Friburgo, Rosella, D. Antoninus, Syluest. Armilla, Tabiena, Caieta. Graffius. Imo idem dicendum est, ob eandem rationem, quamuis simplici casti-

castitatis voto astrictus sit. Sotus eodem loco: Io.de Frib. summa confessorum, lib.4.tit.22.qu 14.

10 Verum autem ad hanc restitutionem faciendam, desideretur, vt alter coniunx repetat? Rosel. verb.diuor.num. 6.iuncto nu.7.claro sentit eam repetitionem minimè desiderari. Quia relata nu.6. sententia asserenti desiderari, vt alter petat: ait, die vt nu. sequenti, vbi licet vterque statum mutarit, concedit vtriq. ius ad petendam alterius restitutionem. Et videtur tenere Sotus, nu. præce. allegatus: ait enim hanc restitutionem faciendam maximè altero petere. At contrarium tenent Io.de Fribur.sum.Conf.lib.4. tit.19.q.5. Asten.lib 8.sum.2.p.tit.34.art.2 q.4. D. Anton. Tabien. Graf. allegati, nu. præced. Ducuntur, quod ea professio tenuerit in vouentis præiudicium. Sed prior sententia placet: Quia ea professio tamquam sine licētia: & absq. vera causa facta fuit omnino irrita: ac proinde non potuit valere absque noua ratificatione: ac tanquam non professus poterit coniunx propria authoritate cessante scandalo exire, & repetere manentem in sęculo (vt de professo absque licentia diximus lib.7.disp.34.num.15) At si hic professus esset in mala fide, deinceps religionem, posset religio ipsum inuitum retinere, altero coniuge non repetente, in fraudis pęnam: at ipse non tenetur, donec damnetur, vt dixi ea.disp.34.nu.16.

11 In tertio casu, quando vterque statum mutarat, dicunt aliqui licere ei, qui ideo mutauit, ver. g. professionem faciens, quod existimaret diuortium iustè celebratum, aliàs minimè mutaturus, repetere alium, qui iam professus erat, aut ordine sacro initiatus: & ita si vterq. ea falsa causa inductus professus est, licere vtrique alterum repetere. Sic Rosella, verb.diuor.num 7. idque probat, eo quod illa professio eo errore facta, sit inualida. Idem dicit in simili, Astensis libro 8.summ.2.p.tit.34.artic.2.quæst.5. vbi relata contraria sententia, subdit Hugonem sentire, quando vterque coniunx professus est, existimans alterum obijsse, licere vtrique alterius repetitionem: quia neuter eo animo religionem ingressus est, vt monachus fieret, altero superstite.

12 Sed dicendum est cum Ioanne de Fribur. Summa Confessor.lib.4.tit.19.q.6. Sil.verb.diuortium, qu.22.num.25. vbi Armil.nu.16. neutrum posse alterum repetere. Tum, quia falsum est professionem, cui falsa causa ansam dedit, esse irritam, vt numero 20. probauimus. Tum etiam, quia vterque sciens alterius ingressum, videtur facto ipso licētiam concedere: secus quando ignorantia ingressus alterius adesset. Vt in simili diximus libro 7. disputatione 34. num. vltimo, quando vterque coniunx licentia non petita profitetur.

13 Sed ne indecisum maneat, an professio illa ex errore diuortij iustè celebrati, sit valida, oportet præmittere quęstionem generale, an error, siue dolus circa causam emittendi votum simplex, aut solemne, illud irritum reddat? Et prius sermo erit de voto simplici: deinde de professione solemni. Et quidem causa vouendi quandoque cum materia ipsa voti coincidit, estque pars ipsius. Vt quando quis vouet religionem, vel peregrinationem eo fine, vt sustineat labores illius. Et tunc si error, aut deceptio circa rem modicam sit, quia, scilicet, labor est paulò maior mea opinione, obligat votum: secus si circa rem notabilem. Nam in priori casu non cessat voluntas, & consensus: qui tamen cessat in posteriori. Cum nil magis contrarium consensui sit, quam error. l. si per errorem, de iurisd. omn. iud. nec prior existimatio potest verè error, qui consensui aduersetur, nuncupari. Cum in re modica sit. Atq; ita sentiunt Sotus lib.7.de iust.quæst.1.artic.2.colum.6.vers. scitaris autem, Ludouicus Lopez 1.p.instruct.c.50. in fin. Arag.2.2.q.88.art.1.folio 967.col.1. Manuel 2.tomo sum. c.92.nu.4. Emmanuel Sa, summa verb.votum, nu.18.vers. vouens religionem. Res autem hæc parui, aut magni momenti, in qua est error circa materiam promissam, non absolutè pendenda est, sed respectu ipsius materiæ voti: ac proinde modicus error in quodam voto, erit magnus in alio. Vt si vouens peregrinari ad locum, quem centum leucis distare existimet, & decem alijs distet, modicus est error, nec votum annullabit: sed si existimaret distare viginti leucis, idem error in distantia aliarum decem esset notabilis, ac votum cassaret. Quia respectu centum sunt quid modicum decem: secus respectu viginti. Cassato autem huiusmodi voto ob errorem notabilem circa substantiam, erit similiter irritum votum circa accidentia, & accessoria: quamuis illorum notitia habita sit, Vt quis existimans Romam distare centum leucis, cum tamē distet quadrigentis, promittens illuc peregrinari sacco inductus, nec tenetur ad sacci indutionem, nec ad iter illud centum leucarum. Quia neutrum principaliter, & independenter promissum est, sed accessoriè, & dependenter à Romana peregrinatione, ac subinde principali destructo, corruit accessorium, quod eius naturam sequitur. Regula, accessorium, de reg.iur.in 6.

14 Maxime autem aduertendum est, desiderari, vt is error circa materiam promissam sit positiuus, nec sufficere vouentem minimè aduertisse difficultates, quas postea experitur. Quare votum est validum, licet aliquas postea experiatur difficultates, quas præuidens, non vouisset. Aliàs nullus esset in rebus humanis firmus contractus: sæpe enim contingunt aliqua, quæ si fuissent præscripta, non celebrarentur contractus. Et ratio huius est: quia (vt optimè docet Valentia 2.2.disp.5.quæst.20. puncto 4. § ante probationem) longè distant, aliquid velle cōditionaliter, si talis circumstantia subsistat: & velle nulla apposita conditione, ac volentem ita depositum esse, vt si nosset eam circumstantiam aliter se habere, non id voluisset. Prior enim modus est conditionalis, includitque expressum actū, quo quis revera non vult, ea circumstantia non ita se habente. At posterior minime est conditionalis, aliàs suspēderet voti obligationem vsque ad conditionis euentum, sed voluntas absolutè, & independenter fertur in illud obiectum, nec includit actus ille, vt simul voluntas nolit circumstantia aliter se habente: sed tantummodo eam non fuisse volituram, si quandam circumstantiam ignoratam nosset. Cum ergo res illa promissa sit simpliciter, & absolutè voti materia, & independenter à futuro euentu, seu a difficultatibus non præuisis, quæ retraherent a voto emittendo: non obstante ea inaduertentia obligabit. Sic Caiet. summa verb. votum, cap. votorum omissio quandoque vitiosa est, in fine. Arm.ibi.numero 11. Sotus libro 7. de iust.q.2.art.1.ad 3.versic.ex his quæ dicta sunt. Nauar. summ.c.12.numero 39. Valentia 2.2.disp.6.q.6.puncto 4. fi. Ludouicus Lopez, 1.p.instruct.cap.43.in fin. Emmanuel Sa, sum. verbo votum, numero 19.vers. non ideo votum. Vnde dum dicit D. Thom.4. distinctione 38. quæstione 1. artic.3. quæstiuncula 1.ad 1. id quod emitti votum impediret, si præsens esset tempore, quo vouetur, superueniēs voto emisso auferre eius obligationem, intelligendus est (vt bene ait Sotus proxime citatus) de eo, quod impediret, non quidem fieri votum, ob vouentis voluntatem: sed de eo, quod impediret consurgere obligationem ex voto tunc facto. Verbi gratia morbus, qui impediret valorem, & obligationem voti, si voto superueniat, auferet obligationem: at difficultas superueniens, quæ præuisa non impediret voti obligationem, sed illud fieri, non aufert eius obligationem. Quod numero sequenti amplius exponetur.

15 Hinc infertur intellectus ad regulam, quæ tradi solet a Doctoribus, ad voti obligationem ex vouentis voluntate tacita deprehendendam. Dicunt enim pro regula accipiendum, vt vouens minime obligetur vltra id, quod si cogitasset tempore emissi voti, voluisset se obligare, atque ita minime obligari in eo euentu, quem excepisset, si ei occurreret, quando promisit, de eove interrogatus tūc, responderet mentem suam non esse, in eo euentu se obligare. Et ratio est: quia votum non obligat plus, quàm vouens intenderit se obligare, ac in eo euentu virtualiter voluit non se obligare. Sicut enim in generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. Regula, in generali, de regulis iuris, in 6. ita in promissione ij euentus minime comprehenduntur, quos in speciali, cum his, vel illis circumstantijs propositos, exciperet vouens, dum promisit. Hanc regulam tradunt Anton.cap. quemadmodum, num.13. de iuretura. D. Anton. relatis Innocent. & Abbate, 2.par.tit.10.capit.6.§. 5. Angel.verb. pactum, numero 4. vbi Syluestr.q.4. Tabiena, q.2. Armilla, num.2. idem Sylu. votum 2.q.17.in fin. & iuramentum 4.q.13.in fi. & iuramentum 3.q.1. particula 3. Hostiensis summa, tit. de iureiu.nu.3. Armil. verb. iuramentum, num.35. Palacios 4.d.38.disp.1.fol.828. Nauarr. Sum-

Sum.c.18. Hispanè, num.5. Latinè numer.7. Angles Floribus, 2.par. de voto, articulo 2. difficultate 5. conclusione 5. folio 91. Henriquez libro 11. de matrim. cap. 14. in fine, Franc. Garcia de contractibus 1.par. capitul. 3. Sed hæc regula manifestè aduersatur dictis numero præcedenti, vbi ostendimus non impedire voti obligationem eos euêtus, qui si præuisi essent minime votum emitteretur: atque ita non satis esse, vt voti obligatio cesset, vouentem eo euentu præuiso non se obligaturum. Ideo vt hoc clarius percipiatur, dictaque Doctorum concilientur, obseruandum est, hāc conditionalem propositionem, si Petrus præuidisset hoc, non se obligasset ad illud, sumi dupliciter: priori modo, in virtute voluntatis vouendi: posteriori, in virtute aliorum actuum, vel habituum, quæ tunc sunt in vouente. In virtute voluntatis vouendi, tunc est ea conditionalis, quando in obiecto tunc volito, non continetur implicitè, & virtute aliud obiectum, nec alius euentus. Verbi gratia: vouet quis dare eleemosynam Paulo pauperi, ex tali vouendi voluntate sequitur, vt nolit dare Paulo iam diuiti effecto. Quia ea non est eleemosyna, & ideo is euentus non includitur in obiecto volito. Exemplum secundi modi, quando scilicet, si sciret, nollet se obligare in virtute aliorum actuum, vel habituum, est, vt si quando vouit eleemosynam illam Paulo faciendam, actu, vel habitu fures odio habeat, ita vt decerneret, se nunquam eis benefacturum: tunc si contingat Paulum esse furem, vel postea effici, sequitur fore, vt si vouens tempore promissionis id nosset, nollet illi eleemosynam porrigendam vouere, non quidem, quasi illa conditio includatur in virtute voluntatis vouendi. Quia cum Paulus sit pauper, comprehenditur sub obiecto eleemosynæ volito. Sed includitur ea conditio, in virtute alterius actus, aut habitus, nimirum, odij in latrones. Itaque tunc conditio illa includitur in virtute voluntatis vouendi, quando euentus ignoratus non clauditur sub obiecto promissionis. Tunc autem includitur in virtute aliorum actuum, vel habituum, quando clauditur sub obiecto promisso: at ex alijs actibus, vel habitibus vouentis excluderetur is euentus, si tempore promissionis cognitus esset. Hoc ergo supposito, dico Primò, quando is qui vouet, habet eam tacitam conditionem inclusam in virtute voluntatis vouendi, si hoc prænossem, ad id non me obligassem, non manere virtute voti ad id obligatum. Et in hoc casu verum dicunt omnes Doctores allegati, dum asserunt obligationem voti minimè extendi ad eum euentum, quem si præcogitasset vouens tempore promissionis, vel de eo interrogaretur, excepisset. Quoniam obligatio voti minimè extenditur vltra vouentis voluntatem, at in hoc casu euentus ille non continetur in obiecto volito per promissionem. Secundò dico, si ea conditio solum includatur in virtute aliorum actuum, vel habituum vouentis, manere illum obligatum virtute voti ad illum euentum, quamuis si prænosset, excepisset vtique illum. Nec in hoc casu intelligendi sunt prædicti Doctores: & in hoc sensu est verum quod diximus, & probauimus numero præcedenti. Et probatur amplius, quia quantumcumque promittens virtute odij quo actu, vel habitu est affectus tempore promissionis erga latrones, nullum eis bonum impertiri velit, & recusaret, si nosset: at actu, & absolutè, nullaque conditione apposita obligat se ad largiendam eleemosynam illi pauperi, quem furem esse ignorabat: nec eum esse furem, obstat ne includatur in promissione illa dandæ eleemosynæ, cum includatur in vera eleemosynæ ratione: eo quòd verè pauper est. Non ergo exceptus censetur hic euentus a voto, ob illam tacitam conditionem, quod vouens si nosset, excepisset, nisi expresè tempore voti exceperit.

16 Specialis autem est difficultas, quando causa vouendi, nec est res promissa, nec pars eius, sed extrinseca, an error circa illam, illiusve cessationem impediat valorem, ac voti obligationem? Vt si quis existimans re familiari destitutum se esse, votum religionis emittat, cum tamen verè diues sit, vel cesset ante ingressum ea paupertas. Et quidem Anchar. c. ex parte, el 2. numero 4. de conuers. coniug. vniuersaliter credit errorem causæ veri, eiusve cessationem non obstare obligationi voti. Quod probat illud capit. ex parte, vbi declaratur votum fuisse validum, licet causa cessarit. Deinde, quia in voto absque matura deliberatione emisso, cessat debitus voti finis, nimirum, honor Dei: cum sit peccatum veniale sic vouere. At votum illud obligat. Sed idem Anchar. cap. magnæ, numer. 13. de voto, dicit cessationem causæ emisso voto superuenientem, non extinguere voti obligationem: secus si a principio falsa esset causa. Et pater Molina tomo 1. de iusti. tract. 2. disp. 209. folio 1281. dicit errorem causæ, quæ promittentem induxit, regulariter annullare promissionem. Quoniam præsumendum est non esse promittentis animum intendere se obligare ea causa minimè subsistenti. At dicendum est, errorem causæ finalis, seu eius cessationem, extinguere voti simplicis obligationem, secus si causa sit impulsiua. Et quando causa est finalis, probatur: quia vouens non absolutè eam rem promissam vult, sed per modum vnius cum illo fine, verbi gratia. Petrus existimans filium suum esse in extremo vitæ discrimine constitutum, vouet quò incolumitatem eius consequatur, peregrinationem Romanam, tunc Petro non est voluntaria absolutè peregrinatio illa, nec ab eo sic absolutè promissa, sed per modum vnius cum euasione filij ab eo periculo: si ergo ille finis non extet, quia falsum est periculum illud, vel tempore promissionis filius obierat, votum minimè voluntarium erit, ac proinde non obligabit. Explicatur secunda pars, quando est error circa causam, quæ licet ad vouendum impellat, non tamen est finis primò intentus, nec illum mutat; verbi gratia, vouet quis Romam peregrinari ob Dei honorem, inducitur tamen ad vouendum gratia inuisendi fratrem, quem ibi falso existimat esse, vel licet tunc adesset, iam obijt: quamuis certior fiat de absentia fratris, tenetur ad votum: eo quòd finis per se intentus adsit, licet causa impulsiua deficiat. Probatur ex cap. magnæ, de voto, vbi deciditur validum fuisse votum peregrinationis Hierosolymitanæ, licet defecerit causa impulsiua concomitans finem illius voti, nimirum, tractare cum Campaniæ duce de eiusdem Ecclesiæ liberatione. Deinde, quia error non reddit irritum votum, nisi inquantum aufert consensum, aut circa promissionem, aut circa rem promissam, at existente dicto errore sunt voluntaria promissio, & res promissa, non tantum quo ad suum esse materiale, sed etiam quo ad formale, nempe, quo ad finem, ad quem per se ordinatur inquantum est res illa promissa. Rursus, quia donatio ex communi omnium sententia non cessat ob solius causæ impulsiuæ defectum, sed quando finalis cessat. Tandem, quia cessante causa finali legis, cessat lex, non autem cessante impulsiua. Vt late Tiraquel. tract. cessante causa, limitatione prima, a num. 1. votum autem est quædam priuata lex, quam homo sibimet imponit. Atque ideo hanc sententiam clare colligo ex glossa, capitul. magnæ, verb. vt venires, de voto, vbi dicit non obstante causæ cessatione obligare votum, eo quod absque illa votum fieret, vbi clare videtur loqui de causa impulsiua. Et eam tuentur Anton. cap. ex parte, el secondo, numero 14. de conuers. coniug. Abbas, d. cap. magnæ, numero 14. Angel. votum 3. num. 5. Sylu. votum 2. q. 8. Manuel 2. tomo summæ c. 98. numer. 2. Nec obstat cap. ex parte, in contrarium allegatum: quia id loquitur de religionis professione, in qua est diuersa ratio, vt dicemus, num. 20. Nec similiter obstat alia ratio in contrarium adducta. Quoniam finis per se voti non est honorare Deum ipso voto immediate, sed solare promissa, qui finis saluatur, quamuis in modo vouendi detur culpa.

17 In dubio autem num causa falsa, vel cessans, fuerit impulsiua, an finalis, præsumitur eam esse impulsiuam, ac proinde minime obligatio voti cessabitur: quia in omni voto causa finalis videtur esse cultus Dei, media illa re promissa, ceteræ autem causæ videntur impulsiuæ. Sic Ang. & Syluest. num. præcedenti allegati. Quod si votum duplicem habeat causam impulsiuam, quamuis vna cesset, obligabit votum, nisi intenderit vouens aliter non se obligare, nisi illa duplici causa existente. Sic Syluest. vbi sup. Angel. votum 3. nu. 23. Philiar. de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 3. c. 16. dubio 2.

18 Hucusque de voto simplici egimus. Maius dubium est de voto solemni, vt de professione religionis, num irritetur ob errorem causæ finalis? Quidam enim eam irritam esse tunc existimant, quoniam liberum con-

consensum desiderat, sicut & votum simplex. Si ergo defectus consensus est tunc hoc irritum: vt diximus, num. 16. erit similiter & illa. Atque ita docent Anton. c. ex parte, el 2. nu. 14. de conuers. coniug. vbi Abb. num. 8. Et clare videtur ibi tenere Cardin. nu. 5. oppositione 2. vbi ait errorem circa causam non vitiasse in eo textu professionem. Quia censetur impulsiua. Idem docent Rosella, verb. diuortium, nu. 7. Lancelotus Instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de diuortijs, paulo post principium, verb. falsa.

19 At Bar. repetitione auth. ingressi, nu. 18. C. de sacros. Eccles. distinguit, dicitque dolo commisso a religionis prælato irritari professionem: secus si ab alio commissus sit. Alij autem censent professionem non irritari, siue ex dolo, siue ex causæ errore fiat. Quia verè non dicitur ille professus deceptus, eo quod conditionem suam in multo digniorem, perfectioremque commutarit, l. Deo nobis, C. de sacrosanct. Eccles. qua ratione communis omnium sententia habet minorem dolo inductum ad profitendum non restitui (vt diximus libro 7. disput. 37.) ita sentiunt Glossa cap. final. in fi. 20. quæst. 3. & ibi Archid. in fine. Bellamera ibi, num. 3. Turrecr. in fine. Idem Glossa capit. ex parte, el 2. verb. falsa, de conuers. coniug. & cap. dudum, verb. spes, eodem titu. vbi Anton. numero 25. Anchar. num. 11. idem Anton. cap. veniens, numero 5. eod. titu. idem Anch. d. cap. ex parte, el 2. numero 4. Abbas cap. cum dilecti, num. 7. de emp. & vendit. Ioannes de Friburgo Summa Confessorum, lib. 4. tit. 19. quæst. 6. Nauar. lib. 3. consiliorum in 1. edition. titu. de conuers. coniug. consil. 3. num. 4. Berous cap. in præsentia de probat. numero 123. Euerardus in suis Topicis, loco à matrimonio spirituali ad carnale nu. 1. in fi. & sequenti. Crotus repetitione, cap. in ciuitate num. 20. de vsuris. Padilla, l. rem maioris nu. 9. C. de rescind. vendit. Flaminius de resignat. benefic. lib. 13. q. 3. numero 12. Manuel 1. tomo summæ 2. edition. cap. 293. num. 2. Temperant aliqui, nisi talis dolus sit, qui virum prudentissimum falleret. Sicut enim non quicunque metus professionem cassat, sed cadens in virum constantem: ita nec quicunque dolus, sed is, qui in virum prudentissimum caderet. Idq. colligunt ex c. cum dilectus, de his quæ vi: ibi. *Cum talis dolus non tam ad circumuentionem prædictorum Cisterciensium, quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri.* Ergo a contrario sensu, quando dolus non pertinet ad fatuitatem, sed in hominem prudentem merito caderet, vitiabitur professio. Sic Innoc. eod. c. cum dilectus, nu. 2. Host. ad finem, super verb. fatuitatem. Ioan. Andr. num. 2. & 3. Anton. nu. 19. Anchar. nu. 6. Abb. nu. 12. Imola, nu. 9. Decius c. in præsentia, num. 37. vers. & hoc vltimum, de probat. vbi Felin. nu. 10. vers. secundo scias. Benedictus a Vadis in repertorio. Felin. verb. professio enim 2. Syl. religio. 3. q. 11. Nau. c. non dicatis, 12. q. 1. in 1. editione, numero 63. in 2. vero, commentario 2. de regular. nu. 31. Sfortia Odus tract. de restitutione in integrum 2. p. quæst. 61. art. 5. num. 31.

20 Ceterum dicendum est professionem non esse irritam, quamuis ex dolo, & errore causæ finalis fiat, aliàs minimè facienda. Probatur ex c. fin. 20. q. 3. quod est ex concilio Magontiensi, vbi deciditur professionem dolo monachorum factam, esse validam, at in doli pœnam priuandos esse successione hæreditatis illius professi, & ex cap. ex parte, el 2. de conuers. coniug. ibi: *Quamuis falsa sit causa, per quam ad susceptionem veli prædicta mulier est inducta: cum sine qualibet tali causa id ipsum religionis obtentu facere potuisset.* Vbi indistinctè dicitur professionem mulieris, quæ falso existimans se posse a viro leproso recedere, ingressa est monasterium, validam fuisse: quia poterat absque ea causa profiteri, eo quòd matrimonium nondum erat consummatum. Itaque solum considerat textus, num per professionem contraueniatur vinculo matrimonij, relicta, ac impertinenti ad professionis nullitatem, falsitate causæ, & cum in eo statu non irrogetur iniuria matrimonio, eo quod nondum est consummatum, deciditur fuisse validam professionem. Et ratio est, constituendo differentiam inter votum simplex, & sponsalia ex vna parte, & inter matrimonium, & professionem ex altera. Votum enim simplex comparatur sponsalibus, quæ non ob solum errorem personæ, sed ob multos alios errores irrita sunt: at professio comparatur matrimonio, quod irritum minime est, ex quocunque errore dante causam contractui ineatur, modo non sit error personæ, vel conditionis. Vt probauimus libro 7. disputat. 18. numero 14. Et ratio huius differentiæ est: quia modus tendendi voluntatis in obiectum absolutè, & nulla apposita conditione illud amantis, est conformis naturæ ipsius obiecti: vnde quando voluntas eligit statum omnino fixum, & indissolubilem, vt est professio, & matrimonium, electio ea est secundum modum congruentem statui permanenti: at valde incongruum est, & dissentaneum, statum sumere dependentem ab alijs rebus, præter eas, quæ sunt de ipsius status substantia. Ex huiusmodi enim dependentia sequeretur multas professiones, & pleraque matrimonia censenda esse irrita. Quod cederet in graue damnum, & scandalum Reipublicæ. Quod minimè contingit eo quod sponsalia, & votum simplex ex tali dependentia irritentur. Ex quo fit, vt voluntas absoluta contrahendi matrimonij, aut profitendi, eo ipso quod versatur circa eiusmodi statum perpetuum, includat virtualem voluntatem status illius eligendi, etiam si erretur in quantumcumque magnis circumstantijs illius status. Et per hoc respondetur ad argumentum contrarium nu. 18. propositum. Hanc sententiam vocantes oppositam, quam nu. 18. retuli, falsam, docent Syluest. verb. diuor. q. 22. nu. 25. & ibi Arm. nu. 16. & videtur apertè sentire gl. fi. c. cum dilectus, de his quæ vi: & c. fi. in fin. 20. q. 3. Euer. Crot. & Flam. num. præcedenti allegati, comparant enim professionem matrimonio, dicentes neutrum ex falsa causa, & dolo vitiari: cum tamen constet matrimonium ob solum personę, aut conditionis errorem irritum reddi. Et fauent omnes DD. quos num. præcedenti retuli; cum absolutè doceant professionem non reddi irritam, ex falsa causa factam. Nec admittenda est limitatio, quam aliqui ibi relati ponunt: nisi dolus ille in virum prudentissimum cadat: quia si non sit dolus circa substantialia, quantumuis iustus sit, ac in virum prudentissimum cadens, non vitiabit professionem: sicut nec vitiat matrimonium. Cui in hac parte (vt diximus) æquiparatur. Et ita Berous cap. in præsentia. nu. 133. de probat. eam reprobat. Si autem sit deceptio circa substantialia, an id requiratur, dicemus numero 22.) Nec obstat simile de metu, qui irritat matrimonium, quando est cadens in virum constantem. Nam id decreuit Ecclesia, eo quod tollat perfectam consensus libertatem. At dolus cadens in virum sapientissimum, quando non est circa professionis substantialia, non tollit libertatem requisitam ad professionem, sicut nec ad matrimonium, cui æquiparatur. Nec obstat etiam argumentum, à contrario sensu, ex capit. cum dilectus, de his quæ vi, cui Doctores oppositi innituntur. Nam respondet bene Berous proxime citatus, illud argumentum vim non habere, quando inde resultaret absurdus intellectus, & rationi dissonans. Vt notant Scribentes lege 1. §. huius rei. ff. de officio eius. Euerardus in suis Topicis, loco à contrario sensu, numero septimo. Id demum obseruandum censeo, valde mihi displicere rationem, qua cõmuniter vtuntur DD. num. præcedenti allegati, ad probandum non vitiari professionem dolo factam, eo quod non dicatur deceptus is, cuius conditio melior effecta est. Ea etenim ratio optime concludit, minime dandam minoribus restitutionem, quo ad professionem, sicut conceditur quo ad alios contractus, in quibus læsi sunt: quia in alijs contractibus præsumit ius eos ratione minoris ætatis deceptos esse: quod in professione præsumi nequit: eo quod perfectiorem statum elegerint. At quoad valorem professionis solum attenditur, num error, & dolus talia sint, vt consensum abstulerint, necne. Et quando consensus tollitur, vt quando circa substantialia contingit dolus, vitiatur professio, & vere dicitur is professus deceptus. Quoniam is status, quamuis perfectior, liberam electionem desiderat, cui dolus obstitit.

21 Hinc deducitur, solum errorem, vel dolum circa substantialia, irritare professionem, sicut & matrimonium. Vt si quis putans se profiteri in quadam religione. V. g. D. Dominici, profiteretur in D. Francisci religione. Aut quando esset notabilis deceptio circa institutum, & substantialia regulæ, quam profitetur ille. Talis enim error liberam voluntatem tollit: cum nil magis cõsensui, quam error aduersetur, l. si per errorem, ff. de iurisdict. omn. iudic. Et amplius constat ex dictis, numero præcedenti.

Et

de conuerf.coniug.& ibi Ioan. Andr.nu.5. Anton.num.9. Abb.nu.7.Anchar.nu.7.Anchar.num.6. Car.q.5. Nauar. lib.5.conf.in 1.editione,tit.de adult.conf. 1. nume.4.& 5. in 2.vero,lib.3.tit. de conuerf.coniug.conf.9. nu.2. Quid vero teneatur facere coniunx poft ordines, vel profeffionem reftitutus alteri coniugi, dixi, nu.9. Et an poffit mutare ftatum, quando eius fornicatio contingit poft latam diuortij fententiam, dicam nume.35.& quando contingit iam mutato ftatu, dicam nu.34.

27 Potiffima autem quæftio difputanda eft. An fi lata fententia diuortij contingat innocentem labi in adulterium compenfentur mutuo delicta, ac proinde compellendus fit ad coniugem adulterij caufa dimiffum redire? In qua difputatione quatuor inuenio fententias. Prima ait compenfari adulteria, & ita iure actionis competere coniugi dimiffo repetitionem alterius. Ducitur Primò: quia capitulo ex literis, de diuort. exprefsè habetur celebrato diuortio innocentem coniugem, qui ad alias tranfijt nuptias, compellendum effe ad priorem vxorem redire. Atque interueniffe diuortij fententiam: notat ibi gloffa verb. ab inuicem, colligens eo quod textus afferat conuocato capitulo de eius confilio Epifcopum feparaffe coniuges illos. Quod idem docet Abb.c.de illa, num.3. de diuor. Secundò, quia coniuges iure diuino nequeunt feparari, nifi ratione fornicationis: ergo fi vterque fuerit fornicatus, debent iterum coniungi. Nec refert fi fornicatio admiffa fit ab innocente poft diuortij fententiam: quia fententia hominis non aufert ius diuinum compenfationem adulteriorum admittens. Et confirmatur: quia pofteriori adulterio admiffo, facta eft compenfatio fententiæ commodum extinguens. Pleraque enim funt, quæ rei iu licatæ præponderat, nimirum, vinculum matrimonij perfiftens: adulterium innocentis: æquitas compenfationis: periculum adulterandi, facilis ad priftinum ftatum regreffus, cui iura fauent, ca. ab exordio 25. Tertiò, quia diuortij fententia minimè præftare debet adulterandi anfam: ergo fi innocens, in cuius fauorem lata eft, poftea adulteretur, reddendus eft alteri. Quartò, quia fententia diuortij tacitam includit conditionem, in fauorem innocentis, nifi ipfe velit coniugem adulterum repetere. Ergo in fauorem adulteri, includitur etiam tacita conditio, fi innocens continens fuerit; ac proinde eo incontinenti reo, non fubfiftet fententia. Alias hac non inclufa conditione, effet inæqualis litigantibus, ac fubinde iniufta. Tandem, quia non eft in pœnam pofterioris adulterij, fed ex natura contractus matrimonij, quod tacitam conditionem claudit, vt altero non feruante fidem, liceat alteri diuertere, & vtroque coniuge fidem frangente compenfentur delicta (vt probauimus hoc lib.difp.3. nume.4. & difp.5.nu.23.) Ergo ftatim ac innocens labitur in adulterium, integrum eft alteri petere reconciliationem, & tenetur ille nulla iudicis coactione expectata admittere. Et ideo hanc partem (quæ valde probabilis eft) tuentur ex iurifperitis, glo.c.finali, in fine, de adulte. & c.ex literis ver.ab inuicem, de diuor. Hoft.eo.ca.ex literis, nume.2. & cap. veniens, nu.7.de conuerf.coniug. & fumma, tit.de diuortijs, num.9. Ioan.And.cap.fi.nume.5.de adult. vbi Ant. num.8.Anchar.num.5. Ananias, numero 3. in folutione ad 1.quæftionem. Idem Ioan. Andr.d.c.ex literis, num. 10. vbi Anton.nu.9. Anchar.nu.5.in fi.& nu.13. Card.num.7. oppofitione 3.Præpof.n.12.Henricus, num.14. Idem Præpof. c.de illa, nu.6.de diuort. vbi Alex. de Neuo, nume.6. Felinus, c.lator, declaratione 8.num.9. de fentent. & re iudic. Nauar. lib.4. confiliorum, in vtraque editione, tit. de diuor conf.1.num.1.& 3.Lex 6.tit.10.part.4.Greg.Lop.l.8. verb.effe mifmo, tit.2.par.4.Maynerius, l.in ambiguis pro dote, nu.107. ff.de regulis iuris. Couar.4.decret.2.p.ca.7. §.6.nu.5.Caiet.repetitio.ca.ad limina, 30.q.1.§.4.nu.228. Iulius Clar.lib.5. receptarum, §.adulter.ver. facta autem tori feparatione. Ant. Gabriel tom.1. communium opin. in mea editione, lib.1.fol.21.colum.2. & fol.25. col.1.Barbofa, l.viro, atque vxore, 40.num.3.ff.foluto matr. Surdus de alimentis, tit.7.q.16. num.52. Et ex Theologis, D.Bonauentura, 4.d.35. art. vnico, q.5. Et quamuis ibi non fatis explicet, an loquatur lata fententia, at ex folutione argumentorum conftat D.Anton.3.p.tit.1.cap.21.§.6. verfic. item nota, quod fi poft diuortium. Palud.4.d.35.q.2.art.2. nu.14. limitatque nifi is velit religionem ingredi, aut fieri facerdos. Supplementum Gabriel.ibi.q.vni.ar.2.poft 9. conclufionem, verfi.fed quid fi innocens. Petrus de Soto, lect.12.de matrimon. colum. penult. Palacios, 4. diftinct. 35.difpu.vnic.dubio 4.colum.20.fol.790.limitãs, fi prior coniunx iam fit correctus. Angles Floribus 1.par. de matrimon.quæft.9. de diuortio, articul.2.difficul.6. Graffius, 2.par.decifionum, lib.1.cap.12. numero 73.cafu 3. Ludouicus Lopez 1.parte inftru.capitulo 295.§. prætcrea quia non eft facilis, verfi.ceterum, & fi prædicta, & 2. par. inftruc.de matrim.cap.54. vbi de diuortio quoad habitationem, §.penul.Cañedo fum.Sacramen.de matrim.capit.7. num.57.cafu 2.& videtur tenere. Veracruz, 3.par. Speculi, arti.1. concl.5. cafu 1. vbi ait fornicantem poft diuortij fententiam, compellendum effe ad reconciliationem. Non tamen clarè explicat, an iure actionis, vel ex iudicis officio.

28 Secunda fententia eft aliquorum, quos tacito nomine refert Palud.n. præcedenti allegatus, qui fic diftinguunt: Si prius adulterans petat pofterius adulterum, eft fibi reddendus, nifi hic velit ad facros ordines, religionemve tranfire, quia fententia hominis non aufert ius diuinum præfcribens, vt fornicans pofterius non poffit priorem repellere, fed fiat delictorum compẽfatio. Si vero pofterius fornicans petat priorem, nõ eft prior cogendus: quia vltima culpa præiudicat.

29 Tertia fententia afferit, nec ex officio iudicis reftituendum effe alteri coniugem innocentem, qui poft diuortij fententiam adulterium admifit. Quoniã fentẽtia illa tranfijt in rem iudicatam, in fauorem innocentis (vt diximus nu.4.) Nec eft textus committens iudici, vt ex officio fuo id efficiat. Ita Goffredus fumma, titul.de diuortijs, numero 13.

30 Quarta fententia (cui adhæreo tanquam probabiliori,) afferit nullam actionem acquiri coniugi adultero, vt repetat innocentem, qui poft diuortij fententiam adulteratus eft, atque ita ea delicta minimè compenfari: integrum tamen effe iudici, vt eos conciliet ex officio fuo illos cogens, quo fornicationis periculo confulatur. Probatur prior pars, nimirum, non dari actionem: quia femel bene diffinitum, minime retractandum eft cap. quod bene 6.q.4. ex Nicolao Liuncta glo. verbo diffinitum, vbi explicat, à iudice per fententiam. Secundo, quia feruitus femel amiffa non renafcitur cap. quæris, de confecr.d.4.l. Stichum, §.aream, ff.de folut. Seruitus autem coniugis innocentis amittitur lata fententia diuortij. Non ergo ipfo poftea adulterante renafcitur. Tertio: quia licet adulterij exceptio per fimile adulterium extinguatur: at exceptio rei iudicatæ quæ obftat priori coniugi repetenti, minimè abolet per crimen poft fententiam admiffum. Quartò, quia diuortij fententia abfoluit innocentem à debito coniugalis focietatis: diffoluitque contractum matrimonij, quoad ius tori, & habitationis, manente vinculo. Quare innocens poftea fornicans reus erit adulterij in ordine ad Deum, ob vinculum matrimonij perfeuerans: non tamen peccabit aduerfus coniugem dimiffum, nec illi iniuriam inferet, vtpote qui iure in illius corpus deftitutus erat per fententiam. Sicut coniunx altero coniuente fornicans, reus eft adulterij in ordine ad Deum, ratione matrimonij, non tamen in ordine ad coniugẽ conniuentem, cuius iniuria ceffat. Sicut ergo in hoc euentu non datur actio aliqua coniugi conniuenti, vt ob id adulterium petat diuortium, eo quod eius iniuria ceffet, quæ fundamentum eft actionis ad petendum diuortium: ita in illo, neganda eft actio ad repetendum coniugem fornicantem poft fententiam cum fimiliter iniuria ceffauit, quæ fundamentum eft mutuæ delictorum compenfationis, & actionis ad repetendum. Quinto: quia fententia diuortij non fertur fub conditione aliqua in fauorem rei, nimirum, fi innocens continuerit, cum omnino in odium ipfius tranfeat in rem iudicatam (vt numero 4. diximus,) cũ ergo abfolutè, & in perpetuum abfoluat innocentem à matrimonij feruitute, ad illam fequens adulterium minimè reuocabit. Eo vel maxime quod id iure cautum non inueniatur: imo omnia iura clament fententiam ritè latam reuocandam non effe. Probatur fecunda pars, nimirum, officio iudicis coniuges illos reconciliandos, quando eft periculum adulterij: quia iuxta doctrinã Bartoli leg.4.§.hoc autem iudicium, num.2. ff. de damno infecto,

siue non. Quand. 4. d. 39. quæst. vnic. propos. 15. Et ait esse contra multos Iurisperitos contrarium sentientes, propter cap. ex literis de diuort. Sed non loquuntur Iurisperiti, quando iam professus fornicatus est. Vt constat ex ijs Doctoribus, quos retuli. Similiter idem dicendum est de viro, qui dimissa vxore ob notoriam fornicationem, ad ordines sacros est iam promotus, si enim eo statu assumpto fornicetur, non est ad vxorem reuocandus: quia iam status est mutatus, & ius acquisitum est statui illi immutabili, cui per sequentem fornicationem præiudicari nequit. Et tunc delictorum compensatio fit, quando res in eodem statu permanent. Atque ita docent Palud. eod. nume. 14. Archid. cap. si cuius, num. vnic. ver. in ea glossa, ibi, iniuriam faciat, 34. d. Cardin. Alexandrinus ibi, & Dominicus ibi in fine, Greg. Lopez, l. 8. verbo esse mismo. tit. 2. part 4. Si tamen sententia diuortij non præcesserat, & dum fornicatur, est nouitius, vel in solis minoribus ordinibus constitutus, vel solo simplici castitatis voto ligatus, credo eum teneri redire ad vxorem. Cum enim status hic non sit inuariabilis, nec omnino perfectus, non potuit vxori præiudicare, quæ ius habet, vt delicta compensentur, quoties ante diuortij sententiam contigerit virum in simile adulterium labi: at si voto simplici ligatus est castitatis, non poterit petere debitum. Dixi semper, quando non præcedenti sententia recessit ob adulterium notorium, & postea iam professus, vel in sacris constitutus, est fornicatus, non restituendum esse virum vxori: quia si adulterium non esse notorium, restitueretur vxori tanquam spoliatæ, non tamen ob fornicationem sequentem, quæ cum priori minime compensatur, ob mutationem status factam, quæ absque vxoris præiudicio fieri potuit in foro conscientiæ, si vir sit certus de adulterio ab vxore admisso: sed restituetur propter spolium iniustè factum, quoad forum externum, donec via ordinaria probetur adulterium vxoris. Quo probato, minimè admittetur vxoris exceptio de simili adulterio viri commisso post illum statum assumptum: quia per illud minimè potuit illi statui præiudicare, qui legitimè in foro conscientiæ assumptus est, si solum vxoris præiudicium attendamus: quamuis ob scandalum, vel alias circumstantias peccare potuit, vt dicemus disputatione 11. per totam. Et talis religiosus, vel in sacris constitutus, sic vxori restitutus, nec petere, nec reddere debitum vxori poterit: quia cum certus sit de adulterio vxoris, certus est suum votum fuisse vndequaque validum. An vero si probationes adulterij vxoris velit incótinenti offerre, sit in hoc casu restituendus? dicemus disputatione 12. num. vigesimosecundo.

35 In tertio autem casu, quando diuortium sententia Ecclesiæ præcedente celebratum est, & vir tunc fornicatur nondum mutato statu, & postea mutet statum profitens in religione, vel in sacris ordinibus constitutus: si sustineamus sententiam relatam, numero 27. nimirum, viro post sententiam fornicante ante mutationem status, acquiri vxori ius, & actionem ad repetendum, subinde dicendum est, non obstanti nouo statu eum vxori restituendum esse; sicut si fornicans ante sententiam mutasset statum: iuxta dicta, numero 26. quia status illa iniusta mutatio aduersus ius acquisitum vxori, non potuit illi præiudicare. Retenta vero opinione, quam, numero 30. sustinuimus, videlicet, vxorem omni iure, & actione destitutam esse, posse autem iudicem ex officio coniuges illos reconciliare, vt incontinentiæ periculo consulat: nullo modo poterit iudex eum ad consortium coniugale reuocare, & idem credo, si vir votum simplex castitatis emisisset: quia votum illud in eo statu, aut citra illum emissum, fuit omninò validum: siquidem ius vxoris nullo pacto obstitit, ac proinde cessat officium iudicis, quod non fouere debet peccatum, quale esset petere, aut reddere contra illud votum, quod omnino firmum est, & votum, quod perfectius est, fouens, alijs medijs occurrere debet periculo incontinentiæ. Quod si obijcias, eum statum non potuissè assumi, votumve emitti in præiudicium officij iudicis, cui per fornicationem ius acquisitum erat, vt coniuges illos reconciliaret. Dic hoc ius non acquiri in alterius coniugis fauorem, sed in bonum ipsius coniugis fornicantis, vt eius incontinentia caueatur, & vt bono communi consulatur, cauendo peccata publica, ex quibus scandalum oriri solet. Quare impedire non debet statum perfectiorem. Vnde etiam existimo non posse iudicem illud officium impartiri, quando fornicans post sententiam, vellet profiteri, aut ad ordines ascendere: quia iam incontinentiæ suæ consulit, nouum vinculum seruandę castitatis sibi imponens, statum perfectiorem assumendo.

36 Verum autem sicut cóiunx adulter non habet ius actionis, vt innocentem post diuortij sententiam fornicantem repetat: neque hic tenetur in foro conscientiæ illum admittere, donec iudicis officio compellatur: ita è contra, si ipse innocens tunc fornicans, velit alterum sibi reconciliare, careat iure actionis, ac proinde prior adulter possit renuere, donec iudex compellat? Palud. 4. distinct. 35. quæstione 2. artic. 2. numero 14. Gregorius Lopez, l. 5. verbo de adulterio, titulo 10. par. 4. dicunt posse vtrumuis alterum repetere, & teneri alterum redire. Quoniam compensantur illa delicta. Idem sequitur Palacios, 4. distinct. 35. disputatione vnica, dubio 4. columna 20. folio 790. Si ambo sint iam correcti: quod si alter tantum sit correctus, illi ait concedi ius repetendi. Sed loquuntur consequenter ad sententiam, numero 27. relatam, quam ipsi tuentur, concedentem priori adultero ius, & actionem ad repetendum. Ancharan. vero, capitulo ex literis, numero 10. in fine, de diuort. & Caiet. repetitione capituli ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. numero 231. & Sylu. verbo, diuortium, quæstione vltima. Rosella, verbo, matrimonium 7. numero 3. Vincentius Speculo doctrinali, tomo 2. libro 10. capitulo 44. negant permitti innocenti, qui post sententiam fornicatus est, priorem adulterum sibi reconciliare inuitum. Quoniam tunc extinguitur effectus sententiæ diuortij, quæ eam actionem concedebat aduersus coniugem adulterum. Deinde: quia coniuges non ad imparia iudicandi sunt, cap. gaudemus, de diuort. Et si delictum eos impares effecit, cum iam æquales sint in delicto admisso, debent etiam esse æquales in iure, & actione ad repetendum. Sicut ergo prior adulter caret actione, similiter posterior carebit, vel vtrique ea concedenda est. Sed arbitror hunc innocentem, qui post diuortij sententiam adulterium commisit adhuc habere actionem, & ius ad reconciliandum sibi alterum, illumque teneri volente illo innocente, ad vsum matrimonij redire. Quoniam in fauorem prioris innocentis transijt sententia in rem iudicatam: quæ sententia minimè retractanda est ob fornicationem ipsius subsequutam, & hinc est vt prior adulterius non habeat ad repetendum. Cum autem minimè tráierit in fauorem prioris adulteri, nil est quod ipsi suffragetur: quominus redire teneatur. Si enim excipere velit de adulterio alterius, obstat sibi simile adulterium, quo infectus est: si autem exceptione rei iudicatæ iuuari velit: non transijt in fauorem ipsius sententia in rem iudicatam (vt numero 4. diximus.) Quare non obstat argumentum contrarium: quia sententia diuortij in fauorem innocentis solius transiens in rem iudicatam, est causa huius inæqualitatis inter coniuges. Nec innocente fornicante post diuortij sententiam, reuocantur ad pristinam æqualitatem: quia delicta tunc minimè compensantur, vt, num. 30. probauimus.

37 Tandem id superest explicandum: an si vir ob adulterium vxoris, lata iudicis sententia dotem ipsius acquirat, ac ius diuortij, & post sententiam fornicetur, recuperet iure actionis vxor dotem amissam? Et quidem retenta sententia, numero 27. relata, dicenti vxorem habere tunc actionem ad repetendum virum, dicendum subinde est habere actionem ad repetendam dotem: quia compensantur delicta. Quod optimè dixit Gregorius Lopez, l. 8. verb. esse mismo, titul. 2. part. 4. ait enim viro fornicanti post sententiam diuortij, amplectendam esse sententiam, quæ tribuit ius vxori, & per consequens fore, vt vxor recuperet dotem ob adulterium amissam. Et ideo Barbosa, l. viro, atque vxore, 40. numero 3. ff. solut. matrimon. docet vtrumque concedi iure actionis vxori. Et Mexia taxa panis, concl. 6. numero 63. dicit iure expeditum esse, vxorem esse per senteńtiam iudicis recuperaturam dotem, virumque illa priuandum. At retenta nostra sententia, num. 30. explicata, dicenti nullam superesse actionem vxori adulteræ per sententiam dimissæ, sed solum posse iudicem ex officio reconciliare coniuges: dicendum est nullo modo

do

do esse reddendam vxori dotem: quia iudex ad instaurandum matrimonium impertitur suum officium, quo deinceps peccatum incontinentiæ vitetur. Quæ ratio minimè cogit, vt debeat compellere ad reddendam dotem. Cum reconciliatis coniugibus, & dote acquisita viro, periculum incontinentiæ satis vitetur. Quod si nulla præcesserit sententia, sed vir pactum inierit cum vxore adultera, vt lucretur dotem, & sic desistet ab accusatione criminali adulterij. (Quod fieri posse diximus disputatione præcedenti, numero vigesimosecundo.) Existimo eum postea fornicantem teneri nulla expectata iudicis sententia dotem restituere vxori, sicut & tenetur illam ad consortium maritale admittere: quia delicta quo ad vtrumque compensantur, quando committuntur ab vtroque ante latam sententiam, & hoc non in solo foro externo, sed etiam in foro conscientiæ, quamuis delictum alterius occultum sit. Vt probauimus disputatione præcedenti, numero vigesimonono, & sequenti. Nec obstat pactum lucrandæ dotis, seu potius illius retinendæ: quia illi iure ipso inest tacita conditio, nisi compensentur delicta, viro postmodum adulterante. Cum tunc iure ita disponente, omnia redeant ad pristinum statum. Sicut, lege quæro. 46. §. inter locatorem, ff. locati, asseritur locatorem fundi non teneri soluere pœnam, de qua conuentum est, si intra conuentionis tempus expellat conductorem, eo quod biennio non soluerit pensionem, vel non excoluerit, vt oportet, fundum. Quia quamuis tal expressum sit in stipulatione, de solutione pensionum, at verisimile est ita conuenisse, nimirum, sub ea conditione, si pensionibus paruerit, & vt oportet, coluerit. Sic ergo in nostro casu, quando conuentum est inter virum, & vxorem, vt vxor nó repeteret dotem, & vir ab accusatione desisteret: quamuis nulla conditio apposita sit: at intelligitur; nisi vir denuo adulterij reus esset, sicque prius delictum vxoris, compensatione tolleretur.

38 Ad argumenta, numero vigesimoseptimo proposita, respondetur: Ad primum desumptum ex capit. ex literis; de diuort. prætermissis solutionibus Soti 4. distin. 36. quæstione vnica, articulo 6. & ad 3. & Abulen. capi. 19. Matth. quæstione 76. ad 4. quæ mihi non placent: legitima solutio est, in casu illius textus non interuenisse diuortij sententiam. Quod ex eodem textu manifestè colligitur, ibi. *Sane tu coniucata Capitulo tuo, non in eorum consistorio vtrique priuatim continentiam iniunxeris.* Si priuatim, non ergo interfuit sententia: Atque ita docent Gotfred. sum. titul. de diuort. numero 15. Ioan. eod. capitu. ex literis, numero vnico, super verbo priuatim: Hostiensis ibi in ito, super eodem verbo: Ioannes Andreas, nume. 10. Ancharanus, numer. 7. Abbas, cap. fin. numero 4. de adult. Archid. capit. Apostolus, 32. quæstione 7. ad finem, & ibi Bellamera, numer. 1. Ad secundum dic, compensationem admitti, quando vtriusque fornicatio præcedit diuortij sententiam. Nec ius naturale, & diuinum dictat post sententiam admitti compensationem: quia adultero illam alleganti obstat exceptio sententiæ, quæ in fauorem alterius, qui dum lata est, innocens erat, transijt in rem iudicatam: Et ius ipsum naturale, & diuinum præscribit sententiam iustam obseruandam esse. Ad confirmationem, negandum est fieri tunc compensationem, & commodum sententiæ extingui: quia omnibus illis præponderat exceptio rei iudicatæ, & incontinentiæ periculo, iudicis officio subueniri potest. Ad tertium dic iudicis sententiam minime præstare adulterandi ansam: sed alterum coniugem ob malitiam suam abuti libertate, & ideo dignum esse, vt iudex ex officio suo ad pristinam seruitutem eum reuocet. At non inde prior adulter actionem ad repetendum comparat. Ad quartum admisso antecedenti neganda est consequentia. At non sententia est iniusta ob eam inæqualitatem: ea enim proficitur, ex eo quod transeat in rem iudicatam in fauorem innocentis, & in odium ipsius rei. Quæ inæqualitas, vt faueat innocenti contra reum, semper inuenitur in sententia iusta, æqualitas enim seruanda, vt iusta sit, ea est, vt vnicuique reddat, quod suum erit. Ad vltimum dic, eam conditionem includi, quando vterque ante sententiam fornicatur: secus quando alter post. Ad argumentum, numero 28. propositum, constat ex dictis. Ea enim compensatio solum habet locum, quando ambo coniuges ante diuortij sententiam adulterium committunt. Ad argumentum nu. 29. adductum, dic, licèt non sit textus in hoc speciali euentu, esse regulam generalem, vt iudex officium suum impertiatur, quando id bonum commune, vel ad vitanda peccata necessarium est. Vt num. 30. probauimus.

DISPVTATIO X.

An coniunx adulter teneatur quandocunque innocenti volenti recóciliari, vel integrum illi sit, saltem lata diuortij sententia, ad religionem, ordinesve sacros transire, aut votum simplex castitatis emittere?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, num. 1.

An possit innocens reconciliare sibi coniugem adulterum inuitum, dum status non est mutatus, sed res est integra? Refertur quædam opinio num. 2.

Potest innocens etiam sententia diuortij lata reconciliare adulterum inuitum, dum non est mutatus status. Nec pœna præstat immunitatem. Et quod fauore alicuius introductum est, non debet in eius damnum retorqueri. Nec ex proprio delicto est commodum reportandum. nu. 3.

An desideretur ad hanc reconciliationem, vt iudex diuortij sententiam, quam semel tulerat, retractet? nu. 4.

Soluuntur argumenta. Et enodantur, l. Paulus respondit, la secunda, ff. de re iudic. & l. 1. C. si plures vna sententia, numero 5.

An si coniunx innocens statum mutarit, votumve simplex castitatis emiserit, possit coniugem inuitum, qui adulter fuit, reconciliari, nu. 6.

An quando nulla sententia præcessit, & manet innocens in eod. statu, possit adulter illum mutare, aut castitatem in præiudicium alterius vouere, nec possit innocens vota irritare, num. 7.

Quid, si solius iudicis sæcularis sententia præcesserit, detrudens adulteram in monasterium, quando possit ea profiteri? Et explicatur auth. sed hodie, C. ad leg. Iuliam, de adult. num. 8.

Quid differt inter posse adulterum inuito innocente statũ mutare: aut solum possit eo inconsulto, nec licentia petita nu. 9.

An possit adulter lata diuortij sententia statum mutare, aut voto castitatis se astringere, inuito innocente, aut absque eius licentia ita vt reuocari minimè possit? Refertur duplex opinio, nu. 10. & 11.

Nequit innocente inuito alias potest reuocari, nu. 12.

Similiter nequit absque innocentis licentia nu. 13.

Quid, si innocente conscio, & non contradicente status mutetur adulteri; aut votum castitatis emittatur. & an tunc, vel quando de licentia expressa emissum est, aut votum religionis possit innocens irritare. Vel saltem re integrà licentiam semel concessam reuocare, nume. 14. vbi etiam de alijs votis emissis ab adultero de licentia innocentis.

An de licentia innocentis adultero ingresso in monasterium, vel ad ordines promoto, possit innocens in sæculo manere, etiam voto castitatis non emisso nu. 15. & ibi, an possit innocens profiteri, vel ordines suscipere manente adultero in sæculo.

An coniuge innocente reconciliationem nolenti post diuortij sententiam, integrum sit adultero statum mutare? Possitque adhuc adulter reuocari, donec profiteatur nu. 16.

An credatur iuramento adulteri dicentis se votum iam emisisse, num. 17.

Soluuntur argumenta, num. 18.

1 EGimus in superioribus disputationibus de coniuge innocenti, quando postea in adulterium lapsus est, quando teneatur priori adultero reconciliari, & quando valeat statum mutare. Iam de coniuge in innocentia persistente agendum est. Et in hac disputatione, qualiter possit adulterum inuitum reconciliare, & num adulter valeat statum mutare. In sequentibus vero, quando possit innocens inuito adultero ad religionem, ordinesve transire? Et an desideretur sententia iudicis, vt innocens diuertat? Et an teneatur coniugem adulterum dimittere?

mittere? In præsenti ergo disputatione duplex quæstio est agitanda. Prior, an possit innocens re integra, idest, statu neutrius coniugis immutato, adulterum inuitum sibi reconciliare? Posterior, quando status alterutrius est iam mutatus.

2 Quæstio prima. An re integra ex parte vtriusque coniugis, quia neuter statum mutauit, votove castitatis se astrinxit, integrum sit semper innocenti inuitum adulterum sibi reconciliare: atque adulter teneatur admittere? Quidam hoc admittunt, vbi diuortij sententia lata non est secus ea lata. Ducuntur primo, quia sententia diuortij cum matrimonium omnino separet manenti solo vinculo, vtrumque coniugem æquè absoluit ab obligatione cohabitandi, & reddendi debitum: alias claudicaret, nec æqualitatem iustitiæ seruaret. Ergo sicut innocens non tenetur admittere adulterum petentem reconciliationē, ita è contra. Secundo, quia innocens renuens adultero reconciliari, persistensque vsque ad diuortij sententiam, & illam admittens visus est iuri quod in adulteri corpus habebat, cedere, & adulter pœnas dedit, quas innocens postulauit. Cum ergo per cessionem illam innocens omnino destitutus sit iure, quod in corpus adulteri habebat, nequibit illum ad reconciliationem cogere. Tertio, quia sententiæ semel latæ, quæ vtrique libertatem concessit, standum est, dum a superiori non retractatur, c. quod semel 6. quæst. 4. Quarto, quia nil mirum est, si sententia ipsis condemnatis prosit. Vt constat ex lege Paulus respondit eos, qui 43. ff. de re iudicat. & l. 1. C. si plures vna sententia, vbi deciditur plures debitores insolidum obligatos, minime conueniri posse, nisi pro virili portione, si vna sententia condemnati sunt certæ quantitatis soluendæ, iudice in sententia subiicenti vnumquemque teneri in solidum. Ergo similiter diuortij sententia aduersus adulterum lata, ipsi proderit immunem eum reddens ab obligatione redeundi ad coniugem innocentem. Et ideo hanc sententiam, quæ probabilis est, sustinent Hugo relatus a glossa, capit. ex literis, verbo redire, de diuort. Monaldus summa, tit. de diuortio ratione fornicationis, §. an possit vir reconciliare sibi vxorem adulteram inuitam, paulo post principium: nam licet statim in principio videatur oppositum tenere: at postea relata Hugonis sententia illam non respuit. Tabiena matrimonium 4. quæstione 5. nume. 6. Sotus 4. distinct. 36. quæst. vnica, artic. 5. ad 3. Nauar. lib. 3. consil. in 1. editione, tit. de regul. cons. 38. numero 1. quamuis in 2. editione, libro 4. tit. de diuort. cons. 4. in fine, id temperet, si velit coniunx adulter ad religionem transire. Et dicit esse probabilem, Petrus de Ledesma de matrim. q. 62. art. 6. in notabili circa 3. conclusionem.

3 Ceterum multo probabilius est, posse innocentem, quamdiu status vtriusque est omnino immutatus, cogere adulterum, vt sibi reconcilietur, & teneri adulterum conniuere, quamuis sententia diuortij præcesserit. Ducor. Primo, quoniam coniunx innocens non priuatur per sententiam, iure, & dominio quod habet in adulteri corpus: aliàs prodesset sententia reo aduersus quem lata est, quod iniquissimum esse docet Iurisconsultus, l. euidenter, 16. ff. de except. rei iudicatæ. Secundo, quia cum diuortij sententia sit prorsus in fauorem innocentis, & odium adulteri, non est in damnum innocentis, & fauorem adulteri retorquenda, concedens huic immunitatem coniugalis obligationis, & illum pristino iuri in corpus adulteri priuans. Quod enim in meum fauorem introductum est, non debet in meum damnum retorqueri, lege quod fauore, 6. C. de legibus. Et confirmatur: quia cum solus adulter sit condemnatus, ius innocentis integrum, ac illæsum manere debet, quo possit adulterum ad pristinam amicitiam reducere, etiam inuitum, argumento ex capit. quidam, de conuers. coniug. & capit. qui dormierit, 27. quæstione 2. aliàs daretur coniugibus ansa fornicandi, vt sic diuerterent liberi à pristina seruitute. Tandem, quia pœna, qualis est diuortium, immunitatem adultero tribuere non debet, l. relegatorum, 7. ad finem, ff. de interdict. & releg. Atque æquitati repugnat adulterum ex delicto suo commodum reportare, lege itaque, ff. de furtis. Et ideo hanc sententiam tuentur ex Iurisperitis, Laurentius, quem refert, & sequitur Glossa, cap. ex literis, verbo redire, de diuort. Goffred. sum. titul. de conuersatione coniug. numero 8. & tit. de diuortijs, num. 6. Hostien. summa, tit. de conuers. coniug. num. 9. vers. & nunquid. Et cap. gaudemus, num. 1. eodem tit. & cap. ex literis, num. 2. & cap. de illa, numero 2. de diuort. Innocent. eo. cap. de illa, num. vnico, versic. de illis. Ioann. Andreas. d. cap. ex literis, numero 1. vbi Abbas, in fine. Alexander de Neuo, num. 20. & d. cap. de illa, num. 6. Card. d. cap. ex literis, in fine, vbi Anchar. numero 10. Henricus ibi. numero 13. in fine, & cap. vxoratus, num. 6. de conuers. coniug. Præpositus, c. ex parte, num. 4. de Sponsal. Felin. c. lator, declaratione 8. num. 9. de senten. & re iudic. Albericus in suo dictionario, litera M, verb. matrimon. 8. vers. quid si aliquis coniugum, & litera D, verbo diuortium, §. diuortium secundum, vers. quæro vtrum coniunx. Ioannes de Friburgo summa Confessorum, lib. 4. tit. 22. q. 14. Astensis summa 2. par. libro 8. tit. 1 t. artic. 3. in fi. & tit. 33. art. 3. casu 6. Rosella matrim. 7. nu. 3. & verb. diuortium, nu. 11. Angelus matrimonium 4. nu. 3. Sylu. verbo diuortium, q. 10. Tabiena matrimonium 4. q. 5. num. 6. in fine. Brunellus de Sponsalibus, concl. 30. declaratione 8. numero 12. versic. tertius est Turrecremat. cap. Apostolus, 32. quæst. 7. art. 1. numero 1. in solutione ad 3. Gregorius Lopez, l. 5. verb. de adulterio, tit. 10. par. 4. Caiet. repetit. capit. ad limina, 30. q. 1. §. 4. numero 231. Barbosa rubric. ff. solut. matrimon. 2. par. nu. 22. in fine, & l. 2. p. 1. in principio, numero 100. in fine. Et ex Theologis D. Tho. 4. distinct. 35. quæstione vnica, articulo 6. ad 3. & ibi. D. Bonauentura, artic. vnico, quæst. 5. Durand. quæst. 2. art. 1. nu. 6. Palud. quæst. 2. art. 1. numero 6. Palud. quæstione 2. art. 3. numero 16. Maioris, quæstione 1. in fine. Supplementum Gabrielis, quæstione vnic. art. 2. conclus. 9. & paulo inferius, in solutione ad argumentum Goffredi. Vincentius Speculo doctrinali, tomo 2. lib. 10. cap. 44. in fine. D. Antoninus 3. p. tit. 1. cap. 21. §. 6. vers. effectus accusationis. Abulensis, capit. 19. Matthæi, quæst. 75. Nicolaus de Orbellis, 4. dist. 35. quæst. 2. §. 2. Celaia, quæst. 1. argumento 4. in fine. Palacios disputatione vnica, columna 17. dubio 2. fol. 788. Viguerius libro instit. cap. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 10. ad finem, vers. notandum quod. Veracruz 3. par. Specul. ar. 6. concl. 1. & 2. Angles Florib. 1. par. de matrimon. quæst. 9. de diuortio, art. 1. difficultate 5. Bartholom. à Ledesma, dubio 70. de matrim. paulo post principium, Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 62. artic. 6. concl. 3. Philiar. de officio Sacerdotis, tomo 1. part. 2. lib. 2. cap. 17. ad finem. Grassius, 1. par. decisionum, libro 2. ca. 84. nu. 14. & 2. par. lib. 1. cap. 12. nume. 66. Ludouicus Lopez, 1. part. instruct. cap. 295. §. præterea, quia non tam facilis. Emmanuel Sà, summa, verb. diuortium, num. 2. vers. post diuortium. Cañedo summa Sacramentorum, de matrim. cap. 7. nume. 65.

4 Aliqui hoc intelligunt, modo iudex sententiam diuortij semel latam retractet. Vnde dicunt coniuges reos esse culpæ, si reconcilientur, & matrimonio vtantur, ante eam retractationem: quia aliàs diuortij sententia nullius esset effectus. Sic Palacios 4. dist. 35. disputatione vnica, columna 18. folio 789. vers. seruitus ergo. Ceterum id minime desiderari, mihi certissimum est: quia cum sententia absoluerit innocētem in ipsius fauorem à debito coniugali soluendo: satis est, vt possit licitè ad vsum matrimonij redire, cum nolle eo fauore vti. Nec ob id caret sententia suo effectu, qui erat, innocentem liberum esse à coniugis adulteri seruitute, dum eum sibi reconciliare renuit.

5 Ad argumenta contraria, num. 2. proposita respondetur. Ad primum dic, non absoluere sententiam diuortij vtrumque coniugem, sed solum innocentem in fauorem ipsius, & odium adulteri: nec ob id sententiam esse iniustam, vt explicui disputatione præcedenti, numero 38. in solutione ad 4. Ad secundum negandum est innocentem conniuendo sententiæ diuortij voluisse iuri suo, quod habet in alterius corpus cedere: sed tantum voluit sententiam admittere, quatenus in fauorem suum cedit, ipsum a coniugali seruitute eximens. Ad tertium constat ex dictis. Non enim sententia vtrique coniugi, sed soli innocenti libertatem concessit: ac proinde cum innocens sibi adulterum conciliat, non contrauenit sententiæ: sed non vult vti fauore per illam sibi concesso. Ad quartum dic cum glos. l. ead. 1. C. si plures vna sententia,

in fine, & Bart.ead.l. Paulus respondit, statim in principio. sententiam illam minimè prodesse condemnato. Quoniam licet virtute sententiæ illius nullus insolidum conueniri possit, eo quod sententia id minime expresserit: at priori actione potest agi cōtra quemlibet debitorem, insolidum. Sic ergo innocens non reconciliat adulterum virtute sententiæ diuortij. Illa enim nec concedit, nec aufert ius reconciliandi: sed innocentem à debito coniugij absoluit: ac reconciliat inuitum, ratione vinculi matrimonialis, quod obligat adulterum ad debitum reddendum, aduersus quam obligationem nulla exceptione iuuari potest, cum sententia diuortij ipsum non absoluerit, nec ipsi suffragetur, sed soli innocenti.

6 Quæstio secunda, an quando res non est integra, quia alteruter coniunx iam statum mutauit, votove castitatis simplici se astrinxit, integrum sit innocenti adulterum repetere, & sibi reconciliare? Et quidem, quando res non est integra ex parte innocentis, eo quod iam statum mutarit, factus professus, aut sacris ordinibus initiatus: manifestum est, nullum superesse ius innocenti ad reconciliandum adulterum. Quoniam assumpsit statum immutabilem, & incompatibilem, tradiditque se religioni per professionem, vel Ecclesiæ per ordines ad sacra ministeria: nec potest ab eo statu resilire. Quare eum assumens, omne à se ius matrimonij abdicauit. Sic Ioannes de Friburgo summa Confessorum, lib.4. tit.22. quæstiō. 24. Palacios 4. d.35. disputatione vnica, columna 17. dub. 2. folio 788. Vnde bene Rosella, verbo diuortium, nu. 11. vbi Sylu. quæst. 10. Armilla, numero 8. admittunt fas esse adultero profiteri, quando iam innocens est professus. Et ego addo, vel quando iam ordines sacros suscepit. Idem dicit Palacios, si innocens votum simplex castitatis emiserit. At contrarium credo. Quamuis enim peccet contra votum, si reconciliet sibi adulterum: at adulter nulla se exceptione tueri valet, ne ad innocentem petentem redeat. Votum enim simplex non priuat coniugem vouentem iure iustitiæ, quod habet in corpus coniugis. Qua ratione diximus libro præcedenti, disputatione 6. numero septimo, teneri coniugem reddere debitum alteri sacrilegè petenti contra votum castitatis. Et idem est dicendum, si innocens solis minoribus ordinibus sit initiatus: quia nondum habet statum immutabilem. Et ita bene dixit Palacios proximè citatus, quando iam innocens est sacris initiatus: quasi contrarium sentiens, vbi ad solos minores ordines ascendisset. Et Ioannes de Friburgo, quando statum mutauit innocens. Non enim per solos minores ordines assumptos censetur status mutatus.

7 At quando res non est integra ex parte solius coniugis adulteri, est quæstio difficillima, ac satis confusè à Doctoribus disputatur: ac proinde qua distinctione potero rem hanc expediam. Pendetque eius decisio ex ea, quæstione: num fas sit coniugi adultero ad professionem, aut ordines transire, aut voto castitatis se astringere inuito innocēti, aut absque eius licentia, in illius præiudicium? Tres casus distinguendi sunt. Primus est, quando nulla sententia præcessit. Secundus, quando sola iudicis sæcularis damnantis adulteram vxorem intrusionis in monasterium. Tertius est, quando lata est à iudice Ecclesiastico sententia de diuortio. Et in primo casu, quando nulla præcessit sententia, concordes reperio omnes Doctores asserentes non posse coniugem adulterum statum mutare, aut voto castitatis in præiudicium innocentis se astringere: quod si id efficiat, posse ab innocenti reuocari, vt ad vsum coniugij redeat: quia cum res iudicata minime sit, nil est quod suffragari adultero possit, quo integrum ei sit statum mutare, aliquidve, quo innocentem lædat, efficere. Delictum enim ipsius immunitatem præstare minime debet, ne ex delicto commodum assequatur, l. itaque, ff. de furtis. Atque ita fatentur omnes Doctores allegandi. An verò vota ab adultero tempore diuortij emissa possit alter coniunx irritare? Dixi lib. præcedenti, disput. 39. numero 41.

8 In secundo casu, quando sola iudicis sæcularis sententia præcessit detrudens vxorem adulteram in monasterium, vt pœnitentiam agat: extat decisio authen. sed hodie, C. ad leg. Iuliam, de adult. sic se habēs: *Sed hodie adultera in monasterium mittatur, quam intra biennium viro recipere licet: biennio transacto adultera tonsa monastico habitu suscepto, ibi dum viuit permaneat.* Ex quo textu constat viro innocenti integrum esse intra biennium à prædicta reclusione, vxorem sibi conciliare, nec eam posse ante id tempus transactum, in viri præiudicium professionem emittere: quod si emittat, posse à viro reuocari. Atque ita faciendum esse, docent Glo. ca. gaudemus, verbo in claustris, de conuers. coniug. & ibi Host. nu. 3. Ioannes Andr. num. 3. Anton. in fine, Anchar. num. 2. Cardin. nume. vnico, quæst. 1. Astensis summa 2. par. lib. 8. tit. 11. artic. 3. in fi. Rosel. verbo diuortium, nume. 11. Sylu. q. 10. Et quamuis fere omnes hi Doctores non explicent eum textum procedere, lata sententia à iudice sæculari: imò Glossa, verbo ceciderunt, Rosella, & Syluest. ibidem explicant, quando præcessit sententia, vel adultera publicè in adulterio deprehensa detruditur in monasterium. At re vera ita intelligunt illum textum. Nam Host. Io. Andr. Anton. Anchar. Cardin. Astensis expressè dicunt quando non præcessit diuortij sentētia, sed detrusa est vxor in monasterium ad perpetuam pœnitentiam: iuxta d. auth. sed hodie, quod idem petunt reliqui Doctores: Detrudi autem eo modo nequit vxor, nisi iudicis ministerio, vel proferentis sententiam seruato integro ordine iudicario, vel eo emisso: quia vxor publicè in adulterio deprehensa est: ita vt nulla tergiuersatione celari possit. Atque ita intelligunt præcedenti ea sententia illum textum, Abbas, eo. cap. gaudemus, num. 7. Nauar. lib. 3. cons. in 1. editione, tit. de regular. cons. 38. num. 1. in 2. verò, lib. 4. titu. de diuort. cons. 4. numero 1. Et quamuis Abbas, eo. cap. gaudemus, num. 7. dicat minime sibi placere intellectum prædictorum Doctorum, ac id euenit, quia falsò existimat eos intelligere corrigi, d. auth. sed hodie, per d. c. gaudemus. Nam in d. authen. assignatur tempus biennij ad reconciliationem, & d. c. gaudemus, nullum præscribitur tēpus. Vnde dicit Abbas non corrigi: quia loquitur instituta accusatione criminali, at cap. gaudemus, quando non interuenit ea accusatio criminalis. Sed reuera prædicti Authores non discordant. Nam manifestè intelligunt, d. auth. præcedente sententia criminali iudicis sæcularis. Et statim Hostiens. Ioan. Andr. Anton. Anchar. & Cardin. intelligunt, d. cap. gaudemus, nullum præscribens tempus, in diuerso casu, nimirum, quando diuortij sententia præcessit. Ex his ergo Doctoribus constat in casu, d. authent. sed hodie, transacto eo biennio, quo noluit eam vir reconciliare, posse vxorem profiteri: ac professione facta non posse reuocari à viro: sed sibi imputare debet seram reconciliationem. Atque ita expressè docent Richard. 4. d. 35. art. 3. quæst. 2. vbi Nicolaus de Orbellis, q. 2. §. 2. Rosella, verbo diuortium, num. 11. vbi Sylu. q. 10. Armil. nume. 8. Debet autem hoc intelligi, si eo tempore biennij sit iam vxor emendata. Non enim debet viro imputari, si eo spatio renuat fieri reconciliationem, nec in mora esse dicetur: si vxor in adulterijs persistat, cum indignum sit eam tunc admittere. Sic Nicolaus de Orbellis, Rosella, & Syluest. ibidem, imò & monitionem postulant Richardus, & Nicolaus de Orbellis, nempe, vt vir monitus velit intra biennium vxorem reconciliare. At eam minime desiderari, placet. Quoniam nec, d. authen. nec alij Doctores eam petunt, cum tamen Host. Io. Andr. Anton. Anchar. & Card. statim loquentes quando diuortij sententia præcessit, in quo casu nullum est præfixum tempus reconciliationi faciendæ, petant, vt vir sæpe moneatur: quasi sentiant biennium præscriptum, d. authen. sed hodie, esse loco monitionis. Si autem vxor nondum professa sit, transacto quocumque temporis spatio, potest à viro reconciliari: quoniam id biennium est solum præscriptum, vt postea liceat vxori profiteri, nec à viro iam professa repeti possit. Quare dum professa non est, sed res est integra, ius reconciliandi non denegatur viro. Vt optimè animaduertit Palud. 4. d. 35. quæst. 2. art. 3. numer. 16. allegan. d. Authent. sed hodie. Vnde minus benedicit Palacios 4. dist. 35. disputatione vnica, columna 18. folio 789. ante vers. neque nocens, quamuis d. Authen. præscribat biennium, nullum esse tempus destinatum in foro conscientiæ, si res integra maneat, in quo non liceat innocenti vxorem adulteram cogere ad reconciliationem: atque ita sentit contrarium decidisse pro foro externo, d. Auth. quia reuera stante decisione, d. Auth. verum est in

in vtroque foro posse quandocunque remanente integra vxorem a viro reuocari. Tandem non est audiendus Salicetus, d. Authen. sed hodie, num. 3. oppositione 4. in fine, dicēs corrigi eum textum per ius canonicum, quod minimè permittit vxorem ad religionem transire, viro in sæculo manente, c. vxoratus, & toto tit. de conuers. coniug. vnde infert attento iure canonico integrum esse viro eā vxorem perpetuo sibi reconciliare. Quod idem videtur assentire Bal. d. Auth. nu. 2. reddens enim rationem, cur adultera sic in monasterium detrusa non fit monialis: dicit eam esse: quoniam profiteri nequit viro in sæculo manente. At neuter est audiendus. Et omnes Doctores relati d. Auth. decisioni standum esse opinantur, & proinde non corrigi per ius canonicum. Et ratio est: quia dum ius canonicum negat coniugibus facultatem transeundi ad religionem alterutro manente in sæculo: intelligitur manente integro, & illæso matrimonio, secus vbi adulteriū alterius coniugio interuenit, vt constabit ex dicendis, nu. 15. & tota disp. sequenti.

9 In tertio casu; nempe, lata a iudice Ecclesiastico sententia diuortij, maior est difficultas, num liceat adultero absque innocentis licentia, aut eo inuito profiteri, sacrisque ordinibus initiari, ac votum simplex castitatis emittere: atque ita postea non liceat innocenti ipsum reuocare? Et id obseruandum est, valde differre, posse adulterum absque licentia innocentis: vel posse ipso inuito: nam in priori casu poterit adulter inconsulto, & inscio innocente, statum mutare: atque eo mutato non poterit ab ipso repeti. At si ante mutationem contradicat innocens, volens sibi adulterum reconciliare, id non poterit efficere adulter, sed tenebitur innocenti acquiescere. In posteriori verò, poterit adulter mutare, quamuis contradicat innocens.

10 Quidam in hac quæstione existimant posse adulterum post sententiam diuortij latam profiteri absque alia innocentis licentia, sed ipso inconsulto: atque ita sic professum non posse ab innocente repeti. Ducuntur, quoniam innocens persistens vsque ad diuortij sententiam, illique conniuens, videtur adultero facultatem profitendi concedere, & quoad hoc iuri suo cedere. Sic sentiunt Palud. 4. dist. 35. quæst. 2. art. 3. num. 16. Sotus 4. d. 36. q. vnica, artic. 6. ad 2. Angles Floribus 1. par. de matrimon. quæst. 9. de diuortio, art. 2. diff. 5. Henriquez, libro 11. de matrimon. ca. 17. numero 6 ad finem, & lib. 12. cap. 5. num. 10. in fin. Petrus de Ledesma, de matrim. quæst. 62. art. 6. notabili vnico circa tertiam conclusionem. Ludouicus Lopez, 1. parte instr. cap. 295. §. præterea: quia non tam facilis, & 2. par. de matrimon. cap. 54. vbi de diuortio quoad habitationē, §. penultimo, notabili 2. Cañedo summa Sacramentorum, de matrimon. cap. 7. num 65. Idem expresse sentiunt alij Doctores asserentes integrum esse innocenti reconciliari adulterum, donec hic iam professus sit. (Si enim non posset absque innocentis licentia profiteri, posset vtique post professionem reuocari: tanquam is qui illegitimè professus est, nec potuit ius innocentis lædere.) Sentiunt etiam non posse inuito innocente profiteri, cum dicant posse ab illo vsque ad professionem reuocari. Hi sunt Hostiensis, capitulo ex literis, ad finem, de diuortijs, & ibi Ioann. Andr. numero 10. Abbas in fine, Ancharanus, numero 11. Henricus, numero 13. & c. vxoratus, nume. 6. de conuers. coniug. Alexand. de Neuo, d. ca. ex literis, nu. 20. & cap. de illa, nume. 6. ad finem, de diuort. Rosella, matrimonium 7. num. 3. Ang. matrimonium 4. numero 3. & Felin. cap. lator, declaratione 8. nu 9. in fin. de sentent. & re iud. dubius manet, cogitandumq; relinquit. Et videtur tenere Supplementum Gabrielis, 4 d. 36. quæstione vnica, articul. 2. conclus. 9. dicit enim re integra, id est; ante professionem, posse adulterum reuocari: at non explicat, num res integra debeat esse ex parte innocentis, vel ex parte adulteri. Et idem dicunt Angelus, Sotus, Supplementum Gabrielis, Henriquez vtroque loco citato, quādo res non esset integra: quia iam coniunx adulter est sacris initiatus: dicunt enim tunc eum non posse reuocari. Imò & posse adulterum absque innocentis licentia, emittere, tunc simplex castitatis votum, nec posse ab innocente reuocari, docent Paludanus Supplementum Gabrielis ibidem Sotus, 4. d. 36. q. vnica, articul. 5. ad 3. & artic. 6. ad 2. Ludouicus Lopez, vtroque loco allegato, Petrus de Ledesma proximè citatus. Vnde dicit Sot. eod. artic. 5. ad 3. si velint coniuges reconciliari postquam adulter se voto castitatis adstrinxit, non posse eum qui vouit, petere, nec reddere. Verum aliqui Doctor. huius sententiæ contrarium docent circa votum simplex, dicentes posse adulterium solo voto simplici astrictum reuocari ab innocente, quando absque eius licentia vouit. Sic Angles, & Cañedo proximè relati. Henriquez dicens ita sentire aliquos Neotericos, lib. 11. de matrim. c. 17. num 6. ad finem. Addit Petrus de Ledesma contra reliquos, etiam tempore nouitiatus non posse adulterum reuocari. Et hæc sententia est probabilis.

11 Alij verò existimant etiam coniuge innocente inuito licitum esse adultero, post diuortij latam sententiam, ad religionem transire: quia sententia illa non solum innocentem, sed etiam adulterum ipsum à coniugalis seruitutis obligatione eximit: quæ sola obstaculo est, ne coniuges statum mutare possint. Insuper probatur omnibus rationibus, quibus sententia, numero secundo relata probauit non posse innocentem sententia diuortij lata, cogere adulterum, vt sibi reconcilietur. Et ita omnes Doctores illius sententiæ tenentur hanc affirmare. Et ita docent Hugo relatus a Glossa, cap. ex literis, verbo redite, de diuort. Monaldus summa, vbi de matrimon. titul. de diuortio ratione fornicationis, §. an possit vir reconciliare vxorem adulteram inuitam, paulo post principium. Nauar. lib. 4. consil. in 2. editione, titul. de diuortio, consilio 4. numero 1. iuncto numero 3. vbi id, quod dixerat nu. 1. & in 1. editione, lib. 3. tit. de regular. cons. 38. num. 1. nempe, non teneri adulterum lata diuortij sententia redire ad innocentem, temperat, quando adulter vult ingredi religionem. Et refert pro se glos. capit. Agathosa, 27. quæst. 2. verbo conuersionis. Sed malè: quia glossa id non dicit ex propria sententia, sed ex Hugone id affert, addens contradicere Authen. sed hodie, C. ad leg. Iuliam, de adulter. Idem tenet Sotus, 4. dist. 36. quæst. vnica, articulo 5. ad 3. Caiet. repetitione, capitulo ad limina, 30. quæst. 1. § 4. numero 224. Bartholomæus à Ledesma, de matrimon. dubio 64. post 3. concl. versicul. sciendum est secundo. Et est probabile.

12 Prima tamen conclusio sit. Minime permittitur coniugi adultero transire ad religionem, inuito innocenti, etiam lata diuortij sententia: quod si ingrediatur, potest etiam post professionem reuocari. Hæc conclusio est contra Doctores relatos, numero præcedenti. Et ratio illius est: quoniam cum teneatur adulter reconciliari innocenti id petenti: Si eo volenti reconciliationem renuat adulter, & ipso inuito profiteatur, non potest ea professio iuri coniugis innocentis præiudicare. Quare hanc conclusionem probant omnes rationes adductæ, nume. 3. quibus probatur teneri adulterum, etiam lata sententia reconciliari innocenti. Atque ita Doctores ibi relati pro ea sententia, tenentur hanc conclusionem affirmare. Et in terminis, docent Laurentius, quem refert, & sequitur glos. c. ex literis, verbo redire, de diuort. Goffredus summa titulo de conuersione coniugator. nu. 8. D. Anto. 3. p. tit. 1. c. 11. §. 6. versic. effectus accusationis. Astensis summa 2. par. lib. 9. tit. 11. artic. 5. in fi. & tit. 33. artic. 3 casu 6. Sylu. verb. diuortium, q. 10. & matrimonium, 9. q. 11. Palacios, 4 d. 35. disput. vnica, columna 7. ante versic. porro in gratiam, folio 783. Barbosa rubrica, 2. par. numero 22. in fine, ff. soluto matrimon. Grassus, 1. par. decisionum, libro 2. capit. 84. numero 14. & 2. part. libro 1. capitulo 12. numero 66. Et à fortiori idem docent authores numero sequenti allegandi. Et hanc conclusionem intelligo, quando innocens contradicit ingressui religionis adulteri, volens eum sibi reconciliare: nam si vtrumque renuat, dicemus, numero 16.

13 Secunda conclusio. Nec potest coniunx adulter ad religionem transire, ignorante, & inconsulto innocente, sed eius licentia desideratur: quia cum innocens ius habeat cogendi adulterum ad reconciliationem, necessariò circa mutationē status adulteri consulendus est, eiusque beneplacitum petendum, ne iuri sibi acquisito præiudicetur. Hæc est contra Doctores, num. 10. relatos. Sed illam tenent D. Th. 4. d. 35. q. vnic. ar. 6. ad 3. & ibi D. Bonau. art. vnico, qu. 5. ad 2. Albericus in suo Dictionario, litera M. verb. matrimonium, 8, versic. quid si aliquis coniugum

Ioannes de Friburgo summa Confessorum, libro 4. titulo 22. q. 14. Abulensis, c. 19. Matth. q. 75. ad finem corporis, & q. 76. in solutione ad 3. Nicolaus de Orbellis, 4. dist. 35. q. 2 §. 2. Rosella, verbo diuortium, numero 11. vbi Sylu. qu. 10. Armilla, numero 8. idem Syl. matrimonium 9 q. 11. Bru nellus de Sponsalibus, conclus. 30. declaratione 8. numero 12. vers. tertius est. Veracruz 3. p. Speculi, art 6. probatione 3. secundæ conclusionis. Bartholomæus a Ledesm. dubio 70. de matrimon. paulo post principium. Quam conclusionem intelligo, (vt dixi, num 6. praecedenti, in fine) quando innocens negaret licentiam, volens sibi adulterũ reconciliare. Nam numero 16. dicturi sumus, quid possit adulter, quando innocens reconciliationem renuit, licentiamque denegat. Vnde quando sine licentia innocentis profitetur, potest reuocari, Alber. Sylu. Barthol. a Ledesm. ibidem.

14 Tertia conclusio. Validè mutat statum adulter, post diuortij sententiam, si id sciat innocens, nec contradicat, cum possit: quia satis videtur data licentia. Sic D. Anton. 3. parte titul. 1. c. 21. §. 6. vers. effectus accusationis, Albericus, Ioannes de Friburgo, Nicolaus de Orbellis, numero 3. præcedenti allegati, Sylu. matrimonium 9. quæst. 11. Tabiena matrimonium 4. quæst. 5. num. 6. De limitatione, quam aliqui ponunt, vt innocens manens in sæculo teneatur continere: dicemus numero sequenti. Vtrum autem votum simplex castitatis, aut religionis factum a coniuge adultero post diuortium celebratum, siue propria authoritate ipsius coniugis innocentis, siue authoritate iudicis, de licentia innocentis tacita, aut expressa, possit alter coniux irritare: vel alia vota tunc de licentia innocentis facta, casu quo posset irritare, si facta essent de licentia coniugis, matrimonio integro perseueranti: iuxta dicta libro præcedenti, tota disputatione 40. D. Thom. 4. distin. 35. quæst. vnica, art. 6. ad 3. dicit teneri celebrato diuortio adulterum reconciliari innocenti volenti, nisi de licentia eius votum emiserit. Vbi clarè sentit non posse irritari votum castitatis de licentia innocentis emissum. Quod verissimum esse credo: quia cum iam matrimonium diuisum sit ex parte vtriusque coniugis: ex parte enim adulteri diuisum est plenè, eo quod innocens assensum dedit voto incompatibili, nempe, castitatis, vel religionis, nullum ius reuocandi validè habet innocens, & idem credo, si alia vota post, vel ante illud castitatis, vel religionis, emisit adulter, etiam absque licentia innocentis. Non enim posset innocens voto castitatis, religionisve facto ea irritare. Sicut libro præcedenti, disputatione 39. numero 41. diximus non posse adulterum irritare vota innocentis tempore diuortij emissa. Quoniam emisso iam voto castitatis, aut religionis ab adultero, de licentia innocentis, æquè liber est a iugo coniugalis seruitutis, ac ipse innocens. Quod si postea instauretur matrimonium, & ad pristinum statum redigatur, censebuntur ea omnia vota, sicut si emissa essent ante matrimonium. Sicut de votis innocentis tempore diuortij factis, diximus, d. disputatione 39 nume. 41. ac proinde idem dicendum erit de ijs votis: quod ibi diximus de votis innocentis. Si autem innocens celebrato diuortio, propria, aut iudicis authoritate, concessisset licentiam adultero, alia emittendi vota, præter castitatis, aut religionis, cum illa non repugnet statui coniugali: ac proinde non reddant adulterum immunem ab obligatione seruitutis coniugalis, & reconciliationis, si velit innocens: existimo posse innocentem cogere adulterum, vt sibi reconcilietur: ac reconciliatione facta, posse irritare ea vota validè, sed peccando mortaliter, vbi causa iusta irritandi non esset, & absque culpa, vbi causa iusta esset: perinde ac posset, si integro, & illæso matrimonio facta essent. Iuxta tradita, libro præcedenti, disputatione 40. numero 4. & sequentibus. Et hoc, quando maritus esset innocens, & vxor adultera. Et si è contra vxor esset innocens, & vir adulter, facta reconciliatione, idem censendum esset de his votis factis tunc a viro de licentia vxoris. Sicut diximus de alijs votis factis integro matrimonio, de licentia vxoris, libro præcedenti, disputatione 42. numero 13. Et ratio horum omnium est: quia ex parte innocentis, & in suum fauorem manet integrum, & illæsum matrimonium. Quod si innocens data licentia adultero vouendi castitatem, aut religionem, re integra, idest, ante votum ab adultero emissum, reuocasset licentiam, credo adulterum teneri reconciliari. Et ita cautè dixit D. Th. in initio huius numeri allegatus, teneri adulterum redire ad innocentem nisi de licentia eius iam votum emiserit: quasi aliud sentiens quando data licentia nondum votum factum est. Sicut etiam libro præced. disp. 40. numero 13. diximus reuocare posse licentiam vouendi concessam re integra, quando matrimonium illæsum est. Quoniam videtur integrum, & illæsum ex parte innocentis, dum adulter ea licentia minimè vsus est. Vnde si concessit innocens licentiam vouendi castitatem, votum religionis, & alia vota emittendi, & adulter alia vota emittat, potest adhuc nondum emisso voto castitatis, aut religionis, innocens reuocare licentiam, & cogere adulterum ad reconciliationem: quia adhuc res est integra ex parte matrimonij: cum per alia vota ipsi non præiudicetur. Et semel facta reconciliatione, dicendum erit de potestate irritandi hæc vota, quod proximè diximus, quando solum concessa est licentia ad ea emittenda: quia eadem est ratio, cum emissa sint, & instauretur matrimonium, nondum illi præiudicio facto.

15 Quarta conclusio. Vt adulter de licentia innocentis profiteatur, vel ad sacros ordines transeat, non est necessarium, vt innocens etiam ad religionem transeat, votumve castitatis emittat: sed potest manere in sæculo absque voto aliquo: quia textus prohibentes mutationem status alterius coniugis, altero in sæculo manente, saltem absque castitatis voto, capit. sanè, capit. cum sis, capit. significauit, de conuers. coniugat. loquuntur, vbi matrimonium integrum, & illæsum perseuerat: secus vbi est diuortium: quia cum innocens liber sit a iugo debiti coniugalis, potest independenter a mutatione status adulteri ad religionem, ordinesve transire. Quod si id non possit ita libere adulter, prouenit fauore innocentis, ne iure reconciliandi, quod habet, derogetur. Quare renuncian te innocente huic fauori, poterit ita liberè, vt innocens, transire ad ordines, aut religionem. Atque ita Sotus 4. distinctione 36. quæstione vnica, articulo 5. ad tertium dicit posse adulterum dimissum transire ad ordines, vel religionem, innocenti manente in sæculo. Et hoc credo verum, etiam si non sit lata diuortij sententia. Nam in foro conscientiæ cessante scandalo potest liberè innocens diuertere ab adultero, & mutare statum, transeundo ad ordines, vel religionem (vt disputatione sequenti, numero vndecimo, & sequentibus dicemus.) Quare poterit similiter fauori suo renuncians, eam licentiam concedere adultero, quamuis ipse innocens in sæculo maneat absque voto. Vnde dum Albericus, D. Anton. & Syluest. numero 13. allegati, aiunt posse adulterum de licentia innocentis profiteri: at innocentem teneri continere, non intelligunt, idest, emittere votum continentiæ, sed abstinere ab alio matrimonio: eo quod prius vinculum non soluitur, quando iam consummatum erat. Alias nil speciale esset in hoc casu diuortij. Quod idem apertè constat de innocente, ex cap. Agathosa, 27. quæst. 2. vbi deciditur coniugem ingressum in religionem, vxore manente in sæculo absque voto, restituendum esse vxori, nisi mulier fornicata sit.

16 Quinta conclusio. Si lata diuortij sententia, innocens monitus nolit adulterum sibi reconciliare, potest adulter statum mutare profitendo, & semel iam professus reuocari non poterit. Probatur ex capit. gaudemus, de conuersi. coniug. ibi: *Mulieres, quæ lapsu carnis ceciderunt, si mariti earum a te diligenter commoniti, eas conuersas noluerint recipere, in claustris cum religiosis mulieribus studeat collocare, vt perpetuam pænitentiam ibi agant.* Quem textum ita intelligunt Hostiens. ibi, numero 3. Ioannes Andreas, numero 3. Anton. in fin. Anchar. num. 2. Cardin. numero vnico, quæst. 1. Astensis summa 2. parte, lib. 8. tit. 11. art. 3. in fi. Sed id minimè probat textus: vt manifestè patet, & docet ibi Panormit. nu. 7. reprobans hunc intellectum: quia non includitur mulier in eo euentu in monasterium, vt profiteatur, sed ne incontinenter viuat. Quare rationem huius conclusionis eam esse existimo. Quoniam innocens reconciliationi non conniuens, videtur concedere licentiam adultero, vt ad religionem transeat, & quamuis reconciliationem denegans refragetur ingressui religionis, est irrationabilis voluntas.

Nam

Nam innocens lata diuortij sententia non habet ius omnino in adulterũ, vt ipsum quasi ligatum habeat, ne possit sibi consulere statim eligendo, si ad reconciliationẽ minimo admittatur. Solum enim habet ius reconciliandi,& reuocandi ad pristinum matrimonij vsum. Quare hac reconciliatione denegata liberũ erit adultero ad religionẽ transire. Atque ita docent Host. Ioã. Andr. Ant. Ancharan. Cardin. Astensis proxime citati. Vincentius Speculo doctrinali, to.2.lib.9.c.90.ad finem. Abulensis, c.19. Matt.q.75.ad finem corporis,& q.76. in solutione ad 3. Veracruz 3.p. Speculi, art.6. probatione 3. secundæ conclusionis. Intellige tamen, quando coniunx adulter esset emendatus. Non enim potest tribui innocentis culpæ, aut moræ, si adulterum coniugem in delicto persistentem minime admittat. Atque ita textus, d.c. gaudemus, ait: *Eas conuersas noluerint recipere*. Sic docet Abulensis ibidem. Item nõ semel tantum debet coniũx innocens admoneri, sed sæpe. Quod significat textus d.c. gaudemus, ibi: *A te diligenter commoniti*. Et ratio est, quia tunc vere poterit dici, esse innocẽtem in mora, & contra rationis limites denegare reconciliationem, & ingressum in religionem, vel si hũc nõ expresse neget, cõcedere tacite licẽtiã, ac iuri suo cedere. Quod ex semel negata recõciliatione dici nequit. Quoniam rationi consonum est, ne statim innocens acquiescat, ne adulter paruipendat suum delictum, ac iterum in illud labendi ansam sumat. Atque ideo hanc monitionem sæpe faciendam esse, vt fas sit adultero ad religionẽ transire, docent Hostien. Ioan. Andr. Anton. Anchar. Cardinalis proxime citati. Et Astensis summa, 2.p.lib.8.tit.11.art.3.in fi. Quod si numerum monitionũ roges, arbitrio prudentis remittendum censeo, vt iuxta delicti qualitatem, & conditionem personarum arbitretur, quando innocens commonitus dicatur esse in mora, nec sit rationi consonum, vt amplius reconciliationem differat, aut licentiam concedere adultero transeundi ad alium statum. Et hanc monitionem ab Episcopo faciendam esse, docent Host. ca. de illa, num. 2. de diuortijs, & ibi Ioan. And. num.3. Anto. nu.4. Præpos. num.7. Henricus, c. quanto, nume.7. de diuort. Idemque colligitur ex d.c. gaudemus, ibi: *A te diligenter commoniti*. Verum in foro conscientiæ non video cur necessarium sit, hanc monitionem ab Episcopo fieri: Nec prædicti Doctores eam tanquam necessario ab Episcopo faciendam ponunt: sed dicunt Episcopum debere monere virum, vt vxorem recipiat. Et reliqui Doctores pro hac conclusione allegati, solum petũt, vt vir monitus reconciliare nolit. Potest autem innocens, qui sic monitus reconciliationem negauit, sententia mutata reuocare adulterum, donec profiteatur: at professione facta audiendus minime est: sed imputare sibi debet seram recõciliationẽ: quia vsque ad professionem, cũm res adhuc sit integra, nõ ita iure reconciliandi destitutus est, quin possit ipsum reconciliationis denegatæ pœnitere. Atque ita docent Hostien. Ioann. Andr. Anton. Præpos. Henricus hoc posteriori loco proxime allegato. Veracruz 3.p. Speculi, articulo 6. probatione 3. secundæ conclusionis. Similiter credo in casu huius conclusionis, integrum esse coniugi adultero, ad ordines trãsire, votumve castitatis simplex emittere, nec ordinibus assumptis, aut voto emisso, posse illum ab innocẽte reuocari: quia iam res non est integra, nec conqueri potest innocens, qui sæpe monitus non acquieuit. Et in hoc casu admitto sententiam Soti 4. dist. 36. q. vnic. artic. 5. ad 3. vbi ait posse adulterum sententia diuortij lata emittere, siue solemne, siue simplex castitatis votum, nec eo emisso posse ab innocente reuocari ad pristinum matrimonij vsum. Quod idem tradit Ludouicus Lopez 2.p. instruct. de matrim. ca.54. vbi de diuortio, quo ad habitationem, §. penult. notab. 2. & 1. par. ca. 295. §. præterea, quia non tam facilis.

17 Tandem obseruandum est, Ludouicum Lopez duplici loco, numero præcedenti, in fine, allegato, asserere adulterum, qui lata diuortij sententia, votum simplex castitatis iurauerit, aut probauerit se emisisse, reuocãdum minime esse, atque ita clare sentit eius iuramento, aut probationi standum esse. Nec loquitur de foro conscientiæ, in quo constat, nec iuramentum, nec probationem desiderari: sed de foro externo, in quo probatio necessaria est. Et refert pro se Sotum 4.d.36.q. vnic. art.6. ad 2. sed male, quia Sotus copulatiuè loquitur, (& bene) si iurauerit, & probauerit se vouisse. Nam cum iuramentum illud sit in præiudicium coniugis innocentis, vtpote, quod ius reuocandi impedit, & in fauorem libertatis ipsius adulteri iurantis, illi absque alia probatione standum minime est: quia licet confessio valeat contra ipsum confitentem, non tamen valet contra tertium, c.1. de confessis.

18 Ad argumenta, num.10. & 11. proposita, constat ex dictis num.3. & 5. vbi satis soluta sunt.

DISPVTATIO XI.

Vtrum coniugi innocenti integrum sit adultero inuito ad religionem, ordinesve transire, siue diuortij sententia lata sit, siue non?

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputandæ, num. 1.

Integrum est innocenti ad religionem transire, adultero manenti in sæculo, etiam absque voto n. 2. & remissiue, quid, si vterque sit innocens, & ingrediatur alter absque alterius legitima licentia religionem, ad ordinesve transeat, an iam professus, vel initiatus possit reuocari, ab vxore sũe fornicante, vel ipse possit redire, & excipere monasterium, aut iudex ex officio, quando ipse vir nollet excipere, & an efficiatur tunc valida illa professio.

Potest similiter innocens votum castitatis emittere, nu. 3.

An ad id desideretur sententia diuortij? Refertur quædam sententia, num 4.

Vt coniunx innocens ita profiteatur, vel ad ordines ascendat, vt non possit reuocari, non satis est adulterium alterius coniugis: sed eo non obstante, si occultum sit, restituetur alter coniunx, num 5.

Quid si tunc spoliatus agat iudicio solo petitorio, vel si adulterium sit admissum post spolium, vel si adfuit licentia alterius coniugis, quamuis illegitima, nu. 6.

An desideretur sententia diuortij, an potius sufficiat adulterium esse notorium, quo impediatur restitutio innocentis ingressi religionem, aut iam ad ordines promoti? Referuntur variæ sententiæ, nu 7. 8. & 9.

Proponitur snia Authoris, quando possit innocens transire ad religionem, vel ordines, ita vt reuocari nequeat nu. 10.

An vt in foro conscientiæ vtrumque liceat, vel votum castitatis emittere, sat sit certitudo adulterij, quamuis illud occultum sit? Et an hic coniunx restitutus in foro externo, vxori, possit petere, aut reddere, nu. 11.

Quid, si sequatur præiudicium religioni, aut ordini suscepto? Et an coniunx tunc rogatus à monachis admissuris, vel ab Episcopo concessuro litteras dimissorias ad ordines, vel ad illos promoturo, num sit coniugatus, teneatur veritatem fateri, num 12.

An quando vterque coniunx est adulter, & vir emendatus petit ab vxore reconciliationem, & illa renuens in adulterium relabitur, possit vir ad religionem, ordinesve transire? Et an tunc possit negare se esse coniugatum, nu. 13.

An valeat professio, si admittens ignoraret coniugium, & si admissurus non esset eo cognito: & similiter litteræ dimissoriæ ad ordines valeant, quando Episcopus matrimonij conscius eas negaret, & liceat coniugi negare matrimonium num. 14.

An possit vir innocens eodem modo transire ad ordines, quo potest ad religionem? Refertur quædam sententia, nu. 15.

Potest transire, num. 16. & ibi, quoties licet transire ad religionem, licet ad ordines.

Soluuntur argumenta Et explicatur, cap. constitutus, de conuers. coniug num. 17.

1 Disputatione præcedenti actum est de transitu coniugis adulteri ad religionem, vel ordines. In hac de coniuge innocenti agendum est. Duplex est agitanda quæstio. Prior de trãsitu ad religionẽ. Posterior, de transitu ad ordines. Et quidem in priori quæstione simul tractanda sunt aliqua spectantia pariter ad transitum, ac ordines: supposito eum esse licitum (vt diximus num. 16.) ne inutiliter repetantur. Nam eadem prorsus in vtraque quæstione essent repetenda.

2 Quæstio prior. An coniugi innocẽti licitũ sit ad religionem

nem transire inuito adultero? Conueniunt vniuersi, id licitum esse innocenti; Idque constat ex c. constitutus, & c. veniens, de conuers. coniugat. & c. Agathosa, 27. q. 2. Quod est D. Gregorij li. 9. Epist. 44. Et ratio est: quia adulter omne ius coniugale amittit, quod solum obstaculo erat ingressui religionis innocentis. Nec oportet adulterum simul ingredi, aut voto castitatis se astringere. Vt diximus disp. praecedenti, nu. 15. Vtrum autem coniunx in religione professus, aut ad ordines promotus absq; legitima coniugis licētia, si coniunx manens in saeculo fornicetur, possit repeti, nō obstante fornicatione tunc admissa, cū prius esset innocens in saeculo, vel firma, & valida reddatur professio ob fornicationem alterius subsequutam: & an tunc possit deserta religione reconciliari, aut possit monasteriū ipso inuito obijcere exceptionē fornicationis, aut monasterio non excipiente, possit iudex ex officio excipere? dixi lib. 7. disp. 36. per totam.

3 Similiter potest innocens adultero inuito, votum simplex castitatis emittere: quia adulter iure exigendi destitutus id prohibere nequit, D. Th. 4. d. 35. q. vnica, art. 5. ad 3. quem omnes sequuntur.

4 Sed dubitatur, num ad id desideretur sententia diuortij? Et quidem Doctores asserentes ante sententiā diuortij non licere innocenti, debitum negare adultero petenti (quos referam disp. sequenti nume. 2.) subinde dicent, nec licere in foro conscientiae innocenti, ante sententiā diuortij, ad religionē, ordinesve transire, aut voto simplici omnimodae castitatis se astringere: quia ante illam, obstat ius debitum exigendi, quod adulter retinet. Verum ea sententia tanquam falsa ibi reijcietur.

5 Et vt distincte procedamus, distinguendo ea, quae in foro externo, & quae in interno cōscientiae obseruāda sunt, certum est, vt coniunx ita profiteatur, ad ordinesve ascendat, vt reuocari nequeat ab adultero, non sufficere adulterium occultum adulteri dimissi, sed non obstante eiusmodi adulterij exceptione, restituendum esse in foro externo si professum, aut sacris initiatum, adultero se spoliatum allegangi, petentique restitutionem. Quoniam exceptio adulterij occulti minime impedit restitutionem. Vt late disputatione sequenti dissereमus. Atque ita fatentur omnes Doctores, num. 7. 8. & 9. pro varijs sententijs allegandi, tantum enim dissident circa qualitatem notorij, & num sufficiat illud esse notorium, an potius desideretur sententia diuortij.

6 Intellige tamen, hanc restitutionem faciendam esse adultero spoliato petenti, quando adulter ille volens reuocare, ageret iudicio possessorio, nimirum, petēs se restitui ad possessionem, qua spoliatus est. Tunc enim prius restituetur, quam agatur de exceptione adulterij occulti: secus autem, si ageret iudicio petitorio, nimirum, petens, vt vir secum habitet. Tunc enim repellitur exceptione adulterij, etiam non notorij, & prius de exceptione lis agitabitur. Sic Goffredus summa, tit. de conuers. coniug. nu. 7. Host. summa, eod. tit. nu. 9. Ioan. Andr. c. ex literis, nu. 11. de diuortijs, & ibi Anchar. num. 12. Alexander de Neuo, num. 20. Henricus, c. vxoratus, nu. 6. & 7. de conuers. coniu. Brunellus de sponsalibus, concl. 30. declaratione 8. n. 12. vers. quartus casus. Secundo intellige, nisi adulterium sit post spoliationem commissum. Exceptio enim talis adulterij impediet restitutionem: secus si ante commissum sit. Ita Goffredus, Host. Henricus, Brunellus ibidem. Astens. 2. p. summae, lib. 8. titu. 11. nu. 2. q. 8. Grassius 1. par. decisionum, lib. 2. c. 84. num. 13. & 2. par. lib. 1. cap. 12. num. 66. Sed huiusmodi distinctio prorsus displicet, atque eam reprobabo disputatione sequenti, num. 30. Tertio intellige, nisi de licentia vxoris, quamuis minus legitima, innocens transiret ad religionem, ordinesve, tunc enim non esset restituendus vxori adulterę petenti, licet adulterium sit occultum, sed exceptio illius debet audiri, & eo probato absoluendus est: quia tunc non est spoliatio, cum vxor consensum praestiterit. Sic Nauar. lib. 3. cons. in priori editione, tit. de conuers. coniug. cons. 5. in fine: in posteriori, eodem titu. consil. 14. in fine.

7 Tota autem difficultas est, num desideretur sententia diuortij, an potius sufficiat adulterium esse notorium, quo impediatur restitutio coniugis innocentis iam professi, ad ordinesve promoti? Triplicem inuenio sententiam? Prima ait, desiderari sententiam diuortij pręcedere, atque ita intelligi, c. Agathosa, 27. q. 2. concedens innocenti trāsitum ad religionem, deneganique adultero ius reuocandi, Ducitur, quoniam adulterium notorium non impedit restitutionem, nec concedit ius propria authoritate, minime expectato Ecclesiae iudicio, diuertendi. Cuius fundamenta, & authores referam disp. sequenti, num. 11. Atque ita docent Goffredus, Host. Ioan. And. Anchar. Henricus, Astensis, Brunellus, nu. praecedenti relati. Grassius 2. par. decisionum, lib. 1. c. 12. num. 66. Atque idem videntur sentire Duran. 4. d. 32. q. 2. art. 1. nu. 5. Abul. c. 19. Matth. q. 75. Veracr. 3. p. Speculi, art. 6. probat. 3. secundae conclusionis, vbi aiunt posse innocentem ingredi religionem post latam diuortij sententiam. Et intelligit bene Alex. de Neuo, c. ex literis, num. 20. de diuort. quando sententia illa transijt in rem iudicatam. Et ego addo, vel nisi triplex diuortij sententia praecesserit. Secus quando sententia illa per appellationem suspensa esset, non enim posset spoliari adulter.

8 Secunda sententia dicit, sufficere adulterium esse notorium, ne reuocetur innocens a religione, vel ab ordine sacro suscepto, ad vsum coniugalem. Ducitur, quoniam id satis est ad licite diuertendum a coniugis habitatione, impediendamque restitutionem. Cuius fundamenta, & Doctores referam, dispu. sequenti, num. 12. Atque ita docent Glossa, c. Agathosa, verb. fornicationis, 27. q. 2. Ioā. de Friburg. sum. Conf. li. 1. tit. 8. q. 49. Alex. de Neuo, c. ex literis, nu. 20. de diuort. Nauar. lib. 3. consi. tit. de conuers. coniug. in 1. editione, cons. 5. in fi. in 2. cōs. 14. in fi. Natta cōs. 116. nu. vnico. Caiet. repet. c. ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 16. Antonius Gabriel. tom. 1. communium opin. in mea editione, libro 1. verb. adulterium, folio 22. col. 2. Corduba summa, quaest. 138. Bartholomaeus a Ledesma de matrimon. dubio 64. post 3. conclus. §. sciendum est secundo.

9 Tertia sententia docet, non sufficere quodcumque notorium, sed oportere ita notorium esse adulterium, vt publice coniunx habitet cum adultero. Hoc enim solum sufficit, vt coniunx propria authoritate diuortium celebrare possit, absque restitutionis periculo. Vt bonis ducti fundamentis asserunt multi, quos referam disputatione sequenti, numero 13. Et ideo ita docent Albericus in suo repertorio, litera M. verb. matrimonium 8. versic. quid si aliquis coniugum. Monaldus summa, vbi de matrimon. tit. de diuortio, §. propter quid fiat diuortium, vers. item si vterque. Ioannes de Friburgo summa Confessorum, lib. 4. tit. 22. quęst. Caiet. repetitione, cap. ad limina, 30. quaest. 1. §. 4. num. 223.

10 Haec tamen diuersitas oritur ex varietate opinionum, circa quaestionem disputatione sequenti agitādam, quando integrum sit coniugi innocenti propria authoritate diuortium celebrare quo ad habitationem, ita vt nec in foro externo sit restituendus? Nā (vt vidimus) vniformiter loquuntur Doctores in vtraque quaestione. Et ideo dicendum est, cum Syluest. verb. diuortium, q. 13. dicto 2. num. 16. tunc licere innocenti ad religionem transire adultero inuito, ita vt non possit repeti ab adultero, nec ei sit restituendus, quando vel praecessit sententia diuortij, vel ea non expectata, adulterium ita notorium est, vt possit innocens propria authoritate deserere consortium, & habitationē adulteri, absque metu restitutionis. Quando autem hoc cōtingat, late disputatione sequenti agendum est, vbi num. 14. & sequentibus explicabo sententiam. Idemque dicendum est, de facultate concessā innocenti, assumendi ordines sacros absq; restitutionis faciendę periculo. Quoniam eadem est ratio.

11 Quamuis autem, vt impediatur restitutio in foro externo coniugis innocentis professi, aut ad ordines sacros promoti, desideretur vel sententia diuortij, vel adulterium coniugis manentis in saeculo, ita notorium esse, vt possit propria authoritate dimitti, at vt in foro conscientiae is transitus liceat ad professionem, ordinesve, aut ad votum simplex omnimodae castitatis, & valida omnino sint professio, & votum, satis est occultum coniugis derelicti adulteriū: quia id satis est, vt in foro conscientiae, secluso scādalo liceat propria authoritate diuortium celebrare (vt disput. sequenti, numero 31. dicemus:) Atque ita cessat ius coniugale, & subinde iniuria coniugis derelicti, quae obstant mutationi status coniugum. Sic docent Nauar. lib. 3. consi. titu. de conuers. coniugat. in priori

priori editione, conf. 5. in fin. in posteriori, conf. 14. in fin. Natta conf. 116. num. vnic. Vnde fit, vt si coniunx innocēs iam professus, aut sacro ordine initiatus, aut simplici castitatis voto astrictus, iudice cogente restituatur coniugi de relicto, eo quod adulterium sit occultum, aut illud probare nequeat, non possit petere, nec reddere debitum: quia sententia illa innititur falsæ præsumptioni, & in foro conscientiæ professio, & votum fuere omnino valida, cum sit certus de adulterio coniugis alterius, ac subinde amissionis totius iuris coniugalis. At si solum esset votum simplex castitatis, & semel reconciliaret sibi coniugem derelictum, peccaret contra illud votum reconciliando, eo ꝙ obliget se ad reddendum: at deinceps teneretur reddere, non tamen posset petere. Vt in simili dixi, lib. præced. disp. 6. num. 14.

12 Intellige tamen licere coniugi transire ad religionem, vel ad ordines ob adulterium occultum, si solum attendamus iniuriam, & damnum matrimonij, ac coniugis derelicti. Nam cum sit sufficiens causa diuortij, nulla iniuria irrogatur. At aliunde poterit esse culpa, vt ratione scandali, aut detrimēti religionis, aut ordinis sacri. Quoniam si repetat coniunx derelictus, restituetur coniunx professus, aut sacris initiatus, ex quo detrimentum patietur religio, & grauem iniuriam professio, & ordo. Vnde hac ratione esset prorsus illicitum moraliter loquendo, nisi diuortij sentētia præcederet: quoniam cum dubium valde sit, num sufficiat adulterium esse notorium, quo impediatur hæc restitutio, grauis esset iniuria ordinis sacri, & religionis, lite vexari, eo vel maxime, quod dubius valde sit sententiæ euentus, & an coniunx restituetur, quod non in minimam religionis, & ordinis iacturam cederet. Quare existimo hunc coniugem, qui diuortij sententiam non obtinuit, rogatum a monachis, num sit coniugatus, vel ab Episcopo promoturo ad ordines, aut literas dimissorias ad id concessuro, teneri fateri veritatem, nec posse negare se esse cōiugatum. Vt in simili dicunt Nau. & Man. prout nu. seq. referam. Nam iustam causam habent interrogandi, & non admittendi ad religionem, vel ordinem, talem coniugatum ante diuortij sententiam. Dixi autem esse prorsus illicitum moraliter loquendo, quia si casu cōtingeret in partibus remotissimis, vbi id periculum non esset, credo esse licitum, nec illum teneri fateri se esse coniugatū, cum moderatione, quam nu. 14. adhibebo, in fine.

13 Hinc infertur, a fortiori verum esse, quod docent Nau. lib. 4. conf. in vtraque edit. tit. de diuor. conf. 3. in fin & nu. 3. Henriq. lib. 11. de matr. c. 5. in fi. & Man. 1. to. sum. 2. edit. c. 240. nu. 3. ad fi. nimirum, non licere coniugato adultero, qui iam emendatus petijt ab vxore similiter adultera reconciliationem, quā illa denegauit, & mox in adulterium relapsa est, ad religionem transire, nondum obtenta diuortij sententia. quia etsi multi asserant id esse sufficientē diuortij causam (vt dixi, eandem opinionē amplectens, disp. 7. nu. 4.) At id non est certum, sed aliqui tenent contrariū. (Vt ibi dixi, nu. 2. & 3.) Præterea, quia est dispar ratio: nam diuortium nulli tertio præiudicat, ingressus autem religionis grauiter præiudicare potest monasterio. (Vt num. præc. probaui.) Et quamuis timide hoc dicat Nauar. ait. n. hoc esse tutius, & Henriq. tantum enim dicit, non debere transire ad religionem, vel ordines, donec sequatur diuortij sententia. At existimo esse verissimum: propter rationes dictas. Et quamuis Nau. & Henriq. concedant eū transitum licere, sequuta diuortij sententia, nullo modo id admitterem in hoc casu, nisi vxor sic relicta excepisset in sententia diuortij, allegans simile viri adulterium, & adhuc eo probato damnaretur, vel ita occultum esset viri adulterium, vt in iudiciū deduci minime possit. Quoniam alias potest damnum sequi religioni, vel ordini assūpto, si vxor allegaret illud adulterium viri præcedens, ac proinde sententiam retractandam esse, (iuxta ea, quæ diximus, disp. 9. nu. 9. & sequent.) tanquam falsæ præsumptioni innocentiæ viri innitentē. Ex his infertur, non posse virum in hoc casu negare se esse cōiugatum, intelligendo se non habere vxorem, quę possit suo ingressui pręiudicare, quasi hæc paria sint. Non enim verum est, eam non posse in foro externo reclamare, vt probaui. Atq. ita docent Nau. & Manuel proxime citati.

14 Tandem in hac priori quæstione videndum est, num si innocens taceat se coniugatum esse, & sic admittatur ad professionem religionis, valeat professio? Quoniam Nau libro 3. conf. tit. de conuers. coniug. in priori edition. conf. 6. num. 1. in posteriori, consil. 11. nu. 1. quem sequitur Manuel 1. to. sum. 2. editione, c. 240. nu. 5. sic distinguit. Si admittens ad professionem ea mente fuisset, vt admitteret virum fatentem se coniugatum cum muliere, quam iustè dimiserat ob adulterium, valet professio, secus si contraria mente fuisset. In dubio autem præsumitur eum cognita veritate admissurum, nisi in ea religione esset cōtrarium statutum: quia quoad profitendum, paria sunt, quempiam non esse coniugatum, & talem, qui possit ingredi religionem, ac si coniugatus non esset. De æquipollentibus enim idem est iudicium, l. finali, ff. mandati, c. licet ex quadam, de testibus. Sed displicet omnino hæc distinctio. Et ideo censeo professionem in eo euentu esse validam, nisi esset aliquod statutum in ea religione, non solum prohibens, sed irritans professionem: quamuis ea mente affectus esset admittens ad professionem, vt veritate cognita non esset admissurus, nisi in ipsa admissione, actum hūc voluntatis eliceret, nolo admittere hūc, si est coniugatus. Quod moraliter nunquam accidit. Et hoc intelligo, quamuis ille innocens diuerterit ob adulterium occultum alterius cōiugis: quia vel professionem hanc irritat ius coniugis adulteri dimissi, vel statutum religionis, quando solū prohibet admissionem, non irritans professionem, vel voluntas illa habitualis non admittendi, si coniugium sciretur. Non ius coniugis dimissi: quoniam eo ipso quod in adulterium labitur, omni iure cōiugali destituitur in foro conscientiæ, & liber est innocens ad mutandum statum, (vt nu. 11. probaui.) Nec statutum religionis: quia illud suppono non irritare. Et multa fieri prohibentur, quæ tamen contra facta tenent, vt manifestè constat in voto simplici castitatis, quod matrimonium interdicit, non tamen irritat, c. vnico, de voto, in 6. Nec tandem irritat illa voluntas habitualis, seu mens, si scirem esse coniugatum, non admitterem: quoniam ea mens arguit fore, vt nollem, si scirem, non tamen arguit actu me noluisse: & ideo nec votum simplex irritat, (vt probaui disp. 9. nu. 15.) nedum solemne professionis. Et confirmatur: quia matrimoniū non irritat ea voluntas habitualis, nisi sit error circa personā, aut conditionem, & substantialia contractus. Vt si quis ducat Mariam credens eam ditissimam, alias minime ducturus, matrimonium valet. Et tamen paria sunt matrimonium, & professio quoad hoc, vt solum irritentur, quando est error circa substantialia. Insuper aperte confirmatur, nullus enim diceret professionem esse inualidam, si profitens se ditissimum, aut virtutis studiosissimum fingeret, cum pauperrimus, & vitijs deditissimus esset, qua veritate cognita nullatenus admitteretur ad professionem. Hinc infero, hunc coniugatum si sententiam diuortij obtinuit, vel in casu rarissimo, quem num 12. in fi. explicui, quando moraliter in partibus remotissimis nullus esset timor dāni religionis, si nullum sit statutum contrarium in illa religione, posse rogatum negare se cōiugatum: quia respondet ad mentem interrogantium, quia re vera non est talis coniugatus, qualis non possit admitti, sed quoad hoc perinde est, ac si coniugatus minime esset. Et quamuis monachi non admitterent, si scirent eum coniugatum, id præsumendum est euenire, quando non est statutum in illa religione eam admissionem prohibens, vt consulatur dāno, quod probabiliter potest timeri fore, vt religioni contingat. Quod supponimus in hoc casu cessare, quod si aliud intenderent, non esset rationi consona ea volūtas, ac proinde satis est respondere ad mentem debitam, & rationi conformem. Sicut transeuntes per locum peste infectum possunt iurare se minime transijsse, quando ita transierunt, vt infici peste non potuerint. Respondent enim ad debitam interrogantium mentem. Vt docent Sylu. iuram. 3. q. 2. Nauarr. summa, cap. 12. numero 19. Atque similiter posset is respondere Episcopo ad ordines promoturo, vel literas dimissorias concessuro, se non esse coniugatum, in casu dicto, quāuis sciret fore, vt Episcopus ordines, aut literas dimissorias minime concederet. Constat ex ratione dicta.

15 Quæstio secunda. An vir innocens possit ad ordines sacros transire, inuita adultera vxore, in ijs casibus, in quibus diximus esse ei integrum profiteri? Quidam negant. Et reddit rationem differentiæ Innocentius, quia vxor, cuius-

cuiuslibet viri in sacris constituti, tenetur post viri mortem, ab alijs nuptijs abstinere, cap. quia sunt, 28. dist. & c. seria, distinctione 32. ad quod nequit cogi. Secundo id videtur probari, ex cap. constitutus, de conuersat. coniugat. vbi habetur conscientiam remordisse virum vxoris adulteræ absque eius licentia initiatum. Tertio, quia Extrauag. antiquæ Io. 22. de voto, habetur nulli licere ad sacros ordines promoueri, nisi vt sacris canonibus permittitur, post initum matrimonium. At in hoc euentu, nullus est canon id permittens. Quarto, quia nõ potest vir ad ordines promoueri, nisi vxore in sæculo relicta promittenti continentiam, c. coniugatus, de conuersio. coniugat. Quinto, quia cum vir sic initiatus maneat in sæculo, facile potest vxori commisceri, ac pleraque sacrilegia admittere. Et ideo hanc sententiam tuentur, Innoc. c. veniens, in fine, de conuers. coniugat. & ibi Host. num. 8. & 9. Ioan. And. num. 4. & cap. constitutus, eodem tit. num. 3. Anton. d. cap. veniens, num. 4. Et hoc dicit esse tutius Cardin. ibi, in fin. Astensis sum. 2. p. lib. 8. tit. 11. art. 2. q. 9. in initio. Ioannes de Fribur. summa Confess. lib. 4. tit. 8. q. 49. Brunel. de sponsal. concl. 30. declaratione 7. numero 11. Gutier. quæstion. canon. libro 1. c. 25. à nu. 13. Graff. 2. p. decisionum, libro 1. c. 32. num. 64.

16 Ceterum tenendum est id licere: quia ius coniugale æque obstat ingressui religionis, ac susceptioni ordinum. Cum ergo adultera omni iure coniugali destituatur, æque licebit viro ipsa inuita transigere ad ordines, ac ad religionem. Atque ideo hanc sententiam tuentur ex Iurisperitis, Glos. c. constitutus, verb. ad gradum, de conuer. coniugat. & ibi Innoc. numero vnic. super verb. gradum, Anton. num. 4. Abb. num. 5. Cardin. cap. veniens, in fine, eod. tit. Gotfred summa, tit. de conuers. coniug. numero 8. probatione 3. in fi. Syluest. verb. diuortium, q. 17. dicto 3. numero 20. vbi Armil. num. 11. Nauar. libro 3. Consil. in 1. editione, tit. de conuer. coniug. cons. 5. in fi. & lib. 4. tit. de sponsal. consil. 23. num. 6. in 2. vero, lib. 3. titu. de conuers. coniug. cons. 10. num. 1. & consil. 12. num. 3. & cons. 14. numero 5. Barbosa, ff. soluto matrim. rubrica, 2. p. numer. 25. Antonius Gomez Bulla Cruciatæ, clausul. 10. num. 69. Idque tanquam verum supponere videntur Archid. c. si cuius, numero vnico, vers. in ea gl. ibi, iniuriam faciat, 34. distin. & ibi Dominicus, in fine, Card. Alexandrin. ibi. Greg. Lopez, l. 8. verb. esse mismo, tit. 2. par. 4. Hugo de Celso in Repertorio leguin huius Regni, verb. clerigos, §. 10. vbi dicunt virum innocẽtem ad ordinem sacrum promotum, relicta vxore adultera, non esse ei restituendum, licet post ordinem assumptum fornicetur. Et eandem sententiam docent ex Theologis, Palud. 4. distinctione 27. qu. 3. art. 2. numero 10. & dist. 35. q. 2. artic. 2. numero 14. Supplementum Gabriel. 4. dist. 32. quæstione vnica, art. 2. conclus. 6. & post 9. concl. vers. sed quid si nocens, Abul. c. 19. Matth. q. 75. ad fin. corporis, D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 21. §. 2. ad finem, Victoria summa, de matrimon. numero 253. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. in fine, & dist. 36. quæstio. vnica, art. 5. ad 3. Ledesma 2. p. 4. quæst. 63. art. 1. ad finem, Corduba summa, q. 138. Ouandus 4. dist. 39. q. vnica, propos. 16. Celaja 4. d. 35. q. 1. in fi. 2. argumenti, Palacios 4. d. 27. disp. 3. col. 12. folio 598. pag. 1. & melius pagin. 2. immediate ante vers. aduertendum est, & eadem disp. colu. 29. in solutione ad 14. argumentum, folio 606. & d. 35. disp. vnica, col. 6. immediate ante vers. domini igitur, ver. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 8. numero 10. in initio, & cap. 17. ad finem, & libro 12. c. 5. num. 10. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 53. art. 4. paulo post principium, Bartholomæus a Ledesm. de Sacramento ordinis, dubio 14. in fi. Philiarcus de off. Sacerdotis, tomo 1. p. 2. lib. 2. cap. 2. in fine. Emmanuel Sa summ. verb. diuor. numero 2. vers. post diuortium, Lud. Lopez, 2. p. instr. de matrim. c. 54. vbi de diuortio in genere, vers. notandum autem. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, ca. 230. nume. 2. in fi. Vega 1. tomo summæ, c. 89. casu 3. Vnde ea regula generalis est tradenda. Quoties licet viro ad religionem transire, vxore adultera in sæculo manente, ac renitente, licet similiter sacris ordinibus initiari: nisi aliunde obstaculum adsit, vt quia vir esset bigamus, aut alias irregularis. Hanc regulam tradunt Goffredus summa, tit. de conuers. coniug. nu. 8. Palud. 4. d. 27. q. 3. ar. 2. nu. 10. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 21. §. 1. ad fi. Sylu. verb. diuort. q. 17. d. 1. nu. 20. vbi Armil. nu. 11. Victoria sum. de matr. n. 253. Sot. 4. d. 27. q. 1. art. 4. in fi. Nauar. lib. 3. Cons. in 2. edit. tit. de conuers. coniug. cons. 10. num. 1. Ouan. 4. d. 39. q. vnica, proposit. 16. Henriq. lib. 11. de matr. c. 8. num. 10. in initio, & lib. 12. c. 5. nu. num. 10.

17 Ad argumenta, num. 15. proposita respondetur. Ad primum dic cum Abb. c. constitutus, nu. 5. de conuer. coniug. tunc vxorem teneri ab alijs nuptijs abstinere, post viri ad sacros promoti obitum, quando eius obtenta licentia initiatus est. Tunc enim censetur ipsa voto castitatis se astringere: secus quando ipsa adulterante. Ad secundum desumptum ex c. constitutus, respondetur dupliciter. Primo fuisse vanum scrupulum, & ineptum, poterat enim absq. scrupulo ad ordines promoueri, ob vxoris adulterium. Sic respondet Ioã. And. ibi, nu. 2. Ant. nu. 3. Card. in fin. Secundo respondent Io. Andr. & Ant. ibid. & Anch. ibi, nu. 2. remordisse conscientiam, eo quod vir fuerat occulte adulteratus, ac proinde compensabantur adulteria. Sed hanc posteriorem solutionem merito rejcit Cardin. ibi, in fine, eo quod non constat id ex textu, atq. ita fundamento careat, dicere virum fuisse occulte adulteratum. Ad tertium dic, quamuis non sit textus id disponens circa sacros ordines, satis esse id dispositum extare circa transitum ad religionem, vt constat ex dictis, nu. 2. vtrumque enim æqualiter impeditur propter ius coniugale: & vbi transitus ad religionem permittitur, censetur concessus transitus ad ordines, vt nu. præced. in fi. ostendimus. Ad quartum dic, eum textum loqui, quando matrimonium est integrum, & illæsum, noluit enim ius canonicum concedere transitum ad ordines, vel religionem coniugi ex sola alterius licentia. Secus autem est, quando coniunx diuertit ob adulterium alterius. Tunc enim cum liber sit ab omni coniugali onere, potest libere ad ordines, aut religionem transire; perinde, ac si coniugatus minime esset. Ad vltimũ fateor id periculum subesse, at, cum possit Dei gratia tentationibus resisti, licitus est transitus ad ordines.

DISPVTATIO XII.

Vtrum coniunx innocens possit propria authoritate ab adultero diuertere, ita vt nec in foro externo sit ei restituendus, amittatque eo ipsõ adulter ius exigendi debitum, & qualis adulterij certitudo ad hoc desideretur?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputentur, nu. 1.

An coniunx innocens possit authoritate propria debitum negare adultero? Refertur triplex sententia nu. 2. 3. & 4.

Potest quamuis adulterium sit occultum, nu. 5.

Quid si iudex præcipiat sub excommunicatione lata, innocenti vt debitum reddat, an teneatur innocens obedire, nu 6.

An lite diuortij pendente teneatur innocens reddere, nu 7.

An coniux adulter sit priuatus iure exigendi debitum, an potius sit priuandus, atque adeo possit adire iudicem, vt compellat innocentem reddere? Et an si innocens diuortium petens, ac dotẽ adultera sibi applicari, defectu probationum, aut quia falsis testibus falsoue negãs adultera se tuetur, succumbat: teneatur adultera dotem restituere? at diuortio conniuere, & coram iudice fateri adulterium? remissiue nu 8 & ibi etiam remissiue, accusatio adulterij ad diuortium, est mixta, & criminali accedit.

Soluuntur argumenta, nu 9.

Post num 9 inuenies alia summaria.

1 TRiplicem petit disputatio præsens quæstionem agitandam. Prima est, an coniunx innocens possit propria authoritate debitum negare adultero. Secunda, an possit ei non cohabitare, ac proinde diuortium propria authoritate celebrare? Tertia, qualis notitia ad hoc desideretur?

2 Quæstio prima. Vtrum coniunx innocens possit propria authoritate, minime iudicio Ecclesiæ expectato, debitum coniugale negare adultero? Quatuor inuenio sententias.

tentias. Prima ait, desiderari Ecclesiæ sententiam, vt possit coniunx innocens debitum negare adultero. Ducitur primò. Quia negare debitũ est pęna adulterij. Vt docet Gl. c. porro, verb. separari, de diuort. & probaui lib. 1. disp. 68. nu. 4. in prima ratione: ergo non inferenda est, nisi per iudicem. Aliàs idem coniunx innocens esset actor, & iudex, sibiq. ius diceret in causa propria, contra l. nullus. 13. c. de Iudæis, & l. vnicam, C. ne quis in sua causa iudicet, & l. 19. tit. 16. par. 3. Et confirmatur: quia est pœna cõuentionalis (vt dixi hoc lib. disput. 3. num. 4.) ea enim lege initum est matrimonium, vt seruanti fidem fides seruanda sit, secus vbi alter coniunx eam violarit. Pęna autem conuentionalis non debetur ante iudicis sententiam (vt cum veriori opinione defendimus lib. 1. disputat. 37. num. 4.) Secundò, quia coniunx adulter non eo ipso priuatur iure exigendi debitum, sed priuandus est (vt defendimus lib. 1. dispu. 68. nu. 4.) Ergo desideratur iudicis priuantis sententia. Non enim æquum est, vt ipse cõiunx iniuria adulterij affectus, sit iudex priuans. Tertiò, quia lex vniuersalis non applicatur ad casum particularem, nisi media iudicis sententia, cuius est merita causæ discutere, & accusationẽ actionis, exceptionesque rei perpendere. Cũm ergo lex de diuortio à Christo Matth. 19. lata ob adulterium, sit generalis, omneque adulterium, ac vniuersos coniuges amplectatur, desiderabitur iudicis sententia, vt huic speciali adulterio accommodetur. Atque ita hanc partem tuentur, Hugo relatus à Glossa cap. finali, verb. fornicationis, adulter. Glossa dicens esse valde probabilem ca. 1. verb. patronus, 32. quæst. 1. Innoc. cap. penult. in fine, de adult. & ibi Anchar. nu. 4. Turrecre. cap. Agathosa, in fin. super verb. vxorem. 27. quæst. 2. Supplementum Gabrielis 4. distinct. 35. quæst. vnica, ar. 2. conclus. 6. & in solutione ad 2. contra illam, & post solutionem ad 4.

3 Secunda sententia petit adulterium esse notorium, vt possit innocens propria authoritate debitum adultero negare. Quoniam ad negendam cohabitationem id desiderari fatentur omnes (vt n. 10. & sequentibus videbimus.) Et non est maior ratio de cohabitatione, imò minor, cùm ex obligatione soluendi debiti coniugalis oriatur cohabitandi obligatio. Sic tenent. Gl. c. fi. verb. fornicationis, paulò post principium, & paulò ante finem, de adulter. Et ibi Ioan. And. nu. 5. Henric. num. 4. Goffredus Summa, titu. de diuortijs, nu. 5. Hostien. c. Inquisitioni, paulò post principium, de sentent. excom. Archid. c. In coniugio, 32. q. 1. nu. 3. & cap. si cuius. 34. distinct. num. vnico, vers. in ea Glossa, ibi, iniuriam faciat. Præpositus, cap. ex parte, nu. 4. de sponsal. Monaldus summa, tit. de matrim. §. de effectu matrimonij, ad finem, & ibi de diuortio, §. propter quid diuortium fiat, in fin. Lex regia 8. tit. 3. par. 4. Imò Hostien. Præposit. & Monaldus priori loco allegato, petunt adulteriũ ita notorium esse, vt nullus inficiationi locus esse possit. Vt putà, si adulteri publicè cohabitent.

4 Tertia sententia fatetur adulterum eo ipso destitutum esse iure debiti exigẽdi, ac proinde exigendo peccare: ait tamen adultero exigenti teneri innocentem reddere. Ducitur: quia duplex ius habet coniunx in alterum coniugem, alterum, vt sibi exigenti reddatur, quamuis exigendo peccet: & id non deperditur adulterio admisso, sicut prælatus delinquit, nec ius habet imperandi aliquid dubium, sit culpa, necne: subditus tamen id imperanti audire tenetur. Et similiter coniunx voto castitatis astrictus, iure debiti petendi caret, & petendo reus est sacrilegij, at alter coniunx petenti reddere id tenetur. Sic Ioannes de Friburgo, Sum. confessorum, lib. 4. tit. 2. quæst. 50.

5 Quarta sentẽtia (quam verissimam esse credo) ait, coniugem innocentem certum de alterius adulterio, & eo ipso eximi a debiti reddendi obligatione, nec ad id desiderari adulterium esse publicum, aut Ecclesiæ sententiam. Ducor, quoniam iure naturæ in ipso contractu matrimonij ea conditio inhibita est, vt seruanti fidem fides seruetur, secùs eam violanti (vt disputat. 3. nu. 4. diximus,) nec id ex conuentione partium, instar meræ pœnæ conuentionalis, consurgit: sed est quasi conditio in contractu ipso inclusa: itaque quamuis aliqualem pœnæ rationem subeat, respectu adulteri, qui quasi in pœnam fidei fractæ, iure exigendi priuatur, at potius est conditio, quàm pęna. Sicut communiter tradunt Doctores pœnam à testatore adiectam legato sub conditione castè viuendi, potius conditionis naturam, quam pœnæ sequi. At conditione non seruata in pacto inhibita, alter paciscens est eo ipso liber ab obligatione fidei in pacto præstitæ, nec ad hanc exemptionem aliquid amplius desideratur, quam certa notitia fidei sibi fractæ. Ergo coniunx innocens certò sciens sibi violatam esse coniugalem fidem admisso adulterio, liber est a debiti reddendi obligatione. Secundò, quia cùm res hæc, quæ est debitum negare, intra priuatos parietes, & occultè sit agẽda, & non publicitatem postulet, instar expulsionis a propria habitatione, non est cur notorium delictum, iudicisve sententiam desideret. Tertiò, quia aliàs cogeretur innocens iniuriam sibi ab adultero illatam condonare. Nam reddens debitum condonat (vt disputa. 14. probabimus.) Et vir innocens cogeretur damnum bigamiæ pati, quam cognoscens adulteram incurrit. Et ideo hanc sentẽtiam sustinent ex Iurisperitis, Host. cap. porro, num. 3. de diuort. vbi Ioan. Andr. nu. 3. Ant. nu. 12. Ancha. nu. 9. Idem Host. cap. fin. n. 3. de adulter. vbi Ant. fine, Abbas nu. 6. Præpositus cap. de illa, n. 7. de diuort. Alberic. in suo Repertorio, litera M. verb. matrimon. 8. versic. quid si aliquis coniugum. Ioannes de Friburgo summa Conf. lib. 4. tit. 22. quæst. 7. Astensis sum. 2. par. li. 8. tit. 11. artl. 3. quæst. 17. Angelus matrim. 4. nu. 1. Sylu. verb. diuort. q. 8. vbi Armilla, nu. 7. & verb. matrimonium, num. 76. Tabiena matrimon. 4. q. 4. nu. 5. Turrecrem. 32. q. 7. in sum. art. 1. nu. 6. & cap. sæculares, 33. q. 2. n. 1. Couar. 2. decre. 2. p. c. 7. §. 5. n. 11. in fin. Gaeta repet. cap. ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. num. 216. & 422. Barbosa rubrica. 2. par. num. 26. ff. soluto. matrim. Et ex Theologis. D. Thom. 4. dist. 35. q. vnica, artic. 3. corpore, & ibi D. Bonau. art. vnico, quæst. 3. Durand. q. 1. art. 2. n. 7. Richard. art. 1. q. 3. Palud. q. 1. art. 4. cõclu. 1. num. 27. & dist. 27. q. 4. art. 2. num. 11. D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 21. §. 5. Abulen. cap. 19. Matth. q. 72. Maioris. 4. dist. 35. q. 1. §. contra priorem conclusionem. ad fin. vbi Nicolaus de Orbel. q. 2. §. 2. Victor. sum. de matrimon. nu 290. Sot. 4. dist. 36. q. vnic. art. 3. conclus. 1. Petrus Soto lectione 12. de matrim. col. penult. Castro lib. 2. de lege pœnali, cap. 4. §. vt igitur. Viguerius lib. Institut. cap. 16. §. 7. versic. 9. impedimento 10. Ledes. 2. par. 4. q. 64. art. 3. paulò post principium. Nider in sua sum. præcepto 6. cap. 4. Cordub. sum. q. 138. Vera. 3. p. Spec. art. 5. concl. 2. Angles Floribus. 1. p. de matrim. q. 9. de diuortio, art. 1. difficult. 3. Palac. 4. d. 27. disp. 3. col. 14. fol. 599. & d. 38. disp. vnic. col. 13. versi. si verò fortè. Bellarm. lib. 1. de matrim. cap. 14. §. secundum est. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 17. nume. 1. Bartholom. a Ledes. dubio 67. de matrim. conclus. 1. Grassius 1. par. decisionum. lib. 1. cap. 84. nume. 5. Ludouic. Lopez 2. par. instructorij, cap. 54. de matrim. vbi de diuortio quoad habitationem, col. 2. Philiarc. de officio Sacerdotis, tom. 1. p. 2. lib. 2. cap. 17. paulò post principium. Emmanuel Sa summa, verb. diuortium, nu. 1. Manuel. 1. tomo sum. 2. edition. cap. 240. nu. 4. Petrus de Ledes. de matrim. q. 62. ar. 3. notabili. 1. Vega 1. tomo summæ, cap. 13. casu 5.

6 Quid autem dicendum sit, si iudex sub excommunicatione latæ sentẽtiæ, pręcipiat coniugi innocẽti certò scienti adulterium occultum alterius, quod probare nequit, vt reddat illi debitum, non constat inter Doctores huius sententiæ. Quidam enim dicunt innocentem non teneri reddere debitum adultero coniugi, donec compellatur per Ecclesiam: atque ita clarè sentiunt ad id teneri, Ecclesia præcipiente. Quia Ecclesia iustè præcipit: cum iuxta allegata, & probata, illi non constat alterum coniugem reum adulterij esse. Sic D. Thom. D. Bonauen. Durand. Richardus, Astensis, Ioannes de Friburgo, D. Anto. Sylu. Tabien. Turrecremata, Nider num. præcedenti allegati. Armilla, verb. matri. nu. 76. Palac. 4. dist. 27. disput. 3. col. 18. fol. 601. Alij licet fateantur consultius esse, tũc reddere, vt vitetur excommunicatio in foro externo: dicunt tamen ad id minimè teneri coniugem innocentẽ certum de alterius adulterio. Quoniam præceptum Ecclesiæ ex falsa præsumptione procedens, minimè obligat in conscientia. Sic Palud. 4. d. 27. q. 4. art. 2. n. 11. & dist. 35. q. 2. art. 2. num. 18. Abulen. cap. 19. Matth. q. 72. in solutione ad 4. Sot. 4. dist. 36. q. vnic. art. 3. ad fin. corporis vers. alia est ambiguitas, Cast. li. 2. de lege pœnali, c. 4. §. vt igitur, Ledes. 2. p. 4. q. 64. art. 3. paulò post principium. Verac. 3. p. Spec. art. 5. conclus. 4. Petrus de Ledes. de matrim. q. 62. artic. 3. notab. 2. Bartho. a Ledes. dubio 67. de matrimon. concl. 3. Vega 1. tom. sum. c. 78. casu 5. Idemq. videntur sentire Hostiensis, cap. porro, nu. 3. de diuortijs, vbi Ioan. Andr. nu. 3. Anton. nu 12. Anchar. in fin.

fin. Alex. de Neuo, nu. 9. consulunt enim, vt si excommunicetur, patienter sustineat: quasi sentientes coram Deo immunem illum esse culpæ. Imò Abulensis dicit non teneri illum reddere, licet maneat excommunicatus vsq; ad mortem. Quod idem clarè sentit Palud. 4. distinc. 27. q. 4. art. 2. nu. 11. ait enim hunc non teneri obedire, at melius esse patere, quam semper viuere in excommunicatione. Vnde dicunt Sotus, Ledesma, Verac. Barth. à Ledesm. Petrus à Ledesma, Vega, hunc non esse in foro conscientiæ excommunicatum: atq; ita solum in publico ratione scandali teneri ab ijs abstinere, quæ excommunicato interdicta sunt. Alij distinguunt sic: Si innocens possit intra paucos dies probare adulterium, non tenetur parere iudici, secus si probationes longa temporis mora indigeant. Ita Ang. verb. debitum, nu. 20. vbi Sylu. quæst. 1. causa 3. Armilla, nu. 4. Ego existimo hunc ex natura rei minimè teneri obedire, nec esse coram Deo excommunicatum. Quia sententia illa, & præceptum iudicis falsa præsumptione innituntur, atque ita minimè obligant in foro conscientiæ, in quo veritas innocenti constat. At posset teneri ratione scandali vitandi. Vt benè ait Castro hic allegatus, addēs totis viribus teneri illud vitare. Et ideo si breui possit adulterium probare, cum tunc non magnum inde oriatur scādalum, non tenebitur reddere: secus si longa mora necessaria sit. Vt Ang. Sylu. & Arm. proximè citati docēt. Quia tūc meritò orietur graue scandalū: eo vel maximè, quòd in excommunicatione per annum insordescens, tanquam suspectus de hęresi habendus est. Triden. sess. 25. c. 3. de refor. in fin. Vnde cùm obligatio hæc reddendi debitū, minimè consurgat ex iudicis præcepto, sed ex obligatione vitandi scandali, iuxta scandalum ex negotiatione exortum, breuitas vel temporis diuturnitas, quæ ad probandū adulterium desiderantur, expendenda sunt. Et si coniunx innocens in loca remota fugeret, vbi scandalum omninò cessaret, minimè teneretur reddere.

7 Hinc fit lite diuortij pendente, minimè teneri cōiugem innocentem certum de alterius adulterio, reddere debitū. Quia quamuis lite pendente nil innouandum clament iura: vt constat ex toto tit. vt lite pendente, nil innouetur: at id procedit in foro externo, in quo veritas non constat, donec lis decidatur. Quare coniunx veritatis conscius non tenetur exitum litis expectare, quo à debiti redditione abstineat: eo vel maximè, quòd si tunc a iudice minimè coactus reddere, esset condonatio adulterij; ac ius diuortij petendi extingueretur, vt disputat. 14. dicemus. Sic Rosella, verb. debitū. nu. 13. vbi Syl. q. 1. causa 3. Henriquez li. 11. de matrim. cap. 15. num. 14. Palacios. 4. d. disputat. 3. col. 18. folio 601. at tenebitur reddere si nō omninò certus sit de adulterio. Vt bene docēt Rosella, & Syluest. ibidem. Quia in hoc dubio non est spoliandus cōiunx iure exigendi debitum. Vnde non est audienda lex regia 8. tit. 2. p. 4 quæ sequens Gotfredum summa, tit. de diuortijs, nu. 15. ait teneri lite pendente, innocentem reddere debitū, nisi adulterium sit manifestum. An verò teneatur reddere tunc, præcipiente id iudice, dixi nu. præcedenti.

8 Sed an coniunx adulter, dum eius adulterium latitat innocentem, sit ipso iure priuatus facultate exigendi debitum, ita vt possit adire iudicem, vt alterum negantem cōpellat reddere? dixi lib. 1. disput. 68. num. 4. vbi tanquam probabilius sustinui, non esse ipso iure priuatum, donec coniunx alter adulterij conscius, ipsum priuet: atq; ita interim posse adire iudicem, vt ipsum reddere compellat. Atque idem dixi ibi. nu. 5. licet coniunx innocens leuibus indicijs, nec sufficientibus ad diuortium celebrandum, suspicaretur adulteriū. Quare adulter rogatus à iudice, non tenetur fateri suum occultum adulterium, sicut nec alia crimina, nisi iuridicè rogatus. Iuxta ea, quæ dixi disputa. 9. nu. 19. in fin. At si norit adulter innocentem habere sufficientem sui adulterij certitudinem vt in foro conscientię diuertere possit, quamuis probare minimè valeat, non poterit in conscientia ipsum compellere, vt reddat sibi debitum. Et si fortè iudex ex falsa præsumptione compulit, tenetur ipse a compulsione desistere. Quoniam nolente innocente certo de adulterio reddere, destitutus est ipse omni iure. Et quamuis minimè teneatur dotem, & bona restituere innocenti, quorum amissione damnandus erat, nisi fallo se tueretur (vt dixi disp. 8. n. 41.) tenetur tamen ad suam libertatem negandi debitum, innocentem reuocare. Quoniam dispar est ratio. Amissio. n. bonorum est mera pœna, ac proinde nullo modo debita, nisi media iudicis sententię: quare ea non existente, quamuis iniustè impedita, non tenetur coniunx adulter bona restituere: at quòd iure exigendi priuetur, nulla opus est sententia, sed voluntas sola innocentis conscij adulterij sufficit. Quare tenetur huic minimè obstare. Tādem non teneri adulterum crimen occultum fateri, nisi quando iudex præcedentibus indicijs, aut semiplena probatione, & ostensis illis adultero, vt sibi constet se iuridicè de crimine interrogari (vt in alijs criminibus fatentur DD. communiter:) vel ex eo constat, quòd accusatio adulterij ad diuortium celebrandum, est mixta, & assimilatur criminali. Vt probaui hoc lib. disput. 7. nu. 19. in fine.

9 Ad argumenta nu. 2. proposita respōdetur. Ad primum constat solutio ex dictis nu. 5. in prima ratione. Non enim est propriè pęna, sed quasi conditio imbibita in ipso matrimonij contractu. Ad conf. dic id esse verum de mera pęna conuentionali, quæ ex partium conuentione cōsurgit: secus de ea, quæ suapte natura in ipso contractu includitur tamquam conditio. Ad secundum, admisso antecedente neganda est consequentia: quoniam cum hoc sit in fauorem innocentis, & non per modum pœnæ, sed conditionis, satis est, vt innocens adulterij conscius adulterum iure exigendi priuet. Ad tertium dic antecedens esse verū de lege mere pœnali, & qñ agitur ad pœnam lege decretam infligēdam: solius enim iudicis est eam infligere, meritis causæ discussis: secus vbi lex non continet meram pęnam, vt ludens pecunia credita in hoc Castellæ regno, nulla indiget iudicis snia, quò pecuniam perditam minimè soluat: quoniam lex id concedens non est merè pęnalis, sed contractum irritat. Vt diximus lib. 1. disp. 32. nu. 2.

SVMMARIVM.

An coniunx innocens possit ab adulteri habitatione, propria authoritate diuertere? Referuntur cap. porro, & c. significasti, de diuort. quæ sibi inuicem pugnare videntur, num. 10.

Referuntur tres sententiæ, num. 11. 12 & 13.

Non satis est ad sic diuertendum, adulterium occultum: & aliter diuertentis conceditur restitutio coniugi spoliato, imò & prædoni spoliato ante om̃ia cōceditur restitutio, n. 14.

An sit etiam tunc facienda restitutio quoad debitum coniugale, spoliato coniugi? nu. 15. & ibi, quid si matrimonium non sit consummatum.

An si coniunx adulter occultus, vel alia de causa recedat & rediens minimè admittatur, possit petere restitutionē coniugis à se dimissi? Et quid, si adulter expulsus restitutionem non petat? Et explicatur, ca. de Benedicto, 32 q. 1. Et an vir teneatur quærere vxorem fugientem? nu. 16.

Quid si coniunx quauis de causa coniugem repellat, an ipsemet repellens possit restitutionem coniugis à se expulsi petere? num. 17.

Quid si coniunx non agat iudicio possessorio, sed petitorio sit ante omnia restituendus? num. 18.

Quid, si vxor spoliata, replicet aduersus exceptionem adulterij occulti à viro spoliante sibi obiectam: allegans simile adulterium occultum ipsius viri, an sit audienda? nu. 19.

Quid si spolians alleget rei iudicatæ exceptionem, an impediatur restitutio? nu. 20.

Quid si spolians offerat incontinēti probationes adulterij occulti? Refertur snia docens impediri restitutionem, nu. 21.

Non satis est incontinenti offerri probationes, nisi quando facta restitutione subesset peccati, aut damni, quod reparari nequit, periculum. Eo quid, si coniunx certus de adulterio occulto alterius, & iam professus, vel in sacris constitutus, votoue castitatis ligatus an sit restituendus coniugi repetenti si ille offerat incontinenti probationes. Et quid si sit consanguinitatis gradus iure humano interdictus, aut aliud impedimentum dirimens? & explicatur, c. literas, de rest. spol. num. 22.

Quando dicantur incontinenti oblata probationes, nu. 23.

Enodantur, l. fin. C. quorum bonorum. regula, dolo facit, de regulis iuris, in 6. l. 27. tit. 2. p. 3. nu. 24.

Vt possit coniunx adulter expelli, ita vt spoliatus non sit in foro externo restituendus, exigitur ita notorium adulterium, vt nullus prorsus sit inficiationi locus: & quando id contingat, nu. 25. & quid si coniunx spoliatus ob impotentiam fateatur in iudicio se fornicatum, num. 25.

Qua-

Qualiter id notorium, vt impediatur restitutio, sit probandum num. 25.

Quanto temporis spatio id notorium sit probandũ? Et quando est notoriũ iudicij, an sint expectandæ probationes, n. 27.

An mulier sic expulsa possit petere restitutionem, allegans simile viri adulterium, num. 28.

Quid, si vir non eiecisset uxorem notorie adulteram, sed peteret diuortium, an audienda esset exceptio adulterij occulti ipsius viri, allegata a muliere, num. 29.

An si post expulsionem temerariam coniunx expulsus fornicetur notorie sit restituendus, nu. 30.

An in foro conscientiæ liceat quo ad habitationem diuertere ratione adulterij occulti Et q̃d imperites dicto, libere, n. 31.

An cessante scandalo id liceat, num. 32.

Quid, quando matrimonium est occultum, nu. 33.

Quid, si Ecclesia compellat tunc admittere, nu. 34.

An coniunx occulte adulter possit tuta conscientia petere se ad coniugem, qui diuertit, restitui, & restitutione sibi concessa vti, num. 35.

Qualiter a culpa excusetur D. Ioseph, dum virginem ob occulti adulterij suspicionem, dimittere voluit, nu. 36.

Coniunx cui constat matrimonium esse nullum, an possit propria authoritate diuertere, num. 37.

Soluuntur argumenta. Et conciliantur, ca porro, & c. significasti, de diuortijs. Et enodantur c. ad decimas, de rest. spoliat in 6 & c. ex parte, de sponsal. Et impeditur restitutio, quando est verisimilis præsumptio iniustæ possessionis, eo quod ius commune illi resistat, nu 38.

Post num 38. inuenies summaria, quæ desiderantur.

10 QVæstio secunda. An quo ad habitationem liceat coniugi innocẽti propria authoritate diuertere ab adultero, ita vt adulter restitutionem minimè petere possit? Hac in re autem difficultatem ingerunt, c. significasti, & cap. porro, de diuort. quæ secum pugnare videntur. Nam c. significasti, ibi, *Si notoriũ est mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet,* Habetur ob notorium adulterium posse coniugem dimitti absq; spe restitutionis. At cap. porro ibi, *Etiamsi parentela esset publica, & notoria, absque iudicio Ecclesiæ ab ea separari non potuit.* Habetur non esse licitum diuertere absque Ecclesiæ sententia, ob notoriam consanguinitatem.

11 Triplex igitur est sentẽtia. Prima ait desiderari sententiam iudicis, vt licita sit habitationis separatio. Ducitur primò: quia id expresse deciditur, c. porro, de diuort. vbi consanguinitas est notoria, in quo casu est ratio vrgẽtior, liceat propria authoritate diuertere ob notoriam consanguinitatem: eo quod cohabitando sit grauissimum peccandi periculum, cum si consanguinei re vera sint coniuges, atque ita matrimonium inualidum, sit eis copula prorsus interdicta. Ergo à fortiori non licebit absque sententia Ecclesiæ diuertere ob notorium adulterium, cum tunc nullum sit peccati periculum: copula enim licita omnino est. Secundo, quoniam separatio habitationis est publica pœna, ac proinde publicum Ecclesiæ iudicium desiderat. Et confirmatur: quia esto ex natura rei liceret propria authoritate diuertere: at Ecclesia iustè id interdicere potuit (vt interdixit, d. c. porro) nam cũ Ecclesia consentiente initum sit matrimonium, æquum est, vt eius dissolutio, siue quoad vinculum, quando reperitur inualidum, siue quoad habitationem, per diuortium, eiusdem Ecclesiæ authoritate fiat. Quoniam omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur, c. 1. de regulis iuris. Tandem potest probari rationibus nu. 2. allatis, quæ fortius in hoc casu militant. Et ideo hanc partem sustinent ex Iurisperitis, Gloss. c. porro, verb. separari, de diuort. & capit. gaudemus, verb. ceciderũt, de conuers. coniugat. & cap. ex parte, verb. manifesta de sponsal. Gratia. cap. siue de coniugij, §. in hoc, c. 33. q. 2. Et videtur tenere Host. d. c. ex parte. n. 4. super, verb. manifesta, & dicit communem idem Host. d. c. porro, nu. 3. Et tenent Anton. c. fi. nu. 8. in fin. de adult. & c. porro. nu. 22. de diuor. vbi Cardin. nu. 3. opposit. Barba. c. ex par. colum. 4. de feudis. Turrecr. c. Agathosa, in fin. super verb. vxorem. 27. quæst. 2. Gaeta. repetitione cap. liminal. 36. q. 11 §. numer. 422. Et videtur hanc sequi Franciscus Marcus 1. p. decisionum Perlamenti Delphinalis, decision. 534. numero 24. Eam enim refert in vltimo loco, quamuis nullam sententiam expresse decidat. Et ex Theologis, eandem sustinent. D. Tho. 4. d. 35. quæst. vnica, art. 3. vbi Durand. q. 1. art. 2. nume. 7. D. Bonauen. art. vnico, q. 3. Richardus art. 1. q. 3. Supplementum Gabrielis, q. vnica, art. 2. conclus. 5. & 6. & in solutione ad 2. contra 6. conclusionem, & post solutionem ad 4. Abulensis, cap. 19 Matth. q. 72. corp. & ad 1. Viguerius lib. institu. c. 16. §. 7. verb. imped. 10. Castro lib. 2. de lege penali, c. 2. §. vt igitur. Nider in sua summa, precept. 6. c. 4. Ouandus 4. d. 35. q. vnic. proposition. 2. Bellarminus lib. 1. de matrim. c. 14. § secundum est Grass. 2. p. decisionum, lib 1. c. 22. nu. 66. in fin. & num. 73. casu 2. Et a fortiori hanc opinionem tenent omnes Doctores, quos, nu 2. retuli, asserentes ad debitum adultero coniugi negandum, desiderari Ecclesiæ sententiam. Vnde retenta hac opinione, si coniunx innocẽs ab adultero recedat minimè expectata Ecclesiæ sentẽtia, restituetur vtique adultero reclamanti. Atque ita docent D. Thom. Duran. Abul. in solutione ad 1. eisdem locis citatis.

12 Secunda sententia, docet sufficere ad hoc diuortium propria authoritate celebrandum, si adulterium sit notorium. Probat ex cap. significasti, de diuor. vbi coniugi dimisso ob adulterium notorium denegatur restitutio: ergo licitè potuit adulter notorius dimitti, alias ad pristinã matrimonij plenam possessionẽ restituendus esset. Secundo ex c. ex parte, de Sponsal. ibi: *Quia nemini licet vxorem sine manifesta causa fornicationis dimittere.* Ergo à contrario sensu id licet, vbi fornicatio est notoria. Tertiò ex ca. ad decimas, de restit. spoliat. in 6. vbi canonicos quosdam decimis spoliatos agentes, vt ad pristinam possessionem reuocentur, decidit Pontifex restituendos minimè esse: subditque rationem, eo quod sit manifestum eas decimas ad canonicos non pertinere, sed ad spoliantem. Et confirmatur, quia ex eo textu eliciunt regulam generalem, Gl. ibi verb. præsumuntur. Francus, num. 3. notab 6. & num. 11. vt exceptio notorij defectus tituli obstet agenti iudicio possessorio. Tandem: quia non posse dimitti adulterum quo ad habitationem, est ratione scandali, quod cessat, quando causa dimissionis est notoria. Ergo tunc nulla iudicis sententia desideratur. Et ideo hanc sententiam sustinent Gloss. capit. Agathosa, verb. fornicationis 27. q. 2. Et capit. fin. verb. fornicationis, de adult. vbi Ioann. Andr. num. 5. Anchar. num. 6. Card. num. 2. versic. quæro an vir, in fin. & dicit forte hoc esse verius, Anan. ibi. nu. 3 versic. & ista fuit. Et tenent Abb. cap. constitutus, num. 4. de conuers. coniug. & cap. gaudemus, num. 5. & cap. de illa num. 2. de diuort. & capit. ex parte, in fine, de sponsal. vbi. Alex. de Neuo, num. 10 præpos. d. cap. de illa, num. 7. Henricus, cap. literas, nume 4. de restit. spoliat. Tiraquellus. l. si vnquam, verb. reuertatur, num. 137. C. de reuoc. donat. Rosella, verb. diuortium, num. 12. Angelus matrimonium 4, num. 1. Armilla, verb. matrimonium, num 76. Ioannes de Friburgo Summæ Confessorum, lib. 4. tit. 22. quæstion. 7. Brunellus de sponsalibus, conclus. 30. declaratione 7. num. 21. Nauar. libro 3. consil. titul. de conuers. coniug. in priori editione, consil. 5. in fin. in posteriori, consil. 10 nume. 1. & cons. 14. in fine, & Summa Latina c. 22. nu. 23. in fin. Greg. Lopez, l. 2. verb. seuendo, titul. 22. part. 4. Iulius Clarus libro 5. receptarum. §. adulterium, vers. alia quoque est pena. Antonius Gabriel tomo 1. communium opin. in mea editione, libro 1. fol. colum. 2. verb. adulteram mulierem. Surdus 2. de alimentis, tit. 2. quæst. 16. nu. 18. Et ex Theologis, Nicolaus de Orbellis. 4. d. 34 quæst. 2. §. 2. Victoria summ. de matrim. num. 290. Corduba summæ, quæst. 138. Vnde retenta hac opinione, coniunx dimissus ob adulterium petens restitutionem, minimè audietur. Atque ita docet Abb. c. significasti, num. fin. de diuort. Henricus, c. literas, nu. 4. de rest. spol. Nauar. lib. 3. consil. titu. de conuersio. coniug. in 1. editione, consi. 6. num. 2. & in 2. consi. 17. num. 2. & consil. 50. num. 1. Imò Couar. 4 decr. 2. p. c. 7. §. 5. num. 12. Et Henriquez lib. 11. de matrim. c. 17. nu. 2. ad finem, quamuis existiment non posse coniugem dimitti ob notorium adulterium, vt temere facta dimissione, censent esse denegandam restitutionem.

13 Tertia sententia petit ad hanc dimissionem iuste faciendam, vt adeo notoriũ sit adulterium, vt nulla prorsus tergiuersatione celari possit, nullusque inficiationi sit locus. Exemplum apponunt Gloss. Alberic. Henriq. Maior. Syluest. Armill. Ioannes de Friburg. D. Anton. Sotus, Couar. Gaeta Barthol. a Ledes. Henriquez, Grassius, Lud. Lopez. Vega, quos statim referã, vt quando coniunx publice moratur, cum adulterãte, quibus subscribere videntur Inno.

cap.

nũ.10. Et ratio est. Quoniã tunc vir minime spoliatus est, quod ad restitutionem petendam desideratur. Sed ipsemet sua spoliauit se possessione. Addit Magister Abbatis posse iudicem in hoc casu facere ex officio restitutionem. Sed omnino dicendum est, eum virum restituendum esse. Quoniam eo ipso quod vxorem a se expulsam repetit, & ipsa repetenti non conniuet, censetur spoliatus (vt num. præcedenti dixi.) Nec obstat, si opponatur expellentem animo amittendi possessionem, eam minimè recuperare posse, quamuis animum recuperandi habeat, l. si quis vi, §. differentia, ff. de acquir. poss. Quoniam possessio in matrimonio eo priuilegio gaudet, vt minime amittatur solo facto, ita vt recuperari non possit. Quoniam tanquam accessoria matrimonio, sapit eius naturam, quæ est vt solo consensu non dissoluatur. Atq. ita docent Glos. c. literas, verbor. diuertit, de rest. spoliat. Innoc. c. veniens, nu. 4. de regular. Io. Andr. eo. cap. literas, nu. 19. & 20. vbi Anton. numero 23. Abb numero 9. Cardin. paulo post principium, vers. in glossa tertia, Imola, num. 11. Henricus, numero 9. Bellamer. nu. vnico, columno. 3. in fin. Astensis summa, 2. p. lib. 8. tit. 33. artic. 2. quæst. 1. Lancellotus Instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de diuortijs, §. ergo nisi legitima, versic. ius manet.

18 Limitanda tamen est conclusio posita, aliquib. modis. Primo, vt spoliatus sit ante omnia restituendus, quando agit iudicio possessorio, allegans, scilicet, spolium, & petens se restitui: si enim agat petitorio, non statim restituetur, sed audietur exceptio. Et ratio est: quia restitutio non conceditur nisi petenti (vt num. 16. diximus.) Ita docent Glossa cap. Agathosa, verb quondam 27. quæst. 2. Ita explicans eum textum, vbi auditur exceptio viri professi allegantis adulterium vxoris, quia non vxor agebat possessorio, sed petitorio iudicio. Et Glossa ca. significasti, verb. si notorium, de diuortijs, vbi Cardin. num. 2. D. Thom. 4. d. 41. in fine, in expositione literæ. Astensis summa, 2. p. libro 8. tit. 33. art. 3. in fi. D. Ant. 3. p tit. 9 c. 8. §. 5. Sylu. matrimonium 10. q. 3. Tabiena matrimonium 4 q. 9. nu. 10 Nau. lib. 3. consil. tit. de conuers. coniug. in 1. editione, cons. 6. numero 2. & in 2. cons. 11. numero 2. Et dixi etiam, disp. præcedenti, num. 6.

19 Hinc infertur, si vxor petat viri, quo spoliatus est, restitutionem, quamuis vir adulterij occulti vxoris allegans exceptionem, audiendus minime sit, ad effectus restitutionis impediendæ: audiendum tamen eum esse, vt compensentur delicta, si contra hanc exceptionem, replicet ipsa vxor objiciens simile viri adulterium. Quoniam tũc maritus non petit vxoris restitutionem: sed similis adulterij obiectionem elidit, probans delicta esse compensanda. Sic Glo. c. significasti, verb. nisi constaret, de diuort. quæ obscure loquitur. At ita intelligit eam Abbas illam approbans, ibi, in fi. Card. ibi ad finem. Alexand. de Neuo, nu. 9. Præpos. in fine.

20 Secundo limitanda est cõclusio, nisi spolians, exceptionem rei iudicatæ allegat. Tunc impedietur restitutio. Sententia enim notorium facit. Sic D. Thom. 4. d. 41. in fine, in expositione literæ. Host. summa tit. de restitutione spolia. num. 4. vers. 10. obstat. Henricus, cap. literas, num. 8. de restit. spol. Astensis summa 2. p. lib. 8. tit. 33. art. 2. q. 2. casu 5. D. Ant. Syl. Tabiena relati, nu. 18. Quod bene intelligunt, D. Thom. Host. Henricus, Astensis, quando ab ea sententia appellatum minimè est: quia pendente appellatione, sententia non operabitur suum effectum. At aduersus hanc limitationem videtur Glos. eod. c. literas, verb. diuertit, in fine: & ita eam intelligit, & amplectitur Anton. ibi. num. 25. Ducunturque, eo quod cum sententia in causa matrimonij non transeat in rem iudicatam c. lator, de sent. & re iudic. non facit notorium. Sed bene Imola, eo. c. literas, nu. 22. dicit hanc doctrinam Glossæ esse veram, quando incontinenti probaretur aliquid contra ipsam sententiam: alias in dubio stari debet sententiæ, c. 1. vt lite non contes. Et ita impedietur restitutio.

21 Tertio limitatur conclusio ab aliquibus, nisi spolians offerat incontinenti probationes occulti adulterij, tũc enim restitutionem impediri asserunt. Et potest probari. Primò, ex cap. literas, de restit. spoliat. vbi coniuge diuertenti ob impedimentum consanguinitatis, illiusque probationes incontinenti offerente, nõ restituitur ad copulam coniugalem coniunx spoliatus. Secundo ex l. final. C. quorum bonorum, ibi, *Omnibus frustrationib. amputatis*. Sentit, ergo manifeste textus exceptiones, quæ frustandi iudicij causa offeruntur, ac differendæ restitutionis, admittendas minime esse. Quales non sunt eæ, quarum probatio incontinenti offertur: atque ita admittuntur in causis, quæ celeritatem desiderant, l. si is a quo, ff. vt in possessionem legat. Et conferunt ad hoc quam plura specialia, quæ probationis incontinenti oblatæ affert Menochius de recuper. possess. remedio, 50. q. 21. nu. 140. & sequentibus: & de retinenda, remedio 3. q. 75. numer. 637 & sequentibus. Tertiò, ex regula, dolo facit, 59. de regul. iuris, in 6. vbi dolo faciens appellatur, qui petit id, quod restituturus est. Quartò, ex l. 27. titul. 2. par. 3. ibi, *Fueras ende si aquelque demandasse el senorio de la cosa, quisiesse antes mostrar que era suya, luego, que entonces antes deue ser oydo, y librado, que el otro que demandasse la tenencia*. Atque ita docent ex Theologis D. Thò. 4. d. 35. q. vnica, art. 3. vbi D. Bonau. art. vnico, q. 3. Durandus, q. 1. ar. 2. num 7. Richar. art. 1. q. 3. Abulensis, c. 19. Matt. q 72. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 21. §. 5. Sotus 4. d. 36. q. vnica, art. 3. concl. 2. in fin. Viguerius libro instit. c. 16. §. 7. vers. 6. impedimento, 10. Veracruz, 3. p. speculi, ar. 1. in probatione tertia, primæ conclusionis. Et ex Iurisperitis, Hostiens. summa, tit. de diuort. nu. 7. vers. dicas, Albericus in suo dictionario, litera M, verb. matrimonium 8. vers. quid si aliquis coniugum. Astensis, summa 2. p. lib. 8. tit. 11. art. 3. q. 17. & tit. 33. art. 2. in init. Sylu. verb. diuortium, q. 8. Armilla, verb. matr. num. 76. Tabiena matrim. 4. q. 4. num. 5. Gaeta repetit. c. ad limina, 30. q. 1. §. 4. num. 216.

22 Ceterum iure optimo ab hac limitatione recedit Cou. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 5. nu. 12. illam improbans, & dicens petenti restitutionem non obstare, vt quoad omnia restituatur, exceptionem adulterij non notorij, quamuis alter objiciens offerat statim paratas probationes. Probatur primò, quia cap. literas, de restit. spol. tanquam quid speciale statuitur in impedimento dirimenti, vt consanguinitatis, vxorem spoliatam minimè esse restituendam quoad carnalem copulam, si incontinenti probationes consanguinitatis offerantur, ob periculum peccati mortalis, quod admitteret coniunx sciens impedimentũ, & reddens debitum. Cum ergo in præsenti non subsit id periculum, nec aliud ex carnali commixtione, concedenda est omnimoda restitutio, licet maritus spolians offerat in promptu probationes. Argumento ex l. ius singulare, ff. de legibus. Et confirmatur: quia eo. c. literas, non obstantibus probationibus incontinenti oblatis, restituitur coniunx spoliatus, quoad habitationem, & reliqua omnia, dempta carnali copula, in qua sola subest periculum peccati. Ergo cum in præsenti id periculum non sit, restituendus est omnino coniunx. Secundò ex l. 1. C. si per vim, vel alio modo, ibi. *Sine illa cunctatione restituatur*. Et l. si quis ad se fundum ibi, *Eademq. protinus restituta*. C. ad legem Iuliam de vi, si enim sine cunctatione, si protinus est facienda restitutio: non poterit momento temporis res ipsa detineri. Tertiò: quia spoliator semper delinquit, donec restituat, & ideo nisi purget delictum, restituendo, non debet audiri circa proprietatem, c. frequens, de restit. spol nu. 6. Et confirmatur: quia in spoliantis odium, inductum est, vt statim possessionis restitutio fiat, l. si quis in tantũ, C. vnde vi. ca. eum qui, de præb. in 6. & docet Menochius de recup. possess. remedio 1. qu. 2. num. 38. atque ita non debet ex delicto suo commodum reportare, contra l. auxilium, 38. ff. de minoribus. Et ideo nec temporis momento debet res penes spoliantem esse, l. vnica, C. si de momentanea. Tandẽ: quia daretur occasio delinquendi, & res propria, authoritate occupandi, iusq; sibi dicendi, si probationibus incontinenti oblatis, restitutio impediretur contra, ca. quanto, de diuor. Et ideo restitutionem minimè differendam esse probationib. in promptu paratis, excepto qñ opponitur impedimentum dirimens matrimonium: atque ita esse speciale in casu, d. c. literas, de rest. spol. propter peccati periculum tradunt Glossa, d. c. literas, verb. incontinenti. Et c. 1. verb. contentionem eodem tit. & c. super causa 2. q 5. Dynus regula, qui agendum, 71. nu. 2. de reg. iur. in 6. Inno. c. in literas, nu. vnico, vers. probationes, de rest. spoliat. vbi Host. nu. 4, 7. & 8. Ant. nu. 52. Abb. nu. 5. & 18. Imola, num. 13. vers. in Glossa, incontinenti. Idem Host. cap. 1. numero 4. de rest. spoliat. vbi Anton. num. 24. Baldus, num. 2. Abb. numero 5. Berous, nume. 30. & 31. Idem Baldus, capit. in literis, numero 2. de rest. spol. vbi Cardin. numero 2. vers.

in Glossa vltima. Barthol. l. vnica, nu. 4. & 5. C. quorum legatorum, & l. naturaliter, §. nihil commune, num. 2. ff. de acquir. poss. vbi Ripa, nu. 94. fallentia 2. Alex. ibi. num. 20. Francus, c. fi. n. 11. de restit. spoliat. in 6. Boerius decisione. 238. n. 2. Iason cons. 162. nu. vnico, col. 2. vers. 2. principaliter, vol. 4. Decius cons. 84. nu. 2. vers. ad illa, vol. 1. Felin. cap. fin. n. 3. vers. dum notat, de libelli oblat. Parisius, consil. 1. num. 163. vol. 1. Lucas de Penna l. si coloni. quæst. 5. num. 17 & quæst. 22. nume. 26. C. de agricolis, & censitis, lib. 11. Rolandus, consil. 1. nume. 26. volum. 1. Plotus tractat. de in litem iurando, §. 46 nu. 3. in fine, Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 5. nu. 9. Gregor. Lopez, l. 27. verb qualo entregasse, titul. 2. p. 3. Menchaca alios referens, in controuers. illustr. lib. 1. cap. 88. nume. 2. Antonius Gabriel tomo 3. communium, lib. 5. titul. de restit. spoliat. conclusion. 1. num. 41. Menochius de recuper. posses. remedio 1. num. 114. 239 & sequentibus, 248. 310. 318. Ferretus, consil. 13. num. 2. & consil. 203. in fine, vol. 1. Lancelotus Instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de diuort. §. ergo nisi legitima, verb. restitutio. Hinc infertur audiendos non esse quosdã, quos refert ipsemet Pontifex Innoc. III. cap. literas, de restitu. spoliat. dicentes quando gradus consanguinitatis sunt diuina lege prohibiti, denegandam esse restitutionem quo ad debitum coniugale: secus quando sola lege humana. Differentiæque rationem eam assignant: quod in priori casu, cum in illis gradibus Ecclesia dispensare nequeat, subest peccati periculum, si reddatur debitum. Quod in posteriori casu deficit. Quoniam Ecclesia censetur in illis dispensare (prout potest) quando concedens restitutionem coniugi dimisso, compellit diuertentem, vt reddat debitum: quam sententiam sustinet etiam Ripa l. naturaliter, nu. 83. titu. de acquir. poss. & videtur subscribere D. Th. 4. d. 41. in fin. in expositione literæ, dum casum hunc explicat, quando gradus consanguinitatis sunt diuina lege interdicti. Ceterum dicendum est idem, siue diuina, siue humana lege gradus illi consanguinitatis interdicti sint: quia in vtroque euentu peccat lethaliter coniūx, qui Ecclesia præcipiente reddit debitum, si consanguinitatis sit conscius. Tum: quia Ecclesia nō cogit ad restitutionem, præcipitque reddere debitum, quasi in impedimento dispensans: sed ex iure litigantium, restituens ad pristinam possessionem integre, ea iniustè spoliatum. Tum etiam, quia non satis esset dispensare in eo impedimento, vt licita esset copula, nisi denuo accedente vtriusque coniugis consensu, matrimonium illud celebraretur. Vnde dum textus, d. cap. literas, dicit denegandam esse restitutionem quoad debitum, oblatis incontinenti probationibus consanguinitatis, maximè diuina lege prohibitæ: non accipitur maximè, pro tantum: sed implicatiuè, vt explicet casum in quo subest minor difficultas, & denotet idem esse, quando lege humana interdicitur, in quo maior posset esse dubitandi ratio. Atque ita docent Glossa, eod. cap. literas, verb. diuina, el 2. vbi Host. ad finem, super verb. & ad mandatum Ecclesiæ, Innoc. num. vnic. super verb. præsertim. Anton. num. 32. Abbas, num. 24. Impl. num. 5. Allensis, sum. 2. p. lib. 8. tit. 33. articu. 2. quæst. 5. casu 6. Atque ita idem credo esse dicendum, quotiescumque opponitur quodcumque aliud impedimentum dirimens, & offeruntur incontinenti probationes: (An vero idem locum habeat, quando allegatur impotentia? dixi, lib. 7. disputat. 112. a num. 11.) tunc enim restitutio est facienda quoad reliqua, præter carnalem copulam, quia tunc esset peccatum mortale copula coniugalis in eo coniuge, qui conscius est impedimenti. Atque ita militat prorsus eadem ratio, quæ in consanguinitatis impedimento. Et idem dicendum existimo, si coniunx allegās adulterij occulti exceptionem, & illius probationes incontinenti offerens, sit iam professus, aut in sacris constitutus, votove castitatis ligatus. Est enim restitutio concedenda quoad cetera, dempta carnali copula: quia cum talis coniunx conscius adulterij non possit absque peccato mortali reddere debitum, impediente voto, quod omnino fuit validū (vt diximus hoc lib. disputat. 9. nume. 34. in fine.) si restitueretur coniunx dimissus quoad copulā, subesset peccati periculum. Quæ est ratio decisionis, d. cap. literas. Et tandem id protsus dicendum est, quoties ex restitutione facta sequitur damnum quodcunque irreparabile: tunc enim probationibus in promptu paratis differenda est. Quod multis citatis probat Menochius de recuper. posses. remedio 1. num. 115. & 308. & sequentibus. Alex. l. naturaliter, §. nihil commune, nu. 20. ff. de acq. poss. Gre. Lopez, l. 27. verb. que le entregasse, tit. 2 pa. 3. Ex quo infertur sententiam, nu. præcedenti relatam, vt, s. quando coniunx offert incōtinenti probationes adulterij occulti, sit differenda restitutio, quoad carnale cōmercium, ea facta quoad reliqua, iuxta decisionem, d. c. literas, esse veram, quādo vxor esset adultera, & vir ad ea recessisset. Quoniā si vxor restituatur, tunc quoad carnale commercium, incurret vir damnum irreparabile, nimirum, irregularitatis bigamiæ: nisi iam bigamus esset eadem specie bigamiæ, vt quia illam post aliud adulterium cognouerat: vel non virginem illā duxerat. Cum enim sit eadem bigamiæ ratio, nullam nouam irregularitatem contrahit; nec ea circumstantia est necessario explicanda in dispensationis impetratione. Sicut qui sæpe accedit ad sororem illius, quam ducere vxorem vult, non tenetur explicare in dispensatione, multiplicitatem accessuum: quia eadem est affinitatis ratio. At si nouam bigamiæ speciem incurreret, vt quia prius duxerat aliam corruptam, vel bis matrimonium inierat, credo similiter restitutionem differendam esse, quia cum illa noua species sit explicanda, sicut & noua affinitas, vel cōsanguinitas, redderet multo difficiliorem dispensationē, atque ita vir incurreret damnum, quod reparari nequit.

23 Quod si roges, quando dicantur probationes incontinenti oblatæ, vt impediatur restitutio quoad carnale cōmercium, in casu periculi peccati, aut damni irreparabilis iuxta numero præcedenti dicta? Id certum est, non desiderari habere statim secum probationes, quod vulgo dici solet, *Ternelas en el seno* sed satis esse, ne longæ dilationes petantur, sed infra breue tēpus exhibeantur. Quod colligentes ex eo textu, docent Anton. cap. literas, num. 14. de restit. spoliat. & ibi Abb. num. 6. Imola, num. 10. At in taxanda hac temporis mora, nimirum, quanta debeat esse, dissident Doctores. Arch. 3. quæst. 1. in principio, num 5. dixit eam esse tridui. Alij vero dixerunt eam esse octo dierum. Ducunturque decisione, cap. soler, versicu. in prima, de sent. excom. in 6. quæ id minime probat, sed quod dicemus, num. 27. Sic Host. summa titul. de diuortijs, num. 7. vers. dicas. Albericus in suo dictionario, litera M ver. matrimonium 8. vers. quid si aliquis coniugum. Allēsis summa 2. p. lib. 8. tit. 33. art. 2. in initio. Sylue. verb. diuortium, quæst. 8. Tabiena matrimonium 4. quæst. 4. nu. 5. Armilla, verb. matrimonium, num. 76. Gaeta repet. cap. ad limina. 30. quæst. 1. §. 4. num. 129. Sed frequentior, ac verior Doctorum sententia habet, incontinenti dici aliquod breue temporis spatium arbitrio iudicis taxandum. Si enim exceptio obijceretur, ad cuius discussionem necesse foret testes examinare, vel instrumenta antiqua producere, super quorum veritate disputandum esset, non possent dici probationes incontinenti oblatæ. Sic alijs citatis tradit Menochius de arbitr. lib. 2. centuria 1. casu 12. nu. 4.

24 Nec obstant textus in contrarium adducti, num. 21. ad probandum restitutionem semper differri probationibus incontinenti oblatis: quia, cap. literas, procedit ratione periculi peccati, vt probaui, nume. 22. Et lex illa finalis procedit, quando agitur de adipiscenda possessione, teste Glo. cap. 1. verb. contentionem, de restit. spoliat. tunc enim obstant probationes incontinenti oblatæ, vt multis relatis tradit Menoch. de adipisc. posses. remedio 4. q. 29. numero 104. & sequentibus. Et eodem modo intelligitur regula, dolo facit. Vt ibi explicat Dinus, num. 3. & Bart. l. naturaliter, § nihil commune, nu. 2. ff. de acquir. posses. Et eodem pacto est intelligēda leg. illa regia, 27. vt exponit ibi Gre. Lopez, verb. que le entregase. Vnde diuersum est in nostro casu, in quo de recuperanda iam adepta possessione, & per iniustum spolium ablata, agitur.

25 Secunda conclusio. Vt possit coniūx adulter expelli ab habitatione, propria authoritate, minime expectata Ecclesiæ sententia, ita vt in foro externo non competat adultero beneficium restitutionis, desideratur adulterium ita notoriū esse, vt nulla prorsus tergiuersatione celari possit, prout explicuit tertia sententia, nume. 13. relata, quæ placet omnino mihi. Quoniam cum coniūx adulter sit in possessione pacifica, vt illa, propria innocentis authoritate spolietur, sibique hæc publica quasi pœna absque iudicis authoritate inferatur, nec statim competat sibi restitutio: æquum est, vt ita notorium sit adulterium, quod spoliandi causam præbet, vt oculis pateat, causa cum restitutio-

tutio-

tutionis gaudet multis priuilegijs: ob rationes, nume. 14. & 21. allatas. Quid vero, si coniux ob impotentiam spoliatus fateatur in iudicio se fornicatum? dixi lib. 7. disput. 112. à num. 15.

26 Quod si agenti adultero vt restituatur, opponat coniux innocens adulterium ita notorium (vt prædiximus,) quo restitutionem impediat: oportet id notorium probari, vel per euidentiam rei, vel per adulteri ipsius in iudicio confessionem: vnde ad impediendam restitutionem: non potest per testes probari. Eo quod causa restitutionis sit valde fauorabilis, & multis gaudens priuilegijs, c. fi. de ordine cognit. Ita Abbas, cap. penultimo, num 4. de adult. Et constat ex eo textu, ibi: *Mandamus quatenus nisi tibi constiterit, vel per euidentiam rei, vel per confessionem legitimam mulieris, quod adulterata sponte fuisset, ipsum recipere compellas eandem.* Vbi Glossa, verb. confessionem, explicat, *Factam in iure*. Et verb. euidentiam, explicat, *Vt quia publice fuit fornicata, vel filium ex adulterio susceptum habet testem*. Quam Glossam ibi explicantes, Abb. num. 6. & Anan. num. 10. dicunt non accipi publice, ita vt omnibus videntibus sit publicè prostituta: sed si recedens a viro adhæsit publicè concubinario, illum in eadem mensa, & lecto retinens, vel passim admittebat viros ad adulterandum: vel filium habet, cum tanto temporis interuallo a marito separata sit, vt ex illo concipere nequierit, vt si a partus tempore transactus sit annus, ex quo non habitat cum marito.

27 Hoc autem notorium satis est sit tale iudici, vel alijs, dummodo probationes sint in promptu, secus si terminus prolixus petatur. Ita Innoc. c. significasti, n. vnic. ver. item intelligo, de diuor. Anton. ibi. nu. 8. Card. nu. 2. Præposit. num. 4. Vnde Archid. c. fi. nu... de restit. spoliat. in 6. & ibi Dominicus, nu. 13. vers. in ea Gloss. dicunt, quando constat iudici de notorio in iure proprietatis defectu, ipsum debere restitutionem denegare, absque alijs probationibus: vt parcat laboribus, & sumptibus litigantium. Et id deducunt ex eo textu, in quo ex confessione petentium decimas sibi restitui, quibus spoliati erant, constabat decimas ad ipsos minimè pertinere, & ita Pontifex restitutionem denegat. Quando autem non est notorius ex ipsis actis defectus proprietatis, petētis restitutionem, sed est notorius alijs, & ita ea notorietas probanda est breui mora, vt denegetur restitutio: eam breuem moram credunt quidam esse spatium octo dierum, per cap. solet, ver. in prima, de sent. excom. in 6. ibi: *Nisi eum excommunicatum pro manifesta dicatur offensa, in quo casu terminus octo dierum indulgebitur sic dicenti*. Et ita intelligo Host. in sum. tit. de diuortijs, num. 7. Ioan. Andr. c. fin. num. 1. de adult. & ibi Ant. nu. 4. Anch. nu. 3. Card. num. 1. opposit. 1. Henricum, c. literas, nu. 4. de rest. spol. vbi hoc textu ducti, aiunt notorium dici, quod octo dierum spatio probari potest. Subdunt Ioan. And. Ant. Anch. Card. alios sentire hoc spatium esse duorum mensium. Et alios opinari esse spatium, quo illa instantia durat. Et nullam harum opinionum reprobant. Sed melius Ananias, eo c. fi. 1. dicit fortè tutius esse, id spatium committi iudicis arbitrio per nota. capit. licet, iuncta glossa, verb. mensium, de probat. Quod consonat ijs quæ nu. 23. diximus.

28 Tria hic obseruanda sunt. Primum est, si coniux expulsus ob adulterium ita notorium, vt oculis pateat, & nulla posit tergiuersatione celari, petat restitutionem, allegans adulterium expellentis, ac proinde compensationem faciendam esse: non erit statim restituendus, nisi fuerit simili modo notorium adulterium expellentis, quod per modum compensationis obijcit: sed audientur probationes, & si id probauerit, restituetur. Ita per illum textum docent Glos. c. significasti, verb. nisi constaret, de diuor. & ibi Innoc. nu. vnico, eodem verb. Host. in fi. Anto. nu. 8. Abb. in fi. Alex. de Neuo, nu. 8. Præpo. nu. 4. Ioan. Andr. c. fi. nu 1. de adul. vbi Ant. nu. 4. Et ratio est: quia coniunx expulsus agit tunc, vt in possessionem, qua iustè ob adulterium notorium spoliatus est, restituatur: quare cùm possessio stet pro spoliante, non cogendus est ad eam restituendam, nisi constet notorie de suo adulterio, quod ei per modum compensationis opponitur.

29 Secundum est: Si coniunx non repulisset coniugem adulterantem, quamuis notorium, sed peteret diuortium, & adulter ille notorius tueretur se adulterij etiam occulti, coniugis petentis diuortium, exceptione: audienda esset ea exceptio: quia petens diuortium agit tunc iudicio petitorio. Ita Innoc. Abbas, Præposit. Alex. de Neuo, nu. præcedenti allegati, Anton. c. significasti, nu. 8. de diuor.

30 Tertium est. Quidam temperant, vt coniugi spoliato negetur restitutio ob adulterium eius notorium, quando id admisit post spolium, secus si ante. Et ita conciliant cap. porro, & c. significasti, de diuort. vt illud concedens restitutionem in adulterio notorio, intelligatur de commisso ante spolium; hoc autem illam denegans, de commisso postea. Ita Gotfredus summa, tit. de conuers. coniug. nu. 7. ibi fi. & ibi Host. nu. 9. Ioan. And. d. c. significasti, nu. 8. Henricus, ibi. nu. 5. 6. & c. vxoratus, nu. 6. de conuers. coniug. Albericus in suo Dictionario, verb. mat. 8. versi. quid si aliquis coniugum. Ioan. de Friburgo in summa Confess. lib. 4. tit. 19. q. 2. Astensis, 2. par. sum. lib. 8. tit. 11. art. 2. q. 8. Brunel. de sponsal. concl. 30. nu. 12. casu 4. Caiet. cap. ad limina, 30. q. 1. §. 4. nu. 216. Graff. 1. p. decisionum, li. 2. c. 84. nu. 13. & 2. p. lib. 1. c. 12. nu. 66. Sed meritò reprobant hanc distinctionem, Card. d. c. significasti, nu. 2. oppositione 1. & ibi Præposit. nu. 4. dicentes denegari restitutionem ob adulterium spoliati notorium, siue admissum ante, siue post spolium. Quod nulla sit differentiæ ratio. Imò cum adulterium spoliati post spolium commissum, sit leuius, minori pœna dignum, vtpotè cui iniuste spolians ansam dedit, minus impedire debet, vt sibi coniunx spolians restituatur, quam adulterium patratum ante spolium. Et ita d. c. significasti, tāquam casum, de quo poterat dubitari, decidit adulterium notorium spoliati post spolium admissum impedire sibi restitui spoliantem, non obstante quod spolians ansam dederit, & tanquam manifestum supponit, adulterium admissum ante spolium à fortiori impedire restitutionem, vtpotè quod turpius, ac nulla data occasione est perpetratum. Atque huic etiam sententiæ fauent Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 5. nu. 12. & Henriq. lib. 11 de matrimo. c. 17. num. 3. vbi indistinctè aiunt non concedendam restitutionem coniugi spoliato, ob adulterium eius notorium.

31 Tertia conclusio. Coniux adulterij sui coniugis conscius potest in foro conscientiæ, secluso scandalo ab eius habitatione diuertere, quamuis adulterium sit occultum, nec ad id aliqua iudicis sententia desideratur. Probatur ex ca. dixit Dominus, 32. q. 1. quod est D. Hieron. in c. 19. Matth. ibi. *Vbicumque fornicatio est, vel fornicationis suspicio, liberè dimittitur vxor*. Nam verbum liberè, est canon. latæ sententiæ, & denotat nullam requiri licentiam, vel sententiam (vt probaui lib. 1. disp. 54. n. 6.) & latè probat Tiraq. l. si vnquam, verb. reuertatur, a nu. 134. vsq; ad 138. Secundo probatur ex cap. de Benedicto, 32. quæst. 1. quod est Pelagij Pontificis, vbi deciditur non compellendum esse virum, recipere vxorem, quæ ab ipso recessit, & fornicata est. At si sententia diuortij desideraretur, compelleretur vtique vsque ad illam. Tertio, quia Christus Matt. 5. & 19. absolutè dixit licitam esse dimissionem coniugis propter adulterium, non distinguens inter publicū, & occultum. Et licet fiat distinctio. cap. significasti, & c. porro, de diuort. intelligūntur tamen ij textus in foro externo. Quarto, quia in foro conscientiæ nō tenetur quisquam contractus fidem seruare, eiusdem fidei violatori. Quinto, quia in foro conscientiæ est licita dimissio coniugis adulteri occulti, quo ad torum, & debitum coniugale reddendum (vt probaui numero 5.) ergo & quo ad habitationem, si scandalum cesset, cum maior obligatio reddendi debiti, & ex illa cohabitandi obligatio consurgat. Et ideo hanc conclusionem sustinent, Abb. c. fi. num. 6. de adulter. & ibi Barb. eius Additionator super verb. domo. Natta, consil. 115. nu. vnico. Sotus, 4. d. 36. q. vnica, art. 3. ad finem corporis. Nau. summa Latina, c. 22. num. 23. in fine. Et lib 4. consil. tit. de conuers. coniug. in priori editione, consil. 5. in fi. in posteriori, consil. 14. in fi. Palacios, 4. dist. 27. disput. 3. colum. 15. versic. at forsan rogitas, folio 599. Barbosa, rubrica, ff. soluto matr. 2. p. nu. 26. Henriq. lib. 11. de matrimo. c. 17. num. 2. Et colligitur ex Turrec. 32. q. 7. in sum. art. 1. nu. 6. Et ex Bellarmino, lib. 1. de matrimo. c. 14. secundum est, vbi totam rationem cur non liceat hæc dimissio, quando occultum est adulterium, referunt ad scandalum: atque ita clarè sentiunt cessante scandalo licitam esse in foro conscientiæ. Idem tenent Doctores, quos nu. seq. referam, asserentes id licere cessante scandalo. Et ijdem Authores num. 33. allegādi sentiunt, dum eam dimissio-

Ioannes de Friburgo summa Confessorum, libro 4. titulo 22. q. 14. Abulensis, c. 19. Matth. q. 75. ad finem corporis, & q. 76. in solutione ad 3. Nicolaus de Orbellis, 4. dist. 35. q. 2. §. 2. Rosella, verbo diuortium, numero 11. vbi Sylu. qu. 10. Armilla, numero 8. idem Syl. matrimonium 9 q. 11. Brunellus de Sponsalibus, conclus. 30. declaratione 8. numero 12. vers. tertius est. Veracruz 3. p. Speculi, art 6. probatione 3. secundæ conclusionis. Bartholomæus a Ledesm. dubio 70. de matrimon. paulo post principium. Quam conclusionem intelligo, (vt dixi, num 6. præcedenti, in fine) quando innocens negaret licentiam, volens sibi adulterũ reconciliare. Nam numero 16. dicturi sumus, quid possit adulter, quando innocens reconciliationem renuit, licentiamque denegat. Vnde quando sine licentia innocentis profitetur, potest reuocari, Alber. Sylu. Barthol. a Ledesm. ibidem.

14 Tertia conclusio. Validè mutat statum adulter, post diuortij sententiam, si id sciat innocens, nec contradicat, cum possit: quia satis videtur data licentia. Sic D. Anton. 3. parte titul. 1. c. 21. §. 6. vers. effectus accusationis, Albericus, Ioannes de Friburgo, Nicolaus de Orbellis, numero 3. præcedenti allegati, Sylu. matrimonium 9. quæst. 11. Tabiena matrimonium 4. quæst. 5. num. 6. De limitatione, quam aliqui ponunt, vt innocens manens in sæculo teneatur continere: dicemus numero sequenti. Vtrum autem votum simplex castitatis, aut religionis factum a coniuge adultero post diuortium celebratum, siue propria authoritate ipsius coniugis innocentis, siue authoritate iudicis, de licentia innocentis tacita, aut expressa, possit alter coniux irritare: vel alia vota tunc de licentia innocentis facta, casu quo posset irritare, si facta essent de licentia coniugis, matrimonio integro perseueranti: iuxta dicta libro præcedenti, tota disputatione 40. D. Thom. 4. distin. 35. quæst. vnica, art. 6. ad 3. dicit teneri celebrato diuortio adulterum reconciliari innocenti volenti, nisi de licentia eius votum emiserit. Vbi clarè sentit non posse irritari votum castitatis de licentia innocentis emissum. Quod verissimum esse credo: quia cum iam matrimonium diuisum sit ex parte vtriusque coniugis: ex parte enim adulteri diuisum est plenè, eo quod innocens assensum dedit voto incompatibili, nempe, castitatis, vel religionis, nullum ius reuocandi validè habet innocens, & idem credo, si alia vota post, vel ante illud castitatis, vel religionis, emisit adulter, etiam absque licentia innocentis. Non enim posset innocens voto castitatis, religionisve facto ea irritare. Sicut libro præcedenti, disputatione 39. numero 41. diximus non posse adulterum irritare vota innocentis tempore diuortij emissa. Quoniam emisso iam voto castitatis, aut religionis ab adultero, de licentia innocentis, æquè liber est a iugo coniugalis seruitutis, ac ipse innocens. Quod si postea instauretur matrimonium, & ad pristinum statum redigatur, censebuntur ea omnia vota, sicut si emissa essent ante matrimonium. Sicut de votis innocentis tempore diuortij factis, diximus, d. disputatione 39. nume. 41. ac proinde idem dicendum erit de ijs votis: quod ibi diximus de votis innocentis. Si autem innocens celebrato diuortio, propria, aut iudicis authoritate, concessisset licentiam adultero, alia emittendi vota, præter castitatis, aut religionis, cum illa non repugnet statui coniugali: ac proinde non reddant adulterum immunem ab obligatione seruitutis coniugalis, & reconciliationis, si velit innocens: existimo posse innocentem cogere adulterum, vt sibi reconcilietur: ac reconciliatione facta, posse irritare ea vota validè, sed peccando mortaliter, vbi causa iusta irritandi non esset, & absque culpa, vbi causa iusta esset: perinde ac posset, si integro, & illæso matrimonio facta essent. Iuxta tradita, libro præcedenti, disputatione 40. numero 4. & sequentibus. Et hoc, quando maritus esset innocens, & vxor adultera. Et si è contra vxor esset innocens, & vir adulter, facta reconciliatione, idem censendum esset de his votis factis tunc a viro de licentia vxoris. Sicut diximus de alijs votis factis integro matrimonio, de licentia vxoris, libro præcedenti, disputatione 42. numero 13. Et ratio horum omnium est: quia ex parte innocentis, & in suum fauorem manet integrum, & illæsum matrimonium. Quod si innocens data licentia adultero vouendi castitatem, aut religionem, re integra, idest, ante votum ab adultero emissum, reuocasset licentiam, credo adulterum teneri reconciliari. Et ita caute dixit D. Th. in initio huius numeri allegatus, teneri adulterum redire ad innocentem nisi de licentia eius iam votum emiserit: quasi aliud sentiens quando data licentia nondum votum factum est. Sicut etiam libro præced. disp. 40. numero 13. diximus reuocare posse licentiam vouendi concessam re integra, quando matrimonium illæsum est: Quoniam videtur integrum, & illæsum ex parte innocentis, dum adulter ea licentia minimè vsus est. Vnde si concessit innocens licentiam vouendi castitatem, votum religionis, & alia vota emittendi, & adulter alia vota emittat, potest adhuc nondum emisso voto castitatis, aut religionis, innocens reuocare licentiam, & cogere adulterum ad reconciliationem: quia adhuc res est integra ex parte matrimonij: cum per alia vota ipsi non præiudicetur. Et semel facta reconciliatione, dicendum erit de potestate irritandi hæc vota, quod proximè diximus, quando solum concessa est licentia ad ea emittenda: quia eadem est ratio, cum emissa sint, & instauretur matrimonium, nondum illi præiudicio facto.

15 Quarta conclusio. Vt adulter de licentia innocentis profiteatur, vel ad sacros ordines transeat, non est necessarium, vt innocens etiam ad religionem transeat, votumve castitatis emittat: sed potest manere in sæculo absque voto aliquo: quia textus prohibentes mutationem status alterius coniugis, altero in sæculo manente, saltem absque castitatis voto, capit. sanè, capit. cum sis, capit. significauit, de conuers. coniugat. loquuntur, vbi matrimonium integrum, & illæsum perseuerat: secus vbi est diuortium: quia cum innocens liber sit a iugo debiti coniugalis, potest independenter a mutatione status adulteri ad religionem, ordinesve transire. Quod si id non possit ita liberè adulter, prouenit fauore innocentis, ne iure reconciliandi, quod habet, derogetur. Quare renunciante innocenti huic fauori, poterit ita liberè, vt innocens, transire ad ordines, aut religionem. Atque ita Sotus 4. distinctione 36. quæstione vnica, articulo 5. ad tertium dicit posse adulterum dimissum transire ad ordines, vel religionem, innocenti manente in sæculo. Et hoc credo verum, etiam si non sit lata diuortij sententia. Nam in foro conscientiæ cessante scandalo potest liberè innocens diuertere ab adultero, & mutare statum, transeundo ad ordines, vel religionem (vt disputatione sequenti, numero vndecimo, & sequentibus dicemus.) Quare poterit similiter fauori suo renuncians, eam licentiam concedere adultero, quamuis ipse innocens in sæculo maneat absque voto. Vnde dum Albericus, D. Anton. & Syluest. numero 13. allegati, aiunt posse adulterum de licentia innocentis profiteri: at innocentem teneri continere, non intelligunt, idest, emittere votum continentiæ, sed abstinere ab alio matrimonio: eo quod prius vinculum non soluatur, quando iam consummatum erat. Alias nil speciale esset in hoc casu diuortij. Quod idem aperte constat de innocente, ex cap. Agathosa, 27. quæst. 2. vbi deciditur coniugem ingressum in religionem, vxore manente in sæculo absque voto, restituendum esse vxori, nisi mulier fornicata sit.

16 Quinta conclusio. Si lata diuortij sententia, innocens monitus nolit adulterum sibi reconciliare, potest adulter statum mutare profitendo, & semel iam professus reuocari non poterit. Probatur ex capit. gaudemus, de conuersa. coniug. ibi: *Mulieres, quæ lapsu carnis ceciderunt, si mariti earum a te diligenter commoniti, eas conuersas noluerint recipere, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, vt perpetuam pœnitentiam ibi agant.* Quem textum ita intelligunt Hostiens. ibi, numero 3. Ioannes Andreas, numero 3. Anton. in fin. Anchar. num. 2. Cardin. numero vnico, quæst. 1. Astensis summa 2. parte, lib. 8. tit. 11. art. 3. in fi. Sed id minimè probat textus: vt manifestè patet, & docet ibi Panormit. nu. 7. reprobans hunc intellectum: quia non includitur mulier in eo euentu in monasterium, vt profiteatur, sed ne incontinenter viuat. Quare rationem huius conclusionis eam esse existimo. Quoniam innocens reconciliationi non conniuens, videtur concedere licentiam adultero, vt ad religionem transeat, & quamuis reconciliationem denegans refragetur ingressui religionis, est irrationabilis voluntas.

Nam

Nam innocens lata diuortij sententia non habet ius omnino in adulterũ, vt ipsum quasi ligatum habeat, ne possit sibi consulere statim eligendo, si ad reconciliationẽ minimo admittatur. Solum enim habet ius reconciliandi, & reuocandi ad pristinum matrimonij vsum. Quare hac reconciliatione denegata liberũ erit adultero ad religionẽ transire. Atque ita docent Host. Ioã. Andr. Ant. Ancharan. Cardin. Astensis proxime citati. Vincentius Speculo doctrinali, to. 2. lib. 9. c. 90. ad finem. Abulensis, c. 19. Matt. q. 75. ad finem corporis, & q. 76. in solutione ad 3. Veracruz 3. p. Speculi, art. 6. probatione 3. secundæ conclusionis. Intellige tamen, quando coniunx adulter esset emendatus. Non enim potest tribui innocentis culpæ, aut moræ, si adulterum coniugem in delicto persistentem minime admittat. Atque ita textus, d. c. gaudemus, ait: *Eas conuersas noluerint recipere.* Sic docet Abulensis ibidem. Item nõ semel tantum debet coniunx innocens admoneri, sed sæpe. Quod significat textus d. c. gaudemus, ibi: *A te diligenter commoniti.* Et ratiõ est: quia tunc vere poterit dici, esse innocẽtem in mora, & contra rationis limites denegare reconciliationem, & ingressum in religionem, vel si hũc nõ expresse neget, cõcedere tacite licentiã, ac iuri suo cedere. Quod ex semel negata recõciliatione dici nequit. Quoniam rationi consonum est, ne statim innocens acquiescat, ne adulter paruipendat suum delictum, ac iterum in illud labendi ansam sumat. Atque ideo hanc monitionem sæpe faciendam esse, vt fas sit adultero ad religionẽ transire, docent Hostien Ioan. Andr. Anton. Anchar. Cardinalis proxime citati. Et Astensis summa, 2. p. lib. 8. tit. 11. art. 3. in fi. Quod si numerum monitionũ roges, arbitrio prudentis remittendum censeo, vt iuxta delicti qualitatem; & conditionem personarum arbitretur, quando innocens commonitus dicatur esse in mora, nec sit rationi consonum, vt amplius reconciliationem differat, aut licentiam concedere adultero transeundi ad alium statum. Et hanc monitionem ab Episcopo faciendam esse, docent Host. ca. de illa, num. 1. de diuortijs, & ibi Ioan. And. num. 3. Anto. nu. 4. Præpos. num. 7. Henricus, c. quanto, nume. 7. de diuort. Idemque colligitur ex d. c. gaudemus, ibi: *A te diligenter commoniti*. Verum in foro conscientiæ non video cur necessarium sit, hanc monitionem ab Episcopo fieri. Nec prædicti Doctores eam tanquam necessario ab Episcopo faciendam ponunt: sed dicunt Episcopum debere monere virum, vt vxorem recipiat. Et reliqui Doctores pro hac conclusione allegati, solum petũt, vt vir monitus reconciliare nolit. Potest autem innocens, qui sic monitus reconciliationem negauit, sententia mutata reuocare adulterum, donec profiteatur: at professione facta audiendus minime est: sed imputare sibi debet seram recõciliationẽ: quia vsque ad professionem, cum res adhuc sit integra, nõ ita iure reconciliandi destitutus est, quin possit ipsum reconciliationis denegatæ pœnitere. Atque ita docent Hostien. Ioann. Andr. Anton. Præpos. Henricus hoc posteriori loco proxime allegato. Veracruz 3. p. Speculi, articulo 6. probatione 3. secundæ conclusionis. Similiter credo in casu huius conclusionis, integrum esse coniugi adultero, ad ordines trãsire, votumve castitatis simplex emittere, nec ordinibus assumptis, aut voto emisso, posse illum ab innocẽte reuocari: quia iam res non est integra, nec conqueri potest innocens, qui sæpe monitus non acquieuit. Et in hoc casu admitto sententiam Soti 4. dist. 36. q. vnic. artic. 5. ad 3. vbi ait posse adulterum sententia diuortij lata emittere, siue solemne, siue simplex castitatis votum, nec eo emisso posse ab innocente reuocari ad pristinum matrimonij vsum. Quod idem tradit Ludouicus Lopez 2. p. instruct. de matrim. ca. 54. vbi de diuortio, quo ad habitationem, §. penult. notab. 2. & 1. par. ca. 195. §. præterea, quia non tam facilis.

17 Tandem obseruandum est, Ludouicum Lopez duplici loco, numero præcedenti, in fine, allegato, asserere adulterum, qui lata diuortij sententia, votum simplex castitatis iurauerit, aut probauerit se emisisse, reuocãdum minime esse, atque ita clare sentit eius iuramento, aut probationi standum esse. Nec loquitur de foro conscientiæ, in quo constat, nec iuramentum, nec probationem desiderari: sed de foro externo, in quo probatio necessaria est. Et refert pro se Sotum 4. d. 36. q. vnic. art. 6. ad 2. sed male, quia Sotus copulatiuè loquitur, (& bene) si iurauerit, & probauerit se vouisse. Nam cum iuramentum illud sit in præiudicium coniugis innocentis, vtpote, quod ius reuocandi impedit, & in fauorem libertatis ipsius adulteri iurantis, illi absque alia probatione standum minime est: quia licet confessio valeat contra ipsum confitentem, non tamen valet contra tertium, c. 1. de confessis.

18 Ad argumenta, num. 10. & 11. proposita, constat ex dictis num. 3. & 5. vbi satis soluta sunt.

DISPVTATIO XI.

Vtrum coniugi innocenti integrum sit adultero inuito ad religionem, ordinesve transire, siue diuortij sententia lata sit, siue non?

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputandæ, num. 1.

Integrum est innocenti ad religionem transire, adultero manenti in sæculo, etiam absque voto n. 2. & remissiue, quid, si vterque sit innocens, & ingrediatur alter absque alterius legitima licentia religionem, ad ordinesve transeat, an iam professus, vel initiatus possit reuocari, ab vxore tũc fornicante, vel ipse possit redire, & excipere monasterium, aut iudex ex officio, quando ipse vir nollet excipere, & an efficiatur tunc valida illa professio.

Potest similiter innocens votum castitatis emittere, nu. 3.

An ad id desideretur sententia diuortij? Refertur quædam sententia, num. 4.

Vt coniunx innocens ita profiteatur, vel ad ordines ascendat, vt non possit reuocari, non satis est adulterium alterius coniugis: sed eo non obstante, si occultum sit, restituetur alter coniunx, num. 5.

Quid si tunc spoliatus agat iudicio solo petitorio, vel si adulterium sit admissum post spolium, vel si adfuit licentia alterius coniugis, quamuis illegitima, nu. 6.

An desideretur sententia diuortij, an potius sufficiat adulterium esse notorium, quo impediatur restitutio innocentis ingressi religionem, aut iam ad ordines promoti? Referuntur variæ sententiæ, nu. 7. 8. & 9.

Proponitur sñia Authoris, quando possit innocens transire ad religionem, vel ordines, ita vt reuocari nequeat, nu. 10.

An vt in foro conscientiæ vtrumque liceat, vel votum castitatis emittere, sat sit certitudo adulterij, quamuis illud occultum sit? Et an hic coniunx restitutus in foro externo vxori, possit petere, aut reddere, nu. 11.

Quid, si sequatur præiudicium religioni, aut ordini suscepto? Et an coniunx tunc rogatus à monachis admissuris, vel ab Episcopo concessuro literas dimissorias ad ordines, vel ad illos promoturo, num sit coniugatus, teneatur veritatem fateri, num. 12.

An quando vterque coniunx est adulter, & vir emendatus petit ab vxore reconciliationem, & illa renuens in adulterium relabitur, possit vir ad religionem, ordinesve transire? Et an tunc possit negare se esse coniugatum, nu. 13.

An valeat professio, si admittens ignoraret coniugium, & admissurus non esset eo cognito: & similiter literæ dimissoriæ ad ordines valeant, quando Episcopus matrimonij conscius eas negaret, & liceat coniugi negare matrimonium num. 14.

An possit vir innocens eodem modo transire ad ordines, quo potest ad religionem? Refertur quædam sententia, nu. 15.

Potest transire, num. 16. & ibi, quoties licet transire ad religionem, licet ad ordines.

Soluuntur argumenta. Et explicatur, cap. constitutus, de conuers. coniug. num. 17.

1 Disputatione præcedenti actum est de transitu coniugis adulteri ad religionem, vel ordines. In hac de coniuge innocenti agendum est. Duplex est agitanda quæstio. Prior de trãsitu ad religionẽ. Posterior, de transitu ad ordines. Et quidem in priori quæstione simul tractanda sunt aliqua spectantia pariter ad transitum, ac ordines: supposito eum esse licitum (vt diximus num. 16.) ne inutiliter repetantur. Nam eadem prorsus in vtraque quæstione essent repetenda.

2 Quæstio prior. An coniugi innocẽti licitũ sit ad religionem

nem transire inuito adultero? Conueniunt vniuersi, id licitum esse innocenti; Idque constat ex c. constitutus, & c. veniens, de conuers. coniugat. & c. Agathosa, 27. q. 2. Quod est D. Gregorij li. 9. Epist. 44. Et ratio est: quia adulter omne ius coniugale amittit, quod solum obstaculo erat ingressui religionis innocentis. Nec oportet adulterum simul ingredi, aut voto castitatis se astringere. Vt diximus disp. praecedenti, nu. 15. Verum autem coniux in religione professus, aut ad ordines promotus absq; legitima cōiugis licētia, si coniux manens in saeculo fornicetur, possit repeti, nō obstante fornicatione tunc admissa, cū prius esset innocens in saeculo, vel firma, & valida reddatur professio ob fornicationem alterius subsequutam: & an tunc possit deserta religione reconciliari, aut possit monasteriū ipso inuito obijcere exceptionē fornicationis, aut monasterio non excipiente, possit iudex ex officio excipere? dixi lib. 7. disp. 36. per totam.

3 Similiter potest innocens adultero inuito, votum simplex castitatis emittere: quia adulter iure exigendi destitutus id prohibere nequit, D. Th. 4. d. 35. q. vnica, art. 5. ad 3. quem omnes sequuntur.

4 Sed dubitatur, num ad id desideretur sententia diuortij? Et quidem Doctores asserentes ante sententiā diuortij non licere innocenti, debitum negare adultero petenti (quos referam disp. sequenti nume. 2.) subinde dicent, nec licere in foro conscientiae innocenti, ante sententiā diuortij, ad religionē, ordinesve transire, aut voto simplici omnimodae castitatis se astringere: quia ante illam, obstat ius debitum exigendi, quod adulter retinet. Verum ea sententia tanquam falsa ibi reijcietur.

5 Et vt distincte procedamus, distinguendo ea, quae in foro externo, & quae in interno cōscientiae obseruāda sunt, certum est, vt coniunx ita profiteatur, ad ordinesve ascendat, vt reuocari nequeat ab adultero, non sufficere adulterium occultum adulteri dimissi, sed non obstante eiusmodi adulterij exceptione, restituendum esse in foro externo si professum, aut sacris initiatum, adultero se spoliatum allegant, petentique restitutionem. Quoniam exceptio adulterij occulti minime impedit restitutionem. Vt late disputatione sequenti dicemus. Atque ita fatentur omnes Doctores, num. 7. 8. & 9. pro varijs sententijs allegandi, tantum enim dissident circa qualitatem notorij, & num sufficiat illud esse notorium, an potius desideretur sententia diuortij.

6 Intellige tamen, hanc restitutionem faciendam esse adultero spoliato petenti, quando adulter ille volens reuocare, ageret iudicio possessorio, nimirum, petēs se restitui ad possessionem, qua spoliatus est. Tunc enim prius restituetur, quam agatur de exceptione adulterij occulti: secus autem, si ageret iudicio petitorio, nimirum, petens, vt vir secum habitet. Tunc enim repellitur exceptione adulterij, etiam non notorij, & prius de exceptione lis agitabitur. Sic Goffredus summa, tit. de conuers. coniug. nu. 7. Host. summa, eod. tit. nu. 9. Ioan. Andr. c. ex literis, nu. 11. de diuortijs, & ibi Anchar. num. 12. Alexander de Neuo, num. 20. Henricus, c. vxoratus, nu. 6. & 7. de conuers. coniu. Brunellus de sponsalibus, concl. 30. declaratione 8. n. 12. vers. quartus casus. Secundo intellige, nisi adulterium sit post spoliationem commissum. Exceptio enim talis adulterij impediet restitutionem: secus si ante commissum sit. Ita Goffredus, Host. Henricus, Brunellus ibidem. Astens. 2. p. summae, lib. 8. titu. 11. nu. 2. q. 8. Graffius 1. par. decisionum, lib. 2. c. 84. num. 13. & 2. par. lib. 1. cap. 12. num. 66. Sed huiusmodi distinctio prorsus displicet, atque eam reprobabo disputatione sequenti, num. 30. Tertio intellige, nisi de licentia vxoris, quamuis minus legitima, innocens transiret ad religionem, ordinesve, tunc enim non esset restituendus vxori adulterę petenti, licet adulterium sit occultum, sed exceptio illius debet audiri, & eo probato absoluendus est: quia tunc non est spoliatio, cum vxor consensum praestiterit. Sic Nauar. lib. 3. consi. in priori editione, tit. de conuers. coniug. consi. 5. in fine: in posteriori, eodem titu. consil. 14. in fine.

7 Tota autem difficultas est, num desideretur sententia diuortij, an potius sufficiat adulterium esse notorium, quo impediatur restitutio coniugis innocentis iam professi, ad ordinesve promoti? Triplicem inuenio sententiam? Prima ait, desiderari sententiam diuortij praecedere, atque ita intelligi, c. Agathosa, 27. q. 2. concedens innocenti trāsitum ad religionem, deneganque adultero ius reuocandi, Ducitur, quoniam adulterium notorium non impedit restitutionem, nec concedit ius propria authoritate, minime expectato Ecclesiae iudicio, diuertendi. Cuius fundamenta, & authores referam disp. sequenti, num. 11. Atque ita docent Goffredus, Host. Ioan. And. Anchar. Henricus, Astensis, Brunellus, nu. praecedenti relati. Graffius 2. par. decisionum, lib. 1. c. 12. num. 66. Atque idem videntur sentire Durand. 4. d. 32. q. 2. art. 3. nu. 5. Abul. c. 19. Matth. q. 75. Veracr. 3. p. speculi, art. 6. probat. 3. secundae conclusionis, vbi aiunt posse innocentem ingredi religionem post latam diuortij sententiam. Et intelligit bene Alex. de Neuo, c. ex literis, num. 20. de diuort. quando sententia illa transijt in rem iudicatam. Et ego addo, vel nisi triplex diuortij sententia praecesserit. Secus quando sententia illa per appellationem suspensa esset, non enim posset spoliari adulter.

8 Secunda sententia dicit, sufficere adulterium esse notorium, ne reuocetur innocens a religione, vel ab ordine sacro suscepto, ad vsum coniugalem. Ducitur, quoniam id satis est ad licite diuertendum a coniugis habitatione, impediendamque restitutionem. Cuius fundamenta, & Doctores referam, dispu. sequenti, num. 12. Atque ita docent Summula, c. Agathosa, verb. fornicationis, 27. q. 2. Ioā. de Friburg. sum. Conf. li. 1. tit. 8. q. 49. Alex. de Neuo, c. ex literis, nu. 20. de diuort, Nauar. lib. 3. consi. tit. de conuers. coniug. in 1. editione, cons. 5. in fi. in 2. cōl. 14. in fi. Natta cōl. 116. nu. vnico. Caiet. repet. c. ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 16. Antonius Gabriel. tom. 1. communium opin. in mea editione, libro 1. verb. adulterium, folio 22. col. 2. Corduba summa, quaest. 138. Bartholomaeus a Ledesma de matrimon. dubio 64. post 3. conclus. §. sciendum est secundo.

9 Tertia sententia docet, non sufficere quodcumque notorium, sed oportere ita notorium esse adulterium, vt publice cum illo habitet cum adultero. Hoc enim solum sufficit, vt coniunx propria authoritate diuortium celebrare possit, absque restitutionis periculo. Vt bonis ducti fundamentis asserunt multi, quos referam disputatione sequenti, numero 13. Et ideo ita docent Albericus in suo repertorio, litera M. verb. matrimonium 8. versic. quid si aliquis coniugum. Monaldus summa, vbi de matrimon. tit. de diuortio, § propter quid fiat diuortium, vers. item si vterque. Ioannes de Friburgo summa Confessorum, lib. 4. tit. 22. quaest. Caiet. repetitione, cap. ad limina, 30. quaest. 1. §. 4. num. 223.

10 Haec tamen diuersitas oritur ex varietate opinionum, circa quaestionem disputatione sequenti agitādam, quando integrum sit coniugi innocenti propria authoritate diuortium celebrare quo ad habitationem, ita vt nec in foro externo sit restituendus? Nā (vt videmus) vniformiter loquuntur Doctores in vtraque quaestione. Et ideo dicendum est, cum Syluest. verb. diuortium, q. 12. dicto 2. num. 16. tunc licere innocenti ad religionem transire adultero inuito, ita vt non possit repeti ab adultero, nec ei sit restituendus, quando vel praecessit sententia diuortij, vel ea non expectata, adulterium ita notorium est, vt possit innocens propria authoritate desertio consortium, & habitationē adulteri, absque metu restitutionis. Quando autem hoc cōtingat, late disputatione sequenti agendum est, vbi num. 14. & sequentibus explicabo sententiam. Idemque dicendum est, de facultate concessa innocenti, assumendi ordines sacros absq; restitutionis faciendę periculo. Quoniam eadem est ratio.

11 Quamuis autem, vt impediatur restitutio in foro externo coniugis innocentis professi, aut ad ordines sacros promoti, desideretur vel sententia diuortij, vel adulterium coniugis manentis in saeculo, ita notorium esse, vt possit propria authoritate dimitti, at vt in foro conscientiae is transitus liceat ad professionem, ordinesve, aut ad votum simplex omnimodae castitatis, & valida omnino sint professio, & votum, satis est occultum coniugis derelicti adulteriū: quia id satis est, vt in foro conscientiae, secluso scādalo liceat propria authoritate diuortium celebrare (vt disput. sequenti, numero 31. dicemus:) Atque ita cessat ius coniugale, & subinde iniuria coniugis derelicti, quae obstant mutationi status coniugum. Sic docent Nauar. lib. 3. consi. titu. de conuers. coniugat. in priori

priori editione,conf.5.in fin.in posteriori,conf.14. in fin. Natta conf.116.num. vnic.Vnde fit,vt si coniunx innocēs iam professus,aut sacro ordine initiatus,aut simplici casti tatis voto astrictus,iudice cogente restituatur coniugi de relicto,eo quod adulterium sit occultum,aut illud proba- re nequeat,non possit petere,nec reddere debitum: quia sententia illa innititur falsæ præsumptioni,& in foro con- scientiæ professio,& votum fuere omnino valida,cum sit certus de adulterio coniugis alterius, ac subinde amissio- nis totius iuris coniugalis. At si solum esset votum sim- plex castitatis,& semel reconciliaret sibi coniugem dere- lictum, peccaret contra illud votum reconciliando, eo q obliget se ad reddendum:at deinceps teneretur reddere, non tamen posset petere.Vt in simili dixi,lib.præced.disp. 6.num.14.

12 Intellige tamen licere coniugi transire ad religionem, vel ad ordines ob adulterium occultum,si solum attenda- mus iniuriam,& damnum matrimonij, ac coniugis dere- licti.Nam cum sit sufficiens causa diuortij,nulla iniuria ir- rogatur.At aliunde poterit esse culpa,vt ratione scandali, aut detrimēti religionis,aut ordinis sacri.Quoniam si re- petat coniunx derelictus, restituetur coniunx professus, aut sacris initiatus,ex quo detrimentum patietur religio, & grauem iniuriam professio, & ordo. Vnde hac ratione esset prorsus illicitum moraliter loquendo, nisi diuortij sentētia præcederet: quoniam cum dubium valde sit,num sufficiat adulterium esse notorium, quo impediatur hæc restitutio, grauis esset iniuria ordinis sacri, & religionis, lite vexari,eo vel maxime, quod dubius valde sit senten- tiæ euentus,& an coniunx restituetur,quod non in mini- mam religionis, & ordinis iacturam cederet. Quare exi- stimo hunc coniugem, qui diuortij sententiam non obti- nuit,rogatum a monachis,num sit coniugatus,vel ab Epi scopo promoturo ad ordines,aut literas dimissorias ad id concessuro,teneri fateri veritatem, nec posse negare se esse cōiugatum.Vt in simili dicunt Nau.& Man.prout nu. seq.referam.Nam iustam causam habent interrogandi,& non admittendi ad religionem, vel ordinem, talem con- iugatum ante diuortij sententiam. Dixi autem esse pror- sus illicitum moraliter loquendo, quia si casu cōtingeret in partibus remotissimis, vbi id periculum non esset, cre- do esse licitum,nec illum teneri fateri se esse coniugatū, cum moderatione,quam nu.14.adhibebo,in fine.

13 Hinc infertur,a fortiori verum esse,quod docent Nau. lib.4.conf.in vtraque edit.tit.de diuor.conf.3.in fin & nu. 3.Henriq.lib.12.de matr.c.5.in fi.& Man.1.to.sum.2.edit. c.240.nu.3.ad fi.nimirum,non licere coniugato adultero, qui iam emendatus petijt ab vxore similiter adultera re- conciliationem,quā illa denegauit,& mox in adulterium relapsa est,ad religionem transire,nondum obtenta diuor tij sententia.quia etsi multi afferant id esse sufficientē di- uortij causam(vt dixi,eandem opinionē amplectens,disp. 7.nu.4.) At id non est certum,sed aliqui tenent contrariū. (Vt ibi dixi,nu.2.& 3.)Præterea,quia est dispar ratio:nam diuortium nulli tertio præiudicat, ingressus autem reli- gionis grauiter præiudicare potest monasterio.(Vt num. præc.probaui.)Et quamuis timide hoc dicat Nauar.ait.n. hoc esse tutius,& Henriq. tantum enim dicit,non debere transire ad religionem,vel ordines,donec sequatur diuor tij sententia.At existimo esse verissimum: propter ratio- nes dictas.Et quamuis Nau.& Henriq.concedant eū tran situm licere,sequuta diuortij sententia,nullo modo id ad- mitterem in hoc casu, nisi vxor sic relicta excepisset in sententia diuortij, allegans simile viri adulterium, & ad- huc eo probato damnaretur,vel ita occultum esset viri a- dulterium, vt in iudiciū deduci minime possit. Quoniam alias potest damnum sequi religioni,vel ordini assūpto,si vxor allegaret illud adulterium viri præcedens,ac proin- de sententiam retractandam esse,(iuxta ea,quæ diximus, disp.9.nu.9.& sequent.)tanquam falsæ præsumptioni in- nocentiæ viri innitentē. Ex his infertur,non posse virum in hoc casu negare se esse cōiugatum,intelligendo se non habere vxorem,quę possit suo ingressui pręiudicare,qua- si hæc paria sint. Non enim verum est, eam non posse in foro externo reclamare,vt probaui. Atq. ita docent Nau. & Manuel proxime citati.

14 Tandem in hac priori quæstione videndum est, num si innocens taceat se coniugatum esse, & sic admittatur ad professionem religionis,valeat professio? Quoniam Nau libro 3.conf.tit.de conuers.coniug.in priori edition.conf 6.num. 1.in posteriori,consil.1 t.nu.1.quem sequitur Ma- nuel 1.to.sum.2.editione,c.240.nu.5.sic distinguit.Si ad- mittens ad professionem ea mente fuisset, vt admitteret vi rum fatentem se coniugatum cum muliere,quam iustè di- miserat ob adulterium, valet professio, secus si contraria mente fuisset. In dubio autem præsumitur eum cognita veritate admissurum, nisi in ea religione esset cōtrarium statutum: quia quoad profitendum,paria sunt,quempiam non esse coniugatum,& talem,qui possit ingredi religio- nem,ac si coniugatus non esset.De æquipollentibus enim idem est iudicium,l.finali,ff.mandati,c.licet ex quadam, de testibus. Sed displicet omnino hæc distinctio. Et ideo censeo professionem in eo euentu esse validam, nisi esset aliquod statutum in ea religione, non solum prohibens, sed irritans professionem: quamuis eā mente affectus es- set admittens ad professionem,vt veritate cognita non es- set admissurus, nisi in ipsa admissione, actum hūc volun- tatis eliceret,nolo admittere hūc,si est coniugatus. Quod moraliter nunquam accidit.Et hoc intelligo,quamuis ille innocens diuerterit ob adulterium occultum alterius cō- iugis: quia vel professionem hanc irritat ius coniugis a- dulteri dimissi,vel statutum religionis, quando solū pro- hibet admissionem,non irritans professionem,vel volun- tas illa habitualis non admittendi, si coniugium sciretur. Non ius coniugis dimissi: quoniam eo ipso quod in adul- terium labitur,omni iure cōiugali destituitur in foro con- scientiæ, & liber est innocens ad mutandum statum, (vt nu.11.probaui.) Nec statutum religionis: quia illud sup- pono non irritare.Et multa fieri prohibentur,quæ tamen contra facta tenent, vt manifestè constat in voto simplici castitatis, quod matrimonium interdicit, non tamen irri- tat,c.vnico,de voto,in 6. Nec tandem irritat illa voluntas habitualis, seu mens, si scirem esse coniugatum, non ad- mitterem:quoniam ea mens arguit fore,vt nollem, si sci- rem,non tamen arguit actu me noluisse: & ideo nec vo- tum simplex irritat,(vt probaui disp.9.nu.15.)nedum so- lemne professionis.Et confirmatur:quia matrimoniū non irritat ea voluntas habitualis,nisi sit error circa personā, aut conditionem,& substantialia contractus.Vt si quis du cat Mariam credens eam ditissimam, alias minime ductu- rus, matrimonium valet. Et tamen paria sunt matrimo- nium,& professio quoad hoc,vt solum irritentur,quando est error circa substantialia. Insuper aperte confirmatur, nullus enim diceret professionem esse inualidam,si profi- tens se ditissimum, aut virtutis studiosissimum fingeret, cum pauperrimus,& vitijs deditissimus esset,qua verita- te cognita nullatenus admitteretur ad professionem.Hinc infero,hunc coniugatum si sententiam diuortij obtinuit, vel in casu rarissimo,quem num 12.in fi. explicui,quando moraliter in partibus remotissimis nullus esset timor dā- ni religionis, si nullum sit statutum contrarium in illa re- ligione,posse rogatum negare se cōiugatum:quia respon det ad mentem interrogantium,quia re vera non est talis coniugatus,qualis non possit admitti,sed quoad hoc per- inde est,ac si coniugatus minime esset.Et quamuis mona chi non admitterent,si scirent eum coniugatum,id præsu- mendum est euenire,quando non est statutum in illa reli- gione eam admissionem prohibens, vt consulatur dāno, quod probabiliter potest timeri fore,vt religioni contin- gat. Quod supponimus in hoc casu cessare, quod si aliud intenderent,non esset rationi consona ea volūtas,ac pro- inde satis est respondere ad mentem debitam, & rationi conformem. Sicut transeuntes per locum peste infectum possunt iurare se minime transijsse, quando ita transie- runt,vt infici peste non potuerint. Respondent enim ad debitam interrogantium mentem.Vt docent Sylu.iuram. 3.q.2.Nauarr.summa,cap.12.numero 19. Atque similiter posset is respondere Episcopo ad ordines promoturo,vel literas dimissorias concessuro, se non esse coniugatum, in casu dicto, quāuis sciret fore,vt Episcopus ordines,aut literas dimissorias minime concederet.Constat ex ratione dicta.

15 Quæstio secunda. An vir innocens possit ad ordines sa cros transire, inuita adultera vxore,in ijs casibus, in qui- bus diximus esse ei integrum profiteri? Quidam negant. Et reddit rationem differentiæ Innocentius, quia vxor, cuius-

cuiuslibet viri in sacris constituti, tenetur post viri mortem, ab alijs nuptijs abstinere, cap. quia sunt, 28. dist. & c. seria, distinctione 32. ad quod nequit cogi. Secundo id videtur probari, ex cap. constitutus, de conuersat. coniugat. vbi habetur conscientiam remordisse virum vxoris adulteræ absque eius licentia initiatum. Tertio, quia Extrauag. antiquæ lo. 22. de voto, habetur nulli licere ad sacros ordines promoueri, nisi vt sacris canonibus permittitur, post initum matrimonium. At in hoc euentu, nullus est canon id permittens. Quarto, quia nō potest vir ad ordines promoueri, nisi vxore in sæculo relicta promittenti continentiam, c. coniugatus, de conuersio. coniugat. Quinto, quia cum vir sic initiatus maneat in sæculo, facile poterit vxori commisceri, ac pleraque sacrilegia admittere. Et ideo hanc sententiam tuentur, Innoc. c. veniens, in fine, de conuers. coniugat. & ibi Host. num. 8. & 9. Ioan. And. num. 4. & cap. constitutus, eodem tit. num. 3. Anton. d. cap. veniens, num. 4. Et hoc dicit esse tutius Cardin. ibi, in fin. Astensis sum. 2. p. lib. 8. tit. 11. art. 2. q. 9. in initio. Ioannes de Fribur. summa Confess. lib. 1. tit. 8. q. 49. Brunel. de sponsal. concl. 30. declaratione 7. numero 11. Gutier. quæstion. canon. libro 1. c. 25. à nu. 13. Graff. 2. p. decisionum, libro 1. c. 12. num. 64.

16 Ceterum tenendum est id licere: quia ius coniugale æque obstat ingressui religionis, ac susceptioni ordinum. Cum ergo adultera omni iure coniugali destituatur, eque licebit viro ipsa inuita transigere ad ordines, ac ad religionem. Atque ideo hanc sententiam tuentur ex Iurisperitis, Glos. c. constitutus, verb. ad gradum, de conuer. coniugat. & ibi Innoc. numero vnic. super verb. gradum, Anton. num. 4. Abb. num. 5. Cardin. cap. veniens, in fine, eod. tit. Gotfred summa, tit. de conuers. coniug. numero 8. probatione 3. in fi. Syluest. verb. diuortium, q. 17. dicto 1. numero 20. vbi Armil. num. 11. Nauar. libro 3. Consil. in 1. editione, tit. de conuer. coniug. cons. 5. in fi. & lib. 4. tit. de sponsal. consil. 23. num. 6. in 2. vero, lib. 3. titu. de conuers. coniug. cons. 10. num. 1. & consil. 12. num. 3. & cons. 14. numero 5. Barbosa, ff. soluto matrim. rubrica, 2. p. numer. 25. Antonius Gomez Bulla Cruciatæ, clausul. 10. num. 69. Idque tanquam verum supponere videntur Archid. c. si cuius, numero vnico, vers. in ea gl. ibi, iniuriam faciat, 34. dist. m. & ibi Dominicus, in fine, Card. Alexandrin. ibi. Greg. Lopez, l. 8. verb. esse mismo, tit. 2. par. 4. Hugo de Celso in Repertorio legum huius Regni, verb. clerigos, §. 10. vbi ducunt virum innocētem ad ordinem sacrum promotum, relicta vxore adultera, non esse ei restituendum, licet post ordinem assumptum fornicetur. Et eandem sententiam docent ex Theologis, Palud. 4. distinctione 27. qu. 3. art. 2. numero 10. & dist. 35. q. 2. artic. 2. numero 14. Supplementum Gabriel. 4. dist. 32. quæstione vnica, art. 2. conclus. 6. & post 9. concl. vers. sed quid si nocens, Abul. c. 19. Matth. q. 75. ad fin. corporis, D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 21. §. 1. ad finem, Victoria summa, de matrimon. numero 253. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. in fine, & dist. 36. quæstio. vnica, art 5. ad 3. Ledesma 2. p. 4. quæst. 63. art. 1. ad finem, Corduba summa, q. 138. Ouandus 4. dist. 39. q. vnica, propos. 16. Celaja 4. d. 35. q. 1. in fi. 2. argumenti, Palacios 4. d. 27. disp. 3. col. 12. folio 598. pag. 1. & melius pagin. 2. immediate ante vers. aduertendum est, & eadem disp. colu. 29. in solutione ad 14. argumentum, folio 606. & d. 35. disp. vnica, col. 6. immediate ante vers. domini igitur, ver. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 8. numero 10. in initio, & cap. 17. ad finem, & libro 12. c. 5. num. 10. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 53. art. 4. paulo post principium, Bartholomæus a Ledesm. de Sacramento ordinis, dubio 14. in fi. Philiarcus de off. Sacerdotis, tomo 1. p. 2. lib. 2. cap. 2. in fine. Emmanuel Sa summ. verb. diuor. numero 2. vers. post diuortium, Lud. Lopez, 2. p. instr. de matrim. c. 54. vbi de diuortio in genere, versic. notandum autem. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, ca. 230. nume. 2. in fi. Vega 1. tomo summæ, c. 89. casu 3. Vnde ea regula generalis est tradenda. Quoties licet viro ad religionem transire, vxore adultera in sæculo manente, ac renitente, licet similiter sacris ordinibus initiari: nisi aliunde obstaculum adsit, vt quia vir esset bigamus, aut alias irregularis. Hanc regulam tradunt Gotfredus summa, tit. de conuers. coniug. nu. 8. Palud. 4. d. 27. q. 3. ar. 2. nu. 10. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 21. §. 1. ad fi. Sylu. verb. diuort. q. 17. d. 1. nu. 20. vbi Armil. nu. 11. Victoria sum. de matr. n. 253. Sot. 4. d. 27. q. 1. art. 4. in fi. Nauar. lib. 3. Cons. in 2. edit. tit. de conuers. coniug. cons. 10. num 1. Ouan. 4. d. 39. q. vnica, proposit. 16. Henriq. lib. 11. de matr. c. 8. num. 10. in initio, & lib 12. c. 5. nu. num. 10.

17 Ad argumenta, num. 15. proposita respondetur. Ad primum dic cum Abb. c. constitutus, nu. 5. de conuer. coniug. tunc vxorem teneri ab alijs nuptijs abstinere, post viri ad sacros promoti obitum, quando eius obtenta licentia initiatus est. Tunc enim censetur ipsa voto castitatis se astringere; secus quando ipsa adulterante. Ad secundum desumptum ex c. constitutus, respondetur dupliciter. Primo fuisse vanum scrupulum, & ineptum, poterat enim absq. scrupulo ad ordines promoueri, ob vxoris adulterium. Sic respondet Ioā. And. ibi, nu. 1. Ant. nu. 3. Card. in fin. Secundo respondent Io. Andr. & Ant. ibid. & Anch. ibi. nu. 2. remordisse conscientiam, eo quod vir fuerat occulte adulteratus, ac proinde compensabantur adulteria. Sed hanc posteriorem solutionem merito reijcit Cardin. ibi, in fine, eo quod non constat id ex textu, atq. ita fundamento careat, dicere virum fuisse occulte adulteratum. Ad tertium dic, quamuis non sit textus ad disponens circa sacros ordines, satis esse id dispositum extare circa transitum ad religionem, vt constat ex dictis, nu. 2. vtrumque enim æqualiter impeditur propter ius coniugale: & vbi transitus ad religionem permittitur, censetur concessus transitus ad ordines, vt nu. præced. in fi. ostendimus. Ad quartum dic, eum textum loqui, quando matrimonium est integrum, & illæsum, noluit enim ius canonicum concedere transitum ad ordines, vel religionem coniugi ex sola alterius licentia. Secus autem est, quando coniunx diuertit ob adulterium alterius. Tunc enim cum liber sit ab omni coniugali onere, potest libere ad ordines, aut religionem transire; perinde, ac si coniugatus minime esset. Ad vltimū fateor id periculum subesse, at cum possit Dei gratia tentationibus resisti, licitus est transitus ad ordines.

DISPVTATIO XII.

Vtrum coniunx innocens possit propria authoritate ab adultero diuertere, ita vt nec in foro externo sit ei restituendus, amittatque eo ipso adulter ius exigendi debitum, & qualis adulterij certitudo ad hoc desideretur?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputantur, nu. 1.
An coniunx innocens possit authoritate propria debitum negare adultero? Refertur triplex sententia nu. 2. 3. & 4.
Potest quamuis aduersarium sit occultum, nu. 5.
Quid si iudex præcipiat sub excommunicatione lata, innocenti vt debitum reddat, an teneatur innocens obedire, nu 6.
An lite diuortij pendente teneatur innocens reddere, nu 7.
An coniux adulter sit priuatus iure exigendi debitum, an potius sit priuandus, atque adeo possit adire iudicem, vt compellat innocentem reddere? Et an si innocens diuortium petens, ac dotē adulteræ sibi applicari, defectu probationum, aut quia falsis testibus falsoue negãs adultera se tuetur, succumbat: teneatur adultera dotem restituere, ac diuortio conniuere, & coram iudice fateri adulterium? remissiue, nu 8. & ibi etiam remissiue, accusatio adulterij ad diuortium, est mixta, & criminali accedit.
Soluuntur argumenta, nu 9.
Post num 9. inuenies alia summaria.

1 Triplicem petit disputatio præsens quæstionem agitandam. Prima est, an coniunx innocens possit propria authoritate debitum negare adultero. Secunda, an possit ei non cohabitare, ac proinde diuortium propria authoritate celebrare? Tertia, qualis notitia ad hoc desideretur?

2 Quæstio prima. Vtrum coniunx innocens possit propria authoritate, minime iudicio Ecclesiæ expectato, debitum coniugale negare adultero? Quatuor inuenio sententias.

tentias. Prima ait, desiderari Ecclesiæ sententiam, vt possit
coniunx innocens debitum negare adultero. Ducitur pri
mò. Quia negare debitũ est pęna adulterij. Vt docet Gl.
c.porro, verb.separari, de diuort. & probaui lib. 1. disp. 68.
nu. 4. in prima ratione: ergo non inferenda est, nisi per iu-
dicem. Aliàs idem coniunx innocens esset actor, & iudex,
sibiq. ius diceret in causa propria, contra l. nullus. 13. c. de
Iudæis, & l. vnicam, C. ne quis in sua causa iudicet, & l. 19.
tit. 16. par. 3. Et confirmatur: quia est pœna cõuentionalis
(vt dixi hoc lib. disput. 3. num. 4.) ea enim lege initum est
matrimonium, vt seruanti fidem fides seruanda sit, secus
vbi alter coniunx eam violarit. Pęna autem conuentiona-
lis non debetur ante iudicis sententiam (vt cum veriori
opinione defendimus lib. 1. disputat. 37. num. 4.) Secundò,
quia coniunx adulter non eo ipso priuatur iure exigendi
debitum, sed priuandus est (vt defendimus lib. 1. dispu. 68.
nu. 4.) Ergo desideratur iudicis priuantis sententia. Non
enim æquum est, vt ipse cõiunx iniuria adulterij affectus,
sit iudex priuans. Tertiò, quia lex vniuersalis non appli-
catur ad casum particularem, nisi media iudicis sententia,
cuius est merita causæ discutere, & accusationẽ actionis,
exceptionesque rei perpendere. Cùm ergo lex de diuor-
tio à Christo Matth. 19. lata ob adulterium, sit generalis,
omneque adulterium, ac vniuersos coniuges amplecta-
tur, desiderabitur iudicis sententia, vt huic speciali adulte
rio accommodetur. Atque ita hanc partem tuentur, Hu-
go relatus à Glossa cap. finali, verb. fornicationis, adulter.
Glossa dicens esse valde probabilem ca. 1. verb. patronus,
32. quæst. 1. Innoc. cap. penult. in fine, de adult. & ibi An-
char. nu. 4. Turrecre. cap. Agathosa, in fin. super verb. vxo-
rem. 27. quæst. 2. Supplementum Gabrielis 4. distinct. 35.
quæst. vnica, ar. 2. conclus. 6. & in solutione ad 2. contra il-
lam, & post solutionem ad 4.

3 Secunda sententia petit adulterium esse notorium, vt
possit innocens propria authoritate debitum adultero ne
gare. Quoniam ad negendam cohabitationem id deside-
rari fatentur omnes (vt n. 10. & sequentibus videbimus.)
Et non est maior ratio de cohabitatione, imò minor, cùm
ex obligatione soluendi debiti coniugalis oriatur cohabi-
tandi obligatio. Sic tenent. Gl. c. fi. verb. fornicationis, pau
lò post principium, & paulò ante finem, de adulter. Et ibi
Ioan. And. nu. 5. Henric. num. 4. Goffredus Summa, titu. de
diuortijs, nu. 5. Hostien. c. Inquisitioni, paulò post princi-
pium, de sentent. excom. Archid. c. in coniugio, 32. q. 1. nu.
3. & cap. si cuius, 34. distinct. num. vnico, vers. in eâ Glossa,
ibi, iniuriam faciat. Præpositus, cap. ex parte, nu. 4. de spon
sal. Monaldus summa, tit. de matrim. §. de effectu matri-
monij, ad finem, & ibi de diuortio, §. propter quid diuor-
tium fiat, in fin. Lex regia 8. tit. 3. par. 4. Imò Hostien. Præ-
posit. & Monaldus priori loco allegato, petunt adulteriũ
ita notorium esse, vt nullus inficiationi locus esse possit.
Vt putà, si adulteri publicè cohabitent.

4 Tertia sententia fatetur adulterum eo ipso destitutum
esse iure debiti exigẽdi, ac proinde exigendo peccare: ait
tamen adultero exigenti teneri innocentem reddere. Du-
citur: quia duplex ius habet coniunx in alterum coniu-
gem, alterum, vt sibi exigenti reddatur, quamuis exigen-
do peccet: & id non deperditur adulterio admisso, sicut
prælatus delinquit, nec ius habet imperandi aliquid dú-
bium, sit culpa, necne: subditus tamen id imperanti audire
tenetur. Et similiter coniunx voto castitatis astrictus, iure
debiti petendi caret, & petendo reus est sacrilegij, at alter
coniunx petenti reddere id tenetur. Sic Ioannes de Fri-
burgo, Sum. confessorum, lib. 4. tit. 2. quæst. 50.

5 Quarta sentẽtia (quam verissimam esse credo) ait, con-
iugem innocentem certum de alterius adulterio, & eo ip
so eximi a debiti reddendi obligatione, nec ad id deside-
rari adulterium esse publicum, aut Ecclesiæ sententiam.
Ducor, quoniam iure naturæ in ipso contractu matrimo-
nij ea conditio inhibita est, vt seruanti fidem fides serue-
tur, secùs eam violanti (vt disputat. 3. nu. 4. diximus,) nec
id ex conuentione partium, instar meræ pœnæ conuen-
tionalis, consurgit: sed est quasi conditio in contractu ipso
inclusa: itaque quamuis aliqualem pœnæ rationem su-
beat, respectu adulteri, qui quasi in pœnam fidei fractæ,
iure exigendi priuatur, at potius est conditio, quam pęna.
Sicut communiter tradunt Doctores pœnam à testatore
adiectam legato sub conditione castè viuendi, potiùs con-
ditionis naturam, quam pœnæ sequi. At conditione non
seruata in pacto inhibita, alter paciscens est eo ipso liber,
ab obligatione fidei in pacto præstitæ, nec ad hanc exem-
ptionem aliquid amplius desideratur, quam certa notitia
fidei sibi fractæ. Ergo coniunx innocens certò sciens sibi
violatam esse coniugalem fidem admisso adulterio, liber
est a debiti reddendi obligatione. Secundò, quia cùm res
hæc, quæ est debitum negare, intra priuatos parietes, &
occultè sit agẽda, & non publicitatem postulet, instar ex-
pulsionis a propria habitatione, non est cur notorium de-
lictum, iudicisve sententiam desideret. Tertiò, quia aliàs
cogeretur innocens iniuriam sibi ab adultero illatam con
donare. Nam reddens debitum condonat (vt disputa. 14.
probabimus.) Et vir innocens cogeretur damnum biga-
miæ pati, quam cognoscens adulteram incurrit. Et ideo
hanc sentẽtiam sustinent ex Iurisperitis, Host. cap. porro,
num. 3. de diuort. vbi Ioan. Andr. nu. 3. Ant. nu. 12. Ancha.
nu. 9. Idem Host. cap. fin. n. 3. de adulter. vbi Ant. fine, Ab-
bas nu. 6. Præpositus cap. de illa, n. 7. de diuort. Alberic. in
suo Repertorio, litera M. verb. matrimon. 8. versic. quid
si aliquis coniugum. Ioannes de Friburgo summa Conf.
lib. 4. tit. 22. quæst. 7. Astensis sum. 2. par. li. 8. tit. 11. arti. 3.
quæst. 17. Angelus matrim. 4. nu. 1. Sylu. verb. diuort. q. 8.
vbi Armilla, nu. 7. & verb. matrimonium, num. 76. Tabie-
na matrimon. 4. q. 4. nu. 5. Turrecrem. 32. q. 7. in sum. art. 1.
nu. 6. & cap. sæculares, 33. q. 2. n. 1. Couar. 2. decre. 2. p. c. 7.
§. 5. n. 11. in fin. Gaeta repet. cap. ad limina, 30. quæst. 1. §. 4.
num. 216. & 422. Barbosa rubrica. 2. par. num. 26. ff. soluto
matrim. Et ex Theologis. D. Thom. 4. dist. 35. q. vnica, ar-
tic. 3. corpore, & ibi D. Bonau. art. vnico, quæst. 3. Durand.
q. 1. art. 2. n. 7. Richard. art. 1. q. 3. Palud. q. 1. art. 4. cõclu. 1.
num. 27. & dist. 27. q. 4. art. 2. num. 11. D. Anton. 3. par. tit. 1.
cap. 21. §. 5. Abulen. cap. 19. Matth. q. 72. Maioris. 4. dist. 35.
q. 1. §. contra priorem conclusionem, ad fin. vbi Nicolaus
de Orbel. q. 1. §. 2. Victor. sum. de matrimon. nu. 290. Sot.
4. dist. 36. q. vnic. art. 3. conclus. 1. Petrus Soto lectione 12.
de matrim. col. penult. Castro lib. 2. de lege pœnali, cap. 4.
§. vt igitur. Viguerius lib. Institut. cap. 16. §. 7. versic. 9. im-
pedimento 10. Ledes. 2. par. 4. q. 64. art. 3. paulò post prin-
cipium. Nider in sua sum. præcepto 6. cap. 4. Cordub. sum.
q. 138. Vera. 3. p. Spec. art. 5. concl. 2. Angles Floribus. 1. p.
de matrim. q. 9. de diuortio, art. 1. difficult. 3. Palac. 4. d. 27.
disp. 3. col. 14. fol. 599. & d. 38. disp. vnic. col. 13. versi. si ve-
ro fortè. Bellarm. lib. 1. de matrim. cap. 14. §. secundum est.
Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 17. nume. 1. Bartholom.
a Ledes. dubio 67. de matrim. conclus. 1. Grassius 1. par. de-
cisionum lib. 1. cap. 84. nume. 5. Ludouic. Lopez 2. par. in-
structorij, cap. 54. de matrim. vbi de diuortio quoad habi-
tationem, col. 2. Philiarc. de officio Sacerdotis, tom. 1. p. 2.
lib. 2. cap. 17. paulò post principium. Emmanuel Sa sum-
ma, verb. diuortium, nu. 1. Manuel. 1. tomo sum. 2. edition.
cap. 240. nu. 4. Petrus de Ledes. de matrim. q. 62. at. 3. nota-
bili. 1. Vega 1. tomo summæ, cap. 13. casu 1.

6 Quid autem dicendum sit, si iudex sub excommunica-
tione latæ sentẽtiæ, pręcipiat coniugi innocẽti certò scien
ti adulterium occultum alterius, quod probare nequit, vt
reddat illi debitum, non constat inter Doctores huius sen-
tentiæ. Quidam enim dicunt innocentem non teneri red-
dere debitum adultero coniugi, donec compellatur per
Ecclesiam: atque ita clarè sentiunt ad id teneri, Ecclesia
præcipiente. Quia Ecclesia iustè præcipit: cum iuxta alle-
gata, & probata, illi non constat alterum coniugem reum
adulterij esse. Sic D. Thom. D. Bonauen. Durand. Richar-
dus, Astensis, Ioannes de Friburgo, D. Anto. Sylu. Tabien.
Turrecremata, Nider num. præcedenti allegati. Armilla,
verb. matri. nu. 76. Palac. 4. dist. 27. disput. 3. col. 18. fol. 601.
Alij licet fateantur consultius esse, tũc reddere, vt vitetur
excommunicatio in foro externo: dicunt tamen ad id mi
nimè teneri coniugem innocentẽ certum de alterius adul
terio. Quoniam præceptum Ecclesiæ ex falsa præsumptio
ne procedens, minimè obligat in conscientia. Sic Palud. 4.
d. 27. q. 4. art. 2. n. 11. & dist. 35. q. 2. art. 2. num. 18. Abulen.
cap. 19. Matth. q. 72. in solutione ad 4. Sot. 4. dist. 36. q. vnic.
art. 3. ad fin. corporis vers. alia est ambiguitas, Castr. li. 2. de
lege pœnali, c. 4. §. vt igitur, Ledes. 2. p. 4. q. 64. art. 3. paulò
post principium. Verac. 3. p. Spec. art. 5. conclus. 4. Petrus
de Ledes. de matrim. q. 62. artic. 3. notab. 2. Bartho. a Ledes.
dubio 67. de matrimon. concl. 3. Vega 1. tom. sum. c. 78. ca-
su 5. Idemq. videntur sentire Hostiensis, cap. porro, nu. 3.
de diuortijs, vbi Ioan. Andr. nu. 3. Anton. nu. 12. Anchar. in
fin.

fin. Alex. de Neuo, nu. 9. consulunt enim, vt si excommunicetur, patienter sustineat: quasi sentientes coram Deo immunem illum esse culpæ. Imò Abulensis dicit non teneri illum reddere, licet maneat excommunicatus vsq; ad mortem. Quod idem clarè sentit Palud. 4. distinc. 27. q. 4. art. 2. nu. 11. ait enim hunc non teneri obedire, at melius esse parere, quam semper viuere in excommunicatione. Vnde dicunt Sotus, Ledesma, Veiac. Barth. à Ledesm. Petrus à Ledesma, Vega, hunc non esse in foro conscientiæ excommunicatum: atq; ita solum in publico ratione scandali teneri ab ijs abstinere, quæ excommunicato interdicta sunt. Alij distinguunt sic: Si innocens possit intra paucos dies probare adulterium, non tenetur parere iudici, secus si probationes longa temporis mora indigeant. Ita Ang. verb. debitum, nu. 20. vbi Sylu. quæst. 1. causa 3. Armilla, nu. 4. Ego existimo hunc ex natura rei minimè teneri obedire, nec esse coram Deo excommunicatum. Quia sententia illa, & præceptum iudicis falsa præsumptione innituntur, atque ita minimè obligant in foro conscientiæ, in quo veritas innocenti constat. At posset teneri ratione scandali vitandi. Vt benè ait Castro hic allegatus, addēs totis viribus teneri illud vitare. Et ideo si breui possit adulterium probare, cum tunc non magnum inde oriatur scādalum, non tenebitur reddere: secus si longa mora necessaria sit. Vt Ang. Sylu. & Arm. proximè citati docēt. Quia tūc meritò orietur graue scandalū: eo vel maximè, quòd in excommunicatione per annum insordescens, tanquam suspectus de heresi habendus est. Triden. sess. 25. c. 3. de refor. in fin. Vnde cùm obligatio hæc reddendi debitū, minimè consurgat ex iudicis præcepto, sed ex obligatione vitandi scandali, iuxta scandalum ex negotiatione exortum, breuitas vel temporis diuturnitas, quæ ad probandū adulterium desiderantur, expendenda sunt. Et si coniux innocens in loca remota fugeret, vbi scandalum omninò cessaret, minimè teneretur reddere.

7 Hinc fit lite diuortij pendente, minimè teneri cōiugem innocentem certum de alterius adulterio, reddere debitū. Quia quamuis lite pendente nil innouandum clament iura: vt constat ex toto tit. vt lite pendente, nil innouetur: at id procedit in foro externo, in quo veritas non constat, donec lis decidatur. Quare coniux veritatis conscius non tenetur exitum litis expectare, quo à debiti redditione abstineat: eo vel maximè, quòd si tunc à iudice minimè coactus reddere, esset condonatio adulterij; ac ius diuortij petendi extingueretur, vt disputat. 14. dicemus. Sic Rosella, verb. debitū. nu. 13. vbi Syl. q. 1. causa 3. Henriquez li. 11. de matrim. cap. 15. num. 14. Palacios. 4. d. disputad. 3. col. 18. folio 601. at tenebitur reddere si nō omninò certus sit de adulterio. Vt bene docēt Rosella, & Syluest. ibidem. Quia in hoc dubio non est spoliandus cōiunx iure exigendi debitum. Vnde non est audienda lex regia 8. tit. 2. p. 4 quæ sequens Goffredum summa, tit. de diuortijs, nu. 15. ait teneri lite pendente, innocentem reddere debitū, nisi adulterium sit manifestum. An verò teneatur reddere tunc, præcipiente id iudice, dixi nu. præcedenti.

8 Sed an coniux adulter, dum eius adulterium latitat innocentem, sit ipso iure priuatus facultate exigendi debitum, ita vt possit adire iudicem, vt alterum negantem cōpellat reddere? dixi lib. 1. disput. 68. num. 4. vbi tanquam probabilius sustinui, non esse ipso iure priuatum, donec coniux alter adulterij conscius, ipsum priuet: atq; ita interim posse adire iudicem, vt ipsum reddere compellat. Atque idem dixi ibi nu. 5. licet coniux innocens leuibus indicijs, nec sufficientibus ad diuortium celebrandum, suspicaretur adulteriū. Quare adulter rogatus à iudice, non tenetur fateri suum occultum adulterium, sicut nec alia crimina, nisi iuridicè rogatus. Iuxta ea, quæ dixi disputa. 9. nu. 19. in fin. At si norit adulter innocentem habere sufficientem sui adulterij certitudinem vt in foro conscientiæ diuertere possit, quamuis probare minimè valeat, non poterit in conscientia ipsum compellere, vt reddat sibi debitum. Et si fortè iudex ex falsa præsumptione compulit, tenetur ipse a compulsione desistere. Quoniam nolente innocente certo de adulterio reddere, destitutus est ipse omni iure. Et quamuis minimè teneatur dotem, & bona restituere innocenti, quorum amissione damnandus erat, nisi falso se tueretur (vt dixi disp. 8. n. 41.) tenetur tamen ad suam libertatem negandi debitum, innocentem reuocare. Quoniam dispar est ratio. Amissio. n. bonorum est mera pœna, ac proinde nullo modo debita, nisi media iudicis sententia: quare ea non existente, quamuis iniustè impedita, non tenetur coniux adulter bona restituere: at quòd iure exigendi priuetur, nulla opus est sententia, sed voluntas sola innocentis conscij adulterij sufficit. Quare tenetur huic minimè obstare. Tādem non teneri adulterum crimen occultum fateri, nisi quando iudex præcedentibus indicijs, aut semiplena probatione, & ostensis illis adultero, vt sibi constet se iuridicè de crimine interrogari (vt in alijs criminibus fatentur DD. communiter:) vel ex eo constat, quòd accusatio adulterij ad diuortium celebrandum, est mixta, & assimilatur criminali. Vt probaui hoc lib. disput. 7. nu. 19. in fine.

9 Ad argumenta nu. 2. proposita respōdetur. Ad primum constat solutio ex dictis nu. 5. in prima ratione. Non enim est propriè pœna, sed quasi conditio imbibita in ipso matrimonij contractu. Ad conf. dic id esse verum de mera pœna conuentionali, quæ ex partium conuentione cōsurgit: secus de ea, quæ suapte natura in ipso contractu includitur tamquam conditio. Ad secundum, admisso antecedente neganda est consequentia; quoniam cum hoc sit in fauorem innocentis, & non per modum pœnæ, sed conditionis, satis est, vt innocens adulterij conscius adulterum iure exigendi priuet. Ad tertium dic antecedens esse verū de lege mere pœnali, & qn agitur ad pœnam lege decretam ipsi ĝēdam: solius enim iudicis est eam infligere, meritis causæ discussis: secus vbi lex non continet meram pœnam, vt ludens pecunia credita in hoc Castellæ regno, nulla indiget iudicis sntia, quò pecuniam perditam minimè soluat: quoniam lex id concedens non est merè pœnalis, sed contractum irritat. Vt diximus lib. 1. disp. 31. nu. 2.

SVMMARIVM.

An coniux innocens possit ab adulteri habitatione, propria authoritate diuertere? Referuntur cap. porro, & c. significasti, de diuort. quæ secum pugnare videntur, num. 10.

Referuntur tres sententiæ, num 11. 12 & 13.

Non satis est ad sic diuertendum, adulterium occultum: & aliter diuertentis conceditur restitutio coniugi spoliato, imò & prædoni spoliato ante oīa cōceditur restitutio, n. 14

An sit etiam tunc facienda restitutio quoad debitum coniugale, spoliato coniugi? nu. 13 & ibi, quid si matrimonium non sit consummatum.

An si coniunx adulter occultus, vel alia de causa recedat & rediens minimè admittatur, possit petere restitutionē coniugis à se dimissi? Et quid, si adulter expulsus restitutionem non petat? Et explicatur, ca de Benedicto, 32 q 1. Et an vir teneatur quærere vxorem fugientem? nu 16.

Quid si coniunx quauis de causa coniugem repellat, an ipsemet repellens possit restitutionem coniugis à se expulsi peteret num. 17.

Quid, si coniunx non agat iudicio possessorio, sed petitorio sit ante omnia restituendus? num. 18.

Quid, si vxor spoliata, replicet aduersus exceptionem adulterij occulti à viro spoliante sibi obiectam: allegans simile adulterium occultum ipsius viri, an sit audienda? nu 19.

Quid si spolians allegat rei iudicatæ exceptionem, an impediatur restitutio? nu 20.

Quid si spolians offerat incontinēti probationes adulterij occulti? Refertur sntia docens impediri restitutionem, nu 21.

Non satis est incontinenti offerri probationes, nisi quando facta restitutione subesset peccati, aut damni, quod reparari nequit, periculum. Et quid, si coniunx certus de adulterio occulto alterius, & iam professus, vel in sacris constitutus, votove castitatis ligatus an sit restituendus coniugi repetenti si ille offerat incontinenti probationes. Et quid si sit consanguinitatis gradus iure humano interdictus, aut aliud impedimentum dirimens? & explicatur, c. literas, de rest. spol. num 22.

Quando dicantur incontinenti oblata probationes, nu. 23.

Enodantur, l. fin C quorum bonorum. regula, dolo facit, de regulis iuris, in 6 l. 27 tit. 2 p. 3 nu. 24.

Vt possit coniunx adulter expelli, ita vt spoliatus non sit in foro externo restituendus, exigitur ita notorium adulterium, vt nullus prorsus sit infictationi locus: & quando id contingat, nu 15. & quid si coniunx spoliatus ob impotentiam fateatur in iudicio se fornicatum, num. 25.

Qua-

Qualiter id notorium, vt impediatur restitutio, sit probandum num. 25.
Quanto temporis spatio id notorium sit probandū? Et quando est notoriū iudici, an sint expectandæ probationes, n. 27.
An mulier sic expulsa possit petere restitutionem, allegans simile viri adulterium, num. 28.
Quid, si vir non eiecisset vxorem notorie adulteram, sed peteret diuortium, an audienda esset exceptio adulterij occulti ipsius viri, allegata a muliere, num. 29.
An si post expulsionem temerariam coniunx expulsus fornicetur notorie sit restituendus, nu. 30.
An in foro conscientiæ liceat quo ad habitationem diuertere ratione adulterij occulti Et qd importet dicto, libere, n. 31.
An cessante scandalo id liceat, num. 32.
Quid, quando matrimonium est occultum, nu. 33.
Quid, si Ecclesia compellat tunc admittere, nu. 34.
An coniunx occulte adulter possit tuta conscientia petere se ad coniugem, qui diuertit, restitui, & restitutione sibi concessa vti, num. 35.
Qualiter a culpa excusetur D. Ioseph, dum virginem ob occulti adulterij suspicionem, dimittere voluit, nu. 36.
Coniunx cui constat matrimonium esse nullum, an possit propria authoritate diuertere, num. 37.
Soluuntur argumenta. Et conciliantur, ca porro. & c. significasti, de diuortijs. Et enodantur c. ad decimas, de rest spoliat in 6 & c. ex parte, de sponsal Et impeditur restitutio, quando est verisimilis præsumptio iniustæ possessionis, eo quod ius commune illi resistat, nu 38.
Post num. 38. inuenies summaria, quæ desiderantur.

10 QVæstio secunda. An quo ad habitationem liceat coniugi innocēti propria authoritate diuertere ab adultero, ita vt adulter restitutionem minime petere possit? Hac in re aetem difficultatem ingerunt, c. significasti, & cap. porro, de diuort. quæ secum pugnare videntur. Nam c. significasti, ibi, *Si notoriū est mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet*, Habetur ob notorium adulterium posse coniugem dimitti absq; spe restitutionis. At cap. porro ibi, *Etiamsi parentela esset publica, & notoria, absque iudicio Ecclesiæ ab ea separari non potuit.* Habetur non esse licitum diuertere absque Ecclesiæ sententia, ob notoriam consanguinitatem.

11 Triplex igitur est sentētia. Prima ait desiderari sententiam iudicis, vt licita sit habitationis separatio. Ducitur primò: quia id expresè deciditur, c. porro, de diuort. vbi consanguinitas est notoria, in quo casu est ratio vrgentior, liceat propria authoritate diuertere ob notoriam consanguinitatem: eo quod cohabitando sit grauissimum peccandi periculum, cum si consanguinei re vera sint coniuges, atque ita matrimonium inualidum, sit eis copula prorsus interdicta. Ergo à fortiori non licebit absque sententia Ecclesiæ diuertere ob notorium adulterium, cum tunc nullum sit peccati periculum: copula enim licita omnino est. Secundo, quoniam separatio habitationis est publica pœna, ac proinde publicum Ecclesiæ iudicium desiderat. Et confirmatur: quia esto ex natura rei liceret propria authoritate diuertere: at Ecclesia iustè id interdicere potuit (vt interdixit, d. c. porro) nam cū Ecclesia consentiente initum sit matrimonium, æquum est, vt eius dissolutio, siue quoad vinculum, quando reperitur inualidum, siue quoad habitationem, per diuortium, eiusdem Ecclesiæ authoritate fiat. Quoniam omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur, c. 1. de regulis iuris. Tandem potest probari rationibus nu. 2. allatis, quæ fortius in hoc casu militant. Et ideo hanc partem sustinent ex Iurisperitis, Gloss. c. porro, verb. separari, de diuort. & capit. gaudemus, verb. ceciderūt, de conuers. coniugat. & cap. ex parte, verb. manifesta de sponsal. Gratia. cap. siue de coniugij, §. in hoc, c. 33. q. 2. Et videtur tenere Host. d. c. ex parte. n. 4. super, verb. manifesta, & dicit communem idem Host. d. c. porro, nu. 3. Et tenent Anton. c. fi. nu. 8. in fin. de adult. & c. porro, nu. 22. de diuor. vbi Cardin. nu. 3. opposit. Barba. c. ex par. colum. 4. de feudis. Turrecre. c. Agathosa, in fin. super verb. vxorem. 27. quæst. 2. Gaeta. repetitione cap. litteris 3b q. 1. 9. numer. 422. Et videtur hanc sequi Franciscus Marcus 1. p. decisionum Perlamenti Delphinalis, decision. 534. numero 24. Eam enim refert in vltimo loco, quamuis nullam sententiam expresè decidat. Et ex Theologis, eandem sustinent. D. Tho. 4. d. 35. quæst. vnica, art. 3. vbi Durand. q. 1. art. 2. nume. 7. D. Bonauen. art. vnico, q. 3. Richardus art. 1. q. 3. Supplementum Gabrielis, q. vnica, art. 2. conclus. 5. & 6. & in solutione ad 2. contra 6. conclusionem, & post solutionem ad 4. Abulensis, cap. 19 Matth. q. 72. corp. & ad 1. Viguerius lib. instit. c. 16. §. 7. versi. imped. 10. Castro lib. 2. de lege penali. c. 2. §. vt igitur. Nider in sua summa, precept. 6. c. 4. Ouandus 4. d. 35. q. vnic. propositione 2. Bellarminus lib. 1. de matrim. c. 14. § secundum est Grass. 2. p. decisionum, lib. 1. c. 22. nu. 66. in fin. & num. 75. casu 2. Et a fortiori hanc opinionem tenent omnes Doctores, quos, nu. 2. retuli, asserentes ad debitum adultero coniugi negandum, desiderari Ecclesiæ sententiam. Vnde retenta hac opinione, si coniunx innocēs ab adultero recedat minimè expectata Ecclesiæ sentētia, restituetur vtique adultero reclamanti. Atque ita docent D. Thom. Duran. Abul. in solutione ad 1. eisdem locis citatis.

12 Secunda sententia, docet sufficere ad hoc diuortium propria authoritate celebrandum, si adulterium sit notorium. Probat ex cap. significasti, de diuor. vbi coniugi dimisso ob adulterium notorium denegatur restitutio: ergo licite potuit adulter notorius dimitti, alias ad pristinā matrimonij plenam possessionē restituendus esset. Secundo ex c. ex parte, de Sponsal. ibi: *Quia nemini licet vxorem sine manifesta causa fornicationis dimittere.* Ergo à contrario sensu id licet, vbi fornicatio est notoria. Tertiò ex ca. ad decimas, de restit. spoliat. In 6. vbi canonicos quosdam decimis spoliatos agentes, vt ad pristinam possessionem reuocentur, decidit Pontifex restituendos minimè esse: subditque rationem, eo quod sit manifestum eas decimas ad canonicos non pertinere, sed ad spoliantem. Et confirmatur, quia ex eo textu eliciunt regulam generalem, Gl. ibi verb. præsumuntur. Francus, num. 5. notab 6. & num. 11. vt exceptio notorij defectus tituli obstet agenti iudicio possessorio. Tandem: quia non posse dimitti adulterum quo ad habitationem, est ratione scandali, quod cessat, quando causa dimissionis est notoria. Ergo tunc nulla iudicis sententia desideratur. Et ideo hanc sententiam sustinent Gloss. capit. Agathosa, verb. fornicationis 27. q. 2. Et capit. fin. verb. fornicationis, de adult. vbi Ioann. Andr. num. 5. Anchar. num. 6. Card. num. 2. versic. quæro an vir, in fin. & dicit forte hoc esse verius, Anan. ibi. nu. 3 versic. & ista fuit. Et tenent Abb. cap. constitutus, num. 4 de conuers. coniug. & cap. gaudemus, num. 5. & cap. de illa num. 2. de diuort. & capit. ex parte, in fine, de sponsal. vbi. Alex. de Neuo, num. 10 præpos. d. cap. de illa, num. 7. Henricus, cap. literas, nume. 4. de restit. spoliat. Tiraquellus. l. si vnquam, verb. reuertatur, num. 137. C. de reuoc donat. Rosella, verb. diuortium, num. 12. Angelus matrimonium 4. num. 1. Armilla, verb. matrimonium, num 76. Ioannes de Friburgo Summa Confessorum, lib. 4. tit. 22. quæstion. 7. Brunellus de sponsalibus, conclus. 30. declaratione 7. num. 21. Nauar. libro 3. consil. titul. de conuers. coniug. in priori editione, consil. 5. in fin. in posteriori, consil. 19 nume. 1. & cons. 14. in fine, & Summa Latina c. 22. nu. 23. in fin. Greg. Lopez, l. 2. verb. seyendo, titul. 22. part. 4. Iulius Clarus libro 5. receptarum. §. adulterium, versi. alia quoque est pena. Antonius Gabriel tomo 1. communium opin. in mea editione, libro 1. fol. colum. 2. verb. adulteram mulierem. Surdus 2. de alimentis, tit. 2. quæst. 16. nu. 18. Et ex Theologis, Nicolaus de Orbellis. 4. d. 34. quæst. 2. §. 2. Victoria summ. de matrim. num. 290. Corduba summæ, quæst. 138. Vnde retenta hac opinione, coniunx dimissus ob adulterium petens restitutionem, minime audietur. Atque ita docet Abb. c. significasti, num. fin. de diuort. Henricus, literas, nu. 4. de rest. spol. Nauar. lib. 3. consil. titu. de conuersio. coniug. in 1. editione, consi. 6. num. 2. & in 2. consil. 31 num. 2. & consil. 50. num. 1. Imo Couar. 4 decr. 2. p. c. 7. §. 5. num. 12. Et Henriquez lib. 11. de matrim. c. 17. nu. 2. ad finem, quamuis existiment non posse coniugem dimitti ob notorium adulterium, vt temere facta dimissione, censent esse denegandam restitutionem.

13 Tertia sententia petit ad hanc dimissionem iuste faciendam, vt adeo notoriū sit adulterium, vt nulla prorsus tergiuersatione celari possit, nullusque inficiationi sit locus. Exemplum apponunt Gloss. Alberic. Henriq. Maior. Syluest. Armill. Ioannes de Friburg. D. Anton. Sotus, Couar. Gaeta Barthol. a Ledes. Henriquez, Grassius, Lud. Lopez. Vega, quos statim referā, vt quando coniunx publice moratur, cum adulterāte, quibus subscribere videntur Inno.

cap.

nũ.10.Et ratio eſt. Quoniã tunc vir minime ſpoliatus eſt, quod ad reſtitutionem petendam deſideratur. Sed ipſemet ſua ſpoliauit ſe poſſeſſione. Addit Magiſter Abbatis poſſe iudicem in hoc caſu facere ex officio reſtitutionem. Sed omnino dicendum eſt, eum virum reſtituendum eſſe. Quoniam eo ipſo quod vxorem a ſe expulſam repetit, & ipſa repetenti non conniuet, cenſetur ſpoliatus (vt num. præcedenti dixi.) Nec obſtat, ſi opponatur expellentem animo amittendi poſſeſſionem, eam minimè recuperare poſſe, quamuis animum recuperandi habeat, l.ſi quis vi, §. differentia, ff.de acquir.poſſ. Quoniam poſſeſſio in matrimonio eo priuilegio gaudet, vt minime amittatur ſolo facto, ita vt recuperari non poſſit. Quoniam tanquam acceſſoria matrimonio, ſapit eius naturam, quæ eſt vt ſolo conſenſu non diſſoluatur. Atq. ita docent Gloſ.c.literas, verbor.diuertit, de reſt.ſpoliat. Innoc.c.veniens, nu.4. de regular. Io.Andr.eo.cap.literas, nu.19.& 20.vbi Anton.numero 23.Abb numero 9. Cardin. paulo poſt principium, verſ.in gloſſa tertia, Imola, num.11. Henricus, numero 9. Bellamer.nu.vnico, columna.3.in fin.Aſtenſis ſumma, 2.p. lib.8.tit.33.artic.2. quæſt.1. Lancellotus Inſtit.iuris canonici, lib.2.tit.de diuortijs, §.ergo niſi legitima, verſic. ius manet.

18 Limitanda tamen eſt concluſio poſita, aliquib. modis. Primo, vt ſpoliatus ſit ante omnia reſtituendus, quando agit iudicio poſſeſſorio, allegans, ſcilicet, ſpolium, & petens ſe reſtitui: ſi enim agat petitorio, non ſtatim reſtituetur, ſed audietur exceptio. Et ratio eſt: quia reſtitutio non conceditur niſi petenti (vt num.16.diximus.) Ita docent Gloſſa cap. Agathoſa, verb.quondam 27.quæſt.2. Ita explicans eum textum, vbi auditur exceptio viri profeſſi allegantis adulterium vxoris, quia non vxor agebat poſſeſſorio, ſed petitorio iudicio. Et Gloſſa ca.ſignificaſti, verb. ſi notorium, de diuortijs, vbi Cardin.num.2.D.Thom.4.d. 41.in fine, in expoſitione literæ. Aſtenſis ſumma, 2.p.libro 8.tit.33.art.1.in fi.D.Ant.3.p tit.9 c.8.§.5.Sylu.matrimonium 10.q.2.Tabiena matrimonium 4 q.9.nu.10 Nau.lib. 3.conſil.tit.de conuerſ.coniug. in 1.editione, conſ.6. numero 2.& in 2.conſ.11.numero 2.Et dixi etiam, diſp præcedenti, num.6.

19 Hinc infertur, ſi vxor petat viri, quo ſpoliatus eſt, reſtitutionem, quamuis vir adulterij occulti vxoris allegans exceptionem, audiendus minime ſit, ad effectus reſtitutionis impediendæ: audiendum tamen eum eſſe, vt compenſentur delicta, ſi contra hanc exceptionem, replicet ipſa vxor obijciens ſimile viri adulterium. Quoniam tũc maritus non petit vxoris reſtitutionem: ſed ſimilis adulterij obiectionem elidit, probans delicta eſſe compenſanda. Sic Glo.c. ſignificaſti, verb.niſi conſtaret, de diuorr. quæ obſcure loquitur. At ita intelligit eam Abbas illam approbans, ibi, in fi.Card. ibi ad finem. Alexand. de Neuo, nu.9. Præpoſ.in fine.

20 Secundo limitanda eſt cõcluſio, niſi ſpolians, exceptionem rei iudicatæ allegat. Tunc impeditur reſtitutio. Sententia enim notorium facit. Sic D.Thom.4.d.41.in fine, in expoſitione literæ. Hoſt.ſumma tit.de reſtitutione ſpolia. num.4.verſ.10.obſtat. Henricus, cap.literas, num.8.de reſtit.ſpol. Aſtenſis ſumma 2.p.lib.8.tit.33.art.2.q.2.caſu 5. D.Ant.Syl.Tabiena relati, nu.18. Quod bene intelligunt, D.Thom.Hoſt.Henricus, Aſtenſis, quando ab ea ſententia appellatum minimè eſt: quia pendente appellatione, ſententia non operabitur ſuum effectum. At aduerſus hanc limitationem videtur Gloſ. eod.c.literas, verb. diuertit, in fine: & ita eam intelligit, & amplectitur Anton. ibi.num. 25. Ducunturque, eo quod cum ſententia in cauſa matrimonij non tranſeat in rem iudicatam c.lator, de ſent.& re iudic.non facit notorium. Sed bene Imola, eo.c.literas, nu. 22. dicit hanc doctrinam Gloſſæ eſſe veram, quando incontinenti probaretur aliquid contra ipſam ſententiam: alias in dubio ſtari debet ſententiæ, c.1.vt lite non conteſ. Et ita impeditur reſtitutio.

21 Tertio limitatur concluſio ab aliquibus, niſi ſpolians offerat incontinenti probationes occulti adulterij, tũc enim reſtitutionem impediri aſſerunt. Et poteſt probari. Primò, ex cap.literas, de reſtit.ſpoliat. vbi coniuge diuertenti ob impedimentum conſanguinitatis, illiuſque probationes incontinenti offerente, nõ reſtituitur ad copulam coniugalem coniunx ſpoliatus. Secundo ex l.final.C.quorum bonorum, ibi, *Omnibus fruſtrationib. amputatis.* Sentit, ergo manifeſte textus exceptiones, quæ fruſtandi iudicij cauſa offeruntur, ac differendæ reſtitutionis, admittendas minime eſſe. Quales non ſunt eæ, quarum probatio incontinenti offertur: atque ita admittuntur in cauſis, quæ celeritatem deſiderant, l.ſi is a quo, ff. vt in poſſeſſionem legat. Et conferunt ad hoc quam plura ſpecialia, quæ probationis incontinenti oblatæ affert Menochius de recuper.poſſeſ.remedio, 50.q.21.nu.240.& ſequentibus: & de retinenda, remedio 3.q.75.numer.637 & ſequentibus. Tertiò, ex regula, dolo facit, 59. de regul.iuris, in 6. vbi dolo faciens appellatur, qui petit id, quod reſtituturus eſt. Quartò, ex l.17.titul.2.par.3. ibi, *Fueras ende ſi aquelque demandaſſe el ſenorio de la coſa, quiſieſſe antes moſtrar que* [5 *era ſuya, luego, que entonces antes deue ſer oydo, y librado, que el otro que demandaſſe la tenencia.* Atque ita docent ex Theologis D.Tho.4. d.35. q. vnica, art.3.vbi D.Bonau. art.vnico, q.3.Durandus, q.1.ar.2.num 7. Richar.art.1.q. 3.Abulenſis, c.19.Matt.q 72.D.Anton.3.p.tit.1.c.21.§.5. Sotus 4.d.36.q.vnica, art.3.concl.2.in fin. Viguerius libro inſtit.c.16.§.7.verſ.6.impedimento, 10.Veracruz, 3.p.ſpeculi, ar.1. in probatione tertia, primæ concluſionis. Et ex Iuriſperitis, Hoſtienſ.ſumma, tit.de diuort.nu.7. verſ.dicas, Albericus in ſuo dictionario, litera M, verb.matrimonium 8.verſ.quid ſi aliquis coniugum. Aſtenſis, ſumma 2. p.lib.8.tit.11.art.3.q.17.& tit.33.art.2.in init.Sylu.verb. diuortium, q.8.Armilla, verb.matr.num.76. Tabiena matrim.4 q.4.num.5.Gaeta repetit.c.ad limina, 30.q.1. §.4. num.216.

22 Ceterum iure optimo ab hac limitatione recedit Cou. 4.decr.2.p.c.7.§.5.nu.12. illam improbans, & dicens petenti reſtitutionem non obſtare, vt quoad omnia reſtituatur, exceptionem adulterij non notorij, quamuis alter obijciens offerat ſtatim paratas probationes. Probatur primò, quia cap.literas, de reſtit.ſpol.tanquam quid ſpeciale ſtatuitur in impedimento dirimenti, vt conſanguinitatis, vxorem ſpoliatam minimè eſſe reſtituendam quoad carnalem copulam, ſi incontinenti probationes conſanguinitatis offerantur, ob periculum peccati mortalis, quod admitteret coniunx ſciens impedimentũ, & reddens debitum. Cum ergo in præſenti non ſubſit id periculum, nec aliud ex carnali commixtione, concedenda eſt omnimoda reſtitutio, licet maritus ſpolians offerat in promptu probationes. Argumento ex l.ius ſingulare, ff.de legibus. Et confirmatur: quia eo.c.literas, non obſtantibus probationibus incontinenti oblatis, reſtituitur coniunx ſpoliatus, quoad habitationem, & reliqua omnia, dempta carnali copula, in qua ſola ſubeſt periculum peccati. Ergo cum in præſenti id periculum non ſit, reſtituendus eſt omnino coniunx. Secundò ex l.1.C.ſi per vim, vel alio modo, ibi. *Sine illa cunctatione reſtituatur.* Et l. ſi quis ad ſe fundum ibi, *Eademq. protinus reſtituta.* C.ad legem Iuliam de vi, ſi enim ſine cunctatione, ſi protinus eſt facienda reſtitutio: non poterit momento temporis res ipſa detineri. Tertiò: quia ſpoliator ſemper delinquit, donec reſtituat, & ideo niſi purget delictum, reſtituendo, non debet audiri circa proprietatem, c.frequens, de reſtit.ſpol. nu.6. Et confirmatur: quia in ſpoliantis odium, inductum eſt, vt ſtatim poſſeſſionis reſtitutio fiat, l.ſi quis in tãtũ, C.vnde vi.ca.eum qui, de præb.in 6.& docet Menochius de recup.poſſeſ.remedio 1.qu.2.num.38. atque ita non debet ex delicto ſuo commodum reportare, contra l.auxilium, 38.ff.de minoribus. Et ideo nec temporis momento debet res penes ſpoliantem eſſe, l.vnica, C.ſi de momentanea. Tandẽ: quia daretur occaſio delinquendi, & res propria, authoritate occupandi, iuſq; ſibi dicendi, ſi probationibus incontinenti oblatis, reſtitutio impediretur contra, ca. quanto, de diuor. Et ideo reſtitutionem minimè differendam eſſe probationib. in promptu paratis, excepto qñ opponitur impedimentum dirimens matrimonium: atque ita eſſe ſpeciale in caſu, d.c.literas, de reſt.ſpol.propter peccati periculum tradunt Gloſſa, d.c.literas, verb.incontinenti. Et c.1. verb.contentionem eodem tit.& c.ſuper cauſa 2.q 5. Dynus regula, qui agendum, 71.nu.2.de reg.iur.in 6.Inno.c. in literas, nu. vnico, verſ.probationes, de reſt.ſpoliat. vbi Hoſt.nu.4.7.& 8.Ant.nu.52.Abb.nu.5.& 18.Imola, num. 13.verſ.in Gloſſa, incontinenti. Idem Hoſt.cap.1. numero 4.de reſt ſpoliat.vbi Anton.num.24.Baldus, num.2. Abb. numero 5. Berous, nume.30. & 31. Idem Baldus, capit. in literis, numero 2.de reſt.ſpol.vbi Cardin.numero 2.verſ.

in Glossa vltima. Barthol. l. vnica, nu. 4. & 5. C. quorum legatorum, & l. naturaliter, §. nihil commune, num. 2. ff. de acquir. poss. vbi Ripa, nu. 94. fallentia 2. Alex. ibi num. 20. Francus, c. fi. n. 11. de restit. spoliat. in 6. Boerius decisione. 238. n. 2. Iason cons. 162. nu. vnico, col. 2. vers. 2. principaliter, vol. 4. Decius cons. 84. nu. 2. vers. ad illa, vol. 1. Felin. cap. fin. n. 3. vers. dum notat, de libelli oblat. Parisius, consil. 1. num. 163. vol. 1. Lucas de Penna l. si coloni. quæst. 5. num. 17 & quæst. 22. nume. 26. C. de agricolis, & censitis, lib. 11. Rolandus, consil. 1. nume. 26. volum. 1. Plotus tractat. de in litem iurando, §. 46 nu. 1. in fine, Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 5. nu. 9. Gregor. Lopez. l. 27. verb. qua lo entregasse, titul. 2. p. 3. Menchaca alios referens, in controu. illustr. lib. 1. cap. 88. nume. 2. Antonius Gabriel tomo 3. communium, lib. 5. titul. de restit. spoliat. conclusion. 1. num. 42. Menochius de recuper. posses. remedio 1. num. 114. 239 & sequentibus, 248. 310. 318. Ferretus, consil. 13. num. 2. & consil. 203. in fine, vol. 1. Lancelotus Instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de diuort. §. ergo nisi legitima, verb. restitutio. Hinc infertur audiendos non esse quosdã, quos refert ipsemet Pontifex Innoc. III. cap. literas, de restitu. spoliat. dicentes quando gradus consanguinitatis sunt diuina lege prohibiti, denegandam esse restitutionem quo ad debitum coniugale: secus quando sola lege humana. Differentiæque rationem eam assignant: quod in priori casu, cum in illis gradibus Ecclesia dispensare nequeat, subest peccati periculum, si reddatur debitum. Quod in posteriori casu deficit. Quoniam Ecclesia censetur in illis dispensare (prout potest) quando concedens restitutionem coniugi dimisso, compellit diuertentem, vt reddat debitum: quam sententiam sustinet etiam Ripa l. naturaliter, nu. 83. titu. de acquir. poss. & videtur subscribere D. Th. 4. d. 41. in fin. in expositione literæ, dum casum hunc explicat, quando gradus consanguinitatis sunt diuina lege interdicti. Ceterum dicendum est idem, siue diuina, siue humana lege gradus illi consanguinitatis interdicti sint: quia in vtroque euentu peccat lethaliter coniũx, qui Ecclesia præcipiente reddit debitum, si consanguinitatis sit conscius. Tum: quia Ecclesia nõ cogit ad restitutionem, præcipitque reddere debitum, quasi in impedimento dispensans: sed ex iure litigantium, restituens ad pristinam possessionem integre, ea iniustè spoliatum. Tum etiam, quia non satis esset dispensare in eo impedimento, vt licita esset copula, nisi denuo accedente vtriusque coniugis consensu, matrimonium illud celebraretur. Vnde dum textus, d. cap. literas, dicit denegandam esse restitutionem quoad debitum, oblatis incontinenti probationibus consanguinitatis, maximè diuina lege prohibitæ: non accipitur maximè, pro tantum: sed implicatiuè, vt explicet casum in quo subest minor difficultas, & denotet idem esse, quando lege humana interdicitur, in quo maior posset esse dubitandi ratio. Atque ita docent Glossa, eod. cap. literas, verb. diuina, el 2. vbi Host. ad finem, super verb. ad mandatum Ecclesiæ, Innoc. num. vnic. super verb. præsertim. Anton. num. 32. Abbas, num. 24. Imol. num. 5. Atlensis, sum. 2. p. lib. 8. tit. 33. articu. 2. quæst. 5. casu 6. Atque ita idem credo esse dicendum, quotiescumque opponitur quodcumque aliud impedimentum dirimens, & offeruntur incontinenti probationes: (An vero idem locum habeat, quando allegatur impotentia? dixi, lib. 7. disputat. 112. a num. 11.) tunc enim restitutio est facienda quoad reliqua, præter carnalem copulam, quia tunc esset peccatum mortale copula coniugalis in eo coniuge, qui conscius est impedimenti. Atque ita militat prorsus eadem ratio, quæ in consanguinitatis impedimento. Et idem dicendum existimo, si coniunx allegãs adulterij occulti exceptionem, & illius probationes incontinenti offerens, sit iam professus, aut in sacris constitutus, votove castitatis ligatus. Est enim restitutio concedenda quoad cetera, dempta carnali copula: quia cum talis coniunx conscius adulterij non possit absque peccato mortali reddere debitum, impediente voto, quod omnino fuit validũ (vt diximus hoc lib. disputat. 9. nume. 34. in fine.) Si restitueretur coniunx dimissus quoad copulã, subesset peccati periculum. Quæ est ratio decisionis, d. cap. literas. Et tandem id prorsus dicendum est, quoties ex restitutione facta sequitur damnum quodcunque irreparabile: tunc enim probationibus in promptu paratis differenda est. Quod multis citatis probat Menochius de recuper. possess. remedio 1. num. 115. & 308. & sequentibus. Alex. l. naturaliter, §. nihil commune, nu. 20. ff. de acq. poss. Gre. Lopez, l. 27. verb. que le entregasse, tit. 2 pa. 3. Ex quo infertur sententiam, nu. præcedenti relatam, vt, s. quando coniunx offert incõtinenti probationes adulterij occulti, sit differenda restitutio, quoad carnale cõmercium, ea facta quoad reliqua, iuxta decisionem, d. c. literas, esse veram, quãdo vxor esset adultera, & vir ad ea recessisset. Quoniã si vxor restituatur, tunc quoad carnale commercium, incurret vir damnum irreparabile, nimirum, irregularitatis bigamiæ: nisi iam bigamus esset eadem specie bigamiæ, vt quia illam post aliud adulterium cognouerat: vel non virginem illã duxerat. Cum enim sit eadem bigamiæ ratio, nullam nouam irregularitatem contrahit; nec ea circumstantia est necessario explicanda in dispensationis impetratione. Sicut qui sæpe accedit ad sororem illius, quam ducere vxorem vult, non tenetur explicare in dispensatione, multiplicitatem accessuum: quia eadem est affinitatis ratio. At si nouam bigamiæ speciem incurreret, vt quia prius duxerat aliam corruptam, vel bis matrimonium inierat, credo similiter restitutionem differendam esse, quia cum illa noua species sit explicanda, sicut & noua affinitas, vel cõsanguinitas, redderet multo difficiliorem dispensationẽ, atque ita vir incurreret damnum, quod reparari nequit.

23 Quod si roges, quando dicantur probationes incontinenti oblatæ, vt impediatur restitutio quoad carnale cõmercium, in casu periculi peccati, aut damni irreparabilis iuxta numero præcedenti dicta? Id certum est, non desiderari habere statim secum probationes, quod vulgo dici solet, *Tenerlas en el seno* sed satis esse, ne longæ dilationes petantur, sed infra breue tẽpus exhibeantur. Quod colligentes ex eo textu, docent Anton. cap. literas, num. 14. de restit. spoliat. & ibi Abb. num. 6. Imola, num. 10. At in taxanda hac temporis mora, nimirum, quanta debeat esse, dissident Doctores. Archi. 3. quæst. 1. in principio, num. 5. dixit eam esse tridui. Alij vero dixerunt eam esse octo dierum. Ducunturque decisione, cap. solet, versicu. in prima, de sent. excom. in 6. quæ id minime probat, sed quod dicemus, num. 27. Sic Host. summa titul. de diuortijs, num. 7. vers. dicas. Albericus in suo dictionario, litera M ver. matrimonium 8. vers. quid si aliquis coniugum. Astesis summa 2. p. lib. 8. tit. 33. art. 2. in initio. Syluc. verb. diuortium, quæst. 8. Tabiena matrimonium 4. quæst. 4. nu. 5. Armilla, verb. matrimonium, num. 76. Gaeta reper. cap. ad limina. 30. quæst. 1. §. 4. num. 229. Sed frequentior, ac verior Doctorum sententia habet, incontinenti dici aliquod breue temporis spatium arbitrio iudicis taxandum. Si enim exceptio obijceretur, ad cuius discussionem necesse foret testes examinare, vel instrumenta antiqua producere, super quorum veritate disputandum esset, non possent dici probationes incontinenti oblatæ. Sic alijs citatis tradit Menochius de arbitr. lib. 2. centuria 1. casu 12. nu. 4.

24 Nec obstant textus in contrarium adducti, num. 21. ad probandum restitutionem semper differri probationibus incontinenti oblatis: quia, cap. literas, procedit ratione periculi peccati, vt probaui, nume. 22. Et lex illa finalis procedit, quando agitur de adipiscenda possessione, teste Glo. cap. 1. verb. contentionem, de restit. spoliat. tunc enim obstant probationes incontinenti oblatæ, vt multis relatis tradit Menoch. de adipisc. possess. remedio 1. q. 29. numero 104. & sequentibus. Et eodem modo intelligitur regula, dolo facit. Vt ibi explicat Dinus, num. 3. & Bart. l. naturaliter, § nihil commune, nu. 2. ff. de acquir. possess. Et eodem pacto est intelligẽda leg. illa regia, 27. vt exponit illi Gre. Lopez, verb. que le entregaise. Vnde diuersum est in nostro casu, in quo de recuperanda iam adepta possessione, & per iniustum spolium ablata, agitur.

25 Secunda conclusio. Vt possit coniũx adulter expelli ab habitatione, propria authoritate, minime expectata Ecclesiæ sententia, ita vt in foro externo non competat adultero beneficium restitutionis, desideratur adulterium ita notoriũ esse, vt nulla prorsus tergiuersatione celari possit, prout explicuit tertia sententia, nume. 13. relata, quæ placet omnino mihi. Quoniam cum coniũx adulter sit in possessione pacifica, vt illa, propria innocentis authoritate spolietur, sibique hæc publica quasi pœna absque iudicis authoritate inferatur, nec statim competat sibi restitutio: æquum est, vt ita notorium sit adulterium, quod spoliandi causam præbet, vt oculis pateat, causa cum restitutio-

tutio

tutionis gaudet multis priuilegijs: ob rationes, nume. 14. & 22. allatas. Quid vero, si coniunx ob impotentiam spoliatus fateatur in iudicio se fornicatum? dixi lib. 7. disput. 112. à num. 15.

26 Quod si agenti adultero vt restituatur, opponat coniux innocens adulterium ita notorium (vt prædiximus,) quo restitutionem impediat: oportet id notorium probari, vel per euidentiam rei, vel per adulteri ipsius in iudicio confessionem: vnde ad impediendam restitutionem: non potest per testes probari. Eo quod causa restitutionis sit valde fauorabilis, & multis gaudens priuilegijs, c. fi. de ordine cognit. Ita Abbas, cap. penultimo, num 4. de adult. Et constat ex eo textu, ibi: *Mandamus quatenus nisi tibi constiterit, vel per euidentiam rei, vel per confessionem legitimam mulieris, quod adulterata sponte fuisset, ipsum recipere compellas eandem.* Vbi Glossa, verb. confessionem, explicat, *Factam in iure.* Et verb. euidentiam, explicat, *Vt quia publice fuit fornicata, vel filium ex adulterio susceptum habet testem.* Quam Glossam ibi explicantes, Abb. num. 6. & Anan. num. 10. dicunt non accipi publice, ita vt omnibus videntibus sit publicè prostituta: sed si recedens a viro adhæsit publicè concubinario, illum in eadem mensa, & lecto retinens, vel passim admittebat viros ad adulterandum: vel filium habet, cum tanto temporis interuallo a marito separata sit, vt ex illo concipere nequierit, vel si a partus tempore transactus sit annus, ex quo non habitat cum marito.

27 Hoc autem notorium satis est sit tale iudici, vel alijs, dummodo probationes sint in promptu, secus si terminus prolixus petatur. Ita Innoc. c. significasti, n. vnic. ver. item intelligo, de diuor. Anton. ibi. nu. 8. Card. nu. 2. Præposit. num. 4. Vnde Archid. c. fi. nu... de restit. spoliat. in 6. & ibi Dominicus, nu. 13. vers. in ea Gloss. dicunt, quando constat iudici de notorio in iure proprietatis defectu, ipsum debere restitutionem denegare, absque alijs probationibus: vt parcat laboribus, & sumptibus litigantium. Et id deducunt ex eo textu, in quo ex confessione petentium decimas sibi restitui, quibus spoliati erant, constabat decimas ad ipsos minimè pertinere, & ita Pontifex restitutionem denegat. Quando autem non est notorius ex ipsis actis defectus proprietatis, petẽtis restitutionem, sed est notorius alijs, & ita notorietas probanda est breui mora, vt denegetur restitutio: eam breuem moram credunt quidam esse spatium octo dierum, per cap. solet, ver. in prima, de sent. excom. in 6. ibi: *Nisi eum excommunicatum pro manifesta dicatur offensa, in quo casu terminus octo dierum indulgebitur sic dicenti.* Et ita intelligo Host. in sum. tit. de diuortijs, num. 7. Ioan. Andr. c. fin. num. 1. de adult. & ibi Ant. nu. 4. Anch. nu. 3. Card. num. 1. opposit. 1. Henricum, c. literas, nu. 4. de rest. spol. vbi hoc textu ducti, aiunt notorium dici, quod octo dierum spatio probari potest. Subdunt Ioan. And. Ant. Anch. Card. alios sentire hoc spatium esse duorum mensium. Et alios opinari esse spatium, quo illa instantia durat. Et nullam harum opinionum reprobant. Sed melius Ananias, eo. c. fi. 1. dicit fortè tutius esse, id spatium committi iudicis arbitrio per nota. capit. licet, iuncta glossa, verb. mensium, de probat. Quod consonat ijs quæ nu. 23. diximus.

28 Tria hic obseruanda sunt. Primum est, si coniux expulsus ob adulterium ita notorium, vt oculis pateat, & nulla possit tergiuersatione celari, petat restitutionem, allegans adulterium expellentis, ac proinde compensationem faciendam esse: non erit statim restituendus, nisi fuerit simili modo notorium adulterium expellentis, quod per modum compensationis obijcit: sed audientur probationes, & si id probauerit, restituetur. Ita per illum textum docent Glos. c. significasti, verb. nisi constaret, de diuor. & ibi Innoc. nu. vnico, eodem verb. Host. in fi. Anto. nu. 8. Abb. in fi. Alex. de Neuo, nu. 8. Præpo. nu. 4. Ioan. Andr. c. fi. nu 1. de adul. vbi Ant. nu. 4. Et ratio est: quia coniunx expulsus agit tunc, vt in possessionem, qua iustè ob adulterium notorium spoliatus est, restituatur: quare cùm possessio stet pro spoliante, non cogendus est ad eam restituendam, nisi constet notorie de suo adulterio, quod ei per modum compensationis opponitur.

29 Secundum est: Si coniunx non repulisset coniugem adulterantem, quamuis notorium, sed peteret diuortium, & adulter ille notorius tueretur se adulterij etiam occulti, coniugis petentis diuortium, exceptione: audienda esset ea exceptio: quia petens diuortium agit tunc iudicio petitorio Ita Innoc. Abbas, Præposit. Alex. de Neuo, nu. præcedenti allegati, Anton. c. significasti, nu. 8. de diuor.

30 Tertium est. Quidam temperant, vt coniugi spoliato negetur restitutio ob adulterium eius notorium, quando id admisit post spolium, secus si ante. Et ita conciliant cap. porro, & c. significasti, de diuort. vt illud concedens restitutionem in adulterio notorio, intelligatur de commisso ante spolium; hoc autem illam denegans, de commisso postea. Ita Gosfredus summa, tit. de conuers. coniug. nu. 7. ibi fi. & ibi Host. nu. 9. Ioan. And. d. c. significasti, nu. 8. Henricus, ibi nu. 5. 6. & c. vxoratus, nu. 6. de conuers. coniug. Albericus in suo Dictionario, verb. mat. 8. versi. quid si aliquis coniugum. Ioan. de Friburgo in summa Confess. lib. 4. tit. 19. q. 2. Astensis, 2. par. sum. lib. 8. tit. 1 1. art. 2. q. 8. Brunel. de sponsal. concl. 30. nu. 12. casu 4. Caiet. cap. ad limina, 30. q. 1. §. 4. nu. 216. Graff. 1. p. decisionum, li. 2. c. 84. nu. 13. & 2. p. lib. 1. c. 12. nu. 66. Sed meritò reprobant hanc distinctionem, Card. d. c. significasti, nu. 2. oppositione 1. & ibi Præposit. nu. 4. dicentes denegari restitutionem ob adulterium spoliati notorium, siue admissum ante, siue post spolium. Quod nulla sit differentiæ ratio. Imò cum adulterium spoliati post spolium commissum, sit leuius, minori pœna dignum, vtpotè cui iniustè spolians ansam dedit, minus impedire debet, vt sibi coniunx spolians restituatur, quam adulterium patratum ante spolium. Et ita d. c. significasti, tãquam casum, de quo poterat dubitari, decidit adulterium notorium spoliati post spolium admissum impedire sibi restitui spoliantem, non obstante quod spolians ansam dederit, & tanquam manifestum supponit, adulterium admissum ante spolium à fortiori impedire restitutionem, vtpotè quod turpius, ac nulla data occasione est perpetratum. Atque huic etiam sententiæ fauent Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 5. nu. 12. & Henriq. lib. 11 de matrimo. c. 17. num. 3. vbi indistinctè aiunt non concedendam restitutionem coniugi spoliato, ob adulterium eius notorium.

31 Tertia conclusio. Coniux adulterij sui coniugis conscius potest in foro conscientiæ, secluso scandalo ab eius habitatione diuertere, quamuis adulterium sit occultum, nec ad id aliqua iudicis sententia desideratur. Probatur ex ca. dixit Dominus, 32. q. 1. quod est D. Hieron. in c. 19. Matth. ibi. *Vbicumque fornicatio est, vel fornicationis suspicio, liberè dimittitur vxor.* Nam verbum liberè, est canon. latæ sententiæ, & denotat nullam requiri licentiam, vel sententiam (vt probaui lib. 1. disp. 54. n. 6.) & latè probat Tiraq. l. si vnquam, verb. reuertatur, a nu. 134. vsq; ad 138. Secundo probatur ex cap. de Benedicto, 32. quæst. 1. quod est Pelagij Pontificis, vbi deciditur non compellendum esse virum, recipere vxorem, quæ ab ipso recessit, & fornicata est. At si sententia diuortij desideraretur, compelleretur vtique vsque ad illam. Tertio, quia Christus Matt. 5. & 19. absolutè dixit licitam esse dimissionem coniugis propter adulterium, non distinguens inter publicũ, & occultum. Et licet fiat distinctio. ca. significasti, & c. porro, de diuort. intelligũtur tamen ij textus in foro externo. Quarto, quia in foro conscientiæ nõ tenetur quisquam contractus fidem seruare, eiusdem fidei violatori. Quinto, quia in foro conscientiæ est licita dimissio coniugis adulteri occulti, quo ad torum, & debitum coniugale reddendum (vt probaui numero 5.) ergo & quo ad habitationem, si scandalum cesset, cum maior obligatio reddendi debiti, & ex illa cohabitandi obligatio consurgat. Et ideo hanc conclusionem sustinent, Abb. c. fi. num. 6. de adulter. & ibi Barb. eius Additionator super verb. domo. Natta, consil. 115 nu. vnico. Sotus, 4. d. 36. q. vnica, art. 3. ad finem corporis. Nau. summa Latina, c. 22. num. 23. in fine. Et lib. 4. consil. tit. de conuers. coniug. in priori editione, consil. 5. in fi. in posteriori, consil. 14. in fi. Palacios, 4. dist. 27. disput. 3. colum. 15. vers. sicut forsan rogitas, folio 599. Barbosa, rubrica, ff. soluto matr. 2. p. nu. 26. Henriq. lib. 11. de matrimo. c. 17. num. 2. Et colligitur ex Turrec. 32. q. 7. in sum. art. 1. nu. 6. Et ex Bellarmino, lib. 1. de matrimo. c. 14. secundum est, vbi totam rationem cur non liceat hæc dimissio, quando occultum est adulterium, referant ad scandalum: atque ita clarè sentiunt cessante scandalo licitam esse in foro conscientiæ. Idem tenent Doctores, quos nu. seq. referam, asserentes id licere cessante scandalo. Et ijdem Authores num. 33. allegãdi sentiunt, dum eam dimissio-

missionem concedunt esse licitam, quoties matrimonium est clandestinum; eo quod tunc scandalum cesset. Idem apertè sentiunt, Host. cap. porro, num.3. de diuort. & ibi Ioan.And.num.3. Anchar.nume.9. Alex.de Neu.nume.9. dum dicunt fas esse viro dimittere vxorem, quo ad debitum, & mutuam seruitutem, ob violentam adulterij suspicionem, quãuis in foro externo cogetur redire, donec de adulterio constet. Quare audiendus non est Ledesma, qui 2.p.4. q.64. art.3. paulò post principium, ait virũ potentem probare adulteriũ, posse propria authoritate omnino ab vxore recedere: at si non possit probare, solum ei licere negare debitum. Eo quod ius prohibeat recessum quo ad habitationem in hoc euentu, cap.porro, & c.significasti, de diuort. Sed audiendus non est: quia hi textus procedunt in foro externo, & ratione scandali.

32 Hinc deducitur primo, cessante scandalo licitã esse hãc dimissionem, vt si vir conscius adulterij vxoris, in partes longinquas recedat, vbi matrimonium ignoratur: quia tota ratio prohibitionis huius dimissionis, est scandalũ. Sic Turrec.Sotus, Bellar. Barbosa, Henriquez, nu.præcedenti allegati. Angles Florib.1.p.de matr.q.9.de diuortio, art.1. diffic.3.Graffius, 1.p.decisionum, lib.2. c.84. nu.5. Emmanuel Sa, sum.verb.diuortium, n.1. Vega 1.tom. sum.c.13. casu 1. Cañedo Summa Sacramentorum, de matrim. c.8. nu.56. Quamuis scrupulosè loquatur Palud.5. d.35.q.1. art.4.concl.3. nu.29. dicens posse virum sibi ius dicere, si nequeat adulterium probare. Et timide etiam loquuntur Veracruz.3.p. speculi, art.5.concl.3. & Ouandus, 4.d.35. q.vnica, propositione 2. vbi aiũt probabile esse licere hãc dimissionem, si non esset facilis aditus ad iudicem, nec scandalum: secus si esset facilis aditus. Sed hac moderatione non opus est: & semper cessante scandalo licita est talis dimissio: quia nunquam est facilis aditus ad iudicem. Cum enim in rebus Ecclesiasticis tres conformes sententiæ desiderentur, diu durant, magnisq; sumptib. opus est: ac litis exitus ignoratur: & dũ ea durat, cogetur innocens reddere debitum, & cohabitare, & renuens excõicabitur.

33 Secundo deducitur, vbi matrimonium esset clandestinum, posse innocentem propria authoritate recedere. Quoniam cessat scandalum. Sic Richar.4. d.35. art.1.q.4. Supplemẽtum Gabrielis.q.vnic.art.2.concl.5. Sylu.verb. diuortium, q.8.vbi Armil.num.7. Astensis, summa, 1.par. lib.8.titul.11. artic.3. quæst.17. Turrec.cap.sæculares, 43. q.2.nume.1. Sotus 4.d.36. quæstio. vnica, artic.3.concl.2. Petrus de Ledesma de matrim.quæst.62. art.3.in fi. Henriquez lib.11.de matrim.cap.17. num.2. Sed D. Anton.3. part.tit.1.cap.21.§.5. relata hac sententia non videtur illi assentiri, sed subdit videri teneri eum coniugem manifestare id matrimonium Ecclesiæ, ad vitanda pericula, quæ inde oriri possent. Et Veracruz, 3.part. Specul. artic.5. in fine probationum primæ conclusionis, Palacios, 4.dist.27. disput.3.columna 14. fol.599. Bartholomæus à Ledesma de matrim.dub.67. conclus.2. dicunt non esse locum huic casui, post decretum Tridentini sess.24. de matrimonio cap.1. irritantis matrimonia clandestina. At verum est locum esse etiam huic casui post Tridentinum: vt bene docet Henriquez lib.11.de matrim.cap.17. num.2. vt si matrimonium iam ita occultum sit, vt probari nequeat: quia defuncti sunt Parochus, & testes, & amissus, aut ruptus est liber, in quo contrahentes scripti sunt: fateor tamen raro hunc casum euenire.

34 Tertio infertur, Ecclesiæ compellenti, vt innocens admittat ad habitationem coniugem adulterum occultum, donec lis decidatur, non teneri innocentem parere, ex natura rei: sicut nec tenetur quãdo compellit, vt reddat debitum: iuxta num.5. dicta. Quoniam in vtroque casu sententia Ecclesiæ innititur falsæ præsumptioni. At tenebitur parere, dum ad loca remota non se contulerit, ratione scandali, quod in hoc euentu semper subsequetur: cum separatio habitationis publica sit. Quod non contingit in debiti coniugalis negatione, quæ omnino in occulto est. Atque ita intelligo Sotum 4.d.36.quæst.vnica, artic.3. ad finem corporis, versic. alia est ambiguitas. Et Bartholomæum a Ledesma dubio 67. de matrim. concl.3. dicentes non teneri virum parere Ecclesię præcipienti, vt debitum reddat vxori adulteræ, posse tamen compelli, vt eam domi retineat, & alat. Quod idem docet Vega 1. tomo summæ, cap.78. casu 5. vbi clare constituunt differentiam inter debitum coniugale, & habitationem, & videntur sentire obligari ab obediẽdum quo ad habitationem. Sed (vt dixi,) hanc obligationem intelligo consurgere ex solo vitandi scandali præcepto, quod communiter ex negatione habitationis oriri solet. Et eodem modo intelligo Abulensem c.19. Matth.q.72. docentem teneri innocentem parere Ecclesiæ præcipienti admissionem coniugis adulteri.

35 Quarto infertur, coniugem adulterum occultum expulsum, qui nouit innocentem esse certum de adulterio, non posse in foro conscientię petere restitutionem ad cohabitationem: secus si ignoret, num coniunx innocens certus sit, sicut circa debiti redditionem diximus, num. 8. Et omnia, quæ ibi diximus circa debitum, sunt dicenda circa habitationem: quia vt innocens in conscientia priuet adulterum debito, & habitatione, nulla desideratur sententia, vt probauimus, num 31.

36 Quintò infertur, qualiter excusetur a culpa factum D. Ioseph, qui (vt refertur Matt.1.) voluit a Virginis consortio recedere, ob suspicionem adulterij occulti. Cum enim virgo esset coniugata, ex partu in vtero concepto non poterat adulterium constare, nisi soli Ioseph, qui norat, se eam minime cognouisse. Et quidem plerique D. Ioseph excusant, dicentes eum non voluisse a Virgine recedere, ob adulterij suspicionem, sed ob eximiam sanctitatis eius reuerentiam, quasi eius consortio indignum se reputantem. Sic Origenes Homilia 1. in diuersos Euangelistas D.Bernardus Homilia in ea verba Lucæ 1. Missus est Angelus. D.Thom.4. dist.35. quæst. vnica, art.3. ad 2 Richardus ibi, art.1. quæstio.3.3. ad 1. Palud.quæst.1.artic.4.conclus.6.numer.32. Sotus 4.dist.36.quæst. vnic.artic.3.ad 1. Turrec.cap.sæculares, 33. quæst.2. num.2. In solutione ad primum. Sed non placet hæc excusatio, quoniam videtur ex ipso contextu literæ Matth.1. colligi, noluisse Ioseph ob reuerentiam, sed ob adulterij suspicionem recedere. Quoniam Angelus excusans Virginem, & suadens Ioseph ne recedat, ea vtitur ratione. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est:* Quod si Ioseph reuerentia adductus Virginis, eam deserere statuisset: ob eam rationem quod fętus de Spiritu sancto conceptus sit, ad maiorem reuerentiã induceretur, ac proinde fortiori ratione pararet recessum. Atque ideo ex suspicione adulterij animum recedendi subortum esse, testantur D. Chrisostom. Matt. 1. & in Homilia de Sancta Susanna. D. August. Epistola 54. & sermone 16. de verbis Domini, & sermone 8. de tẽpore. Theophilactus, & Eutimius Matth. 1. Abulensis Matth. 19. quæstion. 72. ad 2. & similiter reprobant hunc intellectum Maldonado in eundem locum Matt. 1. Suarez, 3.par.quæst.29. artic.2. sectione 2. Vnde melius excusatur Ioseph a culpa, eo quod occulta erat dimissio, & absque scandalo, quæ licita est in foro conscientiæ.

37 Vltimo infertur, quid dicendũ sit, quando constat coniugi matrimonium fuisse inualidum, vel ob consanguinitatem, vel ob quodcumque aliud impedimentũ dirimens: an liceat illi propria authoritate discedere, ita vt coniunx dimissus minimè sit restituendus? Veracruz, 3.part. Speculi, articul.9. dicit minime licere, quando in facie Ecclesiæ, idest coram Parocho, & testibus initum est matrimonium (vt necessario attento Trident. decreto session.24. capit.1. de matrimon. hodie celebrari debet) si iudex Ecclesiasticus facile adiri potest: secus vbi difficilis esset aditus, & separatio absque scandalo fieri posset. Verum dictis adhærendo, asserendum est, in foro conscientiæ licitum esse recessum propria authoritate, si absque scandalo id effici possit, vt in longinqua fugiendo. At in foro externo concedi restitutionem, quãuis impedimentum sit notorium: per capit. porro, de diuort. vt num. sequenti contra aliquos dicemus: vbi reddemus rationem differentiæ, cur coniunx adulter notorius minimè restituatur, & secus sit, vbi est impedimentum notorium dirimens matrimonium. Quod si probationes impedimenti etiam non notorij offerantur incõtinenti, restitutio concedetur quo ad omnia, dempta copula carnali, propter peccati periculum: probationibus vero non incontinenti oblatis, erit coniunx dimissus restituendus quo ad omnia, vt deciditur cap.literas, de restit.spoliat. & satis explicui nume.22. probans eam decisionem locum habere in quacunq; consanguinitate, & quocunque impedimento iure etiam humano dirimenti. Et quando dicantur probationes incontinenti oblatæ, dixi, num.24.

38 Tandem superest soluere argumenta proposita, nu.25. &

& 12. Et solutio primi argumenti propositi, nume. vndecimo, & primi propositi, num. duodecimo, magnum multis Doctoribus facescit negotium, circa conciliationem textuum, capit. porro, & cap. significasti, de diuort. qui secum è diametro pugnare videntur (vt numero decimo aduertimus.) Et ideo Doctores varias conciliationes afferunt. Prima est, vt capit. porro, loquatur de notorio, quod certo probari nequit, sed ex præsumptionibus, quale est consanguinitas. Filiatio enim vere probari nequit, sed ex varijs præsumptionibus, vt notatur capitulo Michael, de filijs presbyter. At capitul. significasti, de notorio facti, quod clare constare potest, quale est adulterium. Ita Anton. dicto capitulo porro, numero nono. Sed merito reijciunt eam Abbas, eodem capitulo porro, numero nono, & ibi Alexander de Neuo, numero vndecimo. Quia notorium illud præsumptionis sufficit, vt Ecclesia declaret illud matrimonium fuisse nullum. Vt constat ex eodem capit. porro, in fine: ergo à fortiori sufficiet ad repellendum coniugem à petitione restitutionis. Deinde, quia adulterium consummatum quale ad diuortium desideratur, nequit certo probari: sed ex præsumptionibus constare debet (vt dicemus nume. 40.) Secunda conciliatio est, vt capitulo porro, non statutum sit, concedendam esse restitutionem vxori expulsæ ob notoriam cõsanguinitatem: sed id tantum prohiberi, ne vir tunc propria authoritate à se vxorem expellat, etiam si notoria sit consanguinitas. At si re ipsa expelleret, licet temere fecisset, non esset compellendus ad restitutionem: quia multa fieri prohibentur, quæ tamen semel facta non cassantur, l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui iuris. Quod si opponas, eodem capi. porro restitui vxorem dimissam ob notoriam consanguinitatẽ: respondent Anton. & Dominicus, statim allegandi, consanguinitatem illam non fuisse notoriam, & ideo restitui vxorem dimissam, nec Pontifex affirmat fuisse notoriam: sed quamuis esset notoria, dicit non esse vxorem propria authoritate expellendam. At dict. capit. significasti, non deciditur posse vxorem notorie adulterantem expelli propria authoritate viri: sed vxorem sic expulsam, quamuis temere, minime esse restituendam. Ita Anton. dicto cap. porro, numero 9. & ibi Abbas, numero 9. Alexander de Neuo, numero 11. Cardin. ibi numero 3. oppositione 3. & d. cap. significasti, numero secundo, oppositione 1. Imola, cap. ex conquestione, numero 9. de restitut. spoliat. Dominicus, cap. finali, nume. 13. eodem tit. in 6. Lanfrancus rubric. de causa possess. & proprietat. col. 5. Couarru. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 5. numero 12. Sed hanc reprobat Ias. l. naturaliter, §. nihil commune, nume. 46. ff. de acquirend. possess. Eo quod esset imponere legem verbis, & non rebus, contra l. 2. in fine, C. communia de lega. Et vere mihi displicet. Non enim capere possum, qualiter hæc cohæreant, vxor non potest expelli ob notoriam consanguinitatem, & si temere tunc expellatur, non est restituenda: quia radix huius restitutionis est iniqua spoliatio: ergo si data notoria consanguinitate, est iniqua, & temeraria spoliatio, concedenda est vxori sic spoliatæ restitutio. Quod non obscure deducitur ex ipsomet capit. porro, vbi postquam dixit Pontifex, data consanguinitate notoria non potuisse vxore in sola viri authoritate repelli, inde colligit vxori restitutionem denegandam non esse his verbis: *Quare ipsum ad eam recipiendam, quæ petit restitutionem, compellas.* Tertia conciliatio est, diuersam esse rationem inter consanguinitatem notoriam, de qua loquitur textus, dict. capitulo porro. & inter adulterium notorium, de quo est sermo in dicto capitulo significasti. Quoniam exceptio consanguinitatis notoriæ non concludit omnimodum proprietatis defectum. Possunt enim tales consanguinei simul habitare tanquam frater, & soror, capit. consultationi, de frigidis, & malefic. ad mutua sibimet ipsis obsequia exhibenda, ac proinde nil mirum, si ob eam exceptionem non permittatur vxoris expulsio, ac vxori concedatur restitutio. Adulterium vero notorium concludit integrum possessionis defectum. Si enim vxorem vir innocens, ac adulterij conscius notorij, domi retineret, censebitur remittere, ac subinde non poterit diuortium petere. Vt disputatione 14. dicemus. Ita Ant. capitulo ex conquestione, numero 21. de restitu. spoliatorum, Abb. dict. capitulo porro, nume. nono. Alexander de Neuo, numero vndecimo. Sed hanc reconciliationem reprobat Iason. leg. naturaliter, §. nihil commune, nume. 46. ff. de acquirend. possess. eo quod non exhauriat difficultatem. Et vere ita res se habet. Nam si ob adulterium licitus est recessus, cum vere maneat matrimonij vinculum, & illicita sit copula, cur non licebit reddere ob notoriam consanguinitatem. Cum vinculum matrimonij non sit legitimum, & habitatio instar fratris, & sororis, sic grauissimo periculo exposita. Quarta conciliatio est, quod capitul. porro. loquitur in notorio proprietatis defectu, ad quem concludendum est necessario expectanda sententia, capitul. vero significasti, in notorio possessionis defectu, qui cum non concernat proprietatem ipsam, sed solam possessionem, sententia minime indiget; sed impedit restitutionem. Sic Anton. dicto capitulo porro, numero nono, Præpositus, 3. quæstione 1. in summa. Iason, leg. naturaliter, §. nihil commune, numero 46. ff. de acquiren. possessione. Sed rationem differentiæ minime assignant. Et ideo eam reijcit Couarru. 4. decret. 2. parte, capitul. septimo, §. 5. numero vndecimo. Quinta conciliatio est, vt capitul. porro loquatur in consanguinitate notoria, cuius exceptio minime restitutionẽ impedit. At capitulo significasti, in adulterio notorio, quod restitutioni faciẽdæ obstat. Sic Nauar. libro tertio, consil. titul. de conuers. coniug. in priori editione, consi. 6. numero secundo, in posteriori, consilio 11. numero secundo. Et rationem differentiæ dicit se reddidisse in suis prælectionibus. Et in quantum ait in consanguinitate notoria desiderari sentẽtiam Ecclesię, concordant Glossa, capitulo ex conquestione, verbo sine iudicio, de restitution. spoliatorum, & ibi Anton. numero 21. Sexta conciliatio est, vt capitulo porro, loquatur in notoria consanguinitate, quæ celari aliquo modo potest. At capitulo significasti, in ita notorio adulterio, vt nulla tergiuersatione celari queat. Notorium autem tunc solum impedit restitutionem, quando tale est, vt nullo modo tegi valeat. Vt numero 25. probauimus. Sic conciliant Sylvest. verb. diuortium, quęstione 8. Barbosa rubric. ff. soluto matrimonio, 2. par. numero 26. Sed non explicant qualiter consanguinitas notoria possit aliqua tergiuersatione celari. Quod sic explicandum est: quia capitulo significasti, fuit exceptio adulterij, & sic meri facti, quod nullatenus poterat infringi, & mutari, atque ita nulla tergiuersatione celari, leg. 1. §. si vir vxori, ff. de acquirend. possessio. Sicque si de adulterio constabat, non poterat aliqua tergiuersatione celari defectus tituli. At data notoria consanguinitate poterant contraxisse ex dispensatione, & ita iustum habere titulum spoliata vxor, ideoque potuit aliqua tergiuersatione celari defectus tituli, ac proinde restituitur. Sed quamuis verum sit in se, non quodcumque notorium impedire restitutionem, sed quando est tale, vt nulla tergiuersatione celari possit. At valde difficile est explicatu, qualiter consanguinitas illa possit tergiuersatione celari, ratione dispensationis, quæ potuit validum reddere matrimonium. Quoniam similiter dici posset adulterium notorium quatenus ad diuortium confert, posset tergiuersatione celari: allegando, nimirum, simile viri spoliatis adulterum, vel ipsum adulterio commisse. Quod si dicas id tanquam viri delictum minime præsumi, leg. merito, 51. ff. pro socio. Similiter dicam dispensationem non præsumi in fauorem coniugis spoliati ratione consanguinitatis, cum sit quid facti. Adde etiam obstare fortissime, illum coniugem ob consanguinitatem spoliatum habere contra se præsumptionem iuris communis irritantis matrimonium inter consanguineos: quo in euentu restituendus non est, nisi titulum probet. Vt statim dicemus iuxta capitulo ad decimas, de restitutione spoliator. in sexto, & sic quamuis id coniugium sit in facie Ecclesiæ initum, præsumptio stat contra ipsum, ob resistentiam iuris communis. Atque adeo coniugi spoliato stanti pro illo, incumbit onus probandi dispensationem, quia redditum est validum. Vltima conciliatio est, quam adduxi ex multis Doctoribus, numero trigesimo, vt capitul. significasti, intelligatur quando adulterium est commissum post spolium. At capitulo porro, quando ante spolium. Sed ibi reprobaui. Ex his constat, quam difficilis sit horum textuum conciliatio. Sed placet decisionem capituli porro, esse specialem in consanguinitate, & in quocumque impedimento dirimenti, eadem enim est ratio

in quo casu separatio non tantum tendit ad spoliandum possessione coniugem dimissum, sed etiam proprietate, ipsoque matrimonij vinculo. Atque adeo mira ratione deciditur, dicto capit. porro, nullum notorium ad id sufficere, sed expectandam esse Ecclesiæ sententiam: Sicut enim eius authoritate vinculum matrimonij colligatum est, ita eius iudicio oportet dissolui. Per easdem enim causas res nascitur, & dissoluitur, cap. 1. de regulis iuris. Adde etiam rem hanc esse grauissimam, quia ratione consanguinitatis declaratur vinculum ipsum matrimonij fuisse irritum, ac proinde vtrumque coniugem tanquam solutum posse libere ad alias nuptias trāsire. Quare merito reseruatur iudicio Ecclesiæ decidenda, & interim coniunx spolians cogitur ad spoliatum redire. At separatio ratione adulterij, est quo ad sola obsequia coniugalia, manente vinculo matrimonij illæso, & neutri licet aliud matrimonium inire. Et ideo nil mirum, si Ecclesiæ iudicium non desideret, sed contenta sit adulterio ita notorio, vt nulla possit tergiuersatione celari. Et ita placent mihi quarta, & quinta conciliatio relata, quæ in hoc conueniunt, vt sit speciale in consanguinitate, & quoties agitur de proprietatis defectu, vt contingit in alijs impedimentis dirimentibus. Ad secundum argumentum ex propositis, numero vndecimo dic, non esse proprie pœnam; sed tanquam conditionem in ipso matrimonij contractu imbibitam. Vt de negatione debiti coniugalis ob adulterium, dixi numero quinto. Ad confirmationem dic decisionem d. cap porro, esse specialem in consanguinitate, vt proxime probaui. Ad primum argumentum ex propositis, numero 12. dic eum textum intelligi de ita notorio adulterio, vt nulla tergiuersatione celari valeat. Ad secundum dic, eodem modo intelligi illud, capit. ex parte. Ad tertium, & confirmationem, dic in eod. cap. ad decimas, esse speciale, eo quod ius commune resistit possessioni spoliati, quæ resistētia constat ex forma libelli propositi ab ipso ad petendam restitutionem. Vnde Archid. ibi, num. 1. Dominicus, num. 13. Francus, nume. 3. eam regulam generalem ex eo textu eliciunt, vt restitutio concedenda non sit spoliato, quoties est verisimilis præsumptio iniustæ possessionis contra ipsum, eo quod possessioni illi ius commune resistat, & resistentia illa iuris constat ex libello proposito. Ad vltimum dic, non omnino cessare scandalum, nisi quando ita notum est adulterium, vt nullatenus celari possit.

SVMMARIVM.

Vt coniunx innocens possit in foro conscientiæ ab adultero diuertere, satis est, si certo norit adulterium, quamuis testibus probare nequeat, nu. 39.

Desiderantur ea indicia quæ in foro externo probata conuincerent de adulterio. Et adulterium non potest vere probari, sed probationibus ex præsumptionibus petitis, nu. 40.

Desideratur ad concludendum adulterium suspicio violenta. Et enodantur cap. dixit Dominus, 32. q. 1. & c. maritus, de adulter. num. 41.

An ita sufficiat in foro conscientiæ suspicio violenta, vt non oporteat coniugem sic suspectum audire, quo diuortium fiat, num. 42.

Quando dicatur suspicio violenta, nu. 43.

Sufficit alia similis vehemēter viro prudēti persuadēs, n. 44.

An sufficiat si solus cum sola in loco secreto, & abdito repertus sit, num. 45.

An inducant hanc suspicionem violentam, plene probantem adulterium, oscula, & amplexus? Refertur quædam sententia, num. 46.

Sententia Authoris, & explicantur l. quod ait lex, ff. ad leg. Iuliam, de adult. & c. nec aliqua, 27. q. 1. nu. 47.

Non inducunt violentam suspicionem adulterij verba amatoria, nec literæ, nec xenia, nec si quis glorietur se cum vxore alicuius concubuisse, num. 48.

An sufficiat tanquam suspicio violenta, confessio coniugis asserentis proprium adulterium, nu. 49.

An sufficiat ea confessio, quando cedit in detrimentum professionis, nu. 50. & explicatur cap. penultimum, de raptor.

An suspicio violenta probanda sit testibus omni exceptione maioribus, & non singularibus? Et an in foro conscientiæ sat sit si eam affirmet quidam fide dignus, nu. 51.

An vir suspicans vxoris adulterium, possit eam cum testibus obseruare? Et custos nemoris an possit se abscondere, vt in illud ingrediens deprehendatur? Et an liceat parentibus, vel heris, occasionem permittere, seu non auferre furandi, filijs, vel famulis, vt deprehensi corrigantur? Et an vir possit celebrare diuortium ob id adulterium, quod vxorem obseruans promisit, nu. 52.

An liceat offerre occasionem filijs, vel famulis furandi, & vxori adulterandi, vt corrigantur, num. 53.

An possit vir cum vxore pacisci, vt amasio eius castitatem violare tentanti, concedat tempus, & locum, vt amasius ipse deprehendatur, nu. 54.

39 QVæstio tertia. Qualis notitia adulterij desideretur, vt coniunx innocens possit in foro conscientiæ ab adultero diuertere, eique debitum negare? Prima conclusio. Desideratur ad id, vt coniunx innocens certus sit de alterius adulterio. Cum enim possessio stet pro altero coniuge, ea in dubio priuari minime debet. Et ita omnes Doctores numero quinto allegati hanc certitudinem petunt. Nec exigitur, vt id testibus probari valeat. Id enim ad forum externum pertinet, quod iuxta allegata, & probata ius dicit.

40 Secunda conclusio. Non desideratur certitudo metaphysica, sed satis est moralis, qualis habetur per ea indicia, quæ in foro externo probata conuincerent coniugem de adulterio. Ita Vincentius Speculo doctrinali, to. 2. li. 10. cap. 41. Astens. sum. 2. par. lib. 8. tit. 11. artic. 3. quæstione 5. Sotus 4. distinct. 36. quæst. vnica, artic. 3. post 3. conclusionem, vers. circa singulas. Barthol. à Ledesma de matrim. dubio 67. in notabili 1. post conclusionem. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 92. artic. 3. notabili 1. Vega 2. tom. summæ, cap. 13 casu 4. & constat ex D. Hieron. in cap. 19. Matt. & refertur cap. dixit Dominus, 32. q. 1. ibi: *Vbicumque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, libere dimittitur vxor.* Et ratio est: quia cum adulterium sit ex illis criminibus, quæ in abdito loco, & omnino occulte admittuntur, l. consensu, C. de repudijs, est difficillimum probare, nec vere probari potest, sed ex probationibus petitis ex præsumptionibus concluditur. Quod adeo verum est, vt si quispiam nudus supra nudam feminam in ipso actu reperiatur, non vere, & metaphysica certitudine constet adulterium consummatum, quale ad diuortium exigitur. Vt multis citatis aduertit Mascard. de probat. conclus. 59. num. 4. & sequentibus. Et Menochius de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 41. nume. 11. Quoniam fieri potest, vt femina sit arcta, vel vir impotens, aut minime seminarit intra vas. Vnde fit, vt non tam exactæ probationes petendæ sint, ac in alijs criminibus, quæ oculis patent, palamque perpetrantur. Vt alios referentes docent Mascardus de probat. concl. 57. num. 8. Menochius d. præsumptione 41. num. 1. & consil. 31. numero 18. & sequenti, volumine 1. Tandem id constat ex cap. literis, de præsumpt. vbi deciditur posse diuortij sententiam proferri, ob violentam adulterij suspicionem.

41 Tertia conclusio. Non sufficit quæcumque suspicio probabilis, sed desideratur suspicio violenta: quia hæc sufficit ad condemnandum, cap. afferte, & capit. literis, de præsumpt. Et maxime in adulterio, quod vere probari nequit (vt numero præcedenti diximus.) Vnde dum c. dixit Dominus, 32. quæstio prima dicitur, ob fornicationis suspicionem, libere posse vxorem dimitti, intelligitur de suspicione violenta. Ita tradunt Glossa, eod. capit. dixit Dominus, verb. suspicio, & capit. maritus, verb. ex suspicione, de adulter. Ita intelligens illum dicentem, posse maritum accusare vxorē ob adulterij suspicionem. Et ibi Innocent. numero vnico. Hostiens. numero vnico. Abbas, numero primo. Idem Hostiens. cap. porro, numero 3. de diuor. vbi Ioann. Andr. numero 3. Anton. numero 12. Anchiran. numero 9. Alexander de Neuo, cap. significasti, numero 3. de diuortijs. Berous rubr. de iudicijs, num. 20. in fin. Ioannes de Fribug. summa Confessorum, lib. 4. tit. 22. q. 2. Astens. sum. 2. par. libro 8. tit. 11. ar. 3. quæst. 5. Syluest. verb. diuortium, quæst. 7. & verb. adulterium, quæst. 8. numero 9. vbi Angelus, numero 8. Armil. numero vltim. Tabiena matrimonium 4. quæst. 2. num. 3. Turrecrem. c. Christiana, numero 1. 32. quæst. 3. Costanus de dotibus, ca. 6. numer. 37. Monaldus summa, vbi de matrimo. titu. propter quid fiat diuor-

diuortium, verſ. item alia cauſa. Maſcardus de probatio. concluſ.17.num.6.Caiet.repet.cap.ad limina,30. qu.1.§.4.num.205. Cantera,quæſt.criminalibus, quæſt. tangentibus punitionem delicti,cap.4.num.52. Et ex Theologis D.Thom.4.diſt.35. quæſt. vnica,art.3.ad 4. D. Bonauent. 4.diſt.32.artic.2.quæſt.2.Palud.4.diſt.27.quæſt.1.artic.3. num.17.& diſt.35. quæſt.1.art.1. numer.9. D.Anton.3.p. tit.1.capit.21.§.5.Vincentius Speculo doctrinali, tomo 2. lib.10.cap.41.Sotus 4.diſt. 38.quæſt.vnica,artic.3. poſt 3. concluſ.verſ.circa ſingulas. Viguer.lib. Inſtit.capit. 16.§. 7.verſicu.9.impedimento 10.Henriquez lib.11.de matrimon.cap.17. num.2. Emmanuel Sa, ſumma, verb. diuor. num.3.verſ.ſufficit ad ſeparationem.Angles Florib.1.par. de matrim.q.9. de diuort.art.2.diffic.3. concl.3. Ludouic. Lop.1.p.inſtr.cap.295.§. ad hæc quæſtio hæc. Vega 1.to. ſum.ca.13.caſu 4. Bartholom. a Ledeſma, dub.67. de matrim.in notabili poſt 1.concluſ.

42 Sed quidam non iter ſimpliciter intelligunt ſufficere ſuſpicionem violentam, ſed dicunt eam eſſe ſufficientem, vt coniunx innocens curet inueſtigare alterius adulterium,& eo cognito diuortiū celebrare. Et ita intelligunt edixit Dominus,32.qu.1.dum ibi ait D.Hieronymus, ob adulterij ſuſpicionem liberè dimitti vxorem. Et ducuntur, quia non dixit Chriſtus Matth.5. & 19. ob ſuſpicionem fornicationis,ſed ob fornicationem poſſe diuortium celebrari.Ita Palacios 4.d.27.diſp.3.fol.604.col.24. & ſequenti,verſ. ſed nunquid ſuſpicio, & diſt.37. diſp. vnica, col.2. verſ. ſed quid ſi adulterium, dicit coniugem ob ſuſpicionem violentam poſſe tantum ad tempus negare debitum dum explorat veritatem. Idem videtur ſentire Caſtro de lege pœnali,lib.2.c.4.§.vt igitur, ait enim data violenta ſuſpicione poſſe coniugem innocentem alteri purgationem iniungere, quam ſi facere neglexerit, aut in ea defecerit:iuſtè poſſe illi debitum negare. At D.Hieronymus, eod. ca. dixit Dominus, expreſsè authoritatem Chriſti,Matth.5. & 19. explicans, ait ob fornicationem, vel fornicationis ſuſpicionem dimitti liberè vxorem. Ac vniuerſi Doctores, num. præcedenti allegati exiſtimant ſuſpicionem violentam producere ſufficientem notitiam adulterij. Illud enim debet eſſe cognitum, vnde cum dimittitur ob violentam adulterij ſuſpicionem, verè ob adulterium dimittitur,quamuis non plene, & indubitata certitudine cognitum: ea enim eſt impoſſibilis (vt dixi numero 40.) eſt tamen cognitum certitudine morali, & ex vrgenti præſumptione, quæ virum prudentiſſimum ad iudicandum adulterium induceret. Et quæ probata in foro externo ſatis eſſet ad ſententiam diuortij ferendam. Vt deciditur capitul. literis, de præſumption. Et durum eſt ad aliquid amplius diſcutiendum conſtringere coniugem innocentem. Quare diſplicet prædicta limitatio.

43 Quòd ſi roges, quando dicatur ſuſpicio violenta ſufficiens ad diuortij ſententiam? id deciditur cap.litteris, de præſump.ibi: *Solum cum ſola, nedum cum nuda in eodem lecto iacentem viderunt multis locis ſecretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis. Reſpondemus quod ex huiuſmodi violenta, & cætera ſuſpitione fornicationis, poteſt ſententia diuortij promulgari.* Et docent omnes.

44 Non tamen id ita ſtrictè accipiendum eſt, vt ſola ea præſumpto explicata,d.cap.literis, ſit violenta: ſed ſufficit quæcumque alia ſimilis, quæ vehementer ſuadeat cōiugis adulterium. Sic Caſtro, nu.42.allegatus. Et conſtat ex dicendis,num.ſequentibus.

45 Hinc infertur dici præſumptionem violentam,vt dicatur plene probatum adulterium,quādo quis ſolus cū ſola in loco abdito inuentus eſt. Ita Menochius alijs relatis, de præſumpt.lib.5.præſum.41.nu.11. & duplici ſequenti. Sed ita generaliter id non credo. Nec Gloſſa,c.præterea, verb. conſcios,de teſtib. & atteſtat. quam pro ſe allegat, ita generaliter loquitur: ſed quando quis repertus eſt ſolus cum ſola in lecto, vel nudus cum nuda. Et ita Aſtenſ. ſum.2.par.lib.8.tit.11.art.3.q.5. dicit non ſatis eſſe ſolum cum ſola in locis ſuſpectis reperiri, niſi in eodem lecto, & hora apta ad concubitum: quia prior ſuſpicio eſt probabilis,ſed non violenta. Quod idem colligitur ex capit. literis, de præſumptio.Et bene docuit Nauar. rubrica de indicijs, numero 10. dicens id non ſufficere, niſi aliæ circumſtantiæ adijciantur, loci, temporis,vel perſonarum. Et licet multi quos ibi refert,dicant ſufficere ſi in loco ſecreto deprehendantur ſe amplexantes, & oſculantes. At ipſe cum alijs ait,id non ſatis eſſe,niſi probetur tāto temporis ſpatio in eo loco ſecreto eos fuiſſe, vt poſſent adulterium committere.

46 Sed vtrum oſcula, & amplexus efficiant ſuſpicionem violentam, ita vt ex eis plene probetur adulterium? Affirmant quidam. Et ducuntur ex l.quod ait lex,23.ff.ad leg. Iuliam,de adulter.vbi habetur fas eſſe patri filiam in his actibus inuentam occidere, ſicut inuentam in adulterio. Et ex cap. nec aliqua, 27. quæſt.1. Ex quo textu habetur adulterium ita iudicari ex actu impudico,& venereo, ſicut ex conſummato:quia ſunt hæc præparantia ad adulterium.Huius ſententiæ videtur gloſ.eod.cap. nec aliqua, verb.concubitus, dicit enim ex amplexibus, & confabulationibus deprehendi aliquam eſſe corruptam. Et videtur tenere gloſ.d.l. quod ait lex, verbo in ipſis, vbi ait ex his tactibus argumentum ſceleris induci. Idem tenent Ruin.conſ.162.num.4.vol.4. Decius rubr.de indicijs,numero 5. Felin.c.præterea,num.3.verſ. & dicas, de teſtib. & atteſtat. Bellon.rubr. C.de edendo,num.81.Et multos referens Burſatus conſil.218. numer.3. vol.2. Maſcardus de probat.concluſ.57.num.5.& concluſ.64.a num.1.ad 5. Et fauet valde Couar.4.decr.2.par.capit.7.§.6.num.3.qui dixit mulierem reddi valde ſuſpectum ex oſculo, ita vt prudentis arbitrio ſuſpicio hęc pro indubitata,& violenta haberi poſſit. Eiuſdem ſententiæ videntur Sotus 4. d. 35.q.vnic.artic.3.poſt 3.concluſ. verſ. circa ſingulas Barthol. a Ledeſ. dub.67. de matrim. in notabili poſt 1. concluſ. Graff. 1.p.deciſ.lib.2. c.84.nu.5. Vega 1.to.ſum.cap. 13.caſu 4.dicunt enim ſufficere ſi adulteri in eodem lecto reperiantur, aut aliter amplexari. Idem tenet Azebedo lib.8.recopil.tit.20.rubrica,num.14.

47 Sed omnino tenendum eſt, non induci violentam ſuſpicionem adulterij ex ſolis oſculis,& amplexibus,quando alia adminicula non concurrunt. Probatur ex l.1.ff.de extraordin. crimin.relata c.ſolicitatores, de pęn.d.1. vbi imponitur extraordinaria pęna ſolicitatori alienæ vxoris.Et glo.ea.l.1.verb.propter voluntatem,explicat,licet colloquia, & baſia interuenerint. At ſi inde concluderetur adulterium, pęna ordinaria imponenda eſſet. Secundo,quia cap.litteris,de præſumpt.multo fortiora exiguntur indicia,vt violentam adulterij ſuſpicionem inducant. Tertio,quia licet coniecturis probetur adulterium,at illæ debent eſſe,vel a natura,vel a lege receptæ,probatæque, vt ait Gloſſa, l. abſentem, 5. verb. damnari, ff. de pęnis. Oſcula autem,& amplexus,nec natura,nec a lege pro vrgenti coniectura admittuntur, nec etiam ab homine recipi debent: cum nulla vrgens ratio id ſuadeat. Nec obſtat l.quod ait lex, allegata nu.præcedenti pro contraria ſententia,quia ſolum probat licere patri,iuxta illum textum, impunè occidere filiam repertam in ijs actibus impudicis, ſicut inuentam in adulterio, non tamen probat inde conuinci adulterium. Similiter non obſtat cap. nec aliqua,ibi allegatum: quia tantum ex eo probatur illa eſſe indicia deprauatæ voluntatis adulterandi. Atque ita tenent Ripa rubr. de indicijs, numer. 23. Et ibi Berous, num.20. in fine. Nauar. ibi. numero 10. Michael Calidonius ibi.numero 71.& ſequentibus. Riminaldus ibi.numero 10.& ſequentibus.Iulius Clarus lib.5. receptarum, §. adulterium,nu. 16. verſ. & ſcias. Menochius alios allegans de præſumpt.lib.5. præſumpt.41. numero 28. & ſequentibus.Perez lib.8. ordinamenti, titul.15.l.2.fol.292. verſi. ſed eſt dubium vtrum ex oſculo. Padilla.l.tranſigere,num.86. C.de tranſact. Cantera, quæſt.criminalibus, quæſt.tangentibus punitionem delicti,cap.4. numero 52. Barboſa alios referens,l.2.part.1 numero 73.ff.ſolut.matrimon. Palacios 4.diſtinct.27.diſputatio.3 folio 604.columna 24.& ſequenti,verſic.ſed nunquid ſuſpicio, Ludouicus Lopez 1.par. inſtructor. cap.295.§. ad hæc quęſtio hæc.

48 Nec a fortiori ſufficient xenia miſſa ab adultero vxori alienæ,aut verba amatoria,vt probetur adulterium: quia minora indicia ſunt amplexibus, & oſculis. Ita Palacios, numero præcedenti allegatus. Nec ſimiliter ſatis erit, ſi quis glorietur ſe cum vxore alicuius concubuiſſe. Quoniam non valet confeſſio in alterius præiudicium, capit. primo, de confeſſis, capit. ſignificaſti, de aduker. l.fina-

l. finali, C. de accusat. Sic Abbas, capitulo quàm sit graue, numero 2. notabili vltimo, de excessibus prælatorum. Caiet. repetitione, capit. ad limina, 30. quæst. 1. §. 4 numero 250. De literis vero amatorijs non concordant Doctores. Nam quando repertæ sunt literæ amatoriæ ipsius mulieris, probari adulterium asserunt Parisius, cons. 54. in fine, volum 4. Mascardus, de prob. conclus. 64. num. 10. in fine. Id autem negat Henriquez, lib. 11. de matrimon. capitulo 17. numero 2. Sed Menochius, de præsump. lib. 6. præsump. 41. in fine, censet id iudicis arbitrio remittendum pro literarum tenorem. Vnde dicit, si mulier in eis præteritum concubitum fateretur, rem esse manifestam contra eam si vero essent literæ, quibus virum induceret ad accessum, arguere adulterium committendum, non tamen commissum. Ceterum existimo non sufficienter probari adulterium, licet in eis mulier proprium adulterium fateatur: quia confessio extraiudicialis, qualis est hæc non planè probat, sed constituit iudicium sufficiens ad torturam. Vt docent Abb. cap. quam sit graue, num. 2. de excessibus prælat. Et multis citatis Mascard. de prob. concl. 350. num 1. & sequentib. Et constabit ex dicendis num. sequenti, vbi dicemus quid desideretur, vt in ea confessio probet.

49 Satis autem est confessio coniugis asserentis proprium adulterium, vt illud probatum censeatur. Habetur expresse, c. penultimo, de adulter. ibi: *Mandamus quatenus nisi tibi constiterit, vel per euidentia rei, vel per confessionem legitimam mulieris, quod adulterata sponte fuisset, ipsum recipere compellas eandem*. Quod intelligitur, quando confessio facta est in iudicio. Vt docet ibi gl. verb. confessionem. Host. ibi. num. 1. Idem gl. c. 1. verb patronus, 32. q. 1. quia hæc facit notorium iudiciale: extra iudicium autem facta non planè probat, sed inducit sufficiens indicium ad torturam. Vt num. præcedenti probaui.

50 Imò si iam coniunx innocens reputatus emiserit professionem, & proprium adulterium ante professionem commissum fateatur, vt si compensentur adulteria, & coniugi manenti in sæculo concedatur repetitio illius côiugis iam processi, vtpote qui compensatis adulterijs profiteri non potuit. Credendum esse illi confessioni aduersus religionis professionem, & in fauorem instaurationis matrimonij, docent Hostiens. capitulo veniens, num. 7. de conuers. coniug. & ibi Ioannes And. in fine. Anton. in fin. Anchar. in fine. Et probant ex cap. penultimo, de raptor. ex quo constat vxorem professam absque viri licentia, ei restituendam fore, si ipsa fateatur ante ingressum fuisse consummatum matrimonium, vbi Glossa ver. mulieris, asserit aliud esse in matrimonio carnali, & aliud in spirituali: quia in illo non statur confessioni mulieris, in matrimonij præiudicium: secus vero in hoc. Sed aduersus hanc doctrinam fortiter vrget, diuersam longè rationem esse, quando solum diuortium intentatur. Tunc enim solius coniugis adulteri præiudicium vertitur, innocens enim potest iniuriam condonare, & sic nil mirum est, si confessioni adulteri plena fides habeatur. At vbi confessio coniugis tendit contra professionem, est in monasterij præiudicium. Et proinde non videtur ei credendum confessio enim aduersus ipsummet confitentem valet, non vero contra tertium, 14. quæst. 2. in principio, & capitulo 1. de confessis. Deinde: quia capitulo, vidua de regular. deciditur nouitiam actibus professarum se ingerentem, censeri professum licet iureiurando defectum animi profitendi affirmet. Non ergo propriæ confessioni creditur in professionis præiudicium. Tertio, quia ad matrimonij carnalis dissolutionem, minimè statur côiugum confessioni, cap. super eo, de eo, qui cognouit consanguin. Et redditur ibi ratio: eo quod sæpè aduersus matrimonium, vt illud dirimatur, coniuges inter se colluderent. Quæ ratio æquè militat in religionis professione. Quare doctrinam prædictam ita vniuersaliter non admittit Abb. c. veniens, in fi. de conuers. coniug. sed tunc demum, quando vxor professa confitens in iudicio præuiam matrimonij consummationem, vel præcedens adulterium, reuera stat pro ipsa professione, & superiori côuiuente eam confessionem fecit. Tunc enim non est verisimile eam contra se mentiri, ac subinde confessio sibi præiudicat, ac monasterio. Atque ita intelligit Abb. ibi, cap. penultimum, de raptor. pro priori doctrina allegatum. Idem Abbas eo capitulo penultimo numero 6. & ibi Hostiens. num 3. super verb. confessione, & ibi Anan. numero 6.

51 Quarta conclusio. Quamdiu adulterium plenè probari nequeat, at coniecturæ, præsumptio violenta, quibus probandum est, sunt planè probanda per testes non singulares, & omni exceptione maiores. Ita multis citatis, Burs. cons. 435. num. 39. volum. 4. An autem dicantur testes singulares, sic vissim dicant se vidisse, vnum post alium, vel testis vnus dicat se vidisse vna die, & in vno loco, & alius alia die, & in alio loco? Consule Maschardum, de prob. conclus. 59. num. 17. & duplici sequenti, & conclusione 65. a numero 1. ad tertium. In foro autem conscientiæ, existimo sufficientem esse notitiam, quo coniûx innocens diuertere possit, si de adulterio sui coniugis certior fiat à persona fide dignissima, cui merito prudentissimus quisque fidem haberet, se vidisse adulterium, aut eius violentam suspicionem testanti. Quoniam hoc certitudinem moralem efficit, quæ satis est, vt probaui, numero 39. & 40.

52 Quinta conclusio. Viro suspicanti adulterium vxoris, licitum est illa obseruare, cum testibus idoneis, vt eam possit de adulterio conuincere. Quoniam id non est eius peccato conniuere, sed vti eius malitia ad proprium commodum. Secundo, quia aliud est rogare, consulere, vel iubere malum, quod nunquam licet, & aliud permittere, seu non auferre mali occasionem, quod aliquando licet ob aliquod maius bonum. Sicut Deus mala permittit ob maius bonum. Ita D. Th. 4. d. 35. q. vnica, art. 3. ad 4. Sot. 4. d. 36. quæst. vnica, articu. 3. in fin. Petrus de Ledesma, de matrim. quæst. 62. art. 3. notabili 1. Confert ad hoc, quod tradunt Nauarrus Summa Hispana, capitul. 18. additione ad numer. 30. capitulo 14. §. la 10. Corduba Summa, q. 5. corollario 4. in fi. Nauarra, lib. 3. de restit. cap. 4. p. 1. dubio vltimo in noua editione, numero 104. Emmanuel Sa, Summa, verb. peccatum, num. 7. nimirum, non peccare parentes, vel herus, qui filijs, vel famulis non auferunt aliquam furandi occasionem, eum eos ad furandum propensos norunt, vt sic in futuro deprehensi resipiscant. Confert etiam, quia quamuis custodes nemorum se abscondentes, quo illud euntes ingrediantur libere, soluantque pœnam, damnentur tanquam culpæ mortalis rei, vt bene docet Medina, cap. restit. q. 12. At excusantur, a culpa, quando eo fine se abscondunt, vt semel deprehensi caueant in futurum illuc redire. Vt tradunt Nauarrus summa, c. 17. Hispanè, numero 124. Latinè, numero 123. Nauarra eodem dubio vltimo, nume. 103. Corduba summa quæst. 66. dicto 2. versiculo mas el daño. Valentia, 2. 2. disp. 5. quæst. 6. puncto 5. dubio 7. in fine. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, c. 124. nu. 7. Vega 1. tomo summæ, c. 120. casu 1. columna quarta. Hinc infertur, virum posse celebrare diuortium, ob adulterium illud, in quo vxorem deprehendit. Quamuis id minimè possit ob adulterium, quod ipso sciente, & tacente vxor committit) vt diximus dispu. 5. numero quinto.) Quoniam id verum est, quando non habet iustam dissimulandi causam. Tunc enim est consensus. Secus in præsenti euentu, in quo non dissimulat quasi consensum præbens, sed vel vt possit ipsam de adulterio conuincere, vel vt deprehensa desistat in futurum.

53 Sed an liceat eo fine offerre occasionem vxori, vt adulteretur, vel filijs, aut famulis, vt furentur? Nauarra, nu. præcedenti allegatus, eo dubio vltimo, nu. 104. id concedit. Sed melius Emmanuel Sa, verb. peccatum, nume. 7. id negat: quia id non solum est permittere: sed cooperari, & positiuè concurrere. Quare non video qua ratione id excusari valeat.

54 Hinc infertur, quid dicendum sit in ea quæstione. Num liceat viro pactum eum vxore inire, vt amasio eius castitatem violare tentanti conniueat, concedens tempus, & locum: non vt adulterium perficiat, sed vti in crimine deprehendatur? Id enim culpa vacare, docent plerique, ducti ex leg. si quis seruo. vigesimo Codice de furtis, ex lege octaua, titulo decimoquarto, part. septima, vbi habetur seruo requisito ab aliquo de furto committendo, ipsoque nunciante Dominó, & de consensu eius portante res aliquas domum persuadentis, vt hic in furto deprehenderetur: dari contra persuadêtem, actionem furti:

furti: vbi lex videtur supponere actionem serui, & pactū cū Domino initum, licita fuisse: Aliàs cum de consensu Domini res accepta sit, minime actio furti daretur. Sic Paulus ea.l.si quis, notabili 1. Iacobinus de Sancto Georgio ibi. Ioannes Lupus, cap. per vestras, de donat. inter virum, & vxor. in principio, §.29. numer. 1. Cifuentes, l.80. Tauri, in fine, vbi Ant. Gomez, numero 65. Castillo procemio legum Tauri, folio 6. columna 4. versic. & nota quod si Castellanus. Gomez Arias, l.78. Tauri, numero 7. Gregor. Lopez, l.8. verb. al fijo, tit. 14. par. 6. Matienzo dialogo relatorum 3. par. cap. 33. nume. 8. Azebedo libro 8. recop. tit. 20. l. 2. numero 17. Sed Doctores hi non tractant de foro conscientiæ, dicunt enim id licere ad iniuria afficiēdum adulterum, aut furti fuasorem. Quod in foro conscientiæ illicitum esse constat. Sed mens textuum, & Doctorum est, vt consensus ille non sit legitimus, & sufficiēs, ne suadens furtum possit de furto, & adulter ille de adulterio intentato accusari. Vnde in foro conscientiæ id pactum illicitum esse censeo. Non enim est mera permissio, dum vxor conniuet adulterium molienti, sed est consensus. Ea enim verba sufficerent ad acceptationem cuiuscunque donationis, aut legati, aut muneris, sibi iniuncti. Permissio enim est actus voluntatis circa negationem, id est, circa non impediendum, vt referens modos promissionis, tradit D. Thom. 4. dist. 33. quæstione 1. art. 2. quæstiuncula 2. in corpore.

DISPVTATIO XIII.

Vtrum vir teneatur vxorem in adulterio persistentem dimittere, aut resipiscentem admittere? Et idem de vxore respectu adulteri?

SVMMARIVM.

Vir innocens non tenetur adulteram emendatam reconciliare. Et explicatur cap. quod autem, 32. q. 1. & cap. si vir, de adulter num. 1.

Quid si iuret fore, vt ipsam non accuset, dimittat ve, numero 2.

Fas est viro vxori adulteræ emendatæ parcere, eamque sibi reconciliare, quoties voluerit, & quando id consilium sit. Et explicatur cap. si vir de adult. Et an possit adulteram in crimine persistentem reconciliare, num. 3.

Refertur duplex sententia, num. 4. & 5.

Si solam adulterij rationem attendamus non est præceptum diuertendum ab adultera, quantumcumque publica, & pertinaci, num. 6.

Obligatio hæc diuertendi, aut cōsurgit ex præcepto correctionis fraternæ, aut vitandi scandali, ex vtroque, num. 7.

Non oritur ex præcepto correctionis fraternæ. & an quando hac præmissa vxor non resipiscit sit denuncianda, nu. 8.

Refellitur sententia asserens oriri ex præcepto correctionis, num 9.

Nascitur ex sola vitandi scandali obligatione, nu. 10.

Non consurgit ex aliquo præcepto Ecclesiastico. Et explicantur cap. si vir, de adulter. cap. sicut crudelis, 32. q. 3. & ca. non solum, 28. q. 1. num. 11.

Nec oritur ex periculo incertitudinis prolis vitandæ, numero 12.

Vir retinens vxorem tanquam sororem, non satisfacit, numero 13.

An vxor occulte adulterans, nec emendata, sit dimittenda, num 14.

Non obligat hoc præceptum virum, aliter scandalum cauere potentem, num. 15.

Nil refert ad hanc obligationem, vtrum vir sit innocens, nec ne, num. 16.

An vir teneatur, aut possit alimenta adulteræ pertinaci denegare, num 17.

An teneatur potius excommunicationem sustinere, quàm adulteram non correctam admittere, nu. 18.

Obligatio hæc dimittendi adulteram, quando sit sub mortali, num. 19.

An excusetur vir retinens, ne ipse damnum corporis, vel animæ incurrat, num. 20.

Quid si vxor expulsa, peior efficiatur, aut aliud corporis detrimentum patiatur, num. 21.

Quid, si infamia ipsius viri, vel vxoris emerget, nu. 22.

Quid si vxore retenta sit spes emendæ, nu 23.

Qualiter in his euentibus teneatur vir scandalum cauere, num. 24.

Rarissime tenetur vir adulteram dimittere, aut a culpa abstinere, num. 25.

Soluuntur argumenta, num 26.

An vxor similiter teneatur virum in adulterio persistentem expellere, debitumque negare? Refertur duplex sententia, num: 27. & 28.

Sententia Authoris negans. Et explicatur cap. si quis vxorē, el 1. 30. q. 2. num 29.

1 DIsputationem hanc difficilem valde reddunt diuersi admodum loquendi modi Doctorum hac de re dissentientium. Et quidem duo tanquam certa præmittenda sunt. Prius est, virum innocentem minime teneri vxorem adulteram, ad suam pristinam amicitiam reuocare. Vnde cum dicitur cap. si vir, de adulter. virum debere sibi reconciliare adulteram emendatam, explicat ibi Glossa ab omnibus recepta, de honestatis debito. Et eodē pacto intelligendus est D. August. libro secundo de adulter. coniug. capit. 5. cuius dictum refertur cap. quod autem, 32. quæstio. 1. ibi: *Quis non intelligat debere maritum ignoscere, quod videt ignouisse Dominum.* Quare etiam pœnitentia adulterij facta, potest vxor accusari. Idque constat ex cap. admonere, quod est Stephani Pontificis, 33. q. 2. & ex cap. de Benedicto, 32. quæst. 1. Et constat ex dictis hoc lib. disputatio. 3. numero quinto, vbi probaui posse adulterium admissum ante baptismum coniugis iam baptizati, ad iudicium deduci, quo diuortium celebretur. Et quamuis (vt ibi dixi,) in baptismo discordent Authores, eo quod sit noua quædam generatio. At circa pœnitentiam, id omnes Theologi fatentur, cum D. Thom. 4. distinctione 35. quæstione vnica, art. 6. cap. 2. Et omnes Iurisperiti cum Glossa, eod. cap. admonere, verb. pœnitentia, & cap. finali, verbo iudicio, de conuers. coniug. & capit. gaudemus, in fine, de diuort. Hostiens. capitul. finali, numer. 1. in fine, de diuo. t. Gofredus summa, titu. de diuort. numero 7. Innocent. capit. 1. numero 2. de adult. Abb. d. cap. gaudemus, numero 3. Henricus cap. significasti, numero 10. de diuort. Archid. capit. nihil, numero 2. 32. quæst. 6. Bellamera ibi, numero 1. Turrecremat. ibi, numero 2. Durandus 4. distinctione 35. quæst. 2. articulo 2. numero 2. Petrus de Soto lect. 12 de matrimo. colum. penultima. Barbosa solut. matrimon. rubrica 2. par. numero 10. 25. Surdus de alimentis, titul. 7. quæst. 21. numero 7. & 8. Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 17. numero 2. & 3. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 62. artic. 6. conclusione 1. Quod si obijcias, charitatis lege remittendam esse veniam petenti, ac resipiscenti. Respōdeo id verum esse, quo ad odium animi, & aliqua externa beneuolentiæ signa; secus quo ad pœnas delicto debitas in iudicio exigendas. Vnde non est audiendus Veracruz, qui 3. parte Speculi, artic. 6. conclusione 3. in fine, ait per cap. ex literis, de diuortio compellendum esse virum, ad vxorem adulteram resipiscentem admittendam, vt ipsius incontinentiam vitet: quamuis in foro cōscientiæ admittere non teneatur. Sed id cap. ex literis loquitur, quando vir innocens iam in adulterium lapsus est. In quo euentu, quando, & qualiter sit cogendus, late diximus hoc lib. tota disputat. 9.

2 Quod si vir iuret vxori, se eam minime accusaturum de adulterio futuro, non valet pactum, nec iuramentum, quo ad accusationem criminalem: secus quo ad ciuilem, ad diuortium, & dotem petenda. Quippe in priori casu agitur de iuris publici renunciatione, & datur ansa libere delinquendi, impunitate promissa. Interest enim reipublicæ delicta puniri. In posteriori autem, de renunciatione iuris priuati, ac iniuria, & lucro ipsius viri. Sic videtur decisum, capitulo quemadmodum, in fine, de iureiurand. iuncta Glossa, verbo desistat, inde colligenti, valere pactum, & iuramentum, quatenus tangit rem familiarem, vel iniuriam priuatam, non autem quatenus tangit iniuriam publicam. Et tenent ibi Abbas, numero decimoquarto, in fine, Alexander de Neuo ibi, §. finali, numero 31. Et ideo ait

ait Abb. non absque mysterio dixisse eum textum, debere sic iurantem desistere ab accusatione ad diuortium celebrandum. Idem Additio Angeli de maleficijs, verbo, *che me ha adulterata*, numero 50. Barbosa, l. 2. parte prima, in principio, numero 106. ff. soluto matrimonio. Vnde, Paludan. 4. distinctione 35. quæstione 1. art. 1. conclus. 1. numero 6. & Supplementum Gabrielis ibi quæstione vnica, articulo secundo, conclusione 1. dicentes licitũ esse viro vxorem adulteram repellere, licet iurarit non se dimissurum, vel accusaturum. Eo quod frangenti fidem, non sit fides seruanda: Intelligendi sunt sano modo, nimirum, quando adultera relabitur, nec corrigitur. Tunc enim tanquam fidem frangens potest repelli, nec iuramentum in eo casu relapsus, & pertinaciæ intelligitur, nec in eo esset gratum Deo: & proinde non obligat. Vt bene docent Hostiens. eodem capitulo quemadmodum, numero vndecimo. Innocent. ibi, in fine. Ioann. Andr. numero nono, Abb. numero 14. Cardin. numero secundo, versicul. oppono ad hoc. Henricus in fine. Bellamera, numero 10. An autem sit idem, si pactum, aut iuramentum fiant de non deferendo crimine perpetrato? Consule l. si vnus, 28. §. pacta, ff. de pactis, vbi discrimen constituit inter pactum non accusandi de crimine admisso, vel admittendo, vt illud valeat: hoc autem non. Idemque docet Glossa, dict. cap. quemadmodum, verb. crimine. De qua re consulendi sunt Doctores ibi & dict. §. pacta.

3 Posterius certum in hac disputatione est, fas esse viro vxorem adulteram resipiscentem sibi reconciliare. Habetur capit. si vir, de adulter. & fatentur omnes cum D. August. libro 2. de adulter. coniug. ca. 6. & 9. & refertur cap. quod autem, & sequenti, 32. quæstione prima. Et ratio est, quoniam separatio est pœna adulterij, & iniuriæ illatæ viro, cuilibet autem licitum est iniuriam sibi illatam condonare, & iam vxore emendata cessat ratio scandali. Subditur autem eod. capit. si vir, non sæpe admittendam esse adulteram. Cui videtur aduersari, capit. quemadmodum, ad finem, de iureiurand. Et consilium illud Matth. 18. *Non dico tibi septies, sed vsque septuagies septies*. Glossa, eodem capit. si vir. verb. sed non sæpe, & ibi Hostien. numero 3 & in summa, titul. de adulter. numero 5. versicu. repellit etiam, Henricus dicto capitu. si vir. numero 3. & capitulo quemadmodum, numero 8. de iureiurand. Barbosa, l. 2. p. 1. in principio, numero 102. ff. soluto matrimonio. Sic explicant, quamuis possit vir sæpe remittere, at Ecclesia non intercedit pro adultera sæpe relabenti, ne peccandi ansam offerre videatur. Vel potest explicari, cum Soto 4 distinct. 36. quæstione vnica, articulo secundo, conclu. 1. vt quamuis sæpe consilium sit vxorem adulteram resipiscentem admittere, ne viro destituta, & inopia pressa, libidini vacet, quo quæstum acquirat, at si millioties reconciliata, abutẽs venia, ad pristinum, more canis, vomitum redeat, præstabit vtique eam non admittere. Quoniam spem omnem correctionis adimit. Nec id aduersatur consilio Euangelico, quod non intelligitur de pœna externa delicto debita, qualis est diuortium, quando spes veniæ ansam præbet in delicto persistendi, & correctionis spes cessat. Dixi autem, si adultera resipiscat, posse eam a marito admitti. Nam si in adulterio persistat, idem iudicium est, an possit tunc eam vir reconciliare sibi, & an ab ea teneatur diuertere. Quare casu quo tenetur ab ea diuertere, non poterit reconciliare. Vt bene docent D. Thom. 4. distinctione 35. quæstione vnica, articulo 6. in corpore. Durandus ibid. quæst. 2. articulo 2. numero 6. Richard. art. 3. quæst. 2. Paludan. q. 2. art. 2. nu. 11. D. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 21. §. 6. vers. effectus accusationis de adulterio est. Tabiena matrimonium 4. quæst. 8. num. 9. Sotus 4. distinct. 36. quæst. vnic. artic. 6. conclus. vnica, Bartholomæus à Ledesma dubio 70. de matrimon. conclus. vnic. De qua quæstione statim disserendum est.

4 Quæstio autem in præsenti valde controuersia est, de obligatione viri, dimittendæ vxoris adulteræ minime resipiscentis, vel ipsius non reconciliandæ sibi. Vtriusque enim idem iudicium est, vt numero præcedenti, in fine obseruauimus. Et primo quidem de viro respectu vxoris adulteræ disserendum est. Deinde de vxore respectu viri adulteri. Et de viro satis stricte loquuntur plerique Doctores, asserunt enim eum teneri sub culpa lethali vxorem in adulterio persistentem deserere. (Limitationes autem quas aliqui apponunt, examinabimus numeris sequentibus.) Ducuntur primo ex cap. de adulter. ibi: *Si vir sciens vxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & eius criminis particeps.* Idem habetur ca. quemadmodum, §. vltimo, de iureiur. Idemque docet D. August. libro 2. de adulter. coniug. & refertur cap. non solum, 28. q. D. Hieronymus, in Commentarijs ad cap. 19. Matth. & refertur capit. dixit Dominus, 32. quæst. 1. D. Chrysostomus, & refertur cap. si quis vxorem, el 1. 32. quæstion. 1. Theodorius in pœnitentiali, & habetur ibidem capit. si quis vxorem, el 2. Idem D. Chrysostom. homil. 32. operis Imperfecti in Matthæum. & refertur capit. si quis crudelis, 32. qõ. 1. ibi: *Sicut crudelis, & iniquus est, qui castam dimittit vxorem, ita fatuus est, & iniustus, qui retinet meretricem. Patronus enim turpitudinis est.* Quod idem dicitur Prouer. 18. *Qui autem tenet adulteram, stultus est, & insipiens.* Secundò, quia Matth. primo dicitur D. Iosephum, eo quod iustus esset, voluisse dimittere Virginem, quam adulterij ream suspicabatur. Tertio, quia vir non diuertens ab huiusmodi adultera, videtur multis nominibus reus criminis. Primo eo quod violet præceptum Ecclesiæ iubentis eam dimissionem. Vt constat ex textibus allegatis. Secundo, quia scandali maximam ansam præbet, omnes enim merito, ac iure optimo suspicabuntur ipsum virũ criminis vxoris conscium, ipsi conniuere, patrocinarique, ipsumque lenonem esse. Consentire enim videtur erranti, qui ad resecanda, quæ corrigi debent, nõ occurrit capitu. consentire, 38. distinctione tertia, quia periculo exponitur, vt proles sit incerta, & non legitimi hæredes illi supponantur. Quod est contra bonũ sacramenti, & cedit in legitimi hæredis graue damnum. Et ideo virum peccare mortaliter sic retinẽdo vxorem, videntur clare sentire D. Thom. 4. distinctione 35. quæstione vnica, articulo 2. & ibi. D. Bonauent. articulo vnico, quæstione 2. Richardus articul. 1. quæstione 2. Celaia, quæst. 1. argumento 4. Hostiens. cap. porro, numero 3. de diuort. & ibi Ioannes And. numero tertio, Abb. capit. si vir, numero 1. de adulter. Henricus cap. quemadmodum, num. 8. & 9. de iureiur. & ibi Bellamera, numero 10. Turrecr. cap. Apostolus, 32. quæstione 7. art. 2. numero 2. vbi peccati damnant virum non diuertentem in hoc euentu. Et cum res sit grauissima, nõ videntur de culpa veniali intelligendi. Et docent expresse culpam esse lethalem, Coueron de publicis concubinarijs, rubrica de adulterio, numero 74 habetur tomo 11. tractatuum, parte 1. Ouandus distinctione 35. quæstione vnica, propositione 1. Perez li. 8. ordin. tit. 15. l. 2. fol. 308. §. quæritur vlterius quanto tempore. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 62. artic. 2. conclus. 2. Atque esse tunc peccatum mortale nõ abstinere a copula coniugali, siue petẽdo, siue reddẽdo, docent Ang. verb. debitum, numero 8. & ibi Syluest. q. 10. & quæst. 1. causa 3. & ibi Armilla, numer. 4. & Rosel. numero 15. Nauar. summa, cap. 16. num. 28. Couar. 4. decr. 2. p. cap. 7. §. 2. nu. 4. Matienzo lib. 5. recop. rubrica, glo. 1. nu. 101. Barbosa, l. 2. p. 1. in principio, nume. 102. ff. solut. matrim. Grassius 1. par. decision. lib. 2. c. 84. n. 6. Et esse mortale nõ abstinere a copula, non explicando, an petendo, an reddẽdo, tradunt Castro lib. 2. de lege pœnali, capitu. 4. §. vt igitur. Bertachinus in suo dictionario, litera A. verb. adulter. versicu. adulter vir. Iulius Clarus libro 5. receptarum, verbo adulterium, versi. caueat etiam. Et alij dicunt esse peccatum, subticentes quale, nõ abstinere a toro talis vxoris, & vti tali coniugio. Sic Caietan. summa, verbo matrimonium, cap. vltimo, versicul. 10. caput, & in opusculis, tomo primo, tract. 29. de reddendo debito, altero coniuge adulterante, quæstione vnica. Anchar. cap. porro, numero 9. de diuort. Cardin. cap. finali, numero 2. versic. quæro an vir, de adulter. & ibi Henricus, num. 3. & cap. significasti, nu. 10. de diuort. Ananias eod. c. fin. num. 3. ver. secundo casu. Astensis summa 2. par. lib. 8. tit. 33. ar. 2. q. 1. Antonius Cucus lib. 5. Instit. maior. tit. 11. num. 122. Caiet. reperit. ca. ad limina, 30. q. 1. §. 4. num. 183. Imo addunt Anchar. Cardin. Henricus, Astensis, potius debere virum sustinere excommunicationem Ecclesiæ præcipientis, vt reddat, quam debitum reddere.

5 Alij vero Doctores hac distinctione vtuntur: Si vir petat debitum ab vxore adultera non resipiscenti, peccat lethaliter: & similiter reddendo si est celebratum

diuor-

diuortium, vel moratur publicè cum adultero: secus non: quia extra hos casus tenetur reddere. Ita Ioannes de Friburgo summa Confess. lib. 4. titulo 2. quæstione 48. §. sed nunquid. Henricus c. finali, numer. 4. de adult. Monaldus summa, vbi de matrimon. titu. de effectu matrimonij, ad finem.

6 Prima tamen conclusio sit. Si solam adulterij rationem attendamus, nullum extat præceptum diuertendi ab vxore adultera pertinaci, & quantumcumque publica. Constat, quia Matth. 5. & 19. vbi Christus seruator noster explicuit diuortium esse licitum ratione adulterij, non id præcepit, sed tanquam licitum permisit. Vt constat ex cōtextu, & docet D. Aug. lib. 1. de sermone Domini in Monte, c. 27. & sequenti, & refertur c. idololatria, 28. q. 1. Et ratio est: quoniam diuortium est pœna adulterij: ac proinde vir innocens eam pœnam subire minime tenebitur. Adde diuortium esse inductum in fauorem innocentis, & supplicium adulterij, ob iniuriam innocenti illatam: atque adeo ius proprium viri est posse diuertere. Potest ergo iuri suo cedens condonare iniuriam. Et de hac conclusione nemo dubitat.

7 Secunda conclusio. Ex duplici capite potest ortum habere hæc obligatio viri, dimittendæ vxoris adulteræ, aut ex præcepto scandali vitandi. Vt quando retinens eam daret ansam suspicandi suo consensu adulterium admitti, aut ex præcepto correctionis fraternæ: eo quod vir tanquā caput teneatur corrigere vxorem omni modo sibi possibili. Quare vbi spes est, fore vt ab ea diuertendo resipiscat, videtur ad id teneri. Atque ita omnes Doctores allegati, & allegandi, ad alterum ex his duobus præceptis, vel ad vtrumque referunt obligationem hanc, & inde eam deducunt. Constatque specialiter ex D. Thom. 4. d. 34. q. vnica, articulo 2.

8 Tertia conclusio. Vir non tenetur ab vxore adultera diuertere, siue debitum negare ratione præcepti correctionis fraternæ. Ducor, quoniam huic præcepto satisfacit vxorem admonens, & pœnis inferni illi propositis eam deterrens, parcèque puniens modo sibi permisso. Quod si hæc non sufficiant, nulla superest moraliter loquendo spes emendæ: imò creditur fore, vt dimissa à viro, liberius vacet libidini, deteriorque efficiatur. Si autem in aliquo raro euentu spes aliqua emendæ, vxore expulsa, superfit, præcepta charitatis (quale est correctionis fraternæ) nō adeo metaphysica, & exacta scrutatione, & tam scrupulosè accipienda sunt: sed satis est, vt id præceptum minimè obligare censeamus, si moraliter desit spes emendationis. Nec cogendus est vir casus metaphysicos indagare. Præterea, quia non cum tanto detrimento præcepta charitatis obligant, quare vir pateretur, si vxorem adulteram domo expelleret, ei ve debitum negaret: quia moraliter loquendo stimulis carnis agitabitur, quibus resistere difficillimum sibi erit: mulierque efferabitur, ac volenti viro eā ad se reuocare, renitetur, ac destituetur obsequijs vxoris, quæ maximo sibi emolumento sunt, vt custodiæ domus, educationi filiorum, ac ministerijs domesticis attendat. Præterea, si vxor iudicem adeat restitutionem petens eam obtinebit (vt latè dixi disputation. præcedenti.) Quod si vir adulterium velit probare, quo diuortium celebretur magnis sumptibus indigebit, longaque temporis mora, ad tres sententias conformes expectandas, quæ in causis Ecclesiasticis desiderantur. Nec modicè infamiæ nota, adulterio vxoris in iudicium deducto, maritus ipse inuretur. Deinde, quia vbi vxor viro sciente, ita fronte perfricata in adulterio peruicax est, vt dictis medijs adhibitis retrahi nequeat, virum despicit, ardentiusque amasium deamat, ac proinde tantum abest, vt expulsione à viri consortio, tristitia affecta in se redeat; quin potius triumphabit, liberioremque vitam, vt veneri vacet, libentissimè amplectetur: & si moraliter prout res euenire solent, loquamur: expulsio hæc sine per correctionem intento, qui est correctio vitæ, & resipiscentia à vitijs, frustrabitur. Quod si in casu rarissimo contrarium speretur, res morales, ac de moribus instituendis præcepta tradita, non casus metaphysicos, & præter communem spem, sed in plurimum contingentes respiciunt, leg. nam ad ea. ff. de legibus. Tandem, quia negari non potest acerbissimum esse medium expellere vxorem: atque ita nequaquam credendum est præceptum correctionis fraternæ, quod suaue est, nec adeo exactè obligat, in hoc euentu constringere. Atque ita tenent Sotus 4. dist. 36. quæstione vnica, articulo 2. conclusione 2. paulo post principium, & versicul. de secundo autem. Ledesma 2. par. 4. quæstione 64. artic. 2. ad finem, in 2. ad finem, in 2. conclusionem Idem videntur sentire Palud. 4. distinct. 35. q. 1. art. 3. concl. 4. num. 23. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 20. §. 9. Rosella, verb. debitum, numer. 16. vbi aiunt, quando adulterium est occultum, eximi virum ab hac obligatione: eo quod cesset ratio scandali: ac proinde totam hanc obligationē præcepto vitandi scandali tribuere videntur. Idemque aperte sentire videntur, qui vbi adulterium est occultum, ac subinde scandalum non existit, afferunt huic præcepto locum non esse, quos numero 14. referam. Et videtur tenere Abulensis, capitu. 19. Matth. q. 71. quamuis enim in principio corporis videatur hoc tribuere præcepto correctionis: at paulo inferius concludens quando obliget hoc præceptum, videtur asserere solam scādali rationem habendam esse: dicens tunc virum huius præcepti violati reum esse, quando existimatur retenta vxore illum adulterio eius conniuere, illud fouendo. Quam eandem rationem huius præcepti ferè omnes Doctores tradunt, & multa testimonia Sanctorum, nu. 4. relata afferunt, dum retentionem vxoris damnant, initi huic consensus præsumptioni (vt nu. 11. videbimus:) atq; ita sentire videntur solum vitandi scandali præceptum in hoc casu obligare. Idem apertè tenent Victoria summa, de matrim. nu. 290. dicens non teneri virum dimittere vxorem, nisi sit adeo incorrigibilis, vt oriatur scādalum, ne videatur consentire. Et Petrus de Soto lect. 12. de matrimon. columna penultima, vbi ait ad hoc non teneri virū, dummodo eius adulterio non consentiat, nec omittat, quantum in ipso est correctionem: posse dissimulare, quando corrigere non valet. Atque ita expresse sentit alijs modis corrigendo, huic obligationi satisfieri. Idē tenet Bartholomæus à Ledesma de matrim. dubio 66. in fine, vbi expressè ait solum obligare hoc præceptum, quando ex cohabitatione oritur scandalum, licet paulo antea in 3. conclusione videatur sentire etiam teneri virum ratione præcepti correctionis fraternæ. Vtrum autem quando alijs medijs adhibitis vxor minime corrigitur, teneatur vir eam Ecclesiæ denunciare: iuxta præceptum Euangelicum Matth. 18. Ad id teneri dicitur capitulo quemadmodum, §. vltimo, versic. cum scriptura, de iureiur. Eumque mortalis culpæ reum esse, nisi denunciet, tradunt Glossa, cap. si vir, de adult. verb. reus. Et ibi Anton. nume. 5. Host. nu. 2. & in summa, tit. de adult. num. 5. vers. repellit etiam. Quod intelligendum est, si prudentis iudicio adsit spes emendationis, quæ est finis correctionis. Vt bene aduertit Sotus 4. d. 36. q. vnica, ar. 2. conclusione 2. paulo post principium, additque hanc denunciationem fore, vt vxor resipiscat, non autem vt diuortium celebretur: quia id est ius suum, cui vir renunciare potest. Imo rarissimè teneri virum ad hanc denunciationem faciendam existimo: quia effeminatus censebitur, & non modicum famæ detrimentum incurret. Quod ab hoc præcepto ipsum excusar, vt dicemus num. 21.

9 Vnde non consentio D. Thomæ 4. d. 35. q. vnica, artic. 2. in corpore, vbi hanc obligationem tribuit præcepto correctionis fraternæ, & vitandi scandali. Quem sequuntur D. Bonau. ibi, art. vnico, q. 2. Caiet. in opusculo, to. 1. tractatu 29. de reddendo debito altero coniuge adulterante, q. vnica. Sylu. verb. debitum, q. 10. vbi Armilla, nu. 16. Nicolaus de Orbellis 4. dist. 36. quæst. 2. §. 1. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. nu. 4. Matienzo li. 5. recopil. tit. 1. rubr. gloss. 1. nu. 101. Barbosa, ff. soluto matrim. l. 2. p. 1. in principio, nu. 102. Angles Florib. 1. p. de matrimonio, quæst. 9. de diuortio, artic. 1. post difficultatem 2. dub. 3. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, capitulo 240. conclusione 6. numero 6. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 62. artic. 2. conclus. 2. Cañedo summa Sacramentorum, de matrimon. c. 7. num. 64.

10 Quarta conclusio. Obligatio hæc dimittendæ vxoris persistentis in adulterio, nascitur ex præcepto vitādi scandali: ne vir censeatur conniuens, & patrocinans vxoris adulterio. Constat ex dictis nume. 7. & 8. si enim (vt dixi num. 8.) consurgit ex præcepto correctionis fraternæ, aut vitandi scandali, aut ex vtroque: Cum ergo non consurgat

gat ex præcepto correctionis fraternæ, orietur ex præcepto vitandi scandali. Quod fatetur fere omnes Doctores. Et constat ex iis, quæ num. 8. adduxi.

11 Hinc infertur, audiendos non esse aliquos dicentes præceptum dimittendæ vxoris pertinacis in adulterio, cõsurgere ex constitutione Ecclesiastica. Ducunturque per textus num. 4. allegatos, qui retentionem talis vxoris prohibent. Hi sunt Ioan. de Friburgo Sum. confes. lib. 4. titu 2. q. 48 Henric. cap. final. nu. 4. de adul. Monaldus, summa, vbi de matrimonio. tit. de effectu matrimonij, ad finem]. Rosel. verb. debitum, num. 15. vbi Sylu. q. 10. Armilla. nu. 16. Sed audiendi non sunt. Quoniam, cap. si vir. de adul. & reliqui textus, nu. 4. relati innituntur præsumptione consensus viri in adulterium vxoris. Vt docent Palud. 4. d. 35. q. 1. art. 3. concl. 4. numer. 23. vbi Supplementum Gabriel, q. vnic. artic. 2. post 3. conclusion. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 9. Sotus 4. dist. 36. q. vnic. artic. 2. in fi. Palacios, 4. dist. 35. disput. columno. 10. versic. porro autem Ledesma. 2. parte 4. quæstio. 64. articu. 2. in fine: ac proinde ad vitandam eam suspicionem, & cauendum scandalum, dicunt eam dimissionem faciendam, non nouum præceptum imponendo, sed declarando naturale, quod est de vitando scandalo, quod ex ea suspicione oritur, vnde tota obligatio hæc ad præceptum de cauendo scandalo referenda est, vt numero præcedenti dicebam.

12 Secundo infertur, contra Petrum de Ledesma de matrim. quæst. 62. art. 2. conclus. 2. si scandalum desit, nullam culpæ mortalis rationem inueniri in hac vxoris persistentis in adulterio retentione, eo quod periculum sit incertitudinis prolis, & falsos hæredes supponendi. Quoniam ad vitandum hoc periculum non tenetur vir adeo acerbo medio vti: eo vel maximè quod nulla est spes emendæ, ea repulsa (vt num. 8. probaui) & ita aut ratione huius periculi vitandi, debet vir semper ab eius consortio separatus manere: at quando eam ad se reuocarit, idem erit periculum. Deinde: quia viro culpæ tribui non debet ea incertitudo prolis, cum ipso renitente, & media suauia, ad quæ tenetur corrigendi gratia, adhibente. Nec obscurum indicium est, vt hanc obligationem ex hoc capite non consurgere, credi possit: quod tot Doctores antiqui de hac re differentes, illius non meminerint, sed scandali, & correctionis.

13 Tertio infertur, audiendos non esse Cardin. cap. si vir initio, de adulter. & ibi Anto. nume. 3. dicentes satisfacere huic obligationi virum, si vxorem retineat tãquam sororem. Cum enim obligatio hæc oriatur ex præcepto cauendæ suspicionis consensus viri vxoris adulterij, & scandali inde orti, nec vicinis notum esse possit, an eam, vt vxorem, an vt sororem retineat, sic ea retenta, non cessabunt scandalum, & suspicio.

14 Quarto infertur, nec credendum esse, quibus non eximentibus virum ab hac obligatione, quamuis adulterium vxoris occultum sit, modo ipse vir illius sit conscius. Ducuntur, quoniam agit contra Ecclesiæ constitutionem, & sic dicunt peccare mortaliter tunc virum, siue petendo, siue reddendo. Sic Angelus, verb. debitum numero 8. vbi Sylu. quæst. 10. Armilla, numero 4. & 16. Idem Monaldus, Henricus nume. 11. allegati, Ioannes de Friburgo in summa Confessorum, libr. 4. titu. 2. q. 48. §. sed nunquid, quamuis hi tres vltimi solam petitionem debiti damnent in hoc casu: non autem redditionem, nisi iuxta distinctionem, quam numero 5. retuli. Verum dicendum est virũ eximi ab hac obligatione, vbi delictum ita occultum est, vt probari nequeat: tunc enim cessat ratio scandali, & alijs medijs suauioribus vxor corrigenda est: ne detur ansa, vt ipsa conqueratur, ac adulterium occultum diuulgetur. Ita sentiunt Glossa cap. 1. verb. patronus 32. quæst. 1. D. Bonauent. 4. d. 35. num. vnic. q. 2. vbi Durandus ibi, quæst. 1. arti. 3. num. 6. Albericus in suo Dictionario, litera M. verb. matrimonium 8. versic. quid si aliquis coniugum. Bellamer. cap. quemadmodum, numero 10. de iuretur. Turrec. capit. Apostolus, 32. quæst. 7. artic. 3. numero 2. Sotus dicens esse certum 4. d. 36. quæst. vnica, artic. 2. post 1. conclusionem, vers. de viris ergo. Veracruz 3. p. Specul. artic. 2. conclus. 2. Gaeta, repetitione, cap. ad limina, 30 quæst. 1. §. 4 numer. 215. Bartolom. a Ledes. dubio 66. de matrimonio, conclusion. 3. Manuel 1. tomo summæ 2. editione, capitul. 240. conclu. 7. numero 7. Vega 1. tomo summæ, cap. 13. casu 6. Et sibi contrarij tenent idem Sylu. matrimon. 9. quæst. 6. Armilla verb. matrimonium, num. 75. Ioannes de Friburgo summa confessor. lib. 4. tit. 22. quæst. 6. Et idem docent Tabiena matrimonium 4. quæst. 3. numero 4. Palacios, 4. d. 35. disput. vnica, colum 9. versic. at vero alia dubitatio est. Idem tradunt alij de adulterio occulto, non distinguentes, an loquantur de occulto, vt distinguitur contra probabile, an vt opponitur publico. Hi sunt Palud. 4. dist. 45. q. 1. ar. 3 concl. 4. nu. 23. D. Anton. 3 p. titu. 1. c. 20. §. 9. Suppl. Gabriel. 4 d. 35. q. vnic. art. 2. post 3. concl. Rosel. verbo debitum, num. 16. Graff. 1. p. decision. lib. 2. c. 84. nu... Philiar. de officio Sacerdotis, tom. 1. p. 2. lib. 4. cap. 19. versic. 4. peccat. Sed credo verum, quamuis adulterium probari possit, nisi publicum sit: non enim tenetur tunc eam vir dimittere: nec quamuis publice infamata vxor sit, nisi communiter credatur infamiam esse veram. Vt bene docet Abulens. c. 19. Matt. q. 71. Et constabit ex iis, quæ dicemus nu. 22. Nec tenetur etiam vir abstinere a debiti petitione, aut redditione, dum adulterium non est publicum, sicut nec diuertere tenetur; quia dum adulterium non est publicum, cessat scandalum cõmune, quod est ratio huius obligationis. Et licet pauci aliqui norint, atque adulterium probari valeat, est facillimum paucis illis satisfacere, certiores illos faciendo vxorem non dimitti, ne diuulgetur adulterium. Quod sufficit iuxta ea, quæ numero 24. dicemus. Et negare debitum retenta domi vxore, nil conducit ad scandalum remouendum, vt num. præcedenti dicebam. Quod si ad eius correctionem conducat: non tenetur vir eo medio vti ad eum finem assequendum, vt num. 8. probaui.

15 Quinto infertur, si suspicionem consensus, ac subinde scandalum ex ea consurgens, medijs alijs appositis maritus cauere valeat, non teneri illum diuertere ab vxore: quia cessat tota huius obligationis ratio, quæ est scandalum. Ita Victoria sum. de matrim. nume. 290. Sotus 4. d. 36. q. vnic. art. 2. post 2. conclus. vers. neruus ergo. Vega 1. tomo sum. c. 13. casu sexto.

16 Sexto infertur, nil referre, ad hanc obligationẽ, an vir sit innocens, nec ne. Quod licet apud neminem repererim, ducor ad asserendum: nam quamuis maritus similis adulterij reus nequeat diuortium celebrare titulo adulterij vxoris: mutua enim compensatione abolentur (vt disputat. 6. probaui.) At cum obligatio hæc diuertendi ad tempus ab vxore publicè adulteranti, nec resipiscenti, nõ consurgat ex ratione adulterij: (vt diximus numero 6.) sed vel ex præcepto correctionis fraternæ, iuxta opinionem numer. 9. relatam: vel ex solo præcepto vitandi scandali, iuxta nostram sententiam numero 10. positam: a quo præcepto maritus ipse similis adulterij reus minime eximitur, cum non desinat esse caput: nec scandalum cesset: inde est, vt quamuis maritus ipse adulter sit, astringatur obligatione hac. Nec obstat compensatio mutui adulterij: quia ea confert, ne liceat viro perpetuum diuortium intentare: non autem, non teneatur ratione correctionis vxoris, aut ratione scandali vitandi suspicionis consensus, ac patrocinij præstiti adulterio ipsius, ad tempus diuertere, quo ipsa deterrita, in posterum ab adulterio retrahatur: vel saltem vicini intelligant id adulterium inuito marito perpetrari. Quod si obijcias, virum simili adulterio infectum, minime capacem esse vxoris adulteræ corrigendæ. Poterit enim illi obijci id Pauli ad Roman. 2. *In quo alium iudicas, te ipsum condemnas. Qui dicis nõ mœchandum mœcharis.* Solutio est in promptu delicta esse valde imparia. In hominum .n. existimatione adulteriũ viri leue crimẽ reputatur, nec in dedecus, ac infamiã vxoris cedit: ac proinde lege sæculari minimè plectitur pœna criminali, nec datur ius vxori accusandi criminaliter. At vxoris adulterium existimatur nefandissimum scelus, ac pœna capitis dignũ. Proindeque vir adulter, vtpote multo leuiori crimine infectus, capax est vxoris adulteræ corrigendæ. Vnde dum Monaldus sum. vbi de matrim. tit. de effectu matrimonij ad finem, Graff. 1. par. decis. lib. 2. c. 84. nu 6. Emmanuel Sa, sum. verb. diuor. num. 6. aiunt virum adulterij reum non posse ab adultera recedere: vel intelligendi sunt ex capite adulterij: iuxta ea quæ dixi nu. 5. datur enim delictorum compensatio, vel si ita non intelligãtur, illis minime assentior.

17 Septimò infertur, recedendum esse ab aliquorum sententia

tentia adeo obligationem hanc stringentium, vt dicant teneri virum necessaria alimenta denegare adulteræ pertinaci. Ita Abb. c. si vir. num. 2. de adult. Ang. verb. debitum, num. 9. vbi Syl. quæst. 10. temperat Angelus, quando alimentis denegatis vxor corrigeretur. Idque probant, eo quod vir tribuens illi alimenta necessaria, præbeat ansam persistendi in peccato. Et vtilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quam esurienti panis frangatur, vt iniustitiæ seductus acquiescat, teste D. Augustino ad Vincentium Donatistam: & refertur, c. non omnis, 5. quæst. 5. Sed ad id nequaquam virum teneri, dicendum est: quia est medium acerbissimum alimenta denegare, nec præceptum correctionis ad id obligat. Eo vel maximè, quod moraliter loquendo, efficeretur obstinatior, ac deterior vxor, ira percita, ac vehementi furore: prostitueretque corpus suum, vt victum quæreret. Nec vir ansam persistendi in peccato præbet, cum nec eum animum habeat tribuens alimenta, nec ea denegare teneatur ad eum finem emendæ comparandum. Atque ita docent Ioan. Andr. eo. c. si vir, nu. 1. Ant. ibi nu. 3. Card. ibi in initio. Et dicit hoc fortè esse verius, Ananias ibi, numero 4.

18 Octauo infertur, non credendum esse Anch. ca. porro, num. 9. de diuort. Card. capitul. finali, num. 2. versic. quæro an vir, de adult. Henrico ibi, nume. 3. & c. significasti, nu. 10. de diuor. Asten. sum. 2. par. lib. 8. titul. 33. art. 2. q. 1. dicentibus potius virum debere sustinere excommunicationem iudicis sub illa præcipientis illi, vt ad vxorem adulteram pertinacem redeat: quam redeundo obedire. Sed id minimè credo: quia si præceptum correctionis fraternæ attendamus: non obligat cum tanto detrimento. Esto enim vir ille coram Deo non sit excommunicatus: at in foro externo priuatur fidelium ac sacramentorum participatione, & assistentia diuinis officijs, quod non modicum detrimentum est. Si vero scandalum, ac suspicionem consensus viri in adulterium vxoris, dum ea retinet, consideremus, cessant prorsus, dum vir non nisi compulsus eam admittit.

19 Vltima conclusio. Obligatio hæc dimittendæ vxoris in publico adulterio persistentis, quando alijs medijs non satis consulitur scandalo cauendo, ac suspicioni consensus viri in adulterium, est sub mortali: si non vrgeat ad eam retinendam aliqua iusta causa præponderans. Et in hac conuenimus cum Doctoribus, numero 4. allegatis. Et probatur testimonijs sanctorum, ibi relatis. Quoniam ad vitandam eam suspicionem, & scandalum inde consurgens, tenetur vir cum aliqua iuris sui iactura diuertere ad tempus, donec scandalum cesset, aut vxor corrigatur. Vt optimè dicit Sotus, 3. d. 36. q. vnica, artic. 2. post 2. conclusionem, versiculo neruus ergo. Et cum vitare scandalum sit res grauis, nec adsit causa excusans, erit culpa mortalis.

20 Ex hac conclusione deducitur primò, excusari virum ab hac dimissione, ratione timoris periculi proprij spiritualis. Vt si grauibus carnis stimulis impetitus timeat sibi lapsum. Quippe præcepta correctionis fraternæ, scandalique vitandi, cum ex sola charitatis lege originem ducant, cum graui detrimento minimè obligant. Præterea quia cum bene ordinata charitas a seipso incipiat, potius ius habet vir ad sibi consulendum, quam alij. Tandem: quia tunc suæ obligationi satisfacit vir occurrens scandalo alijs modis, quos numero 24. referam. Ita docent Palud. 4. distinct. 35. quæst. 1. articulo 3. conclus. 4. numero 23. vbi Maior. quæst. 1. §. contra priorem conclusionem, in fin. Supple. Gabrie. quæst. vnic. artic. 2. post 3. conclus. D. Anton. 3. par. titul. 1. capitul. 10. §. 9. Rosel. verb. debitum, numero 15. & 16. Angel. numer. 8. Sylu. quæst. 101. Arm. numero 16. & verb. matrimon. numero 75. Tabien. matrim. 4. quæst. 3. numero 4. Sot. 4. distinct. 36. quæst. vnica, artic. 2. post 2. conclus. versic. neruus ergo. Castro libro 2. de lege pœnali, cap. 1. §. vt igitur. Nau. sum. cap. 16. numero 24. Ledes. 2. par. 4. quæst. 64. articul. 2. in fin. Caiet. repetitione, cap. ad limin, 30. quæst. 1. §. 4. numero 183. & 216. Palac. 4. distinct. 35. disput. vnic. columna 10. versic. porro autem. Barthol. à Ledes. de matrim. dubio 66. ad fin. Petrus de Ledes. de matrimon. quæst. 62. articu. 2. conclus. 2. in fin. Graff. 1. par. decisio. lib. 2. capit. 84. numero 6. Matien. libro 5. recopil. titul. 2. rubrica, gloss. 2. numero 1. Manuel 1. tomo sum. 2. editio. capitulo 240. num. 7. conclus. 7. Ludou. Lop. 2. par. instruct. de matrim. capitul. 54. vbi de diuortio quoad habitationem, colum. 5. ff. porro circa prædictum. Philiarcus de officio Sacerdotis, tomo 1. par. 2. lib. 4. cap. 19. versic. 4. peccat. Idem dicendum est, si vir morbo, aut inopia laboret, ac proinde obsequio, & opera vxoris indigeat: non enim tenetur eum eo graui corporis detrimento vxorem expellere: ob easdem rationes. Ita Sot. Barthol. à Ledes. Petrus à Ledes. ibid. Et confert ad hoc, quod docent Nauar. sum. Latin. cap. 22. nu. 21. vers. 6. Graff. proximè allegatus, Philiarcus de officio sacerd. tomo 1. par. 2. li. 2. cap. 17. paulo post principium, nimirum, non teneri virum ad hoc, quando nequit absque magno damno publico, vel priuato. Vnde male Ioannes de Friburgo, sum. Confess. libro 4. titul. 2. quæst. 48. negat licere ratione timoris incontinentiæ viri, & Monaldus summa, vbi de matrimonio, tit. de effectu matrimonij ad finem, dicit oppositum, esse benignius, sed fortè non verius.

21 Secundo deducitur, excusari virum ab hac expulsione vxoris, ob damnum spirituale ipsius vxoris. Vt si probabile sit fore, vt expulsa efficiatur deterior. Potius enim debet spirituali damno vxoris consulere, & potest tunc scandalum vitare modis num. 24. explicandis. Ita Palud. Maior Supplem. Gabriel. D. Anton. Rosel. numero 15. Ang. Syl. Tabien. Armil. Palacios, Ludouic. Lopez, Manuel numero præcedenti allegati. Ioan. de Frib. sum. Confessorum, libro 4. titul. 22. quæst. 6. Nicol. de Orbel. 4. dis. 35. quæst. 2. §. 1. Verac. 3. parte Spec. articulo 2. conclus. 2. Angles Florib. 1. parte de matrimon. quæst. 9. de diuortio articulo 1. post difficul. 2. dubio 1. Caiet. repetition. ca. ad limin. 30. q. 1. §. 5. numero 218 Bartholomæus à Ledes. dubio 66. de matrimon. ad fin. Cañedo summa Sacramentorum, vbi de matrimon. capitulo 7. numero 64. Idem existimo, quando sequeretur detrimentum notabile corporis vxori. Sicut numero præcedenti dixi de viro. Quamuis enim potius de ipso viro, qui innocens est, ratio sit habenda, quam de vxore, quę culpa sua expellitur, & potest id damnum cauere resipiscens a peccato. At non credo ad id constringendum maritum cum tanto detrimento vxoris, quod etiam aliquo modo ipsum afficit, cum sint vna caro. Et confert ad hoc quod numer. sequ. dicemus ex Soto. & Abulensi.

22 Tertiò deducitur, similiter nec virum peccare retinendo prædictam adulteram, gratia se, vel illam nō infamandi: quia graue detrimentum id reputatur. Sic Abulen. ca. 19. Matth. q. 71. ad medium. Sotus 4. d. 36. q. vnic. art. 2. ad finem.

23 Quartò deducitur, excusari etiam maritum non expellentem, eo quod spes probabilis sit fore, vt retenta vxor resipiscat: quia ea correcta scandalum cessabit, & interim potest alia via caueri: ac præponderat bonum animæ vxoris. Ita Rainerius 2. part. summ. titul. de matrim. cap. 20. Richard. 4. distinct. 35 articulo 1. quæst. 2. Durand. ibi. quæst. 1. artic. 3. num. 8. Palud. D. Anton. Castro, Palacios, num. 20. allegati. Abulens. & Sotus, num. præcedenti relati. Alberic. in suo Dictionario, litera M. verb. matrim. 8. versiculo quid si aliquis coniugum. Bellamera, capitulo, quemadmodum, num. 10. de iureiur. Turrec. cap. Apostolus, 32. quæst. 7. articul. 2. num. 2. Supplementum Gabrielis, 4. distinct. 35. quæst. vnic. articulo 2. post 3. conclus. Tabiena matrimonium 4. quæst. 3. nume. 4. Sylu. matrimon. 9. quæst. 6. & verb. debitum, quęst. 10. vbi Angelus, numero 8. Rosella, num. 16. Armil. numero 16. & verb. matrim. numero 75. Caiet. repetitione. ca. ad limin. 31. q. 1. §. 4. numero 215. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1. par. 2 libro 4. capit. 16. versic. 4 peccat. Quod intelligitur, quando breuis est spes emendæ. Vt docent Durand. ibid. Syl. verb. debitum, quæst. 10. & ibi Arm. num. 16. Quod clare etiam significant Richard. & Ang. proximè citati. D. Anton. 3. par. titulo 1. capit. 20. §. 9. in principio, dum petunt vxorem paratam esse, vt corrigatur. Præsumitur autem incorrigibilis, quando pertinaci animo corrigi renuit: aut quando correctionem promittens relabitur ex consuetudine. Ita Richar. D. Anton. ibidem Sylu. verb. debitum. quæst. 10.

24 Id tamen monuerim, teneri virum in his euentibus, in quib. ab expulsione vxoris pertinacis in adulterio excusatur,

satur, cauere scandalum alijs medijs, quod si ea non sufficiant ad id scandalum, non erit scandalum actiuum, sed passiuum, ac proinde non tribuetur culpæ viro non expellenti. Ita Palud. Supplem. Gabr. D. Ant. Tabiena, Sotus, Castro, Ledesm. Palacios, Barthol. à Ledesm. Petrus à Ledes. Manuel. Ludou. Lopez, num. 20. allegati. Syluest. verb. debitum, quæst. 10. Armil. verb. matrim. numer. 75. Medium autem hoc erit, vxorem acriter increpare, ipsiusque custodiæ quàm cautissime poterit, inuigilare, ac modo sibi licito eam punire, ita vt vicini merito intelligant eum minimè assentiri adulterio, quin potius ægerrime ferre, & necessitate compulsum ob causas, numer. 20. & tribus sequentibus explicatas, ab ea non diuertere. Sic Sotus, Barthol. à Ledes. Manuel, Ludou. Lopez ibidem. Vel medium erit, vicinos admonere, se non retinere vxorem, vt eius crimen foueat, sed vt sibi consulat, vel ne ea prostituatur, peiorque fiat, aut alia urgenti causa coactũ. Ita Palud. D. Anton. Supplementum Gabrielis. Tabiena, Syl. Armilla, Castro, Ledesma, Palacios, Lud. Lopez, Manuel in eisdem locis.

25 Vltimo deducitur, raro obligare præceptum hoc dimittendi vxorem adulteram pertinacem: siue debitum negandi, vt bene docet Abulen. cap. 19. Matth. quæst. 71. Imò rarissimè, vt tradit Ledesma, 2. part. quæst. 64. articu. 2. in fin. Nec audiendus est in hac re Petrus de Ledesma de matrimon. q. 62. artic. 2. conclusione 2. dicens regulariter obligari sub mortali, ad hanc dimissionem. Sed probatur, tum: quia tot causæ excusant, vt vir contingere possit aliquam ex ijs non subesse: tunc etiam: quia rarissime non satis scandalo cauendo consuletur alijs medijs adhibitis. Atque ita optimè dixit Sot. 4. distin. 36. quæst. vnic. art. 2. ad finem, tot distinctiones adhibere, quo præceptum de adultera dimittenda obliget, vt extenuatissimum relinquatur.

26 Ad argumenta num. 4. proposita respondetur. Ad omnia testimonia adducta in primo argumento constat ex dictis, nu. 10. & 11. innituntur enim scandalo, ac suspicioni consensus viri in adulterium vxoris. Ad secundum dic Iosephi iustitiam in eo consistere, quod aspiciens eximiam Virginis sanctitatem, indicium suspenderit circa adulterium ipsius, cuius tam vehemens indicium habebat, & proinde noluerit eã traducere, vt lapidaretur, potiusque elegerit occultam dimissionem. Nec hoc præcepto dimittendæ Virginis poterat constringi. Cum adulterium illud (si quod existeret) esset occultissimum, & improbabile. Crederetur enim foetum ex matrimonio procreatum esse: ac proinde ex eo facto nullũ potest ad præsentem quæstionem argumentum desumi. Ad tertium, constat ex dictis, num. 11. vbi probauimus nullum extare de hoc præceptum Ecclesiæ. Et ex num. 12. vbi diximus periculum incertitudinis prolis non sufficere ad hoc præceptum. Et ex nu. 19. vbi ratione scandali, cui alia via occurri satis nequit, nec adest causa iusta excusans, diximus hoc præceptum obligare sub culpa mortali.

27 Quæstio secunda, An vxor innocens teneatur similiter diuertere a viro in adulterio persistenti? Quidam æquè obligari vxorem hoc præcepto, arbitrantur. Quod confirmant D. Chrysostomi testimonio, & refertur c. si quis vxorem, el 1. 32. quæst. 1. in fine, vbi expressè ait virum, & vxorem non ad imparia iudicari quoad obligationem diuertendi, propter perseuerantiam alterutrius in adulterio. Atque ita docet ibi glos. ver. non ad imparia. Et quando est spes emẽdæ viri, teneri vxorem, si vir monitus non desistat, adhibere poenalem medicinã abstinendo ab eius concubitu, docet Caiet. in opusculis, tomo 1. tract. 29. reddendo debito altero coniuge adulterante, quæst. vnic. & in sum. verb. matrimon. cap. vltim. versiculo 10. capitulo, & ipsum sequens Pedraza sum. præcepto 6. & 18. Et non debere vxorem a marito huiusmodi debitum petere, & aliàs esse eius criminis participem, docet Arch. cap. in cõiugio. 32. quæst. 1. numero primo. Et expresse peccare lethaliter vxorem habentem rem cum eiusmodi viro, tradit Bertachin. in suo diction. litera A. verb. adulter. versic. adulter vir. & Monald. in sum. vbi de matrim. tit. de effectu matrimonij, ad finem.

28 Alij vero dicunt, regulariter, & plurimum non teneri ad hoc vxorem. Quoniam cum sit viro subdita, non est moraliter spes correctionis viri, sed timor peioris exitus, si ab vxore dimittatur. Et cessat scandalum: teneri vero, vbi esset spes emendæ ex ea dimissione consequuturæ. Quoniam præceptum correctionis fraternæ ipsam obligat, quo media sibi possibilia adhibeat, vt ab adulterio resipiscat. Ita docent Supplementum Gabr. 4. d. 35. q. vnica, artic. 2. conclus. 4. vbi Palacios disp. vnic. col. 13. fol. 786. vers. ex istis palam est. Nauar. sum. Latin. cap. 22. num. 21. in fi. Hispana, addit. ad numer. 21. cap. 22. versiculo sexto, in c. 28. Bartholomæus à Ledes. de matrim. dub. 66. conclus. 2. Petrus de Ledes. de matrim. quæst. 62. artic. 2. Philiarcus de officio sacerdotis, tom. 1. par. 2. lib. 4. cap. 19. versiculo 4. peccat, & lib. 2. capit. 17. paulo post principium. Et clarè videtur sentire Petrus de Soto lect. 12. de matrimonio, columna penultima, ait enim, quamuis maior sit obligatio viri in hoc, at etiam vxorem teneri agere quidquid putarit ad hoc conducere, vt virum retrahat ab adulterio.

29 Ceterum existimo nũquam vxorem astringi hoc præcepto dimittendi viri adulteri pertinacis, aut abstinendi ab actu coniugali. Ducor, quoniam obligatio viri ad dimittendam adulteram pertinacem, nascitur ex solo præcepto vitandi scandali. Vt probaui num. 8. & 10. Quod in vxore non admittente virum, nec ei debitum negãte cessat prorsus. Cum omnibus manifestum sit, vxores ægerrimè ferre, vt viri alijs commisceantur, & zelotypia, exuri, nec potestatem habere cohibendi viros, cum subditæ sint. Præterea quia esto obligatio hæc in viris consurgeret ex correctionis fraternæ præcepto, id non astringeret vxorem: eo quòd licet corrigere verbo, vbi est spes emendæ, omnibus incumbat, at facto ipso poenam inferendo, solius superioris est. At negare debitum, & recedere à consortio coniugali, est facto ipso corripere, & pœna adulterij punire virum. Non ergo præceptum correctionis fraternæ obligat vxorem, quæ viro subdita est, vt virum corrigat, ea poena plectendo: quamuis vxor innocens ratione fidei sibi non seruatæ a viro adulterante, possit id efficere. Tertiò, quia si spes moraliter non est, vt mulier dimissa a viro resipiscat, imo communiter deterior efficitur, & ex dimissione tot damna, ac inconuenientia redundant, vt merito censuerimus, num 8. præceptum suauissimum correctionis non obligare virum cum tanto detrimento: quis non videat multo minorẽ esse spem emendæ viri dimissi, & grauiorem timorem vt inhonestiorem vitam ducat, & longe maiora damna sequi vxori: quæ tanquam imbecillior multo magis consortio viri, eiusq; obsequijs indiget? Ac proinde non constringetur hoc præcepto. Quartò, quia si quis velit dicere constringi ad hoc vxorem præcepto Ecclesiastico. Vt de viro asserunt DD. nu. 1. allegati. Id dici nequit, quamuis in viro id admitteremus: quia textus ibi allegati de solo viro loquuntur, in quo maior multò ratio inuenitur. Nec obstat cap. si quis vxorem, el 1. 32. q. 1. vbi vir & vxor pares efficiuntur. Illud .n. intelligendum est, quoad facultatem diuortij celebrandi ratione adulterij, non autẽ quo ad obligationem. Adde non esse textum. Id .n. caput desumptum est ex D. Chrysost. & testimonia sanctorum in decreto relata vim textus minimè habent, vt probaui li. præcedenti, disp. 12. n. 5. Tandem: quia si vir obligetur ad hoc vt incertitudinem prolis caueat, vt dicunt aliqui, nu. 12. relati. Ea ratio deficit in vxore respectu viri adulterantis. Vxor enim semper certos edit partus, dum adultera non est. Et ita indistinctè, & vniuersaliter vxorem præcepto hoc non obligari tradunt Durand. 4. d. 35. q. 5. ar. 3. n. 8. & ibi Palud. q. 1. ar. 3. concl. 5. nu. 25. Nicolaus de Orbell. ibi. q. 2. §. 1. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 20. § 9. Rosel. verb. debitum, nu. 16. vbi Syl. q. 10. in fi. Arm. nu. 16. & verb. matr. num. 75. Tab. matrim. 4. q. 3. n. 4. Sot. 4. d. 36. q. vnic. art. 2. post 1. concl. verb. de altero vero membro. Caie. repetitione, c. ad limina, 30. q. 1. §. 4 nu. 218. Mattenzo lib 5. recopil. titu. 1. rubrica, gl. 1. num. 101. Henriquez lib. 11. de matr. cap. 17. nume. 3. in commento, litera Q. Manuel 1. tom. summ. 2. editione, cap. 240. num. 6. Graffius, 1. part. decisionum, lib. 2. cap. 84. nu. 7. Vega 1. tomo summ. cap. 13. casu 6. in fin. Et expresse nunquam vxorem ad hoc teneri, docent Ledesm. 2. par. 4. q. 64. artic. 2. ad finem, in 1. propositione. Emmanuel Sà, summa, verb. diuortium, num. 6.

D I-

DISPVTATIO XIV.

Vtrum copula, aut alij actus coniugales, aut retentio in propria domo, sint adulterij condonatio: ita vt deinceps coniunx innocens amittat ius diuertendi, accusandive criminaliter, aut ciuiliter?

SVMMARIVM.

Reconciliatio coniugis adulteri, alia expressa, alia tacita, num. 1.

An reconciliatio hæc facta solo animo obliget, nec indigeat acceptatione, num. 2.

An reconciliatio expressa facta absque animo remittendi obliget, num. 3.

An reconciliatio tacita efficiatur per copulam? Refertur duplex opinio, num. 4. & 5.

Condonatio tacita adulterij consurgit ex copula, licet adulterium sit occultum, nec iam licet amplius accusare, nu. 6.

Idem, quamuis copula habeatur celebrato iam diuortio, nu. 7.

An vir adulter criminaliter volens vxorem adulteram accusare, teneatur ei debitum reddere, nu 8.

Desideratur ad hanc condonationem, vt coniunx innocens sit adulterij conscius, nu 9 & ibi, quid si illius obliuiscatur.

Quid si non sit omnino certus, sed præsumptiones habeat, num. 10.

Quid si vnum, aut alterum adulterium norit, at plura, aut etiam Sodomiam, bestialitatem coniugis alterius ignoret, ipsumve, ac hæreticum damnatum esse, nu. 11.

An desideretur, vt coniunx sciat suum adulterium esse notum innocenti? Et remissiuè, an exigatur innocentem scire esse condonationem, nu. 12.

Desideratur copulam esse sponte habitam. Et quid, si cogente Ecclesia innocens reddat, vel exigat, nu. 13.

Reprobatur sententia asserens censeri condonationem, quando adulterio existenti notorio coniunx innocens reddit ex Ecclesiæ præcepto, nu. 14.

Quid, si innocens timore perculsus reddat, vel quia seruata debita honestate negare non potest, nu. 15.

Quid, si existimans se teneri, aut deceptus ab aliquo id docenti reddat, nu. 16.

Quando sit condonatio, retentio coniugis adulteri, aut illius iam expulsi admissio, nu 17.

An sit condonatio actus familiaris conuersationis, vt simul edendi, reddendi, ludendi, nu. 18.

Quod si osculetur, amplectaturve innocens coniugem adulterum, etiam reddens debitum ex Ecclesiæ præcepto, numero 19.

An per copulam, & alios actus, eo ipso inducatur adulterij condonatio, quamuis adsit intentio non condonandi, an potius præsumptio sit condonationis? Proponuntur argumenta persuadentia esse præsumptionem, nu. 20.

Proponitur sententia Authoris, nu. 21.

An desideretur illis actibus vtentem, scire esse condonationẽ, iusque diuortij, & accusandi amitti, nu. 22.

Quid si innocens petat, reddatve, aut alijs actibus vtatur, animo non condonandi, an possit in foro conscientiæ diuertere, & possit eligere petere, & non reddere, aut reddere, numero 23.

An idem dicendum sit, quando post sponsalia errore inita, habetur copula, nu. 24.

Soluuntur argumenta, num. 25.

1 HActenus disputauimus quando liceat, aut sit præceptum ratione adulterij diuertere: quidque possit tunc vterque coniunx circa status sui mutationem. Iam in præsenti differendum est, quando censeatur condonatum adulterium, ita vt ratione illius diuortium celebrari nequeat: aliave accusatio criminalis, aut ciuilis intentari. Et obseruandum est cum Barbosa, l. 2. in principio, part. 1. numero 100. ad finem. ff. solut. matrimon. reconciliationem coniugis adulteri esse duplicem, quandam expressam, aliam vero tacitam. Expressa est, quando expresse remittitur adulterium. De qua loquitur textus, l. si maritus, 15. §. si negauerint. ff. ad leg. Iuliam, de adulter. decidens ex tunc maritum volentem accusare, audiendum non esse. Et notat Alexand. l. iuris gentium, §. si paciscar, ad finem, ff. de pactis. Tacita autem est, quando facto ipso animus condonandi indicatur. Nam facta non minus quam verba animum indicant. l. si tamen, 48. ff. de edilito edicto. De qua qua in præsenti est disputatio.

2 Merito tamen dubitabis, an vt remissio hęc, siue expressa, siue tacita adulterij sit ita valida, ac firma, vt reuocari nequeat, desideretur acceptatio ipsius adulteri? Si enim acceptatio desideretur, reuocari poterit facta in absentia, vel sola mente. Insuper vt copula sit condonatio, non sufficiet coniugem innocentem eam habentem, conscium esse adulterij, sed etiam desiderabitur, vt adulter ipse sciat suum adulterium cognitum esse innocenti. Quoniam acceptare non potest condonationem, dum eam sibi fieri prorsus ignorat. Qualiter se habet, dum ipsum latet alterum coniugem sui adulterij conscium esse. Vtrumque autem aliter se habebit, si acceptatio non desideretur. Et eam desiderari persuadet, quod ea condonatio videatur contractus quidam inter vtrumque coniugem initus: quo mutuo se obligant, nimirum, innocens ad non petendum diuortium, nec adulterij illius accusandum: adulter vero, ad non negandum debitum. Quippe illud reddere non tenebatur, nolenti petenti condonare adulterium (vt constabit ex dicendis numero 13. Deinde: quia ea remissio est quædam donatio iuris acquisiti ad diuertendum, aut accusandum: & celebrato iam diuortio, est quædam iterata concessio adultero exigendi debiti potestatis, qua orbatus erat ratione diuortij: atque ita est vera donatio. Quam ad sui omnimodam firmitatem, petere acceptationem, latè probaui libro primo tota disputatione 6. vbi idem de quocunque contractu diximus. Et confirmatur: quia sicut quando initum est matrimonium, ac primo concessa potestas exigendi debitum, fuit necessarius vtriusque consensus: ita ea potestate propter adulterium amissa, præsertim, diuortio celebrato, vt iterum concedatur adultero, desiderabitur consensus innocentis eam concedentis, & adulteri acceptantis. Nec obstat si dicas adulterum teneri acceptare. Cum ea priuatio potestatis sit in fauorem innocentis. Id enim fateor, at non inde conuincitur condonationem illam non posse reuocari ante adulteri acceptationem. His tamen minime obstantibus existimo nullam acceptationem desiderari, ac proinde sufficere, si sola mente fiat condonatio, illa adulterij: & non exigi adulterum nosse suum delictum cognitum esse innocenti. Ducor: quoniam vbi nullo pacto inito, sed sola cessione, qua proprio iuri quisquam renunciat, interueniente, aliquid acquiritur cuidam tertio, nulla opus est illius tertij acceptatione, sed sola cessio iuri proprio renunciantis, satis est: vt in hæreditatis repudiatione contingit. Qualitercunque enim occultè hæreditas repudietur, obuenit substituto. Atque ita. l. sicut maior, 4. C. de repud. hæredit. dixit repudiantem hæreditatem, non posse deinceps illam acquirere, nec esse hæredem, quasi repudiatio illa solo repudiantis actu, ad suam firmitatem contenta sit. Cum ergo post adulterium, siue ante celebratum diuortium, siue post, vt adulter recuperet ius pristinum exigendi debiti, satis sit tolli impedimentum voluntatis innocentis vtentis iure suo. Eo enim ipso quod renunciaturi diuortij, ius acquiritur innocenti, sufficiet ea renunciatio quamuis occulta, & sola mente effecta nulla adulteri acceptatione expectata. Et confirmatur, ducta similitudine ex potentijs naturalibus, dum enim potentia visiua illæsa permanet, impediturque quominus videat, aliquo obstaculo interposito, vt visionem eliciat, nullo alio opus est, quam obstaculi illius remotione, qualitercunque contingat, etiam renitente ipsa potentia. Quod pariter in potestatibus moralibus reperimus. Iudicis enim potestas per excommunicationem impedita, statim ac excommunicatio cessat, absolutionis beneficio sibi etiam renitenti impenso, reuiuiscit, nullo actu ipsius requisito. Cuius ratio est: quia potestas iurisdictionis, non omnino extincta erat (manet enim iudicis officium) sed tantum suspensa, ac impedita ratione excommunicationis. Sic igitur contingit in præsenti, nam cum post adulterium etiam celebrato diuortio

uortio, maneat vinculum matrimonij, quod radix est mutuæ obligationis reddendi debitum, solumque ius hoc vt sibi reddatur, sit in adultero impeditum, dum innocens iure diuortij vti voluerit: nil aliud opus est, vt adulter pristinum ius recuperet, quam necessario illius voluntatis innocentis, iure sibi acquisito per adulterium cedentis, & statim ac illo cedit comparat adulter ius exigendi, nulla ipsius acceptatione desiderata. Denique: quia licet vsus pristini iuris impeditus acquiratur adultero per eam cessionem, ac proinde acceptatio ipsius adulteri necessaria videatur: at cum non acquiratur per aliquam concessionem innocentis, quam instar donationis acceptari oporteat, sed per meram iuris diuortij renunciationem, quæ obstaculum illius vsus aufert, qua facta, statim eo ipso ex necessitate consequitur, vt recuperet adulter illum vsum: nulla acceptatio desideratur. Tantum enim attenditur, quòd principaliter agitur, & non quod ex necessitate quadam, velit, nolit, agens inde subsequitur: argumento l. 2. § penultimo, ff. de aqua pluuia arcenda, vbi permittitur alicui torrentem auertere, ne aqua ad suum fundum perueniat, licet inde effectum sit, vt vicino noceatur: quia tantum inspicitur quod principaliter agitur, nimirum proprium cauere damnum. Ex quibus omnibus colligo, satis esse solam renunciationem iuris proprij ab innocente quomodocumque etiam sola mente factam, quamuis iam diuortium celebratum esset, vt iam amplius resilire nequeat in foro conscientiæ, quod idem seruaretur in foro externo, si per propriam innocentis confessionem, aut per alium modum constaret. Imò quamuis adulter nolit acceptare ius diuortij, & accusationis, omnino per illam renunciationem independenter ab aliqua acceptatione iam extinctum, minime reuiuiscit. Quod rationes adductæ satis probant. Nec obstant rationes contrariæ: quoniam ad primam respondetur, eam mutuam obligationem non oriri ex aliquo contractu denuo inito, sed ex antiquo matrimonij, per solam ablationem impedimenti, nempe, quia innocens iuri diuortij cedit: ac proinde non requiritur mutuus consensus, qualis initio contractus matrimonij ad illum ineundum desideratus est. Ad secundum constat ex dictis, non enim vsus ille potestatis recuperatur adultero per directum aliquam innocentis concessionem, sed indirecte, & per modum naturalis sequelæ, & renunciatione iuris diuortij consequitur. Ad confirmationem constat ex dictis ad 1. rationem.

3 Quod si innocens remittat adultero delictum oretenus, cum tamen contrarium animum habeat, nullius momenti erit remissio in foro conscientiæ: ac proinde adhuc diuertere, & accusare poterit: & rogatus à iudice, instante vxore, poterit condemnationem illam negare (vt in simili dixi libro primo, disputat. 10. numero 17.) Quia illa renunciatio iuris est mere liberalis, nilque innocens ab adultero recipit, vt teneatur fictam promissionem, seu renunciationem veram efficere, quo contractui stet, & æqualitas inter dantem, & recipientem seruetur.

4 De reconciliatione autem tacita difficultas est, an efficiatur per copulam coniugalem habitam post adulterij notitiam, ita vt extinguatur ius innocentis ad diuertendum ratione illius adulterij, & accusandum criminaliter, & ciuiliter? Qua in re quidam censent non videri reconciliatum coniugem adulterum, nisi copula illa habita sit post diuortij sententiam, quando (inquam) ante sententiam reddit innocens debitum adultero petenti: ac proinde dicunt, eam redditionem debiti minimè præiudicare innocenti, quo minus possit in posterum adulterium illud ad iudicem deferre criminaliter, & ciuiliter, & ratione illius diuertere. Ducuntur: quia redditio debiti debet esse spontanea, vt reconciliatio censeatur (vt dicemus, numero 13. & sequentibus:) At redditio debiti ante diuortij sententiam non est spontanea, tenetur enim tunc innocens reddere. Hanc sententiam dicit esse valde probabilem, Gloss. cap. 1. verb. patronus, 32. quæstio. 1. Et eam sustinent Innocent. cap. penultimo, de adult. in fine. Anchar. cap. finali, eodem titul. nume. 4 qui addit secus esse si innocens exigat debitum ab adultero etiam ante diuortij sententiam: quia cum exigere sit semper voluntarium, censebitur reconciliatio.

5 Alij autem existimant, tunc redditionem debiti præiudicare iuri huic innocentis, ac censeri reconciliationem quando adulterium adeo notorium est, vt nulli inficiationi locus sit: secus vbi non ita notorium est; at exactionem debiti semper præiudicare. Quippe redditio est sub præcepto, adulterio non ita notorio existenti: exactio autem semper est spontanea. Ita Goffredus summa, titul. de diuort. numero 5. Innoc. cap. inquisitioni, nu. 1. de sententia excom. vbi Host. in initio. Monaldus summa, vbi de matr. tit. de diuortio. §. propter quid diuortium fiat, in fin. Eiusdem sententiæ videtur Gloss. cap. final. verb. fornicationis, de adulter. vbi ait innocentem sibi præiudicare reddendo debitum adultero coniugi, quando adulterium publicum est. Quam Glossam approbant dicentes communiter receptam, Abbas ibi. nume 7 Ananias, nu. 4. circa 4. quæstionem. Existimo tamen hos Doctores non dicere communiter approbari Glossam, quo ad illam limitationem, si adulterium publicum sit, nec illius faciunt mentionem, sed quo ad id, vt copula sit adulterij condonatio.

6 Prima tamen conclusio sit. Coniunx innocens copulam habens cum coniuge adultero, etiam occulto, siue petendo, siue reddendo debitum (modo adsint conditiones, numero 9. & sequentibus explicandæ,) censetur condonare adulterij iniuriam: ac ad pristinam suam amicitiam coniugem adulterum reuocare: ac proinde deinceps non est sibi integrum diuertere, idve adulterium ad iudicium criminale, aut ciuile deferre. Et quidem copulam censeri condonationem, probant Glossa. capit fin. verb. fornicationis, de adult. Et communiter iurisperiti, ex capitul. 1. & tribus sequentibus, 32. quæstio. 1. quæ nil ad rem hanc conducunt: tantum enim in ijs sermo habetur de præcepto dimittendæ adulteræ pertinacis. Insuper probant ex l. si vxor. 13. §. finali, ff. ad leg. Iuliam, de adulter. vbi habetur vxorem repudiatam, & mox reductam non, quasi eodem matrimonio durante, sed quasi alio interposito, minimè accusari posse adulterij admissi in priori illo matrimonio. Et reddit textus rationem: eo quod aboleuerit vir prioris matrimonij delictum, reducendo eam: & quia sero mores accuset, quos vxorem ducendo probauerit. Sed nec hic textus probat: quia Iurisconsulti censebant per repudium matrimonium dirimi, & integrum esse repudianti ad alias nuptias transire. Atque ita deciditur ibi, matrimonio iterum inito cum vxore adultera, semel repudiata, non posse eam accusari adulterij in priori matrimonio perpetrati: nec reprobari posse mores vxoris, quos vir iterum eam ducens approbat. Quod manifestum est: quia adulterium solum ius diuortij parit respectu matrimonij, quo durante admissum est; nec paria sunt approbare mores ducendo aliquam non ignorato eius vitio: & approbare eius mores, habita copula cum iam vere nupta, & cognita adultera. Sed hoc re vera multo minus est. Atque ita non valet argumentum ductum à maiori ad minus, affirmatiuè: sed tantum negatiuè. Vt late Euerardus in suis Topicis, loco à maiori, nu. 1. Nec audiendus est Cantera, qui in suis q. criminalibus, in quæstionibus tangentibus punitionem delicti, ca. 4. nu 43. hunc intellectum reprobat: eo quod cum eadem femina bis matrimonium iniri nequeat. Sed facilis est solutio: dissoluto enim priori matrimonio, seu per repudium (vt veteres iurisconsulti putabant:) seu per dispensationem Pontificiam, si nondum consummatum erat, potest iterum cum eadem femina matrimonium contrahi. Sed melius probatur nostra conclusio, ex l. crimen. 11 C. ad leg. Iuliã, de adult. ibi, *Crimen adulterij maritum retenta in matrimonio vxore inferre non posse, nemini dubium est*. Et l. quantum, 40 §. item quæritur, ff. ad leg. Iuliam, de adulter. ibi, *Respondit eum, qui post crimen adulterij intentatum, eandem vxorem reduxerit, destitisse videri, & ideo ex eadem lege postea ei ius accusandi non superesse*. Et leg. reg. 8. tit. 17. p. 7. ibi. *Si despues que la muger ha hecho el adulterio, la recibe el marido en su lecho, o la tiene en su casa como a su muger non lo podra despues acusar*. Et ratio est: tum, quia copula illa est actus amicitiæ, & omnino spontanea, non .n. innocens coniunx certus de adulterio tenetur reddere debitum adultero quantumcumque occulto. (vt probaui hoc libro disputat. 12. numero 5.) Tum etiam: quia cum ratio diuortij celebrandi ob adulterium, sit diuisio carnis coniugis adulteri in aliam, cap. dixit Dominus. 32. q. 1. Et per copulam post habitam cum coniuge, restituatur caro diui-

sa

sa adulteri ad pristinam vnionem, atque iterum efficiatur vna cum carne innocentis: Inde est, vt matrimonium separatum ob carnis diuisionem, instauretur carne iam effecta vna per copulam coniugalem: ac subinde scienter, & sponte habens eam copulam cum adultero, censetur abolita prioris adulterij iniuria paces perficere. Et ideo hanc conclusionem indistincte loquentes, & generaliter docentes innocentem habentem rem cum adultero censeri adulterium condonare: & sibi præiudicare quoad ius accusandi, tenent D. Bonauen 4. dist. 35. artic. vnico, quæst. 1. numero 7. Hostiens. summa titulo de adult. numero 5. versiculo repellit etiam. Albericus, leg. consensu, numero nono, C. de repudijs, & in suo Dictionario, litera M. verbo matrimonium, 8. versiculo quid si aliquis coniugum. Abulensis capitulo 19. Matth. quæstion. 65. casu 6. Sylua nuptialis libro 1. §. non est nubendum, numero 127. Armilla verbo matrimonium, numero 73. Gregorius Lopez leg. 8. en su lecho, titulo 17. parte septima. Iulius Clarus libro 5. receptarum, §. adulterium, numero 18. versiculo caueat etiam. Victoria summa, de matrimon. numero 289. Sotus, 4. distinct. 36. quæst. vnica, articulo primo, ad finem corporis, casu 6. Petrus de Soto, lectu. 12. de matrimonio, columna penultima. Menochius de præsumptio. libro 3. præsumptione prima, numero 20. Veracruz, 3. parte Specul. articulo 1. post quinta conclusionem, casu 6. Barbosa lege secunda in principio parte prima, numero 101. in initio, ff. soluto matrimon. vbi alios refert. Couarruuia 4. decretal. 2. parte capitulo 7. §. 6. numero 7. in initio. Padilla lege transigere. numero 94. C. de transactio. Matienzo libro 5. recopilat. titulo 1. rubrica, glossa prima, numero 102. Surdus de alimentis, titulo 7. quæst. 16. numero 102. & sequentibus. Ceñedo in collectaneis iuris, collectaneo 137. numero 1. vbi & alios refert. Bartholomæus à Ledesma dubio 65. de matrimonio post 3. conclus. casu 6. Bellarminus libro primo de matrimonio capitulo 14. §. tertium est: Graffius, 2. parte decisionum, libro primo, capitulo 12. nume. 72. casu 6. Cañedo summa de sacramentis, vbi de matrimonio, capitulo septimo, numero 60. casu 6. Angles Floribus, prima parte vbi de matrimon. quæst. 9. de diuortio, articulo primo, difficult. 2. conclus. 6. Henriquez lib. vndecimo de matrimonio, capitulo 17. numero quinto, casu 6. Ludouicus Lopez, prima parte instructorij, capitulo 265. § adde ad prædicta. Vega 1. tomo summæ, cap. 13. casu 18. Et explicantes hanc condonationem esse, etiam quando innocens reddit debitum adultero exigenti, idem docent, Henric. capit. significasti, numero 10. de diuort. Durand. 4. distinct. 35. quæst. 1. articulo 2. nume. 7. Hostien. capit. fin. numero 3. de adult. & ibi Antonius in fin. D. Anton. 3. part. titul. 1. capit. 21. §. 5. ad fin. Rosella, verb. debitum, numero 13. Sylu. verb. diuortium, quæstion. 8. ad fin. Tabiena, matrimonium, 4. quæst. 4. nume. 5. Armilla, verb. matrimonium, num. 76. Sotus, 4. dist. 36. q. vnica, artic. 3. conclus. 1. Palacios, 4. d. 37. q. 3. colum. 18. fol. 601. Bartholomæus à Ledesma, de matrim. dubio 67. conclus. 1. Idem docent exprimentes petitionem debiti esse condonationem adulterij D. Bonauent 4. d. 32. art. 2. q. 2. Innocent. ca. inquisitioni, numero 1. de sentent. excommun. & ibi Host. in initio, Io. Andr. num. 3. D. Anton. Sylu. Bartholomæus à Ledesma proximè citatus. Sotus, 4. d. 36. quæst. vnica, art. 3. post 3 concl. versiculo quod si roges. Palacios, 4. d. 27. disput. 3. colum. 22. fol. 603. versicul. ad hæc adulterium. Petrus de Ledesma, de matrim. q. 62 artic. 3. notabili 2. Vega 1. tomo summæ, capit. 13. casu 4. Et tandem conclusionem eandem docent dicentes per copulam censeri condonatum adulterium: licet occultum sit: quia in foro conscientiæ non est sub præcepto tunc reddere: Hostien. cap. final. num. 3. de adult. & ibi Ant. in fine. Palud. 4. d. 35. q. 1. arti. 4. concl. 1. nu. 27. Sotus, 4. d. 36. q. vnica, artic. 3. concl. 1. Palacios, 4. d. 27. disp. 3. colum. 18. f. 601. Bartholomæus à Ledesm. dubio 67. de matrim. concl. 1.

7 Nec refert an ea copula contingat ante, vel post diuortium celebratum. Nam in vtroque casu censetur reconciliatio, nec in posterum fas erit innocenti in diuortio persistere: quia rationes numero præcedenti allatæ in vtroque euentu æquè probant. Ita tenent Doctores, quos retuli, nu. 4. Et Sot. 4. d. 36. q. vnica, art. 1. ad finem corporis, casu 6. Bartholomæus à Ledesma dubio 65. de matrimon. post 3. concl. casu 6. Barbosa, l. 2. part. 1. in principio, nume. 100. ad finem, ff. sol. matr.

8 Hinc deducitur, maritum adulterum volentem vxorem adulteram criminaliter adulterij accusare (quod licitum esse diximus hoc lib. disput. 8. nu. 33. & sequenti) non teneri illi reddere debitũ. Quamuis enim adulteria compensentur quoad diuortium, ac proinde ratione adulterij vxoris, non possit illi debitum negare: at quia non compensantur quoad admittendum ius accusandi criminaliter, sed hoc competit viro etiam similis adulterij reo, ne cadat causa, idque iui amittat; opposita sibi exceptione condonationis adulterij per illam copulam factæ, potest illi negare debitum. Quod si obijcias tunc reddendo non parare sibi præiudicium in hoc iure accusandi: quia tenetur reddere. Et ita non erit condonatio, iuxta ea quæst. nu. 16. dicemus. Solutio est in promptu, negari enim non potest valde dubium ex hoc reddi euentum causæ, maximoque periculo virum exponi perdendæ litis. Cum præsumptio condonationis aduersus ipsum stet.

9 Duplex tamen conditio desideratur, vt copula post adulterium habita censeatur illius condonatio, ac proinde ius diuertendi, & accusandi extinguatur. Prior est, vt alter coniux innocens sit adulterij conscius. Habetur expresse. l. 5. tit. 7. lib. 4. fori regij, & l. 8. ad fin. tit. 17. par. 7. Et ratio est aperta: quia nulla est remissio, vbi est ignorantia iniuriæ, iurisque competentis leg. manifestissimi 24. in principio, versiculo sin autem, C. de furtis, leg. fin. C. de condict. indeb. & actus agentium non operantur vltra eorum intentionem leg. non omnis, ff. si certum petatur, at intentio nequit haberi, vbi adest ignorantia. Quare ita docent Host. summa tit. de adulterijs, numero 5. D. Bonauent. 4. dist. 35. articulo vnico, quæst. 1. numero 7. Palud. 4. d. 35. quæst. 1. articulo 2. numero 17. casu 6. & articulo 4. conclus. 1. numero 27. Et ibi Supplementum Gabrielis, quæst. vnic. art. 2. post 1. conclusionem, casu 6. Albericus leg. consensu, nume. 9. C. de repud. Astensis summa 2. part. libro 8. titulo 33. articulo 3. casu 6. Abulensis, capitulo 19. Matth. quæst. 65. casu 6. D. Anton. 3. part. titul. 1. capitulo 21. §. 5. Syluestr. verb. diuortium, quæst. 8. Sylua nuptialis, libro 1. §. non est nubendum, numero 127. Barbatius, consil. 64. numero 12. versiculo, & si opponitur, volum. 1. Sotus, 4. dist. 36. quæst. vnic. articulo 1. ad finem corporis, casu 6. Petrus de Soto, lect. 12. de matrimon. pagina penultima. Couar. 4. decret. 2. par. capitulo 7. §. 6. num. 7. in initio. Gregorius Lop. l. 8. verb. en su lecho, tit. 17. par. 7. Iulius clarus lib. 6. receptarum, §. adulterium, num. 18. versi. caueat etiam. Padilla l. transigere, nu. 94. C. de transact. Veracruz 3. par. Speculi, art. 1. post 5. conclusionem, casu 6. Guillelmus Borrillong. 4. d. 32. q. vnica, art. 2. proposition. 11. Palacios, 4. d. 27. disp. 3. colu. 22. fol. 603. versic. adhæc adulterium, & d. 35. disp. vnica, colu. 5. vers. sexta limitatio. Angles Floribus, 1. p. de matrim. quæst. 9. de diuortio, art. 1. diffic. 2. concl. 6. Bellarminus libro 1. de matrim. cap. 14. §. tertium est Bartholomæus à Ledesma, dub. 65. de matrim. post 3. concl. casu 6. Henriquez libro 11. de matr. c. 17. nu. 5. casu 6. Barbosa, l. 2. par. 1. in principio, num. 100. ad finem, ff. sol. matrimo. Surdus de alimentis, tit. 7. q. 16. n. 102. Graffius, 2. p. decisionum, libr. 1. c. 12. n. 72. casu 7. Cantera, q. criminalib. quæstionibus tangentibus punitionem delicti, c. 4. nu. 43. Ludouicus Lopez 3. par. instruct. cap. 295 §. adde ad prædicta. Cañedo summa. Sacram. vbi de matr. c. 7. nu. 60. casu 6. Atque idem dicendum est, si tempore copulæ coniunx innocens fuit prorsus immemor adulterij. Quoniam perinde est, ac si ignoraret. Nec censetur quisquam ius remittere, cuius omnino est oblitus.

10 Si tamen vir non sit omnino certus, sed habeat probabiles adulterij vxoris præsumptiones, ob quas iuste inducitur ad credendum, non præiudicat iuri diuortij, nec accusandi, reddendo debitum, secus exigendo. Quod si præsumptiones non sunt probabiles, in neutro sibi præiudicat, siue reddat, siue petat: quia ea non appellatur certitudo. Ita Antonius capitulo finali in fine, de adulter. At quamuis hæc posterior pars verissima sit: quia dum est dubius, tenetur reddere, nec æquum est, vt abstineat à iure suo debiti petendi in eo dubio. Non enim censetur quis remittere, quod dubitat ad se pertinere. Vt bene ait Barbatia numero præcedenti allegatus, per

textum

textuum, l. manifestissimi, vigesimosecundo in principio, versic. sin autem. C. de furtis. Atque ita Albericus in suo dictionario, litera M. verb. matrimonium 8. versic. quid si aliquis coniugum, caute dixit esse condonationem, quando coniux certus de adulterio, commiscetur adultero. Prior vero pars mihi non probatur: quia præsumptio violenta, quæ sola iustam credendi adulterium ansam præbet, est sufficiens certitudo moralis adulterij in vtroque foro ad diuortium (vt diximus disput. 12. numero 14.) ac proinde cum tunc innocens minimè teneatur reddere, erit redditio debiti voluntaria, & subinde censebitur condonatio.

11 Nec erit perfecta, & omnimoda condonatio, si coniunx norit coniugis Sodomiam, ignoret tamen adulterium, & debitum reddat. Tunc enim poterit agere ad diuortium ratione adulterij ignorati. Cum enim diuersæ causæ diuortij sint, condonata Sodomia per copulam non censebitur condonatum adulterium, quod coniugem innocentem prorsus latuit. Et potest confirmari: quia si coniunx adulter esset, ac innocens solius hæresis damnatus, ac innocens solius hæresis conscius illum sibi conciliaret, non censeretur absque dubio condonatum adulterium, sed ob illud licita esset accusatio, ac diuortium. Ita sentit Barbatius consil. 64. numero 12. versiculo etsi opponitur, volum. 1. Sed hæc sententia mihi displicet. Et ideo existimo coniugem conscium adulterij alterius coniugis, quamuis eius Sodomiam, & bestialitatem ignoret, & è contra conscium Sodomiæ, aut bestialitatis, & si ignarum adulterij, censeri per copulam sponte habitam condonare vtramque iniuriam, ac proinde extingui ius diuortij, & accusandi. Ducor ex dictis hoc libro disp. 6. numero 5. vbi probaui compensari delicta, & ius diuortij cessare, si alter coniux solius adulterij, alter vero adulterij, Sodomiæ, & bestialitatis reus sit. Et quod in his omnibus eadem ratio diuortij inuenitur, nempe, diuisio carnis coniugis in aliam, ac perinde est, ac si alter coniunx vnum, aut alterum, alter vero plura adulteria admisisset. Si enim in ijs omnibus delictis eadem ratio diuortij reperitur, & se habent instar plurium adulteriorum, satis est notitia vnius, vt per copulam postea habitam censeantur omnia remissa. Sicut innocens accedens ad adulteram, vnius adulterij illius conscius, censetur omnia condonare adulteria, quamuis plurima admiserit latentia innocentem. Nec est simile in adulterio, & hæresi, conscius enim adulterij, & illud remittens, non est visus condonare hæresim, nec e contra: quia in his criminibus est longe diuersa ratio diuortij, vt disp. sequenti dicemus. Sicut impetrans dispensationem ad petendum debitum ab vxore ratione affinitatis cum ipsa contractæ, eo quod copulam habuerit cum eius consanguinea, non tenetur mentionem facere omnium accessuum ad consanguineam, sed satis est accessisse narret: quia eadem est ratio affinitatis, atque quasi vna censetur affinitas multiplicata: secus si esset multiplex affinitas diuersis modis contracta. Sicut etiam non est opus in voti dispensationis impetratione, referre vices, quibus idem votum iteratum est. Secus si essent diuersa vincula, vt voti, & iuramenti.

12 Non tamen exigit condonatio hæc, vt coniunx adulter sciat suum adulterium cognitum esse innocenti. Vt num. 2. probauimus. An vero desideretur, vt innocens norit per copulam remitti adulterium, & extingui ius diuortij? Dicemus, num. 22.

13 Posterior conditio requisita, vt copula censeatur condonatio, est, vt sponte habita sit. Quare innocens debitum reddens compulsus Ecclesiæ præcepto, non videtur remittere, ac proinde minimè amittit ius diuortij, & accusandi criminaliter, aut ciuiliter. Ratio est: quoniam hæc condonatio proficisci debet ex liberali innocentis voluntate, at in necessitate nemo liberalis præsumitur, l. rem legatam, ff. de admend. legat. Ita docent ex Theologis D. Thom. 4. dist. 35. quæst. vnica, art. 3. in corpore, D. Bon. ibi, art. vnico, q. 3. Durandus, q. 1. ar. 2. nu. 7. Richardus, ar. 1. q. 3. Palud. q. 1. art. 2. num. 17. casu 6. & art. 4. concl. 1. nu. 27. Supplementum Gabrielis, q. vnic. art. 2. post. 1. conclu. casu 6. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 21. §. 5. Abulensis, capit. 19. Matth. q. 72. in corpore, & ad 3. Sotus 4. d. 36. quæstione vnica, artic. 1. ad finem corporis, casu 6. Ledesma 2. par. 4. quæst. 74. artic. 3. paulo post principium. Palacios, 4. d. 27. disput. 3. colum. 18. fol. 601. & d. 35. disput. vnica, colum. 5. versic. sexta limitatio. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 17. nu. 5. casu 6. Bartholomæus a Ledesma dubio 65. de matrimon. post 3. conclusionem, casu 6. & dubio 67. conclus. 3. Petrus à Ledesma de matrim. quæst. 62. art. 3. notabili 2. Et ex Iurisperitis, Goffredus summa tit. de diuor. num. 5. Glossa capit. 1. verb. patronus, 32. q. 1. & capit. si. verb. fornicationis, de adult. & ibi Host. numero 3. Abb. num. 7. Car. num. 1. vers. quid si maritus. Ananias, num. 4. circa 4. quæstionem, Henricus, num. 5. & cap. significasti, nu. 10. de diuort. idem Host. c. inquisitioni, in initio, de sentent. excom. vbi Innoc. nu. 1. Ioan. Andr. nu. 3. Card. nu. vnico, vers. quid si reddit. Arch. d. capit. si cuius, num. vnico, vers. in ea gloss. 34. d. Albericus in suo dictionario, verb. matrimon. 8. vers. quid si aliquis coniugum, statim in principio. Astensis summa 2. par. lib. 8. titu. 11. artic. 3. q. 17. Sylu. verb. diuortium. q. 8. num. 11. ad fin. Tabiena matrimonium 4. quæst. 4. num. 5. Armill. verb. matrimonium, num. 76. Turrec. c. seculares, nu. 1. 35. q. 2. Gaeta repetitione c. ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 216. Quod est verum, quamuis iudex iniuste præcipiat. Cessat enim liberalitas in reddente. Ita Host. d. c. inquisitioni, initio. Innoc. ibi. numero 1. Ioan. Andr. num. 3. Cardin. nu. vnico, versic. quid si reddit. Præterea est verum, quamuis adulterium probare possit, adhuc enim si ex præcepto iudicis reddat, non censetur liberalis, & proinde non præsumitur condonatio: quia interim dum lis pendet, cogetur reddere. Quare dum Sotus, & Bartholomæus à Ledesma proximè citati, & communiter Doctores aiunt non esse condonationem, quando innocens compulsus a iudice reddit, eo quod nequeat probare adulterium. Non est limitatio huius sententiæ, quasi intelligatur eam solum esse veram, quando innocens non potest probare: sed exempli gratia id dicunt, non quasi limitantes, sed reddentes rationem, cur iudex præcipiat innocenti, vt debitum reddat coniugi adultero. Si tamen innocens compulsus a iudice reddere debitum, illud aliquãdo exigat ab adultero, iam ex tunc censetur condonare: & perdit ius accusandi, & diuortij. Quoniam exigere est semper voluntarium. Ita Innoc. cap. inquisitioni, numero primo, de sententia excommun. vbi Host. in initio Ioan. Andr. nu. 3. Anchar. numero 3.

14 Hinc deducitur audiendos non esse aliquos distinguentes, vt innocens reddens ex præcepto iudicis, quando adulterium est notorium, censeatur remittere: quia non tenetur reddere. Secus vbi adulterium non est notorium. Ita Anton. capit. inquisitioni, numero 12. versic. prædicta sunt vera, de sentent. excom. & ibi Anchar. nu. 3. Sed audiendi non sunt: quia in neutro casu tenetur obedire iudici innitenti falsæ præsumptioni, nec coram Deo est excommunicatus (vt dixi hoc lib. 12. numero 6) At adhuc non est condonatio: quia non liberaliter reddit, sed vt vexationem redimat, & ne saltem in foro externo sit excommunicatus.

15 Secundo deducitur similiter non esse condonationem quando vxor reddit debitum viro, qui adulterij reus est, graui eius metu perculsa: quia cessat liberalitas. Ita Sotus 4. dist. 36. quæst. vnica, art. 1. ad finem corporis, casu 6. Bartholomæus à Ledesma dub. 65. de matrimon. post 3. conclus. casu 6. vnde rectè dixit idem Sotus eadem quæst. vnica, art. 4. ad finem corporis, versic. ex quo fit, vxorem sæpe reddentem adultero, pugnis, & vi coactam non censeri remittere. Et existimo satis esse, vt nõ censeatur condonatio, quamuis adulter tunc metum non inferat, at vxor merito timet debitum illi negare, quod eum esse terribilem norit, atque ita graui metu deterrita reddit: quia cessat liberalitas. Deinde: quia quo metus sit iustus, non desideratur vera mala illatio, sed sufficit probabilis timor proximæ illationis (vt probaui, libro quarto, disp. prima, numero 16. & sequenti.) Insuper non exigitur, vt metus ille sit cadens in feminã constantem, sed satis est, vt sit metus non vanus, sed alicuius momenti. Nam metus leuis, nimirum, qui non cadit in virum constantem, sufficit in foro conscientiæ, vt auferat liberalitatem ad donationem requisitam, obligetque donatarium ad restituendum (vt probaui libro 4. disp. 9. numero quarto.) Et idem ibi dixi de contractibus onerosis. Et est pulchra doctrina Fabri

Instit.

Instit.de iniurijs.§.finali.nume.1. & ibi Ang.in initio, ferè in proprijs terminis id decidentium. Nam cum Glossa ibi, verb. dissimulatione, dicat iniuriam remitti, quando eam passus, simul risit, vel comedit, vel lusit, cum illatore iniuriæ: eam temperant, vt intelligatur quando ij actus sunt omnino spontanei: secus si ex quadam honestatis necessitate effecti sint. Vt si ambo coniuges ab aliquo inuitati, eidem mensæ accubuere: vel in Ecclesia osculum pacis sibi ipsis mutuò porrexerunt. Quippe in vtroq. euentu necessitate honestatis compulsi id egere: nec salua honestate id declinare potuerunt. Quam doctrinam alijs relatis approbat Franciscus Marcus decis. 636.nu.5.p.2. Ex quo fit, vt qualiscunq; compulsio etiam necessitatis debitæ honestatis seruandæ, efficiat, vt actus ex quibus tacita condonatio consurgit, minime signa condonationis censeantur: nedum metus, quamuis in virum constantem non cadat. Similiter idem dicendum est, quãdo non ipse vir, sed alius metum incussit. Quia is satis est ad impediendam spontaneam voluntatem ad donationem requisitam (vt dixi lib.4. disp.9.nu.9.) Tandem idem existimo, quando vir innocens redderet adulteræ, illam merito, ac iure optimo timens. Quamuis enim id rarum sit, at sunt feminæ ita terribiles, & viri ita effeminati, vt meritò illas timeant. Et tunc eadem militat ratio.

16 Tertiò deducitur nec esse condonationem, si coniunx innocens reddat adultero, eò quòd existimabat se teneri, aut deceptus est ab aliquo id docenti, aliàs tamen non redditurus. Quia deficit spontanea voluntas. Et colligitur apertè ex Doctoribus num 4.& 5.allegatis, ideò enim in casu ibi relato censent copulam non esse condonationem. Quia dicunt innocentem teneri tunc reddere. Atque ità ex illis colligitur ea regula generalis, vt redditio debiti non fit condonatio, quoties coniunx quo præceptum impleat, debitum reddit.

17 Secunda conclusio. Coniunx innocens sponte, & scienter retinens adulterum, censetur illi parcere, ac subinde ius diuortij, & accusandi perdit. Quoniam est manifestum amicitiæ signum. Constat ex l.crimen 11. C.ad legem Iuliam, de adult. & l.8.tit.17. p.7.quorum verba.nu.6.retuli. Et docent Host.sum.tit.de adulter.nu.5. vers.repellit etiam. Greg. Lopez ea l.9. verb.en su lecho. Quod intellige .s.quando omninò est certus de adulterio, secus si tantum suspicionem habeat. Sic Cantera. qq. criminalibus, quæstionibus tangentibus punitionem delicti. cap. 4.nu.43. in fi. vbi & Montaluum refert. Sed id credo, nisi suspicio sit violenta. Iuxta numero 10.dicta. Secundo intellige, quando est publicum adulterium. Sic Albericus in suo dictionario, litera M. verb.matrimonium 8. versic. quid si alicuius coniugum, casu 8. Durandus, 4.d.35. quæst. 1.artic.1.num.6. vbi Supplementum Gabrielis quæst.vnica, art.2. post 1.conclusionem, casu 6. Altensis summa. 2. par.lib.8. tit.33. art.2. casu 6. Monaldus summa tit.de diuortio, §.propter quid fiat diuortium, versicul.item sunt quidam casus, casu 6. Vincentius speculo doctrinali, tomo 2. lib.10. cap.42. D.Anton.3.p. tit.1.cap.21.§.casu 5. Rosella matrimonium 7.in initio. Syluester, verb. diuortium quæst.9. versic. 5. Ioannes de Friburgo in summa confessorum, libro 4.titul.22. quæst.8. Tabiena matrimonium, num. 1.casu 6. Armilla, verb.matrimonium, numer. 71. casu 6. Montaluus, l.6.paulò post principium, titulo 9. part.4. & l.2. ad finem, titul.10.part.4. Gaeta repetitione cap.ad limina.30. quæst.1.§.4.numero 217. Bartholomæus à Ledesma dub.65.de matrimon.post 3. conclusionem, casu 9. Graffius 2.part.decisionum, lib.1. capit.12. num. 76. Et sic intelligendus est. Diu. Thom. super 1. ad Corinth.7. lect.2. paulò post principium, dicens esse reconciliationem, quando fuit retenta vxor post adulterium manifestè à viro deprehensum. Et ratio est: quia adulterio existenti occulto, non est spontanea retentio, sed ex præcepto. Atque ita non est condonatio. Iuxta ea, quæ dixi num.præcedenti. Vnde optimè dixit Abulensis cap.19. Matth. quæst.72. in solutione ad 3. non amittere ius diuortij virum retinentem domi vxorem: dum eius adulterium probare nequit. Et melius Palud.4. d.35. quæst.1.art.2. casu 6. nu. 17. dicit non censeri reconciliationem, dum non statim adulterum expellit ab habitatione. Cùm non possit propria authoritate id efficere. Imò nec sufficit adulterium esse publicum, sed exigitur ita notorium esse, vt nulla tergiuersatione celari possit: id enim, vt propria authoritate diuerti ab adulterio possit exigi, diximus hoc lib. disput.12. numero 25. Nec obstat posse in foro conscientiæ adulterum occultum expelli (vt diximus eadem disput.12.numero 31.) Quoniam oportet cessare scandalum, innocenti ad partes remotas fugienti (vt ibi dixi, nume.32.) Et præterea posset lis aduersus innocentem intentari: & ideò retinens, vt hæc fugiat, non censetur sponte retinere: nec proinde condonare. Tertiò intellige, nisi breui tempore retineat, expectans opportunitatem petendi diuortij. Ita Sotus 4. d.35.q vnica, art.1. ad fi.corporis, casu 6. Quartò intellige, desiderari, vt innocens retineat adulterum in consortio maritali. Vnde cautè dixit l.8.titu.17.part.7. *Si la tiene en su casa, como a su muger.* Et Doctores omnes hoc numero 17.in 2.limitatione allegati, petentes adulterium esse publicum, explicant etiam, quando retinetur adulter in consortio coniugali. Vnde si essent in eadem domo non se alloquentes, diuisiq. a mensa, & lecto, quasi duo vicini extranei, non censeretur condonatum adulterium. Quia retentio illa non est signum amicitiæ coniugalis, quin potius capitalis inimicitiæ. Quòd si retineatur adulter in consortio coniugali, quamuis occultus sit, & breui tempore, reputabitur condonatum adulterium. Intelligo, in consortio coniugali: quando innocens familiaritatis coniugalis signa adultero ostenderet, nulla necessitate coactus. Iuxta ea, quæ num.sequenti dicemus. Quoniam licet non possit illum innocens propria authoritate expellere, dum occultus est: at non tenetur signa beneuolentiæ coniugalis exhibere. Atque ea exhibita sunt manifesta condonationis signa. Secus si necessitas compelleret, vt vitandi scandali. Tandem est condonatio, quando expulsus adulter admittitur iterum ad consortium coniugale, signum enim est apertum pacis initæ. Ita Barbosa l.2.p.1.in principio nu.100. ad finem, ff, soluto matrim.

18 Tertia conclusio. Reconciliatio censetur facta, ac adulterium condonatum, si innocens scienter, & sponte, nulla (inquam) necessitate etiam honestatis compulsus, familiarem se exhibeat adultero: vt simul ludendo, ridendo, comedendo. Constat ex dictis, num.15. vbi hos actus censeri condonationem iniuriæ, retulimus ex Glossa, §. finali, Instit.de iniur.verb.dissimulatione. Et Fabro ibi, num. 1.& Angel.initio. Et ita explicat glossa illum textum decidentem dissimulatione aboleri iniuriam. Quam approbat alijs relatis Iason.l.1. num.15.ff.de pactis. Et Mynsingerius eodem §. finali, nu.1. explicat dissimulatione condonari iniuriã, quando eam passus, familiarem se inferenti exhibet. Consonatque l 4 regia, titul.4. lib.4. fori, ibi. *El marido despues que supiere que su muger fizo adulterio, no la tenga a su mesa, ni en su lecho. y el que lo fiziere, no la pueda despues acusar.* Idem colligo ex Veracruz 3. p. speculi, art.1.post 5.concl.casu 6. probat enim per copulam remitti iniuriam adulterij, eò quòd per actum familiaris conuersationis actio iniuriarum extinguatur. Et ex Palacios, 4.distinct.35.disput.vnica, colum.5. versiculo 6.limitatio, vbi ait esse reconciliationem, copulam habere cum adultero coniuge, aut cum illo coniugali affectu conuersari.

19 Ex his infertur, oscula, & amplexus habita scienter, & sponte cum coniuge adultero, esse à fortiori condonationem adulterij. Quia sunt actus coniugales. Quòd si innocens coniunx ex præcepto Ecclesiæ reddens debitum adultero exigenti, illa haberet, non credo censeri remissionem adulterij. Quia sunt accessorij illi copulæ, & tanquam pars illius, secus quando sponte innocens aggreditur osculans, & amplectens adulterum.

20 Difficultas autem potissima hic agitanda est, vtrum copula, & alij familiaritatis actus sponte, & scienter cum coniuge adultero habita, ex quibus tacitam adulterij condonationem induci diximus, sint eò ipso condonatio, ita vt quamuis coniunx innocens habeat animum, tunc non condonandi, censeatur in vtroque foro adulterium condonatum, & illicitum diuortium? An potius ea condonatio innitatur præsumptione, ac subinde existente animo contrario non sit in foro conscientiæ condonatio, liceatque adhuc innocenti diuertere?

Sicut

Sicut ante Tridentinum copula habita post sponsalia efficiebat matrimonium cap. is qui fidem, de sponsal. non tamē ita eum effectum sortiebatur, quin esset locus in foro conscientiæ contrario animo. Sed forum externum præsumebat eam copulam maritali affectu haberi, ac subinde animo perficiendi matrimonium. At si re vera copulam habens esset contrario animo affectus, nimirum non ineundi matrimonij, sed fornicandi, non esset matrimonium. Et quidem videtur non inniti præsumptioni, sed re vera illos actus condonationem semper esse, quamuis adsit contrarius animus. Quia aliàs dicendum esset, ignorantem copulam illam esse condonationem adulterij, ac iuris diuortij cessionem, posse non obstante copula diuortium petere, & accusare: quamuis sciat copulam illam esse actum amicitiæ. Sicut contingit in professione tacita, quam ius præsumit c. vidua, de regular. ex delatione habitus, exercitioque actuum solis professis competentium: sciens enim illos actus solis professis conuenire, non censebitur professus, si ignoret inde cōsurgere professionem. Vt docent Innoc. eod. c. vidua, num. 2. Anton. num. 7. Ang. verb. nouitius num. 12. Sylu. religio. 3. q. 12. dict. 2. Nauar. commentario. 4. de regular. num. 73. Quòd si id concedamus in condonatione facta per copulam, maximum absurdum videtur, nemo enim constringendus erit ratione copulæ, aut illorum actuum condonationis, ad persistendum in matrimonio, cum communiter ignoretur copulā esse adulterij condonationem, per eamque ius diuortij, & accusationis extingui. Imò doctos id lateat, vt constat ex opinionibus allegatis, & tot requisitis, vt eum effectum habeat. Prętterea hanc partem videtur expressè sentire D. Bonauent. 4. dist. 32. artic. 2 quæst. 2. vbi hæc dicit. *Si innocens petat debitum, priuat se libertate, & ex hoc obligat se ad reddendum. Quia dum vult sibi debitum reddi à fornicante ipso se eidem obligat.* Quod idem aperte videtur sentire Sotus. 4. d. 36. quæst. vnica, art. 3. post 3. conclusionem, versicul. quod si roges, vbi ait nequaquam posse innocentem eligere petere, & non reddere: sed necessario eligere debere, aut nec petere, nec reddere, aut si petierit, reddere. Matrimoniū enim claudicare nequit. Quare si debitum petit tamquam coniunx à coniuge, debet constrictus manere coniugij lege, nimirum, obligatione reddendi. Et Sotum sequitur Vega 1. tomo summæ c. 13. casu 4. vbi clarè hi Doctores sunt huius sententiæ. Si enim ex voluntate habentis copulam, remissio hæc penderet, posset vtique innocens eligere petere, & non reddere absque condonatione.

21 His tamen minimè obstantibus, dicendum est eam condonationem inniti præsumptioni, quare si sit animus non condonandi adulterium per copulam, aut reliquos condonationis actus, revera non erit in foro conscientiæ condonatio, quamuis in foro externo, quod contrarius gestis animus latitat, iudicabitur vera condonatio. Quod expressè tenet Emmanuel Sa, summa, verb. diuortium numero septimo, vbi ait aliquos sentire innocentem petentem debitum, eo ipso remittere adulterium: at revera posse peti debitum absque animo reconciliandi. Ducor ad hanc partem tuendam. Quia si verba textuum, & Doctorum pensemus, apertè hâc esse præsumptionem indicant, dicunt enim innocentem habita copula videri, aut censeri condonare: quæ verba sunt præsumptionis, aliàs dicerent revera condonare. His verbis vtitur textus, leg. quæsitum, 40. §. item quæritur, ff. ad legem Iul. de adult. ibi, *Destitisse videri.* Et. l 8. fin. titul. 17. par. 7. vbi reddens rationem, cur non possit vxor adultera retenta in consortio coniugali, postea accusari; sic dicitur: *Ca pues que assi la acogio en su casa, entiende se que la perdono.* Eisdem verbis vtuntur Glossa cap. 1. verb. patronus, 32. q. 1. Innoc. cap. penultimo de adult. in fin. Et cap. inquisitioni, de sentent. excom. nu 1. vbi Ioan. Andr. nu. 3. Anton. nu. 12. versic. prædicta sunt vera. Cardin. num. vnic. vers. quæro quo ad terminos. Abbas cap. fin. nu. 7. de adult. & ibi Anan. nu. 4. circa 4. quæstionem Pau. consl. 402. nu. vnic. lib. 2. Syluest verb. diuortium. qu 8. ad fin. Couarr. 4. decr. 2. p. cap. 7. §. 6. nu. 7. in initio. Iulius Clarus lib. 5. receptarum, §. adulterium. num. 18. versic. caueat etiam Anton. Gabriel. tomo 1. communium, in mea editione, lib. 1. fol. 23. versicul. adulterium commissum. Barbosa. l. 2. par. 1. in principio numero 101. in initio. ff. soluto matrimon. Et ex Theologis, Abulensis. c. 19. Matth. q. 72. ad 3. D. Anton. 3. part. titul. 1. cap. 21. §. 5. Sotus 4. d. 36. quæst. vnic. art. 1. ad finem corporis, casu 6. Maioris 4. d. 35. q. 1. paulo post principium, casu 6. & ibi Supplementum Gabrielis. q. vnica, artic. 2. post 1. conclusionem, casu 6. Guillelmus Borrilong. 4. d. 32. quęst. vnica, artic. 2. præpositione 15. Petrus de Soto lect. 12. de matrim. col. penult. Angles floribus, 1. par. de matrim. q 9. de diuortio, artic. 1. diffic. 2. conclusione 6. Ludouic. Lopez 1. p. instructorij c. 295. §. adde ad prædicta. Petrus de Ledes. de matrim. quæst. 62. art. 3. notabili 2. Bartholomeus à Ledesma dubio 65. de matrim. post 3. conclusionem, casu 6. Cañedo summa sacram. de matrimon. cap. 7. num. 60. casu 6. Secundò, quia si contendas, hanc non esse præsumptionem, sed iuris dispositionem, fortiter obstat nullum esse ius id decidens, sed solum censeri, & videri condonationem: quod præsumptionem denotat. Tertiò quoniam hæc remissio non verbis, sed factis ipsis inducitur. Actus autem non operantur vltra intentionem agentium. l. non omnis, ff. si certum petatur. Ergo vbi contraria est intentio, non erit vera remissio. Quartò, quia hæc non est expressa remissio, sed tacita (vt dixi numero 1.) Sicut etiam indui professorum vestes, eorumque actibus vti, professionem tacitam inducunt. Sicut enim sunt indicia animi profitendi: ita copula post adulterium est signum voluntatis condonandi adulterium, & ad pristinam amicitiam reuocandi adulterum coniugem. At professio tacita ex illis actibus collecta innititur præsumptione veri animi. Et ita præsumptionem appellant Innocen c. vidua, num. 1 de regulra. & ibi Anton. nu. 4. Ang. verb. nouitius. nu. 12. ad medium. Nauar. commentario 4. de regular. num. 75. versic. aduertendum quarto, vbi addit non induci professionem, si exercens illos actus habeat animum non profitendi. Ergo similiter est dicendum in hac tacita adulterij condonatione. Quintò, si dicas hanc non esse præsumptionem, sed iure ipso naturali ita dictanti, condonationem hanc consequi ipsum actum copulæ: sicut irregularitas consequitur occisionem voluntariam: ac proinde sicut volens occidere, efficitur necessariò irregularis, ita eo ipso, quòd coniunx innocens conscius adulterij accedit ad adulterum, velit, nolit, condonat. Fortissimè vrget, quoties aliquid sequitur factum ipsum, sufficit vt incurratur, actum illum esse voluntarium, quamuis necessitas ad illum exercendum compellat. Vt iudex necessitate officij compellente suspendens latronem, irregularis efficitur: & similiter si metu mortis compellatur ab actore ad suspendium illud. At coniunx necessitate compulsus ad copulam, nec condonat adulterium, nec iure diuortij, & accusandi destituitur (vt diximus numero 13. & sequentibus.) Ergo condonatio non sequitur ipsum factum copulæ. Et confirmatur; quia nulla alia ratio conueniens assignari potest; cur dum necessitas cogit, copula illa minimè sit condonatio, nisi quia remissionis præsumptionem vincit alia fortior, quòd nemo in necessitatibus præsumatur liberalis lege rem legatam. ff. de adimendis legat. Ergo copulam esse condonationem non est ita ex natura rei, vt necessariò consequatur non obstanti contrario animo, sed in tantum est condonatio, in quantum præsumitur animus consonus facto ipsi, quod veniæ concessionem indicat. Ex his ergo omnibus concludo, non esse veram condonationem adulterij per copulam, aut alia beneuolentiæ coniugalis indicia exhibita animo non condonandi. Quamuis in foro externo condonatio præsumatur. Quid autem si innocens in ijs actibus nec habeat positiuum actum condonandi: nec etiam actum contrarium, nempe, non condonandi: sed negatiuè se habeat, scilicet, neutrum actum eliciendo? Nam in professione tacita, & præsumpta per exercitium actuum professis solis conuenientium, & in matrimonio præsumpto ante Tridentinum, per copulam sponsalibus superuenientem, desiderabatur animus positiuus profitendi, & matrimonium ineundi. Quare existenti animo vere negatiuo, nec erit vera professio, nec verum matrimonium. Vt bene obseruat Nauarr. commentario 4. de regularibus, numero 75. versiculo, quoniam autem tria. Atque ita videtur idem dicendum in hac tacita condonatione per copulam, & alios actus. At existimo sufficere, vt innocens negatiuè se habeat, quare dum nō habuerit animum expres-

expressum non condonandi, dum vetitur copula adulteri, vel alijs actibus amicitiæ in hac disputatione expressis, erit vera cōdonatio, cessabitque in vtroque foro ius diuortij, & accusandi. Quoniam ad condonationem hanc non tanta, & tam expressa voluntas desideratur, ac ad contrahendam obligationem noui status professionis, aut matrimonij per illos actus priores professionis tacite, aut matrimonij præsumpti. Eo vel maxime quod actus amicitiæ coniugalis multo maiorem connexionem, & affinitatem habeant cum reconciliatione ad pristinam amicitiam, & concessione veniæ, quam actus professorum exercere, cum animo re vera profitendi, & copulam habere, cum animo ineundi matrimonium.

22 Hinc infero, quamuis ad hoc, vt sit vera professio consurgens ex delatione habitus, & exercitio actuum professorum, & verum matrimonium, quod nascitur ex copula habita post sponsalia, exigatur scire non tantum illos esse actus professorum, & coniugum, sed inde etiam consurgere professionem, & matrimonium (vt numero vigesimo diximus:) at vt inducatur vera condonatio adulterij per copulam, & alios actus amicitiæ, iusque diuortij, & accusandi extinguatur, non desiderari notitiam adeo expressam, & distinctam: quia non est res tam grauis, & impositio nouæ obligationis, qualis est professio, & matrimonium, quæ sunt obligationes maximi momenti. Et maiorem connexionem habent hi actus cum iniuriæ condonatione (vt numero præcedenti diximus.) Quare existimo semper cum adest adulterij scientia, & copula, aut alij actus condonationis sponte habentur consurgere veram remissionem iniuriæ, & aboleri ius diuortij, & accusationis, in vtroque foro, nisi contrarius animus adsit: quia licet expresse, & distincte non cognoscat coniunx remittens, ijs actibus gestis amitti ius diuortij, nec quid sit diuortium, & qualiter possit ratione adulterij celebrari: at nullum quantumuis rusticum latet eos esse actus amicitiæ, & pacis, per eosque rediri in pristinā amicitiam, & amorem. Quare quicumque videns affectum iniuria colloqui, aut simul vesci cum afficiente, statim quasi naturæ instinctu doctus iudicat eos ad amicitiam restitutos esse, ac iniuriæ quasi immemores, nil prorsus de illa laborare. Quæ scientia ad veram condonationem satis est.

23 Secundo infero, coniugem innocentem petentem debitum ab adultero, aut ipsi reddentem, & alijs condonationis signis vtentem, animo non condonandi iniuriam adulterij, posse in foro conscientiæ diuortium celebrare, & accusare adulterum. Ratio est: quia hic non tenetur abstinere à diuortio, & ab accusatione, ratione condonationis adulterij: quia ea non est ratione animi habiti non condonandi (vt probaui numero vigesimoprimo.) Nec ratione contractus tacitè inclusi, dum adulter reddit debitum innocenti petenti, cum pristinam matrimonij obligationem redire, condonato iure diuertēdi per adulterium acquisito ne claudicet matrimonium (vt colligitur manifeste ex doctrina D. Bonauent. & Soti, quam numero 20. retuli.) Eo ipso quod adulter reddit, innocenti petenti, est tacitus cōtractus, facio, vt facias, id est, reddo tibi debitum, vt condonata iniuria reddas mihi in posterum. Sed ratione huius contractus minime teneri, inde probatur: quoniam si innocens reddat petenti adultero, nullus est tacitus contractus, adulter enim nil præstat innocenti, quin potius magno afficitur beneficio ab innocenti reddēti indebitum. Si autem è contra adulter reddat innocenti petenti, in quo casu est tacitus contractus modo exposito: adhuc non tenetur ratione cōtractus, & promissionis virtute inclusæ in ea debiti exactione: quia promissio, & contractus ficta fuere. Quare solum debet obligari ratione iniustitiæ admissæ contrahendo ficte, cum teneretur vere contrahere. At nec hac ratione obligari, inde mihi suadeo quippe iustitia non obligat ad restituendum vltra damni æstimationem, damnum autem copulæ extortæ per innocentem ab adultero, simulato illo contractu, est adeo exigui momenti, vt pro nihilo prorsus reputetur. E cōtra vero damnum remittentis est maximum, cedit enim iure diuortij, & accusationis, dotem, aut donationem propter nuptias acquisitam ob adulterium, aut acquirendam amittit, demum perdit libertatem transeundi ad ordines, vel religionem, & iterum se seruituti subijcit. Non ergo lex iustitiæ postulat damnum exiguum adulteri decepti, tanto innocentis detrimento compensari. Qua ratione lib. 1. disputatione 10. numero 21. decipientem ficta matrimonij promissione virginem longe inferioris conditionis, quæ iure optimo veram existimauit esse promissionem, non teneri eam ducere, sed alio modo æquale restituere probaui: ibique satisfeci obiectioni, quæ opponi posset. Hinc infero primo, hunc innocentem petentem debitum à coniuge adultero, animo non condonandi, solius venialis culpæ reum esse: quia nullius momenti est detrimentū illa fictione illatum. Adulter enim eandem libertatem nō reddendi in posterum retinet, nisi innocens adulterium condonet. Secundo infero, hunc innocentem rogatum à iudice de copula illa, vt cogatur non diuertere ratione prioris adulterij, qua si illud iam condonatum sit, posse iureiurando negare copulam: quia vere respondet, iuxta mētem debitam iudicis. Non enim habuit copulam, quæ sit condonatio, iureque diuortij priuet. Quod constat ex dictis, & allegatis numero 3. Vltimo infero, an possit coniūx innocens eligere petere, & non reddere. Qua in re allegaui numero 20. doctrinam D. Bonau. & Soti id negantium, censentiumque eo ipso quod petit, teneri eum reddere. Quod quidem admitto, quando non haberet animum non condonandi, tunc enim esset vera adulterij condonatio, & deinceps maneret astrictus ad reddendum, secus existēti eo animo non condonandi. Vt constat ex proxime dictis. Quare non potest eligere petere, & non reddere, absque peccato, veniali quidem, vt proxime dixi: At si eligat nolens condonare adulterium, tenebit factum, nec deinceps tenebitur reddere.

24 Tandem dicendum superest, quid in sponsalibus sentiendum sit. An cum post illa inita detegitur aliquod vitium, vel de nouo incurritur, qualecumque illud sit, siue corporis, siue animæ, ob quod integrum sit alteri ea dissoluere, censeatur hic remittere, ac proinde fide priorū sponsalium stare obligetur, si vitij illius conscius, copulam, amplexus, vel oscula, habeat, aliave signa amicitiæ sponsis propria ostendat? Qua in re sic dicendum existimo, Si memor sponsalium priorum, nec animo ficto, nimirum, non condonandi, hæc habeat, erit condonatio in vtroque foro. Vt constat ex dictis tota hac disputatione, & maxime nu. 15. 18. & 19. Eadem enim est ratio, imo nulla iniuria æquiparari potest adulterio, quæ his actibus censetur remissa, imo sicut ad condonationem adulterij per huiusmodi actus, non desideratur animus positiuus condonandi, sed satis est non adesse animum contrarium, iuxta dicta num. 21. in fine, ita a fortiori id sufficiet ad remissionē causæ illius dissoluendi sponsalia. Quæ intelligo, quando hi actus accidunt nondum dissolutis sponsalibus, & remittens non immemor est illius vitij, tempore illorum actuum: si enim oblitus sit, reputabitur, ac ignorans (vt etiam circa adulterium dixi numero 9.) Vnde si iam sponsalia dissoluta essent, non erunt remissio huiusmodi actus. In quo est differentia a remissione adulterij, quæ fit per hos actus post diuortium etiam contingentes (vt numero 7. probauimus.) Ratio autem huius discriminis ea est: quia celebrato diuortio adhuc manet vinculum matrimonij, ac sunt illi veri coniuges, quare hi actus sunt signa amicitiæ cōiugalis, & animi instaurandi, ac ad pristinum reuocandi vim illius vinculi, & recedendi a diuortio. Sponsalibus vero iam dissolutis, nullum vinculum superest, nilque est, quod remissa iniuria restaurentur: quamobrem perinde est, ac si hi actus inter omnino extraneos, ac disiunctos haberentur. Nec ad hanc remissionem nondum dissolutis sponsalibus factam, desideratur acceptatio, sed satis est si sola mēte fiat (vt in adulterij remissione, diximus numero secundo.) Quia eadem est ratio, manet enim adhuc sponsalium vinculum, sed eius vinculi obligatio impedita est, si innocens velit iure suo vti, quare eo qualitercumque cedente, cum auferatur impedimentum, reuiuiscit obligatio. Si autem alter sponsus nolit acceptare hanc remissionem, oportebit, vt hæc voluntas non acceptandi innotescat remittēti, & ab ipso acceptetur. Cum enim iam sponsalia sint omnino integra, ac restaurata per priorem illam remissionem etiam internam, vt dissoluantur, mutuo consensu indigēt, sicut ad sui primæuam institutionem. His adde, quæ dixi libro 1. tota disput. 66. vbi hanc quæstionem discussi, ac Doctores retuli. Et quamuis ibi, nume. 3. censuerim induci remil-

remissionem tam quoad diuortium, quam quoad sponsalia per dictos actus exercitos animo ficto, idest, non verè remittendi. At re melius perspecta existimo non esse condonationem iniuriæ. Ducor ex ijs, quæ hac disputat. numer. 21. articuli. An verò ob fictionis iniustitiam obligetur is stare sponsalibus prioribus, perpendendum est iuxta numer. 23. dicta. Aestimandum enim est damnum deceptoris, si sponsalibus stans, matrimonium perficiat, ac alterius, si desistat: & seruata æqualitate, aut ferè, tenetur stare promissis. Quod si notabiliter maius sit damnum decipientis, satis erit si non seruata fide sponsalium, alio modo satisfaciat. Nec in hac habenda est ratio inæqualitatis damni contingentis ante priora sponsalia inita, & tunc cognitæ. Illi enim per sponsalia priora, scienter, & non fictè contracta renunciatum est: sed solius disparitatis ex illo vitio post sponsalia incidenti, aut præcedenti, incognito tamen consurgentis: quia huic disparitati, nec per priora sponsalia, nec per hos condonationis actus, est renunciatum: quippe qui animo non condonandi exerciti sunt. Demum quoties sponsus non tenetur ratione animi ficti sponsalia perficere, potest rogatus à iudice, vel ipsa, vel actus condonationis negare. Iuxta dicta nu. præcedenti, ad finem.

25 Ad argumenta, num. 20. proposita constat ex dictis, nu. 22. & 23. ad finem.

DISPVTATIO XV.

Vtrum ratione adulterij spiritualis, quod est hæresis, vel apostasia a fide, in quod alter coniunx dilabitur, liceat Catholico diuortium, ac vtrique transitus in alium statum, vt ad professionem; & viro ad ordines?

SVMMARIVM.

Ob alias causas, quàm adulterium, licitum est diuortium. Et improbantur hæretici contrarium dicentes, num. 1.

Quid distet adulterium quoad diuortium celebrandum, ab alijs diuortij causis. Et explicatur testimonium Christi Matth 5. relatum cap. 2. de coniug. lepros. dicentis ob solam fornicationem licere diuortium. Et ea sola est propria ratio diuortij, num. 2.

Qualiter ob adulterium spirituale detur diuortium, nec matrimonij vinculum dissoluatur, num 3.

An liceat tunc diuortium quoad habitationem, & copulam, num. 4.

An coniunx Catholicus teneatur ab hæretico diuertere, numero 5.

An possit id propria authoritate efficere, ita vt hæretico denegetur restitutio, num 6.

An Pontifex statuere possit, vt matrimonium dirimatur per alterius coniugis lapsum in hæresim, num 7.

An sit ratio huius diuortij, quod fornicatio spiritualis claudatur sub nomine fornicationis, ob quam Christus Matth 5. concessit diuortium? Refertur sententia asserens. Et generaliter dictum est generaliter intelligendum, numero 8.

Improbata ea sententia, traditur ratio, cur ante, & post sententiam, liceat hoc diuortium. Et qualiter possit Ecclesia nouam diuortij causam statuere, num 9.

An diuortium hoc sit ex iure diuino, num 10.

Non licet hoc diuortium ob vnum adulterium spirituale. Et magis opponitur matrimonio adulterium carnale, quàm spirituale, num. 11.

An detur diuortium ob pertinaciam in alia excommunicatione, num. 12.

An si coniunx hæreticus ante sententiam resipiscat, tenentur eum catholicus admittere, num. 13.

An ante sententiam possit Catholicus profiteri, ordinesve suscipere; ita vt ab hæretico resipiscenti nequeat repeti, numero 14.

An lata sententia possit Catholicus liberè diuertere, ac in sæculo manere, religionemve ingredi. Refertur cap fina. de conuers. coniug & c. de illa, de diuort. quæ secum pugnare videntur, num. 15.

Refertur triplex sententia, num 16. 17 & 18.

Proponitur sententia Authoris, atque explicantur, & conciliantur c. fin. de conuers. coniug. c. de illa, & c. quanto, de diuor num. 19.

An ad hoc diuortium desideretur specialis illius sententia, vltra illam, qua hæreticus damnatur hæresis num. 20.

An lata hac sententia, possit Catholicus ad ordines promoueri, num 21.

An ad id, vel ad professionem, exigatur hæreticum quoque profiteri, num. 22.

Vtrum hæretico ante sententiam resipiscenti, liceat diuortium post sententiam euitare, num 23.

An hæreticus damnatus possit absque Catholici licentia transire ad ordines, vel religionem, nec repeti si transit, numero 24.

An vtroque hæresis damnato, vel si Catholicus sit adulterij reus compensentur delicta, ita vt non sit locus diuortio? remissione, nu. 25.

Num copula, & alij actus coniugales, habita post scientiam hæresis, ante, vel post sententiam sint condonatio, ita vt amplius non liceat diuortium? Et quid, si catholicus norit hæresim, non tamen adulterium hæretici, vel solum adulterium norit, num. 26.

1 HVcusque actum est de diuortio ob adulterium carnale celebrando. In præsenti disputandum est, qualiter ob adulterium spirituale liceat Cemnitius nostræ ætatis hæreticus Ecclesiam carpit, quod pluribus ex causis, quam fornicationis diuortium concedat. Aduersatur enim testimonio Christi seruatoris nostri, qui Matth. 5. & 19. testatur ob solam fornicationem causam licitum esse diuortium. Quod refert Alexand. III cap. 2. de coniug. lepros. inde probans id permissum non esse ratione lepræ, qua alter coniunx inficitur. Veritas tamen Catholica est definita in Trident. sess. 24. de matrim. canone 8. ob aliquas alias causas permissum esse diuortium quoad torum, seu quoad cohabitationem ad certũ, incertumve tempus. Quod quidem fieri potest duabus de causis. Prior est, absque crimine alterius. Vt cum gratia altioris status eligendi, mutuo consensu coniuges separantur, continentiam in sæculo vouentes, vel ad religionem transeuntes. Vt decernitur toto tit. de conuers. coniug. & nos diximus lib. 7. vbi de impedimento voti, ordinis. Posterior est, ob crimen: quod est quadruplex. Primum, fornicatio carnalis, de qua egimus hoc lib. in superioribus disputationibus. Secundum, fornicatio spiritualis, de qua in præsenti est sermo. Tertium, si alter coniunx impellat alterum ad peccandum. De quo disserendum est disput. 17. Quartum, sæuitia alterius coniugis. De qua agetur disp. 18.

2 Nec obstat huic veritati testimonium Christi Matth. 5. & 19. relatum cap. 2. de coniug. lepros. docentis non licere diuortium excepta causa fornicationis. Potest enim tripliciter responderi. Primo dictionem exceptiuam non firmare regulam in contrarium, circa casus alibi exceptos in iure. Vt late Euerardus suis Topicis iuris, loco ab exceptione ad regulam, num. 5. Quare ex eo loco minimè conuincitur nullam aliam causam esse diuortij, sed nullam aliam esse præter eas, quæ in alijs iuris Ecclesiastici ius diuinum explicantis locis continentur. Quales sunt omnes, numero præcedenti allatæ, quæ in alijs iuris locis exprimuntur. Secundo, solam fornicationem carnalem esse causam perpetuæ dimissionis, & diuortij absoluti: de quibus Christus loquebatur. (Diuortium enim non est verum, nisi quod animo constituendæ perpetuæ separationis fit, leg. diuortium, 3. ff. de diuortijs. At propter alia crimina non est licita separatio, nisi dum ea durant. Si enim coniunx sæuus sit, aut ad peccandum alliciat coniugem, quam ob causam hic diuertat, cessante sæuitia, & inductione, instauratur matrimonium. Ita explicant Bellarminus libro primo, de matrimon. capit. 14. §. secunda causa est. Palacios 4. distinctione 27. disput. 3. columna 12. folio 598. Ledesma 2. par. 4. quæstione 61. artic. 6. §. contra hoc tamen. Maldonado, cap. 6. Matth. numero 32. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 62. articulo 5. in solutione ad 1. Sed vt hæc solutio omnino verum habeat, addendum est Christum ibi loquutum fuisse de causis dimissionis inuito altero coniuge: & hinc solue-

soluetur obiectio, si quis opponat licitum esse diuortium perpetuum, quando communi consensu ambo vouent castitatem. Insuper loquutum fuisse de causis, quæ stando in iure naturali, & diuino, ius perpetui diuortij pariunt: qualis est sola fornicatio carnalis. Atque inde respondebitur obijcienti hæresim lata sententia esse causam perpetui diuortij (vt dicemus, numero 19.) Nam hæc causa habetur ex solo iure Ecclesiastico, in criminis pœnam (vt dicemus, numero nono, & decimo.) Nec dicere ibi loquutum fuisse Christum de hæresi includendo eam tanquam fornicationem spiritualem sub fornicatione, satisfacit. Id enim numero nono impugnabimus. Tertio, & melius dic cum Bellarmino eodem capitul. decimoquarto. §. dicendum est. Maldonado eodem numero 32. & Valentia in suis controuersijs, libro vnico de indissolubilitate matrimonij, capitul. sexto bifariam intelligi posse, vt coniunx a coniuge dimitti possit. Priori modo, quatenus côiunx est, id est, ita vt causa dimissionis sit petita ex ipsamet coniugij natura, sitque propria, & peculiaris ratio solius matrimonij. Et hoc modo sola fornicatio carnalis est causa diuortij, & sic loquutus est Christus de causa diuortij. Sola enim fornicatio carnalis fidei coniugali, & substantiæ ipsius matrimonij opponitur. Posteriori modo, vt persona quædam est, cuius consortium contingit alteri esse perniciosum. Sicut etiam posset accidere inter alias personas simul habitantes. Et hoc modo multæ aliæ causæ possent accidere, ob quas ius diuinum naturale causa incolumitatis corporis, vel animę, a coniuge discedere concedit. Quę rationes communes sunt matrimonio, & alijs confœderationibus. Quippe ob hæresim, aut aliud periculum, etiam inter parentes, & filios: fratres; & quacumque familiaritate coniunctos recessus licet. Atque hinc infertur ratio, cur ob fornicationem concedatur diuortium perpetuum, ob alias tamen causas solum ad tempus quo durant. Quoniam causa in fornicatione est ex ipsa coniugij natura, eo quod fides promissa est violata, & cum hæc sit perpetua, ita & dimissio. Ceteræ autem causæ cum non sint ex natura ipsius coniugij, non sunt perpetuæ, ac proinde tantundem ipsæ permanent, permittitur diuortium. Solum superest scrupulus, numero præcedenti tactus. Nam admissis his expositionibus; male probat Alexander III. capit. secundo de coniug. leprος. ex eo textu Euangelij, non licere a leproso coniuge diuertere, dum morbo illo laborat? Facilis enim esset responsio, ibi agi de ratione peculiari, & propria contractus matrimonij, & quæ est causa perpetui diuortij, atque ita solum concludi huiusmodi causam non esse lepram, non autem non licere ad tempus durationis morbi diuertere, debitumque negare? Quod inde Pontifex probare intendebat. Sed dic supplendum esse in eodem cap. secundo solam fornicationem esse causam perpetui diuortij, & solum periculum animæ, vel corporis, diuortij temporalis. Quod etiam non imminet ex redditione debiti leproso, nec ex cohabitatione (quando enim adest periculum infectionis lepræ, non intelligitur is textus, vt probaui libro præcedenti, disput. 24. nume. 17. & 29.) Atque ita bene probatur lepram non esse iustam diuortij etiam temporalis causam.

3 Hac ergo veritate Catholica præmissa, nimirum, licitum esse diuortium ob alias causas, quam fornicationem carnalem. Præsens disputatio postulat, an inter has diuortij causas numeretur adulterium spirituale, quale est hæresis, vel apostasia a fide, in quæ alter coniunx labitur? Et quidem numerari inter has causas, dum coniunx ille in ea lapsus crimina non resipiscit, est concors omnium Doctorum sententia, quos tota hac disputatione referam. Idque constat ex c. finali, de conuers. coniug. & capit. 2. & cap. quanto, de diuort. cap. non solum, 28. q. 1. & cap. idololatria, eadem 28 quæst. 1. Et ex D. Paulo ad Titum 3. ibi: *Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita.* Vbi Apostolus de omnibus generaliter loquitur, nec coniuges, aut parentes excipit. Et quamuis capit. 2. de diuor. vbi conceditur Catholico diuertere, sermo sit, quâdo hæreticus peruertere nititur Catholicum, atque ita hunc casum intelligunt Ledesma 2. part. 4. quæst. 61. art. 6. in fin. & Gutierrez, q canon. libro 1. cap. 17. numero 37. At reuera idem est, vbi esset periculum peruertendi: quia eadem militat ratio, nimirum, cauendi animæ periculi. Quod constabit ex dicendis, num. 9. vbi ostendemus id periculum esse rationem huius decisionis. Cui sententiæ aperte accedit D. Anton. 3. par. tit. 1. ca. 21 § 5. dicens licitũ esse diuertere ab hæretico coniuge pertinaci, & præcipue si alium pertrahit. Et Sotus 4. d. 39. q. vnica, art. 4 ad 3. Bartholomæus a Ledesma de matrimon. dubio 54 conclus. 5. vbi dicunt posse fieri diuortium, & præcipue si viro Catholico periculum immineat peruersionis. Et quamuis Abulensis, cap. 19. Matth q 70. neget licere diuortium, eo periculo minime imminente. At non est cur id expectetur, casus enim est metaphysicus, & ideo semper id periculum subesse censendum est, vt bene docent Sotus, & Bartholomæus a Ledesma proxime citati: Nam adeo ex nimia familiaritate eorum, quibus cum frequentes sumus pessimi mores trahuntur, vt merito talis quisque præsumatur, quales sunt ij quorum amicitia vtimur, vt multis allegatis docet Tiraquel leg. 51. connubial., numero 29. Vnde emanauit dictum illud Catonis, relatum a Glossa, l. ædiles etiã 25. verb. conseruorum, ff. de ædilit. edicto. *Ambula cum bonis, mores enim a conuictu formantur.* Nedum ex consuetudine, & familiaritate coniugali id periculum merito semper timendum erit. Vinculum tamen matrimonij minime per hæresim soluitur. Quæ veritas Catholica definita est, cap. 2. & cap. quanto, de diuort. & in Trident. sessio. 24. de matrimon. canone 5.

4 Limitant aliqui (vt referunt Hostiens. & Ioann. Andr. statim allegandi,) vt liceat diuortium ratione hæresis, quo ad mutua obsequia, & habitationem, non tamen quo ad debitum. Eo quod Christus solam exceperit fornicationem carnalem. At dicendum est quo ad omnia esse licitum diuortium. Si enim debitum redderetur hæretico, ex familiaritate immineret idem periculum Catholico. Item quia frustra tolleretur cohabitatio, non sublato iure petendi debiti: cogeretur enim indirecte Catholicus ad quandam cohabitationem, si alteri quandocunque petenti cogatur reddere. Deinde, quia capitulo secundo de diuortijs, generaliter, & indistincte asseritur licere Catholico separari. Et subditur non dissolui matrimonij vinculum. Quod si textus intelligeret de sola separatione quo ad habitationem, manente obligatione reddendi debitum, superflue adderet non dirimi vinculum. Id enim in dubium vocari minime posset. Cum illa debiti redditio sit actus matrimonij. Atque ideo hoc sustinent Hostiens. cap. 2. numero 1. de diuort. & ibi Ioan. Andr. num. 2. Anton. numero 8. Abbas in fi. Cardin. num. 1. Anchar. nume. 2. Alexand. de Neuo, num. 7. Præpositus num. 2. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 9. nume. 9. Abulen. cap. 19. Matth. q. 70. Franciscus Marcus decis. 529. numero 6. par. 2. Barbosa rubrica, ff. soluto matrimon. par. 2. numer. 23. paulo post principium. Henriquez, libro 11. de matrimonio, cap. 17. numero 6.

5 Imo tenetur coniunx Catholicus diuertere ab hæretico nolenti resipiscere. Ius enim naturæ obligat cauere proprium animæ periculum, in hoc autem euentu grauissimum imminet. Ita Astensis sum. 2. p. lib. 8. tit. 21. articul. 2. q. 14. Palacios 4. d. 35. disputat. vnica, col. 7. versicu. porro in gratiam, fol. 785.

6 Potest autem Catholicus propria authoritate recedere a coniuge hæretico non resipiscenti, nec concedetur restitutio hæretico spolium allegãti, obiecta sibi hæresis exceptione. Quod ob periculum conceditur. Sic tradunt Anton. ca. de illa, numero secundo de diuortijs. Præpos. num. 1. Alexander de Neuo nume. 3. addens (& bene) & quamuis hęresis non sit notoria. Et colligũt id ex eo textu, a côtrario sensu, ibi: *De illa quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine iudicio Ecclesiæ declinauit, videtur nobis, quod mulier ei cum reuersus fuerit, est reddenda.* Ergo a contrario sensu dum non reuersus fuerit, est deneganda restitutio, Nec audiendus est Abulensis, qui cap. 19. Matth. q. 72 in fine corporis, ait desiderari authoritatem Ecclesiæ ad hanc dimissionem, alias restitutionem esse concedendam coniugi spoliato.

7 Nec desunt qui asserant posse Ecclesiam in pœnam hæresis statuere, vt matrimonij vinculum dissoluatur per lapsum alterius coniugis in hæresim: quia matrimonium infidelium dirimitur iure Ecclesiastico, per alterius conuersionem, altero in sua perfidia persistente: at ex solo statuto Ecclesiæ, in quo Pontifex dispensare potest, con-

stituitur differentia inter matrimonium fidelium, & infidelium. Et ideo hoc sustinent Hostiensis, capit. ex parte, el secundo, numero 5. super verb. ratum, de conuers. coniug. & ibi Ioann. Andreas, numero 3. Brunellus de Sponsalibus, conclusione 30. declaratione 5. numero 8. addit Ioannes Andreas hoc maxime esse verum, si matrimonium nondum consummatum sit. Sed merito ab hac sententia quamuis dubius recedit Abb. eod. c ex parte, numero 7. & non dubitans Barbosa rubrica, ff. soluto matrimon. 2. part. numer. 19. Et ideo dicendum est, si matrimonium sit iam consummatum, esse prorsus falsam hanc sententiam. Vt ostendimus libro 2. disput. 13. num 11. vbi num. 3. diximus ex Christi dispensatione dirimi matrimonium infidelium per alterius conuersionem. Si vero matrimonium sit ratum, est probabile id posse Pontificem. Vt dixi in simili, libro 2. disput. 14. numero 3. at verius est non posse, vt ibi dixi num. 4.

8 Quamuis autem Doctores vniuersi admittant dari diuortium ratione hæresis: at circa rationem huius reddendam discrepant. Quidam enim existimant eam esse: quia est fornicatio quædam spiritualis (licet enim cetera criminia appellentur fornicationes spirituales: at hæresis potissime talis dicitur, eo quod prima desponsatio fiat cum Deo per fidem. Iuxta illud Oseæ 2. *Desponsabo te mihi per fidem*. Quæ per hæresim violatur. Et ideo D. August. libro secundo de adulter. coniug. & habetur cap. non solum, 28. quæstione 1. iuncta glos. verb. simulachrum, idololatriam per quam a vera fide receditur, speciali nomine mœchiam appellat.) Vnde dicunt hi Doctor. dum Christus, Matth. 5. & 19. concessit diuortium ob fornicationem, nomine fornicationis, carnalem, & spiritualem comprehendi. Probaturque, quia Christus generaliter de fornicatione loquutus est. At generaliter dictum est generaliter accipiendum, capitu. 2. de coniug. lepros. vbi Glossa, verb. generali, multis id exornat. Et cum Christus neutram fornicationem exceperit, vtraque est comprehendenda, capitu. quia circa, de priuileg. ibi: *Cum nihil exceperit, & potuerit excepisse*. Deinde, quia si Christus de sola fornicatione carnali loquutus esset, ob solam eam concedens perpetuum diuortium, non posset Ecclesia, vt pote, quæ supra ius diuinum nulla fungitur potestate, illud ob hæresim concedere. Vt docent Abulensis, cap. 19. Matth. quæst. 70. in solutione ad 2. Veracruz 3. par. Speculi, articul. 1. in probatione secunda tertiæ conclusionis. Hac enim ratione, hoc libro disputatio. 5. in fine, probauimus non posse Ecclesiam restringere coniugibus facultatem diuortij ob adulterium celebrandi, sed solum declarare casus iure ipso naturali, & diuino exceptos. Et ideo huius sententiæ est aperte D. August. lib. 1. de sermone Domini in Monte, cap. 27. & 28. & refertur cap. idololatria, 28. q. 1. ibi: *Quia exceptam dominus facit causam fornicationis, quam fornicationem, generalem, & vniuersalem intelligere cogimur. Causa itaque fornicationis eam dimittit, velut si aliquem cogat vxor sacrificare idolis. Qui talem dimittit, causa fornicationis eam dimittit*. Idem docent Hostiens. cap. 2. numer. 1. de diuort. vbi Ioann. Andr. numero 2. Anton. nume. 8. Abbas, in fine. Anchar. numero 2. Cardin. numero 1. Alexander de Neuo, nume. 7. Præpositus, numero 2. idem Abbas, capit. fin. nume. 1. in fine, de conuers. coniug. Supplementum Gabrielis 4. dist. 35. q. vnica, articul. 2. concl. 2. Monaldus, summa, de matrimon. tit. de diuortio, §. an possit vir reconciliare sibi vxorem adulteram, paulo post principium. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 9. nume. 9. & verb. diuortium, nume. 13. vbi Sylu. quæst. 10. Turrecrem. 32. quæst. 7. in summa, artic. 1. nume. 7. Brunellus de Sponsalib. conclus. 30. declaratione 8. numer. 12. Petrus de Soto lect. 12. de matrimon. ad finem. Castro libro 2. de leg. pœnali, ca. 4. §. vt nostram. Franciscus Marcus decisione 526. nume. 6. par. 2. Barbosa rubrica, ff. soluto matrimon. 2. par. numero 18. Et fauet Glossa, cap. 2. de diuort. verb. vel alio. Alij tradunt aliam rationem, quod hæresis sit contra bonum prolis, sicut fornicatio carnalis. Non enim educabitur proles in vero Dei cultu a parente heretico. Item contra animorum commixtionem, sicut carnalis contra corporum, ita D. Thom. 4. distinct. 35. quæst. vnica, articul. 1. ad 3. & ibi Palud. quæst. 1. art. 1. conclus. 2. nume. 7. Astensis summa, 2. par. lib. 8. tit. 11. artic. 3. q. 10. Tabiena matrimonium 4. q. 2. num. 3.

9 Ceterum quamuis has posteriores rationes congruentiam quandam importare existimem. Nullo tamen modo persuadere mihi possum huius rationem legitimam esse, quod hæresis sit fornicatio spiritualis, & minus credo nomine fornicationis comprehensam esse a Christo Matth. 5. & 19. sed ille locus de sola fornicatione carnali accipiendus est. Quod inde probatur: quia vna, & eadem res diuerso iure censeri non debet, capit. quia circa, de priuileg. At latissime dissidet diuortium ob hæresim a diuortio ob fornicationem carnalem. Ergo sub vna causa diuortij, quæ est fornicatio, non debuit carnalis, & spiritualis comprehendi. Secundo, quia Christus de diuortio perpetuo sermonem fecit, & de vnico adulterio tanquam eius sufficienti causa. Quæ in hæresi minime verificantur, vt numero 11. & 13. dicemus. Tertio, quia cap. 2. de diuort. expresse traditur ratio huius, periculum peruersionis coniugis Catholico. Qua ratione data consonant omnes differentiæ, quæ tradi solent inter diuortium causa vtriusque fornicationis celebratum, vt numero 11. & 13. videbimus. Et ideo rationem legitimam huius diuortij esse hoc periculum, nec comprehendi hæresim sub fornicationis nomine, sed solam carnalem, docent Abulensis, capitu. 19. Matth. q. 70. Sotus 4. distin. 36. q. vnica, artic. 1. ad 2. Veracruz, 3. par. Speculi, ar. 1. conclus. 3. Palacios 4. distin. 35. disput. vnica, col. 8. vers ex istis colliges, & dist. 27. disput. 3. colum. 29. in solutione ad 14. fol. 696. Bellarminus libro 1. de matrimonio, ca. 14. §. sed hæc disputatio. Et hanc rationem periculi tradit Henriquez libro 11. de matrimonio, c. 17. numero 6. Et hæc quidem ratio, sufficiens, & legitima est, dum non accessit sententia Ecclesiæ hæreticum coniugem damnans, & ideo si tunc resipiscat, est necessario ad consortium coniugale ab ipso Catholico admittendus. Vt dicemus numero decimotertio, sed cum post sententiã Ecclesiæ, licitum sit diuortium perpetuum, nec Catholicus teneatur admittere hæreticum, licet maneat ipse Catholicus in sæculo (vt dicemus num. 19.) aut saltem si velit ad religionem transire: iuxta communem sententiam, numero 18. referendam, quantumuis hæreticus tunc emendatus sit, in quo casu iam cessat periculum, necessario est reddenda alia ratio talis diuortij perpetui, quod post hæretici damnationem est licitum. Et eam existimo esse, quod Ecclesia in pœnam hæresis faciat ius coniugi Catholico in perpetuum diuertendi ab hæretico etiam resipiscenti. Et ita hoc diuortium esse pœnam, ait Castro libro 2. de iusta hæret. punitione, capit. 7. nam eo ipso, quod aliquis hæresis damnatur, est priuatus omni iure, quod in aliquem habebat, atque absoluuntur subditi ab omni debito fidelitatis. Vt constat ex capit. finali, de hæret. in 6. ibi: *Absolutos se nouerint a debito fidelitatis, dominij, & totius obsequij, quicumque lapsis manifeste in hæresim aliquo pacto quacumque firmitate vallato tenebantur astricti*. Propter quam absolutionem a debito fidelitatis (ait Castro) non tenetur fidelis hæretico debitum reddere. Vel si hunc textum non probare hanc pœnam contendas: ea probatur per cap. finale, de conuers. coniugat. & per cap. de illa, de diuort. (vt numero 19. ostendemus.) Eandem sententiam tenet Valentia in suis aduersus hæreticos controuersijs, libro vnico de indissolubilitate matrimonij, capit. 6. vbi ait posse Ecclesiam in pœnam semel admissi criminis, diuortium perpetuum concedere. Vt contingit in hæresi, quando disceditur ex peculiari iudicio, & sententia Ecclesiæ. Idem docet Henriquez libro 11. de matrimonio, cap. 17. numero sexto, vbi ait hæresis damnatum censeri inter alias pœnas damnari pœna diuortij. Quod idem aperte colligitur ex Doctoribus, quos numero 20. referam, cum dicant eo ipso, quod coniunx damnatur hæresis, censeri Catholicum diuertentem separari iudicio Ecclesiæ: quasi pœna hæc diuortij ipso iure incurratur propter hæresim, more aliarum pœnarum aduersus ipsam statutarum. Et posse hoc Ecclesiam, aperte constat ex eo quod possit coniugem hæreticum, bonorum, & famæ, vitæque ipsius amissione damnare, nedum pœna diuortij, vt nimirum fidelis absoluatur ab obligatione debiti coniugalis ipsi reddendi. Insuper, quia Ecclesia priuat iure exigendi debitum coniugem, ob delictum quo cum proprio coniuge affinitatem contrahit, ita vt alter absolutus sit ab obligatione debitum ei reddendi (vt probaui libro sexto præcedenti, disputat. 6. num. 8.) a fortiori ergo poterit pri-

uare

uare ob hæresim, & absoluere catholicum ab obligatione reddendi, & cohabitandi. Vnde dum Abulensis, & Veracruz, num. præcedenti allegati dicunt Ecclesiam non posse nouam diuortij causam instituere, vt verum dicant, intelligendi sunt, nisi in pœnam delicti admissi. Et per hoc soluitur argumentum 2. nu. præcedenti propositum, ad probandam contrariam sententiam. Nec primum vim aliquam habet. Quoniam cum verba propriè vsurpanda sint, nec fornicatio spiritualis sit proprie, sed per metaphoram fornicatio, sub hoc nomine generaliter dicto, sola venit vniuersa fornicatio carnalis, quæ propriè talis appellatur.

10 Hinc infertur, iure naturali diuino concedi diuortium ab hæretico coniuge non resipiscenti. Vt bene docet Palacios 4. dist. 35. disput. vnica, colum. 7. vers. porro in gratiam. Quippe ius naturale concedit ius vitandi proprium animæ periculum, quale immineret catholico non diuertenti ab huiusmodi hæretico. At solo Ecclesiastico, postquam est iam coniunx hæreticus emendatus, si hæresis damnatus sit, vt probaui nu. præcedenti, ad finem: quia cum iam cessarit periculum, nil est vnde ius naturale id concedat. Nec audiendus est castro lib. 2. de iusta hæret. punitione, capit. 7. colum. 3. dicens etiam iure diuino priuari hunc hæreticum iure exigendi debiti, sicut per adulterium carnale. Nam spirituale est peius. Audiendus (inquam) non est: quia nullus est locus, vbi id ius diuinum explicetur. Matthæi enim capit. quinto, & 19. de sola fornicatione carnali est sermo. Nec obstat spiritualem esse peiorem: quia diuortium non attenditur ex magnitudine peccati in se, sed in ordine ad matrimonium. Cui magis opponitur adulterium carnale. Vt partim num. 2. diximus, & dicemus, num. sequenti. Præterea, quia ante sententiam non licet diuertere ab hæretico resipiscenti: ergo non post sententiam id liceret, attento solo iure naturali diuino, quod id non distinxit: nisi ius Ecclesiasticum statuisset contrarium in pœnam hæresis, vbi sententia præcessit.

11 Secundo infertur, id interesse inter carnale, & spirituale adulterium, vt in illo satis sit vnicus actus, nec oportet expectare correctionem, vt integrum sit innocenti reum coniugem dimittere. Quod ius semel amissum nũquam recuperat adulter per pœnitentiam. In hoc autem non sufficit vnus, vel alter actus hæresis, si coniunx paratus sit corrigi: sed tunc demum coniunx dimitti poterit, quando pertinax est, & correctionem refugit, & si ante sententiam resipiscat, tenetur catholicus illum admittere. Constat ex cap. 2. de diuort. & ex capit. non solum. 28. q. 1. Huius rationem tradunt glossa, cap. finali, verb. iudicio, de conuers. coniug. & ibi Ant. in fine, Card. numer. 2. q. 3. Sotus 4. d. 39. q. vnic. art. 4. ad 3. Quia si vxor admittatur a viro post fornicationem carnalem, fieret bigamus: quod secus se habet in spirituali. At hæc ratio non est generalis. Non enim procedit in vxore admittente virum adulterum. Et ideo melior est alia ratio, quam reddunt: quia fornicatio spiritualis solam animam coniugis polluit, carnalis verò, animam & corpus, & ideo hæc magis è diametro fidei coniugali aduersatur, magisque coniugem alterum, & matrimonium offendit. Inter omnes autem præstat ratio, quam num. 2. tradidimus: quod causa diuortij in hæresi nondum sententia iudicis declarata, est temporalis, cessatque hæretico resipiscenti, nec adest periculum peruersionis coniugis Catholici, quod est causa illius diuortij, quando vnus vel alter actus hæresis est, & coniunx non est tenax, sed corrigi paratus. Causa autem diuortij in fornicatione carnali, nimirum, violatio fidei coniugalis, est perpetua, & reperitur in vno actu, nec cessat adultero resipiscenti. Et ideo ita tenent D. Thom. 4. d. 35. q. vnica, artic. 1. ad 3. D. Bonauent. 4. dist. 39. in expositione literæ, num. 4. vbi Palud. q. vnica, in fine. Vincentius Speculo doctrinali, tom. 2. lib. 10. cap. 41. Abulens. ca. 19. Matth. q. 71. Supplementum Gabrielis 4. d. 32. q. vnic. art. 2. concl. 6. & d. 35. q. vnica, artic. 2. post 2. conclusionem. Sotus 4. d. 39. q. vnica, art. 4. ad 3. & 4. & d. 35. q. vnica, art 1. ad 2. Nider summa, præcepto 6. cap. 4. Veracruz, 3. p. Speculi, artic. 2. in fine. Henriquez libro 11. de matrim. c. 17. nu. 6. Bartholomæus a Ledesma dub. 54. de matrimon. concl. 5. Ludouicus Lopez 2. p. instruct. de matrimon. cap. 53. ad fin. §. quartum deinde. Vega 1. tomo sum. c. 89. casu 1. Et ex Iurisperitis. Glos. c. idolatria, 28. q. 1. verb. sacrificare. Goffred. summa, tit. de diuortijs, nume. 7. Host. c. fi. in initio, de conuers. coniug. vbi Io. Andr. nu. 2. Ant. nu. 2. Anch. nu. 4. Henricus, c. quanto, num 7. de diuor. Astensis sum. 2. p. lib. 8. titũ. 11. artic. 3. q. 10. Ioan. de Friburgo summa Confessorum, lib. 4. tit. 22. q. 2. Turrecr. 32. q. 7. in summa, art. 1. nu. 7. Tabiena matrim. 4. q. 2. num. 3. Caiet. repititione c. ad limina, 30. q. 1. §. 4. nu. 235. Barbosa, ff. soluto matrim. rubrica, 2. p. num. 23.

12 Tertio infertur pertinaciam coniugis in quacumque alia excommunicatione, non præbere iustam causam diuertendi. Tum quia in alijs excommunicationibus non reperitur id peruersionis periculum, quod in hæresi. Tum etiam, quia excommunicatio non interdicit coniugibus participationem. Vt latè dixi libro præcedenti, dispu. 14. per totam. Ita Ludouicus Romanus rubrica, ff. solut. matrimon. num. 23.

13 Quarto infertur illud discrimen inter fornicationem carnalem, & spiritualem. Quod in illa non tenetur coniunx innocens admittere reum quantumuis pœnitentem, & emendatum. In hac vero, si nondum sententia lata sit, tenetur admittere pœnitentem. Quod satis probaui, nu. 11. Et fatentur omnes: solum enim discrepant, quando præmisso Ecclesiæ iudicio catholicus ab hæretico recessit, an teneatur admittere illum iam emendatum, vt nu. 15. & sequentibus quatuor videbimus. Et solum inueni Maiorem, qui 4. d. 35. q. 1. paulo post principium, concl. 2. ait non cogi catholicum ad hæretici resipiscentis admissionem. Quod ante Ecclesiæ sententiam verum non est: nisi vbi timor probabilis esset fictæ, seu non omnimodæ conuersionis, atque ita non cessaret periculum peruersionis Catholici. Vt bene docent Sotus 4. d. 39. q. vnica, art. 4. ad 3. Ludouicus Lopez, 2. p. instruct. de matrim. ca. 53. §. præterea licet matrim. Barthol. a Ledesma dubio 54. de matrim. §. penult. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. capit. 230. nu. 2. concl. 2. Palacios, 4. d. 35. disput. vnica, colum. 7. fol. 783. Vega 1. to. summæ, c 89. casu 2.

14 Nec admittenda est aliquorum Doctorum limitatio, qui tunc temporis concedunt admittendum esse hæreticum resipiscentem a coniuge catholico, quando res ex parte catholici est integra: quia nimirum, quando hæreticus resipiscit, catholicus nondum statum mutauit, si enim res non esset integra, existente iam catholico professo, non posset reuocari ab hæretico resipiscenti etiam ante iudicium Ecclesiæ: quoniam idem contingit in fornicatione carnali. Sic Abbas, c. fin. nu. 4. de conuers. coniug. Supplementum Gabrielis, 4. d. 32. q. vnica, art. 2. concluſ. 6. Angelus addẽs quamuis fornicatio spiritualis non sit notoria, matrimon. 4. in fine principij. Franciscus Mar. decis. 529. num. 7. p. 2. Atque ita clarè sentiunt ibi Doctores posse catholicum ante hæretici conuersionem transire ad religionem. Quod in terminis proprijs relato Abbate hic allegato, docet quãdo hæresis esset notoria, Rosel. verb. diuortium, nu. 13. vbi Sylu. q. 10. Armil. num. 8. Sed admittenda non est hæc doctrina: quia coniunx catholicus nequit iure ad religionẽ transire, donec iudicio Ecclesiæ ab hæretico separatus sit. Vt constat ex cap. fin. de conuers. coniug. & cap. de illa, de diuort. & rationem reddemus, nu. 19. Si ergo contra ius hæretici nondum damnati transeat, poterit ab illo reuocari, cum ab hæresi resipuerit. Nec est simile, quod pro se adducunt Doctores prædicti, de fornicatione carnali: quia ob hanc, perpetuũ diuortium conceditur: ob illam verò ante sententiam Ecclesiæ solum temporale, dum manet pertinacia in hæresi, vt nu. 11. & 13. explicuimus. Quare verius est, quod dixit Abulensis, c. 19. Matth. q. 76. in corpore, paulo post principium, vers. dicendum quod vtrumque, nempe, catholicum sic professum posse reuocari ab hæretico resipiscenti, quia professio non valuit: cum nec reus, nec Ecclesia facultatem concesserit. At coniugem sic reuocatum non posse petere debitũ, nec eo matrimonio morte soluto, aliud inire: teneri tamen reddere: quia votum castitatis, quo emisit in professione, in sui præiudicium tenuit. Sicut in simili de coniuge absque licentia alterius professo deciditur c. quidam, & c. placet, de conuers. coniug. Atque idem prorsus dicendum est, si coniunx ille catholicus ante hæretici damnationem, esset ordine sacro initiatus: quia eadem est omnino ratio.

15 Potissima autem difficultas in præsenti disputanda est, de Catholico iam iudicio Ecclesiæ separato ab hæretico, Quamuis enim Doctores conueniant (vt diximus numero 13.) quando nondum lata sententia recessit, teneri illum ad hæretici resipiscentis admissionem. At quando iã lata est sententia, valde dissident. Ansam huius discordiæ præbuerunt duo textus, qui secum pugnare videntur. Alter est c. fi. de conuers. coniug. ibi: *Mulier, quæ in fide remansit, potest nolente viro, qui ab infidelitate reuertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio Ecclesiæ separata, ad religionem liberè conuolare.* Vbi nomine infidelitatis intelligit textus hæresim, aut apostasiã a fide. Vt testantur ibi glossa, verb. remansit. Host. ibi, in initio, Abb. ibi, in initio, in casus positione. Cardin. nu. 2. opposit. 1 vbi solum videtur concedi libera facultas coniugi Catholico, transeundi ad religionem, lata iam sententia. Alter verò est, c. de illa, de diuort. ibi: *De illa, quæ a viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine iudicio Ecclesiæ declinauit, videtur nobis, quod mulier ei, cum reuersus fuerit est reddenda: quæ & si reuerti noluerit, compellatur: si verò iudicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum, nullatenus dicimus compellendam.* Vbi absoluta conceditur catholico facultas diuertendi præmisso Ecclesiæ iudicio.

16 Quatuor in hac disputatione opiniones inuenio. Prima ait correctam esse distinctionem traditam, cap. de illa, de diuort. inter coniugem propria authoritate, aut iudicio Ecclesiæ diuertentem, per cap. quanto, in fine, eodem tit. ac proinde in vtroque euentu esse compellendum catholicum admittere coniugem ab hæresi resipiscentem. Ita Goffredus summa, tit. de conuersione infidelũ, nu. 4.

17 Secunda sententia sic distinguit, si coniunx catholicus ante Ecclesiæ sententiam diuertat, tenetur in vtroque foro hæreticum emendatum admittere, & similiter si hic vnius, aut alterius hæresis damnatus sit: si autem variæ, & iteratæ hæresis si condemnatus, non tenetur illum iam resipiscentem statim admittere, sed biennium expectandum erit, vt experientia ipsa plenam correctionem comprobet: quia biennio comprobata, tenetur catholicus in vtroque foro eũ sibi reconciliare. Quod si intra id biennium signa plenæ emendationis minime præbeat, integrum erit catholico ad religionem, ordinesve transire. Fundamentum huius sententiæ me prorsus latet. Eam sustinet Henriquez lib. 11. de matrim. c. 17 num. 6. & refert pro illa in Commento, litera X, Paludanum, Syluestrum, & Ledesmam, qui in locis per illum allegatis id non dicunt, nec alibi inueni. Refert etiam Victoriã, Mantium, Theolog. & Iurisperitos consultos sic sensisse.

18 Tertia sententia (quæ communis, & valde probabilis est,) asserit Catholicum propria authoritate recedentem teneri redire ad hæreticum iam emendatum, diuertentem autem iudicio Ecclesiæ præmisso, ad id non obligari, si velit religionem ingredi, secus si velit in sæculo manere. Ducitur per cap. finale, de conuers. coniug. vbi diuertenti præuio eo Ecclesiæ iudicio non conceditur plena libertas, sed limitata, vt ad religionem transeat. Ergo a contrario sensu ad eam non transiens minime eximitur ab obligatione coniugali. Quod si opponatur cap. de illa. de diuor. vbi plena exemptio conceditur. Respondet Glossa, eo. c. de illa, in fine, id corrigi quo ad hoc, per cap. quanto, in fine, eodem tit. & per d. cap. finale. Hanc sententiam tuentur glossa, eo. c. finali, verb. iudicio, & d. cap. de illa, in fine, & d. cap. quanto, in fine. Hostiensis summa, tit. de diuortijs, nu. 12. in fi. & d. c. fi. n. 1. in fine, & d. c. de illa, num. 2. & d. c. quanto, in fi. Abbas antiquus, Philippus, & Iacobus, quos refert, & sequitur Ioan. Andr. d. c. quanto. nu. fi. & d. c. de illa, nu. 3. Ant. d. c. fi. nu. 3. iuncto nu. 4. ad finem, & d. c. quanto, nu. 11. & d. c. de illa, nu. 4. vbi Anch. nu. 5. Alexander de Neuo, nu. 3. & 8. Cardinalis, d. c. quanto, n. 3. vbi Henricus, num. 7. Præpos. d. capit. de illa, num. 7. & d. cap. quanto, numero 5. in fine. Astensis summa, 2. par. lib. 8. titulo 21. ar. 2. quæst. 14. Supplementum Gabrielis 4. d. 32. quæst. vnica, artic. 2. conclus. 6. Abulensis, cap. 19 Matth. quæst. 76. in corpore, versicu. dicendum, quòd vtramque Sotus, 4. d. 39. quæstione vnica, artic. 4. ad 3. Iulius Clarus libro 5. receptarum. §. hæresis, numer. 15. versicu. item propter hæresim. Veracruz 3. parte Speculi, artic... conclus. 5. Palacios 4. dist. 35 disputatio vnica, col. 7. fol. 783. Surdus de alimentis, titu. 7. quæst. 21. numero 7. Angles Floribus, 1. p. de matrimon. quæst. 12. de disparitate cultus, artic. 2. post 7 dubium, diffic. 2. Ludouic. Lopez, 2. p. instruct. de matrimon. capit. 53. §. licet matrimonium, & cap. 54. vbi de diuortio, in genere, versic. notandum est autem breuiter. Grassius 2. p. decisionum, lib. 2. c. 12. num. 73. Barthol. a Ledesma de matrimo. dubio 54. §. penult. Manuel 1. tomo summæ, 2. editione, ca. 230. nu. 2. conclus. 2. Vega 1. tomo summæ, ca. 89. casu 2 Cañedo summa Sacramentorum, vbi de matrim. cap. 7. ad finem. Et censent esse probabilem Richardus 4. dist. 39. articu. 2. q. 1. Et Tabiena matrimonium, 4. quæstione quinta, vbi hanc, & sequentem opinionem referunt in numero opinionum, & neutram decidunt. Pro eadem referuntur a Barbosa rubrica, 2. par. num. 19. ff. soluto matrim. Bursatus, Rojas, Simancas, Franciscus, Marcus, sed eam minimè tenent.

19 Quarta opinio (cui tanquam multo probabiliori adhæreo) asserit id distare inter catholicum recedentem a coniuge hæretico absque iudicio Ecclesiæ, & recedentem eo præmisso, vt in priori casu teneatur illum emendatũ, ad consortium coniugale admittere: in posteriori vero minime, sed possit liberè ab eo diuertere, ac posset adulterio carnali ab altero perpetrato. Probatur primo ex c. fin. de hæret. in 6. vbi fidelis absoluitur omnino a debito fidelitatis, & obsequij debiti hæretico iam damnato. Ergo non tenetur coniunx fidelis ad debitum coniugale, & cohabitationem hæretico ob contractum matrimonij debitam, vbi is damnatus fuerit. Secundo ex cap. de illa, de diuort. cuius verba retuli, nume. 15. vbi hac sententia apertis verbis deciditur. Nec corrigitur per cap. quanto, de diuor. quod in diuerso casu loquitur, nempe, quando mulier proprio iudicio separata est a viro hæretico, & ideo cogitur ad eum pœnitentem redire. Quamuis hoc non satis clarè ibidem exprimatur, sed per coniecturas elici debeat. Nec etiam corrigitur per cap. finale, de conuers. coniug. quoniam id potius hanc sententiam probat, vt statim ostendam. Deinde: quia argumentum ex illo desumptum a contrario sensu, nil probat ad iuris alterius correctionem inducendam, vt ex multis probat Euerardus in suis Topicis, loco a contrario sensu, numero 4. Tertio, quia apertissimè videtur hæc sententia decisa, cap. fin. de conuers. coniug. quo præcedens sententia innititur. Ibi enim in pœnam hæretici iam damnati conceditur Catholico liber transitus ad religionem: ac proinde ad eum cogendus non est: sed dabitur optio, num velit transire, an potius in sæculo vitam a coniuge hæretico reconciliato separatam traducere malit. Vnde non expressit Pontifex licere transitum liberum ad religionem, quasi ad eum solum euentum coarctans diuertendi facultatem: sed explicans casum difficiliorem, supponit minus difficilem. Si enim solum diceret eximi catholicum a debito reddendo: non idem sequeretur licentia transeundi ad religionem. Quippe ratione affinitatis, aut cognationis spiritualis, amittit illa contrahens ius exigendi, ita vt alter non teneatur illi reddere (vt dixi libro præcedenti, disput. 6 num. 8.) cum tamen non sit integrum huic sic libero ab ea obligatione, migrare ad religionem. At verò dicens posse catholicum se liberè religioni dedicare, supponit necessario eum omnino exemptum esse ab omni obligatione coniugali, siue reddendi debitum, siue cohabitandi. Hac enim obligatio obstat ingressui religionis, vtpotè qui impediret exequutionem huius obligationis iure debitæ. Quarto ex ratione generali: quia iuris correctio tanquam odiosa est vitanda, in quantum fieri poterit, capit. cum dilectus, versicu. ceterum de consuetud. & iura concordare oportet, l. vnica, C. de inoffic. dotibus. Et decreta posteriora vbi expresse prioribus non aduersantur, sunt ex illis supplenda, & intelligenda, quo legum correctio vitetur, l. sed & posteriores, iuncta glos. verbo pertinent. ff. de legibus. Quæ adeo vera sunt, vt gratia prædictæ correctionis vitandæ, verba ad impropriam significationem trahantur, vt tradunt Anton. cap. cum dilectus, num. 15. de consuet. vbi Imola, numero 12. Abb. cap. cum olim, in fine, de sentent. & re iudic. Felinus, cap. non potest, eodem tit. nume 8. versic. limita dupliciter. Alexander consil. 85. numero 12. libro 4. Berous, capit. quoniam, numero 31. de iure patronat. Nedum ea correctio vitanda erit, vbi seruata verborum

proprie-

proprietate caueri potest, vt contingit in præsenti. Et cõfirmatur: quia saltem negari nequit verba textus esse dubia, quo in euentu, in odiosis, quale est iuris correctio verba in benigniorem partem intelligenda sunt. Regula, in pęnis, 49. de regulis iuris, in 6. Quod si roges causam prędictæ differentiæ: ea est, quod ante Ecclesiæ sententiam, causa diuortij sit solum peruersionis Catholici periculum: ea vero sequuta pœna, qua hæreticus damnatur (vt numero nono ostendimus.) Quia ergo hæretico emendato cessat id periculum, non vero pœna semel iam incursa, inde est, vt cesset diuortium ante sententiam factum, non vero illam subsequens. Adde Ecclesiam minime permittere quenquam pœnis hæretici plecti ante sententiam, capit. cum secundum leges, in fine, de hæret. in 6. Cum ergo diuortium perpetuum sit hæresis pœna, id non sustinetur, donec Ecclesiastica sententia accedat: ac subinde solum datur Catholico diuertere tempore, quo periculum manet (prout ius naturale sibi concedit,) eoque cessante per hæretici correctionem, cogitur redire, donec Ecclesia condemnet hæreticum. Et ideo hanc sententiam, sicut & præcedentem censent esse probabilem, Richardus, & Tabiena, numero pręcedenti, in fine allegati (vt tibi notaui.) Eandem videtur tenere Abb. obscure loquens cap. de illa, in fine, & cap. quanto, in fine, de diuort. Et ita eum intelligit Couar. statim allegandus. Et eam sustinent Laurentius relatus a Glossa capit. quanto, in fine, de diuort. Monaldus summa, vbi de matrimonio, tit. de dispari cultu, versiculo penultimo. Angelus matrimonium 4. in fine principij. Almain. 4. d. 32. quæst. vnica. Abulensis, cap. 19. Matth. quæst. 72. in fine corporis, & quæst. 73. paulo post principium. Castro libro 2. de iusta hæretic. punitione, capit. 7. Couar. 4. decret. 2. par. cap. 7. §. 5. numero 5. Matienzo libro 5. recop. tit. 1 rubrica, glossa 1. numero 80. Barbosa rubrica, 2. par. num. 20. ff. soluto matrimonio. Graffius 1. par. decisionũ, lib. 2. c. 84. num. 16. & par. 2. libro 1. c. 12. num. 22. Ludouicus Lopez, 2. p. instruct. de matrim. c. 54. vbi de diuortio quoad habitationem, paulo post principium, versic. quartus casus. Et videtur tenere Rojas de hæreticis, 2. p. assertion. 40. numer. 235. vbi absolute docet virum minime cogendum esse habitare cum vxore reconciliata, per c. de illa, de diuort. Et refert pro se Couar. & Castro, qui sunt authores huius sententiæ, vnde aperte est eiusdem opinionis eandem videtur tenere Simancas de Catholic. instit. c. 40. numer. 16. vbi id ipsum ait quod Rojas, & subdit, quin etiam posse Catholicum altero coniuge inuito ad Religionem transire: vbi tanquam quid minus videtur supponere posse illum manere in sæculo. Et idem videtur tenere Valentia in suis controuersijs, lib. 1. de indissolubilitate matrimon. capit. 6. vbi ait concedi Catholico ius perpetui diuortij, quando discedit ex peculiari iudicio, & sententia Ecclesiæ.

20 Rogabis autem, quando dicatur Catholicus separatus ab hæretico, authoritate, ac iudicio Ecclesiæ, ita vt illum etiam si pœnitentia ductus ad Ecclesiæ gremium redeat minime teneatur admittere, iuxta dicta, numero præcedẽti: an, scilicet, ad id specialis sententia diuortij desideretur? Ouand. 4. d. 39. disput. vnica, propositio. 13. dicit tunc esse hanc sententiam, quando hæreticus in absentia damnatur, ac eius statua comburitur. Quare si per inquisitores reconciliatus sit, tenetur Catholicus eum recipere. Sed hæc, sententia caret fondamento. Ideo dicendum est minime desiderari specialem diuortij sententiam, sed iudicium illud Ecclesiæ requisitum, nil aliud esse, quàm sententiam iudicis Ecclesiastici, qua declaratur illum esse hæreticum, qua sententia data sine vlteriori separationis sententia, integrum est Catholico omnino diuertere. (Et ratio est manifesta: quia cum diuortium hoc sit quædam pęna heresim consequens, vt numero 13. probaui) eo ipso quod coniunx sententia iudicis declaratur hæreticus, damnatur hac pęna, sicut & amissione bonorum, & ceteris hæreticorum. Ita docent Castro, & Couar. numer. pręcedenti allegati. Barbosa rubrica, 2. par. numero 21. & 22. ff. soluto matrimonio. Graffius, 1. par. decionum, libro 2. cap. 84. num. 16. Ludouicus Lopez, 2. par. instruct. de matrimon. c. 54. vbi de diuortio quoad habitationem, paulo post principium, versic. quartus casus. Henriquez, lib. 11. de matrimon. ca. 17. nu. 6. Et clare videtur tenere Sotus 4. d. 39. q. vnica, artic. 4. ad 3. versic. si vero talis, vbi hæc ait, *Si vero coniunx fuit publico Ecclesiæ iudicio hæresis damnata, ac subinde a coniuge separata.* Vbi clare hanc separationem ponit tanquam consequentem necessario ipsam sententiam, qua hæresis declaratur. Et versic. vtrum vero, vbi ait diuortium hoc fieri iudicio Ecclesiæ condemnantis hæresis coniugem. Hoc temperat Barbosa eod. nume. 21. & 22. vt sic intelligatur, aut enim Catholicus petijt diuortium propter hęresim alterius, & lata est diuortij sententia, & tunc res est manifesta nil aliud desiderari: aut non interuenit hæc expressa separatio, & tunc exigitur vt publica sententia declaretur coniunx, tanquam hęreticus. Quare si in occulto coniunx hæreticus reconciliatur per inquisitores, vel quia hæresis est occulta per accidẽs: quia nimirum fuit externa, aut probari nequit: vel ob aliam iustam causam, tunc ea sententia non satis est, liceat Catholico perpetuum diuortium, tanquam iudicio, & authoritate Ecclesiæ factum: quia in his euentibus Ecclesia non vult illum coniugem publice reputari tanquam hæreticum. Allegat pro se Sotum 4. dist. 39. quæst. vnica, artic. 4. ad 3. versic. si vero talis, vbi id non dicit expresse: at fauet huic sententiæ, ait enim diuortium hoc Catholico indulgeri ad fauendam infamiam facti, quæ contrahitur ex cohabitatione cum hæretico reconciliato. Sed hæc limitatio non placet, si enim reuera per sententiam declaretur is coniunx hæreticus, & ac talis habitu pęnitentium induatur, & reconcilietur, quantumuis in occulto id fiat, verificatur præcedere Ecclesiæ iudicium, & sententiam declarantem hæresim: quam declarationem, statim eo ipso, necessaria quadam sequela, sequuntur pęnæ hæreticis iure statutæ: inter quas diuortium hoc perpetuum numeratur.

21 Vtrum autem hæretico coniuge iam Ecclesiæ sententia damnato, integrum sit viro Catholico ad ordines trãsire, sicut licet ad religionem: iuxta nostram sententiam, & etiam iuxta aliam, num. 18. relatam? non constat inter Doctores. Quidam enim concedentes transitum ad religionem, negant transitum ad ordines. Ita Angles, & Cañedo, numero 18. allegati. Et Ludouicus Lopez, 2. par. instruct. de matri. cap. 54. vbi de diuortio in genere, versic. notandum autem est breuiter, dicit non ita certum esse posse ad ordines transire, & nil definit. Huius sententiæ erunt a fortiori, qui ob adulterium carnale vxoris eã facultatem denegant viro. Quos & eorum rationes retuli hoc libro disput. 11. num. 15. Ad dicendum est licitum esse eum transitum ad ordines: quia iuxta nostram sententiam tunc est licitum omnimodum diuortium: sicut ratione fornicationis carnalis. Et ideo potest probari eisdẽ rationibus, quibus in ea disput. 11. numero 16. probaui hoc in fornicatione carnali. Et Doctores ibi relati tradentes regulam generalem, vt liceat innocenti transitus ad ordines, quoties licet ad religionem, sunt pro hac sententia. Si vero teneamus, cum sententia probabili, numero decimooctauo, relata in hac disputatione asserenti non cõcedi absolutum diuortium altero coniuge hæresis damnato, sed in solo casu, quo velit Catholicus ad religionem transire: adhuc dicendum est posse similiter ad ordines sacros illum promoueri: quia eadem videtur ratio, cum vtrobique sit perpetua status mutatio, cum obligatione castitatis perpetuæ. Atque ita ex authoribus illius opinionis, ita docent Sotus, Palacios, Bartholom. a Ledesma, Manuel eodem, num. 18. allegati. Vega 1. tomo summæ, cap 89. casu 3. & ex Doctoribus, qui nostram sententiam tenent, docet id ipsum Barbosa rubrica, 2. par. nu. 10. ff. solut. matrim.

22 Nec oportet, vt hæreticus damnatus transeat ad religionem, votove castitatis se astringat in sæculo, quo transitus ad illam liceat catholico: quia facultas concessa catholico non debet vim aliquam hæretico coniugi reconciliato inferre. Deinde: quia capit. finali, de conuers. coniug. dicitur posse libere Catholicum ad religionem migrare: quod ei liberum minime esset, si exigeretur transitus hæretici coniugis. Si enim hic profiteri nollet, ille non posset profiteri. Nec valet, si dicas illum cogendum esse: nam manere intra claustrum potest quis inuitus: professio autem inuita non potest esse valida: quia sicut matrimon. carnale, ita & spirituale absque propria voluntate consistere nequit. Et ideo ita tenet Sotus, 4. dist. 39. qu. vnica, artic. 4. in solutione ad 3. Et idem ob

eandem rationem dicendum est, si velit Catholicus ad ordines transire. Nil enim desideratur ab hæretico damnato efficiendum.

23 Nec audiendi sunt Ioannes Andreas, cap. fin. nu. 2. & Anchar. num. 4. de conuers. coniug. limitantes hanc facultatem concessam catholico diuertendi post sententiam damnantem hæreticum: nisi correctio hæretici præcedat sententiam. Quare hoc discrimen constituunt inter fornicationem carnalem, & spiritualem: quod ob illam, etiam præcedenti emenda adulteri, potest ferri sententia diuortij: ob hanc verò minimè. Probant per cap. non solum, 28. q. 1. & dicunt colligi ex eo. c. fin. Sed hæc limitatio tanquam fundamento destituta, non est admittenda: quia id capit. finale absolutam, & liberam concedit facultatem Catholico separato iudicio Ecclesiæ, & similiter c. de illa de diuort. Atque Doctores, nu. 18. & 19. allegati, absolute loquuntur. Deinde, quia hoc diuortiũ est pœna hæresis, (vt nu. 13. diximus.) At nullam aliam pœnam euitat hæreticus ante senten. emendatus. Cur ergo hanc euitabit? Nec cap. non solum, quod pro se allegat, probat aliquid: solum enim docet D. August. author illius, recedendum esse a coniuge in hæresi persistenti. Quod si inde a contrario sensu ducatur argumentum, vt redeundũ sit ad hæreticum iam emendatum: vt vim habeat id argumentum, & ne contraueniatur decis. d. c. fin. & d. c. de illa, intelligendum est, donec sententia Ecclesiæ accedat, qua existente licitum erit Catholico diuortium, quamuis emendatio hæretici sententiam præcesserit.

24 Rursus de ipsomet hæretico damnato, num possit ad religionem, ordinesve transire, inuito Catholico, aut saltem eius manentis in sæculo licentia obtenta, controuersia inter Doctores est. Quidam enim asserũt teneri eum, hæreticum sic damnatum redire ad Catholicum petentẽ vt redeat: nisi iam hæreticus professus esset, vel ordines suscepisset: atque ita supponunt id posse illum absq; Catholici licentia efficere. Sicut etiam in adulterio carnali contingit. Non enim potest adulter, qui post latam diuortij sententiam professus est, aut ordinib. sacris initiatus, ab innocenti reuocari. (Vt ex aliquorum senten. ia retulimus hoc lib. disput. 10. nu. 10.) Atque ita docent Angelus matrim. 4. nu. 3. Tabie. matrim. 4. q. 5. nu. 6. At sicut in adulterio carnali diximus ea disput. 10. nu. 12. & 13. non posse adulterum, nec ante, nec post latam diuortij sententiam, statum mutare inuito innocenti, imò nec sine eius licentia: ita id dicimus in spirituali. Imò quamuis in carnali, opposita sententia esset vera: non haberet locum in spirituali: quia in illo dicunt Doctores illius sententiæ, coniugem innocentem, ad cuius instantiam fertur diuortij sententia, cedere iuri suo, illam petendo, tacitamque concedere licentiam adultero mutandi statum. Quod in adulterio spirituali dici nequit: quoniam pœna diuortij imponitur propter delictum hæresis, ipsumque necessario comitatur, vbi sententia declaratum fuerit, licet nil petat Catholicus. Præterea potest hoc probari eisdem rationibus, quibus id in adulterio carnali probaui. Et ideo ita sentiunt Sylu. verb. diuortium, q. 10. vbi Armil. numer. 8. Sotus 4. d. 39. q. vnica, artic. 4. ad 3. versi. si verò sciscitetis. Palacios 4. d. 35. disput. vnica, col. 7. fol. 783. Barbosa rubrica 2. par. num. 22. ff. soluto matrim. Barthol. a Ledesma dubio 54. de matr. §. pen. Man. 1. to. sum. 2. edit. cap. 230. nu. 2. concl. 2. Vega. 1. tom. sum. cap 89. casu 3. Vnde bene inferunt Syl. & Palacios, aliter ingredientem in religionem posse a Catholico reuocari: quia id non potuit efficere in præiudicium Catholici. Et professio fuit nulla, vt bene ait Palacios. At tenebitur seruare castitatem non petendo debitum, & post solutum illud matrim. non ineundo aliud. Vt in simili dicitur cap. quidam, & cap placet, de conuers. coniug. & idem prorsus dicendum est, si Catholico inconsulto hæreticus ille ad sacros ordines promotus fuisset. Est enim eadem ratio. Imo Sotus, Bartholom. a Ledesm. Man. Vega, ibid. dicunt non satis esse licentiam Catholici, vt hæreticus ille post sentent. possit ad religio. transire, sed desiderari, vt ipse quoque Catholicus transeat. Nec miror eos ita opinari: cum. n. nõ concedant absolutum diuortium in eo euentu, nisi Catholicus ad religionem transeat (vt nu. 18. retulimus) nil mirum, si censeant non satis esse licentiam Catholici manẽtis in sæculo, vt licitus sit hæretico ingressus religionis. At cum lata sententia aduersus hæreticum compesserim Catholico diuortiũ perpetuum (vt probaui numero 19) existimo sufficere licentiam Catholici manentis in sæculo absque quocumque voto, vt possit is hæreticus statum mutare, profitendo in religione, siue assumendo ordinem sacrum (intelligo ex parte iniuriæ coniugio inferendæ: non enim tracto de irregularitate contracta ratione sententiæ ad ordines assumendos:) & semel iam statu mutato non posse cũ a Catholico reuocari. Vt dix. ea disput. 10. numer. 15. An verò semel data licentia possit re integra reuocari, & sufficiat Catholicum scire, & non contradicere: vel si Catholicus monitus nolit admittere hæreticum? Consule dicta ea disp. 10 numero 14 & 16. in fornicatione carnali: eadẽ enim dicenda existimo in hac spirituali: quia quo ad hoc eadem est ratio. Cum in hac post latam sententiam detur diuortium perpetuum in pœnam hæretici, & fauorẽ Catholici. Vnde concludo cum Sylu. verb. diuortium, q. 10. & Armilla ibi. num. 8. in duplici casu posse illum hæreticum iam damnatum transire ad religionem. Prior est, obtenta Catholici licentia. Posterior, si iam ipse Catholicus sit professus. Ego addo, vel iam ordines sacros suscepit; quia eadem est ratio.

25 Verum autem detur cõpensatio, vtroque coniuge damnato hæresis, vel altero sic damnato, altero vero adulterij reo, ita vt neutri diuortium liceat? Sermo est habendus tota disput. sequenti.

26 Tandem videndum est, num copula sponte a Catholico habita cum hæretico, post notitiam hæresis, sit condonatio, ita vt amplius non liceat diuertere? Et videtur vera pars negans: quia diuortium hoc est pœna hæresis, atque ita videtur non posse expresè etiam remitti a Catholico, nedum tacitè per copulam. Sicut si coniunx affinitatem contrahat cum altero coniuge, coniunx innocens petens ab eo debitum, non censetur remittere pœnam, qua alter a debiti petitione ratione affinitatis arcetur: eo quod nec expresè possit illam remittere. Vt dixi libro 10. disput. 6. numero 9. Ceterum sic distinguendum existimo. Si copula habita est ante sententiam, qua hæreticus condemnatur, nullo modo est condonatio, nisi expressus animus condonandi adesset: condonandi (inquam) ius diuertendi quod post sequutam sententiam competet. Quippe nondum ius diuortij acquisitum est Catholico, ac proinde nil est, quod remittat: nisi expressus animus ferretur in ius futurum. Remissio enim ex natura sua ad præsens, vel futurum debitum fertur. Ius vero recedendi ad tempus, quo pertinacia in hæresi durat, remittere nequit Catholicus. Cum ratione periculi teneatur recedere (vt diximus numero 5.) Si autem is animus expresus adesset, valeret condonatio: etiamsi sola mente fieret, nec expectaretur hæretici acceptatio, (vt in fornicatione carnali probaui disputatione præcedenti numer. 2.) Nullam enim rationis discriminis quoad hoc inuenio inter vtramque fornicationem. Cum in vtraque sit fauor innocentis libertas diuertendi, manente ligato hæretico: ac proinde, vt id matrimonium restauretur, sufficiat Catholicũ cedere iuri suo. Nec obstat argumentum ductum ex affinitate contracta: quia ea pœna ita est pœna, vt nullo modo sit in fauorem alterius coniugis, quare ipso inuito potest Episcopo dispensante id impedimentum auferri. At in fornicatione carnali, & spirituali ita est pœna adulteri, vt sit etiam fauor innocentis. Quod in adulterio carnali constat, & de spirituali probatur. Indulgetur enim id diuortium Catholico ad cauendam infamiam facti quam contraheret habitando cum hæretico. Vt bene ait Sotus 4. distinct. 39. quæst. vnica, artic 4. ad 3. versi. si vero ralis. Vnde ipso inuito nequit id impedimentum tolli. Quando autem copula adest post sententiam, si esset animus non condonandi, non esset condonatio, nec teneretur Catholicus reuocare ad pristinam amicitiam illũ hæreticum, nec fictio illa culpam venialem excederet (vt de fornicat. carnali dixi disp. præced. nu. 23.) & omnia ibi dicta, sunt hic dicenda. Si tamen esset animus condonandi, manifestum est ex proximè dictis esse condonationem. Nec tunc requiritur distincta cognitio iuris competentis ad diuertendum, sed satis est velle Catholicum reuocare ad consortium coniug. illum hæreticum, obliuioni mãdantem iniuriam illam, & quasi ea proposita velle amicitiam coniugalem: quia id est virtute omne ius ibi compe-

competens ratione illius iniuriæ velle remittere (vt dixi disput. præcedenti, numer. 22.) Et hoc nisi errore ductus reconciliationem faceret, existimans se ad eam teneri: quia non esset spontanea (vt etiam dixi disput. præcedenti, nu. 16.) Demum si neuter animus adesset nimirum, nec condonandi, nec non condonandi, tunc quamuis in adulterio carnali existimarim disput. præcedenti, num. 21. esse condonationem. At contrarium existimo in fornicatione spirituali: nisi ille nosset ius diuortij sibi competens, & per copulam condonari: tunc enim esset virtute condonare. Ducor, quoniam in adulterio carnali, ratio diuortij est mera iniuria illata innocenti, & carnis diuisio, ac proinde copula, & actus amicitiæ coniugalis, per quam, caro quasi diuisa iterum vnitur, sequitur ex quadam retuli necessitate condonatio prioris iniuriæ, vbi contraria intentio non reperitur. Et ideo non tam exacta notitia iuris diuertendi, & condonationis sequentis prædictos actus, ac tam expressa condonandi voluntas desiderantur, vt explicui disput. præcedenti, nume. 21. & 22. At in adulterio spirituali non est ratio diuortij iniuria alteri coniugi illata. Nam omnes subditi absoluuntur à debito fidelitatis seruandæ hæreticus, cap. fin. de hæret. in 6. Cum tamen illis nulla irrogetur iniuria. Sed potissima ratio est, quod in pœnam fidelitatis Deo debitæ violatæ per hæreticum absoluuntur subditi a fidelitate ipsi hæretico debita, vt in quo deliquit, puniatur: ac proinde actus copulæ, & amicitiæ coniugalis, non eam habent connexionem cum huius iuris condonatione, sicut in adulterio carnali, propterea que exigitur maior notitia, & expressior voluntas, vt condonationes sint. Quam rationem differentiæ, aut saltem esse discrimen in hac parte, colligo ex Soto 4. distinct. 39. quæst. vnica, articulo 3. in solutione ad 2. versiculo arguitur autem, vbi proponens argumentum ad probandum non posse coniugem ad fidem redeuntem, relinquere infidelem, post copulam subsequentem conuersionem. Sicut contingit in adulterio carnali copula habita post illius notitiam. Respondet exemplum non omnino conuenire. Quoniam culpa fornicationis carnalis per carnalem copulam coniugis censetur condonata: fornicatio vero spiritulis minimè. Vbi expresse Sotus differentiam in hac condonatione agnouit. An vero sit plena condonatio per copulam, quando coniunx innocens fuit conscius adulterij carnalis, non vero spiritualis, vel è contra? Dixi disp. præcedenti, num. 21. in fine.

DISPVTATIO XVI.

Vtrum detur compensatio, si vterque coniunx adulterij spiritualis reus sit, vel alter carnalis, alter vero spiritualis: ita vt neutri diuertere liceat?

SVMMARIVM.

Proponitur duplex sententia circa compensationem inter fornicationem carnalem, & spiritualem, nu. 1. & 2.
Sententia Authoris, nu 3.
Quid, si vterque coniunx in fornicationem spiritualem lapsus sit, nu 4.
Soluuntur argumenta, nu. 5.

1 Circa compensationem adulterij carnalis cum spirituali, duplicem inuenio sententiam. Prima docet dari compensationem, si hæreticus ad gremium Ecclesiæ redire velit, (dum. n. in hæresi pertinax est, audiri nequit opponens exceptionem adulterij carnalis ab altero coniuge admissi, nec alter ratione periculi tenetur cum eo habitare:) ac proinde resipiscenti hæretico, neutri coniugi licitum esse diuortium. Ducitur, quoniam vtraque fornicatio est sufficiens causa diuortij, idemque quoad illud operatur (vt tota disputat. præcedenti dictum est.) Ergo a fortiori idem operari debet quoad reconciliationem. Proniora enim sunt iura ad coniungendum, quam ad separandum, capitulo primo in fine, vt lite non contest. Secundo, quia ideo dum vterque coniunx est adulterij carnalis reus, neutri datur diuortium, quia paria delicta mutua compensatione abolentur. Nec iure optimo alter alteri posset crimen, quo ipsemet infectus est, objicere (vt probaui hoc libro, disp. 6. nu. 1.) At eædem rationes militant, altero existente reo adulterij carnalis, altero vero spiritualis. Et ideo hanc tuentur Goffredus summa titulo de adulterijs, nume. 6. & titu. de diuortijs, nu. 14. vbi Hostien. num. 10. & ca. de illa, in fine, de conuersi coniug. Ioan. Andr. cap. fin. nu. 4. de conuersi. coniug. & ibi Anton. num. 4. Abbas, in fi. Ancharan. nu 3. Albericus in suo Dictionario, litera M, verbo matrimonium 8. vers. quid si aliquis coniugum, ad finem. Ioannes de Friburgo sum. Confessorum, lib. 4. tit. 22. q. 27. D. Anton. 3 p. tit. 1. ca. 21. §. 6. versic. nota etiam. Syluester, matrimon. 9. q. 8. §. 8. & verbo diuortium, quæst. 11. §. 14. vbi Rosella, numer. vlt. Arnilla, numero 9. Gregorius Lopez, l. 8. in fin. tit. 2. p. 4. Caiet. repetitione, c. ad limina, 30. quæstione prima, §. 4. numero. 234.

2 Secunda sententia docet coniugem reum cuiuscumque fornicationis carnalis, posse suum delictum compensare cum fornicante spiritualiter, & repellere hunc petentem diuortium ratione adulterij carnalis, objciendo ei exceptionem adulterij spiritualis ipsius: at fornicantem spiritualiter non posse vti compensatione, quantumuis correctus sit, ratione adulterij carnalis: ac proinde adulterum carnaliter posse diuertere ab adultero spiritualiter nimirum, ab hæretico per sententiam damnato, huic tamen minime esse licitum id diuortium ab illo. Ducitur, quoniam ad iustam compensationem desideratur æqualitas inter res compensandas: at fornicatio spiritualis multo grauius delictum est quacumque carnali. Non ergo æquum est, vt hæc delicta compensentur: sed qui fornicatione carnali infectus est, tanquam leuioris criminis reus, poterit ea compensatione iuuari aduersus fornicationem spiritualem perpetrantem. Quæ tamen huic aduersus illum deneganda erit. Ita sentiunt Palud. 4. d. 35. quæst. 1. art. 2. casu 1. nume. 11. & ibi Supplementum Gabrielis, q. vnica, artic. 2. post primam propositionem, casu primo, (licet præcedentem, & hanc sententiam referat, neutramque definiat.) Idem Castro lib. 2. de lege pœnali, c. 4. §. vt nostram. Caiet. repet. cap. ad limina, 30. q. 1. §. 4. nu. 217. Ouandus, 4. d. 235. quæstione vnica, propositione prima, & ibi Palacios disputatione vnica, paulò post principium. Qui tamen limitat, nisi hæreticus sit occultus, adulter vero manifestus. Tunc enim (inquit) forsan dabitur hinc inde compensatio, eo quod adulterium ratione illius circumstantiæ aggrauetur, hæresis vero ma litia minuatur.

3 Neutra tamen sententia mihi placet. Non prior: quia aut nondum lata est sententia aduersus hæreticum, & tunc manifestum est non posse adulterum vti compensatione, objciendo exceptionem illius hæresis. Quoniam vt ratione compensationis denegetur diuortium, allegato delicto illud petentis, desideratur vtriusque coniugis delictum esse sufficientem diuortij causam (vt probaui hoc libro disput. 6. numer. 3.) at hæresis ante sententiam non est sufficiens causa diuortij, nisi ad tempus, dum decet emenda, & illa existente, nullo modo (vt dixi disputatione præcedenti, numero 19.) Non ergo datur compensatio adulterij cum illa hæresi, sed integrum erit hæretico nondum damnato diuertere ab adultero, non tamen econtra, nisi ad tempus, dum non corrigitur. Aut iam lata est sententia aduersus hæreticum, quo in euentu vtraque fornicatio est sufficiens diuortij causa, & in hoc casu absque dubio loquitur prior illa sententia. Et nec in hoc casu dari compensationem inde mihi suadeo: quia longe diuersa est ratio diuortij in vtroque delicto: in carnali enim fornicatione, est ratio, fides violata, & caro in aliam diuisa, in spirituali autem, quod in pœnam hæresis damnatæ absoluatur Catholicus a debito fidelitatis (vt dixi disputatione præcedenti, numero nono.) Si ergo Catholicus adulter petat diuortium ratione hæresis damnatæ, non poterit hæreticus quasi compensatione vtens, objicere illi fidem violatam coniugi per adulterium. Non enim adulter tuetur se quo diuortium velit, violatione fidei coniugalis alterius, vt vel sic, possit alter allegare eandem fidei violationem adulteri petentis diuortiū.

Sed

Sed intendit diuortium, eo quod hæreticus iusta sententia illo damnatus sit in pœnam sui delicti. Adulterium vero alterius non tollit pœnam hæretici. Sicut si dominus hæresis damnatus peteret debitum fidelitatis à vasallo, & hic responderet se ab eo absolutum esse propter hæresim, nil conferret obiectio Domini contra hanc exceptionem vasalli, quod ipse vasallus à fide contractus defecisset: quia absolutio illa à debito fidelitatis non consurgit ex fide aliqua homini præstita violataque, sed in pœnam hæresis. Atque ideo Catholico adultero, reiecta exceptione adulterij allegata per hæreticum, erit licitum diuortium. Similiter si hæreticus damnatus, & iam Ecclesiæ gremio restitutus petat diuortium, propter adulterium Catholici, nil ad rem facere videtur si Catholicus illi opponat exceptionem pœnæ diuortij, quam propter hæresim incurrit. Pœna enim coniugis hæretici non eximit Catholicum, à pœna adulterio debita. Deinde, quia cum diuortium hoc comitetur iniuriam tanquam pœna ex illa consurgens: sicut iniuria irrogata per hæresim non compensatur iniuria adulterij, illa enim Deo infertur, cui debita fides non seruatur, hæc autem homini, nimirum, alteri coniugi, violando fidem coniugij, ita nec compensantur diuortia inde consurgentia. Quòd si opponas, compensari duo debita eiusdem rationis, quantumuis iniuriæ, ex quibus promanant, non compensentur, sintque diuersissime. Vt si debeam Petro mille ratione furti à me perpetrari, & ille totidem mihi, in satisfactionem iniuriæ corporalis, quam mihi intulit, aut eo quod patrem meum interfecerit. Respondeo diuersam esse rationem: quia in debitis est aliquid necessariò tradendum creditori, & cum idem creditor mihi tantundem tradere teneatur, datur inter huiusmodi debita compensatio. Frustra enim petitur, & esset circulus inutilis, quando aliquid statim restituendum est leg. dolo, 8 ff. de doli mali except. & regula dolo, 59. de regulis iuris, in 6. At in diuortio nil tradendum est alteri, sed solum reus amittit ius petendi debitum, & habitationem mutuam, manente illæso iure innocentis potentis reum inuitum sibi reconciliare. Quare vbi iniuriæ ex quibus diuortia manant, sunt diuersæ rationis, diuersisque illatæ, sicut inter illas non datur compensatio, ita nec inter diuortia. Sed si Catholicus adulter velit ad hæreticum damnatum redire, potest ab ipso expelli, eo quod ob adulterium amiserit ius exigendi, & cohabitandi. Et similiter si hæreticus hanc reconciliationem petat, poterit adulter renuere, quia hæreticus in pœnam priuatus est eo cogendi iure. Et vt exemplo res clarior reddatur, magisque comprobetur: esto exemplum huius. Si vterque sponsus habeat iustam causam dissoluendi sponsalia, at causæ sint diuersæ rationis, non dabitur compensatio, sed vtrique integrum erit altero inuito resilire. Vt si sponsa fornicata sit, sponsus autem lepra laboret. Sponsæ enim fidem petenti obstabit propria fornicatio: sponso autem lepra, ob quæ neuter fide sponsalium stare tenetur, cum ob diuersas rationes vterque ius cogendi alterum amiserit. Sic ergo contingit in præsenti, cum vterque coniunx ius cogendi alterum ob diuersæ naturæ rationes perdiderit, liberum erit vtrique diuertere, nec dabitur hinc inde compensatio. Superest reprobare posteriorem sententiam, quæ mihi displicet, eo quod ad diuortium non attendatur grauitas delicti in se, sed in ordine ad matrimonium (vt satis probaui hoc libro disputat. 6. nu. 5.) At in ordine ad matrimonium est grauius adulterium carnale, maioremque iniuriam illi irrogat, plusque illi aduersatur. Vt ex multis probaui disputa. præcedenti numero secundo & 11. & docent etiam Astensis summa secunda parte, libro octauo, tit. 21. arti. 2. quæst. 15. Abulensis cap. 19. Matth. quæst. 76. in fine, corporis. Bellarminus lib. 1. de matrimon. cap. 17. §. respondent nonnulli. Surdus de alimentis, titulo septimo, quæstio. 21. numero 8. Si ergo ratione maioris grauitatis delicti non compensatur hæresis fornicatione carnali: benè tamen è contra, atque adeo fornicanti carnaliter licet diuertere ab hæretico damnato, non tamen huic ab illo. Vt vult ea sententia, potius contrarium omnino dicendum esset. Vt in simili arguit Bellarminus ibidem, contra aliquos dicentes non esse consequens, vt spirituali fornicatione dirimenti matrimonium corporalis dirimat, eo quod spiritualis sit maius peccatum. Atque ita fit argumentum à maiori ad minus affirmatiuè: quod nullius est momenti, vt ex multis tradit Euerard loco à maiori ad minus, numero primo. Quos redarguit ibi Bellarm. quippe licet fornicatio spiritualis sit maius peccatum in se, at corporalis magis repugnat coniugio, & ideo illa dirimenti matrimon. à fortiori hæc dirimeret. Denum ex his concludo meam sententiam esse, vt si hæreticus sit iam damnatus, possit liberè diuertere ab adultero, & hic ab illo, nullamque dari compensationem inter hæc crimina existimo. Si autem damnatus sit, integrum sit illi diuertere ab adultero: at adulter id nequeat, nisi dum hæreticus non resipiscit, ita tamē vt ad ipsum resipiscentem redire teneatur, donec sententia ipsum hæresis condemnans accedat. Quod satis probant rationes illatæ. Et ideo non dari compensationem inter huiusmodi fornicationis, docet Bald. cap. 1. qualiter debet vasallus domino fidelitatem, & manifestè idem sentit, lege 8. titulo 9 parte 4. vt bene agnoscit ibi Gregorius Lopez, verbo porfiando.

4 Imò existimo compensationem minimè dari, si vterque coniunx in hæresim lapsus sit: atque ita, qui hæresis non est damnatus, poterit omnino diuertere à damnato, & reconciliato: hic autem minimè ab illo, nisi ad tempus dum non resipiscit, & tenetur ad resipiscentem redire, donec condemnetur: quia in condemnato inuenitur sufficiens causa diuortij perpetui, in non condemnato autem solum ad tempus (vt constat ex dictis disputatione præcedenti, numero 19. & 20.) Si autem vterque hæresis damnatus sit, integrum erit vtrique, altero inuito diuertere, donec mutuo consensu ambo ad pristinum matrimonij statum, & amicitiam redeant, quia non sicut inter duo adulteria vtriusque coniugis datur compensatio, ita inter hæc delicta hæresis: nam diuortium ratione adulterij est prorsus in fauorem coniugis innocentis, ita vt ipse solus hanc pœnam adultero infligere possit. Quare vbi alter non est innocens eo priuilegio minimè gaudet. At in hæresi non datur diuortium principaliter, & directè in fauorem alterius coniugis, sed in pœnam delicti, eo quod debitam fidem hæreticus non seruauerit Deo, Punitur in eo, in quo reus fuit, & ita absoluitur alter à fide coniugali ipsi debita (vt probaui disputatione præcedenti numero 6) quamuis indirectè, & (vt aiunt) consecutiuè ea pœna cedat in alterius fauorem. At eo quod alter coniunx eandem pœnam incurrerit, non eximitur prior à pœna, in quam semel incidit. Nullibi enim cautum inuenitur, vt ius per pœnam amissum recuperetur altero obnoxio eiusdem pœnæ, sed vterque pœna illa punietur. Nec illa pœna imponitur ab altero coniuge, vt contingit in adulterio carnali, in quo pœna diuortij, & priuationis iuris debitum exigendi, imponenda est ab innocente (vt probauimus libro 1. disp. 68. nu. 4) Sed imponitur ab ipsa Ecclesia independenter à voluntate alterius coniugis. Quamuis possit alter eam remittere reconciliando sibi coniugem damnatum. Quod si opponas iam delicta esse paria ac proinde mutua compensatione abolenda. Respondebitur num. sequenti.

5 Ad argumenta, numero primo proposita respondetur. Ad primum neganda est consequentia, quia hæresim esse sufficientem causam diuortij est iure statutum in pœnam, at nullum ius statuit eam pœnam aboleri, & compensari adulterio alterius carnali. Ad secundum dic, longè diuersam esse rationem, vt probaui num. 3. & 4. Nec obstat delicta esse omnino paria vtriusque coniugis hæresis damnati, vt sic compensari debeant: quia paria delicta mutua compensatione aboleri, intelligendum est, quando pœna delicto correspondens est directè, & principaliter inflicta in fauorem alterius. Vt explicui numero præcedenti. Argumentum secundæ sententiæ, num. 2. propositum, est solutum, nu. 3.

DISPVTATIO XVII.

Vtrum propter alia crimina, præter adulterium carnale,& spirituale,quibus alteruter coniunx implicitus est, integrum sit alteri diuertere.

SVMMARIVM.

Refertur duplex sententia,num.1.& 2.
Ob nulla crimina præter adulterium corporale, vel spirituale quando coniunx illis implicitus, nec pertrahit alterum ad illa,est licitum diuortium,num 3.
An causa correctionis liceat tunc diuertere,nu 4.
Diuertere licet ob alia crimina, quando pertrahit coniunx ad illa Et enodantur,cap.2.de diuortijs,nu.5.
Idem,ob lenocinium viri,nu 6.
Idem, quando vir recipit viros procaces cum periculo vxoris,nu.7.
Idem,coniuge renuente habitare, nisi sub conditione peccandi,nu 8.
Quid si vir alat vxorem bonis ex furto, aut vsura acquisitis? Et quando vxor, & familia delinquant ea alimenta recipiendo,nu 9.
Non est necessaria iudicis sententia ad hoc diuortium, n.10.
Tenetur coniunx diuertere ratione dicti periculi,nu.11.
Quid si solum corporis periculum immineat ex vitijs alterius coniugis? Remissiuè,nu.12.
An sit perpetuum diuortium ratione huius periculi spiritualis.Refertur sententia affirmans,nu.13.
Contraria Authoris,nu.14.
Soluuntur argumenta.Enodantur cap.Idolatria 28. q.1. & cap.omnes causationes 32. quæst. 7. Et explicatur, qualiter idem verbum, seu eadem clausula ad diuersa relata, possit ad vnum propriè, ad alterum verò impropriè referri. Et quando clausula in fine posita referatur ad omnia præcedentia,nu.15.

1 CVm actum sit de diuortio ratione adulterij corporalis,vel spiritualis. Iam de diuortio ob alia crimina agendum est. Et quidem aliqui admittunt diuortium ob alia crimina adulterio paria, quibus alter coniunx implicitus est. Idque potest probari testimonio D. August. libro primo de sermone Domini in monte capit. 28. & refertur capit.idolatria, 28.quæst.1. ibi, *Ex quo intelligitur quod propter illicitas concupiscentias, non tantũ quæ in stupris cum alienis viris, aut feminis committuntur, sed omnino quaslibet, quæ animam corpore male vtentem, perniciose, turpiterque corrumpunt, possit sine crimine, & vir vxorẽ dimittere, & vxor virũ.* Vbi aperte ob quodcũque crimen concedit diuortium. Secundo authoritate D. Hieronymi Epistola ad Amandum,& refertur cap. omnes causationes 32. quæst.7. ibi, *Quamdiu viuit vir, licet adulter sit, licet Sodomita, licet flagitijs omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc scelera derelictus, maritus tamen est reputandus eius, scilicet,cui alterum virum recipere non licet.* Vbi D. Hieronym. tanquam manifestum videtur supponere, posse coniugem ob alia flagitia dimitti. Nec obstat solutio glossæ ibi,verb.propter, dicentis derelictum non de iure,sed de facto. Quippe clausula in fine posita refertur ad omnia præcedentia (vt probaui libro 6.disputatione 22. numero 17.) Et cum ob adulterium, & sodomiam intelligatur verbum illud, derelictus, de iure, necessario debet eodem modo de alijs flagitijs intelligi. Pro hac sententia referuntur à Barbosa rubrica solut. matrimon. 2. par. numero 17. Origenes, cap. 19. Matth. Ripa rubrica de iudicijs,numero 18. 19. Tiraquel.l.16. connub.numer. 37.Brecheus,l.inter diuortium,191.numero 6.ff.de verb. signif. Lara, l.si quis à liberis. §. si quis ex his,à num. 78. ff.de liberis,agnosc. Sed hæc loca consului, præter locum Brechei,eo enim libro careo, & in nullo inueni hanc sententiam.

2 Alij censent ob nulla alia crimina licitum esse diuortiũ, quamuis coniunx ad ea coniugem inducat. Ducuntur: quia cum hæc sint iuris positiui,& pœnalia,minimè sunt extendenda. Attic.cap.2. diuort.limitare concedit diuortium mulieri,quando trahitur ad peruersionem fidei, ibi. *Verum si coniugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit separari.* Et paulo ante, *Mulier pro furto, vel alio crimine viri sui, (nisi fidei suæ religionem corrumpere velit,) ab eo separari debet.* Et ratio disparitatis est. Quod cum fides sit totius Christianæ vitæ fundamentum,periculosius in illa erratur, in reliquis autem nõ tanti momenti error est, & ideo ob solum periculum deficiendi à fide conceditur diuortium. Negatur autem ob periculum, & inductionem ad alia crimina, ne detur ansa facile dissoluendi matrimonia. Ita Abulensis, capit.19. Matth.q.70.in solutione ad 3.

3 Prima conclusio sit. Ob nullum crimen aliud à fornicatione carnali, vel spirituali, licet coniugibus diuertere, si coniunx illo implicitus non pertrahat alterum ad peccandum. Constat ex capit.2. de diuort. cuius verba,num. præcedenti retuli. Et docet ibi gloss. verb.vel alio, recepta ab omnibus vtriusque iuris Doctoribus. Et D. Thom. 4.dist.39. quæst.vnic.6. corpore,quem vniuersi Theologi sequuntur. Constat etiam ex concil. Toletano 12. capit.8. & refertur capit. præceptum, 32. quæst.5. Et ex D. August.libro 1.de sermone Domini in monte, cap.32.& habetur cap. si vxorem,32.quæst.5.Et ratio est:quod fornicatio spiritualis magnum afferat secum periculum peruertendi fidem alterius coniugis, atque ideo dum coniunx ille minimè resipiscit, licitum est alteri diuertere. Quod si iam sententia aduersus coniugem illum hæreticum lata sit,in pœnam delicti priuatur consortio coniugali (vt disputat.15. numero nono diximus.)Fornicatio autem carnalis directè opponitur fidei coniugali,& certitudini prolis. Quæ in alijs criminibus minime reperiuntur. Ex quo fit, quantumuis coniunx alijs grauissimis peccatis, & sceleribus deditus sit,& incorrigibilis, dummodo coniugem alterum non inducat ad peccandum, minimè licere diuortium.

4 Negandum tamen non est, si vxor ijs peccatis implicita sit,licere viro causa ipsam corrigendi, ad tempus recedere a consortio coniugali, quo ipsa eo solatio destituta resipiscat: quia est caput,ipsiusque est vxorem corrigere. Ita D.Thom.4.dist.39. quæst.vnica, artic.6. in fine corporis.Albericus in suo dictionario,litera M, verb.matrimonium 8. versi. quid si aliquis coniugum, in fine Rainerius 2. parte summæ, tit. de matrimonio, capit.20. Ioannes de Friburgo Summa confessorum, libro 4. tit.22. quæst.18. D.Anton. 3.par. tit.1.cap.21. §.4. Sylu.matrim.9. quæst. vltima, Sotus 4.d.39.q.vnica,artic.4.ad 4.Caeta.repetitione cap.ad limina 30.quæst.1. §.4.num.235. Petrus de Ledesma de matrim.q.59.art.6. in fine. Ludouicus Lopez,2. par.instructorij,de matrimon.ca.53.ad fin § quæritur deinde.Emman.Sa, sum.verb.diuortium,nu.9. Id tamen esse licitum vxori,ad viri ijs sceleribus impliciti correctionem, negat Petrus à Ledesma ibidem. Quippe mulier est subdita viro,ac proinde ipsius non sit illum corrigere. At melius Sotus, & Ludouicus Lopez ijsdem locis id licere vxori admittunt, si commode possit, ac probabiliter speretur fore, vt vir resipiscat. Quamuis enim ipsi non adeo incumbat virum corrigere, ac è contra: at potest vtique prædictis circumstantijs concurrentibus. Quod si quæras de obligatione id remedium adhibendi. Constat ex dictis disputat.12. vbi late disputaui de obligatione dimittendi adulteram vxorem, ad vitandum scandalum suspicionis consensus. Idem enim in alijs criminibus publicis iudicandum est, si idem scandalum orietur. Et an ratione præcepti correctionis fraternæ, hæc obligatio consurgat,ibi disputaui.

5 Secunda conclusio. Integrum est coniugi diuertere, quando ab altero coniuge ad peccandum inducitur, timetque sibi animæ ruinam. Constat: quia iure naturali, & diuino,cuique permissum est periculum corporis, nedum animæ cauere. Et confirmatur: quia licitum est à leprosi consortio recedere, quando periculum infectionis coniugi sano imminet (vt probauimus libro præcedenti, disput.24.numero 29.) Ergo à fortiori, vbi adest periculum infectionis animæ. Nec obstat huic sententiæ cap.22. de diuort. vbi solum concedi videtur sic diuertere, quando vir nititur vera religione deserta, ad suam hæresim allicere:

allicere: negaturque ob alia crimina id licere. Dicendum enim est eum textum ea, quæ regulariter contingunt, attendisse, (hoc namque leges attendere debent, l. nam ad ea, ff. de legib) Quare cum coniuge hæresim, aut aliam sectam amplectente, id infectionis periculum regulariter immineat, quale raro contingit coniuge alijs criminibus infecto. Natura enim inditum est, vt quisque ad suam sectam alios pertrahere tentet, cum existimet id ad animæ salutem necessarium esse, nedum coniugem cui tanta familiaritate, & amore coniunctus est. At a ceteris sceleribus, quibus coniunx inquinatus est, coniugem, ceterosque domesticos potius auertere contendit. Id enim ad regimen domesticum, & propriam incolumitatem valde conducere, non immerito putat. Inde est, vt id cap. 2. de diuort. concedat diuertere ob hæresim, non tamen ob alia crimina. Quamobrem si periculum infectionis ex alijs coniugis sceleribus emergeret, eadem diuertendi facultas concedenda est. Quare eam differentiam colligo ex hoc textu, inter hæresim, & alia crimina, vt in illa non expectandum sit, vt hæreticus coniunx catholicum peruertere nitatur, sed eo existenti in sua pertinacia licet catholico recedere: quia id periculum in promptu est (vt disputat. 15. numero 3.) At in his expectandum sit, vt coniunx vitijs deditus ad ea inducere moliatur. Id enim periculum raro euenit. Quare hanc sententiam sustinent, ex Iurisperitis, Glossa capit. vxor. verb. vxor. Et capitulo idolatria, verb. sacrificare, 28 quæst. 1. Innoc. capitulo 1. numero 1. de adulter. & capitulo 2. numero vnico, de diuort. vbi Abbas, numero 3. Alexander de Neuo, numero 6. & capitulo de illa, numero 7. eod. titul. vbi Card. in fine. Monaldus summa, vbi de matrimon. tit. de diuortio, §. an possit vir reconciliare sibi vxorem adulteram inuitam, paulò post principium. Astensis summ. 2. par. lib. 8 tit. 21. artic. 2 q finali. Rosella, verb. impedimentum, impedimento 9. numero 8. Angelus, matrimon. 4. in initio. Syluest. matrimon. 8. quæst. 10. dicto 6. & matrimonium, 9. quæst. vltima, & verb. diuortium, q. 1. vers. 2. & q. 6. Tabiena, matrimonium 4. q. 2. numero 3. Armilla, verb. diuortium, numero 3. Nauar. summa Latina cap. 22. num. 22. vers. 2. Hispana cap. 28. additione, ad numer. 21. cap. 22. versic. lo segundo. Barbatius, consil. 64. numero 7. volum. 1. Caiet. repetitione, capit ad limina, 30. q. 1. §. 4. nu. 235. Barbosa rubrica, ff. solut. matrim. 2. p. numero 30. Et ex Theologis, D. Thom. 4. dist. 39. q. vnica, artic. 6. ad 3. D. Bonauent. ea. d. 39. in principio, in expositione literæ, numero 4 Ita intelligens Magistrum ibi dicentem ob alia crimina dari diuortium. Richardus ibi, in fin. in expositione literæ, in fine. Palud. ibi. q. vnica, articulo 3. numero 16. D. Anton 3. p. tit. 1. capit. 21 §. 4. Sotus, 4. dist. 39. quæst. vnica, artic. 4 ad 4. Petrus de Soto lect. 12. de matrimon. ad finem. Ledesma, 2. parte quarta, quæstio 61. articulo sexto, §. contra hoc tamen. Veracruz, tertia parte Speculi, articulo primo in notabili circa 4. conclusionem. Bellarminus libro primo, de matrimon. capitulo 14. §. secundo sine consensu. Maldonado, capitul. 5. Matth. numero 32. Angles Floribus, 1 par. de matrimon. quæst. 12. de cultus disparitate, articulo 2. post 7. dubium, difficultate 3. Henriquez libro 11. de matrimon. capitulo 17. numero 7. Ludouicus Lopez, 2. par. instruct. de matrim. capitulo 53. §. penultimo. Emmanuel Sa summa, verbo diuortium, numero 1. Philiarcus de officio sacerdotis, tomo 1. parte 2. libro 2. capitulo 17. in initio. Hieronymus Llamas in methodo curationis animarum. 3. par. capitulo 12. §. in fine. Quod etiam non obscurè significauit Christus seruator noster Matth. 18. cum dixit: *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum.* Vbi D. Hieronymus ait velle ibi Christum, vt si nobis coniuncti, charique instar oculorum, vt parentes, filij, vxor, causa sint ruinę, ab eis recedamus. Atque idem dicendum est, quamuis coniunx non trahat quasi vim inferēs, sed roget, & attenta propria fragilitate timeat alter sibi lapsum. Eadem enim ratio cauendi proprij damni spiritualis militat. Quod bene docuit Syluest. verb. diuortium, quæst. 6. Et procedit hoc, siue vir inducat vxorem ad peccandum, siue è contra vxor virum. Integrum enim erit viro lapsus periculum inde timenti, discedere. Quippe eadem ratio locum habet. Vnde capitulo 2. de diuor. licitam esse hanc fugam decidit, etiam quando vxor virum allicit ad propriam hæresim. Et idem habetur ex D. August cap. idolatria 28. q. 1. quando vxor inducit virum ad idolatriam. Et in proprijs terminis docet Glossa reprobans Hugonem contrarium docentem capitulo vxor. verb. vxor. 28. q. 1. D. Thom. 4. d. 39. q. vnic. articulo 6 ad 3. Nauar. summa Latina, cap. 22. numero 22. versic. 2.

6 Hinc deducitur, iustam præbere causam diuertendi vxori ipsi, si vir sit eius leno. Quoniam incitat ad peccandum. Ita Bursatus consilio 218. nume. 6. volumine 2. Palacios 4. dist. 35. quæst. vnica, column. 2. versiculo secunda limitatio.

7 Secundo deducitur iustam esse causam, si vir domi admittat viros procaces, & parum pudicos, sitque ita incautus, vt aliquo eorum domi relicto foras tendat, vxorque soliciteтur ab illo, verbis, vel nutibus, aut tactibus, & rogatus vir ab vxore, ne eos admittat, negligat: quia est idem animæ periculum. Ita Nauar. summa Latina, c. 22. n. 22. ver. 3. Hispana, capit. 28. additione ad num. 21 cap. 22. versic. lo tercero. Henriquez libro 11. de matrim. cap. 17. numero 7.

8 Tertio deducitur idem asserendum esse, quando coniunx habitare renuit, nisi sub conditione peccati patrandi. Vt si coniunx nolit cohabitare, nisi alter latrocinium exercens, diuitias congreget. Sic D. Thom. 4. d. 39. quæst. vnica, articulo 6. ad 5. & ibi Palud. q. vnic. articu. 3. numero 15.

9 Quarto deducitur licitum esse similiter vxori recedere à viro, qui rebus ex vsura, aut furto acquisitis, illi alimenta subministrat: quia sui sceleris participem ipsam efficit. Ita Monaldus, numero quinto, allegatus. Sed immerito id dicit, nec audiendus est: quia quando vxor aliunde alimenta non habet, quamuis maritus efficiatur impotens ad restituenda iniustè parta, excusatur parcè, iuxta decentiam sui status illis bonis vtens, vt tradunt Palud. 4. distinct. 15. quæstio. secunda, articulo quinto, ad finem. Et ibi Gabriel. quæstione 11. articulo 3. dubio 16. Anton. 2. par. titulo 1. capitulo 12. §. 18. Syluest. vsura 8. quæstio. secunda. dict. 3. Armilla verbo vsura, numero 39. Tabiena vsura 6. quæstione 4. Salon. 2. 2. quæstio 78. articulo 3. controuersia 8. §. docent quinto. Valentia, 2. 2. disputa 5. quæst. 21. puncto 3. §. hic tamen, & sequenti. Adde excusari etiam, quando habet animum restituendi, cum sui iuris effecta fuerit. Vt docet Caietanus, summa verbo restitutio, capitulo vltimo, vbi Armilla, numero 45. Ludouicus Lopez. 1. par. instruct. capitulo 230. §. vltimo, versiculo vltimo dico. Imo Nauarrus summa, capitulo 17. numero 268 Excusat omnino vxorem, modo non sumptuosius viuat, quam eius statum decet: quia quasi necessitate coacta ijs bonis vtitur, & potior obligatio est mariti ad eam alendam, quam ad restituendum.

10 Nec est necessaria iudicis sententia ad hoc diuortium. Tum, quia non est perpetuum, sed ad tempus (vt dicemus, numero 14.) Tum etiam ratione periculi lapsus in peccatum. Sicut disputatione decimaquinta, numero sexto, idem diximus de catholico diuertente ab hæretico ratione periculi infectionis. Quod etiam significat Diuus Augustinus relatus capitulo idolatria. vigesimaoctaua, quæstione prima, cuius verba, numero primo, retuli, dum ait omnino diuertendum à coniuge scelesto. Dictio enim, omnino, est latæ sententiæ, & præcisam necessitatem absque vlla dispensatione importat. (Vt diximus libro primo, disputatione trigesimasecunda, numero 6.) Ita Barbatius consilio 64. numero 7. volumine primo.

11 Ex quo fit teneri coniugem ratione huius periculi, quando credit fore, vt non possit aliter incolumis euadere, a coniuge recedere: nec posse per copulam, vel aliter ius hoc discedendi remittere. Sicut disputatione decimaquinta, nu. 5. dixi de obligatione Catholici diuertendi ab hæretico. Et constat ex dictis numero præcedenti. Item quia ius naturale diuinum obligat ad cauendum proprium animæ periculum. Quod clarè significauit Christus Dominus noster in testimonio Matth. 18. quod retuli numero 5. ad finem, iuncta expositione D. Hieronymi ibi allegata.

12 Vtrum autem diuertere liceat, quando ex vitijs alterius coniugis, vt ex latrocinijs, & alijs, timetur damnum

num solum corporis redundans in coniugem innocētem? Disputatione sequenti erit habendus sermo.

13 Sed circa præcedentem conclusionem, superest disputandum. Num diuortium concessum coniugi, eo quod alliciatur ab altero coniuge ad peccandum, sit perpetuum, an potius ad tempus, dum inductio illa durat? Innocent. cap. de illa, numero vnico, versic. de alijs, de diuortijs, refert quosdam asserere ob inductionem hanc non dari perpetuum diuortium, sed ad tempus donec coniunx inducens resipiscat, & esset speciale in hæresi, vt ob periculum inductionis ad illam detur diuortium perpetuum. At ipse sentit idem esse in hoc casu. Et sententiam hanc Innocentij refert nil decidens Ioan. Andreas ibi. num. 2. & remittit se ad capit. ad Apostolicam, de conuers. coniugat. vbi etiam nil dicit. Eandem referunt nil decidētes, quamuis eam videantur sequi Anton. c. ex literis in fine, de diuortijs, & ibi Ancharanus in fine. Et Veracruz, 3. par. Speculi, art. 1. conclusione 4. iuncto notabili circa illam, in fine, ait probabile esse stando in iure naturæ diuino concedi diuortium perpetuum ob inductionem ad alia crimina; id tamen denegari ob iuris Ecclesiastici prohibitionem, cap. 2. de diuort.

14 Verissima tamen sententia est, non concedi diuortium perpetuum, sed ad tempus quo inductio illa ad peccandū durat: ac proinde resipiscente coniuge ad peccatum inducente, & serio conuerso, teneri alterum coniugem ad eum admittendum. Constat ex dictis disputatione decimaquinta, numero secundo, vbi probauimus non concedi diuortium perpetuum iure diuino, nisi ob solam fornicationem carnalem, vt potè, quæ sola directè aduersatur fidei coniugali. Vnde minus bene Veracruz, numero præcedenti allegatus, dixit esse probabile, iure diuino ob inductionem ad peccatum concedi. Si enim iure diuino concederetur, non posset ea facultas restringi ab Ecclesia (vt hoc libro disputatione 5. numero 23. probauimus.) Præterea, ex iure Ecclesiastico non constat vbi hoc diuortium perpetuum concedatur. Id enim est speciale in hæresi post sententiam latam, in pœnam illius criminis (vt diximus disputatione 15. numero 9.) Et in illa est sub iudice, & ideo quatuor retuli opiniones ea disputatione decimaquinta, numero decimosexto, & sequentibus. Atque ideo hanc partem tuentur Cardinalis cap. de illa, in fine, de diuort. Syluestr. matrimonium 9. quæstio. vltima, Richardus, Astensis, Petrus de Soto, Ledesma, numero 5. allegati. Sotus 4. distinctione 39. quæstio. vnica, artic. 4. ad finem totius articuli. Bellarminus libro 1. de matrimon. capit. 14. §. secunda causa est. Maldonado Matthæi 5. num. 32. Ludouicus Lopez, 2. par. instruct. de matrimon. cap. 53. in fine. Palacios 4. distinction. 27. disputatione tertia, columna duodecima, folio 598. Petrus de Ledesma de matrimonio, quæstione 62. artic. 5. in solutione ad 1.

15 Ad argumenta, num. 1. proposita respondetur. Ad primum desumptum ex ca. idololatria, 28. quæstione prima, dic intelligi D. Augustinum, quando coniunx illis criminibus implicitus nititur alterum ad ea peccata pertrahere, vt diximus num. 5. Atque ita ipsemet D. August. libro 1. retractat. capit. 19. non vult nos eam sententiam relatam d. cap. idololatria, absolutè sequi. Ad secundum desumptum ex eod. cap. omnes causationes, dic mentem D. Hieronymi in eo loco non fuisse explicare ob quæ crimina iure permittatur diuortium: sed solum facto diuortio ob quamuis causam, neutri coniugi integrum esse ad alias nuptias transire. Quare inde non potest argumentum desumi ad probandum ob alia crimina licere diuortium perpetuum. Vel secundo dic cum Barbatio consilio 64. num. 9. volum. 1. ob Sodomiam, & adulterium, concedi propriè diuortium, quod recessum perpetuum importat; ob alia vero ad tempus, quod impropriè appellatur diuortium. Nec est inconueniens vt vnum, & idem verbum ad diuersa relatum, determinet ea iuxta eorum qualitatem, quædam propriè, quædam vero impropriè. Vt constat ex cap. olim. ex literis, & cap. ab excommunicato, de rescrip. quæ reputat singularia ad hoc probandum, Cardin. eod. cap. ab excommunicato, num. 4. notabili 5. & eodem cap. olim, nume. 5. notabili 10. Nec etiam obstat clausulam in fine positam referri ad omnia præcedentia. Id enim intelligitur, quando est eadem in illis ratio, & salua recta ratione ad omnia illa referri potest (vt probaui, lib. 6. disputatione 22. nume. 19. Aliàs refertur ad id, quod potest de iure determinari. Ad argumentum numero 2. propositum, constat ex dictis numero 5. vbi explicuimus id cap. 2. de diuortijs.

DISPVTATIO XVIII.

Vtrum ob coniugis sæuitiam, vel amentiam, liceat alteri diuertere, & qualis cautio desideretur, vt teneatur redire, & quando ob hanc causam liceat alteri transitus ad ordines, vel religionem?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, nu. 1.

Propter sæuitiam licet diuertere, donec cautio sufficiens præstetur, nu. 2. & ibi, vt impediatur restitutio, est inconti- nenti probanda sæuitia.

An id propria authoritate effici possit, nu. 3.

An tunc sola cohabitatio, an etiam debitum negari possit, numero 4.

Quid, si alter coniunx causam sæuitiæ præbuerit. Et explicatur, l. si mulier, in principio, ff. de eo quod metus causa, numero 5.

Si vir vxoris vitæ insidietur, potest hæc recedere, nu. 6.

Quid è contra, si vxor tentet virum necare? Refertur opinio negans, nu. 7.

Sententia Authoris explicatur, & cap. quicquid, 32. quæst. 5. num. 8.

An liceat viro recedere ab vxore, cui ita infestus est, vt timeat fore, vt ipsam occidat, eo quod vrgentissimam odij causam dederit: teneaturq; non mutare domicilium, ipsa ob iustum timorem renuente, nu. 9.

Qualis sæuitia ad diuortium exigatur, & an talis, quæ incutiat metum viri constantis, nu. 10.

An sufficiant molesta cohabitatio, rixæ, & discordia, n. 11.

Quid de vxore, cuius vir tres pueros in vtero necauit, nu. 12.

An satis sint minæ, nu. 13.

An sufficiant verbera? Refertur duplex sententia, numer. 14. & 15.

Refertur sententia Authoris, & an viro liceat vxorem verberare, nu. 16.

An sit huiusmodi sæuitia, si maritus vi debitum extorqueat, num. 17.

An liceat coniugi recessus a coniuge in amentiam lapso, n. 18. & ibi de ebrietate.

Num sufficiat sæuitia futura probabiliter præsumpta inter coniuges, eo quod de maiori bonorum parte litem agant, num. 19.

An ea sæuitia præsumatur, viro retinente concubinam, ita vt vxor non teneatur cohabitare, donec cautio præstetur, num. 20.

Quid, si absque sæuitia damnum immineat vxori, ex viri latrocinijs, alijsve delictis, num. 21.

Quid, si vxor sit venefica, liberorum interfectrix deprædeturve mariti facultates, quæ causæ diuortij expressæ sunt, lege consensu, C. de repud. nu. 22.

An sufficiat sæuitia parentum viri erga vxorem, num. 23.

Desideratur ad hoc diuortium, legitima, & verisimilis causa timoris, nu. 24.

Iudex interrogaturus est de causis timoris: eiusque arbitrio committitur, an iustæ sint, nu. 25.

An debeat iudex absque causæ cognitione cogere coniugem, de quo est suspicio, ad præstandam cautionem, siue procedat ex officio, siue ad partis instantiam, nu. 26.

An stetur solo iuramento allegantis suspicionem timoris, ratione sæuitiæ, num. 27.

Probandæ sunt culpæ suspiciones testibus integris, numero 28.

Quid

Quid si de causa suspicionis constet, quod vxor ratione proprij adulterij recesserit, nu. 29

Quid in praxi seruandum sit a iudice, dum petitur diuortium ob sauitiam, & an sola informatio summaria sufficiat ad separandum coniuges, dum lis durat. nu. 30.

Quando sauitia est tanta, vt cautione subueniri nequeat, est perpetuum diuortium celebrandum. nu. 31.

Arbitrium iudicis committitur, quando sauitia sit tanta, num. 32.

Dum lis circa adulterium coniugis, aut maiorem bonorum partem pendet, aut inimicitiæ sunt valde capitales, raro est tutum fidere cautioni, nu. 33.

Post nu. 33. inuenies alia summaria.

1 VT tandem vltimam manum imponamus huic tractatui superest de diuortio ratione sæuitiæ disputare. Qua in re tres quæstiones agitandæ sunt. Prima, quando sæuitia iustam diuortij causam præbeat, & qualiter probanda sit. Secunda, de cautione præstanda, quo instauretur matrimonium. Tertia, de transitu ad religionem, vel ordines, coniugis ob sæuitiam recedentis.

2 Quæstio prima. An coniugis sæuitia iustam alteri diuertendi causam præbeat, donec cautio sufficiens sibi præstetur, & qualis probatio sæuitiæ desideretur? Prima conclusio sit. Integrum est coniugi diuertere ob alterius sæuitiam tantam, vt absque grauis damni periculo non possit cum illo habitare, donec coniunx sæuiens sufficientem securitatis cautionem præstet. Et quamuis alias restitutio ante omnia facienda sit, excipitur tamen casus, in quo coniunx diuertẽs opponit alterius sæuitiam. Conclusio ab omnibus admittitur, & est expresse decisa capite literas, in fine de restitut. spoliat. ibi: *Si vero tanta sit sæuitia vt mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas prouideri, non solum non debet ei restitui, sed ab eo potius amoueri, alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate prouisa, profecto videtur coniunx ante causæ cognitionem restituenda marito.* Et c. ex transmissa, eodem tit. ibi: *Ipsam ei restitui facientes, recepta tamen sufficienti cautione, quod illi non debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir prosequatur, quod merito de ipso diffidat, alicui probæ, & honestæ mulieri, vsque ad causæ decisionem custodienda, studiosius committatur.* Et c. 1. vt lite non contest. ibi. *Verum quia dicebat mulier se virum habere suspectum:* iuncta Glossa verb. suspectum, vbi ait hunc esse vnum ex casibus in quo spoliato viro vxor minime restituitur. Et ratio est, quod sequi ex restitutione damnum irreparabile vxori posset. In quo euentu restitutionem denegari, probauimus hoc libro disputatione 12. numero 22. Est tamen opus incontinenti probari sæuitiam, quo restitutio hæc impediatur. Sicut capitul. literas, de restitut. spoliator. dicitur, consanguinitatem allegatam ad coniugis spoliati restitutionem impediendam, probari debere incontinenti. Quod procedit ratione periculi peccati (vt diximus eod. numero 22.) Et quando dicatur incontinenti probari, diximus eadem disputatione 12. numero 23. Ita Gutierrez, quæst. canonic. lib. 1. capit. 24. num. 5.

3 Vnde potest coniunx id periculum ob alterius sæuitiam timẽs, propria authoritate recedere, vel expellere alium, quem timet. Quod docet Gutierrez lib. 1. quæst. can. cap. 24. num. 8. Quod intelligerem, dum esset periculum in mora, vel non esset facilis aditus ad iudicem. Inde enim scandala orirentur. At si alter cautionem securitatis sufficientem præstare velit, qua tutus reddatur coniunx, non posset propria authoritate diuertere, quantumcunque notoria esset sæuitia. Quippe cautione illa satis consulitur periculo. Ita Barbosa rubr. 2. par. num. 26. in fin. ff. sol. matrim.

4 Quidam conclusionem limitant, vt ratione sæuitiæ liceat diuortium, manente obligatione reddendi debiti cõiugi sæuienti, si absque reddentis periculo fieri possit. Sic Ouandus, 4. distinctione 35. disput. vnica, propositione 5. Et potest id probari: quia ratione sæuitiæ ius exigendi debiti, & cohabitandi non amittitur, sed suspenditur ratione periculi. Ergo vbi id periculum in redditione debiti minimè reperitur, ea neganda non erit. Verum contrarium mihi suadeo: quia vbi coniunx ob culpam propria sæuitiæ priuatur consortio maritali, donec resipiscat, sufficientemque incolumitatis cautionem præstat, omnimodum ius eius suspenditur, vt vel sic diligenter incumbat remedio adhibendo. Quare petenti debitum potest alter respondere: Da cautionem necessariam (prout teneris) vt tuto tecum cohabitem, quod ius tua culpa impedis: alias nolo tibi reddere. Cum tua malitia priues me iure cohabitandi absque meo periculo. Fidem enim non seruanti, fides seruanda non est, c. peruenit, el secundo, de iureiurand. At coniunx sæuiens minime seruat fidem præstitam in matrimonio, cohabitandi. Vnde vt coniunx teneatur reddere, non satis est in redditione deesse periculum, sed etiam abesse debet a cohabitatione, quando ex mariti voluntate id periculum prouenit. Præterea, quia textus num. 2. allegati, concedunt indistinctè separationem, ac indistinctè restitutionem negant, donec cautio detur. Et ita clarè videntur sentire Palud. 4. d. 39. quæst. vnica, art. 3. num. 14. Et Caiet. repetitione c. ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. nu. 235. vbi dicunt coniugem non teneri debitum reddere, nec cohabitare, quando nequit incolumitati sui consulere, nisi coniugem dimittat.

5 Nec refert quicquam, causam huius sæuitiæ præstitisse alterum coniugem. Vt si vxor adulterium, aliudve facinus admiserit, quapropter vir infensus illi est, atque illa non audet ad illum sibi conciliare volentem redire. Danda enim est cautio incolumitatis a viro, aliàs non tenetur ipsa cohabitare, conciliationemque admittere. Quod aperte constat ex capitul. de Benedicto, 32. quæstio. prima, vbi Pelagius Pontifex iubet adulteram restitui marito, præstita cautione non offendendi. Præterea, quia licet præcedat culpa, non imputantur quæ ex ea procedunt. Vt ex multis notat Glossa capit. quia diuersitatem verb. suspensus, de concessione præbendæ. Et constat ex l. nec timorem, ff. de eo quod metus causa, vbi deciditur nil referre vt metus grauis sit, ex culpa metum passi eum oriri. Deinde, quia capitul. veniens, 2. de sponsalibus, subuenitur metuenti, qui culpabilem causam dedit. Nec obstat, frustra beneficium legis implorare, committentem in legem, cap. quia frustra, de vsuris, cap. finali, de immunit. Eccles. Verum enim est, eum non iuuari quo minus puniatur, bene tamen beneficio legis iuuatur, ne offendatur a priuato, cui vindicta non est permissa, Cod. Vt nemini liceat se sine iudicis authoritate vindicare, per totum titul. Nec obstat lex si mulier, in principio, ff. de eo quod metus causa, vbi quis non potest allegare metum, quem culpa sua patitur. Intelligenda enim est, vbi quis timet aliquod damnum sibi iustè inferendum, secus quando iniuste. Atque ita contra Angelum, lege qui bona, §. qui damni, ff. de damno infecto. Et Paulum, & Romanum eadem lege, §. si quis iuxta, docent Bartolus eodem §. si quis iuxta, num. 1. & ibi Alexander. Abbas capit. primo, vt lite non contestat. num. 7. & capit. ex transmissa, num. 2. & capit. literas, num. 23. de restitutione spoliatorum. Ripa, cap. primo, numer. 14. versiculo an petenti, de iudicijs. Iason, lege si super possessione, numero sexto, C. de transactione. Ioannes de Imola, dicta lege qui bona, §. qui damni. Felinus rubrica de tregua, & pace, numero decimo, declaratione octaua Hyppolitus, lege prima, §. præterea, numero 68. ff. de quæstion. Hugo, & Turrecrem dict. capitulo, de Benedicto, numero tertio. Antonius Gomez, tomo 3. variar. capit. 6. numero 16. §. sexto facit, versiculo quod notabiliter extende. Auiles capit. 6. prætorum, glossa pobres, numero 13. Iulius Clarus, libro quinto receptar §. finali, quæstione 47. versiculo sed pone quod pars. Menochius consilio 299. numero 5. volumine tertio, Parisius consilio 54. numero 13. volumine quarto, Barbosa rubrica, ff. soluto matrimon. 2. parte, numero 27. Lancellottus Institut. iuris canonici, libro 2. de tit. diuortijs, §. præstanda tamen erit, verbo restitutæ. Ludouicus Lopez, 2. parte instruct. de matrimon. capitul. 54. vbi de diuortio, quo ad habitationem versiculo si autem loquamur, Grassius, 1. par. decisionum, libro 2. capit. 84. num. 10.

6 Ex his infertur, esse sufficientem causam vt vxor diuertere possit, si vitæ ipsius maritus insidietur, tentans veneno, aut alia via ipsam perimere. Constat ex l. consensu, & authent. sed nouo iure, C. de repudijs, vbi hæc causa

causa repudij assignatur. Præterea, quid id est capitale odium, ratione cuius denegatur restitutio viro spoliato, c.literas, in fine, & c.ex transmissa, de restitut. spoliat. Nec de hac re aliquis dubitat.

7 At quando è contra, vxor vitæ viri insidias parat, quo ipsum perimat, an liceat viro diuertere: non conuenit inter Doctores. Id enim quidam negant. Ducuntur: quia textus, capit. literas, in fine, capit. ex transmissa, de restitu. spoliat. capit. primo, vt lite non contest. qui diuortij, ratione sæuitiæ meminerunt, loquuntur expresse de vxore virum timente. Et quamuis maritus, & vxor sint correlatiua, ac proinde videatur dispositum in vxore, censeri quoq; dispositum in marito, l. vnica, C. de indicta viduit. At id locum non habet, quando vtriusque correlatiui non est eadem ratio. Vt probat Euerardus in suis Topicis, loco à correlatiuis, numero octauo, esse autem diuersam in hoc casu, manifeste constat: quia vxor nequit coercere virum, ipsumque punire, ac potest vir ipsam vxorem. Deinde idem probatur ex capit. quidquid, 32. quæstione 5. quod est Nicolai Pontificis, ibi. *Quidquid mulier contra te cogitauerit, vel si te accusauerit, non est (excepta causa fornicationis) reijcienda.* Atque ideo ita docent Tancredus, quem refert, & sequitur Glossa capitul. 2. verbo vel alio, de diuort. & capitulo quemadmodum, in fine, de iureiur. & ibi Hostiens. ad finem. Anton. ibi, §. illud autem, in fine.

8 Ceterum absque dubio dicendum est, idem de marito, cuius vitæ insidias tendit vxor, poterit enim ratione huius sæuitiæ diuertere, quando aliter nequit compescere vxorem, sibique aduersus insidias illius consulere. Ratio est aperta: quia ius naturale vnicuique concedit facultatem vitandi mortis periculum, nec contractus matrimonij obligat ad cohabitationem cum tanto vitæ discrimine, eo vel maximè, quod id discrimen ex culpa vxoris proficiscatur. Quæ ratio æquè militat in vtroque coniuge, cum alter vitæ alterius insidiatur, nec aliter coerceri potest, nisi diuortio facto. Quare cum vir, & vxor sint correlatiua, dispositum in textibus, numero præcedenti allegatis in vxore, cuius vitæ maritus insidiatur, censendum est disponi in viro easdem vxoris insidias patienti. Adde eos textus loquutos esse de vxore, eo quod frequentior sit viri in vxorem sæuitia, & raro accidat talis sæuitia vxoris in virum. Verba autem posita in lege, gratia frequentioris vsus, non limitant legem. (Vt probaui libro sexto, disputatione 19. numero decimo.) Nec obstat capitulum quicquid, allegatum numero præcedenti, pro contraria sententia. Non enim venit intelligendum, quando sæuitia vxoris tanta est, vt absque periculo vitæ non possit vir cum illa habitare. Dicendumque est, exceptionem illam fornicationis non excludere casus alios iure exceptos (vt explicans testimonium Christi Matth. 5. & 19. excipientis solam fornicationem, dixi disputat. 15. numero secundo) Præterea aliæ expositiones eius testimonij ibi traditæ, seruiunt intelligentiæ dict. capit. quicquid, quod idemmet dicit. Et ideo hanc sententiam sustinent Hostiens. capit. primo de diuort. numero 2. vbi Ioann. Andreas, numero 3. Anton. numero 7. Abb. numero quarto, Alexander de Neuo, numero quarto Cardinalis in fine, Aocharan. in fine, Præpositus in fine. Idem Abb. capit. literas, numero septimo, de restitut. spoliat. & capitul. quemadmodum, §. illud autem, numero finali, de iureiur. Alexand. de Neuo, eodem §. numero decimoquarto. Palud. 4 dist. 35. quæst. 2. artic. 1. numero nono, & distinct. 39. quæstio. vnica, articulo tertio, num. 14. Astensis summa, secunda parte, libro 8. titulo vigesimoprimo, artic. 2. in fine. Hyppolitus, l. vnica, num. finali, C. de raptu virgin. Sylu. verb. diuortium, quæst. 6. vbi Armilla, nu. 7. Gaeta repetitione, cap. ad limina, 30. quæst. 1. §. 4. nume. 235. Gutierrez lib. 1. q. canon. cap. 24. nume. 8. Henriquez, lib. 11. de matrimonio, capit. 17. nume. 7. Barbosa rubr. ff. soluto matrimonio 2. part. numero 23. Dionysius de Franciscis inter consilia matrimonialia, toto consilio 58. Lancelottus Instit. iuris canonici, lib. 2. tit. de diuor. §. præstanda tamen erit, verb. mulieri. Atque idem asserunt alij dicentes indistinctè iustam esse diuertendi causam, si alter coniunx alterum veneno, aut alio modo interficere tentet. Ita Couar. 4. decret. 2. par. capitul. 7. §. 5. num. 2. Supplementum Gabrielis, 4. d. 35. quæst. vnic. art. 2. concl. 8. vbi Ouand. q. vnica, propositione 5. Veracruz 3. p. Speculi, art. 1. in fine. Palæa de delictis, libro 1. cap. 20. num. 4. Ludouicus Lopez, 2. part. instruct. de matrimon. capit. 54. vbi de diuortio quo ad habitationem, statim in principio. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 62. artic. 1. dub. 4. Hieronym. Llamas in methodo curationis animarum, 3. part. cap. 8. §. 13. in fine.

9 Non tamen excusabit maritum à cohabitatione cum vxore, quod de se timeat fore, vt continere neutiquam se possit, quin eam enecet: eo quod corruptam inuenerit, cum virginem esse existimasset: vel aliquantulum suspicionis de eius adulterio conceperit: vel ob acerbissimum ipsius vxoris ingenium, vel demum ob quamcumque aliam causam, quæ ad diuortium non sufficiens est. Quippe in sua potestate situm est diuina ope implorata, eiusmodi tentationi resistere: ad idque tenetur. Poterit tamen ad aliquantulum temporis diuertere, donec iracundiæ impetus feruens remittatur. Nec iuuabit virum, si vxor eam cohabitationem non exigat: quia præsumitur non sponte, sed metu adductam, ab exactione abstinere se. Debitor autem non excusatur in foro conscientiæ à mora soluendi, quando probabiliter creditur præ pudore, aut metu, debitum non postulari à creditore. Minus etiam eximet à culpa virum sic diuertentem, quod velit alio mutare domicilium gratia dedecoris vitandi ex conuictu vxoris sic corruptæ, aut de adulterio suspectæ, & vxor teneatur ipsum sequi (vt probaui libro primo, disputatione quadragesimaprima, numero primo.) Quoniam si vxor verisimiliter timeat sibi periculum alio migrans cum viro, non tenetur ipsum comitari: quin potius vir ipse tenetur in loco vxori tuto cum ipsa conuiuere. Quod constat ex dictis ea disputatione quadragesimaprima, numero tertio, & decimoquarto, nec causatio illa dedecoris ex prædicto conuictu consurgentis, aliquid confert. Quippe coram Deo id non dedecori, sed decori tribuitur. Sicut dedecus duellum sibi oblatum recusantis, non liberat à culpa illud acceptantem. Ita docent Nauarrus, libro quarto, consilior. in vtraque editione, tit. de diuortijs in consilio secundo, numero secundo, tertio, & quarto. Manuel 1. tomo summæ, secunda editione, cap. 240. numero secundo. Vega 1. tomo summæ, 2. editione, cap. 13. casu 1.

10 Secunda conclusio. Non desideratur ad hoc diuortium faciendum, donec cautio securitatis præstetur, vitæ periculum ex sæuitia coniugis dimissi consurgens, nec satis est quodcunque malum timeri, sed necessarium est, ac sufficit malum quod timetur, esse graue, ac tale, quale ad metum viri constantis exigitur. Ducor vt non cuiuscumque mali timor sufficiat: quia sic diuertere res est grauissima, ac proinde non id ob cuiuscumque mali timorem efficiendum est. Daretur enim ansa passim diuertendi, cum rari sint coniuges, inter quos non aliquæ discordiæ oriantur. Rursus: quia timoris rei leuis nulla habetur consideratio in iure, l. metum, la prima, ff. de eo quod metus causa. Item: quia non quælibet inimicitiæ repellunt testes, ne eorum testimonio fides habenda sit, sed graues, vt tradit Glossa, capitul. cum oporteat, verb. inimicos, de accusatione communiter recepta. Non desiderari autem vitæ periculum, inde mihi suadeo: quia pleraque alia mala incutiunt metum cadentem in virum constantem, (vt probaui libro quarto, disputatione quinta, & aliquibus sequentibus.) Et constabit hoc ex corollarijs inferendis, vbi referam Doctores id diuortium admittentes absque vitæ periculo. Et debere esse talem metum, vt merito in virum constantem cadat, tradit Peguera in suis decisionibus criminalibus, capitulo vigesimo, numero nono. Et in reliquis inimicitijs desiderari ad petendam incolumitatis cautionem, metum cadentem in virum constantem, expressè tradunt Barthol. l. qui bona, §. si quis in fine, ff. de damno infecto, Iason, l. si super possessione, numero sexto. C. de transactione, vbi dicunt discordia inter duos orta, illi soli præstandam esse cautionem, qui iusto ad eam petendam timore compellitur, excluso eo, quem vanus timor ad petendum ducit. Et metum viri constantis desiderari, affirmat etiam Mascardus de probat. conclus. 1376. numero secundo.

11 Hinc deducitur, iustam huius diuortij rationem sæui-

tiæ

tiæ causam esse, molestam cohabitationem, discordias, & iurgia grauia frequẽtia inter coniuges. Metus enim huius mali in virum constantem cadit (vt probaui lib. 4. disput. 6. numero 14.) Et ita docet Henriquez lib. 11. de matr. ca. 17. num. 7.

12 Secundo infertur, fas esse vxori a viro recedere, qui præ sæuitia tres infantes in vtero eius necauit. Grauissima enim tyrannis hæc. Ita Palud. 4. d. 39. q. vnica, art. 3. nu. 14. Caiet. repet. cap. ad limina, 30. q. 1. §. 4. nu. 235.

13 Tertio deducitur, non satis esse minas, quo diuertere liceat, ac securitatis cautionem postulare, nisi minans solitus sit eas exequi. Quare arbitrio iudicis perpendendum erit, num minæ ille sufficiant, considerato minantis ingenio, ac minandi modo: quia alter minæ non incutiunt iustum metum (vt probaui libro 4. disput. 1. numero 20. & 21.) Idem etiam constat ex l. hæc autem, 4. ff. si cui plus, ibi: *Hæc autem satisdatio locum habet, si iusta causa esse videtur. Nam iniquum erat omnino caueri, nondum illata controuersia litis, cum possint elusoria minæ fieri, ideoque eam rem prætor ad cognitionem suam reuocat.* Atque ita tuentur Additio. ad Glossam ibi, super verbo minæ, Bart. ibi, statim in principio. Et ibi Imola, Iason, l. si super possessione, numero 6. C. de transactio. Parisius, cons. 168. num. 11. volum. 4. Rolandus, cons. 27. numero 3. & 4. & 21. volum. 3. Auiles, cap. 6. prætorum, glossa, pobres, num. 16. Placa de delictis, lib. 1. c. 7. nu. 1. ad fin. Menochius lib. 2. de arbitr. centuria 2. casu 140. numero 4. Felinus rubrica de tregua, & pace, numero 10. declarat. 1. Et alios referens Mascardus de probat. conclus. 1376. num. 2. & 3.

14 Quarto deducitur, quid sentiendum sit in ea quæstio. An iustam diuortij huius causam præbeat, quod vir vxorem verberarit? Talem enim esse, affirmant quidam. Ducuntur: quia ob hanc causam repudium concedebatur iure ciuil. l. consensu, in fine principij, C. de repud. auth. de nuptijs, §. mitiores, collatione quarta, & redditur ratio, ea. l. consensu, quod eiusmodi supplicium ingenuis inferri dedeceat, seruorumque proprium sit. Item quia Glossa eadem ratione ducta capitulo sicut, el 2. septima quæstio. prima, docet viro non permissum esse vxorem verberare. Demum: quia metus verberum grauium in virum constantem cadit (vt probaui libro quarto, disput. quinta, numero quarto.) Et ideo ita docent Bartolus, l. cum satis, numero septimo, C. de agricolis, & censitis, libro 11. Baldus l. 1. numero 9. & ibi Iason, numero 4. C. de legatis. Thesaurus decis. Pedemont. 130. numero 2. Lancellotus Institut. iuris canonici, libro 2. titulo de diuortijs, §. præstandum tamen erit, verb. committetur. Et cum hac moderatione, si acris sit verberatio, docent idem, Anton. cap. literas. numero 20. de restit. spoliat. Guido decisione 439. numero 6. & consilio 127. in fine. Ioan. Lupus, capitulo per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notabili 3. in principio, numero 6. Sebastianus Monticulus tractat. de patria potestate, verbo matrimonium, numero 78. habetur tom. 8. tractatuum. parte 2. Vincentius de Franchis, decisione 244. in fine, par. 2. Matienzo libro 5. recop. titul. 9. l. 3. glossa 1. numero 52. vbi aliquos textus ad probandum adducit. Peguera in suis decisionibus crimin. capitulo 20. numero 8. Graffius, 1. par. decisionum. lib. 2. capitulo 84. numero 2. & 3. Confert ad hoc doctrina aliquorum asserentium dari acriter verberatæ vxori, aduersus maritum verberantem, actionem in factum, vt soluat æstimationem iniuriæ sibi illatæ, denegata tamen actione iniuriarum, quæ infamat. Hi sunt Ioannes Andreas addit. ad Speculat. in rubrica, titul. de iniurijs, versiculo est quæstio de vxore. Alexander, l. diuortio, §. si vir. num. 3. ff. solut. matrimon. Tiraquellus, l. 1. connubiali, glossa 1. numero 24. Catellianus in memorabilibus, versiculo actio iniuriarum, & verb. vxor atrociter. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 7. §. 5. nu. 1. Placa de delictis. lib. 1. c. 7. nu. 3. in fine. Lodouicus Lopez, 2. par. instruct. de matrim. cap. 54. vbi de diuor. quoad habitationem, statim in principio. Quamuis hoc reprobet Barbosa rubrica, ff. soluto matrimonio, 2. parte numero 34.

15 Alij censent verbera inflicta vxori non præstare causam sufficientem huius diuortij, nisi quando ex eis probabiliter potest mortis periculum timeri, & quamuis id ex præteritis non immineat, satis esse ex futuris metui, vel si inde contracta sit inimicitia capitalis inter coniuges: quia, l. consensu, C. de repud. est correcta per Authent. vt liceat matri, & auiæ, §. quia vero quædam, ad finem, collat. 8. a qua desumpta est authen. sed nouo iure, C. de repud. vbi dicitur non permitti repudium ob verbera, quod illa l. consensu. concedebat sed aliam pœnam viro indicit. Et ita corrigi affirmant Glossa authent. de nuptijs, §. mitiores, verbo flagellis, collat. 4. Parisius, consil. 54. numero 37. volum. 4. Petrus Gregorius Syntagmate iuris, lib. 9. cap. 15. numero 22. Cuiacius nouella 22. colum. 4. Et ita videtur nec iure canonico concedi ex eis flagellis diuortium, nisi in casu prædicti periculi. Quam sententiam tuetur Barbosa rubrica, ff. solut. matrimon. 2. parte numero 31. & 32. & refert Cardinalem, & Ferretum.

6 Sed vt meam sententiam explicem, suppono viro integrum esse vxorem verberare, non passim, ex leuique causa, nec acriter, quamuis magna causa, & acri flagellatione condigna intercedat: sed raro, vrgentique causa postulante, & moderate quia acris verberatio quando delicti qualitas eam postulat, iudici relinquenda est, cuius est iuridica punitio, delictoque graui condigna, viro autem respectu vxoris, filiorum, & familiæ non huiusmodi punitio incumbit, sed domestica, & moderata, quæ potius correctionem, quam pœnam spectat. Item quia hac leui, & moderata, & ex causa vrgenti, verberatione, etiam ingenui puniri possunt, nec ea domesticæ punitionis limites excedit. Quamobrem non est cur viro denegetur. Atque ita docent Hostien. capitulo quemadmodum, ad finem, de iureiuran. vbi Ioannes Andreas, numer. 16. Ancharanus, numero 12. Henricus, numero 4. & 5. Anton. eo capitulo quemadmodum, §. illud autem, numero fin. Abbas eodem §. numero vltimo, & Alexander de Neuo, numero 13. Archidiac. capitulo sicut, el 2. numero 5. 7. q. 1. & ibi Bellarmera, numero 4. & d. capitulo quemadmodum, numero 6. idem Abb. c. cum contingat, numero 20, & ibi Felinus, numer. 7. de foro competen. Tiraquel. alios allegans, l. 1. connubiali, glossa 1. numer. 22. & 24. Rosella, verb. vxor, numer. 4. vbi Ang. numero 3. Sylu. quæst. 2. Tabiena, quæst. 1. numero 2. Armilla, numero 2. Rolandus alijs relatis, consilio 27. numer. 15. & 16. volum. 3. Thesaurus decisione Pedemontana 120. numero 3. Graffius, 1. par. decis. libro 2. capitulo 84. numero 2. Barbosa, rubr. ff. solu. mat. 2. par. nu. 35. quare merito Sotus, libro 5. de iust. q. 2. art. 2. in fine corporis, Aragon. 2. 2. quæst. 65. articulo 2. columna 5. versic. de marito solet dubitari, & ibi Salon columna 3. dicunt id solum licere ex causa grauissima. Hoc ergo supposito, primo censeo, quando leuis est verberatio, & ex vrgenti causa, manifestum esset non licere vxori diuertere: quia vir iuste agit. Idemque credo, quãdo leuis esset verberatio, etiam absque causa. Quamuis enim vir iniuste agat, at ea sæuitia non tanti momenti est, nec verberum leuium timor in virum constantem cadit, sed quando ea grauia sunt (vt diximus libro 4. disputat. 5. numero 4.) Atque ita merito Doctores, numero 14. allegati petunt ad hoc, acrem esse verberationem. Secundò existimo non licere hoc diuortium, causa verberationis præteritæ, quantumuis atrocis, si casu, ex insolito iræ, ac preturbationis motu viri contigerit, nec probabilis timor eiusmodi punitionis in posterum exercendæ subsit. Ducor, nam causa huius diuortij ex solo damni futuri timore proficiscitur: cuius signum est, teneri vxorem diuertentem causa sæuitiæ redire ad virum data sibi sufficienti incolumitatis futuræ cautione, capitulo literas, & capit. ex transmissa, de restitut. spoliat. Ergo vbi attenta viri consuetudine, eiusque à natura indito ingenio, excessus ille inopinatus fuit, non erit iusta diuortij, ac petendæ cautionis causa. Adde ex vnica verberatione minimè sæuitiam concludi. Vt bene docent Rolandus, cons. 27. numero 12. tom. 3. & multis alijs relatis Riminaldus iunior consil. 174. numero 31. volum. 2. præterea, quia ad probandum solitum esse quempiam minas exequi, quo minæ incutiant metum viri constantis, non satis est vnicus executionis actus (vt probaui libro 4. disput. 1. nume. 22.) Vnde merito Henriquez, nume. 11. allegatus exegit molestam cohabitationem, rixas, & discordias, quæ omnia assiduitatem quandam important.

Tan-

Tandem existimo contra Barbosam numero præcedenti relatum, non desiderari quòd verberatio grauis causam iustam diuertendi, & cautionis exigendæ præstet, vt probabile mortis periculum inferat: sed sufficere eam acrem esse, & correctionis marito concessæ limites excedentem: (vt sensere Doctores, num. 14. allegati) & eam non semel casu accidisse, sed repetitam esse: (duo enim actus consuetudinem probant, vt probaui libr. 4. disputatione 5. numero 22.) Vel saltem ex ea vnica verberatione coniecturam sumi posse probabilem, attenta mariti natura, fore vt in posterum similiter sæuiat. Ratio est, quia metus verberum acrium in virum constantem cadit (vt probaui lib. 4. disputat. 5. num. 4.) Et vnicus actus satis est huiusmodi timori inferendo, quando ex eo coniectura prædicta meritò capitur (vt probaui eodem lib. 4. disput. 5. numer. 22.) Et idem credo, quando mulier culpam admisisset ea acri verberatione condignam. Quia adhuc vir sæuit, & terminos correctionis sibi permissæ transgreditur.

17 Quinto deducitur, iustam huius diuortij causam esse sæuitiam viri, quando vi debitum coniugale ab vxore extorquere solet. Ita Anton. cap. litteras, num. 20. de restit. spoliat. Graffius, 1. par. decisionum, lib 2. cap. 84. nu. 3. Sed hoc non mihi placet: quia licet in modo sit aliqualis iniuria, at non est tanta, vt sæuitiæ tribuenti causam diuertendi, ascribenda sit. Eo vel maximè quòd si vxor sponte debitum reddat, nulla erit vis, si autem deneget, ius habet maritus cogendi: quòd si in modo aliquantulum excedet non est tantus excessus, & vxor potest vim illam cauere, si sponte reddat vt tenetur.

18 Sextò deducitur, quid in ea quæstione dicendum sit, an ob furorem coniugis liceat alteri diuertere? Quidam enim negant: Quia D. August. libro 1. de sermone Domini in monte capit. 32. & refertur cap. si vxorem, 32. quæstio. 5. asserit ob nullum infortunium esse coniugem dimittendum. Ita Abbas cap. 2. num. 3. de coniug. lepros. & ibi Alexander de Neuo, numero 3. & faciunt Doctores qui asserunt coniugi amenti reddendum esse debitum. Quos retuli libro præcedenti, disput. 13. num. 4. vbi eam quæstionem disputaui: Tribuiturque sententia hæc Alexandro, l. si cum dotem 23. §. si maritus, in fine, ff. soluto matrimon. sed eam minimè tenet: tantum enim dicit eum textum concedentem repudium ratione furoris perpetui, correctum esse iure canonico, quod sola morte matrimonium consummatum dirimi docet. Sed omninò tenendum est furorem coniugis, vbi absque graui periculo, cum illo habitari potest, non præstare iustam diuertendi causam, sed sanum teneri cohabitare, illique ministrare. Nil enim tam humanum est, quam fortuitus casibus mulieris, maritum, vel vxorem, viri participem esse, l. si cum dotem 23. §. si maritus, ff. soluto matrimon. Secus existenti eo graui periculo. Quia præualet ius propriæ vitæ tuendæ. Et ita intelligitur d. capitul. si vxorem, quando id periculum non imminet. Ita Nauarrus Summa Latina, capitul 22 numero 22. versicul. 5. Hispan. cap. 28. additione ad numerum 21. cap. 22. versicul. 5. Couarrun. 4. decret. 2. part. capitulo 7. §. 5. nume. 3. Veracruz, 3. par. Specul. artic. 1. fine. Antonius Cucus, libro quinto, institut. maiorum titul. 12. in fine. Thesaurus decisione Pedemontana 130. nume. 2. Barbosa rubrica, ff. soluto matrimon. 2. part. numer 27. in fine. Emmanuel Sa, summa, verb. diuortium. numero 8. Henriquez, lib. 11. de matrimon. cap. 4. in fine, & cap. 8. nume. 13. & cap. 17. numer. 7. Graffius, 1. par. decisionum, libro 2. cap. 84. in fine. Ludouicus Lopez, 2. part. instruct. de matrimon. capit. 54. vbi de diuortio quo ad habitationem, paulò post principium, casu 3. Philiarcus de officio sacerdotis, tom. 1. part. 2. libro 2. capitulo decimoseptimo in initio. Nec credo esse necessarium vitæ periculum, sed satis est aliud grauissimum arbitrio prudentis. Non tamen satis erit molesta cohabitatio, & rixæ. Quoniam hæc absque culpa coniugis amentis accidunt. Atque ita quamuis ceteri Doctores allegati asserant desiderari periculum vitæ ex cohabitatione imminens. At melius Couarru. Ludouicus Lopez, Graffius, allegati, & Petrus de Ledesma de matrimon. q. 62. artic. 1. in fine, Henriquez, lib. 11. de matrim. cap 8. nu. 13. dixerunt indistinctè, quando ex cohabitatione periculum imminet. Et Ant. Cucus & Veracruz citati, quando furor est maximus. Et Thesaurus allegatus, quando furor est intolerabilis. Quæ omnia in alio periculo graui verificantur. Similiter erit iusta diuertendi causa, si vir sæpe inebrietur cum periculo vitæ vxoris. Henriquez, lib. 11. de matrimon cap. 19 num. 7. Idem, cum alio graui periculo, & tunc præstanda erit sufficiens cautio in posterum abstinendi ab ebrietate. Idemque censendum est, si è contra vxor sic ebria fiat, nec compesci possit à viro. Quoties autem id periculum abesset, non liceret hac ratione diuortium: sicut nec ob alia crimina quæ in alterius coniugis perniciem minimè vergunt, iuxta dicta disputatione præcedenti, num. 3.

19 Tertia conclusio. Non sola sæuitia præterita iustam diuertendi, & petendæ cautionis causam præstat, sed etiam timor futuræ sæuitiæ, & malæ tractationis: quia in vtroque euentu imminet periculum coniugi. Ita docent Aymon consilio 31. nu nero secundo, & tertio, volumn. primo. Cardin. consilio 9. in principio. Couarru. 4. decret. 2. parte, cap. 7 §. 5. numero secundo, Gutierrez libro primo. quæst. canon. cap. 24. numero 9. Barbosa rubrica, ff. soluto matrimon 2. par. numero 32. Graffius, 1. p. decisionum, libro secundo, capit. 84. numero primo. Ludouicus Lopez, 2. part. instructorij, de matrimon. cap 54. vbi de diuortio, quo ad habitationem, statim in principio. Idque constat, nam probabilis timor mali proximè inferendi, in virum constantem cadit, quamuis nullus metus illatus sit (vt probaui libro quarto, disputat. 2. numero decimosexto, & duplici sequenti.) Et subijciunt optimum exemplum Aymon, Couar. Gutierrez, Ludouicus Lopez ibidem, vt quando inter coniuges lis super maiori bonorum parte agitaretur. Posset enim tunc futura sæuitia præsumi, perspecta personarum qualitate. Quod ex multis probat Aymon ibidem.

20 Hinc infertur, posse præsumi hanc causam sæuitiæ, si vir concubinam teneat, ac proinde hac ratione integrum esse vxori diuertere: quippe non bene conueniunt vxor & concubina, solet que hæc vitæ illius insidiari. Ita docent Baldus, capit. 1. numero 3. vt lite non contest. Decius consil 530. numero 4. volum. 4. Ioannes Lupus, capit. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notabili 3. in principio, nume. 6. & §. 21. nu. 8. Thesaurus decisione Pedemontana 130. num. 4. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 9 l. 2. glo. 1. numero 52. Et quamuis Ioann. Lupus, & Matienzo loquantur quando vir domi tenet concubinam, vel eam adducere domum intentat. At idem dicendum est, si extra domum propriam eam teneat: quia est huiusmodi retentio causa molestæ cohabitationis, & perpetuæ discordiæ inter coniuges. Sic docet Thesaurus ibidem, & fauent alij qui indistinctè de retentione concubinæ loquuntur. Quare vxor redire non tenebitur, donec sibi sufficienter caueatur de expellenda concubina, & in posterum ea non admittenda. Ita Baldus, Ioannes Lupus, Matienzo ibidem. Adduntque Ioannes Lupus, & Matienzo, non teneri redire, nisi data dicta cautione, & pœna apposita, si à fide præstita deficiat. Quæ omnia etiam docet Graffius 1. parte decision. libro secundo, capit. 84. numero quarto. Et hæc doctrina apertè procedit ratione sæuitiæ, seclusa ratione adulterij. Alias falsum esset teneri vxorem præstita cautione redire. Quare licet vxor esset adultera, ac proinde compensatione delictorum facta, non liceret sibi ratione adulterij fugere: id vtique sibi esset integrum ratione sæuitiæ futuræ probabiliter præsumptę ex retentione concubinæ.

21 Imò quamuis non ex viri sæuitia immineat damnum notabile corporis vxori, sed ex alijs viri sceleribus, potest vxor fugere. Verbi gratia si vir latrocinijs deditus sit, ac incorrigibilis, quamobrem periclitatur vxor: vt si timeat ne tanquam consentiens furtis viri, & receptatrix furtorum puniatur, iuxta notata l. 2. C. de furtis: quia cum tanto corporis detrimento non tenetur cum illo habitare. Ita Paludanus 4. distinctione 32. quæstione prima, articulo 2. numero 7. & distinctione 39. quæstione vnica, articulo tertio, numero 14. D. Antonin. 3. parte, titulo 1. capit. 20 §. 10. casu 1. Nauarrus summæ, Hispanicæ, capite 28. additione ad numerum vigesimumprimum, capit. vigesimosecundo, versiculo lo tercero. Barbosa rubrica, ff. soluto matrimonio, secunda parte, numero vigesimonono. Et ita temperandum est, quod dicunt ipsimet

bus relinquitur. Argumento ex lege prima, ff. de iure deliberandi, ibi: *Cum dicit tempus, nec adijcit diem, sine dubio ostendit esse in sua dicentis potestate quem diem prostituat.* Et capit. de causis, de officio delegati, ibi: *Si tale fuerit negocium, quod certa exinde pœna canoni exprimatur, eandem infligas, alioquin ipsos pro delicti qualitate, & causa, secundum tuum arbitrium punire procures.* Cum ergo in iure (vt constat ex capitulo literas, in fine, & capitulo ex transmissa, de restitutione spoliatorum) nec alibi præscriptum sit, quanta esse debeat sæuitia, & qualis cautio sufficiat, totum id negocium arbitrio iudicis librandum erit. Atque ita docent Hostiensis dicto capitulo ex transmissa, super verbo. diffidat. Abbas dicto capitulo literas, numero septimo. Parisius consilio quinquagesimoquarto, numero trigesimosexto, volumine quarto. Tiraquellus lege si vnquam, verbo, omnia, vel partem, numero trigesimoprimo ad finem, C. de reuocand. donation. Baldus consilio 176. numero secundo, volumine primo, Couarruu. quarto decretal. secunda parte, capitulo septimo, §. quinto, numero secundo, in fine. Placa de delictis, libro primo, capitul. septimo, numero primo, versicul. & primo. Menochius de arbitrarijs, libro secundo centuria secunda, casu 138. in fine, & casu 139. numero quarto, & quinto. Bursatus consilio 207. numero 29. volumine secundo. Gutierrez libro 1. quæstio. canon. c. 24. numero 10. Cauallos in suis commun. opin. quæst. 66. num. 13. & sequenti.

33 Tandem id obseruandum est, vbi odium est capitale, non debere coniugem cautionis fragilitate fidere. Nec enim cautio maleuolum animum mutat, §. finali, Institut. de suspect. tutoribus nec in hoc casu sufficiens cautio præstari potest. Sic Aymon, consilio trigesimoprimo. numero quarto, volumine primo, exemplificans in vxore litiganti cum viro circa maiorem bonorum partem, in quo casu ait præsumi inimicitias capitales. Et non esse tunc cautioni fidendum. Probat ex capitulo accedens, el secundo iuncta Glossa, verbo inimicis, vt lite non contestata, ibi: *Et licet literas non habuit de conductu, si tamen missæ ei fuissent, non debeat se credere suis capitalibus inimicis.* Vbi Glossa, verbo inimicis, ait in eo casu non potuisse sufficientem cautionem præstari. Et idem constat ex Glossa, capitulo ex parte, el primo, de appellatio. verbo periculosum, in fine, vbi ait citato ad locum periculosum non satis esse præstare ducatum, vbi Decius, numero decimoquinto, versiculo. in fine Glossæ, dicit non teneri quemquam literis salui conductus fidem habere, quando locus non est tutus propter inimicitias. Quare Cephalus consilio 384. numero 64. & quatuor sequentibus, volumine tertio, ait mulierem adulterij accusatam minimè teneri lite pendente redire ad maritum, quamuis ille cautionem, & fideiussores præstet, per leg. qui ita, §. 1. ff. ad Trebellianum, ex qua habetur in arduis posse quempiam nolle stare fragilitati cautionis. Secundum Paulum, & Imolam ibi.

SVMMARIVM.

Cautionis nomine dum in aliquo decreto ponitur absque aliqua additione comprehenditur simplex cautio, non tamen absque bonorum hypotheca, & appositione pœna. & quid, an tunc exigatur iuramentum? explicaturque l. 10. tit. 33. p 7 num. 34.

Quid, quando adduntur aliqua particula, vt plenè, idonea, rectè sufficienter, competenter, & alia, nu 35.

Quoties petitur cautio ob personæ suspicionem, an satis sit nuda, nu 36.

An quoties cautio fideiussoria, aut pignoratitia desideratur, sufficiat bonorum hypotheca, num 37.

An obligatus ad cautionem pignoratitiam, vel fideiussoriam, satisfaciat sola iuratoria, eo quod præ paupertate, vel alia ratione non inuenit fideiussorem, nec habet pignora: credaturque eius iuramento, dicentis se non inuenire, numero 38.

Iudex potest ex officio cogere ad cautionem non offendendi præstandum, num. 39.

Cautio ratione sæuitia a coniuge præstanda, debet esse fideiussoria vel pignoratitia, num. 40.

An satis sit sola iuratoria, quando coniunx timet iuramentum, num 41.

Quid, si coniunx pauper sit, aut aduena, & ideo fideiussores non inueniat, nec pignora habeat, an sufficiat eius iuramentum loco cautionis, credendumque sit illi iuranti se aliam cautionem minimè posse præstare, numero 42.

An sufficiat iuramentum, quando vir esset discretus, & emendata vita? Et generaliter quoties aliquis teneatur fideiussorem, aut pignora dare, excusetur si notoriè idoneus sit, num. 43.

An si iudex ex solo officio, coniuge nil petente, compellat ad cautionem hanc præstandam, sufficiat iuratoria, numero 44.

An cautio præstanda adultera, vel alterius criminis rea vxori, debeat esse solum de ea non offendenda ratione delicti præteriti vel etiam futuri? & explicatur c. de Benedicto, 32 q. 1 nu 45.

An non obstante ea cautione possit vxor castigari a viro, numero 46.

Post num. 46. inuenies summaria quæ desiderantur.

34 Quæstio secunda. Qualis cautio à coniuge, cuius sæuitia est probata, præstanda sit, ne ratione illius celebretur diuortium, & coniunx, qui præ timore diuerterat, ei restituatur? Præmittenda sunt aliquot fundamenta de cautione in genere, vt clarius procedatur. Primum fundamentum sit. Cautionis nomine nisi aliquid addatur, nuda cautio comprehenditur. Habetur lege sancimus, C. de verborum significatio. & docent vniuersi Doctores, numero sequenti allegandi: & latè Barbosa lege diuortio, octaua, §. interdum, numero 22. ff. soluto matrimonio. Nec obstat leg. 10. titulo 33. parte septima, vbi expressè dicitur cautionis nomine intelligi pignora, vel fideiussores: quia ne contradicat iuri communi, quod nunquam in dubio corrigere censetur (vt probaui, libro tertio disputatio. 41. numero octauo.) intelligenda est, cum cautio non simpliciter profertur, sed cum aliquo addito: iuxta numero sequenti dicenda. Ita Gregorius Lopez eadem lege 10. verbo, cautio. Vel dicit cum Bartolo, & alijs per ipsum allegatis, intelligi illam legem, quando cautio petitur à lege: & lege sancimus, quando petitur ab homine. Non tamen ea cautio debet esse absque obligatione omnium bonorum. Vt cum Bartolo lege prius, numero 23. in fine, versiculo tertio quæro. ff. de operis noui nunciat. & multis alijs probat Iason lege sancimus, numero secundo, C. de verborum significat. Debet etiam continere pœnam frangenti fidem cautionis iniunctam. Sic Glossa lege secunda verb. sola promissione, ff. de iudicijs, Ias. eadem lege sancimus, numero 2. An verò debeat continere iuramentum, dicemus, num. 44.

35 Secundum fundamentum. Quando adduntur aliquæ particulæ cautioni, desideratur, vt detur cautio fideiussoria, vel pignoratitia. Huiusmodi particulæ sunt, si addatur, idonea. Constat ex lege si mandato Titij, 59. §. finali, ff. mandati, ibi: *Paulus respondit non videri mandati conditioni paritum, cum in mandato adiectum sit, vt idonea cautio a debitore exigeretur, si neque fideiussor, neque pignora accepta sunt.* Et docent ibi Glossa, verb. accepta. Et Glossa, capitulo finali, verbo idoneum, de pignorat. & capitulo. Odoardus, verbo idonea, de solut. & capitulo ad nostram, el primo, verbo sufficienti, de iureiuran. & capit. finali, verbo idoneam, de sententia excommunic. in 6. & capitulo quamquam, verbo idoneè, de vsuris, in 6. & cap. finali, verb. & idoneæ, de pœnis, in sexto, & lege sancimus. 3. verb. nudam, C. de verborum significat. vbi Bartol. numero vnico. Albericus in fine. Paul. numero vnico. Salycet. numero vnico. Iason, numero 3. Baldus lege executorem, 8. numero 16. C. de executione rei iudicatæ. Felin. dicto capit. ad nostram, numero 8. Angelus, verbo cautio. numero vnico, vbi Syluest. numero vnico. Tabiena, numero vnico. Gregorius lege 10. verb. cautio. titulo 33. parte 7. Quesada in suis quæstionibus iuris, capitulo 11. numero 1. Vnde recedendum est à glossa, capit.

prima igitur, verbo cautione, de consecrat, distinctione quarta, vbi simplicem cautionem idoneam ait. Quam reprobat Iason dicta lege Sancimus, numero tertio, quia simplex cautio non intelligitur cum pignoribus, vel fideiussoribus (vt diximus numero præcedenti) secus quando additur, idonea. Idem exigitur, quando additur, sufficiens. Glossa cap. quoniam, §. in alijs, verbo, cautione, vt lite non contestat. & capit. fina. verborum cautionem, de pignor. & capitulo primo, in fine, de sequest. possess. & fruct. & capitulo ex publico, verbo, sufficienti, de conuers. coniug. & capitu. ad nostram, el primo, verbo, sufficienti, de iureiuran. & cap. Pisanis, verbo sufficienti, de restitut. spoliator. Albericus, Paulus, Iason, Angel. Syuest. Tabiena, Gregorius Lopez proxime allegati. Felin. dict. capit. ad nostram, numero octauo. Socinus regula 43. fallentia secunda. Cauallos in suis commun. opin. quæstione 66. numero secundo. Idem dicendum est, si addatur plena. Glossa dicta lege si mandato Titij, in fine. Albericus, Iason, Felinus, numero sexto. Socinus fallentia tertia. Gregorius Lopez ibidem. Dominicus, capitul. finali, in principio, numero decimoquarto, versicul. in ea glossa, ibi, idonea, de vsuris, in sexto, Cauallos distin.... quæstione 66 numero secundo. Idem asseri oportet, si addatur, recta. Albericus, & Gregorius Lopez ibidem. Idem, si addatur, competens. Glossa lege si debitori, 21. verbo, competenti, ff. de iudicijs, & ibi Baldus ad finem, verbo in glossa quæ erit. Paulus, Angelus, Syluestr. Tabiena proxime citati. Felin. dicto capit. ad nostram, numero octauo, Quamuis alij teste Angelo dicant tunc desiderari cautionem arbitrio prudentis sufficientem. Idem dicendum est, si addatur, diligens. Quesada in suis quæstionibus iuris capit. vndecimo, numero primo. Idem, quando lex mandat caueri causa cognita lege in omnibus, iuxta verum intellectum, ff. de iudicijs. Ita Felinus dicto capitu. ad nostram, numero sexto. Tandem dicendum est idem, quando lex dicit præstandam cautionem, quam quis præstare potest. Quoniam si tunc sufficeret sola iuratoria, frustra essent ea verba, quam præstare potest. Cum hæc omnibus sit possibilis. Sic Abbas, capitu. per vestras, numero 13. de donat. inter vir. & vxor. Felinus dicto capit. ad nostram, numero decimo, qui omnino videndus est circa alias particulas adijci solitas.

36 Tertium fundamentum sit. Cum cautio interponitur ob suspicionem personæ, semper debet esse cum pignore, vel fideiussoribus lege si fideiussor. 7. §. finali, ff. qui satisdare cogantur. Ita Glossa penultima, lege penultima, ff. de petit. hæredi. Barthol. lege prius, numero 23. ff. de operis noui nunciatione. Albericus lege Sancimus, in fine, C. de verborum significat. vbi Baldus, numero quarto. Paulus, numero vnico, Iason numero quinto. Socinus regula 43. fallentia prima. Felinus, cap. ad nostram, el primo, numero 6. de iureiuran. Angel. verb. cautio. numero vnico, vbi Syluest. numero vnico, Padilla lege si super possessione, numero 23. C. de translactio.

37 Quartum fundamentum. Non constat inter Doctores, an in his casibus in quibus desiderantur pignora, vel fideiussores, sufficiat hypotheca. Id enim affirmant glossa lege si mandato Titij 59. §. finali, verbo, neque pignora. ff. mandati. Gregorius Lopez lege decima, titulo trigesimotertio, parte septima. Verum contrarium tenendum est: quia etiam vbi sola nuda cautio exigitur, est interponenda hypotheca omnium bonorum (vt diximus numero trigesimo quarto.) Ergo ea non sufficit, cum additur particula exigens fideiussoriam, vel pignoratitiam. Deinde, quia potior est cautio pignoratitia, quam hypothecaria. Pignus enim transit in creditorem, hypotheca autem minime lege si rem, §. propriè, ff. de pignor. actione. Præstat autem possidentem petere, lege is qui, ff. de rei vendicat. Melius etiam est dare fideiussorem, quam hypothecam, vt constat ex lege omnes §. in hac, C. de Episcop. & cleric. & Auth. de sanctis Episcop. §. si quis autem, collatione nona, vbi conceditur clericis priuilegium ne dent fideiussores, sed promittant cum hypotheca. Et ideo hanc partem sustinent Oldradus consilio 68. numero vnico. Albericus lege Sancimus, numero quarto, C. de verborum significat. vbi relatis Ioanne Andrea, Angelo, & Paulo, tenet Iason, numero tertio. Dominicus, capit. finali, in principio, numero decimotertio de vsuris, in sexto. vbi & Francus, in principio numero 21 Felin. cap. ad nostram, el 1. numero octauo, de iureiur. Rebuffus de verb. signific. leg. 238. §. & sic cum hæc.

38 Quintum fundamentum. Quoties quis ea necessitate iuris teneatur satisdare, & eo quod aduena, aut pauper sit, non potest fideiussorem, aut pignora inuenire, satisfacit iuratoriam cautionem præstando, authent. generaliter, C. de Episcop. & cleric. docentque glossa, capitulo finali, de pœnis, in sexto verbo, & idoneæ, & capitulo quamquam, de vsuris, in sexto verbo. idoneæ. Et capit. Odoardus de solut. verbo, idonea, & capitulo per vestras de donat. inter virum, & vxorem, verb. quam potest, vbi Abbas, numero quinto, & capitu. ex parte, el primo, numero quarto. de verborum significat. & capit. ex publico, numero vndecimo, de conuers. coniugat. Decius, C. ex Epistolę, numero 217. in nouiori editione, de probatio Iason lege Sancimus, numero finali, C. de verborum significat. & lege prima, numero 23. ff. qui satisdare cogantur. Hippolytus lege prima, §. preterea, numero 113. ff. de quęstion. & rubrica de fideiussoribus, numero 116. & lege finali, numero 123. ff. de iurisdict. omnium iudicum. Angel. verbo. cautio, in fine. Syluest. ibi, ad finem. Staphilęus de literis gratię secunda parte, versic. quando conceditur moratoria. Auil. capit. sexto pretorum, glossa pobres, numero vndecimo. Iulius Clarus libro quinto receptarum, §. finali. quęstione 47. versicu. sed quęro quomodo, & multis citatis, respondensque ad contraria. Roland. consilio 43. numero vigesimoprimo & sequentibus, volumine secundo. Antonius Gomez libro tertio, var. cap. sexto, numero 18. Barbosa alios referens lege diuortio, 8. §. interdum, numero 26. ff. soluto matrimonio. Brunorus in suo Compedio, litera, C. verbo, cautio. & plures alios refert Tiraquell. de retractu lignagier, tit. primo, glossa 18. numero 46. Statur autem in hac re iuramento dicentis se non habere fideiussorem. Sic Glossa finalis, l. 1. ff. qui satisdare cogantur. Ex capitulo quamquam, de vsur. in sexto, verbo, idoneę, Baldus consilio 176 numero secundo, volumine primo, Hippolyt. lege prima, §. preterea, numero 113. ff. de quęstionib. Roland. Antonius Gomez, Auiles, Barbosa proxime citati. Iulius Clarus libro quinto receptarum, §. finali, quęstione 46. versiculo, sed quomodo probabitur. Intellige tamen satis esse iuratoriam cautionem, quando alia pręstari nequit: si vir sit bonæ famæ: alias non esset eius iuramento fidendum, sed potius debet a iudice cogi, vt exulet. Ita Iulius Clarus eodem § finali, quæstione quadragesimaseptima, versic. sed quæro quomodo.

39 Vltimum fundamentum sit. Iudex ex officio, etiam parte non petente, potest cogere partes ad cautionem securitatis præstandam: quia in hoc vertitur publica vtilitas. Vt ex multis probat Antonius Gomez, statim allegandus. Atque ita tenent Parisius consilio 168. numero primo, & sequentibus, volumine quarto. Antonius Gomez, tomo tertio variarum, capit. sexto, numero decimosexto, §. sexto facit, versiculo 3. extende. Et multis citatis Placa de delictis, libro primo, cap. 7. numero 3. statim in principio.

40 His præmissis sit prima conclusio. Cautio pignoratitia, vel fideiussoria desideratur, vt coniunx probabiliter timens alterius coniugis sæuitiam, teneatur cum illo habitare. Constat, quia capit. literas, in fine: & capitulo ex transmissa, de restitutio. spoliatorum, petitur expressè cautio sufficiens; nomine autem sufficientis cautionis intelligitur pignoratitia, aut fideiussoria (vt probauimus numero 35.) Atque ita docent Glossa, capitulo de Benedicto, verbo, sub cautela 32. quęstione prima, & dicto capitulo ex transmissa, verbo, sufficienti, & ibi. Innocent. in fine. Hostiens. ibi, super verbo, recepta. Anchatan. numero secundo. Caieta. repetitione capit. ad limina. trigesima. quęstione prima, §. quarto, numer. 243. Laucelottus Institut. iuris canonici, libro secundo, titulo de diuortijs, §. pręstanda tamen erit verborum idonea.

Cauallos

Zauallos in suis communibus opinionibus quæstione 66. numero nono, & decimo. Manuel primo tomo summæ secunda editione, capitulo 240. numero primo. Vega primo tomo summæ secunda editione capitulo 89. ca. quarto. Nec satis erit hypotecha bonorum: quia ea non sufficit, vbi pignora, vel fideiussores exiguntur, vt probaui, num. 37.

41 Secunda conclusio. Si vir iuramentum timeat, ac subinde eo præstito satis consulatur vxoris incolumitati, non est opus alia cautione. Quipppe cautio eo tendit, vt coniugis periculum vitetur. Quoties ergo iusiurandum ad id sufficit, nil amplius desideratur. Ita Glossa, capitulo de Benedicto, verbor. sub cautela, trigesimasecunda quæst. prima. D. Antoninus tertia parte, titulo primo, capitulo vigesimoprimo, §. sexto, in fin. Sylu. matrimonium, decima, quæst. vltima. Bursat. consilio 207. numero 27. volumin. secundo. Idem expresse sentiunt Hostiens. & Innocen. citati numero praecedenti, postquam enim dixerunt exigi fideiussores, aut pignora: subdunt eam cautionem præstandam esse, quæ tutiorem reddat vxorem, & quæ magis timetur a viro. Confert etiam ad hoc, quod arbitrio iudicis relinquatur, quæ cautio deficeretur ad securitatem alterius coniugis (vt probauimus numer. 32.) Ergo a iudice arbitranti satis esse iuratoriam, nulla alia exigenda erit. Conferunt etiam quæ num. 43. dicemus.

42 Vtrum autem viro non habente pignora, nec inueniente fideiussores: quia pauper, aut aduena est, sufficiat cautio iuratoria de non offendendo. Manuel primo tomo summæ secunda editione, capitulo 240. numero primo, & Vega primo tomo summæ, capitulo octuagesimosexto, casu quarto negant. Ducuntur, quia quamuis in alijs euentibus sufficiat iuratoria cautio eius, quia aliam præstando non est, at inter coniuges ea regula locum non habet; quia fideiussione minime præstita, vxor assidua formidine, ac suspicione opprimetur, pullulabuntque multa, & non exigui momenti, quæ fœderi, & amori coniugali valde aduersantur. At Gutierez lege nemo potest, numero 297. ff. de legatis primo, refert se patrocinante pro ea parte, vt sufficiat latam esse aduersam sententiam, qua per appellationem suspensa, litem pendere: atque ideo nil decidit, se cogitandum relinquit. Ceterum in hac controuersia non est cur recedendum sit a regula generaliter tradita numero trigesimooctauo, vt satisfaciat iureiurando, qui aliam cautionem, ad quam iure tenebatur, non potest exhibere: sitque credendum ei iuranti se non esse aliam præstando. Militat enim eadem ratio, quod nemo ad impossibile astringendus sit. Regula, impossibilium, ff. de regulis iuris, & regula, nemo potest, eodem titulo in sexto. Quod etiam manu docuit textus capitulo literas, in fine, de restitut. spoliatorum vbi decidens cautionem sufficientem securitatis præstandam, quo vxor viri sæuitiam metuens, ipsi viro reddatur, subdit textus. (Si fieri potest.) Ergo quando ea cautio non est possibilis, sufficiet iuratoria. Quod etiam clarè significant Hostiensis capitulo ex transmissa, de restitution. spoliatorum super verbo, recepta, vbi ait teneri virum dare pignora, vel fideiussores, si potest: non enim (inquit) cuilibet est facile inuenire. Nec obstat ratio, quæ in contrariam partem duxit Manuelem. Ea enim formido, & suspicio facile deponetur, experientia sumpta pacificæ habitationis cum viro. Quod si in contrarium res se habeat experientia id docente, integrum ei erit diuertere. Tandem: quia cum totum hoc negotium sit arbitrarium (vt diximus numero trigesimosecundo) iudicis erit discernere, an attenta sæuitia probata, & circumstantijs occurrentibus, satis consulatur vxoris incolumitati, iureiurando præstito: atque ita re se habente, coget vxorem ad virum redire, sin minus ab ea coactione abstinebit, sententiamque diuortij pronunciabit. Iuxta capitulum, literas, in fin. & cap. transmissa, de restit. spoliatorum, vt benè animaduertit Zauallos in suis communibus opinionibus quæstione sextadecima, numero decimotertio, & decimoquarto.

43 Ex dictis infertur, quando vir esset discretus, & emendatæ vitæ, non esse eum ad aliam cautionem, quam iuratoriam obligandum. Quod ex dictis numero quadragesimoprimo satis constat. Et bene docet Roland. consilio vigesimonono In fine, volumine tertio. Confert Bartoli doctrina leg. quicunque, la seconda, statim in principio, C. de fundis patrimonialibus, libro vndecimo, vbi ait obligatum satisdare, satisfacere generali bonorum hypotheca facta, si clare idoneus sit. Quam etiam amplectuntur Felinus capit. ad nostram, el primo de iureiurando numero decimo, versic. quid autem si à lege. Auiles, capit. sexto prætorum, glossa proles, numero vndecimo. Et alios referens Placa libro primo, de delictis, cap. 7. num. 2. in fine.

44 Quidam temperant secundam conclusionem positam, vt vir teneatur pignora, vel fideiussores exhibere, vt intelligatur, quando iudex instanti parte cogit cautionem præstare, secus quando ex mero officio, tunc enim, satis est nuda cautio. Idque colligitur ex capitulo de Benedict. trigesimasecunda, quæstione prima ibi: *Illam vero siquidem maritus suus sine dolo aliquo forte accipere voluerit, tua ordinatione, sub cautela recipiat.* Cum enim textus agens de cautione præstanda ex solo iudicis officio, cautionis meminerit, nulla particula addita, sat erit sola cautio absque pignore, & fideiussore, iuxta numero trigesimoquarto dicta. Et ita censent Glossa eodem capitulo de Benedicto, verborum sub cautela. Felinus rubrica, de tregua, & pace, numero decimo declaratione secunda. Syluestr. matrimonium decima quæstione vltima. Placa de delictis, libro primo, capitulo septimo, numero secundo, versiculo tertio. Caietan. repetitione capitulo ad limina, trigesima quæstione prima, §. quarto, numero 243. Hanc autem nudam cautionem explicant Felinus, & Placa, idest, iuratoriam. At Glossa. Syluestr. & Caietan. explicant nudam promissionem. Alij autem generaliter docent quoties cautio petitur ob suspicionem personæ (qualis videtur peti in hoc euentu,) semper desiderari fideiussorem, aut pignora, etiam iudice ex mero officio procendti. Ita multi quos refert, & sequitur Padilla. lege si super possessione, numero vigesimotertio, & sequenti, Cod. de transactione. Sed facile lis hæc dirimitur. Cum enim totum hoc negocium arbitrio iudicis relinquatur, qui eo solum spectare debet, vt coniunx incolumem vitam transigat: (vt diximus numero trigesimosecundo,) siue ad partis instantiam, siue ex officio procedat, eam tenetur cautionem exigere, qua intentum hoc comparandum existimarit: ac proinde si sat sit iuratoria, ea contentus esse debet, sin minus vlteriorem postulabit.

45 Cautionem autem vxori de ea non offendenda præstandam à viro, quando vxor culpa sua dedit causam sæuitiæ, vt si adulterium admisit, dicunt quidam debere esse de ea non offendenda ratione adulterij admissi: non autem si in posterum simile delictum perpetret. Et ita intelligunt capitulo de Benedicto trigesimasecunda, quæstione prima, vt refert ibi Turrecremata, numero primo. Sed merito Hugo ibi, & Archidiac. numero tertio, Bellarminus numero vnico. idem Turrecremata numero primo, Couar. quarto Decretal. secunda parte, capitulo septimo, §. sexto, numero septimo, eum intellectum reprobantes, docent cautionem debere esse generalem, & amplectentem delicta admittenda: quia ius canonicum non concedit viro propria authoritate vindictam. Quod etiam constat ex verbis textus, ibi: *Nullum ei dumtaxat de cetero simile committenti periculum illaturus.*

46 Demum obseruandum est, eam cautionem non impedire, quin viro liceat moderate punire vxorem, intra limites permissos marito, vt antea licebat: quia in ea punitione nulla versatur atrocitas, estque rationi consentanea: nec æquum est, vt proprium vxoris delictum ipsi immunitatem præstet. Atque ita docent Abbas, capitulo ex transmissa, numero tertio, de restitut. spoliatorum. Parisius consilio quinquagesimoquarto numero trigesimoquarto volumine quarto, Rolandus consilio vigesimoseptimo, numero decimoquarto, & decimoquinto volumine tertio, Lancellotus Institut. iuris canonici, libro secundo, titul. de diuortio, §. præstanda tamen

men erit, verb. violentiam. Graffius prima parte, decif. libro 2, capitulo 84. numero 1.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta probantia celebrato perpetuo diuortio ob fauorem, vel ratione sæuitiæ, neutri coniugi licere ad religionem, aut ordines transire, numero 47.

Proponitur sententia Authoris, nu. 48. & 49.

Soluuntur argumenta, nu. 50.

47 QVæstio tertia. An celebrato diuortio authoritate iudicis Ecclesiastici, ratione sæuitiæ, aut furoris alterius coniugis, liceat alteri, aut vtrique, ad religionem, ordinesve transire? Et pars negatiua inde suaderi videtur. Quod omnes textus de hac re sermonem facientes negent hunc transitum coniugi, excepta fornicationis causa, capit. sunt qui dicunt, capit. multorum, capit. Agathen. vigesimaseptima quæstione secunda. Deinde, quia id diuortium est temporale, ac proinde cessante furore, vel data sufficienti cautione à coniuge sæuo, instauratur matrimonium, capit. literas, in fine, capitulo ex trasmissa, de restitutione spoliatorum. Non ergo licebit transitus ad ordines, vel religionem, per quem inducitur diuortiū perpetuum, & priuatur alter iure reuocandi matrimonium ad pristinum statum, cessante eo temporali impedimento.

48 Primo tamen dico, ob fauorem alterius coniugis, si sanus cum illo habitare possit, manifestum esse, non licere sano transire ad ordines, vel religionem; quia tunc non conceditur diuortium (vt diximus numero decimooctauo.) Et in hoc euentu intelligendus est Henriquez libro vndecimo de matrimonio, capitulo decimoseptimo, numero septimo, negans ob furorem alterius licere coniugi sano migrare ad religionem. Idem dicendum est, quando nequit sanus absque vitæ periculo cohabitare, at spes probabilis extat fore, vt coniunx furens ad pristinam mentem restituatur, vel saltem, vt furor ille ita sedetur, vt possit esse tuta cum illo habitatio; quia tunc diuortium est temporale. Nec coniunx furens priuari debet absque culpa sua, iure coniugali in perpetuum. Si tamen experientia id manum docente, & peritis medicis id asseuerantibus, desperetur reditus ad pristinum statum, ac furoris impetus extinctio, ac proinde tuta cohabitatio, existimo integrum esse coniugi sano ad religionem transire: quia cum tunc sit diuortium absolutum, & perpetuum, militat eadem ratio, quæ in diuortio ratione adulterij, & hæresis. Solum enim ius coniugale obstat illi ingressui: quod in hoc euentu cessat ratione illius diuortij, eo quod nequeant illi coniuges simul habitare ratione præfati periculi. Et hanc sententiam clare innuit Nauarra summa Latina, capitulo vigesimosecundo, numero vigesimosecundo, versiculo quinto, Hispana, additione ad numerum vigesimum primum, capitulo vigesimosecundo, versiculo quinto, in capit. vigesimooctauo, vbi dicens ob furorem non esse licitum diuertere, nisi ob mortis periculum: subdit hæc verba: *Quod dolens respondi cuidam amico religionem intrare volenti, eo quod vxor furere cœperat. Quia commode poterat eam à se offendendo arcere.* Vbi clare significat licitum esse ingressum, quando coniunx furens arceri nequit à prædicta offensione, & diffiditur de remedio. Vnde similiter in eo euentu poterit maritus sanus ordinibus sacris initiari; quia id est permissum, quoties licitus est transitus ad religionem. (Vt probauimus hoc libro disputatione vndecima, numero decimoseptimo.) Quod si postea præter omnem spem coniunx is furiosus ad mentem redeat, & sanus iam mutaret statum, factus religiosus professus, vel ad sacros ordines ascenderat; de reuocatione huius est idem dicendum, quod diximus hoc libro disputatione nona, numero nono, & sequentibus quando Ecclesia decepta est in diuortij sententia ferenda. Nam & hic contingit deceptio, cum ex falsa furoris perpetui existimatione, sententia prolata sit.

49 Secundo dico, diuortio celebrato ad tempus tantum, ratione sæuitiæ, ad experiendum num coniunx sæuus ingenium mutet, ab iraque impetu se abstineat: aut vt det cautionem sufficientem, qua alter possit tuto cum illo commorari, non posse innocentem ad religionem transire: quia cum diuortium non sit perpetuum, sed temporale, ius coniugale non est amissum, sed eius executio est temporaliter suspensa. Quod bene docuit Barbosa, rubrica, ff. soluto matrimonio secunda parte, numero vigesimoquinto. At quando iudex Ecclesiasticus absolutam diuortij sententiam pronunciauit, eo quod de coniugis sæuientis correctione despetetur, & arbitretur tantam esse sæuitiam, vt nulla incolumitatis alterius coniugis sufficiens cautio præstetur, integrum est innocenti ad religionem altero inuito transire: quia id diuortium est absolutum, & perpetuum (vt diximus numero trigesimoprimo,) sicut quod ratione adulterij celebratur, quamuis hoc sit per se, & ex ipsamet contractus coniugalis natura petitum; illud vero per accidens: ac proinde ius omne coniugale extinguitur, quod transitum ad religionem impediebat. Atque ita expresse de coniuge ipso culpæ sæuitiæ reo docet Nauarra libro quarto consilior. in vtraque editione, titulo de diuortijs, consilio quinto, in fine: nedum de innocente. Et idem videtur sentire Henriquez libro duodecimo de matrimonio, capitulo quinto, numero decimo, in fine, vbi generaliter tradit facto perpetuo diuortio ob adulterium, vel aliud quodcumque crimen, posse virum licet culpabilem causam dederit, ingredi religionem. Idemque videtur sentire Barbosa proxime citatus, solum enim id negant innocenti, quando temporale est diuortium. Et in eisdem casibus licitus erit transitus viri ad ordines, vt numero præcedenti probaui. Et docet Henriquez proxime citatus. Nec innocens semel iam professus, aut in sacris constitutus reuocari poterit ab altero iam correcto, aut cautionem sufficientem exhibenti: quia legitimus omnino fuit ingressus, nec ex falsa præsumptione procedens, & in pœnam culpæ sæuitiæ alterius, ad tutamen innocentis, cui aliter consuli non poterat, lata est absoluta diuortij sententia. Quod de ipso coniuge culpabili tradit Henriquez proxime allegatus, dicens eum semel iam mutato statu post diuortij sententiam, non posse ab innocente reuocari, sed imputari sibi debere seram reconciliationem. Nec in hoc casu desideratur aliqua licentia coniugis sæuientis, vel transitus ipsius ad religionem, vel votum in sæculo emissum, vt de coniuge adultero, vt innocens transeat ad religionem, ordinesve, dixi hoc libro, disputatione vndecima, numero secundo. Tandem id, quod absolute docent Nauarra, & Henriquez proxime relati, nimirum, eundem transitum ad religionem, vel ordines, esse licitum coniugi illi reo sæuitiæ, lata semel absoluta diuortij sententia, non ita absolute admitto: sed idem dicendum censeo de eius transitu, & reuocatione à statu iam assumpto, quod dixi de adultero, hoc libro disputatione decima, numero decimo, & sequentibus.

50 Ad argumenta, numero quadragesimoseptimo proposita respondeo. Ad primum dico, eos textus exponendos esse, sicut disputat. decimaquinta, numero secundo explicatum est testimonium Christi ob solam fornicationem concedentis diuortium. Ad secundum constat ex dictis numero præcedenti, mutato enim iam statu non reuocabitur: secus, sic.

DISPV-

DISPVTATIO XIX.

Vtrum in sententia diuortij ferenda inter Indos seruandus sit integre ordo iudicialis. Et quid possint religiosi ibi commorantes circa hoc? Et an accusationem debea præcedere secreta monitio: in eaque inscriptio fieri debeat.

S V M M A R I V M.

An ad sententiam diuortij. & in causis matrimonialibus inter Indos sit integrè. & exactè seruandus ordo iudicialis, adhibito tabellione, & testibus iuramento astrictis numero 1.

Quid possint religiosi inter Indos, circa causas matrimoniales, num. 2.

An in accusatione adulterij sit necessaria præcedens fraterna correctio, num. 3.

An debeat præmitti inscriptio viri accusantis, se obligans ad pœnam talionis, si in probatione succubuerit, numero quarto.

1 PRima conclusio sit. Satis probabile, & rationi consentaneum mihi videtur, vt seruare non teneantur iudices Ecclesiastici cum Indorum neophytis, in diuortij sententia ferenda, & causis matrimonialibus, figuram, ac iudicij strepitum, prout seruant, & seruare debent cum Hispanis; atque ita possint simpliciter, & de plano, absque tabellione, & scriptura aliqua procedere, absque iuramento testium, quando hæc ob magnas expensas, & Indorum paupertatem, locique distantiam non possunt commode adhiberi: modo tamen pro viribus, & posse enitantur de veritate certiores fieri. In hac conclusione probanda nolo immorari; quia satis latè & optimè eam probat, ac defendit Veracruz tertia par. Speculi, articulo decimo per totum: vtpote qui huius necessitatis est testis oculatus. Atque in fine articuli remedium facile docet, quo habeatur in posterum notitia decisionum iudicum, viteturque confusio: nimirum, vt iudices ipsi succinctè scribant illos, quorum negotium est iam decisum.

2 Secunda conclusio. Religiosi, quibus neophytorum ex Indis cura commissa est à suis prælatis, habentque assensum Episcopi ad vtendum priuilegijs sibi ipsi concessis circa Indos, possunt in causis matrimonialibus ipsorū, tanquam iudices in vtroque foro procedere, & quamuis, vt iudices procedant, non tenentur exactè ordinem iudicij seruare, vbi necessitas omittere compulerit, iuxta dicta numero præcedenti. Nec in hac conclusione volo immorari, sed eam asserit, & confirmat Veracruz tertia parte Speculi, art. vndecimo, conclusione 1. 7. & 8 ex varijs Pontificum priuilegijs.

3 Tertia conclusio. Quando vir accusat vxorem de adulterio, siue diuortium intentans, siue quamuis aliam pœnam, & è contra, quando vxor maritum, non est opus fraternam correctionem præcedere, quia præceptum Christi Matthæi decimo octauo de præmittenda correctione fraterna, solum habet locum, quando via denunciationis Euangelicæ proceditur, quæ ad fratris emendationem tendit: secus autem, quando via accusationis, quæ ad punitionem criminis ordinatur, & ad conseruandum bonum commune, quod pœna deficiente non modicum detrimentum pateretur. Sic docent Diu. Thomas quarta distinct. trigesimaquinta, quæstione vnica, articulo tertio ad sextum. Paludanus ibi. quæstione prima, articulo 4. conclusione quinta, numero trigesimoprimo. Abulensis capitulo decimonono. Matth. quæ. 72. ad septimum. Turrec. capit. sæculares trigesimatertia quæst. secunda, numero 4. in solutione ad 4.

Vltima conclusio. Si accusatio coniugum de adulterio tendat ad solum diuortium, nulla desideratur inscriptio accusantis, qua se ad pœnam talionis obliget, si in adulterio probando succubuerit. Quoniam ea accusatio ad nullam pœnam criminalem inferendam tendit, Atque ita docent Diu. Thomas quarta distinc. trigesimaquinta, quæstione vnica, articulo tertio ad quintum. Richardus ibi, artic. primo, quæstione tertia ad secundum. Abulensis capit. sæculares, trigesimatertia quæstione secunda, numero tertio in solutione ad secundum. Sylue. matrimonium nona quæstione decima, numero decimo. Qui omnes dicunt secus asserendum esse, quando vir accusat vxorem in foro sæculari, vt criminali supplicio plectatur, sed contrarium dicendum est. Habetur enim expresse lege quamuis, trigesima, C. ad legem Iuliam, de adult. ibi. *Nec inscriptionis vinculo contineri, cum iure mariti accusaret, veteres retro principes annuerunt.* Vbi Glossa verbum contineri, ait esse speciale in viro iure mariti accusanti, vt non debeat libellum inscriptionis porrigere. Idem docet. Barbosa lege secunda, parte prima in principio num. 105. ff. solut. matrim.

DISPVTATIO XX.

Facto diuortio inter coniuges, siue culpa alterius, siue absque illa, siue quia reperitur matrimonium fuisse irritum, apud quem, & cuius expensis, filij educandi sint?

S V M M A R I V M.

Attento iure communi antiquo apud quem sint filij educandi, quando separantur coniuges, nu. 1.

Quid, attento iure communi nouiori, & regio Castellæ, numero 2.

Qui casus excipiantur, in quibus non sunt alendi filij apud parentem, qui vacauit culpa in diuortio faciendo, numero 3.

Quid, quando pater culpabilem causam diuortij præstitit, an eius expensis sint alendi filij apud matrem, numero 4.

Quando matris culpa est celebratum diuortium an eius expensis sint filij educandi apud patrem? Refertur duplex sententia, nu. 5. & 6.

Sententia Authoris explicatur, nu 7.

An coniunx culpabilis in diuortio, teneatur ante iudicis sententiam soluere innocenti expensas educationis, numero 8.

Vtrum quando coniunx de facto, & non de iure diuertit, educanda sit proles apud innocentem, expensis alterius, numero 9.

Quid, quando neuter est in culpa diuortij, vt si mutuo consensu, aut aliàs iustè æquali culpa separentur, numero 10.

Quid, vbi matrimonium reperitur inualidè contractum, numero 11.

1 IN hac disputatione, si ius Codicis attendamus, in arbitrio iudicis situm erat, vter coniunx prolem apud se educaturus esset, matrimonio inter coniuges separato. Cōstat ex lege vnica, C. diuortio facto, ibi. *Competens iudex æstimabit vtrum apud patrem, an apud matrem, matrimonio separato filij morari ac nutriri debeant.* Quod arbitrium debet esse, vt vsque ad prius triennium soboles apud matrem educetur, maior autem triennio facta, apud patrem: prout iura decernunt circa prolis educationem, lege nec filium, C. de patria potest. lege regia tertia titulo decimonono, parte quarta. Ita Speculator, titulo, qui filij sint legitimi, §. vnico, numero vigesimosexto.

to. Goffredus summa titulo de conuersion. infidelium, numero quinto Astensis summa, parte secunda, libro octauo, titulo trigesimo octauo, articulo tertio, quæstione prima Angelus, verbo, filius, numero vigesimosecundo, vbi Syluest. quæstione vigesimaprima, numero vigesimoquarto. Addunt bene Goffredus, & Astensis, præterquam si iudex inspectis particularibus circumstantijs, aliud expedire arbitraretur, tunc enim ipsius esse dixi arbitrari, vter coniunx apud se educaturus sit prolem, vt d. l. vnica deciditur.

3 Si autem ius nouius authenticorum attendamus, quando culpa alterius coniugum diuortium factum est, apud innocentem est educanda proles. Habetur expresse authent. vt liceat matri, & auiæ, §. illud, colla. octaua vnde desumitur authent. si pater. C. diuortio facto, ibi. *Si pater causam diuortij præstiterit, apud matrem ad secundas nuptias non venientem liberi nutriantur patris expensis; si verò contra, tunc apud patrem, matris locupletis expensis, nisi pater minus idoneus sit. Tunc enim apud matrem locupletem nutriantur.* Et idem deciditur lege regia tertia titulo decimonono, parte quarta ibi. *E si acaesise que se parta el casamiento por alguna razon derecha, à quel por cuya culpa se partio, es tenudo de dar de lo suyo de que crienlos fijos, si fuere rico, quier sean mayores de tres annos, quier menores, en el otro que non fue en culpa los deue auer en guarda, ni es tenudo el padre de darle à ella ninguna cosa, porende razon, antes deue el recebir los fijos en guarda, e criarlos, si houiere riqueza con que lo pueda fazer.* Atque ita affirmat omnes Doctores numero quinto & sexto, allegandi, & Emmanuel Sa, summa verbo, diuortio, numero vltimo. Vnde ignoro quo fundamento ductus Henriquez libro vndecimo de matrimonio, capitulo decimo octauo in fine, dixerit contra textus tam expressos, quorum non meminit, prolis educationem præcipuè pertinere ad patrem post diuortium, nec Authores, quos refert, id dicunt.

4 Excipiuntur tamen aliqui casus ab hac regula. Primus est, si parens innocens in diuortio celebrando, infidelis sit, is autem qui in culpa fuit, fidelis. Tunc enim in fauorem fidei, & proles, in infidelitate procreetur, tradenda est coniugi fideli, capitulo finali, de conuers. infidelium. Et docent Angel. & Syluest. numero primo, allegati. Gutierrez quæstio. canon. libro primo, capitulo vigesimoquarto, numero decimonono. Secundus, quando culpa viri factum est diuortium, & mulier transit ad secundas nuptias. Habetur expresse dict. authent. si pater. capitul. diuortio facto, & lege regia titulo decimonono, parte quarta. Tertius, quando mater causam diuortij dedit, & ipsa est locuples, vir autem pauper: tunc apud matrem soboles alenda est. Constat ex dict. authent. si pater, ibi. *Nisi pater minus idoneus sit.* Quod clarius expressum est in authen. vt liceat matri, & auiæ, §. illud, collat. octaua, ibi. (Si vero per causam matris ostendatur solutum matrimonium, tunc apud patrem maneant filij, & alantur: si autem contigerit patrem minus idoneum esse, matrem vero locupletem, apud eam pauperes filios manere, & ab ea nutriri iubemus.) Et quamuis textus hic nil declaret, quando è contra pater fuit causa diuortij, & ipse est diues, mater vero pauper: at credo dicendum esse, alendam fore sobolem apud patrem. Militat enim eadem ratio, & sunt correlatiua, pater, & mater, quare dispositum in vno, censetur in reliquo dispositum. Vt in simili dicemus, num. 7.

5 Quamuis autem Doctores conueniant, & ex textibus constet, celebrato diuortio ob alterius coniugis culpam, educandos esse filios apud insontem, at verius coniugis expensis educatio fieri debeat, diffident. Et quidem quando patris culpa diuortium contingit, textus allegati, numero secundo expresse decidunt patris expensis educandam sobolem apud matrem, & auth. si pater, instrictè, & generaliter loquitur. At l. regia 3. tit. 19. p. 4. distinctius loquens expressit, siue soboles sit triennio minor, siue maior. Nec de hac re est aliqua controuersia.

6 Tota vero difficultas est, quando culpa matris diuortium fit, num ipsa expensas suppeditatura sit, quibus filij apud patrem educentur? Ansam dubitandi non immodicam offert, quod nullus sit textus id decidens, sicut in parte culpæ obnoxio id decisum est d. auth. si pater, C. diuortio facto. Nam ea verba ibi posita, *Matris locupletis expensis*, Non sunt desumpta ex originali, auth. vt liceat matri, & auiæ, §. illud, collat. 8. vbi absolutè dicitur ex matris culpa orto diuortio alendam esse sobolem apud patrem: Irnerius autem addidit, *Matris locupletis expensis*. Vt benè animaduertit Glossa eod. §. illud, verb. alantur, & d. auth. si pater, verb. matris. Et cum sit Doctor quidam priuatus authoritate legis concedenda caret. Quare tanquam casus omissus, quibus expensis in eo euentu alenda sit proles, iuris regulis decidendus est, quod vltra triennium primum non imponit matri obligationem alendi sobolem, sed id onus patri subeundum relinquit, præter casus iure expressus l. Nesennius, & l. si quis à liberis, §. si vel parens, ff. de liber. agnoscend. Atque ideo hanc partem tuetur Salicetus l. alimenta, numero 3. in fine, ff. de negotijs gestis, & dicunt forte in puncto iuris esse veriorem, quamuis contraria opinio sit communior, Alexand. ea. l. alimenta, numero 6. & Boerius, consilio 17. num. 11.

7 Alij vero censent in eo euentu, matris expensis alendam esse sobolem apud patrem sicut disponitur auth. si pater, C. diuortio facto: at argumento contrario posito num. præcedenti, quod fortissimè viget, minimè respondent, dempto Lara, cuius solutionem n. sequenti referam & improbo. Ita censent Glossa l. alimento, verb. materna C. de negotijs gestis, & ibi Bart. num. 1. Paulus, num. 3. & ibi communis, teste Alexandro ibi, nu. 6. Glossa d. auth. si pater, in fine, & ibi Salicetus in fin. Goffred. summa, titu. de conuers. infidelium, num. 5. Glossa ca. finali, verb infidelium, de conuers. infidelium, & ibi Host. super verb. apud illas. Anton. num. 11. Cardin. quæst. 6 Henricus, nu. 7. Astensis summa 2. part. lib. 8. titu. 38. art. 3. q. 1. Bertachinus in suo dictionario, litera F. verb. filius. §. filius alij debet, versic. filius debet ali. Angelus, ver. filius, numero 22. vbi Sylu. quæst. 21. nume. 24. in fine Lara l. si quis à liberis §. si mater, nu. 12. ff. de liberis agnosc. Gutierrez. q. canon. lib. 1. c. 24 num. 19.

8 Sed iuxta ius Castellæ regium his hæc dirimenda sit, manifestum est, matris præstantis causam culpabilem diuortio, expensis, sobolem apud matrem alendam fore, quia l. 3. titul. 19. par. 4. de vtroque coniuge id decidit. Et ita docet Lara, §. si mater, nu præcedenti allegato, numero 11. At iure communi attento versatur tota difficultas; & existimo probabiliorem esse sententiam, numero præcedenti relatam, vt mater cogenda sit ad eas educationis expensas. Sed superest satisfacere fortissimo argumento contrariæ sententiæ, numero 5. proposito Lara eo. §. si mater, numero 12. satisfacit ducens Irnerium non immeritò, sed ratione naturali ductum addidisse ea verba. *Matris locupletis expensis*. Quoniam vxor dotem viro tradit, qui onera matrimonij sustinens alat vxorem, filios, & familiam: vnde cum diuortio facto dos sit vxori restituenda, æquitas naturalis postulat, vt onera dotis sustineat, ac proinde sumptus educationis filiorum expendat. Alias ex suo delicto maximum commodum reportaret vxor, & è contra vir insons graui damno afficeretur. Cum illa dotem recuperaret liberam ab onere alendæ sobolis ex eius fructibus, hic autem dote restituta, eius onera ex proprio patrimonio subire cogeretur. Quod quam absurdum sit, latet neminem. Hæc solutio optima esset, si veritas fundamenti probaretur, nimirum, diuortio culpa vxoris facto, dotem ei restituendam fore. Nam si diuortium fiat propter adulterium vxoris, dos acquiritur ipsi viro (vt late disp. 8. numero 4. & sequentibus probaui) si propter ipsius hæresim, fiscus eam acquirit, si propter sæuitiam, nec dotem, nec alimenta habebit vxor, cum culpa sua seorsum habitet, nec vir insons ob vxoris delictum sit illa priuandus, in fauorem ipsius vxoris (vt diximus libro 10. disp. 4 numero 20. & sequenti.) Cum tamen in omnibus his casibus disponatur d. auth. si pater, matris expensis alendam sobolem, quippe eius culpa diuortium factum est. Et ideo legitima solutio est. Cum pater, & mater, vir, & vxor, sint correlatiua, dispositum in vno, censetur in reliquo dispositum, etiam, si lege correctoria, & penali, vt ex multis probat Eurardus in suis Topicis, loco à correlatiuis, num. 7. & 9. Quare cum auth. Vt liceat matri, & auiæ, §. illud, collat. octaua. patre delinquente alendam fore sobolem apud matrem, patris expensis,

sis, disponatur: iure optimo Irnerius inde desumens authent. si pater, & constituens in Codice diuortio facto, addidit ea verba, *Matris locupletis expensis*, quando mater est delinquens. Quasi in illa tanquam in correlatiuo idem dispositum censeatur. Nec obstat euasio Salyceti, lege alimenta, num.3. C. de negotijs gestis, dicentis disparem esse rationem: quia pater etiam matre non delinquente, ad eas educationis expensas tenebatur, mater autem minimè, & ideo nil mirum, si pater delinquens teneatur eas dare, vt in matris domo soboles educetur: at mater rea ad id minime astringatur, vt apud patrem proles alatur. Dispositum enim in vno correlatiuo non censetur in reliquo disponi, vbi diuersa militat ratio, vt fatetur, & probat idem Euerardus illo loco à correlatiuis, num.8. Non obstat (inquam) hæc euasio: quia cum ea dispositione dict. authen. si pater, procedat, siue soboles nondum triennium attigerit, siue illud excesserit (vt num.4. probauimus,) & ante triennium, matris erat alere, & post triennium patris: sicut hic dans causam culpabilem diuortio, cogitur expensas educationis sobolis minoris triennio dare, ad quas minime secluso proprio delicto tenebatur: ita similiter illa eam culpam contrahens, cogitur ad expensas educationis prolis triennium etiam excedentis, ad quas aliàs astrigenda minime erat. Quare textus ille non attendit ad obligationem, quam ante delictum coniuges habebant circa expensas educationis prolis ministrandas, sed in pœnam delicti ob quod diuortium celebratur, statuit, vt eo celebrato, auferatur proles à coniuge delinquẽte, & apud insontem educetur expensis delinquentis, siue ad eas alias teneretur, siue non.

8 Hinc deducitur neutrum coniugem delinquentem teneri hanc pœnam subire, donec iudicis sententia accedat: sed ad eas solas educationis expensas tenebitur, dum non condemnatur, ad quas secluso delicto tenebatur. Id enim est commune legi pœnali, vt ad pęnam persoluendam nequaquam obliget, iudicis sententia non præcedente. Iuxta omnium sententiam.

9 Quidam extendunt decisionem dictæ auth. si pater, C. diuortio facto, vt soboles educetur apud innocentem, expensis coniugis cuius culpa diuortium fit: siue diuortium fiat de iure, vt propter adulterium, siue de facto, vt quia absque iusto titulo coniunx recedit. Tunc enim expensis coniugis sic recedentis, vt potè qui causa huius iniusti diuortij est, soboles educari debet. Ita Innoc. cap. finali, de conuersione infidelium num. vnico, versicul. si vero, & ibi Ioannes num.9. Antonius numer. 11. Abb. in fin. Card. quæst.6. Cæterum his quamuis grauissimis viris minime assentior. Non enim video cur lex pœnalis extendenda sit, cum loquatur de coniuge præstante causam diuortij, ibi: *Si pater causam diuortij præstiterit:* at non propriè dicitur diuortium, cum coniunx de facto recedit, sed diuortium ius quoddam continere videtur. Deinde: quia lege regia 3 tit.19 p.4. explicans, d. auth. si pater (sic enim Gregor. Lopez eadem lege 3. verb. por cuya culpa, ait concordata cum authen. si pater,) clarè loquitur de diuortio iure facto, ibi. *E si acaeciesse que se parta el matrimonio por alguna razon derecha*. Deinde: quia minus delinquit ex passione quadam coniunx fugiens, coniuge deserto, quam is qui adulterio, aliove scelere admisso causam diuortij iuridicam præstat. Quare non est cur pœna in hunc lata, ad illum extendatur.

10 Quando autem diuortium neutrius coniugis culpa celebratur, vt si mutuo consensu vterque separetur, vt vitam cœlibem ducat voto emisso, vel absque illo, vel quia vterque est damnatus hæresis, vel alter hæresis damnatus, & alter adulter, in quibus casibus vterque est in culpa diuortij, & potest licitè diuertere non compensatis delictis, iuxta dicta disput.16.nu.3. & 4. Existimo seruandum esse ius Codicis, numer.1. relatum, nempe, vt puer minor triennio à matre educetur, maior vero a patre, nisi iudex aliud arbitretur: quia in eo euentu nil immutatum reperitur, sed tantum quando alterius coniugis culpa fit diuortium, vt constat ex textibus num.2. allegatis. Atq. ita rectè dixit Henricus, ca. fin. nu.7 de conuers. infidelium, seruandum esse, quoties non constiterit vtrius ex coniugibus culpa diuortium factum sit.

11 Tandem quando matrimonium bona fide initum est, & postea reperitur inualidum, filius interim conceptus, est communibus expensis alendus. Quod significare videtur textus, capitu 2. qui filij sint legitimi, ibi: *De parentum facultatibus nutriantur*. Et ratio est: quia resoluto matrimonio, non est cur filius ille debeat esse onerosior patri, quam matri: cum vterque in bona fide constitutus fuerit: ac proinde onus communiter est ferendum. Atque ita docent Vitalis tractatu de clausulis, tit. sed an iuri alimentorum possit renunciari, num.6. casu 3 habetur hic titulus versus finem illius tractatus, & ille tractatus habetur tomo 18. nouorum tractatuum, ad finem. Surdus de alimentis, tit.1. quæst.14. num 8. & titul.7. quæst.13. num. 18. Qui bene addit id esse verum, quamuis filius sit minor triennio. Quippe militat ratio dicta. Quod si alter parens fuerit in mala fide constitutus, altero existente in bona: existimo filium alendum esse ab eo, qui in malâ fide fuit, nisi pauper sit, alius autem locuples. Quoniam ratio prædicta cessat, & non est cur coniunx bonæ fidei grauetur onere alendi filium, sed id onus decipienti imponendum est: nisi paupertas excuset. Quod si vterque malam habuerit fidem, iam filij inde concepti sunt illegitimi: ac proinde de alimentis eorum, iudicandum est instar aliorum illegitimorum. Atque hæc ad laudem, & gloriam Omnipotentis Dei, ac intemeratæ Virginis dicta sint. Quibus explicatur totus de matrimonio tractatus.

LAVS DEO.

Correctione Typographica P. F. Maximi Poletti de Crema, Lectoris Theologi Ord. Præd.